BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
11 B
3

IVLII CLARI ALEXANDRINI
IVRECONSVLTI CLARISS.
ET CONSILIARII SERENISS. ET CATHOLICI HISPANIARVM REGIS INVICTISSIMI

TRACTATVS QVATVOR.

In quibus omnia accuratiſſime tractantur quæ pertinent ad Teſtamenta, Donationes, Emphyteoſes, & Feuda.

Diligentiori cura in hac nouiſſima editione excuſſi, cum Summarijs, & Indice locupletiſſimo.

Venetijs, Expenſis Ioannis Antonij de Antonijs Librarij Mediolanenſis. M D LXXIII.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

13-1-B-3

ILLVSTRISSIMO
AC REVERENDISSIMO
D. D. ANTONIO PERENOTO
ATREBATENSI EPISCOPO.

IVLIVS CLARVS S. D.

LIBROS Sententiarum Receptarum, Primum ſtudiorum meorum fructum, ab ipſo penè operis exordio tibi dicare conſtitueram, Reuerendiſs. Antiſtes, ſiue quòd ita officij mei ratio poſtulare videretur, ſiue etiam (verum vt dicam) quòd neminem eſſe arbitrarer, cuius nomini iuſtius quam tuo hoſce commentarios inſcriptos eſſe oporteret. Nam ſi defenſor, aut patronus quærendus erat cuius auctoritate tutus liber in publicum prodiret (quod plerique in nuncupandis operibus obſeruare ſolent) Quis eſt toto orbe terrarum tibi, aut amplitudine, aut dignitate comparandus? Si vero ille mihi diligendus erat, cui maxime deberem, cuique pro ſuis meritis erga me, aliquam hoc munere gratiam referrem, Quis mihi te amicior? Quis in me ornando, vel promptior, vel diligentior vnquam extitit, Non prætercam ne illud quidem in ipſo ſtudiorum noſtrorum initio, in Ticinenſi academia vtrique noſtrum contigiſſe. in eodem auditorio, iuri ciuili operam dare, Quo tempore

quanta in me tua fuit humanitas? quæ beneuolentia? Quale viciſsim meum erga te ſtudium? Quæ patris mei viri Clariſſ. qui tum forte Mediolano ſe Ticinum contulerat, in te officia fuerunt? Quibus omnibus accedebat, quòd ex operis quoque ipſius argumento id tibi maxime deberi videbatur. Si enim iuriſconſulto, eidemque doctiſſimo atque integerrimo dicandæ erant iuriſperitorum ſententiæ, Tu iuris ſcientia, eruditione, atque integritate adeo excellis, vt iure ac merito eſſes ceteris omnibus ſine controuerſia præferendus. Ceterum cum Mantuæ agens, quò ex illa belli turbulenta tempeſtate, velut in portum confugeram, extremam operi manum imponere, illudque tuis auſpicijs in lucem edere conſtituiſſem, repente mihi allatus eſt nuncius, me in Mediolanenſem Senatum, ſummo Regis noſtri beneficio, fuiſſe cooptatum. Quæ res fecit vt ab incepto deſiſterem. Permagni enim intereſſe arbitrabar, vtrum opus ipſum à iuris tantum perito, an à iuris perito eodemque ſenatore prodiret, à quo propter acceſſionem dignitatis, nihil niſi ſummo iudicio atque arte elaboratum proferri oporteret. Sperabam tamen futurum, vt librum aliquando in manus ſumere, eumque expolire, atque abſoluere facile poſſem. Sed me valde mea fefellit opinio, nam cum primum ſenatorium cœpi munus obire, ita ſum cauſarum negociorumque multitudine impeditus, vt nihil hactenus ſpatij ſurripere potuerim, ad opus ipſum, uti conſtituẽram, diligenter corrigendum, atque emendandum. Hærebam itaque, nec quid conſilij capere omnino uidebam. Hinc enim ſi liber prorſus ſupprimeretur, non poteram non moleſte ferre, tot annorum à me ſuſceptos labores ſine fructu perire, illinc uero ſi non emendatus ederetur, uerebar, ne cum magna exiſtimationis meæ iactura, illud mihi iure obiici poſſet, quòd ipſe iuriſconſultus, non ſatis conſulto feciſſem. Placuit igitur priuſquam deliberarem, amicorum iudicium exquirere, nihil enim apud me unquam fuit illorum conſiliis, aut ſanctius, aut religioſius. Itaque Paragraphum, qui de feudis erat conſcriptus, in lucem editum ad te primum, deinde etiam ad ple-

roſque uiros literarum ſcientia inſignes, mihique ſumma neceſſitudine coniunctos, perferendum curaui, ut ex eo quaſi totius operis guſtum præberem, rogauique ut quid de eo ſentirent, quid ue mihi faciendum putarent, amice monerent. Ii omnes reſponderunt, non indignum ſibi librum uideri, qui in lucem prodiret. Tu uero, quem præcipuum omnium conſiliorum meorum rectorem, & moderatorem ſemper conſtitui, tuis literis, quas proxime ad me amoris, & officii plenas ſcripſiſti, non modo animum confirmaſti, ſed etiam addidiſti; Quò factum eſt, ut hanc prouinciam, quam antea timens ac uiribus meis diffidens ſubterfugiebam, nunc tot clariſſimis uiris hortatoribus, te uero etiam plane impulſore, alacri, & prompto animo libentiſſime ſuſceperim. Sed cum adeo ipſius uoluminis creuerit magnitudo, ut non niſi longo temporis interuallo, auctorum locos omnes, qui pene innumerabiles citantur, cum ipſis ſcriptorum commentariis conferri poſſe exiſtimem, (hoc autem magni referre arbitror, vt omnia fideliter recitentur) vereor, ne tardius quam vellem, perfici totum opus poſſit, & peruulgari. Vt igitur interea ſtudioſis, quorum multi illius editionem à me per literas efflagitant, aliqua ex parte ſatisfaciam, aliquot Paragraphos, qui vel vtilitate vel copia ceteris præſtarent, eo tempore quod moleſtiſſimis occupationibus meis eripere mihi licebit, corrigendos mihi propoſui, eoſque in lucem mittere conſtitui. Habent enim ſinguli Paragraphi, libelli ſpeciem, ita vt vnuſquiſque per ſe ſatis commode vtiliterque, & legi, & intelligi poſſit. Quorum cum primus forte edendus eſſet Paragraphus, qui TESTAMENTVM inſcribitur, non potui me continere, quin (quod in toto opere facere decreueram) illum tuo ampliſſimo nomini dedicarem. Dij rerum omnium dominatores, qui donis noſtris non indigent, non quid detur, ſed qua mente quo ue animo datum ſit, æſtimare ſolent. id te ANTISTES ILLVSTRISS. qui uitæ ac morum probitate ad eorum ſimilitudinem, quantum humana fert imbecillitas, proxime accedis, hac in re facturum

confido,

confido,ut ſcilicet munus hoc, qualecunque ſit,ab homine tui amantiſſimo ſtudioſiſſimoque profectum, cuiuſque animum iandiu cognitum ac perſpectum habes, benigne ac humaniter accipias. Quod quidem ego in præſentia, maximi atque immortalis beneficii loco reponam. Quod ſi poſtea aliquando inter iuris interpretum controuerſias, aliquam tibi laboris, aut moleſtiæ leuationem attulerit, tum me feliciſſimum arbitrabor, atque ex ea re omnium laborum uigiliarumque mearum ampliſſimum, & cumulatiſſimum fructum mihi uidebor conſecutus. Interea uero Deum Opt. Max. precabor, ut te diu incolumem, florentem, beatum, Reip. Chriſtianæ ſeruet. Spero enim aliquando futurum, ut maximo ſedens in ſolio, iampridem tot turbinibus ac tempeſtatibus fluctuantem Christi nauem, ſaluem in portu colloces. Vale.

Cal. Maiis. M. D. L I X. Mediolano.

D

INDEX RERVM NOTABILIVM LOCVPLETISSIMVS

IN TRACTATVS QVATVOR

IVLII CLARI ALESSANDRINI IVRECONS. CLARISS.

ABSENTI facta donatio an valeat, §. donatio, q. 12. carte 64
Et quid ſi interueniat nuncius, vel epiſtola, ibid.
Et quid ſi donatarius adipiſcatur poſſeſſionem rei donatæ, ibid. verſ. Sed pone ead.
Et quid ſi donatio facta ſit Eccleſiæ, ib. verſic. Item quæro ead.
Et quid ſi notarius pro abſente ſtipuletur, q. 13. vbi etiam an poſſit ante acceptationem ipſius abſentis reuocari car. 65
Actio pro feudo quæ competat. §. Feudũ, quæſt. 89 132
Actio quæ competat pro emphiteoſi, §. Emphiteoſis, q. 47 97
Aduocatus filiusfamil. an poſſit teſtari de ſalarijs per eum lucratis, §. Teſtamentum, q. 18. car. 10. & infra, in verbo Filiusfam.
Agnatus habens partem feudi, ſi acquirat aliam partem an teneatur pro illa petere nouam inueſtituram, §. Feudum, quæſt. 49. verſ. Præterea quæro 119
Agnatus proximior an poſſit reuocare alienationem feudi factam per vaſallum, & vſque ad quod tempus, eod. §. q. 42 114
Et quid ſi alienatio facta ſit in extraneum, ib. verſ. Scias tamen 115
Et an admittantur ad huiuſmodi reuocationem etiam ſi ſint hæredes alienantis, ibid. verſ. Succeſſiue 116
Et quid ſi agnatus proximior conſenſerit alienationi, an talis conſenſus eius filijs præiudicet, ib. verſ. Dixi, quòd ſi agnatus 115
Et an præiudicet agnatis medij gradus, ib. verſ. Sed maior ea.
Et quid ſi filius alienantis, & proximior agnatus concurrant ad huiuſmodi reuocationem quis præferatur, ib. verſ. Sed pone ea.
Agnati proximiores aperto feudo an præferantur domino, eod. §. q. 66. vbi late 122
Agnati tranſuerſales an ſuccedant in feudo, eod. §. q. 79 128
Et an in feudo nouo, ibid. verſ. Sed quæro ead.
Et an vſque ad ſeptimum gradum tantum, vel etiam vltra, ibid. verſiculo, Difficultas eſt ead.
Et quid in feudo conceſſo clerico pro ſe, & hæredibus, ibid. verſic. Sed hic occurrit ead.
Agnatus, vel filius an poſſint repudiare hæreditatem, & retinere feudum, eod. §. q. 76 116
Et quid in feudo non hæreditario, ibid.
Agnati proximiores finito feudo an poſſint petere ſe de ipſo feudo inueſtiri, eod. §. q. 87 131
Agnati, vel filij emphiteotæ an poſſint finita emphiteoſi petere, vt eis reſirmetur, Vide in §. Emphit. quæſtio. 43 96

Et quid in tranſuerſalibus, ibid. verſ.
Et hæc quidem ea.
Et quid ſi ſit emphiteoſis eccleſiaſtica, ibid. verſ. Sed quæro ea.
Et quid ſi fuerit alius de ea inueſtitus, ibid. verſic. Sed pone ea.
Et an hoc duret poſt annum, ibid. verſ. Quinimò ea.
Et quid ſi dominus directi velit pro ſe retinere, ibid. verſic. Sed quid ſi Eccleſia ea.
Alienatio rerum hæredis an poſſit per teſtatorem prohiberi, §. Teſt. q.71. verſic. Item quæro 40
Alienatio legitimæ an poſſit per teſtatorem prohiberi, eo. §. q.73. Remiſſiue 41
Alienatio rei emphiteoticæ prohibita eſt domino irrequiſito, vide in §. emphiteoſis, q.13. & ſeq. 84
Alienatio rei emphiteoticæ in potentiorem prohibita eſt, eo. §. q.22 88
Annus ad petenda inueſtitura quando incipiat currere vaſallo, vide §. Feudum, q.49. verſ. Scias etiam 118
Et an currat impuberi, ibid. verſic. Item ſcias ea.
Et quid in fœmina, ibid.
Et an minor reſtituatur aduerſus lapſum huius anni, ibid. verſic. Sed quæro ea.
Et an hoc tempus currat vaſallo non poſſidenti feudum, vide ſupra, Vaſallus
Et an poſſit mora purgari, ibid.
Appellatio in cauſa feudali ad quem deuoluatur, vide, §. Feudum, q.90. verſic. Succeſſiue 133
Appellationum tempora quomodo currant in cauſis feudalibus, ibidem, q. 91 133
Arbores fructiferas incidere nõ licet emphiteotæ, vide §. emphit. q.26. verſ. Hinc infertur 88
Argumentum de liberto ad vaſallum an valeat, vide §. Feudum, q.1 103
Argumentum de feudo ad emphiteoſim an valeat, ibid. q.3. verſic. Et hæc quidem 99
Argumentum de feudo ad emphiteoſim, & è contra, an valeat, vide in §. emphit. q.50. Remiſſiue 97
Augumentum contingens in re emphiteotica ad quem pertineat, vide in §. emphit. q.41 95
Auus an poſſit inſtituere nepotem legitimum natum ex filio ſpurio, vide in §. Teſt. q.31 17

Bannitus an poſſit teſtari, vide §. Teſt. q.19 11
Bannitus an poſſit capere ex teſtamento, ibid. q.20 11
Beneficij Eccleſiaſtici collatio an poſſit propter ingratitudinem reuocari, vide, §. Donat. q.21. verſic. Sed hic quæro, car.71. & infra collatio.
Bellum an ſit cauſa ſufficiens ad hoc vt fiat emphiteotæ remiſſio penſionis, vide infra, Remiſſio.
Bonorum poſſeſſio an in aliquibus caſibus hodie ſit neceſſaria, vide §. teſt. q.43. verſ. Sed quid ſi ipſe 26. & q. 45. verſ. Sed pone 27
Bona in dubio an præſumãtur libera vel feudalia, §. Feudum, q.18 105
Bona futura an veniant in donatione omnium bonorum, §. Donatio, q.19. verſic. Eademque 70
Bona eccleſiæ an poſſint in emphiteoſim concedi, vide infra, Prælatus.
Bona emphiteotica an poſſint proprie dici allodialia, §. Emphit. q.49 97
Bona emphiteotica an veniant in generali hypotheca, ibidem, q.18. Remiſſiue 68

Caducitas ab emphiteoſi incurritur propter canonem non ſolutum, §. Emphit. q.8 79
Item propter deteriorationem, ibid. q.26 88
Item propter alienationem, ibid. q. 24 88
Caducitatis an cenſeatur remiſſa propter receptionem penſionis, vide infra, Dominus.
Cancellatio teſtamenti, vel eius inciſio per teſtatorem facta nunquid annullet ipſum teſtamẽtum, vide §. Teſt. q.93 50
Et an hoc caſu applicetur fiſco, vel veniens

nientibus ab inteſtato, ibid. verſ. Sed quæro ea.
Captatoria voluntas valet ad pias cauſas, ibid. q.6. verſ. Quarto infertur 4
Cauſæ propter quas filius poteſt exhæredari, vide infra, Filius.
Cauſas ingratitudinis propter quas donatio reuocari poteſt, vide infra, Ingratitudo.
Cautela, quòd cenſeantur tot donationes, quot res an operetur, quod nō ſit neceſſaria inſinuatio, §. Donatio q.17. verſic. Sed pono 68
Cautio de vtendo fruendo, &c. an poſſit per teſtatorem remitti vſufructuario. §. Teſt. q.64 37
Cautionem de reſtituendis vſuris præſtare tenetur vſurarius teſtari volens, vide infra, Vſurarius.
Cæcus quando vult teſtari quæ ſolemnitates requiratur, eod. §. Teſt. quæſt. 17 10
Et quid ſi velit teſtari inter liberos, ibi. verſic. Sed quæro ea.
Cedula manu patris ſcripta inter liberos habet vim teſtamenti ex diſpoſitione autenticæ, quod ſine. C. de Teſt. q.14 8
Et an in tali cedula debeat apponi dies, ibid. verſ. Sed nunquid ea.
Et an debeat carere imbreuiaturis, ibi. verſ. Sed quia ea.
Et quid ſi ſit tantum ſubſcripta à patre, ibi. verſ. Quæro quid ea.
Et quid ſi non ſit ſcripta neque ſubſcripta manu ipſius patris, ibid. verſ. Item quæro ea.
Et quid ſi ſit ſubſcripta à filijs, ibi. verſ. Sed pone ea.
Et quid ſi reperiatur apud notarium, ibid. verſ. Præterea quæro ea.
Et quid ſi in ea filij non ſint æqualiter inſtituti, ibid. verſiculo, Sed quæro ea.
Et an diſpoſitio d. autenticæ quod ſine, extendatur ad fauorem piæ cauſæ, ibid. q.7. verſic. Aliquando enim 4
Ceſſio ex cauſa donationis facta an requirat inſinuationem, §. Donatio, q.16. verſ. Idem 68
Clauſula derogatoria in primo teſtamento inſerta debet in ſecundo teſtamē to ſpecialiter reuocari, §. Teſt. q 99. Late 52
Clauſula codicillaris an ſuſtineat teſtamentum nullum ex cauſa præteritionis, ibid. q.46 27
Et quid ſi poſthumus ſit ignoranter præteritus, ibid. verſ. Et hæc quidem ea.
Clauſula codicillaris ſemper ſubintelligitur in teſtamento condito inter liberos, ibid. q.8. verſic. Vnum tamen 6
Clauſula, quòd teſtator vult valere teſtamentum in vim codicillorum, & non aliter, an operetur, quòd non poſſit valere vt teſtamentum, ibid. q.4. verſ. Non omittam 2
Clauſula codicillaris an ſuſtineat legatum relictum per filium fam. in vim donationis cauſa mortis, vide infra, Legatum.
Clauſula (& quibus dederit) an operetur, quòd poſſit res emphiteotica alienari domino non requiſito, §. Emphit. q.13. verſ. Vlterius quæro 84
Clericus an poſſit teſtari, vide infra, Prælatus.
Clericus an ſuccedat in feudo, §. Feudū, q.78. verſ. De clerico 128
Clericus vaſallus de feudo litigat coram Iudice laico, ibid. q.90. verſ. Sed quid ſi dominus, & verſ. Et hæc quidem 132.133
Collatio beneficij eccleſiaſtici an poſſit propter ingratitudinem reuocari, §. Donatio, quæſt. 21. verſ. Sed hic quæro 71
Collaterales an ſuccedant in feudo, vide ſupra, Agnati tranſuerſales.
Collectarum ſolutio an ſpectet ad dominum directi, vel ad emphiteotam, §. Emphit. q.46.
Conceſſio in feudum facta per prælatum vltra modum conſuetum, an vitietur in totum, §. Feudum, quæſt. 13. verſic. Sed quid ſi alteret 104

Conceſſo caſtri facta per verbum, Donamus, an cenſeatur Donatio, vel feudalis conceſſio, ibid. q. 17 87
Conceſſio feudalis, an præſumatur ex curſu decennij, ibid. quæſt. 19. verſ. Sed pone ea.
Conceſſio rei eccleſiaſticæ in emphiteoſim facta alio modo, quàm ſolita ſit nunquid valeat, Vide infra, Prælatus.
Conceſſio in emphiteoſim potius præſumitur realis, quàm perſonalis, §. Emphit. q. 28. in princ. 88
Condemnatus ad mortem an poſſit teſtari, §. Teſt. q. 21 12
Et an poſſit teſtari ad pias cauſas, ib. q. 5. verſ. Quæro quid 3
Et quid ſi fugiat è carceribus d. q. 21. verſ. Sed quid ſi reus 12
Condemnatus ad perpetuos carceres, an perdat teſtamenti factionem, ibid. quæſt. 23 13
Condictio ex lege datur pro contractu emphiteotico, §. Emphiteo. quæſtio. 47 97
Conditionum plures ſunt ſpecies, §. Teſt. q. 39 22
Confectio inuentarij an poſſit à teſtatore remitti, vide infra, Inuentarium.
Confeſſio receptæ dotis facta conſtante matrimonio, an confirmetur iuramento, §. Donatio, quæſt. 9. verſic. Hæc tamen 63
Conſenſus patris qui requiritur in donatione facienda filio per patrem, an ſit neceſſarius ad integrandam perſonam filij, an autem ſolummodo requiratur propter intereſſe patris, ibidem quæſt. 6. verſic. Habes ergo 60
Et an debeat expreſſe interponi, ibid. verſ. Succeſſiue ea.
Et an poſſit à patre interponi ad ſui beneficium, ibid. verſic. Quæro etiam ea.
Conſtitutum habet vim traditionis, §. Emphit. quæſt. 13. verſ. Sed quid ſi non 84
Conſuetudo infeudandi res eccleſiæ an poſſit per prælatum alterari, §. Feudum, q. 13. verſ. Scias tamen 104
Conſuetudo, quòd vaſalli poſſint aliena re feuda ſine conſenſu dominorum an valeat, ib. quæſt. 31. verſ. Quæro nunc.
Conſuetudo prouinciæ maxime eſt attendenda vbi tractatur an emphiteoſis eccleſiæ transeat ad extraneos hæredes, §. Emphit. q. 29. in fi. 92
Contractus an poſſit in teſtamento celebrari, §. Teſt. q. 75 42
Contractus libellarius, & cenſualis quid differat à contractu emphiteotico, §. Emphit. q. 1. 77
Contractus an in dubio cenſeatur cenſualis, vel emphiteoticus, vel locatio, ib. verſ. Sed pone ea.
Contractus emphiteoticus an requirat, quòd à princ. præſtetur certa quantitas, ib. q. 3 78
Contractus emphiteoticus an à princ. requirat ſcripturam, vide infra Scriptura.
Conuentio facta in actu donationis in fauorem tertij abſentis, an poſſit ante eius acceptationem reuocari, §. Donatio, q. 13. verſic. Secundus eſt articulus 66

Damnatus ad mortem, vel ad perpetuos carceres an poſſit teſtari. Vide ſupra, Condemnatus.
Damnum contingens in re emphiteotica, an operetur remiſſionem penſionis, §. Emphit. q. 8 79
Debita paterna an ſint ſoluenda de bonis emphiteoticis, ibid. quæſt. 40. Remiſſiue 95
Declaratio domini directi an requiratur ad hoc, vt emphiteota cadat à iure ſuo, ibid. q. 9 82
Decimæ an poſſint per laicum ſubinfeudari, §. Feudum, q. 32. verſ. Sed quid ſi. 110
Decimæ ad eccleſiam reuerſæ an poſſint per Prælatum iterum in feudum concedi, ibid. quæſt. 13. verſic. Sed quæro 104
Deportatus an poſſit teſtari. §. Teſt. quæſtio. 22 12
Et an poſſit capere ex teſtamento, ib. verſ. Si autem quæris 13

Deſcen

Deſcendentes in feudo in infinitum ſuccedunt, §. Feudum, q. 79 128
Deterioratio eſt iuſta cauſa, propter quam poteſt emphiteota expelli, §. Emphit. q. 26 88
Diſpoſitio auct. ex cauſa. C. de lib. præte. ſuſtinet teſtamentum nullum ex cauſa præteritionis, vel exhæredationis, §. Teſt. q. 52 26
Et quid in præteritione facta per matrem, ib. verſ. Et quia 36
Et quid in præteritione poſthumi, ib. verſ. Item quæro ea.
Et quid ſi poſthumus ſit ignoranter præteritus, ib. verſic. Sed quid ſi poſthumus ea.
Et quid præteritione fratris, ibid. verſ. Sed quæro ea.
Et quid ſi exhæredatio facta ſit ex cauſa legitima, ſed non probata, ibid. verſ. Sed nunquid ea.
Et an ſuſtineatur inſtitutio facta in re certa, q. 53 31
Et an legata, & fideicommiſſa vniuerſalia, q. 54 31
Et an ſubſtitutiones pupillares, vel exemplariæ, ibid. verſic. Quæro etiam ea.
Et an legata facta ipſi filio præterito, ib. verſ. Præterea quæro ea.
Et an legata facta turpibus perſonis, ib. verſ. Item quid ea.
Diſpoſitio auct. quòd ſine. C. de teſtam. an extendatur ad fauorem piæ cauſæ, vide ſupra, Cedula.
Diſpoſitio c. quanquam de vſur. in 6. an habeat locum in eo, qui deſijt exercere vſuras, vide infra, Vſurarius.
Diſpoſitio, §. ex imperfecto ſuſtinet teſtamentum inter liberos minus ſolemne, ib. q. 8 5
Et quid, ſi vnus ex filijs ſit in ipſo teſtamento præteritus, ibid. verſic. Sed quæro ea.
Et quid, ſi aliquid ei ſit relictum, ſed non titulo inſtitutionis, ibid. verſic. Sed pone 6
Et quid, ſi ſit imperfectum ratione, voluntatis, q. 9 6
Et an ſuſtineatur quo ad ea, quæ concernunt extraneos, q. 10 6
Et an ſuſtineatur ſubſtitutio pupillaris, ib. verſ. Hinc infertur ea.
Et quid in donatione tutoris extranei, ibidem, verſiculo, Secundo infertur ea.
Et an diſpoſitio d. §. ex imperfecto, habeat locum in patre teſtante inter liberos naturales, q. 12 7
Et quid in matre, ibid. verſic. Et hæc quidem ea.
Et quid ſi conditum ſit teſtamentum inter filios legitimatos, ibid. verſic. Sed quid in legitimato ea.
Et quid inter liberos per ſtatutum excluſos, ibidem, verſiculo, Item quæro ea.
Et quid inter liberos non primi, ſed vlterioris gradus, ibi. verſic. Quæro etiam ea.
Et an habeat locum, quando filius teſtatur inter parentes, ibidem, verſic. Vlterius quæro ea.
Et an ex tali teſtamento dicatur ſuccedi ex teſtamento, an autem tanquā ab inteſtato, q. 13 8
Diſpoſitio teſtatoris facta in vnum caſum, an extendatur ad alium, ibid. q. 76. in p. reg. 42
Diſpoſitio l. ſi quis argen. C. de dona. ſuſtinet donationem factam ſolo pacto nudo interueniēte, §. Donatio quæſt. 14 66
Et an locum habeat in donatione cauſa mortis, ibid. verſiculo, Et hæc quidem ea.
Et an in donatione remuneratoria, ib. verſ. Quæro an ea.
Et an in donatione præſumpta, ibid. verſ. Item quæro ea.
Et an in pacto, ſeu promiſſione de donando, ibidem, verſiculo, Diſpoſitio l. 67
Diſpoſitio l. ſi totas. C. de inoffic. donati. quomodo ſit intelligenda, ib. quæſt. 22. verſiculo, Secundo infertur 72
Diſpoſitio l. ſi vnquam. C. de reuoca. dona. reuocat donationes factas ab illis, qui non habent filios, ſi eis naſcantur filij poſt factam donationem, quæſt. 22 ea.

Et

Et an habeat locum in donationibus factis libertis, an etiam cuilibet extraneo, ibid.
Et quid ſi tempore donationis iam habebat filios, ibid. verſic. Secundo infertur ea.
Et quid ſi donator tempore donationis de liberis cogitaſſet, ibid. verſic. Ex qua quidem ea.
Et quid ſi renunciauerit diſpoſitioni ipſius. l. ſi vnquam, ibid. verſ. Tertio infertur ea.
Et an diſpoſitio d. l. ſi vnquam habeat locum in donatione cuiuslibet partis bonorum, ibid. verſ. Quarto infertur ea.
Et an in donatione rei particularis, ibid.
Et quid ſi ſit appoſitum iuramentum, quæſt. 23 73
Et quid in donatione facta Eccleſiæ, ib. verſ. Quæro etiam ea.
Et quid in donatione facta ob cauſam, ib. verſ. Item quæro ea.
Et quid in donatione remuneratoria, ibid.
Et an diſpoſitio d. l. ſi vnquam habeat locum in legatis, ibid. verſ. vlterius quæro Remiſſiue ea.
Et an in legitimatione filiorum naturalium, ib. verſic. Succeſſiue Remiſſiue ea.
Et an propter legitimationem filiorum naturalium reuocetur donatio ex diſpoſitione d. l. ſi vnquam, ib. verſ. Sed quæro ea.
Et an reuocatio quæ fit ex diſpoſitione d. l. ſi vnquam, fiat ipſo iure, ibid. verſ. Præterea quæro ea.
Et quid, ſi filij nati poſt donationem præmoriantur patri, an donatio reconualeſcat, verſic. Vlterius quæro 74
Diſpoſitio l. fin. C. de reuoc. donat. reuocat donationes propter ingratitudinem donatariorum, vide infra, Ingratitudo.
Diuiſio inter hæredes an poſſit à teſtatore prohiberi, §. Teſt. q 67 39
Diuiſio rei emphiteoticæ permiſſa eſt inter ipſos emphiteotas, §. Emphiteo. quæſt. 14 85
Dominus an poſſit infeudare feudum nudum apertũ, §. Feud. q. 14 104
Dominus an teneatur tradere vaſallo poſſeſſionem feudi, ib. q. 26 107
Et quid ſi eam illi ſemel tradidit, ibid. verſ. Sed quæro ea.
Dominus an teneatur defendere vaſallum, ibid. q. 27 107
Et an etiam contra patrem, & fratrem ipſius domini, ibid. verſ. Sed nunquid ea.
Dominus an poſſit vaſallos inuitos in alium alienare, ibid. q. 28 107
Et an ſi alienet priuetur proprietate feudi, ibid. verſ. Sed quæro ea.
Et quid ſi eos alienet cum toto territorio, ib. verſ. Scias tamen ea.
Dominus an poſſit pignorare ſuum directum dominium inuito vaſallo, ib. verſ. Item quæro ea.
Dominus an poſſit ſubditis ſuis collectas imponere, q. 29 108
Et an pro dote filiæ ſuę maritandæ, ib. verſ. Bene verum eſt ea.
Dominus an poſſit cogere ſubditos ſuos ad molendum in ſuis molendinis, quæſt. 30 108
Dominus recuſans facere inueſtituram vaſallo, an priuetur proprietate feudi, quæſt. 49. verſiculo, Sed quid ſi vaſallus 119
Dominus poſt vaſalli culpam ſeruitia ab eo recipiens, an cenſeatur illi remiſiſſe caducitatem, q. 63. car. 122. & q. 48. verſ. Sed pone 119
Dominus non faciens iuſtitiam vaſallo, an cadat à proprietate feudi, quæſtio. 74 125
Dominus quando priuatur proprietate, cui proprietas applicetur, quæſt. 79 car. 128
Dominus an ſit Iudex ordinarius inter vaſallos, vide infra, Iudex.
Dominus directi recipiendo penſionem poſt caducitatem, an cenſeatur illã remiſiſſe, §. Emph. q. 10 82
Et quid in prælato, infra, Prælatus.
Dominus directi, qui expulit emphiteotam propter ceſſationem ſolutionis, an poſſit petere penſionem temporis

poris præteriti, q.10. verſ. Quæro nunc 83
Dominus directi poſt declaratam caducitatem, an poſſit propria auctoritate ingredi rem emphiteoticam, q.11 ea.
Et quid finita emphiteoſi.q.44 97
Dominus directi an poſſit expellere propria auctoritate emphiteotam, qui poſſeſſionem ſuam interuertit, quæſtio.25 88
Dominus directi an teneatur finita emphiteoſi illam filijs, vel agnatis emphiteotæ refirmare, vide ſupra, Agnati, vel Filij.
Donatio facta in pœnam mutationis teſtamenti, an valeat, §. Teſt. quæſtio. 95 51
Donatio vnde dicatur, §. Donat. quæſt. prima 57
Donatio an ſit contractus nominatus, ib. verſ. Item quæro ea.
Donatio perfecta reuocari non poteſt, ibid. verſ. Et ex hac ea.
Donatio conditionalis an ſit proprie donatio, q.2 57
Donatio reciproca an ſit proprie donatio, ib. verſ. Item quæro ea.
Donatio remuneratoria an ſit proprie donatio, q.3 58
Et an valeat etiam ſi merita non probentur, ibid. verſi. Sed hic occurrit ea.
Donatio cauſa mortis quid ſit, quæſtio. quarta ea.
Donatio an in dubio debeat iudicari inter viuos, vel cauſa mortis, ibi. verſ. Sed quæro ea.
Et quid ſi facta ſit ab infirmo, ib. verſ. Et hæc quidem ea.
Et quid ſi donationi adiecta ſit promiſſio de non reuocando, ib. verſ. Sed pone 59
Donatio cauſa mortis vtrum potius cõparanda ſit contractui, quàm vltimæ voluntati, q.5 59
Donatio cauſa mortis facta in teſtamento an cenſeatur tanquam legatum, vel tanquam donatio cauſa mortis, ibid. verſ. Sed pone ea.
Donatio facta in pœnam mutationis teſtamenti non valet, quæſtio. 19. in fine princip. Remiſſiue, car. 69
Donatio facta à filiofamilias an valeat, vide infra, Filiusfam.
Donatio inter patrem & filium, an valeat, vide infra, Pater.
Donatio inter virum, & vxorem an valeat, vide infra, Maritus.
Donata ſponſo, vel ſponſæ, à conſanguineis, vel affinibus, an cenſeatur donata contemplatione viri, vel contemplatione vxoris, §. Donat. quæſtio. decima, verſiculo, Sed nunquid 64
Donatio propter nuptias hodie non eſt in vſu, q.11 ea.
Donatio propter nuptias an cenſeatur conſtituta ipſo iure, ibid. verſ. Sed quæro ea.
Donatio facta abſenti an valeat, quæſt. 12 ea.
Et quid ſi facta ſit coram quinque teſtibus, an ſuſtineatur in vim fideicommiſſi, quæſt. quinta, verſic. Sed pone 59
Donatio in qua appoſita eſt conuentio in fauorem tertij abſentis, quando poſſit ante ipſius abſentis acceptationem in eius præiudicium reuocari, quæſtio. 13. verſic. Secundus eſt articulus 66
Donatio facta præſenti, & tacenti, an valeat, quæſt. 14. verſiculo, Sed pone 67
Donatio excedens ſummam quingentorum aureorum debet inſinuari, aliàs non valet infra, vide Inſinuatio, & an vitietur in totum, an autem ſolummodo quatenus excedit ſummam quingentorum ſolidorum, ibid. & an confirmetur iuramento, q.18 68
Donatio hodie perficitur pacto nudo, vide ſupra, Diſpoſitio l. ſi quis argentum.
Donatio omnium bonorum præſentium & futurorum, an valeat, quæſtio.19 69
Et an præſentium tantum, ibid. verſ. Et ex hac ea.

Et an ſimpliciter bonorum ſuorum, ib verſ. Eademque . 70
Et an generaliter omnium bonorum, ib. verſ. Idem dicendum ea.
Et an bonorum ſuorum mobilium, & immobilium, ibid. verſic. Pariter etiam ea.
Et an ſimpliciter ſuæ hæreditatis, ibid. verſ. Sed quæro ea.
Et quid ſi ſit collata poſt mortem, ibi. verſ. Sed quid ſi quis ea.
Et quid ſi donator aliquid ſibi reſeruauerit pro facultate teſtandi, ib. verſ. Secundo principaliter ea.
Et quid ſi reſeruauerit vſumfructum, ib. verſ. Sed pone ea.
Et quid ſi talis donatio ſit iurata, quæſtio.20 70
Et nunquid talis donatio annulletur in totum, an autem ſuſtineatur quo ad bona præſentia, ibid. verſ. Item quæro ea.
Et quid in donatione facta eccleſiæ, ib. verſ. Vlterius quæro ea.
Et quid in donatione reciproca facta inter fratres, ibidem, verſic. Sed pone 71
Donatio poteſt propter ingratitudinem reuocari, vide infra ingratitudo.
Donatio inofficioſa reuocatur ex diſpoſitione tit. C. de inof. dona. §. Don. quæſt.24 74
Et an reuocetur in totum, an autem vſque ad legitimam tantum, ib. ver ſic. Aut vero ea.
Et quid ſi ſit iurata, ibid. verſic. Hæc autem ea.
Et quid ſi pater aliquid filio reliquerit ib. verſ. Sed quid ſi pater ea.
Et quid in alienatione facta titulo oneroſo, ibidem, verſic. Et hæc quidem ea.
Donatio ob cauſam, reuocatur cauſa nõ ſecuta, q.25 75
Donatio cauſa mortis poteſt quandocunque reuocari, ib. verſ. Sciendum eſt etiam ea.
Et an reuocetur propter conualeſcentiam donatoris, ibid. verſic. Sed nunquid ea.
Donatio facta eccleſiæ an reuocetur propter ſuperuenientiam liberorum, vide ſupra, Diſpoſitio, l. ſi vnquam.
Et an propter ingratitudinem prælati, vel capitulo, Vide infra, Ingratitudo.
Et an in ea requiratur inſinuatio ſi excedat ſummam quingentorum ſolidorum, vide infra, Inſinuatio.
Et an valeat donatio omnium bonorum facta eccleſiæ, vide ſupra, Donatio omnium bonorum.
Donatarius an teneantur alere donantem, vide infra, Ingratitudo.
Donatarius an poſſit appræhendere poſſeſſionem rei emphiteoticæ ſibi donatæ, ſine domini conſenſu, §. emphiteoſis, quæſt.15. verſic. Arbitror tamen 86
Donari an poſſit res emphiteotica irrequiſitio domino, vide infra, Emphiteota
Duæ perſonæ an poſſint ſimul teſtamentum condere, §. Teſtamentum, quæſtio.60 35
Duo Teſtamenta eodem die confecta ſi producantur, quod nam eorum præualeat, ib. q.100 54

Ea quæ non tranſeunt ad extraneos hæredes, non tranſeunt in fiſcum, §. Emphiteoſis quæſt.29. verſiculo, Breuiter 92
Epiſtola interueniente valet donatio facta abſenti, §. Donatio, q.12 64
Emancipatus ſi ſit præteritus an vitietur teſtamentum, §. Teſtamentum, vide infra, Præteritio.
Emphiteoſis quid differat, à contractu libellario, & cenſuali, §. Emphiteoſis, quæſt.1 77
Emphiteoſis an ſit contractus nominatus, quæſt.2 78
Emphiteoſis ex quanti temporis curſu præſcribatur, ibid. quæſtio 7 Remiſſiue 79
Emphiteoſis an poſſit alienari in potentiorem, vide ſupra, Alienatio.
Emphiteoſis ad tranſeat ad extraneos hæredes, quæſt.28 89
Et quid ſi ſit eccleſiaſtica, ib. latiſſime.
Et quid ſi aliunde non conſtabat bona eſſe

eſſe eccleſiæ,ibid. verſic. Vnum tamen ſcias 92
Et quid ſi conceſſa fuerit pro ſe,& hęredibus quibuſcunque, ibid. verſic. Sed quæro ea.
Et quid ſi conceſſa fuerit pro ſe,& quibus dederit, ibid. verſic. Idemque, & multo ead.
Emphiteoſis an trāſeat in fiſcū,q.29 92
Et an in filios naturales,q.30 93
Et an in legitimatos,q.31 93
Et an in fœminas,vide infra,Fœminæ,
Et an tranſeat in Monaſteriū,q.33 93
Emphiteoſis conceſſa pro ſe filijs,&nepotibus quō intelligatur, q.35 94
Emphiteoſis an tranſeat ad filios, etiam ꝙ non ſint hæredes,vide infra,Filij.
Emphiteoſis an tranſeat ad inſtitutum in re certa,vide infra, Inſtitutus.
Emphiteoſis quomodo finiatur,§. Emp. quæſt.42 95
Emphiteoſis antiqua, & noua quæ dicatur,q. 16. in principio 86
Emphiteoſis hæreditaria,non hereditaria,& mixta quæ dicatur,ibid.
Emphiteoſis eccleſiaſtica an ſit de ſui natura tranſitoria ad extraneos hæredes,q.28.verſ.Tertius eſt caſus 90
Emphiteota tenetur ſoluere canonem domino directi, alias cadit à iure ſuo, §.emphiteoſis,q.8 79
Et quid ſi in contractu appoſitum eſt iuramentum, ibid. verſic. Et hoc quidem 80
Et quid ſi penſio ſit minimæ,ibi.verſic. Sed pone ead.
Et quid ſi ceſſet in vno nummo, ibid. verſic. Hoc autem ea.
Et quid ſi emphiteota non poſſideat rem emphiteoticam, ibid. verſic. Sed quæro ea.
Et quid ſi propter bellum nullos fructus percipere potuit,vide infra, Remiſſio.
Et an propter ſterilitatem fiat ei remiſſio,vide infra, Sterilitas,
Et quid ſi contingat aliquod damnū in re emphiteotica,vide ſupra,Damnū.
Et quid ſi emphiteota ignorabat rem eſſe emphiteoticam,§.emp. q.8. verſic. Proſequendo 81
Et an ad euitandam caducitatem ſi ſſiciat oblatio, ibi.verſic. Pone quòd emphiteota ea.
Et quid ſi alius,puta procurator ſoluit pro ipſo emphiteota, ibid. verſic. Sed quod ſi ipſe ea.
Et quid ſi appoſita ſit pœna in Inueſtitura,ibi.verſ. Vlterius quæro ea.
Et quid ſi ex pluribus hæredibus emphiteotæ aliqui ſoluerint, & aliqui non,ibid. verſ. Quæro quid ſi ea.
Emphiteota qui canonem non ſoluit, an poſſit purgare moram,ibid.verſic. Item quæro 82. & ibi quando dicatur purgare morā celeri ſatisfactione.
Emphiteota ceſſans in ſolutione canonis, an cadat ipſo iure an autem requiratur ſententia, q.9 82
Emphiteota quo tempore anni debeat ſoluere penſionem,vide infra, Penſio, & an poſſit inuito domino ſoluere pro tribus, vel quatuor annis futuris, ibid.
Emphiteota non poteſt alienare rem emphiteoticam domino irrequiſito, & ſi alienet cadit à iure ſuo, q.13 84
Et an cadat ipſo iure,ibid. verſic. Adde quòd ea.
Et quid ſi non ſit ſecuta traditio, ibid. verſic. Sed nunquid ea.
Et quid ſi facta ſit traditio per conſtitutum,ibi.verſ. Sed quid ſi non ea.
Et quid ſi in alienatione proteſtetur,ꝙ illam facit,ſaluo,& reſeruato cōſenſu domini,ib.verſ.Item quæro ea.
Et quid ſi poſt alienationem, & traditionem rem ipſam recuperet, ibid. verſ. Sed quid ſi emphiteota ea.
Emphiteotæ an poſſint rem emphiteoticam inter ſe diuidere domino irrequiſito,vide ſupra,Diuiſio.
Emphiteota an poſſit ſine domini conſenſu rem emphiteoticam alteri donare,vel legare, q.15 85
Et an poſſit ſine domini conſenſu illā permutare,vide infra, Permutatio.
Et an hipothecare,vel pignorare, quæſtio. 18 87
Et an locare, q. 19 87
Et an concedere in emphiteoſim,quæſtio. 20 87

Emphi

Emphiteota an poſſit conſtituere ſeruitutem in fundo emphiteotico, vide infra, Seruitus.
Emphiteota interuertens poſſeſſionem domini, an poſſit ab eo propria auctoritate expelli, q. 25 88
Et an poſſit expelli propter deteriorationem, q. 26 88
Emphiteota an poſſit incidere arbores fructiferas, ibid. verſ. Hinc infertur ead.
Emphiteota an teneatur ad collectas, vide ſupra, Collecta.
Excommunicatus an poſſit teſtari, §. Teſtamentum, q. 24 13
Exhæredatio quando reddat teſtamentum nullum, vel inofficioſum, ibid. q. 40 23
Exhæredationis cauſæ quæ ſint, vide infra, Filius.
Exhæredatus an ſuccedat in feudo, vide infra, Filius.
Extranei hæredes an ſuccedant in feudo, §. Feudum, q. 13. car. 103. & q. 9. ver. Hoc præmiſſo, car. 102. & in hoc propoſito, & verſ. Itē quæro. c. 103
Extranei hæredes an ſuccedant in emphiteoſi, §. Emphit. q. 28 89

FAcultas teſtandi conceſſa, à Principe, an intelligatur conceſſa vt quis poſſit teſtari ſine ſolemnitatibus à iure communi requiſiti, §. Teſtamentum, q. 34. verſ. In propoſito 18
Falcidia an poſſit à teſtatore prohiberi, vt ſupra, q. 78. verſ. Sed quæro 45
Fœminæ excluſæ in inſtitutione cenſentur etiam excluſæ in ſubſtitutione, §. Teſtamentum, q. 76. in 7. reg. 44
Fœminæ an ſuccedant in feudo, §. Feudum, q. 73 124
Et quid ſi expreſſe ſint vocatæ in inueſtitura, ibid. verſ. Item quæro 125
Et quid in feudo empto, ibid. verſ. Sed quid in feudo ead.
Et quid ſi feudum ſit fœmineum, ibid. verſic. Præterea quæro ea.
Et quid in feudo pro quo nullum ſeruitium præſtatur, ibi. verſic. Vlterius quæro ea.
Et quid ſi ſeruitium ita poteſt præſtari per fœminam, ſicut per maſculū, ib.
Et quid ſi adſit conſuetudo, quòd fœminæ in feudo ſuccedant, ibi. verſic. Sed quid ſi adſit ea.
Fœminæ an ſuccedant in bonis non feudalibus habentibus tamen dignitatem annexam, ibid. verſic. Sed quæro ead.
Fœminæ quando dicantur vocatæ ad feudum ſimul cum maſculis, & quando poſt eos ordine ſucceſſiuo, ibi. verſ. Et in hoc propoſito ead.
Fęmina ſemel admiſſa ad feudum, an per ſuperuenientiam maſculi excludatur, ibid. q. 80 126
Et quid econuerſo, ibid. verſic. Sed quæro ead.
Et quid ſi maſculus ſtatim moriatur, ibi. verſ. Sed præſuppoſita ea.
Fœmina maior xij. ann. an teneatur ſtatim petere inueſtituram, vide ſupra, Annus.
Fœminæ an ſuccedant in emphiteoſi, §. Emphiteoſis, q. 32 93
Et quid ſi ſit conceſſa pro ſe, & filijs, ibi. verſ. Sed quid ſi fuerit ead.
Et quid ſi extet ſtatutum in loco, quòd extantibus maſculis, fœminæ non ſuccedant, ib. verſ. Sed pone ea.
Feudum quid ſit, §. Feudum, q. 4 100
Feudum vnde dicatur, ibi. q. 5 100
Feudum an ſit contractus nominatus, q. 6 100
Et an ſit contractus bonæ fidei, ibid. verſic. Item quæro ea.
Feudum quotuplex ſit, q. 7 100
Feudum nouum, & antiquum quid differant, q. 8 100
Feudum nouum conceſſum à Principe iure feudi antiqui, & paterni, an cenſeatur nouum, vel antiquum, ibid. verſic. Sed hic occurrit ead.
Et quid ſi vaſallus de feudo antiquo recipiat inueſtituram tanquam de feudo nouo, vide infra, Vaſallus.
Et quid ſi feudum antiquum quod in commiſſum cecidit, poſtea eidem concedatur an retineat ius feudi antiqui, ibi. verſ. Sed pone 101
Feudum hęreditarium, & feudū ex pacto, & prouidētia, quid differāt, q. 9 101

Feudum

Feudum acceptum pro ſe,& filijs,an dicatur hæreditarium,ibi.verſic. Quandoque vero 102
Et quid ſi acceptum fuerit pro ſe, & filijs,& hæredibus,ibi.verſic. Quandoque & tertio ead.
Et quid ſi ſit acceptum pro ſe,& hæredibus,ib.verſ.Nunc proſequēdo ea.
Et quid ſi pro ſe, & hæredibus maſculis,ibi. verſ. Item quæro 103
Et quid ſi ſit ſimpliciter acceptum nulla facta mentione filiorum, neque hæredum, ibid. verſic. Sed quid dicendum 102
Et an in feudo hæreditario requiratur, quòd volens ſuccedere ſit hæres vaſalli vltimo loco defuncti, ibi. verſ. Sed quæro ead.
Feuda regalia quæ ſint, q.10 103
Feudum ligium quid ſit, q.11 103
Et an quis poſſit eſſe homo ligius duorum dominorum,ibid.verſic. Hinc infertur ead.
Feudum francum quid ſit,q.12 103
Feudum rectum an poſſit conſtitui ſine inueſtitura,q.15 104
Feuda an poſſint emi.q.16 104
Et an feudum emptū dicatur proprie feudum,ibi.verſ. Sed quæro 105
Feudum an poſſit alienari ſine conſenſu domini, vide infra, Vaſallus.
Et an ſine cōſenſu agnatoꝝ,q.41 114
Feudum conceſſum pro ſe, & hæredibus quibuſcunque an tranſeat ad extraneos hæredes, vide ſupra, Extranei hæredes.
Feudum conceſſum pro ſe, & quibus dederit,an poſſit alienari ſine conſenſu domini, vide infra, Vaſallus.
Feuda an poſſint diuidi,q.44 116
Feudum an poſſit præſcribi,q.45 116
Feudum an ſit imputandum in legitimam, q. 46 117
Feudum finitum cui aperiatur domino, an agnatis,vide ſupra, Agnati proximiores.
Feudum an veniat in confiſcatione bonorum, q. 84 130
Feudum an veniat in generali alienatione,q.13.verſ. In propoſito 109
Feudum an veniat in reſtitutione fideicommiſſi, q. 85 131
Et quid ſi fideicommiſſarius ſit ex comprehenſis in inueſtitura,ibid. verſic. Item ſcias ead.
Feudalis res an poſſit in emphiteoſim concedi, vide infra, Vaſallus.
Fideicommiſſum an vitietur ex falſa latinitate,q.88 Remiſſiue 131
Fideicommiſſum in quo ſunt vocati plures ſub nomine collectiuo,præſumitur eo ordine factum,quo ipſi ab in teſtato ſuccederent, §.Teſt. q.76. in 6.reg.verſ. Secundo infertur 43
Fideicommiſſa ampliantur, reſtringuntur, ex tacita voluntate teſtatoris, ibi.q.76.in prima reg. 42
Fideicommiſſum an in dubio cenſeatur iniunctum filio,vel eius hæredi, q. 72.verſic. Tertius eſt 41
Fideicommiſſum an poſſit imponi hæredi ſuper rebus iam ab ipſo teſtatore illi donatis,q.71.verſ.Sed pone 40
Fideicommiſſa vniuerſalia an ſuſtineantur ex diſpoſitione,aut ex cauſa, vide ſupra,Diſpoſitio auct. ex cauſa.
Fideicommiſſarius an ſuccedat in feudo, vide ſupra, Feudum.
Filia an poſſit teſtari de dote, §. Teſtam. q.18.verſ. Secundo adde 10
Filia an poſſit inſtitui in ſola dote ſua, q. 44 26
Filia à ſtatuto excluſa ſi ſit præterita an rumpat teſtamentum,q.42. verſic. Item quæro 25
Filius an poſſit inſtitui ſub conditione, §.Teſtamentum, q.39 22
Filius ex quibus cauſis poſſit à patre exhæredari,q.41 24
Et an ſolum propter illas xiiij. cauſas à iure expreſſas, ibid. verſic. Item quæro ead.
Et an propter iniuriam verbalem tantum,ibi.verſ. Sed an propter ea.
Et an quia filia ſine patris conſenſu nupſerit,ibi.verſ. Sed quid ſi filia ea.
Et an poſſit filius exhæredari propter iniuriam factā domino directo feudi,ibi. verſ. Item quæro ead.
Et an mater poſſit filium exhæredare, quia pater ſit prodigus, & dilapidator,ibi.verſ. Quæro etiam ea.

Et

Et quid ſi filius poſt ingratitudinis cauſam commiſſam,factus ſit furioſus, ibi. verſic. Sed pone ea.
Et quid ſi poſt ingratitudinem fecerit pœnitentiam,ibid. verſic. Præterea quæro ea.
Filij præteritione,aut exhęredatione quádo teſtamentum annulletur.vide ſupra exheredatio,& infra,Preteritio.
Filius legitimatus an rumpat teſtamentum,vide infra, Legitimatus.
Filij poſiti in conditione an cenſeantur vocati, q.77 44
Et quid ſi ſint etiam à teſtatore grauati, q.78 45
Et quid ſi ſit appoſita dictio maſculis, q.79 46
Et quid ſi ſint ex deſcendentibus teſtatoris,ibid. verſic. Tertia coniectura 47
Et quid ſi teſtator ſit digreſſus ad plures gradus ſubſtitutionum,ibid. verſic. Quarta allegatur ea.
Filius an poſſit præterire patrem, vel matrem,q.48.& 49 45.46
Filio relinqui debet legitima tit. inſtitutionis, q. 38 20
Et quid de iure Digeſtorum,ibid. verſic. Et hæc quidem 21
Et quid de iure canonico,ibid. verſic. Hæc etiam ea.
Et quid in teſtamento ad pias cauſas, q.16.verſic. Sexto infertur 4
Et quid in eo qui teſtatur volens ingredi religionem d.q.38. verſic. Item quæro 21
Et quid in teſtamẽto inter liberos,vide ſupra Diſpoſitio, §. ex imperfecto.
Et quid ſi adſit ſtatutum diſponens de legitima aliter quàm ius commune d.q.38. verſic. Sed pone 21
Et an integra legitima ſit relinquenda, ibid. verſic. Sed nunquid ea.
Et quid ſi filijs ſit honoratus per verbum relinquo,ibi.verſic. Quid vero ea.
Et quid ſi dicat relinquo pro legitima, vel falcidia,ib.verſ.Sed quid 22
Et quid ſi dicat, relinquo filiæ meę pro dote,ibi.verſ. Quid autem ea.
Et quid ſi dicat,quòd nihil vltra petere poſſit,ib.verſ.Præterea quæro ea.
Et quid ſi dicat, quòd Teſtamentum poſſit extendi dictamine ſapientis, an poſſint addi illa verba titulo inſtitutionis,ibid. verſic. Vlterius quæro ea.
Filiusfamilias an poſſit teſtari,q.18 10
Et an de peculio aduenticio, ibi. verſ. Vera igitur ea.
Et an bonis caſtrenſibus, ibid. verſic. Scias tamen ea.
Et quid de ſalario quod lucratus eſt in aduocationib.ib.verſ.Sed quid ea.
Et an poſſit teſtari ad pias cauſas, q. 5. verſic. Sed nunquid 3
Filius naturalis, vel ſpurius an poſſit à patre hæres inſtitui,vide infra,Spurius.
Filius an poſſit reuocare alienationem feudi factam per patrẽ, vide ſupra, Agnatus.
Filius poſſidens feudum paternum an teneatur creditoribus paternis ſatisfacere,§.Feudum, q.43 116
Filius exhæredatus an ſuccedat in feudo, quæſt.74 126
Filius inſtitutus in re certa, an ſuccedat in feudo æqualiter cum alijs, quæſtio.86 131
Filius an poſſit hæreditatem repudiare, & retinere feudum,vide ſupra,Agnatus, vel filius.
Filiusfamilias an poſſit donare,§.Donatio, q. 6. car. 59. vbi late, an poſſit donare inter viuos,& an cauſa mortis,& an poſſit donare bona aduenticia, & quæ ad eum ſpectant pleno iure, &c.
Filiusfamilias an poſſit donare cauſa mortis patri ſibi conſenſum pręſtandi, vide infra,Pater.
Filius naturalis an ſuccedat in emphiteoſi,§.Emphiteoſis,q.30 93
Filius an teneatur de emphiteoſi, paternis creditoribus ſatisfacere,vide ſupra, Debita.
Filius an poſſit repudiare hæreditatem, & retinere emphiteoſim, quæſtio. 37 94
Filij an ſuccedant in emphiteoſim, etiam quòd non ſint hæredes, ibid.

Filij vel agnati emphiteotæ an poſſint finita emphiteoſi petere vt eis confirmetur, vide ſupra Agnati.
Finita emphiteoſi, an poſſit dominus propria auctoritate ingredi rem emphiteoticam, vide ſupra Dominus.
Finita emphiteoſi cuius ſint melioramenta, vide infra Melioramenta.
Finita emphiteoſi an poſſint agnati, vel filij petere, quòd eis confirmetur, vide ſupra Agnati.
Fiſcus an auferat hæreditatem à filio ſpurio à patre inſtituto, vide infra Spurius.
Et an ab eo qui erat inſtitutus in teſtamento, quod reperitur à teſtatore cancellatum, vide ſupra, Cancellatio.
Fiſcus an ſuccedat in emphiteoſi, §. Emphiteoſis, q. 29 92
Et quid ſi ſit eccleſiaſtica, ibid.
Frater an poſſit prętetire fratrem, §. Teſt. q. 50 29
Et an frater præteritus rumpat teſtamentum in totum, ibid. verſic. Sed quæro ea.
Fratres mendicantes qui dicantur, ibid. q. 29. verſic. Debes tamen 16
Fratres minores, vel Prædicatores an poſſint capere ex teſtamento, ibid. verſ. Hoc præmiſſo ead.
Et an poſſint in teſtamento teſtes adhiberi, vide infra, Monachus.
Furioſus an poſſit teſtari ad pias cauſas, §. Teſtamentum, q. 5. verſic. Sed an furioſus 3
Furioſus an poſſit exhęredari ex cauſa ingratitudinis ante furorem commiſſa, vide ſupra, Filius.

GEneratio ſecunda, vel tertia, quomodo intelligatur, §. Emphiteoſis, quæſtio. 34 93

HAeres ſcriptus in teſtamento minus ſolemni an poſſit retinere hæreditatem, §. Teſtamentum, q. 90. verſic. Sed hæc quidem 49
Hæredis nominatio à teſtatore ore proprio fieri debet, ibid. q. 37 19
Et ibi late, quid ſi notarius, vel alius illum nominet, & teſtator interrogatus reſpondeat, quòd ſic ibid.
Et quid ſi hæres nominetur per relationem ad cedulam, q. 36. verſ. Sed quid ſi teſtator. 16
Hæres qui cœpit perſoluere legata ex teſtamento minus ſolemni, an poſſit cogi alia perſoluere, q. 90. verſ. Sed hic occurrit 49
Hæredis inſtitutio eſt caput teſtamenti, vide infra Inſtitutio.
Hæres an poſſit à teſtatore in euentum alicuius conditionis hæreditate priuari, ibid. q. 69 39
Et cui hoc caſu hæreditas ipſa applicetur, ibi. verſic. Sed pone 40
Hæres qui in actu teſtamenti promiſit legatarijs legata perſoluere, an poſſit ex tali promiſſione conueniri, q. 95 verſ. In hoc tamen 51
Hæredes extranei an ſuccedant in emphiteoſi, vide ſupra Extraneus.
Hipothecari an poſſit res emphiteotica domino irrequiſito, §. Emphiteoſis, q. 18 87
Hipotheca generalis an comprehendat etiam bona emphiteotica, q. 18 Remiſſiue ead.

IGnorantia quòd res eſſet emphiteotica, an excuſet emphiteotam à ceſſatione canonis, vide ſupra, Emphiteota.
Incidere arbores fructiferas an liceat emphiteotæ, vide ſupra, Arbores.
Inciſione teſtamenti per teſtatorem facta, an teſtamentum ipſum annulletur. vide ſupra, Cancellatio.
Incrementum eueniens in re feudali an accreſcat vaſallo, §. Feudum, q. 88. verſic. Item quæro 132
Infamis an poſſit teſtari, §. Teſtamentum q. 25 13
Ingratitudo eſt iuſta cauſa propter quam donatio facta reuocetur ex diſpoſitione l. fi. C. de reuoc. donat. §. Donat. q. 21 71
Et quæ ſint cauſæ ingratitudinis, ibid.
Et an poſſit reuocari etiã ob alias cauſas ingratitudinis in ipſa lege non expreſſas, ib. verſ. Huius autem ea.
Et an

Et an propter alimenta non præſtita, ibid. verſ. Quid ergo ead.
Et an donatio facta eccleſiæ poſſit reuocari propter ingratitudinem Prælati, vel capituli, ibid. verſic. Item quæro ea.
Et an collatio beneficij eccleſiaſtici poſſit per Prçlatum reuocari, ob ingratitudinem, vide ſupra, Collatio.
Ingratitudo Prælati an noceat eccleſiæ, §. Feudum, q 67 124
Ingrediẽs religionem, vel iam ingreſſus an poſſit teſtari, vide infra, Religio.
Ingreſſus religionis an rumpat teſtamentum, vide infra, Religio.
Inhabiles ad teſtandum an poſſint teſtari ad pias cauſas, §. Teſtamentum. q. 5. car. 2. & ibi quid in pupillo, prodigo furioſo, damnato ad mortem, & filio familias, &c.
Iniuria verbalis illata patri per filium, an ſit ſufficiens cauſa ad exhæredationem, vide ſupra, Filius.
Inſinuatiò à ſtatuto requiſita an poſſit à teſtatore prohiberi, §. Teſtamentũ, q 65 38
Inſinuatio quid ſit, § Donatio, quæſt. 15. verſ. Quæro ergo 67
Et quomodo fiat, ibid. verſic. Quæro etiam ea.
Et an facienda ſit in loco iudicij, ibid. verſ. Vlterius quæro ea.
Et an in ea requiratur decretum iudicis, ibid. verſ. Item quæro ea.
Inſinuatio requiritur in quacunque donatione excedente ſummam quingentorum ſolidorum, §. Donatio, q. 16 67
Et quid in liberatione, ibi. verſ. Item quero ea.
Et quid in pacto de non petendo, ibi. verſ. Eademque ratione 68
Et quia in ceſſione ibid. verſiculo, Idemque ea.
Et quid in donatione reciproca, ibid. verſ. Sed nunquid ea.
Et quid in donatione ob cauſam, ibid. verſ. Sed quid dicendum ea.
Et quid in donatione facta eccleſiæ, q. 17 68
Et quid ſi dictum ſit, q̃ ſint tot donationes, quot res, vide ſupra, Cautela.
Et quid ſi ſit renunciatum inſinuationi, ibid. verſ. Sed nunquid 68
Et an donatio non inſinuata confirmetur iuramento, q. 18 68
Et an donatio propter defectum inſinuationis annulletur in totum an autem ſolummodo quatenus excedit ſummam quingentorum ſolidorum, q. 17. verſ. Sed quæro 68
Inſtitutio hæredis eſt caput teſtamenti, § Teſtamentum, q. 35 19
Inſtitutio facta in re certa, an ſuſtineatur per diſpoſitionem auc. ex cauſa, vide ſupra, Diſpoſitio auct. ex cauſa.
Inſtituendus eſt filius à patre, alias teſtamentum eſt nullum, vide ſupra, Filius.
Inſtitutus in re certa, an æqualiter ſuccedat cum alijs in emphiteoſi, §. emphiteoſis, q. 38 95
Inſtitutus in re certa an ſuccedat in feudo æqualiter cum alijs, vide ſupra, Filius.
In teſtabilis actiue, an ſit etiam inteſtabilis paſſiue, §. Teſtamentum, q. 34. verſ. Item quero 18
Interuertens emphiteota poſſeſſionem domini, an poſſit ab eo propria auctoritate expelli, vide ſupra, Emphiteota.
Inuentarij confectio an poſſit à teſtatore remitti, §. Teſtamentum, q. 66. car. 38. & ibi quid in hærede, & in vſufructuario, & in tutore.
Inueſtitura quotuplex ſit, §. Feudum, q. 26 107
Inueſtitura an transferat poſſeſſionem feudi in vaſallum, ibid.
Inueſtituram petere debet vaſallus à domino intra annum, & diem, vide infra, Vaſallus.
Iocalia, & veſtes quas maritus facit vxorem an efficiatur, proprie vxoris, §. Don. q. 10. verſ. Succeſſiue 64
Iudex competens quis ſit in cauſis feudalibus, §. Feudum, q. 90. car. 132. vbi late quid ſit contentio ſit inter dominum, & vaſallum.
Et quid ſi inter ipſos vaſallos.
Et quid ſi aliquis eorũ ſit clericus, &c.

Iudex appellationis quis ſit in cauſis feudalibus, vide ſupra, Appellatio.
Iuramentum habet vim clauſulæ derogatoriæ, §. Teſt. q. 94. verſic. Vnum tamen
Iuramentum fidelitatis an poſſit præſtari per procuratorem, §. Feud. q. 49. verſic. Succeſſiue 119
Iuramentum an confirmet donationem factam inter patrem, & filium, §. Donat. quæſt. 8. verſic. Sed quæro 61
Et an confirmet donationem omniũ bonorum, q. 2 70
Et an confirmet donationem inter virum, & vxorem, q. 9. verſ. Sed quid ſi in ipſa 61
Et quid ſi ſit ſimulata, ibid. verſ. Hæc tamen 63
Et an ſuppleat defectum inſinuationis, q. 18 68
Iuramentum poſitum inueſtitura an operetur, quòd emphiteota cadat primo anno quo ceſſat in ſolutione canonis, vide ſupra, Emphiteota.
Iura loquentia de emphiteoſi an habeat locum etiam in bonis emphiteoticis eccleſiæ. §. Emphit. q. 48 95
Et an quo ad præiudicium laicorum, qui bona ipſa habent in emphiteoſim, ibid.
Iuriſdictio acquiſita per vaſallum an accreſcat feudo, §. Feud. q. 88. verſ. Sed pone 132
Iuriſdictio an poſſit prorogari per vaſallos dicto §. quæſt. 90. verſic. Sed quæro 133
Ius accreſcendi an poſſit à teſtatore prohiberi, §. Teſt. q. 74
Ius accreſcendi an habeat locum in feudis, §. Feud. q. 77 127
Ius feudorum quando originem habuerit, q. 1 99
Ius priuandi vaſallum feudo, an tranſeat ad hæredes domini, q. 64 122
Et an contra hæredes vaſalli, quæſtio. 65 122
Ius accreſcendi an habeat locum in emphiteoſi, §. Emphit. q. 39 92
Ius petendi renouationem competens agnatis, vel filijs emphiteotæ, an duret vltra annum, vide ſupra, Agnati.

Laudemium ſoluendum eſt domino in alienatione rei emphiteoticæ, §. Emphit. q. 23 8
Et an etiam de rebus donatis, ibi. verſ. Sed quæro ea.
Et quid ſi res emphiteotica poterat ex forma inueſtituræ alienari, etiam domino irrequiſito, ibid. verſ. Sed quid ſi in ipſa ea.
Et quis teneatur ad laudemium an alienas, vel nouus acquirens, ibid. verſ. Vlterius quæro ea.
Et an laudemium pertineat ad proprietarium, vel ad vſufructuarium, ibid. verſ. Sed pone ea.
Lazarus à mortuis reſurgens an recuperauerit bona, §. Teſt. q. 86 48.
Legata vniuerſalia an ſuſtineantur ex diſpoſitione auct. ex cauſa, & quid in legatis factis filio præterito, vel factis turpibus perſonis, vide ſupra, Diſpoſitio auct. ex cauſa.
Legata quæ ſuſtinentur ex diſpoſitione auct. ex cauſa an petantur actione ex teſtamento, q. 54. verſ. Pro complemento Remiſſiue 31
Legatarius an poſſit eſſe teſtis in teſtamento, quæſt. 55. verſic. Præterea quæro 32
Legatarius an poſſit retinere rem ſibi relictam in teſtamento minus ſolemni, q. 90. verſ. Sed hæc quidem 49
Legatario an teſtator licentiam concedere poſſit, vt propria auctoritate capiat rem legatam, q. 68 39
Legari an poſſit res feudalis, §. Feud. q. 40. verſ. Ex hac concluſione 113
Et an legato feudo debeatur ſaltem extimatio, ibid.
Et an pater poſſit feudum vni ex filijs ſuis prælegare, vide infra, Pater.
Legatum à filiosfam. relictum in teſtamento cui inſerta eſt clauſula codicillaris an ſuſtineatur in vim donationis cauſa mortis §. Donatio, q. 6. verſ. Sed quæro 60
Legatum an reuocetur propter ſuperuenientiam liberorum, vide ſupra, Diſpoſitio, l. ſi vnquam, §. Donatio.

Legari

Legari an poſſit res emphiteotica ſine domini conſenſu, vide ſupra emphiteota, §. Emphit.
Leges loquentes de emphiteoſi an habeant locum in bonis emphiteoticis eccleſiaſticis, vide ſupra Iura ciuilia, §. Emphit.
Legitima eſt filio relinquenda titulo inſtitutionis, vide ſupra Filius, §. Teſtam.
Et quid in legitima aſcendentium, d. §. q. 38. verſic. Sed quæro 22
Legitimæ alienationem an teſtator prohibere poſſit, vide ſupra Alienatio.
Legitimę detractionem an poſſit teſtator prohibere, q. 72 40
Legitimatus an poſſit à patre hæres inſtitui. vide infra, Spurius.
Legitimatus præteritus an rumpat teſtamentum, q. 84 48
Legitimatus an ſuccedat in feudo, §. Feudum, q. 82 129
Et quid ſi expreſſe ſit legitimatus à Principe ad feuda, ibid. verſic. Sed quæro ead.
Et quid ſi à Comite Palatino, ib. verſ. Et hæc quidem 130
Et quid in legitimato per ſubſequens matrimonium, ibid. verſic. Item quæro ea.
Legitimatio an reuocetur propter ſuperuenientiam filiorum legitimorum, vide ſupra, Diſpoſitio .l. ſi vnquam.
Legitimatio filij naturalis an reuocet donationem ad inſtar natiuitatis filij legitimi, vide ſupra, Diſpoſitio .l. ſi vnquam.
Legitimatus an ſuccedat in emphiteoſi, §. Emphit. q. 31 93
Liberatio gratuita, an indigeat inſinuatione, vide ſupra, Inſinuatio.
Liber feudorum an ſit ius ſcriptum, vel conſuetudo, §. Feudum, quæſt. ſecunda 99
Liber feudorum an ſit authenticus, & allegabilis ad deciſionem cauſarum, ibid. q. tertia, car. 99. & ibi etiam an poſſit allegari extra materiam feudalem, & an liget eccleſias, & eccleſiaſticas perſonas.
Libellarius contractus quid differat ab emphiteotico, vide ſupra, Contractus.
Libertus an poſſit præterire patronum, §. Teſt. q. 51 Remiſſiue 29
Locari an poſſit res emphiteotica ſine domini conſenſu, vide ſupra, Emphiteota.

MAritus an poſſit donare vxori, & è contra. §. Donatio, q. 9 62
Et quid in donatione cauſa mortis, ib. verſic. Et hæc quidem ea.
Et quid ſi facta ſit ob compenſationem ignobilitatis, vel ſenectutis, ibidem, verſic. Sed pone 63
Et an confirmetur morte, ibid. verſic. Scias autem ead.
Et à quo tempore operetur talis confirmatio, ibi. verſ. Sed quæro ea.
Et an huiuſmodi donatio confirmetur iuramento, ibid. verſic. Sed quid ſi in ipſa 62
Mater an poſſit filium exhæredare, aut præterire, §. Teſt. q. 40. verſic. Sed quæro, car. 23. & quæſt. 47. car. 28. & vide ſupra, Exhæredatio, & ſupra, Filius.
Mendicantes qui dicantur, vide ſupra, Fratres mendicantes.
Melioramento finito feudo cui remanere debeant, §. Feudum, q. 88 131
Et quomodo æſtimanda ſint, ibid. verſic. Sed quæro 132
Melioramenta facta per emphiteotam, cui remaneant finita emphiteoſi, §. Emphit. q. 45 95
Meritorum probatio an requiratur in donatione remuneratoria, §. Donatio q. 3. verſic. Sed hic occurrit 58
Et an probetur per aſſertionem donantis,
Et an debeant æquiualere ipſi donationi, ibi. verſ. Sed nunquid ead.
Et quomodo dicantur æquiualere donationi, ib. verſ. Sed quæro ea.
Metus nunquid annullet teſtamentum ipſo iure, §. Teſt. q. 87 Remiſſiue 48
Militis teſtamentum plura habet priuilegia. §. Teſt. q. 15 9
Et an miles illa amittat poſt miſſionem, ibi. verſic. Sed quæro ea.
Et an

Et an illa competant alijs perſonis nõ militantibus,quæ ſunt in caſtris,ibi. verſ. Item quæro ea.
Miles poteſt decedere pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatur, §. Teſta. q.16 9
Miles an poſſit filium exhæredare vel præterire,ibid. q.40. verſ. Sed quæro, car.23.& infra, Præteritio.
Minor xxv. ann. an reſtituatur aduerſus lapſum anni, à lege præfixi ad petẽda,Inueſtiturã, vide ſupra, Annus.
Minoritæ an poſſint capere ex teſtamento,vide ſupra, Fratres.
Monachus, vel religioſus an poſſit teſtari,§.Teſta.q.28 15
Monachi vel religioſi an poſſint capere ex teſtamento, d.§.q.29 16
Et an poſſint eſſe teſtes in teſtamentũ, q.45.verſ. Vlterius quæro 27
Monacho hærede inſtituto an hæreditas deferatur ipſo iure monacho vel monaſterio, q.30 17
Monachus an ſuccedat in feudo, §. Feudum,q.78 127
Monaſterium an ſuccedat in emphiteoſi, §.Emphiteoſis,q.33 93
Morte confirmatur donatio inter virum & vxorem, vide ſupra, Maritus.
Confirmatur etiam donatio inter patrẽ,& filiũ,vide infra,Pater.
Mora an poſſit per emphiteotam purgari, vide ſupra,Emphiteota.
Mulier an poſſit eſſe teſtis in teſtamẽto, §.Teſta.q.55.verſ. Scias tamen 37
Et quid de iure canonico,ibid. verſ. Sed quid de iure 32
Et quid in teſtamento ad pias cauſas, q.6.verſ. Tertio,infertur 3
Et quid in teſtamento inter liberos, q. 8.verſ. Secundo,infertur 5
Et quid in codicillis,d.q.55.verſ.Item quæro Remiſſiue 32
Munera miſſa ſponſæ ab eius ſponſo, vel ſocero, an præſumatur illi donata, § Donatio,q.10 63

NAturalis obligatio an oriatur ex teſtamento non ſolemni, vide infra, Obligatio.
Naturales filij an poſſint capere ex teſtamento,vide infra, Spurius.
Et an præteriti rumpant teſtamentum, §.Teſta.q.42.ver.Sed qd ſi filius 24
Naturalis an ſuccedat in feudo, §. Feudum,q.82 129
Naturales an ſuccedant in emphiteoſi,vide ſupra, Filius.
Nepos legitimus ex filio ſpurio, an poſſit ab auo hæres inſtitui,vide ſupra, Auus.
Nepotes an in feudis ſuccedant in ſtirpes, vel in capita, §.Feudum, quæſtio.75 126
Nepos ex filia fœmina an ſuccedat in emphiteoſi,§.Emphit.q.36 94
Nepos an faciat ſecundam vel tertiam generationem,§.Emphit.q.34 93
Nominatio hæredis à teſtatore ore proprio fieri debet, vide ſupra, Hæres.
Notarius de teſtamento debet eſſe rogatus,§.Teſta.quæſt.55.verſic. Quod vero 35
Et quid in teſtamento inter liberos d. §.q.8.verſ. Tertio, infertur 5
Notario ſtipulante an valeat donatio ab ſenti facta, §. Donatio, q.13 65
& ibi an poſſit ante ipſius abſentis acceptationem reuocari.
Nouitius an poſſit teſtari intra annum profeſſionis, §.Teſta. q.28. verſ. Dixi ſecundum 16
Nuncio interueniente poteſt,donari abſenti, vide ſupra, Abſens.

OBlatio nunquid ſufficiat ad euitandã caducitatẽ, vide ſupra,Emphiteota.
Obligatio naturalis an oriatur ex teſtamẽto non ſolẽni,§.teſta.q.90. c.49

PActa in inueſtitura appoſita qui dicit, probare debet,§,Feudũ,q.20. c.105
Papa an poſſit concedere Prælatis facultatem teſtandi de bonis eccleſiæ, §. Teſta.q.27.verſ. Sed quæro,& verſ. Sed an poterit 15
Pares curiæ quomodo eligantur, §. Feudũ,q.90.verſ.Sed quomodo. c.131
Et an poſſint cogi ad iudicandum, ibi. verſic. Sed an iſti ea.
Pares curiæ laici an poſſint cognoſcere de felonia vaſalli clerici, ibid. verſ.

Sed quid ſi dominus ead.
Pactum de non petendo an requirat inſinuationem, vide ſupra, Inſinuatio.
Pactum liberatorium an egeat inſinuatione, vide ſupra, Inſinuatio.
Pactum nudum de donando an pariat actionem. vide ſupra, Diſpoſitio. l. ſi quis argentum.
Pars vna teſtamẽti per aliam declaratur, §. Teſtam. q. 76. in 3. reg. 42
Partus immaturus non rumpit teſtamentum, §. Teſt. q. 45. verſ. Sed ſi iſte. 27
Et ibi quando dicatur partus immaturus.
Pater ex quibus cauſis poſſit filium exhęredare, vide ſupra, Filius.
Pater an poſſit prælegare feudum vni ex filijs ſuis, §. Feud. q. 40. verſic. Secundo infertur 113
Et an poſſit de feudo plus aſſignari vni quàm alijs, ibid.
Pater an poſſit donare filiosfamilias, §. Donat. q. 8 61
Et quid ſi ſubſint merita, ibid. verſ. Hæc tamen ea.
Et an merita ſint probanda, ibid.
Et an neceſſe ſit, quòd merita æquiualeant donationi, ibid. verſic. Scias etiam. 62
Et quid ſi excedant dimidiam, ibidem, verſ. Sed pone ea.
Et quid ſi pater donet filio in præmiũ emancipationis, ib. verſ. Secundo infertur 57
Et quid ſi ex cauſa ſtudij, ibid. verſic. Tertio infertur 58
Et an donatio facta filio per patrem morte confirmetur, ibid. verſiculo, Scias etiam ea.
Et an confirmetur iuramento, ibidem, verſ. Sed quæro ea.
Pater an poſſit in emphiteoſi filijs ſuis præiudicare, §. Emphit. q. 16 86
Et quid ſi emphiteoſis ſit antiqua, vel paterna, ibid. verſic. Et hæc quidem 87
Pœna priuationis feudi, an incurratur ipſo iure, vel per ſententiam, §. Feudum, q. 62 121
Pœna appoſita in inueſtitura, an operetur, quòd emphiteota propter ceſſationem expelli non poſſit, vide ſupra, Emphiteota.
Penſionem recipiens, an ſibi præiudicet in caducitate, vide ſupra, Dominus.
Penſio emphiteotica quo tempore anni ſolui debeat, §. Emphit. q. 12 83
Et an poſſit emphiteota illam ſoluere pro tribus, vel quattuor annis futuris, ib. verſ. Sed pone ea.
Penſio an debeat augeri propter augmẽtum contingens in re emphiteotica d. §. q. 41. verſ. Sed nunquid 95
Permutari an poſſit res emphiteotica domino irrequiſito, §. Emph. quæſt. 17 87
Peſtis tempore an ſufficiant in teſtamento quinque teſtes, vide infra, Teſtes.
Pignorari an poſſit res emphiteotica ſine domini conſenſu, vide ſupra, Emphiteota.
Plures ſimul vocati ad ſucceſſione, an cenſeantur vocati ſimul, & ſemel, an autem ordine ſucceſſiuo, §. Teſta. q. 76. in 6. reg. verſ. Secundo infertur, car. 43. & q. 80. late 47
Poſſeſſio feudi an transferatur in vaſallum per inueſtituram, vide ſupra, Inueſtitura.
Poſſeſſionem interuertens emphiteota an poſſit, à domino propria auctoritate expelli, vide ſupra, Emphiteota.
Poſſeſſionem rei emphiteoticæ ſibi donatæ, an poſſit donatarius ſine domini conſenſu apprehendere, vide ſupra, Donatarius.
Poſt humus an hodie poſſit a patre exhæredari, §. Teſta. q. 41. verſ. Vlterius quæro 24
Poſt humi agnatione quando rumpatur teſtamentum, d. §. q. 45. car. 27. vide infra, Præteritio.
Potentior perſona quæ dicatur, §. Emphit. q. 22 88
Prædicatores an poſſint capere ex teſtamento, vide ſupra, Fratres prædicatores.
Prælatus, aut clericus an poſſint teſtari, §. Teſta. q. 27. car. 14. vbi late quid de bonis eorum patrimonialibus, & quid de bonis eccleſiæ, vel quæſitis ex

ex fructibus eccleſiæ,& quid de ipſis fructibus,& quid de quotidianis diſtributionibus.
Prælatus non habens propinquus, an poſſit teſtando præferre extraneum eccleſiæ,d.§.q.27.verſic. Circa bona 14
Prælatus an poſſit infeudare bona eccleſiæ ſolita infeudare,§.Feudum, quæſtio. 13 103
Et an in tali infeudatione interuenire debeant ſolemnitates, ibid. verſic. Sed quæro ea.
Et an poſſit illa infeudare affinibus ſuis,ibi.verſ.Vlterius quæro 104
Et quid in feudo decimarum, vide ſupra, Decimæ.
Et quid in feudis apertis tempore præceſſoris ſui, d.q.13.verſ. Sed nunquid 103
Et quando dicatur res eccleſiæ ſolita, vel non ſolita infeudari,vide infra, Res eccleſia.
Et an prælatus poſſit in tali infeudatione alterare conſuetudinem, vide ſupra, Conſuetudo.
Prælati ingratitudo an obſit eccleſiæ, vide ſupra, Ingratitudo.
Prælatus an poſſit bona eccleſiæ in emphiteoſim concedere, §. Emphiteo. q.6 78
Et quid ſi concedat alio modo, quàm ſolita ſint concedi, ibid. verſ. Sciat tamen 79
Et vſque ad quàm generationem concedi poſſint, ibid. verſic. Quæro vſque ea.
Et an poſſint concedi pro hæredibus extraneis,ibidem, verſic. Sed nunquid ea.
Prælatas recipiendo penſionem, an præiudicet eccleſiæ,§.Emphit.q.10.verſic. Sed nunquid 83
Prælegari an poſſit vni ex filijs res emphiteotica,vide ſupra,Pater.
Præſcriptio iuris emphiteotici quanti temporis præſtatione inducatur, §. Emphiteoſis,q.7 Remiſſiue 79
Præſenti, & tacenti donatio facta nunquid valeat,§.Donatio,q.14.verſ. Sed pone 66
Præteritio filij an reddat teſtamentum ipſo iure nullum,§. Teſtam.q. 42. & q.43.verſic. Succeſſiue 26
Et quid in emancipato,q.42.verſic. Et hæc quidem 25
Et quid in teſtamento militis, ibid.
Et quid in filijs naturalibus, ibid. verſ. Sed quid in filijs ea.
Et quid in filio legitimato,ibid. verſic. Sed quæro Remiſſiue ea.
Et quid in filia fœmina, ibid. verſic. Item quæro, ead. & ibi quid ſi ad ſit ſtatutum excludens fœminas.
Et quid de iure prætorio,q.43 ea.
Et quid ſi filius præteritioni conſentiat, ibidem, verſiculo, Sed quid ſi ipſe 26
Et an talis approbatio præiudicet inſtitutis, ibidem, verſiculo, Sed pone ea.
Et quid in filio poſthumo,q.45 27
Et quid ſi talis poſthumus viuo teſtatore decedat, ibid. verſic. Sed pone ea.
Et quid ſi naſcatur in ſexto,vel octauo menſe,ib.verſ.Sed quid ſi iſte 26
Præteritio matris, & fratrum, nunquid annullet teſtamentum, vide ſupra, Frater, & ſupra, Mater.
Primum teſtamentum an reuocetur per ſecundum,vide infra,Teſtamẽtum.
Probatio meritorum an ſit neceſſaria ad validitatem donationis remuneratoriæ,vide ſupra, Merita.
Procurator ſoluendo canonem, an excuſet emphiteotam à caducitate, vide ſupra, Emphiteota.
Prodigus an poſſit teſtari, §. Teſtament. q.33 18
Et an poſſit teſtari ad pias cauſas, q.5. verſic. Secundo infertur 3
Prohibere an poſſit teſtator alienationem legitimæ, vel bonorum hæredis, vide ſupra, Alienatio.
Et an poſſit prohibere diuiſiones inter hæredes, vide ſupra, Diuiſio.
Et an poſſit prohibere detractionem Falcidiæ,legitimæ,vel Trebellianicæ,vide ſupra,Falcidia, legitima, & infra, Trebellianica.
Promiſſio de donando facta pacto nudo,

an pariat actionem, vide ſupra, Diſpoſitio, l.Si quis argentum.
Proprietarius directi dominij, an debeat habere laudemnium, an autem vſufructuarius, vide ſupra, Laudemiũ.
Proteſtatio facta per vaſallum in alienatione feudi, an illum excuſet, §.Feudum, q.31. verſ. Item quæro 109
Proteſtatio an excuſet emphiteotam alienantem, vide ſupra, Emphiteota.
Proteſtatio domini directi expellentis emphiteotam, an conſeruet illi ius ad petendam penſionem, & è contra, vide ſupra, Dominus.
Proximiores vocati à teſtatore, an intelligantur proximiores ipſius teſtatoris an vero illius cui ſubſtituuntur, §.Teſt. q.76. in 6.reg. verſic. Sed hic occurrit 43
Pupillus an poſſit teſtari ad pias cauſas, d.§.q.5.verſ. Hine infertur 3
Purgatio moræ an permiſſa ſit emphiteotæ, qui in ſolutione canonis ceſſauit, vide ſupra, Emphiteota.

Qualitas maſculinitatis poſita in vna ſubſtitutione, an cenſeatur reperita in alia, §.Teſt. q.76. in 3.reg. 43
Quantitatis præſtatio à Principio, an requiratur in contractu emphiteotico, vide ſupra, Contractus emphiteoticus.
Querela inofficioſi an hodie ſit ſublata, §.Teſt.q.40 23

Recognitio feudi facta per vaſallum præter ſolitam formam, an noceat poſteris, §. Feudum, q.20. verſ. Sed pone 105
Recuperatio rei alienatæ, an excuſet emphiteotam, à caducitate, vide ſupra, Emphiteota.
Relegatus an perdat teſtamenti factionẽ, §.Teſt.q.22.verſ. Relegatus 13
Religionis ingreſſu an rumpat teſtamentum prius factum, §.Teſt.q.28.verſ. Sed retenta 15
Religionem ingrediẽs, vel iam ingreſſus quando poſſit teſtari d.§.q.28 15
Religioſus an poſſit capere ex teſtamento, d.§.q.29 16
Relinquo verbum an importet inſtitutionem, d.§.q.38.verſ. Quid vero 21
Remiſſio penſionis an fiat emphiteotæ propter bellum, §.Emphit.q.8.verſ. Sed quid ſi emphiteota 80
Et an propter ſterelitatem, vide infra, Sterilitas.
Et an propter damnum contingens in re emphiteotica, vide ſupra, Dãnũ.
Renunciatio feudi facta per vaſallum, an præiudicet agnatis, §.Feudum, q.34. verſ. Et hæc quidem 111
Renunciari an poſſit inſinuationi, §.donat. q.17. verſ. Sed nunquid Remiſſiue 68
Renunciari an poſſit diſpoſitioni, l.ſi vnquã vide ſupra, Diſpoſitio l.ſi vnq̃.
Res eccleſiæ quando dicantur ſolitę, vel non ſolitæ infeudari, §.Feudum, q. 13. verſ. Nunc pro intelligẽtia 104
Res eccleſiæ an poſſint per Prælatum in feudũ concedi, vide ſupra, Prælatus.
Res in dubio an præſumatur feudalis, vel allodialis, vide ſupra, Bona.
Res eccleſiæ an poſſint in emphiteoſim concedi, §.emphit. q 6 78
Reſurrectione teſtatoris, an rumpatur teſtamentum, §.Teſt.q.86 48
Reuocatur donatio propter ſuperuenientiam liberorum, vide ſupra, Diſpoſitio l.ſi vnquam.
Item reuocatur pp ingratitudinem donatarij, vide ſupra, Ingratitudo.
Item reuocatur quia inofficioſa, vide ſupra, Donatio inofficioſa.
Item donatio ob cauſam reuocatur cauſa non ſecuta, §.donat. q.25 75
Item donatio cauſa mortis reuocatur propter pœnitentiam, ibi. verſ. Sciendum eſt etiam ea.
Et an reuocetur propter conualeſcentiam donatoris, ibid. verſ. Sed nunquid ea.
Rogitus notarij & teſtium eſt in teſtamẽto neceſſarius, §.Teſt.q.58.34.&ibi quid in teſtamento ad pias cauſas, & inter liberos Remiſſiue.
Et quid in teſtamento militis, ibi. verſ. Item quæro 35
Ruſticus ſi ruri teſtamentum cõdat, ſufficiunt quinq; teſtes, vide infra, teſtes.

Scriptura an requiratur in contractu emphiteotico, §. Emphit. q. 4 78
Sententia vel declaratio an requiratur, ad hoc vt emphiteota ceſſans in ſolutione canonis, cadat à iure ſuo d. §. q. 9 8
Et quid in emphiteota qui alienauit, q. 13. verſic. Adde, quod 84
Seruitutes acquiſita per vaſallum an accreſcant feudo, § Feud. q. 88. verſic. Sed quid de ſeruitutibus 132
Seruitutem imponere rei emphiteoticæ an poſſit emphiteota ſine domini conſenſu, §. emphit. q. 21 78
Solemnitates iuris ciuilis an ſint ſublatæ in teſtamentis ad pias cauſas, §. Teſt. q. 6 3
Solemnitates requiſitæ in alienatione rei eccleſiaſticæ, non ſeruantur de conſuetudine in conceſſione in emphiteoſim, §. emphit. q. 28. verſic. Et ſi dicas 91
Spurius, vel naturalis an poſſit à patre hæres inſtitui, §. Teſt. q. 31 17
Et quid ſi ſit inſtitutus, an fiſcus ab eo tanquam ab indigno auferat hæreditatem, ibid. verſic. Sed quid ſi pater ea.
Et an poſſint ei relinqui bona paterna ab alio, qui fuerit ab eius patre hæres inſtitutus, ibid. verſic. Sed pone ea.
Et quid in ſpurio legitimato, ibid. verſic. Scias tamen ead.
Et quid ſi ſit inſtitutus ſub conditione ſi legitimabitur, ibid. verſic. Sed quæro ead.
Stante ſtatuto, quòd extantibus maſculis fœminæ non ſuccedant, an in emphiteoſi conceſſa maſculis, & fœminis, fœminæ cum maſculis admittantur, vide ſupra, Fœminæ.
Statuto circa legitimam diſponente aliter, quàm per ius commune diſpoſitum ſit, an nihilominus talis legitima ſit titulo inſtitutionis relinquenda, vide ſupra, Filius.
Statuto diſponente, quòd Teſtamenta inſinuentur, an poſſit teſtator prohibere teſtamenti inſinuationem, vide ſupra, Inſinuatio.
Statuto vigente, quòd extantibus maſculis fœminę non ſuccedant, nunquid ſi filia ſit præterita poſſit dicere teſtamentum nullum, §. Teſt. verſic. Item quæro 25
Et an ſtante eodem ſtatuto, teſtator inſtituens ſimpliciter filios ſuos cenſeatur etiam inſtituiſſe fœminas, q. 76. in 6. reg. verſ. Scias tamen 43
Statutum, quòd teſtamentum fieri poſſit coram quinque teſtibus an valeat, d. §. q. 57. verſic. Item quæro Remiſſiue 33
Statutum, quòd filiusfamilias poſſit teſtari, nunquid valeat, d. §. q. 18. verſic. Quæro etiam Remiſſiue 11
Statutum, quòd pater poſſit inſtituere filium ſpurium, an valeat, ibid. q. 31. verſic. Præterea quæro Remiſſiue 17
Sterilitas an excuſet emphiteotam à caducitate, vel operetur, vt fiat illi remiſſio penſioni. §. emphit. q. 8. verſic. Sed nunquid 81
Subſtitutio. quæ in teſtã expreſſa non reperitur non debet dici facta, §. Teſt. q. 76. in j. reg. verſic. In alijs 43
Subſtitutiones pupillares, & exemplariç, an ſuſtineantur ex diſpoſitione auc. ex cauſa, vide ſupra, Diſpoſitio auct. ex cauſa.
Teſtamentum quid ſit. §. Teſt. q. prima 1
Teſtamenti factio, quo iure ſit introducta, q. 2 ead.
Teſtamentorũ ſpecies quot ſint, ib. q. 3 ea.
Teſtamentum inſcriptis, & nuncupatiuum quid differat, ibi. q. 4 2
Teſtamentum conditum ab eo qui volebat teſtari in ſcriptis, non ſeruatis ſolemnitatibus requiſitis, an valeat, vt nuncupatiuum, ibid. verſic. Sed quæro ead.
Teſtamentum factum per relationem ad cedulam, nunquid valeat, ibid. verſic. Sed pone ead.
Teſtamẽtum confectum ad interrogationem alterius, an valeat, ib. q. 37 19
Teſtamentum conditum à filio, dum pater eſt apud hoſtes captiuus, nũquid valeat, d. § q. 18. verſ. Sed pone 10

Teſtamentum conditum ſecundum conſilium Galli an valeat, d. §. q. 35. verſic. Hinc infertur 19
Teſtamenti vna pars, per aliam declaratur, vide ſupra, Pars.
Teſtamentum nullum ex cauſa præteritionis, vel exhæredationis ſuſtinetur ex diſpoſitione auth. ex cauſa, C. de lib. præter. vide ſupra, Diſpoſitio auth. ex cauſa.
Teſtamentum imperfectum ſuſtinetur inter liberos ex diſpoſitione l. hac Conſultiſſima, §. ex imperfecto, C. de teſta. vide ſupra, Diſpoſitio, §. ex imperfecto.
Teſtamentum imperfectum ad pias cauſas ſuſtinetur, d. §. q. 6. & 7 3. 4
Et an ſuſtineatur etiam quo ad legata laicis relicta, ibi. verſic. Sed quæro 4
Teſtamentum nutu conditum ad pias cauſas valet, ibi. verſic. Quinto, infertur ea.
Teſtamentum perfectum an aliquando reuocetur per ſecundum imperfectum, ibi. q. 97 52
Teſtamentum primum an reuocetur per ſecundum, ibi. q. 94 51
Et quid ſi primum ſit iuratum, ibi. verſic. Sed quid ſi teſtator ea.
Et an hoc caſu teſtator ſit periurus, ib. verſ. Sed nunquid ea.
Et quid ſi ex ſecundo teſtamento non ſit adita hæreditas, q. 95 ea.
Et quid in teſtamento condito inter liberos, q. 98 ea.
Et quid ſi primum teſtamentum habet clauſulam derogatoriam, quæſt. 99. late ea.
Teſtamentum militis quæ priuilegia habeat, d. §. q. 15. & ſeq. 9
Teſtamentum an contra teſtatoris voluntate reuocetur, d. §. q. 91 50
Et quid ſi concurrat tempus decennij, ibi. verſ. Bene verum eſt ea.
Et à quo tempore ſit computandum iſtud decennium, ibid. verſic. Sed nunquid ea.
Et quid ſi teſtator dicat, quòd vult decedere inteſtatus, q. 92 ea.
Teſtamentum non ſolemne an ſit ipſo iure nullum, d. §. quæſt. 89 48
Et an ex eo oriatur naturalis obligatio, q. 90 49
Teſtamentum metu conditum, an ſit ipſo iure nullum, q. 87. Remiſſiue 48
Teſtamētum an rumpatur per ingreſſum monaſterio, vide ſupra, Religio.
Et an legitimatione filij, vide ſupra, Legitimatus.
Et an reſurrectione teſtatoris, vide ſupra, Reſurrectio.
Et an præteritione, vel exhæredatione filiorum, parentum, vel collateralium, vide ſupra, Filius, Frater, Mater, præteritio, &c.
Teſtator eatenus cenſetur diligere in ſubſtitutioni quatenus dilexit in inſtitutione, d. §. q. 76. in 3. reg. 43
Teſtatoris mens præſumitur fuiſſe conformis diſpoſitioni iuris, & ſtatutorum, ibi. q. 76. in 6. regula ea.
Teſtatoris voluntas quomodo interpretanda ſit, q. 76. late, eo. §. 43
Teſtator cenſetur velle minus grauare hæredem, quàm ſit poſſibile, d. q. 76. in 4. regula ea.
Teſtator an poſſit prohibere hæredi detractionem trebellianicæ, vide infra, Trebellianica.
Et an poſſit prohibere detractionem legitimæ, vide ſupra, Legitima.
Et an poſſit prohibere detractionem falcidiæ, q. 73. verſic. Sed quæro 41
Et an poſſit prohibere alienationē ipſius legitimæ, vide ſupra, Alienatio.
Et an poſſit prohibere diuiſionem inter hæredes, vide ſupra, Diuiſio.
Et an poſſit prohibere ius accreſcendi, vide ſupra, Ius accreſcendi.
Et an poſſit prohibere hæredi alienationem rerum ſuarum, vide ſupra, Alienatio.
Et an poſſit prohibere, ne pro legatis bona ſua ſint tacite hipothecata, quæſt. 70 39
Et an poſſit remittere vſufructuario cautionem de vtendo fruendo, &c. vide ſupra, Cautio.
Et an poſſit prohibere, ne teſtamētū ipſum inſinuet, vide ſupra, Inſinuatio.
Et an poſſit remittere confectionem inuen

inuentarij, vide ſupra, Inuentarium.
Et an poſſit concedere legatario facultatem capiẽdi rem legatam propria auctoritate, vide ſupra, Legatarius.
Et an poſſit legare tutori, vel adminiſtratori liberationem, à ratione reddenda, q.73. verſic. Item quæro Remiſſiue 41
Et an poſſit priuare hæredem hæreditate in euentum alicuius conditionis, vide ſupra, Hæres.
Et an poſſit diſponere de rebus hæredis, q.71 39
Et an poſſit bona hæredis expreſſe obligare, ibid. verſ. Sed nunquid ea.
Et an poſſit imponere onus fideicommiſſi ſuper re, per eum prius hæredi donata, vide ſupra, Fideicõmiſſum.
Teſtes quot requirantur ad probandam ingratitudinem vaſalli, §.Feud.quæſtio.60 121
Teſtes in teſtamento debent ſaltem ſeptẽ interuenire, §.Teſta.q.56 c.32
Et an hic numerus ſit de forma ſubſtantiali, vel probatoria ipſius teſtamenti, ibid. verſ. Et ſcias ea.
Et an tempore peſtis ſufficiat minor numerus. vide ſupra, Peſtis.
Et quid in teſtamento ad pias cauſas condito, q.6. verſ. Hinc infertur 6
Et quid in teſtamento condito inter liberos, q.8. verſ. Tertio, infertur 5
Et quid in teſtamento condito ruri à ruſtico, d.q.56. verſ. Sed quid in teſtamentis 33
Et quid in teſtamento condito coram Imperatore, ibi. verſ. Eſt etiam ea.
Et an de iure canonico minor numerus teſtium ſufficiat, q.57 ea.
Teſtes qui poſſint in teſtamentis adhiberi, d.§.q.55 31
Teſtes in teſtamento adhibiti debent eſſe rogati, d.§. q.58 34
Et quid in teſtamento nuncupatiuo, ibid. verſ. Et hæc quidem ea.
Et quid in teſtamento ad pias cauſas, q.6. verſ. Secundo infertur 3
Et quid in teſtamento condito inter liberos, q.8. verſ. Secundo, infertur 5
Et quid in teſtamento militis, ibi. verſ. Item quæro.
Et an ſufficiat, quòd ſint rogati ab alio, quàm à teſtatore, d.q.58. verſ. Scias tamen 35
Teſtes in teſtamento adhibiti, neceſſe eſt, vt videant teſtatorem, d.§.q.59. c.35
Titulus vaſallagij an præſumatur per curſum decennij, §.Feud.q.19 105
Titulus de ſacroſanctis eccleſijs, & de Epiſcopis, & clericis, eſt nullus ex defectu poteſtatis imperialis circa perſonas, & res eccleſiaſticas, §.emphit.q.28. verſ. Nec dicatur 88
Traditio rei emphiteoticę an requiratur, ad hoc vt emphiteota alienãs cadat à iure ſuo, vide ſupra, Emphiteota.
Trãſuerſales agnati an poſſint finita emphiteoſi petere, quòd illis refirmetur, vide ſupra, Agnati.
Trebellianicæ detractio an poſſit à teſtatore prohiberi, §.Teſt. q.62 35
Et quid in codicillis, ibid. verſ. Et hæc concluſio Remiſſiue 36
Et an poſſit tacite prohiberi, ibid. verſ. Habet etiam ea.
Et an verbis vniuerſalibus, ibid. verſ. Sed nunquid ea.
Et an poſſit prohiberi etiam in filijs primi, gradus, q.63 36
Tutori an poſſit teſtator remittere confectionem inuentarij, vide ſupra, Inuentarium.
Tutoris datio an ſuſtineatur ex diſpoſitione, §.ex imperfecto, vide ſupra, Diſpoſitio, §.ex imperfecto.
VAſallus an teneatur dominum adiuuare ſuis ſumptibus, §.Feud.q.21 105
Vaſallus inhabilis ad pugnandum, ſi ex prælio aufugiat, an poſſit priuari feudo, ibi. verſ. Item quæro 106
Vaſallus an teneatur præferre ſalutem domini, ſuæ propriæ ſaluti, ibid. verſ. Sed quæro ea.
Vaſallus an teneatur adiuuare dominũ, etiam contra patrem, & fratrem ipſius domini, ibid. verſ. Sed nunquid ea.
Et an contra ſe ipſum, ibi. verſ. Sed an tenebitur ea.
Vaſallus tenetur petere inueſtituram, à domino intra annum, & diem, alias cadit à feudo, d.§.q.49 119

Et quando incipiat currere iſte annus, vide ſupra, Annus.
Et an hoc caſu vaſallus cadat à feudo ipſo iure, d.q.49. verſiculo, Item quæro 119
Et an admittatur purgatio moræ, ibi. verſ. Sed nunquid ea.
Et quid ſi vaſallus non poſſideat feudum, an illi currat tempus, ib. verſ. Item quid ſi forte ea.
Et an ſi dominus poſtea illum recipiat ad debita ſeruitia, videatur illi remiſiſſe caducitatem, vide ſupra, Dominus.
Et quid ſi dominus neget facere inueſtituram, vide ſupra, Dominus.
Et an agnatus qui acquiſiuit aliam partem feudi, teneatur pro illa petere nouam inueſtituram, vide ſupra, Agnatus.
Vaſallus an teneatur alere dominum egenum, q.23 106
Vaſallus an teneatur liberare dominum in carceribus retentum, q.24 106
Vaſallus negans feudum, priuatur feudo, q.59. in 12.ca ſa 121
Et quid ſi neget tantum partem, an cadat, à toto feudo, ibid. verſic. Sed quid ſi vaſallus ea.
Et quid ſi neget in genere narrata prout narrantur, ibid. verſic. Sed quæro ea.
Vaſallus an poſſit vocare dominum in ius ſine, venia, q.25 106
Vaſallus an poſſit alienare feudum ſine conſenſu domini, q. 31 108
Et an propter neceſſitatem famis, ibid. verſic. Pone vaſallus 109
Et quid ſi feudum ſit acquiſitum pro ſe & quibus dederit, ibid. verſic. Vlterius quæro ea.
Et an ſcientia, & taciturnitas domini ſufficiat pro conſenſu, ibid. verſic. Præterea quæro ea.
Vaſallus an poſſit alium de feudo ſubinfeudare domino irrequiſito, quæſtio.32 110
Et quid ſi feudum ſit eccleſiaſticum, ib. verſ. Et hæc quidem ea.
Et quid ſi ſit feudum decimarum, vide ſupra, Decimæ.
Et an ſcientia, & taciturnitas domini ſufficiat pro conſenſu, §. Feud. quæſtio. 31. verſiculo. Præterea quæro 109
Vaſallus cui feudum eſt ſubinfeudatum, ſi velit illud alienare, à quo debeat habere conſenſum, an à ſupremo domino, an ab immediato, d.q.32. verſ. In propoſito. 110
Vaſallus an poſſit feudum locare ad longum tempus, q.33 ea.
Vaſallus an poſſit renunciare feudo in manibus domini ipſo inuito, quæſtio.34 111
Et an facta renunciatione ſit liberatus, à præſtatione ſeruitiorum, ibid.
Et an poſt renunciationē poſſit impune dominum offendere, ibid. verſic. Sed poſito ea.
Et an talis renunciatio præiudicet agnatis, vide ſupra, Renunciatio.
Vaſallus an poſſit rem feudalem dare alteri in emphiteoſim, q. 33. verſic. Idem etiam ea.
Et an poſſit dare ad libellum, ibi. verſ. Pariter etiam ea.
Vaſallus an poſſit feudum pignorare, q. 35 ea.
Vaſallus an poſſit feudum dare in dotem, q.36 ea.
Vaſallus an poſſit ſuper feudo conſtituere ſeruitutem, q.37 112
Et an vſumfructum, ibid. verſic. Sed nunquid ea.
Vaſallus an poſſit ſuper feudo tranſigere, q.38 ea.
Et an poſſit de feudo facere compromiſſum, q.39 ea.
Vaſallus an poſſit de feudo teſtari, & illud legare, aut prælegare quæſtio. 40 ea.
Vaſallus an poſſit incidere arbores fructiferas in fundo feudali, q.47 117.
Vaſallus an poſſit alienare feudum, in præiudicium agnatorum, vide ſupra, Feudum.
Vaſallus committens ſtuprum cum vxore domini, an amittat Feudum, quæſtio.48 118
Vaſallus alienans Feudū ſine cōſenſu domini,

mini,an cadat à feudo, q.31 108
Et quid ſi contractus erat ex aliqua alia cauſa nullus, ibid. verſ. Sed quæro ea.
Et quid ſi non ſit ſecuta traditio, ibid. verſ. Sed nunquid ea.
Et quid ſi ſecuta ſit, ſed ficta. ibid. verſ. Sed quid ſi non ea.
Et quid ſi proteſtetur ſe alienare, ſaluo conſenſu domini, vide ſupra, Proteſtatio.
Vaſallus, qui poſt alienationem recuperat feudum, an euitet pœnã priuationis, q.31. verſ. Sed quid ſi vaſallus 109
Vaſallus alienans ſolummodo partem feudi, an cadat à toto, ibid. verſ. Sed pone ea.
Vaſallus an poſſit alienare commoditates feudi, ibid. verſic. Succeſſiue ea.
Vaſallus delinquens contra vnum ex pluribus dominis, an cadat à toto feudo, q.53 120
Vaſallus contrahens amicitiam, cum inimicis domini, an cadat, à feudo, q.54 ea.
Vaſallus deteriorans feudum, an poſſit eo priuari, q.56 120
Vaſallus, qui per triennium ceſſauit ſoluere penſionem, an priuetur feudo, q.51 120
Vaſallus ſe ipſum occidens, an priuetur feudo, q.58 121
Vaſallus an poſſit priuari feudo, ſine cauſa, q.59 ea.
Vaſallus offendens dominum vi aut metu coactus, an excuſetur, q.61 121
Vaſalli an poſſint prorogare iuriſdictionem alterius iudicis, vide ſupra, Iuriſdictio.
Vaſallus recipiens inueſtituram de feudo antiquo, tanquam de nouo, an præiudicet agnatis, q.8. verſic. Quæro nunc 101
Vaſallus an poſſit rem feudalem concedere in emphiteoſim, §. Emphit. q.5. Remiſſiue 78
Veſtes, & iocalia per maritum vxori data, an cenſeatur donata, vide ſupra, Iocalia.
Verbum, Relinquo, an importet inſtitutionem, vide ſupra, Relinquo.
Verbum æquiuocum poſitum in vna parte teſtamenti, intelligi debet prout in alia parte ipſius teſtamenti clare poſitum reperitur, §. Teſt. q.76. in 3. reg. 43
Verba teſtatoris attenduntur, vbi de mente aliter non apparet d.§.q.76. in 2. regula 43
Vltima voluntas, an vitietur ex falſa latinitate, ibid. q.88 Remiſſiue 49
Voluntas teſtatoris ſemper attẽdi debet, d.q.76. in prima regula 42
Voluntas teſtatoris quomodo conijcienda, vel interpretanda ſit, d.q.76 ea.
Vſufructuario an poſſit teſtator remittere cautionẽ de vtendo fruendo, &c. Vide ſupra, Cautio.
Et an poſſit illi remittere confectionẽ inuentarij. vide ſupra, Inuẽtarium.
Vſufructuarius directi dominij, an debeat habere laudemium, an autem proprietarius, vide ſupra, Laudemium.
Vſurarius manifeſtus non poteſt teſtari niſi præſtita cautione, iuxta formã, c. quanquam de Vſur. in 6. §. Teſt. q.26 13
Et qualis cautio præſtari debeat, ibid. verſ. Sed quæro ea.
Et an talis cautio poſſit præſtari poſt conditum teſtamentum, ibid. verſ. Sed pone ea.
Et an diſpoſitio, d. c. quanquam, habeat locum in vſurario, qui deſijt Fœnerari, ibid. verſic. Item quæro ea.
Vſurarius manifeſtus an poſſit donare cauſa mortis, §. Donat. q.7 61
Vxor an poſſit donare marito. vide ſupra, Maritus.

FINIS.

CAPITA QVAESTIONVM.

Q. 1 Quid ſit teſtamentum.
2 Quo iure inuenta ſit teſtamenti factio.
3 Quot ſint genera teſtamentorum.
4 Quid differat teſtamentum nuncupatiuum à teſtamento in ſcriptis.
5 Quæ perſona poſſint teſtari ad pias cauſas.
6 Solemnitates iuris ciuilis an ſint ſublata in teſtamentis ad pias cauſas.
7 Teſtamentum imperfectum ad pias cauſas conditum an ſuſtineatur quatunque imperfectione non obſtante.
8 Teſtamentum inter liberos conditum an valeat ſine ſolemnitatibus iuris ciuilis.
9 Et quid ſi ſit imperfectum ratione voluntatis.
10 Et an etiam ſuſtineatur quatenus concernit extraneas perſonas.
11 Diſpoſitio.§. ex imperfecto an habeat locum etiam in teſtamento nuncupatiuo.
12 Et an habeat locum inter quoſcunque liberos.
13 Et an ex huiuſmodi teſtamento ſuccedatur tanquam ex teſtamento, an autem tanquam ab inteſtato.
14 Cedula manu patris ſcripta ſine teſtibus, an valeat inter liberos in vim teſtamenti.
15 Teſtamentum militis quæ priuilegia habeat.
16 Miles an poſſit decedere pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus.
17 Teſtamentum cæci quomodo confici debeat.
18 Filiusfamilias an poſſit teſtari.
19 Bannitus an poſſit teſtari.
20 Et an poſſit capere ex teſtamento.
21 Condemnatus ad mortem an poſſit teſtari.
22 Deportatus an habeat teſtamenti factionem.
23 Condemnatus ad perpetuos carceres an retineat teſtamenti factionem.
24 Excommunicatus an poſſit teſtari.
25 Infamis an poſſit teſtari.
26 Vſurarius manifeſtus an poſſit teſtari.
27 Prælatus, aut clericus, an poſſit teſtari.
28 Monachus, vel religioſus, an poſſit teſtari.
29 Monachus, vel religioſus, an poſſit capere ex teſtamento.
30 Monacho hærede inſtituto an hæreditas transferatur in monaſterium ipſo iure.
31 Spurius an poſſit capere ex teſtamento.
32 Auus an poſſit inſtituere nepotem legitimum natum ex filio ſpurio.
33 Prodigus an poſſit teſtari.
34 Inhabiles de iure communi ad teſtandum an poſſint teſtari ad pias cauſas Remiſſiue.
35 Inſtitutio hæredis expreſſa, & tacita eſſe poteſt.
36 Inſtitutio hæredis debet eſſe certa.
37 Teſtator debet ore proprio exprimere nomen hæredis.
38 Legitima debet filio relinqui iure inſtitutionis.
39 Filius an poſſit inſtitui ſub conditione.
40 Teſtamentum in quo filius eſt exhæredatus, an ſit nullum.
41 Ex quibus cauſis filius à patre exhæredari poſſit.
42 Teſtamentum in quo filius eſt præteritus, an ſit ipſo iure nullum.
43 Et quid de iure prætorio, &c.
44 Filia an poſſit inſtitui in ſola dote ſua.
45 Teſtamentum præteritione poſthumi an rumpatur.
46 Clauſula codicillaris an ſuſtineat teſtamentum nullum ex cauſa præteritionis, in vim fideicommiſſi.
47 Præteritio filij à matre an reddat eius teſtamentum nullum.
48 Præteritio patris à filio an reddat teſtamentum nullum.
49 Præteritio matris, vel aſcendentium per lineam maternam, an annullet teſtamentum.
50 Præteritio collateralium an vitiet teſtamentum.
51 Præteritio liberti an reddat teſtamentum nullum Remiſſiue.
52 Diſpoſitio auctẽn. ex cauſa an ſuſtineat teſtamentum nullum ex cauſa præteritionis, vel exhæredationis.

Et

53 Et an irritetur inſtitutio facta in rẽ certa, &c.

54 Et an omnia in teſtamento contenta præter inſtitutionem ſuſtineantur.

55 In teſtamento quæ perſonæ teſtes eſſe non poſſint.

56 Quis teſtium numerus in teſtamentis requiratur.

57 Et quid de iure canonico.

58 In teſtamento requiritur, quòd teſtes & notarius ſint rogati.

59 Requiritur in teſtamento, quòd teſtes videant teſtatorem.

60 Duæ perſonæ an poſſint ſimul condere teſtamentum.

61 Teſtatoris diſpoſitio an ſemper ſeruanda ſit.

62 Teſtator an poſſit prohibere detractionem trebellianicæ.

63 Et quid in filijs primi gradus.

64 Teſtator an poſſit remittere vſufructuario cautionem de vtendo fruẽdo, etc.

65 Teſtator an poſſit prohibere ne teſtamentum inſinuetur.

66 Teſtator an poſſit remittere confectionem Inuentarij.

67 Teſtator an poſſit prohibere diuiſionem inter hæredes.

68 Teſtator an poſſit concedere legatario licentiam capiendi legatum propria auctoritate.

69 Teſtator an poſſit priuare hæredem hæreditate.

70 Teſtator an poſſit facere, quòd bona ſua non ſint pro legatis hipothecata.

71 Teſtator an poſſit diſponere de rebus hæredis.

72 Teſtator an poſſit prohibere legitimam.

73 Teſtator an poſſit prohibere filio alienationem ſuæ legitimæ Remiſſiue.

74 Teſtator an poſſit prohibere ius accreſcendi.

75 In teſtamento an poſſint celebrari contractus.

76 Quemadmodum teſtatoris voluntas conijci poſſit.

77 Filij poſiti in conditione, an cenſeantur vocati.

78 Et quid ſi teſtator eos grauauerit.

79 Et quid ſi appoſita ſit dictio, maſculis.

80 Plures ſimul inſtituti, vel ſubſtituti an cenſeantur vocati ſimul, & ſemel, an autem ordine ſucceſſiue.

81 Teſtamentum an annulletur præteritione filij Remiſſiue.

82 Et an præteritione parentum, vel collateralium Remiſſiue.

83 Et an propter exhæredationem Remiſſiue.

84 Legitimatione filij naturalis an rumpatur teſtamentum.

85 Et an per ingreſſum religionis Remiſſiue.

86 Reſurrectione teſtatoris defuncti, an teſtamentum rumpatur.

87 Teſtamentum conditum per metum, an ſit ipſo iure nullum Remiſſiue.

88 Vltima voluntas an vitietur propter malam latinitatem Remiſſiue.

89 Teſtamentum minus ſolemne an ſit ipſo iure nullum.

90 Ex teſtamento minus ſolemni an oriatur naturalis obligatio.

91 Teſtamentum an contraria voluntate reuocetur.

92 Et quid ſi teſtator dicat ſe velle decedere inteſtatum.

93 Cancellatione teſtamenti, vel inciſione, an reuocetur teſtamentum.

94 Teſtamentum iuratum an tollatur per ſecundum teſtamentum.

95 Donatio in pœnam mutationis teſtamenti an valeat.

96 Secundum teſtamentum ex quo non ſit adita hæreditas, an tollat primum.

97 Teſtamentum imperfectum an aliquando tollat aliud perfectum præcedens.

98 Teſtamentum primum inter liberos conditum an per ſecundum teſtamentum ſimpliciter reuocetur.

99 Teſtamentum primum habens clauſulam derogatoriam an tollatur per ſecundum.

100 Si duo teſtamenta eodem die confecta producantur, quod eorum præualere debeat.

IVLII CLARI ALEXANDRINI IVRECONSVLTI CLARISS. AC REGII SENATORIS.

Ex Libro Tertio Sententiarum Receptarum.

§. TESTAMENTVM.

QVANTVM hæc Teſtamentorum materia præ ceteris omnibus vtilitate, & ſubtilitate excellat, nemo eſt qui neſciat. Quotidie enim & in ſcholis, & in foro verſantur ſuper vltimis defunctorum voluntatibus variæ quæſtiones. Harum autem, cum iam nos ſuperioribus paragraphis bonam partem abſoluerimus, eamque preſertim, quæ ad ſubſtitutiones, & legata pertinet, reſtat vt de ipſis teſtamentis, eorumque ſolemnitatibus breuiter diſſeramus.

QVAESTIO PRIMA.

SVMMARIVM.

Quid ſit teſtamentum.

PRO intelligentia in primis quæro, Quid ſit teſtamentum? Reſpō. Teſtamentum eſt voluntatis noſtræ iuſta ſententia, de eo quod quis poſt mortem ſuam fieri velit, ita diffinit iuriſconſultus; in l. 1. ff. de teſtam.

QVAEST. II.

SVMMARIVM.

*Q*VO *iure introducta fuerit teſtamenti factio.*

QVAERO, quo iure introducta ſit teſtamenti factio? Reſpon. Aliqui ſimpliciter dicunt, ꝙ teſtamentū eſt de iure ciuili, & dicit Gul. de benedic. in prima parte repe. c. Raynutius fol. 156. num. 2. de teſta. ꝙ ita communiter tenetur, Ita ēt tenere communiter Doctores atteſtatur Porc. inſti. de teſta. in prin. nu. 11. Tu dic, ꝙ teſtamentum ipſum inuentione eſt de iure gentium, ſed ſolemnitates in eo requiſitæ, ſunt inuentæ à iure ciuili, & prætorio, & hanc opin. ꝙ teſtamentum ſit de iure gentium, tenuit Bart. in l. interdum, num. 7. ff. de cond. inde. quam etiam dicit eſſe magis communem Corn. in l. ſi teſtamentum, num. 2. & 3. C. de teſta. Iaſ. in repe. l. admonendi, poſt nu. 184. verſ. ſubdit tamē, ff. de iureiur. & in d. l. interdum, nu. 4. quem refert. Didac. lib. 3. reſolutionū. c. 6. num. 7. Et dicit Io. Annib. in rep. l. nemo poteſt, ff. de leg. 1. num. 189. ꝙ ita cōcludunt cōiter Doctores, Videmus .n. ꝙ antequam eſſet introductum ius ciuile, apud antiquiſſimas gentes erat in vſu, vt patresfamilias de reb. ſuis in caſum mortis ad eorum libitum diſponerent, & licet poſtea ius ciuile introduxerit ſolemnitates, quæ ad teſtamenta conficienda requiruntur, tamen inuentio (vt dixi) ipſius teſtamenti fuit introducta à iure gentium. Neque putes, ꝙ hæc qō ſit prorſus inutilis, quia imò eſt maximi effectus. Nam ſi teſtm̄ eſt de iure gētium, non poterit princeps auferre dominium alicui quæſitū ex teſtō, quod tñ facere poſſet, ſi eſſet de iure ciuili, vt declaraui ſupra lib. 2. §. princeps.

QVAEST. III.

SVMMARIVM.

Quot ſint genera teſtamentorum.

QVAERO, Quot ſint genera teſtamentorum? Reſpond. quòd multæ poſſunt enumerari diuiſiones teſtamentorum, tam reſpectu formæ, & ſolemnitatis in eis requiſitæ, quàm priuilegiorum, quę ſiue propter perſonam eius, qui condit teſtamētum, ſiue eius, qui in teſtamento hæres inſtituitur, ſiue propter cauſam in quam aliquid relinquitur, ipſis teſtamentis à iure communi conceſſa ſunt. Reſpectu formę dicimus, ꝙ aliud eſt teſtamentum in ſcriptis, aliud eſt teſtamentū nūcupatiuum, de quibus infra, q. 4. Reſpectu priuilegiorum habes, ꝙ Aliud eſt teſtamētum conditum ad pias cauſas, aliud conditum ad cauſas profanas, de quibus infra, q. 6. & 7. Aliud eſt teſtamentum conditum inter liberos, aliud conditum inter extraneos, de quibus infra, q. 8. & ſeq. Aliud eſt teſtamētum militis, aliud

teſta

teſtamentũ pagani, de quibus infra, q. 15. Aliud eſt teſtamentum cæci, Aliud non cęci, de quo dixi infra, q. 17. Solemus etiã dicere, ꝙ aliud eſt teſtamentum validum, ſiue ſolemne, aliud inualidum, ſiue minus ſolemne, de quibus multa dicemus in diſcurſu materiæ, & maxime, q. 89. & ſeq.

QVAEST. IIII.

SVMMARIVM.

QVid differat teſtamentum nuncupatiuum à teſtamento in ſcriptis.

Et an teſtamentum conditum ab eo qui volebat teſtari in ſcriptis non ſeruatis ſolemnitatibus requiſitis, valeat vt nuncupatiuum, verſic. Sed quæro.

Et an teſtamentum factum per relationem ad aliquam cedulam teſtibus non lectam valeat, verſic. Sed pone.

Et quid ſi notarius per errorem appoſuerit clauſulam, quòd non valeat niſi iure codicilli, an ſuſtinebitur in vim teſtamenti, verſic. Non omittam.

DIxi, quòd aliud eſt teſtamentum conditum in ſcriptis, aliud nuncupatiuum. Scire debes, ꝙ teſtamentũ in ſcriptis eſt, in quo interueniunt ſolemnitates requiſitæ in l. hac conſultiſſima in princ. C. de teſta. Nuncupatiuum autem eſt illud, quod conficitur per nuncupationem ſine ſcriptis, iuxta formam, de qua in d. l. hac conſultiſſima, §. per nuncupationem & intellige, ꝙ omne teſtamentum, in quo nõ ſunt ſeruatæ ſolemnitates poſitæ in d. l. hac conſultiſſima in prin. dicitur nũcupatiuum, etiam ſi ſit in ſcripturam redactũ, prout quotidie fieri videmus per notarios, qui teſtamẽta, de quibus ſunt rogati, in publica inſtrumenti forma conficiunt, Nam nihilominus dicuntur nuncupatiua & ſine ſcriptis, ex quo eo caſu ſcriptura non interuenit pro forma, ſed ſolummodo ad faciliorem probationem, Poſſet enim etiam ſine ſcriptura confici, & per teſtes ſolos probari, vt dixi infra, lib. 6.

Sed quæro, Pone, ꝙ aliquis velit teſtari in ſcriptis, & teſtetur, ſed non ſint in cõfectione ipſius teſtamenti ſeruatæ aliquæ ex ſolemnitatibus requiſitis ad teſtandum in ſcriptis iuxta diſpoſitionem d. l. hac cõſultiſſima in prin. puta, quia omnes teſtes non ſubſcripſerũt, vel eorum ſigilla nõ appoſuerunt, Nunquid tale teſtamentum valebit ſaltem iure teſtamenti nuncupatiui? Reſpon. ꝙ ſic ita tenet Bart. in l. fin. in fin. ff. de iure codicillo. prout illum refert Gozad. conſ. 3. num. 11. qui dicit, ꝙ ita eſt communis opi. ſcribentium. Sed certe iudicio meo Gozad. fallitur in allegato cõſil. neque Bart. aut doct. per eum allegati hoc dicunt, propterea tenenda eſt opin. Bar. in d. l. fi. in fi. diſtinguentis poſt Dyn. ibi, ꝙ ſcilicet, aut cõſtat, ꝙ teſtator voluit teſtari inſcriptis, & ſi deficiant ſolemnitates requiſitæ, non ſuſtinetur teſtamentũ, neq; etiam iure teſtamenti nuncupatiui. Aut non conſtat, & tunc licet cęperit teſtari, vt inſcriptis, valet nihilominus vt nuncupatiuum. Sumẽda eſt enim ſemper illa interpretatio, per quã actus ſuſtinet̃, niſi volũtas teſtatoris deficiat, & ita ſentiũt fere omnes Doctores in hac mã loquẽtes.

Sed pone, Aliqs ſcripſit manu ſua, vel et ſcribi fecit ab alio, ſuam vltimam volũtatem, deinde coram ſeptem teſtibus dixit illud eſſe ſuum teſtamentum, & ꝙ ita diſponebat de bonis ſuis, vt legebatur in ipſa ſcriptura, quæ tamen teſtibus lecta non fuit. Quæro, nunquid tale teſtm̃ valeat? Reſpon. ſi ageretur de legato, aut alio relicto particulari, res non haberet magnã difficultatem, quia ſatis eſſet, ꝙ appareret de voluntate diſponentis relata ad illam ſcripturã, iuxta vulgatam doctrinã Bart. in l. ſi ita ſcripſero, num. 1. ff. de conditionib. & demon. de qua dixi ſupra, §. legatũ. Sed maior eſt difficultas in inſtitutione hæredis vniuerſalis, Quia nõ videtur poſſe valere vt teſtamentum in ſcriptis, ex quo non ſunt ſeruatæ ſolẽnitates ſubſcriptionũ, & ſigillorum, Non vr̃ et̃ poſſe valere vt nũcupatiuum, ex quo teſtator volũtatem ſuam teſtibus nõ manifeſtauit, prout requirit̃ in d. § per nũcupationem. Cõtraria tñ opin. tenenda eſt, ꝙ .ſ. valeat in vim teſtamenti nuncupatiui. Satis enim

videtur teſtator ſuam voluntatem teſtibus manifeſtaſſe, ſaltem implicite, per relationem ad illam cedulam, ſiue ſcripturam. ita tenet Alex. conſ. 177. num. 6. lib. 2. & hanc eſſe magis cõmunem opin. atteſtatur Bello. conſ. 85. num. 11. & dixi infra q. 36. verſ. ſed quid ſi teſtator. Conſulo tamen, ꝙ teſtator faciat, per notarium à tergo ipſius cedulæ, vel ſcripturæ clauſæ apponi tempus, & nomina teſtium, & rogitum, ne poſtea contingat dubitari circa identitatem ſcripturę, & ita obſeruauit Ill. d. Vicecomes ſenator, cuius teſtamentum in hac forma confectum, fuit ſuperioribus menſibus apertum in ſenatu.

Non omittam hoc loco vnam quęſtionē, quæ proximis annis contigit in quodam oppido huius dominij. Quidam teſtatur vocato notario, & ſeptem teſtibus in modum condendi teſtamenti ſolẽnis, fecit legata, inſtituit hæredẽ vniuerſalẽ, eum ore proprio nominando, &c. deinde notarius imperitus forte volens apponere clauſulam codicillarem, ſcripſit in hæc verba. Quod quidem teſtamentum, & vltimam voluntatem præfatus teſtator voluit, & vult valere iure codicillorum, vel donationis cauſa mortis, & nõ aliter, nec alio modo. Fuit diu diſputatum, an tale teſtamentum poſſet ſuſtineri in vim teſtamenti. & hinc inde fuerunt producta multa cõſilia Illuſtrium virorum, quia ille teſtator licet eſſet ruſticus, erat tamẽ diues, & pecunioſus. Io. And. in add. ad Spec. de inſtr. edit. §. cõpendioſe ſub nu. 17. in verbo codicillum, refert Pyl. diſputaſſet ſimilem quæſtionem, vt ibi per eum, & tenet, ꝙ valeat iure codicillorum tantum, non autem iure teſtamenti, Idem tenuit Paul. de Caſt. in l. nemo poteſt, nu. 4. ff. de lega. 1. & dicit Claud. in ead. l. nemo poteſt, nu. 10. quod ita cõiter concluditur, Ego in dicta cauſa conſului contra cõem opi. ꝙ imò deberet valere iure teſtamenti, attento ꝙ apparebat illa verba fuiſſe appoſita ex errore, & imperitia notarij, & in terminis allegabam multas deciſiones doctorum, Sed omnia parum profuerunt, nam deinde intellexi, ꝙ hæres ab inteſtato obtinuerat declarari, ꝙ nõ valeret niſi iure codicillorum, & male iudicio meo.

QVAEST. V.

SVMMARIVM.

AD pias cauſas vnuſquiſque teſtari poteſt.
Et quid ſi alias ſit inhabilis ad teſtandum, verſic. Sed quia.
Et quid in pupillo, verſ. Hinc infertur.
Et quid in prodigo, verſ. Secundo infertur.
Et quid in furioſo, verſ. Sed an furioſus.
Et quid in damnato ad mortem, verſic. Quæro quid.
Et quid in filiofam. verſ. Sed nunquid.
Et quid ſi velit teſtari de bonis aduenti cijs in quibus acquiritur patri vſusfructus, verſic. Quæ quidem.
Et quid ſi relinquat aliqua legata alijs perſonis, verſic. Vnum tamen.

DICEBAM etiam aliud eſſe teſtamentum conditum ad pias cauſas, aliud conditum ad cauſas profanas, Scire debes quòd ante, l. 1. C. de ſacroſan. Eccleſ. non licebat priuatis aliquid relinquere collegijs, aut locis pijs. Fuit poſtea condita illa lex, per quam conceſſa fuit vnicuique facultas relinquendi huiuſmodi locis pijs ad ſui libitum, & ita communiter intelligitur diſpoſitio illius legis.

Sed quia illa lex loquitur per verbum VNVSQVISQVE, fuit dubitatum, nunquid etiam illi, qui aliàs erant inhabiles ad teſtandum, cenſerentur habilitati, vt poſſent teſtari ad pias cauſas, & aliqui dicebant, ꝙ ſic, vt illa lex aliquid operaretur, Sed retento, quòd ante illam legem non liceret relinquere locis pijs, ſatis videtur operari diſpoſitio illius legis, etiam in his, qui erant habiles, & ideo tenendum eſt, quòd inhabiles ad teſtãdum non cenſentur per illam legem habilitati ad teſtandum ad pias cauſas, ſed ſolummodo conceſſa facultas habilibus, vt poſſent relinquere collegijs, & locis pijs, & ita tenuit gl. in d. l. 1. in verbo, Habeat, & eſt communis opin. vt dicit Iaſ. ibi num. 12. & ſeq. in lect. Papien.

Hinc

Hinc infertur, ꝙ pupillus qui de iure communi teſtari non poteſt, etiam ſi pubertati proximus ſit, neque etiam ad pias cauſas teſtari poterit, ita tenet Bart. in d.l. 1.num.18.C.de ſacroſan.eccleſ. & ita tenent communiter Doctores omnes, vt dicit Beſſe.in repet.d.l.primæ,num.92. & ſeq. ita etiam communiter teneri atteſtatur Abbas in Rub.de teſtam.num.9.in fi. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Alex.conſ.182.poſt num.2.lib.5. Barb. conſ.58.lib.1. Gul. Bened. in prima parte repet.cap.Rayn.fol.121.poſt num.68. verſ.Sed aduertatis,Bauerius in §.pręterea,num.1.& ſeq.inſtit. qui teſta.fac. poſſ. Deficit enim in pupillo voluntas, & intellectus, cuius defectus fauore piæ cauſæ nunquam ſuppletur.

Secundo infertur, ꝙ neque etiam prodigus,qui pariter de iure communi eſt inhabilis ad teſtandum,vt dixi infra, q.33. non poterit ad pias cauſas teſtari, ita tenet Bald.in d.l.1.num.17. C.de ſacroſan. eccl. & hanc opin. firmant communiter Doctores vt dixit Alexan.in d.conſ.182. poſt nu.6.verſ.Sexto probatur. Hanc etiã concluſionem, quòd prodigo bonis interdicto, etiam ad pias cauſas non conceditur teſtamenti factio, dicit eſſe communem legiſtarum Beſſe.in repet.d.l.primę, num.100.Regulariter enim prodigus cui eſt interdicta bonorum adminiſtratio, æquiparatur pupillo.

Sed an furioſus poterit teſtari ad pias cauſas? Reſpond, ꝙ non, ita tenet Bart. in d.l.1.num.16.C.de ſacroſan. eccleſ. & eſt communis opin. vt dicit Gratus conſ. 30.num.33.lib.2.Subeſt enim in furioſo idem defectus intellectus, ac voluntatis, qui in pupillo, quem defectum (vt dixi) lex fauore piæ cauſæ non ſupplet.

Quæro,quid in damnato ad mortem, an poſſit teſtari ad pias cauſas? Reſpond. quòd non,ita tenet Bart.in repet.d.l.primæ,num.26. C.de ſacroſan. eccleſ. & ita communiter tenetur,vt dicit Abbas,in d. Rub.de teſtam. poſt num. 11. verſic. De damnato,Hanc etiam dicit eſſe communem opin.Alex. in Allegato conſil. 182. poſt num.5.Eſt enim per ſententiam condemnationis effectus ſeruus pœnæ, & ſic amiſit libertatem,& bona. Quod tamen intellige,vt dixi infra,q. 21.

Sed nunquid filiusfamilias, qui & ipſe aliàs eſt inhabilis ad teſtandum, vt dixi in q. 18. poterit teſtamentum condere ad pias cauſas? Reſpond. in hoc articulo variæ fuerunt opin. Doctorum, de quibus per ſcribentes in l.ſenium. C. de teſtam. Ceterum omiſſis diſputationibus, magis cõmunis opin.eſt,ꝙ poſſit teſtari ad pias cauſas,vt dicit Alex.in l. 1. §. hoc autem, nu.4.ff.ad Trebell. Intellige modo interueniat conſenſus patris, & ita loquitur tex. qui eſt fundamentum huius concluſionis in cap.licet,§.fin.cum gl.in ver.iudicare de ſepult. in 6. & hanc eſſe magis communem opi.atteſtatur Rom. in rep. auct.ſimiliter.C.ad l.Falcid.Ang.in §. 1. num.7.inſt.quibus non ſit permiſſ.fac. teſta.quem refert Gul.de Benedic.in prima parte repet.cap. Raynuc.fol.39.num.29. Apoſtill.ad Bart. in l.qui in poteſtate ſub num.2.ff.de teſta. Franc. in cap.1.num. 36.de teſta.in 6. Iaſ.in d.l.1.in lect.pad. num.23.C.de ſacroſan.eccleſ.& in d.l. ſenium,num.5.& in l. hac conſultiſſima,§. ex imperfecto poſt num.10.verſ. Secundo pro iſta.C.de teſta Dec.in d.l.ſenium, num.21.& ſeq. Ruin. conſ 62. num. 11. in fin.lib.2.Curt. Iun. in d. §. ex imperfecto,num.20. C. de teſtam. Paris. in c. in præſentia,num.20. de probat. Io. Dilec.de Arte teſtandi tit.1.caut. 1. num.1. in fi.&licet in puncto iuris multa dici poſſent,tamen in practica non eſt ab hac opinio. recedendum.

Quæ quidem opin. indiſtincte procedit,ſiue huiuſmodi filiusfam.velit ad pias cauſas teſtari de bonis aduenticijs, in quibus patri non quæritur vſusfructus, ſiue etiam de illis, in quibus patri vſusfructus acquiritur, & ita hanc eſſe magis communem ſententiam atteſtatur Bauer. inſtit. qui teſta. fac. poſſ. num. 3. & in §. ſciendum, num. 6. inſtit. de teſta. milit.

Vnum tamẽ nota in hoc propoſito, ꝙ ſi filiusfam.in huiuſmodi teſtamento conditio ad pias cauſas faciat aliqua legata alijs perſonis,talia legata nihil valent, nõ tamen accreſcunt ipſi piæ cauſę,ſed vadũt ad venientes ab inteſtato.ita dixit Bal.in

d.l.ſenium in fi.& in hoc nemo diſcordat, vt dicit Iaſ.in d.§.ex imperfecto,poſt nu. 10.verſ.Secundo pro iſta. Gul.de Bened. in 1.par.repet.c.Rayn.fol.154.poſt num. 69. Quod pondera contra ea,quæ dixi infra,q. ſeq. verſic. Sed quæro.

QVAEST. VI.

SVMMARIVM.

Solemnitates iuris ciuilis an ſint ſublatæ in teſtamentis ad pias cauſas.

Et an ſufficiant duo teſtes, verſic. Hinc infertur.

Et an requiratur, quòd teſtes ſint rogati, verſic. Secundo, infertur.

Et an mulier poſſit eſſe teſtis in teſtamento, verſic. Tertio, infertur.

Et an valeat diſpoſitio captatoria ad pias cauſas, verſic. Quarto, infertur.

Et quid ſi teſtator ſimpliciter dicat, committo diſpoſitioni Titij omnia bona mea, verſic. Quinimò, & fortius.

Et an teſtamentum nutu conditum ad pias cauſas valeat, verſ. Quinto, infertur.

Et an in teſtamento ad pias cauſas requiratur quòd, filijs aliquid relinquatur titulo inſtitutionis, verſic. Sexto, infertur.

Et an huiuſmodi teſtamenta ſuſtineantur etiam quoad legata laicis facta, verſic. Sed quæro.

1 FVIT etiam dubitatum, ex quo tex.in d.l.1. C.de ſacroſan.Eccl.concedit,ꝙ libere poſſit relinqui collegijs,& locis pijs. Nunquid per diſpoſitionem illius legis cenſeantur in teſtamẽtis ad pias cauſas ſublatæ omnes ſolemnitates iuris ciuilis? Rñ.ꝙ non,ita tenet gl.in d.l.1.in verbo,caſſa.& eſt communis opi. vt dicit Iaſ.in ea.l.1.in lect.padua.nu.22.Beſſe.in repet.d.l.1.nu.33.Hanc etiam opin.gl.dicit cõiter teneri Bart.in lec.d.l.1.in vltimis verbis.licet ipſe poſtea in repe.teneat cõtrarium,Nõ enim eſt veriſimile, ꝙ Imperator vnico verbo incidenter dicto voluerit tollere omnes ſolẽnitates à iure introductas.Eſt tamẽ in ſe vera illa concluſio,ꝙ in teſtamentis ad pias cauſas non requiruntur ſolemnitates iuris poſitiui, ſed ſufficit ſolemnitas iuris gentium & ita dicũt communiter Doct. vt ait Corn. cõſil.307.in litera B.lib.3. Ita enim ſtatutũ eſt per ſacros canones in c.cum eſſes. & in c.relatum,el 1, de teſtam. quorum diſpoſitio ſeruanda eſt non ſolum in terris Eccleſiæ,ſed etiam in foro Cæſaris,vt dixi infra, q.57. verſic. quæ quidem.

Hinc infertur,ꝙ licet regulariter de iure communi requiratur in teſtamento numerus ſeptem teſtium,vt dixi infra,quæſt. 56.tamen in relictis ad pias cauſas ſufficiunt duo teſtes.ita dicit Bar.in d.l.1. nu. 75.C.de ſacroſan. eccl. Et eſt communis opinio,vt atteſtatur Alex.in l.ſi certis annis,poſt nu.5.verſ.& tale relictum. C. de pactis,& conſ.131.nu.2.lib.7.quæ quidẽ eſt ſeruanda tam in foro ſeculari,q̃ in foro Eccleſiaſtico, prout etiã communiter obſeruatur,teſte.Io.And.in d.c. cum omnes,quem refert Imola ibi,num.12.in fi.

Secundo infertur,ꝙ licet regulariter teſtes in teſtamẽto adhibiti debeant eſſe rogati,vt dixi,infra.q.58. tamen in teſtamẽtis ad pias cauſas non requiritur, ꝙ teſtes ſint rogati.ita dicit Bar.in d.l.1.nu.76. & eſt communis opi.vt dicit Rom.in repet. auc.ſimiliter.C.ad legem falcid. Alex.in d.conſ.131.nu.2.lib.7.Corn.conſ.149.in litera B.lib.2.& conſ.215.in litera R.eo. vol. vbi dicit,ꝙ plures doctores,& maioris auctoritatis tenent hanc partem, & cõſil.307.in litera V.lib.3.& conſ.259.in litera B.lib.4.& in auct.quod ſine,nu.8 C. de teſtam.Soc.in reg.420. in verbo, Teſtes,quẽ refert Boër.deciſ.34. nu.5. licet re vera ille liber regularũ falſo tribuatur Soc.vt ex ipſius ore habuiſſe teſtatur.Soc. Iun. eius nepos conſ.24 poſt nu.4.lib.3. Gul.de Bened.in prima parte repe.c.Raynutius,fol.153.nu.58.Bauer.in §.ſed hæc quidem,num.34.inſt.de teſtamen.& dicit Beſſet.in repet.d.l.1.ꝙ hæc eſt communis ſententia legiſtarum,& Canon. licet hæc opi.de ſtricto iure non tranſeat ſine difficultate, tamen ex quo cõiter ita obſeruatur,teſte Abb.in d.c.relatũ,el primo,poſt num.

num.3.de teſtamen.non eſſet ab ea conſulendo, aut iudicando recedendum.

Tertio infertur, quòd licet regulariter mulier non poſſit eſſe teſtis in teſtamento, vt dixi infra, quæſt.55.verſ.ſcias tamẽ, Nihilominus in teſtamento ad pias cauſas mulier poteſt adhiberi in teſtem, ita dicit Bald.in lectura.l.primæ, num.9. C.de ſacroſan.eccleſ. & hæc opi. communiter tenetur, vt ait Gul.de Bened.in d.c.Raynutius in prima parte, fol. 154. num.65. Quam etiam dicit eſſe communem, Roman.in repet.d.auct. ſimiliter, in 16. ſpeciali piæ cauſæ, circa vltimas voluntates, quem refert Alexand.conſil.102.num.6. libro 7.Crottus in tract.de teſtib.num.8. Bauer.in §.teſtes, num.11. & ſeq. inſt. de teſt. Bello. conſil. 13. poſt num. 8.

Quarto infertur, quòd licet vltima voluntas captatoria, ſcilicet quæ pendet ex alieno arbitrio, vel in alterius arbitrium confertur, regulariter non valeat, vt dixi ſupra, §. legatum, nihilominus in relictis ad pias cauſas valet diſpoſitio teſtatoris captatoria, ita dicit Bart.in repet.d.l. primæ, num.64.& eſt communis opin. vt dicit Abbas, conſil.32.num.3. lib. 2. Alex. conſil.14.num.7.lib.primo, quod cõſ.eſt ferè per eadem verba editum ſub nomine Socini inter conſilia ipſius Socini in primo vol.conſil.53.Hanc etiam dicunt eſſe communem opinionem ſcribentes in l. captatorias. C.de teſta. milit. & in ſpecie Dec.num.19.& 20.& Iaſ.num.12.quem refert Pariſ.conſil.83.num.29. lib. 2. & conſil.45.num.13. libro 3.& conſil.89. num.44.eodem vol. idem dicit, Iaſ. conſ. 110.num.3.lib.primo. Guliel. de Benedict.in prima parte repet.d.c.Raynutius, fol.139. poſt num.8. verſic. tertio fallit. Cum enim hæc ſit ſimplex prohibitio iuris ciuilis, ne ſcilicet vltimę voluntates in alienum arbitrium conferantur, non impedit, quominus ea non obſtante, valeant relicta ad pias cauſas. Et hæc eſt magis communis opinio Cano. vt dicit Soc. conſil.49. num. 10. lib. 4.

Quinimò, & fortius etiam ſi non appareat expreſſe, teſtatorem voluiſſe teſtari ad pias cauſas, ſed ſimpliciter teſtator dicat, committo diſpoſitioni Titij omnia bona mea, licet videatur dicendum, quòd tale teſtamentum tanquam captatorium non deberet ſuſtineri, tamen fauore piæ cauſa valet, perinde ac ſi teſtatus fuiſſet expreſſe ad pias cauſas, Eſt caſus mirabilis in c. cum tibi, de teſta. ſecũdum lecturam Innoc.quæ communiter tenetur per legiſtas, & Cano. vt dicit Abbas ibi, num. 4. quem refert Corn. conſil. 156. in litera D.lib.2.& conſil.302.in litera C.lib.4. Et per huiuſmodi verba cenſetur inſtitutus hæres ille, in cuius diſpoſitione ipſa vltima voluntas committitur, & intelligitur grauatus, vt ipſa bona diſtribuat ad pias cauſas, ſecundum Innocent.in eo. c. cum tibi, qui in hoc cõiter tenetur, vt pariter dicit Imola ibi, poſt nu.16. verſ. ſed alij.

Quinto infertur, ꝙ licet teſtamentum nutu conditum regulariter nõ valeat, nihilominus fauore piæ cauſæ valet teſtamentum nutu conditum, ita dicit gl.in d. c.cum tibi in gl. magna, & ita communiter tenetur, vt dicit Corn. in l. iubemus, nu.26.C.de teſtam.Hanc etiam eſſe communem opin.atteſtatur Alex.in d.l. iubemus, num.3.Aretin.in l.in eo qui in fi ff. de teſtam.Bauer.inſtit.de teſtam. in prin. num.76.& ſequen.Riminal. in d.l. iubemus. col. 1. verſic. Item an habeat.

Sexto infertur, quòd licet de iure communi requiratur, quòd legitima relinquatur filijs, iure, & titulo inſtitutionis, alias teſtamentum eſt nullum, vt dixi, infra q.38. Tamen in teſtamento condito ad pias cauſas, non requiritur, quòd aliquid relinquatur titulo inſtitutionis, ita dixit Bartol. in d. l. 1. numero 62. C. de ſacroſan. eccleſ. cuius opin. eſt per doctores communiter approbata, vt dicit Alex.in l. inter cetera in princip. numero 4. ff. de liber. & poſthum.quem refert Iaſ.conſil.194. col. fina. lib. 2. ita etiam communiter teneri atteſtatur Matheſil. quem refert Natta in dicto §. ex imperfecto, poſt numero 114. verſic. Secundo adducit. Hoc enim, quòd aliquid relinquatur filio titulo inſtitutionis, eſt mera ſolemnitas à iure ciuili introducta, quæ ſecundum concluſionem ſuperius factam, in teſtamentis ad pias cauſas non attenditur.

Sed quæro. Tu vides, quòd teſta-
mentum minus ſolemne, in quo ſit inſti-
tuta pia cauſa, valet fauore piæ cauſę, nun
quid ſuſtinetur huiuſmodi teſtamentum,
non ſolum quo ad inſtitutionem factam
de ipſa pia cauſa, ſed etiam quo ad legata
ad non pias cauſas laicis in eodem teſta-
mento relicta? Reſpond. q̀ ſic, ita dixit
Salyc. in auct. caſſ. num. 7. C. de ſacroſan.
eccleſ. & hanc concluſionem dicit eſſe cõ
muniter approbatam Crott. in repet. l. re
coniuncti, num. 160. ff. de lega. 3. Hanc
etiam eſſe communem opin. dicit Gul. de
Bened. in prima parte repet. d. cap. Rayn.
fol. 154. num. 69. & dicit Iaſ. in l. hac con-
ſultiſſima, §. ex imperfecto, num. 10. C. de
teſtam. q̀ ab iſta ſententiã non inuenit ali
quem diſcrepare, quem refert Curt. Iun.
in eo, § ex imperfecto, num. 18. & ſeq. Ex
quo enim conualidatur inſtitutio, quę eſt
caput ipſius teſtamenti, conſequenter &
ceteræ partes teſtamenti ſuſtinentur, poſt
quam non reperitur contrarium à iure
deciſum, Contra hoc tamen facere viden
tur ea quæ dixi ſupra quæſt. 5. verſ. Vnum
tamen, ſed ibi defectus erat in poteſtate
teſtantis, cui lex non permitti teſtari, niſi
ad pias cauſas, hic vero eſt defectus ſolem
nitatis. Quicquid ſit, hæc concluſio mihi
nunquam placuit, quia de facili eſſet para
ta via fraudi, & falſitati, vt conſiderat
Cur. in loco præallegato.

QVAEST. VII.

SVMMARIVM.

TEſtamentum imperfectum ad pias cauſas an ſemper ſuſtineatur.

Et quid ſi repertatur cedula ſcripta, vel ſubſcripta manu ipſius teſtatoris, verſ. Aliquando enim. *& verſ. ſeq.* Aliquã do vero.

Et quid ſi ſcripta cedula notarioq; vocato teſtator deceſſerit priuſquam notarius ſcriberet, verſiculo, Aliquando, & tert[illegible].

Et quid ſi teſtator cepto teſtamento, ſed nondum completo deceſſerit, verſic. Aliquando & quarto.

DIxi in præcedenti quæſt.
quòd teſtamentum imper
fectum fauore piæ cauſę ſu
ſtinetur. Quæro, an hæc
concluſio generaliter pro
cedat, ex quacunque cauſa
teſtamentum dici poſſit imperfectum?
Reſpond. quòd non, ſed diſtinguendi
ſunt aliqui caſus.

Aliquando enim reperitur cedula ſcri
pta, vel ſubſcripta manu propria ipſius te
ſtatoris, continens eius vltimam volunta
tem, diſponẽdo de bonis ſuis in fauorem
piæ cauſæ, & hoc caſu tenendum eſt, q̀ ta
lis cedula non ſuſtinetur in vim teſtamẽ-
ti, neque alterius vltimæ voluntatis, pro-
pter fauorem ipſius piæ cauſę, ex quo nul
lam habet formam, propter quam illi de
beat fides adhiberi. Nec quidquam facit,
q̀ ſi inter liberos repetiatur talis cedula
à teſtatore confecta, ſeruãda eſt, tanquam
teſtamentum, vt cauetur ex diſpoſitione
auct. quod ſine. C. de teſta. de qua dixi in-
fra, q. 14. quia diſpoſitio illius auct. non
habet locum, niſi in caſu ſuo ſcilicet inter
liberos, non autem ad pias cauſas, & licet
in hoc variæ fuerunt opin. Doctorum, ta
men iſta eſt magis communis, q̀ ſcilicet
non extendatur ad fauorem piæ cauſæ, &
illam dicit magis cõmuniter approbari.
Soc. Iun. conſ. 189. num. 73. lib. 2. vbi enu
merat auctoritates. Maior enim procul-
dubio ſubeſt ratio in fauorem liberorũ,
qui omnino ſunt ab inteſtato ſucceſſuri,
quàm piæ cauſæ. Bene verum eſt, q̀ quid
quid ſit in foro fori, tamen in ſoro poli
longe tutior eſſet contraria opinio, quan
do huiuſmodi cedula eſſet taliter confe-
cta, quòd appareret illam potius eſſe de-
clarationem voluntatis, & diſpoſitionem,
quam præparationem ad diſponendum.
Et licet forte iudicando non auderem re-
cedere à cõi opinione, tñ ſi caſus continge
ret, non cõſulerem amiro, neq; mihi ipſi,
poſſe ſalua conſciẽtia res in tali cedula
eccleſiæ relictas, ab hærede retineri.

Aliquando vero teſtator ſcripſit in ce-
dula integre voluntatem ſuam, quo ſcili
cet modo de bonis ſuis diſponebat, vel il
lam ſcribi fecit per notarium, vel aliam
perſonam, ſed illa cedula, ſeu ſcriptura
non

non fuit coràm teſtibus lecta, nec ab aliquo notario publicata, Et hoc caſu Doctores tenent, quod tale teſtamentum valeat ad pias cauſas, & inter liberos, quia cum non deficiat niſi publicatio, quæ eſt ſolēnitas introducta à iure poſitiuo, non obſtāte huiuſmodi defectu debet fauore piæ cauſæ teſtamentū ſuſtineri, & fuit originalis opinio Dyni, in l. Lucius. ff. de teſta. milit. & dicit Dec. conſ. 159. poſt nu. 3. ꝙ ita tenent omnes, Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Aret. in l. ſi is qui col. fin. verſ. In primo caſu. ff. de teſtam. quem refert Boër. decis. 93. poſt num. 10 & decis. 240. num. 5. Cum qua etiam ego tranſeo, dummodo duo concurrant, Primum, ꝙ teſtator hanc ſuam voluntatem duobus ſaltem teſtibus explicauerit, ſaltem ꝑ relationem ad ipſam cedulam, puta, dicendo, ego diſpono de bonis meis, vt in hac cedula, alias ſi reperiretꝰ ſola cedula, eſſemus in caſu præcedenti, in quo tenui ipſam cedulam ſolam non valere in vim teſtamenti. Secundum autem requiſitum eſt, ꝙ teſtator non exprimat ſe, velle de contentis in cedula confici ſcripturam per notarium, tunc enim potius eſſet præparatio diſpoſitionis, quam diſpoſitio, vt dixi in caſu ſtatim ſequenti, & ideo non valeret in vim teſtamenti.

Aliquando, & tertio teſtator fecit vocari duos teſtes, & ibidem fecit ſcribi per alium clericum, ꝙ inſtituebat piam cauſam hæredē in bonis ſuis, & poſtea dixit teſtibus, ꝙ volebat dictam ordinationem ſcribi facere per notarium, & iuſſit etiam notarium vocari, ſed priuſquam illam faceret ſcribi per notariū, teſtator deceſſit, & hoc caſu Oldrad. conſ. 119. conſuluit, ꝙ talis cedula vnà cum depoſitione illorum duorum teſtium nō valet fauore piæ cauſæ in vim teſtamenti, & hanc opinionem dicit eſſe communem Iaſ. conſ. 155. col. 2. verſ. Sed per aduocatos, lib. 4. quē refert Epiſcopus Loazes in ſuis allegationibus pro Marchione Velez fol. 431. poſt num. 15. verſ. Nec præfata, Non enim videtur teſtator de bonis ſuis diſpoſuiſſe, ſed tantùmodo præparaſſe id, quod diſponere volebat, cum ergo deficiat non ſolemnitas, ſed diſpoſitio, non poteſt ſuſtineri in vim vltimæ voluntatis.

Aliquando, & quarto teſtator incepit facere teſtamentum, & inſtituit piam cauſam hæredem, vel aliquid reliquit ad pias cauſas; deinde fecit trāſitum ad alia legata, & priuſquam poſſet ipſum teſtrū complere, deceſſit, & hoc caſu Bart. in l. in teſtamento. ff. de fideicommiſſ. lib. videtur, tenere, ꝙ ſatis dicatur perfecta voluntas reſpectu illius inſtitutionis, vel relicti, licet totum teſtamentum perfici nō potuerit, & ideo ꝙ fauore piæ cauſæ ſuſtineatur, & hanc opin. dicit eſſe communem Dec. in allegato conſ. 159. poſt num. 3. verſ. Quarto, & vltimo. Sed tñ credo, ꝙ Bart. in hoc male dixerit, & ꝙ Dec. fallatur, quia imò communis opinio eſt, ꝙ quandocunq; teſtator decedit, priuſquā integre voluntatem ſuam explicauerit, tale teſtamentum non dicitur deficere ratione ſolemnitatis, ſed ratione voluntatis, & ideo non valet, neq; etiam fauore piæ cauſæ, & ita hanc eſſe communem opin. atteſtatur Aret. in d. l. ſi is qui col. fi. verſ. Secundo caſu, quē refert Boër. in d. deci. 93. poſt num. 10. & deciſ. 240. num. 5. Et dicit Sigiſmund. cōſ. feudali. 14. nu. 65. ꝙ omnes concludunt hanc eſſe communē opinionem, ꝙ tale teſtamentum etiam quoad diſpoſita non valet etiam inter liberos, vel ad pias cauſas. Nam (vt quotidie experientia docet) videmus, ꝙ teſtatores in ipſo actu conficiendi teſtamenti mutant, addūt, reuocant, multa per eos iam diſpoſita. Merito non poteſt dici perfecta volūtas, donec teſtator integre omnia explicauerit. & nota in practica diſtinctionem inter hos caſus, quia multi cōfundunt proprios terminos quæſtionum & omnia inuoluunt. Vide etiam in hoc propoſito, ea quæ dixi infra q. 9.

QVAESTIO VIII.

SVMMARIVM.

TEſtamentum inter liberos valet etiam ſi in eo non adſint ſolemnitates à iure ciuili requiſitæ. 1

Et an in eo ſufficiant duo teſtes, verſiculo, Hinc infertur.

Et quid

Et quid ſi teſtator ſit cæcus Remiſſiue.
Et an mulier poſſit in eo teſtis, verſ. Secundo, infertur.
Et an requiratur, quòd notarius, & teſtes ſint rogati, verſic. Tertio, infertur.
Et an tale teſtamentum ſi vnus ex filijs in eo ſit præteritus ſuſtineatur, verſ. Sed quæro.
Et quid ſi non ſit ei relictum titulo inſtitutionis, verſic. Sed pone.
Et an in teſtaměto inter liberos ſubintelligatur clauſula codicillaris, verſic. Vnum tamen ſcias.
Et an valeat teſtamentum inter liberos nutu conditum, verſ. Vlterius quæro.

INTER alias diuiſiones teſtamentorum dicebam, aliud eſſe teſtamentum cõditum inter liberos, aliud conditũ inter extraneos. Habet enim teſtamentum conditum inter liberos hoc priuilegium, ꝙ etiam ſi ſit imperfectum, id eſt minus ſolemne, nihilominus valet, tãquam ſi eſſet ex omni parte perfectum, & ſolemne. Fac ergo concluſionem, ꝙ teſtamentum inter liberos valet, etiam ſi in eo non interueniant ſolemnitates à iure ciuili requiſitæ, & de hoc eſt text. expreſſus in l. hac conſultiſſima. §. ex imperfecto, C. de teſta. qui eſt clauis in hac materia, ſed ſolummodo attenditur diſpoſitio Iuris gẽtium, ita dicit Bart. in d. § ex imperfecto in finalib. verbis, & ita tenent omne, vt dicit Iaſ. in auct. nouiſſima, nu. 16. C. de inofficio. teſt. & ratio eſt ſecundum cõmuniter ſcribentes teſte Curt. Iun. in d. §. ex imperfecto, poſt num. 3. & Natta, num. 107. quia cum cauſa teſtati foueat cauſam inteſtati, ceſſat timor falſitatis, propter quem lex requirit maiorem numerum teſtium, Sed hæc ratio mihi non ſatisfacit, quia ea attenta, idem dicendum eſſet quandocunque hæredes ab inteſtato eſſent inſtituti, quod tamen non eſt in iure verum. Ideo iudicio meo tutius eſt dicere hoc fuiſſe introductum fauore ipſorum liberorum, quibus etiam iure naturali debetur parentum hæreditas, & dicit Natta in repet. d. §. ex imperfecto, num. 30. ꝙ ita dicunt communiter Doctores.

Hinc infertur in primis, ꝙ licet regulariter in teſtamenti confectione debeant interuenire ſeptem teſtes, vt dixi infra q. 56. tamen in teſtõ condito inter liberos ſufficiunt duo teſtes, ita dicit gl. vnica in auct. ꝙ ſine. C. de teſta. & eſt communis opin. vt dicit Grat. conſ. 90. num. 3. lib. 2.

Sed quid in teſtamento cæci cõdito inter liberos, nunquid ſufficiunt duo teſtes, an autem requiruntur octo iuxta formã traditam per l. hac conſultiſſima, C. qui teſta. face. poſſ. dixi infra quæſt. 17. verſ. Sed quæro.

Secundo infertur, ꝙ licet regulariter mulier non poſſit eſſe teſtis in teſtamento, vt dixi infra quæſt. 46. verſ. Scias tamen, nihilominus in teſtamento confecto inter liberos fœmina poteſt eſſe teſtis, ita dicit gl. vnica in d. auct. ꝙ ſine. C. de teſtam. & ita tenent omnes Doctores, vt dicit Dec. in l. 2. num. 31. in fi. ff. de reg. iuris. Hanc etiam eſſe communem opin. dicit Grat. in d. conſil. 90. num. 3. Ripa de peſte in priuil. vltimarum voluntatum, num. 24. Natta in d. §. ex imperfecto, num. 166.

Tertio infertur, quod quamuis de iure communi notarius, & teſtes qui in teſtamento interueniunt, debeant eſſe rogati, vt dixi infra quæſt. 58. in princ. & verſic. Quod vero, Tamen in teſtamento condito inter liberos, non requiritur, quòd notarius, vel teſtes ſint de ipſo teſtamento rogati. ita dicit gl. in l. fin. in verbo, Excepto teſtamento, C. de codicil. quam dicit eſſe communiter approbatam Dec. conſ. 610. num. 2. Sigiſmund. conſil. feudali. 8. num. 16. Et ita communiter teneri atteſtatur Corn. in d. auct. ꝙ ſine, num. 6. Hãc etiam opin. dicit eſſe communem Iaſ. cõſil. 68. circa princ. lib. 1. Rubeus conſil. 6. num. 5. Natta in d. §. ex imperfecto, numero 159.

Sed quæro, tu ſcis, ꝙ ad hoc vt teſtamẽtum valeat, requiritur, ꝙ filius in poteſtate ſit inſtitutus. vel exhæredatus, alias autem ſi ſit præteritus, teſtamentum eſt nullum, vt dixi infra quæſt. 42. nunquid hæc concluſio habebit locum etiam in teſtamento condito inter liberos, ita vt ſi

forte

forte vnus ex ipſis filijs in eo ſit præteritus, teſtamentum corruat,neq; ſuſtineatur ex diſpoſitione,d.§.ex imperfecto?reſpon. ꝙ in tali teſtamento , in quo vnus ex liberis ſit præteritus , non habet locũ diſpoſitio d.§ ex imperfecto,ita tenet gl. in l. ſi filius qui in poteſtate in gl.ſi.ff.de liber.& poſthu.quam ſecutus cõmuniter Doctores,vt dicit Dec.cõnſ.105.num.5. in fin.Eandem gl.atteſtatur eſſe communiter appobata Claud. in l. inter cetera num.8.ff.de liber.& poſthu. Et hanc eſſe communem opin.dicit Alex.conſil.26. poſt num.3. verſ. nec obſtat id quod habetur lib.2. Natta in d.§.ex imperfecto , nu.108.Berous in c.Ray.num.43. & ſeq. Hic.n. defectus pteritionis eſt potius circa ſubſtãtiam quam circa ſolemnitatem ipſius teſtamenti, merito non tollitur ex diſpoſitione d.§.ex imperfecto,Præterea eſſet valde inconueniẽs , vt diſpoſitio d. §.ex imperfecto,quę fuit inducta in fauorem liberorum,retorqueretur in eorum odium,contra communes regulas. Vide quæ dixi infra verſic. Sed pone.

Sed pone, teſtator in teſtamento inter liberos aliquid reliquit vni ex filijs ſuis , non tamen titulo inſtitutionis , prout de iure requiritur, vt dixi infra q.38. Numquid tale teſtamentum non obſtante huiuſmodi defectu ſuſtinebitur ? Reſpon.ꝙ non, ſed omnino etiam in teſtamento inter liberos debet omnibus filijs aliquid relinqui iure inſtitutionis,ita volunt cõmuniter Doctores, vt dicit Ruin.conſ.1. num.3.lib.2. Et hanc opin.communiter teneri atteſtatur Salyc.in auct.nouiſſima, num. 1. C. de inofficio. teſt. quem refert Alex.conſil.75. num.17. lib.3. Eandem opin. dicit eſſe communem Alber. in d. auct.nouiſſima circa prin.Mattheſil.ſing. 106.quem refert Io.Cirier. de primogenit. in tertia q.ſecundi lib. num.14. Bertrand.conſil.19.col.1.lib.3.in 2.parte, & cõſ.130.num.2.eo.vol. Claud.in l.inter cetera,num.4.& ſeq.ff.de liber. & poſth. Curtius Iun.in d.§.ex imperfecto,num. 13.Natta in eod.§. ex imperfecto, num. 112. & ſeq. Apoſtil. ad Alex.conſil.168. ſub num.6.lib.5.Io.Dilec.de arte teſtan. tit.tertio caut.prima, nu.8.Emil. Ferret. in l.filium quem habentem, num.25. & ſeq.C.fam.hercif. Dicit etiam Guliel.de Benedic.in prima parte repet.cap.Raynutius,fol.194.num.136. ꝙ hanc opin.veluti communem tenet vtraque ſchola legiſtarum , & cano. Idem dicit Probus in apoſtil.ad Io.Monac. in c.ſi pater, num. 17.de teſta.in ſexto, Hanc etiam eſſe cõmunem opin.Legiſtarum,& Cano.atteſtatur Iaſ.in d.auct.nouiſſima, num.16. & ſeq.licet ipſe teneat cõtrarium,&dicat, ꝙ ſi caſus contingeret , ita conſuleret, & iudicaret.Tu vero in cõſulendo aut iudicando, non recedas à communi opinione quia lex quæ diſpoſuit teſtamentum inter liberos imperfectum valere,condita fuit in fauorem filiorum , vt ſuperius dixi , ideo vbicunque conditio filiorum efficitur deterior, non debet habere locũ diſpoſitio illius legis.Quòd autem deterior ſit eorum conditio, vbi non ſint vocati titulo inſtitutionis , patet ex his quæ dixi in d.q.38.verſ.neque credas. Faciunt quæ dixi ſupra, verſ. Sed quæro .

Vnum tamen ſcias in hoc propoſito , ꝙ in teſtamento inter liberos ſemper ſubintelligitur clauſula codicillaris,ita dixit gl.notan. in l. cohæredi. §. cum filiæ, in verbo,non valuit.ff.de vulga. quæ eſt ab omnibus approbata, vt dicit Boër. deciſ. 240.poſt num.6.verſ.& ſi non valeat, Et hanc concluſionem dicit eſſe communẽ Iaſ.in d.§.cum filiæ,circa fin.quem refert Bellon.conſ.85.num.4.Quod nota,quia eſt maximi effectus,vt videbis infra in diſcurſu materiæ.

Vlterius quæro, nunquid valeat teſtamentum inter liberos nutu conditum ? Reſpon.ꝙ non,ita tenet Ang.in l.diſcretis . C. qui teſtam. facere poſſ. vbi refert hanc q.fuiſſe de facto in Cardinali Peruſino,& hanc opin.dicit eſſe magis communem Natta in d. §. ex imperfecto , num. 194. Bauer. inſtit.de teſta. in princ.num. 93.Et ſic vides, ꝙ non valet, abſolute argumentum de teſtamento ad pias cauſas, ad teſtamentum inter liberos . Nam teſtamentum ad pias cauſas nutu conditum valet,vt dixi ſupra q.6. verſ. 5.infertur, ſecus autem in teſtamento condito inter liberos, vt hic.

Quæſt.

QVAESTIO IX.

SVMMARIVM.

TEſtamentum inter liberos imperfectum ratione voluntatis an ſuſtineatur.

Et quid ſi teſtator illud iam captum plenè perficere non potuit, verſic. Hinc infertur.

HAbes ergo, ex præcedenti concluſione, ꝙ teſtamentum inter liberos licet imperfectum valet. Quæro nunc, an iſta concluſio generaliter procedat, ex quocunque defectu tale teſtamentum imperfectum remanſerit? Reſpond. ꝙ non, ſed ſolummodo qñ eſt imperfectum ratione ſolemnitatis, ceterum ſi ſit imperfectum ratione voluntatis, non ſuſtinetur. ita ſentit gl. in l. ſi is qui, in gl. vnica. ff. de teſt. quam gl. omnes ſequuntur, vt dicit Rimin. in d. l. hac conſultiſſima, §. ex imperfecto, col. 1. Et illam dicit eſſe communiter approbatam Ruin. cõſ. 15. nu. 2. lib. 2. Dicit etiam Pau. de Caſt. in d. §. ex imperfecto, num. 3. ꝙ ita tenent omnes. Et ita communiter teneri atteſtatur Corn. in eo. §. ex imperfecto, num. 3. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Alex. conſ. 76. num. 13. lib. 3. Iaſon. conſ. 155. col. 2. lib. 2. quem refert Io. Dil. de Arte teſtandi tit. 2. cautela vlt. num. 6. Rubeus conſ. 94. poſt num. 3. Socin. Iun. conſ. 147. nu. 30. & ſeq. lib. 2. ſubdens nõ eſſe ab ea conſulendo, aut iudicãdo recedendum, Et hanc dicit eſſe communem theoricam Beſſet. in repet. l. primæ, num. 176. C. de ſacroſan. eccl. Tu vide ea, quæ latius in hoc propoſito, loquendo de teſtamento ad pias cauſas, dixi ſupra q. 7.

Hinc infertur, ꝙ ſi teſtator ceperit inter liberos teſtari, & facta inſtitutione, & alijs legatis, priuſquam faceret vnum legatum, quod adhuc reſtabat faciendum, morte præuentus illud facere non potuit tale teſtamentum non valet, neque ſuſtinetur etiam, quò ad iam perfecte diſpoſita, & hanc dicit eſſe communem opi. Curt. Iun. in d. §. ex imperfecto, num. 1. Natta in d. §. ex imperfecto, num. 139. & ſeq. Soc. Iun. in d. conſ. 147. nu. 22. Vide quæ dixi in d. q. 7. verſ. Aliquando, & quarto.

QVAESTIO X.

SVMMARIVM.

TEſtamentum imperfectum inter liberos an ſuſtineatur etiam in fauorem extraneorum.

Et quid ſi ſubſtituat teſtator vni ex filijs ſuis pupillis aliquem extraneum, verſ. Hinc infertur.

Et quid ſi dederit tutorem extraneum, verſ. Secundo infertur.

Et an talis tutor debeat à iudice confirmari, verſ. Scias tamen.

DIſpoſitio d. §. ex imperfecto, ſuſtinet teſtamẽtum minus ſolẽniter conditum à patre inter liberos, quatenus concernit intereſſe ipſorum liberorum, Sed ſi in ipſo teſtamento ſit aliquid inſertum, quod concernat fauorem, aut cõmodum alicuius extranei, illud non ſuſtinetur, ſed hr̃ pro non appoſito, & teſtm̃ ipſum quò ad reliqua ꝯcernẽtia filios, firmũ remanet, ita expreſſe dicit tex. in d. §. ex imperfecto, & intellige extraneum in hoc propoſito eum, qui nõ eſt de liberis.

Hinc infertur, ꝙ ſi teſtator in teſtamento inter liberos, ſubſtituat vni ex filijs ſuis pupillariter alium ex filijs ſuis, talis ſubſtitutio tanq̃ facta in fauorum filiorũ ſuſtinetur, Sed ſi illi ſubſtituat aliquẽ extraneum, & qui non ſit de liberis, non ſuſtinetur. ita dixit Bart. in l. 2. num. 18. ff. de vulgari, & eſt communis opin. vt dicit Curt. Iun. in d. §. ex imperfecto, num. 6.

Secundo infertur, ꝙ licet poſſit pater in teſtamẽto inter liberos dare vnum ex filijs ſuis alteri filio in tutorem, ſaltem quando erat ab inteſtato legitimus tutor prout cõmuniter Doctores diſtinguere videntur, teſte Curt. Iun. in d. §. ex imperfecto, num. 26. in fi. (licet mihi ſemper magis

magis placuerit, quòd indiſtincte id facere poſſit) non tamen poterit pater in tali teſtamento dare filijs tutorem extraneũ, ita dicunt communiter Doctores, vt ait Saly. in d. §. ex imperfecto, col. 1. verſic. Oppo. cum gloſ. & ita communiter tenetur, vt dicit Corn. in d. §. ex imperfecto, numero 15. hanc etiam eſſe communem opinio. atteſtatur Cur. Iun. in d. §. ex imperfecto, numero 26. Licet enim datio tutoris concernat fauorem filiorum, cum tamen redundet in præiudicium, & onus alterius, non videtur æquum, vt priuilegium conceſſum filijs ſit alteri oneroſum.

Scias tamen in hoc propoſito, quòd licet datio huiuſmodi tutoris extranei in teſtamento inter liberos non ſuſtineatur tanquam per ſe valida, ſuſtinetur tamen ad hunc effectum, vt talis tutor datus à patre, debeat poſtea per iudicem in tutorem confirmari. & hanc dicit eſſe magis communem opin. Alex. conſil. 140. nu. 2. lib. 1. Quod nota, quia eſt maximi effectus. nam tutor datus in teſtamento minus ſolemni, tamen confirmatus à iudice præfertur tutori datiuo, ſicut præfertur teſtamentarius, vt declarat Alex. ibi. & dixi ſupra lib. 2. §. tutor. Neque credas, quòd nihil interſit, an quis ſit datus in tutorem, & quòd datio valeat, an autem, quòd datio non valeat, ſed omnino debeat à iudice confirmari, quia imò multum intereſt, nam quando valet datio, tenetur tutor ſtatim tutelam gerere, aliàs tenetur de neglectis; ſed ſi non valet datio, non tenetur petere ſe confirmari, & ideo interea donec ſit confirmatus, non tenetur de neglectis, vt declarat Natta in d. §. ex imperfecto nu. 123. & dixi in d. §. tutor.

QVAEST. XI.

SVMMARIVM.

TEſtamentum imperfectum inter liberos an *ſuſtineatur, etiam ſi non ſit in ſcriptis confectum.*

QVAERO, an diſpoſitio d. §. ex imperfecto, generaliter procedat in quocunque teſtamento, ſcilicet tam nũcupatiuo, quàm in ſcriptis confecto? Hæc difficultas orta eſt ex diſpoſitione auct. quod ſine, poſitæ poſt ipſum, §. Licet .n. verba, §. ex imperfecto, ſint generalia, & conueniant cuicunque teſtamento, cum tamen, d. auct. ſubſequens, quæ videtur limitare diſpoſitionem d. §. loquatur in teſtamento per ſcripturam confecto, multi tenuerunt, quòd pariter etiam ipſe, §. ex imperfecto, non procederet niſi in teſtamento condito in ſcriptis, Sed tamen in practica tenenda eſt contraria opinio, quòd ſcilicet diſpoſitio, d. §. ex imperfecto, non limitetur per diſpoſitionem, d. auc. quod ſine, quantum ad teſtamentum nuncupatiuum, ſed ſolum quantum ad teſtamentum in ſcriptis. & hanc dicit eſſe magis communem Corn. conſ. 118. in fi. lib. 3. vbi etiam ſubdit, quòd ita ſeruatur in practica. Hanc etiam opin. quòd diſpoſitio d. §. ex imperfecto, habeat locum in teſtamento nuncupatiuo, tenuit gl. in d. §. ex imperfecto in gl. 1. in fi. quę ab omnibus approbatur, vt dicit Cor. ibi, nu. 11. Et illam dicit communiter teneri Corn. in d. auct. quod ſine, num. 1. Illam etiam dicit eſſe cõem Alex. in d. auc. quod ſine, num. 3. & conſ. 146. num. 5. lib. 2. & conſ. 176. poſt nu. 9. lib. 5. & conſ. 105. nu. 4 lib. 7. Boer. deciſ. 240. poſt nu. 1. Natta in d. §. ex imperfecto, num. 191. Riminal. in d. §. ex imperfecto, nu. 1. in fi. & ab hac ſententia non recedas conſulendo, aut iudicando.

QVAEST. XII.

SVMMARIVM.

TEſtamentum imperfectum an ſuſtineatur *etiam inter liberos naturales tantum.*

Et quid in matre, verſ. Et hæc quidem.

Et an inter filios legitimatos, verſic. Sed quid in legitimatis.

Et an inter liberos à ſucceſſione per ſtatutum excluſos, verſic. Item quarto.

Et an

Et an inter liberos non primi, ſed vlterioris gradus, verſ. Quæro etiam.
Et an ſi filius teſtatur inter parentes, verſ. Vlterius quæro.

SED quia imperator in d. §. ex imperfecto, diſponit huiuſmodi teſtamentum imperfectum valere inter ſolos liberos. Quæro nunquid diſpoſitio, d. §. habeat locum ſolummodo inter liberos legitimos, & naturales, an autem procedat, etiã ſi tale teſtamentum conditum ſit inter liberos naturales tantum? Reſpon. quòd non habet locum inter liberos naturales tantum, vel ſpurios. & hæc eſt communis opinio. vt ait Dec. conſ. 610. nu. 2. in fi. & nu. 3. quem refert Boër. in d. deciſ. 240. nu. 13. Riminal. in d. §. ex imperfecto, num. 5. Picus in rep. §. titia, num. 43. circa fi. Rubeus conſ. 7. poſt num. 7. Vbicunque enim lex facit mentionem de liberis, aut filijs, ſemper intelligendum eſt de legitimis, & naturalibus, non autem de naturalibus, aut ſpurijs, qui ſunt à lege reprobati.

Et hæc quidem concluſio de plano ꝓcedit in patre teſtante inter liberos naturales, Sed quid in matre? Reſp. ꝙ in ipſa aliud eſt dicendum, nam reſpectu matris, & quò ad ipſam filij naturales reputantur legitimi, & ideo tenendum eſt, quòd in matre teſtante inter liberos naturales, vel ſpurios, locum habeat diſpoſitio, d. §. ex imperfecto. & ita concludunt cõiter Doctores, vt dicit Natta in d. §. ex imperfecto, nu. 74. 78. hanc etiam opin. dicit eſſe communem Alex. in l. ex facto. §. ſi qs rogatus, el primo, poſt nu. 45. verſ. Vnde quia, ff. ad trebel. & dicit Boër. in d. deciſ. 240. nu. 13. ꝙ omnes in ea conueniunt, niſi mater ſit Illuſtris. Dicit etiam Guliel. de Benedic. in 1. parte repet. c. Raynutius, fol. 156. nu. 84. quòd omnes in hoc concordant, quòd quando mater non eſt illuſtris, & filij non ſunt nati ex damnato coitu, proculdubio locum habet diſpoſitio. d. §. ex imperfecto. Quando enim mater eſt illuſtris, filij ſpurij, aut naturales non reputantur legitimi.

Sed quid in legitimatis, nunquid habebit locum diſpoſitio. d. §. ex imperfecto? Reſpon. quod ſic, & eſt communis opinio. vt atteſtatur Boër. deciſ. 251. poſt nu. 14. Sunt enim tales filij redacti ad inſtar legitimorum, & naturalium. Et hoc maxime, ſi eſſent legitimati per ſubſequens matrimonium, qui in omnibus, & per omnia æquiparantur legitimis, vt dixi ſupra lib. 2. §. legitimatus.

Item quæro, nunquid diſpoſitio. d. §. ex imperfecto, locum habeat, quando pater teſtator inter liberos, qui per ſtatutũ eſſent excluſi à ſucceſſione inteſtati, puta quia ſint filiæ dotatæ, &c. Reſpon. quòd ſic & hæc opin. communiter tenetur, vt ait Guliel. de Benedic. in 1. parte reper. c. Raynutius, fol. 155. num. 81. Hanc etiam dicit eſſe communem Boër. in d. deciſ. 241. num. 9. Et ex hoc potes colligere, quòd ratio. d. §. ex imperfecto, non eſt, quia cauſa teſtati eo caſu foueat cauſam inteſtati, ſed merus fauor liberorum, vt ſupra dixi.

Quæro etiam, nunquid diſpoſitio. d. §. ex imperfecto, habeat locum quando pater teſtatur inter filios non primi, ſed vlterioris gradus. puta, inſtituendo nepotẽ, vel illi ſubſtituendo? Reſpon. quòd ſic, ita tenet Alber. de Roſate in d. §. ex imperfecto, verſ. Item quia hic dicit, & eſt communis opin. vt dicit Boër. in d. deciſ. 241. poſt nu. 3. Semper enim in verbis legis, appellatione filiorum veniunt nepotes, vt dixi ſupra lib. 2. §. filius, Maxime cum agatur de re ipſis filijs fauorabili.

Vlterius quæro, quid econuerſo, ſi filiusf. in caſibus in quibus poteſt condere teſtamentum, teſtetur inter parentes, nunquid eo caſu habebit locum diſpoſitio. d. §. ex imperfecto? Reſpon. ꝙ non, ita tenet Spec. de inſtr. editio. §. compendioſe, poſt nu. 32. verſ. quid ſi filius, & ita communiter concluditur, vt dicit Alex. in d. §. ex imperfecto, num. 7. hanc etiam opi. dicit eſſe cõmunem Boër. in d. deciſ. 240. in final. verbis. Natta in d. §. ex imperfecto, num. 227. & dicit Riminal. in d. §. ex imperfecto, num. 1. ꝙ ita tenent communiter Doctores. Quòd enim contra communes regulas ſtatutum eſt, nõ debet trahi

hi in conſequentiam, & hæc opin. propter auctoritatem doctorum, tenenda eſſet in practica, licet forte in puncto iuris contraria ſit verior.

QVAESTIO XIII.

SVMMARIVM.

ET teſtamento imperfecto inter liberos ſucceditur tanquam ex teſtamento, non autem tanquam ab inteſtato.

RESTAT nunc videre circa hanc materiam teſtamenti inter liberos cōditi, nunquid ex huiuſmodi teſtamento imperfecto inter liberos dicatur ſuccedi tanquam ex teſtamento, an autem tanquam ab inteſtato? Vtilitas autem eſt maxima, quia ſi valet vt teſtamentum, ſuſtinebitur ſubſtitutio pupillaris, item exhęredatio; item datio tutoris, quę omnia fieri non poſſunt in codicillis, & ideo non poſſunt ſuſtineri, vbi non valeret niſi ab inteſtato, & ſic in vim codicilli? Reſp. quòd dicitur ſuccedi ex teſtamento, non autem ab inteſtato. ita tenet gl. in l. filij, in verbo ab inteſtato. C. fami. hærciſcun. & ita tenent communiter omnes Doctores vt dicit Corn. in d. §. ex imperfecto, num. 12. in fi. Bertrand. conſ. 141. num. 5. lib. 3. in ſecunda parte, hanc etiam opin. dicit eſſe communem Iaſ. in d. §. ex imperfecto. num. 13. Natta in d. §. ex imperfecto, num. 221. Satis. n. dicitur teſtamentum, ex quo lex illud approbat pro teſtamento, ſupplendo defectus ſolemnitatem, & vult ex eo ſuccedi.

QVAESTIO XIIII.

SVMMARIVM.

CEdula à patre ſcripta continens eius vltimam voluntatem valet inter liberos in vim teſtamenti.

Et an requiratur quòd in ea appoſita ſit dies, verſ. Sed nunquid.

Et an debeat eſſe in omnibus per extenſum ſcripta abſque aliqua abbreuiatione, verſ. Seu quia.

Et quid ſi tantummodo ſit ab ipſo patre ſubſcripta, non autem eius manu in totum ſcripta verſ. Quæro quid.

Et quid ſi non ſit eius manu ſcripta, vel ſubſcripta, ſed tantum reperta in eius arca, verſ. Item quæro.

Et quid ſi non ſit ſcripta neque ſubſcripta à patre, ſed tantum ab ipſis filijs, verſ. Sed pone.

Et quid ſi reperiatur cedula teſtamenti in filcijs notarij, verſ. Præterea quæro.

Et quid ſi filij non ſint in ipſa cedula æqualiter inſtituti, verſ. Sed quæro.

Et an hæc concluſio locum habeat etiam in cedula confecta in fauorem piæ cauſæ, verſ. Vlterius quæro *Remiſſiue.*

HABEMVS etiam in hac materia teſtamenti inter liberos conditi, aliam cōſtitutionem mirabilem, quæ eſt appoſita in auc. quod ſine. C. de teſta. per quam diſponitur, ꝙ ſi reperiatur cedula ſcripta manu teſtatoris, in qua contineatur eius diſpoſitio inter liberos, talis cedula valet & illi ſtandum eſt etiam ꝙ in ea conficienda non interuenerint aliqui teſtes, neq; vlli ipſi cedulæ ſe ſubſcripſerint, & ita ſe habet magis communis opin. vt atteſtatur Alex. cōſ. 105. in fi. lib. 7. quem refert Io. Dilec. de arte teſtandi tit. 2. caut. 2. in fi. & aduerte circa intelligentiam terminorum, quia Aut pater teſtando inter liberos ſiue in ſcriptis, ſiue per nuncupationem adhibuit teſtes, & tunc etiam ſi non fuerit adhibitus numerus ſeptem teſtium, vel etiam deficiant aliquæ aliæ ſolemnitates à iure requiſitæ ſuſtinetur nihilominus teſtamentum ex diſpoſitione, d. §. ex imperfecto, dummodo de eo deponant ſaltem duo teſtes, etiam fœminæ, etiam non rogatæ. vt dixi ſupra q. 8. verſic. Hinc infertur, & ſeq. Aut vero pater aliquos teſtes non adhibuit, ſed tantum voluntatem ſuam in ſcriptis exaratam reliquit, vel in arca, vel apud notarium, vel aliquem alium non ſuſpectū, & hoc caſu habet locum diſpoſitio. d. auct.

d.auct. ꝙ fine, ſcilicet vt talis cedula valeat, & illi ſtandum ſit, licet careat ſolemnitatibus requiſitis, dummodo appareat ꝙ ſit ſcripta manu ipſiuſmet teſtatoris.

Sed nunquid requiritur, quòd in huiuſmodi cedula appoſita ſit dies, qua confecta eſt? Reſpon. quòd ſic, ita tenet Bald. in d.auct. quod ſine, num. 4. & eſt communis opin. vt dicit Natta in repet. d.auct. ꝙ ſine, num. 30. & ſeq. Lex enim requirit tempus in illa apponi, vt in d.auct. quòd ſine. Debet ergo apponi formaliter, & ſpecifice, vt ſi aliqua ſuſpicio falſitatis ſubeſſet, facile deprehendi poſſit, & hanc concluſionem nota pro limitatione, eorum, quæ dixi infra lib. 7. §. Scriptura, ꝙ ſcilicet regulariter in priuata ſcriptura non requiritur dies, neque annus.

Sed quia tex. in d.auct. quòd ſine, dicit non ſignis, ſed literarum conſequentia. Quæro, vtrum de neceſſitate requiratur, quòd in huiuſmodi cedula pater omnia extenſe ſcripſerit abſque vllis imbreuiaturis etiam vſitatis? Reſpon. quòd ſic, ita dixit Bar. in l. quoties, §. 1. num. 4. ff. de hæred. inſtit. & eſt communis ſententia, vt ait Natta in repet. d.auct. quod ſine, num. 38. Quæ tamen intelligenda eſt, vt procedat circa numerum vnciarum, vel ſummam aliquam pecuniæ ſignis arithmeticis exprimendam, in quibus de facili poteſt falſitas committi, ſed in reliqua diſpoſitione, credo, quòd ſufficiat illam eſſe ſcriptam eo modo, quo ceteræ ſcripturæ communiter conſcribi ſolent, & hic fuit ſenſus imperatoris, vt apparet in corpore, vnde auctentica ipſa ſumpta eſt.

Quæro, quid ſi cedula non ſit à patre, ſed ab alio ſcripta, ſit tamen ab ipſo patre ſubſcripta, nunquid hoc ſufficiet? Reſp. quòd ſic, Nam ſubſcribens cenſetur virtualiter ſcribere omnia contenta in ſcriptura, quam ſua ſubſcriptione cõfirmat, ita tenet Paul. de Caſtro conſil. 93. poſt num. 2. lib. 1. & eſt communis ſententia, vt dicit Natta in d.auct. quod ſine, nu. 44 & ſeq. Quam ego etiam ſequor, modo in ſubſcriptione fiat mentio, quòd ſit teſtamentum, Licet enim regulariter, ſola ſubſcriptio generalis ſufficiat, quidquid dixerit Bart. in l. diuus, §. idem ſenatus, num. 2. ff. de falſis, contra quem eſt communis opin. vt dixi infra lib. 7. §. ſcriptura. Tamen, vbi lex pro ſama requirit, quòd aliquis manu propria ſcribat, ſemper mihi placuit opin. Bart. quòd ſcilicet requiratur ſpecialis ſubſcriptio, quia aliàs de facili ſupponendo vnam ſcripturam ꝓ alia, poſſet falſitas fieri, quam præcipue in hac teſtamentorum materia lex habet valde ſuſpectam, & ita teneas, niſi cedula ipſa aliquo alio argumento, quàm tali ſubſcriptione confirmata eſſet.

Item quæro, pone, quòd reperiatur in arca patris cedula continens diuiſionem bonorum inter filios, quæ tamen non ſit ſcripta, neque ſubſcripta manu ipſius teſtatoris, nunquid talis cedula inter ipſos liberos valebit, ita vt ab eis ſeruanda ſit? Reſpon. quòd non, Eſſet enim nimis aperta hoc modo via fraudibus, & ita communiter concluditur vt ait Iaſ. in d.auct. quod ſine, poſt num. 1. Gul. de benedic. in prima parte repet. cap. Raynutius, fol. 156. poſt num. 87.

Sed pone, quòd cedula ipſa non ſit à patre ſcripta, nec ſubſcripta, ſed tamen ſit ſubſcripta ab ipſis filijs, nunquid valebit? Reſpon. quòd ſic, & ita concludunt communiter Doctores, vt dicit Natta in d. auct. quod ſine, nu. 51. Intelligo, quòd valet non vt teſtamentum ex diſpoſitione ipſius auct. quòd ſine, ſed vt contractus ex conuentione ipſorum filiorum, quòd nota, quia eſt magni effectus, vt dixi ſupra, quæſt. proxima.

Præterea quæro, ſi reperiatur in libro notarij cedula teſtamenti, non tamen in ipſa cedula ſit ſcriptum, quòd fuerit tale teſtamentum lectum coram teſtibus, nunquid valebit inter liberos? Reſpon. Bart. in l. fideicommiſſa. §. quoties, num. 1. ff. de lega. 3. loquendo per verbum fortem, tenuit, quòd ſic. Contrarium tenuit Bal. in d.auct. quòd ſine, num. 1. etiam in fortioribus terminis, quando, ſcilicet in cedula reperiuntur deſcripta nomina teſtiũ & opin. Bald. communiter tenetur, vt dicit Natta in d. auct. quòd ſine numero 3. Cum enim lex requirat manum propriam ipſius patris, aliena ſufficere non debet.

Sed

Sed quæro, nunquid diſpoſitio d. auct. quòd ſine, habeat locum etiam ſi filij in ipſa cedula non ſint æqualiter inſtituti? Reſpon. quòd ſic, & ita dicunt magis communiter Doctores, vt dicit Soc. Iun. conſil. 189. num. 87. lib. 2. & conſil. 24. poſt num. 9. lib. 3.

Vlterius quæro, nunquid diſpoſitio auct. quod ſine, extendatur etiam vt locum habeat in fauorem piæ cauſæ, ſi reperiatur cedula ſcripta manu defuncti, abſque teſtibus, in qua de bonis ſuis diſponat ad pias cauſas, dixi ſupra, q. 7. verſ. Aliquando enim.

Q V AE S T. X V.

SVMMARIVM.

Plura eſſe militum priuilegia in condendis teſtamentis.

Et an requiratur teſtes eſſe rogatos, verſic. Quæro nunquid Remiſſiue.

Et an in teſtamento militis poſſit mulier pro teſte interuenire, verſic. Quæro etiam Remiſſiue.

Et an huiuſmodi priuilegia competant militibus etiam non exiſtentibus in expeditione, verſ. Sed quæro.

Et an competant alijs perſonis exiſtentibus in caſtris non tamen militantibus, verſ. Item quæro.

DIXI etiã ſupra, q. 3. multum intereſſe inter teſtamentum militis, & teſtamentum pagani; Habent enim plura priuilegia teſtamenta militum, de quibus toto tit. ff. & C. de mil. teſta. quæ potes videre eleganter collecta ab egregio iuriſconſ. D. Petro Bello conſiliario Ducis Sabaudiæ compatre, & vti fratre meo honorando in ſuo tract. de Re militari nuper edito, fol. 71. & alijs quatuor ſeq.

Quæro, nunquid in teſtamento militis teſtes debeant eſſe rogati? dixi infra, q. 58. verſ. Item quæro.

Quæro etiam, an in teſtamento militis fœmina poſſit eſſe teſtis? dixi infra, q. 55. verſiculo, Sed quæro.

Sed quæro, nunquid hęc priuilegia militibus conceſſa competant illis, non modo quando ſunt in expeditione, ſed etiam poſtquam miſſi ſunt à militia? Reſpon. Aliqui dicunt, ꝙ duo ſunt genera priuilegiorum, quæ militibus conceſſa ſunt circa teſtamenta conficienda. Primum concernit perſonam ipſius teſtantis, quia ſcilicet multi, qui altàs de iure cõmuni non habent teſtamenti factionem, ſi tamen ſint milites poſſunt teſtari, & ita priuilegia ipſi milites non amittunt, etiam ſi miſſi ſint à militia. Secundum vero concernit modum teſtandi, quia ſcilicet in teſtamento militis ſublatæ ſunt ſolemnitates iuris ciuilis. & huiuſmodi priuilegia eis non competunt, niſi donec ſunt in expeditione belli, ita dicit gl. in §. ſed hactenus in gl. 1. inſtit. de milit. teſtam. quæ in hoc communiter approbatur, vt dicit Apoſtil. ad Dec. in l. ius noſtrum ſub nu. 8. ff. de reg. iu. Alij vero aliter dicunt, quòd ſcilicet miles, qui ſit ſui iuris habet circa teſtamenti factionem duo priuilegia. Primum quòd poteſt teſtari minus ſolenniter, Secundum quòd eius teſtamentum non ſubijcitur querelæ & hæc ambo priuilegia miles ipſe amittit, ſtatim quòd factus eſt veteranus, Sed filiusfam. miles habet circa teſtamenti factionem tria priuilegia. Primum, quòd poſſit teſtari. Secundum, quòd eius teſtamentum non ſubijciatur querelæ. Tertium, ꝙ poſſit teſtari minus ſolemniter. Quando ergo filiusfam. efficitur veteranus, retinet duo priora priuilegia, & tertium amittit. & hæc eſt communis opin. vt dicit Salyc. in l. fin. num. 3. & 4. C. de inoff. teſtam. Tu in hoc dic contra, nam hodie teſtamentũ militis tam patris, quàm filij ſubiacet querelæ, vt dixi infra, q. 41. verſ. Et hæc quidem, & q. 48. verſ. Et hæc omnia.

Item quæro, nunquid aliæ perſonæ nõ militantes, quæ tamen reperiuntur in caſtris, gaudeant priuilegijs militum circa teſtamentum conficiendum? Reſpon. diſtinguendum eſt, an ſint in loco hoſtili, vel ne, Nam ſi non ſunt in loco hoſtili, non poſſunt teſtari, niſi iure communi, ſi vero ſunt in loco hoſtili, poſſunt cõdere

teſtamentum, eo modo, & forma, quo poſſunt milites, ita dicit gl. in l. ſcriniarios in gl. fin. C. de teſt. mil. quæ in hoc eſt cõmuniter approbata, vt dicit Pariſ. conſil. 32. num. 25. lib. 2.

QVAEST. XVI.

SVMMARIVM.

M*ilitem poſſe decedere pro parte teſtatum, & pro parte inteſtatum, idq; quomodo intelligendum ſit.*

HABENT etiam milites hoc priuilegium, quòd licet regulariter quis non poſſit decedere pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus, ſed cauſa teſtati trahat ad ſe cauſam inteſtati, tamen hoc in milite locum non habet, ipſe enim poteſt decedere pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus, Sed vt intelligas hãc materiam, quæ prima facie confuſa videtur, diſtinguendi ſunt nonnulli caſus.

Aliquando enim miles nullo inſtituto hærede vniuerſali inſtituit vnum in aliqua re certa, vel duabus, vel vnum in vna re, alium in alia, & hoc caſu, Aut miles prohibuit in ſuo teſtamento ius accreſcẽdi, & ille inſtitutus in re certa, non habet niſi illam certam rem in reliquo autem ſuccedunt venientes ab inteſtato, & in hoc differt miles à pagano, quia decedit pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus. Paganus enim non poteſt prohibere ius accreſcendi, vt dixi infra. q. 74. Aut vero miles non prohibuit ius accreſcendi, & tunc ille inſtitutus in re certa, per ius accreſcendi ſuccedit in tota hæreditate, ita dicit gl. in l. 1. in verbo, Milites, ibi, ſi aũt vnum, C. de teſta. mili. quæ vbiq. magis cõmuniter approbatur, vt dicit Alex. in ea. l. 1. poſt num. 9. verſ. ex quibus vltimis, Et ita communiter tenetur vt dicit Ang. Aret. in §. hæreditas, num. 2. inſt. de hær. inſt. Hanc etiam eſſe communem opin. atteſtatur Iaſ. in d. l. 1. nu. 12. Dec. in ea. l. 1. nu. 9. & in l. 2. in fi. C. eod. tit. & ſic iſto caſu teſtm̃ militis nullum habet priuilegium, quia cauſa teſtati trahit ad ſe cauſam inteſtati, ſicut in teſtamento pagani in quo inſtitutus in re certa, nullo alio inſtituto hærede vniuerſali, ſuccedit per ius accreſcendi in tota hæreditate, vt dixi ſupra, §. inſtitutio. Aliquando autẽ miles habens bona caſtrenſia, & bona paganica, inſtituit vnum hæredem in patrimonio caſtrenſi, in alijs autem bonis neminem inſtituit, vel econtra, & hoc caſu bene verificatur regula, ꝙ pro parte decedit teſtatus, & pro parte inteſtatus, quia ille inſtitutus in bonis caſtrenſibus, nõ habet per ius accreſcendi reliqua bona paganica ipſius teſtatoris, in quibus nullus reperitur inſtitutus, vel econtra, ſed illa deferuntur hęredibus ipſius militis ab inteſtato venientibus. ita dicit gl. in d. l. 1. in verbo, Probetur, C. de teſt. mil. & ita tenent omnes, vt dicit Saly. in ea l. 1. nu. 7. Hanc etiam dicit eſſe communem opi. Alex. in ea. l. 1. num. 9. & ratio eſt ſecundum gl. & doct. ibi, quia eo ipſo, ꝙ miles inſtituit aliquem in bonis tantum caſtrẽſibus, videtur prohibuiſſe, ne ſuccedat in paganicis, & econtra.

Et hinc infertur, ꝙ ſi miles inſtituat vnum in caſtrenſibus, & alium in paganicis, & vnus eorum puta, inſtitutus in caſtrenſibus repudiet, ꝙ ad hanc partem repudiatam non admittetur alius inſtitutus in paganicis per ius accreſcẽdi, ſed veniẽt hæredes ab inteſtato, & hæc eſt communis opin. vt dicit Dec. in d. l. 1. poſt num. 7. verſ. in ea. gl. & ſic miles pro parte decedit teſtatus, & pro parte inteſtatus.

Aliqñ, & tertio, miles inſtituit vnum ſimpliciter in vna vncia, & aliũ in caſtrenſibus, & hoc caſu inſtitutus in illa vncia habebit ſemiunciam ex paganicis, & ſemiunciam ex caſtrenſibus, ille vero alius habebit reliqua bona caſtrenſia. In reliqs aũt bonis paganicis, ex quo nullus reperitur hæres vniuerſalis inſtitutus, ſuccedet ille inſtitutus in vna vncia per ius accreſcendi, non autem ille inſtitutus in caſtrenſibus, qui vt dixi, cenſetur tacite excluſus, à iure accreſcendi. & ita tenent cõiter Doctores, vt ait Saly. in d. l. 1. num. 6. & circa iſtas concluſiones multa poſſent dici diſputando, ſed in iudicando nõ

recedas

receđas à communibus. Hæc materia non multum verſatur in palatijs, & ego nunquam vidi in facto aliquam ex iſtis quæſtionibus, ſed vt plurimum ſolent tractari coram auditoribus exercituum, coram quibus plerunque huiuſmodi controuerſiæ deciduntur iure militari, omiſſis ſubtilitatibus iuris ciuilis.

QVAEST. XVII.

SVMMARIVM.

QVæ ſolemnitates in teſtamento cæci requirantur.

Et quid ſi cæcus velit inter liberos teſtari nunquid duo teſtes ſufficiant, verſic. Sed quæro.

DICEBAM etiam ſupra q. 3. Aliud eſſe teſtamentum cæci, aliud videntis, nam in teſtamento cæci vltra numerum ſeptem teſtium, qui de iure communi in teſtamentis requiritur, neceſſe eſt, quòd interueniat notarius, vel in defectum notarij, alius, & ſic octauus teſtis, & alia de quibus in l. hac conſultiſſima. C. qui teſt. face. poſſ. & hoc propter maiorem timorem falſitatis, qui ſubeſt in teſtamento huiuſmodi lumine carentis, quam in teſtamento eius, qui videt, & cognoſcit, & ita de facili decipi non poteſt.

Sed quæro, Tu ſcis, & quando pater vult teſtari inter liberos, ſufficiunt duo teſtes abſque alijs ſolemnitatibus iuris ciuilis, vt dixi ſupra, q. 8. Pone; ꝙ pater cæcus velit teſtari inter liberos, nunquid erunt ſeruandæ ſolemnitates de quibus in d. l. hac conſultiſſima an autem ſufficiēt duo teſtes? Reſpon. ꝙ ſi cæcus velit teſtari inter liberos, ſufficiunt duo teſtes, nec requiritur aliqua alia forma, vel ſolemnitas à iure ciuili introducta. ita tenet Bal. in d. l. hac conſultiſſima, num. 11. & ſeq. & ita concludunt magis communiter Doctores, vt dicit Soc. conſ. 263. circa princ. lib. 2. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Iaſon d. l. hac conſultiſſima nu. 4. & conſ. 26. verſ. facit etiam multum lib. 1. Bertrand. conſ. 221. num. 2. lib. 3. in 2. parte. Boër. deciſ. 240. num. 20. Natta conſ. 210. num. 3. & ſeq. & in repe. d. §. ex imperfecto. num. 34. & ſeq. Ceſſat enim omnis falſitatis ſuſpicio in filijs, qui omnino ſunt patri ab inteſtato ſucceſſuri, & de quibus lex maxime confidit. Præterea fauor filiorum, propter quem inducta fuit diſpoſitio, §. ex imperfecto, ita militat in filijs cæci, ſicut in filijs videntis.

QVAEST. XVIII.

SVMMARIVM.

FIliusfam. an poſſit condere teſtamentum,

Et an de peculio aduenticio, verſ. Vera igitur.

Et an filiafam. poſſit de dote teſtari, verſ. Secundo adde.

Et quid ſi in teſtamento appoſita ſit clauſula codicillaris, verſiculo, Sed quæro Remiſſiue.

Et quid ſi pater ſit captus ab hoſtibus, verſic. Sed pone.

Et an poſſit filiusfam. teſtari de bonis caſtrenſibus, verſic. Scias tamen.

Et an de ſalario quod lucratus eſt tanquam aduocatus, verſic. Sed quid de ſalario.

Et an poſſit filiusfam. teſtari ad pias cauſas, verſ. Item quæro Remiſſiue.

Et an valeat ſtatutum diſponens, quòd filiusfam. poſſit teſtari, verſic. Quæro etiam Remiſſiue.

EXPLICATIS diuiſionibus teſtamentorum nunc videndum eſt quæ perſonæ habeant teſtamenti factionem tam actiue quàm paſſiue, id eſt qui teſtamētum facere poſſint, vel non, & qui ex teſtamento capere poſſint, vel nō, Nam in iure vtroque modo dicitur quis hēre teſtamenti factionem, & in primis quæro, an filiusfam. in patris poteſtate exiſtens poſſit condere teſtm̄? Reſpond. ꝙ non, etiā ſi pater id illi permittat, text. eſt in l. qui in poteſtate, ff. de teſta. & ſic vides, ꝙ

filiusfam. non eſt prohibitus teſtari propter intereſſe patris, ſed quia lex non approbat eius perſonam tanq̃ legitimam, ad condendum teſtamentum, & ideo conſenſus patris non ſufficit ad eius perſonã integrandam. Doctores multum laborãt pro inuenienda ratione, quare filiusfam. non poſſit teſtari etiam cum patris conſenſu, & tandem dicunt illud eſſe, quia teſtamentum non poteſt ex alieno arbitrio pendere, & hæc ratio approbatur communiter per Doct. vbique, vt dicit Aret. in d. l. qui in poteſtate poſt num. 2. illam etiam dicit eſſe cõmunem rationem Iaſ. in l. Senium, num. 9. C. qui teſta. fac. poſſ. quæ tamen multas patitur difficultates, vt per Aret. in loco præallegato, & alios ſcribentes, Sed quia hæc modicæ ſunt vtilitatis, non inſiſto.

Vera igitur eſt, & indubitata concluſio, q filiusfam. etiam cũ patris conſenſu nõ poteſt condere teſtamentum, & hæc eſt cõmunis regula, vt dicit Aret. in d. l. qui in poteſtate col. 3. verſ. Et ad rationem, cui Adde imprimis, q neque etiam teſtari poteſt de peculio aduenticio, & iſta eſt cõmunis opin. vt dicit Alex. in l. ſicut certi circa fi. C. de teſtam. mil. Quæ quidem locum habet, etiam ſi huiuſmodi peculium aduentitium ſpectaret ad ipſum filiumfa. pleno iure, neque pater hr̃et in eo vſumfructum, adhuc enim filius de eo teſtari non poterit, etiam cum conſenſu patris. ita ſentit gl. in d. l. qui in poteſtate in verbo, Nihilomagis. & eſt communis opin. vt dicit Imola in l. ſi cum filius, §. Titio decem, col. fi. ff. de don. Socin. conſ. 112. poſt nu. 1. verſ. Confirmãtur, lib. 1. quod eſt duplicatum conſ. 172. lib. 2. prout illum refert Apoſtill. ad Boẽr. conſ. 34. ſub nu. 1. licet Soc. in lib. meo hoc non dicat, Ita etiam communiter teneri atteſtatur Alex. in l. ſenium, num. 6. in fi. C. qui teſt. fac. poſſ. Eandem opin. dicit eſſe communem Aret. in d. l. qui in poteſtate, col. 3. verſ. Et priuſquam veniam. Iaſ. in l. fi. nu. 3. C. de inoff. teſtam. & in l. nemo, nu. 2. C. qui teſtam. fac. poſſ. vbi dicit, q hæc eſt communis opin. gl. & Doctorum nemine diſcrepante, Alex. in d. l. nemo, nu. 2. quem refert Ruinus conſ. 24. nu. 11. lib. 5. Dec. in ea. l. nemo per totam lecturam. Bauer. in §. ſciendum, nu. 2. inſtit. de teſta. mil. Rubeus conſ. 93. num. 3. & ita ſeruat communis opin. vt ait Porc. inſtit. quib. non eſt permiſſum fac. teſtam. num. 12. & ratio eſt, quia, vt dixi, filius repellitur à teſtando non propter intereſſe patris, ſed quia non eſt legitima perſona ad teſtandum.

Secundo adde, q etiam filia quæ ſit in poteſtate patris, non poteſt teſtari de dote ſua aduentitia, & ita concludunt communiter Doct. vt dicit Alex. in d. l. Seniũ, nu. 3. Militat enim eadem ratio, quòd. ſ. non eſt integrã perſona ad teſtandum, licet reſpectu huiuſmodi dotis habeat integrãm perſonam ad comparendum in iudicio, vt dixi ſupra lib. 2. §. filius.

Sed quæro. Tu ſcis. q filiusfam. poteſt donare cauſa mortis cum cõſenſu patris, nunquid ſi aliquid relinquat in teſtamento, in quo ſit appoſita clauſula codicillaris, illud relictum ſuſtinebitur in vim donationis cauſa mortis? dixi infra lib. 4 §. Donatio. q. 6. verſ. Sed quæro.

9 Sed pone, quòd pater ſit captus ab hoſtibus, & quòd patre exiſtente apud hoſtes, filius faciat teſtamentum, & decedat, deinde pater reuertatur. Quæro, nunquid tale teſtamentum valeat? Reſpon. quòd non, ſed indiſtincte eſt nullum, Nam propter reditum patris fingitur ſemper filius in poteſtate patris fuiſſe, ita dicit gl. in l. fi. §. ita tamen, in verbo Rata. C. de ſent. paſſ. & eſt communis opin. vt dicit Crottus in repet. l. ſi is qui pro emptore, nu. 18. & ſeq. ff. de vſucap.

10 Scias tamen, quòd de bonis caſtrenſibus, vel quaſi poteſt filiusfam teſtari. l. fi. C. de inoff. teſtam. Sed de caſtrenſi poteſt teſtari iure militari, ſi vero teſtetur de quaſi caſtrenſi, debet ſeruare ius commune, vt ibi.

Sed quid de ſalario, quod filiusfa. aduocati à clientulis ſuis percipiunt, nunquid poterunt, etiam ſi ſint in poteſtate patris, de eo ad eorũ libitũ teſtari? Reſp. Specul. in tit. de Actore, tenet q non, Sed contraria opin. eſt magis communis, vt atteſtatur Iaſ. in d. l. fin. num. 1. C. de inof. teſtam. Hoc. n. reputatur tanquam quaſi caſtre

caſtrenſe peculium, vt dixi ſupra lib.2.§. filius.

Item quæro, nunquid filiusfam. poſſit teſtari ad pias cauſas, dixi ſupra, q.5. verſic. Sed nunquid.

Quæro etiam, an valeat ſtatutum diſponens, quòd filiusfam. poſſit teſtari. Dixi ſupra lib. 1.

QVAESTIO XIX.

SVMMARIVM.

Bannitus an poſſit condere teſtamentum. Et quid ſi ſit etiam condemnatus ad mortem naturalem, verſic. Aliquando vero.

QVAERO, an bannitus ab aliqua ciuitate retineat teſtamenti factionem? Reſpon. hæc quæſtio habet duo capita. Primum an poſſit condere teſtamentum, Secundum an poſſit capere ex teſtamento. Circa primum, Bart. in l.eius qui. §.1. num.3. ff.de teſtam. & in vulgata ſua quæſt. prima incip. lucanæ ciuitatis, num.26. diſtinguendo conclu-dit, ꝙ aut bannitus vult teſtari ſecundum ſtatuta ciuitatis, à qua exulat, & non poteſt, quia propter bannum amiſit illorum beneficium, Aut vult teſtari ſecundum ius commune, & poteſt, quia bannum illius ciuitatis non potuit illi auferre beneficia iuris communis, & hanc diſtinctionem Bart. dicit communiter teneri Nellus in tract. bannitorum in prima parte ſecundi temporis, num.52. Sed ego alias dicebam, ꝙ hęc opin. Bart. ita generaliter, & indiſtincte intellecta non videt vera, & omittendo auctoritates Doct. loquentium in hac materia, quæ ſunt prope infinitæ, Dic, ꝙ Aliquando quis eſt ſimpliciter bannitus, & intelligo ſimpliciter bannitum eum, qui eſt condemnatus in ſolo exilio, cui non eſt appoſita pœna mortis, etiam ſi perueniret in fortiam communis, prout videmus quotidiem propter aliquo delictum multos condemnari in exilium, vel perpetuum, vel temporale, vel etiam arbitrio principis. vel Senatus, vt dixi infra lib. 5. §. fin. q. 71. circa princ. & talis nullo modo efficitur inteſtabilis ex quacunque cauſa ſit bannitus, ita probat text. in d.l.eius qui. §.1. ibi, ſed relegati, & intelligo, quòd poterit teſtari, non modo ſecundum ius commune, ſed etiam ſecundum ſtatuta ciuitatis, à qua eſt bannitus, niſi in ea adſit ſtatutũ, ꝙ banniti non gaudeant beneficio ſtatutorum, prout eſt in multis ciuitatibus Italiæ, & poterit diſponere de bonis ſuis tam ſitis intra territorium ciuitatis, à qua eſt bannitus, quàm extra, & ꝙ plus eſt, etiam ſi tempore banni eius bona fuiſſent confiſcata (vt plerunque fit) ſi poſt confiſcationem aliquid acquireret poſſet de eo diſponere, & teſtari, ex quo iuxta communes regulas in confiſcatione non veniunt bona futura, vt dixi in d.§.fin. q.78. verſiculo, Vlterius quæro.

Aliquando vero, quis non modo eſt bannitus, ſed etiam eſt condemnatus ad mortem naturalem, quæ illi in ſententia comminatur, vbi in fortiam communis peruenerit, & hoc poteſt dupliciter contingere. Primo, quando ſententia mortis præcedit bannum, puta quia detentus in carceribus fuerit condemnatus ad mortem, & poſt condemnationem aufugerit è manibus iudicum, & deinde iterum citatus, (vt fit) in contumaciam iterum bannitus fuerit, & condemnatus cum comminatione, de qua ſupra, Secundo vero, qñ ſententia mortis, & exilij ſimul profertur contra abſentem, prout quotidie fieri videmus, ſtantibus ordinibus ſiue ſtatutis, ꝙ contumax habeatur pro confeſſo, & de iſtis bannitis non eſt tractandum, tanquam de ſimpliciter bannitis, ſed etiã tanquam de condemnatis ad mortem, & ideo dic, quòd aut iſte fuit ad mortem condemnatus pro delicto, pro quo de iure communi erat imponenda pœna mortis, & fuit in proceſſu, & ſententia ſeruata diſpoſitio iuris communis, quia ſcilicet fuit condemnatus præſens, & factis ſuis debitis defenſionibus, & tunc talis per huiuſmodi condemnationem iam effectus eſt inteſtabilis, tanquam ſeruus pœ-

næ,& ideo licet aufugiat è manibus iudicis,adhuc remanet ſeruus pœnæ, & conſequenter non poterit teſtari. vt dixi infra,q.21.neque intra territorium illius ciuitatis,neque extra,quia talis ſententia lata ſecundum ius commune, illum afficit vbique locorum. Aut vero fuit condẽnatus ad mortem pro delicto,ex quo imponitur pœna mortis per ſtatutum illius ciuitatis, & non de iure communi, vel fuit condemnatus contra formam iuris communis,puta in contumaciam,ſtante ſtatuto de quo ſupra, ꝙ contumax habeatur pro confeſſo, & tunc eſt diſtinguendum, an iſte bannitus peruenerit in fortiam cõmunis,vel non. Nam priuſquam perueniat in fortiam communis,ſecũdum magis communem ſententiam, non eſt adhuc effectus ſeruus pœnæ, vt dixi ſupra libro 2.§. bannitus, & ideo poterit teſtari, & in hoc omnes cõcordant,vt dicit Aret. in d.l.eius,qui.§ 1. poſt nu.4. verſ. Vnus eſt, Neque in hoc ego facio differentiã, an ſit bannitus cum confiſcatione bonorum,vel non,quia ad hoc,vt quis dicatur teſtabilis,vel inteſtabilis,non conſiderantur bona,ſed ſtatus perſonæ.Ideo dato,ꝙ eius bona eſſent confiſcata,poterit adhuc teſtari,& hoc eſt magni effectus, quia poterit teſtari de bonis, ſi quæ habet extra territorium ciuitatis, à qua eſt bannitus, illa enim non comprehenduntur in confiſcatione bonorum, vt dixi infra lib. 5. §.fi. q.78.verſ. Quæro nunquid,Item & de illis, quæ acquireret poſt confiſcationem, nam in publicatione bonorum nõ veniunt bona futura,vt dixi. Item dato etiam, quòd nulla bona haberet, non eſt ſine vtilitate, vt quis poſſit condere teſtamentum, vt dixi infra, q.20. verſ. Relegatus.

Aut vero iſte bannitus peruenit in fortiam communis, & tunc non poteſt teſtari, vt dixi infra, q.21. verſ. Aut vero. Et aduerte, quia in hoc articulo ego non facio vim,an talis bannitus,ſiue ex tenore ſententiæ, ſiue ex forma ſtatutorum, poſſit impune offendi,vel non, Cum .n. illa qualitas, quòd poſſit impune offendi,non reſpiciat ſtatum perſonæ,non videtur habenda in conſideratione, quo ab hoc, an quis efficiatur inteſtabilis, vel ne.

QVAEST. XX.

SVMMARIVM.

Bannitus an poſſit capere ex teſtamento. Et an ſaltem bona poſita extra territorium ciuitatis à qua eſt bannitus, verſ. Et hæc quidem.

CIRCA ſecundum, an bãnitus poſſit capere ex teſtamẽto, multa etiam traduntur per ſcribentes maxime in locis ordinarijs. Bart.in præallegata,q.ſua prima incip.Lucanæ ciuitatis,num.29. diſtinguendo dicit, ꝙ aut bannitus non poteſt virtute ſtatuti illius ciuitatis impune offendi, & tunc eſt capax omnium ſucceſſionum,quæ illi deferuntur, tam ex beneficio iuris municipalis illius ciuitatis, ꝗ ex diſpoſitionis iuris communis,ſed ſi poteſt impune offendi,tunc non poterit ſuccedere in hæreditate ſibi delata ex beneficio ſtatutorum illius ciuitatis, erit tamẽ capax iurium,& ſucceſſionum,quę illi deferuntur de iure communi, & hanc opin. Bart. dicit eſſe communem Alex. in l.1. num.4 C.de hæred.inſtituendis,quem refert Ruin. conſ.49. num.3. lib.4. Idem etiam dicit Alex. conſ.26. nu.2. in fi.lib. 1. quem refert Vantius de nullit.in Rub. ex inhabilitate,num.51. Nellus de bann. in prima parte,ſecundi temporis, q.5. Corn. conſ.29. in primis verbis,lib.2. & conſ.55.in litera L,co.vol Alex.conſ.75. num.2.lib.1.quem refert Blanc. de compromiſſ.in 2.q.num.16.Claud. in l.Gallus,§.nunc videndum, poſt num.4. & in l.ex facto,§.ex facto,nu.4. ff.ad Trebell. Curt. Sen. conſ.59. num.19. Curt. Iun. conſ.182.num.4. Iaſ.conſ.166.col.1.lib. 2.& in l.1.num.5.& ſeq. C.de hær.inſtit. Ripa in d.§. ex facto, nu.14. ff.ad Treb. & ſic vides magis communem opin. eſſe, ꝙ bannitus ſit capax ſucceſſionum, quæ ei deferuntur ex diſpoſitione iuris cõis.

Et

Et hęc quidem concluſio de plano procedit, quantum ad bona ſita extra territorium, illa enim non poſſunt affici ex banno quod emanauit in alieno territorio, & ſic remanent in diſpoſitione iuris communis, ſed quid de bonis ſitis intra territorium ciuitatis à qua iſte reperitur bannitus? Reſpon. Rayner. in d. l. 1. C. de hæred. inſtit. tenet, quòd nullo modo iſte bānitus poſſit in huiuſmodi bonis ſuccedere, licet enim commune illius ciuitatis non poſſit banniendo tollere ius commune, poteſt tamen illud offuſcare, & adumbrare, ita vt in ſuo territorio effectum non ſortiatur. Et hanc opin. dicit eſſe communem Iaſ. in præalleg. conſ. 166. col. 3. verſ. Quarto facit, lib. 2. Sed quidquid dicat Iaſ. credo, quòd magis communis opin. ſit in contrarium, ſcilicet, quòd imò, etiam ſi bannitus poſſit impune offendi, retineat beneficia iuris communis, etiam quò ad bona poſita intra territorium illius ciuitatis, prout hanc eſſe magis communem ſententiam atteſtatur Ripa in d. l. ex facto, §. ex facto, num. 15. Maranta in repet. l. is poteſt, nu. 119 ff. de acquir. hæred. & quòd bannitus retineat beneficia iuris communis, etiam in ciuitate à qua exulat, non videtur dubitandum, ex quo multi ex Doctoribus per me ſupra allegatis, ita atteſtantur eſſe communem opinionem, & recenſent auctoritates, quæ facile dinumerari poſſunt, & illam etiam credo veriorem eſſe, nam huiuſmodi banna, quæ contra abſentes proferuntur, ſunt valde exorbitantia à diſpoſitione iuris communis, merito reſtringenda, vt quantum minus fieri poteſt, operentur. Bene verum eſt, quòd ſi extaret ſtatutum excludens expreſſe bannitum ab omni iure, & ſucceſſione, vel huiuſmodi, eo caſu procederet opin. Rayn. quòd ſcilicet amitteret etiā ſucceſſiones ſibi intra territorium illius ciuitatis delatas, etiam ex beneficio iuris communis, Sed alió non apparente consulendo, aut iudicando non recedas ab opin. Bart. quæ communis eſt, & verior. in propoſito tamen huius q. vide quæ dixi infra, lib. 5. §. ſi. q. 71. verſ. Dixi autem.

QVAEST. XXI.

SVMMARIVM.

Condemnatus ad mortem an poſſit teſtari.

Et quid ſi ex manibus iudicum aufugerit, verſ. Sed quid ſi reus.

Et quid ſi genus mortis, ad quód fuit condemnatus, eſt a iure prohibitum, verſic, Sed pone.

Et quid ſi fuit in contumaciam condemnatus, verſic. Aut vero.

Et an talis condemnatus ad mortem poſſit teſtari ad pias cauſas, verſic. Quæro nunquid Remiſſiue.

Quæro, nunquid condemnatus ad mortem poſſit teſtari? Reſpon. quòd, Aut talis condemnatus eſt præſens, ita quòd poſt condemnationem ſtatim facienda eſt executio, & hoc caſu cum per condemnationem effectus ſit ſeruus pœnæ, non poterit teſtari, & hæc eſt communis opin. vt dicit Bald. in l. fin. numero 15. C. ſi à non compet. iudic. quem refert Apoſtil. ad Angel. de malefic. in verbo, Et ibi captur, ſub num. 20. Idem dicit Apoſtill. ſupra allegata, ſub num. 23. & hoc ſiue eſſet condemnatus ſecundum ius commune, ſiue ſecundum ſtatuta illius loci, nam vtroque caſu proculdubio eſt inteſtabilis quantum ad bona ſita in illo territorio, Quoad alia vero, ita demum efficitur inteſtabilis, ſi eſt condemnatus ſeruata tam in proceſſu, quàm in ſententia diſpoſitione iuris communis. Quinimò, ſi prius condidiſſet teſtamentum, illud fieret irritum, l. ſi quis filio, §. irritum, ff. de iniuſto rupto. quod tamen intellige, vt dixi in verſic. Aut vero. Bene verum eſt, quòd quidquid ſit de iure, hodie ferè vbique contrarium obſeruatur, quia etiam illi, qui ſunt decapitandi, plerunque in carcere faciunt teſtamenta, & inſtituunt hæredes, quando eorum bona non confiſcantur, & ita quotidie de conſuetudine obſeruari atteſtatur Imola in cap. quia ingredientibus, numero 30. in fin. de teſta. quem refert Natta, conſilio 177. num. 4.

Sed certe, egò credo, quòd talia teſtamenta, de iure parum, vel nihil valeant, quidquid tamen ſit, non puto eſſe ab ipſa conſuetudine recedendum.

Sed quid, ſi reus poſt condemnationẽ, antequam fiat executio, ex manibus iudicum aufugerit, nunquid poterit teſtari? Reſpon. quòd non, adhuc enim remanet ſeruus pęnæ, & conſequentèr inteſtabilis. ita tenent communiter Doctores, vt dicit Aret. in l. ſi quis poſt accuſationem, nũ. 3. ff. de teſta. ita etiam communiter teneri atteſtatur Abbas in Rub. de teſtam. nu. 4. Sed hoc intelligo, vt procedat in illo territorio, in quo fuerat cõdemnatus, & quò ad bona intra illud territorium exiſtentia, nam in eo territorio, & quò ad illa, ſemper remanet inteſtabilis, ſed quò ad bona exiſtentia extra illud territoriũ, talis ſententia eum non efficeret inteſtabilem, & ideo ipſe exiſtens extra illud territorium, poſſet de eis teſtari, niſi tamen eſſet condemnatus pro delicto, pro quo de iure communi debuiſſet ad mortem condemnari, & in proceſſu eſſet ſeruata diſpoſitio iuris communis. Nam eo caſu vbique, & quò ad omnia ſemper remanet inteſtabilis, vt ſupra dixi.

Sed pone, ꝙ iudex condemnat reum ad pœnam mortis, ſed genus mortis, quò iudex voluit illum puniri, eſt à iure prohibitum, puta veneni, mallei, vel ſecuris, vel præcipitij, nunquid ex tali condemnatione reus efficitur inteſtabilis? Reſpon. ꝙ non, etiam ſi delictum pro quo eſt condemnatus mereretur pœnam mortis, ita dixit Ang. in l. ſi quis mihi bona, §. ſi fiſci, ff. de acq. hæred. Et ita concludunt doctores, vt dicit Apoſtil. ad Ang. de malefic. in verbo, & ibi caput, poſt numerum 23. hanc etiam opin. dicit eſſe communem eadem Apoſtil. in eo. verbo, ſub num. 29. Ex quò enim huiuſmodi pœnæ ſunt à iure interdictæ, non poſſunt efficere aliquẽ ſeruum pœnæ, & ſic inteſtabilem, quod nota in practica, q̃a eſt mirabilis deciſio.

Aut vero talis condemnatus erat abſens, ſed fuit condemnatus virtute ſtatuti diſponentis, ꝙ contumax habeatur pro confeſſo, & quòd contra eum poſſit procedi ad ſententiam diffinitiuam, & tunc ſi iſte condemnatus, & bannitus non veniat in fortiam communis, non efficitur ſeruus pœnæ, & ideo poterit teſtari. Si autem veniat in fortem communis, tunc efficitur ſeruus pœnæ, & conſequenter non poterit teſtari, & hæc eſt magis communis opin. vt dicit Aret. in d. l. eius qui. §. 1. poſt num. 4. verſ. Sed dubium. Et ſi priuſquam veniret in fortiam communis, feciſſet teſtamentum, illud redderetur nullum. Quæ tamen omnia, vt ſupra ſæpius dixi, intellige, quò ad bona ſita intra illud territorium, non autem quò ad alia, nam ſententia illa condemnationis, & bãni accipit virtutem, & robur ex diſpoſitione ſtatutorum illius ciuitatis, & nõ à iure cõi, merito non poteſt effectum ſuũ porrigere extra illud territoriũ, & ita teneas.

Quæro, nunquid cõdemnatus ad mortem, poſſit teſtamentum condere ad pias cauſas? dixi ſupra, q. 5. verſ. Quæro quid in damnato.

QVAEST. XXII.

SVMMARIVM.

Deportatus an poſſit condere teſtamentum.
Et an poſſit capere ex teſtamento, verſic. Si autem quæris.
Et quid in relegato, verſic. Relegatus.

QVAERO, nunquid deportatus habeat teſtamenti factionem? Reſpon. hæc quęſtio pariter habet duo capita, intelligendo de factione teſtamenti actiue, & paſſiue, vt dixi ſupra q. 18. Si ergo quæris, nunquid deportatus poſſit condere teſtamentum? Reſpon. ꝙ non, & de hoc eſt tex. in l. eius qui. §. 1. ff. de teſta. intelligendo, ibi, verbum deportati, vt ſtet in caſu nominatiuo, non autem in genitiuo, prout intelligit ibi gl. ſubaudiendo, verbum bona, & male iudicio meo. Et hæc opin. ꝙ deportatus non poſſit teſtari, cõmuniter tenetur, vt dicit Imola in c. quia ingredientibus, poſt num. 30. de teſtam. Illam etiam dicit eſſe cõmunem Maranta

in repet.l.is poteſt,nu.117.ff.de acq. hær. Natta in repet.§.ex imperfecto,num.51. Amittit enim deportatus libertatem, & bona,& omnia quę ſunt iuris ciuilis,&c.

Si autem quæris, nunquid deportatus poſſit capere ex teſtamento? Reſpon.pariter,ꝙ nō, eſt enim talis deportatus prorſus incapax omnis ſucceſſionis,vt dixi ſupra hoc eo.lib.§.1.&eſt communis opin. vt dicit Alex.in l.1.nu.2.C.de hęred.inſt. Hæreditas autem ipſa non applicatur fiſco, neq; fiſcus illam aufert à deportato, tanquam ab indigno, ſed perinde ſuccedtur defuncto per alios inſtitutos,vel puemētes ab inteſtato,ac ſi deportatus inſtitutus nō fuiſſet,&hāc dicit eſſe magis cōem & verā ſententiā Alex.conſ.26.nu.1. li. j.

Relegatus autem non perdit teſtamenti factionē,vt probat tex.in d. l. eius qui. §.primo. Nō enim amittit libertatem,neque ea quæ ſunt iuris ciuilis,& ideo, licet in ſententia relegationis ſint etiam confiſcata eius bona,prout ſæpe fit, & de iure fieri pōt,vt eſt tex.in l.relegati.& in l.relegatorum,§.ad tempus,ff.de interd. & releg.nihilominus(vt dixi) retinet teſtamēti factionē.& ſi dicas,quid operatur teſtamenti factio ſine bonis? Reſpon.ꝙ multum operatur circa bona, quæ in ipſa cōfiſcatione non comprehenduntur,vt dixi ſupra,q.19.verſ.Aliquando vero,Preterea teſtamentum, & hæreditas vtique conſiderantur etiam in eo,qui nihil in bonis relinquit, neq; id prſus eſt ſine vtilitate, nā qui poteſt teſtari,poterit (licet ipſe nihil habeat in bonis) ſubſtituere filio ſuo pupillariter,quod tn̄ facere non poſſet, ſi non haberet teſtamenti factionem,l.2.§. filius,ff.de vulgari. Item poterit dare tutorem filijs ſuis, ꝙ pariter fieri non poteſt,niſi in teſtamento, aut codicillis teſtamento confirmatis,l.3.ff.de teſt.tutela.vt eleganter conſiderat Imol.in d.c. quia ingredientibus, num. 7. &c.

QVAEST. XXIII.

SVMMARIVM.

Condemnatus ad perpetuos carceres an perdat teſtamenti factionem.

Quæro,nunquid condemnatus ad perpetuos carceres perdat teſtamenti factionem? Reſpon. Abbas in Rub. de teſta. poſt nu.4. verſ. Dubitatur etiam,dicit,ꝙ ſi talis condemnatus ad perpetuum carcerem, eſt laicus,proculdubio efficitur inteſtabilis, & ꝙ hæc eſt communis ſententia.Hanc etiā dicit eſſe communem Franc. in Rub. de teſta. verſic. 12. prohibetur, quem refert Bertrand. conſilio 194. poſt numero 2. lib.primo in 2.parte. Quæ tamen opin. nunquam mihi placuit. Certum eſt enim,quòd de iure ciuili non imponitur hæc pœna carceris,vt dixi infra, lib. 5.§. fin. q.70. verſiculo,Pœna autem. Cum ergo non poſſit quis effici inteſtabilis, niſi quando imponitur pœna à lege permiſſa,vt dixi ſupra,.q. 21. verſiculo, Sed pone, ſequitur, quòd talis condemnatus ad perpetuos carceres, de iure ciuili non amittit teſtamenti factionem.

QVAESTIO XXIIII.

SVMMARIVM.

Excommunicatus an poſſit teſtari.

Quæro, an excommunicatus poſſit teſtari? Reſpon.gloſ. in c. decernimus,in verbo, & teſtificando de ſent.excom.in 6. tenet,ꝙ non,& dicit Alber.in l.1.nu.4.C.de hær. inſt. ꝙ ita tenent communiter Cano. & forte tempore Alberici iſta opin. ſaltem apud Cano.erat magis cōmunis.Sed hodie contraria opi. ſcilicet,ꝙ imò excommunicatus poſſit teſtari, eſt magis communis,vt dicit Abb.in Rub.de teſta.num. 5. Barb. in c. quia ingredientibus, col. fin. de teſtam. quem refert Io. Dilec. de arte teſtandi tit. 1. cautela 10. numero 1. Aretin. in l. ſi quæramus, colum. pen. verſiculo,Tertio adde,ff.de teſtam.quem refert apoſtil. ad Ang. Aretin. in §. fin. ſub numero 10. inſt. quibus non eſt permiſſ. fa. te. & Francus in repet. Rub. de teſta. numero 32. And. Beſſe. in repet.l. 1. numero 65. C. de ſacroſ. eccleſ.

Ber

Bertrand. conſ.227. num.11. lib.2. in 1. parte,& conſ.41.num.1.lib.2.in 2.parte. Et dicit Corn.conſ.180.in litera R,lib.4. quòd eſt communis ſententia ferè omnium, maxime in occulte excommunicato, & hæc opin. intrepide tenenda eſt, vbi duo concurrant. Primum, quòd non ſit excommunicatus ex cauſa, quæ aliàs redderet illum inteſtabilem. Secundum, quòd excommunicatio ſit occulta. ſi vero hæc duo non concurrerent, res non eſſet ſine difficultate, ſed pro nunc nihil determino.

QVAEST. XXV.

SVMMARIVM.

Infamis an poßit teſtari.

QVæro, an infamis poſſit teſtari? Reſpon. quòd ſic, ita tenet Bart. in l.is cui,§.ſi quis ob carmen,ff. de teſtam.& ita communiter tenetur, vt dicit Abbas in Rub.de teſtam. poſt nu.8. verſ. XV. prohibetur. Quod intellige, niſi expreſſe à lege prohibitus ſit teſtari, prout eſt infamis condemnatus ob libellum famoſum, vt probatur in d.§. ſi quis ob carmen.

QVAESTIO XXVI.

SVMMARIVM.

Vſurarius manifeſtus non poteſt teſtari, niſi præſtita cautione de reſtituendis vſuris.

Et an præſtanda ſit cautio pignoratitia, verſic. Sed quæro.

Et quid ſi talis cautio poſt teſtamentum conditum præſtetur, verſic. Sed pone.

Et quid ſi vſurarius deſierit vſuras exercere, verſic. Item quæro.

Et quid in Iudæo vſurario manifeſto, verſ. Quæro etiam.

Et an vſurarius manifeſtus poßit donare cauſa mortis, verſ. Quæro an vſurarius Remißiue.

QVæro, an vſurarius manifeſtus poſſit teſtari? Reſpond. quòd ſic, dummodo præſtet cautionem de reſtituendis vſuris, iuxta formã, cap. quanquam de vſur. in 6. Quis autem dicatur vſurarius manifeſtus, dixi infra lib.5.§. vſura, verſ. Sed hic quæro.

Sed quæro, quia ille text. ſimpliciter requirit, quòd præſtetur idonea cautio, nunquid ſufficiat nuda cautio, an autem requiratur pignoraticia, vel fideiuſſoria? Reſpon. quòd requiruntur pignora, vel fideiuſſores, ita tenet gl. in d.c. quanquã, in verbo, Idoneæ, quam dicit eſſe communiter receptam Didacus lib.3. reſolu. cap.3. num.6.

Sed pone, quòd conditum ſit teſtamentum non præſtita cautione, iuxta formã d.c. quanquam, ſed poſt teſtamentum præſtetur talis cautio, nunquid teſtamentum ipſum præſtita ex poſt facto cautione reconualeſcet? Reſpon. quòd in hoc artic. magna eſt controuerſia inter ſcribentes, tamen magis communis opin. eſt quòd reconualeſcat, vt atteſtatur. Alex. in l. Gallus, §. ille caſus, num.8. licet dicat, quòd contraria opin. eſt de iure ſuſtẽtabilior. Eandem opin. dicit eſſe communem Felin. in cap. cum dilectus, num. 3. de accuſ. Dec. in l. quod in initio, num. 12.ff. de reg. iur. Didac. in d.c.3. poſt nu. 9. verſ. XII. hoc, & hæc opin. tanquam æquior tenenda eſſet in pract.

Item quæro, ſi vſurarius manifeſtus deſinat exercere vſuras, nunquid in eo locũ habebit diſpoſitio d.c. quanquam, vt.ſ. nõ poſſit teſtari, niſi præſtita cautione? Reſp. ꝙ ſic, & hæc eſt magis communis opin. vt atteſtatur Soc. conſ.127. ante nu. 1. lib. 3. & etiam tutior animæ, propterea iudicando, aut conſulendo non eſſet ab ea recedendum. Certum eſt enim, ꝙ etiam, ꝙ quis deſinat fœnerari, nõ tamen propter ea deſinit eſſe vſurarius, vt dixi infra lib. 5.§. vſur. verſ. Vltimo quæro, Sed illam concluſionem intellige, vt procedat in vſurario, qui vſuras non reſtituit, nam ſi vſuras reſtituiſſet, & deſiiſſet fœnerari, vt que poſſet condere teſtamentum, eſſet enim ſuperflua cautio pro reſtituendis vſuris, ſi iam facta eſſet reſtitutio.

Quæ

Quæro etiam, nunquid diſpoſitio d.c. quanquam habeat locum etiam in Iudæis? Reſp. quod non, ſed eorum teſtamenta valent etiam ſi publice exerceant vſurariam prauitatem, & ita videmus communiter obſeruari, vt dicit Aret. conſ. 158. in vltimis verbis. Cum enim Iudæi ſint extra gremium eccleſiæ, non eſt de eis curandum, vt dixi ſupra, lib. 2. §. Iudæus.

Quæro, an vſurarius manifeſtus poſſit donare cauſa mortis dixi infra lib. 4. §. Donatio, q. 7.

QVAESTIO XXVII.

SVMMARIVM.

Prælatus, aut clericus an poſſit teſtari.

Et an de bonis ſuis patrimonialibus ſi nullos habeat propinquos, verſ. Circa bona.

Et quid de bonis quæſitis poſt adeptum beneficium, ſeu prælaturam, verſic. Sed quid dicendum.

Et quid de bonis eccleſiæ, verſ. Dixi ſecundo.

Et an Papa poſſit dare licentiam clerico teſtandi de bonis eccleſiæ, verſic. Sed quæro.

Et quid de bonis quæſitis ex fructibus eccleſiæ, verſic. Tertio dixi.

Et an Papa poſſit concedere prælatis, vt de huiuſmodi bonis poſſint teſtari, verſic. Sed an poterit.

Et quid de fructibus extantibus collectis in bonis eccleſiæ, verſic. Quarto videndum.

Et an clericus decedens ab inteſtato tales fructus ad hæredes ſuos tranſmittat, verſic. An autem clericus Remiſſiue.

Et an clericus poſſit de quotidianis diſtributionibus teſtari, verſ. Quinto dixi.

QVæro, nunquid prælatus, aut clericus poſſit teſtari. Hæc eſt pulchra quæſtio, & ſæpiſſime contingit in practica. Præmitte ergo in primis pro intelligentia eorũ, quæ dicenda ſunt, quòd in hoc propoſito poſſunt conſiderari quinque genera bonorum, ſcilicet, Bona propria, ſeu patrimonialia ipſius clerici, ſiue prælati. Item, bona eccleſiæ, ſiue beneficij. Item, bona quæſita ex fructibus eccleſiæ. Item, fructus collecti in bonis eccleſiæ. Item, quotidianæ diſtributiones, quas clericus percipit in ipſa eccleſia.

Circa bona patrimonialia, videtur abſolute dicendum, quòd quilibet clericus, ſiue prælatus poſſit de eis ad ſui libitum diſponere, & teſtari, intellige quando ſunt quæſita ante clericatum, vt ſtatim ſubijciam. & hæc quidem concluſio de plano procedit, quando prælatus habet filios, vel propinquos, ſed quid ſi nullos habeat propinquos, nunquid poterit in bonis ſuis patrimonialibus extraneum hæredem inſtituere, & eum eccleſiæ præferre? Dubium facit tex. in cap. Epiſcopus, qui filios. 12. q. 2. ibi, alium quam eccleſiam non relinquat hæredem. Sed dic, quod ille tex. eſt potius conſilij, quã præcepti, vt ſentit gloſſ. ibi, & ideo tene, quòd poterit prælatus teſtando præferre extraneum eccleſiæ, & iſta eſt communis opinio. vt atteſtatur Barb. de præſtantia Card. in 3. quæſt. baſilica primæ partis, poſt num. 40. verſ. Nunc venio, quæ etiam eſt æquior, vt ſcilicet vnuſquiſque liberam de bonis ſuis diſponendi habeat facultatem.

Sed quid dicendum de bonis patrimonialibus quæſitis, poſtquam clericus ad beneficium, ſeu prælaturam fuit promotus, nunquid etiam de illis poterit teſtari? Reſpon. Aut conſtat, quòd prælatus, vel clericus illa acquiſiuit ex patrimonio eccleſiæ, vel eius contemplatione, & tunc non poteſt clericus de eis teſtari. Talia enim bona ſunt eccleſiæ quæſita, non autem ipſi clerico, aut prælato. Aut vero conſtat, quòd illa acquiſiuit ex ſuis laboribus, vel induſtria, & tunc efficiuntur propria ipſius clerici, & conſequenter poterit de eis teſtari, & hæc eſt communis opin. vt dicit Corn. conſ. 314. in litera A, lib. 3. Sed quid ſi nihil probetur? Reſpon. quòd in dubio, alio non docto, præſumptio eſt, quòd ſint quæſita intuitu

tuitu Eccleſiæ.ita tenet Io. And.in c.3. de teſta. quem ſequuntur communiter Doctores,vt ait Soc. conſil.91.num.1.lib.3. Dicit etiam Alber.in auct. licentiam poſt num.3.C.de epiſc.& cler.quòd ita tenent communiter canon. Et hanc opin. dicit eſſe communem Corn.conſ.88. in litera R,lib.2.& in d.conſ.314. in litera E,& cõſil.288. in litera E,lib.4. Bene verum eſt, quòd ſi probetur, quòd clericus habebat patrimonium,vel officium,vel exercitiũ, vel aliquid aliud ex quo potuerit illa acquirere, præſumitur acquiſiuiſſe ſecundum quòd magis eſt veriſimile,& in hoc concordant communiter omnes vt dicit Corn. in allegato,conſil. 88. in litera R. lib.2.& ideo hoc caſu bonum eſſet habere iudicem fauorabilem.

Dixi ſecundo,ꝙ habet clericus,ſeu prę latus bona eccleſiæ,ſeu beneficij,intellige tanquam ſimplex adminiſtrator, non enim eſt eorum dominus,aut poſſeſſor,vt dixi ſupra,lib.2.§.Prælatus,Et de iſtis bonis, non eſt aliquo modo tractandum, quia bona Eccleſiæ ſunt Dei,& ſunt reſeruata, vt de eorum fructibus ſubueniatur egentib.cap.videntes,12.q.1.merito non poteſt prælatus, aut clericus de eis diſponere,aut teſtari, & hoc eſt indubitatum.

Sed quęro,nunquid Papa poſſit dare licentiam clerico teſtandi de bonis Eccleſiæ? Reſpond. quòd ſic, & eſt communis opi.vt dicit Dec.conſil.512. poſt num.3. nam (vt vulgaris eſt regula) Papa in beneficialibus omnia poteſt,Debent tamen ex honeſtate ſummi Pontifices diligenter aduertere,ne id faciant ſine cauſa, quamuis enim omnia liceant, non tamen omnia expediunt.

Tertio dixi, quòd poteſt habere clericus bona quæſita ex fructibus Eccleſiæ,& de huiuſmodi bonis pariter clericus ſeu prælatus teſtari non poteſt.nam talia bona ſunt Eccleſiæ, & pertinent ad ſucceſſores in beneficio,non autem ad hæredes ipſius clerici,ſiue prælati, & caueant prælati, qui in fraudem Eccleſiarum ſuarum, per tertias perſonas prædia acquiri faciunt, ex pecunijs per eos cumulatis ex fructibus beneficiorum ſuorum, vt ea in propinquos ſuos poſtea perueniant,quia dum alios fallere putant, ſeipſos potius decipiunt in æternum vitæ interitum. Deum.n.nõ fallunt, cui nihil eſt occultũ.

Sed an poterit ſummus Pontifex concedere prælatis, vt de talibus bonis poſſint teſtari?Reſpon.quòd ſic,& in ſpecie, quòd Papa poſſit concedere Cardinali, vt teſtetur de bonis quęſitis ex fructibus ſuorum beneficiorum,tenuit Hoſtien.in ſumma de pœnit.& remiſſ.§.cui confitẽdum, verſic. Cui Cardinales, & ita communiter tenetur, vt ait Dec. conſil. 157. poſt num. 1. verſic. vlterius etiam.

Quarto videndum eſt,quid de ipſis fructibus extãtibus,collectis in bonis Eccleſiæ,nunquid poſſit clericus, vel prælatus de eis teſtari. Hæc eſt ardua quæſtio, & quæ indiget pontificia deciſione, vt dicit Barb.in c.fi.de peculio clerico. in hoc autem articulo habemus gl. ordinariam ad quam ſemper recurrimus in c. præſenti, §.porrò in verbo,Reſeruari,de offic. ordin.in 6.quę refert quandam diſtinctionẽ Hoſtien.in d.c.fi.de peculi.cler. diſtinguẽtis in hunc modum. Aut clericus habet adminiſtrationem,& talis clericus,quandiu viuit,& ſanus eſt, æquiparatur vſufructuario, & ideo poteſt de ipſis fructibus donare,moderate tamen. Cum autem incipit infirmari,tunc incipit etiã æquiparari vſuario, & ſic nihil habet ex fructibus beneficij præter proprium vſum, & facultatem de eis dandi eleæmoſynã pauperibus, non autem poteſt de eis teſtari. Aut vero clericus non habet adminiſtrationẽ, ſed eſt perſonaliter, & ſimpliciter beneficiatus, & talis ſemper comparatur vſufructuario, & ſic facit fructus ſuos, & de eis poteſt tam in vita,quã in morte diſponere,& teſtari.& ſubdit gl.ꝙ hanc diſtinctionem approbat quaſi vbiq; gñalis conſuetudo, Ita ẽt de conſuetudine cõiter obſeruari atteſtatur Butrius in c. peruenit de ſideiuſſ. quem refert Corn. in d.conſ.314. in litera B,lib.3. Idem dicit Butr. in c. 1. de cauſa poſſ.& proprie.quẽ refert Imol. in d.c.fi.poſt nu.11.de peculio cler. Calder.in d.c.fi.Imola in c.relatum,el 2.nu. 2.in fi.de teſta. & in c. requiſiſti,num.45. in fi.eo.tit.& in c.quia nos,num.5.eo.tit. vbi dicit,ꝙ ita cõiter ſeruatur,& tenetur.

Hanc

Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Imol.ind.cap. peruenit,poſt num.31. de fideiuſſ. Bellon.conſ.3. num.2. & dicit Boër.conſil.48.num.1.quòd illam gl.ſequuntur communiter ſcribentes.Contrariam tamen opin. quòd ſcilicet clericus non poſſit de fructibus beneficij ſui teſtari,tenuit ſimpliciter gl.in d.c.ſi. in verbo Obitus,de pecul.cleric. & Archid.in cap. ſtatutum,§. Aſſeſſorem de reſcrip.in 6. & hanc opi. dicit communiter teneri Card. in d.c.fin.quem refert Bolog.in addit. ad conſ. Io.de Anan.87.poſt num.4. Dicit etiam Nic.de Vbald. de ſucceſſ. ab inteſt. in vltima particula,poſt num.19. verſ. Non obſtant moriua,quòd in quibuſcunque redditibus beneficiorum, clerici in morte æquiparantur vſuario,potius quã vſufructuario, & quòd hæc videtur magis communis ſententia Doctorum, Et dicit Iaſ. conſ.75.col.2. verſ. Nec obſt. fundamentum lib.3. quòd hæc opin. eſt magis communis, quòd imò clericus beneficiatus,ſiue habeat adminiſtrationem, ſiue non indiſtinctè prohibetur de fructibus beneficij,etiam perceptis, & reconditis teſtari,& hoc ſiue ei ſuccedat ipſa eccleſia,ſiue ſucceſſor in beneficio. Sed quidquid dicat Iaſ. tenenda eſt opin. Hoſt. & gl.in d.§. porrò,quam ſemper, & vbique vidi ſeruari,ſaltem in fructibus collectis & reconditis,Quæ magis etiam de plano procederet,vbi extaret conſuetudo quòd fructus ſpectarent hæredi clerici, non autem ſucceſſori in beneficio, nam eo caſu proculdubio poſſet clericus de eis teſtari: & ita tenent communiter Doctores, vt dicit Bellon. in d.conſ.3. num.10.

An autem clericus, ſi inteſtatus decedat, huiuſmodi fructus ad hæredes ſuos tranſmittat dixi ſupra hoc eodem libro, §. primo.

Quinto dixi, quod clerici habent etiam quotidianas diſtributiones. Quæro,an de illis poſſint teſtari? Reſp.quòd in hoc etiam variæ ſunt opiniones inter Doctores, nam aliqui tenent, quòd tam in huiuſmodi quotidianis diſtributionibus, quam in alijs redditibus beneficiorum, clerici potius cenſendi ſunt adminiſtratores,&in morte vſuarij,quam domini,vel vſufructuarij. & dicit Nicol.de Vbald. in d.vlt.particula,poſt num.19 quod hæc videtur communis ſententia Doctorum. Contrariam autem opinionem, ſcilicet quòd tales diſtributiones quotidianæ efficiantur propriæ clericorum,tenuit Guliel. de Monte Laud. & hanc eſſe magis communem affirmat Paris.conſ.33.nu.8. & ſeq. lib 4. vbi plures auctoritates recenſet, & hæc proculdubio in via iudicij obtineret, prout etiam fateri videtur Nicol. de Vbald. in loco prææallegato. Licet enim negari non poſſit,quin quodammodo dicantur acquiſitæ intuitu Eccleſiæ,tamen principaliter dantur intuitu perſonæ,propter diurnam operam,& laborem,merito clerici eas faciunt proprias, & de eis poſſunt ad libitum diſponere. & ita obſeruatur in practica, maxime in iam exactis, & Aduerte, vt ſemper conſulendo, aut iudicando adhæreas communi obſeruantiæ, quia in prædictis quæſtionibus præcipue eſt attendenda conſuetudo prouinciæ, vt affirmant Doctores in locis præallegatis.

QVAEST. XXVIII.

SVMMARIVM.

Monachus vel religioſus an poſſit condere teſtamentum.

Et nunquid ante religionis ingreſſum, verſic. In primo. 1

Et quid ſi ſit minor,prodigus,vel furioſus, verſ. Sed nunquid. 2

Et an tale teſtamentum ſubſecuto ingreſſu annulletur, verſ. Sed retenta.

Et quid ſi tempore teſtamenti cogitauit de religionis ingreſſu, verſ. Aut vero.

Et an poſſit condere teſtamentum poſt ingreſſum religionis, ſed ante profeſſionem, verſ. Dixi ſecundum.

Et an poſt factam profeſſionem, verſic. Tertium tempus.

Et an inter liberos, verſic. Scias tamen.

Et an poſſit teſtamentum antea conditum reuocare, verſ. Quoad ſecundum.

Quæro,

QVAERO, nunquid monacus vel religioſus habeant teſtamenti factionem? Reſpon. videndum eſt in primis, an poſſint teſtamentum condere. Secundo an ipſi poſſint capere ex teſtamento aliorum. Quò ad primum, diſtinguenda ſunt tria tempora. Primum eſt, ante ingreſſum. Secundum eſt, poſt ingreſſum, ſed antefactam profeſſionem. Tertium eſt, poſt factam profeſſionem.

In primo tempore, certum eſt, quòd quicunque, modo aliàs ſit habilis ad teſtandum, poterit teſtamentum cōdere, antequam ingrediatur religionem, & illud teſtamentum valebit. Poteſt enim quilibet ante ingreſſum religionis de bonis ſuis diſponere prout voluerit. eſt tex. expreſſus in §. illud in auc. de Monac. Quin imò ſi aliquis teſtetur ante religionis ingreſſum, contemplatione tamen ipſius ingreſſus, poterit teſtari etiā non ſeruata ſolemnitate iuris cōmunis, ita tenet Bar. in auct. ſi qua mulier, poſt nu. 7. verſ. Ex hoc dico. C. de ſacroſ. eccl. & hanc eſſe dicit cōmunem opi. Dec. conſ. 31. poſt num. 3. Si enim hoc permittitur militibus armatæ militiæ, multo magis permittendum eſt huic, qui de proximo accingendus eſt celeſti militiæ, & licet hæc opi. in puncto iuris patiatur aliquam difficultatem, tamen credo, quòd in practica obtineret propter auctoritatem Bart. & ſequacium.

Sed nunquid minor, prodigus, vel furioſus, poterunt ingrediendo religionem teſtari, vel aliàs diſponere de bonis ſuis, etiam ſine auctoritate curatoris, ſi quem habent? Reſpon. quòd ſic, dummodo appareat, quod tempore diſpoſitionis, & ingreſſus non eſſet furioſus, ita tenet Io. And. in c. in præſentia de probatio. & ita etiam communiter teneri atteſtatur. Abb. in eo. c. in præſentia, numero 54. Nam in ſpiritualibus non attenditur auctoritas patris vel curatoris. Eſt magna deciſio, & repugnare videtur his quæ diximus ſupra, q. 2. verſic. 2. infertur, & ſeq. nihilominus magna eſt etiam auctoritas iſtorum patrum, qui illam tenent.

Sed retenta concluſione, quòd teſtamentum conditum ante religionis ingreſſum valeat, Quæro nunquid tale teſtamentum per ſubſequentem religionis ingreſſum annulletur. Solemus enim dicere, quod monaſterium habetur loco filij vt dixi infra, lib. 7. §. Eccleſia. ideo ſicut natiuitate poſthumi rumpitur teſtamentum, ita etiam videtur dicendum in religionis ingreſſu. Reſpon. ſi loquimur de religione incapace bonorum immobilium, non eſt dubitandum, quia non modo teſtamentum non rumpitur per huiuſmodi religionis ingreſſum, ſed imò ab ipſo ingreſſu vires aſſumit, non aliter ac ſi ipſe ingrediens naturaliter mortuus fuiſſet. & in hoc propoſito vide quæ dixi ſupra, §. ſubſtitutio. Si vero loquimur de monaſterio capaci bonorum, & ſucceſſionū, tunc eſt diſtinguendum, nam aut teſtator fecit teſtamētum, non cogitans de ingreſſu monaſterij, & hoc caſu per ingreſſum rumpitur teſtamentum, ad exemplū filij nati poſt teſtamentū, & ita tenet Bar. in d. auctẽ. ſi qua mulier, poſt nu. 7. & eſt communis opinio, vt atteſtatur Imola in c. 1. nu. 11 de teſtam. quem refert Io. Dilec. de arte teſtandi tit. 3. caut. 9. num. 1. Aret. in l. prima, num. 6. in fin. ff. de teſta. Quam tamen concluſionem intellige, vt procedat, dummodo teſtator in ipſo monaſterij ingreſſu non ſolum ſeipſum, ſed etiam bona ſua expreſſe monaſterio dedicauerit, aliàs vero, licet ingrediens monaſterium cenſeatur etiam bona ſua tacite dedicare monaſterio, nō crederem, ꝙ per hanc tacitam voluntatem dicatur reuocata prior expreſſa voluntas. Item illam intelligo vt procedat quantum ad inſtitutionem, ſed quò ad reliqua, crederem teſtamentum ipſum ſuſtineri, iuxta diſpoſitionem auct. ex cauſa. C. de lib. præter.

Aut vero fecit teſtamentum cogitans de ipſo ingreſſu, & tunc ſi aliquid relictū eſt monaſterio, pariter non videtur dubitandum, quin teſtamētum, ipſum valeat, maxime ſi fuit relictum titulo inſtitutionis, ſecundum omnes, vt dicit Imola in l. 1. nu. 11. in fi. ff. de teſtam. ita etiam communiter teneri atteſtatur Abbas in d. c. in præſentia, nu. 49. in fi. Si vero nihil relictū monaſterio, variȩ sūt opi. inter doctores,

 nam

nam Aliqui tenent, ꝙ teſtamentum irritetur præteritione monaſterij, prout etiam rumpitur agnatione poſthumi, & hanc opin. dicit eſſe communem Imola. in d. l. prima, num. 11. in fi. quem refert Iaſ. in d. auct. ſi qua mulier, num. 17. in fi. & illam dixit cõmuniter ſeruari Alb. in ea. auct. ſi qua mulier poſt princip. Contrariam autem opinionem, ſcilicet quòd imò per ingreſſum religionis non rumpatur teſtamentum, etiam ſi in ipſo teſtamento nihil relictum ſit monaſterio, tenuit Bar. in d. auct. ſi qua mulier, nu. 8. cuius opi. dicit eſſe communiter approbatam Ripa in l. ſi vnquam, q. 35. num. 94. C. de reuoc. dona. referens idem atteſtari Dec. in d. conſ. 31. quem ego (ni fallor) fidelius retuli ſupra verſic. In primo tempore, & ab hac opin. ego non recederem in practica, attẽta diſpoſitione d. §. illud, generaliter loquentis, & quæ mihi iuſtior, & æquior videtur, & magis fauet teſtamento, & iudicio meo, hodie eſt etiam magis communis, ſaluo tamen ſemper iudicio ſanctę Eccleſiæ cui in omnibus me ſubijcio.

Dixi, ſecundum tempus conſiderari poſſe poſt ingreſſum, ante tamen factam profeſſionem, & aduerte, quia ego hic accipio ingreſſum pro ſimplici ingreſſu, & aſſumptione habitus, & ſic quando ſolum eſt nouitius, non autem prout proprie intelligitur ingreſſus, quando ſcilicet eſt facta profeſſio. & tenendum eſt, ꝙ talis nouitius poteſt teſtari, licet ſi decedat inteſtatus, eius bona acquirantur monaſterio, non autem venientibus ab inteſtato, vt dixi ſupra, hoc eo. lib. §. 1.

Tertium tempus eſt poſt profeſſionem factam, & circa hoc tempus duo ſunt videnda. Primum, an Religioſus profeſſus poſſit condere teſtamentum. Secundum, an poſſit teſtamentum iam conditum reuocare. Circa primum, eſt tex. expreſſus in auct. ingreſſi. C. de ſacroſan. eccl. quòd ingreſſi monaſteria, ſe ſuaque dedicant deo, nec ergo de his teſtantur, vtpote nec domini rerum, quæ auct. eſt canonizata in c. quia ingredientibus. 19. q. 3. & intellige, ꝙ ſi eſt ingreſſus monaſterium capax bonorum immobilium non poteſt teſtari, quia tempore profeſſionis omnia eius bona ipſo iure translata ſunt in ipſum monaſterium, vt habetur in d. auct. & dixi in loco præallegato. Si vero eſt ingreſſus monaſterium incapax, pariter non poteſt teſtari, ſed alia ratione, quia ſcilicet tempore profeſſionis amiſit dominium omnium rerum ſuarum, quod fuit acquiſitum eius hæredibus ab inteſtato venientibus, vt ibi dixi. Vel dic. & forte melius, quòd ingreſſus religionem non poteſt teſtari, non ea ratione, quia nõ habeat bona, hoc enim non conſideratur, quantum ad hoc, vt quis debeat cenſeri teſtabilis, vel non, vt dixi ſupra, q. 19. verſ. Aliquando vero, Sed quia mutat ſtatum, & amittit libertatem quò ad ſeculum, licet vera libertas ſit ſeruire deo.

Scias tamen, quòd poterit huiuſmodi profeſſus in monaſterio capaci bonorum immobilium teſtari inter liberos, iuxta diſpoſitionem auct. ſi qua mulier. C. de ſacroſan. Eccleſ.

Quo ad ſecundum vero, an profeſſus poſſit teſtamentum antea conditum reuocare, idem eſt dicendum, vt ſcilicet in quibus caſibus profeſſus poteſt teſtari, in illis etiam poſſit teſtamentum prius conditum reuocare, iuxta diſpoſitionem d. auct. ſi qua mulier, & ſic inter liberos tantum, non autem inter extraneos.

QVAEST. XXIX.

SVMMARIVM.

Monachus, vel religioſus an poſſit capere ex teſtamento. 1

Duo eſſe genera mendicantium, verſic. De- *bes tamen.*

Fratres minores incapaces eſſe relictorum ex teſtamento, verſic. Hoc præmiſſo,

Et quid in alijs mendicantibus, verſ. Quo *vero.*

RESTAT nunc explicandum ſecũdum caput quæſtionis, an ſcilicet monachi vel religioſi poſſint capere ex teſtamẽto, & in hoc diſtinguendum eſt inter mendicantes & alios religioſos, quoſ̃ monaſte

monaſterijs permiſſum eſt poſſidere bona immobilia. Et quò ad mendicantes ſac regulam, quòd ipſi non poſſunt ex teſtamento capere bona immobilia, & in hoc omnes conueniunt.

Debes tamen ſcire, quòd duo ſunt genera mendicantium. Alij enim ſunt mendicantes ex regula, Alij ex ſuis conſtitutionibus. Mendicantes ex regula ſunt fratres Minores primi Ordinis, illis enim Beatus Franciſcus expreſſe in eorum inſtitutione, & regula prohibuit, ne quid proprij prorſus haberent, ne ne quid immobile poſſiderent in communi. Alij vero ſunt mendicantes non ex regula, ſed ex ſuis conſtitutionibus, & quòd fratres, ſeu religioſi non ſolum ex regula, ſed etiam ex ſuis conſtitutionibus iudicentur mendicantes, tenuit Calder. conſ. 17. ſub titulo de Regularibus, & eſt communis opin. vt dicit Dec. in cap. ad noſtram, nu. 11. de appellatio. Et de iſtis poteſt poni exemplum in fratribus Prædicatoribus. illi enim licet ex eorum regula non ſint mendicantes, nam militant ſub regula Beati Auguſtini, quæ permittit poſſide re immobilia in communi, dicuntur tamen mendicantes, quia ex eorum conſtitutionibus id eis eſt prohibitum, ita tenet Bald. in d.c. ad noſtram, & eſt communis opin. vt atteſtatur Bertrand. conſ. 206. num. 3. lib. 3. in 2. parte, Et quòd Prædicatores non dicantur incapaces bonorum immobilium ex eorum regula, ſed ex ſuis conſtitutionibus, dicit communiter teneri Bertrand. conſilio 152. num. 2. libro primo, in ſecunda parte, qui etiam conſilio 122. num. 1. lib. 3. in ſecunda parte atteſtatur hanc eſſe magis communem opin.

Hoc præmiſſo, dic, quòd fratres Minores nullo modo poſſunt capere ex teſtamento, neque ex relictis, ſi quæ eis fieri contingat, aliquid eis acquiritur, neque in proprio, neque in communi, vt eſt textus expreſſus in cap. exijt de verb. ſign. in 6. & in clem. exiui, de verb. ſignif. Fratres autem Prædicatores, & alij mendicantes, exceptis Minoribus, poſſunt capere ex teſtamento etiam bona immobilia, non tamen vt ea retineant, neque in proprio, neque in communi, ſed vt vendant, & eorum precium in ſuas neceſſitates conuertant, ita dicit gl. notab. quæ ſemper ad hoc propoſitum ſolet allegari in cap. 1. in verbo, Domum, de religio. domib. in 6. Et dicit Calder. conſ. 46. ſub tit. de teſtamen. quòd hanc concluſionem tenent omnes ſcribentes. Hanc etiam eſſe communem opinionem atteſtatur Alexand. conſilio 88. numero primo, libro ſecundo. Decius conſilio 559. poſt num. 3. & 4. & in cap. in præſentia, numero 69. de probatio. & licet aliqui ex præallegatis Doctoribus loquantur de bonis eius, qui ingreditur religionem, de quo etiam dixi ſupra hoc eodem libro, §. primo. Idem etiam, & forte plus dicendum eſt in bonis legatis, prout loquitur gloſ. in dicto cap. primo, & multi ex Doct. ſupra allegatis, Non enim dicuntur accipere immobilia, ex quo ſtatim illa vendere intendunt, & pretium in ſuas neceſſitates conuertere. Caue tamen, ne decipiaris, quia licet antiquitus per conſtitutionem capituli generaliſſimi fratrum Prædicatorum cautum fuerit, ne proprium quid immobile poſſiderent, tamen poſtea per contrariam conſtitutionem alterius capituli generaliſſimi, illa prima conſtitutio fuit reuocata, & ſic hodie ſunt capaces bonorum immobilium in communi, prout ſunt alij non mendicantes, & de hoc etiam extat amplum priuilegium eis conceſſum à Sixto Papa eius nominis Quarto, & ita indifferenter obſeruatur.

Quo vero ad alios religioſos non mendicantes, quibus permiſſum eſt poſſidere bona immobilia in communi dicendum eſt, quòd proculdubio poſſunt capere ex teſtamento, non tamen vt ſibi acquirant, ſed monaſterio, & in hoc nemo diſcrepat.

QVAESTIO XXX.

SVMMARIVM.

Monacho herede inſtituto an deferatur hereditas monaſterio ipſo iure.

Quæro,

QVAERO, pone, quòd monachus ſit hæres inſtitutus, nunquid hæreditas defertur monaſterio ipſo iure, an autem prius defertur monacho, & deinde mediante eius perſona defertur monaſterio? Vtilitas autem huius q. poteſt eſſe maxima, nam ex reſolutione huius articuli pendet deciſio multarum quæſtionum, puta ſi monachus ante aditam hæreditatem decedat, an illam tranſmittat ad monaſterium. Item an monacho inſtituto repudiante monaſterium præferatur ſubſtituto. Item an monaſterium, vel etiam ſolus Abbas poſſit adire, de quibus omnibus ſuis locis tractauimus. Scias ergo, quòd in hoc articulo magna fuit controuerſia inter canon. & legiſtas, nam communiter canon. tenent, quòd ipſo iure, & abſque aliquo facto ipſius monachi, hęreditas immediate deferatur monaſterio, vt dicit Corn. conſil. 272. in litera C, lib. 3. ſubdens, quòd hæc opin. debet præualere in foro canonico, Hanc etiam dicit eſſe communem opinio. Cano. Socin. conſilio 183. circa princ. lib. 2. & conſilio 245. num. 3. eod. volum. Curr. Iun. conſilio 48. num. 8. Ripa in l. prima, num. 150. ff. de vulg. Paris. in d. cap. in præſentia, numero 203. de probatio. Ex alia parte communiter legiſtæ tenent, quòd imò prius hęreditas deferatur monacho, & deinde ex perſona monachi acquiratur monaſterio, vt dicit Bertrand. conſil. 73. numero 3. lib. tertio, in ſecunda parte, Et hanc eſſe communem opin. legiſtarum atteſtatur Socin. in d. conſil. 183. circa princip. & conſilio 52. numero 19. libro quarto. Ripa in dicta l. prima, numero 150. Gulięl. de Benedic. in ſecunda parte repet. cap. Raynurius, fol. 25. numero 81. Purpurat. in l. fin. numero 191. C. de pactis, Hæc eſt ardua quæſtio. & ſatis periculoſa propter infinita argumenta, quæ hic inde adducuntur per Doctores. Propterea in tanto conflictu opinionum, credo, quòd iudex non erraret ſequendo in foro Cæſaris opinionem legiſtarum, & in foro canonico opi. canoniſtarum.

QVAEST. XXXI.

SVMMARIVM.

Filius naturalis an poſſit capere ex teſtamento.

Et an ſpurius, verſiculo, Sed quid dicendum.

Et an relictum factum ſpurio applicetur fiſco, verſic. Sed quid ſi pater.

Et quid ſi relictum ſit ab extraneo, verſic. Regulariter.

Et quid ſi relictum ſit à patre extraneo hæredi, qui deinde ſpurium inſtituat, an præſumatur factum in fraudem, verſic. Sed pone.

Et quid in ſpurio legitimato, verſic. Scias tamen.

Et quid ſi inſtituatur ſpurius ſub conditione ſi legitimabitur, verſ. Sed quæro.

QVæro, nunquid filius naturalis, vel ſpurius habeat teſtamenti factionem, intellige de paſſiua, an ſ. poſſit capere ex teſtamento, nam de actiua nulli dubium eſt, q. poteſt condere teſtamentum, & pro reſolutione, omittendo quid eſſet conſtitutum de iure digeſtorum, habemus text. expreſſum in auct. licet. C. de natural. lib. in qua videre potes, in quibus caſibus, & in quota parte poſſunt parentes filios naturales ſibi hæredes inſtituere, cuius quidem auct. diſpoſitio eſt in vſu, & ſeruatur, neque eſt correcta per diſpoſitionem. c. per venerabilem qui filij ſint legit, & ſic obſeruanda eſt etiam de iure canonico, vt latius dixi ſupra, lib. 2. §. filius.

Sed quid dicendum eſt de filio ſpurio, & ſic nato ex damnato coitu? Reſpond. quòd huic filio non poteſt pater in teſtamento aliquid relinquere, vt eſt tex. in d. auct. licet in fin. Niſi forte occaſione alimentorum. Tenetur enim pater huiuſmodi filios alere, etiam de iure ciuili vt dixi in d. §. filius.

Sed quid ſi pater habens filium ſpurium, illum in teſtamento hæredem inſtituat, vel aliquid ei relinquat? Reſpond. quod talis inſtitutio, & relictum nihil va-

let, & pro non ſcripto habetur, illud autem, quòd relictum erat ſpurio, nō applicatur fiſco, neque fiſcus illud aufert ab ipſo ſpurio, tanquam ab indigno, ſed defertur venientibus ab inteſtato, vel hæredibus inſtitutis, ſi qui extant. ita dicit Bart. in l. fin. num. 8. ff. de his quibus vt indignis, & in l. hæreditas, num. 1. C. de his quibus vt indignis, & eſt communis opinio, & concluſio Doctorum vbique, vt atteſtatur Alex. conſ. 74. nu. 6. lib. 3. & in l. ſi is qui, poſt nu. 3. ff. de vulg. Quam tamen intellige, vt procedat, quando eis palàm relictum eſt, ſecus autem ſi hęres, vel aliquis alius patri teſtanti fidem accommodauit, nam eo caſu fiſcus ab eo auferret, tanquā ab indigno, vt dixi infra, lib. 5. §. fin. q. 79. verſ. Quando hæres. Ratio autem differentiæ eſt, quia, quando relinquit filio ſpurio, relictum habetur penitus pro non ſcripto, ex quo ipſe ſpurius eſt prorſus incapax, & ſic fiſcus non habet à quo auferat, ſed quando relinquitur alteri, qui fidem accommodauit illud dādi filio ſpurio, ille quidem eſt capax, ſed q̄a fidem in fraudem accommodauit, fiſcus ob eo illud auferam, quam ab indigno.

Regulariter quidem tā ſpurius, quàm ipſius ſpurij pater habent teſtamenti factionem, præter quàm inter ipſos, nam pater ſpurij poteſt cuicunque in teſtamēto relinquere, præter quam ipſi filio ſpurio, & econuerſo filius ſpurius poteſt à quocunque excepto patre, ſibi in teſtamento relicta capere. Poterit igitur ab extraneis ſpurio relinqui, vel etiam inter viuos dari quocunque titulo, vt dicit gl. in auct. quib. mo. na. effi. ſui. §. vltima ſi quidem, in verbo, Participium, quam ſequuntur communiter Doctores, vt dicit Io. Garo. in l. 1. in textual. nu. 37. in fin. C. de ſec. nup.

Sed pone, ꝙ pater habens filium ſpurium, inſtituat aliquem extraneum hæredem, qui deinde moriens ipſum ſpurium hæredem in bonis ſibi ab eius patre relictis inſtituat, nunquid præſumentur hæc facta in fraudem, ita vt fiſcus ipſa bona ab eis auferre poſſit? Reſpon. quòd non, ita dicit Bart. in d. l. ſi is qui, num. 3. quem ſequuntur cōmuniter Doctores, vt dicit Alex. in ea l. ſi is qui. num. 6. Quod intellige, vt procedat, niſi aliquæ aliæ coniecturę fraudis concurrerent, puta, quia ille inſtitutus dum viueret ſemper permiſiſſet iſtum filium ſpurium huiuſmodi bona poſſidere, vel ſimiles.

Scias tamen, ꝙ hæc omnia intelligenda ſunt, vt procedant in filio ſpurio non legitimato, nam ſi eſſet legitimatus, vtiq; poſſet etiam à patre hæres inſtitui, & ei quocunque titulo relinqui. Quinimò ſi eſſet à patre in teſtamento præteritus, illud rumperet ad inſtar legitimi, vt dixi infra, q. 84. Et hoc quidem de plano procedit, quando eſt legitimatus, tempore quo à patre hæres inſtituitur. Sed quid ſi legitimetur poſt conditum teſtamentum, nunquid inſtitutio reconualeſcet? Reſpond. Aut fuit legitimatus viuo ipſo patre teſtatore, & tunc legitimatio retrotrahitur ad tempus teſtamenti, & conſequenter inſtitutio cōualidatur. Aut vero fuit legitimatus poſt mortem patris, & tunc legitimatio non retrotrahitur, & ſic inſtitutio non reconualeſcit, ita communiter tenetur, vt dicit Alex. in l. Gallus, §. inſtituens, poſt nu. 2. verſ. Si autem filius, Et hanc dicit eſſe communem opin. Gozad. conſil. 21. poſt num. 35. verſic. Ad quintum. Bene verum eſt, quòd ſi pater ipſe iuſſiſſet filium legitimari, crederem idem dicendum, quod ſi ipſo patre viuente legitimatus fuiſſet, ad quòd faciunt ea, quæ dixi ſupra, lib. 2. §. filius.

Sed quæro, nunquid poſſit pater filiū ſpurium inſtituere ſub conditione, ſi legitimabitur? Reſpond. quòd ſic, & talis inſtitutio valebit, ita tenent communiter Doctores, vt dicit Cagnol. in l. quandiu, poſt num. 3. ff. de reg. iur. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Bauer. inſtit. de hæred. inſtit. §. hæres, num 6. & ſeq. Iaſ. in d. l. Gallus, §. inſtituens, num. 5. & conſ. 117. col. pen. lib. 2. quem refert Io. Dilec. de Arte teſt. lib. 1. caut. vlt. nu. 15. Dec. cōſ. 176. poſt nu. 5. verſ. Et ſic ratio. Curt. Iun. conſ. 84. nu. 3. & ita quotidie ſeruatur.

Præterea quæro, an valeat ſtatutum diſponens, quòd pater poſſit inſtituere filium ſpurium, dixi ſupra lib. 1.

Quæſt.

QVAESTIO XXXII.

SVMMARIVM.

Pater an poſſit inſtituere nepotem legitimum, & naturalem natis ex filio ſpurio.
Et quid ſi illum inſtituat contemplatione filij, verſ. Scias tamen.
Et quid ſi habeat ſobolem legitimam, verſ. Item ſcias.

DICTVM eſt, q̄ pater non poteſt filium ſpurium hæredem inſtituere. Quæro, nunquid poſſit nepotem legitimum, & naturalem natū ex ipſo filio ſpurio ſibi hæredem inſtituere? Reſpond. quòd ſic, & eſt communis concluſio. vt dicit Corn. conſil. 1. col. 16. in litera F, libro 3. Berous, q. 127. circa princ. Ceſſat enim in eo macula natalium, & licet radix ſit infecta, debet potius attendi cauſa immediata, quàm mediata.

Scias tamen in primis, quòd hæc concluſio non ita abſolute procedit, vt ſcilicet liceat auo indiſtincte huiuſmodi nepotem ex filio ſpurio inſtituere, ſed diſtinguendi ſunt tres caſus, ſecundum Bart. in d. l. Gallus. §. quod ſi is. Aut enim certum eſt, q̄ auus inſtituit iſtum nepotem contemplatione filij ſui ſpurij, vt ſcilicet filius ipſe ſentiat aliquod commodum ex tali inſtitutione, puta vſusfructus, vel huiuſmodi, & talis inſtitutio corruit, & in hoc nemo dubitat. Aut vero certum eſt, quòd illum inſtituit non contemplatione filij ſpurij, puta, quia ipſe filius iam ſit præmortuus, vel quia auus expreſſe cauerit in teſtamento, vt nihil ex ipſa inſtitutione filio ſpurio acquiratur, neque etiā quò ad vſumfructum, & eo caſu valet inſtitutio. Aut ſumus in dubio, quia ſcilicet non apparet, an contemplatione filij fuerit inſtitutus, vel non; & tunc pariter valet inſtitutio, & iſta eſt cōis concluſio, vt atteſtatur Iaſ. in d. §. q̄ ſi is, nu. 27. & ſeq. In dubio enim ſemper fauendum eſt teſtamento, & ſumenda eſt etiam præſumptio, propter quàm delictum excludatur.

Item ſcias, quòd hæc concluſio, quòd auus poſſit nepotem legitimum ex filio ſpurio hæredem inſtituere, de plano procedit, quando ipſe auus aliam ſobolem legitimam non habet, & ita eſſe cōmunem opin. atteſtatur Alex. in d. §. quod ſi is, num. 7. Corn. conſ. 25. col. 1. lib. 1. Dec. conſ. 462. nu. 17. & ſeq. Sed quid ſi extet aui ſoboles legitima? Reſp. q̄ extante ſobole legitima non poteſt auus plus relinquere tali nepoti legitimo nato ex filio ſpurio, quam potuiſſet relinquere ip ſi filio ſpurio eius patri. ita tenuit gl. fin. in l. fin. C. de nat. liber. arg. illius legis, quæ in nepotibus ex filijs naturalibus ita diſtinguit, & hanc opin. dicit eſſe communem Alex. conſ. 74. poſt nu. 5. lib. 3. Iaſ. in l. hæreditas, nu. 8. C. de his quib. vt indig. Bertran. conſ. 277. nu. 1. lib. 3. in 2. parte. Apoſtil. ad Alex. in d. conſ. 74. ſub num. 1. Licet ſuper hoc articulo Doctores varia ſcripſerint, hęc tamen opin. tanquam verior, & æquior tenenda eſſet in practica, Semper enim fauere debemus legitimæ ſoboli, potius quam illegitimæ, vt homines ab illicito concubitu, quantum fieri poteſt retrahantur.

QVAEST. XXXIII.

SVMMARIVM.

Prodigus an poſſit teſtari.
Vaſallus an poſſit de feudo teſtari, verſic. Item quæro Remiſſiue.

QVæro, nunquid prodigus poſſit teſtari? Reſp. quòd ante quam ſit illi interdicta per iudicem adminiſtratio bonorum, poterit teſtari, & eius teſtamentum valebit. Ita dicit gl. 1. in l. is cui lege in princ. in 2. exemplo, ff. de teſta. & illa gl. communiter approbatur, vt dicit Aret. in d. l. is cui, col. 2. verſ. In gl. poſita.

Item quæro, nunquid vaſallus poſſit de feudo teſtari, dixi infra lib. 4. §. feudum, q. 40.

QVAEST. XXXIIII.

SVMMARIVM.

INhabiles ad teſtandum an poſſint teſtari ad pias cauſas.

Inteſtabiles actiue, ſcilicet qui non poſſunt condere teſtamentum, an etiam ſint inteſtabiles paſſiue, vt ſcilicet non poſſint capere ex teſtamento, verſiculo, Item quæro.

Et quid ſi princeps concedat alicui facultatem teſtandi, an ille poterit teſtari non ſeruatis ſolemnitatibus à iure requiſitis, verſic. In propoſito.

QVæro, nunquid illæ perſonæ, quę alias ſunt inhabiles ad teſtandū, poſſint teſtari ad pias cauſas? Dixi ſupra, quæſt. 5.

Item quæro, nunquid perſonæ, quæ ſunt inteſtabiles actiue, ſcilicet, quæ non poſſunt facere teſtamentum, ſint etiam inteſtabiles paſſiue, ita vt neque poſſint capere ex teſtamento? Reſpon. In hoc eſt diſtinguendum, nam aut quis eſt prohibitus teſtari propter aliquod crimen commiſſum, vt eſt hæreticus, & talis non poteſt capere teſtamento, Aut eſt prohibitus teſtari propter aliquem defectum, qui non cadit in crimen, vt eſt pupillus, mutus, & huiuſmodi, & non prohibetur capere ex teſtamento, ita tenet gloſ. in l. is cui. § primo in gloſ. fi. in fin. ff. de teſta. quam approbant Doct. communiter omnes, vt dicit Aret. in eod. §. 1. col. fin. verſic. in gloſ. vltima.

In propoſito huius materiæ quæro, ſi princeps concedat alicui facultatem, teſtādi, nunquid iſte poterit teſtari non ſeruata ſolemnitate à iure requiſita? Reſpon. Aut ille cui princeps concedit facultatem teſtandi, eſt aliàs de iure communi inhabilis ad teſtandum, & tunc talis facultas intelligitur ſeruata ſolemnitate iuris communis. Aut vero talis facultas eſt conceſſa alicui, qui ſit habilis ad teſtandum, & hoc caſu, vt conceſſio aliquid operetur, intelligitur abſque ſolemnitatibus iuris communis. ita diſtinguit gl. in l. ſi quando in gl. 1. C. de inoffic. teſta. & dicit Alber. in d. l. ſi quando in fine principij, q; hæc opinio, & diſtinctio communiter tenetur, & ſeruatur. Dicit etiam Dec. in l. eunuchis, poſt num. 15. C. qui teſtam. face. poſſ. quòd eam gloſ. communiter Doctores ſequuntur.

QVAEST. XXXV.

SVMMARIVM.

INſtitutio hæredis in teſtamento neceſſario requiritur.

Et an ſufficiat tacita, verſic. In primis igitur.

Et an valeat teſtamentum ſecundum conſilium Galli Aquilij, verſic. Hinc infertur.

VIdimus, quibus perſonis permiſſum ſit facere teſtamentum, & quæ perſonæ ex teſtamento capere poſſint. Nunc eſt videndum, quæ in teſtamento ipſo requirantur, & in hoc ſcire debes, quòd ex his, quæ de iure in teſtamentis requiruntur, Aliqua ſunt, quæ reſpiciunt formam ſubſtantialem ipſius teſtamenti, vt eſt inſtitutio hæredis, Aliqua reſpiciunt formam probatoriam, vt ſunt rogitus teſtium, ac notarij, publicatio teſtamenti, & huiuſmodi, de quibus omnibus ſigillatim videamus.

In primis igitur inſtitutio hæredis eſt caput teſtamenti, §. autem hæredis, Inſti. de legatis, neq; ſine ipſa dici poteſt eſſe teſtamentum, & conſequenter, illa deficiente, teſtamentum ipſum corruit, vt de his omnibus ſunt iura vulgatiſſima. Scias autem, quòd duplex eſt inſtitutio hæredis, Expreſſa ſcilicet & tacita, Expreſſa eſt, quando teſtator nominatim dicit, Titium hæredē inſtituo. Tacita vero, puta, ſi teſtator dicat, Si ille, qui ab inteſtato mihi ſucceſſurus eſt, nolit eſſe hæres, ſubſtituo Caium. Nam hoc caſu videtur tacitè teſtator inſtituiſſe, eum qui erat illi ab

inteſtato ſucceſſurus. Quæro nunc, an iſta tacita inſtitutio ſufficiat ad validitatem teſtamenti? Reſpon. Aut ille, qui eſt tacite inſtitutus, erat perſona, quæ de neceſſitate iuris non debebat inſtitui, vel exhæredari, ſed erat extraneus, & tunc ſufficit huiuſmodi tacita inſtitutio ad validitatem teſtamenti, & ſubſtitutionis, & in hoc conſentiunt omnes Doctores, vt dicit Guliel. de Benedic. in 2. parte repet. c. Raynutius, fol. 4. num. 23. Aut vero ille erat filius, vel alius, qui de neceſſitate debebat inſtitui, vel exhæredari, & hoc caſu non ſufficit, quòd ſit eo modo tacite inſtitutus, ſed requiritur, quòd ſit nominatim, & expreſſe inſtitutus, & hæc eſt communis opinio, vt atteſtatur Guliel. de Benedic. in loco preallegato, num. 23. & ſeq. Ratio autem differentiæ eſt, nam licet vtroque caſu videatur teſtator tacite inſtituiſſe eum, quem poſuit in conditione, tamen in ſecundo caſu hæc tacita inſtitutio non ſufficit, ex quo pro forma traditum eſt à lege, quòd filius nominatim inſtituatur, vel exhęredatur, quę non poteſt per æquipollens adimpleri.

Hinc infertur, ꝙ non valet teſtamentum conditum ſecundum conſilium Galli Aquili, ſcilicet per illa verba, ſi filius meus me viuo morietur, nepotem inſtituo, quia neceſſaria erat inſtitutio filij expreſſa, & hæc eſt communis opinio. quidquid dixerit Bart. in l. Gallus in prin. nu. 5. & illam communẽ eſſe atteſtatur Alex. conſ. 108. poſt nu. 4. verſ. prædictis etiam lib. primo, quod eſt in ea parte duplicatum in conſ. 109. nu. 7. lib. 2. Idem Alex. conſil. 185. poſt num. 17. verſic. nec ob. quod not. lib. 2. & conſil. 199. poſt nu. 12. eo. vol. quem refert Apoſtil. ad Bart. in l. Gallus in prin. ſub nu. 5. Idem affirmant ſcribentes in d. l. Gallus in prin. & in ſpecie Alex. poſt nu. 6. verſic. ex prædictis, & Claud. poſt num. 10. & Iaſ. num. 44.

QVAEST. XXXVI.

SVMMARIVM.

1 *Nſtitutio heredis debet eſſe certa.*

Et quid ſi non ſit ſpecialiter expreſſa perſona heredis, ſed veniat certificanda per aliam cedulam, vel ſcripturam, verſic. Sed quid ſi teſtator.

AD hoc autem, vt inſtitutio valeat, plura requiruntur, primo ſcilicet, quòd ſit certa. Item, ꝙ ore proprio exprimatur. Item ꝙ ſit Iuſta, & intelligo iuſtam, quia ſi teſtator habet filium, tenetur illum inſtituere, &c. Dixi ergo in primis. quòd debet inſtitutio eſſe certa, quia niſi perſona eius, qui hæres inſtituitur, ſit certa, teſtamentum ipſum corruit. l. quoties. §. hæres, ff. de hæred. inſt. cum ſimil. Quod tamen intellige ſecundum doctrinam Bart. in l. quidam relegatus, num. 3. ff. de reb. dub. quam dicit eſſe communem Paris. conſil. 3. num. 12. & 15. lib. 3.

Sed quid ſi teſtator certum hęredem in teſtamento ſuo nominatim non expreſſerit, illum tamen deſignauerit per relationem ad aliam cedulam, vel ſcripturam, in qua ſit ipſius hæredis nomen expreſſum, ita tamen, ꝙ illius perſona veniat ſolum poſt teſtatoris mortem certificanda? Certe talis inſtitutio ſuſtinebitur, & ad hoc allegatur Bar. in l. ſi ita ſcripſero, ff. de cõd. & demonſtra. Sed aduertendum eſt, quia Bart. ibi loquitur in legatis, & relictis particularibus, & in illis doctrina Bar. eſt cõmuniter approbata, vt dixi ſupra, §. legatum, & atteſtatur etiam Iaſ. in l. certum, poſt nu. 1. ff. ſi cer. peta. Qui ſubdit cõtrarium eſſe tenendum in hæredis inſtitutione, & ad hoc ponderat Bart. in l. fi. in fi. C. de fideicomm. & dicit, ꝙ opin. Bar. ibi eſt communis. Sed quidquid dicat Iaſ. doctores magis cõiter idem ſentiunt etiam in inſtitutione hęredis vniuerſalis, vt dixi ſupra, q. 4. verſ. Sed pone, & hanc opin. ꝙ valeat huiuſmodi inſtitutio implicite facta per relationem ad aliam cedulam, dicit eſſe communem Paris. conſ. 19. nu. 13. lib. 3. vbi etiam dicit ita communiter ſeruari Natta in repet. auct. ꝙ ſine, nu. 26. C. de teſta. Iudicio meo negari non poteſt, quin hæc opinio in puncto iuris non modicã patiatur difficultatẽ, nihilominus propter auctoritatem doctorum illam tenẽtium,

& ſtante etiam communi obſeruantia, non eſſet ab ea in practica recedendum. Illam tamen intellige, vt procedat modo liquide conſtet illam cedulam, vel ſcripturam, quæ exhibetur, eſſe illam ad quam teſtator ſe retulit, aliàs diſpoſitio eſſet penitus nulla; ita dicit Bar. in d.l. ſi ita ſcripſero, & ita omnes vno ore concludunt, vt dicit Paris. in allegato conſil. 19 num. 26. Vide quæ dixi in d. quæſt. 3. verſic. Sed pone.

QVAEST. XXXVII.

SVMMARIVM.

Teſtator debet hæredem ore proprio nominare.

Et quid ſi notarius nominet ipſe hæredem, & interroget teſtatorem, qui reſpondeat, quòd ſic, verſic. Sed quid ſi notarius.

Et quid ſi id fiat ab alio quam à notario, verſic. Et licet Bald.

Et quid ſi notarius teſtatorem, non ſpecialiter de hærede ipſo, ſed de toto teſtamento interroget, verſic. Hanc etiam.

Et quid ſi teſtator articulate loqui non poſſit, verſic. Scias ergo.

Et quid ſi talis interrogatio fiat à perſona ſuſpecta, verſic. Item ſcias.

Et quid ſi huiuſmodi teſtamentum ſcriptum ſit iniuſſu teſtatoris, verſic. Tertio, ſcias.

Et quid ſi teſtator prius aliud teſtamentum validum confeciſſet, verſic. Quarto, ſcias.

DICEBAM etiam institutione hæredis requiri, quod teſtator ipſum hæredem ſuo ore proprio nominet, & de hoc eſt tex. in l. hæredes palam in prin. ff. de teſtam.

Sed quid ſi notarius, aut aliquis alius ex aſtantibus tempore teſtamenti exprimat nomen hæredis, & ipſe teſtator verbis profiteatur ſe agnoſcere, nunquid valebit inſtitutio? Reſpon. Alber. Papien. tenuit quod non, ſed quòd omnino requiratur, quòd teſtator ore proprio nominet ipſum hæredem. Contrariam vero ſententiam ſcilicet, quòd imò talis inſtitutio valeat, tenet gloſ. vulgata, quæ ad hoc quotidie allegatur in l. iubemus, in verbo quemadmodum. C. de teſta. & ideo ſi quis interroget teſtatorem hoc modo, vis inſtituere hæredem Titium, & ipſe reſpondeat illius interrogationi, quòd ſic, ſuſtinebitur teſtamentum, perinde ac ſi teſtator ore proprio hæredem ipſum nominaſſet, & illam gl. dicit eſſe communiter approbatam Afflic. Deciſ. 143. num. 3. & ita cõiter teneri affirmat Soc. conſil. 20. poſt nu. 5. lib. 4. Hanc etiam opi. eſſe communem atteſtantur ſcribentes in d.l. iubemus, & in ſpecie Fulg. qui dicit, quòd ita communiter tenetur, relatus per Corn. conſil. 261. in littera P. lib. 4. & Alexand. num. 9. & Iaſ. nu. 10. qui etiam refert Ang. ibi dicentem, quòd hæc communis opin. approbatur in iudicijs, & in ſcholis, licet Ang. in libro meo hoc non dicat, Alex. conſil. 12 poſt num. 6. lib. primo, & conſil. 33. num. 1. & ſeq. lib. 3. & conſil. 47. nu. 7. lib. 2. Imola in c. cum tibi, num. 3. de teſtam. quem refert Corn. conſil. 73. in littera H, lib. 1. Corn. conſ. 257. circa fi. lib. 1. Bald. Nouel. in l. 1. §. ſi quis ita, ff. de verb. obliga. quem refert Apoſtil. ad Alex. in d. l. iubemus, ſub num. 9. Iaſ. conſil. 124. in fi. lib. primo. Dec. conſil. 489. poſt num. 3. verſic. Et in caſu. Ruin. conſil. 12. num. 9. & num. 12. lib. 2. Bertrand. conſil. 212. poſt num. 17. lib. 1. in ſecunda parte, Bauer. inſt. de teſtamen. in princ. num. 64. & ſeq. Socin. Iun. conſil. 144. num. 13. lib. 2. & conſil. 178. numero 16. eo. vol. & conſil. 183. num. 26. eo. vol. Boër. deciſ. 35. numero 6. Crauetta, conſil. 117. numero 1. D. Bellon. Præceptor meus in inſtitutionibus, & deinde Mediolani. Senator conſil. 62. num. 8. 10. Dilec. de arte teſtandi tit. 4. caut. 2. num. 1. & ita obſeruari atteſtatur Bart. in d. l. hæredes palam, in fine principij.

Et licet Bald. in d. l. iubemus, num. 6. in fi. voluerit reſtringere hanc opin. gloſ. & communem, vt ſolummodo procedat, quando ille, qui interrogat, eſt ipſe notarius,

rius, qui de teſtamento debet eſſe rogatus, & aliqui etiam ex præallegatis doctoribus referant gloſ.ipſam loqui in tabellione. Alij vero dicant, quòd gl. primo generaliter loquitur, deinde ſubdit maxime, ſi ſit tabellio, tamen in libro meo illa gl. nullam mentionem facit de tabellione, & iudicio meo magis communis intentio doctorum eſt, quòd illa deciſio gl. indiſtincte procedat, ſiue interrogans ſit notarius, ſiue quicunq; alius, & ita plures ex doctoribus, ſupra allegatis indiſtincte affirmant illam eſſe communem, & multi etiam idem atteſtantur, conſulentes in caſibus, in quibus teſtator non fuerat interrogatus à tabellione, ſed ab alio extrano, & in ſpecie Ruin. conſ. 2.num.8.lib.2.& quòd circumſcriptis his qui loquuntur in notario interrogante, ſit etiam longe magis communis opin. tenentium generaliter, tam in alio interrogante, quam in notario, atteſtatur, Corn.conſ.77. in litera D, lib.4.

Hanc etiam concluſionem nonnulli extendunt vt procedat, non modo ſi notarius ſpecialiter de ipſo hærede tantum teſtatorem interrogauerit, ſed etiam ſi totum teſtamentum in ſcripturam redactũ teſtatori legat, & deinde teſtatorem generaliter interrogauerit, an ita teſtari velit. Et ita loquitur Aret.inſti.de teſta.in prin. poſt num.15. verſic. Nota iſtam, vbi dicit, quòd ita tenent communiter Doct. quem refert Gratus conſil.30. num.20. lib.2.

Sed certe licet forte propter auctoritatem tot doctorum difficile eſſet in practica obtinere contra opi.illius gl. Mihi (vt verum fatear) Illa nunquam placuit, quia negari non poteſt, quin eam tenendo ſit aperta via fraudibus, & aliquando dicebã maxime è repub.futurum, ſi Cæſarea conſtitutione caueretur, ne huiuſmodi teſtamentis, quæ ab infirmis ad alterius interrogationem conficiuntur, aliqua fides adhiberetur, niſi teſtator ſaltem per tres dies in bono ſenſu poſt tale teſtm̃ conditum ſuperuixiſſet, nam ſæpenumero ab infirmis ferè ſtatim morituris ſolent talia teſtamenta extorqueri, vt ego aliquando in facto contigiſſe intellexi, & ideo de facili, ſi caſus cõtingeret, recederem ab illa opin.ram iudicando, quam conſulendo.

Scias ergo in primis, quòd iſta concluſio gl. quæ habet, quòd teſtamentum, & inſtitutio valet, quando teſtator alio interrogante, an velit talem inſtituere, reſpondet, quòd ſic, reſtringenda eſt, vt procedat, modo teſtator ipſe non ſit adeo oppreſſus morte, quòd articulare loqui non poſſit, ſed habeat adhuc bonum ſenſum, & bonam memoriam, aliàs ſecus, & ita loquuntur omnes doctores ſupra allegati, vt per te videre poteris, & in hoc nemo dubitat.

Item ſcias, ꝙ dicta concluſio non procedit, vbi talis interrogatio fieret à perſona ſuſpecta, ei qui eſt in vltimo mortis articulo conſtitutus, nam eo caſu, attenta qualitate interrogantis, & ſtatu interrogati, reſultat vehemẽs ſuſpicio, ꝙ teſtator potius ad ſuggeſtionem, & importunitatem illius ita reſpõderit, quàm ꝙ talis eſſet eius voluntas, & ita hoc caſu ſequẽda eſſet opin. Alber.Papi. quam his duobus concurrentibus dicit eſſe magis communem Socin.Iun. in d.conſ.183. nu.27.& ſeq.lib.2. vbi etiam refert Guliel. Ponta. idem atteſtantem in l.1 §. ſi quis ita, col. 6.verſ. Limitatur tamen, ff.de verb. obl.

Tertio ſcias, quòd illa gl. & communis opin. reſtringenda eſt, vt procedat, quando teſtator prius expoſuerat voluntatem ſuam notario, qui eam redigit in ſcriptis, poſtea redit ad teſtatorem, & illa lecta eum interrogat, an velit ita teſtari, nam eo caſu ſi reſponderit, quòd ſic, vtique valet, quod geſtum eſt, & hanc dicit eſſe communem declarationem, & limitationem Bello.conſil.74.num.14. Sed ſi quis iniuſſu teſtatoris teſtamentum aliquod ordinauerit, & poſtea coram ipſo, & etiam coram teſtibus lecto tali teſtamento interroget teſtatorem, an ita velit, & teſtator reſpondeat, quòd ſic, tale teſtamentum nihil penitus valebit, & ita cõmuniter tenetur, vt dicit Bertran. conſil.194.numero 3.lib.3. in ſecunda parte. Socin. Iun. in d. conſil.183. num. 32. & licet Alex. in d. l. iubemus, & Dec. in d. conſil. 489. & alij etiam ſuperius alleg. in verſic. Sed quid ſi notarius, aſſerant

hanc opin. quæ dicitur fuiſſe Alber. Pap. eſſe communiter reprobatam, illud tamē non eſt verum, niſi quatenus ipſe Alber. volebat ſimpliciter, & abſolute, quòd teſtator infirmitate grauatus non poſſet ad alterius interrogationē teſtari, hoc enim repugnabat opin. gloſ. in d. l. iubemus, quæ proculdubio eſt magis communiter approbata. vt ſuperius dixi, ſed quatenus volebat opus eſſe, quòd ante interrogationem appareret teſtatorem ita voluiſſe teſtari, certe opin. Alber. eſt magis communis, magis æqua, & magis tuta. & ideo his duobus concurrentibus. ſ. quòd teſtator ſic valde infirmitate grauatus, & quòd non conſtet teſtatorem habuiſſe prius animam ita teſtandi, non eſſet ab ea recedendum, & ita ſecundum iſtam opi. in facti contingentia iudicauit ſenatus in cauſa Illuſtr. D. Marliani.

Quarto ſcias, ꝙ ſi teſtator iam aliud teſtamentum validum, & ſolemne confeciſſet deinde faciat ſecundum ad alterius interrogationem, per hoc poſterius illud primum non reuocatur, ita tenuit Paul. de Caſtro, conſil. 155. in fi. lib. 1. & hæc limitatio eſt magis communiter recepta, vt atteſtatur Soc. Iun. in allegato, conſil. 183. num. 34 & licet iſtæ limitationes videantur fere deſtruere ipſam concluſionem gloſ. & communem, ego tamen eas conſulendo, & iudicando ſequerer intrepide, & alijs ſequendas conſulerem, vt quantum fieri poteſt, malitijs hominum, & fraudibus occurratur.

QVAEST. XXXVIII.

SVMMARIVM.

Hodie legitima filio relinqui debet titulo inſtitutionis.

Et quid de iure digeſtorum, & codicis, verſic. Et hæc quidem.

Et quid de iure canonico, verſic. Hæc etiam.

Et quid in teſtamento inter liberos, verſic. Sed quid in teſtamento. Remiſſiue.

Et quid in teſtamento condito ad pias cauſas, verſic. Item quid. Remiſſiue.

Et quid in teſtamento condito ab eo qui vult ingredi religionem, verſic. Item quæro.

Et quid in legitima quæ relinquitur filiæ fœminæ, verſic. Sed quid in filia.

Et quid in legitima aſcendentium, verſic. Sed quæro.

Et quid ſi quantitas legitimæ ſit alterata ex diſpoſitione ſtatuti, verſ. Sed pone.

Et quid ſi pater dicat, relinquo filio meo centum, an cenſeantur relicta titulo inſtitutionis, verſic. Quid vero.

Et quid ſi dicat, relinquo centum pro legitima, vel falcidia, verſic. Sed quid ſi dicat.

Et quid ſi teſtator dicat, relinquo filiæ meæ centum pro dote, verſ. Quid autem.

Et quid ſi pater adijciat, quòd nihil vltra petere poſſit, verſ. Præterea quæro.

Et quid ſi teſtator iuſſerit teſtamentum extendi ad dictamen ſapientis, nunquid poterunt addi illa verba titulo, vel iure inſtitutionis, verſ. Vlterius quæro.

DIxi etiam, quòd inſtitutio debet eſſe iuſte, non. n. ſufficit in teſtamento aliquem eſſe inſtitutum, ad hoc vt teſtamētum ipſum valeat, ſed requiritur, ꝙ ſi quis de iure eſt inſtituendus, inſtituatur, aliàs teſtamentum eſt nullum, Et poſui exemplum in filio, qui de iuris neceſſitate debet inſtitui, vel exhæredari, & ideo ſi ſit præteritus, teſtamentum eſt nullum, vt dixi infra, quæſt. 42. in princ. & eſt communis cōcluſio, vt dicit Cur. Iun. in auct. ex cauſa, num. 52. C. de lib. præte. Et aduerte, quia de iure nouiſſimo, ad hoc vt filius non dicatur præteritus non ſufficit, quòd de eo in teſtamento ſit facta mentio, etiam ſi pater ei aliquid relinquat, quod ſit pluſquam legitima illi debita, ſed requiritur, quòd ſit ei relictum titulo honorabili inſtitutionis, tex. eſt in §. aliud quoque capitulum, in auct. vt cum de appel. cognoſ. & licet gl. in l. ſcimus, §. cum autem in verbo, Celebrari. C. de inoff. teſt. tenuerit, quòd ſufficiat ſi filius ſit honoratus per viam fideicommiſſi, tamen contrarium tenent communiter Doct. & illam

illam gl. eſſe communiter reprobatam atteſtatur Alex. in l.inter cetera in princ. num.2.in fi.ff.de lib.& poſth. & ſic facienda eſt concluſio, quòd omnino, ad hoc vt teſtamentum valeat, requiritur, ꝙ filio relinquatur legitima titulo inſtitutionis, alias teſtamentum eſſet nullum, & ſic filius ſuccederet patri ab inteſtato, & ita tenent omnes indifferenter, vt dicit Iaſ.in auct.nouiſſima, num.13. C. de inof.teſt. Hanc etiam concluſionem dicit eſſe communem Alex.in d.l.inter cetera in princ. poſt num.2.verſ.ſed ſuſtinendo, Picus in repet.l.in quartam, poſt num.50.verſic. Quarta eſt concluſio, ff. ad Treb. Bertr. conſil.19.col.1.lib.3.in ſecunda parte, & conſil.65.num.1.eo.volum.& conſ.233. poſt num.1.eod.volum.

Neque credas, ꝙ hæc diſpoſitio iuris in fauorem filiorum ſit prorſus inutilis, nam ſi filius fuerit in re certa etiam minima inſtitutus, proculdubio ſi cohæres vniuerſalis repudiauerit, tota hæreditas accreſcet ipſi filio inſtituto in re certa. Quod tamen ſecus eſſet, ſi non titulo inſtitutionis, ſed titulo legati, aut fideicommiſſi, aut alio particulari titulo aliqd ei relictũ fuiſſet, vt dixi ſupra, §.inſtitutio. Item eſt vtilis, quia inſtitutus capit propria auctoritate, non autem legatarius, Item quia hæres ſcriptus poteſt intentare remedium l.fin. C. de edic.di.adr.toll.& petere ſe mitti in poſſeſſionem, non autem legatarius, &c.

Et hęc quidem concluſio de plano procedit de iure nouiſſimo, per text. in d.§. aliud quoq;, & ita loquuntur doct.ꝑ me ſupra allegati, Sed quid de iure digeſtoꝝ? Rñ.ꝙ etiam de iure digeſtorum legitima erat filio relinquẽda titulo inſtitutionis, & hæc eſt cõis opin. vt dicit Gul. de Bened.in 2.parte repet.c.Rayn. fol.184.nu.15.Iac.de Nigris in repet.rubr.ff.de leg.1.poſt num.17.verſ.vltra alios. De iure autem Codicis eſt expeditum, ꝙ ſufficiebat filium honorari quocunq; relicti titulo, text. eſt expreſſus in l.omnimodo. C.de inoff. teſt. & in hoc nemo dubitat. Sed quidquid ſit, poſtquam habemus certam diſpoſitionem iuris nouiſſimi, fruſtratorium eſt in huiuſmodi quęſtionib. tempus conterere.

Hæc etiam concluſio de plano procedit ſecundum ius ciuile, eſt.n.de hoc text. expreſſus in d.§.aliud quoq;, & ita cõmuniter teneri atteſtatur Imol. in d.c.Rayn. poſt num.51.verſ.Sed quidquid, & in hoc modica eſt controuerſia inter Doctores. Sed quid dicendum de iure canonico, nũquid ẽt illo iure neceſſe eſt, vt legitima filio relinquatur titulo inſtitutionis? Reſpond. in hoc variæ fuerunt opin. inter doct.nam Hoſt. in c. Rayn.tenuit, ꝙ de iure canonico, ſufficeret legitimam relinqui quocunque titulo, & hanc opin.dicit eſſe communem Alex. in d.l.inter cetera in prin.num.6. quem refert Politus in repet. l.filium quem habentem, nu.145.in fin.C.famil.herc. & Ruin.conſ.11.num.2.lib.2. Contrariam aũt opin.ſ.ꝙ imò ẽt de iure canonico requiratur, ꝙ legitima filio relinquaĩ titulo inſtitutionis tenuerunt gl.in d.c.Rayn.in verbo, Relinquẽs & in c.ſi pater in verbo, Inſtituit, de teſt. in ſexto, quas dicit eſſe communiter approbatas, idem Alex. ſibi ipſi contrarius conſ.70.num.6.lib.2. Hanc etiam opin. dicit communiter teneri Imol. in d. cap. Rayn.poſt nu.51.verſ.Sed dubium, & illã dicit eſſe communem Iaſ.in d.auct.nouiſſima, num.31. & in rubr. ff. ſolut. matr. poſt num.32.Boër.deciſ.267.num.1.Berous in d.c.Raynutius, num.38. & ſequ. Ioan.Dilect.de arte teſtandi, tit.3.caut.1. poſt num.1.Probus in Apoſtil.ad Io.Monã.in c.ſi pater, num.25.de teſtam.in ſexto, Ex quo enim boc de iure ciuili eſt deciſum, non eſt inducenda diſcrepantia inter ius canonicum, & ciuile, vbi expreſſe id cautum in iure non reperitur, & licet forte contraria opin.magis conueniat æquitati iuris canonici, tamen propter auctoritatem Doctorum tenentium hanc ſecundam opin. non eſſet ab ea conſulendo, aut iudicando recedendum.

Sed quid in teſtamento inter liberos, nunquid erit etiam neceſſarium, vt filij ſit honorati titulo inſtitutionis dixi ſupra q. 8. verſ. Sed pone.

Item quid in teſtamenro condito ad pias cauſas.dixi ſupra q.6.verſic. Sexto, infertur.

Item

NAZ. ROMA EMANUELE

Item quæro, quid in eo, qui teſtatur volens ingredi religionem, nunquid etiã in eius teſtamento requiritur titulus inſtitutionis, ad hoc vt teſtamentũ ipſum valeat? Reſpond. Aut quæris, an requiratur, ꝙ aliquid relinquat titulo inſtitutionis monaſterio, in quod ingredi vult, & vide quæ dixi ſupra quæſt. 28. verſ. vt vero. Aut quæris, an requiratur, quòd aliquid relinquat filijs titulo inſtitutionis, & dico quòd non, ſed ſufficit, quòd relinquat quocunq; titulo, & filij nihilominus habebunt ſuam legitimam ita tenet Bart. in auctent. ſi qua mulier, num. 7. & ſeq. C. de de ſacroſanct. Eccleſ. & eſt communis, opin. vt dicit Claud. in d. l. inter cetera num. 12. & ſequen. Nam teſtamentum eius, qui vult ingredi religionem, nô ſubiacet diſpoſitioni iuris communis, vt dixi in allegata q. 28. verſ. In primo, & verſ. Sed nunquid.

Sed quid in filia fœmina, nunquid etiã in illa locum habebit concluſio, vt ſcilicet de neceſſitate etiam illi ſit relinquenda legitima titulo inſtitutionis? Reſpon. quòd ſic, & de hoc non eſt dubitandum, poſtquam a lege ſublata eſt in ſucceſſionibus omnis differentia ſexus, l. maximũ vitium. C. de lib. præter. Ideo eius præteritione pariter vitiatur teſtamentum, ſicut præteritione filij maſculi, vt dixi infra q. 42. verſ. Item quæro.

Sed quæro, tu ſcis, ꝙ iure hodierno, ita eſt aucta legitima aſcendentium, vt legitima deſcendentium, vt dixi ſupra hoc eo. lib. §. legitima, Nunquid etiam huiuſmodi legitima aſcendentium erit pariter relinquenda titulo inſtitutionis, ſicut legitima deſcendentium? Reſpond. Bart. in d. auct. nouiſſima, num. 4. C. de inofficio teſt. tenuit, quòd non, Sed contrarium tenent omnes Doctores, ſcilicet, quòd imò ſit etiam aſcendentibus relinquenda legitima titulo inſtitutionis, & hanc opin. contra Bart. eſſe communem atteſtatur Ant. de Butr. conſil. 15. num. 2. Alex. in l. 1. poſt nu. 4. C. de bonor. poſſeſſ. ſecundum tabulas, Dec. in d. l. prima, num. 8. C. de bonorum poſſeſſ. ſecundum tabul. Iaſ. in d. auct. nouiſſima, num. 37. vbi dicit, quòd in hac opin. Bart. eſt ſolus, & miratur, ꝙ ex tam frequenti caterua legiſtarum, & Canon. Bar. nullum amicum inuenerit, qui tenuerit cum eo, Guliel. de Benedic. in prima parte repet. cap. Raynutius fol. 206. num. 249. & ſequen. Bertrand. conſil. 34. num. 6. & 7. lib. 1. in 2. parte, & conſ. 43. poſt num. 1. lib. 3. in 2. parte. Socin. Iunior. conſ. 64. num. 1. lib. 2. Ioan. Dilectus de arte teſtandi, titulo 3. cautela prima, num. 1. pro qua facit tex. in d. §. aliud quoq;, dum vult ea quæ in filijs conſtituta ſunt, etiam in parentibus locum habere, & in practica nefas eſſet conſulendo, aut iudicando ab hac opin. recedere.

Sed pone, ꝙ in ciuitas adſit ſtatutum loquens de legitima, & aliter circa ipſam diſponens, quam ſit à iure communi diſpoſitum, nunquid etiam huiuſmodi legitima, ita alterata, erat titulo inſtitutionis relinquenda? Reſpond. Bald. in l. maximum vitium, poſt nu. 15. C. de liber. præter. tenuit, ꝙ non, Sed illud dictum Baldi, cômuniter reprehenditur, vt dicit Claud. in d. l. inter cetera, num. 17. Polit. in repet. l. filium quem habentem, num. 154. C. fam. hercis. Non enim eſt, ita de facili inducenda correctio iuris communis, præter id quòd à ſtatuentibus expreſſum eſt.

Sed nunquid tota, & integra legitima eſt de neceſſitate filio relinquenda titulo inſtitutionis? Reſpon. quòd non, ſed ſufficit, quòd aliqua res, quæcunque illa ſit, relinquatur titulo inſtitutionis, ſatis. n. eſt, quod in aliqua re, vel minima, filius ſit honoratus illo titulo inſtitutionis, & in hoc nemo dubitat.

Quid vero, ſi pater in teſtamento dicat, relinquo filio meo centum, nunquid cenſebitur relictum iure inſtitutionis, ita vt teſtamentum ſuſtineatur? Reſpond. quòd non, & ita magis communiter tenetur, vt dicit Alexan. in l. humanitatis, poſt num. 2. verſic. Et pro iſta, C. de impub. Nam verbum, Relinquo adiectum certæ rei, nunquid trahitur ad inſtitutionem, vt dixi infra lib. 7.

Sed quid ſi dicat, relinquo centum pro legitima, vel pro falcidia, non tamen dicat titulo inſtitutionis, nunquid hoc ſufficiet?

ciet? Reſpon. in hoc articulo fuit aliquando controuerſia inter Doctores, nã Bart. in auct. vnde ſi parens. num. 2. C. de inofficio. teſta. tenet, q̃ ſufficiat, & hanc opinionem dicit eſſe communem Alex. in d. l. humanitatis, nu. 1. Dec. in d. l. humanitatis, num. 4. quem refert Boër. deciſ. 167. col. 2. Hanc etiam opin. quòd ſcilicet ſufficiat pro titulo inſtitutionis, ſi teſtator dicat, relinquo centum filio meo pro legitima, vel pro parte ſua; dicit eſſe magis communem Alex. conſil. 50. circa finem lib. 7. Contrariam autem opinionem, ſcilicet, quòd imò non ſufficiat tenuit Saly. in d. auct. vnde ſi parens, num. 4. & hanc opinio. dicit eſſe communem Ioan. Dilect. de arte teſtandi, lib. 3. cautela 1. num. 1. in fine, Sed certe credo, quòd Ioan. Dilect. in hoc verum non dicat, quia imò opin. Bart. eſt verior, & magis communis, & etiam æquior; ſufficit enim mentem teſtatoris apparere, licet verba quandoque non ita aperta eſſe videantur, Non enim omnis teſtator (vt dicunt Doctores) ſcit dicere hæredem inſtituo, vel titulo inſtitutionis relinquo, & ab hac opin. tanquam æquiore, & quæ magis fauet teſtamentis, cenſerem non eſſe in practica recedendum.

Quid autem, ſi teſtator dicat, relinquo filiæ meæ centum pro dote, nunquid tale relictum ſuſtinebitur in vim inſtitutionis? Reſpon. quòd ſic, ex quo enim dos eſt ius vniuerſale, vt dixi infra lib. 4. §. dos. Sequitur, quòd verbum, Relinquo, illi adiectum debet importare inſtitutionem, per ea quæ dixi infra lib. 7. Et hanc opin. tenuit Ant. de Butr. in d. c. Raynutius, quam dicit videri veriorem, & communiorem Ruin. conſ. 14. num. 7. lib. 2. Et ita obſeruari atteſtatur Guliel. de Bened. in prima parte repet. d. c. Raynutius fol. 209. num. 275. prout illum refert Apoſt. ad Alex. conſilio 17. poſt num. 20. lib. 3. Sed re vera, Guliel. ibi (quod viderim) hoc non dicit, quinimò videtur ſentire contrarium, dum ait, q̃ hæc limitatio procedit de æquitate canonica, & quòd forte non ſeruaretur in terris imperij, Bene dicit, q̃ ſecundum hanc opinionem ſemper conſuluerunt Doctores Tholoſani, & ſæpe iudicauit ſuprema parlamenti curia Tholoſana. Ego vero non negauerim, quin iſta opin. de iure ſtricto aliquã patiatur difficultatem, prout etiam multi Doctores contrarium in ſpecie tenuerũt, ſed fauore teſtamenti, vbi res ad hunc ſolum punctum reduceretur, vtique inclinarem in hanc ſententiam, maxime ſi eſſet iudicandum ſecundum æquitatem, & ſola facti veritate inſpecta.

Præterea quæro, Pone, pater reliquit in teſtamento filio ſuo centum, deinde adiecit clauſulam, quòd nihil vltra petere poſſet, nunquid eo caſu cenſebitur relictum titulo inſtitutionis? Reſp. Bald. in l. ſi adulta, nu. 2. C. de hæred. actio. tenet, quòd ſic, Sed in hoc reprǽhenditur communiter per Doctores, vt dicit Claud. in d. l. inter cetera, num. 12. Nam ex huiuſmodi verbis, quæ appoſita ſunt, vt reſtringant diſpoſitionem, non debet ipſa diſpoſitio ampliari, vt ſcilicet ſubintelligatur titulus inſtitutionis, qui à teſtatore expreſſus non fuit.

Vlterius quæro, quid ſi teſtator in teſtamento dixerit, q̃ volebat teſtamentum ſuum extendi dictamine ſapientis, nunquid poterit ſapiens, cuius dictamine extendendum eſt teſtamentum, apponere relicto facto filijs, illa verba, Iure aut titulo inſtitutionis? Reſp. Bart. in l. illa inſtitutio, num. 2. & 3. ff. de hæredib. inſtit. tenuit, q̃ non, & dicit Claud. in d. l. inter cetera, num. 26. in fi. q̃ eum ſequuntur communiter Doctores, Contrariam tamen ſententiam .ſ. quòd imò poſſit, & debeat ſapiens addere illa verba, Iure inſtitutionis, tenuit Bald. in d. l. illa inſtitutio, poſt nu. 1. verſ. in ea. gl. ſtatuti, & hanc opin. dicit eſſe communem Soc. Iun. conſ. 143. num. 14. lib. 1. Et ita fit de facto, vt atteſtatus Io. And. in addit. ad Spec. in tit. de inſtrum. edit. §. poſtremo, ſub num. 13. quẽ refert Imola in d. c. Raynutius, poſt num. 55. Socin. iunior conſil. 124. num. 48. lib. 1. & hæc opin. tanquam magis communis, & conſuetudine etiam roborata, tenenda eſt in practica, vt quantum poſſibile eſt, defunctorum voluntatibus ſuſtinendis faueamus, & hæc omnia nota, quia quotidie in facto contingunt.

Quæſt.

QVAEST. XXXIX.

SVMMARIVM.

Filius in poteſtate an poſſit inſtitui ſub conditione poteſtatiua.

Et an ſub conditione caſuali, vel mixta, verſ. Aliqua vero.

Et quid in nepote qui tenet primum gradum, verſ. Et hæc concluſio.

Et an hæc locum habeant iure hodierno, verſ. Sed quæro.

SVCCESSIVE quæro, nunquid filius in poteſtate poſſit inſtitui ſub conditione? Reſpond. in hoc propoſito poſſunt conſiderari tres ſpecies conditionum. Aliqua enim eſt conditio poteſtatiua, aliqua caſualis, & aliqua mixta, Poteſtatiua eſt, quæ pendet à mero arbitrio ipſius inſtituti, puta, inſtituo te, ſi feceris teſtamentum, & ſub huiuſmodi conditione poteſt filius inſtitui, & teſtamentum non vitiatur, neque etiam reſpectu legitimæ, & ita eſt communis opin. vt dicit Alex. in l. cum poſthumus in ſi. ff. de lib. & poſthum. Ex quo enim poteſt filius conditionem ipſam adimplere, cenſetur quaſi pure inſtitutus, & ideo ſi illam non adimpleat, videtur tacite paternam hęreditatem repudiare, & licet Bart. conſ. 198. num. 1. tenuerit, ꝙ hæc conditio reijcitur, tu tamen tene contrarium ſcilicet, ꝙ talis conditio poteſtatiua non reijciatur ab inſtitutione filij, niſi eſſet contra bonos mores, & ita eſſe cõmunem opin. affirmat Ioan. Dilect. de arte teſtandi, tit. 3. caut. 4. num. 2.

Aliqua vero eſt conditio caſualis, quæ ſcilicet pendet à caſu, ſiue fortuna, puta, ſi nauis ex Aſia venerit, Item aliqua mixta, quæ partim pendet ab arbitrio ipſius inſtituti, partim ab alieno, puta, ſi filius meus duxerit Seiam in vxorem, &c. & ſub huiuſmodi conditione caſuali, vel mixta, non poteſt filius inſtitui, niſi in defectum conditionis exhæredetur, alias teſtamentum eſt nullum, tex. eſt in l. ſi pater. C. de inſtit. & ſubſt. & ratio eſt, quia deficiente conditione, filius non remanet inſtitutus, neque exhæredatus, & ſic tanquam ipſo præterito teſtamentum redditur nullum, & hanc dicit eſſe communem rationem Iaſ. in d. l. ſi pater, num. 8. & ſequ.

Et hæc concluſio locum habet, non ſolum in filio in poteſtate, ſed etiam in nepote, qui ſit ſuus, ſcilicet, quem in gradu nemo præcedat, nam nec ipſe poteſt ſub huiuſmodi conditione caſuali, vel mixta hæres inſtitui, niſi in eius defectum exhæredetur, alias teſtamentum erit, nullum prout ſupra dictum eſt de filio in poteſtate, ita tenet gl. 1. in d. l. ſi pater, & eſt communis concluſio, vt atteſtantur ſcribentes in d. l. ſi pater, & in ſpecie Iaſ. poſt nu. 16. verſic. in quarta, & Dec. num. 14. Dec. conſil. 236. col. prima in fi. Eſt enim, & ipſe de neceſſitate inſtituendus, quando tenet primum locum.

Sed quæro, nunquid hæc concluſio, quæ habet, quòd filio inſtituto ſub conditione caſuali, vel mixta teſtamentum eſt nullum, habeat locum etiam iure hodierno, Dubium autem facit, quia hodie de legitima filij reijcitur omnis conditio, vt dixi ſupra, §. legitima. merito filius debet cenſeri, tanquam in legitima pure inſtitutus, & ſic ſuſtineri teſtamentum? Reſpon. in hoc articulo varię fuerunt doctorum opin. nam antiqui omnes vſque ad Bart. tenuerunt, ꝙ etiam hodie tale teſtamentum non valeat, & hanc opin. dicit eſſe communem Socin. conſil. 97. poſt num. 3. lib. 3. & conſil. 98. num. 1. eo. vol. vbi enumerat auctoritates, & opin. Bart. qui contrarium tenuit (vt ſtatim ſubijciam) communiter improbari affirmat Ioan. Dilect. de arte teſtandi tit. 3. caut. 1. num. 2. Contrarium autem ſententiam, ſcilicet, quòd imò hodie tale teſtamentum ſuſtineatur, tenuit Bart. in d. l. ſi pater num. 2. & in l. ſuus quoque in princip. poſt nu 3. verſ. Reiintro ad gl. ff. de hæred. inſtituen. & hanc opin. dicit eſſe cõmunem Iaſ. in d. l. ſi pater, nu. 19. & ſeq. Bertrand. conſ. 171. num. 2. lib. 1. in 2. parte, & conſ. 135. num. 1. lib. 2. in 2. parte, & conſil. 166. num. 5. lib. 6. & conſ. 245. nu. 1. eo. vol. Gratus conſ. 112. nu. 3. lib. 2

Apoſtil.

Apoſtil.ad Bartol.in d l.pater, ſub num. 2. & dicit Paul.de Caſt. in d.l. ſuus quoque in princ. num. 1. in fin. quòd opin. Bart. communiter tenetur. Dicit etiam ibi Paul. de Caſt. ſed non in libro meo, quòd ita ſeruat totius mundus, prout illum refert Alex. in d.l.ſi pater, num.9. & Corn.conſil.301. in littera F lib.4. Hanc etiam opin. Bartol. magis communiter obſeruari atteſtatur Corn.conſil.114. in princip. lib. 4. Tu ergo quidquid dicant alij, tene opin.Bart.tanquam magis communem, & veriorem per tex.in l.ſcimus. §.cum autem. C. de inoff. teſtam. quem Bartol. ad hoc propoſitum eleganter inducit, neque illi aliqua bona reſponſio iudicio meo accommodatur per tenentes contrarium. Cum etiam hęc opin.ſit æquior, & faueat teſtamentis, & adſint tot Illuſtres Doctores affirmantes illam in practica communiter obſeruari, non puto eſſe ab ea conſulendo, aut iudicando recedendum.

QVAEST. XL.

SVMMARIVM.

Filium poſſe ex cauſa à patre exhæredari.

Et quid ſi illum exhæredet nulla inſerta cauſa, verſ. Aliquando enim.

Et quid ſi ſit inſerta, ſed illegitima, verſic. Aliquando vero.

Et quid ſi ſit legitima, & probatur ab hærede, verſ. Quandoque pater.

Et quid ſi non probetur, verſic. Aut talis cauſa.

Et an quæ dicuntur de exhæredatione locum habeant in teſtamento militis, verſ. Sed quæro.

Et an in filio emancipato, verſic. Item quæro.

Et an in legitimato, verſ. Vlterius quæro Remiſſiue.

Et an in filia per ſtatutum excluſa, verſic. Quæro etiam Remiſſiue.

DICTVM eſt in patris teſtamento neceſſariam eſſe filij inſtitutionem, ad hoc vt teſtamentum ipſum valeat. Scire tamen debes, quod poteſt etiam ex cauſa filius à patre exhæredari, & ideo dummodo filius in teſtamento reperiatur, vel inſtitutus, vel exhæredatus, ſuſtinetur teſtamentum. Vt autem perfecte intelligas hanc materiam exhæredationis liberorum, quam doctores diuerſimode explicant, & ſcias, quando teſtamentum propter exhæredationem reddatur nullum, vel inofficioſum, & conſequenter in quibus caſibus hodie ſit locus querelæ, conſiderandi ſunt nonnulli caſus.

Aliquando enim (& iſte eſt primus caſus) pater exheredat filium nulla inſerta cauſa, & hoc caſu teſtamentum eſt ipſo iure nullum, & ſic non eſt opus querela ad illud reſcindendum, & hęc eſt communis opin. vt dicit Imo. in l.1.num.6. & 7. ff.de teſt.& in l.filio pręterito, poſt num. 30 ff.de iniuſto rupto. Curt.Iun.in auct. ex cauſa, num.42. C.de liber.præter. & dicit Iaſ. in d.auct. ex cauſa, poſt num.18. quòd in hoc nemo contradicit, Ex quo enim per diſpoſitionem, §.aliud quoque capitulum, in auct.vt cum de appellatio. cognoſ. cautum eſt, vt in exhæredatione nominatim cauſa inſeratur, merito non inſerta cauſa, & ſic non ſeruata forma à lege tradita, actus remanet ipſo iure nullus, & in hoc non eſt controuerſia apud doctores.

Aliquando vero, in exhæredatione eſt inſerta cauſa, & tunc aut cauſa inſerta non eſt ex cauſis legitimis, ex quibus pater poteſt filium exhęredare, puta, quia dicat exhæredo filium meum, quia noluit dare operam literis, vel huiuſmodi, & tenendum eſt, quod etiam hoc caſu teſtamentum ſit ipſo iure nullum, & cõſequenter, quod non ſit opus querela. Paria enim ſunt quid non fieri, vel minus legitime fieri, neq; poteſt dici ſeruatam eſſe formam à lege traditam, ex quo talis forma laborat vitio viſibili repugnante ipſi legi & ita cõmuniter tenetur, vt ait Imo.in l.1.nu.6. ff.de teſt. & in d.l.filio præterito, nu. 30.

Quando

Quandoque pater in exhæredatione appoſuit cauſam legitimam, & tunc eſt etiam diſtinguendum, Aut enim talis cauſa eſt vera, quia ſcilicet hæres inſtitutus probat illam eſſe veram (& hic eſt tertius caſus,) & tunc valet exhæredatio, & fruſtra tractamus, an hoc caſu ſit locus querelæ, quia cum teſtamentum valeat, & exhæredatio ipſa iuris diſpoſitione foueatur, inanis eſſet querela, ſi per filium proponeretur.

Aut talis cauſa inſerta non probatur ab hærede (& iſte eſt quartus caſus) & tunc bene valet ipſa exhæredatio, ex quo non laborat defectu formæ à lege traditæ, ſed poteſt deinde per querelam teſtamentum ipſum, tanquam inofficioſum, reſcindi, & hæc concluſio eſt clara, & per omnes approbata, vt dicit Cur. Iun. in d. auct. ex cauſa, poſt nu. 42. verſ. Alias duas. Et ita cōmuniter teneri atteſtatur Imol. in d. l. 1. num. 6. ff. de teſta. Corn. conſ. 158. in litera T, la prima, lib. 2. & conſ. 225. in litera E, lib. 3. Hanc etiam dicit eſſe communem Alex. in d. auct. ex cauſa, numero 2. Iaſ. in d. auct. ex cauſa, poſt num. 18. Et ſic nota, ꝙ ad hoc, vt exhæredatio valeat, duo neceſſario requiruntur. Primum, ꝙ cauſa legitima nominatim inſeratur in teſtamēto. Secundum, ꝙ ipſa cauſa ab hærede probetur, & hanc dicit eſſe communem concluſionem Cur. Iun. in auct. nō licet, num. 17. C. de lib. præte. & hic habes caſum, in quo negatiua eſt fundamētum intentionis. & tamen non debet probari, de quo tamen articulo, vide quæ dixi infra lib. 7. §. probat. Sufficit enim filio ſi dicat teſtamentū paternum, in quo ipſe eſt exhæredatus, eſſe inofficioſum, & cauſam ipſam exhæredationis non fuiſſe veram, nam ſi hęres non probauerit illam eſſe veram, exhæredatio non valebit, & conſequenter teſtamentum ipſum corruet, tanquam à demente, & inſano conditum. Hoc tamen quod dixi ſecundum communem opin. exhæredationem non valere, niſi cauſa probetur, intellige vt procedat, quantum ad hoc, vt exhæredatio ſuſtineatur, ſi teſtamentum per querelam impugnetur, nam ad hoc, vt mero iure valeat, ſufficit, ꝙ cauſa ipſa legitima nominatim inſerta ſit, licet non probetur. ita dicit gl. in l. 1. in gl. 1. in fi. ff. de teſtam. & eſt cōis ſentētia, vt dicit Aret. in ea. l. 1. col. 3. verſ. In ea. gl. ibi, & col. 4. verſ. Sed ꝯſequenter.

Neque putes modicam vtilitatem in hoc verſari, an ſcilicet teſtamentum reddatur ipſo iure nullum, an autem ſit impugnandum per querelam, quia hæc differentia maximi eſt effectus, Si enim teſtamentum eſt nullum, filius habet ſpatium triginta ann. ad dicēdum ipſum nullum, Communis eſt enim concluſio, ꝙ ius dicendi nullum, minore temporis ſpatio non pręſcribitur, vt dixi infra lib. 7. §. Pręſcriptio. Si vero teſtamentum valet, ſed eſt per querelam reſcindendum, certum eſt, quòd querela non durat niſi quinquennio, vt eſt in iure notiſſimum.

Sed quæro, nunquid hæc concluſio, quæ habet quòd iniuſte exhæredatus, poſſit teſtamentum paternum rumpere per querelam inofficioſi, habeat locum etiā in teſtamento militis? Reſp. quòd quidquid eſſet de iure antiquo, hodie proculdubio, etiam contra teſtm̄ militis, habet locum querela, ita tenet gl. in l. fi. in verbo, Teſtamenta. C. de inoffic. teſta. & eſt cōis opin. vt dicit Alex. in l. centurio, nu. 50. ff. de vulg. & ideo, ſi pater miles teſtans de bonis caſtrenſibus prætereat, vel ſine cauſa exhæredet filium in poteſtate, hodie eius teſtm̄ ſubiacet querelæ, & hanc dicit eſſe communem opi. Imol. in d. l. filio præterito, nu. 32. in fin. ff. de iniuſto rup. Alex. in d. auct. ex cauſa, nu. 5. Bauer. in §. illis autem, num. 17. inſt. de teſtam. milit.

Item quæro, quid in filio emancipato, an & ipſe, ſi ſine cauſa, vel cum cauſa, quę deinde non probetur, fuerit exhęredatus, poterit dicere teſtamentum nullum, vel illud per querelam inofficioſi reſcindere? Reſpond. quòd ſic, nam hodie quo ad exhæredationem inter filios emancipatos, & filios in poteſtate, nulla eſt differentia, & hæc eſt communis opin. vt atteſtatur Curt. Iun. in d. auct. ex cauſa, numero 43.

Vlterius quæro, quid in legitimato, dixi infra q. 84.

Quęro ēt, quid in filia per ſtatutum excluſa, dixi infra q. 42. verſic. Item quæro. Quæſt.

QVAEST. XLI.

SVMMARIVM.

QVæ ſint cauſæ in iure expreſſæ, propter quas filius poteſt à patre exhedari. 1

Et an propter alias ſimiles, vel maiores expreſſis, verſ. Sed quæro. 1

Et an propter iniuriam verbalem patri illatam, verſ. Sed an propter. 2

Et an ex eo, quòd filia ſine patris conſenſu alicui nupſerit, verſ. Sed quid ſi filia.

Et an eo caſu teneatur pater illam dotare, verſ. An autem Remiſſiue.

Et an ex eo, quòd filius vaſalli dominum offenderit, verſic. Item quæro.

Et an ſi pater ſit prodigus poterit mater filium exhæredare, ne patri quæratur vſusfructus, verſ. 5. Quæro etiam.

Et quid ſi filius poſt commiſſam ingratitudinis cauſam, factus ſit furioſus, nunquid poterit adhuc à patre exhæredari, verſ. Præterea quæro.

Et an ſecundum ius nouiſſimum poſſit filius poſthumus à patre exhæredari, verſ. Vlterius quæro.

SVPERIORI queſtione diximus, non poſſe filiũ à patre niſi ex cauſa legitima exhæredari. Nunc videndum eſt, quæ ſint illæ cauſæ propter quas filius poteſt à patre exhæredari, & de hoc habemus tex. in §. cauſas in auct. vt cum de appell. cognoſci. vbi enumerantur 14. cauſæ ingratitudinis, propter quas poteſt pater filium exhæredare.

Sed quæro; nunquid filius poſſit tantum propter illas 14. cauſas, vel aliquam earum exhæredari? Reſpon. quòd poteſt etiam exhæredari ex alijs cauſis, quæ ſint ſimiles, vel maiores illis 14. expreſſis, puta, quia fuerit proditor patriæ, vel huiuſmodi, ita dicit Guliel. de Cun. in auct. nõ licet, C. de liber. præter. & eſt communis concluſio, vt dicit Alex. in dicta auct. non licet, num. 4. Guliel. de Benedict. in 1. parte repet. cap. Raynucius, fol. 211. numero 19. Iaſon. in d. auct. non licet, numero 6. quem refert Curt. Iun. ibi, poſt num. 23. verſ. Circa iſtud, & Grattus conſil. 115. nu. 19. lib. 2. Curt. Iun. conſ. 182. num. 10. & Ripa in Rub. de iud. nu. 20. & licet diſputando multa dici poſſent, tamen in practica non eſſet ab hac opinione recedendum.

Sed an propter iniuriam verbalem tãtum ſibi illatam, poterit pater filium exhæredare? Reſpon. quòd ſic, ſi ſit grauis iniuria, puta, quia illum appellauerit proditorem, vel huiuſmodi, ita tenet Ioan. And. in cap. fi. col. pen. in princ. de donat. & eſt communis concluſio, vt atteſtatur Curt. Iun. conſ. 148. num. 1. Grauis enim iniuria verborum æquiparatur verberibus, præcipuè illata patri, cui iure diuino, & humano ſummus honor, ſummaq́. reuerentia debetur.

Sed quid ſi filia ſine patris conſenſu alicui nupſerit, nunquid poterit pater ob eã cauſam illam exhæredare? Reſpon. quòd non, niſi etiam turpiter, & obſcœne viuat, & ita tenent communiter Doctores, vt dicit Abbas in cap. 1. numero 5. de deſpo. Impub. quem refert Iaſ. in l. ſecunda. §. quod ſi in patris, poſt numero 28. verſ. Quid tenendum, ff. ſoluto matrim. Et hanc opin. dicit eſſe communem Bertrand. conſ. 161. num. 9. & 10. lib. 1. in 2. parte.

An autem teneatur pater dotare huiuſmodi filiam, quæ ſine ipſius conſenſu alteri nupſit, preſertim quando nupſit viro indigno, dixi infra lib. 4. §. dos.

Item quæro, pone, quòd filius vaſalli offendat dominum, nunquid poterit ex ea cauſa vaſallus ipſum filium ſuum exhæredare? Reſpon. quòd non, ita dicit Bald. in cap. Imperialem, §. inſuper, poſt nu. 1. verſ. Item nunquid, de prohib. feu. alie. per Frid. quem ceteri Doct. ſequuntur, vt dicit Iac. de feud. in verbo, Dictiq. vaſalli, el primo, num. 8. Hæc enim cauſa non reperitur poſita inter enumeratas ab Imperatore in d. §. cauſas, Sed hæc ratio Bald. mihi non ſatisfacit, quia etiam ex cauſa non expreſſa, modo ſit maior, aut ſimilis expreſſis, poteſt filius exhæredari, vt dixi ſupra, verſ. Sed quæro. Opin. tamen Bal. tanquam mitior tenenda eſt,

quia

quia hæc cauſa reuera non eſt, neque ſimilis neque maior expreſſis.

Quæro etiam, quid ſi pater ſit dilapidator. & prodigus, nunquid poterit mater ex ea cauſa filium exhæredare, ne ſcilicet hæreditas quæratur patri, ſaltem quò ad vſumfructum, & ab eo dilapidetur? Reſpon. quòd ſic, dummodo inſtituat aliquem alium, qui poſtquam filius ſit effectus ſui iuris, ei hæreditatem, vna cum fructibus reſtituat. ita dicit Gul. de Cunio in d. auct. non licet, cuius opin. communiter tenetur, vt ait Guliel. de Benedic. in 1. parte repet. c. Raynutius, fol. 211. num. 18. Talis enim exhæredatio cenſetur facta bona mente, & ad beneficium ipſius filij, merito ſuſtinetur.

Sed pone, filius commiſit aliquam ingratitudinis cauſam, propter quam iure ac merito poterat à patre exhæredari, deinde correptus eſt furore, nunquid talis filius, poſtquam factus eſt furioſus, poterit à patre exhæredari ex illa cauſa ingratitudinis per eum ante furorem commiſſa? Reſpon. ꝙ ſic. ita tenet Bart. in l. ex facto, num. 19. ff. de vulg. & eſt communis opin. vt dicit Iaſ. in d. l. ex facto, poſt nu. 29. Quæ tamen opin. mihi ſemper viſa fuit dura, videmus enim, ꝙ furioſus non poteſt puniri pro delictis ante furorem commiſſis, vt dixi infra lib. 5. § fin. quæſt. 60. verſic. Item quæro. & licet aliqui dicant, ꝙ poteſt puniri pœna pecuniaria, licet non pœna corporali, ego tamen contrarium credo eſſe verius, vt ibi dixi & ad l. fi. §. ſed cum antiquitas. C. de cura. furio. & ſimiles quæ allegantur pro communi opin. ꝙ poſſet forte reſponderi, ꝙ ad ſui beneficium, vel nepotum ex eo genitorum, vtique poteſt furioſus exhæredari, vt in ſimili dixi ſupra verſ. Quæro etiam, non autem in eius odium, & ita aliquando dicebam aperte colligi ex. l. pen. §. & maxime. ff. de curato. furio. & ſi caſus contingeret de facili inclinarem in hanc ſententiã, quę mitior eſt, & æquior.

Præterea quæro, Pone, filius poſt commiſſum cauſam ingratitudinis, propter quam poterat à patre iuſte exhæredari, egit viuo ipſo patre pœnitentiam ante teſtamentum ab eo conditum, nunquid poterit ex illa cauſa poſtea à patre exhæredari? Reſpon. quòd non, ita dixit Alex. in l. 1. poſt num. 33. ff. ſol. matr. & eſt ſingularis, & noua deciſio, & communiter approbata, vt ait Cotta in verbo, Filiusf. qui à patre, & licet in puncto iuris non tranſiret ſine difficultate, eſſet tamen tenenda in practica, quia mitior eſt, & fauet ſucceſſioni filiorum, cui iudicio meo in dubio ſemper eſt fauendum.

Vlterius quæro, nunquid ſecundum ius nouiſſimum, poſthumus poſſit à patre exhæredari? Reſpon. quòd non, ita tenet gloſſ. in l. maximum vitium in gl. pen. C. de lib. præter. & eſt communis opinio, vt dicit Zuccar. in rep. l. poſthumo, num. 29. C. de contratab. Cum enim poſthumus non potuerit aliquam ingratitudinis cauſam committere, neceſſario fatendum eſt, illum à patre exhæredari non poſſe.

QVAEST. XLII.

SVMMARIVM.

Teſtamentum in quo filius eſt præteritus eſt ipſo iure nullum.

Et quid in emancipato, verſic. Et hæc quidem.

Et quid in teſtamento militis, verſ. Bene verum eſt.

Et quid in filijs naturalibus, verſic. Sed quid in filijs.

Et quid in legitimatis, verſ. Sed quæro Remiſſiue.

Et quid in filia femina, verſic. Item quæro.

Et quid ſi ſit excluſa à ſtatuto, ibid.

Abss ergo ex pmiſſis quæſtionibus concluſionem, ꝙ teſtamentum in quo filius eſt præteritus, eſt ipſo iure nullum, & de hoc eſt tex. expreſſus in l. inter cetera, ff. de lib. & poſthu. & intellige præteritum eum, qui in teſtamento nõ eſt inſtitutus, neq; nominatim exhæredatus, etiam ꝙ de eo in teſtamẽto eſſet alio modo

modo facta mentio, ita dicit Bart. in auꝫten. ex cauſa, num. 10. C. de lib. præt. & eſt communis opinio. vt ait Curt. Iun. in d. auct. ex cauſa, poſt num. 36. verſic. Circa primam, dixi ſupra q. 38. in principio. Cum enim lex requirat pro forma, quòd filius nominatim ſit inſtitutus, vel exhæredatus, vt dixi ſupra q. 38. merito quando eſt præteritus, ex defectu formę teſtamentum ipſum corruit, & hæc eſt communis ratio, vt dicit Porc. inſt. de exhæreda. lib. in princ. num. 3. in fin.

Et hæc quidem concluſio ſine controuerſia procedit in filio in poteſtate, nam eius præteritio proculdubio reddit teſtamentum omni iure nullum, d. l. inter cetera, & eſt communis opinio, vt atteſtatur Iaſ. in l. 3. §. fin. poſt num. 12. verſic. II. limitat. ff. de libe. & poſthu. & in hoc nemo dubitat. Sed quid in emancipato? Reſpon. ꝙ in hoc propoſito maxima eſt differentia inter filium in poteſtate, & emancipatum, nam ſi filius emancipatus ſit præteritus ſine inſertione cauſæ, teſtamentum etiam de iure ciuili eſt ipſo iure nullum, ſi vero ſit pteritus cum inſertione cauſæ, valet teſtamentum mero iure, ſed poteſt per bonorum poſſeſſionem cótratabulas impugnari, ita dicit gl. quæ in hoc propoſito reputatur ſingularis in §. exhæredatos, in verbo, Noluit in auct. de hæred. & falcid. quam dicit eſſe communiter approbatam Iaſ. in d. auct. ex cauſa, poſt num. 8. verſ. An autem quando. C. de lib. præter. Crot. in repet. l. Gallus §. & quid ſi tantum, nu. 102. Dec. in l. ſicut certi, nu. 17. C. de teſt. mil. Riminal. in d. l. ſicut certi, nu. 4. & dicit Alex. in d. l. ſicut certi, nu. 14. ꝙ ita communiter concluditur. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Alex. cóſ. 161. nu. 1. lib. 2. Si vero filius in poteſtate patris conſtitutus, ſit in teſtamẽto præteritus, ſiue præteritio facta ſit cum inſertione cauſæ, ſiue ſine, ſemper teſtamentum eſt ipſo iure nullum, vt dicit gl. in d. §. exhæredatos, ſuperius allegata, & eſt communis cõcluſio, vt ait Curt. Iun. in d. auct. ex cauſa, num. 37. & in d. auct. non licet, num. 14. C. de lib. præter.

Bene verum eſt, quòd hoc vltimum non procedit in milite, in illo enim eſt ſpeciale, vt poſſit filium cum cauſa præterire, & talis præteritio pro exhæredatione habetur, ſi vero prætereat ſine cauſa, etiam teſtamentum militis annullatur. & hęc eſt communis opin. vt dicit Iaſ. in l. ſi cum vel in vtero, quam legit cum l. pręcedenti, poſt nu. 8. verſ. Quid tenendum. C. de teſt. mil. Dec. in d. l. ſi cum, vel in vtero, nu. 5. Ripa in l. cẽturio, poſt num. 43. ff. de vulg. Vtilitas autem quæ reſultat ex hac quæſtione, an ſcilicet competat ius dicendi nullum, vel bonoꝝ poſſeſſio contratabulas poſſet eſſe maxima, quia ius dicendi nullum durat. 30. an. vt dixi infra lib. 7. §. præſcriptio. Contratabulas autem durat ſolum per annum, vt eſt in iure notiſſimum. Neque prædictis obſtat, quòd iure hodierno ſublata ſit differentia emancipationis, & patriæ poteſtatis, quia licet ſublata ſit ab inteſtato, non tamen eſt ſublata ex teſtamento, vt dixi ſupra libro 2. §. filius.

Sed quid in filijs naturalibus, nunquid ſi ſint præteriti, vel iniuſte exhæredati, poterunt dicere teſtamentum nullum, vel contratabulare? Reſpon. ꝙ non, quia filij naturales non admittuntur contra voluntatem patris, ita dicit gl. in l. 1. in princip. in verbo, Naturales. ff. de bon. contratab. quæ eſt communiter approbata, vt atteſtatur Natta in repet. d. §. ex imperfecto, num. 72. in fi.

Sed quæro, quid in filio legitimatio, nunquid etiam illius præteritione teſtamentum reddatur ipſo iure nullum? Reſpon. ꝙ ſic, vt dixi infra q. 84.

Item quæro, quid in filia fœmina? Reſpon. quòd etiam ipſius præteritione teſtamentum annullatur. ita eſt communis opinio, vt dicit Corn. conſ. 62. col. 2. in litera G, lib. 2. Iaſ. conſ. 113. numero 1. lib. 1. eſt enim iure hodierno ſublata ſexus differentia, l. maximum vitium. C. de libr. præter. cum ſimil. Quæ quidem concluſio de plano procedit ſecundum meros terminos iuris communis, Sed quid ſi adſit ſtatutum excludens filias fœminas a ſucceſſione extantibus maſculis prout eſt communiter per totam Italiam nunquid ſtante huiuſmodi ſtatuto, filia præterita a patre poterit teſtamentum

paternum impugnare. Hæc eſt ardua quæſtio, & quotidie contingens in practica, in qua doctores multa varie loquũtur. Tu vero omiſſis diſputationibus ſcias, quòd in hoc propoſito conſiderari poſſunt duo caſus. Primus caſus eſt, quãdo maſculi vel agnati, propter quos ipſa fœmina à ſtatuto excluditur, ſunt inſtituti hæredes in teſtamento paterno, & hoc caſu tenendum eſt, quòd talis filia à ſtatuto excluſa, non poteſt, ſi ſit præterita à patre in teſtamento, illud impugnare, neque per ius dicendi nullum neque per bonorum poſſeſſionem contratabulas, & hæc eſt magis communis opinio. vt dicit Paul. de Caſtro conſil. 96. circa princ. lib. 2. Alexan. in l. filiæ dotem, numero 6. C. de collatio. & in l. Gallus. §. & quid ſi tantum poſt num. 16. verſic. primo caſu, & conſ. 47. numero 9. lib. 2. quem refert Dec. conſil. 264. col. fin. in prin. & Vantius de nulli. in titulo fin. nu. 20. Aret. conſil. 159. poſt num. 20. verſic. venio ad vndecimum, quem refert Dec. conſ. 296. num. 1. in fin. Iaſ. in auct. nouiſſima, num. 57. C. de inoffic. teſta. & in d. l. Gallus, §. Et quid ſi tantum, numero 58. Cæpolla conſil. ciuili 53. numero 3. Afflic. deciſ. 158. numero 6. Dec. in d. l. filiæ dotem, num. 4. & conſil. 105. num. 1. & conſ. 505. num. 1. Porc. inſt. de exhæred. lib. §. fi. num. 9. Claud. in d. §. & quid ſi tantum, poſt numero 21. Brun. de ſtatu. excl. fœm. in 10. articulo, q. 4. Croc. in repet. d. §. & quid ſi tantum, num. 109. & licet Ang. in d. l. filiæ dotem, tenuerit, quòd poteſt filia expectare, quòd adita ſi hæreditas, deinde venire per contratabulas, tamen illa deciſ. Ang. communiter reprobatur, vt atteſtantur doctores ſupra allegati, & pro hac communi opin. duo fundamenta fortiſſime ſtringunt, quæ tñ in effectu reincidunt ferè in idem. Primo clarum eſt, ꝙ cui non debetur legitima, non poteſt impugnare teſtamentum, ita communiter tenetur, vt dicit Corn. conſil. 40. in litera F, lib. 3. Sed filia excluſa à ſtatuto, non poteſt petere legitimam, neque eius ſupplementum, ſecundum opin. magis communem, quam ego etiam tenui ſupra lib. 3. ergo, &c. Secundo facit, nam iura veniendi contra teſtamentum, communiter regulantur à iuribus ſuccedendi ab inteſtato, ita communiter tenetur, vt ait Corn. conſil. 1. col. pen. verſ. Et maxime lib. 2. & conſil. 199. in litera D, lib. 3. & eſt communis concluſio, vt dicit Corn. conſilio 57. in litera D, lib. 2. Qui ergo eſt excluſus à ſucceſſione ab inteſtato, eſt etiam excluſus à ſucceſſione contra teſtamentum, ita tenent communiter omnes legendo, & conſulendo, vt dicit Corn. conſil. 126. in prin. lib. 2. & ita communiter teneri atteſtatur Imola in d §. & quid ſi tantum, quem refert Corn. conſilio 291. in litera E, lib. 4. Corn. conſilio 107. in litera E, lib. 2. & conſilio 116. col. 1. in litera E, eod. vol. & eſt communis opin. vt dicit Gratus conſilio 21. numero 6. & ſeq. lib. 1. & in ſpecie de contratabulas, quòd excluſus à ſucceſſione inteſtati, non poſſit contratabulare, quando eſt inſtitutus ille, qui ex cauſa excluſionis, dicit communiter concludi Corn. conſilio 40. in litera G, lib. 3. & hoc ſiue inſtitutus adiuerit, ſiue non, & ita eſſe communem opinio. atteſtatur Corn. in d. conſilio 107. in litera F, lib. 2. & conſilio 290. in litera A, lib. 3. Merito igitur hæc filia, quæ ab inteſtato non poteſt venire ad ſucceſſionem, pariter etiam cenſeri debet excluſa à ſucceſſione contra teſtamentum, & hic caſus minus habet difficultatis. Secundus eſt caſus, quando in teſtamento ſunt inſtituti hæredes extranei, non autem illi maſculi, vel agnati, propter quos fœminæ à ſtatuto excludun tur, & hoc caſu doctores multum variãt. Videtur enim ceſſare ratio ipſius ſtatuti, quæ eſt, cauſa familiæ, & agnationis conſeruandæ, vt dixi in loco præallegato, & fauor ipſorum maſculorum, vel agnationis, ad quorum beneficium eſt facta diſpoſitio ſtatuti, & ideo multi tenuerunt, ꝙ diſpoſitio ſtatuti excludentis fœminas extantibus maſculis, recipiat hanc interpretationem, vt procedat, dummodo illi maſculi ſint hæredes, tempore quo agitur de excluſione ipſarum fœminarum, de quo tamen ibi latius dixi. Et hæc opinio. prima facie videtur habere in ſe maiorem æquitatem, & illam

dicit

dicit eſſe communem Berous in c. Rayn. poſt num.227. referens Alex. & Soc. dicentes, ꝙ illam tanquam veriorem, & magis æquam ſecuti fuerunt Doctores communiter. Contraria tamen opin. ꝙ ſ. etiam hoc caſu filia non poſſit impugnare teſtamentum paternum, aliquando mihi magis placuit, & nonnulli ex Doct. ſupra allegatis in primo caſu, indiſtincte affirmant magis communem opinio. Doctorum eſſe, ꝙ non poſſit impugnare teſtamentum, neque diſtinguunt, an maſculi ſint inſtituti, vel ne. Statutum enim ad excluſionem fœminarum conſiderauit tantum exiſtentiam maſculorum & ſic illa ſola ſufficere debet ad eas excludendas. Non tamen poteſt negari, quin paſſus ſit arduus, & periculoſus.

QVAEST. XLIII.

SVMMARIVM.

TEſtamentum in quo filius eſt præteritus, an ſit nullum etiam de iure prætorio.

Et an ſit ipſo iure nullum, priuſquam impugnetur à filio præterito, verſ. Succeſſiue quæro.

Et quid ſi filius ipſe præteritioni conſentiat, verſ. Sed quid ſi ipſe.

Et nunquid hæc approbatio præiudicet alteri ex filijs qui forte in minori parte fuerit inſtitutus, verſ. Sed pone.

NVNC proſequendo materiam, Quæro an hæc concluſio quæ habet, ꝙ teſtamentum in quo filius reperitur præteritus, eſt nullum habeat locum non ſolum de iure ciuili, ſed etiam de iure prætorio? Reſpon. Gl. in multis locis tenuit, ꝙ huiuſmodi teſtamentum valeat de iure prætorio. Sed in contrarium eſt magis communis opin. vt dicunt ſcribentes in in d.l. poſthu. C. de contratab. & in ſpecie Iaſ. num.28. & Dec. nu.11. & Cur. Iun. num.50. & ſeq. & Zuccard. num.114. Neque obſtat, ꝙ de iure prætorio, aduerſus tale teſtamentum detur bonorum poſſ. contratab. quæ eſt remedium reſciſſoriũ & ſic videtur præſupponi validitas teſtamenti, ex quo illud, quod nullum eſt, reſcindi non poteſt. Quia hoc caſu contra tab. datur potius ad declarandum teſtamentum nullum, quam ad illud reſcindendum, & ſatis dicitur illud de facto reſcindere, quatenus de facto proceſſit, & hæc eſt communis ſolutio, vt dicit Curt. Iun. in d.l. poſthumo, circa num.56. Vtilitas autem huius quæſtionis eſt maxima, quia ſi teſtamentum eſſet validum de iure prætorio, nõ poſſet aliquis venire per bonorum poſſ. ab inteſtato, puta, vnde liberi, vel ſimiles, niſi prius teſtamentum reſcinderetur, ſecus autem præſuppoſito, ꝙ teſtamentum etiam de iure prętorio ſit ipſo iure nullum, ſecundum magis communem opin. cum qua etiam ego tranſeo, licet Doctores multa diſputando cõgerant in d.l. poſthumo, quæ in practica parum, vel nihil valent.

Succeſſiue quæro, an tale teſtamentũ, in quo filius reperitur præteritus, ſit ipſo iure nullũ, antequam impugnetur ab ipſo filio præterito? Reſpond. ꝙ ſic, & eſt communis opinio, vt dicunt ſcribentes in d.l. poſthumo, & in ſpecie Alex. nu.16 in fin. & Iaſ. num.23. & ſeq. & Curt. Iun. poſt nu.45. & Riminal. nu.5. & Zuccard. num.84. & ſequ. Alex. in l. ſi filius qui in poteſtate, num.1. ff. de lib. & poſthu. Gul. de Benedic. in prima parte repet. c. Rayn. fol.191. num.96. Vtilitas autem huius concluſionis poteſt eſſe maxima, quia ſi vnus ex filijs ſit præteritus, & alij inæqualiter inſtituti, poterit ille, cui minus quàm alijs relictum ſit etiam ipſo filio præterito tacente, dicere teſtamentum nullum, & omnia reducere ad cauſam inteſtati, & hæc eſt communis concluſio, vt ait Guliel. de Benedic. in loco præallegato, numero 100.

Sed quid ſi ipſe filius præteritioni conſentiat? Reſpond. diſtinguendi ſunt duo caſus. Primus eſt, quando filius ante conditum teſtamentum, vel in ipſo actu teſtamenti conſenſit præteritioni, & hoc caſu non obſtante ipſa præteritione valet teſtamentum, & hęc eſt cõmunis opin. vt dicit Iaſ. in d.l. inter cetera, poſt num.11.

ff.de lib.& poſthu.Ex quo enim principaliter,ob fauorem, filiorum introductum eſt,ne à patre in teſtamento prætereantur conueniens eſt, vt (iuxta vulgares regulas) poſſint huic fauori renunciare. Intellige tamen, ꝙ valet ſolum de æquitate prætoria, non autem de iure ciuili, & ita eſſe communem opin. atteſtatur Imola in d. l. filio præterito, num.60. quod eſt magni effectus, vt dicam infra ſtatim. Secundus vero eſt caſus,quādo ante conditum teſtamentum, vel tempore conditi teſtamenti, filius non conſenſit præteritioni,ſed poſt conditum teſtamentum illud approbauit,& hoc caſu tale teſtamentū de iure ciuili remanet nullum, Nam ſecundum rigorem iuris ciuilis,teſtamētum quod à principio eſt nullum, non poteſt tractu temporis reconualeſcere, ſed de iure prætorio ſecus eſt, nam ex æquitate prætoria, ſecuta approbatione filij, teſtm̄ ipſum reconualeſcit, ita dicit Bart. in d.l.filio præterito, num.29.ff.de iniuſto rupto, & eſt communis opin. vt dicit Imola in d. l. filio præterito, num. 56.Claud.in l.1.§.fin.nu.1.ff.de vulgari. Boër.deciſ.96.nu.5.Curt.Iun.in d.l.poſthu.num.59.& ſequ. Et nota, quia iſte eſt vnus ex caſibus, in quibus etiam hodie eſt neceſſaria bonorum poſſeſſio, Nam ex huiuſmodi teſtamento,cum reconualidetur ſolummodo de iure prætorio, nō autem de iure ciuili,non poteſt adiri hæreditas, ſed tantum bonorum poſſeſſio peti, & ita volunt communiter Doct. vt dicit Corn.conſ.31.in litera P,lib.2.Qđ eſt maximi effectus, vt dixi ſupra §. bonorum poſſeſſio, Faciunt quæ dixi infra, q.45.verſ. Sed pone, & hæc concluſio,ꝙ filius præteritus poſſit teſtamentum ipſum approbare, indiſtinctè locum habet, ſiue in eo ſint inſtituti venientes ab inteſtato,ſiue etiam extranei,nam vtroque caſu,poteſt filius illud approbare, & ita cōmuniter tenetur, vt dicit Imola.in d.l.filio præterito, poſt num.6.Vtroque enim caſu militat ratio, ꝙ quilibet poſſe debet fauori ſuo renunciare,vt ſupra dixi.

Sed pone,tu ſcis,ꝙ filius præteritus de iure ciuili habet ius dicēdi nullum,& de iure prætorio habet bonorum poſſ. contra tabulas, Scis etiam,quòd præterito tacente, poteſt vnus ex inſtitutis, cui forte minus relictum ſit dicere teſtamentum nullum, vt dixi ſupra verſ.ſucceſſiue, Modo filius præteritus approbat teſtamentum. Quæro, nunquid hæc approbatio ipſius præiudicet inſtitutis,ita vt non poſſint amplius contratabulare? Reſpond. ꝙ non præiudicat quominus ipſi adhuc poſſint intentare bonorum poſſeſſionē contratabulas ex perſona ipſius præteriti, & hæc eſt communis opin. vt atteſtatur Iaſ. in d.l.poſthumo, num.9. Boër. in d.deciſ.96. num.8.Curt.Iun.in d.l. poſthum. num.61.Statim enim defuncto patre fuit illi ius quæſitum ad contratabulandum, & ſic reducendum omnia ad cauſam inteſtati, merito tale ius per ipſum præteritum non poteſt ab eis auelli, & licet hæc concluſio prima facie videatur aliquantulum dura, tamen in practica non eſſet ab ea recedendum.

QVAEST. XLIIII.

SVMMARIVM.

Filia dotata inſtituta in ſola dote ſua, an tanquam præterita rumpat teſtamentum.

SED hic occurrit alia q̄ſtio. Pone, pater dotauit filiā, deinde cōdidit teſtamentū,in quo ipſam filiā inſtituit in ſola dote ſua, nūquid talis inſtitutio valebit, an autem filia tanquam præterita poterit impugnare teſtamentum? Cum enim dos non eſſet amplius in bonis patris,ſed veniret in primis detrahenda, tanquam æs alienum, videtur in effectu potius præterita, q̄ inſtituta. Contrariam tamen opin.ſ. ꝙ imò poſſit pater filiam in ſola dote ſua inſtituere,tenuit gl. ordinaria, quæ ab hoc ſemper allegatus in l. 3.§.ſed verum, in verbo, Patrimonium, ff.de minoribus, quæ in hoc eſt cōiter approbata,vt dicit Bertr.conſ.173.poſt nu. 41.lib.3. in 2.parte. Et ita magis communiter concluditur, vt ait Alex. conſil.

177.num.11.lib.2. Ita etiam communiter teneri affirmat Imola in cap.Raynuc. num.9.quem refert Ioan Dil. de Arte teſtandi,tit.3.caut.5. nu.2. Alex. in l. pater filiam in princ.num.7. ff.ad l.Falc. Hanc etiam opi. dicit eſſe communem Guliel. de Bened.in 1.parte repe.cap. Raynucius fol.171.num.11.Alex.conſ.168.poſt nu. 11.lib.5. & conſ.176. num.13. eod.vol. Guido Papæ conſ.63.num.6. & conſ.98. num.1. Iaſ.in auct.nouiſſima,nu.46. C. de inoff.teſt. Berous in cap. Raynuc. nu. 133.& ſeq. Et dicit Spec. de inſtr.edit. §. vt autem, verſ.Sed ſuper forma,ꝙ ita obſeruatur de generali conſuetudine. Subdit tamen gl. quòd cum cautela illam inſtituat in duodecim imperialibus, vnà cum dote,vt ſecundum omnium opin.valeat teſtamentum,& hoc iudicio meo tutius eſt,& ita etiam de facto obſeruari atteſtatur Bart. in d.§. ſed vtrum, in finalibus verbis,quem refert Iaſ.in d.auct. nouiſſima,num.15.Alber.in d.§.ſed vtrum, num.4.& 5.vbi etiam dicit, quòd ita cõmuniter tenetur. Et ita ſeruando euitabis omnes difficultates.

Q V AE S T. X L V.

SVMMARIVM.

TEſtamentum annullatur etiam præteritione filij poſthumi.

Et quid ſi poſthumus ipſe viuo teſtatore decedat,verſ. Sed pone.

Et quid ſi naſcatur in ſexto, vel octauo menſe,verſ. Sed quid ſi iſte.

STAT ergo ex ſupradictis firma concluſio,ꝙ teſtamentum,in quo filius in poteſtate reperitur præteritus, eſt ipſo iure nullum,quę quidem locum habet,non ſolum in filio,qui tempore cõditi teſtamenti iam natus eſſet, ſed etiam in poſthumo.ſ.in eo, qui tempore conditi teſtamenti, nondum erat natus, vel teſtator ignorabat eum natum eſſe, vel putabat eum eſſe mortuum, & in hoc nulla eſt inter Doctores controuerſia.

Sed pone, quòd huiuſmodi poſthumus viuo teſtatore decedat, nunquid adhuc teſtamentum propter illius præteritionem erit nullum? Reſp.quòd de rigore iuris ciuilis teſtamentum remanet nullum,ſed de æquitate prætoria reconualeſcit,tex.eſt in l.poſthumus,ff.de iniu.rup. & eſt communis opin. vt dicit Imola. in d.l.poſthumus,num.2. & in d.l.filio præterito, poſt num.60. & 63. quem refert Corn. conſil.176. in litera L, lib.2. Iaſ. in l. ſi quis eum,§. ſi ſuo teſtamento, nu. 8. ff.de vulg. Et ex hoc ſequitur, quòd ex huiuſmodi teſtamento non poteſt adiri hæreditas, ſed tantum peti bonorum poſſeſſio, ita firmant communiter omnes, vt dicit Corn. in d. conſilio 176. in litera L, in fi. Quod nota, quia eſt vnus ex caſibus, in quibus etiam hodie eſt neceſſaria bonorum poſſeſſio, faciunt quæ dixi ſupra quæſt.43. verſiculo, Sed quid ſi ipſe.

Sed quid ſi iſte poſthumus naſcatur in ſexto,vel octauo menſe, nunquid eius natiuitate rumpetur teſtamentum? Reſp. quòd non,talis enim filius naturaliter viuere non poteſt,ita determinatur à Doctoribus magis communiter, vt dicit Socin.Iun.conſ.35.num.12.& ſeq.lib.2. merito non rumpit teſtamentum, Eſt enim vera iuris concluſio,ꝙ filius,qui licet natus ſit, naturaliter tamen viuere non poteſt,non rumpit teſtamentum,& hanc dicit eſſe communem opin.Socin.Iun.in d. conſ.35.nu.15. Sic etiam videmus,quòd partus immaturus,& qui ſecundum iudicium obſtetricum non poteſt viuere, habetur pro non nato, & ei ſuccedi non poteſt, ſecundum magis communem opin. vt dicit Crauet. conſ.210. num. 5. Eademq́. ratione huiuſmodi partus immaturus,qui ſecũdum iudicium obſtetricum viuere non poteſt,non excludit ſubſtitutum,neque facit deficere conditionem fideicommiſſi, ita communiter tenetur, vt dicit Soc.conſ.275.nu.2.lib.2. quẽ refert Paris.conſ.56.nu.9.lib.2. Hanc etiam dicit eſſe cõem opinio. Soc.in l.cum auus, nu.110.ff.de cond.& demon.quem refert Crauet.in d.conſ.210.nu.6.Et dixi ſecun

dum iudicium obſtetricum, quia in hoc an partus naturaliter viuere potuiſſet, vel non, ſtandum eſt iudicio ipſarum obſtetricum, tanquam peritarum in arte, vt dicit Bart. in l. Gallus in princ. in finalib. verbis, & eſt communis opin. vt atteſtatus Paris. in conſ. 56. num. 11. & nu. 22.

QVAEST. XLVI.

SVMMARIVM.

Clauſula codicillaris an ſuſtineat teſtamentum nullum ex cauſa præteritionis.

Et quid ſi poſthumus fuerit ignoranter præteritus, verſ. Et hæc quidem.

QVAERO, tu ſcis, quòd clauſula codicillaris ſuſtinet teſtamentum nullum in vim codicilli, ita quòd hæres, qui ſuccedit ab inteſtato, cenſetur rogatus reſtituire hæreditatem per fideicommiſſum hæredi ſcripto. Pone, quòd in teſtamento in quo filius eſt præteritus, ſit inſerta clauſula codicillaris, nunquid eo caſu non obſtante præteritione ſuſtinebitur teſtamentum? Reſpond. gl. in d. auct. ex cauſa in gl. fin. in fin. tenet, quòd vbi teſtamentum eſt nullum ex cauſa præteritionis, clauſula codicillaris nihil operatur, & hanc opin. gl. dixit eſſe communem. Signor. conſ. 171. nu. & poteſt eſſe, quòd ſuo tempore hæc eſſet communis opin. ſed ſi conſiderentur auctoritates Doc. qui ſcripſerunt vſque ad noſtra tempora, procul dubio contraria opin. eſt magis communis, & ideo dicit Alex. conſ. 26. nu. 5. lib. 1. & conſ. 142. num. 4. lib. 2. quòd illam gl. damnant communiter Doct. Tenenda eſt ergo contraria opin. quòd ſcilicet teſtamentum, etiam hòc caſu ſuſtineatur in vim codicilli, & quòd filius præteritus cenſeatur grauatus virtute clauſulæ codicillaris reſtituere per fideicommiſſum hæreditatem, illi qui eſt ſcriptus hæres in teſtamento, quam quidem opin. ſequuntur communiter ſcribentes, vt dicit Paris. conſ. 30. num. 11. lib. 3. Et eam dicit eſſe communem Bald. conſ. 391. numero 4. lib. 3. quem refert Tiraqu. in rep. l. ſi vnquam. in verbo, Donatione largitus, numero 273. Cuman. conſilio 126. circa princ. Alex. conſ. 41. num. 5. in fin. lib. 1. & conſ. 87. num. 8. lib. 3. & in d. auct. ex cauſa, poſt num. 13. Guliel. de Bened. in prima parte rep. c. Raynutius, fol. 205. num. 242. Dec. in d. l. poſthumo. C. de contrata. in prima lectura, num. 10. in fin, & poſt num. 11. verſ. Secunda eſt principalis, & conſ. 228. num. 2. & ſeq. & conſil. 242. num. 2. & ſeq. & conſ. 379. num. 2. & conſ. 490. poſt num. 10. verſ. Similiter non obſtat, & conſ. 671. in fin. Curt. Iun. conſ. 148. num. 10. & in d. auct. ex cauſa, num. 69. Socin. Iun. conſ. 107. num. 24. lib. 1. Zuccard. in repet. d. l. poſthumo, num. 102. Et hæc concluſio eſt maximi effectus, quia licet diſpoſitio auct. ex cauſa, non obſtante præteritione ſuſtineat legata, & fideicommiſſa etiam vniuerſalia, vt dixi infra q. 54. in princ. non tamen ſuſtinet inſtitutionem hæredis, & nunc pendet cauſa de facto, in qua teſtator condito teſtamentum filium præterijt, & inſtituit hæredem extraneum, quem grauauit per fideicommiſſum hæreditatem alteri reſtituere, & ipſo teſtamēto appoſuit clauſulam codicillarem, prout communiter fieri ſolet, modo filius præteritus rumpit teſtamentum, hæres ſcriptus petit ſibi reſtitui hæreditatem virtute clauſulæ codicillaris, fideicommiſſarius petit illā ſibi reſtitui virtute fideicommiſſi vniuerſalis ex diſpoſitione auct. ex cauſa, & adhuc ſub iudice lis eſt.

Et hęc quidem communis opinio ſatis de plano procedere videtur in præteritione filij iam nati, Cum enim teſtator ipſum ſcienter præterierit, non videtur dubitandum, quin clauſula codicillaris ex aperta mente defuncti operetur, vt teſtamentum non obſtante præteritione ſuſtineatur, & hanc dicit eſſe magis communem opin. ſcribentium Soc. Iun. conſilio 29. num. 7. lib. 3. Sed quid in poſthumo, ſcilicet in eo, qui natus eſt, poſt mortem teſtatoris, qui tamen neſciebat vxorem ſuam eſſe prægnantem, vel in eo qui natus eſt poſt conditum teſtamentum, vel (licet natus eſſet ante teſtamentum) teſta-

tos

tor ignorabat eum natum eſſe, vel putabat eſſe mortuum, nũquid hoc caſu clauſula codicillaris operabitur, vt non obſtã te eius præteritione teſtamentum valeat, & filius præteritus teneatur hæreditatem reſtituere hæredi ſcripto in teſtamento? Reſpon. hæc eſt ardua quæſtio, in qua Doctores in varias ſententias adeo diuiſi fuerunt, vt aliquando male diſcerni poſſet, quæ opinio. eſſet magis communis, teſte Curt. Iun. in d. auct. ex cauſa num. 70. & Dec. conſ. 490. infra allegando, & in primis multi tenuerunt, quòd etiam hoc caſu locum habeat cõcluſio ſuperius facta, quòd ſcilicet clauſula codicillaris operetur fideicommiſſum, & hanc opin. dixit eſſe communem. Alex. in d. auct. ex cauſa num. 14. & in l. qui filiabus in princ. poſt num. 5. ff. de leg. 1. & conſ. 26. poſt num. 5. verſ. Vel poteſt reſponderi lib. 1. & conſil. 37. nu. 4. eod. vol. quem refert Ruin. conſil. 194. num. 3. lib. 2. Tiraquel. in repet. l. ſi vnquam in verbo, Donatione largitus, num. 269. Iaſ. in d. auct. ex cauſa, num. 24. & in d. l. qui filiabus in prin. nu. 33. Bertr. conſil. 150. num. 4. in prima parte. Apoſtil. ad Bart. in l. prima, ſub num. 10. ff. de iure codicill. Quæ opin. ſecundum aliquos multo magis tenenda eſſet, quando poſt ipſius poſthumi natiuitatẽ teſtator tanto tempore ſuperuixiſſet, quòd teſtamentum mutare potuiſſet, & tamen non mutaſſet, nam tunc (ſecundum eos) præſumitur in eadem voluntate, etiam nato poſthumo, perſeueraſſe, & conſequenter debet clauſula codicillaris non obſtante præteritione ſuſtinere teſtamentum, & hoc caſu iſtam opin. eſſe cõem atteſtatur Dec. conſil. 490. num. 7. & 8. Idemque ſi aliquo modo apparere poſſet, quod teſtator tempore conditi teſtamenti in ſpecie de futuris liberis cogitaſſet, nam, & hoc caſu (ſecundum eos) valeret teſtamentum virtute clauſulæ codicillaris, nõ obſtante, ꝙ poſthumus fuiſſet ignoranter præteritus, & ita eſſe communem opin. affirmat idem Dec. in allegato conſil. 490. poſt num. 6. Quinimò plerique tenuerunt ſufficere, ſi teſtator in genere de futuris liberis cogitaſſet, & dixerunt ſatis conijci eum de futuris liberis cogitaſſe, quando verba clauſulæ codicillaris ſunt concepta etiam in futurũ tempus, puta ſi non valet, vel valebit, &c. & ideo hoc caſu teſtamentũ valere non obſtã te præteritione poſthumi ignoranter facta, & ita communiter teneri atteſtatur Ioan. de Monteſperello in d. auct. ex cauſa, Hanc etiam opin. eſſe magis communem dicit Alex. conſil. 113. poſt numero 10. lib. 1. & conſil. 142. num. 9. lib. 2. quod eſt duplicatum conſil. 103. lib. 3. & triplicatum conſilio 50. libro ſexto. Idem etiam dicit Alexand. conſilio 30. numero primo lib. tertio, & conſilio 31. num. tertio eod. volum. Aretin. in l. ex ea. §. ex his colum. 2. verſic. Super ſecundo. ff. de teſt. Corn. conſil. 118. circa fin. lib. 1. & conſilio 158. col. 10. in litera T, & V, eod. vol. & conſ. 244. in litera G. in fin. eo. vol. & conſilio 133. in litera E, lib. 3. & conſilio 225. in litera Q. eod. volum. Contrariam autem ſententiam quòd ſcilicet vbi poſthumus fuit à teſtatore ignoranter præteritus, clauſula codicillaris nihil operetur, tenuit Bart. in l. prima, numero 10. ff. de iure codicill. & hanc opi. dixit eſſe communem Balb. conſilio 60. colum. 10. lib. 2. quem refert, & ſequitur Curt. Iun. in d. auct. ex cauſa, num. 70. Io. Dilec. de arte teſtandi tit. 30. caut. 10. numero 3. Guliel. de Benedic. in prima parte repet. cap. Raynut. fol. 206. num. 247. Rubeus conſ. 112. num. 2. & conſilio 125. numero 2. & ſequen. referens ita etiam atteſtari Aretin. conſil. 24. col. 1. Socin. Iun. conſil. 153. in princip. lib. 2. Apoſtil. ad Alexand. in d. conſ. 26. ſub numero quinto libro primo. Et dicit Ripa in repetitio. lege ſi vnquam, poſt numero 44. quòd plures Doctores maiores auctoritate tenent cum Bartol. & hanc opinio. ego ſemper tenui tanquam æquiorem, & veriorem, & quæ hodie proculdubio eſt magis communis, & illam, ſi caſus contingeret, intrepide ſequerer iudicando, & conſulendo.

Quæ etiam multo magis ſequenda eſſet, vbi tractaretur de auferendo huic poſthumo ignoranter præterito, maiorem, vel etiam æqualem partem hæreditatis, tunc enim iudicio meo im

pium eſſet dicere, q̃ clauſula codicillaris aliquid operaretur, & ita hoc caſu opin. Bar. eſſe magis communem fatetur Aret. conſ. 188. quod eſt conſ. vlt. num. 7. Soc. conſ. 94. nu. 35. in fine, lib. 4. & in ſpecie, quando pater non habens filios fecit magna legata, q̃ nato deinde poſthumo præterito teſtamentum non ſuſtineatur, dicit eſſe communem, iuriſconſultorum huius ætatis olim celeberrimus D. Andreas Alciatus præceptor meus, in tract. de præſump. in 1. reg. in 13. præſump. nu. 1. Ego vero, vt dixi, teneo indiſtinctè concluſionem Bart. ſiue legata ſint magna, ſiue parua, & ſiue teſtator de futuris liberis cogitauerit, ſiue non, & cõſequenter, ſiue clauſula ſit concepta per verba præſentis temporis, ſiue etiam per verba futuri temporis, & ſiue teſtator poſt agnationem poſthumi ſuperuixerit, ſiue non, & ab illa opin. in practica non recedas, quæ, vt dicit Soc. in loco præallegato, eſt magis æqua, rationabilis, fauens filijs, & ſecundum veriſimilem mentem teſtantis, & illam in facto ſecuti fuerunt iudicando, duo Senatores huius Senatus Mediolani, vt refert Iaſ. in d. auct. ex cauſa, num. 24. & intellexi, q̃ hanc opin. indiſtinctè vti veriorem, & humaniorem ſemper ſecutus eſt Senatus, & hic fuit primus articulus, ſuper quo conſului, poſt aſſumptas inſulas doctoratus, & ita fuit iudicatum, Vide quæ dixi infra q. 52. verſ. Sed quid ſi poſthumus.

QVAEST. XLVII.

SVMMARIVM.

Filio à matre, vel aſcendentibus per lineam maternam præterito, an teſtamentum valeat.

Hactenvs de filio per patrem præterito dictum eſt, quæ omnia etiam in auo, & alijs aſcendẽtibus per lineam paternam locum habent. Quæro nũc, quid de filio per matrem, aut aſcendentes per lineam maternam præterito? & in hoc fac concluſionem, q̃ mater tenetur inſtituere, vel exhæredare filium, aliàs, ſi filius ſit à matre præteritus, teſtamentum eſt nullum, ita concludunt communiter ſcribentes, vt dicit Sapia in Rubr. C. qui adm. nu. 58. Hanc tamen concluſionem intellige, vt procedat, quando mater, vel auus maternus præterijt filium, vel nepotem, in teſtamento, nulla inſerta cauſa, nam eo caſu proculdubio teſtamentum eſt nullum, & ita tenent communiter Doct. omnes vbique, vt dicit Corn. conſ. 118. in litera A, lib. 2. Sed ſi in præteritione ſit inſerta cauſa legitima, eo caſu præteritio habetur pro exhæredatione, ita dicit gl. ordinaria, de qua ſupra in nonnullis locis feci mentionem, in §. exhæredatos, in verbo Voluit, in auct. de hæred. & falcid. quæ in hoc eſt communiter approbata, vt dicit Bertrand. conſ. 1. nu. 4. lib. 2. in 2. parte, & conſ. 23. num. 2. eod. vol.

QVAEST. XLVIII.

SVMMARIVM.

Filijs an liceat patrem, aut aſcendentes per lineam paternam, præterire, aut exhæredare.

Et quid ſi teſtentur de peculio caſtrenſi, verſ. Et hæc omnia.

Qværo nunc, quid econuerſo, an liceat filijs exhæredare, aut præterire parentes ſuos? Reſp. diſtinguendum eſt inter patrẽ, & aſcendentes per lineam paternam, & matrem, & aſcendentes per lineam maternam, Quò ad patrem, & aſcendentes per lineam paternam, dic, quòd ſi pater eſt à filio exhæredatus ſine cauſa, teſtamentum eſt ipſo iure nullum, ſi vero eſt adiecta exhæredationi cauſa ingratitudinis, valet teſtamentum mero iure, ſed ſi ipſa cauſa non probetur, poteſt à patre impugnari per querelam inofficioſi, ſi autem pater ſit præteritus à filio in poteſtate, tunc ſiue adiecta ſit præteritioni cauſa, ſiue non, ſemper teſtamen

tum

tum eſt ipſo iure nullum. Si vero ſit præteritus ab emancipato, tunc ſi non eſt adiecta cauſa, pariter teſtamentum eſt ipſo iure nullum, ſed ſi eſt adiecta præteritioni cauſa, valet teſtamentum, ſed poteſt pater illud rumpere per contratabulas, & hæc eſt communis opin. vt atteſtatur Gul. de Bened. in 1. parte repet. cap. Raynutius, fol. 207. num. 251. in fi.

Et hæc omnia intellige, vt procedant, nõ modo ſi filius teſtetur de peculio quaſi caſtrenſi, de quo poteſt teſtari, non obſtante, ꝙ ſit filiusfamilias, vt dixi ſupra q. 18. Sed etiam, ſi teſtetur de peculio caſtrenſi, nam hodie non poteſt filius in poteſtate condens teſtamentum de peculio caſtrenſi, vel quaſi, parentes ſuos præterire, alias ſi eos prætereat, ſiue cum cauſa, ſiue ſine cauſa, teſtamentum eſt nullum, ſi vero eos exhæredet, eſt locus querelæ, ita tenet gl. in l. fin. in verbo, Teſtamenta. C. de inoff. teſtam. & ita communiter tenetur, vt dicit Fulgoſ. in repet. auct. ex cauſa, numero 7. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Alexand. in l. nemo in fi. C. qui teſtamen. fac. poſſ. Iaſ. in d. l. fin. numero 5. C. de inoffic. teſtamen. Curt. Iun. in d. auct. ex cauſa, num. 49. Ripa. in l. centurio, poſt num. 43. ff. de vulgar.

QVAEST. XLIX.

SVMMARIVM.

Filijs an liceat matrem, vel aſcendentes per lineam maternam præterire, aut exhæredare.

Et quibus ex cauſis Remiſſiue.

QVO vero ad matrem, vel aſcendentes per lineam maternam, Dic, quòd filius non poteſt matrem ſine cauſa præterire, neque à legitima excludere, ita communiter tenetur, vt dicit Gul. de Bened. in ſecunda parte repet. cap. Raynucius, fol. 46. poſt num. 30. Ceterum cum cauſa bene poteſt, & talis præteritio pro exhæredatione habetur, §. ſancimus in auct. vt cum de appellat. cognoſc.

Quæ autem ſint cauſæ, propter quas filij poſſunt parentes exhæredare, aut præterire, vide in d. §. ſancimus cum ibi nota.

QVAEST. L.

SVMMARIVM.

Frater à fratre præteritus, aut exhæredatus non impugnat eius teſtamentum niſi in eo ſit inſtituta turpis perſona.

Et an rumpatur eo caſu in totum, an autem vſque ad legitimam tantum, verſic. Sed quæro.

Et quid ſi aliquid legati nomine fratri reliquerit. deinde turpem perſonam hæredem inſtituerit, verſ. Pone ergo.

SVCCESSIVE quæro, quid in collateralibus? Reſpond. quòd in illis non eſt tractandum de præteritione, aut exhæredatione. Non enim tenetur frater fratrem in teſtamento hæredem inſtituere. Et ideo, ſiue frater ſit præteritus, ſiue exhæredatus, non poteſt aliquo modo teſtamentum fratris impugnare, vno tantum caſu excepto, quando, ſcilicet frater aliquam turpem perſonam hæredem inſtituit, nam eo caſu datur fratri præterito querela inofficioſi, & de his omnibus habes tex. qui eſt clauis in hac materia in l. fratres, C. de inoff. teſtam.

Sed quæro, nunquid per huiuſmodi querelam teſtamentum rumpatur in totum, an autem vſque ad legitimam tantum ipſius fratris, quæ eſt quarta pars totius hæreditatis, vt dixi ſupra hoc eo. lib. §. legitima. Reſp. quòd odio ipſius turpis perſonæ inſtitutæ teſtamentum rumpitur in totum, & hæc eſt communis ſententia, vt dicit Iaſ. in d. l. fratres, num. 8. quem refert Afflict. deciſ. 204. nu. 2. & iudicio meo extra ꝓpoſitũ, & ideo aduerte,

ne æquiuoces, vt faciunt multi in hoc articulo, Aut enim frater in ſuo teſtamento, in quo turpiter perſonam hæredem inſtituit, nihil fratri reliquit, & hic eſt vnus caſus de quo loquitur Iaſ. in d. l. fratres, num. 8. Aut vero aliquid reliquit, & hic eſt alius caſus, de quo loquitur Afflic. in loco præallegato, & de hoc tractat Iaſ. in d. l. fratres, poſt num. 2. verſic. iij. extende, non autem, num. 8. prout ipſe illum allegat; & de hoc ſtatim dicemus.

Pone ergo, quòd frater in teſtamento aliquid legati nomine fratri reliquerit, deinde turpem perſonam hæredem inſtituerit. Quæro, nunquid hoc caſu, adhuc competet fratri querela ad reſcindendum teſtamentum in totum, an autem ſolummodo poterit agere ad ſupplementum legitimæ? Reſpon. in hoc articulo variæ fuerunt doctorum opi. nàm aliqui tenuerunt, ꝙ teſtamentum rumpatur in totum & fuit opin. Gul. de Cun. in d. l. fratres, quam dicit eſſe communem Iaſ. conſ. 71. nu. 3. lib. 1. Dec. conſ. 530. nu. 13. Contrariam vero opin. ſcilicet ꝙ hoc caſu ſolùmodo agere poſſit ad ſupplementum legitimę, tenuit Ang. in l. 1. ff. de inoff. teſta. & hanc dicit eſſe magis communem opi. Pariſ. conſil. 64. nu. 26. lib. 3. & ſecundum iſtam opin. Ang. in facti contingentia iudicauit Conſ. Neapolitanum, teſte Affl. in alleg. deciſ. 204. & certe licet hæc opin. videatur æquior, quia magis fauet teſtamento, nihilominus mihi ſemper placuit contraria opin. ſcilicet ꝙ rumpatur in totum. Nam diſpoſitio l. fratres, non ſolum fundatur in fauore fratris, ſed etiã in odio perſonæ inſtitutæ, neque verum eſt, ꝙ ita tenẽdo, eſſet melioris conditionis frater, quam filius, quia imò idem eſſet in filio, ſi non eſſet inſtitutus, ſed tantum legati nomine aliquid ei relictum fuiſſet, nã, & ipſe proculdubio impugnat teſtamentum in totum, non autem petit ſupplementum legitimæ, vt dixi ſupra q. 38. & licet fauendum videatur diſpoſitioni teſtatoris, tamen vbi rationabilis eſt, vt in hoc caſu, in quo teſtator prætulit turpem perſonam fratri, potius eſſet fauendum illi, qui ab inteſtato fuiſſet ſucceſſurus, & ſi caſus contingeret, ita conſulerem, & iudicarem, licet Curt. Iun. in d. l. 1. num. 6. dicat, quòd requiſitus, vt conſuleret, in caſu in quo ſcripſit Dec. in allegato conſil. 530. recuſauit conſulere, Poſſent tamen in hoc propoſito conſiderari tres caſus, & hoc modo diſtinguendo, omnes opin. ad concordiam reduci. Aut in teſtamento, in quo turpis perſona eſt inſtituta nihil relictum eſt fratri, & tunc per querelam rumpit teſtamentum in totum, & ita procedat, quod dictum eſt ſupra verſ. Sed quæro. Aut reliquit aliquid, ſed non titulo inſtitutionis, & tunc pariter rumpit totum, ad exemplum deſcendentium, Licet enim regulariter in collateralibus nõ ſit neceſſarius titulus inſtitutionis, neque eis aliqua legitima debeatur, eſt tamen ſpeciale, vt dixi, quando turpis perſona eſt inſtituta, quia eis debetur legitima, & conſequenter non eſt impertinens dicere, quòd talis legitima ſit eis relinquenda titulo inſtitutionis, & ita procedat opin. Gul. de Cun. quam ego ſequor, Aut vero, & hic eſt tertius caſus, reliquit titulo inſtitutionis, ſed minus legitima, & tunc procedat opi. Ang. & ſequacium. Cogita.

QVAESTIO LI.

SVMMARIVM.

De præteritione patroni per libertum in teſtamento facta.

ISSET etiam hoc loco aliquid dicendum, de præteritione patroni per libertum in teſtamento facta, ſed quia hæc materia patroni, & liberti ferè in deſuetudinem abijt, remitto te ad notata in §. Sed noſtra, Inſtit. de ſucceſſ. liber. cum ſimilibus.

QVAESTIO LII.

SVMMARIVM.

TEſtamentum nullum ex cauſa præteritionis, vel exhæredationis hodie annullatur

latur tantum quoad inſtitutionem, cetera autem firma manent, ex diſpoſitione auct. ex cauſa. C. de lib. preter.

Et *quid in preteritione facta per patrem, aut alios aſcendentes per lineam paternam, verſic.* Et quia.

Et *quid in preteritione filij poſthumi, verſic.* Item quaro.

Et *quid ſi huiuſmodi poſthumus ſit ignoranter preteritus, verſic.* Sed quid ſi poſthumus.

Et *quid ſi ſit preteritus frater, & turpis perſona inſtituta, verſ.* Sed quaro.

Et *quid ſi exheredatio facta ſit cum cauſa, que tamen deinde probata non fuerit, verſic.* Sed nunquid.

PRAECEDENTIBVS quæſtionibus viſum eſt, quemadmodum teſtamentum ex cauſa præteritionis, vel exhæredationis, reddatur nullum, vel impugnari poſſit. Nunc ſciendum eſt, quòd licet ſecundum iura antiqua teſtamentum annullaretur in totum ſcilicet tam reſpectu inſtitutionis, quam legatorum, & aliorum, quæ in ipſo teſtamento continentur, Hodie tamen quò ad inſtitutionem bene annullatur, iuxta diſpoſitionem iuris antiqui, ſed cetera in teſtamento contenta firma manent, & hoc ex diſpoſitione vulgatæ auct. ex cauſa ſupra multoties allegatæ, & ita tenet communiter omnes nemine diſcrepante, vt dicit Pariſ. conſil. 60. num. 36. lib. 2. & conſil. 64. num. 20. eo. vol. Ex quo enim iniuria facta filio præterito, vel exhæredato, erat tantum circa inſtitutionem, valde rationabile fuit, vt in ea tantum parte annullaretur, in qua peccatum fuerat.

Et quia hæc materia eſt ordinaria in ſcholis, & valde tria, breuiter attingendo tantum principales concluſiones doctorum, dico, quòd diſpoſitio d. auct. proculdubio locum habet in præteritione facta de filio, per matrem, aut alios aſcendentes per lineam maternam, quæ quidem præteritio, ſi facta ſit cum cauſa, habetur pro exhæredatione, vt dixi ſupra q. 47. & ita tenent communiter omnes ſcribentes vt dicit Pariſ. in d. conſil. 60. numero 12. vt ita etiam communiter teneri affirmat Imol. in l. filio præterito, numero 30. ff. de iniuſto rupto. Sed quid in præteritione facta per patrem, vel alios aſcendentes per lineam paternam? Reſp. aliqui dixerunt, quòd non, ſed quòd tantummodo locum habet in præteritione materna, & hanc opin. dixit tenere doctores omnes, Cyn. in d. l. filio præterito. ff. de iniuſ. rup. Sed in hoc Cy. verum non dixit, vt affirmat Bal. in d. l. filio præterito, poſt numero 22. quem refert, & ſequitur Imol. in ea. l. filio præterito, poſt nume. 7. Tenendum eſt igitur, quòd diſpoſitio d. auctenticæ locum habet, etiam in filio à patre præterito, quam opin. dicit eſſe communem Imol. in d. l. filio præterito, nu. 12. & ſeq. & hæc concluſio locum habet, ſiue talis filius à patre præteritus, ſit in poteſtate patris conſtitutus, ſiue ſit emancipatus, & ita in filio in poteſtate concludit Bar. in d. auct. ex cauſa, num. 2. & eſt communis opin. vt dicit Alex. in d. auct. ex cauſa, num. 15. Cor. conſil. 188. col. 2. in litera D, lib. 2. Iaſ. in d. auct. ex cauſa, num. 1. Idem in filio emancipato tenet Bart. in d. auct. ex cauſa, num. 8. & ita communiter teneri atteſtatur Apoſtil. ad Bart. ibi, pariter ſub num. 8. Hanc etiam eſſe communem ſententiam dicit Iaſ. in ea. auct. ex cauſa, nu. 7. Eſſet enim valde inconueniens, vt eſſet melioris cõditionis filius emancipatus, quam ſuus. Et licet circa hæc multa diſputando dici poſſent, tamen in practica temerarium eſſet illa in dubium refricare.

Item quæro, an diſpoſitio d. auct. locum habeat tam in præteritione filij iam nati, quam in præteritione poſthumi? Reſpon. quòd ſic, & quòd habeat locum in præteritione filij iam nati à patre ſciẽter facta, tenuit Bart. in d. auct. ex cauſa, num. 4. & hæc eſt communis ſententia, vt ait Curt. Iun. in d. auct. ex cauſa, nu 6. & ſeq. Quòd autem habeat locum etiam in præteritione poſthumi, tenuit Bar. in ea. auct. ex cauſa, num. 6. licet loquatur, quádo ſcienter fuit præteritus, & ita communiter teneri atteſtatur Imola in c. cum eſſes, nu. 16. de teſta. Hanc etiã opi. dicit eſſe

commu

communem Alex.in d.auct.ex cauſa,nu. 17.Corn.in d.cóſ.158.col.4.in litera R, lib.2.& conſ.244.in litera G,eod.vol.Iaſ. in d.auct.ex cauſa,num.2.Bertrand.conſ. 150.num.1.lib.3.in 2.parte. Curt.Iun.in d.auct.ex cauſa,nu.12.& ſeq. Paris.conſ. 60.num.9.lib.2.& conſ.64.num.6.eod. vol.& hoc ferè omnes latentur.

Sed quid ſi poſthumus ſit ignoranter præteritus, nunquid etiam hoc caſu locũ habebit diſpoſitio d.auct.ex cauſa? Reſp. ꝙ in hoc articulo Doctores fuerunt multum varij, multi enim tenuerũt, ꝙ etiam hoc caſu locum habeat,&hanc opin.dicit eſſe communem. Paris.in d.conſ.60.nu. 13.& conſ.61.num.14.eo.lib.& in d.con ſil.64. num.8. Contrariam vero ſententiam .ſ. ꝙ imò diſpoſitio d. auct. non habeat locum, vbi poſthumus ſit ignorãter pręteritus,tenuit Bart.in d.auct.ex cauſa, num.4.& hanc opin.dicit eſſe magis com muniter approbatã Iaſ.in d.auct. ex cauſa, num.3. & ſeq. quem refert Bertrand. conſ.150. num.2. lib.2. in 2.parte. Hanc etiam dicit eſſe magis communem Aret. conſ.158.quod eſt conſ. vltimum,prout illum refert Tiraq. in repet. l.ſi vnquam in verbo, Donatione largitus,num.163. Gul.de Benedict.in 1.parte rep.cap.Raynucius,fol.204.nu.232.& ſeq. Curt.Iun. in d. auct. ex cauſa,num.17. Apoſtill. ad Bart. in d. auct. ex cauſa, ſub num. 4. & hæc opin. mihi ſemper placuit, tanquam verior,& æquior,& magis fauens filijs,& adhærens veriſimili menti teſtatoris,quæ etiam proculdubio eſt magis communis, & ideo ab ea in practica non recedas,ſi vis recte iudicare,& in hoc propoſito videnda ſunt ea quæ dixi ſupra q.46. verſic. Et hæc quidem, quæ omnia poſſunt ad hanc quæſtionem ſatis accommodari.

Sed quæro,tu ſcis,quòd frater præteritus à fratre, ſi turpis perſona ſit inſtituta, poteſt teſtamentum fratris per querelam reſcindere, vt dixi ſupra q.50. Nunquid etiam hoc caſu erit locus diſpoſitioni d. auct.ex cauſa,vt ſcilicet legata,&cetera in teſtamento ipſo contenta præter inſtitutionem conſeruentur? Reſpon. Hæc eſt ardua quæſtio, & quæ indigeret deciſione Imperatoris,vt ſentire videtur Salyc. in l. fratres,num.9.C.de inoff.teſtam. Communis tamen ſententia videtur eſſe, ꝙ iſto caſu non habeat locum diſpoſitio d.auct. ſed quòd ſimul cum inſtitutione omnia corruant,teſte Iaſ. in d.l. fratres, num.3. Quæ tamen opin. mihi ſemper viſa fuit terribilis.Videtur enim(iudicio meo)valde iniquum, ꝙ filius præteritus rumpens teſtamentum paternum,teneatur pręſtare legata,& fideicommiſſa, nõ autem frater rumpens teſtamentum fratris,& ſic ꝙ collaterales ſint melioris cõditionis, quam deſcendentes,Nec quidquam facit, quòd in correctorijs nõ fiat extenſio, etiam ex maioritate rationis,quia poſſet dici, verba ipſius auctenticæ eſſe generalia,& abſque vlla extenſione comprehendere caſum noſtrum. Præterea illa concluſio,ꝙ in correctorijs non admittatur extenſio etiam ex maioritate rationis, non eſt ſine controuerſia,& multi atteſtantur communem opinio.eſſe in contrarium, & habet etiam multas limitationes, quæ poſſunt ad hoc propoſitum optime accommodari, vt late dixi ſupra lib.1. Ideo ſi caſus contingeret in facto, credo, quòd non peccaret mortaliter iudex, qui iudicaret contra hanc cõmunem ſententiam.

Sed nunquid generaliter quocunque modo teſtamentum impugnetur ex cauſa exhæredationis,habebit locum diſpoſitio d.auct.ex cauſa? Reſp. ꝙ in hoc articulo aliquando fuerunt opin. Nam gl. communiter tenuerunt,vbi exhæredatio facta eſt cum cauſa,quæ deinde nõ probatur legitima (quo caſu teſtamentum reſcinditur per querelam inofficioſi, tanꝗ conditum à demente) ꝙ non ſit locus diſpoſitioni d. auct. & hanc opin. dixit eſſe communem.Signorol.conſ.171.num.8. in fi.prout illum refert Curt.Iun.in auctẽ. ex cauſa,num.68. Contrariam autẽ ſententiam,ſcilicet,quòd ſiue exhęredatio facta ſit non inſerta cauſa legitima,ſiue cauſa ſit inſerta,ſed per hæredem non probata,ſemper ſit locus diſpoſitioni dictę auc. tenuit Bart.in d.auct. ex cauſa,num.9. & quidquid dicat Signorol.in allegat.conſ. ita communiter tenetur, vt affirmat Cor. in d.cóſ.158.col.5.in litera T,lib.2.& 2ſ.

215.in litera E,lib 3. Iaſ. in auct. ex cauſa,poſt nu.8.verſic Sequitur in tex.Hanc etiam opin. dicit eſſe communem,Imol. in dicta l.filio præterito,num.32. ff.de in iuſt.rup.Alexand.in d.auct. ex cauſa,numero 18. Vtroque enim caſu militant verba ipſius auctenticæ, & eadem quoque ratio.

QVAEST. LIII.

SVMMARIVM.

INſtitutio facta in re certa an ſuſtineatur ex diſpoſitione auct. ex cauſa.

SED quia tex. in d. auct. dicit, quòd teſtamentum irritatur, quantum ad inſtitutionem,Quæro, nunquid irritetur & inſtitutio facta in re certa? Reſpon. quòd quatenus talis inſtitutio ſapit vim legati, ſuſtinetur ex diſpoſitione d.auc. quatenus autem poteſt habere vim inſtitutionis, annullatur, ita tenet Bart. in d. auct.ex cauſa,nu.15. & eſt communis opin.vt dicit Alex.in ea.auct. ex cauſa,nu. 7. Rubeus conſil.164. num.6. Ideo ſi pater,præterito filio,inſtituat aliquem in re certa,nullo dato cohęrede vniuerſali, iſte inſtitutus in re certa, habebit ſolummodo illam rem, in qua fuerat inſtitutus, quatenus autem potuiſſe perſius accreſcē di habere reliquum hæreditatis, non ſuſtinetur eius inſtitutio,Vide in hoc propoſito quando inſtitutus in re certa ſit loco legatarij, vel loco hæredis, quæ dixi ſupra. §. Inſtitutio.

QVAEST. LIIII.

SVMMARIVM.

LEgata, ſeu fideicommiſſa vniuerſalia, nunquid ſuſtineantur ex diſpoſitione auct. ex cauſa.

Et an ſubſtitutiones pupillares, vel exemplaria, verſic. Quæro etiam.

Et quid ſi facta ſint ipſimet filio præterito, ibidem.

Et an legata facta ipſi filio præterito, verſic. Præterea quæro.

Et an legata facta turpibus perſonis, verſ. Item quid dicendum.

Et quid de legatis factis in codicillis, verſ. Sed pone.

Et an huiuſmodi legata quæ ſuſtinentur ex diſpoſitione d. auct. ex cauſa, petantur ex teſtamento, vel tanquam ab inteſtato, verſiculo, Pro complemento Remiſſiue.

NVNC videndum eſt,quia tex.in d auct. ex cauſa ſimpliciter dicit cetera firma manent, an generaliter omnia contenta in teſtamē to pręter inſtitutionem ſuſtineantur, & quidem de relictis particularibus, nulla eſt inter Doct. controuerſia,Sed quid in legatis,vel fideicommiſſis vniuerſalibus? Reſpon.q́ etiam illa ſuſtinentur ex diſpoſitione d. auct. ita tenuit Bar.ibi,num.18.& ad hoc allegatur gl.in l.ita tamen,§.quoties,in verbo, Compelli debet.ff.ad treb. quam dicit eſſe cōmuniter approbatam Soc.conſil.92. num.3. lib.4. Et ita communiter teneri atteſtatur Imol.in d.l. filio præterito,poſt num.36. verſic.an autem comprehendat,Claud.in d.l. ita tamen,quam legit,cum. l. omnibus,§.quoties,nu.3.Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Alex.in d.auct. ex cauſa,num.8.Iaſon. in d. auct. ex cauſa,poſt num.6.verſic.Quinto limita,& num.11. Dec.conſil.86.num.3.Gul.de Benedict.in prima parte repe.cap.Raynutius fol.205. numero 237.Curt.Iun. d. auct. ex cauſa, poſt num.54. verſic. Tertiam concluſionem. Pariſ. conſil.60. num.11. lib.2. & conſil.61.num.11.eo.volum. & conſilio 64.num.8.eod.vol.Talia enim fideicommiſſa non impediunt ſucceſſionem inteſtati, & ideo, ſicut filio inſtituto potuiſſet imponi onus fideicommiſſi,neque propterea illi diceretur eſſe facta aliqua iniuria, ita etiam debet in præiudicium præteriti ſuſtineri,cui ſatis eſſe debet,ſi inſtitutio ipſa corruit.

Quæro

Quæro etiam, nunquid ſuſtineantur ſubſtitutiones pupillares, & exemplariæ factæ filijs in ipſo teſtamento? Reſpond. quòd ſic, ita tenet Bart. in d. auct. ex cauſa, num. 16. & ita magis communiter tenetur, vt dicit Bertrand. conſil. 139. poſt numero 1. lib. 2. in ſecunda parte. Hanc etiam opi. dicit eſſe communem Imo. in c. Raynutius, num. 99. de teſtam. Alex. in l. 1. §. fin. num. 5. de vulga. Iaſ. in d. auct. ex cauſa, num. 10. Claud. in d. l. 1. §. fin. num. 3. Tales enim ſubſtitutiones non impediunt ſucceſſionem ab inteſtato, vt ſuperius de fideicommiſſo dictum eſt.

Quæ quidem concluſio ſatis de plano procedit, quando talis ſubſtitutio pupillaris eſt facta alteri filio, Sed quid ſi facta ſit ipſimet filio præterito? Reſpon. quòd pariter ſuſtinetur, & ita eſt communis opin. vt dicit Claud. d. §. fin. num. 5. Gul. de Benedic. in ſecunda parte repet. c. Raynutius, fol. 39. poſt num. 66. Nam pupillaris ſubſtitutio concernit fauorem illius, cui facta eſt, merito ab eo non rumpitur. Secus ergo dicendum eſt in vulgari ſubſtitutione, per quam directo ſuccedit ipſi teſtatori, illa enim proculdubio irritatur, ſicut, & inſtitutio, aliàs hoc caſu diſpoſitio ipſius auct. redderetur eluſoria, quia ſubſtitutus vulgaris admitteretur in defectum inſtituti, & filius præteritus adhuc remaneret excluſus.

Præterea quæro, nunquid ſuſtineantur etiam legata facta ipſi filio præterito, vel exhæredato? Reſpond. quòd non, ita tenet Bart. in d. auct. ex cauſa, num. 19. & eſt communis opin. teſte Roma. conſilio 516. num. 10. quem refert Gozad. conſil. 49. num. 19 Corn. conſil. 62. col. 2. in litera F, lib. 2. Iaſ. in d. auct. ex cauſa, numero 14. & ſeq. Ripa in l. 2. poſt numero 33. ff. de vulg. Io. Nic. Arelaten. in 2. conſil. poſito poſt tit. de ſecund. nup. num. 3. Qui enim teſtamentum impugnat, indignus eſt, vt aliquid ex eo conſequatur.

Item quid dicendum de legatis, quę in ipſo teſtamento facta ſunt per teſtatorem turpibus perſonis, nunquid, & ipſa ſuſtinentur ex diſpoſitione dictæ auctenticæ ex cauſa? Reſpond. quòd non, & eſt communis opin. vt atteſtatur Rubeus in repe. l. Titia. §. Imperator, num. 82. ff. de lega. 2. Sunt enim huiuſmodi perſonæ legibus odioſæ. l. fratres, C. de inoff. teſt. & faciunt in propoſito ea, quæ dixi ſupra q. 52. verſic. Sed quæro.

Sed pone, teſtator fecit codicillos, in quibus multa legata fecit diuerſis perſonis, deinde condidit teſtamentum, in quo filium præterijt, vel nulliter exhæredauit, Modo filius impugnat teſtamentum, Quæro, an ex diſpoſitione auct. ex cauſa ſuſtineantur etiam illa legata facta in codicillis? Reſpond. quòd ſic, ita tenuit gloſ. in l. prima in verbo, Literas, C. de codicil. quam dicit eſſe communiter approbatam Cur. Iun. in d. auct. eſt cauſa, poſt num. 62. Semper enim, quando quis decedit teſtatus, codicilli, ſiue ante teſtamentum, ſiue poſt teſtamentum conditi ſint, accipiunt robur à teſtamento, & ab ipſo pendere dicuntur, merito de iſtis legatis idem eſt iudicandum, ac ſi in ipſomet teſtamento relicta fuiſſent.

Pro complemento huius materiæ quæro, nunquid legata, quæ ſuſtinentur ex diſpoſitione d. auct. ex cauſa, petantur actione ex teſtamento, an autem tanquam ab inteſtato, dixi ſupra. §. legatum.

QVAEST. LV.

SVMMARIVM.

IN teſtamento regulariter interuenire debent ſeptem teſtes.

Et an fœmina poſſit eſſe teſtis in teſtamento, verſic. Scias tamen.

Et quid de iure canonico, verſic. Sed quid de iure.

Et quid in teſtamento inter liberos, verſic. Quæro etiam Remiſſiue.

Et quid in teſtamento militis, verſ. Sed hic quæro.

Et an in codicillis, verſic. Item quæro Remiſſiue.

Monachi, & mendicantes nunquid poſſint in teſtes adhiberi in teſtamento, verſic. Vlterius quæro.

Legatarius an poſſit eſſe teſtis in teſtamento, verſic. Praeterea quaero.
Filius an poſſit pro patre teſtificari in teſtamento, verſic. Sed nunquid.
Teſtis inhabilis qui communi opinione reputatur habilis, poteſt in teſtamento adhiberi, verſic. In hoc etiam.

EX his, quæ proximis quæſtionibus tractata ſunt, habes ſatis declaratum primum requiſitum ad teſtamenti validitatem, ſcilicet inſtitutionem hæredis. Nunc ad alia tranſeundo, ſcire debes, quòd regulariter in teſtamento debent interuenire ſeptem teſtes. l. hac conſultiſſima. C. de teſta.

Scias tamen, quòd licet regulariter omnes perſonæ tam maſculi, quam fœminæ, poſſint eſſe teſtes in quolibet actu humano, modo alias ſint idonei, tamen in teſtamento eſt ſpeciale, quòd aliquæ perſonæ interuenire non poſſint, de quibus in l. qui teſtamento, la ſecunda, ff. de teſta. & ſimilibus. Et in primis mulieres non poſſunt ad condendum teſtamentum in teſtes adhiberi, & hoc quidem de iure ciuili eſt expeditum, eſt enim de hoc tex. expreſſus in d. l. qui teſtamento, §. mulier. & ratio eſt, quia mulier eſt fragilis, & corruptibilis, vt dicit gloſ. in dicto §. mulier in verbo, Non poterit, quam omnes Doctores ſequuntur nemine diſcrepante, dicit Bellon. conſilio 14. numero 8. & quotidie docet experientia, ideo lex in actu adeo præiudiciali, & in quo ſæpe ſolent committi falſitates, & fraudes, de eius integritate non confidit.

Sed quid de iure canonico? Reſpon. ſi quæratur de teſtamento condito ad pias cauſas, res non habet difficultatem, quia in illo abſolute mulier poteſt teſtificari, vt dixi ſupra q. 6. verſic. Tertio infertur, & ita obſeruandum eſt in vtroque foro. Sed quid ſi teſtamentum ſit conditum ad cauſas profanas, nunquid mulier de iure canonico poterit in eo teſtis adhiberi? Reſpon. quòd in hoc articulo Doctores ſunt varij, Multi enim tenuerunt, quòd ſic, & hanc opin. dicit eſſe communem Paris. conſilio 51. numero 16. lib. 3. Crotius de teſtib. in prima parte, numero 10. prout illum refert Didacus in d. cap. cum eſſes, num. 14. de teſta. Multi etiam tenuerunt contrarium .ſ. quòd imò etiam de iure canonico mulier in teſtamento condito ad cauſas profanas non poſſit eſſe teſtis, & hanc opin. dicit eſſe communem Alex. conſilio 84. in fin. lib. 2. prout illum refert Io. Dilect. de Arte teſtandi, tit. 2. caut. 2. num. 7. Ego tamen non reperio Alex. in allegato conſilio 84. quod eſt duplicatum in conſilio 177. lib. 2. atteſtari de communi opin. licet, numero 5. videatur hoc ſentire, & alleget plures auctoritates pro hac parte, Forte melius in propoſito poſſet allegari idem Alex. conſilio 70. numero 13. eod. volum. 2. quod eſt appendix, ſiue confirmatio illius conſilio 84. ſupra allegati, vbi hoc idem tenet, & valde miratur de quodam conſulente qui dixerat communem opin. eſſe in contrarium. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Bello. conſilio 14. poſt numero 8. quam ego etiam ſequor, tanquam veriorem, & magis communem. Vbicunque enim non reperitur aliqua diſpoſitio iuris ciuilis expreſſe immutata à iure canonico, non debemus inducere repugnantiam inter ius canonicum, & ciuile, vt dixi ſupra libro 1.

Quæro etiam, quid in teſtamento condito inter liberos, an in eo poſſit mulier in teſtem adhiberi? dixi ſupra q. 8. verſic. Secundo infertur.

Sed hic quæro etiam, an in teſtamento militis mulier poſſit eſſe teſtis? Reſpond. quòd ſic, & eſt communis ſententia, vt dicit Bauer. in §. planè, num. 5. Inſtit. de teſtam. milit. Eſt enim in teſtamento militis remiſſa omnis ſolemnitas iuris ciuilis, vt dixi ſupra q. 15.

Item quæro, an mulier poſſit eſſe teſtis in codicillis? dixi ſupra. §. codicillus.

Vlterius quæro, nunquid monachi, & fratres mendicantes poſſint in teſtamentis teſtes adhiberi? Reſpond. quòd ſic, & ita ſe habet communis obſeruantia, & con

& conſuetudo,vt atteſtatur Na:ta in rep. §.ex imperfecto, poſt num.181.ſubdens, quòd eſt valde rationabilis,quia ſolent,à teſtatoribus adhiberi tanquam legaliores ſub ſpe, quòd eorum voluntates non reuelent, licet quandoque contrarium contingat.

Præterea quæro, nunquid legatarius poſſit eſſe teſtis in teſtamento? Reſpon. aut quæris, an ſi in numero ſeptem teſtium, qui fuerunt adhibiti in teſtamento,reperiatur aliquis deſcriptus, cui teſtator in teſtamento legatum reliquerit, an teſtamentum ipſum valeat,tanquam confectum cum ſolemni numero teſtium,& dic, quòd proculdubio teſtamentum erit nihilominus validum,& ſolemne d.l.qui teſtamento,la 2. in prin. ff. de teſtamentis. Aut quæris, ſi agatur de probando per teſtes ipſo teſtamento,vel legato, an legatarius ſit idoneus teſtis, & in hoc remitto te ad ea quæ late dixi ſupra lib. 2. §.teſtis q.

Sed nunquid filius poterit pro patre teſtificari in teſtamentis? Reſpon. abſolute, quòd non, ſiue filius ſit in poteſtate,ſiue emancipatus, & ſiue pater condat teſtamentum, ſiue ipſe pater ſit ab alio hæres in teſtamento inſtitutus, ita tenet Bart.in d.l.qui in teſtamento,§.quæcunque,numero 2. & eſt communis opin. vt dicit Aret.in eo.§.quæcunque,poſt num. 6. verſic. & contra illam, & merito filius eſt in hoc ſuſpectus, cum ſecundum communes regulas cenſeatur vna, & eadem perſona cum patre.

In hoc etiam propoſito nota vnum, quod ſuperioribus diebus contigit in practica, quòd ſi aliquis alias inhabilis adhibeatur in teſtem in teſtamento, puta, quia ſit infamis, vel ſeruus, qui tamen non reputabatur communi opinione pro ſeruo neque pro infami, valet teſtamentum, ita dicit gloſ. not. in l. cum lege, in gloſ. fin. in fin. ff. de teſta. quam ſequuntur communiter ſcribentes, vt atteſtatur Alexand.in l. prima,numero 11. C. de teſta. Semper enim inclinare debemus in ſententiam, ſecundum quam vltima teſtatoris voluntas conſeruatur, & ſuſtinetur.

QVAEST. LVI.

SVMMARIVM.

Regulariter in teſtamento interuenire debent ſeptem teſtes.

Et an huiuſmodi numerus teſtium ſit de ſubſtantia ipſius teſtamenti,verſiculo, Et ſcias.

Et quid tempore peſtis, verſiculo, Et hæc quidem.

Et quid in teſtamento condito inter liberos,verſ. Quæro an Remiſſiue.

Et quid in teſtamento condito ad pias cauſas,verſ. Item quæro Remiſſiue.

Et quid in teſtamento condito à ruſticis, verſic. Sed quid in teſtamentis.

Et quid ſi quis teſtetur coram imperatore, verſic. Eſt etiam alius.

Et an ſufficiant ſex teſtes, & notarius, verſ. Quæro etiam Remiſſiue.

Et quid ſi adſit ſtatutum,quòd teſtamentum poſſit fieri coram quinque teſtibus, verſic. Vlterius quæro.

NON ſufficit teſtes, qui in teſtamento adhibiti ſunt eſſe idoneos,niſi etiam ſint ſecundum numerum à lege conſtitutum,licet enim regulariter in quolibet actu duo teſtes ſufficiant,iuxta illud, in ore duorum vel trium,&c. tamen in teſtamentis,in quibus,vt dixi, ſæpiſſime fiunt fraudes, & falſitates, requiritur, quòd ad minus ſeptem teſtes interueniant.

Et ſcias, ꝙ iſte numerus teſtium, non ſolum eſt de forma probatoria ipſius teſtamenti,ſed etiam de eius forma ſubſtantiali,ita tenet Bar.in l. nemo poteſt in prima oppo.ff.de leg.primo.& eſt communis opin.vt atteſtatur. Ripa,in d.l.nemo poteſt,poſt num.27. D.dacus in c.cum eſſes,nu.8. de teſta. & hoc eſt maximi effectus. Nam ſi non eſſet de forma ſubſtantiali, poſſet teſtator in ſuo teſtamento iubere, vt licet cōfectum eſſet cum minore numero teſtium, valeret, quod tamen facere non poteſt, vt concludunt communiter Doct. in allegata .l. nemo poteſt.

Eſt

Eſt etiam in alio magni effectus, quia ſi eſſet de forma probatoria tantum, ſequeretur, quòd ſi pars confiteretur teſtamentum factum fuiſſe coràm teſtibus, ſed nõ ſeptem, tale teſtamentum valeret, tanquã ſolemne, & probatum ex confeſſione partis, qua probatione nulla melior eſſe poteſt, quod tamen eſt falſum.

Ex hæc quidem concluſio ſatis de plano procedit, quando teſtamentum fit in tempore, in quo de facili poteſt haberi integer numerus teſtium, Sed quid ſi teſtamentum fiat tempore peſtis, in quo propter ſuſpicionem contagionis, perſonæ non ita facile ad infirmos accedunt, neq; inuicem inter ſe conuerſantur, prout faciunt tempore ſanitatis? Reſpon. in hoc articulo magna eſt controuerſia inter Doctores, nam aliqui dicunt, q. tempore peſtis ſufficit, q teſtamentum fiat cum quinque teſtibus, & fuit peregrinũ dictum originale Bal. in l. fi. num. 1. in fi. C. de teſta. & hanc opin. dicit eſſe communem Dec. conſ. 289 num. 5. in fi. quem refert Io. Annib. in repe. l. nemo poteſt, num. 65. in fi. ff de leg. 1. Paris. conſ. 32. num. 6. lib. 1. & conſ. 33. num. 26. eo. vol. Io. Dilect. de Arte teſtan. tit. 2. caut. 2. num. 2. Contrariam autem opin. quòd ſcilicet etiam ſi teſtamentum conficiatur tempore peſtis, propter hoc iura nihil diſpenſent circa ſolemnitates in ipſo teſtamento requiſitas, & conſequenter, q etiam eo tempore requiratur integer numerus ſeptem teſtiũ, dicitur tenuiſſe Ang. in d. l. fi. C. de teſta. qui tamen in libro meo hoc non dicit, & ita atteſtatur communiter teneri Alex. conſil. 177. num. 8. lib. 2. quem refert Iaſ. in d. l. fin. num. 4. & Rubeus conſil. 165. num. 2. & Boër. deciſ. 228. poſt num. 10. Hanc etiam dicit eſſe communem Alex. conſ. 70 poſt num. 16. lib. 2. quem refert Ripa de peſte, in priuilegijs vltimarum voluntatum, nu. 7. Corn. conſ 68. in litera I, lib. 1. Socin. conſ. 85. num. 6. in fin. lib 4. Grottus in tract. de teſt. b. num. 11. Bertrand. conſ. 212. num. 3. lib. 1. in 2. parte, & conſ. 233. poſt num. 8. lib. 2. in 2. parte. Apoſt. ad Aret. in l. hæredes palam in princ. poſt num. 6. ff. de teſt. Bauer. in §. ſed hæc quidem, num. 23. & ſeq. Inſtit. de teſta. Afflict. deciſ. 25. num. 2. vbi etiam refert ita iudicaſſe conſilium Neapolitanum, prout etiam iudicauit parlamentum Burdegalenſe, vt refert Boër. in allegata deciſ. 228. in caſu tamen in quo peſtis non erat magna. Hæc eſt ardua quæſtio, & indigeret Cæſarea deciſione, vel ſaltem prouiſione, vt ſenſiſſe videtur Bart. in l. 1. ff. de bon. poſſ. ex teſta. milit. Si computentur auctoritates, credo proculdubio hanc opin. contra Bald. eſſe magis communem, Opinio tamen Bald. mihi ſemper magis placuit, modo duo concurrant, quòd ſcilicet ipſe teſtator tempore conditi teſtamenti ægrotaret morbo peſtis, ſecundum, quòd eo tempore peſtis eſſet talis, vt veriſimiliter maior copia teſtium ibi haberi non poſſet. Hoc eaſu intrepide, ſecundum hanc opin. Bald. conſulerem, & iudicarem, & certe etiam illi qui tenent contra Bald. fatentur ferè omnes, q ipſius opin. eſt æquior, & humanior, quod eſt notandum, quia Senatus noſter, qui ſemper ferè in iudicando amplectitur ęquitatem, credo, quòd de facili inclinaret in ſententiam Bal. niſi aliqua ſuſpicio fraudis, aut falſitatis ſubeſſet. Vnum tamen ſcias, quòd licet nonnulli dixerint, quòd tempore peſtis etiã duo tantum teſtes in teſtamento ſufficerent, eorum tamen opin. nullo modo eſſet tenẽda, ideo dic, quòd ad minus quinque requiruntur, & in hoc omnes ferè concordant, vt dicit Corn. conſil. 297. in litera B, lib. 4.

Quæro an in teſtamento condito inter liberos ſufficiat minor numerus, quã ſeptem teſtium? dixi ſupra q. 8. verſic. Hinc infertur.

Item quæro, quid in teſtamento condito ad pias cauſas? dixi ſupra q. 6. verſic. Hinc infertur.

Sed quid in teſtamentis conditis in rure per ruſticos, nunquid hæc ſolemnitas numeri ſeptem teſtium pariter erit neceſſaria? Reſpond. quòd non, ſed in illis eſt ſpeciale, quòd ſufficiant tantum quinq; teſtes, & hoc ex diſpoſitione, l. & ab antiquis quæ eſt lex fin. C. de teſta. vbi eſt de hoc lex expreſſus, & hæc quidem concluſio locum habet, ſiue huiuſmodi ruſticus

teſtetur in ſcriptis, ſiue ſine ſcriptis, & ita communiter tenetur, vt ait Alex. in d. l. fi. poſt nu. 8. in gl. in verbo, Scriptura, Hanc etiam dicit eſſe communẽ opi. Iaſ. in d. l. fi. poſt nu. 2. verſ. iiij. extende. & ita obſeruatur communiter, vt atteſtatur Bart. in d. l. fi. nu. 1. Valet enim regulariter argumentum de teſtamento in ſcriptis, ad nũcupatiuum, & è conuerſo. Scias tamen, ꝙ hoc priuilegium, ꝙ conceditur per d. l. fi. cõceditur perſonæ, & loco, copulatiue, ſcilicet ruſticis, & in rure teſtantibus, & ideo, vt ſit locus diſpoſitioni d. l. fi. requiritur, ꝙ vtrunque concurrat, ſi ergo ruſticus teſtetur in ciuitate, vel ciuis in comitatu, non gaudebunt beneficio illius legis, ita dicit Bart. in d. l. fi. nu. 2. & eſt communis ſententia, vt dicit Boër. deciſ. 228. poſt nu. 10. & hoc etiam ſi eſſet tempus peſtis de quo tamen vide quæ dixi ſupra verſic. Et hæc quidem.

Eſt etiam alius caſus valde notabilis in hac materia, quia ſi aliquis teſtetur coram imperatore, non eſt neceſſarius numerus ſeptem teſtium, & eſt de hoc tex. expreſſus in l. omnium. C. de teſta. Sed quomodo quis dicetur teſtari coram imperatore? Reſpon. ꝙ ſi quis porrigat preces principi, in quibus exprimat, qualiter de rebus ſuis diſponat, dicitur teſtatus coram principe, etiam ſi princeps ſuper huiuſmodi precibus nihil reſcripſerit, ita colligitur ex tex. in d. l. omnium. Sed qd, ſi quis non porrigat preces, ſed oretenus coram imperatore dicat ſe inſtituere Titium hæredem, vel ſimilia, nunquid dicetur teſtatus corã imperatore? Reſpon. ꝙ ſic, dummodo de hoc appareat per aliquos teſtes, & licet ſit magna cõtrouerſia inter ſcribentes, quod teſtes hoc caſu requirantur, tamen magis communis opi. eſt, ꝙ ſaltem duo requirantur, vbi non apparet preces fuiſſe porrectas, & ꝙ duo ſufficiant ſenſit, Bar. in d. l. omnium, nu. 1. & hanc eſſe communem opi. atteſtatur Soc. Iun. conſ. 138. nu. 10. lib. primo, a qua, vt ipſe dicit, non eſſet conſulendo, aut iudicando recedendum, quem refert Didac. in Rubrica de teſta. in 2. parte, nu. 2. Hæc tamen raro contingunt in practica.

Quæro etiam, ſi adſint ſex teſtes, & præterea tabellio, qui de ipſo teſtamento debet eſſe rogatus an ſufficiat, dixi ſupra lib. 2. §. notarius.

Vlterius quæro quid ſi adſit ſtatutum diſponens, quòd teſtamentum confectum coram duobus vel tribus teſtibus valeat? dixi ſupra lib. primo.

QVAESTIO LVII.

SVMMARIVM.

1 *Numerus ſeptem teſtium an requiratur in teſtamentis etiam de iure canonico, & tractatur; materia c. cum eſſes de teſta.*

2 *Et an diſpoſitio illius c. locum habeat etiam in teſtamentis conditis etiam ad cauſas profanas, ibid.*

3 *Et an in foro temporali, verſic. Quæ quidem.*

Et an extra terr. eccleſiæ, ibid.

4 *Et an ſufficiant duo teſtes loco parochiani, verſic. Sed pone.*

Et an duo teſtes ſine parochiano ſufficiant, verſic. Sed quid ſi duo.

Habes ergo concluſionem, ꝙ ad validitatẽ teſtamenti requiritur numerus ſeptem teſtium, quæ quidem, ſecundum ius ciuile, nullam habet difficultatẽ, Sed quæro, quid de iure canonico, an minor numerus teſtium ſufficiat? Hæc eſt ardua, & difficilis quæſtio, quæ tota verſatur circa intellectum c. cum eſſes, de teſtam. vbi ſumus pontifex ait, Teſtamenta, quæ parochiani coram presbitero ſuo, & tribus vel duabus alijs perſonis idoneis in extrema fecerint voluntate, firma decernimus permanere, Videndum eſt igitur, nũquid hæc concluſio quæ elicitur ex illo textu. ſ. ꝙ in teſtamento ſufficiunt duo teſtes, cum presbiteri ſui interuentu habeat locum ſolummodo in teſtamentis conditis ad pias cauſas, an autem locũ habeat, etiam in teſtamentis conditis ad cauſas profanas, deinde præſuppoſito, ꝙ habeat locum etiam in conditis ad cauſas profanas, an procedat in vtroq; foro. ſ. tã in tempo-

li.

li, q̃ in eccleſiaſtico, & tã in terris imperij, q̃ in terris eccleſiæ. Et in primis quidem multi tenuerũt, q̃ diſpoſitio illius. c. ſolũ modo locũ habeat in teſtamentis ad pias cauſas, & dixit Apoſt il. ad tex. in d. c. cũ eſſes, q̃ hæc eſt crebrior opinio, Sed quidquid ipſe dicat, tenenda eſt contraria opi. q̃ ſcilicet ille tex. procedat etiam in teſtamentis conditis ad cauſas profanas, & ita communiter teneri atteſtatur Ruin. conſil. 14. nu. 4. lib. 2. & quòd de iure canonico in qualibet vltima voluntate ſufficiant duo teſtes, & ſacerdos, dicit eſſe communem Alex. conſ. 177. num. 2. lib. 2. Corn. conſil. 137. in litera A, lib. 2. & conſ. 261. col. pen. in litera C, lib 4. quem refert Di dacus in d. c. cum eſſes, num. 12. Soc. conſil. 130. nu. 5. lib. primo, quòd eſt duplicatum conſ. 235. lib. 2. Boër. deciſ 93. num. 2. & ſeq. Si enim in relictis ad pias cauſas ſufficiunt duo teſtes, ſecundum communem concluſionem doctorum, vt dixi ſupra q. 6. verſic. Hinc infertur, certe non po teſt in illis habere locum diſpoſitio d. c. cum eſſes, per quam vltra duos teſtes requiritur etiam præſentia ſacerdotis, & ab hac opin. quæ eſt magis communis, vt etiam ex infra dicendis apparebit & quam conſuetudo approbat vbique locorum, iudicio meo valde temerarium eſſet in practica recedere.

Quæ quidem concluſio de plano procedit in terris eccleſiæ, in illis enim non videtur dubitandum, quin ſufficiant duo, vel tres teſtes, cum interuentu parochiani, iuxta diſpoſitionem d. c. cum eſſes, & hæc opin. procul dubio eſt magis communis, vt atteſtatur Alex. conſil. 47. nu. 2. lib. 2. & conſil. 146. num. 6. eo. vol. Corn. conſil. 18. in litera T, lib. 2. & conſil. 137. in litera A, eo vol. & conſil. 168. in litera B, eo. vol. Ripa de peſte in priuileg. contractuum, nu. 12. Pariſ. conſil. 51. num. 13. lib. 3. Bello. conſil. 14. num 3. Io. Dilec. de arte teſtan. tit. 2. caut. 2. poſt num. 2. & intellige, quòd hæc concluſio locum habet in terris eccleſiæ, non ſolum in foro eccleſiaſtico, ſed etiam in foro temporali, vt ſtatim dicam. Et licet Fulg. conſil. 29. num. 1. & 2. dicat, q̃ hæc opi. non eſt communiter approbata, & q̃ imò contraria opinio eſt communis, quòd ſcilicet in terris ſubiectis temporali iuriſdictioni eccleſiæ, non valet teſtamentum in nõ pias cauſas conditum, niſi ſeruata ſolemnitate iuris ciuilis, credo, quòd de hoc dicto Fulgoſ. parum ſit curandum, cum ferè omnes Doctores teneant contrarium, vt videri poteſt, & hæc etiam communis opin. eſt conſuetudine roborata, vt dicit Imola in d. c. cum eſſes, numero 13 & ſic non eſſet iudicando, aut conſulendo ab ea recedendum. Extra vero terras eccleſiæ, & ſic in terris imperij, non habet locum diſpoſitio. d. c. cum eſſes, ſed omnino debent interuenire ſeptem teſtes, ita volunt communiter Doct. vt dicit Corn. conſilio 261. col. 3. litera H, lib. 4. & hæc opinio videtur de generali conſuetudine roborata, vt dicit Bertrand. conſilio 178. in fin. lib. tertio in ſecunda parte. Quod tamen intellige, vt procedat in foro ſeculari, nam in foro eccleſiaſtico, etiam in terris imperij, ſeruatur diſpoſitio d. c. cum eſſes, vt ſtatim dicam. Et ſic ex his omnibus collige cõcluſionem, quòd diſpoſitio d. cap. cum eſſes, eſt obſeruanda in foro Eccleſiaſtico vbique, & in terris Eccleſiæ in vtroque foro, & hæc eſt communis ſententia, teſte Corn. conſilio 31. in litera B, lib. 2. & conſilio 168. in litera B, eo. volum. & conſilio 157. in litera A, lib. 4. à qua non recedas in practica, quia, quantum ego vidi, apud omnes ita ſeruatur ſine controuerſia. Bene verum eſt, quòd illi duo teſtes, qui debent vltra parochianum interuenire, debent eſſe idonei, & ſic omni exceptione maiores, & hæc eſt communis opin. vt dicit Alexand. conſilio 177. poſt num. 4. verſiculo, Secundo reſpondeo lib. 2. de qua non videtur dubitandum, ex quo in ipſomet. cap. cum eſſes, dicitur perſonis idoneis, &c. quis autem dicatur teſtis idoneus, dixi ſupra libro 2. §. teſtis.

Sed pone, aliquis fecit teſtamentum, in quo adhibuit quatuor teſtes idoneos, non tamen aderat ſacerdos parochianus, nunquid iſti duo teſtes adhibiti vltra alios duos, ſupplebunt abſentiam parochiani, ita vt teſtamentum valeat,

 per in

perinde, ac ſi ipſe parochianus vnà cum duobus teſtibus adhibitus fuiſſet, iuxta diſpoſitionem d.cap.cum eſſes? Reſp.quòd ſic, ita tenet Specul. de inſtr.edit. §.compendioſe, poſt num.12. & hanc opi. dicit eſſe magis communiter approbatam Bertrand. conſ.41. num.6. lib.3. in 2.parte. Et dicit Alex. conſ.105. num.15. lib.4. quòd ita tenent communiter omnes. Hanc etiam opin. atteſtatur eſſe communem Dec. conſ.284. num.8. quem refert, & ſequitur Bello. conſ.14. poſt num.3. & Didacus in d.cap.cum eſſes, num.13. Paris. conſil. 52. poſt num.15. lib.3. & licet hæc opin. forte in puncto iuris non tranſeat ſine difficultate, tamen propter auctoritatem Doctorum illam tenentium, credo quòd in practica obtineret, neque ego auderem conſulendo, aut iudicando, ab ea recedere, vbicunque eſſemus in foro Eccleſiaſtico, vel etiam in vtroque foro in terris eccleſiæ, & quamuis Corn. conſ. 77. in litera D, lib.1. & conſ.137. in litera C, lib.2. dicat communem opin. eſſe, quod in vltimis voluntatibus, in quibus non interuenit presbyter proprius teſtatoris, remanet ius ciuile immutatum, & quòd ita obſeruatur in practica, nihilominus ex ſupra allegatis apparet magis communē opin. eſſe in contrarium, Pro qua facit, quia ſemper plus creditur duobus teſtibus, quam vni, quantæcunque dignitatis ſit, ſi ergo ſufficiunt duo teſtes cum parochiano d.c. cum eſſes, multo magis ſufficient quatuor teſtes.

Sed quid ſi duo tantum teſtes in teſtamento interuenerint ſine parochiano, nunquid tale teſtamentum valebit de iure canonico, ſecundum quod dicitur, quod in ore duorum, vel trium ſtat omne verbum? Reſpon. aliqui dixerunt, quòd ſic, & hanc opin. dicit eſſe communem Bald. conſilio 404. lib.4. prout illum refert Io. Dilect. de arte teſtandi tit.2. caut.2. numero 4. Ego non reperio illud conſil. Bald. quia forte allegatur ſecundum aliam impreſſionem, Sed quidquid dicat Bald. contraria opin. eſt verior ſcilicet, quòd vltra duos teſtes debet etiam parochianus interuenire, & eſt etiam magis communis, vt atteſtatur Imola in d.cap. cum eſſes, poſt num.13. & quia res eſt nimis clara, ſtultus eſſet, qui ab hac ſententia recederet in practica.

QVAEST. LVIIII.

SVMMARIVM.

Requiritur teſtes in teſtamento adhibitos eſſe rogatos.

Et quid in teſtamento nuncupatiuo, verſic. Et hæc quidem.

Et quid in teſtamento ad pias cauſas, verſ. Quæro an Remiſſiue.

Et quid in teſtamento condito inter liberos, verſ. Quæro etiam Remiſſiue.

Et quid in teſtamento militis, verſ. Item quæro.

Et an ſufficiat teſtes eſſe rogatos ab alio, quam à teſtatore, verſ. Scias tamen.

Et an teſtes in dubio præſumantur rogati, verſ. An autem Remiſſiue.

Et an requiratur etiam notarium eſſe de ipſo teſtamento rogatum, verſ. Quod vero.

NON ſufficit in teſtamento ſeptem teſtes idoneos adhibitos fuiſſe, niſi etiam appareat illos, vt teſtamēto intereſſent, fuiſſe rogatos. Eſt de hoc tex. expreſſus in l. hæredes palam, §.in teſtamento, ff.de teſta. licet enim regulariter in alijs actibus humanis non requiratur, quòd teſtes ſint rogati, l. ad ſi lem, ff.de teſtibus, & dixi ſupra lib.2.§.teſtis. Tamen in teſtamentis, in quibus, vt ſæpe dictum eſt, maximus ſubeſt timor fraudis, & falſitatis, voluit lex adhiberi teſtes non fortuitos, ſed ad id in ſpecie rogatos, vt diligentius ad omnia animaduerterent.

Et hæc quidem concluſio ſatis de plano procedere videtur in teſtamento in ſcriptis confecto, l. hac conſultiſſima in princ. C. de teſtam. Sed quid in nuncupatiuo? Reſpon. quòd pariter in nuncupatiuo debent teſtes eſſe rogari, & hoc ſiue huiuſmodi teſtamentum nuncupatiuum fuerit ſine ſcriptura confectum, ſiue

ſiue etiam fuerit in ſcriptis redactum, ita tenet gloſ. in §. fin. in verbo, adhibitis, inſti. de teſta. & eſt communis opin. vt dicit Boër. deciſ. 74. numero 8. Nulla enim iudicio meo ſubeſt in hoc concludens ratio differentiæ inter teſtamentum in ſcriptis, & nuncupatiuum; & quia hæc opin. notiſſima conſuetudine vbique approbatur, non eſt aliquo modo de ea dubitandum.

Quæro, an in teſtamento condito ad pias cauſas, requiratur, quòd teſtes ſint rogati, dixi ſupra q. ſexta, verſic. Secundo, infertur.

Quæro etiam, quid in teſtamento condito inter liberos? dixi ſupra quæſt. 8. verſic. iij. infertur.

Item quæro, quid in teſtamento militis, an ſcilicet in illo ſit neceſſarius rogitus teſtiũ? Reſp. ꝙ ſic, tex. eſt in l. diuus, ff. de teſta. mil. & eſt cõis ſentẽtia, vt ait Natta in repet. §. ex imperfecto, poſt nu. 164.

Scias tamen, quòd non requiritur ad teſtamenti validitatem, quòd teſtes ſint rogati ad ipſomet teſtatore, ſed ſufficit, quòd ſint rogati à notario, vel etiam ab alio extraneo, præſente tamen, & patiente ipſo teſtatore, ita colligitur ex gloſ. in auct. rogati, in gl. prima. C. de teſtibus, & eſt communis opin. vt dicit Iaſ. in l. hac conſultiſſima in principio, poſt nu. 2. verſic. & debent. C. de teſta. & ita etiam obſeruat conſuetudo, vt dicit Iaſ. etiam in l. ſerui electione, nu. 42. ff. de lega. pri. ita etiam tenere doctores, affirmat Iac. de Rauenna in §. fi. Inſti. de teſta. quem refert Soc. in l. ſi quis ita, nu. 3. ff. de rebus dub. ſubdens hoc eſſe notandum; quia aliàs fuit multum dubitatum ſuper hoc, & ita fuit conſultum per omnes doctores Italiæ, & ideo, quòd ab hac ſententia nullo modo eſſet in practica recedendum. Reperio tamen, quòd Bauer. in §. ſed hæc quidem, poſt nu. 41. Inſti. de teſta. videtur affirmare contrariam ſentẽtiam eſſe magis communem, ꝙ ſcilicet teſtes ab ipſomet teſtatore, & non ab aliquo alio debeant eſſe rogati, Sed, vt ex prædictis colligitur, procul dubio in hoc Bauer. deceptus eſt. Propterea à priore ſententia non recedas; quæ verior eſt, & communior, æquior, & conſuetudine roborata.

An autem teſtes in dubio præſumantur rogati, & quomodo probetur rogitus teſtium dixi ſupra libro ſecundo, §. teſtis.

Quod vero dictum eſt in teſtibus, idem dicendum eſt in notario. Ad hoc enim vt notarius poſſit de ipſo teſtamento conficere inſtrumentum, requiritur, quòd, & ipſe ſit de hoc à teſtatore rogatus, ita dixit gloſ. in §. nos autem in verbo, Iniungatur in auct. de tabellio, quam dicit eſſe communiter approbatam Socin. Iun. conſil. 178. num. 3. lib. 2. & ita videmus quotidie obſeruari. Hoc tamen locum non habet in teſtamento condito inter liberos, vt dixi ſupra q. 8. verſic. iij. infertur.

An etiam in dubio rogitus notarij præſumatur, vt dixi ſupra lib. 2. §. notarius.

QVAEST. LIX.

SVMMARIVM.

Speciale eſt in teſtamentis, vt requiratur quòd teſtes videant teſtatorem, & audiant ipſum loquentem.

LICET aliàs in contractibus teſtes de auditu proprio probent, modo habeant notas voces contrahentium, vt dixi ſupra lib. 2. §. teſtis. Tamen in teſtamentis ob maximam ſuſpicionem fraudum, quæ in illis quotidie committũtur, ſpecialiter requiritur, ꝙ teſtes videant teſtatorem, & audiant ipſum loquentẽ, tex. eſt in l. ſi non ſpeciali. C. de teſta. & ita communiter tenetur per legiſtas, vt dicit Abb. in c. ex literis, poſt nu. 5. de conſuet. & dicit Corn. conſil. 18. in litera D. lib. 2. ꝙ in hoc concordare videntur Doctores omnes. Hanc etiam dicit eſſe communem ferè omnium ſententiam Corn. conſil. 166 in prin. lib. 3. Paris. conſil. 33. nu. 1. lib. 2. Rimi. in d. l. ſi non ſpeciali, num. 3. Et ideo ſi in teſtamẽto conficiẽdo eſſet cortina, vel paries, inter teſtes, & teſtatorẽ,

non valeret teſtamentum, etiam ſi teſtes haberent notam vocem teſtantis, ita concludunt communiter Doctores, vt dicit Alex. in d.l.ſi non ſpecialis, num.6. Nec quidquam facit, quod gl. in l.2. §. idem Labeo, in verbo, Meminerint. ff. de aqua pluuia. arcen. tenuerit contrarium, quia illa glo. communiter reprobatur, vt dicit Raph. ibi, quem refert, & ſequitur Corn. conſ.200, in litera G, lib.2. Porc. inſt. de teſtam. milit. in princip. poſt numero 8. Bauer. in §. Sed hæc quidem, num. 4. in fi. inſtit. de teſtam. Noſtris tamen temporibus quædam mulier ſagax, maritum ſtatim poſtquam expirauerat, è lecto extrahi fecit, & alium pro eo ſuppoſuit, qui feneſtris thalami ferè in totum clauſis, & capite pannis inuoluto, ſimulans ſe propter infirmitatem vix loqui poſſe, condidit teſtamentum, in quo vxorem inſtituit hæredem, & alijs perſonis diuerſa legata reliquit, & omnes teſtes credebant ipſum eſſe vere eius maritum, qui quaſi in extremis laboraret, fuit deinde quaſi diuino miraculo res omnis detecta, & niſi mulier ipſa vna cum notario, qui ſolus erat particeps fraudis, fuga ſibi conſuluiſſet, credo, quòd non euaſiſſet pœnam vltimi ſupplicij.

QVAEST. LX.

SVMMARIVM.

Dvo an poſſint in eadem charta coniunctim facere teſtamentum.

Occvrrit etiam in hac materia pulchra quæſtio, nunquid duæ perſonæ poſſint coniunctim in eadem charta facere teſtamentum, & ſe inuicem inſtituere, & de bonis ſuis diſponere? Reſpond. quòd ſic, & eſt communis opinio. vt ait Bello. conſilio 85. numero nono. Erunt tamen quaſi duo teſtamenta ſeparatim facta, Sed hæc raro contingunt.

QVAEST. LXI.

SVMMARIVM.

Voluntatem teſtatoris pro lege haberi.

Dictvm eſt, quæ ſolemnitates in teſtamento requirantur, Nunc de ipſius teſtatoris diſpoſitione videamus, & vulgaris quidē eſt regula, quòd in quolibet actu humano duo præcipue conſiderantur. Poteſtas, ſcilicet, & voluntas. In primis ergo videndum eſt, quid teſtator in ſuo teſtamento facere poſſit, deinde de eius voluntate coniecturanda non nulla ſubijciemus. In hac autem materia facienda eſt generalis concluſio, quòd voluntas teſtatoris pro lege habetur, tex. eſt vulgatus, in §. diſponat in auctent. de nuptijs cum ſimul. Quam tamen intellige, vt procedat in his, quæ ab ipſius teſtatoris voluntate dependent. Ceterum non poteſt teſtator facere, quominus leges in ſuo teſtamento locum habeant, l. nemo poteſt, ff. de lega.1. ita dixit gl. in l. in verbo, Cautione. C. de vſu, & habita. quam dicit eſſe communiter approbatam Soc. Iun. conſ.115, num.19. lib.1.

QVAEST. LXII.

SVMMARIVM.

Teſtator an poſſit prohibere trebellianicæ detractionem.

Et an in codicillis, verſ. Et hæc concluſio Remiſsiue.

Et an poſſit teſtator illam tacite prohibere, verſ. Habet etiam.

Et an ſi vſus ſit teſtator verbis vniuerſalibus, vel æquipollentibus, cenſeatur detractionem trebellianicæ prohibuiſſe, verſ. Sed nunquid.

Tv ſcis, quòd hæres grauatus per fideicommiſſum reſtituere hæreditatem alteri, poteſt de ipſo fideicommiſſo detrahere trebellianicā, vt

vt dixi ſupra hoc eod. lib. §. Subſtitutio. Quæro, nunquid poſſit teſtator in teſtamento prohibere trebellianicæ detractionem. Hæc eſt terribilis, & ardua quæſtio; in qua adeo variæ fuerunt ſcribentium ſententiæ, vt aliquando vix diſcerni poſſet, quæ opin. eſſet magis communis, Sed omittendo ſuperflua, facias concluſionẽ, ꝙ teſtator poteſt hæredi prohibere trebellianicæ detractionem, ita tenuit gl. in §. ſed quia ſtipulationes in verbo, Liceat, inſtit. de fideicomm. hęred. & ita magis communiter concluditur, vt ait Rom. conſ. 206. num. 5. in fin. Ita etiam magis communiter teneri atteſtatur Alex. conſil. 29. poſt num. 2. lib. 5. quem refert Caſſ. dor. deciſ. 4 de teſta. nu. 1. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Imola in l. Marcellus. in fi. princ. verſ. Et per hoc etiam, ff. ad Trebell. quem refert, ſequitur Benedict. de Bened. de Peruſio, & vulgo, Capra nominatus, conſ. 36. circa princ. & conſ. 83. verſic. Circa ſecundum. Commenſis, conſ. 25. num. 3. Alex. in d. l. Marcellus, in princ. num. 8. & conſ. 67. num. 1. lib. 1. & conſ. 5. num. 16. lib. 3. & conſ. 201. nu. 15. lib. 6. referens idem atteſtari Paul. de Caſt. in auct. ſed cum teſtator. C. ad l. Fal. quem tamen in lib. meo id dicentem non reperio. Ang. Aret. in d. §. Sed quia ſtipulationes, num. 3. Barb. conſ. 10. col. 10. lib. 4. quem refert, & ſequitur Io. Dilect. de Arte teſtandi, tit. 5. caut. 31. nu. 1. in fi. Aret. conſ. 37. num. 10. Rom. conſ. 239. poſt num. 3. Corn. conſil. 207. in litera H, lib. 2. Pet. Mathe. in repe. l. filium quẽ habentem, num. 107. C. fam. herciſ. quem refert, & ſequitur Iaſ. in d. l. Marcellus. in princ. num. 40. Bal. Nouel. de dote in 6. parte, priuileg. 13. poſt num. 2. & in eadem 6. parte priuilegio 61. poſt num. 1. Iaſ. conſ. 84. poſt num. 9. lib. 1. & conſil. 89. poſt num. 2. verſ. Succeſſiue, eod. vol. & conſ. 99. col. 5. verſ. Tranſeo ad ſecundum, lib. 4. & conſ. 156. num. 5. eod. vol. & in d. l. filium quem habentem, poſt nu. 11. C. fam. herciſ. Dec. conſ. 81. num. 3. Claud. in d. l. Marcellus in princ. vbi etiã dicit, quòd hæc opinio ſeruatur in pract. Bertrand. conſ. 96. poſt num. 1. lib. 1. in 2. parte, & conſ. 130. num. 4. lib. 3. in ſecunda parte, & conſ. 144. num. 2. eod. volum. & conſilio 158. poſt num. 17. eod. vol. & conſ. 205. num. 4. eod. vol. Galiaula in repet. l. centurio, poſt num. 87. verſ. Aduerte itaque primo, ff. de vulg. Picus in repet. l. in quartam, poſt num. 101. verſ. Secundo, & fortius, vbi etiam ſubdit, quòd ita ſolet teneri in ſcholis, & ſeruatur etiã in practica referens idem atteſtari Paul. de Caſtro in l. 1. §. ad municipium, ff. ad trebell. qui tamen in lib. meo hoc non dicit. Crot. in repe. d. l. nemo poteſt, nu. 30. Probus in Apoſtill. ad Io. Monac. in cap. ſi pater, num. 16. de teſta. in 6. Gozad. conſil. 45. num. 21. Ruin. conſil. 37. num. 15. libro 1. & conſilio 77. numero 1. lib. 2. & conſil. 111. num. 17. eod. volum. & conſil. 169. numero 11. eod. volum. Ripa in l. nemo poteſt, numero 44. & ſequen. ff. de lega. 1. & in l. 1. in princ. poſt num. 15. ff. ad Trebell. Cotta in verbo, Trebellianica licet. Soc. Iun. conſil. 31. poſt numero 7. libro 1. & conſilio 137. numero 6. eod. volum. & conſilio 170. poſt num. 19. libro 2. Io. Anni. in rep. l. nemo poteſt, num. 235. Paris. conſilio 16. numero 58. libro ſecundo, & conſilio 21. numero 33. libro 3. & ſic ex quò adſunt tot illuſtres Doctores atteſtantes de communi opinio. Doctorum, & obſeruantia, fatuus, & temerarius eſſet iudex, qui in practica auderet illam in dubium reuocare.

Et hæc concluſio ſatis de plano procedit in teſtamento, ſed quid in codicillis? dixi ſupra, §. Codicillus.

Habet etiam hæc concluſio minus difficultatis, vbicunque liquido apparet teſtatorem ita voluiſſe, puta, quia expreſſe dixit. Prohibeo hæredi meo detractionem Trebellianicę, & hoc modo communem concluſionem eſſe, quòd prohiberi poſſit, affirmat Paris. conſil. 21. numero 34. libro tertio. Sed quid ſi hoc expreſſe non dixit, poteſt tamen ex eius verbis colligi, eum ita voluiſſe, nunquid dicendum eſt, poſſe teſtatorem etiam tacite hanc Trebellianicæ detractionem prohibere? Reſpond. quòd ſic, & eſt communis opin. vt dicit Paris. in d. conſil. 21. numero 35. Bello. conſilio 65. num. 2.

Dicitur autem teſtator tacite illam prohibere, quando verba appoſita à teſtatore ſunt eiuſmodi, vt nihil aliud poſſint importare, quam trebellianicæ detractionẽ, & hæc etiam eſt communis concluſio, vt atteſtatur Bello in d. conſil. 65. num. 3. quam tamen intellige ſecundum ea, quæ ſtatim dicam, nam ita abſolute intellecta, non eſſet communis, nec vera.

Sed nunquid ſi teſtator vſus ſit verbis vniuerſalibus, vel æquipollentibus, cenſebitur tacite trebellianicam detrahi prohibuiſſe, puta, ſi dixerit volo, vt hæres meus reſtituat totam, & integram meam hæreditatem, vel ſine aliqua diminutione, vel pleno iure, vel huiuſmodi? Reſpond. in hoc articulo magna eſt inter Doctores altercatio. Aliqui enim tenuerunt, quòd per hæc verba non cenſetur prohibita detractio Trebellianicæ, & hanc opinionẽ dixit eſſe communem Rom. conſil. 239. poſt num. 3. Capra in d. conſil. 36. in fin. & conſil. 83. in fi. quem refert Gratus conſil. 103. num. 14. lib. 2. Crottus in repe. l. nemo poteſt, num. 35. ff. de leg. 1. vbi repræhendit Alex. qui dixerat contrariam opin. eſſe magis communiter approbatã, Bertrand. conſil. 148. lib. 3. in prima parte, Bello. conſil. 65. num. 1. & conſil. 67. num. 1. Contrariam vero ſententiam ſ. quòd per huiuſmodi verba vniuerſalia, vel æquipollentia cenſeatur prohibita detractio trebellianicæ, dicit eſſe cõmunem Alex. conſil. 5. poſt nu. 15. lib. 3. quem refert, & ſequitur Cur. Iun. conſil. 16. poſt num. 12. & Ripa in l. cum filiofam. num. 69. ff. de leg. 1. & in l. 1. §. ſed, & quoties, num. 5. ff. ad trebellia. & Ioan. Dilec. in d. caut. 31. num. 3. Corſ. de poteſtate regia in materia trebellianicę in 2. dubio, num. 10. & ſeq. Guido Papæ Deciſ. 537. poſt num. 2. Galliaula in rep. l. centurio, num. 399. Dec. conſil. 495. num. 23. Claud. in d. l. centurio, num. 33. vbi dicit, ꝙ fallitur Roma. qui dicit contrarium, Bertrand. ſibi contrarius conſil. 241. lib. 3. in prima parte, Ripa in d. l. centurio, num. 130. Io. Annibal. in repe. l. nemo poteſt, num. 250. Paris. conſil. 93. num. 45. lib. 2. & conſil. 9. num. 9. & 10. lib. 3. & conſil. 21. num. 35. eod. vol. & conſil. 52. num. 11. eo vol. Franciſcus Marcuſſus inter conſil. Bello, conſil. 64. num. 1. & licet contraria opin. æquior videatur, nihilominus ego ſemper hanc opin. ſecutus ſum, tanquam veriorem, & magis communem, In vltimis enim voluntatibus, in quibus mens, & voluntas teſtatoris maxime dominatur, ſufficit quomodocunque de ipſa mente teſtatoris appareat, vt dixi infra q. 76. in 1. regula, & ab hac in practica non recedas, niſi tamen ex aliquibus coniecturis colligi poſſet teſtatorem aliter ſenſiſſe, hoc enim caſu tenenda eſſet contraria opin. quæ, vt dixi, æquior eſt, & in his caſibus bonum eſt habere iudicem fauorabilem, quia in huiuſmodi opi. controuerſia, multum poteſt iudicis religio in perſcrutanda mente defuncti, cui ſemper in iudicando adhærere debemus.

QVAEST. LXIII.

SVMMARIVM.

Teſtator an poſſit prohibere detractionem Trebellianicæ in filijs primi gradus.

Et quid ſi poſſint detrahere duas quartas. verſ. Sed retenta.

SED. hæc quidẽ omnia ſatis de plano procedunt, in liberis non primi, ſed vlterioris gradus, illis enim põt proculdubio teſtator prohibere trebellianicę detractionem, & hæc eſt communis opi. vt atteſtatur Guido Papæ, conſil. 240. num. 5. de qua ſtantibus his, quæ in præallegatis locis tradita ſunt per Doctores, non eſt aliquo modo dubitandum. Difficultas eſt, nunquid teſtator poſſit illam prohibere etiam in filijs primi gradus, & in hoc articulo, tantus eſt opinionum conflictus, vt multi adhuc dubitent, quæ ſit magis communis ſententia, & in primis quidem, ꝙ teſtator poſſit prohibere detractionem trebellianicæ, etiam in filijs primi gradus, dixit eſſe communem opin. Corſet. de poteſtate regia in materia trebellianicæ, in primo dubio, per totum, quem

quem refert Paris. conſil.17.nu.18.lib.3. & conſil.18.num.98 eod vol.& conſ.26. num.26. eo. vol. in quibus tamen conſilijs,ipſe Paris. non aperit quam putet eſſe magis communem, Galiaula in repet. d.l.centurio,poſt num.56.verſ.Secundo, in quantum, Bertrand. conſ.152.nu.12. lib.1. in 2.parte,& conſ.130. num.5. lib. 3. in ſecunda parte,Picus in repet. d. l. in quartam,poſt num.101. Alciat. in l.cum proponas, C.de pact. quem refert Cotta in verbo, Trebellianica licet, Rubeus conſil.2.num.24. & conſil.43. num.12. vbi dicit, quòd Dec. qui contrarium aſſeruit, non bene enumerauit Doctores, & conſil.73. num.11. Bello. conſilio 80. numero 20. Contrariam vero ſententiã, quòd ſcilicet non poſſit pater prohibere Trebellianicam in filijs primi gradus, tenuit. Bald. in l. iubemus, num.2. & 8. C.ad Trebell. quam deciſ. dicit eſſe communiter approbatam Iaſ. in l. Marcellus in princ. num.53. ſeq. ff. ad Trebell. quem refert Gozad. conſil.97. num.14. & Paris. conſil.16. num.59.lib.2.& conſilio 93.num.46. eod.vol. Hanc etiam opinio. dicit eſſe magis communem Iaſ. conſ.99. col.6. verſ. Et iſta opin.lib.4. & conſ.146.num.6. eo.vol. Deciſ.conſ.81. poſt num.3. & conſ.269. num.13. quem refert Gozad. conſil.104. quod eſt conſ. vltimum,num.25. & Ioan.Dilec. de arte teſtandi in d.caut.31.num.4. Gozad.conſilio 81. poſt num.15.& conſilio 94.poſt num.19. Curt. Iun. conſilio 70.num.16. & conſilio 160. poſt num.10. verſic. Accedit, Ripa in d.l.Centurio,num.65. in fin. & in d.l. nemo poteſt,num.52. Rubeus ſibi contrarius conſil.100. in fin. & conſil.104. num.1.& conſ.143. num.6. Soc. Iun. conſil.131. num.58. lib.1. vbi enumerat auctoritates, & conſilio 137. num.7. eod. vol. vbi pariter recenſet auctoritates, & dicit ita fuiſſe iudicatum, & conſil.28. num.2. lib.2. & conſilio 112. num.3. lib.3. vbi dicit, quòd errant, qui dicunt communem opin. eſſe in contrarium,Paris. inter conſil.Soc. Iun.conſil. 132. num.1. lib.1. Gratus conſilio 160. num.25. lib.2. Inſignis Doctor, & præceptor meus d.Iacobi Alba.conſ.7.nu.6. in fin. Et hanc opin. ſeruari in curia delphi. atteſtatur Guido Papæ Deciſ.50. num.1. & in d.conſil.140. num.5. Non poteſt negari,quin vere paſſus ſit ardous, & auctoritates magnæ hinc inde,ita vt in tanta varietate Doctorum mirum non ſit, ſi aliquando iudices vacillant, & bene dixit Curt. Iun.conſil.154. num.2. quòd hæc difficultas indigeret deciſione Imperatoria. Nihilominus diligenter enumerando auctoritates Doctorum, iuxta ſupputationem huius temporis, procul dubio opin. Bald. eſt magis communis, quòd ſcilicet non poſſit per teſtatorem prohiberi detractio Trebellianicæ in filijs primi gradus, quæ etiam tanquam æquior, & magis fauens filiis eſſet tenenda in practica, & ita, ſi caſus contingeret, ſecundum illam conſulerem,& iudicarem, ſi hæreditas eſſet reſtituenda extraneo, Sed ſi hæreditas eſſet reſtituenda deſcendentibus, ceſſaret ratio æquitatis in fauorem filij,& militaret fauor conſeruande agnationis, & ſuſtinendæ voluntatis defuncti, in fauorem deſcendẽtium,quo caſu non putarem errare iudicem, qui adhæreret contrariæ opinio. quòd ſcilicet, etiam filio primi gradus potuiſſet Trebellianica prohiberi, ſecundum quam,vt ſcribi Cotta in d.verbo, Trebellianica licet, ſæpe fuit iudicatum per nonnullos Doctores venerandi Collegij Mediolanenſis, & cogita ſuper hac diſtinctione, quia iudicio meo ſapit magnam æquitatem, & in dubijs ſemper tenenda eſt, æquior ſententia, & per quam opiniones contrariæ ad concordiam reducuntur. Bene verum eſt, quòd vbi in aliqua ciuitate,vel prouincia eſſet altera ex iſtis opinionibus vſu recepta, non putarem eſſe in iudicando à communi obſeruantia recedendum.

Sed recenta indiſtincte opinio. Bald.& communi, quòd ſcilicet teſtator in filijs primi gradus non poſſit prohibere detractionem Trebellianicæ, dicunt aliqui, quòd illa intelligenda eſt, vt procedat, quando tales filij non poſſunt, niſi vnam quartam ex fideicommiſſo detrahere,pro ut eſt,quando ſunt grauati pure hæreditatem reſtituere,ſecus autem,quando poſſunt

ſunt detrahere duas quartas, prout eſt, quando ſunt grauati reſtituere hæreditatem ſub conditione, vt declaraui ſupra, §. Subſtitutio. Nam tunc, ſecundum eos, bene poteſt teſtator illis prohibere Trebellianicæ detractionem, & ita communiter intelligi atteſtatur Bello. conſilio 80. ſupra allegato, poſt num. 20. verſic. Secundo reſpondeo, & fuit noua declaratio Pauli de Caſtro ad l. iubemus. C. ad Trebell. vt ipſe ait in l. mulier, §. cum proponeretur, poſt nu. 4. ff. ad Trebell. quam ſecutus eſt Alex. conſilio 29. poſt num. 2. lib. 5. & dicit ſeruari in practica, Picus in d. l. in quartam, prout illum refert Paris. conſil. 16. num. 25. lib. 2. & conſilio 18. num. 105. eod. volum. & conſil. 26. num. 37. eod. volum. & conſilio 93. num. 99. eod. volum. Ego, vt verum fatear, nunquam potui intelligere, quid ſibi velint iſti Doctores. Nam quando filius eſt grauatus pure, quo caſu non poteſt detrahere niſi vnam quartam, & ſic legitimam, non video quomodo tractari poſſit, an valeat prohibitio Trebellianicæ facta per teſtatorem, cum præſupponamus eius detractionem eo caſu iam eſſe prohibitam à lege, quæ non vult, quòd poſſit niſi legitimam detrahere, & ſic iſta declaratio deſtrueret totam concluſionem. Neque in hoc credo, quòd D. Bello. præceptor meus verum dicat, quòd ſcilicet hæc intelligentia ſit communis, quia in terminis, l. iubemus, ego oſtendi communem opinionem eſſe in contrarium ſupra. in d. §. Subſtitutio, quòd ſcilicet diſpoſitio dicta l. iubemus locum habet, etiam quando detrahuntur duæ quartæ, neque ego reperio Picum in d. l. in quartam dicentem, quòd hæc declaratio ſeruetur in practica, & ſi diceret, credo, quòd non eſſet hoc ei credendum, vt ibi dixi. Propterea non attenta hac intelligentia, & declaratione, vtroque caſu perſiſto cum communi opinio. ſcilicet, quòd indiſtincte pater non poſſit in filijs primi gradus prohibere detractionem Trebellianicæ, ſiue poſſint detrahere vnam quartam, ſiue duas, & hæc omnia nota, quia quotidie contingunt in practica.

QVAEST. LXIIII.

SVMMARIVM.

Teſtator an poſſit remittere vſufructuario cautionem de vtendo fruendo arbitrio boni viri.

Et quid reſpectu bonorum mobilium, verſ. Et hæc quidem.

TV ſcis, quòd vſufructuarius tenetur præſtare hæredi cautionē de vtendo fruēdo arbitrio boni viri, & de reſtituendis rebus finito vſufructu, & de præſtanda æſtimatione earum rerum, quæ vſu conſumuntur, de quo dixi ſupra hoc eod. lib. §. legatum. Quæro, nunquid teſtator poſſit in ſuo teſtamento remittere vſufructuario, quominus teneatur dictā cautionem præſtare? Reſpon. quòd non, tex. eſt expreſſus. in l. 1. C. de vſufruct. & hęc eſt etiam communis opin. vt dicit Socin. conſ. 131. num. 14. lib. 1. quem refert, & ſequitur Bello. conſ. 54. num. 3. & Io. Dilect. de arte teſtandi, tit. 8. caut. 1. nu. 5. Hanc etiam concluſionem dicit eſſe communiter approbatam Io. Annib. in repet. l. nemo poteſt, num. 164. Nam ex tali remiſſione, præſtaretur vſufructuario occaſio male vtendi, & conſequenter delinquendi.

Et hæc quidem concluſio de plano procedit in bonis immobilibus, in quibus proprie cadit vſusfructus, & militat ratio allegata, ne ſcilicet vſufructuarius inuitetur ad delinquendum. Sed quid in bonis mobilibus, quæ vſu conſumuntur? Reſpond. Pet. in d. l. 1. tenuit, quòd hoc caſu cautio à teſtatore remitti poſſit, ex quo non ſubeſt timor delinquendi, cum vſufructuarius non teneatur res ipſas reſtituere, ſed earum extimationem iuxta tempus traditionis. Contrarium tenuit Bart. in d. l. 1. num. 10. & hæc eſt communis opin. vt dicit Alex. conſ. 58. num. 10. lib. 3. Dec. conſilio 565. num. 5. Tum quia illa lex generaliter loquitur, ideo eſt etiam generaliter intelligenda, vt vtroq; caſu

caſu locum habeat, Tum etiam, quia id à lege introductum fuit in fauorem hæredis, qui ita militat in vno caſu, ſicut in alio, cui quidem fauori hæredis teſtator non poteſt renunciare, ita dixit gloſſ. in l. ſcire debetis in gl. fin. C. vt in lega. poſſ. eatur, quam dicit eſſe approbatam per Doctores, Guido Papæ, conſil. 53. numero 4. Sed hæc ſecunda ratio non ſatisfacit, quia imò poteſt teſtator de bonis hæredis, ſicut de proprijs diſponere, ſecundum communem opinio. vt dixi infra, q. 71. & conſequenter etiam illius fauori, ſicut proprio renunciare, & eſt communis opinio. vt dicit Crauetta conſil. 174. num. 10. vbi dicit, quòd Guido Papæ in allegato conſil. inaduertenter locutus eſt, dicendo, quòd illa gloſſ. eſt per Doctor. approbata, quia imò eſt communiter reprobata, vt ibi per eum, qui in hoc propoſito eleganter loquitur. An autem hæres poſſit hanc cautionem vſufructuario remittere, dixi ſupra, §. legatum.

QVAEST. LXV.

SVMMARIVM.

Teſtator an poſſit prohibere inſinuationem teſtamenti à ſtatuto requiſitam.

Et quid ſi interuenit iuramentum, verſic. Sed quid Remiſſiue.

Quæro, ſtat ſtatutum, quòd teſtamenta inſinuentur, aliàs non valeant. Modo teſtator in ſuo teſtamento prohibet illud inſinuari, nunquid teſtamentum valebit non obſtante defectu inſinuationis? Reſpond quòd non, quia teſtator non poteſt prohibere inſinuationem à ſtatuto requiſitam, ita tenuit Bart. in d. l. nemo poteſt, num. 8. ff. de lega. 1. & eſt communis opinio, vt atteſtantur ſcribentes in ea. l. nemo poteſt, & in ſpecie Iaſ. in 2. lect. numero 41. & Ripa, numero 67. & Io. Annib. num. 272. faciunt ea quæ dixi ſupra q. 61.

Sed quid ſi interueniſſet iuramentum? Vide quæ dixi infra, lib. 4. §. Donatio, quæſt. 18.

QVAEST. LXVI.

SVMMARIVM.

Teſtator an poſſit remittere confectionem inuentarij.

Et an hæredi, verſ. Quoad primum.

Et an vſufructuario, verſ. Quoad ſecundum.

Et an tutori, verſ. Quoad tertium.

Et quid ſi non prohibuit, ſed ſimpliciter remiſit confectionem inuentarij, verſic. Sed hoc quidem.

Et an eo caſu poſſit iudex, non obſtante huiuſmodi remiſſione, cogere tutorem, vt inuentarium conficiat, verſ. Sed quid ſi teſtator.

Quæro an teſtator poſſit in ſuo teſtamento remittere confectionem inuentarij? Hæc quæſtio poteſt multipliciter contingere, prout etiã multæ ſunt perſonæ, quę tenentur inuentariũ conficere. Primo, tenetur hæres conficere inuentarium l. fin. in princ. C. de iure delib. de quo dixi infra hoc eod. lib. §. fin. Item vſufructuarius tenetur inuẽtarium conficere, de quo dixi ſupra hoc eod. lib. §. Legatum. Tenetur etiam tutor conficere inuentarium, l. tutor qui repertorium, ff. de admin tut. de quo dixi ſupra, lib. 2. §. tutor. De his ergo ſingulis videndum eſt.

Quoad primum de hęrede. Aliqui ſimpliciter dicunt, ꝙ teſtator non poteſt remittere hęredi confectionem inuentarij, & dicit Franc. Cremen. inter conſ. Alex. conſ. 62. num. 1. lib. 4. ꝙ ita tenent communiter Doctores, Sed hęc reſolutio, ita indiſtincte intellecta non eſt vera. Ideo debes conſiderare, ꝙ ex non confectione inuentarij, oriuntur plures effectus in præiudicium hæredis, quorum aliqui concernunt beneficium creditorum defuncti, puta, quia ſi hæres non facit inuentarium,

tenetur creditoribus vltra vires hæreditarias,& ſic de proprio ſatisfacere, vt dixi in d.§.fin.aliquis vero concernunt beneficium legatariorum, & fideicommiſſariorum, quia hæres non conficiens inuentarium,non detrahit falcidiam, neq; trebellianicam,ſed tenetur præſtare integra legata,& fideicommiſſa,vt dixi infra. §.ſubſtitutio. Dico ergo, aut quæris, an teſtator poſſit remittere hæredi confectionem inuentarij in præiudicium, & fraudem creditorum, & Reſpon. quòd non poteſt, quia creditoribus ſuis non poteſt aliquo modo teſtator in ſuo teſtamento præiudicare, & ita volunt communiter Doctores, vt dicit D. Crauetta compater meus conſ. 174. num. 11. ita etiam tenere communiter Doctores atteſtatur Io. Annib. in repet. d. l.nemo poteſt, num.406. & ideo huiuſmodi remiſſione non attenta, ſi hæres non confecerit inuentarium, tenebitur nihilominus ipſis creditoribus inſolidum ſatisfacere. Aut vero quæris, an poſſit teſtator illam remittere in præiudicium legatariorum, & fideicommiſſariorum, & Bald. in l.fin. num.6. C. Arbi. tutelę, tenuit, quòd non, Sed in contrarium eſt communis opin. quòd ſcilicet in præiudicium legatariorum, fideicommiſſariorum,& cohæredũ, poſſit teſtator remittere confectionem inuentarij,& dicit Paris. conſ.68.nu.57. lib.2. quòd ita communiter concluditur. Hanc etiam opin. contra Bald. eſſe communem atteſtatur Crauetta in d. conſil. 174.nu.11. Didacus in c.primo,nu.17.de teſtam. & ideo hoc caſu poterit hæres, etiam ſi inuentariũ nõ confecerit, retinere ſibi falcidiam,& Trebellianicam in eorum præiudicium, Sicut enim potuit teſtator ipſis nihil relinquere, ita multo magis & in eo quod reliquit, poterit eis præiudicare, faciunt quæ dixi infra q.70. Quoad ſecundum, an ſcilicet, poſſit teſtator remittere vſufructuario confectionem inuentarij, dic, quòd non, & hæc eſt communis opin. vt dicit Socin. Iun. conſil. 115. numero 18. lib. 1. Bellon. conſ.54. num.3. Quod manifeſta ratione comprobatur, ſi enim teſtator non poteſt remittere vſufructuario cautionem de vtendo fruendo, &c. vt dixi ſupra q. 64. neque etiam debet poſſe remittere confectionem inuentarij, quæ eſt neceſſarium antecedens ad ipſam cautionem præſtandam.

Quoad tertium, an poſſit teſtator remittere tutori confectionem inuentarij, dic, ꝙ ſic, text. eſt clarus in l.fin. C. arbit. tute. & ita tenuit Bart. in d. l. nemo poteſt, numero 12.& ita communiter tenetur, vt ait Claud. ibi, num.31. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Iaſ. in d.l.nemo poteſt in 2.lect. num.65. & ſeq. Licet enim tutor, qui inuentarium non facit, videatur eſſe in dolo. d. l. tutor qui repertorium in princ. tamen ex quo aliquando intereſt pupillorum, illud non confici, ne ſecreta patrimonij pandantur, vt ibi, pręſumendum eſt teſtatorem illud remiſiſſe in beneficium pupilli, & ideo dicendum eſt, huiuſmodi remiſſionem confectionis inuentarij à teſtatore factam valere, & obſeruandam eſſe.

Sed hoc quidem de plano procedit, vbi teſtator expreſſe prohibuit confici inuentarium, Poteſt enim videri hoc caſu id feciſſe ad beneficium ipſius pupilli, vt ſupra dictum eſt, Sed quid ſi non expreſſe prohibuit, ſed ſimpliciter remiſit tutori ipſius inuentarij confectionem, quo caſu potius videtur id in gratiam tutoris feciſſe? Reſpond. quòd vtroque caſu idem dicendum eſt. Verbalis enim tantum eſt differentia, vtrum dicatur, vero fieri inuentarium, vel remitto confectionem inuentarij, & ita Doct. communiter non faciunt hanc differentiam, vt dicit Crot. in repet. d.l. nemo poteſt, num.49. quem refert Io. Annib. in repet. eiuſdem, l. nemo poteſt, num. 388. Et hanc opin. ꝙ vtroque caſu idem ſit dicendum, atteſtatur eſſe magis communem Ripa, in d.l.nemo poteſt, num.85. Vt verum fatear, ſubtiliter conſiderando contraria opin. eſt multum colorata, & ſapit etiam maiorem æquitatem, & aliquando dum eſſem ſcholaris Bononiæ, illam diſputando ſuſtinui in circulis, tamen in practica non recedas à communi.

Sed quid ſi teſtator confectionem inuentarij tutori in teſtamento remiſerit,

ſerit, nunquid poterit index illum cogere, vt inuentarium conficiat, remiſſione ipſa non attenta? Reſpon. q ſic, ſi ita minori expedire ei viſum fuerit, ita tener Bart. in d.l. nemo poteſt, num 12 qui in hoc eſt communiter receptus, vt atteſtatur Didacus lib. 2. reſolutionum. cap. 14. num. 4. Potuit enim teſtator putare è re pupilli futurum, vt inuentarium nô con ficeretur, & in hoc falli, vel forte tale quid poſt teſtamentum conditum, aut mortem teſtatoris emerſit, quod noua prouiſione indigere videtur, & hæc opin. tanquam verior, & æquior tenenda eſt.

QVAESTIO LXVII.

SVMMARIVM.

Teſtator an poſſit prohibere diuiſionem inter hæredes.

Et an vſque ad certum tempus, verſ. Scias tamen.

Quæro, an teſtator poſſit prohibere diuiſionem inter hæredes? Reſpond. quòd non, & hanc opin. fatetur eſſe communem Curt. Iun. conſil. 112. num. 1.

Scias tamen, q hæc concluſio intelligenda eſt, vt procedat quando teſtator abſque aliqua adiectione, in perpetuum diuiſione in ipſam prohibuit. Sed ſi prohibitio facta eſſet ad tempus certum, vel vſque ad vitam alicuius perſonę tantum, vtique valeret, & hæc eſt communis opi. vt dicit Gratus conſ. 66. num. 24. libro 2. Hanc etiam concluſionem dicit eſſe ab omnibus approbatam Crot. in repet. d.l. nemo poteſt, num. 88.

QVAEST. LXVIII.

SVMMARIVM.

Teſtator an poſſit concedere legatario licentiam, vt propria auctoritate capiat poſſeſſionem rei legatæ.

Et quid ſi hæres reſiſtat, verſic. Sed quid ſi hæres.

Vt ſcis, quòd legatarius debet capere rem legatam de manu hæredis, alias ſi eam accipiat propria auctoritate, illam amittit, vt eſt in iure notiſſimum, & tradunt omnes in l. non eſt dubium. C. de legat. Quæro nunquid poſſit teſtator in ſuo teſtamento concedere licentiam legatario, vt propria auctoritate capiat poſſeſſionem rei legatæ? Reſpond. quòd ſic, ita dicit Bart. in dicta l. nemo poteſt, numero 10. & eſt communis opin. vt atteſtantur ſcribentes ibi, & in ſpecie Iaſon. in 2. lect. num. 48. & Ripa numero 61. Cum enim illud in hæredis fauorem à iure introductum fuerit, merito poteſt teſtator illi derogare, vt dixi ſupra quæſt. 64. verſiculo, Et hæc quidem.

Sed quid ſi hæres rem ipſam legatam poſſideat, & legatario volenti propria auctoritate eam apprehendere virtute licentiæ ſibi à teſtatore conceſſæ, reſiſtat, nunquid poterit etiam per vim illam apprehendere? Reſpond. quòd non, & eſt communis opinio. vt dicit Ripa in l. centurio, numero 52. & ſequen. ff. de vulg. quem refert, & ſequitur nouiſſime D. Plottus in ſua eleganti repetitio. lege ſi quando. C. vnde vi, poſt numero 54.

QVAEST. LXIX.

SVMMARIVM.

Teſtator an poſſit priuare hæredem hæreditate, ſi aliquid fecerit, vel non fecerit.

Et quid operetur eiuſmodi priuatio, verſic. Intellige tamen.

Et cui reſtituenda ſit eo caſu hæreditas, ſi teſtator id non expreſſit, verſic. Sed pone.

Quæro,

QVAERO, nunquid teſtator poſſit priuare hæredem hæreditate, ſi aliquid fecerit, vel non fecerit contra eius voluntatem, puta, ſi nupſerit ſine conſilio alicuius, vel huiuſmodi? Reſpond. quòd ſic, & eſt communis opin. vt dicit Crauetta, conſil. 1. poſt numero 3. verſiculo, Non obſtat. Sicut enim licet teſtatori rei ſuę adijcere quamcunque conditionem voluerit non turpem, neque improbam, & ita licere ei debet in ipſius conditionis defectum hæredem priuare hæreditate ſibi relicta.

Intellige tamen, non vt talis priuatio ipſo iure operetur, ita vt hæres deſinat eſſe hęres, hoc enim ſecundum communes iuris regulas eſſe non poteſt, Sed valet huiuſmodi priuatio in vim fideicommiſſi, vt ſcilicet ſi contrafecerit teneatur hæreditatem reſtituere per fideicommiſſum, ita tenuit Paul. de Caſt. conſil. 300. num. 1. lib. 1. & eſt communis opin. vt dicit Bertrand. conſ. 191. num. 5. lib. 3. in ſecunda parte, Crauetta in d. conſil. 1. numero 6.

Sed pone, teſtator non dixit, cui hæreditas reſtitui debeat in caſum priuationis. Quæro ſi hæres contrafecerit, cui teneatur illam reſtituere? Reſpond. quòd ſi adſunt cohæredes, vel ſubſtituti illis debet reſtitui, ſi vero non adſint, debet reſtitui venientibus ab inteſtato, ita dixit Bart. in l. pater familias, num. 7. ff. de hæred. inſtit. & eſt communis concluſio, vt atteſtatur Iaſ. in l. fi. §. fin. poſt num. 3. ff. ſi cer. pet. Quod nota, quia quotidie teſtatores relinquentes vſumfructum vxoribus ſui, ſolent apponere pœnam priuationis hæreditatis, ſi hæres aliquam moleſtiam illis intulerit.

QVAEST. LXX.

SVMMARIVM.

Teſtator an poſſit in ſuo teſtamento iubere, ne eius bona pro legatis ſint tacite hypothecata.

TV ſcis, quòd bona teſtatoris ſunt pro legatis per eum relictis tacite hypothecata legatarijs, de quo dixi ſupra §. legatum. Quæro nunquid teſtator poſſit in ſuo teſtamento iubere, ne eius bona ſint legatarijs hypotecata? Reſpond. quòd ſic, ita dicit gloſ. in l. 1. in gl. vnica. C. vt in poſſ. legat. quam ſequuntur magis communiter Doctores vt atteſtatur Alex. in d. l. nemo poteſt, nu. 13. Ita etiam tenere communiter ſcribentes atteſtatur Ctot. in repet. d. l. nemo poteſt, nu. 45. Sicut enim potuiſſet teſtator nihil eis legare, ita potuiſſe debuit illam qualitatem adijcere legato, quæ ſibi placuit, & in propoſito faciunt ea, quæ dixi, ſupra q. 66. verſ. quo ad primum.

QVAESTIO LXXI.

SVMMARIVM.

Teſtator an poſſit obligare bona hæredis, verſ. Sed nunquid.

Et an poſſit prohibere hæredi alienationem rerum ſuarum, verſ. Item quæro.

Et an poſſit grauare fideicommiſſo hæredem ſuper re prius ab eo ipſi hæredi donata, verſ. Sed pone.

SED nunquid poterit teſtator expreſſe obligare, & hypotecare bona hæredis? Reſpond. Doctores in hoc articulo varie loquuntur, Tu dic, aut teſtator obligauit bona hæredis nomine hæredis, vel pro eo de rato promiſit, & tunc potuit teſtator illa hypothecare, intelligendo tamen, vt ſupra dixi, quia ſcilicet hæres adeundo hæreditatem cenſetur ratificaſſe ipſam obligationem factam per defunctum, Aut vero defunctus in ipſa obligatione nullam mentionem fecit de ipſo hærede, ſed ſimpliciter obligauit eius bona, & tunc per aditionem hæreditatis factam per hæredem non cenſetur confirmata ipſa hypotheca, quantum ad hoc,

vt,

vt creditor poſſit agere hypothecaria cõtra hæredem poſſidentem ipſam rem obligatam a defuncto, ſed bene ſi creditor ipſam rem poſſideret, & hæres vellet ab eo illam auocare poſſet creditor repellere hæredem exceptione, & opponere confirmationem obligationis factæ per defunctum reſultantem ex eius aditione, poſſet etiam creditor agere contra hæredem actione pignoratitia contraria, quæ eſt perſonalis, vt ſcilicet tradat pignus ſibi cõſtitutum a defuncto, iuxta not. in l. ſi titio ff. de pignori. hypothecaria vero vt dixi agere non poteſt, & hæc diſtinctio colligitur ex traditis per Alex. in l. ſi hæredis ſeruus, col. 2. verſ. In ea gl. ibi. ff. de lega. 1. quam ita declaratam dicit eſſe veriorem, & magis communem, Neguſan. de pignor. in 2. membro ſecundæ partis, num. 57. in fin.

Item quæro, nunquid poſſit teſtator prohibere hęredi alienationem rerum ipſius hæredis? Reſpond. quòd non, ita tenet Bar. in l. filiusfam. §. diui, poſt num. 8. ff. de leg. 1. & eſt communis opinio. vt dicit Rip. in d. §. diui, num. 54. & ſeq.

Sed pone, Teſtator donauerat inter viuos alteri aliquam rem, deinde illum ſibi hæredem in teſtamento inſtituit. Quæro, nunquid poterit in ipſo teſtamento ſuper re iam per eum donata grauare hæredem fideicommiſſo? Reſpond. gl. in l. ſi mulier in prin. in verbo, Si mortis. ff. ad leg. 3. tenet, quòd non, quaſi onus imponi non poſſit rei, quæ non ſit habita ex iudicio vltimo, Sed tu dic contrarium, modo teſtatur in ſpecie, & nominatim iuſſerit illam rem reſtitui per fideicõmiſſum, tex. eſt clarus in l. ſequens quæſtio in fi. ff. de leg. 2. Nec curandum eſt de illa gl. in d. l. ſi mulier, quia per Doctores communiter repræhenditur, vt atteſtatur Paris. conſil. 2. num. 47. lib. 3. & conſil. 33. numero 79. eod. volum. Bene verum eſt, quòd ſi teſtator in genere grauaret hæredem ſuum ad reſtituendum quidquid ad eum perueniſſet, in tali fideicommiſſo non venirent ea, quæ teſtator prius inter viuos hæredi donaſſet, ſed ſolum ea, quæ ex vltima eius voluntate ad eum perueniſſent.

QVAEST. LXXII.

SVMMARIVM.

TEſtator an poſſit prohibere filio, ne detrahat legitimam de fideicommiſſo.

Et quid ſi non ipſe filius grauatus ſit, ſed eius hæres, vel ſubſtitutus pupillaris, verſ. In ſecundo caſu.

Et quid ſi filius ad pubertatem peruenerit, verſ. Et ideo.

Et quid ſi fideicommiſſum ſimpliciter iniunctum fuerit, verſic. Tertius eſt caſus.

DIxi ſupra quæſt. 62. quòd teſtator poteſt prohibere hæredi detractionem trebellianicæ. Quæro nunc, an poſſit in ſuo teſtamento prohibere filio, ne detrahat legitimam de fideicommiſſo? Hęc quæſtio, licet prima facie videatur facillimæ reſolutionis, ex quo ſecundum communes regulas, non poteſt pater in præiudicium legitimæ filiorum aliquid ordinare, ſed de ipſa legitima reijcitur omne onus, omnis conditio, & grauamen, vt dixi ſupra §. legitima. q. Eſt tamen ardua quæſtio, & in ea multi Doctores æquiuocarunt. Tu igitur pro intelligentia diſtingue tres caſus. Primus eſt, quando filius ipſe nominatim eſt fideicommiſſo grauatus. Secundus eſt, quando non filius, ſed eius hæres, vel ſubſtitutus pupillaris eſt in ſpecie grauatus fideicommiſſo. Tertius eſt, quando fideicommiſſum eſt ſimpliciter iniunctum, puta, quia teſtator non grauauit in ſpecie, neque ipſum filium, neque eius hæredem, aut ſubſtitutum pupillarem, ſed ſimpliciter dixit, volo, vt hæreditas mea reſtituatur Titio, ſi filius meus ſine liberis deceſſerit, &c.

Circa primum, quando filius ipſe eſt grauatus fideicommiſſo, fac concluſionem, quòd ſiue teſtator expreſſe prohibeat filio, ne de fideicommiſſo detrahat legitimam, ſiue ſimpliciter illum grauet, vt hæreditatem reſtituat, ſemper filius poteſt legitimam ex fideicommiſſo detrahere, quia teſtator non poteſt (vt dixi)

legitimæ filiorum aliquod onus imponere, & conſequenter non poteſt etiam expreſſe grauare filium primi gradus, ne detrahat ipſam legitimam de fideicõmiſſo, & hæc eſt cõmunis opi. vt dicit Galiaul. in repet. l. centurio, num. 407. & quòd nõ valeat grauamen iniunctum in legitima, quando nominatim eſt iniunctum ipſi filio, atteſtatur eſſe communem opi. Cur. Iun. conſ. 71. num. 8. & ideo poterit hoc caſu filius non obſtante ipſa prohibitione detrahere legitimam de fideicommiſſo, & ſi ipſe non detraxerit, poterit eius hæres, vel ſubſtitutus ex perſona ipſius filij illam detrahere, nam hoc ius detrahendi legitimam ad hæredes extraneos tranſmittitur ſecundum concluſionem, quæ eſt indubitabilis, & de plano procedit ſecundum omnes, vt dicit Paris. conſ. 30. num. 8. lib. 3. & hic primus caſus modicã habet difficultatem, & hæc quidem concluſio locum habet etiam in milite, licet enim aliàs miles poſſet in ſuo teſtamento prohibere, ne legitima de fideicommiſſo detraheretur, ſecundum communem opin. de qua per Galiaul. in repet. d. l. centurio, poſt num. 87. Ripam in ea. l. centurio, num. 45. Hodie tamen ſecus eſt, nam de iure nouiſſimo miles non poteſt priuare filium legitima.

In ſecundo caſu, quando expreſſe grauatus eſt hæres, vel ſubſtitutus pupillaris ipſius filij, pariter non videtur dubitandum, quominus poſſit pater eos grauare, vt totam hæreditatem, tam ipſius patris, quàm etiam filij per fideicommiſſum reſtituant. tex. eſt clarus in l. ſi Titio, § fin. ff. de lega. 1. & eſt communis ſententia, vt atteſtatur Iaſ. in d. §. fin. num. 15. & ſeq. & nu. 30. & in l. ex tribus, num. 2. & ſeq. C. de inoff. teſt. Neque hoc caſu tractandũ eſt de legitima, quia cum hæredi, ſiue ſubſtituto pupilli ex eorum perſona nulla debeatur legitima, non poſſunt ipſi illam detrahere ex fideicommiſſo, & ita ſe habet communis opin. vt dicit Iaſ. in locis præalleg. Io. Dilect. de Arte reſtan. tit. 5. cau. 34. in fi. Non etiam poſſunt ipſi ex perſona filij illam detrahere, quia filius non fuit grauatus, ideo, quantum ad ipſum, non eſt locus detractioni alicuius legitimæ, eſſet bene ex eorum perſona locus detractioni Trebellianicæ, ex quo ipſi ſunt grauati fideicommiſſo, niſi teſtator illam prohibuiſſet tacite, vel expreſſe, qđ proculdubio facere potuiſſet, cum non eſſent ipſi ex liberis primi gradus, vt late dixi ſupra q. 67. Et ſi dicas, nonne filius trãſmittit deductionem legitimæ ad ſuos hæredes, etiam extraneos? Reſp. quòd filio, qui non erat grauatus, non competebat aliquod ius detrahendi legitimam, vt ſtatim dixi, merito illud ius, quod non erat, non potuit ad hæredes tranſmitti. Poſtquam autem talis legitima peruenit in ipſos hæredes filij, non habet amplius nomen legitimæ, ſed de ea iudicatur, tanquã de reliquo hæreditatis, merito potuit hæres filij, vel ſubſtitutus pupillaris in ea grauari, ipſi enim huiuſmodi hæreditatẽ habere dicuntur ex iudicio, & diſpoſitione ipſius patris teſtantis, & cõſequenter potuit pater in ipſa hæreditate illis quodcunque grauamen imponere, & hæc eſt communis ratio Doctorum, vt dicit Iaſ. in d. §. fin. num. 6.

Et ideo hæc omnia ceſſarent, vbicunq; filius ad pubertatem perueniſſet, vel tempore facti fideicommiſſi iam pubes fuiſſet, his enim caſibus, poteſt filius de ſua legitima libere diſponere, & teſtari, non obſtante ipſo fideicommiſſo, & ſi non teſtetur, vel de ea diſponat, cenſetur non teſtando voluiſſe illam relinquere hæredi ſuo ab inteſtato, merito illius hæres, ſiue ex teſtamento, ſiue ab inteſtato poſſet ex perſona filij ſibi legitimam retinere ex fideicommiſſo, quia illam habere videtur ex iudicio ipſius filij, non autem ex diſpoſitione teſtatoris, & propterea ab ipſo teſtatore in illa grauari non potuit, & ſic iſtud fideicommiſſum, ſiue grauamen, quantum ad legitimam, & quantum ad propria bona ipſius filij, ſtatim eueniente pubertate euaneſcit. Et hoc ſine dubio eſt de intentione omnium Doctorum, vt dicit Ruin. conſ. 58. poſt nu. 19. lib. 2. ſubdens, quòd aliter ſentire, vel dicere eſſet erroneum.

Tertius eſt caſus, quando teſtator in ſpecie aliquem fideicommiſſo non grauauit, ſed ſimpliciter dixit, ſi filius meus ſine

ne liberis deceſſerit, volo, ꝙ bona mea reſtituantur Titio, & in hoc Doctores multum torquentur, an cenſeatur tale fideicommiſſum iniunctum filio, an vero eius hæredi. Vtilitas autem eſt maxima, quia ſi eſt iniunctum filio, poterit ex eo detrahi legitima per eius hæredem ex perſona filij, ſi vero eſt iniunctum hæredi, non poterit hæres detrahere legitimam, neque ex perſona filij, quia ipſe non fuit grauatus, neque ex perſona propria, quia illi non debetur legitima, & magis communis ſentētia eſt, ꝙ fideicommiſſum in dubio cenſeatur relictum ab eo, à quo relinqui poteſt, & ſic ab hærede filij, vel ab eius ſubſtituto pupillari, non autem ab ipſo filio, & conſequenter, ꝙ iſte hæres filij non poſſit de ipſo fideicommiſſo aliquo modo detrahere legitimam, & ita paſſim allegatur tenere Bar. in l. qui duos in fi. ff. de vulga. quem communiter omnes ſequuntur, vt dicit Alex. conſ. 67. nu. 2. lib. 1. & in l. 1. §. fin. poſt num. 3. ff. de vulg. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Alex. conſ. 12. num. 32. lib. 3. & in l. cohæredi, §. cum filiæ, num. 7. & ſeq. ff. de vulg. quem refert Paris. conſ 81. num. 9. & 10. lib. 2. Iaſ. conſ. 186. col. 7. verſ. Non ob. in quantum quarto loco lib. 2. & conſ. 99. col. 2. verſ. Imò fortius lib. 4. & in l. ex tribus, num. 5. C. de inoffi. teſtam. & in d. §. cum filiæ, num. 16. quem refert Cur. Iun. in d. conſ. 71. num. 8. & ſeq. & conſ. 72. num. 10. & Paris. conſ. 21. num. 48. lib. 3. & Io. Dilec. de arte teſtandi tit. 5 caut. 34. num. 2. Claud. in d. l. 1. §. fin. nu. 7. & ſequ. Paris. conſ. 41. num. 44. lib. 2. Gratus conſ. 134. num. 45. lib. 1. & conſ. 103. num. 12. lib. 2. Apoſtil. ad Alexand. in d. conſ. 12. ſub num. 32. lib. 3. Contrarium tamen opin. quòd ſcilicet in dubio fideicommiſſum ſimpliciter relictum cenſeatur iniunctum ipſi filio inſtituto, non autem eius hæredi, tenuit Bart. in d. l. cohæredi. §. cum filiæ verſ. Quod ſi hæredem, num. 3. & hanc opin. dicit eſſe magis communem Ripa in d. l. Centurio, num. 128. Dicit etiam Galiaul. in d. l. Centurio, poſt num. 409. verſ. aliquando autem facit, ſe putare, ꝙ d. Iaſ. decipiatur, aſſerendo contrarium opin. eſſe magis communem, & re vera, neque Bart. in d. l. qui duos, dicit id ad ꝙ allegatur, neque multi ex Doctoribus, qui pro hac parte adducuntur, loquuntur in his terminis, vt oſtendit Galiaula in loco præallegato, Ceterū, quidquid ſit de ſtricto iure, non eſſet in practica recedēdum à prima opin. quæ proculdubio eſt magis communis, vt ex prædictis apparet, Fauendum eſt enim voluntati teſtatoris, quantum fieri poteſt, tanto magis vbi de præiudicio filiorum, non tractatur, & alias cum hæc dubitatio fuiſſet mihi propoſita in facto à quodam arbitro non Doctore, in loco Serauallis agri Alexādrini & ego, alijs etiam negocijs implicitus, petijſſem terminum octo dierum, ad deliberandum quid ſentirem in hoc articulo, ille arbiter dixit ſe valde mirari, quòd ego peterem terminum in quæſtione tam clara, in quo duo alij Doctores ex improuiſo reſponderant, dixi mei moris non eſſe, in quæſtionibus preſertim arduis, non inſpectis libris reſpondere. Tandem excitatis nonnullis motiuis, cum res non videretur carere difficultate partes acquieuerunt, vt amicabiliter cōponeretur, & ita factum fuit.

Hæc autem omnia intellige, vt procedant quando filius ipſe eſt adhuc pupillus, nam ſi eſſet pubes tempore iniuncti fideicommiſſi, vel etiam poſtea ad pubertatem peruenniſſet, tunc indiſtincte, ſiue fideicommiſſum ſit iniunctum expreſſe ipſi filio, ſiue eius hæredi, ſiue ſimus in dubio, ſemper detrahitur legitima de fideicommiſſo, per rationem, quam poſui ſupra verſ. Et ideo.

QVAEST. LXXIII.

SVMMARIVM.

1 *Teſtator an poſſit prohibere filio alienationem ſuæ legitimæ* Remiſſiue.

2 *Teſtator an poſſit legare adminiſtratori, vel tutori liberationem à ratione reddenda, verſ. Item quæro* Remiſſiue.

3 *Teſtator an poſſit prohibere hæredi, ne detrahat falcidiam, verſ. Sed quæro.*

QVæro, nunquid teſtator poſſit prohibere filio alienationem ſuę legitimæ? dixi ſupra hoc eo.lib. §. Legitima.

Item quæro an poſſit teſtator legare adminiſtratori, vel tutori liberationem à ratione reddenda? dixi ſupra, hoc eod. lib.§.Legatum.

Sed quęro, nunquid teſtator poſſit prohibere hæredi, ne detrahat falcidiam? Reſpond. quòd ſic, tex. eſt in auct. ſed cum teſtator. C.ad l.Falcidiam, & eſt communis opin. vt dicit Io. Annib. in repet. d.l. nemo poteſt, num.191. ff.de lega.1.& in hoc nemo dubitat.

An autem poſſit prohibere detractionem trebellianicæ, vel legitimæ? dixi ſupra, q.62. & ſeq. & q.72.

QVAEST. LXXIIII.

SVMMARIVM.

Teſtator an poſſit prohibere ius accreſcendi.

Et quid in ſucceßione vniuerſali, verſic. Aut vero.

Et an eo caſu res reducatur ad cauſam inteſtati, verſ. Punctus eſt.

QVæro, nunquid teſtator poſſit in ſuo teſtamento prohibere ius accreſcendi? Hæc eſt trita quæſtio, ſed non ab omnibus bene intellecta, Scire igitur debes, quòd ius accreſcendi poteſt dupliciter conſiderari, ſcilicet in particulari, & in vniuerſo, In particulari habet locum ius accreſcendi, puta, inter legatarios, quando ſunt inter ſe coniuncti, iuxta notata in l. re coniuncti. ff. de leg.3. quia altero repudiante, illius portio alteri accreſcit, de quo dixi ſupra, hoc eodem lib. §. Ius accreſcendi. In vniuerſo autem conſiderari poteſt ius accreſcendi inter ipſos inſtitutos, quia ſi alter hæredum repudiet hæreditatem, vel decedat priuſquam adeat, illius portio accreſcit cohæredi, vt habetur per Doctores in rubrica. C. quando non peten. part. & dixi. in dicto §. Ius accreſcendi, & hoc caſu procedit ius accreſcendi, non ſolum inter inſtitutos in quota parte hæreditatis, ſed etiam inter inſtitutum in re certa, & hæredem vniuerſalem, nam ſi hæres vniuerſalis repudiet hæreditatem, vel decedat priuſquam adeat, tota hæreditas accreſcit inſtituto in re certa, vt latius dixi ſupra hoc eod.lib. §. Inſtitutio. Si ergo quæris, nunquid teſtator poſſit prohibere ius accreſcendi, eſt diſtinguendum, nam aut loquimur in iure accreſcendi, quod verſatur circa particularem ſucceſſionem, prout eſt in legatis, & in fideicommiſſis etiam vniuerſalibus, & in illis poteſt teſtator prohibere ius accreſcendi, ſiue expreſſe, ſiue etiam ſimpliciter, prohibendo, ne plus petere poſſit, & eo caſu, ſi coniunctus repudiet legatum, vel fideicommiſſum, accreſcet hæredi inſtituto, & hic caſus apud Doctores nullam habet difficultatem.

Aut vero loquimur in ſucceſſione vniuerſali, & ſic in inſtitutionibus, puta, ſi teſtator inſtituat aliquem in re certa, & prohibeat ne quid vltra petere poſſit, & contingat hæredem vniuerſalem repudiare, nunquid poſſit prohibere, ne reliquum hæreditatis accreſcat illi inſtituto in re certa, & videtur quòd nullo modo id facere poſſit, quia ſi illud reſiduum non accreſcit inſtituto in re certa, neceſſe eſt, vt deuoluatur ad hæredes ab inteſtato, & ſic reſultaret abſurdum, quòd ſcilicet inſtitutus in re certa ſuccederet ex teſtamento in ipſa re ſibi relicta, in reſiduo autem ſuccederent proximiores ab inteſtato, & ſic daretur caſus, in quo aliquis decederet pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus, contra communem regulam iuris, de qua in l. ius noſtrum. ff. de reg. iur.

Breuiter non videtur dubitandum in hoc, quòd ſcilicet, teſtator non poteſt prohibere ius accreſcendi in inſtitutionibus, & quòd talis prohibitio non valet, quantum ad hoc, vt teſtator poſſit decedere pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus, quia hoc eſſet valde abſurdum, vt ſtatim dixi, & in hoc omnes conueniunt, vt affirmat Decius. in d. l. ius noſtrum, numero 4.

Pun

Punctus eſt, vtrum prohibitio ipſa nõ valeat quoad hoc, vt ea non obſtante, ſit locus iuri accreſcendi, & ſic inſtitutus in re certa habeat totam hæreditatem, an autem prohibitio valeat, ita quòd nihil accreſcat ipſi inſtituto in re certa, & conſequenter teſtamentum annulletur, etiam quò ad ipſam inſtitutionem in re certa, & res penitus reducatur ad cauſam inteſtati, & in hoc variæ ſunt opin. Doctorum. Aliqui enim tenent, quòd non obſtante prohibitione tota hæreditas accreſcat inſtituto in re certa, & hęc fuit opinio Dy. quam dicit eſſe communiter approbatã Guliel. de Benedic. in prima parte repet. cap. Raynucius, fol. 268. num. 272. Hanc etiam dicit eſſe communem Alex. in l. ſi quis priore, poſt num. 9. ff. ad Trebell. Dec. in d. Rub. C. quando non pet. par. in prima lectura, poſt num. 3. verſ. Sed iſta reſponſio, & in ſecunda lectura, numero 21. Sapia. in l. vnica, numero 61. C. quan. non peten. par. Curt. Sen. conſ. 74. num. 3. quem refert, & ſequitur Soc. Iun. conſ. 111. num. 16. lib. 1. Crott. in repet. l. re coniuncti, num. 61. & ſeq. Ripa. in d. l. re coniuncti, num. 134. Grattus. conſ. 53. num. 108. lib. 2. Apoſt. ad Alex. conſ. 162. ſub num. 10. libro 2. Contrariam autem ſententiam, ſcilicet, quòd imò talis prohibitio valeat, & conſequenter, ꝙ teſtamentum ipſum corruat, & res tota reducatur ad cauſam inteſtati, tenuit Bart. in l. quoties, §. ſi duo, num. 1. & ſeq. ff. de hæred. inſti. & hanc opin. dicit communiter teneri Corn. in l. quoties, num. 37. in fi. C. de hæred. inſti. quem refert Dec. in l. 1. num. 2. C. de teſta. mili. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Iaſ. in d. l. re coniuncti, & conſ. 8. col. 9. verſ. Decimo iſtud, lib. 3. quem refert D. Crauetta in ſuo elegantiſſimo tract. de antiq. temp. in 4. parte, ſectione prima, num. 130. Vt vides opin. Dyn. contra Bart. eſt proculdubiò magis communis, Ego tamen conſiderabam, quòd ius accreſcendi dicitur prouenire ex tacito iudicio teſtatoris, vt latius dixi. in d. §. ius accreſcendi. Propterea, vbicunque teſtator verbis ad id expreſſe conceptis prohiberet ius accreſcendi, non dubitarem ſequi opinio. Bartol. quia vbi expreſſe quid à teſtatore diſpoſitum reperitur, illud debet præferri tacitæ eius menti, quæ ex coniecturis colligi poſſit. Pariter etiam vbi ſubeſſent coniecturæ adeo liquidæ, vt aperte conijci poſſet, teſtatorem nullo modo voluiſſe, ꝙ talis inſtitutus in re certa haberet reſiduũ hæreditatis, facile inclinarem in ſententiam Bart. quia bonus iudex ſemper debet amplecti in iudicando illam opin. quæ magis conuenit veriſimili menti teſtatoris, Conſulo tamen ꝙ de facili quis non recedat ab opin. Dyni, quæ magis fauet ſuſtinendo teſtamento, & præterea (vt dixi) eſt magis communis, & ideo in practica ſequenda.

QVAEST. LXXV.

SVMMARIVM.

Contractus an poſsint in teſtamento celebrari.

QVAERO, nunquid in teſtamento poſſit celebrari contractus? Reſpond. Gl. vulgaris, quæ ſemper ad hoc ſolet allegari in l. hæredes palam, § fi. in glo. fin. in fi. ff. de teſtã. tenuit ſimpliciter, ꝙ ſic, & illam dicit eſſe communiter approbatam Paris. conſ. 2. num. 19. lib. 3. & conſ. 46. num. 36. lib. 4. & dicit Rym. conſ. 171. num. 6. in fi. ꝙ communis omnium ſententia illam ſequitur, quem refert Dec. conſ. 196. poſt num. 1. verſic. Ex quibus omnibus, & conſ. 293. poſt nu. 2. verſ. Verũ ſupradictis, & Boer. deciſ. 353. num. 4. Didac. in Rub. de teſt. in par. poſt num. 17. Illam tamen intellige, vt procedat, quando conuentiones, & contractus, qui celebrantur in actu teſtamenti, non ſunt penitus extranei ab ipſo teſtamento, ſed ſi eſſent contractus penitus extranei, non poſſent in ipſo teſtamento celebrari, Ita declarant Doctores per me ſupra allegati, & hanc dicit eſſe communem ſententiam Alc. in l. 1. §. qui præſens, nu. 21. ff. de verb. oblig. & ita tene.

QVAESTIO LXXVI.

SVMMARIVM.

Teſtatoris voluntas ante omnia attendi debet. Reg. 1.

Et quid in fideicommiſsis, ibid. verſic. Idq; maxime.

Et quid in alijs ſubſtitutionibus, ibid. verſ. In alijs tamen.

Vbi clare non apparet de mente teſtatoris, verbis eſt inhærendum. Reg. 2.

Vna pars teſtamenti per aliam declaratur, Reg. 3.

Verbum æquiuocum, poſitum in vna parte teſtamenti, debet interpretari prout reperitur clare poſitum in alia parte teſtamenti, ibidem, verſic. Hinc infertur.

Et quid ſi in vna ſubſtitutione teſtator mentionem fecerit de filijs maſculis, in alia vero ſimpliciter tantum de filijs, ibid. verſic. Sed pone.

Et nunquid hæc regula locum habeat etiam de vno teſtamento ad aliud, ibid. verſ. Sed nunquid.

Teſtator in dubio cenſetur velle minus grauare hæredem quam fieri poſsit. Reg. 4.

Diſpoſitio teſtatoris facta in vnum caſum, non extenditur ad alium. Reg. 5.

In dubio mens teſtatoris præſumitur conformis diſpoſitioni iuris communis. Reg. 6.

Et vbi adſunt ſtatuta præſumitur conformis diſpoſitioni ſtatutorum, ibid. verſic. Scias tamen.

Diſpoſitio teſtatoris facta de perſonis, quæ ſibi ab inteſtato ſuccedere poſſent, intelligitur facta eo modo, & ordine, quo de iure ad ſucceſsionem vocarentur, ibidem, verſic. Secundo infertur.

Teſtator ſubſtituens proximiores, an cenſeatur vocaſſe proximiores vltimi decedentis, an ipſius teſtatoris, ibid. verſ. Sed hic occurrit.

DIXIMVS, de poteſtate teſtatoris, nunc de eius voluntate videndum eſt. In hac autem materia cum præcedentibus, §§. preſertim vbi de ſubſtitutionibus, & fideicommiſſis tractatum eſt, multa iã à nobis explicata ſint, hoc loco breuiter præmiſſis nonnullis cõcluſionibus duas tantum quæſtiones attingemus.

In vltimis voluntatibus, vbicunque de aliqua re controuerſia contingat, ſemper, & ante omnia, ipſius teſtatoris voluntas attendi debet, l. non aliter. ff. de leg. 3. cũ ſimil. & eſt communis reg. vt atteſtatur Pariſ. conſ. 41. numero 15. lib. 2. & conſilio 52. numero 6. eo. vol. & conſ. 78. numero 16. eod. volum. & conſilio 90. numero 10. eod. volum. & conſil. 33. numero 9. lib. 3. & conſil. 25. num. 31. eod. vol. & conſ. 53. num. 10. eo. vol. & hanc regulam dicit eſſe ab omnibus approbatam Soc. Iun. conſ. 110. nu. 10. lib. 3. Adde, ꝙ non ſolum attendenda eſt teſtatoris voluntas expreſſa (hoc enim abſque dubio procedit, vt dixi ſupra q. 61.) ſed ẽt illa, quæ ex coniecturis colligitur, l. cum proponebatur in fi. ff. de lega. 2. cum ſimil. & eſt communis reg. vt dicit Dec. in l. prima, poſt num. 4. C. de collatio.

Idque maxime in fideicommiſſis locum habet, in illis enim licet voluntas teſtatoris ex verbis expreſſis colligi non poſſit, ſed tantum ex coniecturis, illa tamen attendenda eſt, adeo vt plerunque propter coniecturatam mentem teſtatoris, à vi, & proprietate verborum ſit recedendum l. hæredes mei. §. cum ita cum ibi no. ff. ad Trebell. & eſt communis concluſio, vt dicit Paris. conſilio 43. numero 24. lib. 2. & conſilio 75. numero 50. eo. vol. & conſil. 17. numero 17. lib. 3. & conſilio 25. numero 35. eo. vol. Quinimò fideicommiſſa ipſa ampliantur, reſtringuntur, extenduntur declarantur, & limitantur per rationem, & cauſam, propter quam teſtator motus fuit ad fideicommiſſum ita faciendum, adeo vt talis ratio, & cauſa potius attendi debeat, quam verba expreſſa leg. cum pater. §. dulciſſimis, vbi nota. ff. de leg. 2. & eſt commu

communis concluſio, vt dicit Paris. conſil.6.num.10.lib.3. & conſil.18. num.21. eod.volum. & conſ.22. num.37. eodem vol.& conſ.25.num. 29.eod.vol. & coniecturata mens teſtatoris in fideicommiſſis adeo potens eſt, vt plerunque operetur, ꝙ aliqui admittantur, qui alias non admitterentur, & aliqui excludantur, qui alias non excluderentur, & eſt communis reg. vt dicit Curt.Iun.conſ.57.num.6.

In aliis tamen ſubſtitutionibus, ſi quæ in teſtamentis factæ ſunt, hæc concluſio non ita abſolute procedit, in eis enim vltra in illis contenta nihil eſt ſubaudiendum. Et hæc eſt communis reg. vt dicit Socin.Iun.conſilio 101.numero 3.lib.1. Maxime vbi de ſubſtitutione non extendenda, aut declaranda, ſed inducenda ageretur, tunc enim non ita de facili coniecturas tacitæ mentis admittimus, ſed illud fideicommiſſum ſiue ſubſtitutio, quę in teſtamento expreſſa non reperitur, nō debet dici facta, & dicens contrarium debet illud oſtendere, & hæc eſt communis regula, vt dicit Socin. Iun.conſ.176. nu. 8.lib.2.& conſ.78. num.4.lib.3. In propoſito huius concluſionis videnda ſunt, quæ dixi ſupra, §.Subſtitutio.

2.Reg. Vbi clare non apparet, quæ ſit mens teſtatoris, tunc inhærendum eſt verbis ipſius, & hæc eſt cōmunis concluſio, vt dicit Curt.Iun. conſil.169.num.1. Ceterum, ſi etiam verba ipſa dubia eſſent ita vt colligi non poſſet, quæ mens teſtatoris fuiſſet, tunc ante omnia ſpectanda eſt ipſius teſtatoris conſuetudo, deinde regionis, in qua verſatus eſt, præterea qualitas perſonarum, charitas, & neceſſitudo. Item, & ex præcedentibus, aut ſequentibus verbis coniiciendum eſt, quid teſtator ſenſerit, ſunt verba iuriſcon.in l.ſeruus plurium, §.fin.ff.de leg.primo. Qui ordo à iuriſconſ. traditus ad inueſtigandam mentem teſtatoris, formaliter, & præciſe eſt obſeruandus, ita vt prima coniectura præferatur ſecundæ, & ſic ſucceſſiue, & hæc eſt communis opin. vt dicit Iaſ.in d.§.fin.num.2.quod nota.

3.Reg. Dixi, quòd vna pars teſtamenti per aliam declaratus, & hoc receptiſſimum eſſe atteſtatur Emil. Ferret.in l.qui filiabus in princ.num.4.ff.de lega.1.Regulariter .n. mens teſtatoris præſumitur fuiſſe in vna parte, quæ fuit in alia, ita dicit Bar.in l.Cēturio, col.9. verſ.Vel quid ſi in præcedentibus.ff.de vulga.quem ſequuntur communiter Doctores, vt dicit Soc.Iun.conſ.101.num.7.lib.primo.

Hinc infertur, quòd ſi reperiatur aliquod verbum æquiuocum, vel commune, puta, Subſtituo, in vna parte teſtamenti, debet illud verbum interpretari, prout reperitur clare poſitum in alia parte teſtamenti, ita dixit Bart.in loco præallegato quem ſequuntur communiter ſcribentes vt dicit Paris. conſil.73.num.48.lib.2. & conſ.86. num.55. eod. vol. & conſil.72. num. 42. lib. 4.

Sed pone, quòd teſtator in aliqua ſubſtitutione fecerit mentionem de filiis maſculis, deinde in alia ſubſtitutione fecerit mentionem ſimpliciter de filiis, nunquid in hac ſecunda ſubſtitutione debet etiam ſubintelligi de maſculis? dixi ſupra, §. ſubſtitutio.

Sed nunquid, ſicut præſumitur de vna parte teſtamenti ad aliam, ita etiam erit præſumendum de vno teſtamento ad aliud? Reſpond.ꝙ non, & ideo, ſi teſtator in primo teſtamento aliquid diſpoſuit cum vna qualitate, & poſtea faciat ſecundum teſtamentum, in quo repetat eandem diſpoſitionem, omiſſa illa qualitate, intelligitur talis qualitas potius reiecta, quam repetita in ſecundo teſtamento, ita tenet Bart.in l.ſtatius florus in princ.numero 2.ff.de iure fiſci, qui in hoc per omnes approbatur, vt dicit Curt. Iun.conſ. 193.num.14.

4.Reg. Teſtator in dubio cenſetur velle minus grauare hæredē, quam fieri poſſit l.vnum ex familia. §. ſi rem.ff.de lega. 2.& eſt communis regula vt dicit Socin. Iun. conſil.9. num.4. lib. primo.

5.Reg. Diſpoſitio teſtatoris facta in vnum caſum, non extenditur ad alium, l. cōmodiſſime.ff.de lib.& poſth.& eſt cōis regula, vt dicit Paris. conſilio 87. num. 50. lib. 2. Hanc tamen concluſionem intellige, vt procedat quando aliter de teſtatoris ipſius mente non apparet, nam eo caſu bene procedit regula, quòd

caſus omiſſus habetur pro omiſſo, ſed ſi ſubſit coniecturata mens teſtatoris, vtiq; diſpoſitio facta in vnum caſum extenditur ad alium, l.Titius, §.Lucius, ff.ne lib. & poſth. & eſt communis regula vt dicit Dec. in l.ſi mater, poſt num.2. verſ. Sed iſte.C.de inſt.& ſubſt.In propoſito huius regule videnda ſunt, quæ dixi ſupra, §. ſubſtitutio.

6.Reg. In dubio mens teſtatoris præſumitur fuiſſe conformis diſpoſitioni iuris communis, ita allegatur dicere Bart. in l. hæredes mei,§.cum ita, ff.ad trebell. quem in hoc dicit communiter approbari Curt.Iun conſil.57.poſt num.8. Hanc etiam concluſionem atteſtatur eſſe communem Galiaula in repet.l.Gallus.§.quidam recte, poſt num.21.

Scias tamen, ꝙ vbi adſunt ſtatuta, præſumitur mens teſtatoris potius fuiſſe conformis diſpoſitioni ſtatutorum, quam iuris communis, & ad hoc allegatur Bart. in d.§. cum ita, num.4. ff.ad trebell. & eſt communis concluſio, vt atteſtatur Soc. conſ.51.nu.33. lib.4.Curt. Iun.cōſ.168. poſt num.63. lib.2. Hinc infertur, quòd ſtante ſtatuto; quòd extantibus maſculis fęminæ non ſuccedant, ſi teſtator in teſtamēto ſuo ſimpliciter inſtituat filios ſuos, non cenſetur inſtituiſſe fœminas à ſtatuto excluſas, ita allegatur tenere Bald. in l.tres fratres, quem tamen ego ibi hoc dicentem non inuenio. ff.de pac.& eſt communis concluſio, vt dicit Curt. Iun. de feud.in prima parte tertiæ partis principalis in 12.limit.

Secundo infertur, ꝙ diſpoſitio teſtatoris facta de perſonis, quę ſibi ab inteſtato ſuccedere poſſent, in dubio intelligitur eo modo, & ordine, quo de iure communi, vel municipali ad ſucceſſionem ab inteſtato vocaretur, ita colligitur ex nota. per Bart.in d.§.cum ita, nu.4. quem omnes ſequuntur, vt dicit Soc.Iun.conſ.104. num.26. lib.1. & ideo, ſi plures vocati ſunt ad fideicommiſſum ſub nomine collectiuo, puta, ſubſtituo omnes de familia mea, cenſentur vocati ordine ſucceſſiuo, ita vt gradatim proximiores admittantur, ſecundum quòd ſuccceditur ab inteſtato, ita tenuit gloſ.in l.cum ita.§. in fideicommiſſo, in verbo, Nominati ſunt. ff. de leg. 2. quæ in hoc eſt communiter approbata, vt dicit Paris. conſ.3. num.41. lib.1.& conſ.38.num.1.lib.2. & conſ.51. num.16. eodem volum. & conſilio 57. num.16.eod. volum. & conſil.76. num. 6.eod.volum.& conſilio 83.num.14.eo. volum.& conſilio 5.numero 26. lib.3.& conſilio 50.num.18.eod.volum. & conſ. 66.num.48.eod.vol. Hanc etiam concluſionem dicit eſſe communem Soc. conſ. 43. num.8.lib.3.& conſil.86. num.8. eo. vol. Curt.Iun.conſil.22.num.12. Vide quæ dixi ſupra q.70. in prima concluſione. In propoſito etiam illius gloſſ. videnda ſunt ea, quæ dixi ſupra, §. ſubſtitutio. Vbi diffuſius de eius veritate tractaui.

Sed hic occurrit pulchra quæſtio, & quæ ſæpe contingit in practica, Pone, quòd habens plures agnatos, vel cognatos, vnum inſtituat, & eidem per fideicōmiſſum ſubſtituat alios proximiores agnatos, vel cognatos. Quæro, nunquid pręſumantur ex tali ſubſtitutione vocati illi agnati vel cognati, quia erunt proximiores ipſius teſtatoris, an autem proximiores ipſius grauati, cui facta eſt ſubſtitutio? Reſpond. Aliqui dicunt, quòd cenſentur vocati proximiores ipſius teſtatoris, quos in dubio præſumitur teſtator magis dilexiſſe, quam proximiores eorum quos inſtituit, & hanc opin. dixit eſſe communem Ioan. Dilec. de arte teſtan. tit. 5. caut. 21. num.3. Hæc tamen opinio. mihi nunquam placuit, & videtur directo contrariari regulæ ſupra poſitæ, ſi enim teſtator præſumitur voluiſſe in ſuis bonis ſuccedi iuxta ordinem à iure communi conſtitutum in ſucceſſionibus ab inteſtato, de neceſſitate iudicio meo fatendum eſt, quod ſemper voluerit proximores illius, de cuius hæreditate agitur, illi ſuccedere, non autem eius remotiores, licet ſint proximiores ipſius teſtatoris, quos illi de iure communi proculdubio excluderent. Nec dicatur, quòd in fideicommiſſis ſuccedatur fideicommitenti, non autem grauato, vt dixi ſupra, §. ſubſtitutio. Quia per hoc non tollitur, quominus inter vocatos ab ipſo teſta

teſtatore ſit ſuccedendum eo gradu, & ordine, ſecundum quem ipſe teſtator diſpoſuiſſe præſumitur, ſcilicet ſecundum quē inter ipſos ꝓcederet ſucceſſio ab inteſtato, & licet hæc ſententia mihi verior videretur, tamen propter auctoritatem tenentium contrarium, non audebam me firmare, tandem reperui. Socin. Iunior. conſilio 126. libro primo, qui per totum illud conſilium tractat eleganter hanc qæſtionem, & poſt multa concludit ſecundum hanc opinionem, quòd, ſcilicet attendatur proximitas vltimo morientis, ſiue grauati, non autem teſtatoris, & poſt relatas multas auctoritates Doctorum, qui illam tenuerunt, numero 56. atteſtatur eam eſſe magis communem, ſubdens, quòd nefas putaret ab ea recedere in iudicando. Hanc etiam opinio. dici eſſe communem Gozadin. conſilio quarto, poſt num. 31. verſ. Ad ſextum, Cum ergo hæc opinio. ſit verior, & ex allegatis per Socin. Iunior. in dicto conſilio appareat eam etiam eſſe magis communem, dicerem conſulendo, aut iudicando nullo modo eſſe ab ea recedendum. Vide in hoc propoſito, quæ dixi ſupra, §. Subſtitutio.

7. Reg. Quatenus teſtator dilexit inſtituendo, cenſetur etiam dilexiſſe ſubſtituendo, eſt communis Regula vt dicit Curr. Iunior. conſilio 91. numero octauo. Hinc infertur, quòd ſi teſtator in inſtitutione excludit fœminas propter maſculos, cenſetur eas pariter voluiſſe excludere in ſubſtitutione, ita dixit Bartol. in l. fin. numero ſecundo, ff. ad trebell. & eſt communis concluſio, vt dicit Curt. Iunior. conſilio vndecimo, circa fin. Rubeus conſilio 62. in fin. Hoc tamen limita, vt non procedat, quando ita intelligendo ſequeretur mala grammatica, nam eo caſu præſumendum eſt illam fuiſſe mentem teſtatoris, quæ ſecundum rationem recti ſermonis procedere poteſt. Ita dicit Bartol. in dicta l. fin. poſt num. 2. qui in hoc communiter approbatur, vt ait Curt. Iunior. conſilio 57. poſt num. 6. quem refert, & ſequitur Bello. conſilio 53. num. 6. & lib. 4. ſupputa. c. 2. num. 6.

QVAEST. LXXVII.

SVMMARIVM.

Filij, vel deſcendentes poſiti in conditione an cenſeantur vocati.

Et quid ſi adſint aliquæ coniecturæ, ibid.

NON eſt hoc loco, in quo de mente teſtatoris conijcienda principaliter agitur, omittenda trita illa, & vulgaris quæſtio, nūquid filij, vel deſcendentes poſiti in conditione cenſeantur vocati, In qua quidem, ne in auctoritatibus citādis (quod ſemper abhorrui) nimius eſſe viderer, mihi modum potius, quam copiam quærendam eſſe animaduerti. Citaui itaque tantum locos magis inſignes, ceteris in quibus obiter huius quæſtionis fit mentio, de induſtria prætermiſſis. Pone ergo, quòd teſtator in ſuo teſtamento ita cauerit inſtituo Titium mihi hæredē, voloque, vt ſi ipſe Titius ſine filijs deceſſerit, reſtituat hæreditatem Mæuio. Quæro, nunquid iſte filij Titij, qui non ſunt expreſſe à teſtatore inſtitui, vel ſubſtituti, ſed tantum poſiti in conditione cenſeantur vocati? Vtilitas autem huius quæſtionis eſt maxima, quia ſi cenſentur vocati, non poterit Titius tanquam per fideicommiſſum grauatus vt illis reſtituat hæreditatem, in eorum præiudicium aliquid de ipſa hæreditate diſponere, ſi vero non cenſentur vocati, ſed ſolummodo intelligitur eis reſeruatum ius legitimæ ſucceſſionis ab inteſtato, ipſi quidem, ſi Titius inteſtatus deceſſerit, proculdubio erunt Mæuio ſubſtituto præferendi, ex quo per eorum exiſtentiam defecit conditio, ſub qua Mæuius erat vocatus, ſed ſi Titius facto teſtamento alium hæredem reliquerit, ipſi remanebunt excluſi à ſucceſſione teſtatoris, & in hoc articulo ſemper allegatur vulgatiſſima illa Gloſella in leg. Lucius, la ij. in gl. fin. ff. de hæred. inſtit. quæ voluit, quod teſtator ipſo liberos cenſeatur prætuliſſe ſubſtituto ab inteſtatò tātum, & ſic, quod iſti fi-

lij,& deſcendentes non cenſeantur à teſtatore vocati,ſed ſolummodo ſit illis reſeruatum ius legitimæ ſucceſſionis ab inteſtato. Hanc aũt opin. gl. atteſtantur eſſe communiter receptam, ac canonizatam tam in iudicijs,quàm in ſcholis,atque ab ea non eſſe conſulendo,aut iudicando recedendum hi qui ſequuntur. Imola in l. filiusfam. §. cũ quis verſ. Et hæc faciunt, ff. de leg. 1. & in d. l. Lucius poſt num. 1. verſ. In gl. finali ff. de hæred. inſtit. quem refert Alex. conſ. 149. num. 6. lib. 2. Paul. de Caſtro in l. cum acutiſſimi, poſt num. 4. C. de fideicom. Raph. Comen. in d. l. filiusfam. §. cum quis, quem refert Alex. conſ. 38. poſt num. 6. verſic. & per prædicta, lib. 6 Roma. in l. ex facto. §. ex facto. ff. ad treb. quem refert Guido Papæ conſil. 25. num. 1. & conſil. 27. num. 2. Io. de Ana. conſ. 68. circa fin. Alex. conſil. 91. num. 6. lib. 1. & conſ. 108. num. 3. eo. vol. & conſ. 66. num. 5. lib. 2. & conſ. 109. num. 4. eod. volum. & conſ. 185. num. 15. eod. vol. & conſ. 33. num. 3. lib. 3. & conſ. 13. poſt num. 10. lib. 4. & conſ. 55. num. 14. eod. vol. & conſ. 139. num. 7. lib. 6. & conſ. 201. num. 2. lib. 7. & conſilio 133. nu. 2. eo. vol. & in d. l. ex facto. §. ex facto poſt num. 3. in gloſ. in verbo, Defeciſſet. ff. ad Trebell. quem refert Soc. Iun. conſ. 27. num. 14 lib. 1. & Boër. deciſ. 147. poſt num. 15. verſ. ſed ad prædicta, Aret. conſil. 27. in fin. Corn. conſ. 21. in litera C, lib. 1. & conſ. 118. in litera G, lib. 2. & cõſil. 119. in litera P, eod. volum. & conſil. 146. in litera A, eod. vol. & conſ. 186. in litera D, eod. volum. & conſil. 207. in litera B, eod. volum. & conſil. primo, colum. 10. in litera V, lib. 3. & conſ. 186. in prin. eod. volum. & conſ. 243. in litera S, eod. volum. & conſ. 89. in litera E, lib. 4. & conſil. 101. in litera A, eod. volum. & conſil. 180. in litera A, eod. volum. & conſil. 226. in litera B, eodem volum. & in l. prima, num. 9. C. de cond. inſer. Socin. in l. cum auus, poſt num. 11. ff. de cond. & demonſt. & conſ. 140. num. 2. lib. primo, & conſil. 42. num. 1. lib. 3. & conſ. 116. num. 1. eodem volum. & conſil. 33. num. 1. lib. 4. & conſ. 33. num. 30. eod. volum. & conſil. 74. num. 2. eod. vol. quem refert Soc. Iun. conſil. 176. num. 16. lib. 2. & conſil. 177. num. 8. & ſeq. eod. vol. Guido Papæ conſil. 140. paulò ante, num. 1. & conſil. 216. num. 6. & conſil. 218. num. 2. Iaſ. in l. pecuniam, num. 1. in fin. ff. ſi cer. pet. & in l. generaliter in prin. num. 2. C. de inſti. & ſubſti. & conſil. 143. poſt num. 6. lib. 2. & conſil. 206. num. 3. eo. vol. & conſil. 228. col. 3. verſ. Pro eadem, eod. volum. & conſil. 41. circa fin. lib. 3. & conſ. 108. col. 5. verſ. Non quoque obſtat lib. quarto, Curt. Sen. conſil. 42. num. 14. & conſilio 45. num. 12. quod conſilium fuit compilatum per ipſum Curt. & D. Chriſtoforum Butigellam nomine Venerandi Collegij Papienſis, & conſil. 63. num. 3. & 4. & in repet. d. l. primæ, num. 6. C. de pac. Dec. in d. l. 1. num. 15. C. de pac. & conſil. 91. poſt num. 4. verſ. Sed reſpondetur, & conſ. 270. poſt num. 1. & conſ. 291. in fi. & conſ. 422. num. 2. Claud. in l. centurio, num. 44. ff. de vulg. & in d. l. ex facto, §. ex facto, num. 2. ff. ad trebell. Ruin. conſ. 40. num. 3. in fi. lib. 1. & conſil. 108. num. 11. lib. 2. & conſil. 111. num. 3. eod. volum. & conſ. 113. num. 3. eo. vol. & conſ. 179. nu. 1. eo. vol. Pet. Girard. ſing. 61. Habes. Bertran. conſ. 18. poſt num. 21. lib. 1. in ſecunda parte, & conſilio 82. num. 5. & 6. eo. vol. & conſil. 31. num. 4. lib. 2. in ſecunda parte, & conſ. 96. num. 6. eo. vol. & conſil. 104. poſt num. 7. verſ. Præterea prætermitto. eo. vol. & conſil. 170. num. 1. eod. vol. & conſ. 183. num. 21. lib. 3. in ſecunda parte, & conſil. 182. num. 2. eo. volum. & conſ. 236. num. 1. eo. vol. & conſ. 250. num. 4. eo. vol. & conſ. 286. num. 4. eod. volum. Gozadi. conſil. 104. quod eſt conſil. vlt. num. 7. Ripa in l. Centurio, num. 159. ff. de vulga. & in d. l. ex facto, §. ex facto, numero 10. ff. ad Trebell. & in d. l. 1. numero 7. C. de pac. Corſet. in reperto. Abbatis in verbo, Subſtitutio. Apoſtil. ad Guid. Papæ conſil. 22. ſub num. 5. Rubeus conſil. 144. poſt num. 1. Paris. conſil. 18. num. 10. lib. 2. & conſilio 31. num. 3. eo. vol. & conſil. 37. num. 19. eod. vol. & conſil. 63. num. 9. eod. vol. & conſ. 74. num. 3. eod. vol. & conſil. 75. num. 44. eo. vol. & conſ. 78. num. 6. eo. vol. & conſil. 86. num. 6. eo. vol. & conſ. 87. num. 7.

eo.

eo vol.& conſil. 14. num. 5. lib. 3. & conſ. 17. num. 27. eod. vol. & conſil. 42. num. 2. eo. vol. & conſil. 53. num. 9. eo. vol. Cotta in verbo, Filij in conditione, Bello. cõſil. 81. num. 4. Purpurat. in d. l. 1. numero 112. C. de pac. Socin Iun. conſil. 65. num. 60. & num. 65. lib. 1. & conſil. 111. num. 25. & num. 30. eo. vol. & conſil. 118. num. 10. eo. vol. & conſil. 119. num. 9. eod. vol. & conſil. 126. num. 29. eod. vol. & conſil. 108. num. 6. lib. 2. & conſil. 141. num. 3. eod. vol. & conſ. 151. num. 10. eod. vol. & conſ. 154. num. 4. eo. vol. Crauetta conſil. 109. num. 2. & conſil. 155. num. 2. & conſ. 288. poſt num. 3. verſic. 3. conſidero. Emil. Ferret. in d. l. 1. num. 6. C. de pac. Zuccard. in reper. d. l. primæ, num. 74. & ſeq. Gratus, conſil. 106. num. 43. lib. 2. Ioan. Dilec. de arte teſtandi tit. 5. caut. 19. numero 1. & caut. 24. num. 2. & caut. 36. num. 1. Et dicit Guido Papæ deciſ. 39. poſt num. 1. quòd hanc opin. ſeruat curia parlamenti delphinalis in iudicando.

Contrariam vero ſententiam, quòd ſcilicet, filij poſiti in conditione cenſeantur à teſtatore vocati, ſaltem tacite, tenuit Oldrad. conſil. 21. in fin. cuius opin. multos etiam habuit ſequaces, quos recenſet Barb. conſil. 55. col. 5. & ſeq. lib. 2. ſubdẽs, quòd licet Ioan. de Imola in d. l. Lutius dixerit opinio. gloſ. eſſe magis communem, tamen ſalua pace ſua, quòd iſta eſt verior, & communior, quem refert Boër. deciſ. 155. poſt num. 20. & Soc. Iun. conſ. 168. num. 75. lib. 2. Dicit etiam Soc. conſil. 77. poſt num. 4. lib. 1. quòd multi Doctores tenent contra illam gloſ. & quòd vidit cõſultum per multos ſolemnes Doctores, qui dicebant hanc eſſe communem opin. Moder. quem refert Gratus, conſil. 32. num. 1. lib. 2. & conſil. 101. nu. 13. eo. vol. Dicit etiam Curt. Sen. conſil. 51. poſt num. 22. quòd cum hanc opin. tenuerint plurimi Doctores ſupremæ auctoritatis, & cum ſit æqua opinio, vt omnes fatentur, certe illa in iudicando ſequenda eſt, quia multoties errant homines diſcendentes ab æquitate, vbi locum habere poteſt, ſequendo ſubtilitates, referens verba Ang. in l. ſequitur in princ. ff. de verbo oblig. monentis, vt caueant aduocati, Doctores, & iudices, quando ſequi poſſunt æquiorem ſententiam, ne rigoroſam amplectantur, quia pernicioſe errarent, & tandem ſubdit, quòd hæc opin. non poteſt dici, niſi communis, & ſequenda, quem refert Paris. conſil. 50. nu. 37. lib. 3. Dicit etiam Socin. Iun. conſilio 158. num. 71. lib. 2. & conſilio 174. num. 21. eod. vol. quòd ab hac opin. tanquam veriori, & forte hodie communiori non eſſet iudicando recedendum, & in vtroque conſil. late recenſet auctoritates, dicens, quòd non eſt dubium communem opin. poſſe mutari temporis curſu, ex quo ſæpe contingit, quòd aliqua opinio, quæ à quinquaginta, vel ſexaginta annis ſupra communiter tenebatur deſinat eſſe cõmunis, ſi plurimi ex ſequentibus contrarium teneant, & quòd ita fortaſſe contingit in iſta difficultate. Idem etiam dicit idem Socin. Iun. conſil. 120. num. 20. lib. 3. & conſil. 145. num. 36. eod. vol. Et dicit Gratus conſil. 48. num. 22. lib. primo, ꝙ licet olim opin. illius gloſ. eſſet communis, hodie tamen eſt dubium, an ſit communis, & reuera negari non poteſt, quin magnæ ſint auctoritates hinc inde, tamen vt potes ex prædictis colligere, non videtur dubitandum, quin etiam hodie opin. illius gloſ. ſit magis communis, & credo, quòd ſint plures Doctores, qui atteſtantur illam eſſe communem, quam illi qui tenent opin. contra gloſ. Nihilominus, quia contraria opin. vt omnes fatentur, eſt æquior, & forte etiam eſt verior in pũcto iuris, non eſt ita abſolute adhærendum opin. illius gloſ. ſed pro concordia, etiam ex communi mente Doctorum, putarem ita poſſe diſtingui. Aut ille, qui fuit inſtitutus in teſtamento, erat extraneus ipſi teſtatori, & intelligo extraneos omnes illos, qui non ſunt deſcendentes ipſius teſtatoris, licet ſint ei ſanguine coniuncti, & tunc procedat opin. gloſ. in d. l. Lutius, vt ſcilicet eius filij in conditione poſiti non cenſeantur vocati, & hic caſus procedit abſque dubio, vt dicit Curt. Sen. in d. conſilio 45. numero 2. quod conſilium vt dixi, fuit editum ſub nomine Venerandi Collegij Papienſis, Et dicit Socin. conſil. 73. poſt num. 30. lib. 4.

quòd

ꝙ opi.gl.in tranſuerſalibus eſt multũ cõmunis,& indubitata in conſulendo, & iudicando,Non enim poteſt ulla affectio teſtatoris erga tales filios veriſimiliter conſiderari,vt eorum fauore dicatur voluiſſe imponere inſtituto onus fideicommiſſi. Aut iſti filij poſiti in conditione erant deſcẽdẽtes ipſius teſtatoris,& tunc,aut nulla ſubeſt cõiectura, ꝙ teſtator eos vocare voluerit,præterquã, ꝙ ſimpliciter eos poſuit in conditione,& hoc caſu etiam procedat opi.gl. & magis communis.ſ.ꝙ ſolummodo cenſeatur teſtator voluiſſe eis reſeruare ius legitimæ ſucceſſionis ab inteſtato, non autem voluiſſe grauare hęredem inſtitutum, vt hæreditatem illis reſtituat,Nam cõditio ipſa nihil ponit in eſſe & regulariter nõ inducitur tacitum fideicommiſſum,niſi vbi ex cõiecturis colligitur mentem teſtatoris illam fuiſſe, vt fideicõmiſſum induceretur, & ab hac opi. vbi nullæ ſubſint coniecturæ, temerariũ eſſet iudicio meo conſulẽdo,aut iudicando recedere. Aut vero aliqua ſubeſt coniectura mẽtis teſtatoris, ꝙ voluerit iſtos filios in conditione poſitos vocare,&tunc intrepide tenenda eſt opinio Oldradi, & ſequacium,ꝙ cenſeantur tacite vocati, & ita dicunt communiter Doctores noſtri,etiam qui regulariter negant eos vocatos eſſe, vt dicit Soc.Iun.conſ.158.num.73. lib.2. Dicit etiam Crauetta conſ.62.nu.6.ꝙ licet doctores magis communiter videantur ſequi gl.in d.l.Lucius,tamen cum tot, & tãtæ ſit auctoritates in contrarium, de facili ex aliquibus coniecturis receditur ab illa communi opi.Idem etiã dicit Soc. Iun.in d.conſ.110.poſt num.20.verſ. Verum ſi quis lib. 3. & hanc concluſionem, ꝙ vbi adeſt aliqua coniectura,filij ſeu deſcendentes poſiti in conditione cenſeantur vocati,non ſolum ad excluſionem vltimo loco ſubſtituti,ſed etiam ad hoc, vt poſſint grauari, dicit eſſe cõmunem Soc. conſ.63.lib.3. prout illum refert & ſequitur Pariſ. conſil.78. num.7. lib.2. & licet ego non reperiam Socin. in allegato conſil. id atteſtantem, hæc tamen concluſio proculdubio tanquam communis tenenda eſt in practica, neque ab ea eſſet conſulendo, aut iudicando recedendum.

QVAEST. LXXVIII.

SVMMARIVM.

PRoſequitur eundem articulum,tractaturq; , quid ſi teſtator huiuſmodi filios in conditione poſitos grauauerit.

SED videndum eſt, quæ ſint huiuſmodi coniecturæ, propter quas ſit præſumendum ,quòd teſtator voluerit tales filios in cõditione poſitos vocare, & in hoc diligenter aduerte, quia non ſufficit dicere teſtatorem ita veriſimiliter voluiſſe, niſi coniecturæ ſint ſufficientes, & ex ipſo teſtamento colligi poſſint & ita communiter concluditur, vt dicit Paris.conſil.77.num.18.lib.2. Inprimis autem Bart. in d. l. Centurio, numero 37. tenuit, quòd ſi teſtator ipſos filios grauaſſet,cenſeretur etiam in neceſſariam conſequentiam eos vocaſſe, aliàs enim non valeret grauamen,tanquam relictum ab eo,qui non fuiſſet honoratus, & ideo ſi teſtator iuſſerit hæreditatem ſuã reſtitui Titio,ſi filius ipſius teſtatoris ſine liberis deceſſerit, & etiam ſi filij ipſius filij quem inſtituit, pariter ſine liberis deceſſerint,ſecundum hanc opin.Bart. videbuntur tacite vocati etiam filij ipſius filij, qui fuit inſtitutus, licet tantum poſiti in conditione, ex quo teſtator eos pariter grauauit, iubendo, eis decedentibus ſine filijs, hæreditatem ſuam Titio reſtitui, quos tamen grauare non potuiſſet (vt dixi),niſi præſupponamus,ꝙ eos prius honoraſſet, & ſic vocaſſet, & hanc dixit eſſe communem theoricam doctorum Cor. conſil.primo,col.9.in litera R,lib.3.Soc. conſil.259.nu.5.lib.3. Dicit etiam Corn. conſil.22.col.3.in litera R,lib.2. & conſil.258. in litera R,lib. 3. ſe vidiſſe quoſdam conſulentes qui allegabant Paul. de Caſt.in l.ab eo. C.de fideicom. dicentem ꝙ hæc opi.Bar. ſit communis,& credo,ꝙ Corn. in conſilijs ſupra allegatis ſentiat de Alex. qui ita allegat, conſil.64. num. 2.lib.5.licet re vera Paul. de Caſtro in lecturis,

ſturis, quæ communiter habentur ibi, hóc non dicat. Dicit etiam Cur. Sen. conſil. 51. poſt num. 20. verſic. Si ita eſt, quem refert Bertrand. conſil. 173. poſt num. 24. lib. 6. ꝙ videtur magis communis iſta ſententia Bart. quotieſcunque cum grauamine concurrit aliqua coniectura mentis teſtatoris, hanc etiam opin. dicit eſſe hodie magis communis Socin. Iun. in d. conſil. 110. num. 21. Ferd. Loaz. in Apoſtil. ad repet. Galiaul. ſupra d. l. Centurio, ſub nu. 458. & hanc opin. Bart. dicit ſeruari in actu practico, iudicando, & conſulendo, Angl. Aret. in §. finali in fi. Inſtit. de pupil. ſubſtitut. quem refert Dec. in l. prima, poſt numero 15. C. de pac. Et ſecundum hanc opin. Bart. in facti contingentia iudicare ſolet curia parlamenti delphi. vt dicit Guido Papæ in d. deciſ. 39. & refert etiam ſe audiuiſſe Crauetta conſil. 155. numero 5. illum etiam dicit teneri iudicando, & conſuetudo Mantua conſil. 92. num. 10. lib. 1. & ſecundum illam fuiſſe iudicatum atteſtatur Ripa in d. l. prima, nu. 11. C. de pac. prout etiam intellexi proximis diebus iudicatum fuiſſe in Vener. Collegio huius ciuitatis.

Sed quidquid dicant præallegati doctores (ſalua eorum Reuerentia) opin. contra Bart. eſt magis communis, quòd ſcilicet ex eo quòd filij poſiti in conditione ſint grauati, non tamen propter hoc cenſeantur vocati, ſed quòd quantum ad ipſos tale grauamen prorſus reijciatur, tanquam iniunctum perſonis à teſtatore non honoratis, & cenſeatur iniunctũ ſub duplici conditione, ſcilicet ſi ipſe ſine liberis deceſſerit, vel ſi eius filij pariter ſine liberis deceſſerint, & ita hanc opin. contra Bart. eſſe magis communem atteſtatur Alex. conſil. 219. num. 2. lib. 2. vbi dicit, ꝙ opin. Bart. eſt damnata, & conſil. 13. col. fi. lib. 4. prout illum refert Soc. conſil. 69. poſt num. 7. verſic. Præterea, & ſecundo lib. 3. & conſ. 104. poſt num. 8. verſic. ij. reſpondeo lib. 3. Ego tamen non reperio Alex. in d. conſil. 13. atteſtantem de communi in hoc articulo, licet multos alleget qui tenent contra Bar. eandẽ opi. contra Bar. atteſtatur eſſe magis communem Soc. conſil. 62. poſt nu. 10. lib. 3. Iaſ. in d. l. Centurio, num. 57. & in d. l. prima poſt num. 12. C. de pactis, vbi dicit, ꝙ Bart. ſolet communiter in hoc repræhẽdi per ſcribentis, & conſil. 35. col. 2. verſic. Sed præmiſſis, & col. fi. lib. 3. Curt. Sen. conſil. 42. num. 7. & conſil. 45. ſæpe allegato, num. 15. & conſil. 63. num. 6. quem refert, & ſequitur Ruin. conſil. 136. num. 16. lib. 3. Dec. conſil. 270. poſt num. 1. verſic. Nec obſtat, & conſil. 291. in fin. & conſil. 384. poſt num. 6. verſic. Secundo non obſtat, & conſil. 422. num. 2. Curt. Iun. conſil. 11. num. 2. Ruin. conſil. 113. num. 4. lib. 2. & conſil. 114. num. 4. eo. vol. Emil. Ferret. in d. l. prima, numero 8. C. de pac. & conſil. 59. poſt num. 5. Bertrand. conſil. 129. num. 1. lib. 2. in 2. parte & conſ. 182. num. 3. lib. 3. in 2. parte, & conſ. 236. poſt num. 1. eo. vol. & conſ. 251. nu. 3. eo. vol. Ripa in d. l. Centurio, num. 166. & ſeq. & in d. l. prima, num. 11. C. de pactis. Bello. conſil. 81. poſt num. 5. Pariſ. conſil. 31. numero 4. lib. 2. & conſil. 44. numero 7. eo. vol. & conſil. 87. num. 13. eo. vol. Soc. Iun. ſibi contrarius conſil. 112. num. 4. lib. primo, & conſil. 118. num. 22. eo. vol. & nouiſſime idem atteſtatur Ill. vir, & ſummæ eruditionis D. Didacus in c. Raynutius, §. 3. num. 3. cuius ſcripta in titulum de teſtamentis nuper edita ad manus meas peruenerunt, poſtquam hic, §. iam ferè pro maiori parte erat impreſſus, vbi dicit apud ſe dubium non eſſe hanc ſentẽtiam contra Bart. frequentiori calculo receptam fuiſſe. Et ſic (vt vides) non eſt dubitandum, quin hæc opin. contra Bart. ſit magis communis. Quia tamen multi, & magnæ auctoritatis doctores tenuerunt cum Bart. cuius ſententiæ merito deferre debent omnes iuris profeſſores bonum eſſet etiam ex communi mente ſcribentium opiniones concordare, diſtinguendo tres caſus. Primus caſus eſt, quando expreſſe grauamen iniunctum eſt ipſi filio inſtituto, ſub duplici tamen cõditione, puta, inſtituo filium meum, & ſi filius meus ſine filijs deceſſerit, vel eius liberi ſine filijs deceſſerint, volo, vt prædictus filius meus reſtituat hæreditatem meam Titio. & hoc caſu ex quo filius expreſſe eſt grauatus, non autem eius

filij, non videtur tractandum, an tales filij cenſeantur vocati, vel grauati, cum illis nullum ſit grauamen iniunctum, & ita etiam videtur fuiſſe de mente Bart. quem omnes ſequuntur, ita vt nemo diſcrepet, vt ait Bello. in d. conſ. 81. num. 6. qui refert ita atteſtari Socin. conſil. 218. col. 3. lib. 2. & Curt. Iun. conſil. 239. num. 20. qui dicit, quòd in hoc omnes tranſeunt cum Bart. Secundus eſt caſus, quando expreſſe grauamen eſt iniunctum ipſis filijs in conditione poſitis, puta, quia teſtator dixit, inſtituo filium meum, & ſi filius meus ſine filijs deceſſerit, volo, vt reſtituat hæreditatem meam Titio, & ſi filij nati, vel naſcituri ex ipſo filio meo inſtituto pariter ſine filijs deceſſerint, volo, vt reſtituant hæreditatem meam eidem Titio, quo caſu, vt verum fateamur, opin. Bart. videtur magis conformis menti teſtatoris, & etiam æquior. Dico ergo, quòd aut iſti filij ſunt ex deſcendentibus ipſius teſtatoris, & tunc teneo opin. Bart. quòd cenſeantur vocati, ex quo in illis conſideratur ordinata affectio teſtatoris, vt ſui deſcendentes illi ſuccedant. Aut ſunt extranei, ſcilicet qui non ſint deſcendentes teſtatoris, & tunc abſolute teneo opin. contra Bart. quòd non cenſeantur vocati, ſed quòd quantum ad ipſos, grauamen reijciatur. Tertius autem eſt caſus, quando grauamen non eſt expreſſe iniũctum ipſi filio inſtituto, neque etiam eius filijs in conditione poſitis, ſed ſimpliciter teſtator dixit, ſi filius meus ſine filijs deceſſerit, vel etiam eius filij ſine liberis deceſſerint, volo, vt hæreditas mea perueniat ad Titium, & hoc caſu pariter eſt tenenda opi. contra Bart. quæ (vt dixi) proculdubio eſt magis cõmunis, vt ſcilicet tales filij in conditione poſiti non cenſeantur vocati, nec grauati, ſed cenſeatur iniunctum grauamen filio inſtituto ſub duplici conditione, vt ſupra dixi. Bene verum eſt, quòd ſi tales filij eſſent ex deſcendentibus teſtatoris, & vltra grauamen adeſſet aliqua alia etiam leuis coniectura mentis teſtatoris, de facili inclinarem in ſententiam Bart. & ſecundum hanc diſtinctionem, ſi caſus contingeret, intrepide conſulerem, & iudicarem.

QVAEST. LXXIX.

SVMMARIVM.

Vcceſſiue tractatur quid ſi teſtator in tali ſubſtitutione appoſuerit verbum maſculis.

Et quid ſi ſint ex deſcendentibus ipſiuſmet teſtatoris, verſ. Tertia coniectura.

Et quid ſi teſtator digreſſus ſit ad plures gradus ſubſtitutionum, verſic. Quarta allegatur.

Et quid ſi teſtator adiecerit, quia vult bona ſua in familia conſeruari, verſic. Quinta eſt.

PROSEQVENDO alias coniecturas, ex quibus colligi poſſit mentem teſtatoris fuiſſe, vt filij in conditione poſiti cenſeantur vocati. Reperio, quòd Guido Papæ deciſ. 184. dicit ſibi videri optimam coniecturam, ſi teſtator in conditione ipſa appoſuerit verbum, maſculis, puta, quia dicat ſi filius meus ſine liberis, & deſcendentibus maſculis deceſſerit, ſubſtituo Caium, nam hoc caſu, ſecundum eum, illa qualitas maſculinitatis adiecta operabitur, vt cenſeantur vocati. Sed tu tene contrarium, Eadem enim ratio vtroque caſu militat, & propterea iſta coniectura communiter non recipitur, vt atteſtatur Ripa in d. l. Centurio, numero 162. & in d. l. prima, numero 8. C. de pac. quem refert excellens doctor, & multæ eruditionis d. Hiero. Manfred. lib. primo attentatorum in ſexta parte, numero 2. vbi, & ipſe fateri videtur contra Guido Papæ eſſe communem doctorum opin. Hanc etiam opin. contra Guid. Papæ, dicit eſſe magis communem Pariſ. conſilio 31. numero 22. lib. 2. & conſilio 44. numero 1. eo. vol. Socin. Iun. conſilio 118. numero 15. lib. primo, & conſilio 177. numero 20. & ſeq. lib. 2. & ita contra iſtam coniecturam in facti contingentia iudicauit curia parlamenti delphina. vt ipſemet Guido Papæ refert in d. deciſ. 184. & deciſ. 600. & licet

& licet Dec. conſilio 546. circa prin. dicat, quòd illud dictum Papæ non eſt contra communem opin. & quòd imò non habet contradicentem, Tu tamen ipſe, per te videre potes in locis præallegatis, an Dec. verum dicat, & ideo conſuetudo, aut iudicando nullo modo adhæreas dictæ opin. Guidonis Papæ, quia caret ſubſtantia veritatis.

Tertia coniectura allegatur, quando iſti filij poſiti in conditione ſunt ex deſcendentibus ipſius teſtatoris, & ſecundum hanc coniecturam, concluſio gl. in d. l. Lucius, eſſet limitanda, vt non procederet in deſcendentibus, & hæc fuit opin. Saly. in l. prima, num. 5. C. de condi. inſer. tis, pro qua facere videntur ea, quæ dixi ſupra. §. ſubſtitutio q. Sed tamen hæc ſallentia communiter damnatus, vt dicit Ripa in d. l. Centurio, poſt num. 159. verſic. Tertio verba, & dicit Soc. conſil. 116. poſt num. 8. col. fi. verſic. Ex quibus patet, ꝙ communis opi. eſt in contrarium, & ita inter auctores ſupra allegatos in q. 77. po... es videre multos in ſpecie loquentes de ...eſcendentibus, & atteſtantes etiam in ...llis, opin. gloſ. eſſe magis communem, & ...e hoc non eſt dubitandum.

Quarta allegatur coniectura, quan... teſtator digreſſus eſt ad plures gradus ...bſtitutionum, ſemper ſub illa conditio... ſi ſine filijs, &c. quo caſu, cum teſta... toties poſuerit iſtos filios, ſiue de...ndentes in conditione, videtur eos ...xime dilexiſſe, & conſequenter ſu...ndam eſſe coniecturam, quòd eos vo... voluerit, & hæc fuit opin. Petr. de An... conſil. 74. num. 2. in fin. vbi ſubdit, ...d hæc modificatio ad dictam gl. ſibi ...tur iuſtiſſima, & æqua. Hæc tamen ...iectura, ita ſimpliciter deducta com...iter reprobatur, vt dicit Ripa in d. L. ...turio, num. 165. & reuera multi ex ...oribus ſequentibus opin. gloſ. & at...tibus illam eſſe communem, loquũ ... caſu, in quo teſtator fuerat digreſ... plures gradus ſubſtitutionum, & ... eo, non obſtante, tranſeunt cum ... ipſius gloſ. Ideo propter hanc co...niecturam non eſſet in practica à ...uni opin. recedendum.

Quinta eſt coniectura quando teſtator expreſſit rationem, quia, ſcilicet volebat bona ſua in maſculis, & familia conſeruari, nam eo caſu vtique cenſetur voluiſſe inter ipſos deſcendentes inducere fideicommiſſum, & conſequenter etiam, ſi tantummodo ſint in conditione poſiti, tamen cenſentur vocati, & hæc eſt communis, & firma concluſio, vt atteſtatur Paris. conſil. 6. num. 16. lib. 3. Sed in hoc propoſito videnda ſunt ea, quæ dixi ſupra. §. Subſtitutio.

In his tamen omnibus coniecturis, maxime verſabitur religio iudicare debentis, qui ſecundum ſuam conſcientiam diligenter æſtimabit, an teſtator veriſimiliter ipſos filios, ſiue deſcendentes in conditione poſitos, vocare voluerit, & licet ſingulæ forte non prodeſſent, ſecundum communes ſententias ſuperius relatas, ſi tamen duæ, vel plures concurrant, & conſcientia ita ſuadeat, poterit in trepide iudicare contra opin. illius gloſ. Præſuppoſito tamen ſemper, quòd iſti in conditione poſiti, ſint ex deſcendentibus ipſius teſtatoris, aliàs non eſſet à communi opin. aliquo modo recedendum, vt ſupra ſæpius dixi.

QVAEST. LXXX.

SVMMARIVM.

QVando plures ſimul ſunt inſtituti, vel ſubſtituti, an cenſeantur vocati ſimul, & ſemel an autem ordine ſucceſſiuo.

Et quid ſi vocati ſunt copulatiue. Concl. 1.

Et quid ſi eo caſu cadat inter ipſos, non ſolum ordo charitatis, ſed etiam neceſsitas inſtituendi. Concl. 2.

Et an cenſeantur vocati per fideicommiſſum, an vulgariter ſubſtituti, ibid. verſic. Sed quæro.

Et quid ſi ſint vocati per alternatiuam. Concl. 3.

Et quid ſi per dictionem CVM. Concl. 4.

Et quid ſi ſub nomine collectiuo. Concl. 5.

ALIA

ALIA nunc eſt quæſtio abſoluenda circa teſtatoris mentem interpretandam valde vtilis, & quotidiana, Quando plures ſimul ſunt inſtituti, vel ſubſtituti, an cenſeantur vocati ſimul, & ſemel, an autem ordine ſucceſſiuo. Et quia materia eſt ſatis cõfuſa, procedemus per concluſiones, ita vt quantum fieri poſſit, clarior reddatur. Sciendum eſt tamen in primis, quòd inter perſonas à teſtatore vocatas, duplex ordo poteſt conſiderari, charitatis, ſcilicet, ſeu affectionis, & neceſſitatis, Ordo charitatis, ſeu affectionis eſt, quando perſonę vocatę ſunt poſitæ in diuerſis gradibus ab inteſtato, puta, quia inſtituo fratrem meum, & eius filios, vel huiuſmodi, Certum eſt enim, quòd frater meus eſt mihi in gradu proximior, quam eius filij, neque erga iſtas perſonas à teſtatore inſtitutas, poteſt conſiderari aliqua neceſſitas eas inſtituendi, ſed tantummodo voluntas, & ſic charitas, vel affectio, Ordo autem neceſſitatis eſt, quando perſonæ, quas teſtator inſtituit, erant de neceſſitate ab ipſo teſtatore inſtituendæ, Intelligo de neceſſitate cauſatiua, quia, ſcilicet eis non inſtitutis, teſtamentum poſſet eſſe nullum, puta, quia teſtator inſtituit filium ſuum in poteſtate, & nepotem ex eo natum, vel naſciturum, Quo caſu videtur teſtator, non ſolum filium de neceſſitate inſtituiſſe, quem omnino inſtituere tenebatur, vt dixi ſupra q.38. ſed etiam nepotem, ne teſtamentum rumperetur, caſu quo filius eſſet præmortuus, & ipſe nepos, qui primum locum teneret, reperiretur præteritus.

1. Concluſ. Hoc præmiſſo, Prima ſit concluſio, q̃ quando plures vocantur per copulam, inter quos ſolum cadit ordo charitatis, & affectionis, abſq; vlla neceſſitate inſtituendi, vel ſubſtituendi, puta, inſtituo Titium fratrem meum, & eius filios, tunc tales perſonæ cenſentur vocatæ ſimul, & ſemel, non autem ordine ſucceſſiuo, & licet Bart. in l. Gallus, §. quidã recte, ff. de lib. & poſth. tenuerit contrarium, hæc tamen concluſio magis communiter tenetur, vt dicit Alex. conſ. 129. nu.7. lib.5. Dec. conſ.95. num.2. & dicit Cæpolla conſ. ciuili 52. poſt num.4. q̃ ita tenent communiter Doctores, legiſtæ, & canoniſtæ. Hanc etiam concluſionem atteſtantur eſſe communem ſcribentes. in d.§. quidam recte, & in ſpecie Imol. poſt num.20. verſ. Interdum vero, & d. Iacob. Put. doct. clariſſimus, & conciuis meus, & Iaſ. num.22. & ſeq. & Rubeus pariter conciuis meus, nu.37. & ſeq. Idem etiam dicit Alex. conſ.22. poſt nu.8. lib.3. quod eſt duplicatum in conſ.13. lib.4. Corn. conſ.219. in litera I, lib.3. Soc. conſ.90. num.1. lib.1. & conſ.113. num.1. eo. vol. quod eſt duplicatum in conſil.238. lib.2. Guido Papæ conſ.122. nu.1, & conſ.135. poſt num.1. verſ. Sed circa præmiſſa, & conſ.136. poſt nu.1. verſ. Sed an dubium. Iaſ. conſ.206. nu.2. lib.2. Dec. conſ.205. poſt num.2. & conſ.236. poſt num.1. col. 2. verſ. Sed illa, & conſ.248. num.2. & conſil.253. poſt num.3. & in ii. conſil. & conſ. 291. num.1. Ruin. conſil.168. num.9. lib.2. Bertrand. conſ.9. num.5. lib.1. in 2. parte, & conſ.215. num.5. lib.3. in ſecunda parte. Curt. Iun. conſ.22. num.4. & conſil.128. poſt nu.1. verſ. Aut quæro, Boër. deciſ.185. num.6. Io. Dilect. de Arte teſtandi, tit.4. caut.6. numero 1. Berous in cap. Raynucius, numero 82. & ſeq.

2. Concluſ. Quando inter eos, qui vocantur per copulam, cadit non ſolum ordo charitatis, ſed etiam concurrit neceſſitas inſtituendi, ſaltem cauſatiua, vt eſt quando inſtituuntur filius, & nepos ipſius teſtatoris, eo caſu non cenſentur vocati ſimul, & ſemel, ſed ordine ſucceſſiuo, ſcilicet, filius ſolus in primis, deinde nepos poſt eum, & hæc eſt communis opin. vt atteſtantur ſcribentes. in d.§. quidam recte, & in ſpecie Alex. poſt num 6. verſ. In ea. gl. ibi & Iaſ. num.20. Idem dicit Alex. conſil.14. num.10. libro 1. Corn. conſil.159. in litera H, libro 4. Bertrand. in d. conſil.9. num.1. libro 1. in ſecunda parte, & conſil.82. num.2. eod. volum. & conſilio 182. numero 1. lib.3. in ſecunda parte. Curt. Iun. in d. conſ.128. num.1. Berous in cap. Raynucius, numero 68. & ſeq.

Sed quæro, an hoc caſu cenſeantur iſti filij, & nepotes vocati ordine ſucceſſiuo per fideicommiſſum, ita vt filij cenſeantur grauati fideicommiſſo, vt reſtituant hæreditatem nepotibus, an autem ſolummodo cenſeantur vocati per vulgarem ſubſtitutionem, ſcilicet nepotes vulgariter ſubſtituti in caſu, in quo filij non ſint hæredes? Reſpond. quòd ſolummodo cenſentur vocati per vulgarem ſubſtitutionem, non autem per fideicommiſſum & hæc eſt communis opin. vt atteſtatur Dec. conſil. 205. poſt num. 9. & conſ. 248. poſt num. 6. Pariſ. conſil. 82. nu. 1. lib. 2. Emil. Ferret. conſil. 10. num. 1. Vtilitas autem eſt euidens, & maxima, quia ſi cenſeretur inductum fideicommiſſum, non poſſet filius de ipſa hæreditate libere diſponere, & teſtari, ſed teneretur illam reſtituere ipſis nepotibus, ſi vero tantummodo eſt vulgaris ſubſtitutio, filio adeunte, ſtatim expirat, iuxta ea quæ dixi ſupra, §. Subſtitutio.

3. Concluſ. Quando plures perſonæ, inter quas cadit ordo charitatis, vocantur per alternatiuam, puta, inſtituo Titium, vel eius filios, tunc videntur vocati non ſimul, & ſemel, ſed ordine ſucceſſiuo, ſcilicet, primo Titius, & deinde eius filij per fideicommiſſum, & in hoc Doctores omnes conueniunt, vt dicit Dec. conſilio 95. numero 4. circa fin. Et ideo, ſi quis ſubſtituat filios, vel nepotes Titij, hæc alternatiua poſita inter perſonas, inter quas cadit ordinata affectio, ſtat proprie, & non reſoluitur in coniunctam, & donec vnus ex filijs ſupereſt, nullus ex nepotibus admittitur, ita communiter concluditur, vt dicit Pariſ. conſ. 21. num. 11. lib. 3.

4. Concluſ. Quando plures perſonæ, inter quas cadit ordo charitatis, vocantur per dictionem, CVM, puta, inſtituo Titium cum Mæuio eius filio, hoc caſu Titius, & Mæuius admittuntur ſimul, & ſemel, non autem ordine ſucceſſiuo, & hæc eſt communis concluſio, vt atteſtantur ſcribentes in d. §. quidam recte, & in ſpecie Iaſ. num. 30. vbi dicit, quòd cum iſta deciſio. omnes indifferenter tenent.

5. Concluſ. Quando plures perſonæ, vocantur ſub nomine collectiuo cum alijs ſua duplici denominatione, puta, inſtituo Titium, & nepotes Mæuij, iſti plures dicuntur quo ad Titium haberi pro vno tantum, & ideo faciendæ ſunt duæ partes, nulla habita ratione, quòd nepotes Mæuij ſint plures numero, & hæc eſt communis concluſio, vt dicit Socin. Iun. conſilio 104. numero 25. libro 1. & hæc omnia nota, quia quotidie contingunt in practica.

QVAEST. LXXXI.

SVMMARIVM.

PRæteritione filij an teſtamentum annulletur *Remiſſiue.*

EXPLICATIS quæſtionibus, quæ ad teſtatoris voluntatem interpretandam pertinent, videndum eſt, quibus modis teſtamenta infirmentur, & in primis, quæro, an præteritione filij, teſtamentum ipſo iure annulletur? dixi late ſupra q. 42. & ſeq.

QVAEST. LXXXII.

SVMMARIVM.

PRæteritione parentum, vel collateralium an teſtamenta annullentur *Remiſſiue.*

QVAERO etiam, an propter præteritionem parentum, vel collateralium teſtamenta annullentur? dixi ſupra, quæſtio. 48. & ſequen.

Quæſt.

QVAEST. LXXXIII.

SVMMARIVM.

Exhæredatione filiorum, vel parentum, an teſtamentum rumpatur Remiſſiue.

Quæro, an propter exhæredationem filij teſtamentum rumpatur? dixi ſupra quæſt. 40. & 41. dixi ex quibus cauſis filius à patre exhæredari poſſit.

QVAEST. LXXXIIII.

SVMMARIVM.

Legitimatione filij naturalis, vel ſpurij, an teſtamentum rumpatur.

Quæro an legitimatione filij naturalis, vel ſpurij teſtamentum rūpatur? Reſpond. quòd ſic, perinde ac ſi ipſe poſt teſtamentum legitimus natus fuiſſet, & ideo ſi pater poſt conditum teſtamētum filium naturalem legitimauerit, vel etiam iam legitimatum præterierit, vel ſine cauſa exhæredauerit, rumpitur teſtamentum, poteritque talis filius legitimatus, ſi fuerit præteritus, dicere teſtamentum nullum, vel contratabulare, & ſi ſit exhæredatus, habet querelam, & hæc eſt communis concluſio, vt atteſtatur Alexan. in Rubr. ff. de lib. & poſthu. poſt num. 3. & conſilio 139. nu. 1. lib. 2. quem refert Dec. in l. poſthumo, in additio. ad primam lecturam, numero 17. in fin. Socin. conſil. 126. num. 5. lib. 2. prout illum refert, & ſequitur Paris. conſil. 7. num. 2. lib. 2. & conſ. 55. num. 2. lib. 3. Iaſon. in d. rubr. ff. de lib. & poſthu. num. 5. & ſeq. & conſil. 202. col. 5. verſic. Stat ergo lib. 2. Dec. conſil. 52. poſt nu. 1. & conſil. 343. poſt num. 2. verſic. Nec obſtat ſi dicatur, & conſil. 365. poſt num. 7. verſic. Quarto, concludunt, & conſ. 366. num. 5. Regulariter enim legitimatus æquiparatur legitimo, vt dixi ſupra lib. 2. §. filius, & ideo omnia iura loquentia de filijs legitimis, habent etiam locum in legitimatis. & hæc eſt communis concluſio, vt dicit Soc. in allegato conſil. 126. poſt numero 5.

QVAEST. LXXXV.

SVMMARIVM.

Teſtamentum an rumpatur per ingreſſum religionis Remiſſiue.

Quæro, an per ingreſſum religionis teſtamentum rumpatur? dixi ſupra q. 28. verſic. Sed retenta.

QVAEST. LXXXVI.

SVMMARIVM.

Teſtamentum an rumpatur reſurrectioni teſtatoris.

Quæro, ſi teſtator moriatur, & deinde reſurgat, an rumpatur eius teſtamentum? Et pulchra quæſtio, ſed de raro contingentibus, ſi tamen contingeret prout in Lazaro, quem Chriſtus Dominus noſter à mortuis ſuſcitauit, tenendum eſt, quòd Lazarus à mortuis reſurgens, hæreditatem ſuam de iure recuperauerit, & ruperit teſtamentum, ſi quod prius condiderat, vel tanquam ipſemet (non enim videtur defunctus qui tam cito reuixit) vel tanquam poſthumus, qui de nouo natus eſſet, ita tenuit gloſ. in l. ex his in gloſ. prima, ff. de legibus, quæ in hoc eſt communiter approbata, vt dicit Alber. in dicta l. ex his, num. 1. Alexand. in l. ſi marito, in princ. num. 5. ff. ſol. matr.

QVAEST. LXXXVII.

SVMMARIVM.

Teſtamentum cōditum per metum an ſit ipſo iure nullum Remiſſiue.

Quæro,

QVæro, nunquid teſtamentum conditum per metum ſit ipſo iure nullum, an autem veniat reſcindendum ex capite metus? dixi infra lib. 7. §. metus.

QVAEST. LXXXVIII.

SVMMARIVM.

VLtima voluntas an vitietur falſa latinitate Remiſsiue.

QVæro, nunquid vltima voluntas, vel fideicommiſſum, vitietur mala grammatica, vel falſa latinitate? dixi ſupra hoc eod. lib. §. Subſtitutio.

QVAEST. LXXXIX.

SVMMARIVM.

TEſtamentum, in quo debitæ ſolemnitates non interuenerunt an ſit ipſo iure nullum.

QVæro, an teſtamentum, in quo non interuenerunt debitæ ſolemnitates, ſit ipſo iure nullum? Reſpond. quod ſic, text. eſt in l. 1. ff. de iniuſto rup. Quæ autem ſint ſolemnitates in teſtamento requiſitæ, dixi ſupra q. 35. & ſeq. Hanc tamen concluſionem intellige, vt procedat regulariter, ſed ſi ſit teſtamentum priuilegiatum, puta, conditū à milite, vel inter liberos, vel ad pias cauſas, iſtis caſibus, etiam ſi ſolemnitates à iure aliàs requiſitæ deficiant teſtamentum ſuſtinetur, vt latius dixi ſupra q. 6. & q. 8. & quæſt. 15. &c.

QVAEST. XC.

SVMMARIVM.

EX teſtamento minus ſolemni an oriatur naturalis obligatio.

Et quid in legatis, verſ. Sed hæc quidem.

Et an legatarius eo caſu poſsit retinere rem legatam, ope exceptionis, verſic. Hinc infertur.

Et an hæres teneatur in foro conſcientiæ per ſoluere legata in huiuſmodi teſtamento relicta, verſ. Secundo infertur.

Et quid in hereditate, verſ. Ceterum.

Et an hæres ſcriptus poſsit eam retinere in foro conſcientiæ, verſiculo. Sed quid ſi iſte.

Et quid ſi hæres aliquibus ex legatarijs legata perſoluit an poſsit cogi etiam alijs preſtare, verſic. Sed hic occurrit.

SED quæro, an teſtamentum minus ſolemne, vt aliàs inualidum ſit adeo nullum, vt aliquē iuris effectum producere non poſſit? Reſpon. quòd lex adeo fauet defunctorum voluntatibus ſuſtinendis, vt non patiatur eorum diſpoſitiones etiam nullas, & inualidas omni prorſus effectu carere, ſed illis etiam præſtat aliquod iuris fomentum, & in primis quidem videmus, quòd licet teſtamentum ſit nullum ex cauſa præteritionis, vel exhæredationis, ſuſtinentur tamen omnia in ipſo teſtamento contenta præter inſtitutionem, de quo late dixi ſupra quæſt. 52.

Præterea ex teſtamento, vel vltima voluntate minus ſolemni, oritur naturalis obligatio, ita tenet gloſ. in l. prima, in gl. prima. ff. de cond. inde. & eſt communis opin. vt atteſtatur Alber. in l. eum quis circa princ. C. de iuris, & facti igno. Bald. in l. ſi poſt diuiſionem in facti in fi. C. de iur. & facti ignor. Corn. conſil. 261. in litera Q, libro primo, & conſilio 119. colum. 8. in litera G, libro ſecundo in quibus conſilijs allegat Paul. de Caſt. idem atteſtantem in l. 2. C. de fideicom. qui tamen in libro meo hoc non dicit, Soc. in dicta l. 1. colum. 2. verſ. Circa ſecundum, ff. de cond. indebi. Alciat. in cap. nouit, poſt num. 30. extra de iudic. Dicit etiam Ioan. Ann. in rep. l. nemo poteſt numero tertio, ff. de leg. 1. quòd ita dicunt communiter Doctores.

Sed hæc quidem concluſio intelligenda eſt, vt procedat in legatis, nam illa, li-

cet in teſtamento minus ſolemni relicta ſint, debentur legatarijs naturaliter, & ita loquitur gl. in d.l. 1. & eſt communis opin. vt dicit Iaſ. in d.l. cum quis, num. 9. & ſeq. & in l. plane. §. ſi cõiunctim, poſt nu. 15. ff. de lega. primo, & conſil. 82. col. pen. lib. 3. quem refert Didacus in c. cum eſſes, num. 5. de teſta.

Hinc infertur, quòd ſi legatarius poſſideat ipſam rem ſibi legata in huiuſmodi teſtamento minus ſolemni, poterit illam retinere ope exceptionis, ita tenet Bart. in l. nemo poteſt, num. 18. ff. de lega. pri. quem omnes Doctores ſequuntur, vt dicit Capic. deciſ. 89 numero 2. Et ita communiter tenetur, vt dicit Iaſ. in d.l. nemo poteſt in 2. lect. num. 94. quem refert Io. Dilec. de arte teſtandi tit. 2. caut. 3. num. 3. & Didacus in d. c. cum eſſes, poſt num. 10. verſic. 3. ex hoc, Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Bertrand. conſil. 212. num. 19. lib. 1. in ſecunda parte.

Secundo infertur, quòd hæres tenetur in foro conſcientiæ perſoluere legata in huiuſmodi teſtamento minus ſolemni relicta. Ita tenet Abb. in d. c. cum eſſes, num. 10. & ſequen. & eſt communis opin. vt atteſtatur Didacus in eod. cap. cum eſſes, poſt num. 5. Quæ tamen opin. fortiſſimis argumentis conuincitur à Didaco in loco præallegato, vt per te videre potes, & & certe, ſi caſus contingeret, facile poſſet ſuſtineri contrarium.

Ceterum in hæreditate ſecus eſt, illa enim ſi relicta ſit in teſtamento ſi minus ſolemni, non debetur hæredi ſcripto, neque naturaliter, & ideo non poteſt neque ad illam conſequendam intentare aliquã actionem, neque ſi illam poſſideat, retinere ope alicuius exceptionis, ſi hæredes ab inteſtato illam petant, ſed tenetur omnino eam illis reſtituere, & hæc eſt communis opin. vt dicit Iaſ. in d. l. nemo poteſt in prima lectura, num. 75. & in d. l. ſi poſt diuiſionem, num. 5. & ſeq. Bertrand. in d. conſil. 212. num. 21. in fin. Ripa. in d. l. nemo poteſt, num. 102. Regulariter enim lex multo plus fauet ſuſtinendis legatis, quam inſtitutioni hæredis, vt de hoc multa exempla congerunt Doctores in locis præallegatis.

Sed quid ſi iſte hæres ſcriptus hæreditatem ipſam poſſideat, & hæredes ab inteſtato eum non moleſtent, nũquid poterit illam retinere, & erit tutus in foro conſcientiæ? Reſpon. quòd ſic, & ita concludunt Doctores, vt dicit Capic. in d. deciſ. 89. nu. 3. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem. Ripa in d.l. nemo poteſt, num. 99. quæ tamen (vt verum fatear) mihi nũquam placuit, prout neque etiam placet Didaco in d. c. cum eſſes, poſt num. 10. verſic. ſexto non poſſum. Si enim talis hæreditas non eſt illi, neque naturaliter debita, non video, quo iure poſſe debeat illã retinere, & hoc multo magis, ſi eſſet in mala fide, quia ſcilicet haberet ſcientiam nullitatis teſtamenti, & certe non auderẽ pro hac parte conſulere, ſaltem ante factum. Bene poſt factum poſſet teneri communis opinio, vt excuſaretur ipſe hæres à reſtitutione perceptorum, maxime ſi fuiſſet in bona fide. Cogita.

Sed hic occurrit vna quęſtio, ſuper qua proximis diebus fui interrogatus. Pone, teſtator condidit teſtamentum minus ſolemne, & cõſequenter inualidum, in quo pluribus perſonis diuerſa legata reliquit, Hæres ſcriptus, adita hæreditate, non nullis perſoluit legata à teſtatore relicta, Cum deinde alius ex legatarijs peteret etiam ipſe legatum ſibi relictum, hęres opponebat teſtamentum eſſe inualidum, quærebatur, an talis excepio illi prodeſſet? Reſpond. quòd ſic, & conſequenter, quòd non poteſt cogi ad alia legata præſtanda, ita tenet gloſ. in l. non dubium in gloſ. fin. C. de teſtam. & eſt communis opin. vt dicit Alex. in ea. l. non dubium, nu. 3. Quod nota, quia de facili quis reſponderet prima facie contrarium.

QVAEST. XCI.

SVMMARIVM.

Teſtamentum contraria voluntate reuocatur.

Et an requiratur, quòd fiat aliud teſtamentum ſolemne, verſic. Sed quæro.

Et quid ſi concurrat curſus decennij, verſ. Bene verum eſt.

Et à

Et à quo tempore computandum ſit huiuſmodi decennium, verſ. Sed nunquid.

DICTVM eſt, ex quibus cauſis teſtamenta annullẽtur, vel rumpantur, Nunc eſt videndum, quemadmodum teſtamenta reuocentur, Et in primis quidem ſciendum eſt, quòd teſtamentum à teſtatore conditum contraria voluntate reuocatur, idque rationi eſt valde conſentaneum, ſicut enim in teſtamentis condendis voluntas teſtatoris maxime conſideratur, ita etiam in illis reuocandis eiuſdem teſtatoris voluntas pręcipue conſideranda eſt, vt iuxta communes regulas, eo genere quodque diſſoluatur, quo colligatum eſt, vulgata l. nihil tam naturale. ff. de reg. iur.

Sed quæro, nunquid ad reuocationem teſtamenti ſufficiat, quòd teſtator etiam coram ſeptem teſtibus dicat ſe teſtamentum condidiſſe, & quòd non vult tale teſtamentum valere, ſed illud reuocat, & annullat, &c? Reſpond. quòd non, ſed requiritur, quòd faciat aliud teſtamentum ſolemne, cum inſtitutione hęredis, & alijs in teſtamento requiſitis, ita tenet Bart. in l. ſi iure, num. 3. de leg. 3. cuius opin. communiter approbatus, vt dicit Natta in rep. auct. hoc inter, num. 10. C. de teſta. Et eſt communis opin. vt dicit Alex. conſil. 159. poſt num. 8. lib. 7. Ruin. conſ. 6. num. 1. lib. 2. Rubeus conſilio 41. num. 4. & 5. Soc. Iun. conſil. 62. nu. 1. lib. 3. Non enim poteſt teſtamẽtum ſolemniter conditum infirmari, niſi aliud teſtamentum conditum ſit, ex quo hæreditas adiri poſſit.

Bene verum eſt, quòd ſi cum huiuſmodi reuocatione coram teſtibus ſaltem tribus facta, concurrat perſeuerantia longi temporis, & ſic curſus decennij, vtique, his concurrentibus, cenſebitur reuocatum primum tex. eſt ſingularis in l. Sancimus. C. de teſta. & eſt communis opinio. vt dicit Alexand. in d. l. Sancimus, poſt numerum 8. verſic. Extra gl. Bertrand. conſil. 213. num. 3. lib. 1. in ſecunda parte.

Sed nunquid iſtud tempus decennij eſt computandum, vt curat à die conditi primi teſtamenti, an autem à die reuocationis? Reſpond. quòd eſt computandum à die conditi primi teſtamenti, ita quòd ſi talis reuocatio fiat intra decennium à die conditi primi teſtamenti nihil operabitur, ita dicit Gloſ. in d. l. ſancimus in gloſ. fin. quam Doct. magis communiter ſequuntur vt dicit Iaſ. in ea. l. Sancimus, nu. 15. Et hanc opin. communiter teneri atteſtatur Ruin. in d. conſil. 6. num. 2. Illam etiam dicit eſſe magis cõmunem Guliel. de Benedic. in prima parte repet. cap. Raynutius, fol. 158. num. 8. in fin.

QVAEST. XCII.

SVMMARIVM.

SI *teſtator coram ſeptem teſtibus reuocet teſtamentum quia dicat ſe velle inteſtatum decedere, an id ſufficiat.*

QVæro, quid ſi teſtator coram ſeptem teſtibus dicat, Reuoco, & annullo teſtamentum à me prius conditum, quia volo decedere inteſtatus, nunquid hoc ſufficiet ad reuocationem teſtamenti? Reſpond. quòd ſic, ex quo enim teſtator aſſerit ſe velle inteſtatum decedere, cenſetur inſtituere venientes ab inteſtato, iux. tex. in l. prima, §. ſi hæres, ff. ſi tab. teſta. nul. extab. & ita tenet Bartol. in dicta l. ſi iure, poſt numero 3. ff. de leg. 3. & ita præcedens concluſio communiter limitatur, vt dicit Bertrand. conſilio duodecimo, poſt num. 2. libro ſecundo, in ſecunda parte, Hanc etiam eſſe communem opinio. Atteſtatur Alex. in d. l. Sancimus, numero nono, & conſilio 30. numero tertio, libro tertio, quem refert Decius conſilio 582. numero primo, & Bertrand. conſilio 25. in princip. lib. 3. in prima, parte, & Io. Dilec. de arte teſt an. titulo 10. caut. 3. num. ſecundo, & Didac. in rubr. de teſta. in 2. parte, poſt num. 21. verſic. Sexta concluſio, Natta in d. auct. hoc inter, num. 11.

QVAEST. XCIII.

SVMMARIVM.

Si teſtator teſtamentum à ſe conditum incidat, vel cancellet, annullatur illud teſtamentum.

Et an eo caſu hereditas applicetur fiſco, vel venientibus ab inteſtato, verſic. Sed quæro.

Qvaero, quid ſi teſtator voluntatem ſuam nõ verbis, ſed facto declaret, puta, quia teſtamentum, à ſe prius conditum incidat, vel cancellet, nunquid tale teſtamentum annullabitur? Reſpon. quòd ſic, tex. eſt in l. noſtrám. C. de teſta. & ita concludunt communiter Doctores, vt ait Crauetta conſil. 228. numero 1. Hoc tamen intelligo, vt procedat in teſtamento condito in ſcriptis, ſed ſi eſſet teſtamentum nuncupatiuum in ſcriptis redactum, prout hodie communiter teſtamenta conduntur, & teſtator forte habens à notario exemplum authenticum, illud incideret, vel cancellaret, non crederem hoc ſolum ſufficere ad annullandum, vel reuocandum ipſum teſtamentum. Bene verum eſt, quòd ſi teſtator ipſum exemplar ſeu originale exiſtẽs apud notarium cancellari faceret, crederem tale teſtamentum prorſus reuocatum, & an nullatum cenſeri debere, dummodo legitime appareret cancellationem coram ſeptem teſtibus factam fuiſſe ex iuſſu ipſiuſmet teſtatoris.

Sed quæro, an in caſu huiuſmodi cancellationis, vel inciſionis teſtamenti per teſtatorem factæ, hæreditas transſeat ad venientes ab inteſtato, an autem applicetur fiſco, tanquam ſi hæredes à teſtatore fuiſſent reputati indigni, & conſequenter fiſcus eam ab illis auferre poſſet? Reſpond. quòd ſi appareт de voluntate teſtantis, illa attendi debet, ita communiter dicitur, vt ait Imola in c. cum eſſes, poſt num. 30. verſic. An quando de teſta. Si verò non apparet de voluntate teſtatoris, tunc in dubio tenendum eſt, quòd hæreditas vadit ad venientes ab inteſtato, non autem ad fiſcum, & hæc opin. eſt magis communis, vt dicit Alex. in d. l. noſtram, num. 3. dicit etiam Ang. Aretin. in §. ex eo. poſt numero 2. verſic. ij. principaliter, inſti. quib. mo. teſta. infir. quòd ita dicunt communiter Doctores. Intellige, quando teſtator totum teſtamentum incidit, ſed ſi tantummodo deleat nomina hæredum, videtur illos reputaſſe indignos, & ideo fiſcus ab illis auferre poterit hæreditatem, excluſis venientibus ab inteſtato.

QVAEST. XCIIII.

SVMMARIVM.

Regulariter primum teſtamentum reuocatur per ſecundum.

Et quid in teſtamento condito coram imperatore, verſic. Et hæc quidem.

Et quid ſi in primo teſtamento appoſitum ſit iuramentum, verſic. Sed quid ſi teſtator.

Et an eo caſu, facta reuocatione, teſtator dicatur periurus, verſ. Sed nunquid.

Iuramentum in teſtamento appoſitum habet vim clauſulæ derogatoriæ, verſ. Vnum tamen.

Qvando teſtator poſt conditum primum teſtamentum, condit aliud, & ſic ſecundum teſtamentum validum, & ſolemne, nulla eſt inter doctores controuerſia quin regulariter primum tollatur per ſecundum, tex. eſt in §. poſteriori. inſti. quib. mod. teſta. infir. & hæc eſt communis regula, vt dicit Dec. conſil. 264. num. 1. circa fi.

Et hæc quidem cõcluſio locum habet, non ſolum in teſtamentis priuatim confectis, ſed etiam in teſtamento facto coram Imperatore, vel etiam auctoritate ipſius Imperatoris confirmato, adhuc enim per aliud teſtamentum etiam ſine conſen

conſenſu Imperatoris poſtea conditum, reuocatur, ita dicit Bart. in l. omnium, num.3. C.de teſta.qui in hoc eſt communiter receptus, vt ait Didacus in Rub. de teſtam. in 2. parte, poſt num.2. Faciunt quæ dixi ſupra lib. 1.

Sed quid ſi teſtator in primo teſtamento appoſuit iuramentum, promittendo, & iurando, ꝙ illud non reuocaſſet, nunquid ſi poſtea condat ſecundum teſtamentum, illud primum cenſebitur reuocatū, non obſtante illo iuramento? Reſpond. Aliqui dixerunt, ꝙ ſecundum teſtamentū factum poſt primum iuratum non valet, & dicit Alber. in l. 1. circa finem. C. de ſacroſan. Eccleſ. ꝙ ita tenent communiter Canon. Tu vero tene contrarium, ſcilicet, ꝙ non obſtante iuramento, primum teſtamentum per ſecundum reuocatur, & ita tenet gl. in cap. vltima voluntas, in gl. vnica poſt med. 13. q. 2. & ita concludunt omnes, vt dicit Alex. in l. ſtipulatio hoc modo concepta, num.5. ff. de verb. oblig. quem refert Didac. in rub. de teſta. in ſecunda parte, poſt num.15. & dicit Imol. in cap. cum contingat, num.31. de iureiur. ꝙ in hoc omnes concordant. Hanc etiam dicit eſſe communem determinationem Doctorum Paul. de Caſt. conſil. 339. poſt num.1. lib.1. Alex. in l. pactum, quod dotale, num.3. C. de pact. & conſil. 18. num.2. lib.2. Mayner. in l. nemo poteſt mutare, colum.25. & 26. ff. de reg. iur. quem refert Epiſcopus Loazes in ſuis allegat. pro Marchio. Velez. fol.384. num. 160. Alc. in d. c. cum contingat, num.77. Cotta in verbo, Teſtatorem inducere, col.1. & ſic vides, quòd hæc eſt magis cōmunis opi. Legiſt. & Canon. Quæ etiam optima ratione fundatur, quia nemo poteſt ſibi legem inducere, quominus diſpoſitionem ſuam in tempus mortis collatam, ante mortem, quandocunque mutare poſſit.

Sed nunquid teſtator reuocando illud primum teſtamentum erit periurus? Reſpon. Bart. in d. l. ſi quis in principio teſtamenti in princ. numero 14. tenuit, quòd non, & dicit Alexan. in d. l. ſtipulatio hoc modo concepta, colum.2. quòd ita tenent communiter Legiſtæ, quem refert Cotta in d. verbo, Teſtatorem inducere, col.2. & Didacus in d. ſecunda parte, poſt num.15. verſ. Secunda opinio. Sed contrarium eſt verius, ſcilicet, quòd imò eſt periurus, & ideo debet petere abſolutionem à iuramento, & hæc eſt communis opin. vt dicit Alexand. in dicto conſilio 18. numero 2. Alc. in d. cap. cum contingat, numero 78. Natta in d. auct. hoc inter numero 83. & de hoc non videtur dubitandum.

Vnum tamen nota in hoc propoſito, quòd tale iuramentum appoſitum in primo teſtamento, habet vim clauſulæ derogatoriæ, & ſic operatur, quòd non poterit per aliud teſtamentum reuocari, niſi in ipſo ſecundo teſtator appoſuerit reuocationem ipſius iuramenti, ita dicit Bart. in l. ſi quis in principio teſtamēti in prin. num.15. poſt Io. And. in Mercurial. in c. quod ſemel de reg. iur. in ſexto, quem ſequuntur communiter Doctor. vt dicit Bertrand. conſilio 143. numero 2. lib.3. in ſecunda parte. Hanc etiam opinio. dicit eſſe communem Socin. in d. §. in legatis, colum. penul. verſic. Sexto infertur. Natta in d. auct. hoc inter numero 56. C. de teſta.

QVAEST. XCV.

SVMMARIVM.

Donatio facta in pœnam mutationis teſtamenti an valeat.

Et quid ſi heres promittat legatarijs legata præſtare, verſic. In hoc tamen.

QVæro etiam, quid ſi teſtator in actu condendi teſtamenti dicat, ſe ita teſtari, & nolle ipſum teſtamentum aliquo modo reuocare, & quòd ſi illud aliquando reuocaret, eo caſu ex tunc donat omnia bona ſua hæredi ſcripto, &c. Nunquid talis donatio facta in pœnam mutationis teſtamēti valebit, ita ꝙ teſtator non poſſit illam per aliam poſteriorem voluntatem reuocare? Reſp.

Dyn.in c. quod ſemel in fin. verbis de regul.iur.in 6.tenuit,quòd talis donatio irreuocabiliter valeat,& hanc opin.dixit eſſe communem Bal.conſil.338.lib.2.prout illum refert Io. Dilec. de arte teſtandi tit.10. caut. 2. num. 1. Contrariam vero ſententiam,ſcilicet, quòd imò talis donatio non valeat,tenuit Cyn.in l.1. C.de ſacroſan.Eccleſ.& hæc opin.eſt magis communis,vt dicunt ſcribentes in d.l.ſtipulatio hoc modo concepta.ff.de verb.oblig. & in ſpecie Alex.num.3.& Iaſ.num.7.& Crot.num.13.& Butigella,num.7. Idem dicit Rom.conſil.181.circa princ.Maria. de oblatio.in libello 13.num. 17. qui dicit, quòd ita concludunt communiter Doctores, Alexan. conſilio 25. numero 6. lib. tertio, & conſilio 156. numero 5. lib. 7. vbi dicit, quòd ita communiter concluditur, Didacus in rub. de teſtamen. in ſecunda parte, numero 17. Apoſtil. ad Dyn. in d. cap. quod ſemel, in fine. Nam lex (vt dixi) noluit reperiri aliquem modum, per quem tolli poſſit libera teſtandi facultas cum ambulatoria ſit hominis voluntas vſque ad mortem.

In hoc tamen propoſita nota cautelam, quòd ſi teſtator faciat, quòd hæres promittat legatarijs, vel fideicommiſſarijs præſentibus, vel ſi ſint abſentes, notatio eorum nomine ſtipulanti, præſtare illis legata, vel fideicommiſſa in teſtamento relicta, eo caſu talia legata tranſeunt in vim contractus, & poterunt probari per duos teſtes tantum, & ita poterit hæres ex tali promiſſione conueniri. Ita colligitur ex dictis Bart. in l. nemo poteſt,circa principium,verſic.Contra hoc. ff. de legat. 1. quem ſcribentes communiter ſequuntur, vt dicit Cotta in d. verbo,Teſtatorem inducere colum.2. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Crot. in reper. d. l. nemo, poteſt numero 19. Quæ tamen deciſio præſuppoſita reuocatione teſtamenti mihi non placet, quia hæres videtur promiſiſſe tanquam hæres, non autem de proprio, argum. eorum, quæ notat Bart. in l. cum quis decedens, §. qui teſtamento, ff. de lega. 3. & forte etiam intentio Bartol.in d.l.nemo poteſt, non fuit hæc ad quam allegatur. Cogita.

QVAEST. XCVI.

SVMMARIVM.

Vbi ex *ſecundo teſtamento non fuerit adita hæreditas, nunquid primum cenſebitur nihilominus reuocatum.*

Dixi ſupra,quòd primum teſtamentũ reuocatur per ſecundum. Quæro, quid ſi ex ſecundo teſtamento non fuerit adita hæreditas, nunquid nihilominus primum teſtamentum cenſebitur reuocatum? Reſpond. quòd ſic, Satis enim eſt, quòd contigerit hæreditatem ex ipſo teſtamento adiri potuiſſe, licet adita non fuerit,& ita communiter tenetur, vt dicit Alexan.conſilio 37. numero tertio,libro primo,& conſilio 87.numero ſeptimo,libro ſecundo, quem refert Didacus in dicta parte,poſt numero 21. verſic. Septima concluſio. Quinimò, etiam ſi iſtud ſecundum teſtamẽtum non fuiſſet à principio validum, neque poſtea conualidatũ fuiſſet, ſed bene potuiſſet aliquo caſu reconualidari, prout potes videre exempla ſupra.quæſt.43. verſic. Sed quid ſi ipſe,& quæſtio. 45. verſic. Sed pone,adhuc tamen primum teſtamentum cenſetur per iſtud ſecundum,reuocatum, & annullatum, & hanc dicit eſſe communem opinionem Ruin. conſilio octauo, numero octauo, libro tertio. Ego tamen non credo hanc opinio. eſſe magis communem, neque veram, Omnes enim fere Doctores in hac materia loquentes concludunt,ad hoc,vt primum teſtamentum reuocetur, requiri, quòd ſecundum ſit validum, & ſolemne, ita, quòd ex eo aliquando potuerit hæreditas adiri. Propterea opinio. illa, quam Ruin. dicit communem, non eſſet iudicio meo in practica tenenda & ita etiam Ruin. ipſe in loco præallegato ſuper ea ſe non fundat, ſed tranſit ad alia fundamenta.

Quæſt.

QVAEST. XCVII.

SVMMARIVM.

Quandoque etiam per ſecundum teſtamentum minus ſolemne reuocatur primum ſolemne, nonnullis concurrentibus de quibus in l. hac conſultiſſima, §. ſi quis autem. C. de teſta.

Et quid ſi in huiuſmodi ſecundo teſtamento eſſet præteritus vnus ex filijs teſtatoris; verſic. Scias tamen.

Et an ex hac vltima voluntate dicatur ſuccedi ex teſtamento, an autem tanquam ab inteſtato, verſic. Item ſcias.

VNus tamen eſt caſus, in quo teſtamentum perfectum, & ſolemne tollitur per ſecundum teſtamentum, licet imperfectum, & minus ſolemne, Quando ſcilicet hæc tria concurrunt. Primum, quòd in illo primo teſtamento fuerint inſtituti extranei. Secundum, quòd in ſecundo teſtamento fuerint inſtituti venientes ab inteſtato. Tertium, quòd in ſecundo interuenerunt ſaltem quinque teſtes. Eſt de hoc tex. ſingularis in l. hac conſultiſſima, §. ſi quis autem. C. de teſtam.

Scias tamen, quòd diſpoſitio. d. §. ſi quis autem, non habet locum, quando in ſecundo teſtamento eſſet præteritus aliquis ex filijs ipſius teſtatoris, ita tenet Bar. in l. ſi ex duobus, la prima, §. ſi prius, num. 2. ff. de bono. poſſ. contratab. & eſt cõmunis opin. vt dicit Alex. in d. §. ſi quis autem, num. 9. Faciunt in hoc propoſito, ea quæ dixi ſupra q. 8. verſic. Sed quæro.

Item ſcias, quòd hæc vltima voluntas, quæ validatur ex diſpoſitione d. §. ſi quis autem, non eſt teſtamentum, ſed defertur ex illa ſucceſſio ab inteſtato. Ita dicit Bal. in d. §. ſi quis autem, ante, num. 1. & ita communiter tenetur, vt ait Corn. conſil. 172. col. 3. in litera H, lib. 2. Quod nota, quia eſt mirabile, quòd cauſa inteſtati trahat ad ſe cauſam teſtati, contra regulam quam poſui infra, §. fin. Et ex hac concluſione reſultare poteſt maxima vtilitas, vt dixi ſupra quæſt. 13.

QVAEST. XCVIII.

SVMMARIVM.

Teſtamentum inter liberos an poſteriore teſtamento reuocetur.

Et quid ſi in eo ſint pariter inſtituti filij, verſic. Hoc tamen.

REtenta prædicta concluſione, quòd primum teſtamentum reuocatur per ſecundum. Quæro, nunquid locum habeat in teſtamento condito inter liberos, ita vt, & ipſum teſtamentum inter liberos conditum, ſimpliciter confecto alio poſteriore teſtamento, reuocetur? Reſpond. quòd non niſi in hoc ſecundo teſtamento duo concurrant. Primum, quòd ſit confectum coram ſeptem teſtibus. Secundum, quod in eo pater expreſſe dicat. ſe primum teſtamentum reuocare, eſt de hoc tex. expreſſus in auct. hoc inter. C. de teſta. & quòd de primo teſtamento condito inter liberos debeat in ſecundo fieri mentio ſpecialis, aliàs non cenſeatur reuocatum per ſecundum, eſt communis opin. vt dicit Gomes. in c. 1. num. 171. de conſtit. in 6. Boer. deciſ. 240. poſt num. 10.

Hoc tamen intellige, vt procedat, quando in ſecundo teſtamento eſt inſtitutus hæres extraneus, nam eo caſu vtique illa duo requiruntur, de quibus ſupra, Sed ſi in ſecundo teſtamento pariter eſſent inſtituti filij, & iſtud ſecundum eſſet ipſis filijs magis fauorabile, non modo primum non ſolemniter conditum reuocatur per ſecundum ſolemne, ſed, quod plus eſt, etiam ſi primum eſſet perfectum, & ſolemne, & iſtud ſecundum magis fauorabile eſſet imperfectum, & minus ſolemne, primum intelligitur reuocatum per iſtud ſecundum, ita dixit gloſ. in auct. de teſtamento imperfecto, in princip. in verbo, Perfecta, quæ eſt communiter approbata, vt dicit Iaſon. in d. auct. hoc inter, num. 1. in fin. Socin. Iun. conſilio 145. numero 58. lib. 2.

Hanc etiam opinio. dicit eſſe communem Rimin. in d.auct. hoc inter columna 1. quem refert Pariſ. conſilio 35. numero 23.lib.2. Crott. in cap.1.colum.8. de conſt.in 6.quem refert Didac. in rub. de teſta. in ſecunda parte, poſt num.19. verſ.Sexto deducitur. Soc.Iun.conſ.127. num.10.lib.1. ſubdens,quòd cum hoc ſit in iure noſtro exploratiſſimum, non eſt ſuper eo hæſitandum.

QVAESTIO XCIX.

SVMMARIVM.

Primum teſtamentum, in quo adſit clauſula derogatoria, an tollatur per ſecundum.

Et quid ſi talis clauſula erat derogatoria potentiæ, non voluntatis, verſic. Hoc tamen.

Et quid ſi vnum tantum teſtamentum præceſſerit, verſic. Et hæc quidem.

Et quid ſi primi teſtamenti derogatorij teſtator in ſecundo ſpecialem mentionem fecit, verſ. Tertius eſt caſus.

Et quomodo dicatur facta illius ſpecialis mentio, verſ. Sed quæro.

Et an hæc locum habeant in teſtamento inter liberos, verſ. Hæc autem.

Et quibus modis dici poſſit facta mentio clauſulæ derogatoriæ, verſ. Sed in hoc propoſito.

Et quid ſi appareat teſtatorem omnino voluiſſe ſecundum teſtamentum prævalere, verſ. Ceterum.

Et quid ſi inter ipſa duo teſtamenta effluxerit ſpatium decem annorum, verſic. Scias etiam.

Et quid ſi in ſecundo teſtamento appoſitum ſit iuramentum, verſ. Item ſcias.

Et quid ſi ſecundum teſtamentum conditum fuerit apud acta, verſ. Vlterius ſcias.

Et quid in clauſula derogatoria non expreſſa à teſtatore, ſed à lege ſubintellecta, verſ. Præterea ſcias.

Quæro, tu ſcis, quòd eo ipſo, quòd teſtator facit ſecundum teſtamentum, cenſetur reuocaſſe primum, etiam ſi de eo nulla mentio facta ſit. Pone modo, quòd teſtator in primo teſtamento appoſuerit clauſulam derogatoriam, puta,quia dixerit, & hoc meum teſtamentum volo valere, non ob ſtante quocunque teſtamento per me poſthac condendo, vel nolo aliud teſtamentum per me in futurum faciendum valere, niſi in eo ſit deſcripta tota oratio Dominica,vel Aue Maria,vel huiuſmodi, Nunquid ſi deinde teſtator condat aliud poſterius teſtamentum, illud primum cenſebitur reuocatum, & annullatum? Reſpond. hæc eſt valde intricata quæſtio, in qua ſcribentes varie loquuntur, propterea pro intelligentia diſtinguendi ſunt nonnulli caſus.

Primus caſus eſt, quando teſtator in ſecundo teſtamento nullam mentionem fecit primi teſtamenti, neque clauſulæ derogatoriæ in eo inſertæ, & hoc caſu omnes concordant, quòd per huiuſmodi teſtamentum non ſit reuocatum primum, habens clauſulam derogatoriam, intellige,quando eſt derogatoria voluntatis, vt ſtatim dicam. Præſumitur enim in ſecundo teſtamento defectus voluntatis, & ideo firmum remanet primum, & in hoc nulla eſt controuerſia inter Doctores.

Secundus eſt caſus, quando teſtator in ſecundo teſtamento appoſuit clauſulam generalem reuocatoriam omnium teſtamentorum à ſe prius conditorum, puta, quia dixit caſſans, & reuocans omnia, & quæcunque teſtamenta à me hactenus condita, quæ clauſula communiter ſolet à notarijs apponi in omnibus teſtamentis, & in hoc pariter omnes concordant, quòd illa non ſufficiat ad reuocationem primi teſtamenti habentis clauſulam derogatoriam.Talis enim reuocatoria generalis,etiam ſi expreſſe poſita non ſit,tacite tamen ineſt ex natura actus, merito expreſſa nihil operatur.

Hoc tamen non ita abſolute procedit, debes enim ſcire, quòd clauſula derogatoria poteſt dupliciter cõcipi, vt declarat Bart.

Bart. in l. ſi quis in principio teſtamenti, in princ. num. 4. in fi. ff. de lega. 3. Primo per verba reſpicientia potentiam, puta, nolo me poſſe condere aliud teſtamentū, vel nolo poſſe hoc teſtamentum reuocare, Secundo concipi poteſt per verba reſpicientia voluntatem, puta, ſi condidero aliud teſtamentum, nolo illud valere. Dic ergo, ꝙ ſi quidem eſt concepta per verba derogatoria voluntatis, procedit concluſio, vt non ſufficiat generalis reuocatio, ſed ſi eſſet concepta per verba derogatoria potentiæ, vtique ſufficeret. Et hoc dictum eſt magis commune, vt dicit Corn. conſ. 86. in litera B, lib. 3. & conſ. 21. in litera P, lib. 4. Hanc etiam ſententiam fatetur eſſe communem Didac. in rubr. de teſtam. in ſecunda parte, poſt num. 19. verſ. Secunda concluſio. Cum enim nemo poſſit ſibi auferre liberam facultatem teſtandi, talis clauſula derogatoria potentiæ nihil operatur, & pro non appoſita habetur.

Et hęc quidem concluſio de plano procedit, quando duo teſtamenta, vel plura præceſſerunt iſtud vltimum teſtamētum, in quibus omnibus, vel altero eorum eſſent appoſitæ clauſulæ derogatoriæ, nam eo caſu proculdubio generalis reuocatio non ſufficit, ſed neceſſe eſt fieri mentionem ipſius clauſulæ derogatoriæ, ſecundum magis communes concluſiones, vt dicit Alex. in l. 2. nu. 2. ff. de lib. & poſth. Sed quid ſi vnum tantum teſtamentum præceſſerit, in quo ſit inſerta clauſula derogatoria, nunquid ſufficiet, ꝙ in hoc vltimo dicat, Caſſans, & irritans omne aliud meum teſtamentum, &c. Reſpond. Bart. in d. l. ſi quis in principio teſtamenti, in prin. num. 9. tenuit, ꝙ hoc caſu talis reuocatio generaliter facta ſufficiat, quæ tamē verba Bart. aut in meo codice ſunt corrupta, aut à Doctoribus non fideliter recitata, & dicit Guido Papæ, conſ. 65. numero 20. & conſ. 125. poſt num. 3. verſic. Et hanc vltimā, ꝙ ita determinant Doct. omnes indiſtinctè. Sed quidquid dicat Guido Papæ, illa opin. Bart. communiter reprobatur, vt dicit Iaſon. in l. Sancimus, poſt num. 14. verſ. Quarto fallit. C. de teſta. Rub. conſ. 24. num. 12. Natta in d. auct. hoc inter numero 35. Et dicit Ruin. conſ. 5. poſt num. 9. verſ. Nec obſtat lib. 2. ꝙ contra Bart. in hoc tenent communiter Doctores, & ideo, etiam ſi vnum tantummodo teſtamentum pręceſſerit, tenendum eſt, quòd non ſufficiat generalis reuocatio, ſed requiratur, quòd de ipſa clauſula derogatoria fiat ſpecialis mentio, & hæc opin. contra Bart. eſt magis communis, vt dicit Alex. conſ. 25. nu. 4. lib. 3. & conſ. 7. lib. 4. quod eſt duplicatum conſ. 44. eod. vol. Idem Alex. conſ. 156. num. 3. lib. 7. & conſ. 163. poſt nu. 7. eo. vol. & conſ. 172. in princ. eod. vol. quē refert Felyn. in cap. nonnulli, num. 5. de reſcript. & Tiraquel. de legib. connub. gl. 7. num. 131. Ruin. conſ. 10. circa fi. lib. 2. Apoſtill. ad Bart. in d. l. ſi quis in principio, ſub num. 9. Didac. in d. rubr. de teſta. in 2. parte, poſt num. 19. verſ. Tertium hanc. Paſſus eſt arduus, & multæ ſunt auctoritates Doctorum hincinde, vt videri poteſt apud Iaſ. in d. l. 2. num. 11. ff. de lib. & poſth. qui multos refert tenentes cum Bart. & ſubdit, quòd ſi d. Alex. vidiſſet illas auctoritates, non ita paſſim dixiſſet communem ſententiam Doctorum eſſe contra Bart. Sed certe negari non poteſt, quin opin. contra Bar. ſit magis communis, ꝓpterea conſulendo, aut iudicādo non eſſet ab ea recedendum. Illa enim clauſula derogatoria in primo teſtamento appoſita, facit præſumi ſecundum teſtamentum, in quo nō ſit illi clauſulæ derogatum, fuiſſe confectum potius ad ſuggeſtionem, vel importunitatem alterius, quàm ex voluntate ipſius teſtatoris, quæ ratio eodem modo militat, ſiue vnum teſtamentum tantum, ſiue plura præceſſerint.

Tertius eſt caſus, quando in ſecundo teſtamento teſtator fecit ſpecialem mentionem primi teſtamenti derogatorij, & illud reuocauit, & tunc concludunt Doctores, quòd primum ſit reuocatum, & annullatum. Ita tenuit Dyn. in cap. quod ſemel, col. fin. de regul. iur. & ita ſe habet communis opin. vt dicit Salyc. in d. l. Sancimus, poſt num. 6. in 5. q. C. de teſtam. quem refert Alex. conſ. 7. num. 18. lib. 4. quod eſt duplicatum conſil. 44. eod. vol.

Alex.

Alex. in d. l. Sancimus, num. 5. Corn. in d. conſil. 86. in litera B, & in litera R, lib. 3. Natta in repet. auct. hoc inter, numero 25.

Sed quæro, quomodo dicatur facta ſpecialis mētio, ſeu reuocatio primi teſtamenti derogatorij? Reſpond. Bart. in d. l. ſi quis in princ. teſtamenti in princ. numero 8. tenet, quòd tunc dicitur fieri ſpecialis mentio primi teſtamenti, quando teſtator facit mentionem de clauſula derogatoria in ipſo teſtamento inſerta, puta, quia dicat non obſtante alio teſtamento habēte clauſulam derogatoriam, & dicit Corn. in d. conſil. 86. in litera M, ꝙ iſta opin. Bart. eſt communis. Et quòd requiratur ſpecialis mentio clauſulæ derogatoriæ dicit eſſe communem Socin. conſil. 163. poſt num. 7. verſic. 2. præmitto, & Poſt num. 14. lib. 2. Guido Papæ conſil. 64. num. 2. ſubdens, quòd hanc communem opin. approbat cōmunis vſus in iudicijs, & obſeruantia. Ruin. in d. conſ. 101. num. 3. lib. 2. Socin. Iun. conſ. 124. num. 3. lib. 1. quem refert. Didac. in d. rub. de teſta. in 2. parte, poſt num. 15. verſic. 3. concluſio. Hæc tamen opin. ꝙ ſcilicet nō aliter dicatur fieri ſpecialis mentio primi teſtamenti, niſi facta mentione clauſulæ derogatoriæ in eo inſertæ, mihi ſemper viſa fuit dura, & contra omnem æquitatē, Non enim video, quia ratione non deberet dici facta ſpecialis mentio primi teſtamenti derogatorij, quando teſtator in ſecundo teſtamento diceret, non obſtante alio teſtamento per me condito, in quo inſtitutui talem, vel de quo fuit rogatus talis, quæ demonſtratio ſaltem reſpectu teſtamenti, vr̄ eſſe non modo ſpecialis, ſed etiam ſingularis, & indiuidua, & ita credo fuiſſe de mente gloſ. in l. ſi mihi, & tibi. §. in legatis. ff. de leg. 1. & in d. l. ſi quis in prin. teſtamenti in prin. in verbo, Accipiat, & Dy. in d. c. quod ſemel, prout etiam videtur fateri Bart. in d. l. ſi quis in prin. teſtamenti, nu. 8. & hanc ſententiam multi doctores ſecuti ſunt. Nihilominus quia contraria opin. forte ex magis communis, poſſet ita diſtingui, etiam ex mente Bart. in loco præall. quòd, aut clauſula derogatoria in primo teſtamēto inſerta erat ſimpliciter concepta, puta, ſi fecero aliud teſtamentum, nolo illud valere, & hoc caſu ſufficiat, quòd fiat eiuſmodi ſingularis, & indiuidua mentio teſtamenti, etiam ſi non fiat mentio de ipſa clauſula derogatoria. Aut vero dicta clauſula derogatoria habet inſertam aliq̄ ſpecialem formam, puta, nolo aliud teſtamentum per me faciendum valere, niſi in eius principio ſit poſita oratio dominica, vel huiuſmodi, & hoc caſu procedat communis opin. ꝙ. ſ. debeat fieri mētio ipſius clauſulæ derogatoriæ. Cogita, quia articulus propter varietatem opinionum eſt valde dubius, & dicit Soc. in d. §. in legatis, col. 4. verſ. 4. infertur, ꝙ in hac quæſtione iudex ex varijs circunſtantijs poſſet aliquā do in vnam, aliquando in alteram partem moueri, & ideo bonum eſſet habere iudicem fauorabilem, diſtinctio tamen per me poſita, iudicio meo, ſapit magnam æquitatem, & credo, quòd iudex, qui illam ſequeretur, non erraret.

Hæc autem concluſio, ꝙ in ſecundo teſtamento debeat fieri ſpecialis mentio clauſulæ derogatoriæ in primo teſtamento inſertæ, locum habet, ſiue primum teſtamentum conditum ſit inter extraneos ſiue inter liberos, nam ſi in teſtamento inter liberos ſit appoſita clauſula derogatoria expreſſa, non ſufficeret in ſecundo teſtamento dicere, non obſtante teſtamento condito inter liberos, ſed opus etiam eſſet addere, & non obſtante clauſula derogatoria in eo inſerta, ita dicit Paul. de Caſtro in auct. hoc inter, num. 5. C. de teſtam. & eſt communis concluſio vt dicit Rub. conſil. 24. num. 13. Io. Dilec. de arte teſtan. tit. 10. caut. prima, poſt num. 3. Didac. in dicta ſecunda parte, poſt num. 19. verſ. Hinc ſcribit Paul.

Sed in hoc propoſito ſcire debes, quòd tripliciter poteſt fieri mentio clauſulæ derogatoriæ, ſcilicet generaliter ſpecialiter, & in indiuiduo. Generaliter, puta, ſi teſtator dicat, caſſans, & reuocans quodcunq; teſtamentum à me prius cōditum, & omnia in eo contenta. Specialiter, puta, ſi dicat caſſans, & irritans omne teſtamentū à me prius conditum, non obſtante aliqua clauſula derogatoria in eo inſerta.

In

In indiuiduo, puta, ſi dicat non obſtante illa clauſula derogatoria in primo teſtamento inſerta, quòd ſcilicet nolebam illud poſſe reuocari, niſi in ſecundo teſtamento appoſuiſſem orationem dominicam, vel huiuſmodi. Quæro ergo, qualis reuocatio in iſto ſecundo teſtamento requiratur, ad hoc, vt ſit derogatū illi clauſulæ derogatoriæ in primo teſtamento inſertæ? Reſpond. ſi tantum ſit facta generalis reuocatio, ſine vlla mentione clauſulæ derogatoriæ, ferè omnes in hoc conueniunt, ꝙ illa non ſufficiat, ſed neceſſe ſit, ꝙ fiat ſpecialis mentio ipſius clauſulæ, & hæc proculdubio eſt communis opin. vt dicit Corn. in d. conſil. 86. in litera R, lib. 3. Guid. Papæ in d. conſil. 64. poſt num. 2. Iaſ. in d. l. ſi mihi, & tibi, §. in legatis, numero 12. Rub. conſil. 24. numero 4. Natta in d. auct. hoc inter, numero 29. & ſeq. Emil. Ferret. conſil. 45. numero 3. Didac. in d. 2. parte, poſt num. 15. verſic. Secundum non eſſe. Punctus eſt, an ſufficiat ſpecialis derogatio, an autem requiratur, ꝙ in indiuiduo fiat mentio verborum ipſius clauſulæ derogatoriæ. Dic, quòd ſufficit ſpecialis mentio, non autem requiritur indiuidua, & ideo ſatis erit, ſi dicatur non obſtante aliqua clauſula derogatoria in ipſo teſtamento inſerta, & hanc opinionem dicit eſſe magis communem Alex. conſil. 134. poſt num. 15. verſic. & ex prædictis, & in fine conſil. lib. 1. Socin. in d. §. in legatis col. 3. verſic. Ex quibus patet. Iaſ. in d. §. in legatis, num. 12. Rub. in d. conſilio 24. poſt num. 4. & poſt num. 9. Pari. conſil. 24. numero 9. lib. 2. vbi dicit, ꝙ ita communiter concluditur. Apoſtil. ad Dy. in d. cap. quod ſemel, colum. fin.

Cęterum hæc concluſio, quæ habet primum teſtamentum, in quo adſit clauſula derogatoria, non reuocari per ſecundum, niſi in iſto ſecundo etiam ſit facta mentio ipſius clauſulæ derogatoriæ, limitanda eſt, vt non procedat, niſi ex verbis in vltimo teſtamento appoſitis, vel aliter appareret teſtatorem eſt aliqua cauſa mutaſſe voluntatem, & voluiſſe illud vltimum teſtamentum præualere, nam eo caſu, etiam ſi ipſius clauſulæ derogatoriæ nulla ſit facta mentio, adhuc tamen ſecundum teſtamentum præualeret primo, ita dicit Bald. in d. l. ſancimus, poſt num. 6. C. de teſt. quem atteſtatur eſſe communiter receptum Didac. in d. 2. par. poſt num. 19. verſ. Quarta concluſio & eſt communis concluſio, vt dicit Soc. conſ. 2. poſt num. 12. verſ. Præterea lib. 3. Pariſ. conſ. 24. num. 32. & ſequ. lib. 2. & conſ. 34. num. 57. eod. vol. & conſil. 10. num. 21. lib. 3. Soc. Iun. conſ. 116. num. 6. lib. 1. & conſ. 124. num. 52. eod. vol. Io. Dilec. de arte teſtan. tit. 10. caut. 1. poſt num. 3. Semper enim in vltimis voluntatibus, ipſius teſtatoris voluntas ante omnia ſpectanda eſt.

Scias etiam, ꝙ ſi inter primum, & ſecundum teſtamentum effluxerit tempus decem annorum validum erit ſecundum etiam ſi in eo non ſit facta mentio clauſulæ derogatoriæ in primo teſtamento inſertæ, ita dicit Bald. in d. l. Sancimus, numero 6. in fin. loquendo per verbum forte, & eſt communis opin. vt ait Pariſ. in d. conſ. 10. num. 17. lib. 3. quem refert Didac. in d. 2. par. poſt num. 19. verſ. Nono non erit. Rubeus in d. conſ. 24. num. 7. Nam per lapſum decennij inducitur præſumptio obliuionis, vt dixi infra lib. 7. §. poſſeſſio, & ideo non præſumitur in ſecūdo teſtamento omiſſa reuocatio clauſulæ derogatoriæ ex defectu voluntatis, ſed potius ex defectu memoriæ, & ſic non obſtante tali omiſſione teſtamentum ſuſtinetur.

Item ſcias, quòd ſi in ſecundo teſtamento iuraſſet teſtator, ſe velle illud eſſe ſuum vltimum teſtamentum, eo caſu hoc ſecundum præualeret, etiam ſi in primo fuiſſet inſerta clauſula derogatoria. ita tenet Bald. in d. l. Sancimus, poſt num. 6. & eſt communis concluſio, vt ait Natta in d. auct. hoc inter, num. 41. & ſequ. Habet enim iuramentum vim clauſulæ ſpecialis derogatoriæ, vt dixi infra lib. 7. §. iuramentum q. faciunt quæ dixi ſupra q. 94. verſic. Vnum tamen.

Vlterius ſcias, quòd ſi teſtator condiderit ſecundum teſtamentum apud acta, hoc caſu iſtud ex vi actorum præualet primo, etiam habenti clauſulam derogatoriam.

gatoriam. Ita dicit Bald. in d. l. Sancimus, poſt num. 6. & eſt communis ſententia, vt ait Natta in d. auct. hoc inter num. 47. Non enim eſt præſumendum, quòd teſtator voluerit coràm publicis perſonis actum eluſorium facere.

Præterea ſcias, quòd prædicta omnia locum habent, ſiue clauſula derogatoria in primo teſtamento, poſita ſit expreſſe à teſtatore, vel ſit tacite à lege ſubintellecta. Sunt enim aliqui caſus, in quibus, etiam ſi teſtator non appoſuerit clauſulam derogatoriam, tamen lex illam vult haberi pro appoſita, & ideo etiam illis caſibus opus eſt ſpeciali reuocatione ipſius clauſulæ. Et poteſt poni exemplum in teſtamento inter liberos, in quo lex ſemper ſubintelligit clauſulam derogatoriã, & ideo, niſi in ſecundo teſtamento ſit de ipſo facta mentio ſpecialis, non cenſetur reuocatum per ſecundum, iuxta not. in auc. hoc inter. C. de teſta. & dixi ſupra q. prox. Poteſt etiam poni exemplum in iuramento, quia ſi in primo teſtamento appoſitum ſit iuramẽtum, habet à lege vim clauſulæ derogatoriæ, & ideo non tollitur per ſecundum teſtamentum, niſi de eo fiat ſpecialis mentio, vt dixi ſupra q. 94. verſ. Vnum tamen nota.

QVAEST. C.

SVMMARIVM.

SI producantur duo teſtamenta eodem die confecta quod eorum præualebit.

QVæro, pone quòd producantur duo teſtamenta eodem die confecta, quodnam eorum præualebit? Reſpond. ſi quidem ex lectura ipſorum teſtamentorum, aut aliter, apparere poteſt, quod fuerit poſteriore loco conditum, illud præualebit, ſi vero non apparet de prioritate, vel poſterioritate, eo caſu propter incertitudinem neutrum valet. Ita dixit gloſſ. in l. final. in verbo, Miſſus eſt. C. de edict. D. Adr. tollen. vbi dicit, quòd hæc eſt quæſtio Sabbatina, & hæc eſt communis opinio. vt dicit Bertrand. conſilio 223. libro 1. in prima parte, quem refert Boër. deciſio. 311. numero 2. Idem dicunt ſcribentes in d. l. final. & in ſpecie Sapia, numero 148. & Cur. Iun. numero 79. & hæc in præſentia ſufficiant.

ILLVST.

ILLVSTRISS. PRINCIPI CONSALVO FERDINANDO A CORDVBA, DVCI SVESSE, &c. AC INSVBRVM MODERATORI.

IVLIVS CLARVS S. D.

QVAE res in hac vita omnibus hominibus iucundiſſima eſſe ſolet, Gloria, et laus recte factorum, Magnanime CONSALVE, *illam dij immortales nulli ſine labore ac periculo contingere poſſe voluerunt. Eo quidem (vt opinor) conſilio, vt humanæ mentes ſua natura laudis auidæ, hoc veluti propoſito præmio, ad virtutis ſtudia ardentius incenderentur. Neq; enim ea quæ communi ratione mortalium animos ab otio, & inertia ad virtutem alliciunt, priuata ſcilicet aut cõmunis vtilitas, aut voluptas, tantam vim in nobis habent, quantam amor ipſe virtutis ac gloriæ. Quis enim vnquam ob publica, aut priuata commoda vitam contempſit? qua nihil homini ſolet eſſe carius, Quis filiorum ſalutem, qui noſtri corporis imaginem quandam præ ſe ferunt, ceteris rebus non antepoſuit? At hæc omnia, & ſi quid præterea nobis iucundius eſſe poteſt, cogimur deſiderio veræ laudis non curare atque contemnere. Huius autem rei, ſi quis forte exempla deſideret, illa iam non ex antiquis imperatoribus, ſed ex te vno, Princeps Illuſtriſſ. petenda ſunt, Qui ſiue cum hoſte cominus eſt pugnandum, ſiue inimicorum propugnaculis, aut muris ſuccedendum, inter hoſtium tela adeo intrepidus verſaris ſimul & militis fortiſſimi, & egregij imperatoris obiens munera, vt nemo iam ſit, qui tuo exemplo vitam, parentes, liberos, fortunas, omnia denique humana præ virtute non deſpiciat, & pro nihilo putet. Tu certe (quod nullus negare auſit) munitiſſimis hoſtium oppidis expugnatis,*

omnium

omnium imperatorum in hac prouincia primus, vinci poſſe Gallos docuiſti, ita vt plerique ſuſpicentur, illos non modo Philippi inuicti regis noſtri (à quo ſuperiore anno, exercitu, caſtris, oppidis, exuti fuerant) ſed etiã tua virtute ac fortitudine planè perterritos, ad ſatis æquas pacis conditiones deſcendiſſe, ne quas nunc in hac regione vrbes atque oppida ex fœdere ſponte reſtituunt, illa tu armis vendicares, totiſque præterea Italiæ finibus arceres. Non ſolum autem militaris hæc veſtra laus, ſed illa etiam, quæ ex bonarum literarum eruditione proficiſcitur, quamuis minore periculo, multo tamen ſudore ac labore ſtudioſis quærenda eſt, Nemo vnquam ſomniculoſus atque iners, bonus orator, aut philoſophus euaſit. Nemo iuris ſcientiam, quæ apud omnes gentes ſummo ſemper in precio fuit, ſine maximis laboribus ac vigilijs eſt aſſecutus. Neque vero hoc à me dictum quis putet, quòd literarum ſtudia bellicæ virtuti comparare, aut præponere velim, vetus iam nimis, & trita eſt hæc ſententia, quam hoc loco in diſceptationem quæſtionemq. vocare nihil attinet, preſertim apud te, qui non modo fortiſſimus imperator, ſed etiam orator diſertiſſimus, id quod hac ætate paucis adhuc contigit, nactus es, vt in te Dij immortales eruditionem atque eloquentiam cum fortitudine atque animi magnitudine coniungerent. Cedant pacis tempore legibus arma, nos viciſſim dum belli vigebit furor, iuriſcõſultis ac philoſophis imperatores ac milites anteponi æquo animo feremus. Illud vero quod à principio dicere orſus fueram, ſine controuerſia vtriſque commune eſt, ſcilicet neque pace, neque bello, veram virtutis laudem ſine labore ac periculo parari, aut acquiri poſſe. Memini ego patrem meum virum clariß. hoc argumento ſæpe me ad virtutis ſtudium, propoſitis maiorum meorum exemplis incitare ſolere. Ille omnibus hominibus turpe eſſe dicebat, in otio inertem vitam ducere, ijs autem præcipue quibus deorum munere felicia ad bonas artes capeſſendas ingenia contigiſſent, mihi vero turpiſſimum fore, cuius Auus, frater, auunculus, in ſua patria iuris vtriuſque ſcientia præ ceteris floruiſſent, Pater etiam, Mediolani Senator, Proauus apud ſiculos conſiliarius, ampliſſimos eſſent dignitatem gradus conſecuti. Quibus ego ſtimulis concitatus, ita me totum literarum ſtudijs tradidi, vt nihil aliud dies noctesq. haberem in animo, quàm, vt maiorem meorum gloriam aliquo modo poſſem non ſolum æquare, ſed etiam ſuperare. Itaque cum primum in iuriſconſultorum ordinem fui cooptatus, ſummo quidem labore corporis atque animi, magnum hoc & arduum opus, & omnium forte eorum, quæ hoc ſcribendi genere hactenus tractata fuerunt, longe maximum, efficere ſum aggreſſus, vt ſcilicet inter dubias, & controuerſas iuris quæſtiones, receptiores interpretum ſententias, ſeptem libris explicarem. Horum ego cum particulas quaſdam (vulgo Paragraphos appellamus) in lucem mittere decreuiſſem, illas tibi dedicare conſtitui, Princeps Illuſtriß. tum vt hoc quamuis leui munuſculo, teſtatum erga te animum

meum

meum omnibus facerem, tum etiam vt libellus ipſe ampliſſimi nominis tui ornamento auctus, illuſtrior in publicum prodiret, Tu itaque illum humaniter accipe, neque enim minor eſt animi magnitudo, exigua aliorum munera magni æſtimare, quàm aliis multa, & magnifica largiri. Vale.

Calen. Nouemb. M D L I X. Mediolano.

CAPITA QVÆSTIONVM.

1 Donatio vnde dicta ſit, & an ſit contractus nominatus.
2 Donatio conditionalis, an ſit proprie donatio.
3 Donatio remuneratoria, an ſit proprie donatio.
4 Donatio cauſa mortis quid ſit.
5 Donatio cauſa mortis, an potius, æquipararetur contractibus, quàm vltimis voluntatibus.
6 Filiusfamilias an poſsit donare cauſa mortis.
7 Vſurarius manifeſtus an poſsit donare cauſa mortis.
8 Pater an poſsit donare filio.
9 Donatio inter virum, & vxorem, an valeat.
10 Ornamenta quæ mittuntur ſponſis, an cenſeantur donata.
11 Donatio propter nuptias, an hodie peti poſsit.
12 Donatio an poſsit fieri abſenti.
13 Et quid ſi fiat notario ſtipulanti.
14 Donatio an perficiatur nudo pacto:
15 Inſinuatio quid ſit.
16 Donatio excedens ſummam quingentorum aureorum debet inſinuari.
17 Et quid in donatione facta eccleſiæ, &c.
18 Et quid in donatione iurata.
19 Donatio omnium bonorum, an valeat.
20 Et quid ſi ſit iurata.
21 Donatio poteſt ob ingratitudinem reuocari.
22 Donatio reuocatur propter ſuperuenientiam liberorum.
23 Et quid ſi ſit iurata.
24 Donatio inofficioſa poteſt per filios reuocari.
25 Donatio ob cauſam, & donatio cauſa mortis quomodo poſsint reuocari.

IVLII CLARI
ALEXANDRINI
IVRECONSVLTI CLARISS.
AC REGII SENATORIS.

Ex Libro Quarto Sententiarum Receptarum.

§. DONATIO.

HAEC Donationum materia antiquis temporibus frequens erat, & quotidiana. Nunc autem, cum liberalitate propè extincta, mentes hominum auaritia occuparit, non ita, vt ſolebat, in iudicijs foroque verſatur. Non tamen propterea omittendæ viſæ ſunt nonnullæ ex quæſtionibus, quæ ad hunc Tractatum pertinent.

QVAESTIO PRIMA.

SVMMARIVM.

Donatio vnde dicatur.

Donatio an ſit contractus nominatus, vel innominatus, verſic. Item quæro.

Et an ſit de ſui natura contractus reuocabilis, verſic. Et ex hac.

QVAERO, vnde dicatur donatio? Reſpond. Donatio dicta eſt à dono, quaſi doni datio, ita dicit iuriſconſultus in l. Senatus, §. donatio. ff. de dona. cauſa mortis.

Item quæro, nunquid donatio ſit contractus nominatus, vel innominatus? Reſpon. Gloſ. in l. in ædibus, §. 1. in verbo, Ex rebus, ff. de dona. & alibi ſæpe videtur tenere, quod olim eſſe contractus innominatus, hodie vero ſit nominatus. Et certe in hoc, quod hodie ſit contractus nominatus, non eſt magna inter Doctores controuerſia, & ita eſſe hanc cõmunem opi. atteſtatur Corn. conſil. 101. circa princ. lib. 1. Ripa in l. fi. num. 120. C. de reuoc. donatio. Tu vero tene indiſtincte, quod, & olim, & hodie Donatio ſit contractus nominatus, & hanc opin. tenuit Bart. vbique, quam dicit eſſe communem Alex. in l. iuriſgentium in princ. num 6. ff. de pac. Iaſ. in d. l. iuriſgentium in prin. num. 8. & in l. fin. num. 13. ff. de cond. cauſa data, Gomes in §. perſonam, poſt num. 40. inſtit. de actio. Habet enim ſpeciale, & elegans nomen, merito debet inter contractus nominatos connumerari, iuxta ea quæ dixi ſupra hoc eod. lib. §. 1.

Et ex hac concluſione infertur, quòd ſicut ceteri contractus nominati non poſſunt per pœnitentiam reuocari, ita etiam donatio eſt de ſui natura contractus irreuocabilis, & in quo pœnitentia non admittitur, & ad hoc ſolet allegari text. in l. Ariſt. ff. de donatio. & hanc opin. dicit eſſe communem Bertach. in verbo, Donatio reuocatur, verſic. XXVII. & quòd donatio perfecta regulariter reuocari nõ poſſit, dicit eſſe communem regulam Imol. in c. fin. poſt num. 25. verſic. Secundo poteſt, de donatio, Quam tamen limita, & declara, ſecundum ea quæ dixi infra quæſt. 21. & ſequen.

QVAEST. II.

SVMMARIVM.

Donatio conditionalis an ſit proprie donatio.

Donatio reciproca an ſit proprie donatio, verſ. Item quæro.

QVAERO, an donatio cõditionalis ſit proprie donatio? Reſpond. Gloſ. in l. 1. in princ. in verbo, Secutum, ff. de donatio. tenuit, quòd dicatur proprie donatio, & illam gl. dicit eſſe communiter approbatam Curt. Iun. in l. 1. num. 73. ff. ſi certum peta. Licet enim aliqua diſpoſitio habeat conditionem annexam, illam conditio non eſt qualitas, quæ mutet ſubſtantiam actus, & ideo nõ definit eſſe vera, & propria donatio.

Item quæro, nũquid donatio reciproca, ſiue viciſſitudinaria dicatur proprie donatio? Reſpond. quòd non, ita dicit gl. in l. licet, in verbo, Mortis cauſa, C. de pact. quæ eſt communiter ab omnibus approbata, vt ait Curt. Iunior. conſ. 81. numero 5. Nam propter viciſſitudinem dicitur habere onus annexum, quia tantum quis dat, quantum habere ſperat, & ideo non poteſt proprie dici donatio, & ex hoc infertur, quòd non indiget inſinuatione, vt dixi infra quæſt. 16. verſic. Sed nunquid.

Quæſt.

QVAESTIO III.

SVMMARIVM.

Donatio remuneratoria, an ſit proprie donatio.

Et an valeat, etiam ſi de meritis aliter quàm per aſſertionem donantis non appareat, verſ. Sed hic occurrit.

Et an hoc vt talis donatio valeat, requiratur quòd merita æquiualeant donationi, verſ. Sed nunquid.

Et quomodo dicantur merita æquiualere donationi, verſ. Sed quæro.

QVæro, an donatio remuneratoria, vel antidotalis ſit proprie donatio? Reſpond. quòd non poteſt proprie dici mera donatio, vel mera liberalitas, ita probat expreſſe text. in l. Aquilius Regulus. ff. de donatio. & ita magis communiter tenetur, vt dicit Soc. Iun. conſ. 94. num. 13. lib. 2. Hanc etiam dicit eſſe communem, Didac. in cap. cum in officijs, poſt num. 10. de teſtam. Licet enim fiat nullo iure cogente, non tamen negari poteſt, quin ſaltem naturali ratione, qui beneficium accepit, benefacienti ſit obligatus, & hæc concluſio eſt maximi effectus, nam ex ea ſequitur, quod talis donatio non indiget inſinuatione. Item non reuocatur propter ſuperuenientiam filiorum, vt dixi infra q. 23. verſ. Item quæro. Item valet etiam inter patrem, & filium, vt dixi infra quæſt. 8. verſic. Hæc tamen, & huiuſmodi.

Sed hic occurrit pulchra quæſtio. An ſcilicet talis Donatio, quæ fit propter merita, valeat, etiam ſi de ipſis meritis aliter, quàm per aſſertionem donatis non appareat? Reſpond. quòd ſic, neque eſt neceſſe ad ipſius validitatem, quòd merita ipſa probentur. Et hanc dicit eſſe communem concluſionem Bertrand. conſ. 118. poſt num. 1. lib. 2. in ſecunda parte, Epiſcopus Loazes in ſuis allegatio pro Marchione Velez, fol. 133. num. 37. Quam tamen intellige, vt procedat, quādo donatio fit à perſonæ, quæ poteſt libere donare, licet nulla merita ſubeſſent. Et ita dicit eſſe cōmunem opin. Curt. Iun. conſ. 142. num. 3. quem refert Bellon. cōſil. 74. poſt num. 17. ſecūdum quam in facti contingentia iudicauit parlamentum delphinale, vt atteſtatur Guido Papæ deciſ. 95. Secus autem ſi ipſa donatio fieret inter perſonas prohibitas, nam eo caſu non ſtatur aſſertioni donantis, ſed requiritur probatio meritorum, ita dixit gl. in l. ſi donatione, in gl. fin. C. de collat. quæ ad hoc propoſitum ſolet ſemper allegari & quam dicit eſſe communiter approbatam Bello. in d. conſ. 78. num. 5. illam etiam ab omnibus approbari atteſtatur Alex. in d. l. ſi donatione, num. 5. Et ita cōmuniter teneri affirmat Bertrand. conſil. 138. num. 22. lib. 2. in ſecunda parte, Et hanc eſſe communem opinio. atteſtatur Paul. de Caſtro conſil. 345. poſt numero 4. verſic. Tertio, videtur, libro 1. Corn. conſ. 144. in litera H, lib. 2. Si enim ſtandum eſſet aſſertioni donantis, ſemper poſſet eludi prohibitio legis atteſtante donatore merita præceſſiſſe, quod nullo modo eſt dicendum, Dicitur autem donatio fieri inter perſonas prohibitas, puta, inter patrem, & filium, inter virum, & vxorem, & huiuſmodi, de quibus infra ſuis locis dicemus.

Sed nunquid, ad hoc, vt talis donatio remuneratoria valeat, requiritur, quòd ipſa merita æquiualeant donationi? Reſpond. quòd ſic, ita ſentit Bart. in l. ſi quis pro eod. §. 1. in fi. ff. de fideiuſſor. & eſt communis opin. vt ait. Dec. in l. pactis, num. 17. C. de pact. Intellige, quando fit inter perſonas prohibitam. nam limitata cauſa, limitatum producit effectum, & id eo non poſſunt merita plus operari circa validitatem ipſius donationis, quàm aſcēdat valor ipſorū meritorum, in reſiduo igitur non reputabitur tanquam donatio remuneratoria, ſed erit donatio ſimplex, & hæc eſt communis concluſio, vt dicit Bertran. conſ. 164. num. 2. lib. 2. in ſecunda parte. Vide quæ dixi infra q. 8. verſic. Sed pone, Si vero ſit facta inter perſonas non prohibitas, non attenditur, an merita æquiualeant donationi, vel ne, ex quo etiam nullis ſubſiſtentibus meritis donatio valuiſſet, & in hoc nulla eſt ꝯtrouerſia

Sed quæro, quomodo dicantur in his caſibus merita æquiualere donationi? Reſpon. quòd in hoc, & an attentis meritis donatio dicatur moderata, vel ne, non poteſt dari certa, & determinata regula, ſed ſtandum eſt arbitrio iudicis. Ita concludunt communiter ſcribentes, vt atteſtatur Iaſ.conſ. 154. num. 5. lib. 2. quem refert Epiſcopus Loazes in ſuis allegation. pro Marchione Velez, fol. 193. num. 3. Regulariter enim vbicunque aliquid nõ eſt à lege certo determinatum, ſtatur arbitrio iudicis, vt dixi ſupra lib. 2. §. Iudex. Quod nota, quia ſi caſus contingeret, bonum eſſet habere iudicem fauorabilem.

QVAEST. IIII.

SVMMARIVM.

Donatio cauſa mortis quid ſit.

Et an donatio in dubio debeat iudicari cauſa mortis, vel inter viuos, verſ. Sed quæro.

Et quid ſi fiat ab infirmo, verſic. Et hæc quidem.

Et quid ſi in donatione facta ſit mentio mortis, verſic. Ceterum.

Et quid ſi donator promittat donationem non reuocare, verſ. Sed pone.

Quæro, quid ſit donatio cauſa mortis? Reſpon. mortis cauſa donatio eſt cum quis habere ſe mauult, quàm eum cui donat, magiſque eum cui donat, quàm hæredem ſuum. Sunt verba Iuriſconſulti in l. 1. ff. de don. cauſa mortis.

Sed quæro, nunquid in dubio donatio iudicari debeat inter viuos, an cauſa mortis? Vtilitas autem huius quæſitionis eſt maxima, nam ſi eſt donatio inter viuos, non poterit poſtea reuocari, ſecus autem ſi ſit donatio cauſa mortis, vt eſt in iure notiſſimum. Dic ergo, quòd ſi quidem in donatione non eſt facta mentio mortis, quia ſcilicet non eſt collata in tempus mortis, hoc caſu tenendum eſt in dubio, quòd ſit donatio inter viuos, non autem cauſa mortis. Ita tenet gl. in l. apud Celſum, §. Iulianus in verbo, Spopondiſſet. ff. de doli mali exceptio, & eſt communis opinio. vt dicit Iaſ. in l. quæ dotis, numero 26. ff ſolu. matrim. Hæc enim qualitas, quòd ſit cauſa mortis, in dubio præſumi non debet, ideo qui illam allegat, debet eam probare, alias ſtandum eſt in regula, quòd quicunque donat, cenſetur velle dominium in donatarium transferre, & conſequenter inter viuos, & irreuocabiliter donare.

Et hæc quidem concluſio de plano procedit, quando donatio fit ab homine ſano, vel non nimis grauiter infirmo. Sed quid ſi facta ſit ab infirmo, præſertim exiſtente in articulo mortis, & quem veriſimile ſit de morte ipſa cogitaſſe, licet forte in ipſa donatione nulla mentio mortis facta fuerit? Reſp. Ant. de Bu. r. in c. 2. de conſuet. tenuit, ꝙ cenſeri debet donatio cauſa mortis. Sed in hoc Ant. de Butr. communiter reprobatur, vt dicit Galiel. de Bened. in repe. cap. Raynucius, in verbo, Teſtamentum, el quarto, num. 21. & ideo tenendum eſt, quòd imò etiã hoc caſu iudicari debeat donatio inter viuos, non autem cauſa mortis, & ita tenent communiter Doctores, vt ait Ripa de peſte, in priuileg. contractuum, poſt num. 175. Hanc etiam opin. dicit eſſe cõmunem Ripa, lib. 3. reſpon. cap. 9. poſt num. 7. & eo. lib. cap. 11. num. 7. Nam, vt dicit tex. in l. Seia. §. fin. ff. de dona. cauſa mortis, talis videtur potius moriens, quã mortis cauſa donare. Quam opin. ego etiam ſequor, dummodo talis donatio ſit facta in forma contractus, ſed ſi eſſet facta in teſtamento, vel codicillis, ab infirmo, præcipue exiſtente in mortis articulo, crederem tutius eſſe adhærere opinio. Ant. de But.

Ceterum ſi in donatione ſit facta mentio mortis, tunc proculdubio tenendum eſt, ꝙ ſit donatio cauſa mortis, non autẽ inter viuos, & hæc cõcluſio communiter tenetur, vt ait Dec. in l. fin. num. 20. C. de pact. illam etiam dicit eſſe cõmunem Pariſ. conſ. 16. nu. 4. lib. 2. Non. n. debemus in dubio à vi, & proprietate verborum aliquo modo recedere. Intellige tamen, ꝙ non

non ſufficit, quod ſimpliciter ſit facta mentio mortis, ſed duo copulatiue requiruntur, ſcilicet quòd in donatione ſit facta mentio mortis, & quòd ſit collata in tempus mortis, ita concludunt Doctores omnes, vt dicit Sigiſmundus conſ. feud. 5. poſt num. 4. Quod nota perpetuo.

Sed pone, quòd aliquis dicat ſe donare cauſa mortis, & in donatione ipſa promittat illam non reuocare, Quæro, an dicatur donatio inter viuos, an autem cauſa mortis? Reſpond. quòd ex illa promiſſione de non reuocando, debet cenſeri donatio inter viuos, non autem cauſa mortis. Text. eſt expreſſus in l. vbi ita donatur, ff. de donat. cauſa mortis. Et eſt communis opin. vt ait Didac. in Rub. de teſtamen. in ſecunda parte, poſt num. 11. Et dicit Natta conſil. 104. numero 6. & ſequen. quòd in hoc neminem reperit contradicentem. Hæc enim qualitas, ſcilicet, quòd ſit irreuocabilis, adeo repugnat ipſi donationi cauſa mortis, vt ſit illi incompatibilis, & ideo neceſſe eſt hoc caſu interpretari illud verbum cauſa mortis poſitum in donatione, vt dicamus donantem potius motum fuiſſe ad donandum propter cauſam mortis, quàm voluiſſe mortis cauſa donare, vt dicit Iuriſconſultus in d. l. vbi ita donatur.

Q V AE S T. V.

SVMMARIVM.

Donatio cauſa mortis, an magis comparanda ſit contractibus, quàm vltimis voluntatibus.

Et an quantum ad confirmationem, verſic. Scias tamen.

Et quid ſi donatio cauſa mortis facta ſit in teſtamento, verſ. Sed pone.

Quæro, nunquid donatio cauſa mortis magis comparanda ſit contractui, quàm vltimæ voluntati? Vtilitas autem huius quæſtionis eſt euidens, nam ex hoc ſcire poteris, an donatio cauſa mortis debeat regulari ſecundum leges, & ſtatuta loquentia de vltimis voluntatibus, an autem ſecundum loquentia de contractibus. In hoc autem articulo, magna fuit aliquando inter Doctores controuerſia. Quidam enim ſimpliciter dixerunt, quòd donatio cauſa mortis magis accedit contractui, quàm vltimæ voluntati, & hanc dixit eſſe communem opinio. Boërius conſil. 34. num. 12. Alij verò ſimpliciter dixerunt, quòd eſt magis vltima voluntas, quàm contractus, & hanc dicit videri magis communem Marſil. ſingula. 136 longa. Tu dic, quòd donatio cauſa mortis quoad modum, & ordinationem, ſcilicet dum in eſſe deducitur, æquiparatur contractui, ſed poſtquam eſt in eſſe deducta, quoad effectum, & efficaciam, cenſetur vltima voluntas, & ita intelligenda eſt gl. ordinaria, quæ ad hoc propoſitum ſemper allegatur in l. ſecunda in princ. in verbo, Legatum, ff. de dote præleg. quam dicit eſſe communiter approbatam Soc. conſ. 130. num. 9. lib. 1. quòd eſt duplicatum conſil. 235. lib. 2. Iaſ. in l. cum anti-quitas, num. 2. C. de teſtam. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem, Iaſon. in l. 2. num. 11. ff. de legat. primo, & in l. ſenium, num. 8. in fin. C. qui teſtam. facere poſſunt, Ripa in d. l. 2. num. 15. Alciat. in l. ſecunda in princ. num. 10. ff. de verb. oblig. Et ideo ſi ſtatutum diſponat, quòd in contractibus conficiendis debeant interuenire duo notarij, ita ſeruandum erit in donationibus cauſa mortis, ſi vero aliud ſtatutum diſponat, quòd vltimæ voluntates habeant executionem paratam, pariter donatio cauſa mortis habebit paratam executionem, Quia illud ſtatutum diſponit circa contractus, prout ſunt in fieri, merito comprehendit donationem cauſa mortis. Hoc autem diſponit de vltimis voluntatibus iam in eſſe deductis, ideo locum habet etiam in donatione cauſa mortis, Econuerſo autem ſi ſtatutum diſponeret, quod in vltimis voluntatibus conficiendis deberent interuenire duo notarij, non comprehenderet donationem cauſa mortis, &c.

Scias tamen, quòd licet donatio cauſa mortis, quoad effectum, & efficaciam

æquiparetur vltimis voluntatibus, vt ſupra dictum eſt, non tamen illis æquiparatur quoad confirmationem. Nam vltimæ voluntates non confimantur niſi adita hæreditate. Donatio autem cauſa mortis confirmatur ſola morte donantis etiam eius hæreditate non adita, ita colligitur ex gl. in l. poſt legatum. §. qui mortis, in verbo, Legatario. ff. de his quib. vt indig. & eſt cõmunis opin. vt dicit Alex. in l. illud, poſt num. 4. verſic. Tamen donatio. C. de collatio. Picus in repet. l. in quartam, col. 11. quem refert Didacus in Rub. de teſt. in 3. parte, num. 22. Ripa in d l. 2. num. 18. ff. de leg. 1. Rubeus conſ. 11. num. 6. Statim. n. ſecuta morte donantis donatio ipſa, quæ in tempus mortis erat collata, ſuam recipit perfectionem, non expectata hæredis aditione, ſecus autem in teſtamento, ꝙ non recepit perfectionem, niſi hæres adeat hæreditatem, neque legata, quæ pariter de manu hæredis ſunt accipienda.

Sed pone, ꝙ aliquis fecerit donationẽ cauſa mortis in teſtamento, nunquid cenſebitur tanquam legatum, vel tanquam donatio cauſa mortis? Reſpond. ſi eſt facta præſenti, cenſetur donatio cauſa mortis, ſed ſi eſt facta abſenti, valet in vim fideicommiſſi, ita dicit Bart. in l. 1. circa finem. ff. de donat. cauſa mortis, cuius opi. communiter tenetur, vt dicit Imola in eadem l. prima, num. 1. quem refert Dec. conſ. 196. num. 2. in fi. Bertrand. conſ. 168 num. 6. lib. 3. in ſecunda parte. Pariſ. cõſ. 88. num. 98. lib. 3. qui dicit, ꝙ ita tenent commmuniter ſcribentes, quem refert & ſequitur Socin. Iun. conſ. 67. num. 17. lib. 3. Hanc tamen concluſionem intellige vt procedat modo talis donatio facta ſit ab eo, qui haberet facultatem teſtandi, alias enim non valeret, neque vt donatio, quia facta abſenti, neque vt fideicommiſſum, quia qui non poteſt teſtari, non poteſt facere fideicommiſſum, & ita loquuntur Bart. & Doctores in locis præallegatis, & dixi infra q. prox. verſic. Sed quæro, & hanc concluſionem nota pro declaratione ad concluſionem quam poſui infra q. 12. quòd ſcilicet donatio facta abſenti non valet, &c.

QVAEST. VI.

SVMMARIVM.

Filiusfamilias an poßit donare.

Et an inter viuos, verſiculo, Aut quæris.

Et an cauſa mortis, verſ. Aut vero.

Et an cum patris conſenſu, verſiculo, Si autem.

Et an talis conſenſus interuenire debeat reſpectu ſui præiudicij, an autem ad integrandum perſonam filij, verſic. Habes ergo.

Et an debeat expreſſe interponi, verſiculo, Succeßiue.

Et an filiusfam. poßit donare cauſa mortis ipſimet patri ſuo, verſiculo, Quæro etiam.

Et an clauſula codicillaris ſuſtineat donationem cauſa mortis, factam per filium fam. in teſtamento, verſ. Sed quæro.

Et quid ſi expreſſe non dixerit, quòd volebat valere in vim donationis cauſa mortis, verſ. Et hæc quidem.

NVNC videndum eſt, quæ perſonæ donare poſſint, vel non, & in primis quæro, an filiusfamilias poſſit donare? Reſpon. ꝙ non, etiam ſi habeat peculium, tex. eſt in l. filiusfam. ff. de don. Sed quia hæc materia eſt aliquantulum intricata, & Doctores in ea multum varie loquuntur, ideo diſtinguendum eſt hoc modo.

Aut quæris, vtrum filiusfamilias poſſit donare inter viuos, & tunc vtique procedit concluſio ſuperius facta, ſcilicet, ꝙ regulariter non poteſt donare, & ratio eſt, quia cum pater habeat in bonis filij vſumfructum, non debet poſſe filius, in præiudiciũ paterni vſusfructus, de bonis ipſis diſponere, & ex hac ratione infertur, ꝙ ſi filius haberet aliqua bona, in quibus patri non quæreretur vſusfructus, poſſet illa donare inter viuos, etiam ſine conſenſu patris, & in hoc Doctores communiter cõueniunt, vt dicit Crauer. conſ. 84. nu. 9. & cõſ. 92. poſt nu. 1. verſ. Sed poſito, vbi dicit, ꝙ in hoc nemo eſt, qui dubitet.

Aut vero quæris, vtrum poſſit donare cauſa mortis, & tunc rurſus eſt diſtinguẽdum, Aut enim quæritur, an poſſit donare cauſa mortis ſine cõſenſu patris, & eſt expeditum apud omnes, ꝙ non poteſt donare, neque etiam bona aduenticia, & quæ ad ipſum ſpectant pleno iure, & hãc opin. dicit eſſe communem, Abb. cõſilio 40. in fi. lib. 2. Rub. conſ. 46. nu. 2. & ſequ. Et dicit Socin. conſ. 112. numero 1. lib. 1. quod eſt duplicatum in conſil. 172. lib. 2. ꝙ hanc opin. arbitratur indubitanter eſſe de mente Doctorum communiter, prout re vera eſt magis communis, quidquid dixerit Crot. in reper. l. frater à fratre, poſt num. 32. verſ. Sexto quæritur. ff. de cond. indeb. quem refert Didac. in rub. de teſta. in tertia parte, num. 8. & licet Bar. in auc. vt liceat matri, & auiæ, num. 7. tenere videatur, ꝙ imò poſſit filiuſfam. huiuſmodi bona donare cauſa mortis, etiam ſine patris conſenſu, non tamen propter hoc eſſet à prima opin. recedendum, quæ (vt dixi) procul dubio eſt magis communis, tanto magis cum non parua ſit controuerſia inter Doctores, an illa lectura ſuper authẽticis ſit Bartoli, vt dixi infra lib. 7. Bene verum eſt, ꝙ Doctores multum laborant in inuenienda ratione, cur potius ſit ei permiſſum huiuſmodi bona donare inter viuos, quàm cauſa mortis, ſed hæ diſputationes in practica parum, vel nihil proſunt.

Si autem quæritur, vtrum poſſit donare cauſa mortis cum patris conſenſu, dicendum eſt, ꝙ ſic, & eſt de hoc tex. in d. l. filiusfam. & hanc concluſionem tenent omnes, vt dicit Iaſ. in l. ſenium, nu. 8. C. qui teſtam. fac. poſſ. Crot. in repet. l. frater à fratre, num. 74. Quæ autem ſit ratio, cur filiusfamil. non poſſit, etiam cum patris conſenſu, teſtari, vt dixi ſupra lib. 3. §. Teſtamentum, q. 18. poſſit tamen donare cauſa mortis, non ſatis bene Doctores ſe explicant, Communiter tamen dicitur, quòd teſtamentum, cum ſit vltima voluntas, non poteſt ex alieno arbitrio pendere, & hanc dicit eſſe communem rationem. Iaſ. in d. l. ſenium, num. 9. vbi multa in hoc propoſito congerit.

Habes ergo, ꝙ in donatione cauſa mortis, quæ ſit per filiumfam. requiritur patris conſenſus, Sed quæro an huiuſmodi conſenſus requiratur ratione præiudicij, quod ipſi patri ſit reſpectu ſui vſusfructus in donatione, quàm filius facit alteri, an autem etiam requiratur ad integrandam perſonam ipſius filij? Hæc eſt ardua quæſtio, & in qua Doctores inter ſe multum diſcordant. Aliqui enim tenuerunt, quòd non requiratur ad integrandam perſonã filij, ſed ſolummodo fauore patris, & ſic pro intereſſe ſui præiudicij, & hanc opinionem dixit eſſe communem Io. Maria Ruſſi. in d. l. ſenium, prout illum refert Rubeus conſ. 127. num. 1. Et dicit Alex. in d. l. 1. §. fuit quæſitum, poſt num. 8. ꝙ Bart. & Doctores, communiter repręhendunt gl. in l. 1. §. neceſſitate. C. de bon. quę liber. tenentem, quòd requiratur ad integrandam perſonam filij, Idem dicit Ripa in d. §. fuit quæſitum, num. 3. Contrariam autem ſententiam, ſcilicet, ꝙ immo requiratur patris conſenſus, non modo reſpectu eius præiudicij, ſed etiam ad integrandam perſonam filij, & ſic ad ſolemnizandum actum, plerique alij tenuerunt & hanc dicit eſſe communem Socin. in dicto conſil. 112. poſt num. 8. verſiculo, Hoc etiam voluit, & in dicta l. prima, §. fuit quæſitum. ff. ad Trebell. quem refert Didacus in dicta Rubrica, in tertia parte, numero ſexto, in fin. Rubeus conſilio 46. numero quinto, & conſilio 127. numero octauo, & hęc opin. tanquam verior, & magis communis tenenda eſt. Nam, ſi patris conſenſus requireretur ſolummodo reſpectu eius præiudicij, ſequeretur, ꝙ poſſet filius donare cauſa mortis aduẽticia ſibi pleno iure quæſita, ſine eius conſenſu, quod tamen eſt falſum, vt dixi ſupra verſic. Aut vero quæris, vel ſaltem ꝙ poſſet illa donare ipſi patri cum eius conſenſu, cuius contrarium magis communiter tenetur, vt dixi infra verſ. Quæro etiam, & tamen hoc caſu nullum prorſus præiudicium patris conſiderari poteſt, immo potius euidens vtilitas, vt patet ad ſenſum.

Succeſſiue quæro, an huiuſmodi conſenſus patris, qui in donatione cauſa mortis per filium facienda requiri-

tur, debeat expreſſe interponi, an autem ſufficiat, ꝙ pater ipſi donationi ſimpliciter, aut tacite conſentiat? Reſp. ꝙ requiritur expreſſus conſenſus patris, ita dicit gl. in l. qui in poteſtate in princ. in verbo, Nihilo magis. ff. de teſtam. & in hoc nullus contradicit, vt ait Socin. in d. conſil. 112. nu. 7. in fi. quem refert Tiraquel. de legib. connubial. in gl. 7. nu. 9. & ex hoc etiam confirmatur concluſio ſuperius facta, ꝙ ſcilicet talis conſenſus requiratur ad ſolemnitatem actus, non autem reſpectu præiudicij, quia vbicunque agitur de præiudicio alicuius, tunc ſola præſentia, aut ſcientia, & taciturnitas, inducit conſenſum ſufficientem ad conualidandum actum, vt dixi infra lib. 7. §. conſenſus.

Quæro etiam, nunquid filiusfam. poſſit donare cauſa mortis ipſi patri, cuius conſenſus (vt ſupra dictum eſt) in ipſa donatione requiritur? Reſpon. in hoc quoque articulo magna eſt controuerſia inter Doctores, adeo, vt cum aliquando in facto fuiſſet hæſitatum, quæ opinio. eſſet magis communis, opus fuerit maxima librorum reuolutione, In primis autem multi tenuerunt, ꝙ poſſit pater conſenſum ſuum interponere filio ſibi donanti cauſa mortis, & hanc opin. dicit eſſe communem Alex. in d. l. 1. §. fuit quæſitum. ff. ad trebellia. prout illum refert Guliel. de Bened. in repe. c. Raynutius in verbo, Matrem inſuper cleram, num. 46. Ego tamen non reperio Alex. ibi, maxime, nu. 8. vbi tractat hunc articulum, atteſtari de communi opin. niſi forte Gulielmus ſenſit de verbis Alex. quæ ego ſuperius retuli in verſ. Habes ergo. Idem dicit Bertrand. conſil. 156. num. 10. lib. 1. in 2. parte, & conſ. 162. poſt num. t. lib. in 2. parte. Iaſ. in d. §. fuit quęſitum, nu. 3. qui dicit, ꝙ ita magis communiter tenetur. Ripa in d. §. fuit quæſitum, num. 2. Contrariam autē ſententiam, ſcilicet, ꝙ imò pater non poſſit interponere conſenſum ſuum filio ſibi donanti cauſa mortis, tenuit gl. in l. prima in prin. in verbo, Rem acquirit. ff. de auctor. tuto. & dicit Soc. in d. §. fuit quæſitum, col. 4. verſ. Poſtremo, ꝙ ita tenent communiter Doct. Hanc etiam opin. dicit eſſe cōmunem Bal. conſ. 62. nu. 3. lib. 4. quem refert Soc. in d. cōſ. 112. poſt nu. 4. verſ. Vnde in tanto. & Dec. in d. l. ſeniū, nu. 56. C. qui teſtam. facere poſſ. & conſ. 245. nu. 6. circa finem, & conſ. 612. circa finem, & Tiraquel. de legib. connubial. in gl. 8. nu. 115. Imola in d. §. fuit quæſitum col. 6. verſ. extra gl. adde, qui dicit, quòd illa gl. ordinaria in d. l. prima communiter approbatur, quem refert Soc. cōſ. 23. nu. 15. lib. 4. & Didac. in d. Rubrica de teſtamen. in 3. parte, num. 7. Corn. conſil. 294. circa princ. lib. 1. quem refert Ioan. Dilect. de arte teſtandi tit. 1. caut. 2. nu. 4. & Dec. conſil. 279. num. 5. Et dicit Pariſ. conſil. 97. num. 21. lib. 3. quòd iſta opin. reputatur communis, & ſic, vt vides, ex prædictis non eſt dubitandum, quin opinio gl. ſit magis communis, & etiam verior, maxime præſuppoſito pro conſtanti, quòd conſenſus patris in donatione filij interuenire debeat, non tantum ratione præiudicij, ſed etiam ad ſolemnitatem actus, & ſic ad integrandam perſonā filij, vt dixi ſupra, verſ. Habes ergo, Videtur ergo potius præſtatio auctoritatis, quàm ſimplex conſenſus, quam quidem auctoritatem nemo poteſt in ſui commodum impartiri, vt in ſimili dixi ſupra lib. 1. Et ab hac opin. non recedas in iudicando, & ſi patres volent à filijs ſuis ſibi fieri facere huiuſmodi donationes, poterunt adhibere auctoritatem iudicis, & ſufficiet, ſecundum ferè omnes in locis ſuperius allegatis.

Sed quæro, Tu ſcis, ꝙ filiusfamil. non poteſt teſtari, vt dixi ſupra lib. 3. §. teſtamentum, q. 18. Pone, ꝙ in teſtamento aliquid relinquat alteri interueniente conſenſu patris, & ꝙ in ipſo teſtamēto appoſita ſit clauſula codicillaris, ꝙ ſi non valet iure teſtamenti valeat iure codicillorum, vel donationis cauſa mortis, &c. nunquid tale relictum ſuſtinebitur in vim donationis cauſa mortis? Reſp. aut tale relictum eſt factum abſenti non interueniente nūcio, vel epiſtola, neque aliquo recipiente nomine ipſius abſentis, & tunc proculdubio non poteſt valere in vim donationis cauſa mortis, cum ad validitatem donationis requiratur ſtipulatio, vel pactum, vt dixi infra, q. 12. & 14. & in hoc videntur

tur

tur concordare omnes doctores, vt dicit Soc.in d.conſ.112.nu.5.lib.1. Aut vero ille cui relinquitur eſt præſens, & tunc bene valet in vim donationis cauſa mortis, & in hoc pariter videntur concordare doctores, vt dicit Soc. in loco præallegato verſ. Aliquando, & ſecundo, & hoc etiam ſi expreſſe non acceptet, nam talis præſentia donatarij cum taciturnitate, inducit eius conſenſum, & conſequenter valet donatio, vt dixi in d.q.14.verſic. Sed pone.

Et hæc quidem ſine difficultate procedunt, quando expreſſe filius dixit, quòd volebat etiam valere in vim donationis cauſa mortis, ſed quid ſi ſolummodo dixit, quòd volebat valere in vim codicillorum, vel cuiuſcunque vltimæ voluntatis? Reſpon. quòd adhuc ſuſtinebitur in vim donationis cauſa mortis, & hęc eſt cõmunis concluſio, vt dicit Soc.in cõſ.125. ante numero 1.lib.3. Late enim ſunt verba interpretanda, vt actus ſuſtineatur.

QVAEST. VII.

SVMMARIVM.

VSurarius manifeſtus, an poßit donare cauſa mortis.

QVAERO, tu ſcis, ꝙ vſurarius manifeſtus nõ põt teſtari, niſi pręſtita cautione iuxta formam c.quanquã de vſur.in ſexto, vt dixi ſupra lib.tertio, §.teſtamentum q.26. Nunquid poterit donare cauſa mortis? Reſpon. variæ ſunt in hoc articulo opin.doctorum. Nam Bald.in l. executorem, num.11. C. de executio. rei iudicą. videtur tenere, quòd ſic (licet dicat ſe tremulentius id aſſerere, & ſupponat ſe iudicio ſanctæ eccleſię, & affirmat, ꝙ multi valentes doctores venerabilis collegij Mediolanenſis pro hac parte conſuluerunt, quam dicit ſibi videri magis communem Ripa in l.2.num.7.ff.de legat.primo, quem refert Didacus in Rubr. de teſtam.in tertia parte, numero 11. Contrariam tamen ſeptentiam, ſcilicet, ꝙ imò vſurarius manifeſtus non poſſit donare cauſa mortis, multi tenuerunt. Et dicit Alex.in d.l.diſcretis, numero 2. C. qui teſtam.face.poſſ. quòd hæc opin. videtur eſſe magis communis, quem refert Curt. Iun. in l. eius qui in prouincia, numero 4.in fin. ff. ſi cert. peta. refert etiam, & ſequitur Io. Dilect. de arte teſtandi lib. primo cautela 7. numero 4. Et hanc ego etiam ſequor tanquam tutiorem, & magis communem, aliter enim de facile eludi poſſet diſpoſitio. d. cap. quanquam. Quæ opin. multo magis procederet, vbi huiuſmodi donatio cauſa mortis eſſet facta in teſtamento, vel eſſet de omnibus bonis, vel eorum maiori parte, prout etiam fatentur illi, qui tenent contrariam partem, tunc enim proculdubio appareret illam eſſe factam in fraudem, & ab hac opin. quę fauorabilior eſt animę non recedas in iudicando.

QVAEST. VIII.

SVMMARIVM.

PAter an poßit donare filio in poteſtate.
Et an in remunerationem meritorum, verſic. Hæc tamen.
Et an requiratur, quòd merita æquiualeant donationi, verſ. Scias etiam.
Et quid ſi non æquiualeant in totum, ſed excedant dimidium eius quod donatur, verſ. Sed pone.
Et an valeat donatio facta per patrem filio in præmium emancipationis, verſic. Secundo infertur.
Et an ex cauſa ſtudij, verſic. Tertio infertur.
Et an donatio facta à patre filio, morte confirmetur, verſ. Scias etiam.
Et an confirmetur iuramento, verſic. Sed quæro.

QVæro, nunquid pater poſſit donare filiofamil. in eius poteſtate exiſtenti? Reſp. quòd regulariter donatio inter patrem, & filium nihil valet. tex. eſt in l. donationes quas parentes. C. de donatio. inter virum,

virum,& vxorem,& hæc opin.communiter per Doctores approbatur,vt dicit Alber.in l. ſi pater circa princ. C. de inoffic. teſtam. Illam etiam dicit eſſe communem Paris.conſ.16. num.19. lib.2. Cum enim regulariter quidquid acquirit filius acq rat patri,impoſſibile eſt iuris impoſſibilitate,quòd pater aliquid donare poſſit filio, ita vt dominium in illum transferatur,cum neq; momento apud ipſum remanere poſſit, ſed omnino ſit in ipſum patrem donantem illico reuerſurum.

Hæc tamen concluſio intelligenda eſt, vt procedat in ſimplici donatione,ſcilicet quæ nullam cauſam habet annexam, niſi purã,& meram liberalitatem, ceterum ſi donatio innitatur alicui cauſæ, facile ſuſtinetur. Hinc infertur, ꝙ ſi filius in patrem aliqua beneficia contulerit, poterit pater illi donare in remunerationem huiuſmodi meritorum,& donatio ipſa valebit.Ita tenet gl. in l. ſi donatione,in gloſ. 1.C.de collatio.cuius opin.communiter approbatur,vt ait Dec.in ea.l.ſi donatione,num. 10. Rimin. conſil. 240. num. 3. Talis enim donatio, quæ fit in remunerationem meritorum,non eſt proprie donatio,vt dixi ſupra q.3.Sed aduerte, quia in hoc nõ ſtatur aſſertioni patris atteſtantis de meritis, etiam ſi illa exprimeret in ſpecie, ſed merita ipſa probanda ſunt per filium,ita communiter tenetur,vt dicit Iaſ.in repet.l. frater à fratre,poſt num. 44.verſ.Secundo limita.ff.de cõd. indeb. Corn.conſ.289.col.fin. in litera D,lib.4. Hanc etiam concluſionem dicit eſſe communem Ruin. conſ.44. circa finem lib.5. Vbicunque enim donatio fit inter perſonas prohibitas,ſemper eſt neceſſaria probatio meritorum,vt dixi in allegata q. 3. verſ. Sed hic occurrit.

Scias etiam, ꝙ non ſufficit ſubeſſe aliqua merita,ſed requiritur,quòd ipſa merita æquiualeant donationi, aliàs autem donatio ipſa non valebit, niſi quatenus capiunt merita, pro reſiduo vero cenſebitur donatio ſimplex,vt dixi in ea.q.3. verſic. Sed nunquid.

Sed pone, ꝙ merita non æquiualeant in totum donationi, excedant tamen dimidiam eius,quod donatur, nunquid ſufficiet ad hoc, vt merita dicantur æquiualere donationi? Reſpon.Bald. in auct. ex teſtamento col.2.verſ.Sed contra hoc facit.C.de collat.videtur tenere,ꝙ ſufficiat, ꝙ merita ſaltem non ſint intra dimidiam iuſtæ menſuræ,argumen.l.2. C.de reſcin. ven.ſed in contrarium eſt cõmunis opin. vt atteſtatur Socin.conſ.91.num.9. lib.1. ſcilicet,ꝙ hoc non ſufficiat, aliàs enim facile eſſet facere fraudem legi, ſi pater faceret aliquam rem magni valoris ſibi per filium donari,vt ipſe deinde poſſet illi duplum donare,quod nullo modo eſt dicendum,Veritas igitur eſt,quòd in hoc an ſcilicet merita æquiualeant donationi, vel ne,ſtandum eſt arbitrio iudicis, vt dixi in d.q.3. verſ. Sed quæro.

Secundo infertur,ꝙ ſi pater aliquid donet filio in præmium emancipationis,talis donatio valet, vt traditur in l. vt liberis.C.de collatio. & ita communiter concluditur,teſte Soc.conſ.127.nu.13. lib.3. Et ſi dicas,ꝙ imò talis donatio dicitur donatio ſimplex, non autem ob cauſam, quia in emancipatione filius dicitur potius acquirere, & ſic fieri melioris conditionis,& ideo improprie videtur dici huiuſmodi donatio fieri in præmium emancipationis,& quòd ſit donatio ſimplex,atteſtatur communiter teneri Alex. conſil. 21. poſt num.9. lib.3. quam etiam opin. dicit eſſe communem Riminal.conſ.409. num. 8. Reſpond. ꝙ ſatis poteſt dici talis donatio fieri præexiſtente cauſa emancipationis, vt ſcilicet filius emancipationi conſentiat, nam filius non poteſt à patre inuitus emancipari, §. generaliter in auctent.quib.modis natur.effi.ſui. cũ ſimil.

Tertio infertur, ꝙ ſi pater, libros, vel aliquid aliud filio donauerit ex cauſa ſtudij, talis donatio facta præexiſtente dicta cauſa,ſuſtinetur, nec poteſt à patre reuocari,Ita tenet Ang. in l. 1. in vltimis verbis,ff.ſoluto matrim. & eſt cõmunis opi. vt ait Iaſ.in ea.l.1.num.52. ſubdens,ꝙ ab ea non eſſet recedendum. Hæc tamen deciſio non tranſit ſine difficultate,multi .n. Doctores, & magnæ auctoritatis tenuerunt contrarium .ſ. ꝙ imò talis donatio non valeat,& hanc dicit videri magis cõmunem Ripa in d.l.1.num.140. Dicit ẽt

Alex.

Alex.in l.in quartam,num.22. in fine. ff. ad l.Falcid.q magis communis concluſio videtur eſſe, q ſi filius eſt in poteſtate, & non ſit Doctor,talis donatio non valeat, Sed quidquid ſit,ego ſi caſus contingeret, non recederem à prima opin. modo donatio non eſſet immodica, neque alias vlla ſuſpicio fraudis ſubeſſet, Eſt enim hæc cauſa ſtudiorum valde fauorabilis,vt ſcilicet adoleſcentes erudiātur, quod reipub. maxime intereſt. An autem ſi pater tradiderit filio libros ex cauſa ſtudij,cenſeatur eos illi donaſſe, & an filius illos habeat præcipuos, an aũt ſint eum fratribus conferendi, dixi ſupra lib. 3. §. collatio.

Seias etiam,q hæc concluſio, quæ habet,q pater non poteſt filio donare,intelligenda eſt, vt procedat ab initio, ſtante enim iuris impoſſibilitate, de qua ſuperius dixi, non poteſt huiuſmodi donatio aliquo modo in vim contractus ſimpliciter ſuſtineri, ſed ſi pater donationem ipſam non reuocauerit, bene eius morte confirmatur, & hæc eſt communis opin. vt dicit Alberi. in l. ſi pater circa princip. C. de inoff. teſtam.

Sed quæro, tu ſcis quanta ſit virtus iuramenti,de quo late dixi infra lib.7. §. Iuramentum. Pone q pater in donatione, quam facit filio, apponat iuramentum, nunquid ex virtute iuramenti donatio ipſa cõfirmabitur,ita q ſtatim ab initio valida ſit? Reſp.ſuper hoc articulo aliquando fuit controuerſia inter Doctores.Nũc autem ferè omnes tranſeunt cum hac ſententia,quod confirmetur iuramento,quã in primis tenuit Bald.in l.fin. nu.8. C.de vſucap.pro donato,&dicit eſſe cõmunem Alex.conſ.8.lib.2. prout illũ refert Ruin. conſ.121.poſt num.1.lib.1. licet in libro meo Alex.num.3.& vbi atteſtatur de cõmuni, loquatur de donatione inter virũ & vxorem,Corn.conſ.289.lib.4.prout illum refert Epiſcopus Loazes in ſuis allegat.pro Marchione Velez,fol.84.poſt numer.20.Soc.conſil.91.num.8.lib.1.&cõſ. 107.num.1.lib.3.& conſ.131.num.3.lib. 4.Iaſ.in lectura.l. frater à fratre,col. pen. & fin.ff.de condit.indeb.& conſ.184. col. fin.verſ.Præterea talis,lib.1.& conſ. 118. num.1.lib.4.Dec.in l.ſi donatione,num. 33.C.de collatio.& conſ.216. num. 2.& conſ.239.num.1.& conſ.414.num.12. & conſ.432.num.5. & conſ.631. poſt nu.5. & conſ.688.poſt num.11.Bertrand. conſ. 39.num.1.lib.1.in ſecunda parte,& conſ. 89.num.2.eod.volum.& conſ.144.num. 1.eo.volum.& conſ.173.num.3.eo.vol. & conſ.206.num.7.in fin. eod.volum. & conſil.8.num.1.lib.2. in ſecunda parte,& conſil.138.num.4.eo.volum.& conſ.97. poſt num.1.verſ.Præterea lib.3.in ſecunda parte,& conſ.203.num.5.eod.volum. & conſil.208.num.6.eod.vol.Ripa in l.ſi vnquam,num.35.C.de reuoc.donatio.& lib.3.reſponſ. cap.5. num.4. poſt num.8. Rubeus conſil.130.num.5.& conſil.145. num.10.Paris.conſil.53.num.3.lib. 1. & conſil.33. num.35. lib.3. Alciat. in cap. cum contingat,num.207.de iureiur.& in l. probrum,in verbo, Non natura, ff. de verb.ſignif.Bello. conſ.15. poſt num. 12. Crauetta conſ.19. num.1. & conſil.102. poſt num.1.verſ. Sed præmiſſis,& conſil. 136.num.2. Gratus conſil.7. num.8. lib. 2.& conſ.63.num.23.eod.vol.Io.Dilect. de Arte teſtandi, tit. 3. cautela ſecunda, numero 2. Dueñas reg. 219. in ſecunda ampl.verſic.Pro qua opin. Neuiza. conſ. 8. poſt num.3. vbi recenſet auctoritates. Apoſtil.ad Riminal.conſil.383.ſub num. 14. Et ſecundum hanc opin. in facti contingentia iudicauit parlamentum delph. vt per Guid. Papæ deciſ.146. Hæc enim incapacitas,quæ eſt in contractibus inter patrem,& filium,eſt à iure ciuili introducta, & ſic non impedit oriri naturalem obligationem,qua præſuppoſita,non videtur dubitandum,quin iuramento confirmetur. Et quia hæc res in practica nullam ſolet habere difficultatem, ineptus eſſet aduocatus,qui illam vellet in diſceptationem deducere,faciunt quæ dixi infra,q.prox.verſ. Sed quid ſi in ipſa.

QVAEST. IX.

SVMMARIVM.

Donatio inter virum, & vxorem, an valeat.

Eſ

Et quid in donatione cauſa mortis, verſic. Et hæc quidem.
Et quid ſi appoſitum ſit iuramentum, verſ. Sed quid ſi in ipſa.
Et quid ſi talis donatio ſit ſimulata, vel præſumpta, verſ. Hæc tamen.
Et quid ſi facta ſit in compenſationem ſenectutis, vel ignobilitatis, verſic. Sed pone.
Et an confirmetur morte donantis, verſic. Sciasautem.
Et an eo caſu retrotrahatur ad tempus factæ ipſius donationis, verſiculo, Sed quæro.
Et quid ſi excedat ſummam quingentorum ſolidorum, verſ. Quæro etiam.

QVAERO, nunquid donatio inter virum, & vxorem valeat? Reſpond. quòd regulariter non valet l. 1. ff. de donatio. inter virum, & vxorem, Quod optima ratione introductum fuit, ne ſcilicet coniuges mutuo amore ſe ſpoliarent, vt dicit text. ibi.

Et hæc quidem cõcluſio locum habet, non ſolum in donatione inter viuos, ſed etiam in donatione cauſa mortis, nam, & ipſa inter coniuges facta nihil valet, ita dicit gl. in l. 2. in prin. in verbo, Legatum, ff. de dote prælegata, quam dicit eſſe ab omnibus probatam Didacus in rubr. de teſtamen. in tertia parte, num. 2.

Sed quid ſi in ipſa donatione appoſitũ ſit iuramentum, nunquid ex virtute ipſius iuramẽti talis donatione confirmabitur? Reſpondeo, quòd in hac queſtione variæ fuerunt ſcribentium opiniones, nam Bartol. in l. qui teſtamentum, ff. de probatio. tenuit, quòd talis donatio non confirmatur iuramento. Et dicit Socin. conſil. 66. num. 12. & ſeq. lib. 1. quòd longe plures, & excellentiores Doctores, & longe maioris auctoritatis tenent hanc partem, Contrariam autem ſententiam, ſcilicet, quòd imò huiuſmodi donatio inter virũ, & vxorem confirmetur iuramẽto, tenuit Bart. ſibi contrarius in l. ſeius, & Augerius in fin. ff. ad legem falcidiam. Et dicit Socin. pariter ſibi contrarius conſilio 77. poſt num. 15. verſic. Nec obſtat ſeptima lib. 1. quòd ita concludunt communiter Doctores, Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Imola in c. cum contingat, poſt num. 89. de iureiuran. Alex. conſil. 8. num. 3. lib. 2. & conſil. 157. num. 17. eod. vol. & conſil. 152. num. 6. lib. 6. & conſil. 54. num. 8. lib. 7. Aretin. conſil. 74. num. 6. quem refert Socin. Iun. conſil. 44. num. 6. lib. 2. Ruin. conſil. 132. num. 3. lib. 4. & conſil. 137. num. 2. eod. vol. Corn. conſil. 163. in litera B, lib. 1. & conſilio 37. in litera C, lib. 4. Abb. in cap. fin. numero 9. de donatio. inter virum, & vxorem, vbi dicit, quòd hæc opin. communiter teneiur, & conſil. 96. numero 1. lib. 2. quem refert Grammat. deciſio. 103. numero 73. Iaſon. in l. pacta quæ contra, numero 5. C. de pact. Dec. in dicta l. pacta quæ contra, num. 7. & conſilio 202. poſt numero 2. & conſilio 222. poſt num. 6. & conſilio 240. numero 1. Claud. in l. is cui bonis, numero 24. ff. de verborum obligatio. & in l. ſi diuortio, numero 11. eod. titulo, Ruin. conſilio 190. numero 3. libro primo, & conſil. 179. numero tertio, eod. volum. Bertrand. conſilio 174. numero tertio, libro primo, in ſecunda parte, & conſilio 163. poſt num. 1. libro ſecundo, in ſecunda parte, & conſilio 208. numero 5. libro tertio, in ſecunda parte, Rubeus conſilio 25. numero quinto, & conſilio 54. numero tertio, Paris. conſilio 86. numero 14. libro tertio, Ripa lib. tertio, reſponſ. cap. quarto. numero 6. & cap. ſexto, per totum, & cap. 17. numero 1. Alciat. in dicto cap. cum contingat, numero 196. & in l. probrum, in verbo, Non natura, ff. de verborum ſignif. Bellon. conſilio quarto, num. 2. in fin. & conſil. 87. num. 3. Crauetta conſilio 81. poſt num. 1. verſic. Sed præmiſſis, & conſilio 229. poſt num. quarto, verſiculo, Quæ concluſio, & conſil. 245. poſt num. 12. verſic. Nec dicatur, Socin. Iun. conſilio 47. numero 15. libro tertio, Ducñas regula 219. in ſecunda ampliatione verſic. Secus tamen, Alba conſilio quarto, numero duodecimo, Didacus in Rubrica de teſtam. in ſecunda parte, numero 10. & ab hac opinione, tanquam apud Doctores noſtri temporis

poris indubitabili, non eſſet iudicando, aut conſulendo recedēdum, Poteſt enim hoc caſu iuramentum ipſum obſeruari ſine interitu ſalutis æternæ, ideo ſeruandum eſt, cum non ſit præſtitum ſuper promiſſione, quæ dici poſſit eſſe contra bonos mores, Faciunt quæ dixi ſupra quęſt. proxima, verſ. Sed quæro.

Hæc tamen concluſio, quæ habet, ꝙ donatio inter virum, & vxorem confirmatur iuramento, intelligenda eſt, vt procedat in vera donatione, nam ſi eſſet donatio ſimulata, vel præſumpta, puta quæ reſultat ex confeſſione dotis receptæ, in caſibus in quibus præſumitur facta animo donandi, talis donatio non confirmatur iuramento, ita dixit Cyn. in l. 1. in fi. C. de ſacroſ. eccleſ. & eſt communis opinio. vt ait Socin. conſil. 61. columna tertia, libro primo, prout illum refert, & ſequitur Didacus, lib. 1. reſolut. c. 7. num. 5. Curt. Iun conſ. 95. num. 4. Gratus conſ. 55. nu. 40. lib. 1. Cum enim inter cetera, iuramentum, ad hoc vt valeat, debeat habere comitem veritatem, præſuppoſita ſimulatione contractus, nihil poteſt operari. Bene verum eſt, quòd huiuſmodi donatio ſimulata, & præſumpta confirmatur morte mariti, vt dixi infra, verſ. Sciss autem, & in hoc propoſito, quando confeſſio dotis receptæ cenſeatur facta animo donandi, videnda ſunt ea quæ dixi infra, §. Dos.

Sed pone, quòd maritus ignobilis, aut ſenex, ducat puellam, vel nobilē, in vxorem, nunquid ipſe poterit in compenſationem ſuæ ignobilitatis, vel ſenectutis aliquid illi donare? Reſpond. quòd ſic, & talis donatio valebit, ita videtur ſenſiſſe gl. vnica, in l. ſi voluntate. C. de dotis promiſſ. & eſt communis opin. vt atteſtatur Bald. nouel. de dote, in decima parte, num. 8. & ſeq. Iaſ. in l. ſi diuortio. ff. de verb. oblig. prout illum refert Paris. cōſ. 86. num. 18. lib. 3. licet ego non reperiam Iaſ. ibi id atteſtantem, Tiraquell. de nobilitate, cap. 18. numero 19. & dicit Bart. in d. l. ſi voluntate in fin. quòd ita obſeruat conſuetudo, prout illum refert Iaſ. in d. l. ſi diuortio, poſt num. 13. quamuis Bart. in libro meo hoc non dicat, & hæc concluſio, licet in puncto iuris non tranſeat ſine magna difficultate, eſſet tamen tenenda propter auctoritatem Doctorum, & communem obſeruantiam, Item quia eſt fauorabilis mulieribus, quibus in dubio ſemper fauendum eſt in rebus honeſtis, & re uera non poteſt negari, quin hæc donatio aliquo modo dicatur remuneratoria, Illam tamen ego intelligo, vt procedat in ipſo actu dotis conſtituendæ, ſed ſi fieret poſt conſtitutam dotem, crederem de illa eſſe iudicandum, prout de ceteris donationibus ſimplicibus, quas mariti faciunt vxoribus, aliàs puellæ, & iuuenes, quæ maritos habent ſenes, facile ab illis huiuſmodi donationes extorquerent ad earum libitum, ſolent enim viri, qui ſunt ad venerem minus validi, nihil non concedere vxoribus ſuis, vt quod ex vna parte deficit, ex alia ſuppleatur.

Scias autem, quòd hæc concluſio, quæ habet, quòd donatio inter virum, & vxorem non valet, declaranda eſt vt procedat quantum ad hoc, vt ab initio ſuſtineatur, ita quòd reuocari non poſſit, ceterū ſi poſt factam donationem maritus voluntatem non mutauerit. eo caſu donatio ipſa morte mariti confirmatur, l. donationes quas parentes. C. de donatio. inter virum, & vxorem, & ſuſtinetur in vim relicti, potius quàm in vim contractus, & ideo de illa detrahitur falcidia, ſicut de legatis, &c. Sed hoc intellige, vt procedat, dummodo ante mortem mariti interuenerit traditio vera, vel ficta, & ſic aliquid, ꝙ fungatur vice traditionis, aliàs vero ſi interueniſſent ſola promiſſio, non confirmaretur morte. Ita dicit Bart. in l. Papin. ff. de donat. inter virum, & vxorem, & ita tenent communiter Doctores, vt ait Cæpolla conſil. ciuili octauo, numero 3. Dicit etiam Corn. conſilio 124. in litera B, lib. quarto, quòd in hoc Doctores omnes concordant. Hanc etiam dicit eſſe communem Paul. de Caſt. conſilio 138. numero primo, libro primo, vbi atteſtatur, quòd ita Doctores communiter tenent, quem refert Didacus in d. rubr. de teſtam. in tertia parte, numero tertio. Paris conſilio 128. numero 8. libro 1.

Et in hoc propoſito, quando ſcilicet aliquid dicatur fungi vice traditionis, duo poſſunt exempla adduci. Primum, quando in donatione eſt appoſitum conſtitutum, illud enim habet vim fictæ traditionis, vt dixi infra lib. ſeptimo, & ideo operatur, quòd donatio ipſa morte donantis confirmetur, & hæc concluſio communiter approbatur, vt dicit Socin. in l. prima, §. ſi vir, col. tertia verſ. Quarta, & vltima, ff. de acquir. poſſ. & dicit Cępolla in dicto conſil. octauo, num. 4. q̃ ita tenent communiter Doctores. Hanc etiam dicit eſſe communem. Paris in d. conſil. 128. nu. 19. Secundum exemplum poni poteſt, quando non eſt vera donatio, ſed præſumpta, ſeu ſimulata, puta quia maritus conſtante matrimonio confeſſus fuerit ſe recepiſſe dotem, nam huiuſmodi cōfeſſio præſumitur facta animo donandi, vt dixi in d. §. dos. Et confirmatur morte mariti, ex quo ipſa confeſſio receptionis habet vim fictæ traditionis, ita dixit mirabiliter gloſ. in l. quod de ſuo in gl. fin. C. de dote cau. non numera. quam dicit eſſe communiter approbatam Soc. conſil. 79. poſt num. 1. lib. 4. Hanc etiam dicit eſſe communē Bald. nouell. de dote in decima parte, nu. 7. Socin. in l. prima, numero 7. ff. ſoluto matrim. quem refert Didacus libro primo reſolut. c. 7. poſt numero 4. verſic. Quòd ſi confeſſio, Quæ omnia nota, quia ſæpe contingunt in practica.

Sed quæro, nunquid hæc confirmatio, quæ ſit per mortē mariti, operetur, q̃ donatio ipſa cenſeatur facta tempore mortis ipſius mariti, an autem retrotrahatur etiam ad tēpus factę donationis? Reſpon. q̃ reſpectu dominij non retrotrahitur ad tempus factæ donationis, ſed bene trahitur retro reſpectu fructuum perceptorum, ita dicit gloſ. in l. talis ſcriptura in gloſ. fin. ff. de legat. primo, & hæc opin. communiter tenetur, vt dicit Paul. de Caſtro in d. l. talis ſcriptura, num. 4. & ſeq. Alex. in d. l. talis ſcriptura, num. 8. Hanc etiam opi. dicit eſſe communem Crottus in repet. l. ſi is qui pro emptore, num. 15. ff. de vſucapio. vbi ſubtiliter examinat hunc articulum Didacus in rubrica de teſtamen. in tertia parte, num. 5.

Quæro etiam, nunquid huiuſmodi donatio confirmetur morte mariti, etiam ſi excedat ſummam quingentorum ſolidorum, dato quòd non ſit inſinuata? dixi infra quæſt. 17. verſic. Sed quæro.

QVAEST. X.

SVMMARIVM.

EA quæ ſocer, vel maritus mittunt ſponſæ, an cenſeantur donata.

Et quid in his quæ ei donantur à conſanguineis, vel affinibus, verſic. Sed nunquid.

Et quid de annulis, iocalibus, & veſtibus, quas mariti faciunt vxoribus, verſic. Succeſſiue quæro.

CIRCA hanc materiam donationis inter virum, & vxorem, occurrit alia quæſtio quotidiana, nunquid ſi maritus, aut eius pater mittant aliquid ſpōſæ, prout quotidie fieri videmus, præſumatur illud ipſi ſponſæ donatum? Reſp. Aut expreſſe dictum eſt, quòd donatur, & tunc vtique cenſetur donatum. Aut ſimpliciter miſſum eſt nulla facta mentio ne donationis, & tunc in dubio cenſetur traditum cauſa ornamenti, non autem animo donandi, ita diſtinguit Ang. conſ. ſuo incip. Nicoletus de Tartagnis quod eſt ſub num. 251. in conſilijs compilatis, & correctis per D. Nicolaum Gambarutum auum meum maternum, de qua compilatione mentionem facit, & ipſum appellat præſtantiſſimum doctorem, Dominus Paulus de Montepico in repet. l. Titia. ff. de legat. ſecundo, poſt numero 56. in conſilijs autem Ang. ſecundum impreſſionem quam ego habeo, illud conſilium eſt ſub numero 339. Hæc autem diſtinctio Angel. eſt per doctores approbata, vt dicit Cagnol. in l. contractus, numero 35. ff. de reg. iur. ita etiam tenere communiter Doctores atteſtatur Corn. conſilio 65. in litera A, lib. 3. & dicit Alex. conſilio 155. numero

ro 10.lib.7. quòd ita magis communiter concluditur.

Sed nunquid ea, quæ donantur ſponſis à conſanguineis, vel affinibus, cenſentur donata contemplatione mariti, an autem contemplatione vxoris? Reſpond. Aut ſunt donata à conſanguineis ex parte viri, & cenſentur donata contemplatione viri, aut ſunt donata à conſanguineis vxoris, & cenſentur donata contemplatione vxoris, ita diſtinguit Bar. in l. ſed ſi plures, §. in arrogato, num. 4. ff. de vulga. & ita magis communiter tenetur, vt dicit Iaſ. in l. vt liberis, num. 17. C. de collatio. Hanc etiam ſententiam dicit eſſe magis communiter receptam Cagnol. in d. l. contractus, num. 38.

Succeſſiue quæro, quid de annullis, iocalibus, & veſtibus, quas maritus facit vxori, núnquid cenſeantur donatæ vxori, an autem illi conceſſæ ad vſum, & ornamentum tantum? Reſpon. Aut iſtæ veſtes, ſiue iocalia, ſunt vilia, & ad quotidianum vſum, & cenſentur donata, & ſic fiunt propriæ vxoris. Aut vero ſunt precioſa, & non cenſentur donata, ſed conceſſa ad vſum tantum, ita tenet Bart. in l. in his rebus, quæ eſt lex penultima, §. primo, nu. 2. ff. ſolut. matr. & eſt cõmunis opi. vt dicit Corn. conſil. 81. in litera L, libro 1. Bertrand. conſil. 24. ante num. 8. lib. primo in ſecunda parte, & conſil. 208. num. 2, libro ſecundo in ſecunda parte. Socin. Iun. conſil. 134. num. 40. lib. 1. & quòd veſtes precioſæ, & alia ornamenta feſtiua tradita vxori, vel ſponſæ per ſponſum, vel maritum, non cenſeantur donata, eſt communis ferè omnium ſententia, vt dicit Corn. conſilio 114. in litera G, lib. 4. Videmus enim, quòd mariti illas fieri faciunt potius honoris ſui cauſa, vt ſcilicet vxores ornatiores conſpiciantur, quàm in gratiam, ſiue beneficium ipſarum vxorum, & ab hac opin. nullo modo eſſet in practica recedendum, & multo magis hoc tempore, quo infelices mariti obſequentes ambitioni vxorum, plus expendunt in earum ornamentis, quàm recipiant pro earum dote, Mortuo igitur marito, ſi inter vxorem, & inter hæredes mariti ſit controuerſia de veſtibus, dic, ꝙ aut conſtat, ꝙ maritus eas voluit cõcedere ad vſum vxoris tantum, & ſunt hęredum viri, Aut conſtat, ꝙ voluit donare, & ſunt vxoris, quia talis donatio fuit ipſius mariti morte confirmata, Aut vero ſumus in dubio, & tunc veſtes neceſſariæ ad vſum remanent mulieri, aliæ vero remanent hęredibus viri, & hęc eſt communis concluſio, vt dicit Alex. in l. ſi is qui quadringenta. §. dos legata, num. 2. ff. ad legem falcid. à qua conſulendo, aut iudicando recedi non ſolet.

QVAEST. XI.

SVMMARIVM.

Donatio propter nuptias, an hodie ſit in vſu.

Et an cenſeatur ipſo iure conſtituta, an autem agendum ſit, vt conſtituatur, verſic. Sed quæro.

POSTQVAM hoc loco de donationibus inter virum & vxorem tractari cęptum eſt, non impertinens erit aliquid de donationibus propter nuptias breuiter attingere.

Scias ergo, ꝙ de iure communi, dos data donationem propter nuptias meretur, & ſic maritus cogitur dare tantum vxori ex cauſa donationis propter nuptias, quã tum ipſe ex cauſa dotis ab vxore recepit, & hoc ex diſpoſitione auct. dos data. C. de donatio. propter nupt. Diſpoſitio tamen illius auct. ſcilicet, ꝙ fiat contra dos ſiue donatiő propter nuptias vxori, hodie nõ eſt in vſu, vt atteſtatur gl. in auctẽ. æqualitas in gl. fi. C. de pact. conuentis, quam refert Pariſ. conſil. 95. numero 35. lib. 2. & Canar. de inſinuatio. in ſecunda parte in 6. q. Bald. in d. auct. dos data, num. 2. in fi. Alba conſil. 22. num. 8.

Sed quæro, retenta diſpoſitione iuris communis nunquid huiuſmodi donatio propter nuptias cenſeatur eſſe ipſo iure conſtituta, an autem vxor teneatur agere, quòd conſtituatur? Reſpon. Azo, quem refert gloſ. in d. auctẽ. dos

dos data in gl.1.in fi. tenuit,quod huiuſmodi donatio cenſeatur ipſo iure conſtituta, æquiualens doti. Et dicit Apoſtill. ad Bald. in ead. auctẽ. ſub numero 3. quòd iſta videtur eſſe communis opin. Sed certe ego credo,quòd hęc opin. Azo. non ſit communis, nec vera, quinimò ſi donatio propter nuptias non fuit petita conſtitui conſtante matrimonio,non poteſt poſtea ſoluto matrimonio peti,& ita tenet gl.in d.auctẽ.dos data, in verbo, Exactio, quam dicit eſſe communiter approbatam Affl.deciſ.242.num.1. Grammat. deciſ.97.num.4. Bene poteſt peti,ꝙ conſtituatur conſtante matrimonio,licet tempore datæ dotis, vel promiſſæ, non fuerit petita,neque conſtituta, & ita communiter ſeruatur, vt dicit Alb. in d.auct. dos data.

QVAEST. XII.

SVMMARIVM.

Donatio facta abſenti non valet, niſi nuncius,vel epiſtola interueniat.

Et an requiratur, quòd talis nuncius ſit ad id ſpecialiter deſtinatus, verſic. Scias tamen.

Et quid ſi donatarius apprehenderit poſſeſsionem rei donatæ, verſ. Sed pone.

Et quid ſi facta ſit præſenti, & tacenti, verſic. Sed quid ſi donatio Remiſsiue.

Et quid ſi facta ſit abſenti,coràm quinque teſtibus,an ſuſtineatur in vim fideicommiſſi, verſic. Quæro etiam Remiſsiue.

Et an donatio ad pias cauſas facta abſenti valeat,verſic. Item quæro.

PRAECEDENTIBVS quæſtionibus viſum eſt, quæ perſonæ donare poſſint, vel non, Nunc vidẽdum eſt, quæ in ipſa donatione requirantur, & in hoc ſcire debes, ꝙ donatio debet fieri præſenti, aliàs ſi fiat abſenti, non valet, tex. eſt in l. abſenti. ff.de don. & ita volunt Doctores communiter omnes, vt dicit Corn. conſil.73. in litera C, lib.3. Hanc etiam dicit eſſe communem Paris. conſ.88. num.15. lib.3. Intellige niſi interueniat nuncius,vel epiſtola, nam nuncio, vel epiſtola interueniente poteſt donatio fieri abſenti, ita colligi videtur ex gloſ.in l.nec ambigi in gl.1. C.de donatio. & eſt communis opin. vt dicit Card. cõſ.254.col.3. prout illum refert Capic. deciſ.180.num.8. licet ego illum non inuenerim.

Scias tamen,quòd ad hoc vt valeat donatio facta abſenti cum interuentu nuncij, requiritur, quòd talis nuncius ſit ad hoc ſpecialiter à donante deſtinatus,aliàs non perficitur donatio, neque ſufficeret, quòd aliquis motu proprio illam donatario notificaret,Ita tenet gl. ſupra allegata in d.l.nec ambigi, quam ſequitur communis Doctorum ſententia,vt ait Rom. conſ.295.num.1.& ſeq.quem refert Cor. conſil.254. in litera A, lib.3. quem forte voluit allegare Capic. vbi ſupra, Et dicit Marſ. in l. ſi quis ne q. num. 69. ff. de q. quòd illam gloſ. ſequuntur communiter Doctores, Hanc etiam eſſe communem concluſionem atteſtatur Guido Papæ deciſ.222. num.2.

Sed pone, quòd non ſolum donatio abſenti facta ſit verbotenus,ſed etiã poſtea ipſe donatarius acquiſiuerit poſſeſſionem rei donatæ, nunquid valebit donatio? Reſpond. quòd adhuc non dicitur perfectus contractus donationis quoad acquiſitionem dominij,niſi nuncius, vel epiſtola interueniat, & hæc videtur eſſe communior opinio, vt dicit Capic. in allegata deciſ.180.poſt num.9 Cum enim donatio non poſſit perfici niſi interueniente pacto, & ſic conſenſu vtriuſque, ſcilicet tam donantis,quã donatarij,nõ pòt dici inter abſentes conſenſus efficax interueniſſe,niſi vel nuncius, vel epiſtola intercedat, vt ſupra dictum eſt.

Sed quid ſi donatio facta ſit præſenti, ſed tacenti? dixi infra quæſt.14. verſ. Sed pone.

Quæro etiam,quid ſi donatio facta ſit abſenti coràm quinque teſtibus, an ſuſtineatur in vim fideicommiſſi? dixi ſupra q.5.verſ. Sed pone.

Item

Item quæro, nunquid hæc concluſio, quæ habet, ꝙ donatio facta abſenti non valet, habeat locum etiam in donatione, quæ fit eccleſiæ, vel piæ cauſæ, vel pauperibus abſentibus? Reſpon. quòd ſic & ideo ſi aliquis pro ipſis non acceptet, donatio nihil valet, ita dicit gloſ. in l. illud in verbo, Alia cauſa. C. de ſacroſan. eccl. quam communiter approbant Doctores, vt ait Ruin. conſil. 13. nu. 10. lib. 4. & conſil. 37. nu. 14. eo. vol. Quod nota, quia de facili quis reſponderet contrarium.

QVAEST. XIII.

SVMMARIVM.

Donatio facta abſenti, notario ſtipulante, an valeat.

Et an poſſit reuocari, priuſquam ab illo abſente acceptata ſit, verſiculo, Primo ergo caſu.

Et an poſſit reuocari ante acceptationem, verſic. Aut ergo donator.

Et quid ſi donatarius deceſſit ante ratificationem, verſic. Tertius eſt caſus.

Et quid ſi donatio facta ſit præſenti, cum pacto, quòd transferatur in aliquem tertium, qui ſit abſens, verſic. Secundus eſt articulus.

Et an hæres donatoris poſſit tale pactum reuocare, verſic. Sed pone.

Dictvm eſt in præcedenti quæſtione, quòd donatio facta abſenti non valet, Pone, quòd aliquis donet abſenti, cum interuentu notarij, qui pro ipſo abſente ſtipulatus fuerit, & acceptauerit, nunquid donatio valebit? Reſpond. iſta eſt ardua q̃ſtio & in qua magna eſt cõfuſio inter ſcribentes, propterea pro faciliori intelligentia ſcire debes quòd dupliciter poteſt conſiderari donatio collata in abſentem. Primo, quando ego dono aliquam rem Titio abſenti. Secundo, quando ego dono aliquam rem Titio præſenti, hac conditione adiecta, vt aliquo caſu adueniente res perueniat ad Caium abſentem. Certum eſt enim in iure, quòd licet regulariter alter alteri ſtipulari non poſſit, poteſt tamen donator in donatione apponere legẽ rei ſuæ, vt aliquo caſu adueniẽte perueniat in tertium, l. in traditione cum ibi nota. ff. de pact. & ex huiuſmodi pacto, ſeu ſtipulatione acquirit illi tertio actio vtilis ſine ceſſione, l. quoties, C. de donatio. quæ ſub mo. & ita tenet Bart. in l. ſtipulatio iſta. §. ſi ſtipulet, num. 3. in fi. ff. de verb. oblig. quem ſequuntur communiter Doctores, vt dicit Soc. conſil. 115. num. 1. lib. 4. & licet text. in d. l. quoties, loquatur quando appoſitum eſt pactum, vt aliquid ex re donata pręſtetur, tamen intelligendus eſt etiam, vt procedat, quando donatur ſpecies, & apponitur pactum de danda pecunia, & hæc opin. eſt communis, & tenenda, vt ait Soc. conſil. 236. num. 1. lib. 2.

Primo ergo caſu, quando aliquis donat Titio abſenti, medio notarij ſtipulantis & acceptantis, non videtur dubitandum, quin donatio ipſa valeat, & quæratur actio ſine ceſſione, poteſt enim notarius alteri ſtipulari, &c. vt late dixi infra hoc eod. lib. §. ſtipulatio. Et ita hanc concluſionem eſſe in iure receptiſſimam atteſtatur Soc. Iun. conſil. 67. num. 4. lib. 3. Sed difficultas eſt, nunquid antequam Titius ratificet, vel acceptet, ipſa donatio dicatur perfecta, ita quòd ab ipſo donante non poſſit poſtea reuocari? Reſpon. aut donator ante acceptationem vel ratificationem donatarij, ſimpliciter donationem ipſam reuocauit, & reperio, ꝙ Paul. de Caſtro in vulgato ſuo conſ. 195. poſt num. 3. verſic. Sola vero reuocatio, lib. 2. tenet, quòd talis ſimplex reuocatio facta per donantem, non impedit, quominus ſubſequi poſſit ratificatio per donatarium, & ſic donatio ipſa perfici, tali reuocatione non attenta, licet à multis illa deciſio Pauli de Caſtro in contrarium allegetur, & in hoc credo, quòd opin. Paul. de Caſtro ſit vera, & communis, quamuis plerique atteſtentur communem opin. eſſe in cõtrarium, ſcilicet quòd imò poteſt ante ratificationem donatarij per donantem reuocari, & in ſpecie Cagnola in l. quo tutela. §. nec paciſcendo in fin. ff. de

reg.iur.quem refert Tiraquel.de conſtituto,in 30.limitat.num.9.Alba conſ.36.numero 1.Quinimò Alc.in cap.cum contingat,num.324.& ſeq.vſque ad numero 331.tenet, ꝙ talis donatio ante ratificationem non valeat, & ꝙ ſi donatarius ante ratificationem moriatur, non poſſint eius hęredes illam ratificare,& dicit,quòd eſt magis communis opin. Et idem tenet in l.ſecũda,§.ex his,nu.3.ff.de verb. obl. ſubdens, quòd ſecundum hanc opinionem pluries conſuluit, & oſtendit illam eſſe communem,&de iure veram,Sed certe,vt dixi,contraria opin. eſt magis communis,ſcilicet quod non poſſit reuocari, prout illam eſſe magis communem atteſtatur Gozad.conſil.87.circa fi.& ex infra dicendis magis apparebit.

Aut vero, donator non tantum ſimpliciter donationem ipſam adhuc non acceptatam reuocauit, ſed etiam rem donatã in alium cum effectu tranſtulit,&tũc multi adhuc allegant Paul.de Caſtro in alleg. conſ. tenere,ꝙ prima donatio per ſecundã reuocari poſſit.Tamen ni fallor,Paul. de Caſtro,loquitur in alijs terminis, prout infra dicam. Bene verum eſt,quòd ex eius verbis colligitur, quòd ipſe fuit in hac ſententia,dum ait, ꝙ ſuperueniens ratificatio, ſeu acceptatio, non præiudicat ijs, quibus medio tempore fuit ius quæſitum,&ſecundum hanc opinionem,ꝙ ſecunda donatio præiudicet primæ non ratificatæ,conſuluit Dec. conſ. 226. & eam dicit eſſe communem Cagnola in l. fin. num.272.C.de pact. Contrariam tamen ſententiam,ſcilicet, ꝙ imò per huiuſmodi donationem,intercedente ſtipulatione notarij, abſenti factam, ſit quæſitum ius donatario irreuocabiliter,etiam ante ratificationem,ita ꝙ non poſſit deinde donator rem ipſam in alium transferre, tenuit Soc.Iun.conſ.118. poſt nu.12. verſ. Non obſtat tertia,lib.2. vbi dicit,ꝙ licet ſit magna auctoritas Pauli de Caſt.& Decij, tamen in hoc eorum opin. non videtur tenenda, & de eis dici poſſet illud, quandoque bonus dormitat Homerus,& ibidem poſt num. 16. dicit, quòd contra eos eſt communis opin. quem refert Didacus in Rubrica de teſtamen. in tertia parte, poſt num. 13. licet non ſatis perfecte iudicio meo. Hanc etiam opin. ſentit eſſe magis communem.Socin.Iunior. conſil. 121. num. 8. & ſeq. lib. 3. Et dicit Apoſtil. ad Dec. in l. contractus, ſub nu. 22.ff.de reg.iur.quòd hæc opinio. de iure erat verior,&communis,licet Apoſtil.ad Alex.conſ.31.ſub num.16.libro 6. dicat, quòd hodie opin.Decij eſt crebrior,& regia conſtitutione in regno Franciæ confirmata,quem refert Tiraquell. de conſtituto in 30.limit.num.9.Ego vero in hoc ſecundo caſu conſiderabam,ꝙ aut præfatus donatarius ante ſecundam donationem adeptus erat poſſeſſionem rei donatę,&tunc,cum adipiſcendo poſſeſſionem videatur ratam habuiſſe donationem, nõ eſt dubitandum quin prima donatio præualeat ſecundæ,Omnes enim conueniũt, quòd in iſtis terminis, etiam tacita duntaxat ratificatio ſufficiat,ad hoc vt donatio irreuocabiliter perficiatur, Aut vero primo donatario non fuit tradita poſſeſſio, ſed ſecundo,& tunc puto,quòd res careat omni difficultate, nam etiam ſi prima donatio fuiſſet facta præſenti,& acceptanti, adhuc eſſet præferendus ſecundus donatarius,cui fuiſſet tradita res, ſecundum regulam l.quoties.C.de rei vendicatio.Aut non fuit tradita res primo, neque ſecundo donatario, & tunc in pari cauſa cenſerem primum eſſe præferendum, etiam ſi ſecundus prius acceptaſſet, licet hoc non tranſeat ſine ſcrupulo,etiam præſuppoſita pro vera illa opin. quòd ſimplex reuocatio donatoris nõ ſufficiat, quam etiam tenuit Paul.de Caſtro in alleg.conſ.vt ſupra dixi, & re vera hic paſſus eſt valde dubius, & periculoſus.

Tertius eſt caſus, quando donator donationem non reuocauit, neque rem in alium trãſtulit, ſed antequam donatarius acceptaret,vel ratificaret, deceſſit, & hoc caſu conſuluit Paul.de Caſt.(ſi bene aduertatur) quòd hæredes donatarij non poſſunt ratificare huiuſmodi donationẽ in præiudicium hæredum donantis(quia in caſu ſuo etiam donator erat mortuus) quibus (vt ipſe dicit) iam erat ius quæſitum, eo quia per mortem donatoris erat in eos tranſlatum dominium ipſorum

rum bonorum, ſed certe licet magna ſit auctoritas Pauli de Caſtro, illa ſua opin. mihi nunquam placuit, ex ea enim ſequi tur vnum, quod regulariter eſt maxime abſurdum, ſcilicet, quòd hæres, qui repræſentat perſonam defuncti, poſſit eius facto contrauenire. Præterea, ſi (vt ipſemet Paul. ibidem tenuit) ipſe donator viuens non potuiſſet ſola reuocatione impedire ratificationē donatarij, vt dixi ſupra verſiculo, Primo ergo caſu, quāto minus dicendum eſt, quòd potuerit illam impedire ſola morte, quæ in hoc caſu non infert expreſſam, neque tacitam translationem, nam acquiſitio quæ fit per hæredem, non dicitur proprie fieri per viam alienationis à defuncto, ſaltem reſpectu alicuius rei particularis, cum ſit alienatio neceſſaria legalis, ex qua non poteſt in propoſito inferri aliqua reuocatæ voluntatis declaratio, & ſi caſus contingeret, credo, quòd non erraret iudex, qui contra opin. Pauli de Caſtro, ſententiam in hoc caſu proferret, quæ etiam expreſſe conuincitur ex traditis per Doctores, quos allegaui infra, verſic. Sed pone.

Secundus eſt articulus, quando quis donat alicui præſenti, cum pacto, ꝙ aliquo caſu adueniente, res perueniat in aliquem tertium abſentem, & hoc caſu non eſt pariter dubitandum, quin talis conuentio valeat, & illi abſenti quæratur actio ſine ceſſione, ſiue notarius, ſiue etiā ipſemet donator ſtipulatus fuerit pro ipſo tertio abſente, vt dixi ſupra in princip. quęſt. Pariter etiam non eſt dubitandum, quin ſecuta ratificatione illius tertij, ſit perfecta donatio, ita ꝙ irreuocabiliter ſit ipſi abſenti ius quæſitum. Difficultas eſt, nunquid poſſit donator poſtea huiuſmodi pactum reuocare, antequam fuerit ab ipſo tertio abſente acceptatum. Dic ergo quòd ſi quidem notarius pro abſente acceptauit, nō poteſt amplius illud pactum reuocari in præiudicium abſentis, cui mediante ſtipulatione notarij fuit ius quæſitum, etiam ſi donator, & donatarius concorditer vellent illud reuocare, & in hoc omnes concordant, vt dicit Socin. Iun. in d. conſil. 118. num. 13. lib. 2. Hanc etiam opin. communem eſſe atteſtatur Didacus libro 1. reſolut. cap. 14. numero 11. Sed quid ſi nullus pro ipſo abſente acceptauit, nunquid poterit reuocari? Reſpō. Bart. in l. qui Romæ, §. Flauius, nu. 1. ff. de verb. obligat. tenuit, quòd poſſit donator tale pactum remittere in præiudicium ipſius abſentis, & opin. Bartol. dicit eſſe communem Soc. in d. §. Flauius, numero ſexto & conſilio 115. numero 12. libro quarto. Iáſ. in d. §. Flauius, numero 14. & in l. ſecunda, numero 66. C. de iure emphiteot. quem refert Cagnol. in l. id, quod noſtrum, numero 12. ff. de reg. iur. Ruin. conſil. 182. poſt num. 21. verſ. Nec obſtat, libro primo. Exea in Rub. de pactis, numero 143. Et dicit Didacus in dicto cap. 14. numero 17. quòd communiter Doctores ſequuntur Bartol. Idem dicit Gratus, conſilio 25. poſt numero 39. verſic. Non obſt. libro primo. Contrariam autem ſententiam, ſcilicet, ꝙ imò non poſſit hoc caſu tale pactum in præiudicium ipſius tertij abſentis, etiam ante eius acceptationem remitti, dicit eſſe communem Guliel. de Benedict. in repet. cap. Raynucius, in verbo, Si abſque liberis, il ſecundo, num. 23. Roder. Xuarez in repet. l. quoniam in prioribus in declarat. l. regni, q. 8. num. 2 vbi plures enumerat tenentes hanc opin. & dicit, quòd ferè omnis ſchola ſcribentiū tenet contra Bar. Idem etiam dicit Xuarez alleg. 19. Dueñas reg. 216. in fi. & certe non poteſt negari, quin propter varias rationes, & auctoritates Doctorum hincinde, paſſus nō ſit valde arduus, & periculoſus. Ego tamen, ſi caſus contingeret, non auderem conſulendo, aut iudicando recedere ab opin. Bart. quam credo eſſe veriorem, & magis communem, modo tamen res eſſet integra, quia ſcilicet res adhuc tradita non eſſet per donatarium illi tertio, vel etiam nondum eueniſſet caſus, in cuius euentum donatio in illum tertium collata fuerat nam ijs caſibus crederem non poſſe reuocari, prout etiam fatentur omnes, teſte Didaco in d. cap. 14. poſt nu. 13. verſ. Principaliter & quinto, in quo capitulo ipſe Didacus multum eleganter tractat hanc materiam.

Sed pone, quòd donator ipſe dum viueret

viueret hoc pactum in fauorem tertij ab ſentis appoſitum non reuocauerit, nunquid eo mortuo poterit ipſius heres illud reuocare? Reſpon. ꝙ non,& eſt communis opin.vt atteſtatur Soc.in d. §. flauius, nu. 19. Exea in d.rubrica de pactis, num. 174. Didac.in d.c.14.num.17. Videtur.n. quodammodo donatio ipſa confirmata morte donantis,ita vt res non poſſit amplius dici integra, & conſequenter non poſſit donatio reuocari.

QVAEST. XIIII.

SVMMARIVM.

Donatio hodie etiam nudo pacto perficitur.
Et quid in donatione cauſa mortis, verſic. Et hæc quidem.
Et quid in donatione remuneratoria, verſ. Quæro an diſpoſitio.
Et quid in donatione præſumpta, verſic. Item quæro.
Et quid ſi donatio facta ſit præſenti, & tacenti, verſic. Sed pone.
Et quid in pacto, ſiue promiſſione de donando, verſic. Diſpoſitio d. legis.

De iure digeſtorum in donatione requirebatur, ꝙ interueniret ſtipulatio,vel traditio, hodie vero ex diſpoſitione.l. ſi quis argentum,§.ſinautem hoc C.de donatio.donatio non requirit ſtipulationem, vel traditionem, ſed nudo pacto perficitur.

Et hęc quidem concluſio de plano procedit in donatione inter viuos, prout loqui videtur tex. in d. l. ſi quis argentum, ſed punctus eſt vtrum habeat locum etiā in donatione cauſa mortis, vt ſcilicet etiam ipſa nudo pacto perficiatur? Reſpon.ꝙ ſic,ita tenet gl. in l. cum pater,§. Meuio. in verbo,Donabat.ff.de legat. ſecundo,quę in hoc eſt communiter approbata, vt dicit Corn. conſ.228. in litera B, lib.3.& conſil.237. in litera C,lib.4. Soc. conſ.125.nu.1.lib.3.Et dicit Ruin. conſ. 54.nu.4.lib.1.ꝙ cum illa gl. concordant communiter Doctores. Hanc etiam opi. dicit eſſe communem Alex.conſ.113.nu. 5.lib.6.& in l.2.nu.7.ff.de legat.primo,& in l.cum ex cauſa,quam legit cum l. cum tempus,nu.2. & poſt nu.4. ff. de re iudic. quem refert Bertrand.conſ.168.nu.5.lib. 3.in ſecunda parte.Iaſ. in §. in perſonam, nu.61.inſt.de actio.Dec.cōſ.245.circa finem,Bertrand.conſ.156.nu.11.& 12.lib. 1.in ſecunda parte,&conſ.207.poſt nu.1. eo.vol.Gomes. in d. §. in perſonam,poſt nu.43. verſ. Item circa illud,quem refert Didac.in Rubr. de teſtam. in tertia parte, num.14. Nulla enim ſubeſt ratio diuerſitatis,cur aliud hoc caſu dici debeat in donatione cauſa mortis,quàm in alijs donationibus ſtatutum ſit.

Quæro,an diſpoſitio d.l. ſi quis argentum habeat locum in donatione remuneratoria? Reſpon. ꝙ non. Ita tenet Bart. in l.iuriſgentium §.quinimò,num.20.ff. de pact.&hanc opinionem dicit eſſe communem Iaſ.in d.§.quinimò,nu.19.&ſeq. Cum enim hæc donatio non poſſit proprie dici liberalitas,vt dixi ſupra q.tertia, non videntur illi conuenire verba d.l. ſi quis argentum, Ego tamen ſi auderem facile inclinarem in contrariam ſententiam, quæ etiam æquior videtur, Magis enim fauendum videretur huic donationi, quæ fouetur præexiſtente cauſa benemeritorum, quàm ſimplici donationi, quæ ſoli liberalitati innititur,in iudicando tamen non recedas à communi, quia lex magis fauet liberalitati.

Item quæro, nunquid diſpoſitio d. l. ſi quis argentum habeat locum in donatione præſumpta? Reſpond. quòd non, ita dicit Bart.in d. §. quinimò,poſt num.20. qui in hoc communiter approbatur, vt ait Alex.in l.ſi aliquam in vltimis verbis. ff. de acquiren. poſſeſſ. Hoc enim caſu, duæ improprietates, ſeu duo ſpecialia concurrerent. Primum,ꝙ præſumeretur donatio vbi non eſſet,ſecundum,ꝙ ex pacto nudo daretur actio. Exemplum autem huius donationis præſumptæ poni poteſt in confeſſione dotis facta conſtante matrimonio,vt dixi infra. §. dos.

Sed pone, ego dono alicui qui eſt præ ſens,

ſens, & tacet, nunquid talis præſentia cum taciturnitate inducit conſenſum, ita quòd cenſeatur inductum pactum, & conſequenter valeat donatio iuxta diſpoſitionem d. l. ſi quis argentum? Reſpon. quòd ſic,& eſt communis opin. vt ait Caguola in l. ſemper qui non prohibet, numero 3. ff. de reg. iur. Exea in Rubrica de pact. numero 98. quem refert Didacus in Rubr. de teſtamen. in tertia parte, poſt num. 13. verſic. Verum ſi donatarius & ſi dicas, ꝙ ſecundum communem concluſionem de qua ſupra, diſpoſitio d. l. ſi quis argentum non habet locum in donatione præſumpta? Reſp. ꝙ hoc caſu non eſt conſenſus præſumptus, nam promiſſio facta præſenti, eſt vere, & propter pactum vt dixi infra hoc eo. lib. §. pactum.

Diſpoſitio d. l. ſi quis argentum proculdubio locum habet in donatione, ſed quid in pacto, ſiue promiſſionem de donando? Reſpon. in hoc articulo doctores ſunt varij, nam aliqui tenuerunt, quòd non, & hanc opin. dixit eſſe communem Alciat. in l. prima in princip. poſt num. 16. ff. de verborum obligatio. Aliqui vero tenuerunt contrarium, ſcilicet, quòd imò etiam ſi non interueniat ſtipulatio, neque traditio, talis promiſſio valet, & obligat promittentem, etiam ſolo pacto nudo interueniente, & hanc opin. dicit eſſe communem Soc. conſ. 102. poſt num. 4. lib. 3. Gomes. in §. in perſonam, num. 39. & ſeq. inſt. de actio. Ripa lib. tertio reſpon. c. 14. num. 1. & ſeq. & hæc opin. tanquam verior, & magis communis mihi magis placet, nam conſiderato effectu, & ſubſtantia verborum, nihil aliud eſt promiſſio donandi, q̃ donatio, & in dubio ſemper inclinare debemus in ſententiam, per quam actus efficax reddatur.

QVAEST. XV.

SVMMARIVM.

Donatio excedens ſummam quingentorum ſolidorum debet inſinuari.
Inſinuatio quid ſit, verſic. Quæro ergo.
Et quando fiat, verſic. Quæro etiam.
Et an requiratur, quòd fiat in loco iudicij, verſic. Vlterius quæro.
Et an in inſinuatione requiratur decretum iudicis, verſic. Item quæro.

SCIENDVM eſt etiam, ꝙ ex diſpoſitione l. ſancimus in princ. C. de donatio. cautum fuit, ꝙ omnes donationes excedentes ſummam trecentorũ ſolidorum deberent inſinuari, ſed deinde ſumma fuit aucta per l. penul. §. fin. C. de donatio. vſque ad ſummam quingentorum ſolidorum. Fac ergo regulam, ꝙ in quacunque donatione excedente ſummã quingentorum ſolidorum, neceſſario requiritur, ꝙ donatio ipſa inſinuetur, aliàs non valet. Iſti autem quingenti ſolidi hodie faciunt ſummam ſeptingentorum ſcutorum iſtius temporis, & ita interpretatur communis opin. vt dicit Bellon. conſil. 74. nu. 22. imò Dueñas in regula. 224. limit. 19. in fin. dicit, ꝙ hodie valet etiam vltra mille aureos. Et in propoſito, quomodo intelligatur ſolidus legalis, dixi infra lib. 7. §. ſolidus. Quod nota, ne forte tibi eueniat, prout illi iudici Montis Pulciani, qui reuocauit quandam donationem factam vltra trecentas libras, quatenus excedebat ſummam vigintiquinq; librarum, de quo mẽtionem facit Io. And. in additio. ad Spec. in ti. de donatio. §. porro in vltima Apoſt. circa fin. vbi refert Roſ. de illo dicẽtẽ, ꝙ nõ erat iuriſta, licet guſtaſſet de brodio iuris. Et quia hoc loco incidit mẽtio inſinuationis, cuius materia multoties contingit in practica, non ſolum propter diſpoſitionem iuris communis, ſed etiam propter ſtatuta, quæ in multis locis diſponunt inſinuationes donationum vel teſtamentorum fieri debere, non impertinens erit aliqua præmittere ad intelligentia terminorum.

Quæro ergo, quid ſit inſinuatio? Reſpond. ꝙ eſt per ſuperiorem auctoritatis præſtatio, & licet hæc non ſit bona, neque congrua diffinitio, neque deſcriptio, tamen conſuetudo videtur hanc deſcriptionẽ admittere, vt dicit Alb. in l. illud, poſt num. 2. C. de ſacroſan. eccl. & in hoc non

infiſto, quia plerunque in huiuſmodi diſfinitionibus tempus conterere, eſt prorſus inutile.

Quæro etiam quomodo fiat inſinuatio, & an poſſit fieri vnico contextu cum ipſa donatione? Reſpon. ꝙ ſic, & ideo practica inſinuationis faciendæ eſt, ꝙ donatio redigatur ad ſcripturam, & poſtea coram iudice publicetur, & regiſtretur apud acta, vel etiam ſufficit, ꝙ donatio ipſa ſcribatur, & publicetur coram, & iudice abſque alia ſcriptura, vel regiſtratione, & ita apud nos ſeruari atteſtatur Io. And. in additio. ad d § porro, ſub nu. 4. in fin. Hanc etiam eſſe communem opi. & ita communiter ſeruari atteſtatur Guido Papæ conſil. 23. nu. 11. Imola in c. cum contingat, num. 9. de iureiuran. quem refert Corn. conſil. 36. in litera A, lib. 3. ita etiam apud nos ſeruari dicit Ant. Canar. de inſinuat. in prima parte, num. 4. & ſeq.

Vlterius quæro, nunquid requiratur, quòd inſinuatio fiat in loco iudicij? Reſpon. quòd non, ſed ſufficit, quòd fiat coram iudice, etiam alibi, quam in loco iudicij, & ita communiter obſeruatur, vt dicit Io. And. in additio. ſupra allegata. Imo. in d. c. cum contingat, poſt num. 93. Eſt enim hic actus, qui non requirit plenam cauſæ cognitionem, prætereaque eſt actus voluntariæ iuriſdictionis, vt tenent doctores, teſte Canar. de inſinuatio. in prima parte, num. 14. merito poteſt vbique exerceri, intellige modo ſit locus honeſtus, & carens ſuſpicione.

Item quæro, an in inſinuatione requiratur decretum iudicis? Reſpon. ꝙ nõ, ita tenet Bar. in l. modeſtinus, poſt num. 3. ff. de donatio. & eſt communis opi. vt dicit Corn. in d. conſil. 36. in litera B, lib. 3. Cum enim donatio ipſa dependeat ex ſola donantis voluntate, non eſt opus neq; cauſæ cognitione, neque decreto, ſed ſola ipſius iudicis præſentia ſufficit.

QVAEST. XVI.

SVMMARIVM.

1 *Inſinuatio an requiratur in donatione tacita, vel præſumpta.*

Et an in pacto gratuito, vel ſimplici liberatione, verſic. Item quæro.

Et an in pacto de non petendo, verſic. Eademq; ratione.

Et quid in ceſſione facta ex cauſa donationis, verſic. Idemq; ſi ſit.

Et quid in donatione reciproca, verſ. Sed nunquid.

Et quid in donatione ob cauſam, verſic. Sed quid dicendum.

HIs ſic præmiſſis, redeo ad concluſionem ſuperius factam, ſcilicet, quòd in quacunque donatione, quæ excedat ſummam quingentorum ſolidorum, requiritur inſinuatio, aliàs nihil valet, & in primis quæro, an hæc concluſio habeat locum etiam in donatione tacita, vel præſumpta? Reſpon. quòd etiam in illa requiritur inſinuatio, ita colligitur ex doctr. Bar. in l. prima, nu. 2. ff. de donatio. quam dicit eſſe communiter approbata Curt. Iun. conſil. 126. circa finem. potuiſſet allegare Bart. hoc clarius dicentem in l. fin. in princ. num. 3. C. de iure dot. vbi infert ad confeſſiones, quas mariti faciunt de dotibus receptis, quæ habent vim donationis tacitæ ſeu præſumptæ, & eſt valde notabilis deciſio, & quæ aliquando mihi magnum honorem fecit in practica.

Item quæro, an etiam in pacto gratuito, ſiue liberatione ſimplici, facta non expreſſa cauſa, requiratur inſinuatio? Reſp. ꝙ ſic, ſi excedit ſummam quingentorum ſolidorum, ita tenet gl. vulgatiſſima in l. ſi quis obligatione, ff. de regul. iur. & eſt communis opin. vt dicit Alex. in l. creditori, num. 4. C. de pact. quem refert Dec. ibi, num. 12. & in d. l. ſi quis obligatione. num. 10. & Soc. in d. l. creditori in ſecundo notab. Calcan. conſil. 25. num. 23. Iaſ. conſil. 199. colum. ſecunda verſic. Sexto, iſtam lib. 2. Curt. Iun. conſilio 47. numero 3. Cagnol. in d. l. ſi quis obligatione, numero 4. quem refert Dueñas regula 224. in prima ampliat. Alciat. in l. dediſſe. ff. de verborum ſignific. qui dicit, ꝙ hoc communiter approbatur. Didac. lib. 2. reſol. cap. 4. numero 8. & quòd

in

in pactis liberatorijs requiratur inſinuatio, dicit communiter teneri Claud. in d. l. creditori, num. 1. Cum enim appareat de animo donandi, ex quo nulla cauſa ſubeſt, idem iudicatur, quod de donatione expreſſa.

Eademque ratione habebit locum concluſio, etiam in pacto de non petendo, nam ſi debitum ſit liquidum, & excedat ſummam quingentorum ſolidorum, erit neceſſaria inſinuatio, & ita magis communiter tenetur, vt dicit Alex. in l. Neſennius, §. fin. in fin. ff. ad legem Falcidiam. Hanc etiam dicit eſſe communem opinio. Ripa in l. ſi vnquam, num. 39.

Idemque ſi ſit facta ceſſio ex cauſa donationis, pariter erit neceſſaria inſinuatio, & hæc eſt communis concluſio, vt ait Curt. Iun. conſil. 126. paulo ante fi. Nam vbi appareat de intentione, non eſt curandum, quomodo verba concepta fuerint, & generaliter, ꝙ remiſſio vel renunciatio, vel indebita ſolutio ſcienter facta, ſit donatio, & inſinuatione indigeat dicit eſſe magis communem opi. Calcan. conſ. 25. poſt num. 23. verſic. Sed poteſt.

Sed nunquid in donatione reciproca, ſeu viciſſitudinaria requiritur inſinuatio? Reſpon. ꝙ non, ita conſuluit Oldrad. conſil. 139. num. 13. & hæc opin. eſt per omnes approbata, vt ait Curt. Iun. conſil. 81. num. 5. Talis enim non dicitur proprie donatio, vt dixi ſupra q. ſecunda verſic. Item quæro.

Sed quid dicendum in donatione ob cauſam? Reſpon. ꝙ in illa non requiritur inſinuatio, præſertim ſi eſt facta animo remunerandi, ita tenet Bar. in l. Aquilius regulus, num. 3. ff. de donatio. qui in hoc communiter approbatur, vt dicit Socin. Iun. conſil. 77. num. 152. lib. 1. Idem etiam dicendum eſt, vbi facta eſſet donatio ob cauſam vel cauſas de futuro, maxime ſi eſſent oneroſæ, & tendentes ad diminutionem patrimonij, vel bonorũ futurorum, ſecundum Bart. in loco præællegato, & eſt communis opi. vt dicit Alex. conſil. 113. num. 31. lib. 6. Huiuſmodi enim donationes, cum aliam habeant cauſam quàm liberalitatis, proprie donationes dici non poſſunt, vt dixi ſupra.

QVAEST. XVII.

SVMMARIVM.

Inſinuatio an requiratur in donatione facta eccleſiæ.

Donatio non inſinuata nunquid annulletur in totum, an autem ſolummodo quatenus excedit ſummam quingentorum ſolidorum, verſic. Sed quæro.

Et an donatio inter virum, & vxorem quatenus non eſt inſinuata confirmetur morte, verſic. Sed hic incidenter.

Et quid ſi in donatione appoſita ſit clauſula, quòd vult cenſeri plures donationes non excedentes ſummam quingentorum ſolidorum, verſic. Sed pone.

Et an poſſit per pactum renunciari inſinuationi, verſiculo, Sed nunquid Remiſſiue.

SVCCESSIVE quæro, nunquid prędicta concluſio, quæ habet inſinuationem requiri in quacunq; donatione excedẽte ſummam quingentorum ſolidorum, habeat locum etiam in donatione facta eccleſiæ, vel piæ cauſæ? Reſpon. quòd non, illa enim valet abſque inſinuatione, & licet per diſpoſitionem l. illud. C. de ſacroſanct. eccl. ſolummodo concederetur donari eccleſiæ ſine inſinuatione, vſque ad ſummam quingentorum ſolidorum, quo tempore non licebat priuatis donare ſine inſinuatione, niſi vſque ad ſummam trecentorum ſolidorum, tamẽ ex quo poſt illam legẽ ſuperuenit diſpoſitio l. pen. C. de donatio. quæ conceſſit etiam priuatis donari ſine inſinuatione vſque ad ſummam quingentorum ſolidorum, pariter etiam extendi debuit priuilegium eccleſiæ vltra illam ſummam, & ſic hodie tenendum eſt, quòd valet donatio facta eccleſiæ vltra quingentos ſolidos, ſine inſinuatione. Ita tenuit Bart. in d. l. illud, nu. 4. & ita communiter teneri atteſtatur Felin. in c. eccleſia S. Mariæ, poſt nu. 81. de conſtit. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Iaſ. cõſ. 169. nu. 8. lib. 3.

Ripa lib.3.Reſp.c.11.nu.10. Petrus Rebuff.de priuilegijs ſcholarium priuil.64. quem refert Dueñas reg. 224. in ſexta limitatione. Cum enim neceſſitas inſinuandi proueniat ex diſpoſitione iuris ciuilis, illa attendi non debet in præiudicium eccleſiæ, vel piæ cauſæ, vt dixi ſupra lib. 1.

Sed quęro,ego feci donationem alicui de ſumma mille aureorum, & non feci illam inſinuari , nunquid donatio vitiabitur in totum, an autem ſolum quatenus excedit ſummam quingentorum ſolidorum? Reſpon. quòd ſolummodo vitiatur,quatenus excedit ſummam quingentorum ſolidorum, tex. eſt in l. ſancimus in prin. C. de donatio.

Sed hic incidenter quæro, Tu ſcis ꝙ donatio inter virum,&vxorem confirmatur morte,vt dixi ſupra q. 9. verſic. Scias autem,ſcis etiam, quòd ſi excedit ſummã quingentorum ſolidorum,ad hoc vt confirmetur morte, requiritur, quòd ſit inſinuata,aliàs vero ſi non ſit inſinuata, non cõfirmatur,vt eſt tex.expreſſus in l. donationes,la prima, C. de donatio. inter vir. & vxor. Nunquid talis donatio excedens quingentos ſolidos,& non inſinuata non confirmabitur in aliquo, & ſic prorſus corruet, an autem ſuſtinebitur vſque ad ſummam quingentorum ſolidorum? Reſpond.Salic. in d.l. donationes,la prima, poſt num.3.tenuit,quòd in nihilo confirmabitur, ex quo hoc caſu eſt defectus in re,& in perſona,in re, quia non fuit inſinuata, in perſona, quia inter coniuges non valet donatio, Tu vero teneas cõtrarium, prout etiam expreſſe ſonant verba d.l. donationes,dum dicit amplioris quãtitatis,&c.& ita illud dictum Salic. eſt magis communiter reprobatum,vt dicit Bellon. conſil.4. poſt num. 11. & hæc etiam opin. eſt æquior.

Sed pone, aliquis fecit donationem, quæ in totum excedebat ſummam quingentorum ſolidorum,ſed in inſtrumento appoſuit clauſulam, quòd volebat cenſeri plures donationes non excedentes pro ſingula ſummam quingentorum ſolidorum,nunquid hæc cautela proderit,ita vt donatio ipſa propter defectũ inſinuationis non vitietur? Reſpon.quòd nihil proderit, tanquam facta in fraudem legis inſinuationem requirentis, & ideo donatio ipſa nihilominus vitiatur ita dicit Bar. in d.l.modeſtinus,num.10.ff.de donatio.cuius opin. communiter approbatur,vt dicit Alex.in l.ſi filiofam. §. fin. poſt num. 25.verſic.Sed certe,Bald.ff.ſol.mat.quem refert Didac.lib.2. reſolur. c.16. poſt nu. 4. Roma. conſil.26. poſt num. 2. vbi dicit, quòd hæc eſt omnium opin. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Socin. conſil.77. poſt num.10. lib. 1. Canar. de inſinua. in ſecunda parte quæſt.25. Aliàs facile poſſet eludi diſpoſitio legis, apponendo in donatione cuiuſuis ſummæ illam clauſulam, quod nullo pacto eſt dicendum.

Sed nunquid poterunt partes renunciare inſinuationi? dixi infra hoc eo. lib. §. renunciatio.

QVAEST. XVIII.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum an ſuppleat defectum inſinuationis.*

Et quid ſi non fuerit renunciatum inſinuationi, verſic. Retenta igitur.

Et quid ſi facienda ſit inſinuatio intra aliquod tempus poſt contractum, verſic. Scias etiam.

QVAERO, nunquid concluſio ſuperius facta, ꝙ, ſcilicet quæcunque donatio excedens ſummam quingẽtorum aureorum debeat inſinuari, aliàs ſit nulla, habeat locum etiam in donatione iurata, & ſic nunquid iuramentum ſuppleat defectum inſinuationis? Reſpond. in hoc articulo magna fuit quandoque controuerſia inter Doctores, adeo vt vix diſcerni poſſet, quæ opinio eſſet magis communis,nam Bald. in d. l. illud,num. 9.C.de ſacroſanct.eccleſ. tenuit,quòd donatio non inſinuata non confirmetur iuramento.Et hanc opin. dixit eſſe commu

nem

nem Barb.conſil.16.col.10.lib.2.& conſil.52.lib.4.& inter conſil.Curtij ſenioris conſil.66.in fi.Idem dixit Calcan.conſil. 19.in fin.vbi etiam refert Proſdocim. idē atteſtantem in c.cum contingat de iureiuran. Contrariam autem ſententiam,ſcilicet,quòd imò confirmetur iuramento, & ſic,quòd iuramentum ſuppleat defectū inſinuationis,tenuit Io. And. in additio. ad Specula.in tit. de inſtrumen. editio.§. porro in vltima apoſtilla,& hæc eſt communis opin.omninm ferè Canon. vt dicit Corn. conſ.221. in litera L, lib. 1. & conſ.186. in litera H, lib. 2. quem refert Rubeus conſ.59.num.2.& Paris . conſil. 33.num.45. lib.3. Soc.conſ.77. circa fin. lib.1.& conſ.80. num.11. eod.vol.quem refert Dec.conſ.536. num.14. Bertrand. conſ.22. num.5.lib.2. in 2.parte,& conſ. 120.num.6.& ſeq.lib.3. in 2.parte,Ruin. conſil.51. num.18. lib.1. Et dicit Corn. conſil.36. in litera E,lib.3. quòd ita ſolet communiter teneri,maxime per Canon. Ita etiam tenere communiter Canon.atteſtatur idem Corn. conſ.69. in litera Y, lib.2. Hanc etiam opin.eſſe magis communem affirmat Claud.in l. nemo poteſt,num.21. ff.de legat. primo,Ioan. de Compe. in d.l.nemo poteſt,quem refert Bertrand. conſilio 30. poſt num.1. lib.3. in ſecunda parte. Iaſ. conſil.51. num.3. lib.1.& conſil.118.num.2.lib.4.& conſilio 169. num.9.eod.volum. quem refert Tiraquel.in repet. l.ſi vnquam in præfat. num.143. C.de reuoc.donatio,Dec.con ſilio 239. poſt num. 3. & conſilio 414. poſt num.14.verſ. Tertio,non obſtat, & conſ.432. numero 17. & conſilio 488. poſt num.5. verſ. Poſtremo,quem refert Socin.Iun.conſilio 117.num.11.lib. ſecundo, & Ioan. Dilect. de arte teſtandi tit. ſecundo ,caut.10. num.3. Bertrand. conſilio 173. poſt num.3. verſ. ad ſecundum lib.primo.in ſecunda parte,& conſ. 138. numero 8. lib. 2. in ſecunda parte, & conſilio 89. num.5. lib. 3. in ſecunda parte, & conſilio 97. poſt num.1.eodem volum. & conſil.208. poſt num.12. eod. volum.Curt.Iun.conſil.34.numero 1.& conſil.47.poſt num.8. & conſil.81. num. 6. Paris . conſil.26. numero 60. lib.3. & conſilio 69. numero 97. eodem volum. Ruin.conſil.159. num.15. lib.4. & conſ. 182 poſt num.13. verſ. Tertio,ad hoc lib.1. & conſ.180.num.14.& ſeq.eo.vol. Gratus conſ.70. num.28. lib.1. Bellon. conſil.60. num.19. Soc. Iun. conſil.69. num.39. lib.1. & conſ.67.num.20. lib.2. & conſ.130. num.19. lib. 3. Ludouicus Teſſera in l.ſi inter virum,col.5. ff.de rebus dubijs, quem refert Ducñas reg.224. in quinta limitatione,Alciat. in cap. cum contingat, poſt num. 170. de iureiuran. Crauetta conſil.118. num.1. Apoſtil. ad Alex. conſil.4. ſub num. 10. lib. primo , Alba conſilio 4. num.20. & ſic, vt vides, hæc opin. proculdubio eſt magis communis,à qua conſulendo, aut iudicando non eſſet aliquo modo recedendum , Eſt enim maxima virtus iuramenti,ideoque regulariter eſt ſeruandum, vbicunque poteſt ſeruari ſine interitu ſalutis eternæ, & licet aliàs forte magis communis opin. legiſtarum eſſet , quòd iuramentum non ſuppleret defectum inſinuationis , prout atteſtari vr̄ Socin. in allegato conſil.77. circa finem lib. 1. Hodie tamen vtraque ſchola tam legiſtarum,quàm canoniſtarum , in hoc concordant , quòd iuramento confirmetur, & ita hanc eſſe communem, & apud legiſtas , & canoniſtas canonizatam opinio.atteſtatur Ripa lib. tertio reſponſ. cap. quinto,poſt numero ſecundo.

Retenta igitur concluſione,quòd ſcilicet donatio non inſinuata confirmetur iuramento,ſcire debes, quòd illa intelligenda eſt , vt procedat , quando in ſpecie fuit ipſi inſinuationi renunciatum,poteſt enim cum iuramento illi renunciari , vt dixi infra hoc eo.lib.§.renunciatio,Sed ſi non fuit renunciatum inſinuationi, tunc donatio ipſa non confirmatur iuramento,& hæc eſt opin. legiſtarum, & canoniſtarum, vt dicit Corn. conſil.69. in litera O, lib. ſecundo , à qua licet forte conſulendo , aut iudicando non eſſet recedendum , tamen in puncto iuris non tranſiret ſine difficultate , videtur enim pariter militare,idem fauor animæ, ſuper quo ſe principaliter fundare videntur Doctores ſuperius allegati .

Scias

Scias etiam, quòd hæc concluſio, quòd ſcilicet donatio iurata valet, non obſtante defectu inſinuationis, procedit vbicunque inſinuatio ex forma legis vel ſtatuti, deberet interuenire in ipſo actu donationis, ſed ſi lex, vel ſtatutum requireret donationem ipſam inſinuari intra certum tempus, puta, infra menſem à die celebrati contractus, vel huiuſmodi, eo caſu iuramentum appoſitum contractui non confirmaret donationem, vbi non eſſet inſinuata infra illud tempus à ſtatuto præfixum, Ita dicit Feder. de ſen. in vulgato ſuo conſil. 181. & eſt communis concluſio, vt atteſtatur Curt. Iun. conſ. 141. nu. 22. Nam iuramentum regulatur ſecundum tempus contractus, & ideo ſi poſtea ſuperueniat cauſa, ex qua contractus annulletur, non poteſt virtus iuramenti ad illius confirmationem extendi.

QVAEST. XIX.

SVMMARIVM.

Donatio omnium bonorum non valet.

Et quid in donatione bonorum præſentium tantum, verſ. Et ex hac.

Et quid in donatione facta ſimpliciter bonorum ſuorum, verſ. Eademq́;.

Et quid in donatione omnium bonorum ſuorum, verſ. Idem dicendum.

Et quid in donatione omnium bonorum ſuorum mobilium, & immobilium, verſ. Pariter etiam.

Et quid in donatione ſuæ hæreditatis, verſ. Sed quæro.

Et quid in donatione cauſa mortis omniū bonorum ſuorum præſentium, & futurorum, verſ. Sed quid ſi quis.

Et quid ſi donans reſeruauerit ſibi aliquid de quo poſſit teſtari, verſic. Secundo principaliter.

Et quid ſi reſeruauerit ſibi vſumfructum verſ. Sed pone.

Quæro, nunquid valeat donatio omnium bonorum? Reſpond. quòd donatio omnium bonorum præſentium, & futurorum nihil valet, Solet ad hoc allegari l. ſtipulatio hoc modo concepta. ff. de verborum obligatio. & eſt communis opinio. vt dicit Bald. in cap. in præſentia, num. 36. de probatio. quem refert Epiſcopus Loazes in ſuis allegationibus pro Marchione Velez, fol. 210. num. 41. Imol. in Rubr. extra de teſtamen. poſt num. 15. verſic. Quid autem, Roma. conſil. 171. num. 1. vbi dicit, quòd hæc eſt communis opin. ſiue huiuſmodi donatio fiat in actu teſtandi, ſiue per viam contractus. Idem dicunt ſcribentes in l. ſtipulatio hoc modo concepta. ff. de verborum oblig. & in ſpecie Alex. num. 16. & Iaſ. num. 20. Aret. conſ. 54. poſt nu. 2. verſ. circa ſecundum, Abb. conſ. 48. num. 1. in fin. lib. 2. Corn. conſ. 176. in litera N, lib. 1. & conſ. 228. in litera L, lib. 3. & conſil. 252. in princ. eod. volum. Guido Papæ conſilio 214. num. 4. Iaſon. in l. licet, numero 15. C. de pact. Dec. in d. l. fin. num. 30. C. de pactis, & in dicto cap. in præſentia. in 7. notab. de probatio. & conſilio 30. num. 1. & 2. & conſilio 203. poſt num. 2. & conſil. 251. numero 1. & conſil. 655. num. 7. Purpurat. in dicta l. fin. num. 238. in fin. Curt. Iun. conſil. 25. numerò 1. Gratus conſil. 70. num. 1. lib. 1. Ripa lib. 3. reſponſorum cap. 14. numero 1. Ioan. Dilect. de arte teſtandi tit. decimo cautela ſecunda, poſt numero 2. Dueñas regul. 219. in princ. ratio eſt, quia ex tali donatione, quis ſibi ipſi adimeret facultatem teſtandi, quòd leges maxima abhorrent, ſicut etiam in ſimili videmus, quòd donatio facta in pœnam mutationis teſtamenti non valet, vt dixi ſupra lib. prox. §. teſtamentum quæſt. 95.

Et ex hac ratione in primis infertur, quòd vbicunque ex donatione omnium bonorum quis non adimeret ſibi facultatem teſtandi, talis donatio vtique valeret, puta, ſi quis non donauerit omnia bona ſua præſentia, & futura, ſed bona ſua præſentia tantum, & ita communiter concluditur, vt ait Ruin. conſil. 178. numero tertio, lib. primo, & conſilio 13. numero tertio, libro ſecundo, Hanc etiam concluſionem dicit eſſe communem Alexand. in dicta l. fin. poſt num. 3. Claud.

Claud.in l.pactum, num.4. C. de pactis, Poterit enim donator aliqua bona poſt donationem acquirere,& de illis teſtari.

Eademq́ue ratione, ſi quis ſimpliciter donauerit bona ſua, valebat talis donatio,& ita tenent omnes,vt ait Corn.conſ. 251. in litera D, libro 3. In huiuſmodi enim donatione ſimpliciter facta,non veniunt bona poſtea quæſita, ſecundum opinionem omnium Doctorum, vt dicit Bellon. conſil.5. princip. ſubdens, quòd hæc opinio.eſt adeo firmata, vt quaſi videatur audax temeritas velle contrarium tenere, Poterit ergo donator de iſtis bonis poſtea quæſitis diſponere, & teſtari.

Idem dicendum eſt, vbi quis etiam verbis vniuerſaliter conceptis donaſſet omnia bona ſua, adhuc enim in tali donatione non veniunt bona futura, & ideo valebit donatio, Ita ſentit gloſ. in dicta l.fin. in verbo, Accommodauerit quam ſequũtur communiter Doctores, vt ait Dec. conſil. 225. num. 4. in fin. & hanc concluſionem dicit eſſe communem Iaſon. conſilio 5. colum. ſecunda, verſic. Sed præmiſſis lib.3.

Pariter etiam,ſi quis donauerit omnia bona ſua mobilia, & immobilia, valebit talis donatio. eſt communis opin. vt dicit Iaſon.in d conſil.5.colum.tertia, verſic. Secundo pro iſta lib. 3. Dec. conſ. 414. num. 10. Nam præterquam, quòd in huiuſmodi donatione non veniunt bona futura,certum eſt, quòd ſecundum magis communem ſententiam, in donatione omnium bonorum mobilium, & immobilium non veniunt iura,& actiones, vt atteſtantur Doctores præallega. & ſic non eſt donandi adempta facultas teſtandi.

Sed quæro,nunquid valeat donatio ab aliquo ſimpliciter facta ſuæ hæreditatis? Reſpond. in hoc articulo variæ fuerunt opin. Doctorum, nam aliqui tenuerunt, quòd talis donatio valeat, & hanc opin. dicit eſſe communem Purpurat.in d.l.fi. num. 245. C. de pact. Contrariam autem ſententiam, ſcilicet, quòd imò talis donatio non valeat,tenuit Bar.in d.l.fin. num.14.Et hanc dicit eſſe magis communem Cagnola in d.l.fin.num.223. & ſeq. Dueñas in d. regula 219. in quarta ampliat. Quæ mihi etiam magis placet,Cũ enim nomen hæreditatis comprehendat omnia bona quæ quis tempore mortis ſuæ relinquit, non video quomodo dici poſſit per hanc donationem non adimi donatori facultatem teſtandi.

Sed quid ſi quis faciat alteri donationem cauſa mortis omnium bonorum ſuorum præſentium, & futurorum, nunquid talis donatio valebit? Reſpon.quòd valet donatio omnium bonorum poſt mortem collata, ita tenet gl. in d.l.fin. in verbo, Accommodauerit, quam ſequuntur communiter Doctores, vt ait Dec.cõſil.578.num.7.in fin. Ita etiam communiter teneri atteſtatur Imola in Rubrica extra de teſtam.num. 5. Iaſ. in d.conſ.5. col. 6. verſ. Non obſtat tertium lib. 3. Curt.Iun. conſ.81. num.3. Poterit enim donator, ipſa donatione non obſtante, alium hæredem inſtituere,qui licet teneatur poſtea donatario dare iuxta conuenta in donatione, poterit tamen retinere falcidiam, &c.

Secundo principaliter ex ratione ſuperius poſita, quòd, ſcilicet donatio omnium bonorum non valet, ne quis eo modo amittere poſſit facultatem teſtandi,infertur, quòd ſi donator in huiuſmodi donatione reſeruauerit ſibi aliquid pro facultate teſtandi, donatio ipſa valebit, ita dicit Bartol. in dicta l. ſtipulatio hoc modo concepta, numero 6. & eſt communis opin. vt dicit Soc.Iun.conſil.142. num.39.lib.primo, Talis enim donatio non tollit in totum, ſed ſolummodo reſtringit teſtandi facultatem, intellige tamen, vt illud quod reſeruatur non ſit quid minimum,ſed ſaltem excedat vigeſimam partem illius patrimonij, quod donatur.

Sed pone,quòd donator ſibi reſeruauerit vſumfructum bonorum ſuorum, nunquid ſtante hac reſeruatione donatio ſuſtinebitur? Reſpond. aut teſtator reſeruauit ſibi vſumfructum, hoc expreſſo, vt de eo poſſet in vita diſponere, & non valet donatio,ita conſuluit Bart.conſ.76 incipien. Pater filio, & ita frequentiore

calculo

calculo receptum eſt, vt ait Didac.lib.tertio reſolut.c.12. num.3. Ad hoc enim vt donatio omnium bonorum valeat,oportet,ꝙ illud quod donator ſibi reſeruat,ſit eius conditionis,vt de eo teſtari poſſit,& hæc eſt communis omnium ſententia,vt ait Didac.in d.c.12.circa finem.Aut vero donator ſibi ſimpliciter reſeruauit vſumfructum, & tunc communis eſt opin. ꝙ donatio ipſa valeat,& licet Paul.de Caſ. in d.l.fin.num.10.C.de pactis tenuerit cõtrarium,ſcilicet,ꝙ imò non valeat, tamẽ contra eum eſt communis ſententia,vt atteſtatur Didac. in d. c. 12. num. 4. quam etiam dicit receptam eſſe apud Regni Hiſpaniæ ſuprema tribunalia, Quæ multo magis procederet, vbi expreſſe donator ſibi vſumfructum reſeruaret cum facultate de eo diſponendi tam inter viuos, q̃ in vltima voluntate.

QVAEST. XX.

SVMMARIVM.

Donatio omnium bonorum,an valeat ſi ſit iurata.

Donatio omnium bonorum præſentium, & futurorum nunquid annulletur in totum, an autem pro parte tantum, verſiculo, Item quæro.

Donatio omnium bonorum facta eccleſiæ, an valeat, verſ. Vlterius quæro.

Donatio reciproca omnium bonorum facta inter fratres, vel ſocios,an valeat, verſ. Sed pone.

RESTAT nunc,vt nonnullas quæſtiones in hoc propoſito occurrentes breuiter explicemus, & in primis quæro, an concluſio in proxima quæſtione ſuperius facta, quòd ſcilicet donatio omnium bonorum nihil valet, habeat locũ etiam,ſi talis donatio ſit iurata? Reſpon. quòd ſic, nam huiuſmodi donatio, cum auferat homini liberam teſtandi factionem, cenſetur contra bonos mores, & ideo non confirmatur iuramento,ita dicit Bart. in d.l.ſtipulatio hoc modo concepta, num.3. & ita tenent communiter omnes Doctores, vt dicit Guido Papæ conſ.214.num.5.Bertrand.conſ.181.nu. primo lib. ſecundo in ſecunda parte. Hãc etiam dicit eſſe communem Dec. in l.pactum quod dotali,num.1.& ſeq.C.de pactis,quem refert Gratus conſ.19.num. 12.lib.1. Ripa lib.tertio reſponſorum, c. 14. num.2. Curt.Iun. in d.l.fin. num.57. C.de pactis,quem refert Epiſcopus Loazes in ſuis allegat. pro Marchione Velez,fol.211.num.42. & Didac.in Rubrica de teſtamen. in ſecunda parte, num.4. Cagnola in d. l. fin. numero 220. Socin. Iun. conſilio 44. numero 35. lib. ſecundo. Crauetta conſilio 139. numero 8. & ſeq. Dueñas in dicta regula.219.in ſecunda ampliat. & ita etiam in ſimili videmus, quòd teſtamentum iuratum poteſt, non obſtante iuramento, quãdocunque contraria voluntate reuocari, vt dixi ſupra lib.tertio. §.teſtamentum,q.44.verſic. Sed quid ſi teſtator.

Item quæro, nunquid huiuſmodi donatio omnium bonorum præſentium,& futurorum annulletur in totum, an autem pro parte tantum? Reſpon.quòd annullatur in totum, & hæc eſt communis opin.vt ait Bald.in d.l.fin.num.19.in fin. Curtius Iun. in d. l. fin. poſt numero 61. ita ꝙ non ſuſtinetur, neque reſpectu bonorum præſentium tantum,neque reſpectu futurorum tantum,& hanc opinionem dicit eſſe communem Guido Papæ conſ. 214. poſt num. 5. Purpurat. in d.l.fi. numero 247. quem refert Dueñas in dicta regula.219. in quinta ampliat. Facile poſſet diſputando teneri contrarium, ſicut etiam videmus, quòd donatio nulla ex defectu inſinuationis ſuſtinetur vſque ad quingentos ſolidos, vt dixi ſupra quæſtio.17. verſiculo, Sed quæro, in iudicando tamen non recedas à communi.

Vlterius quæro, nunquid concluſio locum habeat, etiam ſi huiuſmodi donatio eſſet facta eccleſiæ? Reſpond. quòd non, ſed ſpeciale eſt in eccleſia, vt valeat donatio omnium bonorum præſen

præſentium,& futurorum illi facta,ita tenet Bart. loquendo per verbum forte, in d.l.ſi.nu.13. & eſt communis opi.vt dicit Felin.in c.in præſentia de probatio,prout illum refert Epiſcopus Loazes in ſuis allegationibus pro Marchione Velez, fol.246.num.27. ego tamen non reperio Felin. in d. cap. in præſentia atteſtantem de communi, licet ipſe teneat hanc ſententiam ibi,num.5.6.vbi loquitur de hoc articulo, Bene atteſtatur hanc eſſe communem Purpurat.in d.l.ſi num.242.Paris.in d.c.in præſentia,num.21. Cagnol. in d.l.fin.num.203.quem refert Didac. in Rubrica de teſt. in ſecunda parte,num.5. in fin. & Dueñas in d.regula. 219.in prima limitatione. Si enim poteſt quis perſonam ſuã dicere eccleſiæ, multo fortius debet etiam poſſe dedicare eccleſiæ omnia bona ſua præſentia,& futura, Non tamen poteſt negari,quin etiam magnę ſint auctoritates tenentium cõtrarium,& forte in puncto iuris illa eſt verior,nihilominus ſi caſus contingeret propter fauorem eccleſiæ,non auderem à communi opin. recedere iudicando, aut conſulendo.

Sed pone,ꝙ duo fratres faciant ſibi inuicem mutuam donationem omnium bonorum,vel ineant ſocietatem, ſiue fraternitatem reciprocam, nunquid talis donatio valebit? Reſpon.ꝙ ſic,fauore agnationis conſeruandæ,& ita communiter tenetur,vt ait Boër.Deciſ.355.num.3.& de hoc nõ eſt dubitandum, quia non ſolum inter fratres, ſed inter quoſcunque valet donatio omnium bonorum poſt mortem collata,vt dixi ſupra quæſt.proxima, verſ. Sed quid ſi quis.

QVAEST. XXI.

SVMMARIVM.

DOnatio poteſt propter ingratitudinem reuocari, & hoc ex diſpoſitione l.fin. C. de reuocan.dona.

Et an propter alias cauſas quàm illas quinque expreſſas in d. l.fin. verſic. Huius autem.

Et an ſi donatarius donatorem egenum alere recuſet, verſ. Quid ergo.

Donatio ob cauſam an poſſit propter ingratitudinem reuocari,verſ. Sed quæro.

Donatio facta eccleſiæ an poſſit reuocari propter ingratitudinem prælati, vel capituli,verſ. Item quæro.

Et an prælatus, qui alicui contulit beneficium, poſſit huiuſmodi collationem ex cauſa ingratitudinis reuocare,verſ. Sed hic quæro.

Et an valeat pactum, quòd donatio non poſſit propter ingratitudinem reuocari, verſ. Quæro etiam Remiſſiue.

NVnc de reuocandis donationibus videamus, & in primis ſcire debes,ꝙ licet donatio perfecta de ſui natura ſit contractu irreuocabilis, vt dixi ſupra q. prima,verſ. Et ex hac. Tamen tres ſunt principales cauſæ,propter quas poteſt donatio reuocari. Prima,propter ingratitudinem donatarij. Secunda,propter ſuperuenientiam liberorum.Tertia,quia donatio ſit inofficioſa, de quibus omnibus ſigillatim tractandum eſt. Dixi autem primo, ꝙ donatio poteſt reuocari propter ingratitudinem donatarij, & de hoc eſt tex.in l.ſi.C.de reuocan.donatio. Quod quidem optima ratione ſancitum fuit,ne liceat alicui bona aliena capere,& poſtea irridere donatorem, & ei malefacere.

Huius autem ingratitudinis multa poſſent exempla proponi,quorum quinque ab Imperatore in ipſa l.ſi.recẽſentur, Sed nunquid etiam ab alias ingratitudinis cauſas in ipſa lege non expreſſas poterit donatio reuocari? Reſp.ꝙ ſic,& ita tenet gl.in d.l.ſi.in verbo,Voluerit, & eſt communis opin. vt dicit Ripa ibi quæſt. 41. poſt num.144. vbi etiam,poſt num.164. atteſtatur ita communiter teneri, Pro qua opin.facit, quia in ſimili videmus,ꝙ poteſt filius à patre exhæredari, etiam ob cauſas à iure non expreſſas, quæ tamen ſint ſimiles,ſeu maiores expreſſis, vt dixi ſupra lib. tertio, §. teſtamentum q. 41. verſic. Sed quæro.

Quid ergo,ſi donatarius donatori indi

genti

genti alimenta denegauerit? cum enim negans alimenta quodãmodo necare videatur, l. necare. ff. de liber. agnoſc. negari non poteſt, quin hæc legitima cauſa ſit, propter quam donatio prætextu ingratitudinis poſſit reuocati, & ita tenuit gl. in d. l. fin. in verbo, Voluerit, & hæc eſt cõmunis opin. vt atteſtatur Salyc. in d. l. fin. prout illum refert Ripa in ead. l. fin. q. 49 quamuis in libro meo ego nõ reperiam illum atteſtari de communi, & licet gl. in l. in condemnatione in gl. 1. in fi. ff. de reg. iur. teneat, ꝙ regulariter donatarius non tenetur alere donantem, & illam ſequi communiter Doctores, atteſtetur Bal. in d. l. fin. num. 7. quem refert Epiſcopus Loazes in ſuis allegat. pro Marchione Velez, fol. 172. num. 30. non tamen eſſet à prima opin. recedendum, quæ proculdubio eſt magis cõmunis, & æquior. Quæ tamen intelligenda eſt vt procedat pro modo facultatum vtriuſque, ſcilicet tam donatoris, quàm donatarij, & pro modo etiam rei donatæ, & ſi petantur, non autem aliter, vide quę diui infra hoc eod. lib. §. Feudum, q. 23.

Sed quæro, an hæc concluſio, quæ habet, ꝙ donatio poteſt propter ingratitudinem reuocari, procedat etiam in donatione ob cauſam? Reſpond. ꝙ non, ita tenet gl. in d. l. fi. in verbo, Inueniatur, quam ſequuntur communiter Doctores, vt dicit Ripa. in d. l. fi. q. 43. Nam donatio ob cauſam non eſt proprie donatio, neque liberalitas, ſed potius quædam permutatio, merito vbi cauſa ſequatur, non debet propter ingratitudinem reuocari.

Item quæro, nunquid donatio facta eccleſiæ poſſit reuocari propter ingratitudinem prælati, vel capituli? Reſpond. ſi quæratur de ingratitudine prælati tantũ, vel capituli tantum, res minus habet difficultatis, certum eſt enim, ꝙ neque ſolus prę latus, neque ſolum capitulum poſſunt præiudicare eccleſię, vt dixi ſupra lib. 2. §. Prælatus. Maior eſt dubitatio, quando concurrit ingratitudo prælati, & capituli ſimul, & hoc caſu Abb. in cap. verum, nu. 3. de condit. appo. tenuit, quòd poteſt reuocari, Tu vero tene contrarium, ꝙ ſ. nõ poteſt aliquo modo reuocari, quia donatio facta eccleſię, cenſetur facta Deo, d. c. verum, qui non poteſt eſſe ingratus, cum ſit omnium gratiarum liberaliſſimus largitor, & ita hanc ſententiam dicit eſſe cõmunem Ripa lib. 2. reſpon. c. 28. num. 20. & in d. l. fi. in 52. q. vbi loquitur etiam in caſu, in quo donator expreſſe in ipſa donatione appoſuit pactum, ꝙ poſſet propter ingratitudinem reuocari.

Sed hic quæro, tu ſcis, ꝙ prælatus conferens alicui beneficium eccleſiaſticum, videtur quodammodo donare, nunquid ſi ille cui contulit beneficium commiſerit aliquam ingratitudinis cauſam in perſonam conferentis, poterit ipſe ea ex cauſa collationem reuocare? Reſpon. quòd non, ita tenet Io. And. & cõmuniter Doctores, vt dicit Abb. in cap. fin. num. 9. de donat. Nam collatio beneficij non poteſt dici donatio, ex quo prælatus illam facit potius ex neceſſitate officij, quàm ex liberalitate, hanc etiam opin. dicit tenere communiter Doctores Ripa in d. l. fi. num. 158. & ſequen.

Quęro etiam, nunquid valeat pactum appoſitum in donatione, quòd non poſſit propter ingratitudinem reuocari? dixi infra hoc eod. lib. §. Pactum.

QVAEST. XXII.

SVMMARIVM.

Donatio propter ſuperuenientiam liberorum reuocatur ex diſpoſitione, l. ſi vnquam. C. de reuo. dona.

Et quid ſi teſtator tempore donationis de liberis cogitauit, verſ. Ex qua quidem.

Et quid ſi tempore donationis habebat filios, quibus deinde mortuis alij ſuperuenerint, verſ. Secundo infertur.

Et quid ſi pater in donatione renunciauerit diſpoſitioni d. l. ſi vnquam, verſic. Tertio infertur.

Et an diſpoſitio d. l. ſi vnquam locum habeat etiam in donatione partis bonorum, vel rei alicuius particularis, verſic. Quarto infertur.

SVB

SVBSEQVENS cauſa reuocandæ donationis à iure tradita, eſt ſuperuenientia liberorum, quæ quidẽ materia videbitur forte nõ nullis omitti potuiſſe, cũ de ea extent duæ repetitiones ampliſſimæ in l. ſi vnquam. C. de reuocandis donationib. altera quidem Ripæ, altera vero Tiraquelli, in quibus nihil ferè omiſſum eſt. Nolui tamen videri aliqua in re in totum defeciſſe, attingam igitur ſolummodo aliqua capita earum quæſtionum quæ in practica frequentius occurrunt, eaſq. quàm breuiſſime fieri poterit explicabo, Reliquas ſtudioſus Lector in prædictis repetitionibus diffuſiſſime tractatas inueniet. Facienda eſt ego in primis concluſio, quòd ſi poſt factam donationem, ſuperueniant liberi ipſi donatori, donatio reuocatur ex diſpoſitione d. l. ſi vnquam de reuoc. don. ſecundum communem intellectum, vt atteſtatur Ruin. conſ. 107. num. 22. lib. 1. Licet enim illa lex loquatur de donatione facta libertis, eſt tamen generaliter intelligenda, vt ſcilicet locum habeat non ſolum in donatione facta libertis, ſed etiam facta cuilibet extraneo, ita dicit gl. 1. in d. l. ſi vnquam, & ita communiter tenetur, vt ait Imola in cap. fin. num. 12. circa fi. de don. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Corn. conſ. 4. in litera A, circa fi. lib. 3. & conſ. 11. in litera Z, eod. volum. Ripa in d. l. ſi vnquam, in ſecunda q. vbi dicit, ꝙ hæc eſt communis opin. Legiſtarum, & Canoniſtarum. Et dicit Tiraq. in d. l. ſi vnquam, in verbo, Libertis, num. 74. ꝙ hæc opin. eſt humanior, & receptior, & quòd eam practica, & vſus ita mordicus retentat, vt ab eius faucibus eruere nemo queat, Non enim eſt veriſimile, quòd quis velit in ſua ſucceſſione extraneum filijs præferre, & ſic vtroque caſu militat eadem ratio, ſuper qua fundatur diſpoſitio d. l. ſi vnquam, quæ eſt veriſimilis mens donantis, quia ſcilicet ſi tempore donationis de filijs cogitaſſet, huiuſmodi donationem nõ feciſſet, vt dicunt cõiter omnes Doct. teſte Corn. conſ. 206. in litera P, lib. 3.

Ex qua quidem ratione in primis infertur, ꝙ ſi tempore donationis donator de liberis cogitaſſet, non eſſet locus diſpoſitioni d. l. ſi vnquam, & ita communiter tenetur, vt ait Soc. conſ. 53. num. 7. lib 4. Iaſ. cõſ. 125. col. 2. & 3. lib. 1. quem refert Soc. Iun. conſ. 67. nu. 51. lib. 2. ita etiam communiter concludi atteſtatur Alba ꝯſ. 102. num. 2. Puta (ſecundum aliquos) ſi donatio eſſet facta in contractu matrimonij, nam eo caſu vtique pręſumitur donator de liberis cogitaſſe, quorum ſuſcipiẽdorum cauſa ſolent matrimonia contrahi, ideo talis donatio non reuocatur ex diſpoſitione d. l. ſi vnquã, ita dicit Signorol. conſ. 69. poſt nu. 12. verſ. Præterea cũ mater, & eſt communis opin. vt dicit Tiraquel. in d. l. ſi vnquam in præf. num. 71. quem refert Boër. deciſ. 159. num. 9. licet illũ corrupte alleget in verbo, Prius nu. 62. cum ſequ. Hæc tamen concluſio mihi non multum placet, & videtur aperte repugnare communi regulæ, ꝙ. ſ. debet ex preſſe cõſtare, ꝙ donator de liberis cogitauerit, & ꝙ in dubio præſumitur non cogitaſſe, quæ regula colligitur ex d. Bar. in d. §. Imper. num. 8. qui in hoc communiter approbatur, vt dicit Soc. in l. 2. in princip. col. 1. ff. ſol. mat. & ſi opi. Signor. vera eſſet, idem & multo fortius eſſet dicendum in quocunque coniugato habili ad probem ſuſcipiendam, quod iudicio meo eſſet valde abſurdum.

Secundo infertur, ꝙ ſi donator tempore donationis iam habebat filios, etiam ſi alij filij deinde ſuperueniant, non debent donatio reuocari, & ita colligitur ex verbis ipſius. l. ſi vnquam, ibi filios non hñs, à contrario ſenſu. Sed quid ſi pater habẽs filium iam natum, illi donationem fecerit, nunqđ ſi poſtea alij filij ſuperueniãt, donatio ipſa reuocabitur? Reſpond. hic caſus non eſt comprehenſus in diſpoſitione d. l. ſi vnquam, ſed cadit ſub diſpoſitione. l. ſi totas. C. de inoff. donat. & ideo dicimus, ꝙ talis donatio facta filio reuocaẽ pp ſuperuenientiam aliorum filiorum, non quidem in totum, ſed tanquam inofficioſa reuocatur ſolũmodo vſq; ad legitimã partem bonoꝝ filijs poſtea natis cõpetentem, & ita tenent cõmuniter Doct. vt dicit Corn. conſ. 11. in litera Z, lib. 3.

Hanc

Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Bertrand. conſ. 163. poſt num. 4. lib. 2. in ſecunda parte, Ripa in d. l. ſi vnquam, q. 47. Soc. Iun. conſ. 83. num. 20. lib. 3. licet poſtea, num. 28. videatur inclinare in contrariam ſententiam, Tiraquel. in d. l. ſi vnquam in verbo, Libertis, num. 75. & ſeq. Didac. lib. 1. reſolut. c. 19. num. 1. Si autem eſſet facta extraneo, bene reuocaretur in totum, vt dixi infra quæſt. 24. verſic. Aut vero.

Tertio inferetur, quòd ſi pater in donatione ipſa renunciauerit beneficio l. ſi vnquam, donatio ipſa non reuocatur, ex quo proculdubio pater renunciando ipſi legi cenſetur de liberis cogitaſſe. Hoc autem de plano procederet, præſupponē do, quòd pater poſſet in præiudicium filiorum renunciare diſpoſitioni d. l. ſi vnquā, ſed hic articulus eſt adeo dubius, vt vix diſcerni poſſit quæ opin. verior ſit, aut magis communis, & dicit Grat. conſ. 50. num. 65. lib. 1. ꝙ ſuper hac q. eſt tanta diſputatio, ꝙ indigeret conſtitutione Imperatoria, cum hincinde ſint infiniti Doctores atteſtantes hincinde eſſe communem opin. In primis autem Bart. in l. Titia. §. Imperator, num. 7. ff. de legat. ſecundo, tenuit, ꝙ poteſt pater in præiudicium filiorum renunciare beneficio d. l. ſi vnquam, & hanc opinionem dicit eſſe communem Soc. cōſil. 147. num. 17. lib. 1. & conſ. 163. num. 13. lib. 2. quem refert Natta conſ. 125. num. 1. & Iaſ. in l. ſi quis in conſcribendo, num. 8. C. de pactis, & & conſil. 125. colum. 3. lib. 1. Dec. in d. l. ſi quis in conſcribendo, num. 14. Bertrand. conſ. 192. ante fin. lib. 2. in prima parte, & conſ. 32. col. 2. lib. 3. in prima parte, & conſ. 179. num. 1. lib. 2. in ſecunda parte, & conſ. 220. nu. 8. lib. 3. in ſecunda parte, Ripa in d. l. ſi vnquam quæſt. 51. & lib. 3. reſponſ. c. 15. circa finem, Tiraquel. & in d. l. ſi vnquam in præfat. nu. 174. Contrariam vero ſententiam, ſcilicet, quòd imò non poſſit pater renunciare diſpoſitioni d. legis in præiudicium filiorum, multi quoque tenuerunt, & dicit Soc. in l. cum auus, col. 19. ff. de condition. & demonſtratio. quòd hæc eſt cōmunis opin. Moder. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Alciat. in l. pacta quæ contra, C. de pact. Paris. conſil. 73. num. 32. lib. 1. vbi recenſet auctoritates, Soc. Iun. conſil. 137. num. 2. lib. 2. & ſic vt vides, hic articulus iam propter auctoritates, quàm propter rationes hincinde adductas, eſt valde dubius, & periculoſus, & reuera connumerādo deciſiones Doctorum, ſuſpicor opin. Bar. quòd ſcilicet poſſit renunciare, eſſe magis communem, Sed contraria opin. mihi ſemper magis placuit, nunquam. n. potui mihi perſuadere, quòd diſpoſitio d. l. ſi vnquam, non ſit inducta tam fauore filiorum, quàm ipſius donantis, Hæc etiam opin. eſt procul dubio magis æqua, & benigna, & ſecundum eam pluries fuiſſe iudicatum atteſtā tur Doctores ſupra allegati, & in hanc pariter inclinauit ſenatus in cauſa, D. Hieron. Lonati, Tamen pro concordia poſſet ita diſtingui, Aut non conſtat, ꝙ donator voluerit renunciare diſpoſitioni d. l. ſi vnquam, quia, ſcilicet in genere tantum renunciauit omnibus legibus, & omni iuris auxilio, vel huiuſmodi, nulla facta mē tione diſpoſitionis d. l. ſi vnquam, & hoc caſu intrepide tenendum eſt cum opinione negatiua, quòd nullo modo cenſeatur renunciatum d. legi, & ſic, ꝙ tali renunciatione non obſtāte, donatio ipſa ſuper uenientibus liberis reuocetur, Aut vero fuit renunciatum in ſpecie diſpoſitioni l. ſi vnquam, & tunc ſi quidem donans erat maior 25. ann. poſſet teneri opin. Bart. quòd potuerit renunciare, & quòd donatio propter ſuperuenientiam liberorum non reuocetur, Aut erat minor, & tunc teneo, quòd talis renunciatio nihil prorſus operetur, neque in hoc facio vim, an in donatione ſit appoſitum iuramentum vel non, ſicut. n. donatio etiā iurata reuocatur ex diſpoſitione l. ſi vnquam, vt dixi infra quæſtio. 23. Idem dicendum eſt, etiam ſi addita ſit renunciatio d. legis. Qua enim facilitate minor inducitur ad donandum, eadem etiam inducitur ad renunciandum, & iurandum, maxime attento, quòd hodie in omnibus inſtrumentis paſſim, & indiſtincte notarij apponunt iuramentum, cuius virtutem plerique contrahentium ignorant, ſed

ſed vbi donans eſt maior, & in ſpecie renunciauit diſpoſitioni l. ſi vnquam, forte tutius eſſet (vt dixi) tenere cum Bartol. nam diſpoſitio l. ſi vnquam fundatur in præſumpta mente donantis, quæ ceſſat, vbi de contraria eius mente expreſſe apparet, & hoc multo magis procederet, ſi donatio eſſet iurata, & maxime ſi iuramentum eſſet in ſpecie appoſitum ipſi renunciationi, & ſecundum hanc diſtinctionem, ſi caſus contingeret, conſulerem, & iudicarem.

Quarto infertur, ꝙ ad hoc vt ſit locus diſpoſitioni d. l. ſi vnquam, neceſſe eſt donationem eſſe tantæ importantiæ, quam veriſimiliter donator non feciſſet, ſi de filijs cogitaſſet, Habebit ergo proculdubio locum diſpoſitio d. l. in donatione omnium bonorum, ſed, & in donatione maioris partis bonorum, imò etiam in donatione cuiuslibet partis bonorum, etiã infra dimidiam, & hæc eſt communis opin. vt ait Ripa in l. prima, num. 6. C. de pact. & in d. l. ſi vnquam in ſeptima quæſt. quem refert Arelatẽ. in Apoſt. ad Alciat. de præſum. in prima regula, præſumpt. 13. num. 2. Tiraquel. in d. l. ſi vnquam, in verbo, Omnia vel partem aliquam, num. 24. quem refert Didac. lib. 1. reſolut. cap. 19. circa finem. Fortius etiam (ſecundum aliquos) locum habet in donatione alicuius rei particularis, & hanc eſſe communem opinionẽ atteſtatur Ruin. conſ. 173. num. 13. in fin. lib. 1. Ripa in d. l. ſi vnquam in octaua quæſt. quem refert Arelaten. in loco proxime allegato, Soc. Iun. conſ. 83. num. 19. lib. 3. Et quid diſpoſitio d. l. locum habeat etiam in donatione rei particularis, quæ ſit magni valoris? dicit eſſe cõmunem Claud. in l. ex facto, poſt num. 11 ff. de vulga. Ceterum ſi eſſet donata res modici momenti, certe talis donatio minime propter ſuperuenientiam liberorum reuocatur, ita tenet Imol. loquendo per verbum forte in c. fi. num. 21. de donatio. & eſt communis opin. vt ait Dec. conſ. 181. num. 3. Non enim eſt veriſimile, quòd donator, etiam ſi de liberis cogitaſſet, ab huiuſmodi donatione abſtinuiſſet, & hoc caſu bonum eſſet hr̃e iudicem fauorabilem, nam quæ donatio dicatur magna, vel parua, inſpecta qualitate perſonarum, ſtandum eſt iudicis arbitrio iuxta ea quæ dixi ſupra lib. 2. §. Iudex.

QVAEST. XXIII.

SVMMARIVM.

Diſpoſitio, l. ſi vnquam an locum habeat, etiam ſi in donatione appoſitum fuerit iuramentum.

Et an locum habeat in donatione facta eccleſiæ, verſ. Quæro etiam.

Et an locũ habeat in donatione ob cauſam, verſ. Item quæro.

Et an habeat locum in legatis, verſ. Vlterius quæro Remiſſiue.

Et an habeat locum in legitimatione filij ſpurij, vel naturalis, verſ. Succeſſiue quæro Remiſſiue.

Et an habeat locum ſi poſt donationem naſcatur donanti filius naturalis tantum, verſ. Sed quæro.

Et quid ſi natus eſſet ante donationem, ſed fuerit poſt ipſam donationem legitimatus, verſ. Sed quid ſi filius.

Et an reuocatio quæ fit ex diſpoſitione d. l. ſi vnquam fiat ipſo iure, verſ. Præterea quæro.

Et quid ſi liberi poſt donationem nati moriantur viuo teſtatore, an donatio reconualeſcat, verſ. Vltimo quæro.

Et an ſi donator viuens nihil dixit, poßint eius hæredes donationem ipſam reuocare, verſ. Sed quid ſi pater.

STAT ergo firma concluſio, quòd propter ſuperuenientiam liberorum donatio reuocatur, Quæro nũc an hæc concluſio locum habeat, etiam ſi in ipſa donatione appoſitum ſit iuramentum, vt ſcilicet adhuc non obſtante iuramento reuocetur? Reſpond. ꝙ ſic ita tenet Bart. in d. §. Imperator, num. 11. & eſt communis opin. vt dicit Corn. conſil. 30. in fin. lib. 4. Soc. conſ. 215. num. 2. lib. 2. quod eſt duplicatum in conſ. 22. num. 7. lib 4.

Bertran.conſ. 175. poſt nu.12. lib.1. in 2. parte. Ripa in d.l.ſi vnquam in 3. q. & lib.3. reſponſorum, c.15. num.17. Pariſ. conſ.72. nu.15. lib.1. Nam iuramentum ſemper debet intelligi rebus ſic ſtantibus, merito vbicunque poſt diſpoſitionem iuratam tale quid ſuperuenit, quod tempore iuramenti præſtiti veriſimiliter diſpoſitionem ipſam impediuiſſet, non debet iuramentum aliquid operari, & hoc proculdubio procedit, vbi in tali donatio ne iurata non fuerit in ſpecie, nec in genere renunciatum diſpoſitioni l.ſi vnquam, & in hoc omnes conueniunt, vt dicit Tiraquel.in præfat. d.l.ſi vnquam, nu.174. Si vero fuerit renunciatum, dixi ſupra, verſ. Tertio, infertur.

Quæro etiam, an diſpoſitio d. l. ſi vnquam habeat locum etiam in donatione facta eccleſiæ? Reſpon. quòd ſic, verum cum eccleſia regulariter ſit loco filij, vt dixi infra lib.7. §. eccleſia, non reuocatur niſi vſque ad legitimam filijs poſtea natis competentem, vt in donatione facta vni ex filijs, dixi ſupra quæſt. proxima, verſ. Sed quid ſi pater, ita tenet Bartol.in §. Imperator, num.6. & eſt communis opin. vt ait Socin.conſil.53. poſt num.6. lib.quarto. Ripa in repet.d.l.ſi vnquam, q.49 Rub.in repet. d.§.Imperator, num. 226. Fortun.in tract. de vltimo fine illatione 16. Didac. lib. 1. reſolut. cap. 19. poſt num.5. verſ. Quæſtioni. Hæc tamen opinio. mihi ſemper viſa fuit dura, nam monaſterium non habetur loco filij, niſi in caſibus à iure expreſſis, vt dixi in allegato. §. Eccleſia, tamen in practica credo, quòd eccleſia obtineret, niſi Epiſcopus vellet ſecundum conſcientiam reſtituere totam donationem, & iudicio meo, ſi id faceret, bene, & laudabiliter faceret, vt notatur in c.ſi.17. q 4.

Item quæro, an diſpoſitio dictæ l. ſi vnquam locum habeat etiam in donatione ob cauſam? Reſpon. quòd non, & eſt communis opinio, vt dicit Soc. in l. 2. in princ. colum. 1. verſ. Secundo reſponde. ff. ſol.matr. Iaſ.conſ.171. num. 1. in fin. lib.4. Nam huiuſmodi donatio, cum habeat cauſam annexam, non autem fundata ſit in ſola liberalitate non debet propter aliquid aliud quod ſuperueniat, reuocari, Sed hoc intellige, quatenus cauſa æquiualet donationi, nam in eo quod excedit, non cenſetur donatio ob cauſam, ſed donatio ſimplex, Eademq. ratione diſpoſitio d. l. ſi vnquam non habet locum in donatione remuneratoria, ita tenet Bald.in d.l.ſi vnquam in ſecunda lectura, & eſt communis opinio. vt ait Dec.conſ.366. num.10. & dicit Iaſ. conſil.154. num.2. in fin. lib. 2. quòd ab iſta ſententia nemo diſcrepat. Ripa in d.l.ſi vnquam q.14. Talis enim non dicitur proprie donatio, vt dixi ſupra quæſt. tertia. Intellige tamen, quatenus merita æquiualent donationi, iuxta ea quæ ſtatim dixi.

Vlterius quæro, an diſpoſitio d. legis habeat locum etiam in legatis? dixi ſupra lib.3. §. legatum.

Succeſſiue quæro, an habeat locum etiam in legitimatione filius ſpurij, vel naturalis, vt ſcilicet talis legitimatio per ſuperuenientiam filiorum legitimorum, & naturalium reuocetur? dixi ſupra lib. 2. §. filius.

Sed quæro, nunquid diſpoſitio d. l. ſi vnquam locum habeat, non ſolum quando poſt donationem naſcuntur filij legitimi, & naturales, ſed etiam quando naſcitur filius naturalis tantum, qui poſtea legitimatur, ita vt etiam eo caſu donatio iam facta reuocetur? Reſp. quod ſic, ita tenet Io.And.in add.ad Spec.de ſucceſſ.ab inteſtato circa fi.in Apoſt.magna. Et eſt communis opin. vt dicit Pariſ.conſ.72. num. 21. lib.2. Huiuſmodi enim filij æquiparãtur legitime natis, & ideo diſpoſita in legitimis, etiam in iſtis locum habent.

Sed quid ſi filius naturalis iam eſſet natus tempore donationis, ſed poſt donationem fuerit legitimatus, nunquid donatio reuocabitur propter illius legitimationem? Reſp.quòd non, Et eſt communis opin. vt dicit Pariſ. in alleg. conſ.72. num.24. Hoc enim caſu nulli dubium eſſe poteſt, quin de ipſo filio iam nato, & etiam de eius legitimatione veriſimiliter teſtator cogitauerit.

Præterea quæro, nunquid huiuſmodi reuocatio donationis, quæ fit ex diſpoſitio-

ſpoſitione d.l. ſi vnquam, fiat ipſo iure, immediate, quòd naſcuntur filij? Reſp. quòd ſic, Ita expreſſe colligitur ex verbo, Reuertatur, poſito in ipſa lege, quod importat diſpoſitionem legis, nullo hominis miniſterio interueniente, ita tenet gl.fi.in d.l.ſi vnquam, & ita communiter ferè ab omnibus tenetur, vt dicit Corn. conſil.4.circa princ.lib.3. Hanc etiam opinionem dicit eſſe communem Corn. conſil.11.in litera R, lib.3. Rub.in repet. d.§. Imperator, num.182.

Vltimo quæro, pone, ꝙ donator ſuſceperit liberos, illi tamen liberi ipſo adhuc ſuperſtite moriantur, nunquid propter illorum mortem donatio ipſa reconualeſcet? Reſpon. Bart.in d.§.Imperator, nu. 10. tenuit, ꝙ non, ſed in contrarium eſt magis cōmunis opin. vt atteſtatur Rub. in reper.d.§ Imperator, num.149. & ſeq. Ceſſat enim ratio coniecturatæ mentis donatoris, ſuper qua fundatur diſpoſitio d.l.ſi vnquam, Quæ quidem concluſio intelligenda eſt vt procedat, quando pater mortuis filijs donationem ipſam tacite, vel expreſſe non reuocauit, aliàs ſecus.

Sed quid ſi pater quidem donationem non reuocauerit, imò permiſerit ſemper donatarium res donatas poſſidere, nunquid poterunt eius hæredes donationem ipſam reuocare? Reſpon. ꝙ non, & hæc eſt magis cōmunis opin. vt ait Rub. in d. §. Imperator, nūm.253. & ſeq. Videtur enim hoc caſu donator ſatis declaraſſe voluntatem ſuam, quòd nolebat donationem reuocare, ideo illi non poſſunt eius hæredes contrauenire.

QVAEST. XXIIII.

SVMMARIVM.

Donatio inofficioſa facta vni ex filijs, vel etiam extraneo poteſt per alios reuocari, verſ. Scire debes.

Et quid ſi ſit inofficioſa re tantum, vel conſilio tantum, verſ. Aut vero.

Et quid ſi ſit iurata, verſ. Hæc autem.

Et an filius cui pater aliquid reliquit, poſſit donationem inofficioſam extraneo factam in totum reuocare, verſ. Sed quid ſi pater.

Et quid ſi pater alienauit bona titulo oneroſo, an ſit locus reuocationi, verſ. Et hæc quidem.

Dixi etiam, aliam eſſe cauſam, propter quam donatio poſſet reuocari, quando, ſcilicet eſſet inofficioſa, Hæc eſt pulchra, & ſubtilis materia, & aliàs intellexi, quòd Magnificus D. Camillus frater meus adhuc valde iuuenis, cum ego non dum natus eſſem, diſputauit in hac materia in ciuitate Alexandriæ centum concluſiones, per decem dies continuos, argumentantibus doctoribus venerandi noſtri collegij, qui eo tempore excedebant, nu.30. de qua diſputatione mentionem facit, & illum appellat iureconſultum acutiſſimum D. Rubeus Alexandrinus conciuis meus in epiſtola nuncupatoria poſita ante repetitionem, quam ædidit ſuper d.§.Imperator vbi eleganter tractat hanc materiam, & dicit, quod in illis circulis orta fuit contentio inter ipſum D. Rubeum, & patrem meum, quem appellat ſenatorem digniſſimum, & iureconſultum præſtantiſſimum.

Scire debes, ꝙ ad reuocandā donationem, vltra remedium l.ſi vnquā, de quo in præcedentibus quæſtionibus, eſt etiam à iure prodita querela inofficioſæ donationis, de qua toto tit. C. de inoff. donatio. & in d.§.Imperator, Vt ergo bene intelligas hanc materiam, & diſtinguendi ſunt nōnulli caſus. Aut enim quis donat extraneo omnia ſua bona, vel eorū partem, quā veriſimiliter ſi de filijs cogitaſſet, non donaſſet, & hoc caſu per remediū d.l.ſi vnquam, ipſa donatio ſuperuenientibus filijs donatori, in totum reuocatur, vt dixi in præced.q.per totam q. Aut vero pater habēs vnum filium, illi donauit omnia bona, vel eorum partem, quam veriſimiliter nō donaſſet, ſi alios filios ſuſcipere cogitaſſet, & hoc caſu ſi alij filij ſuperueniant, reuocatur vſq; ad legitimam tātum, & ita procedat tex.in l.ſi totas. C.de inoffic. donatio. vt dixi ſupra q.22.verſ.

Secundo infertur, & hæ duæ reuocationes fundantur ſuper veriſimili mente donantis.

Aut vero quis non agit ad reuocationem donationis, ſub prætextu, quòd veriſimiliter donans ſi de ipſis filijs cogitaſſet, donationem non feciſſet, ſed tanquã, ꝙ donatio ipſa ſit inoſficioſa, & intellige, quòd donatio tunc dicitur inoſficioſa quando donans non retinet in patrimonio tantum quantum capit legitima filiorum, & hoc caſu adhuc eſt diſtinguendum, nam aut talis donatio eſt facta vni ex filijs, & tunc ſiue donatio ſit inofficioſa re tantum, ſiue ſit inofficioſa re, & cõſilio, nunquam reuocatur niſi vſque ad legitimam aliorum filiorum. l. ſi liqueat. C. de inofficio. donatio. ita dicit Bart. in d. §. Imperator, num. 1. & eſt communis opin. vt ait Picus in l. poſt contractũ, poſt nu. 3. ff. de donat. Bertrand. conſ. 179. poſt num. 8. lib. 2. in ſecunda parte, faciũt quæ dixi ſupra quæſt. proxima in d. verſi. Secundo infertur. Aut vero eſt facta extraneo, & tunc ſi eſt inofficioſa re tantum reuocatur ſolummodo vſque ad legitimã, tex. eſt in l. 1. 2. & 3. C. de inofficio. donat. Si vero eſt inofficioſa re, & conſilio, reuocatur in totum, ita tenet Bart. in d. §. Imperator, poſt nu. 1. & eſt communis opin. vt dicit Aret. conſ. 47. poſt num. 3. Socin. inter conſilia Curtij ſen. conſ. 2. num. 1. Iaſ. in auct. vnde ſi parens circa fin. C. de inoffic. teſtam. Picus in d l. poſt contractum, num. 6. Curt. ſen. conſ. 1. nu. 30. Paris conſil. 72. num. 28. & ſequ. lib. 1. & conſ. 73. num. 26. & ſeq. eod. volum. Natta conſ. 126. num. 3. Socin. Iun. conſil. 67. num. 55. lib. 2. Dicitur autem donatio inofficioſa re, & conſilio, quando pater ex propoſito illam facit ad præiudicium filiorum, & ſic vltra læſionem, quæ re ipſa interuenit, concurrit etiam animus, & conſilium paternum in damnũ filiorum, & hæc nota ad intelligentiam terminorum, quos multi ignorant.

Hæc autem omnia, quæ ſuperius dicta ſunt de inofficioſis donationibus reuocandis, locum habent, non ſolum in donatione ſimpliciter facta, ſed etiam in donatione iuramento confirmata, adhuc n. poteſt non obſtante iuramento reuocari, ita dicit Bart. in d. §. Imperator, num. 5 & eſt communis opin. à qua nemo diſcedat, vt ait Curt. Sen. in d. conſilio 1. num. 15. quem refert Did. lib. 1. reſolut. cap. 19. verſic. Ceterum. Cum enim diſpoſitio tituli de inoffic. donat. ſit introducta fauore filiorum, non debet patris iuramentum in eorum præiudicium aliquid operari.

Sed quid ſi pater ipſi filio aliquid reliquit, nũquid adhuc poterit donationem inofficioſam extraneo factam in totum reuocare? Reſpond. quòd non, ſed hoc caſu ſolummodo reuocat vſque ad legitimam, ita dicit Bartol. in d. § Imperator, poſt num. 1. & eſt communis opinio. vt atteſtatur Bertrand. conſil. 38. num. 3. lib. primo in ſecunda parte, Sicut etiam videmus, quòd filius, cui aliquid eſt titulo inſtitutionis relictum, etiam minus legitima, non poteſt teſtamentum impugnare, ſed tantummodo petere ipſius legitimæ ſupplementum, vt dixi ſupra libro tertio, §. teſtamentum quæſtio. 38.

Et hęc quidem concluſio locum habet in his tantum, quæ pater donationis titulo in alium tranſtulit, ſed ſi pater aliquid alienauit titulo oneroſo, eo caſu non eſt locus reuocationi, & licet Bart. in l. non vſque adeo, poſt num. 1. ff. ſi quis à paren. ſuo. fue. man. tenuerit contrarium, ſcilicet, ꝙ imò poteſt reuocare ſaltem vſque ad legitimam, tamen magis communis opinio eſt, quòd nullo modo poteſt reuocare, neque vſque ad legitimam, & ita hanc opin. contra Bart. dicit eſſe communem Rub. in d. §. Imperator, numero 30. & ſequen. ff. de legat. 2. Picus in dicta l. poſt contractum, numero 13. circa fin. & numero 16. vbi loquitur etiam quando fraus patris in ipſa alienatione interuenit. Quæ tamen concluſio mihi ſemper viſa fuit nimis rigoroſa, & ideo vbi appareret, quòd ille tertius fuiſſet particeps fraudis, libenter inclinarem in ſententiam Bartol. vt ſcilicet eſſet locus reuocationi, ſaltem vſque ad legitimam, & hæc opin. æquior eſt, vt omnes fitentur.

QVAEST. XXV.

SVMMARIVM.

Donatio ob cauſam cauſa non ſecuta ipſo iure reuocatur.

Donatio cauſa mortis poteſt quandocunque reuocari, verſ. Sciendum eſt etiam.

Et quid ſi poſt reuocationem donator ſine hærede deceſſerit, verſ. In hoc tamen.

Et an propter conualeſcentiam donantis cenſeatur reuocata donatio cauſa mortis, verſ. Sed nunquid.

PRAETER has reuocationis cauſas, de quibus præcedentibus quæſtionibus tractatum eſt, ſcire etiam debes, quòd donatio ob cauſam, ſi cauſa non eſt ſecuta, ipſo iure reuocatur, & donanti competit rei vendicatio, text. eſt in l. 1. C. de donatio. ob cauſam, & eſt communis concluſio, vt dicit Curt. Iun. conſ. 126. num. 14. Vulgata enim eſt iuris regula, quòd ceſſante cauſa ceſſat effectus.

Sciendum eſt etiam, ꝙ donatio cauſa mortis poteſt à donatore quandocunque reuocari. l. mortis cauſa, la 4. ff. de donatio. cauſa mor. & hoc eſt in iure notiſſimum, poteſt autem donatio cauſa mortis, non ſolum expreſſa, ſed etiam tacita voluntatis demonſtratione reuocari, puta, ſi donator rem quam donauerat, voluntarie in alium alienauerit, ex hoc enim donatio ipſa reuocatur, l. illud. ff. de donatio. cauſa mortis, & fuit opin. Dyn. in l. ſtichum qui meus. ff. de lega. 1. quam dicit eſſe communem Alc. in l. non omnis. ff. ſi certum petatur, Didac. in Rubr. de teſtamen. in tertia parte, poſt numero 18. verſiculo, Quarto, his, Videtur enim ex hoc colligi donatorem ipſius donationis pœnituiſſe, & maluiſſe alium, quàm donatarium rem donatam habere.

In hoc tamen propoſito, nota mirabilem deciſ. Ang. in ſua diſputatione incip. Aſtenſis miles, ꝙ licet donator voluntatem mutauerit, ſi tamen poſtea contingat illum decedere ſine hærede ex teſtamento, vel ab inteſtato, donatio non cenſetur reuocata, & mouetur per textum in l. 1. ff. qui ſine manu. ad liber. perue. & hanc opinionem Angel. dicit eſſe frequentius receptam Didac. in dicta tertia parte, numero 24. quæ licet vt ipſe ſubdit, in puncto iuris non ſatis bene ſuſtineri poſſit, non tamen putarem ab ea eſſe in practica recedendum.

Sed nnnquid ob conualeſcentiam donantis, reuocata cenſetur donatio cauſa mortis, etiam ſi aliunde expreſſe, aut tacite illum donationis pœnituiſſe non appareat? Reſpond. ſi quidem donatio facta fuit nullo inſtante mortis periculo, non reuocatur ob donantis conualeſcentiam, ſed ſi facta fuit inſtante periculo, vtique reuocatur, ita intelligi debet text. in l. ſi mortis cauſa res donata. ff. de donatio. cauſa mortis, & eſt communis opinio. vt ait Alciat. in dicta l. non omnis, quem refert Didacus in Rubrica de teſtamen. in tertia parte, poſt numero 23. verſiculo, Secundo reuocatur. Et hæc hactenus.

CAPITA QVAESTIONVM.

Q. 1 Emphiteoſis quid differat à contractu libellario, & cenſuali.
2 Emphiteoſis an ſit contractus nominatus.
3 In contractu emphiteotico an requiratur, quòd à principio præſtetur certa quantitas.
4 In contractu emphiteotico an requiratur ſcriptura.
5 Vaſallus an poſſit concedere in emphiteoſim bona feudalia Remiſſiue.
6 Prælatus an poſſit bona eccleſiæ concedere in emphiteoſim.
7 Ex quanti temporis ſolutione præſumatur emphiteoſis præceſſiſſe Remiſſiue.
8 Emphiteota tenetur ſoluere canonem, alias cadit à iure ſuo.
9 Et an cadat ipſo iure, an autem requiratur declaratio.
10 Dominus recipiendo penſionem, an cenſeatur remiſiſſe caducitatem.
11 Dominus an poſſit poſt declaratã caducitatem ingredi propria auctoritate rem emphiteoticam.
12 Quo tempore ſit ſoluenda penſio.
13 Emphiteota non poteſt alienare rem emphiteoticam domino irrequiſito.
14 Et an poſſit eam cum alijs emphiteotis diuidere.
15 Et an poſſit illam alteri legare, aut donare.
16 Et an poſſit illam prælegare vni ex filijs, vel aliter in ea illis præiudicare.
17 Et an poſſit illam ſine conſenſu domini permutare.
18 Et an pignorare, vel hipothecare.
19 Et an locare.
20 Et an concedere in emphiteoſim.
21 Et an conſtituere ſeruitutem in fundo emphiteotico.
22 Emphiteoſis an poſſit alienari in potentiorem.
23 In alienatione rei emphiteoticæ ſoluendum eſt domino laudemium.
24 Emphiteota propter alienationem rei emphiteoticæ, cadit à iure ſuo Remiſſiue.
25 Emphiteota interuertens poſſeſſionem domini, an cadat à iure ſuo.
26 Emphiteota an poſſit expelli propter deteriorationem.
27 Emphiteota ceſſans per triennium in ſolutione canonis, cadit à iure ſuo Remiſſiue.
28 Emphiteoſis an tranſeat ad extraneos hæredes.
29 Emphiteoſis an tranſeat in fiſcum.
30 Filij naturales an ſuccedat in emphiteoſi.
31 Legitimati an ſuccedant in emphiteoſi.
32 Fœminæ an ſuccedant in emphiteoſi.
33 Emphiteoſis an tranſeat in monaſterium.
34 Quomodo intelligatur in conceſſione inueſtitura tertia, vel quarta generatio.
35 In emphiteoſi conceſſa pro ſe, & filijs, & nepotibus, quo ordine ſuccedatur.
36 Nepos ex filia an ſuccedat in emphiteoſi.
37 Emphiteoſis an tranſeat ad filios, etiam ſi non ſint hæredes.
38 Et an tranſeat ad inſtitutum in re certa.
39 In emphiteoſi nunquid locum habet ius accreſcendi.
40 Filius an teneatur paternis creditoribus de emphiteoſi ſatisfacere Remiſſiue.
41 Augmentum eueniens in re emphiteotica, cui cedat.
42 Emphiteoſis quomodo finiatur.
43 Finita emphiteoſi, an poſſint filij, vel agnati petere renouationem inueſtituræ.
44 Emphiteoſi finita, an poſſit dominus ingredi rem emphiteoticam propria auctoritate.
45 Finita emphiteoſi, cui remaneant melioramenta.

46 *Emphiteota an teneatur ad collectas.*
47 *Que actio competat pro emphiteoſi.*
48 *Iura ciuilia loquentia de emphiteoſi, an habeant locum in emphiteoſi eccleſiaſtica.*
49 *Bona emphiteotica an poßint dici allodialia.*
50 *Argumentum de feudo ad emphiteoſim, & econtra, an procedat. Remißiue.*

IVLII CLARI
ALEXANDRINI
IVRECONSVLTI CLARISS. AC REGII SENATORIS.

Ex Libro Quarto Sententiarum Receptarum.

§. EMPHITEOSIS.

BREVIOR erit hic Tractatus (vt opinor) omnium expectatione. Eſt enim hæc emphiteoſis materia ferè vbique frequens, & quotidiana. Sed huius rei duo præcipue in cauſa fuere. Primum, ꝙ ex his quæ ad hanc materiam pertinent, aliqua in feudalibus quæſtionibus à nobis tractata ſunt. Alterum (quod alicui forte mirum videbitur) quòd Alexandrię nulla ferè eſt domus, nulla area, fundi vero paucisſimi, hoc emphiteoſis vinculo obſtricti, atque inde euenit, vt cum in hac materia nunquam de facto conſultus reſponderim, aut iudicauerim, in hoc Paragrapho ea tantum ſcripta ſint, quæ in tumultuaria lectione obiter occurrerunt. At vero in hac Mediolanenſi vrbe nihil aliud ſonant iuſdicentium palatia, quàm emphiteoticorum canonum ſolutiones, & poteſtates ſuperinde caducitates.

QVAEST.

QVAESTIO PRIMA.

SVMMARIVM.

Quid differat contractus libellarius ab emphiteosi.

Et quid contractus cenſualis, verſic. Contractus autem.

Et an in dubio cenſeatur contractus cenſualis, vel emphiteoticus, verſic. Sed pone.

Et quid differat ſimplex locatio ab emphiteoſi, verſic. Quid autem.

Et quid ſi præſtetur magna penſio, & correſpondens fructibus, verſiculo, Et aduerte.

Et quid ſi inſtrumento promiſcue facta ſit mentio de emphiteoſi, & locatione, verſic. Vnum ſcias.

PRO intelligentia itaque terminorum, ſcire debes, quòd nonnulli ſunt contractus emphiteoſi valde ſimiles, & affines, puta contractus libellarius, cenſualis, & locatio. Quæro ergo quid ab emphiteoſi differant huiuſmodi contractus? Rñ. Contractus libellarius dicitur, quando vaſſallus vel emphiteota cõcedat alteri pro certa annua penſione prædium, quod ipſe habuerat ab alio in feudum, vel emphiteoſim, & ſic quando concedens non eſt dominus, ſcilicet directi dominij, & hoc eſt, ꝙ vulgo appellamus emphiteoſim ſubalternatam. Quando vero concedens eſt dominus, tunc proprie dr̃ contractus emphiteoticus, & ita firmant communiter Doctores, vt dicit Iaſ. in l. prima, poſt nu. 29. C. de iur. emphit. Quidquid tamen ſit ex proprietate dictionum, hodie contractus emphiteoticus, & libellarius (ſaltem ex communi vſu loquendi) idem ſunt, & in hoc omnes conueniunt, vt ait Dec. conſ. 146. num. 2. quem refert Paris. conſ. 77. num. 12. lib. 3. & ita video indiſtincte obſeruari in hac prouincia, in qua paſſim hæc duo pro ſinonimis reputantur, & diſpoſitum in vno abſque controuerſia locum habet etiam in altero, Hodie enim abutimur iſtis vocabulis, vtendo illis promiſcue, & ponendo vnum pro alio, vt dicit Angel. conſil. 184. num. 3. Tiraquel. de retractu. muni. §. 33. gloſ. prima, num. 1.

Contractus autem cenſualis differt ab emphiteotico; nam in cenſuali transfertur in recipientem dominium, tam directum, quàm vtile, in emphiteoſi autem non transfertur niſi vtile, directum vero remanet apud concedentem, ita dicit gl. in c. conſtitutus in verbo, Iuxta ratam in fi. de Religio. domib. quam ſequuntur cõmuniter Doctores, vt dicit Abbas ibi, numero 20, & ita dicit firmare communiter Doctores Iaſ. in d. l. 1. num. 39. C. de iure emphit. & ſic cenſum ſoluimus de re noſtra, pẽſionem vero de re aliena, Proprie enim canon qui ſoluitur ab emphiteota dicitur penſio, ille vero, qui ſoluitur à cenſuali dicitur cenſus, licet hodie promiſcue vtamur etiã ijs vocabulis, vt atteſtatur Abbas in loco præallegato, & ex hac differentia infertur ad vnum, quod eſt maximæ importantiæ, quia ſcilicet, ſi cenſuarius eſſet in ſolutione canonis per biennium, non cadit ipſa re cenſuali vt dixi ſupra, §. cenſus, Secus autem in emphiteota, de quo late dixi infra q. 8.

Sed pone, quòd ego acceperim aliquã domum, vel fundum pro annua pẽſione, ſeu canone, nunquid in dubio cenſebitur contractus cenſualis vel emphiteoticus? Reſpon. Doctores dicunt, quòd ſi vniformiter ſolutum fuerit quotannis certum quid, præſumitur potius ſolutum iure emphiteotico, vel coloniæ perpetuæ, quàm iure cenſus, hoc enim eſt in minus præiudicium concedentis, & ita tenet communis ſchola ſcribentium, vt atteſtatur Berous quæſt. 14. numero 1. Quod ego intelligo, vt procedat tam in conceſſione facta à priuato, quàm in conceſſione

ne facta ab eccleſia, nam vtroque caſu militat eadem ratio, Bene verum eſt, quòd ſi ex verbis conceſſionis expreſſe apparere poſſet de quo contractu ipſi contrahentes ſenſiſſent, non eſſet à verborum proprietate recedendum, in dubio aut ſtandum eſſet in regula, quòd præſumeretur emphiteoſis, vel locatio perpetua, potius quam cenſus.

Quid autem differat ſimplex locatio ab emphiteoſi, ſunt termini omnibus notiſſimi.

Et aduerte, quia ſi præſtatur modica penſio, & in pecunia, debet potius iudicari emphiteoſis, quàm locatio, nam pro cõtractu emphiteotico ſoluitur quid minimum pro recognitione, & hęc eſt propria eius forma, & in hoc omnes conſentiunt, vt dicit Natta conſil. 49 poſt num. 7. ſi vero præſtatur magna penſio, quæ. ſ. fructibus correſpõdeat, vel quaſi, vel præſtatur aliqua pars fructuum, debet potius iudicari locatio quàm emphiteoſis, & ꝙ quando penſio quæ præſtat correſpondet fructibus, debeat de tali contractu iudicari tanquam de locatione, potius quàm de emphiteotica conceſſione, dicit concludere communiter ſcribentes Cagnol. in l. 2. num. 102. C. de reſcind. vend.

Vnum ſcias, quòd ſi in aliquo contractu ſit promiſcue facta mentio de emphiteoſi, & locatione, vel cõtractu libellario, debent attendi conuentiones, & pacta de quibus in ipſo inſtrumento, cui. ſ. contractui magis conueniant, & ſecũdum illa debet iudicari, in quam ſpeciem contractus cadat illa enim denominatio nihil facit, ſed potius attenditur effectus rei, & hæc eſt cõis opi. vt dicit Bello. conſ. 21. nu. 5.

QVAEST. II.

SVMMARIVM.

Emphiteoſis an ſit contractus nominatus.

QVaero, nunquid emphiteoſis ſit contractus nominatus? Reſpond. quòd ſic, habet enim elegans nomen, & ab alijs diſtinctum, vt dicit Ang. in l. 1. numero 1. C. de iure emph. & ita communiter concluditur, vt ait Iaſ. in præl. feudorum, numero 34. in fin. Vtilitas autem eſt maxima, quia in contractibus nominatis, non eſt licita pœnitentia, licet ſecus ſit in contractibus innominatis, vt dixi ſupra hoc eo. lib. §. 1.

QVAEST. III.

SVMMARIVM.

IN *contractu emphiteotico, vel libellario, an requiratur, quòd à principio præſtetur certa quantitas.*

QVæro, nunquid in contractu emphiteotico, vel libellario de neceſſitate requiratur, quòd à principio præſtetur certa quantitas? Reſpon. in hoc variæ ſunt Doctorum opin. nam Iacob. de Are. in l. prima, C. de iure emphit. tenet, quòd de ſubſtantia, & forma contractus emphiteotici requiratur, ꝙ à principio præſtetur certa quantitas pro primo ingreſſu, & dicit Alber. in d. l. 1. quòd hæc opin. communiter approbatur, quem refert Dec. in cap. in præſentia, numero 48. in fin. de probatio. Contrariam vero ſententiam, quòd, ſcilicet non requiratur, ꝙ à principio præſtetur illa certa quantitas, videtur ſenſiſſe Bart. in l. ſi mihi, & titio, poſt num. 4. ff. de verb. oblig. vbi dicit, quòd emphiteoſis dupliciter haberi poteſt, ſcilicet titulo lucratiuo, & titulo oneroſo, id eſt quando præſtatur certa quantitas, & hanc dicit eſſe communem Petrus in dicta l. prima, vbi etiam ſubdit, quod ita ſeruatur de conſuetudine. Idem dicit Cyn. in dicta l. prima, quem referunt Salicet. ibi, numero tertio, & Iaſon. num. 3. & Paris. conſ. 77. num. 13. lib. 3. Dicit etiam Abb. in c. potuit, num. 6. in fin. de locato, quòd ita dicunt communiter Doctores, Vnde cum hæc opin. quæ etiam de iure verior videtur, ſit indubitata conſuetudine comprobata, non eſſet ab ea iudicando, aut conſulendo recedendum.

QVAEST. IIII.

SVMMARIVM.

IN *contractu emphiteotico, an requiratur ſcriptura.*

QVæro, nunquid de ſubſtantia contractus emphiteotici requiratur à principio ſcriptura? Reſpond. quòd ſic, aliàs contractus ipſe nō valet, ita tenet gl. in l. 1. in verbo, Alienationis. C. de iure emphit. Et ita communiter tenetur, vt ait Salyc. in d. l. 1. num. 5. quem refert Aret. in §. adeo, num. 8. inſtit. de locato. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Imola in cap. potuit, poſt num. 7. verſ. Item differt à contractu &c. de locato ſubdens, ꝙ eſſet etiam ſeruanda in practica. Socin. conſ. 169. num. 12. lib. 2. quod eſt duplicatum in conſ. 120. lib. 4. Iaſ. in d. l. 1. num. 61. & ſeq. C. de iure emphit. Afflict. deciſ. 72. ante num. 8. & quòd contractus emphiteoticus non poſſit probari niſi per ſcripturam, dicit eſſe communem Alexand. conſil. 50. numero 4. lib. 5. Contrariam tamen ſententiam, quòd ſcilicet poſſit etiam ſine ſcriptis celebrari contractus emphiteoticus, tenuit gloſ. in dicta lege prima, in verbo, Scriptura, & hanc approbat conſuetudo, vt dicit Bartol. in dicta lege prima, numero ſexto. Angel. in dicta lege prima, numero 3. Paris conſilio 77. numero 16. & ſequen. libro 3. vbi dicit, quòd licet contraria opin. videatur magis communis, tamen quia iſta eſt approbata per conſuetudinem, eſſet ſeruanda. Idem dicit Socin. in dicto conſilio 169. numero 12. Ego tamen non puto ita abſolute verum eſſe, quòd hæc opin. ſit recepta à conſuetudine, & multi etiam Doctores atteſtantur ſe vidiſſe contrarium obſeruari, preſertim Aret. in dicto §. adeo, numero 8. propterea crederem melius eſſe in practica adhærere communi opinio. quæ etiam tutior eſt, & æquior, niſi in ſpecie appareret in eo loco, in quo contingeret hoc deduci in controuerſiam, contrarium obſeruari, hoc enim caſu non eſſet ab huiuſmodi conſuetudine, & obſeruantia recedendum.

QVAEST. V.

SVMMARIVM.

VAſallus an poſſit rem feudalem alteri concedere in emphiteoſim. *Remiſſiue.*

QVæro, nunquid vaſallus poſſit rem feudalem concedere alteri in emphiteoſim? dixi infra hoc eodem libro, §. Feudum, quæſt. 33. verſic. Idem etiam.

QVAEST. VI.

SVMMARIVM.

PRælatus poteſt concedere in emphiteoſim bona eccleſiæ, quæ ſolita ſunt in emphiteoſim concedi.

Et an ſi concedantur alio modo, quàm ſolita ſint concedi, vitietur in totum conceſſio, an autem quatenus exceſſa eſt forma ſolita, verſ. Scias tamen.

Et vſque ad quam generationem poſſit res eccleſiæ in emphiteoſim concedi, verſic. Quæro vſque.

Et an poſſint concedi etiam pro hæredibus extraneis, verſ. Sed nunquid.

QVæro, nunquid prælatus poſſit concedere bona eccleſiæ in emphiteoſim? Reſpond. ſi quidem bona ipſa ſunt ipſius eccleſiæ pleno iure, non poteſt prælatus ea in emphiteoſim concedere, niſi ſubſiſtente legitima cauſa, & debitis ſolemnitatibus interuenientibus, & de hoc non eſt dubitandum, quia conceſſio in emphiteoſim eſt ſpecies alienationis, & ſi prælatus à iure prohibetur locare res eccleſiæ ad longum tempus, vt dixi infra hoc eodem libro, §. locatio. Multo minus dicendum eſt ei concedi, vt poſſit eas dare in emphiteoſim, quæ plus eſt, quàm locatio. Si vero res eccleſiæ ſolitæ eſſent in emphi

emphiteoſim concedi, bene poſſet prælatus, ſi ad eccleſiam aliquo caſu reuerterentur, illas concedere in emphiteoſim abſq; ſolemnitatibus in rei eccleſiaſtica alienatione requiſitis, ita colligitur ex tex. in c. 2. de feud. quem ita communiter Doctores interpretantur, vt ait Didac. lib. 2. reſolut. cap. 17. num. 4. & hæc eſt communis concluſio, vt dicit Socin. conſilio 169. nu. 11. lib. 2. quod eſt duplicatum in conſilio 120. lib. 4. & in hoc propoſito videnda ſunt ea quæ dixi in dicto §. feudum quæſt. 13.

Scias tamen, quòd debet huiuſmodi conceſſio in emphiteoſim fieri, eo modo quo ſolita eſt, aliàs non valet, & quidem, quantum ad id in quo exceſſa eſt forma ſolita, nullus eſt qui dubitet, quin conceſſio ipſa corruat, Punctus eſt an vitietur in totum, an autem ſuſtineatur quatenus facta eſt intra ſolitam formam, Aliqui enim dixerunt, quòd non vitiatur in totum, ſed ſuſtinetur, quatenus eſt ſolita concedi, & fuit opin. Bald. in auct. ſi quas ruinas, num. 2. C. de ſacroſan. eccleſ. vbi vult, quòd ſi res eccleſię eſt ſolita concedi in emphiteoſim, vſque ad tertiam generationem, & concedatur in quartam, conceſſio ſuſtineatur vſque ad tertiam tantum, & in reliquo vitietur, & hanc opinionem dicit eſſe communem Iaſ. in auct. qui rem, num. 21. C. de ſacroſan. eccleſ. Dec. in d. auct. qui rem, num. 22. quem refert Tiraquel. de retractu conuentionali in fin. operis, num. 144. Claud. in l. prima. §. ſed ſi mihi, numero 3. ff. de verb. obligat. Curt. Iunior de feud. in prima ſecundæ principalis in ſexta quæſt. Alciat. in dicto §. ſed ſi mihi, numero 20. Et dicit Didac. lib. ſecundo reſolut. c. ſexto, numero 5. quòd hæc ſententia eſt frequentiori calculo recepta, Contrariam vero ſententiam, ſcilicet, quòd imò vitietur in totum, videtur tenuiſſe Bartol. in d. auct. qui rem, num. 7. & reperio, quòd Alex. conſil. 143. numero 3. lib. ſeptimo dicit, quòd hæc eſt magis communis concluſio, ſaltem quando eſt vnica conceſſio, quod eſſet magnum verbum, ſi eſſet verum, Ego tamen credo proculdubio contrariam opinionem eſſe veriorem, & magis communem, etiam in caſu quo vnica tantum conceſſio facta eſſet, non enim debet vtile per inutile vitiari, quando recipit commodam diuiſionem, ſed ſi eſſet dare caſum in quo vtile ab inutili non poſſet commode diuidi, bene crederem, quòd tota conceſſio vitiaretur, vide quæ dixi in d. §. feudum q. 13. in fin.

Quæro vſque ad quam generationem poſſint res eccleſiæ in emphiteoſim concedi? Reſpon. tex. in §. emphiteoſim in auct. de non alienan. videtur innuere, quòd non poſſint cōcedi niſi in accipientis perſona, & in duobus eiuſdem perſonæ hæredibus, & ſic niſi vſque in tertiam generationem, Nihilominus tenenda eſt contraria opin. ꝙ ſcilicet poſſint concedi vltra filios, & nepotes, & videtur tex. in §. licentiam in auct. de aliena. & emphi. & hanc opin. dicit eſſe communem Alexan. conſil. 110. num. 19. lib. 3. & quòd poſſit concedi pro omnibus deſcendentibus vſque in infinitum, dicit eſſe communem Ziliolus de Cauitellis inter conſilia Anchara. conſil. vltimo, num. 8. Gozad. conſil. 25. poſt num. 20. verſic. Ad decimum, & in hoc non eſt dubitandum.

Sed nunquid poterunt etiam concedi in emphiteoſim pro hæredibus extraneis? Reſpond. in hoc articulo doctores varie loquuntur, Aliqui enim renuerunt, quòd poſſit concedi etiam pro hæredibus extraneis, & hanc opinionem dicit eſſe magis communem, maxime modernorum Socin. conſilio 266. numero 33. lib. 2. Alij vero multi tenuerunt contrarium, ſcilicet, quòd imò non poteſt etiam expreſſe concedi, ita vt tranſeat ad extraneos hæredes, & hanc opin. dicit eſſe communem Imola in l. ex facto, la grande, num. 14 in fin. ff. de hæred. inſtit. prout illum refert Alex. in l. etiam, poſt num. 3. ff. ſolut. matrim. licet reuera Imola ibi loquatur ſolummodo, quādo emphiteoſis eſt ſimpliciter conceſſa, vt retuli infra q. 28. verſic. Tertius eſt, idem dicit Rubeus, in l. Gallus, §. quidam recte, numero 197. & numero 203. Sed aduerte, ne equiuoces, aliud enim eſt quærere, an res eccleſiæ poſſit concedi in emphiteoſim, hoc expreſſe acto, quòd tranſ-

eat

eat etiam ad extraneos hæredes, & non eſt iudicio meo dubitandum, quin poſſit, modo ſubſit legitima cauſa, & debitæ ſolemnitates interuenerint. Et ita hanc eſſe communem opi. atteſtatur Gratus conſ. 128.num.6.lib.2. Si enim (vt ſuperius dixi) his duobus concurrentibus, poſſunt res eccleſię alienari pleno iure, multo magis debent poſſe alienari ſolummodo reſpectu vtilis dominij, & in iſtis terminis procedat conſilium Socin. ſuperius allegatum. Aliud vero eſt quærere, an emphiteoſis eccleſiaſtica ſimpliciter conceſſa alicui pro ſe, & hæredibus, tranſeat etiam ad hæredes extraneos, & iſti ſunt alij termini, de quibus latius dictum eſt ſuo loco infra quæſt. 28. in dicto verſic. Tertius eſt caſus, cum ſeq.

QVAEST. VII.

SVMMARIVM.

IVs emphiteoticum quanto tempore præſcribatur Remiſſiue.

QVæro, ex quanti temporis præſtatione præſcribatur ius emphiteoticum? dixi infra lib.7. §. præſcriptio.

QVAEST. VIII.

SVMMARIVM.

Emphiteota ceſſans in ſolutione canonis per triennium, cadit ab emphiteoſi.

Et quid ſi in contractu appoſitum fuerit iuramentum, verſic. Et hoc quidem.

Et quid ſi ſit res magni valoris, & penſio ſit minima, verſic. Sed pone.

Et quid ſi penſio non erat minima, ſed in parte tantum ceſſatum fuerit, verſic. Hoc autem.

Et quid ſi emphiteota non poſſidebat rem ipſam emphiteoticam, verſ. Sed quæro.

Et quid ſi emphiteota propter bellorum calamitates nullos fructus percipere potuit, verſ. Sed quid ſi emphiteota.

Et an propter ſterilitatem facienda ſit remiſſio emphiteota, verſiculo, Sed nunquid.

Et quid ſi in re emphiteotica contingat damnum caſmate, vel corroſione fluminis, verſic. Quæro etiam.

Et quid ſi emphiteota ignorabat rem eſſe emphiteoticam, verſ. Proſequendo.

Et an oblatio canonis ſufficiat ad euitandam pœnam caducitatis, verſ. Pone, quòd emphiteota.

Et an ſolutio canonis facta per procuratorem proſit emphiteota, verſic. Sed quid ſi ipſe.

Et quid ſi in contractu emphiteoſis fuerit propter ceſſationem appoſita aliqua pœna an adhuc poterit propter ceſſationem expelli, verſic. Vlterius quæro.

Et quid ſi emphiteota plures hæredes reliquerit, & vnus tantum ceſſauerit in ſolutione canonis, an tota res emphiteota cadat in commiſſum, verſic. Quæro quid ſi emphiteota.

Et an ceſſatio facta per patrem, noceat eius filijs vocatis in inueſtitura, verſic. Sed hic quæro.

Et an emphiteota, qui canonem non ſoluit, poſſit purgare moram, verſiculo, Item quæro.

NOtiſſima eſt concluſio quòd emphiteota tenetur ſoluere domino directo canonem, ſiue penſionem illi debitam, & promiſſam, aliàs ſi ceſſauerit in ſolutione canonis, cadit à toto iure, quod habet in ipſa re ſibi in emphiteoſim conceſſa, ita quòd vtile dominum conſolidatur cum directo, & ſic applicatur ipſi domino directi, & intellige, quòd non per ſimplicem ceſſationem vnius anni cadit ab emphiteoſi, ſed requiritur, quòd ceſſet per triennium integrum, ſi ſit emphiteota priuati, ſi vero ſit emphiteota eccleſiæ, requiritur, quòd ceſſet per biennium integrum, & de hoc ſunt tex. aperti in l.2. C. de iure emphi. in cap. potuit de locato in quibus locis ordinarie tractatur hæc materia.

Et hoc quidem abſque dubio procedit, vbi

vbi in contractu ipſo emphiteotico non eſt appoſitum iuramentum, Sed quid ſi contractus inueſtiturę ſit iuramento confirmatus, nunquid adhuc procedit concluſio, vt non incurrat caducitatem, niſi per triennium integrum ceſſauerit? Reſpond. Bal. in cap. querelam de iureiuran. tenuit, quòd ſtatim, quòd ceſſauerit per annum, efficitur periurus, & cadit à iure ſuo, & hanc opin. dicit eſſe communem Guliel. de Bened. in repet. c. Raynutius in verbo, Teſtamentum, el tertio, num. 27. Gozad. conſ. 57. poſt num. 19. verſic. Non obſtat allegata. Eſt magna deciſio, maxime ijs tẽporibus in quibus notarij in omnibus inſtrumentis inferunt iuramentum, & per ſimplicẽ tactum cuiuſcunque ſcripturę, illaqueant animas contrahentium, qui pro maiori parte neſciunt, quid illud importet, & propterea hæc opi. mihi nunquam placuit, debet enim iuramentum ſemper intelligi ſecundum naturam contractus ſuper quo interponitur, non quidem vt ampliet eius naturam, ſed vt confirmet, vt dixi infra lib. 7. §. iuramentum. Et ad hoc per tenentes communem opinionem non accommodatur iudicio meo aliquod concludens reſponſum, & certe ſi caſus contingeret (ſaluo ſemper iudicio ſanctæ Romanæ eccleſiæ) de facili inclinarem in contrariam ſententiam, quæ æquior eſt, & forte illam etiam ſequeretur Senatus noſter, qui ſemper innititur æquitati, & qui quotidie ſolet diſpenſare contra caducitates, pro vna vice tantum, tanquam introductas à mero rigore iuris.

Sed pone, quòd quis habeat in emphiteoſim rem magni valoris, puta ſcutórum mille, pro minima annua penſione, puta vnius ſcuti, nunquid ſi ceſſauerit per triennium, incurret pœnam caducitatis? Reſpon. quòd ſic, ita allegatur tenere gl. in auct. qui rem in verbo, Repelli poteſt. C. de ſacroſanct. eccleſ. licet reuera arguat pro, & contra, & nihil determinet, imò potius, videatur reſidere in contraria opin. Sed quidquid ſit hanc opinionem ſequuntur omnes Doctores vt dicit Apoſtil. ad dictam gloſ. Et dicit Bart. in dicta auct. qui rem, num. 5. quòd ita tenent omnes doctores. Idem dicit R'pa in repet. l. fin. num. 130. C. de reuocan. donatio. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Dec. in d. auct. qui rem, num. 3. ſubdens, ꝙ ita ſeruat conſuetudo, quẽ refert Afflict. deciſ. 80. num. 7. in fin. propterea in practica non eſſet ab ea recedendum, nam in conſtituenda penſione, quæ ſoluitur ab emphiteota, potius habetur in conſideratione recognitio directi dominij, quàm emolumentum ipſius concedentis, & ideo in hoc propoſito, eadem ratio militat in parua penſione, quæ in magna imò forte maior eſt contemptus in modica ſumma, quàm in maiore.

Hoc autem de plano procedit, quando (vt dixi) penſio ipſa conſiſtit ſolummodo in vno nummo, ſed quid ſi penſio cõſiſtebat puta in decem ſcutis, & per triennium ceſſatum fuerit in ſolutione quatuor vel quinque ſcutórum, nunquid dicendum eſt, ꝙ cadat à tota emphiteoſi, an autem cadat tantum pro rata eius in quo ceſſauit? Reſpond. Specula. de locato. §. nunc aliqua quæſt. 29. tenet, quòd licet ceſſauerit tantum pro parte, nihilominus cadat à toto, & hanc opinionem dicit eſſe magis communem Iaſ. in l. 2. num. 54. C. de iure emphit. quem refert Apoſtil. ad Riminal. conſil. 381. ſub num. 5. Ipſemet tamen Speculator ibidem in ſequen. quæſt. quæ eſt quæſt. 30. videtur tenere totum cõtrarium, quòd ſcilicet ſolummodo pro rata incidat in caducitatem, vt ponderat Iaſ. in loco præallegato, dicens mirum eſſe, quòd Speculator ita feſtinanter fuerit ſibi contrarius, Ego tamen aliquando dicebam ita poſſe diſtingui, vt illæ duæ deciſiones Specula. ad concordiam reducerentur, Aut penſio erat vnius nummi, & ceſſans in illo nummo non excuſatur à caducitate, vt dictum eſt ſupra verſic. Proximo, & in iſtis terminis non loquitur Specula. in 29 nec in 30. quæſtio. Aut penſio erat maioris ſummæ, & tunc aut emphiteota ceſſat in parte notabili, puta dimidia, aut tertia, vel quarta parte, & ſiquidem ceſſauit per errorem, vel paupertatem excuſatur, non ſolum pro parte qua ſoluit, ſed etiam pro toto. Aut vero non apparet de paupertate, neque

neque de errore, & tunc cadit à toto, ſecundum opin. Speculat. in d. q. 29. quæ et eſt communis, vt ſuperius dixi, Quàm tamen ego intelligo vt procedat, quando præſtabatur vnica penſio ſuper tota re, puta decem aurei ſuper vna domo, vel fundo, &c. ſecus autem ſi penſio præſtaretur ad ratam, puta pro quinquaginta perticis terræ, ad rationem ſolidorum decem pro ſingula pertica, nam hoc caſu inclinando in mitiorem partem, teneo, quòd ex quo quælibet pertica habet quodammodo cōſtitutam ſuam penſionem, non caderet emphiteota niſi pro illis perticis, pro quibus non perſoluiſſet penſionem, vt quis non puniatur, niſi eatenus quatenus deliquit, Regulariter enim quis puniri non debet niſi in eo in quo deliquit l. reſcriptum, ff. de his quibus vt indig. & eſt communis regula, vt ait Ioan. Monach. in c. 11. num. 2. de hæret. in ſexto, Faciunt quæ dixi infra hoc eo. lib. §. feudum q. 31. verſic. Sed pone. Aut vero emphiteota ceſſauit in minimo, puta quia ſi penſio erat ſex aut octo ſcutorum, ceſſauit in vno, & hoc caſu eſſet excuſandus à caducitate pro rata, & in iſtis terminis loqui videtur Specula. in d. q. 30. Ego tamen de facili inclinarem, quòd excuſaretur in totū, maxime vbi non appareret illum ceſſaſſe propter contumaciam, vel contemptum, quod in dubio præſumendum non eſt, & ita in facti cōtingentia iudicauit Senatus in publica audientia in cauſa cuiuſdam Dionisij Gerezani, qui ex ficto florenoꝶ 16. ceſſauerat in tribus libris imperialiū.

Sed quæro, quid ſi emphiteota per illud tempus quo in ſolutione ceſſauit, rē ipſam emphiteoticam, non poſſederit, nunquid hoc non attenta adhuc incurrit caducitatem? Reſpond. Specula. in d. §. nunc aliqua verſic. LXXXII. tenuit, quòd ſic, Tu tamen tene contrarium. Nō enim pōt dici emphiteota eſſe in aliqua culpa, ex quo rem ipſam non poſſidebat, & vbi non eſt culpa, non debet imponi pœna, & ita ſecundum hanc opinionem quæ etiam æquior eſt, & tutior conſuluerunt Socin. Iunior. & Dec. inter conſil. Socin. Iun. in primo vol. conſil. 70. vbi multas recenſent auctoritates, & num. 16. dicunt, quòd cum tot tantique iuris vertices ita firmauerint, nefas eſſe arbitrantur ab eorum ſententia recedere, quę numero, & auctoritate ipſorum conſideratis communior, & verior dici poteſt, Quam tamen intellige vt procedat, niſi emphiteota fuiſſet in culpa, quo minus poſſeſſionem ipſius rei emphiteoticæ adeptus eſſet, vel niſi poſtquam illam poſſidere cœpiſſet, dolo deſijſſet illam poſſidere, His enim caſibus non eſſet à caducitatis pœna excuſandus.

Sed quid ſi emphiteota rem quidem poſſederit, ſed propter bellorum calamitates nullos fructus ex ea percipere potuerit, nunquid tenebitur etiam ad ſolutionem penſionis, pro eo anno quo nihil percepit? Reſpond. ꝙ non, ita tenet Iac. de Arena, quem ſequitur Bart. in l. 1. in fi. C. de iur. emphit. & hæc eſt communis opin. Legiſtarum, vt dicit Abbas in cap. potuit, num. 18. de locato. Hanc etiam opi. dicit eſſe communem Imola in d. cap. potuit, num. 42. & ſeq. quem refert Alex. in l. interdum, §. quod ex naufragio. nu. 5. & ſeq. ff. de acquir. poſſeſſ. Corn. conſ. 181. col. 15. in litera F, lib. 2. Guarner. in d. l. 1. quem refert Iaſon. ibi, poſt num. 91. verſic. Ad idem ſexto, Iaſ. conſ. 54. poſt num. 2. verſic. Non obſtat vltimum lib. 1. Corſet. in repertorio Abb. in verbo, Emphiteota. Claud. in d. §. quod ex naufragio, num. 3. Sigiſmund. conſil. feudali 2. poſt nu. 11. Breuiter in hoc propoſito, ſi quæramus, an emphiteota qui tempore belli nullus potuit fructus percipere, excuſetur à caducitate, ſi canonem debitum nō perſoluit, teneo, ꝙ proculdubio excuſetur, etiam ſi per mille annos, quibus propter bellum nihil percipit, ſemper ceſſauerit, ex quo enim non percipit fructus, nō poteſt proprie dici poſſediſſe, merito excuſandus eſt à pœna propter ceſſationem incurſa, à qua regulariter quælibet cauſa colorata, etiam iniuſta excuſat, vt dixi infra libro 5. §. final. quæſtio. 60. verſic. Et generaliter. Si vero quæramus an excuſetur à ſolutione canonis, mihi placet opin. venerandi Collegij Mediolanenſis, quam refert Cuma. in d. §. quòd ex naufragio, vt, ſcilicet diſtinguamus, an

an penſio ſit magna, vel parua, ſi eſt magna, teneo, q excuſetur, ſi vero eſt parua, non excuſatur, & intelligo paruam penſionem illam, quæ præſtatur potius in ſignū recognitionis directi dominij, quàm ad rationem fructuum, puta quia ſit decima pars, vel minor eius quod regulariter ex ipſa re emphiteotica percipitur, & hæc opinio iudicio meo eſt valde æqua, & in iudicando ſequenda, Aduerte tamē, quia Doctores ferè omnes in hac materia loquuntur, quando nihil prorſus percepit, nam ſi emphiteota aliquid etiam modicum percepiſſet, etiam ſi ſit minus dimidia eius quod ipſe ſoluit pro pēſione, crederem non eſſe excuſandum à ſolutione, bene poſſet à caducitate propter ceſſationem incurſa excuſari. Semper enim debemus, quantum poſſumus, inclinate in eam partem, vt caducitati locus non ſit.

Sed nunquid propter ſterilitatem facienda eſt remiſſio emphiteota? Reſpon. quòd non, ita tenet gl. in d. cap. potuit, in verbo, Expelli potuiſſet. de locato. & ita communiter tenetur, vt ait Iaſ. in l. 1. num. 18. C. de iure emphit. quem refert Gratus conſ. 118. num. 9. libro 2. Hanc etiam dicit eſſe communem ſententiam Abb. in cap. propter ſterilitatem, num. 3. de locato. quem refert, & ſequitur Bello. conſ. 21. num. 5. Natta conſ. 49. num. 12. vbi dicit, q hæc eſt communis ſententia ſcribentium in vtroque iure, à qua nullus diſcrepat, & conſ. 164. num. 5. dicit, q ita omnes indiſtincte concludunt. Ratio autem differentiæ inter bellum, & ſterilitatem poteſt conſiderari, quia tempore ſterilitatis emphiteota non deſinit poſſidere, colendo, & fructus ex re emphiteotica, licet modicos percipiendo, ſecus autē quando tempore belli non poteſt ad culturam bonorum, neque ad collectionem fructuum accedere, Eſt etiam intelligenda hęc concluſio vt procedat, etiam ſi emphiteota ex ipſa re non potuerit tantum percipere, quantum ſoluit pro penſione: neque etiam eius dimidium, niſi tamen penſio correſponderet fructibus, tunc .n. cum emphiteoſis ferè in omnibus æquipararetur locationi, iudex poterit arbitrari circa remiſſionem faciendam, iuxta ea quæ dixi infra hoc eo. lib. §. locatio. niſi tamen bona, tempore quo fuerunt conceſſa in emphiteoſim, fuiſſent ſterilia, vel inculta, nam hoc caſu nunquam propter ſterilitatem eſſet facienda remiſſio, Bene verum eſt, q ſi annis ſterilibus emphiteota ceſſauerit a ſolutione, putarem illum ex ea cauſa excuſandum à caducitate, vt in ſimili dixi ſupra verſ. Prox licet deinde poſſet per dominum directi compelli ad integram ſolutionem penſionis.

Quæro etiam, quid ſi in re emphiteotica cōtingat aliquod damnum, puta corroſione fluminis, vel caſmate, vel huiuſmodi, nunquid emphiteota excuſabitur à ſolutione penſionis? Reſpon. ſi damnum ſit tale, propter quod res funditus perierit, vtique excuſatur, ſed ſi damnum ſolūmodo ſit pro parte, non liberatur emphiteota, neque in totum, neque etiam pro parte. Et hæc opin. eſt communior, vt dicit Abb. in d. cap. potuit, num. 16. de locato. Et q dummodo aliquid ſuperſit de re emphiteotica, non liberetur emphiteota, dicit communiter teneri Iaſ. in d. l. 1. nu. 77. C. de iure emphit. & ſolent de hoc decantari duo verſus vulgatiſſimi.

Si perit tota, non doleat emphiteota

Sed ſi pro parte, nulla ſe liberat arte.

Cum enim penſio, quæ ſoluitur pro re emphiteotica, ſoluatur potius in recognitionem directi dominij, quod eſt indiuiſibile, quàm ad rationem bonorum, merito licet pro parte res pereat, non debet emphiteota liberari. In vno tamen caſu ego ab hac opin. communi recederem, quando ſcilicet duo concurrerent. Primum, quòd penſio correſponderet fructibus, vel quaſi. Secundum, quòd penſio ipſa eſſet conſtituta ad ratam bonorum, puta ad rationem ſolidorum decem pro ſingula pertica, vel huiuſmodi, nā hoc caſu æquum eſſet, vt penſio detraheretur pro rata, ſicut etiam pro rata fuiſſet cōſtituta.

Proſequendo materiam concluſionis ſuperius factæ, q. ſ. emphiteota, ceſſans à ſolutione canonis cadit a iure ſuo. Quęro, nūquid locum habeat, etiam ſi emphiteota ignoraret rem eſſe emphiteoticam puta quia ſucceſſiſſet in ius alterius, vel huiuſmodi? Reſpon. q ſic de rigore iuris,

ſed de æquitate datur huic hæredi (etiam ſi ſit maior 25.ann.) ex capite probabilis ignorantiæ, reſtitutio in integrum, aduerſus canonem nõ ſolutum, ex clauſula generali, ſi qua mihi iuſta cauſa, &c. ita dicit gl. in l. 2. in verbo, Legem. C. de iure emphit. quam ſequuntur communiter Doctores, vt ait Dec. conſil. 58. in fin. & ita communiter tenetur, vt dicit Imol. in d. c. potuit, num. 56. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Salyc. in d. l. ſecunda, num. 25. Corn. conſil. 165. in litera Q, & R, lib. 2. Iaſ. in d. l. ſecunda, numero 184. & in l. cum filiusfamilias, §. in hac ſtipulatione, numero 7. ff. de verb. oblig. Socin. Iun. conſil. 70. num. 23. lib. primo, & ſuper hoc in practica non ſolet vlla fieri difficultas, niſi dominus directi velit probare ſciẽtiam, hoc enim caſu ceſſaret cauſa reſtitutionis in integrum, & conſequẽter ipſa reſtitutio. In dubio autem hæres habet fundatam ſuam intentionem, quia ſcientia eſt quid facti, & nõ pręſumitur, niſi probeť, vt dixi infra li. 7. §. præſumptio.

Pone, quòd emphiteota non ſoluerit debitum canonem, ſed acceſſerit ad dominum directi, & illi obtulerit pecunias debitas, nunquid talis oblatio ſufficiet ad euitandam pœnam caducitatis? Reſpon. quòd ſic, ita tenet gloſ. in d. l. 2. in verb. ſecundum legem, & ita communiter tenetur, vt ait Salyc. in d. l. ſecunda in fin. verbis. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Socin. conſ. 118. in vltimis verbis lib. quarto. Quod intellige, vt procedat, modo talis oblatio fiat loco, & tempore congruo, aliàs ſecus. Item intellige, ꝙ talis oblatio ſufficit, quo ad euitandam pœnam caducitatis, ſed quo ad hoc vt emphiteota conſequatur plenariam liberationem, requiritur oblatio, conſignato, & depoſitio, & ita ſe habet communis opin. vt dicit Iaſ. in d. l. ſecunda, nu. 182. Item intellige, ꝙ talis oblatio fiat realiter, non autem verbo, Tantum, quia (vt dici ſolet) vbi opus eſt facto, verba non ſufficiunt, licet Soc. in loco præallegato loquatur de verbali tantum oblatione, cuius opi. poſſet procedere vbi dominus recuſaret velle recipere, ſed ſi dominus offerat ſe paratum recipere, mihi non placet, quòd propter huiuſmodi verbalem oblationem emphiteota excuſetur.

Sed quid ſi ipſe quidem emphiteota canonem non ſoluit, ſed aliquis eius procurator, nunquid talis ſolutio facta per procuratorem proderit ipſi emphiteotæ? Reſpon. quòd ſic, maxime ſi procurator fuit ad id conſtitutus, & hæc eſt quaſi omnium ſententia, vt dicit Corſet. in repertorio Abbatis, in verbo, Emphiteota, col. ſecunda verſic. Quinto, vbicunque.

Vlterius quæro, Pone, quòd in contractu emphiteotico apposita ſit pœna propter ceſſationem ſolutionis canonis, nunquid ſi emphiteota ceſſauerit, poterit non obſtante tali appoſitione pœnæ expelli? Reſpond. quòd ſic, ita tenet gloſ. in d. l. ſecunda, in verbo, Repellere, cum qua tenent omnes indifferenter, vt dicit Iaſ. in ea. l. ſecunda, num. 139. Quod tamen intelligo ſecundum gloſ. ibi, non vt poſſit vtrunque facere, ſcilicet petere pœnam, & expellere, ſed poteſt eligere illud quod magis ei placuerit.

Quæro, quid ſi emphiteota plures hæredes reliquerit, & vnus ipſorum ſoluerit partem ſuam canonis, vel penſionis, alius non, nunquid res emphiteotica cadit tota in commiſſum, an autem ſolummodo pro parte non ſoluentis? Reſpon. Hæc eſt ſabbatina quæſtio vt dicit gl. in l. communi diuidundo in verbo, confunderetur, ff. communi diuidun. quæ in hoc articulo tenuit, quòd omnes cadant à iure ſuo, & illam gl. ſequuntur communiter Doctores, vt dicit Affl. deciſ. 153. num. 4. Ripa in l. 4. §. Cato, nu. 44. ff. de verb. oblig. Cum enim prima obligatio eſſet in ſolidum in perſona emphiteotę, non poteſt mutari facto hæredum, ſed tranſit in omnes cum illa obligatione ſolidi, Reperio tamen Alber. in d. l. communi diuidundo in principio, dicẽtem, quod imò communis opin. eſt in contrarium, & poteſt eſſe, ꝙ ſecundum ſua tempore verum dixerit, ſed hodie proculdubio opin. gl. eſt magis communis, vt ſcilicet omnes cadant, & licet videatur aliquantulum rigoroſa, eſſet tamen ſeruanda in practica, aliàs enim de facili multæ emphiteoſes ad nihilum reducerentur.

Sed

Sed hic quæro aliquis accepit emphiteoſim pro ſe, & filijs, & deſcendentibus, Modo vnus ex filijs ipſius recipientis ceſſauit in ſolutione canonis per triēnium, ita quòd res cecidit in commiſſum, & ſic propter caducitatem applicata eſt pleno iure domino directi, Quæro nūquid hæc ceſſatio, & conſequenter caducitas ea de cauſa incurſa, oberit eius deſcendentibus, vel agnatis vocatis ex tenore primæ inueſtituræ? Reſpon. quòd ſic, ita tenet Spec. de locato. in d. §. nunc aliqua q. 78. & eſt communis opin. vt atteſtatur Iaſ. in d. l. ſecunda, num. 58. & ſeq. quem refert Apoſtil. ad Riminal. conſil. 371. ſub num. 4. & Ruin. conſil. 168. num. 6. lib. 1. Dominus enim, qui rem ſuam in emphiteoſim concedit ſub annuo canone, videtur apponere ſolutionem canonis pro conditione, perinde ac ſi diceret, cōcedo ſi ſolueris, & ideo ceſſante conditione reſoluitur conceſſio. Mihi tamen (vt verum fatear) hæc opi. nunquam placuit, videtur enim iniquum vt factum, ſiue delictum, ſiue negligentia alicuius, præiudicet ſuis ſucceſſoribus, in re quæ ad eos peruenire debet, nō ex facto, aut iure ipſius delinquentis, ſiue negligentis, ſed ex pacto, & prouidentia primi inueſtiti, Non tamen propter hoc auderem in practica recedere à cōmuni opi. dummodo talis ceſſatio non eſſet facta in fraudem deſcendentium, vel agnatorū, qui vocati eſſent ex tenore inueſtituræ, nam hoc caſu crederem illis (eueniente caſu) ſuccurrendum eſſe per beneficium reſtitutionis in integrum, & ita ſi caſus contingeret conſulerem, & iudicarem.

Item quæro, nunquid emphiteota, qui canonem non ſoluit, poſſit purgare moram? Reſpon. ꝙ ſecundum rigorem iuris ciuilis non poteſt moram purgare. Sed ſecundum diſpoſitionem iuris canonici, quod maxime innititur æquitati, poteſt illam celeri ſatisfactione purgare, & de hoc eſt tex. expreſſus in c. potuit de locato ſupra ſæpius allegato. Quando autem dicatur purgare moram celeri ſatisfactione, varij varia dicūt, ſed magis communiter Doctores concludunt, ꝙ in hoc ſtetur iudicis arbitrio, vt atteſtatur Ripa in l. ſi inſulam, num. 35. ff. de verb. oblig. Hanc etiam dicit eſſe communem opi. Dec. conſil. 139. poſt nu. 7. verſic. Ex quibus omnibus. Hoc igitur caſu maxime verſabitur religio iudicare debentis & in dubio antequàm dominus declarauerit velle eſſe locum caducitati, iudex debet ſemper inclinare in ſententiam, per quem caducitas ipſa euitetur, tanto magis procedendo ſecundum æquitatem canonicam. Scias autem, ꝙ diſpoſitio dicti c. potuit, procedit ſolummodo in emphiteotis eccleſiæ, non autem in emphiteotis laicorum, & priuatorum, & ita communiter concluditur, vt dicit Ripa in d. l. ſi inſulam paulo ante, nu. 38. Si tamen eſſet iudicandum ſecundum æquitatem, & ſola facti veritate inſpecta, poſſet ſeruari diſpoſitio d. cap. potuit etiam in terris imperij, & emphiteotis laicorum quæ æquiſſima eſt, & ita illā ſeruat Senatus omiſſo rigore iur. ciu.

QVAEST. IX.

SVMMARIVM.

Emphiteota qui ceſſauit in ſolutione canonis, an cadat ipſo iure, vel requiratur ſententia.

SVCCESSIVE quæro, an emphiteota qui ceſſauit in ſolutione canonis cadat ipſo iure, an autem requiratur aliqua ſententia, vel declaratio? Reſpon. Aut quæris an requiratur declaratio domini directi, & tūc ſtante regula, ꝙ pœna caducitatis non habet locū niſi domino volente, quā dicit eſſe communē, Curt. Iun conſil. 109. nu. 11. & conſ. 110. nu. 23. tenendum eſt, ꝙ propter ceſſationem, emphiteota non cadit ipſo iure ab emphiteoſi, ſed ita demum, ſi dominus directi declaret velle eſſe locum caducitati, ita tenet Bart. in d. l. 2. nu. 2. C. de iure emphit. quem ſequuntur communiter Doctores, vt dicit Pariſ. conſ. 108. nu. 33. lib. 1. Dicit etiam Cæp. conſil. ciuili 25. nu. 2. ꝙ ita concludunt communiter ſcribentes, & dicit Cur. Iun. conſ. 149. poſt nu. 3.

verſ. Cum igitur, ꝙ in hoc omnes conueniunt. Hanc etiam dicit eſſe communem opinionem Iaſ. in d. l. 2. num. 10. Aut vero quæris, poſtquam dominus voluntatem ſuam declarauit, ꝙ ſcilicet velit locũ eſſe caducitati, nunquid requiratur ſententia, aut declaratio iudicis, an autem cadat ipſo iure, & tenendum eſt, ꝙ ſtatim facta declaratione per dominum directi, cadat ipſo iure, neque requiratur iudicis ſententia, vel declaratio, & ita communiter teneri atteſtatur Ant. de Butrio in d. cap. potuit, quem refert Iaſ. in d. l. 2. num. 12. & ſeq. & Ruin. conſ. 153. num. 6. lib. 1. & conſ. 57. num. 2. lib. 4. Corn. conſ. 165. in litera X, lib. 2. Alex. conſ. 6. poſt num. 22. lib. 3. Dec. conſil. 146. num. 7. in fi. Cæpolla in d. conſ. 25. num. 3. in fi. & nu. 6. ſubdens, ꝙ ita communiter obſeruatur, & licet in puncto iuris multa dici poſſent, non tamen eſſet in practica ab hac opin. quam communis Doctorum ſententia, & conſuetudo approbauit, aliquo modo recedendum.

Q V AE S T. X.

SVMMARIVM.

Dominus directi, qui poſt incurſam caducitatem recipit penſionem ab emphiteota, an cenſeatur illi remiſiſſe caducitatem.

Et an dominus, qui propter ceſſationem expulit emphiteotam, poſſit ab eo petere penſionem temporis præteriti, verſic. Quæro nunc.

Prælatus recipiens penſionem ab emphiteota eccleſiæ, an cenſeatur illi remiſiſſe caducitatem, verſ. Sed nunquid.

Cui incumbat onus probandi, an emphiteotæ dicenti ſe ſoluiſſe, an autem domino id neganti, verſ. Sed pone.

SED hic occurrit alia quæſtio, nunquid dominus directi, qui poſt incurſam caducitatem recepit ſolutionem penſionis ab emphiteota cenſeatur illi remiſiſſe caducitatem? Reſpond. In hoc articulo diſtinguendi ſunt aliqui caſus, Aut enim expreſſe conſtat de mente ipſius domini penſionem recipientis, quia ſcilicet in receptione canonis reſeruauit ſibi expreſſe ius caducitatis, vel proteſtatus eſt per hoc non remittere caducitatem, vel huiuſmodi, & tunc proculdubio non cenſetur remiſiſſe caducitatem, ſtante eius expreſſa declaratione in contrarium, ita tenet gl. in cap. potuit in gl. tertia de locato. quam dicit eſſe communiter approbatam per Legiſtas, & Canoniſtas Iaſ. in l. ſi poſt moram, poſt num. 4. verſ. Cõfirmo per illud. ff. de eo quod certo loco, vbi etiam refert Alberic. in d. l. 2. dicentem, ꝙ ita communiter tenetur. Ita etiam tenere communiter Doctores atteſtatur Corn. conſil. 40. in litera I, lib. 4. Hoc tamen intellige, vt procedat, quãdo dominus recipit penſionem ſolummodo temporis præteriti, ſcilicet elapſi ante incurſam caducitatem, hoc enim caſu prodeſt talis proteſtatio, quia ſtat ſimul, ꝙ dominus prouideat ſibi pro præterito, recipiendo penſionem debitam, & reſeruet etiam ius de futuro, propter caducitatem incurſam, ſecus autem, ſi recipiat penſionem etiam pro tempore futuro, id eſt decurſo poſt cauſatam caducitatem, nã iſto caſu, licet proteſtetur ſe illam recipere ſaluo iure caducitatis, &c. cenſetur tamen, non obſtante proteſtatione, vel reſeruatione, caducitatem ipſam remiſiſſe. Ita concludunt communiter Doctores, quicquid dixerit Bart. in d. l. 2. num. 8. in fi. vt dicit Gigas de penſ. quæſt. 73. in fin. Hanc etiam opin. contra Bart. atteſtatur eſſe cõmunem Ruin. conſ. 110. nu. 4. libro 1. & conſ. 151. num. 12. eod. vol. Videtur enim incompatibile, quòd recipiatur penſio pro tempore poſt caducitatem decurſo & quòd ſaluum ſit ius caducitatis, & ſic ꝙ quis eodem tempore habeatur pro emphiteota, & pro non emphiteota, vnde cum huiuſmodi proteſtatio, ſiue reſeruatio ſit contraria facto, nihil releuat, iuxta ea quæ dixi infra, lib. 7. §. Proteſtatio. Et ita ſuperioribus annis reuocata fuit ſententia cuiuſdam Doctoris, qui iudicauerat contrarium, fretus auctoritate Bartol. in dicta l. 2. neque aduertit, quòd in hoc

Bart.

Bar.communiter reprobatur,vt ſuperius dixi. Aut vero ſumus in dubio,quia ſcilicet dominus, ſine aliqua proteſtatione vel reſeruatione caducitatis penſionem ipſam recepit, & tunc ſiquidem recepit etiam penſionem temporis futuri, id eſt decurſi poſt caducitatem, res non habet difficultatem quin cenſeatur remiſſa caducitatis, vt in fortioribus terminis dixi ſupra ſtatim, Sin autem recepit penſionem temporis præteriti tantum adhuc idem eſt dicendum, quòd ſcilicet cenſeatur remiſiſſe caducitatem,& licet Bartol.in loco præallegato contrarium tenuerit, cõmunis tamen opinio. eſt contra Bartol. vt dicit Gigas de penſion.quæſtio.73.numero tertio, à qua non eſſet in practica recedendum, maxime quia æquior eſt, & humanior, & in hac quæſtione caue à Salyc. in dicta l. ſecunda,num.14. qui dicit, quòd diſtinctio Iacob. de Are. quam ſequitur Bart. communiter approbatur, quia neque ipſe fideliter refert verba Bartoli, neque (vt potes ex præd ctis colligere) opin. Bartol. nec ſua communiter approbatur.

Quæro nunc, quid econuerſo, nunquid dominus directi,qui declarauit caducitatem propter ceſſationem ſolutionis, & emphiteotam expulit, poſſit ab eo poſtea petere penſionem pro tempore præterito ſibi debitam? Reſpondeo, in hoc etiam articulo Doctores varia ſcribunt. Tu vero dic,quòd aut dominus expellendo emphiteotam, expreſſe reſeruauit ſibi ius petendi penſionem pro annis ceſſatis, & hoc caſu talis reſeruatio ſiue proteſtatis vtique illi conſeruat facultatem petendi ipſam penſionem, & hæc eſt communis opin.vt dicit Boër.deciſ. 309. nu. 5. in fin. Aut vero non eſt proteſtatus, & tunc expellendo emphiteotam ob canonem non ſolutum, non poteſt ab eo petere penſionem temporis præteriti, quidquid dicat Bart.in dicta l ſecunda,numeri 8. contra quem in hoc etiam eſt communis opinio. vt dicit Gigas de penſion. quæſt.76.poſt num 6 & hæc omnia nota in practica, quia propter varietates opinionum de facili quis decipi poſſet, Hæc tamen omnia intellige, vt procedant in emphiteota priuati, ſed in emphiteoſi eccleſiaſtica ſpeciale eſt fauore eccleſiæ, vt poſſit eccleſia vtrunque conſequi, ſcilicet penſionem exigere, & emphiteotam expellere, vt eſt text. in auct. qui rem C. de ſacroſanct. eccleſ.

Sed nunquid ea quæ dicta ſunt de emphiteotis laicorum, habent etiam locum in emphiteotis eccleſiæ,vt ſcilicet ſi prælatus recipiat penſionē ab emphiteota, qui per biennium ceſſauerat, & ſic ceciderat à iure ſuo,præiudicet eccleſiæ, ita vt cenſeatur remiſſa caducitas? Reſpondeo, hæc quæſtio pendet ab alia,nunquid prælatus poſſit expreſſe remittere caducitatem emphiteotis eccleſiæ, in quo quidem articulo Doctores ita diſtinguunt, Aut eccleſia non eſt collegiata, & poteſt ſolus prælatus remittere caducitatem. Aut vero eccleſia eſt collegiata,& non poteſt ſine capitulo,& hæc eſt communis opin.vt dicit Card. Alexand. in cap. primo, in prin.num.17.de his qui feud.dar.poſſ. Dico ergo in hoc propoſito eadem ratione, quòd aut eccleſia non eſt collegiata, & recipiendo penſionem præiudicat eccleſia aut eſt collegiata,& non poteſt ſine capitulo illi præiudicare, ita colligitur ex gl. in d. cap. potuit,in verbo,Expelli quæ in hoc eſt communiter approbata. vt dicit Alex.conſil.5.num.10.lib. quinto,Ruin. conſil.70.poſt numero 14.lib. quinto,Et dicit Imola in d. cap. potuit,numero 34. circa finem, quòd ita tenent communiter Doctores,quem refert Alexand.conſilio 105. numero 15. lib. tertio, & Cæpolla conſilio ciuili 46. poſt numero 3. & Dec. conſilio 329. numero 3. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Iaſon.in d.l.2. numero 130.

Sed pone,dominus dicit emphiteotam cecidiſſe, quia per triennium non ſoluit, econtra vero emphiteota dicit ſe ſoluiſſe, Quæro cui incumbat onus probandi? Reſpond. quòd dominus habet intentionem fundatam ex inſtrumento inueſtituræ,merito non ipſi, ſed emphiteotæ incũbit onus probandi, ita tenet gloſ. in d. l. ſecũda in verbo,Repellere, ibi item quis probabit C.de iure emph. quæ in hoc communiter approbatur, vt dicit Socin.

Iun. conſilio 91. numero 15. lib. 2. Ita etiam tenere omnes Doctores vt atteſtatur Iaſ. in d. l. 2. numero 132. & ſequen. quem refert Gigas de penſionibus quæſt. 76. in fine.

Q V AE S T. X I.

SVMMARIVM.

Dominus directi poſt declaratam caducitatem, an poſſit propria auctoritate ingredi rem emphiteoticam.

NVNC videndum eſt, nunquid poſſit dominus directi poſt declaratam caducitatem ingredi propria auctoritate rem emphiteoticam? Iſta eſt ardua quæſtio, & in qua Doctores varie locuti ſunt, adeo vt tot penè ſint ſententiæ, quot capita, vt dicit Iaſ. in d. l. 2. num. 100. & ſeq. C. de iure emphit. vbi omnes opinio. recenſet. Aliqui autem tenuerunt, quòd dominus non poſſit poſt caducitatem, propria auctoritate ingredi poſſeſſionem rei emphiteoticæ, & inde expellere emphiteotam, niſi cum auctoritate iudicis, & hanc opinionē, quæ iudicio meo æquior eſt, & tutior, dicit eſſe communem Alber. in d. l. 2. col. 1. verſ. Ex hoc oritur, quem refert Iaſ. in loco præallegato, & illam ſeruat parlamētum Delphinale, teſte Guid. Papæ deciſ. 107. num. 1. Contrariam vero ſententiam, quòd ſcilicet poſſit dominus poſt caducitatem expellere emphiteotam propria auctoritate, tenuit gloſ. in d. l. 2. in verbo, Repellere, in primis verbis, & hanc opin. dicit eſſe communem Alex. conſ. 117. num. 11. lib. 4. Corn. conſ. 271. in litera B, lib. 3. Dec. conſil. 146. num. 7. Sigiſmund. conſ. feudali 37. poſt num. 3. & ſic (vt vides) hæc opin. gl. proculdubio eſt magis communis. Quæ quidem ſatis de plano procedit, quando emphiteota ipſi domino propria auctoritate ingredi, & illum expellere volenti, non reſiſtit, licet tam gloſ. ſupra allegata, quam multi ex Doctoribus, qui illam ſequuntur indiſtincte loquantur. Sed quid ſi reſiſtat? Reſpond. ſi quidem verbis tantum reſiſtat, adhuc dicendum eſt, quòd poteſt dominus illum expellere, & hanc eſſe magis communem opin. atteſtatur Corn. conſil. 193. in litera C, lib. 3. Si vero factis reſiſtat, crederem non licere domino illum propria auctoritate expellere, & hæc opin. tanquam æquior, & tutior, & quæ minus ſcandalis viam aperit, tenenda eſſet in practica, & niſi eſſet multitudo & auctoritas Doctorum tenentium opi. gloſæ, mihi indiſtincte placeret contraria opin. quòd ſcilicet nullo caſu liceat domino expellere emphiteotam propria auctoritate, & ita ſemper conſulerem amicis, & reuera omnes etiam tenentes opi. gloſ. & etiam ipſamet gloſ. fatentur tutius, & melius eſſe id facere iudicis auctoritate.

Q V AE S T. X I I.

SVMMARIVM.

Quo tempore anni emphiteota debeat ſoluere canonem domino directi.

Et quid ſi velit pro pluribus annis futuris ſoluere, an teneatur dominus acceptare, verſ. Sed pone.

PRO complemento huius materiæ, quæro quo tempore anni teneatur emphiteota ſoluere debitum canonem domino directi? Reſpond. quòd quidquid ſit de iure, conſuetudo ſeruat, quòd in fine anni ſoluatur integra penſio, vt atteſtatur Guarner. de Caſtell. in dicta l. ſecunda, quem refert Iaſon. in ea. l. ſecunda, num. 180. & ita quotidie videmus obſeruari.

Sed pone, quòd emphiteota velit ſoluere domino canonem, ſeu penſionem pro tribus, aut quattuor annis futuris, nunquid cogetur dominus illam recipere, etiam ſi nolit, vel ipſo recuſante, nunquid poterit emphiteota illam deponere, & ſic erit liberatus? Reſpond. quòd non, ita

tenet

tenet Spec.in §.nunc aliqua,ſupra ſæpius allegato,q.42.& ſeq. & eſt cõmunis opi. vt atteſtatur Alex.in l.ſtipulatio iſta. §.inter certam,quem legit.cum, §.ſi quis dolum,poſt num.5.ff.de verb. oblig. quem refert Dec.in l.cum tempus,num.8. ff.de reg. iur. Aret. in l. qui Romæ, in principio.ff.de verb. obligat. Iaſ. in l. ſecunda, numero 66.& ſequen. C. de iure emphit. Poteſt enim dominus directi dicere, ſua intereſſe pecunias ſuis temporibus recipere, nam (vt experientia docet) pecunia facile è manibus dilabitur, & hæc conclusio multo magis locum haberet, ſi penſio non in pecunia deberetur, ſed in fructib. qui poſſent curſu temporis deteriorari.

QVAEST. XIII.

SVMMARIVM.

EMphiteota an poſſit alienare rem emphiteoticam.

Et an eam alienando cadat ipſo iure,an autem requiratur ſententia, verſic. Adde quòd.

Et an ex ipſa alienatione incurrat caducitatem, etiam ſi non ſit ſecuta traditio, verſ. Sed nunquid.

Et quid ſi in contractu appoſita ſit clauſula conſtituti,verſ. Sed quid ſi non.

Et quid ſi in alienatione proteſtetur, quòd ipſam alienationem facit ſaluo, & reſeruato conſenſu domini, verſic. Item quæro.

Et quid ſi poſt alienationem, & traditionem illam recuperet,verſic. Sed quid ſi emphiteota.

Et quid in emphiteoſi conceſſa pro ſe,& quibus dederit,verſ. Vlterius quæro.

Et quid ſi in inueſtitura prohibeatur alienari maioribus, verſ. Sed quæro.

Et quid ſi conuentum fuerit, quòd liceat emphiteota illam rem vendere, verſic. Sed pone.

Et an emphiteota alienans partem rei emphiteoticæ,cadat à tota emphiteoſi, verſ. Non omittam.

QVæro, nunquid emphiteota poſſit alienare rem emphiteoticam? Reſpond. de hoc habemus tex. expreſſum in l. fin. C. de iure emphiteot. quòd non poteſt illam alienare irrequiſito domino,aliàs cadit à iure ſuo,vt ibi, & eſt communis regula, vt dicit Socin. Iunior. conſilio 70. numero 14. libro tertio.

Adde, quòd emphiteota alienans rem emphiteoticam contra formam d. l. fin. cadit ipſo iure, nec aliqua ſententia requiritur,ita tenet gloſ.in dicta l.fi.in verbo, Cadat, circa principium, quam dicit Anton. de Burr. conſilio 22. numero primo, à nemine eſſe reprobatam, & quòd non reperit illam per aliquem eſſe in dubium reuocatam, quem refert, & ſequitur Iaſon. in dicta l.fi. numero 103. & ſeq.

Sed nunquid, ad hoc vt emphiteota cadat ab emphiteoſi, ſufficit, quòd celebratus ſit contractus alienationis, etiam ſi ſecuta non ſit traditio? Reſpond. quòd non,ſed requiritur, quod poſt ipſam alienationem ſubſecuta ſit traditio ipſius rei emphiteoticæ, ita dicit Specul. in dicto §. nunc aliqua, verſ.xcv. & ita communiter tenetur, vt dicit Imola in d. cap. potuit, num.49 in fi. de locato. Hanc etiam opi. dicit eſſe communem. Alex. in l. ſi à me, poſt num. 4. verſ. Secundo limitari, ff. ad legem Falcid. Iaſo. in d.l. fin. num. 132. Curt.Sen.conſ.8. nu.10. Marſ. ſing. 412. plures ſunt: & dicit Tiraquel. de tetract. municip.§.1.in gloſ.2.numero 43.quòd hanc opin. tenet vniuerſa propè cohors ſcribentium. Nam ante traditionem non dicitur alienatio perfecta, neq; conſumata, ideo alienans non debet ex ea pœnam pati,Faciunt quæ dixi infra hoc eo.lib. §. Feudum, q. 31. verſ. Sed nunquid.

Sed quid ſi non interuenerit vera quidem,& actualis traditio,ſed tamen in contractu alienationis appoſita ſit clauſula conſtituti,vel precarij, nunquid talis ficta traditio poſſeſſionis, quæ fit per conſtitutum, ſufficiet ad hoc vt emphiteota priuetur iure ſuo? Reſpond. quòd ſic,ita tenet Paul.de Caſtro in l.1.§ ſi rem,num.2. ff. depoſiti, & eſt communior opin. vt dicit

Tiraquel.de conſtituto,in 26.limit.num. 5. & 6. Non enim poteſt negari,quin per conſtitutum vera poſſeſſio transferatur, licet modus transferendi ſit fictus, Bene verum eſt (vt dixi in d. §.feudum q. 31.verſic.Sed quid ſi non) quòd licet hæc opin. de rigore iuris ſit verior, contraria tamen opin. quòd requiratur actualis traditio,eſt æquior,& ideo teneri poſſet in iudicando,maxime ſi eſſet iudicandum ſola facti veritate inſpecta, & ita ſeruatur in curia Delphi. vt atteſtatur Guido Papæ deciſ. 101.

Item quæro,quid ſi emphiteota in ipſa alienatione proteſtetur, quòd ipſam alienationem facit,ſaluo,& reſeruato conſenſu domini,vel ſaluo iure directi dominij, nunquid talis proteſtatio illum excuſabit,vt non cadat ab emphiteoſi? Reſpondeo,quòd non, & eſt communis opin. vt dicit Iaſ. in ſecunda lectu. Rubricæ. ff. ſoluto matrim.numero 25.Dec.conſilio 160. poſt num. 4. verſic. Præterea dato, quem refert, & ſequitur Ripa in c. cum M.Ferrarien.num.80.de conſtit.Eſt enim talis proteſtatio contraria facto, & ideo non releuat, iuxta ea quæ dixi infra lib. 7.§. proteſtatio. Bene verum eſt,quòd ſi proteſtetur ſe alienare,ſaluo, & reſeruato conſenſu domini,& non aliter, neque alio modo, talis proteſtatio verbis geminatis concepta operatur, quòd emphiteota propter alienationem ipſam non cadit ab emphiteoſi, etiam ſi ſecuta ſit actualis,& vera traditio,ita tenet Bal. loquens in vaſallo,in c.1.§.ſi.nu.5.in ſin. quæ fue. prima cauſa benef.amitten. quem etiā in emphiteota ſequuntur communiter Canon.vt dicit Ripa lib.3.reſpon. c.1. nu.3. &hanc reſtrictionem dicit eſſe communē Ripa in d.c.cum M.poſt nu.80.verſic.Secundo intellige,vt dixi in d.q.31.verſ.Itē quæro,& hanc etiam ego ſequor,licet forte dici poſſet,ꝙ emphiteota alienando, & tradendo rem emphiteoticam domino irrequiſito,dupliciter dominum offendit, ſcilicet ratione contemptus, & ratione præiudicij,vnde licet illæ clauſulæ videantur tollere contemptum,non tamen tollunt præiudicium,quod ſequitur ex traditione,nihilominus non recederem in iudicādo à communi opi. preſertim vbi res tradita eſſet facilis recuperationis, ſed ſi eſſet facta alienatio in perſonam potentiorem,vel de re difficilis recuperationis, puta caſtro, vel huiuſmodi, forte magis placeret contraria opi.ꝙ ſcilicet etiam nō obſtante huiuſmodi geminata proteſtatione, caderet ab emphiteoſi.

Sed quid ſi emphiteota poſt alienationem,& traditionem recuperet ipſam rem emphiteoticā, nunquid propterea euitabit pœnam priuationis? Reſpon. ꝙ non, ita dicit Bart. in l. ſequitur,§. item labeo in ſi.ff.de vſucap.qui in hoc communiter approbatur, vt dicit Roman.in d. §. item labeo.Ripa in l.cum bona,poſt nu.20. ff. de priuileg.credit. ita etiam communiter teneri affirmat Imol. in d. §. item labeo circa finem.Et dicit Alex. in l. ſi à me,nu. 3.ff.ad legem falcid. quòd ita communiter concluditur,idem etiam dicit Alex. in l.ſi inſulam,nu.40.ff.de verb.oblig.Hanc etiam opi.dicit eſſe communem Imol. in d.c.potuit,num.48.in ſi. de locato,quem refert Guido Papæ conſil. 192. numero 1.& Grat.conſil.133. num.2. lib.2. Dec. conſilio 181.num.6. Iaſ. in d.l. fin. num. 135. C. de iure emphit. quem refert Socin.Iun.conſilio 20.numero 38. lib. primo.Ripa in l.in quartam,numero 55. ff. ad legem falcid. Ex quo enim propter alienationem emphiteota ipſo iure cadit ab emphiteoſi,non poteſt illud ius domino quæſitum,ab eo ſine eius facto auelli,Faciunt quæ dixi in d.q. 31. verſic. Sed quid ſi vaſallus.

Vlterius quæro, quid ſi emphiteoſis ſit conceſſa alicui pro ſe, & quibus dederit, nunquid poterit emphiteota illam alienare domino irrequiſito? Reſpon. quòd ſic,ita tenet Alber.in d.l.ſin. col.ſecunda, verſic.Sed nunquid hæc lex.C.de iure emphit. & eſt communis opin. vt ait Dec. conſil. 164. poſt num. 3. verſic. Secundo reſpondetur. Videtur enim ex illis verbis, dominus vſque à principio conceſſiſſe, vt ſine vlteriori requiſitione poſſet emphiteoſis ipſa in quemcunque alienari, Vide quæ dixi in d. quæſt. 31. verſic. Vlterius quæro.

Sed quæro, quid ſi in inueſtitura domi

nus

nus non prohibeat emphiteoſim alienari minoribus, vel æqualibus, ſed tantum maioribus, &c. nunquid per huiuſmodi exceptionem perſonarum cenſebitur conceſſa licentia alienandi in minores, vel æquales, ita quòd tempore alienationis alia ſpecialis licentia non requiratur? Reſpon. Ruin.conſ.213.nu.6.lib. primo refert Alex.in quodam conſ.tenere, ꝙ ſtante hoc pacto poſſit emphiteota alienare domino irrequiſito, & dicit, quòd hæc opin.eſt verior, & communior, Ego tamẽ credo Ruin.in hoc decipi, & ſic quòd iſta opin.non ſit magis communis, nec vera. Cum enim hoc pactum communiter apponi ſolitum ſit in fauorem domini directi, non debet operari in eius prǽiudicium, & ſic tutius eſſet tenere, ꝙ non obſtante huiuſmodi pacto, teneatur emphiteota in alienatione per eum facienda requirere conſenſum domini directi, ſed pro nunc nihil determino.

Sed pone, ꝙ in ipſa inueſtitura ſiue cõceſſione emphiteoſis conuentum ſit, ꝙ liceat emphiteotæ vendere rem emphiteoticam, nũquid poterit hoc caſu illam vendere etiam domino non requiſito? Reſpon. quòd ſic, & eſt communis opin. vt dicit præſtantiſſimus legum interpres, & mihi vti pater honorandus D. Hier. Torniel.in Rubr. de verb.oblig.num.156. alias enim illa clauſula nihil operaretur, Nam certum erat, quòd domino requiſito poteſt emphiteota vendere rem emphiteoticam, & licet Specul.in d.§.nunc aliqua, verſ.84.tenuerit, quòd adhuc in iſto caſu requiritur conſenſus domini, tamen illa deciſio Specul. communiter reprobatur, vt ait Iaſ. in d.l.fin. numero 6. circa finem.

Non omittam etiam vnum, ſuper quo ſuperioribus diebus fui interrogatus, an ſcilicet emphiteota alienans partem rei emphiteoticæ cadat à tota emphiteoſi, an autem ſolummodo à parte alienata, certe ego non inueni hactenus aliquem doctorem atteſtantem in hac quæſtione quæ ſit magis communis opin. Tamen enumerando auctoritates proculdubio communior opin.eſt, quòd cadit tantum à parte alienata, quæ etiam æquior eſt, & ſecundum illam iudicauit conſilium Neapolitanum, vt per Grãmat.deciſ.49. Vide quæ dixi in d.§.feudum q.31. verſ. Sed pone, & ſupra hoc eodem §. q.octaua, verſ. Hoc autem.

QVAEST. XIIII.

SVMMARIVM.

PLures emphiteotæ an poſsint rem emphiteoticam inter ſe diuidere.

QVaero, nunquid plures emphiteotæ poſſint rem emphiteoticam domino irrequiſito inter ſe diuidere? Reſp. ꝙ ſic, ita tenet Bar. in l.qui Romę §.duo fratres, nu.24.ff.de verb. oblig. & eſt communis opin. vt atteſtantur ſcribẽtes in d.§.duo fratres, & in ſpecie Aret. col.pen.verſ.Circa quartam, & Iaſ.num. 75.& Crottus, num.64.& Ripa, num.86. Iaſ.in l.fin.num.114.C.de iure emphit.& dicit Bal.conſ.122. lib.quarto, ſecundum antiquam impreſſionem, ꝙ ita communiter ſeruatur, quem refert Dec.conſ.263. in fin.refert etiam Apoſtil. ad Bart. in d. §.duo fratres, ſub num.24.ita etiam communiter ſeruari atteſtatur Alex. in d. §. duo fratres, poſt num.60.verſ.Circa primum. In hoc enim non agitur de aliquo præiudicio domini directi, & ideo poſsũt ipſi emphiteotæ non modo rem emphiteoticam diuidere, ſed etiam inter ſe alienare, alio quocunque titulo, domino ipſo irrequiſito, vt dicit Bart.in loco præallegato, & eſt cõis opin. vt dicit Iaſ.in d.§. duo fratres, nu.77.Gozad.conſ.20.nu.9. Cum.n.dominus directi illos omnes habeat pro emphiteotis, reſpectu ipſius non dicitur alienatio, ex quo non transfertur in perſonam, in qua opus ſit noua recognitione, neque ipſius intereſt apud quẽ eorum res ipſa reperiatur, cum propterea illi qui alienant non deſinat eſſe inſolidũ obligati verſus ipſum dominum pro ipſa emphiteoſi, prout erant ante alienationem, ſeu diuiſionem.

QVAEST. XV.

SVMMARIVM.

Emphiteota an poſſit ius ſuum alteri legare, vel donare.

Et quæ in tali legato, vel donatione requirantur.

QVæro, nunquid emphiteota poſſit ſine domini conſenſu ius ſuũ alteri legare, vel donare? Reſp. hæc eſt ſatis trita quæſtio, & in qua Doctores aliquando varie locuti ſunt, nam Bart. in l. ſi domus, §. fi. nu. 2. ff. de lega. 1. tenuit indiſtinctè, quòd non, tam in emphiteota priuati, quàm in emphiteota eccleſiæ, & dicit Ang. in d. l. fin. ſæpius allegata. C. de iure emph. ante num. 1. quòd iſtud obſeruat conſuetudo. Contrariam autem ſententiam, quòd ſcilicet emphiteota poſſit ius ſuum ſine domini conſenſu alteri donare, tenuit gl. in d. l. fi. in verbo, Alijs vendere, quam ſequuntur communiter Doctores, vt dicit Imola in d. l. ſi domus, §. fi. verſ. Extra gloſ. quem refert Aret. in conſ. 41. num. 1. Et illam dicit eſſe communiter approbatam, Ruin. conſ. 42. num. 1. lib. 1. & ita communiter teneri affirmat Ruin. conſ. 160. num. 22. lib. 4. Iac. in tract. de Roijdis, ſiue operis, nu. 24. qui neſcio quomodo inaduertenter fuerit ſeparatus à præcedente tractatu de Homagijs, cum re vera auctor proſequatur vſque ad finem libri materiam Homagij, licet in illo loco incidenter aliqua dicat de ipſis Roijdis, ſiue operis. Hãc etiam opinionem dicit eſſe communem Bald. in d. l. ſi domus, §. fin. num. 1. vbi dicit, loquendo in emphiteota eccleſiæ, quòd ſecundum omnes Doctores poteſt donare ius ſuum, dummodo id faciat ſaluo iure eccleſiæ, & in l. vſufructu. ff. ſoluto matrimonio, prout illũ refert Imola ibi num. 6. licet reuera Bald. ſolummodo dicat, ꝙ fuit opin. Antiquorum, Hanc etiam eſſe communem opin. dicit Imola in d. l. vſufructu, num. 7. Florian. in d. cap. potuit de locato, quem refert Imol. in eod. cap. potuit, poſt num. 11. Paul. de Caſtro in d. l. ſi domus, § fin. num. 4. Iaſ. in d. l. fin. poſt numero 61. Gratus conſ. 86. num. 7. lib. 1. Ioan. Dilect. de Arte teſtandi, lib. 6. caut. 46. numero 1. vbi dicit, quòd opin. gloſ. communiter à Doctoribus comprobatur. Quæ opinio. nõ ſolum in emphiteota priuati locum habet, in quo illam eſſe communem affirmat Card. Florent. in d. cap. potuit, & poſt eum Cæpolla conſ. ciuili 8. numero 10. & quam communiter teneri affirmat Iaſon. in d. l. fin. numero 71. circa fin. Sed etiam in emphiteota principis, & ita tenere omnes Doctores, tam legiſtas, quàm canoniſtas atteſtatur Cæpolla in allegato conſilio octauo, numero 11. Quinimò etiam in emphiteota eccleſiæ, illam dicit eſſe magis communem Soc. Iun. conſ. 124. numero 70. libro primo. Iaſ. in d. l. fin. poſt num. 72. licet Bartol. vbique tenuerit abſolute contrarium, quòd ſcilicet emphiteota eccleſię proculdubio non poſſit ius ſuum donare ſine conſenſu eccleſiæ, Tenenda eſt ergo hæc opin. quòd ſcilicet poſſit emphiteota ius ſuum legare, vel donare, domino irrequiſito, quam etiam eſſe magis communem ſimpliciter, & indiſtinctè atteſtatur Alex. conſ. 189. num. 13. lib. 2. Corn. conſ. 166. colum. 7. in litera D, lib. 2. Bertrand. conſilio 98. numero 1. libro 3. in ſecunda parte. Nata conſilio 114. poſt num. 15. In ſpecie autem, in emphiteoſi conceſſa à priuato, ita atteſtatur Alexand. in l. ſi patroni, in princip. paulo ante, numero 16. ff. ad Trebell. & in d. l. ſi domus, §. fin. num. 5. Iaſ. in d. l. ſi domus, §. fin. poſt num. 31. Et in emphiteoſi conceſſa ab eccleſia, vt poſſit ea non requiſita donari, & legari, pariter dicit eſſe, communem Alexand. conſilio 17. numero 11. lib. 5. Iaſ. in d. l. ſi domus, §. fin. num. 34. & in d. l fi. num. 72. Curt. Iun. conſ. 130. num. 8. Grat. conſ. 79. num. 18. lib. 1. & dicit Alc. in l. in conuentionibus circa fin. ff. de verb. ſignific. quòd ita crebrius approbatum eſt, dummodo fiat ſaluo iure domini, & citra fraudem, & ita teneas, Ceſſat enim ratio denunciandi domino, an velit eodem precio emere, ex quo nullum precium interuenit, neque eſſet æquum,

vt

vt teneretur emphiteota ius ſuum domino donare, vel legare, qui forte in eum benemerita aliqua non contulit, vel ſaltem non eſt emphiteota erga illum ita affectus, vt eſt erga eum cui vult donare, vel legare.

Arbitror tamen quinque requiri, ad hoc, vt huiuſmodi legatum, vel donatio valeat, neq; emphiteota cadat à iure ſuo. Primo, ꝙ non fiat in perſonam, in quam vel de iure communi, vel ex cõuentione ipſa res emphiteotica prohibita ſit alienari. Secundo, ꝙ nulla ſubſit fraus, nam ſi effectualiter emphiteota venderet, ſed ne poſſet dominus vti iure prælationis, conciperet contractum in formam donationis in fraudem ipſius domini, crederem illum eſſe re emphiteotica priuandum. Tertio, ꝙ donetur, vel legetur res ipſa tã quam emphiteotica non autem pleno iure, alias enim eſſet quodãmodo velle priuare dominum iure ſuo, & ideo caderet emphiteota à re emphiteotica. Quarto, ꝙ priuſquam transferat poſſeſſionem rei donatæ in donatarium, requirat domini aſſenſum, qui proculdubio tenetur illum præſtare, modo donatarius ſit habilis, & idoneus ad ſoluendum, & promittat ipſi domino ſoluere fictum emphiteoticum, & in hoc omnes concordant, vt dicit Iaſ. in d. l. fin. num. 68. Non enim debet donatarius ſine conſenſu domini appræhendere poſſeſſionem rei emphiteoticæ, prout tenent communiter Doctores, & in hoc conueniunt, vt dicit Bertrand. conſil. 61. num. 2. lib. 2. in ſecunda parte, qui etiam conſ. 124. num. 1. lib. 1. in ſecunda parte, atteſtatur hanc eſſe communem opin. ſecundum quam alias iudicatum fuit in parlamento Delphi. vt refert Guido Papæ deciſ. 46. Præterea & quinto, ſoluendum eſt etiam ipſi domino directo laudemium pro noua inueſtitura, vt dixi infra q. 23. verſ. Sed quæro, & quantum ad hoc, ſcilicet vt dominus nouam inueſtituram concedat, & aſſenſum præbeat donationi, debet dominus expectari per duos menſes, iuxta diſpoſitionem d. l. fin. & in hoc omnes concordant, vt ait Iaſ. in d. l. fin. num. 68. in fi.

Et hæc omnia procedunt, vbi non ſub eſſet conſuetudo, ꝙ res emphiteotica nõ poſſet donari, vel legari domino irrequiſito, illa enim eſſet proculdubio obſeruanda, & certe valde æqua eſt illa opin. quòd teneatur emphiteota volens donare, vel legare ius ſuum, requirere conſenſum domini, & volente domino illud acquirere precio extimando, quòd ipſe præferatur donatario, vel legatario, quam ego aliquando ſuſtinui in circulis, tamen propter auctoritatem tenentium contrarium, forte durum eſſet in practica contra eos obtinere.

QVAEST. XVI.

SVMMARIVM.

Pater an poſſit filijs in re emphiteotica præiudicare.

Et quid in emphiteoſi accepta pro filijs, & hæredibus, verſ. Sed quid.

Et quid in emphiteoſi antiqua, ſeu paterna, verſ. Et hæc quidem.

SVCCESSIVE quæro, nunquid pater habens filios poſſit in re emphiteotica illis p̃iudicare, diſponẽdo aut teſtãdo, aut vni ipſorum prælegando? Reſpond. hic articulus, multum confuſe à ſcribentibus tractatur, propterea ad intelligentiam præmittere debes, ꝙ emphiteoſis aliqñ dicitur noua, aliqñ dicitur antiqua. Noua eſt, quæ habet originem in perſona ipſius emphiteotę, qui vult de ea diſponere, quia ſcilicet ipſe illam acquiſiuit. Antiqua vero eſt, quæ habet originem ab alio aſcendente, prout in ſimili dixi de feudo infra hoc eod. lib. §. Feudum, q. 8. Item præmitte, ꝙ aliqua eſt emphiteoſis hæreditaria, aliqua nõ hæreditaria, & aliqua mixta, prout ẽt in ſimili dictũ eſt de feudo, in d. §. Feudũ. q. 9. Emphiteoſis hęreditaria, eſt illa quã acquirẽs ſtipulatus eſt pro ſe, & hæredib. quibuſcũque, vel pro ſe, & quib. dederit, vel ẽt pro ſe, & hæredib. ſi eſt accepta à priuato, In hoc .n. differt emphiteoſis priuati à feudo,

do, quia cum emphiteoſis accepta à priuato de ſui natura tranſeat ad quoſcunq; hæredes, etiam extraneos, illa verba pro ſe, & hęredibus, intelliguntur etiam de extraneis, vt dixi infra q.28.verſic. Tertius eſt caſus, ſecus autem eſt in feudo, nam cum feudum de ſui natura non tranſeat in extraneos, illa verba verificantur ſolummodo in deſcendentibus hæredibus, vt dixi in d.§.Feudum, q.83.verſ. Sed qd ſi feudum. Quid autem in emphiteoſi ecclesiaſtica accepta pro ſe, & hæredibus, dixi in dicto verſ. Tertius eſt, Emphiteoſis non hęreditaria eſt quam acquirens ſtipulatus eſt pro ſe, & filijs, vel pro ſe, & deſcẽdentibus, vel huiuſmodi, nulla facta mentione hæredum, hæc enim tranſit ad ipſos filios, ſeu deſcendentes, etiam quod non ſint hæredes, ſecũdum opinionem quam ego tenui infra q.37. licet multi in emphiteoſi conceſſa priuato teneant contrarium, Mixta eſt, quam acquirens ſtipulatus eſt pro filijs, & hæredibus, & ſic in qua ſuccedere non poteſt filius, niſi ſit hæres, neque hæres, niſi ſit filius, vel deſcendens, ſed vtraque qualitas requiritur, vt dixi in dicta quæſt.37. licet multi etiam teneant, quòd in hac emphiteoſi conceſſa pro filijs, & hæredibus à priuato, ſuccedunt etiam extranei hæredes, quòd mihi nunquam placuit.

His præmiſſis dico, quod aut quæritur de emphiteoſi noua, an poſſit pater in illa filijs ſuis præiudicare, & tunc ſi quidem emphiteoſis eſt hæreditaria, ſcilicet acquiſita pro ſe, & hæredibus quibuſcunque, vel pro ſe, & quibus dederit, omnes concludunt, quòd poteſt pater in ea filijs præiudicare, neque vlla in hoc eſt apud ſcribentes controuerſia, Nam huiuſmodi bona potius cenſentur tanquam libera, & allodialia, quam emphiteotica, vt in ſimili de feudo ita conceſſo dixi in d.§. feudum q.9. Aut vero loquimur in emphiteoſi non hæreditaria, & ſic acquiſita pro ſe, & filijs, & tunc variæ ſunt opin. inter ſcribentes, Aliqui enim tenent quod ex ſtipulatione patris ſit ius quæſitum filijs, ita vt non poſſit pater in ipſa emphiteoſi illis præiudicare, & hanc opin. dicit eſſe magis communem Alex. conſil. 106. nu. 8. & conſil. 107. in princ. lib. quarto, quem refert Ruin. conſil. 43. nu. 4. lib. primo, & conſ. 48. poſt num. 8. eo. vol. & conſ. 154. nu. 4. eo. vol. & conſ. 213. num. 4. eo. vol. & Iaſ. in l. ſecunda, num. 209. C. de iure emphit. licet corrupte alleget, refert etiam, & ſequitur Dec. conſ. 239. num. 6. quem (vt arbitror) allegare voluit Gratus conſil. 2. poſt num. 5. lib. primo. Hanc etiam dicit eſſe communem Apoſt. ad Alex. conſ. 8. ſub num. 15. lib. tertio vbi multa congerit. Gratus conſil. 12. num. 9. lib. primo, & conſil. 132. num. 4. eo. vol. Bertrand. conſ. 138. num. 3. lib. 2. in ſecunda parte, quem refert Apoſtil. ad Alciat. de præſumptio. in prima regula præſumpt. 31. num. 3. eandem ſententiam vti communem ſequitur Didac. lib. ſecundo reſolut. c. 18. num. 2. Caſſ. conſ. 55. num. 59. Apoſtil. ad Riminal. conſil. 437. ſub numero 2. Rubeus in l. Gallus. §. quidam recte, numero 186. & ſequen. Contrariam autem ſententiam plerique etiam tenuerunt, quòd ſcilicet poſſit pater in huiuſmodi emphiteoſi filijs ſuis, præiudicare, ipſe enim pater ſtipulando pro ſe, & filijs, cenſetur ſtipulatus ordine ſucceſſiuo, ſcilicet primo ſibi, deinde poſt mortem ſuam filijs, cum ergo non videatur filijs ius aliquod quæſitum, niſi poſt ipſius patris mortem, merito poſſe debet de ipſa emphiteoſi ad libitum ſuum diſponere, & hanc ſententiam dicit magis communiter teneri idem Alexãd. ſibi contrarius conſil. 124. numero 8. lib. quinto, quem refert, & ſequi videtur Gozad. conſil. 25. num. 18. Hanc etiam dicit eſſe communem idem Alexand. in l. apud Iulianum. §. ſi quis alicui, poſt num. 4. ff. de legat. primo, quem refert, & ſequitur Socin. conſ. 127. num. 10. lib. tertio, & Tiraquel. de retractu. munic. §. 11. gl. ſexta, numero 25. Hanc etiam dicit eſſe communem Iaſ. conſil. 213. numero 4. lib. ſecundo Et reuera hæc opin. mihi ſemper magis placuit, vt ſcilicet illud quod ego acquiro, poſſim etiam meo iure alienare, Et ſi in feudo nouo acquiſito pro ſe, & filijs, poteſt pater de eo ad libitum ſuum diſponere, in præiudicium filiorum, modo domini conſenſus accedat, ſecundum

cundum opinionem quam ego tenui in d. §. feudum, q. 41. verſ. Et hæc quidem multo magis idem dicendum eſt in emphiteoſi, quę proculdubio facilius poteſt alienari, quàm feudum. Bene verum eſt, ꝙ ſi in inueſtitura, ſiue cōceſſione emphiteotica, eſſet ꝓprio nomine nominatus aliqui ex filijs, vel aliter apparere poſſet, ꝙ emphiteoſis eſſet conceſſa, non ſolum intuitu recipientis, ſed etiam contemplatione filiorum, eo caſu vtique tranſirem cum alia opinione, ꝙ non poſſet de ea pater in ipſorum præiudicium diſponere, quæ multis auctoritatibus fouetur.

Sed quid ſi ſit emphiteoſis mixta, puta quia accepta ſit pro filijs, & hæredibus? Reſpond. ſi teneamus opin. quam ego teneo, ꝙ. ſ. etiam ſi ſit acquiſita pro ſe, & filijs ſimpliciter, poſſit tamen acquirens de ea libere diſponere, multo magis tenendum erit hoc caſu, ꝙ etiam in hac emphiteoſi quæ partim eſt hæreditaria, poſſit filijs præiudicare, Sed certe etiam ſi in ea quæ non eſt aliquo modo hæreditaria teneamus contrariam ſententiam, ꝙ non poſſit de ea pater acquirens diſponere, adhuc tamen in hac ſpecie tenendum eſt, ꝙ poſſit. Cum .n. hoc caſu appareat, ꝙ pater non ſimpliciter ſtipulatus eſt filijs, vt filijs, ſed etiam vt hæredibus, poterit pater de ipſa emphiteoſi ad ſui libitum diſponere, neque poterit filius hæres illam reuocare, niſi ſecundū aliquos adiret paternam hæreditatem cum beneficio legis & inuentarij, quo caſu vtique admitteretur ad reuocandum, vbi penes eum non remaneret tantum quantum valeret ipſa emphiteoſis, Ego tamen abſolute teneo, & ſemper tenui, ꝙ pater acquirens emphiteoſim ſiue pro ſe & filijs, ſiue pro ſe, & filijs, & hæredib. ſiue alio quocunque modo concepta ſit conceſſio, poteſt de ea libere diſponere, vt ſuperius dixi.

Et hæc quidem omnia locum habent in emphiteoſi noua, ſi vero loquimur in emphiteoſi antiqua, ſeu paterna, tunc diſtingue, ꝙ aut eſt ſimpliciter hæreditaria, puta quia accepta pro ſe, & hæredibus, vel pro ſe, & hæredibus quibuſcunque, vel pro ſe, & quibus dederit, vel huiuſmodi, & tunc (vt ſupra dixi) ex quo talia bona iudicantur potius tanquam libera, quam tanquam emphiteotica, nemo dubitat, quin poſſit emphiteota domini accedente conſenſu, in quemcunque de eis diſponere. Aut eſt ſimpliciter, & abſolute non hæreditaria puta quia conceſſa pro ſe, & filijs, & tunc, cum ſit filijs, & deſcendentibus ius quæſitum ex beneficio primi acquirentis, & ſic virtute primæ inueſtituræ, non poteſt emphiteota eis in aliquo præiudicare, neque hoc caſu reperitur, quòd aliquis contrarium teneat, vt dicit Alex. conſ. 106. poſt num 8. lib. 4. Hoc etiam dicit eſſe indubitatiſſimum Gratus conſ. 22. num. 9. lib. 1. Aut eſt mixta, ſcilicet conceſſa pro filijs, & hæredib. & tunc breuiter ego teneo in emphiteoſi, illud quod tenui in feudo huius qualitatis in d. §. Feudum, q. 42. in fi. Vide etiam in hoc propoſito ea, quæ dixi infra q. 37. & nunc pendet hæc quæſtio de facto. Hæc autem omnia intellige, vt procedant quantum ad præiudicium filiorum, ſed quantum ad præiudicium domini, recurrendum eſt ad ea quæ dixi ſupra q. 13. & ſequen.

QVAEST. XVII.

SVMMARIVM.

Emphiteota an poſſit ſine conſenſu domini rem emphiteoticam permutare.

QVAERO, nunquid poſſit emphiteota rem emphiteoticam ſine cōſenſu domini permutare? Reſpōd. inter vocatos in inueſtitura ſiue cōceſſione emphiteotica, vtique poteſt fieri permutatio, ſi enim permiſſa eſt inter ipſos omnis alienatio, vt dixi ſupra quæſtio. 14. cenſetur etiam permiſſa permutatio. Sed nunquid poterit illam transferre in extraneum titulo permutationis? Reſpond. quòd ſic, ita dicit Bald. in l. ſi domus. §. fin. ff. de lega. 1. & ita communiter tenetur, vt ait Ripa in l. qui Romæ. §. duo fratres num. 86. ff. de verb. oblig. Hoc tamen intellige

intellige vt procedat, dummodo talis permutatio fiat bona fide, ſed ſi aliqua fraus ſubeſſet, puta quia in effectu emphiteota rem ipſam venderet, ſed contractu ipſo aſſereret ſe permutare, vt priuaret dominum iure ſuo prælationis, talis fraus domino non obeſſet, quominus poſſet vti ſuo iure prælationis, ita dicit Bald. in d. l. ſi domus. §. primo. & eſt communis opinio. vt atteſtatur Ripa in l. 2. in princ. numero 38. ff. ſi certum petatur, & forte etiam de iuris rigore dici poſſet, quòd hoc caſu emphiteota propter huiuſmodi alienationem caderet à re emphiteotica, quod multi etiam tenuerunt, hoc tamen pro nunc non affirmo.

QVAEST. XVIII.

SVMMARIVM.

Emphiteota an poſſit ſine conſenſu domini rem emphiteoticam hipothecare.

Quæro, an poſſit emphiteota rem emphiteoticam ſine domini conſenſu hipothecare, vel pignorare? Reſpond. quòd ſic, ita dicit gloſ. in dicta l. fin. in verbo, Alijs vendere, C. de iure emphit. quæ in hoc communiter approbatur, vt ait Iaſ. in eadem l. fin. num. 78. & ſequen. quem refert Gratus conſilio 55. num. 14. lib. 1. Idem dicit Gratus cónſil. 54. num. 5. lib. primo, Et dicit Ripa in l. filiusfam. §. Diui, numero 90. ff. de legat. primo, quòd ita tenent communiter ſcribentes, Pignoris enim obligatio, non eſt proprie alienatio, & ideo etiam in generali hipotheca, ſiue obligatione omnium bonorum, veniunt bona emphiteotica, vt dixi infra hoc eod. lib. §. hipotheca.

QVAEST. XIX.

SVMMARIVM.

Emphiteota an poſſit ſine conſenſu domini rem emphiteoticam alteri locare.

Quæro, nunquid poſſit emphiteota ſine domini conſenſu alteri locare rem emphiteoticam? Reſpond. ſi quæris de locatione ad modicum tempus nulla eſt difficultas, quin poſſit illam locare, talis enim locatio non eſt ſpecies alienationis. In locatione autem ad longum tempus, aliqui etiam idem ſentiunt, & dicit Apoſtil. ad Alex. conſil. 119. circa fin. lib 3. quòd ita communiter obſeruatur, & licet forte hoc de iure non procederet, cum locatio ad longum tempus ſit ſpecies alienationis, vt dixi infra hoc eod. lib. §. locatio, Tamen vbi vigeret talis obſeruantia, & conſuetudo, vtique eſſet attendenda, & ſic excuſaret emphiteotam à pœna priuationis, vt in ſimili dixi infra hoc eod. lib. §. feudum quæſt. 33. verſ. Scias tamen, Sed ceſſante conſuetudine, ego ſemper inclinarem in contrariam ſententiam.

QVAEST. XX.

SVMMARIVM.

Emphiteota an poſſit irrequiſito domino rem emphiteoticam alteri in emphiteoſim concedere.

Quæro, nunquid poſſit emphiteota irrequiſito domino rem emphiteoticam alteri in emphiteoſim concedere? Reſp. quòd non, & ita de conſuetudine obſeruatur, vt ait Spec. in d. §. nunc aliqua q. 125. quem refert Iaſ. in d. l. fi. num. 110. C. de iur. emph. Eſt enim conceſſio in emphiteoſim proculdubio ſpecies alienationis, vt eſt omnibus notiſſimum.

QVAEST. XXI.

SVMMARIVM.

Emphiteota an poſſit ſine domini conſenſu conſtituere ſeruitutem in fundo emphiteotico.

Quæro,

QVæro, nunquid poſſit emphiteota ſine domini conſenſu conſtituere ſeruitutem, in fundo emphiteotico? Reſpond. quòd ſic, quantum ad ſui præiudicium, non tamen quantum ad præiudicium domini directi, & ideo finita emphiteoſi erit etiam finita ipſa ſeruitus, ita tenent communiter Doctores, vt dicit Cæpoll. libro primo de ſeruit. cap. 14. columna prima, vide quæ dixi in d.§. feudum quæſtio.37.

QVAEST. XXII.

SVMMARIVM.

RES emphiteotica in caſibus in quibus poteſt alienari, an poſſit indiſtinctè alienari in quodcunque genus perſonarum.

QVæro, an in caſibus in quibus poteſt res emphiteotica per emphiteotam alienari, poſſit indiſtinctè alienari in quodcunque genus perſonarum? Reſpond. vulgaris eſt, & notiſſima regula, quòd non poteſt emphiteoſis alienari in potentiorem, quæ licet iure non probetur, tamen in practica non ſolet in dubium refricari, & hanc eſſe communem concluſionem atteſtatur Alexand. in l. ſi finita. § ſi de vectigalibus, poſt num.36. verſ. Nec obſtat, quòd emphiteoſis. ff. de dam. inf. Iaſ. in d.l.fi.num. 90. & 97. C. de iure emph. vbi dicit, quòd ita concludunt communiter Doctores, quem refert Gratus conſilio 80. num.2. lib. primo, Perſonæ autem potentiores intelliguntur illæ, quæ ſunt magis priuilegiatæ, puta clerici, curiales, & milites, vt habetur per Doctores in locis prælegatis.

QVAEST. XXIII.

SVMMARIVM.

IN alienatione rei emphiteoticæ ſoluendum eſt laudemium domino directi.

Et an etiam ſi donetur alteri, verſ. Sed quæro.

Et quid ſi in conceſſione emphiteotica permiſſa ſit emphiteotæ ipſius rei alienatio, verſ. Sed quid ſi in ipſa.

Et quis teneatur ſoluere laudemium, emphiteota an acquirens, verſ. Vlterius quæro.

Et quid ſi vnus habeat proprietatem, & alter vſumfr. ipſius proprietatis, cui ſoluendum ſit laudemium, verſic. Sed pone.

DIctvm eſt de alienatione rei emphiteoticæ, quibus caſibus permiſſa ſit. Nunc ſcire debes, quòd in quacunq; alienatione rei emphiteoticæ, ſoluendum eſt domino directo laudemium, id eſt quinquageſima pars precij, pro quo res ipſa alienatur, & ſic ad rationem duorum ſcutorum pro quolibet centenario.

Sed quæro, an ſoluendum ſit huiuſmodi laudemium ſolummodo de rebus venditis, aut permutatis, an autem etiam de donatis? Reſpond. quòd etiam de donatis ſoluendum eſt, & hæc eſt communis opin. vt dicit Bertran. conſ.123. num.1. lib.1. in 2. parte. Et dicit Iaſ. in d.l.fin. poſt num.68. verſ. Sequitur poſtea, quòd in hoc nemo diſcrepat, Huiuſmodi enim laudemium ſoluitur propter nouam inueſtituram, quæ à domino conceditur, quæ ratio militat tã in donatario, quàm in emptore, aut alio acquiſitore, cui opus ſit noua inueſtitura.

Sed quid ſi in ipſa conceſſione, ſeu inueſtitura emphiteotica conuentum ſit inter dominum, & emphiteotam, quòd poſſit ipſe emphiteota ius ſuum vendere, cui voluerit, nunquid ſi deinde vendat, adhuc ſoluendum eſt laudemium? Reſp. ꝙ ſic, ita tenet Sal. in d.l.fi.col.1. verſ. Sed iuxta primũ, & eſt cõis opin. vt dicit Soc. Iun. conſ.70. num.11. & poſt num.27. lib.3. Nã (vt dixi) ſolutio laudẽmij fit propter nouam inueſtituram, & ideo nihil refert, an primus emphiteota potuerit vendere domino irrequiſito, vel non, ſed ſolummodo an nouus acquiſitor opus habeat

noua

noua inueſtitura, vel recognitione à domino directi.

Vlterius quæro, quis teneatur ad ſolutionem laudemij, an emphiteota qui alienat, an autem acquirens ipſam rem emphiteoticam? Reſpon. quòd generaliter nouus emphiteota, vel feudatarius, vel acceptor, eſt ille qui tenetur ſoluere laudemium domino directo, ita tenet gl. in d.l.fin. in verbo, Accipere, & ita obſeruatur, vt dicit Iaſ. in d.l.fin. num. 41. C. de iure emphit. quem refert Gozad. conſ. 65. num. 1. Soluitur enim propter nouam inueſtituram, vt ſupra ſæpius dixi.

Sed pone, ꝙ dominus directi deceſſerit relicta hæredi proprietate, alteri vero vſufructu ipſius proprietatis. Quæro ſi durãte vſufructu contingat rem emphiteoticã alienari, cui debeatur laudemiũ, proprietario, an vſufructuario? Reſpon. ꝙ laudemium debetur vſufructuario, non aũt domino proprietatis, ita dicit Io. And. in addit. ad Spec. de emphit. in verſ. 93. in verbo, Qui tabernas, poſt medium, & eſt communis opin. vt ait Soc. Iun. in d. cõſ. 70. num. 31. lib. 3. Cum enim fructus ſit vtilitas ex re, vel propter rem proueniẽs, merito hoc emolumẽtum, quod propter rem ipſam prouenit, ad vſufructuarium pertinere debet, & ita vidi ſeruari.

QVAEST. XXIIII.

SVMMARIVM.

Emphiteota an propter alienationem rei emphiteoticæ cadat à iure ſuo. Remiſſiue.

Quæro, nunquid emphiteota propter alienationem rei emphiteoticæ factam irrequiſito domino cadat a iure ſuo? dixi ſupra q. 13.

QVAEST. XXV.

SVMMARIVM.

Emphiteota qui interuertit poſſeſſionem domini, an cadat à iure ſuo, poſſitq́ ab ipſo domino propria auctoritate expelli.

Quæro, an emphiteota, qui interuertit poſſeſſionem domini cadat à iure ſuo? Reſpon. ꝙ ſic. Sed nunquid poterit hoc caſu ab ipſo domino proprietate expelli? Reſpõd. ꝙ non, ita tenet gl. in d.l. 2. in verbo, Repellere, cum qua omnes tenent, vt ait Iaſ. ibi nu. 117. & ratio eſt quia tunc incipit emphiteota in totum ſuo nomine poſſidere, & ſpoliare dominum ſua ciuili poſſeſſione, & ideo via iuris, non facti cõtra eum agendum eſt, Hoc tamen intellige, qñ ex interuallo, ſecus aũt ſi incontinenti, tunc .n. vtique poſſet pro defenſione ſuæ ciuilis poſſeſſionis, illum propria auctoritate expellere, ad ꝙ videnda ſunt ea, quæ dixi, infra lib. 7. §. Poſſeſſio.

QVAESTIO XXVI.

SVMMARIVM.

Emphiteota an propter deteriorationem expelli poſſit.

Et an emphiteota poſſit incidere arbores fructiferas, verſ. Hinc infertur.

Quæro, nunquid emphiteota poſſit expelli propter deteriorationem? Reſpon. ſi loquamur in emphiteota eccleſiæ, certum eſt, ꝙ poteſt expelli, tex. ex in auct. qui rem. C. de ſacroſan. eccleſ. Sed quid in emphiteota priuati? Reſp. ꝙ pariter etiam expelli poteſt propter deterioratioem, ita tenet Pet. in d. auct. qui rem, & eſt cõis opin. vt dicit Iaſ. in ea. auc. qui rem, num. 5. & ſeq.

Hinc infertur, ꝙ non poteſt emphiteota incidere arbores fructiferas ita tenet Bar. in l. diuortio. §. ſi fundum, nu. 3. ff. ſoluto matr. cũ quo tranſeunt indifferenter omnes Doct. antiqui, & moderni, vt dicit Iaſ. in eod. §. ſi fundum, num. 2. & dicit Ang. in l. ſi colonus. ff. arborum furtim caſarum, ꝙ ab hac concluſione nullus vnquam diſcrepauit. Et ideo ſi illas incidat

cadit

cadit à iure ſuo, & poteſt expelli, & priua ri, ita tenet Bald. in d. §. ſi fundum, & eſt communis opin. vt ait Iaſon. in dicto §. ſi fundum, num. 4. Picus in l. Titia. §. Titia, poſt num. 96. ff. de legat. 2. Quæ licet videatur nimis rigoroſa, tamen tenenda eſſet in practica, vt emphiteotæ metu caducitatis, & priuationis, bene verſentur in rebus ſibi in emphiteoſim conceſſis, Faciunt quæ dixi infra hoc eo. lib. §. Feudum, q. 47. Hæc tamen omnia intellige, quando eſſet notabilis deterioratio, ſecus ſi eſſet modica, vel minima.

QVAEST. XXVII.

SVMMARIVM.

Emphiteota ceſſans à ſolutione canonis emphiteotici, an cadat ab emphiteoſi Remiſſiue.

QVæro, an emphiteota ceſſans in ſolutione canonis, cadat ab emphiteoſi? dixi ſupra quæſt. 8.

QVAEST. XXVIII.

SVMMARIVM.

Emphiteoſis an tranſeat ad extraneos hæredes.

Et quid ſi conceſſa ſit nulla temporis præfinitione adiecta, ibid.

Et quid ſi conceſſa ſit vſque ad certam generationem, verſ. Secundo modo.

Et quid ſi conceſſa ſit in perpetuum pro ſe & filijs, verſ. Primus caſus eſt.

Et quid ſi conceſſa ſit expreſſe etiam pro extraneis hæredibus, verſ. Secundus eſt caſus.

Et quid ſi conceſſa ſit ſimpliciter pro ſe, & hæredibus, verſ. Tertius eſt caſus.

Et an emphiteoſis eccleſiaſtica de ſui natura ſit tranſitoria ad extraneos hæredes, verſ. Et certe.

Et quid ſi tempore conceſſionis non conſtabat bona eſſe eccleſiæ, verſic. Vnum tamen.

Et quid ſi emphiteoſis eccleſiaſtica conceſſa ſit pro ſe, & hæredibus quibuſcunque, verſ. Sed quæro.

Et quid ſi ſit conceſſa pro ſe, & quibus dederit, verſ. Idemq́ue, & multo.

QVÆRO, nunquid emphiteoſis tranſeat ad extraneos hæredes? Hæc eſt intricata, & ardua quæſtio, in qua Doctores adeò varie loquuntur, vt veritas vix diſcerni poſſit. Tu igitur pro intelligentia terminorum, debes præſupponere, quod quatuor modis poteſt aliqua res in emphiteoſim concedi. Primo, quidem ſimpliciter, id eſt nulla temporis præfinitione adiecta, puta, cócedo tibi hanc rem in emphiteoſim, & hoc caſu tenẽdum eſt quod talis emphiteoſis (quam nonnulli appellant informem) tranſeat ad filios, ſeu deſcendentes recipientis, etiam quod de illis in conceſſione nulla mentio facta ſit, cenſetur enim facta cóceſſio, non ſolum pro ipſo recipiẽte, ſed etiam pro illis hæredibus, qui ex natura emphiteoſis ſuccedere ſolent, & ita tenuit Petr. de Bellapertica in l. apud Iulianum. §. ſi quis alicui. ff. de legat. primo, cuius opin. dicit eſſe communem Iaſ. in dicto §. ſi quis alicui, num. 9. qui licet loquatur in emphiteoſi conceſſa à Papa, vel Principe, idem tamen dicendum eſſet in conceſſa à quolibet priuato, & etiam ab eccleſia, modo conceſſio ſit legitime facta, ſemper enim in dubio conceſſio debet potius cenſeri realis quam perſonalis, niſi aliter de mente contrahentium appareat, Faciunt quæ dixi infra hoc eod. lib. §. Feudum, quæſt. 9. verſ. Sed quid dicendum. Tranſibit ergo huiuſmodi emphiteoſis proculdubio ad filios, ſiue deſcendentes ipſius recipientis, & hoc ſiue conceſſa ſit à laico, ſiue ab eccleſia, Ad extraneos autem tranſibit, ſi ſit conceſſa à laico, ſed ſi conceſſa ſit ab eccleſia, tranſibit ſolummodo ad filios, & deſcendentes, & hoc omnes fatentur, vt dicit Gozad. conſilio 75. poſt numerum 9. Quæ quidem concluſio modicam habet difficultatem, tenendo illam opinionem, quòd emphiteoſis eccleſiaſtica de ſui

ſui natura non tranſeat ad extraneos hæredes, de quo infra late dicemus. Bene verum eſt, quòd de ſtricto iure forte verior eſt opin. quòd emphiteoſis eccleſiaſtica ſimpliciter conceſſa, nulla facta mentione filiorum, nec hæredum, finit in perſona accipientis, vt eſt tex. rotundus in §. emphiteoſim in auct. de non alienan. ſed in practica non recedas à communi.

Secundo modo poteſt res in emphiteoſim concedi vſque ad certam generationem, puta ſecundam, tertiam, vel quartam, & hoc caſu cum certa ſit diſpoſitio non eſt tractandum an tranſeat ad extraneos hæredes, ex quo ſolummodo ex tenore conceſſionis, vel inueſtituræ ſunt vocati deſcendentes recipientis, vſque ad generationem expreſſam in ipſa conceſſione, & hoc indiſtinctè procedit, ſiue emphiteoſis ſit conceſſa à principe, ſiue eccleſia, ſiue priuato. Quomodo autem intelligatur ſecunda, vel tertia generatio, dixi infra q. 34.

Tertio modo concedi poteſt emphiteoſis, vſque ad certum annorum numerum, puta, ad viginti, vel triginta annos &c. & hoc caſu ſi quæratur an tranſeat ad extraneos hæredes, dicendum eſt, quòd ſic, vſque ad illum numerum annorum præfinitum, & hoc proculdubio procedit, in emphiteoſi conceſſa à priuato, ſed in emphiteoſi eccleſiaſtica, ſi nulla eſſet facta mentio hæredum extraneorum, de ſtricto iure idem forte dicendum eſſet, quod ſupra dictum eſt, quando emphiteoſis conceſſa eſt nulla temporis præfinitione adiecta, æquius tamen, & tutius eſt tenere, quòd vſque ad illud numerum annorum tranſeat in quoſcunque.

Quarto modo poteſt concedi emphiteoſis in perpetuum, & in hoc articulo pro clariori intelligentia, diſtinguendi ſunt tres caſus.

Primus caſus eſt, quando emphiteoſis perpetua conceſſa eſt expreſſe pro ſe, & filijs, & hoc caſu nulla eſt difficultas, hæc enim ſolummodo tranſit ad deſcendentes, iuxta tenorem ipſius conceſſionis, non autem tranſit ad extraneos, neque facio differentiam, an conceſſa ſit pro ſe, & filijs, an autem pro ſe, & filijs, & hæredibus, quia licet illa qualitas (hæredibus) adiecta verbo (filijs) operetur, quòd emphiteoſis non poſſit tranſire ad filios, niſi etiam ſint hæredes recipientis, vt dixi infra quæſt. 37. Tamen quantum ad hoc propoſitum, de quo in præſentia tractamus, paria ſunt, vel quòd conceſſa ſit pro ſe, & filijs, vel pro ſe, & filijs, & hæredibus, vel pro ſe, & deſcendentibus, & hæredibus, vel huiuſmodi, nam in ijs omnibus caſibus nunquam tranſit ad extraneos hæredes, & hoc indiſtinctè locum habet, tam in emphiteoſi conceſſa à priuato, quàm ab eccleſia, & ita puto tenendum eſſe, licet nonnulli teneant contrarium.

Secundus eſt caſus, quando emphiteoſis perpetua conceſſa eſt expreſſe etiam pro hæredibus extraneis, puta, quia in inueſtitura, ſeu conceſſione dictum ſit, pro ſe, & hæredibus quibuſcunque, vel pro ſe, & hæredibus, & quibus dederit, nam ex proprietate huiuſmodi verborũ veniunt etiam extranei hæredes, vt in ſimili dixi infra hoc eod. lib. §. Feudum, q. 9. verſic. Hoc præmiſſo. Et hoc quidem caſu diſtinguendum eſt, inter emphiteoſim conceſſam à priuato, vel conceſſam ab eccleſia, Nam ſi eſt conceſſa priuato, proculdubio tranſit ad quoſcunque hæredes, etiã extraneos, ex tenore ipſius inueſtituræ, Si vero eſt conceſſa ab eccleſia, tunc aut agitur de noua conceſſione, quia ſcilicet huiuſmodi res non erat ſolita concedi in emphiteoſim, & tunc ſi debitæ in ſolemnitates requiſitæ in alienatione rei eccleſiaſticæ ex diſpoſitione c. ſine exceptione, 12. q. 2. interueniant in tali conceſſione, proculdubio poterit talis conceſſio fieri etiam pro hæredibus extraneis, vt dixi ſupra q. 6. verſ. Sed nunquid, & ideo etiam ad ipſos tranſibit, vt dixi infra, verſ. Sed quæro. Sicut .n. potuiſſet ipſa res in totum alienari, ſubſiſtente cauſa legitima, & debitis ſolemnitatibus interueniẽtib. vt dixi infra §. Emptio, Multo magis potuit concedi in emphiteoſim, etiam pro extraneis hæredibus, & ſic alienari ſolummodo reſpectu vtilis dominij, & hoc iudicio meo nullam habet difficultatem, ſi vero debitæ ſolemnitates nõ interueniant,

con

conceſſio eſt ipſo iure nulla, & ideo ſuperfluum eſt tractare, nunquid tranſeat ad extraneos, quia non valet, neque etiā in perſona ipſius recipientis.

8 Aut vero erat ſolita concedi in emphiteoſim, quo caſu, quando propter ceſſationem, alienationem, vel deteriorationem, vel aliter finita eſt emphiteoſis, & ſic res ipſa eſt ad eccleſiam reuerſa, poteſt prælatus, etiam debitis ſolemnitatibus non interuenientibus, illam in emphiteoſim iterum concedere, & tunc, Aut non erat ſolita concedi pro extraneis, & ſi quidem interuenerunt debitæ ſolemnitates, & legitima cauſa, valet conceſſio etiā in extraneos, vt ſupra ſępius dixi, ſi vero nō interuenerunt, nulli dubium eſt, ꝙ non poteſt in hac renouatione concedi, ita vt tranſeat ad extraneos, Nam prælatus nō poteſt in huiuſmodi renouatione alterare formam, ſecundum quam res ipſa ſolità eſt in emphiteoſim concedi, & ſi id faciat, vitiatur conceſſio, ſaltem quatenus forma ſolita exceſſa eſt, vt dixi ſupra in d. q.6. verſ. Scias tamen. Aut vero erat ſolita concedi etiam pro extraneis hæredibus, & hoc caſu ſiquidem interueniant debitæ ſolemnitates, poteſt iterum concedi etiam pro extraneis, militat enim eadē, imò fortior ratio, quæ in proximo caſu, vbi vero non interuenirent debitæ ſolemnitates, mihi magis placet, quòd non poſſit concedi niſi pro deſcendentibus recipientis, non autem pro extraneis, ad quod videndā ſunt ea, quæ dixi infra, verſ. Præterea poſſet.

Tertius eſt caſus, quando emphiteoſis eſt ſimpliciter conceſſa pro ſe, & hæredibus, & hoc caſu pariter eſt diſtinguendū inter emphiteoſim conceſſam à priuato, & emphiteoſim conceſſam ab eccleſia. Nam ſiquidem eſt conceſſa à laico, trāſit in hæredem extraneum, & poteſt cuicunque legari, & donari, etiam irrequiſito domino, & ita communiter tenetur, vt dicit Calder. conſ.6. ſub Rubrica de locato. Hanc etiam concluſionem dicit eſſe communem, Alex. in l. ſi patroni in ſi. ff. ad trebellia. quem refert, & ſequitur Gigas de crim. læſæ Maieſtatis libro 2. in Rubrica de pœnis, quæſtio. ſexta, numero ſexto. Idem etiam dicit Alexand. in l. quod dicitur, num.26. ff. de verb. oblig. quem refert Socin. Iun. conſilio 58. numero 8. lib. 2. & in hoc nulla eſt inter Doctores cōtrouerſia. Punctus eſt, quid in emphiteoſi eccleſiaſtica, multi enim tenuerunt, quòd illa ad extraneos hæredes non tranſeat, licet ſimpliciter pro ſe, & hæredibus conceſſa ſit, Fundamentum autem iſtius opi. eſt, quia licet verbum hæredibus de ſui proprietate comprehendat tā extraneos hæredes, quàm deſcendentes, tamen (vt ipſi præſupponunt) regulariter emphiteoſis eccleſiaſtica de ſui natura non tranſit niſi ad deſcendentes, non autem ad extraneos hæredes, ſecundum opin. quam dicit eſſe magis communem Imola in l. ex facto, num.14. in ſi. ff. de hæred. inſtit. quem refert, & ſequitur Ruin. conſil.23. num. 34. lib. quinto, & conſilio 68. numero 10. eodem volum. Alexand. conſ. 23. numero 4. libro 1. & conſilio 9. libro ſecundo, & conſilio 38. numero quarto, eod. volum. & conſil.89. numero 1. lib.4. & conſilio 21. numero 11. lib.5. & conſilio 22. numero 5. eod. volum. & conſil. 129. numero 1. eod. volum. & in d. l. ſi patroni, in princ. numero 6. ff. ad Trebell. quem refert Apoſtill. ad Corſet. in verbo, Contractus in ſingula incip. Contractus Socin. conſ.121. num.18. lib.4. quem refert Gratus, conſilio 55. num. 8. lib. 1. Ruin. conſilio 48. num.10. lib.1. & conſilio 117. num.1. eod. volum. & conſ.158 num.4. eod. vol. & conſ.161. numero 6. eod. vol. & conſ.162. num.11. eod. vol. & conſ.168. num.2. eod. vol. & conſ.24. nu.12. lib.5. & conſ.25. num.12. eo. vol. Ripa in l. cum bona, num.14. ff. de priuil. credit. Gozad. conſ. 75. num.9. Rimin. conſil. 437. numero 3. Et ideo ſecundum ipſos, illud verbum pro ſe, & hæredibus, poſitum in conceſſione, vel inueſtitura, ratione ſubiectæ materiæ, debet intelligi ſolummodo de deſcendentibus, non autem extraneis, Regulariter enim in quacunque materia, quæ de ſui natura non eſt tranſitoria ad extraneos, appellatione hæredum non veniunt extranei, ſecundum communem opin. de qua atteſtatur Dec. in d. conſilio 171. num.5. Faciunt

quæ in ſimili dicunt Doctores de feudo
conceſſo pro ſe, & hæredibus, vt dixi in
allegato.§.feudum, quæſt.83. in fi.

Et in ſpecie, quòd emphiteoſis eccleſia
ſtica ſimpliciter accepta pro ſe, & hæredi
bus tranſeat ſolummodo ad deſcenden-
tes, non autem ad extraneos hæredrs, vl
tra præallegatos doctores dicit eſſe com-
munem ſententiam Comen. conſil. 57.
num.1. & ſeq. quem refert, & idem affir-
mat Gozad.conſil.39.num.6. & ſeq. An-
tonius Oldoinus inter conſilia Rapha.
Comen. conſil.11. num.1. Alex.conſil.
56.num.3.lib.2. & conſil.83.num.1. lib.
7. & in l.quædam.§.nihil intereſt,num.6
ff.de edendo,& in l.etiam,poſt num.3.ff.
ſol.matr.prout illum refert Soc.Iun.con
ſil.11.num.1.lib.tertio, Bolognin.conſ.
84.in primo dubio, Barb.conſ.63. quaſi
per totum conſil.lib.1.Dec.in cap.in præ
ſentia, poſt num.48.verſ. Ex ſupradictis
de probatio. quem refert Berous ibi,nu.
386. Bertrand. conſ.173. num.47.lib.3.
in ſecunda parte, Afflict.deciſ.100.num.
1. vbi etiam dicit ita fuiſſe iudicatum in
illo ſacro conſilio, quia in illo conceſſio
ne emphiteotica non interuenerant debi
tæ ſolemnitates, quod nota, Rubeus in l.
Gallus.§.quidam recte, num.192.& ſeq.
ff.de liber.& poſthum.Paris.in d.c.in præ
ſentia,num.104. Berous q.17.num.1. &
ſequ. Et dicit Soc. Iun. conſ.71.num.3.
lib.1. quod ita communiter determinatur.
Dicit etiam Imola in c.potuit, num.14.
circa finem de locato, quod de conſuetudi-
ne communiter iſtud ſeruatur, quem re-
fert Corn. conſil.76. in litera B, lib.2. &
conſil.165.col.3.in litera G, eod.vol. &
ita iam pluribus annis in facti contingen
tia cõſuluit collegium Papienſe inter Ab
batem ſanctæ Mariæ de Procalia, & quẽ
dam Beneuenutum notarium, cuius con
ſilij exemplum manum ſcriptum ego ha
beo, in quo pluries dicitur hanc opinio-
nem proculdubio eſſe magis commu-
nem. Contrariam vero ſententiam, ſcili-
cet, quòd imò emphiteoſis eccleſiaſtica
tranſeat etiam ad extraneos hæredes,
multi etiam tenuerunt, & quòd plus eſt,
Imola in d.l. quod dicitur, poſt num.8.
verſ.Circa primum vero.ff.de verb.obl.ſi
bi ipſi contrarius, dixit, quod hæc eſt com-
munis opin. gl. & Doctorum, quem re-
fert,& ſequitur, Corn.conſ.131.in litera
Q, lib. 2. & conſil.173. in litera L, eod.
vol. Idem ſenſit Ziliolus de Cauitellis in
ter conſilia Apcharan.conſil.vltimo, nu.
8.quod eſt ſubſcriptum à multis illuſtri-
bus viris illius temporis, Idem atteſtatur
Alex. pariter ſibi contrarius conſil. 189.
poſt num.19.verſ. Secundo reſpondetur,
lib.2.Hanc etiam opin. dicit eſſe commu
nem Corn. conſil. 13. in litera B, lib. 3.
quem refert compater meus Crauetta
conſ.251.num.3.in fin. licet ipſe nihil fir
met, refert etiam, & ſequitur Paris. conſ.
84.num.4.lib.4.Et dicit Paris.conſil.85.
num.17.lib.4. quòd ita firmant com-
muniter Doctores, Et dicit Soc. conſil.
266. num.33. in fin. lib.2, quod hæc eſt ma-
gis communis opin, maxime moderno-
rum Doctorum. Sed aduertendum eſt, quod
ferè omnes Doctores proxime allegati
loquuntur in caſu in quo emphiteoſis ec
cleſiaſtica eſſet conceſſa ſubſiſtente legiti
ma cauſa, & interuenientibus debitis ſo-
lemnitatibus, quæ in rei eccleſiaſticæ alie
natione requiruntur ex diſpoſitione dicti
cap.ſine exceptione.12.quæſtio.ſecunda.
Tunc enim, ex quo res eccleſiæ de ſui na
tura poſſunt illis interuenientibus aliena
ri in totum, & in quoſcunque, videbatur
dicendum, quod emphiteoſis ita conceſſa trã
ſire deberet etiam ad extraneos, & ita vl-
tra præallegatos hanc opin. dicit eſſe cõ-
munem Porc.in §.adeo inſtit.de locato,
prout illum refert Curt. Iunior, conſilio
4. numero.1. refert etiam Gratus conſil.
55.num.28. lib.1. & Didac. in dicto cap.
17. verſ. Quarta concluſio, licet ego il-
lum non inueniam ibi atteſtantem in
hoc articulo de communi opinio. preſer
tim, numero 3.vbi loquitur in hoc pro-
poſito, Idem dicit Paris.in dicto cap.in
præſentia, numero 108. Et ſecundum
hanc opinionem dicit Afflict.deciſ. 386.
poſt num.2. quòd vidit in conſil. regis
Ferdinandi primi iudicatum, quòd em-
phiteoſis eccleſiaſtica conceſſa ſeruatis
ſeruandis, & canonice pro ſe, & hæredi-
bus, tranſiret ad hæredem inſtitutum in
teſtamento, excluſa eccleſia, Quod eſt no

tabile

tabile verbum, propter auctoritatem illius ſacri conſilij, Et ſic vides, quanta in hoc articulo ſit controuerſia inter ſcribentes, Breuiter, quando in conceſſione emphiteoſis eccleſiaſticæ non ſunt adhibitæ debitæ ſolemnitates, quæ in totali alienatione requiruntur, proculdubio tenendum eſt, quòd huiuſmodi emphiteoſis ad extraneos hæredes non tranſeat & in hoc omnes concordãt vt dicit Cur. iun.conſ.130.num.4.in fi.Quando vero interuenerunt debitæ ſolemnitates, non poteſt negari, quin paſſus ſit valde periculoſus, ego tamen in iudicando aut conſulendo etiam hoc caſu non auderem recedere ab illa opin. ꝙ non tranſeat ad extraneos, quam abſque controuerſia arbitror eſſe magis communem, licet in puncto iuris forte contraria ſit verior.

Et certe ego non video, quomodo doctores tenentes hanc opinionem, quòd ſcilicet emphiteoſis eccleſiaſtica conceſſa pro ſe,& hæredibus, non tranſeat ad extraneos hæredes, probent illud ſuum præſuppoſitum, adeo per omnes decantatum & ſuper quo fundatur tota eorum concluſio, quòd ſcilicet de ſui natura emphiteoſis eccleſiaſtica non ſit tranſitoria ad extraneos hæredes, nam de iure canonico hoc nullibi diſpoſitum reperitur, ſed ſolummodo prohibetur conceſſio in emphiteoſim perpetuam ſine debitis ſolemnitatibus, ſicut, & aliæ alienationis, vt in c.nulli de rebus eccleſiæ non alien. & in c.hoc conſultiſſimo eo. tit. lib. ſexto, quæ prohibitio generalis eſt,& vniformiter prohibuit illius conceſſionem, in deſcendentes, ſicut in extraneos, Text. autem in §. Emphiteoſim in auct. de non alienan. ſuper quo omnes ſe videntur fundare (pace tantorum patrum) non meretur allegari in hoc propoſito, cũ enim ſit diſpoſitio principis ſecularis circa res eccleſiaſticas, certum eſt, quòd etiam ſi ſit eccleſiæ fauorabilis, non eſt attendenda, vt eſt indubitata, & communis omnium doctorum opin. in c. eccleſia ſanctæ Mariæ de conſtit. de qua dixi ſupra lib. primo, §. primo.

Nec dicatur, quòd imò lex imperialis fauens eccleſijs valet, & cenſetur approbata per Papam, niſi canon ſit in contrarium, licet ſecus ſit in conſtitutione inferioris, quia hoc procedit, quando lex eſſet generalis, ſimpliciter aliquid diſponens, ſed quando in ipſa lege ſpecialiter aliquid prohibetur, vel diſponitur, circa perſonas, vel res eccleſiaſticas, tunc omnes concordant, quòd non valet, neque ligat ex notorio defectu poteſtatis, vt dixi in d. §. primo, & ideo nemine diſcrepante concluditur in dicta eccleſia ſanctæ Mariæ, quòd totus titulus. C. de ſacroſan. eccle. & de Epiſc. & cler. eſt nullus, ex quo diſponit circa perſonas, & res eccleſiaſticas, in quibus Imperator nullam habet poteſtatem, & tamen ille titulus continet leges Imperiales, & non principis inferioris, prout etiam hanc eſſe communem opinio. atteſtatur Gratus conſ.110. num.36. lib.primo.

Et ſi dicatur, vt dicit Aretin. quòd ille §.Emphiteoſim, videtur receptus, & canonizatus per Papam in allegato c. nulli, vbi etiam comminatur pœnas à conſtitutione leonina comminatas, quæ conſtitutio leonina dicitur eſſe l.iubemus, C. de ſacroſanct. eccleſ. ad cuius interpretationem præſupponitur factam fuiſſe conſtitutionem Iuſtiniani poſitam in auctenticis, in qua eſt, §. ille emphiteoſim, dico quòd hæc conſideratio Aretin. (cum reuerentia tanti doctoris) videtur nimis ſubtilis, nec poteſt iudicio meo ſuſtineri, In primis enim dici poſſet, quòd imò illa conſtitutio leonina de qua loquitur text. in d. c. nulli, non eſt l. iubemus, ſed conſtitutio Leonis Papæ de qua.12. q.ſecunda, & hoc dicere non eſſet peccatum, vt dicit Io. And. in d. c. nulli, in vltimis verbis, Sed poſito, quòd papa ſenſerit de l. iubemus, vt ego etiam ſuſpicor, certe illam non dicitur approbaſſe, niſi ſimpliciter comminando ſacerdotibus pœnas ab illa lege laicis impoſitas, non autem approbando eius diſpoſitionem, Præterea, dato, ꝙ illa l.iubemus eſſet expreſſe, & in totum canonizata, non per hoc poteſt inferri ad §.Emphiteoſim, qui potius eſt in alia conſtitutione prorſus ſeparata, & aliud diſponente, & quæ videtur emanaſſe non ad interpretationem, vt dicit

Aret. ſed potius ad correctionem conſtitutionis leoninæ, vt probatur ex verbis ipſius conſtitutionis in principio vbi dicit, ſed eo quòd non generaliter poſita ſit in omnibus, egere etiam eam quadam correctione credimus, licet gl. exponat correctionem pro ſuppletione. Si ergo non reperitur iure cautum, quòd emphiteoſis eccleſiaſtica de ſui natura nō ſit ad quoſcunq; hæredes etiam extraneos tranſitoria, & conſequenter ſi nihil in emphiteoſi ſpeciale cōſtitutum eſt, aliter quam in alijs alienationibus rerum eccleſiaſticarum, videretur dicendum, quòd ſicut ſi eſſet interuenientibus debitis ſolemnitatibus vendita, ſeu donata res eccleſiæ alicui pro ſe, & hæredibus, proculdubio etiam ad extraneos tranſiret, ita etiam, ſi eo modo res eccleſiæ in emphiteoſim concedatur alicui pro ſe, & hęredibus, debet etiam ad extraneos hæredes tranſire.

Et ſi dicas (prout etiam nonnulli doctores in hoc propoſito conſiderant) ꝙ ex quo emphiteoſis eccleſiaſtica conceſſa in perpetuum ſine debitis ſolemnitatibus eſt ipſo iure nulla. vt eſt tex. in d. cap. nulli, non videtur tractandum, an eo caſu tranſeat ad extraneos hæredes, quia cum ſit inualida, non tranſit neque ad filios, imò neque etiam valet in primo recipiente, & ideo conſideratio eorum, qui in hoc propoſito diſtinguunt inter emphiteoſim conceſſam cum debitis ſolemnitatibus, & conceſſam ſine ſolemnitatibus debitis, videtur eſſe inſipida, Poſſet reſponderi, quòd ſolemnitates de quibus in c. ſine exceptione, licet de iuris rigore eſſent ſeruandæ in conceſſionibus emphiteoticis, tamen hodie non ſeruantur, & nihilominus de conſuetudine valent ipſæ conceſſiones, ita in ſpecie dicit, & de ipſa conſuetudine atteſtatur Specul. de locato in d. §. nunc aliqua, verſ. Sexto quæritur, ſubdens, quòd eccleſia Romana talem conſuetudinem diſſimulat, & patitur, & hoc videtur ſufficere, ad hoc vt teneat cōtractus, Atteſtatur etiam Azo in ſumma. C. de ſacroſanct. eccl. in fin. dicens, quòd hodie de conſuetudine Abbates cum ſuo collegio tradunt indiſtincte res eccleſiaſticas in emphiteoſim, quem refert Apoſtill. ad Abb. in d. c. in præſentia, ſub num. 28. quem verba Speculatoris, & Azonis, qui, & in Practica, & in Theorica ſunt apud omnes maxime auctoritatis, iudicio meo ſunt valde notanda in hoc propoſito, Poſſet enim dici, quòd ſi quidem interuenerunt debitæ ſolemnitates iuxta tex. in d. c. nulli, & d. c. ſine exceptione, tranſibit ad extraneos hæredes, ſi vero nō interuenerunt, quo caſu nihilominus valet ex generali conſuetudine, iuxta doctrinam Speculatoris, & Azonis ſupra allegatam, non tranſit ad extraneos. Neq; obſtat, quòd ſolemnitates requiſitæ in alienatione rerum eccleſiaſticarum, non poſſunt conſuetudine tolli, nec diminui, vt dixi in d. §. emptio, quia illud procedit, in totali alienatione, ſecus autem in conceſſione emphiteotica, quæ eſt minoris præiudicij, vt de ſe patet, & ideo Spec. in loco præallegato tenet, quòd talis conſuetudo valeat, tanquam vtilis eccleſiæ, vt cum minori ſolemnitate poſſint facilius contractus facere, quod eſt multum rationabile preſertim cum ex tolerantia ſummi pontificis, videatur conſuetudo ipſa per tantum temporis ſpatium ſedis apoſtolicæ auctoritate roborata.

Præterea poſſet etiam aliter poni exēplum de emphiteoſi eccleſiæ, quæ ſit conceſſa ſine debitis ſolemnitatibus, & tamē valeat, puta, quando eſt res ſolita concedi in emphiteoſim, quæ ad eccleſiam eſt reuerſa, nam omnes doctores hoc caſu concordant, quòd poteſt illam prælatus de nouo in emphiteoſim concedere, etiam non adhibito conſenſu capituli, neque ſeruatis alijs ſolemnitatibus in rei eccleſiaſticæ alienatione requiſitis, vt dixi ſupra in d. q. 6.

Quidquid tamen diſputando dici poſſet, tranſeo indiſtincte cum ſententia magis cōmuni, ꝙ ſcilicet emphiteoſis eccleſiaſtica conceſſa pro ſe, & hæredibus, ſiue cum debitis ſolemnitatibus, ſiue ſine illis conceſſa ſit, nunquam tranſit ad extraneos hæredes, ſed tantummodo ad filios ſiue deſcendentes ipſius recipientis, niſi vltra debitas ſolemnitates expreſſe cōceſſa fuerit etiam pro hæredibus extraneis, vel in ipſa inueſtitura appoſita ſint talia verba

verba quæ hoc importent, puta pro ſe, & quibus dederit, vel pro ſe, & hæredibus quibuſcunque, &c. vt inferius dicam.

Vnum tamen ſcias in hoc propoſito, quòd ſi forte non conſtabat bona in emphiteoſim conceſſa fuiſſe eccleſiæ, & per ipſam conceſſionem recognita ſunt ab eccleſia, eo caſu vtique etiam ſi conceſſio eſſet ſimpliciter facta pro ſe, & hæredibus tranſiret etiam ad extraneos hæredes, & hoc abſque aliquo contradictore procedit, vt dicit Gratus in alleg. conſ. 55. nu. 29. lib. primo, Debet enim eccleſia contentari, quòd ſenſerit commodum ipſius recognitionis, cum aliter probare non poſſet bona ad ſe pertinere, abſque eo, quòd velit ea ab hæredibus recipientis, licet extraneis ex auferre.

Sed quæro, quid ſi ab eccleſia conceſſa ſit emphiteoſis alicui pro ſe, & hæredibus quibuſcunque, nunquid huiuſmodi emphiteoſis tranſibit ad extraneos hæredes? Reſpon. quòd ſi debitæ ſolemnitates in conceſſione interuenerint, tranſibit etiam ad extraneos hæredes, & hæc eſt communis opin. vt ait Didac. in d. c. 17. poſt nu. 5 verſ. Quin & ſi emphiteoſis, qui ad hoc propoſitum multos allegat, qui tamen loquuntur in feudo, de quo plenius dixi, in d. q. 9. verſ. Hoc præmiſſo, Concluſio tamen eſt in ſe vera, & communis, quia nulli dubium eſt, quin verbum quibuſcunque compræhendat etiam extraneos, in quacunque materia poſitum ſit, & hoc omnes pene fatentur.

Idemque, & multo fortius dicendum eſſet, vbi conceſſio facta fuiſſet pro ſe, & hæredibus, & quibus dederit, nam hæc verba, & quibus dederit, compræhendunt non modo extraneos hæredes vniuerſali titulo venientes, ſed etiam ſingulares ſucceſſores, & ita hanc opin. dicit eſſe communem Curt. Iun. conſ. 4. poſt nu. 1. verſ. Sed quoniam, & conſ. 130. num. 2. vbi dicit, ꝙ ita concludunt communiter ſcribentes, & in auct. res, quæ num. 24 C. communia de legatis, & hęc omnia nota, quia quotidie contingunt in practica. Vbi tamen in iſta materia aliquis caſus de facto tibi contingat, recurre ſemper ad conſuetudinem ciuitatis, vel prouinciæ, in qua conceſſio ipſa facta eſt, & ſecundum illam iudicando non errabis, illa enim præcipue eſt attendenda, & ita dicunt omnes doctores, vt ait Felin. in d. c. in præſentia, num. 27. in fin. licet non ſit omnino expeditum, quòd conſuetudo poſſit inducere, vt res eccleſiæ poſſunt in emphiteoſim concedi abſque iuſta, & rationabili, cauſa ſit tamen eſſet conſuetudo, quòd emphiteoſis legitime conceſſa, non tranſiret ad extraneos, vel ad fœminas, vel huiuſmodi, deberet talis conſuetudo proculdubio obſeruari, & hęc eſt communis opin. vt ait Berous in d. c. in præſentia, num. 391. in fin.

QVAESTIO XXIX.

SVMMARIVM.

Emphiteoſis an veniat in confiſcatione bonorum, & conſequenter an tranſeat in fiſcum.

SVCCESSIVE quæro, nunquid confiſcatis bonis emphiteotæ, emphiteoſis tranſeat in fiſcum? Reſpon. aliqui ſimpliciter dicunt, ꝙ bona emphiteotica non tranſeunt in fiſcum, & hanc opi. dixit eſſe communem Boër. deciſ. 378. nu. 7. Bar. autem in l. ſi finita. §. ſi de vectigalibus, num. 6. ff. de damno infecto diſtinguit, ꝙ aut agitur de emphiteoſi eccleſiaſtica, & tunc eccleſia poteſt illam à fiſco repetere indubitanter, Aut agitur de emphiteoſi conceſſa à priuato, & tunc ſi quidem ex natura conuentionis, ſiue inueſtituræ, eſt tranſitoria etiã ad extraneos hæredes, tranſit etiam in fiſcum, vero non tranſiret ad extraneos hæredes, non tranſit in fiſcum, & hanc opinionem Bart. dicit eſſe communem Apoſtill. ad Ang. de Maleſ. in verbo, Et eius bona, num. 16.

Tu dic, ꝙ ſi quidem emphiteoſis eſt ſimpliciter conceſſa à priuato, non videtur dubitandum, quin tranſeat fiſcum, ſicut, & alia bona ipſius delinquentis, illa enim proculdubio de ſui natura tranſit ad

ad quoſcunque hæredes etiam extraneos vt dixi ſupra q.prox.verſ. Tertius eſt, & ideo tranſit etiam in fiſcum, ſi vero in ipſa conceſſione appoſita ſunt aliqua verba, ex quibus, appareat contrahentes no luiſſe emphiteoſim ad extraneos hæredes tranſire, tunc non tranſibit in fiſcum, qui eſt loco extranei hæredis, & ita communiter concluditur, vt dicit Alex.conſ.23. num.5. lib.1. quod eſt duplicatum conſ. 88.lib.3. quem refert Apoſtil. ad Rimin. conſ.21. ſub num.7. Idem dicit Alexand. conſ. 89. num.2. lib.4. In emphiteoſi autem eccleſiaſtica, aliqui ſimpliciter tenēt, quòd illa non tranſit in fiſcum, & dicit Ruin. conſil.161. num.7. lib.1. quòd ita communiter concluditur, Hanc etiam opinionem dicit eſſe communem Soc.conſil.121. num.18. lib.4. Cum enim ſecundum magis communem opin. emphiteoſis eccleſiaſtica de ſui natura non tranſeat ad extraneos hæredes, vt retuli ſupra quęſtio. prox. merito non debet in fiſcum tranſire, Regulariter enim quæ nō tranſeunt ad extraneos hæredes, non tranſeunt in fiſcum, vt tenent omnes, teſte Socin. in d. conſ. 121. num. 17. Aliqui vero tenent, quòd imò emphiteoſis eccleſiaſtica ex ipſa bonorum confiſcatione tranſeat in fiſcum, ſed quòd deinde ſit in arbitrio ipſius eccleſiæ, an velit rem ipſam apud fiſcum dimittere, an autem ab eo auferre, & hanc dicit videri magis communem ſententiam Ruin. conſilio 23. numero 33. lib. quinto, quam in effectu videtur tenere Bartol. & alij in d. §. ſi de vectigalibus.

Breuiter ſi emphiteoſis ſit conceſſa tali modo, quòd non ſit tranſitoria ad extraneos hæredes, res nullam habet difficultatem, nam argumentum optime procedit negatiue, ſcilicet ſi emphiteoſis non tranſit in extraneum heredem, neque etiā tranſit in fiſcum, qui eſt loco extranei hæredis, vt dixi infra lib.7. §. Fiſcus, & hoc ſiue ſit conceſſa ab eccleſia, ſiue à priuato. Si vero emphiteoſis ſit ad extraneos tranſitoria, tūc ſi quidem eſt conceſſa à priuato, procedit argumentum etiam affirmatiue, vt.ſ.ſi tranſit in extraneum, tranſeat etiam in fiſcum, vt ſupra dictum eſt, ſed ſi eſt conceſſa ab eccleſia, mihi magis placet illa opinio, quòd fauore eccleſiæ in fiſcum non tranſeat. Certum eſt enim, ꝙ ex eo efficeretur conditio ipſius eccleſiæ longe deterior, cum proculdubio fiſcus ſit potentior quàm priuatus, non ſolum difficultate conueniendi, ſed etiā ex infinitis priuilegijs, quæ habet, preſertim quia nunquam eſſet ſpes caducitatis, cū ſemper fiſco competat in integrum reſtitutio, neque quòd propter finem lineæ res ad eccleſiam reuerteretur, quia fiſcus nunquam moritur, neque eſt aliquo modo veriſimile, quòd eccleſia eo animo aliquam rem in emphiteoſim concedat, vt poſſit caſus euenire, propter quem ad ipſam res emphiteotica vlterius non reuertatur, quòd eſſet in maximum ipſius eccleſiæ detrimentum. Teneo ergo, ꝙ emphiteoſis eccleſiaſtica nullo modo in fiſcum tranſeat, & licet in puncto iuris multa dici poſſent, hæc opinio iudicio meo eſt tutior, & æquior, & etiam magis communis, & in omnem caſum, dato, ꝙ verior eſſet contraria opinio, ꝙ ſcilicet emphiteoſis eccleſiaſtica in caſibus in quibus tranſit ad extraneos hæredes, tranſeat etiam ad fiſcum, quam multis etiam tenent, non eſt dubitandum, quin eccleſia poſſit intra biennium illlam à fiſco repetere, ſi velit, vt eſt tex. expreſſus in §.1. in auth. c. de aliena. & emphit. & eſt magis communis opin. vt ſuperius dixi, & licet ille text. videatur loqui in emphiteoſi cōceſſa ab eccleſia Conſtantinopolitana, tamen communiter intelligitur, vt diſponat in conceſſa etiam à quacunque alia eccleſia, teſte Alex. in d.§. ſi de vectigalibus. poſt num. 30. & ſi dicatur, ꝙ ille text. cū ſit conſtitutio Imperatoris, diſponens ſpecialiter circa res eccleſiaſticas, non eſt attendenda, iuxta ea quæ dixi ſupra quæſt. prox. verſ. Nec dicatur? Reſpond. ꝙ quantum ad hoc propoſitum, bene potuit Imperator diſponere concedendo eccleſijs priuilegium in præiudicium ſui fiſci, nam etiam circa res eccleſiæ, poſſunt quicunque princeps laici diſponere, priuilegium concedendo, vt omnes concludunt in cap. eccleſiā ſanctæ Mariæ de conſtitut.

Quæſt.

QVAEST. XXX.

SVMMARIVM.

Filij naturales, an ſuccedant in emphiteoſi.

QVæro, an filij naturales ſuccedant in emphiteoſi? Reſpond. aut emphiteoſis eſt acquiſita ab eccleſia, & non ſuccedunt naturales, ita tenet Bal. in l. generaliter, §. cum autem, num. 2. C. de inſtitutio. & ſubſtitutio. & eſt communis opin. vt dicit Ripa in l. ex facto. §. ſi quis rogatur, el primo, num. 62. ff. ad trebellia. Paris. in c. in præſentia, num. 86. de probatio Huiuſmodi enim filios ex illegitimo coitu conceptos eccleſia maxime abhorret, & ideo non videtur de illis cogitaſſe, Aut vero eſt acquiſita à priuato, & tunc vtique filij etiam naturales admittuntur, ita dicunt Doctores in locis præallegatis, & eſt communis opi. vt ait Dec. in d. c. in præſentia, num. 46. Ripa in d. l. ex facto. §. ſi quis rogatus, el primo, num. 58. Rubeus in l. Gallus, §. quidem recte, num. 154. & ſeq. Paris. in d. c. in pręſentia, num. 87. Regulariter enim in contractibus filiorum appellatione veniunt etiam naturales, vt dixi ſupra lib. 2. § filius.

QVAEST. XXXI.

SVMMARIVM.

Legitimati an ſuccedant in emphiteoſi.

QVęro etiam, an filij legitimati ſuccedant in emphiteoſi? Reſpond. in emphiteoſi conceſſa à priuato, admittuntur etiam legitimati, ita tenet Bald. in d. §. cum autem, allegato in præcedenti quæſtio. & eſt communis opin. vt dicit Rubeus in d. §. quidam recte, poſt numero 160. Si enim admittuntur etiã naturales, vt dixi ſupra quæſt. prox. multo magis admittendi ſunt legitimati, qui regulariter æquiparantur legitimis, vt dixi in d. §. filius, Si vero ſit emphiteoſis conceſſa ab eccleſia, non admittuntur legitimati, vt tenet Bald. in allegato, §. cum autem, num. 2. & eſt communis opin. vt dicit Iaſ. in eodem. §. cum autem, numero 9. Gratus conſilio 79. circa numero 14. lib. 1. Licet enim æquiparentur legitimis, non tamen dici poſſunt vere legitimi.

QVAEST. XXXII.

SVMMARIVM.

Filiæ fœminæ an ſuccedant in emphiteoſi.
Et quid ſi conceſſa ſit pro ſe, & hæredibus, verſic. Hæc tamen.
Et quid ſi conceſſa ſit pro ſe, & filijs, verſic. Sed quid ſi fuerit.
Et quid ſi extet ſtatutum, quòd extantibus maſculis fœminæ non ſuccedant, verſic. Sed pone.

QVæro, nunquid filiæ fœminæ ſuccedant in emphiteoſi? Reſpond. in hoc articulo variæ fuerunt aliquando Doctorum ſententiæ. Tu vero dic, quòd emphiteoſis de ſui natura eſt tranſitoria in fœminas ſicut in maſculos, non enim reperitur iure cautum, quòd fœmina non debeat ſuccedere in emphiteoſi, vt maſculus, & licet aliqui in hoc propoſito diſtinguant inter emphiteoſim eccleſiaſticam, & emphiteoſim conceſſam à priuato, vt ſcilicet hæc tranſeant etiam in fœminas, illa vero in maſculos tantũ, verior tamen eſt opin. quòd etiam emphiteoſis eccleſiaſtica de ſui natura eſt tranſitoria ad fœminas, ſicut ad maſculos, quam etiam dicit eſſe communem Berous in c. in præſentia, num. 401. & ſeq. de probatio.

Hæc tamen concluſio intelligenda eſt, vt procedat quando verba ipſius conceſſionis de ſui proprietate apta ſunt comprehendere tam fœminas, quam maſculos, puta quia conceſſa ſit pro ſe, & hæredibus, hæc enim proculdubio tranſit ad deſcendentes fœminas ſicut maſculos, & ita tenent magis communiter Doctores, vt ait Berous quæſt. 18. in princ.

Sed

Sed quid ſi fuerit conceſſa pro ſe, & filijs? Reſpond. quòd hoc caſu non veniunt filię fęminę, ita dixit Guido de Suz. in l. veteribus, ff. de pactis, quæ deciſio cõmuniter approbatur, vt ait Dec. in d. cap. in pręſentia, poſt numero 46. Hanc etiam dicit eſſe communem Iaſon. in l. ſi quis id quod, numero 23. ff. de iuriſd. omnium iud. Dec. in l. ſecunda, numero 104. ff. de regul. iur. quem refert Apoſtill. ad Riminal. conſilio 121. ſub numero 4. Didac. lib. ſecundo reſolut. cap. 18. numero 1. In contractibus enim maſculinum non concipit fœmininum, vt infra lib. ſeptimo. Et ideo generaliter in contractibus appellatione filiorum non veniunt fœminæ. Vide tamen ea quæ dixi eo. lib. 7. §. filius, Quia reuera hæc deciſio mihi nunquam placuit.

Sed pone, ſtat ſtatutum in loco, quòd extantibus maſculis fœminæ non ſuccedant, Modo aliquis accipit emphiteoſim pro ſe, & filijs maſculis, & fœminis, nunquid admittentur ſimul fœminæ cum maſculis, ad huiuſmodi emphiteoſim? Reſpond. quòd non, ſed prius admittuntur maſculi, & in defectum maſculorum fœminæ, ita dicit Bart. in l. vt iuriſiurandi. §. ſi liberi, num. 5. ff. de operis libert. qui in hoc communiter approbatur, vt ait Curt. Iun. conſilio 171. poſt numero 3. Et dicit Brun. de ſtatuto excludente fœminas, in octauo art. quæſt. 21. colum. 2. quòd hæc concluſio tanquam communis eſt tenenda. Semper enim cenſentur contrahentes conformare ſe diſpoſitioni ſtatutorum, ſecundum concluſionem, quam dicit eſſe communem Curt. Iun. in dicto conſilio 171. num. 2. Faciunt ea quę dixi ſupra lib. tertio, §. teſtamentum quæſt. 76. in 6. reg. verſic. Scias tamen.

QVAEST. XXXIII.

SVMMARIVM.

SI emphiteota ingrediatur religionem, nunquid emphiteoſis tranſeat in monaſterium.

QVæro, nunquid ſi emphiteota ingrediatur religionem, emphiteoſis tranſeat in monaſterium? Reſpon. Iaſ. in l. 2. num. 100. C. de iure emphit. dicit, ꝙ ſolet communiter concludi, ꝙ quã emphiteota ingreditur religionem, emphiteoſis accepta à priuato tranſit in eccleſiam, ſed ſi ſit emphiteoſis cõceſſa ab alia eccleſia, tunc ſi illa eccleſia quæ eſt domina directi, vult illam ad ſe reuocare, poteſt hoc facere, aliàs tranſit in eccleſiam, Ego teneo indiſtincte in emphiteoſi, quæ non ſit abſolute, & ſimpliciter hæreditaria, quòd ſiue ſit conceſſa ab eccleſia, ſiue à priuato, non tranſeunt in monaſteriũ, efficeretur enim valde deterio conditio domini directi, cum non ſubeſſet ſpes vlla caducitatis, neque quòd propter finem lineæ res amplius ad ipſum reuerteretur, & quòd emphiteoſis etiam cõceſſa à priuato non tranſeat in monaſterium, dicit eſſe communem opinio. (ni fallor) Paris. in d. cap. in præſentia, num. 196. de probatio. vel ſaltem dicendum eſt, quòd in omnem caſum eccleſia tenebitur illam vendere infra annum alteri priuato, & ita ſeruari de conſuetudine atteſtatur Specul. in d. §. nunc aliqua q. 117

QVAEST. XXXIIII.

SVMMARIVM.

QVomodo intelligatur in inueſtituris emphiteoticis tertia, & quarta generatio.

TV ſcis, quòd quotidie in inueſtituris emphiteoticis ſolent apponi illa verba vſque in tertiam generationem, vel vſque in quartam, vel huiuſmodi. Quæro, quomodo intelligatur iſta tertia vel quarta generatio? Reſpond. in hoc ſecundum aliquos conſideranda ſunt verba ipſius inueſtituræ, vt ſiquidem illa ſimpliciter concepta ſunt, puta, concedo tibi hunc fundum in emphiteoſim in tertiam generationem, computetur etiam perſona ipſius acquirentis, & ſic ipſe faciat primam,

trimam, filius ſecundam, & nepos tertiam generationem, ideoq́ue mortuo nepote ſit extincta emphiteoſis, ſi vero appoſita ſint aliqua verba, ex quibus appareat eſſe diſtinctam perſonam acquirentis ab alijs deſcendētibus, puta quia dictum eſt, concedo Titio in emphiteoſim vſque in ipſius tertiam generationem, eo caſu filius faciat primam, nepos ſecundam, & pronepos tertiam, & ita in facto conſuluit Bar. vt dicit Bald. in auct. ſi quas ruinas, num. 3. verſic. Iux. hoc quæro, C. de ſacroſanct. eccleſ. quem omnes indifferenter ſequuntur, vt ait Bellon. conſilio 80. nu. 7. vbi etiam dicit, quòd hoc caſu hæc opin. eſt communis, & indubitata, Sed certe, licet hoc vltimo caſu proculdubio opinio Bart. ſit vera, tamen hæc differentia mihi nunquam placuit, quia illud verbum, ipſius, vtique erat neceſſario ſubintelligendum etiam ſi expreſſum non fuiſſet, cum nemo generet ſe ipſum, vt etiam conſiderauit Paul. de Caſtro conſil. 338. nu. 1. & 2. lib. 2. vbi dicit, quòd mirandū eſt de illa determinatione Bart. & ſi bene connumerentur auctoritates, forte etiam opin. contra Bart. eſt magis communis .ſ. quòd inter generationes expreſſas in conceſſione emphiteoſis, nunquam computetur perſona ipſius recipientis, quocunque modo concepta ſint verba inueſtituræ.

Idemq́ue, & multofortius dicendum eſt, vbi conceſſa eſſet emphiteoſis Titio vſque in tertiam generationem expletam, hoc enim caſu proculdubio comprehenduntur etiam pronepotes, & ita communiter tenetur, vt ait Ruin. conſil. 166. numero 6. lib. 1. Hanc etiam eſſe communem opin. atteſtatur Alex. conſilio 125. lib. 5. prout illum refert Gozad. conſilio 25. numero 17. & in hoc nulla eſt difficultas.

QVAEST. XXXV.

SVMMARIVM.

QVo ordine ſuccedatur in emphiteoſi conceſſa pro ſe, & filijs, & nepotibus.

QVæro, Pater acquiſiuit emphiteoſim pro ſe, & liberis, vel pro ſe, & filijs, & nepotibus ſuis, &c. quo ordine erit ſuccedendum in huiuſmodi emphiteoſi? Reſpond. quòd pater cenſetur ſtipulatus ipſam emphiteoſim ordine ſucceſſiuo, ſcilicet primo ſibi, deinde filijs, deinde poſt filios, nepotibus ſuis, ita tenet Bartol. in l. quod dicitur, numero 6. ff. de verb. obligat. & ita interpretatur communis obſeruatio, vt dicit Corn. conſil. 47. in litera D, lib. 3. quem refert Dec. conſil. 239. poſt num. 3. verſic. Tertio principaliter, & conſil. 607. num. 10. & conſil. 662. poſt num. 2. Vide in hoc propoſito ea quæ dixi ſupra lib. 3. §. Teſtamentum quæſt. 80.

QVAEST. XXXVI.

SVMMARIVM.

1. *NEpos ex filia fœmina an ſuccedat in emphiteoſi conceſſa vſque in tertiam generationem.*

Et an filius maſculus ex filia fœmina admittatur ad emphiteoſim conceſſam pro ſe, & filijs maſculis, vel pro ſe, & deſcendentibus virilis ſexus, verſic. Pone ergo.

QVæro, conceſſa eſt alicui emphiteoſis, vſque in tertiam generationem, nūquid in ea ſuccedere nepos ex filia fœmina? Reſpond. quòd ſic, ita conſuluit D. Marianus Soc. ſenior in quodam ſuo conſilio, quòd arbitror non eſſe impreſſum. vbi atteſtatur hanc eſſe communem opin. quem refert, & ſequitur Corn. cōſil. 219. in litera G, lib. 2. & cum hanc ſententia ego quoque tranſeo, vbi verba inueſtituræ eſſent apta comprehenderet fœminas, ſicut maſculos. Sed ſi emphiteoſis eſſet conceſſa pro ſe, & filijs, & nepotibus maſculis vſque in tertiam generationem, crederem hoc caſu non comprehendi nepotem maſculum ex filia fœmina, nam vbicunque aliquid conceditur pro deſcendentibus maſculis, non ſufficit quòd volens admitti ſit deſcendens, &

maſculus,

maſculus,ſed requiritur etiam, ꝙ deſcendat ex maſculo, vt eleganter declarat Paul. de Caſt. conſil. 190. num. 4. lib. 2.

Pone ergo, quòd quis acceperit emphiteoſim pro ſe, & filijs maſculis, vel pro ſe, & deſcendentibus ſuis virilis ſexus, vel per virilem ſexum, nunquid comprehendetur nepos maſculus ex filia fœmina? Reſp. quòd non, ita tenet Specul. in §. nunc aliqua q. 146. & eſt communis opin. vt dicit Iaſ. in l. Gallus, §. nunc de lege, num. 10. ff. de liber. & poſthum. Gratus conſil. 120. num. 16. lib. ſecundo. Apparet enim his caſibus concedentem habuiſſe reſpectum ad lineam maſculinam tantum, & ideo neque fœminę, neque maſculi ex eis deſcendentes ſunt admittendi, vt ſupra ſtatim dixi.

QVAEST. XXXVII.

SVMMARIVM.

Emphiteoſis conceſſa pro ſe, & filijs, nunquid tranſeat ad ipſos filios, etiam ſi non ſint hæredes patris.

Et quid ſi ſit conceſſa pro filijs, & hæredibus, ibid.

Et quid ſi repudient patris hæreditatem, an poſſint retinere emphiteoſim, verſic. Et ex hac.

Et quid ſi conceſſa ſit ſimpliciter vſque in tertiam, vel quartam generationem, verſic. Sed pone.

Quæro, nunquid emphiteoſis accepta pro ſe, & filijs, tranſeat ad ipſos filios, etiam ſi non ſint hæredes patris? Reſpond. aliqui diſtinguunt inter emphiteoſim eccleſiaſticam, & emphiteoſim conceſſam à priuato, vt ſcilicet iſta, quæ de ſui natura tranſit etiam ad extraneos hæredes, cenſeatur conceſſa filijs vt hæredibus, illa vero quæ de ſui natura non tranſit ad extraneos, cenſeatur conceſſa filijs, vt filijs, non autem vt hæredibus, & hanc opinionem dicit eſſe communem, Alex. conſ. 129. nu. 2. lib. 5. Tu dic, ꝙ aut emphiteoſis eſt conceſſa ſimpliciter, & abſolute pro ſe & filijs, nulla hæredum mentione facta, & tunc indiſtincte tenendum eſt, quòd tranſeat ad filios, etiam ſi non ſint hæredes patris, prout etiam indiſtincte ita dicit Bart. in dicta l. vt iuriſiurandi, §. ſi liberi, num. 4. ff. de oper. liber. & eſt communis opin. vt dicit Alex. conſil. 8. num. 1. lib. 3. & conſil. 119. num. 4. lib. quinto, quem refert Iaſ. in l. quod dicitur, num. 29. ff. de verb. oblig. & Ioan. Dilect. de arte teſtandi tit. 11. caut. decima, poſt num. 1. & Ruin. conſil. 48. num. 4. lib. primo, & conſil. 169. num. 7. eod. vol. Curt. Iun. conſil. 78. num. 3. & ſeq. Didac. lib. ſecundo reſol. c. 18. poſt num. 2. verſic. quinta concluſio, & licet multi ex præallegatis doctoribus loqui videantur in emphiteoſi eccleſiaſtica, ego tamen in hoc nullam facio differentiam, an talis emphiteoſis ſit conceſſa ab eccleſia, vel à priuato, vt late dixi infra lib. ſeptimo, §. filius, in illa quæſtione, an in dubio pater præſumatur ſtipulari filijs, vt filijs, an autem filijs vt hæredibus. Aut vero eſt conceſſa pro ſe, & filijs, & hæredibus, & tunc non tranſit ad ipſos filios, niſi etiam ſint hæredes, & ſic vtraque qualitas requiritur, ſcilicet, quòd ſint filij, & quòd ſint hæredes, ita tenet Bart. in dicto §. ſi liberi, numero 4. & eſt communis opinio. vt dicit Alex. conſilio 128. poſt num. 6. verſiculo, Et illa verba, lib. primo, quem refert Sigiſmund. conſilio primo, feud. poſt num. 60. Iaſ. in l. ſi non ſortem, §. libertus, numero 35. ff. de cond. indeb. & conſilio 57. col. prima lib. primo. Et pariter hoc caſu nulla eſt facienda differentia, an emphiteoſis ſit conceſſa ab eccleſia, an autem à priuato, iuxta communem omnium interpretationem, vt ait Didac. lib. ſecundo reſolut. c. 18. num. tertio.

Et ex hac concluſione infertur, quòd in primo caſu, ſcilicet quando emphiteoſis eſt conceſſa ſimpliciter pro ſe, & filijs, licet filij repudient hæreditatem patris, poterunt nihilominus ſuccedere in emphiteoſi, ita tenent communiter Doctores, vt ait Salyc. in auct. vnde ſi parens, num. 5. C. de inofficio. teſtamen. quem refert Alex. in l. quod dicitur, poſt num. 19. col. 15. verſic. Illud tamen intelligas.

Hanc

Hanc etiam concluſionem dicit eſſe communem Iaſ. in l. 2. num. 188. C. de iure emphit. Alciat. de præſumptio. in prima regula præſumptione 31.num.1.In ſecundo autem caſu, quando ſcilicet emphiteoſis eſt conceſſa pro filijs, & hęredibus, non poterunt filij renunciare hæreditatem, & emphiteoſim retinere, & hæc eſt communis opin. vt dicit Iaſ. in d. §. libertus, poſt num. 35. Vide in propoſito ea, quæ dixi infra hoc eo. lib. §. feudum quæſt. 76.

Sed pone, quòd emphiteoſis conceſſa fuerit vſque in tertiam vel quartam generationem, & ſic nulla expreſſe mentione factà filiorum, nec hæredum? Reſpon. quod ex natura verbi (generationem) videntur contrahentes potius conſideraſſe ſucceſſionem ſanguinis, quàm ſucceſſionem hæreditatis, & ideo in huiuſmodi emphiteoſi admittendi ſunt nepotes, etiam ſi non ſint hæredes, & hæc eſt communis opin. vt ait Corn. conſil. 100. in litera D, lib. 4.

QVAEST. XXXVIII.

SVMMARIVM.

Emphiteoſis an tranſeat ad inſtitutum in rē certa.

QVæro, nunquid emphiteoſis tranſeat ad inſtitutum in re certa? Reſpond. ſiquidem eſt inſtitutus alius hæres vniuerſalis, proculdubio emphiteoſis non tranſit ad eum, qui eſt in re certa inſtitutus, & hoc inter omnes cõuenit, vt ait Didac. lib. ſecundo reſolut. c. 18. poſt nu. 5. hoc enim caſu inſtitutus in re certa habetur loco legatarij, vt dixi ſupra libro tertio, §. inſtitutio. Aut vero non eſt datus alius cohæres vniuerſalis, & tunc, cum totum accreſcat ipſi inſtituto in re certa, vtique tranſit in ipſum etiã emphiteoſis, ſimul cum reliquo hæreditatis, & in hoc non eſt difficultas, loquendo de emphiteoſi hæreditaria, quam, ſcilicet filius habere non poteſt, niſi etiam ſit hæres, vt dixi ſupra quæſt. proxima, Sed ſi eſſet emphiteoſis non hæreditaria, puta acquiſita pro ſe, & filijs, tunc filius inſtitutus in re certa æqualiter cum alijs ſuccedet in emphiteoſi, & ita procedit deciſio Bart. in l. vt iuriſiurandi, §. ſi liberis, num. 6. ff. de operis libert. quam dicit eſſe communem Curt. Iun. de feud. in ſecunda parte primæ partis, tertiæ partis principalis, quæſtio. quinta, Cum enim filius habeat emphiteoſim hoc caſu non iure hæreditario, ſed ex tenore inueſtituræ, non attenditur diſpoſitio paterna, intellige niſi ſit emphiteoſis, in qua pater poſſit filijs præiudicare, de quo dixi ſupra quæſtione 16. Vide etiam quæ dixi infra §. feudum, quæſtione 76.

QVAEST. XXXIX.

SVMMARIVM.

Ius accreſcendi an habeat locum in emphiteoſi.

Et quid ſi à principio concedatur pluribus ſimul, verſ. Scias tamen.

Et quid ſi conceſſa emphiteoſi pro ſe, & filijs, alter filiorum decedat, an accreſcat alteri filio, verſ. Pone ergo.

Et quid ſi conceſſa ſit emphiteoſis ab eccleſia duobus fratribus, ita vt poſt mortem eorum, & filiorum, & nepotum ſuorum reuertatur ad eccleſiam, nunquid ſi alter eorum ſine filijs deceſſerit, accreſcet alteri fratri ſuperſtiti, verſic. Econtrario pone.

QVÆRO, nunquid in emphiteoſi habeat locum ius accreſcendi? Reſpond. quòd regulariter in emphiteoſi non eſt locus iuris accreſcendi, ita tenet Bartol. in l. ſi mihi, & Titio, num. 4. ff. de verb. oblig. quem ſequuntur communiter Doctores, vt dicit Alex. in ea. l. ſi mihi, & Titio, col. 4. prout illum refert Dec. conſil. 326. poſt num. 1. Regulariter enim in contractibus non habet locum ius accreſcendi, vt dixi ſupra lib. 3. §. ius accreſcendi.

Scias

Scias tamen, quòd hęc concluſio intelligenda eſt, vt procedat ſi à principio concedatur emphiteoſis pluribus perſonis ſimul, Tunc enim vno mortuo alteri non accreſcit, & in hoc omnes concordant, vt dicit Anchar. conſ. 246. num. 2. quem refert Dec. conſil. 263. num. 2. Sed quando conceſſa eſt vni tantum pro ſe, & filijs, vel pro ſe, & deſcendentibus ſuis, vtique inter ipſos deſcendentes à primo inueſtito habet locum ius accreſcendi, ita tenet Bar. in d. l. ſi mihi, & Titio, & eſt communis opin. vt ait Corn. conſil. 131. in litera A, lib. 2. Saltem poſt ius quæſitum vni ex filijs ipſius ſtipulatoris, & ita tenent communiter omnes, vt dicit Corn. conſ. 285. in litera M, lib. 3. Hanc etiam eſſe communem opin. atteſtatur Alexan. conſ. 21. num. 5. lib. 5. quem refert Dec. in d. conſ. 263. col. 2. Corn. conſ. 122. in litera V, lib. 3. & hoc caſu improprie dicimus eſſe locum iuri accreſcendi, nam reuera iſti deſcendentes primi acquirentis, non veniunt ex iure accreſcendi, ſed ex iure primæ inueſtituræ.

Pone ergo, quod pater acquiſiuerit emphiteoſim pro ſe, & filijs, deinde deceſſerit relictis duobus filijs, quorum vnus ſine liberis decedat, certe emphiteoſis non reuertetur ad concedentem, ſed accreſcet alteri fratri, ita volunt communiter Doctores, vt ait Berous, q. 70. numero ſecundo. Hanc etiam eſſe communem opinionem atteſtatur Iaſon. in dicta l. ſi mihi, & Titio, num. 12.

Econtrario pone, quòd eccleſia conceſſerit emphiteoſim duobus fratribus, ita vt poſt mortem eorum, & filiorum, ac nepotum ſuorum reuertatur ad eccleſiam. Certe ſi vnus eorum decedat nullis relictis filijs, emphiteoſis non accreſcet fratri ſuperſtiti, ſed reuertetur ad eccleſiam, ita videtur tenere Bart. in d. l. ſi mihi, & Titio, cuius opin. dicit eſſe communem Alexand. conſilio 167. numero quarto, libro ſeptimo. Vide in hoc propoſito ea, quæ dixi infra hoc eodem libro, §. Feudum, Quæſtio. ſeptuageſimaſeptima.

QVAEST. XL.

SVMMARIVM.

Filius an teneatur de emphiteoſi creditoribus paternis ſatisfacere.

Quæro, nunquid filius teneatur de emphiteoſi creditoribus paternis ſatisfacere? dixi in d. §. Feudum, q. 43.

QVAEST. XLI.

SVMMARIVM.

Augmentum contingens in re emphiteotica an ſit domini, vel emphiteotæ.

Et an propter augmentum augenda ſit penſio, verſ. Sed nunquid.

Quæro, ad quem pertineat, augmentum contingens in re emphiteotica? Reſpond. puto eſſe diſtinguendum inter incrementum latens, vel incrementum apparens, vt in ſimili dixi de incremento eueniente in re feudali in d. §. Feudum, q. 88. verſic. Item quæro.

Sed nunquid, propter augmentum contingens in re emphiteotica, augebitur etiam penſio, ſeu canon ſoluendus ab emphiteota? Reſpond. quòd non, ſed omne augmentum, quod pertinet ad emphiteotam, cedit illi ſine onere penſionis, ita cõmuniter tenetur, vt dicit Io. And. in addit. ad Specul. in §. nunc aliqua, ſupra ſæpius allegato ad 136. quæſtionem.

QVAEST. XLII.

SVMMARIVM.

Emphiteoſis finitur finita generatione emphiteotæ.

Et quid ſi conceſſa ſit ſimpliciter nulla facta mentione filiorum, neque hæredum, verſ. Sed quid.

Quæro,

QVæro, quando finiatur emphiteoſis? Reſpond. emphiteoſis tribus modis finitur. Primo, propter culpam emphiteotæ, quia male verſatus eſt in re emphiteotica, vel illã irrequiſito domino alienauit, vel ceſſauit per tempus à lege in canonis ſolutione præfinitum, nam his omnibus caſibus emphiteota cadit à iure ſuo, & vtile dominium conſolidatur cum directo, & ſic finitur emphiteoſis, vt ſuis locis ſupra declarauimus. Secundo modo finitur emphiteoſis curſu temporis, quando ſcilicet conceſſa eſt aliqua res in emphiteoſim ad certum tempus pręfinitum, puta triginta, vel quadraginta, vel centum annos, nam eo caſu, finito illo tempore, finitur emphiteoſis, & in hoc non eſt difficultas. Tertio modo finitur emphiteoſis, extincta generatione ipſius emphiteotæ. Eſt tamen in hoc aduertendum, quia aliquando emphiteoſis eſt conceſſa pro ſe, & filijs, vel pro ſe, & deſcendentibus, & tunc proculdubio deficiēte generatione ipſius emphiteotæ, finitur emphiteoſis. Aliquando eſt cōceſſa in tertiam, vel quartam generationem, & tunc finita illa tertia, vel quarta generatione finitur emphiteoſis, & in hoc etiam non eſt dubitandum. Aliquando eſt conceſſa pro ſe, & hæredibus, & hoc caſu ſi eſt conceſſa à priuato, eſt abſolute hæreditaria, & ideo non finitur cũ generatione ipſius emphiteotæ, ſed tranſit etiam ad extraneos hæredes, iuxta ea, quæ dixi ſupra q. 28. Si vero eſt conceſſa ab eccleſia, non tranſit ad extraneos hæredes, vt ibidem dixi, & ideo finitur ſimul cum generatione recipientis.

Sed quid ſi conceſſa ſit ſimpliciter, nulla nec filiorum, nec hæredum facta mentione, puta concedo Titio hanc domum in emphiteoſim, nunquid finita generatione Titij, erit finita emphiteoſis? Reſp. Aut eſt conceſſa à priuato, & non finitur, talis enim emphiteoſis eſt de ſui natura tranſitoria etiam ad extraneos hæredes, vt dixi in d. q. 28. in princ. aut eſt conceſſa ab eccleſia, & tūc finitur finita generatione ipſius recipientis, & hanc dicit eſſe cōmunem opin. & conſuetudine communiter approbatam Coro. conſil. 76. in litera H, lib. 2. de quo pariter dixi in d. q. 28. ſupra ſæpius allegata.

QVAEST. XLIII.

SVMMARIVM.

Finita emphiteoſi an poſſit emphiteota, vel eius hæredes petere à domino directi, vt illam renouet in eorum perſona.

Et quid ſi ſint tranſuerſales ipſius emphiteotæ, verſ. Et hæc quidem.

Et quid in emphiteoſi eccleſiaſtica, verſ. Sed quæro.

SED hic occurrit alia qō, nunquid ſi finita eſt emphiteoſis ſine culpa ipſius emphiteotæ, puta curſu temporis, vel finita generatione, poſſit ipſemet emphiteota ſi viuit, vel eius filij petere à domino directi, vt emphiteoſim in eorum perſona confirmet, ſeu renouet? Reſpon. ꝙ ſic, & ſi non fiat renouatio, fit eis iniuria. & ideo poſſunt appellare ad ſuperiorem, vt cogat, ꝙ talis renouatio fiat, ita dixit Bart. qui ad hoc propoſitum quotidie ſolet allegari, in l. 1. §. permittitur. ff. de aqua quotid. & æſtiua. & eſt communis opin. vt ait Rom. conſ. 22. nu. 5. quem refert Dec. conſ. 328. poſt num. 3. verſ. Quibus tamen, & Gratus conſ. 86. poſt nu. 7. lib. 1. Alex. conſ. 80. num. 11. lib. 1. quem refert Iaſ. conſ. 24. col. 2. verſ. Quinto facit, lib. 3. & Gozad. conſ. 39. num. 2. & Gratus conſ. 79. num. 2. lib. 1. Barb. in c. 1. col. 6. de locato, & in c. ex reſcripto, col. 4. ver. Vtrum autem, eo. tit. de locato, quē refert Boër. deciſ. 207. in fi. Curt. Sen. cõſ. 47. nu. 7. & ſeq. vbi ſubdit, ꝙ ita in pract. obſeruatur, quem refert Ripa de peſte in 1. c. de re med. præſeruat. poſt nu. 260 Dec. cõſ. 131. num. 2. quem refert Marſ. ſing. 419. licet in re, & Ruin. conſ. 12. nu. 18. lib. 1. & Apoſtill. ad Rimin. conſil. 100. ſub num. 22. & conſil. 21. ſub nu. 12. & conſ. 124. ſub nu. 18. Curt. Iun. de feud. in prima ſecundæ principalis, q. 2. Gozad. conſ. 86. poſt nu. quarto, verſic. Non obſtat quòd illa.

Ripa

Ripa in l. cum bona, num.6. ff. de priuileg. credit. Apoſtill. ad Alex. in d. conſilio 80.ſub num.11.lib.primo, Tiraquell. de retract.municipa.in præfat.num.41.& ſeq.Gratus conſil.96. lib. primo,& conſ. 110.num.31.eo.vol.Apoſtill. ad Abb. in c.bonæ,el ſecundo, ſub num.28. poſtula. præla. Faciunt quæ dixi infra hoc eo. lib. 5. feudum q. 87.

Et hæc quidem concluſio ſatis de plano procedit in deſcendentibus ipſiuſmet emphiteotæ, prout loquitur Bart.in loco præallegato, ſed quid in tranſuerſalibus, nunquid,& ipſi poterunt petere, vt in eorum perſona emphiteoſis ipſa confirmetur? Reſpon. in hoc certe negari non poteſt, quin magna ſic varietas inter ſcribentes, & quidem Dec. in dicto conſil. 131.col.fin.verſic.& quamuis Bart. dicit, quòd habet locum etiam in alijs proximioribus, etiam quòd non ſint deſcendẽtes,& quòd iſta eſt communis opin.Contrariam tamen ſententiam, vti veriorem, tenuit Socin.Iun.conſilio 9.num.20.lib. 3. dicens, quòd doctores magis communiter loqui videntur in deſcendentibus, non autem in tranſuerſalibus, Mihi magis placet opin. Decij, quòd ſcilicet procedat etiam in agnatis proximioribus, & ita expreſſe loquuntur multi ex doctoribus præallegatis,bene verum eſt,ꝙ intelligo de agnatis tantum, non autem de cognatis, & hæc proculdubio videtur eſſe communis declaratio, vt dicit Soc. Iun. in d. conſil. 9. num. 23. in fin.

Sed quæro, nunquid hæc concluſio locum habeat, non modo in emphiteoſi cõceſſa à priuato, ſed etiam in ea, quæ eſt cõceſſa ab eccleſia? Reſpon.ꝙ ſic,& ita hanc eſſe communem opinionem atteſtatur Gozad.in d.conſ.86.nu.24.Dec.in d.conſil.131.col.ſecunda, quem refert Soc.Iun. in d. conſil.9. num. 12. in fin. licet dicat, quòd ipſe non auderet hoc firmare, ſed certe cum opi.Bar.& cõmunis fundata ſit in æquitate, illa multo magis ab eccleſia, quàm ab alijs eſt obſeruanda, & licet Gratus in d. conſil. 110. num. 63. in fin. lib. primo, dicat contrariam ſententiam, quòd ſcilicet non habeat locum in eccleſia, videri communiorem, fallitur tamen proculdubio, vt poteſt facile cognoſci ex dinumeratione auctorum, qui in ſupradictis locis citantur, & ideo non eſſet ab illa iudicando, aut conſulendo recedendum.

Sed pone, quòd poſt finitam generationem, aliquis extraneus fuerit de ipſa emphiteoſi inueſtitus, nunquid ſi deſcendens primi emphiteotæ petat huiuſmodi renouationem, erit adhuc audiendus? Reſpon. quòd non, ſed ſolummodo re integra, ita tenet Roman. conſil. 70.poſt numero 3. verſic. Certum,& eſt communis opin. vt dicit Gozad. conſilio 71.numero 1.Eſt enim iam illi tertio ius quæſitum, ideo ſibi imputet, qui non præuenit.

Quinimò, etiam ſi alius inueſtitus nõ fuerit, Si tamen talis deſcendẽs ſiue agnatus, infra annum, à die quo ſciuit emphiteoſim eſſe finitam, non petierit talem renouationem, ſibi præiudicat, ita quòd elapſo anno vlterius non auditur, ita dicit Roman. in d. conſil.22. num.6. & eſt communis opi. vt atteſtatur idem Goza. in alleg.conſil.71.num.2. Hanc etiam vti magis communem ſequitur Soc. Iun. in d. conſil. 9. num. 17. in fin. lib. tertio.

Sed quid ſi eccleſia, vel dominus directi velit rem emphiteoticam pro ſe retinere, non autem illam in emphiteoſim concedere, nunquid adhuc locum habebit concluſio Bart. vt teneatur illam deſcendentibus, vel proximioribus agnatis in emphiteoſim confirmare? Reſpon. Abb. in d. c. bonæ, el ſecundo, numero 28. de poſtula. prælato tenuit, quòd hoc caſu non poſſit compelli ad emphiteoſim renouandam, nihilominus Dec. in allegato conſilio 131.poſt numerum 3.verſiculo, Secundo non obſtat, dicit, quòd hoc dictum Abba. videtur contra communem opin.doctorum, qui generaliter loquuntur, & certe licet hæc opin. videatur aliquantulum dura, durius tamen eſſet forte in practica obtinere contrarium, propter auctoritatem doctorum, qui (vt ait Dec.) ſimpliciter, & abſolute ſequuntur opin. Bart. Ego tamen libenter inclinarem in ſententiam Abb. quæ etiam æquior videtur.

QVAEST. XLIIII.

SVMMARIVM.

Finita emphiteoſi, nunquid poſſit dominus propria auctoritate ingredi poſſeſſionem rei emphiteoticæ.

QVæro, finita emphiteoſi, nunquid poſſit dominus directi ingredi propria auctoritate poſſeſſionem rei emphiteoticæ? Reſpon. Gozad. conſil. 39. num. 25. & conſil. 86. num. 11. ſimpliciter dicit communem opin. eſſe, quòd poteſt ingredi propria auctoritate, & emphiteotam expellere. Tu autem vide quæ dixi ſupra quæſt. 11. & quæſt. 25.

QVAEST. XLV.

SVMMARIVM.

Finita emphiteoſi, an melioramenta remaneant emphiteotæ.

Et an tranſeant ad ipſius emphiteotæ hæredes, etiam extraneos, verſic. Adde quòd.

Et quid de edificijs per emphiteotam conſtructis in ſolo emphiteotico, verſic. Sed quid de edificijs.

QVæro finita emphiteoſi cuius ſint melioramenta facta per emphiteotam in ipſa re emphiteotica? Reſpond. ſiquidem emphiteota propter culpam ſuam cadit ab emphiteoſi, puta quia non ſoluit canonem, vel male verſatus eſt in re emphiteotica, vel illam irrequiſito domino alienauit, tunc omne ius ſuum acquiritur domino directi, & ſic etiam melioramenta illi applicantur. Si vero emphiteoſis finitur ſine culpa emphiteotæ, puta propter curſum temporis, vel generationem finitam, tunc emphiteota non perdit melioramēta, ita dicit Bal. in l. Senatus, §. Marcellus, ff. de legat. primo, & eſt communis opin. vt atteſtatur Dec. conſil. 518. num. 1. & ſeq. & in auct. qui rem, num. 14. C. de ſacroſ. eccleſ. Et dicit Bald. in l. fin. §. fin. poſt num. 6. C. communia de legat. quòd ita ſeruatur de conſuetudine, quem refert, & ſequitur Cuman. conſil. 57. poſt num. 5. & hæc locum habent tam in emphiteota eccleſiæ, quàm in emphiteota priuati, & ita ſeruari etiam in emphiteota eccleſiæ atteſtatur Bald. in d. §. Marcellus, quem refert, & ſequitur Aret. ibi, col. 2. verſic. Ex his quæ ſupra diximus.

Adde, quòd huiuſmodi melioramēta non ſolum debentur ipſi emphiteotæ ſi viuit, ſed etiam eius filijs, & deſcendentibus, tam maſculis, quàm fœminis, quin imò etiam hæredibus extraneis, & hanc concluſionem dicit eſſe ab omnibus communiter receptam Berous quæſt. 19. per totum, preſertim circa finem, cum enim illa ſint propria ipſius emphiteotæ, nulla eſt ratio quare in omne hæredes ab ipſo tranſmitti non debeant.

Sed quid de edificijs, ſi quæ forte emphiteota conſtruxit in ſolo emphiteotico? Reſpond. quòd, & illa reſeruantur ipſi emphiteotæ, vel eius hæredibus, & ita ſeruat conſuetudo, vt atteſtatur Bald. in l. 2. num. 2. in fi. C. de rei vendicatio. quem refert Iaſ. in d. l. 1. poſt num. 47. verſ. Sed pulchrum, C. de iure emphiteo. & Dec. in d. conſil. 518. poſt num. 2. Quomodo autem hoc caſu fieri debeat, ſcilicet an dominus teneatur pati, quòd edificium tollatur, vel ſoluere eius æſtimationem, & quomodo debeat fieri æſtimatio, vide quæ dixi infra hoc eo. lib. §. feudū, q. 87. in prin.

QVAEST. XLVI.

SVMMARIVM.

Quis teneatur ad collectas pro bonis emphiteoticis, dominus directi, vel emphiteota.

QVæro, quis teneatur ad collectas pro bonis emphiteoticis, an dominus directi, vel emphiteota? Reſpon. quòd emphiteota tenetur ad collectas, ita conſuluit dicens hanc eſſe communem opin. Curt. ſen. conſ. 36. præcipue in fin. verbis.

Sed hoc intellige, vt procedat quando præſtatur modica penſio, ſed ſi præſtatur magna penſio, & ſit correſpondens fructibus vel quaſi, crederem, quòd dominus directi pro ſua portione deberet ſuſtinere onera, & emphiteota pariter pro ſua portione, habita ratione fructuum, qui ex ipſa re emphiteotica percipiuntur, & hoc maxima ſuadet æquitas, & ita ſeruat Senatus.

QVAEST. XLVII.

SVMMARIVM.

Quæ actio competat pro emphiteoſi.

QVæro, quæ actio competat pro emphiteoſi? Reſpond. quòd competit condictio ex lege, & hæc eſt communis opin. vt atteſtatur Bart. in l. vnica, num. 7. ff. de cond. ex lege. licet ipſe teneat contrarium, Iaſon. in l. iuriſgentium, §. quinimò, num. 17. ff. de pactis, & in l. 1. num. 68. C. de iure emphiteo. & in d. l. vnica, numero 8. ff. conditio. ex lege, Iacob. de Nigris in l. 1. poſt numero 48. verſic. Alia autem, ff. de legat. primo, Non enim erat potens contractus emphiteoticus de per ſe ad producendum obligationem, niſi vires accepiſſet à lege Zenonis, quæ eſt l. 1. C. de iure emphiteoti. merito ex ipſa lege, non autem ex ipſo contractu datur actio.

QVAEST. XLVIII.

SVMMARIVM.

Iura loquentia de emphiteoſi, an habeant locum etiam in emphiteoſi eccleſiaſtica.

QVæro, nunquid iura ciuilia loquentia de emphiteoſi, habeant locum etiam in emphiteoſi eccleſiaſtica? Reſpon. quod non, & eſt communis opin. vt dicit Gratus conſil. 110. num. 36. lib. 1. Leges enim laicorum non poſſunt ligare perſonas, neque res eccleſiaſticas, Bene verum eſt, quòd ſtatuta laicorum diſponentia ſuper bonis emphiteoticis, habent locum etiam in bonis emphiteoticis eccleſiaſticis, quo ad præiudicium laicorum ea bona habentium in emphiteoſim, & quod laicos tantum, & hæc eſt communis opinio. vt ait Brun. da ſtatuto excludente fœmin. in octauo artic. prin. quæſt. 22. quem refert Paris. conſilio 1. num. 146. lib. 2. & conſilio 21. numero 61. eo. vol. & conſilio 82. numero 15. eod. vol. Idem dicit Rochus Curt. in repet. c. fin. col. 81. de conſuetud. Nam, & perſonæ, & bona reſpectu vtilis dominij ſunt laicis ſubiecta, ideoque eorum legibus, & ſtatutis ligantur.

QVAEST. XLIX.

SVMMARIVM.

Bona emphiteotica an poſſint proprie dici allodialia.

QVæro, nunquid bona emphiteotica poſſint proprie dici allodialia? Reſpond. quòd non, & eſt communis concluſio, vt dicit Curt. Iun. conſil. 109. num. 1. Nam allodium proprie eſt, quòd à nemine præterquam à deo recognoſcitur. Bona autem emphiteotica recognoſcuntur à domino directi, præterea bona emphiteotica non ſunt libera tum reſpectu ſolutionis canonis, tum etiam, quia non poteſt emphiteota de eis libere diſponere, merito non poſſunt dici allodialia.

QVAEST. L.

SVMMARIVM.

Argumentum de feudo ad emphiteoſim, & econtra, an valeat. Remiſſiue.

QVæro, nunquid valeat argumentum de feudo ad emphiteoſim, & econtra? Dixi infra hoc eod. lib. §. feudum q. 3. verſic. Et hæc quidem.

Capita

Q. 1 *Ius feudorum à quo tempore originem habuerit.*

2 *Ius feudorum hodie an ſit ius ſcriptum, vel conſuetudo.*

3 *Liber feudorum an ſit authenticus.*

4 *Quid ſit feudum.*

5 *Vnde dicatur feudum.*

6 *An feudum ſit contractus nominatus.*

7 *Quotuplex ſit feudum.*

8 *Feudum antiquum, & feudum nouum quid differant.*

9 *Feudum hæreditarium, & feudum ex pacto, & prouidentia quid differant.*

10 *Feuda regalia quæ ſint.*

11 *Quod dicatur feudum ligium.*

12 *Feudum francum quod dicatur.*

13 *Prelatus an poſſit in feudum concedere bona eccleſiæ.*

14 *Dominus an poſſit inueſtire aliquem de feudo nondum aperto.*

15 *Feudum rectum an poſſit conſtitui ſine inueſtitura.*

16 *Feuda an poſſint emi.*

17 *Conceſſio caſtri per verbum donamus, an ſit donatio, vel feudalis conceſſio.*

18 *Bona an in dubio præſumantur feudalia.*

19 *Titulus vaſallagii quanto tempore præſcribatur.*

20 *Pacta inſolita allegans appoſita eſſe in inueſtitura, an illud probare teneatur.*

21 *Vaſallus an teneatur adiuuare dominum.*

22 *Vaſallus an poſſit eundo in auxilium domini, liberare ſe à ſolutione dimidij reditus.*

23 *Vaſallus an teneatur alere dominum egenum.*

24 *Vaſallus an teneatur dominum carceratum liberare.*

25 *Vaſallus an poſſit vocare dominum in ius ſine venia.*

26 *Dominus an teneatur tradere vaſallo poſſeſſionem feudi.*

27 *Dominus an teneatur defendere vaſallum.*

28 *Dominus an poſſit vaſallos inuitos alienare.*

29 *Dominus an poſſit vaſallis collectas imponere.*

30 *Dominus an poſſit cogere ſubditos ſuos ad molendum in ſuis molendinis.*

31 *Vaſallus an poſſit feudum alienare ſine conſenſu domini.*

32 *Vaſallus an poſſit alium ſubinfeudare de feudo.*

33 *Vaſallus an poſſit feudum alteri locare.*

34 *Vaſallus an poſſit renunciare feudum in manibus domini.*

35 *Vaſallus an poſſit rem feudalem alteri pignorare.*

36 *Vaſallus an poſſit feudum dare in dotem.*

37 *Vaſallus an poſſit ſuper re feudali conſtituere ſeruitutem.*

38 *Vaſallus an poſſit de feudo tranſigere.*

39 *Vaſallus an poſſit de feudo facere compromiſſum.*

40 *Vaſallus an poſſit de feudo teſtari.*

41 *Vaſallus an poſſit alienare feudum, in præiudicium agnatorum.*

42 *Filius, vel agnatus quando poſſint alienationem feudi reuocare.*

43 *Filius an teneatur creditoribus paternis de feudo ſatisfacere.*

44 *Feudum an poſſit diuidi.*

45 *Feudum an poſſit præſcribi.*

46 *Feudum an imputetur in legitimam.*

47 *Vaſallus an poſſit incidere arbores fructiferas in fundo feudali.*

48 *Vaſſallus committens ſtuprum cum vxore domini, an amittat feudum.*

49 *Vaſſallus non petens à domino inueſtituram, an cadat à feudo.*

50 *Vaſallus alienans feudum ſine conſenſu domino, an priuetur feudo* Remiſſiue.

51 *Vaſallus ceſſans per triennium à ſolutione penſionis, an cadat à feudo.*

52 *Vaſallus non alens dominum, an poſſit priuari feudo* Remiſſiue.

53 *Vaſallus delinquens contra vnum ex pluribus dominis, an ſit toto feudo priuandus.*

54 *Vaſallus an poſſit feudo priuari, propter amicitiam contractam cum inimicis domini.*

55 Vaſallus relinquens dominum in prælio, an amittat feudum Remiſſiue.
56 Vaſallus ſi deteriorauerit rem feudalem, an cadat à feudo.
57 Vaſallus ſciens imminere periculum domino, ſi eum non certiorauerit, an cadat à feudo.
58 Vaſallus occidens ſeipſum, an priuetur feudo.
59 Vaſallus an poſſit feudo priuari ſine cauſa.
60 Quot teſtes requirantur ad probandam ingratitudinem vaſalli.
61 Vaſallus, qui per vim, aut metum aliquid fecit contra dominum, an excuſetur ab amiſſione feudi.
62 Vaſallus an regulariter cadat à feudo ipſo iure, an autem ſit priuandus per ſententiam.
63 Dominus recipiens ſeruitia à vaſallo, an cenſeatur illi remiſiſſe ingratitudinem.
64 Ius priuandi vaſallum feudo, an tranſeat ad heredes domini.
65 Et an contra heredes vaſalli.
66 Feudum, priuato vaſallo, an aperiatur domino, vel agnatis.
67 Ingratitudo prælati, an noceat eccleſiæ.
68 Dominus, qui non facit iuſtitiam vaſallo, an priuetur proprietate feudi.
69 Dominus negans inueſtire vaſallum, an cadat à proprietate feudi Remiſſiue.
70 Dominus an teneatur iurare fidelitatem vaſallo.
71 Dominus alienans vaſallos inuitos, an priuetur proprietate feudi Remiſſiue.
72 Proprietas feudi, quando dominus illa priuatur, cui applicetur.
73 Fœmina an ſuccedat in feudo.
74 Filius exhæredatus an ſuccedat in feudo.
75 Filÿ fratrum an in feudis ſuccedant in ſtirpes, vel in capita.
76 Filius, vel agnatus an poſſint repudiare hæreditatem, & retinere feudum.
77 In ſucceſſione feudorum, an habeat locum ius accreſcendi.
78 Clericus an ſuccedat in feudo.
79 Collaterales an ſuccedant in feudo.
80 Fœmina ſemel admiſſa ad feudum, an poſtea, superueniente maſculo, excludatur.
81 An in feudis dignitatum requiratur noua conceſſio.
82 Legitimatus an ſuccedat in feudo.
83 Extranei hæredes, an ſuccedant in feudo.
84 Feudum an veniat in confiſcatione bonorum.
85 Feudum an veniat in reſtitutione fideicommiſſi.
86 Filius inſtitutus in re certa, an in feudo ſuccedat æqualiter cum aliÿs.
87 Finito feudo, an proximiores ſint inueſtiendi.
88 Finito feudo, cui remanere debeant melioramenta.
89 Quæ actio competat pro feudo.
90 Quis ſit iudex competens in cauſis feudalibus.
91 Tempora appellationum ſtatuta à iure communi, an currant etiam in cauſis feudalibus.

IVLII CLARI ALEXANDRINI

IVRECONSVLTI CLARISS. AC REGII SENATORIS.

Ex Libro Quarto Sententiarum Receptarum.

§. FEVDVM.

HAEC materia Feudorum eſt valde vtilis, & quotidiana, ſuper qua nonnulli iuris interpretes integra commentariorum volumina perſcripſerunt.

QVAESTIO PRIMA.

SVMMARIVM.

Feuda à quo tempore originem habuerint.

PRO intelligentia terminorum, in primis quæro, à quo tempore ius feudorum originem habuerit, an ſcilicet fuerit etiam tempore Romanorum, an autem proceſſerit ex conſuetudinibus, de quibus in libro Feudorum? Reſpond. Zaſius de feud. in prima parte, in princ. dicit, quòd trahit originem ab ipſis conſuetudinibus, licet communiter Doctores contrarium ſenſerint, & hæc opinio. Zaſij vera eſt, quam etiam tenuit And. de Iſern. in proœ. feud. quæſt. 4. Fallitur tamen ipſe Zaſius, dum dicit communiter Doctores contrarium ſenſiſſe, quia imò communiter omnes Doctores

 idem

Idem ſentiunt, vt enumerando auctoritates demonſtrat [redacted] conſue.pariſ.ti. primo in prin. num. 1. & ſeq. ſubdens, quòd hæc opin. nedum eſt crebrior, ſed vnica & concors omnium Doctorum, Hanc etiã opin. quòd vaſallus, non eſſet de iure Romano ante vſus feudorum, dicit eſſe communem Aluar. in prælud. feud. in 7. q. & in c. 1. in prin. num. 3. de conten. inter dom. & vaſal. Et hæc concluſio iudicio meo modicam habet difficultatem.

QVAEST. II.

SVMMARIVM.

1 *Vs feudorum an hodie dicatur ius ſcriptum, vel conſuetudo.*

QVæro, certum eſt, quòd ius feudorum fuit compilatum ex conſuetudinibus, quæ deinde fuerunt in ſcriptis redactæ, nunquid hodie dicetur conſuetudo, an autem ius ſcriptum? Reſpond. quòd adhuc dicetur conſuetudo, & ita eſt communis opinio. vt dicit Caccialup. de feudi cognitio, art. 5. num. 1. quam etiam approbare videtur communis obſeruantia iuriſperitorum, qui allegando aliquam Rubricam feudalem, ſolent addere, in vſibus feudorum.

QVAEST. III.

SVMMARIVM.

1 *Vs feudorum an allegari poſſit ad deciſionem cauſarum.*

QVæro, an liber feudorum ſit auctenticus, & poſſit allegari ad deciſionem cauſarum? Reſpondeo, Hoſtien. in ſumma de immuni. Eccle. §. inquantum verſic. Si vero tenet, quòd non. Contraria tamen opinio, ſcilicet, quòd imò poſſit allegari ad deciſionem cauſarum eſt magis communis, vt atteſtatur Curt. Iun. de feud. in prima parte princ. quæſt. prima, Zaſius de feud. in præfat. verſic. Antequam, Maranta in ſuo ſpeculo, in 3. parte, num. 84. Et dicit Iaſon. in prælud. feud. nu. 1. & ſeq. quòd hæc eſt communis ſententia ſcribentium vbique, Dicit etiam Iacob. de Beluiſ. in cap. primo, § fin. col. fi. de his qui feud. dare poſ. quòd communis opin. ita tenet, & quòd ita tenent omnes Doctores, tam vltra montes, quam citra montes, Et dicit Alber. de Roſa. in repert. iuris cano. in verbo, Feudum col. 4. quòd ita communiter Doctores tenent, & quòd ita ſeruatur in practica, Et dicit Aluar. in prælud. feud. colum. 3. verſic. Quæro tertio, quòd ita ſe habet communis opin. in omnibus ſtudijs, tam vltra montes, quam citra montes, & oẽs Doct. ita ſentiunt, & tenent, & nos tenere debemus, Dicit etiam Præpoſ. in prælud. feud. num. 9. in fin. quòd ita ſe habet communis opin. in omnibus ſtudijs, tam vltra montes, quam citra montes, & omnes Doctores ita ſentiunt, & dicit Molin. in conſue. pariſ. feud. in prin. num. 46. quòd hæc eſt fere omnium hac in re ſcribentium opinio, Ex quo enim iſte liber fuit pro auctentico obſeruatus, & allegatus per tanti temporis ſpacium, cuius initij memoria non extat in contrarium, non videtur dubitandum, quin poſſit ad deciſionem cauſarum allegari, cum vſus tanti temporis, ſecundum communes regulas, vim habeat priuilegij.

Et hæc quidem concluſio de plano procedit in materia feudali, ſed quæro an poſſit etiam allegari ad deciſionem cauſarũ extra materiam feudalem? Reſpond. quòd non, ita dicit ſingulariter Bart. in l. vt iuriſiurandi, § ſi liberi, poſt num. 5. ff. oper. liber. & eſt communis opin. vt dicit Curt. Iun. conſil. 64. num. 15. & in tract. feud. in prima parte princip. quæſtio. 3. Dicit etiam Molin. in conſue. pariſ. §. primo in gloſ. 5. num. 27. quòd hæc eſt verior, & receptior opin. Ius enim conſuetudinarium non debet trahi in conſequentiam. Bene verum eſt, quòd vbi non reperirietur contrarium à iure communi deciſum, argui poſſet, puta de feudo ad emphiteoſim, ſecundum ſpecula de feud. §. quoniam, verſic. X L. & ita eſſe communem opi. atteſtatur Socin. conſil. 167.

num.

numero 24. lib. 2. & quòd in dubio valeat argumentum de feudo ad emphyteoſim, dicit communiter teneri Socin. Iunior. conſilio 72. numero 57. libro 1. Sed hoc argumentum non ſemper procedit, vt inferius ſuis in locis demonſtrabimus.

Sed nunquid liber feudorum ligat etiam eccleſias, & eccleſiaſticas perſonas? Reſpond. quòd ſic, ita tenet Aluarot. in cap. 1. colum. 8. verſic. Sed vtrum, de his qui feud. dare poſſ. & eſt communis opi. vt ait Curt. Iunior. de feud. in prima parte princip. quæſtio. 2. & conſilio 177. numero 10. Ita etiam communiter teneri atteſtatur Maranta in d. ſuo ſpeculo, in 3. parte, numero 93. Sicut etiam videmus, quòd ratione feudi eccleſia, & clerici domino laico ſubijciuntur, vt dixi infra quæſt. 90. verſic. Et hæc quidem.

QVAEST. IIII.

SVMMARIVM.

Feudum quid ſit.

QVæro quid ſit feudum? Reſpon. ſecundum aliquos quòd feudum eſt beneficium ex beneuolentia datum, proprietate domino retenta vſufructu tranſlato in ſuſpicientē, eiuſque hæredes, ſiue maſculos, ſiue fœminas, ſi de ijs, ſcilicet fœminis, actum ſit, ad hoc vt ille ſuſpiciens, & ſui hæredes ſeruiant, ſiue ſeruitium ſit certum, ſiue incertum, & hæc diffinitio colligitur ex text. in cap. primo, §. beneficium, in quib. cauſ. feud. amit. & dicit Afflict. in prælud. feud. numero 69. quòd hanc diffinitionem ſequuntur communiter Doctores. Aliam etiam diffinitionem tradit Raynal. in repe. cap. imperialem, de prohib. feud. alie. per Fride. ſcilicet, quòd feudum eſt beneuola, libera, & perpetua conceſſio rei immobilis, vel æquipollentis, cum tranſlatione, vtilis dominij, proprietate retenta, ſub fidelitate, & exhibitione ſeruitiorum, & dicit Molin. in conſue. pariſ. tit. primo in prin. numero 52. quòd hæc diffinitio eſt verior, & receptior. Iudicio meo, neutrarum diffinitionum tranſit ſine difficultate, ſed ſecunda magis placet.

QVAEST. V.

SVMMARIVM.

Feudum vnde dicatur.

QVæro vnde dicatur feudum? Reſpond. quòd feudum dictum eſt à fide, ſeu fidelitate, ita probat tex. in cap. primo, §. fin. in fin. per quos fiat inueſti. Et hæc eſt communis ſententia, vt ait Curt. Iun. de feud. in prima parte prin. in 7. quæſt. Licet enim in quocunque contractu requiratur fides, tamen in feudo, fidelitas vaſalli exuberantius, & principalius conſideratur merito ab ea nomen aſſumpſit.

QVAEST. VI.

SVMMARIVM.

Feudum an ſit contractus nominatus.

QVæro, nunquid feudum ſit contractus nominatus? Reſpond. quòd ſic, ita tenet Bart. in l. iuriſgentium, §. quinimò, poſt num. 19. ff. de pactis, & eſt communis ſententia, vt atteſtatur Cur. Iun. de feud. in prima parte prin. in 9. quæſt. Habet enim ſingulare nomen, & formam à ceteris contractibus differentem.

Quæro etiam an feudum ſit contractus bonæ fidei? Reſpond. quòd non, ita tenet Aluar. in cap. primo de feudi cognitio. & hæc opin. communiter tenetur, vt dicit Zaſ. de feud. in prima parte circa fin. tum quia eſt ex enumeratis in §. actionū, inſt. de actio. tum etiam quia eſt contractus a conſuetudine inuentus, quæ eſt ſtricti iuris, & hæc ratio magis ſatisfacit, quia reuera non potuit connumerari

n §.actionum, cum tempore confecti illius,§.nondum eſſet inuentus contractus feudi, vt dixi ſupra q. 1.

QVAEST. VII.

SVMMARIVM.

Feudum quotuplex ſit.

QVæro, quotuplex ſit feudum? Reſpond. Doctores multas enumerant ſpecies feudorum. Tu dic, quòd aliud eſt feudum regale, vel dignitatis, aliud non dignitatis, & de his dixi infra q. 10. Aliud eſt nobile, aliud burgenſe. Item aliud francum, aliud non francum, de quo dixi infra q. 12. Item aliud eſt feudum antiquum, ſeu paternum, aliud nóuum, de quo dixi infra q. 8. Item aliud eſt feudum rectum, aliud conditionatum. Item aliud eſt feudum ligium, aliud non ligium, de quo dixi infra q. 11. Item aliud eſt feudum hæreditarium, aliud ex pacto, & prouidentia, aliud mixtum, de quo dixi infra q. 9. Aliæ etiam diuiſiones feudorum traduntur per ſcribentes, quas vide per te in præludijs feudorum.

QVAEST. VIII.

SVMMARIVM.

FEudum antiquum, vel nouum, quod dicatur.

Et quid ſi reuera ſit feudum nouum, ſed concedatur iure feudi antiqui in omnibus & per omnia, verſic. Sed hic occurrit.

Et quid ſi non ſint appoſita illa verba vniuerſalia, verſ. Et hæc quidem.

Et an illa verba operentur etiam in præiudicium ipſius inueſtiti, verſ. Sed circa.

Et quid econuerſo ſi vaſallus accipiat inueſtituram feudi antiqui pro feudo nouo, verſ. Quæro nunc.

Et quid ſi feudum antiquum ex culpa vaſalli deuoluatur, ad dominum, qui ei culpam remittat, an iudicabitur nouum, vel antiquum, verſ. Sed pone.

INTER alias diuiſiones feudorum, quæ communiter traduntur à Doctoribus, illa eſt maximi effectus, & ſæpe verſatur in practica, qua ſcilicet, aliud eſt feudum antiquum, & aliud eſt feudum nouum. Feudum nouum eſt, quod de nouo conceditur, & habet initium in perſona illius, qui de eo fuit inueſtitus. Feudum autem antiquum eſt illud, quod eſt acquiſitum ab aliquo aſcendente, qui fuerit parens communis agnationis. Et licet aliquando etiam dicatur feudum paternum, id quod eſt acquiſitum ab aſcendente intra quartum gradum, tamen hæ duæ ſpecies. ſ. antiquum, & paternum, ſæpenumero pro eodem ponuntur, & ita hæc omnia ſequuntur communiter Doctores, vt dicit Curt Iun. de feud. in prima parte princ. in 8. q. col. 2. verſ. Sub hac prima. Effectus autem huius differentię, inter feudum nouum, & antiquum, poteris videre in diſcurſu huius §.

Sed hic occurrit notabilis quæſtio, pone, Princeps inueſtit aliquem de feudo, & in inueſtitura dicit ſe illud concedere iure feudi antiqui & paterni, Quæro, nunquid iſtud feudum regulabitur tanquam feudum nouum, an autem tanquam feudum antiquum, & paternum? Reſpond. in hoc articulo varię fuerunt Doctorum opin. nam Oldrad. conſ. 178. numero 3. tenet, quòd non obſtantibus illis verbis, cenſebitur feudum nouum, & hanc opin. aliquando dixit eſſe communem Iaſon. conſilio 152. poſt num. 1. lib. 2. Contrariam autem opin. quod .ſ. cenſeatur feudum antiquum, & debeat tanquam feudum antiquum regulari, tenuit Bald. in cap. 1. numero 2. de alien. feudi pater. quam cæteri ſequuntur, vt ait Iacob. de feud. in verbo, Nobiles Agaſi. in fi. Et hanc opin. dixit eſſe magis communem Iaſ. ſibi contrarius in conſ. 1. col. 3. verſ. II. principali. lib. 3. & conſ. 136. col. 4. verſ. II. ſpecialius, lib. 4. & in prælud. feud. numero 90. circa fin. Dec. conſil. 144. numero 3. in fin. Curt. Sen. conſ. 49. poſt num. 58. verſ Reſpondemus enim. Ruin. conſil. 5. in princip. lib. 1. & conſ. 14. nu. 5. eo. vol. & conſ. 45. num. 4.

numero 4. eodem volum. Crot. in repet. l. ſi is qui pro emptore, numero 25. ff. de vſucap. Hanc etiam opin. videtur fateri eſſe communem. Curt. Iun. conſilio 1. poſt numero 13. licet dicat, quòd non tranſit ſine difficultate, cum plures etiam contrarium tenuerint, illam tamen tanquam communem aperte ſequitur, dicens non eſſe ab ea recedendum conſulendo, aut iudicando, idem Curt. Iun. de feud. in prima parte princ. in 8. quæſt. col. 2. Eandem opin. dicit eſſe communem Paris. conſil. 5. num. 11. lib. primo. Alciat. de præſumpt. in 3. reg. præſumpt. 28. num. 4. [redacted] in conſuet. Paris. feud. §. 5. num. 84. Et hanc opin. ego etiam ſemper ſecutus ſum, tanquam veriorem, & magis communem, Vt enim ipſa conceſſio feudi procedit ab abſoluta voluntate principis, ita etiam ipſius feudi conſtitutio, & natura pendet à tenore inueſtiture, ſecundum quam princeps feudum ipſum concedit, ſemper tamen intelligendo in principe, qui de ipſo feudo libere, & abſolute diſponere poteſt, prout in hac materia præſupponunt communiter Doctores.

Et hęc quidem concluſio locum habet non ſolum quando princeps in conceſſione vtitur verbis vniuerſalibus, puta quia concedat iure feudi antiqui, in omnibus, & per omnia, prout aliqui dixerunt, ſed etiam ſi non ſint appoſita illa verba vniuerſalia, & ita volunt communiter Doctores, vt dicit compater meus honorandus, & hac tempeſtate inter iuris interpretes clariſſimus D. Crauetta de antiquitate temp. in 5. parte, ſectione vlt. poſt numero 16.

Sed circa hanc concluſionem puto eſſe aduertendum, quia ex hac differentia, quod feudum cenſeatur iure feudi noui, vel iure feudi antiqui, oriuntur varij effectus, quorum aliqui concernunt præiudicium ipſius domini concedentis, puta, quia ſi vaſallus propter aliquam culpam, ſeu delictum non concernens directo perſonam domini, priuetur feudo, tunc quando feudum eſt nouum, reuertitur ad dominum, ſed quando eſt antiquum, remanet apud eius filios, ſaltem quando eſt acceptum expreſſe pro ſe, & liberis, vt dixi infra quæſt. 66. verſic. Et hæc quidem, & huiuſmodi, & in his caſibus procedere poteſt communis opinio. quòd ſcilicet quando ſunt appoſita illa verba, tale feudum cenſeatur iure feudi antiqui vt verba ipſius principis concedentis (iuxta vulgares regulas) latiſſime quantum fieri poteſt, in eius præiudicium operentur. Alij vero ſunt effectus in quibus verſatur præiudicium ipſius vaſalli ſuſcipientis feudum, puta quia ſi eſt feudum nouum, vaſallus poteſt illud alienare ad ſui libitum, interueniente conſenſu domini in præiudicium filiorum, vt dixi infra quæſt. 41. verſic. Et hæc quidem, & illud etiam vni ex filijs ſuis prælegare, ſecundum opin. quem ego tenui infra quæſt. 40. verſiculo, Quæ omnia, & ſimiles, quod tamen facere non poteſt de feudo antiquo, nam in eo, vltra conſenſum domini, requiritur etiam conſenſus eorum, qui ſunt vocati ex tenore ipſius inueſtituræ. Et in his caſibus forte teneri poſſet, feudum ita conceſſum non debere cenſeri iure feudi antiqui, in præiudicium ipſius ſuſcipientis, ne verba appoſita in eius fauorem (contra communes regulas) in eius odium retorqueantur. Cogita, quia ſi poſſet ſuſtineri in practica, eſſet notabilis declaratio, & ſecundum illam ego conſului anno præterito in cauſa magni ponderis in Regno Neapolitano, & lætatus ſum, quia repperi, quòd ſecundum eam prius conſuluerat Riminal. conſilio 96. numero 31. & ſequen. cuius conſilia impreſſa fuerunt poſt primam publicationem huius §.

Quæro nunc, quid econuerſo, pone, vaſallus habens feudum antiquum, accipit inueſtituram de ipſo, tanquam de feudo nouo, nunquid tale feudum mutabit naturam, ita quòd cenſeri debeat feudum nouum, non autem feudum antiquum? Reſpon. quòd quantum ad ipſum dominum concedentem, & quantum ad ipſum vaſallum recipientem, proculdubio cenſebitur feudum nouum, ex quo vterque ipſorum potuit ſibi pacto in inueſtitura appoſito præiudicare, & hoc eſt indubitatum.

tatum. Quò vero ad filios ſiue agnatos ipſius recipientis, quibus ex tenore primæ inueſtituræ, erat ius quæſitum, non potuit dominus, neque vaſallus in eorũ præiudicium aliquid facere, & ideo talis inueſtitura eis non præiudicat, ita tenet Bald. in cap. 1. nu. 20. an Agna. vel filius, quem ceteri ſequuntur. vt ait Iacobi. in verbo, Ita quòd ipſi inueſtiti, poſt numerum 14. verſ. Sed ponamus, Quod tamen intellige procedere, niſi etiam ipſi filij vel agnati conſenſiſſent, nam eo caſu etiam illis præiudicaret, & ita loquuntur omnes doctores in hoc propoſito.

Sed pone, Vaſallus ex aliqua cauſa incidit in priuationem feudi, quod erat antiquum, puta propter feloniam, ingratitudinem, vel huiuſmodi, ita quod feudum ipſum aperiebatur domino (de quo tamen vide quæ dixi infra quæſt. 66.) modo dominus remittit hanc culpam ipſi vaſallo, Quæro, an remaneat feudum antiquum, an autem cenſeatur tanquam feudum nouum? Reſpon. quòd remanet feudum antiquum, ita tenet gloſſ. in cap. imperialem, §. inſuper, in verbo, Priuetur, de proh. b. feudi alien. per Frider. quam ceteri ſcribentes ſequuntur, vt dicit Iacob. in verbo, Dictique vaſalli, el primo, num. 64. Idem etiam tenuit Bart. in l. quod dicitur, la prima, in prin. nu. 9. ff. de imp. in reb. dot. fac. Hanc tamen concluſionem intelligo vt procedat, quãdo non eſſet adhuc contra ipſum vaſallum ſecuta ſententia ſuper priuatione, vel quando culpa non erat talis, propter quam vaſallus ipſo iure feudum amiſiſſet, nam eo caſu vtique remanet feudum antiquum, prout erat antea, ſecus autẽ, ſi iam fuiſſet priuatus ipſo iure, vel per ſententiam, ita dicit Bald. in d. §. inſuper, nu. 8. & ita communiter diſtinguunt omnes ſcribentes, vt ait [redacted]. in conſue. Paris. feud. §. 30. num. 105. Credo etiam, quòd ſi poſſet apparere de aliqua fraude, quia ſcilicet dominus, & vaſallus ſimul colluſiſſent, vt agnatos à ſuo iure excluderent, eſſet eis ex æquitate ſuccurrendum.

QVAEST. IX.

SVMMARIVM.

Feudum quando dicatur eſſe ex pacto, & prouidentia, & quando hæreditarium.

Feudum ſimpliciter, & abſolute hæreditarium, an tranſeat ad quoſcunque hæredes etiam extraneos, verſic. Hoc præmiſſo.

Feudum conceſſum pro ſe, & filijs vel liberis, an dicatur hæreditarium, verſ. Quandoque vero.

Feudum conceſſum pro ſe, & filijs, & hæredibus, an requirat quòd filij ſint etiam hæredes, verſ. Quandoque, & tertio.

Et an hoc caſu requiratur, quod ſint hæredes vaſalli vltimo loco defuncti, an autem ſufficiat, quòd ſint hæredes primi acquirentis, verſ. Sed quæro.

Et quid ſi feudum conceſſum ſit alicui, nulla facta mentione filiorum nec hæredum, verſ. Sed quid dicendum.

Feudum conceſſum pro ſe, & hæredibus an dicatur hæreditarium, verſ. Nunc proſequendo.

Et quid ſi conceſſum ſit pro ſe, & filijs, & hæredibus ab eis legitime deſcendentibus, verſ. Sed quid ſi feudum.

Et quid ſi conceſſum fuerit pro ſe, & hæredibus maſculis, verſ. Item quæro.

VALDE vtilis, & quotidiana eſt illa quæſtio, qualiter intelligatur aliquod feudum eſſe ex pacto, & prouidentia, & qualiter hæreditarium, in qua materia doctores multum intricate loquuntur, Præmitte ergo, quòd dupliciter intelligi poteſt feudum eſſe hæreditarium, primo ſcilicet, quò ad hoc, vt tale feudum de ſui natura ſit tranſitorium ad quoſcunque hæredes, & ſic, quod eo ipſo, quod quis eſt hæres vaſalli, admittatur ad feudum. Secundo vero, quò ad hoc, vt de natura ipſius feudi non poſſit aliquis in eo ſuccedere, niſi etiam ſit hæres, & ſic in primo caſu qualitas, quòd ſit hæres, ſufficit ad ſuccedendum in ipſo feudo, in ſecũdo autem

autem caſu non ſufficit, ſed bene requiritur, quòd concurrat.

Hoc præmiſſo, dic, quòd tria ſunt in hoc propoſito genera feudorum, Aliquod enim eſt feudum ſimpliciter, & abſolutæ hæreditarium, puta quando conceſſum eſt pro ſe, & hæredibus quibuſcũque, & ad hoc. vt quis in tali feudo ſuccedat, ſufficit, quòd ſit hæres, nec alia qualitas requiritur, & ideo tale feudum tranſit ad quoſcunque etiam extraneos hæredes, ita dicit Bal. in l. cum virum, poſt nu. 21. C. de fideicom. qui in hóc communiter approbatur, vt ait Gigas de penſio. q. 19. num. 3. Idem etiam tenet Bald. in c. imperialem in prin. nu. 19. de proh. feudi alie. per Frider. Et eſt communis opin. vt ait Soc. inter conſ. feudal. Brun. conſ. 10. num. 2. Curt. Iun. conſil. 183. num. 6. & in tract. feud. in vlt. parte tertiæ partis prin. q. 2. Ripa in l. ex facto. §. ſi quis ita, poſt num. 16. verſ. Ex quibus conſtat. ff. ad trebell. & in l. quæſitum, §. ſi quis cum tutor, num. 4. & ſeq. ff. de priuil. credi. Crauetta conſilio 256. poſt numero 8. verſ. His tamen. Paris. conſilio 23. numero 170. lib. primo, Socin. Iun. conſilio 103. num. 28. lib. 2. Et dicit [redacted]. in apoſtil. ad Alex. conſil. 30. ſub nu. 11. lib. primo in fine apoſt. quòd hæc eſt crebrior, & verior opin. licet in prin. apoſtil. dicat, quòd in hoc puncto quanto plura legit, tanto minus diſcernere potuit, quę ſit crebrior opin. adeo doctores doctoribus, imò ijdem ſibi ipſis contradicunt. Sed quidquid dicat [redacted]. opin. Bald. tanquam magis communis obſeruatur in practica.

Quandoque vero, & ſecundo, feudum eſt ſimpliciter, & abſolute ex pacto, & prouidentia, puta quando conceſſum, eſt pro ſe, & filijs, vel pro ſe, & liberis, nulla facta mentione hæredum, & hoc quidem feudum non dicitur hæreditarium, ſecundum Andr. de Iſer. in c. primo. §. hoc quoque, qui feud. dare poſſ. & eſt communis regula, vt ait Dec. conſilio 445. numero 8. ſed ad hoc vt quis in tali feudo ſuccedat, ſufficit quòd ſit filius, vel deſcendens ab illo primo acquirente, non autem requiritur, quòd ſit hæres, & hæc eſt communis opin. vt dicit Iaſ. in l. ſi poſt mortem in princ. num. 3. ff. de lega. primo, & conſil. 56. col fi. in princ. ibi eſt ergo. lib. 3. Bene verum eſt, quòd in hoc caſu, ſecundum aliquos, eſt differentia inter filios, & agnatos, nam multi tenent, quòd in hoc feudo locum habeat diſpoſitio cap. primi, an filius vel agna. de quo infra ſuo loco dicemus, in queſt. 76.

Quandoque, & tertio, feudum non eſt neque ſimpliciter hæreditarium, neque ſimpliciter ex pacto, & prouidentia, ſed participat de vtroque, puta quando eſt conceſſum pro ſe, & filijs, & hæredibus, nam eo caſu requiritur, quòd ille, qui vult in tali feudo ſuccedere, ſit filius, & ſit etiam hæres, & ſic, quòd in eo vtraque qualitas concurrat, ita tenet Iacob. de Beluiſ. in c. primo de eo qui ſibi, & hæred. &c. Bene verum eſt, quòd in hoc fuit aliqua controuerſia inter ſcribentes, nam contrarium videtur tenuiſſe Bald. in eo. c. primo, nu. 6. quòd ſcilicet ſufficiat ius ſanguinis, neque requiratur ius hæreditatis, ſed huic opi. Baldi non adhærent communiter Doctores, vt dicit Alex. conſil. 19. num. 16. lib. 5. Et dicit Alex. conſil. 10. num. 8. lib. 3. quòd concluſio Iacob. de Beluiſ. eſt cõmuniter approbata, quem refert Pariſ. conſ. 2 num. 26. lib. primo, & conſil. 3. num. 17. eo. vol. & conſ. 4 nu. 28. eo. vol. & conſil. 106. num. 25. eo. vol. Hanc etiam concluſionem dicit eſſe communem Iaſ. conſil. 57. num. 1. lib. primo, & conſil. 56. col. prima, lib. 3. Ruin. conſil. 16. num. 6. lib. 1. Curt. Iun. conſilio primo, num. 11. Paris. conſ. 16. num. 13. lib. primo, & conſ. 23. num. 167. eo. vol. & conſil. primo, num. 134. lib. 2. & conſil. 48. num. 9. 10. lib. 4. Crauetta conſilio 197. poſt num. 5. verſ. Hoc tamen fundamentum. Soc. Iun. conſ. 114. poſt nu. 12. lib. 2. Gratus conſ. 4. num. 42. lib. 1. Et hanc opinio. tanquam veriorem, & magis communem ſemper vidi ſeruari in practica, alias enim neceſſe eſſet fateri, quòd illa verba, & hæredibus, eſſent ſuperflua.

Sed quæro, an oporteat eum, qui vult in huiuſmodi feudo ſuccedere, eſſe

hære

hæredem vaſalli vltimo loco defuncti, an autem ſufficiat eum eſſe hæredem primi acquirentis? Reſp. q̃ in hoc etiam eſt altercatio inter Doctores, nam aliqui tenent oportere, q̃ ſit hæres vaſalli vltimo loco defuncti, & hanc dicit eſſe communem opin. Cur. Iun. conſ. 138. poſt num. 24. quem refert Soc. Iun. conſ. 188. num. 15. lib. 2. Aliqui vero tenent ſufficere, q̃ mediante perſona anteceſſorum ſuorum ſit hæres primi inueſtiti, & hanc dicit eſſe communem Alex. in d. conſ. 10. num. 8. lib. 3. prout illum refert Gozad. conſil 8. num 2. Et reuera Alex. ibi expreſſe dicit, quòd ſit hæres primi recipientis, idem etiam videtur ſenſiſſe Alex. & plures alij in locis ſupra allegatis, dum loquuntur alternatiue, ſcilicet, q̃ ſit hæres, vel primi acquirentis, vel vaſalli vltimo loco defuncti. Et hæc opin. mihi magis placet, cum enim deſcendentes illius primi acquirentis ſuccedant in ipſo feudo virtute primæ inueſtituræ, in qua fuerunt vocati, ipſe & eius filij, & hæredes, non eſt conſideranda ſucceſſio illius, apud quem feudum vltimo loco repertum eſt, ſed tantummodo illius, cuius beneficio deſcendentes ipſi ad feudum admittuntur. Et ita ſecundum hanc opin. in facti contingentia iudicauit Senatus.

Sed quid dicendum eſt, quando feudum eſt conceſſum ſimpliciter alicui, nulla facta mentione filiorum, neque hæredum, puta, concedo tibi tale caſtrum in feudum, nunquid tale feudum (quod aliqui appellant informe) tranſibit ad hæredes, an autem cenſebitur conceſſio perſonalis, quæ non tranſeat ad deſcendentes, vel ſucceſſores? Reſpond. q̃ tale feudum ita conceſſum nihilominus tranſit ad hæredes, ſcilicet ad eos, qui alias ex natura feudi ſuccedunt, ita tenet Pet. de Bellaper. in l. apud Iulianum. §. ſi quis alicui. ff. de leg. 1. & eſt communis opin. vt atteſtatur Iaſ. in d. §. ſi quis alicui, num. 9. Sunt. n. beneficia Principum (iuxta vulgares regulas) latiſſime interpretanda, non tamen in huiuſmodi feudo ſuccedunt hæredes extranei, quia hoc eſſet contra naturam feudorum, in quibus regulariter non ſuccedunt extranei hæredes, vt dixi infra q. 83. Et ſic vides, quòd hoc feudum ita ſimpliciter conceſſum, perinde eſt, ac ſi conceſſum eſſet expreſſe pro ſe, & filijs ſuis maſculis tantum, & ad hoc allegatur gl. quæ tamen in libro meo hoc non dicit in cap. 1. quib. mod. feud. conſt. po. vbi Bald. num. 4. refert gl. ita expreſſe dicere, ſubdens, & tene menti in corde tuo, quia eſt notabile, & illam gl. dicit eſſe communiter receptam, Didac. lib. 1. reſolut. cap. 18. num. 3. in fi. vbi etiam dicit, q̃ hoc videtur magis receptum apud eos, qui de feudis tractauerunt.

Et in hoc propoſito nota, q̃ in feudis poteſt conſiderari duplex prouidentia; ſcilicet legis & hominis, prouidentia legis eſt, vt feudum de ſui natura non tranſeat niſi ad deſcendentes, & ideo ſiue feudum ſit conceſſum ſimpliciter (vt ſuperius dixi) nulla facta mentione filiorum, neque hæredum, ſiue conceſſum ſit pro ſe & hæredibus, nihilominus tale feudum ex prouidentia legis non tranſit niſi ad deſcendentes maſculos, non autem ad extraneos hæredes. Prouidentia autem hominis eſt, quando ex tenore ipſius inueſtituræ, vocantur expreſſe ſolummodo deſcendentes ipſius recipientis, puta quando conceſſum eſt pro ſe, & liberis, vel pro ſe, & filijs, vel huiuſmodi, & hoc proprie videtur dici feudum ex pacto, & prouidentia, quia & pactum hominis, & prouidentia legis in hoc concurrunt, vt ſolum deſcendentes, ipſius inueſtiti, non autem hæredes extranei in ipſo feudo ſuccedant.

Nunc proſequendo eandem materiam, quæro, an feudum receptum pro ſe & hæredibus, dicatur hæreditarium? Reſpond. ſi intelligas hæreditarium, ſimpliciter & abſolute, id eſt, quòd tranſeat ad quoſcunque hæredes, etiam extraneos, certum eſt, q̃ non ex hæreditarium, vt ex prædictis apparet, & latius dixi infra in d. q. 83. ſed ſi intelligas hæreditarium. ſ. in quo non poſſit ſuccedere niſi qui ſit hæres, & dico, q̃ eſt hæreditarium, & ita tenuit And. de Iſer. in c. 1. §. hoc quoque de his qui feud. dare poſſ. & eſt communis regula, vt ait Dec. conſ. 445. num. 8. Hanc etiam concluſionem dicit eſſe com

munem

munem Campeg. inter conſ.feud. Brun. conſ.11. num. 3. & ſeq. Brun. conſ. 24. num.j. Licet enim in materia feudali, verbum hæredibus, intelligatur de deſcendentibus, & ſic ratione ſubiectæ materiæ trahatur vltra propriam ſignificationem, retinet tñ adhuc ſuam propriam ſignificationem, & ſic includit vtrunque, ſ. deſcendentes, & hæredes, alterum ex natura ipſius verbi, alterum eſt natura rei ſuper qua pronunciatur.

Sed quid ſi feudum acceptum ſit pro ſe & filijs, & hæredibus ab eis legitime deſcendentibus? Reſpon. pariter dicendum eſt, ꝙ cenſeri debet hæreditarium, & ita ſe habet magis communis opi. vt ait Pariſ. conſ.4.nu.27.lib.1. Afflic.deciſ.195. poſt num.7. ſubdens, ꝙ ita pluries fuit iudicatum, & ideo in tali feudo filij vel eorum deſcendentes non ſuccedent, niſi etiam ſint hæredes, & iſta eſt communis opin. vt dicit Sigiſmun. conſilio feudali. 52. numero 55.

Item quæro, quid ſi acceptum fuerit feudum pro ſe, & hæredibus maſculis? Reſpon. aliqui tenuerunt, quòd illa qualitas maſculinitatis adiecta operatur, ꝙ feudum ita receptum, non dicatur hæreditarium, & fuit opin. Ray. in ſua q. incip. Quidam habebat duos filios, & ita tenent omnes, vt dicit Iaſ. in l. Gallus. §. Etiam ſi parente, numero 22. ff. de liberis, & poſthu. quem refert Rubeus conſilio 110. numero 5. & in repet. l. Gallus, §. quidam recte, colum. 68. verſiculo, Dubitatur igitur quinto, & eſt communis opin. vt atteſtatur Bello. conſilio 33. numero 2.

Sed tu hic diligenter aduerte, quia ſi dictum Rayner. intelligatur, quòd feudum ita receptum non ſit hæreditarium, quia ſcilicet non tranſeat ad omnes, qui iure hæreditario ſuccedunt, etiam extraneos, ſed ſolum in deſcendentes maſculos, hoc nullam prorſus habet difficultatem, quia etiam ſi non eſſet appoſita illa qualitas maſculinitatis, tamen ex natura feudi, id erat expeditum, vt ſæpe dixi. Et dicit Socin. Iun. conſilio 188. numero 7. lib. ſecundo, quòd eſt commune dictum, & non habet contradictorem. Et ita in hanc ſententiam expreſſe illum refert Iaſon. in loco ſupra allegato, adeo quòd ita intelligendo deciſio Rayn. quæ fundatur ſuper illa dictione maſculis, erit inanis, & ſine ſucco, Si vero intelligatur, quòd illa qualitas maſculinitatis operetur, quòd feudum non ſit hæreditarium, quia ſcilicet deſcendentes maſculi ad ipſum feudum admittantur, etiam ſi non ſint hæredes, ego credo illam deciſionem Rayner. eſſe falſam, & contra eum eſſe magis communem opinio. prout etiam atteſtatur Rubeus conſilio 18. per totum conſilium. Didacus lib. ſecundo reſolut. cap. 18. ante numero 4. Certe paſſus eſt arduus, & aliquando cum cauſa penderet de facto, ab vtraque parte requiſitus, conſulere recuſaui.

QVAEST. X.

SVMMARIVM.

Feuda regalia, vel dignitatum quæ dicantur.

QVARRO, quæ dicantur feuda regalia, vel feuda dignitatum? Reſpon. ꝙ ad hoc, vt aliquod feudum dicatur regale, vel dignitatis, duo requiruntur. Primum, ꝙ in feudum concedatur Regnum, ſeu dignitas, puta Ducatus, Marchionatus, vel Comitatus. Secundum, ꝙ concedatur ab Imperatore, aut Rege, vel ſupremo Principe, ita declarant communiter ſcribentes, vt dicit Cur. Iun. de feud. in prima parte q. 8. col. prima.

QVAEST. XI.

SVMMARIVM.

Feudum ligium quod dicatur.
Et an poſſit quis eſſe homo ligius duorum dominorum, verſ. Hinc infertur.

Quæro,

QVAERO, quod dicatur feudum ligium? Reſp. ꝙ feudum ligium eſt, in quo tria concurrunt. Primum, ꝙ in inueſtitura expreſſe dicatur, ꝙ ſit ligium. Secundum, ꝙ vaſallus ſubijciat principaliter poteſtati domini perſonam ſuam, & conſequenter omnia bona ſua, etiam non feudalia. Tertium, ꝙ iuret illi fidelitatem, nulla alterius fidelitate reſeruata, & iſta eſt communis opi. vt dicit Curt. Iun. de feud. in prima parte q. octaua verſ. quinto ſub hac.

Hinc infertur, ꝙ non poteſt aliquis eſſe homo ligius duorum dominorum, vt dicit gl. in clem. paſtoralis, denique, in verbo, Homoque ligius, de re iudic. quæ in hoc communiter approbatur, vt dicit Iacob. de Homag. num 6.

QVAEST. XII.

SVMMARIVM.

Feudum francum quod dicatur.

QVæro, quod dicatur feudum francum? Reſpond. ꝙ feudum francum dicitur, in quo duo concurrunt. Primum, ꝙ in inueſtitura expreſſe dicatur, ꝙ ſit francum. Secundum, ꝙ inueſtitus non teneatur, niſi ad ſeruitia, quæ ſunt expreſſa in inueſtitura, & iſta eſt communis mens doctorum, vt dicit Curt. Iun. de feud. in prima parte q. 8. verſ. Secunda principalis.

QVAEST. XIII.

SVMMARIVM.

PRelatus an poſſit concedere in feudum bona eccleſiæ.

Et quid in feudo decimarum, verſic. Sed quæro.

Et quid in feudis apertis tempore præceſſoris ſui, verſ. Sed nunquid.

Et quo dicatur res eccleſiæ ſolita, vel non ſolita infeudari, verſ. Sed nunquid.

Et an poſſit prælatus infeudare tales res, etiam conſanguineis ſuis, verſ. Vlterius quæro.

Et an in tali infeudatione interuenire debeant ſolemnitates requiſitæ in alienatione eccleſiæ, verſ. Item quæro.

Et an poſſit prælatus eo caſu alterare, aut mutare conſuetudinem, ſecundum quam tales res ſolitæ erant in feudum concedi, verſ. Sciastamen.

Et an ſi illam alteret infeudatio vitietur, verſ. Sed quid ſi alteret.

QVæro, nunquid prælatus poſſit in feudum concedere bona eccleſiæ? Reſpond. ꝙ non, niſi eſſent res ſolitæ infeudari, nam illas vtique poſſet prælatus, poſtquam eſſent ad ipſam eccleſiam reuerſæ alijs in feudum concedere, ita colligitur ex text. in c. 1. de his qui feud. dare poſſ.

Sed quæro, nunquid hæc concluſio locum habeat, etiam in feudo decimarum, quod ſolitum ſit laicis infeudari, vt ſcilicet, ſi ad eccleſiam reuertatur, poſſit prælatus illud alteri laico in feudum concedere? Reſpond. ꝙ ſic, & ad hoc allegatur gl. in cap. prohibemus, in verbo, Laicos, de decimis, quæ tamen hoc non dicit. Sed hanc opin. clarius tenuit Flor. quem refert Imola in c. ex parte, poſt num. 39. de feud. Subdens, ꝙ hæc opin. communiter ſeruari videtur. Et poſt eum, ita dicit communiter teneri, & obſeruari in practica Iaſ. conſil. 155. in fi. lib. 2. & in d. c. primo, num. 13. de his qui feud. dare poſſ. illum etiam refert Cur. Iun. de feud. in ſecunda parte prin. q. 8. Dec. conſ. 131. paulo ante fin. Licet enim regulariter decimæ apud laicos eſſe non poſſint, tamen ex quo erant ſolitæ laicis infeudari, præſumitur eas licite apud ipſos laicos fuiſſe, & conſequenter etiam alijs laicis concedi poſſe.

Sed nunquid poterit prælatus infeudare, non ſolum feuda, quæ tempore ſuæ prælaturæ aperiuntur, ſed etiam ea, quæ tempore prędeceſſoris ſui aperta fuerunt? Reſpond. gl. in d. cap. 1. in princ. in verbo, Feudum dare, tenuit, quòd non, ſed illa gl. in hoc cōmuniter reprobatur,

vt

vt dicit Guido Papæ deciſ. 154. poſt nu. 2. Bene verum eſt, quòd ſi aperiatur feudum tempore vnius prælati, & ille prælatus tale feudum apertum, & ſolidum infeudari, non infeudet, ſed recipiat fructus & decedat, ſi deinde ſucceſſor ſuus reperiat illud feudum inter bona menſæ, non poterit illud inconſulto Romano Pontifice infeudare, ſi tenuerit per annum inter bona menſæ ſuę, & non infeudauerit, ita ſentiunt omnes, vt dicit Guido Papæ in d. deciſ. 154. poſt num. 3. verſ. Sed ſi dicta. & ſecundum hanc concluſionem in facti contingentia iudicauit parlamentum Delphinale, vt in eadem deciſio. in principio.

Nunc pro intelligentia quæro, quomodo dicatur res eccleſiæ ſolita vel non ſolita infeudari? Aliqui dicunt, quod dicitur ſolita infeudari, quando reperiuntur duę infeudationes illo modo factę, ſimul cum curſu quadraginta annorum, & fuit opin. Iacobi de Beluiſ. in d. cap. 1. de his qui feud. dare poſ. quam dicit eſſe communem Iaſ. conſ. 155. col. pen. verſ. Non obſtat ſecundum, lib. 2. vbi etiam, col. 2. verſ. Quarta facit, dicit, quòd ab hac concluſione nemo diſcrepat. Multi etiam dicunt ſufficere, quòd præceſſerit vna tantum infeudatio ſolemniter facta ſine aliquo tpis curſu, vel pluralitate actuum, & hanc opin. dicit eſſe communem Curt. Iun. de feud. in prima parte 2. partis prin. quæſt. 4. Ruin. conſil. 35. num. 30. lib. 1. Sed hæc opin. non tranſit ſine difficultate, ideo prima eſſet tenenda, tanquam tutior, & quæ minus fauet alienationi rerum eccleſiaſticarum. Ad hoc autem, vt dicatur non ſolita amplius infeudari, requiritur, vel quòd expreſſe prælatus eam deſcribi faciat inter bona menſæ eccleſię, vel quòd per multum tempus collegerit fructus ipſius rei ſolitæ infeudari, prout ſolitus eſt facere de alijs rebus incorporatis. Et hanc opinio. quòd, ſcilicet requiratur huiuſmodi declaratio expreſſa vel tacita, dicunt eſſe magis communem quidam moderni, quos refert Curt. Iunior. in d. prima parte 2. partis princip. quæſt. 5.

Vlterius quæro, nunquid poſſit prælatus huiuſmodi res, poſtquam ad eccleſiam reuerſæ ſunt, infeudare non ſolum extraneis, ſed etiam conſanguineis, & affinibus ſuis? Reſpon. quòd ſic, dummodo talis infeudatio non ſit multum onerosa eccleſiæ, vel alias ſuſpecta, ita tenet Bal. in d. c. 1. num. 9. & eſt communis ſententia, vt ait Curt. Iun. in prima parte 2. partis principalis q. 7. quem refert Ripa de peſte in 2. cap. de remedijs præſerua. num. 170. Iaſ. in d. c. 1. poſt num. 19. de his qui feud. dare poſſ. Zaſ. de feud. in 5. parte, verſ. Quarto, concluſio, Et ita de conſuetudine obſeruari videtur, quia hodie potius agnatis, quàm alijs beneficia à prælatis conceduntur, vt dicit gl. in cap. 1. in princ. in verbo, In clericorum, ſi de inueſt. inter do. & vaſal. &c. Quæ quidem conſuetudo non eſt prorſus improbanda, modo iſti agnati ſeu affines ſint aliàs probi, & idonei. Sed caueant prælati, ne dum proximos ſuos immeritos bonis eccleſiaſticis ditare contendũt, ipſi eorum, & ſuas animas illaqueant in æternam dãnationem.

Item quæro, an in tali renouatione infeudationis interuenire debeant illæ debitæ ſolemnitates, quæ in rei eccleſiaſticæ alienatione requiruntur? Reſpon. quòd non, ita tenet Bart. in auct. qui rem, num. 4. C. de ſacroſ. eccleſ. Abb. in cap. vt ſuper, num. 11. de reb. eccleſ. non alien. & eſt cõmunis ſententia, vt dicit Curt. Iun. de feud. in prima parte ſecundæ partis principalis q. 5. Et quòd poſſit prælatus ſolus, & ſine conſenſu capituli, huiuſmodi res ſolitas infeudari, alijs in feudum concedere, dicit eſſe communem concluſionem Doctorum Socin. conſilio 120. num. 23. lib. 4. Claud. in d. c. 1. de his qui feud. dare poſſ. Et ita etiam communiter de conſuetudine teneri atteſtatur Zaſ. de feud. in 5. parte verſ. Secunda concluſio, & in hoc modica eſt inter Doctores controuerſia.

Scias tamen, ꝙ ſicut prælatus non poteſt infeudare res eccleſiæ non ſolitas in feudum concedi, ita etiam in tali renouatione infeudationis, non poteſt alterare aut mutare conſuetudinem, ſecundum quam erant ſolitæ concedi, ita dicit

Bart.

Bart.in d.auct.qui rem,num.8.& eſt communis concluſio, vt dicit Alex. conſil.9. num.2. lib.tertio.

Sed quid ſi alteret,aut mutet ipſam cōſuetudinem,nunquid infeudatio vitiabitur? Reſpon.quòd quatenus in hac renouatione exceſſit formam conſuetam, proculdubio vitiatur,& in hoc nemo diſcrepat, & hanc concluſionem dicit eſſe communem Curt.Iun.in d.prima parte, 2.partis in 6.q.col.prima, & ſecunda,qua tenus autem ſoluta ſunt concedi ſuſtinetur, & ita dicit eſſe veram,& communem ſententiam Curt.Iun.in d.6.q.col.penul. Tu vide quæ dixi ſupra, §. Emphiteoſis, q.6. verſ. Sciastamen.

QVAEST. XIIII.

SVMMARIVM.

Dominus an poſſit inueſtire aliquem de feudo nondum aperto.

Quæro, an dominus poſſit inueſtire aliquem de feudo nondum aperto .ſ.quod adhuc per alium vaſallum legitime inueſtitum poſſidetur? Reſpond. ꝙ ſic,dummodo inueſtitura ſit concepta ſub conditione,puta ſi ille vaſallus ſine deſcendentibus aut agnatis ad feudum ipſum vocatis deceſſerit, vel in tempus, puta quando feudum ad ipſum dominum iure medico deuoluatur,& ita cōcludunt communiter Doctores, vt dicit Claud.in l.fi.num.13.C.de pac. Sed ſi inueſtitura eſſet concepta pure,eſſet penitus nulla,adeo ꝙ, etiam ſi poſtea eueniat caſus, ꝙ tenens feudum moriatur ſine hærede, non tamen poteſt aliquem effectum ſortiri,ita probat tex.in c.1.hic poteſt eſſe titulus,qui ſucceſſores teneant,& eſt communis opi.vt dicit Aluarot.in eo. c.primo,poſt nu.1.verſ.In tex.ibi,Debēt tamen Imperatores, & Principes abſtineæ ab huiuſmodi inueſtituris concedendis ne inducant votum captandæ mortis, vt audiui contigiſſe noſtris temporibus, in quodam Marchione ex primatibus Italiæ, cuius nomen tacetur.

QVAEST. XV.

SVMMARIVM.

Feudum rectum an poſſit conſtitui ſine inueſtitura.

Quæro,nunquid feudum rectum, poſſit conſtitui ſine inueſtitura, ita vt habeat propriam naturam feudi,& ſit tranſitorium ad hæredes? Reſpon. in vſibus feudorum ſunt duo text.in hac materia, qui inter ſe pugnare videntur, nam in c.1. quib. mod. feud. conſtitui pot. expreſſe dicitur, non poſſe feudum ſine inueſtitura conſtitui,ēt ſi quis dño iubente alicuius rei tanquam feudalis poſſeſſionem nanciſcatur, Contrarium autem decidi videtur in c.primo de conſue.recti feudi, vbi dicitur paria eſſe,ꝙ concedatur inueſtitura, vel ꝙ domino iubente quis poſſeſſionem feudi nactus ſit.Tu dic,ſecundum Aluarot. ꝙ illi tex.ita poſſint rectè ad concordiam reduci, Aut talis iuſſus eſt factus coram paribus curiæ,& tunc habet vim inueſtituræ, prout expreſſe loquitur tex.in d.c.primo de conſue.recti feudi. Aut ſit abſente curia, & nihil operatur, & ita procedat tex. in d.c.primo quib.mod.feud.conſtit.po. Et concordiam communiter tenetur, vt ait Zaſ.de feud.in 6.parte col.prima,verſ. Nec te lateat.

QVAEST. XVI.

SVMMARIVM.

Feudum an poſſit acquiri mediante precio. Et an tale feudum dicatur proprie feudum, verſ. Sed quæro.

Quæro, an feudum poſſit acquiri mediāte precio? Reſpon.gl.in c. 1.de benef.fratr.in gl.1.tenuit,ꝙ à domino non poſſit feudum concedi mediante pecunia, Contraria tñ opi. ſcilicet ꝙ feuda poſſint emi,obtinuit vt dicit Zaſ. de feud.in 12.parte,verſ. iij. conclu

concluſio ſubdens, ꝙ eam Doctores plerique omnes ſequuntur, & quòd hæc opinio notiſſima conſuetudine recipitur, Dicit etiam Bald. in cap. 1. §. ex eadem lege, numero ſecundo, de lege Corra. quòd ita eſt per conſuetudinem vſurpatum, & quòd ita quotidie videmus caſtra, & villas emi, & vendi cum mero, & mixto Imperio, &c.

Sed quæro, nunquid tale feudum emptum dicatur proprie feudum? Reſpon. quòd non dicitur habere propriam naturam feudi, ex quo non eſt gratuitum, vt in capit. primo de feudo non habente propr. na. feud. tamen eſt verum feudum, & regulatur ſecundum omnes leges & conſuetudines feudi, ita generaliter volunt omnes feudiſtæ, vt dicit Molin. in conſuet. Paris. feud. §. 30. num. 100. in fi. ſed de hoc aliquid attingemus in diſcurſu materiæ.

QVAEST. XVII.

SVMMARIVM.

Conceſſio feudi per verbum donamus, an dicatur donatio, vel feudalis conceſſio.

Qvaero, princeps concedit alicui feudum, & in cõceſſione vtitur verbo donamus, vel alio ſimili importante donationẽ, nunquid cenſebitur libera donatio, vel feudalis conceſſio? Reſpond. quòd cenſebitur libera donatio, & ita in ſpecie conſuluit Oldrad. conſil. 159. numero tertio, & hoc dictum Oldradi videtur communiter receptum, vt ait Gratus conſilio nono, numero 78. libro primo, Hanc etiam eſſe communem concluſionem Doctorum atteſtatur Socin. Iun. conſil. 102. num. 9. & ſeq. libro 2. Non enim debemus à proprietate verborum recedere, maxime cum beneficia principum latiſſime ſint interpretanda.

QVAEST. XVIII.

SVMMARIVM.

Res an in dubio præſumatur allodialis, vel feudalis.

Et quid ſi inueſtitura ſit de caſtro, & pertinentijs, an dominus habeat intentionem fundatam pro omnibus bonis, quæ vaſallus poſſidet in territorio illius caſtri, verſ. Sed quid ſi vaſallus.

Contingit quandoque, quòd dominus aſſerit aliquam rem, quam vaſallus poſſidet, eſſe feudalem, econuerſo autem vaſallus contendit eam eſſe allodialem, quæro an præſumatur feudalis, vel allodialis? Reſpond. quòd in dubio quælibet res præſumitur allodialis, & non feudalis, hæc eſt vulgata regula, quam omnes ſcribentes ſequuntur tã legendo, quàm conſulendo, vt dicit Bellon. conſilio 10. num. 9. Eſt enim feudum ſpecies ſeruitutis quæ in dubio non præſumitur.

Sed quid, ſi vaſallus habeat inueſtituram de caſtro, & pertinentijs nunquid eo caſu dominus habebit intentionem fundatam, ita quòd omnia bona, quæ vaſallus reperitur poſſidere in territorio illius caſtri, præſumantur feudalia, & vaſallo incumbat onus probandi, quòd ſint allodialia? Reſpond. quòd non, ſed præſumuntur allodialia, niſi dominus probet ipſas res eſſe de pertinentijs, ita dicit Hoſtienſ. in cap. nimis de iureiur. & eſt communis opinio. vt ait Bello. in dicto conſilio decimo, poſt num. 11. & ita in facti contingentia iudicauit conſilium Neapolitanum, vt refert Afflict. deciſ. 266. Et ſuperioribus annis, dum ſimilis quæſtio verteretur in cauſa magni ponderis, fuit pronunciatum pro vaſallo, non obſtante, quòd bona, de quibus agebatur, eſſent ſita intra confinia territorij deſcripta in inueſtitura.

QVAEST. XIX.

SVMMARIVM.

Ex *præſtatione ſeruitiorum perſonalium per longum tempus an præſumatur titulus vaſſallagi.*

Et an ex eo, quòd quis per decennium poſſedit aliquam rem vti feudalem, præſumatur præceſſiſſe feudalis conceſſio, verſ. Sed pone.

QVæro, aliquis ſeruiuit mihi, vt vaſallus longo tempore, id eſt per decennium præſtando ſeruitia perſonalia, nunquid ex hoc præſumetur titulus vaſallagij, ſiue homagij? Reſpon. quòd non, ſed requiritur tempus triginta annorum, ita tenet Bart. in l. ſolent, §. fin. num. 9. ff. de offic. proconſ. & in l. litibus, num. 3. C. de agricol. & cenſ. lib. 10. Et eſt cõmunis opin. vt dicit Balb. de præſcr. in 3. parte principali, in 10. q. primæ partis, num. 34. & in ſecunda quartæ principalis q. 6. num. 1. in fin. Eſt enim magni præiudicij, vt quis efficiatur vaſallus alterius, ideo requiritur ſaltem curſus. 30. ann.

Sed pone, aliquis diuturno tempore, id eſt per decennium, poſſedit aliquam rem vt feudalem, nunquid præſumetur præceſſiſſe ſolemnis conceſſio feudalis? Reſpon. quòd ſic, & iſta eſt communis opin. vt dicit Balb. in d. decima q. primæ partis, poſt num. 35. verſ. Et ex ibi notatis quem refert Paris. conſ. 23. nu. 3. lib. 4. Nã hoc quidem caſu agitur de longe minori præiudicio, q̃ in ſuperiori, quantum ſ. intereſt inter perſonam, & res, merito etiam minoris temporis curſus ſufficit ad inducendam præſcriptionem.

QVAEST. XX.

SVMMARIVM.

V*Aſallus dicens pacta quæ dominus vult apponere in inueſtitura, eſſe inſolita, an teneatur illud probare.*

Et an recognitio per impreſſionem vel errorem facta, aliter quàm more ſolito noceat poſteris, verſ. Sed pone.

QVæro, tu ſcis, quòd in renouatione inueſtituræ quandoque apponuntur pacta inſolita. Modo vaſallus dicit, quòd pacta quæ dominus appoſuit, vel vult apponere in inueſtitura, ſunt inſolita, vel econuerſo, nunquid erit illi credendum? Reſpond. quòd non, ſed alleganti pacta eſſe inſolita incumbit onus id probandi, ita volunt omnes doctores, vt dicit Iacob. in verbo, Qui quidem inueſtiti, num. 65.

Sed pone, quòd per impreſſionem vel errorem ſit facta recognitio feudi, aliter quàm more ſolito, nunquid talis recognitio nocebit poſteris? Reſpon. quòd non, ita eleganter dicit Bald. in c. 1. §. fin. poſt num. 2. de feudo guar. quem ceteri doctores ſequuntur, vt ait Iacob. in d. verbo, Qui quidem inueſtiti, nu. 70. in fin. & in verbo Dictique vaſalli, num. 13. dicit, quòd illud dictum Bald. ſequuntur omnes poſteriores, & ibidem, num. 21. dicit, quòd omnes ſequuntur. Sit tamen cautus vaſallus, vt ſemper accipiat renouationem iuxta formam primæ inueſtituræ, quia ſi illa deperderetur, poſſet illa renouatio maximum præiudicium afferre ſuis deſcendentibus. Præterea intellige hanc concluſionem, vt procedat in feudo antiquo ex pacto, & prouidentia, in quo vaſallus non poteſt præiudicare vocatis ex tenore inueſtituræ, ſed ſi eſſet feudum de quo vaſallus poſſet libere diſponere, vtique talis recognitio poſteris obeſſet.

QVAEST. XXI.

SVMMARIVM.

V*Aſallus tenetur dominum adiuuare, & defendere contra omnes.*

Et quid ſi ſit inhabilis ad pugnam, verſ. Item quæro.

Et an teneatur præferre ſalutem domini propriæ ſaluti, verſ. Sed quæro.

Et an teneatur illum adiuuare contra proprium patrem, fratrem, vel filium, verſ. Sed nunquid.

Et an contra ſeipſum, verſ. Sed an tenebitur.

TV ſcis, ꝙ vaſallus tenetur dominum adiuuare, & defendere contra omnes, de quo habes tex. in c. 1. quib. mo. feu. amit. Quæro, nunquid teneatur vaſallus id facere ſuis proprijs ſumptibus? Reſpon. quòd ſic, niſi tamen de proprio impotens eſſet, ita communiter concluditur, vt dicit Alex. in l. recuſare, §. ſi quis alio, nu. 10. ff. ad treb. Nam regulariter qui eſt obligatus ad aliquid faciendum tenetur id facere ſuis ſumptibus.

Item quæro, an vaſallus inhabilis ad pugnandum, puta, quia habeat brachia abſciſſa, teneatur adiuuare dominum, & ſi aufugerit ex prœlio, ſit feudo priuandus? Reſpon. quòd non, ita tenet gl. in d. cap. 1. in gl. 1. quib. mod. feud. amit. quã dicit eſſe communiter approbatam, Iac. in verbo, Et promiſerunt, poſt num. 18. verſ. Quartus eſt caſus. Et illam ſequi communiter Doctores atteſtatur Curt. Iun. de feud. in 4. parte, in r. cauſa amiſſionis feudi, verſ. 7. circa prædicta, quem refert Io. Iacob. de Leon. inter conſ. feud. Bruni conſ. 117. num. 199. Nemini enim eſt imputandum, quòd nõ faciat id, quod facere non poteſt.

Sed quæro, nunquid debet vaſallus, vt adiuuet dominum, præponere ſalutem ipſius domini, ſaluti ſuæ propriæ? Reſpon. quòd non, ita tenet gl. in d. cap. 1. in gl. 1. in fin. Et licet gloſ. in l. 1. §. eodem autem tecto. ff. ad ſilla. per illum tex. qui loquitur de ſeruis, arguat contra vaſallos, vt teneantur ſalutem dominorum propriæ ſaluti anteponere, tamen illa gloſſ. eſt communiter reprobata, vt dicit Paris. Puteus de duello, lib. 5. quæſt. 12. poſt numero 2. Et ita hanc opinio. dicit eſſe communem Epiſcopus Loazes in allegatio. pro marchione Velez, fol. 174. numero 35. Nihil enim cuique vita ſua carius eſſe debet, ſi loquamur ſecundum carnem, licet ſecũdum ſpiritum aliud ſit.

Sed nunquid tenebitur Vaſallus adiuuare dominum, etiam contra proprium patrem, vel filium, vel fratrem ipſius vaſalli? Reſpon. quòd ſic, & de hoc eſt tex. expreſſus in §. fin. in tit. hic finitur lex, & eſt communis opin. vt ait Zaſ. de feud. in 7. parte, c. 4. num. 10. quem refert Io. Iac. de Leo. in d. conſ. 117. num. 9.

Sed an tenebitur illum adiuuare etiam contra ſeipſum? Reſpon. quod non, ita tenet gl. in d. §. fi. quæ eſt communiter approbata, vt dicit Iacobi. in d. verbo, Et promiſerunt eidem, poſt numerum 13. Semper enim prima charitas incipit à ſeipſo.

QVAESTIO XXII.

SVMMARIVM.

VAſallus an poßit, eundo in auxilium domini, liberare ſe à ſolutione dimidiĳ redditus.

VLterivs quæro, tu habes tex. in c. Imperialẽ. §. firmiter, de proh. feudi alien. per Frider. quòd vaſallus tenetur ire, vel mittere, cum domino ad expeditionem bellicam, vel ipſi domino ſubminiſtrare dimidium redditus vnius anni, Modo vaſallus vult ire perſonaliter ad pręſtandum auxilium domino Dominus autem potius vellet habere dimidium redditus feudi, cuius erit electio? Reſp. quod ſpectabit vaſallo. ita dicunt communiter Doctores, vt ait Iacob. in verbo, Et promiſerunt, num. 26. quidquid diſtinguendo dixerit Iac. de Belui. in cap. 1. §. fin. de pace iura. firm. vt ibi per eum.

QVAEST. XXIII.

SVMMARIVM.

VAſallus an teneatur alere dominum egenum.

QVæro, nunquid vaſallus teneatur alere dominum egenum? Reſp. Bart. in l. alimenta. §. Imperatoris, num. 2. ff de lib. agnoſc. videtur tenere, quòd ſic, prout etiam clarius tenuit in tract. ſuo alimentorum, nu mero 45. Contrariam autem opinio. ꝙ ſcilicet nō teneatur eum alere, tenuit Iac. Ardizo. in ſum. quib. mo. feu. amit. ſub Rubricell. an vaſall. tenea. dominum egen. &c. Et hanc dicit eſſe communem Aluar. in cap. licet, num. 6. ſi de feu. fue. contro. quem refert Epiſcopus Loazes in allegat. pro March. Velez, fol. 171. nu. 29. Quam tamen ego ſi contingeret de facto, in duobus caſibus non ſequerer in iudicando. Primus eſt, quando dominus ex facto, aut culpa ipſius vaſalli ad inopiam perueniſſet, prout expreſſe ſentiunt Doctores in hac materia loquentes. Secundus, quando vaſallus ſuperabundaret diuitijs, & maxime, ſi diuitię prouenirent ex ipſa re feudali. Sed intellige, quòd ad id cogi poteſt, non autem quòd amittat feudum ſi non fecerit.

QVAEST. XXIIII.

SVMMARIVM.

Vaſallus an teneatur liberare dominum à carcere.

Et quid ſi ſit iuſte carceratus, verſiculo, Sed quid ſi dominus.

QVæro, an teneatur vaſallus dominum carceratum è carcere liberare? Reſpond. quòd ſi eſt carceratus pro debitis, non tenetur vaſallus eum liberare, niſi debita fuiſſent à domino contracta ex facto, aut culpa ipſius vaſalli, & hanc doctrinam dicit eſſe communiter receptam. Zaſ. de feud. in 7. parte, verſ. Si porrò dominus, quem refert Epiſcopus Loazes in allegatio. pro Marchio. Velez, fol. 171. num. 29. Ceterum regula videtur eſſe in cōtrarium, per tex. in cap. 1. §. item ſi delator, quæ fue. prima cauſa benef. amit. quòd ſcilicet, ſi non pecuniam, ſaltem operam ſuā teneatur vaſallus exhibere, pro liberatione domini, alias priuatur feudo. Et licet tex. in d. §. ſecundum vnam lecturam, ſolummodo dicat, ꝙ non euitabit indignationem domini, tamen intellige, quòd illa verba important priuationem feudi, & ita ſentit gl. magna ibi in primis verbis, & ita etiā volunt ibi Doctores, vt dicit Iacob. in verbo, Dictiq́ue vaſalli, num. 37. in fin. imò vulgata lectura habet præciſe, quòd feudum perdit. Bene verum eſt, quòd Molin. in conſuet. Paris. feud. §. 30. num. 146. in fi. dicit, ꝙ non obſeruatur, quòd ad hoc cogi poſſit, nec ꝙ amittat feudum ſi non fecerit. Sed ego nunquam vidi contrarium ſeruari, & ſi caſus contingeret, neſcio quomodo poſſet vaſallus defendi, contra expreſſam diſpoſitionē illius tex.

Sed quid ſi dominus ſit iuſte carceratus, nunquid tenebitur vaſallus curare eius liberationem? Reſpon. ꝙ non, & ita limitatur diſpoſitio. d. §. Item ſi delator, ſecundum And. de Iſer. ibi. verſ. Vel ſi cognouerit, quem ceteri Doct. ſequuntur, vt dicit Iac. in verbo, Dictiq́. vaſalli, nu. 37. Qui. n. iniuſte deliquit, iuſte plectiť.

QVAEST. XXV.

SVMMARIVM.

Vaſallus an poſſit dominum in ius vocare ſine venia.

Et an poſſit contra eum intentare interdictum vnde vi, verſic. Item quæro Remiſſiue.

TV ſcis, quòd vaſallus tenetur domino reuerentiam exhibere, Quæro nunquid poſſit vaſallus dominum in ius vocare ſine venia? Videtur quòd non exemplo liberti. Regulariter enim valet argumentum de liberto ad vaſallum, & econtra, vt tenent communiter Doctores, teſte Molin. in conſuet. Paris. feud. §. primo, gl. 4. poſt num. 36. Sed tu dic contrarium, ſcilicet, quòd imò poteſt illum ſine venia in ius vocare. Nam in

conſuetudinibus feudorum, non eſt locus his ambagibus, ita tenuit gloſ. in cap. primo, in verbo, Reuerentia, de mili. vaſal. qui contumax eſt. Et eſt communis opin. vt atteſtatur Alexand. in l. generaliter, numero 7. ff. de in ius vocan. Et ita ſemper vidi ſeruari.

Item quæro, pone, quod dominus ſpoliauerit vaſallum feudo de facto, vel aliter vim ei intulerit, nunquid poterit vaſallus contra eum intentare interdictum vnde vi? dixi infra libro ſeptimo, §. Actio.

QVAEST. XXVI.

SVMMARIVM.

Dvplicem eſſe inueſtituram, propriam, & abuſiuam.

Et an dominus qui inueſtiuit per inueſtituram abuſiuam, teneatur etiam tradere præciſe poſſeſſionem rei feudalis, verſic. Quæro nunc.

Et quid ſi tantummodo feudum promiſerit, verſ. Sed pone.

Et quid ſi vaſallus ab ea ceciderit, verſic. Sed quære.

Debes ſcire, quòd duplex eſt inueſtitura, aliqua eſt inueſtitura propria, realis, & corporalis, quando ſcilicet dominus inducit aliquem corporaliter in poſſeſſionem alicuius rei, & eam illi dat in feudum, & per hanc inueſtituram plene transfertur in vaſallum dominium, & poſſeſſio rei feudalis, ita volunt omnes ſcribentes, vt dicit Iacob. de feud. in verbo, Inueſtitui talem, num. 1. Alia vero eſt inueſtitura quæ vocatur abuſiua, quando ſcilicet dominus inueſtit aliquem per traditionem annuli, vel enſis, & per hanc non transfertur poſſeſſio feudi in vaſallum, ſed cẽſetur illi data licentia, vt eam appræhendat propria auctoritate, ita volunt omnes ſcribentes, vt dicit Iacob. in d. verbo, Inueſtiui talem, num. 3.

Quæro nunc, dominus inueſtiuit aliquem de feudo per inueſtituram abuſiuam, nunquid tenebitur etiam præciſe illi tradere poſſeſſionem rei feudalis? Reſpond. q ſic c. primo. §. ſi facta, ſi de feudo de fun. fue. contro. niſi tamen dominus poſt factam huiuſmodi inueſtituram abuſiuam, inueſtituiſſet alium de feudo, & tradidiſſet illi actualem poſſeſſionem, nam eo caſu iſte ſecundus præfertur, & dominus præſtando intereſſe illi primo, liberatur, ita dixit gloſ. in d. cap. ſi facta, quam dicit eſſe communiter approbatam Iacob. in d. verbo, Inueſtiui talem, num. 4.

Sed pone, dominus ſolummodo promiſit feudum, non tamen fecit aliquam inueſtituram, nunquid tenebitur præciſe tradere poſſeſſionem ipſius feudi? Reſpon. quòd non, ſed tantum erit obligatus ad intereſſe, ita eleganter dixit Andr. de Iſer. in d. §. ſi facta, quem ceteri ſcribentes, ſequuntur, vt ait Iacob. in d. verbo, Inueſtiui talem, num. 8.

Sed quæro, pone, dominus inueſtiuit vaſallum per inueſtituram abuſiuam, deinde tradidit ei poſſeſſionem feudi, Modo contingit, quòd vaſallus ex interuallo cecidit a poſſeſſione ipſius feudi, & quòd poſſeſſio reuerſa eſt ad dominum, nunquid tenebitur dominus illam iterum tradere ipſi inueſtito? Reſpond. quòd ſic, ita tenet Bald. in d. §. ſi facta, numero 4. & ita determinant omnes, vt dicit Iacob. in d. verbo, Inueſtiui talem, num. 6. Ad duo enim tenetur dominus vaſallo, ſcilicet ad tradendum, & ad præſtandum patientiam, exemplo eius qui debet ſeruitutem.

QVAEST. XXVII.

SVMMARIVM.

Dominus feudi an teneatur defendere vaſallum, ſicut vaſallus dominum.

Et an etiam contra patrem, filium, vel fratrem ipſius domini, verſic. Sed nunquid.

QVæro, nunquid dominus feudi teneatur defendere vaſallum, ſic vt vaſallus dominum? vt dixi ſupra q.21. Reſpon. ꝙ ſic, ita vult gl. in c.1. §. fi. in verbo, Fratrem, hic finitur lex, quam dicit eſſe communiter approbatam Dec. conſ. 469. num. 4. Et dicit Aluarot. in d. § fi. nu. 5. ꝙ illa gl. communiter per omnes ſcribentes tenetur. Idem dicit Io. Iac. de Leo. inter conſilia feudal. Bruni conſ. 117. num. 152.

Sed nunquid tenebitur illum adiuuare, etiam contra patrem, filium, vel fratrē ipſius domini? Reſpond. quòd ſic, & ita concludit gl. ſuperius allegata in verbo, Fratrem, quam dicit eſſe communiter approbatam Iacob. de feudis in verbo, Et promiſerunt, num. 15. Cum enim hoc ſit ſtatutum in vaſallo erga dominum, vt dixi in ſupra allegata q. 21. idem etiam dicendum eſt in domino erga vaſallum, tenetur enim dominus reddere pares vices vaſallo, quæ tamen regula non eſt abſolute vera, neque ab ea forte eſſet arguendum, niſi in caſibus à iure feudorum expreſſis.

QVAEST. XXVIII.

SVMMARIVM.

Dominus an poſſit alienare vaſallos inuitos in alium.

Et quid ſi eos alienet cum toto territorio, verſ. Scias tamen.

Et an ſi eos alienet contra iuris diſpoſitionem priuetur eorum proprietate, verſ. Sed quæro.

Dominus an poſſit inuito vaſallo pignori obligare directum dominium feudi, verſ. Item quæro.

QVæro an dominus poſſit alienare vaſallos ſuos inuitos, & contradicentes in alium, & ipſos cogere, vt tali alienationi conſentiant? Hęc quæſtio ſæpe contingit in practicą. Et habes gl. notab. quæ ſemper ad hoc ſolet allegari in l. inuitus, in gl. 1. ff. de fideicōmiſſ. liber. dicentem, ꝙ dominus non pōt in alium alienare ius vaſalli, vel feudi inuito ipſo vaſallo, & illa gl. eſt communiter approbata, vt dicit Epiſcopus Loanes in ſuis allegat. pro Marchio. Velez. in prima dubitatione in 4. fundamento partis aduerſæ, Et dicit Curt. Iun. de feud. in ſexta parte principali. in 2. q. ꝙ iſta eſt cōmunis concluſio, Idem dicit Gratus in conſil. 147. num. 5. & ſeq. lib. 2. Et pro hac cōcluſione videtur expreſſus in cap. 1. §. ex ead. lege, de lege Conradi.

Scias tamen, ꝙ concluſio dictæ gl. intelligenda eſt vt procedat, quando dominus vellet ſeparatim ipſos ſubditos in alium transferre, ſed ſi concederet feudum vnà cum toto territorio, & vniuerſitate, ſ. cūm alijs caſtris, vtique poſſet etiam ipſis inuitis hoc facere, ita dixit gl. in d. §. ex eadem lege, in verbo totum, & hanc dicit eſſe communem concluſionem Paris. conſ. 23. num. 103. lib. 1. Et dicit Molin. in conſuet. Paris. feud. §. 1. gl. 3. num. 25. ꝙ ita tenent omnes Doctores, ſubdēs ꝙ hæc opin. vſu approbatur. Multa enim tranſeunt cum vniuerſitate, quæ ſeparatim transferri non poſſunt.

Sed quæro, an dominus alienans ſubditos ſuos contra iuris diſpoſitionem, debeat priuari proprietate ipſius feudi, prout etiam vaſallus alienans feudum cōtra iuris diſpoſitionem, cadit a feudo? vt dixi infra q. 31. Reſpond. Bald. in cap. 2. num. 1. quo temp. miles. tenet, ꝙ non. Contrariam autem opinio. ꝙ imò debeat feudo priuari, tenet Aluarot. in d. cap. 2. Et hanc dicit eſſe veram, & magis communem opin. Curt. Iun. conſ. 174. poſt num. 34. A pari enim iudicantur dominus, & vaſallus, vt dixi ſupra q. 27. verſic. Sed nunquid. Sed hæc de facto male per dominos obſeruantur.

Item quæro nunquid poſſit dominus inuito vaſallo pignori obligare directū dominium, & iurisdictionem feudi? Reſpond. quòd ſic. Et hanc ſententiam dicit eſſe communem Ripa in l. obligatione, num. 40. ff. de pignoribus, & hoc eſt vnum, in quo differt dominus à vaſallo, nam vaſallus non poteſt pignorare vtile dominium feudi ſine domini conſenſu, vt dixi infra q. 35. Dominus autem inuito

nito vaſallo poteſt ſuum directum dominium pignorare.

QVAEST. XXIX.

SVMMARIVM.

Dominus an poſſit ſubditis ſuis collectas imponere.

Et quid ex conſuetudine, vel pacto, verſ. Bene verum eſt.

QVAERO, nunquid domin' poſſit ſubditis ſuis taleas, ſiue collectas imponere? Reſpond. q Barones, & alij domini inferiores, qui ſuperiorem recognoſcunt, non poſſunt ſubditis ſuis taleas, vel collectas imponere, etiam q habeant merum imperium, & omnimodam iuriſdictionem, ita tenet Salyc. in l. 3. poſt num. 3. verſ. Et ex his. C. vectig. noua inſtitui non poſſe. & ita communiter concluditur, vt dicit Paris. conſ. 25. num. 2. lib. 1. Nam huiuſmodi onerum impoſitio eſt de regalibus, & ſic eſt reſeruata ſupremo principi in ſignum ſuperioratis.

Bene verum eſt, q ex conſuetudine, pacto, vel conuentione, poſſent (ſecundum aliquos) ſubditi per dominum collectari in quatuor caſibus, ſcilicet pro militia domini, pro filiabus maritandis, pro transmarino voto, & pro ipſius domini ab hoſtibus capti redemptione, & ita ſe ſe habere communem opinio. atteſtatur Boër. deciſ. 126. num. 1. & ſeq. vbi late. Quinimò Hoſtienſ. in ſumma de immunit. eccleſ. §. 1. paulò poſt principium, tenet, q ſubditi tenentur domino ſeruire, & ab eo poſſunt collectari in ſex caſibus. Primo, pro exercitu imperatoris. Secundo, pro correria, quando ſcilicet imperator facit tranſitum per illum locum. Tertio, pro filia maritanda. Quarto, pro militia pro ſe, vel filio ſuo. Quinto, pro captiuitate ipſius domini. Sexto, pro terra, quam ipſe Comes, vel Baro, vult acquirere, & dicit, quòd generalis conſuetudo quaſi vbique ita ſeruat, Et Hoſti. refert Iacob. de feud. in verbo, Qui quidem inueſtiti, num. 75. vbi num. 78. ſequitur eius opin. in vno caſu tantum, ſcilicet pro filia domini maritanda, & dicit, quòd in hoc caſu ita ſe habet generalis conſuetu do. Sed quidquid dicant Hoſtien. & Iaco. ego hoc non puto eſſe verum. Ideo tene indiſtincte communem opin. quòd nullo caſu poteſt dominus inferior ſubditis ſuis collectam imponere, niſi hoc habeat ex pacto, vel conſuetudine illius loci in ſpecie. Et ita in indiuiduo, q non poſſit vaſallus pro dote filiæ ſuæ, quam maritare intendit, grauare ſubditos ſuos, tenuit Bald. in cap. 1. §. ſimiliter, num. 1. de cap. Conradi. Et hanc dicit eſſe veriorem & magis communem opin. Brun. conſil. feud. 32. num. 7. vbi multas auctoritates allegat, & eſt valde rationi conſentaneū, Nam ſi neque mater filiam, neque frater ſororem regulariter dotare tenentur, multo minus debet cogi vaſallus ad dotandum filiam domini ſui, & ſi caſus contingeret, ita iudicarem, niſi appareret de ſpeciali conſuetudine in contrarium, vt ſupra dixi.

QVAEST. XXX.

SVMMARIVM.

Dominus an poſſit cogere ſubditos ſuos ad molendum in ſuis molendinis.

QVAERO, nunquid dominus poſſit cogere ſubditos ſuos ad molendum in ſuis molendinis? Reſpond. quòd non, & iſta eſt vera, & communis opin. vt ait Boër. deciſio. 125. circa fin. quē refert Crauetta de antiq. tempor. in quarta parte, §. circa præmiſſa, poſt num. 3. vbi late. Bene verum eſt, q ſi dominus haberet ius molendinorum ex conſuetudine, vel priuilegio, credo q alia molendina in eo loco conſtrui non poſſent, & conſequenter q poſſent dñs cogere ſub-

ditos ad molendum in ſuis molendinis. Et ſuperioribus annis cum quidam feudatarius haberet in ſuo caſtro, ius, & datiũ hoſpitij, & alius priuatus vellet in eo loco aliud hoſpitium erigere, forte ad emulationem illius domini, fuit iudicatum, q; liceret domino eum prohibere ab huiuſmodi erectione hoſpitij.

QVAEST. XXXI.

SVMMARIVM.

VAſallus non poteſt alienare feudum ſine conſenſu domini, & ſi alienet, cadit à feudo.

Et quid ſi alienatio erat ex alio capite nulla, verſ. Sed quæro.

Et quid ſi non ſit ſecuta traditio rei feudalis, verſ. Sed nunquid.

Et quid ſi appoſita ſit clauſula conſtituti, verſ. Sed quid ſi non.

Et quid ſi vaſallus proteſtetur ſe alienare ſaluo, & reſeruato conſenſu domini, verſ. Item quæro.

Et quid ſi vaſallus poſt alienationem recuperet feudum, verſiculo, Sed quid ſi vaſallus.

Et quid ſi alienet ſolummodo vnam partem feudi, an cadat à toto, verſiculo, Sed pone.

Et quid ſi feudum ſit acquiſitum pro ſe, & quibus dederit, verſiculo, Vlterius quæro.

Et an poſſit vaſallus alienare commoditates feudi, verſ. Succeſſiue quæro.

Et an ſit vaſallus alienet omnia bona quæ habet in tali loco, cenſeatur alienaſſe etiam feuda, quæ ibi poſſidet, verſic. In propoſito.

Et quid ſi vaſallus ſit in magna neceſſitate conſtitutus, verſiculo, Pone vaſallus.

Et an valeat conſuetudo quòd vaſalli poſſint alienare feuda ſine conſenſu dominorum, verſ. Quæro nunc.

Et quid ſi vaſallus alienet feudum, domino ſciente, & tacente, an id ſufficiat pro conſenſu, verſiculo, Præterea quæro.

VLGARIS eſt concluſio in materia feudorum, q; vaſallus non poteſt feudum ipſum alienare ſine conſenſu domini, de qua eſt text. expreſſus, in c. Imperialem, de prohib. alie. feudi per Frid. & ſi alienauerit alienatio ipſa nihil valet, ipſe autem alienans priuatur feudo, vt ibi.

Sed quæro, quid ſi contractus ipſe alienationis fuit ex aliquo alio capite nullus, & inualidus, nunquid habebit locum etiam hoc caſu pœna priuationis? Reſpon. quòd non, & eſt communis ſententia, vt dicit Molin. in conſue. Paris. feud. §. 22. numero 32. Nam ex actu nullo, ex quo domino pręiudicium non infertur, non debet vaſallus pœnam pati, & hæc opin. mihi placet, quando non eſſet ſecuta actualis traditio rei feudalis, ſed ſolummodo ficta traditio, puta per conſtitutum, nam quando contractus eſt nullus, ettiàm conſtitutum in ipſo contractu appoſitum eſt nullum. Sed ſi eſſet ſecuta actualis, & vera traditio, non crederem vaſallum hoc caſu debere excuſari à priuatione, nam Doctores in hac materia loquentes conſiderant præiudicium domini, potius in traditione ipſius rei feudalis, quàm in alienatione, vt ſtatim dicam.

Sed nunquid, ad hoc vt vaſallus alienans feudo priuetur, requiritur vltra alienationem, quòd etiam ſub ſecuta ſit traditio ipſius rei feudalis? Reſpond. q; ſic, alias autem, non facta traditione, non cadit à feudo, ita tenet And. de Iſer. in d. c. Imperialem. §. callidis, verſ. Pęna in iſtis. Nam qui alienat, & tradit, facit quidquid poteſt, vt feudum in alium transferat, ideo pœnam meretur, tanquam de actu prorſus cõſumato, ſecus autem qui alienat, & non tradit, Faciunt quæ dixi ſupra hoc eo. lib. §. Emphiteoſis q. 13. verſ. Sed nunquid.

Sed quid ſi non interueniat vltra alienationem vera, & actualis traditio rei feudalis, ſed tantummodo ficta, puta per clauſulam conſtituti, vel precari? Reſpond. quòd talis traditio ficta ſufficit, ad hoc, vt ipſe alienans priuetur feudo, ita te

net

net Paul. de Caſtro in l. 1. ſi rem depoſitam, num. 2. ff. depoſiti, & hęc eſt crebrior ſententia, vt dicit Molin. in conſue. Pariſ. feud. §. 13. gloſ. quinta, num. 4. Tiraquel. de conſtituto in 26. limit. num. 5. & 6. Licet enim conſtitutum ſit fictus modus transferendę poſſeſſionis, tamē per ipſum conſtitutum transfertur vero poſſeſſio, Nihilominus quidquid ſit de rigore iuris, mihi de æquitate magis placeret alia opinio, vt ſcilicet requiratur vera, & actualis traditio. Nam qui ficte tradit, vere dici non poteſt feciſſe quidquid potuit.

Item quæro, quid ſi vaſallus in alienatione feudi proteſtetur, ſe alienare ſaluo, & reſeruato conſenſu domini, vel ſaluo iure directi dominij, nunquid talis proteſtatio illum excuſabit, vt non cadat à feudo? Reſpon. quòd talis proteſtatio eum non releuat, ſi poſt talem alienationem, ſecuta ſit traditio, ita dixit notabiliter Bal. in l. vnica, num. 56. C. de his quæ pœnæ num. & hæc concluſio communiter tenetur, vt dicit Iaſ. in l. nō ſolum, §. morte, num. 27. ff. de oper. no. nuncia, Et eam dicit eſſe communem Dec. cōſ. 160. num. 4. Videtur enim hoc caſu factum contrarium proteſtationi, quod magis attenditur, quàm ipſa proteſtatio.

Bene verum eſt, quòd ſi proteſtetur ſe alienare ſaluo conſenſu domini, & non aliter, nec alio modo, talis proteſtatio verbis ita geminatis concepta releuat, ita quòd vaſallus feudum non perdit, etiam ſi ſecuta fuerit traditio, ita ſingulariter dixit Bald. in c. primo, §. ſi poſt num. 5. verſic. Sed pone, quæ fue. prima cauſa benefic. amit. quem ſequuntur communiter cano. vt dicit Ripa lib. tertio reſponſorum c. 1. num. 3. Quia illa verba, & non aliter, nec alio modo ſunt, prorſus reſolutiua ipſius alienationis, adeo nō accedente cōſenſu domini, non poſſit dici vaſallus feudum ipſum alienare voluiſſe. Vide quæ dixi in d. quæſt. 13. verſic. Item quæro.

Sed quid ſi vaſallus poſt alienationem recuperet feudum, nunquid propterea euitabit pœnam priuationis? Reſpond. quòd non, ita tenet Bart. in l. ſequitur. §. item labeo. in fi. ff. de vſucap. & ita communiter concluditur, vt dicit Alex. in l. ſi à me, num. 3. ff. ad leg. falcid. Et dicit Bertrand. conſil. 2. num 6. lib. 2. in ſecunda parte, quòd ita intelligunt communiter Doctores, Et hanc concluſionem dicit eſſe cōmunem Curt. Iun. de feud. in quarta parte principali, in vltima cauſa amiſſio. feudi, in prima regula quæſt. 6. Cum enim vaſallus propter alienationem cadat ipſo iure à feudo, ſtatim facta alienatione, & ſecuta traditione, eſt ius domino quæſitum, quod deinde ſine facto ipſius domini ab eo auelli non poteſt, dixi in d. q. 13. verſic. Sed quid ſi emphiteota.

Sed pone, vaſallus habens feudum alienauit ſine conſenſu domini ſolummodo vnam partem feudi, Quæro, an cadat à toto feudo, an autē ſolum ab ipſa parte, quam alienauit? Reſpond. Bald. in cap. 1. §. ſi vero, num. 1. qualiter olim feud. alie. pot. tenuit, quòd totum amittat. Sed contra Bal. tenent omnes Doctores, vt dicit Molin. in conſue. pariſ. feud. §. 13. Gloſ. 5. num. 7. gloſ. autem in cap. primo, §. callidis in verbo, Amittant, de prohib. feud. alie. per Frid. tenuit, quòd cadit ſolum à parte alienata, & dicit Corn. conſil. 67. in litera K, lib. 2. quòd ita tenent communiter Doctores, Hanc etiam concluſionem dicit eſſe communem Curt. Iun. in d. 4. parte in prima dubitatione poſita poſt tres regulas amiſſio. feudi propter alienationem. Quod videtur ſatis rationabile, vt quis eatenus tantum puniatur quatenus deliquit. Et hanc in hoc propoſito communem rationem appellat Igneus in l. 3. §. ſi quis tabulas, num. 8. ff. ad ſylle. Et hæc opinio eſt etiam magis æqua, licet in puncto iuris forte opinio Bald. obtineret.

Vlterius quæro, quid ſi feudum eſſet acquiſitum pro ſe, & quibus dederit, nunquid poterit vaſallus ſine domini conſenſu illud alienare? Reſpond. quòd ſic. Eſt de hoc tex. in cap. primo, in prin. de feudo non hab. propr. na. feud. & eſt communis concluſio, vt dicit Curt. Iun. in d. quarta parte, in ſecunda regula q. 5. Dec. conſ. 193. poſt num. 5. verſic. Non obſtat fundamentum. Videtur enim dominus concedendo feudum cum illa clauſula,

vſque

vſque à principio præſtitiſſe conſenſum cuicunque alienationi, quam de ipſo feudo faceret vaſallus.

Succeſſiue quæro, nunquid poſſit vaſallus alienare commoditates ipſius feudi? Reſpond. ꝙ ſic, ita dicit Bald. in c. 1. §. aut ſi libellario, num. 3. in fi. quib. mod. feud. amitta. & eſt communis opin. vt atteſtatur Ruin. conſ. 176. num. 13. libro 1. Quod tamen intellige, vt talis alienatio valeat, durante tantum vita ipſius alienantis, non autem in præiudicium eius, qui eſt ſucceſſurus in feudo, & ita ſentire videntur ferè omnes Doctores de hac materia loquentes.

In propoſito huius materiæ quæro, ſi vaſallus alienauit generaliter omnia bona, quæ habet in tali loco, nunquid in huiuſmodi generali alienatione veniant et bona feudalia? Reſpond. ꝙ non, tex. eſt in cap. 1. de cap. qui curiam vend. & ita dicunt communiter Doctores, vt ait Curt. Iun. de feud. in d. quarta parte in vltima cauſa priuationis feudi in tertia regula, col. 6. verſ. Reſtat etiam. Ex quo enim vaſallus, alienando bona feudalia, incideret in pœnam, ſuccedit iuris concluſio vulgata, ꝙ nemo cẽſetur facere actum, propter quem incurreret in pœnam. Aduerte tamen, ſi caſus de facto contingeret, quia aliud eſſet quærere, an bona feudalia venirent in huiuſmodi generali alienatione, quantum ad hoc vt vaſallus caderet in pœnam, aliud autem eſſet quærere, an venirent quantum ad hoc, ne emptor remaneret deceptus, quia ſcilicet putaſſet ſe etiã illa acquirere, ignorans ea eſſe feudalia, hoc enim caſu conſiderata qualitate precij, & valore bonorum deberet Iudex cogere venditorem ad reſtitutionem prẽcij, quòd veriſimiliter emptor credebat erogare in acquiſitionem illorum bonorũ, quæ reperta ſunt eſſe feudalia, ne quis cum aliena iactura locupletetur.

Pone, vaſallus reperitur in aliqua magna neceſſitate conſtitutus, Quæro, nunquid poterit eo caſu feudum alienare ſine domini conſenſu, propter illam magnã neceſſitatem, preſertim ſi eſſet fame oppreſſus? Reſpond. quòd non, ita tenet Bald. in cap. 1. num. 2. qualiter olim feud. pote. alien. & eſt communis concluſio, vt dicit Curt. Iun. de feud. in 4. parte princ. in vltima cauſa amiſſionis feudi in prima regula, q. 16. Quæ licet prima facie videatur nimis rigoroſa, tamen eſſet ſeruanda, cum enim ſupremum dominium rei feudalis ſit apud dominum, non debet licere aliquo caſu vaſallo, de ipſa re feudali diſponere, ſine eius conſenſu. Bene credo, ꝙ ſi eo caſu, quo ſcilicet vaſallus fame periret, dominus ab eo requiſitus nollet, vel ipſe acquirere vtile dominium, vel eius alienationi conſentire, poſſet per ſuperiorem ad id cogi.

Quæro nunc, an valeat conſuetudo, ꝙ vaſalli poſſint alienare feuda ſine conſenſu dominorum? Reſpond. ꝙ ſic, ita dicit Ioan. Raynal. in cap. Imperialem, §. habito, col. 24 de prohib. feud. alie. per Frid. Et hæc videtur eſſe magis communis ſententia, vt dicit Curt. Iun. conſ. 158. nu. 8. Sicut etiam videmus, quòd in cæteris omnibus, quæ reſpiciunt feuda, conſuetudo vincit legem, & ipſa pro lege habetur.

Præterea quæro, dictum eſt, quòd vaſallus non poteſt ſine conſenſu domini feudum alienare, modo contingit, quòd vaſallus alienat feudum, domino ipſo ſciente & tacente, nunquid hoc ſufficiet pro conſenſu? Reſpond. quòd ſic, ita tenet gl. in cap. 1. in verbo, Ipſorum permiſſu, de prohib. alie. feud. per Lothar. quam ſequuntur communiter Doctores, vt ait Hiero. Schurf. conſ. 134. num. 3. inter conſilia feudalia Bruni, Aluarot. in cap. 1. §. præterea, num. 4. quib. mod. feud. amitt. quem refert Iacob. in verbo, Et cum pacto de non alie. nu. 20. Et dicit Dec. conſ. 144. in primis verbis, ꝙ illa gloſ. eſt communiter approbata. Hanc etiam concluſionem dicit eſſe communem Curt. Iun. de feud. in quarta parte, in vltima cauſa priuationis feudi in ſecunda regula principali, col. 1. Hanc eandem opin. tenuit gloſ. in d. §. Præterea in verbo regreſſum, quam pariter dicit eſſe communiter approbatam Claud. in l. quæ dotis, numero 35. ff. ſoluto matrim. Nam vbicunque quis poteſt contradicendo actum impedire, præſcentia cum taciturnitate operatur conſenſum, quam tamen ego intelligo vt

procedat quando dominus ſciens per notabile tempus tacuit,puta per annum, alias ſecus.

QVAEST. XXXII.

SVMMARIVM.

Vaſallus poteſt ſine conſenſu domini alium ſubinfeudare de feudo, quod ipſe habet.

Et quid ſi ſit feudum eccleſiaſticum, verſ. Et hæc quidem.

Et quid ſi ſit feudum decimarum, verſic. Sed quid ſi ſit.

Et quæ requirantur, ad hoc vt talis ſubinfeudatio valeat, verſiculo, Scias tamen.

Et an talis ſubinfeudatio fieri poſſit in præiudicium agnatorum, verſiculo, Sed circa.

Et an ſi ſecundus vaſallus velit tale feudum alienare requiratur conſenſus prioris, vel immediati domini, verſiculo, In propoſito.

QVæro, nunquid poſſit vaſallus ſine domini conſenſu alium ſubinfeudare de feudo quod ipſe habet? Reſpond. quòd ſic, ita tenet gloſ. in cap. quæ in eccleſiarum, in verbo, Alienandi feudum de conſtit. quam dicit eſſe cõmuniter approbatam Gozad. conſil. 62. num. 5. & eſt communis concluſio, vt atteſtatur Curt. Iun. de feud. in 4. parte principali. in vltima cauſa priuationis feudi, in prima q. primæ regulæ, Et hoc vetuſtis, & noſtris moribus receptum eſt, vt dicit Zaſ. de feud. in 9. parte, verſic. I I. fallit. Non tamen potui hactenus reperire apud Doct. aliquam bonam rationem, cur ſtante generali prohibitione alienationis feudi, ſit permiſſa ſubinfeudatio, cum tamen nulla videatur ſubeſſe cauſa ſpecialitatis ſatis concludens.

Et hæc quidem concluſio de plano procedit in feudo ſeculari, ſed quid in eccleſiaſtico? Reſpond. Bald. in cap. 1. §. præterea, de cap. Conrad. loquendo per verbum forte, tenet, ꝙ non poſſit ſubinfeudari, Contrariam autem opinio. ꝙ imò poſſit ſubinfeudari, tenuit Iac. de Beluiſ. in cap. 1. in princip. qui feud. dare poſſ. & hæc opin. eſt magis communis, vt dicit Soc. conſ. 66. poſt num. 3. libro 3. Zaſ. de feud. in 4. parte, verſ. I I. fallit. Licet enim eccleſia in multis ſit priuilegiata, in hoc tamen non videtur poſſe allegari probabilis ratio diuerſitatis inter eccleſiam, & priuatum, merito eodem iure cenſeri debet.

Sed quid ſi ſit feudum decimarum, nunquid laicus canonice inueſtitus ab eccleſia de aliquibus decimis, poterit alium laicum de ipſis decimis infeudare? Reſpon. ꝙ non, etiam ſi accederet auctoritas, & conſenſus Epiſcopi, ita tenet Innoc. in c. prohibemus, de decimis, & ita ſentiunt communiter Doctores, vt ait Abbas. in eod. cap. prohibemus, num. 4. quem refert Iacob. in verbo, In feudum, poſt nu. 40. Ratio autem differentiæ inter feuda decimarum, & alia feuda eccleſiaſtica eſt, quia laici non poſſunt decimas retinere ſine periculo animarum ſuarum, ideo eccleſia omni ſtudio conatur eas ex eorum manibus extirpare, quæ cauſa non militat in alijs feudis, quæ licite etiam à laicis retineri poſſunt. In contrarium tamen facere videntur ea, quæ dixi ſupra q. 13. ver. Sed quæro.

Scias tamen, quòd ad hoc vt huiuſmodi ſubinfeudatio, quæ fit per primum vaſallum valeat, tria requiruntur. Primum, quòd vaſallus hoc faciat bona fide, & ſine fraude, Secundum, ꝙ ille cui ſubinfeudatur, ſit eiuſdem conditionis & qualitatis, cuius eſt ipſe vaſallus. Tertium, ꝙ ſubinfeudet cum eiſdem pactis, & conuentionibus, cum quibus ipſe tale feudum tenebat. ita dicit gloſ. in d. c. 1. §. præterea, in gloſ. magna, circa fin. quæ in hoc eſt communiter approbata, vt atteſtatur, Iacob. in verbo, & cum pacto de non alien. poſt num. 2. & in verbo, ita etiam, ꝙ ipſi, poſt num. 3. & dicit Molin. in conſuet. Paris. feud. §. 35. num. 18. quòd omnes Doctores illam ſequuntur.

Sed circa huiuſmodi ſubinfeudationẽ eſt aduertendum, quia principaliter concernere

cernere poteſt,& præiudicium domini,& etiam præiudicium agnatorum, puta ſi vaſallus non habens filios, inueſtiat alium habentem filios,quo caſu, cum per eius mortem eſſet aperiendum feudum domino, vel agnatis, iuxta qualitatem feudi,nulli dubium eſt, quin talis ſubinfeudatio reſultet in eorum omnium præiudicium, & ideo aliqui dicebant, quòd feudum ſubinfeudatum non debet remanere penes ſecundum vaſallum, & eius deſcendentes, pluſquam remanſiſſet penes primum vaſallum, & eius deſcendentes; & hoc ſiue feudum eſſet aperiendum domino, ſiue agnatis. Alij dicebant, quòd quatenus tractaretur de præiudicio domini, feudum deberet remanere penes iſtum ſecundum vaſallum, etiam poſt finitam lineam primi, ſecus autem quatenus concerneret præiudicium agnatorum, & pro hac opin. videtur tex.expreſſus, quem ad hoc ponderat Curt.Iun.in loco ſupra allegato,in c. primo,§.primo,quali olim feud.pote. alie. Vbi dicitur, quòd quomodocunque primus vaſallus eſſet feudo priuandus, non poteſt feudum adimi ſecundo vaſallo, ſi ſit paratus illud ab ipſo domino recognoſcere,& illi ſeruire,in practica tamen credo,quòd non poſſet ſuſtineri. Quantum vero ſit ad præiudicium agnatorum,omnes fere conueniunt, ꝙ quando feudum eſt antiquum ſiue paternum,non durat apud ſecundum vaſallum,niſi donec viuit vaſallus,qui ſubinfeudauit, vel eius deſcẽdentes. Eo autem mortuo, reſoluitur ſub infeudatio, venitque proximior agnatus ad feudum,ita dicit Specul.de feud.§.quoniam verſic.xxxix.& eſt communis opin. vt dicit Alex.conſ.15.num.9.lib.5. quem refert Ruin. conſil.37. num.18. lib. primo,& conſil.213.poſt numero 2.eo.vol. Cum enim feudum iſtis agnatis debeatur ex pacto, & prouidentia primi concedentis, merito non poteſt vaſallus aliquo modo eis præiudicare per huiuſmodi ſubinfeudationem, & ita volunt communiter Doctores, vt dicit Berous q.95. numero 6.

In propoſito huius cõcluſionis quæro, Pone,ꝙ ille ſecundus vaſallus, cui feudũ fuit ſubinfeudatũ, velit illud alienare,nunquid requiretur conſenſus prioris, & ſupremi domini,an autem conſenſus domini immediati,qui ſubinfeudauit: Reſpon. ꝙ requiritur conſenſus prioris, & ſupremi domini,non autem domini immediati,ita dicit gl.in c.Imperialem, §. illud,in verbo, Niſi requiſitus,de prohib. feudi alien. per Frider. & eſt magis communis opin. vt atteſtatur Iacobi. in verbo, Et cum pacto de non alien. num.25. & ſeq. Cagnol.in l.conſilij,§.ſocij mei,num.9. ff. de reg. iuris. Zaſ. de feud. in 9. parte, verſic. Sed occurrit. Nam apud primum vaſallum, poſt factam ſubinfeudationẽ, non remanet neque directum neque vtile dominium, ſed ſolummodo quædam reliquiæ vtilis dominij, quæ tanquam modici momenti,non attenduntur,ſed attenditur prima, & potior cauſa, quæ eſt dominium directum remanens apud primum dominum. Quod nota, quia cum hæc quæſtio ſemel contigiſſet de facto, aliqui,qui prædicta non viderant, reſponderunt contrarium.

QVAEST. XXXIII.

SVMMARIVM.

Vaſallus an poſſit ſine conſenſu domini feudum alteri locare.

Et an dare ad libellum, verſic. Pariter etiam.

Et an concedere in emphyteoſim, verſic. Idem etiam.

Et quid de conſuetudine, verſic. Sciás tamen.

QVæro, an vaſallus poſſit ſine conſenſu domini feudum alteri locare? Reſpond. de locatione ad modicum tempus, res omni caret difficultate. Sed de locatione ad longum tempus, dicendum eſt,quòd non poteſt vaſallus id facere, ſine domini conſenſu. Et ad hoc allegatur Bald.in c.primo, §.aut ſi libellario quib. mod. feud. amitt. quem omnes ſequuntur,vt dicit Iacobi.in verbo,Et cum pacto de non alien. num. 13. & eſt communis concluſio, vt dicit Curt. Iun. de feud.

feud.in quarta parte,in vltima cauſa amiſſionis feudi in prima regula,quæſt.tertia. Bertrand. conſilio ſecundo, numero 4. libro 2.in ſecunda parte.Eſt enim talis locatio ſpecies alienationis, vt dixi infra, §. Locatio.

Pariter etiam, non poteſt vaſallus ſine domini conſenſu rem feudalem dare alteri ad libellum,tex.eſt clarus in cap. Imperialem in princ. de prohib. feud. alien. per Frid. & ita expreſſe determinant Doctores,vt dicit Iacob. in verbo, Ita etiam, quòd ipſi, num. 9.

Idem etiam dicendum eſt in emphiteoſi,eadem ratione,vt ſcilicet non poſſit vaſallus ſine domini conſenſu rem feudalem dare alteri in emphiteoſim, ita tenet gl.in cap.Imperialem in princ.in verbo, ſeu alienare,circa fin. Et eſt magis communis opinio. vt dicit Curt. Iun. in dicta quarta parte, in ſecunda quæſtione primæ regulæ.

Scias tamen, quòd quidquid ſit in puncto iuris,hodie ex generali conſuetudine vaſalli paſcua,terras incultas, & heremos feudales in emphiteoſim concedunt,&de hac conſuetudine atteſtatur Petrus Iac. & poſt eum Io.Raynal.in d.cap. Imperialem,§.primo.Io.Fabr.in §.adeo. inſt. de locato.quem refert Curt. Iun. in d. 2. q. Quod nota,quia hæc conſuetudo,ita tolerata, excuſaret vaſallum à pœna priuationis, quam de iure incurriſſet, propter talem conceſſionem emphiteoticam factam de re feudali.

QVAEST. XXXIIII.

SVMMARIVM.

Vaſallus an poſſit renunciare feudum in manibus domini ipſo inuito.

Et an poſt talem renunciationem poſſit offendere dominum, verſ. Sed poſito.

Et an poſſit talem renunciationem facere in præiudicium agnatorum, verſic. Et hac quidem.

QVAERO, an vaſallus poſſit renunciare feudum in manibus domini, ipſo domino inuito? Reſpond. ꝙ ſuper hoc articulo variæ ſunt Doctorum opiniones. Aliqui enim tenent, quòd vaſallus poſſit,etiam inuito domino, feudum renunciare, dummodo id ipſius domini nõ interſit, & videtur tex. in cap. primo de vaſallo qui contra conſtit.Lothar. Et dicit Abb. in cap. quæ in eccleſiarum, numero 19.de conſtit. quòd ita tenent communiter Doctores. Hanc etiam eſſe communem concluſionem atteſtatur Curt. Iun.de feud.in quarta parte in vltima cauſa amiſſio feud.in 31.quæſt. primæ regulæ,Quia cum principaliter feudum concedatur fauore inueſtiti,merito videtur ei licere debere fauori ſuo renunciare. Contrariam autem opinio. ſcilicet,quòd imò non poſſit, tenet Bartol. in l. is cum quo,circa principium.ff.de aqua plu.arc. & dicit Alexand.in l.ſi quis ui.§.fi. num. 14.in fi.ff.de acquir.poſſeſſ. quòd ita magis communiter tenetur, licet ſuper iſto articulo multa ſcribantur,& hæc opinio. mihi magis placet,Cum enim feudum ſit contractus nominatus, & vltro citroque obligatorius, non debet eſſe in facultate vnius,alio inuito,ab eo recedere. Eſſet tamen forte tutius tenere diſtinctionem, quam ſenſit gloſ. in cap.1. in gloſ. fin. de cap. qui cur. vend. vt ſcilicet dicamus, ꝙ quando pro feudo præſtatur certum ſeruitium,eo caſu non poſſit vaſallus inuito domino ipſi feudo renunciare,ſi vero feudum ſit conceſſum ſimpliciter ad ſeruitiũ incertum,tunc poſſit renunciare,& illam gloſ. in hoc eſſe communiter approbatam atteſtatur Iacob. in verbo, Qui quidem inueſtiti,nu.29. & in verbo, Et vnus ex dictis,nu.1. Ita etiam communiter teneri affirmat Alber.in l.cum fructuarius. ff.de vſufructu.Felin.in d.c.quæ in eccleſiarum,nu.78.& ſeq. Dicit etiam Molin. in cõſuet.Paris.feud.§.1.gl.5. nu.3. ꝙ ita diſtinguũt communiter Doct. idem dicit Zaſ.de feud.in 10.parte in princ. 2. particulæ,qui etiam in 12. particula, verſ. Secunda concluſio, dicit hãc eſſe cõmunem opin.

opin. Et ideo, licet vaſallus derelinquat rem feudalem, non tamen propterea libe rabitur á prçſtatione ſeruitij, quod pro ip ſa re præſtare tenebatur, & ita eſſe communem opin. atteſtatur Alber. in l. ſed an vltro, §. is autem verſic. Item allegatur, ff. de nego. geſtis.

Sed poſito, quòd poſſit renunciare, Quæro, nunquid poterit vaſallus poſt ta lem renunciationem offendere dominum? Reſpond. quod nullo modo debet eum offendere, propter reliquias præcedentis vaſallagij, & amicitiæ, & ſi ſecus faciat debet puniri, ita dicunt omnes Doctores, vt dicit Iacob. in verbo, Et vnus ex dictis, num. 1. in fin.

Et hæc quidem omnia procedunt, quatenus ipſa renunciatio poteſt concernere intereſſe ipſius domini directi, vel prçiudicium ipſius vaſalli renunciantis, ſed nunquid talis renunciatio præiudicabit agnatis ipſius vaſalli, quando ſcilicet feudum eſt antiquum, ſeu paternum? Reſpond. quòd non præiudicat, ita tenet Bald. in c. 1. in princ. num. 3. de alien. feud. pater. quem omnes ſequuntur, vt dicit Iacob. in verbo, Et vnus ex dictis, poſt num. 8. verſic. Addite inquantum. Non enim poteſt vaſallus tollere agnatis ius illis quæſitum ex tenore primæ inueſtituræ, proueniens ex pacto, & prouidentia primi acquirentis, vt ſæpius dixi. Et ideo, dato etiam, quòd huiuſmodi renunciatio feudi valeret, non tamen amplius durat in præiudicium agnatorum, quam ea non facta feudum remanſiſſet penes ipſum renunciantem, & in hoc omnes concordant, vt dicit Cuman. conſilio 167. numero 2. Et ſic eueniente caſu, feudum nihilominus aperitur agnatis, quam ſi per illum vaſallum aliqua renunciatio facta non fuiſſet.

QVAEST. XXXV.

SVMMARIVM.

Vaſallus an poſſit rem feudalem, ſine conſenſu domini, pignorare, vel hypothecare.

Quæro, nunquid vaſallus poſſit rem feudalem alteri pignorare, vel hypothecare ſine conſenſu domini? Reſpond. quòd non, tex. eſt clarus in c. Imperialē, de prohib. feud. alien. per Frider. & licet aliàs licita eſſet pignoratio feudi vſque ad dimidiā, vt habetur in cap. primo, in prin. de alien. feudi pater. hodie tamen indiſtincte, & in totum eſt prohibita, & in hac ſententia reſident communiter Doctores, vt dicit Aluarot. in d. cap. primo, in princ. num. 2. de alien. feudi pater. Intellige tamen, quòd propter ſimplicem pignorationem, ſeu hypothecam feudi, non incidit vaſallus in caducitatem, niſi etiam procedat ad traditionem. vt etiam dictum eſt in alienatione, ſupra quæſtio. 31. verſiculo, Sed nunquid.

QVAEST. XXXVI.

SVMMARIVM.

Feudum an poſſit dari in dotem ſine conſenſu domini.

Quæro, nunquid feudum poſſit dari in dotem ſine conſenſu domini? Reſpond. Hæc quæſtio poteſt dupliciter contingere primo, quando vaſallus habens filiam, vult ipſi filię, vel potius genero, dare in dotem ipſum feudum, & de hoc eſt text. expreſſus in cap. 1. §. donare, quali. olim feud. alie. pot. quòd non poteſt illud dare in dotem. & hæc eſt communis Doctorum ſententia, vt dicit Zaſ. de feudis in nona parte, num. 40. quem refert Io. Iacob. de Leon. inter conſilia feudal. Bruni conſil. 114. num. 86. Si enim non eſt permiſſum vaſallo alienare feudum propter propriam neceſſitatem, etiam famis, vt dixi ſupra q. 31. verſic. Pone vaſallus, multo minus debet ei licere illud in alium trāſferre pro filia ſua dotanda. Secundo modo poteſt quæſtio contingere, ſi ipſamet mulier, quæ eſt vtilis domina feudi, velit ſeipſam de feudo dotare, & de hoc pariter videtur text. in cap. 1. de inueſti. quam titius accepit, &c. quòd poſſit ſeipſam dotare

re de feudo , & hæc eſt communis concluſio,modo duo concurrant,primo , quòd det feudum in dotem inæſtimatam, ſecundo, quòd non apponat pactum de lucrando, & ita eſſe communem concluſionem atteſtatur Curt.Iun.de feud.in quarta parte principali , in prima regula q. quarta . Reuera, vbi etiam hæc duo concurrerent in donatione filiæ facienda per patrem . difficile eſſet allegare concludẽtem rationem diuerſitatis , tamen in practica ſequẽda eſſet communis opin. Pro qua forte poſſet dici in hoc differre patrẽ à filia qa filia dans in dotem, non vĩ alienare feudum, ſed tãtum commoditates ipſius feudi, quarum alienatio eſt vaſallo permiſſa vt dixi ſupra quæſt.31.verſic. Succeſſiue, quibus tamen etiam ipſa fruitur, ex quo deſeruiunt oneribus matrimonij . Præterea licet proprie poſſeſſio rei dotalis dicatur eſſe apud maritum , tamen etiam mulier dicitur quodammodo poſſidere fundum dotalem , ſecus autem eſt in patre . Sed quidquid ſit, tutius eſſet in vtroque caſu requirere domini conſenſum , prout fieri debere conſuluit Aluarot.in d. §.donare,quem refert Curt.Iunior. in loco præallegato .

QVAEST. XXXVII.

SVMMARIVM.

Vaſallus an poſſit ſine conſenſu domini conſtituere ſeruitutem in re feudali,
Et an poſſit conſtituere vſumfructum, verſ. Sed nunquid.

QVæro , nunquid poſſit vaſallus ſine conſenſu domini conſtituere in re feudali ſeruiturẽ , vel aliquod aliud onus imponere ? Reſpon aut loquimur quantum ad præiudicium ipſius conſtituentis, & res non habet difficultatem . Poteſt enim proculdubio vaſalli ad ſui præiudicium conſtituere ſeruitutem realem in re feudali,ſine conſenſu domini , vt eſt tex. expreſſus in cap. 1 . §. quid ergo de inueſti. de re aliena facta , Et eſt communis concluſio vt atteſtatur Curt.Iun.de feud. in quarta parte in vltima cauſa amiſſ. feudi.quæſt.14.& ſeq. Quo vero ad præiudicium domini,non poteſt vaſallus ſeruitutem vel aliquod onus feudo imponere,& ideo eueniente caſu quo feudum domino aperiatur, extinguitur omne onus illi impoſitum per vaſallum. Idem etiam dicendum eſt quantum ad præiudicium agnatorum, qui ſucceſſuri ſunt in feudo, non.n. poteſt vaſallus aliquam ſeruitutem , vel onus conſtituere ſuper feudo, in præiudicium eorum, qui ſuccedere debent in feudo ex prouidentia primi acquirentis, & ad hoc per Doctores allegatur gl. quam tamen ego in libro meo non reperio , in cap. 1. in verbo , Alienationes de cap. Conra.& illam gloſ. dicit eſſe communiter approbatam Alexand.conſil.18. poſt numero 5.lib.5.quem refert Picus in repet. §. titia, poſt num. 99. Pariſ. conſilio 88. numero 4. lib. 2. Et hanc opinio. dicit eſſe magis communem Berous quæſt. 95. num. 1.

Sed nunquid poterit vaſallus ſine domini conſenſu conſtituere alteri vſumfructum in re feudali? Reſpond. quòd non. Et ad hoc pariter allegatur illa gloſ. quam ego non inuenio, vt ſupra dixi, & ita eſt communis concluſio, vt atteſtatur Curt.Iunior. in d. quarta parte quæſtio.15. Eſt enim vſusfructus pars dominij , merito cum vaſallus prohibitus ſit alienare vtile dominium , neque etiam poſſe debet alienare eius partem.

QVAEST. XXXVIII.

SVMMARIVM.

Vaſallus an poſſit ſine conſenſu domini de feudo tranſigere.

QVæro , an vaſallus poſſit ſine domini conſenſu de feudo tranſigere? Reſpond. quòd aut vaſallus tranſigendo transfert feudum in alium , & hoc facere non poteſt ſine licentia domini , aut retinet feudum penes ſe, & tunc poteſt tranſigere, ita diſtinguit Bald. in cap. primo , num.

nu. 16. de controuer. inter vaſal. & alium. & in hanc ſententiam inclinat communis mens Doctorum, vt ait Curt. Iun. de feu. in quarta parte, in vltima cauſa amiſ. feud. quæſt. ſeptima. Hanc etiam opin. dicit eſſe magis communem Paris. conſilio primo, numero 134. libro primo. Do nec enim vaſallus retinet feudum pœnes ſe, non dicitur inferre domino aliquod præiudicium,

QVAEST. XXXIX.

SVMMARIVM.

Vaſallus an poſsit facere compromiſſum de re feudali ſine conſenſu domini.

SVCCESSIVE quæro, nunquid poſſit vaſallus de re feudali facere compromiſſum ſine domini conſenſu? Reſpond. reſpectu compromiſſi faciendi in arbitratorẽ omnes conueniunt, quòd vaſallus id facere non poſſit, procedit enim arbitrator nullo iuris ordine ſeruato, merito non debet vaſallus, cui interdicta eſt omnis feudi alienatio, poſſe facere actum, ex quo reſultare poſſet alienatio, Hæc autem ratio non videtur militare in arbitro, qui tenetur ſequi iura, Et ideo multi ſenſerũt, quod in arbitros poſſit vaſallus de feudo compromiſſum facere, quod etiam expreſſe concedere videtur tex. in cap. 1. §. ſi inter, de lege Conradi. Et licet per diſpoſitionem cap. Imperialem de prohib. feud. alie. per Frid. videatur prohibita omnis alienatio feudi, tñ ex quo in ſpecie non fit in eo text. mentio de compromiſſo, non videbatur dicendum, quod tex. in d. §. ſi inter, cum ſimil. eſſet correctus, & ita quod per d. cap. Imperialem non ſint correcta in hoc iura antiqua, dicit videri communem mentem feudiſtarum Curt. Iun. de feud. in quarta parte in materia alienationis feudi, q. 8. ſubdens, quòd ita ſentiunt communiter ſcribentes in materia iuriſdictionis feudalis. Dicit tamẽ Curt. ibi in fi. quod hæc deciſio eſt multum dubia, & periculoſa, & bene dicit, quia reuera contraria opin. quod ſcilicet vaſallus non poſſit etiam in arbitros facere compromiſſum de re feudali, eſt iudicio meo tutior, & etiam magis communis, prout atteſtatur Socin. Iun. conſ. 77. num. 76. & ſeq. lib. 1. Pro qua facit, quia regulariter de qua re non poteſt quis libere diſponere, neque etiam poteſt de ea facere compromiſſum. Poſſet tamen, & forte nõ impertinenter, ad hanc quæſtionem accõmodari diſtinctio facta in præcedenti quæſtione, vt ſcilicet poſſit vaſallus de feudo compromiſſum facere, modo ex tali cõpromiſſo, vel arbitramento ſuperinde ferendo, non poſſit ſequi, quod feudum in aliũ transferatur, vt dictum eſt de trãſactione, cui etiam iuxta cões iuris regulas æquiparatur compromiſſum, ſiue arbitramentũ.

QVAEST. XL.

SVMMARIVM.

Vaſallus an poſsit in ſuo teſtamento de feudo diſponere.

Et quid in feudo ſimpliciter hæreditario, verſic. Sed quia.

Et quid in feudo nouo, verſiculo, Sed quæro.

Et an poſsit illud legare pro anima, verſic. Ex hac concluſione.

Et an poſsit plus aſsignare vni ex filijs ſuis quam alteri, de ipſo feudo, verſic. Secundo infertur.

Et quid in feudo nouo, verſiculo, Quæ omnia.

QVæro, nunquid poſſit vaſallus in ſuo teſtamento de feudo diſponere? Reſpond. quòd diſpoſitio teſtatoris de feudo, nullo modo valet, text. eſt in c. 1. de ſucceſſ. feudi. ibi. nulla ordinatione defuncti in feudo manente, vel valente, & hæc eſt communis regula, vt dicit Socin. Iun. conſilio 72. poſt numero 40. lib. 1. Curt. Iun. de feud. in quarta parte principali, in prima regula, in penult. quæſtio. Cum enim vaſallus non ſit dominus feudi, niſi donec vixerit, merito non debet

poſſe de eo diſponere, in præiudicium eorum, quibus ex prouidentia primi acquirentis, poſt eius mortem feudum debetur.

Sed quia hæc materia à doctoribus aliquantulum confuſe tractatur, ideo diſtinguendi ſunt aliqui caſus pro eius intelligentia. Aut enim loquimur in feudo ſimpliciter, & abſolute hæreditario, & tunc dicendum eſt, quòd poteſt teſtator de eo diſponere ad ſui libitum, & illud relinquere cui voluerit, ex quo enim tale feudum eſt alienabile, & tranſitorium ad quoſcunq; hæredes, etiam extraneos, nihil prohibet, quo minus etiam de eo in ſpecie poſſit vaſallus in teſtamento ſuo diſponere. Vide quę dixi ſupra q.9. verſic. Hoc præmiſſo, & ſupra q.31. verſic. Vlterius quæro. Aut verò, & ſecundo loquimur in feudo mixto, ꝙ ſcilicet eſt hæreditarium, & eſt etiam ex pacto, & prouidentia, prout eſt feudum receptum pro ſe, & filijs, & hæredibus, & hoc caſu dicunt aliqui, ꝙ ex quo filius non poteſt habere feudum, niſi etiam ſit hæres, vt dixi in eadem q.9. verſic. Quandoque, & tertio, hęres autem non poteſt contrauenire facto defuncti, propterea diſpoſitio teſtatoris de ipſo feudo valebit, quia per ipſum hæredem infringi non poterit. Sed hic eſt aduertendum, quia hæc concluſio, dato quòd eſſet vera, procederet ſolummodo, vbi ageretur de præiudicio filiorum vel agnatorum, ſed quò ad præiudicium ipſius domini directi, non habetur in conſideratione, an feudum ſit ſimpliciter ex pacto, & prouidentia, an mixtum, vel an ſit nouum, vel antiquum, & ideo modo feudum non ſit ſimpliciter, & abſolute hæreditarium, tene, quòd omnis diſpoſitio de feudo facta per vaſallum teſtantem, quò ad præiudicium domini eſt nullius valoris, & momenti. Præterea hæc concluſio, etiam quo ad præiudicium filij, vel agnati, non videtur vera, ſaltem quando filius vel agnatus adiuiſſent hæreditatem vaſalli, de feudo teſtantis cum beneficio inuentarij, nam talis confectio inuentarij conſeruat filio vel agnato hæredi iura ſua, vt poſſit, non obſtante aditione, alienationem de feudo factam per defunctum reuocare, etiam, quòd tale feudum eſſet hæreditarium, ſecundum vnam opin. quam ego tenui infra q.42. verſic. Succeſſiue. Tertio etiam hæc concluſio non ſatisfacit, nam ſolummodo haberet locum in filio vaſalli, qui omnino cogitur acceptare hæreditatem patris, ſi vult feudum retinere, de quo tamen dixi infra q.76. ſecus autem in agnato, ſufficit enim, quòd agnatus ſit hæres primi recipientis, neque requiritur, quòd ſit hæres vaſalli vltimo loco defuncti, vt dixi in ſupra allegata q.9. verſic. Sed quæro, & ſic in eo ceſſat fundamentum concluſionis. Facienda eſt ergo generalis regula, quòd ſiue feudum ſit ſimpliciter ex pacto, & prouidentia, ſiue mixtum, non poteſt vaſallus in præiudicium agnatorũ de feudo teſtari. Bene verum eſt, quòd ſi filius vel agnatus adirent hæreditatem vaſalli, qui de feudo teſtatus eſt ſine beneficio inuentarij, non poſſent talem alienationem in teſtamento factam reuocare, quia eo caſu non poſſent facto defuncti contrauenire, & hoc, non quia alienatio per aditionem conualidetur, ſed quia iſte adeundo ſibi præiudicaſſet. Et nota, quia hoc eſt maximi effectus, nam cum iſta aditio non præiudicet niſi adeunti, poſſet filius, vel agnatus adeuntis, ad quem feudum ſpectaret virtute inueſtituræ, ipſa aditione non obſtante, alienationem ipſam reuocare.

Sed quæro, nunquid hæc concluſio ita declarata, quæ habet, ꝙ vaſallus non poteſt de feudo teſtari, habeat locum generaliter in omni feudo, ſcilicet ſiue ſit antiquum, ſiue ſit nouum, id eſt acquiſitum ab ipſo vaſallo teſtante? Reſpon. ꝙ quantum ad præiudicium domini, vt ſupra dixi, non habetur in conſideratione, an feudum ſit antiquum, vel nouum, quia vtroque caſu non poteſt per vaſallum alienari ſine conſenſu ipſius domini, ſed quantum ad præiudicium filiorum, vel agnatorum multum intereſt, nam ſi eſt feudum antiquum vel paternum, non poterit vaſallus de eo teſtari in præiudicium eorum, qui ſunt vocati ex tenore inueſtituræ. Si vero ſit nouum, vtique poterit de eo teſtari, interueniente conſenſu domini,

eſt enim generalis regula, quòd poteſt vaſallus de feudo nouo ad libitum ſuū diſponere, ſub quocunque tenore receptum ſit, etiam in præiudicium filij, vel agnati, qui ex tenore inueſtituræ ſucceſſurus fuiſſet in feudo, vt dixi infra quæſt. 41. verſic. Et hæc quidem.

Ex hac concluſione, ꝙ vaſallus non poteſt de feudo teſtari, Primo infertur, quòd non poterit teſtator illud legare, etiam pro anima, tex. eſt in c. 1. §. Donare, qualiter olim feud. alie. po. Sed quæro, an legato feudo, debeatur ſaltem æſtimatio, prout debetur quando legatur res aliena? Reſpond. ꝙ non debetur neque res, neque æſtimatio, ita tenet Bald. in d. §. Donare, num. 3. & eſt communis opin. vt dicit Socin. Iun. conſ. 72. num. 60. libro 1. & conſ. 74. num. 20. & ſeq. eo. vol. Quando enim aliquis habens ius in re, quod eſt morte periturum, illam legat alteri, cenſetur legaſſe ſolummodo illud ius quod habebat, neque debetur aliqua æſtimatio, vt dixi ſupra lib. proximo, §. Legatum.

Secundo infertur, ꝙ non poterit pater habens plures filios, plus aſſignare in feudo vni ex filijs, quàm alteri, & ita eſt communis opin. vt dicit Zaſ. de feud. in octaua parte, in tertia particula, verſ. Et hanc partem. Eſt enim ex prouidentia legis cōſtitutū, vt omnes filij æqualiter in feudis ſuccedant. Multo minus ergo poterit totum ipſum feudum prælegare vni ex filijs ſuis. Dicit Alex. in l. apud Iulianum quā legit cum l. cū ſeruus, §. ſi quis alicui, nu. 4. in fin. ff. de lega. 1. ꝙ magis communis opin. videtur inclinare in hanc partem. Et hanc opin. tenere communiter Doctores atteſtatur Io. Ray. in cap. Imperialem, §. Habito, col. 7. de prohi. feu. alie. per Frid. quem refert Iacob. in verbo, & cum pacto quòd de ipſo feudo, num. 2. in fin. Hanc etiam dicit eſſe communem Ruin. conſil. 25. num. 13. lib. 1.

Quæ omnia de plano procedunt in feudo antiquo, & paterno, illud enim procul dubio nō poteſt pater vni ex filijs ſuis prælegare, & ita eſſe communem opinio. dicit Ruin. conſ. 9. in fin. lib. 1. & hoc pro indubitato præſupponit Socin. Iun. conſ. 160. num. 44. lib. 2. Cum enim tale feudum virtute inueſtituræ debeat ad omnes eius filios æqualiter peruenire ex prouidentia concedentis, merito non poteſt vaſallus per ſuam diſpoſitionem alterare naturam feudi, in præiudicium aliorum, & ſic illud relinquere vni ex filijs ſuis, etiam ſi ſit ex comprehenſis in inueſtitura, & ita ſolet communiter concludi, vt dicit Soc. Iun. in d. conſil. 72. num. 33. Sed quid in feudo nouo, id eſt acquiſito ꝑ ipſummet vaſallum teſtantem pro ſe & filijs, vel pro ſe & liberis? Et in hoc variæ ſunt Doctorū opiniones, quas late refert Curt. Iun. de feud. in quarta parte, in vltima cauſa amiſſionis feudi, q. 30. verſ. Ex prædicta regula. Aliqui enim dicunt, quòd etiam feudum nouum non poteſt pater vni ex filijs prælegare, & hanc opin. dicit videri magis communem Socin. Iun. in d. conſ. 72. num. 35. & conſil. 160. num. 44. lib. 2. Alij vero dicunt, quòd poteſt, & hanc dicit videri communem Balb. inter conſilia Alex. conſ. 55. colum. pen. verſ. Et ſi quiſpiam lib. 4. quæ etiam mihi magis placet. Eſt enim valde rationabile, vt quod iure meo quæſiui etiam arbitrio meo alienare poſſim. Et certe mirum eſt, ꝙ Doctores in hoc articulo adeo inter ſe repugnent, nā aut loquimur quo ad præiudicium domini, & certum eſt, quòd quando prælegatur vni ex comprehenſis in inueſtitura, non dicitur agi de aliquo præiudicio ipſius domini. Aut loquimur quantum ad præiudicium aliorum, & pariter non videtur agi de aliquo eorum præiudicio. Si enim vera eſt deciſio. And. de Iſern. quam retuli in d. q. 41. verſic. Et hæc quidem, quòd ſcilicet vaſallus de feudo nouo poſſit cum conſenſu domini ad ſui libitum diſponere, neſcio videre qua ratione, ſi vaſallus poſſet tale feudum alienare, etiam in extraneum, non poſſit etiam illud vni ex filijs ſuis prælegare. Et ita, ſi caſus contingeret, conſulerem, & iudicarem. Vide tamen in hoc propoſito ea quæ dixi ſupra hoc eodem libro §. Emphiteoſis. quæſt. 16.

Quæſt.

QVAEST. XLI.

SVMMARIVM.

Vaſſallus an poſsit cum conſenſu domini alienare feudum in præiudicium agnatorum.

Et quid ſi feudum ſit antiquum, verſic. Et hæc quidem.

Et quid ſi ſit hæreditarium, verſic. Sunt autem.

DIXI ſupra q.31. in princ. quòd non poteſt vaſallus feudum alienare ſine conſenſu dñi, Quæro nunc an poſſit vaſallus cum conſenſu domini feudum alienare in præiudicium agnatorum? Reſpon. quòd non, & eſt communis concluſio, vt atteſtatur Curt. Iunior. de feud. in quarta parte, in vltima particula, in prima regula, col. 3. verſ. Stat ergo ex præmiſſis.

Et hæc quidem regula de plano procedit in feudo antiquo, ſeu paterno, nam tale feudum proculdubio non poteſt per vaſallum alienari in præiudicium agnatorum, etiam cum domini conſenſu, & hæc eſt communis opin. vt atteſtač Aluarot. in cap.1. poſt num.4. verſ. Oppono ab extra. quemad. feud. ad ſem. perti. Et clarius poſt eum collegium Bonon. inter conſilia Curtij Senior. conſ.50. num.21. refert, & ſequitur Paris. conſ.17. num.16. lib.1. Cum enim ſit ius quæſitum deſcendentibus ex tenore primę inueſtituræ, merito non poteſt tolli per aliquem ex ſucceſſoribus primi inueſtiti, & hæc eſt communis omnium concluſio, vt dicit Curt. Iun. conſ.171. num.5. Et eſt valde rationabile, vt in huiuſmodi feudis, quæ à maioribus ſuis proueniunt, non poſſit vaſallus aliquo modo filijs ſuis præiudicare, qui ad feuda ipſa veniunt, non ex facto ipſius patris, ſed ex antiquorum ſuorum prouiſione, ita dicit And. de Iſer. in cap.1. §. Quid ergo, de inueſtit. de re alie. facta. Et hæc eſt veriſſima communis, & ab omnibus approbata concluſio, vt dicit Soc. Iun. conſ.112. num.1. libro 2. ſubdens, q hoc eſt apud Doctores noſtros indubitatum. Sed in feudo nouo ſecus eſt, nam ſi tale feudum nouum ſub quocunque tenore receptum ſit, niſi fuiſſet expreſſe receptum cõtẽplatione alicuius filij, ſpecialiter & pro prio nomine in ipſa inueſtitura nominati, ſemper poteſt ad libitum alienari per feudatarium cum conſenſu domini, nec requiritur conſenſus filij primogeniti, vel alterius agnati, qui ſucceſſurus eſſet in feudo, Et hæc eſt deciſ. And. de Iſer. in cap.1. num.3. de alie. feudi pater quam dicit eſſe per omnes approbatam. Sigiſmund. cõſil. feud.52. num.1. vbi etiam ſubdit, q omnes eam ſequuntur nemine diſcrepante, Quia id, quod ego acquiro, poſſum pro mea volũtate alienare, & hæc deciſio ſemper mihi placuit, licet Doctores ſuper hoc articulo varie ſcripſerint.

Sunt autem nonnulli, qui non ita paſſim admittunt hanc concluſionem, q vaſallus non poſſit de feudo antiquo, ſeu paterno diſponere in præiudicium agnatorum, ſed putant diſtinguendum eſſe inter feudum hæreditarium, & feudum non hæreditarium dicentes, q in feudo non hæreditario bene procedit ſupradicta concluſio, & ideo ſi feudum ſit receptum pro ſe, & deſcendentibus maſculis, quòd non poterit vaſallus de eo diſponere in præiudicium deſcendentium maſculorum, & hanc dicit eſſe communem omnium concluſionem Curt. Iun. in dicto conſil.171. num.6. Sed in feudo hæreditario, etiam ſi ſit antiquum, tenent, quòd poſſit vaſallus præiudicare agnatis, & ſic, quòd in feudo recepto pro ſe, & hęredibus, factum vnius aſcendentis tempore quo feudum erat apud ipſum, præiudicet non ſolum ſibi, ſed etiam poſteris ſuis hæredibus, cum cenſeatur quid hæreditarium, Et dicit Alex. conſil.13. numero 11. libro 5. quòd hæc eſt communis concluſio Doctorum vbique, quam etiam poſt eum dicit eſſe communem Paris. conſilio 16. num.44. lib.1. Iaſon. conſilio 56. colum. fin. verſ. Secundo reſpondetur libro tertio. Tu vero hic aduerte, nam ſi loquimur in feudo ſimpliciter, & abſolute hæreditario, puta recepto pro ſe, & hæredibus quibuſcunque,

cunque, vel pro ſe, & quibus dederit; vera eſt concluſio, ꝙ poteſt alienari etiam in extraneum ſine conſenſu domini, & ſine conſenſu agnatorum, quia tale feudum æquiparatur bonis allodialibus, & tranſit ad quoſcunque hæredes, vt ſæpius dixi. Et in tali feudo non conſideratur vtrum ſit antiquum, vel nouum. Si vero loquimur in hæreditatio mixto, puta recepto pro ſe filijs, & hæredibus, non eſt hæc concluſio abſolute vera, per ea quæ dixi ſupra q. 40. verſic. Sed quia quæ hoc loco non repeto, quia optime poſſunt accommodari ad hanc concluſionem.

QVAESTIO XLII.

SVMMARIVM.

Alienatio feudi facta per vaſallum in præiudicium agnatorum an ſit ipſo iure nulla vel detur agnatis reuocatio.

Et quid in feudo mere hæreditario, verſ. Sed quia.

Et quando feudum dicatur alienare iure permittente, verſ. Eſt etiam.

Et quid ſi alienatio fiat in agnatum proximiorem, & qui omnino erat in feudo ſucceſſurus, verſic. Hoc præmiſſo.

Et quid ſi fiat in remotiorem, verſic. Aliquando, & ſecundo.

Et nunquid agnatus proximior poſſit reuocare etiam viuo alienante, verſic. Sed nunquid.

Et an eo caſu teneatur precium emptori reſtituere, verſic. Sed an in præmiſſis.

Et quid ſi vaſallus alienans habeat filios, verſic. Sed pone.

Et quid ſi alienatio facta ſit in penitus extraneum, verſic. Aliquando & tertio.

Et infra quantum tempus poſſit hoc caſu fieri reuocatio, verſic. Sciss tamen.

Et an pendente hoc termino ad reuocandum, liceat etiam in pendenti tempus petendi inueſtituram à domino, verſic. Quæ autem.

Et quid ſi agnatus proximior conſentiat alienationi, an talis conſenſus præiudicabit eius filijs, verſiculo, Dixi quòd.

Et an præiudicet agnatis in ſequenti gradu, verſic. Sed maior.

Et an filius vel agnatus ipſius vaſalli admittantur ad huiuſmodi reuocationem, etiam ſi ſint hæredes ipſiuſmet vaſalli alienantis, verſic. Succeſſiue quæro.

DIXI ſupra q. proxima, ꝙ non poteſt vaſallus alienare feudum antiquum in præiudicium proximioris agnati, ſine ipſius conſenſu, Quæro modo, nũquid ſi illud alienet, talis alienatio ſit ipſo iure nulla? Reſpon. quòd quatenus alienatio rei feudalis eſt in præiudicium domini facta ſine eius conſenſu, nulla eſt difficultas, quin ſit ipſo iure nulla. tex. eſt in cap. Imperialem, de prohib. feud. alie. per Frider. Sed quatenus reſpicit præiudicium agnatorum, non eſt ipſo iure nulla, ſed bene poteſt per filios vel agnatos alienantis reuocari, & in hac materia habemus tex. notab. in c. primo, §. titius filios, ſi de feudo defun. contentio fuerit, quòd filius vaſalli poteſt alienationem feudi per patrem factam reuocare, etiam ipſo patre viuo, ſed tenetur eo caſu reſtituere precium emptori, Agnatus autem non tenetur precium reſtituere, ſed ſine precio reuocat, mortuo tamen prius alienante, vt ibi.

Sed quia hæc materia habet plura capita, ideo diſtinguendum eſt, Aut enim loquimur in feudo mere hæreditario, & non datur aliquo modo reuocatio, quia vt ſæpius dixi, tale feudum eſt alienabile ad inſtar bonorum allodialium, Aut loquimur in feudo ſimpliciter ex pacto, & prouidentia, vel etiam mixto, & tunc, aut feudum eſt nouum, & non datur reuocatio, quia licite poteſt per vaſallum in quemcunque alienari, vt dixi ſupra q. proxima, verſiculo, Et hæc quidem, Aut eſt feudum antiquum, ſeu paternum, & hoc caſu poteſt per agnatos alienantis reuocari, & ſic habes pro abſoluto in hac materia præſupponere, quòd nunquam admittitur agnatus, vel filius, ad reuocationem alienationis feudi, niſi hæ duæ qualitates concurrant, ſcilicet,

ſcilicet, quòd feudum ſit ex pacto, & prouidentia, vel abſolute, vel mixtim, & quòd ſit feudum antiquum.

Eſt etiam pro intelligentia præmittendum, quòd feudum aliquando dicitur alienari iure permittente, aliquando vero dicitur alienari iure non permittente, Iure permittente alienatur feudum, puta, ſi interueniat conſenſus domini, nam hoc caſu valet alienatio ipſius feudi, Item alienatur iure permittente quando vaſallus illud alteri in feudum concedit, quod quidem facere poteſt etiam ſine domini conſenſu, vt dixi ſupra q. 32. Item quando vaſalla nubens dat feudum in dotem, quod pariter ei permiſſum eſt, vt dixi ſupra q. 36. Iure autem non permittente dicitur feudum alienari, quando alienatur ſine domini conſenſu, in caſibus à iure vel conſuetudine feudorum non permiſſis.

Hoc præmiſſo, explicandi ſunt plures caſus, prout pluribus modis poteſt hæc quęſtio contingere. Aliquando enim vaſallus alienat feudum in agnatum proximiorem, & qui omnino poſt mortem alienantis eſſet in feudo ſucceſſurus, & tunc alijs agnatis non datur reuocatio, quia eorum nihil intereſt, ex quo, etiam non facta alienatione, feudum erat peruenturum in illum, ita dicit Iacob. de Belu. in c. Imperialem, de prohib. feud. alien. per Frider. & hanc concluſionem firmant doctores, vt dicit Iacobi, de feud. in verbo, Et cum pacto de non alie. num. 33.

Aliquando, & ſecundo, vaſallus alienat feudum in agnatum remotiorem, & tunc diſtinguendum eſt, nam, aut iſte vaſallus alienans habet filios, & poſſunt ipſi talem alienationem reuocare, ſed ſi volunt eam reuocare viuo patre, tenentur precium emptori reſtituere, Mortuo autem patre, poſſunt etiam ſine precio feudum recuperare, d. §. titius filios. Si vero vaſallus non habeat filios, poteſt agnatus proximior reuocare talem alienationem, vt ibi.

Sed nunquid poterit agnatus proximior huiuſmodi alienationem reuocare, etiam viuo agnato, qui alienauit? Reſpond. quòd ſi alienatio eſt facta iure permittente, non poteſt illam reuocare, niſi poſt mortem ipſius alienantis, Si vero ſit facta iure non permittente, poterit agnatus eam reuocare etiam ante eius mortem, vt in d. §. titius filios, quando autem dicatur facta alienatio iure permittente, vel non, dixi ſupra, verſ. Eſt etiam, & hæc concluſio procedit ſine difficultate, tenendo illam opin. quòd feudum antiquum propter alienationem non aperiatur domino, ſed agnatis, quam ego tenui tanquam veriorem infra q. 66. verſic. Sed quid ſi vaſallus.

Sed an in præmiſſis caſibus tenebitur iſte agnatus proximior precium emptori reſtituere? Reſpon. quòd non, d. §. Titius filios. Ex quo enim in omnem caſum feudum ad ipſum agnatum deuoluebatur ex prouidentia primi inueſtiti, non videretur æquum, vt ipſe teneretur rem ſuam precio redimere.

Sed pone, quòd iſte vaſallus, alienans feudum in remotiorem agnatum, habet filios, Quæro quis erit, præferendus in huiuſmodi reuocatione, an filius ipſius alienantis, an vero alius agnatus proximior? Reſpon. quòd ſi alienatio facta fuit iure permittente, tunc filius præfertur agnato, ſi vero facta fuit iure refragante, agnatus præfertur filio, & iſta concluſio approbatur à doctoribus, vt dicit Iacob. in d. verbo, Et cum pacto de non alienando, numero 35. & dicit Curt. Iun. de feud. in quarta parte, in tertia regula, verſic. Quarta circa præmiſſa, quod ita intelligunt, & declarant communiter feudiſtæ. Et ſic vides, quod quando alienatio eſt facta iure permittente, melior eſt conditio filij, quàm agnati, nam (vt dixi) filius poteſt, etiam viuo patre, eam reuocare reſtituto precio, agnatus autem non poteſt niſi ſecuta morte alienantis. E conuerſo autem, quando alienatio eſt facta iure non permittente, melior eſt conditio agnati, quàm filij, quia agnatus in reuocatione pręfertur filio, vt ſupra dictum eſt, & harum deciſionum difficile eſt iudicio meo aſſignare aliquam concludentem rationem, niſi quia ita vetuſtis feudorum moribus receptum eſt, licet doctores

in hoc multum laborent.

Aliquando, & tertio, alienatio ſit in pe nitus extraneum, & tunc dicendum eſt, ꝙ pariter admittuntur filij, & etiam agnati ad reuocandam huiuſmodi alienationẽ, prout quando facta eſt in agnatum remo tiorem, & in hoc propoſito intellige extra neum, eum qui non ſit ex comprehenſis in inueſtitura, dato, quòd aliàs eſſet agna tus ipſius alienantis.

Seias tamen, ꝙ in vno differt hic caſus ab illo, quia, qũando alienatio fit in agna tum remotiorem, tunc ſi proximior agna tus taceat per annum, penitus excluditur ab ipſo feudo, ſed ſi alienatio facta ſit in extraneũ, tunc ad hoc, vt proximior agna tus excludatur, requiritur curſus ſaltem triginta annorum ita tenet gl. in d. §. Titius filios, in verbo, Per annum, quæ in hoc eſt communiter approbata, vt dicit Alex. conſ. 15. nu. 10. lib. 5. Dec. conſ. 395. in fin. Iac. in verbo, Et cum pacto, de non alie. num. 18. Balb. de præſcrip. in 4. parte prin. q. 12. num. 19. in fi. Et dicit Dec. con ſil. 328. num. 4. quòd Doct. illam commu niter ſequuntur. Dicit etiam Aluarot. in d. §. Titius filios, poſt num. 4. verſ. Op po. cum gl. ſi. ꝙ ita tenetur per Doct. com muniter idem dicit Præpoſ. in d. §. Titius filios, col. 3. verſ. Oppo. eum gl. Facilius enim præſumitur conſenſus inter coniun ctos, quàm inter extraneos.

Quæ autem ſit ratio, cur ſit præfixum tẽpus anni, agnato proximiori ad reuocã dum alienationẽ feudi factã in remotio rem, & nõ maius, vel minus tempus, mul ta dici poſſent. Sed forte melior ratio eſt, vel ſaltẽ magis colorata, quia intra illud tempus anni, tenetur vaſallus petere à do mino inueſtituram, vt dixi infra q. 49. vn de, ex quo intra illud tẽpus non reuocat, neque petit inueſtituram, merito excludi tur à feudo. Sed quæro an pẽdente hoc tẽ pore ad reuocandum, ſtet etiam in pendẽ ti tempus ad petendam inueſtituram à do mino? Reſpon. ꝙ non. Sed omnino debet petere inueſtituram à domino intra annũ à die alienationis, aliàs cadit à feudo, ita ſentire videtur Bal. in d. §. Titius filios, in fi. verbis. Et hanc opi. dicit eſſe communẽ Gozad. conſ. 71. nu. 3. Quæ tamen mihi ſemper viſa fuit dura, tantò magis quia re gulariter tempus anni ad petendum inue ſtituram, non currit niſi poſſidenti, vt di xi infra q. 49. verſ. Item quid ſi forte vaſal lus, & forte etiam intentio Bald. non fuit hæc, ad quam allegatur, ſed pro nunc ni hil determino.

Dixi, ꝙ ſi agnatus proximior tacuerit per annum, vel per triginta annos quan do alienatio eſt facta in extraneum, exclu ditur per hãc taciturnitatem ex qua reſul tare videtur tacitus conſenſus. Certe mul to magis, ſi agnatus expreſſe alienationi conſenſerit, cenſebitur à feudo excluſus, neq; poterit illam alienationẽ reuocare & hoc parum habet difficultatis, & ideo cautela eſt, ꝙ vaſallus volens feudũ aliena re, faciat ꝙ agnati conſentiãt alienationi.

Sed quæro, pone, quòd agnatus proxi mior conſenſerit alienationi feudi factæ per vaſallum, nunquid talis conſenſus prę iudicabit filio ipſius conſentiẽtis, quomi nus poſſit ipſum feudum recuperare? Rñ. Aut iſte filius eſt hæres patris, qui conſen ſit, vel eſt aliquid habiturus ex eius hęredi tate, & hoc caſu cum non poſſit retracta re factum defuncti, non poterit talem alie nationem reuocare, ſi vero non eſt hæres patris, neque aliquid eſt habiturus ex eius hæreditate, vtique poterit, non obſtante conſenſu per patrem præſtito, feudum a lienatum recuperare, ita ſolent feudiſtæ communiter diſtinguere, vt dicit Curt. Iun. in d. 4. parte, in vltima cauſa amiſſio nis feudi, in 3. reg. verſic. Secunda cadit, quod tamen intellige, vt dicam infra in verſic. Succeſſiue.

Sed maior videtur dubitatio, ſi extent agnati, proximiores, remotiores, & me dij gradus ipſius alienantis, & agnatus proximior conſentiat quòd feudum alie netur in remotiorem, an talis conſen ſus præiudicet agnatis medij gradus, quominus poſſint ipſi talem alienatio nem reuocare. Eſt ardua quæſtio, in qua aliàs inter ſe contrarium conſuluerunt collegium Mediolan. & collegium Bo nonien. ſed tenenda eſt opin. quod talis conſenſus eis non præiudicet, cum enim eis ſit ius quæſitum ex tenore primæ in ueſtituræ, non debet poſſe illis auferri ſine

ſine eorum culpa, aut facto, & hæc eſt etiã magis communis, vt dicit Curt. Iun. in d. 4. parte, in vltima cauſa amiſſionis feudi circa prin. tertię regulę, ſubdens ꝙ iudicio ſuo non habet multum dubitationis.

Succeſſiue quæro, nunquid filius vel agnatus ipſiuſmet vaſalli alienantis, admittantur ad huiuſmodi reuocationem, etiam ſi ſint hæredes ipſius vaſalli? Reſpond. quòd ſi adiuit hæreditatem ſine beneficio inuentarij, non poterit talem alienationem reuocare, tunc enim proprie repræſentat perſonam defuncti, & ideo non poteſt eius facto contrauenire, ſed ſi fecit inuentarium, bene poterit reuocare, ita tenent communiter feudiſtæ, vt dicit Curt. Iun. in d. tertia regula, col. tertia, verſic. Limitate prædictam, quem refert Paris. conſil. 10. num. 8. lib. primo, Nam beneficium inuentarij conſeruat hæredi omnia iura ſua, & actiones, perinde ac ſi non audiuiſſet hæreditatem. Et hæc quidem concluſio de plano procedit, quando feudum non eſt hæreditarium, nam eo caſu proculdubio poteſt filius vel agnatus hæres, facto inuentario, reuocare huiuſmodi alienationem. Et ita concludunt omnes, vt dicit Dec. conſilio 185. numero 1. circa fin. nam hoc caſu vaſallus habet feudum ex ſimplici prouidentia primi inueſtiti, non autem tanquam hæres. Sed quid ſi ſit hæreditarium, quo caſu non poteſt habere feudum, niſi tanquam hæres? Reſpon. quòd in hoc doctores ſunt varij, nam aliqui tenent, quòd inuentarium nihil proſit, ad hoc vt poſſit alienationẽ ipſam reuocare, Et hanc opin. tanquam communem ſequitur Gratus conſ. 9. nu. 58. lib. primo, vbi etiam refert Curt. Iun. conſilio 139. col. ſexta, atteſtantem illam eſſe magis communem, Sed ego non reperio Curt. in allegato conſil. maxime, num. 16. vbi loquitur in hoc propoſito, atteſtantem de communi. Aliqui vero tenent, quòd imò etiam in tali feudo hæreditario, poſſit filius, vel agnatus hæres vaſalli cum beneficio inuentarij, reuocare alienationem feudi per eum factam & hanc opin. videtur admittere tanquam veriorem, & magis communiter approbatam, Socin. Iun. conſilio 112. num. 13. lib. ſecundo. Reuera ſi loquimur in feudo mere hæreditario, credo, quòd confectio inuentarij nihil proſit ad reuocandum quia (vt ſupra dixi) in tali feudo non datur reuocatio, ex quo de eo iudicatur, vt de alia quacunque re hæreditaria, ſed ſi loquimur in feudo, quod eſt partim hæreditarium, & partim etiam eſt ex pacto, & prouidentia, mihi magis placet ſecunda opinio, ꝙ ſcilicet confectio inuentarij conſeruet ius reuocandi alienationem. Vocatur enim eo caſu agnatus ad feudum, non ſimpliciter tanquam hæres vaſalli, qui alienauit, ſed etiam ex facto, & prouidentia primi inueſtiti. Quæ opinio multo magis tenenda eſſet, vbi iſte agnatus, qui vult feudum alienatum reuocare, poſſet dicere ſe hæredem primi acquirentis, aliter quam mediante perſona iſtius vaſalli, qui alienauit, quod ſufficeret ſecundum opin. quam tenui ſupra, queſt. nona verſic. Sed quæro, tunc enim ex quo poſſet habere feudum alia via, & ſic non tanquam hæres iſtius alienantis, crederem omnino confectionem inuentarij ei prodeſſe debere.

QVAEST XLIII.

SVMMARIVM.

F*ilius, penes quem eſt feudum paternum, vel emphiteoſis, an teneatur creditoribus paternis ſatisfacere de ipſo feudo, vel emphiteoſi.*

Et quid ſi adijt paternam hæreditatem, verſic. Sed quid ſi adijt.

QVæro, nunquid filius, pœnes quem eſt feudum paternum, vel emphyteoſis, teneatur creditoribus paternis ſatisfacere de ipſo feudo vel emphyteoſi? Reſpon. quòd ſiquidem filius paternam hæreditatem non adijt, non tenetur illis ſatisfacere, & hoc eſt iudicio meo indubitatum.

Sed quid ſi adijt? Reſpond. quòd hoc caſu diſtinguendum eſt, inter feudum vel

emphiteoſim, quæ ſint hæreditaria, & inter non hæreditaria. Nam filius accipiens feudum aut emphiteoſim non hæreditariam, & ſimul etiam hæreditate patris adiens, cum beneficio tamen inuentarij, non tenetur vltra vires hæreditatis paternæ creditoribus ſatisfacere ex ipſo feudo vel emphiteoſi, quia habet feudum ex pacto, & prouidentia primi acquirentis, non autem tanquam hæres, Nec aditio hæreditatis debet ei obeſſe, ex quo confectio inuentarij omnia iura ſua integra conſeruat, vt dixi in quæſt. præcedenti, verſic. Succeſſiue. Secus autem ſi feudum aut emphiteoſis ſit hæreditaria, nam eo caſu, ex quo illam habet tanquam hæres, merito etiam ſi ſolemniter inuentarium confecerit, tenetur ipſis creditoribus ex ipſo feudo, vel emphyteoſi ſatisfacere, & ita communi omnium conſenſu receptum eſſe atteſtatur Didacus lib. 2. reſolutionum c. 18. poſt num. 4. verſic. Octauo infertur. Et hæc quidem concluſio, ſi intelligatur, vt procedat in feudo ſimpliciter, & abſolute hæreditario, mihi ſatis placet, nam cum tale feudum ſit ad inſtar aliorum bonorum hæreditariorum allodialium, certum eſt, quòd in bonis hæreditarijs confectio inuentarij nihil prodeſt hæredi, Sed ſi eſſet feudum non abſolute hæreditarium, ſed etiam ex pacto, & prouidentia primi acquirentis, teneo, quòd cõfectio inuentarij prodeſſet hæredi, prout etiam tenui in quæſt. præcedenti in allegato verſic. Succeſſiue.

QVAEST. XLIIII.

SVMMARIVM.

Feuda an poſſint diuidi.
Et quid de conſuetudine obſeruetur, verſic. Sciss tamen.

Quæro, nunquid feudum poſſit diuidi? Reſpond. quòd feuda maiora, prout eſt feudum ducatus marchiæ, vel comitatus, quod habet dignitatem annexam, non poſſunt diuidi, etiam conſentientibus conſortibus, & ita ſe habet communis opin. vt atteſtatur Socin. conſ. 67. poſt num. 25. verſic. Tertio, cõfirmatur lib. 1. quod eſt duplicatum in conſil. 165. lib. 2. Idem etiam dicit Socin. conſil. 278. numero 1. lib. 2. Et dicit Curt. Iun. de feud. in quarta parte principali in vltima cauſa priuationis feudi quæſtio. 30. in princ. quòd ita concludunt omnes in hoc abſque diſputatione, & videtur tex. in cap. primo, §. præterea ducatus, de prohib. feudi alien. per Frider. Inferiora autem feuda, quæ non habent dignitatem annexam, vtique diuidi poſſunt, vt eſt tex. in d. §. præterea ducatus, & hoc etiam, ſi huiuſmodi feuda inferiora ſint feuda iuriſdictionis, ita tenet Specul. de feud. §. quoniam, verſ. xxxiiij. & eſt communis opinio. vt dicit Socin. in allegato conſil. 67. poſt num. 45. verſic. Septimo dato. Et hoc videtur inductum in fauorem, & honorem Imperij, ne, ſcilicet feuda maiora quorum dignitatis titulus prouenit ab Imperatore, diminuantur, & ad deſtructionem deducantur quę ratio non militat in feudis inferioribus non habentibus dignitatem annexam.

Scias tamen, quòd quidquid ſit de iure, communiter in Italia, & in certis partibus Alemaniæ, & certarum prouinciarum, omnia feuda, etiam dignitatum, præter regales diuiduntur, de qua conſuetudine atteſtatur Ioan. Andr. in additio. ad Specul. de feud. ſuper Rubric. columna penultima verſiculo, Non omittam, quem refert Gratus conſil. quarto, num. 29. lib. primo. Et hæc conſuetudo ſeruanda eſſet, in illis tamen feudis, quæ ſolita eſſent diuidi, non autē in alijs.

QVAEST. XLV.

SVMMARIVM.

Feudum an preſcribi poſſit.
Et an contra dominum, verſiculo, Si autem.
Et quid inter priuatos, verſiculo, Sed quid inter.
Et quid ſi ſit alienatum ſine conſenſu domini, verſic. Vt vides.

Quæro,

QVAERO, an feudum pręſcribi poſſit? Hæc eſt intricata quæſtio, propterea procedendo per ſingulos caſus, Dic, Aut quæritur de præſcribendo directo dominio, vel per vnum dominum contra alium vel per priuatum contra dominium, & in hoc remitto te ad ea, quæ dixi infra lib.7.§.Præſcriptio. Aut quæritur de præſcribenda conceſſione feudali, per priuatum contra dominum, & dico, ꝙ ſi quis diuturno tempore, id eſt per decennium, poſſedit aliquam rem vt feudale, præſumitur per talem curſum decennij præceſſiſſe ſolemnis conceſſio feudalis, vt dixi ſupra q.19.verſ.Sed pone. Aut vero quæritur de præſcribendo titulo vaſſallagij, per dominum contra priuatum, & non ſufficit curſus decennij, ſed requiritur tempus. 30. ann. vt dixi in allegata quæſt.19. in princ.

Si autem quæritur, de pręſcribendo vtili dominio contra dominum, puta quia vaſallus habens feudum, illud alienauit, & ille in quem feudum fuit alienatum, illud poſſedit, nunquid ſi poſtea dominus velit recuperare feudum, tanquam ſibi apertum propter alienationem ſine ſuo conſenſu factam, poterit iſte vaſallus poſſeſſor feudi opponere decurſam eſſe præſcriptionem? Reſpon. ꝙ alienatio eſt adeo nulla, ꝙ non poteſt feudum etiam longiſſimo tempore præſcribi, ita colligitur ex text. in c. Imperialem, ibi nullius temporis præſcriptione, de prohib. feudi alie. per Frider. vbi hoc expreſſe tenet Andr. de Iſer. quem ſequuntur communiter Doctores, vt ait Curt. Iun. de feud. in 4. parte, in vltima cauſa amiſſionis feudi, col. 1. verſ. Prima ergo, & in l. 1. in fi. verbis. C. de ſer. fugit. & licet gl. in c. 1. §. præterea, in verbo, Præſcriptione, de capit. Conr. tenuerit, ꝙ illa verba, nulla præſcriptione obſtante, non compræhendant præſcriptionem 40. ann. tamen illa gl. communiter reprobatur, vt dicit Afflic. ibi, num. 24. & ſeq. & ſic tene, ꝙ poſſeſſor rei feudalis alienatæ irrequiſito domino, nõ poteſt illam præſcribere contra dominum, niſi concurrat tempus centum annorum, & ratio eſt, quia poſſidens, cui ius commune reſiſtit, non eſt audiendus, etiam ſi alleget præſcriptionem, niſi de legitimo titulo conſtet.

Sed quid inter priuatos, nunquid poterit vnus priuatus contra aliũm præſcribere vtile dominium ipſius feudi? Reſpõd. ꝙ ſic, modo concurrant tempus. 30. ann. & bona fides præſcribentis, & ad hoc pariter allegatus gl. in d. §. præterea, in verbo, Præſcriptione. Et dicit Paris. conſ. 15. num. 13. lib. 1. ꝙ in hoc omnes ſcribentes illam ſequuntur. Quam etiam opin. atteſtatur eſſe communem idem Paris. conſ. 27. num. 91. lib. 1. & conſ. 1. numero 123. eod. vol. vbi dicit, ꝙ ita communiter concluditur, & refert Balbum de præſcrip. pariter atteſtantem hanc eſſe communem opin. vt ibi per eum.

Vt vides, Doctores in hoc articulo varie loquuntur aliqui. n. intelligunt illam gl. loqui inter dominum, & priuatum, aliqui inter duos priuatos, cum tamen appareat eam loqui, quando priuatus opponit præſcriptionem contra dominum, alias enim non poſſet applicari ad illum text. qui loquitur de reuocatione alienationum facienda per dominos, Quidqd ſit, mihi placet hæc reſolutio, quam etiã credo eſſe magis communem, quòd ſcilicet contra dominum non poſſit vtile dominium alienatum præſcribi ſpatio 30. nec 40. ann. ſed ſolummodo per curſum centum annorum, ſed inter priuatos, ꝙ currat præſcriptio feudi interueniente bona fide, cum ſpatio 30. annorum, cum alijs requiſitis in cap. primo. §. ſi quis per triginta, ſi de feudo defuncti, &c. Quæ concluſio non multum haberet difficultatis, vbi feudum perueniſſet in iſtum vaſallum, cum conſenſu domini. Secus autem ſi ſine domini conſenſu, nam cum eo caſu prohibita ſit omnis alienatio, & præſcriptio rei feudalis, non videtur audiendus allegans præſcriptionẽ, ſiue agatur inter dñm, & priuatum, ſiue inter priuatos, & ita vr̃ iudicaſſe conſilium Neapol. vt per Afflic. deciſ. 254. Ego tamen prima facie ſentio contrarium, nam illa conſtitutio annullans omnem alienationem, & præſcriptionem rei feudalis ſine conſenſu

conſenſu domini, fuit facta in fauorem domini, non autem in fauorem priuatorum, & ideo videmus, quòd alienatio feudi ſine conſenſu domini, licet ſit nulla quo ad præiudicium ipſius domini, valet tamen in præiudicium agnatorum, niſi intra debitum tempus illam reuocauerint vt dixi ſupra quæſt. 42. Meritò omni caſu crederem teneri poſſe, quòd inter priuatos vtile dominium feudi poſſit ſpatio triginta annorum præſcribi, vt ſupra dixi.

QVAEST. XLVI.

SVMMARIVM.

Feudum an imputari debeat filio in legitimam.

Et quid ſi ſit ex pacto, & prouidentia, verſ. Quæ quidem concluſio.

Quæro, nunquid feudum imputetur filio in legitimam? Reſpond. Hæc quæſtio poteſt dupliciter conſiderari, primo, an filius cui feudum defertur, puta quia ex tenore inueſtiture feudum ſpectet primogenito, teneatur illud imputare in legitimam, ſiue portionem ſibi contingentem ex hæreditate, ſeu bonis paternis. Secundo, an feudum ſit computandum in bonis defuncti, quando tractatur de aſſignanda legitima, ſiue eius ſupplemento, alicui ex filijs, cui non debeatur pars feudi, an autem ſit detrahendum, prout etiã detrahitur æs alienum, quod habebat defunctus. Dicunt ergo Doctores, ꝙ ſi feudum eſt paternum, ſcilicet acquiſitum ab ipſo patre de cuius hæreditate agitur, tenetur filius illud in legitimam imputare. Si vero feudum prouenit ab auo, tunc ex quo cenſetur quid aduenticium, non debet imputari, & hanc concluſionem dicit eſſe communem Ruin. in rep. l. in quartam, poſt num. 17. verſic. Prima concluſio. ff. ad legem falcid.

Quæ quidem concluſio de plano procedit, vbi feudum fuiſſet conceſſum patri ſimpliciter, pro ſe, & hæredibus, quo caſu dicitur feudum hæreditarium, & proculdubio eſt in legitimam imputandum, & ita ſentit Bart. in l. 1. §. nec caſtrenſe, num. 6. ff. de collat. bon. & dicit eſſe communem ſententiam, Ripa in d. l. in quartam, num. 178. & ſeq. Sed quid ſi fuerit conceſſum pro ſe, & liberis, quo caſu dicitur abſolute ex pacto, & prouidentia? Reſpon. quòd nihilominus, ſi eſt quæſitum à patre, debet in legitimam imputari, & de eo debetur legitima, ſecundum magis communem opin. vt atteſtatur Alex. conſ. 29. poſt num. 4. lib. 5. dicens, ꝙ ita etiam eſt de mente Bart. in d. §. nec caſtrenſe, ſi bene aduertatur, & ratio eſt, nam cum feudum eſſet acquiſitum à patre, dicebatur feudum nouum, & ſic de eo pater libere diſponere poterat, etiam in extraneum, ſiue eſſet quæſitum pro ſe, & hæredibus, ſiue pro ſe, & filijs, vt dixi ſupra q. 41. verſ. Et hæc quidem, meritò filij illud habere dicuntur beneficio paterno, & ſic debent illud in legitimam imputare, Qua ratione etiam dicendum eſt, quòd ſi eſſet feudum ſimpliciter, & abſolute hæreditarium, puta quia eſſet quæſitum pro ſe, & hæredibus quibuſcunque, vel pro ſe, & quibus dederit, eſſet proculdubio imputandum in legitimam, & de eo detrahenda legitima, quia de huiuſmodi feudo iudicatur, vt de ceteris rebus hæreditarijs, & allodialibus, vt ſæpius dixi, & hoc ſiue eſſet quæſitum à patre, ſiue ab auo, vel etiã ſuperiori aſcendente, quia in vtroque caſu militat eadem ratio.

QVAEST. XLVII.

SVMMARIVM.

Vaſallus an poſſit incidere arbores fructiferas in fundo feudali.

Quæro, nunquid vaſallus poſſit incidere arbores fructiferas in fundo feudali? Reſpond. quòd non, ita tenet Bart. in l. diuortio. §. ſi fundum, in fin. verbis. ff. ſolut. matr. Et cum Bart. tenent omnes antiqui, & mo

& moderni, vt dicit Iaſ. in d. §. Fundum, poſt num. 3. verſ. Circa ſecundam. Licet enim vaſallus ſit dominus vtilis rei feudalis, non tamen eſt abſolute, & irreuocabiliter dominus, quia poſt mortem tenetur feudum reſtituere ſucceſſori qui ex tenore inueſtituræ vocatus eſt ad feudum, & hinc infero, quòd in caſu, in quo vaſallus poſſet abſolute de feudo diſponere, puta, quia feudum eſſet abſolute, & ſimpliciter hæreditarium, vel quia eſſet feudum nouum, poſſet etiam incidere arbores fructiferas, nam cui licet quod eſt plus, multo magis licere debet quod eſt minus. Et hæc omnia intellige, quantum ad præiudicium filiorum, vel agnatorum qui ſucceſſuri eſſent in feudo, Sed quo ad præiudicium domini directi, caueat vaſallus, ne male verſetur in re ſcudali, quia ex ea cauſa poterit feudo priuari, vt dixi infra quæſt. 56.

QVAEST. XLVIII.

SVMMARIVM.

VAſallus committens adulterium cum vxore domini priuatur feudo.

Et quid ſi poſt mortem domini cum ipſa vidua ſtuprum committat, ibid.

1. Cauſa. TV ſcis, quòd vaſallus committens adulterium cum vxore domini directi, priuatur feudo, text. eſt expreſſus in cap. 1. §. 1. quibus mod. feud. amitta. Quæro, quid ſi poſt mortem domini committat ſtuprum cũ eius vxore vidua, an pariter ſit feudo priuandus? Reſpond. q ſic, ita tenet And. de Iſer. in d. §. primo, & eſt magis communis opin. vt dicit Ioan. Garo. in l. prima. C. de ſecun. nupt. in textua. num. 61. Videtur enim ipſa adhuc eſſe in primo matrimonio. Propterea dicunt Doctores, quòd ſi tranſiſſet ad ſecunda vota, & vaſallus cum ea coiret, non caderet à feudo, ceſſat enim eo caſu ratio reuerentiæ, quam vaſallus domino præſtare tenetur.

QVAEST. XLIX.

SVMMARIVM.

VAſallus tenetur infra annum, & diem à morte domini, petere renouationem inueſtituræ.

Et quid in militibus vaſallis, verſ. Intellige tamen.

Et an hoc tempus currat à die ſcientiæ, verſ. Scias etiam.

Et an currat impuberi, verſiculo, Item ſcias.

Et an minor aduerſus lapſum huius termini poſſit petere reſtitutionem in integrum, verſ. Sed quæro.

Et an requiratur ſententia declaratoria, verſ. Item quæro.

Et quid ſi dominus inueſtituram concedere noluerit, verſ. Sed quid ſi vaſallus.

Et quid ſi vaſallus eo tempore non poſſidebat feudum, verſiculo, Item quid ſi forte.

Et an vaſallus poſſit purgare moram, verſ. Sed nunquid.

Et quid ſi dominus poſt annum, & menſem recepit vaſallum ad ſolita ſeruitia, an cenſeatur illi remiſiſſe, verſiculo, Sed pone.

Et quid ſi dominus reliquerit plures hæredes an teneatur vaſallus ab omnibus petere inueſtituram, verſiculo, Quæro nunc.

Et an ille qui prius habebat partem feudi, ſi aliam acquirat, teneatur pro ea nouã inueſtituram petere, verſic. Præterea quæro.

Et an iuramentum fidelitatis poſſit præſtari per procuratorem, verſ. Succeſſiue quæro.

1. Cauſa. MOrtuo dño tenetur vaſallus intra annum, & diem à morte ipſius domini, petere ab eius ſucceſſore renouationem inueſtituræ, & debitum fidelitatis iuramentum exhibere, alias priuatur feudo, Idemq. ſi domino ſuperſtite vaſallus moriatur, tenetur eius filius intra dictum tempus idem facere, alias

aliàs cápit à feudo, tex.eſt expreſſus in c. primo, in prin.quæ fue. pri. cauſa bene. amit. & eſt communis concluſio, vt dicit Cur.Iun. de feud. in quarta parte, in 23. cauſa amiſſ.feud. Quæ tamen non ſeruatur in hoc Ducatu Mediolani, vt ibi. Ratio autem huius concluſionis eſt, ſecundum cõmuniter ſcribentes, vt dicit Curt. ibi, quia petere inueſtituram eſt ſignum deuotionis,& reuerentiæ, quam vaſallus domino debet, Ego vero alia ratione dicebam illud fuiſſe introductum, quia .ſ. virtus iuramenti non tranſit ad hæredes, neque egreditur perſonam iurantis,ideo hæc renouatio iuramenti, & recognitionis fuit neceſſaria,ad hoc vt ſpecialius, & magis efficaciter ex proprio iuramento filius domino obligaretur,nam licet vaſallus mortuus iuraſſet fidelitatem pro ſe & ſucceſſoribus ſuis adhuc eſt neceſſaria renouatio iuramenti fidelitatis,& ita tenent communiter cano. vt dicit Curt. Iunior. in d. quarta parte, in 24. cauſa priuationis, verſ. Secundo extende, ſic etiam reſpectu ſucceſſoris in directo dominio,niſi ſpecialiter præſtetur iuramentum domino, & eius ſucceſſoribus, non obligatur vaſallus ſucceſſori, niſi renouetur iuramentum. Bene verum eſt, quòd ſi iuramentum fuiſſet præſtitum domino,& ſucceſſoribus, non eſſet neceſſaria renouatio iuramenti, ſed bene eſſet renouanda inueſtitura in ſignum recognitionis, vt ſcilicet vaſallus agnoſcat illum in dominum,& iſte illum in vaſallum. Ratio autem cur præfixum ſit tempus anni, & diei, non autem maius nec minus tempus, nulla poteſt iudicio meo melior aſſignari,quàm, quia ita moribus receptum eſt.

Intellige tamen illud,quod dictum eſt de termino anni, & diei, quia locum habet ſolummodo in priuatis vaſallis. Milites autem vaſalli habent annum, & mẽſem, text. eſt expreſſus in c. primo, quo tempore miles, & ita concludunt omnes ſcribentes, vt dicit Curt. in d.23. cauſa, verſ. Tertio limitanda. Et dicit Aluarot.in d.c.primo, poſt num.7.verſ. Oppo.cum gl. quarta, quòd ita tenent Doctores communiter omnes.

Scias etiam,quòd hoc tempus non incipit currere, niſi à die ſcientiæ probabilis,ita tenet gloſ.in d.cap.primo, in gloſ. ſecunda,quo tempore miles, quam omnes ſequuntur, vt dicit Molin. in conſuet. Paris. feud.§.primo, gloſ.ſeptima, num.4.& ſic iſte annus à principio eſt vtilis, & poſt ſcientiam continuus. Addit etiam Molin. quòd non currit niſi à die hæreditatis aditæ, ſed hoc gl. illa non dicit, neque credo, ꝙ ſit verum, licet multi hoc teneant, maxime ſi eſſemus in feudo quod agnatus, vel etiam filius poſſet habere, etiam ſi non eſſet hæres vaſalli vltimo loco defuncti. Propterea ego dicerem, hunc annum, & diem eſſe computandum, à die quo vaſallus adeptus eſt poſſeſſionem ipſius rei feudalis, & probabiliter ſciuit, vel ſcire potuit ipſam rem eſſe feudalem,& niſi hæc duo concurrerent, facile eum excuſarem ab amiſſione feudi, ob non petitam inueſtituram.

Item ſcias, quòd hoc tempus non currit impuberi, tex.eſt in c.ſi minori, ſecundum communem intellectum, ſi de feudo defuncti, &c. & ſic requiritur, quòd vaſallus ſit maior 14.ann. Sed quid in fœmina, nunquid hoc tempus illi currere incipiet, ſtatim poſt pubertatem, & ſic poſt 12.ann. Reſpond. quòd non, ſed ſolum poſt 14. ann. ſicut in maſculo, ita dicit Bald.in c.Imperialem.§.præterea ſi quis, nu.2.de prohib.feud.alie. per Frider. cuius opin. ſequuntur ceteri ſcribentes, vt ait Iacob.de feud.in verbo, Qui quidem inueſtiti, num.43. Debet enim latior fieri interpretatio, vbicunque agitur de euitanda pœna priuationis.

Sed quæro, pone, quòd vaſallus minor 25.anno.non petierit huiuſmodi renouationem inueſtituræ intra tempus debitum, nunquid poterit petere reſtitutionem in integrum, aduerſus lapſum huius termini à lege præfixi? Reſpond. quòd ſic, ita tenet gloſ. in d. §. præterea ſi quis, in verbo, Annis, & eſt communis opin. vt atteſtatur Brunus conſ. feudali. 100.num.1. & dicit Molin.in conſue. Paris.feud.§.primo, gloſ. ſeptima, num.2. quòd ita tenent omnes.

Item

Item quæro, an ex hac cauſa non petite renouationis inueſtituræ, vaſallus cadat ipſo iure à feudo, an autem requiratur ſententia declaratoria? Reſpond. ꝙ requiritur ſententia, ita tenet Paul. de Caſtro, conſ. 84. num. 3. lib. 2. Et dicit Curt. Iun. conſ. 142. num. 11. quòd ita tenent communiter feudiſtæ. Hanc etiam opin. dicit eſſe magis communem, Socin. Iun. conſ. 115. num. 22. lib. 2. Guido Papæ conſ. 38. num. 14. in fin. Vide quæ dixi infra quæſt. 62.

Sed quid ſi vaſallus intra debitum tempus petierit à domino renouationem inueſtituræ, dominus aũt illam facere noluerit, nunquid hoc oberit vaſallo? Reſpond. ꝙ non, & ita tenet gl. in c. primo, in gl. fi. verſ. Quid ergo, per quos fiat inueſtitura, vbi plus dicit, ꝙ forte dominus propter hoc priuabitur proprietate feudi. Et hanc opin. quòd dominus hoc caſu priuetur feudi proprietate, omnes ſequuntur, vt dicit Guido Papæ deciſ. 168. num. 2. Dicit etiam Iacob. de feud. in verbo, Qui quidem inueſtiti, poſt num. 40. quòd hæc eſt communis concluſio, quæ tamen mihi videtur nimis rigoroſa, tanto magis cum pœna priuationis, ſecundum communes regulas, non debeat imponi, niſi in caſibus à iure expreſſis.

Item quid, ſi forte vaſallus intra dictum tempus anni, & diei non poſſidebat feudum, an ſi non petierit inueſtituram, erit nihilominus feudo priuandus? Reſpond. quòd non, ita determinat Guliel. de Arim. in l. ſolemnibus. C. de rei vend. quem ſequuntur communiter ſcribentes, vt ait Curt. Iun. in d. 23. cauſa, verſic. Septimo limitanda. Et pro hac opin. videtur facere tex. in c. 1. per quos fiat inueſtit. qui expreſſe loquitur in poſſidente. Vide tamen quæ dixi ſupra q. 82. verſ. Quæ autem.

Sed nunquid vaſallus, qui per annum, & diem fuit negligens in petenda renouationem inueſtituræ, poterit breui tempore purgare moram, ad exemplum emphiteotæ? Reſpond. ꝙ non, ita tenet Bald. in d. cap. primo, in princ. numero tertio, quo tempore miles, cuius opin. ceteri ſequuntur, vt dicit Iacob. in dicto verbo, Qui quidem inueſtiti, num. 37. Ego tamen, ſi caſus contingeret, facile inclinarem in contrariam partem, quæ eſt æquior, & ex quacunque cauſa excuſationis admitterem vaſallum, ad purgandã hanc moram intra breue tempus, non obſtantibus argumentis quibus Bald. mouetur, ad quæ faciliter poſſet reſponderi, tanto magis præſuppoſito, quòd pœna priuationis hoc caſu non incurratur ipſo iure, ſed requiratur ſententia, vt dixi ſuprà, verſic. Item quæro.

Sed pone, quòd dominus poſt annũ, & menſem, recepit vaſallum ad ſolita ſeruitia, & ſecundum vſum conſuetum, nũquid cenſebitur illi remiſiſſe hanc quaſi ingratitudinem? Reſpond. quòd ſic, ita tenet gl. in d. c. 1. in verbo, Et menſem, & in gloſ. fin. quo temp. miles, & ita tenent communiter Doctores vt atteſtatur Aluaror. in eo. cap. 1. colum. 4. quem refert Curt. Iun. in d. 23. cauſa, verſic. Sexto limitatur, & in d. conſil. 142. num. 14. Hanc etiam gloſ. dicit eſſe communiter approbatam Alexan. conſil. 14. poſt. numero 10. verſic. Ergo quæſt. lib. 2. Socin. conſilio 66. poſt numero 19. verſic. Sexto iſta lib. 3. Et hanc opin. dicit eſſe communem Socin. Iun. in d. conſil. 115. num. 12. lib. 2. Videtur enim dominus, illum recipiendo vti vaſallum, tacite iuri ſuo renunciaſſe.

Quæro nunc in propoſito huius materiæ, Pone dominus feudi deceſſit relictis pluribus hęredibus, nunquid tenetur vaſallus ab omnibus petere inueſtituram, & omnibus præſtare iuramentum fidelitatis? Reſpond. in hoc articulo variæ fuerunt opiniones, nam gloſ. in l. ſi cuius. §. 1. qui in libro meo non eſt. §. ſed lex, incipiens, ſi vſusfructus, in verbo, Oportere, ff. de vſufructu, tenet, quòd omnibus hæredibus domini faciendum ſit iuramentum fidelitatis, & hanc opin. dicit eſſe communem Zaſius de feud. in ſeptima parte, verſ. Ceterum ſi dominus, dicens, quod illam cum Pyleo tenet glo. in cap. 1. § omnes filij, ſi de feudo defuncti, &c. Sed in hoc iudicio meo fallitur, quia imò gloſ. in d. §. omnes, in fin. reſidet in alia opin. ꝙ ſcilicet non teneatur

facere

facere fidelitatem niſi vni,quam dicit eſſe cōmunem,Alber.in d.l.ſi cuius, in princ. verſ. Vltimo.& hanc ſententiam,quòd non teneatur niſi vni iurare,& quòd ſit in electione vaſalli cui iuret, dicit Aret. in l.2.§.ex his,in 2.notab. ff.de verb.obl. quòd ſequeremur in practica, quia eſt cō munis,quem refert,& dicit eſſe magnum verbum Iaſ. in l.de pupillo.§.ſi plurium, num. 6. ff. de oper. no. nunc. dicit etiam Iacob. in verbo, Qui quidem inueſtiti, num.18. quòd hæc ſententia, quòd vni tantum ex pluribus hæredibus ſit præſtandum iuramentum fidelitatis, tanquam magis communis ſeruatur in practica. Hanc etiam dicit eſſe cōmunem Apoſtil. ad Dec.in l.ea quæ in partes. ff.de reg.iu. Et dicit Molin.in conſuet.feud.§.2.gl.4. num.53.in fi. quòd ita obſeruamus. Et ita etiam ſeruari in ſpecie apud germanos atteſtatur Zaſius in loco ſupra alleg. Ego ſemper vidi ſeruari, quòd vaſallus vnum tantum habet dominum,neq; plures habere cogi poteſt,vt dicit tex. in cap. Imperialem,§.Præterea ducatus, de prohib.feud.alie. per Frid. quia vt plurimum iſti domini ſupremi, vel vnū ex pluribus filijs relinquunt hæredem in eorum titulo ſupremo, & iure ſuperioritatis, vel ſi plures relinquunt,adiudicāt ſingulis ſuas puincias, vel ciuitates, cum iure ſuperioritatis eis ſpectante, occaſione illius prouinciæ,vel ciuitatis,ita quòd quilibet eorum vaſallus, habiturus eſt ſuum certum dominum, & nunquam vidi plures hæredes poſſidere tale ius ſuperioritatis pro indiuiſo, ſi tamen caſus contingeret, credo, quòd poſſet vaſallus ab eis petere, ꝙ vnus tantum ex ipſis ſibi aſſignaretur in dominum,& ſi id non facerent, poſſet deinde ipſe,quem mallet ex eis ſibi in dominum eligere, & ei iurare, iuxta communem opin.de qua ſupra, ſed quòd ipſe, nulla precedente requiſitione, poſſit vnū ex pluribus,quem ipſe malit eligere,non credo eſſe in iure verum, neque ſeruari in practica,ſaltem in iſtis regionibus,tamen vbi ita ſeruaretur, non eſſet recedendum à communi obſeruantia.

Præterea quæro, pone, ꝙ vnus agnatus transfert partem ſuam feudi antiqui in alium agnatum habētem partem eiuſdem feudi, nunquid iſte tenebitur à domino petere inueſtituram pro ea parte, quam de nouo acquiſiuit? Reſpon. aut iſte agnatus acquirit portionem alterius agnati per ius accreſcendi, puta, quia agnatus nondum agnita ſua portione feudi deceſſit, vel ob non petitam intra debitum tempus inueſtituram, illam amiſit, & hoc caſu nō tenetur pro iſta portione facere ſe inueſtiri,ex quo enim eſt potius augmentum,quam noua portio,idem iudicari debet de augmento, quod de principali.Aut vero iſti duo agnati iam receperant à domino inueſtituram de eorum portionibus,& præſtiterant domino iuramentum fidelitatis,& hoc caſu acquirens partem conſocij,tenetur infra annum, & diem pro ea petere nouam inueſtiturā, eſt enim noua portio, & ideo pro illa ēc eſt præſtandum iuramentum fidelitatis,& hæc diſtinctio traditur communiter per ſcribentes,vt dicit Curt. Iun. in d. quarta parte,in vltima cauſa amiſſionis feudi, in tertia regula, col.3. verſ. Circa hanc tertiam,Quę quidem mihi placet quantum ad hoc, vt vaſallus poſt factum excuſaretur,ſed ante factum conſulerem,quòd vaſallus, qui pro parte tantum fuiſſet à domino recognitus,& pro ea iuraſſet, quomodocunque ei noua portio deferretur pro ea procuraret tempore debito recognoſci, & inueſtiri, & offerret nouum fidelitatis iuramentum pro ea domino præſtare.

Succeſſiue quæro,an iuramentum fidelitatis poſſit præſtari domino à vaſallo per procuratorem? Reſpond. quòd ſic, ita tenet Bald. in cap. primo. §. primo, numero ſexto, quo tempore mil. & eſt magis communis opin.vt dicit Iacob. in verbo,Qui quidem inueſtiti,numero decimo. Quam ego etiam ſequor, dummodo iſte procurator habeat ad hoc ſpeciale mandatum ab ipſo vaſallo. prout eſt de mente omnium ſcribentium in hac materia, & prout etiam dicit eſſe magis communem opinionem Iacob. in dicto verbo, Qui quidem inueſtiti, numero vigeſimoſecundo in fine. & ita vbique obſeruatur.

Quæſt.

QVAEST. L.

SVMMARIVM.

VAſſallus alienans feudum ſine conſenſu domini, an priuetur feudo Remiſſiue.

3. Cauſa. QVæro, an vaſallus alienans feudum ſine domini conſenſu, priuetur feudo? Reſpond. quòd ſic, dixi late, ſupra q. 31.

QVAEST. LI.

SVMMARIVM.

VAſſallus ceſſans per triennium à ſolutione penſionis an cadat à feudo.

4. Cauſa. QVæro, aliquis habet feudũ, pro quo tenetur præſtare certam penſionem, nunquid ſi ceſſauerit per biennium, vel triennium à præſtatione huius canonis, vel penſionis, cadet à feudo ad exemplum emphiteotæ? Reſpond. quòd non, ita tenet Specul. de locato. §. nunc aliqua, verſ. 85. Et eſt communis opinio. vt dicit Alex. conſilio 9. num. 3. lib. 3. quem refert Marſ. ſingul. 446. magna profectò. & Caſſador. deciſio ſecunda, de iureiuran. numero 6. licet in libro meo ambo illum corrupte ſub alio numero allegent, Hanc etiam dicit eſſe communem, Dec. in auctent. qui rẽ. numero 7. C. de ſacroſan. eccleſ. & conſ. 138. numero 5. Curt. Iun. de feud. in quarta parte, in vigeſimatertia cauſa priuationis feudi in quarta limitatione. Iaſ. in præludijs feudorum, numero 57. & ſeq. Hæc enim cauſa priuationis, non eſt à iure poſita in vaſallo, cum ergo ita non ſit iure cautum, neque nos id dicere debemus, eſt enim feudum de ſui natura conceſſio gratioſa, & ſpecies beneficij, quod his caducitatis regulis recipientem non aſtringit.

QVAEST. LII.

SVMMARIVM.

VAſſallus non alens dominum, an priuetur feudo Remiſſiue.

5. Cauſa. QVæro, nunquid vaſallus non præſtans alimenta domino egeno, vel eum in carceribus, vel captiuitate exiſtentem liberare non curans, priuetur feudo, dixi ſupra q. 23. & 24.

QVAEST. LIII.

SVMMARIVM.

VAſſallus faciens contra iuramentum fidelitatis priuatur feudo.

Et quid ſi habeat feudum à pluribus, & delinquat tantum contra vnum, ibid.

6. Cauſa. TV ſcis, quòd vaſallus, qui delinquendo facit contra contenta in iuramento fidelitatis, poteſt feudo priuari, ita dicit gl. in cap. 1. §. ſimiliter, in verbo, Sciens, quib. mod. feud. amitt. quæ eſt communiter approbata, vt dicit Alex. conſ. 18. num. 16. libro 6. Modo vnus vaſallus habens rem in feudum à pluribus, delinquit contra vnum ex dominis, Quæro, an cadat in totum à feudo, an autem pro parte tantum? Reſpond. quòd cadit pro parte tantum, ita colligitur ex tex. in cap. primo de vaſ. qui contra conſtitutionem Lothar. &c. & ita communiter dicitur, vt ait Alexan. in l. communis, numero 10. ff. de in ius vocan. Videtur enim ſolum pro parte deliquiſſe, ex quo eum tantum offendit, quem pro parte duntaxat in dominum recognoſcit, & ideo vbi teneret feudum à pluribus inſolidum, res non tranſiret ſine difficultate.

Quæſt.

QVAEST. LIIII.

SVMMARIVM.

Vaſallus an poſſit feudo priuari propter amicitiam contractam cum inimicis domini.

7.Cauſa. Quæro, an vaſallus poſſit feudo priuari propter amicitiam contractam cum inimicis domini? Reſpond. ꝙ ſic, ita dicit gl. in cap. 1. in verbo, Concubuerit, quib. mod. feud. amitt. & in l. 1. §. cum patronus in verbo, Cum inimicis. ff. de offic. præfec. vrb. quas gloſas ſequuntur communiter Doctores, vt ait Gratus conſ. 1. numero 81. lib. 1. Non enim videtur domino fidelis, qui cum eius inimicis amicitiam contrahit. Hanc tamen concluſionem intellige, vt procedat, quando talis amicitia fuit per vaſallum contracta in perniciem domini, alias autem propter ſolam amicitiam contractam cum inimico domini ad alium effectum, non eſſet vaſallus feudo priuandus, ita dicit gl. in cap. 1. §. porro, in verbo, Aſſalierit, quæ fuer. prima cauſa benef. amit. & in c. 1. in verbo, Scienter, hic poteſt eſſe tir. quib. mod. feud. amit. quam ſequuntur communiter feudiſtæ, vt dicit Curt. Iun. de feud. in quarta parte in 15. cauſa priuationis feudi.

QVAEST. LV.

SVMMARIVM.

Vaſallus relinquens dominum in prælio, an priuetur feudo.

8.Cauſa. Quæro, an vaſallus relinquens dominum in prœlio, priuetur feudo? Reſpon. quòd ſic, ſi dominus non ſit mortuus, nec ad mortem vulneratus, text. eſt in cap. 1. in principio quibus mod. feud. amitt. tenetur enim vaſallus dominum adiuuare, dixi ſupra quæſt. 21.

QVAEST. LVI.

SVMMARIVM.

Vaſallus deteriorans rem feudalem, an poſſit feudo priuari.

9.Cauſa. Quæro, ſi vaſallus notabiliter abutatur re feudali, illam deteriorando, nunquid erit ſufficiẽs cauſa, vt poſſit feudo priuari? Reſpond. ꝙ ſic, & ita tenent omnes, vt dicit Molin. in conſue. Paris. feud. §. 30. num. 166. moti exemplo emphiteotæ, qui ꝑ deteriorationem põt a re emphiteotica expelli. Hæc tñ concluſio nunquam mihi placuit quia argumentum de emphiteota ad vaſallum non procedit an infligendam pœnam priuationis, vt dñt omnes Doctores ꝑ me allegati ſupra in q. 51. ideo niſi vaſallus dixi paret, vel dilapidaret maiorem, vel meliorem partem rei feudalis, teneret, ꝙ non poſſet feudo priuari. Eſt. n. feudum quaſi donatio, ſaltem reſpectu vtilis dominij, merito non debet eſſe in conſideratione etiam notabile detrimentum, ꝙ vaſallus faciat in re feudali, citra tñ præiudicium ipſius directi dominij.

QVAEST. LVII.

SVMMARIVM.

Vaſallus ſciens imminere periculum domino, ſi eum non certiorauerit, an cadat à feudo.

Et quid ſi non potuit illum certiorare, verſ. Hæc tamen.

Et quid ſi potuit obuiare periculo domini, & non fecit, verſ. Sed quid ſi tunc.

10.Cauſa. Quæro, nunquid vaſallus ſciens imminere periculum domino, ſiue circa perſonam, ſiue circa grauem iacturam bonorum, ſi dominũ non certiorauerit, poſſit feudo priuari? Reſpond. ꝙ ſic, & de hoc eſt text. expreſſus in c. 1. §. præterea, quæ fuerit prima cauſa bene. amit.

Hæc

Hæc tamen concluſio intelligenda eſt, vt procedat, quando vaſallus potuit dominum certiorare, & non fecit, alias autem ſi non potuit dominum certiorare, non eſt puniendus, ita colligitur expreſſe ex verbis illius text. dum dicit quàm citius poteſt. Et ita concudit gl. ibi in verbo, Certiorare, quam dicit eſſe communiter approbatam Curt. Iun. de feud. in d. quarta parte in 26. cauſa, verſ. Secundo limita. Valde enim iniquum eſſet, vt pro eo quod quis abſque culpa facere omiſit, puniretur.

Sed quid ſi tunc quidem cum ſciuit, nõ potuit certiorare, poſtea vero potuit facere reſiſtentiam, & obuiare huiuſmodi periculo, aut damno domini, & non fecit? Reſpond. ꝙ hoc caſu non eſt excuſandus à priuatione feudi, ita dicit gl. in d. §. præterea, in verbo, Certiorare, & ita ſublimitant cõmuniter ſcribentes, vt dicit Curt. Iun. in d. 26. cauſa, in fin. Videtur enim quodammodo conſentire delicto, qui cum poſſet, delinquere volenti reſiſtere, non reſiſtit, & licet regulariter quis non teneatur obuiare delicto, tamen quando id commode facere poteſt, & ſine ſui periculo, vtique tenetur, vt dixi infrà lib. 5. §. fi. q 87. verſ. Dictum eſt, & in propoſito huius concluſionis videnda ſunt quæ dixi in ea. q. 87. circa princ.

QVAEST. LVIII.

SVMMARIVM.

Vaſallus occidens ſeipſum, an priuetur feudo.

11. Cauſa. Quæro, nunquid vaſallus occidens ſeipſum, priuetur feudo? Reſp. ꝙ non, ita determinat Bald. in cap. 1. quib. mod. feud. amit. prout illum refert Iacob. de feud. in verbo, Dictiq. vaſalli promiſerũt, el primo, num. 19. vbi dicit, ꝙ ceteri Doctores eum ſequuntur. Eſt enim hoc delictum vaſalli nullo modo concernens offenſionem domini, merito propter illud non debet vaſallus, neque eius hæredes feudo priuari.

QVAEST. LIX.

SVMMARIVM.

Vaſallus an poßit priuari feudo ſine cauſa.
Vaſallus negans tenere feudum à domino, illud amittit, verſ. Adde quòd.
Et quid ſi neget tantum partem, an cadat à toto, verſ. Sed quid ſi vaſallus.
Et quid ſi ſimpliciter negauit narrata prout narrantur, verſ. Sed quæro.

Quæro, an vaſallus poſſit feudo priuari ſine cauſa? Reſpond. quòd non etiam de plenitudine poteſtatis, & iſta eſt communis reſolutio Doctorum, vt dicit Crauetta de antiqui. temp. in prima parte ſectione prima, num. 17. Cũ enim vaſallus ſit vtilis dominus feudi, non poteſt princeps, etiam Imperator, illud dominium ſine cauſa ei auferre, tanto magis, cum feudum ſit contractus, & & ſecundum cõmunes regulas, princeps ex contractu obligetur, ſicut priuatus.

12. Cauſa. Vndecim autem cauſas propter quas poteſt vaſallus feudo priuari, vidiſti ſupra in proximis quæſt. Adde ꝙ vaſallus negans tenere feudum à domino amittit feudum, text. eſt in c. 1. §. vaſallus ſi feudum, ſi de feu. defun. conten.

Sed quid ſi vaſallus neget tantum partem feudi, vel certa prædia, nunquid cadet à toto feudo, an autem tantum a parte negata? Reſpond. quòd cadat tantum à parte, vel re negata, ita tenet gl. in d. §. vaſallus ſi feudum, in verbo, Scientia, Et licet Pet. de Ceruo. tenuerit contrarium, ꝙ. ſ. cadat à toto feudo, tamen eius ſententia ab omnibus feudiſtis reijcitur, vt dicit [redacted] in conſuet. Paris. feud. §. 30. nu. 6.

Sed quæro, pone, vaſallus non negauit in ſpecie feudum, ſed litem conteſtando, negauit narrata prout narrantur, &c. vt ſolet fieri, nunquid dicetur negaſſe feudũ ita ꝙ incidat in pœnam priuationis? Reſpon. quòd non, argumento eius quod dicit Bart. in l. ſi dubitetur. §. ita demum in fin. ff. de fideiuſſor. & ita tenet Iacob. de

feud. in verbo Dicti vaſalli, el primò, num.55. & ita practicatur, vt dicit [redacted] in d.§.30. num.8.

QVAEST. LX.

SVMMARIVM.

Quot teſtes requirantur ad probandum ingratitudinem, ſiue felloniam contra vaſallum.

QVæro, quot teſtes requirantur ad probandum ingratitudinem, ſiue felloniam contra vaſallum? Reſpon. de hoc habemus tex. expreſſum in cap.1. quot teſtes ſint neceſſ. ad proban. &c. quòd requiruntur quinque, qui ſint omni exceptione maiores. Sed punctus eſt, quia Molin. poſt nonnullos alios dicit, quòd ille tex. non eſt auctenticus, & non ſeruatur. Tu dic, quòd imò eſt auctenticus, & eſt lex, & pro lege ſeruari debet, & ita tenent omnes ſcribentes, vt dicit Iacob. in verbo, Dictique vaſalli, el primo. num. 55. Et dicit Bertrand. conſilio 115. numero 31. libro 2. in 2. parte, quòd ita tenent communiter Doctores.

QVAEST. LXI.

SVMMARIVM.

Vaſallus qui coactus aliquid fecit contra dominum, an debeat feudo priuari.
Et quid ſi illud fecit per metum, verſ. Sed quid ſi illud.

QVæro vaſallus fecit aliquid, propter quod eſt feudo priuandus, nunquid ſi illud fecit coactus, debet nihilominus feudum amittere? Reſpond. quòd non, ita dicit gloſ. in cap. 1. §.porro, in verbo, Perdit, quæ fue. prima cauſa bene. amit. quam ſequuntur communiter ſcribentes, vt dicit Gratus conſ. 5. num. 24. lib. 1. Non enim dicitur delinquere, qui aliquid coactus facit.

Sed quid ſi illud fecerit per metum? Reſpond. quod pariter excuſabitur, ita ſentit gl. in c.1.§. ſimiliter in verbo, Priuabitur, de conſue. recti feud. quam ſequuntur communiter Doctores, vt ait Grammat. conſ.13. num.30. Quod tamen intelligo, vt procedat in iuſto metu, & qui cadit in conſtantem virum. Dico etiam, quòd ſi ceſſaret vis, aut cauſa metus, & vaſallus nihilominus perſeueraret in offenſione domini, tunc reputaretur voluntarie delinquere, & ideo non eſſet excuſandus à priuatione feudi.

QVAEST. LXII.

SVMMARIVM.

Vaſallus propter ingratitudinem, vel aliam cauſam priuationis, an cadat ipſo iure à feudo, vel ſit per ſententiam priuandus.

QVæro, an in caſibus, in quibus vaſallus incurrit pœnam priuationis feudi, priuetur feudo ipſo iure, an autem requiratur ſententia? Reſp. quòd regulariter non priuatur feudo ipſo iure, ſed poſt conuictam culpam, & ſic ſecuta ſententia, ita tenet gl. in cap. 1. in verbo, Iure feudi, quib. mod. feud. amitt. quæ in hoc eſt communiter approbata, vt dicit Alex. conſ.124. num.1. lib.1. Et eſt communis opin. vt ait Curt. Iun. de feud. in 4. parte in vltima particula in prima dubitatione. Zaſ. de feud. in decima parte in fin. primæ particulæ. Et dicit Molin. in conſuet. Paris. feud. §.30. num.23. hanc eſſe communem, & veram omnium ſententiam, quòd propter quamcunque cauſam amittendi feudum, ſiue propter negationem, ſiue propter non petitam inueſtituram infra tempus debitum, ſiue etiam propter felloniam, nunquam amittitur feudum ipſo iure, ſed tantum poſt ſententiam, excepto ſolo caſu alienationis, & traditionis factæ domino irrequiſito, quo caſu feudum amittitur, & ad dominum reuertitur ipſo iure.

QVAEST. LXIII.

SVMMARIVM.

Dominus recipiens ſeruitia à vaſallo, an cenſeatur illi remittere caducitatem, quam prius incurrerat.

Quæro, nunquid dominus, qui poſt ingratitudinem vaſalli recepit ab eo ſeruitium, cenſeatur illi remiſiſſe ingratitudinẽ, & pœnam? Reſp. quòd ſi ignorabat vaſallum à feudo cecidiſſe, non cenſetur illi remiſiſſe caducitatem, & hoc approbant communiter Doctores, vt ait Gratus conſ. 1. num. 75. lib. 1. nam ignorantis nulla eſt voluntas. Si vero ſciebat eum cecidiſſe, tene, quòd cenſetur remiſiſſe, niſi in receptione ſeruitij fuerit proteſtatus, ſe id recipere ſaluo iure caducitatis. Vide in hoc propoſito quæ dixi ſupra q. 49. verſic. Sed pone.

QVAEST. LXIIII.

SVMMARIVM.

Ius priuandi vaſallum feudo, an tranſeat ad hæredes domini.

Et quid ſi culpa erat talis, propter quàm vaſallus ipſo iure cecidiſſet à feudo, verſ. Sed quid ſi culpa.

Pone, vaſallus commiſit cauſam, propter quam poterat feudo priuari, dominus autem priuſquam querelaret, deceſſit, Quæro, nunquid ius priuandi vaſallum tranſeat ad hæredes ipſius domini? Reſpon. quòd ſi dominus in vita non querelauit, tale ius non tranſit ad hæredes, ita dicit gloſ. in cap. 1. §. 1. in verbo, Conc ubuerit, quib. mod. feud. amit. & eſt communis Doctorum ſententia, vt dicit Curt. Iun. de feud. in quarta parte in vltima particula, in ſecunda dubitatione, Hanc etiam ſententiam dicit eſſe communiter receptam Ripa in l. fin. nu. 237. C. de reuo. dona. Quæ tamen intelligenda eſt, vt procedat quando dominus ſciuit culpam vaſalli, & de ea conqueſtus non eſt, ſecus autem ſi non ſciuiſſet, nam eo caſu vtique tranſit ad hæredes, & hæc fuit doctr. Iacobi de Beluiſ. in d. §. 1. quam omnes Doctores ſequuntur, vt ait Iacob. in verbo, Dictique vaſalli, el primo, numero 51. faciunt quæ dixi, ſupra q. præcedenti.

Sed quid ſi culpa erat talis, pro qua vaſallus eſſet ipſo iure priuatus feudo? Reſpond. quòd idem dicendum eſt, adhuc enim ſi dominus ſciens querelam non fecerit, ſed tacuerit, non tranſmittit ad hæredem ius reuocandi feudum, & ita tenent omnes ſcribentes, vt dicit [redacted]. in conſue. Paris. feud. §. 30. num. 127. in fi. Nam concluſio Doctorum ſolummodo fundatur in coniectúrata mente domini, qui, ex quo non querelauit, videtur remiſiſſe, quæ ratio pariter militat, ſiue ipſo iure, ſiue per ſententiam priuetur feudo. Et ideo vbicunque appareret de voluntate domini in contrarium, puta, quia reuocaſſet iniuriam ad animum, vel huiuſmodi, tenendum eſſet, quod tranſmitteret ius priuationis ad hæredes.

QVAEST. LXV.

SVMMARIVM.

Ius priuandi vaſallum feudo, an tranſeat contra hæredes vaſalli.

Quæro nunc quid econuerſo? Pone, vaſallus commiſit felloniam, vel aliquid aliud, propter quod ceciderat à feudo, ſed tñ priuſquam dñs querelam contra eum inſtitueret, deceſſit, nunquid poterit dominus huiuſmodi querelam proponere contra hæredem ipſius vaſalli, & eum feudo priuare? Reſpond. quòd non, niſi eſſemus in caſibus, in quibus vaſallus priuatur feudo ipſo iure, vel ex diſpoſitione iuris, vel ex forma pacti appoſiti in inueſtitura, tunc enim bene poſſet querela proponi cõtra

hæredem, ita dicit Bald. in c. Imperialem. §. inſuper, num. 7. de prohib. feud. alie. per Frider. quem omnes ſequuntur, vt dicit Iacob. de feud. in verbo, Dictiq. vaſalli, el primo, num. 53. circa fi. Quam opinionem ego ſequerer, vbi delictum eſſet adeo notorium, & inexcuſabile, quod nullo pacto negari, aut defendi poſſet. Sed ſi egeret aliqua probatione, vel poſſet aliquo colore excuſari, mihi nunquam placuit, quod feudum poſſet hoc caſu ab hærede vaſalli reuocari, eſt enim valde iniquum, vt de delicto mortui, qui ſe defendere non poteſt, agatur ad præiudicium hæredis, qui non deliquit, & cum ſemel iſte caſus in facto contigiſſet, ita conſului. Dicebam etiam, quod licet ille eſſet caſus, in quo vaſallus erat ipſo iure priuatus feudo, neque requirebatur ſententia, tamen ex quo agebatur contra hæredem, vel agnatum, qui erat vocatus ex tenore inueſtituræ, non poterat ab eo auferri feudum, niſi præcedente ſententia, & proceſſu, ex quo iſte eſt tanquam tertius poſſeſſor, & tandem poſt longam litem res fuit compoſita, feudo remanente apud filium ipſius vaſalli, qui deliquerat.

QVAEST. LXVI.

SVMMARIVM.

F*eudum priuato vaſallo, an aperiatur domino, vel agnatis.*

Et quid in feudo nouo, verſic. Et hæc quidem.

Et quid ſi ſit antiquum, verſic. Sed ſi feudum.

Et quid in agnatis collateralibus ipſius vaſalli delinquentis, ibid.

Et quid ſi feudum ſit conceſſum pluribus æque principaliter, verſ. Sed in omnem.

Et quid ſi vaſallus priuetur feudo, ex aliquo delicto non concernente directo perſonam domini, verſ. Aut vero.

Et an aperiatur omnibus agnatis indiſtincte, verſic. Sed quæro.

Et quid ſi priuetur propter alienationem ipſius feudi domino irrequiſito factam, verſ. Sed quid ſi vaſallus.

Et quid ſi priuetur ex eo, quod fuerit contumax in aſſociatione Imperatoris Romã proficiſcentis ad ſuſcipiendam coronam imperij, verſ. Non omitto.

QVærο, quando vaſallus priuatur feudo, cui apeciatur ipſum feudum .ſ. an domino, vel agnatis? Reſpond. Debes ſcire, quòd quattuor modis principaliter feuda finiuntur, ſcilicet Morte vaſalli, ſiue fine lineæ, Renunciatione, Delicto, & Alienatione. Si feudum finitur morte vaſalli, quia ſcilicet eius linea, ſeu progenies in ipſo deficiat, nulli dubium eſt, quod aperitur domino, An autem agnati proximiores vaſalli de functi poſſint petere ſe de ipſo feudo inueſtiri, dixi infra q. 87. Si finitur renunciatione vaſalli, cui eo caſu feudum aperiatur, dixi ſupra q. 34. Reſtat ergo, vt videamus, quando feudum finitur delicto, vel alienatione cui applicetur, & hoc caſu, ſecundum doctores, Diſtinguendum eſt inter ſpecies delicti, nam ſi culpa, aut delictum propter quod vaſallus priuatur feudo, eſt tale quod de directo offendat dominum, tunc feudum reuertitur ad ipſum dominum, excluſis filijs vel agnatis ipſius vaſalli delinquentis.

Et hæc quidem concluſio de plano procedit, quando feudum eſt nouum, nam hoc caſu proculdubio aperitur domino excluſis agnatis, & deſcendentibus ipſius vaſalli, & in hoc conſentiunt omnes doctores, vt dicit Aluarot. in c. primo, §. denique, poſt numero 8. verſiculo, Et prima concluſio, quæ fue. prima cauſa bene. amitt. Et dicit Iacob. de feud. in verbo, Dictique vaſalli, el primo, num. 58. quòd hanc concluſionem ſequuntur communiter Doctores, Dicit etiam Curt. Iun. de feud. in quinta parte, in prima concluſione, quòd in feudo nouo hæc concluſio eſt per omnes indifferentes approbata, quem refert Paris. conſilio primo, numero 17. lib. primo.

Sed ſi feudum ſit antiquum, tũc ſi quæratur de filijs, aut deſcendentibus ipſius vaſalli delinquentis, ferè omnes in hoc conueniunt, quod eis excluſis feudum reuertatur

tatur ad dominum, & eſt magis communis opin. vt atteſtatur Alexand. conſ.30. num.4.lib.6. quod eſt duplicatum conſ. 60.lib.3. Sed in agnatis collateralibus vaſalli delinquentis, Doctores ſunt varij, nam multi tenuerunt, q hoc caſu feudũ non aperiatur domino, ſed agnatis, & ita tenuit And.de Iſer.in d.§.denique. Multi vero tenuerunt contrarium, quod ſcilicet etiam huiuſmodi feudum, hoc caſu aperiatur domino, non agnatis, & hæc eſt communis concluſio, vt atteſtatur Curt. Iun.in d.prima concluſione, quem refert Gratus conſ.2. num.15.lib.1. Hanc etiã eſſe communem, & veram doctrinam affirmat Ioan.de Anan. conſil.32. num.5. Dec.conſ.544. num.30. Gozad.conſ.84. num.3. Hæc tamen opin.mihi nunquam placuit, videtur .n. iniquum, q vaſallus poſſit delinquendo excludere agnatos à feudo eis debito virtute primæ inueſtituræ, abſq; aliquo eorum facto, aut culpa. Nihilominus in practica, forte propter auctoritatem Doctorum, illa obtineret.

Sed in omnẽ caſum iſta concluſio non haberet locum, quando tale feudum eſſet ita conceſſum, Titio, & eius hæredibus, de vno ad alterum reuertendo, vel Titio, Seio, & Caio, omnibus principaliter, vel inſolidum, vel attentis meritis ſingulorum, nam his caſibus, ex quo vnuſquiſq; de per ſe principaliter conſideratur, vnius culpa alijs non nocet, ita ſenſit Bald.in d. §.denique, poſt num.1. quem omnes ſequuntur, vt ait Iacob. in d. verbo, Dictiq. vaſalli, poſt num.58. verſ. Quarto limitabitis. Et poſt eum dicit Zaſ.de feud. in decima parte, in ſecunda particula, concluſione quarta, verſ. Tertio fallit, quòd hanc doctrinam tenent communiter Doctores.

Aut vero vaſallus priuatur feudo ex alio delicto, vel culpa non concernente directo perſonam domini, & hoc caſu ſi feudum eſt nouum, applicatur domino, & in hoc nemo diſcrepat, vt dicit Curt.Iunior. in d.5. parte, in ſecunda concluſione. Si vero eſt antiquum, reuertitur ad agnatos, non autem ad dominum, ita tenet And.de Iſer.in d. §. Denique. Et iſta concluſio eſt per omnes approbata, vt dicit Curt.Iun.in dicta quinta parte, in tertia concluſione, Hanc etiam eſſe communem opin. atteſtatur Alexand. in l. ſi finita. §. ſi de vectigalibus, col.15.ff. de damno infecto, prout illum refert Dec. conſilio 252. poſt num.6. licet ego non reperiam Alexand. ibi hoc atteſtantem. Ita etiam dicit communiter teneri, Præpoſit. in d. cap. primo. §. penult. quem refert Zaſ. de feud. in dicta decima parte, in ſecunda particula, in quinta concluſione.

Sed quæro, an hoc caſu aperiatur omnibus agnatis indiſtincte? Reſpon. quòd non, ſed excluduntur filij, & deſcendentes omnes, item etiam trãſuerſales agnati intra quartum gradum, ita tenet Iacob. de Beluis.in cap.primo. §. ſi vaſallus culpã, ſi de feudo fue. contro. Et eſt communis opin. vt dicit Ruin. conſil. 23. num.32. libro quinto. Quæ opin. ſemper mihi viſa fuit dura, vt dixi ſupra verſ. Sed ſi feudum. Tamen præſuppoſito, q ſit vera, recipit vnam ſingularem limitationem, vt ſcilicet non procedat, niſi in feudo ſimpliciter recepto, quod aliqui appellant informe, puta, concedo tibi hoc caſtrum in feudum. Secus autem ſi feudum fuiſſet receptum à patre, vel auo ipſius delinquentis expreſſe, pro ſe, & liberis, vel pro ſe, & filijs, vel huiuſmodi, nam eo caſu admittuntur indiſtincte omnes agnati, & filij ipſius delinquentis, ita tenet Cyn. in l. ſecunda.C.de liber.& eodem libro, quem in hoc ceteri ſcribentes ſequuntur, vt dicit Alexand.in d.§.ſi de vectigalibus, numero 29.

Sed quid ſi vaſallus cadat à feudo, eò quia ipſum feudum irrequiſito domino alienauerit, nunquid hoc caſu feudum deuoluetur ad dominum, an aũt ad agnatos? Reſpond.in hoc articulo variæ fuerunt Doctorum opin. nam aliqui ſimpliciter dicunt, q defertur domino, non autem filijs, vel agnatis, & hanc opin. dicit eſſe magis communem Aret. conſ. 14. poſt num.11. verſ. Venio ad ſecundum, quem refert Socin. Iun. conſil. 77. numero 139.libro primo. Alij vero diſtinguunt inter filios, & agnatos, & dicunt, quòd factum vaſalli alienantis irrequiſi-

to domino nocet filijs, ſed non nocet alijs agnatis, & hanc opin. dicit eſſe communem Ruin.conſ.214.num.16.lib.1.& conſ.112.num.10.lib.4. Alij vero aliter diſtinguunt, ſcilicet inter feudum nouũ, & feudum antiquum, & dicunt, ꝙ ſi feudum eſt nouum,reuertitur ad dominum, ſi vero antiquum reuertitur ad agnatos. Et hanc opin. dicit Curt.Iun.in d.quinta parte,in quarta concluſione, quòd tenet gl. in cap.1.§. hoc quoque, de ſucceſſio. feudi, quam dicit eſſe per omnes approbatam,& hæc quidem diſtinctio ſatis bona ratione ſuſtinetur, nam in feudo nouo, ex quacunq; cauſa vaſallus eo priuetur,etiam ſi non concernat iniuriam domini, tamen feudum ipſum ſemper ad dominum reuertitur, excluſis deſcendentibus,& agnatis omnibus, & hæc eſt clara, & expedita concluſio, vt dicit Curt. Iun.in d.quinta parte,in 2.concluſione, ſubdens, quòd ab ea nullum inuenit diſcrepantẽ, pro qua facit concluſio And. de Iſer.de qua ſupra pluries facta eſt mẽtio, maxime in q.41.verſic. Et hæc quidem, quòd ſcilicet de feudo nouo poteſt vaſallus ad ſui libitum diſponere in præiudicium agnatorum ergo,& delinquendo, vel alienando poterit eis præiudicare. Secus autem eſt in feudo antiquo,in quo vaſallus non poteſt agnatis alienando,aut delinquendo præiudicare, vt dixi ſupra. Ideo ſi illud alienet,non domino, ſed ipſis agnatis deferri debet, & hanc opin. quòd ſcilicet deferatur agnatis non autem domino,quam vt dixi tenuit gl.in d.§.hoc quoque,dicit eſſe veram, & magis communem Bal.in d.c.1.§. denique. quæ fue.pri.cauſa bene.amit.prout illum refert Ruin.conſ.166.num.5. lib.1. Ego tñ non reperio Bal. ibi atteſtari de communi licet dicat,quòd hæc opin.vera eſt. Hanc etiam opin. dicit eſſe magis communem,Ioan.Ray.in c.Imperialem,§.pęna,de prohi.feu. alie. per Frid. quem refert Iacob. de feud. in verbo,Et cum pacto de non alie.num.30.Alex. conſil.30. num.17.in fi.lib.1. quod eſt duplicatum, conſ.1. in 5.vol. quem refert Ruin.conſil.7.num.12.lib.1.& conſil.49. num.19. eod. volum. Curt. Iun. in d.quarta concluſione,in fin.verb. Ruin.conſil.2.poſt num.2.lib.1. Zaſ.de feud. in decima parte,in ſecunda particula, verſic. Quarta concluſio,quid dicit, quòd ita communiter tenetur. Et hæc concluſio,nedum habet locum,ſi talis alienatio facta ſit per vaſallum in actu inter viuos,ſed etiam ſi facta ſit per viam legati,& ita hanc opin. dicit eſſe magis communem Alex.in d.cõſil.30.num.17.Hanc etiam opin.quòd ſcilicet deferatur agnatis, ſequitur Socin. Iun.conſ.112.num.2. lib.2. dicens iſtam eſſe communem, & veriſſimam concluſionem, quòd feudum antiquum alienatum per vaſallum ſine conſenſu domini, non ipſi domino aperitur, ſed filijs aut agnatis ipſius vaſalli,vt ſic ipſi ſaltem poſt mortem alienantis poſſint illud recuperare, quam concluſionem atteſtatur eſſe magis communiter approbatam idem Soc.Iun. in d.conſil.77. num.121. lib.1. & conſil.101. num.6. lib.2.

Ego alias in illa cauſa, de qua ſupra mentionem feci,conſului,quòd indiſtincte, & ex quacunque culpa vaſallus feudo priuetur,tam alienationis, quàm feloniæ, vel alia, ſi feudum eſt tale de quo vaſallus poſſit libere diſponere in præiudicium agnatorum,ſemper feudum aperitur domino,non autem filijs,vel agnatis. Si vero vaſallus non poteſt de feudo in præiudicium agnatorum diſponere, nunquam feudum aperitur domino, ſed ipſis agnatis, quibus iam ex tenore inueſtituræ erat ius quæſitum,neque ſcio videre aliquam bonam rationem differentię, cur qui non poteſt mihi præiudicare alienando,etiam cum conſenſu domini, debeat poſſe mihi præiudicare alienando ſine eius conſenſu, vel aliter delinquendo,& tex.in d.§.denique,poſſet euitari,tenendo, quòd procedat ſolummodo in feudo antiquo informi, ſcilicet conceſſo ſimpliciter alicui nulla facta mentione filiorum, aut deſcendentium, Secus autẽ in feudo antiquo quod eſſet expreſſe ex pacto,& prouidentia. Et hæc opin.iudicio meo eſt verior, & æquior, licet forte propter communem opin. doct. difficile eſſet illam ſuſtinere in practica.

Non omitto etiam,quòd eſt vnus ca-

ſus; in quo delictum ſiue iniuria non reſpicit principaliter dominum, & tamen vaſallus priuatur feudo, & feudum de voluitur ad dominum excluſis agnatis omnibus. Quando.ſ. vaſallus requiſitus, vt aſſociet Imperatorem proficiſcentem Romam pro ſuſcipienda corona Imperij, fuit contumax, & inobediens, ita dixit gl. in c. 1. §. fin. in gl. fin. de pace iuramen. firman. licet in libro meo ſit ſub Rubrica de allodijs, & male, quàm gl. ſequuntur communiter omnes ſcribentes, vt dicit Curt. Iun. in dicta quinta parte, in prima concluſione, colum. ſecunda, verſic. Hanc primam, quam tamen ego non ſequerer in feudo antiquo, quod eſſet ex pacto, & prouidentia, vt ſupra dixi.

QVAEST. LXVII.

SVMMARIVM.

Ingratitudo prælati, an noceat eccleſiæ.

QVæro, an propter ingratitudinem prælati feudum conceſſum eccleſię reuertatur ad dominum? Reſpondeo, quòd ſic, ſolummodo tamen ad vitam ipſius prælati, ingrati, & quatenus ſpectabat ad eius menſam, ita tenent omnes ſcribentes vbique vt dicit Molin. in conſue. Paris. feud. §. 30. num. 62. vbi etiam dicit, ꝙ ita obſeruatur, & eſt iudicio meo rationi conſentaneum, ne eccleſia, & ſucceſſor ſine culpa ob alterius ingratitudinem damnum patiantur.

QVAEST. LXVIII.

SVMMARIVM.

DOminus qui non facit iuſtitiam vaſallo, an priuetur proprietate feudi.

QVæro, nunquid dominus, qui non facit iuſtitiam vaſallo, priuetur proprietate feudi? Reſpon. quòd ſic, ita tenet gloſ. in cap. primo. §. item qui domino, in verbo, Iuſtitiam, quæ fuit prima cauſa benefic. amitt. & illam gloſ. Doctores ſequuntur, vt dicit Iacob. de feud. in verbo, Dictique vaſalli, el primo, num. 24. Ex quo enim ex tali cauſa vaſallus priuatur feudo, vt eſt text. expreſſus in d. §. item qui domino, pariter etiam dominus debet proprietate priuari, quod tamen argumentum mihi non placet, vt ſæpe dixi.

QVAEST. LXIX.

SVMMARIVM.

DOminus negans inueſtire vaſallum de feudo, an cadat à proprietate feudi. Remiſſiue.

QVæro, an dominus denegans inueſtire vaſallum, qui tempore debito petijt ab eo inueſtituram cadat à proprietate feudi? dixi ſupra quæſt. 49. verſiculo. Sed quid ſi vaſallus.

QVAEST. LXX.

SVMMARIVM.

DOminus an teneatur iurare fidelitatem vaſallo ſicut vaſallus domino.

QVAERO, nunquid dominus teneatur iurare fidelitatem vaſallo, vt vaſallus domino? Reſpon. quòd non, & ita tenent communiter Doctores, vt dicit Iacob. de feud. in verbo, Qui quidem inueſtiti, nu. 16. Licet enim dominus æquiperetur vaſallo, tamen hæc æquiperatio non ſemper procedit, vt in nonnullis exemplis ibi demonſtrat Iacob. Cum ergo non reperiatur iure cautum, quòd dominus vaſallo fidelitatem iuret, neque nos id dicere debemus, & ita ſeruat totus mundus.

QVAEST. LXXI.

SVMMARIVM.

DOminus alienans vaſallos inuitos in alium, an priuetur proprietate feudi. Remiſſiuè.

QVæro, an dominus alienans vaſallos inuitos in alium, priuetur proprietate feudi? dixi ſupra quæſt.28.verſ. Sed quæro.

QVAEST. LXXII.

SVMMARIVM.

PRoprietas feudi, qua dominus illa priuatur, cui applicetur.

QVæro, quando dominus propter aliquam eius culpam priuatur proprietate feudi, cui illa applicetur, an vaſallo, an ſuperiori domino, an agnatis ipſius inferioris domini? Reſpond. ꝙ in hoc variæ fuerunt opin. Doctorum, ſed gl. in cap. 1. in gl. 1. quali.do.feu prop.priue.tenet, ꝙ directum dominium conſolidetur cum vtili, & ſic, ꝙ applicetur vaſallo. Et dicit Syl. de ſedi recogn. q.32. ꝙ hæc videtur receptior opin. Ego credo, quòd hæc opin. non ſit vera, & forte etiam non ſit communis, neque obſeruetur in practica, & ideo ſemper tenui, ꝙ ſi iſte dominus habet alium dominum ſuperiorem, applicetur illi domino ſuperiori, niſi adeſſet agnati iſtius domini inferioris, qui eſſent vocati ad ipſum feudum ex tenore inueſtituræ, nam eo caſu crederem feudum ad ipſos deuolui, Si vero non adeſſent neque agnati, neque dominus ſuperior, bene poſſet procedere illa opin. ꝙ ſcilicet, conſolidaretur directum cum vtili, &. ſuperioribus annis cum quidam Marchio fuiſſet priuatus feudo propter iniuſtitiam erga ſubditos, cõſuluerunt multi Doctores, ꝙ feudum erat applicandum agnatis, qui erant vocati ex tenore inueſtituræ, non autem Cæſari, & ita credo fuiſſe iudicatum per conſilium Cæſareum.

QVAEST. LXXIII.

SVMMARIVM.

FOemina an ſuccedat in feudo.
Et quid ſi bona non ſint feudalia, habeāt tamen annexam dignitatem, & iuriſdictionem, verſ. Sed quæro.
Et quid ſi expreſſe ſint vocatæ fœminæ in inueſtitura, verſ. Item quæro.
Et quid interſit, an inueſtitura concepta ſit per verba maſculis, & fœminis, vel maſculis cum fœminis, verſ. Et in hoc propoſito.
Et quid ſi feudum fuerit à principio conceſſum fœminis, verſ. Præterea quæro.
Et quid in feudo empto, verſ. Sed quid in feudo.
Et quid in feudo pro quo nullum ſeruitium præſtatur, verſ. Vlterius quæro.
Et quid ſi ſeruitium ita poſſit præſtari per fœminam, ſicut per maſculum, verſic. Item quid ſi feudum.
Et quid ſi ſtatuto, vel conſuetudine introductum fuerit, vt fœminæ in feudis ſuccedant, verſ. Sed quid ſi adſit.

QVAERO, an fœmina ſuccedat in feudo? Reſp. ꝙ regulariter non ſuccedit, tex. eſt in c. 1. §. hoc aũt, de his qui feud. dare poſſ. & eſt communis regula, vt dicit Dec. conſ. 139. verſ. Sed iñ, & ita moribus feudorum receptum eſt, vt ait Zaſ. de feud. in 8. parte, verſ. Super ſecunda parte. Ratio autem quare fœmina reputatur inhabilis ad feudum, eſt quia nõ poteſt dominum iuuare, nec pugnam facere, ita dicit gl. in d. §. hoc autem, in verbo, à ſucceſſione feudi, quæ in hoc eſt cõmuniter approbata, vt ait Alex. conſ. 10. poſt num. 6. lib. 5. conſ. 98. num. 9. lib. 6. Ruin. conſ. 18. num. 13. lib. 1. Quæ tamẽ ratio mihi plenè non ſatisfacit, prout etiã non ſatisfecit ipſi gl. quæ propterea ſubdidit, ꝙ fuit pro ratione voluntas.

Sed

Sed quæro, quid ſi bona non ſint feudalia, habeant tamen annexam dignitatem, & adminiſtrationem cum mero, & mixto imperio, nunquid fœmina erit eorum capax? Reſpon. quod non, ita tenet Bart. in l. 2. circa med. ff. de reg. iur. & eſt communis opin. vt dicit Socin. Iun. conſ. 68. num. 26. lib. 1. Ruin. conſilio 99. poſt num. 15. verſ. Solum igitur, lib. 1. Sed tamen quidquid ſit de iure, videmus de conſuetudine contrarium obſeruari, quia mulieres quotidie ſuccedunt in comitatibus & alijs dignitatibus, & etiam in regnis.

Item quæro, quid ſi fœminæ expreſſe ſint vocatæ in inueſtitura, qa ſcilicet feudum conceſſum ſit pro maſculis, & fœminis? Reſpond. ꝙ hoc caſu, deficientibus maſculis, fœminæ admittuntur, & ita omnes communiter concludunt, vt dicit Paris. conſil. 12. num. 33. lib. 1. & hoc modicam habet difficultatem.

Et in hoc propoſito aduerte ad vnum, ſuper quo proximis diebus conſului, ꝙ plurimum intereſt, an inueſtitura ſit concepta, pro maſculis, & fœminis, an autem pro maſculis cum fœminis, quia ſi feudum conceſſum ſit pro maſculis cum fœminis, venient ad ſucceſſionem feudi, maſculi, & fęminę, ſimul, & ſemel. Si vero ſit conceſſum pro maſculis, & fœminis, venient ordine ſucceſſiuo, ſcilicet prius maſculi, deinde maſculis deficientibus, fœminæ, ita dixit notabiliter Bal. in l. quoties, num. 5. C. de ſuis, & legi. & dicit Iaſ. in l. Gallus, §. quidam recte, num. 32. ff. de lib. & poſth. ꝙ ita tenent omnes, Et hanc opinio. dicit eſſe communem Paris. in d. conſil. 12. num. 17. & ſeq. lib. 1.

Præterea quæro, quid ſi feudum ſit maternum, ſiue fœmineum, ſcilicet à principio conceſſum vni fœminæ, nũquid poſtea ad tale feudum etiam aliæ fœminæ admittentur? Reſpon. ꝙ ſic, ita probat tex. in cap. 1. de nat. ſucceſſ. feud. Sed hoc intellige vt procedat, vbi maſculi non extarẽt, & ita procedat tex. qui videtur aperte cõtrariari, in cap. 1. de benef. fœmin. ſecundum communem intellectum, vt dicit Curt. Iun. de feud. in tertia parte principali, in prima regula, verſic. Secundo ſingulariter limitare, & Zaſ. de feud. in octaua parte, in ſecunda particula, verſic. Supradicta concluſio, ſubdens, quòd ita tenent communiter Doctores. Et ratio eſt, quia ex quo tale feudum in fœminis originem habuit, non eſt inconueniens, ꝙ ſucceſſiue etiam fœminæ ad illud admittantur.

Sed quid in feudo empto, nunquid fœmina ſuccedit? Reſpon. quòd in hoc ſunt opin. inter Doctores, nam And. de Iſern. in d. c. primo, §. hoc autem, tenuit, quòd etiam in feudo empto fœminę non ſuccedant, & hanc eſſe communem opin. atteſtatur Brun. conſ. feudali 18. numero 9. Contrariam autem ſententiam, ꝙ imò à ſucceſſione huiuſmodi feudi fęmina non excludatur, tenuit Odofred. in ſumma, qui poſſint ſuccedere in feud. & hanc dicit eſſe communem, Dec. conſil. 390. num. 7. Paris. conſil. 4. num. 39. libro 1. referens Curt. Iun. ita atteſtari in dicta prima regula, verſ. Sexto limitare. Et hæc opinio. Odofr. mihi magis placet, quam etiam credo eſſe magis communem, & veriorem, quia re vera tale feudum emptum non habet propriam naturam feudi, vt dixi ſupra q. 16. verſic. Sed quæro. Quam tamen intelligo vt procedat, niſi ex inueſtituræ ipſius tenore eſſent expreſſe vocati maſculi, non autem fœminæ, nam eo caſu crederem fœminas eſſe excludendas, etiam ſi maſculi non extarent, principaliter enim in ſucceſſione feudorum attendimus tenorem inueſtituræ, in qua ſi ſolum eſſent nominati maſculi, appareret de mente concedentis, ꝙ fœminæ non admitterentur. Addunt alij, quòd ad hoc vt fœmina poſſit in feudo empto ſuccedere, duo requiruntur. Primum, quòd feudum fuerit iuſto precio emptum. Secundum, quòd pro ipſo feudo nullum ſeruitium ſit præſtandum, & hanc dicit eſſe communem opin. Soc. Iun. conſil. 65. poſt num. 16. verſic. Vel tertio, libro 1. Sed hæc declaratio in ſecundo requiſito mihi non placet, quia eam tenendo, redditur omnino ſuperflua, & inanis prædicta concluſio, nam fœmina ſemper eſt capax feudi, quando pro eo nullum ſeruitium præſtatur, ſiue ſit emptum, ſiue non, vt ſtatim dicam.

Vlterius quæro, an mulier ſit capax feudi, pro quo nullum præſtatur ſeruitium? Reſpond. ꝙ ſic, ita tenet Bald. in c. primo, §. & quia, num. 19. qui feud. dare poſſ. & hanc opin. dicit eſſe communem Cur. Iun. in dicta prima regula, verſ. quinto limitate, prout illum refert Pariſ. conſil. 4. nu. 19. lib. primo, & conſil. 12. nu. 27. eo. vol. & conſil. 23. nu. 30. eo. vol. niſi tamen verba inueſtituræ repugnarent.

Item quid ſi feudum conceſſum ſit pro certo ſeruitio, quod ita poteſt præſtari per fœminam ſicut per maſculum, nunquid ad tale feudum fœmina admittetur? Reſpon. quòd ſic, ita tenuit Iacob. de Beluiſ. in c. primo, §. quinetiam, in titulo epiſcopum, vel abbatem, quem ſequuntur omnes feudiſtæ, vt dicit Gozad. conſil. 56. num. 18. Et eſt communis limitatio, vt dicit Curt. Iun. in dicta prima regula, verſic. Nono fallit. Et licet hæ duæ concluſiones forte in puncto iuris paterentur aliquam difficultatem, ex quo nõ ſola præſtatio ſeruitij eſt cauſa excludendi fœminas à ſucceſſione feudorum, tamen in practica non eſſet ab eis recedendum, niſi (vt dixi) verba inueſtituræ repugnarent, vel conſuetudo contrariam interpretationem recepiſſet, à qua, preſertim in cauſis feudalibus, nullo modo eſt recedendum, vt ſtatim dicam.

Sed quid ſi adſit conſuetudo in aliqua prouincia, vel ſtatutum diſponens, quòd fœminæ poſſint in feudis ſuccedere, nunquid in ipſa prouincia fœminæ erunt ad ſucceſſionem feudorum admittendæ? Reſpond. quòd ſic, & ita communiter concluditur, vt ait Paris. conſil. 21. num. 13. lib. primo, Nam in ſucceſſione feudorum potiſſime attendimus conſuetudinem, cum enim feuda ipſa à principio introducta fuerint per conſuetudinem, merito debent etiam ab ipſa conſuetudine regulari. Sed pone, quòd princeps vel Imperator velit diſpenſare, quòd fœmina poſſit in feudo ſuccedere, quæro an poſſit hoc facere in præiudicium agnatorum, qui ſucceſſuri eſſent in feudo? Reſpon. quòd non, & ita communiter concludunt doctores, vt dicit Socin. Iun. conſil. 76. nu. 18. lib. primo, non enim poteſt princeps auferre ius alteri quæſitum, ſed dato quòd poſſet, ſaltem non deberet hoc princeps facere.

QVAEST. LXXIIII.

SVMMARIVM.

Filius exhæredatus, an ſuccedat in feudo.

QVæro, an filius exhæredatus poſſit in feudo ſuccedere? Reſp. ſecundum Iacob. Ardizo. in ſumma de ſucceſſio. feudi ſub Rubrica, an filius exhæred. ſucce. in feudo, ꝙ ſi filius fuit iniuſte exhæredatus, poteſt in feudo ſuccedere, rumpendo teſtm̃ per querelam inofficioſi, ſi vero fuit iuſte exheredatus, non ſuccedit in feudo, & hanc opi. dicit eſſe communem Curt. Iun. de feud. in tertia parte principali. in materia ſucceſſionis deſcendentium, q. 3. quem refert Paris. conſil. 1. num. 7. lib. 1. & in propoſito facere videtur quod dicit Zaſ. de feud. in octaua parte, verſ. De exhæredato, ꝙ eſt conſequentia in feudis recepta, ex quibus cauſis filius poteſt exhæredari, ex eiſdem poteſt etiam feudo priuari c. 1. §. prædictis modis, quæ fuit prima cauſa bene. amitt. Reſolutio huius quæſtionis pendet ab illa, nunquid filius poſſit feudum retinere ſine hæreditate paterna, propterea dic, Aut exhæredatio eſt nulla, & non eſt in conſideratione. Aut eſt valida, & tunc aut ſumus in caſibus in quibus filius poteſt habere feudum, etiam ſi non ſit hæres patris & pariter exhæredatio non eſt in conſideratione quò ad ſucceſſionem feudi, aut ſumus in caſibus in quibus requiritur, quòd ſit etiam hæres ipſius patris, & tunc iſte filius iuſte exhæredatus non poteſt in feudo ſuccedere, Neque. §. prædictis modis, facit in propoſito, quia aliud eſt dicere, quòd dominus poteſt vaſallum feudo priuare, ex omnibus cauſis ex quibus pater poteſt filium exhæredare, vt ibi, aliud eſt dicere, quòd pater poteſt exhæredando priuare filium feudo, quia ſi eſſet feudum ex pacto, & prouidentia maiorum ſuorum acquiſitum,

rum, non poſſet vaſallus de eo aliquo modo in teſtamento diſponere, vt dixi ſupra q. 40.

QVAEST. LXXV.

SVMMARIVM.

Filij fratrum in feudis, an ſuccedant in ſtirpes, vel in capita.
Et quid ſi vocentur ſine patruis, verſic. Difficultas eſt.

QVæro, vaſallus vltimo moriens reliquit nepotes ex multis eius fratribus præfunctis, nunquid iſti filij fratrum ſuccedent in capita, an autem in ſtirpes? Hæc quæſtio in alijs ſucceſſionibus ab inteſtato multum inter doctores controuertitur, vt dixi ſupra lib. tertio, §. primo, vbi tenui magis communem opin. eſſe, quòd ſuccedant in ſtirpes, & non in capita. Sed quid dicemus in feudis? Reſpon. quòd ſi iſti filij fratrum veniant ad ſucceſſionem feudi ſimul cum patruo, ſcilicet cum fratre vaſalli defuncti, veniunt in ſtirpes, & non in capita, idemque ſi veniant ad ſucceſſionem aui ſimul cum patruo, & hoc eſt indubitatum ſecundum omnes, vt ait Aluarot. in c. primo in prin. num. 2. de ſucceſſ. feud.

Difficultas eſt quando vocantur ſine patruis, & hoc caſu ſunt opin. inter doctores, nam Iacob. Ardizo. in ſumma, tenuit, ꝙ ſuccedant in capita. & dicit Bal. in auct. ceſſante, poſt nu. 2. verſ. Sed hæc ratio. C. de legit. hær. quòd ita communiter determinatur, quem refert Iacob. de feudis in verbo, Præſentes, & recipientes, num. 13. Hanc etiam concluſionem, quòd in feudis diuiſio fiat in capita, dicit communiter teneri Raph. comen. in auct. poſt fratres, la ſecunda. C. de legit. hære. & poſt eum Corn. ibi. in final. verbis. Contrariam autem opin. ſcilicet, quòd imò ſuccedant in ſtirpes, tenuit Bald. in c. primo, §. his vero, num. 2. de ſucceſſ. fratr. vel de grad. ſucceſſ. in feudo, & hanc opin. dicit eſſe communem Præpos. in c. primo, §. & quia, de his qui feud. dare poſſ. prout illum refert Ruin. conſil. 8. in final. verbis lib. primo. Sed ego non reperio Præpoſ. ibi, maxime poſt num. 73. vbi tractat hunc articulum atteſtari in ſpecie de communi opin. in materia feudali, licet ipſe teneat hanc opin. & referat etiam aliquos atteſtantes de communi opin. in ſucceſſionibus allodialibus. Tamen reuera ego credo, quòd Bald. in d. auct. ceſſante errauerit, dicendo communiter determinari in feudis, quòd ſuccedant in capita, & ita eum deridet Barb. in conſil. ſuo poſito inter conſilia Alex. in 4. vol. conſil. 55. num. 28. vbi dicit, quòd ſciret libenter, quis ſpiritus reuelauerit Bald. quòd Doct. ita communiter tenent, &c. Ego dico, quòd ſi feudum eſſet hæreditarium, procederet de plano ſecunda opin. ſcilicet, quòd ſuccederent in ſtirpes, quam in hoc caſu videtur atteſtari eſſe magis communem Ruin. conſ. 25. num. 23. lib. primo, & intelligo ſimpliciter hæreditarium, nam tale feudum reputatur pars hæreditatis, & de eo iudicandum eſt, vt de reliquo hæreditatis, Sed ſi eſſet feudum ex pacto, & prouidentia, vel abſolute vel mixtim, forte eſſet verior opi. Iacob. Ardizo. quia ad illud veniunt nepotes, non iure hæreditario, ſed virtute inueſtituræ, & ſic ceſſat fundamentum tenentium contrarium, Hoc tamen abſolute pro nunc non affirmo, quia eget pleniori diſcuſſione.

QVAEST. LXXVI.

SVMMARIVM.

Filius, vel agnatus, an poſſit repudiare hæreditatem, & retinere feudum.
Et quid in feudo ſimpliciter recepto, verſic. Aut eſt feudum.
Et quid in feudo mixto, verſic. Aut vero.

POne, aliqs vaſallus decedit relicto feudo & etiã relictis alijs bonis allodialibus, quæro nunqd poterit eius filius vel agnatus retinere feudum, & repudiare hæreditatẽ, ꝗ forte eſſet onerata ære alieno?

alieno? Reſpond. quòd in hoc eſt differentia inter filium, & agnatum, nam agnatus poteſt repudiare hæreditatem vaſalli, & retinere feudum. Filius autem cogitur, vel acceptare vtrunque, ſcilicet hæreditatem, & feudum, vel vtrunque repudiare, & de hoc eſt tex. expreſſus in cap. 1. an agna. vel filius. Et ſic in hoc ſunt deterioris conditionis filij, quàm agnati. Doctores multum laborant circa intellectum illius cap. Sed breuiter, tu ſcis, quòd varia ſunt genera feudorum, Aut ergo, feudum de quo agitur, eſt feudum nouum, & tene, quòd ſiue ſit agnatus, ſiue ſit filius, nũquam poterit repudiare hæreditatem, & retinere feudum, quia cum vaſallus de huiuſmodi feudo poſſit libere diſponere, vt ſupra multoties dixi, maxime in q. 41. verſic. Et hæc quidẽ, ſucceſſor dicitur habere feudũ ex mero beneficio ipſius vaſalli acquirentis, & hoc ſiue huiuſmodi feudum ex tenore inueſtituræ ſit hæreditarium, ſiue ex facto & prouidentia, merito non poteſt repudiare eius hæreditatem, & feudum retinere. Aut eſt feudum antiquum, ſed mere, & ſimpliciter hæreditarium, & pariter dicendum eſt, quòd non poterit neque filius, neque agnatus hæreditatem repudiare, & retinere feudum, quia de huiuſmodi feudo idem iudicatur, q de ceteris bonis allodialibus vaſalli, vt ſupra ſæpius dixi. Aut eſt feudum antiquum informe, ſcilicet receptum ſimpliciter, nulla facta mẽtione filiorum neque hæredum, & hoc caſu dicendum eſt, quòd habeat locum diſtinctio dicti cap. vt ſcilicet filius non poſſit retinere tale feudum, & repudiare hæreditatem, agnatus autem poſſit. Et ita ab omnibus receptum eſſe atteſtatur Didacus lib. 2. reſolut. cap. 18. poſt numero 4. verſic. Primùm ſimpliciter, & intellexi aliàs in Senatu concluſum fuiſſe, diſpoſitionem illius cap. non habere locum niſi in huiuſmodi feudo informi, & ita tenendo ceſſarent ferè omnes difficultates in hoc articulo per Doctores excitatæ. Aut vero feudum antiquum eſt mixtum, ſcilicet hæreditarium, & ex pacto, & prouidentia, puta quia eſt conceſſum pro ſe, & hæredibus, vel pro ſe, & filijs, & hæredibus. Et hoc caſu videtur, quòd non poſſit habere locum diſpoſitio dicti cap. nam huiuſmodi feudum, ſiue ſit filius, ſiue ſit agnatus, non poteſt habere, niſi etiam ſit hæres, nam vtraque qualitas requiritur, vt dixi ſupra in dicta quæſt. 9. verſ. Quandoque, & tertiò. Et propterea And. de Iſer. in dicto cap. primo tenuit, quòd diſpoſitio illius tex. procedat etiam in feudo non hæreditario, & ſic abſolute ex pacto, & prouidentia, vt ſcilicet filius non poſſit illud retinere repudiata hæreditate patris, & hanc opin. dicit eſſe communem, Curt. Iun. conſil. 138. num. 29. Brun. conſil. 24. in princ. Didacus libro ſecundo reſolut. cap. 19. poſt num. 4. vbi etiam verſic. Secundo ſubdit, quòd Salyc. & Imola, in locis, de quibus paulò poſt mẽtionem faciam, falſo teſtantur communem opin. eſſe in contrarium. Bald. autem in d. capit. primo, numero octauo tenet contrarium ſcilicet, quòd imò diſpoſitio illius capit. ſolummodo locum habeat in feudo hæreditario, vel ſimpliciter recepto, non autem in feudo abſolute ex pacto, & prouidentia, Et dicit Salyc. in l. ſecunda, numero quinto, in fin. C. de liber. & eorum libe. quòd ita ſe habet communis opin. Idem dicit Imola in cap. ex parte, numero 29. de feud. quem refert, & ſequitur Iacobi. de feud. in verbo, Ita quòd ipſi inueſtiti, numero ſecundo. Et hanc ego ſequor, tanquam veriorem, Neque obſtat fundamentum tenentium contrariũ, quia ſcilicet (vt ipſi dicunt) aliter intelligendo, diſpoſitio illius cap. eſſet eluſoria, ex quo in feudo hæreditario, ſiue ſit filius, ſiue ſit agnatus, ſemper requiritur, quòd ſit hæres, ad hoc vt poſſit habere feudum, quia licet verum ſit, quòd in tali feudo requiratur, quòd volens ſuccedere ſit etiam hæres, non tamen eſt verum, quòd requiratur volentem in tali feudo ſuccedere, eſſe hæredem vaſalli vltimo loco defuncti, ſed ſufficit, quòd ſit hæres primi acquirentis, vt dixi in d. quæſt. 9. verſic. Sed quæro, & ſic diſpoſitio illius cap. operabitur, q in tali feudo pro ſe, & filijs, & hęredibus recepto, quod eſt hęreditarium, & ex pacto, & prouidentia, filius non poterit repudiare hæreditatem paternam, & retinere feudum. Agnatus

tus autem poterit retinere feudum, & repudiare hæreditatem vaſalli vltimo loco defuncti, modo aliàs poſſit ex aliqua parte eſſe hæres primi acquirentis. Et hæc nota in practica, quia iſta eſt notabilis, & quotidiana quæſtio.

QVAEST. LXXVII.

SVMMARIVM.

IVs accreſcendi, an habeat locum in feudis?

Et an in feudis conceſſis ab Imperatore, verſic. Scias tamen.

Et quid ſi conceſſa ſint pluribus inſolidum, verſic. Sed certe.

Et quid in feudis conceſſis ab alijs principibus, verſic. Et hæc quidem.

Et quid in feudis antiquis, verſic. Secundo principaliter.

Et quid ſi in diuiſionibus totum feudum obuenit vni ex fratribus, qui deinde deceſſerit ſine liberis, an accreſcet alteri fratri, verſic. Sed pone.

Quæro, an in ſucceſſione feudorum locum habeat ius accreſcendi? Hæc eſt quotidiana quæſtio & valde vtilis, Pro cuius reſolutione fac regulã, quod in ſucceſſione feudorum non habet locum ius accreſcendi, ita probat tex. in c. primo, §. & quia vidimus verſ. Si autem vnus, de his qui feudũ dare poſſ. & hæc eſt communis concluſio, vt atteſtatur Curt. Iun. de feud. in ſecunda parte principali, circa fi. in tertia dubitatione principali circa materiam acquiſitionis feudi, Nam feudum eſt contractus, vt dixi ſupra quæſt. ſexta, in contractibus autem non eſt locus iuri accreſcendi, vt dixi ſupra lib. tertio, §. ius accreſcendi.

Scias tamen in primis, quòd ſecundum aliquos, hæc concluſio non habet locum in feudo conceſſo ab Imperatore, nam in eo multi tenent, quòd habeat locum ius accreſcendi, & hæc limitatio per eos colligi videtur ex tex. in l. vnica, C. ſi liberali. imper. ſocius. lib. decimo, vbi imperator generaliter ſtatuit, quòd ſi quis ex his, quibus communiter aliquid ab eo donatum eſt, nullo hærede relicto deceſſerit, ad conſortem potius quàm ad perſonam aliam, pars decedentis perueniat, de quo text. dixi in dicto §. ius accreſcendi. Sed punctus eſt videre, an diſpoſitio d. l. vnicæ, quæ ſimpliciter loquitur in donationibus Imperatoris, habeat locum etiam in feudis, quæ communiter à principe aliquibus conceſſa ſunt, & in hoc variæ ſunt opin. doctorum, nam Bald. in l. vnica, numero 15. C. de cadu. tollen. tenet, quòd ſic, & hanc opin. dicit eſſe communem, Iaſ. in l. ſi mihi, & titio, numero 6. ff. de verbo. obl. & conſil. 127. col. 6. verſic. Et tenendo, lib. quarto, & conſil. 136. num. 4. eo. vol. Curt. Iun. in dicta tertia dubitat. Gratus conſilio 4. numero 14. lib. primo. Socin. Iun. conſilio 73. numero 22. & ſeq. libro primo. Contrariam tamen ſententiam, quòd ſcilicet etiam in feudo à principe pluribus ſimul conceſſo, non habeat locum ius accreſcendi, tenuit Cyn. in l. vnica, circa fin. C. quando non peten. par. quem multi ſequuntur, quos recenſet Molin. in Apoſtil. ad Alex. conſ. 30. ſub num. 8. lib. primo, affirmans, quòd imò quidquid dixerint alij, hæc eſt crebrior opin.

Sed certe credo, quod prima opi. ſit magis communis, & etiã verior, quod ſcilicet in feudis à principe ſimul conceſſis habeat locum ius accreſcẽdi, Cum enim in alijs cõceſſionibus principum, ita reperiatur cautum de iure communi, illi ſtandum eſt etiam in feudis, ex quo expreſſe non reperitur iure feudorum diſpoſitum in contrarium, Quia tamẽ quæſtio non eſt ſine difficultate, ad euitandas opi. aliquando cõſului, quod in inueſtitura apponerentur illa verba, & cuilibet eorum inſolidum, Vbicunque enim inueſtitura conceſſa eſt duobus, & vnicuique, vel cuilibet eorum, eo caſu proculdubio vno deficiente alter habebit totum, ita decidit Bald. in c. 1. §. fin. nu. 4. de ſucceſſ. feud. & eſt communis cõcluſio. quæ non habet contradicentem, vt ait Curt. ſenior, conſil. 49. numero 54. quem refert Bello. conſil. 20. num. 3. Et dicit Sigiſmund. conſil. 15. feudali, num. 4.

quòd

quòd ita præcedens concluſio ab omnibus doctoribus limitatur.

Et hæc quidem concluſio ſatis de plano procedere videtur, in feudo conceſſo ab Imperatore, de quo loquitur tex. in d.l.vnica. C.ſi liberali. imper. vt ſcilicet in eo locum habeat ius accreſcendi. Sed quid ſi fuerit conceſſum ab alijs principibus? Reſpon. quòd idem dicendum eſt etiam in feudo conceſſo à Regibus, ſecundum Bald. in c. primo, num. 2. de duob. fratri. à cap. inueſt. & etiam ab alijs principibus non recognoſcentibus ſuperiorem, & quod diſpoſitio d.l.vni. procedat in quocunque principe, qui ſuperiorem non recognoſcat, dicit eſſe communem ſententiam Curt.Sen. in d. conſil.49. poſt num.50. verſic. Modo ſic, & ita etiam communiter teneri atteſtatur Socin.Iun. in d.conſil.73.num.7.& hæc opinio mihi placet, Quia quilibet princeps non recognoſcens ſuperiorem. habet in ſuo dominio idem ius, quod habet Imperator in toto orbe, vt dixi ſupra lib. ſecundo, §. princeps.

Quando autem quis dicatur ſine hærede decedere, ad hoc vt in feudo ſit locus diſpoſitioni d.l.vnicæ, dixi in d. §. ius accreſcendi.

Secundo principaliter ſcias, quòd iſta concluſio quæ habet, quòd in feudis non habet locum ius accreſcendi, eſt intelligenda, vt procedat in feudo nouo, nam in tali feudo verum eſt, quòd non habet locum ius accreſcendi, & iſta eſt communis regula, vt ait Paris.conſilio 16. numero 2.lib.quarto. Gratus in d. conſilio quarto, numero 31.lib.primo. Sed quando feudum eſt antiquum tunc inter deſcendentes à primo acquirente procedit ſucceſſio, non quidem ex iure accreſcendi, ſed ex iure inueſtituræ paternæ, ita colligitur ex tex. in c. primo vbi gloſ. in verbo, Patris vel aui, de feud.march. & eſt communis opin. vt dicit Alex. conſil. 21. num. 5. lib. quinto.

Sed pone, duo fratres ſucceſſerunt in feudo paterno, & in diuiſionibus tale feudum obuenit totum vni ex eis, qui deinde deceſſit ſine liberis, quæro nunquid feudum ipſum accreſcet alteri fratri? Reſpond. Bald. in d.l. vnica, num. 33. C. quando non pet. par. tenet, quòd non accreſcet fratri, ex quo apud eum nulla portio feudi reperiebatur. Contrariam tamen opin. tenuit idem Bald. in l. prima, poſt num. 8. verſ. 23. quæritur, ff. de rer. diuis. & hæc opin. eſt magis communis, vt atteſtatur Aretin. in l. qui Romæ, §. duo fratres, col. pen. verſic. Pro deciſione huius quæſtionis, ff. de verb. oblig. quem refert, & ſequitur Ruin. conſil. 8. poſt num. 11. lib. primo, & conſil. 11. num. 14. eod. vol. Ego credo Bald. in d.l. vnica, bene dixiſſe, quòd ſcilicet feudum alteri non accreſcit, nam in iure accreſcendi portio accreſcit portioni, non perſonæ, vt dixi in d. §. ius accreſcendi, Sed bene verum eſt, quòd frater hoc caſu nihilominus ſuccedit in feudo, licet non per ius accreſcendi, ſed ex tenore inueſtituræ, & ita procedit ſecunda opin.

Sed quid ſi frater in diuiſionibus renunciaſſet omni iuri, &c. nunquid hoc caſu, non obſtante renunciatione, poterit venire ad feudum, ſi frater ſine liberis deceſſerit? dixi infra hoc eod. lib. §. renunciatio.

QVAEST. LXXVIII.

SVMMARIVM.

Clericus, vel monachus, an ſuccedat in feudo.

Et an ad hoc vt tranſeat perpetuo in eccleſiam, verſic. Quæ tamen.

Et quid in feudis maioribus, verſic. Sed hæc concluſio.

Et quid ſi præſtetur ſeruitium perſonale, verſic. De clerico.

Et quid in clerico conſtituto in ſacris, verſ. Et hæc omnia.

QVæro, an clericus ſuccedat in feudo? Hæc quæſtio à doctoribus ſatis confuſe tractatur, non diſtinguendo caſus, in quibus poſſet in practica contingere. Poteſt enim eſſe, q; habens feudum efficiatur monachus, aut clericus, vel quod feudum ipſum ad aliquem jā clericum iure inueſtituræ,

ſtituræ, vel aliter deuoluatur. Dic ergo, ꝙ quando vaſallus efficitur monachus, aut ſeruitium quod præſtatur pro ipſo feudo, eſt reale, quia ſcilicet præſtatur res, vel pecunia, ſiue etiam eſt perſonale, quod tamen poteſt à clerico honeſte præſtari per ſe, vel per idoneum ſubſtitutum, & tunc feudum durat, & tranſit in monaſterium, aliàs autem feudum non durat, ſed finitur & ad dominum directum reuertitur, & in greſſus à ſacramento fidelitatis abſoluitur. Et hanc diſtinctionem tenent communiter Doctores, vt atteſtatur Salyc. in auten. ingreſſi, num. 11. C. de ſacroſan. eccl. quem refert Afflic. deciſ. 320. num. 2. & 3. & Dec. in c. in præſentia, num. 74. de probatio. & Curt. Iunior de feud. in ſecunda parte tertiæ partis principalis, quæſt. 10. & Iacob. de feud. in verbo, Et quibuſcunque hæredibus, num. 4. Dicit etiam Alex. conſil. 10. num. 8. lib. quinto, quòd ita tenent omnes, quod conſilium eſt duplicatum in conſil. 98. lib. ſexto.

Quæ tamen opin. intelligenda eſt, vt procedat, non ad hoc, vt feudum ipſum perpetuo remaneat apud monaſterium, ſed tantum ad hoc, vt monaſterium illud habeat durante vita feudatarij, quoad cõmoditates ipſius feudi, ita dicit Bald. in c. primo, nu. 2. de mil. vaſal. qui arma belli ca, &c. & in hac opin. non datur contradictor, vt ait Capic. deciſ. 10. num. 10.

Sed hæc concluſio mihi nunquam placuit, ꝙ ſcilicet feudum tranſeat in monaſterium, ſi vaſallus efficiatur monachus, quia hoc eſſet diſtrahere monachos ab inſtituto ſuæ religionis, quod eſt ſeruire Deo, & abſtinere à negocijs, & adminiſtrationibus ſecularibus, propterea dicerem, ꝙ ſi ſupereſſent alij vocati ex tenore inueſtituræ, illi deberent ſuccedere in feudo, perinde ac ſi vaſallus eſſet naturaliter mortuus, & ſi iſti non ſupereſſent, quòd feudum reuerteretur ad dominum directum. Et licet gloſ. in c. primo, §. primo, in verſic. Poſtpoſuerit, de feudo vel benefic. fœmi. abſolute dicat, quòd hoc caſu feudum ad dominum reuertatur, tamen illa gloſ. debet intelligi, vbi agnati non ſupereſſent, vel vbi feudum eſſet nouum, & ita illam intelligunt communiter Doctores, vt dicit Curt. Iun. in d. decima q. in fi. Si tamen vellemus tenere communem opi. illa eſſet, iudicio meo, reſtringenda, vt procedat ſolummodo in feudis inferioribus, id eſt nõ habentibus dignitatem annexam, Sed ſi filius Regis, Ducis, Marchionis, vel Comitis, efficeretur monachus, non crederem, quòd Regnum, Ducatus, Marchionatus, vel Comitatus acquireretur monaſterio, & ita etiam de facto ſeruari atteſtatur Spec. de ſtatu monach. §. primo, num. 15. Saluo tamen ſemper iudicio ſanctæ matris Eccleſiæ, cui in omnibus me ſubijcio.

De clerico autem non videtur dubitandum, quin feudum capere poſſit, ſunt enim de hoc tex. aperti in c. verum, & in c. ex tranſmiſſa. de foro comp. & ita com muni opin. obtentum eſt, vt dicit Zaſ. de feud. in quinta parte, circa fin. dicit etiam Card. in c. primo, §. & quia, poſt princ. de his qui feud. dare poſſ. quòd multi doctores, & in ſpecie Martinus Lauden. ibi, inquiunt hanc eſſe communem opin. Quam tamen intellige, vt procedat, modo pro tali feudo præſtetur ſeruitium reale tantum, nam eo caſu vtique clericus eſt capax feudi, & ita eſt de mente omnium, vt ait Ruin. conſilio 42. numero 10. lib. primo. Sed ſi præſtetur ſeruitium perſonale, non modo clericus non ſuccedit in feudo ad eum deuoluto poſt clericatum, ſed ſi poſt deuolutum feudum vaſallus efficiatur clericus, amittit feudum. Et hæc eſt verior, & magis communis opin. vt dicit Ruin. in dicto conſilio 42. numero 9. Sed hoc rurſus ego intelligo, vt procedat, quando huiuſmodi ſeruitium perſonale non poſſet explicari per ſubſtitutum, ſecundum diſtinctionem, de qua ſupra in monacho dictum eſt, & ita dicit eſſe communem opin. Crauetta conſil. 303. poſt num. 10. verſic. Secundo reſpondeo.

Et hæc omnia de plano procedunt in clerico, qui ſit tantum primæ tonſuræ, & non in ſacris conſtitutus, nam talis proculdubio ſuccedat in feudo, ita dicit Bald. in c. primo, §. cui clericus, numero 7. ſi de feudo fuer. controuer. quem ſequuntur communiter Doctores, vt

dicit

dicit Curt. Iun. in dicta q. decima, col. penult. verſic. Secundo limita. Et hanc opin. quòd clericus in minoribus conſtitutus non priuetur feudo, dicit teneri in practica iudicando, & conſulendo, Barb. de præſtan. Card. in quinta quæſt. baſilica, primæ partis, num. 5. quem refert Crauetta in dicto conſil. 303. poſt nu. 7. Ceterum communiter ſeruatur, quòd Epiſcopi, & Cardinales retinent feuda eis deuoluta iure ſucceſſionis, ne dignitas potius decrementum quam incrementum eis attuliſſe videatur, & ſine controuerſia admittuntur ad pręſtandum, quodcunque ſeruitium per ſubſtitutum. Alij autem clerici, vel in ſacris conſtituti, vel etiam in minoribus ſi ſunt beneficiati, non retinent feudum, pro quo ſit præſtandum ſeruitium perſonale, ſi vero ſunt in minoribus conſtituti, & non beneficiati, admittuntur ad feudum ſicut mere laici. Et ita etiam videtur eſſe communis mens Doctorum in hac materia ſcribentium, à qua recedendum non eſſet in practica.

QVAEST. LXXIX.

SVMMARIVM.

Collaterales, an ſuccedant in feudo.
Et quid in feudo nouo, verſic. Sed quæro.
Et an ſuccedant vſque in infinitum, verſ. Difficultas.
Et quid ſi conceſſum ſit ſacerdoti pro ſe, & heredibus, verſic. Sed hic occurrit.

HABAS regulam in materia feudorum, quòd quandiu ſunt deſcendentes, ipſi in infinitum ſuccedunt, eſt tex. in cap. 1. de ſucceſſio feud. & hæc concluſio eſt ab omnibus recepta, vt dicit Zaſ. de feud. in octaua parte, verſiculo, Secunda concluſio.

Si vero non extant deſcendentes, tunc admittuntur tranſuerſales agnati, progeniti à primo aſcendente. Eſt communis opi. conſuetudine firmata, vt atteſtatur Zaſius in dicta octaua parte, verſic. Tercia concluſio.

Sed quæro, an ſimpliciter, & indiſtincte verum ſit, quòd collaterales in feudo ſuccedant? Reſpond. quòd eſt diſtinguendum, tam reſpectu qualitatis feudi, quam gradus agnationis, Aut enim loquimur in feudo nouo, & non ſuccedunt collaterales, niſi id expreſſe actum ſit, & ita tenet gloſ. in c. ſi quis miles, in gl. vnica, conſt. feud. loth. &c. quæ gl. tenetur per communiter ſcribentes, vt dicit Aluarot. in eod. cap. ſi quis miles, numero 1. Et ideo, ſi duo fratres fuerint inueſtiti de feudo pro ſe filijs, &c. & vnus eorum decedat ſine liberis, ſuperſtite filio alterius fratris prædefuncti, portio illius fratris non pertinet ad dictum nepotem ſuperſtitem, quia ipſi fratres videntur proſpexiſſe ſibi tantum, & vnuſquiſque eorum filijs ſuis, non autem filijs alterius fratris, & hanc dicit eſſe communem concluſionem. Curt. ſen. conſil. 49. num. 11. Aut vero loquimur in feudo antiquo, & tunc bene procedit concluſio, quòd agnati collaterales in feudo ſuccedant.

Difficultas eſt, an ſuccedant ſolummodo vſque ad ſeptimum gradum, an etiam vſque in infinitum. Nam in hoc articulo videntur eſſe duo tex. contràrij, quia in c. 1. §. & quia, de his qui feud. dare poſſunt, expreſſe videtur probari, quòd agnati ſuccedant ſolummodo vſque ad ſeptimum gradum, tex. autem in cap. 1. §. 1. de natu. ſucceſſ. feudi, videtur probare, quòd ſuccedant etiam in infinitum. Sunt etiam inter Doctores variæ opin. nam Iacob. de Beluis. in cap. 1. de feudo March. dicit, quòd vbi agnati ſunt deſcendentes primi inueſtiti, debēt in infinitum, ſuccedere in ipſo feudo, ex beneficio primæ inueſtituræ, & hanc opinio. quòd inter deſcendentes primi vaſalli procedat ſucceſſio etiam vltra decimum gradum, dicit eſſe communiter receptam Didacus lib. tertio reſol. cap. quinto, poſt num. 4. verſic. Quinto hinc. Quidam autem Doctor antiquus appellatus Ioan. Faſoli tenuit contrariam opin. quòd ſcilicet non admittātur collaterales vltra ſeptimum gradum ad ſucceſſionem feudi, & dicit Bald. in d. cap. 1. num.

num.4.de feud. March. quòd ita communiter tenetur, quem refert Iaſ.in l.certum poſt num.3. verſ. Secundo principaliter, C.vnde legi.& Socin.Iun.conſ.76. num. 73.lib.1. Hanc etiam opin.dicit eſſe communem Mart. Laud.inter conſ. feud. Bruni conſil.119.poſt num.8. Paris. conſilio 23.numero 262.lib.1. Mihi autem placet prima opin. ꝙ ſcilicet ſuccedant vſque in infinitum,& ſecundum illam, ſi caſus contingeret, conſulerem,& iudicarem. Nam hoc caſu nō poteſt proprie dici, ꝙ agatur de ſucceſſione collateralium, ſed de ſucceſſione aſcendentis, delata virtute primæ inueſtituræ,& credo, ꝙ ita etiam indiſtincte obſeruetur, maxime in feudis regalibus, & in ſpecie de corona regni Franciæ atteſtatur ita ſe habere conſuetudinem Boër. conſilio 10. numero 16. vſque ad finem conſilij.

Sed hic occurrit pulchra quęſtio. Pone princeps concedit feudum alicui exiſtenti in ſacris pro ſe,& hæredibus, certum eſt, quòd illud verbum hæredibus, quod in materia feudali intelligitur de filijs, ſiue deſcendentibus, non poteſt hoc caſu verificari in filijs, quia talis conſtitutus in ſacris, niſi eos ſuſcepiſſet ante clericatum, non poſſet habere filios habiles ad ſucceſſionem feudorum. Nunquid ergo hoc caſu cenſebiī conceſſum feudum etiam pro agnatis collateralibus ipſius inueſtiti? Reſpond. ꝙ ſic, ita dicit Bald. in cap.1. §. Naturales, poſt num. 8. ſi de feudo fuerit contro, quem ſequūtur communiter Doctores, vt dicit Curt.Iun.de feud. in tertia parte, in materia ſucceſſionis deſcendentium, in prima regula, q.17. in fin. Quod nota, quia de facili quis reſponderet prima facie contrarium.

QVAEST. LXXX.

SVMMARIVM.

Fœmina ſemel admiſſa ad feudum, an poſtea ſuperueniente maſculo excludatur.

Et quid econuerſo, an fœmina ſemel excluſa per exiſtentiam maſculi ſemper remaneat excluſa, verſ. Sed quæro.

PONI, duæ ſorores nullis exiſtentibus maſculis ſucceſſerunt in feudo; intellige in caſu, in quo poterant de iure ſuccedere, de quo dixi ſupra q.73. per totam quæſt. Modo vna ipſarum ſuſcepit filium maſculum. Quæro, an iſte maſculus ſtante inueſtitura, quæ velit maſculos excludere fœminas, excludat etiam ſororem matris ſuæ, quæ ſemel admiſſa fuit ad feudi ſucceſſionem? Reſpon. And.de Iſer.in cap. 1. de eo qui ſibi,& hæred. ſuis, tenet, quòd illam excludat. Sed communis opin.eſt in contrarium, ſcilicet, quòd imò fœmina ſemel admiſſa ad ſucceſſionem feudi propter non exiſtentiam maſculorum, ſi poſtea maſculi ſuperueniant, non excludatur, & ita eſſe communem opin. atteſtatur Aluarot.in d.cap.1. numero 5. quem refert Iacob. de feud. in verbo, Et fœminis, num.17. Zaſ. de feud. in octaua parte, in ſecunda particula, verſ. Sed quæras de caſu. Curt. Iun. in prima regula, tertiæ partis principalis, in 28.q. Nam lex regulariter non patitur, quòd dominia rerum ſtent in ſuſpenſo,& ad hoc faciunt quæ dixi ſupra lib.1. ſtatuto. In caſu ſtatuti excludentis fœmina extantibus maſculis.

Sed quæro, quid econuerſo, nunquid fœmina ſemel excluſa propter exiſtentiā maſculi, ſemper remanebit excluſa, ita ꝙ, etiam mortuo maſculo, qui eam excluſit, adhuc admitti non poſſit? Reſpon. ꝙ ſic, & ad hoc allegatur tex.in cap.1. §. quinetiam Epiſcopum, vel Abb. ſecundum intellectum And.de Iſer. quem communiter Doctores ſequuntur, vt ait Curt. Iun. in dicta prima regula, quæſt. 27. Subdens hanc eſſe communem opin. quæ tamen mihi ſemper viſa fuit dura, ſaltem quando agitur inter fœminam ipſam, quę ſola ſupereſt ex progenie primi inueſtiti,& dominum. Bene poſſet procedere tex. in d. §. Quinetiam, & communis opinion. quando ageretur inter fœminam, & alium agnatum, in caſu in quo maſculi, & fœminæ eſſent vocati in inueſtitura ſecundum gradus proximitatem, vt proximis annis contigit diſputari in quodam

feudo in partibus . Pedemontium , ſed quo ad ipſum dominum , crederem abſolute , quòd exiſtente fœmina , licet per maſculum ſemel excluſa , quæ eſſet ex vocatis inueſtitura , feudum non aperiretur domino , Nec facit argumentum , quòd ita etiam ſtatutum ſit in ſucceſſione bonorum allodialium , quia longa eſt ratio differentiæ , nam illa portio à qua fœmina excluditur ſtante ſtatuto , efficitur patrimonium maſculi excludentis , & incorporatur eius bonis , ita quòd non dicitur amplius agi de hæreditate illius aſcendentis, ſed ſucceſſoris , in feudis autem ſecus eſt , nam vbi tractatur de vocatis in inueſtitura , ſemper dicimus agi de ſucceſſione primi inueſtiti. Cogita.

Sed præſuppoſita communi opin. pro vera, Quæro, quid ſi iſte maſculus excludens ſtatim moriatur ? Reſpond. quòd hoc caſu fœmina eſt admittenda, & ita prædictam concluſionem limitat gloſ. in d. §. quinetiam, in verbo, Non admittuntur, & dicit Curt. Iun. in d. quæſt. 27. col. ſecunda verſic. Retenta igitur, quòd Doctores communiter ſequuntur hanc limitationem , Non enim videtur extitiſſe, qui ſtatim defecit.

QVAEST. LXXXI.

SVMMARIVM.

In feudis dignitatum , an requiratur noua conceſſio .

QVæro , an in feudis dignitatum , puta Ducatus, Marchionatus, vel Comitatus, requiratur noua conceſſio , ad hoc vt deſcendentes inueſtiti in ipſis feudis ſuccedant ? Reſpon. ꝙ de iure vtiq; requirebatur noua cõceſſio, ex quo huiuſmodi feuda potius electione, quam ſucceſſione obueniunt, & ita colligi videtur ex tex. in c. 1. de feudo March. Sed tamen conſuetudo contrarium vſurpauit , quia hodie in iſtis feudis ſicut in alijs habet locum ſucceſſio, & hæc eſt communis doctrina doctorum, vt dicit Zaſ. de feud. in octaua parte, verſic. Super tertio principali , hanc etiam dicit eſſe communem ſententiam Iacobi. de feud. in verbo , Dux. verſic. Quid ſi tex, numero 2. & ſeq. Intellige, quando huiuſmodi feudum cõceditur alicui in proprietatem , aliàs ſecus, & intellige etiam , vt tranſeat ad primogenitum tantum, & non ad alios hæredes , & ita quotidie obſeruatur , vt dicit Iacob. in loco præallegato .

QVAEST. LXXXII.

SVMMARIVM.

Filius naturalis, an ſuccedat in feudo .
Et quid ſi ſit legitimatus ad feuda , verſic. Sed quæro .
Et quid ſi talis legitimatus ſit ſpurius, verſ. Et nota .
Et quid ſi legitimatio facta ſit à comite palatino, verſic. Et hæc quidem .
Et quid in legitimato per ſubſequens matrimonium, verſic. Item quæro .
Et quid ſi feudum receptum ſit pro ſe , & filijs legitime natis , verſic. Sed quid ſi feudum .

FILIVS naturalis non ſuccedit in feudo, etiam ſi ſit legitimatus, text. eſt expreſſus in c. 1. §. naturales ſi de feudo defuncti , &c.

Sed quæro , quid ſi à principe ſit legitimatus expreſſe ad feuda ? Reſpond. quòd talis bene ſuccedit in feudo , & excludit ceteros agnatos remotiores ; ita dixit gloſ. in dicto §. naturales, in verbo, Legitimi, quam dicit eſſe communiter approbatam Paris. conſilio primo, numero 76. lib. ſecundo. Ruin. conſilio 36. numero 18. lib. primo, Curt. Iun. conſilio 136. numero 1. & eſt magis communis opin. vt atteſtatur Boëtius deciſ. 123. numero 6. Curt. Iun. conſilio 157. numero 28. illam etiam gloſ. dicit eſſe per omnes approbatam Curt. Iun. de feud. in tertia parte in materia ſucceſſionis deſcendentium q. 17. in prin. ſubdens , quòd ſecundum communiter

Doctores

Doctores ſufficit, quòd princeps legitimet in genere, ad ſucceſſionem feudorum, licet non exprimat in ſpecie ad talia, & talia feuda.

Et nota, quòd licet gloſ. in d.§.naturales, loquatur tantum de naturalibus ſimpliciter;tamen idem eſt etiam in ſpurijs, & in alijs illegitimis, ſecundum omnes, vt dicit Cum. conſil.168.num.4. vbi etiam ſubdit, quòd ita quotidie de facto ſeruatur.

Et hæc quidem concluſio de plano procedit, quando talis legitimatio eſt facta ab ipſo Principe, penes quem eſt plenitudo poteſtatis, ſed quid ſi facta ſit à Comite Palatino habente priuilegium legitimandi? Reſpon. ꝙ idem eſt dicendum modo talis comes habeat in priuilegio expreſſam poteſtatem legitimandi ad feuda,ita tenet Signorol.conſ.220.numero 4. & ſequenti, & eſt communis opin.vt dicit Paris. in d.conſ.1.num.123 lib.2.Molin.in conſue.Paris.feud.§.octauo, gl.1. num.38.

Item quæro,quid in eo, qui eſt legitimatus per ſubſequens matrimonium? Reſpond. ꝙ iſte vtique ſuccedit in feudo,ita tenet And. de Iſer. in d. c. naturales, Et ita communiter tenetur, vt dicit Alex. in l. ex facto. §. ſi quis rogatus, el primo,num.18. in ſi.ff.ad Trebell.quem refert Iaſ.in l.generaliter.§. cum autem, poſt num.10.C.de inſtit.& ſubſtit. Hanc etiam eſſe communem concluſionem atteſtator Curt. Iun.conſ.136. numero 1. Decius conſ.155. poſt num.3.quem refert Paris. conſ.13.num.44. & ſeq. lib.2. vbi etiam refert Socin. idem atteſtari conſ.3. num. 2. lib. tertio, quem tamen ego in libro meo non reperi hocatteſtantem, licet in eo conſ. num. 16. videatur tranſire cum hac opin. quam ego etiam ſequor, quia huiuſmodi legitimati ferè in omnibus reputantur legitimi.

Sed quid ſi feudum ſit receptum pro ſe,& filijs legitime natis, nunquid talis legitimatus per ſubſequens matrimonium ſuccedet in feudo? Reſpon. quòd ſic,ita tenet Abb.in c.tanta, num.7.qui filij ſint legitimi,vbi etiam dicit, ꝙ ita tenent cōmuniter Doctores, & eſt cōmunis opi.vt dicit Card.Alex.in d.c.tanta.Ripa in d.l. ex facto.§.ſi quis rogatus, el primo, poſt num.47. quia vt dixi æquiparantur legitime natis in omnibus, & per omnia.

QVAEST. LXXXIII.

SVMMARIVM.

Extranei hæredes,an ſuccedant in feudo. Et quid ſi receptum ſit pro ſe,& hæredibus, verſ. Sed quid ſi feudum.

Qværo, an in feudo ſuccedant extranei hæredes? Reſpon. Omne feudum, quod poteſt alienari ſine conſenſu domini, vel agnatorum, tranſit ad extraneos hæredes, quia de tali feudo idem iudicatur, quod de alijs bonis allodialibus, & ideo ſi feudum ſit nouum, ex quo poteſt libere per vaſallum alienari interueniente conſenſu domini, vt dixi ſupra q. 41. verſ. Et hæc quidem, poterunt etiam in eo cum licentia domini ſuccedere extranei hæredes. Si vero ſit conceſſum pro ſe, & hæredibus quibuſcunque, tunc poterunt etiam ſine licentia domini in eo ſuccedere extranei. Idemque ſi ſit conceſſum pro ſe, & quibus dederit, poteſt enim de eo vaſallus libere diſponere. Si vero feudum ſit ſimpliciter receptum, nulla facta mentione filiorum, neque hæredum, tunc ex prouidentia legis non vocantur ad feudum,niſi filij,& deſcendentes ipſius inueſtiti, vt dixi ſupra q. Nona verſiculo, Sed quid dicendum, & ideo in tali feudo extranei hæredes non ſuccedunt. Aut vero feudum eſt receptum pro ſe, & filijs, vel pro ſe, & liberis, vel pro ſe, & deſcendentibus, & in hoc non eſt difficultas, quia extraneus hæres ad illud non admittitur. Aut eſt receptum pro ſe, & filijs, & hæredibus, & idem eſt dicendum ſcilicet, quòd extraneus hæres non ſuccedat, ad hoc enim, vt quis in tali feudo ſuccedat, requiritur, quòd in eo vtraque qualitas concurrat, vt dixi ſupra, in d. quæſt. 9. verſic. Quandoque, & tertio.

Sed quid ſi feudum ſit conceſſum ſimpliciter pro ſe, & hæredibus nunquid in tali feudo admittentur extranei hæredes? Reſpond. quòd licet in hoc articulo inter Doctores variæ fuerint opin. tamen tenendum eſt, quòd extranei hæredes in tali feudo non ſuccedant, & iſta eſt communis opin. vt dicit Bald. in l. etiam, in fine principij.ff.ſol. matrim. quem refert Dec.conſ.185.poſt num.3. verſ. Vlterius etiam,& conſ.395. numero 7. & Gozad. conſil.9.num.52.& Socin.Iun.conſ.112. numero 8.lib.2.& conſil.72. numero 26. libro primo. Hanc etiam opinio. dicit communiter teneri Calder. conſ.15. ſub titulo de verb.ſignif. quem refert Gratus conſilio 4.num.32.libro 1.Et dicit Paris. conſilio 2. numero 23. libro 1. quòd ita concludunt communiter omnes, & dicit Socin.Iun. conſilio 103. num.6. libro 2. quòd iſtud eſt commune dictum. Hanc etiam dicit eſſe communem opi. Gozad. conſil.26. num. 30. & ratio eſt, quia verbum hæredibus in materia feudali recipit à lege hanc interpretationem, vt intelligatur ſolum de deſcendentibus, ita eſt communis opin. vt atteſtatur Rubeus conſilio 164.numero 13.Gratus conſilio 29.numero 41.lib.2.Berous,q.17. num. 3. & dixi ſupra ſæpius.

QVAEST. LXXXIIII.

SVMMARIVM.

Fiſcus an ſuccedat in feudo.

QVæro, an fiſcus ſuccedat in feudo,& ſic an publicatis bonis vaſalli confiſcetur etiam feudum? Reſpond. quòd non, ita tenet Bart. in l. ſi finita. §. ſi de vectigalibus, numero 3. ff. de damno infecto, & eſt communis opi. vt dicit Rom. in d. §. ſi de vectigalibus, quem refert Apoſtil.ad Ang.de maleſ. in verbo, Præſente Caio, poſt numero 40. Alex.in eod.§.ſi de vectigalibus,numero 30.Iacob.de feud. in verbo, Dictique vaſalli, el 1.num.61.& ſeq.Ruin. conſil.23. num.32.lib.5.Curt.Iun.conſ.4. num.20. Rub.conſ.134.nu.3.Boer.dec.264. nu.7.

Ego vero aliquando dicebam, in hoc propoſito conſiderari poſſe tria genera feudorum. Primum eſt, de quo vaſallus non poteſt libere diſponere ſine licentia domini,& ſine conſenſu agnatorum, cuiuſmodi eſt feudum antiquum ex pacto, & prouidentia,& tale feudum, etiam ꝙ vaſallus delinquat, & eius bona fiſco applicentur, nunquam venit in confiſcatione bonorum, cuiuſcunque generis ſit delictum, nam, vt dixi ſupra q. 66. mihi ſemper viſum fuit iniquum,& abſurdum, ꝙ vaſallus poſſit delinquendo præiudicare domino, aut agnatis, quibus non poſſet præiudicare alienando, & cum ad huiuſmodi feuda non admittatur extraneus hęres, vt dixi ſupra q. prox. ergo nec fiſcus, qui hoc caſu habetur loco extranei hæredis, quæ conſequentia apud me nullam habet difficultatem. Quis autem hoc caſu præferatur in ipſo feudo, an dominus directus, an autem filij, vel agnati? dicendum eſt ꝙ, Si quidem delictum eſt tale, propter quod dominus non poſſit priuare vaſallum feudo, ſemper præferuntur agnati. Si vero propter illud delictum vaſallus poſſet feudo priuari, tunc vt ſcias quis præferatur, vide quæ dixi ſupra in d. q.66. Secundum autem genus feudorum eſt, de quo vaſallus poteſt cum conſenſu domini libere diſponere, etiam in extraneum, in præiudicium filiorum, vel agnatorum,& huiuſmodi eſt quodcunque feudum nouum, ſub quocunque tenore receptum ſit, vt dixi ſupra q.41. verſic. Et hæc quidem,& hoc caſu teneo, quòd ſi vaſallus delinquat, nullo modo feudum cō fiſcetur, ſed indiſtinctè, & abſolute conſolidetur vtile cum directo, & ſic applicetur domino, neque in hoc filij, aut agnati, qui non poterant ad feudum venire, niſi ex perſona ipſius patris delinquentis, poterunt aliquod ius in feudo ipſo prætendere, ſed dominus iure ſuo, ex quo feudum eſt nouum, erit illis præferendus, prout etiam eſſet, ſi vaſallus ſine domini conſenſu illud alienaſſet, vt dixi in dicta quæſt. 66. verſic. Sed quid ſi vaſallus, vel aliter eſſet feudo priuandus, vt dixi in eadem quæſt. verſic. Et hæc quidem,

Aut vero (& hoc eſt tertium genus feudorum) feudum erat tale, de quo vaſallus, tam in pręiudicium domini, quàm in præiudicium agnatorum, poterat libere diſponere, puta, quia erat conceſſum pro ſe, & quibuſcunque hæredibus, vel pro ſe, & quibus daret, &c. quæ omnia feuda poſſunt ſine domini licentia, in quoſcunque etiam extraneos transferri, vt ſupra ſæpius dixi, & tunc aut fiſcus, cui reliqua bona vaſalli applicātur, eſt idem qui & fiſcus domini directi, & proculdubio tenendum eſt, quòd etiam feudum vna cum reliquis bonis vaſalli illi applicatur. Aut vero eſt alius fiſcus diuerſus à fiſco domini directi, & tunc, aut delictum, pro quo bona vaſalli confiſcantur, eſt tale propter quod dominus poteſt vaſallum feudo priuare, & hoc caſu dominus directus pręfertur, & feudum illi applicatur. Aut non erat tale, propter quod poſſet feudo priuari, & tunc præfertur alius fiſcus, qui tanquam hæres extraneus, ita in ipſo feudo, ſicut in alijs bonis vaſalli delinquentis ſuccedere poteſt, & licet hæc prima facie videatur noua diſtinctio, tamen ſi recte ponderentur rationes, & auctoritates Doctorum in hac materia ſcribentium, reperies, quòd iſta eſt mera veritas.

QVAEST. LXXXV.

SVMMARIVM.

Fideicommiſſarius, an ſuccedat in feudo.
Et quid in feudo hæreditario, verſic. Scias tamen.
Et quid ſi fideicommiſſarius ſit ex vocatis in inueſtitura, verſic. Item ſcias.

QVAERO, nunquid fideicommiſſarius ſuccedat in feudo, & ſic an feudum veniat in reſtitutione fideicommiſſi? Poteſt autem caſus in facto proponi, puta quia vaſallus habens plures filios, rogauerit vnum ex eis, vel plures, vt partem ſuam reſtituant vni ex ipſiſmet filijs, vel alicui extraneo, vel agnato, an talis grauatus fideicommiſſo teneatur reſtituere, etiam partem ſuam feudi illi, cui reliquum hæreditatis grauatus eſt reſtituere? Reſpond. quòd regulariter feudum non venit in reſtitutione fideicommiſſi, ita tenet Bar. in l. ſi patroni, in princ. num. 3. ff. ad trebell. & ita tenent communiter Doctores, vt dicit Ripa in l. ex facto, §. ſi qs ita, num. 17. ff. ad trebell. Et eſt communis opin. vt dicit Curt. Iun. conſil. 171. num. 10. Et dicit Iaſ. in pręlud. feud. num. 46. quòd ita communiter concluditur.

Scias tamen in primis, quòd hæc concluſio intelligenda eſt, vt procedat in feudo ex pacto, & prouidentia, ſecus autem in hæreditario, nam illud tranſit etiam in fideicommiſſarium, & ita ſolet communiter diſtingui, vt ait Curt. Iun. de feud. in quarta parte, in materia alienationis feudi quæſt. 30. verſic. Secunda decidi poteſt, quem refert Paris. conſil. ſecundo, num. 43. lib. 1. & conſil. 3. num. 26. co. vol. Sed hoc intelligo in feudo ſimpliciter, & abſolute hæreditario, quod (vt ſæpius dixi) tranſit in extraneos hæredes, & poteſt libere alienari. Secus autem in hæreditario mixto, & ita in propoſito atteſtatur eſſe magis communem opin. Soc. Iun. conſ. 72. num. 22. lib. 1.

Item ſcias, quòd concluſio non habet locum, quando fideicommiſſarius eſſet ex comprehenſis in inueſtitura, & ſic eſſet habilis ad ſuccedendum ex tenore ipſius inueſtituræ, nam eo caſu feudum venit in reſtitutione fideicommiſſi, & iſta limitatio videtur communiter approbata, vt dicit Socin. Iunior. in dicto conſil. 72. nu. 6. lib. 1. Quam tamen non ego credo veram, niſi quatenus ageretur de præiudicio domini, cuius non intereſt apud quem ex vocatis ſit feudum, ſed ſi fideicommiſſarius eſſet ex remotioribus agnatis, non video cur non poſſet proximior agnatus talem reſtitutionem impedire. Propterea, iudicio meo hæc quæſtio poteſt ita diffiniri, vt dicamus, q in caſibus in quibus vaſallus poteſt de feudo teſtari, in illis poteſt etiam de feudo facere fideicommiſſum. Quando autem poſſit teſtari, dixi ſupra quæſt. 40.

QVAEST. LXXXVI.

SVMMARIVM.

Institutus in re certa, an ſuccedat in feudo.

QVæro, vaſallus habens plures filios, inſtituit vnum ex eis in re certa, nunquid iſte filius inſtitutus in re certa ſuccedet æqualiter cum alijs vniuerſaliter hæredibus inſtitutis? Reſpon. quòd ſic ita allegatur teneuiſſe Bar. in l. vt iuſiurãdi. §. ſi liberi, nu. 6. ff de oper. libert. qui tamen loquitur in emphiteoſi, & dicit Curt. Iun. de feud. in ſecunda parte, primæ partis, tertiæ partis principalis, q. 5. ꝙ ita decidunt communiter Doctores, Dicit etiam Didac. lib. 2. reſolut. cap. 18. num. 5. quòd in hoc Doctores communiter conſentiunt. Hæc quæſtio iudicio meo pendet ab illa, an vaſallus poſſit de feudo teſtari de qua dixi ſupra quæſt. 40.

QVAEST. LXXXVII.

SVMMARIVM.

Finito feudo, an proximiores ipſius vaſalli ſint inueſtiendi.

QVæro, fuit conceſſum feudum Titio, vſque in quartam generationem. Modo finita eſt quarta generatio Titij, nunquid poterunt filij, vel proximiores agnati vaſalli vltimo loco defuncti, petere ſibi confirmari feudum? Reſpond. ꝙ ſic, & ſi non fiat refirmatio, fit eis iniuria, & ideo poſſunt appellare ad ſuperiorem, vt cogat, ꝙ refirmatio fiat, & hęc eſt famoſa doctrina Bar. in l. 1. §. permittitur. ff de aqua quotid. & æſtiua. & eſt communis opin. vt dicit Ruin. conſil. 12. num. 18. & ſeq. lib. 1. Curt. Iun. de feud. in 2. parte principali, in 1. partie. q. 15. Sed hoc nunquam vidi in feudis ſeruari in practica, & forte durum eſſet obtinere, licet in emphyteoſi aliquando viderim iudicari ſecundum illam doctr. Bartol. Vide quæ dixi ſupra hoc eo. lib. §. emphyteoſis, quæſtio. 43.

QVAEST. LXXXVIII.

SVMMARIVM.

Finito feudo, cui remanere debeant melioramenta.

Et an ſit in electione domini, pati quòd edificium tollatur, vel ſoluere eius æſtimationem, ibid.

Et an eo caſu æſtimandus ſit valor edificij, vel ipſa materies tantum, verſiculo, Quæro.

Et an incrementum contingens in re feudali ſit vaſalli, vel domini, verſic. Item quæro.

Et quid de ſeruitutibus, quas vaſallus precio acquiſiuit ad beneficium rei feudalis, verſic. Sed quid de ſeruitutibus.

Et an habens caſtrum in feudum ſine iuriſdictione, ſi acquirat iuriſdictionem accreſcat feudo, verſic. Sed pone.

PONE, finita eſt inueſtitura feudalis, vel per curſum temporis, vel per generationem finitam, vel aliter, abſque tamen dolo, vel culpa ipſius vaſalli, Quæro cui remanere debeant melioramenta facta ſuper ipſa re feudali? Reſpond. ſi ipſa melioramenta ſunt facta, induſtria ipſius vaſalli puta, quia domum fabricauit in re feudali, vel huiuſmodi, eo caſu talia melioramenta ſpectant ad ipſum vaſallum, & hanc concluſionem ſequuntur omnes Doctores, vt dicit Aluarot. in cap. primo, §. ſi quis de manſo, poſt numero 5. de controuer. inueſt. Erit tamen in electione domini, vel ſoluere vaſallo æſtimationem ipſorum melioramentorum vel pati, quòd ædificium tollatur, de hoc eſt tex. expreſſus in cap. primo, §. ſi vaſallus in titulo hic finitur lex.

Sed quæro, nunquid erunt æſtimanda melioramenta iuxta valorem ædificij conſiſten

conſiſtentis, an autem debeant æſtimari, rudera, & materies, quæ ex ipſo ædificio diruto vendi poſſet? Reſpon. Bald. in d. §. ſi vaſallus, num. 4. in ſimili q. tenet, quòd debet æſtimari valor ipſorum meliorамentorum, non autem ædificij diruti, & ſubdit, q. ita ſeruat conſuetudo, idē etiam dicit Bal. in auctent. excipitur, poſt num. 2. C. de bonis quę liber. quem refert Molin. in conſuet. Paris. feud. §. primo, gl. quinta, num. 98. Reperio tamen Beroum q. 96. poſt num. 4. verſ. Si vero ſecundum, dicentem, q magis communis opi. eſt, q æſtimentur rudera, & ædificium dirutum. Sed dubito, q in hoc ipſe Berous verum non dicat, & ita Molin. in d. gloſ. quinta, num. 98. dicit, quòd ſcribentes ſequuntur Bald. cuius opin. iudicio meo, æquior eſt, & illam ego ſequerer in iudicando, ſi caſus contingeret.

Item quæro, an incrementum contingens in re feudali ſit ipſius feudatarij, an autem domini directi? Reſpon. diſtinguendum eſſe inter incrementum diſcretum, & incrementum latens, nam ſi ſit incrementum diſcretum, puta inſula in flumine nata è regione fundi feudalis, hoc acquiritur domino directi, Si vero eſt incrementum latens, puta, id quod per alluuionem accedit fundo feudali, hoc pertinet ad vaſallum, ita dicit gloſ. in d. § ſi quis de manſo, in verbo, Reſeruauerit, quæ eſt communiter approbata. vt dicit Ruin. conſ. 7. num. 12. in ti. lib. primo. Hæc tamen reſolutio mihi non multum ſatisfacit, quia cum proprietas feudi ſit domini directi, quidquid illi accedit, deberet accreſcere domino, niſi aliter ex tenore ipſius inueſtituræ appareret, propterea forte æquius eſſet dicere quòd omne incrementum accedens feudo abſque induſtria vaſalli, reſpectu proprietatis acquiritur domino directi, reſpectu vero vtilis dominij acquiritur vaſallo. Cogita.

Sed quid de ſeruitutibus, quas ipſe vaſallus precio acquiſiuit in beneficium rei feudalis? Reſpon. quòd ſeruitutes, & alia iura inſeparabilia, accedunt feudo, & rem feudalem ſequuntur, & conſequēter finito feudo, vna cum illo ad dominum directum pertinent, non autem ad hæredes vaſalli, ad quos feudum non tranſit, & in hoc omnes conueniunt, vt ait Berous in dicta q. 96. num. 6. Et dicit Aluarot. in d. §. ſi quis de manſo, poſt num. 5. quòd hanc concluſionem ſequuntur omnes doctores.

Sed pone, princeps habens caſtrum ſine iuriſdictione, illud conceſſit Titio in feudum, poſtea Titius acquiſiuit iuriſdictionem ab alio, nunquid ipſa iuriſdictio accreſcit feudo? Reſpond. quòd non, ſed finito feudo erit vaſalli, vel eius hæredum, ita dicit Bald. in cap. primo, §. econtrario, num. 4. de inueſt. de re alie. facta, & eſt communis opin. vt ait Ruin. conſ. 14. poſt princ. lib. primo. Eſt enim iuriſdictio quid ſeparatum ab ipſo caſtro & quod per ſe ſubſiſtere poteſt, ideo feudo non accreſcit.

QVAEST. LXXXIX.

SVMMARIVM.

Quæ actio competat pro feudo.

Quæro, quæ actio competat pro feudo? Reſpond. quòd pro feudo datur condictio ex lege, vel ex conſuetudine, & ad hoc allegatur Bartol. in l. 1. numero 11. C. de iure emphit. qui tamen loquitur in emphyteoſi, & ita communiter teneri atteſtatur Iaſon. in l. iuriſgentium. §. quinimo, numero 17. ff. de pac. Tu dic, quòd ſi vaſallus fuit inductus in actualem poſſeſſionem feudi, competit ei vtilis rei vendicatio, nedum contra extraneum, ſed etiam contra ipſum dominum directum ſi vero illi tantum facta eſt promiſſio de inueſtiendo, tunc ſi eſt vallata ſtipulatione, competit actio ex ſtipulatu, ſi autem non eſt vallata ſtipulatione, competit condictio ex moribus, & iſta eſt communis opin. vt ait Curt. Iun. de feud. in prima parte principali, quæſt. decima.

Quæſt.

QVAEST. XC.

SVMMARIVM.

QVis ſit iudex competens in cauſis feudalibus, inter dominum, & vaſallum.

Et quomodo eligantur pares curiæ, verſic. Sed quomodo.

Et an pares curiæ cogi poßint ad iudicandum, verſ. Sed an iſti.

Et an pares curiæ cognoſcant inter dominum laicum, & vaſallum clericum, verſ. Sed quid ſi dominus.

Et quis ſit iudex inter ipſos vaſallos ſuper feudo litigantes, verſ. Si vero.

Et an iuriſdictio domini inter vaſallos ſit ordinaria, vel delegata, verſic. Sed nunquid.

Et quid ſi alter eorum neget ſe eſſe vaſallum, verſ. Sed pone.

Et quid ſi dominus laicus, & vaſalli ſint clerici, verſ. Et hæc quidem.

Et quid inter ipſos agatur tantummodo de poſſeßione ipſius feudi, verſ. Quæ quidem.

Et an vaſalli litigantes ſuper feudo, poſſint prorogare iuriſdictionem alterius, vt ſit iudex inter ipſos ſine licentia domini, verſ. Sed quæro.

Et quis cognoſcat in cauſa appellationis interpoſitæ à ſententia inter ipſos lata per dominum, verſiculo. Succeßiue quæro.

QVAERO, quis ſit iudex competens in cauſis feudalibus? Reſpond. quod ſi eſt controuerſia ſuper feudo inter dominum, & vaſallum, eo caſu eliguntur pares curiæ, qui in cauſa ipſa iudicant, text. eſt in cap. primo, §. præterea ſi inter, de prohi. feud. alie. per Frider.

Sed quomodo eligentur iſti pares curiæ? Reſpond. quod primo dominus eliget vnum, vel plures, quot voluerit, & deinde vaſallus eliget totidem iuxta numerum à domino comprobatum, ita dicit gl. in d. § præterea ſi inter in verbo, Pares curiæ, & Bald. in cap. 1. in primis verbis, de controuer. feud. apud par. termi. Et ita volunt communiter Doctores, vt dicit Iac. de feud. in verbo, Et dicti vaſalli, poſt num. 10. verſ. Quæro etiam.

Sed an iſti pares curiæ poterunt cogi ad iudicandum? Reſpond. quod ſic, & ita volunt omnes Doctores, vt ait Iacob. in verbo, Et dicti vaſalli, num. 14.

Sed quid ſi dominus ſit laicus, & vaſallus ſit clericus, nunquid pares curiæ poterunt cognoſcere, an ipſe clericus ſit priuandus feudo occaſione felloniæ, vel delicti? Reſpond. quòd ſic, ita tenent Innocen. in c. verum, de foro compe. quem ſequuntur communiter ſcribentes, vt dicit Alexand. conſil. 79. circa princ. lib. 1. Ripa in c. decernimus, poſt num. 21. verſ. Intellige, de iudicijs. Nam reſpectu feudi, vt inferius dicam, clericus, & eccleſia laicis ſubijciuntur.

Si vero ſit quæſtio inter ipſos vaſallos ſuper feudo, tunc aut iſti vaſalli ſunt duces, comites, aut barones, & ſic immediate ſubiecti Imperatori, & ſolus Imperator inter eos iudicat, text. eſt in c. 1. apud quem, vel quos controuer. feudi. &c. Et dicit Curt. Iun. de feud. in ſeptima parte, in prima regula, quòd omnes feudiſtę ita determinant. Aut vero eſt contentio inter vaſallos inferiores, & ſiquidem controuerſia non eſt ſuper ipſo feudo, vel re feudali, dominus non eſt iudex inter ipſos, ita dicunt cõmuniter Cano. vt ait Curt. Iun. in d. ſeptima parte in ſecunda regula verſ. Septimo fallit, Si vero ſit contentio ſuper feudo, tunc dominus directus eſt iudex competens inter ipſos text. eſt in d. c. 1. §. præterea ſi inter.

Sed nunquid hoc caſu iuriſdictio ipſius domini inter vaſallos dicitur ordinaria, vel delegata? Reſpond. quod reſpectu cauſæ concernentis ipſam rem feudalem, dominus habet inter vaſallos iuriſdictionem ordinariam, & iſta eſt communis opin. vt dicit Curt. Iun. in d. ſeptima parte in ſecunda regula quæſt. octaua, Cum enim talis iuriſdictio ſit a lege collata, merito dici debet ordinaria.

Sed pone, quòd contra dominum volentem inter vaſallos de feudo cognoſcere, vnus ex ipſis opponat declinatoriam puta,

puta, quia conuentus neget ſe eſſe vaſallum, nunquid ipſe dominus poterit cognoſcere, an ſua ſit iuriſdictio? Reſpond. quòd non, ſed ſuper hoc cognoſcet iudex ordinarius, qui deinde, comperto, q̃ iſte conuentus ſit vaſallus, remittet cauſam ipſi domino decidendam, ita ſentit gloſ. in cap. 1. in gl. fin. de inueſti. in mari. facta, & eſt communis opin. vt dicit Curt. Iun. in d. ſeptima parte, in ſecunda regulá, q. ſeptima, quæ tamen in puncto iuris non tranſit ſine difficultate, & videmus. quod de iure communi, Iudex coràm quo opponitur declaratoria, ſemper cognoſcit an iuriſdictio ſit ſua, vel ne, tamen propter auctoritatem gl. & Doctorum, difficile eſſet in practica obtinere contrariũ, maxime quia reuera maius eſt intereſſe domini, quia cognoſcere, & iudicare debet, an aliquis ſit ſuus vaſallus, q̃ iudicis ordinarij, qui non tractat niſi de commodo ſportularum, Quidquid ſit, vbi iſte excipiens eſſet in quaſi poſſeſſione vaſallagij, omnino inclinarem in ſententia, q̃ dominus ipſe cognoſceret, vel ſaltem pares curiæ non autem Iudex ordinarius.

Et hæc quidem concluſio, q̃ ſcilicet inter vaſallos de feudo litigantes dominus ſit iudex ordinarius, de plano procedit, quando vaſalli ſunt laici. Sed quid ſi vaſalli ſint clerici, & dominus ſit laicus? Reſpond. quòd adhuc ipſe dominus eſt eorum iudex ordinarius, & iſta eſt communis opin. vt dicit Marian. in c. ex tranſmiſſa in quinta limitat. de foro compet. Felin. in cap. verum, poſt num. 3. verſ. Tenent Modern. de foro compet. Cur. Iun. in d. ſecunda regula, in ſecunda quæſt. Iacob. de feud. in verbo, Et dicti vaſalli, num. 3. Nam, vt dixi, ratione feudi, ecclesia & clerici domino laico ſubijciuntur, prout etiam eſſe communem opin. atteſtatur Dec. in cap. ceterũ, num. 20. de iud. Et ita de conſuetudine ſeruatur, q̃ iudex laicus cognoſcit de re feudali inter clericos, prout de ipſa conſuetudine atteſtatur Archidiac. in cap. vnico de cleric. coniug. in ſexto. Et ita ſeruat parlamentum delphinale, vt refert Guido Papæ deciſ. 139. num. 1. in fi. Bene verum eſt, q̃ hæc opin. aliquando non placuit Doctoribus Canoniſtis, quorum multi renuerunt, q̃ clerici non mutant forum in cauſa feudali, & ita hanc eſſe communem opin. Doctorum Canoniſt. atteſtatur Guido Papę in allegata deciſ. 139. in primis verbis, ſed hodie alia opin. eſt magis communis Legiſtarum, & Canoniſt. & ideo ſequenda, ſaluo ſemper iudicio ſanctæ Romanę Eccleſiæ, & ita ſeruat Senatus.

Quæ quidem opinio modicam habet difficultatem, quando inter illos vaſallos clericos agitur de proprietate ipſius feudi & ſic de ipſo feudo. Sed quid ſi agatur poſſeſſorio, & ſic ſolum de poſſeſſione ipſius feudi? Reſpon. Gloſ. in d. cap. ceterum, in verbo, Quandiu parati. de iudic. tenuit, quòd eo caſu iudicium ſpectet ad iudicem ordinarium eccleſiaſticum, ſed tamen illa gl. in hoc communiter reprobatur, vt dicit Bald. in eod. cap. ceterum, quem refert Iacobi. in verbo, Et dicti vaſalli, poſt num. 5. & ideo tenenda eſt contraria opinio. quòd ſcilicet vtroque caſu cognitio ſpectet ad dominum directi, quam dicit eſſe communem Aret. in d. cap. ceterum, col. 4. Et poſt eum Dec. ibi poſt num. 66. verſ. An autem ſi agatur. Curt. Iun. in d. ſecunda regula in ſexta quæſt. Regulariter enim ille debet eſſe iudex in cauſa poſſeſſionis, qui eſt iudex competens in cauſa proprietatis.

Sed quæro, nunquid poterunt vaſalli de feudo litigãtes, prorogare iuriſdictionem alterius iudicis ſine licentia ipſius domini? Reſpond. quòd non, ita tenet Bart. in l. 1. num. 2. ff. de iudic. & eſt communis opin. vt dicit Alex. in l. 1. §. & poſt operis, num. 21. ff. de no. oper. nuncia. Iacob. in verbo, & dicti vaſalli, num. 32. Curt. Iun. in d. ſecunda regula, in 5. q. Sapia in d. l. prima, num. 23. ff. de iudic. Maranta in ſuo Speculo, in quarta parte principali in 12. diuiſione, numero 19. Ex quo enim talis iuriſdictio domino eſt à lege ſpecialiter tributa, non poteſt conſenſus partium, cõtra priuilegium à iure conceſſum, quidquam operari, vt in ſimili dicitur de clericis, qui non poſſunt etiã ſi velint conſentire in iudicem laicum in præiudicium iuriſdictionis eccleſiaſticæ. Hoc tamen intellige, vt procedat, quãdo

cauſa eſt ſuper re feudali, ſed ſi eſſet ſuper alia re, tunc bene poſſent vaſalli prorogare iuriſdictionem alterius domini, non modo ſi eſſent ſimpliciter ſubditi ipſi domino ratione iuriſdictionis, & ſubiectionis, ſed etiam ſi tenerent ab eo feudum, ita allegatur tenere Bart. in d. §. & poſt operis, num. 8. & in d. l. 1. num. 2. ff. de iud. quod dictum Bart. omnes ſequuntur, vt dicit Capic. deciſ. nona, num. 11.

Succeſſiue quæro, ſi dominus iudicauit in cauſa feudali inter ſuos vaſallos vertẽte, ad quem ſit appellandum ad proximiorem dominum qui ſit ſuperior illius feudi, & ſi deinde etiam à proximiore domino qui ſit ſuperior illius feudi, & ſi deinde etiam à proximiore domino contingat appellari, erit appellandum ad dominum magis ſuperiorem, ita ſentit Ioan. Rayn. in repet. cap. Imperialem. §. prætera ſi inter de prohib. feud. alien. per Frider. & eſt communis concluſio Doctorum, vt dicit Curt. Iun. in d. ſeptima parte in ſecunda regula, quæſtio. vndecima.

QVAEST. XCI.

SVMMARIVM.

Tempora appellationum ſtatuta à iure communi, an ſint etiam ſeruanda in cauſis feudalibus.

QVæro, an tempora appellationum ſtatuta à iure communi ſint etiam ſeruanda in cauſis feudalibus? Reſpond. quòd ſic. Et eſt communis concluſio Doctorum, vt dicit Curt. Iun. de feud. in ſeptima parte, in ſecunda regula, quæſt. 13. Vbi enim non reperitur aliquid ſpecialiter in feudis conſtitutum ſemper ſeruandum eſt ius commune.

FINIS.

IVLII CLARI
ALEXANDRINI
IVRECONSVLTI CLARISS.MI
ET SER. PHILIPPI HISPANIARVM REGIS CONSILIARII,
AC IN MEDIOLANENSI STATV REGENTIS DIGNISSIMI,

Volumen , aliàs Liber Quintus.

IN QVO omnium criminum materia ſub receptis ſententijs copioſiſsime tractatur, ita vt nil vlterius deſiderari poſſit, quod cùm ad Reorum perſecutionem, tum ad ipſorum defenſionem, faciat.

CVM PRIVILEGIIS VT IN SEQ. PAGINA.

Adiectis eiuſdem tractatibus ad materias Teſtamentorum, Donationum, Iuris Emphyteotici, & Feudorum, ſpectantibus, antea excuſſis.

Cum Summarijs, & Indice locupletiſsimo.

VENETIIS, EXPENSIS IOANNIS ANTONII de Antonijs Librarij Mediolanenſis. M D LXXIII.

PONTIFICIS MAXIMI PRIVILEGIVM.

MOTV proprio &c. Cùm dilectus filius IVLIVS Clarus Quintum librum Sententiarum receptarum nuncupatum (ſicut accepimus) elucubrauerit, illumq́. ad cõmunem ſtudioſorum omnium vtilitatem, & cõmodum propediem imprimi facere intendat, Et vt eo libentius bibliopola ſeu impreſſor cui eum imprimendum tradet, librum ipſum cudere valeat ſecurus, ꝙ alij inde ſumpto exemplo illum non imprimant, ſeu imprimi faciant, atque ex aliena induſtria, & labore ſibi lucrum non quærant, in ipſius bibliopolæ, ſeu impreſſoris, qui de conſenſu tuo illum imprimet, diſpendium, & grauamen non modicum: Nos propterea, qui eruditos omnes, & preſertim cuius erga nos, & ſedem Apoſtolicam ſingularē fidem, & deuotionem in pluribus comprobatam nouimus, quantum cum Deo poſſumus, proſequimur, ipſius impreſſoris per te eligendi huiuſmodi indẽnitate obuiare volentes. Motu ſimili & ex certa noſtra ſcientia eidem IVLIO, ne dictum Quintum eius lib. Sententiarum receptarum per X. Annos à quoquam abſque eius licentia imprimi, aut vendi, ſeu venalia teneri poſſit concedimus, & indulgemus inhibentes omnibus, & ſingulis vtriuſque ſexus Chriſti fidelibus vbique tam in Italia, quàm extra Italiam exiſtentibus præſertim bibliopolis, & librorum impreſſoribus, in terris verò Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, mediatè, vel immediatè ſubiectis etiam ducentorum ducatorum auri, & inſuper amiſſionis librorum, pœna toties, quoties contrauentum fuerit, ipſo facto, & abſque alia declaratione incurrenda. Ne intra decennium, dictum librum imprimere, ſeu ab alijs imprimi faciant: Neque illum forſan impreſſum venalem habere debeant, vel præſumant, niſi ad id tui, ſeu illius cui imprimendum tradideris accederit aſſenſus, mandantes vniuerſis venerabilibus fratribus noſtris Archiepiſcopis, Epiſcopis, eorumque Vicarijs in ſpiritualibus generalibus, & in ſtatu temporali Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Legatis, & Vicelegatis, ac ipſius ſtatus Gubernatoribus, vt quoties ꝙ ipſius IVLII, vel impreſſoris per eum electi parte fuerint requiſiti, vel eorum aliquis fuerit requiſitus eidem IVLIO, vel per eum electo impreſſori efficacis defenſionis præſidio aſſiſtentes præmiſſa ad omnem dicti IVLII, vel per eum electi impreſſoris requiſitionem contra inobedientes, & rebelles per cenſuras Eccleſiaſticas, etiam ſæpius aggrauañ. & per alia iuris remedia Apoſtolica auctoritate exequantur inuocato ad hoc ſi opus fuerit auxilio brachij ſecularis. Non obſtantibus conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, cæteriſque contrarijs quibuſcunque, & ꝙ præſentis Motus proprij ſola ſignatura ſufficiat in iudicio, & extra, regula noſtra in contrarium edita, non obſtañ.

CATHOLICI HISPANIARVM REGIS PRIVILEGIVM.

PHILIPPVS Dei gratia Hiſpaniarum, Vtriuſque Siciliæ, Hieruſalem, Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Rex Archidux Auſtriæ, Dux Burgundiæ, Brauantię, & Mediolani, Comes Abſpurghi, Flandriæ, & Tirolis &c. Recognoſcimus, & notum facimus tenore pręſentium vniuerſis, &c. Expoſuit nobis Magnificus, ac fidelis nobis dilectus IVLIVS Clarus Alexandrinus noſter ſupremus Conſiliarius, ac Regens, ſe non ſine magno labore, ac vigilijs compoſuiſſe in iure ciuili quædam opera, & libros titulo Sententiarum Receptarum, cumque ipſos libros typis mandare velit, cupere ne laude ſuis laboribus debita fraudetur, eidem licentiam ipſos imprimendi impartiremur interdicentes ne à quoquam niſi ab eodem, aut ab eo poteſtatem habentibus in præfato noſtro ſtatu, & Dominio Mediolani per decennium imprimantur, aut impreſſi venundentur. Nos autem proprium, ac peculiare munus noſtrum eſſe cenſentes omnibus bonarum artium profeſſoribus fauere, & maxime ijs, qui literis incumbunt reipublicæque vtilitati conſulunt, volenteſque erga dictum IVLIVM Cla-

 rum,

rum, vt ipſius erga nos merita & ingenium celebre expoſcunt, benigne, gratioſeq́. age
re petitioni præfatæ ex animo duximus annuendum. Tenore igitur præſentium, motu
proprio, ſano accedente conſilio, ac de noſtræ Regiæ, & Ducalis poteſtatis plenitudine
eidem Regenti IVLIO Claro præmiſſam licentiam, & facultatem concedimus, vt
præmemorata Opera, ſeu Libros Sententiarum Receptarum, vtſupra typis mandare
poſſit, & valeat. Interdicimusq́. ac prohibemus expreſſe, nequis in dicto noſtro Statu,
& Dominio Mediolani niſi ipſe IVLIVS Clarus, aut ab eo poteſtatem habentes,
vel alij cum quibus ſuæ rationes coniunctæ fuerint per decem annos à die datæ præſen
tium in antea numerandos illos imprimi facere, aut alibi impreſſos vendere valeat ſub
pœna amiſſionis omnium Librorum, & typorum ducentorumq́. ducatorum auri in
tres partes diuidendorum, quorum vna accuſatori, altera fiſco noſtro, tertia verò ei-
dem IVLIO Claro cenſeatur adſcripta: pœnamque prædictam à tranſgreſſoribus
quoties contrafactum fuerit, exigi volumus, & iubemus. Mandantes propterea Illu-
ſtriſs. Gubernatori noſtro in dicto Statu, & Dominio Mediolani præſenti, & futuro,
Præſidi, & Senatui, Præſidibus, & Magiſtr. vtriuſque Magiſtratus, Theſaurario noſtro
generali, cæteriſq́ vniuerſis, & ſingulis officialibus, & ſubditis noſtris Mediolanenſis
dominij ad quos ſpectat, & ſpectabit, dicimus, præcipimus, & iubemus ſub pœna no-
ſtræ indignationis & iræ, vt noſtram huiuſmodi licentiam, & facultatem, prohibitio-
nemq́. ac omnia, & ſingula deſuper contenta teneant firmiter, & obſeruent, teneriq́. &
obſeruari faciant per quoſcunque inuiolabiliter quibuſcunque in contrarium facienti
bus non obſtantibus quoquomodo Harum teſtimonio literarum manu noſtra ſub-
ſcriptarum, & ſigilli noſtri à penſione munitarum. Dat. in oppido noſtro Madrilij,
die 8. Menſis Febr. Anno Domini M D LXVII.

CHRISTIANISS. FRANCORVM REGIS PRIVILEGIVM.

CHARLES per la graſia de Dieu Roy de Franſe, au Preuos de Paris, ou ſon
Lieutenant, & a tous noz autres Baillis ſoit autres Preuos juges, ou leurs Lieu
tenens, & autres noz Iuſtitiers, & Offiſiers ſalut ſauoir faiſons. Que nous jaul-
mâs liberallemẽt ala ſuplitation, & Regnelle que faict nous a eſte de la par de nos cher
& bin ame IVLLE Clair pouſerller du Roy Catholitque nos tres cher, & tres amebõ
ſoere, & acequ e le dit Clair puiſſe ocquemẽter il deſire faire plus comodemant meetre
eſt lumiera par nos Royames, & pais de nos obayſanze les einquieme liure des Senten
ces Receues quil à faict, & paracheue lequel vaict prinſipalementa des matieres pour
ceſte cauſes, & autres ace nous meuuene Auonte de grace ſepeſiale plaine puiſſence, &
auctoritie Royale Donie, & octroye dounone, & octroyons parces preſenta, longe per
miſſion, preuilliege, & octroy dimprimer, & faire imprimer, vender, & faire vender an
tous nos Royamme, & Pais de nos obayſſences les cinquieme liure des Sentences Re-
ceues, & ace parachue imprimer librayrés, ou autres qẽ bõ luy ſemblera autent de ſoye
& an tel nombre quil voudra, En deffendant tres expreſſemãt par ces preſentes a uous
librayres imprimeurs Marchans, & autres de quelque eſtat quallite quilz ſoynt de nim
prime ou faire imptimer les dis cinquemes liure dijcelui vender, faire vẽder debite, ne
diſtribuer par nos Royames ne aillieurs, Et ace duoant le tam do ſept ans enſuiuans
conſeeantifz acomenſer du iour que les dis ſinquieme liure des Sentences ſera acheue
dimprimer, Que uous auons lymite, & lymitõs aux imptimeurs. Pour eazo de leffect
de noz permiſſions, preuillegie, & octroy ſur payne aux autres librayre jmprimerars, &
autres qui contreuedront aux dites deffanſes ſatroueront ſaiſyis du dit liure jmprime,
ah nos Royames par autre que par luy, & a ſon adueu de confiſcaſion diſtelui liure, &
Damanda arbitrayre aueues a appluquer, SI VOVS MANDONS Comendons,
& amiognons, & a chacun de uous endroit ſoy, & ſy cõme a lui appartiendra. Que de
nos preſantes grace conge permiſſion, preuillegie, & octroy, Et de tout le contenu en

cedite

cedite preſante. Voue faictes ſouffes, & layſſes ledites IVLLE Clair ſenon a celui imprimeur que bon lui ſemblera auquel il auoue baille à imprimer les dis cinq. liures joyr, & uſer palynenement,& payſillement,ceſſant, & faiſant ceſſer tous troubles, & anpeſchemant au contrayre. Car tel eſt noſtres playſis. Non obſtanñ. quelz conques ordonances reſtorinctions mandemens ou deffences a lues jmpetrees, ou a impetra à ce contratons. Donne A Paris le 6. iour de Ianuer lan de Graſa 1568. & de noſtre Regne le huictieme.

SERENISSIMI SENATVS VENETI PRIVILEGIVM.

EX. 1567. Die 27. Menſis Aprilis, in Conſilio Rogatorum.

CHE à Dño GIVLIO Claro ſia conceſſo, che niun'altro ch'egli, ò chi hauerà cauſa da lui non poſſa in queſta, nè in altra Città, Terra, ò Luogo della Signoria noſtra, ſenza ſua licenza ſtampare, nè far ſtampare, nè ſtampato vendere il libro Quinto per lui compoſto, intitolato Sententiarum Receptarum, per lo ſpacio d'anni X. proſſimi, ſotto pena à chi contrafarà di perder tutte le opere da loro ſtampate, e ducati X. per cadauna di eſſe, vn terzo della quale ſia della caſa dell'Arſenal, vn terzo al Magiſtrato, che farà l'eſecutione, e l'altro terzo di lui ſupplicante, eſſendo obligato oſſeruare quel tanto, che à diſpoſto in materia di ſtampe.

Hic cadit priuilegium Sereniſſimi Ducis Sabaudiæ, quod propter Tabellariorum tarditatem, & impreſſorum celeritatem opportune haberi non potuit.

SERENISSIMI MAGNI DVCIS IN HETRVRIA PRIVILEGIVM.

COSMVS Medices Dei gratia Florentiæ, & Senarum Dux II. Portus Ferrarij in Ilua Inſula, Caſtilionis, Piſcariæ, & Igilij Inſulæ Dominus, &c. Qui Iuris ciuilis Scientiam, veramq. potius Philoſophiam, pro iuſtitiæ cultu, pacis, & rerum publicarum conſeruatione, ſuo ingenio, & lucubrationibus ornant, non modo doctiſſimorum hominum laudibus extolli, Sed etiam Principum benignitate adiuuari merentur. Cùm itaque IVLIVS Clarus Alexandrinus Iuriſconſultus, vir erudiτiſſimus, & Catholici Hiſpaniarum Regis ſupremus Conſiliarius Receptarum Sententiarum libros in Iuris ciuilis explicationem ſuis vigilijs compoſitos noſtro priuilegio præmuniri petierit, vt typis ad publicam vtilitatem imprimantur. Nos prædictis, atque alijs iuſtis cauſis moti eius precibus annuentes, harum Serie literarum vniuerſis notum facimus, & cuicunque impreſſori, bibliopolæ, negociatori, cæteriſque Florentinam hanc & Senenſem Ditiones noſtras frequentantibus interdicimus, ne proximo ab hac ipſa die decennio prænarratos Receptarum Sententiarum libros imprimere, aut imprimi facere, aut alibi impreſſos venundare abſque eiuſdem IVLII conſen-

ſu & voluntate, audeat, aut vllo modo præſumat, quinquaginta aureorum in quodlibet volumen, illiusque amiſſionis pœna ſiquis aduerſus hæc fecerit, ipſo facto infligenda, cuius altera pars præfato IVLIO, & altera Fiſco, & noſtræ Ducali Cameræ acquiratur, contrarijs cuiuſuis tenoris, etiam hic ad verbum exprimendis, non obſtantibus quibuſcunque. In quorum fidem præſens diploma fieri iuſſimus, manu noſtra, & plumbei Ducalis ſigilli appenſione firmatum. Dat. Florentiæ in Ducali Palatio. Die 20. Octob. Anno Dominicæ, & ſalutiferæ Incarnationis. M. D. LXVII. Ducatus noſtri Florentini 31. Senenſis vero 11.

ILLVSTRISS. ET EXCELLENTISS. DVCIS FERRARIÆ PRIVILEGIVM.

ALFONSVS DVX. Secundus Dux Ferrariæ, Mutinæ, & Regi, &c. Marchio Eſtenſis &c. Rodigij Comes, &c. Carpi Princeps, &c. Prouinciarum Conſignanæ, Frignani, & Romandiolæ, Cumachiique Dominus, &c. Expoſuit nobis Clariſſimus Iuriſconſultus Dñs IVLIVS Clarus Alexandrinus, Sacræ, & Catholicæ Maieſtatis Conſiliarius ſupremus, ac Regens, ſe non ſine magno labore, ac vigilijs nonnulla opera, & libros Sententiarum Receptarum titulo compoſuiſſe, eaque imprimi facere, & ad communem vtilitatem in lucem edere decreuiſſe, verum enimuero maxime vereri: ne ab aliquo, labore alieno laudem ſibi vndique aucupantium eadem opera denuo magno ſuo cum detrimento imprimantur. Petijtque vt cauere velimus ne quis noſtræ ditionis contra eius voluntatem, de huiuſmodi operibus ſtatuere, atque in ea imprimenda manus inijcere audeat. Quapropter nos qui ingenio præditis, & eruditis viris ſemper fauimus, ipſum Clariſs. D. IVLIVM honeſtiſſima à nobis petere cenſentes, præſentium noſtrarum patentium literarum tenore, impreſſoribus, librorum venditoribus, librarijs, & ceteris omnibus, qui prædictæ Ditionis noſtræ ſunt, præcipimus, atque mandamus, vt eorum nullus prædicta Opera præter eiuſdem Dñi IVLII voluntatem per decennium imprimere, ſiue imprimi facere, aut alibi impreſſa vendere, vel venalia habere audeat. Qui verò contumax mandato huic noſtro non paruerit, ammiſſis libris omnibus, quos aut ipſe impreſſerit, ſiue imprimi fecerit, aut in Ciuitates, ac Dominium noſtrũ, per alium, quàm per eum, cui ipſe Dñs IVLIVS iniunxerit impreſſos importauerit, quos in eiuſdem Dñi IVLII ius actutum venire, ac tranſire volumus, centum inſuper ſcutorum aureorum pęna pro vnoquoque volumine mulctabitur. Mandamus igitur quibuſcunque Officialibus noſtris vbique in toto Ducali Dominio noſtro exiſtentibus, vt hoc noſtrum Priuilegium inuiolabiliter prorſus ſeruandum curent, pęnamq́. ipſam, vbi vſu euenerit, omni adhibito ſtudio & abſque delicti condonatione ſedulo exequantur, & in fiſcum noſtrum inferant. In quorum robur, & teſtimonium haſce noſtras literas fieri iuſſimus, & Reg. noſtriq. maioris ſigilli conſuet. appenſione communiri. Dat. Ferrariæ in Ducalli Palatio noſtro, Anno Sal. M. D. LXVII. Ind. X. Die vero 14. Menſe Octob.

ILLVSTRISS. ET. EXCELLENTISS. DVCIS MANTVAE PRIVILEGIVM.

GVLIELMVS DVX Mantuæ, Marchio Montisferrati, &c. Aequum eſt vt qui aliquid lucubrationibus editum typis mandare conatur, eis omnis honor, omneque laudis præmium adſcribatur; Cùm igitur Illuſt. D. IVLIVS Clarus Alexandrinus Catholicæ Maieſtatis Supremus Conſiliarius, & Regens, nobis ſignificauerit ſe in iure ciuili opera quædam titulo Sententiarum Receptarum compo

ſuiſſe

ſuiſſe; à nobisque petendum curauerit, vt ſibi concedere velimus licentiam dictos Libros imprimendi, ac interdicere ne ab aliquo niſi ab ipſo D. IVLIO Claro, & ab eo auctoritatem habentibus poſſint per decennium imprimi, ſeu impreſſi venundari, tam in Ducatu, & Dominio noſtro Mantuæ, quàm in Marchionatu, & Dominio noſtro Montisferrati. Nos eius petitioni annuendum eſſe cenſuimus, vt qui libentur virtute præditos, ac bonarum artium profeſſores complectamur: Tenore itaque præſentium ipſi D. IVLIO Claro licentiam concedimus, & impertimur dicta opera, ſeu libros Sententiarum Receptarum imprimendi, Interdicimusque, ac prohibemus expreſſe, ne quis in dicto Ducatu, & Dominio noſtro Mantuæ, ac in Marchionatu, & Dominio noſtro Montisferrati, niſi ipſe D. IVLIVS Clarus, vel ab eo poteſtatem habentes, aut alij cum quibus ipſius rationes coniunctæ fuerint, per decem annos hinc proxime futuros imprimi facere, aut alibi impreſſos vendere valeat, ſub pœna amiſſionis omnium typorum, & librorum, ac ducentorum aureorum in tres partes diuidendorum, quarum vna accuſatori, altera fiſco noſtro, tertia vero eidem D. IVLIO Claro cenſeatur adſcripta. Pœnamque prædictam à transgreſſionibus, quotiens contrafactum fuerit, exigi volumus, & iubemus: Mandantes omnibus, & quibuſcunque Magiſtratibus, & officialibus noſtris præſentibus, & futuris, in dicto noſtro Ducatu, & Dominio Mantuæ ac in prædicto Marchionatu, & Dominio noſtro Montisferrati, quatenus præſentes noſtras, omniaque, & ſingula in eis contenta, ſub pœna noſtræ indignationis obſeruent, & obſeruari faciant inuiolabiliter. Dat. Mantuæ ſub fide noſtri maioris ſigilli die 21. Septembris. M. D. LXVII.

ILLVSTRISS. ET EXCELLENTISS. DVCIS VRBINI PRIVILEGIVM.

GVIDVBALDO di Monte Feltro della Rouere, Duca d'Vrbino, &c. Eſſendo per dare in luce lo Illuſtre Signor GIVLIO Claro Conſigliero della Maeſtà del Re Catolico nello ſtato di Milano, Il Quinto libro ſuo delle Communi opinioni, doue ſi tratta particolarmente di materie Criminali, ci ha fatto ricercare à voler cõcederli, che nello ſtato noſtro, nõ ſi poſſi ſtampare nè vendere queſta Opera, Senza licenza ſua, Onde per moſtrare al detto il buon animo noſtro, & per ſatisfare anche chi per lui ne ha fatta inſtanza di queſta conceſſione, per lui, ſeguitando in queſto il ſolito noſtro, che è di fauorir ſempre volentieri, in tutto quello, che potiamo, le perſone di valore, & tutte le buone attioni loro, Ci contentiamo di proibire, & coſi per la preſente proibiamo, & comandiamo, che niſſuna perſona ardiſca di ſtampare, ò vendere ſenza licenza del prefatto Autore, il Volume diſopra nominato, dichiarãdo, & volendo, che gl'inobedienti incorrino nella pena della perdita de i libri, & di dieci ſcudi per volta, che contrauerranno, i quali denari, & libri, ſi hauranno da applicare à chi parerà à noi, & ci ſarà la debita parte de gli accuſatori, & eſſecutori.

In Peſaro à i 28. di Ottobre, 1567.

ILLVSTRISS. ET EXCELLENTISS. DVCIS PARMAE, ET PLACENTIAE PRIVILEGIVM.

OCTAVIVS Farneſius, Parmæ, Placentiæ, & Caſtri, Dux II. Nouariæ Marchio, Altamuræ Princeps, Rocchę Guglielmę Baro, Ciuitatis Caſtri à Mare in Stabbia Dominus, & Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Confalonerius perpetuus, &c. Recognoſcimus, & notum facimus tenore præſentium vniuerſis, &c. Expoſuit nobis Inſignis Iuriſconſultus Dominus IVLIVS Clarus Alexandrinus ſupremus Sereniſſi-

mi regis Hiſpan. &c. conſiliarius, ac Regens, ſe non ſine magno labore, ac vigilijs com poſuiſſe in iure Ciuili quędam opera & libros titulo Sententiarum Receptarum, cúmq. libros ipſos typis mandarę velit, cupere ne laude ſuis laboribus debita fraudetur, vt eidem morem gereremus interdicentes, ne à quoquam niſi ab eodem aut ab eo poteſtatem habentibus in præſenti noſtro Ducatu per decennium imprimantur, aut impreſſi venundentur. Nos autem proprium ac peculiare munus noſtrum eſſe cenſentes omnibus bonorum artium profeſſoribus fauere, & maxime ijs, qui litteris incumbunt, Rei publicæque vtilitati conſulunt, Volentesque erga dictum Dominum IVLIVM Clarum vt ipſius ingenium celebre expoſcit, benigne nos gerere, petitioni prædictę ex animo duximus annuendum; Tenore igitur præſentium, motu proprio, ſano accedente Conſilio, ac de noſtræ Ducalis poteſtatis plenitudinę cum eodem Iuriſconſulto Domino IVLIO Claro gratioſę agentes, interdicimus ac prohibemus expreſſe, ne quis in præſenti ſtatu noſtro, & Dominio, niſi ipſe Dominus IVLIVS Clarus, aut ab eo poteſtatem habentes, vel alij cum quibus ſuæ rationes coniunctæ fuerint, per decem annos à die datæ præſentium in antea numerandos illos imprimi facere, aut alibi impreſſos vendere valeat ſub pęna amiſſionis omnium librorum, & typorum, ducentorumq. ducatorum auri in tres partes diuidendorum: quorum vna accuſatori, altera fiſco noſtro, tertia verò eidem Domino IVLIO Claro cenſeatur adſcripta: pœnamque prædictam è tranſgreſſoribus quoties contrafactum fuerit, exigi volumus, & iubemus. Mandantes propterea Magnificis Gubernatoribus tam Parmæ quàm Placentiæ præſentibus, & futuris, cæterisque vniuerſis, & ſingulis officialibus, & ſubditis quorumcunque locorum nobis tam immediate q̃ mediate ſubiectorum ad quos ſpectat, & ſpectabit, vt ſub pœna noſtrę indignationis hanc noſtram prohibitionem ac omnia, & ſingula deſuper contenta teneant firmiter, & obſeruent, teneriquę, & obſeruari faciant per quoſcunque inuiolabiliter, quibuſcunque in contrarium facientibus non obſtantibus quoquo modo; Harum teſtimonio litterarum manu noſtra ſubſcriptarum, & ſigilli noſtri appenſione munitarum. Dat. in Ciuitatę noſtra Parmæ, die prima Menſ. Decembris. M. D. LXVII.

REGNI NEAP. PRIVILEGIVM.

PHILIPPVS DEI GRATIA.

DON PERAFANNVS de Ribera, Dux de Alcalà, & in hoc Regno prædictæ Maieſtatis, Vicerex, Locumtenens, & Capitaneus Generalis, &c. Illuſtr. ſpectabilib. & Magnificis viris magno huius Regni Camerario, Prothonotario, Magiſtro Iuſtitiario, eorumq. Locatenentib. Sacro Regio Conſiliario, Præſidentibus, & Rationalibus Regiæ Cameræ Summarię Regenti, & iudicibus magnæ Curiæ Vicariæ, Scribæ portionum, Theſaurario Generali, Aduocatis quoque, & Procuratoribus fiſcalibus, cæteriſq. demum vniuerſis, & ſingulis Officialibus, & ſubditis Regijs maioribus, & minoribus, pręſentibus, & futuris, in hoc Regno conſtitutis, & conſtituendis, ad quem, ſeu quos præſentes peruenerint, & fuerint quomodolibet præſentatę Regijs fidelibus dilectis, gratiam regiam, & bonam voluntatem. Nuper pro parte Magnifici, & circunſpecti IVLII Clari Alexandrini Regij ſupremi conſiliarij, ac Regiam Cancellariam Regentis fidelis dilectiſſimi fuerunt nobis præſentatæ quædam Regiæ prouiſiones patentes omni qua decet ſolennitate vallatæ, tenoris ſequentis, videlicet, PHILIPPVS Dei gratia, Rex Caſtellæ, Aragonum, Legionis vtriuſque Siciliæ, Hieruſalem, Vngariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Nauarræ, Granatæ, Toleti, Valentiæ, Galetiæ,

tiæ,Maioricarum,Hiſpalis,Sardiniæ,Cordubæ,Corſicæ,Murtiæ,Geñnis,Algarujorũ, Algezitæ,Gibraltaris,Inſularum Canariæ,necnon Inſularum Indiarum,Terræ firmæ, Maris Oceani, Archidux Auſtriæ,Dux Burgundiæ,Brauantiæ, & Mediolani, Comes Barchinonæ,Flandriæ,& Tirolis,Dominus Vizcaiæ,& Molinæ, Dux Athenarum, & Neopatriæ,Comes Roſſilionis,& Ceritaniæ,Marchio Oriſtani,& Goceani:Illuſtrib. ſpectabilibus,nobilibus,Magnificis dilectis Cõſiliarijs,&fidelibus noſtris Proregi,Locumtenenti,& Capitaneo Generali noſtro in prędicto Sicilię citerioris Regno,magno Camerario Prothonotario,Magiſtro Iuſtitiario,eorũq. Locatenẽtibus, Sacro noſtro Conſ. præſidentiæ,& rationalibus cameræ noſtræ ſummariæ,Regenti, & Iudicib. magnæ Cur. Vic. ſcribæ portionum,Theſaurario noſtro generali,Aduocatis quoque, & Procuratoribus fiſcalibus,ceteriſque vniuerſis,& ſingulis Officialibus,tribunalibus, & ſubditis noſtris,maioribus,& minoribus,præſentibus, & futuris in dicto Regno conſtitutis,& conſtituendis,ad quem,ſeu quos pręſentes peruenerint,ſeu fuerint quomodolibet præſentate,ſalutem,& dilectionem.Expoſuit nobis Magnificus,ac fidelis nobis dilectus IVLIVS Clarus Alexandrinus noſter ſupremus Conſiliarius,ac Regens, ſe non ſine magno labore,ac vigilijs cõpoſuiſſe,in iure ciuili quædam opera,& libros V. titulo Sententiarum Receptarũ, cumq. ipſos libros typis mãdare velit,cupere ne laude ſuis laboribus debita fraudetur,eidem licentiã ipſos imprimendi impartiremur,interdicentes ne à quoquam niſi ab eodem,aut ab eo poteſtatem habentibus in pręfato noſtro citerioris Siciliæ Regno per decennium imprimantur,aut impreſſi venundentur.Nos autem proprium ac peculiare munus noſtrum eſſe cenſentes omnibus bonarum artiũ profeſſoribus fauere,& maxime ijs quæ literis incumbunt,Reipublicæq. vtilitati conſulunt,volenteſq. erga dictum IVLIVM Clarum,vt ipſius erga nos merita,& ingenium celebre expoſcunt,benigne gratioſeq. agere,petitioni pręfatę ex animo duximus annuendum. Tenore igitur præſentium motu proprio,ſano accedente cõſilo,ac de noſtræ regiæ,& dominicæ poteſtatis plenitudine eidem Regenti IVLIO Claro, præmiſſam licentiam,& facultatem concedimus,vt præmemorata opera,ſeu libros Sententiarum Receptarum,vt ſupra,typis mandare poſſit,& valeat,interdicimuſq. ac prohibemus expreſſe nequis in dicto noſtro citerioris Siciliæ Regno niſi ipſe IVLIVS Clarus,aut ab eo poteſtatem habentes.Vel alij,cum quibus ſuę rationes coniunctę fuerint, per decem annos à die dat.præſentium in antea numerandos,illos imprimi facere, aut alibi impreſſos vendere valeat,ſub pęna amiſſionis omnium librorum,& typorum,ducentorumq. ducatorum auri in tres partes diuidendorum,Quorum vna accuſatori,altera fiſco noſtro, tertia verò eidem IVLIO Claro cenſeatur adſcripta: pœnamque prędictam à tranſgreſſoribus,quoties contrafactum fuerit,exigi volumus,& iubemus, Vobis,& vnicuique veſtrum ad quos ſpectat dicimus,præcipimus,& iubemus ſub pęna noſtræ indignationis,& iræ,vt noſtram huiuſmodi licentiam,& facultatem,prohibitionemq. ac omnia,& ſingula inſuper contenta teneant firmiter & obſeruent,tenerique & obſeruari faciant per quoſcunque inuiolabiliter.Quibuſcunque in contrarium facientibus non obſtãtibus quoquomodo.In cuius teſtimonium præſentes fieri iuſſimus noſtro ſigillo à tergo munitas. Dat.in oppido noſtro Madrilij die 8. Menſis Februarij, Anno à natiuitate Domini 1567. Yo el Rey. vʒ, Polo ℞. Prothonario, & magno Camerario,vʒ,Comes generalis Theſaurarius,Dominus Rex mandauit mihi Didaco de Vargas.ſol.In executorijs Idiaquez ꝑ tax In priuilegiorum Neap.22.Feb.17.Supplicatum fuit propterea nobis pro parte dicti Magnifici,& circunſpecti IVLII Clari, quatenus regias executoriales literas præinſertarum Regiarum prouiſionũ patentium ſibi expediri facere dignaremur.Nos autem volentes(vt tenemur)præfatæ Regiæ Maieſtatis obedire mandatis. Tenore præſentium dicimus,præcipimus,& mandamus ſupradictis omnibus officialibus,& ſubditis Regijs,& eorum cuilibet in ſolidum,quatenus attenta per eos, & vnumquenque ipſorum forma prædictarum præcalendatarum prouiſionum patentium.Illam prædicto ſupplicanti,vel eius legitimæ perſonæ ad vn-

guem

guem, & inuiolabiliter obſeruent, & exequantur, ac exequi, & obſeruari faciant per quos decet iuxta ipſarum ſeriem, continentiam, & tenorem pleniores, omni dubio & difficultate ceſſantibus. Et contrarium non faciant pro quanto gratiam prædictæ Maieſtatis charam habent, ac pœnam ducatorum auri mille cupiunt euitare. In quorum fidem præſentes fieri iuſſimus magno prædictæ Maieſtatis ſigillo à tergo impreſſas præſentanti ſingulis vicibus remanſuras. Dat. Neap. die vltimo menſis Ianuarij. M. D. LXVIII.

SERENISSIMO,

POTENTISSIMOQVE

PHILIPPO AVSTRIO REGI HISPAN.
NEAP. SICIL. SARDIN. BALEAR. NOVI ORBIS, &c.
DVCI MEDIOLANI, &c. COMITI FLANDRIÆ,
BVRGVNDIAE, &c. DOMINO SVO.

IVLIVS CLARVS S. D.

SOLENT, *qui veteri more, atque inſtituto libros qnos edunt, alijs nuncupant, duobus præcipue niti: quorum alterum in operis ipſius ratione verſatur; alterum ad laudes eius pertinet, cui liber eſt inſcriptus. Ego vero de opere ipſo pauca præfatus, eam partem, quæ ad laudationem tuam ſpectat, tacitus præterire conſtitui; ne, quod homini eloquentiſſimo longa oratione, imò vero iuſto volumine exequi difficile eſſet, id ego breui hac epiſtola concludere voluiſſe videar. quis enim eſt,* PHILIPPE *Rex Regum maxime, qui de te verba facturus, commemorare vniuerſa, ne dum ſingula perſequi oratione facile poſſit? Primum, ſi generis claritatem, nobilitatemque maiorum tuorum is ſibi laudandam proponat: tot mehercule illi occurrent Reges, tot Imperatores; vt nuda eorum nomina, ne dum egregia facta, recenſere vix longo queat temporis interuallo, vnus pater tuus,* CAROLVS MAXIMVS, *qui (vt ceteros omnes prætercam) & rerum geſtarum magnitudine, & virtutum gloria non modo eorum, qui hoc ſeculo fuerunt, Imperátorum, ſed etiam omnem antiquitatis memoriam ſuperauit; doctiſſimum quenque, ac facundiſſimum à dicendo deterrebit. Deinde ſi amplitudinem imperij tui deſcribere aggreſſus fuerit; non minor erit labor, tot regna, tot vrbes, vel potius tot orbes, qui nutu, ac ditione tua gubernantur, dinumerare: Hiſpaniam, parentem virorum fortium, altricem equorum generoſorum; eandem magnitudine paſtionis, & excellentia rerum, quæ exportantur, nulli ſecundam: Neapolitanum regnum optimum, ac fertile, bonis omnibus affluens: Siciliam, vbertate agrorum, ac varietate fructuum fœcundam: Mediolanenſem prouinciam, florem Italiæ, orbis delicias: Flandriam, adiacenteſque regiones; inſignium oppidorum multitudine, artificio,*

ficio, & mercatura nobiles: Indiam illam, quæ trans Oceanum eſt, auri, & argenti feraciſſimam; in qua tot planè Reges tuo parent imperio, quot hactenus victricia tua ſigna conſpexerunt, prætereo, quas in Africa vrbes, quæ oppida poſſides; mitto portus, inſulas, littora, maria. Ad hæc, ſi idem ad enarranda corporis bona, quibus alijs omnibus excellis, orationem ſuam conuerterit; quanto, quæſo, tempore explicabit, quæ ſit formæ dignitas, quæ oris pulchritudo, quæ compoſitio membrorum, quæ coloris ſuauitas? Præterea, ſi ad animi virtutes recenſendas acceſſerit; an non pondere rerum preſſus, neque initium, neque finem dicendi inueniet? Quis enim antiquorum regum te liberalitate ſuperauit? quis fortitudine æquauit? quis res magnas, & excelſas maiore animi amplitudine, aut ſplendore adminiſtrauit? quis iuſtius remp. rexit? quis religionem, quis pietatem ſanctius coluit? quis hoſtibus clementius pepercit? ad quem vnquam non modo regem, ſed magiſtratum, quàm ad te, faciliores aditus priuatorum fuerunt? cuius vnquam tanta fuit in dicendo grauitas? tanta in oratione maieſtas? Poſtremo, ſi res bello, paceque fortiter, ac feliciter geſtas, exornandas ſuſceperit; quem ſibi terminum laudandi conſtituet? dicturus quas leges condideris, quos magiſtratus conſtitueris, quot bella confeceris, quas hoſtium copias pugnando deleueris, quot oppida expugnaris, quas victis leges dederis, quot ſocios & amicos præſenti ope, claſſibus & exercitibus ex hoſtium faucibus eripueris, quot vi atque armis in paternam ditionem reſtitueris, quot populos iiſdem armis ab hæreticorum impia labe ad veram religionem reuocaueris. Sed aliter, atque initio inſtitui facio; qui in tuarum laudum patentiſſimum campum, à me ſumma ratione præteritum plane imprudens, atque conſilij mei immemor, ingredior. adeo me virtutum tuarum amor, atque admiratio tenet; vt nihil mihi vnquam dulcius ſit, aut ſuauius, quàm de te loqui, aut ſcribere. Contra vero id, de quo dicere inſtitueram, mihi hoc loco omittendum eſſe video, nempe vt de toto opere Sententiarum receptarum, deque hac ipſa operis parte, quæ nunc tuis auſpicijs prodit in lucem, conſilij mei rationem tibi exponerem. vereor enim, ne longiore, quàm par ſit, epiſtola tibi ſim moleſtus inter maximas iſtas tuas occupationes; quibus implicatus, vt Atlas humeris cœlum, ita orbem ipſe Chriſtianum religione ac virtute tua ſuſtines. Quare multis ſatius fuerit ea, quæ hac de re tibi dicenda erant, ocioſo lectori enarrare. interea tamen Deum precabor, vt te, Rex omnium Regum maxime, victorijs ac triumphis ornet, nobiſque & vniuerſæ reip. diu ſeruet incolumen. Vale.

IVLIVS CLARVS
LECTORI S. D.

EXISTIMAVI aliquando, amice lector, poſſe me, & promiſſo meo, & expectationi tuæ ſatiſfacere; hoc eſt, totos, atque integros ſeptem hoſce Sententiarum libros edere, in lucemq́ proferre: quod quidem ego, dum eorum fragmenta quædam publicarem, pollicitus eram me breui præſtaturum. ſed, quoniam plerunque fit, vt, quæ magis optamus, ea difficilius conſequamur; quotidie aliud ex alio impedimentum non modo moram attulit properanti, ſed penè ſpem etiam omnem eripuit mihi rei conficiendæ. Primum quidem, opere toto iam ita diſpoſito, vt nihil ei deeſſe videretur, niſi vt locorum numeros percurrens, extremam illi manum adderem; in Mediolanenſem Senatum PHILIPPI Regis iuſſu cooptatus, in maximis illis, moleſtiſſimisq́ negocijs hæc ſtudia intermittere ſum coactus, totumq́ me ad remp. transferre. Tertio tandem anno poſt quàm Senator fueram creatus, cum opus ipſum ſeneſcere, nouosq́ quotidie eiuſdem argumenti libros, à doctiſſimis viris conſcriptos, in lucem prodire viderem; mihi amplius cunctandum non eſſe ratus, ſtatui aliquid mihi de ſomno detrahere; &, quod interdiu per aſſiduas occupationes non licebat, nocturnis horis conſequi. Ita factum eſt, vt intra paucos menſes particulam quandam abſoluendum, quæ ad feudalem materiam pertinet. hæc cum in manus ſtudioſorum perueniſſet, non omnino diſplicuiſſe viſa eſt. Hortantibus igitur amicis, præcipue vero Atrebatenſi Epiſcopo, viro ampliſſimo; quem ob egregias virtutes, ſingularemq́ in rebus agendis prudentiam Pius eius nominis IIII. Pont. Max. ſumma cum totius Chriſtianæ reip. lætitia in ampliſſimum Cardinalium collegium cooptauit: eo, inquam, non modo auctore, ſed prope impulſore, paulo poſt alias quaſdam particulas, de Teſtamentis, de Donationibus, de iure Emphyteutico publicandas curaui. Sumpſi deinde in manus quintam totius operis partem: in qua de varijs, ac diuerſis criminibus, eorumq́ pœnis agitur; prætereaq́ explicatur, quemadmodum puniendorum maleficiorum iudicia exercenda ſint. quam vt emendare cœpi; idem PHILIPPVS Rex me ex Senatore

natore Præſidem Quæſtorum extraordinarium. Præfectum annonæ, ac Curatorem aquarum publ. conſtituit: quarum rerum procuratio adeo me implicatum, conſtrictumq́ tenebat, vt vix quidquam ocij ſupereſſet ad aliquid aliud agendum. Quidquid tamen dabatur temporis, id omne in his ſtudijs conſumebam. erat autem iam in eo ſtatu quintus liber hic, vt propediem edi poſſe videretur: cum ecce, dum quaſdam neotericorum criminales tractatus, quas practicas appellant, legendos mihi propono, repente affertur nuncius, me iuſſu PHILIPPI *Regis in Hiſpaniam acciri, atque in ſupremum Italicarum rerum conſilium cooptari. Tum vero abieci prope ſpem omnem operis abſoluendi. videbam enim, non modo multos annos me patria abeſſe oportere; ſed etiam eam eſſe huius magiſtratus conditionem, vt à Regis curia nunquam diſcedere liceat; ſed, quòcunque ipſe eat, illò eundum ſit. In hoc autem vitæ genere, quòd à perpetua quadam peregrinatione non ita multum differre mihi videtur, quis eſt, qui credat aliquem ſtudijs vacare poſſe? & preſertim iuris ciuilis; quæ non niſi ſumma animi, corporis ue quiete, nec ſine magna librorum copia tractari poſſe ignorat nemo: quorum librorum vt mihi erat ſatis lauta ſuppellex, ita ad eam circumferendam neque paruo labore, neque exiguo ſumptu opus fuiſſet. Hunc tamen quintum librum, iam pene, vt dixi, abſolutum, vt ſeponerem, nulla me potuit difficultas adducere: ſed mecum in Hiſpaniam delatum, non ita quidem, vt cœperam, diligenter, ſed vtcunque potuit, emendaui; permiſiq́, vt in manus ſtudioſorum exiret. Reliquos ſex libros, cum me aliquando corrigere poſſe plane deſperem in arcam coniectos, perpetuo carceri mancipaui. nihil iam eſt, quòd eos à me quiſquam efflagitet; aut (quod nonnulli aiunt) tanquam ex pollicitatione coram iudice mecum agat, vt eos in lucem proferam. Mihi plus, quàm alijs, dolendum eſt; cui ſine fructu perit tot vigilijs, ac laboribus inſtitutum, ac congeſtum opus. alij in tanta voluminum multitudine, ac copia paruam iacturam faciunt paucorum librorum, neque adeo præclarorum, vt qui illos non legat, damni aliquid facere videatur; præſertim cum paucis abhinc annis eodem argumento communes doctorum ſententias in vnum volumen redegerint viri doctiſſimi, quos ego ſemper honoris cauſa nomino, Villalobos, Turzanius, Viuius, Ioan. Baptiſta Hiſpanus; & fortaſſe aliquot etiam alij, quorum commentarij hactenus in manus meas non peruenerunt. horum lectione deſiderium ſuum explere facile poterunt ſtudioſi, &, quos ex meis ſcriptis fructus ſperabant, ex illis vberiores, & praſtantiores percipere. Ego vero, humaniſſime lector, tametſi culpa omnino carere non videtur, qui id pollicetur, quod praſtare non poteſt; non tamen mihi opus eſſe arbitror, à te veniam petere, aut, mihi vt ignoſcas, poſtulare. non enim mea ignauia ceſſatum eſt, qui autem, quantum in ſe erat, fecit; omni ſe prorſus crimine liberauit. Regis voluntati parendum fuit. relinquenda non modo ſtudia; ſed etiam carendum Italia, patria, domo, vxore, atque liberis: peragranda Hiſpania, Gallia, Flandria. quid facerem?*

Huius

Huius ego rei, in qua nullum erratum meum agnoſco, ſi à te impunitatem mihi dari poſtulem: vtique videbor alienam culpam deprecari. Tu vero hanc, quantulacunque eſt, operis partem læta fronte accipe, boniq́ conſule. inhumaniter certe facit, qui, quòd minus accipit, quàm vellet, amico id, quod poteſt, danti, gratiam non habet, ego quidem eo animo ad ſcribendum acceſſi, vt ſtudioſis prodeſſem, potius, quàm vt ſcribendo laudem illuſtrarem meam. ſi ſuſceptus labor reipub. non inutilis eſt futurus, ſatis præclare mecum actum puto. Habes igitur, amice lector, hoc in libro criminalium rerum materiam hoc ordine diſpoſitam. Primo libri paragrapho præmittuntur nonnulla, quæ ad terminorum (ita noſtro vocabulo appellamus) intelligentiam pertinent. Subſequuntur breues de inſignioribus aliquot delictis tractatus, ſingulis paragraphis alphabetico ordine collocati. Poſtremo loco poſita eſt Practica criminalis, in qua de criminalium iudiciorum forma diſſeruimus. Vale: neque quidquam amplius de hiſce libris expecta; ſed, ſi quid forte aliquando prodierit, id in lucro deputa. iterum vale.

TOTVM opus Sententiarum Receptarum in ſeptem libros à nobis diuiſum eſt.

Eorum primus eſt de legibus, ac conſtitutionibus: in quo tum præmiſſis ijs, quæ generaliter ad leges ac ſtatuta condenda, ſiue interpretanda pertinet, ſingulis ſtatutis diuerſas quæſtiones applicauimus; tum nonnulla non ſpernenda de conſuetudine ſubiecimus.

Secundus liber eſt de iure perſonarum; in quo non ſolum de ipſo ſtatu hominum, ſed etiam de ſingulorum officijs ac dignitatibus, tractatur.

Tertius ſucceſſionum, & vltimarum voluntatum materiam complectitur; cuius particula eſt §. Teſtamentum, iampridem in lucem editus.

Quartus vero contractus omnes explicat: ex quo excerpti ſunt tractatus de Feudis, de Donationibus, de iure Emphyteotico; quos iam ante aliquot annos publicauimus.

Quintus maleficia continet; in quorum calce de criminum ipſorum proceſſibus conficiendis, ac delinquentium pœnis ſatis accurate diſſeruimus. quem librum integrum, atque abſolutum typis excudendum nunc primum curauimus.

Sextus liber is eſt, quo tota ciuilium iudiciorum tela continetur.

Septimus vero ac poſtremus non libri tantum, ſed indicis etiam loco eſſe poteſt; in quem congeſſimus quidquid ſuperiorum librorum materiæ haud ſatis conuenire videbatur: ſuis quoque locis inſeruimus alphabetico ordine capita rerum, quæ præcedentibus libris tractatæ ſunt; ita, vt quiuis, vel imperitus ſtatim quæ res quo operis loco, quo ſcilicet libro, paragrapho, quæſtione, verſiculo poſita ſit, facillime reperire poſſit.

INDEX RERVM MEMORABILIVM LOCVPLETISSIMVS.

ABIVRATIO. Abiurans hæreſim euitat pœnam ignis, §. Hæreſis, verſ. Sed quæro 19

Et an ſit nihilominus condemnandus ad perpetuos carceres, ibid.

Et an poſſit hæc etiam pœna commutari, ibid.

Et an per iudicem laicum, §. fin. q.96. verſic. Quæro etiam 224

Et an abiurans euitet pœna confiſcationis bonorum, §. Hæreſis, verſic. Sed quæro 19

Et vſque ad quod tempus permiſſa ſit abiuratio, §. Hæreſis, verſ. Sed vſque ad eadem

Abolitio. Abolitio generalis, ſiue decretum gratioſum an trahatur ad delicta futura, §.fin. q.59. verſ. Succeſſiue quæro 160

Et an ad delicta commiſſa ſub ſpe ipſius decreti, ibid. verſic. Fortius dico ead.

Et an ad crimen falſi, ibid. verſ. In huiuſmodi ead.

Et an proſit carceratis, & iam condemnatis, ibidem, verſiculo, Scias etiam ead.

Abolitio, quæ fit propter deſiſtentiam accuſatoris, an impediat, quominus iudex in cauſa procedere poſſit, §.fin. q.51. verſ. Sed quid ſi accuſator 140

Et an eo caſu opus ſit noua inſtantia, §. fin. quæſtio. 58, verſiculo, Et ſcias 154

Et an non obſtante huiuſmodi abolitione poſſit adhuc aliquis tertius accuſare, ibid. verſ. Sed pone.

Abolitione ſecuta per mortem accuſatoris, an poſſint eius hæredes accuſationem ipſam proſequi, §.fin. q.51. verſ. Pariter etiam 140

Et an eo caſu poſſit iudex proceſſum perficere, ibid.

Et an poſſit aliquis alius accuſationẽ ipſam proſequi, ibid. verſ. Quinimò ea.

Abortus. Abortum procurans an ſit pœna mortis puniendus, §. fin. q.68. verſ. Aborrum 182

Et quid ſi partus non erat animatus, ibid.

Abſens non poteſt de iure communi diffinitiue condemnari, §. fin. q.44. in princ. 126

Et quid ſi crimen iam ſit liquidatum, ibid.

Et an contra abſentem recipi poſſint teſtes ad perpetuam rei memoriam, ibid.

Et an debeant eius bona annotari, ibid.

Et quid de conſuetudine obſeruetur, ibid. verſ. Sed hodie, car. 127. & ſeq. Vide infra, Contumax.

Abſentia an poſſit per procuratorem allegari, §.fin. q.32. verſ. Hæc autem, in fin. car. 102. & verſ. Prædicta autem 103

Abſentia multiplex eſt, §. fin. q.34. in princ. 106

Et quid ſi non allegetur in ſpecie aliqua cauſa abſentia, ibid. verſ. Sed pone ea.

Et an allegans abſentiam teneatur eam probare, ibid. verſ. Sed nunquid ea.

Abſolutio. Accuſatore non probante reus eſt abſoluendus, §.fin. q.62. in princ. 167

Et quę ſit forma, & effectus huiuſmodi

abſolutionis, ibid. verſic. Forma autem ea.
Abſolutus ſemel de crimine non debet pro eo vlterius moleſtari, §. fin. q. 57. in princ. 151
Et quid ſi fuit abſolutus, non quia crimen non commiſerit, ſed quia non fuerit probatum, ibid. verſic. Sed hæc quidem ea.
Et in dubio ex qua cauſa præſumatur abſolutus, ibid. verſic. Sed hic quæro ea.
Et quid ſi fuit abſolutus rebus ſtantibus, §. fi. quæſt. 62. verſic. Forma autem 167
Et an tertius, qui primam accuſationem ignorauit, poſſit non obſtante abſolutione iterum accuſare, §. fi. q. 56. verſic. Sed pone 151
Et quid ſi primus accuſator præuaricatus fuit, ibid. verſic. Vlterius quæro ea.
Et quid ſi proceſſum fuit per inquiſitionem, ibid. verſ. Procedunt etiam ea.
Et quid de iure canonico, ibid. verſic. Sed hæc quidem ea.
Et quid ſi ſecuta fuerit abſolutio per viam diſpenſationis, ibid. verſic. Habet etiam ea.
Et quid ſi ſecuta fuerit in foro pœnitentiali, ibid. verſiculo, Sed nunquid 152
Et an abſolutio ſecuta in foro eccleſiaſtico proſit coram iudice laico, ibi. verſic. Sed hic occurrit ea.
Abſolutus de crimine an poſſit accuſatorem ſuum reaccuſare, §. fi. q. 14. verſic. Quartus eſt caſus 70
Accuſatio quid ſit, §. fi. q. 12. in prin. 64
Et an ſit remedium ordinarium, §. fi. quæſt. tertia, verſic. Debes autem, & verſic. Sed certe 51
Et an ſit actio, vel officium iudicis, §. fi. q. 12. verſic. Item quæro 64
Accuſationis forma quæ ſit, ibid. verſic. Quæro quæ ſit ea.
Accuſatio an debeat fieri in ſcriptis, ibid.
Et quæ in ea requirantur, ibid. verſic. Præterea ea.
Et an ſi omittantur, accuſatio ſit ipſo iure nulla, ibid. verſic. Dixi expri- mendum 65
Et an locus notorius debeat per confines deſignari, ibid. verſic. Sed pone ea.
Et an dies ſit exprimendus in accuſatione, ibid. verſic. Dixi etiam ea.
Et quid ſi dies expreſſus non probetur, ibi. verſ. Sed quid ſi accuſator ea.
Accuſator an teneatur ſe inſcribere ad pœnam talionis, ibid. verſic. Dixi quoque, & verſic. De iure autem 66
Et quæ ſit forma inſcriptionis, ibid. verſic. Forma autem ea.
Et an de conſuetudine inſcriptio obſeruetur, ibi. verſic. Ceterum ea.
Et quid de iure canonico, ibid. verſic. Scias tamen ea.
Accuſans de adulterio an teneatur ſe inſcribere ad pœnam talionis, ibid. verſic. Item quæro 64
Et an mulier teneatur ſe inſcribere, ibid. verſic. Quæro etiam 66
Concluſio libelli an in accuſatione requiratur, ibid. verſic. Vltimo quæro ea.
Plures an poſſint eundem in vno libello accuſare, §. fi. q. 13. in princ. 67
Et an plures poſſint ſimul accuſari, ib. verſic. Quæro nunc ea.
Et an vnus poſſit de pluribus criminibus eodem tempore accuſari, §. fi. q. 16. verſic. Quæro nunquid 72
Et an ſeparatim, §. fi. quæſt. 13. verſic. Item quæro 67
Et an ſuperſedendum ſit in vno, donec ſuper alio cognitum ſit, ibid.
Accuſare poſſunt omnes, qui à iure prohibiti non reperiuntur, §. fi. q. 14. in princ. 67
Et quid ſi ſuam vel ſuorum iniuriam proſequantur, ibid. verſic. Volo etiam ea.
Accuſatus de crimine an poſſit accuſatorem ſuum, vel alium accuſare, ibid. verſic. Tertius eſt caſus 69
Et an poſſit illum ciuiliter reconuenire, §. fin. quæſt. ſecunda, verſic. Aut quæris 50
Accuſati nomen inter reos receptum quando dicatur, §. fin. q. 14. verſic. Sed

Sed hic incidenter 70
Accuſare an quis poſſit nomine alieno, ibid. verſic. Item quæro 71
Accuſatus infamis an poſſit contra accuſatorem infamiæ exceptionem opponere, §. fin. quæſt. 15. verſic. Sed quæro 71
Accuſatore minus idoneo exiſtente, ſi pars non opponat, an proceſſus valeat, ibidem, verſiculo, Sed pone ea.
Quis in accuſando præferendus ſit, ibidem, verſiculo, Succeſſiue quæro 72
Accuſari an poſſit qui pro delicto pœnitentiam fecit, §. fi. q. 16. verſic. Item quæro 72
Accuſare de priuato crimine an poſſit ille, cuius non intereſt, §. fin. q. 17. in princ. 73
Et quid ſi pro tali crimine priuato impoſita ſit pœna pecuniaria fiſco applicanda, ibid. verſic. Sed quid ſi pro aliquo ea.
Quomodo de iure communi in iudicio accuſationis ſit procedendum, §. fin. q. 18. in princ. 73
Accuſator an teneatur fideiubere de lite proſequenda, & pro expenſis, ibid. verſic. Eodem etiam, & verſic. Tenetur etiam ea.
Et an teneatur iurare de calumnia, ibi. verſic. Dicit etiam ea.
Et an teneatur ſimul cum accuſato carceres ingredi, verſic. Quando deinde ea.
Accuſatori an ſit danda copia proceſſus, §. fi. quæſt. 49. verſic. Danda eſt autem 137
Accuſatio criminalis tollitur ſpatio viginti annorum, §. fin. q. 50. in princip. 138
Et ſi delictum ſit reiterabile, quando incipiat illud tempus currere, ibidem
Accuſatore mortuo an extinguatur iudicium criminale, §. fin. q. 51. verſic. Pariter etiam ea.
Et an ipſius hæredes, vel alius volens, accuſare ſit admittendus, vel poſſit iudex proceſſum proſequi, Vide ſupra, Abolitio,
Accuſato mortuo ceſſat criminale iudicium, §. fi. quæſt. 51. verſic. Quæro nunc 141
Et quid in criminibus exceptis, ibid. verſic. Sunt tamen ea.
Et quid in crimine hæreſis, §. Hæreſis, verſic. Item de crimine 21
Et quid in crimine læſæ Maieſtatis, §. Læſæ Maieſtatis, verſic. Item licet 37
Et quid ſi agatur de pœna amiſſionis bonorum, vel alia pecuniaria, §. fin. quæſt. 51. verſic. Scias etiam 141
Et an eo caſu requiratur, quòd ante mortem rei ſecuta fuerit declaratio criminis, ibid.
Et an accuſati mortui cadauer poſſit decapitari, vel ſuſpendi, Vide infra, Cadauer
Et an hæres teneatur ex delicto defuncti, Vide infra, Hæres.
Accuſator, qui accuſationem non probat, an ſit in expenſis condemnandus, Vide infra, Calumniator.
Accuſare an quis cogi poſſit, Vide infra Iudex.
Accuſatore non probante reus eſt abſoluendus, §. fi. q. 62. in princ. 167
Et quid ſi probatum ſit crimen, ſed non qualitas criminis in accuſatione deducta, §. fin. q. 66. verſic. Sed quid ſi pro parte 179
Et quid ſi accuſator offerat ſe velle ſtare cum reo in tortura, §. fin. quæſt. 63. verſic. Sed quæro 170
Et quid ſi offerat probationem per duellum, ibid. verſic. Sed quid ſi dicat Remiſſiue ea.
Accuſator deſiſtens ab accuſatione, qua pœna puniatur, §. fi. q. 58. verſic. Et ſcias 154
Accuſatio criminalis, & actio ciuilis quando ſimul cõcurrere poſſint, Vide infra, Actio.
Accuſatio, & inquiſitio an ſimul concurrere poſſint, & an accuſatore ſuperueniente ceſſet iudicium inquiſitionis, Vide infra, Inquiſitio.
Acta facta in iudicio ciuili, non faciunt fidem in criminali, §. fi. q. 54. verſic.

Item ſi producantur 146
Et quid ſi iudicium ciuile fuerit intentatum ſuper crimine, ibid. verſic. Et hoc quidem ea.
Actio ciuilis, & accuſatio criminalis quādo ſimul concurrere poſſint, §. fin. q. 2. in princ. 49
Et quid ſi criminalis intentetur principaliter, & ciuilis incidenter, ibi. verſ. Et hæc quidem ea.
Et an poſt intentatum iudicium criminale actor poſſit intentare iudicium ciuile ex diuerſa cauſa, ibid. verſic. Aut quæris 50
Et an reus conuentus ciuiliter, poſſit contra actorem criminaliter agere, ibi. verſ. Sed quæro ea.
Et quid econuerſo, an conuentus criminaliter, poſſit cōtra accuſatorem intentare actionem ciuilem, ibid. verſ. Sed quid econuerſo ea.
Et an abſoluto vno iudicio, ſcilicet ciuili, vel criminali, poſſit deinde agi alia via, ibid. verſiculo, Vlterius quęro ea.
Quomodo procedatur in delictis per viam actionis, §. fin. quæſtio. 19. in princ. 74
Admiſſio ad nouas defenſiones per quē concedi poſſit, §. fin. q. 94. verſ. Eſt etiam alius 221
Aduocatus fiſcalis an ſi ſuccumbat in iudicio inquiſitionis, ſit in expenſis condemnandus, §. fin. q. 10. verſic. Sed nunquid 63
Aduocati reorum an debeant eſſe præſentes eorum examini, §. fin. q. 45. verſ. Quæro etiam 130
Et an quando examinantur in tormentis, §. fin. quæſtio. 64. verſic. Quæro nunc 175
Aduocatus an poſſit patrocinari pro hæretico. Vide infra, Hæreſis.
Adulterium. Accuſatio adulterij multipliciter proponi poteſt, §. Adulterium, circa principium 3
Adulterium quot modis committi poſſit, ibidem, verſiculo, Tribus autem ea.
Et an cum meretrice nupta dicatur committi adulterium, ibid. verſic. Quæro nunquid ea.
Adulterium an ſit crimen priuatum, ibid. verſ. Eſt autem ea.
Adulterium an poſſit probari per teſtes ſingulares, §. fin. q. 53. verſic. Dixi etiam 145
Adulterium an poſſit puniri per iudicem eccleſiaſticum, §. fin. q. 37. verſic. Quæro nunquid 118
Adulterij pœna quæ ſit, §. Adulterium, verſ. Sed quæro 3
Et an habeat locum in ſponſa, ibidem, verſ. Sed hæc omnia 4
Adulterium pluries cum vna committēs an dicatur plura adulteria commiſiſſe, ibid. verſ. Sed pone ea.
Adulter in actu adulterij deprehenſus poteſt à patre impune occidi, §. Homicidium, verſiculo, Dixi etiam, car. 29
Et an à marito, ibid. verſ. Sed quid dicendum ea.
Et quid ſi adulter ſit clericus, ibid.
Et quid in ſponſo per verba de futuro, ibid.
Et an adulter licite occidi poſſit in foro conſcientiæ, ibid. verſ. Sed hæc quidem ea.
Et an pater, vel maritus poſſint alteri mandare, vt adulterium interficiat, ibidem, verſiculo, Dubium eſt, car. 30
propter Adulterium agi poteſt ad ſeparationem tori, §. Adulterium, verſ. Alias quoque
Et an teneatur eo caſu maritus dotem vxori reſtituere, ib. verſ. Et ſcias ea.
Et quid ſi deinde compertum fuerit matrimonium fuiſſe nullum, ibid. verſ. Sed quid ſi aliquis ea.
vxor propter Adulterium amittit dotem, ibid. verſ. Et ſcias ea.
Et an in præiudicium patris, vel filiorum ſuorum, verſ. Et hæc quidem Remiſſiue ea.
Et an amittat etiam bona paraphrenalia, ibid. verſ. Adde, quod ea.
Vxor an amittat dotem propter oſculum, ibid. verſ. Scias etiam ea.
Et an facta ſeparatione tori p p adulterium teneatur maritus alere vxorē, ibi.

ibid. verſic. Facta autem ead.
Maritus ſciens vxorem eſſe adulteram, ſi cum ea ſe carnaliter commiſceat, an videatur illi adulterium remiſiſſe, ibid. verſic. Caueant etiam ea.
Adulterij exceptio in cauſa ciuili repetitionis dotis quando, & per quos opponi poſſit, ibid. verſic. Sed hæc quidem Remiſſiue ead.
Adulterij crimen quinquennio perſcribitur, ibid. verſiculo, Vnum tamen ead.
Adulterium committens cum vxore eius, cum quo pacem fecerat, an dicatur pacem frangere, §. fi. q. 48. verſic. Sed quid ſi vnus.
Accuſans de adulterio an teneatur ſe inſcribere, Vide ſupra, Accuſatio.
Super crimine adulterij an poſſit fieri pax ſiue tranſactio, Vide infra, Pax.
Affectus an puniri debeat effectu non ſecuto, §. fi. q. 92. in princ. 218
Et quid in atrociſſimus, ibid. verſic. Scias tamen 219
Et quid in aſſaſſinio, §. Aſſaſſinium, verſic. Scias etiam 6
Et quid in homicidio, §. Homicidium, verſic. Vltimo quæro 32
Et quid in veneficio, ibid. verſic. Punitur etiam 24
Et quid in ſodomia, §. Sodomia, verſic. Quæro nunquid 44
Et quid ſi non fuerit deuentum ad actum proximum, § fi. q. 92. verſic. Scias etiam 219
Affinis in cauſis criminalibus an poſſit teſtificari, §. fi. q. 24. verſic. Quæro modo 85
Alea. Alearum ludus prohibitus eſt, Vide infra, Ludus.
Alienatio facta à delinquente poſt delictum, an per fiſcum reſcindi poſſit, Vide infra, Bona.
Statutum prohibens bona alienari in forenſem, Vide infra, Statutum.
Amor in delictis an excuſet, §. fin. q. 60. verſic. Eſt, & amor 162
Animal irrationale, quod aliquod maleficium commiſit, an ſit morti tradendum, §. fin. q. 99. verſic. Quæro etiam 228
Animus deliberatus ex quibus coniecturis colligi poſſit, §. Homicidium, verſic. Ex propoſito 23
Annotatio bonorum quando fieri debeat, Vide infra, Bona.
Antiquitas delicti an proſit delinquenti, §. fi. q. 60. verſic. Præterea poteſt 166
Aperiens, & deſigillans literas alienas incidit in crimen falſi, § Falſum, verſic. Aperiens 11
Apoſtata quot modis quis dicatur, §. fi. q. 78. verſic. Apoſtata 195
Et an apoſtata admittatur ad pœnitentiam, vt hæreticus, ibid.
Monachus vagabundus, qui tamen non dimittit habitum propriæ religionis, an dicatur apoſtata, ibid.
Appellatio in cauſis criminalibus quibus caſibus admittatur, §. fi. q. 94. in princ. 220
Et quid ſi reus ſit confeſſus, & conuictus, ibid.
Et quid de iure canonico, ibid.
Et quid ſi delictum ſit notorium, ibid. verſic. Solet etiam 221
Statutum tollens appellationem in cauſis criminalibus an valeat, ibid. verſic. Ceterum ead.
Appellatio vnius in cauſis criminalibus an proſit alteri, ibid. verſic. Quæro nunquid ead.
In cauſis criminalibus quilibet poteſt pro condemnato appellare, ibid. verſic. Regulariter ead.
Et an etiam clericus, verſic. Sed an etiam ead.
Appellatione pendente ſi reus decedat, an ſit locus confiſcationi bonorum, ibid. verſic. Sed pone ead.
Et quid ſi decedat pendente tempore ad appellandum, ibid. verſic. Sed quid ſi condemnatus ead.
Arbitrium iudicis quid poſſit, §. fin. quæſt. 31. verſic. Arbitrio atque balia 96
Et an iudex poſſit arbitrari pœnam mortis, Vide infra, Iudex.
Archiepiſcopus delinquens à quo ſit puniendus, § fi. q. 35. verſic. Vlterius quæro 109

Et an epiſcopus poſſit punire archiepiſcopum delinquentem in ſua diœceſi, ibid.

Arma noua, quæ quis vendiderit, aut emerit, fiſco applicantur, §. fi. q. 79. verſ. Arma noua 199

Statutum prohibens deferri arma, quo modo ſit intelligendum, §. fin. q. 82. Statuto ſexto 201

clericus Arma deferens àn poſſit per iudicem laicum ſpoliari, & puniri, §. fin. quæſtio. 36. verſic. Vlterius quæro 114

Aſcendens cum ſcalis de nocte ad domum alterius punitur pœna mortis, §. fin. quæſtio. 68. verſic. Aſcendens 182

Aſcribens ſibi in teſtamento incidit in pœnam falſi, §. Falſum, verſ. Aſcribens 11

Et quid in teſtamento nuncupatiuo, ibidem

Aſſaſſinus proprie quis dicatur, §. Aſſaſſinium, in princ. 6

Et an ad hoc vt quis tanquam aſſaſſinus puniri poſſit, requiratur quòd probatū fuerit occiſum fuiſſe Chriſtianum, ibid.

Et an epiſcopus committens aſſaſſinium incidat in pœnas cap. primi de homicid. ibid. verſ. Quæro nunquid ead.

Aſſaſſinij pœna quæ ſit, ibid. verſic. Sed quæro ea.

Aſſaſſinus an ſit tutus immunitate eccleſiæ, ſi ad eam confugiat, ibid. verſic. Item licet ead.

in crimine Aſſaſſinij minores probationes requiruntur, quàm in alijs criminibus, ibid. verſ. Præterea ead.

in crimine Aſſaſſinij an puniatur affectus etiam non ſecuto effectu, ibid. verſ. Scias etiam ea.

clericus Aſſaſſinus an poſſit à iudice laico puniri, §. fin. q. 36. verſic. Item quæro 115

Et an hoc caſu requiratur ſolemnis degradatio, ibid. verſiculo, Sed quæro ead.

Et an ſententia declaratoria, ibid.

Et an talis clericus Aſſaſſinus ſit tradendus curiæ ſeculari non expectata incorrigibilitate, ibi. verſ. Quæro etiam ea.

Aſſiſtens maleficio an dicatur præſtare auxilium, §. fin. q. 90. verſic. Quæro nunquid 218

Auxilium præſtans maleficio an ſit puniendus eadem pœna, qua principalis, §. fin. q. 90. in princ. 217

Et quid ſi delictum fuerit animo deliberato patratum, ibi. verſiculo, Aut vero ea.

Et an præſtans auxilium poſt maleficium dicatur proprie Auxiliator, ibidem.

Et an in inquiſitione expreſſe ſit facienda mentio de auxilio, ibid. verſ. In hac autem ea.

Et quando ſunt plures duobus, an ſuffi ciat dicere in inquiſitione, quòd alter alteri auxilium præſtitit, ibidem, verſ. Item aduerte ea.

Et an requiratur, quòd dicatur in ſpecie, quòd præſtiterint auxilium aſſiſtendo, ibid. verſiculo, Aduerte etiam ea.

Et an priuſquam procedi poſſit de auxilio, neceſſe ſit, quòd conſtet de principali delinquente, ibid. verſic. Scias etiam ea.

Et an ſi delinquens aliàs fuiſſet delictum commiſſurus, debeat auxiliator mitius puniri, ibid. verſ. Item ſcias 218

B

Bannitus an poſſit de iure communi impune offendi, §. Homicidium, verſ. Plerunque etiam 30

ſtatutum permittens Bannitum impune offendi an valeat, V. de infra, Statutum.

Bannitus in contumaciam an dicatur bannitus ex maleficio, §. 1. verſic. Quæro etiam 2

Et an ſit infamis, §. fin. q. 71. verſic. Quæro nunc 187

Bannitus an poſſit eſſe teſtis, ibid. verſic. Præterea quæro ea.

Bānitus an amittat patriam poteſtatem, ibid. verſ. Succeſſiue quæro ea.

Bannitus an poſſit teſtari, & capere ex teſtamen

ſtamento, ibid. verſ. Sed an poterit Remiſſiue ea.
Bannitus an efficiatur ſeruus pœnæ, ibid. verſ. Vlterius quæro ea.
Bannitus ab vna ciuitate an cenſeatur etiam bannitus ab alijs eum ea fœderatis, ibid. verſic. Quæro modo ea.
Banniti huius temporis an æquiparentur deportatis, vel relegatis, ibid. verſ. Dixi autem ea.
Bannitus frangens fines exilij qua pœna puniatur, ibid. verſ. Quæro qua pœna 188
Bannitus arbitrio iudicis, an, eo mortuo, vel ab officio recedente, ſit liberatus, ibid. verſ. Item quæro ea.
Bannitus ſemel an iterum poſſit accuſari, & banniri, §. fin. q. 16. verſ. Sed nunquid 71
Et an eo caſu poſſit ſe per procuratorem defendere, §. fin. q. 32. verſ. Tu ſcis, quòd bannitus 102
Et an ei concedi debeat ſaluus conductus, ibid.
Bannitus an dicatur vagabundus, § fin. q. 39. verſ. Fui quandoque 124
Bannitus, & condemnatus in contumaciam an ex eo ſolo poterit ſine alijs indicijs torqueri, § fin. q. 64. verſic. Sed nunquid 172
Bannitus, & condemnatus in contumaciam, ſi veniat in fortiam officialis, an ſtatim ſit contra eum facienda executio condemnationis, §. fin. q. 96. verſ. Quæro nunquid 223
Et an eo caſu debeat iudex prius inquirere de veritate criminis, ibid. verſ. Sed nunquid 224
Et quid ſi bannitus velit contra bannum aliquam exceptionem proponere, ibid. verſ. Sed pone ea.
Et an ſit ad nouas defenſiones admittendus, §. fin. q. 94. verſiculo, Eſt etiam. 222
Et an poſſit iudex exequi ſententiam contra bannitum, qui per vim conductus fuerit in eius territorium, §. fin. quæſt. 95. verſ. Sed quid ſi bannitus 224
Barataria, Vide infra, Iudex.
Bladum emens cauſa reuendendi punitur in 20. aureis, §. fin. q. 80. verſ. Bladum emens 200
ſtatutum quòd Blada non conducantur extra territorium; Vide infra, Statutum.
Blaſphemia quid ſit, §. Blaſphemia, in princ. 7
Et an dicere, Al diſpetto di Dio, ſit blaſphemia, ibid. verſ. Sed nunquid ea.
Blaſphemiæ pœna quæ ſit, ibid. verſ. Sed quæro ea.
Et an in crimine blaſphemiæ admittatur repulſa teſtium, ibid. verſ. Reperio etiam ea.
Et an blaſphemans per iracundiam excuſetur, ibid. verſ. Excuſari ea.
Et an conſuetudo prouinciæ blaſphemantem excuſet, ibid. verſ. Item poteſt ea.
Bona delinquentis annotari debent, §. fi. q. 44. circa princ. 126
Et quid de conſuetudine ſeruetur, ibi. verſ. Sed hodie ea.
Et an ſi reus intra annum compareat, recuperet bona annotata, ibid. verſ. Dixi quod 127
Et an eo caſu teneatur probare innocentiam ſuam, ibid. verſic. Quæro quando ea.
Bonorum confiſcatio in quibus caſibus locum habeat, § fin. quæſt. 78. circa princ. 194
Et an diſpoſitio auct. bona damnatorum corrigat iura antiqua, per quæ eſt impoſita bonorum confiſcatio, ibidem
Et an diſpoſitio auct. bona damnatorum corrigat diſpoſitionem auc. inceſtas, §. inceſtus, verſ. Et ſcias 33
Bona prohibita alienari, an veniant in confiſcatione bonorum, §. fin. q. 78. verſ. Item quæro 195
Et quid ſi non ſit expreſſum fideicommiſſum in caſum alienationis, ibidem
Et quid ſi prohibitio facta ſit ad tempus, fauore ipſius prohibiti, ibidem
Bona alienata per delinquentem poſt delictum cōmiſſum an veniant in confiſca

fiſcatione bonorum, ibid. verſic. Solet etiam 196
Et quid ſi fraus interuenit, ibid.
Et quomodo probetur fraus, ibid. verſic. Fraus autem 197
Et quid ſi ex eo delicto non ſit impoſita ipſo iure bonorum confiſcatio, ibid. verſic. Ceterum ead.
Et quid ſi alienatio facta ſit poſt accuſat. ibid. verſic. Et hæc omnia ea.
Et quid ſi facta ſit poſt ſententiam, ibid. verſic. Si vero ead.
Et quid ſi reperiatur precium bonorum venditorum in bonis confiſcatis, an poſſit emptor moleſtari, ibid. verſic. Contingit aliquando ead.
Et an in confiſcatione veniant bona poſt ſententiam acquiſita, ibid. verſic. Vlterius quæro ead.
Et an ſententia confiſcationis trahatur ad bona ſita extra territorium, ibid. verſic. Sed hic quæro 198
Et quid in bonis mobilibus, ibid.
Bona delinquentis an ſint fiſco tacite hypothecata, ibid. verſic. Sed hic incidenter 199
Bona vacantia ad fiſcum pertinent, & an eo caſu teneatur fiſcus legatarijs, & creditoribus ſatisfacere, Vide infra, Fiſcus.
Bona pro quibus quis tacite accommodat fidem defuncto, de eis reſtituendis alicui incapaci, fiſco applicantur, §. fin. q. 79. verſic. Quando hæres 199

CAdauer delinquentis, qui ante ſententiam vel executionem mortuus eſt, an debeat decapitari, vel ſuſpendi, §. fi. q. 51. verſic. Sed hic incidenter 141
Cadauera damnatorum an poſſint ſepeliri ſine licentia, §. fi. quæſt. 100. in princ. 228
Et an poſſint dari medicis ad faciendam anatomiam, ibid. verſic. Quæro nunquid ead.
Calumniator an ſit in expenſis condemnandus, §. fi. q. 62. verſic. Sed nunquid, circa fin. 168
Et an eo ipſo quòd accuſator non probat accuſationem, præſumatur calumniari, ibid. verſic. Dixi ſupra ead.
Et an iuramentum calumniæ excuſet ab hac præſumptione, ibid. verſic. Sed quid ſi accuſator 169
Et quid ſi reus accuſatorem interroget, an velit vti querela, ibid.
Et an ſi accuſator habeat pro ſe famam, vel alia indicia, excuſetur à calumnia, ibid. verſic. Sed pone ead.
Calumniator an poſſit ex eodem proceſſu condemnari, an autem nouo proceſſu opus ſit, ibid. verſic. Sed quæro ead.
Aduocatus fiſcalis denunciator, & inſtigator an ſint propter calumniam in expenſis condemnandi, Vide in ſuis locis.
Camera fiſcalis, Vide infra, Fiſcus.
Captura an ſtatim contra reum concedi poſſit porrecta accuſatione, an autem legitima debeant indicia præcedere, §. fi. q. 28. verſic. Scias autem 89
Capturam an præcedere debeat commiſſio iudicis, ibid. verſic. Dictum eſt 90
Captura an committi poſſit parti offenſæ, ibid. verſic. Solet autem ead.
Familia officialis an poſſit detinendum, ſi reſiſtat, impune interficere, §. fi. q. 29. in princ. 90
Capiens delinquentem recuperare poteſt à fiſco omne id, quod expendit in eo capiendo, ib. verſ. Vnum tamen 91
Delinquens ſi fugiat in aliam iuriſdictionem, an in ea capi poſſit à familia eum inſequente, ibi. verſic. Sed pone ea.
Delinquens, qui ad eccleſiam confugit, non eſt ab ea violenter extrahendus, §. fin. q. 30. in princ. 92
Et quid ſi ſit iuxta eccleſiam per xl. paſſus, ibid. verſic. Hinc eſt ead.
Et quid ſi aufugerit in palatiũ epiſcopi, ibi. verſic. Scias etiam ead.
Et quid ſi eccleſia nondum ſit conſecrata, ib. verſ. Quæro ſi conſtructa ea.

Et

Et quid ſi ſit interdicta, ibid. verſic. Idem etiam ead.
Et quid ſi ſit deſtructa, ibid. verſic. Maius eſt ead.
Et quid ſi quis delinquat in vna eccleſia, & confugiat in aliam, ibid. verſ. Sed quid ſi aliquis 94
Et quid in oratorijs priuatis, ibi. verſ. Sed quid dicendum 92
Et an omnes delinquentes gaudeant hac immunitate, ibid. verſ. Quæro nunquid ead.
Et an reptores virginum, ibid.
Et an homicida proditorius, ibi. verſ. Scias tamen 93
Et an homicida animo deliberato, ib. verſ. Punctus eſt. ead.
Et an ille, qui ex inſidijs alium interfecit, ibid. verſic. Hoc autem ead.
Et an fures, ibid. verſic. Quæro an fures ead.
Et an illi, qui in eccleſia delinquunt, ibid. verſic. Item quæro ea.
Et an clerici, ibid. verſic. Vlterius quæro 94
Et an Iudæi, ibid. verſic. Præterea quæro ead.
Et an excommunicati, ibid. verſic. Quæro etiam ead.
Et quid ſi delinquens iam inſequente familia à locis prophanis, in eccleſiam ſe receperit, verſic. Pone familia ead.
Et an poſſit iudex ſecularis propria auctoritate delinquententem ab eccleſia extrahere, ibid. verſic. Quæro nunc ead.
Et an poſſit ponere cuſtodes, vt delinquentem in eccleſia obſidat, ibid. verſic. Quæro modo ead.
Et an immunitas eccleſiæ proſit reis iam condemnatis, ibid. verſic. Scias autem ead.
Et an delinquens extractus ab eccleſia poſſit puniri corporaliter, ibi. verſ. Succeſſiue quæro ead.
Delinquens confugiens ad ſacerdotem portantem ſacram euchariſtiam an poſſit capi, ibid. verſic. Vltimo quæro 95
Delinquens an poſſit extrahi à ſcholis, ibid. verſ. In hoc autem ead.
Et an à domibus Cardinalium, ib. verſ. Item adde ead.
Et an à ſtatuis Principum, ibid. verſ. Tertio adde ead.
Clericus an poſſit capi per laicum, Vide infra, Clericus.
Capi reus an poſſit pendente termino citationis, §. fin. q. 31. verſic. Vltimo quæro 100
Carcer. Reus in quibus caſibus ſit in carcerem conijciendus, §. fin. q. 46. in princ. 132
Et quid ſi à carceratione appellet, ib. verſ. Sed quid ſi reus ead.
Carceris fabricatio ad quem pertineat, ibid. verſ. Et quoniam ead.
Cuſtos carceris tenetur ſingulo menſe notam carceratorem iudici deferre, ibid. verſic. Scias etiam ead.
Quid facere debeat cuſtos carceris, ſi aliquis ex carceratis moriatur, ibid. verſic. Sed in hoc ead.
Carceratus ſi ex carcere aufugiat, an habeatur pro confeſſo, §. fi. q. 21. verſ. Tertio autem modo 80
Et quid ſi non erat iuſte detentus, ibid.
Et quid in eo, qui aufugit è carcere priuato, ibid.
Et quid ſi carceratus aufugiat hoſtio exiſtente aperto, ibid.
Et quid ſi poſt fugam ſtatim ad carceres reuertatur, ibid.
Carcer an dicatur ſpecies torturæ, & an confeſſio facta in carcere dicatur extorta metu tormentorum, §. fin. quæſt. 64. verſiculo, Sed an forte 175
Carcer priuatus prohibitus eſt ſub pœna capitis, §. fin. q. 68. verſic. Priuatum carcerem 184
Et quid ſi captus ſit ex iuſta cauſa, ibi.
Et an Cardinalibus licitum ſit tenere priuatum carcerem, ibid.
Carceratus an poſſit contrahere, §. fin. q. 46. verſ. Plerunque vero 133
Carceratus in vno loco an poſſit in alio condemnari, §. fin. q. 34. verſic. Decarcerato 107
Carceris perpetui pęna apud laicos non eſt in vſu, ſed tantum apud eccleſiaſticos,

blicos, §.fi.q.70. verſic. Pœna hu-
reni 186
Cardinalis ſi delinquat, Papa eſt eius iu-
dex competens, §.fin.q.35. verſ.
Quæro etiam 108
Papa ſolus an poſſit deponere Cardi-
nalem, ſine conſenſu collegij, ibid.
Cardinalis ſi obuium habeat condemna-
tum, qui ad ſupplicium ducitur, an
poſſit eum liberare. §.fi.q.98. verſ.
Vlterius quæro 226
Cardinalibus an licitum ſit tenere priua-
tum carcerem, §. fin. q.68. verſ.
Priuatum carcerem 184
Cardinalium domus an gaudeant priui-
legio, vt in eis capi nemo poſſit, §.
fin.q.30.verſ. Item adde 95
Cardinalem offendens an dicatur com-
mittere crimen læſæ Maieſtatis, §.
Læſæ Maieſtatis, verſic. Quæro
nunquid 36
Cardinalem offendens eſt excommuni-
catus, §.fin.q.77.verſ. Offendentes,
& verſ. Percutientes 193
Contra Cardinales an requiratur maior
numerus teſtiũ, quàm contra alios,
§.fin.q.66.verſ. Debes etiam 177
Carnifex. Iudex an poſſit aliquem coge-
re, vt carnificis officium exerceat, §.
fin. q.99.verſ. Sed pone 227
Caſtrans ſeipſum, vel caſtrari faciens, pu-
nitur pœna mortis, §.fin.q.68.verſ.
Caſtrans ſeipſum 182
Caſus. Homicidium caſu commiſſum
quando dicatur, §. Homicidium,
verſ. Caſu autem 22
Cauſa quando dicatur ciuilis, & quando
criminalis, §.fi.q.1.in princ.& verſ.
Quarta igitur 48
Et quid ſi agatur ad pœnam extraordi
nariam, ibid. verſ. Quintus eſt ca-
ſus 49
Et quid ſi nulla præcedat accuſatio, ib.
verſ. Adde, quòd ea.
Et quid ſi agatur per viam exceptionis
§. fin. q.19. verſic. Per exceptio-
nem 74
Cauſæ criminales an poſſint delegari, §.
fin. q.41. in princ. 124
Cauſa an ſit exprimenda in ſententijs cri
minalibus, §. fin. quæſt. 93. verſic.
Fuit aliquando 219
Et quid quando iudex minuit pœnam
à lege, vel ſtatuto impoſitam, §.fin.
q.85. verſ. Vlterius quæro 212
Cauſa qualibet etiam iniuſta excuſat à
dolo, & à pœna, §.fin.q.60. verſ. Et
generaliter 164
Cauſa an ſit exprimenda in citatione, Vi-
de infra, Citatio.
Cautio iuratoria interponitur, quando
reus detentus fideiuſſorem inueni-
re non poteſt, §.fin. q.46. verſ. Sed
quid agendum 133
Et quomodo probetur, quòd quis nõ
reperit fideiuſſorem, ibid. verſ. Sed
quomodo ea.
Viri illuſtres an ſint relaxandi abſque
fideiuſſione cum ſola iuratoria cau
tione, ibid. verſ. Scias autem 134
Cautio de non offendendo, Vide infra,
Fideiuſſio.
Cedere bonis an poſſit reus in cauſa cri-
minali pecuniariter condemnatus,
§.fin.q.95.verſ. Sed pone 222
Citatio. Citari debet reus ante omnia in
cauſis criminalibus. §.fin.quæſt. 2.
in princ. 95
Et quid ſi princeps procedat contra
ſubditum, ibi. verſ. Adde, quòd ea.
Et quid in ſententia declaratoria cen-
ſuræ, ibid. verſ. Item adde ea.
Citatio in cauſis criminalibus an fieri de
beat de ſpeciali commiſſione iudi-
cis, ibid. verſ. Vnum autem 96
Et an in citatione ſit exprimenda cau-
ſa, propter quam reus citatur, ibid.
verſ. Quæro nunc ea.
Et an in citatione poſſit apponi pœ-
na, ibidem, verſiculo, Item quæro
eadem
Et an in citatione inſeri debeat totus
tenor libelli, ibi. verſ. Quæro nun-
quid ead.
Citatio qualiter reo intimari debeat, ibid.
verſ. Dictum eſt 98
Et an ſufficiat, quòd intimetur ad do-
mum, ibid.
Et an requiratur, quòd prius facta ſit
perquiſitio rei citandi per ciuita-
tem, ibidem, verſiculo, Sed nun-
quid ea.

Et

Et an ſit reo danda copia citationis, ib. verſ. Scias autem 99
iudex an poſſit Citare ſubditum ſuum extra territorium, ibid. verſ. Sed hæc quidem ea.
Et quid ſi degat ſub alio præſide prouinciæ, verſ. Poſſet forte ea.
vagabundus quomodo Citari debeat, ib. verſ. Sed quid ſi reus ea.
vnica Citatio an in cauſis criminalibus ſufficiat, ibidem, verſiculo, Quæro modo ea.
Citatio peremptoria in criminalibus, an requiratur, ibidem, verſic. Sed hic quæro ea.
Fiſcus, & accuſator an in cauſis criminalibus Citari debeat, ibid. verſ. Vlterius quæro 100
Et an promotor inquiſitionis, ſiue inſtigator, §. fin. q. 10. verſ. Quæro nunquid 63
reus an ſit Citandus, quando crimen eſt notorium, §. fin. q. 9. verſ. Quæro nunquid 61
Et an regulariter reus ſit citandus, quando contra eum aſſumuntur indicia, §. fin. q. 11. verſ. Item quæro 63
Et an pars offenſa, ibid. verſ. Sed quid econuerſo 64
reus contumax an ſit Citandus ad ſententiam, §. fin. quæſt. 44. verſ. Item quæro 128
Ciuile iudicium quando dicatur, §. fi. q. 1. verſ. Quarta igitur 48
Ciuilis actio, Vide ſupra, Actio.
Ciuitas quando delinquere poſſit, & puniri, Vide infra, Vniuerſitas.
Ciuitas exigens ab aliquo pedagia pro rebus ſuis, incidit in pœnam interdicti, §. fin. quæſt. 76. verſic. Ciuitas 191
Ciuitas aliquid committens contra epiſcopum, incidit in pœnam interdicti, ibid. verſ. Item ciuitas ea.
Et an requiratur, quòd ſit proprius epiſcopus ibid.
Et an ceſſante detentione epiſcopi, ceſſet interdictum ibi.
Clauſula ſuper quibus omnibus, & ſingulis, &c. quid importet, §. fin. quæſtio. 35. verſiculo, Super quibus ear. 98
Clauſula, Quare petit, &c. quid operetur, §. fin. quæſt. 12. verſ. Vltimo quæro 66
Clauſula, ſaluo, & reſeruato, &c. quid operetur. §. fin. q. 93. verſ. Sed pone 210
Clericus pro delictis per eum commiſſis non poteſt puniri niſi à iudice eccleſiaſtico, §. fin. quæſt. 36. in princ. ear. 111
Et an hoc priuilegium ſit de iure diuino, ibid.
Et an valeat conſuetudo, quòd clerici poſſint conueniri coram laico, ibid. verſ. Sed ea retenta ea.
Et an poſſit clericus huic priuilegio renunciare, ibid. verſ. Secundo infertur ea.
Clericus citatus à iudice ſeculari, an teneatur comparere, & allegare ſuum priuilegium, ibid. verſ. Eſt autem eadem
Clericus an poſſit pro crimine reconueniri coràm iudice laico, ibi. verſ. Et hæc quidem ea.
Clericus illegitime natus an gaudeat fori priuilegio, ibid. verſiculo, Habet etiam ea.
Clericus coniugatus an gaudeat priuilegio fori, ibid. verſ. Quæro an clericus ea.
Et quid ſi ſit bigamus, ibid.
Et quid ſi vnicam tantum vxorem duxit, ſed illam poſt adulterium commiſſum carnaliter cognouit, ibid. verſ. Sed an ille ea.
Et quid ſi poſt delictum effectus fuit bigamus, ibidem, verſic. Sed pone 112
Clericus coniugatus, qui non abſtinet à negociationibus, & armis, an gaudeat priuilegio fori, ibid. verſ. Hæc vero ea.
Clericus coniugatus non incedens in habitu, & tonſura, an gaudeat priuilegio fori, ibidem, verſic. Dixi clericum ea.
Et quis ſit habitus, & tonſura clericalis ibid.

Et

Et quid ſi clericus coniugatus, qui ante delictum non incedebat in habitu & tonſura, illum poſt delictum reaſſumpſerit, ibid. verſic. Sed hic quæro ead.
Et quid ſi reaſſumat tonſuram poſt condemnationem, ibid. verſic. Sed quid ſi clericus ea.
Et quid ſi clericus non deferat tonſuram, quia non habeat capillos, ibid. verſ. Quæro nunc ea.
Clericus coniugatus an mortua vxore recuperet omnia priuilegia clericis non coniugatis competentia, ibid. verſ. Vnum etiam ea.
Clericus non deferens habitum an perdat priuilegium fori priuſquam ſit ter monitus, ibid. verſiculo, Hæc autem ea.
Et quid ſi facta ſit generalis monitio in ſynodo, ibid. verſiculo, Sed quid ſi facta 113
Quis iudex cognoſcat ſuper exceptione clericatus, eccleſiaſticus an laicus, ibid. verſ. Regulariter ea.
Et quid ſi controuerſia ſit ſuper habitu, & tonſura, ibid. verſ. Dixi clericum, circa fin. ea.
Clericus non deferens habitum, & tonſuram, & immiſcens ſe enormitatibus, nunquid amittat priuilegium fori, ib. verſ. Quæro modo ea.
Et quid in clerico incedente in habitu, & tonſura, ibid. verſ. Ceterum ſi clericus 114
Clericus factus officialis à principe, ſi delinquat in officio, an poſſit ab eo puniri, ibid. verſiculo, Quæro pone ea.
Clericus repertus cum armis an poſſit à iudice laico puniri, ibid. verſiculo, Vlterius quæro ea.
Clericus committens crimen læſæ Maieſtatis contra principem ſecularem, an poſſit ab eo puniri, ibid. verſic. Quæro nunquid ea.
Clericus deponens falſum teſtimonium coram iudice laico an poſſit ab eo puniri, §. fin. q. 38. verſic. Sed hic quæro 120
Clericus aniquatus de aſſaſſinio an poſſit per iudicem ſecularem puniri, §. fin. quæſt. 36. verſiculo, Item quæro 115
Et an hoc caſu requiratur ſolemnis degradatio, ibid. verſiculo, Sed quæro ead.
Et an requiratur ſententia declaratoria, ibid.
Et an talis clericus aſſaſſinus ſit tradendus curiæ ſeculari, non expectata incorrigibilitate, ibid. verſic. Quæro etiam ea.
Clericus incorrigibilis an poſſit puniri per iudicem ſecularem, ibid. verſic. Succeſſiue quæro ea.
Et an ſuper incorrigibilitate requiratur ſententia declaratoria, ibid. verſic. Sed quæritur ea.
Iudex ſecularis an poſſit punire clericum, qui non ſit prius degradatus, & traditur curiæ ſeculari, ibid. verſ. Scias autem ea.
Clericus pro quibus criminibus ſit degradandus, ibidem, verſiculo, Scias etiam ea.
Clericus non incorribilis an ſit tradendus curiæ ſeculari, ibid. verſic. Dixi etiam ea.
Et an propter contumeliam illatam ſuo epiſcopo, ibid. verſic. Hinc infertur ea.
Et an propter crimen falſi, ibid. verſic. Videmus etiam ea.
Et an pro enormi homicidio, ib. verſ. Pariter etiam ea.
Et an pro crimine læſæ Maieſtatis, ibid. verſ. Nunquid autem ea.
Iudex ſecularis, cui traditur eſt clericus, an poſſit illum punire corporaliter, ibid. verſ. Sed an iudex ea.
Ille, qui poſt delictum facit ſe clericum, vel monachum, an gaudeat priuilegio fori, ibid. verſic. Sæpenumero ea.
Et quid ſi ſuſcepit clericatum in fraudem, ibid.
Et an in dubio præſumatur ſuſcepiſſe in fraudem, ib. verſ. Sed in hoc ea.
Si in eodem delicto interuenerunt clerici, & laici, an omnes ſint ad iudicem eccleſiaſticum remittendi, ibid. verſic.

verſic. Euenit plerunque ea.
Clerici quomodo ſint ad iudicem eccleſiaſticum remittendi, ibid. verſic. Quæro quomodo 117
Clericus an poſſit accuſare, §. fin. q. 14. verſic. Dixi in primis 68
Clericus an poſſit accuſari à laico, Vide infra, Laicus
Clericus an poſſit in cauſis criminalibus teſtificari, §. fin. q. 24. verſic. Vlterius quæro 85
Et quid ſi proteſtetur, quòd non vult reum puniri in pœnam ſanguinis, ibid. verſic. Sed quid ſi clericus ea.
Clericus teſtis vacillans vel ſuſpectus poteſt torqueri, §. fin. q. 25. verſic. Sed nunquid 87
Clericus de crimine imputatus poteſt torqueri, §. fin. q. 64. verſic. Sed an clerici 174
Et quid in presbyteris, ibid.
Et quid ſi clericus non ſit de crimine diffamatus, ibid.
Et an poſſit torqueri à iudice vel miniſtris laicis, ibid. verſic. Sed hic quæro ea.
Clericus an poſſit pro crimine perſonaliter detineri, §. fin. q. 28. verſic. Quæro nunquid 90
Et an à iudice ſeculari, ibid. verſic. Si vero ea.
Clericus delinquens ſi ad eccleſiam confugiat, an poſſit ab ea extrahi, §. fin. q. 30. verſic. Vlterius quæro 94
Clericus an poſſit eſſe delegatus principis laici in cauſis criminalibus, §. fi. q. 41. verſic. Quæro quid è conuerſo 125
Confeſſio clerici facta coram iudice laico an faciat contra eum indicium ad torturam, §. fin. q. 21. verſic. Hanc tamen 81
Clerici an puniantur pęna fuſtigationis, §. fin. q. 70. verſic. Eſt etiam 186
Et an pœna perpetui carceris, ibid. verſic. Pœna autem ea.
Et an pœna triremium, ibid. verſ. Frequens eſt ea.
Et an pœna detruſionis in monaſterium, ibidem, verſiculo, Sunt etiam. eadem.
Et an pœna exilij, §. fin. q. 67. verſic. Relegationis 187
Et an quòd ponatur in gabia, §. fin. q. 70. verſ. Solent etiam 186
Clericus delinquens ſi ad eccleſiam confugiat, an gaudeat eius immunitate. Vide ſupra, Captura.
Clericus ex quibus cauſis priuetur beneficio. §. fin. q. 73. verſ. Clericus beneficiatus, & alijs ſeq. 189
Et quid ſi contrahat matrimonium, ibidem
Et an eo caſu ſit priuatus ipſo iure, ibidem
Et quid ſi contrahit cum impubere, ibidem
Et quid ſi vxor ante carnalem copulã ingrediatur monaſterium, ibid.
Clericus, qui per annum ſuſtinet excommunicationem, priuatur beneficio, ibid. verſic. Item clericus ea.
Clericus propter periurium an priuetur beneficio, §. Periurium, verſic. Item clericus 39
Et an propter crimen ſimoniæ, §. Simonia, verſic. Item clericus 42
Clericus effectus miles ſecularis an amittat beneficium, §. fin. q. 73. verſic. Item clericus 189
Clericus excommunicatus an ſit alendus ex fructibus beneficij, ibid. verſic. Pariter etiam ea.
Clericus hæreticus amittit ipſo iure beneficia, §. Hæreſis, verſic. Item clericus 20
Et an filij hæreticorum, ibid.
Clericus colludens in cauſa beneficiali eſt beneficio priuandus, §. fin. q. 73. verſic. Pariter etiam 190
Clericus, qui non dicit officium, neque incumbit horis diuinis, eſt beneficio priuandus, ibid.
Clericus concubinarius an ſit priuandus beneficio, §. Fornicatio, verſic. Et in primis 13
Clericus homicida an amittat beneficiũ ipſo iure, §. Homicidium, verſic. De iure autem 24
Clericus committens delictum, propter quod poſſit beneficio priuari, tenetur reſtituere fructus perceptos à die commiſ

commiſſi delicti, §.fin. q.73. verſic. Et ſcias 190
Clericus non eſt deponendus, niſi propter graue crimen, §.fi.q.74.verſic. Regulariter 190
Clericorum degradatio, Vide infra, Degradatio.
Clericus notorius fornicator, vel ſimoniacus in ordine, eſt ipſo iure ſuſpẽſus ab officio, §. Fornicatio, verſic. Sed quæro, 13. & §. Simonia, verſ. Sed quæro 42
Clericum percutiens eſt excommunicatus, §.fin. quæſtio 77. verſiculo, Percutiens 192
Et quid ſi ipſemet clericus ſeipſum percutiat, ib. verſ. Adde quòd ea.
Et quid in percutiente clericum primę tonſuræ tantum, ibidem, verſiculo, Item quæro ea.
Et quid in percutiente religioſum religioſe viuentem, qui tamen profeſſionem non emiſit, ibid. verſiculo, Vlterius quæro ea.
Et quid in percutiente clericum non incedentem in habitu clericali, ibid. verſ. Sed an percutiens ea.
Et quid ſi percutiens clericum ignoret eum eſſet clericum, ib. verſ. Succeſſiue quæro ea.
Et quid ſi aliquis volens percutere Titium laicum, percuſſerit Caium clericum, ibid. verſic. Sed quid ſi aliquis ea.
Et quid ſi clericus ſit excommunicatus, ib. verſ. Sed nunquid ea.
Et quid ſi ſit degradatus, ibid. verſic. Quæro etiam ead.
Et quid in percutiente clericum cauſa ſuæ defenſionis, §. Homicidum, verſ. Præterea etiam 25
Et quid ſi clericus depræhenſus ſit in adulterio, ibi. verſ. Dixi etiam 29
Et quid in percutiente clericum, qui velit aliquod delictum committere, §.fin. quæſtio 77. verſic. Sed hic quæro 192
Et quid ſi offenſio facta clerico ſit leuis, ib. verſ. Scias tamen ea.
Percutiens clericum pluribus percuſſionibus eodem impetu, an incidat in plures excommunicationes, §. fin. q.84. verſic. Scias etiam, ibi, & ex hac 289
Clerici ſcienter participantes cum excommunicatis ſunt excommunicati, ibid.
Clericus an dicatur committere crimen læſæ Maieſtatis offendendo principem, cui eſt naturaliter ſubditus, §. Læſæ Maieſtatis, verſic. Hinc infertur 36
Clericus an poſſit pro condemnato appellare, §. fin. q. 94. verſic. Sed an clericus 221
Cogitatio an aliquo caſu ſit punibilis, §.fin. q.91. in princ. 218
Et quid in crimine læſæ Maieſtatis, & hæreſis, ibid.
Coitus damnatus dicitur ille, qui à lege humana punitur, §. Fornicatio, verſic. Frequenter 13
Et an concubinatus ſit à iure prohibitus, Vide infra, Concubina.
Coitus mulieris ſolutæ cum presbytero an ſit ſimplex fornicatio, § Fornicatio, verſic. Cum presbytero 14
Coitus cum moniali qua pœna puniatur, ib. verſ. Cum moniali ea.
Coitus vaſalli, & ſerui cum domina qua pœna puniantur, ibid. verſic. Cum domina ea.
Coitus dominæ cum ſeruo qua pœna puniatur, ibidem, verſiculo, Mulieris etiam ea.
Coitus tutoris cum pupilla qualiter puniatur, ibidem, verſiculo. Cum pupilla ea.
Coitus cuſtodis carcerum cum carcerata qua pœna puniatur, ibid. verſic. Cum carcerata ead.
Et quid ſi talis carcerata ſit meretrix, ibidem
Coitus iudæi cum Chriſtiana, & è conuerſo qua pœna puniatur, ibid. verſ. Cum Iudæis ea.
Coitus cum animali bruto qua pœna puniatur, ib. verſ. Cum animali 15.
Coitus cum mortua qua pęna puniatur, ibid. verſic. Cum mortua ead.
Coitus mulierum inter ſe qua pœna puniatur, ib. verſ. Inter mulieres ea.

Coitus

Coitus commiſſi per vim grauius puniũtur, ib. verſ. Omnes autem ea.
Collegium an poſſit delinquere, & puniri, Vide infra, Vniuerſitas.
Colluſio. Colludens ſuper beneficio illud amittit, Vide ſupra, Clericus.
Commentarienſis, Vide infra, Cuſtos carcerum
Compater an poſſit accuſare de morte compatris, §. fin. q. 14. verſiculo, Quæro an compater 71
Compellens aliquem ad teſtandum, qua pœna puniatur, §. fin. q. 83. verſic. Compellens aliquem.
Conatus, Vide ſupra, Affectus.
Concluſio libelli in criminalibus an requiratur, §. fin. q. 12. verſiculo, Vltimo quæro 66
Concluſio in cauſa an locum habeat in cauſis criminalibus, §. fin. q. 61. verſ. Quæro etiam 167
Concubina. Concubinatus an ſit prohibitus de iure canonico, §. Fornicatio, verſ. Et in primis 13
Et an de iure ciuili, ibid.
Clericus concubinarius an priuetur beneficio, ibid.
Tenens eodem tempore vxorem, & concubinam, vel duas concubinas, efficitur infamis, ibid.
Ad hoc vt dicatur concubinatus, plura requiruntur, ibid. verſic. Vnum tamen 14
Crimen concubinatus an ſit communis fori, §. fi. q. 37. verſ. Quæro ẽt 115
Et an concubina ſacerdotis poſſit puniri per iudicem laicum, ibid.
Condemnatus de crimine an poſſit accuſare, §. fin. q. 14. verſ. Quintus eſt caſus 71
Condemnatus in quibus caſibus poſſit ipſius condemnationis executionem differre, vel impedire, §. fin. q. 97. & 98. per totum 225. 226
Et quid ſi accuſet alium de aliquo crimine. §. fi. q 97. verſ. Eſt etiam 225
Et quid ſi nolit peccata ſua confiteri, ibid. verſ. Sed pone ea.
Et quid ſi dum ducitur ad ſupplicium, amplectatur ſacerdotem portantem ſacram euchariſtiam, §. fi. q. 98. verſiculo, Sed pone 226
Et quid ſi ipſe ſumpſerit ſanctiſſimum ſacramentũ, ib. verſ. Sed quæro ea.
Et quid ſi confugiat ad Eccleſiam, Vide ſupra, Captura.
Et quid ſi obuium habeat Cardinalem, Vide ſupra, Cardinalis.
Et quid ſi dicet ſe prius quàm delinqueret, feciſſe votum ingrediendi religionem, §. fi. q. 98. verſ. Sed quid ſi condemnatus 226
Et q̃d ſi meretrix petat illum ſibi dari in maritum, ib. verſ. Quæro ẽt ea.
Et quid ſi poſt condemnationem effectus ſit furioſus, Vide infra, Furor,
Et quid ſi poſt ſententiam appareat de eius innocentia, §. fin. q. 98. verſic. Sed nunquid 226
Et quid ſi in actu, executionis frangatur laqueus, ibid. verſic. Vltimo quæro 227
Condemnato capitaliter an ſit dandum euchariſtiæ ſacramentum, §. fi. q. 99. verſ. Sed quæro 227
Condemnati ad ignem an ſint viui comburendi, ib. verſ. Vnum tamen 228
Condemnatus pluribus pœnis quomodo ſit puniendus, ibid. verſ. Vltimo quæro ea.
Condemnatorum cadauera, & veſtes, Vide ſupra, Cadauer, Et infra, Veſtes.
Condemnato in amputatione manus quæ manus ſit amputanda, §. fin. q. 69. verſ. Pone ꝙ aliquis 285
Et quid ſi habeat vnam manum bonam, & aliam aridam, ibid.
Et quid ſi non habeat niſi vnam manum, ib. verſ. Sed quid ſi reus. ea.
Condemnato in pœnam pecuniariam in cauſa criminali an detur dilatio adſoluendum, §. fin. quæſt. 95. in principio 222
Condemnatus in pœna pecuniaria, ſi nõ habet modum ſoluendi, an luere debeat in corpore, ibid. verſic. Sed quid ſi reus ea.
Et quid ſi non deliquit in fraudem legis, ib. verſ. Et ſcias ea.
Et an id ſeruandum ſit etiam contra officiales in eorum ſyndicatu, ibid.

Et

Et quid ſi pars, cui pœna in parte vel in totum eſt applicanda, nolit conſentire, ibid. verſic. Sed quæro ea.
Et quid ſi condemnatus offerat cedere bonis, ibid. verſic. Sed pone ea.
Et quid ſi deficiat ſolummodo in vno nummo, ibid. verſic. Quæro quid ſi ille 223
Et quid ſi condemnatus ſit ſoluendo, malit tamen ſubire pœnam corporalem, ibid. verſic. Quæro etiam. ea.
Et an etiam mulcta commutari debeat in pœnam corporalem, ibid. verſic. Hæc autem ea.
Condemnato mortuo an ſit exequenda condemnatio, Vide ſupra, Cadauer.
Et an ſit locus bonorum confiſcationi, Vide ſupra, Accuſatio.
Et quid ſi condemnatus decedat pendente appellatione, §. fin. q. 94. verſic. Sed pone 221
Et quid ſi decedat pendente tempore ad appellandum, ibi. verſic. Sed quid ſi condemnatus ea.
Condemnatus publico iudicio an efficiatur infamis, §. fin. q. 72. verſic. Damnatus publico 188
Et quid ſi proceſſum fuerit per viam inquiſitionis, ibid.
Condemnatus ad mortem an poſſit teſtari, §. fin. q. 96. verſic. Sed hic incidenter Remiſſiue 225
Confeſſio. Quomodo procedatur in delictis per viam confeſſionis, §. fin. q. 19. verſic. Vltimo non eſt 75
Confeſſio extraiudicialis an faciat indicium ad torturam, §. fin. q. 21. verſic. Confeſſio extraiudicialis 81
Et an confeſſio facta coram iudice incompetente, ibid. verſic. Sed hic quæro ea.
Et an confeſſio clerici facta coram iudice laico, ibid. verſic. Hanc tamen ea.
Et quid ſi confeſſus coram iudice incompetenti confeſſionem illam deinde reuocet coram iudice competenti, ibid. verſiculo. Sed quid ſi reus 82
Confeſſio facta coram iudice non ſedente pro tribunali, an faciat indicium ad torturam, ibid. verſic. Sed hic cadit ea.
Confeſſio facta in tormentis, & deinde reuocata, an faciat nouum indicium ad torturam, ibid. verſic. Vlterius quæro ea.
Confeſſio extraiudicialis non ſufficit ad probationem delicti, §. fin. q. 55. in princ. 129
Confeſſio facta coram iudice incompetente, valet tantum vt extraiudicialis, ibid. verſic. Præterea etiam 147
Et quid ſi tales confeſſiones factæ fuerint parte præſente, & acceptante, ibid. verſic. Vnum tamen ea.
Confeſſio delicti facta extra cauſam, de qua principaliter agitur, an operetur, vt confeſſus poſſit ex eo puniri, ibid. verſic. Poſſet etiam ea.
Confeſſio extorta à iudice cum permiſſione impunitatis, an ſufficiat ad cōdemnandum, ibid. verſic. Allegare etiam ea.
Et an iudex ad eruendam veritatem poſſit talem impunitatem reo permittere, ibi. verſic. Circa primum.
Et an teneatur illam obſeruare, ibid. verſic. Circa ſecundum 148
Confeſſio delicti, vbi de ipſo delicto non conſtat, non ſufficit ad condemnandum, ibid. verſic. Poteſt etiam.
Et quomodo hoc caſu dicatur conſtare de delicto, ibid. verſ. Quomodo autem ea.
Confeſſio facta à minore ſine auctoritate curatoris an valeat, ibi. verſic. Vlterius poteſt 149
Confeſſio facta ſuper proceſſu formato per iudicem ordine iuris non ſeruato, an ſufficiat ad condemnandum, ibid. verſic. Item poſſet ea.
Et quid ſi non ſponte facta ſit, ſed in tormentis, ibid. verſic. Si vero ea.
Confeſſio facta cum aliqua qualitate adiecta an poſſit ſcindi contra ipſum confitentem, ibi. verſic. Poſſet quoque ea.
Et an ex tali confeſſione poſſit reus ad mortem condemnari, ibid. verſic. Forte poſſet ea.

Confeſſus ſi velit confeſſionem reuocare,& probare contrarium, an ſit audiendus, ib. verſ. Sed pone 150
Confeſſio facta in tormentis non ſufficit ad condemnandum, niſi reus extra tormenta illam ratificet, §. fi. q. 64. verſic. Ceterum, ſi reus 176
Et quando fieri debeat huiuſmodi ratificatio, ib. verſ. Et circa ea.
Et in quo loco, ibidem, verſiculo, Debet quoque ea.
Et an ſint adhibendi teſtes, ibid.
Confeſſio ſponte facta etiam non reiterata ſufficit ad condemnandum, §. fin. q. 65. in princ. 178
Confeſſio dandus eſt terminus defenſionis, ibid. & q. 64. verſic. Sin autem reus 176
Confeſſus an poſſit appellare, Vide ſupra, Appellatio.
Confeſſus crimen an poſſit de ſocijs, & complicibus interrogari, §. fin. q. 21. verſ. Dictum ſocij 78
Confeſſus ſponte crimen an ſit mitius puniendus, §. fin. q. 60. verſ. Non deſunt 166
Confeſſus crimen an poſſit interrogari de his, de quibus contra eum nulla ſunt indicia, §. fin. q. 64. verſ. Succeſſiue quæro 176
Confeſſio facta in carcere, an dicatur extorta metu tormentorum, ib. verſ. Sed an forte 175
Confeſſio procuratoris facta in iudicio ciuili, an præiudicet principali in iudicio criminali, §. fin. q. 54. verſ. Sed quæro 147
Et quid in confeſſione ipſiuſmet principalis, ibid. verſic. Sed quid ſi exhibeatur ea.
Confiſcatio bonorum, Vide ſupra, Bona.
Confugiens ad eccleſiam, Vide ſupra, Captura.
Coniunctio ſanguinis inter delinquentes an proſit ad minuendam pœnam, §. fi. q. 60. verſic. Sed pone 166
Conſenſus in delictis quomodo puniatur, § fin. q. 87. verſiculo, Hæc autem 214
Conſiliarius. Offendens conſiliarium principis an dicatur committere crimen læſæ Maieſtatis, §. Læſæ Maieſtatis, verſ. Quæro etiam 36
Conſilium dans alicui vt delinquat, qua pœna ſit puniendus, §. fin. q. 88. in princ. 215
Conſuetudo, vt clerici poſſint coram iudicibus ſecularibus conueniri, an valeat, §. fin. q. 37. verſic. Sed an retenta 111
Conſuetudo, quòd doctores torqueantur, an valeat, §. fi. q. 64. verſ. Quæro an Doctores 173
Contumacia an ſit delictum, §. primo, verſ. Quero etiam 2
Et an bannitus ex contumacia dicatur bannitus ex maleficio ibid.
Contumacia habens annexum contemptum iudicis dicitur delictum, & poteſt criminaliter puniri, ibid.
Quibus modis contra contumacem procedatur, §. fin. quæſt. 44. per totum 126
Contumax an poſſit diffinitiue etiam ad mortem condemnari, Vide ſupra, Abſens.
Contumacia rei abſentis an accuſari debeat, §. fin. q. 44. verſ. Dictum eſt 128
Et an requiratur declaratio iudicis ſuper ipſa contumacia, ibid. verſic. Sed nunquid ea.
Reus contumax an ſit citandus ad allegandum, ibid. verſic. Vnum tamen ea.
Et an vltra contumaciam requiratur etiam, q ſit per probationes conuictus, ibid. verſic. Quæro nunquid ea.
reus Contumax an poſſit contra fictam confeſſionẽ à ſtatuto inductam aliqd probare, ib. verſ. Quero nũc ea.
reus Contumax an ſit citandus ad ſententiam, ib. verſ. Item quæro ea.
reus Contumax an poſſit ſtatim lapſo termino peremptorio condemnari, ib. verſ. Vidi quandoque 129
Quæ ſit forma ſententiæ, quæ contra contumacem profertur, ibid. verſ. Videamus ea.
reo Contumaci non eſt danda copia

processus, §. fin. q.49. vers. Scias tamen 137
Et quid si ex pluribus reis aliqui sint contumaces, & aliqui comparuerint, ibidem, versiculo, Sed pone. eadem
Contrectatio rei in aliquo loco, an faciat oriri nouam actionem furti, §. fin. q.38. vers. Tu scis, quòd furtum car. 121
Conuersatio assidua in aliquo loco, an operetur, vt quis ibi puniri possit pro delictis alibi commissis, §. fin. q. 39. vers. Quæro nunquid 123
Conuictus de crimine debet condemnari, §. fin. q.66. in princ. 177
Conuictus de delicto, sed non de qualitate delicti, an sit in totum absoluendus, ibidem, vers. Sed quid si pro parte ea.
Conuictus in criminalibus an appellare possit, Vide supra, Appellatio.
Conuictus torqueri non debet, §. fin. q. 64. vers. Debet etiam 171
Et an si fuerit tortus, & persliterit in negatiua, possit in aliquo condemnari, ibidem, versiculo, Illata reo car. 176
Copia processus in causis criminalibus reo est decernenda, §. fin. q. 49. in princ. 137
Et quid si procedatur per viam inquisitionis, ibidem, versiculo, Et hæc quidem ea.
Et quid in crimine hæresis, ibid. vers. Habetq. locum ea.
Et quid si reus sit deprehensus in flagranti crimine, §. fin. q.8. vers. Sed nunquid 60
Et quid si crimen sit notorium, §. fin. q.9. vers. Quæro etiam 62
Et quid si pars illam non petat, §. fi. q. 49. vers. Sed nunquid 137
Et quid si illam petat priusquam examini respondeat, §. fin. q.45. vers. Sed quid si reus 130
Et quid si illam petat priusquam torqueatur, §. fin. q.64. vers. Sed quid si ille 165
Et an pars petens copiam processus teneatur exprimere causam, §. fin. q.49. vers. Sed quæro 137
Et an reo contumaci danda sit copia processus, Vide supra, Contumax.
Et an sit danda reo copia allegationũ, §. fin. q.49. vers. Quæro nunquid Remissiue 137
Et an etiam accusatori danda sit copia processus, ibidem, vers. Danda est autem ea.
Et quid in processu, qui fit super inquisitione generali, ibid. vers. Hæc autem omnia ea.
Et an sit danda reo copia indiciorum assumptorum super fama, §. fin. quæstio.6. versiculo, Sed quid si reus car. 57
Et an testibus torquendis danda sit copia indiciorum, §. fin. q.25. vers. Solet dubitari 87
Correctio, seu castigatio leuis quibus personis permissa sit, §. fin. q.56. in princ. 158
Et an mariti in vxorem ibi.
Et an magistri in discipulum ibi.
Crimen. Crimina quæ dicantur publica, priuata, leuia, grauia, &c. Vide infra, Delictum.
Criminalis causa quæ dicatur, Vide supra, Causa.
Crimen notorium quando dicatur, Vide infra, Notorium.
Criminalis, & ciuilis causa quando simul concurrere possit, §. fin. q. 2. per totum, car.49. Et vide supra, Actio.
Criminosus an possit accusare, §. fi. q. 14. vers. Dixi quoque 69
Et an constitutus in peccato mortali, ibid. vers. Quinimò ea.
Culpa non debet corporaliter puniri, §. fin. q.84. in princ. 208
Culpa lata in adulterio an æquiparetur dolo ibid.
Culposum homicidium quando dicatur, §. Homicidium, vers. Culpa dicitur, car.22. & alijs seq.
Et quomodo puniri debeat, ibid.
Cumulatio. Causa ciuilis, & criminalis, an possint cumulari, Vide supra, Actio.
Accusatio, & inquisitio, an simul concurrere

currere poſſint, Vide infra, Inquiſitio.
Cuſtos carcerum tenetur ſingulo menſe notam carceratorum iudici deferre, Vide ſupra, Carcer.
quid facere debeat Cuſtos carceris, ſi aliquis ex carceratis moriatur, ibid.
Cuſtos carceris carnaliter cognoſcens mulierem carceratam, qua pœna ſit puniendus, Vide ſupra, Coitus.
Cuſtos carcerum an poſſit reum abſolutum retinere pro impenſis, §.fin. q. 62. verſ. Sed hic incidenter 169
Cuſtos carceris, ſi carcerati aufugiant, punitur pœna mortis, §.fin.q.68.verſ. Cuſtos carceris 182
Et quid ſi tantummodo ſuit in culpa in deputando ſubſtituto, quòd fuerit negligens ibid.
DAmnum: Statutum, quòd de damno dato ſtetur iuramento damnum paſſi, Vide infra, Statutum.
Damnum an quis teneatur reſarcire in foro contentioſo, §.fin. q.62. verſ. Sed nunquid.
Et quid in foro conſcientiæ, ibid. verſ. Vnum autem.
Damnatio ad beſtias, & ad metallum, & ad opus metalli, hodie non eſt in vſu, §.fin.q.67.verſ. Non eſt etiam, & verſ. Item damnatio 180
Damnatus, Vide ſupra, Condemnatus.
Datio in ſolutum facta per delinquentem creditoribus ſuis valet, §.fin. q. 78. verſ. Scias etiam 197
Declaratio an requiratur ſuper aſſaſſinio, Vide ſupra, Aſſaſſinium.
Et an requiratur declaratoria, quando bona ipſo iure confiſcantur, §.fin.q. 51. verſ. Scias etiam 141
Et an requiratur declaratoria ſuper incorrigibilitate clericorum, §.fin. q. 36. verſ. Sed quæritur 115
Et an ſuper contumacia, §. fin. q. 44. verſ. Sed nunquid 128
Et an ſuper aſſaſſinio, Vide ſupra, Aſſaſſinium.
Decrepitus non debet torqueri, §.fin. q. 64. verſ. Non etiam 174
Decuriones an poſſint torqueri, ibidem, verſ. Præterea quæro 173
Defenſio. Defenſionis neceſſitas excuſat homicidam ab homicidij pœna, §. Homicidium, verſ. Excuſatur 25
Et an pro defenſione rerum ſuarum licitum ſit alium interficere, ibi. verſ. Hæc autem ea.
Et an pro defenſione proprij honoris, ibi. verſ. Idemq. & multo ea.
Et an pro defenſione eorum, qui ſunt ſanguine coniuncti, ibi. verſ. Item locum ea.
Et an pro defenſione alterius extranei, ibidem
Et quid ſi volens offendere ſit clericus, ib. verſ. Præterea etiam ea.
Et quid ſi ſit Papa, vel Imperator, ib.
Et quid ſi defendens modum excedderit ibid.
Et an liceat pro ſui defenſione occidere alium non inſultantem, quando quis ſe aliter defendere non poteſt, ibid. verſ. Adde, quòd 26
Et quid in eo, qui ſe interponit, vt rixantes diuidat, ibid.
Et quid ſi inſultatus poſſet fugiendo ſe ſaluare, ibidem, verſ. Atque adeo ea.
Quomodo probetur, quòd quis fecit ad ſui neceſſariam defenſionem, verſ. Sed quomodo ea.
Et an ex eo, quòd alius contra ipſum veniat armatus ibid.
Et an ex minis, ibid.
Defenſio ad hoc vt excuſet, debet facta eſſe cum moderamine inculpatæ tutelæ, ibid. verſ. Scias tamen ea.
Et an ſi excesserit modum, ſit homicida puniendus pœna ordinaria ib.
Et an ſi reus negauerit ſe occidiſſe, poſſit deinde probare, ꝙ occidit ad ſui defenſionem, ibid. verſ. Sed hic occurrit ea.
Defenſionis terminus dandus eſt reo antequam condemnetur, §. fin. q. 49. verſ. Eſt igitur 138
Et an princeps poſſit illũ tollere in cauſis criminalibus, ibid. verſ. Et hoc adeo ea.
Et an reo capto in flagranti crimine dandus ſit terminus defenſionis, §. fin. q. 8. verſ. Sed nunquid 67

Et quid ſi crimen ſit notorium, §. fin. q.9. verſ. Quæro etiam 168
Reus an poſſit renunciare ſuis defenſionibus, §. fin. q.94. verſ. Quæro nunc 138
Delegatio. Cauſæ criminales an poſſint delegari, §. fin. q.41. in princ. 124
Delegatus an poſſit cauſas criminales alteri delegare, ibid. verſiculo, Si vero 125
Et quid ſi ſit delegatus à principe, ibid. verſic. In delegato ead.
Delegatus an poſſit procedere vſque ad vltimum ſupplicium, ibid. verſic. Sed nunquid ea.
Epiſcopus an poſſit delegare laicis cauſas criminales clericorum, ibid. verſ. Quæro nunquid ea.
Et an laico ſimul cum clerico, ibid.
Et an clerico coniugato, ibid. verſ. Sed an poterit ea.
Et quid in ſummo Pontifice, ib. verſ. Sed quid dicendum ea.
Clericus an poſſit eſſe delegatus principis laici in cauſis criminalibus, Vide ſupra, Clericus.
Deliberatio animi quando in homicidio præſumatur interueniſſe, Vide ſupra, Animus.
Delictum. Delicta publica quę dicantur, §. primo, in princ. 1
Et an delicta commiſſa in offenſam Dei dicantur publica, ibid. verſic. Item omne ea.
Et an commiſſa in offenſam principis, ib. verſ. Præterea etiam ea.
Et an accuſatio cuiuslibet falſi inſtrumenti, dicatur publici iudicij, ibid. verſ. Sed nunquid ea.
Priuata delicta quæ dicantur, ib. verſ. Priuata autem ea.
Et an de iure canonico ſit aliquod delictum priuatum, verſiculo, Hæc tamen omnia ea.
Delicta quæ ſint mere eccleſiaſtica, mere ſecularia, & quæ communia, ibid. verſ. Præmittendum, & §. fin. quæſtio 37. per totum 117
Delicta quæ ſint nominata, & quæ innominata, §. 1. verſ. Habes etiam 2
Delicta quę ſint leuia, quæ grauia, & quę atrociſſima, ib. verſ. Sunt etiam ea.
Delictum quod committitur faciendo, grauius eſt, quàm illud, quod fit omittendo, ib. verſ. Eſt etiam ea.
Delictum, quod committitur verbo, An dicatur propriè maleficium, ib. verſ. Quæro etiam ea.
Delictum commiſſum fuiſſe, ante omnia iudici conſtare debet, §. fin. q. quartum, in princ. 52
Et quomodo dicatur conſtare de delicto ad effectum procedendi, ibid.
Et quid ſi delictum ſit facti tranſeuntis, ib. verſ. Scias tamen 53
Et quomodo de delicto facti permanentis, ibid. verſiculo, Quando vero ea.
Et quid ſi dubitatur, an delictum interuenerit, ib. verſ. Hæc autem ea.
Et quomodo debeat conſtare de delicto ad effectum torquendi, §. fin. q. 64. verſ. Debet autem 171
Et quomodo debeat conſtare de delicto ad effectum condemnandi, §. fi. q. 55. verſ. Poteſt etiam, & verſic. Quomodo autem, 147. 148. & q. 66. in princ. 177
Delinquens ſi fugiat in alienam iuriſdictionem, an poſſit capi à familia loci delicti, cum in ſequente, Vide ſupra captura.
Delinquens in vna ciuitate an poſſit puniri in alia ei fœderata, §. fin. q.38. verſ. Succeſſiue quæro 120
Delinquens confugiens ad eccleſiam an poſſit inde extrahi, §. fi. q. 30. per totum, car. 92, Vide ſupra, Captura.
Delicta clam commiſſa an ſint mitius punienda, §. fin. quæſt. 60. verſic. Sed an forte 164
Delicta plura ad eundem finem tendentia committens, an ſit pluribus pœnis puniendus, §. fi. quæſt. 84. verſic. Scias etiam 208
Et quid ſi eodem tempore commiſſa fuerint, ibid.
Et quid ſtante ſtatuto puniente vulnera, ſeu percuſſiones, ibid.
Et quid ſi cum eodem telo vnico ictu plura vulnera inferantur, ibid. verſ. Hæc autem ea.

Et

Et quid ſi delicta ſint diuerſi generis, ib. verſ. Alius eſt caſus 209
Delictorum reiteratio an pœnam augere poſſit, ibid. verſic. Sed hic incidenter ea.
Plures delinquentes contra vnum, an teneantur omnes in ſolidum, ibid. verſ. Vltimo quæro ea.
Delicta commiſſa extra territorium an noceant ad aggrauandum, §. fin. quæſt. 39. verſiculo, Pro complemento 124
Denunciatio aperit viam iudici ad inquirendum, §. fi. q. 7. in princ. 58
Denunciare quis poſſit, ibidem, verſic. Quæro igitur, & verſic. Dixi ſupra, & ſeq. 59
Dictum denunciantis an ſufficiat ad inquirendum, ibid. verſic. Habes igitur ea.
Officiales quomodo conſtituantur ad denunciandum delicta, ibid. verſic. Scias autem ea.
Et an poſſint denunciare etiam delicta non notoria, ibid. verſic. Scias etiam ea.
Et an teneantur etiam denunciare ea delicta, quæ ſunt de iure impunita, ib. verſ. Sed quæro ea.
Denunciationis forma quæ ſit, ibid. verſ. Quæro nunc ea.
Et an in ea ſint ſeruandæ ſolemnitates quæ in accuſatione requiruntur, ib. verſ. Vlterius quæro 60
Denunciator, qui non probat contenta in denunciatione, an ſit in expenſis condemnandus, ibid. verſic. Sed nunquid ea.
Deprehenſio in flagranti crimine aperit viam iudici ad inquirendum, §. fi. q. 8. in princ. 60
Et an faciat plenam probationem, ib. verſ. Scias tamen ea.
Et an reo deprehenſio in flagranti crimine ſit danda copia proceſſus, & terminus defenſionum, ibid. verſic. Sed nunquid ea.
Et an requiratur ſententia, ibid. verſic. Quæro an quando 61
Deprehenſus an dicatur qui eſt teſtibus conuictus, licet in ipſo crimine inuentus non fuerit, §. fin. q. 82. ſtatut. 6. verſic. Sed quid ſi ſtatutum, c. 201. ſtatut. 7. verſ. Sed hic quæro ea.
Deſcriptio bonorum delinquentis quando fieri debeat, §. fin. q. 44. verſic. Sed hodie 127
Dies delicti an ſit exprimendus in accuſatione, ſi reus id petat, §. fi. q. 12. verſ. Dixi etiam 65
Et quid ſi accuſator expreſſerit diem in accuſatione, an teneatur illum probare, ibid. verſic. Sed quid ſi accuſator ea.
Dies vel nox quomodo intelligatur, §. fin. q. 82. ſtatut. 9. verſic. Quæro quomodo 102
Diffamatio, Vide infra, Fama.
Dilatio. Quot dilationes dari debeant in cauſis criminalibus, §. fin. q. 48. verſ. Quæro quot 136
Et an in cauſa adulterij dandæ ſint dilationes, prout in alijs cauſis, ibid. verſ. Sed nunquid ea.
Dilationes in cauſis criminalibus an ſint vtrique parti communes, ib. verſ. Cetera autem ea.
Dilatio an danda ſit reo priuſquam examini iudicis reſpondeat, § fi. q. 45. verſ. Sed hic quæro 130
Doctor. Doctores an poſſint torqueri, §. fin. q. 64. verſiculo, Quæro an doctores 173
Et an valeat conſuetudo, quod torqueantur, ibid.
Doctores an poſſint carcerari, § fin. q. 28. verſ. Item quæro 90
Dolor iuſtus an in delictis excuſet, §. fin. q. 60. verſ. Sed hic quæro 164
Dolus. Doloſum homicidiũ qđ dicatur, §. Homicidium, verſ. Doloſum 23
Quælibet cauſa etiam iniuſta excuſat a dolo, §. fin. q. 60. verſ. Et generaliter 164
Delictum ſine dolo commiſſum fuiſſe, an proſit delinquenti, ibid. verſic. Sunt etiam 165
Et an poſſit corporaliter puniri, §. fi. q. 84. in princ. 208
Domicilium. Ratione domicilij quis ſortitur forum in delictis, §. fi. q. 39. verſic.

ſic. Sortitur etiam 122
Et an iudex hoc caſu poſſit contra delinquentem procedere per viam inquiſitionis, Vide infra, Iudex.
Dominus an teneatur pro delicto famulorum, § fin.q.86. verſ. Hinc infertur 212
Et quid ſi famuli ſint homines notorie ſcelesti, ibid.
Et an, id quod facit famulus occaſione domini, eoq́. ſciente, præſumatur factum de eius voluntate, ibid.
Si dominus dicat famulo, Vade, & non reuertaris, donec ſentio nouum de tali, an præſumatur mandatum, ſi famulus illum occiderit, §.fin.q.89. verſ. Sed hic incidenter 216
Si dominus poſt acceptam iniuriam loquatur alicui ad aurem, & ille poſtea iniuriantem interfecerit, an præſumatur mandatum, ibidem, verſ. Sed quid ſi dominus ea.
Dominus pro familia, quæ furtum fecit, vnica ſolutione liberatur, §. Furtum, verſ. Non attingam 18
Domus priuatorum, in quibus fiunt ſacra myſteria, fiſco applicantur, §.fi. quæſt.79. verſiculo, Domus priuatorum 199
Domus edificata iuxta aliam domum, non dimiſſo ſpacio 15. pedum, fiſco applicatur, ibid. verſic. Si quis ædificat ea.
Statutum quòd pro delicto domus alicuius deſtruatur, Vide infra, Statutum.
Citatio ad domum an ſufficiat, Vide ſupra, Citatio.
Donatio ſiue alienatio facta per delinquentem, quando præſumatur facta in fraudem fiſci, Vide ſupra, Bona.
Dormiens an ſi delinquat excuſetur, §. fin. quæſt.60. verſiculo, Quæro etiam 163
Dos mulieris an ex delicto confiſcetur, §. fin. q.78. verſiculo, Quæro ſi bona 196
Et an reſeruetur filijs legitima in bonis matris confiſcatis, ibid. verſic. Videndum eſt 198
Dos mulieris contrahentis ſcienter matrimonium in gradu prohibito fiſco applicatur, §.fin.q.80.verſ. Dos mulieris 200

Ebrietas in delictis an excuſet, §.fin. q. 60.verſ. Præterea quæro 163
Eccleſia habet immunitatem, vt ſi delinquens ad eam confugiat, inde extrahi non poſſit, neque etiam poſſit corporaliter puniri, §.fin. q.30. per totum, 91. Vide ſupra, Captura.
Eccleſiaſticam libertatem lædere quæ dicantur, §.fin.q.77.verſic. Facientes.
Editio. Reus an teneatur in cauſis criminalibus edere fiſco contra ſe iura, vel inſtrumenta, §.fin. q.27. verſic. Sed hic incidenter 88
Electio. In pœnis alternatiue impoſitis an ſit electio iudicis, an rei, §.fin.q. 85. verſ. Solet etiam 211
Emptio, Emens rem furtiuam tenetur illam domino reſtituere ſine precio, §. Furtum, verſ. Sed hic incidenter 18
Et an releuet proteſtatio facta tempore emptionis, quòd illam emebat ad vtilitatem domini, ibid.
Et quid ſi bona fide conſumpta eſt, ib.
Emphyteoſis an comprehendatur in confiſcatione bonorum, §.fi. quæſt.78. verſic. Nunc videamus Remiſſiue 195
Epiſcopus an poſſit cauſas criminales clericorum laicis delegare, Vide ſupra, Delegatio.
Epiſcopi an habeant fiſcum, cui poſſint applicari pœna pecuniariæ, §.fin.q. 80. verſ. In hac autem 200
Epiſcopus delinquens à quo ſit puniendus, § fin. quæſt.35. verſ. Vlterius quæro 109
Epiſcopus an poſſit punire Archiepiſcopum delinquentem in ſua diœceſi, ibid.
Epiſcopus an poſſit capi facere laicos propter crimina communis fori, §. fin. q.37. verſ. Vnum tamen 118
Epiſcopus negligens non poteſt deponi, niſi à ſummo pontifice, §.fin.q.73. verſ.

verſ. Prælati 190
Epiſcopus committens aſſaſſinium an in cidat in pœnas c. primi de homic. Vide ſupra, Aſſaſſinium.
Epiſcopum percutientes ſunt excommunicati, §. fin. q. 77. verſic. Percutientes 192
Et quid ſi quis illum percutiat cauſa ſuæ defenſionis, ibid.
Error an poſſit probari contra confeſſionem, §. fin. quæſt. 55. verſic. Sed pone 150
Aetas an in delictis excuſet, §. fin. q. 60. circa princ. 161
Examen. Reus comparens ſtatim eſt examinandus, §. fin. q. 45. verſic. Scias autem 129
Et quid ſi nolit reſpondere iudici interroganti, ibid. verſic. Sed pone ea.
Et quid ſi priuſquam reſpondeat, petat ſibi dari dilationem ad liberãdum, ibid. verſ. Sed hic quæro 130
Et quid ſi petat copiam inquiſitionis, & indiciorum, ibidem, verſiculo, Sed quid ſi reus ea.
Et an iudex in examine debeat deferre reo iuramentum de veritate dicenda, ib. verſ. Sed quæro ea.
Et an ſi reus in examine falſum dicat, poſſit de periurio puniri, ib. verſic. Quid ergo ea.
Et quomodo iudex ſe in examine rei gerere debeat, Vide infra, Iudex.
Et an examini reorum debeant eſſe præſentes eorum aduocati, Vide ſupra, Aduocatus.
Exceptiones ac defenſiones reorum ponuntur, q. 50. 138. & alijs ſeq. vſque ad q. 60. incluſiue 160
Exceptio adulterij quando, & per quos opponi poſſit, Vide ſupra, Adulterium.
Quomodo procedatur in delictis per viam exceptionis ciuiliter, §. fin. quæſt. 19. verſiculo, Per exceptionem 74
Et quomodo criminaliter. ib. verſic. Criminaliter autem 75
Excommunicatio quotuplex ſit, §. fin. q. 77. in princ. 193
Percutiens clericum eſt excommunicatus, Vide ſupra, Clericus.
Monachus non deferens habitum ſuæ religionis eſt excommunicatus, Vide infra, Monachus.
Recipiens litteras apoſtolicas de manu alterius, quàm eorum, qui ſunt ad id deputati, eſt excommunicatus, §. fin. quæſtio. 77. verſiculo, Recipientes 193
Clerici ſcienter participantes cum excommunicati ſunt excommunicati, ib. verſ. Clerici ea.
Effractores eccleſiarum ſunt excommunicati, ib. verſ. Effractores ea.
Offendentes Cardinales ſunt excommunicati, Vide ſupra, Cardinalis.
Incendiarij ſunt excommunicati, Vide infra, incendiarij.
Religioſi, qui miniſtrant ſanctum euchariſtiæ ſacramentum alienis parrochianis, ſunt excommunicati, §. fin. quæſt. 77. verſiculo, Religioſi 193
Percutientes epiſcopum ſunt excommunicati, Vide ſupra, Epiſcopus.
Spoliantes Chriſtianos nauigantes ſunt excõmunicati, §. fi. q. 77. verſ. Spoliantes 193
Et an ſit canon latæ ſententiæ, vel ferendæ, ibid.
Chriſtiani deferentes arma, vel merces ad infideles ſunt excommunicati, verſ. Chriſtiani ea.
Et quid tempore pacis, ibid.
Doctores vel ſcholares tentantes conducere domos alijs locatas ſunt excommunicati, ib. verſ. Magiſtri ea.
Et an hoc locum habeat in alijs gymnaſijs quàm Bononiæ, ibid.
Schiſmatici ſunt excommunicati, Vide infra, Schiſmaticus.
Facientes ſeruari ſtatuta contra eccleſiaſticam libertatem ſunt excommunicati, §. fin. quæſt. 77. verſic. Facientes 193
Et quæ ſtatuta dicantur contra eccleſiaſticam libertatem, ibid.
Vſurpantes ius patronatus in locis pijs ſunt excommunicati, ibi. verſ. Vſurpantes 194

Excommunicatus an poſſit accuſare, §. fin.q.14.verſ. Quæro nunquid 70
Excommunicatus delinquens ſi ad eccleſiam cōfugiat, an gaudeant eius immunitate, Vide ſupra, Captura.
Excuſator an poſſit in cauſis criminalibus interuenire, §.fin. quæſt.33. in princ. 105
Et quid in caſibus, in quibus poteſt abſens diffinitiue condemnari, ib.verſ. Sed quod plus eſt ea.
Excuſator an ſit audiendus ſine mandato, ib.verſ. Sed nunquid ea.
Excuſator an teneatur præſtare fideiuſſionem deſiſtendo principali, ibid. verſ. Quæro nunquid ea.
Et an audiatur pater pro filio, dominus pro ſeruo, Abbas pro monacho, ciuitas pro ciue, dominus pro ſubdito, Epiſcopus pro clerico, vxor pro viro, &c. ibid. verſ. Vltimo quæro ea.
Excuſationes in criminalibus cauſis quæ proponi poſſint, §.fin. q.34.in principio 106
Et quid de excuſatione abſentiæ, Vide ſupra, Abſens.
Et quid de excuſatione infirmitatis, Vide infra, Infirmus.
Et quid de excuſatione carcerationis, Vide ſupra, Carcer.
Et quid ſi allegetur timor inſidiarum, §. fin. quæſt. 34. verſ. Allegatur etiam 106
Executio ſententiæ an differi debeat pendente appellatione, §. fin. q. 94. in princ. 220
Et an pendente cauſa nullitatis, ibid. verſic. Scias autem 221
Et an pendente tempore ad appellandum, §.fin.q.96.in princ. 223
Et quid ſi reus ſit crimen confeſſus, ib.verſ. Et hæc quidem ea.
Quando pars pœne applicatur parti offenſæ, & pars fiſco, an tota fiſco ſolui debeat, §.fin.q.95.verſ. Solet etiam 223
Executio ſententiarum capitalium regulariter non eſt differenda, §. fin. q. 97. verſ. Regulariter 225
Et quid ſi compareat aliquis, qui dicat condemnatum eſſe ſibi obligatum ad aliquam rationem reddendam, §.fin.q.97.in princ. ea.
Et quid ſi reus eſſet decapitandus ex mandato principis, quod iudici videretur iniuſtum, ibid. verſ. Item eſt ea.
Et quid ſi executio incidat in diem feriatum, ibidem, verſiculo, Quæro etiam ea.
Et quid in muliere prægnante, Vide infra, Prægnans.
Plura in hoc propoſito executionis ſententiæ, Vide ſupra, Condemnatus, & infra, Iudex.
Expenſe executionis iuſtitiæ ad quem pertineant, Vide infra, Expenſæ.
Executio iuſtitiæ in quo loco fieri debeat, §. fin. q. 99. verſic. Item quæro 227
Exhortans aliquem ad delictum committendum, an ſit puniendus, §. fin. q. 88. verſ. Hoc autem 215
Eximens è manibus iuſtitiæ reum detentum qua pœna ſit puniendus, §.fi.q. 68. verſ. Eximens 182
Et quid ſi erat indebite detentus, §.fin. q.29. verſic. Sed quid ſi ille 91
Et an eximens ſeipſum incidat in pœnam, ibidem, verſiculo, Quæro etiam ea.
Expenſæ. Victus victori in cauſis criminalibus an ſint in expenſis condemnandus, Vide ſupra, Calumniator.
Et quid in aduocato fiſcali, denunciatore, inſtigatore, &c. vide in ſuis locis.
Cuſtos carcerum an poſſit pro expenſis retinere reum abſolutum, Vide ſupra, Cuſtos.
Extraordinaria crimina quæ ſint, §. fin. quæſt.83 27

FAlſum. Falſi crimen eſt publicum, §. primo, verſiculo, Sed nunquid 1
Falſitas committitur ſubornando teſtes, §. Falſum, verſ. Subornans 8
Et an credatur teſtibus dicentibus ſe ad preces alicuius falſum depoſuiſſe, ibidem

Producens falſos teſtes dicitur falſum committere, ibid. verſic. Producens falſos ea.
Et an ſtante ſtatuto puniente producentem falſos teſtes, puniri debeat producens tantummodo, vnum falſum teſtem, ibid.
Teſtis falſum deponens dicitur falſum committere, Vide infra, Teſtis.
Vtens dicto falſi teſtis dicitur falſum committere, §. Falſum, verſic. Vtens dicto 10
Fabricans falſum inſtrumentum dicitur falſum committere, ibid. verſic. Fabricans ea.
Producens falſum inſtrumentum dicitur falſum committere, ibid. verſic. Producens ea.
Vtens falſo inſtrumento ſcientes, dicitur falſum committere, ibid. verſic. Vtens falſo ea.
Et quomodo hoc caſu conuinci poſſit de ſcientia, ibid.
Et an puniatur eadem pœna, qua ille, qui fabricauit, ibid.
Falſificans litteras principis punitur pęna falſi, ibi. verſic. Sunt, & alij 11
Partum ſupponens dicitur committere crimen falſi, ibid. verſic. Partum ſupponens ea.
Mutatio nominis eſt ſpecies falſitatis, ibidem, verſiculo, Mutatio nominis ea.
Abradens inſtrumentum dicitur falſum committere, ibi. verſic. Abradens ea.
Aperiens literas alienas an incidat in pœnam falſi, ibid. verſiculo, Aperiens ea.
Aſcribens ſibi legatum in teſtamento alieno, an incidat in pœnam falſi, Vide ſupra, Aſcribens.
Prohibens aliquem teſtari, an incidat in pœnam falſi, Vide infra, Prohibens.
Vendens eandem rem duobus incidit in pœnam falſi, §. Falſum, verſic. Vendens 11
Falſi ſuſpicio an habeatur pro veritate, ibid. verſic. Trita eſt ea.
Et an ad puniendum criminaliter, ibi. Falſi pœna quæ ſit, ibid. verſic. Sed quæro ea.
Falſitatem committens circa teſtes, inſtrumenta, vel acta cauſæ, an cauſam amittat, ibid. verſiculo, Item propter ea.
Falſitas an poſſit committi ſine dolo, ibidem, verſiculo, Excuſatur ea.
Falſum non dicitur id, quod adiuuatur primordio veritatis, ibid. verſic. Præterea ea.
Falſitas nemini præiudicans an ſit punibilis, ibid. verſiculo, Item excuſatur ea.
Iudex omni ſtudio, & interpretatione curare debet, vt falſum euitetur, ibi. verſic. Item debet 12
Falſam monetam faciens, aut expendens, qua pœna puniatur, Vide infra, Moneta.
Fama, ſeu diffamatio an præcedere debeat, ad hoc vt iudex per inquiſitionem procedere poſſit, § fin. q. 6. in princ. 55
Et quid in iudice ordinario, ibi. verſic. Sed retenta ea.
Et quid ſi iudex ex mero officio procedat, ibidem, verſiculo, Idem etiam ea.
Et an etiam ad aſſumendas informationes ſuper ipſa fama, ibid. verſic. Scias etiam ea.
Et quid in inquiſitione generali, ibidem
Et quid in inquiſitione, quæ fit contra officiales ſyndicandos, ibid. verſic. Ceterum 56
Et quid in crimine hæreſis, ibi. verſic. Item ſcias ea.
Et quid ſi formetur inquiſitio de mandato principis, ibid. verſic. Præterea ſcias ea.
Et quid ſi non fuerit oppoſitum, ibid. verſic. Vlterius ſcias ea.
Et quid de conſuetudine obſeruetur, ibid. verſic. Vltimo ſcias ea.
Fama quomodo probetur, ibid. verſic. Sed quoniam ea.
Et an per duos teſtes tantum, ibid. verſic. Sciendum ea.
Et

Et an debeant reddere ſufficientem cauſam ſcientiæ, ibid. verſic. Illud tamen 57
Et an debeant dicere, quòd illud audiuerunt à maiori parte populi, ibid. verſic. Debent etiam ea.
Et an debeant dicere, quòd illud audiuerunt publice dici, ibid. verſic. Item requiritur ea.
Et an debeant nominare eos, à quibus audiuerunt, ibid. verſic. Amplius etiam ea.
Et quid ſi non fuerint ſuper hoc interrogati, ibid. verſiculo, Sed quid ſi non ea.
Et an debeant ſcire, quid ſit fama, ibid. verſic. Poſtremo ſcias ea.
Fama an probetur per aſſertionem iudicis id in inquiſitione affirmantis, §. fin. quæſt. 31. verſiculo, Fama publica 97
Fama an requiratur vt ſæpe ad iudicis aures aſcendat, § fin. quæſt. 6. verſic. Quæro nunc 57
Et an ſola fama ſufficiat ad inquirendum, an autem requiratur etiam, quòd præcedat clamoſa inſinuatio, ibid. verſic. Item quæro ea.
Fama ſola eſt ſufficiens indicium ad inquirendum, §. fin. q. 21. verſic. Fama ſola 77
Et an ad torturam, ibid.
Et quid ſi fama non ſit in eodem genere mali, ibid.
Et quid ſi diffamatus probet ſe eſſe bonæ vocis, conditionis, & famæ, §. fi. q. 60. verſic. Frequens etiam 164
Et quid ſi probet, quòd per triennium proximum bene vixit, §. fi. q. 21. verſic. Fama ſola, circa fi. 77
Fama in criminalibus non probat, neque etiam ſemiplene, §. fin. q. 21. verſic. Fama ſola ea.
Et an iuncta cum alia ſemiplena probatione faciat plenam probationem, §. fin. q. 63. verſic. Hinc infertur 170
Familia officialis an poſſit detinendum, ſi reſiſtat, impune interficere, §. fi. q. 29. in princ. 90
Familia inſequens delinquentem an poſſit illum capere in aliena iuriſdictione, Vide ſupra, Captura.
Et an in eccleſia, ibid.
Familia ſi furtum fecerit, an vnius punitio alios liberet, Vide ſupra, Dominus.
Famulus ſi delinquat, an dominus pro eo teneatur, Vide ſupra, Dominus.
Quis ſit iudex competens famulorum Cardinalium, ſi delinquant, §. fin. q. 35. verſic. Excipiuntur 109
Famuli epiſcoporum & clericorum laici ſi delinquât, à quo iudice puniri debeant, ibidem, verſiculo, Quæro nunquid ea.
Feriæ. In cauſis criminalibus an tempore quadrageſimæ ſit procedendum, §. fin. quæſtio. 50. verſic. Pariter etiam 138
Tortura an ſit inferenda diebus feriatis, §. fin. q. 64. verſic. Quæro an tortura 175
Executio ſententiarum criminalium an poſſit fieri diebus feriatis, § fi. q. 97. verſic. Quæro etiam 225
Feudum an veniat in confiſcatione bonorum, §. fi. q. 78. verſic. Nunc videamus Remiſſiue 195
Fideiuſſio. Reus detentus quando ſit fideiuſſoribus relaxandus §. fin. q. 46. verſic. Plerunque vero 132
Et quid ſi non ingeratur pœna corporalis, ibid. verſic. In hac autem ea.
Et quid in ſeruis, ibid. verſic. Et hæc quidem 133
Et quid in feſtis Paſcalibus, ibi. verſic. Solent etiam ea.
Et quid ſi appareat de innocentia rei, ibid. verſic. Pariter etiam ea.
Et quid in dubio, ibid. verſic. In dubio autem ea.
Et quid ſi fideiuſſores non ſint idonei, ibid. verſic. Ceterum debet ea.
Et quid ſi detentus in vna ciuitate velit dare fideiuſſorem in alia, ibi. verſic. Pone quòd Papienſis ea.
Et quid ſi reus propter paupertatem non inueniat fideiuſſorem, ibid. verſic. Sed quid agendum ea.
Et quomodo id probari poſſit, ibi. verſic. Sed quomodo ea.

Et quę debeat eſſe formà promiſſionis huiuſmodi fideiuſſoris, ibid. verſic. Quæro quæ debeat 134
Et an poſſit quis ſe obligare pro alio ad pœnam corporalem, ibid. verſic. Sed nunquid ea.
Et quid ſi pro delicto imponatur pęna pecuniaria, an reus ſit fideiuſſoribus relaxandus, ibi. verſ. Vbi vero ea.
Cautela recipiendi fideiuſſores, ibid. verſic. Sis tamen ea.
Si ſtatutum imponat pro vulnere pœnam centum, & pro homicidio pœnam mille, & quis ſimpliciter fideiuſſeris pro imputato de vulnere, & vulneratus moriatur, ſub qua pœna teneatur reum conſignare, ibid. verſic. Sed quæro ea.
Et quid ſi ille, qui præſtitit fideiuſſorem, fuerit deinde ex alia cauſa bannitus, ibid. verſ. Quæro pone ea.
Quantum tempus concedatur fideiuſſori ad reum præſentandum, ibid. verſic. Sed hic quæro 134
Si fideiuſſor reum non conſignet, cui applicetur pœna promiſſa, verſic. Succeſſiue quæro ea.
Fideiuſſio de non offendendo an à parte peti poſſit, §. fi. q. 47. verſic. Et in primis, & verſic. Sed quæro 135
Et an poſſit iudex ex officio cogere partes ad illam præſtandam, verſic. Sed nunquid ea.
Et quid ſi pars illam petens dederit cauſam inimicitię, ib. verſ. Sed pone ea.
Et quanto tempore durat, ibid. verſic. Item quæro ea.
Durante promiſſione de non offendendo inter aliquos, ſi vnus offendat alium, an poſſit deinde alius illum impune offendere, ibid. verſic. Sed quoniam ea.
Et quid in inducijs, ibid. verſic. Sed hic incidenter ea.
Et quid ſi ex noua cauſa ſecuta ſit offenſio, ibi. verſ. Quæro nunc ea.
Et quid ſi eodem tempore vnus alterum offendat, ibid. verſic. Sed hic quæro ea.
Et an ſi quis offendat fratrem alterius, dicatur incidiſſe in pœnam ibidem, verſic. Quæro etiam 136
Et quid ſi adulterauit eius vxorem, ib. verſic. Sed quid ſi vnus ea.
Pœna offenſionis factę contra promiſſionem de non offendendo quomodo, & pro quibus portionibus ad hęredes tranſmittitur, ibi. verſic. Quæro quomodo Remiſſiue ea.
Contra fideiuſſorem de iudicato ſoluendo poteſt fieri executio ſententiæ ſine nouo proceſſu, §. fin. q. 95. circa princ. 222
Filius an poſſit impune occidere patrem bannitum, Vide infra, Statutum.
Filiusfam. an poſſit accuſare ſine conſenſu patris, §. fin. quæſt. 14. verſic. Sed quid in filio 68
Filius ſpiritualis an poſſit accuſare de morte patris ſpiritualis, ibid. verſic. Quæro an compater 71
Filius illegitimus an poſſit accuſare de morte patris ſui, ibid. verſic. Quæro an filij ea.
Et an ſpurijs, ibid.
Et an ſpurius poſſit accuſare de morte eius matris, ib. verſ. Sed an tales ea.
Et an filij ſpurij poſſint pacem facere de morte parentum, Vide infra, Pax.
Filius ſi delinquat, an pater pro eo teneatur, Vide infra, Pater.
Filijs an reſeruetur aliqua portio in bonis patris confiſcatis, §. fin. q. 78. verſic. Videndum eſt 198
Et an in bonis matris, ibid.
Filij bonis confiſcatis, an publicentur eius bona profectitia, ibid. verſic. Præterea quæro 196
Et an aduentitia, ibid. verſic. Quid in aduentitijs ea.
Et an caſtrenſia, ibid. verſic. Quæro etiam ea.
Et an è contra publicatis bonis patris, cenſeatur publicatum peculium profectitium filij, ibid. verſic. Quæro nunc ea.
Fiſcus an teneatur ſatisfacere creditoribus illius, cuius bona apprehendit, ibid. verſic. Sed an tenetur 198
Et an vltra vires hæreditarias, ibid. verſic. Vnum ſcias ea.

Creditores vnius territorij an poſſint agere contra fiſcum alterius territorij, ibi. verſic. Sed quæro ead.
Epiſcopi an habeant fiſcum, Vide ſupra, Epiſcopus.
Fiſcus an præferatur creditoribus delinquentis, ibid. verſic. Vidi quandoque ead.
Fiſcus an habeat bona delinquentis tacite hypothecata, ibid. verſic. Sed hic incidenter 199
Obligatione an tranſeant in fiſcum, ibid. verſic. Item in fiſcum 197
Et an obligatio naturalis, ibid.
Et an obligationes conditionales, ibid.
Cetera ad confiſcationem pertinentia, Vide ſupra, Bona, & Alienatio.
Caſus, in quibus bona in totum vel in parte fiſco applicantur, §. fin. q. 78. verſic. Multa autem Remiſſiue 195
Fiſcus eſt loco accuſatoris, §. fin. q. 3. verſic. Sed certe 51
Et an teneatur querelam porrigere, §. fi. q. 10. verſic. Sed quæro 63
Forenſis delinquens an incidat in pœnas ſtatuti loci delicti, Vide infra, Statutum.
Fornicatio ſimplex an ſit omni iure prohibita, §. Fornicatio, in princ. 13
Et an ſit peccatum mortale, ibid.
Quæ ſit pœna fornicationis, ibid. verſic. Sed quæro ead.
Clericus notorius fornicator an ſit ipſo iure ſuſpenſus ab officio, ibi. verſic. Adde, quòd ea.
Forus loci originis, & domicilij, in delictis an attendatur, Vide infra, Iudex.
Fraus in alienatione facta per delinquentem ex quibus coniecturis colligatur, §. fi. q. 78. verſ. Fraus autem 197
Fructus an veniant in reſtitutione facta per principem condemnato, cuius bona erant confiſcata, §. fi. q. 59. verſic. Quæro etiam 159
Fructus an teneatur reſtituere clericus, qui propter delictum priuatur beneficio, §. fi. q. 73. verſ. Et ſcias 190
Fuga an probet contra delinquentem, §. fi. q. 21. verſ. Fuga delinquentis 80
Et quid ſi opponatur vt delictum, ib.
Et quid ſi opponatur vt indicium, ib.
Et an ſemiplene probet in criminalibus, ibid.
Et quid ſi reus aufugiat poſt formatam accuſationem, ibid.
Et quid ſi reuertatur, ibid.
Et quid in fuga facta à carceribus, Vide ſupra, Carcer.
Fugiens ad eccleſiam an poſſit inde extrahi, Vide ſupra, Captura.
Fugiens in domos Cardinalium aut ſcholas an poſſit inde extrahi, ibid.
Et quid in fugiente ad ſacerdotem portantem ſacram euchariſtiam, ibid.
Furor an in delictis excuſet, §. fi. q. 60. verſic. Item quæro 162
Et quid ſi poſt delictum factus ſit furioſus, ibid.
Et quid ſi poſt condemnationem, ibid. verſic. Sed quæro ead.
Furtum quid ſit, §. Furtum, in princ. 16
Furtorum genera quæ ſint, ibid. verſic. Furtorum autem ead.
Dominus rei furatæ an poſſit illam perquirere in domibus aliorum, ib. verſic. Quæro nunquid ead.
Et an poſſit proponi edictum, vt qui libet teneatur indicare rem furtiuam, ibid. verſic. Solent etiam ea.
Et an ille, apud quem reperitur res ſubtracta, præſumatur fur, ibid. verſic. Sed nunquid ead.
Et an illud ſaltem ſufficiat ad torturam ei infligendam, §. fin. q. 21. verſic. Si res furata 83
Furtum an ſit graue delictum, §. Furtum, verſic. Quæro an furtum 16
Furti pœna quæ ſit, ib. verſ. Sed quæro ea.
Et quid in furibus famoſis, ibid. verſic. Scias tamen ead.
Et an pro vno furto magno poſſit quis ſuſpendi, ibid. verſic. Sed an pro vno ead.
Stante ſtatuto, quòd pro tertio furto quis ſuſpendatur, an computentur furta per eum commiſſa extra illud territorium, & illa, pro quibus iam fuit punitus vel abſolutus, Vide infra, Statutum.

Fur,

Fur, qui rem furatam in aliud territoriũ exportauit, an poſſit in eo puniri ratione contrectationis, §. fin. q. 38. verſic. Tu ſcis quòd furtum 20
Duo vel plura furta quando dicantur, §. furtum, verſic. Vnum tamen 17
Fures an debeant capite puniri, ibid. verſic. Eſt igitur ea.
Et an puniantur pœna quadrupli, ibid.
Fur deprehenſus in flagranti crimine, an poſſit impune occidi, §. Homicidium, verſic. Vltima eſt 29
Et quid in fure nocturno, & diurnò, ibid.
Contra furem poteſt iurari in litem, §. Furtum, verſic. Item contra 17
Quomodo dicatur conſtare de furto, § fi. quæſt. 4. & quæſt. 66. circa principium 58. 179
Fur an excuſetur à pœna furti, ſi probet illum, cui furatus eſt eſſe ſuum debitorem, §. Furtum, verſic. Excuſatur autem 17
Et quid ſi ille, cui res furata fuit, protestetur, quòd illam accepit de eius voluntate, vel conſenſu, ibid. verſic. Item excuſatur ea.
Furta domeſtica an ſint punienda, ibid. verſic. Poſſet etiam 18
Furtum de re modici valoris an ſit puniendum, ibid. verſic. Pariter etiam ea.
Propter neceſſitatem an licitum ſit furari, ibid. verſiculo, Quandoque etiam ea.
Et an ſi poſtea fur ad pinguiorem fortunam perueniat, teneatur reſtituere, ibid. verſic. Sed vidi ea.
Emens rem furtiuam an teneatur eam reſtituere, Vide ſuprà, Emptio.
Quomodo procedatur pro furto aduerſus nautas, caupones, ſtabularios, §. Furtum, verſic. Pro complemento 18
Et an deferatur domino iuramentum in litem, ibid.
Quando familia furtum feciſſe dicitur, an punitio vnius liberet alios, ibid. verſic. Non attingam ea.

GRatia poteſt à principe concedi delinquentibus, à pœna tam corporali, quàm pecuniaria, etiam poſt ſententias in iudicatum tranſactas, §. fin. q. 59. in princ. & verſic. Et hæc quidem 158
Et an poſſit princeps pro bono pacis remittere iniurias, & damna ſingularũ perſonarum abſque earum conſenſu, ibid. verſic. Adde quòd ea.
Regulariter princeps non concedit Gratiam delictorum ſine remiſſione partis, ibid.
Ille, cui princeps dicit, Facio tibi Gratiam, an recuperet bona, ibid. verſic. Quæro nunquid 159
Et an recuperet etiam bona alienata, ibid. verſic. Item quæro ea.
Et an recuperet etiam fructus, ibid. verſic. Quæro etiam ea.
Et an hæreditatem alteri delatam, ibi. verſic. Sed quæro 160
In impetratione Gratiæ exprimenda ſunt ea omnia, quæ principem ab ipſius conceſſione retrahere potuiſſent, ibid. verſic. Debet autem ea.
Gratiæ à principe conceſſæ debent à ſenatu approbari, ibi. verſ. Et quia ea.
decreta Gratioſa an trahantur ad delicta futura, & an ad commiſſa ſub ſpe decreti, & an ad crimen falſi, & an pro ſint carceratis, Vide ſupra, Abolitio.

HAereditas aufertur ab hærede, quando non vindicat necem defuncti, §. fin. quæſtio. 79. verſic. Item quando 199
Hæreditas per metum alicui relicta, fiſcu applicatur, ibid. verſic. Si teſtator ea.
Hæreditas delata ei, qui prohibuit defunctum teſtari, ab eo aufertur tanquam ab indigno, Vide infra, Prohibens aliquem.
Hæreditas delata ei, qui defunctum interfecit, aufertur ab eo tanquam ab indigno, §. Homicidium, verſic. Priuatur etiam 25
Hæres an teneatur ex delicto defuncti, §. fi. q. 51. verſ. Vlterius quæro 141
Et an vltra vires hæreditarias, ibid.
Et quid ſi delinquens reliquerit plures hæredes, quorum vnus tantum ſit ſoluendo,

ſoluendo, an ille teneatur exonerare conſcientiam defuncti, ibid. verſ. Sed pone 142
Accuſatore mortuo, an poſſint eius hæredes accuſationem proſequi, Vide ſupra, Abolitio.
Accuſato mortuo, quando poſſit contra hæredes procedi reſpectu bonorum, Vide ſupra, Accuſatio.
ſi Hæreditas delata bannito alteri acquiratur, an ipſe poſt reſtitutionem illam recuperet, Vide ſupra, Gratia.
Hæreſis. Quis dicatur proprie hęreticus, §. Hęreſis, in princ. 18
Et an ſi quis aſſerat fornicationem nõ eſſe peccatum mortale, ibid.
Et quid ſi contendat periurium non eſſe mortale peccatum, ibid.
Quæ requirantur ad hoc vt quis dicatur hæreticus, ibid. verſ. Ad hoc autem 19
Et an ore negans Chriſtum, & corde credens dicatur hæreticus, ibi. verſ. Sed nunquid ead.
Hæreſis crimen eſt mere Eccleſiaſticum, & ideo ſolus iudex eccleſiaſticus eſt competens, ibid. verſic. Hoc crimen ea.
Et quis inter ipſos eccleſiaſticos ſit iudex competens, ibid. verſic. Sed hic quæro ea.
Et an ſolus inquiſitor, vel epiſcopus poſſit inquiſitum de hæreſi abſoluere ibid.
Et an iudex eccleſiaſticus condemnet hæreticum ad pœnam ignis, ibidem verſ. Scias tamen ea.
Hæretici ſunt igne comburendi, ibi. verſ. Sed quæro ea.
Et quid ſi pœniteant, ibid.
Et an liceat pœnitere etiam poſt condemnationem, ibid. verſ. Sed vſque ad quod ea.
Et quid ſi quis dicat, ſe nunquam fuiſſe hæreticum, & tamen teſtibus conuincatur de hæreſi, ibid. verſ. Et nota 20
Et quid ſi non faciat emendam, ad quam eſt condemnatus, ibid. verſ. Idem etiam ea.
Bona condemnatorum de Hęreſi confiſcantur, verſ. Item bona ea.
Et cui fiſco applicentur ibid.
Et an confiſcentur etiam in præiudicium filiorum orthodoxorum, ibi. verſ. Et ſcias ea.
matrimonium propter Hæreſim ſeparatur. ibid. verſ. Item propter ea.
Et an viro redeunte ad fidem, teneatur vxor ad virum redire, ibid.
clericus Hæreticus, & eius filij priuantur omnibus officijs, & beneficijs eccleſiaſticis, ibid. verſic. Item clericus, eadem.
Et an pœnæ ſtatutæ contra filios hæreticorum, habeant locum etiam contra illos, qui nati erant, antequam pater eſſet hæreticus, ibid. verſic. Quæro nunc ea.
Hæreticis non eſt ſeruanda fides, ibidem, verſ. Præterea ea.
Aduocatus, & procurator an poſſint pro hæreticis interuenire, ibid. verſ. Vlterius ea.
in cauſa Hæreſis ſufficiunt minores probationes, quàm in alijs criminibus, ibid. verſ. Habet etiam 21
Et an ſufficiant teſtes ſingulares, §. fin. q. 53. verſ. Dixi etiam 145
de crimine Hęreſis poteſt etiam poſt mortem inquiri, & defuncti memoria damnari, §. Hæreſis, verſ. Item de crimine 21
Papa poteſt de hæreſi accuſari, & condemnari, ibid. verſ. Item licet ea.
Hæreticus occultus an incidit in pęnam hæreſis, ibi. verſ. Quæro an occultus ea.
quæ facta ſapiant Hæreſim manifeſtam, ibid. verſ. Sed hic incidenter ea.
ſortilegia an ſapiant Hæreſim, & poſſint ab inquiſitoribus puniri, verſic. Succeſſiue quęro. ea.
Et quæ ſit pœna ſortilegij ibid.
Fama an præcedere debeat inquiſitionem, quæ ſit in cauſa hæreſis, Vide ſupra, Fama.
Homicidium quotuplex ſit, §. Homicidium, in princ. 22
quod dicatur Homicidium caſuale, ibid. verſ. Caſu autem ea.
Et quod culpoſum, ibidem, verſiculo,

Culpa

Culpa dicitur ea.
Et qua pœna puniatur homicidium culpa commiſſum, ibid.
Et quid ſi aliquis citra animum occidendi alium percuſſerit, ibid. verſ. Dicitur etiam 23
Et quid ſi putans interficere vnum, occiderit alium, ibid. verſ. Dicunt etiam ea.
Et quod dicatur homicidium doloſum, ibidem, verſ. Doloſum autem ea.
Et quod commiſſum animo deliberato, ibid. verſ. Ex propoſito ea.
Et quod dicatur homicidium commiſſum ex inſidijs, ibid. verſ. Ex inſidijs ea.
Et quod commiſſum proditorie, ibid. verſ. Proditorie ea.
Et quod dicatur homicidium commiſſum per aſſaſſinium, §. Aſſaſſinium, in princ. 5
quibus modis Homicidium committatur, §. Homicidium, verſ. Pluribus autem, & alijs ſeq. 24
Et quid in eo, qui venenum alteri dedit, ibid. verſiculo, Punitur etiam eadem
Et quid ſi mors ſecuta non fuerit, an ſit puniendus pœna mortis, ibid.
Et quid in iudice, qui innocentem condemnauit, ibidem, verſ. Item iudex ea.
Et quid ſi aliquem indebite torſit, §. fi. q. 64. verſ. Antequam tamen, & verſ. Iudex autem 171. 176
Et quid in medico, qui mortis cauſam infirmo præbuerit, §. Homicidium, verſ. Item medicus 24
Et quæ ſit pœna homicidij de iure ciuili, ibid. verſ. Sed quæro ea.
Et an valeat ſtatutum imponens pro homicidio pœnam pecuniariam, Vide infra, Statutum.
Et quæ ſit pœna homicidij de iure canonico, §. Homicidium, verſ. De iure autem 24
clericus Homicida an priuetur ipſo iure beneficio, an autem requiratur ſententia, ibid.
Homicida priuatur ſucceſſione eius, quē interfecit, ib. verſ. Priuatur aũt 25
Et an teneatur ad intereſſe animæ occiſi, & ad expenſas factas in medicinis, & ad æſtimationem operarum, verſ. Tenetur etiam ea.
Homicida, qui alium interfecit ad ſui defenſionem, excuſatur, Vide ſupra, Defenſio.
Et quid ſi occidit aliquem, qui eum in inſidijs expectabat, §. Homicidium, verſ. Poteſt etiam 27
quando plures interuenerunt Homicidio, & ignoratur quis fuerit interfector, an ſint omnes puniendi, ibid. verſ. Alia eſt etiam ea.
Et quid ſi appareat quis fuerit auctor rixæ, ibid.
Et quid ſi vnicum tantum vulnus ſit illatum, ibid.
Et quomodo ſit formanda inquiſitio, quando non apparet, quis fuerit homicida, ib. ver. Sed hic incidenter. ea.
Et quid ſi ſint illata plura vulnera, & neſcitur, ex quo vulnere deceſſerit, ibid. verſ. Aut vero ea.
Et quid ſi reus probet vulneratum nō ex vulnere deceſſiſſe, an ſit à pœna homicidij excuſandus, ibid. verſ. Quandoque etiam 28
Et an hoc caſu ſtandum ſit iudicio medicorum, ib. verſ. Scias autem ea.
Et an ſi vulneratus intra breue ſpatium deceſſerit, præſumatur mortuus ex vulnere, ibid. verſ. Ceterum ſi vulneratus ea.
Et quid ſi reus velit probare contrarium eius, quod medici dixerunt, ibid. verſ. Sed pone ead.
Et quid ſi poſt illatum vulnus lethale, alius ſuperuenit, qui vulneratũ exanimauit, nunquid primus vulnerãs excuſetur, verſ. Sed quid ſi reus 29
in crimine Homicidij an puniatur affectus etiam non ſecuto effectu, ibid. verſ. Vltimo quæro 32
Homicida an poſſit extrahi ab eccleſia, Vide ſupra, Captura.
Seipſum occidere volens, punitur pœna mortis, §. fin. q. 68. verſ. Seipſum occidere 184
Et an occidens ſeipſum moriatur inteſtabilis

ſtabilis, & eius bona confiſcentur, ibidem

Et quid ſi non conſcientia proprij ſceleris ſibi manus intulerit, ibid.

IGnis. Igne comburendi an viui cremari debeant, §.fi.q.99. verſic. Vnum tamen 218

Ignorantia an excuſet in delictis, § fin.q. 60. verſic. Quæro nunquid 163

Imaginem Chriſti, aut ſanctorum percutiens, punitur pœna mortis, §.fin.q. 68. verſic. Imaginem 183

Immunitas eccleſiarum, Vide ſupra, Captura.

Impedimentum. Citatus ad prohibendum teſtimonium, qui propter legitimum impedimentum non comparuit, & fuit excommunicatus, an dicatur legitime excommunicatus, § fin.q.26.verſic. Sed pone 88

Imperator ſi delinquat, quis ſit eius iudex competens, §.fi.q.35.verſic. Succeſſiue quæro 108

Populus Romanus an poſſit Imperatorem degradare, ibid. verſic. Sed nunquid ea.

Imperatorem an quis poſſit pro ſua defenſione impune offendere, Vide ſupra, Defenſio.

Impoſtores puniuntur arbitrio iudicis, §. fin. q. 83. verſic. Si quis impoſturam 206

Impunitas, quam iudex promittit reo, ſi delictum fateatur, an ſit ei ſeruanda, Vide infra, Iudex.

Incantationes, & ſortilegia quando ſapiant hæreſim, Vide infra, Sortilegia.

Incendium. Incendiarij qua pœna puniantur, §.fin.quæſt.88. verſic. Incendiarij 183

Et quid in comburente tugurium, ſeu ſenile, ibid.

Incendiarij ſunt excommunicati, §. fi. q. 77. verſic. Incendiarij 193

Incertitudo an excuſet delinquentes. §. fin.q.60.verſic. Vidi ego, & §. Homicidium, verſic. Alia eſt etiam, & ſequen. 27

Inceſtus inter quas perſonas committatur, §. Inceſtus, in princ. 33

Et an committatur cum moniali, ibid. verſic. Sed nunquid ea.

Et an cum presbytero, ibid.

Inceſtus pœna quæ ſit, ibid. verſic. Sed quæro ea.

Et an hodie pro inceſtu imponatur pœna confiſcationis bonorum, ibid. verſic. Et ſcias ea.

diſpoſitio auctenticæ Inceſtas nuptias an habeat locum etiam in nuptijs, quæ ſunt inceſte de iure canonico, ibid. verſic. Quæro nunquid ea.

Et an habeat locum tantummodo in nuptijs inceſtis ratione conſanguinitatis, an autem etiam in alijs, ibid. verſic. Item quæro ea.

Inceſtas nuptias contrahentes ſint ipſo iure excommunicati, ibid. verſic. Præterea inceſtas ea.

Et quid ſi fuerit in contractu matrimonij appoſita conditio, Si pontifex diſpenſauerit, ibid. verſic. Sed quid ſi aliquis ea.

Et an hæc pœna locum habeat etiam in ſponſalibus, ibi. verſic. Hæc autem 34

Inceſtas nuptias contrahentes excuſantur ex eo, quòd ignorarent factum, ibid. verſic. Excuſatur ea.

Et quid ſi poſtquam eſt detecta affinitas, perſeuerauerint in matrimonio ibi. verſic. Sed pone ea.

Iudæi inceſtas nuptias contrahentes in gradu permiſſo à lege Moſaica. ſed prohibito à iure communi, an ſint puniendi, Vide infra, Iudæus.

Super crimine inceſtus an poſſit fieri pax, ſiue tranſactio, Vide infra, Pax.

Inciſores vitium qua pœna puniantur, §.fi.q.68.d.verſic. Vaſtatores 185

Incorrigibilis quis dicatur, §.fi.q.36.verſic. Sed quæritur 115

Et an clericus incorrigibilis poſſit puniri per iudicem ſecularem, ib. verſ. Succeſſiue quæro ea.

Et an requiratur declaratoria ſuper incorrigibilitate, verſic. Sed quæritur ea.

Clericus etiam depoſitus non debet tradi curiæ ſeculari, niſi ſit incorrigibilis, Vide ſupra, Clericus.

Indi

Indicium eſt minus quàm ſemiplena probatio, §.fi.q.20.in princ. 75
Indiciorum gradus qui ſint, ibid.
Et quæ indicia ſufficiant ad inquirendum, ibid. verſic. Ad inquirendum ead.
Et quæ ad inquiſitionem formandam, ibid. verſic. Ad formandam 76
Et quæ ad torturam, ibid. verſic. Ad torturam ead.
Et quæ ad condemnationem, ibid. verſic. Ad condemnandum ead.
Et an ex indicijs, & præſumptionibus quis poſſit in pœnam corporalem condemnari, ibid. verſic. Sciat tamen ead.
Et quid in crimine aſſaſſinij, §. Aſſaſſinium, verſic. Præterea 6
Et quid in crimine hæreſis, §. Hæreſis, verſic. Habet etiam 21
Et quid in crimine ſimoniæ, §. Simonia, verſic. Item ſcias 42
Et quid ſi præſumptio ſit poſita à lege, §.fi.q.21.verſic. Item ſcias 77
Indicia debent præcedere torturam, Vide infra, Tortura.
Indicia, quæ præcedunt torturam, debent eſſe legitime probata, §.fi.q.64.verſic. Non ſufficit 172
Debent etiam eſſe ad torturam ſufficientia, ib. verſ. Dixi quoque ea.
Et quæ indicia dicantur eſſe ad torturam ſufficientia, ibid.
Et quot indicia requirantur ad hoc ve quis poſſit ſubijci torturæ, ibid. verſic. Sed quæro 173
Et quid ſi viſus fuerit cum gladio ſanguinolento, §.fi.q.21.verſic. Si aliquis 83
Et quid ſi res furata reperta ſit penes aliquem, ibid. verſic. Si res furata ead.
Indicia quomodo probentur, §.fin.q.22. in princ. 83
Et an per vnum teſtem, ibid.
Et quid ſi non ſit omni exceptione maior, ibidem, verſiculo, Vnum tamen ead.
Et quid ſi cognouit tantummodo ad vocem, §.fin.q.21. verſic. Sed quid ſi teſtis 78
Indicia à quibus perſonis ſumi debeant, §.fi.q.23. in princ. 83
Et an ad recipiendos teſtes ad informationem curiæ debeat pars citari, Vide ſupra, Citatio.
Indiciorum copia an danda ſit reo, Vide ſupra, Copia proceſſus.
Infamis an poſſit in cauſis criminalibus teſtificari, §.fi.q.24.verſic. Item infamis 85
Et an cum tortura, §.fin. q. 25. circa princ. 87
Infamię pęna quibus caſibus incurratur, §.fi.q.72.in princ. 167
Infamis an poſſit accuſare, §.fi.q.14.verſic. Secundus eſt caſus 69
Si accuſatus ſit infamis, an poſſit contra accuſatorem de infamia excipere, §.fi.q.15.verſic. Sed quæro 71
Infans in delictis excuſatur, §.fin.q.60. circa princ. 161
Infirmus non tenetur perſonaliter comparere, §.fin.q.34. verſiculo, Dixi etiam 106
Inimicus an poſſit accuſare, §.fi q.14.verſic. Vlterius dixi 70
Inimicus in cauſis criminalibus repellitur à teſtificando, §.fi.q.24. verſic. Item quæro 85
Et quid in caſibus exceptis, ibid.
Et quæ dicatur inimicitia capitalis, ib.
Et quid ſi ſecuta ſit reconciliatio, ibid. verſic. Sed quid ſi ſecuta ead.
Et an ille, qui in vna cauſa criminali dixit contra me teſtimonium, poſſit deinde in alia contra me teſtificari, ibid. verſic. Sed nunquid ea.
Inimicitia an faciat indicium ad inquirendum, §.fin.q.21. verſic. Inimicitia 81
Et an ad torturam, ibid.
Iniuria pluribus modis fieri poteſt, §. Iniuria, in princ. 34
Intrans in agrum meum cauſa venandi me inuito, an dicatur mihi iniuriam facere, ib. verſ. Quæro nunquid ea.
Iniuria facta vxori an cenſeatur facta viro ibid. verſic. Item iniuria ead.
Ex iniuria duplex oritur actio, ciuilis, & criminalis, ib. verſ. Scire debes ea.
Et an in libello iniuriarum ponendus ſit

ſit menſis,& annus,& locus illatę in iuriæ,ib. verſ. Vlterius quæro ea.
Et an requiratur quòd in libello taxetur iniuriæ æſtimatio, ibid. verſic. Sed nunquid ead.
Iniuriæ pœna quæ ſit, ibid. verſic. Sed quæro 35
Condemnatus actione iniuriarum efficitur infamis, verſic. Item condemnatus ead.
Actio iniuriarum an præſcribatur anno,ibi.verſic. Tollitur autem ea.
Et an ille annus ſit continuus, ibid.
Iniuria an tollatur per mutuam conuerſationem, ibid. verſic. Item tollitur ead.
Et an per remiſſionem iniuriati, ibid. verſic. Tollitur etiam ead.
Iniuriam faciens an poſſit ſe excuſare,dicendo quòd non habebat animum iniuriandi, ibid. verſic. Quæro nunc ea.
Et quid ſi in eodem actu,quo iniuriam intulit,fuerit proteſtatus, quòd nolebat iniuriam facere, ibid. verſic. Sed pone ead.
Et quid ſi fuerit primo ipſe prouocatus,ibid.verſic.Quæro etiam ea.
Et quid ſi probet iniuriam fuiſſe veram,ibid.verſic.Item quæro ea.
Et quid ſi dicat ſe iniuriam intuliſſe calore iracundiæ, & proteſtetur ſe pœnitere,ib.verſ. Quæro quid ea.
Iniuriam faciens officiali tempore ſyndicatus,punitur pœna capitis,§.fin.q. 68.verſic.Iniuriam faciens 183
Officialis an poſſit cognoſcere de iniuria ſibi facta,Vide infra, Officialis.
Iniuriam facientes alicui contra bonos mores puniuntur pœna extraordinaria,§.fin. q. 83. verſic. Iniuriam alteri 206
Inquiſitio eſt officium iudicis,§.fi.q. 12. verſic. Item quæro,circa fi. 64
Inquiſitio eſt remedium extraordinariũ, §.fi.q.3. verſic. Debes autem 51
Et quid de conſuetudine,ibid. verſic. Sed certe ead.
Quid ſit procedere per viam inquiſitionis, ib. verſ. Et aduerte ead.
Iudex non poteſt regulariter per inquiſitionem procedere,ibi.verſic. Debes autem,& q.5.verſic.Quæro in quibus 54
Et quid de conſuetudine,§.fin. q. 3. d. verſic. Sed certe 51
Et an ſint aliqui caſus in quib.etiam de iure communi poſſit per inquiſit. procedi,§.fi.q.5.verſ.Scias etiam 54
Et an in criminibus priuatis poſſit per inquiſitionem procedi §.fi.q.17.verſic. Sed quid ſi pro aliquo 73
Et an ſtante ſtatuto quòd alicui denegetur actio poſſit iudex ex officio inquirere,§.fin.q. 50. verſic. Poſſet etiam 139
Et ſi ſtatutum præfigat iudici tempus ad inquirendum, an illud currere incipiat à die ſcientiæ, an autem à die commiſſi delicti,§.fin.q.51.verſic. Sed quæro 140
Inquirendi facultas an tollatur ſeu præſcribatur curſu 20.ann.§.fi.q.51.verſic. Et hæc quidem 139
Proceſſus factus ſuper inquiſitione generali an ſufficiat ad condemnationem,§.fi.q.50.verſ.Item quia 138
Inquiſitio, & accuſatio an poſſint ſimul cumulari,§.fi.q. 3. verſic. Hinc infertur 52
Et an ſuperueniente accuſatore ceſſet inquiſitio,ib.verſ.Ex hac autem 51
Iudex an debeat priuſquam inquirat, ſtatuere parti offenſæ terminum ad accuſandum, ibid. verſic. Et conſequenter 52
Et quid ſi pars offenſa id petat,ibi. verſic. Ceſſat pariter ead.
Aliquid pręcedere debet,ad hoc vt aperiatur via iudici ad inquirendum,§. fi.q.5.verſic. Scias etiam 54
Iudex ſtatim cõſtito de delicto poteſt generaliter contra delinquentem inquirere,ib.verſ. Poterit igitur ea.
Diffamatio an præcedere debeat inquiſitionem,§.fi.q.6.Vide ſupra, Fama.
Denunciatio aperit viam inquiſitioni, Vide ſupra, Denunciatio.
Deprehenſio in flagranti crimine aperit viam iudici ad inquirendum, §. fin.q.8.in princ. 60
Notorietas delicti aperit viam iudici ad

ad inquirendum,§.fin. quæſt. 9. In princ. 61
Querela partis aperit viã iudici ad inquirendum,§.fi.q.10.in princ. 62
Inquiſitio an fiat contra abſentem,§.fin. q.11.in princ. 63
Iudex an debeat interrogare reum ſuper his,de quibus intendit contra eum inquirere, ibid. verſiculo, Quæro etiam 64
Inquiſitionis libelli forma,§.fi.q.51. verſic. Quæro quæ ſit,& alijs ſeq. 96
Menſis, & annus an ſit exprimendus in inquiſitione, ibid. verſic. Quod de anno 97
Et an locus,ibid. & verſic. Seq. ea.
Quæ ſit concluſio libelli inquiſitionis,ibid. verſic. Super quibus 98
Iudex an teneatur ſe inſcribere ſuper inquiſitione, ibid. verſic. Quæro etiam ead.
Inquiſitionis tenor an ſit in citatione inſerendus,ibid. verſic. Quæro nunquid 96
Inſcriptio, Vide ſupra, Accuſatio.
Inſtantia perempta cauſæ criminalis, an reus ſit abſoluendus,§.fi.q.51. verſic. Alia etiam 140
Et quid de iure canonico, ibid.
Inſtigator, ſeu promotor inquiſitionis quis dicatur,§.fin.q.10. verſic. Aliquid etiam, & ſeq. 62
Et an ſit citandus, ibid. verſic. Quæro nunquid 63
Inſtrumentum falſum fabricans qua pœna puniatur,§. Falſum, verſic. Fabricans 10
Inſtrumentis probari delicta non poſſunt,§.fi.q.54. in princ. 146
Inſtrumento falſo vtens qua pœna puniatur, §. Falſum, verſic. Vtens falſo 10
Inſultus. Inſultum faciens punitur lege Iulia de vi,§.fin.q.83.verſic. Vim publicam 206
Statutum puniens facientem inſultum ad domum an habeat locum in faciente inſultum ad porticum domus, Vide infra, Statutum.
Interrogatio. Reus an poſſit dare interrogatoria teſtibus, qui ex officio aſſumuntur,§.fi.q.23. verſic. Item quæro 84
Iudex an debeat interrogare reum ſuper his,de quibus contra eum intendit inquirere,§.fin.q.11. verſic. Quæro etiam 64
De interrogationibus,& examine reorum,Vide ſupra,Examen, & infra, Iudex.
Reus an poſſit interrogari de complicibus, §. fin. quæſt. 21. verſic. Dictum ſocij 78
Reus an poſſit interrogari de alijs delictis, de quibus contra eum nulla ſunt indicia,§.fi.q.64. verſic. Succeſſiue quæro 177
Interrogatio, an pars velit vti dictis teſtium,quod operetur,§.Falſum,verſic. Vtens falſo 10
Ira in delictis an excuſet,§.fin.q.60.verſ. Eſt etiam 162
Iudæus adulterium committens an ſit puniendus pœna ſtatuti,vel iuris communis,§. Adulterium,verſic. Pone ſtat 44
Iudæus carnaliter ſe commiſcens cum Chriſtiana,qua pœna ſit puniẽdus, §.Fornicatio,verſ.Cum Iudæis 14
Et quid in Chriſtiano commiſcente ſe cum Iudæa, ibid.
Iudæus, qui poſt delictum ſuſcepit baptiſmum an euitet pœnam delicti,§.fin. q.51. verſic. Vltimo quæro 141
Iudæi an poſſint de iure communi vſuras licite exercere,§. Vſura, verſic. Hæc autem 45
Iudæi contrahentes inceſtas nuptias in gradu promiſſo à lege Moſaica,ſed prohibito à iure communi, an ſint puniendi,§. Inceſtus, verſic. Quæro etiam 34
Iudæorum delinquentium an ſit iudex competens laicus,vel eccleſiaſticus, §.fi.q.35.verſ. Modo quæro 110
Et quid in crimine blaſphemiæ,§.blaſphemia,verſic. Sed pone 7
Iudæus delinquens,ſi ad eccleſiam confugiat, an gaudeat eius immunitate, Vide ſupra, Captura.
Iudex in atrocioribus poteſt iura tranſgredi,§.Primo,verſ. Sunt etiam 2

Iudex regulariter an poſſit per inquiſitionem procedere, Vide ſupra, Inquiſitio.
Et an priuſquam inquirat, debeat ſtatuere parti offenſæ terminum ad accuſandum, ibid.
Iudex an debeat ſibi dari facere licentia ab accuſatore procedendi in cauſa, ibid. verſic. Superflua igitur.
Et an à reo, §.fin. q. 45. verſic. Facta autem 131
Iudici ante omnia debet conſtare de delicto, §.fi.q.4.in princ. 58
Et quid facere debeat iudex, vt de delicto appareat, ibid. verſic. Quando vero 53
Iudex conſtito de delicto ſtatim debet delinquentem inquirere, §.fin.q.5. in princ. 54. & verſic. Poterit igitur ead.
Iudex quid facere debeat poſt aſſumptas informationes ſuper infamia, §.fin. q.6.verſic. Succeſſiue quæro 57
Iudex ſi oculis proprijs videat maleficium committi, an poſſit delinquentem condemnare, §.fi. q.octaua, verſic. Sed pone 61
Iudex an debeat interrogare reum ſuper his, de quibus intendit contra eum inquirere, Vide ſupra, Interrogatio
Iudex procedens ſuper accuſatione, an dicatur procedere officio iudicis nobili vel mercenario, Vide ſupra, Accuſatio.
Iudex an poſſit ex officio repellere accuſatorem minus idoneum, §.fi.q. 15. in princ. 71
Et quid ſi accuſatus contra eum aliquid opponere non poſſit, ibid. verſic. Et hæc quidem ead.
Iudex an poſſit cogere partem offenſam ad accuſandum, ibid. verſic. Item quæro 72
Iudex an poſſit cogere teſtem ad teſtificandum, §. fi. q. 24. verſic. Succeſſiue videamus 86
Iudex an poſſit concedere literas ſubſidiales pro examine teſtium exiſtentium extra territorium, §.fin. q. 26. verſic. Sed quæro 88
Iudex an poſſit perquiri facere rem furatam in domo alterius, §. Furtum, verſic. Quæro nunquid
Iudex an poſſit publicare edictum vel literas monitorias, vt propaletur, ſibi ſi res furata, §.fin.q. 26. verſic. Sed quæro 88
Et an ad detegendum ipſum furē ſeu delinquentem, ib. verſ. Sed nūquid.
Iudex an poſſit ſtatuere premium capienti delinquentem, §.fin.q.29.verſic. Sed quid ſi delinquens 91
Iudex ſecularis an poſſit delinquentem propria auctoritate ab eccleſia extrahere, §.fin. q.30. verſic. Quæro nunc 94
Et an poſſit ponere cuſtodes, vt delinquentem in eccleſia obſidat, ibi. verſic. Quæro modo ead.
Iudicis arbitrium quid importet, §.fin. q. 31. verſic. Arbitrio 96
Iudex an teneatur ſe inſcribere in inquiſitione, ibi. verſic. Quæro etiam 98
Iudex an poſſit citare reum extra territorium, ib. verſ. Sed hæc quidem 99
Et quid ſi ambo territoria ſint ſub eodem præſide prouinciæ, ibid. verſic. Poſſet forte ead.
Iudex an poſſit pendente termino citationis capi facere reum, ibid. verſic. Vltimo quæro 100
Iudex an poſſit concedere ſaluum conductum bannito, §. fin. q. 32. verſic. Sed hic quæro 102
Iudex competens quis ſit in delictis, §. fi. q. 35. per totum 107
Iudex laicus quando poſſit contra clericū procedere, & eum punire, §.fi.q.36. per totū, 110. & Vide ſupra, Clericus.
Iudex loci delicti an poſſit contra delinquentem aliàs ſibi non ſubditum procedere, §.fi.q.68.in princ. 119
Iudex, coram quo teſtis falſum deponit, an poſſit illum punire, ibid. verſic. Sed quæro 120
Et quid ſi clericus deponat falſum coram iudice laico, ibid. verſic. Sed hic quæro ead.
Et quid è conuerſo ſi laicus deponat falſum coram iudice eccleſiaſtico, ibid. verſic. Quæro nunc ea.

Iudex laicus tenetur clericum delinquentem remittere ad iudicem eccleſiaſticum, ibid. verſiculo, Item intelligenda 122
Et quomodo facienda ſit huiuſmodi remiſſio, § fin. q. 36. verſ. Quæro quomodo 115
Et an eo caſu iudex eccleſiaſticus teneatur ſtare proceſſui facto per iudicē ſecularem remittentem, ibid. verſ. Vltimo quæro 117
Si ſint duo domini eiuſdem caſtri, & vnus eorum delinquat, an poterit ab alio puniri, §. fin. q. 38. verſ. Quæro pone 119
Et quid ſi aliquis delinquat in exercitu vnius prætoris poſito in alieno territorio, ibidem, verſic. Quæro etiam ea.
Et an in foro pœnitentiali quis ſortiatur forum ratione delicti, ibid. verſ. Quæro nunquid ea.
Emittens ſagittam in vno territorio, & vulnerans in alio, in quo ſit puniendus, ib. verſ. Item pone 120
Si delictum ſit commiſſum in confinibus duorum territoriorum, quis iudex procedet, ibid. verſ. Præterea quæro ea.
Et quid facere debeat iudex, ſi allegetur delictum in alieno territorio cō miſſum fuiſſe, ibid. verſ. Vlterius quæro ea.
Si laicus committat delictum in eccleſia, quis iudex de eo cognoſcet, laicus an eccleſiaſticus, ibi. verſ. Vidi etiam 121
Iudex an teneatur delinquentem remittere ad locum delicti, Vide infra, Remiſſio.
Inter duos iudices loci delicti pro eodem crimine procedentes, quis ſit præferendus, §. fin. q. 38. verſ. Frequenter autem 122
Iudex loci originis, vel domicilij, poteſt ſubditum extra territorium delinquentem punire, §. fi. q. 39. in princ. & verſ. Sortitur etiam 122
Et quid ſi ibi non inueniatur, ibid.
Iudex originis, vel domicilij an poſſit p inquiſitionem procedere cōtra ſubditum delinquentem extra territorium, ibid. verſ. Sed quæro 123
Et an his caſibus puniri debeat reus ſecundum ius commune, an autem ſecundum ſtatuta loci delicti, vel originis, ſeu domicilij, §. fin. q. 85. verſ. Tertius eſt caſus 210
Iudex an poſſit in cauſis criminalibus, vt ſuſpectus recuſari, §. fin. quęſt. 43. in princ. 126
Et quibus ex cauſis, ibid. verſ. Ex quibus autem Remiſſiue ea.
Et an contra iudicem opponi poſſit exceptio, quòd ſit criminoſus, ib. verſ. Item quæro ea.
Iudex an poſſit cognoſcere ſuper exceptionibus, quæ contra eius perſonam proponuntur, ibid. verſ. Vnum tamen ea.
Iudex in examine rei quomodo ſe gerere debeat, §. fin. q. 45. maxime verſ. Debet autem 130
Iudex an poſſit ex officio cogere partes ad præſtandam cautionem de non offendendo, §. fin. q. 47. verſic. Sed nunquid 135
Stante ſtatuto, quòd alicui denegetur actio, an poſſit iudex ex officio inquirere, Vide ſupra, Inquiſitio.
Iudex, qui eſt ſub ſyndicatu, an poſſit ſe tueri exceptione lapſus termini ſtatuti in edictis propoſitis per ſyndicatorē, §. fi. q. 51. verſ. Hac etiam 140
Iudex an poſſit promittere impunitatem reo, ſi confiteatur delictum, § fin. q. 55. verſ. Circa primum 148
Et an ſi promiſerit, teneatur illam obſeruare, ibi. verſ. Circa ſecundū. ea.
Punitus ab vno iudice, an poſſit ab alio iterum puniri, Vide infra, Punitus.
Iudex an poſſit cogere offenſum ad faciendam pacem, §. fin. q. 58. verſic. Pro complemento 158
Iudex ratione amicitiæ an poſſit delinquenti pœnam remittere, §. fi. q. 60. verſ. Legitur etiam 166
Iudex an poſſit poſt publicatas atteſtationes recipere teſtes ad inſtantiam partis, vel ex officio, §. fi. q. 61. verſ. Sed quæro 166

Et quid ſi aliqua partium ſit abſens, ibid. verſic. Sed hæc quidem 167
Iudex an poſſit poſt publicatas atteſtatio nes iterum examinare teſtem, vt declaret dictum ſuum obſcurum, ibid. verſic. Quæro nunquid ead.
Iudex ponens aliquem indebite ad torturam eſt capite puniendus, §. fi. q. 64. verſic. Antequam tamen 171
Iudex excedens in tortura modum conſuetum tenetur in ſyndicatu, ibid. verſic. Iudex autem, & verſic. Et in hoc 176
Iudex debet iudicare ſecundum acta, & probata, § fi. q. 66. verſic. Scias autem 179
Et quid ſi ſciat veritatem eſſe in contrarium, ibid.
Iudex aliquem innocentem condemnans punitur pœna capitis, §. fi. q. 68. verſic. Iudex aliquem 183
Iudex an poſſit aliquem relegare, ſeu confinare extra prouinciam ſuam, §. fi. q. 71. verſic. Vidi ego 187
Iudex committens baratariam qua pena puniatur, §. fin. q. 73. verſic. Iudex committens 189
Iudicem corrumpens qua pœna puniatur, ibid.
Iudex propter negligentiam an poſſit officio priuari, Vide ſupra, Negligentia.
Iudex inferior an poſſit imponere pœnam confiſcationis bonorum, §. fi. q. 78. verſic. Quæro nunquid 195
Iudex male iudicans ex imperitia, tenetur parti arbitrio iudicis, §. fin. q. 83. verſic. Iudex male 206
Iudex, cuius arbitrio pœna eſt commiſſa, an poſſit arbitrari pœnam mortis, ibid. verſic. Sed quæro 207
Et quid ſi ſtatutum imponat pœnam centum, vel aliam maiorem, vel minorem arbitrio iudicis, ibid. verſic. Præterea ead.
Iudex habens arbitrium in pœnis imponendis debet illas imponere iuxta qualitatem delictorum, ibid. verſic. Scias etiam ea.
In pœnis alternatiue impoſitis cuius ſit electio, iudicis an rei, §. fi. q. 85. verſic. Solet etiam 21
Iudex an poſſit ex cauſa minuere pœnam ordinariam pro delicto impoſitam à lege vel ſtatuto, ibid. verſic. Vlterius quæro ea.
Et an poſſit illam commutare, ſi delinquens non eſt capax illius pœnæ, ibid. verſic. Non omitto 212
Iudex primæ cauſę an ſit citandus in cauſa appellationis, §. fin. q. 94. verſic. Quæro nunc 227
Iudex an poſſit propter paupertatem mulctam remittere, §. fi. q. 95. verſic. Hæc autem 223
Iudex an debeat ſtatim exequi ſententiam latam contra bannitum, Vide ſupra, Bannitus.
Iudex ſecularis, ad quem remittitur delinquens condemnatus à iudice eccleſiaſtico, an debeat ſtatim exequi, vel ſuper ipſo crimine de nouo cognoſcere, §. fi. q. 96. verſ. Quęro etiã 228
Iudex vnius territorij an poſſit exequi ſententiam criminalem latam per iudicem alterius territorij, ibid. verſic. Item quæro 227
Iudex an poſſit cogere aliquem, vt exerceat officium carnificis, ibid. verſic. Sed pone ead.
Iudicium ciuile vel criminale quod dicatur, Vide ſupra, Cauſa.
Iuramentum an ſit deferendum reo de veritate dicenda in eius examine, Vide ſupra, Examen.
Iuramentum in ſupplementum probationis non defertur in cauſis criminalibus, § fi q. 63. in princ. 169
Et quid ſi ſint ciuiliter intentatæ, ibid.
Et quid ſi ſit plusquam ſemiplene probatum, ib. verſ. Scias autem ea.
Et quid ſi agatur tantummodo de imponenda pœna pecuniaria, ibid. verſic. Scias etiam ead.
Iuramentum purgationis an ſit deferendum reo in cauſis criminalibus, ibi. verſic. Solet etiam ead.
Et an etiam in curijs ſecularibus, ibid. verſic. Licet autem 170
Purgatio legalis an habeat locum in cauſis criminalibus, ibid. verſic. Eſt etiam alia ea.

Iuramen

Iuramentum an excuſet à præſumptione calumniæ, Vide ſupra, Calumniator.
Iuriſdictio an poſſit prorogari in cauſis criminalibus,§.fi.q.41.in prin. 125
Et quid ſi ille, in quem fit prorogatio, alias non haberet iuriſdictionem in criminalib.ibi.verſ. Eſt tamen ea.
Et an quando proceditur per inquiſitionem, poſſit iuriſdictio prorogari, ibi. verſic. Scias autem ead.
Ius adeundi an tranſeat in fiſcum,§. fi. q. 78.verſic. Sæpe contingit 198
Ius patronatus an tranſeat in fiſcum, ibi. verſic. Quæro modo 195
Iura,& actiones an veniant in confiſcatione bonorum mobilium,& immobilium,ib.verſ.Succeſſiue quæro ea.

Laicus an poſſit capere clericum,§.fin. q.28.verſic. Si vero 90
Laicus, & clerici ſi ſimul delinquant, an omnes remittendi ſint ad iudicem eccleſiaſticum,§.fi.q.36.verſic. Sæpenumero 116
Laici famuli cardinalium, & epiſcoporum & aliorum clericorum ſi delinquant à quo iudice ſint puniendi, Vide ſupra, Familia.
Laicus ſi iniuriam inferat clerico, quis ſit iudex competens,§.fin.q.36. verſic. Quæro quid ſi per laicum 117
Laicus ſi deponat falſum coram iudice eccleſiaſtico, an poſſit ab eo puniri, § fi.q.38.verſic. Quæro nunc 120
Si laicus delinquat in eccleſia, cuius iudicis ſit cognitio, ibid. verſic. Vidi etiam 121
Cetera plura in hoc propoſito, Vide ſupra, Iudex.
Laicus an poſſit accuſare clericum,§.fi.q. 14.verſic.Propter reuerentiam 70
Et an poſſit illum denunciare,§.fin. q. 7. verſic. Quæro etiam 59
Laicus an poſſit eſſe teſtis contra clericum,§. fin. q. 24. verſic. Præterea quæro 85
Læno punitur pęna mortis,§.fi.q.68.verſic. Lænones 183
Læſæ Maieſtatis crimen pluribus modis committitur,§. Læſæ Maieſtatis,in princ. 36
Et an committatur etiam contra Reges, principes, vel ciuitates, quæ ſuperiorem non recognoſcunt, ibid. verſic. Committitur autem ea.
Et an contra eos, qui ſuperiorem recognoſcunt, ib.verſ.Dubium eſt ea.
Et an offendens cardinalem incurrat crimen læſæ Maieſtatis, ibid. verſic. Quæro nunquid ea.
Et an offendens conſiliarium principis, ibi. verſ. Quæro etiam ea.
Et an ille, qui non eſt ſubditus, dicatur committere crimen læſæ Maieſt.ib. verſic. Vidi quandoque ea.
Et quid in clerico, ibid. verſic. Hinc infertur ead.
Quę ſit pœna committentium crimen læſæ Maieſt.ib.verſ.Sed quæro 37
Et an ex hoc crimine bona publicentur, ibi. verſic. Præterea licet ea.
Et an diſpoſitio, l. Quiſquis habeat locum contra filias fœminas, ibi.verſ. Hæ autem ead.
Et an contra filios naturales, ibid. verſic. Sed nunquid ead.
Et quid in filijs natis ante delictum, ibid. verſic. Fuit etiam ead.
Et quid in filio concepto poſt bannum, ibid.
Et an habeat locum etiam contra nepotes, ib.verſ.Præterea quæro ea.
Et an hæ pœnę ſtatutę contra filios habeant locum etiam quando crimen læſæ Maieſt. non eſt commiſſum cōtra imperatorem vel remp. Romanam, ib.verſ.Vnum tamen ead.
Et an in hoc crimine puniatur affectus etiam ſi non ſequatur effectus, ibid. verſic. Scias autem ead.
Et an in hoc crimine poſſit poſt mortem procedi, ib.verſ.Item licet ea.
Et an in hoc crimine poſſit procedi cōtra abſentem, ib.verſ.Item q̄uis 38
Rebellis an poſſit impune occidi, Vide infra, Rebellis.
Leuia delicta quæ dicantur, Vide ſupra, Delictum.
Libellus accuſationis quid continere debeat,§.fin.q.12.per totum,64. Vide ſupra, Accuſatio.

Libellus inquiſitionis quid continere debeat.§.fin.q.31.verſ.Quęro quæ ſit car.96. Vide ſupra, Inquiſitio.
Libelli concluſio, an requiratur in criminalibus,§.fi.q.12.verſ. Vltimo quæro,car.66. & q.31. verſ. Super quibus omnibus 98
Libelli famoſi auctor punitur pęna mortis,§.fi.q.68.ver.Libelli famoſi.183
Lis. Litis conteſtatio in cauſis criminalibus an ſit neceſſaria,§.fi. q.45.ver. Et in primis 229
Et an cum inſtigatore, vel promotore inquiſitionis,§.fin.q.10.verſ.Quæro nunquid 63
Litteræ. Litteras alterius aperiens an incidat in crimen falſi. Vide ſupra, Aperiens
Locus an ſit exprimendus in accuſatione. Vide ſupra, Accuſatio.
Ludus eſt prohibitus,§. Ludus,in princ. car. 38
Et quid in ludis, in quibus eſt mixtura ingenij,& fortunæ,ibid. verſ. Hæc autem ea.
Et quid in ludo Scaccorum, ibid.
Et an ludus Scaccorum ſit permiſſus clericis,ibid.verſic. Quæro nunquid ea.
Et an haſtiludia, & torneamenta ſint licita,ibid.verſ. Item quæro ea.
Et quid in ſortibus,quas Scommeſſas, vulgo appellant,ibid.verſ. Quæro etiam ea.
quæ ſit pœna ludentis ad Ludos prohibitos, ibid.verſ. Sed quæro ea.
vincens in Ludo prohibito, an teneatur lucrum victori reſtituere, ibid.verſ. Item vincens ea.
mutuans in Ludo reprobato, an poſſit repetere,ibid. verſiculo, Item mutuans ea.
tranſactio occaſione Ludi, an ſit permiſſa,ibid.verſ. Præterea ea.

Maledictum an dicatur maleficium,§. 1.verſ.Quæro etiam 2
Maledictum in Deum an ſit blaſphemia, §. Blaſphemia,in princ. 7
Maledicens principi an cõmittat crimen lęſę Maieſt.§. Lęſæ Maieſt.in pr.36
Mandatum. Mandans fieri delictum,an puniatur eadem pęna qua principalis delinquens,§.fin.q.89. in pr.215
Statutum puniens committentem delictum an habeat locum in eo, qui mandauit illud committi, Vide infra, Statutum.
Mandans an debeat puniri in loco dati mandati, an autem in loco delicti commiſſi,§.fin. q.38. verſ. Quæro etiam 119
Mandans vulnerari, ſi ſequatur mors,an teneatur de homicidio, §.fin. q.89. verſ. Pone aliquis 216
Et quid ſi ad percutiendum,ibid.
Mandatum ad occidendum an præſumatur ex eo, quòd dominus loquatur famulo ad aurem, vel ex eo, quòd ei dicat,Vade,& non reuertaris,donec ſentio nouum de tali, Vide ſupra, Dominus.
Mandans committi homicidium, tenetur de homicidio propter mandatum,non autem ex mandato, §.fin. q.89.verſ. Scias autem 216
Mandatarij dictum an faciat indicium ad torturam contra mandantem, §.fi. q.21. verſ. Et ex hac 79
Mandans percuti clericum, ſi mandatum reuocauit, & reuocationem mandatario non intimauit, an ſecuta deinde percuſſione ſit excommunicatus, Vide ſupra, Clericus.
Mandatum ſuperioris,an in delictis excuſet,§.fin. q.60.verſ. Solet dubitari 163
Et quid in atrocioribus,ibid.
Maritus occidens vxorem an lucretur dotem,§.Homicidium,verſ. Priuatur etiam 25
Matrimonium contractum inter raptorem,& raptam, an tollat pœnam raptus, Vide infra, Raptus.
Matrimonium ſeparatur propter adulterium, Vide ſupra, Adulterium.
Et an propter hæreſim,Vide ſupra,Hęreſis.
Et an propter ſodomiam, Vide infra, Sodomia.
Medicus an propter malum medicamentum teneatur,§. Homicidium,verſ. Item

Item medicus 24
Medicorum iud cio ſtandum eſt, an vulneratus ex vulnere deceſſerit, ibid. verſ. Scias autem 28
Et ibi multa in propoſito peritorum, quot requirantur, & an debeant eſſe Doctores, & an teneatur iurare, &c.
Memoria defuncti damnari poteſt in aliquibus delictis, Vide ſupra, Accuſatio.
Mendacium rei an contra eum faciat indicium ad torturã, §. fin. q. 21. verſ. Mendacium 81
Meretrix an poſſit in cauſis criminalibus teſtificari, §. fin. q. 24. verſic. Item meretrix 85
Et quæ dicatur meretrix, ibid. Remiſſiue
Et an cum meretrice nupta dicatur cõmitti adulterium, Vide ſupra, Adulterium.
Et an cuſtos carceris cognoſcens meretricem carceratam puniatur, Vide ſupra, Coitus.
Et an rapiens publicam meretricem puniatur pœna raptus, Vide infra, Raptus.
Merita. Meritorum probatio an proſit delinquenti, §. fin. q. 60. verſ. Vtilis etiam 164
Metus in delictis an excuſet, ibid. verſ. Quæro modo ea.
Metus torquendi an æquiparetur torturæ, §. fin. q. 64. verſ. Nunc de gradibus 175
Miles an poſſit accuſare, §. fin. q. 14. verſ. Quæro etiam 68
Militum iudex competens quis ſit, §. fin. q. 35. verſ. Quæro modo 110
Miles egregius mitius puniri debet, §. fi. q. 60. verſ. Item prodeſt 165
Milites de conſuetudine non ſuſpenduntur, ibidem, verſic. Prodeſt etiam car. 164
Milites quandoque pro delictis degradantur, §. fin. q. 74. verſ. Scias autem car. 190
Milites an poſſint torqueri, §. fin. q. 64. verſ. Quæro etiam 173
Miles aliqd accipiens ab eo, in cuius domo hoſpitatur, qua pœna puniatur, §. fin. q. 80. verſ. Miles metator, car. 200
Minæ an ſint ſufficiẽs indicium ad torturam, §. fin. q. 21. verſ. Minæ præcedentes 81
Minæ illatæ ab aliquo an excuſent eum, qui illum interfecit, Vide ſupra, Homicidium.
Minor xxv. ann. an poſſit accuſare, §. fin. q. 14. verſ. Sed quid in maiore, car. 68
Minor ætas an excuſet in delictis, §. fin. q. 60. circa princ. 160
Et an proſit ad concedendam reſtitutionem in integrum, ibid.
Minor delinquens in minori ætate, an poſſit pro eo delicto puniri, poſtquam effectus eſt maior, ibid. verſic. Sed nunquid 162
Minor xiiij. ann. an poſſit torqueri, §. fi. quæſt. 64. verſiculo, Quæro nunquid 174
Minoris confeſſio abſque curatore facta an ei præiudicet, §. fin. q. 55. verſic. Vlterius etiam 149
proceſſus factus contra Minorem non dato ei curatore, an ſit ipſo iure nullus, §. fin. q. 50. circa princ. 158
Monachus an poſſit denunciare, §. fi. q. 7. verſ. Item quæro 59
quis ſit iudex Monachorum, & clericorum regularium, ſi delinquant, §. fi. q. 35. verſ. Quæro quis ſit 109
Monachus non deferens habitum ſuæ religionis eſt excommunicatus, §. fi. q. 77. verſ. Monachus habitum 192
Et quid ſi illum deferat, ſed occulte, ibidem
Monaſterium an teneatur pro delicto ingreſſi, §. fin. q. 35. verſ. Sed nunquid 109
offenſo Monacho, an ſpectet ius faciẽdæ pacis monaſterio, an autem filio ipſius monachi, Vide infra, Pax.
Moneta. Monetã falſam faciens qua pœna puniaĩ, §. Falſum, ver. Dixi ẽt. 12
Monetam falſam expendens qua pœna puniatur, ib. verſ. Expendens ea.
Monetam radens quomodo ſit puniendus, ibid. verſ. Radens autem ea.

Mors

Mors. Morte accuſatoris, vel accuſati quando cauſa criminalis finiatur, Vide ſupra, Accuſatio.
Mulcta an à iudice remitti poſſit propter paupertatem, §. fin. q. 95. verſic. Hæc autem 223
Mulier an poſſit accuſare, §. fi. q. 14. verſ. Præterea dixi 68
Et an mulier accuſans teneatur ſe inſcribere, Vide ſupra, Accuſatio.
Mulier an poſſit teſtificari in cauſis criminalibus, § fin. q. 24. verſic. Quæro igitur 84
Et an in cauſis capitalibus, ibid. verſ. Adde quòd ea.
Et quid de iure canonico, ibid. verſic. De iure autem. ea.
Mulier an poſſit perſonaliter detineri, §. fin. q. 28. verſ. Quæro igitur 90
Mulier an ſit relaxanda iuratoriæ cautioni, §. fin. q. 46. verſic. Sed quid agendum 133
Multitudo reorum an excuſet delinquentes, §. fin. q. 60. verſic. Allegatur etiam 165
Muros ciuitatis tranſcendens punitur pœna mortis, §. fin. q. 68. verſ. Muros ciuitatis 183
Et an hoc locum habeat tantummodo in muris ciuitatis Romanæ, ibid.
Et an ſeruandum ſit tempore pacis, ibid.

NEgatiua poteſt probari per rei euidẽtiam, §. fin. q. 52. in princ. 142
Item poteſt probari per teſtes, ib. verſ. Item poteſt ea.
Negatiua ſimplex, & indeterminata eſt improbabilis, & teſtes ſuper ea deponentes ſunt ſuſpecti de falſo, §. Falſum, verſ. Solet etiam 9
Secus autem ſi ſit coarctata loco, & tempore, §. fin. q. 52. verſic. Scias autem 142
Negatiua an poſſit probari per dictum offenſi, ib. verſ. Poteſt etiam ea.
Et an exculpatio facta per offenſum, eximat reum a tortura, ib.
Nobilitas. Probatio nobilitatis vel dignitatis an proſit delinquenti, § fin. q. 60. verſ. Prodeſt etiam 164
Nobiles de conſuetudine non ſuſpenduntur, ibid.
Nobiles an poſſint torqueri, § fin. q. 64. verſ. Vlterius quæro 173
Nomen occiſi, vel offenſi an ſit de ſubſtãtia, ad hoc vt reus puniri poſſit, § fi. q. 52. verſ. Vlterius etiam. car. 142. & q. 4. verſ. Statim igitur 54
Nominis mutatio eſt ſpecies falſi, Vide ſupra, Falſum.
Nomen accuſati quando dicatur receptũ inter reos, Vide infra, Reus.
Notarius fabricans inſtrumentum falſum qua pœna puniatur, §. Falſum, verſ. Fabricans 10
Notarius ponens in inſtrumento quòd interuenit precij numeratio, licet re uera pecuniæ non fuerint numeratæ, incidit in pœnam falſi, ibid. verſ. Notarius, autem ea.
Notarius ſcribens in inſtrumento, Rogauit Titius, ſpopondit Meuius, cum tamen Titius eſſet abſens, incidit in pœnam falſi, ib. verſ. Sic etiam ea.
Notarius recipiens inſtrumentum ſuper re illicita, incidit in pœnam falſi, ib. verſ. Adde quòd ea.
Notarius negans ſe rogatum de inſtrumento, de quo reuera fuerat rogatus, punitur pœna falſi, ibid. verſic. Item notarius ea.
Notarius condemnatus ex eo quòd deliquerit in officio tabellionatus, an cenſeatur priuatus officio, §. fin. q. 73. verſ. Notarius 189
Notorium. Notorietas delicti aperie viam iudici ad inquirendum, §. fin. q. 9. in princ. 61
Delictum notorium quod dicatur, ibidem
Et an requiratur, quòd ſint etiam notoriæ qualitates ipſius facti, ib. verſ. Sed aduerte ea.
Et an in proceſſu, qui ſit ſuper notorio, requiratur citatio, Vide ſupra, Citatio.
Et an requiratur probatio ipſius notorij, §. fin. quæſt. 9. verſiculo, Item quæro 61
Et per quot teſtes probetur notorium, ib. verſ. Quæro nunc ea.
Et

Et an in crimine notorio danda ſit reo copia proceſſus, & terminus defenſionis, Vide ſupra, Copia proceſſus, & Defenſio.
Et an in notorijs requiratur ſententia, Vide infra, Sententia.
Et an in notorijs admittatur appellatio, Vide ſupra, Appellatio.
Nullitas ſententiæ criminalis ſuspendit eius executionem, §.fin.q.94.verſ. Scias, autem 221

OBlatus. Ille, qui obtulit ſe, & bona ſua monaſterio, an gaudeat priuilegio fori eccleſiaſtici, §.fi.q.35.verſ. Sed pone. 109
Obligatio. Obligatio an tranſeat in fiſcum, Vide ſupra, Fiſcus.
Occidens. Vide ſupra, Homicidium.
Offendens Cardinalem, vel conſiliarium principis an incidat in crimen læſæ Maieſtatis, Vide ſupra, Leſę Maieſt.
Officia an epi poſſint, §. Simonia, verſ. Præterea quæro 42
Officialis tenetur in principio officij iurare, quòd nihil dedit, aut promiſit pro ipſo officio, ibid.
Officialis fugiens ante completum tempus ſyndicatus an habeatur pro conſeſſo, & conuicto, §.fin.q.21.verſic. Præterea etiam 81
Officiales non ſyndicantur de qualibet negligentia, ſed tantum de ea, quæ eſt dolo proxima, §.fi.q.73.verſic. Item iudex 189
Officialis committens barattariam priuatur officio, Vide ſupra, Iudex.
Officialis effectus diues durante officio, an præſumatur acquiſiuiſſe de bonis fiſci, §.fin.quæſt.68.verſ. Officialis 184
Officialis an poſſit cognoſcere de iniuria ſibi facta, §.fin.q.35.verſic. Solet etiam 110
Et quid ſi facta illi fuerit iniuria tanquam priuato ibid.
Officialis an poſſit durante officio accuſari, §.fin.quæſt.16.verſic. Præterea quæro 72
Officiali reſiſtere quando liceat, §.fin.q. 29.verſ. Sed hic incidenter 91
Officialis qui cogit ruſticos ad obſequia indebita, quomodo puniatur, §.fin. q.71.verſ. Officiales rectorum 187
Officialis publicos prouentus ſubtrahens punitur pœna mortis, §.fin.q.68. verſ. Officialis 184
Operarij, & fabri an excuſentur de eo, quod operantur de mandato alterius, §.fin. quæſt.60. verſic. Solet dubitari 163
Oratorium priuatum an gaudeat immunitate eccleſiæ, §.fin.q.30.verſ. Sed quid dicendum 92
Origo. Iudex loci originis poteſt contra ſubditum extra territorium delinquentem procedere, Vide ſupra, Iudex.
Oſculum inferens mulieri qua pœna ſit puniendus, § fin. q.83.verſ. Oſculum inferens 207
Vxor an amittat dotem propter oſculum, Vide ſupra adulterium.

PAx facta cum offenſo, an ſit ſufficiens indicium ad torturam, §.fin. q. 21. verſ. Pax ſeu tranſactio 82
Pax habita à parte offenſa, an impediat proceſſum ad vlteriora, §.fin.q.58. in princ. 153
Et an poſſit fieri pax ſuper crimine priuſquam ſit inſtituta accuſatio, ib.verſ. Sed punctus eſt ea.
Et an facta pace poſt cœptum iudiciũ poſſit iudex illud proſequi, ibid.
Et an ſtante pace poſſit tertius accuſare, ib.verſ. Sed pone 154
De quibus criminibus poſſit fieri pax, ib.verſ. Succeſſiue videamus ea.
Et an de criminibus priuatis, ib.verſ. Habetque ea.
Et an vbi ingeritur tantum pœna mutilationis membri, ibid. verſiculo, Item locum ea.
Et an vbi pœna fuſtigationis, ib.verſ. Sed quid ſi ingeratur ea.
Et an vbi agitur de amittenda libertate, ib.verſ. Item quæro ea.
Et an ſuper crimine adulterij, ib. verſ. Excipitur tamen ea.
Et an ſuper crimine raptus, ibid.verſ. In alijs autem ea.
Et an ſuper crimine inceſtus, ibidem, verſic.

verſ. Secundo infertur ea.
Et an ſuper ſtupro, ibid. verſ. Tertio infertur ea.
Et an ſuper criminibus, pro qbus non ingeritur pœna ſanguinis, ibid. verſ. Secunda regula 155
Et quid ſi agatur de crimine priuato, ibid. verſ. Sed hic quæro ea.
Et quid ſi agatur de crimine, pro quo de iure ſit impoſita pœna mortis, & à ſtatuto ſit impoſita tantum pœna pecuniaria, ib. verſ. Pone modo. ea.
Et quid ſi agatur de crimine falſi, ibid. verſ. Ab hac tamen ea.
Et an in caſibus, in quibus eſt prohibita tranſactio, ſit etiam prohibita gratuita pactio, ibid. verſ. Scias etiam eadem
Si ſtatutum prohibeat fieri pacem pro aliquo delicto, an cenſeatur etiam prohibitum facere pacem cum eo, qui delictum ipſum fieri mandauit, ibid. verſ. Vnum autem ea.
Ad quos ſpectet ius faciendæ pacis, verſ. Viſum eſt ea.
Pater an poſſit remittere iniuriam factã filio, ibidem, verſic. Quæro nunquid ea.
Prælatus an poſſit remittere iniuriam factam eccleſiæ, ibid. verſ. Præterea quęro ea.
Et quid in blaſphemia, ibi. verſ. Sed quid dicendum ea.
Offenſio monacho, an ſpectet ius faciendæ pacis monaſterio, an autem filio, ibi. verſ. Vlterius quæro ea.
Filij ſpurij an poſſint pacem facere de morte parentum, ibid. verſ. Scias autem 156
Tutor an poſſit facere pacem nomine pupilli, ibid. verſ. Quæro an tutor eadem
Procurator cum libera an poſſit pacem facere, ibid. verſ. Sed an procurator ea.
Pax habita à vulnerato, qui deinde moritur, an proſit vulneranti, ibid. verſ. Quæro pone ea.
Et an pax facta pro vulneribus proſit pro morte exinde ſecuta, ibid. verſ. Vnum tamen ea.
Marito, qui vxorem occidit, an proſit pax facta à filijs communibus, ibid. verſ. Contingit etiam ea.
Filius, qui non vult eſſe hæres patris, an poſſit facere pacem pro morte patris, ib. verſ. Quæro nunc 157
Et an filius faciendo pacem, cenſeatur adire eius hæreditatem, ibid. verſic. Sed hic incidenter ea.
Si offenſus decedat relictis pluribus hęredibus, an ſit habenda pax ab omnibus, ib. verſ. Frequenter ſolet. ea.
Et an ſit habenda pax à fœmina hærede, ibi. verſ. Sed quid ſi inter ea.
Et quid ſi nullus adſit hæres à quo ſit habenda pax, ibid. verſ. Sed quid ſi nullus ea.
Pax an poſſit fieri abſenti, ibid. verſic. Dictum eſt ea.
Pax facta pro iniuria an tollat etiam intereſſe reſpectũ damnorum, & expẽſarũ, ibi. verſ. Quæro modo 158
Remiſſio facta in foro conſcientiæ, an tollat ius accuſandi, ibi. verſ. Sed in propoſito ea.
Reſtitutio rei ablatæ, vel ſatisfactio, an habeat vim remiſſionis, ibi. verſ. Adde, quòd etiam ea.
Iudex an poſſit cogere offenſum ad faciẽdam pacem, Vide ſupra, Iudex.
Palatium epiſcopi an gaudeat immunitate eccleſiæ, Vide ſupra, Captura.
Papa ſi delinquat, quis ſit eius iudex cõpetens, §. fin. q. 35. verſ. Sed retenta 108
Et de quibus criminibus poſſit Papa accuſari, ibidem, verſ. Videndum igitur 107
Et an concilium generale ſit ſupra Papam, ibid. Remiſſiue ea.
Papa an poſſit etiam volens ſe iudici laico in criminalibus ſubijcere, ibid. verſ. Sed hic quæro 108
Papa an poſſit mero laico committere cauſas criminales clericorum, § fin. q. 41. verſ. Sed quid dicendum 125
Et an poſſit conferre iuriſdictionem ordinariam principibus laicis in clericos, ibid.
contra Papam an requiratur maior numerus teſtium, q̃ contra alios, §. fi. q. 66.

q.66.verſ. Sed quæro 180
Papa an propter inſufficientiam poſſit deponi,§.fi.q.73.verſ.Prælati 190
Papa an dicatur committere ſimoniam, Vide infra,Simonia.
Papam an poſſit pro defenſione ſua quis impune offendere,Vide ſupra, Defenſio.
Parricidium quando committatur,§.Parricidium, in princ. 39
Et an occidens patrem naturalem tantum dicatur parricida, ibid. verſ. Quæro nunquid ea.
Et an occidens alium ex aſcendentibus, vel deſcendentibus, ibid.verſ. Scias etiam 40
Et an occidens tranſuerſalem,ibi.verſ. Sed quid dicendum ea.
Parricidij pœna quæ ſit, ibid. verſ. Sed quæro 39
Partum ſupponens incidit in crimen falſi,§.Falſum,verſ. Partum ſupponens 10
Partum exponens punitur pœna extraordinaria, §.fin. q.83.verſ. Partum exponens.
Pater præſentans filium imputatum de delicto,an illum liberet à pęna mortis, §.fin. quæſt. 60. verſic. Solet etiam 165
Pater an poſſit remittere iniuriam illatam filio,§.fin.q.58.verſ. Quæro nunquid 155
Pater an poſſit occidere filiam, & adulterum in adulterio deprehenſos, Vide ſupra, Adulterium.
Pater non tenetur pro delicto filij, neq; etiam in eius legitima, §. fin. q.86. verſ. Secundo infertur 213
Quidquid facit filius occaſione patris & eo ſciente, præſumitur factum de eius voluntate, ibi.
Pater bannitus an poſſit à filio occidi, Vide infra,Statutum.
Patriarcha. Quis ſit iudex competens patriarcharum, ſi delinquant,§. fin.q. 35.verſ. Vlterius quæro 109
Patronus an poſſit accuſare clericum in ſuo beneficio inſtitutum,§ fi.q.14. verſ. Sed nunquid 71
Pauper an poſſit accuſare, ibid. verſ. Sed hic etiam 70
Et quis dicatur pauper,ibid. Remiſſiue.
Et an poſſit eſſe teſtis in cauſis criminalibus,§ fin.quæſt.24.verſ. Quæro etiam 85
Peculium profecticium, aduenticium, & caſtrenſe an filij bonis confiſcatis veniant in confiſcatione bonorum, Vide ſupra, Filius.
Peremptorium. Citatio peremptoria an in criminalibus requiratur, Vide ſupra,Citatio.
Peritia inſignis,vel excellentia delinquẽtis in aliqua arte, an ei profit, §. fin. q.60.verſ. Pariter etiam 165
Peritorum iudicio ſtandum eſt, Vide ſupra, Medicus.
Periurium quid ſit, §. Periurium in princ. 39
Periurij pœna quæ ſit, ibid. verſ. Sed quęro ea.
Et an periurus efficiatur infamis, ibid.
Et an clericus propter periurium amittat ipſo iure beneficium, ibid. verſ. Item clericus ea.
Et an periurus incidat in pœnas, l.Si quis maior,ib.verſ. Incidit etiam Remiſſiue ea.
Et an repellatur agendo, ibid. verſ. Præterea Remiſſiue ea.
Et an à teſtificando, verſic. Repellitur etiam ea.
Et an periurio deferatur iuramentum in ſupplementum probationis, ibi. verſic. Item periuro 40
Periurium non committitur ſine dolo, ibid.verſ. Excuſari ea.
Difficultas excuſat à periurio,ibi.verſ. Item excuſatur ea.
Periurium non nocibile non punitur, ibi. verſ. Poteſt etiam ea.
Periurium in nonnullis caſibus non punitur in foro cõtentioſo, ſed ſolum Deum habet vltorem, ibid. verſ. Scias etiam ea.
Et quid ſi ſit delatum iuramentum à parte parti, ibid.
Plagiarius an ſit pœna capitis puniẽdus, § fin.q.68. verſ. Plagiarius 188

Et

Et quid ſi non ſit ſolitus talia commit tere, ibid.
Plura delicta ad vnum finem tendentia an ſint pluribus pœnis punienda, Vide ſupra, Delictum.
Plures delinquentes cõtra vnum, an omnes inſolidum teneatur, ibid.
Plures vulnerantes, ſi ignoretur, ex cuius ictu vulneratus deceſſerit, an ſint omnes abſoluendi, Vide ſupra, Homicidium.
Poſitiones in cauſis criminalibus an admittantur, §. fin. q. 45. verſ. Sed hic incidenter 129
Pœna. Pœnarum genera quot ſint, §. fin. q. 67. in princ. 180
Pœna capitalis quæ dicatur, ibid.
Pœnarum corporalium ſpecies, ibi. verſ. Diſtinguendo ea.
Pœna ſtigmatis an hodie ſit in vſu, §. fin. q. 70. circa princ. 185
Tortura an ſit in vſu pro finali pœna delicti, Vide infra, Tortura.
Pœna triremium an ſit in vſu etiam in clericis, §. fin. q. 70. verſ. Frequens eſt etiam 186
Pœna fuſtigationis, Vide ſupra, Fuſtigatio.
Pœna præcipitationis, Vide infra, Præcipitatio.
Pœna interdictionis aquæ, & ignis hodie non eſt in vſu, §. fin. q. 67. verſ. Item interdictio 180
Pœna deportationis an hodie ſit in vſu, ibid. verſ. Deportatio ea.
Pœna relegationis an hodie ſit in vſu, ib. verſ. Relegatio 181
Pęna mortis quibus caſibus imponatur, § fin. q. 68. in princ. 181
Pœna amputationis membri an eſſet cognita de iure digeſtorum, §. fi. q. 69. in princ. 185
Et an dicatur pœna capitalis, ibid. verſ. Quæro igitur ea.
Et quæ dicantur proprie membra, ib. verſ. Item quæro ea.
Pœna amputationis membri quibus caſibus imponatur, ibid. verſ. Caſus autem Remiſſiue ea.
Si quis ſit condemnatus in amputatione manus, quæ manus illi debeat amputari, Vide ſupra, Condemnatus.
Pœna carceris perpetui, Vide ſupra, Carcer.
Pœna detruſionis in monaſterium, an hodie ſit in vſu, §. fi. q. 70. verſ. Sunt etiam 186
Pœna, quòd clerici ponantur in gabijs, an hodie ſit in vſu, ib. verſ. Solent etiam ea.
Pœna mitræ, ibi. verſiculo, Mitræ quoque ea.
Pœna exilij quibus caſibus imponatur, § fin. q. 71. verſ. Caſus autem Remiſſiue 186
Pœna infamiæ quibus caſibus de iure cõmuni incurratur, § fin. quæſt. 72. in princ. 188
Pœna priuationis quibus caſibus de iure incurratur, § fin. quæſt. 73. in princip. 189
Pęna degradationis quibus caſibus clerico imponi poſſit, §. fin. q. 74. verſ. Ceterum Remiſſiue 190
Duplicem eſſe degradationem, & quæ ſit earum forma, ibid. in princ. ea.
Quot epiſcopi interuenire debeant degradationi clericorum, ibi. verſ. Sed quæro ea.
Pœna degradationis imponitur etiam doctoribus, & militibus, ibi. verſ. Scias autem ea.
Pœna ſuſpenſionis quibus caſibus incurratur, § fin. q. 75. in princ. Remiſſiue 191
Pœna eccleſiaſtici interdicti quibus caſibus incurratur, § fin. q. 76. in princ. Remiſſiue 191
Pœna excommunicationis, Vide ſupra, Excommunicatio.
Pœna confiſcationis bonorum, quibus caſibus imponatur, § fin. q. 78. verſ. Multa autem Remiſſiue 195
Pœna confiſcationis certæ partis bonorum, vel aliquarum rerum quibus caſibus imponatur, §. fin. q. 79. in princ. 199
Pœna pecuniaria quibus caſibus impoſita ſit, § fin. q. 80. in princ. Remiſſiue 200
Pœna an debeatur fiſco in foro conſcientiæ,

tiæ,ib.verſ. Sed hic incidenter. ea.
Pœna talionis,§.fin.q.81.in princ. 200
Et quid ſi accuſator ſit perſona honeſtior,q̃ reus,ib.verſ. Sed pone ea.
Et an hæc pœna talionis hodie ſit ſublata,ib.verſ. Sed quæro ea.
Pœnæ ſtatutariæ,§ fi q.82.per totū. 201
Pœna ſi arbitrio iudicis commiſſa, ſit an ipſe poſſit pœnam mortis imponere,Vide ſupra, iudex.
Pœnitentiæ impoſitæ pro peccatis à ſacris canonibus, hodie ſunt arbitrariæ confeſſoribus, §.fin. q.83. verſ. Aliud eſt etiam 207
Puniri corporaliter nemo poteſt, niſi in delicto dolus interuenerit, §.fin.q.84. in princ. 207
Iudex an debeat imponere delinquenti pœnam loci originis, domicilij vel delicti, §.fi. q.85.in princ. 209
Pœnæ ſtatutorum pro delictis impoſitæ an tollant pœnas pro eiſdem delictis à iure communi impoſitas, ib. verſ. Debet etiam 210
In pœnis alternatiue impoſitis an electio ſit iudicis vel rei,ib.verſ. Solet etiam 211
Vbi agitur de pœna imponenda ex aliqua ſpeciali conſtitutione, debent omnes qualitates verificari, de quibus in ipſa conſtitutione ſit mentio,ib.verſ. Vbi agitur ea.
Iudex an poſſit ex cauſa minuere pœnam à lege, vel ſtatuto impoſitam, Vide ſupra, Iudex.
Vnus pro alio puniri non debet, §. fi. q.86.quaſi per totum 212
Quando pars pœnæ applicatur parti, & par fiſco, an tota ſolui fiſco debeat,§.fi.q.95.verſ. Solet etiam 223
Quando aliquis reperitur condemnatus pluribus, pœnis, quomodo ſit facienda executio,Vide ſupra,Condemnatus.
Pœnæ ex quibus cauſis minui poſſint, §. fin.q.60.per totum 161
Pœna ordinaria an imponi debeat, quando proceditur per inquiſitionem, ib.verſ. Poteſt etiam 166
Pœnitentia an in delictis excuſet, ibid. verſ. Fui quandoque 164
Pœnitentes an ſint de foro eccleſiaſtico, §.fi.q.35.verſ. Fuit aliquando 109
Pœnitens an poſſit accuſari, §.fin. q.16. verſ. Item quæro 72
Populus Romanus an poſſit imperatorē deponere,Vide ſupra,Imperator.
Præceptum. Præceptis pœnalibus procedi de iure an poſſit, §.fin.q.31.verſ. Item quæro 108
Mittētes præcepta vallis Ioſaphat, vel ſimilia,punirī pœna extraordinaria, §.fi.q.83.verſ. Puniuntur etiā 207
Præcipitationis pœna hodie non eſt in vſu,§.fi.q.67.verſ. Pręcipitatio 180
Prędam diuidentes cum barbaris puniuntur pœna mortis, §.fin.q.68.verſic. Diuidentes 182
Prægnans non poteſt torqueri, §. fin. q. 64.verſ. Quęro modo 174
Prægnans ſi condemnata ſit in pœnam corporalē, differenda eſt executio, donec pepererit, §.fin. q.97. verſic. Differtur etiam 225
Prælatus inſufficiens debet deponi,§.fin. q.73.verſ. Prælati 190
Prælati an poſſint imponere clericis pœnas pecuniarias, §.fin. q.80. verſic. In hac autem 200
Prælatus an poſſit remittere iniuriam factam eccleſiæ, Vide ſupra, Pax.
Præmium indicanti delinquentem an iudex proponere poſſit, §. fin. q. 27. verſ. Sed nunquid 88
Statutum proponens præmium indicanti delinquētem, Vide infra, Statutū.
Presbiter teſtis vacillans poteſt torqueri, §.fin.q.25.verſ. Sed nunquid 87
Presbyter reus poteſt torqueri, §. fin. q. 64. verſic. Sed an clerici, & Vide ſupra, Clericus.
Presbyter benedicens ſecundas nuptias, eſt ſuſpēſus ad officio, & beneficio, §.fin. q.75. verſ. Sacerdos.
Et an ſit ſuſpenſus ipſo iure, ibid.
Præſcriptio. Accuſatio criminalis, & inquiſitio præſcribitur ſpacio 20. annorum, Vide ſupra, Accuſatio, & Inquiſitio.
Crimen adulterij præſcribitur quinquennio, Vide ſupra adulterium.
Præſumptio mandati ad occidendum an

oriatur ex eo ꝙ dominus poſt acceptam iniuriam locutus ſit famulo in aurem, vel ei dixerit, Vade, & non reuertaris,&c. Vide ſupra, Mandatum.
Præſumptiones an ſufficiant ad condemnandum, Vide ſupra, Indicium.
Præuentioni inter iudices quomodo locus ſit, §.fin.q.38. verſic. Frequenter etiam 122
Princeps an poſſit procedere contra ſubditum non citatum, Vide ſupra, Citatio.
Princeps an poſſit in cauſis criminalibus tollere terminum defenſionis, Vide ſupra, Defenſio.
Principis aſſertioni an credatur in alterius præiudicium, §.fin.q.53.verſic. Sed quid ſi aliquis 146
Princeps poteſt omnes pœnas delictorum remittere, Vide ſupra, Gratia.
Quis ſit iudex competens principium in delictis, §.fin.q.35.verſ. Idem etiam 108
Princeps an poſſit receptionem teſtium alteri committere, §.fin. q.26. verſ. Vnum ſcias 88
Priuata delicta, quæ dicantur, Vide ſupra, Delictum.
Probatio. Probationes in criminalibus debent eſſe luce meridiana clariores, §. fin. quæſt. 66. verſ. Debet autem 179
Et quid in crimine aſſaſſinij, Vide ſupra, Aſſaſſinium.
Et quid in crimine ſimoniæ, Vide infra, Simonia.
Et quid in crimine hæreſis, Vide ſupra, Hæreſis.
Et quid in reo, an dubia probatio in illum releuet, §. fin. q. 56. verſic. Et in hoc 150
Delictum an poſſit probari per inſtrumentum, §.fin.q.54.in princ. 146
Acta, & confeſſio facta in iudicio ciuili an probent in criminali, Vide ſupra, Acta, & confeſſio.
Duæ ſemiplenæ probationes an iungantur in cauſis criminalibus, §.fin. q.63.verſ. Tu ſcis 170
Fama, & vnus, teſtis de viſu an plene probent in criminalibus, ibid.verſ. Hinc infertur ea.
Maior probatio an requiratur contra Papam, & Cardinales, quàm contra alios, Vide ſupra, Cardinalis, & Papa.
Proceſſus copia quando danda ſit, Vide ſupra, Copia proceſſus.
Publicatio proceſſus quãdo fieri debeat, §.fin. quæſt.49. per totum, 137. & quæſtio 61 165
Proceſſus factus contra minorem, non dato ei curatore, an ſit an ipſo iure nullus, Vide ſupra, Minor.
Proceſſus factus ſuper inquiſitione generali, an ſufficiat ad condemnandũ, §.fin. q.50. verſ. Item quia 138
Et quid in cauſis ſyndicatus officialium, ibid.verſ. Scias etiam 139
Procurator an ſit admittendus in cauſis criminalibus, §. fin. quæſt. 32. in princ. 100
Et quid in criminibus priuatis, ibid. verſ. Et hæc concluſio ea.
Et quæ ſit ratio, cur in criminalibus non admittatur procurator, ib.verſ. Ratio autem ea.
Et quid ſi imponatur pœna pecuniaria, ib.verſ. Ceterum ea.
Et quid ſi imponatur pœna relegationis, vel minor, ibid. verſic. Hinc eſt ea.
Et quid ſi imponatur pœna priuationis vel depoſitionis ab ordine, ibid. verſ. Idem etiam 101
Et quid ſi pro crimine, pro quo de iure communi impoſita eſt pœna corporalis, ſtatutum imponat pœna pecuniariam ib. verſ. Dictum eſt. ea.
Et quid ſi pro crimine impoſita eſt pœna arbitraria, iudici.ibid.verſ. Sed quæro ea.
Et quid ſi impoſita ſit pœna pecuniaria, quam ſi non ſolucrit, infligenda ſit pœna corporalis, ib.verſ. Vlterius quæro ea.
Et qd ſi ignoretur, an vulnus ſit læthale, nel ne, ibid.verſ. Sed pone ea.
Et quid in caſibus, in quibus poteſt cõtra abſentem procedi ad ſententiã diffinitiuã, ib.verſ. Hæc autem 102
Et

Et quid ſi reus ſit pro alio maleficio bannitus, Vide ſupra, Bannitus.
Et an in caſibus, in quibus poteſt contra mortuum procedi, admittatur procurator, §. fin. q. 32. verſ. Debes ſcire 102
Et quid ſi reus ſit carceratus, ibid. verſ. Item quæro ea.
Et quid ſi procurator velit tantummodo allegare cauſas abſentiæ, ibid. verſ. Prædicta autem 103
Et quid ſi velit proponere, quòd reus habet in illo loco capitales inimicitias, ibi. verſ. Idemq́. ſi talis ea.
Et quid ſi velit opponere exceptiones contra perſonam accuſatoris, vel iudicis, ibid. verſ. Pariter etiam ea.
Et quid ſi velit opponere occiſum fuiſſe bannitum, ibid. verſ. Quæro modo ea.
Et an in cauſa nullitatis admittendus ſit procurator, ibid. verſ. Quæro an in cauſa 104
Et an quando proceditur per viam exceptionis, ibid. verſ. Tu ſcis, quòd in cauſis ea.
Et an poſſit pro accuſatore procurator interuenire, ibid. verſ. Quæro nunquid ea.
Et quid ſi non fuerit oppoſitum contra procuratorem, an proceſſus valeat, ibid. verſ. Pone, quòd in cauſa ea.
Sententia an ferenda ſit contra dominum abſentem, vel contra procuratorem præſentem, ibi. verſ. Vltimo quæro ea.
confeſſio Procuratoris an noceat domino, Vide ſupra, Confeſſio.
Procurator cum libera an poſſit pacem facere, Vide ſupra, Pax.
Prodigus an in delictis excuſetur, §. fi. q. 60. verſ. Vlterius quæro 163
Proditor punitur pœna mortis, §. fin. q. 68. verſ. Proditor 184
Producens teſtem falſum, vel inſtrumentum falſum, incidit in pœnam falſi. Vide ſupra, Falſum.
Prohibens aliquem teſtari qua pœna puniatur, §. Falſum, verſ. Prohibens aliquem 11
Prohibere potens delictum, & non prohibens, an ſit puniendus, §. fin. q. 87. verſ. Dictum eſt 214
Et quid de iure canonico ibid.
Et quid in foro conſcientiæ, ibid.
Promiſſio impunitatis facta à iudice reo, ſi delictum confiteatur, an ſit obſeruanda, Vide Iudex.
Promiſſio de non offendendo quando rupta videatur, §. fi q. 47. verſ. Quæro nunc, & ſeq. &, Vide ſupra, Fideiuſſio 135
Promotor inquiſitionis quis dicatur, Vide ſupra, Inſtigator.
Prorogatio iuriſdictionis, Vide ſupra, Iuriſdictio.
Prouocatio alterius an delinquentem excuſet, §. fin. q. 60. verſ. Nunc quæro 164
Publica delicta quæ dicantur, Vide ſupra, Delictum.
Publicatio proceſſus, Vide ſupra, Proceſſus.
Et an facta publicatione proceſſus poſſint repeti, vel de nouo produci teſtes, Vide ſupra, Iudex.
Punitus de aliquo crimine an poſſit de eo iterum accuſari, §. fin. q. 57. verſ. Dictum eſt 152
Et quid ſi iudices ſint ſub diuerſis præſidibus, ibid. verſ. Scias etiam ea.
Et quid ſi quis fuerit punitus à iudice eccleſiaſtico, & crimen ſit communis fori, ib. verſ. Sed quæro ea.
Et quid ſi crimen ſit valde atrox, ibid. verſ. Vnum tamen ea.
Pupillus an poſſit accuſare, §. fin. q. 14. ver. Dicebam etiam 98
Et an poſſit eſſe teſtis in cauſis criminalibus, §. fin. q. 24. verſ. Vidi quandoque 86
Pupillus an excuſetur in delictis, §. fin. q 60. circa princ. 161
Purgatio. Iuramentum purgationis quãdo ſit reo deferendum, Vide ſupra, Iuramentum.
Purgatio legalis an habeat locum in cauſis criminalibus, ibid.

Qualitas. Non ſufficit factũ eſſe notorium, niſi etiã notoriæ ſint qualitates ipſi⁹ facti, Vide ſupra, Notoriũ.

Qualitates expſſę in lege vel ſtatuto verifi cari debent, ad hoc vt imponi poſſit pœna ipſius legis vel ſtatuti, §.fin.q. 85. verſic. Vbi agitur 211
Si probatum ſit delictum, non tamen ſit probata qualitas deducta in accuſatione, an reus ſit in totum abſoluendus, §.fin.q.66.verſic. Sed quid ſi pro parte 179
Querela partis aperit viam iudici ad inquirendum, §.fi.q.10.in prin. 62
Et an hodie querela ſucceſſerit loco accuſationis, ibidem, verſiculo, Scias autem ea.
Fiſcus an debeat querelam porrigere, ibid. verſ. Sed quæro 63
Cetera vide ſupra, Accuſatio.

Raptus quomodo committatur, §.Raptus, in princ. 40
Raptus pœna quæ ſit, ibid. verſiculo, Sed quæro ea.
Et an pœna raptus locum habeat etiam ſi mulier conſenſerit ſe rapi, ibid. verſic. Adde quòd ea.
Et quid ſi raptor illam carnaliter non cognouerit, ibid. verſic. Sed quid ſi ille ea.
Et an locum habeat in rapiente publicam meretricem, ibid. verſic. Quæro nunquid ea.
Et an in muliere rapiēte virum, ib. verſic. Sed pone ea.
Et an raptor poſſit eum rapta matrimonium contrahere, ibi. verſiculo, Quæro modo 41
Et an eo caſu raptor euitet pœnas raptoribus à iure impoſitas, ibid.
Raptores virginum an gaudeant immunitate eccleſię, ſi ad eam confugiant, Vide ſupra, Captura.
ſuper crimine Raptus an poſſit fieri pax, ſiue transactio, Vide ſupra, Pax.
Ratificans delictum commiſſum an ſit puniendus, §.fin.q. 87. verſic. Quæro nunquid 214
Et quæ requirantur ad hoc vt ex ratificatione quis puniri poſſit, ibid.
Ratificans delictum an ſit puniendus in loco delicti, vel in loco ratificationis, §.fi q.38. verſ. Sed pone 119
Rebellis poteſt impune occidi, & deinde probari, quòd erat rebellis, §. Læſæ Maieſt. verſic. Hinc infertur 36
Receptator qua pœna ſit puniendus, §.fi. q.90. verſic. Quæro etiam 218
Reconuentio. Clericus an poſſit pro crimine coram iudice laico reconueniri, Vide, Clericus.
Remiſſio an fieri debeat ad locum delicti, §.fin.q.38.verſic. Eſt autem 121
Et quid de conſuetudine, ibid. verſic. Sed certe ea.
Et quid ſi loca ſint ſub eodem præſide prouinciæ, ib. verſ. Hoc tamen ea.
Et quid ſi iudex à quo petitur remiſſio, non habeat iuriſdictionem procedendi, ex eo delicto, ibid. verſic. Sed quid ſi iudex 122
Et an in leuibus delictis ſit locus remiſſioni, ib. verſ. Scias tamen ea.
Et quid ſi agatur pro crimine ciuiliter, ibi. verſic. Item ſcias ea.
Et an in curia Romana habeat locum remiſſio, ib. verſ. Scias etiam ea.
Et an ſi agatur de pluribus delictis ab codē cōmiſſis, ib. verſ. Hæc aūt ea.
Repetitio teſtium quando facienda ſit, §. fi.q.45. verſic. Ceterum ſi reus, & q. 49. verſic. Item ſcias 137
Repetitio torturæ quando fieri poſſit, §. fi.q.64. verſ. Vltimo videndum 177
Reſtitutio. Vide ſupra, Gratia.
Reus an teneatur edere fiſco in criminalibus cauſis, Vide ſupra, Editio.
Nomen accuſati quando dicatur receptum inter reos, §.fin.q.14. verſic. Sed hic incidenter 70
Rex. Quis ſit iudex cōpetens regū in delictis, §.fi.q.35. verſ. Itē quæro 107

Sacerdos. Vide ſupra, Presbiter.
Sacrilegium quando committi dicatur ſecundum ius ciuile, & quando ſecundum ius canonicum, §. Sacrilegium, in princ. 41
Mulier ſe carnaliter commiſcens cum presbytero, an dicatur committere ſacrilegium, §. Fornicatio, verſic. Cum presbytero 14
Sacrilegij pœna quæ ſit, ibid. verſic. Sed quæro 13

Statutum

Statutum loquens de ſacrilegio, an intelligatur de ſacrilegio ſecundum ius canonicum, an ſecundum ius ciuile, ib.verſ. Sed pone 15
Sacrilegium an ſit crimen eccleſiaſticum, § fi.q.37.verſ. vlterius quæro 118
Saluus conductus bannito accuſato an concedi debeat, § fin.q.32.verſ.Tu ſcis quòd bannitus 102
Et quis poſſit ſaluum conductum concedere, ib.verſ. Sed hic quæro ea.
Citatus ad locum non tutum ob timorem inſidiarum, an teneatur comparere ſub ſ. luoconductu, §.fin.q.34. verſ. Allegatur etiam 106
Scientia, & dolus an in delictis requirantur, §. fin. q. 31. verſ. Scienter, & doloſe 98
Sciens delictum committendum, & non reuelans, an ſit puniendus, § fin.q. 87. in princ. 213
Et quid in crimine læſæ Maieſtatis, ib.
Schiſmatici ſunt excommunicati, § fin.q. 77. verſ. Schiſmatici 193
Scholaris. Quis ſit iudex competens in delictis ſcholarium, §.fin.35.verſic. Quæro nunc 109
Secularis, Vide ſupra, Laicus.
Seditio. Seditionem concitans punitur pœna capitis, §. fin. q. 68. verſic. Seditionis 184
Senectus an in delictis excuſet, §.fi.q.60. verſ. Succeſſiue quæro 161
Senes an poſſint torqueri, §.fin.q 64.verſic. Quæro nunquid 174
Sententia an requiratur ſuper notorio, §.fin.q 9.verſ. Præterea quæro 62
Et an quando reus eſt deprahenſus in flagranti crimine, §.fin.q.8. verſic. Quæro an quando 61
Et an ſuper aſſaſſinio, Vide ſupra, Aſſaſſinium.
Et an ſuper incorrigibilitate, Vide ſupra, Incorrigibilis.
Et an quando bona ipſo iure confiſcantur, ibid.
Sententia criminalis lata in loco delicti an ſit mittenda execut. in loco originis, § fi.q.54.verſ.Sed pone 147
Sententiæ criminales an ſint pronunciandæ ab ipſomet iudice, §.fin.q.93.in princ. 219
Et an in ſententijs criminalibus iudex debeat exprimere cauſam, ibi. verſ. Fuit aliquando ea.
Et quid ſi iudex minuat pœnam ordinariam, §.fin.q.85. verſ. Vlterius quæro, circa fin. 211
Et an valeat ſententia, Condemno Titium in centum, quæ ſi non ſolueris, amputetur ei manus, §.fin.q 93. verſ. Quæro nunquid 219
Si iudex cõdemnet reum in maiori ſumma, quam ſtatutum diſponat, an ſententia ſit nulla, ib. verſ. Quæro ſi iudex 220
Et quid ſi iudex appoſuerit clauſulam, Saluo, & reſeruato, ibid. verſ. Sed pone ea.
Sententia capitalis an ſtatim exequi debeat, Vide ſupra, Executio.
Sententia lata contra filium in contumaciam, an præiudicet patri, Vide infra, Statutum.
Sententia criminalis an ferri debeat contra dominum abſentem, vel contra procuratorem præſentem, Vide ſupra, Procurator.
Sententia criminalis an ferri debeat reo præſente, §.fin.q.31. verſ. Sed hic quæro 99
Sententia capitalis an trahat ſecum confiſcationem bonorum, §. fin. q. 78. verſ. Sed pone 195
Sententia excommunicationis lata ex falſa cauſa an valeat, § fin.q.77.verſic. Quæritur etiam 194
Sententia excommunicationis nulla an ligat, ib.verſ. Solet dubitari ea.
Sepulcrum. Locus, in quo ædificatur ſepulcrũ in ciuitate, fiſco applicatur, §.fin.q.79.verſ. Locus in quo 200
Violator ſepulcrorum punitur pœna mortis. § fi.q 68.verſ.Violator 185
Seruus poteſt in omnibus cauſis torqueri, §.fin.q.64.verſ. Vbi ſubſint 173
Seruus an poſſit in pœnam pecuniariam condemnari, § fi.q.80.verſic. Item quæro 200
Socius. Dictum ſocij criminis an faciat indicium ad inquirendum, § fin. q. 21. verſ. Retenta igitur 78

Et an ad formandam inquiſitionem, ibid.verſ. Si vero quæris 79
Et quid ſi ſit etiam periurus, ibid. verſ. Scias tamen ea.
Et an faciat indicium ad torturam, ib. verſ. Succeſſiue quæro ea.
Et quid in criminibus exceptis,ib. ver. Sed quid in criminibus ea.
Et quid ſi ſint plures ſocij criminis, qui contra aliquem deponant,ibid. verſ. Sed pone ea.
Et an requiratur, quòd ſocius criminis deponat eum iuramento, ibid. verſ. Quæro nunquid ea.
Et an quòd confirmet dictum ſuum in tormentis,ibi.verſ. Scias etiam ea.
Simonia quid ſit,§.Simonia,in prin. 42
Et an precibus, & gratia contrahatur proprie ſimonia, ibid.
Recipere aliquid pro labore pro ſacramento miniſtrando,an ſit ſimonia, ibid.verſ. Quæro nunquid ea.
Et an pro conceſſione licentiæ docendi,ibid.verſ. Vlterius quæro ea.
Et an pro habendo officio liceat aliquid dare, ibid. verſic. Præterea quæro ea.
Papa an dicatur cōmittere ſimoniam, ibid.verſ. Quæro etiam ea.
Simonia an dicatur committi in curia Romana,ib.verſ. Item quæro ea.
Simonia eſt crimen mere eccleſiaſticum, ibid. verſ. Hoc crimen ea.
Simoniæ pœna quæ ſit, ibid. verſ. Sed quæro ea.
notorius Simoniacus an ſit ipſo iure ſuſpenſus ab officio, ibid.
clericus Simoniacus an amittat beneficium,ibi.verſ. Item clericus ea.
Simonia eſt de criminibus exceptis, ibid. verſ. Scias autem ea.
Et an in crimine ſimoniæ ſufficiat probatio per coniecturas, ibid. verſ. Item ſcias ea.
Sodomia eſt vitium contra naturam, §. Sodomia, in princ. ea.
Et an dicatur proprie committi etiam cum muliere,ibi.verſ. Vidi quandoque ea.
Sodomia crimen eſt communis fori, §. fi q.37.verſ. Item quæro 118
Sodomitarum pœna quæ ſit,§. Sodomia, verſ. Sed quæro 43
clericus Sodomita an ſit ipſo iure ſuſpenſus ab ordine, ibi. verſ. Item clericus ea.
Sodomita an perdat ipſo iure dominium bonorum ſuorum,ibi.verſ. Item ſodomita ea.
propter crimen Sodomiæ an poſſit ſeparari coniugium,ibid.verſ. Item propter ea.
in crimine Sodomiæ an puniat affectus etiam ſi effectus ſecutus non fuerit, ibid.verſ. Quæro nunquid ea.
Sortilegia an ſapiat hæreſim manifeſtam & an poſſint ab inquiſitoribus puniri,§.Hæreſis, verſic. Succeſſiue quæro 21
Spurius. Vide ſupra, Filius.
Statua. Confugiens ad ſtatuas principū an poſſit inde auelli,§.fi. q.30. verſ. Tertio adde 95
Statutum dans præmium reuelanti maleſactorem,an habeat locum etiam in participe ipſius maleficij, § fi. q.26. verſ. In multis 88
Et an ille, qui reuelauit malefactorē, ſed non probauit, conſequi debeat præmium à ſtatuto propoſitum,ib. verſ. Sed pone ea.
Statutum conſtituens præmiūm capienti delinquentem, an habeat locum in officiali, § fin. q.29. verſ. Ceterum 91
Statutum,quòd villa teneatur capere maleſactorem,an habeat locum,quando maleficium fuit de nocte commiſſum, & claues portarum erant apud rectorem, ibid. verſ. Econuerſo ea.
ſi Statutum imponat pœnam pecuniariam pro delicto, pro quo de iure communi imponitur pœna mortis, an ſit procurator admittendus, Vide ſupra, Procurator.
ſtante Statuto,quòd contumax habeatur pro confeſſo,& conuicto, an admittatur pro abſente procurator, vel excuſator, §.fin.q.32. verſ. Hæc autem,& q.33. verſ. Sed quod plus eſt 105

ſtante Statuto, quòd iudex poſſit de omni crimine inquirere, an poſſit inquirere contra ſubditum delinquẽtem extra territoriũ, §.fi.q.39. verſ. Sed quęro 123
ſtante Statuto, quòd contumax habeatur pro confeſſo, & conuicto, quomodo ſit contra contumaces proceden dum, §.fin. q.44.126. Et vide ſupra, Contumax.
Et an contra huiuſmodi fictam confeſſionem inductam à ſtatuto admittatur probatio innocentiæ, §.fi. q.44. verſ. Quæro nunc 128
ſi Statutum imponat pro vulnere pęnam centum, & pro homicidio pœnam mille, & aliquis ſimpliciter fideiuſſerit pro imputato de vulnere, ſub qua pœna teneatur illum conſignare, §.fin.q.46.verſ. Sed quæro 134
ſtante Statuto, ꝙ alicui denegetur actio, an poſſit iudex ex officio inquirere. §.fi.q.50.verſ. Poſſet etiam 139
ſi Statutum præfigat iudici terminum ad inquirendum, an incipiat currere à die delicti, an autem à die ſcientiæ, §.fin.q.51.verſ. Sed quæro 140
ſtante Statuto, quòd habeatur pax ab hærede occiſi, an ſufficiat illam habere ab ipſomet vulnerato, priuſq̃ moriaſ, §.fi.q.58.ver. Quęro pone. 156
Et an ſi deceſſerit offenſus relictis pluribus hæredibus, debeat haberi pax ab omnibus; Vide ſupra, Pax, vbi plura in hac materia.
ſtante Statuto, quòd villa teneatur pro damnis datis in ſuo territorio, an poſſit damnum probari per iuramentum ipſius damnum paſſi, §.fi. q.82.ſtat.1.ver. Quęro nunqd 202
Et quid ſi damnum ſit datum in confinibus duarum villarum, quæ villa teneatur, ibi.verſ. Sed quid ſi damnum ea.
Et an ſtante hoc ſtatuto teneantur contribuere etiam illi, qui ſunt abſentes tempore maleficij, ibid. verſ. Item quæro ea.
Statutum, quòd bannitus poſſit impune offendi, an valeat, §.Homicidium, verſ. Plerunque etiam 30
Et an ſtante hoc ſtatuto poſſit offendi etiam in foro conſcientiæ, ibi. verſ. Sed nunquid ea.
Et an etiam occidi, ibi. verſ. Eſt tñ ea.
Et an mulier bannita adulterari, ibid. verſ. Sed an ſtante ea.
Et an bannitus cenſeatur hoſtis ciuitatis, à qua eſt bannitus, ibi. verſ. Stan te hoc ea.
Et an ſtante hoc ſtatuto poſſit filius occidere patrem bannitum, ib. verſ. Sed hic quæro 31
Et an eum, quem prius promiſerat nõ offendere, ibid. verſ. Quæro aliquis ea.
Et an liceat bannitum proditorie interficere, ibi. verſ. Sed an licebit ea.
Et quid ſi bannitus habuerit gratiam à principe, nondum tamen fuerit de albo cancellatus, ibid. verſ. Item quæro ea.
Et quid ſi bannum ſit nullum, ibi. verſ. Maior eſt ea.
Et an pendente appellatione à ſententia banni poſſit bannitus impune occidi, ibid. verſ. Succeſſiue quæro ea.
Et an bannitus captus per familiam officialis poſſit licite offendi, ibid. verſ. Quæro etiam 32
Et an liceat occidere bannitum extra territorium, à quo eſt bannitus, ibi. verſ. Vlterius quæro ea.
Et an occidens eum, quem ignorabat eſſe bannitum, gaudeat beneficio huius ſtatuti, ibidem, verſ. Fuit etiam ea.
Statutũ permittat occidi bannitum in lib. centum, an liceat occidere eum, qui eſt bannitus in pluribus minoribus ſummis, quæ cumulatæ excedant centum libras, ibi. verſ. Sed quæritur ea
Exceptio proueniens ex hoc ſtatuto, an ſit peremptoria, ibid. verſ. Sciendum ea.
Et an poſſit opponi per procuratorẽ, ibi. verſ. Item ſcias ea.
Bannitus, ſtante hoc ſtatuto, an poſſit ſe defendere, ibidem, verſ. In hoc etiam ea.

ſtante hoc Statuto, ſi bannitus offendatur, an poſſit iudex ex officio inquirere, ibid. verſ. Alia eſt ea.
ſtante Statuto, quòd nullus det auxilium bannito, nunquid aduocatus, & procurator, qui pro eo intercedunt, incidant in pœnam ſtatuti, §. fin. q. 82. ſtat. 2. verſic. Quæro nunquid 202
Statutum puniens loquentem cum bannito, an habeat locum in ei ſcribente, ibi. verſ. Quæro ſi ſtatutum ea.
Statutum prohibens matrimonium contrahi inter aliquas perſonas, an valeat, §. fi. q. 82. ſtat. 3. verſ. Statutum prohibens 203
Et quid ſi prohibeat matrimonium contrahi cum forenſe, ibid. verſ. Hinc infertur ea.
Statutum prohibens filiam contrahere matrimonium ſine conſenſu patris, an valeat, ibi. verſiculo, Sed nunquid ea.
Statutum prohibens ſororem nubere ſine conſenſu fratris, an valeat, ibid. verſ. Item quæro 203
Statutum priuans filiam dote ſi nubat indigno ſine patris cõſenſu, an valeat, ibid. verſ. Sed quæro ea.
Ingrediens poſſeſſionem alterius ex decreto iudicis inualido, an incidat in pœnam ſtatuti de turbata poſſeſſione, §. fin. q. 82. ſtat. 4. verſ. Quæro nunquid 203
Statutum prohibens rem immobilem alienari in forenſem ſub pœna, an valeat, §. fin. q. 82. ſtatuto 5. verſ. Statutum prohibens 203.
Et an liget clericos, ibid. verſic. Sed quæro ea.
Et an ſtante hoc ſtatuto cenſeatur etiã prohibita hæredis inſtitutio, ibid. verſ. Quæro nunquid ea.
Et an locatio, ib. verſ. Sed nunquid ea.
Et an ſi forenſi legata ſit res immobilis, teneatur hæres præſtare legatario æſtimationem, ibidem, verſ. Sed pone ea.
Et an cenſeatur prohibita pręſcriptio, ibid. verſ. Item quæro ea.
Et an ex alienatione facta cõtra diſpoſitionem huius ſtatuti, transferatur dñium, vel poſſeſſio in forenſem, ib. verſ. Sed quid ſi non obſtante. ea.
Et an cedens forenſi actionem ad rem immobilem, incidat in pœnam huius ſtatuti, ibi. verſ. Quæro etiã. ea.
Et an hoc ſtatutum habeat locum in alienatione neceſſaria, ibid. verſ. Sciendum. ea.
Statutum puniens inuentum cum armis, an comprehendat etiam eum, qui non fuit captus cum illis, §. fi. q. 82. ſtat. 6. verſ. Quęro, ſtat ſtatutũ 203
Et quid ſi puniat deprehenſum, ibid. verſ. Sed quid ſi ſtatutum 204
Appellatione armorum an veniant arma defenſiua, ibid. verſ. Quæro nunquid ea.
Et an fuſtes, & lapides, & cultelli parui, ibid. verſ. Et ſcias ea.
ſi Statutum prohibeat arma deferri poſt ſonum campanæ, non punitur illa deferens in diebus ſanctis, in quibus non pulſantur campanæ, ibid. verſ. Pone in ſtatutis ea.
Deferens arma prohibita ad vſum itineris, an ſit puniendus, ibid. verſ. Item quæro ea.
Habẽs domi arma prohibita, an ſit puniendus, ibi. verſ. Quæro etiam ea.
Clerici deferentes arma prohibita, an poſſint à iudice laico puniri, Vide ſupra, Clericus.
Portans arma prohibita debere ea perdere, § fin. q. 82. ſtatuto 6. verſ. Scias autem 204
Statutum prohibens exportari blada extra dominium, an valeat, §. fi. q. 82. ſtatuto 7. verſ. Statutum, quòd blada 204
Et an liget forenſes, ibid. verſ. Quæro nunquid ea.
Et an liget portantem pro tranſitum, ibi. verſ. Item quæro ea.
Et an liget exportantem pro vſu ſuo, ibi. verſ. Vlterius quæro ea.
Et quid ſi deinde, mutato propoſito, illud vendat, ibi. verſ. Sed pone ea.
Et an tale ſtatutum liget exportantem farinam, ibid. verſ. Præterea quæro 205

Et an comprehendat eum, qui nõ fuit deprehenſus, ibi. verſ. Sed hic quæro ea.
Et quid ſi deprehenſus ſit priuſquam exportet, ſed in itinere, ibi. verſ. Pone quòd ille ea.
Et an exportans merces licitas cum illicitis, perdat etiam licitas, ibi. verſ. Vltimo quæro ea.
Statutum iubens pro aliquo delicto bona alicuius deuaſtari, an valeat, §.fi. quæſt.82. ſtatuto 8. verſ. Plerunque 205
Et quid ſi delinquens habeat plures domos in communi cum alijs, ibid. verſ. Sed quæro ea.
Et quid ſi habeat ipſe partem inferiorem domus, & alius ſuperiorem, ib. verſ. Sed quid ſi delinquens ea.
Et quid ſi vxor pro dote ſua ſe opponat deuaſtationi, ibid. verſ. Sed pone ea.
Statutum duplicans pœnam pro maleficijs, an habeat locum in blaſphemia, §.1. verſ. Sed quæro 2
Statutum duplicans pœnam percutienti in domo poteſtatis, an habeat locũ in percutiente in confinibus ipſius domus, §.fin. q.82. ſtatuto 9. verſ. Hoc ſtatutum 201
Nox quomodo intelligatur in ſtatutis duplicantibus pœnam in maleficijs commiſſis de nocte, ibid. verſ. Quæro quomodo
ſi adſint duo Statuta duplicantia pœnam, quomodo ſit facienda duplicatio, ibi. verſ. Pone, ſtat ſtatutum ea.
Statutum minuens pœnam confitenti delictum, an habeat locum in eo, qui prius negauit, ibidem, verſ. Stante ſtatuto 206
Statutum puniens facientem inſultum ad domum, an habeat locum in facientes inſultum ad porticum domus, §.fin. q.82. ſtatuto 10. verſ. Statutum puniens 206
ſi Statutum puniat percutientem in centum, an ſi quis plures percuſſiones inferat, ſit pluribus pœnis puniendus, §.fin. q.84. ſtatuto 11. verſ. Scias etiam 206
Et quid ſi eodem ictu plura vulnera intulerit cum bidẽte, vel huiuſmodi, ibid. verſ. Hæc autem ea.
ſi extent tria Statuta, vnum puniens delationem armorum, aliud puniens inſultum, & aliud puniens vulnera, an ſi quis inſultum faciat, & vulneret cum armis, ſit vnica pœna, vel pluribus puniendus, ibi.
Statutum imponẽs pœnam pecuniariam pro homicidio, an valeat, §. Homicidium, verſ. Sed nunquid 24
Statutum, quòd pro homicidio quis decapitetur, intelligendum eſt de homicidio doloſo, §.fi. q.84. in prin. 208
ſtante Statuto, ꝙ pro tertio furto quis ſuſpendatur, an computanda ſint furta extra territorium commiſſa, §. Furtum, verſ. Sed pone 17
Et an eã, pro quibus fuit fur iam punitus, vel abſolutus, ibi. verſ. Quæro etiã, & verſ. Sed quid ſi pro illis ea.
Statuta pœnalia an ligent forenſes, §.fin. q.85. verſ. Secundus eſt 209
Et quid in delictis, quæ non ſunt à iure communi prohibita, ibid. verſ. Sed quid ſi delictum 210
Statuta pœnalia an ligent ſubditos delinquentes extra territorium, ibi. verſ. Tertius eſt caſus ea.
pœnæ Statutariæ an tollant pœnas iuris communis, Vide ſupra, Pœna.
Statuta contra eccleſiaſticam libertatem quæ dicantur, §.fi. q.77. verſ. Facientes 193
ſtante Statuto, quòd quis pro delicto cõdemnetur in centum libris, quas ſi non ſoluerit intra 10. dies, amputetur ei manus, an eo caſu poſſit iudex omittere pœnam corporalem, & exequi pecuniariam, ibid. verſ. Sed hic quæro 192
ſtante Statuto, ꝙ non comparens ponat̃ in bãno, de quo non eximat̃, donec ſoluerit mille, an ſi ipſe velit ſtare in bãno, poſſit iudex eũ cogere ad ſoluẽda mille, ib. ver. Succeſſiue quæro, ea.
Iudex an poſſit ex cauſa minuere pœnas ſtatutarias, Vide ſupra, Iudex.
Statutum, ꝙ vnus pro alio puniat̃, an valeat, §.fi. q.86. verſ. Sed hę: q dę. 213

Statutum quòd dominus teneatur pro familia, an valeat, ibid. verſiculo, Et ex hac ea.

Statutum quòd filij, vel nepotes amittant bona propter aliquod delictum parentum, an valeat, ibidem, verſic. Infertur etiam ea.

Statutum ꝙ pater teneatur ſoluere condemnationem pro filio vſque ad legitimam, an valeat, verſiculo, Valebit igitur ea.

Et quid dicendum ſi filius fuerit in cõtumaciam condemnatus, ibid. verſ. Sed quæro ea.

Statutum puniens committentem delictum, an habeat locum in eo, qui mandauit illud committi, §. fi. q. 89. verſ. Sed quæro 215

Statutum diſponens ꝙ in cauſis criminalibus non liceat appellare, valet, §. fin. q. 94. verſ. Ceterum 227

Stuprum pluribus modis committitur, §. Stuprum, in princ. 43

Stuprum an probetur per teſtes domeſticos, ib. verſ. Quæro nunquid ea.

Stupri pœna quæ ſit, ibid. verſiculo, Sed quæro ea.

Et quid ſi ſtuprator dicat puellam non fuiſſe virginem, ibid. verſic. Sed pone 44

Vidua committens ſtuprum, an perdat dotem, ibidem, verſiculo, Sed nunquid ea.

Pœnæ impoſitæ viduis nubentibus intra annum luctus, locũm habent contra viduas intra illud tempus ſtuprum committentes, ibid. verſic. Generaliter ea.

Viduæ inhoneſte viuentes, non gaudent priuilegis viduarum, ibid. verſ. Pariter etiam ea.

Et an amittant domicilium mariti, ibidem

Vaſallus committens ſtuprum cum vidua domini ſui, priuatur feudo, ib. verſ. Itẽ vaſallus Remiſſiue ea.

Deflorans virginem nondum viripotentem qua pœna ſit puniendus, ib. verſ. Fuit aliquando ea.

Stuprum cum maſculo, Vide ſupra, Sodomia.

ſuper crimine Stupri an poſſit fieri pax, ſiue tranſactio, Vide ſupra, Pax.

Subornans teſtes an dicatur falſum committere, Vide ſupra, Falſum.

Suſpicio falſi an habeatur pro veritate, Vide ſupra, Falſum.

Syndicatus. Officialis an poſſit ſyndicari durante officio, Vide ſupra, Officialis.

Quis ſit iudex competens in cauſa ſyndicatus officialium, §. fin. q. 35. verſ. Præterea quæro 109

Syndicatores an poſſint cognoſcere de delictis officialium, non pertinentibus ad officium, ib. verſ. Sed hic incidenter ea.

in cauſis Syndicatus officialium, ꝓceſſus factus ſuper inquiſitione generali, ſufficit ſuper ad condemnandum, §. fin. q. 50. verſ. Scias etiam 139

Fama an præcedere debeat inquiſitionem generalem, quæ ſit in cauſis ſyndicatus, Vide ſupra, Fama.

Syndicus vniuerſitatis an poſſit accuſare, §. fin. q. 14. verſ. Item quæro 71

Tergiuerſator qua pœna puniatur, §. fin. q. 82. verſ. Tergiuerſator 201

Terminus. Terminos agrorum amouens qua pœna puniatur, §. fi. q. 83. verſ. Terminos mouens 207

Terror armorum excuſet homicidam, §. Homicidium, verſiculo, Sed quomodo 26

Territio an ſit ſpecies torturæ, §. fin. q. 64. verſiculo, Nunc de gradibus, & ſequen. 175

Teſtamentum eius, qui ſeipſum occidere voluit, an valeat, §. fin. q. 68. verſic. Seipſum occidere 185

Teſtamentum condere an poſſit condemnatus ad mortem, Vide ſupra, Condemnatus

Teſtari aliquem prohibens qua pœna puniatur, Vide ſupra, Prohibens.

Compellens aliquem ad teſtandum qua pœna puniatur, Vide ſupra, Compellens.

Teſtis. Vnus teſtis de viſu an faciat indicium ad torturam, §. fin. q. 21. verſ. Vnus teſtis 77

Et

Et quid ſi teſtis non videret, ſed audiue rit, & dicat cognouiſſe ad vocem, ib. verſ. Sed quid ſi teſtis 78
Ad probandum vnum iudicium quot teſtes requirantur, §. fin. quæſt. 22. in princ. 83
Teſtibus, qui ad informationem curiæ recipiuntur, an poſſit reus dare interrogatoria, vide ſupra, Interrogatio.
Teſtibus in cauſis criminalibus qui eſſe poſſint, §. fi. q. 14. per totum 84
Et an conſtitutus in peccato mortali, ibi. verſic. Quæro nunquid 86
Et an ſemel conuictus de crimine, ibi.
Et an in ſubſidium teſtes inhabiles quandoque admittantur, ibi. verſic. Sciendum 86
Et an defenſam, ibi. verſ. Et ſcias ea.
Quæ perſonæ cogi non poſſunt ad teſtificadum, ib. verſ. Scias tamen ea.
Teſtis, qui non debuit examinari, ſi fuerit examinatus, an faciat indicium, ibi. verſic. Vidi etiam ea.
Teſtes quando in cauſis criminalibus torqueri debeant, §. fin. q. 25. per totum 87
Et quid ſi ſint varij, ibid. verſic. Item teſtis ea.
Et quid in conſtitutis in dignitate, ibi. verſic. Scias tamen ea.
Et quid ſi teſtis dixit vnum extra iudicium, & poſtea dixit contrarium in iudicio, ibi. verſic. Sed pone ea.
Et quid ſi ſit vilis perſona, ibid. verſic. Sed quæro ea.
Et quid ſi interfuit delicto, & dicit ſe non vidiſſe, ibi. verſic. Torquentur etiam ea.
Et an teſtibus torquendis danda ſit copia indiciorum. Vide ſupra, Copia proceſſus.
Teſtes debent coram iudice examinari in cauſis criminalibus, §. fin. q. 26. in princ. 87
Et quid ſi ſint perſonæ egregiæ, ibid. verſic. Et aduerte ea.
Et an iudex poſſit concedere litteras ſubſidiales pro eis examinandus, Vide ſupra, Iudex.
Et an princeps poſſit receptionem teſtium alteri committere, Vide ſupra, Princeps.
Citatus ad perhibendum teſtimonium, qui propter legitimum impedimentum non comparuit, & fuit excommunicatus, an dicatur legitime excommunicatus. vide ſupra, Impedimentum.
De exceptionibus, quæ contra teſtes proponuntur, §. fi. q. 53. per totu 143
Et an ſi opponantur teſtibus aliqua crimina, opus ſit ſpetificare locum, & tempus commiſſi delicti, ibi. verſic. In hoc autem ea.
Et an opus ſit etiam probare, quod communi opinione habeatur pro talibus, ib. verſ. Sed nunquid ea.
Et an opponens crimina contra teſtes, & ea non probans, teneatur actio re iniuriarum, ib. verſ. Caueant tñ ea.
Teſtis falſus in vno, an probet in alijs, ibid. verſic. Sed quæro ea.
Et quid ſi teſtis falſum dixerit in non concernentibus ſubſtantiam rei, de qua agitur, ib. verſ. Scias tamen ea.
Et quid ſi ipſemet ſibi contradicat, quia ſcilicet aliquando vnum, aliquando aliud dixerit, cui dicto ſtandum ſit, ib. verſ. Prædicta autem 144
Et quid ſi primo dixit vnum extra iudicium, deinde contrarium in iudicio, ibid. verſic. Primus caſus.
Et quid è conuerſo, ibid. verſic. Secundus eſt ea.
Et quid ſi in vno iudicio dicat contrarium eius, quod dixit in alio, ibid. verſic. Tertius eſt ea.
Et quid ſi in primo dixit nihil ſcire, in ſecundo autem deponit de veritate rei, ibi. verſ. Sed quid ſi teſtis ea.
Et quid ſi in eadem inſtantia, & inter eaſdem perſonas contraria deponat, ibid. verſic. Quartus eſt 145
Et quid ſi primo depoſuit per verbum credo, ſecūdo autem per verba aſſertiua veritatis, ib. verſ. Vnum eſt ea.
Et quid ſi teſtis neget ſe ita depoſuiſſe, vt ſcriptum eſt, ibid. verſic. Quintus eſt ea.
Et an hoc caſu magis credatur notario, vel teſti, ibid. & §. Falſum, verſic. Pone teſtis 90

Teſtes

Teſtes ſingulares an probent in cauſis criminalibus, ibid. verſ. Dixi etiam, car. 12
Et quid ſi agatur de probando in genere aliquem eſſe hæreticum, adulterum, vel huiuſmodi, ibid. verſ. Et hæc concluſio 11
Et quid ſi epiſcopus faciat ſtatutum, ꝙ crimen vſurarum poſſit probari per teſtes ſingulares, ibid. verſic. Sed quid ſi epiſcopus ea.
Et quid ſi princeps ſolus teſtificetur cõtra aliquem, an ei credatur, Vide ſupra, Princeps.
Teſtis non reddens cauſam ſcientiæ, in cauſis criminalibus nihil probat, ibi. verſ. Præterea dixi.
Facta examine ſi reus neget, teſtes ſunt ipſo citato repetendi, §. fin. q. 45. verſ. Ceterum ſi reus 131
Et quid ſi non ſit reus citatus, ſed teſtes cum eo confrontati perſeuerent, ibid. verſ. Sed in propoſito, & ibi aliqua de teſtium confrontatione, eadem
Teſtes an poſſint poſt publicatas atteſtationes repeti, vel de nouo produci, Vide ſupra, Iudex.
Teſtis falſum deponens dicitur falſum committere.
Et quid ſi deponat in iudicio contrarium eius, quod dixerat extra iudicium, ibid.
Et quid ſi deponat contrarium eius, quod dixerat in alio iudicio, ibid.
Et quid ſi duo teſtes ſibi ipſis inuicem contradicant, an ſint de falſo puniendi, ibid. verſ. Conuincitur etiam.
Teſtium dicta an ſint inter ſe concordanda, vt euitetur falſum, ibid. verſ. Scias tamen Remiſſiue
Teſtis deponens ſuper negatiua eſt ſuſpectus de falſo, ibidem, verſ. Solet etiam.
Teſtis deponens falſum nõ circa factum principale, ſed circa alia extrinſeca, an poſſit puniri de falſo, ibid. verſ. Sed quid ſi teſtis.
Teſtis, qui depoſuit falſum ſine iuramento, an poſſit puniri de falſo, ibidem, verſ. Tu ſcis.
ad hoc vt Teſtis dicatur falſus, an requiratur, quòd probetur illum fuiſſe corruptum pecunia, ibi. verſ. Quæro nunquid.
Et quid econuerſo, an ſufficiat probare, quòd teſtis fuit pecunia corruptus, abſque eo, quòd probetur, ꝙ falſum depoſuerit, ibid. verſ. Sed quid econuerſo.
pœna Teſtis falſi, quæ ſit, ibi. verſ. Pœna autem.
Tortura. Iudex ponens aliquem indebite ad torturam eſt capite puniendus. Vide ſupra, Iudex.
prius quàm deueniatur ad Torturam, debet conſtare de delicto, §. fin. q. 64. verſ. Debet autem 171
Tortura non eſt inferenda, vbi pro delicto non imponitur pœna corporalis, ibi. verſ. Præterea debet ea.
vbi delictum aliter quàm per Torturam probari poteſt, non eſt reus tormentis ſubijciendus, ibid. verſ. Debet etiam ea.
In delictis occultis facilius ſolet ad torturam deueniri, ibid. verſ. Et ideo ea.
Reus conuictus de crimine, an debeat torqueri, vt illud confiteatur, ibid. verſ. Scias etiam ea.
Et an ſuper ſocijs, & complicibus, ibi. verſ. Veritas eſt 172
Tortura inferri non debet niſi præcedentibus indicijs, ibid. verſic. Dixi etiam ea.
Et quid in atrocioribus delictis, ibi.
Et quid ſi reus ſit malæ vocis, & ſolitus delinquere, ibi. verſ. Sed pone ea.
Et quid ſi ſit bannitus, & condemnatus in contumaciã, ib. ver. Sed nunquid. ea.
Indicia, quæ præcedunt torturam, qualia eſſe debeant, Vide ſupra, Indiciũ.
Quæ perſonæ torqueri poſſint, §. fi. q. 64. verſ. Vbi ſubſint, & alijs ſeq. 173
Et an liber homo, ibid.
Et an perſonæ poſitæ in dignitate, ibi. verſ. Item quæro ea.
decreta Tortura, ſi reus appellet, an ſit ſuperſedendum, ibid. verſ. Sed quid agendum 174
Et

Et quid ſi petat ſibi dari copiam indiciorum, ibi. verſ. Sed quid ſi ille. ea.

Torquendo non eſt dandum aliquid, qđ comedat, aut bibat p 10. horas priuſ quam torqueatur, ibi. verſ. Decreta tortura 175

Si plures ſint torquendi, à quo ſit incipiendum, ibidem, verſ. Quæro ſi plures ea.

Iudex an teneatur requirere accuſatorem priuſquam torturam reo inferat, ibi. verſ. Vbi nihil 174

Torturæ gradus quot ſint, ibid. verſ. Nunc de gradibus 175

Tortura adhibenda eſt pro modo indiciorum, ib. verſ. Debet igitur ea.

Tortura an poſſit inferri die feriato, Vide ſupra, Feriæ.

Torqueri non debet reus modis exquiſitis, §. fi. q. 64. verſ. Item debet 176

Reus negãs, & in tortura perſeuerans, dicitur purgaſſe indicia contra eum exiſtentia, ibi. verſ. Illata reo ea.

Confeſſio facta in tormentis, an ſufficiat ad condemnandum, Vide ſupra, Confeſſio.

Et ibi plura de Ratificatione ipſius cõfeſſionis.

Reus an poſſit interrogari de alijs criminibus, de quibus contra eum nulla adſunt indicia, Vide ſupra, Interrogatio.

Tortura ſemel illata, an iterum repeti poſſit, §. fin. q. 64. verſ. Vltimo videndum 137

Tortura an ſit in vſu pro finali pœna delicti, §. fin. q. 70. verſic. Plerunque etiam 186

Tractatus. An quis poſſit puniri in loco, in quo tractatum fecit de committendo delicto, §. fin. q. 38. verſ. Vidi aliquando 119

Transfuga punitur pœna mortis, §. fin. q. 68. verſ. Transfuga 184

Et quid in ſeruo, ibid.

Tranſactio. In quibus criminibus licita ſit tranſactio, & ad quas perſonas ſpectet ius faciendæ pacis, Vide ſupra, Pax.

Tranſactio an ſit licita ſuper ludo, Vide ſupra, Ludus.

Tranſactio vel pax facta cum offenſo, an faciat maleficium, Vide ſupra, Pax.

Trepidatio rei an faciat contra eum indicium ad torturam, §. fin. q. 21. verſ. Mendacium, & ſeq. 82

Treuga ſi ab vna partium rumpatur, an poſſit ab altera impune frangi, §. fi. q. 47. verſ. Sed hic incidenter 135

Tutor an poſſit facere pacem nomine pupilli, Vide ſupra, Pax.

Tutor cum pupilla ſe commiſcens, qua pœna puniatur, Vide ſupra, Coitus.

Tutor an poſſit accuſare nomine pupilli, §. fi. q. 14. verſ. Item quæro 77

Vacillatio rei an faciat contra eum indicium ad torturam, §. fin. q. 21. verſ. Mendacium, & ſeq.

Vagabundus vbique puniri poteſt, §. fin. q. 39. verſ. Ceterum ſi reus 124

Et quis dicatur vagabundus, ibid. verſ. Sed hic quæro ea.

Vagabundus quomodo citari debeat, §. fin. q. 31. verſ. Sed quid ſi reus 99

Variatio rei an ſufficiat ad torturam, §. fi. q. 21. verſ Mendacium, & ſeq. 82.

Et quid in teſte, Vide ſupra, Teſtis.

Vaſallus an poſſit accuſare dominum, §. fin. q. 14. verſ. Sed quæro 71

Vaſallus committens ſtuprum cum vidua domini, amittit feudum, Vide ſupra, Stuprum.

Vendens rem duobus incidit in falſum, §. Falſum, verſ. Vendens 11

Venenum dans alteri punitur vt homicida, §. Homicidium, verſ. Punitur etiam 24

Et an puniatur pœna mortis, etiam ſi ille, cui datum eſt venenum, mortuus non fuerit, ibid.

Venia. Reus petens veniam delicti corã iudice, an videatur illud fateri, §. fi. q. 49. verſ. Sed hic incidenter 138

Veſtes. Quid faciendum ſit de veſtibus damnatorum, §. fin. q. 100. verſ. Quæro etiam 229

Vis. Vim publicam vel priuatam committens qua pœna puniatur, §. fin. q. 38. verſ. Vim publicam 206

Omnes

Omnes coitus per vim commiſſi, grauius puniuntur, §. Fornicatio, verſ. Omnes autem 15
Vites. Vitium inciſores qua pœna puniantur, §. fin. q. 68. verſic. Vallatores 185
Vicarius prætoris an poſſit cognoſcere de cauſis criminalibus, §. fi. q. 40. in princ. 124
Et an poſſit imponere vltimum ſupplicium, aut membri mutilationem, ibid. verſic. Sed nunquid ea.
Vicarius epiſcopi an poſſit de cauſis criminalibus cognoſcere, ibid. verſic. Item quæro ead.
Vidua an propter ſtuprum amittat dotem, & quibus pœnis puniatur, Vide ſupra, Stuprum.
Virginem deflorans qua pœna puniatur, Vide ſupra, Stuprum.
Et quid ſi nondum ſit viripotens, ibid.
Vniuerſitas vel Collegium an poſſit accuſari, §. fi. q. 16. verſic. Vlterius quæro 72
Et quomodo dicatur Vniuerſitas vel Collegium delinquere, ibid.
Et quomodo poſſit Vniuerſitas puniri, ibi. verſic. Sed quomodo 73
Vniuerſitas an poſſit excommunicari, §. fin. q. 60. verſiculo, Allegatur etiam 165
Vſura quid ſit, §. Vſura, in princ. 45
Vſura quot modis committatur, ibid. verſic. Committitur Remiſſiue ead.
Vſuræ an ſint omni iure prohibitæ, ibid. verſic. Sciendum ead.
Et an de iure ciuili, ibid. verſic. Difficultas ea.
Et an pro vſura poſſit quis criminaliter puniri, ibi. verſ. Et ex hoc ea.
Caſus, in quibus vſuræ ſunt à iure permiſſæ, ibid. verſic. Caſus autem Remiſſiue ead.
Vſurariorum pœna quæ ſit, ibid. verſic. Sed quæro ea.
Iudex an poſſint de iure communi vſuras licite exercere, Vide ſupra, Iudæus.
Vſurarum crimen eſt eccleſiaſticum, §. fi. q. 37. verſic. Quæro igitur 117
Vſurarius tenetur reſtituere vſuras, §. Vſura, verſic. Item tenetur 45
Et an dominum rerum, quas extorſit ex cauſa vſurarum, in illum transferatur, ibid. verſic. Præterea ea.
Vſurarius manifeſtus an poſſit teſtari, ibid. verſic. Item vſurarius Remiſſiue ead.
Et an donare cauſa mortis, ibid. Remiſſiue.
Et quis dicatur vſurarius manifeſtus, ibid. verſic. Sed hic quæro ea.
Vſurarij ſunt infames, ibid. verſic. Puniitur etiam ead.
Vſurarius quia aliquando exercuit vſuras, & poſtea deſijt fœnerari, an adhuc dici poſſit vſurarius, ibid. verſic. Vltimo quæro 46
Vtens dicto falſi teſtis quomodo puniatur, §. Falſum, Vide ſupra, Falſum.
Vtens falſo inſtrumento quomodo puniatur, ibid.
Vulnerans aliquem animo deliberato occidendi, an puniatur pœna mortis, §. Homicidium, verſic. Vltimo quæro 33
Vulnerans animo tantum vulnerandi, & deinde aſſumens animum occidendi, & occidens, an puniatur de homicidio tantum, an autem etiam de vulneribus, §. fin. q. 84. verſic. Sed pone 209
Vulnerans aliquem lethaliter, ſi deinde alius ſuperueniat, qui illum examinet, an de homicidio teneatur, §. Homicidium, verſ. Sed quid ſi reus 29
Statutum puniens vulnerantem, Vide ſupra, Statutum.
Vulnerati aſſertio an faciat indicium contra vulnerantem ad inquirendum, §. fin. q. 21. verſic. Aſſertio vulnerati 80
Et an ad capturam, ibid.
Et an ad excuſandum à calumnia hæredem, qui accuſationem inſtituit, ibi.
Et an ad torturam, ibid.
Et an exculpatio vulnerati excuſet reum à tortura, §. fin. q. 52. verſic. Poteſt etiam 142
Si ignoretur quis ex pluribus vulnus intulerit, an omnes ſint abſoluendi, Vide

INDEX.

Vide ſupra, Homicidium.

Vxor an teneatur ſequi virum bannitum, § fin. q. 8. ſtatuto ſecundo, verſ. Item quæro 202

Vxor an poſſit accuſare de morte mariti, §. fin. q. 14. verſiculo, Præterea dixi 68

Vxores plures eodem tempore habens qua pœna puniatur, §. Fornicatio, verſ. Dicitur etiam 15

Vxor credens virum ſuum vita functum, ſi aliam ducat, an excuſetur, ibid. verſ. Sed pone ea.

Vxor propter adulterium amittit dotem, & bona paraphernalia, Vide ſupra, Adulterium.

Vxore delinquente, an eius dos confiſcetur, Vide ſupra, Dos.

FINIS.

ORDO PARAGRAPHORVM
qui hoc quinto libro continentur.

§. *PRIMVS, in quo generalia quædam, ad delictorum materiam pertinentia permittuntur* car. 1

§. *Adulterium* 3

§. *Aſſaſſinium* 5

§. *Blaſphemia* 6

§. *Falſum* 7

§. *Fornicatio* 11

§. *Furtum* 15

§. *Hæreſis* 18

§. *Homicidium* 22

§. *Inceſtus* 23

§. *Iniuria* 24

§. *Læſæ Maieſtatis* 35

§. *Ludus* 38

§. *Parricidium* ead.

§. *Periurium* 39

§. *Raptus* 40

§. *Sacrilegium* 41

§. *Simonia* ead.

§. *Sodomia* 42

§. *Stuprum* 43

§. *Vſura* 44

§. *Finalis, quo tota criminalium proceſſuum practica diligenter explicatur.*

IVLII CLARI
SENTENTIARVM

IVLII CLARI SENTENTIARVM, LIBER QVINTVS.

§. PRIMVS.

SVMMARIVM.

DELICTA *publica quæ dicatur.*
Et an delicta commiſſa in offenſam Dei dicatur publica, verſic. Item omne
Et an commiſſa in offenſam principis, verſic. Præterea etiam.
Et an accuſatio cuiuslibet falſi inſtrumenti, dicatur publici iudicij, verſic. Sed nunquid.
Priuata delicta quæ dicantur, verſic. Priuata autem.
Et an de iure canonico ſit aliquod delictum priuatum, verſic. Hæc tamen omnia.
Delicta quæ ſint mere Eccleſiaſtica, mere ſecularia, & quæ communia, verſic. Præmittendum.
Delicta quæ ſint nominata, & quæ innominata, verſic. Habes etiam.
Delicta quæ ſint leuia, quæ grauia, & que atrociſsima, verſic. Sunt etiam.
Iudex in atrocioribus poteſt iura tranſgredi, ibidem.
Delictum, quod committitur faciendo, grauius eſt, quàm illud, quod committitur omittendo, verſic. Eſt etiam.
Delictum, quod committitur verbo, an dicatur proprie maleficium, verſic. Quæro etiam.
Bannitus ex contumacia an dicatur bannitus ex maleficio, ibid.
Contumacia habens annexum contemptum iudicis, dicitur delictum, & poteſt criminaliter puniri, ibid.

SVPERIORE libro dictum eſt de Contractibus, ſequitur nunc, vt de Maleficiis videamus. Pro intelligentia autem terminorum præmittendum eſt, delictorum quædam eſſe publica, quædam autem priuata. Publica ſunt, quorum accuſatio, vel perſecutio permiſſa eſt cuilibet de populo, & poteſt poni exemplum in crimine læſæ Maieſtatis, Adulterii, Homicidii, Parricidii, Peculatus, Falſi teſtamenti, Vis publicæ, vel priuatæ, Ambitus, Repetundarum, Annonæ. quæ omnia pro publicis delictis connumerantur in l. 1. ff. de. publ. iud. Et hæc eſt communis opinio doctorum, vt atteſtatur Ant. Gomez cap. 1. delictorum, poſt num. 1.

Item omne delictum, quod principaliter fit in offenſam Dei, dicitur publicum, & quilibet de populo poteſt accuſare. Ita colligitur ex text. in l. Manichæos, C. de hæret. & tenent communiter doctores, teſte Ant. Gomez. in dicto Cap. 1. num. 1.

Illud enim, quod fit in offenſam Dei, ad omnium offenſam pertinere videtur, cum ipſe omnium ſit pater, & dominus. Et poteſt poni exemplum in blaſphemia, deturpatione Eccleſiarum, vel imaginum, & ſimilibus.

Præterea etiam, omne delictum cõmiſſum in offenſam principis, dicitur publicum. & ita tenent communiter Doctores, vt dicit Ant. Gomez. in loco præallegato num. 4. Eſt enim & ipſe princeps à Deo poſitus vti pater & dominus ſubditorum. meritò eius offenſa etiam ad omnes eius ſubditos pertinet.

Sed nunquid accuſatio falſi, alterius inſtrumenti quàm teſtamenti, dicenda eſt publici iudicii? Reſpon. Aliqui dixerunt ꝙ non, ex quo in d.l. 1. ſpecialiter nominatur lex Cornelia de teſta. Contrariam tamen ſententiam, ꝙ ſcilicet de quocunq; inſtrumento falſo fiat accuſatio, dicatur publicum iudicium, tenuit Azo. Et hanc partem tenent glo. & doctores, vt atteſtatur Bart. in d.l. 1. num. 2. Et ita communiter teneri atteſtatur Aret. in §. Item lex Cornelia, ante num. 1. inſtit. de publ. iudi. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Rubeus conſ. 12. nu. 7. quem refert Prac. Conr. fol. 401. num. 36.

Priuata autem delicta ſunt ea, quorum accuſatio, vel perſecutio regulariter non permittitur niſi parti læſæ, prout eſt furtum, damnum, iniuria, arborum furtim cæſarum, bonorum raptorum, & huiuſmodi, ita tenent communiter doctores, teſte Anton. Gomez in d. c. 1. num. 9. vbi etiam num. 6. allegat ſatis elegantem rationem, cur in delictis priuatis quilibet ad accuſandum non admittatur. Et ſcias, quòd hæc differentia eſt maximi effectus in multis. nam regulariter condemnatus de crimine publico efficitur infamis, non autem condemnatus de crimine priuato, vt dicit tex. in l. infamem. ff de pub. iudi. præterquam in nonnullis caſibus, vt ibi. Et dixi infra hoc eod. lib. §. fin. quæſt. 72 verſic. Damnatus. Item in crimine priuato non admittitur ad accuſandum, niſi ille, cuius intereſt, vt ſtatim dixi, quod tamen intellige ſecundum ea, quæ dixi infra hoc eod. lib. §. fi. q. 17. verſ. Sed quid ſi pro aliquo.

Hæc tamen omnia procedunt de iure ciuili, ſed de iure canonico ſecus eſt. nam ſecundum ius canonicum, omnia crimina ſunt publica, vt tenet glo. in c. infames, in verbo Fures, 6. quæſt. 1. Et ita dicunt Canoniſtæ, vt ait Bald. in Rub. C. qui accuſ. non poſſ. num. 10. in fi. Et dicit Hoſtien. quem refert Anan. in cap. ſtatuimus, poſt num. 19. de maledic. quòd ita communiter dicitur. Et ex hoc infert Prac. Millei fol. 147. num. 32. quòd hodie titulus de priuatis delictis non eſt in vſu. Et ſecundum hoc pro quolibet crimine priuato poſſet procedi etiam ex officio, & ſic per inquiſitionem ſaltem ad imponendam pœnam extraordinariam, vt dixi in loco præallegato. Sed certè hæc materia delictorum adeo eſt immutata à ſtatutis & conſuetudinibus locorum, vt hodie vix diſtinguantur publica crimina à priuatis. Nam in Regno Neapol. non admittitur aliquis ad accuſandum, niſi ſuam vel ſuorum iniuriam proſequatur, vt dicit Maranta in ſuo ſpeculo fol. 43. num. 48. Et ſic videtur quòd ibi omnia crimina dici poſſint priuata. Econuerſo in Regno Franciæ nemo poteſt criminaliter accuſare, etiam ſi proſequatur ſuam vel ſuorum iniuriam, vt dixi infra hoc eod. lib. §. fin. quæſt. 3. verſ. Sed certe. Et ſic ibi nullum crimen eſt publicum neque priuatum quoad accuſandum. propterea in hac confuſione tutius eſt adhærere ſtatuto vel conſuetudini, quę viget in eo loco, in quo delictum eſt commiſſum, & ſecundum illam declarare, quæ dicantur priuata, & quæ publica delicta.

Præmittendum eſt etiam, delictorum aliqua eſſe merè eccleſiaſtica, aliqua merè ſecularia, & aliqua cõia. Merè eccleſiaſtica ſunt illa, quorum cognitio reſeruata eſt tantummodo iudicibus eccleſiaſticis, etiam ſi commiſſa ſint per laicos, vt eſt crimen hæreſis & ſymoniæ, vt dixi infra hoc eod. lib. § Hæreſis, verſ. Hoc crimen, & § Symonia, verſ. Hoc crimen. Merè ſecularia ſunt ea, de quibus ſi à laicis committantur, ſoli iudices ſeculares cognoſcunt, vt eſt homicidium, furtum, & huiuſmodi. Communia autem ſunt, ea de quibus ſi à

laicis

laicis committantur, vterque iudex cognoſcere poteſt, ſcilicet eccleſiaſticus, & ſecularis, prout eſt adulterium, concubinatus ſodomia &c. de quibus dixi infra hoc eo.lib.§ fin.q. 37.per totum.

Habes etiam, quòd quædam ſunt delicta nominata, & quædam innominata. Delicta nominata ſunt quæ à lege habent particulare nomen iuris, vt eſt Furtum, Adulterium, & huiuſmodi. nam ex contrectatione rei alienæ, lex inducit delictum, quod appellauit furtum, ex concubitu vxoris alicuius cum alio viro, facit oriri delictum, quod vocauit adulterium. Delicta vero innominata ſunt, quæ non habent ſpeciale nomen iuris, ſed tantummodo facti, vt eſt verberare, percutere, ingredi domum alienam, & ſimilia. quæ quidem fieri quandoque poſſunt ſine maleficio, quandoque vero fiunt cum crimine, & ideo dicunt delicta innominata. Sed ea, quæ ſunt nominata, non poſſunt fieri ſine maleficio. ſemper enim furtum, adulterium, raptus, &c. ſunt maleficia. Et hæc eſt diſtinctio Bart. in l. nunquam plura, num. 4. ff. de priuatis delictis, quam communiter doctores approbant, vt dicit Blanc. in pract. crimin. fol. 52. num. 111. Effectum autem huius differentiæ vide apud Bart. ibi.

Sunt etiam delictorum quædam læuia, quædam vero grauia ſeu atrocia, & quædam atrociſsima. In hoc autem non traditur à doctoribus certa regula, ſed aliqui dicunt, ſtandũ eſſe arbitrio iudicis. Et hãc dicit eſſe cõmunem opin. Alciat. in cap. cum non ab homine poſt num. 28. de iudi. prout illum refert Villalobos in ſua collecta communium opin. in littera D. num. 56. Alii vero dicunt, quòd ex qualitate pœnæ, quæ pro delicto imponitur, eo gnoſcitur qualitas, & quantitas delicti. Et ideo tanto grauius delictum iudicari debet, quanto grauior pœna pro eo impoſita reperitur. Et hæc fuit opin. Bart. in l leuia circa princ. ff. de accuſat. Et hanc dicit eſſe communem & regularem Theoricam Socin. conſil. 157. num. 5. lib. 2. Circa quod tamen vltra illud elegans conſilium Socin. videndum eſt etiam conſil. Barb. 48. lib 2. & Dec. conſil. 65. Superioribus diebus Senatus noſter interrogatus à ſereniſsimo Rege, quæ viderentur delicta atrocia. Reſpondit, ſibi videri atrocia hæc quæ ſequuntur; Rebellionis, Læſæ maieſtatis, Homicidii ex propoſito commiſsi, Falſificationis monetæ, Tertii Homicidii.ſ. cõmiſsi ab eo, qui alia duo homicidia prius cõmiſiſſet, etiam ſi pro eis condemnatus non fuiſſet: Vulneris illati proditorie cum ſclopo rotato, etiam ſi mors non ſequatur, Tertiæ tonſationis ſeu diminutionis monetarum: Raptus virginis honeſtis parẽtibus ortæ, etiam ſi copula non ſequatur: Vſus venereus cum ſacra virgine in habitu intra monaſterium degente, Sodomia, Famoſorũ latronum in viis craſſatio, &, Falſificatio ſigilli Principis, aut Senatus. Et hæc opinio Senatus placuit Regi noſtro, & ideo in hac prouincia ſeruanda eſſet pro lege. Ego aũt dico, ꝙ omnia delicta, pro quibus a lege, vel ſtatuto imponitur ſimpliciter pœna mortis naturalis, vel ciuilis ſ. triremiũ perpetuò, & talis pœna eſt in vſu, vt à iudicibus imponatur, & exequatur, dñr grauia, & atrocia. Atrociora aũt ſiue atrociſsima dñr, pro quibus lex vel ſtatutum imponit pœnam grauiorem, q̃ ſimplicis mortis in ipſo genere mortis, puta quia vult pro talibus delictis reos inſui culeo, vel igne comburi, vel in fruſta ſcindi, vel rotę inſeri, vel trahi ad caudam equi, vel hmõi, vt in crimine hæreſis, parricidii, aſſaſsinii latrocinii ad viam publicã, ſodomiæ, incendiarii, falſæ monetæ &c. Vel qñ addit alias qualitates vltra pœnam mortis, vt qñ extendit pœnam etiam in filios, vt in crimine læſę maieſtatis Vel concedit aliqua ſpecialia aduerſus delinquẽtes, vt in crimine raptus virginum, & mulierum honeſtarũ. Vtilitas autem huius dñæ poteſt eſſe maxima: nam plerunque ſtatuta concedunt iudicibus latiores habenas in atrociorib. Quinimò etiam ſm ius commune dici ſolet. ꝙ plerunque propter enormitatem delicti licitum eſt iura tranſgredi, prout ab omnibus allegatur tenere Innoc. quamuis id expreſſe non dicat in c. 1. de conſtit. quẽ ſequuntur omnes legiſtæ & canon. vt dicit Marſil. in l. 1. in princ. num. 59. ff. ad leg. Cor. de ſicar. & conſil. 52. nu. 16. & in l. 1.

in princip. num. 13. ff. de quæſtio propter quod dictum Innoc. fuit tempore Bald. ſuſpectus quidam, qui iuxta papam dum ingrederetur Peruſium, alium interfecerat, fuit enim ſtatim ſuſpenſus contra formam ſtatuti, vt recēſet Paris Put. de ſynd. for. 288. nu. 19. Illud autem dictum Inno. aliqui intelligunt, vt procedat in puniendo, non autem in procedēdo, in quam ſententiam inclinaſſe Curiam Neap. refert Grammat. voto 34. circa fin. Sed certe apud nos contrarium ſeruatur, nā in enormibus, & atrocibus criminibus permittitur iudicibus iura tranſgredi etiam in procedendo, quia ſcilicet deuenitur ad torturam, etiam ſi indicia non ſint in totum ſufficientia, neque probata per teſtes omni exceptione maiores, &c. vt de iure videtur regulariter requiri, & plerunque etiam non edita copia proceſſus informatiui.

Eſt etiam communis regula, ꝙ ſemper grauius reputatur delictum, quod cōmittitur faciendo, q̃ illud, quod committitur omittendo. Ita colligi videtur ex gl. in l. ſi mora, in verbo ne facto, ff. ſolut. matrim. quam dicit eſſe communiter approbatam Alber. in l. preſcriptione, col. 2. verſ. Item ex prædictis, C. ſi contra ius vel vtil. publ. Iaſ. in d. l. præſcriptione, num. 9. quem refert illuſtris vir, & conſiliarius Regius Don Antonius de Padilla in l. tranſigere, poſt num. 107. C. de tranſact.

Sed quęro, nunquid maleficium dicatur etiam illud delictum, quod committitur verbo, prout eſt blaſphemia, iniuria verbalis, & huiuſmodi, Rñ. Bart in l. aut facta in princ. num. 1. ff. de pœnis, tenuit ꝙ non, ex quo maleficiū dr̄ à male faciendo, & ideo non comprehendit male dictum vel ſcriptum, & infert ad ſtatuta, quæ duplicant pœnas maleficiorum commiſſorum de nocte, vt non habeant locum in blaſphemantibus, vel dicentibus verba iniurioſa, &c. Et hanc opi. dicit frequentius probari Alciat. in l. verbum facere ff. de verb. ſign. Contrariam. vero ſententiam, ſcilicet, ꝙ imò etiam delicta, quæ committuntur verbis dicantur maleficia, tenuit Bald. ſuper Inſt in tit. de oblig. quæ ex delicto in principio, vbi dicit, ꝙ cum quadam vice practicaſſet opin. Bart. fuit ſibi oppoſitum tempore ſyndicatus, & ꝙ vix euaſit Et hāc opin. contra Bart. dicit eſſe communem Alex. in Apoſtil. ad eundem Bart. ibi dicens, ꝙ ita etiam communiter practicatur, quem refert Blanc. in pract. crim. fol. 48. num. 51. Et hæc opin. mihi magis placet, nam, & qui maledicit, malefacit, imò, & qui male cogitat, quandoque etiam dicitur malefacere, & ex mala cogitatione punitur, vt dixi infra hoc eo. lib. § fi. q. 91.

Quæro etiam, nunquid contumacia dicatur delictum? Reſpond. quòd contumacia de per ſe nō poteſt proprie dici delictum. Et hanc concluſionem dicit eſſe communem. Felin. in c. ex literis num. 27. de conſtitut. quem refert Foller. in pract. crim. cano. fol. 145. num. 7. Et ex hoc infertur ad ſtatuta loquentia de delictis, ſeu maleficiis, & de condemnatis, ſiue bannitis ex delictis vel maleficiis, vt non comprehendant bannitos vel condemnatos ex contumacia, nam ille dicitur damnatus de maleficio, qui fuit præſens, & fecit ſuas defenſiones, & tamen fuit (eis non attentis) condemnatus, non autem ille, qui fuit contumax, & in contumaciam condemnatus. Et ita dicunt communiter doctores, vt ait Bald. conſil. 193 lib. 2 Ita etiam magis communiter concludi atteſtatur Alexand. in l. ſi mora poſt nume. 13. ff. ſoluto matrimo. quem refert Roland. conſil. 45. num. 66. lib. 1. Hanc etiam opinionem dicit eſſe communem Clau. in l. ſi mora poſt num. 18. Auguſt. ad Ang. de malef. in verbo, Qui dominus iudex videns, num. 26. Alciat. conſil. 362. poſt num. 6. Sed certe licèt hæc opin ſit communis, credo ꝙ cum difficultate poſſet obtineri in practicā, nā ſtantibus ſtatutis vel conſuetudine, ꝙ contumax habeatur pro præſente, & confitente, credo ꝙ bannitus pro delicto in contumaciam, poſſit proprie dici bannitus ex maleficio, non enim eo caſu bannitur vel condemnatur reus propter contumaciā, ſed propter delictum, cuius plena probatio reſultat ex contumacia, tanto magis, quia videmus, quòd communis vſus loquendi ita interpretatur, vt ille dicatur bannitus de maleficio, qui citatus pro maleficio non comparet, prout atteſtatur Salic. in rubrica, C. de crimin. ſtellio. circa fi.

Et ita pluries vidi iudicari: & ego etiam, ſi caſus contingeret, ita iudicarem. Scias etiam, quòd vbicunque contumacia alicuius haberet admixtum contemptum iudicis, eo caſu talis contumacia diceretur eſſe delictum, & poſſet ex ea criminaliter puniri. Ita dicit gl. in l. vnica §. fin. in gl. magna in fi. ff. ſi quis iuſdi. non obtem. quam dicit eſſe communiter approbatam Clau. in d.l. ſi mora, nu. 19. Contemptus enim iudicis dicitur delictum, & poteſt puniri. Et hæc generaliter præmiſſa ſufficiant: nunc de ſingulis criminibus ſpecialiter videamus.

.§. ADVLTERIVM.

SVMMARIVM.

Adulterij accuſatio multipliciter propeni poteſt.

Adulterium quot modis committi poſſit, verſ. Tribus autem.

Et an cum meretrice nupta dicatur adulterium committi, verſic. Quæro nunquid.

Et an adulterium ſit crimen priuatum, verſic. Eſt autem.

Et an in crimine adulterij lata culpa æquiparetur dolo, verſ. Quæro etiam *Remiſſiue.*

Et an adulterium poſſit probari per teſtes ſingulares, verſiculo. Item quæro *Remiſſiue.*

Et an poſſit puniri etiam per iudicem Eccleſiaſt. verſ. Hoc crimen. *Remiſſiue.*

Et quæ ſit pæna adulterij, verſic. Sed quæro.

Et an habeat locum in ſponſa, verſic. Sed hæc omnia.

Et quid in Iudæo, verſic. Pone, ſtat ſtatutum.

Et an pluries cum vna adulterium committens, dicatur plura adulteria commiſiſſe, verſic. Sed pone.

Adulter, in actu adulterij à patre deprehenſus, poteſt impune occidi, verſic. Habet etiam *Remiſſiue.*

Propter adulterium poteſt agi ad ſeparationem tori, verſic. Alia quoque.

Et an teneatur eo caſu maritus vxori dotem reſtituere, verſic. Et ſcias.

Et quid ſi deinde compertum fuerit matrimonium fuiſſe nullum, verſic. Sed quid ſi aliquis.

Vxor propter adulterium amittit dotem, dicto verſic. Et ſcias.

Et an in præiudicium patris, vel filiorum ſuorum, verſic. Et hæc quidem *Remiſſiue.*

Et an amittat etiam bona paraphernalia, verſic. Adde quòd.

Et an vxor amittat dotem propter oſculum, verſic. Scias etiam.

Et an facta ſeparatione tori, maritus teneatur alere vxorem, verſic. Facta autem.

Maritus, ſciens vxorem eſſe adulteram, ſi cum ea ſe carnaliter commiſceat, an videatur adulterium illi remiſiſſe, verſic. Caueat etiam.

Exceptio adulterij in cauſa ciuili repetitionis dotis quando, & per quos opponi poſſit, d. verſic. Et hæc quidem. *Remiſſiue.*

Crimen adulterij præſcribitur quinquennio, verſic. Vnum tamen.

ADVLTERII crimen multis modis in iudicium deduci poteſt. Quandoque enim maritus accuſat vxorem de adulterio, vt in caſu in quo conſuluit Bald. conſil. 310. lib. 1. & Rom. conſil. 451. & Bologn. conſil. 23. & Gratus conſilio 50. lib. 2. & Mantua conſil. 43. lib. 1. Quandoque conuerſo vxor accuſat virum de adulterio cum alia muliere commiſſo, vt in caſu in quo conſuluit Roman. conſil. 167. Quandoque maritus accuſat vxorem, & adulterum, vt in caſu in quo conſuluit Bald. conſil. 6 lib. 5. & Ioan. de Amicis, conſil. 127. & eſt deciſ. Grammat. 31. & Boer. 297. & ſeq. Quandoque mulier agit ad ſeparationem tori, vt in caſu Socin. Iun. conſil. 32. lib. 2.

Tribus autem modis adulterium committitur. Primo, inter virum coniugatum, & fœminam nuptam: & hoc dicitur

duplex adulterium, nam vterque ipſorum violat proprium torum, & alienum. Secundo, inter v rum coniugatum, & mulierem ſolutam. Tertio, inter virum ſolutum, & mulierem nuptam. Proprie vero adulterium in viro eſt, quando violat alienum torum, licet ipſe non ſit coniugatus; in muliere autem, quando violat proprium torum, etiam ſi adulter non ſit matrimonio copulatus. Cæterùm quando vir coniugatus coit cum ſoluta, tunc de iure ciuile neque ex parte viri, neque ex parte mulieris non dicitur adulterium. Ideoque non poſſunt puniri ea pœna, qua adulteri puniuntur. Et hæc eſt indubitata doctorum ſentẽtia, vt dicit Roland conſ. 74. num. 12. lib. 1. Hanc etiam dicit eſſe communem Caccialup. in repet. l. ſi qua illuſtris nu. 58. C. ad Orficia licet dicat, quòd poteſt vxoratus eo caſu puniri pœna ſtupri, quẽ refert Plaſa lib. 1. delictorum, c. 41. num. 35. Didac. ſuper 4. decretal. fol. 172. num. 16. in fin. Et quòd talis coitus appelletur ſtuprũ, colligi videtur ex text. in l. 1. C. de adult. Communiter tamen non punitur. De iure autem canonico vbicunque maritus vel vxor habeat rem carnalem cũ alio, quàm cum proprio coniuge, appellatur adulterium c nemo, 32. quæſtione 4. cum ſim. l. Quinimò ſecundum aliquos grauius peccat laicus coniugatus, violans torum propriæ vxoris, & ſic aliam mulierem carnaliter cognoſcens, quàm presbyter adulterans. Et ita communiter tenetur, vt dicit Abb. in cap. vt clericorum, num 6. de vita, & honeſtate cleric. prout illum refert Caccialup. in d l. ſi qua illuſtris poſt num. 13. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Corſet. in repertorio Abbatis in verbo, Coniuges, quam tamen ego non credo veram: quia licet magnum ſit ſacramentũ matrimonii, magnum eſt etiam ſacramentum ſacerdotii. ſed hæc diſputatio in practica parum, vel nihil valet.

Quæro, nunquid dicatur cõmitti adulterium cum muliere nupta, quæ tamen ſit meretrix, ſeu inhoneſtæ vitæ? Reſpond. Aut talis meretrix, quæ virum aſſumpſit, ceſſauit à meretricia vita, & honeſtè cum viro vixit: & hoc caſu adulterium, cum ea commiſſum, poteſt accuſari, & puniri. Aut vero poſtquam matrimonium contraxit, perſeuerauit in meretricali vita, & tũc vir, illam carnaliter cognoſcens, non debet aliqua pœna puniri. Et hæc opin. hodie communiter obſeruatur, vt dicit Angel. in l. ſi vxor. §. ſed. & in ea, num. 1. ff. de adult. & in l. ſi ea C. de adult. quem refert Anan. in cap. 1. num. 6. de adult. & Riminal. conſil. 17. num. 20. quod eſt pro maiori parte duplicatum in conſ. 439. num. 23. Quo vero ad ipſam meretricem adulterium committentem Conſil. Neapol. in facti contingentia videtur ſenſiſſe, quòd in ea ſit punibile, vt per Capic. deciſ. 44. & refert Amad. de ſynd. num. 174. quòd ita ſeruauit in practica D. Baptiſta de Corneto tunc poteſtas Recanati, qui condemnauit publicam meretricem de adulterio, & mortua eſt in carceribus. Sed certe iudicio meo cõtraria ſententia verior eſt, quam etiam ſequi videtur Amad. in loco præallegato. nam tex. in d. l. ſi ea, expreſſe dicit, quòd crimẽ adulterii in ea ceſſat: & ideo, ſi caſus contingeret, ita iudicarem. Quæ autem dicatur meretrix, dixi ſupra lib. 2. §. Meretrix.

Eſt autem hodie adulterium crimẽ priuatum, nam niſi certis perſonis eius accuſatio permittitur, vt eſt tex. in l. quamuis, la 2. C. de adulter. Et hanc dicit eſſe ſententiam communiter per maiores noſtros approbatam Fulg. conſil. 135. poſt num. 2. quam etiam communem appellat. Ant. Gomel. ſuper l. 80. Tauri, num. 49.

Quæro etiam, nunquid in crimine adulterii lata culpa æquiparetur dolo? Dixi infra hoc eod. lib. §. fin. quæſtione 84. verſic. Dixi etiam.

Hoc crimen eſt communis fori, & ideo poteſt puniri per iudicem ſecularem, & etiam per iudicem eccleſiaſticum, vt dixi infra hoc eo. lib. §. fin. q 37. verſic. Quæro nunquid.

Sed quæro, quæ ſit pœna adulterii ſecundum ius commune? Reſpond. De iure diuino ſecundum legem Moſaicam, in adulterio, tam maſculo quàm fœminæ erat impoſita pœna mortis, genus autem mortis erat lapidatio, Exodi cap. 20. Deuter. cap. 22. De iure autem canonico pro adulterio laicus tam maſculus quàm fœmina excommunicatur, cap. intelleximus

de

de adult. Prætereaque fœmina in monaſterium detruditur: & ſi maritus nolit eam recipere, ibi cogitur toto tempore vitę ſuæ permanere, & pœnitentiam agere, c gaudemus eod. tit. de adult. Et nota, quia iſte eſt vnus ex caſibus, in quibus epiſcopus poteſt punire laicos, vt dixi in d. quæſtio. 37. verſic. Quęro nunquid. Clericus autem de iure canonico pro crimine adulterii deponitur, & vlterius in monaſterium toto tẽpore vitæ ſuæ detruditur. Ita voluit expreſſe gl. in cap. lator, in gl. 1. 2. quæſt. 7. Et eſt communis opin. vt dicit. Grill. de diuerſ. crim. lib. 3. quæſt. 2. num. 1. & ſeq. & quæſt. 6. num. 11. Diaz. in pract. crim. cano. cap. 79. quem refert Duenas Reg. 101. in 2. limitat. Et pract. Conradi fol. 384. in 5. limitat. Didac. ſuper 4. decretal. fol. 145. num. 19. quem refert Villalob. in ſua collecta communium opin. in littera C. num. 82. Bermond. de concub. fol. 37. num 16. Dicebat tamen Alciatus, quòd ſi hodie clerici propter adulterium detruderentur in monaſteria, pauci eorum ambularent per vias. De iure autem ciuili magna eſt varietas inter ſcribentes, an ſecundum ius digeſtorum adulteriũ puniretur pœna mortis naturalis. Magis tamen communis opin. videtur eſſe, quòd olim puniretur tãtummodo pœna deportationis. Et hanc eſſe communem opin. atteſtatur Cuman. conſil. 154. poſt num. 2. Marſil. in pract. crim. §. opportune, num. 40. quem refert Didacus ſuper 4. decretal. fol. 144. poſt num. 16. Secundum vero ius codicis omnes conſentiunt, quod punitur pœna vltimi ſupplicii. Et eſt text. in l. quamuis, la 2. C. de adult. Et hanc dicit eſſe communem opin. Alexan. conſil. 13. poſt num. 3. lib. 7. Cuman. in loco præallegato, & hoc tam in maſculo quàm in fœmina. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. legiſtarum Auguſt. ad Ang. de malefic. in verbo. Che hai adulterato, num. 44. quem refert Ant. Gomeſ. ſuper l. 80. Tauri, num. 47. & Prac. Conradi, fol. 383. num. 21. Sed hodie ſecundum ius authenticorum in fœmina propter ſexus fragilitatem commutata eſt pœna: virgis enim cæditur, deinde detruditur in monaſterium: & ſi intra biennium maritus illam ad ſe non reuocet, ipſa cogitur habitum monachalem ſuſcipere, & ibi perpetuo permanere, text. eſt in auth. ſed hodie, C. de adult. Et ita volunt omnes doctores, vt dicit Salic. in l. qui ſepulchra, poſt num. 7. C. de ſepulchro viola. Et hãc opin. dicit eſſe communem Imola in l. cum mulier. poſt num. 18 ff. ſoluto matrim. quem refert Nicellus in concord. gl. c. 8. Et reperio, quòd ſecundum diſpoſitionem illius authenticæ iudicauit in facti contingentia Curia Burdegalen. vt refert Boer. deciſ. 297. num 12. Idem etiam ſeruauit parlamentum Pariſienſe in quadam Maria Quatreliure, & alia adultera, vt refert Papo lib. 22. tit. 9. Arreſto 1. & 2. Pariter etiam Curia Neapol. quandam mulierem ob adulteriũ detrudi iuſsit in monaſterium, teſte Grammat. deciſ. 31. In ſenatu autem ego nunquam vidi ſeruari hanc pœnam detruſionis in monaſterium: ſed quandoque mulieres de adulterio conuictæ fuerunt condemnatæ in fuſtigationẽ, & exilium arbitrariũ, 10. Februarii, 1558. P. N. Quinimò quędam Margarita China confeſſa adulterium cum inceſtu non fuit niſi biduo virgis cęſa. 20. Martii 1559. P. N in maſculo autem firma manet diſpoſitio d. l. quamuis, quòd ſcilicet propter adulterium puniatur pęna vltimi ſupplicii. Et ita tenent communiter legiſtæ. vt dicit Imola in c. tuæ, num. 13. de procur. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Alex in d. conſ. 13. num. 3. quẽ refert Roland. in d. conſil. 74. nu 8. & conſil. 35. nu. 3. lib. 2. Auguſt. ad Ang. de malef in verbo, Che hai adulterato, ſub num 44. Afflict. ſuper. 3. parte conſtitutionum Regni rub 42. in principio, poſt num. 7. vbi dicit, ꝙ ita tenent omnes doctores, & ꝙ ita vidit pluries iudicatum. ſ. ꝙ adulterii fuerunt ad mortem condemnati, & ſententiæ fuerũt executæ. quem etiam refert Carer. in pract. crim. fol. 449. num. 264. in fi. Mitius tamen actum fuit per parlamentum Pariſien. cum quodam adultero, qui citra ſanguinem fuit punitus, vt refert Papo in d. Arreſto 2. licèt deinde Arreſto 4. referat fuiſſe furcis ſuſpenſum quendam famulum, qui cum domina adulterium commiſerat. de quo fit etiam mentio in placitis Gallię lib. 12. tit. 6. placito primo.

Sed quidquid ſit ſecundum iuris communis diſpoſitionem, hodie videmus in omnibus ferè prouinciis immutatam eſſe pœnam mortis pro adulterio, & impoſitam eſſe pœnam pecuniariam. Et ita communiter obſeruari ex ſtatutis Italię atteſtatur Anan in c.fin. poſt num. 11. de colluſ. detegen. quem refert Tiraquel. de legibus connub. lege 13. num. 23. Quinimo in Gallia ex conſuetudine adulteri non puniuntur, vt dicit Ioan. Fab. in l. conſuetudinis col. fin. C. quæ ſit longa conſue. & aliis pluribus in locis, quæ refert Boer. in d. deciſ. 297. num. 26. & deciſ 317. num. 13. in fin. & Tiraquel. in d. l. 13. num. 24. & Igneus in l. lege Cornelia. §. ex hoc edicto num. 65. ff. ad Sylle. & Gulielmus de Benedic. in ſecunda parte repet cap. Raynutius fol. 138. num. 63. Et certe maxime dolendum eſt his temporibus, in quibus paſsim ferè apud omnia tribunalia adulteri impune euadunt, imò de ipſo crimine gloriantur, illi vero, quorum vxores adulteræ ſunt, accuſationem proponere non audent, ne in perpetuam infamiam, ita volente praua conſuetudine incurrant. Quapropter ego ſemper fui in ſententia, q̃ principes huius temporis, qui hoc grauiſsimum crimen ſeueriſsimis legibus non coercent, illasq́ exequi non faciunt, grauiſsime peccent. Et iudicio meo iſte eſt vnus ex caſib⁹, in quib⁹ christiana reſp. indigeret reformatione.

Sed hæc omnia locum habent in vxore, adulterium committente. Sed quid in ſponſa? Reſpond. quòd etiam cum ſponſa alterius dicitur committi adulterium, ita dicit gl. in cap. diſcretionem, in verbo Reatum adulterii, de eo qui cogno. conſang. vxoris ſuæ, quam gl. tenent omnes, vt atteſtatur Mantua in l. Tranſigere, nu. 52. C. de tranſact. Quod tamen intellige, vt procedat in ſpõſa per verba de præſenti. nam in ea locum habet pœna adulterii, etiam ſi à viro cognita adhuc non fuerit, ſecus autẽ ſi ſit tantum modo ſponſa per verba de futuro. Et ita tenẽt communiter Doctores, vt atteſtatur Antonius Gomes. ſuper d. l. 80. Tauri, poſt num 47. verſic. Dubium tamen faciunt quę dixi infra hoc eo. lib. §. Homicidium, verſic. Sed quid dicendum, circa fin.

Pone, ſtat ſtatutum in aliqua ciuitate, quòd pro adulterio imponit pœnam pecuniariã, vt in multis locis videmus, Quęro, ſi Iudæus in illa ciuitate committat adulterium cum muliere Christiana, nunquid erit puniendus pœna iuris communis, quę (vt dixi) eſt pœna mortis, an autem erit puniendus pœna ſtatuti, & ſic pecuniaria? Reſpond. Angel. in conſil. 114. licet primo, & Alex conſil. 99. lib. 6. & Barba. conſil. 63. lib. 4. in facti contingentia conſuluerunt, q̃ debet puniri pœna ſtatuti, non autem pœna mortis. Et hanc opin. dicit eſſe communem Bermond. de concub. fol. 40. poſt num 32. & num. 40. Ego vero in Iudæo committente adulterium cum Iudæa, vtique ſequor opin. Ang. & communem, ex quo debent Iudęi iudicari ſecundum leges, quibus iudicantur alii de ciuitate, vt dixi ſupra lib. 2. §. Iudæus. Et pœna impoſita à ſtatuto tollit pœnam iuris communis, vt dixi infra hoc eo. lib. §. fi. q. 85. verſ. Debet etiam. Sed in Iudęo committente adulterium cum Chriſtiana, ſecus dicerem, nam coitus Iudęi cum Chriſtiana etiam ſoluta, & meretrice eſt punibilis, vt dixi infra hoc eo. lib. §. Fornicatio, verſ. Cum Iudæis. Propterea cum in hoc caſu ſit duplex crimen, debet grauius puniri, quàm diſponat ſtatutum ſimpliciter loquens in adulterio. Ego itaque huiuſmodi Iudæum cenſerem eſſe ad triremes perpetuo tranſmittendum.

Sed pone, quòd ex ſtatuto impoſita ſit pœna pecuniaria, vel etiam corporalis, quæ reiterari poſsit, puta fuſtigationis vel huiuſmodi, nunquid ſi aliquis cum vxore alterius pluries rem carnalem habuerit etiam ex interuallo, dicetur plura adulteria commiſiſſe, & ſic erit pęna multiplicanda, vel reiteranda? Reſpond. quòd licèt talis dici poſsit pluries adulterium commiſiſſe, non tamen debet puniri niſi pro vnico adulterio, ita tenet gl. in l. vulgaris, in verbo, Fur erit. ff. de furtis, quæ opin. communiter omnium calculis recipitur, vt ait Didacus lib. 2. reſolutionum, c. 10. num. 8. circa fi. Et ita in facti contingentia conſuluit Bart. conſil 222.

Habet etiam adulterium aliam pœnã, quia ſcilicet ſi adulter fuerit in ipſo actu

adulte-

adulterij deprehenſus, poteſt à patre mulieris impune occidi, vt dixi infra hoc eo. lib. §. Homicidium, verſic. Dixi etiam, & aliis ſeq.

Alia quoque eſt pœna adulterii de iure canonico, nam propter hoc crimen agi poteſt ad ſeparationem tori, nec non, & ad dotis, & donationis propter nuptias priuationem. Et eſt communis opin. vt dicit Bermond. de concub. fol. 35. poſt num. 32. Et hinc colligi poteſt tantam eſſe immanitatem huius criminis, vt licèt iure diuino cautum ſit, vt quos Deus coniunxit, homo non ſeparet, nihilominus ex cauſa adulterii conceditur ipſius matrimonii ſeparatio, vt eſt tex. in c. ex literis de diuort. cum ſimil. Quinimò ſi crimen adulterii eſſet notorium, poſſet maritus abſque aliqua ſententia aut declaratione Epiſcopi vxorem adulteram propria auctoritate expellere. Et hanc dicit eſſe communem opi. Barbatia in apoſtil. ad Abb. in c. fin. ſub num. 6. de adulter.

Et ſcias, ꝙ hoc caſu ſi matrimonium ſeparatur propter adulterium commiſſum à viro, tenetur ipſe vxori dotem ſuam reſtituere. Et ita firmant Doctores omnes, vt ait Pariſ. conſil. 54. num. 42. lib. 4. Si vero ſeparatur propter adulterium commiſſum ab vxore, ipſa amittit dotem, neque poteſt illam ampſius repetere. Et hoc tam de iure ciuili, quàm de iure canonico, tex. eſt in c. plerunque. de donation. inter virum, & vxorem, & in l. cum mulier. ff. ſoluto matr. Et eſt communis opi. vt dicit Bermond. de concubinis fol. 43. poſt num. 42. Bald. Nouell. de dote in vndecima parte. §. hactenus, num. 36. Didac. ſuper 4. decretal. fol. 135. num. 1. quem refert Villalobos in ſua collecta communium opin. in littera A. num. 68. Pract. Conradi fol. 384. num. 23. Bolognet. in Rub. C. de edendo, num. 29. quem refert Viuius in libro communium opi. fol. 318. verſ. Vxor perdit, Et nota, quòd licèt Bar. in l. mulier. §. ſocer. in vltimis verbis, ff. de adulter. tenuerit, quòd niſi maritus criminaliter accuſet vxorem de adulterio, non lucratur dotem, veritas tamen eſt in contrarium, quòd ſcilicet etiam ſi eam ciuiliter conuincat de adulterio, lucratur dotem. Et ita contra Bart. eſt communis opin. vt atteſtatur Alexan. conſil. 189. num. 10. lib. 6. Apoſtil. ad Bart. in dicto §. ſocer.

Sed quid ſi aliquis ducat in vxorem aliquam mulierem, quam ſiue propter conſanguinitatem, ſiue propter aliud legitimum impedimentum non poterat de iure vxorem ducere, & illa commiſerit adulterium propter quod fuerit priuata dote, deinde matrimonium fuerit declaratum nullum, nunquid poterit mulier dotem ſuam repetere, ex eo quòd ſtante nullitate matrimonii non potuerit dici adulterium, & conſequenter neque ipſa dote priuari? Reſpond. quòd non poterit illa repetere, ita tenet gl. in d. c. plerunque, in verbo nó valebit. Et eſt communis opi. vt dicit Bal. Nouel. de dote, in 11. parte, in d. § hactenus, num. 36 quem refert Didacus ſuper 4. decretal. fol. 135. num. 1. Ant. Gomes. ſuper d. l. 80. Tauri, poſt num. 48. verſic. 2. infertur. Bermond. in loco præallegato fol. 44. num. 43. Io. Lupus de donat inter virum, & vxorem. §. 36. num. 3. quem refert Villalob. in loco pręallegato. Conſiderandus enim eſt ſtatus matrimonii, qui erat tempore commiſsi criminis, ſaltem putatiue, & mala intentio ipſius mulieris, quæ ex nullitate matrimonii deinde declarata excuſari non debet, ſaltem poſtquam iam ſuper ipſa dotis priuatione fuit pronunciatum.

Adde, quòd propter adulterium vxor non modo amittit dotem, ſed etiam bona paraphernalia, ita tenuit gloſ. in d. c. plerunque, in verbo, Dotalitium. Et eſt communis opin. vt atteſtatur Boer. deciſ. 338. nu. 2. Didacus in loco præallegato, num. 2. Bermond. in loco pręallegato fol. 46. nu. 49. Pariter etiam maritus committens adulterium, punitur, & ipſe in donatione propter nuptias, quam vxor eo caſu lucratur, ita tenet gl. in c. 1. in gloſ. 1. vt lite non conteſtata. Et eſt communis opin. vt dicit Bermond. in loco pręall. num. 56. & ſeq.

Scias etiam, ꝙ mulier amittit dotem non ſolum propter adulterium, ſed etiam propter ſolum oſculum alteri viro, q̃ marito datum, vel quia ille ſibi manus ad mamillas poſuit, ita tenet Bal. in c. tuæ, nu 4. de procur. Et eſt communis opin. vt dicit

Bellon.

Bellon. in Rub. C. de edendo, nu. 81. quem refert Didacus in loco præallegato, num. 3. Cum enim adulterium ſit difficilis probationis, & oſcula dicantur proxima, & ferè immediata præparatoria adulterii, optime ſtatutum eſt, vt mulier eo ipſo, quod conuincitur oſculum amatori dediſſe, dicatur etiam de adulterio conuicta. Quod intellige, vt procedat non modo quantum ad proceſſum ciuilem, ſed etiam ad puniendum eam criminaliter de adulterio. Et hoc dicit eſſe de mente omnium Antonius Gomeſ. ſuper d. l. 80. Tauri, nu. 50. quam tamen opin. ego non ſequerer in iudicando ad imponendam pœnam ordinariam delicti, & multi etiam contra Bald. tenuerunt, quorum opin. communem eſſe atteſtatur Bero. in Rub. de iudic. num. 22. quem refert Don Anton. de Padilla in l. tranſigere, num 87. de tranſact.

Facta autem tori ſeparatione propter vxoris adulterium, tenetur nihilominus maritus illam alere. Et ita tenent communiter Doctores, vt ait Card. Alex. in cap. ex parte, col. fin. verſic. Sed operæpretium de ſponſalib. Licet enim vxor ſit adultera, non propterea deſinit eſſe vxor, etiam poſt tori ſeparationem, c. 2. de diuor. Tenetur etiam maritus caſtitatem ſeruare, alias ſi fornicetur, tenetur ipſam vxorem iterum in conſortium admittere. Et eſt communis opin. vt dicit Abb. in d. c. ex literis, num. 11. de diuortiis. Et ad hoc cogi poteſt non ſolum officio iudicis, ſed etiam ad actionem ipſius vxoris. Et ita communiter tenetur, vt dicit Felin. in c. lator, poſt num. 9. verſic. Limita, 2. de re iudic. Didacus in loco præallegato, nu. 5.

Caueat etiam maritus, ne ſciens vxorem eſſe adulteram, ſe cum ea carnaliter commiſceat, nam ex eo videtur illi adulterium remiſiſſe, ita tenet gl. in c. fin. in. gl. vnica de adulter. quam dicit eſſe ab omnibus receptam Didacus in loco præallegato, num. 7. Cenſetur enim ex hoc mores ſuos approbaſſe. Quinimò vir, qui rem habet cum vxore adultera, nō facta prius pœnitentia, peccat mortaliter, vt notatur in c. coniugio. 32. q. 1. Sed certe adulterii hodie ad hoc non aduertunt. Et male, vt dicit Bertachi. in ſuo reper. in verbo, Adulter, numero tertio.

Et hæc quidem de adulterio criminaliter in iudicium deducto ſufficiant. Cæterùm an vxor committens adulterium amittat dotem in præiudicium etiam patris & filiorum ſuorum, & quandiu hæc exceptio adulterii in dotis repetitione opponi poſſit, & contra quas perſonas, & an neceſſe ſit, quòd maritus prius iudicium criminale propoſuerit, cum hæc omnia magis iudicium ciuile, quàm criminale reſpicere videantur, ſuo loco tractauimus ſupra lib. proximo, §. Dos.

Vnum tamen volo vt ſcias, quòd licet regulariter crimina non præſcribantur minori temporis ſpacio, quàm viginti annorum, vt dixi infra hoc eod. lib. §. fin. q. 51. circa principium, nihilominus accuſatio adulterii præſcribitur quinquennio, vt eſt tex. in l. mariti. § hoc quinquennium, ff. de adulter. Et ita in facti contingentia iudicatum fuiſſe refert Papo lib. 24. tit. 2. Arreſto 2. Quod intellige vt procedat in ſimplici adulterio, ſecus autem in adulterio cum inceſtu, illud enim non præſcribi tur minore ſpatio, quàm viginti annorum pro vt, & cætera crimina, de quibus dixi in loco præallegato.

§. ASSASSINIVM.

SVMMARIVM.

Qvis dicatur aſſaſſinus in materia cap. primi de homicid. in 6.

Et an ad hoc, vt quis dicatur aſſaſſinus, requiratur, quod conſtet occiſum fuiſſe Chriſtianum, ibidem.

Et an epiſcopus aſſaſſinus comprehendatur in diſpoſitione dicti cap. primi, verſic. Quæro nunquid.

Quæ ſit pœna aſſaſſinij. verſic. Sed quæro.

Et an aſſaſſinus ſit tutus immunitate eccleſiæ, ſi ad eam confugiat, verſic. Item licet.

Et an in crimine aſſaſſinij requirantur plenæ probationes, vt in alijs criminibus, verſic. Præterea quamuis.

Et

Et an in hoc crimine puniatur affectus, etiam ſi non ſit ſecutus effectus, verſic. Scias etiam.

Et an clericus aſſaſſinus poſſit puniri à iudice laico, verſ. Videndum eſt *Remißiue.*

ASSASSINVS eſt ille, qui aliquem Chriſtianum occidi precio mandat alteri ſiue infideli, ſiue Chriſtiano. Et hæc eſt communis opinio. vt dicit Aret. conſil.o 163. poſt num. 17. vbi ſubdit, quòd forte etiam eſt conſuetudine approbata quem refert Plaça lib.1.delictorum, c.19.num.2.& Viuius in lib.communium opin.in verbo, Aſſaſsini omnes Capic.deciſ.155. Grammat.voto 8. & 9. Et dicit Prac. Conradi fol.237. num.1. ꝙ in hoc doctores omnes conueniunt. Exemplũ autem poni poteſt in caſibus, in quibus conſuluerũt Bal.conſ.430. lib.2. & conſ.383.lib.5. & Riminal. conſ. 55. & Roland. conſi. 24. in primo dubio lib.1. & Grammat.conſ. 44. & conſ.66. & eſt deciſ. Capic.112.& 155. Et ſcias, ꝙ licèt aliqui tenuerint, ꝙ diſpoſitio. c. 1. de homic.in 6.punientis aſſaſsinos habeat locum ſolummodo in certo genere hominum, qui appellantur aſſaſsini; tamen in contrarium. ſ. quòd imò comprehendat omnes, vt dixi, eſt communis opin. vt atteſtatur Boſſ. in tit. de mandato ad homicid. num.16 Bene verum eſt (vt dixi) quòd ad hoc vt quis proprie dicatur aſſaſsinus, & conſequenter in eo locum habeat diſpoſitio d.c.1.requiritur, quòd ille interfectus eſſet Chriſtianus ita, dicit Io. And.in d.c. 1.quem ſequuntur communiter doctores, vt atteſtatur Alex. conſ. 166. in fi lib. 7. & Prac. Carer.fol.290.poſt num 15. Et hæc ſententia eſt omnium conſenſu ſtabilita, vt dicit Plaça in d.c. 19. num. 8. Nam vbi agitur de imponēda pœna alicuius ſpecialis conſtitutionis, requiritur quòd concurrant omnes qualitates, de quibus in ipſa conſtitutione, vt dixi infra hoc eo.lib. §.fi. q.85.verſ. Vbi agitur. Et ſubdit Ioã. And. propter hoc ſe euaſiſſe quendam imputatum de aſſaſsinio, ex eo quòd in proceſſu non fuerat probata illa qualitas, ꝙ ille occiſus eſſet Chriſtianus. Et dicit Io. Arno. cautela 25. Vos ſcitis, quòd ipſe ita in facto ſemel iudicauit. Sed certe credo, ꝙ hæc defenſio apud nos paruin prodeſſet, modo ille fuiſſet occiſus in territorio Chriſtianorũ. licèt enim vere nemo naſcatur Chriſtianus, tamen cum à communiter contingentibus infideles nõ ſint ſoliti inter Chriſtianos conuerſari, ille, qui in territorio Chriſtianorum reperitur, habendus eſt pro Chriſtiano, præſertim in hoc tam graui delicto, in quo nõ eſt ſuper huiuſmodi ſubtilitatibus inſiſtendum. Vbi tamen reus probaret illum fuiſſe infidelem, tunc vtiq; eſſet ab hoc crimine aſſaſsinii abſoluēdus.

1 Quæro, nunquid etiam epiſcopus, qui ſit aſſaſsinus, ſit comprehenſus in diſpoſitione d.c.primi? Reſpond: quòd ſic. Et ita tenent communiter doctores, vt dicit Soc. inter conſil. Curtii ſenioris conſil.20. poſt num. 43.verſic. Omitto poſtremo.

Sed quæro, quæ ſit pœna aſſaſsinii? Reſpond. quòd tales ſunt diffidati à toto populo Chriſtiano, & poſſunt impune offendi, &c. vt eſt text.in d.c.1. Debet autem aſſaſsinus puniri pœna mortis, & ſecundum aliquos debet trahi ad caudam equi, prout in pluribus locis vſu, ac conſuetudine receptum eſſe atteſtatur Soc quem refert Plaça in d.c. 19. num. 5. dicit tamen Prac. Carer.fol 294.num.35. quòd hodie aſſaſsini per fruſtra ſcinduntur, & ꝙ iudices hac pœna vtuntur propter criminis immanitatem, & ad terrorem aliorum.

Item licèt aſſaſsinus confugiat ad eccleſiam, non tamen eſt tutus eius immunitate, de qua dixi infra hoc eo.lib.§.fin.q.30. ſed poteſt inde extrahi per quemcunque iudicem ſecularem. Et hæc eſt crebrior apud omnes recepta opin. vt dicit Plaça in d.c.19.num.24.

Præterea quamuis regulariter in criminalibus requirãtur probationis luce meridiana clariores; tamen in hoc delicto propter eius immanitatem ſufficiunt probabilia argumenta, etiam ad condemnandum. ita expreſſe dicit tex. in d.c.1.& eſt cõmunis opin. vt dicit Boſſ. in tit. de conuictis, num. 55. & in tit. de indic. num. 201. Quod intellige non ſolum ad condemnãdum pœna extraordinaria, ſed etiã ad condemnandum pœna corporis afflictiua.

Et

Et hoc cõſtitutiſsimum eſſe atteſtatur Plaça in d.c.19.num.16.

Sciasetiam, quòd quamuis regulariter ex generali conſuetudine Italiæ non puniatur affectus, niſi ſequatur effectus, vt dixi in d.§. fi.q.92. tamen in crimine aſſaſsinii punitur conatus, etiam ſi effectus ſecutus non fuerit. Et ita in facti contingentia conſuluit Ang. conſil. 14. in q. præmiſſa. Et hoc frequentiſsimo omnium conſenſu receptum eſſe ait Didac. in repet. cle. ſi furioſus, fol.180. verſ. Secundo proponitur. Hanc etiam dicit eſſe frequentiori calculo receptem ſententiam Gonius de imm. Eccleſ. fol. 143. in 15. fall poſt num.8. quem refert Plaça in d.c.19. nu.9. Et ita obſeruatum fuiſſe in facti contingentia per Curiã Neapol. refert Afflic. ſuper 1. parte conſt. Regni, Rub.12.num. 11.in fi. in quodam aſſaſsino, qui cum dardo balliſtæ dedit in arzone ſellæ equi illius, quem volebat interficere, nec tamen eum offendit, quem refert, & in eandem ſententiam conſuluit Grammat. voto 9. Idem etiam ſeruauit cõſil. Neap. in cuiuſdam notarii Marci, qui fuit furcis ſuſpenſus, licèt mors vulnerati per aſſaſsinum ſecuta non fuiſſet, teſte Capic. deciſ. 155. Notarius Marcus, Idem etiam ſeruatum fuiſſe Mediolani refert Chaſſ. qui tunc ſe dicit fuiſſe vicarium Capitanei Iuſtitiæ ſuper conſuetu. Burgun. fol.14. poſt num.7. & fol.44.num.11. licet idẽ Grammat. voto 8. referat aſſaſsinum non ſecuta morte condemnatum fuiſſe in pœnam pecuniariam, de quo etiam mentionem facit idem Grammat. ſuper conſt. Regni, fol.14.col.2.& pariter etiã voto 20. referat aſſaſsinum non ſecuta morte condemnatum fuiſſe ad triremes perpetuo. Et licèt forte circa hoc, loquendo ſecundum diſpoſitionem iuris communis, multa dici poſſent: tamen ſtante conſuetudine, & cõmuni doctorum opin credo, quòd non erraret iudex, qui illam in iudicando ſequeretur. nam vt dicit Ang. in l. non ſolum, §. ſi mandato, num.2. ff. de iniur. licet de iure communi aſſaſsinus non videatur teneri in plus quàm mandator, id tamen de cõſuetudine non ſeruatur. Et meritò, quia plus delinquit faciens per pecuniã, quàm qui gratis. In ſenatu tamen vidi, ſecundum qualitatem facti, & perſonarum diuerſimode iudicari, quandoq; pœnam ordinariam infligendo, & quandoque mitius puniendo, vt dixi in allegata q.92. verſ. Scias autem. Et ideo putarem hoc eſſe arbitrio iudicis relinquendum.

Videndum eſt etiam, nunquid clericus aſſaſsinus poſsit per iudicem ſecularem puniri, & an requiratur degradatio, de quibus omnibus dixi infra hoc eo. lib. §. fin. q.36. verſic. Item quæro, & ſeq.

.§. BLASPHEMIA.

SVMMARIVM.

Omnis contumelia, in Deum, vel ſanctos prolata, eſt blaſphemia.

Et an dicere, Al diſpetto di Dio, ſit blaſphemia, verſic. Sed nuuquid.

Quæ ſit pœna blaſphemiæ, verſ. Sed quæro.

Et an in crimine blaſphemiæ admittatur repulſa teſtium, verſ. Reperio etiam.

Iudæus blaſphemans an poſſit puniri per iudicem eccleſiaſticum, verſic. Sed pone.

Blaſphemans per iracundiam, an excuſetur, verſic. Excuſari. *Remiſſiue.*

Et an propter conſuetudinem prouinciæ, verſic. Item poteſt.

OMNE conuitium, contumelia, vel maledictum prolatum in Deum vel ſanctos, eſt blaſphemia, ita dicit Bar. in l. item apud labronem, quam legit cum lege iniuriarum, §. ſed adiicitur, quem legit cũ §. ait prætor, nu.4. ff. de iniur. Et eſt cõmunis opin. vt dicit Aug. ad Ang. de maleſ. in verbo, Verba iniurioſa, num. 13. quem refert Prac. Conradi fol. 409. num.25. Didacus in repet. c. quamuis fol. 57. nu.8. de pactis. Et poteſt poni exemplum in iudæo, qui dixerat, Naſca il vermo cane al Papa, & à chi il fe Papa: Iddio non potrebbe far che eſſo non foſſe Papa. Et ſe io haueſsi Iddio, il Papa, e'l Veſcouo nelle mani; trarrei loro gli occhi. ſuper quo con-

ſuluit

ſuluit Cald.conſ.2 de Iudæis. Et in alio Iudæo, qui dixit, La voſtra fede è fede de cazzi, ſuper quo conſuluit Soc.conſi.119. lib.4. Et in alio Iudeo, qui dixit, Nol potrebbe fare Iddio,che l'haueſsi ſcambiata, io,ſuper quo conſuluit Soc conſi. 102.lib. 1.& Alexã.conſ.15.lib 3. Et in alio, qui dixit, De aſina di Dio, ſuper quo conſuluit Bal.in quodã ſuo conſ.paruo,quod refert Catal.de ſynd poſt num.104. Et in alio, qui dixit, Se Iddio il diceſſe, io direi che'l mentiſſe per la gola, ſuper quo conſuluit Cæp.conſ.77. Et in eo,qui dixit,Se'l ſe ap pôtaſſe noſtra donna,tu mi renderai quel lo che m'hai tolto, vt in caſu Corn.conſi. 181.lib.1. Scias aũt, ꝙ licet Bart. in d.§.ait prętor,ſenſerit, ꝙ etiam in homines poſſit dici blaſphemia: tamen hoc non admittit cõis vſus loquendi,vt dicit Boſſ.in titu. de Inquiſit.poſt num.131. Et ideo in eo, qui aliquod malum imprecaretur alteri, non haberet locum pœna blaſphemiæ.

Sed nũquid dicere, Al diſpetto di Dio eſt blaſphemia? Reſpon. Bal.conſ.476.lib. 3.tenuit ꝙ non. Contrarium verò.ſ.quòd imo dicatur blaſphemia, iudicauit in facti contingentia Curia Burdegalen.vt per Boer.deciſ. 301. vbi in princ.dicit, ꝙ hæc opin.eſt verior tam ſecundum Theologos quàm ſecundum canoniſtas, & legiſtas. Idem etiam iudicauit conſ. Neapol. vt atteſtatur Grammat.deciſ.50.& ſuper conſtitit.Regni fol.114.col.3 .quem refert Di dacus in loco prææallegato, num.9. Apud nos autem non modo reputatur blaſphemia, ſed etiam connumeratur inter atroces,ita declarante ſenatu 2. Aug. 1556.B. P.& 14. Iunii 1550.P.N.

Sed quæro, quæ ſit pena blaſphemiæ? Reſpon. de iure diuino eſt pœna mortis, Leuit.c.24 genus autem mortis erat lapidatio,vt ibi. De iure autem canonico cogitur ad publicam pœnitentiam ante fores Eccleſiæ faciẽdam,modo, & forma poſita in c.2.de maled. quæ tamen pœna non habet locum in clericis,ne propter huiuſmodi publicam ſatisfactionem vileſcat clericalis ordinis auctoritas Et ita communiter teneri atteſtatur Abb. in d. c. num. 8. quem refert Simãcas de hæret. c. 8. num. 12. De iure ciuili,pœna blaſphemiæ eſt pœna mortis,tex.eſt clarus in Auth.vt nõ luxurientur contra nat. in fi.& ita affirmant & concludunt doctores, vt dicit Iodoc.in prac.crim.c.61.nu.26. Sed hæc pœna licèt diuina, & humana lege conſtituta fuerit, hodiernis tamen temporibus ob defectum religionis, & iuſtitiæ non ſeruatur,vt dicit Lucas de Penna in l omnes, col.3.verſi.2. quæritur,C.de delator.lib.10 Et dicit Bal. in l.2.circa fi. C. de reb. cred. quòd hodie pœna illius Auth.de conſuetudine non ſeruatur:prout illum refert Aug. ad Ang. de maleſ.in verbo Verba iniurioſa, poſt nu. 14.relatus,& ipſe per Nunium de los corregidores,fol.153.nu.14.& per Prac Con radi fol. 409. col.2. Refert etiam Grammat.ſuper conſtit. Regni. fol.113.col.2.in fin. Bald.tamen in libro meo id non dicit. Dicit etiam Zas. conſil. 19. num.37.lib.1. quòd hæc pœna de conſuetudine non ſeruatur niſi eſſet magna,& enormis blaſphemia,quæ ex deliberato,maligno,& doloſo propoſito, & ore execrabili ad pernicioſum exemplum Dei,& hominum profetatur. Et proculdubio ſi omnes blaſphemi decapitarentur,pauci ſupereſſent,qui poſſent blaſphemare,vt dicit.Bellon.conſi.69 num.6 Sed certe hæc eſt peſsima conſuetudo,& iudicio meo grauiter peccãt principes Chriſtiani, & eorũ magiſtratus, qui hoc crimen ſeueriſsime non puniunt. Et in hoc reſpublica Chriſtiana magna indigeret reformatione. Refert autem Boer. in d.deciſ.301.quòd quidam pro blaſphemia fuit per illam curiam,lingua prius perforata, condemnatus ad ignem, & alius decapitatus. Afflic.ſuper tertia parte conſtitut. Regni Rubr.54 num.7.dicit,quòd licèt ex illa conſtitutione imponatur blaſphemis pœna amputationis linguæ, vidit tamen aliquando eis perforari tantum linguam cum ferro. Et hoc ex cauſa. Idem ferè iudicauit parlamentum Delphinale, vt refert Marcus deciſ. 509. Iodoc. in d.c.61. num.17.dicit quòd de conſuetudine blaſphemãs glorioſiſsimam Virginem,vel ſanctos,punitur in amputatione linguæ, & vlterius exilio, vel alia pœna arbitraria. Et ideo ſeruanda in hoc ſunt ſtatuta, vel conſuetudo locorum. Cęterum ſenatus, cui à conſtitutionibus permittitur pœnas ordinarias

narias blaſphemis impoſitas augere ſolet præſertim in atrocibus, plerunque arbitrari graues pœnas, quandoque ictuum funis, vt in Gulielmo Caſaſco, qui dixerat, Nè ſu, nè quell'aſino di Chriſto &c. Et quandoque triremium. Et recordor quòd quidam Barbinus, qui dixerat, Venga il cancaro à quel traditor di Domenedio, & a quello che l'ha dipinto, & à chi crede, che'l ſia da bene, à far piouet'adeſſo, Fuit per biennium tranſmiſſus ad triremes 13. Septembris 1560. P. N. Et niſi ruſticitas, & ira illum excuſaſſent, fuiſſet laqueo ſuſpenſus. Et quidam Antonius Zanza propter atroces blaſphemias iuſſus fuit, ſi erat aptus remo, tranſmitti ad triremes perpetuò, ſin minus, furcis ſuſpendi 18. Apr. 1549. P N.

Reperio etiam, quòd Par. de Put. de ſynd. fol. 210. poſt num. 13. tenuit, quòd imputatus de blaſphemia non ſit admittendus ad probandum contra perſonas teſt.ū quia ſ. ſint infames, vel alias inhabiles ad teſtificandum, attento, quòd in hoc crimine grauiſsimo, quod eſt læſę Maieſtatis diuinę, admittuntur teſtes etiam inhabiles, prout fit in crimine læſę Maieſtatis humanæ. Sed certe hæc deciſio, Paridis apud nos non ſeruatur, prout etiam non ſeruatur in ſupremis curiis Franciæ, teſte Boerio in d. deciſ. 301. num. 11. in fi. Et ideo ſemper admitt ĩ imputatus de blaſphemia ad probandum conta teſtes quicquid vult, prout in aliis criminibus.

Hoc crimen blaſphemiæ eſt communis fori. Et ideo poteſt laicus blaſphemans puniri tam per iudicem eccleſiaſticum, quam per ſecularem, vt not in d. c. 2. de maled.

Sed pone, quòd Iudęus blaſphemauerit nunquid & ipſe poterit puniri per iudicem eccleſiaſticum? Reſpond. quòd non, ſed debet iudex ſecularis ſuper tali blaſphemia per Iudęū prolata cognoſcere. Et hāc dicit eſſe communem opin. Alex. in quodam ſuo conſil. quem refert Socin. conſil. 119. poſt num. 16. verſic. Vnde ponderandum, lib. 4. nam Iudæi ſunt de foro ſeculari, vt dixi infra hoc eo. lib. §. fin q 35. verſi. Modo quæro. Benè verùm eſt, qđ ſi iudex ſecularis eſſet negligens, eo caſu poſſet iudex eccleſiaſticus de ipſa blaſphemia cognoſcere & Iudæum punire. Et ita magis communiter concludunt doctores, vt dicit Alex. cōſil. 99. num. 15. lib. 6. quod cōſ. credo eſſe illud, de quo loquitur Socin. in loco præallegato, prout etiam conſiderat Marquard. qui illum refert in tract. de Iudæis, fol. 83. poſt num. 5.

Excuſari poteſt quandoque ille, qui ira motus blaſphemat, vt dixi infra hoc eod. lib. §. fin. q. 60. verſ. Eſt etiam ira, in ruſtico, qui faciendo cōputa cum domino ſuo iratus dixi ꝙ Deus non potuiſſet facere, ꝙ eſſet debitor tot operarum. Dicit etiam Bal. n l. accuſationem, num. 11. C. qui accuſ. non poſſ. ꝙ in illis, qui blaſphemant per laſciuiam, & ebrietatem, prout faciunt Peruſini, non eſt tantum ſcelus, puniendi tamen ſunt, ſed mitius, vt dixi in d. q. 60. verſ Pręterea quæro.

Item poteſt excuſari propter conſuetudinem prouinciæ, non quidem, vt in totum impunitus euadat, ſed vt non puniatur pœna ordinaria blaſphemantibus impoſita. Nam vt dicit Nunius de los corregidores, fol. 152. num. 13. vbi in aliqua prouincia eſt frequens vſus dicendi, Al diſpetto di Dio, vel huiuſmodi, licèt in effectu ſint verba blaſphemię, tamē propter multitudinem hominum ita loquentium, conſuetudo interpretata eſt, vt non pro blaſphemiis, ſed tantum pro ſceleratis, & maledictis iuramentis talia verba puniantur. Senatus tñ noſter hoc non admittit, quinimò plerunq; iuſſit reiici capitula. in quibus qñq; imputati de blaſphemia volebāt huiuſmodi conſuetudinē probare. talis n. non conſuetudo, ſed abuſus potius dicendus eſt, cuius nulla ratio haberi debet.

.§. FALSVM.

SVMMARIVM.

Falſi crimen eſt publicum.

Falſitas circa multa committi poteſt, verſi. Sciendum.

Falſitas circa teſtes multis modis committitur, verſic. Et in primis.

Subornans teſtes an dicatur falſum committere, verſic. Subornans.

Et

Et an credatur teſtibus dicentibus ſe ad pre cet alicuius falſum depoſuiſſe, ibid.

Producens falſos teſtes, an dicatur falſum committere, verſic, Producens falſos.

Et an ſtante ſtatuto puniente producentem falſos teſtes, puniri debeat producens vnum tantummodo teſtem falſum, ibidem.

Teſtis falſum deponens dicitur falſum committere, verſic. Teſtis

Et quid ſi deponat in iudicio contrarium eius, quod prius dixerat extra iudicium ibidem.

Et quid ſi deponat contrarium eius, quod dixerat in alio iudicio. ibid.

Et quid ſi duo teſtes inuicem ſibi contradicant, an ſint de falſo puniendi, verſic. Conuincitur etiam.

Et an dicta teſtium ſint inter ſe concordanda, vt euitēt falſum, verſ. Scias tamen *Remiſſiue.*

Teſtis deponens ſuper negatiua eſt ſuſpectus de falſo, verſ. Solet etiam

Teſtis deponens falſum, non circa factum principale, ſed circa alia extrinſeca, non poteſt puniri de falſo, verſic. Sed quid ſi teſtis.

Si teſtis neget dixiſſe prout ſcriptum reperitur, cui magis credendum ſit, notario, an teſti, verſic. Pone teſtis.

Teſtis, qui falſum depoſuit ſine iuramento, an poſſit puniri de falſo, verſic. Tu ſcis.

Ad hoc vt teſtis dicatur falſus, an requiratur, quòd probetur ipſum fuiſſe corruptum, verſic. Quæro nunquid.

Et quid econuerſo, nunquid ſufficiat probare, quòd fuit pecunia corruptus, abſq; eo, quòd probetur falſum depoſuiſſe, ver. Sed quid econuerſo.

Pœna teſtis falſi quæ ſit, verſ. Pœna autem.

Vtens dicto falſi teſtis dicitur falſum committere, verſ. Vtens dicto.

Fabricans falſum inſtrumentum dicitur falſum committere, verſic. Fabricans.

Et quæ ſit pœna notarij fabricantis falſum inſtrumentum, ibid.

Producens falſum inſtrumentum dicitur falſum committere, verſic. Producens etiam.

Vtens falſo inſtrumento ſcienter dicitur falſum committere, verſ. Vtens falſo.

Et quomodo hoc caſu conuinci poſſit de ſcientia, ibid.

Et an puniatur eadem pœna, ac ſi illud fabricaſſet, ibid.

Notarius ponens in inſtrumento, quòd interuenit pretij numeratio, licet reuera pecuniæ non fuerint numeratæ, incidit in pœnam falſi, verſic. Notarius autem.

Notarius ſcribens in inſtrumento, Rogauit Titius ſpopondit Mæuius, cum tamen Titius eſſet abſens, incidit in pœnam falſi, verſic. Sic etiam

Notarius conficiens inſtrumentum ſuper re illicita, incidit in pœnam falſi, verſic. Adde, quod notarius.

Notarius negans ſe rogatum de inſtrumento, de quo reuera fuit rogatus, punitur pœna falſi, verſic. Item notarius.

Falſificans litteras Principis, punitur pœna falſi, verſic. Sunt & alii.

Partum ſupponens dicitur committere crimen falſi, verſic. Partum ſupponens.

Mutatio nominis eſt ſpecies falſitatis, verſic. Mutatio nominis.

Abradens inſtrumentum, dicitur falſum committere, verſic. Abradens.

Aperiens litteras alienas, & illas oſtendens aduerſario, incidit in pœnam falſi, verſ. Aperiens.

Aſcribens ſibi legatum in teſtamento alieno, punitur pœna falſi, verſic. Aſcribens.

Et quid in teſtamento nuncupatiuo, ibid.

Prohibens aliquem teſtari, incidit, in crimen falſi, verſic. Prohibens aliquem.

Vendens eandem rem duobus, incidit in pœnam falſi, verſic. Vendens eandem.

Suſpicio falſi pro veritate habetur, verſic. Trita eſt.

Et quid ad puniendum criminaliter, ibid.

Quæ ſit pœna falſi, verſ Sed quæro.

Falſitatem committens circa teſtes, inſtrumenta, vel acta cauſæ, an cauſam ipſam amittat verſ. Item propter.

Falſitas an poſſit committi ſine dolo, verſic. Excuſatur.

Falſum

Falſum non dicitur id, quod adiuuatur primordio veritatis, verſic. Præterea excuſatur.

Falſitas nemini præiudicans, an ſit punibilis, verſic. Item excuſatur.

Iudex omni ſtudio, & interpretatione curare debet, vt falſum euitetur, verſic. Item debet.

Falſificans monetam qua pœna puniatur, verſi. Dixi etiam.

Radens aut minuens monetam qua pœna puniatur, verſic. Radens autem.

Expendens falſam monetam qua pœna puniatur, verſi. Expendens.

FALSI crimen grauiſsimũ eſt, & propter eius frequentiam ſolet à legibus, & ſtatutis grauiter puniri, & cõnumerat inter publica delicta, non modo ſi agat de teſtamento falſo, ſed etiã de quocunq; alio inſtrumẽto. Et ideo quilibet de populo, etiam ſi particulariter eius non interſit, poterit de falſo accuſare, dixi ſupra hoc eod. lib. §. 1. verſic. Sed nunquid.

Sciendum eſt, quòd falſitas circa multa & multis modis committi poteſt. Poteſt enim cõmitti circa teſtes, circa inſtrumenta, & ſcripturas, circa monetam &c.

Et in primis quidem circa teſtes poteſt falſitas committi. Primò ſubornando teſtem ad dicendum falſum teſtimonium. Secundò producẽdo in iudicio teſtem falſum. Tertiò dicendo falſum teſtimonium. Quartò, vtendo dicto ipſius teſtis falſi.

Subornans autem teſtes ad dicendum falſum, dicitur falſum committere ſicut, & ipſe teſtis falſum deponens. Sed nunquid eſt danda fides ipſis teſtibus dicentibus ſe precibus alicuius falſum teſtimoniũ perhibuiſſe? Reſpon. ꝙ non. Et eſt communis opin. vt dicit Dec. conſil. 189. poſt num. 8. verſ. Primo, quia quem refert Rolan. cõſi. 16. num. 7. lib 1. & Boſs. in tit. de Inquiſit. num. 42. ſecundum quam in facti contingentia conſuluit Ruin. conſ. 146. 147. lib. 5 & Natta, conſ. 298. Sunt enim ſocii criminis, & periuri, merito non debet eorum dictum, neq; etiam ſufficere ad inquirendũ, iuxta ea quæ dixi infra hoc eod. lib § fin. q. 21. verſ. Dictum ſocii, & verſ. Scias tñ. Sed quidquid ſit de iure, conſuetudo obſeruat contrarium, ꝙ ſcilicet creditur huiuſmodi teſtibus ita dicentibus, quo ad hoc vt contra eos, à quibus aſſerunt ſe ſubornatos, procedatur ad inquiſitionem, vt atteſtatur Boſs. in loco præall. poſt nu. 45. Et practica eſt, ꝙ confirment eorũ dictum in tortura, deinde procedatur contra nominatos. Quinimò idem Boſs. in tit. de indic. num. 156. circa fin. dicit, ꝙ creditur ẽt ad torturam, modo aliquod aliud adminiculũ concurrat. Et ſubdit, ꝙ ita communiter ſeruatur. Et ita ego etiã multoties vidi ſeruari.

Producens falſos teſtes ſcienter, dicitur & ipſe falſum committere, vt declarat Bal. conſil. 106 in 2. dubio, lib. 3. & conſi. 446. lib. 5. Et reperio, ꝙ ſenatus in facti contingentia iuſsit poni ad catenã infamem quẽdam Blaſium Axcardum, qui produxerat teſtem falſum pro filio ſuo, etiam grauiter vulnerato 11. Decemb. 1543 P. N. Sed pone, ſtat ſtatutum, quod punit producẽtem falſos teſtes, modo aliquis producit tantũmodo vnum teſtem falſum, nunquid dicetur incidiſſe in pœnam ſtatuti? Reſpond. ꝙ ſic. Et ita communiter tenetur, vt dicit Iaſ. in l. Gallus. §. ꝙ ſi is, in 2. lectura, num. 2. ff. de lib. & poſthu. Et ita practicatur, vt dicit Ang in l. prætor, §. homines, in fin ff. de vi bonorum rap.

Teſtis, qui falſum teſtimonium deponit in iudicio, dr̃ falſum committere, l. 1. ff. de falſis, c. 1. de crim falſi, & ſiquidẽ dolo malo depoſuit contra innocentem, punit̃ tanquam homicida, l. 1. in princ. ff. ad l. Corn. de ſicar. Et ita in facti contingentia ſenatus iuſsit furcis ſuſpendi quendam Cerrucum, & alium teſtem, qui in cauſa criminali falſum teſtimoniũ ad offenſam depoſuerant. 27. Sept. 1548. P. N. quod etiã pluries ſeruatum fuiſſe per parlamentum Pariſienſe refert Papo. lib. 22. tit. 13. Arreſto 1. Non tñ ſemper ſenatus ſolet hac ſeueritate vti, ſed qñque etiam mitius agitur, prout in quodã Beltramino, de Beluardo, qui tranſmiſſus fuit ad triremes per decennium, 30 Ian. 1555. D. P. Et Franciſco Pineta, q fuit tantũmodo fuſtigatus, 27. Octob. 1558. P. N. Si vero deponat ad defenſam, incidit in

pœnam

pœnam falſi, quæ eſt deportatio cum publicatione bonorum, vt dixi infra, verſic. Sed quæro. Sed quia hodie (vt ibi dixi) deportatio non eſt in vſu, debet puniri pœna extraordinaria arbitrio iudicis. Et ita in facti contingentia conſuluit Alex. conſ. 55. lib. 7. Et ſecuta eſt iudicando Curia Neapol. quæ condemnauit ad triremes ad tempus quendam, qui falſum depoſuerat ad defenſam, vt refert Grammat. voto 5. & ſuper conſtit. Regni fol. 116. col. 3. vbi in hac materia valde eleganter loquitur. Teſtibus autem falſum deponentibus in cauſa ciuili quandoque amputatur lingua, plerunque etiam fuſtigantur, ſecundùm cauſæ, & perſonarum qualitatem. Conuincitur autem teſtis de falſo, in primis ſi ipſemet fateatur falſum depoſuiſſe, nulla enim maior eſt probatio, quàm proprii oris confeſsio. Item ſi ipſemet contraria dixerit. Et in hoc propoſito ſcire debes, quòd aut teſtis deponit in iudicio contrarium eius, quod dixerat extra iudicium. Et tunc non dicitur falſarius, & conſequenter etiam neque poteſt de falſo puniri. Et eſt communis opin. vt dicit Alex. conſil. 74. num. 8 lib. 1. Didac. in repet. c quamuis, fol. 55. poſt num. 5. verſic. Sed, & ſiquis. Et late dixi infra hoc eo. lib. §. ſi q. 53. verſic. Primus caſus. Aut verò deponit in vno iudicio contrarium eius quod dixerat in alio iudicio. Et hoc caſu debet puniri tanquam falſarius: Et eſt communis opin. vt dicit Camerar. in ſuo conſil. matrimoniali poſito poſt conſil. Zabazel. num. 3. Aut deponit in vno iudicio contrarium eius quod prius dixerat in eodem iudicio, & pariter puniendus eſt de falſo. Et in hoc omnes conueniunt, vt ait Didac. lib. 2. reſolutionum, c. 13. poſt num. 8. verſic. Cæterum, ibi tertium eſt. Sed in hoc propoſito videnda ſunt ea quæ dixi in d q. 53. vbi diffuſius ſcripſi, & hic non repeto.

Conuincitur etiam teſtis de falſo per alios teſtes numero plures, qui contrariū deponant. Sed pone, quòd duo teſtes tantùm inter ſe contradicant, nunquid erunt puniendi de falſo? Reſpond. aliqui tenent ꝙ ſic. Et hanc dicit eſſe communem opin. Aret. conſil. 71. num. 3. quem refert Boſſ. in tit. de tortura teſtium, num. 35. & in tit. de falſis, num. 20. Sed certe ego non credo quòd hæc opinio ſit neque communis, neque vera, quia ſi neutri eorum creditur, quo ad hoc vt probent ſecundum communem opi. vt dixi ſupra lib. 2. §. Teſtis, multo minus erit vni credendum contra alium, vt ille puniatur de falſo. Bene poteſt & debet iudex hoc caſu ſuper ipſa contrarietate diligenter inquirere, quis eorum falſum dixerat. Et etiam vbi tales teſtes eſſent alias ſuſpecti vel malæ cond. poſſent ſubiici torturæ, prout ſe vidiſſe practicari affirmat Boſs. in d. tit. de falſis, num. 24. Quod tamen intelligendum eſt cum grano ſalis, vt ſcilicet Iudex priuſquam ad talem actum torturæ deueniat, diligenter animaduertat, ne deſtruat intentionem fiſci, vel indebite lædat ius partis, & videat, an dictum vnius ex ipſis teſtibus coadiuuetur alias præſumptionibus, & ſimilia, in quibus verſabitur multum religio ipſius iudicare debentis.

Scias tamen, quòd dicta teſtium ſunt inter ſe, quantum fieri poteſt, concordanda, vt euitent falſum, vt dixi in d §. Teſtis. Et hoc non modo ſi plures teſtes inter ſe contradicant, ſed etiam ſi vnus teſtis videatur ſibi ipſi contrarius.

Solet etiam dici, ꝙ teſtis deponens ſuꝑ negatiua eſt ſuſpectus de falſo, nã regulariter negatiua eſt improbabilis, vt dixi infra hoc eo lib. §. ſi. q. 52. verſ. Scias autem. Scias tñ, ꝙ teſtis ex eo ſolo, ꝙ deponat ſuper negatiua, nõ poteſt puniri de falſo. Et eſt cõis opin. vt atteſtatur Boſs. in tit. de defenſ. reorũ, num. 34. Quod intellige, niſi per alias probationes conuincatur falſum depoſuiſſe, poteſt tñ puniri pœna extraordinaria ob temerarium aſſertionem. Et ita tenent cõiter ſcribentes, vt dicit Cagnol. in l. vnica, num. 38. ff. ſi quis iuſdi. non obtemp. Scias etiam, ꝙ in dubio verba teſtis ſunt intelligenda, vt talis falſitas, quã incurrit teſtis deponens ſuper negatiua, euitetur. Ita colligitur ex gl. in l. iuris gentium, §. quod fere in verbo, Contrarium probetur, ff. de pac. quam dicit eſſe cõmuniter approbatã Curt. Iun. in d. l. vnica, in princ. nu. 9. Faciunt quæ dixi infra verſ. Item debet.

Sed quid ſi teſtis non depoſuerit falſum circa factũ principale, nec circa qualitates

ſubſtantiales, ſed circa alia extrinſeca nunquid poterit puniri de falſo? R n̄ ꝙ nō, ita dicit Bal. in l. ſi ex falſis circa fi. C. de tranſac. & ita cōiter concluditur, vt dicit Alex. conſ. 88. nu. 19. lib. 5. Pōt tñ puniri pœna Stellionatus ſm̄ Iac. Butr. in l. Lucius, ff. de his qui not. inf. Et idem dicunt omnes doctores teſte Marſil. conſil. 70. num. 11.

Pone, teſtis negat ſe dixiſſe, prout notarius ſcripſit notarius vero aſſerit teſtem ita dixiſſe, vt ſcriptum eſt, cui magis eſt credendum? Reſpond. quòd regulariter magis creditur notario, vt dixi infra hoc eo. lib. §. fi. q. 53. verſic. Quintus eſt caſus. Sed quantum ad hoc, vt notarius vel teſtis puniatur de falſo, non creditur neque notario contra teſtem, neque teſti contra notarium. Ita tenuit Specul. in tit. de teſte, §. 1. verſic. Sed pone iudex. Et ita concluditur per omnes, vt dicit Alex. conſil. 74. num. 12. lib. 1. ita etiam communiter concludi atteſtatur Riminal. conſil. 56. nu. 2. Et ita reperio deciſum fuiſſe in facti contingentia per conſil. Neapol. teſte Capic. deciſ. 94. in cauſa Io. Pauli. Dicit autem Prac. Millei fol 83. nu 46. ꝙ hodie de conſuetudine ad abundantiorem cautelam iudices ſolent, imò tenentur acta, & proceſſus criminales ſigni ſui, aut chirographi munimine comprobare vna cum ſcriba, ſeu notario. Sed hoc apud nos non ſeruatur. Bene ſolent quandoque iudices in cauſis arduis facere, ꝙ teſtes ipſi poſt eorum depoſitionem manu ſua atteſtationes ſuas ſubſcribant, quod ſatis placet. Hęc autem omnia intellige, vt procedant, quādo in ipſo examine nullus præſens fuiſſet, præter ipſos notarium, & teſtem. Sed ſi vltra notarium fuiſſet etiam præſens iudex, tunc abſolute ſtatur ei, quod reperitur ſcriptum, quidquid teſtis poſtea dicat.

Tu ſcis, quòd dictum teſtis non probat, niſi ſit iuratus, vt dixi in d. §. Teſtis. Modo aliquis dixit teſtimonium non iuratus, nunquid poterit argui de falſo? Reſpon. quòd poterit puniri de falſo, perinde ac ſi iuraſſet, ita dixit Bart. in l. ſi quis legatum, num. 3. & ſeq. ff. de falſis. Et eſt communis opin. vt dicit Alex. in l. Edi, §. cum autem, num. 6. ff. de edendo, Curt. ſen. in tract. de teſtib. concluſ. 15. num. 34. licet enim teſtis non iuret, non tamen propterea dicitur eius depoſitio eſſe ſine forma, vt declarat Bart ibi, merito eſt puniendus. Quo ad hoc tamen an iuramentum ſit de forma, vel ne, videnda ſunt ea, quæ dixi in d. §. Teſtis. Et eſt intelligenda hæc concluſio vt procedat, modo talis falſitas, quam depoſuit teſtis non iuratus, ſit nocibilis, alias enim non eſſet de falſo puniendus, ſaltem pœna ordinaria, iuxta ea, quæ dixi infra verſic. Item excuſatur.

Quæro, nunquid ad hoc, vt teſtis dicatur falſus, ſufficiat probare, quòd dixit falſum in ſua depoſitione, an autem debeat etiam probari, quòd fuerit corruptus? Reſpon. quòd ſufficit probare teſtem falſum dixiſſe, abſque eo, quòd probetur, quòd pecunia vel alio modo corruptus falſum depoſuerit, ita dicit gloſ. in c. licet cauſam, in gloſ. 2. circa med. de probatio. Et hæc opin. communiter tenetur, vt dicit Imola in l. Diuus, col. 1. in gloſ. in verbo, Corruptis, ff. de re iudic. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Socin. Iun. conſil. 40. num. 9. lib. ſecundo. Menchiaca controuerſ. vſu frequentium, c. 36. num. 10. niſi tamen pars vtrunque ſimul dixerit, ſcilicet teſtes corruptos falſum dixiſſe, nam eo caſu vtrunque probare tenetur, ſecundum communem opin. vt ibi per Mench. cui tamen hæc differentia non placet, prout neque etiam placet mihi. Si vero pars non vtrunque ſimul, ſed copulatiue deduxerit, quia ſcilicet dixerit teſtes corruptos fuiſſe, & falſum depoſuiſſe, eo caſu ſufficit alterum probare. Et hæc eſt communis opi, vt atteſtantur ſcribētes in d. l. Diuus, quos refert Mēchiaca in loco pallegato, nu. 14.

Sed quid è conuerſo, nunquid ſufficit probare, quòd teſtes acceperūt pecuniam pro teſtimonio dicendo, abſque eo, quòd probetur ipſos falſum depoſuiſſe? Reſpon. Bart. in l. 1. in prin. poſt gloſ. in verbo, Aduocationem, ff. de falſis, & in d. l. Diuus, num. 7. ff. de re iudic. tenuit, quòd eo ipſo, quòd probatur teſtem accepiſſe pecuniam pro teſtimonio ferendo, poſſit puniri de falſo. Et hanc opin. dicit ſequi communiter doctores Anan. in cap. primo, num. 15. de falſis Menchiaca controuerſ. vſu frequentium, c. 36. num. 6. illam etiam dicit

dicit eſſe magis communem Didacus in repet. c. quamuis, fol. 57. col. 3. licet dicat illam ſibi non placere, idem atteſtatur Nunius de los corregidores fol. 238. num. 18. in fin. Alii dicunt, quòd ex eo non probatur falſitas teſtis quo ad illum, qui dedit pecuniam. Et ait Dec. in d. c. licet cauſam, num. 20. de probatio. & conſil. 189 paulo ante, num. 12. quòd ita tenent communiter doctores, quem refert Boſs. in tit. de falſis, num. 168. & in tit de oppoſ. contra teſtes num. 148. & Viuius in lib. communium opin. fol. 299. verſic. Teſtium ſolam. Ego vero ſic dico. Aut apparet teſtem, qui pecuniam accepit, falſum depoſuiſſe. Et ſuperfluum eſt quærere, an ſit propter corruptionem de falſo conuictus, cum ſit de falſo teſtimonio omnium puniendus. Aut apparet ipſum veritatem dixiſſe. Et hoc caſu ego non video, quomodo poſsit puniri de falſo, ex quo conſtat ipſum non dixiſſe falſum Et ideo dicerem poſſe puniri aliqua pœna extraordinaria, ex quo turpiter accepit pecuniam pro eo quod tenetur gratis facere, & hoc, niſi accepiſſet pro ſuis expenſis vel operis, nam eo caſu potuit licite accipere. Aut vero dubitatur, nunquid falſum, aut verum dixerit. Et eo caſu negari non poteſt, quin ſit valde ſuſpectus, quòd falſum dixerit. Et ideo crederem, quòd poſſet iudex illum torquere facere ſuper falſitate principalis depoſitionis, & deinde etiam illum punire extraordinem, propterea quòd pecuniam turpiter accepiſſet, vt ſupra dixi.

Pœna autem teſtis falſum deponentis, de iure canonico eſt in clerico depoſito, & detruſio in monaſterium, c. ſi Epiſcopus, 50. diſtinctione. De iure ciuili eſt pœna falſi, de quo dixi infra verſic. Sed quæro. Item teſtis falſus tenetur verſus partẽ de omni damno contingente propter illud falſum teſtimonium, ſecundum regulam, quam tradit gl. in c. presbyterum, in gl. fin. de homicid. Hoc tamen intellige, vt procedat in foro contentioſo, ſecus autem in foro conſcientiæ, nam in hoc foro non tenetur niſi de falſo teſtimonio, non autem de damno ex illo ſubſequente. Ita ſingulariter dixit Vinc. in cap. 1. de cuſtod. eucha. quem ſequuntur communiter doctores, vt dicit Corſet. in ſuis ſingul. in verbo Teſtis, verſic. Si aliquis, quod nota quia de facili quis reſponderet contrariũ.

Vtens dicto falſi teſtis, dicitur falſum committere. Quod intellige, ſi ſciens teſtimonium eſſe falſum eo vtatur, alias ſecus. Et quia ſcientia eſt difficilis probationis, ideo inuenta eſt illa practica, qua quotidie vtuntur aduocati, & procuratores, quia faciũt partem, quæ producit teſtem, interrogari, an velit vti dicto ipſius teſtis cum termino ad deliberandum. Et ſi in eo termino reſpondeat ſe velle vti, tunc habetur pro ſciente, vt dixi infra verſ. Vtens falſo. Et iſtud interrogatorium eſt de conſuetudine. Vt dicit Rimin. conſ. 569. nu. 5. vbi conſuluit ꝙ iudex inquirens non poteſt hãc interrogationem facere. Quod nota.

Fabricans falſum inſtrumentum dicitur falſum committere. Pœna autem notarii fabricantis falſum inſtrumentum de iure communi eſt pœna falſi, de qua dixi infra verſic. Sed quæro. De iure autem Longobardorum erat pœna amputationis manus dextræ. Et hæc pœna etiam hodie ſeruatur, vt atteſtatur Gand. de malef. in Rub. de falſar. nu. 3. quem refert Aug. ad Ang. de malef. in verbo, Falſario, poſt num 48. & Roland. conſ. 38. nu. 16. lib. 1. & Capic. deciſ 153. num. 5. licet dicat, ꝙ ille notarius fuit ſuſpenſus propter cõſtitutiones vtriuſque regni, quæ puniunt hoc crimẽ vltimo ſupplicio. In hoc tamen Ducatu pro prima falſitate notarii vt plurimũ puniuntur circa mortem, ſed ſi plures cõmittant, igne comburuntur, prout vidi in facti contingentia condemnatum ad ignẽ quendam Ant. Gayanellum 6. Iun. 1545. & alium de Aplaniis 27. Aug. 1548.

Producens falſum inſtrumentum dicitur falſum committere, ſi ſciebat illud eſſe falſum.

Vtens falſo inſtrumento dicitur falſum committere l. maiorem, C. de falſis. Et ita in facti contingentia conſuluit Barb. conſil. 54. maxime, num 16. & ſeq. lib 3. Scias tamen, ꝙ ille, qui vtitur falſo inſtrumẽto, non punitur, niſi ſciens illud eſſe falſum eo vſus fuerit. Et quia ſcientia difficile probari poteſt niſi per coniecturas, vt dixi infra lib. 7. §. Probatio, ideo in practica in-

uentus eſt modus ad illam probandam ſaltem præſumptiue. ſ. interrogando producentem, an velit vti ipſo inſtrumento, cum termino ad reſpondendum. Et ſi in eo termino reſponderit velle vti, punitur de falſo tanquam ſcienter producens, vt dixi ſupra verſic. Vtens dicto. Et ſcias, quòd ſtatuto dicto termino tenetur clare reſpondere. & ſine vlla conditione, vel adiectione, an velit vti vel non. Et hoc ſiue ſit factum proprium, ſiue alienum, & ſiue poſsit de eo veriſimiliter eſſe inſtructus, ſiue non. Et hæc eſt communis opin. vt dicit Boſ. in ti. de falſis, num. 155. Bene verũ eſt, quòd ſi agatur de facto alieno, de quo non ſit veriſimiliter inſtructus, iudex debet illi (ſi eam petat) concedere longiorem dilationem ad reſpondendum, quam ſi ageretur de facto proprio. Et ita vſu obſeruatus. Scias etiam, quòd ille, qui vtitur falſo inſtrumento, mitius punitur, quàm ille, q illud fabricauit, vel fabricari fecit, nam ſolummodo punitur pœna relegationis. Et ita communiter tenetur, vt dicit Sal. in l. ſi veteris, nu. 4. C. de fide inſtr. Fabricans autem punitur pœna falſi ordinaria, quæ eſt deportatio cum publicatione bonorum.

Notarius autem non modo fabricando falſa inſtrumenta dicitur falſum committere, ſed etiam ſi in inſtrumento aliquid apponat, quod verum non ſit, puta ſi in inſtrumento mutui apponat verbum nunciauit, cum tamen tempore celebrati contractus nulla pecunia fuerit numerata. Et ideo debet puniri de falſo. ita dicit gl. in l. ex cautione in gl. magna, ff. de pac. quam ſequuntur omnes, vt dicit Alex. in l. prædicta. num. 4 ff. de acquir. poſſ. Hanc etiam dicitur eſſe communem opin. ſcribẽtes in l. ſingularia, ff. ſi cert. pet. & in ſpecie Iaſ. num. 48 qui dicit, quòd totus mundus eam ſequitur, & Dec. num. 33. quem refert Diaz. reg. 492. Et licet Bar. in d. l. prædicta, nu. 3. poſt Iac. But. videatur tenere, quòd illud verbum numerauit poſsit etiam verificari in actu fiſco, illam tamen opin. communiter dãnatur, vt dicit Alex. in ea l. ſingularia, poſt nu. 33. quem refert Dec. ibi, poſt num. 23. & Foller. in pract. crim. fol. 162. num. 66. Idem dicit Curt. Iun. in ea l. ſingularia, num. 36. Non enim debet notarius conficere inſtrumentum, niſi de his, quæ ſenſu corporis tunc percipit, ſecundum doctr. Bart. in auc. ſi quis in aliquo circa fi. C. de edendo, quam dicit eſſe communiter approbatam Curt. iun. in d. l. ſingularia, poſt num. 36.

Sic etiam ſi notarius ſcripſerit in inſtrumento, rogauit Titius, ſpopondit Meuius & probetur, quod tempore confecti inſtrumenti Titius erat abſens, proculdubio incidit in pœnam falſi. ita ſentit Bar. in l. iuriſgentium, §. quod ferè, ff. de pac. quem ſequuntur communiter doctores, vt atteſtatur Ripa in l. 1. in princ. num. 3. ff. de verbo. oblig. Licet enim quis poſsit interrogare, & alius reſpondere ex interuallo, tamen cum in inſtrumento apponatur locus, & tempus præciſum, non debet notarius (vt dixi) ponere in inſtrumento, niſi ea quæ percipit ſenſu corporis tempore confecti inſtrumenti, alias incidit in crimen falſi.

Pariter etiam notarius omittens opponere ſolemnitates requiſitas in inſtrumento, de quo eſt rogatus, incipit in pœnam falſi. Et ita magis cõiter tenetur, vt dicit Corn. conſi. 53. in littera G. lib. 4. Scias tamen, quòd propter hoc non punitur de falſo, niſi in caſibus à iure expreſsis. Et hæc eſt communis opin. vt dicit Auguſt. ad Angel. de malefic. in verbo, Falſario, in fin. quem refert Pract. Conradi, fol. 393. numero 10.

Adde, quòd notarius conficiens inſtrumentum ſuper re illicita, extra caſus à iure permiſſos, incidit in pœnam falſi. ita tenet Bart. in l. 1. verſ. Venio ad tertiam, C. de peti. 60. ſubla. lib. decimo, cuius opin. ab omnibus approbatur, vt dicit Auguſt. ad Angel. de malef. in d. verbo, Falſario, num. 46. quem refert Prac. Conradi, fol. 393. num. 9. in fine.

Item notarius negans ſe eſſe rogatum de inſtrumento, de quo reuera fuit rogatus, punitur pœna falſi. ita tenent communiter ſcribentes, vt dicit Curt. Iun. in l. qui accuſare, poſt num. 12. C. de edẽdo. Quod intellige, niſi notarius eſſet vir bonæ opinionis, & factum eſſet iam ante longo tempore ipſum inſtrumentum, nam eo caſu eſſet excuſandus, quia ex curſu longi temporis

poris præſumitur obliuio, vt dixi infra li.7. §. Poſſeſsio. Bene verum eſt, ꝙ ſi pars faceret ſtatui notario terminum ad reſpondendum, an eſſet de eo rogatus, & negaret, dicerem illum non eſſe a pœna falſi excuſandum.

Sunt etiam alii caſus, in quibus falſum committitur, puta falſificando literas Papæ, Regum &c. Et nota, ꝙ clericus committens crimen falſi in litteris Apoſtolicis ſtatim eſt degradandus, & tradendus curiæ ſeculari, vt dixi infra. §.fi. q.36. verſic. Scias etiam, & verſic. Videmus etiam.

Abradens inſtrumenta, dicitur falſum committere. Et ſcias, ꝙ de abraſione facta in litteris confirmatoriis principis, vel in litteris de iuſtitia, idem iudicatur, ꝙ de raſura alicuius inſtrumenti. Et eſt communis opin. vt dicit Afflic. deciſ. 404. poſt numer 4.

Aperiens & deſigillans litteras alienas, vt illas oſtendat aduerſario, committit crimen falſi. ita tenet Bart. in l. Titio, num. 3. ff. ad municip. Et eſt communis opin. vt dicit Auguſt. ad Ang. de maleſ. in verbo, Falſario, num. 10. quem refert Prac. Conradi, fol. 392. col. 2. in princ.

Aſcribens ſibi legatum in teſtamento alieno, punitur pœna. l. Cor. de falſis, quæ eſt deportatio, & bonorum publicatio, l. 1. §. fin. ff. ad l. Corn. de falſis. l. Senatuſconſulto. C. de his qui ſibi aſcrib. Et hoc ex diſpoſitione ſenatuſconſulti Liboniani, vt ibi. Hoc autem ſenatuſconſultum de plano procedit, quando teſtamentum, de quo agitur, fuit confectum in ſcriptis, & ſic per ipſam ſolam ſcripturam poteſt veritas voluntatis probari, prout etiam aperte loqui videntur verba ipſius ſenatuſconſulti. Sed quid in teſtamento nuncupatiuo, quod conficitur coram teſtibus, propterea que videtur ceſſare ſuſpicio, ex quo voluntas poteſt etiam per ipſos teſtes probari? Reſpond quòd etiam in tali teſtamento locum habet diſpoſitio dicti ſenatuſconſulti. Ita tenuit Dyn. quem communiter doctores ſequuntur, vt dicit Bello. conſil. 80. poſt num. 3. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Boſſ. in tit. de his, qui ſibi aſcribunt, num. 3. Licet enim adſint teſtes, quando conficitur teſtamentũ, tamen experientia docet, ꝙ quilibet de facili obliuiſcitur, præſertim ea, quæ ad ipſum non pertinent: præterea vbi quid reperitur ſcriptum in teſtamento, pauci ſunt, qui contra ipſum teſtamentum velint deponere. Si tamen notarius probaret per teſtes, ꝙ teſtator tale legatum ſibi reliquiſſet, credo ꝙ euitaret pœnam falſi. Et ita intelligo illud quod dicit Anan. in c. accedens, poſt num. 6. de crim. falſi, dum atteſtatur communiter teneri, quòd quando eſt tale teſtamentum nuncupatiuum, quod probatur per teſtes, non tenetur notarius in eo aliquid ſibi aſcribens ſ. ꝙ ſecuta probatione per teſtes, notarius non ſit ex ea cauſa moleſtandus.

Prohibens aliquem teſtari, incidit in crimen falſi. l Paulus. ff. de falſis, vt in caſu Corn. conſil. 56. lib. 1. & conſ. 84. eod. vol. & conſ. 209. lib. 2. & conſ. 110. lib. 4. & Calc. conſil. 91. & Iaſ. conſ. 31. lib. 1. & Socin. conſil. 105. lib. 1. & Socin. Iun. conſ. 148. lib. 2. & punitur talis prohibens pœna extraordinaria arbitrio iudicis. ita tenent communiter Doctores, vt dicit Boſ. in tit. de his, qui prohibent aliquem teſtari, num. 1. & ei aufertur hæreditas tanquam ab indigno. Scias tamen, quòd ad hoc, vt huiuſmodi pœna locum habeat duo requiruntur. Primum, quòd defunctus vellet teſtari. Secundum, ꝙ fuerit prohibitus teſtari. Et hoc eſt commune dictum, vt atteſtatur Socin. Iun in d. conſil. 148. num. 1. lib. 2.

Vendens eandem rem duobus, incidit in crimen falſi: ſi vero alienat duobus alio contractu, quam venditionis, punitur tantum pœna ſtellionatus, tex. eſt in l. qui duobus. ff. de falſis. Sed certe illis iuribus derogatum eſt per generalem conſuetudinem, vt atteſtatur Pract. Pap. in forma libelli in actione hypotecaria, in verbo Sub eadem, col. fi. quem refert Prac. Conradi fol. 396. num 22.

Trita eſt concluſio apud omnes, quòd ſuſpicio falſi pro veritate habetur, & fuit dictum Archid. in c. in memoriam, 19. diſtinct. Scias tamen, quòd hæc concluſio ita ſimpliciter intellecta non eſt vera, imò in contrarium eſt communis opin. vt atteſtatur Gratus, conſil. 60. num. 16. lib. 2.

Socin. Iun. conſ. 45. num. 8. lib. 3. quem refert Herculan. de proban. nega. num. 131. Et igitur diſtinguendum, nam aut loquimur in criminalibus ad puniendum aliquẽ de falſo, & tunc ad probandam falſitatem non ſufficiunt coniecturæ neque ſuſpiciones, ſed requiruntur probationes legitimæ, & quæ de neceſsitate concludant. Et eſt communis opin. vt dicit Socin. Iun. conſil. 39. num. 44 & num 77. lib. 2. & conſi. 61. num 9. eo. vol. Boſs. in tit. de off. corrup. pec. num. 14. Aut loquimur in ciuilibus ad elidendam aliquam probationem, & eo caſu vtique talis ſuſpicio falſi pro veritate habetur, & ita intelligendo illud dictum Archid. eſt communiter approbatũ, vt dicit Curt. Iun. conſil. 132. num. 10. & conſil. 166 num. 6.

Sed quæro quæ ſit pœna falſi? Reſpon. quòd eſt deportatio cum publicatione bonorum, hæc tamen pœna hodie non eſt in vſu, neque imponitur alicui de conſuetudine, vt dicit Gand in tit. de falſa, num. 3. quem refert Auguſt. de malef. in verbo, Fallario, poſt num. 48. nam (vt ipſe ait) hodie non vtimur deportationibus, vt dixi etiam infra hoc eodem lib. §. fin. quæſt. 67. verſic. Deportatio Et ideo (ſecundum eum) vbi adſunt ſtatuta ſuper inde diſponentia, imponenda eſt pœna expreſſa in ipſis ſtatutis, vbi vero non ſit à ſtatutis aliqua pœna impoſita, tunc imponenda eſt pœna conſueta, quæ ſi hoc arbitrio iudicis relinquatur. Et dicit, quòd ita ſentiunt Iac. de Arena, & multi alii doctores. Vide quæ dixi ſupra verſic. Teſtis falſum, & verſicu. Pœna autem, & verſic. Fabricans, & in d. verſic Deportatio.

Item propter falſitatem commiſſam in cauſa, pars ipſa falſitatem committens cauſam amittit. Et hęc eſt communis opin. vt dicit Boer. deciſ. 291. nu 2. prout illum refert Villalobos in ſua collecta communiũ opin. in littera F. num. 4. Tu vero dic, quòd aut commiſſa eſt falſitas circa teſtes, aut inſtrumenta, & hoc caſu non amittit cauſam, ita dicit Bart. in l. in fraudem, § quoties, ff. de iure fiſci. Et eſt communis opin. vt dicit Dec. in cap cum venerabilis, num. 21. de excep. Boer. in d. deciſ. 291. poſt num. 2. quem refert Turzan. in ſuis cõmunibus opi. c. 81. Aut vero eſt commiſſa falſitas circa acta ipſius cauſæ, & tunc cauſam amittit, ita dicit Bart in loco præallegato, & ita cõiter tenetur, vt ait Dec. in d. c. cum venerabilis, poſt nu. 21. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Alex. in l. Diuus, nu. 6. quem refert Didac. in repet. cap. quamuis, fol. 56. poſt num. 6. verſic. Item punitur, & Prac. Conradi fol. 399. nu. 31. Boer. in loco præallegato, vbi etiam ſubdit, ꝙ ita ſeruatur in practica, quem refert Vantius de nullitatibus, fol. 334. num. 141. Ruin. conſil. 15. num 3. lib. 5. Et licet aliqui tenuerint illud tantummodo locum habere quando cauſa eſt cum fiſco, nihilominus magis communis opin. eſt ꝙ habeat locũ etiam quando ęſt cum priuato, vt atteſtatur Ruin. in loco præallegato.

Excuſatur autem à crimine, & pœna falſi ille, qui non eſt in dolo, nam vera eſt iuris concluſio, ꝙ falſitas ſine dolo cõmitti non poteſt. Et eſt communis opin. vt ait Socin. Iun. conſi 39. num 83. lib. 2. Faciunt quæ dixi infra hoc eod. lib. §. fin. quæſt. 84. circa princ

Præterea excuſatur, quando illud, quod dicitur falſum, adiuuatur primordio veritatis. Eſt enim certa iuris concluſio, quòd non poteſt dici falſum illud, quod iuuatur primordio veritatis, l. cum filius, § Hæres meus, ff. de leg. 2. Et hanc concluſionem dicit eſſe communiter approbatam Foller. in pract. crim. fol. 183. num. 35.

Item excuſatur, ſi falſitas nemini pręiudicat, nam regulariter nemo incidit in pęnam falſi, niſi falſitas commiſſa ſit notabilis, quia ſcilicet alicui præiudicet, aut potuiſſet pręiudicare, ita colligitur ex gloſ. in l. damus, in verbo, Priuatas. C. de falſis, quam ſequuntur communiter doctores, vt dicit Alex. conſil. 145. col. 1. verſic. Confirmo per id, lib. 6. Et illam glo. eſſe ſingularem, & communiter approbatam atteſtatur Barb. conſil. 52. num. 4. lib 3. Hanc etiam dicit eſſe communem opi. Socin. conſil. 103. num. 1. & 2 lib. 1. quod eſt duplicatum in conſil. 185. lib. 2. quem refert Didacus in repet. d. c. quamuis, fol. 56. poſt num. 6. verſi. Pœnæ vero ſtatutæ, & pract. Conradi, fol. 399. poſt num. 33. & Foller. in pract crim. fol. 346. num. 102. & Viuius

in

inlib. communium opin. in verbo, Falſi-
tas quæ nemini, & fol. 298. verſic. Teſtis
falſum in fine. Turzanus in ſuis commu-
nibus opi. c. 80. Plotus in repet.l. ſi quan-
do, num. 716. in fin. Et dicit Curt. Iun.
de feud. In quarta parte in prima cauſa
amiſsionis feudi quæſt. 10. ꝙ hæc eſt com-
munis practica, qua aduocati ſæpe vtun-
tur. Idem dicit Ana. in cap. 1. poſt nu. 14.
de falſis. Et ita reperio ſeruatum fuiſſe per
ſenatum in quodam errore commiſſo per
quendam Trouanum notarium 28. No-
uembris 1543. P. N. Hinc infertur, ꝙ quã
do ſcriptura, quæ dicitur falſificata, deficie
bat in forma, & circa ſubſtantialia, & ſic
erat nulla, neque ex ea poterat alicui præ-
iudicium inferri, eo caſu ille, qui in ea falſi-
tatem dicitur commiſiſſe, non poteſt de fal
ſo puniri, ita dicit Bart. in l. ſi quis legatum,
num. 1. ff. de falſis. Et ita communiter tene-
tur, vt dicit Alber. in 2. parte ſtatutorum,
quæſt. 147. Hanc etiam atteſtatur eſſe com
munem opin. Socin. conſil. 104. poſt num.
3. verſic. Tertius caſus lib. 1. quem refert
Franc. de Mariano inter conſil. crim. diuer
ſorum conſil. 100. num. 1. lib. 2. Sic etiam
teſtis, cuius depoſito erat nulla, vel alia
nemini præiudicare poterat, non poteſt
de falſo puniri. Intellige pœna falſi ordi-
naria. Sed bene poteſt extra ordinem pu-
niri pœna ſtellionatus. Et ita communi-
ter tenetur, vt dicit Alber. in 2. parte ſta-
tutorum q. 136. Cotta in memoral. in
verbo, Mendax, circa fin. Hanc etiam opi.
dicit eſſe communem Gand. de malefic.
in tit. de Falſar. num. 21 prout illum re-
fert Auguſt. ad Ang. de malefic. in verbo,
Falſario, num. 21. Relatus, & ipſe pract.
Conradi, fol. 395. poſt num. 20. Ego vero
in hac materia ſolitus ſum diſtinguere
duos caſus. Primus eſt, quando ſiue te-
ſtis diceret verum, ſiue falſum, & ſiue pro-
baretur illud quod depoſuit, ſiue non, in
omnem caſum non poterat alicui noce-
re, etiam ſi falſitas detecta non fuiſſet. Et
hoc caſu Bald. in l. fin. num. 20. C. ſi ex fal-
ſis inſtrumentis, tenuit quòd talis teſtis in
ucilis falſum deponens puniatur de falſo.
Sed contrarium communiter tenetur, vt
dicit Socin. in d. conſil. 103. num. 1. lib. 1.
vbi etiam in fine conſilii dicit hanc opin.
contra Bald. eſſe communem quaſi om-
nium opin. ſubdens non eſſe ab ea iudi-
cando recedendum. Et ita procedat gl. in
d. l. domus cum ſimilibus. Addit Socin. in
d. conſil. 104. num. 2. lib. 1. idem eſſe dicen-
dum, quando aliquis committeret falſita-
tem in ſcriptura, quæ de ſe nullam faceret
probationem, puta ſi quis in libro ſuo ſcri-
beret aliquem eſſe ſuum debitorem. Et
dicit, quòd Salic. in l. 1. num. 6. C. de ſe-
pulchro viol. qui tenuit, quod hoc caſu de-
beat puniri de falſo, male locutus eſt, & con
tra communem opin. Et ita, ꝙ talis falſi-
tas puniri non poſsit, dicit eſſe commu-
nem opin. Plott. in repet. l. ſi quando, nu.
722. Sed certe, iudicio meo, hoc non tran-
ſit ſine difficultate, quia doctores in hac
materia loquentes conſiderant non ſo-
lum, quòd falſitas poſsit nocere eo tempo
re quo fit, ſed etiam quòd in futurum ſit
apta aliquo caſu nocere poteſt ſcriptura
vel liber priuatus viri probi poſt eius mor
tem producta, iuxta ea quæ dixi infra lib.
7. Propterea ego hoc caſu dicerem, quòd
aut talis falſum committens, vſu eſt etiam
illa re falſificata, puta eam producendo in
iudicio, vel huiuſmodi, & tunc debeat pu-
niri de falſo, iuxta opinionem. Sali. ſaltem
pœna extraordinaria, alias autem poſſet
teneri opin. Soc. tanquam mitior. Secun-
dus eſt caſus, quando ſcriptura falſificata,
vel dictum teſtis falſi poterat alicui præiu-
dicare, vbi falſitas detecta non fuiſſet. Et
hoc caſu aut actus de ſe erat validus in ſub
ſtantia, & forma, ſed in aliis deficiebat, &
tunc punitur falſarius pœna falſi, perinde
ac ſi fuiſſet omnino validus, & ita finaliter
concludere doctores atteſtatur Marſil. con
ſil. 70. num. 12. Aut vero actus peccabat in
ſubſtantia, & forma, & hoc caſu, ex quo
non poterat nocere, non debet puniri pœ-
na falſi ordinaria, ſed extra ordinem pœ-
na ſtellionatus. Et ita intelligo doctrinam
Bartoli in d. l. ſi quis legatum, & Gand. in
loco præallegato. Et in hoc propoſito ge-
neraliter concludo, ꝙ licet falſitas non no-
cibilis non ſit punienda pœna falſi ordina-
ria, debet tñ puniri pœna extraordinaria,
ſecundum qualitatem facti, & perſonarum
arbitrio iudicis. Et hæc eſt cõis opin. vt di-
cit Plot. in repet. d. l. ſi quãdo, poſt nu. 721.

An autem teſtis non iuratus poſsit argui de falſo, dixi ſupra verſic. Tu ſcis, quòd dictum.

Item debet iudex omni ſtudio laborare, vt reos à pœna falſi excuſet. & ideo debet, quantum fieri poteſt, ſtudere, vt dicta teſtium contraria deponentium, ad cõcordiam reducat, vt dixi ſupra lib. 2. §. Teſtis. Pariter etiam inſtrumentum iuuare debet omni interpretatione, & diſtinctione, ne falſum iudicetur, vt colligitur ex gl. in l. Iuriſgentium. §. quod ferè in verbo, Contrarium probetur. ff. de pact. quam dicit eſſe communiter approbatam Curt. Iun. in l. ſingularia, poſt num 36. ff. ſi cer. pet. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Cępolla cõſ. crim. 22. verſ Et ꝙ hoc fit. Faciunt quæ dixi ſupra verſ. Solet ẽt.

Dixi etiam, ꝙ circa monetam poteſt committi falſitas. Et ſcias, ꝙ multis modis poteſt quis falſum cõmittere circa monetam. Primò, fabricando falſam monetam. Secundò, adulterando. Tertiò diminuendo. Quartò, illam ſic falſitatem, vel adulteratam, vel diminutam expendendo. Falſificans autem monetam Imperatoris punitur pœna ignis, vt eſt text. in l. 2. C. de falſa moneta ſecundum interpretationem quam dicit eſſe communem Viuius in libro communium opin. in verbo, Monetam falſam Imperatoris, & Didac. in lib. pract. q. fol. 359. num. 3. In Gallia autem falſificantes monetam Regis, in aqua feruente ſiue bulliente ſuffocantur, vt dicit Igneus in repet. § non aliàs, num. 597. ff. ad Syll. Falſificans autem monetam ciuitatis punitur pœna capitali, vt eſt text. in l. 1. C. eod. tit. de falſa moneta. Illa tamen pœna capitalis non eſt intelligenda de pęna mortis, ſed deportationis. Et ita intelligunt communiter Doctores, vt atteſtatur Alex. conſ. 121. num. 1. lib. 7. referentes Io. Gloſatorem defendiſſe in facti contingentia quædam à pœna amputationis capitis, qui falſificauerat monetam cuiuſdam ciuitatis. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Viuius in loco præalleg & Didac. pariter in loco præallegato dicit hanc eſſe frequentiſsimam iuris vtriuſque interpretationem. Faciunt quæ dixi infra hoc eod. lib. §. fin. q. 67. circa princ.

Radens autem, aut minuens monetam auream, ſi liber eſt, beſtiis ſubiicitur; ſi ſeruus, vltimo ſupplicio punitur. l. quicunq; ff. de falſis. Et eſt communis opin. vt dicit Viuius in lib. communium opin. in verbo Monetam radens. Didac. in loco præallegato, num. 5.

Expendens autem falſam monetam, ſi quidem nummi ſunt plumbei, vel ſtagnei, incidit in pœnam legis Corneliæ de falſis: ſi vero non appareat, quòd eſſent plumbei, vel ſtagnei, punitur tantummodo pœna extraordinaria iudicis arbitrio. Ita dicit Bart. in l. lege Cornel. in princ. ff. ad l. Cor. de falſis, ſubdens ſe propter hoc plures euaſiſſe à pœna legis Corneliæ. Et ita etiam tenent Doctores, vt dicit Alex. in d. conſil. 121. num. 3. lib. 7. vbi in facti contingentia ita conſuluit. Salic. autem in l. 2. num. 6. C. de falſa moneta, tenet indiſtincte imponendam eſſe pœnam falſi ordinariam. Et dicit Marſil. in l. qui falſam, num. 64. ff. de falſis, ꝙ hæc opin. ſeruatur in practica, quem refert Didac. in loco præall. num. 4. & Viuius in lib. communium opin. in verbo, Monetam falſam ſcienter. Mihi magis placet opinio Bart. tanquam mitior, & ſecundum illam, ſi caſus contingeret, conſuluerem, & iudicarem.

.§. FORNICATIO.

SVMMARIVM.

Fornicatio ſimplex an ſit omni iure prohibita.

Et an cum meretrice, verſ. Sed nunquid.

Quæ ſit pœna fornicationis, verſ. Sed quæro.

Notarius fornicator an ſit ipſo iure ſuſpenſus ab officio, verſ. Adde quòd.

Qui ſint coitus damnati, verſ. Frequenter.

Concubinatus an ſit de iure prohibitus, verſic. Et in primis.

Et quæ ſit pœna tenentis concubinam, ibid.

Et an poſſit puniri per iudicem ſecularem, ibidem.

Et an tenens eodem tempore duas concubinas, vel vxorem & concubinam, ſit infamis, ibid.

Plura

Plura requiri ad hoc, vt dicatur concubinatus, verſi. Vnum tamen.

Coitus cum virgine eſt punibilis, verſi. Cum virgine *Remiſſiue.*

Et quid ſi ſit cum puella nondum viri potente, verſi. Cum puella *Remiſſiue.*

Coitus cum puero an ſit punibilis, verſi. Cum puero *Remiſſiue.*

Coitus cum nupta an ſit punibilis, verſi. Cum nupta *Remiſſiue.*

Coitus cum vidua an ſit punibilis, verſi. Cum vidua *Remiſſiue.*

Coitus cum affine an ſit punibilis, verſi. Cum affine *Remiſſiue.*

Coitus cum moniali an ſit punibilis, verſic. Cum moniali.

Mulier coitus cum presbytero, an dicatur committere ſacrilegium, verſicu. Cum presbytero.

Vaſallus commiſcens ſe cum domina, an puniatur, verſi. Cum domina.

Coitus mulieris cum proprio ſeruo, an ſit punibilis, verſi. Mulieris etiam.

Dominus commiſcens cũ ſubdita, an puniatur, verſi. Cum ſubdita.

Officialis carnaliter cognoſcens mulierem ſibi ſubditam, an puniatur, ibid.

Tutor cognoſcens carnaliter pupillam, an puniatur, verſi. Cum pupilla.

Cuſtos carcerum, cognoſcens carnaliter mulierem carceratam, punitur, verſic. Cum carcerata.

Iudæus, cognoſcens carnaliter mulierem Chriſtianam, an ſit pœna mortis puniendus, verſi. Cum Iudæis.

Chriſtianus, cognoſcens carnaliter Iudæam, vel aliam mulierem infidelem, qua pœna puniatur, verſi. Sed quid econuerſo.

Coitus cum bruto animali qua pœna puniatur, verſi. Cum animali.

Coitus cum mortua an ſit punibilis, verſic. Cum mortua.

Mulierum inter ſe concubitus qua pœna puniatur, verſi. Inter mulieres.

Raptus qua pœna puniatur, verſic. Raptus *Remiſſiue.*

Vxores duas, vel duos maritos, vel plures ducens qua pœna puniatur, verſic. Dicitur etiam.

Et quid ſi vxor credens virum ſuum mortuum eſſe, alium ducat, verſic. Sed pone.

Coitus cum violentia commiſſi, grauius ſunt puniendi, verſic. Omnes autem.

FOrnicatio ſimplex de iure ciuili non eſt prohibita, neque etiam in concubinatio, ſecundum aliquos, vt dixi infra verſicu. Et in primis. De iure autem canonico vtique eſt punibilis, quum eo iure prohibitus ſit omnis coitus præter matrimonialem, vt dixi in loco præallegato. De iure etiam diuino fornicatio ſimplex eſt prohibita, adeo q̃ eſt proculdubio peccatum mortale, & ita tenent omnes ſancti Theologi, vt atteſtatur Affli. ſuper prima parte conſtit. Regni Rubr. 1. num. 21. Et qui aliter diceret vel crederet, eſſet hæreticus, vt dixi infra hoc eod. lib. §. Hæreſis circa principium. De iure autem ciuili, vt dixi, ſimplex fornicatio, ſiue coitus ſoluti cum ſoluta non eſt punibilis, quinimò neque etiam coniugati cum ſoluta, vt dixi ſupra hoc eod. lib §. Adulterium circa principiũ. Hoc autem multo magis locum haberet, ſi talis mulier ſoluta eſſet meretrix: nam fornicatio, vel coitus cum meretrice, non eſt de iure ciuili punibilis. Et hanc opin. dicit eſſe communem Ang. in l. ſi vxor. §. Sed & in ea, num. 1. ff. de adult. Et hoc adeo verum eſt, vt etiam ſi per vim quis ſtuprauerit meretricem, non poteſt puniri, neq; etiam crimine iniuriarum, quicquid dixerit Bald. in l. fin: num. 3. ff. de rerum diuiſi. cuius opin. eſt communiter reprobata, vt dicit Alciat. conſ. 469. num. 1. Et hæc quidem concluſio in meretrice non nupta, nõ habet multum difficultatis. Sed quid ſi ſit nupta? Dixi ſupra hoc eod. lib. §. Adulterium, verſi. Sed nunquid. Quæro etiam quid ſi meretrix ſit carcerata, an illam carnaliter cognoſcens ſit puniendus? Dixi Infra verſi. Cum carcerata.

Sed quæro, quæ ſit pœna fornicationis de iure canonico? Reſpond. In laico eſt pœna arbitraria: in clerico autem variæ fuerunt opiniones inter ſcribentes. nam aliqui tenuerunt, quòd propter ſimplicem fornicationem clericus incurrat pœnam

depoſi-

depoſitionis. Et hanc dixit eſſe communem opin. Aret.in c.cum non ab homine col. 10.de iud. Contrariam autem ſententiam, quòd ſcilicet clericus propter ſimplicem fornicationem non incurrat pœnam depoſitionis, ſed ſolummodò ſuſpenſionis, dicit communiter teneri gl.in c.Maximianus, in verbo, Remoueantur, 81. diſtinctione, quam refert, & ſequitur Abb. in c.ex parte, nu.1.in fin.de teſtibus. Hanc etiam opin. dicunt eſſe communem ſcribẽtes in c.at ſi clerici de iud & in ſpecie Imola, num 11.& Fel poſt num.14.verſ. Verũ autem, quem refert Foller.in pract.crim. cano.fol 221.num 6.& Dec. in eod. c.at ſi clerici, num.36. & Berous nu.165.& ſeq. Corſet.in ſuis ſing in verbo, Fornicatio, verſ.Propter, Sylua de beneficio, fol.140, num. 7. Duenas Reg. 101. in principio, Bermond.de cõcub.fol.251.num.10.& ſſ, in titu.de coitu damnato, num.10. Et ab hac opin.tanquam veriori, & magis communi nullo modo eſſet in practica recedendum, quam etiam dicit eſſe forenſibus vſibus receptam Menchiaca lib. 3.de teſta.§. 22.num.48.& ſeq. Bene verum eſt, quòd pro fornicatione, quæ habet inſignem deformitatem, clericus eſt deponendus Et eſt communis opin. vt atteſtatur Menchiaca in loco prææallegato, poſt nu.49. Vide quæ dixi ſupra hoc eo.lib.§. Adulterium, verſi. Sed quæro, & infra.§ Inceſtus, verſi. Sed quæro, & § Sodomia, verſic.Sed quæro, & § Stuprum, verſic. Sed quæro. Ceterum coitus, qui fit inter clericum, & mulierem ſolutam, non eſt neque inceſtus, neque ſacrilegium, vt dixi infra verſi.Cum præſbytero, & infra hoc eodem lib. §. Inceſtus, verſi.Sed nunquid, ſed ſimplex fornicatio, prout etiam inter laicum ſolutum, & ſolutam. Clericus autem notorius fornicator eſt ipſo iure ſuſpenſus ab officio. Et eſt communis opin. vt dicit Abb.in c. cum nõ liceat, num.4 de præſcrip.

Frequenter dubitari contingit, quis dicatur damnatus coitus Scias igitur, quòd damnatus coitus dicitur ille, qui aliqua lege exteriori, & humana punitur. ita dicit Bartol.in l. fin. num.4.ff.de his, quibus vt indig. atque ita ab omnibus receptum videtur, vt ait Didacus ſuper 4.decretal.fol. 172.poſt num.15. Videamus igitur, qui coitus ſint à lege punibeles. Et reperio, quòd à lege puniri videntur hi, qui ſequuntur.

Cum concubina.
Cum virgine.
Cum puella nondum viripotente.
Cum puero.
Cum nupta.
Cum vidua.
Cum affine.
Cum moniali.
Cum presbytero.
Cum domina.
Cum ſubdita.
Cum pupilla.
Cum carcerata.
Cum Iudæis vel infidelibus.
Cum animali bruto.
Cum mortua.
Mulierum inter ſe.

His accedit Raptus, & Violentia, & his coitus, qui plures vxores eodem tempore ducendo committitur, de quibus omnibus ſigillatim videamus.

Et in primis quæro, nunquid concubinatus ſit à iure prohibitus? Reſpond. Hæc quæſtio de iure canonico nullam habet difficultatem: nam omnis coitus præter matrimonialem eſt prohibitus in foro conſcientiæ, ſecundum canones, vt tenet gloſſ. in clem. vt noſtrum in verbo, Non eſt, de Hæret. quam ſequuntur omnes, vt dicit Caccialup. in repet. l. ſi qua Illuſtris, num.30. in fin. C.ad Orficia. Sed de iure ciuili magna fuit altercatio inter ſeribentes: nam aliqui tenuerunt, quòd de iure ciuili coitus cum concubina non ſit improbatus. Et hanc opin. dixit eſſe communem, Alexã.in l.ex facto, §.ſiquis rogatus, num.13. ff. ad Trebell. quem refert Ioan. Garon.in Rub. C.de ſecun.nup.in 28.pœna, verſic. Ex qua concluſione, & in l.1.in textualib num 27.eod.tit.& Bermond.de concub fol.391. num. 2. Socin.in l.eum Auus, poſt num.65.verſic. Magis tamen, ff.de cond & demon. Contrariam autem ſententiam, ſcilicet, quòd imò concubinatus hodie ſit reprobatus etiam à iure ciuili, dicit communiter teneri Alexand. ſibi contrarius conſil. 59. num. 3. in fin.lib.4.

Felin.

Felin.in c.cum ſit generale,num.13.de foro comp. Ripa. in l.fin. num. 38.in fin. C. de reuocand.donatio. Didacus ſuper quarto decretal. in prima parte c.4.fol.5. prout illum refert Nunius de los corregidores, fol. 223. num. 1.in fi. Ego certe ſuſpicor in puncto iuris veriorem eſſe opin. quòd concubinatus non ſit de iure ciuili prohibitus, atque ita videmus ſeruari de conſuetudine, quæ eſt optima legem interpres, quia iudices ſeculares regulariter hoc crimen non puniunt, niſi quatenus requiſiti ab eccleſiaſticis brachium ſuum impartiuntur, vt dixi infra hoc eo.lib. §.fi.quæſt.37.verſ. Quæro etiam. propterea ego ab hac ſentẽtia in iudicando non recederem. De iure autem canonico laicus tenens concubinã punitur arbitrio iudicis, clericus autem cõcubinarius eſt priuandus beneficio,& tenetur ad reſtituendum fructus perceptos. Et eſt communis opin. vt dicit Bellon. conſil. 56. num. 3. prout illum refert Villalob. in ſua collecta communium opin. in litera C.num.85. Sed certe Bellon. ibi atteſtatur de communi in alio propoſito, prout ego fideliter retuli infra hoc eo.lib. §. fi. quæſt. 78.verſic. Pariter etiam. Item de iure tenẽs eodem tempore vxorem, & concubinam, vel duas concubinas ſimul, efficitur infamis, ſicut ille, qui duas vxores habet eodem tempore, ſecundum gl.in §.ſi vero eſfuſa in verbo, Conſiſtence, in auc. quibus mo.natu.effi ſui, col.ſeptima. Sed hoc non obſeruatur de facto, vt dicit Bal.in l.neminem, quæ eſt lex ſecunda, num.1. C.de inceſt. nuptiis, quem refert Barb. de Teſtib. in 4.parte, poſt num.9.& Caccialupan. repet.ſi qua Illuſtris, num. 35.C.ad Orficianum, & Bermond.de concubinis. fol. 188. num 3. & fol.399.in principio, & Roland. conſil. 64.num.18.lib.2.

Vnum tamen ſcias in hac materia quòd ad hoc, vt dicatur concubinatus, plura de iure requiruntur, quæ ſi non concurrant, tranſit in crimen ſtupri, quod eſt omni iure punibile, prout in facti contingentia iudicauit Curia Neapolit. vt per Grammatic. voto quarto, quæ relegauit per triennium quendam, qui diu mulierem vt concubinam tenuerat, deficientibus aliquibus ex dictis requiſitis, quæ ibi enumerat, numero 6. & aliis ſeq.

Cum virgine proculdubio punibilis eſt coitus,& appellatur ſtuprum, de quo dixi infra hoc eo.lib. § Stuprum.

Cum puella nondum viripotente coitus eſt punibilis, vt dixi in d. §. Stuprum. verſic. Fuit aliquando.

Cum puero pariter eſt punibilis coitus, vt dixi infra hoc eo.lib.§. Sodomia.

Cum nupta eſt punibilis coitus, vt dixi ſupra hoc eo.lib §.Adulterium.

Cum vidua eſt punibilis coitus, vt dixi infra hoc eod.lib §.Stuprum.

Cum affine vel conſanguinea eſt punibilis, & damnatus coitus, vt dixi infra hoc eo.lib.§.Inceſtus,

Cum moniali eſt prohibitus coitus, & punitur pœna capitis, vt eſt tex in § pe.in auct. de ſanctiſ. Epiſ. Et ita etiam cautum eſt per conſtitutiones huius Ducatus in tit.de pœnis, cap. Carnali copula, Et idem etiam diſponunt communiter ſtatuta per Italiam, vt dicit Marſil.in l.vnica.num. 40. & ſequen. C. de raptu virg. vbi in hoc propoſito eleganter loquitur.

Cum presbytero autem mulieris fornicatio proculdubio eſt prohibita, prout cum cæteris. Punctus eſt, nunquid concubina vel alia mulier ſoluta cõcubens cum preſbytero dicatur committere ſacrilegium? Reſpond quòd non, ſed tantum dicitur cõmittere ſimplicem fornicationem. Et eſt communis opin. vt dicit Caccialup. in repet.auc.ſi qua Illuſtris, poſt num 31. C.ad Orficia. prout illum refert Boſſ. in tit. de coitu damnato, num. 15. licet Caccialup. in libro meo id non dicat, ſed quod coitus clerici cum ſoluta non habeatur pro adulterio neque pro ſtupro, neque pro inceſtu. Sed tantummodo pro ſimplici fornicat. atteſtatur eſſe communem opin. Menchiaca lib. tertio de teſta. §.22. num. 50. Boſſ. in tit. prææallegato de coitu damnato, num. 10. Vide quæ dixi infra hoc eodem lib §.Inceſtus.verſic.Sed nunquid. Et ſecundum hanc concluſionem neceſſe eſt dicere, quòd gloſ.in cap per venerabilem. in verbo, Adulterinus, qui filii ſint legi. quæ appellat hunc coitum adulterinum, improprie loquatur, licet illam communiter receptam eſſe aſſerat Didacus

ſuper

ſuper 4.decret fol.172.col 4.in fin.& Plaça lib 1.delict.cap.41.num 31.

Cum domina punitur vaſallus ſe commiſcens,vt dixi ſupra lib. prox.§ Feudum q.48.Item ſeruus cum domina coiens flãmis eſt comburendus,vt dixi infra verſic. Mulieris etiam.

Mulieris etiam cum proprio ſerno coitus inter damnatos connumeratur,& grauiſsime punitur ex diſpoſitione l. pe.C.de mul. quæ prop ſeruis ſe iunxerunt: nam mulier ipſa capite pun tur, ſeruus autem flammis combur tur. Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit Anto.Gomeſ. ſuper l.80.Tauri, num. 23. Non tamen è contra ſi ancilla rem habeat cum domino, punitur, imò remuneratur, vt eſt tex.in l. fina. C communia de manumiſſ.vnde ſumit argumentum Cy. in d.l.1.quòd amatores debent donare amaſiis ſuis, non è contra. ſubdens, Et crede experto, quòd donum magis valet,quàm ſuſpirium,imò ſuſpir um nihil valet ſine dono.ferrum tamen præponitur auro.nam ſecundũ Iuuẽ. Ferrum eſt quod amant. Quod (vt ipſe ait)quidam exponunt,ideſt ferreum membrum, propter cuius ferri fortitudinem in ſignes etiam mulieres ſeruis viliſsimis ſe exponunt. Quæ verba D. Cyni ſunt notanda quia licet eſſet excellens doctor, fuit etiam maximus amator,&egregius poeta, vt Franc. Petrarca atteſtatur in iis carminibus,in qu bus ipſius mortẽ deplorat. Et extant adhuc canciones, & alia carmina amatoria D Cyni non inſulſa.

Cum ſubdita punitur etiam coitus in domino feudi.

Item in officia'i cognoſcente carnaliter mulierem ſibi ſubditam.

Cum pupilla punitur tutor,vel curator ſe carnaliter commiſcens pœna deportationis, & confiſcationis omnium bonorum, vt eſt tex.in l vnica C.ſi quis eam cuius tutor fue.&c.Et ita tenent communiter doctores, teſte Anto .Gomeſ. ſuper l. 80. Tauri, num.24. Et licet ille tex. loquatur in eo, qu iam deſiit eſſe tutor, vel curator, nihilominus multo magis locum habebit eius diſpoſitio in eo, qui adhuc durante tutela, vel cura eam ſtuprauerit, & ita eſſ. de mente omn um atteſtatur, Ant. Gomeſ in loco præallegato.

Cum carcerata coiens cuſtos carceris grauiter punitur, & de conſuetudine Regni Franciæ ſuſpenditur,vt atteſtatur Ioã. Fabr.in §.Item lex Iulia, num.6. Inſti.de pub.iud.quem refert Paris Put.de ſynd.in verbo, Adulterium, cap.1.poſt num.2. & Anton.Gomeſ.ſuper l.80. Tauri,num.25. Sed hoc apud nos non ſeruatur.Habemus enim conſtitutionem in tit de cuſto. reorum,cap.ſi prætores.§.Cuſtodib.per quam imponitur pœna triũ ictuum funis, & vltra arbitrio ſenatus.Sed quid ſi mulier cognita à commentarienſe eſſet meretrix? Reſpond. ꝙ licet coitus cum meretrice ſit impunitus,etiam ſi per vim fiat vt dixi ſupra verſic. Sed nunquid, nihilominus ratione loci & cuſtodiæ non eſt impunitus dimittendus. Et ideo in facti contingentia parlamentum Burdegalenſe iuſsit fuſtigari quendam cuſtodem carcerum, qui meretricem carceratam per vim cognouerat, vt refert Boer. deciſ. 317. num. 9. de quo Arreſto mentionem facit Papo lib. 22. tit. 8. Arreſto 1.Si vero alius ex carceratis cognoſcat meretricem pariter carceratam, non videtur propter hoc moleſtandus, & ita ſeruatum fuiſſe per eandem curiã Burdegalen. atteſtatur Boer. in d. deciſ. 317. num.10.vbi etiam num.14. dicit hanc eſſe communem opin.

Cum Iudæis etiam coitus eſt prohibitus.Poteſt autem hoc dupliciter contingere.ſ.ſi Iudæus cognoſcat mulierem Chriſtianam, & econuerſo ſi Chriſtianus cognoſcat mulierem Hebræam.Quæro igitur qua pœna puniendus ſit Iudæus cognoſcens mulierem Chriſtianam? Rñd. ꝙ non debet puniri pœna mortis, ſed alia mitiore, & hanc eſſe communem opinio. atteſtatur Boer.deciſ.316.num.5.quem refert Didacus ſuper quarto decret.fol.112. num.3.Mantua centuria prima, num.30. Erit ergo puniendus pœna extraordinaria arbitrio iudicis citra mortem. Et dicit Alciat.conſ 458.num. 1. ꝙ Doctores magis communiter ſentire videtur,quòd puniri debeat pœna pecuniaria, & ita in facti contingent a conſuluit Alexan. conſil. 13.lib.7. & Cornel. conſil. 107. libro 1. Oldr. autem in conſilio ſuo vltimo dicit, quòd

quod in facti contingentia vidit iudicatū, quòd cuidam Iudæo, qui carnaliter cognouerat quandam mulierem Chriſtianam, amputarentur virilia, & dicit ſe illa vidiſſe ante palatium. Et ego vidi Iudæum de hoc crimine accuſatum, tranſmitti ad triremes per decenninm, etiam quòd mulier, cum qua ipſe ſe carnaliter commiſcuerat, eſſe publica meretrix. Hoc autem intellige vt procedat, quando talis coitus Hebræi cum Chriſtiana eſſet ſimplex fornicatio. Sed ſi eſſet adulterium, vt in caſu Iaſ. conſi. 22. lib. 1. & aliorum quos retuli ſupra hoc eod. lib. §. Adulterium, verſic. Pone ſtat ſtatutum, vel alius coitus qui eſſet punibilis pœna mortis, crederem non eſſe debere meliorem conditionem Iudæi quàm Chriſtiani, Refert etiam Boer. in d. deciſ. 316. num. 5. quòd Pariſijs fuit combuſtus quidam Io. Alardus, qui ex quadā Iudæa, quam in domo retinuerat, ſuſceperat plures liberos.

Cum animali bruto coitus inter nefandos connumeratur, puta ſi vir coierit cum aſina, vt in caſu in quo conſuluit Roland. conſil. 7. lib. 1. dicitur enim talis coitus fieri contra naturam humani generis, c. hoc ipſum, §. 1. 33. quæſt. 2. & punitur pœna mortis, vt eſt tex. in c. mulier 15. quæſt. 1. & ita tenent comuniter Doctores, vt atteſtatur Anton. Gome. ſuper 80. l. Tauri, nu. 35. Et ita fuit in facti contingentia ad mortem damnatus per curiam Burdegal. quidam, qui nixum fecerat coeundi cum bruto animali, licet impeditus opus non conſummaſſet, vt refert Boer. deciſ. 316. vſque ad num. 5. & Papo l. b. 22 ti. 7. Arreſto primo. Et certe ſm legem Moſaicam tale facinus committentes puniebantur morte, Exodi 23. & etiam mandatur occidi pecus cum quo ipſum ſcelus committitur, prout etiam ſeruatum fuiſſe per prædictam curiam in nonnullis caſibus refert Boer. in allegata deciſ. 316. poſt num. 6. in quibus dicit viros, prius ſtrangularis animalibus, combuſtos fuiſſe. Vide in hoc propoſito quæ dixi infra hoc eod. lib §. fin. quæſt. 99. verſic. Quæro etiam.

Cum mortua quoque coitus eſt punibilis, & hoc faciens videt grauiter puniendus tanquam contractator cadauerum, iuxta diſpoſitionem l. fin. C. de ſepulchro violato, prout etiā ſentit Boer. in allegata deciſ. 316. num. 13.

Inter mulieris cadit etiam coitus punibilis, quando inter ſe actum venereum faciunt, fricanda, & ſe corrumpendo, de quo in facto propoſitam fuiſſe accuſationē contra duas mulieres refert Boer. in d. deciſ. 316. circa fin. Eſt autem à iure pro hoc crimine impoſitā pœna mortis, vt eſt tex. in l. fœdiſsimam, C. de Adulter. & eſt communis opin. vt dicit Ant. Gome. ſuper l. 80 Tauri, num. 34. quam tamen ipſe intelligit vt procedant, quandò ſimul coeunt, non ſimpliciter fricando, ſemper imponendo aliquod inſtrumentum materiale, puta ligneum vel vitreum. Et ibi recenſet multos caſus, qui in hoc propoſito contigerūt, & dicit ſibi relatum fuiſſe, quòd quædam moniales, quæ ita ſimul coibant, fuerunt combuſtæ. Quando vero ſimplex fricatio interuenit, debent ſecundum eum puniri citra mortem. Et ita in facti contingentia iudicatum fuiſſe refert in ciuitate Granatæ quæ opi. tanquam mitior mihi ſatis placet.

Raptus etiam inter maxime damnatos coitus connumeratur, & punitur vltimo ſupplicio, vt dixi infra hoc eodem lib. §. Raptus.

Dicitur etiam damnatus, & punibilis coitus, illius qui eodem tempore duas vel plures ducit vxores. Scias autem, ꝙ ſanctis patribus ex diuina reuelatione permiſſum fuit plures vxores habere, & hæc eſt communis opin. vt dicit Floren. in tertia parte titu. 14. c. 10. num. 2. quem refert Didacus ſuper quarto decretal. fol. 124. num. 2. Hodiè vero eſt prohibitum viro duas vxores ducere, & mulieri pariter duos maritos habere. Pœna autem viri accipientis duas vxores, & mulieris accipientis duos maritos, de iure canonico eſt, vt mulieris capilli, & panni anteriores, & poſteriores ſcindantur, vt habetur in c. de benedicto 32. quæſt. prima, ſecundum expoſitionem quam dicit eſſe veram, & approbatam Pet de Bagarottis inter conſilia criminalia diuerſorum conſil. 85. in fi. lib. ſecundo. De iure autē ciuili variæ ſunt opin. ſed magis communis opin. videtur eſſe, ꝙ puniatur pœna ſtupri, quæ eſt publicatis

dimidia

dimidiæ partis bonorum, vt in facti contingentia conſuluit Alexã. conſ. 165. lib. 7. Præterea tales ducentes duas vxores ſunt infames, vt eſt tex. in l. 2. C. de inceſt. nup. & ita tenent communiter doctores, vt atteſtatur Anto. Gome ſuper l. 80. Tauri, nu. 27. Sed hodie, vt ait Ant. Gome. ibi. & Didac. ſuper 4. decret. fol. 126. num. 7. praxis recepit, vt contrahentibus binas nuptias candenti ferro fronti imprimatur littera Q. Cæterum hoc forte apud Hiſpanos ſeruatur. Nos autem habemus conſtitutionem diſponentem, quod puniatur in ſcutis 500. vel tribus ictibus eculei, & vlterius arbitrio ſenatus. Solet autem ſenatus, quando quis plures quàm duas vxores habet eodem tempore, grauius in eo animaduertere, prout factum fuit in quodam Bertho. Comenſi, qui quatuor mulieres eodem tempore viuentes in vxores duxerat, fuit enim publice fuſtigatus, & ad triremes per triennium tranſmiſſus 2. Decembris 1531 C. Grammat. autem voto 17. refert, quòd quidam, qui eodem tempore quinque vxores duxerat, fuit propter delictum toties reiteratum, vltimo ſupplicio affectus ex iudicio illius curiæ Neapol.

Sed pone, quod mulier virum ſuum, qui lõgo tempore abſens fuerat, eſſe vita functũ, alium duxerit in maritum, nunquid erit punienda? Reſpond. quòd ſi quidem talis mulier certum nuncium de mariti morte acceperit, vel etiam aliter fama publica interueniente probabiliter credere potuerit illum defunctum eſſe, debet excuſari, alias vero punitur de adulterio, & hęc eſt communis opinio, vt atteſtatur Ant. Gomeſ. ſuper d. l. 80. Tauri, num 31.

Omnes autem coitus cuiuſcunque generis ſint, ſi per vim committantur, grauius puniri debent. Et ideo cognoſcẽs carnaliter mulierum per vim, punitur pœna capitis, vt dixi infra hoc eod. lib. §. Raptus circa prin. & ita etiam cautum eſt per conſtitutiones huius Ducatus, quas tamen ſenatus non ſemper obſeruat, licet grauiſſime puniat, & memini, quòd quidam Hieronymus de Lomatio per violentia illata mulieri, etiam quòd haberet pacem, fuit tranſmiſſus ad triremes per quinquenniũ 28. Septemb. 1559 P. N. Et põt poni exemplum in adulterio per vim commiſſo, vt in caſu in quo conſuluit Grammat. conſil. 45. item in Sodomia perpetrata cum violentia, vt in caſu in quo conſuluit Mantua conſil. 123. lib. 1.

§. FVRTVM.

SVMMARIVM.

1 *Furtum quid ſit.*
Furtorum genera quæ ſint, verſiculo. Furtorum autem.
Domino rei an liceat rem furatam perquirere in domibus aliorum, verſicu. Quæro nunquid.
Et an poſſit proponi edictum, vt quilibet teneatur indicare rem furtiuam, verſi. Solent etiam.
Et an ille, apud quem reperitur res ſubtracta, præſumatur fur, verſic. Sed nunquid.
Et an furtum ſit graue delictum, verſic. Quæro an furtum.
Furti pœna quæ ſit, verſic. Sed quæro.
Et quid in furibus famoſis, verſic. Scias tamen.
Et an pro vno furto magno poſſit quis ſuſpendi, verſic. Sed an pro vno.
Et an ſtante ſtatuto, quòd pro tertio furto quis ſuſpendatur, ſi quis commiſerit duo furta extra territorium, & vnum in territorio, poſſit ſuſpendi, verſi. Sed pone.
Et an fur, qui rem furatam in aliud territorium exportauit, poſſit in eo puniri ratione contrectationis, verſic. An autem Remiſſiue.
Et quid ſi fur pro duobus primis furtis fuerit iam punitus, verſi. Quæro etiam.
Et quid ſi fuerit abſolutus, verſi. Sed quid ſi pro illis.
Et quomodo dicantur eſſe duo furta, verſi. Vnum tamen.
Fures an poſſint capite puniri, verſicu. Eſt igitur.
Et an puniantur pœna quadrupli, verſic. Pœna autem.
Fur deprehenſus in flagranti crimine poteſt impune occidi, verſic. Poteſt etiam, Remiſſiue.

Contra

Contra furem poteſt in litem iurari, verſic. Item contra.

Quando dicatur conſtare de furto, verſic. Quando autem *Remiſſiue.*

Fur an excuſetur à pœna furti, ſi probet illum, cui furatus eſt, eſſe ſuum debitorem, verſic. Excuſatur autem.

Et quid ſi ille, cui res furata fuit, proteſtetur quòd illam accepit de eius voluntate, vel conſenſu, verſic. Item excuſatur.

Furta domeſtica an ſint punienda, verſic. Poſſet etiam.

Furtum de re modici valoris an ſit puniendum, verſic. Pariter etiam.

Propter neceſſitatē an licitum ſit furari, verſi. Quandoque etiam.

Et an ſi poſtea fur ad pinguiorem fortunam perueniat, teneatur reſtituere, verſic. Sed vidi.

Emens rem furtiuam an teneatur ad eius reſtitutionem, verſi. Sed hic incidenter,

Quemadmodum procedatur pro furto aduerſus nautas, caupones, ſtabularios, verſic. Pro complemento.

Et an quando familia furtum feciſſe dicitur, punitio vnius liberet alios, verſic. Non attingam.

FVRTVM eſt contrectatio rei fraudoloſa lucri faciendi gratia, vel ipſius rei, vel etiā vſus eius poſſeſsionis. Et ita definit iuriſc. in l. 1. §. Furtum. ff. de furtis.

Furtorum aut duo ſunt genera manifeſtum, & non manifeſtum, l. furtorum, ff. de fur. Fur manifeſtus eſt ille, qui cum ipſo furto deprehenditur, l. fur manifeſtus, co. tit. Sed quid ſi non fuerit quis cum furto deprehenſus, fuerit tamen viſus furari, nū quid dicetur fur manifeſtus? Reſpond. ꝙ ſic, ita tenet gl. in d. l. fur manifeſtus in verbo, Deprehēſus, quę in hoc communiter approbatur, vt dicit Alber. in ea l. fur manifeſtus in fine principii. Vide in hoc propoſito quæ dixi infra hoc eo. lib. §. fin. qō. 32. ſtat. 6. verſic. Quæro, ſtat. & ſeq.

Quæro, nūquid liceat domino rei, qui dicit illam ſibi furto ſubtractam fuiſſe, accedere ad domos aliorum, & talem rem ſibi furatam perquirere? Reſpond. quòd ſic, dummodo id faciat cum auctoritate iudicis. Et eſt communis opin. vt dicit Auguſt. an Ang. de maleficiis in verbo, Et veſtem cęleſtem, num. 34. Prac. Conradi fol. 366. poſt num 14. Et ita ſeruatur de ſtylo, vt atteſtatur Boer. deciſ. 174. poſt num. 20 & ſecundum hanc opinio. iudicatum fuiſſe refert Papo lib. 23. titu. 6. Arreſto tertio. Contrariam tamen ſententiam, ſcilicet quòd non ſit concedenda perquiſitio, dicit tenere communiter doctores Abb. in c. qui cum fure, num. 6. de furtis, quem refert Pract. Conradi in loco præallegato. Sed certe practica videtur approbaſſe, ꝙ concedetur. Bene verum eſt, quòd in hoc Ducatu iudices non concedunt licentiam perquirendi ipſiſmet dominis, ne ſequantur ſcandala, ſed mittunt ipſi executores ſuos, ſiue conſules viciniæ, qui perquirant; præſentibus etiam quandoque ipſis dominis, & dicit Alciat. conſil. 452. in primo dubio, quòd ita videmus quotidie fieri per iudices, & quòd minime mutanda ſunt, &c.

Solent etiam plerunque proponi edicta vel impetrari litteræ, quas vocant monitorias, quibus ſub pœna excommunicationis cōmittitur ſciētibus rem furatam, vt illam indicent, de quo vt dixi infra hoc eo. lib. §. fi. qō. 27. verſi. Sed quæro, & ſeq.

Sed nunquid ille, apud quem reperitur res ſubtracta, præſumitur fur? Reſpond. quòd (ſecūdum aliquos) ſi eſt perſona malæ famæ, præſumitur fur, ſecus autē ſi eſſet perſona bonæ famæ, & conditionis. Et hoc videntur approbare communiter omnes doctores, vt dicit Auguſt. ad Ang. de maleficiis in verbo, Et veſtem cœleſtem, poſt num. 19. Ex hoc tamen non oritur indicium ſufficiens ad condemnationem, ſed bene ad torturam, vt dixi infra hoc eo. lib. § fin. quæſt. 21. verſic. Si res furata.

Quęro an furtum dicatur graue delictum? Reſpond. quòd ſi eſt factum in re magna, dicitur graue delictum, & hæc eſt communis concluſio, vt dicit Abb. conſil. 25. num. 1. in fin. lib. 1.

Sed quæro, quæ ſit pœna furti? Reſpon. quòd de iure communi pro furto non eſt impoſita pœna mortis, & eſt communis opin. vt dicit Gomeſ. in §. ex maleficiis, num. 12. Inſtit. de actio. Et licet in c. 1. §.

ſi quis

ſi quis quinque ſolidos de pace tenenda,
videatur cōſtitutum, quòd pro furto quin-
que ſolido quis debeat ſuſpendi, tamen il-
lud erat, quia cum furto concurrebat etiā
violatio pacis. Et hæc eſt communis opin.
vt dicit Gomeſ.in d. §. ex maleficiis, num.
2. & 3. Et in omnem caſum illa pœna im-
poſita contra fures in d. §. ſi quis quinque
non ſeruetur de cōſuetudine, vt atteſtatur
Gand.de maleſ.in tit.de furibus, num. 10.
quem refert Auguſt.ad Ange. de maleſ.in
verbo, Et veſtem cœleſtem, num. 12. Idē
dixit glo.in c. 1. §. Iniuria, in verbo, Legiti-
me de pace iuramento firm. Hoc idem at-
teſtatur Bald.in d. §. ſi quis quinque, num.
1. & in auc. Sed nouo iure, poſt num. 3. C.
de ſer.fug. quem refert Iaſ. in d. §. ex male
ficiis, num. 3. Roma. in l. cum ſeruus, num.
14. ff de cond. cauſa data, Cæpoll. in ead.
auct. ſed nouo iure, num. 8. & num. 71. Et
dicit Anan. in c. ex litteris, poſt num. 9. de
fur. quòd omnes hoc ſequuntur. Quin-
imò dicit Paris Put. de ſynd. fol. 224. poſt
num. 5. quòd proles Federici imperatoris,
qui ſtatuit in illa lege, ꝙ fur quinque ſoli-
dorum, ſuſpenderet, & ſic, quòd homo ad
Dei imaginem creatus propter bona occi-
deretur, & alii reges ſucceſsiue, qui ſecuti
ſunt hanc legem, eorumque miniſtri non
regnauerunt ſuper terram, & male vitam
finierunt, nec generatio eorum ad tertium
gradum peruenit. Ego tamen credo id po
tius eis contigiſſe propter bella, & indebi-
tas vexationes, quibus ſanctam Dei eccle-
ſiam perturbabant, quàm propter illam le
gem, quæ etiam (vt arbitror) nunquam
fuit vſu recepta.

Scias tamen, quòd hæc concluſio locum
non habet in furibus famoſis, ſiue infama-
tis de pluribus furtis, tales enim laqueo ſu
ſpenduntur, & ita de conſuetudine ſeruari
atteſtatur. Vitali, de malefic. in Rub. de fur
tis, num. 10. Fur enim, qui furari conſue-
uit, dicitur famoſus latro. & ita obſerua-
tur, vt dicit Prac Conradi, fol. 357. num. 1.
In hoc autem propoſito plura furta dicun
tur tria, Et ideo de generali conſuetudi-
ne pro tribus furtis fures laqueo ſuſpen-
duntur, prout de hac generali conſuetudi-
ne atteſtatur Chaſſan. ſuper cōſuetud. Bur
gund. fol. 42. num. 17. in fin. & ante eum
Bald. in d. auct. ſed nouo iure, num. 3. quem
refert Iaſ. in d. §. ex maleficiis. num. 12. &
Igneus in l. 1. §. hoc reſcriptum, num. 32.
ff. ad Sylle. & Bolenc. in repe. l. capitalium,
§. famoſos, num. 46. ff. de pœnis, & Anan.
in d. c. ex litteris, num. 6. in fi. de furtis, Cæ
poll. in d. auct. ſed nouo iure, num. 82. vbi
etiam, num. 84. dicit, quòd hęc eſt commu
nis opin. gl. & doctorum, quòd fur pro tri-
bus furtis debet mori. ſ. furca ſuſpendi, &
num. 85. ſubdit, ꝙ ita communiter practi-
catur de quadam conſuetudine generali.
Quinimò videtur, quòd (ſecundum ali-
quos) ex duobus furtis dicatur quis famo-
ſus fur, & a laqueo ſuſpendi debeat, & ita
generali conſuetudine obſeruari refert nō
nullus atteſtantes Fulgoſ. conſi. 157. num.
1. quos tamen in libro meo id dicentes nō
reperio. Ego puto in hoc ſeruanda eſſe ſta
tuta locorum, quibus non extantibus, non
crederem furem etiam propter multa fur
ta eſſe pœna mortis afficiendum, ſed obſer
uari debere ius cōmune, vt citra mortem
puniatur, Et hoc niſi in aliquo loco eſſet
ſpecialis conſuetudo, vt fures ſuſpenderen
tur, nam eo caſu minime mutanda eſſent,
&c. Fures autem incēdiarii etiam pro pri-
mo furto de conſuetudine ſuſpenduntur,
vt atteſtatur Pract. Iodoci c. 114. num. 2.
quod tamen apud nos non obſeruat. Poſ-
ſet etiam eſſe locus, in quo furtum cōmitte
retur, adeo inſignis, vt etiā pro primo fur-
to quamuis exiguo eſſet fur ſuſpēdendus,
Quod quidem ſeruatum fuit per parlamē
tum Pariſ. in quodā, qui crumenam cū 60.
ſolidis tantū inciderat in camera ipſiuſmet
Parlamenti 22. Ian 1549. vt refert Papo li.
23. tit. 6. Arreſto 1. & Placita Galliæ titu 4.

Sed an pro vno furto magno poterit qs
ſuſpendi? Reſpond. Bal. in d auct. ſed nouo
iure, poſt num. 3 tenuit quòd ſic. Et dicit
Ange. de maleſ in verbo, Et veſtem cœle-
ſtem, num. 13. quòd ita ſemel practicauit
Peruſii, dum ibi aſsideret, & hanc opin. ex
cōſuetudine inualuiſſe in Hiſpania atteſta
tur Diaz in pract. crim. cano. c. 84. poſt nu.
2. Sed certe contra Bal. eſt communis opi-
nio, vt dicit Ange. de Vbald. inter conſilia
criminalia diuerſorum. conſi. 71. num. 21.
li. 2. & Greg. Lopez, quē refert Don Ant.
de Padilla in l. tranſigere, poſt num. 12.

C. de

C.de tranſact. neque hæc opin. Bal.ſeruatur in practica, vt dicit Aret.in d. auct. ſed nouo iure, num. 4. quem refert Chaſſ. in loco præalleg. fol. 42.num.15. & Roland. conſi. 51. circa fin. lib. 1. Et dicit Caccial. in d.l. cum ſeruus. ff. de cond. cauſa data, quòd vidit quẽdam, qui commiſerat furtũ mille ducentorum aureorum, qui euaſit pœnam mortis, & fuit ſolummodo punitus pro primo furto.

Sed pone, ſtat ſtatutum, quòd pro tertio furto quis ſuſpendatur, modo aliquis commiſit duo furta extra territorium, & vnum in territorio. Quæro nunquid illa duo furta commiſſa extra territorium, ſint computanda, ad hoc vt pro iſto tertio furto ſit ſuſpendendus? Reſpond. quòd ſic, & ita iudices feroces faciunt eos ſuſpendi, vt dicit Io. And. in addit. ad ſpec. ſuper Rubr. de furtis, Ita etiam ſeruari de conſuetudine dicit Ang. in l. ſi cui. §. fin. num. 4. ff. de accuſat. quem refert Aug. ad Ang. de malef. in verbo, Et veſtem cœleſtem, poſt nu. 14. & poſt num 24. & in verbo. Exiſtens Florentiæ, poſt num. 1. & Nellus de bannitis in ſecunda parte primi temporis, quęſt. 6. & poſtil. ad Dec. in l Bona fides, ſub nu. 11. ff. de reg. iur. Chaſſen. ſuper conſuet. Burgund. fol. 41. nu. 17. quem refert Didac. lib. 2. reſolutionum, cap 9. poſt nu. 7. verſic Idem erit obſeruandum. Et dicit Cæpol. in d auct Sed nouo iure, num. 89. in fi quòd hęc eſt cõmunis opin. Modern. Alii vero diſtinguunt, quòd aut ſtatutũ reſpicit factum, puta qui fecerit tria furta, moriatur, & tunc ſecundum delictum aggrauatur à primo. Aut verò reſpicit pœnam, puta pro tribus furtis fur moriatur, & tunc non grauat. & hanc opin. dicit eſſe communem Alciat. in cap cum non ab homine, num. 35. de iud. prout illum refert Villalobos in ſua collecta communium opin. in littera S, num. 108. qui tamen hoc non dicit, licet ita teneat. Mihi placet prima opin. quam etiam conſuetudo approbauit, dummodo fur, de quo agitur, ſit ſubditus ratione originis, vel domicilii illi iudici, in cuius territorio tertium furtum cõmiſit, alias vero illam non ſeruarem, prout etiam ſe illam non ſeruaturum, ſi eſſet iudex maleficiorum, dicit Aug. in d. verbo, Exiſtens Florentiæ. Sed diſtinguerẽ, quòd aut ſtatutũ dicit pro tribus furtis, & tunc non facerem illum ſuſpendi, quia non poteſt dici cõmiſiſſe tria furta, ex quo illa duo fuerunt extra territorium cõmiſſa, pro quibus nõ poteſt hic puniri. Aut vero ſtatutum dicit pro tertio furto, & hoc caſu, cum ſtatutũ puniat tertium furtum, & iſtud commiſſum in territorio ſit proculdubio tertium, tranſirem cum opin. prędicta, quam vſus recipit, prout ego etiam vidi multoties in practica obſeruari. Cęterum ſi ſtatutum diceret, ꝙ famoſus, vel publicus fur ſuſpendatur, vtique illa furta extra territorium cõmiſſa aggrauarent, ita vt pro tertio in territorio commiſſo eſſet ſuſpendendus. & ita tenent communiter Doctores, vt dicit Cępoll. in d. auct. Sed nouo iure, num. 88. nam ex interpretatione facta à conſuetudine illi dicitur fur famoſus, qui tria furta commiſit, vt dixi ſupra verſic. Scias tamen, neq; in hoc ſit vlla diſtinctio, an conſuetudo furandi ſit in vno territorio tantum, an in pluribus. Et ideo ſtantibus huiuſmodi verbis ſtatuti, dicerem illum eſſe omnino ſuſpendendum. Vide quę dixi infra hoc eod. lib. §. fin quęſt. 40. verſic. Pro complemento.

An autem fur, qui rem furatã in aliud territorium exportauit, poſſit in eo puniri ratione contrectationis, dixi infra hoc eo. lib. §. fin. q. 38. verſ. Tu ſcis quòd furtũ.

Quęro etiam, ſtante ſtatuto prędicto, ſi quis commiſerit duo furta, & pro illis fuerit punitus, deinde commiſerit tertium furtum, nunquid erit pro hoc tertio ſuſpẽdendus, non obſtãte quòd pro illis duobus fuerit iam punitus? Reſpõd. quòd ſic, ita tenuit Obertus de Bobio, & hanc opin. approbata conſuetudo, vt atteſtatur apoſtill. ad Vital. de malefic. in Rub. de furtis, ſub num. 3. illa enim duo furta non computantur ad ea puniendum, ſed ad aggrauandum tertium furtum, & ita in hoc Ducatu ſeruatur.

Sed quid ſi pro illis duobus primis fuerit abſolutus per gratiam principis, nunquid nihilominus erunt computanda, ad hoc vt pro iſto tertio ſuſpendi poſſit? Reſpond. ꝙ ſic. Et hęc eſt communis obſer-

uantia, vt atteſtatur Chaſſen. ſuper conſuetud. Burgund. fol. 41. num. 23. quem refert Didacus lib. 2. reſolutio. cap. 10. num. 2. circa fin.

Vnum tamen nota in hoc propoſito, quòd ad hoc vt dicatur eſſe tria furta, debent eſſe diſtincta non ſolum re, ſed etiam tempore. & ita tenent communiter doctores, vt dicit Cæpol. in d. auct. ſed nouo iure, numero 105.

Eſt igitur pœna furum, vt fura ſuſpendant, & ideo non debet eis caput amputari, ex quo hęc pœna proprie eſt contra eos à conſuetudine introducta. & ita concludunt communiter doctores, vt dicit Chaſſen. ſuper conſuet. Burgund. fol. 47. numero 3.

Pœna autem quadrupli à iure communi impoſita pro furto, hodie non eſt in conſuetudine, ſed pœna corporalis tantum, vt atteſtatur Cæpol. in d. auct. Sed nouo iure, num. 59. Et dato quòd adhuc vigeret hęc pœna quadrupli, volo vt ſcias, quòd in foro conſcientię fur non tenetur ad talem pœnam, ſed tantummodo ad reſtitutionem rei furatę. Et hęc eſt communis ſententia, teſte Gomeſ. in d. §. ex maleficiis, num 14. Inſtit de actio. quem refert Benincaſsius de paupert. fol. 103. num. 9. Faciunt quæ dixi infra hoc eo. lib. §. fi. quęſtio. 80. verſic. Sed hic incidenter.

Poteſt etiam fur deprehenſus in flagranti crimine impune occidi, vt dixi infra. §. Homicidium, verſic. Vltima eſt.

Item contra furem iuratur in litem, & eſt communis opin. vt dicit Pariſ. conſil. 109. num. 30. lib 3. quem refert Plottus in repet. l. ſi quando, num. 189. circa fi. C. vnde vi. Gratus conſi. 61 num. 16. lib. 2. Plot. in d. l. ſi quando, num. 129. Phanuccius de in litem iurando, fol. 72. num. 63. Et ideo conſtito de furto, ſi non appareat de quantitate rerum furatarum, neque ea facile probari poſsit, ſtatur in hoc iuramẽto illius, cui furtum eſt factum, & ita quotidie practicatur, vt dicit Boſſ. in tit. de rapinis, num. 36. Et dicitur in hoc propoſito concurrere talis difficultas probationis, vbicunque res furta non extet. Et hęc eſt communis opin. vt atteſtatur Boſſ. in loco prællegato, nu. 37. Sed in hoc propoſito videnda ſunt quæ dixi infra lib. 7. §. Iuramentũ, vbi diffuſe tractaui hunc articulum.

Quando autem dicatur conſtare de furto, dixi infra hoc eod. lib. §. fin. quæſt. 4. & quęſt. 76. circa princ.

Excuſatur autem fur à pœna pro furto impoſita, ſi probet, quòd ille, cui furatus eſt, erat eius debitor, & quòd ab eo creditum ſuum conſequi non poterat, licitum eſt enim ei, qui non poteſt à ſuo debitore pecuniam vel rem aliquam conſequi, ęquiualentem rem, ſeu quantitatem ei ſubripere. Et hæc eſt communis opin. vt ait Didacus lib. 1. reſolut. cap. 2. poſt num. 15. verſic. Quarto eodem.

Item excuſatur, ſi probet, quòd rem ipſam, de cuius furto imputatur, accepit de voluntate domini, cuius erat, ad hoc enim vt dicatur furtum, requiritur quòd contra ctetur res aliena inuito domino, & propterea Iac. de Are. tradidit cautelam furi, vt faciat quòd dominus proteſtetur, quòd illam accepit de eius voluntate. Sed certe hæc excuſatio in practica parum prodeſſet, nam illud dictum Iac. de Are. de conſuetudine non ſeruatur, vt dicit Ang. in l. inter omnes, §. recte, numero. 5. ff. de furtis, quem refert Auguſt. ad Angel. de maleſ. in verbo, Comparent, & produxerunt inſtrumentum pacis, poſt num. 12 & Ana in Rub. de furtis, num. 4. Et contrarium tenuit Bart. in d. §. recte, nu. 1. quòd ſcilicet hæc proteſtatio domini non excuſaret furem, quominus eſſet de furto condemnandus quæ doctrina Bar eſt communiter approbata, vt dicit Curt. Iun. in l. 1. num. 5. C. de furt. quem refert Don Ant. de Padilla in l. tranſig. num. 105. C. de trãſact. illam etiam teneri per omnes. atteſtatur Villalpand. in rep l. 22. c. 23. num. 5. niſi tamẽ, vt ſubiicit Bar. ibi, vltra talem proteſtationem concurrerent etiam aliæ coniecturæ, & veriſimilitudines, puta quia eſſet eius cõſanguineus, vel amicus, vel ſolitus talia donare, vel ꝙ res eſſet modici valoris, vel hmôi, tunc n. poſſet excuſari, & ſic vř dicendum, ꝙ hoc relinquatur arbitrio iudicis & ita eſſe communem opin. atteſtatur Fel. in c. nulli, nu 3. de præſump. quem refert Pub. ſuper conſue. Aluer. 26. col. 1. in fi. & Boſſ. in tit. de furt. poſt num. 58.

Poſſet etiam allegare furtum eſſe domeſticum, & ideo non debere puniri per tex.in l. reſpiciendum.§ furta. ff.de pęnis. Sed certe hæc etiam excuſatio parum prodeſſet, nam hoc de conſuetudine non ſeruatur, niſi in leuibus, & ita fuit laqueo ſuſpenſus quidam famulus, qui dominus pecuniam tradiderat vt alteri mutuaret, & ipſe illam in vſus ſuos conuerterat, pro quo famulo fuerat aduocatus D. Io. de Imola, prout ipſemet Imola recẽſet in l.ſi tibi dederim, ff.de dona.& in l.Caſsius,ff.de ſolutio. quem refert Igneus in l. 1. in prin. nu. 91.& ſequen. ff.ad Sylle.ſubdens, quòd ita etiam. Rothomagi fuit pluries iudicatum, hoc idem recenſet Iaſ.in l. eius qui §. quas vero, nu.7.ff.ſi cert.pet.idem etiam ſeruatum fuit in quadam ancilla, quæ furata fuerat domino ſuo certam quantitatem auri, & argenti, & fuit laqueo ſuſpenſa, vt refert Chaſſen. ſuper conſu. Burg.fol.48.nu.37. Et de alia ancilla idem ſeruatum fuiſſe in ciuitate Neapolis atteſtatur Affliċt. ſuper prima parte conſtitutionem Regni, Rub. 63.num.12. Et Boer. Deciſ.316 poſt num. 7.refert, ꝙ quidam famulus pro furto fuit transmiſſus ad triremes perpetuo. refert etiam Papo. lib.23. tit.5. Arreſto.2. quòd quidam mulaterius, qui domino ſuo furatus fuerat notabilem quantitatem pecuniarum, fuit laqueo ſuſpẽſus. Tales enim fures non modo ſunt corporaliter citra mortem puniendi, vt pluries vidi ſeruari in hoc dicatu, ſed debent furcis ſuſpendi tanquam graſſatores, ſeu famoſi fures, vt dicunt prӕallegati doctores, & in aliis prouinciis ſeruatum fuiſſe atteſtantur. Quinimò etiam leuia furta domeſtica vidi ego quando puniri quando ſunt multiplicata, vt in quodam Io. Iacobo Cremonen. 7 Nouemb.1558. P.N.

Pariter etiam poſſet fur allegare rem furatam eſſe modici valoris, nam de re minima non videtur curandum, vt eſt text.in l. Scio,ff.de in integr. reſtit.& eſt communis regula, vt dicit Gomeſ.in §. Pœnales, poſt num 4.Inſtit.de actio. Sed certe hęc etiam defenſio eſſet multum periculoſa, nam actio furti datur etiam de re minima, puta pro gallina vel pro anſere, imò etiam pro ouo, vt dicit gl.in §. Gallinarum, in verbo, Qui lucrandi animo, Inſtit. de rerum diuiſ. quam ſequuntur omnes, vt dicit Tiraquel. in tract. de iud.in reb. mini. exig.fol. 50.col 2.verſ.10.& hæc opinio eſt frequẽtiſsimo omnium calculo recepta, vt ait Didac.lib. 1.reſolutionum, c.3.num. 12.licet dicat ſibi nunquam hoc placuiſſe, ita tamẽ ſeruatur in practica, licet ſoleat aliquando propter rei modicitatem pœna mitigari: Faciunt quæ dixi infra hoc eo. lib. §. Iniuria, verſic. Item condemnatus.

Quandoq; etiam excuſatur quis à pęna furti propter neceſsitatem, nam tempore extremæ neceſsitatis licitum eſt furari, & eſt communis opin. vt dicit Marian. in c.ſi quis propter poſt num. 12. de furtis, Cagnol.in l.quæ propter neceſsitatem, num. 3.ff.de reg.iuris, quem refert Benincaſ. de paupert. fol.105.num.22.

Sed vidi dubitari, nunquid iſte, qui tempore neceſsitatis aliquid furatus eſt, teneatur, ſi poſtea ad pinguiorem fortunã peruenerit, illud reſtituere? Aliqui dicunt ꝙ ſic, & dicit Maria.in d.c. ſi quis propter in vltimis verbis, quòd ita tenent communiter doctores. Hanc etiam opin. communem appellat Benincaſ. in loco præallegato. num. 37. Multi vero contrarium tenuerunt. Et hanc dicit eſſe communem opin. Summa Siueſtr. §.furtum, quæſtio. quinta, quem refert Didac. in repet. cap. peccatum, fol.70. Prima opin. tutior eſt in foro conſcientiæ, ſed in foro contentioſo non recederem à ſecunda opi. Cum enim factum fuerit iure permittente, non eſt vlterius de reſtitutione tractandum.

Sed hic incidenter quæro, nunquid emens rem furtiuam, teneatur ad eius reſtitutionem? Reſpond.quòd ſic, etiam nullo reddito precio, vt eſt text.in l. inciuilẽ, C.de furt. Et reperio, quòd Natta, conſil. 436. in facti contingentia conſuluit, quòd etiam ſi tempore, quo eam emit, proteſtatus fuerit ſe illam emere, vt eam reſtitueret domino ſuo accepto precio, tenetur nihilominus abſq; precio, illã reſtituere, qđ ego pro nunc non affirmo. Scias tamen, quòd ſi illam acquiſiuit bona fide, tenetur ipſam reſtituere ſi extat, ſi vero bona fide conſumpta eſt, tenetur ſolum quatenus eſt factus locupletior. Et hanc concluſionẽ

dicit eſſe frequentiſsimo Theologorum, & cano. conſenſu probatam Didacus in repet. C. peccatum, fol. 303.

Pro complemento huius materiæ, quęro quid iuris, quando in caupona, aut naui furtum cõmiſſum fuiſſe dicitur, de quo eſt titulus in ff. furti aduerſus nau. caupo. ſtabula. Et quotidie contingit, ꝙ hoſpitus conſignant eorum valiſicas cauponibus. Dubitatur itaque quid agendum, ſi reddatur valiſia aperta, vel deſigillata. Et in hoc articulo variæ fuerunt opin. inter ſcribentes, nam aliqui dicunt, ꝙ non creditur iuramento hoſpitis, dicentis ꝙ aliquæ res, quę erant in valiſia, fuerint ſibi furto ſubtractæ, ſed debet Prętor torquere familiares, vel domeſticos domus, & alios, q erant in domo. Et hæc fuit opin. Bart in l. 1. §. fi. num. 5. ff. ſi famil fur fec. dicatur, vbi ſubdit, ꝙ cum Piſis ei occurriſſet, ita de facto obſeruauit. Et dixit Alexand. ibi in apoſt. hoc eſſe notandum, & ꝙ quotidie ita ſeruat. Alii verò dicunt, quòd imò ſtatur iuramento ipſius hoſpitis. Et hanc opin. dicit eſſe communem Iaſ. in l. in action. b. num. 41. ff. de in litem iuran. quem refert Pariſ. conſ. 74. num. 11. & ſeq. lib. 1. & Diaz reg. 186. & Panucius de in litem iurando, fol. 70. num. 62. Mihi placet opin. contra caupones, vt. ſ. ſtetur iuramento hoſpitis, nam (vt experientia docet) huiuſmodi genus hominum eſt furaciſsimum, ideo ad reprimendam eorum improbitatem, puto quòd in practica bonũ ſit ſeruare hanc opin. quæ etiam eſt magis communis. Et ſcias, quòd hoc caſu ad hoc vt ſit locus iuramẽto, non eſt neceſſe, quòd hoſpes apetuerit valiſiam cauponi, ita quòd caupo ſciret, quæ res eſſent in valiſia, quicquid dixerit gl. in l 1. §. fin. in verbo, In naui. ff. nautæ, caup. ſtabul. nam illa glo. communiter reprobatur, vt dicit Iaſ. in loco prææallegato, numero 43.

Non attingam hoc loco materiam tituli, ſi familia furtum feciſſe dicatur, quia ille titulus, dũ diſponit, quòd ſi plures ſerui furtum committant, dominus ſoluendo pœnam pro vno, liberatur pro omnibus, & omnes etiam ſerui liberantur, non habet locum ſi criminaliter agatur. Et hæc eſt communis opin. vt atteſtatur Rimin. in l. ſi familia, num. 6. ff. de iuriſd. om. iud. Boſſ. in tit. ſi familia fur. feciſſe dicatur, num. 2. præſertim ſi imponenda eſſet pœna corporalis. Et hoc tenent omnes communiter, vt dicit Ang. in Rubr. ff. ſi famil. fur. feciſſ. dicatur, nu. 1. Vide quæ dixi infra lib. proximo.

§. HAERESIS.

SVMMARIVM.

Quis dicatur propriè hæreticus.

Et quid ſi quis aſſerat fornicationem non eſſe peccatum mortale, ibid.

Et quid ſi contendat periurium non eſſe mortale peccatum, ibid.

Quæ requirantur ad hoc vt quis dicatur hæreticus, verſ. Ad hoc autem.

Et an ore negans Chriſtum, & corde credens, dicatur hæreticus, verſic. Sed nunquid.

Hæreſis crimen eſt merè Eccleſiaſticum, & in eo ſolus iudex Eccleſiaſticus eſt competens, verſic Hoc crimen.

Et quis inter Eccleſiaſticos ſit iudex competens, verſic. Sed hic quæro.

Et an ſolus inquiſitor, vel Epiſcopus poſſit inquiſitum de hæreſi abſoluere, ibid.

Et an iudex Eccleſiaſticus condemnet hæreticorum ad pœnam ignis, verſic. Scias tamen.

Hæretici igne ſunt comburendi, verſic. Sed quæro.

Et quid ſi pœniteat, ibid.

Et an liceat pœnitere etiam poſt condemnationem, verſ. Sed vſque ad quod.

Et quid ſi dicat ſe nunquam fuiſſe hæreticum, & tamen teſtibus conuincatur de hæreſi, verſ. Et nota

Et quid ſi non faciat emendam, ad quam eſt condemnatus, verſ. Idem etiam.

Bona condemnatorum de hæreſi confiſcantur, verſic. Item bona.

Et cui fiſco applicentur, ibid.

Et an confiſcentur etiam in præiudicium filiorum orthodoxorum, verſic. Et ſcias.

Matrimonium propter hæreſim ſeparatur, verſ. Item propter.

Et an

Et an viro redeunte ad fidem teneatur vxor ad virum redire, ibid.

Clericus hæreticus, & eius filij priuantur omnibus offic(ijs), & beneficijs Eccleſiaſticis, verſic. Item clericus

Et an pœnæ ſtatutæ contra filios hæreticorum, habeant locum etiam contra illos, qui nati ſunt ante quàm pater eſſet hæreticus, verſic. Quæro nunc.

Hæreticis non eſt ſeruanda fides, verſic. Præterea.

Aduocatus, & procurator an poſſint pro hæreticis interuenire, verſic. Vlterius.

In cauſa hæreſis ſufficiunt minores probationes, quam in alijs criminibus, verſic. Habet etiam.

Et an ſufficiant teſtes ſingulares, ibidem Remiſſiue.

De crimine hæreſis poteſt etiam poſt mortem inquiri, & defuncti memoria damnari, verſic. Item de crimine.

Papa poteſt de hæreſi accuſari, & condemnari verſic. Item licet.

Hæreticus occultus an incidat in pœnas hæreſis, verſic. Quæro an occultus.

Quæ facta ſapiant hæreſim manifeſtam, verſic. Sed ſic incidenter.

Sortilegia an ſapiant hæreſim, & poſſint ab inquiſitoribus puniri, verſ. Succeſsiue quæro.

Et quæ ſit pœna ſortilegij, ibid.

PRo intelligentia terminorum. quæro, quis dicatur proprie hæreticus? Rñ. ꝙ hæreticus proprie (ſecundum aliquos) dicitur in duobus caſibus tantum. Primò, quantum ſentit de articulis fidei aliter quàm ſentiat Romana eccl. Secundò, qñ male ſentit de ſacramentis eccleſiæ. & ita tenere cõmuniter doctores dicit Boſ in tit. de hæret. num. 1. Tu vero dic, ꝙ non modo eſt vere hæreticus ille qui male ſentit de articulis fidei, vel de ſacramentis Eccleſiæ, ſed etiam ille qui habet peruerſum dogma, vel gignit nouas opiniones falſas, aut veteres falſas, & ab Eccleſia damnatas ſequitur, ita dicit gl. in clem. vnica in gl. pen. de vſur. & ita tenent doctores, vt dicit Fran. Squillacen. in tract. de fide Cath. cap. 14. Hinc infertur, ꝙ ſi aliquis afferat ſimplicẽ fornicationem non eſſe peccatum, erit iudicandus hæreticus, & ita fuit deciſum in curia Tholos teſte Aufrer. deciſ. 346. Item fuit quæſitum, quem refert Mantua conſ. 239. nu. 8. lib. 2. Pariter etiam ſi quis dicat periurium non eſſe mortale peccatum, cenſebitur hæreticus, & ita tenẽt cõiter doctores, vt atteſtatur Bellon. conſil. 78. num. 5.

Ad hoc autem vt aliquis dicatur hæreticus, primo requiritur, quòd ſit baptizatus, nam Iudæi, Pagani, vel Maumethani non ſunt Hæretici. Et hoc receptiſsimis doctorum ſententiis comprobatur, vt dicit Simancas de hæret. c. 31. num. 3. Item requiritur, ꝙ ſcienter erret in fide catholica, approbando falſa pro veris, incerta pro certis, vel è conuerſo, & hæc eſt omnium doctorum concors, & vnanimis ſententia, vt dicit Simancas in allegato cap. 31. num. 5. Item quòd ſit pertinax in ſua opin. alias nunquam dicitur hæreticus. Et in hoc omnes concordant. Fortius dicit Innoc in c. 1. in vltimis verbis de ſumma Trin. quòd ſi quis habet fidem implicitam, quia ſcilicet credat illud, quod credit ſancta mater Eccleſia, ſed falſo opinetur motus ratione naturali, ꝙ pater ſit maior vel prior filio, vel ꝙ in Trinitate tres perſonæ ſunt tres res ad ſe inuicem diſtinctæ, non eſt hæreticus, neque peccat, dummodo hunc errorem ſuum non defendat, & hoc ipſum credat, quia credit eccleſiam ſic credere, & ſuam opinionem fidei eccleſiæ ſupponat. Et hæc dicit eſſe famoſa verba Lupus in allegatione hæreſis, §. 4. col. 3. vbi ſubdit, quòd alii doctores hoc ſequuntur, & dicit eſſe valde notandum. Aduerte etiam quia illud, quod dicitur, quòd dubius in his, quæ ſunt fidei, eſt hæreticus, intelligendum eſt vt procedat, quando in tali dubitatione habuit firmitatem animi & quandam pertinaciam, propter quam perſeuerat in illa dubitatione, alias ſecus, ita dicit Io. And. in c. 1. de hæret. quem alii ſequuntur, vt dicit Lupus in loco præallegato, §. 5. in princ.

Sed nunquid ille, qui metu mortis, vel tormentorum vel alia ex cauſa ore Chriſtum negat, credit tamen corde, cenſendus eſt hæreticus? Reſpond. quòd talis

quidem mortaliter & grauiſsime peccat, vt dicit gl. in c. non ſolum, in cap. fin. 11. q. 3. Doctores tamen illum non iudicant hęreticum, vt atteſtatur Cald. conſ. 4. de hęret. ſolent tamen tales reconciliari eccleſiæ per Epiſcopum, & abſolutionis ac reconciliationis litteras ab eo impetrare.

Hoc crimen hæreſis eſt mere eccleſiaſticum, & ideo eius cognitio ad ſolos iudices eccleſiaſticos ſpectat, neque poteſt iudex laicus aliquo modo in eo ſe intromittere, & cum hac concluſione tranſeunt omnes indifferenter, vt dicit Alciat. in c. 1. num. 73. de offic. ord. Dicit tamen Prac. Millei, fol. 75. num. 38. ꝙ hodie etiam iudex ſecularis cognoſcit de crimine hæreſis, & ꝙ ipſe vidit plures cremari propter hoc crimen, iudicatos à prępoſito Pariſienſi ex indulto ſummi Pōtificis. Verum apud nos hoc non ſeruatur, ſed cognitio ſpectat ad eccleſiaſticum, & punitio ad laicum, prout etiam in practica obſeruari atteſtatur Lupus de dona. inter virum, & vxorem, fol. 184 poſt num. 22.

Et ſcias, ꝙ hæc concluſio adeo vera eſt, vt neque etiam poſsit iudex ſecularis, poſtquam ei traditus eſt à iudice eccleſiaſtico aliquis de hęreſi condemnatus, ſuper ipſo crimine aliquo modo cognoſcere, neque pœnam à iure impoſitam commutare, vt dixi infra hoc eo. lib. §. fi. q. 96. verſic. Quæro etiam. Bene poteſt iudex laicus detineri facere ſuſpectos de hæreſi, vt deinde eos tradat iudici eccleſiaſtico competenti. Et ita reſcripſit Senatus Prætori Cremonæ 18. Iunii 1557. P. N.

Sed quis inter eccleſiaſticos eſt iudex competens in cauſa hæreſis? Rńd. in hac cauſa Epi ſunt iudices ordinarii, Delegati aūt ſunt inquiſitores hæreticæ prauitatis. Et poteſt vterq; eorū procedere ſimul & diuiſim, non tń poſſunt aliquem condemnare, niſi vterq; interueniat. Sed nunquid poterunt abſoluere? Rń gl. in clem. 1. in verbo, Contra eos, tenet ꝙ ſic, ex quo ius antiquum ſolummodo correctum eſt in condemnatione. Et opin. illius gl. dicit eſſe communem Pract. Carer. fol. 601. nu. 72.

Scias tamen, ꝙ licet iudex eccleſiaſticus de hoc crimine ſolus cognoſcat, non tamen ipſe condemnat ad pœnam ignis, ſed tantummodo declarat reum eſſe hæreticum, & remittit iudici ſeculari puniendum. Et ita obſeruat conſuetudo, vt dicit Boſſ. in tit. de foro compet. poſt nu. 161.

Sed quæro, quæ ſit pœna hæreſis? Rń. Si hæreticus nolit ad fidem eccleſiæ redire, tunc de conſuetudine igne comburitur, vt atteſtatur Vit. li. de malef. in Rub. de crimine hęreſis, num 6. in fi. quē refert Chaſſen. ſuper conſuet. Burgund. fol. 46. num. 3. in fin. Idem dicunt ſcribentes in l. cunctos poſtulos. C. de ſumma Trin. & in ſpecie Aret. num. 11. & Purpur. num. 90. Griland. de crim. lib. 1. q. 3. num. 3. Et dicit Bertrand. conſ. 212. num. 3. lib. 2. in prima parte, ꝙ ita interpretata eſt generalis conſuetudo. Idem dicit Gundiſ. de hæret. q. 15. num. 3. quem refert Pract. Cōradi. fol. 346. circa principium Prac. Car. fol. 630. num. 132. Simancas de hære. c. 45. num. 9. quem refert Don Antonius de Padilla in l. tranſigere, num. 98. C. de tranſact. Pract. Iod. c. 61. num. 59. Cæterum ſi hæreticus pœniteat, & paratus ſit redire ad fidem eccleſię, & abiurare ſuam hæreſim, euitat pęnas de iure hæreticis impoſitas, eſt tamen ad perpetuos carceres condemnandus. Et hanc dicit eſſe communem ſententiam legiſtarum, & canoniſtarum Igneus in l. 1. §. cum dominus, num. 32. ff. ad Sylle. Bene verum eſt, ꝙ hodie iſta pœna poteſt per ſuperiorem, & etiam per inquiſitorem in aliam commutari, vt eſt tex. in c. vt commiſsi de hæret. in 6. Intellige per ſuperiorem eccleſiaſticum, nam iudex ſecularis non poſſet illam commutare, vt dixi in d. q. 96. verſ. Quæro etiam. Item intellige, niſi eſſet relapſus, tunc. n. omnino eſt igne cremandus, etiam ſi velit pœnitere, & ad fidem eccleſiæ redire. Et nota ꝙ quando hęreticus non relapſus ante ſententiam pœnitere, & abiurare paratus eſt, non modo euitat pœnam mortis, ſed etiam confiſcationem bonorum, licet ipſo iure à die commiſsi delicti ſit impoſita. Et hæc eſt magis cōmunis opin. vt atteſtatur Pariſ. conſil. 2. num. 185. & ſequen. lib. 4.

Sed vſque ad quod tempus erit admittenda hęc pœnitentia? Reſpond. Aliqui dicunt, quòd non admittuntur, niſi ſtatim poſt deprehenſionem erroris ſponte ad

Eccle-

Eccleſiæ veritatem redierint. Et hanc opi. tenere communiter canon. affirmat Grill. in tract. de hęret. q. 5. quem refert Simancas de hęret. cap. 46. num. 8. licet ſubdat, quòd ipſe ferè nullum inuenit qui hoc teneat. Alii vero dicunt, quòd nõ ſunt admittendi niſi vſque ad ſententiam, & ita in Hiſpania obſeruatur, vt tradit Simancas in d. c. 46. num. 11. Alii vero dicũt, quòd ſemper admittitur etiam poſt condemnationem. Et hęc opin. eſt mitior, & etiam magis communis, vt dicit Boer. deciſ. 343. num. 3. & 4. Idem dicit Pract. Carer. fol. 641. poſt num. 159. Et dicit Boſſ. in tit. de foro compet. poſt num. 137. & in tit. de hęret. num. 20. quòd ita ſeruatur, prout etiam alias obſeruatum fuiſſe atteſtatur Card. in cap. ad abolendam, col. 1. de hęret. nam Eccleſia nulli gremium claudit, niſi his, qui ſunt in hęreſim relapſi. Et ſecundum hanc opin. in facti contingentia conſuluit Bertrand. conſ. 212. lib. 2. in prima parte.

Et nota in hoc propoſito vnum, quod prima facie videtur mirabile, quòd ſi aliquis imputatus, & conuictus de hęreſi, puta quòd dixerit, ſeu tenuerit aliquod hęreticum, & contra fidem ſanctę Eccleſię, & paratus ſit abiurare hęreſim, & fateri illam opinionem eſſe hęreticam, & erroneam, nolit tamen confiteri quòd ita dixerit, ſed dicat ſe ſemper credidiſſe, & credere illud quod credit, & tenet ſancta mater Eccleſia, talis non admittitur ad abiurationem, niſi fateatur ſe ita dixiſſe, prout conuictus eſt, Et ſi perſeueret in negando, eſt igne cremandus, tanquam impenitens, ita deciſum fuit per dominos de Rota deciſ. 875. Accuſatus, quam deciſ. Ego didici à Reuerendiſsimo Vida Epiſcopo Albenſi viro clariſsimo, & mihi amiciſsimo, & poſtea reperi Rebuffum in pract. beneficia, fol. 469. num. 20. & ſeq. qui idem tenet, pręterea atteſtatur ſe ita vidiſſe ſeruari contra quendam aſtutum hęreticum, Et hanc ſententiam receptam eſſe affirmat Simancas de hęret. cap. 47. num. 20. & ſeq. Mihi certe hęc opin. ſemper viſa eſt rigoroſa, non enim video, quomodo iſte poſsit dici hæreticus, cum non ſit pertinax in errore, vt alleganter conſiderat Boer. deciſ. 341. num. 4. Me tamen remitto determinationi Sanctę Matris Eccleſię.

Idem etiam (ſecundum aliquos) eſſet dicendum, ſi hęreticus nollet facere emendam, ad quam eſſet condemnatus, puta vt publice incederet cum aliquo ſigno pœnitentię, nam eo quoq; caſu eſſet igne comburendus, prout ſe vidiſſe Pariſiis practicari contra quendam Io. Berquin atteſtatur Milleus in pract. crim. fol. 10. num. 112. & fol. 148. num. 55. Et ita vſu comprobatum eſſe atteſtatur Simancas de hęret. in d. c. 47. num. 23. licet contrarium in facto conſultum vidiſſe atteſtetur Calder. in c. litteras de pręſumpt. in quodam Senenſi, cui pro pœnitentia ſiue emenda iniunctum fuerat, vt per ſex menſes nou ingrederetur ciuitatem, quod etiam refert Franc. Squillac. in d. tract. de fide cath. cap. 19. Quę opin. mitior eſt, & iudicio meo tenenda, niſi cum tali contumacia concurrerent aliquę alię coniecturę, per quas appareret illum adhuc non bene ſentire de Eccleſia, hoc enim caſu forte diceremus hunc tanquam vere relapſum, flammis eſſe comburendum.

Vnum tñ ſcias, ꝙ iſti impenitentes non ſtatim debent relinqui iudici ſeculari, non enim dñr relapſi, ſed monendi, & hortandi, non ſemel tñ, ſed pluries, vt ad fidem reuertantur, & vbi pœniteant, ſunt ipſi quoque ad reconciliationẽ admittẽdi, vt tenuit Cald. conſ. 2. nu. 2. de hęr. & ita vtimur, vt atteſtatur Simancas in d. c. 47. num. 24.

Item bona condemnatorum de crimine hęreſis de iure communi confiſcantur, Et ita dicunt communiter Doctores, vt dicit Brunus conſ. feudali. 31. num. 17. Et ſcias, quòd non modo bona hęreticorum ſunt confiſcata ipſo iure, ſed ipſi ſtatim à die commiſsi criminis amittunt adminiſtrationem omnium bonorum ſuorum, vt eſt tex. in c. cum ſecundum de hęret. in ſexto. Punctus eſt cui applicetur, nam ſm diſpoſitionem iuris canonici videtur expreſſum, ꝙ bona clerici hęretici habentis beneficium eccleſiaſticum pertinent ad eccleſiam, in qua eſt beneficiatus, & ſi non habet beneficium, pertinent fiſco eccleſię cathedralis. Bona autem laici hęretici

 appli-

applicantur fiſco ſeculari, ita diſponit tex. in cap excommunicamus, §. damnati de hæreticis. Dicit tamen Felin. in cap. irrefragabili, §. cęterum, num. 5. in fin. de off. ord. quòd talis conſtitutio ſublata fuit per quaſdam extrauagantes pontificias, diſponentes, ꝙ bona hæreticorum diuidantur æquis portionibus inter Romanam eccleſiam, Epiſcopum, & inquiſitorem, Sed hoc etiam in practica non ſeruatur, vt ait Didacus lib. 2. reſolutionum, c. 9 num. 12. ſaltem in Hiſpania, vbi bona tam mobilia, quàm immobilia hæreticorum etiam clericorum, & habentium beneficia eccleſiaſtica applicantur fiſco Regio, ſubdens, ꝙ ita praxis obtinuit. In hoc autem Ducatu ſeruatur, ꝙ bona hæreticorum diuiduntur æquis portionibus inter fiſcum Ducalem, & Epiſcopum, & Inquiſitorem, & in hoc ſeruanda eſt conſuetudo locorum.

Vnum tamen ſcias in hoc propoſito, ꝙ in hoc Ducatu licet, vt dixi, pars bonorum applicetur Epiſcopo, & pars officio inquiſitionis, nihilominus liquidatio bonorum fit per procuratores fiſci Regii, & ſic per hunc Magiſtratum, Et ponuntur bona ad proclama, & omnia fiunt, perinde ac ſi in totum eſſent applicata fiſco Regio, & deinde facta liquidatione, datur vnicuique ſua portio. Et ita fieri debere declarauit ſenatus, conſentiente etiam Reueren. Inquiſitore 30. Iun 1559. A. C.

Et ſcias, ꝙ licet bona damnatorum regulariter conſeruentur filiis ex diſpoſitione auct. bona damnatorum, C. de bon. præſcrib. & dixi infra hoc eod. lib §. fin. q. 78. circa principium, & verſic. Videndum eſt etiam, nihilominus bona hæreticorum confiſcantur, etiam exiſtentibus filiis ipſorum hęreticorum catholicis, & orthodoxis, vt eſt text. in cap. Vergenes de hęret. qui eſt approbatus etiam de iure ciuili per tex. in auct. Gazaros, C. de hæret. Et ita cõmuniter tenetur, vt dicit Pract. Carer. fol. 635. num. 140. hanc etiam dicit eſſe communem ſententiam, & vſu etiam comprobatam Simancas de hæret. c. 9. num. 2.

Item propter hæreſim ſeparatur matrimonium. Scias tamen, ꝙ vxor, quæ receſſit a viro lapſo in hæreſim, ſiue ex iudicio eccleſiæ, ſiue non, ſi ipſe reuertatur ad fidem, compellitur ad eum redire, niſi velit ingredi religionem, nam eo caſu ſi fuit ſeparata iudicio eccleſiæ, poteſt illam ingredi, nec tenetur ad virum redire. Et eſt cõmunis opin. vt atteſtatur Abb. in cap. de illa, circa fin. de diuor.

Item clericus hęreticus priuatur omni officio, & beneficio eccleſiaſtico, C. ad abolendam, §. 1. de hęret. & amittit omnem eccleſiaſticam poteſtatem. Et hęc eſt concors ſanctorum patrum ſententia, vt dicit Pighius de eccleſ. Hierar. cap. 8. quem refert Simancas de hęret. cap. 45. num. 18. Quinimò etiam filii hęreticorum, & eorum receptatorum priuantur ipſo iure beneficiis obtentis tempore commiſsi criminis. Et eſt communis opin. vt atteſtatur Io. Lup. de regno Nauarię in quinta parte, §. 8. quem refert Didacus lib. 2 reſolutionum, cap. 8. poſt num. 4. verſ. Cæterum, quòd filii. Dicit tamen Simancas in tract. pręallegato, cap. 29. num. 7. quòd pia conſuetudine obtentum eſt non modo, quòd non ſint priuati ipſo iure, ſed etiam, quòd neque per ſententiam priuentur. Et hęc opin. mitior eſt atque benignior.

Quęro nunc, an pœnæ ſtatutę contra filios hęreticorum comprehendant eos tantum, qui nati ſunt poſtquam parentes hęreticam labem contraxerunt, an autem etiam eos, qui prius nati erant? Reſpond. quòd indiſtincte comprehendunt omnes filios tam natos ante, quàm poſt. Et hanc opin. dicit eſſe communem Galind. in Regia diſputatione, §. 18. quem refert Simancas in tract. pręallegato, cap. 29. num. 3. licet ipſe teneat cõtrariam ſententiam, quã (vt ipſe ait) multi viri ſequuntur, neq; numero, neq; auctoritate a iis inferiores. Et hęc etiam opin. tanq̃ ęquior, & benignior mihi magis placet. Vide quę dixi infra hoc eo. lib. §. Lęſæ Maieſtatis, verſ. Fuit etiam.

Preterea hęreticis non eſt ſeruanda fides à priuatis, ita allegatur tenere Bart. in quęſt. incip. Lucanę ciuitatis, & eſt frequentiori doctorum calculo recepta ſententia, vt dicit Simancas de hęr. cap. 45. num. 14. Plaſa lib. primo delictorum, c. 37. num. 11.

Vlterius pro hęreticis non poteſt aduocatus neque procurator pręſtare patrocinium.

trocinium, & hanc concluſionem dicit eſſe ex mente doctorum Afflict. ſuper prima parte conſtit. Regni Rubr. prima, nu. 43. Hoc tamen intellige vt procedat, quando conſtat illum eſſe hæreticum, & perſiſtere in hæreſi, ſecus autem ſi aduocatus vellet probare, quòd ex proceſſu non appareret illum eſſe hæreticum, vel quòd eſſet paratus redire ad catholicam fidem. Cæterum ſolent Epiſcopi, & inquiſitores ſemper concedere veniam aduocatis in quibuſcunque cauſis hæreticorum, vt pro eis intercedant, quæ venia impetrata, non eſt vlterius quærendum.

Sunt etiam aliæ hæreticorũ pœnæ tam à iure ciuili, quàm à iure canonico conſtitutæ, quas copioſe, & eleganter tractat Pract. Carerii in tract. de hæreticis, num. 132. & aliis ſequẽ. & Simancas. in d. tract. & alii. qui de hoc crimine integros tractatus ſcripſerunt.

Habet etiam hoc crimen multa ſpecialia, quæ pariter recenſet Pract. Carer. in tract. præallegato, & inter cetera in cauſa hæreſis ſufficiunt minores probationes, quàm in aliis, & hoc non modo ad inquirendum, de quo aliquid dixi infra hoc eo. lib. §. fina. quæſt. 6. verſic. Item ſcias, ſed etiam ad faciendum plenam probationem criminis, vt videtur tex. in c. in fidei de hæret. in ſexto, quem ita intelligunt communiter doctores, vt dicit Boſſ. in tit. de hæret. num. 5. Et ex hoc apparet non eſſe verã opin. eorum, qui dixerunt, quòd ad conuincendum aliquem pro crimine hæreſis, requirantur ſaltem tres teſtes, quia imò duo ſufficiunt, & hæc opin eſt communis, teſte Anan. in c. excommunicamus. §. Adiicimus, num. 1. de hæret. quem refert Simancas de hæret. c. 50. num. 3. Et in propoſito circa teſtes de hæreſi deponentes, vidẽdum eſt conſi. Crauettæ 262. Et an plures teſtes ſingulares ſufficiant, dixi infra hoc eo. lib § fin. quæſt. 53. verſic. Dixi etiam.

Item de crimine hæreſis poteſt inquiri etiam poſt mortem, & defuncti memoria damnari, & ita in facto practicatum fuit contra memoriam Bonifacii Papæ, qui ad inſtantiam Regis Franciæ fuit poſt mortem accuſatus de hæreſi, vt refert Alber. in Rub. C. de hæret. num. 2. & 3. licet Boer. deciſ. 341. in fin. dicat ſe hoc non inueniſſe in vitis Pontificum. Et ſcias, quòd de conſuetudine Regni Franciæ corpus illius, qui poſt mortem damnatur de hæreſi, relinquitur brachio ſeculari, & per brachiũ ſeculare comburitur. Hæc autem concluſio, quòd in crimine hæreſis poſsit contra defunctum procedi, & eius memoria damnari, habet locum non modo in hæretico vero, & qui per veras probationes eſt de hæreſi conuictus, ſed etiam in hæretico præſumpto, ſcilicet illo qui citatus in cauſa fidei fuit contumax per annum, & deinde mortuus eſt, vt per Bellameram deciſ. 677 in tali proceſſu. Et in hoc propoſito videnda ſunt ea quæ idẽ Bellamera ponit in ſeq. deciſ. 678. 679. 680. 688. & 689 vbi multa eleganter tractat in hac materia, & pręſertim an hoc caſu ſint vocandi hæredes defuncti, &c.

Item licet Papa non poſsit pro aliquo crimine accuſari, vt dixi infra hoc eod. lib. §. fin. quæſt. 35. verſic. Videndum igitur, poteſt tamen pro crimine hæreſis accuſari, & condemnari, vt ibi dixi.

Quæro, an occultus hæreticus, ſcilicet ille, qui ſolum corde deuiat à fide catholica, non tamen verbo ſcripto aut facto aliquod ſignum hæreſis oſtendit, incidat in pœnam excommunicationis, & alias pœnas à iure impoſitas hæreticis? Reſpond. quòd non, & hæc eſt Theologorum fere omnium receptiſsima ſententia, vt atteſtatur Simancas de hæret. cap. 42. num. 1. & ſeq. nam (vt vulgo dicitur) Eccleſia nõ iudicat de occultis.

Sed hic incidenter quæro, quæ ſint facta, quæ ſapiant hæreſim? Reſpond. quòd illa, quę de ſui natura pręſeferunt aliquid, quod manifeſta eſt hæreſis, dicuntur ſapere manifeſtam hęreſim, puta baptizare imagines, rebaptizare pueros, & huiuſmodi, & hæc eſt peritorum omnium ſententia teſte Simancas in tract pręallegato, cap. 30. num. 9.

Succeſsiue quæro, numquid inuocatio dæmonum ſapiat hæreſim manifeſtam? Reſpond. quòd aut inuocantur dæmones vt quis ſciat futura, & hoc ſapit hæreſim manifeſtam, quia tribuit diabolo id, quod eſt proprium Dei, ſcilicet vẽtura præſcire.

Aut

Aut inuocantur ad alium finem, puta ad tentandam pudicitiam mulieris, vel huiuſ modi, & non ſapit hæreſim, quia inuocatur diabolus ad id, quòd ei maximè conuenit, cum ſit tentator animarum. Ita declarat eleganter Geminia. conſil. 54. vbi in pulchro caſu ita conſuluit, & ita diſtinguunt Doctores, vt atteſtatur Afflictus ſuper prima parte conſtitutionum Regni Rubr. 1. num. 17. Et hoc ſecundo caſu iuriſdictio non ſpectat ad inquiſitores, ſed ad ordinarium, qui in hoc crimine poteſt eſſe tam ſecularis, quàm eccleſiaſticus, nã crimen ſortilegii eſt communis fori, ita quòd vterque iudex poteſt procedere, vt tenuit Abbas in cap. 1. num. 3. & 4. de ſortileg. quem ſequuntur communiter Doctores, vt dicit Nunius de los corregidores, fol. 259. num. 1. Quod nota, quia in parlamentis Franciæ fuit ſuper hoc diuerſimode iudicatum, vt refert Papo lib. 22. tit. 3. Arreſto 1. & 2. Et dicit Alb. in Rub. de hæret. num. 13. quòd ita fuit determinatum in Romana Curia in cauſa cuiuſdam Ioan. de Partiniaco, ꝙ huiuſmodi incantationes, quæ fiunt ex cauſa amoris, non eſſent hęreticæ, & ita etiam refert Oldrad. conſil. 210. in fin. relatus, & ipſe per Tiraquel. de pœnis, cauſa quarta, num. 3. ꝙ in facti contingentia fuit abſolutus quidam, qui fecerat ſortilegia propter amorem cuiuſdam mulieris. Faciunt quæ dixi infra hoc eod. lib. §. fin. q. 60. verſic. Eſt & amor. & ex his credo male conſuluiſſe Barbat. conſil. 55. lib. 1. ꝙ ſortilegia, quæ fiunt ad ſcienda furta commiſſa, ſapiant hęreſim manifeſtam, & ꝙ eorum cognitio ſpectet ad inquiſitores. Pœna autem de iure communi impoſita huiuſmodi ſortilegis, diuinatoribus, & maleficis, eſt mortis & confiſcationis bonorum, vt eſt tex. in l. 3. C. de malef. ſed de conſuetudine hęc pœna non ſeruatur, ſed imponitur pœna fuſtigationis, vt atteſtatur Nunius de los corregidores, fol. 259. num. 2. vel (ſecũdum aliquos) ducuntur in publicum cum mitra depicta in capite, & deinde eiiciuntur, vt atteſtatur Berber. in viatorio iuris in Rub. de ſortil. circa fin. & ideo cum ſuperioribus annis in cauſa cuiuſdam Angelę Cornetanæ imputatæ de ſortilegiis, maleficiis, & incantationibus dubitatũ fuiſſet, an eſſet imponẽda confiſcatio bonorum, ſenatus cenſuit, ꝙ non, 20. Augusti 1563. P. N. Quod nota.

.§. HOMICIDIVM.

SVMMARIVM.

Q*Vot uplex ſit homicidium.*

Et quod dicatur homicidiũ caſuale, verſ. Caſu autem.

Et quod homicidium culpoſum, verſ. Culpa dicitur.

Et quæ pœna puniatur homicidium culpa commiſſum, ibid.

Et quid ſi aliquis citra animum occidendi alium percuſſerit, verſ. Dicitur etiam.

Et quid ſi putans interficere vnum, occiderit alium, verſic. Dicunt etiam.

Et quod dicatur homicidium doloſum, verſic. Doloſum autem.

Et quod dicatur homicidium cõmiſſum animo deliberato, verſ. Ex propoſito.

Et quod dicatur homicidium commiſſum ex inſidijs, verſ Ex inſidiis.

Et quod dicatur homicidium commiſſum proditorie, verſ. Proditorie.

Et quod dicatur homicidium commiſſum per aſſaſſinium, verſic. Per aſſaſsinium. *Remiſſiue.*

Quibus modis homicidium committatur, verſi. Pluribus autem, *& alijs ſeq*

Et quid in eo qui venenum alteri dedit, verſ. Punitur etiam.

Et quid ſi mors ſecuta non fuerit, an ſit puniendus pœna mortis, ibid.

Et quid in iudice qui innocentem condemnauit, verſi Item iudex.

Et quid ſi aliquem indebite torſit, ibidem Remiſſiue.

Et quid in medico, qui mortis cauſam infirmo præbuerit, verſ. Item medicus.

Et quæ ſit pœna homicidÿ de iure ciuili, ver. Sed quæro

Et an valeat ſtatutum imponens pro homicidio pœnam pecuniariam, verſ. Sed nunquid.

Et quæ ſit pœna homicidÿ de iure canonico, verſic De iure autem.

Et an clericus homicida priuetur ipſo iure benefi-

beneficio, an autem requiratur ſententia, ibid.

Et an homicida priuetur ſucceſſione eius quẽ interficit, verſ. Priuatur etiam.

Et an teneatur ad intereſſe animæ occiſi, & expenſas factas in medicinis, & ad æſtimationẽ operarũ, ver. Tenetur etiam.

Homicida, qui alium interfecit ad ſui defenſionem, excuſatur, verſ. Excuſatur autem.

Et quid ſi pro defenſione bonorum ſuorum, verſic. Hæc autem.

Et qui ſi pro defenſione proprij honoris, verſ. Idemq́; & multo.

Et quid ſi pro defenſione coniunctorum ſuorum, verſ. Item locum.

Et quid ſi pro defenſione alicuius extranei, ibidem.

Et quid ſi volens offendere ſit clericus, verſ. Præterea etiam.

Et quid ſi ſit Papa, vel Imperator, ibid.

Et an liceat occidere alium non inſultantem ſi aliter me ab inſultante defendere non poteram, verſ. Adde quòd.

Et quid ſi fugiendo poteram me ſaluare, ver. Atque adeo.

Et quomodo probetur factum fuiſſe ad neceſſariam defenſionẽ, verſ. Sed quomodo.

Et quid ſi exceſſum fuerit in defenſione, verſic. Scias tamen.

Et an ſi quis neget ſe occidiſſe, poßit poſtea fateri, & probare, quòd ad ſui defenſionem id fecerit, verſ. Sed hic occurrit.

Et quid ſi occidi aliquem, qui me in inſidijs expectabat, ut me offenderet, verſic. Poteſt etiam.

Quando plures interuenerũt homicidio, et ignoratur quis fuerit interfector, an ſint omnes puniendi, verſ. Alia eſt etiam.

Et quid ſi appareat quis fuerit auctor rixæ, ibidem.

Et quid ſi unicum tantum vulnus ſit illatum, ibid

Et quomodo ſit formanda inquiſitio, quando non apparet quis fuerit homicida, verſ. Sed hic incidenter.

Et quid ſi ſint illata plura vulnera, ſed neſcitur ex quo vulnere deceſſerit, verſ. Aut vero.

Et quid ſi reus probet, uulneratum non ex uulnere deceßiſſe, an ſit à pœna homicidij excuſandus, uerſ. Quandoq́; etiam.

Et an in hoc ſtandum ſit iudicio medicorum verſ Scias autem.

Et quid ſi vulneratus intra breuem ſpacium deceſſerit, an præſumatur mortuus ex vulnere, verſ. Cæterum ſi vulnus.

Et quid ſi reus uelit probare cõtrarium eius, quod medici dixerunt, uerſi. Sed pone.

Et quid ſi poſt illatum uulnus lethale alius superuenit, qui uulneratum exanimauit nunquid primus uulnerans excuſetur, uerſ. Sed quid ſi reus.

Fur an poßit licite occidi, uerſ. Vltima eſt.

Adulter an poßit impune à patre occidi, uerſi. Dixi etiam.

Et an à marito, uerſ. Sed quid in marito.

Et quid in foro conſcientiæ, uerſi. Sed hęc quidem.

Et an pater, uel maritus id poßint alteri mãdare, uerſ. Dubium eſt.

Banniti an poſſint impune offendi, uerſic. Plerunque etiam.

Et an ualeat ſtatutum diſponens, quòd poſſint impune offendi, ibid.

Et an ſtante tali ſtatuto, poßint offendi etiã in foro conſcientiæ, uerſ. Sed nunquid.

Et an etiam occidi, uerſ. Eſt tamen.

Et an mulier bannita adulterari, uerſic. Sed an ſtante.

Et an bannitus cenſeatur hoſtis ciuitatis, à qua eſt bannitus, uerſ. Stante hoc.

Et an æquiparetur deportato, uerſic. Item ſecundum *Remiſſiue.*

Et an ſtante hoc ſtatuto poſſit filius occidere patrem bannitum, uerſicu. Sed hic quæro.

Et an eum, quem primus promiſerat, non offendere, uerſ. Quęro aliquis.

Et an liceat bannitum proditorie interficere, uerſ. Sed an licebit.

Et quid ſi bannitus habuerit gratiam à principe, nondum tamen fuerit de albo cancellatus, uerſic. Item quęro.

Et quid ſi bannum ſit nullũ, uer. Maior eſt.

Et an pendente appellatione à ſentẽtia banni, poſſit bannitus impune occidi, uerſic. Succeſsiue quęro.

Et an bannitus captus per familiam officialis, poſſit licite offendi, uerſiculo. Quæro etiam.

Et an

Et an liceat occidere bannitum, extra territorium à quo eſt bannitus, verſic. Vlterius quæro.

Et an occidens eum, quē ignorabat eſſe bannitum, gaudeat beneficio ſtatuti, verſic. Fuit etiam.

Si ſtatutum permittat occidi bannitum in lib. centum, an liceat occidere eum, qui eſt bannitus in pluribus minoribus ſummis, quæ cumulatæ excedunt centum libras, verſic. Sed quæritur.

Exceptio proueniens ex hoc ſtatuto, an ſit peremptoria, verſic. Sciendum.

Et an poſſit opponi per procuratorem, verſi. Item ſcias.

Bannitus, ſtante hoc ſtatuto, an poſſit ſe defendere, verſic. In hoc etiam.

Stante hoc ſtatuto, ſi bannitus offendatur, an poſſit iudex ex officio inquirere, verſic. Alia eſt.

Caſus in quibus quis poteſt alium licite interficere, verſi. Sunt etiam.

An in crimine homicidij puniatur affectus etiā non ſecuto effectu, verſiculo. Vltimo quæro.

HOMICIDII materia malo noſtro fato frequens eſt. Quotidie enim videmus, etiam ex leuiſsimis cauſis, homines trucidari, quapropter in hoc deflenda eſt hominum conditio, quòd cū cętera eiuſdem generis animantia inter ſe non ſęuiant, ſoli homines ſibi inter ſe inſidiantur, & crudeliter mortem inferunt. Pro intelligentia autem terminorum pręmittendum eſt, q̄ homicidii duę ſunt ſpecies, ſcilicet homicidium ſimplex, & homicidium deliberatum, & ad has duas ſpecies reduci poſſunt omnes alię ſpecies homicidii. Simplex homicidium eſt illud, quod committitur ſine qualitate animi deliberati. Deliberatum vero eſt quod committitur ex propoſito cum illa qualitate. Homicidium autem ſimplex altero ex quatuor modis cōmitti poteſt, ſcilicet Neceſsitate, Caſu, Culpa, Dolo. Neceſsitate cum quis ad ſui neceſſariam defenſionē alium interficit, & de hoc late diximus infra verſ. Excuſatur autem, & aliis ſeq.

Caſu autem dicitur committi homicidium, cum quis alium occidit ſine culpa, aliud facere cogitans, & poteſt poni exemplum in eo, qui cum luderet ad iaciendum palum in loco ſolito, hominem interfecit, vt in caſu in quo conſuluit Soc. cōſ. 16. li. 1.

Culpa dicitur homicidium committi, quando quis non doloſe neque animo occidendi, ſed inaduertenter alium interficit & hoc homicidium licet ſine dolo commiſſum, poteſt nihilominus puniri criminaliter, non quidem pœna ordinaria, & ſic pœna mortis, ſed debet puniri pœna pecuniaria vel exilio pro modo culpæ, & ita ſeruari atteſtatur Boſſ. in tit. de defenſ. reorum, num. 68. & dixi infra hoc eo. lib. §. fin. quęſt. 84. circa princ. & quandoque etiam pœna triremium ad tempus, vt ſeruatum fuit in quodam Laurentio Moreno, qui propter homicidium culpoſum fuit ad triremes per triennium condemnatur 9. Iunii 1557. P. N. Semper autem mitius punitur homicidium commiſſum ſine dolo, & ſine animo occidendi, quā illud quod committitur dolo, Et hæc eſt communis ſententia ſcribentium, vt dicit Cępolla conſil. crim. 37. colu. prima, & in hoc nemo diſcrepat, vt dicit Maranta in ſuo ſpecu. fol. 26. poſt nu. 59. Quinimò ſtante ſtatuto, q̄ homicida decapitetur, debet intelligi, quādo homicidium eſt dolo commiſſum, non quando culpa, vt dixi in d. quęſt. 84. Hęc tamen concluſio, vt ſcilicet homicidium culpoſum poſsit criminaliter puniri, intelligenda eſt vt procedat, quando fuit lata culpa commiſſum, talis enim lata culpa valde proxima eſt dolo, vt communiter dici conſueuit, ſed ſi non fuerit lata culpa, ſed leuis aut leuiſsima, tunc non debet criminaliter puniri, Et hęc eſt cōmunis opin. vt atteſtatur Boſſ in tit. quomodo procedatur per actionem, num 38. nam talis culpa potius ęquiparatur caſui, & ſic dicitur potius homicidium caſuale, quam culpoſum. Huius autem homicidii ex culpa commiſsi poſſunt poni exempla, puta ſi quis verſus turbam hominum proiiciat lapidē, ex quo hominem interfecerit, certe non adfuit dolus in illo homine interficiendo, ſed tantum culpa in proiiciendo lapidem, & ideo non erit puniendus pœna ordinaria, ſed tantum extraordinaria.

Et

Et hæc eſt communis opin. vt atteſtatur Menchiaca controuerſ. Illuſt. cap.19.nu. 22. Item poteſt poni exemplum in illo architecto, qui aſcenderat machinam, & eam non ligauerat ſufficienter, & machina tota cecidit ſuper caput exiſtentis ſub ea, & occidit eũ, vt refert Ange. in l. in lege Cor. ff. de ſicar. dicens, ꝙ fuit punitus pœna arbitraria. Item in eo, qui culpa ſua cauſam dat homicidio, puta in portitore, qui noluit in portum recipere currus onuſtos, vt eos transfretaret, & dum ipſorum currũ vectores per aquas tranſirent, vnus eorũ ſubmerſus fuit, pro quo tamen portitore conſuluit Crauetta conſil. 80.

Dicitur etiam culpoſum homicidium, quando quis citra animum occidendi aliũ percuſſit, ex qua tamen percuſſione ille mortuus eſt, cu us rei vt plurimum ſolet ſumi coniectura ex genere armorum, vel inſtrumenti, cum quo illata fuit percuſſio, puta ſi cum baculo, prout contigit in illa muliere, quæ percuſſit baculo ſuper capite ancillam, quam credebat eſſe ex viro ſuo prægnantem, ex qua percuſſione iſta deceſſit, & illa fuit per conſ. Neap. deportata per ſeptennium in inſulam, vt refert Grammat. voto 23. Idem ſi cum manaria, vt in caſu in quo conſuluit Bald. conſ. 136. lib. 2. vel cum ligone vt in caſu Io. de Amicis conſ 23. vel pugno etiam armato, vt in caſu Aret. conſil. 146. vel calce, vt in caſu Signoroli conſ 63. Item ſi quis habeat enſem, & percutiat cum pomo enſis, non aũt cum ipſo enſe punctim, ne cęſim, vel ſi habeat roncam, & percutiat cum haſta, non dicitur habuiſſe animum occidendi, & ita dicunt doctores teſte Marſil. conſ. 67. nu. 18. Idem etiam, & multo magis d cendum eſt, ſi quis non animo percutiendi alium percutiat, ex qua percuſſione mors deinde ſequatur, prout in eo, qui volẽs ſe defendere à cane, proiecit lapidem aduerſus canẽ, & hominem tranſeuntem occidit, de quo per Signorol. conſil. 27. dicentem ita fuiſſe iudicatum.

Dicunt etiam aliqui, ꝙ ſi aliquis volens occidere Titium, occidit Sempronium, non tenetur pœna ordinaria homicidii, ſed tantum extraordinaria, ex quo reſpectu Semproniị non fuit animus occidendi, Et ſic videtur hoc homicidium potius culpa, quàm dolo commiſſum. Et hanc opinio. dicit tenere Doctores plures numero Plaſa lib. 1. delictorum, cap 27. num. 1. quam etiam communem appellat Alba conſ. 30. num. 12. & Menchiaca controuerſ Illuſt. c. 96. poſt num 32 & ſecundum illam conſuluit Grãm. conſ. 5. & fuit etiam in facti cõtingentia iudicatum per conſil. Neap teſte eo. Grãmat ſuper conſt. Regni, fol. 14. nu. 21. vt dicit, ꝙ deciſio Bart. qui contrarium determinauit in l. reſpiciendum. § delinquunt, in ſi ff. de pœ ponit iudices maleficiorum in magno diſcrimine, dum volunt illam ſeruare. Vide quæ dixi infra hoc eo. lib. § fin. q. 77. verſ. Sed quid ſi aliquis. Sed certe ego, ſi caſus contingeret, illi facerem caput amputari, Bene verum eſt, ꝙ reſpectu iſtius homicidii ceſſat qualitas animi deliberati, & ideo nõ eſſe reiiciendus, qui pro eo gratiam reportaret, habita legitima partis remiſſione, Et ita in ſimili caſu deciſum fuit per ſenatum, ꝙ licet factus fuerit inſultus contra aliquem animo deliberato illum occidendi, ſi tamen aliquis alius ſuperueniat ad rixam, & occidatur, iſte dicitur occiſus in rixa, & non animo deliberato, & homicida eſt admittendus ad beneficium decreti gratioſi, 2. Auguſti 1559 P. N.

Doloſum autem homicidium dicitur, quando quis animo aliquem occidendi illum interficit, dicitur tamen ſimplex homicidium, quando hæc deliberatio illum occidendi non ex interuallo præceſſit, ſed in rixa, vel calore iracundiæ ſuperuenit, vt dixi infra verſic. Ex propoſito.

Deliberatum autem homicidium quatuor etiam modis committi poteſt, ſcilicet ex propoſito abſque alia qualitate, ſecundo ex inſidiis, tertio proditorie, quarto per aſſaſinium.

Ex propoſito dicitur cõmitti homicidium, quando quis aggreditur alium præuia animi deliberatione ex interuallo pręcedente, & illum interficit. Et dixi ex interuallo, quia ſi quis caſu obuium habuerit inimicum ſuum, & ira commotus illum interfecerit, non dicitur homicidium animo deliberato commiſiſſe, niſi appareat quòd antea deliberaſſet illum interficere, & ambulaſſet armatus aĩo illum occidẽdi,

eo enim caſu, etiam ꝙ illum caſu obuium habuerit,& occiderit, dicitur animo deliberato illum occidiſſe, Et ita pluries vidi in ſenatu ſeruari. Et licet Pract. Caſoni, fol.13 num.8.dicat, quòd concluſiue, ſecundum omnes, non dicitur homicidium ex propoſito commiſſum,niſi induſtria, & inſidiæ interceſſerint, iudicio tamen meo non eſt eius opin.tenenda, nam etiam ſi quis abſque inſidiis,vel induſtria aliu præuia animi deliberatione inſultando interfecerit, dicitur homicidium ex propoſito commiſſum,vt patet ad ſenſum, & omnes fatentur poſt Bart.in l.reſpiciendum, §.delinquunt in primis verbis,ff.de pœnis. Illud vero,quod commiſſum eſt ex inſidiis, ab hoc longe differt,vt dixi infra verſ. Ex inſidiis. Et hæc omnia nota,quia hoc,quando.ſ.dicatur homicidium commiſſum animo deliberato,vel non,valde vtile eſt ſcire in hoc Ducatu, in quo non ſolent principes concedere gratiam homicidiorum animo deliberato commiſſorum. Item committens homicidium animo deliberato, non eſt tutus immunitate Eccleſiæ,ſecundum opin.magis cõmunẽ,quam ego tenui infra hoc eod.lib.§.fin.q.30.verſ. Punctus eſt. Animus autem deliberatus occidendi, cum ea, quæ in animo conſiſtunt, à ſolo Deo videri poſsint, non niſi per coniecturas colligi poteſt, quarum multæ recenſentur per ſcribentes practicas criminales, & per Mantuam, conſil.152.lib.1.& conſil. 236.eo.vol.& conſ.294.num.5.& ſeq.eo. vol.& conſ.314.nu.7.& ſeq.eo. vol.& cõſ. 325.nu.5.& ſeq. eo.vol.& conſil.173.lib. 2.puta ſi præcedant inimicitia, minæ, tractatus,& huiuſmodi.Item dicit Pract.Caſoni fol.37.nu.2.ꝙ (ſecundum iuris peritos)præſumitur tractatus qñ committitur homicidium cum multitudine perſonarũ, niſi ex accidenti,ſeu caſu tales perſonæ ſuperuenerint.Sed ego in hoc propoſito puto eſſe diligenter aduertendum,nam aliud eſt præſumere animum occidendi, aliud præſumere animum deliberatum, nam animus deliberatus ex nullis coniecturis argui poteſt, niſi ex his ex quibus veriſimiliter colligitur ex interuallo præmeditatio homicidii committendi, Et ideo verũ quidem eſt, ꝙ ex loco corporis, in quo facta eſt percuſsio, vel illatum vulnus, Item ex genere armorum, Itẽ ex multitudine vulnerum,& huiuſmodi, præſumitur animus occidendi, ſed non deliberatus, Et ideo etiam ſi quis poſt acceptã iniuriam ſtatim congreget multitudinem ſociorum armatorũ,& reuerſus interficiat eum, qui ſibi intulit iniuriam,illum multis vulneribus cõfodiendo,certe ex quo durabat calor iracũdiæ,non dicetur homicidium animo deliberato commiſiſſe,ſed in rixa,Et hoc pluries per ſenatum deciſum fuit,Sed quando ſedato calore, & (vt vulgo apud nos dicetur) à ſangue freddo, poſt acceptam iniuriam quis alium interficit, tunc recurritur ad coniecturas,quę ſunt præparatio armorum,congregatio ſociorum,& huiuſmodi, ex quibus veriſimiliter colligitur, ꝙ antea ex interuallo cogitatum, & deliberatũ fuit homicidium illud committere.

Ex inſidiis dicitur homicidium committi, quando aliquis expectat alium, poſitus in loco, qui ab illo præuideri veriſimiliter non poterat,animo eum occidẽdi,illumq; ex improuiſo venientem aggreditur,& interficit. Et hoc vtile eſt ſcire, quia interficiens alium ex inſidiis, ſi confugiat ad eccleſiam, non gaudet eius immunitate, vt dixi in d.q.30.verſic. Hoc autem.

Proditorie vero dicitur committi homicidium, quando aliquis nulla præcedente inimicitia alium interficit,puta quia veniens tecum tanquam ſocius itineris,nulla interueniente rixa te percutio, vel dum ſederes mecum in menſa, vel ſi, cum me tibi amicum eſſe fingerem, te à tergo percutio, nam his caſibus dicor te proditorie interfeciſſe, ita dicit Bart.in d.l.reſpiciendũ, §.delinquunt,num.1.ff.de pœnis,cuius doctrinam omnes qui Bart.poſteriores ſunt, tranſcribunt, vt dicit Igneus in l. & ſi certus,§.ſi vnus ex dominis, poſt nu.14.ff.ad Sylle. Et hoc etiam vtile eſt ſcire, nam in homicida proditorio omnes conueniunt, ꝙ ſi confugiat, ad eccleſiam, non gaudeat eius immunitate,vt dixi in d.quęſt.30.verſic. Scias tamen.

Per aſſaſsinium autem dicitur committi homicidium,quando fit pecunia interueniente, de quo latius dixi ſupra hoc eodem lib.§.Aſſaſsinium.

Pluribus

Pluribus autem modis poteſt committi homicidium, aliquando enim quis propriis manibus alium interficit, & de hoc principaliter tractabimus in hoc §. Aliquãdo mandat alteri, vt homicidium committat, quo caſu tenetur de homicidio propter mandatum, perinde ac ſi ipſe interfeciſſet, vt dixi infra hoc eo. lib §. fina. quæſt. 89. Aliquando dat auxilium vel conſilium alteri ad homicidium committendum, de quo dixi in d. §. fin. quæſt. 88. & q 90. Nec minus punitur vt homicida, ille qui ſeipſum interficit, vel vult interficere, de quo dixi infra hoc eo. lib. §. fi. q 68. verſic. Seipſum occidere. Dans etiam aliquid mortiferum alicui ad comedẽdum vel bibendum dicitur homicida l. 2. § Pręterea, ff. de ſica. Item dans poculũ amatorium, ex quo illud accipiens moriatur, l ſi quis aliquid, §. qui abortionis, ff. de ſicar. Item falſum teſtimonium dicens ad offenſam contra aliquem, de quo dixi ſupra hoc eod. lib. §. Falſum, verſ. Teſtis qui falſum. Sic etiã dicitur homicida ille, qui miſit aliquem per viam, in qua ſciebat eſſe eius inimicos, vt occideret, vt eſt tex. in l. 3. §. Item ſi quis auctor, ff. de ſica Et ita in facti contingentia iuſsit ſenatus, vt homicidam vltimo ſuppl cio affici prætorem Caluatoni, qui quendam hominem inimicis ſuis trucidandum tradiderat, 23. Septembris 1542. P. N.

Punitur etiam vt homicida, venenum malum ſcienter faciens, aut dans ad aliquẽ occidendum, l. 1. l. 3. in prin. ff. de ſica. vt in caſu de quo per Cæpollam conſil. vltimo, Grammat. conſ. 36. 38. voto 3. 30. 31. 38. deciſ. a 33. 38. Albam. cõſ. 72. Et certe qñ ex veneno ſequitur mors, non videtur dubitandum, quin illud dans ſit pœna capitis puniendus. Et hæc eſt communi conſenſu recepta ſententia, vt atteſtatur Plaça lib. 1. delictorum, c. 20. poſt num. 1. Et ita iudicauit ſenatus in cauſa cuiuſdam medici, qui vxori venenũ dederat, & fuit ei caput amputatum. Punctus eſt an ſi mors ex veneno ſecuta non fuerit, debeat nihilominus puniri pœna ordinaria, non obſtante generali conſuetudine, præſertim cum hoc crimen videatur eſſe ex atrociſsimis, iuxta ea quæ dixi infra hoc eo. lib. §. fi. q. 92. verſic Scias tamẽ, Sed certa magis communis opin. videt̃ eſſe, ꝙ non puniatur pœna ordinaria, vt atteſtatur Pract. Carer. fol. 190 num. 19. vbi dicit, ꝙ ita concludunt magis cõiter doctores, quem refert Didacus in repet. clem. ſi furioſus, fol. 281. num. 11. de homic. idem dicit Grammat. ſuper conſt. Regni, fol. 107 col. 4. nu. 5. & ita ſe pluries iudicaſſe refert Bertachi. in verbo, Venenatio, nu. 6. quem refert Pract. Conradi fol. 338. num. 11. Et refert Grammat. in loco præallegato ſe ita bis vidiſſe iudicari in ſacro conſil. in duabus ancillis, quæ dominis ſuis venenum porrexerant, quarum altera fuit condemnata ad fuſtigationem, altera vero vt inſeruiret infirmis, & languẽtibus hoſpitalis, Et de illa condemnatione mentionem facit idem Grammat. deciſ. 2. Vidi etiam ego in facti contingentia, ꝙ quidam Thomas Francus pro veneno propinato fuit tranſmiſſus ad triremes per decennium, 23 Martii 1560. A. C.

Item iudex, qui innocẽtem ad mortem condemnauit, punitur pœna capitis vt homicida, ſi id fecit pecunia corruptus, vel ira commotus, vt eſt tex. in l. lex Iulia, §. fin ff. ad leg. Iul repe Idemq́; ſi dedit operam, vt accuſatus, vel inquiſitus aliquid falſo confiteretur, per quod innocens poſtea damnaretur ad mortem, tenetur enim lege Corn. de ſicar. vt eſt tex. in l. 1. in princ. & in l. 3. § qui falſa, ff. de ſic. Item ſi aliquẽ poſuit indebite ad torturam, vel adeo modum exceſsit in torquẽdo, vt mortuus ſit, punitur pœna capitis vt homicida, de quo dixi infra hoc eo. lib. §. fi. quæſt. 64. verſic. Antequam tamen, & verſic. Iudex autem.

Item medicus ſi malum medicamẽtum ſcienter adhibeat, vt infirmus moriatur, tenetur vt homicida lege Cor. de ſica. vt colligitur ex tex in l. neceſſario, §. fi. ibi medicus infidus, ff. ad Sylle. Et memini ego ſuperioribus annis, ꝙ fuit in non modico diſcrimine quidam Magn. Laurentius de Luciferis chirurgus, qui fecit vnam inciſionem cuidam ruſtico, propter quam ille ex nimia ꝓfuſione ſanguinis ſtatim deceſsit, Cũ tamẽ nulla ſubeſſet ſuſpicio, ꝙ animo illum occidendi id feciſſet, fuit ſolummodo iuſſus exulare arbitrio Senatus, 13. April. 1562. P. N. Reperio ẽt, ꝙ quædam Roſa, q̃ medicamentum nõ malo animo dederat,

ex

ex quo ſecuta erat mors, non fuit punita, quia fuerat tolerata vt ita mederetur, ſed fuit illi ſolummodo interdicta in futurum ars medendi. 30. Auguſti 1558. P.N. Tenetur etiam medicus, qui propter imperitiam vel culpam infirmo præbet cauſam moriendi, ad damna & intereſſe, prout in facti contingentia conſuluit Chaſſan. conſil. 48. in quodam medico, qui cuidam teſticulos inciderat.

Sed quæro, quę ſit pœna homicidii? Reſpond. de iure communi homicida punitur pœna legis Corneliæ de ſicar. vt eſt tex in l. 1. ff ad l. Corne. de ſicar. quæ pœna eſt in nobili deportatio, & bonorum omnium confiſcatio, vt eſt tex. in l. 3. § legis Corneliæ, eod. tit. ff. de ſicar. Sed hodie illa pœna legis Corneliæ non eſt in vſu, vt dicit Ange. in §. legis Corneliæ, num. 1. ff ad leg Corne. de ſicar. quem refert Affiict. ſuper prima parte conſt. Regni Rub. 13. nu. 1. Idem dicit Marſil. in d. § legis, num. 1. & 2. quem refert Plaça lib. 1. delictorum, cap. 10. poſt num 2. Vide quæ dixi infra hoc eodem lib. §. fin. q 67. verſic. Deportatio. Pœna ergo homicidii hodie eſt pœna mortis. Et hæc eſt communis opin. vt dicit Boſſ in tit. de homic. num. 105. Et hodie locum habet hæc pœna tam in nobili committente homicidium, quàm in plebeio. Et hanc opin. recepit practica, vt dicit Bolenc. in repet. l. capitalium. §. famoſos, num. 64. ff de pœnis.

Sed nunquid valet ſtatutum, vel cõſuetudo, diſponens quod pro homicidio imponatur pœna pecuniaria? Reſpon. Aliqui dicunt, quod ſic. Et hanc opin. videtur tenuiſſe Barto in l 1. poſt num. 10. verſic. Vlterius quæro, de pub. iud. quam etiam dicit tenere communiter doctores Pract. Carer. fol. 515. num. 12. Contrariam autem ſententiam, q. ſ. tale ſtatutum non valeat, multi tenuerunt. Et hanc dicit eſſe communem opin. Anan. in c. fin. num. 1. de delic. puer. Dec. in cap. 2. poſt num. 2. de conſtit. quem refert Public. ſuper conſue. Aluer. fol. 159 num. 4. Didac. lib 2. reſolutionum, cap. 9. num. 2. Et hanc ego ſemper ſecutus ſum vti veriorem, & magis communem, Et reperio etiam, quod Igneus in l. lege Cornelia, §. Ex hoc edicto, num. 62. & ſeq. ff. ad Syll. refert, quòd ſuis temporibus ita fuit iudicatum per Senatum contra Nouarienſes, apud quos vigebat huiuſmodi conſuetudo, vt pœna homicidii eſſet centum aureorum. Bene verum eſt quòd Alber. in 2. parte ſtatutorum, quęſt. 122. dicit, quòd totus mundus ſeruat contrarium, Et illum refert Aug. ad Ange. de malef. in verbo, Et ex interuallo, poſt num. 7. Sed certe illud potuit fortè ſeruari temporibus Alberici, noſtris autem temporibus ſemper vidi obſeruari, quòd talia ſtatuta non valeant, nec ſint obſeruanda. Et ita teneas, & ſerues in practica. Sed poſito, quòd valeant, quęro, pone quòd Peruſii extet ſtatutum diſponens quòd ſi forenſis ibi occidatur, puniatur pœna pecuniaria, nunquid ſi Peruſinus alibi occidatur, erit puniendus occiſor ſolummodo pœna pecuniaria, vt ſcilicet tale ius reddatur &c? Reſpond. quòd non, ſed debet huiuſmodi homicida, eo non obſtante, puniri pœna mortis, Et hæc eſt communis opin. vt dicit Sapia in l. 1. in princ. col. 1. verſ. Ex iſtis præcedentibus. ff quod quiſque iuris.

De iure autem canonico laicus pro homicidio excommunicatur, clericus autem deponitur, prætereaque priuatur beneficiis. Eſt tamen non leuis controuerſia inter Doctores, an clericus homicida ſit priuatus ipſo iure beneficio, an autem veniat priuandus per ſententiam. Et in hoc articulo Inn. in cap cum noſtris de cõceſſ. prębendæ, tenuit quòd non eſt priuatus ipſo facto titulo beneficii, nec perdit ipſo iure beneficium, ſed venit priuandus per ſentẽtiam. Et dicit Anan. in cap. inquiſitionis, num. 3. de accuſat. quòd ita tenent communiter Doctores. Ita etiam communiter teneri atteſtatur Corſet. in ſuis ſingul. in verbo, Sententia, verſic. Clericus. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Felin. in d. cap. inquiſitionis, num. 2. quem refert Foller. in pract. crim. canon. fol. 276. nu. 37. Diaz. in pract. crimin. canon. cap. 88. Gomeſ. in ca. 1. poſt num. 7. de reſcript. in 6. Alciat. in cap. cum non ab homine, poſt num. 16. de iudic. Ferratius cautela 44. canonicis conſtitutionibus. Didac. in repet. clem. ſi furioſus, fol. 302. numero 6. in fin de homicid. Plaça lib. 1. delictorum, cap. 11. nu 2,

Et quidem in ſimplici homicida, ſcilicet qui animo deliberato homicidium non perpetrauit, hæc opin. Innoc. ab omnibus recipitur, vt dicit Igneus in l. neceſſarios, §. non aliàs in lectura, num. 13. ff. ad Syl-le. Sed in homicidia deliberato, ſiue qualificato aliqui contrarium tenuerunt, nihilominus dicit Igneus in loco præallegato, quòd omnis penè cano. & legiſtarum ſchola in hanc ſententiam declinat.

Priuatur etiam homicidia ſucceſsione eius quem interfecit, vbi ex teſtamento, vel ab inteſtato talis ſucceſsio ad eum pertinet, Et ita volunt doctores, vt atteſtatur Marſil. conſil 93. num. 8. Et hoc non vt ab ea excludatur tanquam incapax, ſed vt admittatur ad ſuccedendum, & deinde fiſcus illam auferat tanquam ab indigno, tex. eſt in l. cum ratio, §. fin. ff. de bon. damnat. Et quòd filius occidens patrem illi ſuccedat, & fiſcus ab eo auferat hæreditatem tanquam ab indigno, dicit eſſe communem opinio. Butr conſil. 63. in primis verbis. Sed pone, ꝙ filius interficiat patrem, nunqnid nepotes, & ſic filii homicidæ poterunt auo ſuccedere? Reſpond. Bald. in l ſi quis inceſti, num. 4. C. de inceſtis nup. loquendo in terminis ſtatuti, tenuit, ꝙ ſic, ſed in contrarium eſt magis communis opin. vt atteſtatur Boer. deciſ. 25. num 8. & 17. vbi etiam refert ita iudicatum fuiſſe per illam curiam, prout etiam prius iudicauerat parlamentum Pariſienſe teſte Aufrer. in quarta parte de Arreſtis, q. 130. & Ioanne Gal. q. 146. Idem etiam deciſum fuiſſe in caſu, in quo frater fratrem occiderae, vt ſcilicet fiſcus præferretur in ſucceſsione fratris occiſi, filius ipſius fratris occidentis, atteſtatur Alber. in tertia parte ſtatutorum, q. 58. ſi frater occidit, quem refert Barb. conſ. 8. poſt num. 4. lib. 3. & conſ 70. nu. 45. lib. 4. Aliàs autem ſequendo opin. Bald. daretur improbis facilior occaſio delinquendi. Si vero non extent filii occiſoris, res nullam videtur habere difficultatem, ꝙ fiſcus venit de iure communi ad ipſam ſucceſsionem, Et hanc dicit eſſe communem opin. & ſententiam Barb. qui in his terminis ita conſuluit in allegato, conſil. 8. lib. 3. in primo dubio. Sed quid ſi maritus interficiat vxorem, nunquid lucrum dotis applicabitur fiſco, an autem hęredibus ipſius mariti, vel vxoris? Reſpon. Bart. in l. fin. in fin. ff. de his, quibus vt indig. loquendo generaliter diſtinguit, ꝙ aut lucrum defertur ex pacto, ſeu conuentione, & in eo ſuccedunt hæredes vxoris ſimul cum reliquo eius patrimonio, Aut defertur ex diſpoſitione ſtatuti, & applicatur fiſco. Sed certe hæc diſtinctio Bart. communiter reprobatur per doctores, qui volunt ꝙ indiſtincte tranſeat ad hęredes ipſius vxoris, vt atteſtatur Ruin. in facti contingentia ita conſuluit conſil. 11. in fin. lib. 5. quam ſententiam vti communem ſequi videtur Roland. in ſuo eleganti tract de lucro dotis, quęſt. 61. Et ſecundum illam cõſuluit Dec. conſil. 525. quę mihi etiam magis placet, vt viri facilius à delinquendo abſtineant. Et hęc concluſio locum habet etiam quando maritus vxorem occidit iure, vel conſuetudine id permittente, puta propter adulterium, nam neque eo caſu lucratur dotem iuxta formam ſtatuti, vel pacti, quidquid dixerit. Bart in l. ſi ab hoſtibus, §. ſi vir, num 5. ff ſolut. matr. contra quem tenent ferè omnes, vt dicit Iaſ. in d. §. ſi vir, circa fin. & contra Bart. eſſe communem opin. atteſtatur Gomeſ. Arias ſuper lege 80. Tauri, num 1. quod nota.

Tenetur etiam homicida ad intereſſe animę occiſi. ſ. ad dandum vt pro ea fiant orationes, ieiunia, eleemoſynæ, & huiuſmodi, ſm facultates ipſius homicidę, prętereaq; ad mercedes, & expenſas factas in medicus, medicinis, & aliis ad eius curationem pertinentibus, nec non & ad ęſtimationem operarum, quas interfectus exercere potuiſſet, ſi vixiſſet eo tempore, quo naturaliter viuere poterat. Et has cõcluſiones vti cõmunes refert Roland. conſil. 39. per totum lib. 2. & ita in facti contingentia conſuluit Bertrand. conſi. 217. lib. 8. ꝙ de iure fiſcus tenetur ex bonis confiſcatis ſoluere filiis occiſi ęſtimationem operarum, &c. Sed hoc in practica male obſeruatur, nam fiſcus rapit omnia bona delinquentis virtute confiſcationis, & nulla prędictorum ratio habetur. In hoc tamè propoſito videndum eſt conſil. Crauettæ 119.

Excuſatur autem homicida pluribus ex cauſis, & in primis quidem, ſi probet, quòd

homicidium ipſum commiſit ad ſui neceſſariam defenſionem, Eſt enim indubitata iuris concluſio, ꝙ homicidium factum ad ſui defenſionem non eſt punibile, cum licitum ſit vnicuique vim vi repellere. quod quidem eſt vulgatiſsimum & commune, vt dicit Casald. conſ. 53. in primis verbis inter conſilia criminalia diuerſorum lib. 1. & eſt tex. in l. vt vim. ff. de iuſt. & iure, vbi eſt locus ordinarius huius materię. Et hanc ſententiam dicit eſſe frequentiori doctorum calculo receptam Plaça lib. 1. delictorum, c. 28. num. 3. in fi. Et ita omnium gentium more, & conſuetudine receptum eſſe ait Cæpolla conſ. cri. 42. verſ. Et profectò, quæ quidem procedit etiam in foro conſcientiæ, Et eſt communis opi. vt dicit Nicel. in conc. gloſ. c. 56. Et ait Didacus in repet. clem. ſi furioſus, fo. 323. poſt num. 1. quòd hęc eſt apud Theologos receptiſsima ſententia.

Hæc autem concluſio, ꝙ pro ſui defenſione liceat alium interficere, locum habet non ſolum pro defenſione vitæ & corporis ſui, ſed etiam pro defenſione rerum ſuarum, Et hęc eſt cõmunis opin. legiſtarum, vt dicit Pract. Carer. fol. 371. num. 29. & ſeq. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Claud. in d. l. vt vim, num. 43. & ſeq. Dec. in d. l. vt vim, num. 31. Iaſ. in d. l. vt vim, num. 23. & ſeq. quem refert Diaz reg. 507. Didacus in loco pręall. fol. 325. num. 6. Plaça in d. c. 28. num. 52. Ploc. in repet. l. ſi quando, num. 109. Menchiaca controuerſ. Illuſt. c. 18. num. 5. nam (vt vulgo dici ſolet) bona & res vitæ ęquiparantur, vt dicit gl. in l. aduocati. C. de aduo. diuerſo. iudic. prout illam refert. & dicit eſſe communi conſenſu approbatam Plaça in loco pręallegato poſt num. verſic. Adnotanda vt que, Dicit tamen Felin. in cap. 2. poſt num. 4. de homicid. ꝙ omnes concludunt, ꝙ de iure canonico nõ licet iurē interficere pro rebus tantum ſeruandis, Sed vide quæ dixi infra verſic. Vltima eſt.

Idemq́; & multo magis dicendum eſt, ꝙ liceat alicui alterum interficere pro defenſione proprii honoris, nam periculum famę æquiparatur periculo vitę. l. iuſta. ff. de manu. vind. Et eſt commune dictum, teſte Bolenco in repet. l. capitalium. §. famoſos, poſt num. 161. ff. de pœn. Et ideo ſi immineat periculum alicuius iniuriæ perſonalis, poterit quis licite aggreſſorem interficere, ita dicit Bar. in l. 1. num. 8. C. vnde vi, Et dicit Ang. in l. is qui aggreſſorem, num. 2. in fi. C. de ſicar. ꝙ hoc practicauit in ciuitate Venetiarum, Et defendit quendam accuſatum de homicidio, Et illũ refert Marſil. conſil. 81. num. 16. Vide quę dixi infra verſic. Atque adeo.

Item locum habet non ſolum pro defenſione proprii corporis, ſed etiam pro defenſione eorum, qui ſunt ſanguine coniuncti, & ita tenent communiter Doctores, vt dicit Grammat. conſ. 68. num. 4. Hanc etiam dicit eſſe cõem opin. Pet. Caleſat. inter conſ. crim. diuerſorum conſ. 89. num. 10. lib. 2. Et in facti contingentia, quidam Ant. Perſicus, qui vt auxiliaretur fratri ſuo, interfecerat alium cum eo rixantem, fuit abſolutus 14 Nouẽb. 1548. P. N. Imò etiam pro defenſione alterius extranei, ſm Bar. in d. l. vt vim, num. 7. & in l. ſi quis in ſeruitute, nu. 3. ff. de fur. Et eſt cõis opi. vt dicit Dec. in ea l. vt vim, poſt num. 32. verſic. Subiicit Bart. Et dicit Alciat. conſil. 475. quòd hæc concluſio eſt ab omnibus Doctoribus approbata.

Præterea etiã, generaliter & indiſtincte intelligenda eſt hęc concluſio, ita vt pro ſalutis proprię defenſione licitum mihi ſit alium interficere, etiam ſi ille, qui me vult offendere, ſit clericus, nam & ipſe poteſt à me impune occidi ꝑ mea defenſione, imò non ſolum pro mea, ſed etiam propinquorũ meorũ, imò etiam extraneorũ, Et ita tenent Canon. indiſtincte, vt dicit Claud. in lect. d. l. vt vim, num. 85. Hanc ẽt dicit eſſe cõem opin. Abb. in c. ſi vero, el 1. nu. 11. de pœn. quem refert Did. lib. 2. reſol. c. 10. poſt nu. 8. verſ. Quartum ſi eiuſdem, Quinimò etiam ſi ſit Papa, vel Imperator adhuc poterit licite occidi, Et dicit Plaça in d. c. 28. poſt num. 7. verſ. 3. Illud, qđ hoc eſt conſtituiſsimũ inter vtriuſq; claſsis litteratos. Quod ſic puto & intelligendum eſſe cum grano ſalis. ſ. ſi Papa, vel Imperator. cõtra omne ius volebat eum offendere neq; iſte poterat ſe vllo modo ſaluare ab imminenti morte, neq; ẽt fugiendo, Et adhuc ſi caſus contingeret in practica, neſcio

an

an poſſet obtineri hæc opin. in inferioribꝰ autem cuiuſcunq; dignitatis exiſtant, credo ꝙ poſſet ſuſtineri, Et reperio ꝙ in facti contingentia Rimin. conſ.44. conſuluit pro quodam, qui percuſſerat prætorem, à quo prius fuerat ipſe percuſſus. Et nota in hoc propoſito, ꝙ ille qui percutit clericum ſe defendendo, non incidit in excōicationem, etiam ſi in defendendo modum excedat, dūmodo id ex propoſito non faciat, ita dicit glo. in c. ſignaſti, el 2. in verbo, Tutelæ de homic. quam dicit eſſe cōiter approbatam Socin. inter conſilia Curtii ſen. cōſ. 20. poſt num 41. verſ. Confirmātur prędicta.

Adde, quòd non ſolū licet inſultato occidere ipſum inſultantem, ſed etiam licet occidere alium non offendentē, ſi ab illo inſultante ſe aliter defendere non poterat, niſi iſtum interficeret, ita dicit glo. in l. ſi familia, in verbo, Poterat. ff. ſi famil. fur. feciſſe dicatur, Et eſt cōis opin. vt ait Dec. in d. l. vt vim, poſt num 9. verſ. Et quod dein. Sed pone, ego fui aggreſſus à Titio, & Caius ſe interpoſuit vt rixā diuideret, & ego ne interficerer, oppoſui Titio me inſultanti iſtum Caium mediatorem, qui ab eo fuit occiſus, nunquid ego teneor de homicidio? Reſpond. Hęc quęſtio fuit diſputata per Ang. Aret. in ſua qō. incip. Atholus, & concludit ibi Angel. ꝙ non teneor, Et eius opi dic't eſſe cōem Corſet. in ſuis ſingul. in verbo, Metus, prout illum refert Pract. Carer. fol. 422. num. 174. relatus, & ipſe per Plaçam in d. c. 28. num. 26. Menchiaca controuerſ. Illuſt. cap. 19. num. 19. Quod eſt notandum contra eos, qui de facili ſe interponunt rixis, vt diuidant inter ſe rixantes, quorum multos vidi ego remanere vulneratos, & quandoque etiam interfectos, ipſis principalibus rixæ ſaluis permanentibus. Quinimò quocunq; modo ego me defendendo percutio aliū, non debeo puniri, quia videor dare operam rei licitæ, Et ita fuit abſolutus per Senatum quidam Ant. Dauerius, qui dum ſe ab alio inſultante defenderet, percuſsit quendam ſaxo, qui mortuus eſt, Iuſſus tamen fuit ipſe Dauerius exulare per annum 24. Octobris 1543. P. N.

Atque adeo vera eſt hæc concluſio, ꝙ etiam ſi inſultatus poſſet ſe fugiendo, ſaluare, poteſt nihilominus ipſum inſultantem impune interficere, Et eſt communis opin. vt dicit Iaſ. in d. l. vt vim, num. 38. Dec. in ea. l. vt vim, nu. 35. Pract. Carer. fol. 403. num. 151. Riminald. conſil. 44. num. 12. Io. de Amicis conſil. 77. num. 5. Boſſ. in tit. de homicidio, num. 86. Et quòd inſultatus ab aliquo non teneatur fugere, etiam ꝙ poſſet ſine periculo illud facere, dicit eſſe communem opin. Alex. conſil. 109. num. 4. lib. 1. & conſil. 119. num. 12. lib. 7. Alexand. de Neuo inter conſilia criminalia diuerſorum conſil. 77. num. 7. lib. 1. Felin. in cap. ſuſcepimus de homicid. atteſtans hanc eſſe communem opin. ſiue inſultatus ſit perſona, cui ſit dedecori fugere, ſiue non. Tiraquell. de nobilita. cap. 20. num. 64. Bertrand. conſ. 290. nu. 10. lib. 3. in prima parte, & conſil. 128. num 1. lib. 7. Didacus in repet. clem. ſi furioſus, fol. 323. poſt num 4. Menchiaca controuerſ. Illuſt. cap 18. num. 20. Plaça in d. cap. 28. num. 10. & ſeq. Et quòd aggreſſus ab æquali non teneatur fugere, dicit eſſe communem opin. Petrus Caſephatus inter conſilio criminali diuerſorum conſil. 103. num. 11. lib. 1.

Sed quomodo probatur, ꝙ fecit ad ſui neceſſariam defenſionem? Reſpond. non quidem eſt neceſſe vt probetur in ſpecie iſta neceſsitas defenſionis, ſed ſatis eſt, ꝙ probet ſimpliciter, quòd fecit ad ſui defenſionem, ita ſenſit Bald. in l. ſolam, poſt num. 11. C. de teſtibus, & ita communiter teneri atteſtatur Pract. Carer. in loco prę allegato, num. 126. quem refert Plaça in d. c. 28. num. 20. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Dec in d. l. vt vim, num. 17. in qua non puto eſſe in practica recedendum, quamuis contrariam ſententiam receptiorem eſſe affirmet Menchiaca in d. cap. 18. num. 6. Hinc infertur, quod ad probandum aliquem fuiſſe in periculo vitę, ſufficit probare quòd eius aduerſarius veniebat armatus contra ipſum, ita tenet glo. in l. 1. in verbo, Moderatione. C. vnde vi, quam dicit eſſe communiter approbatam Bertrand. in d. conſil. 128. num. 3. Claud. in lectura d. l. vt vim, poſt num. 54. Grammatic. conſil. 56. num. 9. Dicit etiam Anchar. in clem. 1. poſt num. 5. de homic.

quòd communiter gl. ita tenent, prout illum refert Riminal. conſil. 13. num. 90 & conſil. 23. poſt num. 12. verſ. Vnde ſuccedit, & Bertrand. conſ. 84. num. 5. lib. 2. in 2. parte, & conſ. 35 num. 5. lib. 4. & conſ. 146. num. 6. lib. 6. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Plaça in d. c. 28. nu. 15. Non enim tenetur quis expectare, quòd prius ab aliquo percutiatur, vel offendatur, ſed ſi ille ſibi mortem minetur, poteſt ipſe ſtatim illum percutere, ita allegatur tenere. Bal. in l. 1. num. 18. C. vnde vi, & ante eum ita tenuit gl. præallegata in ea. l. 1. quam ſequuntur communiter doctores, vt dicit Pet. de Barbobus inter conſilia criminalia diuerſorum. conſil. 97. num. 21. lib. 1. & Petrus Calephat. inter conſillia criminalia diuerſorum, conſ 88. num 21. lib. 2. & conſ. 89. num. 3. eo. vol. & conſ. 90. num. 4. eod. vol. & ita firmant communiter omnes, vt dicit Io. de Amicis conſ. 116. num. 5. & ita in facti contingentia abſolutum fuiſſe quendā nobilem, qui alium ſibi iminantem interfecerat, refert Afflict. ſuper prima parte conſtit. Regni, Rubr. 9. nu 33. & Rubr. 13. nu. 30. licet (vt ipſe ait) aliqui intell gerent illud dictum Bal. procedere, quando quis facta minatur, non autē quando verbis tantum, Eſt enim iuſta cauſa timoris, quòd veniat animo percutiendi, etiam ſi non expectetur percuſsio, vt dicit gl. in cap. ſi profodiens, in verbo, Secularibus de homicid. quam ſequuntur communiter doctores, vt dicit Alex. de Neuo inter conſilia criminalia diuerſorum conſ. 77. num. 4. Et in eo, qui præparabat offendere, dicit fuiſſe in facti contingentia iudicatum, quòd potuerat impune offendi, Iaſ in d. l. vt vim, poſt num. 9. referens id atteſtari, Bal. in l. in lege, ff. loca. in quadam lectura antiqua quā ego non habeo, & illum refert Pract. Car. fol. 391. num 91. Vide quæ dixi infra verſic. Poteſt etiam, & infra hoc eo. lib. §. fin. quæſt. 60. verſic. Nunc quæro.

Scias tamen, quòd talis defenſio, propter quam quis iuxta prædicta excuſatur ab homicidio, debet eſſe facta cum moderamine inculpatæ tutelæ, quod quidē moderamen circa tria cōſiſtit. ſ. modum, tempus, & cauſam, & ita dicunt omnes doctores, vt ait Blanc. in pract. crim. fol. 146. nu. 2. vbi ea omnia declarat, & ante eum ita dixit Bologn. conſ. 36. col. 5. verſic. Verum ſi dicatur, alias autem ſi aggreſſus excedat modum in ſe defendendo, vtique erit puniendus. Bene verum eſt, quòd hoc caſu non debet puniri pœna ordinaria homicidii, ſed ſolum de exceſſu pęna extraordinaria, & mitiore arbitrio iudicis, Et hoc non ſolum quando exceſsiſſet modum ex culpa, ſecundum opin. aliquorum, quam dicit eſſe communem Soc. Iun. conſil. 36. num. 10. lib. 2. ſed etiam ſi exceſsiſſet modum ex dolo, Et ita communiter concluditur, vt dicit Pract. Carer. fol. 409 num. 152. & ſeq. quem refert Plaſa in d. c. 28. num. 14. Bertrand. cōſ. 274. num. 2. lib. 1. in prima parte. Didacus in repet. cle. ſi furioſus, fol. 323. poſt num. 3. Hinc eſt, quòd ſi aliquis inſultet me cum baculo, non licet mihi illum percutere cum gladio, ſi aliter me defendere poteram, Et ita tenent communiter doctores, vt dicit Grammat. conſilio 63. num. 2. & 3. Sic etiam, ſi poſt ſedatam rixam, vulneratus ex interuallo inſultum faciet in vulnerantem, non videtur id feciſſe cauſa defenſionis, ſed vindictæ. Et hæc eſt communis Theorica doctorum, vt atteſtatur Cæp. conſil. crim. 43. circa prin. Sed in omnem caſum occidēs aggreſſorem ſe defendendo, nunquam tenetur de occiſo, Et ita tenent cōiter doctores, vt dicit Grammat. in d. cōſ. 56. nu. 7. Sed debet mitius, quam capitali pœna puniri, Et hāc eſſe recepciſsimam ab oibus ſententiam atteſtatur Soc. Iun. conſ. 117. num 17. lib. 3. Faciunt quę dixi in d. verſ. Nunc quæro.

7 Sed hic occurrit alia quæſtio, pone quòd reus in ſuo examine negauerit ſe Titium occidiſſe, deinde habita copia proceſſus, cum videret ſe eſſe de ipſo homicidio conuictum, vult probare, quòd illum interfecit ad ſui defenſionem, nunquid erit admittendus? Reſpon. quòd ſic, ita tenet Bar. in l. nemo ex his, ff. de reg. iuris, Et eſt communis opin. vt atteſtatur Dec. in c. paſtoralis, num. 45. in fin. de exceptio. Boer. deciſ. 164. num. 12. Cagnol. in d. l. nemo ex his, num. 4. Boſſ. in tit. de defenſ. rerum, num. 4. nam reus non prohibetur proponere diuerſas, & etiam contrarias exceptiones, vt dixi infra lib. proximo.

Poteſt

Poteſt etiam homicida ſe excuſare, ſi probet illum, qui ad ipſo interfectus eſt, fuiſſe in inſidiis poſitum, & ipſum expectaſſe vt interficeret, nam licitum eſt tales inſidiatores præuenire, & eos interficere, ita colligitur ex gl. præallegata in l. 1. in verbo, Moderatione, C. vnde vi, Et hanc ſententiarum approbant cõmuni conſenſu doctores, vt dicit Plaça lib. 1. delictorum c. 21. num. 12. quod tamen intellige vt procedat, dummodo ex huiuſmodi inſidiis tale periculum, & adeo præſens immineret, vt non ſatis tuo vitari poſſet, niſi inſidiator occideretur, ſed ſi aut ipſe inſidiator comprehendi, aut vitari potuiſſet, crederem non eſſe homicidam ab aliqua pœna extraordinaria excuſandum, Vide quæ dixi ſupra verſic. Sed quomodo.

Alia etiam eſt defenſio, quæ ad euitandam pœnam homicidii proponi poteſt, oriturq; ex incertitudine eius, qui homicidium perpetrauit, quando ipſi homicidio plures interuenerunt, quõ caſu propter talem incertitudinẽ videtur omnes eſſe abſoluendos, Quæro igitur, quando aliquis eſt a pluribus interfectus, & ignoratur qs eorum illum interficerit, nunquid omnes propter incertitudinem ſint excuſandi, an autem omnes ſint puniendi? Reſpon. Alii qui ſimpliciter dicunt, ꝙ quando vnicum eſt tantum vulnus lethale, & ignoratur, quis illud intulerit, omnes abſoluuntur à pœna ordinaria legis Corneliæ, & condẽnatur pœna pecuniaria, Et dicit Natta conſil. 240. num. 9 ꝙ in hoc concordant legiſtæ, & canoniſtæ, Hanc etiam dicit eſſe cõmunem opin. Boſſ. in tit de homic. nu. 26. Et dicit Riminal. conſ. 23. circa fin. ꝙ Bar. in l. ſi in rixa, poſt nu. 10. ff. ad l. Corn. de ſicar. qui tenuit, quòd omnes puniantur pœna homicidii, communiter damnatur, Idemq; ſi plura ſint vulnerata lethalia, & ignoratur ex quo vulnere mortuus ſit, pariter enim (ſecundum eos) ſunt omnes abſoluendi à pœna mortis, & condemnandi pęna pecuniaria arbitrio iudicis, ita allegatur tenere gl. in l. itẽ mela, §. ſed ſi plures, in verbo, Percuſſerint, ff. ad l. Aquil. & ita communi calculo receptum eſſe atteſtatur Roland. conſ. 63. num. 10. lib. 2. Hanc etiã dicit eſſe communem opin. Ang. de maleſi. in verbo, Et Andræam, num. 21. Alciat. de præſump. in tertia regula, præſumpt. 44. num. 4. Hęc eſt ardua quęſtio, in qua, vt dicit Plaça lib. 1. delictorum, c. 12. pauci nauigauerunt ſine periculo, Tu igitur pro veriori reſolutione fac tres caſus, Primus eſt, quando homicidium eſt delibera tum, & ex propoſito, Et tunc abſolute facienda eſt concluſio, quòd omnes, qui ipſi homicidio interuenerunt, tenentur pœna ordinaria homicidii, ſiue defunctus ex vnico tantum vulnere, ſiue ex pluribus deceſſerit, Et ſiue vnum tantum vulnus eſſet lethale, cætera vero nõ lethalia, Et ſiue appareat, quòd omnes vulnerauerint, ſiue appareat non omnes vulneraſſe, ſiue ſit dubiũ qui nam vulnerauerint, vel ne. Et hanc eſſe frequentiori doctorum calculo receptam ſententiam dicit Plaça in d. c. 12. num. 1. & ante eum dixit hanc eſſe communem Didacus in repet. c. le. ſi furioſus, fol. 292. nu. 3. de homic. Et licet Plaça in loco præallegato ſubdat, ꝙ hęc concluſio debet intelligi quo ad torquendum, nõ autem quo ad condemnandum. Ego teneo, ꝙ omnes ſint condemnandi, non autem torquendi, non enim poteſt negari, quin etiam illi, qui non occiderunt, præſtiterint auxilium occidentibus, ex quo reſultat alia iuris indubitata concluſio, quòd præſtans auxilium ei, qui committit homicidium animo deliberato debet puniri pœna mortis, vt dixi infra hoc eo. lib. §. fi. quæſt. 90. circa princ. Puto tamen in hoc caſu aduertendũ eſſe, vt omnino appareat certe, vel præſumptiue, ꝙ omnes fuerint conſcii ipſius homicidii cõmittendi, poteſt enim eſſe, quòd idem homicidium reſpectu vnius dicatur commiſſum animo deliberato, & reſpectu alterius dicatur commiſſum ex improuiſo, puta ſi quis ſciens inimicum ſuum alicubi eſſe, & deliberans eo accedere ad illum interficiẽdum conuocet amicos ſub prætextu, quòd vellet ire deambulatum per ciuitatem, & deinde illos nihil tale cogitantes conducat ad illum locum, & illum interficiat, vt quãdoque vidi in facto contingere, & hoc quidem caſu ſi eſſet dubium ſuper ſcientia, ſequerer opin. Plaçæ tanquam tutiorem, quòd ſcilicet deberent ſuper ipſa ſcientia torqueri, & vbi illam negarent, condemnari

nari in pœnam extraordinariam pecuniariam, vbi vero, vt dixi, conſtaret de ſcientia, omnes eſſent capite puniendi. Secundus eſt caſus, quando liquido non apparet homicidium fuiſſe animo deliberato patratum, ſed bene adſunt aliqua ſuſpiciones, Et tunc ſtante dicta incertitudine, pariter ſunt omnes torquendi ſuper illa qualitate animi deliberati, Et vbi nihil fateantur, tunc debent omnes de ipſo tanquam ſimplici homicidio in pęnam extraordinariam condemnari ratione incertitudinis, iuxta ea quę infra ſtatim ſubiiciā. Tertius autem eſt caſus, quando certo apparet homicidium ipſum ex improuiſo, & in rixa commiſſum, Et tunc eſt etiam diſtinguendum, prout etiam multis modis poteſt hæc incertitudo conſiderari, Aut enim vnicum vulnus eſt illatum, ex quo vulneratus deceſsit, & ignoratur quis ex pluribus illud intulerit, & tunc omnes puniuntur de occiſo, non tamen pœna ordinaria homicidii, ſed tantum pœna extraordinaria arbitrio iudicis imponenda, Et eſt communis opi. vt ait Pariſ. conſ. 148. num. 3. lib. 4. Pract. Carer. fol. 210. num. 75. vbi dicit, ꝙ ita tenent communiter doctores, quē refert Plaça in d. c. 12. num. 6. Didac in d. clem. ſi furioſus, fol. 294. num. 5. Bene verum eſt, ꝙ hoc caſu ſi appareat quis fuerit principalis auctor, ſiue inceptor rixæ, contra eum ex hoc inſurgit adeo valida iuris præſumptio, vt ipſe ſolus habeatur pro homicida & poſsit forte ſecundum iuris rigorem capite puniri, iuxta text in l. quoniam multa facinora, C. ad l. Iul. de vi pub. & ita à legū verticibus receptum eſſe ait Roland. conſil. 63. num. 3. lib. 2. Hoc tamen apud nos non ſeruatur, raro enim propter homicidium in rixa commiſſum condemnamus aliquem ad pœnam mortis.

Sed hic incidenter quęro, hoc caſu quomodo debeat formari inquiſitio, ex quo non apparet quis vulnus intulerit, & conſequenter quis fuerit homicida? Reſpond. Ang. in d. l. ſi in rixa, num 7. ff. de ſicar. refert, quòd iſta quęſtio contigit de facto Peruſii, Et dicit, quòd ſi eſſet par pœna homicidii, & auxilii ad homicidium, poſſet iudex vnum inquirere de homicidio, & alios de auxilio, Et ita ſeruari atteſtatur Boſſ. in tit. de delicto, num. 24. Plus dicit Ang. in loco preallegato, quòd etiam quando pœnæ ſunt diuerſę, puta quia pro homicidio ſit pœna capitis, & pro auxilio pœna pecuniaria, Iudices maleficiorum non curant, ſed vni imponunt ictum, & homicidiū, & aliis auxilium, & fauorem, licet ſecundum eum ſalua conſcientia nullum ſit remediū. Sed certe ego ſemper vidi ſeruari contrarium, vbi enim vnicum eſt vulnus, & ignoratur quis ex pluribus illud intulerit, ſolēt iudices inquirere omnes æqualiter de homicidio, narrando factum, & dicendo, ꝙ vnus eorum vulnerauit, & alii auxiliū præſtiterunt, neminem nominando pro homicida, & ſi ſint contumaces omnes cōdemnantur in contumaciam in pœnam homicidii, prout etiam expreſſe declarauit ſenatus faciendum eſſe 27. Iunii 1547. & 8. Ianuarii 1558. P. N. Si vero compareant, tūc vel omnes torquentur, vel condemnātur pœna pecuniaria, vt ſupra dixi.

Aut vero plura ſunt illata vulnera, & certi ſunt vulneratores, & certa etiam vulnera ab ipſis ſingulis illata, ſed ignoratur ex quo vulnere in ſpecie mortuus ſit, Et tunc aut omnia vulnera erant lethalia, & omnes tenentur de occiſo, Et in hoc nō videtur dubitandum. Aut vero vnum, vel plura erant lethalia, & aliqua non lethalia, Et tunc illi tantum, qui intulerunt lethalia, tenentur de occiſo, alii vero de vulneribus tantum Et hæc eſt omnium fere communis opinio, vt ait Didacus in loco præallegato, fol 292. verſ. Secundus caſum. Hanc etiam dicit eſſe omnium conſenſu receptam opinionem Plaça in d. c. 12. num. 5. puniendi tamen ſunt hoc caſu vltra pœnam ordinariam vulnerum. etiam pro auxilio ad homicidium pęna pecuniaria iudicis arbitrio. Aut vero ſunt certi vulneratores, ſed ignoratur quæ vulnera à ſingulis eorum illata fuerint, Et tunc aut omnia vulnera erant lethalia, & omnes tenentur de occiſo, vt ſupra dixi, Aut erat vnum tantum vulnus lethale, & alia non lethalia, Et hoc caſu omnes quidem de occiſo tenentur, non tamen ſunt puniendi pœna ordinaria, ſed tantum extra ordinē iudicis arbitrio. Et ita tenent communiter doctores, vt dicit Vitali. de malef. in Rub.

quid

quid ſit accuſatio, num. 71. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Carer. in loco prę allegato, numero 75. Et hæc omnia bene nota, quia quotidie contingunt in practica.

Quandoque etiam ſolet ad excuſandũ eum qui de homicidio imputatur, proponi alia defenſio, quòd. ſ. vulneratus non ex ipſo vulnere, ſed ex alia cauſa deceſſerit, Et in hoc vt habeas perfectam reſolutionem, debes diſtinguere tres caſus. Primus caſus eſt, quando certum eſt vulnus illatum fuiſſe mortale, Et tunc ſi mors ſuperueniat, proculdubio vulnerans tenetur de occiſo, & puniendus eſt pœna ordinaria homicidii, iuxta tex. in l. ait lex, §. quòd ſi mortifero, ff. ad l. Aquiliam, & ita communiter tenent vbique doctores, vt atteſtatur Soc. conſil 178. col. 2. verſic. Pro cuius concluſionis fundamento, lib. 2. ſubdens ſe putare, quòd hoc caſu non defenderetur vulnerans, ex eo, quia nullus medicus fuiſſet adhibitus, vel quia fuiſſet adhibitus imperitus, neque propter aliquam aliam culpam commiſſum ab ipſo infirmo, ſeu vulnerato, quia licet forte propter iſta mors fuiſſet accelerata, tenetur tamen vulnerans de homicidio, iuxta tex. in l. ita vulneratus in prin. ff. ad l. Aquil. Et quamuis Vitali. de malef. in Rub. de inſultu, num. 16. dicat, quòd licet vulnus ſit mortale, tamen alia cauſa, quę ſuperuenit, poterit probari ad accuſationem vulneratis. Contrarium tamen omnes alii tenuerũt, vt dicit Blanc. in pract. crim. fol. 135. num. 97. Secundus eſt caſus, quando certum eſt, quòd vulnus non erat mortale, & tunc ex quo conſtat vulneratum mortuum fuiſſe ex alia cauſa, quàm ex ipſo vulnere, non tenetur vulnerans de occiſo, ita dicit Bal. in l. qui occidit, § fin. ff ad l. Aquil. & ita etiam tenent doctores, vt ait Socin. in allegato conſil. 178. col. 2. Et dicit Riminal. conſil. 281. num. 7. quòd in hoc nemo eſt qui diſcrepet. Tertius eſt caſus, quando ſumus in dubio, an vulnus eſſet lethale vel non, & tunc. Aut non apparet de aliqua negligentia, ſeu culpa vulnerati, & eo caſu ex euentu ſecuto pręſumitur deceſsiſſe ex vulnere, & punitur vulnerans de homicidio, Aut apparet de aliqua negligentia, ſeu culpa, & tunc vulneratus non tenetur de occiſo, iuxta text. in l. ſi ex plagis in princ. ff. ad l. Aquil. Ita tenent Gand. de malefic. in tit. de homicid. poſt num. 24. verſic. Sed pone, quòd aliquis, Et ponit exemplum in ruſtico, qui in capite vulneratus iuit ad laborandum cum bobus ad ſolem, Et per illud dictum Gand. dicit Signorol. conſil. 263. num. 6. quòd ter ita iudicari obtinuit in curia prętoris Mediolani. Hãc etiam opin. dicit eſſe communem Blancus in loco præallegato, poſt numero 96. Ex quo itaque talis vulnerans non tenetur de occiſo, non debet puniri pœna ordinaria homicidii, ſed alia pœna extra ordinem, Et ita reperio iudicatum fuiſſe in facti contingentia per conſil. Neapol. teſte Grammat. conſil. 2. & ita etiam in hoc Ducatu pluries vidi obſeruari.

Scias autem, quòd in hoc an vulnus fuerit lethale vel ne, ſtandum eſt iudicio medicorum, Et hanc ſententiam dicit eſſe omniũ conſenſu receptam Plaça lib. 1. delictorum, c. 13. num. 6. Pariter etiam in hoc, an vulneratus deceſſerit ex vulnere, an autem ex malo regimine, ſtatur iudicio medicorum, & peritorum. Et ita dicit ſe obtinuiſſe, & vidiſſe obſeruari Alber. in proœ. ff. num. 14. & in 2 parte, ſtatutorum, q. 36. Item quid ſi aliquis, quem refert Aug. ad Ang. de malef. in verbo, Et ex interuallo, poſt num. 3. Ita etiam ſeruari in practica atteſtatur Boſſ. in tit. de homic. poſt num. 115. Et iſti medici debent eſſe duo, ſecundum communem opin vt atteſtatur Prac. Conradi, fol. 414. num. 7. Et hoc loquendo de iure, nam de conſuetudine ſtatur dicto vnius, vt atteſtatur Pract. Caſ. fol. 10. num. 6. Item intellige, quòd requiruntur duo, ſi adſint, nam vbi vnus tantum medicus eſſet in eo loco, illius ſolius dictum ſufficeret, Et eſt communis opin. vt dicit Anan. in c. ſignificaſti, num. 14. in fin. de homicid. & tales medici non debent de neceſſitate eſſe doctores, Et hæc eſt paſsim recepta ſententia, vt dicit Plaça in d. c. 13. num. 9. nam ad curam hmõi vulnerum ſolent adhiberi chirurgi, & barbitonſores, & ita ſeruatur in praxi, vt dicit Boer. deciſ. 323. poſt num. 21. debent tamẽ huiuſmodi medici, ſeu periti deponere cum iuramento,

Et eſt communis opin. vt dicit Crott. de teſtib. poſt num 117. verſic. Quarto extenditur, quem refert Didacus lib. 2. reſolut. cap. 13. poſt num. 4. Felin. in c. propoſuiſti, num. 15. de probatio. Afflic. ſuper 3. parte conſt. Regni, Rub. 52. num. 8. Blanc. in pract. crim fol. 133. num. 90. Intellige, ꝙ tenentur iurare de crudelitate, & iudicio ſuo, non autem præciſe de veritate, Et eſt communis opin. vt atteſtatur Anan. in d. c. ſignificaſti, poſt num. 13. de homicid. Iaſ. in repet. l. admonendi, num. 237. ff. de iure-iur. Dec. in d. c. propoſuiſti, nu. 17. Bene verum eſt, quòd ſi tales medici eſſent ſpecialiter deſtinati ad hoc officium viſitanti, non tenerentur iurare in qualibet viſitatione, vel ratione quam facerent, dummodo ſemel in initio officii iuramentum pręſtitiſſent, prout de conſuetudine ſeruari atteſtatur Pract. Millei, fol. 13. num. 2. Sed certe apud nos non ſeruatur, quòd abſolute ſtandum ſit in hoc iudicio peritorum, quinimò ſæpias vidi nullam fidem adhibitam fuiſſe huiuſmodi peritis pręſertim deponentibus ad defenſam, quòd vulnus non erat lethale, vel ꝙ vulneratus deceſſerat ex malo regimine, ſolent enim id de facili deponere, tum vt faueant inquiſitis, tum etiam vt ipſi effugiant culpam malæ curationis, Et vt dicit Pract. Papien. in forma inquiſitionis, in verbo, Ex quibus percuſsionibus, nu 2. videmus, ꝙ circa tales proteſtationes medicorum ſolent committi fraudes, cũ multi corrupti pecunia, vel gratia proteſtentur contra veritatem, propterea tutius eſt dicere, ꝙ in hoc an vulneratus deceſſerit ex vulnere vel non, ſtandum eſt arbitrio iudicis, qui, conſiderata qualitate, & loco vulneris, & relatione medicorum, præſertim illa quę fieri ſolet quando denunciant vulnera illata ex debito eorum officii, conſiderata etiam longitudine temporis quo vulneratus ſuperuixit poſt vulnus illatum, & aliis probationibus, æſtimabit an ex ipſo vulnere, an autem ex alia cauſa deceſſerit. Et ita tenent doctores omnes communiter, vt dicit Marſ. in pract. crim. § & quia nu 16. & conſ. 7. nu. 27. quem refert Apoſtil ad Riminal. conſ. 181. ſub num. 1.

Cæterùm ſi vulneratus poſt illatũ vulnus proceſsit de malo in peius, & intra breue ſpacium mortuus eſt, eo caſu pręſumitur mortuus ex vulnere, & vulnerans tenetur de ocioſo, Et hanc ſententiam videntur ſequi omnes canoniſtę, & legiſtę, vt dicit Bolognen. conſil. 5. col. 2. verſic. Secundo pro eadem, Et dicit Cępoll. conſil. crim. 41. verſ. Tertio veniẽs, quòd ita omnes concludunt. Sed quantum in hoc propoſito dicetur longum interuallum? Reſpon Ang. in l. vnica, C. de emenda ſeruorum, dicit, ꝙ ſecundum ſententiam medicorum, nullus lethaliter vulneratus poteſt viuere vltra 40. dies, quem refert Riminal in d. conſ. 281. num. 2. vbi etiam ſubdit, quòd ita obſeruat communis ſtylus, refert etiam Blancus in pract. crim. diuerſorum, fol. 135. num. 121. Si tamen vulneratus poſt illatum vulnus ambulauit per tr duũ, eo caſu, etiam ſi poſtea moriatur, non pręſumitur ex vulnere deceſsiſſe, ſm gl. in d. l. vnica, in verbo, Depulſa, C. de emend. ſeruorum, quam approbant, & ſequuntur omnes doctores, vt ait Marſ. in l ſi in rixa, num. 56. ad l. Corn. de ſicar. & in pract. crim. §. & quia, nu. 16. & conſ. 7. nu 26. in fin. quem refert Don Ant. de Padilla in l. tranſigere, nu. 30. C. de tranſact. Io. Arno. in ſoliloquio 39. Proſpere quędam.

Sed pone, ꝙ fuerit lata ſententia contra aliquem in pœnam homicidii ex relatione peritorum, qui dicunt vulnus fuiſſe mortale, modo iſte vult probare contrarium, nunquid retractabitur talis ſententia? Reſpon. ꝙ ſic, & eſt communis opin. vt dicit Afflic. ſuper prima parte conſtitutionum Regni, Rub. 3. nu. 47. nam tales ſententiæ latę ex conſilio peritorum nunquam tranſeunt in rem iudicatam, Et ideo poſſunt quandocunque retractari ex conſilio aliorum magis peritorum, vt dixi infra lib. prox. Sed certe apud nos non admitteretur talis opin. poſt condemnationem, cum aduerſus ſententiam latam in cauſa criminali ſublatum ſit omne remedium à conſtitutionibus huius Ducatus, Admitteretur tamen reus ad hoc probandum ante ſententiam, non obſtante relatione iam facta per huiuſmodi peritos, ſiue ita retuliſſent ex neceſsitate officii, prout tenentur ex forma ſtatutorum, vel conſuetudinis,

quæ

quæ viget in multis ciuitatibus, ſiue etiam ita retulerint ex iuſſu iudicis, qui illos miſerit ex officio ad inſpicienda vulnera, ſecundum practicam Vltramontanorum de qua atteſtatur Blanc.in pract.crim.fo.131. num.72. In aliquibus etiam locis ſeruatur, ꝙ iudex ad inſtantiam ipſius imputati mittit peritos, qui referãt, an vulnera ſint mortalia vel non, Et ita ſeruatum fuiſſe atteſtatur Spec.in tit.de probat.§ vidẽdum, verſ. Hoc quoq; quem refert Affl.ſuper.3.parte conſt.Regni, Rub.52.num.7.vbi ſubdit ꝙ ita faciunt cauti aduocati Folle. in pract. crim.fol.375.num.22. Sed hoc apud nos non ſeruatur niſi reo conſtituo in carceribus, & eſſet hoc caſu facienda à iudice talis electio peritorum, citato fiſco, ac parte offenſa, qui eſſent extra omnem ſuſpicionẽ, & cum magna cauſæ cognitione ne forte, ſi aliter fieret deſtrueretur intentio fiſci, & delinquens euaderet impunitus.

Sed quid ſi reus probet, ꝙ vulneratus nõ deceſſit ex vulnere per eum illato, quia ſcilicet alius ſuperuenit, qui illum alio illato vulnere in totum exanimauit? Certe videretur excuſandus, ex quo appareret, quòd ipſe nõ fuit verus homicida, Et dicit Rom. ſing. 158 quidam fuit vulneratus, ꝙ ipſe ex hoc quendam liberauit, & lucratus eſt cappam ſericeam, quem refert Tiraquel. de pœnis, cauſa 61. Et referunt doctores de quodam aduocato, qui conſuluit cuidã, qui alium lethaliter vulnerauerat, ꝙ deberet mittere ſtatim alium, qui eum prorſus interficeret, quia ipſe teneretur tantum de vulnerato, & ille alius de occiſo. Sed certe hæc fuit peſsima, & abominabilis cautela, Et recte dixit Bald. in d. l. ita vulneratus in prima lectura, quòd premium illius aduocati, qui ita conſuluit, erat quòd laqueo ſuſpenderetur. Tu vero dic, quòd Aut iſte ſecundus illum prius vulneratum interemit de mandato aut voluntate primi vulnerantis, Et tunc vterque eſt puniendus pœna ordinaria homicidii. Aut vero non interuenit illius mandatum, neque voluntas, Et tunc aut primum vulnus non erat lethale, vel licet eſſet lethale, non erat tale, quò I omnino eſſet certum, ꝙ vulneratus fuiſſet ex eo periturus, & tunc primus tenetur tantum de vulnerato, ſecundus autem de occiſo. Aut erat indubitatum, quòd ex primo vulnere euadere non poterat, Et tunc etiam primus vulneratus tenetur de occiſo. Et hanc opinionem dicit eſſe communem Boer.deciſ.323.poſt nu. 10. Didacus in repet.d.clem ſi furioſus, fol.292. num.4.de homicid. Plaça lib. 1. delictorũ, c.12.num.8. Blanc.in pract.crim.fol.134. poſt numero 96.

Vltima eſt defenſio, quam reus proponit, licuiſſe ſibi impune eum, quem occidit, interficere, cuius rei tria poſſunt afferri exempla, ſcilicet furis, adulteri, & banniti, qui omnes videntur impune occidi poſſe, de his ergo ſingulis videamus, Et in primis de fure, in quo quidem eſt diſtinguendum inter furem nocturnum, & diurnum, In fure nocturno facienda eſt concluſio, ꝙ licet impune illum occidere, vt eſt tex. in l.furem nocturnum, ff. ad lege Corne. de ſicar. Scias tamen, ꝙ ad hoc, vt licitum ſit occidere furem nocturnum, multa requiruntur. Primò, ꝙ iſtud fiat pro defenſione ſui ipſius, vel rerum ſuarum, alias non poteſt quis occidere furem, ſi recedat ſine rebus ſuis. Secundò requiritur, ꝙ volens occidere furem nocturnũ, clamet. Tertiò requiritur, ꝙ eum non cognouerit, neq; haberet teſtes, qui potuerint illum cognoſcere, & cõtra eum deponere de furto. Quartò requiritur, ꝙ eum capere non potuerit. Et hæc omnia requiri ſecundum cõmunẽ opi. atteſtatur Bolene. in repet. l.capitaliũ, §.famoſos, nu.164 ff.de pęnis Prac.Iodo. c.78.nu.2 In diurno autem fure pariter facienda eſt concluſio, ꝙ liceat illum interficere, ſi telo ſe defendat, Et eſt communis opi. vt ait Bolenc. in loco præallegato, nu. 165. Quod intellige vt procedat, quando quis dubitat an venerit ad furandum, vel ad occidendum, neque potuit ei parcere abſque propriæ vitæ periculo, hoc.n. caſu vtique poteſt illum impune interficere, Et hoc fatentur omnes, vt ait Didacus in repet.d.clem.ſi furioſus, fo.327.verſ.Primus ſit de homic. Idem etiam eſt dicendum, qñ reperitur à domino exportare res ſuas, & cum illis aufugere, neq; aliter poterant recuperari, quia ſ.nolebat eas reſtituere, & telo reſiſtebat, Et eſt cõ s opi. vt dicit Alexan.cõſ.138.nu 9.lib.6. D.da. in loco p̃ ę.
allegato,

allegato, fol. 327. verſic. Secundo proponitur. Et ꝙ liceat impune occidere furē pro defenſione rerum ſuarum, quando aliter non poſſunt recuperari, dicit eſſe communem opi. Iaſ. in l. vt vim, num 25. ff. de iuſtit. & iure, quem refert Villalob. in ſua col lecta communiū op. n. in littera O, nu. 19. Vide quæ dixi ſupra verſic. Hæc autem.

Dixi etiam, poſſe adulterium impune occidi, Scias itaque, ꝙ licet patri impune occidere adulterum deprehenſum cum filia in adulterio, vt eſt tex. in l. patri, ff. de adulter. Quod intellige vt procedat, dum modo concurrant ea de quibus in d. l. patri, & aliis ſeq. ſcilicet, ꝙ pater eodem impetu occidat etiam filiam, Secundo, ꝙ filia ſit in ipſius patris poteſtate, Tertio, ꝙ illū occidat in domo ſua, vel generi, non autem alibi, Quarto, ꝙ filia ſit nupta, Quinto, ꝙ illum deprehendat in ipſa turpitudine. His autem omnibus non concurrentibus, non liceret patri impune adulterum interficere. Et hæc omnia locum habent, etiam ſi talis adulter ſit clericus, poteſt. n. pater illum ita deprehenſum citra excommunicationem percutere, neq; incurret in pœnas, c. ſi quis ſuadēte 17. quæſt. 4. Et eſt cōis opin. vt dicit Bermond. de concub. fo. 267. nu. 5. in fi. In iudice autem, vel magiſtratu multi dubitant an ſi deprehēſus fuerit in adulterio, poſsit impune occidi, & Grāmatic. ſiue Blaſius ſuper conſt. Regni, fol. 110. num. 18. refert Bart. in l. marito, §. illud in primis verbis, ff. de adulter. atteſtā tem cōmuniter teneri, ꝙ non, ex quo magiſtratus non poſſunt accuſari iure mariti, licet in libro meo Bart. nullum verbum faciat de cōmuni opi. ipſe tamen Bart. tenet ꝙ poſsit occidi, Et hęc ſententia mihi magis placet, & ideo caueant officiales à toris alienis, ne aliquid tale eis contingat.

Sed quid dicendum in marito, nunquid ei licebit adulterum cum propria vxore deprehenſum impune interficere? Reſpōd. Si quidem adulter ſit vilis perſona, tūc poteſt à marito impune interfici in domo propria, non tamen alibi, vt eſt tex. in l. marito, ff. de adulter. Si vero adulter nō ſit vilis perſona, non licet illum impune occidere, Bene verum eſt, quòd ſi illum occidat, non punitur pęna vltimi ſupplicii, propter iuſtum dolorem, ſed mitius, nam ſi eſt humilis perſona, damnatur in metallū, ſi vero eſt honeſtior, relegatur in inſulam, ita dicit tex. in l. ſi adulterium cum inceſtu, §. Imperatores, ff. de adulter, Vel mittitur in exilium, l. Gracchus, C. eo. tit. de adult. Et licet aliqui dicant, ꝙ nullo caſu licet marito adulterum cum vxore deprehenſum interficere, tamen communis opin. legiſtarum eſt, ꝙ liceat, iuxta declarationem præ dictam, vt atteſtatur Parif. conſ. 154. num. 12. lib. quarto, Et ita in facti contingentia conſuluit Socin. Iun. conſil. 34. lib. ſecūdo. Maritus autem clericum cū vxore in adulterio deprehenſum percutiens, non incidit in pœna. d. cap. ſi quis ſuadēte, vt etiam in patre ſupra dictum eſt, Et eſt tex. in ca. 3. in fin. de ſenten. excō. & ita tenent communiter doctores, vt dicit Anto. Gomeſ. ſuper l. 80. Tauri, num. 55. Quod tamen intellige, vt procedat in marito, ſecus autē in ſponſo per verba de futuro, ita videtur ſenſiſſe gloſſa in d. cap. 3. in verbo, Cum vxore, quam dicit eſſe ab omnibus approbatam Didac. ſuper 4. decretal. fol. 3. num. 12. qui tamen tenet, ꝙ hoc caſu ſufficeret habere abſolutionem a proprio Epiſcopo, non autem teneretur illam impetrare à ſummo Pontifice, quod & mihi placet. Faciunt quæ dixi ſupra hoc eod. lib. §. Adulterium, verſic. Sed hæc omnia.

Sed hæc quidem omnia procedunt in foro contentioſo, Cęterum in foro conſcientię non licet patri, neque marito neq; filiam, neque vxorem, neq; adulterum in adulterio deprehenſos interficere, ita dixit gloſ. in c. inter hæc in gloſ. 1. circa med 33. quæſt 2. Et eſt communis opin. vt ait Didac. ſuper 4. decretal. fol. 142. num. 3. & ſeq. quem refert Villalob. in ſua collecta communium opin. in littera M, num 23. Menchiaca lib 1. de teſt. in 1. parte, poſt num. 7 verſic. Vnde data, & controuer. vſu frequentium, cap. 8. num. 2. Et ideo peccant mortal. ter eos occidendo. Hæc tamē opi. mihi nunquam placuit, impium eſt enim iudicio meo dicere, apud nos vigere aliquam legem, quæ peccatum mortale committi permittat, vt etiam dixi infra verſi. Sed nunquid.

Dubium eſt, nunquid poſsint pater, vel maritus

maritus alteri mandare; vt adulterum in domo ſua deprehenſum (in caſibus tamen in quibus de iure licite occidi poteſt) interficiat, nam aliqui dixerunt, ꝙ non, & fuit opin. Bald. in cap. ſi quis vero, poſt num. 5. de pace iuramen. firm. in vſibus feudorum quam dicit eſſe communem Auguſti. ad Ang. de maleſic in verbo, Che hai adulterato, num. 64. quem refert Grammat. ſuper conſtit. Regni, fol. 110. nu. 9. Claud. in d. l. vt vim, num. 124. Roland. conſil. 34. num. 29. lib. 2. Cum enim ſit caſus valde exorbitans à regulis iuris communis, vt ſcilicet poſsit quis propria auctoritate vim dictam ſumere, non videtur ad alias perſonas extendendus. Bene verum eſt, quòd licet patri, vel marito illud mandare proprio filio, & ita tenuit Bald. in d. l. Gracchus, num. 5. Et hanc opin. dicit frequentiſsimam eſſe Didac. ſuper 4. decretal. fol. 140. num. 5. Ita etiam tenere communiter doctores Atteſtatur Anto. Gomeſ. ſuper l. 80. Tauri, num. 61. Quinimò multi tenuerunt, ꝙ poteſt etiã aliis id mandare, Et hæc opin. ſeruatur in practica, prout in facti contingentia reperio iudicaſſe Curiã Neap. teſte Affl. ſuper tertia parte conſti. Regni, Rubr. 46. nu. 4. quem refert Pract. Carer. fol. 445. nu. 240. ſecundum quam ſe etiam in facto obtinuiſſe atteſtatur Cæpoll. de ſeruit. Vrban. cap. 23. circa fi. Vide quæ dixi infra hoc eod. lib. § fi. quæſt. 60. verſic. Solet dubitari circa fin.

Plerunque etiam, vt dixi, excuſant ſe homicidæ, allegando, quòd offenſus erat bannitus, Et ideo potuit impune offendi, Sed certe hæc exceptio quatenus habet fomentum à ſolo iure communi, parum vel nihil prodeſſet imputato, nam ſecundum diſpoſitionem iuris communis bannitus non poteſt impune offendi, ita dicit Barto. in l. vt vim, num. 1. ff. de iuſt. & iure, Et ita determinant communiter doctores, vt ait Claud. in ea. l. vt vim in lectura, num. 8. & in repet. num. 17. vbi dicit, ꝙ omnes illum ſequuntur. ita etiam dicit ſe vidiſſe communiter obſeruari Albert. in quarta parte ſtatutorum, quæſt. 16. circa fin. Habet autem hæc concluſio maximam æquitatem, ne homines ea ex cauſa inter ſe ipſos ſæuiant, Et ſi dicatur, quòd banniti ſunt hoſtes ciuitatis, à qua exulant, merito deberent impune offendi poſſe, Reſpondetur, quòd imò regulariter non licet hoſtes interficere, ſed ſpeciale eſt in transfugis ad hoſtes, qui propter periculum reuelationis ſecretorum impune occidi poſſunt, iuxta tex. in l. 3. §. transfugas, ff. ad l. Corne. de ſicar. ita dicit Barto. in loco præallegato, quem cæteri communiter ſequuntur, vt ait Claud. in ea. l. vt vim in lectura, num. 9. Sed quia communiter per Italiam extant ſtatuta, ꝙ banniti poſsint impune offendi, vtique ſtante huiuſmodi ſtatutorum diſpoſitione, occidens bannitum erit à pœna homicidii liber, & prorſus immunis, Et hæc ſententia eſt frequentiori interpretum calculo recepta, vt dicit Plaça lib. 1. delictorum, cap. 36 num. 1. Valet enim tale ſtatutum diſponens, quòd bannitus poſsit impune offendi, vel occidi, vt dicit Ioan. Andr. in addit. Spec. in tit. de conſtitutio. §. 1. circa fin. & Barto. in l. omnes populi, nu 23 ff. de iuſt. & iure, Et eſt communis opin. vt dicit Alexand. conſi 2. circa fin. lib. 2. quem refert Dec. conſi. 327. poſt num. 3. Idem dicit Alexan. conſi. 65. num. 2. lib. tertio, & in l. ſi plagii, num. 2. in fin ff. de verb. obl. prout illum refert Iaſon. in eadem l. ſi plagii, num. 3. Viuius in libro communium opin. fol. 204. verſ. Statutum diſponens, quòd bannitus poſsit in prin. Ant. Gomeſ. ſuper l. 76. Tauri, poſt num. 15. Et dicit Fabius in pract. arb. fol. 535. nu. 39. ꝙ ita per omnes magis communiter tenetur, Videntur enim talia ſtatuta introducta pro quiete communi, vt dicit Bart. in l 2. num. 1. C. quando liceat vnicuique ſine iud. vind. Adde, quòd huiuſmodi ſtatutum valet non modo, ſi ſimpliciter diſponat licere bannitum offendere, ſed etiam ſi illum offendenti aut occidenti præmium conſtituat, Et eſt communis opin. vt dicit Alexand. in d l. ſi plagii, prout illum refert Decius in d. conſil. 327. num. 3. in fin. Decius in cap quæ in eccleſiarum, num. 14. de conſtit. quem refert Viuius in loco præallegato, Non enim eſt inconueniens, vt ad ea, quæ licite permittuntur, homines etiam propoſitis pecuniis alliciantur. Hæc tamen omnia intelligenda ſunt vt procedant, modo tales

banniti,

banniti, qui à ſtatuto permittuntur impune occidi, ex al.quo graui delicto banniti fuerint, propter quod iuſta cauſa dici poſſit, vt ad eos interficiendos alii inuitentur, Sed ſi ex leui cauſa banniti eſſent, eo caſu non valeret ſtatutum permittens eos impune offendi, Et ideo ſtatutum diſponens, ꝙ banniti pro debito pecuniario poſſent impune offendi, non valeret, Et eſt communis opin. vt ait Dec. in d.c. quæ in eccleſiarum, poſt nu. 14. verſ Excipiuntur plures, vbi tamen refert Nellum tenentem contrarium in tract. de banqitis, in ſecunda parte ſecundi temporis, quæſtio. 7. vbi etiam dicit, ꝙ ita communiter tenetur, & ſeruatur, quem tamen aliter referre videtur Cæpolla, conſil. ciuili 48. num. 5. in fin. quod eſt duplicatum inter eiuſdem conſilia criminalia, conſil. 5. Menchiaca controuerſ vſu frequentium, cap. 8. num. 9. Sed caueant banniti, ne cõfidant ſuper illa cõmuni opin. per Dec. relata, quia ſtante ſtatuto, illi, qui eos occiderent, proculdubio impuniti euaderent, inhumanum enim eſſet, vt ſub fide publica deciperentur.

Sed nunquid, ſtante hoc ſtatuto, licitum erit tales bannitos offendere, & occidere, etiam in foro conſcientiæ? Rñd. Variæ quidem in hoc ſunt doctorum opin. nam Ioan. Andr. in Rubr. de conſtit. tenuit, ꝙ non, alii vero tenuerunt, ꝙ ſic. Et hanc opin. eſſe magis communem ſentire videtur Alex. in d.l. ſi plagii, num. 2. quem refert Gomeſ. ſuper inſtit. de actio. in princ. poſt num 54. vbi has opin. concordat, &, vt ipſe dicit, etiam ex mente doctorum, ꝙ ſcilicet, aut iſte, qui bannitur interficit, id facit zelo reip. & tunc excuſatur etiam in foro conſcientiæ, aut vero id facit ob priuatam vindictam, vel animo effundendi ſanguinem humanum, Et eo caſu in foro poli non excuſatur, non tamen explicat, an in dubio ſi non appareat quo animo id fecerit, dicatur mortaliter peccare. Menchiaca autem de teſt. in prima parte, §. 7. poſt num. 22. verſic. Vnde data, dicit receptiorem opin. eſſe, quòd etiam in dubio occidens bannitum, vel adulterum lege permittente peccet mortaliter, idemq; atteſtatur controuerſ. Illuſtr. cap. 49. num. 4. Ego vero excuſarem à peccato mortali eum, qui bannitum lege, vel ſtatuto permittente interficeret, ne dicamus apud Chriſtianos permitti leges nutritiuas peccati mortalis, vt dixi ſupra verſic. Sed hæc quidem. Cæterum in toto contentioſo proculdubio excuſatur etiam ille, qui bannitum cauſa vindictæ interficit, Et ita obſeruari atteſtatur Boſ. in tit. banniti quid amittant, num. 1. in fin.

Eſt tamen diligenter aduertendũ, quomodo concepta ſint verba ſtatuti, nam ſi abſolute diſponant, quòd bannitus poſſit impune occidi, non eſt dubitandum, quin illum interficiens ſit à pœna homicidii excuſandus. Sed quid ſi ſtatutum ſimpliciter dicat, quòd poſsit impune offendi, nunquid hoc caſu poterit etiam impune occidi? Reſpon quòd ſic, & eſt communis opin. vt dicit Iaſ. in l. in ſuis, nu. 26. ff. de lib & poſthu Alciat. de verb. ſign. lib. 2. fol. 44. verſic. Præter igitur. Et dicit Albert. in quarta parte ſtatutorum, quæſt. 18 in fin. quòd ita obſeruat conſuetudo. Dicit etiam Gand. de malefic. in tit. de multis quæſt. num. 38. in fin. quòd cum conſuetudo generaliter ita interpretari videatur, & talis ſit omnium opinio. quòd poſſit occidi, non eſt ab hac opinione recedendum.

Sed an ſtante huiuſmodi ſtatuto, ſi mulier ſit bannita, poterit quis eam impune adulterate? Reſpond. Nellus de bannitis in ſecunda parte ſecundi temporis q. 46. tenuit, quòd ſic, Contrarium tenuit Bald. in l. fin. poſt nu. 4. C. ſi contra ius, vel vtil. publ. cuius opin. cõmuniter approbatur, vt atteſtatur Dec. in d.c. quæ in Eccleſiarũ, num. 16. quẽ refert Gigas de penſio. quæſt. 18. num. 2. & Don Ant. de Padilla in l. tranſigere, num. 73. C de tranſact. Et hoc mihi magis placet, cum enim ſtatutum conditum fuerit pro quiete publica, vt ſupra dixi, certe adulterium commiſſum cum muliere bannita nihil pertinet ad quietem publicam, Et ideo cum ſit commiſſum extra mentem ſtatuti, non eſt impunitum relinquendum.

Stante hoc ſtatuto, cenſetur bannito indictum bellum à banniente, & ipſe factus hoſtis ciuitatis à ciuitate, a qua eſt bannitus, Et hæc eſt communis opinio.

vt dicit Corn.conſil.104.col.1. verſic. His tamen,lib.1.vbi etiam ſubdit,quòd ita obſeruatur in practica.

Item ſecundum aliquos virtute huius ſtatuti bannitus æquiparatur deportato, de quo dixi infra hoc eod.lib.§.fin.quæſt. 71.verſic. Dixi autem.

Sed hic quæro,nunquid ſtante hoc ſtatuto poſsit filius occidere patrem bannitum? Reſpon. Bart.in l.ſi adulterium cum inceſtu,§.liberto,ff.de adulter. tenuit, ꝙ ſic & eſt communis opin.vt ait Marſil.in l.1.§.præterea, num.33.ff.de quæſtio. Gomez in §. rurſus,num.22.inſt.de actione. Berous in d.cap.quæ in eccleſiarum,num. 114. quem refert Viuius in loco prealle gato, in 2.ampliat. & ita determinatum fuiſſe per collegium Peruſii refert Ang.de maleſ.in verbo, Et ex interuallo,num.17. Ex quo enim pater virtute dicti ſtatuti cenſetur effectus hoſtis patriæ, vt dixi ſupra, verſi. Stante hoc ſtatuto,merito etiam videtur licere filio eum interficere,iuxta tex. in l.minime,ff.de reli.& ſumpti.fun. Mihi quidem hęc opin. nunquam placuit, ſed ſemper viſa eſt crudelitatis, & impietatis plena, licet enim pater ſit bannitus, non tamen deſinit eſſe pater,neque iura naturalia amittit, propterea ego tali filio patrem occidenti cenſerem caput amputandum, Neque aliquid mouet, quòd virtute talis ſtatuti pater bãnitus cenſeatur effectus hoſtis patriæ, id enim eſt propter fictionem, quæ in re tam enormi non debet veritatẽ patrię poteſtatis adumbrare, poſſet forte tolerari communis opin. vbi talis pater bannitus, eſſet vere hoſtis patrię, id eſt actualiter arma contra patriam inferret, nam eo caſu filius, qui in eo actu patrem occideret,eſſet excuſandus, Et ita loqui videtur Claud. qui ita cõiter cõcludi atteſtatur in l.1.§.ius gentium,num.13.ff. de iuſt.& iure. Sic etiam videmus ꝙ ſtante hoc ſtatuto,non poteſt vaſallus impune offendere dominum ſuum, Et dicit Alber. in 4.parte ſtatutorum, quæſt.27.quòd ita tenent communiter doctores,quem refert Cæpoll.conſil.crim.5.verſic. Septimo pro hoc, & tamen nemo ſani capitis negabit maiorem reuerentiam debere filium patri, quàm vaſallum domino ſuo.

Quæro, aliquis fecit pacem cum inimico ſuo,& promiſit eum non offendere ſub pœna,nunquid ſi talis inimicus fuerit poſt pacem bannitus,poterit ab eo, qui pacem fecit virtute huius ſtatuti impune offendi? Rñ.ꝙ ſic,& eſt cõmunis opi.vt dicit Alex. in l.qui ſeruum,quam legit cum l. qui inſulam, poſt num.2.verſ. In tex.ibi intereſt, ff.de ver.obl.quem refert Iaſ.ibi,num.5.& Nouel.in pract.crim.fol.197.nu.54. Ripa in l.fi.nu.86.C.de reuoc. don.quem refert Viuius in loco præallegato,fol.205.in prima ampliat Plus dicit Nell.de bann. in 3. parte ſecundi temporis,q.52. ꝙ ſiue tempore pacis eſſe bannitus, ſiue poſt ſemper poteſt impune offendi, & ꝙ ita ſeruatur, quæ opin. mihi quoque placet in eo, qui nondum eſſet bannitus,dũmodo tale bannum ſecutum fuerit ex alia cauſa,quam ex ea, propter quam fuit contracta pax inter ipſos, Sed ſi eſſet bannitus tempore initæ pacis,vel bannũ poſtea ſecutum eſſet ex eadem cauſa, pro qua fuerat contracta pax, non putarem illum eſſe excuſandum.

Sed an licebit virtute huius ſtatuti bannitum proditorie interficere? Reſpon. ꝙ ſic,ita tenet Dec.in c.quę in Eccleſiarum, num.14.in fi.de conſt. Et ita ſeruari atteſtatur Boſſ. in titu. banniti quid amittant, nu.1. vbi etiam dicit, ꝙ licet eos occidi facere per pecuniam, & ſic per aſſaſsinium, ſubdens, quòd ita ſeruatur. Contrariam tamen ſententiam, ſcilicet quòd imò non liceat bannitũ proditorie interficere, multi tenuerunt, Et dicit Mantua cõſi.200.lib. 2.num. 29. ꝙ illa opin. Dec. communiter reprobatur,quod eſt magnum verbum, ſi eſt verũ. Dicit etiam Ang.in l.fi. C.de delator.lib.10. relatus per Alex. in apoſtillis ad Bar.in ea.l.fi.quòd in facti contingentia fuit Peruſii quidam vltimo ſupplicio affectus,qui ſocium ſuum bannitum proditorie interfecerat, Et illum refert Igneus in l.3.§.ſi ex ſtipulatu, nu.54.ff.ad Sylle. vbi etiam narrat, nu.48.ꝙ dum ipſe eſſet ſenator Mediolani,contigit ꝙ quidam,qui dederat inimico ſuo bannito fidem de non offendendo, addita etiam cautione, deinde illum interfecit,Et dicit, quòd ſuper illo caſu fuit dubitatum, & multis diebus in Senatu diſputatum, non tamen dicit quid

fuerit deciſum. Certe quicquid ſit de iure, apud nos ſeruatur, ꝙ bannitus, qui poteſt impune interfici, poteſt etiam proditorie occidi, Si tamen aliquis fidem expreſſe dediſſet bannito eum non offendendi, & illum interficeret, ego illum decapitari facerem, nam etiam hoſti fides ſeruanda eſt.

Item quæro, pone quòd bannitus habuerit gratiam à principe, ſed nondum ſit cancellatus de albo, ſeu numero bannitorum, nunquid poterit impune offendi? Reſpond. ꝙ ſic, & eſt communis opin. vt dicit Iaſ in l. ſi creditoris, num. 2 & ſequẽ. C de fideicomm. prout illum refert Boſſ. in d tit Banniti quid amittant, poſt num. 3. vbi etiam dicit, ꝙ ita pluries vidit in facto obſeruari. Idem atteſtatur Marſi. ſing. 340. Caute agatur, Blanc. in pract. crimin. fol. 101. num. 125. & aliis ſeq. max. nume. 165. in fin. Hoc tamen intellige vt procedat, modo nulla culpa ipſi offendenti aſcribi poſſit, Ita dicit Ange. in l. filio quem, in princ. ff. de lib & poſth prout illum refert, & dicit magis cõmuniter approbari Alex. in ead. l. filio quem in princ. num. 6. & ſeq. Ego tamen non reperio in lib meo Ange. ibi hoc dicentem, Mihi placet in hoc art. diſtinctio, quam ponit Cępoll. conſil. 39. cri. col pen. dicens illam eſſe ex omniũ ſententia, ꝙ ſ. Aut conſtat ꝙ occiſores ſciebãt bannum fuiſſe ſublatum, & ſunt proculdubio pœna ordinaria puniendi, Aut conſtat quòd ignorabant, ſed tamen perquirendo illud facile ſcire potuiſſent, Et tum ex hac culpa ſunt etiam pœna aliqua extraordinaria condemnandi. Antequam. n. quis ad huiuſmodi actum homicidii de ſui natura doloſum, & ab omni lege reprobatum deueniat, debet curioſe inquirere, & non præcipitanter currere ad illum committendum, Et hæc opin. æquior eſt, & tenenda in iudicando, in qua, vt dicit Nell. de bann. in prima parte, tertii tempo. q 2. omnes concordat, quicquid dicat Blan. in loco præallegato, num. 164. affirmãs quòd contrarium tenent cõmuniter Doctores. Caueant tamen banniti, quia niſi probetur præciſe ſcientia occidentium, nunquã condemnantur in pœnam homicidii, Et quando probatur ſciẽtia per coniecturas, puniuntur tantum in pœnam extraordinariam, Et ideo curent quamprimum de albo deleri, poſtquam à Principe gratiam impetrarunt.

Sed quid ſi bannitus priuſquam occidatur, proteſtetur quòd habet gratiam, nunquid adhuc poterit impune occidi? Rñdo ꝙ ſic, ſi aliter nõ fecerit fidem de ipſa gratia, Et eſt communis opin. vt dicit Ripa in cap. cum M. num. 56. de conſtit. Et dicit Marſ. conſil. 55. num. 5. in fin. ꝙ ita tenent Doctores. Et dicit Gozad. conſil. 61. nu 9. ꝙ hanc opin. ſequuntur omnes Doctores Antiqui, & Moderni, Non enim tenetur quis illi credere, niſi oſtendat.

Maior eſt dubitatio, quando bannum eſt nullum, nunquid excuſetur occidẽs ipſum nulliter bannitum? Aliqui dicunt, ꝙ nullo modo debet impune euadere, ſed ſi habeat noticiam huiuſmodi nullitatis, deber puniri pœna ordinaria, Et hanc dicit eſſe communem opinio. Alexã. conſil. 77. num. 5. lib. 3. quem refert Gomez Arias ſuper l. 74. Tauri, num. 35. & pract. Conradi, fol. 317. in octaua ampl. & Blanc. in pract. crim. fol. 98 num. 96. in fi. Marſ. conſil. 10. num. 15. prout illum refert Viuius in loco præallegato, in quarta limitat. qui tamen in libro meo hoc non dicit. Si vero non habebat noticiam talis nullitatis, tunc debet puniri pœna extraordinaria arbitrio iudicis, Et hæc eſt communis opin. vt dicit Vantius de nullit. fol. num 44. Sed certe in hoc ſecundo capite hæc opinio. mihi non placet, nam qui occidit bannitum condẽnatum, & poſitum in albo, id facit ſub fide publica ſtatuti id permittentis, meritò ſi probabiliter ignorauit nullitatem banni, iudicio meo eſt in totum excuſandus, Et credo ꝙ ſi caſus cõtingeret, ita ſeruaretur in practica, & ſibi imputet ille, qui eſt nulliter bannitus, neque curat facere reuocari bannum, & nomen ſuum de albo bannitorum deleri.

Succeſsiue quæro, vtrum pendente appellatione à ſententia banni, poſſit bannitus impune offendi? Reſpond. ꝙ non, & ita tenent omnes, vt dicit Ange Aret. in l 1 in principio. ff. nil noua. appella. pend. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. o. Socin. in l. 3. § ſi ſeruus, verſic. Prima concluſio. ff. de ęqui. poſſ. ſal. in d §. ſi ſeruus,

quem

quem refert Villalob.in ſua collecta communium opin.in littera B,num.4. Idemq; pendente cauſa nullitatis ipſius banni, vt dixi infra hoc eo.lib §.fin.q 94. verſi. Scias autem, Quinimò neque etiam poteſt impune offendi pendente tempore ad appellandum ab ipſa ſententia banni, Et hanc opin.dicit eſſe communem Blanc.in pract. crim.fol.99.num.108 & ſeq. Apoſtil. ad Felin.in c.quærenti, ſub num 2.de off.delega Sed in hac prouincia non contingit ſuper his dubitari, cum in cauſis criminalibus ſublata ſit omnis appellatio.

Quæro etiam, pone ꝙ bannitus fuerit captus per familiam officialis, nunquid adhuc poterit impune offendi? Reſpond. ꝙ non, ita tenuit Barto. in l 3.§.Transfugas ff.ad leg.Corn.de ſicar.Et dicit Afflic. ſuper 2.parte conſt.Regni, Rubr.3.num. 51.ꝙ hæc limitatio communiter tenetur. Idem dicit Ant.Gomez ſuper l 76.Tauri, poſt num.17.verſi.Item adde,ꝙ poſtquā. Ita etiam communiter ſeruari, & approbari atteſtatur Alber.in 4.parte ſtatutorū, quæſt.36. Adhuc quæro, in fin. quem refert Auguſt ad Ange. de malefic. in verbo Fama publica, poſt num.58.

Vlterius quæro,nunquid occidens bannitum,extra territorium,à quo eſt bannitus,debeat decapitari? Reſpond. ꝙ non, ita dicit Bald.in l.cunctos populos,num.9. C. de ſumma Trinita. referens, quòd iſta quæſtio fuit de facto in quodam Pico Tacone, & dicit, quòd ipſe conſuluit, quòd non poterat puniri, & forte eſt conſilium, de quo mentionem facit, & atteſtatus eius opin. eſſe magis communem Gomez in cap 2.§.ſtatuto, num. 42. de conſtit.in 6. Et ita iudicauit Senatus in quodam, qui interfecerat bannitum extra territorium, & in eccleſia, vt refert Boſſ.in d.tit.banniti quid amittant,num.6.Quæ quidem cōcluſio abſque difficultate procedit, quando iſtæ, qui bannitum offendit, captus eſt in loco ſtatuti permittentis bannitum impune offendi poſſe, nō enim poteſt ibi puniri, ex eo ꝙ bannitum extra territorium offenderit. Et ita loquitur Bald. in loco præallegato, Et ita ſeruari atteſtatur Nellus de bannitis in ſecunda parte ſecundi temporis, quæſt. 57. quem refert Iaſ.in l. fin.num.22.ff.de iuriſdict. omnium iud.& Cagnola in ead. l. fina.num.18.& Marſil. conſil.53.num.35. Quinimò reperio etiā quòd Senatus in facti contingentia declarauit, quòd quidam Soncinates,& ſic ſubditi huic Ducatui, qui Laurentium Vallotum bannitum à dominio Venetorū blanditiis conduxerant in agrum Brixienſem, vbi fuit occiſus, non poterant in hoc dominio puniri. 19. Decembris 1559. P. N. Quod eſt notandum, quia forte multi prima facie dicerent contrarium. Fuit etiam deciſum per Senatum in cauſa cuiuſdam Ludouici Ponteuici,quòd quidam Brixienſes banniti à dominio Venetorum, qui habitabant in hoc Ducatu, potuerant impune interficere, etiam proditorie, quendam Tamburinum pariter bānitum à dominio Venetorum, quem in territorio Brixienſi interſecerant. 2. Martii 1549. P. N.

Fuit etiam aliquando dubitatum, nunquid occidens bannitum,quem ignorabat eſſe bannitum, gaudeat nihilominus beneficio huius ſtatuti,& concludendum eſt, ꝙ ſic, ita dixit Barto. in l. inter omnes. §. recte,num.4 ff de furtis, Et ita communiter tenetur, ut ait Nell. in loco præallega. q.25. quem refert Dec.conſil.327.num 4. Hoc tamē intellige vt procedat, quantum ad hoc, vt iſte occidens bannitum euadat pœnam homicidii, Sed ſi vltra impunitatē ſtatutum conſtitueret premium occidenti, ſeu præſentanti bannitum, talis ignoranter occidens, aut præſentans non conſequitur illud præmium, ita dixit Barto.in l.3 § verum, num.3.ff.ad Sylle.& in l. genero, poſt num.2.ff.de his qui not.infam. Et hæc limitatio communiter tenetur, vt dicit Afflic. in d.Rub.3.num.53. Et dicit Ange. in d. §. recte, num.2.quòd ita vidit iudicari in ciuitate Peruſii.

Sed quæritur, pone quòd ſtatutum dicat, quòd bannitus in centum poſſit impune offendi, Modo aliquis eſt bannitus ex vna cauſa in quinquaginta, & ex alia cauſa in alia quinquaginta, nunquid talis dicetur bannitus in centum, ad hoc vt dicatur comprehenſus in ſtatuto, & conſequenter poſſit impune offendi? Reſpon. quòd non, ita dicit Barto. in l. vbi

fide-

fideiuſſor, num.1.ff de ſolutio. cuius opin. ab aliis doctoribus comprobatur, & tenetur in practica, vt dicit Ange de maleſ. in verbo, Dictum Sempronium, nu.1. Hanc etiam dicit eſſe communem opi. Iaſ. in l. ſi idem cum eodem, in prin. nu.4 ff de iuriſ. omnium iud. nam regulariter in materia odioſa non fit cumulatio, vt dixi infra lib. 7. §. Cumulatio. Si tamen iudex ipſe pro multis maleficiis ſeparatis illum condemnaſſet in vnica ſumma, quæ omnes ſummas comprehenderet, & ſummam cẽtum excederet, eſſet illum occidẽs excuſandus, Et ita communiter tenetur, vt atteſtatur Nellus de bannitis in prima parte ſecundi temporis, quæſtione nona.

Sciendum eſt autem, ꝙ defenſio, & exceptio proueniens virtute huius ſtatuti, eſt peremptoria, & impedit litis conteſtationem, ita dicunt communiter doctores, vt ait Gãd. de maleſ. in tit verum procurator, num.15. vbi etiam ſubdit, quòd ita communiter obſeruatur.

Item ſcias, ꝙ ſi officialis, ſtante hoc ſtatuto, procedat contra huiuſmodi occidentem bannitum, poteſt hæc exceptio non modo opponi per eius procuratorem, iuxta ea, quæ dixi infra hoc eo. lib. §. fin. q.32. verſic. Quęro modo, ſed etiam per quemlibet de populo, qui compareat, & oſtenſo banno, petat ꝙ vlterius non procedatur, ſed abſoluatur, ita dicit Barto. in l. vbi pactum, num.10. C. de tranſact. quẽ ſequuntur doctores, vt dicit Marſil. in l. ſi quis ne quæſtio, num.125. ff. de quæſt. & in ſing. 372. Capias vnum, & in pract. crim. §. conſtante, num.38. Quod tamen intellige ſecundum ea, quæ dixi in loco præallegato, quòd ſcilicet bannum ſit adeo notorium, vt nullam aliam probationem requirat, quàm exhibitionem ipſiuſmet banni, &c. Hoc tamen apud nos in practica non ſeruatur, vt ibi dixi.

In hoc etiam propoſito quæro, nunquid ſtante hoc ſtatuto poſsit bannitus ſe defendere aduerſus eum, qui vult illum interficere? Reſpon. in hoc articulo varii varia ſenſerũt, adeo vt nulli diſcendere potuerint, quę nam eſſet crebrius recepta opinio, vt dicit Plaz. lib.1. delictorum, cap. 28 poſt num.3. verſic. Tertio ſuffragari, nihilominus reperio, quòd Claud. in l. vt vim, in lectura, num.23 ff. de inſti. & iure dicit communem opin. eſſe, quòd non liceat illi ſe defendere, & quòd ſi ſe defenderet, & occideret ſuum aggreſſorem, deberet puniri. Sed certe hæc opin. mihi ſemper viſa eſt dura, & ſi caſus contingeret, illum non punirem ſaltem pęna mortis, nã propriæ vitæ, & ſalutis defenſio eſt de iure naturali, vt omnes fatentur, Et ideo lege humana aut ſtatuto tolli poſſe non debet.

Alia quoque eſt quæſtio, nunquid ſtante hoc ſtatuto poterit iudex ex officio inquirere contra aliquem offendentem bannitum? Reſpond. Si ſtatutum dicat, quòd bannitus poſsit licite offendi, res non habet difficultatem, certum eſt enim, quòd de eo, quod licite committitur, non poteſt iudex inquirere, Et eſt communis opin. vt dicit Aret. in c. nulli, num.6. de accuſ. Sed quid ſi ſtatutũ ſimpliciter dicat, quòd bannitus non audiatur, vel quòd non reddatur ei ius, nũquid ſi fuerit offenſus aut occiſus, poterit iudex ex officio procedere? Reſpond. quòd non, & eſt cõmunis opin. vt dicit Aret. in loco præallegato, poſt nu. 8. lex enim, quæ prohibet aliquem de offenſa ſibi facta accuſare, videtur permittere illum impune offendi poſſe. Vide quæ dixi infra hoc eod. lib. §. fin. quæſt.51. verſic. Poſſet etiam.

Sunt etiam alii caſus, in quibus licitum eſt propria auctoritate alium interficere, puta ſi ille, contra quem decreta eſt captura, reſiſtat familiæ officialis, neque aliter capi poſsit, licet enim eo caſu familiæ illum interficere, vt dixi infra hoc eod. lib. §. fin. quęſt.28. circa princ. &c.

Vltimo quæro, nunquid in hoc crimine puniatur affectus, etiam ſi non ſequatur effectus? Reſpond. de iure clarum eſt quòd ſic, vt eſt text. expreſſus in l. is qui cũ telo, C. ad l. Corn de ſicar. nihilominus de conſuetudine generali illa lex, & omnes aliæ punientes affectum ſunt ſublatæ, vt dixi infra hoc eo. lib. § fin. quæſt.92. Et ideo inferens vulnera, etiam animo deliberato occidendi, non punit̃ pœna homicidii, ſed tantum de vulneribus, ex prædicta conſuetudine generali, vt atteſtatur Vitali de maleſ. in Rubr. de inſultu, nu.15 & in Rubr.

de in

de inquiſ. nu. 58. dicit tñ Igneus in l. 1. §. occiſorum, nu. 41. ff. ad Sylle. ꝙ in latronibus graſſatoribus qñq; vidit contrariũ obſeruari. Faciunt quæ dixi ſupra verſ. Punitur etiam, dixi plenius in d. quæſt. 92. Et hæc ſufficiant in materia Homicidii.

.§. INCESTVS.

SVMMARIVM.

INceſtus inter quas perſonas committatur.
Et an committatur cum moniali, verſic. Sed nunquid.
Et an cum presbytero, ibidem.
Inceſtus pœna quæ ſit, verſic. Sed quæro.
Et an hodie pro inceſtis imponatur pœna publicationis bonorum, verſ. Et ſcias.
Diſpoſitio, auc. inceſtus nuptias, an habeat locum etiam in nuptijs, quæ ſunt inceſtæ de iure canonico, verſic. Quæro nunquid.
Et an locum habeat tantummodo in nuptijs inceſtis ratione conſanguinitatis, an autem etiam in alijs, verſic. Item quæro.
Inceſtas nuptias contrahentes, ſunt ipſo iure excommunicati, verſic. Præterea inceſtas.
Et quid ſi fuerit in contractu matrimonij appoſita conditio, Si Pontifex diſpenſauerit, verſic. Sed quid ſi aliquis.
Et an hæc pœna locum habeat in ſponſalibus, verſic. Hæc autem.
Inceſtas nuptias contrahentes excuſatur, ex eo quòd ignorarent factum, verſic. Excuſatur.
Et quid ſi poſtquam detecta eſt affinitas, perſeuerauerint in matrimonio, verſic. Sed pone.
Iudæi contrahentes inceſtas nuptias in gradis permiſſo à lege Moſaica, ſed prohibito à iure communi, an ſint puniendi, verſ. Quæro etiam.

INCESTVS committitũ inter perſonas ſanguine cõiunctas, vt in caſu in quo conſuluit Barb. conſ. 23. lib. 2. puta ſi quis propriam filiã cognouerit, vt in caſu deciſ. Boer. 318. vel materterã, vt in caſu Cæp. cõſ. crim. 69. vel filiã ſororis vxoris ſuæ, vt in caſu Alex. cõſ. 229. lib. 6. Videndum eſt ẽt in hoc ꝓpoſito elegans conſ. Crauet. 321. in quo defendit à ſuſpitione inceſtus fratrem, qui per biennium cum ſorore ſua eodẽ lecto iacuerat.

Sed nunquid committitur inceſtus carnaliter cognoſcendo monialem? Reſpon. quòd ſic, & ita concludunt communiter cano. vt dicit Bermond. de concub. fol. 75. num. 2. in fi. Quinimò etiam aliqui tenuerunt, ꝙ ſi mulier rem carnalem habeat cũ clerico in ſacris conſtituto, ſit inceſtus, ità dicit gl. in l. 2. in verbo, Filii, C. de epiſ. & cler. Et dicit Bald. ibi, num. 2. quòd cum quæſtio fuiſſet de facto, ita fuit determinatum, quòd eſſet inceſtus, Hoc idem communiter à doctoribus receptum eſſe ait Grilland. de diuerſ. crim. lib. 3. quæſt. vltima, prout illum refert Pract. Conradi, fol. 376. num. 11. qui etiam fol. 341. poſt num. 13. dicit, quòd hæc eſt communis regula. Sed certe veritas eſt in contrarium nam dicitur ſimplex fornicatio, vt dixi ſupra hoc eodem lib. §. Fornicatio, verſic. Cum presbytero.

Sed quæro, quæ ſit pœna inceſtus? Reſpond. aliqui dicunt, ꝙ de iure ciuili eſt pœna mortis, Et hanc eſſe communem opin. atteſtatur Grilland. de diuerſ. crim. lib. 3. q. 3. num. 5. prout illum refert Pract. Conradi, fol. 376. num. 15. Et eſt verum, quando inceſtus committitur cum aliqua alia ſpecie fornicationis, puta adulterio, vel ſtupro, & ita ſenſit gl. in l. ſi adulterium cum inceſtu in principio in gl. prima. ff. de adulter. quam dicit eſſe cõiter approbatã Gril. in loco præalleg. Bermond. de concubi. fol. 87. verſ. Sum modo. De iure autem canonico in clerico pro crimine inceſtus eſt pœna depoſitionis, Et hanc opin ſequũtur cõiter doctores, vt atteſtatur Didac. ſuper 4. decret. fol. 91. num. 3. Vide quæ dixi ſupra. §. Fornicatio, verſ. Sed quæro. Si vero committitur cõtrahendo inceſtas nuptias tunc punitur iuxta formam. auct. inceſtas nuptias, C. de nuptiis. Ego vidi in facti contingentia per ſenatum diuerſimode puniri inceſtuoſos, nam Margarita Cella pro inceſtu commiſſo cum ſororio ſuo, iuſſa fuit

fuſtigari, 17. Nouemb. 1548. P.N. Et Comina de Raynerio faſſa ſe cum genero ſuo carnaliter commiſcuiſſe pariter fuit fuſtigata, 15. Martii 1559. P.N. Et Vincentius Maldurus, qui fatebatur cognouiſſe carnaliter eius priuignam, fuit tantummodo condemnatus in pœna ſtatuti pecuniaria, 24. Iunii 1553. A.C. Quidam autẽ Io. de Corſis, qui filiã ſuã ann. 16. violauerat, fuit furcis ſuſpenſus, 6. Octob. 1548. P.N. Et refert Papo lib. 22. ti. 9. Arreſto 7. ꝙ quidam notarius, qui carnaliter cognouerat matrem, & filiam, fuit per parlamentum Tholoſę vltimo ſupplicio affectus, 9. Nouẽb. 1548. Et ibidẽ Arreſto 8. refert. ꝙ fuit ad triremes perpetuas cõdemnatus quidã, qui in vxorem duxit quandam mulierem, eius neptam prius grauidam reddiderat.

Et ſcias, quòd diſpoſitio d. auct. inceſtas nuptias, quatenus imponit pœnam confiſcationis bonorum, non eſt hodie ſublata ex diſpoſitione auct. bona damnatorũ, C. de bon. proſcrip. Et hæc eſt communis opin. vt dicit Boer. deciſ. 264. nu. 12. Quinimò contrahens tales inceſtas nuptias, ipſo iure amittit dominium bonorum ſuorum, neque vlla ſentẽtia, aut declaratio requiritur. Ita tenet gl. in d. auct. inceſtas nuptias, in verbo, Mox, Et eſt communis opin. vt dicit Bermond. de concub. fol. 84. num. 11. & ſequen.

Quæro nunquid diſpoſitio d. auct. inceſtas nuptias, locum habeat tantummodo in nuptiis, quæ ſunt inceſtæ ſecundum ius ciuile, an autem & iam in his, quæ ſunt inceſtæ ſecundum diſpoſitionem iuris canonici? Reſpond. In hoc articulo varię fuerunt ſcribẽtium opin. Aliqui enim tenuerunt, quòd habet locum etiã in nuptiis quę ſunt inceſtæ de iure canonico, licet nõ ſint inceſtæ de iure ciuili, Et hanc dicit eſſe cõmunem opin. Dec. conſ. 158. num. 1. circa fi. quem refert Diaz in pract. crim. can. c. 78. & Pract. Conradi fol. 376. nu 9. & Didac. ſuper. 4. decret. fol. 98. nu. 18. relatus, & ipſe per Villalob. in ſua collecta cõium. opin. in littera N, num 48. Bellon. conſ. 84. num. 5. Aliqui vero tenuerunt contrariũ, quòd. ſ. non habeat locum niſi in nuptiis inceſtis de iure ciuili, & ſic quæ dicebantur inceſtæ tempore conditæ illius legis, Et hanc opin. dicit eſſe communiorẽ probabilem, & magnis conſonam veritati Foller. in pract. crim. cano. fol. 63. poſt nu. 95. vbi ait, quòd Dec. qui dixit opin. Abb. eſſe communem, deceptus eſt. Certe negari non poteſt, quin magnæ ſint auctoritates hinc inde, quas etiam recenſet Foller. in loco præallegato. Ego vero, ſi caſus contingeret, libentius adhærerem opin. contra Abb. quæ mitior eſt, & benignior, & quam etiam credo eſſe in puncto iuris veriorem, nihilominus (vt dixi infra lib. 7. §. Opinio) in iſtis caſibus, in quibus eſt varietas opinionũ, & in quibus ſunt ex vtraque parte doctores atteſtantes de communi, ante omnia recurrendum eſſe puro ad cõſuetudinem, & videndũ ſecundum quã opin. ſolitum ſit iudicari. Et illa eſt ſequenda, quia conſuetudo optima eſt legum interpres, &c.

Item quæro, an diſpoſitio d. auct. locum habeat ſolummodo in nuptiis proprie inceſtis ratione conſanguinitatis, an autem etiam in nuptiis largo modo inceſtis ſcilicet inutil bus vel illicitis, puta cum cognata ſpirituali, vel iudęa, ſeu infideli, & huiuſmodi? Reſpon. gl. in ea. auc. in gl. prima tenuit, quòd habeat locum in quibuſcunque nuptiis illicitis, Sed certe contrarium tenent communiter Doctores, vt ait Salic. in ea. auct. inceſtas, num. 4. quem refert. Dec in d. conſil. 158 poſt num. 1. verſic. Et hoc confirmatur. Hanc dicit eſſe communem opin. Boer. in d. deciſ. 264. num. 13. Pœnæ enim ſunt molliendæ, non autem extendendę.

Præterea inceſtas nuptias ſcienter contrahens, ſunt ipſo iure excommunicati, vt eſt text. in clem. eos de conſang. & affi. & declarat Gem. conſ. 71. qui in facti contingentia ita conſuluit.

Sed quid ſi aliquis contrahat matrimonium cum conſanguinea ſub conditione, Si ſummus Pontifex diſpenſauerit, nunquid tale matrimonium valebit? Reſpon. In hoc articulo variæ ſunt ſcribentium opinam Inno. in c. ſuper eo de cond. appo. tenuit, quòd non, Et hanc opin. dicit eſſe communem Aret. in l. apud Iulianum, §. conſtat, col. 3. ff. de lega. primo, prout illum refert Didac. ſuper 4. decretal, fol. 31. poſt

poſt num. 7.& Viuius in lib. communium opin.in verbo, Matrimonium contrahentes. Contrariam autem, ſcilicet, quòd ſub ea conditione poſsit matrimonium contrahi, tenuit Ant. de Burr.in d.c.ſup eo, Et hæc opin. de conſuetudine obſeruatur, vt atteſtatur Boer.deciſ.264.num.27.Et reuera quotidie videmus in hac forma contrahi matrimonia, propterea ab hac opi. nullo modo eſſet in practica recedendum.

Hæc autem pœna inceſtarum nuptiarũ non habet locum in ſponſalibus ſed requiritur, ꝙ matrimonium ſit carnali copula conſumatum, Et hanc dicit eſſe communem opin. Viuius in d. verſic. Matrimoniũ contrahens,in prima limitat.

Excuſatur inceſtum committens, vbicũque appareat, ꝙ ipſe ignoret factum, Et hæc eſt communis opin. vt dicit Bald. Nouel.de dote in prima parte vndecimę partis princ. num. 8. prout illum refert Villalabos in ſua collecta communium. opin. in littera P, nu. 68. Didac. ſuper 4. decret. fol.99. poſt num.22. Quinimo pœna amiſſionis bonorũ non habet locum, vbi in ipſis cõtrahentibus fuiſſet ignorãtia iuris, vel facti,ẽt ex craſſa,& lata culpa, ita dixit Bar. in l.ſi adulteriũ cũ inceſtu in prin.nu.11. ff. de adult. Et eſt communis opin. vt atteſtatur Didac. in loco præallegato, num. 21.

Sed pone, quòd aliqui a princ. bona fide inceſtes nuptias contraxerint, deinde fuit detecta conſanguinitas, ipſi vero (eo non obſtante) perſeuerauerunt, nunquid dicentur incidiſſe in pœnas à legibus,& canonibus impoſitas his, qui inceſtas nuptias, contrahunt? Reſpond. quòd non, ita tenuit gloſ. in clem. vnica, in verbo, Scienter de conſanguin. quam approbant doctores, et ait Didacus in loco præallegato, num.19.

Quæro etiam, an iudæi, contrahentes inter ſe nuptias in gradu prohibito ſecundum ius ciuile, ſed permiſſo à lege Moſaica, puniendi ſint pœna inceſtus? Reſpon. ꝙ non, nam quidquid ſit de iure, Iudæi non ſeruant diſpoſitionem, l nemo.la prima, C.de Iudæis, vt atteſtatur ſcribentes in ea.l.nemo,& in ſpecie Fulg.& Ang. prout illos refert Barb. qui ita conſuluit in cõſil.13.num.2.lib.4.

.§. INIVRIA.

SVMMARIVM.

Iniuriam pluribus modis fieri.

Quid interſit inter verberare, & pulſare, verſic. Scias autem.

Intrans in agrum meum cauſa venandi me inuito, an dicatur mihi iniuriam facere verſic. Quęro nunquid.

Iniuria facta vxori, an cenſetur facta viro, verſic. Item iniuria.

Ex iniuria duplex actio oritur ciuilis, & criminalis, verſic. Scire debes.

Et an in libello iniuriarum ponendus ſit menſis, & annus, & locus illatæ iniuriæ, verſic. Vlterius quęro.

Et an requiratur, quòd in libello taxetur iniuria æſtimatio, verſ. Sed nunquid.

Iniuriæ pœna quæ ſit, verſic. Sed quæro.

Et an condemnatus actione iniuriarum efficiatur infamis, verſic. Item condemnatus.

Actio iniuriarum an præſcribatur anno, verſ. Tollitur autem.

Et an ille annus ſit continuus, ibid.

Iniuria an tollatur per mutuam conuerſationem, verſic. Item tollitur.

Et an tollatur per remiſſionem, verſic. Tollitur etiam.

Iniuria faciens an poſſit ſe excuſare, dicendo, quòd non habebat animum iniuriandi, verſic. Quęro nunc.

Et quid ſi in eodem actu, quo iniuriam intulit, fuerit proteſtatus, quòd nolebat iniuriam facere, verſic. Sed pone.

Et quid ſi fuerat primo ipſe prouocatus, verſic. Quæro etiam.

Et quid ſi probet iniuriam fuiſſe veram, verſic. Item quæro.

Et quid ſi dicat ſe iniuriam intuliſſe calore iracundiæ, & proteſtetur ſe pœnitere, verſic. Quæro quid.

INIVRIA pluribus modis committitur, facto ſcilicet, & verbo, Facto, puta ſi quis alterum percuſſerit alapa, vt in caſu Grammat.deciſ.14.vel cu bito, vt in caſu Pariſ.cõſil.165.lib.4.vel cũ

e ii manu

manu ſub mẽto, vt in caſu Guid. Papę conſil. 224. vel baculo, vt in caſu de quo per Grammat. voto 15. 18. cõſ. 2. deciſ. 16. 17. & Bertrand. conſ. 161. lib. 6. & conſil. 142. eo. vol. & conſ. 164. lib. 7. & Nattam conſ. 254 vel vulnerauerit, vt in caſu Io. de Amicis conſ. 77. & 85. & Mantuæ conſ. 41. lib. 1. & Grammat. voto primo 22. & conſ. 56. 62. 68. 69. & deciſ. 16. 94. & Marſil cõſ. 31. 34. & Boer. deciſ. 323. & Nattę conſ. 44. Verbo, puta ſi quis alteri minatus fuerit, vt in caſu Bal. conſ. 144. lib 2. & Crauettæ con. 13. & conſ. 53. Vel ſi appellauerit aliquem falſarium, vt in caſu in quo conſuluit Rom. cõſ. 96. vel vſuarium, vt in caſu Crauettę conſ. 145. vel proditorem, vt in caſu Bal. conſ 361. lib 4. & Butr. conſ. 44. vel infamem, vt in caſu Bertrand. cõſ. 131. lib. 5. vel baſtardum, vt in caſu Bertrand. conſ. 189. lib. 6. Vel ſi dixerit alicui, Tu es bonus homo, quę verba cõiter intelligũtur, q̃ eſt cornutus, vt in caſu in quo conſuluit Soc. in quodam conſil. de quo mentionem facit Carauita ſuper titu. 311. magnę curię, num. 22. vel alicui dixerit, quòd produxerit cartam falſam, vt in caſu Riminal. conſ. 49. vel q̃ vendebat poteſtarias, vt in caſu Soc. conſ. 146. lib. 1. & Corn. conſ. 80. lib. 3. vel q̃ fecerat monetam falſam, vt in caſu Soc. conſ. 118. lib. 1. vel aliquem diffamauerit de aliqua re, ex qua eius opinio læderetur, vt in caſu quo conſuluit Rom. conſ. 97. puta quia dixerit mulieri, Ego te deſponſaui, vt in caſu Bal. cõſ. 230. lib. 3. vel q̃ illam appellauerit Sozza, idola mal fatta, incendioſa, puttana, che te ho tratto tre hæredi dal corpo, vt in caſu Bar. conſ. 108. vel quòd ei dixerit, Tu ſei ben vna puttana, che te ho lauorato cinquanta volte, vt in caſu Nattę conſ. 60. vel dixerit alicui Tu mentiris, vt in caſu Bal. conſil. 45. lib. 1. & Soc. Iun. conſ. 82. lib. 3. Vel aliquem accuſauerit de aliquo crimine, & ſuccubuerit, vt in caſu Angel. conſil. 95. & Socin. conſil. 118. lib 1. vel fecerit aliquem indebite carcerari, vt in caſu Bald. conſil. 212. lib. 3. & Guid. Papę deciſ 314. Si quis Titium, vel oppoſuerit alicui crimen, de quo habebat gratiam, vt in caſu Crauettę, conſil. 168. Dicitur etiam iniuriam inferre, ſi quis vitauerit aliquem tanquam excommunicatum, vt in caſu in quo conſuluit Rom. conſil. 287. vel ſi prædicator concionando maledixerit de aliquo vicino ſuo, licet illum non nominauerit, vt in caſu Alex. de Neuo conſil. 82.

Scias autem in hoc propoſito, quòd magna eſt differentia inter verberare, & pulſare, nam verberare eſt cũ dolore, cedere, pulſare ſine dolore. l. lex Corn. §. 1. ff. de iniur. Et ita declarant doctores, vt dicit Anan. in Rub. de clerico percuſſ. poſt numero 4.

Quæro, nunquid ſi quis intret in agrũ meum cauſa venandi poſſum ego contra eum agere actione iniuriarum? Reſpond. de iure dicendum eſt, quòd non, ſed contrarium vſurpatum eſt, & obtentum de cõſuetudine, ſcilicet quòd poſſum prohibere, ne quis inter in agrum meum, & ſi intret me inuito, tenetur iniuriarum, vt de hac conſuetudine atteſtatu Anan. in c. omnibus, num. 4. de cler. vena.

Item iniuria facta vxori cenſetur facta viro, Et ideo ſi ſtatutum diſponat, quòd faciens iniuriam magiſtratui, puniatur in cẽtum habebit locum etiam in faciente iniuriam eius vxori, Et dicit Plaſa lib. 1. delictorum, c. 6. num. 25. quòd hæc ſententia adeo recepta eſt à doctoribus vtriuſq; claſſis, vt impugnari non poſſe videatur.

Scire debes, quòd ex iniuria duplex oritur actio, ciuilis. ſ. & criminalis, Ciuiliter agitur, quando petitur ęſtimatio iniuriæ, Et hoc dixi infra lib. 7. §. Actio, Criminaliter autem petitur iniuriantem puniri pœnis iuris, &c.

Vlterius quęro, nunquid in libello iniuriarum ſit ponendus annus, & menſis, & locus illatæ iniurię? Reſpond. quòd ſic, Et eſt communis opin. vt dicit Alex. conſ. 212. num. 1. lib. 1. Bertrand. conſ. 257. nu. 1. lib. 6. Vide quę dixi infra hoc eod. lib. §. fin. quęſt. 12. verſic. Adde quòd.

Sed nunquid in libello iniuriarum requiritur, quòd quęrelans taxet iniuriam ſibi illatam cum iuramento? Reſpon. quòd non, ſed ſufficit, quòd in libellu exprimat aliquam ſummam, ad quam ęſtimet eius iniuriam, ſalua taxatione iudicis, qui poſtea edoctus de iniuria, ante ſententiam moderatur, & taxat, & deinde defert iniuriam.

riam paſſo iuramentum, cui permiſſum eſt iurare vſque ad ſummam taxatam, vel minus, non autem vltra illam ſummam, Et hęc eſt theorica, quam ponunt Doctores in hac materia, vt dicit Bertrand. conſ. 74. num. 6. lib. 8.

Sed quęro, quæ ſit pœna iniuriæ? Reſpond. quòd regulariter eſt arbitraria iudici inſpecta facti, & perſonarum qualitate, vt eſt text. in §. in ſumma. Inſt. de iniur. An autem poſſit iudex aliquo caſu arbitrari pœnam mortis, dixi infra hoc eo. lib. §. fin. q. 83. verſ. Sed quæro.

Item condemnatus actione iniuriarum efficitur infamis, Quod tamen intellige vt procedat, modo iniuria ſit atrox, alias enim non efficitur infamis, Et ita tenent omnes Doctores, vt dicit Ang. in l. infamem. in primis verbis. ff. de pub. iud. prout illum refert Auguſt. ad Ang. de malef. in verbo, Dictum ſempronium, ſub nu. 4. & in verbo, Verba iniurioſa, poſt nu. 17. Sed certe Ang. ibi non ita dicit, ſed primo ait, ꝙ damnatus pro graui iniuria ſm omnes efficitur infamis, deinde ſubdit, ſed & pro modica videtur damnatus infamis, & ſic aperte inclinat in ſententiam, quòd etiam damnatus pro modica iniuria efficiatur infamis, quam etiam ſequitur, & dicit eſſe cõem Felin. in cap. cum te, num. 9. de re iudicata. Corſet. de minimis in 2. parte, verſ. 26. quem refert Pract. Conradi, fol. 408. nu. 21. Faciunt quæ dixi ſupra hoc eod. lib. §. Furtum, verſ. Pariter etiam.

Tollitur autem actio iniuriarum per lapſum anni, tanto enim temporis ſpatio præſcribitur, ita tenent glo. in l. ſi non conuicii. in gl. fin. C. de iniur. quam dicit eſſe communiter approbatam Ruin. conſ. 21. num. 5. lib. 4. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Plaça in d. c. 6. circa fi. Hoc tamen intellige vt procedat in actione iniuriarum criminali, nam ciuilis eſt perpetua, vt dixi in d. §. Actio: Et hanc eſſe communem opin. atteſtatur Bald. de pręſcrib. in 4. parte. 4. quæſtionis principalis. q. 1. num. 3. quem refert Roland. conſ. 39. num. 15. lib. 2. Scias etiam, ꝙ iſte annus, intra quem poteſt agi criminaliter actione iniuriarum, eſt continuus, & eſt communis opin. vt dicit Cuman. conſ. 74. poſt nu. 5. Curt. Iun. in l. 1. in princ. num. 10. ff. quod quiſque iuris.

Item tollitur per conſeruationem habitam cum offenſore, cẽſetur enim ex hoc iniuriam tacite remiſiſſe, Et hęc ſententia ab omnibus iuris profeſſoribus recepta eſt, vt atteſtatur Plaça in loco præallegato, num. 43.

Tollitur etiam per remiſſionẽ expreſſam, An autem per remiſſionem iniuriæ factam in foro conſcientiæ ſit ſublatũ ius accuſandi, & an qui remiſit iniuriam, cenſeatur etiam remiſiſſe damna, & expenſas, dixi infra hoc eo. lib. §. fin. q. 58. ver. Quæro modo, & verſ. Sed in propoſito.

Quæro nunc, an ille, qui iniuriam intulit, poſſit ſe tueri, dicendo ꝙ non habebat animum iniuriandi? Reſpond. ꝙ non, quia omnis iniuria in dubio præſumitur facta animo iniuriandi, niſi contrarium probetur, Et ita concludunt communiter oẽs Doctores, vt dicit Socin. conſ. 146. poſt num. 7. verſ. Citra tertiam. lib. 1. Hanc etiam dicit eſſe communem Pariſ. conſil. 149. num. 19. lib. 4.

Sed pone, ꝙ in eodem actu, quod quis iniuriã intulit, fuerit proteſtatus, quòd nolebat ex eo iniuriam facere, puta quia dicat alicui, Tu mentiris ſaluo honore tuo, vel ſalua reuerentia tua? Reſpond. quòd talis proteſtatio non releuat, quominus teneatur actione iniuriarum, ita dixit Bart. in l. ſi quis extraneus. in princ. num. 3. & ſeq. ff. de acq. hæred. & in l. non ſolum. §. morte, num. 47. ff. de oper. no. nunc. Et ita in facti contingentia iudicatum fuiſſe atteſtatur Guido Papæ deciſ. 465. Ex iniuria. Quæ tamen concluſio intelligẽda eſt vt procedat, quando apparet, ꝙ habebat animum iniuriandi vere, vel pręſumptiue, prout in caſu in quo loquitur Bar. nã illa verba, Tu mentiris, ſunt ex conſuetudine inducta vt habeant vim iniuriandi, vt eſt omnibus notum, Cæterùm ſi ſubeſſent cõiecturæ, per quas talis proteſtatio adiuuaretur, ꝙ. ſ. non habuiſſet animum iniuriandi, certe talis ꝓteſtatio prodeſſet, vt dicit Old. conſ. 53. poſt num. 3. cuius doctrinã dicit eſſe cõiter apꝓbatã Soc. cõſ. 118. nu. 5. in fi. lib. 1. Et ponit exemplum in magiſtro, q loqueretur cũ diſcipulo, vel ſimilia.

Quæro etiam, nunquid ſi aliquis ab alio prouocatus, dicat illi, Tu mentiris, teneatur ex eo actione iniuriarum, non obſtante ipſa prouocatione, etiam ſi dicat verum? Reſpond. quòd ſic, Et eſt communis opin. vt dicit Boer. conſ. 4. num. 27. & ſeq. vbi etiam ſubdit, quòd ita obſeruatur in practica, & ita reperio in facti contingentia deciſum fuiſſe per conſilium Neapol. teſte Capie. deciſ. 58. in cauſa Nicolai, Regulariter enim in delictis prouocatio non excuſat, vt dixi infra hoc eodem lib. §. fin. quæſt. 60. verſ. Nũc quæro. Sed bene prouocatus, regulariter mitius punitur, vt ibi dixi, ſenatus tamen aliter iudicauit in cauſa Nicolai Fodrii, quem in totum excuſauit, quòd dixiſſet cuidam, Tu mentiris, qui ei prius dixerat, quòd non fecerat da gentil'huomo. 9. Ianuarii. 1558. P.N. Sed forte erat iam inter ipſos ſecuta pax, quo caſu in huiuſmodi iniuriis verbalibus ſenatus ſemper ſolet elementer agere.

Item quæro, nunquid dicens alicui iniuriam, quę vera ſit, teneatur actione iniuriarum? Reſpond. aliqui ſimpliciter dicũt quòd ſic, Et hanc dicit eſſe communem opin. Curt. Iun. in l. fi. nu. 3. ff. quod. quiſque iuris. Tu vero dic, quòd Aut intereſt reipub. q illud delictum ſciatur, puta, q ille ſit homicida, vel latro, &c. & non tenetur, Aut non intereſt, puta quia ſit cæcus, vel claudus, & tenetur, ita dixit, Bart. in l. eum qui nocentem. in princ. ff. de pœnis, Et eſt communis opin. vt dicit Alex. in l. 3. in princ. num. 6. ff. de lib. & poſth. quem refert Villalobos in ſua collecta communium opin. in litera A, nu. 29. Apoſtil. ad Ang. in d. l. cum qui nocentem, ſub num. 1. Plaça lib. 1. delictorum. c. 1. poſt num. 3. Scias tamen opus eſſe, quòd tale crimen, quod intereſt reip. ſciri, probetur, nam eo quidem caſu non tenetur, ſed ſi non probauerit, vtique tenetur, Et eſt communis opin. vt atteſtatur Boer. in d. conſ. 4. num. 36. in fin. & num. 46. & 48. Et hoc etiam ſi tale crimen fuerit oppoſitũ in iudicio excipiendo, puta cõtra teſtes, vel huiuſmodi, vt dixi infra hoc eo. lib. §. fi. quæſt. 53. verſ. Caue aut tamẽ. Pręterea etiam illa diſtinctio non procedit de iura canonico, nam o i ure alteri iniuriã dicens, licèt vera ſit, nõ excuſatur, cum prius debeat præcedere charitatiua monitio, vel correctio, Et eſt communis opin. doctorum, vt atteſtatur Alex. de Neuo, conſil. 82. num. 5. in fi.

Quæro, quid ſi iniurians dicat ſe pœnitere, Et quod dixit, aut fecit calore iracundiæ, nunquid erit excuſandus? Reſpon. Aliqui dicunt, quòd verba iniurioſe prolata per iracundiam, non ſunt punienda, Et hanc dicit eſſe communem omnium ſententiam Io. Arno. Epito. 58. Cùm ſit communis, Sed certe ego credo, quòd hæc opin. non ſit communis, neque vera, nam in delictis commiſſis non excuſatur calor iracundiæ, vt dixi infra hoc eo. lib. §. fin. q. 60. verſ. Eſt etiam, licèt quandoque proſit, vt quis mitius puniatur, Et ita ſemper vidi in practica obſeruari. Pariter etiam pœnitentia poſt delictum cummiſſum non excuſat, vt dixi in d. §. fi. quęſt. 16. verſ. Item quæro. & quæſt. 60. verſ. Fuit quandoque. Et ita in facti cõtingẽtia deciſum fuit per curiam Tholoſ. teſte Aufrer. deciſ. 409. Item titius, quem refert Mantua qui idem conſuluit, conſ. 77. lib. 2.

§. LAESAE MAIEST.

SVMMARIVM.

Leſæ Maieſtatis crimen pluribus modis committitur.

Leſæ Maieſtatis crimen committitur non modo contra perſonam Papæ, vel Imperatoris, ſed etiam contra Reges, principes, vel ciuitates, quæ ſuperiorem non recognoſcunt, verſic. Committitur autem.

Et an contra principes, vel ciuitates, quæ ſuperiorem recognoſcunt, verſic. Dubium eſt.

Et an offendens Cardinalem incurrat crimẽ leſæ Maieſt. verſ. Quæro nũqnid.

Et an offendens conſiliarium principis, verſic. Quæro etiam.

Et an ille, qui non eſt ſubditus, dicatur committere crimen leſæ Maieſt. verſic. Vidi quandoque.

Et quid in clerico, verſ. Hinc infertur.

Criminis Leſæ Maieſt. pœna quæ ſit, verſiculo. Sed quæro.

Et an ex hoc crimine bona publicentur, verſic. Præterea licèt.

Et an diſpoſitio l. quiſquis, habeat locum cõtra filias fœminas, ver. Hæ autem.

Et an contra filios naturales, verſ. Sed nunquid.

Et quid in filijs natis ante delictum, verſ. Fuit etiam.

Et quid in filio concepto poſt bannum, ibi.

Et an habeat locum etiam cõtra nepotes, verſic. Prçterea quçro.

Et an hæ pœnæ ſtatutæ contra filios habeant locum etiam quando crimen læſæ maieſt. non eſt commiſſum contra Imperatorem, vel Remp. Romanam, verſic. Vnum tamen.

Et an in hoc crimine puniatur affectus, etiam ſi non ſequatur effectus, verſic. Sciàs autem.

Et an in hoc crimine poſſit poſt mortem procedi, verſic. Item licèt.

Et an rebellis poßit impunè occidi, et deinde probari, quòd erat rebellis, verſic. Hinc infertur.

Et an in hoc crimine poſſit procedi contra abſentem, verſic. Item quamuis.

LAESAE Maieſtatis crimen pluribus modis committitur, quos eleganter, & copioſe recenſet Gigas de crim. Læſæ Maieſtatis in Rubrica qualiter, & à quibus; &c. & Franciſcus Lucanus de priuilegio fiſci. in ſecunda parte principali. in Rubrica de crimine Læſæ Maieſtatis. Et poteſt poni exemplum in ſubdito, qui fecerit tractatum contra perſonam domini, vt in caſu in quo conſuluit Socin. Iun. conſil. 105. lib. 3. & Alciat. conſil. 456. vel contra ſtatum principis, vel reipub. vt in caſu Bald. conſil. 58. & ſeq. lib. 1. & Alex. conſil. 13. lib. 6. & Iaſ. conſil. 86. lib. 3. Alciat. conſil. 453. vel ciuitatis ipſius dominium tyrannicè occupauerit, vt in caſu Socin. conſil. 22. lib. 1. vel patriam oppugnauerit, vt in caſu Socin. conſil. 275. lib. 2. vel armatus venerit in bello contra principem ſuum, vt in caſu Alciat. conſil. 467. vel quia cum hoſtibus domini pacem, & amicitiam contraxerit, vt in caſu Decii, conſilio 604. 605. & 690. & Grammaticus conſilio 13. & 31. vel quia tentauerit tanquam hoſtis occupare caſtra, vel ciuitates ipſius domini, prout contigit in quodam Ioan. de Landriano, qui dum inſeruiret Gallis, decreuerat occupare opidũ Abbiatis Craſſi, & tam ipſe cum ſociis, quàm Gabriel Burrus, qui ſciens eos receptauerat, & auxilium eis dederat, fuerunt capite truncati, & in fruſta ſciſſi. 7. Septemb. 1535. C. C. vel quòd caſtra ipſa inuaſerit, & occupauerit, vt in caſu Ruin. conſilio 1. & 2. lib. 5. Item poteſt poni exemplum in cuſtode arcis, ſeu caſtri, qui illud tradat hoſtibus, prout in quodam Gallo caſtellano caſtelletti Genuenſis, qui vendidit ipſum caſtellettũ Genuenſibus, & fuit propterea capite truncatus, & rotæ ligneæ inſertus, vt refert Boer. de cuſtod. clauium, numero 25. vel etiam ſi non vendidit, ſed illud hoſtibus tradidit, vt in caſu Corn. conſilio 96. lib. 4. Poteſt etiam poni exemplum in eo, qui deſtruxit manu armata pontem exiſtentem in territorio domini ſui, quod tamen ſi factum fuerit ſine dolo, excuſationem meretur, vt in facti contingentia eleganter conſuluit Cephal. conſilio 75. & ſeq. lib. 1. vel quia reuelauerit ſecreta principis, vt in caſu Marſil. conſilio primo. Item ſecundùm aliquos poteſt poni exemplum in eo, qui ſe de principe, aut domino ſuo oblocutus fuerit, in quo tamen videnda ſunt ea, quæ in facti contingentia ſcripſit Ruin. conſ. 145. lib. 5. & Crauetta, conſilio 6. & 9.

Committitur autem crimen læſæ Maieſt. non modo contra Papam, & Imperatorem, ſed etiam contra Reges, principes, vel ciuitates, quæ ſuperiorem non recognoſcunt. Et ita concludunt doctores omnes nemine excepto, vt Dicit Gigas de crim. læſæ Maieſt. fol. 30. quæſtio. 28. Hanc etiam atteſtatur eſſe communem opinionem Boſſ. in tit. de crim. læſæ Maieſt. num. 51.

Dubium eſt, nunquid crimen læſæ Maieſtatis dicatur committi etiam contra principes inferiores, & ciuitates, quæ ſuperiorem recognoſcunt. Et certè de iure loquendo, iſte articulus magnam habet difficultatem, & multi tenẽt, ꝙ diſpoſitio

l. quiſquis. non habet locum contra committentes crimen læſæ maieſtates contra huiuſmodi principes, vel ciuitatis racognoſcentes ſuperiorem. Et hanc opinionem dixit eſſe communem Soc.conſ.275. poſt nume.1.lib.2.quem refert Ruin.conſil.3.poſt nume.12.lib. 5. Sed certè quicquid ſit de iure, dicit Paul. de Caſt. in l. 3. nume.6.in fi.C.de epiſco.aud.quòd de facto ſeruatur videre ſuo, quòd etiã in iſtis ciuitatibus, attentantes contra earum ſtatum, puniũtur de crimine læſæ maieſtatis, ſiue recognoſcat ſuperiorem, ſiue non. Et hoc dictum Paul.de Caſt.refert Brun.conſil.feudali 28.num.3.& Gigas in tract.preallegato, fol.30. quæſt. 29. Item etiam de conſuetudine in Italia ſeruari atteſtatur Cæpolla conſ.crim.17.num.19. quem refert Soci.Iun.conſil. 105.nume.24.lib.3.& Boſſ. in loco præallegato, poſt nume. 51. prout etiam de facto ſeruatũ fuiſſe refert Guido Papæ deciſ. 344. Pone, aliquis in quodam, qui cõſpirauerat in necem Amadei Ducis Sabaudiæ, de quo Arreſto mentionem facit Papo lib.22.tit.1. Arreſto 1. Quinimò etiam de iure loquendo hanc opinionem dicit eſſe communem Alexan. conſ.13.nume.2.lib.6. prout illum refert Rolan.conſ.88.nu.1.lib.2.Barba.conſ.70. num.34.lib.4.Alc.conſ.456.in primis verbis. Et ſtante conſuetudine ita ſeruãdum eſſet quo ad ipſum principalem delinquẽtem, licèt quo ad filios aliud ſit, vt dixi infra verſ.Vnum tamen.

Quæro, nunquid offendens Cardinalem incurrat crimen læſæ maieſtatis? Reſpond. quòd ſic. Et eſt communis opinio Doctorum, vt ait Gigas in tracta.præallegato, fol.7.q.5.nume.1. Sunt enim Cardinales tanquam fratres Papæ, & pars corporis ipſius.

Quæro etiam, nunquid offendens conſiliarum principis incurrat in crimen læſæ maieſtatis? Reſpond. Hæc quæſtio contigit de facto in perſonam excellentis Doctoris, & magni feudiſtæ Do. Andreæ de Iſer. qui fuit trucidatus in ciuitate Neapolis, tempore Reginæ Ioannæ eius nomine vndecimæ, cuius ipſe erat conſiliarius, & fuit determinatum, quòd ſic, vt dicit Paris Put.de ſyndic.fol.124.nume. 14. & refert Afflict.ſuper prima parte conſtitu. Regni. rub.29.num.6.Et ita in facti contingentia conſuluit Rubeus conſi. 154. Et licèt aliqui diſtinguant, an id fiat in odium principis, vt ſcilicet priuetur illo conſiliario, an ob priuatum odium ipſius conſiliarii, ego tamen indiſtinctè teneo, quòd committatur crimen læſæ maieſtatis, nam conſiliarii ſunt pars corporis ipſius principis, & ideo illos offendens indiſtinctè cenſendus eſt principem offendere, ſemper tamẽ intelligo de conſiliariis reſidentibus apud perſonam principis, & ſedentibus in eius ſupremo conciſtorio, & non aliter.

Vidi quandoque dubitari, nunquid ille qui non eſt ſubditus principi, dicatur contra eum committere crimen læſæ maieſtatis. Et dicendum eſt, quòd non, ita probat tex.in clemen.paſtoralis. vbi gl. in verbo, Non ſubfuit.de re iudica.& eſt communis Doctorum ſententia, vt ait Roland.conſi. 4.num. 1. Et ideo licèt aliquo particulari iure, puta feudi, vel delicti, quis efficiatur de foro alicuius principis, ſi tamen ratione originis, vel domicilii non ſit ei ſubditus, non dicitur committere contra eum crimen læſæ maieſtatis. Et ita ſentiunt cõmuniter Doctores, vt dicit Gigas in tract. præallegato, fol.54.q.68.poſt nu.2. Et ita vidi pluries in facto iudicari, & in ſpecie in cauſa D.Cornelii Bentiuoli.4.Nouembris.1557.P.N.Reperio etiam, ꝙ Senatuſ reſcripſit Regi.17. Aprilis. 1561. A.C. in cauſa Scipionis Vicomercati, ꝙ illegitimè natus extra dominium ex ſubdito bannito ꝑpter rebellionẽ, & muliere externa, non dicitur rebellis, etiam ſi ſit legitimatus, quæ eſt magna deciſio.

Hinc infertur, quòd licèt clerici nati in terris ſubditis alicui principi laico, dicantur naturaliter, ſiue originariè eſſe de dominio, & ditione illius principis, prout tenere communiter Doctores atteſtatur Gigas de crimine læſæ maieſtatis. fol.50.q6. 63.nume.3. nihilominus cùm re uera poſt clericatum iam non poſſint verè dici ſubditi ipſius principis, non poſſunt dici cõntra eum committere criminen læſæ maieſtatis. Et hanc dicit eſſe communem opin. Card. Alexand.in cap.in primis.§.de perſona.col.5.verſic.Non obeſt.opin. 2. q. 3.

quem

quem refert Gomeſ.in §. rurſus. poſt nume.24.Inſti.de actio.Et ita in facti contingentia Senatus cenſuit quendam Laurentium Vicomercatum, qui imputabatur, q inſeruiſſet Gallis, abſolutum fuiſſe, conſtito quòd eſſet perpetuus commendatarius cuiuſdam abbatiæ.19. Septembris 1554. B.P. Roperio tamen quòd Senatus in cauſa cuiuſdam presbyteri appellati Don Iacobi Pigocii, qui conduxerat hoſtes ad oppugnandum quoddam oppidum huius dominii, & conſilia, & auxilia eis dederat, inclinauit in contrariam ſententiam, quòd, ſcilicet videtur incidiſſe in crimẽ læſę maieſt. & hortatus eſt vicarium epiſcopalem Cremonæ, apud quem ille presbyter repe riebatur detentus, vt viriliter contra eum procederet, & admitteret prætorem ad perficiendum proceſſum. Sed credo, quòd propter decretum gratioſum ſtatim ferè ſubſecutum, fuerit relaxatus. Caueant tamen in omnem caſum clerici, ne talibus ſe immiſceant, quia licèt hæc concluſio ſit de iure vera, tamen principes ſeculares de facto ſeruant contrarium, vt dixi infra hoc eod.lib.§.fi.quæſt.36.verſi.Quæro num quid. & in ciuitate Florentiæ fuit aliàs propter hoc crimen ſuſpenſus quidam Archiepiſcopus.

Sed quæro, quæ ſit pœna committentis crimen læſæ maieſtatis? Reſpon. quòd eſt pœna mortis. Et de conſuetudine ſolent huius criminis rei viui in fruſta ſcindi, & appendi in locis eminentibus ciuitatum, ſeu caſtrorum, in quibus deliquerunt.

Præterea, licèt hodie ſecundùm ius cõmune bona damnatorum non confiſcentur, & hoc ex diſpoſitione authenticæ, bona damnatorum. C. de bon. proſcrip. in hoc tamen crimine bona confiſcantur, vt dicit glo. in ea. auth. bona damnatorum. in verbo, Fiſco, quam ſequuntur Doctores, vt dicit Cæpolla conſil. crimi. 17. in 4. dubio. Dixi infra hoc eod. lib. §. fin. quæſt. 78. circa prin. Quinimò rei huius criminis ſtatim perpetrato delicto amittunt dominium, & adminiſtrationem bonorum ſuorum. Et ideo nõ puto verum eſſe id, quod aliqui dicunt, ſcilicet quòd in hoc crimine bona non confiſcantur ipſo iure, quam etiam dicit eſſe communem opin. Boſſ. in tit. de ſent. num. 48. quia imò à lege confiſcantur ipſo iure, licèt confiſcatio non ſortiatur effectum, niſi ſecuta ſententia hominis, per quam declaretur reum incurriſſe in crimen læſæ maieſtatis. Scias autem, q licèt de iure hæc pœna confiſcationis bonorum non habeat locum, quando committitur crimen læſæ maieſtatis contra principem inferiorem, nihilominus de cõſuetudine in Italia ſeruatur contrarium, nam quilibet princeps, etiam recognoſcẽs ſuperiorem, publicat bona ſuorum rebellium, vt atteſtatur Cæpolla in allegato cõſil. 17. verſ. præterea licèt etiam.

Hæ autem pœnæ, & alię, quæ impoſitæ ſunt à lege quiſquis. C. ad leg. Iul. maieſta. filiis eorum, qui committunt crimen læſæ maieſtatis, quantum fieri poteſt, reſtringi debent, cùm ſint contra iuris regulam, qua cauetur vnum pro alio in delictis puniendum non eſſe, vt dixi infra hoc eo. lib. §. fin. q. 86. Et ideo tales pœnæ non habent locũ contra filias fœminas. Et eſt cõmunis opi. vt dicit Gigas in tracta. præalleg. fol. 150. quæſt. 14. poſt num. 15.

Sed nunquid habent locum in filiis naturalibus tantùm? Reſpon. q ſic. Ita tenuit Cyn. in d. l. quiſquis. & ita etiam tenent cõmuniter Doctores, vt dicit Auguſt. ad Angel. de maleſi. in verbo, che hai tradito. nu. 15. Hanc etiam dicit eſſe magis communẽ cõcluſionem Claud. in l. ex facto. §. ſi quis rogatus. nu. 11. ff. ad Trebell.

Fuit etiam aliquando dubitatum, an dictę pœnæ locum habeant ſolummodo in filiis natis poſt delictum patris, & an autem etiam in natis ante delictum? Et in hoc variæ fuerunt doctorum opinio. nam aliqui tenuerunt, q habeant locum etiam in natis ante delictum. Et hanc opin. dixit eſſe cõmunem Claud. in l. ſi quis id, quod. num. 14. ff. de iuriſd. om. iud. Gigas in trac. præallegato, fol. 144. q. 4. poſt num. 2. Contrariam autem ſententiam, quòd ſ. non habeant locum in natis, vel conceptis ante delictum patris, tenuit Cyn. in d. l. quiſquis. Et hanc dicit eſſe communem Alcia. conſ. 467. num. 7. Et hæc opinio tanquam mitior, & benignior mihi magis placet. Faciunt quæ dixi ſupra hoc eo. lib. §. Hæreſis.

rẽſis.verſic. Sed hic quæro. In filio autem concepto poſt bãnum ex hoc crimine patri datum,certum eſt, quòd locum habet, & ideo ei non eſt danda legitima. Et hæc eſt communis opin. vt atteſtatur Boſſ. in tit.de crim.læſæ maieſt.nu.138.

Præterea quæro, nunquid dictæ pœnæ ſtatutæ contra filios, habeãt locum etiam contra nepotes? Reſpond. quòd ſic. Et eſt communis opinio, vt dicit Salic. in d. l. quiſquis.num. 12. quem refert Didacus lib.2.reſolutionum.cap.8.nume.2.in fine. Bene verum eſt, quòd non extenduntur niſi vſque ad ſecundum gradum deſcendentium ex maſculis incluſiuè,& vſque ad primum gradum deſcendentium ex fœminis,& eſt communis opinio, vt dicit Salic. in loco præallegato,quem refert Iaſ. cõſ. 106.num.3. lib.4.

Quæro etiam, nunquid diſpoſitio d. l. quiſquis. quatenus loquetur de filiis, habeat locum non ſolùm in patre committente hoc crimen,ſed etiam in matre? Reſpond.quòd ſic,ita tenuit gloſſa in eadem l.quiſquis.in verbo, minus auſuras, & ita communiter tenetur, vt dicit Angel. de malefic.in verbo,che hai tradito.num. 12. dicens, quòd licèt videatur inuſitatum, quòd mulier tale crimen committat,illud tamen vidit ſemel de facto Bononiæ, & illum refert Marſil. conſil.53.poſt num.8. quod nota pro limitatione eorum, quæ dixi ſupra libr. 1. quòd in pœnalibus non fit extenſio,&c.

Vnum tamen non omitto, quòd diſpoſitio d.l.quiſquis. quatenus loquitur de filiis,non habet locum niſi quando crimen læſæ maieſtatis eſt commiſſum cõtra Imperatorem, vel rempublicam Romanam. Et eſt communis opinio,vt atteſtatur Gigas in tract.præallegato.fol.161.quęſt.23. nu.9.Et dicit Alci.in d.conſ. 467. nu.6. in fi. quòd hæc concluſio eſt approbata indiſtinctè ab omnibus. Et pro hac parte cõſuluit Soci.conſil.275. infra allegato. Neque eſt hoc loco prætermittendũ id,quod dicit Ang.in l.fallaciter.nu.4. C.de aboli. quòd ſcilicet pœna d.l. quiſquis. reſpectu filiorum non ſeruatur, quod verbum Angel. tanquam viri excellentiſſimi, & magni practici multum eſſe à iudicibus ponderandum dicit Soci.in d.conſ. 275.nu. 3. in fi.lib.2. Illud etiam refert,& idem atteſtatur Alciat.in d.conſ.467.nu.6.Et re vera apud nos nunquam vidi tales pœnas in filiis obſeruari, loquitur tamen ibi Ange. in eo, qui hoc crimen committit contra propriam ciuitatem. Et ideo ſi commiſſum eſſet contra Papam, Imperatorem, vel Regem, qui ſuperiorem non recognoſceret,fortè aliud eſſet dicendum.

Scias autem,ꝙ in hoc atrociſſimo delicto lex nonnulla ſpecialia introduxit. Et in primis, licèt regulariter in aliis criminibus non puniatur affectus, niſi ſequatur effectus,vt dixi infra hoc eod.lib.§.fi.quæſtio.92. in hoc tamen crimine punitur ſolus affectus, etiam ſi effectus ſecutus non fuerit.Et eſt communis opi.vt dicit Boer. de ſeditioſis.in ſeptimo præſuppoſito.nu. 42.Et ita hodie de conſuetudine obſeruari atteſtatur Soc.Iun.conſ. 105. nu.37. lib. 3. præſertim ſi deuentum fuerit ad actum proximum,& hoc communi omnium ſententia receptum videtur,vt ait Didacus in repe.clem.ſi furioſus.fol.278.verſ. Primò infertur.de homic.Quinimò quòd plus eſt in hoc crimine punitur ex ſola ſcientia ille,qui tractatum non reuelauit, vt dixi in d.§.fi.q.87.verſ.punctus eſt.

Item licèt regulariter morte delinquẽtium crimina extinguantur, vt dixi infra hoc eod.lib.§.fin.quæſtio.51.verſ.Quæro nunc,eſt tamen ſpeciale in hoc crimine,vt de eo etiam poſt mortem cognoſci,& procedi poſſit, & defuncti memoria damnari, vt eſt tex.in l.fin.C.ad legem Iuliam maieſtatis.Et ita tenuit gl.in §. per cõtrarium. in verbo,Damnata.Inſt.de hæred. quæ ab inteſt.defer.quam dicit eſſe notabilem, & approbatam Ferret.conſ.31.num.8. vbi refert multa exempla, in quibus ita ſeruatum fuit. In quo propoſito videnda ſunt quæ in facti contingentia cõſuluit Cepolla,conſil.crimi. 17.& Ruin. conſil. 3. lib. 5. Quod tamen intellige vt procedat, quando crimen hoc committitur contra principem vel remp.Romanam,ſed qñ committitur contra alios principes inferiores,vel ciuitates,vtiq; extinguitur morte. Et hec eſt vera,& cõis opi.vt dicit Boer. de ſeditioſis.in 6. præſuppoſito.nume. 20. quem refert

refert Gigas in tract. ꝑallegato, fol.74.nu. 24.Hanc etiam eſſe communem opin.atteſtatur Alcia.in d.conſil.467.num.1. Et intellige, ꝙ ſit commiſſum contra perſonam ipſius Imperatoris, vel directo contra ipſam rem. Et ſic in primo capite, non autẽ in aliis, Et ita in facti contingentia iudicauit conſilium Neapol.vt refert Grammat. deciſ.6.Scias etiam, ꝙ hoc caſu ius accuſandi, & damnandi memoriam defuncti præſcribitur quinquennio, Et eſt communis opin. vt dicit Gigas in loco præallegato, fol.73.quæſt.23.num.1.

Hinc infertur, ꝙ rebellis poterit impune occidi, & deinde probari, & declarari, ꝙ erat rebellis, ita dixit Bart.in extrauag. qui ſint rebelles, in verbo, Rebellãdo, nu. 22. Et eſt communis opin. vt dicit Boſſ.in tit.de hæreticis, poſt num, 29.& in titu. de crimine Læſæ Maieſt.num.119. Et ita ſeruatum fuit in Duce Vrbini, quando interfecit Cardinalem Papienſem, ſuper quo caſu conſuluit Ruin. conſ.4.lib.5.& Ferre. conſil.31.Sed certe hęc opin.mihi ſemper viſa eſt periculoſa, neque conſulucrẽ amico meo, vt illud faceret: Poſſet forte hoc fieri pręcedente conſenſu, & voluntate principis, vel vbi huiuſmodi rebellis reperiretẽ in actu, ſeu exercitio ipſius rebellionis. Bene verum eſt, ꝙ in omnem caſum, vbi poſtea probaretur, ꝙ ille erat rebellis, proculdubio homicida eſſet liberandus.

Item quamuis regulariter de iure communi non poſſit abſens pro aliquo crimine condemnari, vt dixi infra hoc eo. lib.§. fi.q.44.circa principium, eſt tamen ſpeciale in hoc crimine, vt poſſit contra abſentem procedi, & ſi fuerit contumax, ad mortem condemnari, vt eſt tex.in extrauaganti ad reprimendum, & ita tenent communiter doctores, vt atteſtatur Ant.Gomez. ſuper l.76.Tauri, poſt num.7.

.§. LVDVS.

SVMMARIVM.

Ludum eſſe prohibitum.

Et quid in ludis, in quibus eſt mixtura ingenij, & fortunæ, verſic. Hæc autem.

Et quid in ludo ſcaccorum, ibid.

Et an ludus ſcaccorum ſit permiſſus clericis, verſic. Quæro nunquid.

Et an haſtiludia, & torneamenta licita ſint, verſic. Item quæro.

Et quid in ſortibus, quas ſcommeſſas vulgò appellant, verſic. Quæro etiam.

Quæ ſit pœna ludentis ad ludos prohibitos, verſic. Sed quæro.

Vincens in ludo prohibito, an teneatur lucrum victori reſtituere, verſ. Item vincens.

Mutuans in ludo reprobato, an poſſit repetere, verſic. Item mutuans.

Tranſactio occaſione ludi, an ſit permiſſa, verſ. Pręterea.

IN hac materia faciẽda eſt generalis concluſio, quòd ludus eſt de iure prohibitus, vt videt tex. in l. Alearum vſus. C. de religio. & ſumptibus funerum, Et eſt communis opin. vt dicit Maluet. de ludo taxillorum, nu.4.prout illum refert Pract. Conradi, fol.420. num. 1.in fin. & in facti contingentia conſuluit Corne.conſi.101. libro 2.

Hæc autem concluſio locum habet nõ modo in his ludis, in quibus ſola ſors verſatur, ſed etiam in his, in quibus eſt mixtura ingenii, & fortunæ, puta taxillorum, & tabularum, & chartarum, nam omnes pariter ſunt prohibiti, Et eſt communis opin.vt atteſtatur Imola in c.clerici.el ſecundo, poſt num.16. de vita, & honeſtate clerico. Vbi vero ſolummodo verſatur ingenium, talis ludus eſt permiſſus. Et hinc infertur, ꝙ ludus ſcaccorum eſt de iure licitus, & ita dicunt doctores, vt ait Roſell. de Roſell.inter conſilia criminalia diuerſorum conſil.46.num.5.lib.1.

Scias tamen, quòd etiam ad huiuſmodi ludos permiſſos non licet ludere vltra vnum aureum, vt eſt tex.in d.l. Alearum vſus. Bene verum eſt, quòd in hoc videtur derogatum à cõſuetudine diſpoſitioni d. legis, vt nonnulli atteſtantur, quos refert Auguſt. ad Ang.de maleſic.in loco præallegato, poſt num.4.

Quęro, nunquid clerici poſſint ludere ad ſcaccos? Reſpond. quòd ſic, Et ita

tenent

tenent cõmuniter Doctores, vt dicit Abb. in d.c.clerici, el 2.num.4. Hanc etiam dicit eſſe cõem opin. Auguſt. ad Ange. de maleſ. in verbo, Metitor de mali dadi, num. 3. Bertach. in tractat. de Epiſcopo, in prima parte cauſæ finalis. q.7.

Item quęro, nunquid laici poſſint licite facere torneamenta, & ſimilia? Reſpond. ꝙ ſic, Et eſt communis opin. vt ait Socin. conſil. 16. num. 3.5. & 6. lib. 1. prout illum refert Pract. Conradi, fol. 426. in princ. licèt Socin. in libro meo non atteſtetur de communi, In his enim verſatur corporis agilitas, & ingenium, neque in arbitrio fortunæ aliquid eſt poſitum.

Quæro etiam, nunquid iſtæ ſortes, quas vulgo ſcommeſſas appellamus, ſint licitæ? Reſpond. ꝙ ſic, Et eſt communis opin. vt ait Dec. conſ. 115. num. 4. quem refert Didacus in repet. c. peccatũ, fol. 122. in fi. dubius enim euentus fortunæ, contractus illicitos non facit.

Sed quæro, quę ſit pœna ludentis ad ludos prohibitos? Reſpond. de iure ciuili non videtur impoſita certa pœna, Et ideo videtur dicẽdum, ꝙ luſores ad ludos prohibitos ſint puniendi extra ordinem arbitrio iudicis, ſecũdùm facti, & perſonarum qualitatem.

Item vincẽs in ludo reprobato tenetur lucrũ victori reſtituere, ita dicit gloſ. in l. fin. in glo. fin. ff. de alea. quam omnes Doctores indiſtincte approbant, vt dicit Aug. in loco præallega. num. 23. Hanc etiam dicit eſſe cõem opin. Caccial. de ludo, nu. 40. Sed hoc de cõſuetudine non ſeruatur, vt dicit Aug. ad Ang. in loco pręallega. nu 17. Et ideo ſtante conſuetudine permittẽte, vt poſſit ludi ad aleas, talis conſuetudo excuſat etiam victorem, vt nõ teneatur ad reſtitutionem lucri, dũmodo in ludo fraus non interuenerit, Et eſt cõis opin. vt atteſtatur Barb. conſil. 66. num. 7. lib. 3. quẽ refert Rochus de conſuet. fol. 23. num. 6. dixit tamen Card. quem multi ſequuntur ꝙ tutius eſt animæ, pecuniam ipſam pauperibus erogare, Et ait Rochus in loco pręallegato, quòd ita dicunt communiter Doctores. Ego tamen nunquam vidi hoc in practica ſeruari, nam vt dicit Barb. in loco præallegato, illud, quod dicitur de erogando pauperibus, eſt de conſilio, & non ligat, valet autem talis conſuetudo, vt denegetur victo repetitio eius, quod amiſit, Et ita tenent communiter Canon. Legiſtę, Theologi, & ſanctiviri, vt atteſtatur Caccialup. de ludo, num. 79.

Item mutuans in ludo non poteſt repetere, vt eſt tex. In d. l. alearum vſus. Scias tamen, ꝙ quidquid ſit de iure, contrarium ſeruatur in practica, Eſt enim conſuetudo vt poſſint huiuſmodi pecunię repeti, vt atteſtatur Aug. ad Ang. de maleſ. in verbo, Metitor de mali dadi, num. 15. & ſeq. Et talis conſuetudo valet ſm cõem opin. de qua atteſtatur Didacus in repetit. d. c. peccatum, fol. 124. & eſt obſeruanda non ſolum inter laicos, ſed etiã inter clericos Et ita magis cõmuniter receptum eſt, vt ait Didacus in loco præalleg. fol. 125.

Præterea in ludo, vel occaſione ludi nõ eſt licita tranſactio, ita tenent cõiter Doctores, vt dicit Abb. in d.c. clerici, num. 16. Coſta de ludo, art. 5. num. 1. Cum. n. occaſione ludi non poſſit eſſe lis, pariter etiam non cadit tranſactio, licèt attenta conſuetudine, aliter dicendum ſit per ſupradicta.

.§. PARRICIDIVM.

SVMMARIVM.

Parricidium quando committatur.

Et an occidens patrem naturalem tantum dicatur parricida, verſiculo. Quæro nunquid.

Et an occidens alium, quàm patrem, vel filium ex aſcendentibus, vel deſcendentibus, verſic. Scias etiam.

Et an occidens tranſuerſalem, verſic. Sed quid dicendum.

Parricidij pœna quæ ſit, verſic. Sed quæro.

PARRICIDIVM cõmittit, qui patrem, vel filium propriũ interficit, vt eſt tex. in l. vnica. C. de his, qui parentes, vel filios occiderunt.

Quæro,

Quæro, nunquid occidens patrem naturalem tantum, dicatur parricida, & conſequenter puniatur pœna legis, vel ſtatuti parricidium punientis? Reſpon ꝙ ſic, Et ita communiter cócluditur, vt dicit Alex. in l.2.num.10.ff.de in ius vocando. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Villalpand. in repet.l.22.c.42. poſt nu. 3. quem refert Plaſa lib.1.delictorum, cap.41.poſt num. 5.verſic. Et primo fortiſsimum Plaça eo.lib.primo, c.22.num 12. Conſideratur enim ſubſtantia filiationis, non qualitas, Et dicit Bald. in c.naturales, num.12. Si de feud. fue. contr. ꝙ fuit in facti contingétia combuſta quædam monialis, quæ filium ſuum occiderat. Et illú refert Pract. Carer. folio.232. nume.134.& apoſtil. ad Bald. in l. cum acutiſsimi, ſub num. 8. C. de fideicom.

Scias etiam, ꝙ licet tex. in d.l. vnica, videatur loqui tantummodo in his, qui patrem aut filium occiderunt, nihilominus pœna parricidii, & ſic d.l. vni. locum habet etiam in his, qui aliquem ex aliis aſcendentibus, & deſcendentibus ſuis interficiunt. Ita tenet gl. in l.1. in verbo, Pœna. ff. ad l. Pompeiam de parric. & in §. alia, in verbo, Suſtinebit, inſt. de publ. iud. quas dicit eſſe frequentiori doctorum calculo receptas Plaſa in d.c.22.poſt num. 3.

Sed quid dicendum in tranſuerſalibus? Reſpon. ꝙ pariter locum habet in occidente fratrem, aut ſororem, aut alium tranſuerſalem intra quartum gradum, vt videtur colligi ex d.l.1.ff. ad l. Pomp. de parric. & ibi gloſ. prææallegata, in verbo, Pœna quã dicit eſſe frequentius receptam Plaſa in dicto cap.22. num.4.

Sed quęro, quę ſit pœna parricidii? Rñ. ꝙ parricida viuus inſuatur corio vnà cum gallo gallinaceo, cane, vipera, & ſimia, & proiiciatur in mare, vel in flumẽ, vt eſt tex. in d.l. vnica. Sed certe pœna illius leg s hodie nõ eſt in vſu, vt dicit Bald. in d.l. vnica, quem refert Anã. in c.1.poſt nu. 5. ex his, qui filios occid. & Pract. Conradi, fol. 335. & Salic. in ea.l. vnica, poſt nu. 1 ſubdens, ꝙ de conſuetudine decapitantur, & forte carere debent ſepultura, Et illud dictũ Salic. refert Ang. de malef. in verbo, Ex interuallo, num.16.& Pract. Carer. f.236.nu.147. Idem dicit Cæpol. conſ. crim. 5.col.fi. verſ. Ego tamen credo, Et dicit Pract. Iod c.87. num.2. ꝙ ſecundum conſuetudinem parricidæ damnantur, vt trahantur ad caudam equi, & deinde decollentur, & rotæ affigãtur, dicit tamen Plaça in d. c. 22.num.7.in fin. ꝙ in regnis Hiſpaniæ dantur canibus lacerandi, & eculeo inſuuntur, & proiiciũtur in flumen: Et dicit, ꝙ praxis ita obſeruat. Ego dum eſſem in Hiſpania, vidi quãdoque huius criminis reos prius ſtrangulatos includi dolio, & in flumen proiici, Apud nos aũt decapitantur, prout alii homicidæ, Et deinde eis non denegatur eccleſiaſtica ſepultura, Et ita pluries uidi obſeruari in mulieribus, quæ proprios infantes poſt partum occiderant, vel ſuffocauerãt, Et aliquas etiam vidi furcis ſuſpendi, & in ſpecie quãdam Luciam de Rouedotis, quę filiam propriam infantem in puteum proiecerat, ex quo ſuffocata remaſerat, 3. Ian. 1556. P.N. Nam in hoc Ducatu ſeruatur, ꝙ etiam mulieres furcis ſuſpendunt, quicquid aliqui in contrarium dixerint, quos refert. & idem Neapoli ſeruari atteſtatur Grãmat. ſuper conſt Regni. fol.121.co.1. nu.10. A conſtitutionibus aũt huius Ducatus impoſita eſt occidẽtibus liberos pœna, vt trahantur ad caudã equi, & deinde rotæ ligneæ intexantur, quod tamen nunquam vidi in practica obſeruari, ſed, vt dixi, decapitantur, vel furcis ſuſpenduntur, prout etiam fuit ſuſpenſus quidam Bernardinus de Ripa matricida, 2. Iun. 1558. P.N.

.§. PERIVRIVM.

SVMMARIVM.

Periurium quid ſit.
Pœna periurij quæ ſit, verſ. Sed quæro.
Et an periurus efficiatur infamis, ibid.
Et an clericus propter periurium amittat beneficium ipſo iure, an autem veniat per ſententiam priuandus, verſiculo. Item clericus.
Et an periurus incidat in pœnas, l. ſi quis maior, verſ. Incidit etiam *Remiſſiue.*
Et an repellatur ab agendo, verſi. Præterea *Remiſſiue.*

Et an

Et an à teſtificando, verſic. Repellitur etiam.

Et an periuro deferatur iuramentum in ſupplementum probationis, verſiculo. Item periuro.

Periurium non committitur ſine dolo, verſic. Excuſari.

Difficultas excuſat à periurio, verſic. Item excuſatur.

Periurium non nocibile non punitur, verſic. Poteſt etiam.

Periurium in nonnullis caſibus non punitur in foro contentioſo, ſed ſolum Deum habet vltorem. verſic. Scias etiam.

Et quid ſi delatum ſit iuramentum à parte parti, ibid.

PERIVRIVM eſt mendacium iuramẽto firmatũ. Sed quæro, quę ſit pœna periurii? Reſpon. ꝙ in primis periurus efficitur infamis, ſcias tamẽ, ꝙ de iure ciuili periurus non efficitur infamis ipſo iure, niſi in caſu l. ſi quis maior, C. de tranſact. de quo dixi infra lib. 7. §. Iuramẽtum, Regulariter autem periurus non efficitur infamis infamia iuris, Et hæc eſt communis opinio. vt dicit Felin. in c. teſtimonium, num. 20. de teſtibus quem refert Pract. Cõradi, fol. 84. verſi. Amplia etiam. Turzan. in ſuo libello communium opini. c. 1. Item ſcias, ꝙ ad hoc vt quis ex periurio incurrat infamiam, requiritur, ꝙ veniat contra promiſſionem, & contra iuramentum, ſi vero veniat contra iuramentum tantum, non efficitur infamis, ita tenuit gl. in l. Lucius, § quæro, in verbo, Debet autem ff. de his qui notantur inf. quam dicit eſſe communiter approbatam. Cagnol. in d. l. ſi quis maior, poſt num. 181. C. de tranſactio. & ideo vbicunque aliquis cum iuramento aſſerit aliquid de præterito, vel de præſenti, quod eſt falſum, nõ efficitur infamis ex tali periurio commiſſo ſuper illo iuramento aſſertorio, Sed ſi promiſerit cum iuramento aliquid de futuro, & illud non fecerit, tunc ex tali periurio commiſſo ſuper iuramento promiſſorio, vtiq; efficitur infamis, ita expreſſe diſtinguit gloſ. præallegata, & eſt communis opin. vt atteſtatur Lanfran. in repe. C. quoniam contra, in materia teſtium, nu. 106.

Item clericus propter periurium poteſt priuari dignitate obtenta, non tamen eſt illa priuatus ipſo iure, Et hæc eſt magis communis opin. vt dicit Gomez in §. Item ſi quis, poſt num. 28. inſt. de actio. Et ꝙ clericus propter periurium non ſit priuatus beneficio ipſo iure, ſed priuandus, dicit eſſe communem opin. Felin. in c. Ex parte, el primo, num. 2. & ſeq. de reſcrip. Deci. in c. cum non ab homine, poſt num. 5. de iud. Silua de beneficio, fol. 137. num. 7. & ſeq. & in tract. de virtute iur. quæſt. vlti. poſt num. 3. Rebuff. de pacif. poſſe. fol. 37. Diaz in pract. crim. cano. c. 80. Ripa in d cap. ex parte, num. 13. Bene verum eſt, quòd ſi talis clericus periurus inſtituatur in aliquo beneficio, non valet inſtitutio ipſo iure, Et eſt communis opin. vt dicit Lamberti. de iure patron. in prima parte lib. 2. quęſt. 9. art 15. quem refert Villalob. in ſua collecta communium opin. in littera P. nu. 75. quod intellige qando ob illud periurium effectus eſt infamis, iuxta ea quæ dixi ſupra verſic. Sed quæro.

Incidit etiam periurus in pœnas d. l. ſi quis maior, C. de tranſactio. Sed quia illę pœnæ potius reſpiciunt cauſas ciuiles, quã criminales, ideo materiam illius legis hic tractare viſum non fuit, dixi late intra lib. 7. § Iuramentum.

Præterea periurus repellitur ab agendo vt dixi in d. § Iuramentum.

Repellitur etiam periurus à teſtificando, ſecundum gloſ. in cap. per tuas, in verbo, Adulteri de ſimo. quam dicit eſſe communiter approbatam Gigas de crimi. Lęſæ maieſt. fol. 104. quæſt. 11. num. 1. Et dicit Alber. in d. l. Lucius, nu. 3. ff. de infam. ꝙ ita tenent communiter doctores. Hoc tamen intellige, vt procedat in eo, qui eſt periurus, ſuper iuramento licito. Cæterum ſi iuramentum præſtitum, fuiſſet temerarium, & illicitum, certe tranſgreſſor huiuſmodi iuramenti temerarii non repellitur à teſtificando, Et ita communiter tenetur per doctores, vt dicit Hoſtienſis quem refert Abb. in c. teſtimonium, poſt num. 7. de teſtibus.

Item periuro nunquam defertur iuramentum

mentum in ſupplementum probationis, Et eſt communis opinio. vt atteſtatur Socin.conſil.136.poſt num.9.verſicu.Quarto, & vltimo, lib.1.quod eſt duplicatum in conſil.155.lib.2.

Excuſari autem poteſt periurus à pœna periurii, in primis ſi oſtendat periurium fuiſſe ſine dolo commiſſum, nam eo caſu non punitur, vera enim eſt iuris concluſio quòd periurium non committitur ſine dolo, ita allegatur tenere Bald. in l.obſeruare, §.proficiſci, col.3. ff. de offic. procon. qui in hoc communiter approbatur, vt dicit Cagnol. in d.l.ſi quis maior, num. 185. & ſequen. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Iaſ. in l. videamus in princ. num.7. ff. de in litem iurando, Claud. in d.l.ſi quis maior, num.41. Gomez Arias ſuper l.81. Tauri, num.19.

Item excuſatur quis à periurio propter difficultatem, vt dicit gloſ. in c.breui in glo. prima, de iureiur. quam dicit eſſe communiter approbatã Gomez Arias ſuper l 65. Tauri, num.30.

Poteſt etiam excuſari, ſi demonſtret, quòd tale periurium nulli præiudicauit, neque poterat præiudicare, nam eo caſu, etiam ſi quis deliberate periurauerit, non poteſt de periurio puniri in foro contentioſo, ſed tantum in foro animæ ſolum Deum habet vltorem, ita dixit gloſſa in cap.quicunque, in gloſ. fina. ſexta, quæſtione prima, & eſt communis opinio, vt atteſtatur Iaſ in l.ſi duo patroni, §. ſi quis iurauerit, el ſecondo, poſt numero 1. ff. de iureiurando. Ioan.de Amicis, conſilio 109. in fin. Berous quæſtione 134. numero nono.

Scias etiam alios eſſe caſus, in quibus periurium non poteſt iudicialiter puniri, ſed ſolum Deum habet vltorem, prout eſt periurium rei accuſati, vel inquiſiti in eius examine, quando interrogatur ſuper crimine, vt dixi infra hoc eod.lib.§.fin.quæſt. 45. verſic. Quid ergo. Item quando defertur in iudicio iuramentum à parte parti, non poteſt pars iurans, de periurio iudicialiter puniri, ſed ſolum Deum habet vltorem, Et eſt communis opinio. vt dicit Boer.deciſ.305.poſt num.4. verſiculo. Quid dicendum

.§. RAPTVS.

SVMMARIVM.

Raptus quando committatur.

Raptus pœna quæ ſit, verſi. Sed quæro.

Et an pœna raptus locum habeat, etiam ſi mulier ipſa conſenſerit ſe rapi, verſic. Adde quòd.

Et quid ſi raptor illam carnaliter non cognouerit, verſic. Sed quid ſi ille.

Et an locum habeat in rapiente publicam meretricem, verſ. Quæro nunquid.

Et an in muliere rapiente virum, verſic. Sed pone.

Et an raptor poſſit cum rapta matrimonium contrahere, verſiculo. Quæro modo.

Et an eo caſu euitet pœnas raptoribus impoſitas, ibidem.

Et an raptor ſi ad eccleſiam confugiat, gaudeat eius immunitate, verſic. Quæro etiam. *Remiſſiue.*

RAPTVM committit, qui mulierem libidinis cauſa de loco ad locum conducit, vt in caſu in quo conſulit Barb conſil.71.lib 2. & Paul.de Caſtro, conſilio 262.lib 2. & Alexander conſilio 1.lib. 3.& Cæpolla, conſilio 57. & ſequenti, & Riminald. conſilio 17. quod videtur pro maiori parte duplicatum, conſil. 439. & Gratus, conſilio 38.lib.1.& conſil.48.eo. volum & conſil.51.eod. volumi.& Socin. Iun.conſil.50.lib 3.& Crauetta, conſil.18. & Roland. conſil. 24. in ſecundo dubio, lib.1. Et dixi de loco ad locum, quia aliter non poteſt dici raptus, ſecundum omnes, Et hæc conductio de loco ad locum, debet eſſe ad effectum abducendi, non autem cauſa commodioris coitus, Et ideo ſi quis puellam ex vna camera ad aliam conduxerit, & ſuper lectum proiecerit, non eſt tanquam raptor puniendus, vt in facti contingentia, conſuluit Bertrand. conſilio 39. libro 6. Idemque dicendum eſt in eo, qui puellam inuentam cum beſtiis in campis, cepit, & per aliquot paſſus abduxit

abduxit vt eam carnaliter cognoſceret, vt pariter in facti contingentia conſuluit Cuman.conſil.96. Bene verum eſt, ꝙ etiam ſi non mouendo de loco ad locum aliquis per vim cognoſcat mulierem, licet non poſsit dici raptus, eſt tamen actus violentus, & punibilis ad mortem, Et ita communiter practicatur teſte Fubl.ſuper conſuet.Aluer.fol.27.num.22. Vide quæ dixi ſupra hoc eod.lib.§.Fornicatio, verſic. Omnes autem.

Sed quæro, quæ ſit pœna raptus? Reſpond.Super hoc edita fuit conſtitutio per Iuſtinianum, pœnam mortis, & alias graues pœnas raptoribus imponens, quæ eſt lex vnica, C.de raptu virginum, Et ita tenent communiter doctores, vt dicit Ant. Gomez ſuper l.80.Tauri,num.36.

Adde, ꝙ pœna d.l.vnicæ locum habet, etiam ſi ipſa mulier conſenſerit ſe rapi, & hoc ſiue ab initio, ſiue etiam ex poſt facto conſenſerit, Et hanc opin.ſequuntur communiter doctores, vt dicit Alber. in l.raptores,num.7.C.de Epiſ.& cler.Et ita declarauit ſenatus in cauſa raptus filiæ cuiuſdam Marmontæ cauponis, quæ volens à domo patris abducta fuerat.9. Iun.1552. P.N.Quinimo(ſecundum aliquos) raptores etiam dicuntur illi, qui blandimentis, & verbis deceptoriis puellas, nulla vi adhibita, libidinis cauſa abducunt, quam ſententiam dicit eſſe cōem Berber. in viatorio iuris in tit.de raptorib.poſt med. ſubdens ꝙ non eſt mirum, attenta immanitate criminis, quod intellige, modo fiat ad effectum illas abducendi, Et in alio loco contra voluntatem ſuorum retinendi, vt ſupra dixi.

Sed quid, ſi ille, qui rapuit mulierem, eam carnaliter non cognouit, nunquid punietur pœna d.l.vnicæ? Reſpon. Aliqui dicunt, ꝙ ſic, Et dicit Boſſ.in tit.de raptu mulier.num.14.ꝙ Iaſ.in quodam conſilio dixit, quòd hæc erat communis opin. Et ita ſeruatum fuiſſe in Francia refert Chaſſen. ſuper conſuet. Burg.fol.16.in fin. Refert etiam Publ.ſuper conſuet. Aluer.folio 27. nu.19.& fol.159.articulo primo,num.2.ꝙ ita fuit practicatum Cunei, ipſo exiſtente iudice, dicens, quòd licet ille eſſet etiam accuſatus de aliis criminibus, hoc tamen mouit animos iudicum. Multi tamen tenent contrarium, ꝙ ſcilicet ſi eam carnaliter non cognouit, non debeat puniri pœna d.legis, Et hanc opinio. dicit eſſe communem Boer.deciſ.316.poſt nu.4. Quem refer Didac.in repet clem.ſi furioſus,fo.278. num.8. & Viuius in lib. communium opi. in verbo, Raptor Honeſtæ, & ſecundum illam dicit ſe vidiſſe in facti contingẽtia iudicari Ioan.de Ana.in c.cum cauſa in fin. de raptor.quem refert Afflic. ſuper prima parte conſtitutionum Regni, Rub.19.nu. 7. Ego vero dico, ꝙ Aut eam non cognouit, quia non potuit id commode facere, & placet prima opi vt puniatur pęna dictæ l. vnicæ, Aut non cognouit, quia non voluit, & placet ſecunda, opin. ita tamen vt puniatur citra mortem ea grauiori pœna, quæ iuxta qualitatem facti, & perſonarum, iudicis arbitrio, imponenda videbitur.

Quæro, nunquid pœna raptus habeat locum contra rapientem publicam meretricem? Reſpon. Marſil.in d.l.vnica, num. 26.dicit, ꝙ doctores tenent, ꝙ non, Hanc etiam opin. dicit tenere communiter ſcribentes Anto.Gomez ſuper l.80.Tauri, nu. 45.Et ſecundum hanc opin. conſuluit Cephal.conſ.140.lib.primo, ad defenſionem cuiuſdam condemnati de raptu mulieris non honeſtæ, dicit tamen Cyn.in d.l.vnica, ꝙ vidit aliquos vltimo ſupplicio puniri, qui rapuerant publicam meretricem, & illum refert Affl.ſuper prima parte conſt. Regni, Rub.20.nu.7. Refert etiam Grammat.ſuper conſtit.Regni, fol.19.col.1.nu. 2.ꝙ cum plures iuuenes quandam meretricem è proſtribulo violenter rapuiſſent, vnus ex eis Florentinus, qui fuerat principalis, fuit furca ſuſpenſus, & alii ſocii per triennium ad triremes condemnati. Apud nos autem ceſſat hæc dubitatio, nam ex diſpoſitione conſtitutionum, rapientibus mulieres inhoneſtas imponitur tantũ pœna arbitraria, quam quidem ſenatus arbitrari ſolet in tribus ictibus funis, prout ſeruatum fuit cum quibuſdam Varſienſibus 9.Iu.1558.vel huiuſmodi.

Sed pone, ꝙ mulier rapuerit virum, nũquid erit punienda pœna d.l.vnicæ? Reſpond. Doctores in hoc varie loquuntur, nam gloſſa in d. l.vnica, in verbo, Sponſam, tenuit, quòd etiam mulier rapiens virum

rum cauſa libidinis, incidat in pœnam d. legis, Et dicit Marſ. in d. l. vnica, num. 223. quòd idem tenet communiter Doctores, quem refert Ant. Gomez ſuper l. 80. Tauri, num. 37. Et dicit Ang. in ea. l. in fin ꝙ ſecundum hac opin. vidi Florentiæ comburi quandam meretricem, quæ adoleſcẽtulum rapuerat, Et hæc etiam opin. practicatur in Gallia, vt dicit Papo lib. 12. tit. 6. Arreſto 3. Contrariam autem ſententiam, ꝙ ſ. pœna d. l. vnicæ non habeat locum in muliere rapiente virum, dicit eſſe communem omnium Doctorum. Grilland. de diuerſis criminibus lib 3. q. 10. num. 23. quem refert Pract. Conradi fol. 370. num. 3. Pract. Iod. c. 95. num. 17. Et hanc ego etiam ſequor tanquam tutiorem & minorem nam in viri raptu ceſſant omnia ferè ſcandala, de quibus mentiorem facit d. l. vnica, quæ cum valde rigoroſa ſit, non videtur ita de facili extendenda, Et ideo ſi caſus contingeret, talem mulierem dicerem eſſe puniendam citra mortem, graui tamen pœna, arbitrio iudicis ſecundum facti, & perſonarum qualitatem.

Vnum tamen nota in hoc propoſito, quòd hodie mites, ſeu ſtipendiarii, qui abducunt ſecum pueros, quandoq; etiam inuitis parentibus, non puniuntur, quinimò lic tum eſt eis illos etiam parentibus inuitis retinere, Et ita hodie ſeruari de conſuetudine iuris militaris atteſtatur Cæpolla in l. Marcellus, poſt num. 6. ff. de verb. ſig. ſubdens ſtandum eſſe huic conſuetudini, & quòd ita aliàs vidit iudicari in ciuitate Bononiæ per Nicolaum Picininum militum Imperatorem illuſtrem. Ego certè ſi caſus contingeret, contrarium iudicarem, impium eſt enim aliquo caſu poſſe filios ab inuitis parentibus abduci, præſertim cum non modica ſit ſuſpicio inhoneſtatis in huiuſmodi ſtipendiariis.

Quæro modo, nunquid poſſet raptor cum rapta matrimonium contrahere? Reſpond. ꝙ de iure ciuili non poteſt, vt eſt text. expreſſus in d. l. vnica, De iure autem canonico bene poteſt cum ipſa matrimonium contrahere, vt eſt text. in c. fi. de raptor. Et ita tenent communiter Doctores, vt atteſtatur Pariſ. conſil. 170. nu. 6. lib. 4. Ant. Gomez, in d. l. 80. num. 43. vbi etiam ſubdit quod propter huiuſmodi matrimonium raptor euitat pœnas, à lege propter raptum impoſitas, Et refert Paulus de Caſtro, & Auguſt. de Arim. dicentes ſe ita in facti contingentia obtinuiſſe, & ait etiam ſe ita in facto iudicaſſe. Quod tamen ego pro nunc non affirmo, licet quidam Cæſar Moſcatus, qui puellam, quam violauerat, vxorem duxit, fuerit per Senatum abſolutus 26. Nouemb. 1560. P. N. Audiui enim in facti contingentia plerunque contrarium iudicatum fuiſſe, & in ſpecie per Regem Hiſpaniæ, qui poſt contractum matrimonium inter raptorem, & raptam, iuſsit ipſum raptorẽ decapitari, prout refert Afflict. ſuper prima parte cõſtit. Regni, Rub. 19 num. 13. & pract. Carer. fol. 462. num 297. Cæterum quicquid ſit de pœna corporali, proculdubio pœna confiſcationis bonorum, quæ applicatur fiſco temporali, locum habet contra raptorem, non obſtante matrimonio etiam de iure canonico, Et ita allegatur tenere glo. in cap. cum ſecundum, in verbo, Certoq; caſu, de hæret. in 6. quam dicit eſſe communiter approbatam Marcus decif. 2. num. 3. Quod nota.

Quæro etiam, nunquid raptor ſi ad eccleſiam confugiat, gaudeat eius immunitate? Dixi infra hoc eod. lib. §. fin. q. 30. verſic. Quæro nunquid.

.§. SACRILEGIVM.

SVMMARIVM.

Sacrilegium quando committi dicatur ſecundum ius ciuile, & quomodo ſecundum ius canonicum.

Mulier ſe carnaliter commiſcens cum presbytero, an dicatur cõmittere ſacrilegium, verſic. Quæro nunquid *Remiſsiue.*

Sacrilegium an ſit crimen eccleſiaſticũ, verſic. Hoc crimen *Remiſsiue.*

Sacrilegij pœna quæ ſit, verſic. Sed quæro.

Statutum loquens de ſacrilegio, an intelligatur de ſacrilegio ſecundum ius canonicum, aut ſecundum ius ciuile, verſiculo, Sed pone.

SACRILEGIVM (ſecundum ius ciuile loquendo) ad hoc vt propriè cõmitti dicatur, duo requiruntur; primum, quòd res furata ſit ſacra; ſecundum, quòd de loco ſacro ſubtrahatur. Et ita tenent communiter doctores, vt dicit Bartol. in l. diui, numero 1. ff ad l. Iul. pecul. quem refert Grilland. de diuerſ. crim. lib. 3. quæſt. prima, nu. 5. Et ideo ſenatus quendam Gerardum de Cepo, qui calicem ſacrum ſurripuerat, iuſsit tantummodo condemnari in pœnam ſtatuti punientis fures in pœna pecuniaria, 28. Iulii 1557. P.N. De iure autem canonico alterum ſufficit, ſcilicet vel quòd res ſit ſacra, vel quòd de loco ſacro ſubtracta fuerit.

Quæro, nunquid mulier ſe carnaliter commiſcens cum presbytero, dicatur committere ſacrilegium? Dixì ſupra. §. Fornicatio, verſic. Cum presbitero.

Hoc crimen an ſit eccleſiaſticum, vel ſeculare. Dixi ſupra hoc eo. lib. §. fin. quæſt. 37. verſic. Vlterius quæro.

Sed quæro, quæ ſit pœna ſacrilegii? Reſpon. De iure ciuili eſt pœna extraordinaria, ſecundum qualitatem rei, perſonę, temporis, & ſexus, ſemper tamen eſt capitalis, Et hæc eſt communis òpin. vt ait Salic. in Rub. C. de crim ſacrileg. in fi. quem refert Boer. deciſ. 254. poſt num. 13. & Bertrach. in verbo, Sacrilegium, num. 17. Dicit autem Pract. Iodoci, c. 111. num. 6. & ſeq. ꝙ conſuetudo obſeruat, vt omnes ſacrilegi, ſiue furati ſint rem ſacram in loco ſacro, ſiue rem ſacram in loco profano, ſiue rem profanam in loco ſacro, ſemper puniantur pœna mortis, Et dicit Bertrach. in loco præallegato, quòd ipſe in facti contingentia condemnauit quendam iuuenem pro ſacrilegio, ratione minoris ætatis, ſolummodo in amputatione membri, & alium, quem ætas non excuſabat, fecit furca ſuſpendi, Et illum refert Chaſſen. ſuper conſuet. Burgund. fol. 40. nu. 7. Refert etiã Foller. in pract. crim. fol. 389. nu. 47. quòd fuit Neapoli ſuſpenſus quidam Salernitanus, qui furto ſubtraxerat quandam crucem ex eccleſia S. Florentii. Poſſet tamen ſacrilegium habere aliquas circunſtantias adeo enormes, vt omnino eſſet tales ſacrilegus, etiam pro primo furto pœna mortis afficiendus, prout in eo, qui de nocte fregit hoſtium eccleſiæ, & accepit calicem, in quo ſeruabatur ſanctiſſimum Euchariſtiæ ſacramentum, & prius ſumpta Euchariſtia, illum furto ſubtraxit, vt narrat Foller. in pract. crim. canon, fol. 296. in fin. dicens, quòd ille ſacrilegus fuit (vt ipſe ait) traſsinatus, & deinde, amputatus prius manibus, furca ſuſpenſus. Senatus autem in hac ſpecie facti ſolet diuerſimode iudicare ſecundum rei, & perſonę qualitatem, quandoque (licèt raro) ad pœnam vltimi ſupplicii, quandoque ad pœnam extraordinariam puta triremium vel fuſtigationis, vt in duobus, qui candelabrum ex æde ſacra ſurripuerant, qui tantummodo fuerunt fuſtigati, & eiecti, 19. Iulii 1558. P.N. Et quidam Antonius de Matiellis, qui ſubtraxerat calicem in eccleſia, fuit ad triremes quinquennales condemnatus, 23. Martii 1556.

Sed pone, quòd per aliquod ſtatutum imponatur pœna pro ſacrilegio, nunquid tale ſtatutum erit intelligendum de ſacrilegio ſecundum ius canonicum, an autem de ſacrilegio ſecundum ius ciuile? Reſpond. Aut ſtatutum eſt conditum à laicis, & intelligitur de ſacrilegio ſecundum ius ciuile, Aut eſt conditum ab eccleſiaſticis, & intelligitur ſecundum ius canonicum, Et hæc eſt communis opin. vt dicit Boſſ. in tit. de ſacrileg. num. 5.

§. SIMONIA.

SVMMARIVM.

Simonia quid ſit.

Et an precibus, & gratia cõtrahatur propriè ſimonia, ibid.

Recipere aliquid pro labore pro ſacramento miniſtrando, an ſit ſimonia, verſic. Quęro nunquid.

Et an pro conceſsione licentiæ docendi, verſic. Vlterius quęro.

Et an pro habẽdo officio liceat aliquid dare, verſic. Præterea quæro.

Papa an dicatur committere ſimoniam, verſic. Quæro etiam.
Simonia an dicatur committi in curia Romana, verſic Item quæro.
Simonia eſt crimen mere eccleſiaſticum, verſ. Hoc crimen.
Simoniæ pœna quæ ſit. verſ Sed quæro.
Et an notarius ſimoniacus ſit ipſo iure ſuſpenſus ab officio, ibid.
Et an clericus ſimoniacus amittat beneficium, verſic. Item clericus.
Simonia eſt de criminibus exceptis, verſic. Scias autem.
Et an in hoc crimine ſufficiat probatio per conjecturas, verſic. Item ſcias.

SIMONIA eſt ſtudioſa voluntas, ſiue cupiditas, ſiue vitium emendi, aut vendendi aliquod ſpirituale, vel ſpirituali annexum, ita diffiniunt gl. & doctores communiter, vt dicit Anan. in Rubrica de ſimonia, nu 2. Et poteſt poni exemplũ in caſu in quo conſuluit Alex. de Neuo conſil. 64 & Bertrand conſil. 251. lib 6 & Alciat. conſil. 2. & Natta conſil 299 & Dec. conſil. 118. Et dixi, emendi, & vendēdi, quia vera ſimonia nunquam committitur, niſi concurrat exactio, vel promiſsio. Illa vero, quæ precibus, & gratia fit, non eſt proprie ſimonia, niſi preces fiant illa mente, & intentione, vt notoriè indignus præferatur digno, & ita tenēt communiter doctores, vt dicit Gomez ſuper regul. canc. de triennali poſſeſſore, quæſt. 12.

Quæro, nunquid ſit ſimonia recipere aliquid pro labore pro ſacramento miniſtrando? Reſpon. ꝙ non, dummodo non veniat in pactione rei ſpirituales, & ſit quid modicum, Et eſt communis opin. vt dicit Card. Ale. in c. Iudices, verſic. In ea. gl ibi presbyter prima, quęſt. prima, quem refert Villalob in ſua collecta communiũ opin in littera S, num 62. Pro ſacramentis autem miniſtrandis, ita vt ipſa ſacramenta emantur, non licet aliquid dare, Et hoc tam ſecundum ſacros doctores theologos, quàm cano. vt dicit Foler. in prac. crim. cano. ſol. 214 num. 35.

Vlterius quæro, nunquid ille, qui recipit pecuniam pro conceſsione licentiæ docendi, dicatur committere ſimoniam? Reſpond. quòd non, dicitur tamen committere quaſi ſimoniam, Et eſt communis opin vt atteſtatur Bertrand. conſil. 157. numero 2 lib. 5.

Præterea quæro nunquid pro habendo officio liceat aliquid dare? Reſpond. ꝙ ſi eſt officium temporale, admittitur oblatio quæ fit palā, per eum qui cupit prodeſſe, ſed non præeſſe, illa vero quæ fit clā, reprobatur, Et hæc eſt communis opin. vt dicit Anan. in cap. 1 nume. 4. de ſimonia. Quod intellige, modò talis oblatio fiat principi, in eo enim ceſſat crimen ambitus, ſed ſi fiat alteri, tunc non modo dantes, aut offerentes aliquid pro officiis, ſed etiam ea petentes puniuntur pœna infamiæ, & centum aureorum, vt eſt tex. in l. vnica, ff ad l. Iul. de ambi. licèt in practica male obſeruetur, Tenenturq́; officiales in principio officii iurare, ꝙ non dederunt neque dabunt, nec promiſerunt aut promittent aliquid pro ipſo officio. Et licèt Boſſ. in tit. de ambitioſis, num. 6. dicat, ꝙ hoc iuramentum non ſeruatur apud nos, ego tamen ſemper vidi obſeruari, ꝙ omnes admittendi ad officia, id iurant in manibus præſidis ſenatus, Et de hac obſeruantia facta etiam fuit fides in ſcriptis per ſenatum. 16. Iunii 1554. P N.

2 Quæro etiam, nunquid Papa dicatur committere ſimoniam? Reſpon. Aliqui dicunt, ꝙ ſic quando recipit aliquid pro collatione alicuius beneficii habentis adminiſtrationem ordinis, vel executionem clauium, Et hanc dicit eſſe communem opin. Felin. in c 1. num. 2. de ſimon. Alii diſtinguunt, quòd aut loquimur in ſimonia, quæ eſt prohibita ſolummodo de iure poſitiuo, prout eſt vendere beneficia, & huiuſmodi, & non dicitur Papa committere ſimoniam, cum ipſe ſit ſupra omne ius poſitiuum. Aut loquimur in ſimonia, quæ etiam de iure diuino eſt prohibita, prout eſt vendere ſacramenta, Et in hac vtique etiam Papa dicitur ſimoniam committere, Et hanc diſtinctionem dicit eſſe communem Anan in d c. poſt. num. 7. quæ mihi etiam magis placet.

Item quæro, nunquid crimen ſimoniæ

habeat locum in curia Romana? Reſpon. ꝙ non, Et hanc dicit eſſe communem opi. Felin. in cap. cum veniſſent de iud. prout illum refert Apoſtil. ad Abb. in repet. ca. extirpandæ. §. qui vero, ſub num. 53 de præb. licet Felin. ibi. in libro meo nihil loquatur in hoc propoſito. Videtur autem dicendum non committi ſimoniam in curia Romana. cum ſit ibi præſente Pontifice tolerata, ſicut & crimen ambitus non dicitur committi in curia principis. Sed certe caueat ſibi ſimoniaci, quia iudicio meo non excuſantur propterea à crimine ſimoniæ, cum non appareat de ſcientia Papę, Imò ſummi Pontifices ſolent ſemper in ſuis Bullis, & conſtitutionibus hoc crimen grauiſsime execrari.

Hoc crimen eſt mere eccleſiaſticum, Et ideo iudex ſecularis non poteſt aliquo modo ſe de eo intromittere, nec cognoſcere, ita ſentit gloſ. in cap. cum ſit generale, in glo. fin. de foro compet. quam ſequuntur communiter Doctores, vt dicit Anan. in loco præallegato, num. 9.

Sed quæro, quæ ſit pœna ſimoniæ? Reſpon. quòd in primis notarius ſimoniacus in ordine eſt ipſo iure ſuſpenſus ab officio, & eſt communis opin. vt dicit Abbas in cap. cum non liceat, num. 4. de præſcr.

Item clericus ſimoniacus priuatur beneficio, cap. inſinuatum de ſimo. Scias tamen, ꝙ propter conditiones, & pactiones illicitas, modo non contineant veram, & puram ſimoniam, dato ꝙ ſaperent ſpecie ſimoniæ, non eſt quis beneficio priuandus, Et eſt communis opin. vt atteſtatur Pariſ. conſil. 29. num. 16. lib. 4.

Scias autem, quòd ſimonia eſt ex criminibus exceptis, etiam ſi ſit commiſſa tantum in beneficio, Et eſt communis opin. vt dicit Aret. in c. cum P. Manconella, nu. 27. de accuſat. & conſequenter in ea locum habent, quæ dicuntur de aliis criminibus exceptis, de quibus multa dixi in diſcurſu materiæ infra hoc eod. lib. §. fin.

Item ſcias. ꝙ licet regulariter in criminalibus requirantur probationes luce meridiana clariores, tamen in hoc crimine ſufficit probatio, quæ fit per ſigna & coniecturas, vt eſt tex. in cap. ſicut, de ſimon. Intellige tamen de ſignis euidentibus, & rerum de ipſo crimine conuincentibus, vt ſenſit gl. in c. inſinuatum, in gl. fin. de ſimonia, quod ſequuntur doctores, vt dicit Alexand. de Neuo conſi. 64. num. 2. & ſeq.

§. SODOMIA.

SVMMARIVM.

Sodomia eſt vitium contra naturam.

Et an dicatur proprie committi etiam cum muliere, verſ. Vidi quandoque.

Sodomiæ crimen eſt communis fori, verſ. Hoc crimen. *Remiſſiue.*

Sodomiæ pœna quæ ſit, verſiculo, Sed quęro.

Et an clericus ſodomita ſit ipſo iure ſuſpenſus ab ordine, verſ. Item clericus.

Et an ſodomita perdat ipſo iure dominium bonorum ſuorum, verſic. Item ſodomita.

Et an propter hoc crimen ſeparari poſſit coniugium, verſ. Item propter.

Et an in hoc crimen puniatur affectus etiam ſi effectus ſecutus non fuerit, verſiculo. Quæro nunquid.

SODOMIA, vitium nefandum, ſuper omnia deteſtandum, eſt coitus contra naturam, vt in caſu Barb. conſil. 64. & conſil. ſeq. lib. 1. & Alexan. de Neuo conſil. 85. & Calcan. conſ. 110. & Dec. conſi. 90 & Butr. conſil. 58. & Marſil. conſil 28 ꝙ Grammatic. conſil. 65. & Mantuæ conſilio 213. lib. primo, & Soc. Iun conſil. 7. libro tertio, & Pariſ conſil. 163. libro quarto.

Vidi quandoque dubitari, nunquid ſodomia proprie dicatur committi, etiam quando quis cum muliere rem habet contra naturam, In quo quidem Doctores multi varie ſenſerunt. Tu dic, quòd etiam cum fœmina committitur ſodomia, & punitur, ita tenuit Dec. in l. ſi qua mulier, numero 9. C. de ſecund. nupt. Et hæc eſt communis opin. vt atteſtatur Viuius in lib.

commu-

communium opin. in verbo, Sodomiæ delictum, Et ſecundum hanc opin. ſæpe iudicatum fuit per ſenatum, & combuſtæ tam ipſę mulieres quàm viri, qui ad eas, prępoſtera venere, acceſſerāt. Refert etiam Ant. Gomez ſuper l. 80. Tauri, num. 33. quòd in oppido Talaueræ fuit combuſtus quidam, qui propriam vxorem contra naturam carnaliter cognouerat.

Hoc crimen eſt communis fori, Et ideo de eo cognoſcere poteſt vterque iudex, ſcilicet eccleſiaſticus, & ſecularis, vt dixi infra hoc eod. lib. §. fin. quæſt. 37. verſiculo, Item quęro.

Sed quæro, quę ſit pœna ſodomiæ? Reſpond. de iure ciuili eſt pœna mortis, tam in agente, quàm in patiente, vt eſt text. in l. cum vir nubit in fœminam, C. de Adult. & eſt communis concluſio, vt dicit Socin. Iun. in d. conſil. 7. num. 3. Ant. Gomez ſuper l. 80. Tauri, num. 32. Et nota, quòd quamuis ille text. videatur imponere pœnam gladii, ideſt amputationis capitis, tamen de conſuetudine eſt, quòd ſodomitæ igne comburantur, vt dicit Angel. in d. l. cum vir nubit in fœminam, quem refert Afflic. ſuper tertia parte conſtitut. Regni, Rub. 42. in princ. poſt num. 13. Prac. Iodoci cap. 96. num. 12 Et ita in facto pluries vidi obſeruari, & ſeruatum etiam fuiſſe per parlamentum Pariſienſe refert. Papo lib 24. tit 10. Arreſto 6.

Item clericus ſodomita, etiam occultus, atque etiam peracta pœnitentia, ſuſpenſus eſt ab ordinis executione, & ideo interim celebrans, efficitur irregularis tali irregularitate, quæ niſi à ſummo Pontifice remitti poteſt, Et ita inter doctores receptum eſt, atteſtatur Apoſtil. ad Diaz in pract. crim. cano. cap. 80.

Item ſodomita perdit ipſo iure dominium bonorum ſuorum, vt dicit gl. in c. cum ſecundum, in verbo, Naturæ, contrarias, de hæret. in 6. quam dicit communiter à doctoribus approbari. Bermond. de concub. fol. 123. num. 27. Audiui tamen, quòd ſuperioribus diebus, poſtquam ego fui ad hoc munus Pręſidis a Sereniſſimo Rege aſſumptus, ſenatus declarauit non eſſe pro crimine de iure impoſitam confiſcationem bonorum, Et talis declaratio in hoc ducatu ſeruanda eſſet pro lege, Ego tamen credo contrariam opin. eſſe proculdubio de iure veriorem, & magis communem.

Item propter crimen ſodomiticum ſeparatur coniugium, vt eſt text. in c. omnes cauſationes, 32. quæſt. ſeptima, Et eſt communis opin. vt atteſtatur Lambert. de iure patr. in prima parte, lib. 2. quęſt. nona, art. 18. in fin. Didac. ſuper 4. decret. fol. 132. num. 6. Innoc. autem in cap. dicebat, quòd propter ſodomiam, quam maritus cum aliis exerceret, non poterat vxor ſeparari à toro viri, niſi quando maritus vellet etiam vxorem ad illud trahere, Et opin. Innoc. dixit eſſe magis communem. Floria. in cap. maritus de adulter. quem refert Anan. ibi num. 3. Sed certe prima opin. eſt magis communis, & tenenda, ſi enim propter adulterium fit tori ſeparatio, vt dixi ſupra hoc eodem lib. §. Adulterium, verſiculo, Alia quoque, multo magis propter hoc crimen debet fieri poſſe, quod eſt multo grauius, & ex quo magis læditur matrimonium, Et ita hanc opin. contra Inno. dicit eſſe magis communem. Abbas in d. c. maritus in fin. quem refert Pract. Conradi, fol. 374. num 4. Barb. conſil. 64. num. 8 lib. 1. vbi etiam ſubdit, quòd ita de conſuetudine obſeruatur.

Quæro, nunquid in hoc delicto puniatur affectus, etiam ſi non ſecutus ſit effectus? Reſpond. quòd de iure, & forte etiā ſecundum conſuetudinem generalem, de qua dixi, infra hoc eod. lib. §. fin. quęſt. 92. cum ſit ex atrociſſimis, videretur dicendū quòd ſic, ſenatus tamen hoc non ſeruat, vt aliquis pro hoc crimine attentato puniatur pœna mortis, etiam ſi deuenerit ad actum proximum. Et reperio etiam, quòd Afflict. ſuper tertia parte conſtitutionum Regni, in d. Rubr. 42. in princ. poſt num. 15. dicit vidiſſe, quòd fuit determinatum per magnos doctores, quòd ſi quis actum non conſumaſſet, quia ſcilicet in ipſas partes pudendas membrum non impoſuiſſet, ſed tantum extra eas ſe polluiſſet, non deberet puniri pœna mortis, ſed alia extraord. ſecus autem ſi membrum impoſuiſſet, licet intus ſemen non emiſiſſet, Et ita in facti contingentia iudicauit ſenatus in

cauſa cuiuſdam Ioſephi Caualiæ, quem tantummodo virgis cędi iuſsit, 10. Febr. 1545. P. N. Gramma. autem ſuper conſt. Regni, fol. 108. in cap. legum aſperitatem, reprehendit Affl ct. in locò prę illegato, & dicit, quòd pro nunc ſileat, quia cum reuerentia errauit, licet ſenex. Tu tamen in practica non recedas ab opin. Afflicti, quę mitior eſt, & quam, vt dixi, ſecutus eſt Senatus.

.§. STVPRVM.

SVMMARIVM.

Stuprum pluribus modis committitur.

Stuprũ an probetur per teſtes domeſticos, verſ. Quæro nunquid.

Stupri pœna quæ ſit, verſ. Sed quęro.

Et quid ſi ſtuprator dicat puellam non fuiſſe virginem, verſ. Sed pone.

Vidua committens ſtuprum, an perdat dotem, verſic. Sed nunquid.

Pœnæ impoſitæ viduis nubentibus intra annum luctus, locum habent contra viduas intra illud tempus ſtuprum committens, verſic. Generaliter.

Viduæ inhoneſte viuentes non gaudent priuilegijs viduarum, verſ. Pariter et am.

Et an amittant domicilium mariti, ibidem.

Vaſallus committens ſtuprum cum vidua domini ſui, priuatur feudo, verſ. Item vaſallus. *Remiſsiue.*

Deflorans virginem nondum viripotentem, qua pœna ſit puniendus, verſic. Fuit aliquando.

STVPRVM multis modis committitur, ſcilicet cum virgine, vt in caſu Grammat. voto 4. & deciſ. 107. Crauet. conſil. 205. Cum vidua, vt in caſu Marſil. conſil. 13. Boer. deciſ. 338. Socin. Iun conſil 111. lib. 3. &, Cum puero. Cæterum de eo ſtupri genere, quod cum puero committitur, dictum eſt ſupra. §. Sodomia, nũc de eo, quod cum virgine, vel vidua committitur, videamus.

Quæro, nunquid ſtuprum poſsit probari per teſtes domeſticos? Reſpond. ꝙ non, ſed tantummodo faciunt indicium, Et eſt communis opin. vt dicit Alc. de præſumpt. reg. 1. præſumpt. 39 num 4. prout illum refert Pract. Conradi fol. 387. nu. 8. Sed certe Alc. ibi dum atteſtatur gl. in l. fi. C. de accuſat. eſſe communiter approbatam, loquitur ad aliud propoſitum, an. ſ. in delictis, quæ clàm committi ſolent, admittantur teſtes inhabiles, concluſio tamen eſt in ſe vera, & obſeruatur in practica.

Sed quęro, quæ ſit pœna ſtupri? Reſpond. De iure canonico, in foro contentioſo, clericus propter ſtuprum cum virgine commiſſum, punitur pœna depoſitionis, Et eſt communis opin. vt dicit Grillan. de diuerſ. crim. lib. 3. quæſt. 7. poſt num. 2. quem refert Diaz in pract. crim. can. c. 77. Bermõd. de concub fol. 104. num. 18. Pract. Conradi, fol. 389. num. 15. Et in hoc nulla eſt difficultas. Laicus autem committens ſtuprum cum virgine, tenetur eam dotare, & in vxorem accipere, ſi ipſa, & pater conſenſerint, vbi verò non conſenſerit, ſolummodo dotẽ ſoluere tenetur, ſi vero ſtuprator renuerit. tunc prius verberibus traditus in monaſterium detruditur pœnitentiam acturus, cap 1. & 2. de adulter. Dicit autem Papo lib 22. tit 9. Arreſto 9. quòd hodie contra ſtuprantes virgines ſine vi, non eſt in vſu alia pœna, quàm vt illas ducant in vxores, vel condecenter dotent, Et ita in facti contingentia conſuluit Chaſſen. conſil. 40. Et hoc idem etiam ſeruatur in Hiſpania, vt atteſtatur Ant. Gomez ſuper l. 80. Tauri, num. 7. in fin. vbi quotidie fiunt lites ſuper huiuſmodi ſtupris, quas lites del virgo appellant. Ita etiam vidi ego quandoque per Senatum iudicari, licet reuera diſpoſitio illorum capitulorum de iure non habeat locum, niſi in terris Eccleſię, non autem in terris Imperii, Et eſt communis opin. vt atteſtatur Ant. Gomez ſuper d. l. 80. num. 7. Sed quidquid ſit de iure, credo ꝙ vbique obſeruatur, non quidem vt cogatur ſtuprator pręciſe ad ducendum puellam in vxorem, ſed alternatiue ad eam ducendam in vxorem, vel conducenter dotandam,

tandam, Et ita ſeruari in practica atteſtatur Ant. Gomez in loco prçallegato, nu. 8. Hęc autem omnia intelligenda ſunt vt procedant, ſi puella, quę ſtuprum paſſa eſt, ſit honeſtę vitæ, alias verò non haberet locum diſpoſitio d. c. Et ita illa iura intelligunt ſcribentes, vt atteſtatur Pariſ. conſ. 160. num. 14. lib. 4. vbi in facti contingentia ita conſuluit. De iure autem ciuili pro ſtupro cum virgine commiſſo, non imponitur pœna mortis, Et eſt communis opi. vt dicit Bermond. in tract. præallegato, folio 110. numero 34. ſed dimidię partis bonorum cum relegatione, licet (vt dixi) non ſeruetur. Quod intellige, ſi tale ſtuprum ſine vi commiſſum fuerit, nam ſi violentia interuenerit, vtique punitur pœna mortis, vt habetur in §. Item lex Iul. Inſt. de pub iud.

Sed pone, quòd ſtuprator dicat puellam non fuiſſe virginem tempore, quo cũ ea concubuit, ipſa vero dicat, quòd erat virgo, cui eorum eſt magis credendum, Reſpond. quòd in dubio præſumitur virgo, niſi ipſe ſtuprator probet contrarium, Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit Abb. in cap. 1. num. 5. de adult. quem refert Bermond. in tract. prçallegato, poſt num. 9.

Cæterum pro ſtupro commiſſo cum vidua ego nunquam vidi aliquem puniri, prout etiam in regnis Hiſpaniæ de generali conſuetudine abolitam eſſe pœnam huiuſmodi ſtupri atteſtatur Ant. Gomez ſuper l. 80 Tauri, num. 14.

Sed nunquid vidua committens ſtuprum, perdit dotem? Reſpond. In hoc variæ fuerunt ſcribentium opin. nam Paul. de Caſtro conſ. 147. lib. 2. tenuit quòd illam amittat, Et hanc opin dicit eſſe communem Boer. decif 338. num. 1. Apoſtill. ad Abb. in cap. plerunque de donat. inter virum & vxorem, prout illum refert Prac. Conradi, fo. 388. num. 12. Bellon. in Rub. C. de edend. num. 8. quem refert Arius de bonis maternis, fol. 728. Multi vero tenuerunt contrarium, adeo quòd Soc. Iun. conſil. 111. num. 7. in fi. lib. 3. dicit, quòd forte hodie contra Paul. de Caſt. eſt magis communis opin. Quinimò Guliel. de Benedictis in 3. parte repet. cap. Raynuc. fol. 15. num. 202. dicit extra dentes, quòd hæc concluſio, quòd vidua ſtuprum committens amittat dotem, communiter reprobatur. Et certe negari non poteſt, quin ſint magnæ auctoritates hincinde, credo tamen hodiernis temporibus opin. contra Paul. de Caſt. eſſe magis communem, vt dicit Socin. Iun. in d. conſil. 111. & Roland. conſil. 87. circa fin. lib. 2. & ſecundum illam in facti contingentia iudicauit Curia Burdegalen. vt refert Boer. in allegata deciſ. 338. in fin. Pariter etiam ſecundum hanc opin. pluries iudicatum fuiſſe atteſtatur Didacus ſuper quarto Decretal. folio 138. numero 10. & ſequen. etiam quando tale ſtuprum fuerat commiſſum intra annum luctus, Et ideo ad hac opin. quæ etiam benignior eſt, non recedas in iudicando.

Generaliter autem, licet omnes pœnę impoſitę de iure communi contra viduas nubentes intra annum luctus, hodie ſint ſublatę, vt dixi ſupra lib. 4. § Matrimonium, Adhuc tamen locum habent contra viduas luxurioſè, & inhoneſtè viuentes, Et eſt communis opin. vt dicit Ioan. Garon. in Rub. C. de ſecund. nupt. in 28. pœna, Io. Nic. Arelat. in l. generaliter. in princ. num. 15. C. de ſecund. nupt. Et conſequenter non ſunt ſublatæ in vidua committente ſtuprum intra annum luctus, Et ita tenent communiter omnes Doctores, vt dicit Ioan. Garon. in auct. eiſdem pœnis in 3. notab. in fi. C. de ſecund. nupt. Et ideo vidua poſt mortem teſtatoris ſtuprum committens, perdit tam ipſa, q̃ ſtuprator, omnia ſibi relicta à teſtatore, & ea fiſco applicantur, Et eſt communis opin. vt dicit Io. Garon. in l. 1. in textualib. nu. 58. C. de ſecun. nupt.

Pariter etiam vidua inhoneſtam vitam ducens, non gaudet priuilegiis, quę à iure viduis conceduntur, Et ita tenent omnes, vt dicit Felin. in cap. ſignificantibus, poſt num. 8. de offic. deleg. Quę autem ſint priuilegia viduarum, dixi ſupra lib. 2. §. Vidua, Ammittit igitur vidua luxurioſe viuens priuilegium domicilii mariti, Et eſt communis opin. vt dicit Claud. in l. cum quædam puella, num. 4. ff. de iuriſdict. omn. iudic. quem refert Cagnol.

in ea. l. cum quædam, poſt num. 5. verſic. Limita.

Item vaſallus committens ſtuprum cũ vxore vidua domini ſui defuncti, priuatur feudo, vt dixi ſupra lib. 4. § Feudum, quęſtio 48.

Fuit aliquando dubitatum, qua pœna ſit puniendus ille, qui deflorauit, ſeu deflorare conatus eſt puellam virginem nondum viripotentem, Et in hoc reperio aliquos tenuiſſe, quòd debet puniri pœna mortis, Et dicit Ioan. Fabr. in §. Item lex Iulia, poſt num. 6. Inſtit. de publ. iud. ꝙ de conſuetudine tales ſtuprantes virgines immaturas ſuſpenduntur, & illum refert, & ſequi videtur Afflic ſuper prima parte conſtitut. Regni, Rubr. 19. num. 14. Refert etiam Boſſ. in tit. de coitu damnato, num. 67. Tu dic, quòd tale delictum de iure communi non punitur pęna mortis, ſed humiliores in metallum damnantur, honeſtiores vero in inſulam relegantur, vt eſt text. expreſſus in l. ſiquis aliquid, §. qui nõdum viripotentes, ff. de pœnis. Et ſecundum hanc opin. conſuluit Signorol. conſ. 207. Et ita reperio in facti contingentia iudicatum fuiſſe per conſil. Neapol. à quo fuit quidam cõdemnatus pro hoc delicto per ſeptennium ad triremes, & ad dotandam puellam, vt refert Grammat. deciſ. 22. Hãc etiam opin. pariter in facti contingentia: ſeruauit Curia Delphi. vt atteſtatur Guido Papę deciſ. 555. Vidi dubitari, quem refert Bermond. de concub. fol. 114 nu. 39. in fin. Ego in hac ſpecie facti vidi per ſenatũ diuerſimode iudicari, nam Stephanus de Alice, qui cum puella nondum quadriẽni voluit coire, & ei fregit pudibunda, iuſſus fuit capite trũcari, 6. Septembris 1558. P. N. Et alias quidã Io. de Raſis, qui puellam quinque annorum violauerat, fuit tãtummodo condemnatus ad triremes per decennium, 8. Iunii 1555. I. D. P. quod etiam ſeruatum fuit in quodam Antonio Mutinenſi, 8. Auguſt. 1556. P. N. Pręterea crederem hoc relinquendum eſſe iudicis arbitrio, qui inſpecta qualitate facti, & perſonarum, illam pœnam imponeret, quæ ei videretur. Ego tamen ſemper fui in voto, quòd vbi eſſet ſolus conatus ad deflorandum, non puniretur pœna mortis, ſed alia citra mortem graui, puta triremium perpetuo vel per decennium, Vbi vero frangeret pudenda, nullo modo euadere deberet pœnam vltimi ſupplicii.

§. V S V R A.

S V M M A R I V M.

VSura quid ſit.

Vſura quibus modis committitur, verſic. Committitur. *Remiſſiue.*

Vſura an ſit omni iure prohibitæ, verſic. Sciendum.

Et an de iure ciuili, verſ. Difficultas.

Et an pro vſura poſſit quis criminaliter puniri, verſic. Et ex hoc.

Caſus, in quibus vſuræ ſunt à iure permiſſæ, verſic. Caſus autem *Remiſſiue.*

Iudæi an poſſint de iure communi vſuras licite exercere, verſic. Hęc autem.

Vſurarum crimen eſt eccleſiaſticum, verſic. Hoc crimen. *Remiſsiue.*

Vſura an probetur per teſtes ſingulares, verſ. Quæro an crimen. *Remiſsiue.*

Vſurariorum pœna quæ ſit, verſ. Sed quęro.

Vſurarius tenetur reſtituere vſuras, verſic. Item tenetur.

Et an dominium rerum, quas extorſit ex cauſa vſurarum, in illum transferatur, verſic. Pręterea.

Vſurarius manifeſtus an poſſit teſtari, verſic. Item vſurarius *Remiſſiue.*

Et an donare cauſa mortis, ibi. *Remiſsiue.*

Et quis dicatur vſurarius manifeſtus, verſ. Sed hic quæro.

Vſurarii ſunt infames, verſ. Punitur etiam.

Vſurarius, qui aliquando exercuit vſuras, & poſtea deſiit fœnerari, an adhuc dici poſſit vſurarius, verſ. Vltimo quęro.

VSVRA eſt lucrum ex mutuo, pacto debitũ, vel exactum, Et hæc eſt diffinitio vſuræ tam theologorum, quàm iuriſtarum, vt dicit Alberi. in l. iubemus, col. 4. verſiculo, Quid de tali. C. de ſacroſancta eccleſia.

Commit-

Committitur autem vſura multis modis, ſed, de hoc cum magis ad ciuilem contractuum materiam, quàm criminalem pertinere videretur, diffuſe tractaui ſupra lib. proximo, Vbi etiam dixi, an cambia mercatorum ſint licita, &c.

Sciendum eſt autem, quòd vſuræ ſunt omni iure prohibitę, & in primis quidem de iure naturali, Et eſt communis opin. vt ait Didacus lib. 3. reſolutionum c. 1. poſt num. 5. dicens, quòd eam tenent frequentiſsimo omnium conſenſu theologi, pariter etiam ſunt prohibitæ de iure diuino, etiam euangelico, Et ita theologi, & canoniſtæ frequentiſsimo omnium conſenſu exiſtimant, vt ait Didac. in loco pręallegato, poſt num. 5. verſic. Iure diuino, Item de iure canonico, toto tit. de vſuris, & in hoc nemo dubitat.

Difficultas eſt, an etiam ſint prohibitæ de iure ciuili, Et in hoc quidem variæ ſunt ſcribentium opin. ex quo videtur, quòd de iure ciuili vſurę infra legitimum modum ſint permiſſæ, ſecundum opin. quam dicit eſſe communem Alciat. in cap. 1. num. 78. de offic. ord. Et quòd vſuras omnino non prohibeat lex ciuilis, dicit eſſe quaſi omnium Doct communem opin. Chriſtoph. de Caſtill. conſil. 36 poſt num. 8. Carauita ſuper 21. ritu magnæ curiæ, num. 5. Contrariam vero ſententiam, quòd ſcilicet etiã de iure ciuili per ius authenticorum vſuræ ſint prohibitę, tenuerunt communiter gl. legiſtarum, vt ait Imola in clemen. prima, num 8. de vſur. quem refert Ana. in c. quia in omnibus, poſt num. 16. de vſur. Et dicit Alberi. in l. cunctos populos, poſt num. 15. C. de ſumma Trinita & fide Catho. quòd ita tenent communiter doctores, Dicit etiam Imola in l. 1. col. 4. verſiculo, Et adverte, ff. de ſolutio. quòd hanc opinionem tenent communiter doctores legiſtę, & canoni. Hanc etiam dicit eſſe communem Abbas in cap. cum ſit generale, num. 18. de foro compet. quem refert Didacus in d. cap. 1. num. 6 Iaſon. in § omnes, num. 14. inſtit. de actio. & in d. l. cunctos populos, num. 47. Berous in Rubr. de vſuris, num. 80. Et hęc opin. apud nos ſeruatur, vt ſtatim ſubiiciam, & ab ea tanquam veriori, & magis communi non eſt aliquo modo in practica recedendum.

Et ex hoc infertur, quòd vſura apud oẽs reputatus res illicita, & prohibita, & ſic delictum, & conſequenter propter vſuram poteſt quis etiam criminaliter puniri, Et fuit hæc opin. Iac. Butrig. in l. Improbum, C. ex quibus cauſis infa. irrogetur, quam dicit videri magis communem Corn. cõſi. 19. in littera G, lib. 3. Hanc etiam dicit eſſe communem Alciat. in d. cap. 1. num. 76. & ſequen. quem refert Didac. ſuper 4. decretal. fol. 78. poſt num. 19. Et quamuis Roland. conſil. 75. nu. 29. lib. 1. dicat, quòd imò opin. contra Iacob. Butrig. eſt magis communis, & quòd Alciat dicens contrariam decipitur, nihilominus ſi recenſeantur auctoritates, nulli dubium erit, quòd comperietur Alciat. verum dixiſſe, & ita pluries fuit iudicatum per ſenatum, puniẽdo tales vſurarios pœna extraordinaria, & facta etiam ſpecialis delegatio, vt contra ipſos inquireretur, 22. Nouẽb. 1555. P. N. Et licet Corne. in loco pręallegato, & aliqui alii loquantur in iudice eccleſiaſtico, idem tamen dicendum eſt in iudice laico, cum, vt dixi, ſecundum magis communem opinio. etiam de iure ciuili vſuræ ſint prohibitę. Et ideo licet ipſe ſenatus dicatur iudex laicus, quia repræſentat perſonam Regis, qui eſt princeps laicus, tamen, vt dixi, punit vſurarios pœna arbitraria, prout etiam illos punit, & torturæ ſubiicit parlamentum Pariſienſe, vt refert Molin. de vſur. num. 156.

Caſus autem, in quibus vſurę ſunt permiſſę tam de iure ciuili, quàm de iure canonico dixi ſupra lib. proximo.

Hæc autem concluſio, ꝙ vſurę ſint omni iure prohibitæ, ſatis de plano videtur procedere quoad Chriſtianos, Sed quid dicendum in Iudęis nunquid ipſi de iure communi poſſunt licite vſuras exercere? Reſpon. quòd non, Et eſt communis opi. vt dicit Curt. Iun in l. eius qui in prouincia, poſt num. 5. ff. ſi certum peta. Et quòd peccent Iudæi fœnerãdo Chriſtianis, dicit eſſe communem opinio. theologorum, & cano. Alexã. de Neuo conſil. 100. num. 1. adeo, quòd eccleſia non debet, neque poteſt hoc peccatũ permittere, nec tolerare non infligendo pœnam, neque propter

aliquod

aliquod maius malum vitandum, neque propter aliquod bonum, quod exinde ſequi ſperetur, Et eſt communis opin. cano. & theolog. vt dicit Alexā. de Neuo conſil. 100. numero 9. & nu. 13. in fin. & cōſi. 101. poſt numero 14. vbi dicit ſe dolere malitiam doctorum Chriſtianorum, qui conſuluerunt contra tam apertam veritatem, Et ſubdit rationem eſſe, quia nullus eſt offerens mercedem, qui petat conſilium, quòd Iudæi non poſſint fœnerari, nec reperitur aliquis offerens munera principibus, vt Iudæos expellant, Sed veritas iſta non dat præmia terrena, ſed æterna &c. Sed certe quicquid ſit de iure, contrarium ſeruatum de conſuetudine, nam vbique tolerantur Hebræi fœnerantes, etiam in terris eccleſiæ, licet illam conſuetudinem improbet Alexand. de Neuo in conſ. 102. numero 13. Et dicat quòd tanquam nutritiua peccati non valet, Quinimò ſi aliquis Iudæus exerceat vſuras in iudaiſmo (vt ipſi communiter faciunt) & deinde efficiatur Chriſtianus, tenebitur ad reſtitutionem vſurarum, quas ante baptiſmum extorſit, vt dixit ſupra libro proximo.

Hoc crimen eſt mere eccleſiaſticum, Et hanc dicit eſſe communem concluſionem Didacus ſuper quarto decretale. folio 78. numero 19. Tu vero dic, quòd eſt mere eccleſiaſticum quo ad cognitionem iuris, an ſcilicet contractus ſit vſurarius vel ne, ſecus autem quo ad factum, vt dixi infra hoc eod. libro §. fin. quæſt. 37. verſi. Quæro igitur, Item quo ad pœnam, eſt communis fori, vt ibi dixi.

53 Quęro, an crimen vſurarum poſſit probari per teſtes ſingulares? Dixi infra hoc eod. libro. §. fin. quæſt. 35. verſiculo, Dixi etiam.

Sed quæro, quæ ſit pœna exercentis vſuras? Reſpond. quòd punitur extra ordinem arbitrio iudicis.

Item tenetur vſurarius reſtituere vſuras, Hoc autem quomodo intelligendum ſit, & quibus caſibus procedat, & quid ſi habuerit remiſsionē à parte, Et an etiam hęres vſurarii teneatur ad earum reſtitutionem, & pleraque alia ad hoc pertinentia, cum (vt dixi) ad ciuiles potius, quàm ad criminales cauſas facere videantur, tractauimus ſupra lib. proximo.

Præterea dominum rerum, quas creditor extorquet à debitore ex cauſa vſurarum, non tranſit in ipſum vſurarium, Et hæc opin. eſt apud theologos, & canoniſtas communi omnium conſenſu recepta, vt atteſtatur Summa ſilueſtrina in §. Vſura, queſt. 6. num. 1. quam refert, & ſequitur Didacus lib. 3. reſolut. cap. 3. poſt num. 6. verſic. Sed ad huius.

Item vſurarius manifeſtus non poteſt teſtari, niſi præſtita cautione de reſtituendis vſuris, vt dixi ſupra lib. 3. §. Teſtamentum, quæſt. 26. Item neque etiam poteſt donare cauſa mortis, vt dixi ſupra lib. proximo. §. Donatio queſt. 7.

Sed hic quęro, quis dicatur vſurarius manifeſtus? Reſpond. quòd vſurarius manifeſtus dicitur ille, qui palam & publice fœneratitiam artem exercet, ita vt ipſa facti euidentia excuſari non poſsit, ita ſentit Bar. in l. fur eſt manifeſtus, nu. 3. ff. de furtis, & in hoc oēs conueniunt, vt ait Didacus lib. 3. reſolutionum, cap. 3. numero 4. Item ſi quis coram ſacerdote & teſtibus publice fateatur ſe eſſe vſurarium, & mandet reſtitui vſuras, dicetur vſurarius manifeſtus, ita dixit gloſ. in cap. quanquam, in verbo, Manifeſti, de vſur. in 6. & eſt communis opin. vt atteſtatur Socin. conſi. 127. num. 1. lib. 3. Item ille, qui in iudicio confeſſus eſt ſe eſſe vſurarium, dicitur vſurarius manifeſtus, ita dixit gloſ. in cap. 1. in verbo, Manifeſtos, de vſur. in 6. quam Doctores ſequuntur, vt ait Didac. in d. cap. 3. poſt num. 4. verſic. Eſt item. Præterea ille, qui tanquam vſurarius eſt condemnatus à iudice, dicitur vſurarius manifeſtus ſecundum gloſſa. in d. c. 1. in verbo, Manifeſtos, quam dicit eſſe communiter approbatam Didacus in d. c. 3. poſt num. 4. verſi. Quarto etiam.

Punitur etiam vſurarius de iure ciuili pœna infamiæ, vt eſt tex. in d. l. improbum C. ex quibus cauſ. infam. irrog. Et ſcias, quòd hęc infamia irrogatur ipſo iure ſecundum gloſſ. in d. l. improbum, in gloſſa fina. & eſt communis opin. vt ait Didacus in d. cap 3 nume. 2. Adde, quòd hac infamia notantur etiam illi, qui exercent

vſuras

vſuras intra modum à iure ciuili permiſſum, quidquid dixerit gloſſ. prima in dicta l. improbum, contra quam tenent communiter omnes Doctores, vt ait Salic. in d. l. improbum, numero 2. Gemin. conſi. 77. poſt numero 5. Et hanc opinio contra illam gloſſ. dicit eſſe communem. Didacus in d. cap. 3. poſt num. 2. Et ex hoc infertur, quòd vſurarius non poteſt eſſe teſtis, neque etiam in cauſa ciuili, vt dixi ſupra lib. 2. §. Teſtis.

Vltimo quæro, nunquid ille, qui aliquando exercuit vſuras, & poſtea deſiit fœnerari, dicatur vſurarius? Reſpond. quòd ſic, Et eſt communis opin. vt ait Decius in c 1. num. 22. de probat. Vide quę dixi in d. §. Teſtamentum, quæſt. 6. verſic. Item quæro.

PRACTICA CRIMINALIS.

.§. FIN. LIB. V.

SENTENTIARVM RECEPTARVM.

CAPITA QVAESTIONVM.

Qō 1 *Quæ cauſæ dicantur criminales, et quæ ciuiles.*

2 *Accuſatio criminalis, et actio ciuilis quã do ſimul concurrere poſſint.*

3 *Quibus modis criminaliter procedatur.*

4 *In primis conſtare debere delictum com miſſum fuiſſe.*

5 *Quibus caſibus per inquiſitionem procedi poſſit.*

6 *Diffamationem aperire viam iudici ad inquirendum.*

7 *Denunciationem aperire viam iudici ad inquirendum.*

8 *Quomodo contra deprehenſum in flagrã ti crimine procedi poſſit.*

9 *Quemadmodum in notorio crimine procedatur.*

10 *Querelam partis aperire viam iudici ad procedendum.*

11 *Quomodo procedatur via inquiſitionis.*

12 *Accuſationis materia explicatur.*

13 *Plures eundem, vel vnus plures an accuſare poſſint.*

14 *Quæ perſonæ accuſare poſsint, vel non.*

15 *Subijciuntur nonnullæ quæſtiones ad idem pertinentes.*

16 *Quæ perſonæ accuſari poſſint, vel non.*

17 *An pro omni crimine permiſſa ſit accuſatio.*

18 *Quomodo procedatur in iudicio accuſationis.*

19 *Quomodo procedatur in delictis per viã actionis, vel exceptionis.*

20 *Quæ ſint genera iudiciorum.*

21 *Tractatur de nonnullis indicijs in ſpecie.*

22 *Quomodo indicia legitime probentur.*

23 *Quis modus in aſſumendis indicijs ſeruandus ſit.*

24 *Quæ perſonæ non poſſint in cauſis criminalibus teſtificari.*

25 *Teſtes an in aliquibus caſibus torquendi ſint.*

26 *Teſtes extra territorium degentes quomodo examinari poſſint.*

27 *Quid facere debeat iudex, ſi contra delinquentem nulla ſint indicia.*

28 *Tractatur materia capturæ.*

29 *Quid agendum ſit, ſi reus familiæ reſiſtat, vel eximatur, vel aufugiat.*

30 *Quibus caſibus reus ad eccleſiam confugiens, tutus ſit ipſius eccleſiæ immunitate.*

31 *Quemadmodum rei citandi ſint.*

32 *Procurator an in cauſis criminalibus ſit admittendus.*

33 *Excuſator an admitti debeat in criminalibus cauſis.*

34 *Quæ excuſationes pro eis abſentibus proponi poſſint.*

35 *Quis in cauſis criminalibus ſit iudex cõpetens omnium, incipiendo à ſummo Pontifice, vſque ad priuatum.*

36 *Clerici in quibus caſibus à iudice ſeculari poſſint pro eorum criminibus iudicari.*

37 *Quæ ſint crimina cõmunis fori, in quibus vterque iudex, tam eccleſiaſticus, quàm ſecularis contra laicum procedere poteſt.*

38 *Iudicem loci delicti poſſe contra quemcunque, qui in ſuo territorio delinquat, procedere.*

39 *Iudicem originis, ac domicilij poſſe contra ſubditos ſuos, etiam extra territorium delinquentes, procedere.*

40 *Vicarij an poſſint in cauſis criminalibus cognoſcere, & iudicare.*

41 *Cauſæ criminales an poſſint delegari.*

42 *Iuriſdictio in cauſis criminalibus an poſſit prorogari.*

43 *Index*

43 *Iudex in cauſis criminalibus an poſſit tanquam ſuſpectus recuſari.*
44 *Quibus modis contra reos contumaces procedatur.*
45 *Reorum comparentium examine, ac teſtium repetitionibus, ac confrontationibus.*
46 *Quibus caſibus reus carceri tradendus ſit, vel fideiuſſoribus relaxandus.*
47 *Explicantur multa, quæ ad fideiuſſionis de nõ offendendo materiam pertinent.*
48 *Quæ dilationes in cauſis criminalibus concedi debeant.*
49 *Copiam indiciorum reo decernendam eſſe dandumq́; terminum defenſionis.*
50 *De exceptionibus quas reorum defenſores contra proceſſus criminalis formã proponere ſolent.*
51 *De exceptione præſcriptionis peremptæ, inſtantiæ, & huiuſmodi.*
52 *De negatiuæ probatione.*
53 *De exceptionibus, quæ contra teſtes in cauſis criminalibus opponi poſſunt.*
54 *De exceptionibus, quæ aduerſus inſtrumenta, actaq́; in cauſis criminalibus producta proponuntur.*
55 *De exceptionibus, quæ cõtra propriã confeſſionem opponi poſſunt.*
56 *Quid ſi reus contendat, ſe id, de quo imputatur, licite facere potuiſſe.*
57 *Quid ſi oſtendat, ſe pro eodem crimine alias fuiſſe abſolutum, vel punitum.*
58 *Quid agendum ſit, ſi reus remiſſionem à parte offenſa habitam exibeat.*
59 *Quid ſi per gratiam à principe liberatus fuerit.*
60 *Quæ res in delictis à pœna excuſent, vel ſaltem proſint ad pœnam ipſam mitigandam.*
61 *De publicatione proceſſus facienda, Et an in cauſis criminalibus concludatur, ita vt omnino præcluſa ſit poſtea via probandi.*
62 *Accuſatore non probante, reum eſſe abſoluendum.*
63 *An in cauſis criminalibus locus ſit iuramento in ſupplementum, vel purgationis.*
64 *Tractatur materia torturæ, quando, & contra quos inferri, ac repeti poſſit.*
65 *Reum, qui delictum confeſſus eſt, omnino condemnandum eſſe.*
66 *Reum de crimine conuictum, etiam ſi illud non fateatur, condemnari debere.*
67 *Quæ ſint genera pœnarum.*
68 *Ex quibus delictis reus ſit vltimo ſupplicio damnandus.*
69 *Membri amputatio quibus caſibus à lege imponatur.*
70 *Recenſentur aliæ etiam pœnæ corporales.*
71 *De exilij pœna.*
72 *Infamiæ pœna quibus caſibus incurratur.*
73 *De pœna priuationis officij, dignitatis, vel beneficij.*
74 *De pœna depoſitionis ab ordine, ſiue degradationis.*
75 *De pœna ſuſpenſionis.*
76 *De pœna interdicti.*
77 *De pœna excommunicationis.*
78 *De pœna confiſcationis omnium bonorum.*
79 *De pœna confiſcationis certæ partis bonorum, vel aliquarum rerum.*
80 *De pœnis pecuniarijs.*
81 *De pœna talionis.*
82 *De pœnis ſtatutarijs*
83 *De pœnis arbitrio iudicis imponendis.*
84 *Traduntur nõnullæ concluſiones, quas in cauſis criminalibus iudicem ſcire oportet.*
85 *Explicantur multa, ad quæ iudex in pœnarum impoſitione maxime debet animaduertere.*
86 *Vnum pro alio puniri non debere.*
87 *An ex ſola ſcientia delicti committendi ſit aliquis puniendus.*
88 *Et an ex conſilio ad delinquendum alteri dato.*
89 *Et an ex mandato.*
90 *Et an pro auxilio delinquenti præſtito.*
91 *Et an ex ſola cogitatione quis puniatur.*
92 *Et an effectus ſiue conatus ad delinquendum puniri debeat, etiam ſi delictum conſumatum non fuerit.*
93 *Quemadmodum ſententiæ criminalis proferri debeant.*
94 *An à ſententijs criminalibus appellatio, vel dictio de nullitate ſit admittenda.*

95 *De executione ſententiarum criminalũ pecuniariarum.*
96 *De executione ſentẽtiarum corporalium.*
97 *Ex quibus cauſis executio ſententiæ capitalis ſit differenda.*
98 *Quæ executionem ſentẽtiæ capitalis impediat.*
99 *Quæ ſit forma exequẽdi ſententias capitales.*
100 *De cadaueribus damnatorum.*

.§. FIN. PRACTICA CRIMINALIS.

HACTENVS de variis ac diuerſis criminibus dictum eſt, ſequitur nunc, vt de ipſa criminum cognitione, ac iudiciis, quæ in criminalibus negociis agitari ſolent, breuiter videamus. Quamuis enim de toto iudiciorum ordine proximo libro tractare propoſuerimus, cum tamen hæc ipſa criminalia iudicia pleriſque caſibus aliter quàm ciuilia tractentur, exiſtimauimus opportunum fore, vt ſtatim poſt cognitas delictorum ſpecies ac qualitates, conſequenter quibus modis contra delinquentes ipſos procedendum eſſet, ſubnecteremus. Eſt autem hæc rerum criminalium materia longe omnium, quę in foro verſantur, pulcherrima. Nulla enim adeo frequens eſt, nulla huic vtilitate, aut grauitate comparari poteſt, cum hic non de tritico, aut oleo legato, ſed de hominum fortunis, exiſtimatione, ac capite agatur, quibus rebus nihil eſt orbe terrarum precioſius.

QVAESTIO PRIMA.

SVMMARIVM.

Quæ dicantur cauſæ criminales, & quæ ciuiles.

Et quid ſi pœna partim applicetur parti, & partim fiſco, verſiculo. Quarta igitur.

Et quid ſi agatur ad pœnam extraordinariã, verſic. Quintus eſt caſus.

Et quid ſi nulla præcedat accuſatio, verſic. Adde quòd.

Et quid ſi agatur per viam exceptionis, verſiculo. Sextus, & vltimus, *Remiſſiue.*

IN primis igitur pro intelligẽtia terminorum quęro quę dicatur cã criminalis ſeu iudicium criminale? Vtilitas autẽ huius quęſtionis poteſt eſſe maxima puta ratione competentiæ iudicis, quia multi ſunt, quorum iuriſdictio eſt particulariter circa criminalia, vt ſunt iudices maleficiorum in multis ciuitatibus Italiæ, & multi, quorum iuriſdictio eſt ſolummodo circa cauſas ciuiles, vt ſunt vicarii prętorũ, Et ideo multũ intereſt intelligere, an cauſa ſit ciuilis, vel criminalis, ad hoc, vt ſciri poſſit, ad quem eorum pertineat eius cognitio, Præterea circa modum procedendi, nam in criminalibus plerunq; proceditur per capturam, ſecus autem in ciuilibus. Itẽ in criminalibus nõ admittitur procurator, Item in criminalibus infertur tortura reo, ſecus aũt in ciuilibus regulariter. Itẽ multi teſtes repelluntur à teſtificando in cauſis criminalibus, qui non repelluntur in ciuilibus. Pariter etiam circa diffinitionem ipſius cauſæ in criminalibus requiruntur probationes luce clariores, in ciuilibus autem ſecus. Item in multis locis adſunt ſtatuta, quòd in cauſis criminalibus non detur appellatio, neque remiſſio, prout eſt generale decretum in hoc Ducatu, Et alia huiuſmodi, quæ per te videre poteris in diſcurſu materiæ. Et ſic vides, quòd hæc quæſtio eſt valde vtilis pro reſolutione multarum dubitationum, quæ quotidie circa prædicta cõtingunt. Scias ergo, quòd in hoc articulo variæ fuerunt ſcribentium opiniones, Nam gloſa in l. lex Cornelia in prin. in verbo, Eorum, ff. de iniur. videtur ſimpliciter ſenſiſſe, quòd quandocunque agitur de crimine, dicatur cauſa criminalis. Sed hæc opin. communiter reprobatur per doctores, qui fere omnes concludunt, ꝙ de crimine poteſt etiam ciuiliter agi, vt dicit Blan. in pract. crimina. fol. 61. num. 158 Secunda vero fuit opin. gloſ. in l. ſi qua per calumniam, in verbo, Auri, C. de Epiſcopis & cleric. quæ videt̃ tenere, quòd quãdo pro crimine imponitur pœna corporalis, cauſa dicatur criminalis, quando vero imponitur pœna pecuniaria, cauſa dicatur ciuilis. Sed hæc etiam opinio communiter non tenetur, vt ait Dec. in Rubrica de iudiciis in decretal, num. 94 in prima lectu. Illam etiam communiter reprobari atteſtatur Blanc. in loco præallegato, verſic. Secunda opin. nam in publicis iudiciis plerunque imponitur pœna pecuniaria, vt in §. 1. Inſt. de publ. iud. & ſimilib. Et tamen certum eſt publica iudicia eſſe criminalia, vt eſt text. in l. 1. C. quando ciuilis actio crim. præiud.

Tertia fuit opin. Abb. in Rubr. de iud. num. 5. quòd ſcilicet, Aut agitur principaliter ad effectum, vt quis pro delicto puniatur pœna ordinaria, & tunc cauſa dicatur criminalis, ſiue pœna applicetur fiſco, ſiue parti. Aut non agitur directo, vt puniatur pœna ordinaria, & tunc ſemper dicatur ciuilis. Sed certe hæc etiam doctrina Abb. communiter reprobatur, vt dicit Maranta in ſuo ſpec. fol. 21. num. 2. & videtur eſſe contra textus, quos allegat Aretin. in ead. Rubr. poſt num. 19.

Quarta igitur fuit opin. gloſ. in l. 3. in principio, in verbo, Centum aureorum,

ff. de

ff.de ſepulchro viol.quæ tenuit, quod quando pro crimine agitur ad pœnam applicandam parti, iudicium dicatur ciuile, quando vero agitur ad pœnam applicandam fiſco, tunc cauſa dicatur criminalis, Et hanc tenent omnes, vt dicit Barto. in ead.l.3.in principio, quem refert Abb. in d.Rubr.de iudiciis, nu.5. & Zaſ conſ.19.num 1.lib.1. Et dicit Io.de Platea in l.2.in vltimis verbis.C.de his qui ex pub.ratio.lib.10.quòd iſta glo.communiter tenetur per Doctores, quem refert Gomez, inſtit.de actio.in principio, poſt num.18.relatus, & ipſe per Cephal. conſil. 141.num. 21.lib.1. Idem dicit Curt.Iun.in Rub.ff. de iud. num.18. quē refert Dueñas reg. 315. in 2.amplia. Hanc etiam opin. dicunt eſſe communem canoniſtę in d. Rub. de iudic. & in ſpecie Aret.num.19. & Dec. nu.95.in 1.& 2.lec. nu.51.quem refert Afflic.in 3. parte conſtitut.Regni, Rub.32.§. varietates, num. 9.& Ripa in d.Rubrica, num.91.& ſeq. & Cephal.conſil.35 num.31.lib.1. Baib. in tract.de teſtib.in 3.par. nu.2. licet in libro meo videantur eſſe corrupta eius verba, Corſetus in repertorio Abbat. in verbo, Iudicium. Iaſon in Rubr. C.de iud. num. 2.quem refert Apoſtil.ad Felin.in d.Rub. de iud.verſ.7.& vlti.& Villalob.in ſua collecta communium opin.in littera C, num. 25. Bertrand. conſil.247. in primis verbis lib.8. Dec.in l.2. poſt num.41 C.de eden. do.Sapia in l. Imperium, numero. 17.ff.de iuriſd.omn.iud.Maranta in ſuo ſpecu.fol. 21. num.2 & ſeq. Apoſt.ad Abb. in loco præallegato, ſub numero 5.in verbo, Fortiter Socin.Iun.conſil.99. numero 26.lib.2. Don Ant. de Padilla in l. tranſigere, poſt num.106.C de tranſact.

Exquorum omnium dictis habes, quòd tunc iudicium dicitur ciuile, quando agitur ad commodum priuatum, ſiue cauſa deſcendat ex delicto, ſiue ex contractu, illud autem dicitur criminale, in quo agitur ad commodum publicum, ſiue ſit imponenda pœna corporalis ad publicam vindictā, ſiue ſit ex delicto imponenda pœna pecuniaria, quæ veniat applicanda fiſco, Et ab hoc opinione, quæ communis eſt & vera, nullo pacto eſſet conſulendo, aut iudicando recedendum.

Ego tamen pro clariori intelligentia in primis volo vt ſciat, quòd in hoc propoſito poſſunt conſiderari duo genera delictorum. Primum per quod offenditur publica iuſtitia, ſiue iniuria, ſiue offenſione alicuius tertii, prout eſt crimen hæreſis, ſimonię, & huiuſmodi. Secundum per quod offenditur non ſolum publica iuſtitia, ſed etiam fit offenſio, ſeu damnum tertio, prout eſt homicidium, incendium, furtum, & ſimilia. Ex prima ſpecie delictorum vna tantum actio oritur, quæ eſt ad vindictam publicæ iuſtitiæ, quia cum non agatur de offenſione alicuius perſonæ nulla poteſt alicui competere actio ad intereſſe. Ex ſecunda autem ſpecie duplex oritur actio, vna quæ tendit ad publicam vindictam, alia quæ tendit ad reſarciendum damnum ſeu intereſſe partis offenſæ, Et ideo ſi aliquis committat violentiam in bonis alicuius, poteſt contra eum agi ad pœnam impoſitam à lege, vel ſtatuto pro vi publica, vel priuata, Et hęc actio competit cuilibet de populo, cum ſit ad publicam vindictam Poteſt etiam ille, in cuius bonis commiſſa eſt violentia, agere ad emendam damni, & intereſſe, Et hæc actio competit tantummodo parti offenſæ, cum tendat ad priuatum commodum.

Scias etiam duo eſſe genera pœnarum, quę pro delictis imponuntur, ordinariam .ſ.& extraordinariam. Ordinaria dicitur, quæ à lege, vel ſtatuto eſt impoſita committenti illud delictum, quod in iudicio deducitur, puta pro homicidio pœna capitis, pro furto pœna fuſtigationis vel perforationis auriculę, Extraordinaria eſt, quòd quis propter crimen priuetur officio, beneficio, dignitate, adminiſtratione, tutela, vel ſimilibus.

Item ſcias, quòd in caſibus, in quibus oritur ex crimine duplex actio, vt ſupra dixi, poteſt offenſus vtramque proponere; ſcilicet illam quæ tendit ad vindictam publicam, & illam quę tendit ad intereſſe priuatum, Et poteſt vtranque intentare ſimul in eodem libello, licet non æque principaliter, vt dixi infra quæſt. proxim. verſic. Et hæc quidem. Poteſt etiam proponere alteram actionem tantum, vel petendo ſimpliciter, quòd puniatur, nulla

facta

facta mentione priuati intereſſe, vel petendo ſimpliciter reſtitutionem rei, non agendo ad pœnas pro delicto à iure impoſitas. Preterea etiam poteſt proponi crimen aduerſus aliquem ad alium finem, ſcilicet, neque vt puniatur pœnis iuris, neque vt damnum reſarciat, ſed ad pœnam extraordinariam, puta vt priuetur beneficio vel tutela, vt ſupra dixi. Poſtremo poteſt etiam ad alium effectum proponi, puta ad repellendum aliquem à teſtimonio, vel ad debilitandum eius teſtimonio excipiendo aduerſus eum, qui in teſtem producitur, de aliquo crimine, vt dixi infra quæſtio. 19. verſic. Per exceptionem. Et ſic colligendo omnia ſupradicta, habes multos caſus, in quibus diuerſimode crimina in iudicium deduci poſſunt.

Primus eſt, quando agitur ad pœnam ordinariam corporalem, nulla facta mentione priuati intereſſe, Et hoc caſu nulla eſt controuerſia, quin tale iudicium dicatur criminale, Et in hoc nemo dubitat.

Secundus autem eſt caſus, quando agitur ad pœnam pecuniariam tantum fiſco applicandam, Et in hoc variæ fuerunt opin. inter doctores, vt ſuperius dixi, ſed magis communis opinio eſt contra gl. in d. l. ſi qua per calumniam, quòd ſcilicet etiã ſi agatur de pœna pecuniaria tantum, nihilominus ſi illa eſt applicanda fiſco, cauſa dicatur criminalis.

Tertius eſt caſus, quando ſimul cum pœna corporali, ſiue pecunia fiſco applicanda proponitur etiam intereſſe partis, puta quia aliqua pars applicetur etiam ipſi parti offenſæ, vel quia pars vltra pœnam, agat etiam incidenter ad rei reſtitutionem, vel refectionem damnorum, &c. Et tale iudicium à pleriſque appellatur mixtum, ſcilicet criminale quatenus concernit publicam vindictam, & ciuile quatenus concernit intereſſe priuatum. Et Boſſ. in tit. de appell. num. 8. atteſtatur, quòd hęc eſt communis opi. prout etiam ſentire videtur Iaſon. in d. Rubr. C. de iudic. & Gomez Arias ſuper l. 81. Tauri, num. 10. in fine. Sed ego puto eſſe aduertendum, quia ſi ex natura condemnationis neceſſario ſimul cum pœna publicæ vindictæ venit etiam intereſſe partis, puta quia idem ſtatutum pro furto imponat pœnam ſcutorum 10. verſus fiſcum & quilque verſus partem, vel quòd fur fuſtigetur, & reſtituat rem furtam, certe iudici meo abſurdum eſſet dicere, quòd hæc cauſa dicenda eſſet mixta, ſcilicet partim criminalis, & partim ciuilis, Et ideo proculdubio de ea tota iudicandum eſt ſecundum eius digniorem partem, & ſic tanquam de mere criminali. Sed ſi intereſſe partis venit tanquam quid ſeparatum, & non de neceſſitate connexum, puta quia refectio damnorum, vel reſtitutio rei ablatæ veniat non ex eadem lege, vel ſtatuto, ſed ex alia tunc forte poſſet habere locum opin. de qua per Boſſ. in loco præallegato, vt ſcilicet tale iudicium cenſeri debeat partim criminale, & partim ciuile. Ego tamen ſuper vidi per ſenatum reijci appellationis à condemnationibus damnorum, vel expenſarum litis in cauſis criminalibus, ſiue venirent ex eadem lege, ſiue ex alia, ſed ſolummodo admittatur appellatio, ſiue reuiſio reſpectus exceſſus.

Quartus caſus eſt, quando ſolummodo agitur ad intereſſe partis, puta rei reſtitutionem, vel refectionem dãnorum, &c. Et tunc nulla eſt difficultas, quin iudicium dicatur mere ciuile, licet agatur pro delicto, quicquid dixerit gl. in dicta l. lex Cornelia, contra quam eſt communis opin. vt ſupra dixi.

Quintus eſt caſus, quando agitur ad pœnam extraordinariam, puta priuationem officii, ſeu beneficii, & nihil applicatur fiſco, Et hoc caſu iudicium dicitur ciuile, non autem criminale, Et in hoc omnes concurrunt, vt ait Grat. conſil. 71. num. 9. lib. 2. Et licet hæc concluſio aliquando mihi viſa fuerit dura, ex quo talis actio principaliter intentata videtur ad vindictam publicam, præſertim ſi officium, de cuius priuatione agitur, eſſet publicum, nihilominus iudicando non crederem ab ea eſſe recedendum, intelligendo tamen, vt ſtatim dixi, quòd talis pœna priuationis non ſit pœna ordinaria, quę pro eo delicto imponeretur.

Adde quòd hæc concluſio locum habet, ſiue priuatur ad huiuſmodi priuatio-

nem officii, vel beneficii, præcedente accuſatione, vel exceptione partis, ſiue nulla præcedat exceptio, vel accuſatio partis, ſed agatur tantummodo via inquiſitionis, Et ita communiter teneri atteſtatur Maranta in ſuo ſpec. fol. 24. numero 27.

Sextus, & vltimus eſt caſus, quando agitur per viam exceptionis, proponendo crimen contra teſtem, non ad effectum vt puniatur, ſed vt eius dictum non recipiatur, vel receptum non noceat, Et hoc caſu omnes concludunt, quòd ex quo agitur tantummodo ad priuatum commodum, & intereſſe partis, cauſa dicatur mere ciuilis, ſecus tamen eſſet, ſi tale crimen proponeretur ad puniendum, vt dixi infra q. 19 verſic. Per exceptionem. Et hæc omnia bene nota, quia ſępe contingunt in practica.

QVAEST. II.

SVMMARIVM.

Accuſatio criminalis, & actio ciuilis quando ſimul concurrere poſſint.

Et quid ſi criminalis intentetur principaliter, & ciuilis incidenter, verſic. Et hęc quidem.

Et an poſt intentatum iudicium criminale actor poſſit intentare aliud iudicium ciuile ex diuerſa cauſa, verſiculo, Aut quæris.

Et an reus conuentus ciuiliter poſſit contra actorem criminaliter agere, verſic. Sed quęro.

Et quid econuerſo, an conuentus criminaliter poſſit contra accuſatorem intentare actionem ciuilem, verſ. Sed quid econuerſo.

Et an accuſationem criminalem, verſic. An autem *Remiſſiue.*

Et an abſoluto vno iudicio, ſcilicet ciuili, vel criminali, poſſit deinde agi alia via, verſ. Vlterius quæro.

DIxi ſupra quæſt. proxima, quòd ex eodem delicto regulariter oritur duplex actio, ſcilicet criminalis ad publicam vindictã, & ciuilis ad priuatum cõmodũ, Et hoc apud iuris peritos pro expedito eſſe atteſtatur Pont. ſup conſuet. Bleſen. fol. 183. colum. 1. circa med. Quęro nũc quomodo hęc duo remedia ſimul aut ſeparatim concurrere poſſint? Reſpond. Hoc poteſt multis modis contingere, propterea eſt diſtinguendum, nam aut quęris, an vtraque actio, ſcilicet ciuilis & criminalis, poſſint ab eodem, & contra eundem ex eadem cauſa intentari, Et dicendum eſt, ꝙ non, Text. eſt in l. interdum. ff. de pub. iud. qui ſemper ad hoc propoſito ſolet allegari, & licet ille text. loquatur, quando pendente iudicio ciuili actor vult intentare iudicium criminale, tamen concluſio ſecundum Doctores indiſtincte procedit, ſiue ab initio intententur ſimul in eodem libello, ſiue iam cœpto & pendente iudicio ciuili prius intentato, velit deinde actor ex eadem cauſa intentare iudicium criminale.

Et hæc quidem concluſio abſque difficultate procedit, quando actor vult dicta duo remedia intentare æque principaliter in eodem libello, nam eo caſu non poſſunt ſimul cumulari, Maior enim, & dignior eſt cauſa criminalis, quàm ciuilis, & vbi vna cauſa eſt maior altera, non poſſunt duę actiones ſimul cumulari, iuxta ea, quę traduntur per doctores in l. edita. C. de edendo, & dixi infra lib. prox. Sed ſi actor intentaret iudicium criminale principaliter, & deinde incidenter peteret etiam rem ablatam ſibi reſtitui, eo caſu vtique talis petitio admittitur, vt dixit Bart. in l. interdum. §. qui furem, nu. 5. ff. de furtis, quem ſequuntur communiter ſcribentes, vt atteſtatur Curt. iun. in d. l. Edita, num. 198. Hiero ad Ang. de maleſ. in verbo, Et ad querelam in vlt. apoſtill. col. 3. verſ 2. caſu, quem refert Roland. cõſ. 30. num. 2. lib. 2. Ita etiam communiter teneri ait Rom. in ea l. edita, poſt nu. 143. verſ. Non obſtat ſua ratio. Et hanc dicit eſſe communem opin. Aret. in c. qualiter, & quan-

& quando.el 2. §.ad corrigendos, nu.139. de accuſationib. Et ita obſeruat conſuetudo, teſte Bal.in l.data opera, nu. 6.in fi. C. qui accuſ. non poſſ. Eademq; ratione admittitur libellus criminalis concludens delinquentem de delicto puniri & condemnari ſecundum formam iuris,& ſtatutorum, cum refectione damnorum intereſſe, & expenſarum &c. Et ita practicatur, vt atteſtatur Angel. in l.vnica, num.6. C. quando ciuilis actio crim. præiudicat,quem refert Auguſt. ad Ang.de malef. in verbo, Et veſtem cœleſtem,nu.11.Amad.de ſyn. nu. 216. vnum tamen nota in hoc propoſito, quòd hoc caſu iudex maleficiorũ non poteſt condemnare reum ad rei reſtitutionem, vel ad damna partis, niſi quando illum condemnat per ſuam propriam confeſsionem, ſecus autem ſi illum condemnaret propter confeſsionem fictam, & ſic in contumaciam, nã officium iudicis non deſeruit niſi veræ confeſsioni. Et hæc eſt notab. deciſio Bald. in l.qui crimen, num. 28. C. qui accuſ.non poſſ. quam dicit eſſe communem Roland. in d.conſil. 30. num. 18 ſubdens, quòd licet quando reus per teſtes conuincitur, aliqui tenent contrarium, tamen quando condemnatur ex contumacia,nullus eſt qui eam impugnet. Illam tamen intellige vt procedat, quando talis condemnatio ad reſtitutionem rei furtiuæ non venit ex eadem lege,vel ſtatuto pœnam criminalem imponente, nam eo caſu non poteſt iudex, niſi reus, vel per teſtes conuinctus ſit, vel proprio ore confeſſus, officium ſuum impartiri, Sed ſi eadem lex imponeret pœnam criminalem, & rei reſtitutionem, ſemper vidi vtranque condemnationem ſimul proferri, etiam contra contumaces. Non enim debet eadem diſpoſitio diuerſo iure cenſeri, Et illud, quod dictum eſt, quòd non poteſt iudex maleficiorum cognoſcere de reſtitutione rei furtiuæ niſi incidenter, habet locum non modo quando proceditur ad querelam partis, & ſic per viam accuſationis, ſed etiam quando proceditur ex officio, & ſi per inquiſitionem. Et eſt communis opin. vt dicit Boſſ. in tit. de decreto Mediolani, num. 31.

Aut quæris, an poſt intentatum iudiciũ criminale poſsit accuſator intentare iudicium ciuile ex diuerſa cauſa,& penitus ſeparata? Et dicendum eſt, ꝙ non, ita allegatur tenere Bart. in d.l.edita, cum quo tranſeunt cõmuniter Doctores, vt dicit Curt. Iun.ibi, num.181. Et hæc concluſio elicitur ex text.in l.fin. C.de ord.cognit.ſecundum intellectum, qui eſt magis communis, teſte Alex in l. reum criminis, col. 1. verſic. Bart.autem.C.de procur.quem refert Claud. in d.l.edita, nu. 63. Eſſet enim valde iniquum, quòd per huiuſmodi litem ciuilem impediretur reus in defenſionib. ſuis faciendis.

Sed quæro, quid in reo conuento, nunquid ipſe poterit contra actorem aliquam actionem inſtituere? Reſpond. ꝙ ſi conuentus eſt iudicio ciuili, poteſt, pendente eo iudicio, accuſare actorem criminaliter, tam ex cauſa penitus ſeparata, quàm etiam ex cauſa oriente ex eodem iudicio, prout quotidie fieri videmus, quando reus accuſat de falſo teſtes actoris, qui contra eum depoſuerunt in cauſa ciuili,& etiam ipſum actorem qui eos produxit, Et eo caſu ſuſpenditur iudicium ciuile, donec ſit ſuper ipſo iudicio criminali pronunciatum. Et ita concludunt communiter Doctores, vt dicit Sigiſmondus conſi. feudali 6. num.6. Et hoc propter præeminentiam, & maioritatem iudicii criminalis, Quod tamen intellige, vt ſuſpendatur iudicium ciuile, quo ad hoc tantum, ne poſsit ſuper eo ferri ſententia, non autem quo ad hoc vt impediatur, quominus in ipſo iudicio ciuili poſsit procedi vſque ad concluſionem in cauſa. Et ita reperio deciſum fuiſſe per conſil. Neap.teſte Capic.deciſ.25. in cauſa Reuer. vbi multum eleganter tractat hunc articulum.

Sed quid econuerſo, nunquid pendente iudicio criminali, poterit reus conuenire ciuiliter ſuum accuſatorem ex alia cauſa, & penitus ſeparata? Reſpon. quòd non, ita colligitur ex tex. in d.l fin. C. de ord. cognit. ſecundum communem intellectum, vt dicit Claud.in d.l. edita, nu.68. Et ita concludunt omnes, vt atteſtatur Curt. Iun. in d l.edita, num.182. in fi. Et hoc ne propter talem litem ciuilem diſtrahatur accuſator à proſecutione iudicii

criminalis, in quo vertitur publicum intereſſe, ne.ſ.delicta impunita remaneant.

An autem reus criminaliter accuſatus poſsit reaccuſare ſuum accuſatorem, dixi infra quæſtio. 14. verſic. Tertius eſt caſus.

Vlterius quæro, nunquid abſoluto iudicio ciuili contra aliquem intentato poſsit poſtea actor intentare contra eundem accuſationem criminalem ex eadem cauſa, vel è contra, abſoluto iudicio criminali intentare actionem ciuilem? Reſpon. quòd ſi actio ciuilis, & criminalis tendunt ad diuerſa, tunc poteſt agi altera via, non obſtante, quòd prius actum ſit vna, ſi vero tendunt ad eundem finem, tunc vna intentata, altera tollitur. Et ita intelligitur text. in l. 1. C. quando ciuil. actio crim. præiud. & eſt communis concluſio, vt atteſtatur Maranta in ſuo ſpec. fol. 21. num. 6. vbi potes videre exempla. Et ita tene menti, quia male declarantur à doctoribus, vt dicit Claud. in loco prȩallegato. Bene verum eſt, quòd licet hȩc materia cumulationis ſit ſubtilis, ratio tamen contingit in practica, ſecundum Alber. in d. l. edita, col. fin. verſic. Circa quartum, quia (vt ipſe ait) aduocati nolentes intricare proceſſus, communiter procedunt in prima cauſa, deinde ea expedita, proponunt ea, quæ volunt in alia inſtantia, Et hoc modo ceſſant omnes difficultates. Præterea cum hodie ex quocunque crimine poſsit iudex ex officio inquirere, non admitteretur reus, qui contra querelam, ſiue accuſationem contra ſe porrectam opponeret huiuſmodi exceptiones ad euitandum iudicium criminale. Faciunt quȩ dixi in d. quȩſtio. 14. verſic. Tertius eſt caſus.

QVAEST. III.

SVMMARIVM.

Qvibus modis criminaliter procedatur.

Et quid ſit procedere per viam inquiſitionis, verſic. Et aduerte.

Accuſationem eſſe remedium ordinarium, inquiſitionem vero extraordinarium, verſic. Debes autem: *& verſic.* Sed certe.

Et an ſuperueniente accuſatore ceſſet inquiſitio, verſic. Ex hac autem.

Iudex regulariter non poteſt de iure ciuili per inquiſitionem procedere, de iure autem canonico poteſt, verſic. Debes autem.

Et quid de conſuetudine, verſiculo. Sed certe.

Accuſatio, & inquiſitio an poſſint ſimul cumulari, verſic. Hinc infertur.

Iudex an debeat priuſquam inquirat, ſtatuere parti offenſæ terminum ad accuſandum, verſic. Et conſequenter.

Et quid ſi pars ipſa offenſa id petat, verſic. Ceſſat pariter.

Iudex an debeat facere ſibi dari licentiam ab accuſatore procedendi in cauſa, verſic. Superflua etiam.

QVAERO quibus modis criminaliter procedatur? Reſpond. In hac quæſtione multi ex doctoribus, præcipue modernis multum ſe inuoluunt, nam aliqui dicunt, quòd tribus modis proceditur, ſcilicet per accuſationem, denunciationem, & inquiſitionem, aliqui addunt, quòd etiam per exceptionem, & per notorium, & per deprehenſionem in flagranti crimine, Et adeo intricate loquuntur, vt vix poſsit ex omnium dictis haberi vera reſolutio, quæ, vel ad regulas iuris communis, vel ad communem practicam recte poſsit accommodari. Tu ergo dic, quòd in cauſis criminalibus duobus modis proceditur, ſcilicet vel ex officio, vel ad inſtantiam partis, neque ego inuenio in toto iure ciuili, aut canonico, neque in tota practica, quæ ex conſuetudine communiter obſeruatur, aliquem alium modum procedendi, Et ſcias, quòd in hoc propoſito, & in tota hac materia ego non intendo aliquid tractare de illa inquiſitione generaliſsima, quȩ fit per officiales, & de qua (ſecundum aliquos) loquitur tex. in l. congruit, ff. de offi. prȩſi. cuius loco hodie ſuccedit, illud bannum generale cõtra omnes homines malæ conditionis, & famæ, quod

faciunt

faciunt fieri poteſtates per proclama in principio ſui officii, vt atteſtatur Ang. de malefic. in verbo, Hæc eſt quędam inquiſitio, num. 3. & Amad. de ſyndicatu, poſt num. 30. verſic. Tertia propter, & Maranta, fol. 81. num 31. neque de aliis ſpeciebus inquiſitionum, de quibus per Bart. in l. 2. §. ſi publico, ff. de adult. & alios criminaliſtas in locis ordinariis, neque etiam de illa inquiſitione generali, quam faciunt iudex ſtatim conſtito de delicto ad inveſtigandum delinquentem, de qua dixi infra quæſt. 5. verſic. Poterit igitur, & quæſt. 50. verſic. Item quia, ſed tantum de inquiſitione particulari, quam iudex facit contra aliquem. Dico igitur, quòd ad inſtantiam partis proceditur, quando pars offenſa, vel alius, ad quem de iure ſpectare poteſt ius accuſandi, porrigit accuſationem, ſeu querelam, & ſuper ipſa querela proceditur, Et hoc eſt illud, quod ſcribenti appellant procedere per viam accuſationis. Ex officio proceditur, quando iudex à ſe ipſo, & ex ſuo officio aſſumit informationes contra delinquentem, & contra eum procedit, Et hoc eſt quod dicitur procedere per viam inquiſitionis.

Et aduerte, quia in hoc propoſito multi falluntur, putantes, quòd procedere per viam inquiſitionis, ſit quando iudex tranſmittit reo inquiſitionem, ſed in hoc grauiter errant, nam (vt eleganter dicit Signorol. conſil. 245. in primo dubio preſertim, num. 5.) actus inquiſitionis ſecundum cõmunem loquelam, & diſpoſitionem iuris, baptizatur, & appropriatur primo actui, quo mediante per viam officii iudex videtur velle procedere contra aliquem, non autem attribuitur actibus ſequentibus proceſſus, Et ſic rectè loquendo, inquirere contra aliquem, non eſt ei tranſmittere inquiſitionem, ſed eſt recipere teſtes, ſeu informationes contra eum, charta vero inquiſitionis, ſiue libellus criminalis, qui contra reum formatur, atque ei intimatur cum termino comparendi, eſt actus cõmunis vtrique modo procedendi, Et ideo indifferenter tranſmittitur reo abſenti, tã ſi procedatur ad accuſationem, ſeu querelam partis, quàm ſi procedatur ex officio. Sic etiam formare inquiſitionem contra aliquem, non eſt ipſam chartam, ſiue libellum inquiſitionis ei tranſmittere, illud.m potius eſt illum citare, vt dixi infra quęſt. 31. ſed eſt facere proceſſum informatiuum aſſumendo informationis, & indicia contra eum ſuper aliquo delicto, Ex quibus deinde informationibus, & indiciis elicitur titulus, & ſeries facti, quę poſtea narratur in ea, quam appellamus inquiſitionem, quæ ſic formata, & in ſcriptis redacta tráſmittitur reo in vim citationis, & libelli, vt dixi in dicta q. 31. verſ. Quæro nunquid, & ſeq. & infra q. 28. verſic. Scias autem.

Debes autem ſcire, quòd ex iſtis duobus modis, ſeu remediis procedendi contra delinquentes, loquendo ſecundum ius commune, alterum ſcilicet accuſationis, ſeu querelæ erat ordinarium, alterum vero, ſcilicet inquiſitionis, ſiue ex officio erat extraordinarium, ita dicit Innoc. in cap. cum oporteat de accuſatio. quem ſequuntur communiter Doctores, vt ait Diaz Reg. 356. & eſt communis opinio, vt dicunt canoniſtę in Rubr. de iudiciis, & in ſpecie Dec. in prima lect. poſt num. 76. & in ſecunda lect. poſt num. 43. Sapia in l. imperium, num 29. ff. de iuriſdict. omnium iud. Et licet aliqui tenuerint, quòd de iure canonico remedium inquiſitionis eſſet ordinarium, ex quo ſecundum diſpoſitionem iuris canonici ſuper omnibus criminibus indifferenter poſſunt iudices inquirere, & procedere ex officio ad publicam vtilitatem, ſecundum Archid. in cap. felicis, §. fin. de pactis in ſexto, cuius opin. dicit eſſe communem Marian. in d. c. qualiter, quando, num. 108. in fin. nihilominus [illegible] is communis opin videtur eſſe, quòd [illegible] de iure canonico, quam de iure ciuili ſit extraordinarium, Et ita in ſpecie hac eſſe communem opin. Atteſtatur Alciat. in cap. 1. num 14. de offic. ord. Hieron. in Apoſtil. ad Ang. de malef. in verbo, Hæc eſt quædam inquiſitio, poſt num. 80. Dec. in Rub. de iud. ac illum refert Boſſ. in tit. de Inquiſi. nu. 17. Et ratio huius concluſionis eſt, quia de iure communi regulariter quilibet admittitur ad accuſandum, vt dixi infra q. 14 circa principium, merito accuſatio dicitur remedium ordinarium. Ex aduerſo autem iudicium inquiſitionis

dicitur extraordinarium, quia de iure communi regulariter iudex non poteſt ex officio procedere per viam inquiſitionis, vt dicit gl. in d.l. 2. §. ſi publico, in verbo, Sine accuſatore, ff. de adult. quæ in hoc eſt communiter approbata, vt dicit Alber. in l. ea quidem. poſt num. 4. C. de accuſatio. prout illum refert Apoſtil. præalleg. ad Ang. de malefic. poſt num. 48. verſic. Inquantum Ang. Et dicit Marian. in repet. d. cap. qualiter, & quando, num. 106. quòd hanc opin. ſecuti ſunt omnes antiqui doctores. Illam etiam dicit eſſe communem Cuma. conſil. 136. circa fin. Pract. Conradi. fol. 245. num. 1. merito ergo iudicium inquiſitionis dicitur extra ordinarium, Et quamuis de iure canonico videatur iudicium inquiſitionis regulariter permiſſum (vt ſupra dictum eſt) ex quo tamen etiam illo iure non ſeruantur in iudicio inquiſitionis ea quæ regulariter ſeruari deberent in iudiciis criminalibus, vt in diſcurſu materiæ demonſtrabitur, neceſſario fatendum eſt veram eſſe communem opin. quòd ſcilicet tam de iure canonico, quàm de iure ciuili remedium inquiſitionis dicatur extraordinarium.

Ex hac autem concluſione reſultabat maximus effectus, quia cum ſecundum communes iuris regulas remedium ordinarium faciat ſemper ceſſare remedium extraordinarium, neceſſario ſequebatur, quòd pars volens accuſare eſſet præferenda iudici inquirenti, prout in hoc propoſito doctores omnes fatentur, & Alber. in tertia parte ſtatutorum, quæſt. 57. atteſtatur etiā ita communiter ſeruari, quòd ſcilicet quādo adeſt accuſator idoneus, ceſſat inquiſitio, Dicit etiam Bal. in addit. ad Specul. in tit. de ſententiis, col. 17. prout illum refert Boſſ. in tit. de inquiſitione, num. 19. practicā eſſe, quòd ſi plenior eſt accuſatio, ſuper ea proceditur, & pronunciatur, non eſſe procedendum ſuper inquiſitione, Et licet ſuper hoc etiam articulo, an accuſatio faciat ceſſare inquiſitionem, magna fuerit varietas inter ſcribentes, præſertim quando iam cœpta inquiſitione ſuperuenit accuſator, ſemper tamen recurrimus ad longam diſtinctionem, quam ponit Salic. in d. l. ea quidem, num. 54. C. de accuſ. quòd ſcilicet, aut accuſator ſuperuenit ante receptas probationes, aut poſt. Primo caſu, aut poteſt imputari negligentia accuſatori, & non ceſſat inquiſitio, ſed accuſator repellitur, Aut vero non poteſt imputari, & tunc ſi proſequitur ſuam, vel ſuorum iniuriam, auditur, & ceſſat inquiſitio, niſi eſſet ſuſpectus de colluſione. S. vero neque ſuam, neque ſuorum iniuriam proſequitur, non eſt audiendus. Secundo autem caſu, quando ſcilicet accuſator ſuperuenit poſt receptas probationes, tunc aut delictum eſt probatum, & repellitur accuſator, Aut non eſt probatum, & tunc admittitur. Et hanc diſtinctionem Salic. dicit communiter teneri Felin. in d. c. qualiter, & quando, §. licet autem in final. verbis de accuſ. quem refert Maranta in ſuo Spec. fol. 82. num. 38. & Boſſ. in tit. de inquiſitione, num. 18. Diaz in pract. crim. canon. c. 6. verſic. An autem iudex, Apoſtil. ad Ang. de maleſ. in d. gl. Hæc eſt quædam inquiſitio, poſt num. 80.

Sed certe quidquid ſit de iure communi, hæc omnia ceſſant ex conſuetudine præſentis temporis, nam etiam de iure ciuili hodie in quocunque caſu permiſſum eſt iudici procedere ex officio, & ſic per inquiſitionem, prout de hac generali conſuetudine atteſtatur Gand. de malef. in tit. quomodo cognoſcatur de malef. per inquiſitionem, poſt num. 6. verſic. Sed hodie, vbi etiam ſubdit, quòd ita vidit communiter obſeruari, quem refert Bald. in l. ea quidem poſt num. 44. C. de accuſat. & Card. Alex. in c. de accuſatione, col. 15. poſt medium ſecunda, q. octaua, Io. And. in addit. ſpec. in tit. de inquiſit. §. quando autem in princ. vbi dicit, quòd iudices ſeculares fori de cōſuetudine faciunt ſibi regulam inquirendi de quolibet maleficio, Io. Fabr. in ſtit. de publ. iud. in princ. vbi dicit, quòd ita ſeruatur de facto, Guid. de Suzar. de malef. in Rubr. qualiter fiat inquiſitio, Cuma. in d. conſil. 136. circa fin. quem refert Apoſtil. ad Ang. de malef. in d. gloſ. Hæc eſt quædam inquiſitio, ſub num. 30. in verbo, Specialis. & Boſſ. in tit. de inquiſit. num. 8. Vital. de malefic. in Rub. de inquiſitionibus, num. 6. Blanc. de indic. num. 5. Ita etiam practicari in regno Caſtellæ atteſta-

tur Ant. Gom. cap. 1. delictorum, num. 49. in fi. Et ſic hac conſuetudine attenta, facienda eſt concluſio in contrarium, quòd ſcilicet inquiſitionis remedium eſt ita ordinarium, prout eſt remedium accuſationis, Et ita dixit And. de Piſis relatus per Bald. in l. prima. §. in initio, poſt num. 7. verſic. Sed nunquid, ff. de offi. præfe. verb. quòd dictum quaſi omnes ſequuntur, vt dicit Anan. in d. c. qualiter, & quando, §. licet autem, num. 9. Et ratio eſt, quia hodie de cõſuetudine in quocunque crimine regulariter fiſcus efficitur accuſator, vt ait Pract. Millei, fol. 3. num. 31. Et aduocati, & ſyndici fiſcales aſſumunt partes accuſatoris, etiam ſi pars non querelet, vt quotidie videmus in practica ſeruari, Quinimò in aliquibus locis remediũ inquiſitionis factum eſt ordinarium, & remediũ accuſationis factum eſt extraordinarium, prout eſt in Regno Neapol. in quo nullus admittitur ad accuſandum, niſi ſuam vel ſuorum iniuriã proſequatur, vt dixi infra q. 14. verſic. Tertius eſt caſus, in fi. & in Francia, vbi (quod plus eſt) per ordinationes Regias prohibita eſt accuſatio, etiam ſi quis velit ſuam, aut ſuorum iniuriam proſequi, quantum ſcilicet ad vindictam publicam, ſed duntaxat permittitur pro ſuo intereſſe ciuili, & ſic in omnibus cauſis proceditur per ſolam viam inquiſitionis, vt atteſtatur Guliel. de Benedic. in ſecunda parte repet. c. Raynutius fol. 95. num. 200 Pract. Millei fol. 17. num. 53. & fol. 32. num. 48. Pariter etiam in Flandria ex inolitis iam olim ſtylo, & conſuetudine pars offenſa non poteſt concludere ad pœnam criminaliter, ſed tantum fiſcus, vt atteſtatur Pract. Iodo. fol. 68. num. 13.

Hinc infertur, quòd licet de iure loquẽdo, accuſatio, & inquiſitio non poſſint ſimul cumulari, vt omnes concludunt, teſte Roma. in l. edita, poſt num. 138. C. de edẽdo, ſed accuſatio facit ceſſare inquiſitionem, vt ſupra dixi, nihilominus attenta hac generali conſuetudine, vnum ex iſtis duobus remedijs, accuſationis ſcilicet, & inquiſitionis, non facit ceſſare aliud, ſed ambo ſimul concurrunt, ſeu concurrere poſſunt in principio, medio, & fine totius iudicii criminalis, Et ideo, etiam ſi iudex procedat ex officio pro aliquo delicto, quandocunque ſuperuenit pars, quæ velit querelare ſemper admittitur, & è conuerſo ſi pars ab initio querelat, non propterea ceſſat iudex ex officio accipere informationes, & examinare teſtes etiam non productos neque ſubminiſtratos à parte, Adeo, quòd modus procedendi, qui hodiernis temporibus obſeruatur, eſt quidã modus, in quo poteſt concurrere mixtura, ſeu cumulatio vtriuſq; remedii, ſcilicet ex officio, & ad inſtantiam partis & vnum ab altero non impeditur, quinimò multoties concurrunt denunciatio, inquiſitio, & accuſatio in eodem proceſſu, vt infra etiam dicemus. Et hic modus procedendi à conſuetudine introductus, conuenit opi. quam tenebat Nic. de Matarel. quòd ſcilicet accuſatione ſuperueniente procedatur ſuper vtroque iudicio inquiſitionis, & accuſationis, & ſuper vtroque ſimul vnica tantum ſententia feratur, de qua opin. mentionem facit Aret. licet eam nõ ſequatur, in d. c. qualiter, & quando, in principio, poſt num. 14. verſic. Secunda fuit, referens Butr. ibi, poſt nu. 13. dicentem, quòd hęc opin. eſſet approbanda per principes, & pontifices, quia ſecundum eam ceſſant omnia inconuenientia, Nam ſi cõpareat accuſator, qui ſuam, vel ſuorum iniuriam proſequatur, non excludetur à proſecutione ſuæ iniuriæ, pariter etiam procedente iudice ſuper inquiſitione, ceſſabit ſuſpicio colluſionis accuſatoris, & ipſe colludet, non colludet iudex.

Et conſequenter hodie ſuperflua eſt ẽt illa practica, quam tradit Alex. in Apoſtil. ad Bar. in d. l. 2. §. ſi publico, poſt num. 2. in verbo, Modum inquiſitionis, ff. de adult. quòd ſcilicet iudex omnino ſtatuat parti offenſæ terminum ad accuſandum, quo elapſo poterit deinde, vbi pars non accuſet, ex officio procedere, neque poterit poſtea pars, etiam ſi velit accuſare, impedire proceſſum ipſius iudicis inquirentis, quod etiam practicari in Regno Caſtellæ à peritis iudicibus atteſtatur Ant. Gomez c. 1. delictorum, num. 17. Eſt enim de iure indubitatum, quòd poteſt ſtatui parti terminus ad accuſandum, & quòd vbi in eo termino non accuſauerit, nõ eſt

g iiii poſtea

poſtea audienda, ſecundum Bart. in l. Papinianus, §. 1. num. 2. ff. de inoffic. teſtam. cuius opin. communiter tenetur, vt dicit Imola in cap. tuæ circa fin. de procurato. Et hanc practicam, quam tradit Alex. ſequuntur cõmuniter doctores, vt ait Blan. in pract. crim. fol 6. num. 41. Sed certe hodie, cum ex dicta generali conſuetudine poſsit iudex in omni caſu inquirere, non eſt opus hac cautela, ex quo non poteſt timeri, ne per ſuperuenientiam accuſatoris inquiſitio impediatur, Et ita ſe aliquando obtinuiſſe in facto atteſtatur Alber. in d. l. ea quidem, poſt num. 8. verſic. Nunc aliquas, Et ideo licet forte de iure iudex, qui antequam formet inquiſitionem, non ſtatuit terminum iniuriato ad accuſandum, teneatur in ſyndicatu, hoc tamen in practica non ſeruatur, vt atteſtatur Amad. de ſyndicatu, poſt num. 32. quem refert Boſſ. in tit. de inquiſitione, num. 68. & in tit. de citat. num. 41.

Ceſſat pariter cautela, quam tradit Cepolla cautel. 25. ad differendum proceſſum inquiſitionis, quòd ſcilicet compareat offenſus, & petat ſibi ſtatui terminum competẽtem ad accuſandum, quo termino durante iudex non poteſt ex officio procedere, & illam dicit eſſe notabilem Blanc. in loco proxime allegato, num. 43. ſubdens, quòd doctores eam communiter ſequuntur. Ceſſat autem (vt dixi) quia cum ex ſupradicta conſuetudine introductum ſit, vt vnus modus procedendi alterum non impediat, non debet iudex expectando accuſatorem ab inquirendo, & procedendo deſiſtere.

Superflua etiam redditur alia practica, quam ponit Bart. in l. inter accuſatorem, num. 8. ff. de publ. iud. ad euitandum, ne accuſatio impediat inquiſitionem, quòd ſcilicet facta, & producta accuſatione, iudex faciat ſibi dari licentiam ab accuſatore, ꝙ poſsit procedere, ſubdens hanc eſſe conſuetudine Italiæ, quem refert Aret. in c. licet, num. 20. de accuſat. & Afflic. in ſecunda parte conſtit. Regni, Rub. prima, poſt num. 28. relatus, & ipſe per Garauitam ſuper ritu 21. magnæ Curiæ, poſt nu. 23. Hoc idem atteſtatur tenere omnes doctores. Bald. in l. ſi accuſatoribus, num. 4. C. de accuſat. vbi etiam dicit, quòd cauti aſſeſſores faciunt ſcribi, quomodo pars dat eis licentiã expediendi proceſſum, &c. quem refert Anan. in d. cap. licet, num. 6. Sed certe ſtante prędicta conſuetudine, fruſtra peteret iudex licentiam à parte eius, quod ab ipſa conſuetudine ei conceditur, Et ita hodie iſtam practicam Bar. non obſeruari de ſtylo neque de conſuetudine atteſtatur Blanc. in d. pract. crim. fol. 11. num. 25. Poteſt enim iudex ipſe ad vindictam publicam ex officio proſequi iam cœptam accuſationem, vel etiam nouum proceſſum formare, & ita practicatur, vt dicit Ang. de malefic. in verbo, Comparuerunt, & negauerunt totum, num. 20. quem refert Boſſ. in tit. de accuſat. num. 14. Vide quę dixi in hoc propoſito infra quæſt. 45. verſic. Facta autem, & quęſt. 51. verſic. Sed quid ſi accuſator, & quæſt. 58. circa princ. Bene verum eſt, quòd vbi non vigeret talis conſuetudo, ſtandum eſſet in meris terminis iuris communis, & haberent locum tradita per doctores in locis ſuperius allegatis.

QVAEST. IIII.

SVMMARIVM.

1 *Vdici ante omnia conſtare debet de delicto.*
Et quomodo dicatur conſtare de delicto ad effectum procedendi, ibid.
Et quomodo de delicto facti tranſeuntis, verſic. Scias tamen.
Et quomodo de delicto facti permanentis, verſic. Quando vero.
Et quid ſi dubitatur, an delictum interuenerit, verſic. Hæc autem omnia.

DICTVM eſt, quibus modis criminaliter ꝓcedi poſſit, Sciendum eſt autem, ꝙ in omnem caſum nunquam debet iudex procedere ad aliquem actũ, niſi prius illi conſtet delictum ipſum fuiſſe commiſſum, Et ita ſemper faciunt practici aſſeſſores, vt dicit Catus inter conſilia.

ſia criminalia diuerſorum conſil. 99. poſt num. 7. verſic. Secundo etiam libro 1. Eſt enim vulgaris, & trita concluſio, quòd ante omnia debet iudici cõſtare de delicto, quæ colligitur ex tex. in vulgata l. prima, §. Item illud, ff. ad Sylle. quem tex. ſciunt omnes, vt dicit Boſſ. in tit. de delicto, num. 2. licet reuera ille tex. loquatur de tortura, vt ſcilicet reus non ſubiiciatur torturæ, niſi prius conſtet delictum fuiſſe commiſſum. Et hoc adeo verum eſt, quòd etiam ſi reus cõfiteretur delictum aliquod commiſiſſe, nõ poteſt condemnari niſi de ipſo delicto aliter quàm ex eius confeſſione appareat, vt dixi infra queſt. 55. verſicu. Poteſt etiam. Sed quia doctores in hac materia ſatis intricate loquuntur, debes ſcire, quòd aliter debet conſtare de delicto ad effectum torquendi, ſeu condemnandi, de quo dixi in loco præallegato, & quæſt. 64 verſic. Debet autem, & queſt. 66. circa principium, & aliter quo ad effectum inquirendi, ſeu procedendi, nam quo ad inquirendum ſola querela, vel denunciatio ſufficit, quinimò habita querela, ſeu denunciatione, tenetur iudex procedere, & inquirere, Et ſi id non faciat, poterit puniri tam ex diſpoſitione iuris communis, quàm ex forma decretorum huius ducatus in nouis conſtitutionibus in titulo de accuſationibus, capit. delatis. Et dicit Bald. in l. mancipia, num. 1. C. de ſerui. fug. quòd vidit ſemel condemnari quendam iudicem, qui portauit ad cameram accuſationem ſibi delatam, & noluit ſuper ea procedere, Et illum refert Amad. de ſynd. num. 72.

Scias tamen aliqua eſſe delicta, in quibus iudex tenetur priuſquam inquirat contra delinquentem, inquirere de veritate delicti, Aliqua vero, in quibus non requiritur alia inueſtigatio ſuper veritate criminis, ſed immediate procedi poteſt contra delinquentem. Et ideo debes præſupponere, quòd quando delictum eſt tale, quod ſolo animo perficitur, vt hæreſis, vel etiam tale quod licet facto committatur, et ius tamen facti nulla ſolent remanere veſtigia, vt eſt adulterium, & alii coitus, qui ſine fractura committuntur, furtum pariter ſine fractura, percuſſiones, quæ fiunt alapa, vel baculo ſine liuore, iniuriæ verbales, vel ſimilia, in iſtis criminibus non requiritur ad procedendum alia inueſtigatio delicti, ſed ſtatim porrecta querela, poteſt, & debet iudex inquirere contra delinquentem aſſumendo contra eum informationes, Et habitis indiciis, illum carcerari, vel citari facere, prout qualitas delicti requiret, alias infinita delicta impunita pertranſirent, quod nullo modo eſt dicendum. Et ſuper hoc in practica nulla ſolet fieri difficultas.

Quando vero eſt delictum facti permanentis, cuius ſcilicet certa remanent veſtigia, puta homicidii ipſum cadauer, incẽdii locus combuſtus, & ſimilia, tunc etiam porrecta querela, vel denunciatione, non dicitur legitime conſtare de delicto; niſi prius iudex, ſeu curia corpus ipſum, ſeu locus incendii oculis ſubiiciat. Et ita ſuperioribus annis, cum fuiſſet accuſata quædam Antonia de Nouello, quòd partum necaſſet, & ipſa aufugiſſet, ſenatus reſcripſit prætori Luini, vt antequã cõtra eã ꝓcederet, prius faceret cadauer infantis perquiri. Ego tamen quandoque vidi per ſenatum aliquos imputatos de homicidio cogi ad præſtandam fideiuſsionem de ſe præſentando toties quoties, &c. licet de cadauere non appareret, prout ſeruatum fuit in quibuſdam Marchettis de loco Aronæ, 12. Ian. 1555. & hoc, ne ſi poſtea cadauer repertum fuiſſet, illi poſſent fuga impuniti euadere. Vidi etiam, quòd ſenatus iuſsit procedi contra quoſdam de Longinis, qui ſimul viſi fuerant cum eo, qui dicebatur interfectus, etiam quòd cadauer repertum non fuiſſet, 10. Septembr 1555. P.N. Statim igitur quòd ad iudicis notitiam peruenit, delictum fuiſſe cõmiſſum, puta hominem fuiſſe interfectum, debet iudex ipſe accedere ad eius cadauer viſendum, & inſpiciendum, Et hæc eſt cõmunis practica, vt dicit Blanc. in pract. crim. fol. 3. nu. 6. vel ſecundum alios mittere notarium, qui cadauer ipſum inſpiciat, & vulnera deſcribat, Et ita ſeruat conſuetudo, vt ait Nouel. in pract. crim. fol. 59. num. 2. Pract. Iod. c. 75. nume. 3. hanc etiam dicit eſſe communem practicam totius orbis Io. de Amicis, conſil. 131. nume. 7. Ita etiam obſeruari dicit Boſſa in loco præallegato, numero 2.

Et ita.

Et ita ſeruandum eſſe reſcripſit ſenatus prætori Mallei, 14. Feb. 1551. P. N. Et debet recognoſci cadauer ꝑ teſtes, qui, dum interfectus inhumanis eſſet, illum cognouerunt, ſi id fieri poteſt, ſi vero, cuius eſſet, ignoratur, debet per veſtes, & ſigna deſcribi, & particulariter annotari omnia vulnera. Et hoc modo dicetur conſtare de delicto, Et ita docent omnes, vt ait Foller. in practica crimi. fol. 15. num. 4 licet enim ignoretur nomen occiſi, dummodo conſtet de corpore, ſatis dicetur conſtare de delicto, & proceditur etiam ad condemnationem, Et hoc omnes ſciunt, vt dicit Boſſ. in loco præallegato, num. 33. Et dicit Bal. in l. quoties, §. ſi quis nomen, ff. de hæred. inſti. quòd ipſe vidit de facto, quòd fuit facta inquiſitio contra vnum, qui occiderat quendam, cuius nomen ignorabatur, & fuit miſſus ad furcas, Et illum refert Marſil. in pract. crim. in princ. poſt nume. 17. vbi etiam refert Ang. in l. 1. § interdum num. 2. ff. ſi pars hęred. pet. dicẽtem, quòd ſiue ignoretur nomen delinquentis, ſiue nomen offenſi, ipſe vidit vtroque caſu practicari, quòd procedatur, Et quòd eſt bona practica, ne ex eo, quòd nomen ignoretur, delicta impunita remaneant. Vide quę dixi infra quæſt. 52. verſic. Vlterius etiam. Quinimò dicit Ange. in l. eum qui, §. ſi nupta, num. 3. ff. de iniur. & in l. falſus, §. qui alienum, num. 3. per illum tex. ff. de furtis, quòd procedit inquiſitio contra furem, narrando, quòd furatus eſt contra voluntatem domini, licet non ſit aliquis dominus nominatus, Et refert, quòd ita fuit Peruſii obtentum in contradictorio iudicio contra quoſdam, qui fuerunt ſuſpenſi, ex eo quòd furati fuerãt quoſdam porcos domus ſapientiæ, Et illum refert Anan. in c. qui cum fure, in vltimis verbis de furtis, quod eſt ſumme notandum, quia de facili quis reſponderet contrarium. Et aduertat notarius, vel iudex, vt deſcribat, ſeu deſcribi faciat omnia vulnera particulariter cum omnibus qualitatibus ſuis, & cum quo genere armorum illata videantur, & an punctim, vel cæſim, &c. & in ſcriptis reducat mortalia pro mortalibus, & nõ mortalia pro non mortalibus, prout dicit obſeruare conſuetudinem mundi Ang. in l. ſi in rixa, num. 2 ff. de ſicar. hæc enim quandoque ſunt magnæ importantiæ ad cognoſcendum à quo ſint illata vulnera, puta ex genere armorum, quo apparet ex proceſſu quemlibet ex vulnerantibus, ſeu ad menantibus eo tempore armatum fuiſſe, & ſimilia, propter ea, quæ dixi ſupra hoc eo. lib. §. Homicidium, verſic. Alia eſt etiam. Et relatio huius viſitationis communiter per totam Italiam appellatur, Viſum, & repertum, quia notarii per i la verba eas incipiunt in actis redigere, vt dicit Marſil. in pract. crim. in princ. num. 4. in fin. Et hæc, quæ dicta ſunt de homicidio, intelligenda ſunt etiam de ſimilibus delictis, quorum remanent veſtigia, puta in incendio, vt viſitetur locus incendii, & reliquiæ cõbuſtionis, in furto, vt videatur factura facta in arca, hoſtio, vel pariete, in ſtupro illato puero, vel vi illatę puellę, vt inſpiciantur partes pudendę per obſtetrices, vel chirurgos, vel alias perſonas, vt quotidie ſit, Et vbi tales perſonæ referant cum iuramento ſe credere ſtuprum illatum, vel puellam corruptam fuiſſe, ſatis dicetur conſtare de delicto, quo ad hoc vt contra delinquentem procedi poſſit.

Hęc autem omnia de plano procedunt, quando apparet in reipſa delictum interueniſſe, puta quando in corpore inſpiciuntur vulnera, vel ſigna violationis, vel ſimilia, Et hoc eſt, quòd innuit text. in d. §. Itẽ illud, ibi ſcelere interemptum, &c. Sed quid ſi dubium ſit an ſcelere, an vero alia de cauſa? Et poteſt poni exemplum in eo, qui repertus eſt mortuus in puteo, vt in caſu in quo conſuluit Dec. conſil. 438. poteſt enim eſſe, quòd quis ſeipſum præcipitauerit, & quòd ab aliis præcipitatus fuerit, & etiam quòd caſu ceciderit. Sic etiam in eo, qui dicitur habere ſigna veneni, poteſt enim eſſe venenum in corpore generatum, & ab aliis ꝓpinatum, & etiam ex aeris corruptione contractum, vt eleganter in facti contingentia declarat Grammat. voto 31. num. 21. Ego dico, quòd his caſibus iudex debet omnino inquirere, & informationes aſſumere, nõ quidem tanquã de maleficio, ſed vt veritatem facti intelligat, ex qua deinde apparere poſſit, an ſit delictũ, vel ne, adhibendo etiam, vbi opus ſit,

ſit, iudicium medicorum, vel aliorum peritorum, Et vbi ex informationibus aſſumptis conſtet ſcelus non interueniſſe, ſilebit proceſſus, vbi vero reſultet aliquod indicium, poterit ad vlteriora procedere, Et hoc modo nihil ei poterit imputari. Et hanc practicã ſeruant cauti Iudices, & aſſeſſores, Et paucis ab hinc annis vidi duos proceſſus agitari contra duos nobiles in ciuitate Papiæ, quorum alter imputabatur venenaſſe propriam vxorem, alter ſtrangulaſſe eius concubinam, Et certe poterat dici, quòd vix apparebat de delicto & tamen fuit contra eos proceſſum, etiam re in ſenatu relata cum maxima ſeueritate. Scio etiam pleroſque viros, quos pro certo fertur proprias vxores venenaſſe, abſque vlla moleſtia per vrbem ambulare, quia delictum fuit non conſtare de delicto, Sed iudices, qui doloſe pallíant huiuſmodi delicta, non euadent ęterni iudicis condemnationem.

QVAEST. V.

SVMMARIVM.

IVdex conſtito de delicto, ſtatim debet delinquentem inquirere.

Et an regulariter per inquiſitionem procedi poſſit, verſic. Quæro in quibus.

Et an ſint aliqui caſus, in quibus etiam de iure commum per inquiſitionẽ procedi poſſit, verſic. Scias etiam.

Aliquid præcedere debere, ad hoc vt aperiatur via iudici ad inquirendum, ibid.

Poteſt iudex ſtatim conſtito de delicto, generaliter contra delinquentem inquirere, verſic. Poterit igitur.

POSTQVAM igitur iudici legitime conſtat delictum commiſſum fuiſſe, ſtatim debet ſuper ipſo delicto inquirere, vt quã primum ſciri poſsit, qs delictum ipſum commiſerit, Qua in re maxime neceſſaria eſt celeritas, & diligentia, ne forte propter moram, quæ à iudice interponatur, non modo delinquens ipſe fuga euadat, ſed etiam detur ſpacium eius fautoribus, & amicis teſtes de negocio ipſo informatos ſubornandi, & à veritatis depoſitione deterrendi, vt ſæpenumero cõtingere videmus Sed hoc quidẽ loco, in quo de ipſa inquiſitione tractare incipimus, plura eſſent præmittenda, quę ad terminorum cognitionem pertinẽt, ſcilicet quid ſit inquiſitio, ac quotuplex, & huiuſmodi, quę tamen cum in practica nunquam fere tractari contingat, conſulto omittere decreuimus, poterit enim ſtudioſus lector in locis ordinariis ea omnia facile inuenire.

Quęro, in quibus caſibus per inquiſitionem procedi poſsit? Reſpond. dixi ſupra quæſt. 3. verſic. Debes autem ſcire, quod regulariter de iure ciuili non poteſt iudex per inquiſitionem contra aliquem procedere, Nemo enim ſine accuſatore puniri debet, vt dicit glo. in l. 2. §. ſi publico, in verbo Sine accuſatore, ff. de adulter. quam tenent communiter omnes, vt dicit Angel. ibi, num. 2. Et hoc ſecundum ius commune nullam habet difficultatem. Cęterum de conſuetudine regulariter in omnibus caſibus poteſt iudex per viam inquiſitionis procedere, vt dixi ſupra eadem quæſt. tertia, verſic. Sed certe.

Scias etiam de iure communi multos eſſe caſus, in quibus circunſcripta omni conſuetudine poteſt ex officio procedi, adeo vt de facili poſſet fieri regula in contrarium, Hos autem caſus inuenire poteris apud eos, qui de maleficiis ſcripſerunt ſub Rubr. de inquiſit. pleroſque etiam recenſet Angel. de maleficiis in verbo, Hæc eſt quædam inquiſitio, Et ibi etiam Aug. in additio à num. 12. vſque ad nume. 48. qui non modo ſunt communiter approbati, ſed in eis nemo contradicit, vt atteſtatur idem Augu. ibi, poſt num. 48. verſi. Item aduerte. Tu per te illos videre poteris, ſed aduerte ne erres, quia ad hoc vt iudex poſsit in aliquo caſu contra aliquem inquirere, & ex officio procedere, non ſufficit dicere, quòd ille eſt vnus ex caſibus, in quibus eſt permiſſa inquiſitio, neque quòd contra eum eſt aliquod indicium etiã proximum maleficio, Sed ſcias, quòd in quocunque caſu, in quo iudex ſiue de iure cõmuni, ſiue ſtatutario, ſiue ex conſuetudine

poteſt

poteſt procedere ex officio, & ſic per viam inquiſitionis nunquam debet neq; poteſt à ſeipſo procedere ad inquirendum, ſiue aſſumendas informationes, vel indicia ſpecialiter contra aliquem, niſi aliquid præcedat, quod aperiat viam inquiſitioni, ſcilicet vel diffamatio, vel querela partis, vel denunciatio, vel huiuſmodi, aliter proceſſus eſſet ipſo iure nullus, etiam ſi delictum fuiſſet deinde plene probatum. Et memini ego, quòd fuit grauiter reprehenſus Prætor Vallis Sicidæ, qui proceſſerat contra quendam de inceſtu, quòd propriã filiam carnaliter cognouiſſet, nulla præcedente querela, vel denunciatione, & ambo fuerunt abſoluti 9 Nouemb. 1560. P. N. neque in hoc attenduntur notificationes factæ extraiudicialiter, neque illæ, quæ fiunt incerto auctore. & ſuppreſſo nomine notificantis, nam ſuper huiuſmodi notificationibus prohibitum eſt procedi, etiam ſi in eis eſſent nominati teſtes de ipſo delicto informati, & ſi ſuper eis fieret proceſſus, eſſet ipſo iure nullus. Et de hoc extat decretum in nouis conſtitutionibus in titulo de accuſatio. capit. omnibus, §. nec etiam, Et omnes illi, contra quos fuit proceſſum ſuper huiuſmodi notificationibus, vel denunciationibus factis per perſonas incertas, fuerunt per ſenatum abſoluti, & in ſpecie de anno 1561. quædam Catherina Zanetta, P. N. & 20. Decembr. eiuſdem anni idem fuit reſcriptum Prætori Vallis Sicidæ P. N. Et ex hac cauſa fuit proceſſatus commiſſarius Maſii, qui proceſſerat contra quoſdam ſuper huiuſmodi notificationibus ſecretis 15. Septembris 1561. P. N. Hoc autem fuit à iure introductum ad refrænandam malitiam, & propter uitatem iudicum. Si enim daretur eis facultas procedendi ex abrupto contra omnes ad ſui libitum, poſſent multos indebite vexare, & ideo ſtatutum eſt, vt prius aliquid præcedat, quod iudicem ad procedendum inducat, & quodammodo ex neceſsitate officii ſui impellat, puta fama, vel clamor, vel querela partis, vel denunciatio officialis, vel aliquid aliud ex his, quæ infra proximis quæſtionibus ſubiiciemus.

Poterit igitur iudex in prædictis caſibus enumeratis per doctores in locis prædallegatis, ex officio procedere, & ſpecialiter contra aliquem inquirere. Bene verum eſt, quòd abſque eo, quod aliquid ſpecialiter præcedat contra aliquem, quotieſcunque iudici conſtat aliquod maleficium cõmiſſum fuiſſe, ſtatim poteſt inquirere generaliter ſuper ipſo maleficio, vt inueniat perſonam, quæ commiſit ipſum maleficium, & habito aliquo indicio contra aliquem, vocat deinde illum ad ſe defendendum. Et ita ſeruat totus mundus, vt dicit Innoc. in cap bonæ, el primo, num. 5. de electio. ſubdens, quòd illud, quod longam interpretationem recepit ex iteratione factorum, mutari non debet, Et hoc dictum Innoc. refert Bald. in l. edita, in repet. Patauina, num. 30. C de edendo, & in l. ea quidem, num. 42. C. de accuſa. & Ans. in dicto cap. qualiter, & quando, el ſecondo, §. debet, num. 9. & Card. Alexã. in cap. de accuſat. colum. 14 verſiculo. Inquiſitio generalis, ſecunda quæſtio. 8 & alii, quos retuli infra quæſtio. 50. verſiculo, Item quia, & ſequen. Practica igitur eſt, quòd ſi non ſit porrecta contra aliquem querela, vel denunciatio, vel aliter aperta via iudici ad ſpecialiter inquirendum, ſed tantum conſtet delictum ſuiſſe commiſſum, iudex ſtatim ex officio inquirit generaliter, interrogando teſtes, quos putat de negocio informatos, in genere, an ſciant, quis delictum commiſerit, neminem nominando, Quando vero certus eſt delinquens, puta quia porrecta eſt contra aliquem querela, vel denunciatio, tunc iudex non inquirit generaliter, ſed ſpecialiter, interrogando teſtes, quid ſciant de contentis in ipſa querela, vel denunciatione, in qua ille eſt ſpecialiter nominatus. Tunc autem illa inquiſitio generalis tranſit in ſpecialem, quando teſtes, qui ſunt in genere interrogati, ſecundum ea, quæ ſtatim dixi nominant ipſi in ſpecie delinquentem, nam eo caſu illa nominatio aperit viam iudici ad inquirendum ſpecialiter contra illum nominatum, id eſt ad alias informationes contra eum aſſumendas, iam vbicunque ex informationibus aſſumptis ſuper inquiſitione generali, oritur aliquod indicium de crimine contra aliquem illud indicium licet receptum ſit parte non citata,

citata, inducit tamen præſumptionem contra eum, quæ ſufficiens eſt ad inquirendum ſpecialiter cõtra ipſum, vt dicit Bart. in d.l. ſecunda, §. ſi publico, nume. 9. & eſt communis concluſio, vt atteſtatur Areti. in c. cum oporteat, num. 44. in fin. de accuſatio. Quinimò ſi ex dictis huiuſmodi teſtium receptorum ſuper inquiſitione generali, reſultaret ſufficiens indicium contra aliquem, poſſet ille capi, vel citari abſque alia ſpeciali inquiſitione, Et hoc eſt quod voluit dicere Innoc. in loco præallegato. Et licet ipſe loqui videatur in maleficio notorio, eſt tamen intelligenda eius doctrina in quocunque maleficio, de quo iudici legitime conſtet. Satis enim in hoc propoſito dici poteſt notorium id, de quo apparet ex actis, vt dixi infra lib. 7. §. Notorium, Et hæc omnia nota, quia ille locus Innocẽ. non eſt ab omnibus bene intellectus.

QVAEST. VI.

SVMMARIVM.

Diffamationem præcedere debere, ad hoc vt iudex per inquiſitionem procedere poſſit.

Et quid in iudice ordinario, verſic. Sed retentæ.

Et quid ſi iudex ex mero officio procedat, verſic. Idem etiam.

Et an etiam ad aſſumendas informationes ſuper ipſa fama, verſic. Scias etiam.

Et quid in inquiſitione generali, ibid.

Et quid in inquiſitione, quæ fit contra officiales ſyndicandos, verſic. Cęterum quando.

Et quid in crimine hæreſis, verſic. Item ſcias.

Et quid ſi formetur inquiſitio ex mandato principis, verſic. Præterea ſcias.

Et quid ſi non fuerit de hoc oppoſitum, verſ. Vlterius ſcias.

Et an hæc concluſio de conſuetudine obſeruetur, verſic. Vltimo ſcias.

Fama quomodo probetur, verſic. Sed quoniam.

Et an per duos teſtes tantum, verſiculo. Sciendum.

Et an debeant reddere ſufficientem cauſam ſcientiæ, verſic. Illud tamen.

Et an debeant dicere, quòd illud audiuerunt à maiori parte populi, verſic. Debent etiam.

Et an debeant dicere, quòd illud audiuerunt publice dici, verſi. Item requiritur.

Et an debeant nominare eos, à quibus audiuerunt, verſic. Amplius etiam.

Et quid ſi non fuerint ſuper hoc interrogati, verſic. Sed quid ſi non.

Et an debeant ſcire, quid ſit fama, verſi. Poſtremo ſcias.

Fama an probetur per aſſertionem iudicis, verſ. Sed quæro *Remiſſiue.*

Fama an requiratur, vt ſæpe ad iudicis aures aſcendat, verſic. Quęro nunc.

Et an ſola fama ſufficiat, an autem etiam requiratur, quòd præcedat clamoſa inſinuatio, verſic. Item quæro.

Iudex quid facere debeat poſt aſſumptas informationes ſuper infamia, verſic. Succeſsiue quæro.

Et an reo petenti danda ſit copia indiciorum ſuper fama aſſumptorum, verſicu. Sed quid ſi reus.

DICTVM eſt ſupra quæſtio. proxima poſſe iudicẽ procedere ex officio, ſiue inquirere ſpecialiter contra aliquem, dummodo aliquod præambulum legitimum pręcedat, quod aperiat iudici viam ad procedendum contra eum, Inter cętera autem ſi præcedat contra aliquem diffamatio, omnes fatentur poſſe iudicem procedere, & ſuper ipſo crimine contra eum informationes, & indicia aſſumere. Talis enim diffamatio ſuccedit loco accuſationis, vt tenent communiter canoniſt. teſte Card. Alex. in d. c. de accuſat. col. 14. in ſi. ſecunda quæſt. octaua, quaſi videatur populus ipſe, illum vt reum criminis iudici deferre. Quinimò dici ſolet, quòd de iure communi, ad hoc vt poſsit procedi ex officio, ſiue per viam inquiſitionis, requiritur quòd præcedat diffamatio rei de crimine,

crimine, pro quo iudex contra eum procedere intendit, ita colligi videtur ex verbis d.c.qualiter, & quando de accuſat. Et hoc etiam ſonant illa verba, quæ ſolent in inquiſitionibus apponi, FAMA PVBLICA PRAECEDENTE, &c. Et hæc eſt communis ſententia doctorum, vt atteſtatur Hieron.in Apoſtil.ad Ange. de maleſ.in verbo, Hæc eſt quædam inquiſitio,poſt num.68. verſ. Secundo in quantũ Nouell.in pract.crim.fol.63.poſt num.17. Sed certe quicquid ſit de iure, totum contrarium docet practica, quæ communiter obſeruatur, Iudex enim conſtito de delicto aſſumit informationes in genere, vt dixi ſupra quæſt.proxima, verſic. Poterit igitur,& interrogat primo teſtes,quos putat eſſe de negocio informatos ſuper veritate criminis,ſcilicet an ſciant quis maleficium illud commiſerit. Et ſi dicant ſe neſcire,tunc interrogat eos ſuper diffamatione,neminem nominãdo,ſed in genere interrogando, contra quem illius delicti fama laboret,vt dixi infra verſ. Sed quoniã. Et ſi ex eorum dictis reſultet probatio famę contra aliquem tunc ſpecialiter contra eum inquirit, & ad vlteriora contra eum procedit,vel per citationem,vel per capturam, iuxta qualitatem indiciorum. Et ſic vides,ꝙ eodem cõtextu iudex aſſumit informationes ſuper veritate criminis,& ſuper diffamatione, neque ego vnquam vidi fieri aliquem proceſſum, qui inciperet ab huiuſmodi diffamatione, Sed ſemper præcedit querela,vel denunciatio, vel aliter aperitur via iudici ad inquirendum, iuxta modos, de quibus ſupra dictum eſt, & infra etiam dicemus.

Sed retenta communi cõcluſione,quòd ſcilicet ad hoc,vt iudex poſsit inquirere,requiratur,quòd diffamatio pręcedat, ſcias, quòd Ang.in repet.l.ſi vacantia.C.de bon. vac. videtur tenere, quòd in hoc facienda ſit differentia inter iudicem ordinarium, & delegatum, vt ſcilicet iudex ordinarius poſsit abſque diffamatione inquirere,non autem delegatus,In hoc tamen Ang. communiter reprobatur,vt dicit Alc.in cap.1. nume.34. de offic.ord. Et hanc opin.contra Angelus dicit eſſe communem Card. Alex.in d.cap.de accuſatione,col.25.verſi. Tamen fortius,quem refert Foller.in practica crim.fol.86.num.32. Et ideo(ſecundum Doctores) modus procedendi eſt,vt iudex antequam procedat contra aliquem aſſumat à ſe ipſo informationes ſuper infamia rei de illo crimine, deinde comperto eum eſſe de ipſo delicto diffamatum, examinet teſtes contra eum ſuper ipſo maleficio. Et aduerte, quia de iure communi ſi iudex vellet procedere ſuper veritate criminis, non facta prius inquiſitione de fama,poſſet reus appellare, Et ita dicunt cõmuniter Doctores,vt ait Card. Alexan.in d.c.de accuſatione, col.25.circa medium. Contrarium tamen, vt dixi, communiter obſeruatur de conſuetudine.

Idem etiam Ang.in repet. d.l.ſi vacãtia num.177.videtur tenuiſſe, ꝙ hæc concluſio non procedat, vbi iudex non ad poſtulationem partis, ſed ex mero officio inquireret, nam eo caſu (ſecundum eum) non requiritur,quòd præcedat diffamatio, Et dicit Aug.ad Ang.de malef.in verbo,Hæc eſt quædam inquiſitio,num.57. ꝙ aſſeſſores communiter hoc obſeruant. Sed certe in hoc contra eum proculdubio eſt magis communis opin. vt dicit Hiero. in apoſtil. ad Ang.in loco prææallegato,poſt num.68. verſ.Quarto in quantum,quẽ refert Gratus conſi.57.num.11.lib.2.& Roland.cõſ. 24.circa fin.lib.1. Boſſ.in tit.de ind.nu.75. in fin.Hipp.Rimin inter conſilia criminalia diuerſorum conſil.105.num.27.lib.1. Quę etiam eſt rationi magis conſentanea, nam quando proceditur ex mero officio, tũc magis neceſſaria eſſe debet diffamatio, quæ ſuccedit loco accuſatoris,vt dicũt ſcribentes in d.c.qualiter & quando, Et dixi ſupra in princ.quæſt.

Scias etiam, quòd hæc concluſio, quæ habet requiri diffamationem priuſquam ſuper delicto poſsit iudex ex officio inquirere, intelligenda eſt, vt non procedat in inquiſitione,quæ fit contra aliquem ſuper ipſa fama,nam iſta fieri poteſt modica diffamatione præcedente, Ita dicit Innoc.in cap.licet in vltimis verbis de accuſat.quem ſequuntur communiter Doctores, vt ait Marian.in eodem cap.licet, numero 59. Idemq; dicendum eſt in inquiſitione,quę fit ad inueniendum ipſum crimen,nam in

ea pa-

ea pariter etiam non requiritur, quòd infamia præcedat, Et hoc dicit omnes fateri Bereous in d.c.qualiter,& quando, nume. 34. Et ita obſeruat practica, vt ſcilicet ad eam inquiſitionem, quæ fit ad inueniendum crimen, vel ad aſſumendas informationes ſuper fama, non ſolum modica diffamatio ſufficiat, ſed immo nulla diffamatio requiratur, intellige quando in genere inquiritur neminem nominando, ſed in ſpecie contra certam perſonam nunquã vidi practicari, vt nulla præcedente querela, vel denunciatione aſſumantur huiuſmodi informationes ſuper diffamatione, vt ſupra dixi.

Cęterum quando ſyndicatores procedunt contra officiales in ſyndicatu, vtique formant contra eos inquiſitionem generalem, etiam nulla fama publica, vel clamoſa inſinuatione præcedente, Et hoc valde de conſuetudine obſeruatur, vt dicit Angel.in repet.d.l.ſi vacantia, nume.170. quem refert Marian.in Rub. de accuſ.nu. 9.& in repet. d. cap. qualiter, & quando, poſt num. 167.verſic. Et 1.quęro,& Marſil.in pract. crim. §. conſtante, poſt num. 20. Sed certe illa inquiſitio non fit ad puniendum, neque ex ea ſequi poteſt condemnatio, niſi ſecundum ea, quæ dixi infra quæſt.50.verſi.Scias etiam, Et ideo nihil intereſt, an diffamatio præcedat, vel non præcedat. Iudex enim, qui vult aliquem ſyndicare, ſicuti dupliciter ſemouet ad procedendum contra ipſum, ita etiam duo remedia proponit, quorum primum eſt ad beneficium priuatorum illos excitando per edictum, quod ſolet in principio ipſius ſyndicatus publicari, quòd ſcilicet quicunque vult querelare &c. neque ſuper ipſo edicto iudex aliquid vlterius facit, niſi ad ipſarum partium querelam, Aliud remedium eſt ex officio, & ad hoc proponit iudex illum libellum, qui appellatur inquiſitio generalis, cuius forma traditur per Amadeum in ſuo tractatu ſyndicatus, Et ſuper hac inquirit iudex ex officio reuidendo libros & acta & condemnationes &c. Et ſi aliquid reperiat, in quo officialis deliquiſſe videatur, vocat ipſum, & fit litis conteſtatio &c. vt dixi in d. verſi. Scias etiam. Et ſic vides, quòd vtroq; caſu impertinens eſſet requirere, quòd aliqua diffamatio præcederet.

Item ſcias, quòd prædicta concluſio non habet locum in crimine hæreſis, nam in eo propter delicti ipſius enormitatem, poteſt procedi abſque eo quòd præcedat diffamatio, ſed ſufficit ad inquirendum vehementis ſuſpicio, ita communiter tenetur, vt dicit Felinus in d.capit. qualiter, & quando in principio in vltimis verbis. Credo tamen, quòd vltra ipſam ſuſpicionem adhuc requiratur querela, vel denunciatio, prout in aliis criminibus, aliàs darentur nimis latæ habenæ Inquiſitoribus, ſi poſſent ex ſuo capite contra omnes inquirere, nulla notificatione, vel querela, vel diffamatione præcedente, ſed ex ſola ſuſpicione tantum, quod nullo modo eſt dicendum, Erit tamen hoc ſpeciale in hæreſi, quòd licet in aliis criminibus de iure requirantur legitima indicia ad formandam inquiſitionem, vt dixi infra quæſt. 20.verſi. Ad formandam, in hoc crimine ſufficiat vehemens ſuſpicio. Vide quæ dixi ſupra hoc eod.lib.§.Hæreſis, verſi. Habet etiam.

Præterea ſcias, quòd non habet locum quando inquiſitio formatur de mandato, aut conſcientia principis, nam eo caſu non requiritur, quòd præcedat aliqua diffamatio, ita dixit Innoc.in d. c. cum oporteat, poſt nume. 5. de accuſat. & poſt eum Bald.in l. nullus, num.1.C.ad l. Iul. Maieſt. Aduerte tamen (ſecundum aliquos) quia iſta doctrina ſimpliciter intellecta fecit errare multos ignorantes, vt dicit Auguſtin. ad Ang. de malefic.in verbo, Fama publica, poſt num.5. ſubdens etiam, quòd audiuit ſępe multos peritos, & aduocatos in hoc erraſſe, ideo ſecundum eos intelligẽda eſt, vt procedat, quando tale mandatum emanauit motu proprio, ſecus ſi ad poſtulationem partis, nam eo caſu adhuc debet præcedere diffamatio, ita tenet glo in cap.2.in verbo, Fuerat, de accuſ.in 6. quæ in hoc communiter à ſcribentibus approbatur, vt dicit Marſ.in pract.crim.in d.§.conſtante, poſt num.22.verſ.Sed hanc tamen. Sed certe ex quo talis poſtulatio partis habet vim querelę, vel denũciationis, ſicut preces, ſuper quibus impetratur reſcriptum hnr,

loco

loco libelli in cauſis ciuilibus, vt dixi infra libro proximo. Credo ego, quòd etiam ſine diffamatione poſsit vtroque caſu Iudex inquirere & informationes aſſumere, Et ita ſemper vidi ſeruari, quia (vt dixi) hæc practica diffamationis apud nos receſsit ab aula. Item intellige, vt procedat, quando princeps vtitur verbis aſſertiuis, ſecus autem ſi vtatur verbis narratiuis, hoc enim caſu pariter eſt neceſſaria diffamatio. Et ita communiter tenetur, vt dicit Anan. in d. c. cum oporteat, num. 2. Et in hoc non videtur dubitandum.

Vlterius ſcias, quòd ſi fuerit proceſſum non præcedente infamia, & hoc non fuerit oppoſitum, valet proceſſus, Et hæc eſt communis opin. vt atteſtatur Aret. in cap. qualiter, & quando, el primo, colum. 3. de accuſatio. prout illũ refert Foller. in pract. crimina. canon. fol 102. verſiculo. Item potest opponi, Et ex hoc corruit illa opinio. Hoſtien. q̃ ſi prius recepti fuerint teſtes ſuper veritate criminis, quam ſuper infamia, licet deinde probetur infamia, teſtes prius recepti ſuper veritate criminis non probant crimen, ex quo non fuit ſeruata forma, vt ſcilicet prius conſtaret de infamia, quam reciperentur teſtes ſuper crimine, quę quidem opinio per omnes repræhenditur, vt dicit Aret. in loco præallega. poſt num. 11. valet enim proceſſus, vt ſupra dictum eſt, licet omiſſa ſit inquiſitio famæ, ſi pars non opponat. Effectus autẽ eſt maximus, nam quando huiuſmodi præpoſteratio ordinis reddit proceſſum ipſo iure nullum, poteſt opponi in quacunque parte iudicii, vbi vero non annullat proceſſum niſi parte opponente, tunc non poteſt opponi poſt litem conteſtatam, vt dixi infra lib. 7. §. Exceptio. Et aduerte quia doctores in hac materia loquentes, & dicentes, q̃ omnino fama debet præcedere inquiſitionẽ, intelligendi ſunt de inquiſitione, quę fit aſſumendo informationes ſuper delicto contra aliquem, contra quem nulla ſit querela vel denunciatio, non autem de inquiſitionis libello qui tranſmittitur reo quando citatur, vt in iudicio compareat, nam cum id non fiat niſi præcedente proceſſu informatiuo legitime formato, proculdubio non requiritur in ſpecie, q̃ fama precedat ad inquiſitionem reo tranſmittendã ſed ſufficit etiam aliud indicium, prout etiam obſeruari atteſtatur Boſſ. in titu. de inquiſ. num. 27. Et in hoc multi etiam docti viri æquiuocando decepti ſunt, cum tamen nemo deberet eſſe ita ineptus, vt crederet tot patres ſenſiſſe, quòd ſi adeſſent duo vel plures teſtes, qui de viſu maleficii depoſuiſſent tempore viſitationis cadaueris (vt plerunque contingit) non poſſet contra reum tranſmitti inquiſitionis libellus, niſi fama pręcederet, quod eſſet omnino abſurdiſsimum.

Sed quoniam plerunque contingit, delicta occulte committi, quo caſu difficile, & quandoque etiam impoſsibile eſt inuenire teſtes, qui de veritate criminis deponant, quod ſæpe euenire ſolet, etiam in delictis palam commiſsis, ex quo non reperitur de facili qui velit in cauſa criminali contra aliquem ad offenſam deponere, conſueuerunt iudices, vt dixi, iis caſibus, poſt quam eis legitime conſtat delictum fuiſſe commiſſum, neque reperitur teſtis, qui de veritate criminis deponat, interrogare teſtes ſuper fama, vt intelligant quis ſit de ipſo crimine diffamatus, Et vbi ex ipſis informationibus aſſumptis ſuper infamia, reſultet ſuſpicio contra aliquem, procedunt ad vlteriora, contra eum ſuper ipſo crimine inquirendo. Videamus igitur, quomodo talis fama contra aliquem probetur.

Sciendum eſt autem, q̃ poteſt fama probari etiam per duos teſtes tantum, ita videtur ſenſiſſe gloſſ. in l. tertia, §. eiuſdem, in verbo, Confirmat, ff. de probatio. Et in hoc omnes concordant, vt dicit Alber. in d. l. ea quidem, num. 24. Hanc etiam dicit eſſe communem opinio. Sal. in d. l. ea quidem in ſexta charta, verſic. Venio ad ſeptimam prout illum refert Dec. conſil. 272 num. 4. Sed certe Salic. in eo loco, qui eſt num. 82. loquitur de probatione notorii, & in eo propoſito atteſtatur de communi opin. vt ego fideliter retuli infra quęſt. nona, verſi. Quæro nunc, Eſt tamen tenenda hæc concluſio, in qua, vt dixi, oẽs concordant, q̃ ſcilicet duo teſtes ſufficiant ad famam probandam, cum in ore duorum, vel trium ſtet omne verbum.

Illud

Illud tamen in primis ſciendum eſt, ꝙ huiuſmodi teſtes deponentes ſuper fama debet reddere ſufficientem cauſam ſcientiæ, alias non probant, ita dicit Bart. in l. de minore, §. plurium, poſt num. 19. ff. de quæſtio. Et in hoc omnes concordant, vt dicit Corn. in dicto conſil. 233. in littera D, lib. 2. & conſil. 216. in littera H, lib. 3. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Simancas de hæret. c. 63. num. 16. debet enim teſtis deponere de his, quæ ſenſu corporis percipiuntur, vt dixi ſupra lib. 2. §. Teſtis.

Debent etiam dicere, quòd illud audierunt à maiori parte populi, alias non probant, ita dixit glo. prællegata, in d. §. eiuſdem, & ſequitur Bart. in dicto §. plurimum, num. 19. Et ita concludere videntur doctores omnes, vt ait Marſil. in eo. §. plurimum, num. 46. Et ex hoc infert Bar. in dict. §. plurimum, num. 22. quòd non ſufficit, quòd teſtes deponentes ſuper fama, dicant, quòd audiuerunt illud publice dici poteſt enim eſſe, quòd audiuerint illud dici in loco publico, ſed tamen à paucis, vel etiam ab vno tantum, ſed opus eſt, quòd dicant, quòd illud audiuerunt à maiori parte populi, Et ita communiter teneri affirmat Imola in l. hæredes palam in princ. num. 1. ff. de teſta. quem refert Alexan. conſil 212. num. 5. lib. 2. & conſil. 20. poſt num. 9. lib. 4. & conſil. 2. num. 16 lib. 7. & conſil. 35. nu 6. eod. vol. Corn. conſil 84 in littera G, lib. 1. & conſil. 68. in littera B, lib. 2. & conſil. 198. in littera G, eo. vol. & conſil. 232. in littera D, eo. vol. & conſil. 216. in littera H, lib. 3. & conſil. 304. in littera L, eo. vol. vbi dicit, ꝙ ita alias obtinuit contra d. Benedictum Capram in cauſa eius propria, & ſępius vidit in iudiciis hoc pro ſatis claro reputari, Card. Alex. in c. cum in tua circa fi. de ſponſal. Dec. in c. 1. nu. 53. de appell. & conſil. 133. nu. 4. in fi. & conſ. 210. poſt nu. 9. verſic. Secundo, dato Curt. ſen conſil. 82. poſt nu. 9. Crauetta conſil. 41. num. 5. & conſil. 262. poſt nu. 5. Hanc etiam concluſionem dicit eſſe communem Alex. conſ. 123. nu. 3. lib. 7. Socin. conſil. 54. nu. 27. lib. 4. Dec. conſil. 37. poſt num. 10. verſic. Tertius, teſtis Bertrand. conſil. 74. nume. 10. lib. 8. Socin. Iun. conſil. 69. num. 24. lib. 1. Gram. conſil. crim. 26. poſt num. 14. Sed certe hęc opin. Bart. eſt multum aſpera, & ſi teneretur in practica, vix reperiretur ex mille teſtibus vnus, qui recte ſuper fama publica deponeret, Et ideo Bal. in c. litteras, num. 2. de præſumptio. tenuit totum oppoſitum, ꝙ ſcilicet teſtis, qui dicit ſe audiuiſſe aliquid publice dici, probat famam, quia intelligitur publice, ideſt publica voce à populo, Et hæc ſecundum eum eſt aptior expoſitio, & ſecundum communem intellectum loquentium, Et hæc opin. Bald. in practica ſeruatur, & contra Bart. eſt communis obſeruantia, vt atteſtatur Caſlador. deciſ. 3. maxime, num. 7. de probatio. Et poſt eum ita ſeruari in curia Romana atteſtatur Pariſ. conſ. 52. in fi. lib 3. Hieron. Mont. in tractatu de finib. fol. 50. num. 4. Ferret. conſil. 168. poſt num. 19. quam quidem obſeruantiam Romanæ curię in materia probationum omnes aliæ curię deberent imitari, Apud nos etiam indiſtincte ſeruatur opi. Bal. contra Bart. & ille aduocatus, qui vellet ſuper hoc inſiſtere reputaretur cauilloſus, & proculdubio ſuccumberet, Quinimò hanc opin. contra Bart. eſſe communem, & in iudicando ſequendā atteſtatur Calcan. conſil. 8. num. 11. Et dicit Alex. ſibi contrarius, conſil. 102. num. 17. lib. 7. videri, quòd magis communiter damnetur illa opin. Bart.

Item requiritur, quòd dicant ſe audiuiſſe id publice dici, licet enim deponant, ꝙ illud audiuerunt à maiori parte populi, ſi tamen illud ſecreto, non publice audiuiſſent, non diceretur probata fama ſecundum Theoricam Bar quam dicit eſſe communem Imola in loco præal'egato, prout illum refert Corn. conſil. 221. in littera C, in fin. lib. 3. Sed certe iudicio meo Bart. in d. §. plurimum, num. 28. dicit totum oppoſitum, & Imola iam ſupra fuit per me fideliter relatus in verſiculo, Debet etiam.

Amplius etiam debent teſtes deponentes ſuper fama, ſi fuerint interrogati, nominare eos, à quibus audiuerunt id, de quo deponunt eſſe publicam vocem, & famam, alias non probant, Ita dixit Bart. in d. §. plurimum, num. 23. & ante eum In-

noc. in d.c. qualiter, & quando, num.1. quem ſequuntur communiter doctores vbique, vt atteſtatur Alex conſil.100.poſt num.4. verſic. Sextus teſtis lib.1. Et dicit Aret. in d.c. cum oporteat, poſt num. 58. verſic. Communiter tamen, quod hæc eſt magis communis opinio, quę etiam ſeruatur in practica.

Sed quid ſi non ſunt ſuper hoc interrogati? Reſpond. quòd adhuc debent nominare eos, à quibus audiuerunt, vt poſsit iudex perpendere ex eorum qualitate, quanta ſit illis fides adhibenda, Et ita ſeruari atteſtatur Ioan. Andr. in d. c. cum oporteat de accuſ. prout illum refert Marſil. in d. §. plurimum, num 50.& conſ.76 num.22.& Gram. conſ. crim.42.num.19. & voto 34. num.14. quamuis ego in libro meo non reperiam Io.And.id atteſtantem. Sed certe communis practica eſt, quòd interrogẽtur, Et adhuc ſi non eſſent interrogati, crederem, quòd in criminalibus non probarent, niſi nominarent eos, à quibus audiuerunt. Debet enim fama habere originẽ à perſonis honeſtis, & fide dignis, non autem à maleuolis, vel improbis, vt omnes fatentur, quod intellige, niſi agatur de re turpi, nam eo caſu non eſſet contemnenda fama, quę ortum haberet à turpibus perſonis, puta ſi agatur de re commiſſa in lupanari, poterit oriri fama à meretricibus, & lenonibus, non autem à doctoribus, vel equitibus, qui non ſolent ibi conuerſari, ſic etiam ſi agatur de chartis, vel taxillis falſis, poterit fama ortum habere à luſoribus, & barris, & non erit, vt dixi, per iudicem contemnenda.

Poſtremo ſcias, quòd huiuſmodi teſtes ſuper fama deponentes, debent ſcire quid ſit fama, & ſi interrogentur quid ſit fama & reſpondeant ſe neſcire, nihil probant, Et hęc eſt communis opinio, vt dicit Marſil in d. §. plurimum, num.104.& ſeq. Et ex prædictis potes conijcere, quàm ſit difficilis probatio famæ, adeo vt vix ſufficerent ad eam recte probandam teſtes, qui eſſent iuris periti.

Sed quæro, nunquid fama probetur per aſſertionem iudicis? Dixi infra queſt. 31. in verſic. Fama publica.

Quæro nunc, nunquid ad hoc vt ſuper fama poſsit formari inquiſitio, requiratur quòd fama ſępe aſcendat ad aures iudicis? Reſpond. quòd ſic de iure loquendo, Et eſt communis opinio, vt atteſtatur Aret. in d cap. qualiter, & quando, num.75. & ſeq ſed (vt ſępius dixi) practica hęc non obſeruat, quia hodie (ſaltem apud nos) non inchoantur proceſſus ſuper diffamatione, niſi aliud concurrat, quod aperiat viam iudici ad procedendum.

Item quæro, nunquid ſola fama ſufficiat, ad hoc vt poſsit formari inquiſitio? Reſpond. quòd non, ſed de iure requiritur etiam clamoſa inſinuatio, quę ipſam famam ad aures iudicis ſępius detulerit, ita colligitur ex tex. in d.c. qualiter, & quãdo, ex quo videntur ſumpta illa verba, quę communiter in inquiſitionibus apponi ſolent, ET CLAMOSA INSINVATIONE SVBSEQVENTE, NON TANTVM SEMEL, SED SAEPE, ET SAEPIVS, &c. Quoties autem requiratur, quòd clamor, & infamia peruenerint ad iudicem, ad hoc vt poſsit ex officio contra aliquem inquirere, non eſt à iure determinatum, Et ideo dic, quòd eſt arbitrarium iudici, & ita tenent communiter doctores, vt ait Marian. in d. cap. qualiter, & quando, num.119. Hæc tamen omnia intelligo, vt procedant quando inquiſitio fit contra prælatum, nam eo caſu non ſufficit ſimplex fama, ſed requiritur, quòd ſit talis, quæ non poſsit ſine ſcandalo, vel periculo tolerari, Secus autem quando inquiſitio fit contra ſubditum, tunc enim ſufficit, quòd fama præcedat, etiam quòd non ſit ſcandaloſa, neque periculoſa, Et ita tenent communiter doctores, vt dicit Card. Alexand. in dicto cap. de accuſatione, col. 28. in fin.

Succeſsiue quæro, quid facere debeat iudex poſt aſſumptas informationes ſuper infamia? Reſpon. debet vocare ad ſe eum, contra quem intendit procedere, & ei dicere, Ego intendo inquirere contra te ſuper tali crimine, ſuper quo es diffamatus, Et vbi ipſe confiteatur crimen, & infamiã, poterit eum punire, vbi vero neget, poterit ad vlteriora procedere, ita dicit gloſ. in dicto cap. qualiter, & quando in gloſ. 1. Sed certe hæc practica communiter de con-

ſuetudine non ſeruatur, imò ſeruatur oppoſitum, quia primo fit inquiſitio, & poſtea ſuper ea inquiſitus interrogatur, & examinatur, vt dicit Ang. in repet. d. l. ſi vacantia, num. 197. quem refert Ang. Aret. de maleſi. in d. verbo, Hæc eſt quędam inquiſitio, & Card. Alex. in d. c. de accuſatione, col. 36. circa med. licet ipſe Ang. Aret. dicat, ꝙ illa doctrina Ang. procedit, quando iudex contra abſentem inquirit, Sed ſi reus eſt præſens & in fortia officiales, tunc (ſecundum eum) ſemper iudex eum interrogat cum tortura, & ſi non, in camera pluries, vt videat bene ſuper quo poſsit formare inquiſitionem, & poſt eius interrogationem format inquiſitionem, de quo tamen ego dixi infra q. 45. Marian. autem in repet. d. c. qualiter, & quando poſt num. 212. verſic. L X X. quęro, dicit, & ipſe, ꝙ illa practica quam ponit gl. præallegata, communiter non ſeruatur, ſed communiter citatur inquiſitus, vt cõpareat ad ſe defendendum, & ſubiicit formam ipſius citationis, Ego vero ſupra in prin. quæſt. dixi, quòd tota hęc practica diffamationis hodie non ſeruatur, niſi quando alia indicia haberi non poſſunt, propterea ſi caſus contingeret, debet iudex habita informatione ſuper infamia, ſi reus eſt præſens, illum interrogare, ſi vero eſt abſens, debet illum citare, iuxta ea, quæ dixi infra q. 31. & inter ea perquirere fortiora indicia ſuper ipſo crimine, Indicium enim famæ ſolum, licet ſufficiat ad inquirendum, vt dixi ſupra in prin. quęſt. non tamen ſufficit ad torturã, vt dixi infra quęſt. 21. verſic. Fama ſola.

Sed quid ſi reus dicat iudici, vt priuſquam ad vlteriora procedat, det ei copiam indiciorum, quæ ſuper diffamatione aſſumpſit? Reſpond. Ang. in d. repet. l. ſi vacantia, num. 89. dicit, quòd cauti aduocati hoc petunt, vt poſsint impugnare teſtes diffamantes, & vt videant, ſi fama eſt probata, nam ſi aduocatus poterit videre famam non eſſe probatam, vel teſtes eſſe ſuſpectos, obtinebit in cauſa, Et dicit hoc vidiſſe fieri, & peti in ciuitate Aretii, quod quidem proculdubio eſſet valde vtile ipſi reo, præſertim cum probatio famæ, ſit multum difficilis, vt potuiſti videre ſupra verſic. Illud tamen, & ſeq. Sed certe mirũ eſt, quòd Doctores adeo varie loquantur in hoc propoſito, Si enim ſecundum magis communem opi. creditur iudici aſſerenti famam eſſe contra aliquem, nec tenetur aliter de parti fidem facere, vt dixi in d. quęſt. 31. verſic. Fama publica, non video ego, quomodo ſit danda eius copia reo petenti præſertim cum ex conſuetudine generali iudex poſsit etiam non præcedente infamia inquirere, vt ſupra dixi. Et ideo dicit Angel. in loco præallegato, quòd hodie Peruſii hoc non ſeruant de conſuetudine, ex quo ibi ſecundum formam ſtatutorum poteſt de omni crimine inquiri. Dic ergo, quod cum ex generali conſuetudine non ſeruetur, vt prius aſſumantur indicia ſuper fama, deinde ſuper crimine, ſed omnia eodẽ contextu recipiantur, Iudex circa copiam diffamationis dandam, vel denegandam reo inquiſito, debet obſeruare ea, quę generaliter dicta ſunt de copia indiciorum infra quęſt. 49.

QVAEST. VII.

SVMMARIVM.

Denunciationem aperire viam iudici ad inquirendum.

Denunciare quis poſſit, verſic. Quęro igitur. *& verſ.* Dixi ſupra, *& ſeq.*

Dictum denunciantis an ſufficiat ad inquirendum, verſic. Habes igitur.

Officiales quomodo conſtituantur ad denunciandum delicta, verſic. Scias autem.

Et an poſſint denunciare etiam delicta non notoria, verſic. Scias etiam.

Et an teneatur denunciare etiam ea maleficia, quæ ſunt de iure impunita, verſic. Sed quæro.

Denunciare an cuicunque liceat, verſic. Dixi ſupra.

Monachus an poſſit denunciare, verſ. Item quęro.

Laicus an poſſit denunciare clericum de crimine, verſic. Quæro etiam.

Denunciationis forma quæ ſit, verſic. Quæro nunc.

Et an ſint ſeruandæ ſolemnitates iuris verſic. Vlterius quæro.

Denunciator, qui non probat contenta in denunciatione, an ſit in expenſis condemnandus, verſic. Sed nunquid.

DICTVM eſt ſupra q. quinta, verſ. Scias etiam, multos eſſe caſus, in quibus poteſt iudex ex officio ꝓcedere, etiam ſi nulla partis accuſatio, vel querela præcedat, Dictumq́; eſt etiã ſupra quæſt. proxima, diffamationem inter cætera operari, vt iudex contra diffamatum inquirere poſsit, Nunc ſcias alium etiam eſſe modum, per quem aperitur via iudici ad inquirendum, ſcilicet, ſi facta ſit denunciatio apud acta, quòd aliquis maleficium aliquod commiſerit, Et in hoc propoſito ego omitto ea omnia, quę de iure canonico dicuntur de materia denunciationis, de quibus dixi infra lib. 7. §. Denunciatio, Sed tantummodo loquor de illis denunciationibus, ſuper quibus ſolet criminaliter procedi. Et in hoc debes aduertere, q̃ licet aliqui dicant, quòd iſte modus procedendi per denunciationem eſt modus ordinarius procedendi, ſicut alii, & Boſſ. in tit. de denunciat. num. 1. affirmet, ꝙ ita dicunt omnes doctores, nihilominus re vera modus procedendi per denunciationē non eſt modus ſeparatus ab inquiſitione, nam denunciatio nihil aliud operatur, niſi ꝙ ſuccedit loco diffamationis, vel querelæ, & ſic aperit viam iudicii ad inquirendũ ex officio contra aliquem, quod aliàs de iure non poſſet non præcedente querela, vel diffamatione, vt ſæpe ſupra dictum eſt, adeo, quòd ita dicitur procedere iudex ex officio quando pręcedit ſola denunciatio, ſicut quando præcedit ſola diffamatio, Et ideo facta denunciatione iudex ſuper ea aſſumit informationes, & indicia, & eis aſſumptis, format libellum ſiue inquiſitionē in qua narrat, quomodo propter denunciam datam per talem officialem intendit ex officio procedere, contra &c. Et ita cõmuniter ſeruatur in practica, teſte Pract. Papien. in forma inquiſitionis, in verbo, Hęc eſt quędam inquiſitio, poſt num. 38. Et ita etiam quotidie eſſe in vſu atteſtatur Boſſ. in loco pręallegato, nu. 2. Quę omnia intelligo tam in denunciatione, quę fit ex neceſsitate officii, quàm in ea, quæ fit ab alio non exercente officium, vt ſtatim dicã.

Quæro igitur pro intelligentia terminorum, quis poſſit denunciare? Reſpond. Bar. in l. diuus, num. 7. ff. de cuſto. reorum, dicit, quòd qui prohibetur accuſare, eſt etiam prohibitus denunciare, Sed hæc opin. Bart. communiter in practica non ſeruatur, nam iſti officiales, qui conſtituuntur ad denunciandum, vt plurimum ſunt perſonę pauperes, & viles, & quandoque etiam infames, & tamen admittuntur, & ſuper eorum denunciis proceditur ad inquiſitionem, Et ita communiter obſeruari atteſtatur Ang. de malef. in gl. nec non, & ad denunciationem, num. 4 quem refert Card. Alex. in d. c. de accuſatione, col. 65. in fin. verſic. Secundo quęro, ſecunda quæſtione octaua, & Marian. in c. repet. c. qualiter, & quando, num. 81. & Pract. Conradi, fol. 236. num 9. Et reuera ridiculum eſſet in practica, ſi quis vellet aliquam exceptionem proponere cõtra perſonas huiuſmodi antianorum, ſiue conſulum, qui delicta denunciant. Tu igitur dic, quòd aut agitur de delicto, ſuper quo ex forma ſtatutorum, vel conſuetudinis non poteſt procedi, niſi ad inſtantiam partis, Et tunc recte procedit opin. Bar. vt qui non poteſt accuſare, ſeu querelare, non poſsit etiam denunciare, alias fieret fraus legi, ſi ille, qui nõ poſſet accuſare, admitteretur ad denunciandum, Faciunt quæ dixi infra q. 10. verſ. Scias autem, Aut vero agitur de delicto pro quo poteſt iudex, ꝓcedere ex officio, & ſic per viã inquiſitionis, ſiue de iure, ſiue de cõſuetudine, & tunc quilibet admittitur ad denunciandum, & ita procedat allegata conſuetudo, Et hoc ſiue iſte denunciet motu ꝓprio, ſiue ex neceſsitate officii, quidquid diſtinguat Ang. in loco pręall. cuius opin. in practica non ſeruatur, & merito Publice. n. intereſt delicta ad magiſtratuum notitiam qũocunque peruenire ne impunita remaneant, & talis denunciatio modici eſt momenti, quia cum nihil aliud operetur, niſi quòd aperit viam iudici ad inquirendum, non poteſt ſuper ipſa denũciatione iudex contra aliquem procedere ad citationem, neque ad capturam, niſi

prius

prius habitis contra eum legitimis indiciis ſiue informationib. vt inferius dicemus.

Habes igitur, ꝙ dictum denunciantis maleficium ſufficit ad inquirendum, Et hâc dicit eſſe communem concluſionem Boſſ. in tit. de denunciatione, post num. 2. quam tamen intellige vt procedat, quo ad inquirendum, id eſt ad recipiendum indicia, ſiue informationes contra eum, qui pro reo nominatur in denunciatione, vt ſtatim dixi, Si vero intelligamus ad inquirendum, id eſt ad tranſmittendam inquiſitionem contra eum, qui de ipſo delicto imputatur, tunc eſt diſtinguendum, nam, Aut talis denunciatio fit per ipſam partem offenſam, & non ſufficit, etiam ſi ipſe denuncians ex vulnere moriatur, & in ipſa denunciatione vſq; ad mortem perſeueret, licet in hoc vltimo conſuetudo contrarium obſeruet, vt dixi infra q. 21. verſic. Aſſertio vulnerati, Aut fit per tertiam perſonam priuatam, & pariter non ſufficit, quia ipſe videtur in tali denunciatione fungi vice accuſatoris, Et ideo ſuper eius denunciatione, etiam iurata, non poteſt vllum fieri fundamentum, etiam ſi deponat de viſu, Et in hoc nullus eſt qui dubitet, Aut vero fit per ſyndicum, ſiue officialem deputatum auctoritate publica ad huiuſmodi denunciationes faciendas, Et tunc aut ipſe teſtificatur cum iuramento vera eſſe ea, quę denunciat, & reddit cauſam ſcientiæ, & eo caſu facit fidem, prout alius teſtis, qui ſuper ipſo delicto deponeret, Et poteſt ſuper eius dicto formari inquiſitio, aut vero non deponit ipſe ſuper delicto, ſed dicit alios eſſe informatos, & tunc eius dictum nihil operatur, niſi quia (vt dixi) aperit viam iudici ad inquirendum, & non poteſt ſuper eo procedi, niſi legitima adſint iudicia. Et ita obſeruat communis practica. Bene verum eſt, quòd ſi huiuſmodi denunciator fuiſſet deputatus non modo ad denunciandum, ſed etiam ad cuſtodiendum, puta agros vel paſſus, vel ad capiendum, puta fraudantes gabellas, vel deferentes arma, vel ſimilia, tunc ei daretur plena fides non modo ad inquiſitionem formandam, ſed etiam ad condemnandum, niſi denunciatus probare ſuam innocentiam, Et hoc propter iuramentum, quod tales officiales præſtant in principio officii ſui. Et ita de conſuetudine obſeruatur, vt dicit Gand. in tit. quomodo in malefic. cog. per denunciat. poſt num. 4. quem refert Auguſt. ad Ang. de malef. in verbo, Necnon & ad denunciationem, poſt num. 6. Sed hoc intellige vt procedat in cauſis, ſeu delictis leuibus, Cęterum in cauſis grauibus, & in quibus ingeritur pœna corporalis, non credo quòd talis denunciator haberetur pro integro teſte, ſunt enim vt plurimùm viles perſonæ, & infames, ſcilicet Beruarii vel ſimiles, quos Mediolani Borlandettos appellamus, Et ideo non putarem eis tanquam omni exceptione maioribus, plenam fidem adhibendam, niſi aliæ circunſtãtiæ iudicis animum mouerent.

Scias autem, quòd antiquis temporib. magiſtratus deputabant officiales, qui eis delicta denunciarent, hodie vero conſtituuntur ſyndici per parrochias, ſiue caſtra, qui ſunt tanquam officiales conſtituti denunciandum delicta, Et ita hodie communiter ſeruatur per Italiam, vt dicit Marian. in d. c. qualiter, & quando, nu. 30.

Scias etiam, quòd de iure huiuſmodi officiales (ſecundum aliquos) non poſſunt denunciare niſi delicta notoria, Et ita tenent communiter canon. vt dicit Card. Alexand. in d. c. cap. de accuſatione, col. 67. verſic. Quæro, an maleficia, ſecunda quæſt. 8. Ita etiam communiter teneri atteſtatur Marian. in d. cap. qualiter, & quando. poſt num. 179. Sed quicquid ſit de iure, contrarium ſeruatur de conſuetudine, nam tales ſyndici non modo poſſunt denunciare etiam delicta occulta, & non notoria, imò ex neceſsitate eorum officii tenentur ea denunciare, ſub pœna in ſtatutis ciuitatum vel locorum expreſſa, Et hoc etiam admittit ſtylus curiarum eccleſiaſticarum, vt atteſtatur Diaz in practica crimin. canon. cap. 6. quem refert Pract. Conradi, fol. 235. num. 5. in fi. niſi forte delictum eſſet ita occultum, quòd ſyndicus illud non denuncians excuſari poſſet, Et ita Alb. in 2. par. ſtatut. q. 82. dicit ſępe obtinuiſſe, ſuper quo in præſentia nihil determino. Bene verum eſt, ꝙ Senatus de facili excuſat huiuſmodi conſules,

ſiue ancianos, propter non factos denunciationes, vbi non poteſt in eis argui dolus, vel lata culpa, puta ſi fuerit aliquis percuſſus in agris remotis à domibus, & percuſſus rem ipſam conſuli non notificauit, prout contigit in loco Caſaleti Laudenſis, & fuerunt homines ipſius loci abſoluti, 12. Auguſt. 1546. P. N. & in aliis etiam plerìſque caſibus ſimilibus ita ſemper vidi per ſenatum iudicari.

Sed quæro, nunquid talis ſyndici tenentur denunciare etiã ea maleficia, quæ ſunt de iure impunita, puta ſi ſit occiſus bannitus, qui ex forma ſtatuti poſsit impune offendi, vel huiuſmodi? Reſpond. quòd ſic, nam ad ipſos non pertinent iudicare, an delictũ ſit punibile, vel ne, ita tenet Barto in l. ſi quis in graui, §. ſi meritus, ff. ad Sylle. & eſt cõmunis opin. vt dicit Aug. poſt Ang. de maleſ. in verbo, Nec non, & ad denunciationem, num. 7. Et ita in practica obſeruatur. Quinimò ex conſuetudine tenentur denunciare quaſcunque offenſiones, & mortes violentas, etiam ſi caſu contigiſſe dicantur, puta ſi quis in flumine ſubmergatur, vel è tecto decidat, plerunque enim hæc, & ſimilia doloſe commiſſa, ſolent caſui imputari, propterea bonum eſt, vt ad notitiam iudicum perueniant, ad effectum vt rei veritas detegi poſsit, prout ego in facto multoties vidi.

Dixi ſupra, ꝙ non modo officiales ad hoc deputati, ſed etiam alii admittuntur ad denunciandum, quę res licet forte de iure cõi aliquam habeat difficultatem, tñ de conſuetudine paſsim ſeruatur, ꝙ quilibet accedit ad iudicem, & denunciat iniuriam ſibi, vel alteri factam, & iudices de facili procedunt, vt atteſtatur Alb. in d. l. ea quidem, nu. 9. ſumptis tamen prius debitis indiciis, Et eſt bona practica, ne aliquo modo delicta impunita pertranſeant.

Item quæro, nunquid monachus poſsit denunciare? Reſpond. in forma iudicii nõ poteſt denunciare niſi proprium Abbatẽ, extraiudicialiter autem, & ad pœnitentiam poteſt denunciare quemcunque, Et hæc eſt communis opinio, vt dicit Abb. in cap. ex parte, num. 6. de accuſ. ſed hoc raro contingit in practica.

Quæro etiam, nunquid laicus admittatur ad denunciandum clericum de crimine? Reſpond quòd regulariter non admittuntur laici ad denunciandos clericos, prout neque ad accuſandum, vt dixi infra quæſtio. 14. verſic. Propter reuerentiam, Eſt tamen ſpeciale in laico parrochiano, vt poſsit prælatum ſuum denunciare, Et eſt communis opinio. vt atteſtatur Aret. in cap illa, num. 7. de accuſat. Plurimum enim intereſt etiam laicorum habere bonos prælatos.

Quæro nunc, quę ſit forma huiuſmodi denunciationis? Reſpond. Syndicus ſeu officialis ad hoc deputatus notificat iudici apud acta, die tali commiſſum fuiſſe tale maleficium à titio, & eſſe de eo informatos Petrum, & Ioãnem, &c. Et ita vſus obſeruat, vt dicit Ang. de maleſ. in loco præallegato, num. 20. quem refert Pract. Conradi, fol 236. num. 11. Et hoc ſufficit, neque tenetur denunciato vlterius aliquid facere, ſed relinquit iudici faciendum, cuius partes ſunt ſtatim inquirere de delicto contra nominatum pro deliquente in denunciatione, examinando teſtes in ipſa denunciatione nominatos, & etiam alios à quibus veritas haberi poſsit, Et ideo licet de iure denunciator teneatur probare vera eſſe ea, quæ in ſua denunciatione continentur, vt eſt tex. in d. l. diuus, & in l. ab accuſatione, §. nunciatores, ff. ad Turpill. tamen communis vſus, & practica hoc non admittit, vt dicit Ang. in loco prȩallegato Salic. in d. l. ea quidem, num. 23 Marian. in d. c. qualiter, & quando, num. 179. in fin. Card. Alex. in d. c. de accuſatione, col. 68. verſic. Quęro an iſti, Sed ſufficit (vt dixi) quòd in cedula denunciationis inſcribi faciant nomina teſtium, qui dicuntur eſſe de contentis in denuncia informati. Hæc autem omnia intellige vt procedant, quando ad notitiam ipſius denunciantis peruenit nomen delinquentis, & teſtium. Si vero eſt ei occultum, ſufficit, quòd dicat nomina eorum, à quibus illud intellexit, Et tunc iudex facit citari partem offenſam, vt habeat indicia, & plerunq; etiam mandat ipſimet denuncianti, vt melius ſe informet, & termino bidui, vel tridui veniat de omnibus informatus, & curiæ referat.

Vlterius quæro, nunquid in huiuſmo-

di denunciationibus ſeruandę ſint ſolemnitates iuris? Reſpond. Lucas de Penna in Rubr. de delator. col. 2. verſic. Item dicunt aliqui, lib. 10. dicit, quòd etiam denunciator tenetur ſe inſcribere ad pœnam talionis, ſubdens, quòd ita hodie de conſuetudine obſeruatur, prout illum refert Carauita ſuper ritu 68. magnæ curię, num. 11. cum tamen reuera loquatur in delatore, prout eum fideliter refert Grammat. ſuper conſtit. Regni, fol. 61. num. 15. Sed Angel. in d. l. ea quidem, num. 3. dicit quòd imò denuncians non tenetur ſe inſcribere ad pœnam talionis, ſed in aliis ſolemnitatibus, quæ requiruntur in libello accuſatorio, ſcilicet expreſsio criminis perſonarum, loci, & temporis, tenet, quòd idē ſeruandum ſit in denunciatione, quod in accuſatione, ſubdens, quòd ita etiam videtur obſeruari de conſuetudine per totum mundum, Et ita illum refert, & ſequitur Auguſt. ad Ang. de malef. in loco prællegato. poſt num. 12. vbi etiam ſubdit, quòd licet denunciator non teneatur ſe ſubſcribere ad pœnam talionis, debet tamen ipſa denuncia, quam vult dare iudici, eſſe in ſcriptis, Et dicit, quòd ita volunt Doctores, Et idem in effectu dicit Boſſ. in tit. de denunciat. num. 14. & ita etiam quotidie videmus obſeruari, quia tales ſyndici nunquam ſe ſubſcribunt ad pœnam talionis, ſed tantummodo deferunt in ſcriptis ſuā denunciationem iuxta formam, de qua ſupra dictum eſt, aut ipſimet narrat eam notario, qui ipſis dictantibus illam redigit in actis.

Sed nunquid, ſi reus abſoluatur, denunciator ratione calumniæ erit in expenſis condemnandus? Reſpond. quòd ſic, ita dixit Cyn. in l. ſeueriter, in vltimis verbis C. de excuſat. tutorum, Et ita tenent communiter doctores, vt atteſtatur Alber. in l. ſancimus, num. 6. in fin. C. de iud. quem refert Gratus, conſil. 97 num. 2. lib. 1. Et ita fuiſſe de facto terminatum in ciuitate Regii, atteſtantur nonnulli, quos refert Catald. de ſynd. quæſt. 182. Et dicit Guido Papę deciſ. 269. Denunciator, num. 1. quòd in curia Delphi denuncians aliquem nominatim pro aliquo delicto, ſi ille ſit abſolutus, condemnatur in expenſis, ſi vero denunciat delictum in genere, non tenetur, niſi deinde ſubminiſtrauerit probationes contra aliquem, vel inſtigauerit iudicē ad eum condemnandum, Subdens, quòd ita etiam vidit ſuis temporibus ſæpe iudicari. Sed certe quidquid ſit de iure, hodie de conſuetudine iſti ſyndici non puniuntur propter calumniam, nam ex quo denunciant ex neceſsitate eorum officii, ceſſat omnis præſumptio calumniæ, Et ita de facto ſeruari atteſtatur Alber. in d. l. ea quidem, num. 9. in fin. & Amad. de ſynd. num. 85. Quod tamen ego intelligo vt procedat, quantum ad hoc vt excuſentur à præſumpta calumnia, quę ſcilicet oritur ex eo ipſo, quòd delictum non probatur, vt dixi infra quæſt. 62. verſic. Dixi ſupra, Sed ſi appareret de vera calumnia, tunc procederet communis opinio, vt deberet in expenſis condemnari, & forte etiam grauius puniri iudicis arbitrio, iuxta ea quę dixi infra q. 81. verſ. Sed quæro, vbi vero eſſet aliquis denunciator, qui non ex neceſsitate officii, ſed ſponte accederet ad denunciandum, crederem de eo iudicādum eſſe, prout de accuſatore, & ideo ratione calumniæ illum eſſe condemnandum, vt de accuſatore dictum eſt in locis prællegatis.

QVAEST. VIII.

SVMMARIVM.

Deprehenſionem rei in flagranti crimine aperire viam iudici ad inquirendum. 1

Et an faciat plenam probationem, verſic. Scias tamen.

Et an reo deprehenſo in flagranti crimine dandus ſit terminus defenſionis, & copia indiciorum, verſic. Sed nunquid.

Et an requiratur ſententia, verſic. Quæro, an quando.

Et quid ſi iudex oculis propriis videat maleficium committi, verſic. Sed pone.

ALIIS etiam modis aperitur iudici via ad inquirendum, nulla querela, aut denunciatione præcedente, puta ſi delinquens ſit in flagran-

flagranti crimine repertus, tunc enim non modo iudex poteſt contra eum inquirere, ſed etiam procedere vſque ad ſententiam, iuris ordine ſeruato.

Scias tamen, ꝙ deprehenſio in crimine non facit plenam probationem, ſed tantummodo operatur, vt reus poſsit torqueri, & ita communiter tenetur, vt ait Alb. in l. defenſores, num. 2. C. de defenſ. ciuit. Et ideo debet iudex bene aduertere, ne ſtatim procedat ad executionem contra eũ, qui ad prætorium dicitur tanquam deprehenſus in flagranti crimine, niſi aliter etiã conſtet tale delictum ab eo commiſſum fuiſſe. Solent itaque cauti iudices tales homines, qui ad eos conducuntur tanquam deprehenſi in flagranti crimine, examinare, & vbi fateantur, exequi pœnam contra ipſos, vbi vero negent, ſtatim abſque aliquo proceſſu ducere ad torturam, vt eos cogant ad delictum confitendum, Et hanc practica vtuntur aſſeſſores, vt dicit Ang. in l. interdum. § qui furem, num. 8. ff. de furtis Et ſcias, ꝙ licet talis poſtea reperiatur innocens, non propterea iudex, qui illum torſit, tenebitur in ſyndicatu, quia illa inciuilis ductio ipſum ita ductum in illud periculum poſuit, vt dicit tex. in d. § qui furem, & notat Ang. ibi, ſubdit tamen, Vtere hac tortura velut homo diſcretus, ſecundum cauſam, qualitatem, & conditionem perſonæ; ne aliàs vt iudex peruerſus recipias punitionem. Hæc autem intellige, vt procedant in grauibus delictis, pro quibus etiam pœna grauis imponitur. Cęterum in leuibus delictis poteſt iudex aliquem repertum in flagranti crimine ponere ad cathenam, vel berlinam, vt vulgo dicitur, abſque aliquo proceſſu, & ita ſeruari ex conſuetudine terrarum atteſtatur Ang. in d. l. ea quidem, num. 1. in fin. ſubdens ab huiuſmodi conſuetudine non eſſe recedendum, Et illum refert Paris Put. de ſyndic. fol. 287. num. 8. Et ita ſe pract caſſe atteſtatur Bart. in l. leuia, num. 12. ff. de accuſ. Dicit etiam Ang. in l. ictus fuſtium, num. 2. ff. de his qui not. infam. ꝙ videmus hodie ſeruari, ꝙ inuenti ad furãdum vuas per officiales rectorum, abſque interlocutoria, aut diffinitiua ducuntur cum vuis ad collum per ciuitatem, Et eodem modo inuenti cum armis de facto ducuntur ad palatium, & compelluntur ad ſoluendam pœnam antequam recedant. Idem dicit Cagnol. in l. vnica, in princip. num. 98. ff. ſi quis iuſdic. non obtemp. Adde tamen, dummodo ille deprehenſus ſit perſona vilis, ſecus autem ſi eſſet perſona nobilis, vel honeſta, talis enim non eſſet puniendus pœna infami. Bene vidi aliquando etiam nobiles deprehenſos cum armis, ſine proceſſu plecti ictibus funis publice, & non eſt iudicio meo mala practica, quamuis Paris Put. de ſynd. fol. 339. cap. 2. poſt num. 2. aliter ſentiat, dicens, ꝙ tortura eſt maxima pœna &c. & ego ſæpe vidi illam obſeruari, licet quandoque ex eo iudicibus male euenerit.

Sed nunquid reo capto in flagranti crimine debet dari terminus defenſionis, aut copia indiciorum? Reſpond. Bald. in l. vt vim, num. 2. ff. de iuſt. & iure tenuit, quòd non debet ei dari copia proceſſus, neque ſtatui aliquis terminus ad ſe defendendũ. Et dicit Foller. in pract. crim. fol. 197. col. 1. in fin. quòd illud dictum Baldi quotidie practicatur, prout etiam fuiſſe practicatum Neapoli in illis nobilibus, qui fuerunt reperti cum ſcalis ad domum cuiuſdam nobilis mulieris, refert Grammat. ſuper conſtitut. Regni, fol. 58. num. 15. & deciſ 36. Ego, ſi reus confiteretur delictũ, vtique tranſirem cum hac ſententia, ſed ſi negaret, putarem illam eſſe valde periculoſam, Et ideo conſulo iudicibus, vt caute procedant in huiuſmodi caſibus, neque exequantur pœnas capitales non datis defenſionibus, niſi ſit reus præter talem deprehenſionem etiam per teſtes idoneos de ipſo delicto manifeſte conuictus, vel cõfeſſus. Bene verum eſt, quod vbi eſſet periculum maioris ſcandali, puta quia delictum eſſet atrox, & populus magnis clamoribus poſtularet eius ſupplicium non differri, vel quia eſſet concitata ſeditio, nec poſſet de facili ſedari, niſi aliquis, qui eſſet deprehenſus concitare populum, ſtatim ſuſpenderetur, tunc crederem poſſe iudicem excuſari, qui illud faceret. Licet enim dici ſoleat, quòd vanæ voces populi non ſunt exaudiendę, illud tamen intelligendum eſt, quo ad hoc vt innocens condemnetur,

tur, vt contigit ſaluat. noſtro Chriſto Ieſu, vel vt nocens abſoluatur, Sed bene quandoque exaudiuntur, vt pœna nocenti acceleretur, & non differatur, donec principi reſcribatur. Et hæc eſt communis reſolutio, vt dicit Salic. in l. decurionum in fin. C. de pœnis, Et ita ſe vidiſſe de facto Florētię atteſtatur Catald. de ſynd. q. 212.

Quæro, an quando reus eſt deprehenſus in flagranti crimine, requiratur ſententia? Reſpond. gl. in l. ictus fuſtium in glo. 1. in primis verbis. ff. de his qui not. infam. videtur ſentire, quòd nō, ſed quòd poteſt ei infligi pœna abſque ſententia, & illam dicit eſſe communiter approbatam Boſſ. in tit. de denunciat. num. 10. Practica tamen obſeruat, ꝙ collaterales nunquam faciunt executionem alicuius pœnæ, niſi ſententia præcedat, poſſent tamē his caſibus omitti ſolemnitates requiſitæ in ſententię prolatione, & ſufficeret ſimplex ordinatio à iudice ſubſcripta.

Sed pone, quòd iudex oculis propriis vi deat aliquem aliquod maleficium committere, nunquid poterit illum condemnare? Reſpond. ꝙ non, niſi aliter probetur, & ita tenent Doctores, vt dicit Alber. in 1. parte ſtatutorum, quæſt. 53. Licet enim lex multum de iudice confidat, vult tamē ꝙ ſecundum acta, & probata iuſtitia miniſtretur, aliàs poſſet iudex aliquem ſuſpendi facere, & dicere ꝙ ipſe vidit aliquod maleficium ab eo committi, quod eſſet intolerandum. Vide quæ dixi infra q. 66. verſi. Scias autem. Et licet aliqui dixerint, ꝙ poterit iudex eo caſu illum torquere, tamen in hoc etiam contrarium tenetur per Doctores, vt dicit Pract. Carer. fol. 108. num. 144. Bene ex eo quòd iudex videat aliquē delinquere, poterit abſque alia querela, aut denunciatione ſtatim ſuper eo informationes aſſumere, & contra eum procedere, & ſic iſte erit vnus ex caſibus, in quibus aperitur via iudici ad inquirendū abſque vlla querela, denunciatione, vel diffamatione præcedente, Et adde, quòd etiam hoc caſu danda eſt reo copia proceſſus, & terminus defenſionis, prout reſcripſit Senatus in cauſa cuiuſdam M. Antonii Cribelli, qui coram pretore, & fiſcali blaſphemauerat, 6. April. 1559. P. N.

Q V AE S T. IX.

S V M M A R I V M.

Notorietatem delicti aperire viam iudici ad inquirendum.

Et quod dicatur delictum notorium ibid.

Et an requiratur, quòd ſint etiam notoriæ qualitates ipſius facti, verſic. Sed aduerte.

Et an in proceſſu, qui fit ſuper notorio, requiratur citatio, verſic. Quæro nunquid.

Et an requiratur probatio ipſius notorij, verſ. Item quæro.

Et per quot teſtes probetur notorium, verſi. Quæro nunc.

Et an in crimine notorio danda ſit reo copia indiciorum, et terminus defenſionis, verſ. Quæro etiam.

Et an in notorijs requiratur ſententia, verſi. Præterea quæro.

Et an in notoriis admittatur appellatio, verſic. Vlterius quæro *Remiſſiue.*

SED quid dicendum in crimine notorio? Reſpond. quòd notorietas delicti nō modo aperit iudici viam ad inquirendum, ſed etiam facit vt poſſit etiam vſque ad executionem procedere iuris ordine non ſeruato. Vt autem ſcias, quid dicatur notorium, videnda ſunt quę dixi infra lib. 7. §. Notoriū. Nam vt dicit gloſſ. vnica, in cap manifeſta, 2. queſt. 1. quotidie de notorio loquimur, & quid ſit notorium, ignoramus. In hoc tamē propoſito dic, ꝙ illud dicitᷓ crimen notorium, quod aliqua tergiuerſatione celari non poteſt, vt illud, quod fit coram populo, vel maiori parte populi, Et ita dicunt Doctores, vt ait Cyn. in d. l. ea quidem, col. 2. verſiculo, Quia ergo. Et ſic vides, quòd non modo illud, quod eſt facti permanētis, ſed etiam illud, quod eſt facti momentanei, poteſt tranſire in notorium, licet aliqui contrarium dixerint. Et hæc eſt communis opinio, vt dicit Tort. inter conſil. Anto. de But. conſil. vltimo, poſt num. 27. verſic. Ex prædictis.

ctis ergo Apoſtil. ad Ange. de maleficiis in vero, Etiam per modum notorii, ſub numero 1.

Sed aduerte, quia in hoc propoſito non ſufficit factum ipſum eſſe notorium, puta, quòd Seius interfecerit Caium, niſi etiã ſint notoriæ qualitates ipſius facti, ſcilicet quòd nulla defenſio, aut excuſatio competat Seio, quominus puniendus ſit pœna homicidii, Et hanc dicit eſſe communem omnium concluſionem Colleg. Floren. inter conſilia Curtii ſen. conſil. 21. num. 13. Tortus in d. conſil. vltimo. poſt num. 28. verſi. Nec obeſt textus. Poteſt enim eſſe, quòd homicidium fuerit ad ſui defenſionem commiſſum, vel quòd alias Caius impune occidi potuerit, vel huiuſmodi, de quibus dixi diffuſius ſupra hoc eodem lib. §. Homicidium.

Quæro, nunquid in notoriis requiratur citatio? Reſpond. quòd ad ſententiam vtique requiritur, & in hoc nullus dubitat, vt dicit Alber. in d. l. ea quidem, num. 14. in fi. Hanc etiam dicit eſſe magis cõmunem opin. Aret. conſil. 163. nume. 7. quem refert Boſſ. in tit. de denunciatione, num. 9 in fin. & in titulo quomodo procedatur in crimine notorio, poſt nume. 6. Quod tamen intellige iuxta ea, quę dixi infra qu. 31 verſic. Sed hic quæro. Sed ad aſſumenda indicia ſuper ipſo delicto notorio non eſt reus citandus, quotieſcunque ex tali citatione reus inſtrueretur ad fugam, Et hanc dicit eſſe communem opinio. Ferret. conſil. 31. num. 11. Et licet Anto de But. in c. cum olim de re iudica. dixerit eſſe ſpeciale in Papa, vt proceſſus per eum factus in notoriis abſque citatione valeat, nihilominus illud dictum communiter reprehenditur, vt dicit Barb. conſil. 70. num. 14. lib. 4. Dixi infra quæſt. 31. circa princ. Bene verum eſt, quòd ſi notorium eſſet, nullam defenſionem competere, eo caſu (ſecundum aliquos) poſſet procedi ſine citatione, Et hanc opinio. dicit eſſe communem, & veram Colleg. Floren. inter conſilia Curtii ſen. conſil. 21. num. 15. Tortus in d. conſil. vltimo, num. 30. Secus autem quando certum eſſet defenſionem competere, vel eſſet dubium, vt ibi. Et hanc diſtinctionem fieri per oẽs atteſtatur Pract. Carer. fol. 28. verſi. Et an, & quando. Ego vero indiſtincte teneo, quòd in quocunque notorio, ſi reus eſt abſens, debet citari non modo ad proceſſum, ſi non ſit ſuſpicio fugæ, nam eo caſu debet (ſi poteſt) perſonaliter capi, ſed etiam ad ſententiam vt ſupra dixi, non enim video, quomodo conſtare poſſit nullam defenſionem, aut excuſationem reo competere, niſi eo monito, & audito. Si vero ſit præſens, ſcilicet in carceribus detentus, crederem, quòd poſſet procedere communis opinio. quòd vbi certum eſſet nullam defenſionem competere, nulla citatio requireretur, Sed bene reus ipſe verbo monendus, & etiam audiendus eſſet, ſi vellet aliquid ad ſui defenſionem deducere.

Item quæro, nunquid in notoriis requiratur probatio delicti? Reſpon. quòd non. Et eſt communis opin. vt dicit Albe. in d. l. ea quidem, num. 18. Et ideo dicit Ang. in l. ictus fuſtium, num. 4. ff. de his qui no. inf. quòd mos hodie inoleuit, quòd rectores immediate abſque aliquo proceſſu faciunt decapitari, & ſuſpendi, & membra mutilari de facto malefactoribus notoriis, quibus, vt ipſe ait, ita pœnas imponi ſubito expedit reipublicę. Et licet Cyn. in d. l. ea quidem, col. 2. verſic. Secundo iuxta hoc, teneat, quòd vbi negetur, debeat probari, nihilominus ſecundum Albert. in loco prę allegato eius opin. non ſeruatur, nec approbatur per doctores. Sed certe iudicio meo Alber. nõ refert fideliter verba, Cyn. Et ideo puto, quòd male illum repræhendat, Propterea ſcire debes, quòd magna eſt differentia, an dicatur notorie conſtare de crimine, vel dicatur conſtare crimen eſſe notorium, iuxta ea quæ dixi in d. §. Notorium, dico igitur ſic, quòd aut quæris an ſit probanda notorietas ipſius delicti, ſcilicet ipſum delictum, de quo agitur notorie, commiſſum fuiſſe, Et dic, quòd ſic, Et ita loquitur Cyn. Et in hoc nemo contradicit, neque ſufficeret, quòd notorie de eo appareret, Poteſt enim eſſe, quòd vel per teſtes de viſu, vel per confeſſionem ipſius rei, ex quibus dicimus notorie cõſtare de crimine, probaretur delictum, Et tamen nullus ſani capitis dicet delictum ita probatum poſſe dici notorium,

ad

ad effectum vt ſuper eo tanquam notorio, ex abrupto procedi poſsit. Aut quæris, an ſit probandum ipſum crimen, quod prætenditur eſſe notorium, Et adhuc eſt diſtinguendum, nam Aut quæris an debeat conſtare iudici ipſum crimen fuiſſe commiſſum, & tenendum eſt, quòd ſic, iuxta ea quæ dixi ſupra quæſtio. quarta, Aut quæris an debeat vere probari, quòd crimen fuerit commiſſum ab eo, contra quem prætenditur eſſe notorium, Et dic, quòd non. Et ideo licet non adſint teſtes, qui deponant ſuper ſcientia delicti, ſi tamen appareat de delicto, & adſint teſtes idonei probantes concludenter, eſſe notorium, quòd Titius illud crimen commiſit, poterit Titius ex eo condemnari, Et ita procedat opin. Albert. & communis, quæ tamen iudicio meo eſt multum periculoſa, Et ideo recte dicit Salic. in d.l. ea quidem, num 93. Caueat iudex, ne aſſerat delictum notorium, cum non ſit, multa enim dicuntur notoria, quæ non ſunt, propterea conſulit iudici, vt maiorem partem viciniç examinet ſuper delicti commiſsione, ne poſtea tempore depoſiti officii puniatur, ſi de notorio non doceret. Debet igitur iudex ſuper tali notorio informationes aſſumere, Et hęc eſt communis opinio, vt atteſtatur Afflict. ſuper ſecunda parte conſtitutionum Regni, Rubr. decima, poſt num 30. Et ſcias, quòd debet notorium conſtare iudici, vt iudici ex actis, ſecundum communem opi. vt dicit Pract. Conradi, folio 240. in fin. & fol 241. nu. 14 Et ideo non ſufficerent informationes ab iſo iudice extraiudicialiter aſſumptæ.

Quæro nunc, per quot teſtes notorium probetur? Reſpond. gloſ. in c. Deus omnipotens, §. quando autem, in verbo Iudicis, ſecunda quæſt 2. dicit, quòd probatur per duos teſtes, Et ita ſe habet communis opin. vt atteſtatur Salic. in d. l. ea quidē, nu. 82. vt in ore duorum vel trium ſtet omne verbum. Faciunt quę dixi ſupra quæſt 6. verſic. Sciendum eſt

Quæro etiam, nunquid in crimine notorio danda ſit reo copia indiciorum, aut terminus defenſionis? Reſpond quòd ſic, Et hanc dicit eſſe communem opinionem Anto. Gomez capitu. 1. delictorum, poſt num. 43. referens id atteſtari Salic. in dicta l. ea quidem, numero 86. qui tamen in libro meo hoc ibi non dicit. Tu ergo dic, quòd, Aut reus proponit aliquam exceptionem, vel defenſionem ad excuſandū delictum, & danda eſt ei defenſio, Aut ipſe fatetur nullam excuſationē habere, & non eſt illi danda. Et hanc practicam ſeruat totus mundus, vt dicit Boſſ in tit. de denunciatione, numero 6. in fin.

Pręterea quęro, nunquid in notoriis requiratur ſententia? Reſpond. gloſſ. in ca. euidentia, in verbo, Non indiget clamore, de accuſatio. tenuit, quòd etiam ſuper notorio ferenda ſit ſententia, Et illam dicit eſſe communiter approbatam Marſil. in pract. crimi. §. Aggredior, numero 133 Pract. Conrandi, fol. 238. poſt nume. 4. Et licet aliqui tenuerint, quòd vbi crimen eſt ita notorium, quòd nulla poteſt tergiuerſatione celari, non requiratur ſententia declaratoria, quod etiam in pleriſque locis frequentiſsimo omnium conſenſu receptum eſſe atteſtatur Didacus in repet. capitulo. Alma mater, folio. 421. num. 9. de ſenten. excommu. in 6. nihilominus quidquid ſit de iure, certe de conſuetudine indiſtincte obſeruatur, vt etiam in criminibus notoriis requiratur declaratoria, Et ita hanc ſententiam eſſe in praxi receptam fatetur idem Didac. in loco preallegato.

Plus dicunt aliqui, quòd non poteſt dici delictum notorium, quod excuſationem non habeat, niſi prius fuerit ſuper hoc cognitum, & declaratum per iudicem, illud eſſe notorium, citatio etiam ipſo reo, Et hanc opinionem atteſtatur eſſe communem Aretinus in dicto conſilio. 163 quem refert Ferret. conſil. 31. num. 5. & 35. licet Aret. in libro meo hoc explicite non dicat, Et ideo iudices in huiuſmodi notoriis caute ambulent, ne ſi nimis properent, ſe ipſos inuoluant, vt ſupra dixi. Vide etiam in ꝓpoſito citationis quę dixi ſupra verſi. Quæro nunc.

Vlterius quæro, nunquid in notoriis admittatur appellatio? Dixi infra quæſtio. 94. verſiculo. Solet etiam.

Quæſt.

QVAEST. X.

SVMMAIRVM.

Q Verelam partis offenſæ aperire viam iudici ad inquirendum.

Et an querela ſucceſſerit loco accuſationis, verſic. Scias autem.

Promotor, ſeu inſtigator inquiſitionis quis dicatur, verſ. Aliquid etiam. *& ſeq.*

Et an ſit citandus, verſic. Quæro nunquid.

Aduocatus, ſiue procurator fiſcalis, qui inſtigant inquiſitionem, an reo abſoluto ſint in expenſis condemnandi, verſic. Sed nunquid.

Et an fiſcus debeat querelam porrigere verſ. Sed quæro.

ALIVS eſt modus, per quẽ iudici aperitur via ad inquirendum, ſcilicet querela partis offenſæ, Et licet iſti duo modi procedendi, ſcilicet ad querelam, & ex officio, videantur non modo diuerſi, ſed etiam quodammodo incompatibiles, tamen conſuetudo admittit, quòd ſuper querela partis iudex ſtatim incipiat inquirere, ſcilicet informationes ex officio aſſumere, vt dixi ſupra q. 3. verſi. Hinc infertur.

Scias autem, quòd hæc querela multum differt ab accuſatione, nam in accuſatione de iure requiritur ſolemnis libellus & inſcriptio, vt dixi infra q. 12. verſic. Dixi quoque, ſed modus ille procedendi per viam ſolennis accuſationis abiit prorſus in deſuetudinem, & loco accuſationis ſucceſsit hic modus querelandi. Et ideo hodie per totã Italiam obſeruatur, quòd libellus non datur, ſed ſimpliciter fit quædam ſcriptura, quæ datur loco libelli, & debet talis ſcriptura continere nomen accuſatoris, & accuſati, & iudicis, & criminis commiſſi, & quo loco, anno, & menſe cõmiſſum fuerit, necnon & diem dati ipſius libelli. Et ſi hęc deficiant, non procedit talis ſcriptura, quę hodie datur loco libelli, vt dicit Gand. de maleſ. in Rubr. qualiter fiat accuſatio, num. 6. quem refert Aug. ad Ange. de maleſ. in verbo, Et ad querelam, num. 3. & Boſſ. in tit. de accuſat. num. 2. & Carauita ſuper ritu 20. magnæ curiæ, nu. 4. & ſuper ritu 202. num. 6. & Practi. Conradi, fol. 225. nume. 5. Dum tamen ipſe Boſſ. poſtea ſubdit num. 6. quòd vſus non admittit tales querelas pro accuſationibus Tudic, id verum eſſe, ſi ſumatur accuſatio in forma ſolemni, prout de iure requiritur, ſed certe hodiernis temporibus vtq; dici poteſt huiuſmodi querelas ſubrogatas eſſe loco accuſationis, Et quamuis, vt ipſe dicit, non diſputetur ſuper iſtis querelis, an habeant requiſita vel ne, hoc procedit ex eo, quia talia requiſita in parte ſunt à conſuetudine ſublata, vt apparebit infra in diſcurſu materiæ accuſationis, & prętertim quęſt. 18. per totum, Et etiam quia hodie inquiſitio concurrit in omnibus ferè proceſsibus cum ipſa querela ſiue accuſatione vt dixi ſupra in d. verſic. Hinc infertur, Et ſic iudex ex officio ſupplet quoſcunque defectus. Sed in caſibus, in quibus ex forma ſtatuti, vel conſuetudinis iudex non poſſet procedere niſi ad querelam partis, procul dubiò ea, quæ poſſent de iure opponi contra accuſatorem, & accuſationem, poſſent opponi contra querelantem, & querelam, Et ita multoties vidi in facto obſeruari, Plus dico, quòd ſi non eſſet aperta via iudici ad inquirendum aliter quàm per querelam, puta quia non procederet denunciatio, neque diffamatio, neque aliquid aliud ex his, quæ aperiunt viam inquiſitioni, non deberet iudex procedere ſuper huiuſmodi querela, niſi haberet legitima requiſita, iuxta ea, quæ dicit Gandin. in loco præallegato, licet contrarium plerunque obſeruetur de conſuetudine, ſecundum quam iudices valde prompti ſunt ad procedendum, neque multum ſuper iſtis ſubtilitatibus inſiſtunt.

Aliquid etiam hoc loco dicendum eſſet de promotore, ſeu inſtigatore inquiſitionis, ſuper quo ego pauca tantummodo attingã, ne aliquid prorſus omiſſum fuiſſe videatur, certa reperire poteris in locis ordinariis.

Scias igitur, quòd tria ſunt genera eorum, qui inſtigatores, ſeu promotores

inqui-

inquiſitionis appellantur, Aliqui enim id faciunt ex neceſsitate, vel ſaltem ex debito eorum officii, prout ſunt aduocati, & procuratores, ſeu ſyndici fiſcales, ad quos maxime pertinet inſtare aſsidue, vt iudices cõtra delinquentes inquirant, Aliqui vero id faciunt ex præcepto, ſiue deputatione iudicum, qui ſolent deputare aliquem coadiutorem, qui loco partis, ſeu fiſcalis aſsiſtat inquiſitioni, nam in quocunque caſu in quo iudex poteſt ex officio procedere, poteſt etiam creare, & cõſtituere fiſcalem, qui accuſet. Et ita practicatur, teſte Anto. Gomez c.1. delictorum, poſt nume.10. in prima ampliat. intellige qui accuſet, non vt aperiat hoc modo viam inquiſitioni, ſed vt poſtquam illi eſt aperta via ad inquirendum, aſsiſtat ipſi inquiſitioni, prout faceret accuſator, Et hoc quando non adeſt aduocatus, ſeu procurator fiſcalis ordinarius, tũc enim non ſolet aliquis alius deputari. Poſtremo aliqui id faciunt ſpõte, quia comparent in iudicio, & ſubminiſtrat teſtes, & indicia contra reos inquiſitos.

Quæro, nunquid inſtigator ſit citandus in cauſa inquiſitionis? Reſpond. de aduocato, ſeu ſyndico fiſcali nulli dubium eſt, quin ſit citandus, nam in quocunque iudicio, in quo poteſt ex officio procedi, fiſcus eſt loco partis. Idemq; dicendum eſt in eo, qui ſit a iudice deputatus, nam, & ille ſuccedit loco fiſcalis, & de eo idem iudicandum eſt in illa cauſa, quod de fiſcali. Si vero loquimur de inſtigatore, ſeu promotore voluntario, tunc dicit Boſſ. in tit. de inquiſitione, num 26. quòd ſi talis inſtigator prius querelauit, & ad eius querelã iudex inquiſiuit, tenet locum partis, & ideo eſt citandus, Et ſubdit, quod ita concludunt doctores, & quòd ita ſeruatur, Et cum eo eſt lis conteſtanda, proue etiam cum accuſatore, ſecundum gloſ. in c. cum I, & A, in verbo, Lite non cõteſtata, de re iud. quam dicit eſſe ab omnibus approbatam Cardi. Alex. in c. de accuſatione, col. 27 in principio, ſecunda quæſt. octaua. Quod tamen intellige ſecundum ea, quæ de litis conteſtatione dixi infra quæſt. 45. circa principium. Ego autem dico, quòd ſi querelauit, tunc non eſt citandus tanquam inſtigator, ſeu promotor inquiſitionis, ſed tanquam accuſator, quia (vt dixi ſupra) tales querelæ ſuccedunt loco accuſationum, Sed quando quis non querelat, ſed tantum inſtigat, ſeu promouet inquiſitionẽ, non eſt de neceſsitate citandus, niſi compareat, & petat in actis ſe citari, nam eo caſu, licet prius non querelauerit, habetur loco partis, & citatur, Et vbi ſuccumbat, condemnatur etiam in expenſis vt accuſator, prout in facti contingentia condemnatos fuiſſe quoſdã inſtigatores refert Papo lib. 24. tit. 1. Arreſto 2. Et ita ſeruat communis practica.

Sed nunquid aduocatus, vel procurator fiſcalis, qui inſtigant inquiſitionem, & faciunt procedi contra aliquem, tenebuntur ad expenſas, ſi repertum fuerit illum non eſſe culpabilem? Reſpond. de iure forte poſſet dici, quòd ſic, ſed de conſuetudine apud nos contrarium ſeruatur, prout etiã ſeruari in patria Delphina atteſtatur Guido Papæ deciſ. 269. Denunciator, poſt nu. 1. Et quòd de conſuetudine procurator regius non ſubiiciatur expenſis actiue, neque paſsiue, atteſtatur Pract. Millei, fol. 16. nu. 45. Bene verum eſt, quòd ſi doloſe, & calumnioſe perſequeretur aliquem, eſſet in expenſis, & damnis verſus partem condemnandus, vti quilibet priuatus. Et ita pluries ſeruatum fuiſſe per parlamentum Pariſienſe atteſtatur Papo in d. titu. primo Arreſto 4.

Sed quæro, Tu ſcis, quòd hodie nemine querelante fiſcus ſuccedit loco accuſatoris, vt dixi ſupra quæſt. tertia, verſic. Sed certe, nunquid ergo debet eo caſu fiſcus querelam, ſeu accuſationem porrigere, ſuper qua iudex deinde procedat? Reſpond. quòd non, ſed tantum proceditur ad informationem eo inſtante, & ita ſe habet communis obſeruantia omnium curiarum, vt dicit Carauita ſuper 20. ritu magnæ curiæ, poſt nume. 4. Et dicitur ſemper inſtare fiſcus, vt procedatur contra delinquentes, etiam ſi de huiuſmodi inſtantia in actis non appareat, debet tamen prius eſſe aperta via iudici ad inquirendum aliter quàm per inſtigationem ipſius fiſcalis, iuxta ſæpius dicta, vt iudicibus præcludatur via ſubditos vexandi indebitis impenſis.

Quæſt.

QVAEST. XI.

SVMMARIVM.

1 *Inquiſitio an fiat contra abſentem.*

Et an ſit citandus ille, contra quem aſſumuntur incidia, verſic. Item quæro.

Et an pars offenſa, verſiculo. Sed quidè conuerſo.

Iudex an debeat interrogare reum ſuper his, de quibus contra eum intendit inquirere, verſic. Quæro etiam.

Et an ante inquiſitionem danda ſit reo copia indiciorum, verſic. Vlterius quæro, *Remiſſiue.*

NVNC videamus, quomodo procedendum ſit in iudicio inquiſitionis, intelligendo ſemper, quòd inquirere ſit ex officio teſtes, ſeu informationes recipere cōtra aliquem pro aliquo delicto, vt dixi ſupra quæſt. tertia in principio. Et in primis quęro, an poſſit procedi per inquiſitionem contra abſentem, an autem contra præſentem tantum? Reſpond. de iure loquendo regulariter non proceditur via inquiſitionis niſi contra pręſentem, ſi vero reus ſit abſens, modo non per contumaciam ſe abſentem fecerit, non poteſt inquiri, ita notatur per omnes in d. capit. qualiter, & quando. Sed certe quidquid ſit de iure, hoc de conſuetudine non obſeruatur, ſed ſemper fit inquiſitio de delicto, ſiue inquiſitus ſit pręſens ſiue ſit abſens, & ſiue per contumaciam ſe abſentauerit, ſiue non, vt atteſtatur Marian. in repe. d. c. qualiter, & quādo, num. 91.

Item quæro, nunquid priuſquam iudex ſpecialiter inquirat, & ſic aſſumat indicia contra aliquem, debeat ille citari? Reſpond. de iure communi vtique requiritur partis citatio, alias teſtes examinati reo non citato, nullam contra eum fidem facerent, neque ad ſententiam, neque ad torturam, Et hæc eſt communis opinio, vt dicit Blanc. in pract. crimin. fol. 5. nume. 33. Anton. Gomez. cap. 12. delictorum, poſt num. 18. Quinimò Anto. de Butrio in d. c. qualiter, & quando, §. debet, poſt num. 40 dicit, quòd in receptione teſtium in cauſa inquiſitionis ſpecialis debet reus citari, & quòd ita obſeruat communis practica, Et illum refert Aret. in eod. §. debet, nume. 98. Sed certe quidquid ſit de iure, contrarium ſeruatur de conſuetudine, vt atteſtatur ipſemet Blanc. in loco præallegato, ſubdens, quòd propterea defenſores reorum non debent multum inſiſtere ſuper iſta communi ſententia. Hanc etiam dicit eſſe communem practicam omnium curiarum Foller. in pract. crim. canon. fol. 109. num. 1. Dicit etiam Blanc. ibi. nume. 6. quòd ſtylus, & conſuetudo eſt in ciuitatibus Lombardiæ, quòd teſtes, ſiue ſuper generali, ſiue ſuper ſpeciali inquiſitione, & etiam ſuper accuſatione examinantur ſine citatione partis, & allegat Alexand. conſil. 65. nume. 9. in fin. lib. primo, quod eſt duplicatum in conſil. 41. libro 7. qui dicit, quòd (vt verbo fertur) ita eſt ſtylus, & conſuetudo in partibus Lombardiæ, quòd teſtes recipiantur ſine citatione partis. Et ita eſſe ſtylum Italię aſſerit Pract. Caſoni, fol. 103. poſt num. 1. Dicit etiam Berber. in Viatorio iuris in Rubr. de iud. colum. 27 quòd vſus, conſuetudo, & ſtylus hanc opi. approbant, Hunc etiam eſſe receptum vſum, ſtylum, & conſuetudinem atteſtatur Pract. Iodoci, fol. 24. num. 18. Tu autem dic, bene verum eſſe, quòd de conſuetudine huius prouinciæ teſtes, qui aſſumuntur ad informationem curię contra reum abſentem, recipiuntur parte non citata, ad effectum procedendi ad capturam, ſiue citationem contra reum, & ſi ipſe deinde vocatus fuerit contumax, faciunt fidem, etiam quo ad hoc, vt ſuper eorum atteſtationibus poſſit contra eum ferri ſententia diffinitiua. Et hæc practica fuit optima ratione introducta, ne ſi reus citaretur, ſtatim aufugeret, vel poſſet facilius teſtes examinandos ſubornare, Sed ſi reus comparet, tunc atteſtationes talium teſtium examinatorum abſque citatione partis nullam fidem faciunt, neque ad condemnationem, neque ad torturam, niſi parte ipſa præſente, aut legitime citata, ſeu monita deponant, vel prius per eos depoſita repetant, & in eis perſiſtant. Cæterum quando proceſſus fit reo comparente,

parente, vel in carceribus exiſtente, ſemper ſeruatur communis opin. etiam in hac prouincia. Dixi infra quæſt. 45. verſiculo. Cęterum ſi reus.

Sed quid è conuerſo, nunquid in hac inquiſitione debet citari pars offenſa? Respond. de iure forte dici poſſet, quòd ſic, ſed hoc de conſuetudine non obſeruatur niſi Florentię, vt dicit Ange. in d. repet. l. ſi vacantia, C. de bon. vacan. quem refert Marian. in repet. d. c. qualiter, & quando, poſt num. 213. in 71. quæſt. & Ang. de maleficiis in verbo, Et ibi caput, num. 2. Tu vero dic, quod aut pars querelauit, & de neceſsitate citanda eſt, aut non querelauit, & tunc quamuis neceſſario citari non debeat, tamen cauti, & iuſti iudices illā ſemper citari faciunt ad ſubminiſtrandum indicia, ſi quæ habet, ad coadiuuādam intentionem fiſci, Et ita ſeruatur in hoc ducatu, etiam ſi procedatur per inquiſitionem, vt atteſtatur Boſſa in titu. de ſenten. nume. 81. in fin. Vide quę dixi infra quæſt. 31. verſic. Vlterius quæro.

Quęro etiam, nunquid priuſquam Iudex inquirat, debeat reum interrogare ſuper his, de quibus intendit contra eum inquirere? Dixi ſupra quæſt. 6. verſic. Succeſsiue quęro.

Vlterius quæro, nunquid ante inquiſitionem ſit danda ſit reo copia indiciorum? Dixi in d. quæſt. ſexta, verſic. Sed quid ſi reus.

Cætera autem, quæ pertinent ad formā proceſſus criminalis, ſcilicet quomodo, & à quibus aſſumenda ſint indicia, & quid agendum ſit poſt ipſas informationes aſſumptas, cum non minus iudicio accuſationis, quàm inquiſitionis communia eſſe videantur, paucis in primis de accuſationis iudicio ſpecialiter præmiſsis, infra ſuo ordine explicabimus.

QVAEST. XII.

SVMMAIRVM.

Accuſatio quid ſit.
Et an ſit remedium ordinarium, verſic. Quæro nunquid *Remiſſiue.*
Et an ſit actio, vel officium iudicis, verſic. Item quæro.
Inquiſitio an ſit actio, vel officium iudicis, ibidem.
Iudex procedens ſuper accuſatione, an dicatur procedere officio iudicis nobili, vel mercenario, ibidem.
Accuſationis forma quæ ſit, verſic. Quæro quæ ſit.
Accuſatio an debeat fieri in ſcriptis, ibid.
Et quæ in ea requirantur, verſic. Præterea.
Et an ſi omittantur, ſit accuſatio ipſo iure nulla, verſiculo. Dixi exprimendum.
Et quid ſi agatur de crimine ciuiliter, verſi: Adde quòd.
Et quid ſi procedatur per viam inquiſitionis, ibidem.
Et an locus notorius debeat per confines deſignari, verſic. Sed pone.
Et an dies exprimendus ſit in accuſatione, verſic. Dixi etiam.
Et quid ſi dies expreſſus non probetur, verſi. Sed quid ſi accuſator.
Et an accuſator teneatur ſe inſcribere ad pœnam talionis, verſic. Dixi quoque, *& verſic.* De iure autem.
Et quæ ſit forma inſcriptionis, verſiculo. Forma autem.
Et quid de conſuetudine, verſic. Cęterum.
Et quid de iure canonico, verſiculo. Scias tamen.
Et an accuſantes de adulterio teneantur ſe inſcribere ad pœnam talionis, verſic. Sed retenta.
Et an mulier teneatur ſe inſcribere, verſic. Quæro etiam.
Et an in accuſatione requiratur concluſio libelli, verſic. Vltimo quæro.

CAETERVM de inquiſitione dictū eſt, nunc de accuſatione videamus. Quæro igitur in primis, quid ſit accuſatio? Reſpon. Accuſatio eſt delatio alicuius criminis ad vindictam publicam, legitima interueniente ſubſcriptione, ita diffiniunt communiter doctores,

vt dicit Felin. in Rubr. de accuſat. num. 3. quem refert Gigas de crim. Læſæ Maieſt. fol. 58. quæſt. 1. num. 4. Et dicit Marian. in d. Rubr. de accuſ. num. 1. quòd hanc diffinitionem omnes doctores ſequuntur. Mihi (vt ſæpius dixi) diſputatio ſuper diffinitionibus in pract. viſa eſt ſemper inutilis, propterea multa, quę contra hanc dici poſſent, conſulto omitto.

Quæro, nunquid accuſatio ſit remediũ ordinarium? Dixi ſupra quæſt. 3. verſic. Debes autem, & verſic. Sed certe.

Item quęro, nunquid accuſatio ſit actio vel ſit officium iudicis? Vtilitas autẽ huius quæſtionis poteſt eſſe maxima, puta ſi extet ſtatutum, quòd non ſoluens collectas non admittatur ad agendum, certe ſi eſt actio, non poterit accuſare, ſi vero eſt officium iudicis, vtique poterit, nam qui prohibetur agere, non prohibetur iudicis officium implorare. Pręterea multæ, & magni momenti ſunt differentię inter actionem, & officium iudicis, quas ponit Bart. in l. 1. nu. 10. ff. de iuriſdict. omnium iudi. In hoc autem articulo magis communis opin. videtur eſſe, quòd ſit potius iudicis officium, quàm actio, prout atteſtatur Berous in Rubr. de accuſat. num. 7. in fin. licet ipſe poſt multa teneat, quòd ſit quædam tertia ſpecies. Ego vero ſemper tenui, quòd accuſatio (prout erat de iure introducta) eſſet potius actio, quàm officium iudicis, Sed hodie cum ex generali conſuetudine ſublatæ ſint ferè omnes ſolennitates, & formę accuſationum, propterea que (vt ſupra dixi) cum accuſatione, ſeu querela partis officium iudicis inquirentis ſemper ferè ſimul concurrat, crederem, quòd poſſet ſuſtineri communis opinio, Et ideo non putarem ab ea eſſe in practica recedendum, quæ etiam magis fauorabilis eſt, ne delicta impunita remaneant. Bene verum eſt, quòd ſi eſſemus in caſibus, in quibus non poteſt ex officio procedi, forte verius eſſet dicere, quòd eſſet de ea iudicandum, prout de actione. Hæ tamen difficultates raro contingunt in practica. De inquiſitione vero, nulli dubium eſt, quin ſit officium iudicis, Et hoc omnes fatentur, vt dicit Berous in dicta Rubr. de accuſat. nume. 10.

Scias autem in hoc propoſito, quòd iudex procedens ſuper accuſatione, dicitur procedere officio iudicis nobili, non mercenario. Et hæc eſt communis opin. vt atteſtatur ſcribentes in l. imperium, ff. de iuriſdi. omnium iud. & in ſpecie Caccialup. num. 11. & Gaſpar Valaſ. num. 40. & Sapia, nu. 23. quòd de iure poteſt eſſe vtile ad multa, licet in facti contingentia, nunquam viderim de his tractari.

Quæro, quæ ſit forma accuſationis, & in primis nunquid debeat fieri in ſcriptis? Reſpond. Salic. in l. penult. nume. 2. C. de accuſat. tenuit, quòd ſiue accuſator porrigat libellum dictatum iudici in ſcriptis, vel porrigat verbalem querelam apud acta iudicis, & tabellio eam in ſcriptis redigat, iuxta formam l. libellorum, ff. de accuſat. quòd ſatis eſt ſolemnis accuſatio, ſeruatis tamen aliis ſeruandis. Contrariam autem ſententiam, quòd ſcilicet libellus accuſatorius debeat porrigi in ſcriptis, tenet Bar. in extrauagã. ad reprimendum in verbo, Per inquiſitionem, num. 33. Et hanc dicit eſſe veram, & communem opin. Cardi. Alexand. in d. ca. de accuſatione, colum 6. verſic. Ponitur etiam, ſecunda quæſt. octaua. Cum enim iudicia criminalia procedãt ad inſtar ciuilium, vbi aliter iure cautum non reperitur, & in ciuilibus debeat libellus offerri in ſcriptis, vt dixi infra libro proximo, idem etiam dicendum videtur de libello accuſatorio, vt ſcilicet in ſcriptis offerri debeat. Sed certe quidquid ſit de iure, in practica ſeruamus opinio. Salice. vt ſcilicet ſufficiat verbalis querela per notarium in ſcriptis redacta, modo in cęteris ſeruentur ſeruanda. Et ita quotidie fieri videmus.

Præterea in libello accuſationis requiritur dies, & annus, quo porrigitur accuſatio, nomen accuſatoris, & accuſati, & ſpecies delicti, & locus, & tempus, quo delictum commiſſum fuiſſe dicitur, item inſcriptio accuſatoris, de quibus omnibus eſt text. in l. 1 bellorum, ff. de accuſatio. Sed certe quo ad diem, & annum imperatoris, ſiue conſulum, quo porrigitur accuſatio (quidquid ſit de iure) multi doctores dicunt, quòd hodie illud non eſt in vſu, & in ſpecie Salice. in l. penult. num. 3.

C. de accuſat. quem refert Ang. de maleſ. in verbo, De anno præſenti, numero. 13. Idem dicit Ang. in d. l. libellorum, prout illum refert Aug. ad Ang. de maleſic. in loco præallegato. Apud nos tamen vtrique ſeruatur, quòd apponatur dies, & annus porrectæ accuſationis, ſeu querelę, vt dixi ſupra q. 10. verſ. Scias autem, Et ſi notarius non faceret apparere in actis, quo die fuiſſet porrecta querela, poſſet tanquam imperitus, vel ſuſpectus officio priuari, non tamen credo hoc eſſe de ſubſtantia, ita ꝙ ſi non apponatur, vitietur querela.

Dixi exprimendum eſſe locum, & tempus delicti, & cætera iuxta diſpoſitionem d. l. libellorum, Et ſi accuſatio criminalis ea non contineat erit ipſo iure nulla, etiam ſi pars non opponat, Et hæc eſt communis opin. vt dicunt ſcribentes in l. edita, C. de edendo, & in ſpecie Alex. num. 13. Dec. num. 34. Claud. num. 22. Ripa num. 26. Curt. Iun. num. 83. Idem atteſtatur Aret. in d. c. qualiter, & quando. § debet, num. 115. prout illum refert Villalob. in lib. communium opin. in littera A, poſt num. 15. ibi tamen Aret. loquitur in inquiſitione, non autem in accuſatione, vt ego fideliter retuli infra q. 31. verſ. Quod de anno. Soc. conſ. 109. poſt num. 2. lib 3. Gomez inſtit. de actio. in princ. num. 45. Bellon. conſ. 63. num. 2. Niſi enim exprimeretur locus, & tempus commiſsi criminis, proculdubiò incerta redderetur accuſatio, ita vt non poſset reus probatio negatiuam coarctatam ſe aliquo modo defendere, neque (ſi opus eſſet) teſtes, qui contra eum deponerent, de falſo conuincere.

Adde, quòd hæc concluſio procedit nõ modo, quando agitur de crimine criminaliter, ſed etiam quando agitur de crimine ipſo ciuiliter, adhuc enim debet exprimi locus, Et eſt communis opin. vt dicit Marian. in d. c. qualiter, & quando, num. 200. in fine, Et ideo etiam quando proceditur per viam exceptionis, neceſſarium eſt exprimere in ipſa exceptione locum, & tempus commiſsi delicti, iuxta formam d. l. libellorum, Et eſt communis opin. vt dicit Socin. in l. 1. poſt num. 4. verſ. Quarto infertur. ff. de except. Boer. deciſ. 321. num. 2. vbi refert ita fuiſſe per illam curiam bis iudicatum. Et hæc quidem abſq; difficultate procedunt, quando actor proponit actionem ciuilem, ex qua tamen condemnatio infamat, nam eo caſu proculdubiò neceſſaria eſt ſolennitas d. l. libellorum, Et ſic ꝙ exprimatur in libello locus, & tempus, aliàs ſecus, Et hęc eſt communis opin. vt atteſtatur Alex. in l. 1. in prin. num. 30. ff. de edendo, & in d. l. edita, nu. 13. Socin. in d. conſil. 109. num. 1. & ſeq. lib. 3. Maranta in ſuo ſpeculo, fol. 24. nu. 30. Auguſt. ad Ang. de maleſ. in verbo, Et ad querelam, num. 55. licet ſubdat, ꝙ hæc opin. non obſeruatur in curia Romana, Eſt tamen tenenda, & obſeruanda in practica, vbi enim agitur actione famoſa, licet ciuiliter procedatur, dicitur tamen cauſa grauis, & æquiparatur criminali ex quo apud honeſtos, & probos viros, fama, & vita ęquiparantur. Quam tamen intellige vt procedat, ſi opponatur à parte, nam eo caſu neceſſe eſt exprimi locum, & tempus, ſed parte non opponente, quando ciuiliter agitur, procedit libellus, etiam ſi ea non exprimantur. Et hanc opin. dicit eſſe magis communem Socin. in d. conſil. 109. num. 4. vbi in facti contingentia ita conſuluit, quod nota, quia eſt pulcherrima limitatio.

Eſt autem exprimendus locus in libello accuſationis, illum deſignando per cohærentias, vt videre potes apud Angel. de maleſ. in verbo, In platea cõmunis, quod quidem optime procedit in delictis, quæ cõmittuntur aliquid faciendo, ſed ſi committantur non faciendo, puta quia accuſetur ſyndicus, qui non denunciatur maleficium, eo caſu, cum delictum non habeat locum determinatum, quo circunſcribatur, non credo locum habere hanc concluſionem, niſi quis forte vellet apponere locum palatii, in quo ſolent ſyndici deferre denuncias, tanquam ibi commiſſa fuerit negligentia, prout ſeruari Florentiæ atteſtatur Bal. in l. in cauſis, num. 3. C. de acc. quod eſt iudicio meo ridiculum.

Sed pone, ꝙ ſit aliquis locus publice notorius, prout eſt platea communis, vel palatium Poteſtatis, nunquid adhuc erit deſignandus per cõfines? R nd. ꝙ ſic, ita dixit

Gand. de maleſ. in Rub. qualiter fiat accuſatio, nu 3. prout illum refert Ang. in l. hac conſultiſſ. nu. 2. C. qui teſt. facere poſſ. ſubdens, ꝙ ita ſeruat conſuetudo, quem etiam refert Aug. poſt Ang. de maleſ. in verbo, In placea communis, poſt nu. 11. Sed certe Gand. in libro meo hoc non dicit, bene affirmat poſſe ſuſtineri libellum accuſationis, in quo tantum dicitur maleficium commiſſum fuiſſe ante domum dicti Petri & ꝙ accuſator poterit illum declarare, ſubdens ita conſultum fuiſſe Bononię per plures legum doctores, non tamen loquitur Gand. quando locus eſt adeo notorius, vt declaratione non egeat, Ideo dic verum eſſe, vt dicit Aug in d. l. hac conſultiſſ. ꝙ de conſuetudine (vt plurimum) ſolent apponi cohærentiæ, etiam ſi locus ſit notorius, ſed tamen etiam ſi non apponatur, procedunt querelæ, & accuſationes, & etiam inquiſitiones, modo locus ſit certus. Et hanc opin. dicit eſſe veram, & magis communē Menchia. 2 lib. 1. de teſta. in 1. parte, § 4. num. 33. neque ego vnquam vidi propter hoc annullari aliquem proceſſum, neque dicere eſſe annullandum.

Dixi etiam, ꝙ eſt exprimendum tempus delicti, ſcilicet annus, & menſis, vt in d. l. libellorum, Sed pone, ꝙ accuſatus compareat, & petat exprimi per accuſatorem diem certam delicti, quia forte intendit ipſe ad ſui defenſionem probare, ꝙ eo die erat in alio loco, remoto à loco delicti, nunquid eo caſu debet iudex cogere accuſatorem ad ipſam diem exprimendā? Reſpon. Bart. in l. is qui reus, nu. 10. ff. de pub iud. & in l. arbitraria, §. ſi quis Epheſi, nu 6. ff. de eo quod certo loco, & in d. l. libellorum in prin. num. 13 tenuit ꝙ ſic, Et dicit Corſet. in repertorio Abbatis, in verbo, Accuſator, ꝙ illum ſequuntur communiter doctores, Ita etiam cōiter teneri atteſtatur Iaſ in d. § ſi quis Epheſi, poſt nu. 1. quē refert Simancas de hæret. c. 4. nu 4. & Boſſ. in tit. de inquiſitione, nu 92 Pract. Conradi, fol. 224. poſt nu. 3. Potus inter conſilia crim. diuerſorum conſil. 109. poſt num 4. lib. 1. Apoſtil ad Vital. de maleſ. in Rub. quid ſit accuſatio, ſub nu. 12. in verbo, Sed anni Viuius in lib. communium opin. in verbo, Accuſator vel fiſcus. Et hoc dicit ſe aliquando obtinuiſſe coram magis peritis exiſtentibus Bergomi ad officium maleficiorum, Alber. in d. l. libellorū in prin. nu. 5. ff de accuſ Alias enim tolleretur reo magna pars defenſionis ſuæ, ſcilicet facultas probandi negatiuam, quod eſſet inconueniens, quidquid dixerit Signorol. qui in contrarium conſuluit conſil. 244. vbi, nu. 22. dicit, quòd hoc dictū Bar. eſt falſum, & ꝙ ſuæ opiniones videntur multum ſingulares, & phantaſticæ, & deuiantes à communibus opinionibus noſtrorum maiorum. Intellige tamen, ꝙ tenetur accuſator reo id petenti exprimere diem, non autem illum probare, Et hoc omnes fatentur, vt dicit Bertrand. conſ. 16. nu. 2. lib. 6. Quod tamē intellige iuxta ea, quæ ſtatim dicam infra in verſ. Sed quid ſi accuſator, Et ſubdit ibi Bertrand. ꝙ ſufficit, ſi diem exprimat accuſator tempore, quod datur reo terminus ſuarum defenſionum, eſt enim ei ſatisfactum, ex quo poteſt deinde probare negatiuam in ſuis defenſionibus, quod eſt notandum. Scias etiam, ꝙ quis iudex poſſit cogere accuſatorē ad exprimendum diem poteſt nihilominus accuſator dicere, quòd non recordatur de die, Et erit excuſandus, Et ita communiter practicatur, vt dicit Ang. in d. l. libellorum, nu. 5. quem refert Aug. ad Ang. de malefic. in verbo, De anno præſenti, poſt num. 4. & Apoſtil ad Salic. in d. l. in cauſis, ſub num 5. C. de accuſ. quod ego etiam admitterem, ſi caſus contingeret, dummodo accuſator id affirmaret cum iuramento.

Sed quid ſi accuſator in ſua accuſatione expreſſerit diem, cum non teneretur, & deinde non probauerit, nūquid debet propterea ſuccumbere, licet teſtes alias deponant de crimine? Reſpon. Bart. in d. l. is qui reus, nu. 9. ff. de publ iud. tenuit, ꝙ ſic, Et dicit Bertrand. conſil. 217. num. 2. lib. 6. quòd ita reſpondēt communiter doctores Hāc etiam ſententiam vti communem refert Aug. ad Ang. de malefic. in verbo, De annò præſenti, num. 4. Quæ tamen opin. mihi nunquam placuit, & credo, quòd cum magna difficultate poſſet ſuſtineri in practica, niſi qualitas diei eſſet de ſubſtantia delicti, puta quia adeſſet ſtatutum diſponens, quòd tali die aliquid non fieret, vel

huiuſ-

huiuſmodi. Tu enim proculdubio debet probari dies, ad hoc vt reus poſsit de ipſo facto tanquam de delicto puniri, Sed ſi factum, quod proponitur, eſſet ita delictum in vno die, prout in alio, non crederem probato delicto, licet dies expreſſus non probaretur, reum eſſe abſoluendum. Solent enim in libello accuſationis, ſeu querelæ apponi ille clauſulæ ſalutares Non ſe aſtringendo, &c. Et ſuper quibus omnibus, &c. quę ſaluant, & ſuſtinent accuſationem, & proceſſum, etiam ſi non ſit probata qualitas in accuſatione deducta, modo de crimine conſtet, vt dixi infra quęſt. 66. verſ. Sed quid ſi pro parte.

Dixi quoque, quòd de iure tenetur accuſator ſe ſubſcribere ad pœnam talionis, vt eſt tex. in d. l. libellorum, & in l. tertia, C. qui acc. non poſſ. Et eſt communis opinio, vt atteſtatur Afflic. ſuper conſt. regni, in quibuſdam locis, prout illum refert Dueñas regula 27. in princip. licet ego in libro meo non reperiam Afflic. ibi id atteſtantem, Refert etiam Marian. in c. ſuper his, num 19. de accuſatio. Io. And. atteſtari, quòd hęc ſit cõmunis opinio, quòd ſcilicet inſcriptio ſit de ſubſtantia libelli accuſatorii, Idem atteſtatur Bertrand. conſil 267. in prin. lib 4. ſuitque hoc optima ratione introductum ad refrenandam temeritatem accuſatorum, vt ſcilicet, vbi accuſationem non probarent, ipſi in ſe ipſos ſententiam talionis propria ſubſcriptione ſuſciperent. Licet autem communiter appelletur inſcriptio, tamen recte loquendo deberet appellari ſubſcriptio, ſecundũ Card. Alex in d. c. de accuſatione, col. tertia, verſic. Inſcriptione, Et ita illam appellat iuriſconſultus in d. l. libellorum, verſ. Item ſubſcribere, quamuis ſecundum Felin. in d. c. ſuper his, num. 10. communiter videtur. quòd inſcribere, & ſubſcribere nõ differũt, Et ita videmus, quòd in hoc propoſito doctores vtrunque ponunt indifferenter.

Forma autem huiuſmodi inſcriptionis erat, quòd accuſator ſe obligare ad ſimilitudinem pœnę, & promitteret de accuſatione proſequenda vſque in finem, ita dicit Bar. in l. ſi cui, in princ. nu. 2. ff. de accuſ. Et eſt communis concluſio, vt dicit Aret. in d. c. ſuper his, num. 33. Hanc etiam formam dicit communiter approbari Marian. in d. c. ſuper his, num. 17.

Cæterum hodie de conſuetudine non obſeruatur iſta ſolemnitas ſubſcriptionis, vt dicit Spec. in tit. de accuſ. §. 1 num. 4. in fi. quẽ refert Foller. in pract. crim. fol. 136. poſt num. 3. & Milius in ſuo repertorio, in verbo, Accuſator, & Pract. Conradi, fol. 224. num. 4. & Marcus deciſ. 683. quæritur qualiter, num. 6. Io. And. ad Spec. in ti. qui acc. non poſſ. prout illum refert Grammat. ſuper conſt. Regni, fol. 61. num. 11. Idem dicit Gand. de malefic. in Rub. qui accuſare poſsint, num. 38. & in Rubr. qualiter fiat accuſatio, poſt num. 6. Barr in d. l. ſi cui, in prin. num. 2. in fi ff. de accuſ. Salic. in l. qui crimine, num. 4. C. qui accuſ. non poſſ. Ang. de malefic. in verbo, Et ad querelam, num 5. & ibi Aug in Apoſtil. Pract. Papienſis in forma inquiſitionis, in verbo, Hæc eſt quædam inquiſitio, num. 1. in fin. Apoſtil. ad Vital. de malefic. in Rub. quid ſit accuſatio, ſub num. 12. in verbo, Inſcribere Rubr. in l. pe. §. ad crimen, nu. 5. ff. de public. iud. Gigas de crimine Læſæ, Maieſt. fol. 58. quæſt. prima, num. 6, Boſſ. in tit. de inquiſitione, poſt num. 14. Didac. lib. 2. reſolut. cap. 9. num. 1. Dueñas in d. reg. 27. verſic. Eſt tamen notandum, Idem etiam obſeruari in regno Frãciæ atteſtatur Pract. Millei, fol. 15. num. 25. & fol. 28. num. 2. preterquam in crimine falſi, nam in eo moribus receptum eſt in ea prouincia, vt neceſſaria ſit inſcriptio, nulla facta diſtinctione, an ille, qui vult aliquod inſtrumentum vel aliam ſcripturam de falſo redarguere, ſit actor, vel reus, prout etiam atteſtatur Igneus in l. fideicommiſſum, nu. 155. ff. ad Sylle. Ratio autem, cur hodie non obſeruetur illa ſolemnitas ſubſcriptionis, eſt, quia cum hodie pariter ex conſuetudine ſublata ſit pœna talionis, ſecundum ea, quę dixi infra quæſt. 81. ſuperflua eſt etiam ſubſcriptio, propter quam actor ad ipſam pœnam talionis ſe obligabat.

Scias tamen, quòd de iure canonico ad huc neceſſaria eſt huiuſmodi inſcriptio, Et ita quotidie ſeruamus, vt dicit Card. Alexan. in cap. libellorum circa fin. ſecunda quæſt. octaua. Et ideo in curia

Romana vbi quis impetrat beneficium per priuationem alterius ex aliquo crimine, non datur ei ſignatura quo ad priuationem, niſi in forma, vt ſcilicet ſe ſubſcribat ad pœnam talionis, & iuxta formam iuris, vt ibi; quem refert Gigas in loco præallegato, q. 1. in fi. Idem etiam loquendo per verbum forte dixi Bart. in d. l. ſi cui, num. 2. in fi.

De iure autem ciuili talis ſolennitas ſubſcriptionis, vt dixi, abiit in deſuetudinem, quinimò ſecundum aliquos (etiam circunſcripta conſuetudine) talis ſolemnitas ſubſcriptionis nunquam fuit neceſſaria, Nam obligatio ad pœnam talionis, etiam ſi expreſſe non fiat, ſubintelligitur ex legis diſpoſitione, prout videtur tenere gl. in d. l. in cauſis in gl. fin in fi. C. de acc. quę vult, ꝙ ex ſubſcriptione, in qua accuſator affirmet ſe dediſſe illum libellum, cenſeatur ſe obligaſſe. ad pœnam talionis. Refert etiam Felin. in d. c. ſuper his, poſt nu. 10. ꝙ Bar. in d. l. ſi cui atteſtatur, quòd hæc eſt cõmunis opinio, licet ego in libro meo non reperiam Bart. id atteſtantem. Sed quidquid ſit, tenẽda eſt hæc cõcluſio, quòd etiam de iure, ceſſante ſubſcriptione, accuſator qui accuſationi ſe non ſubſcripſit, punitur nihilominus pœna talionis, perinde ac ſi ſubſcripſiſſet, quam dicit eſſe cõmunem Abb. in d. cap. ſuper his, num. 8. Aret. in eo. c. ſuper his, num. 21. Et ideo, etiam ſi omiſſa ſit, non propterea vitiaretur proceſſus, prout etiam tenere communiter Doctores affirmat Card. Alex. in d. c. de accuſ. col. 3. in fi. Foller in pract. crim. canon. fol. 50. num. 50. licet in hoc vltimò tertera circunſcripta conſuetudine, forte & cir poſſet contrariam opinionem eſſe veriorem, quòd ſcilicet omiſſa ſubſcriptione, accuſatio eſſet nulla, ex quo tradita videtur pro forma, Sed hæc nunquam contingunt in practica.

Sed retenta concluſione, quòd ſubſcriptio ſit neceſſaria, Quæro, nunquid maritus, & alij accuſantes de adulterio, qui præſumuntur accuſare propter immenſum dolorem, & ideo accuſantur à præſumpta calumnia, teneantur ſe ſubſcribere ad pœnam talionis? Reſpon. quòd ſic, & ita cõmuniter tenetur vt dicit Anan. in c. cũ dilect. poſt num. 24. de calumniat. Et licet Aret. in d. c. ſuper his, num. 16. referat Doctores communiter dicere, ꝙ maritus de adulterio accuſans, iure mariti, non tenetur ſe ſubſcribere, ſed tantum quando accuſat iure extranei, tamen indiſtinctè tenendum eſt, ꝙ tenetur ſe ſubſcribere, Quamuis. n. excuſetur à præſumpta calumnia, non tamen propterea debet excuſari à vera, & conſequenter neque etiam à ſubſcriptione, vt per Aret. ibi.

Quęro etiam, Tu ſcis, quòd regulariter mulier prohibetur accuſare, vt dixi infra q. 14. verſ. Præterea dixi, niſi in quibuſdam criminibus exceptis, nunquid ergo in caſibus, in quibus admittitur ad accuſandũ, tenetur & ipſa ſe ſubſcribere? Reſpon. de iure ciuili vtique debet ſe ſubſcribere, ſed de iure canonico non tenetur, Ita dicitur tenere glo. in d. c. ſuper his, quę per Doctores communiter approbatur, vt dicit Card. Alex. in d. c. de accuſ. col. 1. Hanc etiam opin. communiter teneri à canoniſtis atteſtatur Hieron. in Apoſtil. ad Ang. de maleſ. in d. verbo, Et ad querelam, nu. 18. quam etiam communem appellat Aret. in d. c. ſuper his, num. 20.

Vltimo quæro nunquid in accuſatione criminali neceſſaria ſit concluſio libelli? Reſpond. quòd non, ſecundum Bart. in l. libellorum num. 19. ff. de accuſ. Et eſt communis opin. vt atteſtatur Marian. in rep. c. qualiter, & quando, num. 211. de accuſ. Et dicit Bald. in l. ſi quis ſe in ſi. C. de acc. quòd ita dicunt omnes Doctores. Ratio autem quare non requiratur concluſio libelli in criminalibus, vt in ciuilibus, eſt ſecundum eum, quia in ciuilibus pars poteſt, diuerſis modis concludendo libellum facere vt diuerſis etiam modis poſſit ſequi ſententia, nam etiam ſi quis ſit creditor de mille, poteſt concludere tantummodo in centũ, & iudex non poterit vtra illa centũ cõdemnare, etiã ſi de maiori debito appareat, Sed in criminalib. ex narratione facti oritur certa iuris diſpoſitio quę pro eo delicto pœnam imponit, quæ ex diuerſitate concludendi variari non poteſt, Et ſic lex ipſa ſemper cõcludit ad cõmodũ fiſci, & iuſtitiæ cõplementum. Sufficit ergo ꝙ libellus accuſationis ita cõcludat, Quare

peto

peto ipſum puniri iuxta formam iuris, & ſtatutorum, &c. Et ita eſt de conſuetudine, vt dicit Alber. in l. interdum in princ. num. 2. ff. de pub. iud. Salic. in d. l. in cauſis, num. 22. C. de accuſ. quem refert Auguſt. poſt Ang. de maleſ. in verbo, Hæc eſt quædam inquiſitio, num. 66. Idem dicit Ang. de maleſ. in d. verbo, Et ad querelam, nu. 56. quem refert Pract. Conradi fol. 225. num. 7. Ita etiam de conſuetudine ſeruari ait Card. Alexan. in d. c. libellorum, col. 2. verſic. Nota, quòd non videtur, ſecunda quęſt. octaua. Faciunt quæ dixi infra quęſt. 31. verſ. Super quibus omnibus.

QVAEST. XIII.

SVMMARIVM.

Plures an poſſit in eodem libello accuſare eundem.

Et an pluries poſſint ſimul accuſari, verſic. Quæro nunc.

Et an vnus poſſit accuſari de pluribus criminibus ſimul, verſic. Sed nunquid.

Et an vnus poſſit de pluribus criminibus ſeparatim accuſari, verſ. Item quæro.

Et an ſuperſedendum ſit in vno, donec ſuper alio cognitum ſit, ibid.

DICTVM eſt de accuſatione, & forma libelli accuſatorii, nunc ſucceſsiue videndum eſt, an in eodem libello plures accuſare, vel accuſari poſsint. Et in primis quæro, nunquid plures poſsint ſimul accuſare eundem? Reſpond. Aut cuiuslibet accuſantium intereſt ratione officii, puta quia ſint plures tutores, vel adminiſtratores, & tunc poſſunt ſimul accuſare in eodem libello, non autem in pluribus, idemque ſi eorum intereſt ratione communis iniuriæ, puta ſi communis eorum ſeruus occiſus ſit, Aut nullus eorum intereſt, neque ratione officij, neque communis iniuriæ, & tunc non admittuntur ſimul ad accuſandum, neque in eodem libello, neque in diuerſis, ſed vnus eorum eligitur, qui ſit magis idoneus. Ita dicit Salic. in l. ſi accuſatoribus, num. 2. C de accuſat. Et hæc diſtinctio in omnibus tribus membris cõmuniter tenetur, vt atteſtatur Hier. in Apoſtil. ad Ang de maleſ. in verbo, Et ad querelam, nu. 65. ſed hoc vltimũ, vt. ſ. quando plures, qui non proſequuntur ſuam, vel ſuorum iniuriam, volunt accuſare, debeat iudex vnum eligere, intellige vt procedat parte opponente, nã ſi pars non opponat, valet iudicium, Et hæc eſt cõmunis opin. vt atteſtatur Aret. in c. olim, nu. 19. de accuſ. quem refert Villalob. in ſua collecta cõmunium opi. in littera A, poſt nu. 13. Item intellige vt procedat, niſi ipſi omnes vellent vnum procuratorem conſtituere, tunc. n. poſſet procurator nomine omnium cauſam proſequi, Ita tenent Innocen. in d. c. olim, num. 5. quem ſequuntur cõmuniter Doctores, vt atteſtatur Imola in d. c. olim in fin. prout illum refert Ana. in c. 1. poſt num. 3. verſ. Quid autem ſi plures, de colluſ. deteg. dicit etiam Aret. in loco pręallegato, poſt num. 11. ꝙ hanc doctrinam approbant cõmuniter Doctores, & illum refert Villalobos, vbi ſupra.

Quæro nunc è conuerſo, nunquid poſſint plures ſimul accuſari? Reſpon. ꝙ regulariter quis non poteſt duos, ſeu plures in eodem libello accuſare, etiam ſi ſuam, vel ſuorum iniuriam proſequatur, Ita tenet Spec. in tit. de accuſatore, verſ. Item, ꝙ non poteſt, Et dicit Marian. in cap. 1. poſt nu. 143. col. 4. verſ. Eſt ergo vera, de libel. ob. ꝙ ipſe ſecundum hanc concluſionem conſuluit, & ꝙ ita fuit iudicatum. Hæc tamen concluſio intelligenda eſt vt procedat, quando agitur de diuerſis delictis, ſed quando agitur de eodem delicto à pluribus ſimul, vel ex eadem cauſa commiſſo, tunc poſſunt plures in eodem libello accuſari, etiam ſi eſſent mille, quidquid dixerit gl. in l. qui pupillam in gl. fin. ff. de adult. cuius opin. communiter reprobatur, vt dicit Marian. in loco præallegato.

Sed nunquid poteſt accuſator de pluribus criminibus in eodem libello accuſationem proponere? Reſpond. Aut accuſat vnum tantum, & poteſt contra eũ multa crimina in eodem libello deducere, Aut accuſat plures, & non poteſt ex diuerſis delictis eos in eodẽ libello accuſare, Et

hæc eſt cōmunis opin. vt dicit Rom. conſ. 240. poſt num. 1. quem refert Apoſtill. ad Ang. de maleſ. in verbo, Et ad querelam, ſub num. 25.

Item quæro, nunquid poſsit quis de pluribus criminibus ſeparatim accuſari? Reſpond. ꝙ ſic, non modo ſi talia crimina ex pluribus factis reſultent, ſed etiam ſi ex eodem actio oriantur plura crimina, & ſint ſpecie diuerſa, poteſt enim delinquens de ipſis omnibus ſeparatim accuſari, & de pluribus quoque puniri, Et vbi ſuper vno crimine ſic concluſum in cauſa, adeo ꝙ ſola ſententia expectetur, erit ſuperſedendum, donec cauſa, etiã ſuper altero crimine expediatur, ita tenet Barto. in l. qui de crimine, verſ. Venio ad ſi C. de accuſat. Et hæc concluſio eſt communiter approbata, vt dicit Grill. de diuer. crim. lib. 3. q. 1. nu. 13. Quod tamen intellige vt procedat, quando tales cauſæ tractarentur ſub eodem iudice, ſecus autem ſi coràm diuerſis, nam eo caſu quilibet iudex procedit alio non expectato, niſi tamen reus ſit in vno loco carceratus, tunc enim debet in alio ſuperſederi, iuxta ea, quæ dixi infra q. 34. verſ. De carcerato Vide quæ in hoc propoſito dixi infra q. 16. verſ. Quęro nunquid.

QVAEST. XIIII.

SVMMARIVM.

Accuſare qui poſſint, vel non.

Et quid ſi ſuam, vel ſuorum iniuriam proſequantur, verſ. Volo etiam.

Et an clericus poſſit accuſare, verſic. Dixi in primis.

Et an miles, verſ. Quęro etiam.

Et an filiusfamilias, verſic. Sed quid in filio.

Et an pupillus, verſ. Dicebam etiam.

Et an minor, verſ. Sed quid maiore.

Et an mulier, verſ. Pręterea dixi.

Et an criminoſus, verſ. Dixi quoque.

Et an conſtitutus in peccato mortali, verſ. Quinimò.

Et an infamis, verſ. Secundus eſt caſus.

Et an accuſatus, verſ. Tertius eſt caſus.

Et quando dicatur nomen accuſati receptum inter reos, verſ. Sed hîc incidenter.

Et an abſolutus de crimine, verſ. Quartus eſt caſus.

Et an condemnatus de crimine, verſic. Quintus eſt caſus.

Et an excommunicatus, verſic. Quæro nunquid.

Et an inimicus, verſ. Vlterius dixi.

Et quæ dicatur capitalis inimicitia, ibidem *Remiſsiue.*

Et an pauper, verſ. Sed hîc etiam.

Et quis dicatur pauper, ibid. *Remiſsiue.*

Et an laicus poſſit accuſare clericum, verſ. Propter reuerentiam.

Et an patronus clericum in ſuo beneficio inſtitutum, verſ Sed nunquid.

Et an vaſallus dominum, verſ. Sed quæro.

Et an ſyndicus vniuerſitatis, verſ. Item quæro.

Et an compater, vel filius ſpiritualis poſsit accuſare de morte compatris, verſic. Quęro an compater.

Et an filii illegitimi de morte eorum parentum, verſ Quæro an filii.

Et an ſpurij, ibid.

Et an ſpurij poſsint accuſare de morte matrum, verſ. Sed an tales.

NVNC videamus quæ perſonę accuſare poſsint, vel non, Et quia materia eſt ſatis trita, breuius, quàm fieri poterit, me expediam, Plenius videri poteſt in titulis ordinariis, & apud criminaliſtas in ſuis rubricis. In primis igitur hac regulam, quòd quilibet poteſt accuſare, qui non eſt à iure prohibitus, nam hoc edictum eſt prohibitorium, vt dicit Spec. in tit. de accuſ. §. 1. in primis verbis, vel melius permiſſorium, quia ſ. generaliter omnibus illis permiſſum eſt accuſare, qui expreſſe prohibiti non reperiuntur, tex. eſt in l. qui accuſare. ff. de accuſ. Et hanc regulam ponunt cōmuniter Doctores teſte Ant. Gomez c. 1. delict. num. 31. Sunt autem aliquæ cauſę, propter quas multæ perſonæ ab accuſando repelluntur. ſ. Aut propter dignitatem, vt clericus, & miles, Aut propter defectũ concernentem ſtatum perſonę, puta filiusfam.

familias, vel ſeruus, Aut propter defectum ętatis, vt pupillus, & minor, Aut propter imbecillitatē ſexus, vt mulier, Aut propter indignitatem perſonę, vt criminoſus, infamis, damnatus, excōicatus, & hmōi, Aut propter defectum fidei, quia.ſ. lex de eo plenè non confidit, vt inimicus, & pauper. Aliquando ēt repellitur quis ab accuſando propter reuerentiam, ad quam obligatur verſus eum, quem accuſare intendit, puta ſi ſeruus, aut libertus, aut vaſallus velint accuſare dominos ſuos, vel ſi laicus velit accuſare clericū. Repellitur etiam qñq; propter amorem, ad quem obligatur, puta maritus verſus vxorem, aut frater verſus fratrem, de quibus omnibus videamus.

Scias tamen, ꝙ huiuſmodi quęſt. rarò in practica occurrunt, quia, vt ſępius dixi, ex generali conſuetudine in omnibus ferè caſibus hodie per inquiſitionem, ſeu ex officio proceditur, etiam ſi nemo accuſet, Et ideo iudices nunquam reiiciunt querelam ab alio porrectam propter aliquam ex prædictis cauſis, ex quo ipſi etiam ſine querela partis poſſent ex officio procedere, Quinimò talis querela aperit iudici viam aſſumendi informationes, & inquirendi ſuper illo delicto, etiam ſi ſit porrecta ab eo, qui de iure accuſare non poteſt, vt quotidie videmus in practica obſeruari. Bene verum eſt, ꝙ in locis, in quibus ſeruatur ius commune, poſſent hæ qōnes eſſe valde vtiles, Pariter etiam in locis, in quibus non poſſunt iudices ſuper omnibus delictis ex officio procedere, prodeſſent in illis caſibus, in quibus non poſſet procedi niſi ad querelam partis, quę hodie ſuccedit loco accuſationis, vt dixi ſupra q. 10. verſ. Scias autem.

Volo etiam, vt pręſupponas vnum pro abſoluto in hac materia, ꝙ ſ. omnes illi, qui regulariter à iure probibiti ſunt accuſare, admittuntur nihilominus indiſtincte ad accuſandum, ſi ſuam, vel ſuorum iniuriam proſequantur. l. hi tamen omnes ff. de accuſ. Et eſt communis Theorica Doctorum, vt atteſtatur Villalpand. ſuper l. 22. c. 50. poſt num. 4. magis. n. fauendum eſt his, qui propriam iniuriam proſequuntur. Appellatione autem ſuorum in hoc propoſito qui veniant, non eſt à iure determinatum, & Doctores multum varie loquuntur, prout refert Ant. Gomez in c. 1. delict. num. 33. Vbi recenſet quatuor opin. & tandem dicit, ꝙ vera, & communis opin. eſt, ꝙ ille dicitur accuſando proſequi ſuorū iniuriam, quando non cogeretur cōtra eum, cuius iniuriam proſequitur, inuitus dicere teſtimonium. Tu vero dic, ꝙ in hoc propoſito appellatione ſuorum veniunt parentes, & deſcendentes omnes, item patroni, & patronę, & eorum liberi, frater, ſoror, vxor, ſocer, ſocrus, gener, nurus, vitricus, nouerca, & priuignus, Et in hoc reſidet cum effectu Abbas in c. de cetero, num. 7. de teſtib. cuius opin. dicit eſſe communem Felin. in cap. cum dilect. nu. 9. de accuſat. quem refert Maranta in ſuo Speculo, fol. 84. num. 62. & Carauita ſuper 192. ritu magnę curiæ, num. 2. Quod bene nota.

Dixi in primis, Aliqui propter dignitatem prohibentur accuſare, Quæro, nunquid clericus poſſit accuſare? Reſpon. ꝙ ſic, dummodo ex eo crimine, de quo aliū accuſare intendit, non ingeratur pœna ſanguinis, nam eo caſu ſi accuſet, efficitur irregularis, Tex. eſt in c. 2. & in c. poſtul. de homicid. & eſt omnium cōis ſententia, vt ait Didac. in clem. ſi furioſus de homicidio, fol. 312. verſ. Tertio eodem. Bene verum eſt ꝙ ſi clericus in actu ipſius accuſationis proteſtetur, ꝙ non intendit agere ad vindictam corporalem, eo caſu non efficitur irregularis, vt dixi infra lib. 7. §. Irregularitas, Et hanc cautelam vidi ſæpiſſime in practica obſeruari, Vide tamen quæ dixi infra q. 24. verſ. Sed quid ſi clericus.

Quæro etiam, nunquid miles poſſit accuſare? Rñ. de iure cōi milites prohibentur accuſare, niſi ſuam, vel ſuorū iniuriam proſequantur, tex. eſt in l. non prohibentur, & in l. crimine. C. de accuſ. debent n. milites curare ea, quę ad militiam pertinent, non aūt ſe criminalibus litibus immiſcere. Tu vero dic, ꝙ hoc forte poterat locum habere in militibus antiqui tēporis, de quib. dixi ſupra, lib. 2. §. Miles, Sed hodie milites noſtri tēpis indiſtincte admittūtur ad accuſandum, Et ita cōmuniter concludunt Doctores omnes, vt dicit Nouel. in tract. ad defenſam, fol. 73. num. 32.

Dixi etiam, ꝙ propter defectum concernentem ſtatum perſonæ aliqui prohibentur accuſare, Exemplum in ſeruo, & ſtato libero, qui alios accuſare non poſſunt, prętterquam in nonnullis caſibus exceptis.

Sed quid in filiofam. Reſpon. ſi accedat conſenſus patris, nulli dubium eſt, ꝙ poterit accuſare. Punctus eſt, an poſsit accuſare ſiue conſenſu patris, Et in hoc gl. in l.fin.§. Neceſsitatem, in gloſ.magna, in verbo, Imponenda, C.de bon.quæ liberis, tenuit, ꝙ non, Et ita magis communiter teneri atteſtatur Prac. Carer.fol. 617.poſt num. 108. Sed certe quidquid dicat Carer. illa gl. communiter reprobatur, vt dicit Card. Alex.in c. de accuſatione, col. 9. verſic. Item ſecundum aliquos, ſecunda quęſt. octaua, Hieron.poſt Ang.de malef. in verbo, Et ad querelam, poſt num.81. Dicit etiam Pract. Papien.in forma inquiſitionis, in verbo, Contra & aduerſus, num. 3. ꝙ illud, ꝙ filiusfam. non poſsit in iudicio criminali eſſe ſine conſenſu patris, male per iudices obſeruatur, Et ita videmus quotidie contrariũ ſeruari quòd ſcilicet non requiratur conſenſus patris, ſiue filiusfa. accuſet, ſiue accuſetur de publico crimine, Et fuit opin. Bart.in l. inter liberos, §. 1. ff. de adult. quam dicit eſſe communem Hieron. in loco præallegato, ſubdens non eſſe in iudicando ab ea recedendum, quem refert Carauita ſuper 201.ritu magnæ curię, num. 5. Hoc idem atteſtatur Ant. de Tremo.in additio. ad bonac. in pract. Exceptionum in Rub.quibus modis ſuo no. ani. num.13.prout illum refert Villalob.in ſua collecta communium opin. in littera F, num.133. Et dicit Aret. conſ. 138.in primis verbis, quòd iſta eſt communis omnium ſententia, quòd in criminalibus, maxime vbi filius ſe defendit, non requiritur patris conſenſus. Ego certe nunq̃ vidi in practica dubitari in cauſis criminalibus, an filiusfam. ſiue agendo, ſiue defendendo poſſet ſtare in iudicio ſine conſenſu patris, ſed ſemper vidi procedi, ſiue agatur de crimine publico, ſiue de crimine priuato, Et ideo putarem minime mutanda eſſe, &c. Et licet Alb.in l.pe.§.ad crimē, num. 15.ff.de publ iud. dicat, ꝙ aduocati ſolent ad tollendum omne dubium, faciunt interuenire patris conſenſum, Ego tamen vidi ſæpe contrarium obſeruari, nihilominus abundans cautela non nocet.

Dicebam etiam, quòd propter defectũ ætatis nonnulli ab accuſando repelluntur, prout eſt pupillus, qui non admittitur ad accuſandum, niſi ſuam, vel ſuorum iniuriam proſequatur, l.2.§.Pupillus, vbi Doctores, ff.de accuſ. Et eſt communis opin. vt ait Hieron.in d.verbo, Et ad querelam, poſt num.29.

Sed quid in maiore 14.ann.minore autem 25? Reſpond. ſi eſt minor 20. ann.adhuc repellitur ab accuſando. Et ita videntur concludere communiter doctores, vt dicit Abb.in c.1.num. 10.de accuſ. Intellige, niſi ſuam, vel ſuorum iniuriam proſequatur, vt in pupillo ſupra dictum eſt, Et ita hanc eſſe communem opin. atteſtatur Ant.de Tremo. in loco pręallegato, num. 6. verſic. Ad illos caſus, prout illum refert Villalob in loco præallegato, in littera M, num. 91. Si vero eſt maior 20. ann. tunc etiam ſi ſit minor 25. poteſt indiſtincte accuſare, etiam ſi ſuam, vel ſuorum iniuriam non proſequatur, ita tenet Barto.in d.l.2. §.Pupillus, num.2. Et eſt communis opin. vt atteſtatur Alex. in l. de pupillo, quam legitcum §. præcedente, qui incipit, Si in publico, num 8.ff de noui oper. nunc. quē refert Nouel. in Tract. ad defenſam, fol. 67. num. 13. Idem atteſtatur Zanet.in c. 1. de accuſar. prout refert Hieron. in loco pręallegato, poſt num.29.& Viuius in libro communium opin.in verbo, Accuſare regulariter. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Modernorum Salic. in l. ſi cautiones, num. 3. C qui accuſ. non poſſ. Sed certe quidquid ſit de iure, conſuetudo indiſtincte admittit minores ad accuſandum, dummodo 14. ætatis ann. exceſſerint.

Pręterea dixi, quòd propter defectum ſexus mulier ad accuſando repellitur, vt eſt tex.in l.de crimine, C. qui accuſare non poſſ. Scias tamen, quòd ſi ſuam, vel ſuorum iniuriam proſequatur, non eſt ab accuſando excludenda, vt dicit text.in d.l.de crimine. Hinc infertur, quòd poteſt vxor accuſare homicidam de morte mariti, Et hęc eſt omnium receptiſsima ſententia, vt atteſtatur Plaſa lib. 1.delictorum, cap. 40. num.

num.2.ſubdens etiam, quòd eſt obſeruantior, quam ipſe viderit; ſunt enim maritus & vxor tanquam duo in carne vna.

Dixi quoque, quòd propter indignitatem perſonæ multi accuſare prohibentur, Quæro ergo, nunquid criminoſus repellatur ab accuſando? Reſpond. Hæc quęſtio poteſt multis modis contingere, nam aut loquimur de criminoſo nondum diffamato, nec accuſato, aut de iam diffamato, & nondum accuſato, aut de accuſato nõdum condemnato, neque abſoluto, aut de iam abſoluto, aut de iam condemnato? Primo caſu, quando loquimur de criminoſo nondum diffamato, nec accuſato, diſtinguendum eſt inter forum eccleſiaſticum, & ſeculare, nam in foro eccleſiaſtico talis criminoſus regulariter repellitur ab accuſando, niſi ſuam, vel ſuorum iniuriam proſequatur; Et hoc de iure canonico tenetur pro certo, vt dicit Card. Alexan. in cap. prohibentur, verſic. Nota, quòd regulariter, ſecunda quæſt. prima.

Quinimo de iure canonico non modo criminoſus, ſed etiam ſimpliciter conſtitutus in peccato mortali, de quo pœnitentiam non egerit, repellitur ab accuſando, Et hanc dicit eſſe communem opinio. Berous in dicto cap. 1. num. 35. de accuſatio. Multum autem intereſt inter criminoſum & pecca orum, vt ibi per te videre poteris. Sed certe ſi peccatores non admitterentur ad accuſandũ, nullus reperiretur, qui poſſet accuſare. De iure autem ciuili, propter crimen quis ab accuſatione non repellitur, niſi ex eo factus ſit infamis; vt infra dicam.

Secundus eſt caſus, quando loquimur in criminoſo nondum accuſato, ſed tamen de ipſo crimine iam diffamato, Et tunc ſi quidem crimen eſt tale, ex quo non reſultet infamia, non eſt de huiuſmodi diffamationem curandum, Si vero ex tali diffamatione effectus eſt infamis, videndum eſt generaliter, nunquid infamis poſsit accuſare. Et in hoc ſcias eſſe diſtinguendum inter infamiam iuris, & infamiam facti, nam infamis infamia iuris prorſus repellitur ab accuſando, tam de iure ciuili, quàm de iure canonico, cap. infames, ſexta quęſt. 1. l. qui accuſare, C. de accuſando. Et hęc eſt communis, & indubitata concluſio, vt dicit Hieron. poſt Ange. de malef. in verbo, Et ad querelam, poſt num. 25. Infamis autem infamia facti de iure canonico repellitur ab accuſando, ſed de iure ciuili admittitur, Et ita tenent cõmuniter Doctores, vt dicit Berous in d. c. 1. nume. 44. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Hieron. in loco præallegato, quem refert Viuius in lib. communium opin. in verbo, Accuſare non poteſt. Quis autem dicatur infamis infamia iuris, & quis infamia facti, dixi ſupra lib. 2. §. Infamis.

Tertius eſt caſus, quando agitur de criminoſo iam accuſato, Et tunc eſt diſtinguendum, nam aut nomen ipſius accuſati nondum eſt receptum inter reos, & tunc poteſt accuſare de maiori crimine, nedum quemcunq; extraneum, ſed etiam ſuum accuſatorem. De pari autem, ſeu minori crimine neminem accuſare poteſt, niſi ſuam, vel ſuorum iniuriam proſequatur, ſecundum opi. Azo. quam dicit eſſe communẽ, Imola in l. is qui reus, num. 21. ff. de publ. iud. Marian. in c. 1. num. 67. de mutuis petitio. Et hanc opin. quantum ad hoc, quòd poſsit proſequendo ſuam iniuriam reaccuſare ſuum accuſatorem, & ꝙ ſuper vtraq; ſit procedendum, dicit ſeruari Bald. in l. 1. poſt num. 21. verſ. Dicunt ergo, C. qui accuſ. non poſſ. Odof. autem tenuit, ꝙ etiam de pari, vel minori poſsit accuſatorẽ ſuum reaccuſare, Et hęc opin. per totam Italiam de conſuetudine obſeruatur, vt dicit Gãd. de malef. in tit. qui accuſare poſſ. num. 41. quem refert Aug. ad Angel. de malef. in d. verbo, Et ad querelam, poſt num. 63. Et ideo ab hac ſententia non putarem in practica recedendum, reo tamen prius in carceribus conſtituto, vt ſtatim dicã. Poſtquã autem eius nomẽ eſt receptum inter reos, poteſt de maiori crimine aliũ quàm accuſatorem ſuum accuſare, Et hanc partem ſequuntur communiter doctores, vt dicit Imola in d. l. is qui reus, num. 17. Quinimò poteſt etiam ipſummet accuſatorem ſuum reaccuſare de maiori crimine, modo ſuam iniuriam proſequatur, Et hæc eſt cõmunis opin. vt dicit Marian. in d. c. 1. poſt num. 73. ver. Aduerte etiam. Et hoc etiam dato, quòd ille, qui primo loco accuſauit,

pariter,

pariter & ipſe ſuam iniuriam proſequeretur, adhuc enim poteſt accuſatus illum reaccuſare, & ſuper vtraque accuſatione pariter erit procedendum, quicquid dixerit glo. in d. l. is qui reus, in verbo, Accuſare, contra quam eſt communis opinio. vt dicit Imola in ea. l. is qui reus, poſt num. 6. verſ. In ea gloſ. ibi quod accipe, Marian. in d. c. 1. poſt num. 73. verſ. Et prædicta procedunt. Sed ſi ſecũda accuſatio eſſet de minori crimine, vel æquali, tunc dicit Angel. in l. qui prior, poſt num. 2. verſ. Quandoque vtraque ff. de iud. & in l. quoniam, poſt num. 1. C. de adult. quòd licet ordo naturalis cauſarum poſtularet, quod prius ſuper prima, deinde ſuper ſecunda accuſatione cognoſceretur, nihilominus gratia minuendarum litium poterit ſuper vtraque cognoſci, Et ponit exemplum, Accuſo te de vulnere mihi illato, tu accuſas me de falſo, Et quòd falſam accuſationẽ inſtitui, certe dicit ipſe illa crimina inuicem ſe contingunt, Et poteſt dici, quòd vnum non ſit maius alio, Et ideo ait conſuetudine obtentum eſſe, quòd ſuper vtroq; procedatur, Et quòd ex probationibus hinc, & inde factis feratur ſententia ſuper vtroque iuſtitia mediante, Et hoc dictum Angel. refert Afflict. ſuper 2. parte conſt. tit. Regni, Rubr. 20 num. 1. Eandem opin. de conſuetudine obſeruari atteſtatur idem Ang. in l. 1. nu. 5. C. de calum. ſubdens quod hæc practica ſibi videtur multum cõmendabilis, Et illum refert Io. de Anan in c. 1. num. 10. de calum. ſubdẽs, quod eſt bonum verbum & notandum, & Socin. conſil. 118 num. 2. in fin. lib. 1. dicens ei credendum eſſe de hac conſuetudine atteſtanti. Apud nos autem regulariter non admittitur in practica querela accuſati contra querelam accuſatoris ſuper eodem facto, niſi reus ſit perſonaliter in iudicio conſtitutus, Alias enim vellet deſtruere totam practicam criminalem, quia per indirectũ reus admitteretur ad faciendum ſuas defenſiones extra carceres, quod non eſt dicendum, Et ita hic obſeruatur, etiam ſi ſecunda querela ſit de grauiori delicto. Vbi vero reus eſt in iudicio perſonaliter conſtitutus, ſemper admittitur querela contra querelam, ſiue de maiori, ſiue de minori crimine agatur, quãdo crimina ſe inuicem contingunt, vt loquitur Ang. in locis prææallegatis, Et ſuper vtraq; proceditur &c. Ceterum vbi crimina ſe non contingerent forte in aliquibus locis ſeruaretur cõmunis opin. vt nõ admittatur reus ad reaccuſandũ, niſi de maiori crimine, & in quo ſuã iniuriam proſequatur, vt ſupra dixi. Sed in hoc ducatu, in quo poteſt ferè de quocunque crimine ex officio inquiri, hæc exceptio parum prodeſſet, nam ad inſtãtiam fiſci ſolent ſemper, & ſuper omnibus aſſumi informationes ex officio, nulla habita ratione an ſuper eo crimine poſſet procedere accuſatio, Et ita vidi pluries obſeruari. Bene verum eſt, quod ſi iudex videt, quod accuſatus reaccuſauerit ſuum accuſatorem, vt illum diuertat à proſequenda accuſatione ſolet quandoq; accipere fideiuſſionem ab accuſatore de ſe conſtituendo, quotieſcunque ipſi iudici videbitur, & ſuper prima accuſatione procedere. In Regno aũt Neap. hæc oĩa ſunt ſuperflua, cum enim nemo admittatur ad accuſandum, niſi ſuam, vel ſuorum iniuriam proſequatur, indiſtincte admittitur accuſatus ad reaccuſandum ſuum accuſatorem, vt declarat Maranta in ſuo ſpec. fol. 43. nu. 48. ſubdens, quod hodie in Regno nulla cauſa eſt præiudicialis alteri, ſed ſuper vtraq; eodem tempore proceditur. Idem tamen Maranta ibid. nu. 55. allegat quendam ritum magnę curiæ, ſecundum quem dicit non admitti accuſatorem ad reaccuſandum, & conſequenter correcta eſſe iura cõmunia, & etiam conſtitutiones Regni. Tu vide Carauitã ſuper ritu 193. Ego enim nolo ſuper his multũ laborare, ſatis eſt ea tranſeũdo attigiſſe, Et ideo illa Regnicolis diffinienda relinquo, Vide tñ tu Regnicola Grammat. ſuper cõſtit. Regni. fol. 65. col. 3. in fi. vbi dicit iudicatum fuiſſe per conſi. Neap. quod quando vtraq; querela oritur ex eodem fonte, poteſt ſuper vtraque eodem contextu procedi, Et ita ſeruauit Magiſtratus in quadam cauſa arduæ ſuperioribus diebus, in qua vnus, cuius famuli deprehenſi fuerant conducere bladum extra territorium, faſſus eſt delictum, & querelauit officialem, quod eius cõſenſu illud conduci faceret petens ſe liberari virtute edictorum publicatorum, ex quorum diſpoſitione denuncians officialem conſentientẽ

frau-

fraudibus conſequitur impunitatem, nam fuit admiſſa querela iſtius cum fideiuſſione ſcutorum mille de comparendo quandocunque viſum fuiſſet magiſtratui, Et cæptum eſt ſuper vtraque querela procedi, & cauſa adhuc pendet. Solet etiam Senatus quandoque ex cauſa, vbi videt ſecundum accuſationem eſſe calumnioſam, mandare vt ſuper prima prius procedatur, prout factum fuit in cauſa cuiuſdam d. Margaritæ Cribellæ 24. Octobris 1555. A. C. & alias ſæpe.

Quando autem criminaliter accuſatus poſſit accuſatorem ſuum ciuiliter reconuenire, dixi ſupra quæſt. 2. verſi. Aut quæris.

Sed hic incidenter quæro, quando nomen accuſati dicatur receptum inter reos? Reſpond. In hoc articulo Doctores varie locuti ſunt, Tu verò dic, quòd regulariter ſi reus eſt præſens in iudicio, per litis conteſtationem dicitur eius nomē receptum inter reos, Et hæc fuit opin. Petri, quam conſuetudo approbare videtur, vt dicit Bald. in l. 1. poſt num. 31. C. qui accuſ. non poſſ. Et dicit Villalp. ſuper l. 22. c. 49. in vltimis verbis, quòd ita magis communiter concluditur, nam (ſecundum eum) ex conſuetudine non fit aliquis actus deſcribendi inter reos tanquam actus ſeparatus, prout etiam id non eſſe in vſu atteſtatur Salic. in d. l. 1. num. 15. in fin. ſed ſolummodo fit litis conteſtatio, ideoque dicendum eſt ex ipſa litiſconteſtatione dici receptum eſſe nomen accuſati inter reos, ita quòd ſtatim, quòd iudex interrogat reum, an cō miſerit ipſum delictum, de quo imputatur, illico ſiue reus confiteatur, ſiue neget, facta reſponſione, dicatur eius nomen receptum inter reos. Et in hoc nulla videtur eſſe difficultas, talis enim interrogatio iudicis, & reſponſio rei inducit litis conteſtationem, vt dixi infra quæſt. 45. circa princ. Si vero reus non eſt detentus, ſed proceditur contra eum abſentem iuxta formam iuris communis in caſibus, in quibus eo iure permiſſum eſt contra abſentem procedi, vel ſtatutorum id permittentium, tunc ſi quidem ex parte rei ſunt propoſitę exceptiones concernentes merita cauſæ, & reus eſt contumax, ſtatim in primo termino contumaciæ dicitur eius nomen receptum inter reos, quia ex diſpoſitione ſtatutorum contumax habetur pro confeſſo, & cōſequenter etiam pro præſente, & ideo contumacia quo ad hoc, ſuccedit loco veræ confeſſionis, & conteſtationis litis, Si verò opponuntur exceptiones dilatoriæ, ſiue declinatoriæ, puta concernentes incompetentiam iudicis, vel inhabilitatem accuſatoris, vel huiuſmodi, tunc quando iudex declarat ſuper ipſis exceptionibus, & illas expreſſe reiicit, vel eis non obſtantibus, procedit ad vlteriora, dicitur nomen imputati receptum inter reos, & non ante. Et hęc eſt diſtinctio Bart. in d. l. is qui reus, num. 3. ff. de pub. iud. quam dicit eſſe communem Alexand. in l. cum mulier, num. 6. ff. ſol. matrimo Et dicit Angel. de malef. in verbo, Et ad querelam, num. 61. quòd hæc opin. Barto. in practica obſeruatur, quem refert Card. Alexā in cap. de accuſatione, col. 8. circa med. 2. q. 8. Et Hieron in Apoſtil. ad Ang. in loco pręallegato, dicit, quòd eſt vera, & communis.

Quartus eſt caſus, quando loquimur in accuſato, qui tamen fuit de ipſo crimine abſolutus, Et hoc caſu ceſſat omnis difficultas, talis enim proculdubiò poterit poſt abſolutionem etiam ipſummet accuſatorem ſuum accuſare; Et ita tenent omnes Doctores, vt dicit Marian. in d. c. 1. num. 81. de mutuis petitio. licet dicat, ꝙ de iure canonico quo ad ipſum accuſatorem non tranſit ſine dubio.

Quintus eſt caſus, quando loquimur de criminoſo iam condemnato, & tunc etiam eſt diſtinguēdum: nam, Aut condemnatio eſt talis, propter quam condemnatus non amittat famam, nec ciuitatem, neque libertatem, Et hoc caſu dicendum eſt, ꝙ pariter poterit accuſare, Et ita concludunt Doctores, vt atteſtatur Marian. in d. c. 1. poſt nu. 81. Aut verò propter condēnationem amiſit famam, ſed non ciuitatem, nec libertatē, Et tunc aliqui dicunt, ꝙ poteſt accuſare ſuum accuſatorem, etiam ſi ſuam iniuriam non proſequatur, Extraneum vero non pōt accuſare, niſi ſuam iniuriam proſequatur, Et dicit Imola in l. is qui reus, poſt nu. 15. verſi. In ea gloſ. ibi ei dicit, ꝙ ita tenent communiter Doctores. Hanc etiam dicit eſſe cōmunem opi. Marian. in d. c. 1. nu. 82.

de

de mut.peti. Alii vero indiſtinctè tenent, q̄ criminoſus damnatus de crimine publico per ſententiam non poteſt accuſare, Et hanc dicit eſſe communem opinio. Berous in d.c.1.num.25. & ſeq. de accuſatio. quæ etiam mihi magis placet, ex quo talis proculdubio efficitur infamis, vt dixi infra quæſt.72. verſi. Damnatus publico, merito eſt ab accuſando repellendus, iuxta ea quę dixi ſupra, verſic. Secundus eſt caſus, quam tamen intellige vt procedat, niſi ſuā vel ſuorum iniuriam proſequatur, nam eo caſu non eſt ab accuſatione repellendus. Adde, quòd hæc concluſio locum habet etiam in criminibus exceptis, nam huiuſmodi infamis ex damnatione publici iudicii, neq; etiam in illis admittitur ad accuſandum, ita tenet gl. in l. qui iudicio publico, in verbo, Mortem, ff. de acc. & eſt communis opi. vt dicit Berous in d.c.1.num.43. de accuſatio. Aut vero per talem condemnationem amiſit ciuitatem, vel libertatem, Et tunc non poterit de nouo accuſare, ſed bene poterit accuſationem iam inchoatam proſequi non ſolum aduerſus ſuum accuſatorem, ſed etiam aduerſus extraneum, Et ita communiter tenetur, vt ait Imola in d. l. Is qui reus, nu.15. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Marian. in d.c.1.num.83. de mutuis peti. Et hæc oĩa bene nota, quia forte non inuenies alibi tam clare poſita.

Quæro, nūquid excommunicatus poſſit accuſare? Reſpond. quòd non, nam excommunicatus non poteſt ſtare in iudicio, vt dixi ſupra lib.2. § Excommunicatus, Et eſt receptiſsima doctorum ſentētia, vt dicit Plaça lib.1. delictorum, c.44. num.10, Quæ quidem locum habet etiam in foro ciuili, nam (vt dixi in loco præallegato) quamuis hoc, vt excommunicatus nō poſſit ſtare in iudicio, ſit introductum de iure canonico, tamen ſeruandum eſt etiam in foro Cæſareo.

Vlterius dixi, quòd nonnulli repelluntur ab accuſando, quia lex de eis plene nō confidit, prout eſt inimicus, Scire tamen debes, q̄ hoc non omnino abſolute procedit, ſed eſt diſtinguendum ſecundum qualitatem inimicitiæ, Non enim ex quolibet odio quis eſt prohibendus, ne alium accuſet, ſecundum Vincen. in cap. repellantur, de accuſatio. quem ſequūtur communiter doctores, vt dicit Hieron. poſt Ange. de malefic. in verbo, Et ad querelam, poſt nu. 37. alias pauci eſſent qui poſſent accuſare. Certum eſt enim, q̄ nullus amicus alium ſibi amicum accuſat, ſed ſemper accuſationem præcedere ſolet aliqua animorum offenſio. Cęterum ſi eſſet inimicitia capitalis, vtique talis inimicus eſſet ab accuſatione repellendus, Et ita communiter tenetur, & ſeruatur, vt dicit Ang. in loco præallegato, num.36. vbi etiam Hiero. in Apoſtil. dicit, quòd ita tenēt communiter Doctores, Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Berous in d.c.1. num 47. & ſequ. de accuſatio. talis enim præſumitur potius accuſare ad priuatam vindictam, quam zelo iuſtitiæ, hoc tamen intellige, niſi propriam iniuriam proſequeretur, tunc enim nullo modo eſſet ab accuſatione repellēdus. Quę autem dicatur capitalis inimicitia, vel non, relinquitur arbitrio iudicis, vt dixi infra quęſt.24. verſic. Item quæro.

Sed hic etiam quæro, nunquid pauper repellatur ab accuſando? Solet enim lex de pauperibus non multum confidere. Reſpond. quòd regulariter pauper repellitur ab accuſando, qui ſcilicet habeat in bonis minus quam quinquaginta aureos, vt dicit tex. in l. nonnulli, ff. de accuſatio. Bene verum eſt, quòd ſi talis pauper eſt bonæ, & honeſtæ fidei, & vitæ, & non ſuſpectus propter paupertatem, non repellitur ab accuſando, ſecūdum gl. in d. l. nonnulli in gl. vnica, quā ſequuntur omnes, vt ait Berous in d.c.1. poſt num.54. ſubdens non eſſe ab ea conſulendo, aut iudicando recedēdum, Quis autem dicatur pauper, dixi ſupra libro 2. §. Pauper.

Propter reuerentiam dixi etiam aliquos repelli ab accuſando, puta ſi laicus velit accuſare, ſeu denunciare criminaliter clericum de aliquo crimine, non enim admittitur, niſi ſuam iniuriam proſequatur, Et hæc eſt communior opin. vt dicit glo. in ſumma ſecunda quęſt. 7. gloſ. vnica, Et hoc omnes admittunt ſecundum Foller. in pract. crim. canon. folio 48. nu.43. quæ etiam locum habet, (ſecundum aliquos) in clericis primæ tonſuræ, vt ſcilicet de iure neque ipſi à laicis accuſari poſſint, licet

licet hoc priuilegium quoad ipſos in deſuetudinem abierit, vt atteſtatur Pract. Caſoni, fol.99.num.5. Ratio autem huius cõcluſionis eſt maleuolentia laicorum verſus clericos, propter quam laici præſumerentur potius moueri odio, quàm zelo iuſtitiæ, ſi clericos accuſarent. Adde quòd neq; etiam admittitur laicus ad proponendum crimen ciuiliter contra clericum, Et eſt cõmunis regula, vt ait Felin. in cap. ex parte num.6. & ſeq. de teſtib. Scias tamen quòd quando in accuſatione verſatur crimen, ſiue ius publicum, puta dilapidationis bonorum Eccleſię tunc quilibet laicus etiam extraneus admittitur ad accuſandum clericum, Et ita tenent communiter Doctores, vt ait Ferret. conſi.183.num.3. Præterea ſcias, quòd quilibet laicus etiam extraneus poteſt accuſare clericum proſequendo ſuam vel ſuorum iniuriam corporalem etiam criminaliter, Et ita tenent omnes Doctores vbique, vt atteſtatur Ferre. in d. conſil. 183. poſt nume.4. verſic. Quinto corroborantur.

3 Sed nunquid poteſt patronus laicus accuſare clericum inſtitutum in Eccleſia, in qua eſt patronus? Reſpond. gloſ. in d. c. ex parte, in verbo, Tacito, in fin. tenuit quòd ſic, ſed certe communiter tenetur oppoſitum, vt atteſtatur Are. in c. cum dilect. poſt num.10 de acc. Bene verum eſt, ꝙ in libro meo illa gloſſ. dicit totum contrarium eius, ad quod allegatur, videtur enim tenere, ꝙ non poteſt accuſare, ſed tantum admittatur ad denũciandum. Vide quæ dixi ſupra quæſt 7. verſic. Quæro etiam.

Sed quæro, nunquid vaſallus poſsit accuſare dominum de delicto? Reſpond ꝙ licet inter Doctores ſit controuerſia, an poſsit illum criminaliter accuſare, tamen quòd poſsit ciuiliter hoc ab omnibus communiter recipitur, vt ait Gratus conſil. 1. num.60 libro 1. Vide quæ dixi infra libro 7. §. Actio.

Item quæro, nunquid poſsit quis nomine alieno accuſare? Reſpond. ꝙ regulariter non poteſt. Hinc infertur, ꝙ ſyndicus vniuerſitatis non poteſt aliquem accuſare nomine ſyndicario, ſed opus eſt, quòd accuſet ſuo nomine, ad vtilitatem tamen ipſius vniuerſitatis, Et hæc eſt cõmunis opi. legiſtarum, vt atteſtantur ſcribentes in c. dilectus, el ſecondo, de ſimon. & in ſpecie Io. An. ſuper gl. pen. & Anchar. & Henric. Boich. & Anan. nu.16 quos referunt Auguſt. & Hieron. poſt Angel. de malefic. in d. verbo, Et ad querelam, poſt num.20. Sic etiam poteſt tutor nomine ſuo accuſare ad vtilitatem pupilli, ſed tenetur nomine proprio ſe inſcribere, ſecundum communem opin. vt dicit Anan. in cap. 2. nume.20. de calum. Villalpand. ſuper l.22. c.29. num.3. in fin. Sed certe Bald. in l.1. num.35. C. de accuſ. tenuit indiſtincte, ꝙ ſyndicus vniuerſitatis poſsit in iudicio capitali comparere pro ipſa vniuerſitate tam accuſando, quàm defendendo, & ſubdit, quòd ita tenent omnes Doctores, quæ opin. mihi magis placet, & etiam videtur conſuetudo illam approbare. Poſſet autem contraria opin. procedere loquendo ſecundum diſpoſitionem iuris communis, ſecundum quam accuſans ſubiicitur pœnæ talionis, Sed poſtquam hodie ſublata eſt illa pœna talionis, non video, cur vniuerſitas non poſsit accuſare per ſyndicum, vel procuratorem, ſicut quilibet alius, iuxta ea quæ dixi infra quæſt 32. verſi. Quæro nunquid. Et idem dico in tutore.

Quæro, an compater vel filius ſpiritualis, quem vulgò filiaſtrũ appellamus, admittatur ad accuſandum pro iniuria, vel offenſa facta eius compatri, vel patri ſpirituali? Reſpond. quòd ſic, ita tenet Bald. in l.1. num.55. C. qui accuſ. non poſſ. licet dicat ſe neſcire, quòd de hoc reperiatur lex, neque decretalis, Maior enim eſt cognatio ſpiritualis, quàm carnalis, Et (ni fallor) Plaça lib.1. delictorum, cap.40. num.11. in fi. dicit, quòd nemo vnquam Doctorum refragatus eſt.

Quæro, an filii illegitimi admittantur ad accuſandum de morte eorum patris? Reſpond. ſi quidem ſunt naturales, ſcilicet nati ex ſoluto, & ſoluta, non modo admittuntur ad accuſandum, ſed etiam præferuntur cæteris conſanguineis, ita tenet Bald. in d. l.1. num 50. C. qui acc. non poſſ. Et eſt receptiſsima omnium ſententia, vt dicit Plaça libro 1. delictorum, capitu.41. num 5. Si vero ſunt ſpurii, adulterini, vel inceſtuoſi, non admittuntur, Et eſt communis

munis opinio vt dicit Felin.in c.nonnulli, §.ſunt,& alii,num.58.de reſcrip. & Villal pand. in l.22. §. 42.nu.7.prout illos refert Plaça in d.c.41.num.26.in fin & ſeq.Tales enim filii vtì à lege reprobati,pro filiis non habentur, cum certum patrem non agnoſcant, Et ideo vbi certum patrem agnoſcerent, forte nõeſſent ab accuſatione repellendi, Et ita concludunt communiter Doctores,vt atteſtatur Pet. Bellus de re milit. fol.139.num.64.

Sed an tales filii ſpurii potuerunt accuſare de morte eorum matrũ? Reſpond. quòd ſic, Et eſt omnium receptiſſima ſententia, vt dicit Plaça in d. c. 41.nume.29.certa eſt enim mater, & quo ad ipſam lex eos pro filiis accipit,vt dixi ſup.lib.2 §.Filius,quod tamen intelligendum eſt vt procedat,modo tales ſpurii nõſint nati ex damnato coitu, & à lege punibili. Vide quæ dixi infra quæſt.58.verſic. Scias autem.

QVAEST. XV.

SVMMARIVM.

Iudex an poſſit ex officio repellere accuſatorem non idoneum.

Et quid ſi accuſatus contra eum aliquid opponere non poſſet, verſi. Et hæc quidem.

Et quid ſi vterque ſit infamis, verſic. Sed quæro.

Accuſatore minus ideo, ſi pars non opponat, an proceſſus valeat, verſiculo. Sed pone.

Iudex an poſſit cogere partem offenſam ad accuſandum, verſic. Item quæro.

Quis in accuſando præferatur, verſic. Succeſsiue quæro.

VISVM eſt, quæ perſonæ accuſare poſſint, vel non, reſtat vt pro complemento aliquas etiã quęſtiones in hoc propoſito ſubiiciamus, Quęro igitur in primis,nunquid iudex poſſit ex officio repellere accuſatorem non legitimum, etiam ſi pars non opponat? Rñd. ꝙ ſic,ne ſi legitimus non fuerit accuſator, fruſtra fatigetur accuſatus,vt dicit tex.in cap.1.de accuſ. Et ita cõ ter dicitur,vt ait Old. cõſi.124.nu.1.

Et hoc quidem de plano procedit,quando accuſator ex culpa, vel defectu ſuo repellitur ab accuſando.Sed pone,ꝙ accuſatus(iure in ſui odium ita diſponente) non poſſit opponere contra perſonam accuſatoris, puta epiſcopus contra familiarem ſuum,vt eſt tex.in c.nulli de accu.nunquid adhuc poterit iudex ex officio ſuo illum repellere? Reſpond.quòd ſic,ita ſentit loquẽdo per verbum forte glo. in d.c.nulli in gl. fin.cuius opin. cõmuniter ab omnibus approbatur,vt dicit Corſet.in reper. Abb.in verbo, Iudex, Poteſt enim iudex in his, quæ ſibi vt iudici nota ſunt, procedere ex officio,& cõſequenter proponere exceptiones,quas ipſi parti opponere non liceret.

Sed quęro,quid ſi aliquis,qui nõ poteſt accuſare,puta infamis, vel excommunicatus,accuſet alium infamem vel excommunicatum, Et iſte excipiat contra accuſatorem, quòd eſt infamis, nunquid erit hæc exceptio admittenda,an autem poterit accuſator dicere reo,ꝙ cum ipſe ſit infamis, non debet poſſe talem exceptionem proponere,iuxta illud, quod vulgo dici ſolet, Nihil Iudæ⁹ Iudæo, nihil Catilina Cethego? Reſpõ.quòd reus poteſt hac exceptione repellere accuſatorem, non obſtante, quòd ipſe ſit infamis,ita dicit Bart.in l.ſeruos,ff.de accuſ.cuius opin. communiter tenetur per Doctores, vt atteſtatur Hieron. in Apoſtil.ad Angel.de maleſ.in verbo, Et ad querelam,poſt num.69.

Sed pone,ꝙ aliqua perſona ex his, quæ de iure accuſare prohibentur,aliquem accuſauerit, & non fuerit contra eam oppoſitum, nunquid proceſſus factus ſuper huiuſmodi accuſatione ſuſtinebitur, an autem erit ipſo iure nullus? Reſpond. quòd talis proceſſus factus parte non opponente valet, ita tenet Bart. in l.1.accuſ. num. 2.ff.ad Turpil.& dicit Ana.in d.c.1.num.2 de accuſ. ꝙ ita tenent communiter Doctores, Hãc etiam atteſtatur eſſe communem opin. Aret.in d c.1.nu.21.in fin. quẽ refert Prac.Conr.fol.230.nu.14.Hier.poſt Ang. de maleſ.in verbo,Et ad querelã, poſt nu. 40.Sibi enim imputare debet accuſatus,qui exce-

exceptionem ſibi competentem non propoſuit, Sed hoc raro contingit in practica, quia cum in quocunque crimine (vt ſæpe dixi) poſsit iudex per inquiſitionem procedere, nunquam fere diſputatur, an accuſator ſit idoneus, vel non.

Item quæro, ſi alicui ſit illata iniuria, vel facta aliqua offenſio, & ipſe nolit de hoc querelare, ſiue accuſare, nũquid iudex poterit illum cogere ad accuſandum? Reſpõ. ꝙ non, ita tenet gl. in l. ſi quis homicidii, in verbo, Coges, C. de accuſ. quæ frequenti doctorum conſenſu probatur, vt ait Dida. lib. 1. reſolutionum, c. 1. circa fin. Et licet Bart. in l. in eum, num. 1 ff. de accuſ. tenuerit, quòd ſpecialiter in crimine homicidii hæres poſsit cogi à iudice ad porrigendum querelam, ſiue accuſationem de homicidio commiſſo in perſonam eius, cui ſucceſsit, tamen contra eum eſt communis opin. vt atteſtatur Salice. in ead. l. ſi quis homicidii, num. 10. Hier. poſt Ang. de malef. in d. verbo, Et ad querelam, poſt nu. 57. Bene verum eſt, quòd Bal. in d. l. ſi quis homicidii, num. 2. dicit contrarium communiter obſeruari, ſcilicet, quòd iudex poteſt cogere hęredes occiſi ad accuſandum de eius morte, quem refert etiam Auguſt. poſt Ange. in loco pręallegato Sed certe neque in hac prouincia, neq; alibi ego vnquam vidi hoc obſeruari. Bene cogitur offenſus narrare cum iuramento iudicialiter ſeriem rei, ſed poteſt ipſe dicere, vel cum querela, vel ſine querela, prout ſibi magis placet, Et ita ſemper vidi practicari.

Succeſsiue quæro, ſi multi ſint qui velint accuſare, quibus etiam de iure ſpectet ius accuſandi, quis eorum ſit in accuſando pręferendus? Reſpond. quòd ille, qui proſequitur ſuam, vel ſuorum iniuriam, pręfertur extraneo accuſare volenti, Inter eos vero, qui proſequuntur ſuam, vel ſuorum iniuriam, proximior præfertur, Si autem omnes ſint in pari gradu, omnes ſimul admittuntur, ita tenent communiter doctores. teſte Ant. Gomez lib. delictorũ, c. 1. num 35. Et quòd proximiores defuncti ſint in ipſa accuſatione cęteris præferendi, dicit eſſe frequentiorem doctorum ſententiam Plaça lib. 1. delictorum, ca. 39. num. 4. Proximus autem eſt, quem nemo antecedit, vt dixi ſupra lib. 2. §. Proximus. Inter extraneos vero accuſare volentes, iudex poteſt, & debet eligere magis idoneum, vt eſt text. in l. ſi plures, ff. de accuſ.

QVAEST. XIII.

SVMMARIVM.

Accuſari qui poſſint, vel non.

Et an accuſatus de vno delicto, poſſit de alio crimine accuſari, verſic. Quęro nunquid.

Et an condemnatus, vel abſolutus de vno crimine, poſſit de eodem crimine accuſari, verſic. An autem *Remiſsiue.*

Et an bannitus pro uno delicto, poſſit de alio accuſari, verſi. Sed nunquid.

Et an ille, qui poſt delictum pænitentia ductus eſt, poſſit de eo delicto accuſari, ver. Item quęro.

Officialis an poſſit durante officio accuſari, ver. Pręterea quęro.

Vniuerſitas, vel collegium an poſſint accuſari, verſic. Vlterius quęro.

Et quomodo dicatur Vniuerſitas, vel collegium delinquere, ibid.

Et quomodo poſſit Vniuerſitas puniri, verſi. Sed quomodo.

SVCCESSIVE videamus quæ perſonæ accuſari poſſint, vel non, Et in hoc pariter facienda eſt concluſio, quòd regulariter omnes de quibuſcunque delictis accuſari poſſunt.

Quæro, nunquid accuſatus de vno crimine poſsit eodem tempore etiam de alio crimine accuſari? Reſpond. quòd ſic, non modo ab alio accuſatore, ſed etiam ab ipſomet, qui de primo crimine accuſauerit, modo in hac ſecunda accuſatione propriam, vel ſuorum iniuriam proſequatur, Et ita ſeruatur de conſuetudine, vt dicit Angelus in l. qui de crimine, poſt numero 5. verſiculo, Deſcendo igitur, C. de accuſatio. Sed certe apud nos accuſatus de vno crimine poteſt à quibuſcunq; etiam pluribus de aliis quibuſcunq; crim.

criminibus accuſari, Et ita quotidie recipiuntur huiuſmodi querelæ, cum enim (vt ſæpius dixi) in quocunque crimine procedatur ex officio, & ſic per inquiſitionem, non attenditur perſona, neque cauſa accuſatoris, ſed omnes querelæ ſolent admitti, & ſuper omnibus procedi. An autem omnes proceſſus ſint eodem contextu expediendi, dixi ſupra quæſt. 13. verſic. Item quæro.

An autē accuſatus de vno crimine, poſſit de eodem crimine iterum accuſari, dixi infra quęſtio. 57. per totum. Vnum tamen perpetuo non obliuiſcaris, ꝙ ſi reus accuſatus de aliquo crimine coram vno tribunali, fuerit cōtumax, poteſt de eodem crimine ad inſtantiam accuſatoris coràm alio tribunali accuſari, & banniri, ſi in eo pariter fuerit contumax, ita dicit Bal. in l. 1. nu. 5. C. vbi de crim. agi oportet, & eſt in viridi obſeruantia, vt dicit Carauita ſuper ritu 205, magnæ curię, num. 1. neque tenetur ſecundus iudex neque ad inſtantiam partis, neque ad inſtantiam primi iudicis in cauſa ſuperſedere, vel cauſam ipſam illi primo iudici remittere, Ita dicit Bart. in l. ſepulchri, num. 3. ff. de ſepul. viola. Et ita quotidie obſeruatur, vt atteſtatur Carauita in loco præal num. 3.

Sed nunquid bannitus pro vno delicto poterit de alio delicto accuſari, & banniri? Reſpond. quòd ſic, ita dicit Specu. in tit. de accuſ. §. Sequitur videre, num. 23. & dicit Nell. de bann. in 1. parte, 1. temp. quęſt. 3. quòd ita determinant communiter Doctores, quem refert Boſſ. in titul. de bann. nulli. nu 9. Dicit etiam Io. And. in addit. ad Specul. in loco præallegato, quòd ita videmus de facto ſeruari. Ita etiam teneri, & ſeruari atteſtatur Alber. in Rubr. ff. de his qui notan. infam. poſt nume. 8. verſic. Et faciunt prædicta. Bene verum eſt, quòd hoc caſu poteſt bannitus petere ſibi concedi ſaluum conductum, ad hoc vt poſsit nó obſtante prima condemnatione comparere, & ſe defendere, qui non eſt illi denegandus, vt dixi infra quæſt 32. verſic. Tu ſcis, quòd bannitus.

Item quæro, pone quòd aliquis poſt commiſſum delictum, puta homicidium, pœnitentia ductus fuerit, & pœnitentiam pro delicto fecerit, nunquid talis pœnitens poterit deinde accuſari de ipſo delicto? Reſpond. ꝙ ſic, Et ita tenēt communiter Doctores, vt dicit Aret. in c. accuſati, num. 5. de accuſ. quem refert Villalob. in ſua collecta communium opin. in littera A, poſt num. 13. nam in delictis pœnitentia non excuſat, vt dixi infra q 60. verſ. Fui quádoque, Quinimò neque etiam pœna impoſita in foro conſcientiæ liberat delinquētem à pœna imponenda in foro contentioſo, vt dixi infra q. 57. verſi. Sed nunquid.

Prętерea quæro, nunquid officiales poſſint accuſari durante eorum officio? Rńd. Aliqui dicunt ſimpliciter quòd non, ſed ꝙ debet expectari tempus ſyndicatus, Et ita obſeruari vbiq; locorum atteſtatur Vital. de malef. in Rubr. qui accuſ. non poſſ. in vltimis verbis. Tu vero dic, quòd, Aut delictum, de quo officialis accuſatur, eſt tale, pro quo à iure impoſita ſit pœna priuationis officii, puta quia forte aliquid dedit, vt haberet officium, vel quia commiſerit barattariam, vel huiuſmodi, Et tunc poteſt accuſari, & condemnari etiam durante officio, alias ſi eſſet expectandus finis officii abſurdum eſſet dicere, ꝙ lex imponeret pœnam cui tempore condemnationis locus eſſe non poſſet, Aut vero pro delicto non imponitur pœna priuationis officii, & tunc expectandum eſt tempus ſyndicatus, Et ita de facto obſeruatum fuiſſe in ciuitatibus Florentiæ, & Caſtelli refert Amad. de ſynd. num. 43. in quodam capitaneo & collaterali, qui fuerunt durante eorum officio de barataria accuſati, & ab officio remoti, Et ita etiam ego quandoque vidi ſeruari, Et ꝙ pro barataria, & furtis poſsit officialis etiam durante officio accuſari, non expectato tempore ſyndicatus dicit eſſe communem opin. Boſſ. in tit. de offic. corrup. pec. num. 34.

Vlterius quæro, nūquid vniuerſitas, vel collegium poſsit accuſari? Rńd. ꝙ poteſt accuſari, & puniri criminaliter, Et ita cōiter tenetur, vt dicit Alb. in l. ea quidem, poſt num. 15. C. de acc. Et ꝙ vniuerſitas, collegium, ſiue capitulum poſsit conſentiendo, & etiam cōmittendo delinquere, & conſequenter puniri, dicit eſſe communem opin. Alb. in l. ſi quis in tantam, col. 3. ver ſi. quidam

Quidam dicunt, C.vnde vi, Pariſ.conſil. 21. num. 30.lib.4. Sed hic aduerte, quia ad hoc vt ciuitas, vniuerſitas, vel collegium dicatur delinquere, & poſsit pro tali delicto puniri, non ſufficit, ꝙ totus populus, vel omnes de collegio aliquid faciant, ſed neceſſe eſt, ꝙ præceſſerit ad id conſilii publici conuocatio, & eius deliberatio, ita dicit Bart. in l.aut facta, §. fin nu.9.ff.de pœ. Et eſt cõmunis opin.vt dicit Abb.in c.dilectus, el ſecundo, nu. 13 .de ſimonia, quem refert ſumma Silueſtrina, in verbo, Excom municatio, 7. in 15. excommunicatione in quarto dubio, Tortus inter conſilia Ant. de Butr conſil.vlt.num.3. Anan.in d.c.dilectus, el ſecondo, num.12 collegium Florentinum inter conſilia Curtii ſen. conſil. 21. num. 5. in fin. Curt Iun.conſ.174 nu. 36.& conſil. 185. quod eſt conſil. vlt.nu 9. Felin. in d.c.dilectus, el ſecundo, núm.12. prout illum refert Blan.in pract.crim.f.26. num.85. Pract.Carer.fol.490.num.348.& ſeq.in fin. Boſſ in tit. Banniti qui poſsint, num. 1 Et ita in facti contingentia eleganter conſului: Corn conſil.224.lib.4. Sed ſi omnes de collegio, vel vniuerſitate non præuia conſilii deliberatione cõmitterent aliquod delictum, tunc non punitur ipſa vniuerſitas, ſiue collegium, ſed illi, qui deliquerunt tanquam ſinguli, Et ita ſeruauit quidam prætor Veronæ, qui proceſsit contra conuentum, & fratres ſancti Franciſci, ex eo quòd interfeciſſent quendam Cremonenſem, qui apud eos hoſpitatus fuerat, & fecit ipſos omnes, qui erant vltra numerum 50. ſuſpendi per eorum hortulanum, qui erat minus grauatus, vt refert Marian.in repet. d.c.qualiter, & quando, num.43 .de accuſatio.

Sed quomodo punitur vniuerſitas pro delictis, quæ ab ipſis de vniuerſitate, & totam vniuerſitatem repræſentantibus committuntur? Reſpond. Aliquando punitur in ademptione priuilegiorum, & iurium ſuorum, quandoque publicantur bona ipſius vniuerſitatis, & quandoque etiam ciuitates ipſæ ſubiiciuntur aratro, vt de his omnibus potes videre exempla apud Doctores in locis præallegatis, Quandoque etiam punitur vniuerſitas ciuiliter. ſ. in publicatione alicuius rei, vel in pœna pecuniaria, ſeu mulcta, Et tunc ſciendum eſt, ꝙ ſi talis pœna pecuniaria non æque cadit in ſingulos de vniuerſitate ſicut in ipſam vniuerſitatem, puta quia publicatur res ex delicto, tunc ſi illa res eſt vniuerſitas, ipſa vniuerſitas punitur, Et in hoc conueniunt omnes, vt dicit Boer, de ſeditioſis in ſeptimo præſuppoſito, num.16. Si vero pœna æque cadit in ſingulos, tunc aut collegium eſt paruum, & non punitur totum collegium, ſed tantum delinquentes, aut eſt magnum, & punitur totum collegium, ſiue vniuerſitas, vt dicit Bar.in d.l aut facta, §. fin. poſt num. 7. ff de pœn. Et hæc eſt cõis opin. vt dicit Boer in d. 7. præſuppoſito, poſt nu. 26. Scias tamen, ꝙ in omnem caſum non euadent pœnam rectores, & gubernatores ciuitatum, qui conſiliũ, & mandatum dederunt, Et ita fuiſſe practicatum atteſtatur Ant.Gomez c.1.delictorum, nu. 54 in fi. vbi dicit, quòd quãdo aliquæ ciuitates illius regni fuerunt rebelles contra Carolum Imperatorem, licet cõi conſilio deliquiſſent, tñ fuerunt etiam punitæ perſonæ particulares, & ſingulares, quæ vere, & realiter cõmiſerunt delictum, & ſimiliter ipſi rectores, & gubernatores culpabiles, Et ita etiam memini ego obſeruatũ fuiſſe contra ciuit. Gandenſem, & eius rectores.

QVAEST. XVII.

SVMMARIVM.

Accuſatio an de quocunque crimine inſtitui poſſit.

Et an pro crimine priuato, ibid.

Et quid ſi pro huiuſmodi crimine priuato impoſita ſit pœna pecuniaria fiſco applicanda, ibid. verſic. Sed quid ſi pro aliquo.

Et an in criminibus priuatis poſſit per inquiſitionem procedi, ibid.

QVAERO, an pro omni crimine licita ſit accuſatio? Rñ. Si crimen eſt publicum, vniſcuiq; licet pro eo accuſationem deferre, ſi vero eſt priuatum, regulariter nõ admittitur ad ac-

cuſandum, niſi ille, cuius intereſt. Quę vero ſint publica, vel priuata delicta, dixi ſupra hoc eo. lib. §. 1. circa principium. Et dixi Regulariter, nam aliqñ ratione publicæ vtilitatis lex permittit, vt etiam pro crimine priuato quilibet poſsit accuſare. Et poteſt poni exemplum in ſuſpecto tutore, qui poteſt accuſari à quolibet de populo, vt eſt tex. in §. Conſequens inſt. de ſuſpec. tuto. Et tamen illud eſt crimen priuatum ſm cõmunem opi. vt atteſtatur Salic. in l. cum rationibus circa fi. C. qui acc. non poſ.

Sed quid ſi pro aliquo delicto priuato, puta pro furto imponeretur pœna pecuniaria, quæ veniret applicanda fiſco, nunquid eo caſu propter illam pœnam quilibet de populo admitteretur ad accuſandum? Reſpond. Bart in Rub. ff. de popul. actio. nu. 5. tenuit quòd ſic, Et hãc eſſe cõem opin atteſtatur Aug poſt Ang. de maleſ. in verbo, Et ad quær. clam, num 9. quem refert Pract. Conradi, fol. 226. poſt num. 9. verſ. Declara ſecundo. Contrariam autem ſententiam. ſ. ꝙ imò etiam ſi pro crimine priuato imponatur pœna pecuniaria applicanda fiſco, non admittatur ad accuſandum niſi ille, cuius intereſt. tenuit Bald. in Rub. C. qui accuſ. non poſſ. num 9. & 10. dicens, ꝙ contra Bart. tenuit cõis opinio Doctorũ maiorũ noſtrorũ, Et illum refert Anan. in Rub. de furtis, num. 10 & ſeq. Illam etiam opin. Bart. eſſe communiter reprobatam atteſtatur Rom. conſ. 152. nu. 2. Et opin Bal. communiter hodie in pract. ſeruari atteſtatur Blanc. in pract. crim. fol. 69. num. 41. in fi. Ego vero dico, ꝙ vbicunque etiam pro crimine priuato imponitur pœna pecuniaria applicanda fiſco, ſemper admittitur accuſatio per quemlibet de populo, Et hęc opin. eſt magis cõmunis, vt oſtendit Auguſt. in loco pręallegato, & ideo obſeruanda, niſi certa conſuetudo alicuius prouinciæ eſſet in contrarium, tanto magis quia fauet iuſtitiæ, ne delicta impunita remaneant, Et de dicto Bal. non eſt curandũ, ex quo fuit ẽt ſibi in hoc contrarius, vt dicit Aug. ad Ang. in loco præall. Adde, ꝙ plerunq; non modo ad querelã, ſiue accuſationem proceditur pro priuatis delictis, ſed etiam ex officio, & ſic per inquiſitionem, etiam ꝙ non ſit impoſita pœna corporalis, nec certa pœna pecuniaria, & talis delinquens punitur extra ordinem, vt ego vidi quandoq; ſeruari in crimine vſurarum, quę practica fundatur ſuper illa concluſione, quę habet, quòd pro quolibet delicto etiam priuato poteſt ratione intereſſe reip. procedi ad pœnam extraordinariam, quam dicit eſſe cõem regulam Dec. cõſ. 170 poſt nu. 1. Contrarium tñ vidi ſeruari in furto, nam nemine querelante vidi reos abſolui rebus ſtantib. & in ſpecie quẽdam Hieron de Lardis imputatũ, quòd furatus fuiſſet examẽ apum, 17. Nou. 1559. Idem ẽt vidi ſeruari in adulterio, vt dixi ſupra hoc eo. lib. §. Adulteriũ, verſ. Eſt autẽ.

QVAEST. XVIII.

SVMMARIVM.

Qvomodo procedatur in iudicio accuſationis ſecundum diſpoſitionem iuris communis, Et quomodo ſecundum conſuetudinem.

Accuſator an teneatur fideiubere de lite proſequenda, Et pro expenſis, verſic Eodem etiam. *& verſic.* Tenetur etiam.

Et an teneatur iurare de calumnia, verſic. Dicit etiam.

Et an teneatur ſimul cum accuſato carceres ingredi, verſ. Quando deinde.

QVAERO, quõ procedatur in iudicio accuſationis? Reſpond. de iure communi accuſator debet ſe corãm iudice præſentare, & ei dicere, Domine ego volo accuſare Titium de tali crimine, vnde poſtulo, vt eum citetis, ita colligitur ex text. in l. nullus, C. de exhib. reis Sed hoc de conſuetudine non ſeruatur, vt dicit Specul. in tit. de accuſatione. §. 1. num 3.

Debet autem iudex ei dicere, Ex quo vis illum accuſare, obligate, ꝙ accuſabis, & quòd inſcribes, & ꝙ accuſationẽ proſequeris, & alia facies, quæ ſunt in accuſatione neceſſaria, & ſic citabo eum. Sed hoc etiam vſus non tenet, vt dicit Specul. in d. §. 1. num. 5. nam (vt ipſe ait) Iudices pa-

rati ad prædam, ad nutum citant, nec clamorem expectant, tanto magis cum de cõſuetudine pariter ſublatæ ſint huiuſmodi inſcriptiones, vt dixi ſupra q. 12. verſi. Cæterum hodie.

Hoc facto reus citatur per edicta, vt dicitur in l. abſentem, C. de accuſat. ſcilicet per tria edicta, cum interuallo 30. dierum pro quolibet, ſecũdum communem opin. vt dicit Salic. in ea. l. abſentem, nu. 5 Marian. de citat. in 27. art principali, in 8. q. num. 58. & ſeq. quem refert Boſſ. in tit. de ſentent. num. 10. Sed neq; hęc edicta hodie ſunt in vſu, vt atteſtatur idem Salic. in d. l. abſentem, num. 7. ſed fiunt citationes per nuncios, vt dixi infra q. 31. Iſte etiam numerus dierum, & quantitas d. lationum non ſeruatur ex generali conſuetudine, teſte Spec. in tit. de citat. §. Viſo de temporum interſtitiis, poſt num. 1. quem refert Marian. in loco pręallegato, poſt nu. 59. Sed iudex in citatione habita conſideratione perſonæ, & locorum, ponit terminũ arbitrio ſuo. Apud nos communiter in citationibus, ſiue inquiſitionibus, quę reis tranſmittuntur, ſolet dici, ꝙ ſtatim habito præcepto compareant, Sed deinde, ſi petatur dilatio, ſolet concedi, Puto in his (vt ſæpius dixi) ſeruanda eſſe ſtatuta, & conſuetudines loci, in quo fit proceſſus.

Reo citato non comparente, annotantur eius bona, vt dixi infra q. 44. in princ. Si vero velit comparere, dandus eſt ei terminus 30. dierum ad componendum mœſtos penates, vt habetur in d. l. nullus, C. de exhib. reis. Sed neque hoc de conſuetudine ſeruatur, vt quotidie videmus, ſed allegatur aliqua alia iuſta cauſa, propter quam reus impeditus ſit comparere, illud autem quod dictum eſt de dicto numero dierum, de facto non ſeruari atteſtatur Specul. in d. §. 1. num 15. in fi.

Poſtea accuſator offert libellum accuſationis, de cuius forma, & ſolẽnitatibus requiſitis dictum eſt ſupra in d. q 12. Sed certe hodie non datur libellus accuſationis ſecundum conſuetudinem totius Italię, vt dicit Calep. inter conſilia criminalia diuerſorum conſ. 52. num. 9. lib. 1. Sed datur ſimplex accuſatio, ſiue querela, vt dixi ſupra q. 10. verſ. Scias autem.

Eodem etiam contextu tenetur accuſator præſtare fideiuſſionem de accuſatione vſque ad finem proſequenda, vt habetur in l. 3. C. qui accuſ. non poſſ. Sed neq; hoc de conſuetudine obſeruatur, vt dicit Vitali. de maleſ. in Rubr. quid ſit accuſatio, num. 15. Marcus deciſ. 683. Quęritur generaliter, num. 4. Et ideo cum quidam prætor conſuetudinis ignarus admitteret in cauſis criminalibus huiuſmodi exceptiones de iurando, & ſatiſdando de proſequenda querela, ſenatus illum ſeuere monuit, ne illas admitteret, 2. Sep. 1558. P. N.

Tenetur etiam accuſator ſatiſdare de ſoluendis expenſis in caſu ſuccumbentiæ. Sed hæc etiam ſatiſdatio receſsit ab aula, vt dicit Boſſ. in tit. de accuſat. numero. 4. Reperio tamen, quòd Carauita ſuper ritu magnę curiæ 199. numero 4. dicit, quòd parte accuſata petente tenetur accuſator præſtare hanc cautionem, & ſubdit, quòd ita ſeruatur. Sed in hoc vt in cęteris iudex debet ſeruare conſuetudinem prouinciæ, in qua ius dicit, Et ita faciendo non errabit.

Dicit etiam Bart. in l. 1. num. 6. C. de iura. calum. quòd hodie ſecundum communem vſum Italię, accuſator tenetur iurare tempore quo offert libellum, quòd accuſatio eſt vera, & quòd non animo calumniandi hoc facit, Et illum refert Aug. ad Ang. de maleſ. in verbo, Et ad querelam, poſt num. 4. & Mantua in l. tranſigere poſt num. 23. C. de tranſact. & Suarez in lib. repetitionum, fol. 845. num. 16. vbi etiam dicit, ꝙ ſtylus Hiſpanię in hoc concordat cum ſtylo Italię, Et ita de generali conſuetudine ſeruari atteſtatur Alber. in l. libellorum in princ. num. 11. ff. de accuſ. Hanc etiam dicit eſſe communem practicam, & conſuetudinem Curt. ſen. de iur. calum. in princ. num. 2. Et quòd in cauſis criminalibus iurandum ſit de calumnia atteſtatur eſſe communem opin. Apoſtill. ad Ang. de maleſ. in verbo, Hęc eſt quędam inquiſitio, poſt num. 68. verſ. Sexto quæro. Sed certe hoc apud nos hodie non ſeruatur in practica, prout etiam nunquam ſe vidiſſe illud obſeruari, niſi petente aduerſario, atteſtatur Foller. in pract. crim. canon. fol. 50. num. 51.

Quando deinde accuſatus comparet, & eſt pro eo crimine in carceribus ponendus, tenetur etiam ipſe accuſator carceres ingredi eodem tempore, vt ſi deinde non probet accuſationem, poſsit puniri pœna talionis, vt eſt tex. in d.l. nullus, C. de exhib. reis. Sed neque hoc de conſuetudine ſeruatur, vt dicit Bart. in l. fin. C. de accuſ. Vitali de malefic. in loco præallegato, nu. 14. Idem atteſtatur Felin. in c. ſuper his, num. 6 de accuſat quem refert Pract. Conradi, fol. 224. poſt num. 4. Boer. ſuper conſuetu. Bituricen. fol. 23. col. prima Boſſ. in tit. de tortura accuſatoris, num. 1. Marcus deciſ. 709. num. 4. Et dicit Guido de Suzar. in l. fin. C de accuſ. quòd ſæpe vidit peti, quòd accuſator in carcerem detruderetur, tamen hoc nunquam de conſuetudine ſeruatum fuit, quem refert, & idem atteſtatur Albert. in ea. l. fin. numero 2. & Rubeus in l. pen. §. ad crimen, numero 4. ff. de publ. iud. Idem etiam obſeruari de conſuetudine regni Franciæ atteſtatur Pract. Millei, fol. 15 num. 25. Et reuera, cum hodie ſublata ſit illa pœna talionis, vt dixi infra quęſt. 81. ſuperfluum omnino eſſet accuſatorem ipſum ea ex cauſa in carceribus detinere.

Et hæc eſt forma, ſecundum quam proceditur de iure communi in iudicio accuſationis, quæ tamen (vt vides) tota ferè abiit in deſuetudinem. Volui tamen illam non prętermittere, vt ſcias quid ſeruandũ ſit de iure communi & quid de conſuetudine. Cætera vero ad examen rei, & alios actus iudicii pertinentia, pręſertim quomodo reo contumace procedatur, infra ſuis locis explicabimus.

QVAEST. XIX.

SVMMARIVM.

Quomodo procedatur in delictis per viam actionis.

Quomodo procedatur in delictis per viam exceptionis ciuiliter, verſic. Per exceptionem.

Et quomodo criminaliter, verſic. Criminaliter autem.

Quomodo procedatur in delictis per viam confeſsionis, verſic. Vltimo non eſt omittendum.

PRIVSQVAM tamen ad vlteriora progrediamur, paucis dicendum eſt, quomodo in delictis procedatur per viam actionis, vel exceptionis. Tu ſcis, quod regulariter ex quocunque delicto, vltra accuſationem, criminalem, quæ oritur reip. ad publicam vindictam, oritur etiam parti actio ciuilis ad intereſſe, vt dixi ſupra quęſt. ſecunda, circa principium. Quando autem pars intentat pro crimine actionem ciuilem ratione proprii intereſſe, neque veniat imponenda aliqua pœna corporalis, aut pecuniaria fiſco applicanda, hoc non pertinet ad præſentem materiam, quia illud dicitur iudicium merè ciuile, vt dixi ſupra quęſt. 1. & infra lib. proximo, Neque de eo aliquid hoc loco attingam, vbi de criminalibus cauſis tantummodo tractatur, ne materias ipſas contra operis ipſius inſtitutum confundamus Illud enim iudicium in omnibus, & per omnia regulatur ſecundum formam iudicii ciuilis, Et quamuis actio ipſa oriatur ex crimine, nihili habet commune cum criminalibus.

Vnum tamen ſcias, quòd hic etiam eſt vnus ex modis, per quos aperitur via iudici ad inquirendum, nam ſi iudex, coram quo agitur huiuſmodi cauſa ciuilis, habeat iuriſdictionem etiam in cauſis criminalibus, poterit conſtito ei de crimine ex probationis factis in ipſa cauſa ciuili, procedere contra delinquentem ad eum puniendum, & contra eum ex officio inquirere, etiã nulla partis querela criminali precedente, Et hoc vbi pro eo delicto poſſet alias per inquiſitionem procedi, Et ita de facto ſeruatur, vt dicit Iac. de Belu. in prac. crim. fol 28. in Rubr. de cauſ. crim. nu. 1. & 2. An autem probationes factæ in hoc iudicio ciuili faciant fidem in criminali, dixi infra q. 54. verſic. Item ſi producantur.

Per exceptionem autem deducitur crimen in iudicium duobus modis, ſcilicet ciuiliter, & criminaliter, Ciuiliter, puta quando excipio de crimine contra teſtem, vel

contra

contra inſtrumentum, & peto nullam fidē ei adhiberi, Dicitur autem hoc caſu procedi per viam exceptionis ciuiliter, quia ſuper huiuſmodi proceſſu non poteſt ſequi ſententia criminalis etiam, quòd conſtet de delicto, ſed tantum ſententia ciuilis, vt teſtis repellatur à teſtimonio tanquam criminoſus, vel inſtrumentum non probet tanquam ſuſpectum de falſo, Et ideo in omnibus, & per omnia hoc iuditium reputatur ciuile, & ad inſtar iudiciorum ciuiliū in eo proceditur, vt dixi infra lib.7.§.Exceptio, Neq; poteſt iudex talem teſtem, etiā ſi ſit de crimine conuictus, punire pœna ordinaria, neq; extraordinaria ſecundum magis cōmuniter Doctores, vt dicit Boſſ. in tit. quomodo procedatur per exceptiones, num.2. Bene verū eſt, quòd ſi ex probationibus factis ſuper hac exceptione appareat de delicto, poterit iudex criminaliter procedere, & inquirere contra delinquentem, prout etiam dixi ſupra verſ. Vnum tñ, qñ delictum per viam actionis ciuilis fuit deductum in iudicium, Et ex hac noua inquiſitione, & nouo proceſſu poterit reus criminaliter puniri, Et ita obſeruatur, vt dicit Bart. in l. 2. §. ſi publico, nu. 20. ff de adult. Vide quę dixi infra verſ. Vltimo non eſt. An autem probationes factę in hoc iudicio ciuili exceptionis, faciant fidem in iudicio criminali, recurrendum pariter eſt ad ea, quæ dixi infra in d. q 54.

Criminaliter autem agitur via exceptionis, quando quis excipiendo puta contra teſtes, petit illum tanquam falſis nullā fidem adhiberi, pręterea; eos de falſo puniri, Et hoc quidem caſu ita excipiens dicitur aſſumere partes accuſatoris, Et perinde proceditur contra ipſos teſtes, ac ſi fuiſſent accuſati, ſeu querelati de falſo, & pōt contra eos ferri ſententia condemnatoria criminalis, & iudicium ipſum, quamuis à principio fuerit ciuile, efficitur criminale, & in ea proceditur in omnibus, & per omnia ad inſtar criminalium iudiciorum.

Hinc infertur, quòd ſicut in iudiciis criminalibus, in quibus vſque ab initio proceditur per accuſationem, vel inquiſitionem, requiritur, quòd in ipſa accuſatione vel inquiſitione exprimatur dies, & annus & locus commiſſi delicti, pariter etiam eadem ſunt exprimenda, quando proponitur crimen per viam huiuſmodi criminalis exceptionis, vt dixi ſupra quæſt. 12. verſic. Adde quòd.

Item ſicut in iudiciis criminalibus non poteſt regulariter procurator interuenire, quando cœptum eſt agi via accuſationis, vel inquiſitionis, ita nec etiam quando agitur hac via exceptionis criminaliter intentatę, vt dixi infra quæſt. 32. verſ. Tu ſcias, quòd in cauſis.

Et breuiter dic, quòd ea omnia, quę ſeruantur in iudicio accuſationis, ſeruanda ſunt in hoc iudicio exceptionis criminalis, quia (vt dixi) talis, exceptio, quæ tendit ad puniendum, ęquiparatur accuſationi.

Vltimo non eſt omittendum, ꝙ alio ēt modo deducitur crimen in iudicio abſq; accuſatione, vel exceptione, quando ſcilicet pars, ſeu teſtis incidenter confitetur ſe aliquod delictum perpetraſſe, prout de facto quandoq; vidi contingere, Et hoc quidem caſu ſcias, ꝙ talis confeſsio incidenter facta non nocet confitenti, quo ad hoc vt poſsit ex ea puniri, operatur tamen vt ex ea aperiatur via indici ad inquirendum ſuper ipſo crimine confeſſato, abſque vlla partis querela, Et eo caſu debet iudex inchoare nouum proceſſum ſuper illa cōfeſſione, & dare ſuas defenſiones reo, & alia facere, quæ in proceſsibus criminalibus requiruntur, ita dixit Bart. in l. ſi confeſſus circa fin. ff. de cuſtod. reorum, & in d. l. 2. §. ſi publico, num. 20. ff. de adult. Vbi etiam dicit, quòd ita obſeruatur, prout illum refert Boſ. in tit. qūo procedatur per except. nu. 4. & ego etiam ſupra retuli verſ. Per exceptionem, Et ita in facti conntingentia fuit iudicatum per conſ. Neap. teſte Afflic. deciſ. 176. Quædam mulier, quem refert Foller. in pract. crim. fol. 276. num. 31.

QVAEST. XX.

SVMMARIVM.

1 *Iudiciorum gradus qui ſint.*
Et quæ indicia ſufficiant ad inquirendum, verſic. Ad inquirendum.

Et quæ ad inquiſitionem formandam, verſ. Ad formandam.

Et quæ ad torturam, verſ. Ad torturam.

Et quæ ad condemnationem, verſic. Ad condemnandum.

Et an ex indicijs, vel præſumptionibus quis poſſit in pœnam corporalem condemnari, verſi. Scias tamen.

Et quid in crimine aſſaſinij, hæreſis, & ſimo niæ verſi. Scias etiam. *Remiſſiue.*

Et quid ſi præſumptio ſit poſita à lege, verſic. Item ſcias.

CONSTITO de delicto iuxta ea, quę dicta ſunt ſupra quęſt. 4. ſolent iudices recipere informationes, ſiue indicia cõtra delinquentem, Coueniens igitur eſt, vt de ipſis indiciis videamus, Repetenda tamen ſunt hoc loco ea, quæ in hoc propoſito dicta ſunt ſupra quæſt. 5. verſic. Poterit igitur, ꝙ ſcilicet iudices ad indicia aſſumenda duobus modis procedunt, nam quando non eſt certus delinquens, procedunt inquirendo generaliter, quando vero eſt certus delinquens procedunt inquirendo, ſiue aſſumendo indicia ſpecialiter contra eum, vt ibi declaraui. Hoc præmiſſo ſcire debes, ꝙ ſecundum omnes in materia indiciorum non poteſt dari certa doctrina, ſed totum relinquitur arbitrio boni viri.ſ.iudicis, qui ſecundum qualitatem perſonæ, & delicti, & demonſtrationum, ſeu ſuſpicionum iudicabit indicium eſſe ſufficiens, vel non, Et ita dicunt Doctores, vt atteſtatur Ang. de malef. in verbo, Fama publica, num. 9. dicit etiam Pract. Caſoni, fol. 14. num. 2. ꝙ ita dicunt omnes. Nihilominus vt materia ipſa diſtinguendo clarior reddatur, dico ego tres eſſe gradus indiciorum, Aliqua enim ſunt leuia, aliqua grauia, & aliqua grauiſsima, Leuia ſufficiunt ad capturam, non tamen, vt ſtatim debeat reus examinari ſuper delicto, ita vt eius nomẽ recipiatur inter reos, ſed vt tollatur ei facultas fugiendi, iuxta ea, quę dixi infra q. 28. circa principium, Sufficiunt etiam ad inquirendum .i. ad aſſumẽdas ex officio informationes contra aliquem de delicto, non tamen ad illi tranſmittendam inquiſitionem, vel citationem, Et huiuſmodi indicia, ſi non ſint multum vrgentia ego puto recte appellari poſſe ſuſpiciones, ſi vero magis vrgeant, crederem poſſe dici præſumptiones, ſiue argumenta. Grauia ſufficiunt ad tranſmittendam inquiſitionem reo abſenti, vel ſi ſit captus ad examinandum eum ſuper delicto tanquam reum, & etiam ad torturam, Et hoc ego credo proprie in hac materia appellari poſſe indicium, quod.ſ. ſit pluſquam ſimplex prçſumptio, & minus quàm ſemiplena probatio, Et de hoc loquitur in propoſito torturę. gl. in l. cum probatio, in gl. 1. ff. de probat. Et idem etiam tenent Doctores communiter omnes, teſte Corn. conſ. 101. in littera L, lib. 2. Grauiſsima vero ſufficiunt etiam ad condemnationem, Et hæc proculdubio debent eſſe non modo pluſquam ſemiplena probatio, ſed etiam quaſi plena probatio. Et ſic habes in hac materia ſuſpitiones, præſumptiones, indicia, ſemiplenam probationem, & pluſquam ſemiplenam probationem, Et ex hac breui diſtinctione vnà cum exemplis inferius poſitis, facile poterit quilibet iudex intelligere, quomodo in quocunque caſu procedere debeat, præſuppoſita tamen ſemper ſupradicta cõcluſione, quæ per omnes Doctores traditur, ꝙ in hac materia indiciorum non poteſt dari certa regula, ſed multum iudicis arbitrio committitur.

Ad inquirendum igitur, id eſt ad aſſumendas informationes ſuper delicto, dixi ſufficere leuia indicia, ſufficit enim aliqua probabilis ſuſpicio, propter quam iudex rationabiliter credat delictum ab eo commiſſum fuiſſe, contra quem inquirere intendit, vt dicit Salic. in l. ea quidem, num. 41. C. de accuſ. Et cum eo concordat communis practica, vt atteſtatur Marian. in repet. cap. qualiter, & quando, poſt nu. 108. de accuſ. quem refert Boſſ. in tit. de Inquiſit. num. 8. Et poteſt poni exemplum in dicto, ſeu aſſertione morientis, vt dixi infra queſt. proxima, verſic Aſſertio vulnerati, Item in graui inimicitia, vt dixi in ea. q. verſic. Inimicitia, item fama, vt dixi ſupra quæſt. 6. circa principium. Hæc eadem ſufficiunt etiam ad capturam, iudicis tamẽ arbitrio, iuxta ea, quæ dixi in allegata

quęſt.

quæſt.28.circa principium,conſiderata facti, & perſonarum qualitate.

Ad formandam, ſeu tranſmittendam inquiſitionem contra aliquem, ideſt ad eũ citandum pro delicto, de quo imputatur, omnes doctores concludunt, ꝙ omnino neceſſe eſt vt præcedant legitima indicia, Et ita generalis conſuetudo interpretatur, vt dicit Fulg conſil. 175. poſt num.1. Et ideo malefaciunt iudices, qui nulla fama,vel indiciis præcedentibus formant inquiſitiones, prout facere conſueuiſſe officiales Mõtisferrati dicit Pract.Pap.in forma inquiſitionis, in verbo, Fama publica, nu.2. Et ſenatus grauiter repræhendit capitaneum Vicomercati, ex eo ꝙ non prçcedentibus legitimis indiciis formaſſet inquiſitionem contra quoſdam de Vertemate, 11. Decembris 1532.C. C.Merito igitur inquiſitio taliter formata cum omnibus exinde ſecutis eſt nulla, Et ita doctores intrepide tenent, vt atteſtatur Gratus conſ. 57.poſt nu.11.lib.2. Et hanc concluſionem, ꝙ inquiſitio, non præcedente diffamatione, & non ſumptis informationibus ſuper ea,eſt nulla totus mundus ſequitur, vt dicit Catus inter conſilia criminalia diuerſorum conſil. 99. num.1.lib.1.vbi etiam, nu.3. dicit,ꝙ hæc concluſio eſt valde trita, & conſulentes omnes illam affirmane. Sed quę ſint ipſa legitima indicia, doctores in ſpecie non exprimunt, & quidem (ſecundum aliquos)non deberent iudices procedere ad tranſmiſsionem alicuius inquiſitionis, niſi delictum eſſet contra reũ taliter probatum, quòd ſuper eo poſſet etiam torqueri, Vſus tamen contrarium obtinuit, nam iudices valde prompti ſunt ad huiuſmodi inquiſitionis formandas, etiam ſi non ſubſint indicia legitime probata,quos appellat malos aſſeſſores,& proteruos,& ignorantes iuris Vitali. de maleſ. in tit.de inquiſitionib.nu.8. ſubdens, ꝙ tales non ſunt iudices, ſed potius canes nuncupari merentur. Nihilominus attẽta hac generali conſuetudine, vel potius corruptela, poterit fieri concluſio, ꝙ ex vehemẽti ſuſpicione, quæ contra reum ex probabilibus argumentis reſultet, poterit contra eum formari inquiſitio, licet talia indicia non ſint talia, vel taliter, probata, ꝙ ſuper eis poſſet reus torqueri. Et ideo dicit Boſſ. in tit.de inquiſit. nu.61. ꝙ ad formandam inquiſitionem ſufficiunt indicia leuia, puta diffamatio delicti, Et ſubdit,ꝙ ita ſeruatur, quod tñ ego non puto de iure verum, niſi vt dixi ſupra verſ. Ad inquirendũ.Hęc autem,quę dixi in propoſito formandę inquiſitionis ,intelligo vt etiam procedant in examine ſine interrogationibus, quæ fiunt reo præſenti, in locis, in quibus quando reus eſt in carceribus, nõ ſolet formari aliqua inquiſitio, prout ſeruatur in hoc Ducatu, Nunquam enim reo præſenti leguntur capitula, neq; inquiſitio, ſed examinatur reus ſuper delicto. Dico igitur, ꝙ ſicut non poteſt contra abſentem tranſmitti inquiſitio, niſi pręcedentibus indiciis legitimis,ita etiam non debet iudex interrogare ſiue examinare aliquem præſentem ſuper crimine,& ſic facere,vt eius nomen recipiatur, inter reos, niſi pręcedant talia indicia, quæ ſufficerent ad formandam inquiſitionem, vbi reus eſſet abſens. Cæterum vbi indicia ad formandam inquiſitionem videntur iudici debilia, apud nos ſeruatur, quòd iudex iubet reũ detineri, nã ad capturam ſufficit quæcunque informatio, vt dixi infra quæſt. 28. circa principium. Et ſucceſsiue vbi reus non inuenitur, fit de hoc relato apud acta, quo caſu dicitur cõſtare de eius fuga, quę quidem fuga proculdubio iuncta cum aliis præexiſtentibus indiciis ſufficit ad tranſmittendam reo inquiſitionem, iuxta ea, quæ dixi infra quęſtio. proxima, verſic. Fuga delinquentis, Et eſt iudicio meo ſatis bona practica.

At torturam etiam, quę indicia ſufficiant, non poteſt dari certa doctrina, ſed pariter relinquitur arbitrio iudicis, vt dixi infra q. 64. verſ. Dixi quoque, Poteris tamen videre aliqua exempla, infra quęſt. proxima, ſufficit autem minus quàm ſemi plena probatio, ſm gl.in l.cum probatio, de qua dixi ſupra circa princ.quęſtionis.

Ad condemnandum vero grauiſsima indicia requiruntur, & (vt doctores appellant) indubitata, put poteſt poni exemplũ infra q.prox.verſ. Si aliquis,& huiuſmodi.

Scias tamen, quòd in hoc articulo Doctores multum varie loquuntur nam aliqui dicũt, quòd regulariter ex pręſumptio

ſibus violentis, vel indiciis quantumcunque indubitatis non debet aliquis in cauſa criminali condemnari, quam opin. dicit eſſe communem Dec. conſil. 175. poſt nu. 8. col. fin. verſic. Præterea etiam, Marſil. in Rub. de probatio. num. 237. circa fin. Nouel. in pract. crim. fol. 118. num. 34. Alii dicunt, quòd ſi agatur ad pœnam pecuniariam, poteſt reus ex indiciis indubitatis etiam criminaliter condemnari, Et ita communiter teneri atteſtatur Gratus, conſil. 136. nu. 22. lib. 1. ſecus autem ſi agatur de pœna corporali. Alii dicunt, ꝙ vbi ex præſumptionibus proceditur, multum debet iudex temperare ſuam ſententiam, & maxime ne condemnet niſi raro, & modice ad pœnam, nec pecuniariam, nec corporalem. Et hæc ſunt verba Innoc. licet non multum fideliter per doctores relata in c. quia veriſimile, nu. 2. de præſumpt. quem dicit ſequi communiter Doctores Marſil. in l. 1. §. diuus Adrianus, num. 25. ff. ad l. Corn. de ſicar. Cauenſ. ſuper ritu magnæ curię 274. num. 15. Hanc etiam dicunt eſſe communem opin. Palac. Ruuios in allegatione hæreſis, §. 11. & Iac. in Rub. ff. de probatio num. 7. prout illos refert Plaça lib. 1. delictorum, c 14. num. 3 in fi. & Dueñas regula 303. circa med. Apoſtil. ad Ang. de malefic. in verbo, Fama publica, ſub num. 22. quem refert Vilalpan. in repet. l. 22. c. 10. poſt num. 7. Gand. autem de malefic. in tit. de præſumptio. circa fi. dicit, ꝙ de conſuetudine vidit obſeruari, quòd ex indiciis quantumcunque indubitatis nō imponitur pœna corporalis, ſed tantum pecuniaria, quod dictum Gand. refert, & ſequitur Paul. de Caſt. conſil. 299. nu 3. in fi. lib. 2. ſubdens, quòd propter illud defendit quendam imputatum de homicidio, & Cæpolla conſil. crim 32. circa fi. & conſil. 49. in primo dubio, verſic. Nec propter dictā, & Pract. Iod. fol. 143 num 11. & Aug. ad Ang. de malefic. in verbo, Fama publica, num. 27. & Brun. de ind. & tortura, fol. 57. nu. 16 & Marſil. conſ. 96. nu. 10. Et ita tenere communiter Doctores atteſtatur Carer. in pract. crim. fol. 36. num. 56. Hanc etiam opin dicit eſſe communem Boſſ. in tit. de conuictis, num. 34. & ſeq. affirmans quòd ita ſeruatur in practica, & quòd iſte eſt communis ſenſus doctorum, Hoc idē ſe obſeruari vidiſſe atteſtatur Bald. in l. milites, num. 6. C. de quęſt. prout illum refert Ant. de Canar. de quęſt. in ſecundo membro, poſt num. 44. licet Bald. in libro meo nihil dicat de obſeruantia. Alii dicunt totum contrarium, ꝙ ſcilicet etiam ex præſumptionibus reus eſt condemnandus pœna ordinaria delicti, neque propterea eſt aliquo modo pœna mitiganda, & ꝙ illud dictum Innoc. communiter reprobatur. Et ita atteſtari videtur Bellamer. deciſ. 689 verſic. Ad vndecimum vico. Alii vero dicunt, ꝙ quando Indicia ſunt indubitata, ſuper poteſt deueniri ad condemnationem, maxime in delictis occultis, & difficilis probationis, & tractatibus ſecretis, & in quibus veritas clarius haberi non poteſt, prout etiam cōiter teneri, atteſtatur Pract. Carer. fol. 72. verſic. Ex quibus omnium. Et hæc opin. apud nos ſeruatur, quātum ad hoc vt ex pręſumptionibus deueniatur ad condemnationem, nam quotidie ex indiciis, & præſumptionibus, rei per ſenatum condemnantur, non quidem in pœnam mortis, neq; pœnam ordinariam ipſius delicti, ſed in pœnas etiam corporales, puta triremium, fuſtigationis, ictuum funis, & huiuſmodi, & in ſpecie ita ſeruatū fuit in quodam Antonio Maria Fayta, qui cum eſſet indiciis indubitatis grauatus de homicidio, fuit per decēnium ad triremes condemnatus, 2. Ian. 1557. P. N. & in aliis multis, Et idem etiam ſeruatur in ſacro cōſilio Neap. vt videri poteſt apud Grammaticum, præſertim deciſ. 42. & alibi ſępe.

Scias etiam aliquos eſſe caſus, in quibus etiam de iure communi ex pręſumptionibus poteſt quis ad mortem condemnari, prout eſt in aſſaſsinio, vt dixi ſupra hoc eo. lib. §. Aſſaſsinium, verſic. Pręterea, & in crimine hęreſis, vt dixi ſupra hoc eo. lib. §. Hęreſis, verſic. Habet etiam, & in crimine ſimoniæ, vt dixi ſupra hoc eod. lib. § Simonia, verſic. Item ſcias.

Item ſcias, ꝙ quādo pręſumptio eſt poſita à lege, tunc poteſt ex ea ſequi condemnatio capitalis, Et ita tenent omnes, vt dicit Boſſ. in tit. de conuictis, nu. 29. ponens exemplum in ea præſumptione, de qua habetur in l. ſi qui, C. de adulter.

Quæſt.

QVAEST. XXI.

SVMMARIVM.

F*Ama an ſit ſufficiens indicium ad inquirendum, & ad torturam, verſiculo.* Fama ſola.

Teſtis de viſu an faciat indicium ad torturam verſic. Vnus teſtis.

Et quid ſi non viderit, ſed audiuerit, & dicat cognouiſſe ad vocem, verſic. Sed quid ſi teſtis.

Dictum, ſeu depoſitio ſocij criminis an faciat indicium ad inquirendum, verſiculo. Retenta igitur.

Et an ad formandam inquiſitionem, verſic. Si vero quæris.

Et quid ſi ſit etiam periurus, verſic. Scias tamen.

Et an faciat indicium ad torturam, verſic. Succeſsiuè quæro.

Et quid in criminibus exceptis, verſi. Sed quid in criminibus.

Et quid ſi ſint plures ſocij criminis, qui contra alium deponant, verſ. Sed pone.

Et an requiratur, quòd ſocius criminis deponat cum iuramento, verſic. Quęro nunquid.

Et an quòd confirmet dictum ſuum in tormentis, verſic. Scias etiam.

Mandatarij dictum an probet contra mandantem, verſic. Et ex hac.

Reus regulariter non debet de ſocijs interrogari, verſic. Dictum ſocii.

Aſſertio vulnerati an faciat indicium ad inquirendum, verſ. Aſſertio vulnerati.

Et an ad capturam, ibidem.

Et an ad excuſandum à calumnia hæredem, qui accuſationem inſtituit, ibidem.

Et an ad torturam, ibidem.

Fuga an probet contra delinquentem, verſic. Fuga delinquentis.

Et quid ſi opponatur vt delictum, ibidem.

Et quid ſi opponatur vt indicium, ibidem.

Et an ſemiplene probet in criminalibus, ibidem.

Et an ſit ſufficiens indicium ad torturam, ibidem.

Et quid ſi reus aufugiat poſt formatam inquiſitionem, ibidem.

Et quid ſi reuertatur, ibidem.

Et quid in fuga facta à carceribus, ibidem, verſic. Tertio autem modo.

Et quid ſi non erat legitime detentus, ibid.

Et an indebite carceratus poſſit licite aufugere, ibidem.

Et quid ſi ſtatim ad carceres reuertatur, ibidem.

Et an fuga iudicis, qui non ſtetit in ſyndicatu per quinquaginta dies, faciat contra eum plenam probationem, verſic. Præterea etiam.

Et an inimicitia faciat indicium, verſic. Inimicitia.

Et an confeſſio extraiudicialis, verſiculo. Confeſsio extraiudicialis.

Et an confeſſio facta coram iudice incompetenti, verſic. Sed hìc quæro.

Et quid ſi illam deinde coram iudice competenti reuocauerit, verſ. Sed quid ſi reus.

Et an confeſſio clerici facta coram iudice laico, verſic. Hanc tamen.

Et an confeſſio facta coram iudice non ſedente pro tribunali, verſ. Sed hìc cadit.

Et an confeſſio facta in tormentis, & deinde reuocata, verſic. Vlterius quæro.

Et an minæ, verſic. Minæ præcedentes.

Et an pax facta cum offenſo, verſic. Pax, ſeu tranſactio.

Et an mendacium, inconſtantia, vacillatio, & trepidatio rei, verſic. Mendacium, & verſic. Cęterum.

Et an ſi viſus fuerit cum gladio ſanguinolento, verſic. Si aliquis.

Et qui ſi res furata reperta ſit penes aliquē, verſiculo. Si res furata.

DICTVM eſt de indiciis in genere, nunc in ſpecie de aliquibus indiciis videamus.

Fama ſola, quæ ſit cōtra aliquem, quod maleficium cōmiſerit, eſt ſufficiens indicium ad inquirendum contra eum, vt dixi ſupra q. 6. circa principium, ipſa autem fama abſq; aliis adminiculis non eſt ſufficiens indicium ad torturam, Et ita tenent communiter Doctores, vt ait Marſil. conſilio 3. num. 4. in fin. Hanc etiam dicit eſſe communem concluſionem Iaſ. in repet. l. admonendi, numero 207. ff. de iureiuran.

quem

quem refert Crauetta conſ.41.nume.6.& Blancus de indiciis,nume.313. & Dueñas regula 300.in princ. & Villalobos in ſua collecta communium opinio. in littera F, nume.7.& Foller.in pract.crimi.fol.156. nu.28.Crottus in tract.de teſtib.num.147 Marſil.in l.de minore,§.plurimum,nume. 30.ff.de quæſt.& ſing.97.fama ſola, quem refert Diaz regula 333. Carer. in practi. crim.fol.82.nume.111.quem refert Plottus in repet.l ſi quando,num 891.Et quãuis in hoc articulo magna ſit controuerſia inter ſcribentes,& Io. And. ad Spec.in tit. de not.crim. §. Fama, in verbo, Veniens circa fin. quem refert Paril. Put. de ſynd. fol.446.c.11.num.2.& Marſil. in d.§.plurimum,num.30.& conſil.72.num. 16. atteſtetur contrarium de cõſuetudine ſeruari, ꝙ ſcilicet fama ſola ſit ſufficiens ad torturam, prout etiam ſe vidiſſe aliquãdo per aſſeſſores obſeruari dicit Gand. de maleſ. in tit. de quæſt.num.39. quem refert Aug. ad Angel.de maleſ.in verbo, Fama publica, poſt num.41.& Carauita ſuper 41.ritu magnæ curiæ, nu 8.& Brunus de indiciis, fol.41.num. 32. Ego tamen ſemper ſecutus ſum communem opin.& ab aliis etiam iuſtis iudicibus ſemper vidi obſeruari, vt niſi cum ea concurrat aliquod aliud adminiculum,nunquam ex fama ſola procedatur ad torturam,quam etiam credo tutiorem,& veriorem, Fama enim in criminalibus non probat neque etiam ſemiplene, vt videtur ſentire gloſſ.in c.veniens,el primo,in verbo illorum de teſt bus,quam ait communiter eſſe approbatam Berous in d. c.qualiter,& quando,num 78 de accuſ. Et hanc eſſe cõmunem opin atteſtatur Dec.in d.c.veniens,num.25.prout illũ refert Blancus de ind.num.313. Et dicit Salic.in d.l. ea quidem,num.133.de accuſ.ꝙ ita ſe habet communis practica,quem refert,& ſequitur atteſtans ita ſe habere communem opin.Bertrand.conſ.126 num.11.lib.7.Et licet (vt dictum eſt ſupra quæſt.proxima, verſic.Ad torturam) videatur ſufficere ad torquendum minus quam ſemiplena probatio, nihilominus cum fama ſit indicium valde remotum à delicto, ſit etiam indiciũ valde fallax,vt quotidie experientia docet, crederé tutius facere iudicem, ſi nullo alio adminiculo concurrente, reum tormentis non ſubiiceret. Ceterum ſi cum ipſa fama concurrant aliqua alia adminicula, eo caſu vtique faceret indicium ad torturam , Et hoc omnes fatentur, vt dicit Gratus in d. conſil.57 nume.8.lib. 2. Poſſet etiam eſſe delictum adeo difficilis probationis,vt ſola fama ſufficeret, vt quandoque etiam vidi ſeruari Quomodo autem fama probetur,dixi ſupra quæſt.6.verſi.Illum tamen, & ſeq. Sed pone, ꝙ reus,contra quem eſt probate fama publica de aliquo maleficio, probet in ſuis defenſionibus ſe eſſe bonæ vocis,conditionis,& famę,nunquid adhuc erit torquendus? dixi infra q.60.verſ.Frequens etiam,Scias tamẽ,ꝙ hæc omnia procedunt in ſola fama, quæ ſit cõtra aliquem in ſpecie de eo delicto,de quo agitur,ſed ſi eſſet mala fama in genere, quia ſcilicet ille eſſet homo diffamatus de aliis delictis, & ſic malę vocis,conditionis, & famæ, tunc ex quslibet leui ſuſpicione attingente delictum,de quo agitur, ſolet reus tormentis ſubiici, modo illa fama ſit in eodem genere delicti,nam ſemel malus ſemper præſumitur malus in eodem genere mali, capit. ſemel malus cum ibi nota. de reg.iur.in 6. Et hæc eſt communis regula, vt atteſtatur Blanc.in pract.crim.fol.vltimo.cautela 14. Cęterum ſi delicta eſſent diſsimilia, non oriretur cõtra eum ex ea fama aliquod indicium , nam ad hoc vt mala fama noceat reo,debet eſſe in eodem genere mali, Et ita dicunt omnes vt ait Pract. Caſoni fol. 16. num.5.Bene verum eſt, ꝙ ſi talis ita diffamatus probaret, ꝙ per triẽnium proximũ bene vixiſſet, & fuiſſet bonæ vocis,conuerſationis,& famæ,illa mala fama cõtra eum probata nihil ei noceret, ſed cenſeretur in totum purgata,Ita dicit Sal.in l.ſi minorẽ, poſt num.2.C.de integ.reſt.min. Et dicit Grammat.ſuper cap.Regni,fol.142.num. 7.quòd ita concludunt omnes. Quod nota, quia poſſet tibi facere magnum honorem in practica. Vide in hoc propoſito ea, quæ dixi in d.verſ. Frequens etiam.

Vnus teſtis deponens de maleficio facit indicium contra reum, hoc tamen intellige vt procedat quo ad inquirendum id eſt quo ad aſſumendas ſpecialiter contra eum informationes ſuper delicto, Sufficit enim

vnicus

vnicus teſtis etiam aliàs inhabilis, & minus idoneus. Et ita (iudicio meo) intelligi debet dictum Bald. in l. ſeruos, C. de teſti. quamuis aliqui illum intelligant, vt loquatur de inquiſitione generali, Et hoc appellat Bald. ibi indicium facti, ꝙ ſcilicet dirigit iudicem in viam perſcrutationis ad indagandum, an ille talis, qui ab eo nominatur ſit reus illius delicti, Et ſic ad inquirendum ſpecialiter contra ipſum. Cæterum ad hoc vt teſtis faciat legitimum indicium, quod Bal. ibi appellat indicium iuris, requiritur ꝙ ſit integer, & omni exceptione maior id eſt talis, contra quem nulla poſsit opponi exceptio, Et hæc eſt cõis omnium ſententia, vt dicit Rui. conſil. 147. poſt nu. 3. lib. 5. Et huiuſmodi teſtis ſufficit etiam ad torturã, ſm cõem opi. de qua atteſtatur Rom. cõſ. 451. num. 4. Viuius in lib. cõium opin. fol. 300. verſic. Teſtis vnicus. Plot. in repet. l. ſi quando, nume. 879. quam tamen intellige iuxta ea, quæ dixi infra q. proxima circa principium, & verſ. Vnum tñ. Reperio tamen, ꝙ Pract. Caloni fol. 12. num. 4 dicit ꝙ (ſecundum opin multorum quando tractatur de inquirendo, ſiue torquendo, teſtes etiam non integri admittuntur, Et re vera multi iudices de facili etiã ſuper d. cto teſtis inhabilis, & minus idonei formãt inquiſitiones, & q̃nq; etiã torquent, & male faciũt, quia ſæpe vexãt indebite innocẽtes.

Sed quid ſi teſtis non viderit committi maleficium, ſed deponat ſe audiuiſſe puta de nocte Titium percutientem Caium, & dicat ſe eum cognouiſſe ad vocem, nũquid faciet contra eum indicium ad torturam? Reſpond. Bald. in l ſi non ſpeciali, num. 1. C. de teſtam. loquendo per verbum forte tenuit, ꝙ ſic, Et dicit Cotta in memor. in verbo, Teſtis deponens, quòd hoc firmant Doctores vbique. Hoc tamen intellige, vt procedat, modo teſtis ita deponens habeat veriſimiliter adeo notam vocem rei, vt decipi non poſsit, alias ſecus, tale enim indicium vocis eſt multum fallax, & periculoſum, Et ego multos cognoui ita proprie imitantes vocem aliorum, vt omnes etiam familiariſs mos, & domeſticos eorum facile deciperent, Cæterum teſtes, qui dicunt ſe vidiſſe cum eſſet de noct., nec dicunt, ꝙ luna lucebat, vel ꝙ lumen erat accenſum, à ſeipſis naturaliter reprobãtur, & nullam fidem faciunt, Et ita dicunt Doctores, vt ait Boſſ. in tit. de indic. num. 172. Dicit etiã Io. An. dialogo 70 licet vera, quòd ab hac concluſione Doctorum nullus diſcrepat, quam etiam communem appellat Viuius in libro communium opin. fol. 255. verſic. Teſtis deponens Videntur enim deponere ea, quæ ſecundũ naturam eſſe non poſſunt, vt manifeſte patet.

Dictum ſocii criminis facit indiciũ contra eum, qui pro ſocio nominatur. Debes autem ſcire, quòd regulariter delinquens non poteſt interrogari de ſociis, tex. eſt in l. fin. C. de accu. & eſt communis omnium ſententia, vt dicit Ioã. de Amicis, conſ. 27. num. 1. præterquam in nonnullis criminibus, in quibus propter eorum immanitatẽ permiſſum eſt, vt interrogetur, quæ quidẽ dicuntur crimina excepta, & ea videre potes apud gloſſ. in d. l. fin. quamuis Aug. ad Angel. de maleficiis in verbo, Et Sempronium, num. 5. dicat, quòd illa gloſſ. ſimpliciter non approbatur à Doctoribus, quia multi etiam alii caſus traduntur per ſcribentes, præter illos, quos ipſa gloſſ. enumerat, vt ibi per eum, Barto. autem in l. repeti §. 1. ff. de quæſt. diſtinguit, quòd Aut agitur de delictis, quæ non committuntur principaliter in offenſam, vel odium alicuius, ſed in commodum ipſius delinquentis, vt falſare monetam, furari, &c. Et tunc poteſt delinquens de ſociis interrogari. Aut vero agitur de delictis, quæ principaliter committũtur in odium, vel offenſam alterius, vt eſt homicidium, adulteriũ, &c. Et tunc non poteſt delinquens, licet cõtra ſe confeſſus, de ſociis interrogari, Et dicit Auguſt. ad Ang. de maleſ. in verbo, Fama publica, poſt num. 105 ꝙ hodie aſſeſſores communiter videntur obſeruare hanc doctrinam Bart. Si tamen interrogetur, facit indicium, non quidem ad torturam, ſed ad inquirendum. Et hanc dicit eſſe communem concluſionem Public. ſuper conſue. Aluer fol. 25. nu. 3. Alia fuit opin. Salic. in d l. fin. qui more ſuo ſatis prolixe diſtinguit, & inter cætera concludit, ꝙ in iis criminibus, quæ regulariter non ſolent committi ſine ſociis, poteſt delinquẽs de ſociis interrogari, Et hanc appellat. cõem opin.

Ant.

Ant. Gomez c. 12. delictorum, num. 16. in fin. & dicit Boſſ. in tit. de ind. nu. 145. quòd illæ conſiderationes Salicę ſeruantur in practica. Alii vero dicunt, quòd quidquid ſit de iure hodie ex conſuetudine interrogantur rei in omni caſu, & de hac conſuetudine atteſtatur Gand. & Iaco. de Beluiſ. prout illos refert Blanc. de indiciis, nume. 374. & Fulgo. conſil. 173. nume. 2 qui ſubdit illud intelligendum eſſe in eo, qui eſt malæ famæ, prout eſt quæſtio propoſita per Gand. in loco præallegato, Refert etiã Pariſ. Put. de ſynd. fol. 460. c. 4. poſt nume. 1. & fol. 480 poſt num. 1. Practi Caſoni, fol. 85. num. 6. & fol. 86. nume. 3. Sed certe hæc conſuetudo in hoc dominio non ſeruatur, niſi in furibus, fraudatoribus ſalis vel bladorum, aſſaſsinis, & latronibus, qui in viis publicis graſſantur, in cęteris autem ſemper vidi ſeruari ius commune, Et ideo laudabile eſſet iudicio meo adhærere iuri communi, vbi in ſpecie non vigeret talis conſuetudo. Vnus tamen eſt caſus, in quo ſemper reus interrogatur, & torquetur ſuper mandante, quando ſcilicet apparet, quòd illud delictum commiſit non ſua cauſa, puta quia nihil ad eum pertinebat, tunc enim quia tenetur pro certo, quòd fecit ad alterius inſtantiam, ſolet torqueri ſuper mandante, Et ita ſeruari atteſtatur Boſſ. in tit. pręallegato de ind. poſt num. 156. verſic. Primo conſidero, Et licet ipſe poſt Sali. loquatur in perſona vili, ego tamen illud vidi in omnibus indiſtincte obſeruari.

Retenta igitur communi concluſione, & diſpoſitione iuris cõmunis, ſcilicet quòd delinquens non ſit ſuper ſociis interrogandus, niſi in criminibus exceptis, ſecundum ius commune, vel conſuetudinem loci, in quo proceditur, videamus quod indicium faciat dictum ipſius delinquentis contra ſocium ab eo nominatum, Et pro reſolutione dico, quòd aut quæris an dictum ſocii criminis ſufficiat ad inquirendum, id eſt ad aſſumendũ alias informationes contra eum, qui ab ipſo nominatur, Et in hoc Rom. in l. & ſi certus in princ. ff. ad Sylle. dicit, quòd communiter cõcluditur, quòd ſufficiat ad fundãdam inquiſitionem, quẽ refert, & ſequitur Auguſt. ad Angel. de maleſ. in verbo, Fama publica, nume. 31. & Grammat. conſil. 21. num. 10. & conſil. 67. in fin. & Io. de Amicis conſil. 27. num. 5. & Nouel. in pract. crim. fol. 64. num. 19. Et quòd ſufficiat ad inchoandam inquiſitionem dicit cõmuniter ita intelligere Doctores Ioã. de Amicis, in d. conſil. 27. num. 3. Et hęc concluſio intelligenda eſt vt procedat, ſiue talis delinquens illum ſociũ nominauerit ad interrogationem iudicis ipſum in genere interrogantis, an in maleficio committendo aliquis alius interuenerit, ſiue etiam illum ſponte ſua nominauerit, dum contra ſe examinaretur, puta quia poſtquam confeſſus eſt ſe Titium occidiſſe, iudex iubeat illum narrare, quomodo occiderit, & ipſe dicat, quòd tali die ipſe, & Petrus tali, & tali modo illũ occiderunt, &c. nam vtroq; caſu talis nominatio aperit viam iudici ad inquirendum, & aſſumẽdum alias informationes contra Petrũ nominatum, etiam ſi prius cõtra ipſum nihil aliud eſſet in proceſſu, neque puto faciendam eſſe aliquam differentiam, an ſimus in criminibus exceptis, vel non, nam etiam in criminibus nõ exceptis credo, quòd faciat indicium ad inquirendum, Et ita loquẽdo etiam in criminibus non exceptis dicit tenere cõiter Doctores Blancus de indiciis, num. 389. quem refert Villalob. in ſua collecta communium opin. in littera C, num. 203. Et licet Ruin. conſil. 147. nume. 1. in fi. lib. 5. dicat cõem opin. eſſe, ꝙ in caſibus nõ exceptis nullum faciat indicium ad inquirendum neque ad procedendum, ſiue id ſponte dixerit, ſiue ad interrogatione iudicis, quem refert, & ſequitur Roland. conſ. 73. nu. 2. lib. 1. ego tamen credo contrariam opinionem eſſe magis commuñẽ, & illam ſemper vidi de conſuetudine obſeruari, hoc enim caſu dictum iſtius ſocii non eſt tanquam dictum teſtis, ſed tanquã denunciatoris, vel notificantis, qui tantũmodo aperit viam iudici ad inquirendũ, prout faceret quicunq; alius notificator, ſeu denũciator, etiã infamis, & vilis, iuxta ea, quæ dixi ſupra q. 7. verſic. Quæro igitur, & ſeu quilibet alius teſtis etiã non idoneus, iuxta ea, quæ dixi ſupra ver. Vnus teſtis, Et opin. Ruin. poſſet procedere in caſu ſuo, ſcilicet ad formandam inquiſitionem, de quo dixi infra

infra verſic. Si vero quæris. Debent tamen iudices, quantum poſsibile eſt, cauere ne reos interrogent ſuper ſociis, niſi in caſibus, in quibus id ſibi eſt à iure vel à conſuetudine permiſſum, præcipue vero ne in aliquibus caſibus etiam permiſsis reos interrogent in ſpecie de aliqua certa perſona, niſi contra eam adſit aliquid indicium ſufficiens ad inquirendum ſpecialiter contra ipſam, ſiue ſimus in criminibus exceptis, ſiue non, id enim potius eſt officium ſuggerentis, quam interrogãtis, debentq; ab eo iudices omnino abſtinere, ne proprias animas perdant, & alios indebite vexent. Et hoc caſu crederem, ꝙ totus proceſſus, qui deinde fieret contra aliquem ita ſuggerendo à iudice nominatum, nõ præcedentibus aliquibus indiciis, eſſet ipſo iure nullus, & proximis menſibus in facti cõtingentia ita iudicatum fuit per Magiſtratum, & grauiter repræhenſus quidam prætor à nobis delegatus, qui delinquentem, ita ſuggerendo, contra alium interrogauerat.

Si vero quæris, an dictum ſocii criminis ſufficiat non modo ad fundandam, vel inchoandam inquiſitionem, vt ſupra dictum eſt, ſed etiam ad formandam, & tranſmittendam inquiſitionem, ſeu libellum criminalem contra ſocium nominatum, ita vt teneatur perſonaliter comparere, & defenſiones ſuas facere, Aliqui tenent, ꝙ ſufficit, & dicit Boſ. in tit. de inquiſ. num. 44. & Clarius in tit. de ind. num 182 ꝙ ita ſeruatur, in quibus locis loquitur etiam in caſibus non exceptis, Et allegat in hoc propoſito deciſ. Rom. quam ego ſuperius retuli, verſ. Retenta igitur, Tu dic, ꝙ imò in caſibus non exceptis non eſt ſufficiens indicium ad formandã inquiſitionem, Et hanc dicit eſſe communem Doctorum ſententiam Dec. conſil. 189. num 9. quem refert Pract. Conradi, fol. 255. in prin. Et Viuius in lib. cõium opin. fol 263. verſi. In teſtem non admittitur, Rol cõſ. 16. nu. 7 lib. 1. ſed in exceptis vtique ex ſufficiens, ſm Rol. in eo conſ 16. num. 2 qui dicit, ꝙ hæc eſt recepta Doctorum ſententia, ꝙ ſufficiat ad inquiſitionem, non tamen clare explicat, an ſimpliciter ad inquirendum, an autem etiam ad tranſmittendam inquiſitionem, ſed ego ita ſemper vidi ſeruari.

Scias tamen, quòd hæc concluſio, quòd dictum ſocii criminis ſufficiat ad inquirendum, locum non habet, quando talis ſocius criminis, vltra illud crimen, eſſet etiã periurus, nam eo caſu neque etiam facit indicium ad inquirendum, Et hęc eſt indubitata iuris concluſio, vt dicit Rol. conſ. 73. nu. 18. lib. 1. quod quidẽ ego intelligo, vt procedat quo ad tranſmittendam inquiſitionem, ſed quo ad aſſumendas informationes certe ſufficeret, quinimò etiam ad formandam inquiſitionem, & plerunq; etiam ad torturam, conſuetudo obſeruat, quòd ſufficiat. Vide quæ dixi ſupra hoc eo. lib. §. Falſum, verſic. Subornans.

Succeſsiue quæro, nunquid huiuſmodi nominatio facta per ſocium criminis faciat indicium ad torturam? Reſpond. Si loquamur in criminibus non exceptis, in quibus non poteſt delinquens de conſociis interrogari, res de iure nullam habet difficultatem, talis enim nominatio nullum facit indicium niſi ad inquirendum, vt dixi ſupra verſ. Si vero quæris, Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit Pract. Carer. fol. 95. nu. 122. Sed quidquid ſit de iure, dicit Gand. de maleſ. in tit. de q nu. 28. ꝙ de cõſuetudine vidit torqueri, Idem etiam fere per eadem verba dicunt Iaco. de Beluiſ. in pract. crim in tit. de quęſt. col. 11. verſ. Iuxta hoc quæritur, & Guid. de Suz. in tract. de indiciis, & tortura, nume. 55. & Bald. in tract. de quæſtio. fol. 258. num 4 in fin.

Sed quid in criminibus exceptis? Reſpond. ꝙ adhuc talis nominatio (alia præſumptione non concurrente) non eſt ſufficiens indicium ad torturam, Et eſt cõmunis opin. vt dicit Boer. deciſ. 319 nume. 1. quem refert Rolã. in d. conſil. 16. num. 17. Grammat. voto 6. num. 7. quem refert Vil lalob. in ſua collecta communium opin. in littera C, num. 152. Roland. in d. conſ. 73. num. 20. Et dicit Afflic ſuper prima parte conſtit. regni, Rubr. 27. num. 34. ꝙ vidit per multos ſapientes ſic fuiſſe deciſum in facti contingentia in crimine Læſæ Maieſt. Et illum refert. Pract. Carer. fol. 320. num. 101. in fin. Bene facit hæc nominatio contra nominatum aliqualem præſumptionem, vt fere omnes fatentur, Et dicit eſſe communẽ opin. Boer. in d. deciſ. 319. num. 4.

num. 4. quæ quidem aliqualis præſumptio habet tantam vim, ꝙ concurrente aliqua alia ſuſpitione poteſt reus tormẽtis, ſubiici, ita concludit Salic. in l. ſi circa ſi verſ. Sed ego reſpondeo. C. de accuſat. Et dicit Boſſ. in tit. de ind. nu. 149. ꝙ illud dictum Salic. quotidie practicatur, & Doctores illud ſequuntur, Et ita ſæpius vidi ſeruari.

Et ex hoc concluſione nfertur, quòd ſolum dictum mandatarii non facit indicium ad torturam contra mãdantem, niſi alia concurrant, Et eſt communis opin. vt dicit Paris Put. de ſyndicatu, in verbo Tortura, el 3. prout illũ refert Nouel. in pract. crim. fol. 66. num. 31. & ſeq. licet ego eum in eo loco id dicentem in libro meo non inueniam. Et ita in facti contingentia conſuluit Signorol. conſ. 209. Reperio tamen ꝙ Bald. conſilio. 429 lib. 3. diſtinguit, ꝙ aut talis mandatarius non ſuſcepit mandatum, & facit indicium ad torturam, aut vero ſuſcepit, & non facit ſufficiens indicium ad torturam, Et dicit Boſſ. in tit. de ind. num. 154. ꝙ ita obſeruatur. Mihi placet communis opin. vt nullo caſu faciat indicium ad torturam niſi aliqua alia præſumptio, vel ſaltem ſuſpicio concurrat contra eum, qui nominatur pro mandante, aliàs eſſet in facultate cuiuslibet ſceleſti, facere ꝙ quilibet vir probus ſubiiceretur tormentis, quod eſſet impium, & abſurdum, Et ita ſemper ſeruari vidi, ita tamen vt in criminibus exceptis leuiores ſuſpiciones ſufficiant, quàm in non exceptis.

In hoc autem propoſito aduerte tu, qui vis excipere contra ſocium criminis, vt non dicas, excipio contra te, quia es ſocius criminis, ne videaris fateri delictum, ſed dicas excipio contra te, quia tu hoc delictum commiſiſti, Et ita conſuluit Vbert. de Bobio, Vel ſi eſt tale delictum ꝙ ſiue ſocio committi non poſſit, vt ſodomia, vel huiuſmodi, dicas excipio contra te, quia facis te ſocium criminis, & ideo nihil probas, quod eſt iudicio meo tutius.

Sed pone, ꝙ non vnus tantum, ſed duo ſocii criminis contra aliquem deponant, nunquid iſte dicetur conuictus, ita vt poſſit contra eum ſequi condemnatio? Rñd. ꝙ non, ſed bene faciunt contra eum indicium ad torturam, Et ita in facti contingentia ſeruauit curia Burdegalẽſ. in quodam notario, contra quem depoſuerant duo teſtes, qui aſſerebant ſe ab eo corruptos fuiſſe, vt refert Boer. in allegata deciſ. 319. vbi etiam nu. 17. atteſtatur idem ſeruatum fuiſſe in quodam alio imputato de homicidio, contra quem depoſuerant tres teſtes ſocii criminis, & tamẽ ſolummodo fuit tormentis ſubiectus, Et idem etiam ſeruari per curiam Pariſieñ atteſtatur Papo. lib. 22. tit. 13. Arreſto 2. & 3. Et nota, quòd hoc caſu tales teſtes faciunt indicium ad torturam, etiam ꝙ ſint ſingulares, Et ita ſeruari atteſtatur Boſſ. in tit. prælleg. de indic. num. 159. Idem etiam ſeruari in Regno Neap. vt ſ. faciant indicium ad torturam, atteſtatur Grammat. ſuper cap. Regni, fol. 120. col. 1. in ſi.

Quæro nunquid ad hoc vt dictum ſocii criminis faciat indicium, requiratur ꝙ illud deponat cum iuramento? Reſpond. Marſ. in pract. crim. §. diligenter, num. 62. tenet ꝙ ſic, & narrat ſe propterea liberaſſe quendam furem, & dicit quòd in hoc totus mundus errat, Et iudicio meo verum dicit quia licet quo ad ſeipſum ſit reus, tamen dum deponit contra alium, fungitur vice teſtis, merito non eſt ei adhibenda fides niſi cum iuramento, vt dixi ſupra lib. 2. §. Teſtis, Et ita ſemper vidi ſeruari, quicquid dicat Blancus de indic. nu. 384. Sed intellige, ꝙ ſufficiat, quandocunque interueniat iuramentum. ſ. ſiue antequam ponatur ad torturam, ſiue etiam ſi iuret e præſente ipſo, contra quem depoſuit, prout ſeruatur in confrontatione, teſte Boer. in allegata deciſ. 319. poſt num. 4.

Scias etiam, ꝙ dictum ſocii criminis, ad hoc vt fidem faciat, requiritur ꝙ fuerit cõfirmatum in tormentis, cum enim ex proprio delicto effectus ſit infamis, non debet admitti in teſtem ſine tortura, iuxta ea, quę dixi infra q. 25. circa princ. & ita apud nos ſeruatur, licet Chaſſ. ſuper conſ. Burguñ. fol. 44. poſt num. 14. dicat, quòd ſępe hoc allegauit in curia, ſed non voluit ad illud attendere, Dicit etiam Simancas de hæreſ. cap. 62. num. 6. ꝙ iudiciorum vſus illud non admittit. Ego puto noſtrã conſuetudinem eſſe magis iuridicã, tu tñ obſerua id, qđ ibi ſeruatur, vbi ius dicis.

Aller-

Aſſertio vulnerati, dicentis ſe ab aliquo fuiſſe vulneratum, an faciat indicium contra eum, puto eſſe diſtinguendum, nam ſiquidem vulneratus conualuerit, res non habet difficultatem, quia tale dictum habetur loco denunciationis, ſiue querelæ, Et ideo niſi aliqua concurrant indicia, non poteſt ſuper eo de iure procedi niſi ad inquirendum, id eſt aſſumendas informationes contra eum, qui ab offenſo nominatur, non autem ad tranſmittendam illi inquiſitionem, ſiue citationem, licet multi de facto contrarium obſeruent, quos appellat iudices imperitos Ang. de malefic. in verbo, Qui iudex ad probationem, num. 6. de quo dixi ſupra quæſt. 7. verſic. Dixi ſupra. Si vero vulneratus moriatur, & vſque ad mortem in tali dicto perſeueret de iure loquendo, non facit indicium, Et ita tenet gloſſ. in l mater, in gloſſ. 1. C. de calum. quam dicit eſſe communiter receptam Villalpand. ſuper l. 22. cap. 61. poſt num. 8. nihilominus quicquid ſit de iure, certe de conſuetudine practicatur, quòd ſit ſufficiens indicium ad inquirendum, Et ita ſeruat communis ſtylus, & obſeruantia Italiæ, vt dicit Igneus in l. Caius Seius, numero 13 ff. ad Syll. Et quamuis contrariam ſententiam, ſcilicet quòd neque etiam ſufficiat ad inquirendum, videatur communem aſſerere Plot. in tabula repet. l. ſi quando. C. vnde vi, in verbo indicium ad inquiſitionem, prout illum refert Pract. Conradi, fol. 256 verſ. Decimo adde, licet Plotus ibi hoc explicite non dicat, ex quo tamen lungo vſu obtentum eſt vt ſufficiat, non putarem ab eſſe in practica recedendum. Eſt etiam tale dictum vulnerati morientis ſufficiens ad capturam, ſecundum communem opinionem, vt atteſtatur Gomez cap. 13. delictorum, num 16. prout illum refert Plaſa lib. 1. delictorum, cap. 13. num. 15. ſubdens, quòd ita paſsim videmus in practica ſeruari. Eſt etiam ſufficiens ad excuſandum à calumnia, & temeritate hæredem mortui, qui motus eſt ad accuſandum eũ, qui fuerat diffamatus à vulnerato moriente, ſecundum gloſſ. in d. l. mater, in gloſ 1. C. de calum. quam ſequuntur communiter Doctores, vt dicit Bertrand. conſilio 137. num. 10. lib. 2. in 1. parte. Ad condemnationem vero non eſt ſufficiens, nam talis aſſertio vulnerati morientis non probat plenè delictum, & ideo non ſufficit ad condemnandum, & eſt cõis opin. vt dicit Plaça in loco pręallegato. Sed nunquid facit ſaltem indicium ad torturam? Reſpon. Ang. in d. l. ſi quis in graui. §. ſi quis moriens, poſt num. 1. ff ad Sylle. tenuit ꝙ ſic, ſed eius opin. cõiter non tenetur, vt dicit Grammatic. conſ. 57. num. 13. & 14. Et ita contra Ang. eſſe communem opin. atteſtatur Plaça in loco præallegato, Pract. Conradi, fol. 297. verſ. Trigeſimum ſeptimum eſt indicium, Dicit etiam Chaſſ cõſ. 58. poſt num. 28. ꝙ ita tenent omnes, Ita etiam de ſtylo ſeruari, vt. ſ. talis aſſertio ad torturam non ſufficiat, atteſtatur Mantua conſil. 118. in fin. libro 2. ſubdens quòd minime mutanda ſunt, &c.

Fuga delinquentis cõtra eum facit indicium, ſed ad hoc vt habeas in materia fugę perfectam doctrinam, debes ſcire, ꝙ fuga trib. modis opponitur cõtra fugientem, Primo vt crimen, puta qñ miles in bello aufugit, & ſigna deſeruit, Et hoc caſu ꝓbata ipſa fuga, dr̃ probatum crimen, neq; aliud requiritur ad hoc, vt reus poſsit ex ipſa fuga cõdẽnari, Et ita tenent oẽs, vt dicit Bru. de ind. fol. 26. nu. 7. Secundo opponitur fuga tãquã indicium, qñ dr̃ reum commiſſo aliquo delicto aufugiſſe, & à loco ipſo delicti ſe abſentem feciſſe. Et hoc caſu, Aut eſt tale crimen, ad cuius probationẽ ſufficiat ſola ſuſpicio puta in tutore. l. impu. in fi. ff. de ſuſp. tuto. Et tunc ſola fuga facit delinquentem ſuſpectum, ad hoc ẽt vt poſsit ex ea ſola ſequi cõdemnatio, vt ibi, Et in hoc etiam cõcordant oẽs, vt dicit Brunus in loco præall. Aut vero eſt tale crimen, ad cuius probationem ſuſpiciones nõ ſufficiant, ſed plena probatio requiratur, Et in hoc caſu licet aliquãdo magna fuerit inter Doctores altercatio, an fuga delinquẽtis faciat contra eum plenam probationẽ, vel ſemiplenã, & aliqui tenuerint, ꝙ ſolummodo faciat cõtra eum vnam probationem ſatis magnam, quã opinionem dixit eſſe cõmunem Roman. in d. l. admonendi, num. 70. & Curt. Senior num. 130. & Cato Saccus, num. 78. tñ magis communis opin. eſt, ꝙ

fuga

fuga probet ſemiplene illud crimen, ad quod probandum plena probatio requiritur, Et hanc eſſe communem opin. atteſtatur Ripa in d.l.admonendi, num.168. Et ideo facit contra eum ſufficiens indicium ad torturam, Ita tenuit Dyn. in l.diuus, ff. de cuſt.reorum, & eſt communis opi vt atteſtatur Iaſ. in d.l.admonẽdi in repet. nu. 158. quem refert Dueñas regula 390. in principio, & Blan.de ind.num.278. & Gomez Arias ſuper lege 74. Tauri, num.18. Et dicit Io. And.in addi. Spec.in tit.de prę ſumptio.§. 1. ſub num.3. quòd hæc opin. Dyn.de conſuetudine obſeruatur, prout illum referunt Doctores in locis præallegatis. Et ideo quamuis multi teneant contrarium opin. quòd ſcilicet fuga non ſit ſufficiens ad torturam, adeo vt Curt Iun.in d. l.admonendi, nu.49. & ſeq. dixerit illam eſſe magis communem, nõ tamen putarem ab opin. Dyn. aliquo modo eſſe in practica recedendum. Quæ tamen intelligenda eſt vt procedat in ea fuga, quæ fit ante formatam inquiſitionem, vel aſſumptas informationes, talis enim fuga vere arguit conſcientiam delicti commiſſi, Et hęc eſt communis op n. vt dicit Boſſ. in tit.de indiciis, nu. 49. Cæterum ſi quis fugiat poſt transmiſſam inquiſitionem, vel informationes aſſumptas per officium, talis fuga non eſt ſufficiens ad torturam, Et eſt communis opin. vt dicit Blan.de ind.num.281. prout illud refert Villalobos in ſua collecta communiũ opi.in littera F, nu.175. Ripa in d l. admonendi, num.168. prout illum refert Simancas de hæret. c.63 nu.19. Ant. Gomez ſuper lege 76. Tauri, poſt nu.12. Don Ant.de Padilla in l.transfigere, nu.3. C. de tranſactio. Hoc tamen locum habet ſolummodo in cauſis capitalibus, nam in nõ capitalibus ſi cum fuga concurrat fama publica, ſemper facit indicium ad torturam, ſiue ſit ante, ſiue poſt accuſationem, In capitalibus autem, quando ſumus poſt accuſationem, nunquam facit indicium ad torturam. Et hæc eſt magis communis opin. vt atteſtatur Io. de Amicis, conſil. 37. num. 5. & conſil. 131. num.3. Scias etiam, quòd quando ille, qui aufugit, poſtea citatus ſponte comparet, tunc fuga præcedens nullum contra eum facit indicium, neque etiam leue ſecundum Bar. in l.quid ſit fugitiuus, § 1. ff. de ædilic.d.cto, quem omnes ſequuntur, vt dicit Io. de Amicis conſ.7.num.19. ſubdens, ꝙ in hoc profecto nemo dubitat, Hanc etiam dicit eſſe communem opin. idem Io.de Amicis, conſil. 85. num 8.

Tertio autẽ modo opponitur fuga delinquenti tanquã confeſsio, puta quia reus è carceribus aufugerit, videtur enim fateri delictum, de quo imputabatur, & ideo facit plenam probationem contra eum, Et ita communiter tenet, vt dicit Ripa in d.l. admonendi, nu. 170. Caro Saccus in ea.l. admonendi, nu. 81. quem refert Dueñas reg. 389. in ſecunda limitatione, licet loquatur in fugiente effractis carceribus, Talis enim, qui ex carceribus aufugit, habetur pro confeſſo, & conuicto de eo crimine, de quo eſt imputatus, vt eſt tex in l.in eos, ff. de cuſt. reorum, ſecundum communem doctorum ſententiam, vt atteſtatur Boer.deciſ.215.num.9. quamuis forte ille tex. hoc non probet, Hunc etiam fatetur eſſe communem intellectum illius legis, quamuis illum non ſequatur, Ant. Gomez.c 9.delictorum, nu.11. Et ideo poteſt de iuris rigore in pœnam ordinariam condemnari, licet ſenatus hoc non obſeruet, niſi contra contumaces, nam ſi quis poſt fugam captus ſit, vel ſponte reuertatur, non ſolet propter ſolam fugam è carceribus factam illum cõdemnare, ſed tantum grauius torquere, prout etiam obſeruauit in facti contingentia curia Neap. vt refert Grãmat. voto 37. Quinimo ſm aliquos illa lex non habet locum niſi in eo, qui aufugit fracto carcere, & ruptis ferris, & cippis cum conſpiratione, Et dicit Pract. Carer. fol. 88. in fi. ꝙ ita illam legem intelligunt Doctores Scias autem, ꝙ hæc concluſio, ꝙ fuga è carceribus faciat contra reum plenam probationem delicti, intelligenda eſt vt procedat, qñ talis carceratus fuit legitime detentus, Talis enim iuſte carceratus, non poteſt licite aufugere, quinimò ſi fuerit relaxatus cũ promiſsione de redeundo, tenetur promiſsionẽ ſeruare, & ad carceres redire, Et eſt communis opin. vt atteſtatur Andr.de Beſet in repet.l.1. poſt nu. 59. C.de ſacroſan.Eccl. Sed qñ fuit indebite, &

te, & iuris ordine non ſeruato carceratus, tũc propter talem fugam, etiam cũ fractione carceris non punitur, neque habetur pro confeſſo, Et hanc dicit eſſe communẽ Theoricam doctorum Roland. conſil. 7. nu. 47. lib. 1. Poteſt enim licite talis carceratus indebite detentus aufugere, Et ita communiter receptum eſſe ait Didac. lib. 1. reſolut. c. 2. nu. 11. quem refert Dueñas reg. 393. in quarta limitat. neq; tenetur redire ad carceres, etiam ſi iuraſſet ſe reditu rum, ſecundum gl. in clem. paſtor. in verbo, Per violentam de re iud quam dicit eſſe ab omnibus receptam Didac. in d. c. 2. poſt nu. 7. Plaça lib. 1. delictorum, c. 23. nu. 6. ſubdens, ꝙ doctores etiam communiter addunt, ꝙ reus, qui veriſimiliter eſt iniuſte damnandus, tenetur fugam arripere, ſi poteſt, &c. vt ibi per eum. Itẽ intelligenda eſt hęc concluſio vt procedat in eo, qui aufugit ex carceribus publicis, ſecus autem ſi quis aufugit de carcere priuato, Et hæc eſt communis opin. vt dicit Boer. in d. deciſ. 215. nu. 13. prout illum refert Viuius lib. 1. communium opi. in verbo, Fugiens à carcere. Scias etiam, ꝙ ſi carcerati aufugiant nulla facta violentia, puta quia inuenerint portam apertam negligentia cõment. male carceres cuſtodientis, non debent capite puniri, Et hoc ſe pluries de facto vidiſſe atteſtatur Ang. in l. 1. ff de aſtrac. Item ſcias ꝙ ſi carcerati non aufugerint, ſed tantum modo tentauerint fractis carceribus aufugere, ſenatus non ſolet ex ea cauſa aliquid graue contra eos decernere, propter attentatam fugam, vel fracturam, Et ita obſeruatum fuit in carceratis Laudæ 10. Decemb. 1543. P. N Bene ſolet quandoq; eos publice torqueri facere, Et ita ſeruari vidi in duobus, qui carcerem fregerant, vt aufugerent 16. Iul. 1558. P. N. Scias etiam, ꝙ ſi talis fugiens è carceribus, ſtatim ad ipſos carceres reuertatur, non eſt tanquam fugitiuus, vel fractor carceris puniendus, Et eſt communis opin. vt dicit Boer. in allegata deciſ. 215. num. 18. & 19.

Præterea etiam poteſt poni exemplum in iudice, qui poſt finitum officium non ſtetit per quinquaginta dies in loco officii, nam eo caſu habetur pro confeſſo, & conuicto omnium de quibus eſt querelatus, vt colligitur ex tex. in l. conſiliarios, C. de aſſeſſo. ſecundum communem doctorum opin. vt atteſtatur Igneus in l. lege Corn. nu. 63. ff. ad Sylle. & Viuius in loco pręallegato circa fin. qui tamen tex. hoc non probat, Et ideo tenendum eſt, ꝙ talis fuga officialis ſolummodo operatur, vt per querelantes poſsit contra eum iurari in litem, & iudicio meo in hanc ſententiam videntur inclinare cõiter Doctores.

Inimicitia vigens inter offenſum, & eũ, qui eſt de delicto ſuſpectus, ſi quidem orta eſt ex cauſa leui, non facit indicium, ſi vero ex graui, & capitali, tunc ex ea reſultat Indicium, Et dicit Nouell. in pract. crim. fol. 60. nu. 3. ꝙ cum iſta opinione pertranſeunt ferè omnes doctores, Et quòd ex inimicitia leui nõ oriatur indicium, dicit eſſe communem opin. Plottus in repet. l. ſi quando, nu. 880. in fi. Quæ autem dicatur capitalis inimicitia, ſtatur arbitrio iudicis, vt dicit infra quęſt. 24. verſ. Item quæro. Tu vero dic, quòd Aut quęritur, an inimicitia facit indicium ad formandam inquiſitionem, & placet diſtinctio ſuperius relata, vt. ſ. non ſufficiat inimicitia, niſi ex cauſa graui, & capitali, nam, vt videtur ſentire Blanc. de ind. nu. 175. omnes doctores indifferenter tenẽt, quòd grauis inimicitia ſufficiat ad inquirendum, quòd ego intelligo non modo ad aſſumendas informationes ſpecialiter contra eum ſuper delicto, ſed etiam ad formandam, ſiue tranſmittendam contra reum inquiſitionem, Aut vero quæritur, an faciat indicium ad torturam, & dic, quòd ſola inimicitia non facit ſufficiens indicium ad torturam, Et hanc dicit eſſe communẽ opin. Ant. Gomez c. 13. delictorũ, nu. 11. Et hoc non modo ſi ſit leuis inimicitia, ſed etiam ſi ſit capitalis, Et ita communiter tenetur, vt dicit Grammat. conſ. crim. 3. nu. 16. Carer. in pract. crim. fol. 90. nu. 118 Hanc etiam opin. quòd indiciũ inimicitiæ (vti remotum à facto) non ſufficiat ad torturam, dicit magis communiter teneri Grammat. voto 30. num. 20. & voto 34. num. 7. Plottus in repet. d. l. ſi quando, num. 880. Et ita practicatur, vt dicit Boſſ. in tit. de indiciis, num. 47. Bene verum eſt, quòd ſi agatur tantummodo de captura, vel de inquirendo, ideſt proce-

dendo ad aſſumendas informationes, tunc poterit iudex arbitrari, quò facit ſufficiens indicium inſpecta qualitate perſonarum, & delicti. Ego tamen quandoque vidi, et quo ad torturam idem ſeruari, quando de licturn fuit clàm cōmiſſum, & nullus alius imputatur, quia ſ.iis concurrentibus vidi aliquos propter ſolam inimicitiam ſuſpectos torqueri.

Confeſsio extraiudicialis facit contra confitentem ſufficiens indicium ad torturam, Ita tenet gloſ. in l.c. 5.in gloſ. fin. ff. de adult. quæ in hoc ab omnibus approbatur, vt dicit Marſil. ſing.310.credo te ſcire. Hanc etiam eſſe communem opin.atteſtatur Felin. in cap. olim, num. 5. de reſcrip. Dec. in cap.at ſi clerici, poſt num.17.verſ. Alia opin. principalis de iud. prout illum refert Publ. ſuper conſil Aluer.fol.20.nu. 6. vbi etiam dicit, ꝙ omnes hoc fatentur, Ferrat. cautela 27. circa principium, Alciat.in cap. cum non ab homine, num. 98. de ind.quem refert Villalobos in ſua collecta communium opin. in littera C, num. 135. Blancus de ind. num.204. Et licet aliqui ex præallegatis Doctoribus teneant, ꝙ poſsit talis confeſsio hoc caſu reuocari, etiam ad hoc vt euitetur tortura, licet non doceatur de errore, hoc certe iudicio meo nullo modo eſt tenendum, nam ſi ſola reuocatio hoc operaretur, nunquam eſſet locus communi concluſioni, propter hoc.n. deuenitur ad torturam, quia reuocatur cōfeſsio, quia ſi reus non reuocare, non eſſet opus tortura. Tene igitur, ꝙ niſi probetur error, ſemper talis confeſsio faciet indicium ad torturam, Et ita ſemper vidi obſeruari.

Sed hic quæro, an confeſsio facta corā iudice incompetenti faciat indiciū ad torturam? Reſpond.quòd ſic,& eſt communis opin. vt dicit Imola in c. at ſi clerici, num. 7. de ind. quem refert Bologn. conſ. 8. col. fi & Auguſt.ad Ang.de maleſ.in verbo, Nec non ad denunciationem, poſt nu. 22. & in verbo, Comparuerunt, & confitentur totum, ſub num 14.relatus, & ipſe per Pract. Conradi, fol. 282. num. 10.vbi etiam dicit Abbatem, conſ. 25.lib. 1. atteſtari contrariam opin. eſſe magis communem, quem tamen in libro meo hoc atteſtantem non reperio, Hanc etiam concluſionem dicit eſſe communem Alex. in l. Magiſtratibus, num. 6. ff. de iuriſd. omnium iud. quem refert Dec.in ea. l. Magiſtratibus, num.8.& Ruin.conſ. 80.num.2. lib.4. Soc.in d.l. Magiſtratibus, prout illum refert Blanc. de ind.num. 218. Fel. in d.c. at ſi clerici in princ.num. 15. in fi. Decius in d.c. at ſi clerici, poſt num. 17. Boer.deciſ. 90. poſt num.9.vbi in fin.dicit,quòd ita ſeruatur,& quòd ita iudicatum fuit, Iafred. deciſ. 104. quem refert Viuius in libro cōmunium opin in verbo, Confeſsio facta coram, Menchiaca lib. 3.de teſtam.§ 23. num.32.

Hanc tamen concluſionem aliqui reſtringunt, vt procedat, modo iudex, coram quo facta eſt talis confeſsio, non ſit prorſus incompetens, ſed quòd eius iuriſdictio ſit aliquo reſpectu prorogabilis, ſecus autē ſi eſſet prorſus incompetens, nam eo caſu (ſecundum eos) talis confeſsio non operatur, neque ad condemnationem, neque ad torturam, Et dicit Foller. in pract. crim. fol. 270. nu. 1. quòd omnes Doctores in hoc videtur concurrere Sed certe (iudicio meo) hæc diſtinctio nullo modo eſt tenenda, ſi enim confeſsio prorſus extraiudicialis facit indicium ad torturam, vt ſupra dixi, eadem ratione, & multo magis idem dicendum eſſe videtur, quādo facta eſt in figura iudicii, licet coram iudice incompetenti, Et ideo videmus, ꝙ confeſsio clerici, facta coram iudice laico, facit contra eum indicium ad torturam, ſm cōem opin. de qua atteſtantur ſcribentes in d. c. ſi clerici, & in ſpecie Aret. & Dec. prout illos refert Boſſ. in tit.de confeſsis, num.56.& Berous in eo.c.at ſi clerici, num. 124 in fi. Vbi etiā ipſe nu.127. & ſeq affirmat illam eſſe communem opin. quando non metu tormentorum, ſed ſponte facta fuit, Boer. deciſ. 90 num .3. vbi etiam dicit, ꝙ ita ſeruatur, referens idem atteſtari Aufrer. in repet. clem.pe.de offic. ordinar. in tertia regula, num. 16. quem refert etiam Carauita ſup ritu 235.magnæ curiæ, num.16. & ſeq. Et licet Blançus de indiciis, num.215.aſſerat, quòd in contraria ſnia reſident cōmuniter Doctores, vere tamen opin. affirmatiua eſt magis cōmunis, vt videre potes in locis

præal-

prçallegatis, ex qua neceſſario infertur, ꝙ confeſsio facta coram quocunque iudice, etiam prorſus incompetenti,& cuius iuriſdictio prorogari non poteſt, vt eſt illa,quæ fit à clerico coram iudice laico, eſt ſufficiens indicium ad torturam, Et ita teneas. Bene verum eſt,quòd ſi talis cõfeſsio extorta fuiſſet à reo per iudicem incompetentẽ vi vel metu tormentorum, eo caſu nullum contra eum facere indicium. Et hanc opin. ſecutos eſſe Doctores communiter, atteſtatur Berous in d. c.at ſi clerici, num. 126. Vide in hoc propoſito ea,quç dixi infra quæſt. 36. verſic. Vltimo quæro.

Sed quid ſi reus, qui confeſſus eſt delictum coram iudice incompetenti, deinde poſtquam fuit conſtitutus coram ſuo iudice competenti, cõfeſsionem illam reuocauerit, nunquid nihilominus faciet contra eum indicium ad torturam? Reſpon. Bal. in l. vnica,num 96. C.de cõfeſſ.tenuit,quòd non, ſed contrarium in practica ſeruatur, vt dicit Boer. in d. deciſ. 90 in vltimis verbis, Nam de facili quilibet reus talem confeſsionem reuocaret,& fieret fraus iuſtitię. Bene verum eſt, ꝙ ſi reus reuocando huiuſmodi confeſsionem doceret de errore, crederem talem reuocationem ei prodeſſe debere, idemq́; ſi doceret talem confeſſionem non ſponte, ſed metu tormentorum emanaſſe coram illo iudice, qui erat incompetens,vt ſupra dixi.

Sed hic cadit pulchra quæſtio, Pone,ꝙ reus conſtitutus coram iudice tanquam priuato, confiteatur delictũ, nunquid poterit ex ea confeſsione condemnari? Reſpon. quòd confeſsio facta coram iudice, non tamen in forma iudicii, ſed coràm eo tanquam priuato pro tribunali non ſedente, non habet vim plenæ probationis, ita vt poſsit reus ex illa condemnari, ſed bene facit ſufficiens indicium ad torturam, Et eſt cõmunis opin. vt dicit Rom. in l. ſi quis in graui, §.primo, ff.ad Sylle.prout illum refert Boer.in d. deciſ.90. num.8. Idẽ etiam dicit Rom. conſ.8.poſt num.2. Foller.in pract. crim. fol. 271. num. 7. Et ex hoc inoleuit practica aſſeſſorem, ꝙ faciũt reum confiteri ad tribunal, vt ibi confiteatur in forma iudicii, vt dicit Angel. in l. ictus fuſtium in fi. ff. de his qui not. infam. quem refert Barb. conſ. 70. num.4.in fin. lib.4. Faciunt quæ dixi infra quęſt. 49.verſic.Sed hic incidenter.

Vlterius quęro, quid ſi reus confeſſus ſit delictum in tormentis, & deinde ductus ad ratificandam huiuſmodi confeſsionem extra tormenta, iuxta ea, quæ dixi infra quæſt.64.verſ. Cęterum ſi reus,reuocet ipſam confeſsionem, & neget delictum commiſiſſe, nunquid talis confeſsio facit contra eum indicium, ita ꝙ poſsit denuo torqueri, & cogi ad perſeuerandum in ipſa cõfeſsione? Reſpond.quòd ſic,ita dixit Bart. in l. vnius, §. reus in vltimis verbis, ff. de quæſtionib. & ita tenent communiter Doctores, vt dicit Blancus de indic. numero 219. Pract. Carer.fol 164. num. 190. Hanc etiam eſſe communem opin. atteſtatur Boſſ. in tit.de tortura, num.34.vbi etiã ſubdit, quòd ita practicatur vbique abſq; vlla hæſitatione, Hanc quoq; ſententiam dicit eſſe vſu receptam Simancas de hęret. c 63. num.43. Aduerte tamen, quia dum Doctores dicunt, ꝙ hoc caſu poteſt reus reiterata tortura cogi, vt in ipſa confeſsione perſeueret, hæc verba debent ſano modo intelligi, vt ſcilicet poſsit de nouo torqueri, tanquam ſi vnum aliud nouum indicium ſuperueniſſet, non autem vt tandiu torquendus ſit, donec in ipſa confeſſione perſeueret, quod nota contra eos, qui reum in tormentis confeſſum die noctuq; torquendo fatigant, donec perſeueret, quia non poſſunt hoc facere, Et illos grauiter repręhendit Auguſt.ad Angelum de malef.in verbo,Compaſuerunt,& cõfitentur totum, poſt num. 10. Quinimò ſi reus iterum poſitus in tormẽtis cõfiteatur, & deinde in ratificatione iterũ neget, prout refert in facto cõtigiſſe Paris Put.de ſyndic.fo.482.c.6.poſt nu.1.nõ eſſet proceden dũ in infinitũ, ſed crederẽ ſufficere,ꝙ tormenta repeterent vſq; ad tertiã torturam, & vbi deinde ductus ad ratificandum ſemper negaret, abſolueretur rebus ſtantibus.

Minæ præcedentes delictum,faciunt indicium contra eum, qui offenſo minatus eſt, An autem faciant indicium ad torturam, eſt diſtinguendum, nam ſi quidem ſunt minę prolatæ per virum potentem, & malę famæ in eodem genere mali,

qui de facili potuiſſet minas ſuas exequi, & eas ſolitus erat exequi faciunt indicium ad torturam, quādo. ſ. ignoratur quis maleficium commiſerit, alias autem ſecus, Et ita communiter diſtingui atteſtatur Imola in l fin. num. 10. ff. de hæred inſtituen.. Carer.in pract.crim.fol.102.nu.126.quem refert Plot. in repet.l. ſi quando, num. 886. Blancus de indiciis, num.183. quem refert Dueñas reg. 192. in quarta ampl. circa fi.& Plaſa.lib. 1. delictorum. cap. 28. poſt nu.18.verſ. Secundo ſubiiciam, Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Boſſ. in tit.de indiciis, num. 44. Sed apud nos non ſemper admittuntur huiuſmodi diſtinctiones, nam probatis minis, & cauſa minarum, ſenatus mandat ſæpenumero reos tormentis ſubiici.

Pax, ſeu tranſactio facta per aliquem cum offenſo de ipſa offenſione, ſeu iniuria, facit contra eum indicium ad inquirendum, Sed nunquid talis tranſactio, ſeu pax erit ſufficiens indicium ad torturam contra eum? Reſpond. Aut ſumus in delictis, in quibus de iure licitum eſt tranſigere, & non ſufficit, nam quod fit iure permitten te, nemini obeſſe debet, Aut ſumus in criminibus, in quibus non eſt de iure licita tranſactio, Et in iſtis vtiq; facit indicium ad torturam, Et hæc eſt communis opin. vt dicit Blancus de ind. num. 306. prout illum refert Villalobos in ſua collecta communium opin in littera T, num. 121. licet Blan.in libro meo in eo loco id non atteſtetur. In quibus autem caſibus licita ſit tranſactio, dixi infra quæſt.58. verſ. Succeſſiue. Sed certe apud nos ſi reperitur inſtrumentum pacis, illud plene probat delictum contra eum, qui pro eo pacem facit, Et ideo cautela eſt, ꝙ pax fiat per aliquem tertium nomine omnium, quorum intereſt, Talis enim pax valet, & prodeſt cuicunq; illā producenti, non ſecus ac ſi eſſet in ipſa remiſſione ſpecialiter nominatus, vt dixi in d. q.58. verſ. Dictum eſt, Et forte ēt ſi ille tertius in ſpecie pacem faceret noīe ipſius rei, adhuc non deberet ei talis pax obeſſe, prout in facti cōtingentia iudicauit curia Neap. vt refert Grāmat. voto 39. circa fin.

Mendacium, ſeu variatio, inconſtantia, & titubatio rei faciunt contra ipſum indicium ad inquirendum, & in hoc nemo dubitat. Quò vero ad torturam ſolet allegari Bar. in d.l.fi.nu.3.ff.de qō. vbi dicit, ꝙ ex inconſtantia, & trepidatione poteſt haberi aliqua præſumptio contra reum, & ꝙ ſi repertus fuerit in mendacio, erit maxima præſumptio contra eum, Et ſic videtur Bart. conſtituere differentiam inter eā præſumptionem, quæ oritur ex trepidatione, vt aliqualis præſumptio, & eam, quæ oritur ex mendatio, vt ſit maxima præſumptio, Et propter hoc multi allegant Bar. in eo loco tenere, ꝙ mendacium ſit ſufficiens indicium ad torturā. Et hanc opin. in practica obſeruari atteſtatur Paris Put. de ſynd. fol.441. poſt num.4. quem refert, & ſequi videtur Grammat. conſ. 5. num. 5. Sed reuera Bar. hoc non dicit, vt bene animaduertit Paris Put. in loco præallegato, poſt num.6. ſed tātum, ꝙ erit maxima præſumptio contra eum, licet Boſſ. in tit. de ind. num. 36. dicat, quòd quidquid ille dubitat, ipſe tamen vidit ſemper illud dictum interpretari, vt. ſ. faciat indicium ad torturam, Et ibi etiam dicit, num. 38. & ſeq. ꝙ practica ſeruat, ꝙ ſola variatio rei, etiam ſine trepidatione, modo ſit circa ſubſtantialia, facit indicium ſufficiens ad torturā. Et quòd mendaciū ſolum ſit ſufficiens indiciū ad torturam, dicit cōcludere communiter Doctores. Nouell. in tract. ad defenſam, fol.125. poſt nu.5. Multi tamen tenuerunt contrarium quod. ſ. ſolum mendacium nō ſit ſufficiens indicium ad torturam, ſed ſolummodo faciat quandam ſuſpicionem, quæ iuncta cum aliis ſufficiat ad torquendum, quàm etiam dicit communiter teneri Pract. Carer. fol. 95. num. 119. Hanc etiam dicit eſſe communem Gramm voto 30. num 15. in fin. Ego vero in hac varietate opinionum crederem hoc eſſe relinquendum iudicis arbitrio, conſiderata qualitate perſonæ, & rei, ſuper qua eſt mendaciū ſeu variatio, an. ſ. ſit talis, in qua veriſimiliter poſſit cadere obliuio, & an ſit circa ſubſtantialia, negocii, & an incontinenti ſe correxerit, nam talis variatio diceretur potius emendatio, quàm mendacium. Si tamen eſſem iudex, vix eſſet, vt ex ſolo mendacio, vel variatione ponerem reum ad torturam, niſi aliquod aliud adminiculum

concur-

concurreret, Et hoc puto eſſe tutius.

Cæterum ſola inconſtantia, titubatio, & trepidatio rei proculdubiò non eſt ſufficiens indicium ad torturam, ſed tantum facit contra eum aliqualem præſumptionem, vt dicit Bart. in loco prçallegato, Et ita communiter tenetur, vt dicit Pract. Carer. fol. 92. num. 120. Hanc etiam dicit eſſe veram, & receptam ſententiam. Simancas de hæret. cap. 63. num. 24. quam etiam cõmunem appellat Plottus in repet. l. ſi quando, num. 886. Multi enim ſunt adeo natura timidi, vt cum ducuntur ad præſentiam iudicis turbentur, ita vt neſciant quid dicant, etiam ſi ſint innocentiſsimi, vt contigit illi nobili, de quo ſcribit Paris Put. de ſynd. fol. 441. num. 7. quos propterea impium eſſet tormentis ſubiicere.

Si aliquis viſus ſit exire ex aliqua domo cum gladio ſanguinolento, & cum facie pallida, quę domus non habeat niſi vnicum hoſtium, & intus reperiatur homo mortuus, tale indicium eſt ſufficiens ad condemnationem, ita allegatur tenere Ang in l. fin. in princ. ff. ꝙ metus cauſa, Et eſt communis opin. vt dicit Blanc. de indiciis, nu. 292. prout illum refert Nouell. in pract. crim. fol. 61. num. 8. quãuis Ang. in loco præallegato in libro meo videatur tenere contrarium, quinimò ipſemet Ang. in l. quamuis in fin. ff. de fur. expreſſe tenuit contrarium. ſ. quòd imò non ſufficiat ad condemnationem, ſed tantum ad torturam, & dicit, quòd ita practicatur, quem refert Brun. de ind. fol. 51. num. 6. Ego in practica ſemper vidi ſeruari, quòd hoc poſitum ſit in arbitrio iudicis, nam aliquando vidi reos, contra quos extabant huiuſmodi grauiſsima indicia, grauiter torqueri, aliquando etiam vidi eos condemnari, non tamen pœna ordinaria delicti, ſed tantum extraordinaria, iuxta ea quæ dixi ſupra quæſt. proxima, verſic. Ad condemnandum, Et ideo poterit iudex conſiderata qualitate facti, & perſonarum, amplecti quam opi. maluerit.

Si res furta reperiatur penes aliquem, talis inuentio facit contra eum indicium ad torturam, niſi ipſe doceat à quo habuerit, Ita dicit Bart. in l. fin. poſt num. 5. ff. de quęſt. Et hęc eſt communis doctrina Doctorum, vt dicit Marſil. conſ. 130. num. 42. Roland. conſil. 45. num. 39. & ſeq. lib. 1. Et ita facti contingentia conſuluit Grammat. conſil. crim. 14. & ait ita fuiſſe executum. Hæc tamen concluſio intelligenda eſt vt procedat, modo ille, penes quem res furtiua reperta eſt, ſit malę vocis, conditionis & famæ, ſecus autem ſi ſit bonę vocis, tunc. n. etiam ſi non doceat à quo habuerit, non facit contra eum indicium ad torturam, Ita dicunt Doctores, teſte Bruno de ind. fol. 25. nu. 5. Dicit etiam Aug. ad Ang de maleſ. in verbo, Et veſtem cœleſtem, ſub num. 19. ꝙ hanc diſtinctionem omnes Doctores communiter approbare videntur, Ita etiam communiter diſtingui atteſtatur Rol. in alleg. conſ. 45. num. 41. Et ſecundum hanc opin. in facti contingentia conſuluit Bertrand. conſil. 107. lib. 1. in 1. parte. Idem etiam dicendum eſt, ſi eſſet reperta apud aliquem, qui ſolitus eſſet emere, & vendere tales res mobiles, & illam palàm teneret, nam eo caſu nulla ex eo ſuſpicio contra eum oriri poſſet.

QVAEST. XXII.

SVMMARIVM.

Indicia quomodo probentur.
Et an per vnum teſtem, ibid.
Et quid ſi non ſit omni exceptione maior, verſic. Vnum tamen.
Et quid ſi cognouit tantummodo ad vocem, verſic. Sed nunquid *Remiſsiue.*

VISVM eſt quæ ſint ſpecies indiciorum, quæro nunc, qualiter indicia ipſa probentur? Reſpond. Io. de Amicis conſil. 127. num. 10. dicit, quòd eſt indubitata in iure concluſio, quòd quodlibet indicium, ſeu adminiculum, maxime ſi ſit remotum à facto, quamuis minimum, & leue faciens ad cauſam, de qua agitur, ad hoc vt de eo mentio, & ratio habeatur, de neceſſitate debet ſaltem per duos teſtes probari, Et ſubdit, quòd in iſta concluſione non legit aliquẽ contradictorem. Hęc autẽ concluſio ſumpta eſt ex vulgata gl. in l. fi. in

verbo, Vel indiciis, C. famil. erciſc. quam ſequuntur communiter Doctores, vt dicit Ang. de Caſtro inter cõſilia criminalia diuerſorum, conſ. 94. num. 26. lib. 1. Illam etiam dicit eſſe communiter approbatam Soc. conſil. 54. num. 2. lib. 4. Et dicit Michellus patrocinio 46. poſt num. 13. quòd illam gl paſsim Doctores ſequuntur. Alia autem eſt gl. in l. ſi quis, in verbo, Conuictus, C. ad l. Iul maieſt. quæ videtur velle, ꝙ per vnum teſtem reus dicatur cõuictus, ſaltem ſemiplene, & ſic, quòd dictũ vnius teſtis ſit ſufficiens ad torturam. Et hanc gl. dicit eſſe cõmuniter approbatam Boer. deciſ. 163. num. 3 & Gull. de Benedic. in 1. parte repet. c. Raynutius, fol. 217. nu. 34. licet dicant, ꝙ ex ordinamentis, & ſtylo curiarum Franciæ contrarium ſeruatur, ad quod non aduertit Simancas, qui Gull refert in tract. de hæret. c. 63. num. 12. tanquã de iure communi loquentem. Plaſa lib. primo delictorum, c. 46. poſt nu. 18. verſ. 11. libet Breuiter tu dic, ꝙ Aut adeſt vnus teſtis de veritate, deponens de ipſomet delicto, puta quia vidit Titium vulnerantem Seium, vel audiuit Sempronium blaſphemantem, & tunc talis teſtis facit indicium ad torturam, Et ita procedat gloſ. in d. l. ſi quis, & ita eam dicit communiter approbari Roland. conſ. 7. num. 3. lib. 1. Ita etiã communiter ſeruari in iudiciis atteſtatur Alber. in d. l. ſi quis, num 1. Et dicit Cæpolla conſ. crim. 40. in 4. dubio, verſ. Imò plus, ꝙ ita tenent communiter Doctores, Et dicit Paris Put. de ſyndic. fol. 491. c. 12. in princ. ꝙ ita communiter dicitur. Aut vero teſtis non deponit de viſu ipſius maleficii, ſed de aliquo actu, vel remoto, vel etiam proximo ipſi maleficio, Et tunc talis teſtis non facit indicium ad torturam, ſed requiruntur duo teſtes ad ipſum indicium probandum, Et ita procedat gl. in d. l. fin. & ita eam dicit communiter approbari Socin. conſ. 54. num. 2. lib. 3. Marſil. conſ. 59. num 6. Et hanc diſtinctionem dicit eſſe canonizatam in iudiciis, & in ſcholis Alciat conſ 455. num. 1.

Vnum tamen ſcias, ꝙ ad hoc vt dictum vnius teſtis faciat indicium ad torturam, requiritur, quòd ſit integer, & omni exceptione maior, alias autem vnus teſtis nunquam facit indicium ad torturam, Ita dicit Bart. in l. maritus, num. 1. ff. de quæſt. & ita concludunt omnes, vt dicit Io. de Amicis conſ 37. num. 6. Marſil. conſil. 101. nu. 37. Vide quæ dixi ſupra quæſt. proxima, verſic. Vnus teſtis.

Sed nunquid teſtis non deponens de viſu, ſed dicens cognouiſſe delinquentem ad vocem, facit ſufficiens indicium ad torturam? Dixi ſupra quæſt. proxima, verſic. Sed quid ſi teſtis.

QVAEST. XXIII.

SVMMARIVM.

Indicia à quibus perſonis ſumi debeant.

Et an ad ea ſumenda debeat pars citari verſic. Quæro nunquid. *Remiſſiue.*

Et an ſint danda interrogatoria teſtibus à reo, verſic. Item quæro.

QVAERO, poſtquam eſt aperta via indicii ad inquirendum, à quibus perſonis debeat ſumere indicia ſiue informationes? Reſpond. Si quidem pars in querela aut conſul in denuncia nominauerit aliquos, tanquam de ipſo delicto informatos, prout communiter fieri conſueuit, vt dixi ſupra quæſt. ſeptima, verſ. Quæro nunc, tunc eorum dicta ante omnia recipi debent, ſin minus, examinandi ſunt illi, qui veriſimiliter poſſunt eſſe informati, puta vicini, ſecundum practicam, quam docet Bart. in l. ſi. poſt num. 2. ff. de quæſtionib. Debet autem iudex in hoc caute ambulare quia ſępenumero delinquentes, ſeu agentes pro eis contrahunt ſecreto pacem cum offenſis, & deinde facit, ꝙ ipſe, vel alii eorum nomine ſubminiſtrant teſtes, qui eorum atteſtationibus deſtruunt intentionem fiſci, An autem verum, vel falſum deponant, Deus ſcit. Et ita ſolere aliquando practicari admonet Blancus in prac. crim. fol. 22. poſt num. 59. Propterea forte bonum eſſet, ꝙ iudex, vel notarius, qui recipiunt teſtes ſuper delicto, prius ab eis oretenus intelligerent breuiter ſeriem facti, quàm eorum dicta in ſcriptis redigerent.

Et vbi cognoſcerent, quod affectarent defenſionem rei, poſſent eos diligentius interrogare, perſcrutando à quibus fuiſſent vocati aut inſtructi, aut cum quibus allocuti fuiſſent antequam deponerent, & ſimilia, cogendo etiam eos ad fideiubendum, vbi ipſi iudici viderentur de ſubornatione ſuſpecti, Et hoc maxime, quando tales teſtes ſuperueniunt poſt iam fundatam intentionem fiſci. Quod nota, quia aliquando vidi ſuper hoc fieri egregias impoſturas iudicibus non indoctis, neque inexpertis, Non autem probo, imò deteſtor quandam practicam, quam ſeruant multi iudices, & notarii parum timentes Deum, qui dum recipiunt, & in ſcriptis redigunt dicta teſtium deponentium ad informationem curiæ, ſcribunt tantummodo ea, quę faciunt pro fiſco, Et ſi teſtis aliquid dicat, quod exgrauet delinquentem, omittunt illud ſcribere, Male enim faciunt, quia debent veritatem inueſtigare, tam pro fiſco, quàm contra fiſcum, neque aliquid omittere, Sed vbi teſtis eſſet ſuſpectus, bene poteſt (vt dixi) iudex illum interrogare de ſubornatione, & facere, quòd de hac ſuſpicione in actis appareat, cogendo etiam eum ad fideiubendum, vbi ita ipſi expedire videatur. Et nota in hoc propoſito vnum, quod licet regulariter iudex non debeat cauillare dicta teſtium, ſed adiuuare, nihilominus ſi iudex habeat teſtes pro ſuſpectis, poteſt, & debet ſtudere, vt eos in verbis capere poſſit, eos interrogando etiam ſuper circunſtantiis, vt an tempus eſſet clarum, vel nebuloſum, quibus veſtibus erat inductus ille, de quo deponunt, & quid habebat in capite, & ſimilia, Ita dixit Azo in Summa, C. de teſtibus, num. 7. & ita (ni fallor) dicit obſeruari Grammat. conſ. crim. primo, num. 9.

Quęro, nunquid ad recipiendum examina teſtium, debeat reus citari? Dixi ſupra quæſt. 11. verſ. Item quæro.

Item quęro, nunquid danda ſint interrogatoria teſtibus ab ipſo reo inquiſito? Reſpond. Aut quęris de teſtibus, qui examinantur ad informationem curiæ parte abſente, & res non habet difficultatē, quia reus non admittitur ad aliquid faciendum, niſi perſonaliter compareat, Aut vero quæris, an ſi recipiantur teſtes poſt litem conteſtatam, poſſit reus dare iterrogatoria, Et dic, quòd de iure cōmuni forte dicendū eſt, quòd poſſet, per tex. in l. ſi poſtulauerit, §. quęſtioni, ff. de adult. ſed de cōſuetudine contrarium ſeruatur, quia. ſ. nō dantur interrogatorio per inquiſitum, Et ita hodie ſeruari de ſtylo omnium curiarum atteſtatur Foller. in pract. crim. fol. 252. num. 32. Ratio autem, cur in cauſis criminalibus admittantur interrogatoria fiſci contra reum, non autem rei contra fiſcum, quamuis in iudiciis ſeruanda ſit æqualitas, imò fauorabilior ſemper eſſe debeat cauſa reorum, eſt ſecundum ipſum, quia reus deinde publicato proceſſu, poteſt probare contra perſonas, & dicta teſtiū, quidquid vult, fiſcus autem non ſolet probare contra defenſiones, neque datur ei aliquis terminus ad repulſam, prout ſeruari atteſtatur Carauita ſuper ritu 258. magnę curiæ, num. 3. & eſt omnibus notiſsimum. Quæ tamen ratio non militaret, quando extaret accuſator, nam eo caſu, ſi petat, ſemper ei datur terminus ad repulſam. Sed quidquid ſit, conſuetudo vtroque caſu obſeruat quòd inquiſitus, vel accuſatus nunquā dat interrogatoria teſtibus pro fiſco deponentibus, non etiam dat accuſator interrogatoria teſtibus deponentibus ad defenſam, ſed iudex aut fiſcalis eos interrogat, prout ſibi videtur, Vidi etiam dari quandoque per accuſatorem interrogatoria facienda teſtibus, qui ad defenſam deponunt, non quidem in forma iudicii, ſed priuatim in aliqua cedula ad inſtructionem ipſius iudicis, vel fiſcalis, quod mihi non diſplicet.

QVAEST. XXIIII.

SVMMARIVM.

Teſtes in cauſis criminalib. qui eſſe poſſint.

Et an mulier, verſ. Quęro igitur.

Et an in cauſis capitalibus, verſ. Adde quod.

Et quid de iure canonico, verſic. De iure autem.

Et an inimicus, verſic. Item quæro.

Et quid ſi ſecuta ſit reconciliatio, verſic. Sed quid ſi ſecuta.

Et an ille, qui dixit contra me teſtimonium in alia cauſa, verſic. Sed nunquid.

Et an clericus, verſ. Vlterius quęro.
Et quid ſi proteſtetur, quòd non vult reum puniri in pœnam ſanguinis, verſ. Sed quid ſi clericus.
Et an laicus contra clericum, verſ. Præterea quæro.
Et an pauper, verſ. Quæro etiam.
Et an affinis, verſ. Quæro modo.
Et an infamis, verſ. Item infamis.
Et an meretrix, verſ. Item meretrix.
Et quæ dicatur meretrix, ibid. *Remiſsiue.*
Et an conſtitutus in peccato mortali, verſ. Quęro nunquid.
Et an ſemel conuictus de crimine, ibid.
Et an pupillus, verſ. Vidi quandoque.
Et an ſubſidium teſtes inhabiles aliquando admittantur, verſic. Sciendum eſt tamen.
Et an ad defenſam, verſ. Item ſcias.
Iudex ad poſsit cogere teſtem ad teſtificandum, verſ. Succeſsiue videamus.
Qui non poſſint cogi ad prohibendum teſtimonium, verſ. Scias tamen.
Teſtis, qui non debuit examinari, ſi fuerit examinatus, an facit indicium, verſic. Vidi etiam.

CETERVM in aſſumendis indiciis, ſiue informationibus contra reũ non debet iudex omnes paſſim ad teſtificãdum admittere, multi enim sũt, qui à teſtim... ..o dicendo repelluntur, de quibus abunda dictum eſt ſupra lib. 2. §. Teſtis. Et licet ibi multa dicta ſint de cauſis ciuilibus, ſcire tamen debes, ꝙ qui repellitur à teſtificando in cauſa ciuili, multo magis repellitur in criminali, in qua debent eſſe probationes luce meridiana clariores. l. ſciant cuncti. C. de probat. prout omnes ſciunt, & dicunt, vt ait Boſſ. in tit. de conuictis, num. 8. Quinimò multi admittuntur in cauſis ciuilibus, qui non admittuntur in criminalibus. Et de his hoc loco videndum eſt.

Quæro igitur in primis, nunquid mulier admittatur ad teſtificandum in cauſis criminalibus? Reſpond. Eſt diſtinguendũ inter ius ciuile, & canonicum, nam de iure ciuili mulier admittitur indiſtincte ad teſtificandum in cauſis criminalibus, Et ita communiter tenetur, vt dicit Gramm. conſil. crim. 12. num. 17. quem refert Viuius in libro communium opin. fol. 281. verſic. Teſtis idonea, Blanc. de ind. num. 350. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Abb. in cap. quoniam, num. 2. de teſtib. Bologn. in addit. ad Butr. conſil. 17. poſt num. 16. Felin. in d. cap. quoniam, poſt num. 1. prout illum refert Roland. conſil. 7. num. 12. lib. 1. Dec. in d. c. quoniam, num. 8. Bertrand. conſil. 259. num. 2. lib. 3. in ſecunda parte, Crot. de teſtib. num. 57. Gratus conſil. 57. num. 3. lib. 2. Gigas de crim. Læſæ Maieſt. folio 100. quæſt. 6. num 3. Iacob. de S. Georgio in l. ex eo, num. 4. ff. de teſtibus. prout illum refert Dueñas regula 315. in ſecunda limitat. Ant. Gomez cap. 12. delictorum, numero 13. Roland conſil. 24. num. 13. lib. 1. Et dicit Io. And. in addit. ad Spec. in tit. de teſte. §. ſub num. 83. quòd ita ſeruatur in practica, quem refert Socin. conſil. 54. num. 6. lib 3.

Adde, ꝙ admittitur ad teſtificandum ẽt in cauſis capitalibus, & ita cõiter teneri atteſtatur Alex. cõſ 11. num. 6. lib. 1. Imola in l. qui teſtã. § mulier circa fi. ff. de teſta quẽ refert Aug. ad Ang. de malef. in verbo, Cõparuerunt, & negauerunt, poſt nu. 14. Et dicit Vitali. de malef. in Rub. de teſtib. nu. 37. ꝙ in hocius ciuile vbique ſeruatur.

De iure autem canonico mulier non admittitur ad teſtificandum in cauſis criminalibus, Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit Bl. de ind. nu. 351. Hanc ẽt dicit eſſe communem opin. Abbas in d. c. quoniam, num. 2. quem refert Dec. in l. fœminæ, nu. 34. & ſeq. ff. de reg. iur. & Apoſtil. ad Crot. de teſtib. ſub num. 55. & Dueñas. in d. reg. 315. in princ. Butr. in loco pręallegato, Dec. in d. c. quoniam, num. 30. & ſeq. Hoc tamen intellige vt procedat in cauſis criminalibus criminaliter intentatis, in illis enim vtique mulier de iure canonico à teſtificando repellitur, Et ita cõmuniter teneri atteſtatur Io. de Imola in d. §. mulier circa fi. quem refert Auguſt. in loco præallegato. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Io. de Anan. conſ. 17. poſt nu. 16. Pract. Conradi fol. 105.

poſt

poſt num.75. Sed in cauſis criminalibus ci uiliter intẽtatis bene admittitur etiam de iure canonico ad teſtificandum.

Item quæro, nunquid inimicus repellatur à teſtificando in cauſis criminalibus? Reſpon ꝙ ſi inimicitia eſt capitalis, repellitur, alias ſecus, Et ita tenent omnes, vt dicit Anan. in cap. cum oporteat, num. 6. de accuſ. Felin.in eo.c.cum oporteat, poſt num.8. Hãc etiam atteſtatur eſſe commu nem opin. Aret in d.c.cum oporteat, nu. 19. Leuis ergo inimicitia non repelleret teſtem à teſtificando, Et ita communiter tenetur, vt dicit Alb.in auct. ſi teſtis, nu.3. C.de teſtib. Et ſcias,ꝙ in cauſis criminalibus repellitur inimicus à teſtificando etiã in caſibus exceptis, puta Læſæ Maieſt.& huiuſmodi,vt eſt tex.in c.per tuas,de ſimo nia, quem Doctores reputant eſſe in hoc propoſito ſingularem, vt dicit Marſ.conſ. 65.num.20. Quis autem dicatur inimicus ſtatut arbitrio iudicis,Ita dicit Io. And.in d.c.cum oporteat, quem ſequuntur communiter Doctores, vt ait Marſil. in l.1.§. præterea, nu.53.ff.de quæſt. Pariter etiam quæ dicatur inimicitia capitalis, vel non, relinquitur arbitrio iudicis, Et ita tenent omnes Doctores,& in hoc reſident,vt dicit Felin.in cap. repellantur, nu.3.de acc.

Sed quid ſi ſecuta ſit reconciliatio,nunquid adhuc ꝓpter priores inimicitias erit quis à teſtificando in cauſa criminali repel landus? Reſpond. ꝙ ſic, talis enim reconciliatio recens & nouiter facta non tollit effectum præcedentis inimicitiæ, Ita ſentire videtur Inn. in d.cap. cum oporteat, num.6.quem omnes ſequuntur,vt ait Felin.ibi, poſt num. 10. vbi etiam num. 12, atteſtatur hanc eſſe communem opinionem,prout, etiam atteſtatur Did.pract.q. 18 num.3. Plottus in repet.l. ſi quando, poſt num.880.Et ideo ſecundum aliquos, ad hoc vt quis poſt reconciliationem poſſit tanquam inimicus repelli à teſtificando,requiritur non modo ꝙ inimicitiæ ſint recentes, ſed etiam ꝙ nondum ſit lapſum triduum à die reconciliationis. Et hanc di cit eſſe cõmunem opin. oĩum Doctorum Sigiſmund.conſ feudali 46. poſt num.27. quod ego non credo verum, ſed puto relinquendum eſſe arbitrio iudicis, qui ex circunſtantiis,& qualitate perſonarum, & inimicitiæ æſtimabit,an ſit repellendus,vel non, Et in omnem caſum nunquam dicerem,ꝙ talis, qui ſemel fuit capitalis inimicus,etiam poſt mille reconciliationes poſſet vnquam dici integer teſtis,vel omni ex ceptione maior, licet forte non eſſet in totum à teſtificando repellendus.

Sed nunquid ille, qui ſemel dixit teſtimonium contra me in cauſa criminali, vel ciuili, in qua ageretur de maiori parte bonorum poterit adhuc eſſe teſtis contra me in alia cauſa criminali? Reſpond. Si ſponte accedat in iſta cauſa criminali ad teſtificandum,non poteſt examinari,ſi vero accedat ad deponendum coactus,& citatus, vtique debet examinari, & ita communiter tenetur, vt dicit Pariſ.in c.fraternitatis, num.14.de teſtib. Hanc etiam diſtinctionem dicit eſſe communem Aret. in c. cum P. Manconella, num.3.& ſeq.de accuſat. Sed certe in omnẽ caſum talis teſtis nunquã poterit dici omni exceptione maior.

Vlterius quæro, nunquid clericus poſſit teſtificari in cauſa criminali? Reſpon. ꝙ ſic, debent tamen clerici abſtinere à teſtificando in cauſis criminalibus, in quib. ingeratur pœna ſanguinis, nam ex tali teſtificatione vbi contingat ſequi mortem, aut membri mutilationem, efficiuntur irregulares, vt dixi ſupra lib.2.§. Clericus, Et quid in hoc propoſito obſeruetur in Regno Neapol. vide per Carauitam ſuper Ritu 144.

Sed quid ſi clericus in actu teſtificandi proteſtetur, ꝙ non intendit teſtimonium perhibere, ad hoc vt reus pœna ſanguinis afficiatur, nunquid propter proteſtationem euadet irregularitatem? Reſpond. ꝙ non, Et ideo ſi reus,contra quem teſtimonium perhibuit, afficiatur pœna mortis, vel mutilationis membri, ipſe erit nihilominus irregularis. Et hæc eſt communis opin. vt ait Didacus in repet. cle. ſi furioſus,fol.314.verſic. XIII. his omnibus, de hom cid. Vide quæ dixi ſupra q.14.ver ſic. Dixi in primis.

Præterea quæro, nunquid in cauſa criminali poſſit laicus contra clericum teſtificari? Reſpond. quòd in cauſa criminali non admittitur in teſtem contra clericum

ille

ille,qui non eſt clericus,& tale patitur cor poris vitium, quod à promotiore, & ſacer dotio repellat, Ita colligitur ex tex.in c.1. de exceptio. ſecundum communem intel. lectum, vt ait Fel. in eo.c.1.in primis verbis,& Dec. nu.13. quos refert, & atteſtatē hanc eſſe cōem opi. Didac.practica, q.18. poſt num.2 verſic. Secundo illud. Et ꝙ ſi agatur contra clericum criminaliter, non admittuntur laici, nec bigami, nec mulieres,dicit eſſe communem opin.Oldr.conſil.145.num.3.Tu dic, ꝙ ſi laicus indiſtincte non admittitur in teſtem contra clericū in cauſis criminalibus criminaliter intentatis,prout eſt communis opin. vt atteſtatur Did. in loco pręallegato, & Viuius in libro communiū opi.fo.286.verſ.Teſtificari poſſunt, & Menchiaca lib.3.de teſta. §.22.nu.73.vbi loquitur etiam in criminibus exceptis, certe illud, quod dicunt doctores,vt repellatur ille,qui nō poſſet propter aliquod corporis vitium eſſe clericus, videtur non ſatis bene poſſe procedere, Nā ſi intelligatur in laico, videtur ſuperfluum,ex quo indiſtincte repellitur, vt ſupra dixi,ſi vero intelligatur in iam clerico, qui tamē patiatur aliquem defectum propter quem non poſſet de nouo promoueri,nō videtur communis concluſio rationabil.s,vt etiam ponderat Didac.ibi,nu 2.circa fi. nihilominus in practica difficile eſſet contra communem opinionem obtinere. Cęterum ſi clericus ſit accuſatur de crimine ciuiliter, vtique poteſt laicus contra ipſum teſtificari, Et ita concludunt doctores omnes, vt atteſtatur Ferret. conſil. 183. poſt num. 5. verſic. Vltimo confirmatur.

Quæro etiam,nunquid pauperes admittantur ad teſtificandum in cauſa criminali? Reſpon.Taner.in c.ſi quid de teſtib.dicit, ꝙ non,Et ita tenent communiter omnes ſcribentes, vt ait Soc.regula 289. pauper,quem refert Pract. Conradi, fol 107. nu. 8.Io.de Amicis conſ.78. num.9.quem refert Roland.conſil.64.nu.34.lib.2.Hoc tamen intellige, vt procedat in paupere, & turpi perſona, ſecus autem ſi ſit perſona honeſtæ vitæ, & bonæ conditionis, & famæ, argumento eorum, quæ dixi ſupra quæſt.14.verſ.Sed hìc etiam.Quis autem dicatur pauper, ſtandum eſt arbitrio iudicis, vt dixi ſupra lib.2.§.Pauper.

Quæro modo, nunquid in cauſis criminalibus affinis repellatur à teſtimonio? Reſpōdeo,ꝙ ſic, Et ita communiter tenetur, vt dicit Corn.conſil.172. in littera T, lib. 2. Hanc etiam atteſtatur eſſe communem opin. Aret in c.cum oporteat,nume.11.de accuſ. Hoc etiam dicit eſſe certum,ſecundum omnes Alber.de teſtib.in 1. parte, §. 1.num.16.Quæ quidem concluſio abſque difficultate procedit, quando affinis, vel conſanguineus accuſatoris, vel partis offenſæ vult contra reum teſtificari,nam eo caſu proculdubio repellitur, cum iniuria facta conſanguineo ſuo cenſeatur etiam ipſi communis, Et ita hanc eſſe communem opinio.atteſtatur Villalpand.ſuper l.22.c. 33.poſt num.2. Sed ad defenſam ego vidi multoties examinari affines ad probādam innocentiam rei, iuxta ea quæ dixi infra verſi.Item ſcias,& quandoque etiam ad offenſam, licet non ſint integri teſtes, iuxta ea quæ dixi ſupra q.21.verſi. Vnus teſtis.

Item infamis infamia iuris prorſus repellitur à teſtificando in cauſa criminali, Et hoc ſine cōtrouerſia admittunt omnes, dicit Pract. Conradi,fol.77.nume.12.Sed quid in eo qui eſt infamis infamia facti? Reſpondeo, ꝙ pariter repellitur in cauſis criminalibus,& eſt communis opin. vt atteſtatur Alber.in tract.de teſtibus.lib.1.§.conſequenter, nume.7. & ſeq vbi etiam dicit, ꝙ ita cōmuniter obſeruatur, quem refert Pract.Conradi,fol.79.nu.15. Hoc tamen intellige vt procedat regulariter,ſed in ſubſidium, ſcilicet vbi aliter veritas haberi non poteſt, tunc vtq; admittitur teſtis infamis hac infamia facti cum tortura, & ita cōcludunt communiter doctores, vt dicit Aret.in cap.1.numero 40.de accuſatio. Vide quæ dixi infra quęſtione proxima circa principium.

Item meretrix non poteſt eſſe teſtis in criminalibus, Et ita tenent cōiter Doctores,vt dicit Iaſ.in l.cunctos populos, in ſecunda lect.nu.54.C.de ſum.Tri.& poſt eū atteſtatur hanc eſſe communem opi.Prac. Cōradi,fol.80.nu.18.Quæ autem dicatur meretrix,dixi ſupra lib.2.§.Meretrix.

Quæro, nunquid conſtitutus in peccato mortali repellatur à teſtificando in cauſa cri-

ſa criminali? Reſpon. Aliqui dicũt ſimpliciter, ꝙ exiſtẽs in peccato mortali repellĩt à teſtimonio, vel ſaltem illi de fide diminuitur, Et hanc opi. dicit eſſe communem Alber. de teſtib. in 1. parte, §. conſequenter, nu. 11. in fi. quem refert Bertran cõſi 203. num. 4. lib 7. Tu dic, quòd omne peccatum mortale continuum, puta concubinatus, vel frequentatum, puta adulterium, repellit à teſtimonio, Si vero eſt momentaneum vel tranſitorium, repellit quidem in foro eccleſiaſtico in cauſis criminalibus, etiam inter laicos, ſed non in foro ciuili, Et ita communiter tenetur, vt ait Felin. in c. inquiſitionis, poſt num. 13. de accuſatio. Et ſi dicas, ꝙ ſecundum hoc pauci poterunt in teſtes admitti, cum nemo ſine crimine viuat, Poteſt reſponderi, quòd vbi pœnituerit de peccato, poterit admitti, quia amplius non dicitur in crimine cõſtitutus, Et in dubio ſemper erit præſumẽdum, quòd pœnituerit, niſi appareat, quòd in eo perſeueret. Scias tamen, quòd ſemel cõuictus de crimine præcedente accuſatione, repellitur à teſtificando in cauſis criminalibus, licet poſtea fuerit emendatus, Et eſt communis opin. vt dicit Barb. in tracta. de teſtibus in 1. parte, nu. 23 quem refert Pract. Conradi, fol. 79. verſic. Quatta eſt.

Vidi quandoque dubitari, nunquid pupillus in cauſis criminalibus poſſit teſtificari, & fuit concluſum, quòd licet de iure minores 14. ann. non poſſunt teſtificari, vt dixi ſupra lib. 2. §. Teſtis, tamen conſuetudo admittit, quòd poſſint examinari, ſi nõ vt probent, ſaltem vt proſint ad veritatem indagãdam, & hoc præſertim in criminibus atrocioribus, Et ita tenent gl. & doctores, vt dicit Nicellus in concord. glo. c. 30. & ita etiam deciſum fuit per Capell. Tholoſ. teſte Aufrer. deciſ. 237. An teſtimonium, Et ego intellexi, quòd plura delicta ex depoſitionibus huiuſmodi puerorum in lucem venerunt, Et refert Igneus in l. excipiunt, nu. 37. ff. ad Sylle. quòd ex teſtimonio filii impuberis 12. annorũ detectũ fuit homicidium commiſſum ab eius patre in perſonam eius vxoris. Ceterum illud eſt indubitatum, quòd poſtquam quis factus eſt pubes, poteſt teſtificari de his, quæ vidit in pupillari ætate, Et hæc eſt communis omniũ ſententia, vt dicit Calcan. conſil. 110. poſt nu. 8. verſ. Nec obſt. quòd iſti, Igneus in d. l. excipiuntur, nu. 36. Et hoc dummodo deponat de rebus, quas vidit tempore, quo erat proximus pubertati, non autem ante. Et hoc dicit eſſe de communi omnium ſententia Alber. de teſtibus, in prima parte, §. Videndum eſt, nume. 11. vbi tamen hoc eleganter declarat. Item intellige vt procedat, modo ferat teſtimonium de his rebus, quas eo tempore intelligere poterat, alias ſecus.

Habes igitur plures cauſas, ex quibus poteſt quis à teſtificando in cauſis criminalibus repelli, plures etiam explicauimus ſupra lib. 2. §. Teſtis.

Sciendum eſt tamen aliquos eſſe caſus, in quibus etiam teſtes inhabiles admittuntur, puta propter immanitatem criminum vt in cauſa hæreſis, & læſæ Maieſt. & huiuſmodi, vt ſuis locis explicauimus. Item ſcias quòd quando veritas delicti aliter haberi non poteſt, tunc in ſubſidium teſtes inhabiles admittũtur, ne delicta probationum defectu impunita remaneant, Et eſt regula, quòd quando ex natura facti alii teſtes haberi non poſſunt admittũtur teſtes, qui aliàs prohibentur, quam dicit eſſe communem, Dec. conſi. 342. nume. 8. Bene verum eſt, quòd Anton. de But. in c. tertio loco de probatio. dixit hoc intelligendum eſſe, vt procedat, quando neque actu, neque habitu poteſt veritas delicti aliter haberi, Et ſic (secũdum eum) nõ ſufficit, quòd non adeſſent alii teſtes, ſed opus, eſt etiã, quòd adeſſe non potuiſſent. Et hoc dictũ reputat ſingulare. Marſil. ſing. 75. vbi ait hoc eſſe menti tenendum, quia quotidie occurrit de facto, & quod ipſe alias fecit reprobare plures teſtes minus idoneos, quem poſt alios refert, & ſequitur Roland. conſil. 24. num. 67. lib. 1. Sed certe apud nos vidi pluries ſeruari contrarium, & iudicio meo melius, nam ratio, propter quam doctores mouẽtur, quæ eſt difficultas probationis, ita militat, quando certum eſt alios non adfuiſſe, prout quando adeſſe non potuerunt, Et ideo in huiuſmodi caſibus vbi certum eſt, aut etiã veriſimile alios non adfuiſſe, ſenatus ſolet fidẽ adhibere teſtib. inhabilibus, ſi non ad condemnãdum pœna ordinaria, ſaltem

ſaltem ad infligēdam pœnam extraordinariam, vel ad torquendum, & ita teneas.

Item ſcias, ꝙ iſti omnes, quos ſupra diximus repelli à teſtificando in cauſis criminalibus, poſſunt nihilominus & debēt admitti, ſi producantur ad defenſam, & ſic ad probādam innocentiam ipſius rei, Ita ſentit Specul. in tit. de inquiſ. §. 1. nu. 22. & eſt communis opin. vt atteſtatur Ant. Gomez cap. 12. delictorum, nu. 23. Quod tamen intellige, non vt omnino plenè probent, ſed vt deinde, inſpecta facti, & perſonarū qualitate, iudicis ipſius religioni relinquatur, quanta ſi. eis fides adhibenda.

Succeſsiue videamus, nunquid poſsit iudex cogere teſtes ad dicendum teſtimonium in cauſis criminalibus? Reſpond. De iure ciuili videtur expeditum, ꝙ poſsit eos cogere, ſed de iure canonico varię ſunt opiniones Doctorum, nam aliqui dicunt, ꝙ non poſſunt cogi teſtes in merè criminalibus, neque etiam in criminalib. ciuiliter intentatis. Et dicit Goffr. quem refert Bald. in Rub. de teſtib. cog. circa fi. quòd de conſuetudine curiæ in mediis cauſis, & in criminibus qualitercunq; intentatis teſtes non compelluntur teſtificari, niſi de ſpeciali mandatō Papæ, dicit etiam Capella Tholoſ. deciſ. 412. ꝙ communiter tenetur, ꝙ etiam vbi obiiciuntur teſtibus crimina per viam exceptionis, non poſſunt cogi teſtes ad teſtificandum. Sed quicquid ſit de iure, hodie indiſtincte ſeruatur cogi teſtes tam in ciuilibus, quàm in criminalibus ad teſtificandum, vt atteſtatur Foller. in pract. crim canon. fol. 121. nu. 34. in fi.

Scias tamen, ꝙ ſunt aliquæ perſonę, quæ in cauſis criminalibus non coguntur teſtificari, & in primis frater contra fratrem non poteſt cogi teſtificari in cauſa criminali, Et hoc eſt indubitatum apud omnes, vt dicit, Alb. de teſtib in 2. parte in princ. num. 1. vbi etiam poſt num. 3. dicit hanc eſſe communem ſententiam. Item clericus non eſt compellendus ad perhibendum teſtimonium in cauſa criminali, Et ita reſcripſit Senatus prętori Laudæ 4. Ian. 1557. P. N. Sed quid in milite? Reſpond. ꝙ vtique compellitur teſtificari in cauſis criminalibus, Et ita concluſum fuit in Senatu 20. Iul. 1556. P. N. Bene verum eſt, ꝙ vbi aliter veritas haberi non poteſt, eo caſu etiam priuilegiatis poſſunt cogi ad teſtimonium perhibendum, quod quidem in ciuilibus nullam habet difficultatem, vt dixi infra lib. proximo, & illud vidi etiam in criminalibus plerunque obſeruari. Debet tamen iudex, quātum fieri poteſt, abſtinere ab examinandis teſtibus, qui de iure contra reum non poſſunt compelli ad teſtificandum, & vbi occurreret caſus, ꝙ veritas aliter haberi non poſſet, & delictū eſſet atrox, poſſet conſulere principem, prout factum fuit in cauſa quorundam fratrum de Barzaniga imputatorum de incendio, in qua ſenatus permiſit, quòd contra ipſos examinaretur eorum mater, & ſuper eius dicto ambo fuerunt capti, & interrogati, & cum fuiſſent confeſsi delictum, fuerunt ſuſpenſi.

Vidi etiam plerunque dubitari, nunquid teſtis, qui non debuit examinari in cauſa criminali, ſi tamen fuerit examinatus, faciat indicium, Et in hac quæſt. reperio, ꝙ Pract. Carer. fol. 109. num 152. dicit, ꝙ traditur per Doctores quædam magiſtralis doctrina longa diſtinctione, vt ibi per eum, Ego verò breuiter dico, ꝙ, Aut teſtis prorſus à lege repellitur, & non facit indicium, niſi ad inquirendum, id eſt ad aſſumendas informationes ſuper delicto ſpecialiter contra aliquem, vel ad capturam, vbi ita iudici videatur, nam ad hos effectus quælibet ſuſpicio ſufficit, vt dixi ſupra q. 20. verſic. Ad inquirendum, & infra q. 28. in princip. Ad tranſmittendam verò inquiſitionem, ſeu citationem, neque ad torturam, non facit indicium. Aut vero teſtis non omnino à lege repellitur, ſed illi de fide diminuitur, Et tunc ſi fuerit examinatus parte nihil opponente facit indicium, parte vero opponente non facit ſufficiens indicium.

QVAEST. XXV.

SVMMARIVM.

Teſtes quando in cauſis criminalibus torqueri debeant.

Et quid ſi ſint infames, ibid.

Et

Et quid ſi ſint ſocij criminis, verſ. Item in ſocio *Remiſſiue.*

Et quid ſi ſint varij, verſ. Item teſtis.

Et quid in clericis, verſ. Sed nunquid.

Et quid in conſtitutis in dignitate, verſicu. Scias tamen.

Et quid ſi teſtis dixit vnum extra iudicium, & poſtea contrarium in iudicio, verſicu. Sed pone.

Et quid ſi ſit vilis perſona, verſicu. Sed quæro.

Et quid ſi interfuit delicto, & dicit ſe non vidiſſe, verſic. Torquentur etiam.

Et an teſtibus torquendis danda ſit copia indiciorum, verſic. Solet dubitari.

SVNT etiam aliqui caſus, in quibus teſtes inhabiles admittūtur cum tortura, talis enim tortura purgat defectum teſtis, adeo vt fidem faciat contra reum, licet aliàs ſine tortura non proberet. Exemplum autem poni poteſt in teſte, qui ſit infamis, talis enim ſiue ſit infamis infamia iuris, ſiue ſit infamis infamia facti, nunquam probat niſi cum tortura, Et eſt communis opi. vt dicit Boſs. in tit. de tortura teſtium, nu 3. vbi etiam ſubdit, ꝙ teſtis crimine notatus etiam ſi non ſit vilis perſona, non admittitur ſine tortura. Vide quæ dixi ſupra q. proxi. verſic. Quæro nunquid.

Item in ſocio criminis, de quo dixi ſupra quæſt. 21. verſic. Scias etiam.

Item teſtis varius in ſuis depoſitionibus non facit fidem contra reum, niſi firmet dictum ſuum in tortura, Et ita practicatur, vt dicit Boſs. in loco præallegato, num 21. in fin. Vide quæ dixi infra quæſt. 53. verſic. Quartus eſt caſus.

Sed nunquid hoc habet locum etiam in clericis, vt ſcilicet clericus teſtis vacillans, vel ſuſpectus, ꝙ veritatem dicere recuſet, poſſit torqueri? Reſpō. quòd ſic, & eſt communis opi. Canon. vt dicit Foller. in pract. crim. canon. fol. 127. num. 47. Magis enim peccat clericus celans veritatem, quàm laicus, Et licet Barto. in l. ex libero circa princip. ff. de quæſt. tenuerit, quòd presbyter vacillans non ſit de iure canonico torquendus ꝑ tex. in l. presbyteri, C. de epiſ. & cleric. nihilominus, vt dicit Boſs. in titu. de tortura teſtium, illa lex in hoc non ſeruatur, Et contra Barto. qui (vt dixi) tenet de iure canonico presbyteros torqueri non poſſe, eſt communis opin. vt dixi infra quæſtio. 64. verſicu. Sed an clerici. Intellige tamen quòd poteſt torqueri à ſuo iudice eccleſiaſtico, non autem à iudice laico, etiam quòd coram eo vacillet, Et ita reperio in facti contingentia deciſum fuiſſe per conſil. regni Siciliæ teſte Capic. deciſio. 142. Faciunt quæ dixi infra quæſtio. 38. verſic. Sed hic quæro.

Scias tamen, quòd hęc concluſio nō habet locum in teſtibus in dignitate conſtitutis, tales enim, etiam ſi vacillent, non torquētur niſi in criminibus exceptis, Et hęc eſt cōmunis opi. vt dicit Boſs. in loco pręallegato, nume. 7. circa fin.

Sed pone, quòd teſtis vnū dixerit extra iudicium, deinde in iudicio deponat contrarium eius, quod extraiudicialiter dixerat, nunquid poterit ex hoc torqueri? Reſpon. quòd ſic: Et ita tenent communiter omnes, vt dicit Alexan. conſil. 63. circa fin lib. 1. quem refert Turzan. in ſua collecta communium opin. cap. 134. Dicit etiam Alexand. conſilio 251. in fin. lib. 6. quòd in hoc omnes conueniunt, Et ita practicari atteſtatur Boſs in loco præallegato, nume. 21. in fin. An autem hoc caſu ſtandum ſit primo, vel ſecundo dicto, dixi infra in dicta quæſt. 53. verſi. Primus eſt caſus.

Sed quæro, nunquid vilis perſona, ſi teſtificetur in cauſa criminali, probet contra reum ſine tortura? Aliqui dicunt, quòd ſic, Et hanc dicit eſſe communem opin. Roland. conſilio 24. nume. 64. lib. 1. Alii vero dicunt, quòd teſti vili, & ignobili non creditur ſine tortura, Et hanc dicit eſſe communem regulam Igneus in l. prima, § ſerui appellatione, nume. 75. ff. ad Sylle. Tu dic, quòd hoc relinquendum eſt arbitrio iudicis, qui iuxta qualitatem perſonarum, & facti poterit arbitrari, an talis teſtis torqueri debeat, vel non. Sed in omnem caſum huiuſmodi teſtibus nunquam tanta fides adhibetur, ſicut aliis.

Torquētur etiam teſtes, qui delicto in-

teſtue-

terſuerunt, & tamen dicunt neminem vidiſſe, aut cognouiſſe, ex hoc enim reddunt ſe ſuſpectos, tanquam quòd veritatem celare velint, Ita dicit text. in l. vnius, §. iudex, ff. de quæſtio. non tamen poſſet hoc caſu iudex omnes eos, qui interfuerunt, torquere, ſed tantummodo duos, vel tres, ſecundum communiter Doctores, vt dicit Boſſ. in tit. præallegato de tort. teſtium, numero 10. in fin. Sed hoc non ſeruatur in practica, vidi enim multo plures aliquando torqueri, præſertim quando omnes ſunt ſuſpecti, quòd verum dicere nolint, Et ideo crederem hoc relinquendum eſſe iudicis arbitr o, tàm circa numerum, quàm circa qualitatem, & modum torturę, quæ tamen nullo modo debet eſſe ita grauis in teſtibus, prout in reis.

Solet dubitari, nunquid quando teſtes ſunt torquendi, debeat eis dari copia indidiciorum, & proceſſus, Et dicendum eſt quòd non, ita tenet Barto. in dicta l. vnius, §. iudex, numero 1. ff. de quæſtio. cui nemo contradicit, vt dicit Boſſ. in titu. præallegato, numero 38. & ſequen. ſubdens, quòd ita etiam vidit in practica obſeruari, Et certe ſi aliter fieret, deſtruerentur mille proceſſus, talis enim tortura vt plurimum fit ſuper inquiſitione generali ad indagationem veritatis, cuius quidem generalis inquiſitionis non datur copia parti, nec teſtibus. Et ita obſeruat conſuetudo, vt dicit Anton. de Canar. de quæſtio. in ſecundo membro, numero 52. Bene verum eſt, quòd ſi teſtis ſit torquendus propter cauſam, quæ aliunde quàm ex proceſſu oriatur, puta ex eo quia ſit ſeruus, vel infamis, vel huiuſmodi, vtique prius ſuper hoc eſt diſputandum, & cognoſcendum, dato etiam illi termino ad deducendum, ſi quid in contrarium habet ad torturam euitandam, vt ibi, Et dicit Boſſ. in tit. de mandato ad homicidium, poſt numero 30. quòd ita ſeruat vniuerſus mundus. Quod tamen ego in practica nunquam vidi ſeruari, nam iudices ſemper torqueri faciunt teſtes abſque vlla diſputatione, quod quidem tutius eſt propter timorem ſubornationis. Faciunt quę dixi infra quæſtio. 64. verſicu. Quæro nunc.

QVAEST. XXVI.

SVMMARIVM.

Teſtes debent coram iudice examinari in cauſis criminalibus.

Et quid ſi ſint perſonæ egregiæ, verſic. Et aduerte.

Iudex an poſſit concedere litteras ſubſidiales pro examine teſtium exiſtentium extra territorium, verſic. Sed quæro.

Id tamen ſine magna cauſa fieri non debere, ibidem.

Princeps an poſſit receptionem teſtium alteri committere, verſic. Vnum ſcias.

Citatus ad prohibendum teſtimonium, qui propter legitimum impedimentum non comparuit, & fuit excommunicatus, an dicatur legitime excommunicatus, verſic. Sed pone.

SOLENT autem in cauſis criminalibus teſtes plerunque ab ipſiſmet iudicibus examinari, quandoq; etiam per iudices notariis eorum examina cōmitti, ſed quando deponunt ad informationem curiæ ex ſtylo huius prouinciæ, notarū etiam abſque vlla commiſſione iudicis eorum dicta recipiunt, Teſtes vero, qui ad defenſam deponunt, vt plurimum recipiuntur ab ipſis iudicib. quia eo caſu maior ſubeſt fraudis ſuſpicio, Si tamen teſtes eſſent in longinquis partibus, eo caſu quandoque eorum examina committuntur aliis iudicibus, ſub quibus habent domicilium, idque fit conſulto prius ſenatu. Cæterum in omnem caſum ſi ſubeſt aliqua cauſa, propter quam iudex velit teſtem videre, & examinare, non attenditur diſtantia loci, neque committitur alteri eius examen, ſed citatur, vt veniat perſonaliter ad deponendū, Et ita ſeruatur, vt ait Carauita ſuper ritu 87. magnæ curiæ, nume. 5.

Et aduerte, quia diſpoſitio l. ad egregias, ff. de iureiur. vt ſcilicet perſonæ egregię examinentur in earum domibus, non habet locum in cauſis criminalibus, ſed debent venire ad deponendum coram iudice,

dice, ſi ita ei videatur, Et ita ſeruatur, vt dicit Carauita ſuper 142. ritu magnæ curiæ, nume. 1. Si tamen eſſent perſonæ, quæ aliquo iuſto impedimento eſſent impeditæ, puta honeſtæ mulieres, infirmi, aut debilitati, eo caſu non coguntur ad iudicem venire, ſed ad eas accedit ipſe iudex, vel mittit notarium, Et ita obſeruatur, vt dicit Carauita ſuper ritu 155. magnæ curiæ, numero 2. & aliis ſequen.

Sed quæro, quid agendum ſit, ſi teſtes, qui ſunt examinandi, reperiantur abſentes, & extra territorium iudicis procedentis? Reſpond. De iure non poteſt iudex aliquid facere, niſi teſtes perſonaliter veniant coram eo ad teſtificandum, vt eſt text. in auc. apud eloquentiſſimum, C. de fide inſtrumen. & eſt communis opin. vt dicit Viuius in libro communium opinio. fol. 265. verſicu. Teſtium examinationem, Sed de conſuetudine ſeruatur, quòd iudex poteſt, & debet concedere litteras ſubſidiales, ſiue remiſſorias pro eis examinandis illi iudici, in cuius territorio ipſi teſtes reperiuntur, Et ita dicunt de conſuetudine ſeruari ſcribentes, in c. conſtitutus de fideiuſſo. & in ſpecie Ioan. Andr. & Anton. de Butr. & & Ancharan. quos refert Auguſt. ad Ang. de malefic. in verbo, Qui iudex ſtatuit circa fi. & Carauita ſuper ritu 157. magnæ curiæ, nu. 7. & Soci. Iun conſil. 60. nu. 7. in fi. lib. 2. Idem atteſtatur ſeruari de conſuetudine etiam in cauſis capitalibus Bald. in d. auc. apud eloquentiſſimum, nu. 2 quem refert Anan. in c. fin. nu 3. de colluſ. detegen. & Curt. ſen. de teſtibus concl 29. nu. 61. & Grammat. conſi. crim. 41. num. 16. & Affl. ſuper prima parte conſt. Regni, Rub. ſi in princip poſt num. 2. & Boſſ. in tit. de oppoſ. contra teſtes, num. 26. Dicit tamen Alciat. conſi. 462 num. 1. quòd licet plerunque ſecundum conſuetudinem tales litteræ remiſſoriæ concedi ſoleant, id tamen non fit niſi ex magna, & neceſſaria cauſa, quando aliter veritas haberi non poteſt, ibique recenſet aliquos caſus, in quibus ſunt concludendæ. In hoc autem Ducatu nullus iudex inferior tales litteras concedit, niſi iuſſu ſenatus, qui etiam hoc niſi raro, & ex magna cauſa fieri permittit. An autem poſſit alteri committi repetitio teſtium iam examinatorum ad informationem curiæ, dixi infra quæſtio. 45. verſicu. Cæterum ſi reus.

Vnum ſcias, quòd diſpoſitio d. auc. apud eloquétiſſimum non habet locum in principe, nam quilibet princeps tam eccleſiaſticus, quàm ſecularis poteſt etiam in cauſis criminalib. receptionem teſtium alteri cõmittere, Et hæc eſt communis opin. vt atteſtatur Nunius de los corregidores fo. 211. verſicu. Decimo fallit.

Sed pone, quòd iudex eccleſiaſticus citauit aliquem ad deponendum ſub pęna excommunicationis, qui non comparuit, neque miſit excuſatorem, & ita fuit excommunicatus, deinde comparuit, dicens ſe non potuiſſe comparere propter legitimum impedimentum, nunquid talis dicetur legitime excommunicatus? Reſpond. glo. in c. cum ſuper, in glo. fina. de teſtibus cogen. dicit, quòd ille teſtis, quo ad Deum non eſt excommunicatus, ſed quo ad eccleſiam ſic, tamen conſtito de legitimo impedimento debet de facili abſolui, Et eſt communis opin. vt dicit Felin. in eo. c. cum ſuper, nu. 7. & ſeq. Foller. in pract. crim. canon. fol. 122. nu. 38. Hęc tamen concluſio in puncto iuris non tranſit ſine difficultate, ex quo ſtante iuſto impedimento, cum non ſit dolus, neque culpa, non deberet dici excõmunicatus, vt dicit Fel. in loco pręallegato, qui nihilominus ſubdit. quòd non auderet contra hanc communem opinionem conſulere.

QVAEST. XXVII.

SVMMARIVM.

Iudex an poſſit perquiri facere rem furatam in domo alterius Remiſſiue.

Reus an teneatur in cauſis criminalibus edere fiſco contra ſe iura, vel inſtrumenta, verſic. Sed hic incidenter.

Iudex an poſſit publicare edictum, vel litteras monitorias, vt propaletur, vbi ſit res furata, verſic. Sed quæro.

Et an ad detegendum ipſum furem, ſeu delinquentem, verſic. Sed nunquid.

Statutum dans præmium reuelanti malefactorem,

rem, an habeat locum etiam in participe ipſius maleficij, verſic. In multis.
Et an ille, qui reuelauit malefactorem, ſed non probauit, conſequi debeat præmium à ſta tuto propoſitum, verſic. Sed pone.

VISVM eſt de indiciis, ſed quid ſi nulla reperiantur indicia? Reſpon. Aliquando iudex ſolet ea perquirere in domo ipſiuſmet rei, puta ſi dicatur res furata eſſe in domo alicuius, mittit ſatellites ad eã perquirendam, vt dixi ſupra hoc eo. lib. §. Furtum, verſi. Quæro nunquid.

Sed hic accidenter quæro, Tu ſcis, quòd in cauſis ciuilibus reus tenetur edere iura, & inſtrumenta fiſco, etiam ad ipſius intentionem fundandam, nunquid idem erit dicendum etiam in cauſis criminalibus? Reſpondeo, ꝙ non, & eſt communis opin. vt atteſtatur Dec. in l. 2. num. 41. C. de edendo, Et hoc non modo ſi cauſa ſit capitalis, vt ſentire videtur tex. in l. 2. §. item diuus, ff. de iure fiſci, ſed etiam ſi non ſit capitalis, ſed mere pecuniaria, Et eſt communis opin. vt dicit Ripa in d. l. ſecunda, num. 22. C. de edẽdo, Quod etiam dicit eſſe ex mẽte omnium Boſ. in titu. de fiſco, nu. 11. Parti vero proculdubio non tenetur edere, niſi eſſent acta communia, non autem tenetur edere atteſtationes, confesſiones, repetitiones, vel confrontationes teſtium, Et ita de conſuetudine ſeruari atteſtatur Prac. Millei, fol. 28. nume. 6.

Aliquando etiã facit iudex proponi edictum, vel litteras monitorias, ad hoc vt reueletur delinquens.

Sed quæro, nunquid posſit iudex eccleſiaſticus concedere litteras monitorias, & pariter iudex laicus proponere edictum ad inſtantiam partis, vt quicunque ſciuerit, apud quam perſonam, vel in quo locꝙ reperiatur talis res, quæ dicitur furto ſubtracta, debeat reuelare? Reſpond. ꝙ ſic, & ita pro regula infallibili traditur ab omnibus doctoribus, vt dicit Foller. in prac cri. canoni. fol. 119. nume. 27. Quod intellige, vt ex eo quis obligetur ad propalandum, dummodo id ſciat aliunde, quàm ex reuelatione ipſius furis, nam ſi haberet ab ipſomet, qui furtum commiſit, eo caſu non teneretur reuelare, prout in facti contingẽtia conſuluit Socin. conſil. 102. lib. 4.

Sed nunquid poterit iudex concedere hmõi litteras, & edictũ proponere, nõ modo vt reueletur res furata, ſed etiam vt reueletur qui illam furto ſubtraxit? Reſpon. Legiſtæ diſtinguunt, quòd aut id fit ex officio, & poteſt iudex id facere, aut fit ad inſtantiam partis, & non poteſt, Sed quidquid ſit de iure, conſuetudo diœceſanorum, & ſtylus Romanæ curiȩ ſeruat indiſtincte, vt etiam ad inſtantiam partis concedatur, vt atteſtatur Neuizza. in ſylua nuptiali lib. 3. num. 30. Foller. in loco præallegato, nume. 28. Hanc etiam eſſe communem opin. atteſtatur Neuizza. in loco prȩallegato, quem refert Prac. Conradi fol. 366. numero 12. in fin.

In multis autẽ locis adſunt ſtatuta proponentia præmium reuelanti, ſeu denuncianti malefactorem. Quæro, ſtante hoc ſtatuto, ſi compareat aliquis ex participibus, vel complicibus ipſius delicti, qui illud reuelet, an gaudeat beneficio ipſius ſtatuti? Reſpondeo, ꝙ non, ita tenet Barto. in l. 3. ſi ex ſtipulatu, ff. ad Sylle. & eſt communis opin. vt dicit Aug. ad Ang. de maleſi in verbo, Nec non ad denunciationem, nu. 31. Et refert Ang. in l. quarta. §. ſi tibi, & nu. 2. ff. de condi. ob turpem cauſ. quòd cum in nocte Veneris ſancti fuiſſet interfectus quidam Hebrȩus cum filiis ſuis, & quidã Formulus ſub ſpe præmij quingentorum aureorum indicaſſet ſocios, & ſeipſum, fuit ipſe Formulus laqueo ſuſpenſus, Et hoc idem refert Anan. in cap. qui cum fure, numero 8 de furtis.

Sed pone, ſtat ſtatutum, vel propoſitum eſt edictum, ꝙ denunciãs, vel detegẽs, vel arguens malefactorem, conſequatur certũ præmium, modo aliquis denunciauit, vel arguit aliquem de maleficio, ſed non probauit, nunquid cõſequetur præmium propoſitũ à ſtatuto, vel edicto. R ñ. quòd non, & ita interpretatur conſuetudo generalis, quæ ſeruanda eſt, vt atteſtatur Alber. in l. diuus Adr. nu. 10. ff. de cuſt. reo. Intelligenda enim ſunt verba cum effectu, vt ſcilicet non ſufficiat denunciaſſe, detexiſſe, vel arguiſſe, niſi etiam conuincat.

Quæſt.

QVAEST. XXVIII.

SVMMARIVM.

D*E captura reorum.*

Captura an concedi debeat, ſtatim porrecta contra aliquem accuſatione, verſic. Scias autem.

Mulieres an poſſint perſonaliter detineri, verſic. Quæro igitur.

Doctores an poſſint carcerari, verſ. Item quæro

Clerici an poßint de iure detineri, verſic. Quæro nunquid.

Et an a iudice ſeculari, verſic. Si vero.

Capi nemo debet ſine iudicis commiſſione, ver. Dictum eſt.

Captura an poßit committi ipſi parti offenſæ, verſ. Scias etiam.

Detentus appellans an ſit relaxandus, verſic. Quæro, ſi detentus *Remiſſiue.*

DICTVM eſt de informationibus, & indiciis per curiam aſſumendis, ſequitur nunc vt videamus quid facere debeat iudex poſt ipſas informationes aſſumptas. Et in primis quidem debet iudex diligenter conſiderare, quid ex ipſis informationibus contra reum reſultet, & an ei videatur deueniendum eſſe ad decretum capturæ contra ipſum, in quo quidem ad tria præcipue animaduertere debet, ne ſi iniuſte aliquem detineri faciat, teneatur in ſyndicatu. Primum eſt, vt dictum, de quo agitur, ſit tale, pro quo ingeratur pœna corporalis, aliàs enim non eſt reus ad carceres conducendus. Quæ autem ſint delicta, in quibus pœna corporalis ingeratur, dictum eſt infra q. 68. & alii ſeq.

Secundum eſt, vt indicia, quę reſultant ex proceſſu, ſint ſufficientia ad capturam, de quo aliquid dixi ſupra q. 20. verſic. Ad inquirendum.

Scias autem, ꝙ in hoc puncto aliqui tenuerunt, ꝙ ex eo ſolo, ꝙ contra aliquem porrecta ſit accuſatio criminis, pro quo pœna ſanguinis ingeratur, debet reus detineri, etiam quòd nulla contra eum adſint indicia. Et dicit Paul. de Caſtro conſ. 328. num. 1. lib. 2. ꝙ ita eſt generalis conſuetudo. Alii verò dicunt, ꝙ anteqam iudex procedat ad retentionem, ſeu carcerationem rei, neceſſe eſt vt in primis præcedant legitima indicia, Et hanc eſſe communem Doctorum opi. affirmat Nouel. in pract. crim. fol. 23. num. 7. Mihi non placet prima, nec ſecunda opin. ſi enim (ſecundum primam opin.) porrecta accuſatione ſtatim abſque alia informatione iudex deberet capi facere reum accuſatum, eſſet in facultate cuiuſcunque vilis perſonæ carcerari facere quemlibet probum, & inſignem virum, vt recte conſiderat Paul. de Caſtro in loco præallegato, neque verum eſt hanc eſſe generalem conſuetudinem, quia imò priuſquam deueniatur ad capturam, ſolent ſemper examinari teſtes. Et hanc dicit eſſe communem conſuetudinem totius Italiæ Ang. de Caſtro inter cōſilia criminalia diuerſorum, conſil. 94. nu. 2. lib. 1. Et ita etiam hodie ſeruari ait Blan. in pract. crim. fol. 25. num 68. in fi. Et ſi iudex ſine indiciis aliquem carcerari faceret, teneretur in ſyndicatu. Si vero teneamus ſecundam opin. ꝙ ante capturam debeant præcedere legitima indicia, poterit reus de facili fugam arripere, & iudicem eludere. Et ideo dic, ꝙ iudex, habita aliquali informatione, poteſt deuenire ad capturam rei, Et hanc eſſe puto veriorem opin. quam etiam dicit eſſe communem Blanc. de indiciis, num. 6. Et cauti iudices illam obſeruant, vt dicit Ang. de malef. in verbo Iudex, commiſit quòd Caius, num. 4. quia .ſ. habita qualiquali informatione de delicto iubent reum capi, ſi crimen ſit tale, ꝙ pœna ſit corporis afflictiua, Dicit etiam Boſſ. in tit. de captura; num. 3. quòd ita decidunt communiter Doctores, ſubdens ꝙ iudices boni ita obſeruant. Hanc etiam dicit eſſe iuridicam practicam, & quam iudices Moderni obſeruant, Suarez in ſuo vol. alleg. fol. 685. num. 5. Et ſecūdum hoc intelligendum eſſe puto dictum Salic. in l. ſi in fi. C. de quæſt. de quo etiam aliquid dixi infra q. 45. verſ. Cęterum ſi reus, vbi ait, ꝙ iudex habita informatione debet formare inquiſitionem, & deinde capi facere reum, non quidē vt loquatur Salic. in inquiſi-

quiſitione, prout eſt libellus, ſeu citatio, quæ tranſmittitur reo, prout illũ forte intellexit Dec. conſ. 189. in fi. neq; etiam de inquiſitione generali quo ad perſonas, & ſpeciali quo ad delicta, prout illum intelligit Bru. de ind. & tort. fol 167. nu. 5. & poſt eum Boſſ. in tit. de capt. nu. 82. ſubdens, ꝙ ita practica obſeruat, ſed de proceſſu informatiuo, qui formatur à iudice aſſumendo indicia, & informationes contra aliquem ſpecialiter, ex quibus iudex deinde elicit titulum criminis, qui eſt forma, & ſubſtãtia ipſius inquiſitionis, ſiue proceſſus, iuxta ea quę dixi ſupra quęſt. 3. verſ. Et aduerte, Et hoc modo vtiq; debet formari inquiſitio ante capturam, vt dicit Sal. in loco prææallegato, non autem debet reo tranſmitti ante capturam, quia illud eſſet verbaliter illum citare, vt dixi infra q 31. Et certe ſi eo modo intelligeretur Salic. eſſet ſibi ipſi contrarius, & eſſet ridiculum tranſmittere reo inquiſitionem, priuſquam iudex illum capi faceret, quia nihil aliud eſſet, q̃ ipſum ad fugam inſtruere. Et quia tota materia indiciorum eſt arbitraria iudici, vt dixi ſupra q. 20. poterit iudex, inſpecta qualitate perſonæ, & delicti, decernere capturam cõtra reum, habita ea informatione, quæ ſibi ſufficiens videbitur, Aliter enim procedendum eſt contra nobilem, & contra diuitẽ, qui non pręſumuntur velle aufugere, quã contra pauperem, & vilem perſonam, Et ideo fortiora indicia haberi debent ad carcerandum perſonam nobilem, & inſignem q̃ pauperem. Prętere aliter procedendum eſt in delictis occultis, q̃ in publicis, & ſic minora indicia ſufficient ad decernendum capturam, qñ agitur de crimine occulto, q̃ de publico, quæ omnia, & alia multa huiuſmodi diſcretus iudex cõſiderare debet, non enim poteſt in his dari certa regula. Poterit ergo iudex capi facere reum, vbi ei ſuſpectus videatur, & de fuga, & de delicto, & ad carceres conduci præcedente aliquali informatione, Et ita practicãt iudices deputati ad maleficia, vt dicit Salic. in d. l ea quidem, nu. 77. & in l nullos, nu. 4. C. de exhib. reis, quem refert Carauita ſuper 34. ritu magnæ curiæ, poſt nu. 10. Non tamen debet iudex illum examinare, neque reũ facere ſuper delicto, niſi legitima pręcedant indicia, vt dixi ſupra quæſt. 20. circa principium. Et certe ſi in cauſis ciuilibus licet iudici, & qñque etiam ipſimet partica pere debitorem, qui ſit de fuga ſuſpectus, vt dixi infra lib. proximo, multo magis id licere debet iudici in cauſis criminalibus, quæ ſunt multo maiores momenti, & pręſertim vbi agatur de criminibus atrocibus, Et ſic vides, quòd hęc materia informationum, & capturæ eſt quaſi arbitraria iudici. Quinimò Salic in l. 2. nu. 2. C. de cuſt. reo. dicit, ꝙ aliquando dicitur etiam ſemiplene conſtare iudici per informationem ab ipſo habitam à pluribus non in figura iudicii, & ꝙ hoc ſufficit ad capturam, Et dicit Cauenſ. ſuper 41. ritu magnę curiæ, nu. 10. quòd ita hodie ſeruatur in delictis enormibus, quod eſt valde notandum ad excuſationem iudicum, qui plerunq; anteq̃ indicia in ſcriptis red gantur, faciunt reos detineri, & bene faciunt, qñ delictũ eſt graue, & ſubeſt probabilis ſuſpicio fugæ.

Tertio, debet iudex animaduertere, ne forte perſona, contra quam captura decernitur, ſit talis, quę ex priuilegio detineri non poſſit.

Quæro igitur, nunquid mulieres poſſint de iure perſonaliter detineri? Reſpon. ꝙ non, tex. eſt in c. mulieres de iud. in 6. & eſt communis opi. vt atteſtatur Boer. in repet. l. conſentaneum, nu. 144. C. qũo, & qñ iudex, quod tamen intellige, vt procedat in mulieribus honeſtis, ſecus autem in meretricibus, & vilibus. Sed certe, quidquid ſit de iure, hodie de conſuetudine contrarium ſeruatur, nam indiſtinctè mulieres capiuntur pro delictis, & carcerantur, ſed bene ponuntur in carceribus ſeparatis à carceribus virorum, Et de hac conſuetudine atteſtatur Imola in c. 2. num. 16. de pigno. quem refert Marian. de citatio. art. 5. quæſt. 17, verſic. 16. fallit, & Grammat. deciſ. 33. nu 11. Idem etiã atteſtatur Blanc. in pract. crim. fol. 4. num. 27. Et ita etiam ſeruari de ſtylo, & conſuetudine curiarum Franciæ ait Boer. deciſ. 339. num. 5. in fin. Bonum eſt tamen, quòd iudex in hoc ſit valde circunſpectus, quia ſi mulier ſit nobilis, vel honeſtę conditionis, non debet illam cum dedecore ad ſe conduci facere, neque ſtatim in carcerem coniicere, ſed

poterit

poterit ei dare pro carcere domum alicuius nobilis, & honeſtæ matronæ ſub idonea fideiuſsione, & hoc niſi delictum ſit atrox, nam eo caſu eſſet detrudenda in carcerem, vel in monaſterium, vel in prætorio in aliquo cubiculo ſub honeſta cuſtodia, & fideiuſsione retinenda, arbitrio iudicis, inſpecta qualitate delicti, & perſonæ, Et ita in hoc ducatu ſeruatur. In regno autem Neapolitano, ſi delictum eſt tale, propter quod reus non ſolet relaxari fideiuſſori, mulieres carcerantur, alias non, Et ita ſeruari hodie in magna curia Vicariæ atteſtatur Grammat. in d. deciſ. 33. quem refert Foller. in pract. crim. fol. 34. num. 18.

Item quæro, nunquid doctores poſsint carcerari? Reſpon. q quādo agitur de delicto leui, non poteſt doctor carcerari, ſecus autem ſi agatur de delicto graui, Ita dicit Gloſ. in l. medicos, in verbo, Exhiberi, C. de profeſſo. & med. lib. 10. quam videntur ſequi doctores, vt dicit Marcus deciſ. 81. num. 1. Et ego vidi in facti contingentia plures doctores carceratos ex diuerſis criminibus.

Quæro, nunquid clericus poſsit pro crimine perſonaliter detineri? Reſpon. Si loquimur in iudice eccleſiaſtico competenti, nulla videtur eſſe difficultas, quominus ab eo poſsit clericus propter crimen perſonaliter detineri, Et ita quotidie videmus obſeruari. Scias tamē, q de iure antequam clericus detineatur, debet conſtare iudici de delicto, pro quo talis clericus eſt detinendus, Ita dicit Io. And. in c. ſi clericos, in verbo, Commiſſus de ſent excō. in 6. ſubdens, q caueant ſibi prælati noſtri tēporis, qui capiunt ſtatim, quia (ſecundum eum) incidunt in pœnam excōmunicationis, Et ita tenent communiter doctores, vt ait Corn. conſ. 325. quod eſt conſilium vltimum in littera C, lib 4. Quando autem dicatur cōſtare de delicto, dixi ſupra quæſt. quarta. Item ſcias, q requiritur, q ipſe clericus ſit fugitiuus, Ita colligitur ex tex. in cap. vt famæ de ſenten. excom. & ita communiter intelligunt doctores, vt ait Corn. in loco præallegato. Scias etiam, quòd talis carceratio clerici debet eſſe ad cuſtodiam, non autem ad pœnam, Ita dicit gloſ. in d. cap. ſi clericos, in verbo, Poſtea, quam ſequuntur omnes, vt ait Cor. in d. conſil. in littera E. Sed certe quidquid ſit de iure, hæc omnia de conſuetudine male obſeruantur hodiernis tēporibus, forte quia multum creuit malitia clericorum.

Si vero loquimur in iudice ſeculari, tunc facienda eſt regula, q ab eo non poteſt clericus detineri, niſi in caſibus, in quibus poteſt etiam ab eo puniri, de quibus dixi infra quæſt. 36. Bene verum eſt, q ſi clericus inueniatur in flagranti crimine, poteſt capi à familia iudicis ſecularis, non quidem vt puniatur, ſed vt tradatur iudici eccleſiaſtico, Et hæc eſt communis opin. vt dicit Fel. in c. ſi vero, no. 4. de ſent. excom. quem refert Villalob. in ſua collecta, communium opi. in littera C, num. 77. Viuius in lib. communium opin. in verbo, Iudex laicus, quam etiam dicit eſſe conſuetudine approbatam. Gramma. ſuper conſt. Regni, fol. 29. col. 2. verſ. 14. iudex, Publice enim intereſt, ne delinquentes impuniti euadant. Quinimò hoc caſu poteſt capi non ſolum à familia, ſed etiam à quocunque laico, Et eſt communis opin. vt dicit Aret. in d. c. cum non ab homine, nu. 14. & ſeq. Pariter etiam, vbi clericus delinquens veriſimiliter eſſet ſuſpectus de fuga, poteſt capi, vt epiſcopo ſuo cōſignetur, Et eſt communis opi. vt dicit Alciat. in d. c. cum non ab homine, num. 63. quem refert Villalobos in loco præallegato, Nam & hoc caſu publice intereſt, vt talis delinquens capiatur, ne crimen impunitum remaneat.

Dictum eſt quæ perſonæ detineri poſſint, vel non, Quæro nunc, quomodo decernenda eſt talis captura? Reſpond. q licet in cauſis ciuilibus in verbali citatione quilibet nuncius abſque iudicis ſpeciali mandato poſsit quemcunque citare, tamen in cauſis criminalibus, ſecus eſt, nam niſi præcedat ſpecialis commiſsio iudicis, nemo debet perſonaliter detineri. Hæc tamen concluſio locum non habet, quando aliqui reperiuntur in flagranti crimine facere rixam, deferre arma contra formam edictorū, portare aliquid cōtra deuetum extra territorium, vel ſimilia, nā in iis

caſibus vtique capi poſſunt per familiam abſque iudicis commiſsione, Ita dicit Paris Put. de ſynd. fol. 188. nu. 15. & ita ſeruatur in practica, vt atteſtatur Carauita ſuper 34. ritu magnæ curię poſt num. 2. An autem poſsit quis ſine iudicis mandato citari verbaliter, dixi infra q. 31. verſic. Vnum autem ſcias.

Solet autem captura committi ſatellitibus, & familię ipſius iudicis, Sed nunquid poteſt iudex committere capturam perſonalem rei delinquentis ipſimet parti offenſæ? Reſpon. ꝙ ſic, dummodo executio huiuſmodi capturæ non habeat annexam cauſę cognitionem, & dummodo fiat ſine armis & reſiſtentia, Et hæc eſt communis opin. vt dicit Cagnol. in l. non eſt ſingulis, num. 6. ff. de reg. iur. Sed certe, quidquid ſit de iure, ego conſulo quibuſcunque iudicibus, vt à talibus commiſsionibus abſtineant ne detur occaſio ſcandalorum, quę quidem de facili eueniunt, quando huiuſmodi actus non publica, ſed priuata manu peraguntur, quod etiã conſilium dat Paris Put. de ſynd. fol. 291. nu. 3. Poſſet forte tolerari, ſi vnà cum familia curiæ tranſmitterentur aliqui ex offenſis, qui aſsiſtendo auxilium, & fauorem pręſtarent ipſi familiæ, non autem vt ad ipſius capturę actum manum apponerent, Sed hoc etiam non niſi ex vrgenti neceſsitate fieri debet.

Quæro, ſi detentus appellet, nunquid pendente appellatione ſit relaxandus? Dixi infra q. 45. verſ. Sed quid ſi reus.

QVAEST. XXIX.

SVMMARIVM.

Familia officialis an poſſit detinendum, ſi reſiſtat, impunè interficere.

Officiali reſiſtere an aliquando liceat, verſic. Sed hic incidenter.

Eximens detentum è manibus familiæ qua pœna ſit puniendus, verſic. Eximens autẽ. *Remiſſiuè.*

Et quid ſi erat indebite detentus, verſic. Sed quid ſi ille.

Et an eximens ſeipſum incidat in pœnam, verſ. Quęro etiam.

Iudex an poſſit ſtatuere præmium capiendi delinquentem, verſ. Sed quid ſi delinquens.

Capiens delinquentem recuperat à fiſco id, quod expendit in eo capiendo, verſic. Vnum tamen.

Statutum, conſtituens præmium capiendi delinquentem, an habeat locum in officiali, verſic. Cæterum in multis.

Statutum quòd villa teneatur capere malefactorem, an habeat locum, quando maleficium fuit de nocte commiſſum, & claues portarum erant apud rectorem, verſ. Econuerſo.

Delinquens ſi fugiat in aliam iuriſdictionem, ibiq́; captus ſit à familia eum perſequente, an ſit liberandus, verſ. Sed pone.

SAEPE NVMERO contingit, quòd delinquentes ne capiantur, familiæ reſiſtunt, & ſe armis tuentur, Quęro, nunquid familia poſsit illos interficere? Reſpond. quòd ſi familia habet mandatum iudicis aliquem capiendi, & ipſe reſiſtat, neque aliter capi poſsit, poteſt illum impune interficere, Ita colligitur ex tex. in l. ſi ſeruus. C. de his qui ad eccl. confug. Et hoc verum eſſe nullus dubitat, vt ait Bolenc. in repet. l. capitalium, § famoſos, num. 196. ff. de pœnis, Et dicit Bald. in l. fin. C. de exhib. reis, ꝙ vidit de facto liberari baruerium, qui vulnerauerat fugientem, quem capere volebat, Et illud dictum Bald. refert Auguſt. ad Ang. de malefic. in verbo, Fama publica, poſt num. 54. Et ita etiam pluries iudicatum fuiſſe in facti contingentia refert Amad. de ſynd. num. 100. & ſeq. quem refert Boſſ. in tit. de captura, num. 12 Et licet Amad. in loco præallegato videatur ſentire, quòd in prædictis caſibus ſatellites ſint liberandi, dummodo captura ſit iuſta, aliàs ſecus, ego indiſtincte puto eſſe liberandos, quia ad eos non pertinet cognoſcere, an commiſsio iudicis ſit iuſta, vel iniuſta, vt dixi infra quęſt. 60. verſic. Solet dubitari, ſed ſolummodo illam exequi, Et ideo, vbi ipſa commiſsio

eſſet

eſſet in forma fidem faciente, illos ſemper excuſarem. Admonet tamen, & recte Amad. ibi officiales, & familiam, vt quantum fieri poteſt, caueant ab huiuſmodi vulneribus, & percuſsionibus, referens ſe vidiſſe in ciuitate Peruſii populum inſurgentem contra poteſtatem, & familiam, quia vulnerauerant quendam captum reſiſtentem familię. Debent etiam ſatellites caute in hoc procedere, quia ſi deinde appareret, quòd illum capere potuiſſent, abſque eo ꝙ interficerent, vel vulnerarent, non euaderent pœnam ſaltem extraordinariam, prout in facti contingentia iudicatum fuit per curiam Neapol. teſte Grammat. deciſ. 41. Item debent aduertere, vt habeant ſecum licentiam illum capiendi in ſcriptis, vel ſaltem habeant inſignia, quòd ſint ſatellites, alias vero poſſet reus licite ab eis aufugere, & etiam ſe defendere, non enim tenetur eis credere, Et ita in facti contingentia, alias determinatum fuiſſe atteſtatur Ang. in l. Item apud, §. ſi quis virginem, num. 2. ff de iniur. quem refert Auguſt. in loco prægallegato.

Sed hic incidenter quæro, nunquid aliquando liceat officiali, ſeu iudici reſiſtere, præſertim ſi de facto procedat? Reſpond. Aliqui tenuerunt abſolute, ꝙ ſic, Et hanc ſententiam dicit eſſe frequentiori Doctorum calculo receptam Plaça lib. 1. delictorum, c 28. num. 9. Sed hæc opin. iudicio meo periculoſa eſt, Ideo tu dic, quòd Aut iudex procedit tanquam iudex, & nullo modo debet ei reſiſti, niſi vellet inferre aliquod prȩiudicium irreparabile, Aut procedit eo modo, quo ſolent procedere priuati, & tunc impune licet ei reſiſtere, Et hæc diſtinctio colligitur ex gloſ. in l. non videtur, §. qui iuſſu in gl. vnica, ff. de reg. iuris, quam dicit eſſe communiter approbatam Bolenc. in repet. l. capitalium, §. famoſos, poſt num. 143. ff. de pœnis. Et dicit Claud. in lectura l. vt vim, num. 27. & 28. & in repet. num. 48. ff. de iuſt. & iure, quòd ita omnes volunt, & in hoc omnes concordant, dixi latius ſupra lib. 2. § iudex.

Eximens autem detentum è manibus familiæ punitur pœna capitis, vt dixi infra quæſt. 68. verſic. Eximens.

Sed quid ſi ille erat indebite detentus, nunquid eximens erit puniendus? Reſpond. quòd non, & eſt communis opin. vt atteſtatur Iaſ. in l. 3. §. quod pretor, col. 3. ff. ne quis eum qui, prout illum refert Boſſ. in tit. de captura, num. 7. & tit. de carcere, num. 15.

Quæro etiam, nunquid ille, qui ſe ipſum eximit de manibus familię incidat in pœnam? Reſpond. Boſſ in tit. de captura, num. 17. & ſeq. refert in facti contingentia fuiſſe determinatum in ſenatu, quòd ſic, licet dicat, ꝙ in eo caſu fugiens, ſeu eximens ſe, euaginauerat enſem, & ſic videbatur etiam feciſſe reſiſtentiam familiæ Ego credo, ꝙ fugiens è manibus familię ſit puniendus, prout ille, qui fugit è carceribus, nam etiam ipſe dicitur detineri, mitius tamen ex quo non dicitur violare publicos carceres, Et hoc quando id facit ſine violentia, Sed ſi defendat ſe cum armis, dicerem puniendum eſſe prout illos, qui reſiſtunt capturæ. Non tamen omittam, quòd cum quædam Alegra Pina maritum capitaliter damnatum exemiſſet è manibus ſatellitũ, fuit diu diſputatum in ſenatu, an eſſet punienda, & tandem nõ fuit diffinitiue abſoluta, neq; condẽnata, ſed dictum eam non eſſe moleſtandam, donec aliud per ſenatũ ordinatum fuiſſet, 3. Iul. 1563. P. N.

Sed quid ſi delinquens aufugerit, ita vt capi non potuerit à familia, nunquid poterit iudex ſeu poteſtas publicare edictum, & ſtatuere præmium capientibus huiuſmodi delinquentem? Reſpond. quòd ſic, & ita communiter tenetur, vt dicit Alber. in quarta parte ſtatutorum, quæſtio. 48. quem refert Auguſt. ad Ang de malefic. in verbo, Fama publica, poſt num 75. Quod tamẽ ego intelligo, vt procedat in aliquo caſu particulari, vbi delictum eſſet atrox, & ſeuera pœna dignum, nam eo caſu dicendum eſt licere iudici tale prȩmium cõſtituere, ſed non in genere cuicunque capienti malefactores, hoc enim eſſet condere legem, quod non permittitur niſi ſupremis magiſtratibus.

Vnum tamen nota in hoc propoſito, quòd quicunque etiam non habens mandatum à iudice ceperit aliquem malefactorem, & tradiderit curiæ, & in eo capiendo aliquid expendiderit, poterit illud recuperare

m iii

perare ab officiali, vel à fiſco, Et hoc fatentur omnes, vt dicit Grammat. ſiue Petrus de Monforte ſuper conſtitut. Regni, fol. 54. nu. 5. dicens iſtud eſſe perpetuò menti tenendum.

Cæterum in multis ciuitatibus, & oppidis Italię extant ſtatuta, quæ conſtituunt præmium capientibus delinquentes. Quęro, nunquid officialis capiens aliquem malefactorem debeat habere tale præmium à ſtatuto propoſitum? Reſpond. quòd nõ, quia illud facere tenetur ex debito, & neceſſitate officii ſui, Et ita dicunt omnes ſcribentes, vt ait Io. Mont. de auctoritate magni conſilii, poſito poſt deciſ. Boer. poſt num. 146. verſ. Et ibi dicunt, Et dicit Boſſ. in tit. de captura, num. 76. quòd ita vidit ſeruari in facti contingentia.

Econuerſo etiam in multis ciuitatibus ſtant ſtatuta, quòd villa teneatur capere malefactorem ſub certa pœna, Pone, quòd fuit commiſſum maleficium de nocte, & rector, ſeu poteſtas habebat claues caſtri, ita quòd illi de villa nõ potuerunt exire, & capere malefactorem, Quęro, nunquid teneantur pœna ſtatuti? Reſpond. ꝙ non, ita dixit Bart. in l. 3. §. ſubuenitur. ff. ad Syllę. Et hoc concluſio approbatur à Doctoribus, vt dicit Auguſt. ad Ang. de maleſ. in verbo, Qui iudex dictum Caium, poſt nu. 12. Cum enim facto, ſeu impedimento ſuperioris exire non potuerint, non poteſt eis aliquid imputari.

Sed pone, quòd familia vnius iudicis incipiat in ſuo territorio perſequi delinquentem, & eum capiat, & ille aufugiat in territorium alterius iudicis, & ibi fuerit à familia eum perſequente comprehenſus, nunquid erit retinendus ab ipſo iudice, qui capturam decreuit, & ab eo puniendus? Reſpond. quòd non, ſed debet relaxari, & dimitti, Et eſt communis opin. vt dicit Barb. conſ. 26. in fi. lib. 1. quem refert Boſſ. in tit. de captura, num. 34. & idem Boſſ. in tit. de fauorib. defenſionis, num. 7. in fi. dicit, quòd ita vidit ſeruari, Ita etiam practicari atteſtatur Anton. Gomez c. 9. delictorum, num. 5. Non enim hoc caſu attendi debet principium, ſed finis. Et ſi caſus contingeret, ita ſeruarem, licet contrarium in facti contingentia deciſum fuiſſe referat Paris Put. de ſynd. fol. 190. c. 4. num. 2. in quodam, qui commiſerat delictum Peruſii, & fuit inſecutus à familia, vſque ad ciuitatem Florentiæ, & ibi captus.

QVAEST. XXX.

SVMMARIVM.

Eccleſia habet immunitatem, vt delinquens, qui in ea confugerit, non ſit inde violenter extrahendus.

Et an ambitus, qui eſt extra eccleſiam per quadraginta paſſus, verſ. Hinc eſt.

Et an palatium epiſcopi, verſic. Scias etiam.

Et an eccleſia nondum conſecrata, verſic. Quęro, ſi conſtructa.

Et quid ſi eccleſia ſit interdicta, verſic. Idem etiam.

Et quid ſi ſit deſtructa, verſ. Maius eſt.

Et an oratoria priuata, verſ. Sed quid dicendum.

Et quid ſi delinquens in vna eccleſia confugiat in aliam, verſ. Sed quid ſi aliquis.

Et an omnes delinquentes gaudeant hac immunitate, verſ. Quęro nunquid.

Et an raptores virginum, ibid.

Et an homicida proditorius, verſic. Scias tamen.

Et quid in homicida animo deliberato, verſ. Punctus eſt.

Et an ille, qui ex inſidijs alium interfecit, verſ. Hoc autem.

Et an fures, verſ. Quæro, an fures.

Et an illi, qui in eccleſia delinquunt, verſic. Item quæro.

Et an clerici, verſ. Vlterius quęro.

Et an Iudæi, verſ. Pręterea quæro.

Et an excommunicati, verſic. Quęro etiam.

Et quid ſi delinquens iam inſequente familia à locis prophanis in eccleſiam ſe receperit, verſ. Pone, familia.

Et an poſſit iudex ſecularis propria auctoritate delinquentem ab eccleſia extrahere, verſ. Quæro nunc.

Et an poſſit iudex ponere cuſtodes, vt delinquen-

linquentem obſidat, verſic. Quæro modo.

Et an immunitas eccleſiæ proſit iam condemnatis, verſ. Scias autem.

Et an delinquens extractus ab eccleſia poſſit puniri corporaliter, verſ. Succeſsiue quæro.

Delinquens, confugiens ad ſacerdotem portantem ſanctiſſimum Euchariſtiæ ſacramentum, an gaudeat immunitate, verſ. Vltimo quęro.

Delinquens an poſſit extrahi à ſcholis, verſic. In hoc autem.

Et an à domibus Cardinalium, verſic. Item adde.

Et an auelli à ſtatuis principum, verſic. Tertio adde.

CETERVM ſi delinquẽs ad eccleſiam confugerit, non eſt ab ea extrahendus, cap. inter alia de immun eccleſ. nam in eccleſia nemo perſonaliter capi debet, Et hęc eſt communis opin. vt ait Maranta in ſuo Speculo, fol. 105. nu. 29. Violatores autem huius immunitatis eccleſiarum puniuntur à iure pœna triginta librarum argenti puriſsimi, vt habetur in cap. quiſquis, 17. q. 5. Bene verum eſt, quod hęc pœna hódie non exigitur, nam per deſuetudinem perdidit eccleſia ius eam exigendi, vt atteſtatur glo. in c cum multæ, in verbo Connubio, 15. quæſtio. vltima, quam gl. refert, & ſequitur Ang. de Caſt. inter conſilia Pauli de Caſtro eius patris conſil. 458. circa fi lib. 2. Sed quidquid ſit circa pœnam, vera eſt conclusio, quòd delinquentes fugientes ad eccleſiam conſequuntur immunitatem, Et hæc eſt communis omnium doctrina, vt dicit Gomez inſtit. de actio in principio, nu 67. quam pro regula ponunt omnes legiſtę, & canon vt ait Remig. de immu eccleſ. fol. 14. in regula. Hæc autem immunitas in duobus conſiſtit. Primum vt inde violenter extrahi non poſsint, ſecundum vt etiam ſi violenter inde extracti non fuerint, ſed ab ipſo epiſcopo, vel abbate iudicibus laicis ſponte tradit, non poſsint amplius ex eo delicto condemnari ad mortem, vel ad aliam pœnam corporalem, vel corporis afflictiuam, Poſſunt tamen pecuniariter damnari, vel alia pœna extra corpus, & cogi ad pœnitentiam agendam, & aliam ſatisfactionem. Et hanc dicit eſſe magis communem opin. ſumma Angelica in §. Immunitas, num. 16. Idem etiam dicit tenere communiter Doctores Abb. in d. cap inter alia, num. 8. Sed certe hoc apud nos non ſeruatur, nam illi, qui poſt delictum aufugiunt ad eccleſiam, ſi ſponte traditi fuerint à prælatis, vel aliter ſponte exierint, vel per vim licite extracti fuerint, punitur, Et ſi traditi non fuerint, ſolent inquiri, & citari, & ſi non compareant, condemnantur ad pœnam mortis vel aliam corporalem iuxta qualitatem delicti. Et ita hanc partem immunitatis eccleſiarum hodie non eſſe in vſu atteſtatur Remigius de immunit. eccleſ. fol. 7. & ſeq. & fol. 235. in tertia quæſtione in fi. affirmat in ſpecie illam in Hiſpania non ſeruari, vt dixi infra verſ. Succeſsiue quæro.

Scias autem, quòd etiam prima illa pars immunitatis conceſſæ eccleſiis, vt ſcilicet delinquentes, in eis capi non poſſint, hodie propter ingentem numerum eccleſiarum, & frequentiam delinquentium eſt à conſuetudine valde reſtricta, aliàs enim de facili quilibet malefactor euaderet manus iuſtitiæ, cum nulla ferè ſit via in ciuitatibus, in qua non ſit vna, & quandoque etiam plures eccleſiæ, ita vt prius quàm caperetur, facillime poſſet in aliquam earum ſe recipere, maximè nemine perſequente, quod tamen eſſet contra mentem eorum, qui eccleſiis immunitatem hanc tribuerunt, non quidem vt eſſent aſyli delinquentium, & ſpeluncæ latronũ, ſed vt pręſtarent refugium miſeris, qui humana fragilitate, aut caſu in aliquod crimen incurriſſent.

Hinc eſt, quòd licet de iure communi non modo eccleſię ipſius ambitus gaudeat priuilegium huius immunitatis, ſed ẽt quidquid eſt per quadraginta paſſus circa ipſam eccleſiam ſi ſit matris, & per triginta ſi ſit alia eccleſia, hoc tamen vſu non obſeruatur, vt dicit Igneus in l. prima, in princ. num. 58. ff. ad Sylle. quem refert

Remig. de immun. eccl. fol. 52. in ſexta ampliatione, Fab. in pract. arbitr. fol. 486. nu. 21. Bene verum eſt, q̄ ſenatus vltimo Octobris 1559. P. N. iuſsit prætori Papiæ, vt reſtitueret eccleſiæ quendam Pitium imputatum de vxoricidio, captum in cubiculo cuiuſdam domus ſitę intra 16. paſſus ab eccleſia maiori, dummodo ipſa domus cohæreret eccleſiæ, & eſſet ipſius eccleſiæ, Et ita his concurrentibus ſeruandum eſſet in hoc Ducatu, aliàs vero non eſſet à communi conſuetudine recedendum.

Scias etiam, quòd licet de iure communi gaudeat hac immunitate non ſolum ipſa matrix eccleſia, ſed etiam palatium epiſcopi, cap. id conſtituimus, 17. quæſt. 4 & fuit opin. Hoſtien. quam ſequuntur communiter Doctores, vt dicit Barb. conſ 33. num. 7. lib 4 & hoc non modo ſi ſit annexum eccleſiæ, ſed etiam ſi ſit ſeparate conſtructum, & longe ab ipſa eccleſia vltra quadraginta paſſus, ſecundum gl. in d. c. id conſtituimus in gl. 1. & & eſt communis opin. vt atteſtatur Didacus lib. 2. reſolutionum, cap 20. num. 5. in fin. Remig. de immun. eccleſ. fol. 70. in xv. ampliatione, vbi ſubdit etiam communem opin. eſſe, quòd gaudeat, etiam ſi in eo nulla capella conſtructa ſit, nihilominus contrariam opin. praxis forenſis frequenti omnium vſu recipit, ſcilicet quòd palatium epiſcopi non gaudeat hac immunitate, niſi ſit conſtructum intra dictos quadraginta paſſus ab ipſa eccleſia, vt atteſtatur Didacus in loco præallegato.

Huiuſmodi autem conſuetudines maxime ſint obſeruandæ, vt ait Didacus in d. c. 20. poſt num. 4. ſubdens, quòd eſt precauendum, ne hiſce temporibus canones ipſos extendamus, cum oporteat reprimere audaciam eorum, qui freti hac immunitate paſsim crimina committunt, Et ibi atteſtatur multos eſſe prælatos, qui in ciuitatibus ſuis non curantur delinquentes hac immunitate aduerſus iudices ſeculares, niſi in iis eccleſiis, in quibus continue ſeruatur ſanctiſsimum Euchariſtię ſacramentum.

Quero, ſi conſtructa ſit eccleſia, quę tamen nondum fuerit conſecrata, neque in ea ſint celebrata diuina officia, nunquid talis eccleſia gaudeat immunitate prædicta? Reſpond. quòd ſic, modo ſit auctoritate epiſcopi conſtructa, Et ita frequentiore interpretum conſenſu receptum eſt, vt ait Didacus in dicta quęſt. 20. num. 4. Ita etiam communiter teneri atteſtatur Remig. de immun. eccleſ. fol. 15. vbi etiam poſt Bonif. affirmat, quòd ita ſeruat conſuetudo.

Idem etiam dicendum eſt in eccleſia interdicta, nam & ipſa gaudet eccleſiaſtica immunitate, Ita tenuit Goffre. & ſequuntur communiter Doctores, vt atteſtatur ſumma Angel. in verbo, Immunitas, quæſtio. 27. Honos enim, qui eccleſiis debetur, ob Dei reuerentiam præſtatur, quę propter hominum culpam ceſſare non debet.

Maius eſt dubium in eccleſia deſtructa, an ſcilicet gaudeat eccleſiaſtica immunitate Dic ergo quòd ſi quidem eccleſia ſit deſtructa auctoritate ſuperioris, vel ſine ſpe reædificationis, non gaudet, ſi vero eſt deſtructa ſine auctoritate ſuperioris, vel ſub eſt ſpes refectionis, vtique retinet priuilegium immunitatis, Et hęc eſt communis opin. vt atteſtatur Remigius in loco præallegato, fol. 92. in xx. ampliatione.

Sed quid dicendum in oratoriis priuatis? Reſpond. quòd illa non gaudent immunitate eccleſię, etiam ſi in eis diuina celebrentur officia, Et hęc eſt communis concluſio, vt atteſtatur Abbas in cap fin. num. 4. de cenſibus. Remig. in loco præallegato, fol. 26. num. 10. Sunt enim huiuſmodi oratoria, loca priuata, nam ad voluntatem domini domus, hodie poteſt eſſe oratorium, & cras erit camera, merito non debent eccleſiarum priuilegio gaudere.

Quæro, nunquid generaliter omnes delinquentes, qui ad eccleſiam confugiunt, gaudeant ipſius eccleſiæ immunitate? Reſpond. Communis concluſio canon. eſt, quòd omnes delinquentes gaudeant immunitate eccleſiæ, pręter latrones viarum, depopulatoreſque nocturnos agrorum, & homicidam, qui ex inſidiis alterum interfecit, Ita atteſtatur Pract. Iod. cap. 106. num. 19. vbi dicit, quòd in hac concluſione omnes canon. ſimul conſentiunt.

tiunt. Et aduerte, quia ad hoc vt huiuſmodi latrones, & depopulatores, indigni reddantur beneficio immunitatis eccleſię, requiritur, quòd in ſtrata publica, & frequentata paratis inſidiis obſederint, vt homines interficerent, vel agros depopularentur, Et ita vult tota canoniſtarum caterua, vt dicit Igneus in l. prima, §. ſubuenitur, nume. 107. in fin. ff. ad Syllſ. vbi etiam poſt nume. 117. appellat hanc communem omnium canon. opinionem. Et quòd requiratur, quòd inſidioſe hoc fecerint, dicit eſſe communem concluſionem Remig. in loco præallegato, fol. 104. in ſecunda fallentia. Et hæc quidem omnia ſecundum diſpoſitionem iuris canonici nullam videntur habere difficultatem per text. in cap. inter alia de immun. eccle. Sed de iure ciuili aliud videtur, nam etiam raptores virginum, homicidæ, & adulteri excluduntur ab hoc priuilegio, vt ex text. in §. quòd ſi delinquentes, in auc. de man. princ. Bene verum eſt, quòd ſecundum aliquos ille text. corrigitur per ius canonicũ, nam ſecundum iuris canonici diſpoſitionem (vt dixi) etiam huiuſmodi delictorũ rei ad eccleſiam confugientes, gaudent illius immunitate, Et ita communiter teneri atteſtatur ſumma Angelica in §. immunitas, numero 17. in fin. ſumma Silueſtrina in §. immunitas tertio In prima quęſtio. numero 2. Et hanc diſpoſitionẽ iuris canonici eſſe conſuetudine approbatam atteſtatur Ioan. Fabr. in §. ſed hoc tpe, poſt numero 2. inſtitu. de his qui ſunt ſui, vel alieni iuris, quem refert Alexand. conſil. 145 numero 4. in fin. lib. 7. vbi in contingentia facti ita conſuluit, & numero 11. atteſtatur hanc eſſe communem opinionem. Refert etiam (ſed in contrarium) Pract. Iodoci, c. 106. numero 12. Et ita ſeruari à iudicibus Deum timentibus ait Boſſ. in titu. de captura poſt numero 21. Et in ſpecie de raptoribus virginum, quòd non poſſint extrahi ab eccleſia, atteſtatur eſſe communem opinionem Henricus Boich in cap. eccleſiæ, colum. 3. de immuni. eccleſiarum, quem refert Rimig. in loco præallegato, fol. 197. fallentia 28. & Didacus in d. c. 20. nume. 8. Vidi etiam in facti contingentia reſtitui eccleſiæ quendam condemnatum pro violentia illata cuidam mulieri. 17. Maii 1564. A. C. de ſacrilegis autem reperio, quòd ſenatus indiſtincte iuſſit illos ab eccleſia extrahi, 14. Nouembris 1560. P. N. Et licet aliqui diſtinguant, an delictum, pro quo quis vult ſe tueri immunitate eccleſiæ, ſit commiſſum ſtimulo naturali, vel non, eorum tamen opin. communiter damnatur, vt per Alexand. in d. conſil. 145. nume. 9. Quinimò Boſſ. in tit. de captura, num. 32. dicit concluſum fuiſſe in ſenatu, quòd de iure, neque etiam pro crimine læſæ Maieſt. poteſt reus capi in eccleſia, quæ tamen deciſio credo, quòd non obſeruaretur in practica, per ea quæ dixi infra quæſt. 36. verſicu. Quęro nunquid.

Scias tamen, quòd hæc concluſio iuris canonici non ita indiſtincte procedit in homicidia, vt abſolute ab eccleſia extrahi non poſſit, licet enim omnes conueniant in homicidio ſimplici, ſcilicet quod commiſſum eſt caſu, culpa, vel etiam dolo, nulla tamen animi deliberatione ex interuallo præcedente, vt talis ſimplex homicida gaudeat hac immunitate, quæ opin. proculdubio eſt communis, vt ait Didac. in d. c. 20. nu 7. in fi. Et ab oĩbus indifferenter obſeruatur, prout etiam illam iuſſit ſeruari ſenatus in quodam Auguſtino Palmerio, 15. Febr. 1550. tamen in homicidio commiſſo animo deliberato, non modica eſt controuerſia inter doctores, Et quidem ſi vltra qualitatem animi deliberati, concurrat ét qualitas proditionis, quia ſcilicet fuerit aliquis ex inſidiis, & proditorie interfectus, in hoc ferè omnes conſentiunt, vt talis proditorie homicida non gaudeat immunitate eccleſiæ. Et hãc dicit eſſe communem opi. Didac. in d. c. 20. nu 7. vbi etiam ſubdit, ꝙ eſt Chriſtiani orbis conſuetudine admodum recepta Anton. Gomez c. 10. delictorũ, poſt nu. 2. verſi. Quinto limita, Remig. gon. de immun. eccleſiarum, fol. 125. nu. 1. vbi etiam ſubdit, ꝙ eſt vſu, & praxi magis recepta, prout illum refert Plaça lib. 1. delictorum, c. 21. nu. 6. Menchiaca lib. 3. de teſta. §. 22. poſt nu. 53. verſicu. Illud autem, Hãc etiam concluſionem dicit ex communi omnium opin. vſu, & ſententia iudicum ſæpius eſſe receptam Igneus in l. 1. §. ſi dominus, nu. 7. ff. ad Sylle.

Punctus eſt, quando homicidium eſt cō miſſum cum qualitate animi deliberati, non tamen proditorie, Et hoc caſu multi tenēt quòd talis homicida non ſit ab eccleſia extrahendus, quod ſecundum communes opiniones ſeruari aſſerit Alexand. in d. conſi. 145. numero 4. 6. & 11. lib. 7. prout illum refert Pract. Conradi fol. 268. nume. 6. in fin. vbi (vt dixi) Alexand. in contingentia facti ita conſuluit, Et hanc opini. obſeruari ait Blanc. in practica crim. fol. 4. numero 26. Contrariam tamen ſententiam dicit eſſe magis communem Didacus in d. cap 20 poſt numero 7. verſicu. In his profecto caſibus, & in hanc partem aperte inclinauit Senatus in cauſa cuiuſdam Nicolai Siluetti 7. Iulii 1561. P. N. Et licet Didacus, ibi videatur ſequi opinion. Abb. quod ſcilicet nō poſſit extrahi, nihilominus ſubdit, quòd propter Doctorum auctoritatem, & eorum communem opinionem ſæpiſſime tales homicidæ ab eccleſiis extrahuntur, prout etiam in facti contingentia ſeruatum fuiſſe atteſtatur Guido Papæ deciſ. 121. in camera conſilii, Ioan. Gall. q. 172. §. per arreſtum, Papo lib. 1 titu. 1. Arreſto. 18. Boer. in d. deciſ. 109. poſt num 7. Ita etiam ſe pluries vidiſſe iudicari dicit Mayn. in l. nemo de domo, nume. 20. ff. de regu. iur. Ita etiam obſeruari in tota Italia atteſtatur Practicus Pap. in forma inquiſitionis, in verbo, Hæc eſt quædam inquiſitio, nume. 31. in fin. dicens, quòd ita bene prudēter obſeruat Italia, quæ eſt omnium prouinciarum domina, quæ reſidet in monarchia, & in qua eſt omnis virtus ſcientiarum, & fructuum affluentia & locorum & ciuitatum pulchritudo, & magna copia, quem refert Remig. de immunita. eccleſ. fol 6. & Alciat. de præſumptio. in tertia regula, præſumptione. 33. num 4. Et quamuis hoc communiter reprobari aſſerat Marian. in cap. 1. numero 3. de homicid. & in tracta. de citat artic. 17. q 6. col. 1. & Boſſ. in titu. de captura, poſt num. 21. tamen ſecundum hanc opinio. tanquam magis communem, & à conſuetudine approbatam vidi pluries iudicari, & in ſpecie contra quendam Franciſcum Cazufinum, qui licet captus fuiſſet in eccleſia, intellecto per Senatum quòd homicidium fuerat animo deliberato patratum, fuit vltimo ſupplicio affectus, 8. Auguſti 1562. P. N. & aliàs etiam contra quendam Petrum Anto. del Conte, qui homicidium animo deliberato commiſerat, & captus fuerat in camera cuiuſdam monachi in monaſterio ſancti Sigiſmondi Cremonæ, & fuit iuſſu Senatus illi caput amputatū, 26. April. 1554. P. N. Neque puto ab ea in practica eſſe recedendum, ne ſpes impunitatis præbeat ſceleſtis hominibus occaſionē delinquēdi.

Hoc autem multo magis obſeruandum eſſet quando tale homicidium per inſidias commiſſum fuiſſet, talis enim homicida inſidioſus procuidubio non gaudet eccleſiæ immunitate. Et hæc eſt communis opin. quæ in practica ſeruatur, vt atteſtatur Remig. in loco præallegato, in 13. fallen. prout etiam in practica ſeruatum fuiſſe atteſtatur Milleus in practi. crimina. folio 31. numero 19.

Quæro, an fures gaudeant immunitate eccleſiæ? Reſpond. De iure nulla eſt difficultas, quin gaudeant, ſed Didacus in d. c. 20. numero 13. in fin. dicit, quòd conſuetudo conſenſu clericorum & laicorum inſtituta obtinuit fures etiam ſimplices non gaudere eccleſiæ immunitate, & quòd ita paſſim ab eccleſiis abducuntur tuuiti à iudicibus ſecularibus. Hæc conſuetudo apud nos non ſeruatur, bonum eſt tamen illam ſeruare in locis, in quibus eſt copia furum, prout etiam eos in Gallia abundare dixit Igneus in l. 1. §. ſi ſibi manus, numero 127. ff. ad Sylle.

Item quæro, nunquid immunitas eccleſiæ proſit illis, qui in ipſa eccleſia delinquunt? Reſpond. quòd non, vt eſt text. in c fina. de immu. eccleſiarum, & in hoc omnes conueniunt, vt ait Didacus in d. c. 20. num. 15. Nam qui eccleſiam delinquendo offendit, non eſt dignus, vt eius beneficio iuuetur, Et hoc intellige etiam in furantibus in eccleſia, Et ita communiter notatur, vt dicit Ange. de Caſtro inter conſilia Pauli de Caſtro patris ſui in d. conſil. 458. nume. 1. in fin. lib 2. quem tamen aliter refert Didacus in loco præallegato, poſt nu. 15. verſic. 25. prout etiam obſeruatum fuiſſe in quodam ſacrilego atteſtatur Pract. Millei, folio 31. nume. 21. & generaliter in quo-

quocunque delicto in eccleſia commiſſo, etiam ſi nõn interueniat homicidium, aut mẽbri mutilatio, quicquid dixerit Card. contra quem eſt communis opinio. vt atteſtatur Remigius in loco præallegato, in tertia fallentia, numero 5. Hæc tamen concluſio intelligenda eſt (ſecundum aliquos) vt procedat in his, qui delinquunt in eccleſia ſub ſpe immunitatis ipſius eccleſiæ, ſed quando apparet aliquem non ſub ea ſpe in eccleſia deliquiſſe, vtique gaudet ipſius immunitate, Et hęc fuit opin. Hoſtienſ. quam dicit eſſe communem Remig. in loco præallegato, in tertia fallentia, numero 3. ſubdens quòd ſi non ex propoſito, vel veteri odio, ſed caſu fortuito quis committat delictum in eccleſia, gaudebit eius immunitate, Et ꝙ iſta eſt communis opin. quæ tamen apud nos non poſſet in practica obtineri, ſemper enim vidi indiſtinctè ſeruari ꝙ qui in eccleſia deliquit, reputatur indignus, vt eius immunitate ſe defendat.

Sed quid ſi aliquis in vna eccleſia delinquat, & deinde ad aliam eccleſiam confugiat, nunquid defendetur ab hac ſecũda eccleſia, vt gaudeat eius immunitate? Reſpõ. quòd non, & eſt communis opi. vt atteſtatur Remig. in loco præallegato, fol. 123. in 11. fallentia, numero 2. Cum enim vna ſit per totum orbem vniuerſalis eccleſia, qui facit iniuriam vni particulari eccleſiæ, omnes offendiſſe videtur, Dicit tamen in ſumma Syluestrina, in verbo, Immunitas. § 3. queſt. o. 2. verſicu. Tertium eſt, quòd de conſuetudine apud aliquos cõtrarium ſeruatur. Sed certe apud nos communis opi. ſeruaretur in practica, Quinimò (ſecundum aliquos) ille, qui ſemel deliquit in eccleſia, ſi iterum delinquat extra eccleſiam, & poſt delictum ad eccleſiam confugiat, non debet eius immunitate gaudere, Et ita in facti contingentia deciſum fuit per capellam Tholoſa. deciſio. 422. Item fuit quæſitum, an ſi aliquis, &c.

Vlterius quæro, nunquid clerici gaudeant immunitate eccleſiarũ, ita vt ab illis inuiti extrahi non poſsint ab eorum, iudicibus eccleſiaſticis? Reſpond. quòd ſic, non enim debent ipſi eſſe deterioris conditionis, quàm laici, Et ita conſuluit Rom. conſil. 234. & eſt communis opinio. vt att Diaz in pract. crimin. canon. cap. 115. Sed quidquid ſit de iure, contrarium ſeruatur de conſuetudine, vt atteſtatur Diaz in loco præallegato, quem refert, & cum eo concordat Didacus in d. cap. 20. numero 16. & Remigius in loco præallegato, folio 161. fallentia 21.

Præterea quæro, nunquid Iudæi confugientes ad eccleſiam gaudeant eius immunitate? Reſpond. quòd non, ipſi enim ſua infidelitate ſe ad indignos faciunt eius beneficio, Et hæc eſt communis opin. vt dicit Marſil in l. ex Senatuſconſulto, num. 7. & ſeq. ff. ad l. Corne. de ſicar. quem refert Remig. in loco pręallegato, in 18. fallentia. Bene verum eſt, quòd multi tenẽt contrarium, quòd ſcilicet etiam Iudæi gaudeant hac immunitate, Et dicit Didacus in d. c. 20. poſt nume. 11. verſicu. XIII. quòd hęc ſententia videbitur fortaſſe frequentiori authorum calculo recepta Tu vero non recedas à prima opinio. tanquam veriori, & magis communi, Non enim debemus erga Iudæos perfidiſsimos Chriſtiani nominis hoſtes aliqua humanitate vti, vt dixi ſupra lib. 2. §. Iudæus.

Quæro etiam, nunquid excommunicati ſi delinquant, gaudeant immunitate eccleſiæ? Reſpond. quòd ſic, & eſt communis opinio. vt atteſtatur Boer. deciſio. 110. nume. 7. quem refert Remig. in loco præallegato in 19. fallentia, numero 1. & Didacus in d. cap. 20. numero 11. Quę concluſio licet in puncto iuris non tranſeat ſine difficultate, tamen propter honorem Dei non eſſet ab ea in practica recedendum. Faciunt quę dixi intra quæſt. 77. verſiculo, Sed nunquid.

Pone familia inſequitur reum, & poſtquam ipſe per loca profana aliquantum aufugit, recipit ſe in eccleſiam, nunquid poterit ab ea extrahi? Reſpond. Aliqui dixerunt, quòd ſic, ſed certe contraria opinio. eſt verior, & etiam magis communis, vt atteſtatur Remig. in loco pręallegato, fol. 203. in 31. fallentia in fin. & ita ſeruatur, prout etiam ſe obſeruari vidiſſe atteſtatur Boſſ. in titu. de captura, numero 22. Et reperio Senatum ita iuſſiſſe in caſu cuiuſdam Alexandri Magni, 13. Februarii 1543. P. N. Quinimò cum ſemel carcerati, qui

Papię

Papiæ detinebantur, è carcere ipſo aufugiſſent, & in eccleſiam ſe recepiſſent, & iuſſu illuſtriſſimi Ducis (vt dicebatur) ab ipſa eccleſia, in quam confugerant extracti fuiſſent, ſenatus iuſſit ipſos tanquam male extractos eccleſię reſtitui, 28. Decẽb. 1557 P. N. Et idem quoque per parlamentum Burdegalenſe obſeruatum fuiſſe refert Papo lib. 1. titu. 1. Arreſto 17. & Boer. deciſio. 110. nu. 9. licet contrarium aliquando iudicatum fuiſſet referat Chaſſ. ſuper conſuet. Burgund. fol. 55. num. 116. de quo mentionem facit Remig. in loco præallegato, fol. 199. in 29. fallentia.

Quęro nunc, nunquid in caſibus, in quibus delinquens non eſt tutus immunitate eccleſiæ, poſſit iudex ſecularis illum propria auctoritate ab ipſa eccleſia extrahere? Reſpond. Salic. in l. ſi quis ei, nume. 6. C. de adul. dicit, quòd non, ſed quòd debet prius licentiam ab epiſcopo requirere. Sed certe in contrarium eſt communis opin. vt atteſtator Remig in loco pręallegato, fol. 217. in prima quæſtio. circa fin. Vbi etiam ſubdit, quòd ſeruatur in practica, Et ita quotidie videmus quòd iudices ſeculares extrahunt delinquentes ab eccleſiis non expectata licentia epiſcopi, quia prælati, & iudices eccleſiaſtici reddunt ſe in hoc valde difficiles, & dum requiritur, & expectatur licentia, ſæpe clerici faciunt delinquentes aufugere, Et ita moribus, & praxi Chriſtiani orbis receptum eſſe ait Didacus in d. c. 20. poſt nume. 18. verſic. 34. Ita etiam ſeruari in curia Delphi atteſtatur Guido Papæ deciſ. 121. in fin. & ita pluries ſe vidiſſe ſeruari refert Guliel. de Benedictis in prima parte repet. c. Raynutius, fol. 81. num. 152. ita etiã de facto ſeruari atteſtał Boer. deciſ. 109. nu. 2. Debent tamen in hoc iudices ſeculares modeſte ſe gerere, & prouidere, quòd ſine tumultu, & offenſa perſonarum eccleſiaſticarum extrahantur, & vbi aliquando comperiant, quòd de iure non debuiſſent illos extrahi facere, debent eos confeſtim eccleſiæ reſtituere.

Quæro, modo nunquid ſi delictum eſt tale, pro quo delinquens ab eccleſia extrahi de iure non poſſit, liceat iudici ſeculari poſitis cuſtodibus eccleſiam ipſam obſideri facere, & prohibere, ne ad eum alimenta deferri poſſint? Reſpond. quòd non, & eſt communis opinion. vt ait Didacus in d. cap. 20. poſt nume. 17. verſicu. 31. Et ita in hoc dominio ſeruatur. In aliis tamen locis aliquando vidi reos in eccleſiis obſideri, prout etiam in Normannia dicit eſſe hanc conſuetudinem Igneus in l. 1. in principio nume. 9. ff. ad Sylle. vbi ait, quòd per victus ſubtractionem eos exire cogunt cũ banni impoſitione, & pœnæ interminatione, deinde compellunt eos abiurare patriam, & in exilium ire, quòd ſi reuertantur, & deinde in eccleſiæ capiantur, non gaudent amplius eccleſiæ immunitate, ſed vltimo ſupplicio afficiuntur, vt narrat ibi igneus, recenſendo totam diſputationem ſuperinde habitam in facti contingentia, vſque ad numero 54. Bene ſolent rei, qui ad eccleſiam confugiunt, poni in compedibus, vel cum bona cuſtodia, donec cognitum fuerit, an gaudere debeant ipſius eccleſiæ immunitate, Et ita de conſuetudine obſeruari atteſtatur Guido Papæ in dicta deciſione 121. circa finem. Remigius in loco præallegato, folio 238. quæſtio. 6.

Scias autem, quòd hę immunitas eccleſiæ prodeſt non modo delinquentibus, qui poſt delictum in eccleſiam cõfugiunt, ſed etiam carceratis, vt dixi ſupra verſicu. Pone familia, Quinimò prodeſt etiam iam condemnatis, & bannitis etiam capitaliter, Et ita iuſſit ſenatus reſtitui eccleſiæ quendam Ioã. Teſtam capitaliter condemnatum, qui ab ea extractus fuerat 11. Ianuarii 1555. A. C. Fortius dico, quòd ſi aliquis condemnatus dum ad ſupplicium ducitur tranſeat per eccleſiam, vel cœmeterium, gaudet immunitate eccleſiæ, neque poteſt inde violenter extrahi, Et hæc eſt communis opinio. vt atteſtatur Remigius in loco præallegato, fol. 201. in 30. fallentia, Et ita ſe vidiſſe in facto iudicari affirmat Chaſſen. ſuper conſuetud. Burgund. folio 55. numero 121. quem refert Boer. deciſio. 110. poſt numero 8.

Succeſſiue quæro, nunquid ille, qui ad eccleſiam confugit, ſi deinde extractus fuerit, in caſibus, in quibus licite extrahi poterat, poſſit puniri? Reſpond. Oldrad. conſilio 154. in fin. dicit, quòd extractus

tractus ab eccleſia (ſecundum omnes) non punitur pœna ſanguinis, Ego tamen in practica nunquam vidi ſeruari, nam ſiue licite ab eccleſia extractus fuerit, ſiue ipſe ſponte exierit, & deinde captus fuerit, ſemper vidi eum puniri, perinde ac ſi nunquam ad eccleſiam confugiſſet, Et ita etiam ſeruari de conſuetudine, & ſtylo Franciæ atteſtatur Boer. in d. deciſ. 109. in fi. & dixi ſupra circa principium quæſtionis.

Vltimo quæro, nunquid delinquens, qui confugit ad ſacerdotem ſacram Euchariſtiam in manibus portantem, gaudeat immunitate, prout illi, qui ad eccleſiā confugiunt? Reſpond. quòd ſic, & fuit opinion. Hoſtienſ. cum qua tranſeunt communiter Doctores, vt dicit Corſet. in ſuis ſing in verbo, Cardinalis, Et dicit Ioã. Arno. ſoliloquio 80. Dictat capitulum, quòd illum ſequuntur cõmuniter Doctores. Dicit etiam Gomez in § pœnales, poſt nume. 50. Inſti. de actio. quòd ita tenent communiter Doctores Hanc etiam opinion. dicit eſſe communem Cagnola in l. vinum, numę. 54. ff. ſi certum petatur. Didacus in d. c 20. nu 6. Remigius de immun. eccleſ. fol. 84 Anton. Gomez c. 10. delictorum, num 1. quem refert Plaça lib. 1. delictorum, cap. 34. nume. 16 Menchiaca lib. 3. de teſtam. §. 22. num. 55. Cum enim in ipſa Euchariſtia ſit Chriſtus Ieſus, propter quem eccleſia gaudet hoc priuilegio, multo magis in eo idem dicendum eſt, quod in eccleſia. Vide quæ dixi infra quæſtio 98. verſicu. Sed pone. An autem ſi cõdemnato detur ſanctiſſima Euchariſtia, debeat eo die morti tradi, dixi infra quæſt 99. verſic. Sed quæro.

In hoc autem propoſito adde, quòd ſicut non licet delinquentes ab eccleſia extrahere, ita neq; etiam licet ſcholares pro aliquo delicto è ſcholis extrahere, Et ita de conſuetudine ſeruari atteſtatur. Rebuff. de priuil. ſcholar. vbi refert ob id quoſdam fuiſſe ſuſpēſos, & illum refert Horatius de priuil. ſcholar. c. 51.

Item adde, quòd ſicut delinquētes non poſſunt extrahi ab eccleſia, neque à palatio epiſcopi, ita neque etiam extrahi poſſunt à domibus Cardinalium Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, Et ita hodie conſuetudo communis obſeruat, teſte Manfredo in tractat. de Cardinal. capitu. octauo in 14 priuil.

Tertio adde, quòd etiam fugientes ad ſtatuas Principium ſunt ſecuri, ne inde auelli poſſint, vt videtur text. in l. vnica, C. de his qui ad ſtatuas confug. Et eſt communis opinion. vt atteſtatur Remigius in loco præallegato, fol. 97. in 23. ampliatione. Dicit tamen Reſtaurus de Imperatore quæſtio. 96. quòd hoc de conſuetudine non videtur admiſſum, neq; receptum, Et certe credo, q vix poſſet in practica obtineri.

QVAEST. XXXI.

SVMMARIVM.

Citari debet reus ante omnia.

Et quid ſi princeps procedat cõtra ſubditum, verſic. Adde quòd.

Et quid in ſententia declaratoria cenſuræ, verſicu. Item adde.

Citatio in cauſis criminalibus debet fieri de ſpeciali commiſſione iudicis, verſic. Vnum autem.

Et an in citatione ſit exprimenda cauſa, propter quam reus citatur, verſicu. Quæro nunc.

Et an in citatione poſſit apponi pœna, verſic. Item quæro.

Et an in citatione inſeri debeat totus tenor libelli, verſic. Quæro nunquid.

Et quæ ſit forma libelli inquiſitionis, ibidem, verſicu. Quæro quæ ſit.

Arbitrium iudicis quid importet, verſic. Arbitrio.

Fama an probetur per illa verba, Fama publica præcedente, verſicu. Fama publica.

Menſis & annus an ſit exprimendus in libello inquiſitionis, verſic. Quid de anno.

Scientia, & dolus, an in delictis requiratur, verſic. Scienter & doloſè.

Clauſula, Super quibus omnibus &c.

In inquiſitione quid operatur, verſic. Super quibus omnibus.

Iudex an teneatur ſe inſcribere in inquiſitione, verſic. Quæro etiam.

Iudex

Citatio, qualiter reo intimari debeat, verſic. Dictum eſt.

Et an ſufficiat, quòd intimetur ad domum, ibidem.

Et an ſit neceſſaria perquiſitio citandi per ciuilitatem, verſi. Sed nunquid.

Et an ſit illi danda copia citationis, verſic: Scias tamen.

Et quid ſi citandus ſit extra territorium, verſic. Sed hæc quidem.

Et quid ſi ambo territoria ſint ſub eodem præſide prouinciæ, verſ. Poſſet forte.

Et quid ſi reus ſit vagabundus, verſic. Sed quid ſi reus.

Et an vnica citatio in criminalibus ſufficiat, verſic. Quæro modo.

Et an peremptoria citatio in criminalibus requiratur, verſic. Sed hic quæro.

Et an fiſcus ſit citandus, & pars offenſa, verſic. Vlterius quæro.

Et an pendente termino poſito in citatione poſſit iudex capi facere reum, verſic. Vltimo quæro.

VBI locus capturæ non fuerit tunc debet iudex contra reum ad vlteriora procedere, & vbi contumax fuerit, illum condemnare, Eſt tamen ante omnia præmittendum, quòd debet omnino reus legitime citari, vbi enim reus non fuiſſet citatus, vel citatio eſſet nulla, vel minus legitime facta, proceſſus, & ſententia, & omnia, quæ ſequuntur, ſunt ipſo iure nulla, vt dicit gl. in l ſi accuſatoribus, in gl. fin. C. de accuſat. Et eſt communis Theorica, vt atteſtatur Roland. conſilio 68. num. 14. lib. 2. Et hoc locum habet non modo in quocunque iudice, ſed etiam in ipſo principe, nam & ipſe de ordinaria poteſtate non poteſt procedere contra aliquem non citatum, Et hæc eſt cõmunis opin. vt dicit Corſet. in repertorio Abbatis, in verbo, Princeps, vel Papa, Socin. inter conſilia Curtii ſenioris, conſilio 20. num 4. & ſeq. Et hoc etiam, ſi delictum ſit notorium, vt dixi ſupra quæſt. 9. verſic. Quæro nunquid.

Adde, quòd hæc omnia locum habent etiam ſi ille, contra quem princeps procedit, eſſet eius ſubditus, adhuc enim non poſſet contra eum non citatum procedere, Text. eſt vulgatus in clem. paſtoralis de re iud & eſt communis opin. vt ait Socin. conſil. 87. poſt num. 19. verſic. Capio ſextam lib. 3. & conſil. 164. num. 16. in fin. lib. 2. & conſil. 266. num. 46. eodem volum. & conſil. 120. poſt num. 10. lib. 3. dicit, quòd omnes fatentur, quòd in cauſis criminalibus non poteſt princeps, etiam de plenitudine poteſtatis procedere, etiam contra ſubditum, eo non citato, Et in hoc propoſito videnda ſunt ea, quæ dixi loquendo de cauſis ciuilibus intra lib. proximo, dicit enim Socin. in eo. conſil. 164. num. 15. quòd in criminalibus ita ſentiunt omnes, qui hoc tenent in ciuilibus, & quòd ita conſultum fuit in cauſa interdicti ciuitatis Florentiæ per multos doctores. Et reuera ſi in ciuilibus non poteſt princeps procedere contra ſubditum non citatum, ſecundum opin. quam in loco præallegato oſtendi eſſe magis commũnem, idem & multo magis dicendum eſt in criminalibus, in quibus de maiori præiudicio tractatur, Et ita ſemper vidi in practica obſeruari.

Item adde, quòd licet aliqui tenuerint, quòd hoc non habeat locum in ſententia excommunicationis declaratoria, nihilominus magis communis opin. eſt, quòd etiam quando iudex declarat aliquem incidiſſe in aliquam excommunicationem, vel pœnam ipſo facto, requiritur citatio etiam in ſententia cenſuræ, & interdicti, Ita tenet gl. in clem. præſenti in verbo, Conſtiterit de cenſib quam omnes approbant, vt dicit Socin. in d. conſil. 20. num. 16. in fin. Ripa in l. is cui bonis, num. 27. ff. de verb. oblig. Hãc etiam dicit eſſe communem opinionem Dec. in c. reprehenſibilis, poſt num. 2. de appellatione, Et dato, quòd aliquo caſu ſuſtineri poſſet illa opin. quòd ad ſententiam declaratoriam cenſuræ non requireretur citatio, certe in ipſa diſcuſſione negocii, & cauſæ, propter quam peruenitur ad ipſam ſententiam declaratoriam, vtque requiritur citatio, Et in hoc nemo diſcrepat, vt dicit Tortus inter conſilia Ant. de Butr. conf. vltimo, col. fin. verſic. Sed vnum eſt, alias enim eſſet

tollere parti ſuas defenſiones, quod nullo modo eſt faciendum.

Vnum autem ſcias, quòd licet in cauſis ciuilibus valeat citatio ſine ſpeciali commiſsione iudicis, vt dixi infra lib. proximo, Tamen in criminalibus debet fieri de ſpeciali commiſsione iudicis, aliàs eſt nulla, Et hæc eſt communis opin. vt dicit Ripa in cap.1.num.86.de iudic. quem refert Pract. Conradi, fol.267.nu 5. Blanc. de indiciis, num. 334. prout illum refert Villalob. in ſua collecta communium opi. in littera C, num. 55. Et ita ſeruatur de conſuetudine, vt dicit Bal. in l.fin. num.4. C.de exhib.reis.

Quæro nunc, quæ ſit forma huius citationis, & in primis nunquid in ea exprimenda ſit cauſa, propter quam reus citatur? Reſpond. Abb. in cap.præterea, num. 8. de dilatio. diſtinguit, quòd aut citatio mittitur in partes longinquas, & tunc eſt inſerenda cauſa propter quam quis citatur, aut citatio fit in partibus propinquis, & non requiritur expreſsio cauſæ, ſed ſufficit dicere, quòd compareat reſponſurus cuidam accuſationi, ſeu inquiſitioni contra eum formatæ. Et dicit Foller. in pract. cri.canon. fol.140. in fin. quòd hæc diſtinctio Abb. ſeruatur in Rom. curia & aliis, Sed certe quidquid ſit de iure, apud nos indiſtincte ſeruatur, quòd in citatione inſeratur cauſa, Et hanc opin. dicit eſſe communem Imola in l.inter accuſatorem, numero 2. in fin ff. de publ. iudic. prout illum refert Menchiaca controuer. vſu frequentium, cap 24.num.12. Et ita etiam quotidie practicari atteſtatur idem Foller. in pract. crim. fol. 36. num 2. Quinimò de conſuetudine non modo cauſa, ſed totus tenor libelli ſiue inquiſitionis inſeri debet in ipſa citatione, vt dixi infra verſic. Quæro nunquid.

Item quæro, nunquid poſsit iudex in tali citatione apponere pœnam pro contumacia? Reſpond. In hoc dominio prohibitum eſt per nouiſsimas conſtitutiones in tit. de accuſ §.omnibus, procedere præceptis pœnalibus ſine licentia ſenatus, qui tamen hoc aliquando concedit, vbi non adſunt indicia ſufficientia ad formandam inquiſitionem, præſertim in cauſis magnis, vt dicit Boſſ. in tit. quomodo procedatur per præcepta num.1. Sed de iure communi vtique poteſt iudex comminari pœnam reo non comparenti, Et hoc tam in ciuilibus, quàm in criminalibus, vt latius dixi infra lib. proximo, Non tamen poteſt reum citare ſub pœna confiſcationis bonorum, quidquid dixerit Bald. in cap.2. in primis verbis de teſti. cogen. cuius opinio communiter à Doctoribus reprobatur, vt dicit Cagnola in l. vnica in princ. num.93. ff. ſi quis iuſd. non obtemp Et ita etiam videmus, quòd talis pœna confiſcationis bonorum pro contumacia receſsit ab aula, & hodie non eſt in vſu, vt atteſtatur Andr. de Iſer. quem refert Afflic. in c. 1. in verbo, Condemnatorum, num.30. quæ ſint rega. & Natta, conſil.240.num.2. & Roland.conſ 47.num.46.lib.2. Vide quæ dixi in loco præallegato, vbi etiam dixi, an iudex poſsit excedere mulctando diſpoſitionem text. in l.eos, C. de modo mulcta, & de facto ſeruetur.

Quæro nunquid in citatione debeat inſeri totus tenor inquiſitionis, ſeu libelli contra reum formati? Reſpond. De iure communi ſufficit citare reum, vt compareat ad reſpondendum inquiſitioni contra eum formatæ occaſione talis delicti, nec requiritur, quòd in ipſa citatione inſertus ſit tenor inquiſitionis, ſeu libelli, Et ita communiter tenetur, vt dicit Marian. in repet.cap.qualiter, & quando, nu.212. in fin. de accuſatio. Blanc. in pract. crim. fol.11. num. 22. Sed quidquid ſit de iure, contrarium ſeruatur de conſuetudine, vt ſcilicet neceſſario apponendus ſit in citatione totus tenor inquiſitionis, Et ita communiter obſeruari, & practicari atteſtatur Marian. in loco præallegato, Ang. de malef. in verbo, Iudex commiſit, num.3.

Quæro, quæ ſit forma inquiſitionis, ſeu libelli, cuius tenor eſt in citatione inſerendus? Reſpond. Forma quæ paſsim obſeruatur, eſt illa, quam elegantiſsime gloſauit Angel. de Aret. excellens Doctor, in ſuo tractatu maleficiorum, & Marian. in d. repet.c.qualiter, & quando, à num. 187. vſq; ad nume. 212. & practicus Papien. in tit. de forma inquiſitionis, quæ quidem eſt in hunc, qui ſequitur, modum.

Hæc

HAEC EST QVAEDAM INQVISITIO, Reperio, quòd Carauita ſuper 20. ritu magnæ curiæ circa fin. dicit, quòd iſte modus dicendi in proceſſu, Hæc eſt quædam inquiſitio, non obſeruatur generaliter, Et verum dicit quo ad proceſſum, ſed quo ad libellum, ego credo quòd apud omnes hæc forma dicendi obſeruaretur. Quid autem ſit inquiſitio, dixi ſupra q. 3. verſic. Et aduerte, Materiam autem inquiſitionis poſui ſupra q 5. & ſequẽtibus. & quomodo procedatur per viam inquiſitionis, dixi ſupra q. 11.

SIVE TITVLVS INQVISITIONIS, Hæc verba apponuntur ad demonſtrandum, ꝙ reuerà iſte libellus nõ eſt propriè inquiſitio, ſed eſt quidam titulus criminis reſultans ex ipſa inquiſitio .ſ. ex indiciis, ſiue informationibus per ipſum iudicem inquirentem aſſumptis.

QVAE FIT, ET FIERI INTENDITVR, Hęc verba ſignificant, quòd etiam tranſmiſſo libello inquiſitionis non ceſſat ipſa inquiſitio, imò iudex ſemper ex officio durante proceſſu perſeuerat inquirendo, & recipit teſtes ſuper delicto. An autem id facere poſsit poſt publicatas atteſtationes, dixi infra quæſtio. 61. verſicu Sed quæro.

PER DOMINVM N. PRAETOREM, ET D. N. EIVS IVDICEM MALEFICIORVM, Apponitur nomen iudicis, vt ſciat reus coràm quo debeat comparere ad ſe defendẽdum, prætereaque titulus dignitatis, ſeu officii, ex quo poſsit cognoſci ipſum eſſe iudicem competentem, & habere iuriſdictionem in cauſis criminalibus.

EX EORVM, ET CVIVSQVE EORVM MERO OFFICIO, AVCTORITATE, POTESTATE, Inquiſitio enim proprie fit ex officio iudicis, vt dixi ſupra q. 3. Illa autem verba, Ex mero officio, operãtur ꝙ non requiratur, ꝙ pręcedat diffamatio, ſecundum Ang. ſed eius opin. communiter reprobatur, vt dixi ſupra q 6. verſic. Idem etiam.

Arbitrio, atque balia, Iudex licet habeat arbitrium, debet tamen ſeruare ius commune, nam arbitrium, quod conceditur officialibus ſuper maleficiis, debet reduci, & reſtringi ad ius commune, niſi quo modo ad modum procedendi, & circa aliqua leuia, Et ita tenent communiter Doctores, vt atteſtatur Alberi. in 3. parte ſtatu. q. 32. Item quæro, nume. 1. Vide quę dixi infra q. 64. verſi. Dixi etiàm. Et ideo aduertant officiales, ne prætextu arbitrari eis conceſsi, nimis animoſe procedant, nam licet datum ſit à lege, vel ab homine arbitrium procedendi, non tamen propterea cenſetur remota cognitio, ſed remiſſa ſubtilitas, ſecundum omnes Doctores, vt atteſtatur Catald. de ſynd. q. 109. & Amad. de ſyndic. nume 145.

ET AD QVERELAM N. Hodie non porrigitur accuſatio ſolemnis. ſ. cum ſubſcriptione, & aliis requiſitis, ſed tantum ſimplex querela, vt dixi ſ. q. 12. Et põt hæc querela, quæ ſucceſsit loco accuſationis, concurrere etiam cum inquiſitione, vt dixi ſupra q. 3 verſic. Hinc infertur.

NECNON ET AD DENVNCIATIONEM N Materiã denũciationis poſui ſupra q. 7. Et licet Ang. de malefic. in verbo, Necnon & ad denunciationem, dicat quòd rarò hæc tria remedia ſimul concurrunt, videmus tamen quotidie contrarium in practica, nam in omnibus ferè delictis pars querelat, antianus ſiue ſyndicus denũciat, & iudex ex officio inquirit. Hic autem modus procedendi per denunciationem non eſt modus de per ſe, ſed eſt connexus cum inquiſitione, vt dixi in d. quæſt. 7. in principio.

CONTRA, ET ADVERSVS N. Exprimendum eſt nomen proprium imputati, eiuſque agnatio, & patria, & habitatio, ſi fieri poteſt, ita vt omnino certa ſit perſona, quæ inquiritur, Et dicit Marian. in d. c. qualiter, & qñ nu. 190. ꝙ quanto plures adiiciuntur demõſtrationes, tanto maior datur certitudo, ſubdens ꝙ laudandi ſunt Senenſes, qui adiiciunt nomen patris, aui, & familię &c. Si tñ ignoratur nomen homicidę, deſcribendus eſt per ſigna, ſtaturam habitationem, veſtes, & alias circunſtantias, quę exprimi poſſunt, nam eo caſu dũmodo conſtet de corpore, poteſt procedi etiam ad condemnationem, Et hoc oẽs ſciunt, vt dicit Boſſ. in tit. de delicto, nu 33. vt dixi ſupra q. 4. verſic. Qñ vero. Moneo

autem delinquentes, ne confidant ſuper hoc, quia forte in libello inquiſitionis erratum ſit in cognomine, ſeu in patria, quia ſi permiſerint ſe banniri, & poſtea perueniant in fortiam iuſtitię, dummodo conſtet de corpore, & de delicto, non poterunt euadere executionem condemnationis, Et dicit Ang. in l. his verbis, § fin. in fin. ff. de hæred. inſt. ꝙ fuit in facti contingentia decapitatus quidam Bononiæ, qui erat deſcriptus in numero bannitorum tanquam de vna ciuitate, cum eſſet de alia, ex quo conſtabat eum eſſe illum, qui fuerat pro illo maleficio citatus, & condemnatus, Et illum etiam refert Io. Arn. Epit. 95 Quidam conciuis.

HOMICIDAM, Exprimēdus eſt titulus delicti, vt tempore condemnationis ſciri poſſit, quę pœna ſit imponenda. Materiā autem homicidii poſui ſupra hoc eo. lib. § Homicidium.

ET P. AVXILIATOREM, Materiam auxiliatorum, & qua pœna ſint puniendi, poſui infra quæſt. 90.

ET F. MANDATOREM, Qua pœna puniatur mandans, dixi infra q. 89.

IN EO, DE EO, ET SVPER EO QVOD Sunt verba idem ſignificantia, quæ tamen conſuetudo obtinuit, vt ſemper omnia apponantur.

Fama publica pręcedente, Diffamationem pręcedere debere inquiſitionem, dixi ſupra quęſt. 6. ibiq; verſic. Sed quoniam, & ſeq. poſui quemadmodum fama probetur, Reſtat hic tantummodo videre, nunquid ex iſta aſſertione iudicis, dicentis in libello inquiſitionis famam publicam præceſsiſſe dicatur probata fama. Doctores in hoc multum ſe inuoluunt, nam aliqui dicunt ſimpliciter, ꝙ ſic, & dicit Foller. in pract. crim. canon. fol. 87. num. 33. ꝙ ita tenent cōmuniter Doctores: aliqui diſtinguunt, an iudex procedat ad inſtantiam alicuius, an autem ex mero officio, ita quòd vt ſi ad inſtantiam alterius procedat, teneatur ille, qui promouet inquiſitionem, facere fidem de fama, ſi vero procedat iudex ex mero officio, credatur ipſi iudici aſſerenti famam publicam pręceſsiſſe, Et dicit Card. Alex. in cap. de accuſatione, col. 25. circa med. ſecunda quæſt. octaua, ꝙ ita tenent communiter doctores. Alii diſtinguunt inter iudicem ordinarium, & delegatum, vt ſcilicet delegatus non poſsit inquirere, niſi prius fama ipſa per teſtes probata fuerit. Et in hoc videntur concordare doctores omnes, vt dicit Berous in d. c. qualiter, & quando, num. 36 in fi. In ordinario vero vbi procedat ex mero officio, ſufficiat, quòd extraiudicialiter ei de fama conſtet, Et hanc dicit eſſe communem opin. Aret. in cap. cum oporteat, nu. 43. & ſeq. de accuſ. Berous in loco prææallegato, num. 36. Et ex hoc inferunt, quòd poteſt ordinarius formare inquiſitionem, non examinatis teſtibus ſuper infamia, & quòd vbi recipiat aliquos teſtes ſuper infamia, non tenetur eorum dare copiam reo petenti, Sed tamen ſi appelletur ad ſuperiorem, dicunt, quòd tenetur iudex probare reum fuiſſe diffamatum, aliàs proceſſus eſſet nullus, Et hanc atteſtatur eſſe cōmunem opin. Alex. de Neuo, conſilio 86. num. 1. Aret. in d. c. cum oporteat, prout illum refert Boſſ. in tit. de inquiſitione, poſt num. 70. Vbi etiam ſubdit, quòd ita practicatur. Breuiter quidquid ſit de iure canonico, à quo fuit inuenta iſta diffamatio, practica fori ciuilis obſeruat totum contrarium, Et Berous in loco præallegato refert nōnullos atteſtantes ſeruari in practica, ꝙ ordinarius nō inquirat ex mero officio, ſi prius non appareat de fama ex dictis teſtium, Et certe ſi obſeruaretur illa opinio, ꝙ crederetur iudici de fama aſſerenti, poſſet quilibet iudex procedere ad inquiſitionem ſpecialem criminis contra aliquem, aſſerendo, ꝙ ſibi extraiudicialiter conſtat illum eſſe diffamatum de ipſo crimine, quod eſſet deſtruere totā practicam criminalem, ſecundum quam prohibetur iudici inquirere, niſi præcedat diffamatio, aut aliquid aliud, quod aperiat viam inquiſitioni, vt dixi ſupra in d. quæſt. 6. in principio, & verſic. Sed retenta, & ſeq. Et dicere, ꝙ ſi pars appellet, tenebitur iudex facere fidem de infamia corā ſuperiore, mihi viſ ſomnia vigilantium, cum bona venia tantorū patrum, Et ſi quis vellet iſta in practica obſeruare, credo, ꝙ omnibus ſe deridendum præberet. Tu ergo dic, ꝙ ad hoc vt iudex poſsit inquiſitionē ſuam

fundare ſuper diffamatione, requiritur ꝙ de fama conſtet per teſtes iudicialiter receptos, Et ideo Ang. in repet. l. ſi vacantia, num. 182. C. de bon. vac. monet iudicem vt ſit cautus, ꝙ ſemper recipiat dicta diffamantium ad bancum pro tribunali ſedendo, ne poſsit obiici, ꝙ diffamatio in occulto facta ſit, quòd dicit eſſe notãdum Ang. de maleſ. in verbo, Fama publica, in primis verbis, ſubdens, ꝙ quando recipitur à iudice talis diffamatio in ſuo baſtardello, notarius maleficiorum debet dicere, Et prædicta facta fuerunt ad bancum iuris iudice pro tribunali ſedente, & dicit, hoc tene menti in practica ne erres. Sed certe neque hoc ſeruatur in practica, nam ſtante generali conſuetudine, quòd ex omni delicto poſsit inquiri, hæ informationes ſuper diffamatione amplius non ſunt in vſu quia ſemper ferè aliquo alio modo contingit aperiri viam iudici ad inquirendum abſque diffamatione, Et ideo practica obſeruat, quòd conſtito de delicto, eodem contextu aſſumuntur informationes ſuper crimine, & ſuper fama, vt dixi ſupra q. 6. verſ. Vltimo ſcias.

ET CLAMOSA INSINVATIONE REFERENTE, Clamoſam inſinuationem requiri de iure vltra famã, ad hoc vt per inquiſitionẽ ꝓcedi poſſit, dixi ſupra queſt. 6 verſic. Item quæro.

NON QVIDEM A MALEVOLIS, ET SVSPECTIS, SED POTIVS AB HONESTIS, ET VERIDICIS HOMINIBVS, ET PERSONIS, Debet enim fama habere originem à perſonis non ſuſpectis, vt dixi in d. q. 6. verſ. Amplius etiam, & ſeq.

NON SEMEL TANTVM, SED SAEPE ET SAEPIVS AD AVRES, ET NOTITIAM DICTI D. POTESTATIS ET IVDICIS, ET CVRIAE, Requiri, ꝙ fama non ſemel tãtum, ſed ſæpius ad aures iudicis aſcẽdat, dixi ſupra in d. q. 6. verſ. Quæro nunc.

ETIAM PER MODVM NOTORII AVDITV PERVENIT, Hęc verba ſolent ſemper apponi in inquiſitionibus, etiam ꝙ delictum non ſit notorium, Et fuit conſ. Ang. de maleſ. in verbo, Etiã per modum notorii, num. 1. vbi dicit, ꝙ iudex habet ſemper in ſuis inquiſitionibus apponere iſtud verbum, Et ꝙ à paucis vidit apponi, ſed malè faciunt. Auguſt. ad autem ibi in addit. dicit, ꝙ imo malè faciunt iudices, qui apponunt hæc verba, quando delictum non eſt notorium. Ego credo, quòd iudices, qui apponũt iſta verba in inquiſitione, bene faciunt, etiam ſi ſit dubium, an delictum ſit notorium vel ne, nam dicta verba nihil reo præiudicant, cum iudici non credatur aſſerenti delictũ eſſe notorium, niſi aliter de notorietate appareat, poſſunt autem iudici prodeſſe, ſi aliquid omitteretur in proceſſu, ad eum excuſandum, vbi deinde appareret ꝙ delictum fuiſſet notorium, & ꝙ iudex tanquam ſuper notorio proceſsiſſet. Quod autem dicatur delictum notorium, & quomodo in crimine notorio procedatur, dixi ſupra q. 9. per totum.

QVOD DE ANNO PRAESENTI, ET MENSE OCTOBRIS, In inquiſitione debet exprimi annus, & menſis prout in accuſatione, ſecundum Bart. in l. 2. §. ſi publico, num. 12. ff. de adult. Et ita communiter tenetur, vt dicit Card. Alex. in d. c. de accuſat. col. 33. in ſi. 2. q. 8. quem refert Foller. in pract. crim. canon. fol. 91. poſt nu. 39. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Aret. in d. c. qualiter, & quando. §. debet, poſt num. 115. Boſſ. in tit. de inquiſitione, nu. 90. Et ita videtur de conſuetudine obſeruari per totum mundum, vt dicit Ang. in l. ea quidem, num. 3. C. de accuſ. Et licet Bald. in l. edita in repet. Pattauina, num. 30. tenuerit contrarium, quòd ſcilicet in inquiſit. non requiratur expreſſio loci, & temporis, illud tamen dictum Baldi communiter non tenetur, vt dicit Card. Alex. in loco prędallegato, eſt enim inquiſitio ſubrogata loco accuſationis, Et quamuis lex magis confidat de iudice, quàm de accuſatore, non eſt propterea tollenda reo facultas ſuę defenſionis, quæ poteſt reſultare ex huiuſmodi expreſsione temporis, Et quia hæc concluſio non habet in practica aliquam difficultatem, non eſt ſuper ea vllo modo hæſitandum. An autẽ in inquiſitione debeat exprimi dies, recurrendum eſt ad ea, quæ dixi ſupra q. 12. verſ. Dixi etiam.

Exiſtens

EXISTENS FLORENTIAE IN HOSPITIO LEONIS, Locus de neceſſitate exprimi debet in inquiſitione, prout in accuſatione, de quo dictum eſt aliquid verſic. Præcedenti, & latius ſupra quæſt. 12. verſic. Eſt autem, & ſeq.

Cæterum hoc loco ea verba, quæ pertinent ad qualitates delictorum, omittuntur, quia diuerſimode apponuntur in inquiſitionibus, prout etiam variæ ſunt ſpecies delictorum, Et licet Ang. de malefic. voluerit omnia ad materiam criminalem ſpectantia tractare ſuper clauſulis, & verbis vnicis inquiſitionis, nobis viſum eſt hic tantum tractare ea, quę pertinent ad formam ipſius libelli citationis, cætera vero ſuis locis explicauimus.

Scienter, & Doloſe, Hęc verba in Inquiſitione appoſita ſunt maximę importantiæ, licet iudices, vel potius notarii, qui ſunt compilatores inquiſitionum, illa ſæpius inconſiderate apponant, In primis enim multa facta puniuntur ſcienter commiſſa, quę ignoranter commiſſa non puniuntur, nam licet omnis ignorantia in delictis regulariter non excuſet, vt dixi infra q. 60. verſ. Quæro nunquid, nihilominus quando eſt probabilis, ſępe vel excuſat in totum, vel ſaltem prodeſt ad mitigandam pœnam, Et hoc habet locum non modo ſi delictum commiſſum eſt in omittendo, ſed etiam ſi commiſſum eſt in faciendo, puta ſi extet ſtatutum, quòd pręſtans opem bannito, vel nobili delinquenti, acrius puniatur certe debet probari, quòd ſciebat illum eſſe bānitum, vel nobilem, aliàs non habet locum diſpoſitio ſtatuti. Et ita ſe in facto obtinuiſſe dicit Ang. in l. 1. poſt num. 1. verſic. Videte domini. C. de nili agger. non rumpen. quem refert Aug ad Ang. de malef. in verbo, Et ad querelam, poſt num. 93. Pręterea multum intereſt, an in delicto interuenit dolus, vel ne, nam videmus homicidium, qđ ſine dolo committitur, mitius puniri, quàm illud, quod doloſe commiſſum eſt, vt dixi ſupra hoc eod. lib. §. Homicidium, verſic. Hęc autem. Item nemo poteſt corporaliter puniri, niſi dolus in ipſo delicto interuenerit, vt dixi infra q. 84. circa principium.

Super quibus omnibus, & ſingulis &c. Licet de iure in criminalibus non ſit neceſſaria concluſio libelli, vt dixi ſupra q. 12. verſic. Vltimo quęro, tamen de conſuetudine apponitur in inquiſitionibus iſta clauſula, Super quibus omnibus & ſingulis &c. quæ eſt loco concluſionis, Et ita de conſuetudine ſeruari atteſtatur Bart. in d. l. 2. §. ſi publico, num. 13. quem refert Gomez Arias ſuper l. 74. Tauri circa principium, Ang. in d. l. ea quidem, poſt num. 7. ſubdens quòd eſt optima practica, à qua non eſt recedendum, Salic. in d. l. ea quidem, num. 47. Ang. de malefic. in verbo, Super quibus omnibus, num. 2. Aniadeus de ſyndicatu num. 32. Marian. in d. c. qualiter, & quando, poſt num. 209. verſ. LXIII. Quæro, Dueñas reg. 31. nu. 3. Boſſ. in tit. de inquiſitione, num. 80. Prac. Conradi, fol. 258. num. 42. Marcus deciſ. 668. num. 3. Operatur autem hæc clauſula, quòd licet regulariter, quando accuſatio, vel inquiſitio eſt propoſita cum aliqua qualitate, ſi illa qualitas non probetur, non poteſt ſequi condemnatio, neque etiam ſuper eo, quod eſt probatum, tamen ſi in accuſatione, vel inquiſitione ſit appoſita iſta clauſula, poterit ſequi condemnatio ſuper delicto probato, etiam ꝙ qualitas adiecta probata non fuerit, vt dixi infra q. 66. verſ. Sed quid ſi pro parte. Fortius dicunt aliqui, quòd ſi aliquis fuerit accuſatus, vel inquiſitus de mandato, & deinde in proceſſu non fuerit conuictus de mandato, ſed tantum de conſilio, adhuc virtute iſtius clauſulæ poterit puniri de cōſilio, de quo eſt conuictus, licet non accuſatus, vel inquiſitus, Et dicit Plaſa lib. 1. delictorum, cap. 16. quòd huic ſententiæ interpretum ferè maior pars accedit. Quod tamen apud me non tranſit ſine difficultate, & forte etiam in practica ſine noua inquiſitione, vel additione vix poſſet obtineri.

SECVNDVM FORMAM IVRIS, ET STATVTORVM, Hęc clauſula videtur in ſe continere incertitudinem, & poſſet etiam continere repugnantiam, vbi ſtatuta imponerent pœnam diuerſam ab ea, quę imponitur per ius cōe, nihilominus talis clauſula de cōſuetudine admittit,

tam in accuſatione, quàm in inquiſitione, vt atteſtatur Ang. de maleſ. in verbo, Et contra formam iuris, num. 1. & ibi Auguſt. in Apoſtil. Et fundatur talis conſuetudo ſuper gloſ. in l. ſenatus, in gloſ. magna, ff. de accuſatio. An autem eo in caſu debeat iudex imponere pœnam ſtatuti, vel iuris communis, dixi infra quæſt. 85. verſic. Debet etiam.

INCHOATA, FACTA, ET FORMATA FVIT DICTA INQVISITIO PER DICTVM D. POTESTATEM, &c.

Quæro etiã, nunquid de iure in inquiſitione requiratur iudicis inſcriptio, prout in accuſatione requiritur inſcriptio accuſatoris? Rñ. q. non, ita dixit Bart. in d. l. 2, §. ſi publico, num. 12. & eſt omnium cõis opin. vt ait Maran. in d. c. qualiter, & quando, num. 212. Iudex enim non obligatur ad pœnam talionis, ex quo inquirit ex neceſſitate officii. præterea hodie ex cõſuetudine ſublata eſt ẽt in accuſatione ſolẽnitas inſcriptionis, vt dixi ſupra q. 12. verſ. Cęterum hodie. Bene verũ eſt, q. ad hoc vt citatio, quæ intimatur reo cum libello inquiſitionis, fidem faciat, ſolent iudices illã ſubſcribere, Et ita ſeruat communis practica.

Dictum eſt de forma citationis, & quid continere debeat, Quæro nunc, qualiter citatio ſit ipſi reo intimanda. Et in primis ſcire debes, quòd ſi adſit in loco aliquod ſtatutum diſponens ſuper modo citandi, illud eſt ſeruandum, Poteſt enim induci à ſtatuto modus citandi præter ius commune, & tale ſtatutum valet, & ita ſeruat conſuetudo, vt atteſtatur Brunus de conſtitutio. in verbo, Abſens. Sed loquendo de iure cõmuni, quæro an citatio debeat reo perſonaliter intimari, an autem ſufficiat citatio ad domum? Reſpond. Aliqui dixerunt, quòd ad hoc vt quis poſsit tanquam contumax banniri, non ſufficit citatio ad domum, ex ea enim inducitur ſolũmodo ficta contumacia, ſed requiritur quòd ſit verus contumax, & ſic quòd fuerit perſonaliter citatus, Et hanc opin. dicit eſſe communem Maranta in ſuo Spec. fol. 106. nu. 9. prout illum refert Roland. conſil. 47. num. 18. lib. 2. Tu vero dic, q. etiam in criminalibus ſufficit, quòd intimetur ad domum ipſa citatio, Et hæc eſt communis opin. vt atteſtatur Alex. in l. 4. §. prætor ait, num. 1. in fi. ff. de damno infecto, quem refert Boer. in repet. l. conſentaneum, num. 104. C. quomodo, & quãdo iudex, Et dicit Gand. de maleſ. in Rubr. de citationibus, num. 4. in fin. quòd ita de generali conſuetudine obſeruatur, Ita etiam ſeruari in pract. atteſtatur Blanc. in pract. crim. fol. 14. num. 24. Et quòd talis citatio ad domum ſufficiat, ad hoc vt quis poſsit banniri, dicit ſeruari de conſuetudine Alber. in l. 1. num. 22. C. de hæred. inſt. & in quarta parte ſtatutorũ, quæſt. 51. intelligendo de domo, in qua habitat, & in qua ſedem conſtituit, quem refert Nellus de bannitis in tertia parte primi temporis quęſt. tertia. Et licet Innoc. in cap. fin. poſt nu. 3. de eo. qui mitti in poſſ. rei ſeru. cauſa, tenuerit, q. non ſufficiat ad hoc, vt quis poſsit excommunicari, citatio ad domum, ſed quòd debet perſonaliter moneri, & dicat Foller. in pract. crim. cano. fol. 133. nu. 15. quòd illud dictum Innoc. vidẽtur ſequi quaſi omnes doctores, ego tamen non putarem eſſe recedendum à conſuetudine, quòd ſcilicet etiam quo ad hunc effectum ſufficiat citatio ad domum, pręſertim vbi citandus latitaret malitioſe, ita vt non poſſet perſonaliter reperiri. In hoc autem ducatu habemus formam, ſecundum quam rei abſentes citandi ſunt, traditam per decretum in nouis conſtitutionibus in tit. de accuſatio. cap. procedant, quæ omninò ſeruanda eſt. Hęc autem omnia locum habent, quando reus eſt certus, ſed quando perfecte neſcitur, quis delictum commiſerit, tunc (ſecundum aliquos) debent citari per proclama cum ſono tubæ. Et ita practicari atteſtatur Berber. in Viatorio iuris in Rub. de iudic. col. 5. verſic. Sed pone, Quod tamen ego nunquam vidi in practica obſeruari.

Sed nunquid requiritur, quòd prius fiat perquiſitio, an reus poſsit perſonaliter inueniri, & poſtea fiat citatio ad domum? Reſpon. De iure vtiq; requiritur, quòd citandus perquiratur prius à nuncio per ciuitatem, an poſsit perſonaliter reperiri; & vbi non reperiatur deinde citetur ad domum. Sed quidquid ſit de iure, contrarium

ſerua

ſeruatur de conſuetudine, ſufficit enim, quòd nuncius de directo vadat ad domum citandi, nulla prius facta perquiſitione, Et ita tenuit Bald in d.l. conſentaneum, num. 44. C quomodo, & quando iudex, & ita ſeruatur vbique, vt dicit Foller. in prac. crim. fol. 48. num 28.

Scias tamen, quòd ad hoc vt reus arctetur ad perſonaliter comparendum, danda eſt ei copia citationis, aliàs enim non teneretur comparere, Et ita ſeruat Rom. curia, vt dicit Veſtrius in pract. lib. 4. tit. de cita. extra cur. quem refert Foller. in pract. crim. canon. fol. 135. num. 23. & ita etiam vidi vbique ſeruari. Commiſsionis autem ſuæ, & relationis non debet nuncius copiam relinquere parti, idq́; ex vſu styloq́ue recepto, vt atteſtatur Pract. Iod. cap. 13. num. 12.

Sed hęc quidem omnia de plano procedunt, quando reus eſt in ciuitate vel territorio illius iudicis, de cuius mandato eſt citandus, Sed quid ſi ſit in alieno territorio, quomodo poterit illi citatio intimari? Reſpond. Debet hoc caſu iudex literas dirigere ad iudicem illius loci, ſiue territorii, in quo citandus degit, vt ibi illum citari faciat, ſeu permittat, Et hic modus citandi communiter ſeruatur, vt dicit Alber in l. 1. num. 2. ff. de requir. reis, & appellantur tales litteræ ſubſidiales, ſiue in ſubſidium iuris, ſubdit tamen ibi Alber. ſe credere, quòd de ſubtilitate iuris poſsit iudex reum citare extra ſuum territorium. Sed attenta generali conſuetudine, non videtur circa hoc inſiſtendum, nullus enim iudex citat extra territorium ſuum, Et ita de facto ſeruari atteſtatur Iac. de Beluiſ. in pract. crim. in Rubr. de fuga reorum, num. 21. Iac. de Beluiſ. iunior in repet §. contrahentes num. 142. in fin.

Poſſet forte dubitari, ſi vtrunque territorium eſſet ſub eodem principe, nunquid poſsit iudex vnius territorii citare reum in alio territorio degentem, nam Bart. in d.l. 1. § 1. num. 5. ff. de requi. reis, tenuit, quòd quando ſunt ſub eodem præſide prouinciæ, poſsit iudex etiam per litteras ſuas citare reum in alio territorio, Et hæc eſt cõmunis opin. legiſtarum, vt dicitur Aretin. conſilio 135. col. fin. Et ita communiter teneri atteſtatur Iaſon. in l. fin. num. 24. ff. de iuriſd. omnium iud. quem refert Marſil. in ea. l. fin. nu. 34. & Marcus deciſ. 401. in vltimis verbis, Apoſtil. ad Abb. in cap. 1. ſub num. 2. ff qui matri. accuſ. poſſ. Io. Arno. Epitom. 71. ſæpe contingit, Contrarium autem tenent communiter canon. vt atteſtatur Aret. in conſil. pręallegato, Et ideo dixit Ang. in d.l. fin. num. 6. quòd in hoc articulo opus eſſet deciſione imperatoris, quod dictum Angel. refert Foller. in pract. crim fol 40. num. 27. In hoc ducatu ſeruatur opi. contra Bart. nam iudices ſemper citant reos exiſtentes in alio territorio per litteras ſubſidiales, prout etiam atteſtatur Boſſ. in tit. de citat. poſt num. 24. Et non eſt ab hac practica vllo modo recedendum.

Sed quid ſi reus nullum habeat domicilium, ſed ſit vagabundus, quomodo poterit citari? Reſpond. Pract Millei, fol. 34. num. 13. & ſeq dicit, quòd ſufficit illum citari per libellum lectum, & affixum in æde, vel voce pręconis in publico, Et ſubdit, quòd ita de conſuetudine ſolent facere ſeruientes, ſiue nuncii, qui ſi non inuenerint reum vagabundum citandum, referunt ſimpliciter ſe citaſſe reum, non dicendo vbi citauerint. Sed certe apud nos non ſeruatur hęc practica, ſed citatur reus in formam abſentis, iuxta diſpoſitionem conſtitutionum huius ducatus, de quibus ſupra dixi.

Quæro modo, nunquid in criminalibus vna citatio ſufficiat, an autem plures requirantur? Reſpond. De iure videtur, quòd plures requirantur, vt colligitur ex tex. in l. abſentem. ibi ſępius moniti, ff. de pœnis, ſed hoc de conſuetudine non ſeruatur, vt dicit Vitali. de malefic. in Rubr. de citatio. num. 1. ſubdens, quòd aſſeſſores faciunt pro ſuo arbitrio. Tu vero aduerte ne erres, nam Aut quęritur, an pręuia tantum vna citatione poſsit reus condemnari, & dicit, quòd non, & ita procedat text. in d.l. abſentem, nam vltra primam citationem debet etiam reus citari ad allegandum, & deinde peremptoriæ ad ſententiam ſecundum diſpoſitionem iuris communis, vel aliter ſecundum formam traditam à ſtatutis, vel à conſuetudine, quæ ſeruatur in lo-

eo in quo iudicium agitur, Aut quæritur, an quando citatur peremptorie reus, requirantur tres citationes, ſecundum tradita in l. ſi finita, §. Iulianus, ff. de damno infecto, an vero vnica citatio ſufficiat, Et dicendum eſt, quòd etiam in criminalibus vnica citatio peremptoria ſufficit pro omnibus, quidquid dixerit Cyn. loquendo per verbum credo, in l. 1. verſic. Quarto quæro, C. de requir. reis, cuius opin. communiter reprobatur, vt dicit Felin. in cap. conſuluit, poſt num. 13. verſic. Quarto fallit de offic. dele. quem refert Boſſ. in tit. de ſenten num. 4. Et hæc ſententia contra Cyn. eſt communiter recepta, vt dicit Blanc. in pract. crim. fol 10 num. 19. Vbi etiam ſubdit, quòd ita de cõſuetudine obſeruatur, Ita etiam communiter teneri atteſtatur Alex. in l. contumacia, num. 14. ff. de re iudic. Guliel. de Benedic. in ſecunda parte repet. cap. Raynutius, folio. 91. num. 152. Et licet gloſ. in clem. prima, in verbo. Tertio de vita, & honeſt. cleric. ſentire videatur, quòd quando lex diſponit, quòd citatus incurrat pœnam ratione contumaciæ, requiratur præcisè trina citatio, & illam gloſ. dicat communiter approbari Alexand. in dicta l. contumacia, num. 12. ff. de re iudica. veritas tamen ſe habet in contrarium, quòd ſcilicet etiã vbi agitur ad pœnam, ſufficit vna citatio peremptoria pro omnibus, Et hanc dicit eſſe communem opin. Afflic. deciſ. 289. ſereniſs. Rex, num. 7. Et in hoc non eſt dubitandum, præſertim ſtante generali conſuetudine.

Sed hic quæro, nunquid etiam in cauſis criminalibus omnino neceſſaria ſit citatio peremptoria? Reſpond. Aut ſententia eſt ferenda contra reum contumacem, & de hoc dixi infra q. 44. verſic. Item quæro, Aut vero reus eſt præſens in iudicio, & tunc ſententia condemnatoria capitalis contra eum fertur non modo ipſo legitime citato, ſed etiam ſolet in eius faciẽ pronunciari, Et ita obſeruat totus mundus, vt dicit Ang. in l. pe. §. ad crimen, poſt nu. 4. verſic. Septimo fallit, ff. de publ. iud. quẽ refert Auguſt. ad Ang. de maleſ. in verbo Qui D. iudex, poſt nu. 12. quòd in verbo, Qui iudex commiſit L. præconi in fin. & Boſſ. in tit. de citation. num. 8. & in tit. de ſenten. num. 15. & Prac. Conradi, fol. 44 1 c num. 7. Et ita communiter fieri conſueuiſſe dicit Barb. conſil. 70. num. 2. lib. 4. Ita etiam quotidie practicari atteſtatur Blan. in pract. crim. fol. 18. num 40. neque hoc caſu poteſt interuenire procurator, Et eſt communis opin. vt dixi infra quæſt. proxima, verſic. Item quæro, & in ſpecie ita paſſim receptum eſſe in Flandria atteſtatur Pract. Iodoc. fol. 149. num. 12. Sed certe in hoc ducatu hæc practica non ſeruatur, nam quando reus eſt in carceribus, ſententia condemnationis fertur contra eum, abſque eo, quòd citetur, aut conducatur ad præſentiam iudicis, ſed ſufficit monitio generalis, de qua dixi infra quæſtio. 45. verſic. Facta autem. Sed neque etiam ſententiæ criminales in hoc ducatu pronunciantur ab ipſis iudicibus ſedentibus pro tribunali, niſi quando proferuntur contra contumaces, ſed notarii ſcribunt ſententias de commiſsione iudicum, & ipſi illas ſubſcribũt, & deinde mittuntur executioni, & in his nullo modo eſt ab ipſa loci conſuetudine recedendum.

Vlterius quæro, nunquid in cauſa criminali citandus ſit fiſcus, & accuſator? Reſpond. In hoc ducatu habemus decretum in nouis conſtitutionibus in titulo de accuſat. cap. Eo amplius, diſponens, quòd in omnibus actibus præiudicialibus, etiam ante inquiſitionem formandam debet citari pars offenſa, & fiſcus, & ita ſeruatur. De iure autem communi non reperio, quòd hę citationes ſint de ſubſtantia proceſſus vſque ad ſententiam, ſed ad ſententiam ipſam ferendam, dicit Boſsius in titulo de ſentent. numero decimoſeptimo, quòd ſunt citandi omnes illi, qui ſunt in cauſa, & cum quibus eſt lis conteſtata, alias ſententia eſt nulla, & ſubdit, quòd hęc eſt communis opin. Sed certe quo ad accuſatorem, cautela eſt, quòd iudex faciat ſibi ab eo dari licentiam procedendi, & expediendi proceſſum, etiam ipſo abſente, & eo caſu poterit procedere etiam ad ſententiam abſolutoriam eo non citato, vt dixi infra quæſtio. 45. verſiculo, Facta autem, de quo tamen vide quæ dixi ſupra quæſtio. tertia,

tia, verſiculo, Superflua igitur, vel quòd pars accuſata faciat illum citari iuxta practicam, quam tradit, & ſeruari atteſtatur Caranita ſuper 202. ritu magnæ curiæ, numero quarto in fin. & numero quinto. Quo vero ad fiſcum in hoc ducatu quando reus eſt præſens, conſuetudo eſt quòd fiſcales ſubſcribant ipſi ſententiæ, & ſic poteſt dici, quòd ſententię criminales apud nos proferuntur non modo fiſco citato, ſed etiam pręſente, ſi vero reus eſt contumax, non citatur fiſcus neque accuſator, ſed fit condemnatio ad ſonum tubæ, vel campanæ, vt dixi infra quæſtio. 44. verſiculo, Item quęro, quæ quidem campana, vel tuba habet vim citationis actoris, & rei, & omnium citandorum, Et hoc eſt ſtylo, & conſuetudine, vt atteſtatur Auguſtin. ad Angel. de malefic. in verbo, Et ibi càput, poſt numero ſecundo, ſubdens, quòd talis ſtylus, & conſuetudo faciunt ius. Vide quæ dixi ſupra verſiculo, Dictum eſt, & ſupra quæſtio. 11. verſiculo, Sed quid è conuerſo.

Vltimo quæro, Tu ſcis, quòd in citatione ſemper ſolet apponi aliquis terminus, puta tridui ad comparendum, & reſpondendum inquiſitioni, &c. nunquid pendente eo termino iudex poterit capi facere reum inquiſitum? Reſpond. quòd ſic, & ita ſeruatur, vt dicit Boſsius in titulo, de captura numero decimo. Et ideo quando rei timent ne capiantur, cautela eſt, quòd exhibeant fideiuſſorem de comparendo infra certum terminum, & præſtita huiuſmodi fideiuſsione ſolet tolli decretum capturæ.

QVAEST. XXIX.

SVMMARIVM.

PRocuratorem non eſſe audiendum in cauſis criminalibus.

2 *Et quid in criminibus priuatis, verſic.* Et

3 hæc concluſio.

Et quæ ſit ratio, verſic. Ratio autem.

Et quid ſi imponatur pœna pecuniaria verſic. Cæterum.

Et quid ſi imponatur pœna relegationis, vel minor, verſic. Hinc eſt.

Et quid ſi imponatur pœna priuationis, ſeu depoſitionis ab ordine, verſic. Idem etiam.

Et quid ſi pro crimine, pro quo de iure communi impoſita eſt pœna corporalis, ſtatutum imponat pœnam pecuniariam, verſic. Dictum eſt.

Et quid ſi pro crimine impoſita ſit pœna arbitraria iudici, verſic. Sed quæro.

Et quid ſi impoſita ſit pœna pecuniaria, quam ſi non ſoluerit, infligenda ſit pœna corporalis, verſ. Vlterius quæro.

Et quid ſi ignoretur, an vulnus ſit lethale, vel non, verſic. Sed pone.

Et quid in caſibus, in quibus poteſt contra abſentem procedi ad ſententiam diffinitiuam, verſic. Hæc autem.

Et quid ſi reus ſit ex alio maleficio bannitus, verſic. Tu ſcis, quòd bannitus.

Et an hoc caſu debeat ei concedi ſaluus conductus, ibid.

Et quis poſsit eum concedere, verſic. Sed hìc quæro.

Et an in caſibus, in quibus poteſt contra mortuum procedi, admittatur procurator, verſic. Debes ſcire.

Et quid ſi reus ſit carceratus, verſic. Item quæro.

Et quid ſi procurator velit pro abſente allegare tantummodo cauſas abſentiæ, verſic. Prædicta autem.

Et quid ſi velit proponere, quod reus habet in eo loco capitales inimicitias, verſic. Idemque ſi talis.

Et quid ſi velit opponere exceptiones contra perſonam accuſatoris, vel iudicis, verſic. Pariter etiam.

Et quid ſi velit opponere occiſum fuiſſe bannitum, verſic. Quæro modo

Et an in cauſa nullitatis admittendus ſit procurator, verſic. Quęro an in cauſa.

Et an quando proceditur per viam exceptionis, verſic. Tu ſcis, quòd in cauſis.

Et an poſſit pro accuſatore procurator interuenire, verſic. Quęro nunquid.

Et quid ſi non fuerit oppoſitum contra procuratorem, an proceſſus valeat, verſic. Pone, quòd in cauſa.

Et an ſententia ferenda ſit contra dominum abſentem, vel contra procuratorem præſentem, verſ. Vltimo quęro.

SAEPENVMERO in cauſis criminalibus, poſt intimatas reis citationes comparent procuratores, & excuſatores, qui multas exceptiones proponunt propterea videndum eſt, nunquid ſint huiuſmodi procuratores in iudiciis criminalibus admittendi. In hac autem quæſtione facienda eſt in primis concluſio, quòd regulariter in cauſis criminalibus non admittitur procurator, vt eſt tex. in l.penult. § ad crimen, ff.de publ.iud. vbi omnes notant, & in l. ſeruum quoque, §. publice, ff.de procur.

Et hæc concluſio locum habet, non modo in criminibus publicis, prout loqui videtur tex in d. §. ad crimen, ſed etiam in priuatis delictis, & eſt communis opinio, vt atteſtantur ſcribentes in eo. §. ad crimen & in ſpecie Benedic. de Plumb. poſt nu. 3. & Rub. poſt nu. 10. & nu. 121. & ſeq. Marian. in cap veniens, num. 20 & ſeq. de accuſat. quem refert Boſsius in tit. An in cauſis criminalibus, &c. poſt num. 1. verſ. Prima igitur, Rub. in d. § publice, num. 2. in fin. Menchiaca controuerſ. vſu frequentium, c 39. num 24. Et dicit Bart. in d. §. ad crimen, num. 11. quòd ita ſeruat conſuetudo. Quòd tamen intellige vt procedat, quando pro huiuſmodi priuatis delictis impoſita eſt pœna à relegatione ſupra, iuxta ea, quæ dixi infra verſic. Ex hac autem, & ſeq.

Ratio autem huius concluſionis eſt, quia quilibet reus mitteret procuratorem, qui pro ipſo compareret, & vbi ipſe eſſet condemnandus pro delicto in aliquam pœnam corporalem, non poſſet fieri executio condemnationis, Sic etiam quilibet accuſator poſſet conſtituere procuratorem, & vbi ſuccumberet in iudicio accuſationis, euaderet condemnationem, quæ contra eum facienda eſſet ad pœnam talionis, & ſic omnia iudicia criminalia redderentur eluſoria, Et hæc eſt magis cõmunis ratio, vt dicit Alber. in d. §. publice, poſt num. 18. Blanc. in pract. crim. fol. 15. num. 14. Bene verum eſt, ꝙ quantum ad accuſatorem hodie ceſſat hæc ratio, cum ſit ſublata pœna talionis, vt dixi infra q̃ſt. 81. & conſequenter reſpectu accuſatoris ceſſat etiam ipſa concluſio, Et ideo ex parte accuſantis ſemper admittitur procurator, vt dixi infra verſic. Quęro nunquid.

Ex hac autem ratione infertur, concluſionem ipſam intelligendam eſſe vt procedat in illis cauſis criminalibus, in quibus venit imponenda pœna corporis afflictiua, vt ſcilicet in illis non ſit admittendus procurator, Et hęc eſt communis opin. vt dicit Sapia in repet l. imperium, nu. 42. ff. de iuriſd. omn. iud. Et ideo vbi pro crimine imponeretur pœna fuſtigationis, vel huiuſmodi, non eſſet procurator admittendus, Et hãc dicit eſſe communem opi Menchiaca controuerſ. vſu frequen. c. 17. nu. 7. Si tamen in aliquo loco eſſet conſuetudo ꝙ admitteretur, illa ſeruanda eſſet, prout atteſtatur eſſe ſtylum, & conſuetudinẽ patriæ Delphi. Guido papæ decis. 338. aliquis accuſator, quòd ſcilicet in cauſis criminalibus non capitalibus admittitur reus per procuratorem, etiam ad media cauſę.

Cęterum vbi ex iuris diſpoſitione non imponitur pœna corporis afflictiua, ſed tantũ pecuniaria, eo caſu vtique admittitur procurator, Et hæc eſt communis concluſio omnium doctorum tam iuris ciuilis q̃ canonici, vt dicit Marian. in d. c. veniens, num. 24. Menchiaca in d. c. 17. in fi. In iſtis enim caſibus ceſſat ratio concluſionis ſuperius adducta, nam cum executio condemnationis facienda ſit in bonis, non autem in perſona, nihil intereſt fiſci, neque partis, an reus perſonaliter compareat, vel per procuratorem ſe defendat.

Hinc eſt, quòd ſi agatur de delicto, pro quo tantummodo veniat imponenda pœna relegationis, vel alia relegatione minor, poterit procurator interuenire, Ita tenuit gl. in d. §. publice, in verbo datur,

& eſt communis opin. vt atteſtantur ſcribentes in dicto §. ad crimen, & in ſpecie Benedictus de plumbino, poſt num 24. & Rubeus, num. 124. & ſeq. Idem atteſtantur ſcribentes in d.c. veniens, & in ſpecie Abb. num. 18. & Anan. num. 18. & Marian. num. 41. & ſequen. & Berous numero 35. ſubdens, quòd ita ſeruatur in practica, Hanc etiam dicit eſſe communem Cyn. in l. reos, colum. 1. verſic. Secundo caſu, C. de accuſat. ſubdens, quòd illam ſequitur vſus cauſarum Italiæ, Bart. in d. §. ad crimen, poſt num. 4. ſubdens, quòd ita iudicaret, Signorol. conſil. 169. num. 52. Angel. in d. l. reos, poſt num. 1. Paul. de Caſtro in d. §. publice, prout illum refert Ant. Gomez lib. delictorum, cap. 1. numero 13. Cæpolla, conſil crim. 72. verſic. De primo non videtur, Card. Alexand. in cap. ſi quando, colum. 7. verſic. In gl. ibi, ff. ſecunda quæſt 6. Blanc. in pract crim. fol. 20. num. 51. Foller. in pract crim. fol. 131. num. 6. & fol 132. poſt num 12. Pract. Conradi, fol. 262. num 4. Berous in d. c. veniens, num. 35. & 39. quem refert Viuius in lib communium opin. in verbo, Procurator in capitalibus, Menchiaca, controuerſ. vſu freq. in d. c. 17. num. 6. Carauita ſuper ritu 108. magnæ curiæ, num. 2. & ſuper 2. ritu 69. num 8. vbi dicit, quod ita concludunt communiter Doctores, Hanc etiam opinionem de conſuetudine ſeruari atteſtatur Albert. in d. §. publice, num 6. & ſeq. Cæpolla, conſil. crim. 55. verſic. Secundo, non obſtat. Et dicit Salic. in d. l. reos, num. 4. quòd hanc opinio. conſuetudine roboratam eſſe omnes fatentur, & licet aliqui voluerint facere differentiam, an relegatio ſit ad certum locum, puta in aliquam inſulam, vel ciuitatem, quam vulgo confinationem appellant, an autem ſit à certo loco, puta ab aliqua prouincia, vel territorio, quod vocamus exilium, nihilominus indiſtincte tenenda eſt communis concluſio, quòd ſcilicet vtroque caſu admittatur, Et ita tenent communiter ſcribentes, vt dicit Rubeus in dicto §. ad crimen, num. 146.

Idem etiam eadem ratione dicendum eſt in caſibus, in quibus tantummodo imponitur pœna priuationis, ſeu depoſitionis ab ordine, ſeu dignitate, in his enim pariter poterit reus per procuratorem ſe defendere, Et eſt communis opin. vt dicit Benedic. de Plumb. in dicto §. ad crimen, poſt num. 24. Marian. in d. c. veniens, numero 50. Rubeus in dicto §. ad crimen, num. 150. & ſequen. & in dicto §. publice, num. 44.

Dictum eſt, quòd in his criminibus, pro quibus imponitur pœna pecuniaria admittitur procurator, modo tu ſcis, quod pro homicidio de iure communi imponitur pœna mortis, Pone quòd ex diſpoſitione ſtatuti alicuius ciuitatis imponatur pro homicidio pœna pecuniaria, nunquid poterit reus de homicidio imputatus comparere per procuratorem? Reſpond. quòd ſic, & in hoc omnes concordant, vt dicit Bald. in d. l. reos, num. 24. C. de accuſ. Marian. in d. c. veniens, num. 24. in fin. & poſt num 30. verſic. Sed aduertendum, quem refert Boſs. in tit. an in cri. iud. & c. in prima concluſ. Et dicit Signorol. conſil. 2. num. 15. quòd ita tenent communiter Doctores, Idem dicit Imola in d. §. ad crimen, poſt num. 20. verſic. Si autem ſtatutum, Salic. in d. l. reos, num. 9. Hanc etiam opin dicit eſſe communem Rubeus in dicto §. ad crimen, num. 183. Cum enim diſpoſitio ſtatuti in loco, in quo viget, ſuccedat loco iuris communis, vt dixi ſupra lib. 1 non eſt habenda in conſideratione pœna iuris communis, ſed tantummodo pœna ſtatuti. Hoc tamen intellige vt procedat, quando ſtatutum imponit ſimpliciter pœnam pecuniariam pro homicidio, nam eo caſu vtique poteſt procurator interuenire, Si vero ſtatutum imponat pœnam mortis, à qua poſsit ſe liberare ſoluendo pœnam pecuniariam, tunc quia principaliter impoſita eſt pœna corporalis, non eſſet procurator admittendus, Et ita dicit communiter teneri Alber. in ſecunda parte ſtatutorum, q. 123. Sed certe hæc quæſtio raro poterit in practica contingere, cum ſecundum magis communem opin. huiuſmodi ſtatuta imponentia pro homicidio pœnam pecuniariam non valeant, nec ſint obſeruanda, vt dixi ſupra hoc eo. lib. §. Homicidium, verſic. Sed nunquid.

Sed

Sed quæro, quid ſi ex diſpoſitione iuris communis, vel ſtatutorum pœna alicuius delicti remiſſa ſit arbitrio iudicis, nunquid hoc caſu erit admittendus procurator? Reſpon. Si quidem pro eo delicto ex tali arbitrio iudices non conſueuerunt imponere pœnā corporis afflictiuam, vtique poterit procurator interuenire, aliàs ſecus, Et ita obſeruatur de conſuetudine, vt atteſtatur Ang. in d. §. ad crimen, in vltimis verbis, quem refert Imola in d. § ad crimen, poſt num. 20. verſic. Quid autem ſi pœna, Sed hoc intellige vt procedat, quando pœna eſt commiſſa arbitrio ipſiuſmet iudicis, ſed ſi eſſet reſeruata arbitrio principis, vel ſuperioris, non eſt audiendus reus per procuratorem, etiam quòd princeps pro eo delicto aliquando pœnam corporalem nō impoſuiſſet, nam ea, quæ pendent à voluntate principis, non ſunt inferiorum regulis ſubiicienda.

Vlterius quæro, pone quòd lex, vel ſtatutum imponat ꝓ aliquo delicto pœnam pecuniariam, ſed in caſu, in quo nō ſolueret pœnam pecuniariam infra certum tempus, imponeret pœnam corporis afflictiuam, nunquid poterit reus eo caſu comparere per procuratorem? Reſpon. quòd ſic, ita dicit Imola in d. §. ad crimen, num. 20. & eſt communis opin. vt ait Marian. in d. c. veniens, poſt num. 32. col. tertia, verſic. Sed aduerte, Rubeus in d §. ad crimen, num. 179. & ſeq. Hoc tamen intellige vt procedat, dummodo principalis ipſe ſit notorie ſoluendo, vel (vbi non ſit idoneus) præſtet idoneam cautionem de ſoluenda condemnatione pecuniaria, vbi eum condemnari contingat, aliàs vero tenetur perſonaliter comparere, ne forte condemnatio redderetur eluſoria, Et ita ſeruatur, vt dicit Blanc. in pract. crim. fol. 29. num. 113.

Sed pone, tu ſcis, ꝙ ex forma ſtatutorum pro vulnere communiter imponitur pœna pecuniaria, pro homicidio vero imponitur pœna mortis, modo Titius vulnerauit Seium, & dubitatur, an vulnus ſit lethale vel ne, Quæro, ſi procedatur contra Titium, an eo caſu ſit admittendus, vt compareat per procuratorem? Reſpond. Aliqui dicūt, quòd poteſt iudex hoc caſu admittere procuratorem, ſub conditione, ꝙ ſi Seius moriatur habeatur pro non admiſſo, Et hanc dicit eſſe communem opin. Alex. in l. prætor ait in prin. num. 5. & ſeq. ff. de damno infecto. Sed certe hæc practica mihi nunquam placuit, quia hoc modo, ſi poſtea ſequeretur mors vulnerati, iam reus feciſſet ſuas defenſiones abſque perſonali conſtitutione, quod eſſet valde inconueniens, & licet eo caſu poſſet iudex, inhærendo admiſſioni procuratoris conditionaliter factæ decernere ꝙ tales defenſiones haberentur pro nō receptis, nihilominus ſi ex eis appareret de innocentia rei, non video, quomodo poſſet eum q̄uis contumacem condemnare. Propterea iudicio meo tutior eſt practica, quæ ſeruatur in hoc Ducatu, ꝙ ſcilicet iudex ſuperſedeat a procedendo, donec videatur exitus, an ex vulneribus ſequatur mors, vel non. Quam etiam practicam arbitror eſſe iuri communi magis conformem, nam clarum eſt, ꝙ etiam ſi aliquis alium lethaliter vulnerauerit, ita vt certum ſit illum ex eo vulnere periturum, non propterea poteſt inquiri de homicidio neque puniri de occiſo antequam vulneratus moriatur, vt dicit Bart. in l. damni, §. Sabini, nu. 5. ff. de damno infecto, & eſt communis opin. vt atteſtatur Card. Alex. in c. 1. in princ. col. 2. in princ. quibus modis feud. amitt. prout illū refert Plaſa lib. 1. delictorum, c. 12. poſt nu 14. Non poteſt ergo iudex contra eum procedere niſi de vulnere, & ſic vbi mors poſtea ſequatur, opus erit nouo proceſſu, & noua condemnatione, & omnia prius acta erunt fruſtratoria, & nullius momenti. Bene verum eſt, quòd in hoc Ducatu, in quo ex diſpoſitione conſtitutionum pro vulneribus illatis animo deliberato eſt impoſita pœna mortis, vtique poſſet iudex procedere, etiam nō expectato euentu, ſaluo tamen iure procedendi, de homicidio vbi mors ſequeretur, ex quo vtroque caſu reus teneretur perſonaliter comparere, & ſic nullum poſſet ſequi inconueniens, Et hoc aliquando vidi ſeruari in caſibus atrocibus, & celeri expeditione dignis.

Hæc autem concluſio, quòd in cauſis criminalibus non ſit procurator admittendus,

tendus, non videtur de iure communi multum præiudicii afferre poſſe imputatis de aliquo crimine, ex quo regulariter de iure communi non poteſt procedi contra abſentem ad ſententiam diffinitiuam, ſed tantummodo fit annotatio bonorum, vt dixi infra quæſt. 44. Sed quid dicendum in caſibus, in quibus abſens poteſt diffinitiue condemnari ex forma ſtatutorum, quæ communiter vigent in ciuitatibus Italiæ, & aliis, diſponentium, quòd contumax habeatur pro confeſſo, & conuicto, & poſsit capitaliter condemnari, nunquid iſtis caſibus erit admittendus procurator, qui pro ipſo abſente interueniat? Reſpond. Hæc eſt ardua quæſtio, in qua doctores tam antiqui, quàm moderni varie locuti ſunt, nam Cyn. in d. l. reos, col. fin. verſiculo, Tertio quæritur, C. de accuſ. videtur tenuiſſe, quòd vbi abſens poteſt diffinitiue condemnari, ſit admittendus procurator, referens Dyn. ita conſuluiſſe in facti contingentia, Et hanc opin. dicit eſſe communem Imola in dicto §. ad crimen, numero 17. in fin. quem refert Corn. conſilio 17. in princ. lib. 3. & conſilio 122. in littera F, lib. 4. & conſilio 325. quod eſt conſilium vltimum in littera G, lib. 3. & Ruin. conſilio 118. in primis verbis, libro 5. Ang. in dicto §. ad crimen, poſt num. 4. verſiculo, Nono fallit, vbi etiam ſubdit quòd ita practicatur vbique, quem refert Auguſt. ad Ang. de malefic. in verbo, Qui dominus iudex, ſub numero 13. Cæpolla conſilio criminali 46. verſic. Prætera dico, Abb. in d. c. veniens, poſt. numero 19. Marian. in d. c. veniens, num. 54. & ſeq. Bellamera deciſ. 717. ſi clericus, Et dicit Alexand. de Neuo conſilio 90. numero 3. quòd hæc eſt communis opin. legiſtarum, & canon. quod conſilium eſt repetitum inter conſilia criminalia diuerſorum conſilio 89. lib. primo. Dicit etiam Cyn in d. l. reos, verſic. Item ſcire debetis, quòd hæc eſt communis opin maiorum noſtrorum, & quòd quidquid ſit de iure, conſuetudo Italię approbat hanc opin. & illum refert Corn. conſil. 273. in littera D, lib. 3. Contrariam autem ſententiam, ſcilicet ꝙ etiam in caſibus, in quibus poteſt contra abſentem procedi ad ſententiam diffinitiuam, non ſit admittendus procurator. tenuit Rayn. in d. l. reos, Et dicit Bald. in ea. l. reos, nu. 25. quòd hæc eſt veritas ſecundum omnes, Hanc etiam ópin. dicit eſſe communem Benedic. de Plumbino in d. §. ad crimen, num. 12. & ſeq. Alex. conſil. 116. num. 18. lib. 2. vbi etiam ſubdit, quòd omnes dicunt ita de facto ſeruari, quem refert Marſil. in pract. crim. §. ſequitur, num. 27. & Rubeus in d. §. ad crimen, num. 61. & Vantius de nullitatibus, fol. 239. num. 177. circa fin. & Pract. Conradi, fol. 262. numero 5. Iaſ. in l. ſecunda, C. qui teſta. facere poſſ. prout illum refert Rubeus in d. §. publice, num. 26. Et dicit Pract. Papien. in forma inquiſitiones, in verbo, Hęc eſt quædam inquiſitio, num. 34. in fin. quòd iudices maleficiorum nolunt aliquem audire quomodocunque veniat. Mihi ſemper placuit opin. Rayner. quòd etiam in iſtis caſibus non admittatur procurator, quæ etiam (quicquid dicant tenentes contrarium) eſt magis communis, & in practica indiſtincte obſeruatur, vt atteſtatur Albert pater practicæ in d. §. publice, num. 24. Alias autem deſtrueretur tota practica criminalis, cum hodie ex conſuetudine totius Italiæ, pro quocunque crimine poſsit abſens (etiam ad mortem) condemnari, vt dixi infra quæſtione 44. ſequeretur enim, quòd in quacunque cauſa procurator eſſe admittendus, quòd eſſet (iudicio meo) abſurdiſsimum, & ita tene, & ſerua in practica, & non errabis, Et in omnem caſum doctores tenentes contrariam ſententiam fere omnes fatentur, ꝙ poteſt iudex dicere procuratori, ꝙ vult, ꝙ principalis perſonaliter compareat tanquam melius informatus, & ꝙ aſſeſſores hoc obſeruant in prac. Et hanc cautelam ponit Gand. & alii, quam etiam ſe vti ſolitum fuiſſe dicit Angel. de malefi. in verbo, Qui dominus iudex videns, num. 17. Illam etiam ponit Bar. in l. 2. §. defendi, num. 2. ff. ex quibus cauſ. in poſſ. eatur, vbi dicit, ꝙ hæc eſt communis practica, Et hoc etiam videtur fuiſſe ex mente Bart. in l. qui bona, §. ſi alieno, nu. 16. ff. de damno infecto, cuius opin. communiter

muniter recipitur, vt dicit Rubeus in d. §. publice, poſt num. 31. Et ita ſeruat totus mundus, vt dicit Paul. de Caſt in d. §. publice, nu. 12. ſubdens, q nisi hoc fieret, nunquam daretur aliqua ſententia in criminalibus, quia ſemper mitterent procuratoré, qui cum ſuis cauillationibus obuiaret, vt dixi infra quæſt. proxima, verſ. Quinimò vt dixi. Et ideo vbicunque citatio continet, q reus perſonaliter compareat, non eſt tractandum, an poſsit admitti procurator, vel excuſator, ſed neceſſe eſt, q ipſe reus principalis perſonaliter compareat, vt declarat Rum. in allegato conſil. 118. lib. 5. Bene verum eſt, quòd ſi talis procurator non vellet cauſam abſentis defendere, ſed tantummodo proponere cauſas abſentiæ, eo caſu vtiq; eſſet audiendus, Et in hoc vtriuſque partis fautores conueniunt, vt atteſtatur Menchiaca controuerſ. vſu frequentium, cap. 17. num. 2. vbi dicit, quòd hæc non modo eſt communis, ſed receptiſſima omnium opin. Vide quæ dixi infra verſic. Prædicta autem.

Sed nunquid admittendus ſaltem erit excuſator, qui pro abſente compareat ad eum defendendum? Dixi infra quæſt proxima, verſic. Sed quod plus eſt.

Tu ſcis, quòd bannitus pro vno maleficio poteſt etiam pro alio maleficio inquiri, & banniri, vt dixi ſupra quæſt. 16. verſ. Sed nunquid, Pone modo, q bannitus pro vno citetur vt compareat pro ſecundo maleficio, nunquid poterit comparere per procuratorem, ex quo propter primam condemnationé nó poteſt perſonaliter comparere ad ſe defendendum? Reſpond. q non, & ſibi imputet, ſi non poteſt perſonaliter comparere, cum id euenerit ex ſuo maleficio, ex quo non debet ipſe conſequi commodum, vt effugiat executionem ſecundę condemnationis, vbi veniret condemnandus. Debet ergo impetrare ſaluum conductum reſpectu primæ condemnationis & perſonaliter comparere pro ſecunda ad ſe defendendum, & ita practicatur, vt dicit Blanc. in pract. crimin. fol. 23. nu. 102. & talis ſaluus conductus non poteſt ei denegari alias eſſet illi auferre facultatem ſe defendendi, Et ita ſe pluries fieri vidiſſe atteſtatur Boſſ. in tit. de citat. num. 36.

Sed hic quæro, quis poſsit huiuſmodi ſaluum conductum bannito concedere? Reſpon. De principe non eſt dubium, q poteſt illum concedere, ſed quid in iudice? Et dicendum eſt, q & ipſe poteſt de iure illum concedere, & eſt communis opi. vt atteſtatur Blanc. in pract. crim. fol. 33. num. 15. & ſeq. Quidquid tamen ſit de iure, in hoc Ducatu iudices non concedunt huiuſmodi ſaluos cóductus, ſed ſolus princeps, vel ſenatus, vt dicit etiam Boſſ. in loco præallegato, Et reperio, q cum prætor Cremonæ, qui iuxta ſolitum erat ſenator, talem ſaluum conductum conceſsiſſet, ſenatus ei reſcripſit, vt poſthac abſtineret, & permitteret, vt à ſenatu peterentur, 26. Februarij 1554.

Debes ſcire, q ſunt aliqua delicta, pro quibus poteſt procedi etiam contra mortuos, & eorum memoria damnari, vt eſt crimen hæreſis, & alia, de quibus dixi infra q. 51. verſic. Quæro nunc, & ſeq. Pone ergo, q in aliquo ex illis delictis procedatur contra aliquem iam defunctum, nunquid poterunt eius hęrede cóſtituere procuratorem, qui ipſum mortuum defendat? Reſpon. q ſic, & ita in facto obtentum fuit Romæ tpe Clementis V. coram quo fuit accuſatus de hæreſi papa Bonifac. VIII. iam mortuus, vt recenſet Alber. in Rub. C. de hæret. num. 15. & in d. §. publice, num. 17. in fin. quem refert Rubeus in d. §. ad crimen, num. 83. & ſeq. ſubdens, ab hac opin. tanquam communi non eſſe recedendum, Ceſſat enim hoc caſu ratio concluſionis, & regulæ, de qua ſupra, quòd ſcilicet niſi reus compareat perſonaliter, iudicium poterit reddi eluſorium, nam hoc caſu neque reus poteſt perſonaliter comparere, neque in eum iam mortuum poteſt fieri executio, iuxta ea, quæ dixi in d. quæſt. 51. verſic. Sed hæc incidenter.

Item quæro, quid ſi reus ſit præſens in iudicio, quia ſcilicet fuerit captus, vel ſponte ſe conſtituerit, nunquid pro eo poterit procurator interuenire? Reſpond. quòd ſic, Et in hoc omnes doctores concordant, vt dicit Bald. in d. l. reos, num. 21. C. de accuſatio. quem refert Marian. in d. c. veniens, num. 6. Et quòd quando reus

eſt

eſt ex illa cauſa carceratus, poſsit pro eo interuenire procurator, dicit eſſe communem opin. Imola in d. § ad crimen, num. 18. & ſeq. vbi etiam ſubdit, quòd ita ſeruat conſuetudo, quem refert Ant. Gomez cap. 1. de delictorum num. 14. licet dicat, quòd cauti iudices faciunt actus proceſſus cum ipſimet carceratis, ſubdens quòd ita eſt communis vſus, & ſtylus in practica, quod tamen intellige ſecundum ea, quæ ſtatim dicam Aret. in d. cap. veniens, num. 74. Card. Alexan. in cap. ſi quando, col. quarta, verſic. Sed tenendo ſecunda quæſt. 6. Rubeus in d. §. ad crimen, num. 68 & ſeq. Menchiaca controuerſ. vſu frequentium, cap. 17. num. 4. in fin. Ita etiam communiter teneri, & ſeruari atteſtatur Abb. in d. c. veniens, num. 20. Et dicit Bart. in d. § ad crimen, num. 10 quòd ita approbat conſuetudo, quem refert Benedic. de Plūb. in d. §. ad crimen, num. 37. Idem dicit Bald. in dicta l. reos, numero 40. in fin. Tu vero, ne erres, diſtingue etiam ex mente doctorum in locis præallegatis, & dic, quòd Aut quæritur, an quando reus eſt perſonaliter in iudicio conſtitutus, poſsit admitti pro eo procurator ad reſpondendum accuſationi, vel inquiſitioni, vel interrogationibus, quæ ei fiunt à iudice ſuper delicto, ſiue in primo examine, ſiue in aliis, ſiue in tortura, Et tunc dicendum eſt, quòd nullo modo poteſt pro eo procurator interuenire, ſed debet perſonaliter duci ad bancum iuris, vel ad locum tormentorum, & per ſe ipſum reſpondere, Et ita practicatur, vt dicit Angel in dicto § publice, poſt num. 5. quem refert Paul. de Caſtro in eo. §. publice, num. 9. & Angel. de malef. in verbo, Qui dominus iudex videns, quòd inquiſiti, num. 12. Ita etiam practicari atteſtatur Angel. in d. l. reos, num. 2. in fin. Aut quæritur, an poſsit procurator interuenire ad alios actus cauſæ, puta ad opponendas exceptiones, producendum capitula, & alia faciendum in ipſa cauſa, Et dicendum eſt, quòd ſic, & ita dicit ſe pluries obtinuiſſe, & vidiſſe de facto obſeruari Alber. in d. § publice, poſt numero 38. verſic. Item quæritur an ſaltem. Bene verum eſt, quòd nō ſemper conſtituitur ad hoc procurator cum mandato, ſed quilibet defenſor pro carceratis admitti ſolet; prout etiam in practica obſeruari atteſtatur Blanc. in pract. crim. fol. 24. num. 65. quæ tamen practica mihi nunquam placuit, quia talis defenſor, ſiue procurator, ſine mandato poteſt quidem prodeſſe reo, ſed non obeſſe, quòd eſt in maximum præiudicium fiſci, & accuſatoris, propterea non deberent iudices ipſos admittere ſine legitimo mandato, & non ſunt multi dies, quòd quidam carceratus petebat tolli de proceſſu quandam comparitionem factam per eius aduocatum, quæ continebat quædam ſibi præiudicialia, aſſerens, quòd ille aduocatus nullum ab eo mandatum habebat, licet ſenatus id ei concedere noluerit, ſenatus tamen vult ita obſeruari, vt ſcilicet admittantur huiuſmodi defenſores carceratorum, etiam ſine mādato, & cum quidam prætor reiiceret quendam defenſorem ex ea cauſa, quia non haberet mandatum, reſcripſit illi prætori, vt omnino ei traderet copiam indiciorum, neque poſtea aliquem ex ea cauſa reiiceret, 2. Septembris 1558. P. N. Et ideo ita ſeruandum eſt. Aut vero quæritur, an poſsit conſtitui procurator ad ſententiam audiendam, Et hoc caſu dicit Rubeus in dicto §. ad crimen, num. 82. quòd omnes concludunt, quòd non, & verum dicit loquendo de iure, nam debet reus eſſe præſens ad audiendam ſententiam, vt dixi ſupra q. prox. verſic. Sed hic quæro, quod tamen in multis locis non ſeruatur, & præſertim in hoc Ducatu, vt ibi dixi.

Prædicta autem concluſio, ꝙ in cauſis criminalibus non ſit procurator pro reo abſente admittendus, intelligenda eſt vt procedat quantum ad hoc vt talis procurator non poſsit ipſius rei abſentis defenſionem ſuſcipere, ſed ſi velit allegare cauſas abſentiæ, vtique admittitur, Et hoc tenent omnes, vt dicit Ana. in d. c. veniens, nu. 13. Dicit etiam Ang. in d. l. reos circa principium, C. de accuſa. ꝙ iſtud tenent omnes indifferenter. Et ita ſeruatur, vt dicit Carauita ſuper ritu 105. magnæ curiæ, nu. 2. Neque hoc caſu facienda eſt differentia, an habeat in ſpecie mandatum ad allegandas cauſas abſentiæ, an autem habeat ad

cauſam

accuſatio. Et dicit Nell. de bannitis in tertia parte ſecundi temporis, quæſt. 68. quòd ita ſeruatur, prout illum refert Cæpolla conſilio crim. 40. columna 2. verſic. Imò plus dico, Et ſic hoc caſu eſſet ſeruanda in practica communis opinio, quòd nota.

Pone, quòd in cauſa criminali comparuerit procurator, & contra eum nihil fuerit oppoſitum, ſed fuerit admiſſus ad defendendum reum, cum tamen de iure admitti non deberet, nunquid proceſſus ſuperinde agitatus valebit, an autem erit ipſo iure nullus? Reſpond. In hoc articulo variæ fuerunt ſcribẽtium opiniones, nam gl. in cap. 1. in verbo, Criminalis de iud. in ſexto, tenuit, quòd talis proceſſus valeat, & dicit Bald. in d. §. publice, poſt num. 6. verſic Vlterius quæro, quòd hæc opin. per omnes canoniſtas approbatur, Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Bald. in l. ita demum, poſt num. 4. C. de procur. quem refert Bertrand. conſil. 358. circa principium lib. quarto, quod eſt duplicatum in conſil. primo, num. 2. lib. 5. & Felin. in c. meminimus, num. 18. de accuſ. & Vantius de nullitate, fol. 239. num. 177. & Dec. in l. in ambiguis, §. non eſt nouum, num. 11. ff. de reg. iur. & conſil. 469. in fi. & Marſil. in prac. crim. §. ſequitur poſt num. 17. & Pract. Conradi, fol. 264. in fin Corſetus in verbo, Procurator, in ſing. incip. licet quis, Et dicit Imola in d. §. ad crimen, quòd ita ſeruatur in practica, prout illum refert Rubeus in eod. §. ad crimen, num. 99. Contrariam autem ſententiam ſcilicet quòd imò etiam ſi non fuerit oppoſitum contra procuratorem, nihilominus proceſſus factus eo interueniente, in caſibus in quibus de iure admitti non debebat, ſit ipſo iure nullus, multi etiam tenuerunt, adeo, quòd Gomez in d. c. 1. poſt num. 80. verſic. Quid tenendum, dixit, quòd opin. contra illam gl. ſibi videtur magis communis, quem refert Menchiaca cõtrouerſ. vſu frequentium, cap. 20. poſt num. 5. & antè eum Aret in d. c. veniens, poſt num. 87. dixit, quòd hæc eſt communior opin. quod verbum pro ſingulari refert, & idem atteſtatur Rubeus in d. §. ad crimen, num. 231. Ant. Gomez c. t. delictorum, num. 16. Ego verò dico ſic, Aut delictum eſt tale, pro quo nõ poteſt procedi, niſi ad querelam patris, & tunc procedat opi. gl. pater enim ipſa ſibi imputet, ſi non oppoſuit contra procuratorem, & fecit ipſum repelli. Aut vero ex eo delicto poterat etiam procedi ex officio, & tunc licèt non fuerit oppoſitum, proceſſus factus per procuratorem, qui non erat admittendus eſt nullus, quia patris, aut iudicis malitia, negligentia, aut imperitia non debet iuri publico nocere, Et dicant Doctores quidquid velint, conſuetudo ita obtinuit, quòd omnia geſta per procuratorem in cauſa criminali, vbi agatur de pœna corporis afflictiua, ſint ipſo iure nulla.

Vltimo quæro, in caſibus, in quibus procurator in cauſis criminalibus admittitur, an ſententia ferenda ſit contra dominum abſentem, an autem contra procuratorem præſentem? Reſpondeo, In hoc puncto variæ fuerunt doctorum opiniones, propterea ad omne dubium euitandum vſus obtinuit, quòd vtrique cõdemnetur, & ita de facto ſeruari, & ſecundum vſum curiarum, atteſtatur Iac. de Beluiſ. in pract. crim. in verbo, Criminaliter cõdemnari, num. 3. Menchiaca controuerſ. vſu frequentium, cap. 20. poſt num. 1.

QVAEST. XXXIII.

SVMMARIVM.

Excuſator an poſſit in cauſis criminalibus interuenire.

Et quid in caſibus in quibus poteſt abſens diffinitiue condemnari, verſic. Sed quod plus eſt.

Et an audiendus ſit excuſator ſine mandato, verſic. Sed nunquid.

Et an teneatur præſtare fideiuſſionem deſiſtendo principali in iudicio, verſic. Quæro nunquid.

Et an audiatur pater pro filio, dominus pro ſeruo, abbas pro monacho, ciuitas pro ciue, dominus pro ſubdito, epiſcopus pro clerico, vxor pro viro, &c. verſic. Vltimo quæro.

Hacte-

HACTENVS de procuratore dictum eſt, nunc de excuſatore videamus.

Sciendum eſt autem, quòd regulariter in omnibus, & quibuſcunque cauſis criminalibus, in quibus poteſt contra abſentem procedi, ſemper admittitur excuſator, Et hæc quidem concluſio de plano procedit, quando talis excuſator non proponit aliquas defenſiones ipſius rei, ſed tantummodo allegat eius abſentiam, nam eo caſu vtique admittitur, Et ita communiter ſeruari in iudiciis atteſtatur Alberi. in d. §. publice, poſt num. 16. Idemq; ſi alleget infirmitatem ipſius rei, vel carcerationem in alio territorio, vel alia impedimenta, propter quæ non poſſet reus, etiam ſi vellet perſonaliter comparere, nam ad proponendas huiuſmodi exceptiones quilibet admittitur, Ita tenet Bart. in d. § ad crimen, num. 16. & eſt communis opin. vt ait Marian in d. c. veniens, nu. 67. de accuſ. Et in hoc non videtur eſſe difficultas, quia ad has exceptiones proponendas, etiam procurator admitteretur, vt dixi ſupra verſic. Prædicta autem. Fortius etiam ſentire vr Alber in d. § publice, poſt nu. 25 verſ. De ſecundo genere, quòd ſecundum communem opi. debeat admitti excuſator etiam ad media cauſæ, & aliquos articulos incidentes.

Sed quod plus eſt, multi etiam tenuerunt, quòd in omnibus caſibus, in quibus abſens poteſt diffinitiue condemnari, ſit admittendus excuſator abſolute, etiam ad probandum eius innocentiam, Et hanc opin. dicit eſſe magis communem Aret. conſil. 146. num. 6. vbi loquitur etiam quãdo talis excuſator comparet poſt primum bannum, ex quo virtute ſtatuti contumax habetur pro confeſſo, & Aret. refert, & ſequitur Marſil. conſil. 39. num. 30. & conſil. 73. num 39 & conſ. 81 num. 57. & conſil. 90. num. 3. & in pract. crim § ſequitur, num 46. relatus, & ipſe per Pract. Conradi, fol. 264. in 27. limitat. & Apoſtil. ad Angel de malef. in verbo, Quod dominus iudex, ſua num. 13. Hanc etiam opin. atteſtatur eſſe magis communem Cæpoll. conſi. crim. 51. circa med. Iaſ in l. hi qui, num. 7. C. qui teſta. facere poſſ quem refert Rubeus in d. § ad crimen, num. 171. & Gomez Arias ſuper lege 74. Tauri, num. 49. & Nouel. in tract. ad defenſam, fol. 21. nu. 10. Refert etiam Alex. conſ. 4. num. 1. & ſeq. lib. ſexto, quòd Imola in d. c. veniens, col. 27. de accuſatio. (cuius tamen lecturas ſuper quinto decret. ego non habeo) dat hoc pro cautela, quam dicit ſe tunc proximis diebus ſeruaſſe, & alias vidiſſe Bononiæ obſeruari, quòd ſcilicet compareat aliquis ad defenſionem abſens tanquam inſtructor vel informator de defenſionibus ipſius abſentis, Et dicit Alex. in d. conſil 4. quod omnes fatentur talem excuſatorem, qui nõ compareat tanquam procurator cum mandato, ſed vt quilibet de populo ad inſtruendum curiam, vel vti ſimplex defenſor, poſſe, & debere admitti, ſubdens, quod idipſum fecerat ipſe quoque pluries ſeruari, & quòd ita communiter practicari, & ſeruari vidit, Refert etiam Anan in eo. c. veniens, num. 22. Imolam ibi dicentem, quòd licet quo ad procuratorem ſint opiniones, tamen in excuſatore ita omnes tenent, & illum refert Marſil. conſil. 60. num. 23. Hanc etiam opin. dicit tenere communiter omnes Doctores, legiſtas, & canon. Cæpol. conſi. crim. 47. circa fin. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Grammat conſil. ciuil. 37 num. 10. quem refert Viuius in lib. communium opin in verbo, Procurator in capitalibus. Ratio autem huius cõcluſionis per ſupradictos Doctores allegatur, quia iudex debet omnibus modis veritatem indagare, & ex officio perquirere de innocentia rei, etiam nemine petente, prout eſt communis opin. vt dicit Alber. in l. tertia, C. de his qui ad eccleſ confu. ita relatus per Brun conſ feudali 69. num 2. Et hoc indubitatum eſſe atteſtatur Aret. in conſil. præallegato, quem refert Marſil. in d. conſi. 60. num. 22. Eadem igitur ratione dicendum videtur, vt quod poteſt iudex à ſe ipſo facere idem etiam ei facere liceat, illo excuſatore, [illegible] alio ſubminiſtrãte teſtes, [illegible], ex quibus rei ipſius innocentia detegatur, Et ita hanc eſſe cõmunem opin. atteſtatur Gratus conſil. 98. nu. 8. lib. 1. Et ideo Doctores præallegati dãt cautelam, quòd compareat iſte accuſator,

ſiue alius quilibet tertius, qui det in ſcriptis iudici ad partem ſuper aliqua cedula nomina teſtium, qui deberent examinari ad probandam innocentiam rei, & dicunt, quòd iudex tenetur illos examinari facere, Et hoc modo reus faciet ſuas defenſiones abſq; eo, quòd perſonaliter compareat. Et hanc cautelam ponit Cæpolla cautela 68. & dicit Blanc. in prac.crim. fol.22. num. 58 & fol. 158. cautela 11. quòd ita practicatur, & practicari poteſt. Sed certe hęc opin. mihi nunquam placuit, hoc.n. modo proculdubio deſtrueretur tota practica criminalis, nam nullus inquiſitus vel accuſatus compareret perſonaliter ad ſe defendendum, ſed vel ex offitio, vel per huiuſmodi accuſatorem faceret teſtes ad ſui defenſionem examinari, abſque vllo capitis, ſui periculo, Et ita nunquam reus poſſet examinari, neque torqueri, nec vlla condemnatio exequi, quę omnia, iudicio meo, ſunt valde abſurda, & ridicula, & miror, ꝙ tot, & tanti Doctores illam opinionem tenuerint, aut ſeruauerint, quæ certe in hoc Ducatu nõ modo non obſeruatur, ſed in omnibus curiis adeo receſsit à practica, quòd ſi aliquis aduocatus ſuper ea inſiſteret, proculdubio nõ ſine riſu exploderetur.

Quinimò, vt dixi ſupra quæſtio. proxima, verſic. Hæc autem, omnes fere fatentur, quòd poteſt iudex dicere excuſatori, ſe velle quòd principalis perſonaliter compareat tanquam melius informatus, vt etiam videatur quo vult, & qua trepidatione loquatur, ſecundum notata in l.fi. C.de procur. Et hoc non negat velle, & ſeruare cõmunem practicam Cæpolla in d.conſ. 51. circa principium, à qua nullo modo eſt recedendum, quidquid ipſe Cæpolla ibi incontrarium alleget.

Sed nunquid excuſator, qui aliquas excuſationes vult proponere, eſt audiendus ſine mandato? Reſpon. Aliqui ſimpliciter dicunt, quòd requiritur mandatum, & ꝙ talis excuſator tenetur iurare, quòd habet in mandatis ab abſente illum excuſandi, aliàs non auditur, Et dicit Pract. Iodoc. cap. 25. num. 4. quod ita praxis ipſa vſu recepit. Alii vero dicunt, quòd ſi quidem vult proponere excuſationes neceſſarias, puta, quòd reus eſt infirmus, vel quòd eſt in alio loco carceratus, & tunc admittitur etiam ſine mandato, ſed ſi velit allegare aliàs excuſationes probabiles, puta, quòd itinera non ſunt tuta, vel quòd reus in eo loco habet inimicitias, tunc non auditur ſine mandato, Ita tenet Bart. in d. §. ad crimen, num. 18. Et hanc dicit eſſe communem Doctorum ſententiam Rubeus in eo. §.ad crimen, num.201. & num 212. in fin. Alii autem indiſtincte tenent, quòd excuſator allegans quaſcunque cauſas abſentiæ probabiles, licet non neceſſarias etiam ſine mandato ſit admittendus, Et in hoc opin. Bart. communiter reprobari atteſtatur Card. Alex. in c. ſi quando, num. 21. ſecunda quæſt. 6. Et hęc opin. contra Bart. eſt magis æqua, & mihi magis placet, dummodo abſit calumnia, & tales exceptiones concernant tantummodo factum, ſecus autem ſi concernerent etiã ius, puta declinatoriam fori, vel huiuſmodi, nã eo caſu ſequerer opin. Bart. vt ſcilicet non eſſet talis excuſator ſine mandato admittẽdus, Et hęc omnia, niſi aliter conſuetudine receptum eſſet, à qua (vt ſæpe dixi) nullo modo arbitror eſſe recedendum.

Quæro, nunquid excuſator, qui comparet, teneatur præſtare fideiuſsionem de iudicato ſoluendo vel de præſentando ipſo inquiſito? Reſpond. Si quidem comparet vt defendat inquiſitum, tenetur ſatiſdare, aliàs non auditur, ſed ſi tantummodo excuſat eius abſentiam non tenetur ſatiſdare, Et ita communiter tenetur, & ſeruatur, vt dicit Alber. in d.§. publice, num. 12. in fin. Hanc etiam dicit eſſe veriorem, & crebriorem ſententiam Rubeus in d. §. ad crimen, num. 114. quòd ſcilicet non tenetur cauere, nec de iudicio ſiſti, nec de iudicato ſoluendo, licet in ea quæſtione videantur corrupta verba ipſius Rubei, Idem atteſtatur Menchiaca controuerſ. vſu frequent. c 17. num. 8. Illud tamen, quòd dictum eſt de defenſione, ceſſat ſecundum meam opinionem, & practicam huius prouincię, quòd ſcilicet nullo modo admittatur excuſator ad rei defenſionem, vt dixi ſupra verſic. Sed quòd plus eſt.

Vltimo quæro, quid ſi pater, aut dominus pro ſeruo, vel filio inquiſitis compareant ad eorum defenſionem ſuſcipiendam,

dam, nunquid debeant admitti? Reſpon. quòd ſi compareant non tanquam procuratores, aut defenſores eorum, ſed pro intereſſe ſuo, vtique ſunt admittendi, Et ita tenent communiter canoniſtæ, vt dicit Riminal. conſil. 13. num. 1. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. bald. quem refert Baptiſta a S. Blaſio inter conſilia criminalia diuerſorum, conſil. 77. nu. 8. lib. 2. Marian. in d.c. Veniens, poſt nu. 87. verſ. Tu aduerte, Et quòd admittatur pater pro filio, dicit eſſe communem opin. tam legiſtarum, quàm canon. Alex. de Neuo, conſil. 90 num. 2. quòd eſt repetitum inter conſilia criminalia diuerſorum conſ. 89. lib. 1. Dicit etiam Cæpolla conſil. criminali 75. in primis verbis, quòd hæc eſt communis doctorum ſententia, Et quòd ita communiter obſeruatur, & practicatur in iudicio, & conſil. crim. 55. verſic. Dixi tertio, dicit quòd hanc opin. ſequuntur omnes ſcribentes in materia, & conſil. crim. 47. verſ. Sed prædictis, dicit quòd communiter omnes doctores ita concludunt, Et quòd dominus admittatur pro ſeruo, voluit gl. in l. 2. in gl. fin. C. de accuſatio. quam dicit eſſe communiter approbatam Riminal. conſil. 17. num. 9. Et generaliter dicit Boſ. in tit. an in crim. iud. num. 17. quòd dominus pro ſeruo, pater pro filio, vxor pro viro, abbas pro monacho, epiſcopus pro clerico, princeps pro ſuo ſubdito, ciuitas pro ſuo ciue, & ſimiles poſſunt pro intereſſe proprio, non autem nomine ipſorum vocatorum ad iudicium venire, & eos defendere, Et dicit, quòd hæc eſt communis omnium opin. Ideo dicit Blanc. in pract. crim. fol. 23. num. 62. quòd practica eſt, ꝙ pater volens facere defenſiones pro filio compareat coram iudice, prius ſibi facto ſpeciali mandato per ipſum filium de confitendo delictum, & quod deinde pater confitendo delictum faciat defenſiones filii, probando, puta, quòd homicidium fuit caſu commiſſum, vel ad neceſſariam defenſionem, vel quòd mortuus non deceſſit ex vulnere, & ſubdit, quòd ita ſeruatur in practica. Poterit forte hæc practica obſeruari in locis, in quibus viget talis conſuetudo, ſed in hac prouincia hæc reputarentur ſomnia, ſi proponerentur coram iudicibus, nam (vt ſæpe dixi) vbi ingeritur pœna corporalis, nullus auditur pro reo, niſi perſonaliter compareat, & ita ſeruando non errabis. Bene poſſet pater, ſi filius accuſatus, aut inquiſitus eſſet clericus, comparere, & declinare forum, Et ita dicunt doctores, vt ait Bald. in l. 1. num. 31. C. de accuſat. Credo etiam, quòd non modo priuilegium clericatus, ſed quodcunque aliud, ex quo notorie appareret citatum non eſſe ſubditum iudicis citantis, poſſet per procuratorem, vel accuſatorem exhiberi.

QVAEST. XXXIIII.

SVMMARIVM.

Quæ excuſationes in cauſis criminalibus proponi poſſint.
Et quid de accuſatione abſentiæ, ibid.
Et quid ſi non allegetur in ſpecie aliqua cauſa abſentiæ, verſic. Sed pone.
Et an teneatur illam probare, verſ. Sed nunquid.
Et quid in accuſatione infirmitatis, verſic. Dixi etiam.
Et quid ſi allegetur timor inſidiarum, verſ. Allegatur etiam.
Et quid de accuſatione carcerationis, verſ. De carcerato.

DICTVM eſt de excuſatore, nunc de excuſationibus, quę ab ipſis excuſatoribus proponuntur, aliqua ſubiiciamus, & in primis quidem de abſentiæ excuſatione, quę in iudiciis ſæpe proponi ſolet. Scias autem, quòd multiplex eſt abſentia ſcilicet neceſſaria, & probabilis ſimul, neceſſaria tantum, probabilis tantùm, & voluptaria. Neceſſaria, & probabilis dicitur, quando quis abeſt ex cauſa publica, puta principis, aut ciuitatis, Et hoc caſu debet iudex ſuperſedere à procedendo cõtra reum, donec cauſa ipſa ceſſet, & ſi (ea non attenta) procederet ad vlteriora, proceſſus eſſet ipſo iure nullus. Neceſſaria tantùm eſt, quando quis abeſt, puta quia

eſt bannitus, Et hoc caſu non eſt ſuperſedendum, ſed poteſt ad vlteriora procedi, tali abſentia non obſtante, cum ex facto & culpa ſua proceſſerit, & ideo ſibi imputet. Bene poteſt impetrare ſaluum conductum, iuxta ea quæ dixi ſupra q 32. verſic. Tu ſcis, quòd bannitus. Probabilis vero cauſa abſentię eſt, quando quis abeſt puta ex cauſa ſtudiorum, vel mercaturæ, vel peregrinationis ob deuotionem, vel huiuſmodi, Et tunc facta fide de abſentia, debet iudex ſtatuere terminum competentem iuxta diſtantiam loci, ad ipſum abſentem certiorandum ad pręſentandum, quo elapſo poterit ad vlteriora procedere, ipſo reo vlterius non expectato, & proceſſus valebit. Ceterum ſi iudex negaret ſtatuere huiuſmodi terminum ad certiorandum, ſiue comparendum, proceſſus eſſet ipſo iure nullus.

Sed pone, quòd accuſator non alleget aliquam cauſam abſentiæ neceſſariam aut probabilem, ſed ſimpliciter dicat reum eſſe abſentem, & petat ſtatui terminum ad eum certiorandum? Reſpond. quòd facta fide de abſentia, adhuc debet ſtatui dictus terminus, vbi de fraude non appareret, Et dicit Alber in d. §. publice, num. 9. ſe vidiſſe ſeruari, quòd vbi non apparet de fraude, omnes abſentiæ admittuntur, Dicit autem Carauita ſuper ritu magnę curiæ 266. num. 7 quòd dicitur malitioſe allegari abſentia, quando apparet, quòd citatus viſus fuit in loco delicti eo die, quo commiſſum fuit delictum, vel die præcedenti, vel ſequenti, ſubdens ꝙ ita ſeruatur, niſi delictum non de recenti commiſſum fuiſſet, nam eo caſu, ex quo facile potuit deinde poſt aliquos dies ab eo loco receſſiſſe, debet dari dilatio, non obſtante ꝙ die commiſsi delicti, vel etiam poſt, in eo loco viſus fuiſſet, & ſubdit etiam, ꝙ ita ſeruatur.

Sed nunquid ſufficit huic excuſatori allegare abſentiam ipſius inquiſiti, an autem tenebitur etiam illam probare? Reſpond. quòd tenetur illam probare, & ita ſeruatur, vt dicit Alber. in d. § publice, nu. 10. Bene verum eſt, quòd ſecundum conſuetudinem huius prouinciæ, ſufficit quęcunque leuis probatio, puta iuramentum ipſius excuſatoris, prout etiam ſeruari in regno Neapol. atteſtatur Foller. in pract. crim. fol. 75. num. 15. & Carauita ſuper ritu 268. magnę curię, num. 1. licet dicat, quòd non apud omnes curias eſt in vſu, quòd deferatur huiuſmodi iuramentum.

Dixi etiam, quòd auditur excuſator allegans infirmitatem, ſeu carcerationem rei inquiſiti, Scias autem, quòd infirmus etiam ſi ſit inquiſitus de capitali delicto, non tenetur perſonaliter comparere, ſed ſufficit, quòd faciat fidem de infirmitate ſua, Et hęc opin. communiter tenetur, & approbatur vt dicit Gratus conſil. 98. nu. 2 lib. 1. Hæc autem fides fit ſiue per teſtes, ſiue per atteſtationem medicorum in ſcriptis redactam, & quandoque etiam vnius medici tantum, prout etiam in regno Neap ſeruari atteſtatur Carauita ſuper ritu 266. magnæ curię, num. 7. præſertim ſi in eo loco non eſſet niſi vnus medicus, iuxta ea, quę dixi ſupra hoc eod. lib. §. Homicidium, verſic. Scias autem, Et ita concludunt communiter doctores, vt dicit Carauita in loco præallegato, num. 8. in fin. Debet etiam in eodem regno ſimul cum atteſtatione medici pręſentari inſtrumentum publicum continens ipſam atteſtationem, &c. alias excuſatio non admittitur, vt atteſtatur Gramm. ſuper ritibus magnæ curię, fol. 157. ſuper excuſationibus infirmorum, circa fin. vbi etiam dicit, quòd excuſantur etiam ſenes, & quòd ita ipſe obtinuit iudicari in conſilio Neapol. quòd tamen in criminalibus apud nos non obtineretur.

Allegatur etiam quandoque timor inſidiarum, ſed hoc caſu dicit Salic. in l. reos, num. 10. C. de accuſat o. quòd cautus iudex dicenti ſe venire non poſſe propter timorem inſidiarum, offerre debet ſaluum conductum, ſubdens, quòd ita vidit de facto ſeruari, Nihilominus dici ſolet, quòd fragilis eſt cautio ſaluiconductus, & ideo, vbi inimici eſſent potentes, & manu prōpti, credo, quòd non teneretur citatus vitam ſuam committere huiuſmodi cautioni ſaluiconductus, pręſertim ſi inimicitia eſſet cum dominis, vel rectoribus loci, ad quem citatur, Et hanc opinionem, ꝙ qui non tenetur comparere propter locum nō tutum ob inſidias inimicorum, non teneatur

tur etiam comparere ſub ſaluoconductu, communem appellat Boſſ. in tit. de citat. num. 37.

De carcerato autem aliqui tenent, quòd poteſt citari, & quòd debet comparere per procuratorem, & ita videtur tenere Bart. in l. is qui reus, num. 14. ff. de pub. iud. Et dicit Marſ. in pract. crim. § attingam, num. 20. quòd hæc eſt communis opinio. Tu verò dic, quòd, Aut reus eſt carceratus in alio loco, & hoc caſu ſemper vidi ſeruari contrarium, quòd ſcilicet expectatur, vt poſsit exire carceres in quibus detinetur, niſi eſſet carceratio affectata, Et hæc opin. tutior eſt, & benignior, quia carcerati in vno loco, male poſſunt ſe in alio defendere, & non omnibus eſt copia procuratorum, de quibus plenè confidant. Dicit autem Carauita ſuper ritu magnę curiæ 269. num. 16. quòd ex communi obſeruantia dicitur carceratio affectata, quando ſecuta eſt poſt citationem ei intimatam à iudice, quod tamen apud nos non ita abſolute ſeruatur, ſed iudicis arbitrio iudicandum relinquitur, & prout & cętera omnia, quę à iure determinata non reperiuntur, vt dixi ſupra lib. 2. § iudex. Quinimò etiam ſi huiuſmodi exceptio carcerationis oppoſita non fuerit, & ideo ſecuta fuerit condemnatio in contumaciam, ſemper ſolet Senatus, conſtito de ipſa carceratione, condemnatum admittere ad nouas defenſiones, Et ita in ſpecie concluſum fuit in quodam Hieronymo Caſtello, 20. Martii 1559. P. N. Aut verò eſt carceratus in eodem loco, & tunc ſi eſt cauſa, propter quam ingeratur pœna corporalis, ita quòd in omnem caſum deberet ius dicere in carceribus, non ſuperſedetur à procedendo, ſed ſolet recommendari in carcerib. pro ſecundo delicto, & vno eodemq; tempore pro vtroq; proceditur, Si verò non ingeritur pœna corporalis, ſolet expectari, donec ſit perfectus primus proceſſus, ſi ipſe petat, non tñ relaxatur niſi pręſtita fideiuſsione de iudicio ſiſti, & iudicato ſoluendo ex ſecũda cauſa, & ſi opus eſt, prius examinatur. Hæc aũt omnia procedunt, quando agitur de diuerſis criminibus, ſed qñ agitur de eodem delicto, tunc videnda ſunt ea, quæ dixi infra q. 38. verſ. Eſt autem.

QVAEST. XXXV.

SVMMARIVM.

Declinari forum ex quibus cauſis poſſit.

Et quis ſit iudex competens Papæ, verſ. Sed retenta.

Et de quibus criminibus poſſit Papa accuſari, verſ. Videndum igitur.

Et an concilium generale ſit ſupra Papam, ibid. Remiſſiue.

Et an Papa etiam volens poſſit ſe iudici laico ſubijcere, verſ. Sed hic quæro.

Et quis ſit iudex imperatoris, ibid. verſic. Succeſsiue quæro.

Et an populus Romanus poſſit Imperatorem degradare, verſ. Sed nunquid.

Et quis ſit iudex regum, verſic. Item quæro.

Et quis ſit iudex aliorum principum ſecularium, ibid. verſ. Idem etiam.

Et quis ſit iudex Cardinalium, verſic. Quæro etiam.

Et an poſſit ſolus Papa deponere Cardinalem abſque conſenſu collegij, ibid.

Et quis ſit iudex competens Patriarcharum, & Archiepiſcoporum, verſic. Vlterius quæro.

Et quis ſit iudex competens Epiſcoporum, ibidem.

Et an ſi Archiepiſcopus delinquat in diœceſi alterius epiſcopi, poſſit ab eo puniri, ibidem.

Et quis ſit iudex clericorum, & monachorum regularium, verſiculo, Quęro qui ſit.

Et quis ſit iudex clericorum ſecularium, ibidem Remiſſiue.

Et quis ſit iudex famulorum & domeſticorum Cardinalium, verſic. Excipiuntur.

Et an familiares, ſeu famuli Epiſcoporum & clericorum laici gaudeant priuilegio fori, verſ. Quæro nunquid.

Et an illi, qui obtulerunt ſe & bona ſua monaſterio, gaudeant priuilegio fori, ibid. verſ. Sed pone

Pœnitentes an ſint de foro eccleſiaſtico, verſic, Fuit aliquando.

Et quis ſit iudex competens in ſyndicatu

in cap. cum veniſſent, num. 32. de iudic. Fortius dicunt aliqui, ꝙ Pontifex Maximus (etiam ſi velit) non poteſt ſe ſubiicere concilio, vt ab eo iudicetur, & dicit Alban. in loco prællegato, nu. 104. & 123. quòd ita iuris interpretes communiter affirmarunt, referens idem etiam atteſtari Iaſon. & Dec. in locis, quæ ego ſupra retuli.

Succeſsiue quęro, quis ſit iudex competens Imperatoris, ſi delinquat? Reſpond. Doctores communiter videntur velle, ꝙ Papa poſsit propter grauiſsimas culpas Imperatorem deponere, Et ita quandoq; fuit de facto obſeruatum, vt ſunt notiſsimæ hiſtoriæ, & eſt tex. in cap. ad Apoſtolicæ de re iudic. in 6. Intellige tamen grauiſsimas culpas, ex quibus turbaretur vniuerſalis ſtatus Chriſtianitatis, ſed propter alia delicta non poſſet deponi, ſi eſſet Catholicus, Et quamuis Innoc. Papa in d. c. ad Apoſtolicæ, id fecerit cum auctoritate concilii, nihilominus ſecundum Io. And. poteſt etiam illum deponere ſine concilii auctoritate, & ita concludunt omnes, vt dicit Card. Alexand. in d. cap. ſi Papa in vltimis verbis, tutius tamen, & laudabilius eſt, vt adhibeat etiam auctoritatem concilii. Fuit etiam depoſitus per principes electores Vinciſlaus Imperator propter ignauiam, quamuis multi Doctores teneant, quòd hæc depoſitio Imperatoris non poſsit fieri niſi per ſummum Pontificem. Hic etiam videndum eſſet, an imperium dependat ab eccleſia, & an in temporalibus Papa ſit ſuperior Imperatore, de quibus dixi ſupra lib. 2. §. Imperator, neque ego hic volo recenſere hiſtorias ſuper diſpoſitionibus ſummorum Pontificum, & Imperatorum, quia in his libris profiteor explicare deciſiones Doctorum, non hiſtorias, quas quilibet curioſus poterit apud auctores inuenire.

Sed nunquid poterit populus Romanus Imperatorem degradare, ſeu deponere? Reſpond. quòd non, cum enim ſemel populus Romanus omnem ſuam poteſtatem in Imperatorem tranſtulerit, non poteſt illam amplius reuocare, Et hæc eſt communis opin. vt atteſtatur Aret. in §. ſed quod principi, num. 6. inſt. de iure nat. gent. & ciuili. Alex. in ſua diſput. incip. Sigiſmund. in 5. q. quem refert Reſtaurus de Imperatore q. 81. poſt num. 11. dicens, ꝙ hoc hodie non tolleraretur, ex quo poteſtas eligendi ſpectat principalibus electoribus Germaniæ, & ius eum deponendi ſpectat Papæ.

Item quæro, quis ſit iudex Regum, ſi delinquant? Reſpond. quòd id, quod ſupra dictum eſt de Imperatore, habet etiam locum in illis Regibus, qui ſuperiorem non recognoſcunt, vt ſcilicet Papa ſit eorum iudex competens, Et ita fuit de facto obſeruatum in Rege Franciæ, qui fuit per Zachariam Pontificem depoſitus, vt habetur in cap. alius, 15. q. 6.

Idem etiam dicendum eſt de Ducibus, & aliis Principibus, quia ſi recognoſcunt in ſuperiorem Imperatorem, vel aliquem alium Regem, vel dominum, ab eo iudicari debent: ſi vero alium ſuperiorem non recognoſcunt, puniuntur à ſummo Pontifice, Et in his pariter poſſent adduci infinita exempla hiſtoriarum, quę conſulto omitto, ne iuriſperitorum ſententias cum hiſtoricorum narrationibus inuoluam. Præparaui ego quandoque volumen vniuerſalis hiſtoriæ à Carolo Magno vſque ad hodierna tempora, vnà cum genealogia omnium ferè Principum Chriſtianorum, multo ſtudio, & labore deducta ab ipſomet Carolo Magno, ſed aliis grauioribus implicitus negociis, illa ſtudia intermittere ſum coactus, Si tamen forte contingeret, vt aliquid ocii nactus, illi ſupremam manum poſſem inponere, (quod tamen vix vnquam contingere poſſe ſpero) vtiq; crederem lectoribus opus illud maxime vtile, ac iucundiſsimum futurum.

Quæro etiam, quis ſit iudex competens Cardinalium S. Romanæ Eccleſię? Reſpond. quòd eſt Summus Pontifex. Sed nunquid, quando Papa vult punire aliquē Cardinalem, debet etiam adhibere collegium Cardinalium, vt ſimul cognoſcant, & iudicent? Reſpond. quòd poteſt Papa, ſi velit, hoc facere, ſed non tenetur, ipſe n. ſolus, aliis non vocatis, poteſt vnum ex Cardinalibus deponere, & ob eius demerita punire, Et ita concludunt communiter Doctores, vt dicit Epiſcopus Lonzera

in ſuis

in ſuis allegationibus pro Marchione Velez impreſsis Mediolani folio 394 numero octauo.

Vlterius quæro, quis ſit iudex competens Patriarcharum, Archiepiſcoporum, & Epiſcoporum? Reſpond. Patriarchæ, & Archiepiſcopi à ſolo Summo Pontifice iudicantur, cap. fi. 22. diſtinct. Epiſcopi vero iudicentur in criminalibus à ſuis Archiepiſcopis, cum toto concilio Metropolitano, vt eſt tex. in cap. quorundam. 34. diſtinct. non autem poteſt Archiepiſcopus ſolus contra Epiſcopum procedere, Et ita deciſum fuit in parlamento Pariſienſi, vt refert Papo lib. 7. tit. 7. Arreſto 45. Sed quidquid ſit de iure, hodie vt plurimum Papa cognoſcit de delictis Epiſcoporum. Et quòd Epiſcopi à ſolo Papa deponi poſſint, dicit communiter teneri Anan. in c. excommunicamus, el 1. §. volumus, num. 5. de hæret. Sed quid ſi Archiepiſcopus delinquat extra ſua diœceſim, nunquid poterit Epiſcopus illius diœceſis, in qua deliquit, eum punire? Reſpond. quòd ſic, & ita communiter tenetur, vt dicit Marian. in cap. 1. num. 18. de raptor. Quod tamen intellige, niſi ille Epiſcopus eſſet ſuffraganeus ipſius Archiepiſcopi delinquentis, nam eo caſu non poſſet ipſum punire, Et hæc eſt communis opin. vt dicit Abb. in cap. cum inferior, poſt num. 1. verſ. Similis quæſt. de maio. & obed. Imola in d. c. cum inferior, num. 11. Marian. in d. c. 1. num. 19. & in cap. poſtulaſti, num. 8. & 9. de foro compet.

Quæro, quis ſit iudex monachorum, & clericorum regularium? Reſpond. Prælati inferiores ſeculares non habent de iure aliquod territorium, ita quòd habeant iuriſdictionem in ibidem delinquentes, ſed ſolus Epiſcopus eſt ordinarius in ſua diœceſi, Et ita communiter teneri atteſtatur Abb. in cap. cum contingat, num. 29. de foro compet. Quo vero ad monachos dicendum eſt, quod Abbates habent in criminalibus ordinariam poteſtatem, & poſſunt illos capere, & detinere, & punire. Et dicit Cald. conſil. 20. de reg. quòd ita tenent communiter Doctores. Bene verum eſt, quòd (ſecundum aliquos) Epiſcopus eſt etiam iudex ordinarius monachorum, & poteſt contra eos procedere, etiam non expectata negligentia Abbatis, Et hanc fatetur eſſe communem opin. Abb. in c. graue in fi. de off. ord. Sed hoc de conſuetudine non ſeruatur, præſertim in his, quæ concernunt obſeruantiam regulæ ipſius, quam profitentur, Et ita iudicatum fuit in parlamento Pariſienſi, vt refert Papo lib. 7. tit. 7. Arreſto 43. Quis autem ſit iudex clericorum ſecularium, vel aliarum perſonarum eccleſiaſticarum, dixi infra quæſtio. proxima.

Excipiuntur tamen à poteſtate cuiuſcunque iudicis ordinarii, etiam ſi eſſet Vicarius ſummi Pontificis in vrbe Romana, famuli domeſtici familiares, & ſubditi Cardinalium, ii enim omnes ex conſuetudine remittuntur ad ipſos Cardinales puniendi, Et ita quotidie videmus ſeruari in vrbe Romana, prout etiam ſe vidiſſe obſeruari atteſtatur Zabarel. in clem. ne Romani de elect. in 7 q primæ partis, quem refert Sauin. in tract. de offi. & poteſt. cap. Sede vacante, in 10. q 2. par. princ. nu. 39. in fin. Et ita etiam videmus ex hac cauſa permiſſum eſſe ipſius Cardinalibus, vt teneant priuatum carcerem, vt dixi infra q. 68. verſ. Priuatum.

Quæro, nunquid familiares, ſeu famuli clericorum ſeculares, ſiue laici gaudeant priuilegio fori clericorum, quorum ſunt familiares? Reſpond. Calcan. in facti contingentia conſuluit, quòd ſic, in conſ. 71. vbi poſt num. 3. dicit, quòd hæc eſt concluſio ſecundùm omnes, quòd famuli clericorum laici gaudent priuilegio ipſorum clericorũ quo ad fori declinationem, Sed certe quidquid dicat Calcan. in cõtrarium eſt communis opin. vt atteſtatur Capic. deciſ. 12. num. 2. in fi. Ab hac tamen concluſione excipiuntur famuli, ſiue familiares Epiſcoporum, ipſi enim gaudent priuilegio clericali, ita vt ſi delinquant, non poſsint à iudice laico puniri, Et ideo etiam ſi ſint meri laici, debent ad iudicem eccleſiaſticum remitti, Tex. eſt in c. fin. de offic. archid. & ita tenent communiter Doctores, vt ait Io. de Monteſperello inter conſilia Calc. conſ. 72. quod eſt ſubſcriptio præcedentis conſilii, Hanc etiam opin. dicit teneri communiter Doctores Abb. in c 2. num. 6. de foro comp.

compet. quem refert Boſſ. in tit. de foro compet. poſt nu. 127. Capic. in dicta deciſ. 12. num. 1.

Sed pone, quòd aliquis laicus det ſe, & ſua bona alicui monaſterio, aut loco religioſo non mutato habitu, & poſtea committat aliquod delictum, & captus ſit per iudicem ſecularem, nunquid erit remittendus ad iudicem eccleſiaſticum? Reſpond. quòd non, ſed debet puniri per ipſum iudicem laicum, & ita concluſum fuit in curia Tholoſ. vt per Anfret. deciſ. 8.

Fuit aliquando dubitatum, nunquid pœnitentes ſint de foro eccleſiaſtico, an autem remaneant ſub iuriſdictione iudicum ſecularium, Dic, quòd Aut loquimur de quibuſdam pœnitentibus, qui profitentur quandam religionem, quam appellant publicæ pœnitentiæ, Et iſti ſunt de foro eccleſiaſtico, prout & cæteri religioſi, & hæc eſt communis opin. vt atteſtatur Aret. in cap. ſecundo, col. ſecunda de foro compet. quem refert Simancas de hæret. cap. 46. numero 18. & Didacus Pract. quæſt. 34. poſt num. 4. verſic. 2. intelligitur. Aut loquimur de his, qui publicam pœnitentiam faciunt ex mandato prælati, ſeu inquiſitoris, Et iſti remanent de foro ſeculari, & refert Simancas in loco præallegato, num. 20. quòd cum hæc controuerſia cõtigiſſet de facto Granatæ, pœnitens, qui hominem occiderat, fuit furcis ſuſpenſus.

Præterea quæro, quis ſit iudex competens officialium, ſcilicet ad eos ſyndicandos? Reſpond. quòd de iure communi eſt princeps, qui eis conceſsit officia, Item præfectus prætorio, vel epiſcopus, vt eſt tex. in l. prima, C. vt omnes tã ciuil. quàm mil. & in §. neceſsitatis in auc. vt iud. ſine quoquo ſuffra. Sed certe quidquid ſit de iure communi, quælibet ciuitas, vel prouincia in hoc ſua habet ſtatuta & conſuetudines, à quibus nullo modo eſt recedendũ, Hodie enim non habemus illos præfectos prætorio in Italia, vt dicit Bald. de ſynd. poſt num. 1 qui tractatus eſt in l. obſeruare, §. proficiſci, ff. de offi. procon. & Rondinel. de ſyndic. num. 6. in fin. Pariter etiã (vt atteſtatur Bal. in loco præallegato) illa iuriſdictio epiſcopi, de generali, & rationabili conſuetudine apud nos receſsit ab aula. Idem etiam tam in epiſcopo, quàm in præfecto atteſtatur Paris Put. de ſynd. fol. 129. num. 1.

Sed hic incidenter quæro, nunquid iſti ſyndicatores poſsint cognoſcere etiam de delictis officialium non pertinentibus ad ipſum officium? Reſpond quòd quidquid ſit de iure, conſuetudo obſeruat, vt de omnibus cognoſcant, modo commiſſa fuerint durante officio. Cæterum de his, quæ ante, vel poſt officium commiſſa ſunt, non pertinet ad eos cognitio, ſed ad ordinarium, Et ita in practica ſeruari atteſtatur Amad. de ſynd. num. 171.

Quæro nunc, quis ſit iudex competens ſcholarium in criminalibus? Reſpond. De iure ſcholares habent in ſuos iudices epiſcopum ciuitatis, Rectorem gymnaſii, & Lectores vniuerſitatis ſecundum diſpoſitionem auctenticæ habitæ, C. ne filius pro patre intelligendo illa verba Domino, vel magiſtro ſuo, vt verbum Domino, ſignificet legum præceptorem, & verbum Magiſtro præceptorem medicinæ, vel artium, ſecundum interpretationem gl. ibi, quam dicit eſſe communem Horat. de priuil. ſchol. q. 64. col. prima. Sed quidquid ſit de iure, hoc de Doctoribus, ſeu magiſtris non ſeruatur de conſuetudine, vt dicit Bart. in d. auct. habita, num 4. quem refert Horat. in loco præallegato, cap 65. in prima ampliatione, ſed epiſcopus, & poteſtas ciuitatis in criminalibus ſunt eorũ iudices competentes, Et ita Bononiæ ſeruari atteſtatur gloſ. in d. auc. habita, in verbo, Si litẽ, & in §. illud, in verbo, Proceſſores in proœ. digeſtorum, Idem atteſtatur Cagnol. in d. § illud num. 282. Plus dicit Abb. diſput. ſexta, Gandulphus clericus, num. 9. quòd communis conſuetudo, quæ viget per omnia ſtudia Italiæ, eſt quod rector vniuerſitatis (ſi eſt clericus) exercet iuriſdictionem etiam in clericos. Ego vidi in nonnullis ciuitatibus contrarium ſeruari, & in ſpecie in gymnaſio Papienſi, ſi ſcholaris eſt clericus beneficiatus, vel in ſacris, procedit epiſcopus, & rector, ſi eſt laicus, procedit rector, & poteſtas, Et ita pluries reſcripſit ſenatus, & in ſpecie 12. Iulii 1561. P. N. & 2. Martii 1562. P. N. Propterea

dic

dic ſeruandam eſſe in quolibet gymnaſio conſuetudinem, quæ ibi viget. Quod nota, quia, vt dicit Paris Put. de ſynd. fo. 419. in verbo, Scholaris in fin. ſcholares ſunt primi, qui dant querelas contra officiales in ſyndicatu.

Quæro modo, quis ſit iudex competens militum in delictis? Reſpon. De iure communi capitanei nullam habent iuriſdictionem niſi in delictis militaribus, ſed de more, & generali conſuetudine belli, capitanei de omni crimine per armigeros, & pedites commiſſo cognoſcunt, & puniunt, aut puniri faciunt, & ad capitaneos recurri ſolet, de qua conſuetudine atteſtatur Boer. de cuſtodia clauium, num. 29. in hoc autem ducatu habemus ſuper hoc decretum conditum à ſenatu diſtinguens quomodo, & per quos iudices in delictis militum cognoſci debeat, quod quidem ſenatuſconſultum illuſtriſsimus Marchio Vaſti tunc gubernator iuſsit ab omnibus militibus obſeruari, quod tamen non ſemper fuit executum, Et vidi plerunque ex iuſſu ſenatus remitti milites delinquentes ad iudices loci, & econuerſo, & in ſpecie vidi remitti ad præfectum militum quendam militem cataphractum, qui alterum militem, dum eſſet in cuſtodia, interfecerat, 11. Ian. 1557. P. N. Si vero aliquis miles repetitur condemnatus antequam militiam ſuſceperit, ſi deinde capiatur à iudice ordinario, non remittitur capitaneo, ſed mittitur executioni condemnatio, Et ita fieri debere reſcripſit ſenatus in cauſa cuiuſdam Bartholomęi Oldoini condemnati de atroci blaſphemia, 5. Mart. 1557. Vide in hoc propoſito, quæ dixi infra quæſtio. 38. verſic. Quæro etiam.

Modo quæro, quis ſit iudex competens iudæorum delinquentium? Reſpond. quod iudex laicus, non autem eccleſiaſticus eſt eorum iudex competens, Ita colligitur ex text. in clem. prima de iudæis, & ita dicunt Doctores, teſte Anan. in Rubr. de Iudæis, num. 9 Faciunt quæ dixi ſupra hoc eo. lib. §. Blaſphemia, verſic. Sed pone.

Solet etiam quandoque dubitari, nunquid officialis poſsit cognoſcere de iniuria illata ſibi, vel alicui de eius familia, Tu dic, quòd Aut talis iniuria fuit illata ſibi vel familiæ ſuæ tanquam officiali, & poteſt de ea cognoſcere, Aut eſt illata ſibi tanquam priuato, & non poteſt, Ita videtur colligi ex dictis Oldr. in conſil. 7. vbi conſuluit, quòd quidam dominus temporalis qui condemnauerat quandam mulierem ſibi ſubditam, ex eo quòd facturas, ſeu maleficia in eius perſonam feciſſet, tenebatur ad reſtitutionem, quia talis iniuria videbatur ei facta tanquam priuato. Et hanc diſtinctionem tenent communiter Doctores, vt dicit Alberic. in l. ſenatuſconſulto, poſt num. 3. ff. de offic. præſid. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Alex. conſilio 13. poſt nu 10. verſic. Sexto pręſuppono, lib. ſexto. Roland conſil. 48. num. 7 lib. ſecundo. Bene verum eſt, quòd ſi iniuria ſibi illata tanquam priuato eſſet notoria, poſſet etiam ſuper ea cognoſcere, Et ita dicunt Doctores, vt ait Ana. in c. innotuit, num. 8. & 9. de maledicis, Dicit etiam Roland. in d. conſil. 48. num. 2. quòd ita dicũt communiter ſcribentes, & num. 14. dicit hanc concluſionem eſſe communiter receptam. Quod intellige vt procedat, quando pro tali iniuria eſſet pœna à iure præfixa, ſed ſi eſſet arbitrio ipſius iudicis imponenda tunc vtique poſſet vt ſuſpectus recuſari, & in omnem caſum vbicunque agitur de iniuria illata officiali, ſuperior ſemper debet eſſe promptus in committendo cauſam alteri cognoſcendam, præſertim parte id petente, vel ſaltem in dando illi adiunctum, vt iudicia ſine ſuſpicione pertranſeant. Dicit tamen Bald. in l. 1. C. vnde vi, prout illũ refert Paris Put. de ſynd. fol. 275. nu. 5. & fol. 335. num 4. quod quidquid ſit de iure, hodie magni domini habent hoc de conſuetudine, vt poſsint cognoſcere de propria iniuria. Bene verum eſt, quòd ex eorum modeſtia eius cognitionem vt plurimum alteri committunt.

QVAEST. XXXVI.

SVMMARIVM.

Clericos pro delictis per eos commiſſis non poſſe puniri niſi à iudice eccleſiaſtico,

Et an

Et an hoc priuilegium ſit, clericis conceſſum a iure diuino, ibid.

Et an valeat conſuetudo, quòd clerici poſſint criminaliter conueniri coràm iudice laico, verſ. Sed ea retenta.

Et an poſſit clericus huic priuilegio renunciare, verſ. Secundo inſertur.

Et an clericus, citatus à iudice ſeculari pro delicto, teneatur comparere, & allegare coràm eo priuilegium clericatus, verſ. Eſt autem.

Et an poſſit clericus pro crimine reconueniri coram iudice laico, verſic. Et hæc quidem.

Et an clericus illegitime natus gaudeat hoc priuilegio fori, verſ. Habet etiam.

Et an clericus coniugatus gaudeat priuilegio fori, verſiculo, Quæro an clericus.

Et quid ſi ſit bigamus, ibid.

Et quid ſi vnicam tantum vxorem duxit, ſed illam poſt adulterium commiſſum cognouit, verſic. Sed an ille.

Et quid ſi poſt delictum effectus fuit bigamus, verſic. Sed pone.

Et an clericus coniugatus, qui non abſtinet a negociationibus & armis, gaudeat priuilegio fori, verſic. Hæc vero.

Et an clericus coniugatus, non incedens in habitu & tonſura clericali, gaudeat priuilegio fori, verſic. Dixit clericum.

Et quis ſit habitus & tonſura clericalis, ibi.

Et quid ſi clericus coniugatus, qui ante delictum non incedebat in habitu, illum deinde poſt delictum reaſſumpſerit, verſ. Sed hic quæro.

Et quid ſi reaſſumat tonſuram poſt condemnationem, verſiculo, Sed quid ſi clericus.

Et quid ſi clericus non deferat tonſuram, quia non habeat capillos, verſ. Quæro nunc.

Et an clericus coniugatus, mortua vxore, recuperet omnia priuilegia clericis non coniugatis competentia, verſiculo, Vnum etiam ſcias.

Et an clericus non deferens habitum, perdat priuilegium ante quam ſit ter monitus, verſic. Hæc autem.

Et quid ſi facta ſit generalis monitio in ſynodo, verſic. Sed quid, ſi facta.

Et quis iudex cognoſcat ſuper clericatus exceptione, eccleſiaſticus an ſecularis, verſic. Regulariter autem.

Et quis ſuper habitu & tonſura, verſic. Dixi clericum, *circa fin.*

Et an clericus non deferens habitum & tonſuram, & immiſcens ſe enormitatibus, amittat priuilegium fori, verſic. Quæro modo.

Et quid in clerico incedente in habitu & tonſura, verſic. Cęterum ſi clericus.

Et an clericus factus à principe officialis, ſi in officio delinquat, poſſit ab eo puniri, verſic. Quæro pone.

Et an clerici reperti cum armis, poſſint a iudicibus ſecularibus puniri, verſic. Vlterius quæro.

Et an clericus, committens crimen Læſæ Maieſtatis contra Principem ſecularem, poſſit ab eo puniri, verſiculo, Quæro nunquid.

Et an clericus, deponẽs falſum teſtimonium coram iudice laico, poſſit ab eo puniri, verſiculo, Solet etiam. *Remiſſiue.*

Et an clericus imputatus de aſſaſſinio, poſſit puniri per iudicem ſecularem, verſic. Item quæro.

Et an hoc caſu requiratur ſolemnis degradatio, verſic. Sed quæro.

Et an requiratur ſententia declaratoria, ibidem.

Et an talis clericus aſſaſſinus ſit tradendus curiæ ſeculari, non expectata incorrigibilitate, verſic. Quæro etiam.

Et an clericus incorrigibilis poſſit puniri per iudicem ſecularem, verſiculo, Succeſſiue quæro.

Et an ſuper incorrigibilitate requiratur declaratoria, ibidem, verſiculo, Sed quæritur.

Et an iudex ſecularis poſſit punire clericum, qui non ſit prius degradatus, & traditus curiæ ſeculari, verſiculo, Scias autem.

Et pro quibus criminibus clericus ſit degradandus, verſic. Scias etiam.

Et an clericus incorrigibilis ſit tradendus curia ſeculari, verſiculo, Dixi etiam.

Et

Et an clericus propter contumeliam illatam ſuo epiſcopo ſit tradendus curiæ ſeculari, verſic Hinc infertur.
Et an propter crimen falſi, verſic. Videmus etiam.
Et an pro enormi homicidio, verſic. Pariter etiam.
Et an pro crimine læſæ Maieſtatis, verſic. Nunquid autem. *Remiſſiue.*
Et an iudex ſecularis, cui traditus eſt clericus, poſſit illum punire corporaliter, ibid. verſi. Sed an iudex.
Et an, ſi quis poſt delictum faciat ſe clericum, vel monachum, gaudeat priuilegio fori, verſic. Sæpenumero contingit.
Et an præſumatur ſuſcepiſſe clericatum in fraudem, verſic. Sed in hoc.
Et an monaſterium teneatur pro delicto ingreſſi verſic Sed nunquid.
Et quid ſi in eodem delicto interuenerint clerici, & laici, an omnes ſint ad iudicem eccleſiaſticum remittendi, verſic. Euenit plerunque.
Et quid ſi illata ſit iniuria per laicũ clerico, an cognitio ſpectet ad iudicem eccleſiaſticum, verſ. Quæro, quid ſi per laicum.
Quomodo facienda ſit remiſſio clericorum à iudicibus laicis ad eccleſiaſticos, verſiculo, Quæro quomodo.
Iudex eccleſiaſticus an teneatur ſtare proceſſui facto per iudicem ſecularem remittentem, verſic. Vltimo quæro.

OMNIVM autem exceptionum, quæ in cauſis criminalibus ad declinandam iudicum iuriſdictionẽ proponuntur, nulla frequentior eſt quàm clericatus, de ea igitur in primis videamus, Et quidem in hac materia facienda eſt concluſio quòd iudex ſecularis nullo modo poteſt occaſione alicuius delicti procedere contra clericum, aut religioſum tex. eſt in cap. cum non ab homine de iud. Et hoc priuilegium, quòd ſcilicet clerici non poſſint iudicari à laicis, eſt eis conceſſum à iure diuino, Et hæc eſt communis opin. vt dicit Alciat. in d. cap. cum non ab homine, num. 2. Didac. practica quæſt. 31. num. 1. qui refert idem atteſtari Felin. in cap. 2. colum. 1. de maior. & obed. & Rochum de conſuet. fol. 51. colum. 4. & Rebuffum in concordan. in Rubr. de protectione, quæ tamen concluſio in puncto iuris non tranſit ſine difficultate, ſaltem quo ad clericos, qui non ſunt in ſacris conſtituti.

Sed ex retenta infertur, quòd non valet conſuetudo, quòd in cauſis criminalibus clerici conueniantur coram iudice ſeculari, vt colligi videtur ex text. in cap. clerici de iudic. & eſt communis opin. vt ait Didac. in d. quæſt. 31. nu. 5. quam ego etiam ſequor, quo ad hoc vt non valeat conſuetudo, per quam generaliter clerici pro criminibus ſubiicerentur iudicibus laicis, ſed conſuetudo particularis, quòd in aliquibus caſibus, vel cauſis, & aliqui clerici, puta in minoribus conſtituti, poſſint puniri à iudice ſeculari, vtique valet, & ita in pluribus locis in practica indiſtincte obſeruatur. Vide quæ dixi infra quæſt. 41. verſic. Sed quid dicendum.

Secundo infertur, quòd non poſſunt clerici huic priuilegio tacite, vel expreſſe renunciare, vt eſt text. in cap. ſi diligenti, vbi doctores omnes notant, de foro competen. & eſt communis ſententia Doctorum, vt atteſtatur Boer. ſuper conſuet. Bituricen. fol. 26 col. tertia.

Eſt autem hæc exceptio tantæ efficaciæ, vt à ſe ipſa propinatur, & ideo non tenetur clericus citatus per iudicem ſecularem occaſione alicuius delicti coram eo per ſe, vel per procuratorem comparere, & exceptionem clericatus proponere, vt dicit Archid. in cap. 2. 15. quæſt. quarta, & eſt communis opin. vt atteſtatur Felin. in c. veniens, in vltimis verbis de accuſatio. Quod intellige, niſi in citatione exprimeretur talis cauſa, propter quam clericus teneretur coram iudice laico comparere, puta quia eſſet vaſallus, iuxta ea, quæ dixi ſupra lib. 4. §. Feudum, quæſt. 90. verſic. Sed quid ſi dominus, & verſic. Et hæc quidem. Cæterum in caſibus, in quibus clericus nõ poteſt à iudice laico iudicari, licet citatus ſit prorſus contumax, non poteſt contra eum iudex ſecularis procedere, & ſi procedat, omnia ſunt nulla, neque ipſe tenetur hoc allegare, neque etiam poſt

ſenten-

ſententiam, Et ita ſe conſuluiſſe, & intellexiſſe, quòd ita fuit iudicatum, teſtatur Dec. conſilio 241. in primis verbis, quem refert Didac. pract. quęſt.33.num.2. Et ſi diſtulit illud allegare, non propterea poterit iudex laicus illum in expenſis condemnare, ſed eſt remittendus ad iudicem ſuum eccleſiaſticum, etiam reſpectu refectionis impenſarum, vt in facti contingentia iudicauit curia Neapol. teſte Grammat. voto 18. quem refert Carauita ſuper ritu 65. magnæ curiæ, num. 1. Quinimò etiam ſi deinde contigerit clericum carcerati, non poteſt cogi vt ſoluat, neque etiam pœnam ipſius contumaciæ, licet pecuniaria ſit, ſed eſt libere dimittendus. Et ita in facti contingentia deciſum fuit in curia Delph. vt per Guid. Papæ deciſ 450. ſupra quæſt. licet curia Neapol. contrarium iudicauerit, vt per Grammat. voto 27. & male ſecundum eum, quam deciſionem curiæ Neapol. aliter refert Foller. in pract. crim. fol 63. num. 39. in fin. Scias tamen, quòd Bart. in leg. non videtur la prima, num. 1. ff. de iud. videtur tenuiſſe contrarium, quòd ſcilicet clericus citatus coram iudice laico, ſi non compareat, & alleget ſe clericum, poſſit mulctari & hoc niſi in citatione dictum ſit, Citetur preſbyter talis, vel aliquid aliud, ex quo appareat, quòd ille eſſet clericus, quod tamen iudices noſtri temporis non ſolent apponere in ſuis citationibus, licet ſecundum eum male faciant, non tamen poteſt contra talem clericum contumacem perueniri ad ſecundum decretum, quia non dicitur latitare, ex quo non tenetur in eo iudicio reſpondere. Et illam opin. Bart. ſeruari atteſtatur Aufret. in apoſtil. ad deciſ. Tholoſ. 165. Sed certe communiter cano. tenent contra Bart. vt atteſtatur Cauenſ. ſuper 235. ritu magnæ curiæ, numero 11. Et ita quidquid ſeruetur in Gallia, apud nos clericus contumax in caſibus, in quibus non tenetur comparere, non mulctatur, & ſi mulctatus fuerit, quandocunque doceat ſe clericum, ſolet talis mulcta reuocari, & annullari, Et ita puto ſeruari debere à iudicibus Deum timentibus.

Et hæc quidem concluſio, quòd ſcilicet clericus non poſſit à iudice laico criminaliter iudicari, procedit, ſiue clericus pro crimine coram iudice laico conueniatur, ſiue reconueniatur, nam clericus non poteſt coram iudice ſeculari pro crimine ciuiliter, neque criminaliter reconueniri, Et hæc eſt communis opin. vt atteſtantur ſcribentes in capit. at ſi clerici de iud. & in ſpecie Imola, poſt num. 5. & Dec. numero, 148. quem refert Berous ibi. num. 150. Card. Alex. in cap. multi, col. pen. verſic. In fine glo. ſecunda quæſt. prima.

Habet etiam locum hæc concluſio, quamuis clericus ſit illegitimus, licet. n. illegitime nati, ſint maxime odioſi ſacris canonibus, vt dixi ſupra lib. 2. §. Filius tamen etiam clericus illegitimus gaudet priuilegio fori, & ita in facti contingentia deciſum fuit per conſilium Neapol. vt refert Grammat. deciſ. 81.

Quæro, an clericus coniugatus gaudeat priuilegio fori? Reſpon. quòd ſic, nam propter coniugium nõ perditur priuilegium, quòd in criminalibus non poſſit puniri à iudice ſeculari, dummodo cum vnica tantum, eaq; virgine matrimonium cõtraxerit, & habitum clericalem, tonſuramq; deferat, vt eſt tex. in c. vnico de cler. cõiug in ſexto, & eſt cõmunis opi. vt ait Didac. pract. quæſt 31. poſt nu. 7. verſ. Prima igitur, Si vero ſit bigamus, poſt à iudice laico puniri, intellige tamen ſi proprie ſit bigamus. ſ. ſi duas vxores duxerit, nam alij interpretatiue bigami dicuntur, vt dixi ſupra lib 2. §. clericus, & ideo non poſſunt à iudice laico puniri.

Sed an ille, qui vnam tantum vxorem duxit virginem, illamq; propter adulteriũ dimiſit, & deinde ei reconciliatus eſt, dicendus eſt bigamus, quo ad hoc vt amittat priuilegium fori? Reſpond. Certe clericus, qui vxorem poſt adulterium ab ea cõmiſſum carnaliter cognoſcit, etiam ſi ipſe adulterium ignoret, dicitur bigamus ſecundum communem opi. etiam ſi ex præcepto eccleſię illam inuitus cognouerit, vt dixi in loco præallegato, Nihilominus cũ talis interpretatiue dicatur bigamus, dicendum eſt, quòd non amittit propterea priuilegium fori, Et ita tenent concorditer omnes, vt atteſtatur Aufr. in deciſ. Tho. 64. referẽs ita fuiſſe deciſum in facti cõtingẽtia.

Sed

Sed pone, quòd aliquis clericus ſolutus commiſerit aliquod delictum, & de eo fuerit accuſatus, deinde poſtea effectus ſit bigamus, nunquid erit curię ſeculari remittendus? Reſpond. quòd non, attenditur enim ſtatus, in quo erat tempore delicti, Et ita concluſum fuit in curia Tholoſ. vt per Aufrer. deciſ 377.

Qua ratione pariter etiam deciſum fuit per cōſilium Neapol. quòd ſi clericus poſt commiſſum delictum vxorem duxerit, non poteſt de eo delicto cognoſci per iudicem ſecularem, ſed debet ad iudicem ſuum eccleſiaſticum remitti, prout concluſum fuiſſe refert Grammat. deciſ. 10. non obſtantibus (vt ipſe ait) clamoribus fiſci, quem refert Carauita ſuper ritu 66. magnæ curiæ, num 9. qui tamen de hac deciſione dubitat, vt ibi per eum.

Hæc vero omnia procedunt, dummodo talis clericus coniugatus abſtineat à negociationibus, & armis, alias autem ſi ab eis non abſtineret, poſſet non obſtante clericatu per iudicem laicum puniri, Et hæc eſt communis opi. vt dicit Bertrand. conſ. 13. num. 5. lib 8. Et quòd clericus coniugatus debeat abſtinere à negociationibus, à quibus alii clerici non coniugati tenentur abſtinere, alias priuilegium fori amittat, tenuit Innoc. in c. fi. de vita & hon. cler. & ita firmant communiter doctores, vt dicit Alex. de Neuo, conſil. 60. num. 4. Quæ autem negociationes ſint clericis interdictæ, dixi ſupra lib. 2. §. Clericus.

Dixi clericum coniugatum gaudere priuilegio fori, dummodo incedat in habitu & tonſura clericali, licet hodie (ſecundum aliquos) de conſuetudine clerici coniugati non incedant in veſtibus, & tonſura clericali, vt fatetur eſſe generalem conſuetudinem Fulgo. conſil 123. num 1. Sed quæro, quis dicatur in hoc propoſito habitus clericalis? Reſpond. Omnes concludere videntur, quòd non ſit à ſacris canonibus determinatus clericis aliquis habitus ab aliis diſtinctus, & ideo, quòd ſit attendenda conſuetudo regionis, Propterea ad iudicandum an aliquis incedat in habitu, & tonſura clericali, videndum eſt, an ille, qui in aliquo habitu incedit, prima facie ſi videatur in populo iudicabitur clericus, an autem laicus. Et certe vera eſt hæc concluſio, ſi affirmatiue intelligatur, ſcilicet quòd ſacri canones, non conſtituunt ſpecialiter clericis certum habitum, ſed negatiue non eſt vera, nam multi habitus ſunt per ſacros canones prohibiti à clericis deferri, vt videri poteſt in locis allegatis per Foller. in pract crim. fol. 64. numero 42. & ſeq. Quid ergo ſi clericus deferat biretum, ſeu capitium bipartitum, ſeu virgatum, aut duorum colorum? certe non dicetur incedere in habitu clericali, & ita fuit iudicatum per curiam Tholoſ. teſte Aufrer. deciſ. 227. idemque ſi deferat collectum ſic virgatum, vt eadem curia iudicauit deciſ. 252. Et refert Pract. Millei, fol. 73. numero 8. quod quidam clericus coniugatus, eo quod habebat caligas bipartitas, Tholoſæ reputatus fuit laicus, & pro crimine tanquam laicus fuit laqueo ſuſpenſus. Et nota in hoc propoſito, quod quamuis ſecundum opi. magis communem cognitio, an aliquis ſit clericus, vel ne, pertineat ad iudicem eccleſiaſticum, de quo videnda ſunt ea, quæ dixi infra verſic. Regulariter autē, nihilominus ſi dubitetur ſuper habitu, an ſit clericalis vel ne, hæc cognitio ſpectat ad iudicē laicum, nō autem ad eccleſiaſticum, Et ita deciſum fuit in facti contingētia in parlamento Delph. vt refert Guid. Papæ deciſ. 138. & conſil. 110 nu. 2. vbi pariter in facto ita conſuluit.

Sed hic quæro, quid ſi clericus coniugatus, qui ante tempus commiſſi criminis nō incedebat in habitu, & tōſura, reaſſumpſerit habitum & tonſuram, & incontinenti aliquod crimen commiſerit, nunquid gaudebit priuilegio fori? Reſpond. Io. And. in c. Ioannes, in 4. quæſt. de cleric. coniug. tenuit, quod ſic, referens ita fuiſſe Paduæ determinatum, licet cōmuniter doctoribus (vt ipſe ait) non placuerit, & illum ſequuntur communiter ſcribentes, vt dicit Alex conſil. 8. poſt num. 4. lib. primo, & conſil. 149. num. 7. lib. 6. quem refert Marſ. ſing. 480. Apud doctores, Hāc etiam dicit eſſe cōmunem opin. Didac. in dict. quæſt. pract. 31. poſt nu. 7. verſ. Quinto potiſſimum, ſecundum quam in facti contingentia conſuluit Chriſtoph. de Caſtill. conſ quinto. Quod tñ ego intelligo vt procedat, niſi talis clericus

ſiue alius quilibet tertius, qui det in ſcriptis iudici ad partem ſuper aliqua cedula nomina teſtium, qui deberent examinari ad probandam innocentiam rei, & dicunt, quòd iudex tenetur illos examinari facere, Et hoc modo reus faciet ſuas defenſiones abſq; eo, quòd perſonaliter comparеat. Et hanc cautelam ponit Cæpolla cautela 68. & dicit Blanc. in prac.crim. fol.22. num. 58. & fol. 158. cautela 11. quòd ita practicatur, & practicari poteſt. Sed certe hęc opin. mihi nunquam placuit, hoc.n. modo proculdubio deſtrueretur tota practica criminalis, nam nullus inquiſitus vel accuſatus compareret perſonaliter ad ſe defendendum, ſed vel ex officio, vel per huiuſmodi accuſatorem faceret teſtes ad ſui defenſionem examinari, abſque vllo capitis ſui periculo, Et ita nunquam reus poſſet examinari, neque torqueri, nec vlla condemnatio exequi, quę omnia, iudicio meo, ſunt valde abſurda, & ridicula, & miror, ꝙ tot, & tanti Doctores illam opinionem tenuerint, aut ſeruauerint, quæ certe in hoc Ducatu nõ modo non obſeruatur, ſed in omnibus curiis adeo receſſit à practica, quòd ſi aliquis aduocatus ſuper ea inſiſteret, proculdubio nõ ſine riſu exploderetur.

Quinimò, vt dixi ſuprà quæſtio. proxima, verſic. Hæc autem, omnes fere fatentur, quòd poteſt iudex dicere excuſatori, ſe velle quòd principalis perſonaliter comparеat tanquam melius informatus, vt etiam videatur quo vult, & qua trepidatione loquatur, ſecundum notata in l.fi. C.de procur. Et hoc non negat velle, & ſeruare cõmunem practicam Cæpolla in d.conſ. 51. circa principium, à qua nullo modo eſt recedendum, quidquid ipſe Cæpolla ibi in contrarium alleget.

Sed nunquid excuſator, qui aliquas excuſationes vult proponere, eſt audiendus ſine mandato? Reſpon. Aliqui ſimpliciter dicunt, quòd requiritur mandatum, & ꝙ talis excuſator tenetur iurare, quòd habet in mandatis ab abſente ipſum excuſandi, aliàs non auditur, Et dicit Pract. Ioдoc. cap. 25. num. 4. quòd ita praxis ipſa vſu recepit. Alii vero dicunt, quòd ſi quidem vult proponere excuſationes neceſſarias, puta, quòd reus eſt infirmus, vel quòd eſt in alio loco carceratus, & tunc admittitur etiam ſine mandato, ſed ſi velit allegare aliàs excuſationes probabiles, puta, quòd itinera non ſunt tuta, vel quòd reus in eo loco habet inimicitias, tunc non auditur ſine mandato, Ita tenet Bart. in d. §. ad crimen, num. 18. Et hanc dicit eſſe communem Doctorum ſententiam Rubeus in eo. §.ad crimen, num.201. & num 212. in fin. Alii autem indiſtincte tenent, quòd excuſator allegans quaſcunque cauſas abſentiæ probabiles, licet non neceſſarias etiam ſine mandato ſit admittendus, Et in hoc opin. Bart.communiter reprobari atteſtatur Card. Alex. in c. ſi quando, num. 21. ſecunda quæſt. 6. Et hęc opin. contra Bart. eſt magis æqua, & mihi magis placet, dummodo abſit calumnia, & tales exceptiones concernant tantummodo factum, ſecus autem ſi concernerent etiã ius, puta declinatoriam fori, vel huiuſmodi, nã eo caſu ſequerer opin. Bart. vt ſcilicet non eſſet talis excuſator ſine mandato admittẽdus, Et hęc omnia, niſi aliter conſuetudine receptum eſſet, à qua (vt ſæpe dixi) nullo modo arbitror eſſe recedendum.

Quæro, nunquid excuſator, qui comparet, teneatur præſtare fideiuſſionem de iudicato ſoluendo vel de præſentando ipſo inquiſito? Reſpond. Si quidem comparet vt defendat inquiſitum, tenetur ſatiſdare, aliàs non auditur, ſed ſi tantummodo excuſat eius abſentiam non tenetur ſatiſdare, Et ita communiter tenetur, & ſeruatur, vt dicit Alber.in d.§.publice, num. 12. in fin. Hanc etiam dicit eſſe veriorem, & crebriorem ſententiam Rubeus in d. §. ad crimen, num. 114. quòd ſcilicet non tenetur cauere, nec de iudicio ſiſti, nec de iudicato ſoluendo, licet in ea quæſtione videãtur corrupta verba ipſius Rubei, Idem atteſtatur Menchiaca controuerſ. vſu frequent. c 17. num. 8. Illud tamen, quòd dictum eſt de defenſione, ceſſat ſecundum meam opinionem, & practicam huius prouincię, quòd ſcilicet nullo modo admittatur excuſator ad rei defenſionem, vt dixi ſupra verſic. Sed quòd plus eſt.

Vltimo quæro, quid ſi pater, aut dominus pro ſeruo, vel filio inquiſitis compareant ad eorum defenſionem ſuſcipiendam,

dam, nunquid debeant admitti? Reſpon. quòd ſi compareant non tanquam procuratores, aut defenſores eorum, ſed pro intereſſe ſuo, vtique ſunt admittendi, Et ita tenent communiter canoniſtæ, vt dicit Riminal. conſil. 13. num. 1. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Bald. quem refert Baptiſta a S. Blaſio inter conſilia criminalia diuerſorum, conſil. 77. nu. 8. lib. 2. Marian. in d.c. Veniens, poſt nu. 87. verſ. Tu aduerte, Et quòd admittatur pater pro filio, dicit eſſe communem opin. tam legiſtarum, quàm canon. Alex. de Neuo, conſil. 90 num 2. quòd eſt repetitum inter conſilia criminalia diuerſorum conſ. 89. lib. 1. Dicit etiam Cæpolla conſil. criminali 75. in primis verbis, quòd hæc eſt communis doctorum ſententia, Et quòd ita communiter obſeruatur, & practicatur in iudicio, & conſil. crim. 55. verſic. Dixi tertio, dicit quòd hanc opin. ſequuntur omnes ſcribentes in materia, & conſil. crim. 47. verſ. Sed prædictis, dicit quòd communiter omnes doctores ita concludunt, Et quòd dominus admittatur pro ſeruo, voluit gl. in l. 2. in gl. fin. C. de accuſatio. quam dicit eſſe communiter approbatam Riminal. conſil. 17. num. 9. Et generaliter dicit Boſ. in tit an in crim. iud. num. 17. quòd dominus pro ſeruo, pater pro filio, vxor pro viro, abbas pro monacho, epiſcopus pro clerico, princeps pro ſuo ſubdito, ciuitas pro ſuo ciue, & ſimiles poſſunt pro intereſſe proprio, non autem nomine ipſorum vocatorum ad iudicium venire, & eos defendere, Et dicit, quòd hæc eſt communis omnium opin. Ideo dicit Blanc. in pract. crim. fol. 23. num. 62. quòd practica eſt, ꝙ pater volens facere defenſiones pro filio compareat coram iudice, prius ſibi facto ſpeciali mandato per ipſum filium de confitendo delictum, & quod deinde pater confitendo delictum faciat defenſiones filii, probando, puta, quòd homicidium fuit caſu commiſſum, vel ad neceſſariam defenſionem, vel quòd mortuus non deceſsit ex vulnere, & ſubdit, quòd ita ſeruatur in practica. Poterit forte hæc practica obſeruari in locis, in quibus viget talis conſuetudo, ſed in hac prouincia hæc reputarentur ſomnia, ſi proponerentur coram iudicibus, nam (vt ſæpe dixi) vbi ingeritur pœna corporalis, nullus auditur pro reo, niſi perſonaliter compareat, & ita ſeruando non errabis. Bene poſſet pater, ſi filius accuſatus, aut inquiſitus eſſet clericus, comparere, & declinare forum, Et ita dicunt doctores, vt ait Bald. in l. 1. num. 31. C. de accuſat. Credo etiam, quòd non modo priuilegium clericatus, ſed quodcunque aliud, ex quo notorie appareret citatum non eſſe ſubditum iudicis citantis, poſſet per procuratorem, vel accuſatorem exhiberi.

QVAEST. XXXIIII.

SVMMARIVM.

Væ excuſationes in cauſis criminalibus proponi poſſint.
Et quid de accuſatione abſentiæ, ibid.
Et quid ſi non allegetur in ſpecie aliqua cauſa abſentiæ, verſic. Sed pone.
Et an teneatur illam probare, verſ. Sed nunquid.
Et quid in accuſatione infirmitatis, verſic. Dixi etiam.
Et quid ſi allegetur timor inſidiarum, verſ. Allegatur etiam.
Et quid de accuſatione carcerationis, verſ. De carcerato.

DICTVM eſt de excuſatore, nunc de excuſationibus, quę ab ipſis excuſatoribus proponuntur, aliqua ſubiiciamus, & in primis quidem de abſentiæ excuſatione, quę in iudiciis ſæpe proponi ſolet. Scias autem, quòd multiplex eſt abſentia ſcilicet neceſſaria, & probabilis ſimul, neceſſaria tantum, probabilis tantùm, & voluntaria, Neceſſaria, & probabilis dicitur, quando quis abeſt ex cauſa publica, puta principis, aut ciuitatis, Et hoc caſu debet iudex ſuperſedere à procedendo côtra reum, donec cauſa ipſa ceſſet, & ſi (ea non attenta) procederet ad vlteriora, proceſſus eſſet ipſo iure nullus. Neceſſaria tantùm eſt, quando quis abeſt, puta quia

eſt bannitus, Et hoc caſu non eſt ſuperſedendum, ſed poteſt ad vlteriora procedi, tali abſentia non obſtante, cum ex facto & culpa ſua proceſſerit, & ideo ſibi imputet. Bene poteſt impetrare ſaluum conductum, iuxta ea quæ dixi ſupra q 32. verſic. Tu ſcis, quòd bannitus. Probabilis vero cauſa abſentię eſt, quando quis abeſt puta ex cauſa ſtudiorum, vel mercaturæ, vel peregrinationis ob deuotionem, vel huiuſmodi, Et tunc facta fide de abſentia, debet iudex ſtatuere terminum competentem iuxta diſtantiam loci, ad ipſum abſentem certiorandum ad pręſentandum, quo elapſo poterit ad vlteriora procedere, ipſo reo vlterius non expectato, & proceſſus valebit. Cęterum ſi iudex negaret ſtatuere huiuſmodi terminum ad certiorandum, ſiue comparendum, proceſſus eſſet ipſo iure nullus.

Sed pone, quòd accuſator non alleget aliquam cauſam abſentiæ neceſſariam aut probabilem, ſed ſimpliciter dicat reum eſſe abſentem, & petat ſtatui terminum ad eum certiorandum? Reſpond. quòd facta fide de abſentia, adhuc debet ſtatui dictus terminus, vbi de fraude non appareret, Et dicit Alber in d. §. publice, num. 9. ſe vidiſſe ſeruari, quòd vbi non apparet de fraude, omnes abſentiæ admittuntur, Dicit autem Carauita ſuper ritu magnę curiæ 266. num. 7 quòd dicitur maliciose allegari abſentia, quando apparet, quòd citatus viſus fuit in loco delicti eo die, quo commiſſum fuit delictum, vel die pręcedenti, vel ſequenti, ſubdens quod ita ſeruatur, niſi delictum non de recenti commiſſum fuiſſet, nam eo caſu, ex quo facile potuit deinde poſt aliquos dies ab eo loco receſſiſſe, debet dari dilatio, non obſtante quod die commiſsi delicti, vel etiam poſt, in eo loco viſus fuiſſet, & ſubdit etiam, quod ita ſeruatur.

Sed nunquid ſufficit huic excuſatori allegare abſentiam ipſius inquiſiti, an autem tenebitur etiam illam probare? Reſpond. quòd tenetur illam probare, & ita ſeruatur, vt dicit Alber. in d. § publice, nu. 10. Bene verum eſt, quòd ſecundum conſuetudinem huius prouinciæ, ſufficit quęcunque leuis probatio, puta iuramentum ipſius excuſatoris, prout etiam ſeruari in regno Neapol. atteſtatur Foller. in pract. crim. fol. 75. num. 15. & Carauita ſuper ritu 268. magnę curię, num. 1. licet dicat, quòd non apud omnes curias eſt in vſu, quòd deferatur huiuſmodi iuramentum.

Dixi etiam, quòd auditur excuſator allegans infirmitatem, ſeu carcerationem rei inquiſiti, Scias autem, quòd infirmus etiam ſi ſit inquiſitus de capitali delicto, non tenetur perſonaliter comparere, ſed ſufficit, quòd faciat fidem de infirmitate ſua, Et hęc opin. communiter tenetur, & approbatur vt dicit Gratus conſil. 98. nu. 2 lib. 1. Hæc autem fides fit ſiue per teſtes, ſiue per atteſtationem medicorum in ſcriptis redactam, & quandoque etiam vnius medici tantum, prout etiam in regno Neap ſeruari atteſtatur Carauita ſuper ritu 266. magnæ curię, num. 7. præſertim ſi in eo loco non eſſet niſi vnus medicus, iuxta ea, quę dixi ſupra hoc eod. lib §. Homicidium, verſic. Scias autem, Et ita concludunt communiter doctores, vt dicit Carauita in loco præallegato, num. 8. in fin. Debet etiam in eodem regno ſimul cum atteſtatione medici prę ſentari inſtrumentum publicum continens ipſam atteſtationem, &c. alias excuſatio non admittitur, vt atteſtatur Gramm. ſuper ritibus magnæ curię, fol. 157. ſuper excuſationibus infirmorum, circa fin. vbi etiam dicit, quòd excuſantur etiam ſenes, & quòd ita ipſe obtinuit iudicari in conſilio Neapol. quòd tamen in criminalibus apud nos non obtineretur.

Allegatur etiam quandoque timor inſidiarum, ſed hoc caſu dicit Salic. in l. reos, num. 10. C. de accuſat o. quòd cautus iudex dicenti ſe venire non poſſe propter timore inſidiarum, offerre debet ſaluum conductum, ſubdens, quòd ita vidit de facto ſeruari, Nihilominus dici ſolet, quòd fragilis eſt cautio ſaluiconductus, & ideo, vbi inimici eſſent potentes, & manu prōpti, credo, quòd non teneretur citatus vitam ſuam committere huiuſmodi cautioni ſaluiconductus, pręſertim ſi inimicitia eſſet cum dominis, vel rectoribus loci, ad quem citatur, Et hanc opinionem, quod qui non tenetur comparere propter locum nō tutum ob inſidias inimicorum, non teneatur

tur

tur etiam comparere ſub ſaluoconductu, communem appellat Boſſ. in t.t. de citat. num. 37.

De carcerato autem aliqui tenent, quòd poteſt citari, & quòd debet comparere per procuratorem, & ita videtur tenere Bart. in l. is qui reus, num. 14. ff. de pub. iud. Et dicit Marſ. in pract. crim. § attingam, num. 20. quòd hæc eſt communis opinio. Tu verò dic, quòd, Aut reus eſt carceratus in alio loco, & hoc caſu ſemper vidi ſeruari contrarium, quòd ſcilicet expectatur, vt poſsit exire carceres in quibus detinetur, niſi eſſet carceratio affectata, Et hæc opin. tutior eſt, & benignior, quia carcerati in vno loco, male poſſunt ſe in alio defendere, & non omnibus eſt copia procuratorum, de quibus plenè confidant. Dicit autem Carauita ſuper ritu magnę curiæ 269. num. 16. quòd ex communi obſeruantia dicitur carceratio affectata, quando ſecuta eſt poſt citationem ei intimatam à iudice, quod tamen apud nos non ita abſolute ſeruatur, ſed iudicis arbitrio iudicandum relinquitur, & prout & cętera omnia, quę à iure determinata non reperiuntur, vt dixi ſupra lib. 2. § iudex. Quinimò etiam ſi huiuſmodi exceptio carcerationis oppoſita non fuerit, & ideo ſecuta fuerit condemnatio in contumaciam, ſemper ſolet Senatus, conſt. to de ipſa carceratione, condemnatum admittere ad nouas defenſiones, Et ita in ſpecie concluſum fuit in quodam Hieronymo Caſtello, 20. Martii 1559. P. N. Aut verò eſt carceratus in eodem loco, & tunc ſi eſt cauſa, propter quam ingeratur pœna corporalis, ita quòd in omnem caſum deberet ius dicere in carceribus, non ſuperſedetur à procedendo, ſed ſolet recommendari in carcerib. pro ſecundo delicto, & vno eodemq; tempore pro vtroq; proceditur, Si verò non ingeritur pœna corporalis, ſolet expectari, donec ſit perfectus primus proceſſus, ſi ipſe petat, non tñ relaxatur niſi pręſtita fideiuſsione de iudicio ſiſti, & iudicato ſoluendo ex ſecũda cauſa, & ſi opus eſt, prius examinatur. Hæc aũt omnia procedunt, quando agitur de diuerſis criminibus, ſed qñ agitur de eodem delicto, tunc videnda ſunt ea, quæ dixi infra q. 38. verſ. Eſt autem.

QVAEST. XXXV.

SVMMARIVM.

Declinari forum ex quibus cauſis poſſit.

Et quis ſit iudex competens Papæ, verſ. Sed retenta.

Et de quibus criminibus poſſit Papa accuſari, verſ. Videndum igitur.

Et an concilium generale ſit ſupra Papam, ibid. Remiſſiue.

Et an Papa etiam volens poſſit ſe iudici laico ſubijcere, verſ. Sed hic quæro.

Et quis ſit iudex imperatoris, ibid. verſic. Succeſsiue quæro.

Et an populus Romanus poſſit Imperatorem degradare, verſ. Sed nunquid.

Et quis ſit iudex regum, verſic. Item quæro.

Et quis ſit iudex aliorum principum ſecularium, ibid. verſ. Idem etiam.

Et quis ſit iudex Cardinalium, verſic. Quæro etiam.

Et an poſſit ſolus Papa deponere Cardinalem abſque conſenſu collegij, ibid.

Et quis ſit iudex competens Patriarcharum, & Archiepiſcoporum, verſic. Vlterius quæro.

Et quis ſit iudex competens Epiſcoporum, ibidem.

Et an ſi Archiepiſcopus delinquat in diœceſi alterius epiſcopi, poſſit ab eo puniri, ibidem.

Et quis ſit iudex clericorum, & monachorum regularium, verſiculo, Quęro quis ſit.

Et quis ſit iudex clericorum ſecularium, ibidem Remiſſiue.

Et quis ſit iudex famulorum & domeſticorum Cardinalium, verſic. Excipiuntur.

Et an familiares, ſeu famuli Epiſcoporum & clericorum laici gaudeant priuilegio fori, verſ. Quæro nunquid.

Et ancilli, qui obtulerunt ſe & bona ſua monaſterio, gaudeant priuilegio fori, ibid. verſ. Sed pone

Pœnitentes an ſint de foro eccleſiaſtico, verſic. Fuit aliquando.

Et quis ſit iudex competens in ſyndicatu

officialium, verſic. Præterea quæro.
Et an ſyndicatores poßint cognoſcere etiam de delictis officialium non pertinentibus ad officium, verſ. Sed hic incidenter.
Et quis ſit iudex competens ſcholarium verſic. Quæro nunc.
Et quis ſit iudex competens militum, verſ. Quæro modo.
Et quis ſit iudex competens Iudæorum, verſic. Modo quæro.
Et an officialis poſſit cognoſcere de iniuria illata ſibi, vel familiæ ſuæ, verſ. Solet etiam.

PRAECEDENTIBVS quæſtionibus dictum eſt de exceptionibus, quæ ad excuſationem, vel defeſſionem ipſius rei principaliter pertinent, ſequitur nunc vt de fori declinatione, cuius materia in iudicis frequentiſsime verſatur, videamus. Scias igitur vt breui diuiſione omnia capita complectamur, quòd hæc exceptio oritur ex triplici cauſa, ſcilicet aut ratione perſonę, aut ratione cauſæ, aut ratione loci. Ratione perſonæ declinatur forum iudicis, quando reus dicit ſe non eſſe ei ſubditum, neque ratione originis, neque domicilii, neque delicti, Item cum dicit ſe clericum, ſeu religioſum non poſſe à iudice laico puniri, vel è conuerſo ſe laicum à iudice eccleſiaſtico puniri non poſſe, vel ſi dicat iudicem ſibi inferiorem, aut parem in eum non habere imperium, vel ꝙ ipſe ſit ab eius iuriſdictione exceptus, vel huiuſmodi. Ratione cauſæ declinatur iudicis forum, cum quis laicus coram iudice laico accuſatus aſſerit criminis illius cognitionem ad iudicem eccleſiaſticum ſpectare vel quòd propter connexitatem cauſa ſit ad eum remittendus. Ratione loci, puta quia prętendat delictum in eccleſia commiſſum ad iuriſdictionem iudicis eccleſiaſtici pertinere, vel huiuſmodi.

Videndum igitur in primis eſt de perſonis, & incipiendo à ſummo pontifice, qui in terris vices Dei gerit, & eſt maior omnibus hominibus, Quæro, ſi Papa delinquat, quis ſit eius iudex competens? Reſpon. De iure habemus tex. expreſſum in c. ſi Papa, 40. diſtinctione, qui dicit, quòd culpas Rom. pontificis nullus mortalium redarguere præſumit, quia cunctos ipſe iudicaturus à nemine eſt iudicandus, niſi deprehendatur à fide deuius. Dicit tamen gl. finalis ibi, ꝙ ex quocunq; crimine notorio, & ex quo ſcandalizatur eccleſia, poteſt Papa accuſari, ſi admonitus, ſit incorrigibilis, Et illam gloſ. dixit cõiter teneri Abb. in c ſignificaſti, nu 4 de electione. & in diſpu. ſua, incip. Epiſcopus, & rector, & in ſuo tractatu ſuper concilio Baſilienſi, prout illum refert Card. Alex. in d. c. ſi papa, col. 3. in prin. Et ille tractatus Abbatis fuit poſitus inter damnatos in indice librorum prohibitorum publicato tẽpore Pauli IIII. licet poſtea in indice nouiter publicato poſt concilium tempore ſanctiſs. D. N. Pii IIII. non ſit deſcriptus inter prohibitos. Refert etiam Card Alex. in loco prææallegato (licet liber ſit corruptus) idẽ atteſtari Roma. conſ. 523. incip. Quæſtio diſcutienda, vbi, poſt num. 13. dicit, quòd illa gl. eſt ſingularis, & quòd illam ſciunt omnes, & quòd eſt canonizata à concilio Conſtantien. Dicit etiam Dec. conſ. 151. poſt num. 4. quòd illa gl. placuit communiter canon. licet ſit reprobata à theologis, Et ita illum refert Alban. de poteſt. papæ in prima parte, num. 151. licet ipſe teneat contrarium, Et dicit Synodia de concil. s, fol. 120. col. quarta, circa med. quòd illa gl. eſt communiter ab omnibus approbata, & fol. 124. col. tertia, in fin. dicit, quòd illæ ſententiæ concilii Conſtantienſis mirifice canonizarunt illam gloſ. & hanc concluſionem re ipſa comprobarunt, Illam etiam communiter à canoniſtis receptam eſſe ait Io. Brunellus poſt relectiones Didaci, fol. 338. col. quarta, Illam etiam ab omnibus teneri atteſtatur Iaſ. conſilio 95. col. ſeptima, verſic. Iſte paſſus lib 4. licet deinde de eius veritate dubitare videatur. Contrariam autem ſententiam, ſc licet quòd ſolum pro crimine hęreſis poſsit Papa accuſari, tenent communiter theologi, vt dicit Zabarel in eod. cap. ſi Papa. relatus per Card. Alexand. ibi, Quinimò Berous in cap. at ſi clerici, numero 9. de iud. dicit, quòd illa gloſ. communiter maxime à canoniſtis eſt reprobata,

probata,

probata, & merito ſecundum eum, quia eſt contra tex. in d. cap. ſi papa, licet deinde, poſt num. 11. dicat, quòd communiter theologi illam ſequuntur, Idem etiam Berous in cap. cum veniſſent, num. 41. de iud. dicit, quòd contra illam gl. tenent magis communiter ſacri doctores theologi, & poſt numero 43. dicit etiam, quòd ita videntur tenere magis communiter canoniſtę. Hęc eſt periculoſa quæſtio, & in qua ego mallem diſcere quàm docere, propterea me remitto iudicio S. matris eccleſiæ, ac ſanctiſsimi in Chriſto patris, atque vniuerſalis eccleſiæ ſummi atque optimi pontificis Pii V.

Sed retenta concluſione, quam dicit eſſe ferè omnium recentium theologorum, & iuriſperitorum conſenſu approbatam Simancas de hær. c. 11. num. 12. ꝙ ſcilicet poſsit Papa de crimine hæreſis accuſari, & iudicari, certe nullum habet iudicem niſi concilium generale, & ita dicunt communiter Doctores, vt atteſtatur Card. Alex. in d. c. ſi papa, col. tertia, in fin. Et quòd quando Papa accuſatur de hæreſi, concilium ſit iudex competens, dicit eſſe planum apud omnes Iaſ. in d. conſilio. 95. col. quinta, verſic. Tranſeo ad tertium lib. 4. vbicunque enim reperitur, quòd papa poſsit iudicari, ſemper intelligendum eſt à concilio, Ita dicit gloſ. in c. ſicut, in verbo, Hortamur, ſecunda quæſt. ſeptima, quam dicit eſſe frequentioribus votis approbatam Alban. de poteſtate Papę in prima parte, num. 84. num. 173. vbi ſubdit, quòd in hoc nemo doctorum, quem viderit, diſſentit, Et practica eſt ſecundum Zabarel. relatum per Card. ibi, quòd ſi hęreſis papę non eſt notoria, moneatur papa per cardinales, vel per alios illis negligentibus, vt ſe purget ab infamia hæreſis, de qua eſt ſuſpectus, & ſi ſe purgauerit, non eſt vlterius procedendum, Si vero id facere recuſet, & ſit contra eum vehemens ſuſpicio hęreſis, tunc cardinales illum rogabunt, vt conuocet concilium, & ſi noluerit, congregabunt ipſi. Vbi autem hęreſis eſt notoria, & requiſitus à cardinalibus perſiſtat in errore, neque ſe emendet, tunc cardinales conuocabunt concilium, & ipſis negligentibus, prælati ſeipſos congregabunt. Conuocato autem concilio, ſi Papa de hæreſi conuictus fuerit, & nolit mutare ſententiam, priuabitur papatu, & tradetur poteſtati ſeculari puniendus, Si vero ad pœnitentiam velit redire, nihilominus ex quo per aliquod tempus fuit pertinax in errore hęreſis, priuabitur papatu, & detrudetur in monaſterium. Et hoc caſu ſolet concilium ei deferre, ſi velit ipſemet ſeipſum condemnare, ſi vero ipſe noluerit ſe condemnare, tunc concilium expediet cauſam, & illum degradabit. Ita concludit Card. ibi, ſubdens, ꝙ ita etiam tradunt doctores in locis per ipſum allegatis. Hic eſſet videndum an concilium generale ſit ſupra Papam, & an Papa recuſante congregare concilium, poſsint cardinales, vel alii prælati, vel principes ſeculares concilium conuocare, de quibus dixi ſupra lib. 2. §. Papa, Ego autem in omnibus prædictis, & etiam in aliis quibuſcunque me ſemper remitto determinationi factę, vel faciendæ per ſanctam matrem eccleſiam, in cuius fidei gremio ſemper vixi, & viuere, ac mori intendo. Vnum tamen non omitto, quòd ſi Papa ſcandalizet vniuerſalem ſtatum eccleſiæ, tunc talia per eum geſta in ſcandalum eccleſiæ non tenent, & ei reſiſtitur per eccleſiam, neque ei eſt in talibus obediendum, Et hoc omnes fatentur, vt dicit Card. in d. cap. ſi papa, col. tertia, verſic. Nec etiam obſtat.

Sed hic quæro, nunquid poſsit Papa, etiam volens Imperatori Romanorum, vel alteri laico ſe ſubmittere? Reſpon. ꝙ quidquid ſit in ciuilibus, certe in criminalibus nullo modo poteſt alicui laico ſe ſubmittere, Et iſta eſt communis reſolutio theologorum, vt ait Dec. in l. eſt receptum, numero 5. ff. de iuriſd. omnium iud. Et ita etiam tenere communiter Doctores atteſtatur Alexand. in d. l. eſt receptum, poſt numero 4. Iaſ. in ea. l. eſt receptum, num. 2. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Dec. in c. eccleſia ſanctæ Marię, num. 62. & ſeq. de conſtitut. Quinimò ſi Papa delegaret alicui, etiam epiſcopo, cauſam criminalem contra ſe intentatam, non poſſet ab eo iudicari nec condemnari, Et hanc partem tenent magis communiter Doctores, vt dicit Berous

in cap. cum veniſſent, num. 32. de iudic. Fortius dicunt aliqui, ꝙ Pontifex Maximus (etiam ſi velit) non poteſt ſe ſubiicere concilio, vt ab eo iudicetur, & dicit Alban. in loco præallegato, nu. 104. & 123. quòd ita iuris interpretes communiter affirmarunt, referens idem etiam atteſtari Iaſon. & Dec. in locis, quæ ego ſupra retuli.

Succeſsiue quęro, quis ſit iudex competens Imperatoris, ſi delinquat? Reſpond. Doctores communiter videntur velle, ꝙ Papa poſsit propter grauiſsimas culpas Imperatorem deponere, Et ita quandoq; fuit de facto obſeruatum, vt ſunt notiſsimæ hiſtoriæ, & eſt tex. in cap. ad Apoſtolicæ de re iudic. in 6. Intellige tamen grauiſsimas culpas, ex quibus turbaretur vniuerſalis ſtatus Chriſtianitatis, ſed propter alia delicta non poſſet deponi, ſi eſſet Catholicus, Et quamuis Innoc. Papa in d. c. ad Apoſtolicæ, id fecerit cum auctoritate concilii, nihilominus ſecundum Io. And. poteſt etiam illum deponere ſine concilii auctoritate, & ita concludunt omnes, vt dicit Card. Alexand. in d. cap. ſi Papa in vltimis verbis, tutius tamen, & laudabilius eſt, vt adhibeat etiam auctoritatem concilii. Fuit etiam depoſitus per principes electores Vinciſlaus Imperator propter ignauiam, quamuis multi Doctores teneant, quòd hæc depoſitio Imperatoris non poſsit fieri niſi per ſummum Pontificem. Hic etiam videndum eſſet, an imperium dependat ab eccleſia, & an in temporalibus Papa ſit ſuperior Imperatore, de quibus dixi ſupra lib. 2. §. Imperator, neque ego hic volo recenſere hiſtorias ſuper diſpoſitionibus ſummorum Pontificum, & Imperatorum, quia in his libris profiteor explicare deciſiones Doctorum, non hiſtorias, quas quilibet curioſus poterit apud auctores inuenire.

Sed nunquid poterit populus Romanus Imperatorem degradare, ſeu deponere? Reſpond. quòd non, cum enim ſemel populus Romanus omnem ſuam poteſtatem in Imperatorem tranſtulerit, non poteſt illam amplius reuocare, Et hæc eſt communis opin. vt atteſtatur Aret. in §. ſed quod principi, num 6. inſt. de iure nat. gent. & ciuili. Alex. in ſua diſput. incip. Sigiſmund. in 5. q. quem refert Reſtaurus de Imperatore q. 81. poſt num. 11. dicens, ꝙ hoc hodie non tolleraretur, ex quo poteſtas eligendi ſpectat principalibus electoribus Germaniæ, & ius eum deponendi ſpectat Papæ.

Item quæro, quis ſit iudex Regum, ſi delinquant? Reſpond. quòd id, quod ſupra dictum eſt de Imperatore, habet etiam locum in illis Regibus, qui ſuperiorem non recognoſcunt, vt ſcilicet Papa ſit eorum iudex competens, Et ita fuit de facto obſeruatum in Rege Franciæ, qui fuit per Zachariam Pontificem depoſitus, vt habetur in cap. alius, 15. q. 6.

Idem etiam dicendum eſt de Ducibus, & aliis Principibus, quia ſi recognoſcunt in ſuperiorem Imperatorem, vel aliquem alium Regem, vel dominum, ab eo iudicari debent ſi vero alium ſuperiorem non recognoſcunt, puniuntur à ſummo Pontifice, Et in his pariter poſſent adduci infinita exempla hiſtoriarum, quę conſulto omitto, ne iuriſperitorum ſententias cum hiſtoricorum narrationibus inuoluam. Præparaui ego quandoque volumen vniuerſalis hiſtoriæ à Carolo Magno vſque ad hodierna tempora, vnà cum genealogia omnium ferè Principum Chriſtianorum, multo ſtudio, & labore deducta ab ipſomet Carolo Magno, ſed aliis grauioribus implicitus negociis, illa ſtudia intermittere ſum coactus, Si tamen forte contingeret, vt aliquid ocii nactus, illi ſupremam manum poſſem inponere, (quod tamen vix vnquam contingere poſſe ſpero) vtiq; crederem lectoribus opus illud maxime vtile, ac iucundiſsimum futurum.

Quæro etiam, quis ſit iudex competens Cardinalium S. Romanæ Eccleſię? Reſpond. quòd eſt Summus Pontifex. Sed nunquid, quando Papa vult punire aliquē Cardinalem, debet etiam adhibere collegium Cardinalium, vt ſimul cognoſcant, & iudicent? Reſpond. quòd poteſt Papa, ſi velit, hoc facere, ſed non tenetur, ipſe n. ſolus, aliis non vocatis, potes vnum ex Cardinalibus deponere, & ob eius demerita punire, Et ita concludunt communiter Doctores, vt dicit Epiſcopus Lonzes

in ſuis

in ſuis allegationibus pro Marchione Velez impreſsis Mediolani folio 394 numero octauo.

Vlterius quæro, quis ſit iudex competens Patriarcharum, Archiepiſcoporum, & Epiſcoporum? Reſpond. Patriarchæ, & Archiepiſcopi à ſolo Summo Pontifice iudicantur, cap. fi. 22. diſtinct. Epiſcopi vero iudicentur in criminalibus à ſuis Archiepiſcopis, cum toto concilio Metropolitano, vt eſt tex. in cap. quorundam. 34. diſtinct. non autem poteſt Archiepiſcopus ſolus contra Epiſcopum procedere, Et ita deciſum fuit in parlamento Pariſienſi, vt refert Papo lib. 7. tit. 7. Arreſto 45. Sed quidquid ſit de iure, hodie vt plurimum Papa cognoſcit de delictis Epiſcoporum. Et quòd Epiſcopi à ſolo Papa deponi poſſint, dicit communiter teneri Anan. in c. excommunicamus, el 1. §. volumus, num. 5. de hæret. Sed quid ſi Archiepiſcopus delinquat extra ſua diœceſim, nunquid poterit Epiſcopus illius diœceſis, in qua deliquit, eum punire? Reſpond. quòd ſic, & ita communiter tenetur, vt dicit Marian. in cap. 1. num. 18. de raptor. Quod tamen intellige, niſi ille Epiſcopus eſſet ſuffraganeus ipſius Archiepiſcopi delinquentis, nam eo caſu non poſſet ipſum punire, Et hæc eſt communis opin. vt dicit Abb. in cap. cum inferior, poſt num. 1. verſ. Similis quæſt. de maio. & obed. Imola in d. c. cum inferior, num. 11. Marian. in d. c. 1. num. 19. & in cap. poſtulaſti, num. 8 & 9. de foro compet.

Quæro, quis ſit iudex monachorum, & clericorum regularium? Reſpond. Prælati inferiores ſeculares non habent de iure aliquod territorium, ita quòd habeant iuriſdictionem in ibidem delinquentes, ſed ſolus Epiſcopus eſt ordinarius in ſua diœceſi, Et ita communiter teneri atteſtatur Abb. in cap. cum contingat, num. 29. de foro compet. Quo vero ad monachos dicendum eſt, quod Abbates habent in criminalibus ordinariam poteſtatem, & poſſunt illos capere, & detinere, & punire. Et dicit Cald. conſil. 20 de reg. quòd ita tenent communiter Doctores. Bene verum eſt, quòd (ſecundum aliquos) Epiſcopus eſt etiam iudex ordinarius monachorum, & poteſt contra eos procedere, etiam non expectata negligentia Abbatis, Et hanc fatetur eſſe communem opin. Abb. in c. graue in fi. de off. ord. Sed hoc de conſuetudine non ſeruatur, præſertim in his, quæ concernunt obſeruantiam regulæ ipſius, quam profitentur, Et ita iudicatum fuit in parlamento Pariſienſi, vt refert Papo lib. 7. tit. 7. Arreſto 43. Quis autem ſit iudex clericorum ſecularium, vel aliarum perſonarum eccleſiaſticarum, dixi infra quæſtio. proxima.

Excipiuntur tamen à poteſtate cuiuſcunque iudicis ordinarii, etiam ſi eſſet Vicarius ſummi Pontificis in vrbe Romana, famuli domeſtici familiares, & ſubditi Cardinalium, ii enim omnes ex conſuetudine remittuntur ad ipſos Cardinales puniendi, Et ita quotidie videmus ſeruari in vrbe Romana, prout etiam ſe vidiſſe obſeruari atteſtatur Zabarel. in clem. ne Romani de elect. in 7 q primæ partis, quem refert Sauin. in tract. de offi. & poteſt. cap. Sede vacante, in 10. q 2. par. princ. nu. 39. in fin. Et ita etiam videmus ex hac cauſa permiſſum eſſe ipſius Cardinalibus, vt teneant priuatum carcerem, vt dixi infra q. 68. verſ. Priuatum.

Quæro, nunquid familiares, ſeu famuli clericorum ſeculares, ſiue laici gaudeant priuilegio fori clericorum, quorum ſunt familiares? Reſpond, Calcan. in facti contingentia conſuluit, quòd ſic, in conſ. 71. vbi poſt num. 3. dicit, quòd hæc eſt concluſio ſecundùm omnes, quòd famuli clericorum laici gaudent priuilegio ipſorum clericorũ quo ad fori declinationem, Sed certe quidquid dicat Calcan. in cõtrarium eſt communis opin. vt atteſtatur Capic. deciſ 12. num. 2. in fi. Ab hac tamen concluſione excipiuntur famuli, ſiue familiares Epiſcoporum, ipſi enim gaudent priuilegio clericali, ita vt ſi delinquant, non poſsint à iudice laico puniri, Et ideo etiam ſi ſint meri laici, debent ad iudicem eccleſiaſticum remitti, Tex. eſt in c. fin. de offic. archid. & ita tenent communiter Doctores, vt ait Io. de Montesperello inter conſilia Calc. conſ. 72. quod eſt ſubſcriptio præcedentis conſilii, Hanc etiam opin. dicit tenere communiter Doctores Abb. in c. 2. num. 6. de foro comp.

compet. quem refert Boſſ. in tit. de foro compet. poſt nu. 127. Capic. in dicta deciſ. 12. num. 1.

Sed pone, quòd aliquis laicus det ſe, & ſua bona alicui monaſterio, aut loco religioſo non mutato habitu, & poſtea committat aliquod delictum, & captus ſit per iudicem ſecularem, nunquid erit remittendus ad iudicem eccleſiaſticum? Reſpond. quòd non, ſed debet puniri per ipſum iudicem laicum, & ita concluſum fuit in curia Tholoſ. vt per Anfrer. deciſ. 8.

Fuit aliquando dubitatum, nunquid pœnitentes ſint de foro eccleſiaſtico, an autem remaneant ſub iuriſdictione iudicum ſecularium, Dic, quòd Aut loquimur de quibuſdam pœnitentibus, qui profitentur quandam religionem, quam appellant publicæ pœnitentiæ, Et iſti ſunt de foro eccleſiaſtico, prout & cæteri religioſi, & hæc eſt communis opin. vt atteſtatur Aret. in cap. ſecundo, col. ſecunda de foro compet. quem refert Simancas de hæret cap. 46. numero 18. & Didacus Pract. quæſt. 34. poſt num. 4. verſic. 2. intelligitur. Aut loquimur de his, qui publicam pœnitentiam faciunt ex mandato prælati, ſeu inquiſitoris, Et iſti remanent de foro ſeculari, & refert Simancas in loco præallegato, num. 20. quòd cum hæc controuerſia côtigiſſet de facto Granatæ, pœnitens, qui hominem occiderat, fuit furcis ſuſpenſus.

Præterea quæro, quis ſit iudex competens officialium, ſcilicet ad eos ſyndicandos? Reſpond. quòd de iure communi eſt princeps, qui eis conceſsit officia, Item præfectus prætorio, vel epiſcopus, vt eſt tex. in l. prima, C. vt omnes tã ciuil. quàm mil. & in §. neceſsitatis in auc. vt iud. ſine quoquo ſuffra. Sed certe quidquid ſit de iure communi, quælibet ciuitas, vel prouincia in hoc ſua habet ſtatuta & conſuetudines, à quibus nullo modo eſt recedendũ, Hodie enim non habemus illos præfectos prætorio in Italia, vt dicit Bald. de ſynd. poſt num. 1 qui tractatus eſt in l. obſeruare, §. proficiſci, ff. de offi. procon. & Rondinel. de ſyndic. num. 6. in fin. Pariter etiã (vt atteſtatur Bal. in loco præallegato) illa iuriſdictio epiſcopi, de generali, & rationabili conſuetudine apud nos receſsit ab aula. Idem etiam tam in epiſcopo, quàm in præfecto atteſtatur Paris Put. de ſynd. fol. 129. num. 1.

Sed hic incidenter quæro, nunquid iſti ſyndicatores poſsint cognoſcere etiam de delictis officialium non pertinentibus ad ipſum officium? Reſpond quòd quidquid ſit de iure, conſuetudo obſeruat, vt de omnibus cognoſcant, modo commiſſa fuerint durante officio. Cæterum de his, quæ ante, vel poſt officium commiſſa ſunt, non pert nec ad eos cognitio, ſed ad ordinarium, Et ita in practica ſeruari atteſtatur Amad. de ſynd. num. 171.

Quæro nunc, quis ſit iudex competens ſcholarium in criminalibus? Reſpond. De iure ſcholares habent in ſuos iudices epiſcopum ciuitatis, Rectorem gymnaſii, & Lectores vniuerſitatis ſecundum diſpoſitionem auctenticæ habitæ, C. ne filius pro patre intelligendo illa verba Domino, vel magiſtro ſuo, vt verbum Domino, ſignificet legum præceptorem, & verbum Magiſtro præceptorem medicinæ, vel artium, ſecundum interpretationem gl. ibi, quam dicit eſſe communem Horat. de priui. ſchol. q. 64. col. prima. Sed quidquid ſit de iure, hoc de Doctoribus, ſeu magiſtris non ſeruatur de conſuetudine, vt dicit Bart. in d. auct. habita, num 4. quem refert Horat. in loco præallegato, cap 65. in prima ampliatione, ſed epiſcopus, & poteſtas ciuitatis in criminalibus ſunt eorũ iudices competentes, Et ita Bononiæ ſeruari atteſtatur gloſ. in d. auc. habita, in verbo, Si litẽ, & in § illud, in verbo, Proceſſores in procœ. digeſtorum, Idem atteſtatur Cagnol. in d. § illud num. 282. Plus dicit Abb. diſput. ſexta, Gandulphus clericus, num. 9. quòd communis conſuetudo, quæ viget per omnia ſtudia Italiæ, eſt quòd rector vniuerſitatis (ſi eſt clericus) exercet iuriſdictionem etiam in clericos. Ego vidi in nonnullis ciuitatibus contrarium ſeruari, & in ſpecie in gymnaſio Papienſi, ſi ſcholaris eſt clericus beneficiatus, vel in ſacris, procedit epiſcopus, & rector, ſi eſt laicus, procedit rector, & poteſtas, Et ita pluries reſcripſit ſenatus, & in ſpecie 12. Iulii 1561. P. N. & a. Martii 1562. P. N. Propterea

dic

dic ſeruandam eſſe in quolibet gymnaſio conſuetudinem, quæ ibi viget. Quod nota, quia, vt dicit Paris Put. de ſynd. fo. 419. in verbo, Scholaris in fin. ſcholares ſunt primi, qui dant querelas contra officiales in ſyndicatu.

1 Quęro modo, quis ſit iudex competens militum in delictis? Reſpon. De iure communi capitanei nullam habent iuriſdictionem niſi in delictis militaribus, ſed de more, & generali conſuetudine belli, capitanei de omni crimine per armigeros, & pedites commiſſo cognoſcunt, & puniunt, aut puniri faciunt, & ad capitaneos recurri ſolet, de qua conſuetudine atteſtatur Boer. de cuſtodia clauium, num. 29. in hoc autem ducatu habemus ſuper hoc decretum conditum à ſenatu diſtinguens quomodo, & per quos iudices in delictis militum cognoſci debeat, quod quidem ſenatuſconſultum illuſtriſsimus Marchio Vaſti tunc gubernator iuſſit ab omnibus militibus obſeruari, quod tamen non ſemper fuit executum, Et vidi plerunque ex iuſſu ſenatus remitti milites delinquentes ad iudices loci, & econuerſo, & in ſpecie vidi remitti ad præfectum militum quendam militem cataphractum, qui alterum militem, dum eſſet in cuſtodia, interfecerat, 11. Ian. 1557. P.N Si vero aliquis miles reperitur condemnatus antequam militiam ſuſceperit, ſi deinde capiatur à iudice ordinario, non remittitur capitaneo, ſed mittitur executioni condemnatio, Et ita fieri debere reſcripſit ſenatus in cauſa cuiuſdam Bartholomęi Oldoini condemnati de atroci blaſphemia, 5. Mart. 1557. Vide in hoc propoſito, quæ dixi infra quæſtio. 38. verſic. Quæro etiam.

Modo quæro, quis ſit iudex competens iudæorum delinquentium? Reſpond. quod iudex laicus, non autem eccleſiaſticus eſt eorum iudex competens, Ita colligitur ex text. in clem. prima de iudæis, & ita dicunt Doctores, teſte Anan in Rubr. de Iudæis, num. 9 Faciunt quæ dixi ſupra hoc eo. lib. §. Blaſphemia, verſic. Sed pone.

Solet etiam quandoque dubitari, nunquid officialis poſsit cognoſcere de iniuria illata ſibi, vel alicui de eius familia, Tu dic, quòd Aut talis iniuria fuit illata ſibi vel familiæ ſuæ tanquam officiali, & poteſt de ea cognoſcere, Aut eſt illata ſibi tanquam priuato, & non poteſt, Ita videtur colligi ex dictis Oldr. in conſil. 7. vbi conſuluit, quòd quidam dominus temporalis qui condemnauerat quandam mulierem ſibi ſubditam, ex eo quòd facturas, ſeu maleficia in eius perſonam feciſſet, tenebatur ad reſtitutionem, quia talis iniuria videbatur ei facta tanquam priuato. Et hanc diſtinctionem tenent communiter Doctores, vt dicit Alberic. in l. ſenatuſconſulto, poſt num. 3. ff. de offic. præſid. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Alex. conſilio 13. poſt nu 10. verſic. Sexto pręſuppono, lib. ſexto. Roland conſil. 48. num. 7 lib. ſecundo. Bene verum eſt, quòd ſi iniuria ſibi illata tanquam priuato eſſet notoria, poſſet etiam ſuper ea cognoſcere, Et ita dicunt Doctores, vt ait Ana. in c. innotuit, num. 8. & 9. de maledicis, Dicit etiam Roland. in d. conſil. 48. num. 2. quòd ita dicũt communiter ſcribentes, & num. 14. dicit hanc concluſionem eſſe communiter receptam. Quod intellige vt procedat, quando pro tali iniuria eſſet pœna à iure præfixa, ſed ſi eſſet arbitrio ipſius iudicis imponenda tunc vtique poſſet vt ſuſpectus recuſari, & in omnem caſum vbicunque agitur de iniuria illata officiali, ſuperior ſemper debet eſſe promptus in committendo cauſam alteri cognoſcendam, præſertim parte id petente, vel ſaltem in dando illi adiunctum, vt iudicia ſine ſuſpicione pertranſeant. Dicit tamen Bald. in l. 1. C. vnde vi, prout illũ refert Paris Put. de ſynd. fol. 275. nu. 5. & fol. 335. num 4. quod quidquid ſit de iure, hodie magni domini habent hoc de conſuetudine, vt poſsint cognoſcere de propria iniuria. Bene verum eſt, quòd ex eorum modeſtia eius cognitionem vt plurimum alteri committunt.

QVAEST. XXXVI.

SVMMARIVM.

Clericos pro delictis per eos commiſſis non poſſe puniri niſi à iudice eccleſiaſtico,

Et an

Et an hoc priuilegium ſit, clericis conceſſum a iure diuino, ibid.

Et an valeat conſuetudo, quòd clerici poſſint criminaliter conueniri coràm iudice laico, verſ. Sed ea retenta.

Et an poſſit clericus huic priuilegio renunciare, verſ. Secundo infertur.

Et an clericus, citatus à iudice ſeculari pro delicto, teneatur comparere, & allegare coràm eo priuilegium clericatus, verſ. Eſt autem.

Et an poſſit clericus pro crimine reconueniri coram iudice laico, verſic. Et hæc quidem.

Et an clericus illegitime natus gaudeat hoc priuilegio fori, verſ. Habet etiam.

Et an clericus coniugatus gaudeat priuilegio fori, verſiculo, Quæro an clericus.

Et quid ſi ſit bigamus, ibid.

Et quid ſi vnicam tantum vxorem duxit, ſed illam poſt adulterium commiſſum cognouit, verſic. Sed an ille.

Et quid ſi poſt delictum effectus fuit bigamus, verſic. Sed pone.

Et an clericus coniugatus, qui non abſtinet à negociationibus & armis, gaudeat priuilegio fori, verſic. Hæc vero.

Et an clericus coniugatus, non incedens in habitu & tonſura clericali, gaudeat priuilegio fori, verſic. Dixit clericum.

Et quis ſit habitus & tonſura clericalis, ibi.

Et quid ſi clericus coniugatus qui ante delictum non incedebat in habitu, illum deinde poſt delictum reaſſumpſerit, verſ. Sed hic quæro.

Et quid ſi reaſſumat tonſuram poſt condemnationem, verſiculo, Sed quid ſi clericus.

Et quid ſi clericus non deferat tonſuram, quia non habeat capillos, verſ. Quæro nunc.

Et an clericus coniugatus, mortua vxore, recuperet omnia priuilegia clericis non coniugatis competentia, verſiculo, Vnum etiam ſcias.

Et an clericus non deferens habitum, perdat priuilegium ante quam ſit ter monitus, verſic. Hæc autem.

Et quid ſi facta ſit generalis monitio in ſynodo, verſic. Sed quid ſi facta.

Et quis iudex cognoſcat ſuper clericatus exceptione, eccleſiaſticus an ſecularis, verſic. Regulariter autem.

Et quis ſuper habitu & tonſura, verſic. Dixi clericum, *circa fin.*

Et an clericus non deferens habitum & tonſuram, & immiſcens ſe enormitatibus, amittat priuilegium fori, verſic. Quæro modo.

Et quid in clerico incedente in habitu & tonſura, verſic. Cæterum ſi clericus.

Et an clericus factus à principe officialis, ſi in officio delinquat, poſſit ab eo puniri, verſic. Quæro pone.

Et an clerici reperti cum armis, poſſint a iudicibus ſecularibus puniri, verſic. Vlterius quæro.

Et an clericus, committens crimen Læſæ Maieſtatis contra Principem ſecularem, poſſit ab eo puniri, verſiculo, Quæro nunquid.

Et an clericus, deponẽs falſum teſtimonium coram iudice laico, poſſit ab eo puniri, verſiculo, Solet etiam. *Remiſſiue.*

Et an clericus imputatus de aſſaſſinio, poſſit puniri per iudicem ſecularem, verſic. Item quæro.

Et an hoc caſu requiratur ſolemnis degradatio, verſic. Sed quæro.

Et an requiratur ſententia declaratoria, ibidem.

Et an talis clericus aſſaſſinus ſit tradendus curiæ ſeculari, non expectata incorrigibilitate, verſic. Quæro etiam.

Et an clericus incorrigibilis poſſit puniri per iudicem ſecularem, verſiculo, Succeſſiue quæro.

Et an ſuper incorrigibilitate requiratur declaratoria, ibidem, verſiculo, Sed quæritur.

Et an iudex ſecularis poſſit punire clericum, qui non ſit prius degradatus, & traditus curiæ ſeculari, verſiculo, Scias autem.

Et pro quibus criminibus clericus ſit degradandus, verſic. Scias etiam.

Et an clericus incorrigibilis ſit tradendus curiæ ſeculari, verſiculo, Dixi etiam.

Et

Et an clericus propter contumeliam illatam ſuo epiſcopo ſit tradendus curiæ ſeculari, *verſic* Hinc infertur.

Et an propter crimen falſi, verſic. Videmus etiam

Et an pro enormi homicidio, verſic. Pariter etiam.

Et an pro crimine læſæ Maieſtatis, verſic. Nunquid autem. *Remiſſiue.*

Et an iudex ſecularis, cui traditus eſt clericus, poſſit illum punire corporaliter, ibid. verſi. Sed an iudex.

Et an, ſi quis poſt delictum faciat ſe clericum, vel monachum, gaudeat priuilegio fori, verſic. Sæpenumero contingit.

Et an præſumatur ſuſcepiſſe clericatum in fraudem, verſic. Sed in hoc.

Et an monaſterium teneatur pro delicto ingreſſi verſic Sed nunquid.

Et quid ſi in eodem delicto interuenerint clerici, & Laici, an omnes ſint ad iudicem eccleſiaſticum remittendi, verſic. Euenit plerunque.

Et quid ſi illata ſit iniuria per laicū clerico, an cognitio ſpectet ad iudicem eccleſiaſticum, verſ. Quæro, quid ſi per laicum.

Quomodo facienda ſit remiſſio clericorum à iudicibus laicis ad eccleſiaſticos, verſiculo, Quæro quomodo.

Iudex eccleſiaſticus an teneatur ſtare proceſſui facto per iudicem ſecularem remittentem, verſic. Vltimo quæro.

OMNIVM autem exceptionum, quæ in cauſis criminalibus ad declinandam iudicum iuriſdictionē proponuntur, nulla frequentior eſt quàm clericatus, de qua igitur in primis videamus. Et quidem in hac materia facienda eſt concluſio: quòd iudex ſecularis nullo modo poteſt occaſione alicuius delicti procedere contra clericum, aut religioſum tex. eſt in cap. cum non ab homine de iud. Et hoc priuilegium, quòd ſcilicet clerici non poſſint iudicari à laicis, eſt eis conceſſum à iure diuino. Et hæc eſt communis opin. vt dicit Alciat. in d. cap. cum non ab homine, num. 2. Didac. practica quæſt. 3 t. num. 1. qui refert idem atteſtari Felin. in cap 2. colum t. de maior. & obed & Rochum de conſuet. fol. 5 1. colum. 4. & Rebuffum in concordan. in Rubr. de protectione, quæ tamen concluſio in puncto iuris non tranſit ſine difficultate, ſaltem quo ad clericos, qui non ſunt in ſacris conſtituti.

Sed ex retenta infertur, quòd non valet conſuetudo, quòd in cauſis criminalibus clerici conueniantur coram iudice ſeculari, vt colligi videtur ex text. in cap. clerici de iudic. & eſt communis opin. vt ait Didac. in d quæſt. 3 t. nu. 5. quam ego etiam ſequor, quo ad hoc vt non valeat conſuetudo, per quam generaliter clerici pro criminibus ſubiicerentur iudicibus laicis, ſed conſuetudo particularis, quòd in aliquibus caſibus, vel cauſis, & aliqui clerici, puta in minoribus conſtituti, poſſint puniri à iudice ſeculari, vtique valet, & ita in pluribus locis in practica indiſtincte obſeruatur. Vide quæ dixi infra quæſt 4 t. verſic. Sed quid dicendum.

Secundo infertur, quòd non poſſunt clerici huic priuilegio tacite, vel expreſſe renunciare, vt eſt text. in cap. ſi diligenti, vbi doctores omnes notant, de foro compet. & eſt communis ſententia Doctorum, vt atteſtatur Boer. ſuper conſuet. Bituricen. fol. 26 col tertia.

Eſt autem hæc exceptio tantæ efficaciæ, vt à ſe ipſa proponatur, & ideo non tenetur clericus citatus per iudicem ſecularem occaſione alicuius delicti coram eo per ſe, vel per procuratorem comparere, & exceptionem clericatus proponere, vt dicit Archid. in cap. 2. 15. quæſt. quarta, & eſt communis opin. vt atteſtatur Felin. in c. veniens, in vltimis verbis de accuſatio. Quod intellige, niſi in citatione exprimeretur talis cauſa, propter quam clericus teneretur coram iudice laico comparere, puta quia eſſet vaſallus, iuxta ea, quæ dixi ſupra lib 4. §. Feudum, quæſt 90 verſic. Sed quid ſi dominus, & verſic. Et hæc quidem. Cæterum in caſibus, in quibus clericus nõ poteſt à iudice laico iudicari, licet citatus ſit prorſus contumax, non poteſt contra eum iudex ſecularis procedere, & ſi procedat, omnia ſunt nulla, neque ipſe tenetur hoc allegare, neque etiam poſt

ſenten-

ſententiam, Et ita ſe conſuluiſſe, & intellexiſſe, quòd ita fuit iudicatum, teſtatur Dec. conſilio 241. in primis verbis, quem refert Didac. pract. quæſt. 33. num. 2. Et ſi diſtulit illud allegare, non propterea poterit iudex laicus illum in expenſis condemnare, ſed eſt remittendus ad iudicem ſuum eccleſiaſticum, etiam reſpectu refectionis impenſarum, vt in facti contingentia iudicauit curia Neapol. teſte Grammat. voto 18. quem refert Carauita ſuper ritu 65. magnæ curiæ, num. 1. Quinimò etiam ſi deinde contigerit clericum carcerari, non poteſt cogi vt ſoluat, neque etiam pœnam ipſius contumaciæ, licet pecuniaria ſit, ſed eſt libere dimittendus. Et ita in facti contingentia deciſum fuit in curia Delph. vt per Guid. Papæ deciſ. 450, ſupra quæſt. licet curia Neapol. contrarium iudicauerit, vt per Grammat. voto 27. & male ſecundum eum, quam deciſionem curiæ Neapol. aliter refert Foller. in pract. crim. fol 63. num. 39. in fin. Scias tamen, quòd Bart. in leg. non videtur la prima, num. 1. ff. de iud. videtur tenuiſſe contrarium, quòd ſcilicet clericus citatus coram iudice laico, ſi non compareat, & alleget ſe clericum, poſſit mulctari & hoc niſi in citatione dictum ſit, Citetur preſbyter talis, vel aliquid aliud, ex quo appareat, quòd ille eſſet clericus, quod tamen iudices noſtri temporis non ſolent apponere in ſuis citationibus, licet ſecundum eum male faciant, non tamen poteſt contra talem clericum contumacem perueniri ad ſecundum decretum, quia non dicitur latitare, ex quo non tenetur in eo iudicio reſpondere. Et illam opin. Bart. ſeruari atteſtatur Aufrer. in apoſtil. ad deciſ. Tholoſ. 165. Sed certe communiter cano. tenent contra Bart. vt atteſtatur Cauenſ. ſuper 235. ritu magnæ curiæ, numero 11. Et ita quidquid ſeruetur in Gallia, apud nos clericus contumax in caſibus, in quibus non tenetur comparere, non mulctatur, & ſi mulctatus fuerit, quandocunque doceat ſe clericum, ſolet talis mulcta reuocari, & annullari, Et ita puto ſeruari debere à iudicibus Deum timentibus.

Et hæc quidem concluſio, quòd ſcilicet clericus non poſſit à iudice laico criminaliter iudicari, procedit, ſiue clericus pro crimine coram iudice laico conueniatur, ſiue reconueniatur, nam clericus non poteſt coram iudice ſeculari pro crimine ciuiliter, neque criminaliter reconueniri, Et hæc eſt communis opin. vt atteſtantur ſcribentes in capit. at ſi clerici de iud. & in ſpecie Imola, poſt num. 5. & Dec. numero, 148. quem refert Berous ibi. num. 150. Card. Alex. in cap. multi, col. pen. verſic. In fine glo. ſecunda quæſt. prima.

Habet etiam locum hæc concluſio, quamuis clericus ſit illegitimus, licet .n. illegitime nati, ſint maxime odioſi ſacris canonibus, vt dixi ſupra lib. 2. §. Filius tamen etiam clericus illegitimus gaudet priuilegio fori, & ita in facti contingentia deciſum fuit per conſilium Neapol. vt refert Grammat. deciſ. 81.

Quæro, an clericus coniugatus gaudeat priuilegio fori? Reſpon. quòd ſic, nam propter coniugium nõ perditur priuilegium, quòd in criminalibus non poſſit puniri à iudice ſeculari, dummodo cum vnica tantum, eaq; virgine matrimonium cõtraxerit, & habitum clericalem, tonſuramq; deferat, vt eſt tex. in c. vnico de cler. coiug in ſexto, & eſt cõmunis opi. vt ait Didac. pract. quæſt 31. poſt nu. 7. verſ. Prima igitur, Si vero ſit bigamus, poſt à iudice laico puniri, intellige tamen ſi proprie ſit bigamus. ſ. ſi duas vxores duxerit, nam alij interpretatiue bigami dicuntur, vt dixi ſupra lib 2. §. clericus, & ideo non poſſunt à iudice laico puniri.

Sed an ille, qui vnam tantum vxorem duxit virginem, illamq; propter adulteriũ dimiſit, & deinde ei reconciliatus eſt, dicendus eſt bigamus, quo ad hoc vt amittat priuilegium fori? Reſpond. Certe clericus, qui vxorem poſt adulterium ab ea cõmiſſum carnaliter cognoſcit, etiam ſi ipſe adulterium ignoret, dicitur bigamus ſecundum communem opi. etiam ſi ex præcepto eccleſię illam inuitus cognouerit, vt dixi in loco præallegato, Nihilominus cũ talis interpretatiue dicatur bigamus, dicendum eſt, quòd non amittit propterea priuilegium fori, Et ita tenent concorditer omnes, vt atteſtatur Aufr. in deciſ. Tho. 64. referẽs ita fuiſſe deciſum in facti contingẽtia.

Sed

Sed pone, quòd aliquis clericus ſolutus commiſerit aliquod delictum, & de eo fuerit accuſatus, deinde poſtea effectus ſit bigamus, nunquid erit curię ſeculari remittendus? Reſpond. quòd non, attenditur enim ſtatus, in quo erat tempore delicti, Et ita concluſum fuit in curia Tholoſ. vt per Aufrer. deciſ 377.

Qua ratione pariter etiam deciſum fuit per cõſilium Neapol. quòd ſi clericus poſt commiſſum delictum vxorem duxerit, non poteſt de eo delicto cognoſci per iudicem ſecularem, ſed debet ad iudicem ſuum eccleſiaſticum remitti, prout concluſum fuiſſe refert Grammat. deciſ. 10. non obſtantibus (vt ipſe ait) clamoribus fiſci, quem refert Carauita ſuper ritu 66. magnæ curiæ, num 9. qui tamen de hac deciſione dubitat, vt ibi per eum.

Hæc vero omnia procedunt, dummodo talis clericus coniugatus abſtineat à negociationibus, & armis, alias autem ſi ab eis non abſtineret, poſſet non obſtante clericatu per iudicem laicum puniri, Et hæc eſt communis opi. vt dicit Bertrand. conſ. 13. num. 5. lib 8. Et quòd clericus coniugatus debeat abſtinere à negociationibus, à quibus alii clerici non coniugati tenentur abſtinere, alias priuilegium fori amittat, tenuit Innoc. in c. fi. de vita & hon. cler. & ita firmant communiter doctores, vt dicit Alex. de Neuo, conſil. 60. num. 4. Quæ autem negociationes ſint clericis interdictæ, dixi ſupra lib. 2. §. Clericus.

Dixi clericum coniugatum gaudere priuilegio fori, dummodo incedat in habitu & tonſura clericali, licet hodie (ſecundum aliquos) de conſuetudine clerici coniugati non incedant in veſtibus, & tonſura clericali, vt fatetur eſſe generalem conſuetudinem Fulgo. conſil 123. num 1. Sed quæro, quis dicatur in hoc propoſito habitus clericalis? Reſpond. Omnes concludere videntur, quòd non ſit à ſacris canonibus determinatus clericis aliquis habitus ab aliis diſtinctus, & ideo, quòd ſit attendenda conſuetudo regionis, Propterea ad iudicandum an aliquis incedat in habitu, & tonſura clericali, videndum eſt, an ille, qui in aliquo habitu incedit, prima facie ſi videatur in populo iudicabitur clericus, an autem laicus. Et certe vera eſt hæc concluſio, ſi affirmatiue intelligatur, ſcilicet quòd ſacri canones, non conſtituunt ſpecialiter clericis certum habitum, ſed negatiue non eſt vera, nam multi habitus ſunt per ſacros canones prohibiti à clericis deferri, vt videri poteſt in locis allegatis per Foller. in pract crim. fol. 64. numero 42. & ſeq. Quid ergo ſi clericus deferat biretum, ſeu capitium bipartitum, ſeu virgatum, aut duorum colorum? certe non dicetur incedere in habitu clericali, & ita fuit iudicatum per curiam Tholoſ. teſte Aufrer. deciſ. 227. idemque ſi deferat collectum ſic virgatum, vt eadem curia iudicauit deciſ. 252. Et refert Pract. Millei, fol. 73. numero 8. ꝙ quidam clericus coniugatus, eo ꝙ habebat caligas bipartitas, Tholoſæ reputatus fuit laicus, & pro crimine tanquam laicus fuit laqueo ſuſpenſus. Et nota in hoc propoſito, ꝙ quamuis ſecundum opi. magis communem cognitio, an aliquis ſit clericus, vel ne, pertineat ad iudicem eccleſiaſticum, de quo videnda ſunt ea, quæ dixi infra verſic. Regulariter autẽ, nihilominus ſi dubitetur ſuper habitu, an ſit clericalis vel ne, hæc cognitio ſpectat ad iudicẽ laicum, nõ autem ad eccleſiaſticum, Et ita deciſum fuit in facti contingẽtia in parlamento Delph. vt refert Guid. Papæ deciſ. 138. & conſil. 110 nu. 2. vbi pariter in facto ita conſuluit.

Sed hic quæro, quid ſi clericus coniugatus, qui ante tempus commiſsi criminis nõ incedebat in habitu, & tõſura, reaſſumpſerit habitum & tonſuram, & incontinenti aliquod crimen commiſerit, nunquid gaudebit priuilegio fori? Reſpond. Io. And. in c. Ioannes, in 4. quæſt. de cleric. coniug. tenuit, ꝙ ſic, referens ita fuiſſe Paduæ determinatum, licet cõmuniter doctoribus (vt ipſe ait) non placuerit, & illum ſequuntur communiter ſcribentes, vt dicit Alex conſil. 8. poſt num. 4 lib. primo, & conſil. 149. num. 7. lib. 6. quem refert Marſ. ſing. 480. Apud doctores, Hãc etiam dicit eſſe cõmunem opin. Didac. in dict. quæſt. pract. 31. poſt nu. 7. verſ. Quinto potiſsimum, ſecundum quam in facti contingentia conſuluit Chriſtoph. de Caſtill. conſ quinto. Quod tñ ego intelligo vt procedat, niſi talis clericus

ricus habitum, & tonſuram reaſſumpſiſſet in fraudem, vt etiam dixi infra ſtatim, verſic. Sed quid ſi clericus.

Sed quid ſi clericus coniugatus, ſolitus aliquando deferre tonſuram, fuerit condemnatus tempore, quo non habebat tonſuram, pro aliquo delicto per eum commiſſo, nunquid ſi reaſſumat tonſuram, & deinde captus ſit à iudice ſeculari, poterit ab eo puniri? Reſpond. quòd non, ſed eſt remittendus ad iudicem eccleſiaſticum, Et ita fuit deciſum per curiam Tholoſ. teſte Aufrer deciſ. 104 Hoc tamen locum non haberet, vbi appareret, quòd ipſe clericus reaſſumpſiſſet habitum, & tonſurã in fraudem, vt pariter in facto fuit iudicatum per eandem curiam Tholoſanam, vt refert Aufrer. deciſ. 144. vbi dicit, quòd ita tenent communiter legiſtæ, & deciſ. 147.

Quæro nunc, quid ſi clericus non deferat tonſuram, quia non habet capillos? Reſpond. quòd excuſatur, & ita concluſum fuit in curia Tholoſ. vt per Aufrer. deciſ. 256. Nam ad impoſsibile nemo tenetur. Quod nota pro clericis, quibus morbo gallico implicitis aliquando ſolent capilli cadere.

Vnum etiam ſcias, quòd clericus coniugatus, qui vnicam tantum, & virginem vxorem duxit, ea mortua, recuperat omnia priuilegia, quæ competunt clericis non coniugatis, Ita dicit Abb in c. clericus, el ſecondo, num 4. de vita, & honeſt. clericorum, cuius opinionem fere vnanimi ſententia probant omnes, vt atteſtatur D. Iac. in d. pract. quæſt. 31. poſt num. 7. verſic. Quinto potiſsimum, in fine.

Hæc autem, quæ de clerico nõ deferente habitum, & tonſuram dicta ſunt, intelligi debent vt procedant in eo, qui eſt coniugatus Cæterum clerici non coniugati, licet non incedant in habitu, & tonſura, gaudent priuilegio fori, nec poſſunt à iudice laico puniri, cap. ſi iudex laicus de ſenten. excom. in ſexto. Bene verũ eſt, quòd ſi talis clericus fuerit ter monitus à ſuo prælato, vt deferat habitum, & tonſuram, & ipſe (neglectis monitionibus) adhuc incedat ſine habitu, & tonſura, tunc in omnibus reputatur pro laico. Et hæc eſt differentia in hoc propoſito, inter clericum coniugatum, & nõ coniugatum, nam clericus coniugatus, eo ipſo quòd non defert habitum, & tonſuram, abſque alia monitione amittit priuilegium fori, Et hoc omnes fatentur, vt ait D. Iac. prac. quæſt 32. poſt nu. 1. Clericus autẽ non coniugatus non amittit priuilegium niſi poſt monitionem, Et hæc eſt communis opin vt ait D. Iac. in d. quæſt. 32. num. 1. Et ita videtur communiter practicari, vt dicit Imola in c. fin poſt num. 7. verſic. Aduerte tamen, de vita, & honeſt. clericorum Sed certe Alex. de Neuo conſil. 59. num. 4. dicit verum non eſſe, quòd ita ſeruetur, & reuera apud nos non ſeruatur, nam clerici, qui non ſunt in ſacris, neque habent beneficia, ſi non incedunt in habitu, & tonſura, puniuntur indiſtincte per iudices ſeculares, etiam ſi a ſuo prælato moniti non fuerint, Et ita reſcripſit ſenatus prætori Bobii, & vicario epiſcopali eiuſdem ciuitatis, qui contra huiuſmodi obſeruantiam quandam inhibitionem fecerat ipſi prætori, quam poſtea reuocauit. 7. Auguſti. 1562 P. N. In regno autem Neapoli ſeruatur, quòd clerici etiã in minoribus conſtituti, & habentes etiam ſolummodo primam tonſuram, gaudent priuilegio fori, etiam ſi non incedant in habitu clericali, vt pluries deciſum fuiſſe in ſacro conſil. refert Grammat voto 33. in fin. & ſuper conſtit. Regni, fol. 3. col. 4. poſt num. 4. Vbi tamen ſubdit, quòd poſt promulgatam quandam conſtitutionem Papæ Clementis, & deinde Papæ Pauli aliter fuit obſeruatum contra clericos non beneficiatos, neque in ſacris conſtitutos, Quinimò Alexan. in conſil. præallegato, numero 6. in fin. tenuit, quòd quantum ad amiſsionem priuilegii clericalis circa forum, nulla ſit differentia inter clericos in minoribus, & clericos in ſacris conſtitutos, & allegat plures id tenentes, ſubdens, quòd hanc opinionem, quod clericus ſe gerens pro laico, deprehenſus in crimine, poſsit puniri per iudicem laicum, communiter videntur tenere Doctores, forte moti hac ratione, quia his temporibus prælati reddunt ſe valde difficiles in huiuſmodi monitionibus faciendis, vt etiam dicit Afflict. ſuper prima parte conſtitutionum Regni. Rubr. tertia, poſt num 20,

& ne

& ne eorum iuriſdictio reſtringatur, potius tolerant vitia clericorum eis ſubditorum Quod an benefactum ſit, Deus ipſe iudicet. Cæterum clericus beneficiatus licet incedat armatus vt miles, non poteſt à iudice laico puniri, & ita declarauit Senatus in cauſa cuiuſdam Ludouici Scribani, 21. Maii 1554. P.N.

Sed quid ſi facta ſit monitio generalis in ſynodo, nunquid illa vnica ſufficiat pro trina monitione? Reſpond ꝙ ſic, modo fiat expreſſe ſub pœna priuationis priuilegii clericatus, Ita tenuit Hoſtieñ. in cap. 1. ne clerici, vel monachi, & eſt communis opin. vt dicit Alex. de Neuo conſ 60. nu 14. Talis. n. monitio in ſynodo facta, habet vim conſtõnis, in qua regulariter vnica ſufficit monitio, neq; plures requiruntur.

Regulariter autem ſi clericus captus ſit per iudicem ſecularem debet remanere penes eum, donec fuerit cognitum per iudicem eccleſiaſticum de clericatu, & comperto ꝙ ſit clericus, debet remitti ad eundem iudicem ſuum eccleſiaſticum, Et ita ſeruari atteſtatur Afflict. in d. Rub. poſt nu. 19. Hęc enim probatio & cognitio, an aliquis ſit clericus, ſiue eccleſiaſticæ iuriſdictionis, debet fieri coràm iudice eccleſiaſtico, non autem coram iudice ſeculari, Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit Ripa in cap. decernimus, poſt nu. 4. verſ. Sed coràm quo, de iud. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Didac. in pract. qõ. 33. num. 1. vbi etiam atteſtatur ita ſeruari in Hiſpania. In hoc tamen Ducatu aliter ſeruatur, nam clericus, contra quem procedit iudex ſecularis pro aliquo delicto, exhibet coràm ipſo iudice ſeculari iura ſua & inſtrumenta, & eis viſis, iudex ſecularis illum remittit ad ſuum iudicem eccleſiaſticum, vbi ſit in caſu remiſsionis, Et ita ſeruari debere reſcripſit Senatus Prætori Laudæ in cauſa cuiuſdam Bartholomæi de Baſilicapetri, qui faciebat ſe clericum beneficiatum, 5. Nouembris. 1556. P. N. Illi tamen, qui non ſunt conſtituti in ſacris ordinibus, neque deferunt habitum & conſuram, vltra clericatum tenentur exhibere titulum beneficii, & probare, ꝙ ſint etiam in quaſi poſſeſsione ipſius beneficii, aliàs non remittuntur ad iudices eccleſiaſticos, vt ſupra dixi. Cæterum ſi ſit controuerſia non ſuper clericatu, ſed ſuper habitu vel tonſura, iudex laicus proculdubio eſt ſuper eo iudex competens, vt dixi ſupra verſic. Dixi clericum, circa fin. Debet autem iudex eccleſiaſticus, ſtatim ꝙ ei innoteſcit clericum ſibi ſubditum à iudice ſeculari detineri, illum repetere, aliàs poſſet tanquam negligens ab adminiſtratione deponi, & forte etiam criminaliter puniri, prout in facti contingentia conſuluit Chaſſen. conſ. 38.

Quæro modo, quid ſi clericus, qui non defert habitum, & tonſuram, immiſceat ſe enormitatibus, nunquid etiam ſi à prælato ſuo non fuerit ter monitus, amittat priuilegium fori, ita vt poſsit à iudice laico puniri? Reſpond. Hęc eſt ardua quæſtio, in qua Doctores multum varie loquuntur, & tota pendere videtur ab intellectu tex. in cap perpendimus de ſentent. excomm. Ex quo ſecundum doctores magis communiter colligi videtur, ꝙ ſacerdos, qui dimiſſo habitu & tonſura immiſcet ſe enormitatibus, amittat priuilegium fori, ita vt poſsit à iudice ſeculari puniri, Et plures opin. recenſet Capic. deciſ. 161. in cauſa Cruſconi, licet non dicat quid in illo caſu fuerit iudicatum. In hoc igitur articulo aliqui dicunt, ꝙ clericus qui dimiſſo habitu & tonſura immiſcet ſe enormibus, non propterea amittit priuilegium fori, niſi prius etiam fuerit à ſuo epiſcopo vel prælato admonitus trina monitione, vt à prædictis deſiſtat, & habitum reaſſumat, Et hanc dicit eſſe communem opin. Roland. conſil. 4. num. 31. lib. 1. referens id atteſtari Alexand. in conſil. 8. lib 1. de quo infra mentionem faciam, Viuius, qui alios refert (vt ipſe ait) idem atteſtantes, in lib. communium opin. in verbo, Clerici à poteſtate, Menchiaca lib. 3. de teſta. §. 22 num. 63. Et dicit etiam Alber. in ſecunda parte ſtatutorum, quæſt. 42. ſe vidiſſe communiter ſeruari, ꝙ exigatur monitio, & ſi poſt monitionem ſe non correxerint, perdat tunc priuilegium clericale, & ſubiaceant iudici ſeculari, quem refert, & idem atteſtatur Cepolla conſilio crimin. 11. verſiculo, Quintum etiam requiritur. Alii, vt Cardin. in dicto cap. perpendimus, fa-

ciunt differentiam, an talis clericus inimiſcens ſe enormitatibus interficiatur ab aliquo priuato, an autem à iudice, & dicunt, quòd priuatus poteſt illum interficere, abſque eo, quòd incurrat excommunicationem, ex quo propter delictum eſt ipſo iure priuatus priuilegio, cap. ſi quis ſuadente diabolo, decimaſeptima quęſt. 1. de quo priuilegio, dixi infra quæſt. 77. verſic. Percutiens clericum, & alijs ſeq. Secus autem in iudice, quia (ſecundum eos) cum puniendo talem clericum iudex violet immunitatem fori eccleſiaſtici, non effugit pœnam excõmunicationis, & dicit Card. quòd illud cap. perpendimus communiter ita intelligitur, quòd ſcilicet ille comes vt priuatus, illum presbiterum interfecerit. Sed certe hoc nullo modo eſt tenendum, & expreſſe illud reprobat Alex. de Neuo in dicto conſil. 59. num. 12. dicens, quòd Card. in hoc verum non dicit, & quòd imò cæteri Doctores, nemine diſcrepante, tènent, quòd non incurratur excommunicatio propter mortem talis clerici, quia priuatus erat priuilegio fori, & quòd communiter intelligunt illum tex. quòd comes tanquam iudex, non tanquam priuatus, interfici fecerit illum preſbyterum, Et certe eſſet abſurdum aliter dicere, vt demonſtrat late Alexan. de Neuo in loco præallegato, & aperte hoc ſonant verba text. dum dicit à B. comite iuſſus eſt fuſtigari, qui poſtea eius mandato traditus patibulo expirauit, quæ verba fuſtigationis, & patibuli non conueniunt priuatę vindictæ, ſed publicę iuſtitiæ. Gofred. autem relatus per Alex. de Imola in allegato conſil 8. poſt num. 2. dicebat, quòd ille tex. in d. c. perpendimus, procedit in clericò conſtituto in minoribus, vt ſcilicet ſi dimittat habitum, & tonſuram, & immiſceat ſe enormitatibus, amittat priuilegium fori, non autem in clerico in ſacris conſtitutio. Sed certe hoc expreſſe repugnat tex. d. c. quod expreſſe loquitur in ſacerdote, & ideo ſubdit Alex. de Imola ibi, quòd iſte intellectus non eſt tenendus, ſed quòd verior, & magis communis intellectus eſt, quòd d. c. perpendimus, locum habeat in priuilegio canonis ſi quis ſuadente, de quo dixi infra quæſt. 77. verſic. Sed an percutiens, nõ autem in priuilegio fori, nam iſtud (ſecundum eum) non amittitur niſi præcedente monitione, & revera negari non poteſt, quin iſte intellectus multum applaudeat literę illius c. dum dicit, propter hoc ad obtinendam abſolutionem apoſtolicam ſedem adire cogantur, quæ verba magis videntur conuenire excommunicationi, quæ infertur ex diſpoſitione canonis ſi quis ſuadente, quàm illi, quæ infertur propter violatum priuilegium fori. Et quòd monitio requiratur, dicunt in pract. ſeruari Alber. & Imola in locis per me ſupra relatis, Et ſecundum hanc opin. Alexand. de Imola in d. conſi. 8. dicit millies imò ſemper fuiſſe iudicatum per curiam, & conſilia Neap. Grammat. ſuper conſt. Regni. fol. 29. col. prima, verſic. Decimo vbicunque. Sed tamen neque iſte intellectus eſt communis, nam vt fatetur Card. ibi in decima oppoſ. ſcribentes indiſtinctè tenent, quòd ſi clericus, dimiſſo habitu clericali, immiſcet ſe ſęuis, perdit omne priuilegium, etiam quò ad forum, etiam ſi non fuerit ter monitus, prout illum refert, & atteſtatur hanc eſſe communem opin. Alexand. de Neuo in allegato conſil. 59. poſt num. 20. Aliqui vero licet tranſeant cum hac ſententia, quòd ſcilicet non requiratur monitio, addunt tamen, quòd talis clericus non modo immiſcuerit ſe enormitatibus, & ſæuis, ſed diu etiam in illis perſeuerauerit, Et ita hanc opin. tanquam magis communem obſeruari, & tempore ſuo obſeruatam fuiſſe aſſerit Aufrer. in repet. cle. primæ, de offic. ord. in prima regula, num. 27. quem refert Boſſ. in tit. de foro comp. num 139. Pract. Conradi, fol. 247. in decimanona limitatione, & Grammat. in loco ſupra allegato, Didac. pract. quæſt. 32. poſt num. 2. verſic. Tertio his erit, vbi etiam dicit, ꝙ credit eam moribus receptam in clericis primæ tonſurę, Et dicit Chaſſ. ſuper conſuet. Burgun. fol. 50. num. 35. ꝙ hanc opin. vidit cõmuniter obſeruari, Exempla tamẽ, in quibus idem Aufrer. refert dictam opin. obſeruatam fuiſſe, non ſunt in clericis, qui diu in enormitatibus perſeuerallent, ſed in his, qui aliquod delictum enorme, &

ſæuum

factum perpetraſſent, ſcilicet in clerico, qui occiderat per inſidias virũ, cuius vxor erat eius adultera, & in alio, qui commiſerat crimẽ læſæ Maieſt. & huiuſmodi. Hanc eandem opi. nulla facta mentione de perſeuerantia tanquam magis communẽ obſeruatam fuiſſe refert Boer. deciſ. 69. num. 16. & ſeq. in clerico, qui ex propoſito occiderat quendam barbitonſorem, & in aliis, prout etiam multa huiuſmodi exempla in primo delicto enormi abſq; vlla perſeuerantia, aut reiteratione refert Gul. de Benedictis in 1. parte repet. c. Rainutius, fol. 81. nu. 149. & ſeq. ſecundum quam etiam deciſum fuit per parlamentum Tholoſ. teſte Guid. Papæ deciſ. 138. in camera conſilii. Ex quibus omnibus apparet, ꝙ ſecundum magis communes deciſiones prçallegatas & conſuetudine approbatas, clericus ſiue in ſacris ſiue in minoribus cõſtitutus, qui dimiſſo habitu clericali aliquod enorme delictum committit, etiam nulla monitione præcedente, amittit priuilegium fori, & poteſt à iudice laico puniri. Et ab hac opi. putarem non eſſe conſulendo aut iudicando recedendum, ſalua ſemper determinatione ſanctç matris eccleſiæ. Et reuera videmus, ꝙ prçlati clericos criminoſos (vt plurimum) leuiter caſtigant, & licet quandoque eos ad perpetuos carceres condemnent, tamẽ illos poſtea relaxant plerunq;, ac dimittunt, ex quo oritur in populo ſcandalum, videre clericum, & laicum eiuſdem delicti reos adeo diuerſimode puniri, vt ſcilicet laicus pœna mortis afficiatur, & in fruſta ſcindatur, clericus autem aliqua leui pœna caſtigatus per forum ambulet. Idemque populus contra prçlatos, & clericos intumeſcit, & murmurat, vt dicit Anchar. in c. ea quç fiunt de reg. iur. in ſexto, & alii, quos refert Boer. in d. deciſ. 69. nu. 9. propterea non eſt mirum, ſi quandoque iudices ſeculares in remiſsionibus clericorum ad iudices eccleſiaſticos faciendis, difficiles ſe præſtant.

Cæterum ſi clericus incedat in habitu, & tonſura, ceſſant hçc omnia, nam quantumcunque grauia crimina committat, & illa reiteret, in eiſque perſeueret, nunquam efficitur de foro ſeculari. Et hanc dicit eſſe communem opin. Boſſ. in tit. de foro compet. poſt num. 134. & ita ſemper vidi obſeruari. Bene verum eſt, quòd ſi clericus eſſet ſeditioſus, & turbaret publicam quietem, ſolet ſenatus, etiam quod ſit in ſacris, illum ad tempus eiicere ab illa ciuitate, vel loco, quam perturbat, prout factum fuit proximis annis in quodam archipresbytero, 18. Auguſti 1559. P. N. Et poteſt talis prouiſio tolerari, quia videtur facta non minus ad beneficium ipſius clerici, ne ſcilicet offendatur, quàm aliorum. Vidi etiam per ſenatum condemnari ad triremes per decennium quendam fratrem Deſiderium ex monaſterio Caſtellari, qui confeſſus fuerat ſe totondiſſe pluries monetam, 14. Septem. 1560. A. C. habita tamen prius fide ab eius ſuperiore, quòd fratres habebant illum pro incorrigibili, & pro membro putrido. Faciunt quç dixi infra, verſic. Succeſsiue quæro.

Quæro, pone, quòd clericus fuerit admiſſus per principem ad aliquod officium ſeculare, & in ipſo officio deliquerit, nunquid poterit ab ipſo principe, vel alio iudice ſeculari puniri? Reſpond. quòd non, etiam ſi tantum in minoribus ſit ordinibus conſtitutus. Et hanc eſſe communem opin. atteſtatur Aufrer. in d. clem. prima, numero 25. de offic. ordi. quem refert Didacus in pract. quæſt. 33. poſt numero 6. Subdit tamen Aufrer. in loco præallegato, quòd hæc concluſio in Gallia non ſeruatur in practica, & ita etiam videmus quotidie principes ſeculares tales clericos etiam in ſacris conſtitutos priuare officio, & etiam mulctare pœnis pecuniariis, vbi qualitas facti hoc exigit, vt etiam dicit eſſe conſuetum ſeruari in regno Franciç Gul. de Benedic. in prima parte, cap. Rainutius, fol. 81. num. 155. licet forte de iure male ſuſtineri poſſet.

Vlterius quçro, nunquid clerici reperti cum armis prohibitis ex forma ordinũ, & proclamationum principis ſecularis, poſsint à iudice laico puniri? Reſpon. Reſolutio huius quçſtionis videtur pendere ab illo articulo, nunquid talia edicta ligent clericos, in quo mihi ſemper placuit opin. affirmatiua, quç etiã eſt magis cõmunis,

vt dixi ſupra lib. 1. Et patet ex aůctoritatibus allegatis per Didacum in pract. q. 33. num. 7. ex quo talia proclamata concernunt publicam vtilitatem, & quietem totius populi, prætereaque armorum vſus non modo de iure ciuili, ſed etiam de iure canonico eſt interdictus, vt ibi dixi. Hac igitur opinione retenta, dic ꝙ ſi clerici fuerint reperti cum ipſis armis prohibitis, poteſt iudex laicus, & ſeu eius familia ipſos ſpoliare, & arma eis auferre, neque tenentur illa eis reſtituere, Et ita paſsim obſeruatur, & in ſpecie id in Hiſpania ſeruari atteſtatur Didacus in d. q. 33. num 7. & lib 2. reſolutionum, cap. 20. in fin. Plaſa lib. 1. delictorum, cap. 8. num 26. Aliàs ſequeretur, ꝙ clerici poſſent cum armis libere vagari, & impune turbare quietem ciuitatis, quod eſſet abſurdiſsimum, & nullo modo tolerandum. Quo vero ad pœnam corporalem, credo ꝙ contra eos exequi non poſsit, ſed ſi ſit pecuniaria, bene poſſet exequi, non tamen poteſt iudex ſecularis ab eis illam exigere, ſed ſunt puniendi per iudicem ſuum eccleſiaſticum, ſecundum opi. Io. de Platea in §. Item lex Iulia inſtit. de pub. iud. Et ad hunc effectū iudex, & familia ſecularis poſſet & deberet talem clericum cum armis deprehenſum impune detinere, & conſignare ſuo iudici, vt illum puniat, iuxta ea quæ dixi ſupra q. 28. verſ. Si vero loquimur. Et licet Didacus in loco præallegato dicat quòd forte non tenebitur iudex eccleſiaſticus eis imponere pœnam comminatam in edictis principis ſecularis, ſed ſolū eos punire pœna arbitraria, ego in pœna pecuniaria credo, ꝙ tenebitur eam illis imponere, non enim video, quomodo dicerentur clerici ligari huiuſmodi edictis, vt eſt communis concluſio, cum qua etiam ipſe ſentit, niſi ligarentur etiam pœna pecuniaria in eis impoſita, Bene quoad pœnam corporalem, teneo ꝙ nullo modo eos liget. Cæterum quidquid ſit de iure, in Gallia iudices ſeculares puniunt clericos arma vetita deferentes, vt atteſtantur multi, quos refert Didac. in loco præallegato, Chaſſen. ſuper conſuetud. Burgund. fol. 12. num. 79. vbi refert etiam hic Mediolani dum ipſe eſſet vicarius iuſtitiæ, captum fuiſſe quendam clericum de nocte cum armis, qui fuit punitus pœna pecuniaria, & euaſit corporalem, In Gallia autē dicunt hoc eis licere ex priuilegio Rom. Pontificis.

Quæro, nunquid clericus committens crimen Læſę Maieſt. poſsit puniri per principem, aut iudicem ſecularem, cui ſit temporaliter ſubditus? Reſpond. De iure loquendo, quòd non, clericus enim non dicitur proprie committere crimen Læſę Maieſt. cum non ſit vere ſubditus, vt dixi ſupra. §. Læſę Maieſt. verſic. Vidi quandoque. Et ita reperio in facti contingentia conſuluiſſe Barb. conſil. 22. in primo dub. lib. 3. Roland conſil. 4. lib. 1. Tamen de facto principes ſeculares pluries ſeruant contrarium, quia in hoc crimine, cum agatur de ipſorum vita, aut ſtatu, non ſolent clericos remittere ad iudices ſuos eccleſiaſticos, ſed ipſi per ſuos iudices illos examinari faciunt, & torqueri, & quandoque etiam ſuſpendi, & poſſent forte principes, & iudices ſeculares hoc facientes excuſari per tex. in cap. perpendimus, de ſentent. excō. & ea, quę dixi ſupra, verſiculo, Quęro modo. Sed nunquid clericus poſtquam erit iudicatus à iudice ſuo eccleſiaſtico, quòd commiſerit tale crimen Læſę Maieſtatis, erit deinde degradandus, & tradendus curiæ ſeculari? Reſpon. quòd proculdubio eſt degradandus, non tamen actualiter, ſed verbaliter tantum, Et hęc eſt communis opin. vt dicit Curt. Iun. conſil. 159. numero 1. prout illum refert Villalobos in ſua collecta communium opin. in littera E, numero 99. Et licet Abb in dicto cap. at ſi clerici in princip. in vltimis verbis, tenuerit quòd eſt deinde tradendus curię ſeculari, tamen communis opinio. videtur eſſe in contrarium, vt ait Boſsius in titulo de foro competen. numero 137. & in titulo de crimine Læſę Maieſtatis, poſt num. 86. Nemo eſt qui neſciat hoc crimen Læſæ Maieſtatis eſſe atrox, & enorme, propterea dicerem iudicē eccleſiaſticum poſſe talem clericum, etiam non expectata incorrigibilitate, tradere curiæ ſeculari, non tamen teneri, iuxta ea quæ dixi infra verſ. Pariter etiam.

Solet

Solet etiam quandoque dubitari, nunquid clericus deponens falſum teſtimonium coram iudice laico, poſsit ab eo puniri dixi infra quæſt. 38. verſiculo, Sed hic quæro.

Item quæro, nunquid clericus imputatus de aſſaſsinio, poſsit puniri per iudicem ſecularem? Reſpond. quòd ſic, tales enim aſſaſsini ſunt diffidati à toto populo Chriſtiano, & poſſunt à quocunq; impune offendi, vt eſt text. in cap. vnico de homic. in ſexto, & dixi ſupra hoc eo. lib. §. Aſſaſsinium, verſic. Sed quęro.

Sed quæro, Tu ſcis, quòd in caſibus, in quibus clericus poteſt puniri à iudice ſeculari, requiritur ſolemnis degradatio, & traditio curiæ ſeculari, vt dixi infra verſiculo, Scias autem, & ſeq nunquid hæc etiam requiruntur, quando clericus de aſſaſsinio imputatur? Reſpondeo, quòd non requiritur actualis, neque ſolemnis depoſitio, vel degradatio, & eſt communis opinio vt dicit Lambert. in cap. primo, quęſtio. 11. num. 88. de hæret. in ſexto, quem refert Viuius in lib. communium opin. in verbo Iudex laicus poteſt, Diaz in pract. crim. canon. c. 91. Didac. lib. ſecundo reſolutionum, c. 20. poſt num. 10. verſic. Sexto deducitur, Plaça lib. 1. delictorum, c. 19. num. 26. referẽs idem atteſtari Remig. Gon. de immunitate eccleſiarum, fol. 144. fallen. 15. num. 10. Et ita in practica obſeruatur, vt ait Diaz in d. c. 91. quem refert Pract. Conradi, fol. 247. verſic 18 fallit. Bene verum eſt, quòd requiritur ſententia declaratoria, per quam iudex pronunciet ipſum eſſe aſſaſsinum, Et hæc eſt communis opin. vt dicit Pract. Carer. fol. 289. nu. 11. Capic. deciſ. 112. num. 2. Plaça in d. c. 19. num. 27. qua declaratione ſic facta, non requiritur alia ſententia, per quam imponantur pœnę contentę in d. cap. vnico, ſed ſtatim illas incurrit ipſo iure, & facto, Et ita dicit tenere communiter omnes Doctores Alex. conſilio. 166. num. 5. lib. ſeptimo. Sed nunquid talis declaratoria fieri poteſt per iudicem ſecularem, an autem requiritur in primis, quòd iudex eccleſiaſticus pronunciet ipſum clericum eſſe aſſaſsinum? Reſpond. De iure res videtur clara, quòd ſpectat ad iudicem eccleſiaſticum, ſed de conſuetudine ego video apud nos ſeruari, quòd ſi tales clericus eſt in fortiis iudicis ſecularis, non fit aliqua declaratoria ſuper hac qualitate, neque per iudicem eccleſiaſticum, neque per ſecularem, ſed reiecta exceptione clericatus, proceditur ad vlteriora contra talem clericum imputatum de aſſaſsinio, & retinetur in curia ſeculari iudicandus, & deinde perfecto proceſſu, & conſtito de aſſaſsinio, fertur per ipſum iudicem ſecularem ſententia declaratoria vna cum ipſa condemnatione, Et ita etiam reperio in facti contingentia obſeruatum fuiſſe per conſilium Neapol. vt atteſtatur Capic. in allegata deciſ. 112. nu. 4. & ſeq. & deciſ. 155. poſt num. 25. verſic. Sed hanc ſententiam, & Grammat. voto 8. & voto 11.

Quæro etiam, Tu ſcis, quòd regulariter clericus propter aliquod quamuis graue delictum non traditur curię ſeculari, niſi ſit incorrigibilis, vt dixi infra verſic. Dixi etiam, nunquid ergo propter crimen aſſaſsinii erit tradendus curiæ ſeculari non expectata incorrigibilitate? Reſpond. quod ſic, eſt communis opin. vt dicit Gul. de Benedictis in quæſtio. de homicidio, quam poſuit per repet. c. Raynutius, fol. 41. in fin. quem refert Plaça in d. c. 19. poſt numero 26. Et licet ipſe videatur ſentire contrarium, ex quo iſtæ caſus (vt ipſe dicit) non eſt ſpecialiter exceptuatus à regula, non tamen eſt à communi opinione recedendum, quæ innititur verbis tex. in d. cap. vnico expreſſe diſponentis, quòd abſque vlla depoſitione vel ſententia, ipſo iure, & facto relinquatur curiæ ſeculari, in qua ſeculari curia parum curamus, an quis ſit incorrigibilis, vel ne, vt eſt omnibus notiſsimum.

Succeſsiue quęro, nunquid clericus, qui ſit incorrigibilis, poſsit puniri per iudicem ſecularem? Reſpond. quòd regulariter, licet ſit incorrigibilis, non poteſt puniri à iudice laico, niſi prius ſit degradatus, & traditus curiæ ſeculari, Scias tamen, quòd ſi talis clericus ſit vere incorrigibilis, eo caſu vtique poterit per iudicem ſecularem abſque vlla degradatione puniri, & hoc etiam, ſi ſit in ſacris conſtitutus, Et eſt communis opin. vt atte-

ſtatur Didacus pract. q 32. poſt numero 2. verſ. Secundo eſt adnotandum. Scias etiã, ꝙ quando clericus incorrigibilis non poteſt puniri ab eccleſia, poſt ipſo iure comprimi à iudice ſeculari, abſque alia degradatione. Et hæc eſt communis opin. Mod. vt dicit Aret. in cap. cum non ab homine, poſt num. 39. verſ. Tertia fuit opin. de iud. quem refert Diaz in pract. crimin. canon. cap. 131. Et ita aliquando ſeruatum fuiſſe per ſenatum dixi ſupra verſic. Cæterum ſi clericus.

Sed quæritur, nunquid requiratur declaratoria ſuper huiuſmodi incorrigibilitate prius, quàm clericus poſsit per iudicem laicum puniri? Reſpond. Felin. in d. c. cum non ab homine, poſt num. 10. dicit, quòd poteſtas, quę datur iudici ſeculari ſuper clerico incorrigibili, non exercetur, niſi declaretur qualitas incorrigibilitatis, Et dicit, quòd ita colligitur ex omnibus dictis doctorum communiter, & Felinum refert, & ſequitur Diaz in allegato cap. 131. Boſſ. autem in tit. de foro compet. num. 132. dicit, quòd clericus, qui non incedit in habitu, dicitur incorrigibilis, ſi præceſsit trina monitio, ille vero, qui incedit in habitu, dicitur incorrigibilis, quando primo eſt depoſitus, ſecundo excommunicatus, tertio anathematizatus, & adhuc in contumacia perſeuerat, Qua forma ſeruata, dicit ipſe, quòd abſque alia declaratione efficitur fori ſecularis, & ſubdit, quòd ita tenent communiter Doctores, licet poſtea dicat quòd iſta forma raro videtur in vſu. Cæterum Chaſſen. ſuper conſuetud. Burg. fol. 51. poſt num. 66. dicit, ꝙ in curia Pariſien obſeruatur, quòd poſt binam remiſſionem de delictis, pro quibus ingeritur pœna mortis, clericus habetur pro incorrigibili tam in odium incorrigibilitatis, quàm in odium iudicis eccleſiaſtici negligentis eum corrigere, Idem etiam declaratum fuiſſe per parlamentum Pariſien. in criminibus, in quibus pœna mortis non ingerebatur, refert Papo lib. 1. tit. 6. Arreſto 5. quæ obſeruantia mihi ſatis placet.

Scias autem, quòd regulariter clericus in ſacris conſtitutus, non poteſt propter quodcunque etiam enormiſsimum crimẽ à iudice ſeculari puniri, niſi prius ſit à iudice eccleſiaſtico degradatus, & traditus curiæ ſeculari, Et hoc omnes fatentur, vt ait Didac. pract. q. 32. num. 2. Duo itaque requiruntur ad hoc vt iudex laicus poſsit clericum punire, primum, ꝙ ſit degradatus, ſecundum, ꝙ ſit traditus curiæ ſeculari. Degradatio autem eſt duplex, verbalis. ſ. & actualis, vt dixi infra q. 74. Et effectus huius differentiæ eſt maximus, nam quando degradatio eſt tantummodo verbalis, iudex laicus nullam habet iuriſdictionem in clericum ita degradatum, niſi tradatur etiam curię ſeculari, vt dixi, Sed ſi ſit actualiter degradatus, poteſt iudex ſecularis eum punire abſque alia traditione, Et hæc eſt communis opin. vt dicit Alciat. in d. c. cum non ab homine, numero 108. prout illum refert Villalob. in ſua collecta communium opin. in littera C. num. 71.

Scias etiam, quòd clericus non eſt degradandus niſi pro tribus criminibus, ſcilicet hęreſis, falſi commiſsi in litteris Apoſtolicis, & conſpirationis in proprium epiſcopum, Et hæc eſt communis theorica Doctorum, vt ait Guliel. de Benedict. poſt tertiam partem repetitionis, cap. Raynuc. in quæſt. de homicid. num. 3. & ſeq. quem refert Foller. in prac. crim. canon. fol. 272. num. 23. In aliis autem quantumcunque grauibus delictis ſufficit ſola depoſitio abſque degradatione, Et ideo quamuis clericus commiſerit crimen enorme, & grauiſsimum, etiam ſi occidiſſet ſummum Pontificem, non debet degradari, ſi paratus ſit ſe corrigere, ſed debet detrudi in perpetuum carcerem, vel in monaſterium, Et eſt communis opin. vt dicit Boſſ. in tit. de foro compet. numero 136. Sed certe quicquid ſit de iure, contrarium obſeruatur in practica, vt dixi infra verſiculo, Pariter etiam.

Dixi etiam, quòd ad hoc vt clericus in ſacris conſtitutus poſsit puniri à iudice laico, requiritur vltra degradationem ꝙ ſit traditus curię ſeculari, Scias autem, quòd regulariter clericus etiam depoſitus non debet tradi curię ſeculari, niſi ſit incorrigibilis, Et hæc eſt communis opin. vt dicit Abb. in d. cap. at ſi clerici, poſt num. 38.

38. verſic. Et ſic reſidet de iudic. Si vero ſit incorrigibilis, tunc poteſt iudex laicus, abſque alia traditione facienda per iudicem eccleſiaſticum, illum punire, Et eſt communis opin. vt dicit Alex. de Neuo conſ. 59. num. 28. Quinimò ibi num. 30. dicit communem opin. eſſe, quòd etiam abſq; degradatione poſsit clericum punire, & dicit quòd hanc eſſe communem atteſtatur Buttius in d. c. cum non ab homine.

Hinc infertur, quòd licet ex diſpoſitione cap. ſi quis ſacerdotum, 11. q. 1. clericus propter calumniam, vel contumeliam illatam epiſcopo ſit deponendus, & tradendus curię ſeculari, illud tamen intelligendum eſt, ſi ſit incorrigibilis, & ita tenet gl. in d. c. cum non ab homine, in gloſ. fin. de iud. cuius opinio tanquam mitior communiter approbatur, vt dicit Abb. in d. c. at ſi clerici, poſt num. 37. Summa Silueſtrina in verbo, Degradatio. q. 2. Hanc etiam opin dicit tenere communiter Doctores Auguſt ad Ang de malef in verbo, Et ibi caput, numero 42. Anan. in cap ad abolendam, poſt num. 19. verſic Tertius caſus eſt, de hæret. Aretin. in d. cap. cum non ab homine, nu. 71. quem refert Diaz in pract. crimin. canon. cap. 109.

Videmus etiam, quòd quamuis clericus conuictus de crimine falſi ſtatim ſit deponendus, & tradendus curiæ ſeculari, cap. ad falſariorum de crim falſi, nihilominus hoc regulariter non ſeruatur, vt dicit Anan. in Rubrica de falſis circa fin.

Pariter etiam licet clericus condemnatus pro enormi homicidio ſit deponendus, & tradendus curiæ ſeculari, non tamen poteſt ſtatim poſt depoſitionem tradi curię ſeculari, ſed debet expectari, quòd ſit incorrigibilis, Et eſt communis opin. vt dicit Aret. in d. c. cum non ab homine, num. 80 quem refert Dec. in d. c. at ſi clerici, num. 258. Arnal. Alber. in cap. quoniam, col. 124. in fi. verſ. Nihilominus tamen de hæret. in 6. quem refert Diaz in pract. crimin. canon. cap. 90. relatus per Didac. lib. 2. reſolutionum, cap. 20. poſt num. 7. & Foller. in pract. crim. fol. 66 nu. 45. circa fin. Plaza lib. 1. delictorum, cap. 21. num. 13. Berous in d. cap. at ſi clerici, numero 181. Boſsius in tit. de foro compet. numero 141. in fin. Contrariam tamen ſententiam, quòd ſcilicet clericus pro enormi homicidio, aut alio delicto tradendus ſit curię ſeculari, dicit eſſe magis communem Guliel. de Benedict. poſt tertiam partem repetit. cap. Raynucius in dicta quęſtione de homicidio, numero 40. in fin. quem refert etiam Didacus in loco præallegato, non bene relatus per Villalobos in ſua collecta communium opin. in littera I, numero 8. refert etiam Menchiaca de teſta. libro tertio. §. 22. poſt numero 52. Ita etiam dicit communiter teneri Pract. Carer. folio 544. numero 59. Et hæc opinio ſeruatur in practica, vt ſcilicet clericus propter homicidium proditorium, vel aliud enorme, & grauiſsimum delictum degradatus, tradatur curię ſeculari, non expectata incorrigibilitate, vt in facto quandoque ſeruatum fuiſſe refert Decius in dicto cap. at ſi clerici, col. fin. Diaz in dicto cap. 90. quem refert Foller. in pract. crimin. canon. fol. 273. Et ſe ita aliàs practicaſſe refert Auguſt. ad Angel. de malefic. in verbo, Et ibi caput, poſt num. 43. & ego etiam aliquando vidi ſeruari. Ego in huiuſmodi caſibus enormibus, ſtante hac varietate opinionum, crederem hoc relinquendum eſſe arbitrio ipſius iudicis eccleſiaſtici degradantis, qui ſecundum qualitatem facti, & perſonarum decerneret, an eſſet tradendus curiæ ſeculari, vel non, In dubio tamen dicerem non eſſe faciendam traditionem clerici delinquentis, qui non eſſet incorrigibilis, niſi natura rei, & circunſtantiæ criminis aliud ſuaderent, Et hanc ſententiam tanquam communem, & regulis iuris conſentaneam amplecti videtur Didacus in loco prçallegato, verſ. Hinc ſanè.

Nunquid autem Epiſcopus, aut clericus committens crimen Læſę Maieſtatis in Prrincipem ſecularem, ſit illi tradendus? Dixi ſupra verſiculo, Quęro nunquid.

Sed an iudex ſecularis, cui traditus eſt clericus degradatus per iudicem eccleſiaſticum, poterit illum punire corporaliter? Reſpond. Si conſiderentur verba text. in dicto cap. cum non ab homine, videtur dicendum quod non, cum ibi expreſſe

dicat ſummus pontifex, ꝙ non debet puniri ad mortem, ſed tantum pœna exilii, vel alia legitima pœna, & verbum, Alia videtur intelligendum de ſimili, iuxta ea quæ dixi infra lib. 7. §. Alius. Sed in hoc non eſt inſiſtendum, nam de facto contrarium ſeruatur, quia ſcilicet iudices ſeculares illos puniunt pœna mortis, & ita vbique ſeruari atteſtatur Chaſſen. ſuper conſuet. Burgund. fol. 51 poſt num. 66.

Sępenumero contingit, ꝙ delinquentes poſt commiſſa ſcelera faciunt ſe clericos. Quæro, nunquid clericus, qui poſt commiſſum delictum aſſumpſit clericatum, aut factus eſt religioſus, poſsit puniri à iudice ſeculari? Reſpond. Aliqui dicunt ſimpliciter, quòd non, & ita fuiſſe alias iudicatum in curia Aquenſi, refert Oldrad. conſil. 4. in fin. Tu vero dic, quòd Aut talis delinquens ſuſcepit abſque fraude ordinem eccleſiaſticum, & tunc liberatur, & eximitur prorſus à iuriſdictione iudicis laici, & relinqui debet iudici ſuo eccleſiaſtico puniendus, Et hæc concluſio eſt frequētiori doctorum calculo recepta, vt atteſtatur Plaça lib. 1. delictorum, cap. 35. num. 1. Aut vero aſſumpſit ordinem eccleſiaſticum in fraudem, vt ſcilicet ſe eximeret à iuriſdictione ſeculari, & tunc non liberatur, ſed poteſt per iudicem laicum contra eum procedi, Et eſt communis opin. vt ait Imola, conſil. 119. num. 5. Didac. pract. q. 32. poſt num 4. verſic. Secunda concluſio, Plaça in loco præallegato, poſt nu. 1. Bene verum eſt, quòd hoc caſu non poterit puniri corporaliter à iudice laico, ſed tantum in confiſcatione bonorum, aut pœna pecuniaria, & ſic remanet ſubditus ratione cauſæ, & bonorum, non autem reſpectu perſonæ, Et ita communiter tenetur, vt dicit Aufrer. in d. clem. 1. in prima reg. num. 19. de offic. ord. quem refert Didac. in d. quæſt. 32. poſt num. 4. verſic. Tertia concluſio, & Nunius de los corregidores, fol. 137. colum 1. verſic. Imò fortius, & Viuius in lib. communium opin. fol. 22 in verbo, Ordo eccleſiaſticus, Hanc etiam dicit eſſe commun. m opin. Plaça in dicto cap. 35. num. 3. Boſſ. in tit. de pœnis, numero 38. Pract. Conradi, fol. 147. verſic. Vndecimo fallit. Debet et tamen iudex eccleſiaſticus talem clericum, qui eccleſiaſticum ordinem in fraudem ſuſcepit, degradare, & tradere iudici ſeculari etiam corporaliter puniendum. Hanc autem concluſionem iudices ſeculares non obſeruant, vt dicit Bart. in d. l. prima, num. 3. in fin. ff. de poen. quem refert Igneus in l. fideicommiſſum, poſt num. 266. ff. ad Syl. le. Nam (vt ait Bart. ibi) ex quo iudices eccleſiaſtici plerunque ſolent in hoc ſe præſtare difficiles, ſolent iudices ſeculares abſque hac ſolēnitate degradationis, nihilominus eos ad mortem condemnare, & propriam ſententiam exequi, licet ſecundum eum male faciant.

Sed in hoc propoſito quæro, quando præſumatur delinquentem ſuſcepiſſe clericatum, aut ingreſſum fuiſſe religionem in fraudem vel non? Reſpon. ꝙ ſi prius fuerat de ipſo delicto delatus, vel etiam diffamatus, præſumitur in fraudem feciſſe, & ita cenſet maior pars interpretum, vt atteſtatur Plaça in d. c. 35. num. 1. circa fi. & alias ſenatus in cauſa cuiuſdam Oldradi Cuticæ iudicauit beneficium in fraudem ſuſceptum fuiſſe, quoniam poſt commiſſum delictum illud adeptus fuerat, 19. Nouembris 1552. P. N. Hoc autem multo magis locum haberet in eo, qui iam fuiſſet condemnatus, Et ideo reiecta fuit per ſenatum hæc exceptio in facti contingentia, in quodam Barth. Trotto, qui dum eſſet vxoratus, condemnatus fuerat in pœnam pecuniariam, eo quia non præſentauerat quendam reum, pro quo fideiuſſerat, deinde fecit ſe clericum, & ſenatus non obſtante clericatu iuſsit contra eum procedi per iudicem laicum, 9. Septembris 1559. P. N.

Sed nunquid, ſi delinquens ingreditur religionem, monaſterium tenebitur pro delicto ipſius ingreſsi, prout etiam dixi in herede infra quæſt. 51. verſiculo, Sed hic quæro? Reſpond. quòd tenebitur ipſum monaſterium, quatenus ad eum peruenit, Et hæc eſt communis opin. vt dicit Alber. in auct. ingreſsi, numero 2, circa fin. C. de ſacroſan. eccleſ.

Euenit plerunque, quòd in eodem crimine committendo interueniunt ſimul clerici, & laici, & iudex eccleſiaſticus procedit.

dit contra clericos, iudex vero ſecularis procedit contra laicos. Quæro, nunquid cauſa ſit etiam quo ad laicos remittenda iudici eccleſiaſtico, & hoc, ne continentia cauſę diuidatur, & ne forte etiam diuerſæ ſententiæ ſequantur? Reſpond. de iure, q ſic. Ita dixit Ant. de Prato veteri in l. e. in fi. ff. quę ſent. ſine app. reſcind. Nam (vt ipſe ait) magis dignum trahit ad ſe minus dignum, cap. quanto de iud. prout eſt communis reg. teſte Gomez in c. primo, num. 47. in fi. de reſcrip. in ſexto. Et hanc opin. dicit eſſe communem Boſſ. in tit. de foro comp. num. 126 in fi. Et ita ſe quandoque vidiſſe in practica obtineri, atteſtatur Socin. in l. cum ſenatus, in fi. ff. de rebus dub. quem refert Boſſ. in d. tit. de foro compet. num. 147. & Foller. in pract. crim. fol. 75. num. 79. Ita etiam ſe in facti contingentia obtinuiſſe, atteſtatur Ioann. Arnol. ſoliloquio 57. Non eſt negligendum. Sed certe, quidquid ſit de iure, hæc opin. non ſeruatur in practica, vt dicit Igneus in l. prima, §. ſi quis in villa, num. 27. ff. ad Sylle. Et ita in hoc ducatu ſemper vidi ſeruari, quòd iudex laicus cognoſcit quo ad laicos, & eccleſiaſticus quo ad clericos; & ita etiam reperio in facti contingentia ſeruaſſe conſil. Neapol. vt refert Capic. deciſ. 173. Et licet Chaſſen. ſuper conſuet. Burgund. fol. 51. poſt num. 69. dicat ſe vidiſſe in hoc ducatu obſeruari prædictam deciſ. Ant. de Prato veteri, hoc forte potuit eſſe ſuis temporibus, hodie certe ſeruatur totum contrarium, prout etiam ſe vidiſſe contra eam ſæpius iudicari, atteſtatur Igneus in l. ſenatuſconſulto, nu. 14. ff. ad Sylle. Et ego pluties ita vidi iudicari, & in ſpecie in cauſa quorundam de Caſtelliono, 23. Martii 1553. C. R. Et hanc opin. contra Ant. in practica ſeruari, atteſtatur etiam Rebuff. in repet. auth. habita, priuilegio 106. & Ant. Gomez cap. 10. de delictorum, num. 6. in fin. & alii plures, quos refert Didacus pract. quæſt. 34. num. 1. in fin. Et ideo ab hac communi obſeruantia non recedas in practica.

Quæro, quid ſi per laicum illata ſit iniuria clerico, nunquid cognitio ſpectet iudici eccl. ſi illico? Reſpond. Gloſ. in auth. Item nulla communitas, in verbo, Ab eccleſia, C. de epiſc. & cler. tenuit, quòd ſic. alii vero dicunt, quòd quando laicus offendit clericum, poteſt vterque iudex de ipſo delicto cognoſcere, & inter ipſos eſt locus præuentioni, Et ideo ſi iudex eccleſiaſticus prius procedere cœperit, ipſe præferetur, & è conuerſo, Et ita ſeruari atteſtatur Guido Papæ deciſ. 562. verum officialis, num. 3. & ita iudicatum fuiſſe in parlamento Gratianopol. refert Papo lib. primo, tit. 4. Arreſto 6. Mihi magis placet, quòd vterque iudex procedat, & vterque condemnet, prout ſe in facti contingentia obſeruaſſe atteſtatur Amad. de ſynd. num. 171. vbi dicit, quòd Epiſcopus ciuitatis procedebat contra percutientem clericum ad pœnas ſpirituales, & ipſe procedebat ad pœnas fiſco applicandas, vterque enim iudex videtur offenſus, merito vterque ad pœnam ſuiſori procedere debet, cum pœna ſpiritualis non tollat temporalem, nec è contra, vt dixi infra quæſt. 57. verſic. Sed quæro.

Quæro, quomodo fiat remiſsio clericorum à iudicibus laicis ad eccleſiaſticos? Reſpond. In aliquibus prouinciis conſuetudo eſt, quòd fiant tales remiſsiones cum irriſione maxima ipſorum clericorum, & plerumque etiam cum mitra in capite, vel tubis ſonantibus, quod ſeruatum quandoque fuiſſe in ciuitate Peruſii refert Ang. in l. lege Iulia, circa fin. ff. ad l. Iul. de vi publ. Solent etiam aliqui iudices eos mittere ligatos in maxima populi frequentia, & alii faciunt eis radi caput, ne videatur corona clericalis, & ipſos tanquam laicos remittunt iudici eccleſiaſtico, vt refert Paris Put. de ſynd. fol. 220. poſt numero 5. In hac autem prouincia tales remiſsiones fiunt ſine aliquo ipſorum clericorum dedecore, aut ignominia. Et hæc conſuetudo tanquam iuſtior, & honeſtior ſeruanda eſt, & refert Paris Put. de ſynd. fol. 391. in verbo, Remiſsio, quòd quidam regens, qui remiſit clericum cum catena in collo ad Epiſcopum, fuit priuatus officio, quem refert Carauita ſuper ritu magnę curiæ 235. numero, 7. & ſeq. vbi dicit hoc intelligendum eſſe, niſi catena illi appoſita fuiſſet cauſa cuſtodiæ potius, quàm cauſa ignominiæ.

Vltimo.

Vltimo quęro, nunquid quandò iudex ſecularis remittit clericum ad iudicem eccleſiaſticum, teneatur ipſe iudex eccleſiaſticus ſtare proceſſui facto à iudice ſeculari remittente? Reſpond. ꝙ non, & eſt communis opin. vt atteſtatur Dec. in c. at ſi clerici de iud. prout illum refert Grammat. conſ. crim. 42. num. 1. & Viuius lib. communium opin. in verbo, Iudex laicus, ſeu Sunt enim acta facta coram iudice incompetente. Quid autem in cõfeſsione, dixi ſupra q. 21. verſ. Hanc tamen. Vide in hoc propoſito ea, quæ dixi infra q. 96. verſic. Quæro etiam.

QVAEST. XXXVII.

SVMMARIVM.

Delicta communis fori quæ ſint.
Et an crimen vſurarum ſit communis fori, verſic. Quæro igitur.
Et an crimen adulterij, verſic. Quæro nunquid.
Et an crimen concubinatus, verſ. Quæro etiam.
Et an crimen ſodomiæ, verſiculo, Item quæro.
Et an crimen ſacrilegij, verſic. Vlterius quęro.
Et an crimen ſortilegij, verſic. Præterea quæro. *Remiſſiue.*
Epiſcopus an poſſit capi facere laicos ob crimina communis fori, verſ. Vnum tamen.
Reus abſolutus, vel punitus in vno foro, an poſſit etiam in alio puniri, verſic. Vltimo quæro. *Remiſſiue.*

IN hac exceptione incompetentiæ iudicis ſæpenumero dubitari contingit ratione cauſæ ipſius, ſeu criminis, de quo agitur, an ſcilicet eius cognitio ſpectet ad iudicem eccleſiaſticum, an ad iudicem laicum, an etiam ad vtrũque, Et ita hoc propoſito ſcire debes, ꝙ delictorum quædam ſunt mere eccleſiaſtica, ſiue ad cognitionem eccleſiaſtici iudicis pertinentia, quædam mere ſecularia, ſiue ad cognitionem iudicis laici pertinentia, quædam mixta, ſcilicet communis fori, in quibus poteſt & iudex eccleſiaſticus, & laicus cognoſcere.

Quæro igitur, nunquid crimen vſurarum ſit communis fori? Reſpond. Videtur dicendum quòd non, ſed quòd pertineat ſolummodo eius cognitio ad iudicem eccleſiaſticum, nam illud crimen eſt mere eccleſiaſticum ſecundum communẽ opin. de qua atteſtatur Didacus lib. 3. reſolutionem, cap. 3. in primis verbis, dicens, quòd omnium iuris, vtriuſque profeſſorum conſenſu in hanc itum eſt ſententiã, Et quòd cauſa reſtitutionis vſurarum, etiã ſi agatur inter laicos, ſpectet ad iudicem eccleſiaſticum, neque in ea laicus ſit iudex competens. voluit gloſ. in clem. 2. in verbo, Vſuris, de iudic. ſecundum quam dicit eſſe communem opin. Albert. in Rub. C. de vſuris, num. 5. Ita etiam communiter ſeruari, & practicari atteſtatur Lapus de Caſtell. allegat. o. 56. Reuerende domine, quem refert Imola in c. cum ſit generale, num. 6 de foro compet. Adeo quòd (ſecundum aliquos) non poteſt iudex ſecularis, neque etiam incidenter cognoſcere ſuper vſura, Et hanc opin. dicit eſſe communem Alexand. in l. quoties, poſt nu. 4. verſ. Extra gloſ. C. de iudic. Quinimò (ſecundum alios) parte excipiente contractum eſſe vſurarium, non poteſt iudex ſecularis, neque etiam ſtatuere terminum, intra quem debeat coram iudice eccleſiaſtico probare exceptionem vſurariæ prauitatis, iuxta doctrinam Bart. in l. præſes, poſt num. 4. C. de appel. quem omnes ſequuntur, vt dicit Ripa in l. qui pro tribunali, num. 7. ff. de re iudic. Tu vero breuiter dic, quòd Aut loquimur, quando pro crimine vſurarum agitur criminaliter, & tunc nulla eſt difficultas, quin vterque iudex, ſcilicet tam eccleſiaſticus, quam laicus, poſsit pro ipſo crimine criminaliter contra vſurarium procedere vt dixi ſupra hoc eo. lib. §. Vſura, verſic. Et ex hoc infertur, Et ita praxis obſeruat, vt atteſtatur Didacus in d. cap. 3. poſt num. 1. verſiculo, Quarto non eſt, Aut loquimur, quando inter partes agitur ciuiliter, & tunc, Aut

veru-

vertitur quæſtio iuris ſuper vſura, ſcilicet nunquid contractus ſit vſurarius, vel non, & tunc cognitio ſpectat ad iudicem eccleſiaſticum, neque poteſt iudex ſecularis in ea vllo modo ſe intromittere, Et ita concludunt omnes Doctores, tam legiſtæ, quàm canoniſtæ, vt dicit Iaſon.conſ.153.num.3.lib.4. vbi etiam refert Bald.in l. filium cum diffinimus.ff. de his qui ſunt ſui vel alieni iuris, dicentem quòd ita ſeruatur de conſuetudine, Dec.conſil. 170. nu, 3.vbi dicit quòd Doctores, omnes ita cõcludunt, Roland.conſil.95. num.44.lib.2. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Socin. conſil.88.num.23.lib.4. Alciat. in cap.1.num.77.de offic. ord. Et ita etiam communiter practicari, ſaltem quando iudex eccleſiaſticus facit inhibitionem, atteſtatur Marian. in d. cap. cum ſit generale, num.22.de foro compet. Aut verò vertitur quæſtio facti ſuper vſura, puta quia non refricatur in dubium an contractus ſit vſurarius, vel ne, ſed ſolummodo repetuntur vſuræ, & tunc vtique laicus eſt iudex competens, Ita dicit Bald.in d.l. quoties circa fin.C.de iud. qui in hoc communiter approbatur, vt dicit Blancus de compromiſſis, fol,94. poſt num.9. Ita etiam communiter receptum eſſe atteſtatur Didacus in d. cap 3. circa principium, & ſuper quarto lib. decretal. fol. 197. num. 5. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Abb. in d.cap. cum ſit generale, num.17. quem refert Afflict.ſuper prima parte conſtitutionum Regni, Rub.6.cap.ſtatuimus, num.1 & Berous in Rub. de vſuris, poſt num.35. Alexand in d.l.quoties, prout illum refert Turzan.in lib. commun. opin. cap.90. Alciat.in d.cap. 1. num. 77. Hæc tamen omnia intelligenda ſunt, vt procedant, quando principaliter in iudicio deducitur quæſtio vſurarum, cæterum quando incidenter opponitur per modum exceptionis contractum eſſe vſurarium, tunc bene poteſt iudex laicus cognoſcere, etiã ſuper quæſtione iuris, & contractum ipſum tanquam vſurarium annullare, & reſcindere, & eſt communis opin. tam legiſtarum, quàm canon. vt dicit Guido Papæ conſil. 180. numero 2. Et ita quandoque vidi ſeruari.

Quæro, nũquid cauſa adulterii ſit communis fori, ita quòd in ea poſſit procedere tam iudex eccleſiaſticus, quàm ſecularis? Reſpon. quòd ſic, & ideo ex cauſa adulterii poterit Epiſcopus punire etiam laicos, vt dicit Abb. in cap. Intelleximus, num.1.de adult. & eſt communis opin. vt atteſtatur Alciat. in d. cap.1. num. 18. de off.ord.& ipſos excommunicare, & detrudere in monaſterium, & eſt cõmunis opinio. vt ait Didac. ſuper quarto decretal. fol.145.num.20. quem refert Villalob. in ſua collecta communium opin. in littera L, nu. 5. Cum enim hoc delictum ſit violatio ſacramenti matrimonialis, merito eius vindictam non minus pertinet ad iudicem eccleſiaſticum, quàm ad laicum. Scias tamen, ꝙ quando agitur ad ſeparationem tori propter adulterium faciendam, tunc de ea ſolus iudex eccleſiaſticus cognoſcit, Et hæc eſt communis opin. vt ait Decius conſ.212. poſt nu.2. Didac. ſuper quarto decretal.fol.137.num.8.

Quæro etiam, pro crimine concubinatus quis ſit iudex competens? Reſpond. Aliqui dicunt quòd de hoc crimine iudex eccleſiaſticus cognoſcit, quum ſit mere eccleſiaſticum, & ita tenuit Gofred. quem refert Abb. in d. cap. cum ſit generale, numero, 25. & hanc dicit eſſe communem opinionem Bermond. de concub fol.304. numero ſecundo. Et hæc quidem opinio abſque difficultate procedit, tenendo quòd concubinatus de iure ciuili non ſit delictum, de quo dixi ſupra hoc eodem libro.§. Fornicatio, verſiculo, Et in primis, ſed tenendo quòd etiam de iure ciuili concubinatus ſit prohibitus, neceſſario fatendum eſſet, quòd etiam iudex ſecularis poſſit ſuper eo procedere, & punire. Quod certe ſenſiſſe videntur illi, qui aſſerunt, quòd etiam concubina ſacerdotis, ſi eſt notoria, poteſt puniri per iudicem ſecularem, licet, ſi ſit occulta, non poſſit puniri niſi per Epiſcopum, quam opinio. dicit eſſe communem idem Bermond. in loco præall. fol.305. poſt num.6.& reperio in facti contingentia conſuluiſſe Euerar. conſ.202. Sed quidquid ſit de iure, nos videmus, quòd iudices laici de concubinatus crimine puniendo parũ ſe intromittunt, &

hodie

hodie pauci etiam ex eccleſiaſticis, forte ne in aliis puniant id, in quo ipſimet delinquunt.

Item quæro, nunquid pro nefanda crimine ſodomiæ poſsit etiã iudex eccleſiaſticus contra laicum procedere? Reſpond. quòd ſic, ita colligi videtur ex text. in c. clerici de exceſſ. prælato. & eſt communis opi. vt atteſtatur Bermond. in d. tractatu de concub. fol. 128. num. 43.

Vlterius quæro, nunquid crimen ſacrilegii ſit eccleſiaſticum? Reſpond. Aliqui dicunt, quòd de iure eius criminis cognitio ſpectat ad iudicem eccleſiaſticum, & videtur text. in c. cum ſit generale, & in cap. conqueſtus de foro compet. Alii dicunt quòd eſt crimen mixtum, quòd poteſt ab vtroque iudice tam laico, quàm eccleſiaſtico puniri, & quòd inter eos eſt locus præuentioni, Et dicit Mantua conſi. 266. num. 80. quòd ita omnes concludunt. Sed apud nos de conſuetudine iudices laici cognoſcunt de ſacrilegio, non autem eccleſiaſtici, prout etiam ſeruari in regno Franciæ atteſtatur Prac. Millei, fol. 74. num. 17. vbi refert ſe feciſſe ſuſpendi quẽdam, qui abſtulerat ab eccleſia vas ſacræ Euchariſtiæ. Faciunt quæ dixi infra, quæſtio. proxima, verſic. Vidi etiam.

Præterea quæro, an ſortilegii crimen ſit communis fori? Dixi ſupra, hoc eo. lib. §. Hęreſis, verſic. Succeſsiue quæro.

Vnum tamen volo vt ſcias in hac materia, quòd Epiſcopus in criminibus communis fori, in quibus poteſt procedere contra laicos, non poteſt illos perſonaliter capi aut carcerari facere, aut punire, ſed tantummodo poteſt contra eos procedere per cenſuras, Et ita communiter tenetur, vt dicit Io. And. in addi. Spec. prout illum refert Foller. in pract. crim. canon. fol. 97. num. 52. & ſeq. Aufrer. in tract. de poteſta. eccleſ. ſuper laicis, num. 1. quem refert Didacus pract. quæſt. decima, num. 2. licet ipſi videantur ſentire contrarium, & dicant ſe aliquando contrarium obſeruaſſe, Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Menchiaca lib. tertio de teſta. §. 22. poſt numero, 17. licet ſubdat, quòd ferè tantus eſt numerus eorum, qui tenent contrarium. Sed quidquid ſit, apud nos communis opi. in practica obſeruatur, neque ab illa eſſet vllo pacto recedendum, & ſecundum illam in facti contingentia iudicatum fuiſſe per parlamentum Pariſien. refert Papon lib. 1. tit. 5. Arreſto 26. Bene verũ eſt, quòd ſi prælatus legitimè perſcripſiſſet hanc facultatem exequendi contra laicos, vtique poſſet illos capere, Et carcerari facere, Et hoc ab vtriuſque patris fautoribus receptum eſſe atteſtatur Menchiaca in loco præallegato, num. 18. in fin. Quo ad clericos autem nulla eſt difficultas, quin poſsit Epiſcopus eos capere, & in carcerem mittere, etiam ſine auxilio brachii ſecularis, Et hæc eſt communis omnium opin. vt atteſtatur Didacus in d. quęſt. decima, poſt num. 2. verſic. Quarto non eſt, & ita quotidie videmus obſeruari.

Vltimo quæro, ſi pro huiuſmodi criminibus communis fori reus fuerit in foro eccleſiaſtico abſolutus, vel punitus, an poſſit deinde etiam per iudicem laicum inquiri, & puniri? Dixi infra, quæſt. 57. verſiculo, Sed hic occurrit, & verſiculo, Sed quæro.

QVÆST. XXXVIII.

SVMMARIVM.

IVdex loci delicti an poſſit contra delinquentem, aliàs ſibi non ſubditum procedere.

Et an poſſit reum punire, etiam ſecundum ſtatuta ipſius loci delicti, ibi. Remiſſiue.

Si ſint duo domini eiuſdem caſtri, an ſi vnus delinquat, poſſit ab alio puniri, verſic. Quæro pone.

Et quid ſi aliquis delinquat in exercitu vnius prætoris poſito in alio territorio, verſic. Quæro etiam.

Et an in foro pœnitentiali quis ſortiatur forum ratione delicti, verſiculo, Quæro nunquid.

Et an mandans fieri delictum ſit puniendus in loco mandati, vel in loco delicti, verſic. Item quæro.

Et an ratificans delictum ſit puniendus in loco ratificationis, vel in loco delicti, verſic. Sed pone.

Et an

Et an ratione tractatus quis puniri poſſit, Verſ. Vidi aliquando.

Emittens ſagittam in vno territorio, & vulnerans in alio, in quo ſit puniendus, verſic. Item pone.

Delinquens in vna ciuitate, an poſſit puniri in alia illi fœderata, verſiculo, Succeſsiue quæro.

Et quid ſi delictum ſit commiſſum in confinibus duorum territorium, quis iudex procedat, verſiculo, Præterea quæro.

Et quid facere debeat iudex, ſi reus alleget delictum in alieno territorio commiſſum fuiſſe, verſiculo, Vlterius quæro.

Iudex, coràm quo teſtis falſum deponit, an poſſit illum punire, verſic. Sed quæro,

Et quid ſi clericus deponat falſum coràm iudice laico, verſic. Sed hic quæro.

Et quid ſi Laicus deponat falſum coràm eccleſiaſtico, verſ. Quæro nunc.

Et an furans rem in vno territorio, & contrectans in alio, poßit in loco contrectationis puniri, verſiculo, Tu ſcis quòd furtum.

Furta commiſſa in alienis territorijs an computentur, verſiculo, An autem. *Remißiue.*

Si laicus committat delictum in eccleſia, ad quem iudicem cognitio ſpectet, verſic. Vidi etiam.

Remiſſio an fieri debeat ad locum delicti, verſ. Eſt autem.

Et quid de conſuetudine, verſiculo, Sed certe.

Et quid ſi loca ſint ſub eodem præſide prouinciæ, verſic. Hoc tamen.

Et quid ſi iudex, à quo petitur remiſſio, non habeat iuriſdictionem procedendi ex eo delicto, verſiculo, Sed quid ſi iudex.

Et an in leuibus delictis ſit locus remiſſioni, verſic. Scias tamen.

Et quid ſi agatur pro crimine ciuiliter, verſic. Item ſcias.

Et an in curia Romana habeat locum remiſſio, verſic Scias etiam.

Et an ſi agatur de pluribus delictis ab eodem commiſſis, verſiculo, Hæc autem.

Iudex Laicus tenetur clericum delinquentem remittere ad iudicem eccleſiaſticum, verſiculo, Item intelligenda.

Inter duos iudices loci delicti pro eodem crimine procedentes, quis ſit præferendus, verſiculo. Frequenter autem.

DICTVM eſt iudicis cõpetentia ratione perſonarum, & cauſarum, nunc de loco delicti videamus, In hoc autem indubitata eſt iuris concluſio, quòd iudex loci, in quò commiſſum eſt delictum, poteſt contra delinquentem procedere, etiam quòd ille alìàs non ſit iuriſdictioni ſuæ ſuppoſitus, eumq́ue condemnare, & punire, Et hoc receptum eſſe affirmat Didacus pract. quæſt. 11. num. 3. & dixi infra quæſt. 85. in princ. vbi etiam dixi, an poſsit illum punire ſolummodo ſecundum diſpoſitionem iuris communis, an autem etiam ſecundum ſtatuta ipſius loci delicti.

Quæro, pone ꝙ ſint duo domini vnius caſtri, qui diuidant adminiſtrationem inter ſe, & vnus eorum delinquat in iuriſdictione alterius, nunquid poterit ab alio puniri? Reſpond. ꝙ non, ita tenet Bart. in l. inter tutores, poſt num. 6. ff. de admi. tutorum, & eſt communis opinio, vt dicit Gaſpar Valaſ. in repetit. l. imperium, poſt num. 185. verſ. Et ſupradictis infertur. ff. de iuriſd. omn. iud. Hoc etiam eſſe commune dictum atteſtatur Felin in cap. prudentium, nu. 4. de off. deleg. nam (vt communiter dicitur) par in parem non habet imperium.

Quæro etiam, pone quòd aliquis delinquat in exercitu Mutinenſium tunc poſito in territorio Bononienſi, nunquid poterit puniri à Prætore Mutinenſis exercitus? Reſpond. ꝙ ſic, ita tenuit Mart. Sili. in l. cunctos populos. C. de ſumma Trin. & eſt commune dictum, vt ait Corſer. in repet. Abbatis in verbo, Iudicis, in competentia, in 33. limit. Ita etiam tenere Doctores atteſtatur Bald. in l. 3. num 3. ff. de offic. præſ. & in d. l. cunctos populos, numero, 24. in fin. dicens, quòd ita eſt de generali conſuetudine, & ante eum ita

etiam

etiam ſeruari de conſuetudine dixit Bart. in ea.l.cunctos populos, num.46. Idem atteſtatur Grammat. ſuper conſt. Regni fol. 64. num. 6. & 7. Poteſt enim vniuerſitas prorogare iuriſdictionem, & exercitus in hoc habetur loco vniuerſitatis, Et in hoc propoſito non eſt omittenda mirabilis deciſio facta per ſenatum contra quandam Io. Raffam militem cataphractũ, qui dum eſſet hoſpitatus cum eius comitiua in ciuitate Papiæ, commiſit homicidium ſuper territorio Placentino, & concluſum fuit, quòd licet ipſe non eſſet ſubditus Ducatui Mediolani, neque ratione originis, neque ratione domicilii, neque ratione delicti nihilominus poterat tanquam ſubditus ratione militiæ puniri, iuxta ea quæ tradit Bart. in l. prima, num. 13. ff. ad municip. Et ita perfecto proceſſu fuit damnatus ad triremes perpetuo, 11. Maii 1560. P. N. Vide quę dixi ſupra quęſt. 35. verſic. Quæro modo.

Quæro, nunquid in foro pœnitentiali quis ſortiatur forum ratione delicti? Reſpond. quòd non, & ita tenent communiter Doctores, vt dicit Abb. in cap. primo, num. 1. de raptoribus, quē refert Rochus de conſuetud. relatus per Didacum pract. q. 11. num. 4. & Dueñas reg. 378. in prima limitatione, Et ideo licet quis delinquat extra locum, in quo habet domicilium, tenetur tamen peccata ſua confiteri ſacerdoti, in cuius parochia tenet habitationem.

Item quæro, nunquid mandans fieri aliquod delictum, ſit puniendus in loco, in quo fuit datum mandatum, an autem in loco, vbi ſecutum eſt delictum? Reſpond. quòd debet puniri in loco, in quo delictum fuit conſumatum, non autem in loco, vbi mandauit, Et hęc eſt communis opin. vt dicit Abb. in d. c. fin. num 27. de foro compet. quem refert Probus in cap. Inquiſitores, num. 5. in fi. de hæret. in ſexto, & prac. Conradi. fol. 251. in princ. Marian. in d. cap. poſtulaſti, nu. 5. de foro compet. & in c. 1. num. 15. de raptor. Lancel. Dec. in l. hæres abſens, § apud Labeonem, ff. de iudic. quem refert Dueñas in d. reg. 378. in tertia ampliat. & Plaça lib. 1. delictorum, c. 15. num. 17. Remig. de immun. eccleſiarum, fol. 116. in quinta fallentia, poſt nu. 3. Et ratio eſt, quia mandans non tenetur ex mandato, ſed ex delicto propter mandatum ſecuto, vt dixi infra quæſt. 89. verſic. Scias autem, Dicit tamen Bal. in l. non ideo minus, in fi. C. de accuſ. quod ſi mandans, & mandatarius conueniantur coram diuerſis iudicibus, non poſſunt petere ſe remitti ad eundem iudicem, ſubdens in facti contingentia ita fuiſſe iudicatum, quod nota, quia apud nos forte cōtrarium ſeruaretur in practica, ſi vterque iudex eſſet ſubditus huic ducatui.

Sed pone, quòd aliquis commiſerit homicidium Florentiæ, vt redderet ſecurum aliquem Senenſem, qui Senenſis poſtea Senis ratificauit dictum homicidium, nunquid talis Senenſis ratificans erit puniendus Florentiæ, & ſic in loco commiſſi homicidii, an autem Senis, & ſic in loco, in quo ſecuta eſt ratificatio? Reſpond. quòd debet puniri Florentiæ, vbi commiſſum fuit homicidium, & eſt communis opin. vt atteſtatur Marian. in dicto cap. poſtulaſti, poſt nu. 5. verſiculo. Circa tertiam. Faciunt quæ dixi ſupra verſiculo, Item quæro.

Vidi aliquando dubitari, nunquid ille, qui non eſt ſubditus ratione originis, neque domicilii, poſſit puniri occaſione tractatus facti de committendo aliquo maleficio extra territorium, & poſt multa tandem deciſum fuit per ſenatum, quòd ſic, in cauſa cuiuſdam Gatelli, 20. Decembris 1552. Et hoc, licet maleficium fuiſſet commiſſum extra ducatum, neque ipſe eſſet iuriſdictioni noſtræ ſuppoſitus. Quod nota, quia cum ſit deciſio ſenatus, ſeruanda eſſet pro lege in hac prouincia. Reperio tamen, quod idē ſenatus in cauſa cuiuſdam Guidonis Bombaſii, qui moleſtabatur occaſione tractatus facti in dominio, de committendo homicidium, quod commiſerat poſtea extra dominium, viſus eſt inclinare in ſententiam, quòd ex quo ipſemet deinde commiſit homicidium, quod tractatum fuerat, non poterat pro tractatu in hoc dominio puniri, 30. Aug. 1560. licet ego contrarium de iure ſentiam, per ea quæ in terminis conſulendo dixit Bolognin. conſil. 8. in ſecunda dubitatione, vbi valde eleganter loquitur.

Item pone, quòd aliquis exiſtẽs in vno territorio emittat ſagittam, cum qua percutiat vel exoneret archibuſium, cum quo interficiat aliquem exiſtentem in alio territorio, Quis erit iudex huiuſmodi delicti? Reſpond. quòd poterit puniri in vtroque territorio, & inter ipſos iudices vtriuſque territorii erit locus præuentioni, & ita communiter concluditur, vt dicit Abb. in d. cap. fin. num. 25. de foro compet. quem refert Pract. Conradi, fol. 250. in fin. Ita etiam communiter teneri atteſtatur Alber. in quarta parte ſtatutorum, quæſtio. 79 quem refert Nellus de bannitis in ſecunda parte primi temporis, quæſtio. octaua.

Succeſsiue quæro, nunquid delinquens in vna ciuitate poſsit puniri in alia ei confœderata? Reſpond Bar. videtur in al. quibus locis ſenſiſſe, quòd ſic, ſed Bal. in l. executorem, num. 32 C. de exec. rei iudic. tenuit totum oppoſitum, dicẽs, quòd in hoc Bar. errauit, nec ſeruatur dictum ſuum de conſuetudine, quia ſapientibus non placet & ideo illud conſuetudo abhorret, & illum refert Iaſ. in l. à diuo Pio, §. ſententiam Romæ, poſt num. 16. ff. de re iudica. Et ab hac opin contra Bart. non recedas in practica, niſi aliter ex capitulis fœderum expreſſe cautum eſſet. Faciunt quę dixi infra quæſt. 71 verſic. Quæro modo.

Præterea quæro, pone quòd aliquis committat delictum in confinibus duorum territoriorum, ita quòd neſcitur, ſuper quo territorio poſsit dici commiſſum fuiſſe, quis iudex procedet? Reſpond. Aliqui dicunt quòd vterque iudex poteſt procedere, ſi tamen vnus præueniat, ille ſolus cognoſcere debet, Et hanc dicit eſſe communem opin. Iacob. de Beluiſ. iunior in repet §. contrahentes, poſt nu. 12. Sed quidquid ſit de iure vſus obtinuit, quòd vterque iudex procedit, & punit in ſuo territorio, Et ita communiter ſeruari atteſtatur Iacob. de Beluiſ. in loco præallegato, poſt num. 14. Marianus in d. c. propoſuiſti, prout illum refert Boſſ. in tit. de foro compet. numero, 60.

Vlterius quæro, pone quòd quis accuſauerit Titium de aliquo delicto, Titius comparet, & non negat delictum, ſed dicit illud commiſiſſe in alieno territorio, quid debet iudex hoc caſu facere? Reſpond. quòd ante omnia poteſt ac debet cognoſcere, an ille locus, in quo delictum commiſſum fuiſſe dicitur, ſit de ſua iuriſdictione, Et hæc eſt communis opin. vt dicit Marianus in c. poſtulaſti, quod eſt c. fin. poſt num. 9. verſic. Circa XIIII. de foro compet.

Sed quæro, nunquid iudex, coram quo teſtis falſum deponit, poſsit illum punire de falſo, etiam ſi reſpectu pœnæ non ſit illi iudex competens? Reſpon. Aut eſt iudex ordinarius, & poteſt illum punire pœna extraordinaria, ſecundum Bart. in l nullum, num. 8. C. de teſt bus & eſt communis opin. vt dicit Boſſ. in tit. de falſis, num. 103. Et ſcias, quòd licet iſte iudex puniat illum teſtem tali pœna extraordinaria, poteſt nihilominus iudex competens ipſius teſtis procedere cõtra eum de falſo ad pœnam ordinariam, Et ita volunt communiter doctores, vt ait Boſſ. in tit. præallegato, num. 104. Aut eſt iudex delegatus, & tunc eſt diſtinguendum, nam aut loquimur in delegato principis, & poteſt eum punire, aut loquimur in delegato ab inferiore à principe, & non poteſt, Ita dicit Io. Andr. in addi. Specul. in tit. de teſte, §. primo ſub num. 44. Et hęc diſtinctio eſt frequentiori ſuffragio iuris vtriuſque interpretum recepta, vt ait Didacus in pract. quæſtio. 18. numero octauo, Scias tamen, quòd non poteſt delegatus huiuſmodi teſtem punire pœna ordinaria, ſed tantum extraordinaria, Et hæc eſt communis reſolutio, vt atteſtatur Sapia in l. fin. numero 8. ff. de offic. eius.

Sed hic quæro, quid ſi clericus deponat falſum teſtimonium coram iudice laico, nunquid poterit ab eo puniri de falſo? Reſpon. In hoc articulo tres fuerunt opiniones, Prima fuit gloſæ in d. l. nullum, in gloſſa prima, C. de teſtib. quæ videtur ſenſiſſe, quòd iudex laicus poſsit illum punire de falſo, Sed illa gloſa communiter reprobatur, vt dicit Card. Alex in c. de accuſat. col. 32. verſ. Sed quid ſi clericus, ſecunda quæſt. 8. Secunda fuit opin. Federici de Senis conſ. 93. Factum tale, quòd ſcilicet iudex ſecularis non ad accuſationem patris, ſed ex officio poteſt punire clericum de

teſti-

teſtimonio falſo coràm eo prohibito in pœnâ pecuniaria, Et hanc opinio. dicit in Francia ſeruari Guiel.de Bened.in 1.par. repet.c.Rayn.fol.79. num.142.què refert Chaſſ.ſuper conſuet.Burg fo.52.num.87. Idem atteſtatur Aufrer.in clem.1.de offi. ord.in 2.fall.1.reg. Tertia fuit opin. Hoſt. ꝙ iudex laicus non poſsit illum punire neque corporaliter,neque pecuniariter, Et hanc opin. tenent cõiter canon. vt dicit Afflic.decil.230. quam etiam dicit eſſe cõem Felin.in c. verum de foro comp. prout illum refert Capic.deciſ.2.num.13. & Rol. conſ.12.nu.48.lib 2. Maranta in ſuo Speculo,fol.130.nu 4. Vantius de nullitatib. fol.111 nu.50. Diaz in pract.crim.canon. 87.in fin. quem refert Pract Conradi fol. 247.in princ. & Nunius de los corregidores fol.252.colũ.2. verſ. Quod intellige, Didac.in pract q.18 poſt num.8 quem refert Don Ant.de Padilla in l.tranſig.num. 112.C.de tranſact. Boſſ.in tit.de falſis,nu. 110. Et hæc opinio. apud nos ſecuatur in pract.Bene poteſt iudex laicus in ipſa cauſa ciuili cognoſcere ſuper falſitate, quam clericus depoſuit, nõ quidem ad effectum puniendi ipſum clericum, ſed ad effectum expediendi ipſam cauſam coràm eo vertentem,Et hoc omnes fatentur, vt ait Didac in d.q.18.in vltimis verbis.

Quæro nunc, quid econuerſo,ſi laicus deponat falſum teſtimonium coràm iudice eccleſiaſtico,nunquid poterit eum punire? Reſpond.ꝙ ſic, & eo caſu vterq; iudex .ſ.eccleſiaſticus,& ſecularis, poteſt procedere contra huiuſmodi teſtem,& inter ipſos iudices erit locus præuentioni,Et ita in facti contingentia deciſum fuit per conſilium Neap.vt per Afflict.deciſ.219.

Tu ſcis, ꝙ furtum eſt contrectatio rei alienę inuito dño, Modo aliquis commiſit furtum in ciuitate Aſtenſi,poſtea tranſtulit ſe cum re furtiua ad ciuitatem Alexandriæ, nunquid prætor Alexandriæ poterit ratione contrectationis illum punire de furto? Reſpond. Bart.in l.ſi dominum, num. 2. ff. de furtis, tenuit ꝙ ſic, & dicit Ang.in d.l.ſi abducta, in lectura Peruſina, ꝙ ſæpius vidit practicari opin.Bar.& multos ad furcas duci, & in lectura Patauina dicit ꝙ aſſeſſores ſeruant opin. Bart. tanꝗ vtilem reip.quem refert Mart.Laud conſ. 61.num.5.inter conſilia criminalia diuerſorum lib.1.& Flor.in d.l.ſi abducta, dicit ꝙ aſſeſſores tenent opin. Bar. pro Euang. Hanc etiam opin. Bar.ſeruari de conſuetudine atteſtatur Bal. in d.l.ſi dominium, in quadam lectura,quam pauci habent,vt dicit Auguſt ad Ang.de maleſ.in verbo, Et veſtem cœleſtem,numero,16.Dicit etiam Paul. de Caſtro in l.ſiue manifeſtum.§.1. num.13.ff.de cond. fur. ꝙ opin. Bar practicatur per totum mundum,& aſſeſſores, & iudices habẽt eam pro euangelio,quem refert Marſ in l ſi poſt num.212 ff.de iuriſd.om.iud Dicit etiam Nell de bann. in 2.par.1.temp q.5 ꝙ iſtam partem vt plurimum ſequuntur aſſeſſores, dicẽtes hanc opi.ſanctam, licet in fine ſubdat, ꝙ in hoc aſſeſſores non recte ſe fundant de iure, poſſunt nihilominus defendi ex varietate opinionum,& forte ex conſuetudine, Dicit etiam Maranus in cap.1.num.15.in fi. de rapt.ꝙ hæc opin.Bar.fecit ſuſpendi centum milia hominum,Et dicit Boer.deciſ. 13.num 47.ꝙ opin. Bart. cõiter ſeruatur in praxi, quem refert Didac.lib.2.reſol.c. 20 num 15.in fin.& pract q 11.num.9.& Benincaſius de paupert.fol.104.num 17. & Viuius in lib cõmun opin.in verbo, Iudex domicilii, in fi. tanquam atteſtantem ꝙ opin. Bar ſit cõis, licet ego nõ reperiam in libro meo Boer. in loco præallegato id atteſtantem, bene inueni Afflict. in §. iniuria,in tertio not.num.7. de pace iura.fir. atteſtantem ꝙ opin.Bar.eſt communis,Et dicit Capic. deciſ.104. in cauſa D. comitis, quòd conſ. Neapol. habet illam opin. Bart.pro vera, ſaltem in practica, quam etiam ſe communiter ſeruari vidiſſe atteſtatur Iac de Beluiſio iunior in repet. §. contrahentes, poſt num. 120. Sed certe ego non credo, quòd in hoc Affl ct. verum dicat, quinimò opinio. contra Bart. eſſe communem atteſtatur Capolla conſil. crim.in.59.circa fi.vbi dicit, quòd hæc opin. contra Bart.eſt verior, & æquior de iure, & hodie etiam magis communis, quem refert, & ſequitur Boſſ.in titulo de furtis, num. 18. Et Angel. in d l ſi dominium,num.1.expreſſe dicit,quòd illa opinio. Bartol. de rigore iuris communiter

reprobatur, licet ſubdat, quòd illam vidit obſeruari per plures aſſeſſores, & quòd talis obſeruantia eſt vtilis reipub. & Ang. refert Alex. in Apoſtil. ad Bart. in ea. l. ſi dominium, & Riminal. conſil. 7 num. 12 & Iacob. de S. Georgio in d. l. ſi abducta, num. 4. C. de furtis, & Ang. de Vbald. inter conſilia criminalia diuerſorum, conſilio 71. numero 18. in fin. lib. ſecundo. Et dicit Abb. in d. c. 1. num. 11. de rapto, ꝙ vſque ad tempora Bar. contraria opin. fuit communis, quem refert, & deridet Anan in c. ex litteris, poſt num 9 de furtis, licet idem etiam dicat Marian. in eo c. 1. num 15 in fin. Et dicit Pract. Papien. in forma inquiſitionis, in verbo, Contractando, num 3. quòd illa opin. Bar. non eſt communis, neque approbata per Moder. de iuris ſubtilitate, quem refert Pract. Conradi, fol 368. num. 22. Quinimò Bal. conſ. 154. lib. primo, & conſil. 471. lib. 3. dicit, ꝙ illa opin. Barr. de facto nunquam vel raro obſeruatur, & contra illam ſe in facti contingentia iudicaſſe atteſtatur Cæpolla in l. Marcellus, num. 23. ff. de verb. ſig. Illam etiam eſſe communiter reprobatã atteſtatur Hippol. Riminal. inter conſilia criminalia diuerſorum, conſil. 106 num. 11 l b 1 & ita teneas. Certe in hoc Ducatu non ſeruatur opin. Bart. vt ſi fur repertus cum re per eũ furata in alieno territorio, puniatur criminaliter, Et ita contra illam opin Bart. vidi in ſenatu ſæpiſsime iudicari, & in ſpecie 29. Nouembris 1558 in quodam fure Cremenſe, Solet tamen quandoque ſenatus tales fures eiicere à Ducatu ſub aliqua pœna, prout ſeruatum fuit cum quodam peregrino, 10. Martii 1551. P. N Et ſecundum hanc opin male poſſet defendi conſil. Balb. 33. in primo dubio, lib quarto, in quo conſuluit, quòd fur, qui cum re furata aufugit ad eccleſiam, dicitur ibi ex noua contrectatione nouum furtum committere, & ideo poteſt ab ea impune extrahi, quod non credo verum per prædicta.

An autem furta commiſſa in alienis territoriis computentur. & faciant numerum ad effectum, vt quis poſsit pro pluribus furtis ſuſpendi, dixi ſupra hoc eo lib. § Furtum, verſic Sed pone.

Vidi etiam quandoque dubitari, an ſi laicus committat aliquod delictum in eccleſia, eius criminis cognitio ſpectet ad iudicem eccleſiaſticum, an ad ſecularem, & reperio quòd Cyn. in l. præſenti, verſic. Secundo quæro, C. de his qui ad eccleſ confug. tenuit, quòd eius cognitio, & punitio ſpectet ad eccleſiaſticum, Contrariam autem opinio. quòd ſcilicet cognoſci, & puniri debeat per iudicem ſecularem tenuit Bartol in l ſi cui, §. cum ſacrilegium, numero tertio, ff de accuſatio. Et hanc dicit eſſe magis communem opin. Roland. conſilio 24. numero quinto, & ſexto, lib. ſecundo, & ita reperio in facti contingentia eleganter conſuluiſſe Bertrand. conſilio nono, & decimo, libro ſeptimo, licet enim locus eccleſiæ ſit ſacer, non tamen propter hoc definit eſſe de territorio principis ſecularis, Et ita indiſtincte apud nos obſeruatur. Faciunt quæ dixi ſupra quæſtio proxima. verſic. Vlterius quæro.

Eſt autem tantæ potentiæ locus delicti commiſsi, vt de iure communi teneantur alii iudices, puta originis, vel domicilii, ipſum delinquentem remittere ad iudicem loci delicti, ſi fuerint ab eo requiſiti, & hoc ad effectum, vt ibi contra eum procedatur, & puniatur, Et hæc eſt communis opinio. vt dicit Cæpolla conſilio crim. 59. verſiculo, Primum eſt, an de iure, Curt. Iun. in l. hæres abſens, § primo, numero quinto, ff de iudic Sapia in dicto §. hæres abſens, numero decimo. Et quòd iudex domicilii, ſi nondum cœpit cognoſcere, omnino teneatur remittere, ſi remiſsio petatur, dicit eſſe communem Marian. in d. cap. poſtulaſti, poſt num. 14. verſic. Si vero iudex, de foro compet. Hanc etiam dicit eſſe communem opinio. in atrocibus delictis Pract. Conradi, *fol.* 249. *num.* 12. Si vero petita non fuerit remiſsio, non tenetur iudex remittere, Et hęc eſt communis opin. vt atteſtatur Didacus pract. quæſtio. 11. num. 6. Et quòd vbicunque delictum remaneret impunitum, ſi remiſsio non fieret, debeat de neceſsitate remiſsio fieri, dicit eſſe communem opin. Anan in c. ex his, poſt nu. 9. verſic. Et primo arguit de furtis Et licet aliqui voluerint, quod iudex de remiſsione requiſitus, debet prius ipſe cognoſcere, an ille ſit culpabilis de de-

licto, pro quo imputatur, & dicat Cæpolla in d. conſil. 54. verſ. Et in hoc bene conſideret ita fuiſſe aliquando iudicatum, tamen illam opin. praxis non admiſit, vt atteſtatur Didacus in d. q. 11. num. 8. & contrarium tenent Doctores communiter, vt dicit Imola in l. interdum. §. Idem autem, verſ. Nota argumentum. ff. de pub. & ita ſemper vidi in practica obſeruari.

Sed certe, quidquid ſit de iure, hodie de conſuetudine communiter non fit remiſſio, vt atteſtatur Cyn. in auct. apud eloquentiſsimum in tertio no. C. de fide inſtrum. Bart. in l. ſepulchri, num. 3. ff. de ſep. viol. quem refert Abb. conſ. 24. num. 1. lib. 1. & Grammat. conſ. 38. in fi. & Public. ſuper conſuet. Aluern. fol. 18. art. 1. nu. 3. Gand. de malefic. in Rub. de citat. facien num. 8. Bald. conſ. 393. lib. 1. & conſ. 209. in fin. lib. 2. & conſ. 238. lib. 4. & in l. 1. num. 2. in fi. C. vbi de crim. agi opor quem refert Afflic. ſuper ſecunda parte conſtitut. Regni, Rub. 3. num. 68. Vitali de malefi. in Rub. quid ſit accuſatio, num. 53. Iac. de Beluiſio in § ſi quis vero comprehenſorum in auct. vt nulli iudicum, quem refert Auguſt. ad Ang. de malef. in verbo, Et ibi caput, nu. 27. Abbas conſ. 24. num. 1. & ſeq. lib. 2. Iaſ. in l. à diuo Pio. §. 1. num. 2. ff. de re iud. quem refert Pract. Conradi, fol. 249. in octaua limitat. Rimin. cõſ. 7. nu. 7. Marſil. in pract. crim. § opportune, nu. 35. & conſ. 32. num. 9. & conſil. 99. num. 21. quem refert Roland. conſil. 60. num. 22. lib. 1. Idem Marſil. in repet. l. vnice, num. 143. in fi. C. de raptu virg. Gramm. deciſ. 26. num. 3. Berous in c. de his, num. 29. de accuſat. Et dicit Angel. in l. ſolet, num. 3. ff. de cuſtod. reorum, quòd hodie non vtimur iſtis remiſsionibus, quia vnaquæque ciuitas ſibi ipſi præſes eſt, nec ſubſunt ciuitates eidem dominio, merito vnus præſes alteri obedire non tenetur, Et ideo in Italia in qualibet ciuitate habente iuriſdictionem ſeparatam, quilibet delinquens eſt ſecurus, Et ita ſeruari de conſuetudine atteſtatur Fulgo. conſil. 149. numero 2. Socin. Iun. conſil. 76. num. 7. libro tertio. Ita etiam obſeruare praxim Galliæ, vt ſcilicet non fiat huiuſmodi remiſsio, atteſtatur Igneus in l. fideicommiſſum, numero 232. ff. ad Sylle. Dicit etiam Pract. Milei, folio 37. num. 64. & 69. & folio 63. numero 2. quòd de conſuetudine Regni Franciæ non fit remiſsio ad iudicem loci delicti, ſed ad iudicem ordinarium delinquentis, reſpectu originis, vel domicilii, prout etiam atteſtatur Ponran. ſuper conſuetud. Bleſen. fol. 168. col. prima circa med.

Hoc tamen, quòd non fiat remiſsio, intelligendum eſt vt procedat inter illos iudices, qui non ſunt ſubditi eiuſdem principis, & hæc eſt communis ſententia vtriuſque cenſuræ, vt dicit Probus in Apoſtil. ad Ioannem monac. in cap. inquiſitores, ſub numero 8. de hæret. in ſexto, Dicit etiam Chaſſen. ſuper conſuet. Burgund. folio 365. numero 14. quòd hæc eſt communis ſententia omnium, tam iuris ciuilis, quàm canonici, quàm quotidie videmus obſeruari, Et ait Didac. pract. quæſt. 11. num. 10. quòd hæc ſententia communi totius orbis Chriſtiani vſu, & praxi recepta eſt, Et ita etiam hodie ſeruari atteſtatur Bald. in l. executorem, numero 30. in fi. C. de execut. rei iudic. & in l. requirendi, poſt num. 2. C. de ſer fug. quem refert Marcus deciſ. 400. numero nono. Paulus de Caſtro conſil. 309. num. 1. libro ſecundo, Iacob. de Beluiſ. iunior in repet. §. contrahentes, numero. 71. & 112. & aliis ſequent. vbi etiam atteſtatur, quòd hæc eſt communis opin. Doctorum vtriuſque iuris, Anan. in cap. primo, poſt nu. octauo de raptor. Marrin. Laud. conſil. 61. numero 2. inter conſilia criminalia diuerſorum, libro primo, Berous deciſ. 29. num. 5. Aufrer. ſuper deciſ. Tholoſ. 319. Et dicit Angel in auct. Si vero. C. de adulter. quòd hodie iſta remiſsio non fit niſi in locis ſubditis vni præſidi, Idem dicit Cæpolla in dicto conſil. 59. verſic. Et prædicta procedunt, Paris Put. de ſynd. folio 190. cap. 4. poſt num. 1. Et ideo ſecundum Ang. in d. l. ſolet, poſt num. 3. ſi plures ciuitates ſubeſſent vni domino, tunc deberet fieri remiſsio de vno præſide ad alium, ſubdens quòd ita vidit practicari, & obſeruari pluries, & bene. Cæterum inter diuerſa dominia de generali conſuetudine non ſolet fieri remiſsio, Bene verum eſt, ꝙ de

facto quandoque vidi (non obſtante tali conſuetudine) fieri remiſsiones delinquẽtium captorum in hoc Ducatu principibus finitimis in delictis atrocibus, & econuerſo, quod tamen ego nunquam laudaui, quia credo quòd ſtante conſuetudine ipſi debeant eſſe ſecuri, tamen ad punitionem malefactorum Deus aliquando ita fieri permittit. Caueant ergo huiuſmodi delinquentes, & ne hoc eis contingat procurent habere à principe, ſub quo morantur, fidantiam ſeu ſaluumconductum, quo habito, tute poterunt ibi permanere. Sunt etiam quædam prouinciæ, quæ aliquando inierant capitula cum ducibus Mediolani de tradendis inuicem delinquentibus, ſed talia capitula non ſolent obſeruari niſi ad libitum, & cum ſemel fuiſſet dictum in ſenatu de renouandis huiuſmodi capitulis cum dominio Venetorum, fuit allegatum id, quod dicit in hoc propoſito Chaſſen. ſuper conſuet. Burgun. fol. 365. poſt num. 14. quem omnino vide.

Sed quid ſi iudex, à quo petitur remiſsio, non habeat iuriſdictionem procedendi pro illo delicto, & conſequenter nec ipſum reum capiendi, nunquid habere poterit locum hoc caſu remiſsio? Reſpond. Cald. tenuit, quòd ſic, dicens quòd attendi debet ſolummodo iuriſdictio iudicis id potentis, non autem eius, à quo petitur remiſsio. Contrariam tamen ſententiam, quod ſcilicet non habeat locum remiſsio, niſi iudex, a quo petitur, habeat iuriſdictionem capiendi ipſum reum, & procedendi pro illo delicto dicit eſſe communem Boſſ. in tit. de foro compet. num. 52. & ſeq. Ego ſemper vidi de facto contrarium ſeruari, nam ſiue remiſsio petatur à iudice, qui ſit ſub eodem principe, ſeu præſide prouinciæ, ſiue petatur ab eo, qui ſit ſub alio principe, non attenditur an poſsit ab eo capi de iure, vel ne, ſed ſolum an ille, qui petit, habeat iuriſdictionem procedendi contra eum, Et hoc caſu ſi remiſsio petitur à iudice, qui ſit in hoc dominio, poteſt iudex requiſitus à ſe ipſo talem remiſsionem facere, ſi vero petitur à iudice, qui ſit extra dominium, non fit remiſsio, niſi principe ita iubente, nam in hoc Ducatu prætores, neque iudices inferiores, neque etiam ſenatus facit huiuſmodi remiſsiones iudicibus extra dominium exiſtentibus, ſed ſolus Princeps, ſeu Locumtenens generalis.

Scias tamen, quòd vbi agitur de leuibus delictis, non debet fieri remiſsio, & ita communiter tenetur, vt dicit Abb. in d. c. fin. num. 15. quem refert Dueñas in d. regula 278. in tertia limitatione, & Didacus pract. quæſt. 11 poſt num. 7. verſ. Octauo remiſsioni.

Item ſcias, quòd quando agitur ciuiliter pro crimine, non habet locum remiſsio, neque etiam de iure, & hoc, ſiue crimen ſit leue, ſiue etiam grauiſsimum, Et dicit Abb in d. cap. fin. num 15. de foro competen. quòd ita communiter tenetur, Et ita fuit in facti contingentia iudicatum per curiam Tholoſanam, vt refert Aufrer. deciſ. 319. Quidam de Narbona, Nam quando agitur ciuiliter pro crimine, non poteſt procedi ad reum puniendum, vt dixi ſupra quæſt. 19. merito non habet locum remiſsio.

Scias etiam, quòd curia Romana nunquam in aliquo caſu remittit delinquentes ad aliam ciuitatem, ſeu prouinciam, Et hæc ſemper fuit ibi conſuetudo, vt atteſtatur Oldrad. conſil. 124. in fi. vbi dicit, quòd iſte caſus iam ſæpe, & ſæpius acciderat, & ratio eſt, quia Roma eſt communis patria, &c.

Hæc autem omnia, quæ de remiſsione dicta ſunt, intelligi debent vt procedant, quando agitur de eodem delicto, ſed ſi agatur de pluribus delictis per eundem reum commiſsis, ſuper quibus duo iudices procedant, vtque finito proceſſu per vnum, fit remiſsio rei ad alium, vt & ipſe ſuum proceſſum finire poſsit, Et ita quotidie ſeruatur, vt dicit Boſſ. in tit. de foro compet. num. 58. quòd verum eſt quando ambo iudices ſunt ſub eodem præſide prouinciæ, ſed ſi ſunt ſub diuerſis dominiis, non ſolet fieri remiſsio, vt ſupra dictum eſt.

Item intelligenda ſunt vt procedant in ea remiſsione, quæ inter ipſos iudices laicos fieri petitur, Cæterum ſi iudex eccleſiaſticus petat ad ſe remitti clericum delinquentem, tenetur & debet

iudex laicus illum remittere, & ita ſentiunt omnes, vt dicit Io. Campeg. inter conſilia Alex. de Neuo, conſil. 56. num. 3. Et ita in facti contingentia conſuluit Iaſon. conſil. 121. in primo dubio, lib. 1. Quod tamen intellige ſecundum ea, quæ dixi ſupra quæſt. 36.

Frequenter etiam dubitari contingit inter duos iudices loci delicti, qui pro eodem crimine procedunt, quis eorum ſit preferendus? Et hoc ſæpe contingit Mediolani, vbi eſt Capitaneus iuſtitiæ, & Pretor, & duo eius iudices, qui omnes habent iuriſdictionem in criminalibus. Nos autem ſuper hoc habemus decretum in nouis conſtitutionibus in tit. de accuſat. §. ſi in eadem, per quod declaratur, quòd ille cenſeatur preueniſſe, qui prius inquiſitionem tranſmiſit, niſi eodem die, quo fuerit per vnum iudicem tranſmiſſa inquiſitio, alter reum capi fecerit, nam eo caſu præferendus eſt iudex capturę, vultque decretum in omnem caſum præferri iudicem, qui de grauiori delicto inquirit. Et ita in facti contingentia declarauit ſenatus, 8. Iunii 1558. quòd ille, qui preuenit per capturam, & procedit de grauiori delicto, preferatur. Quibus autem modis de iure communi dicatur præuenta iuriſdictio, dixi infra lib. 7. § iuriſdictio.

QVAEST. XXXIX.

SVMMARIVM.

Delinquens an poſſit puniri in loco originis.

Et quid ſi ibi non inueniatur, ibid.

Et an quis ſortiatur forum in delictis ratione domicilii, verſic. Sortitur etiam.

Et an iudex originis, vel domicilii poſſit ex officio, & ſic per inquiſitionem procedere contra ſubditum, qui extra territorium ſuum deliquit, verſ. Sed quæro.

Et an his caſibus puniri debeat reus, ſecundum ius commune, an vero ſecundum ſtatuta loci originis, domicilij, vel delicti, verſ. Sed nunquid. *Remiſsiue.*

Et an poſſit delinquens puniri in loco, in quo aſsidue conuerſatur, verſ. Quæro nunquid.

Et an vagabundus poſſit vbique puniri, verſic. Ceterum ſi reus.

Et quis dicatur vagabundus, verſic. Sed hic quero.

Et an banniti dicantur vagabundi, verſic. Fui quandoque.

Et an delicta commiſſa extra territorium noceant ad aggrauandum, verſic. Pro complemento.

DIXIMVS delinquentem poſſe puniri in loco commiſsi delicti, Quero nũc, an poſsit puniri in loco originis? Reſpon. quòd ſic, & licet aliqui teneant, quòd hæc concluſio procedat tantummodo, vbi delinquens inueniatur in ipſo loco originis, alias vero non poſsit ibi puniri pro delictis commiſsis extra illud territorium, & hanc dicat eſſe communem opin Boſſ. in tit. de foro compet numero 73. hoc tamen verum non eſt in delictis, ſed tantum in cauſis ciuilibus, Et ita loquitur Alex. in apoſtil. ad Bart. in l. aſſumptio, §. filius, ſub numero 2. ff. ad municip. & in l. cum quædam, puella, numero 5. ff de iuriſd omnium iudicum, quem refert idem Boſſ. in tit. de citat o. numero 30. & ita videmus quotidie obſeruari. Faciunt ea quæ dixi infra, verſic. Sortitur etiam.

Sortitur etiam quis forum in delictis ratione domicilii, poſſunt enim delinquentes puniri à iudice loci, in quo reperiuntur habere domicilium tempore commiſſi delicti, quæ opin. communiter approbatur, vt dicit Salic in l. prima, num. 3. C. vbi de crim. agi opor. quem refert Grammat. conſil. 27. num. 6. in fi. Et dicit Affl. ſuper tertia parte conſtitutionum Regni, Rubr. 55. num. 18. quòd iſta eſt communis concluſio omnium Doctorum nemine diſcrepante, & hoc non ſolum ſi delinquens reperiatur in loco domicilii, ſed etiam ſi ſit abſens, adhuc enim poterit iudex loci domicilii illum citare, & ſi ſit contumax, condemnare, Et hanc opin. dicit eſſe cõem Abb. in c. fi. nu. 41. de foro comp.

nam

nam vbicunque ſit remanet ſemper ſubiectus ipſi iudici, ſub quo domicilium contraxit, merito poteſt ab eo citari, & condemnari. Faciunt ea, quæ dixi ſupra in princ. quæſtionis.

Sed quæro, nunquid iudex originis aut domicilii poſsit inquirere, & procedere contra ſubditum delinquentem extra territorium? Reſpond. Si præcedat accuſatio ſeu quærela partis offenſæ, nullus dubitat quin poſsit procedere, & puniri, Punctus eſt quando pars non querelat, an poſsit ipſe ex officio inquirere, & contra delinquētem procedere, Et in hoc magna eſt controuerſia inter Doctores, nam aliqui tenuerunt, ꝙ non poſsit inquirere nec procedere, etiam ſi extaret ſtatutum in loco ipſo originis, vel domicilii, diſponens quòd de omni maleficio poſſet iudex inquirere, Et hęc fuit opin. Odofredi, quam dicit tenere communiter Doctores Alber. in tertia parte ſtatutorum, quæſt 36. num. 6. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Alex. conſil. 111. lib. primo, prout illum refert Pariſ. conſil. 159. num. 6. lib. quarto, licet reuera Alex. id non atteſtetur, loquitur enim Alexander, an poſsit imponi pœna ſtatuti loci originis ſubdito delinquenti extra territorium ab ipſo iudice loci originis, de qua quæſtione ego dixi infra quæſt. 85. verſic. Tertius eſt caſus, Et ideo aduerte ne ęquiuoces, quia multum intereſt quęrere, an iudex originis poſsit inquirere, an autem inquirendo, ſeu procedendo poſsit imponere pœnam ſtatuti, Hanc tamen opin. quòd iudex loci originis, vel domicilii non poſsit inquirere contra ſubditum delinquentem extra territorium, dicit videri magis communem Marſil. in pract. crim. §. conſtante, num 90. quem refert Grammat. deciſ. 26. num. 9. & num. 11. & Apoſtil. ad Riminal. conſil. 32. ſub num. 20. & conſil. 484. ſub num. 1. licet corrupte alleget, & Viuius in lib. communiū opin. in verbo, Iudex domicilii. Sed hic etiam aduerte, nam Marſil. ibi dicit ſe credere, quòd ſi cœptum ſit procedi per iudicem loci delicti, non poteſt iudex loci originis inquirere, ne de eodem delicto eiuſdem hominis ſępius quæratur, Et ideo hęc opin. Marſil. nihil facit ad quęſtionem noſtram, ſed magis pertinet ad illum articulum, an ſi per vnum iudicem cœptum ſit procedi, poſsit alius iudex pro eodem crimine procedere, de quo dixi ſupra quæſt. 16. verſic. An autem, & verſic. Vnum tamen, vel ad alium articulum, an ſcilicet quando iudex delicti contra aliquem procedit, poſsit reus ab aliis etiam iudicibus, ſcilicet originis, aut domicilii inquiri, & condemnari, an autem ſit remittendus ad iudicem loci delicti, de quo dixi ſupra quæſt. proxima, verſic. Eſt autem. Nos autem loquimur ſimpliciter, an iudex domicilii, vel originis poſsit pro delicto extra territorium commiſſo inquirere, præſuppoſito; quòd non appareat, quòd in aliquo alio loco pro eodem crimine procedatur, Hanc eandem opin. Marſilii videtur ſenſiſſe Alciat. in cap. primo, num. 131. de offic. ord. vbi dicit, quòd ſi delinquens non puniatur in loco delicti, poterit puniri per iudicem loci originis, ſecundum ſtatuta loci, in quo deliquit, & ſubdit, quòd iſta eſt communis ſententia, Et illum in hoc propoſito refert Diaz in pract. crim. canon c. 9. Ex quo expreſſe innuere videntur, quòd ſi procederetur in loco delicti, non poſſet iudex originis, vel domicilii pro eo crimine inquirere, nec condemnare. Cęterum Bologni. conſil. octauo, col ſecunda, verſic. Capio igitur, ſimpliciter loquendo dicit, quòd ſecundum magis communes doctorum ſententias, etiam ſi ſubditus ratione originis delinquat in alieno territorio, non poteſt iudex originis inquirere, nec procedere cōtra talem delinquentem, & illum refert Pariſ. in d. conſil. 159. num. 7. Idem atteſtatur Io. de Amicis conſil. 60. num. 10. Roland. conſil. 19 num. 20. lib. ſecundo, Dicit etiam Bald. in l. fi. num. 17. C. ſi à non compet. iudic. fue. iud quòd conſuetudo quaſi generalis eſt, quòd non poſsit inquiri de maleficio, quod quis committitur extra territorium, Et illum refert Riminal. in d. conſil. 32. num. 20. & conſi. 471. num 10. & in d. conſil. 484. num 1. Non enim videtur (ſecundum eos) offenſa reſp. in cuius territorio delictum non eſt commiſſum, merito non debet poſſe procedi per inquiſitionem, quæ principaliter tendere videtur

ad publicam vindictam. Contrariam autem ſententiam, quòd ſcilicet iudex originis poſsit contra ſubditum ſuum, qui extra territorium deliquit, ex officio inquirere, & procedere, dicit eſſe communem Bologni. ſibi contrarius conſil. 57. verſic. Sed plus dicunt, Auguſt. ad Ang. de maleſi. in verbo, Hæc eſt quędam inquiſitio, poſt num. 83. quem refert Alciat. in c. primo num. 67. de offic. ordin. relatus per Villalobos in ſua collecta communium opin. in litera D, num. 57. & Pract. Conradi, fol. 251. nu 19. & ſeq. Didacus pract. quæſtio. 11. poſt num. 6. verſic. Sexto in hoc Pract. Caſoni fol. 111. num 20. Idem atteſtatur Chaſſen. ſuper conſuet. Burgundiæ, fol. 40 num. 11. Boſſ. in tit. de foro compet. num. 182. vbi etiam ſubdit, quòd hanc opin. vſus approbauit, Syluan. conſil. 103. Marcus deciſ. 989. Quæritur ſuper caſu, num. 6. vbi dicit, quòd ita tenent communiter omnes, Bombi. conſil. octauo, num. 11. Dicit etiam Cagnol. in l. fin. num. 153. ff. de iuriſd. omnium iud. quòd hęc opin. de conſuetudine obſeruatur, ſubdens, quòd qui vidit, teſtimonium perhibet, Prout etiam de facto ſeruatum fuiſſe dicit Angel. in repet. l. ſi vacantia, quem refert Anan. in cap. qualiter, & quando, §. ad corrigendos, num. 30. in fin. de accuſ. Certe negari non poteſt, quin magnæ, & multæ ſint auctoritates hinc inde, nihilominus cum hanc opin. affirmatiuam generalis conſuetudo videatur approbaſſe, ab ea non recedas in practica, præſertim in hoc Ducatu, in quo ſine controuerſia ita ſemper fuit iudicatum, & ſeruatum Licet enim ex delicto patrato in alieno territorio non videatur principaliter offenſus locus originis vel domicilii, negari tamen non poteſt, quin publice interſit, vt hi, qui origine, vel habitatione ſunt ſubditi, recte viuant, & vbicunque delinquant, ab ipſo etiam præſide ſuo puniantur, arg. l. congruit cum ibi not. ff. de offi. præſid. Et certe ſi ſecus fieret, magna daretur occaſio delinquendi, Quilibet enim ſceleſtus ad delinquendum in alienas prouincias properaret, ſi ſciret ſe in loco, vbi habitat puniri non poſſe. Bene verum eſt, quòd ſi in aliqua prouincia contraria opin. obſeruaretur crederem illam eſſe ſequendam, nam in omnibus cauſis, præſertim vero in criminalibus nunquam eſt à communi practica, & vſu recedendum Statim igitur commiſſo delicto, omnes tres iudices, ſcilicet delicti, originis, & domicilii poſſunt contra delinquentem procedere, ſiue ad inſtantiam partis, ſiue etiam ex officio, vt ſupra dictum eſt ſeruatis tamen ſeruandis, & habitis legitimis indiciis, neque vnus proceſſus alium impedit, Et ſi ipſi iudices procedentes ſint ſub diuerſis pręſidibus prouinciæ, non eſt locus præuentioni, neque remiſsioni, ſed ſi ſunt ſub eodem præſide, ſolet ſemper reus remitti ad iudicem loci delicti, niſi aliud ex cauſa ipſi præſidi videatur, debētq; ipſi omnes iudices alter alterū adiuuare, & indicia, quæ habent, ad alium tranſmittere, vt melius iuſtitiæ locus eſſe poſsit, Si tamen reus ſit in aliquo loco carceratus, ſolent alii iudices ſuperſedere, dummodo id per colluſionem factū non fuerit, & ſi in eo loco, in quo detentus eſt, fuerit punitus, vel abſolutus, facta fide de huiuſmodi punitione vel abſolutione, non poteſt amplius per alios iudices moleſtari. Quę omnia intellige ſemper fraude ceſſante, iuxta ea, quę dixi in aliis locis huius §. de quibus ſupra mentionē feci.

Sed nunquid poterit iudex originis, vel domicilij punire huiuſmodi delinquentēs ſecundum ius commune, vel iuxta ſtatuta loci delicti, an originis, an vero ipſius loci domicilii? Dixi infra quęſt. 85. verſic. Tertius eſt caſus.

Quæro nunquid poſsit delinquens puniri in loco, in quo aſsidue conuerſatur? Reſpond. quòd (ſecundum aliquos) vbi talis conuerſatio continuauerit per decem annos, poteſt in eo loco puniri, Et ait Boſſ. in tit. de foro compet. num. 72. quòd ita communiter tenetur. Ego nunquam vidi apud nos aliquem non ſubditum puniri propter delicta extra ducatum commiſſa, etiam ſi conuerſatus eſſet per decennium in ducatu. Forte ſi vltra aſsiduam conuerſationem concurreret, quòd haberet familiam, & maiorem partem fortunarum, poſſet puniri, nam eo caſu videretur in eo loco conſtituiſſe domicilium, in quo quidem nullus diſcrepat, vt dicit Bertrand. conſil.

conſil. 103 poſt num. 23. lib. ſecundo, in ſecunda parte.

Cæterum ſi reus ſit vagabundus, poterit de delicto commiſſo puniri in quolibet loco, in quo inueniatur, nam, vt dicit gloſ. hoc tenens in l. prima, in gloſ. fin. C. vbi de crim. agi oportet, vbi te inuenero, ibi te iudicabo, quam Doctores frequentiſsimo conſenſu ſequuntur, vt ait Didac. pract. q. 11. num. 7. & per illam gloſ. ait Bart. in l. hæres abſens. § proinde. ff. de iudic. quòd multi ribaldi ſuſpenſi ſunt, & quotidie ſuſpenduntur, Et in hac quidem concluſione, quòd vagabundus poſsit vbique puniri, omnes concordant, vt dicit Alber. in d. §. proinde, poſt num. 2. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Bellamera, conſilio 11. col. prima, quem refert Probus in Apoſtil. ad Io. Monac. in cap. inquiſitores, num. 5. de heret. in ſexto, Et ita ſenatus iuſsit quendam Brixienſem, qui dicebatur eſſe vagabundus, pro furto extra ducatum commiſſo fuſtigari, 7. Octob. 1557. P.N.

Sed hic quæro, quis dicatur vagabundus? Reſpondeo, quòd vagabundus dicitur ille, qui per mundum vagatur, ita dicit Bart. in l. quarta, §. prætor ait, num. 24. ff. de damno infec. & eſt communis opinio, vt dicit Marianus in c. fin. num. 57 de foro competen. quem refert Boſsius in titulo de foro competen. num. 70. Supple, neque habet alicubi certum domicilium, in quo habitet, & dixi in quo habitet, nam in hoc propoſito non conſideratur, an habeat certum domicilium originis, vel ne, quia (eo non attento) dummodo non habeat certum domicilium habitationis, poteſt vbique conueniri, & puniri, Et ita communiter tenetur, vt dicit Imola in cap. dilectus, num. 10. de reſcrip. & in cap. fin. num. 15. de eo qui mitti. in poſſ. rei ſeruandæ cauſa, Et licet aliqui dixerint, quòd ad hoc vt quis dicatur vagabundus, requiritur quòd non habeat neque etiam domicilium originis, tamen illa opin. communiter reprobatur, vt atteſtatur Marian. in loco prærallegato, ea enim retenta ſequeretur, quòd neceſſe eſſet ciuitatem, in qua ille natus eſſet, funditus eſſe euerſam, & diſtructam, quod eſſet ridiculum.

Fui interrogatus quandoque, nunquid banniti dicantur vagabundi? Reſpondi, quòd non, & allegaui Alber., in quarta parte ſtatutorum. quæſt. 80. Item quæ 10, dicentem, quòd ita tenent communiter Doctores, quem etiam referr, & ſequitur Cæpolla conſilio crim. 59. verſic. Sed dubium eſt. Quod tamen intelligendum eſt vt procedat, quando bannitus habet in aliquo loco certam habitationem ſeu domicilium, alias enim ſi ſine certa habitatione per mundum vagaretur, vtique habendus eſſet pro vagabundo, prout, & alii ita vagantes, nec propter bannum efficeretur in hoc melioris conditionis, quàm cæteri non banniti.

Pro complemento huius materiæ volo vt ſcias, quòd ex maleficiis, de quibus propter diuerſitatem loci, vel incompetentiam iudicis, cognoſci non poteſt, poſſunt iudices alia maleficia, de quibus cognoſcere poſſunt, aggrauare, & in maiori pœna punire, Et ita communiter dicitur, vt atteſtatur Nellus de bannitis, in ſecunda parte primi tẽporis, quæſtione ſexta, ſubdens quòd ita communiter ſeruatur per aſſeſſores, licet ſecundum eum malefaciant, & in animarum ſuarum perniciem. Vide quæ dixi ſupra hoc eod. lib. §. Furtum, verſiculo, Sed pone, & infra quæſt. 51. verſic. Vnum tamen.

QVAEST. XL.

SVMMARIVM.

Vicarius prætoris an poſsit cognoſcere de cauſis criminalibus.

Et an poſsit imponere vltimum ſupplicium, aut mutilationem membri, verſ. Sed nunquid.

Vicarius epiſcopi an poſſit de cauſis criminalibus cognoſcere. Item quæro.

DICTVM eſt qui ſint iudices competentes in cauſis criminalibus, nunc de eorũ Vicariis videamus, Et in primis quæro, nunquid Vicarius Prætoris poſsit

poſsit cognoſcere de cauſis criminalibus? Reſpond. quòd ſic, poteſt enim de omnibus iis cognoſcere, & ea omnia facere, de quibus poterat cognoſcere, & quæ poterat facere ille, in cuius locum eſt conſtitutus, quod tamen intellige ſecũdum ea, quæ dixi ſupra lib. ſecundo, §. Vicarius.

Sed nunquid poterit talis Vicarius imponere reo vltimum ſupplicium, vel mutilationem membri? Reſpond. quòd non, ita tenuit gloſ. in l. ſecunda, in gloſ. fin. loquendo per verbum, Forte, C. de offic. eius qui vices alter. gerit, quam dicit communiter approbari Alber. in l. placet, poſt numero 3. C. de peda. iud. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Auguſt. ad Ang. de malefic. in verbo, Hęc eſt quędam ſententia, circa finem. Tu vero dic, ꝙ Aut loquimur in Vicario pretoris, qui communiter eſſe ſolet in omnibus ciuitatibus, & deputatur quandoque à principe, & quandoque etiam ab ipſomet prætore, & de hoc iudicatur tanquam de iudice ordinario, & eius iuriſdictio regulatur ſecundum ſtatuta, & conſuetudinem ciuitatis, in qua eſt vicarius, nam in multis ciuitatibus tales vicarii non habent iuriſdictionem criminalem, in aliquibus vero habent, ſed limitatam, in aliis habent abſolutam, prout ipſemet prætor, Et ideò in hoc ſtandum eſt diſpoſitioni ſtatutorum, vel conſuetudini. Aut vero loquimur in vicario, qui ſit deputatus Locumtenens ipſius pręroris, puta ex cauſa abſentię, & tunc pariter eſt diſtinguendum, nam Aut eſt deputatus ab ipſomet pręrore ſine auctoritate principis, & non poteſt imponere vltimum ſupplicium, quia cauſæ meri imperii non poſſunt alteri delegari, vt dixi infra quęſtione proxima, Aut eſt deputatus à principe in locum pretoris mortui, vel abſentis, & poteſt, quidquid dicat gloſ. pręallegata, Et ita videmus quotidie fieri, & obſeruari, vt atteſtatur Boſſ. in titulo de ſententiis, num. 22. Et hanc etiam opin. dicit eſſe communem Maranta in ſuo ſpeculo, fol. 33. num. 20. & ſeq. Et idem etiam dicerem, vbi eſſet deputatus ab ipſomet pretore cum auctoritate principis, In hoc tamen Ducatu neque delegati, neque vicarii, neque ordinarii non poſſunt imponere pœnam vltimi ſupplicii, neque mutilationis membri, niſi facta prius relatione in ſenatu, ita diſponentibus decretis.

Item quæro, nunquid Vicarius Epiſcopi poſsit cauſas criminales cognoſcere? Reſpond. quòd ex ſpeciali commiſsione Epiſcopi, vel capituli poteſt de criminibus accuſatorum cognoſcere, & etiam diffinire, Et ita communiter ſeruatur, vt ait Spec. quem refert Pauin. de offic. & pote. capi. ſede vacante in decima quæſt. ſecundæ partis principalis, num. 33.

QVAEST. XLI.

SVMMARIVM.

Cauſæ criminales an poſſint delegari.

Delegatus an poſſit cauſas criminales alteri ſubdelegare, verſic. Si vero.

Et quid ſi ſit delegatus à principe, verſic. In delegato.

Delegatus an poſſit procedere vſque ad vltimum ſupplicium, verſ. Sed nunquid.

Epiſcopus an poſſit delegare laicis cauſas criminales clericorum, verſic. Quæro nunquid.

Et an laico ſimul cum clerico, ibid.

Et an clerico coniugato, verſic. Sed an poterit.

Et quid in ſummo pontifice, verſic. Sed quid dicendum.

Clericus an poſſit eſſe delegatus principis laici in cauſis criminalibus, verſ. Quæro quid è conuerſo.

Hactenus de iudicibus ordinariis dictũ eſt, ſequitur nunc vt de iudicibus delegatis in cauſis criminalibus aliquid ſubiiciamus, & in primis videndum eſt, nunquid cauſæ criminales poſsint delegari, Et quidem in cauſis, quæ non ſunt meri vel mixti imperii, omnes conueniunt quòd poſsint delegari, & in hoc nulla eſt difficultas, in his autem, quę ſunt meri aut mixti imperii, eſt diſtinguendum, nã Aut loquimur in principe, & pariter omnes conue-

conueniunt, ꝙ poſsit omnes cauſas criminales, cuiuſcunque generis ſint, delegare, Aut loquimur in inferiore à principe, & pariter eſt diſtinguendum, Nam ſi quidem eſt iudex ordinarius, dicendum eſt quòd regulariter non poteſt tales cauſas meri, aut mixti imperii alteri delegare, & hanc eſſe communem opin. atteſtantur ſcribentes in l. 1. ff. de offic. eius, & in ſpecie Dec. nu. 28. & Curt. Iun. nu. 21. Et ratio eſt, quia cum huiuſmodi cauſæ ſpecialiter conceſſæ ſint maioribus magiſtratibus, cenſetur electa induſtria perſonę eorum, merito delegari non poſſunt. Et hanc eſſe cõmunem rationẽ atteſtatur Claud. in d. l. 1. in prin. nu 2. Hanc autem concluſionem ego pluribus quæſtionibus ampliaui infra lib. ſeptimo, §. Iuriſdictio, quas hoc loco tranſcribere operæpretium non exiſtimaui, tum quia hæc materia eſt multum trita in locis ordinariis, tum etiam quia eſt parum fructuoſa, attento, quòd quidquid ſit de iure, hodie ex generali conſuetudine indiſtincte omnes cauſę meri, & mixti imperii delegantur, etiam quo ad pœnam vltimi ſupplicii, vt atteſtatur Cagnol. in l. nemo poteſt gladii, in fin. verbis. ff. de regul iuris, & in ſuo exercitatorio libello, fol. 68. c. 11 Ideo ad ibi diffuſa dicta te remitto.

Si vero eſt iudex delegatus, tunc etiam eſt diſtinguendum inter delegatum principis, & delegatum ab inferiore, nam ſi quidem eſt delegatus ab inferiore, nullo modo poteſt cauſas criminales ſubdelegare, Et licet aliqui dicant, ꝙ talis delegatus inferioris à principe poteſt poſt litem conteſtatam ſubdelegare, etiam in criminalibus & hanc opin dicat eſſe communem Nunius de los corregidores, fol 10. col. quarta, prout illum refert Villalob. in ſua collecta communium opin. in littera D, num. 34. ego tamen credo id verum non eſſe, ſed neque etiam in libro meo Nunius in loco allegato id dicit, neque aliud loquitur in hoc propoſito.

In delegato autem à principe magna fuit aliquando controuerſia inter doctores, nam gloſ. in l. vnica, in verbo Iudicandus, C. qui pro ſua iuriſdictione, tenuit, quòd poteſt cauſam criminalem ſibi commiſſam alteri delegare, Et illam dicit eſſe magis communem opin. Paul. de Caſtro in d. l. vnica, num. 9. quem refert, & ſequitur Vantius de nullitat. fol. 169. numero 26. Idem dicit Iaſ. in d. l. prima, nu. 74. Alciat in cap. quod ſedem, nume. 81. de offic. ord. quem refert Villalob. in d. littera D, num. 37. Boer. deciſ. ſexta, num. 8. & 9. Et dicit Guido Papæ deciſ. 624. clarum eſt, num. 1. quòd ſecundum hanc partem vidit vti, & ſeruari in illa curia Delphi. Contrariam autem ſententiam, ſcilicet quòd imò etiam delegatus principis non poſsit cauſam criminalem meri, vel mixti imperii alteri ſubdelegare, tenuit Iacob. de Arena, & hanc partem tanquam tutiorem tenuit Albericus in d. l. prima, in principio, numero, 21. dicẽs, quòd illa opin. gl. in d. l. vnica, communiter per Doctores reprobatur. Et dicit Iaſo. ibi, poſt num. 64. verſic. Contrariam, quòd credit Albert. verum dixiſſe, ſcilicet quòd hæc opin. eſſet magis communis ante aduentum Batt. Quidquid ſit de iure, in hoc Ducatu ſeruatur hæc opin. Iacobi de Are. & videretur apud nos res valde abſurda, ſi delegatus à principe in cauſa criminali, illam alteri ſubdelegaret, Nam vt rerum experientia docet, nunquam huiuſmodi cauſæ delegantur a principe, niſi perſonæ induſtria ſpecialiter electa, Et ita etiam hanc opin. in Francia ſeruari atteſtatur Boer. in d. deciſ. ſexta, in fin.

Sed nunquid in caſibus, in quibus merum imperium poteſt delegari, poterit delegatus procedere vſque ad vltimum ſupplicium? Reſpon. Aliqui dixerunt ſimpliciter, ꝙ ſic, & hanc eſſe communem opin. atteſtatur Alciat. in d. c. quod ſedem, num. 83. de offic. ord. Quam tamen ego intelligo vt procedat, ſi ex tenore ipſius delegationis colligeretur, aliàs tutius arbitrarer facturum delegatum, ſi prius, quàm pœnam mortis imponeret, principi referret. Certe quando eſſet periculum in mora, vt in inſigni latrone, vtique poſſet delegatus pœnam mortis imponere, Et hæc eſt communis opin. vt ait Curt. Iun. in d. l. prima, num. 65. ff. de offic. eius.

Quæro, nunquid, Epiſcopus poſsit delegare laico cauſas criminales clericorum?

Reſpon.

Reſpond. quòd non, & eſt communis opin. vt atteſtatur Ripa in cap. decernimus num. 34. de iud. Et hæc quidem concluſio de plano procedit in laico, qui ſolus in huiuſmodi cauſis delegetur. Sed quid ſi velit eas laico ſimul cum alio clerico delegare? Reſpond. quòd pariter non poteſt, & eſt communis opin. vt atteſtatur. Decius in d.c. decernimus, numero 5. in fin. quem refert Roland. conſil. quarto, num. 4. lib. primo.

Sed an poterit Epiſcopus tales cauſas delegare clerico coniugato? Reſpon. quòd non, & eſt communis opin. vt ait Ripa in d. c. decernimus, nu. 64. talis enim clericus reputatur tanquam merus laicus, præterquam in duobus caſibus, vt ibi.

Sed quid dicendum de ſummo Pontifice? Reſpondeo, quòd Papa poteſt etiam mero laico committere cauſas criminales laicorum, Ita dixit gloſ. in c. bene quidem, in verbo, Præter 96. diſtinctione, quam totus mundus ſequitur, vt atteſtatur Berous quæſt. ſeptima, num. 1. Habet enim Papa in omnibus cauſis eccleſiaſticis abſolutam plenitudinem poteſtatis, Non tamen poſſet Papa conferre iuriſdictionem ordinariam principibus laicis in clericos, Et hæc eſt communis opin. vt atteſtatur Menchiaca lib. tertio de teſtam. §. 22. poſt num. 60. Quod intellige, vt procedat iuxta ea, quæ dixi ſupra quæſt. 36. verſic. Sed ea retenta.

Quæro, quid è conuerſo, nunquid poſſit clericus eſſe delegatus principis laici in cauſis criminalibus? Reſpond. quòd ſic, in vna cauſa tantum, & eſt communis opin. vt dicit Ripa in d. cap. decernimus, numero 46. & ſeq. quem refert Didac. in repet clem. ſi furioſus, fol. 315. in fin. Quæ tamen concluſio multas recepit reſtrictiones, vt ibi.

QVAEST. XLII.

SVMMARIVM.

I *Vriſdictio an poſſit prorogari in cauſis criminalibus.*

Et quid ſi ille, in quem ſit prorogatio, aliàs non haberet iuriſdictionem in criminalibus, verſic. Eſt tamen.

Et an quando proceditur per inquiſitionem, ſit locus prorogationi iuriſdictionis, verſic. Scias autem.

QVAERO, nunquid in cauſis criminalibus poſſit iuriſdictio prorogari? Reſpond. quòd ſic, & eſt communis opinio. vt dicunt ſcribentes in l. 1. ff. de iud. & in ſpecie Paul. de Caſtro, numero 20. & Sapia, numero 39. & Curt. Iun. numero 37. & Cagnola, numero 46. Et quòd etiam in criminalibus poſſit expreſſe, & tacite prorogari iuriſdictio, dicit eſſe communem Doctorum ſententiam Arct. in c ad petitionem, numero 15. de accuſatio. Quod intellige quo ad præiudicium partis, vel partium, quæ prorogationi ipſi conſentiunt, non autem in præiudicium reipub. vel iudicum, ad quos pertinet perpetrati criminis cognitio, & punitio, aliàs poſſent mille fraudes quotidie committi.

Eſt etiam hæc concluſio intelligenda vt procedat, dummodo ille iudex, in quem fit prorogatio, alias etiam haberet iuriſdictionem in ſimilibus cauſis criminalibus, aliàs ſecus, & ita communiter tenetur, vt dicit Abb. in cap. ſi diligenti, num. 14. de foro compet. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Imola in cap. P. & G. num. 48. de offic. deleg. vbi enim iudex non haberet in talibus cauſis iuriſdictionem, non eſſet locus prorogationi eius, quod non eſſet, ſed potius eſſet iuriſdictionis noua collatio, quæ partium conſenſu in cauſis criminalibus tribui non poteſt. Sed in hoc propoſito videnda ſunt ea, quæ dixi infra lib. 7. §. Iuriſdictio.

Scias autem, quòd vbi proceditur per inquiſitionem ex mero officio, non habet locum prorogatio, Ita tenuit Bal. in l. prima, in fi. C. vbi de crim. agi opor. Et hanc dicit eſſe communem opin. Soc. conſilio 108. num. 21. lib. quarto, Petrus Caleſatus inter conſilia criminalia diuerſorum conſil. 102. num. 4. lib. primo, & conſil. 93. num. 25. lib. ſecundo. Cum enim in hoc iudicio inſtituendo non interueniat aliqua

partium,

partium, ſed tantummodo iudex & diffamatio, quæ loco accuſatoris fungitur, certe abſurdũ eſſet dicere, quòd ipſe iudex poſſet à ſeipſo iuriſdictionem ſuam prorogare, nec minus abſurdum videretur, ꝙ fama, quæ eſt res inanimata, poſſet in iudicem non competentem conſentire, illique iuriſdictionem tribuere. Quidquid tamen ſit de iure, cum hodie iudex inquirens ſit quodammodo loco accuſatoris, credo, ꝙ ſi reus conſentiret in ipſum, vix poſſet euadere, ne cenſeretur facta prorogatio in ipſius quidem rei præiudicium, non autem in præiudicium iudicis competentis, vel alterius accuſare volentis.

QVAEST. XLIII.

SVMMARIVM.

IVdex an poſſit in cauſis criminalibus vt ſuſpectus recuſari.

Et quibus ex cauſis, verſic. Ex quibus autem. *Remiſſiue.*

Et an contra iudicem opponi poſſit exceptio, quòd ſit criminoſus, verſ. Item quæro.

Et an iudex poſſit cognoſcere ſuper exceptionibus, quæ contra eius perſonam opponuntur, verſic. Vnum tamen.

QVAERO, nũquid in cauſis criminalibus iudex poſsit tãquam ſuſpectus recuſari? Reſpon. quòd ſic, ita tenẽt gloſ. in c. qualiter, & quando, in gloſ. magna, in verſic. Item ſi ille, de accuſatio. quam dicit eſſe communiter approbatam Card. Alex. in c. de accuſat. col. 41. verſic. Venio ad ſeptimum, ſecunda queſt. octaua, Item etiam tenere communiter Doctores atteſtatur Marian in d. c. qualiter, & quando, num. 78. enim in cauſis ciuilibus, in quibus ſolummodo agitur de re pecuniaria, admittitur recuſatio iudicis ſuſpecti, vt dixi infra lib. proximo, multo magis admittenda eſt in criminalibus, vbi agitur de vita.

Ex quibus autem cauſis poſsit iudex tanquam ſuſpectus recuſari, & reliqua, quæ ad ipſius recuſationis materiam pertinent, dixi in loco præallegato.

Item quæro, nunquid coram iudicem opponi poſsit, quòd ſit criminoſus? Reſpond. gloſ. in d. c. qualiter, & quando, in gloſ. prima, tenuit ꝙ ſic, ſed certe illa gloſ. communiter non tenetur, neque in ordinario, neque in delegato, vt dicit Card. Alex. in d. c. de accuſatione, col. 42. verſic. Item excipitur, Et ꝙ iudex non repellatur exceptione criminis, dicit eſſe communem opin. Marian. in d. c. qualiter, & quando, poſt num. 72. Et ſi hæc exceptio admitteretur, pauci poſſent iudicare, cum nemo ſine crimine viuat. Vide quæ dixi ſupra quæſt. 14. verſic. Dixi quoque, & ſeq.

Vnum tamen ſcias in hoc propoſito, ꝙ licet aliàs regulariter iudex poſsit cognoſcere ſuper exceptionibus, quæ contra eius iuriſdictionem proponuntur, ſi tamen opponatur aliqua exceptio, ſugillans eius perſonam, puta, quòd eſt infamis, vel excommunicatus, vel huiuſmodi, non poteſt ipſe ſuper tali exceptione cognoſcere, Et hæc eſt communis opin. vt dicunt ſcribentes in l. quidam conſulebant, ff. de re iudic. & in ſpecie Imola, numero 15. & Alex. num. 15. nam quo ad hunc articulum diceretur eſſe iudex in cauſa propria, & patet ad ſenſum, quòd nullus iudex eſſet qui ſe pronunciaret infamem, vel excommunicatum, Et ideo ſuper tali exceptione ſuperior debet ipſe cognoſcere, vel aliud iudicem dare.

QVAEST. XLIIII.

SVMMARIVM.

QVibus modis contra abſentes contumaces procedatur.

Abſens de iure communi non poteſt diffinitiue condemnari, ſed fit annotatio bonorum, ibid.

Et quid de conſuetudine, verſ. Sed hodie.

Et an poſsit etiam ad mortem condemnari, verſic. Licet autem.

Et an

Et an ſi reus intra annum compareat, & ſatiſdat de parendo iuri, recuperet ſtatim bona annotata, verſ. Dixi quòd.

Et an eò caſu teneatur ipſe probare innocentiam ſuam, verſic. Quęro quando.

Et an quando reus eſt contumax, debeat eius contumacia accuſari, verſic. Dictum eſt.

Et an requiratur declaratio iudicis ſuper ipſa contumacia, verſic. Sed nunquid.

Et an ſit citandus reus ad allegandum, verſ. Vnum tamen.

Et an vltra contumaciam requiratur, etiam quòd ſit per probationes conuictus, verſi. Quæro nunquid.

Et an contra huiuſmodi fictam confeſſionem inductam à ſtatuto admittatur probatio innocentiæ; verſic. Quæro nunc.

Et an poſſit iudex pro reo abſente aliquas probationes inducere, verſic. Quæro etiam.

Reus contumax an ſit citandus ad ſententiam, verſic. Item quæro.

Et an poſſit ſtatim lapſo termino peremptorio condemnari, verſiculo, Vidi quandoque.

Et quæ ſit forma ſententiæ, quæ contra abſentem, & contumacem profertur, verſiculo, Videamus.

VISVM eſt de exceptionibus, quæ cõtra perſonam iudicis, eiuſque iuriſdictionem proponi poſſunt, (nã ad eas proponendas plerunq; etiam abſentes, ſeu contumaces ſolent per procuratorem admitti) de reliquis autem, quæ merita cauſę concernunt, infra in eorum defenſionibus dictum eſt. Videamus nunc quomodo contra contumaces procedatur, Et in primis ſciendum eſt, ꝙ de iure communi non poteſt contra abſentem deueniri ad ſententiam diffinitiuam, ſiue condemnationem occaſione delicti, de quo ipſe reus abſens imputatur, Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit Ant. Gomez ſuper l. 71. Tauri, num. 1. Certum eſt enim, ꝙ de iure communi contumax non poteſt à iudice haberi pro confeſſo, & conuicto, & licet Iacob. de Are. tenuerit, ꝙ quando crimen eſt liquidatum inter præſentes, poteſt eo caſu ferri ſententia contra abſentem, tamen contra eum eſt communis opin. Doctorum, vt dicit Bald. in l. quamuis, la prima, num. 1. C. de adulter. & Boſſ. in tit. de req. reis, num. 1. in fin. Et ꝙ etiam de iure canonico non poſsit contra abſentem, lite non conteſtata, deueniri ad condemnationem, neque etiam ad teſtium receptionem dicit eſſe communem opin. Abb. in c. veritatis, poſt num. 20. & poſt num. 27. de dolo, & contumacia. Et hoc adeo verum eſt, vt quamuis in cauſis ciuilibus, ſi teſtes ſint ſenes, vel valetudinarii, vel in longinquas partes receſſuri, poſsint examinari etiam parte abſente ad perpetuam rei memoriam, vt dixi ſupra lib. 2. §. Teſtis, nihilominus in cauſis criminalibus abſente parte non poſſunt huiuſmodi teſtes recipi ad perpetuam rei memoriam, Et ita tenent communiter doctores, vt atteſtatur Ant. Gomez in d. l. 76. nu. 4. Hanc tamen concluſionem intellige vt procedat, quando pro crimine, de quo agitur, venit imponenda pœna corporis afflictiua, ſed vbi venit tantummodo imponenda pœna relegationis, vel relegatione minor, eo caſu vtique abſens poteſt etiam de iure communi condemnari, Et hæc eſt communis opin. vt dicit Bal. in l. abſentem, in fin. C. de accuſ. Salic. in d. l. abſentem, num. 14. quem refert Pract. Conradi, fol. 441. poſt num 7. verſic. Quarto excipio, Boſſ. in d. tit. de req. reis, poſt num. 1. In illis igitur caſibus, in quibus abſens non poteſt diffinitiue condemnari, legitime intimata reo citatione iuxta formam, de qua dixi ſupra q 3 ..., ſi reus in termino ſibi ad comparendum aſsignato non comparuerit, tunc iudex facit eius bona annotari, & deinde facit ipſum iterum vocari, & citari per edicta, vt veniat ad ſe excuſandum, illi etiam notificando qualiter eius bona ſunt annotata & hoc caſu ſiquidē reus infra annum compareat, & ſe defendat ab imputatione ipſius criminis, abſoluitur, & in pace dimittitur, & etiam reſtituuntur illi omnia bona ſua annotata, ſi vero poſt annum etiam quandocunque compareat, adhuc ſemper audiri debet, & ſi ſe defenderit, abſoluitur, ſed

bona

bona illi non reſtituuntur, ſed fiſco remanent in pœnam ſuæ contumaciæ, Et hæc omnia procedunt, ſecundum diſpoſitionem iuris communis, vt habetur in l. 1. ff. de requir. reis.

Sed hodie (vt inquit Gand. de maleſ. in Rubr. quid ſit agẽdum reo abſente, nu. 3.) de conſuetudine generali non ſeruatur contra contumaces illud, quod dictum eſt de annotatione bonorum, neque quòd accuſatus expectetur per annum, imò cum fuerit citatus ſolemniter, ponitur in banno communis, & poteſtatis, & poſtea ſuper illa accuſatione, & banno condemnatur, & ita ſecundum eum obſeruatur per totam Italiam, quem refert Pract. Conradi, fol. 441. poſt num. 8. Pariter etiam Iacob. de Beluiſ. in tit. de pace tenenda, in princ. verſic. Et nota hic, dicit, quòd hodie non fit annotatio n. ſi bonorum mobilium, & ita illum refert Bald. ibi poſt num. 14 & Aug. ad Ang. de maleſic. in verbo, Qui dominus iudex videns, num. 8. & Capic. decif. 131. num. 4. licet atteſtetur repertum fuiſſe, quòd in regno Siciliæ et am feuda, & caſtra apprehendi ſolent, & adminiſtrari per commiſſarios regios, Dicit etiam Bald. in d. l. abſent. m, num. 2. C. de accu. quòd Doctores dicunt, quòd iſta annotatio hodie non eſt in vſu, ſed eius loco hodie ſucceſsit bannum, quòd fit reis abſentibus, idem dicit Blanc in pract. crim. fol. 9. num 8. In hoc autem Ducatu, ſtatim poſt aſſumpta indicia. ſeu informationes contra reum, quæ ſufficiant ad capturãm, ſi crimen eſt tale, pro quo ingeratur confiſcatio bonorum, ſtatim tranſmittitur notarius, qui deſcribat omnia bona, tam mobilia, quàm immobilia ipſius delinquentis, iuxta formam traditam in l. ſi quis intra prouinciam, C de bon. proſcr. & illa ſic deſcripta conſignant conſulibus, & ſyndicis locorum, in quibus bona ſita ſunt, & mobilia reponi etiam penes ipſos, vel aliquem alium idoneum depoſitarium, Et generaliter etiam ita ſeruari a teſtatur Carauita ſuper 21. ritu magnæ curiæ circa fin. Ita etiam dicit quotidie fieri, & pract cari Ant. Gomez cap 9. delictorum, num. 2. Et ſi periculum eſt, ne bona propter moram fiant deteriora, vel pereant, ſolent vendi, & precium eorum deponi, Et ita de conſuetudine obſeruari atteſtatur Pract. Millei, fol. 45. num. 21. Hanc etiam bonorum annotationem fieri per commiſsionem criminalem executoris, ſimul atque aſſumptæ ſunt informationes contra aliquem inolito receptoq; ſtylo, vſu, & conſuetudine atteſtatur Pract. Iodoc fol. 41. num. 7.

Facta autem huiuſmodi deſcriptione, & conſignatione, proceditur contra reum & ſi eſt contumax, ſeruatis ſeruand s bannitur, & condemnatur diffinitiue, Et ſi deinde poſt condemnationem intra annum compareat, ſolet plerunque per ſenatum admitti ad ſe de nouo defendendum, Et ſi ſe defenderit, abſoluitur ab ipſa condemnatione, & recuperat bona, non obſtante prædicta annotatione, ſeu deſcriptione, vel etiam quacunque alia apprehenſione facta per fiſcum, & etiam quibuſcunque ſententiis ſuperinde ſecutis Si vero comparet poſt annum, non recuperat bona, ſed tantũ, ſi ſe defenderit, abſoluitur à condẽnatione corporali, & bona remanent fiſco in pœnam eius contumaciæ. Et hæc practica, ſi bene conſideretur, eſt in mult s valde conformis diſpoſitioni iuris communis, de qua ſupra, Et hæc dixi obſeruari, quando crimen eſt tale, pro quo imponitur bonorum confiſcatio, quia in aliis criminibus, in quibus non venit imponenda publicatio bonorum, non ſunt ponenda bona ad manus curiæ, etiam quòd reus ſit contumax, Et propterea neque etiam in iſtis caſibus fit aliqua bonorum deſcriptio, ita diſponente decreto in nouis conſtitutionibus, in tit de accuſat. cap. rei carceribus, §. pari modo. Et licet Chaſſen. ſuper conſuet. Burgun. fol. 87. num. 11. dicat, quòd iudices noſtri temporis aliter faciunt, & pro contumacia faciunt ſubhaſtari bona, apud nos tamen ſeruatur, vt non fiat, n ſi in caſibus, in quibus bona confiſcantur.

Licet autem de iure communi (vt ſupra dixi) non poſsit abſens diffinitiue condemnari, tamen ex generali conſuetudine totius Italiæ, proculdubio in quantumcunque graui crimine proceditur contra abſentes, & habentur pro confeſsis

ex

ex contumacia, & banniuntur, & condemnantur etiam ad mortem, vt atteſtatur Gand. in loco pręallegato, Alber. in l. ſeruum quoque. §. publice, num. 23. in fi. ff. de proc. & in l. pen. §. ad crimen, num. 23. in fi. de pub. iud. & in quarta parte ſtatutorum, q. 1. num 3. Vitali. de malefic. in Rub de comparitione accuſati, num. 70. & ſeq. & alii omnes criminaliſtæ, & eſt omnibus notiſsimum. Pariter etiam in Gallia conſtito de delicto proceditur contra abſentem, etiam ad ſententiam diffinitiuam, quattuor tamen præcedentibus contumaciis, vt dicit Io. Fab. in l. cunctos populos de ſumma Trin. Pract. Maſuer. in tit. de dilat. num 25. & in tit. de contumac. num. 2 quem refert Boer. deciſ. 63. nu. 8. & ſuper conſuet. Bituricen. fol. 25. col. 1. & contumax habetur pro confeſſo, & conuicto, & virtute huiuſmodi confeſsionis condemnatur etiam ad mortem, Et ita ſeruari, & quotidie tractari in curiis Franciæ atteſtatur Guliel. de Benedic. in ſecunda parte repet. cap. Rayn. fol. 91. num. 158. Igneus in l. lege Cornelia, num. 32. ff. ad Sylle. Pract. Millei, fol. 9. num. 90. & fol. 62. num. 21. & fol. 139. num. 12. & num. 18. Idem etiam in Hiſpania obſeruari atteſtatur Anton. Gomez ſuper l. 76. Tauri, num. 8. Et hæc omnia obſeruantur non modo in foro ciuili, ſed etiam in foro canon. nam hodie ſi citatus eſt contumax, excommunicatur, vt dicit Foller. in pract. crim. canon. fol. 148. num. 12. in fi. & ſi perſtuerauerit in excõmunicatione per annũ, habetur pro cõfeſſo, & conuicto de crimine, de quo imputatur, Et eſt communis concluſio, vt dicit Ripa in c. 1. numero 77. de iud.

Dixi ꝙ de iure cõi ſi reus compareat intra annum, & ſe defendat, recupera bona iam annotata, Pone quòd reus compareat infra annum, & ſatiſdet coram præſide de parendo iuri iuxta formam d. l. primæ. ff. de requir. reis, nunquid ſtatim recuperabit bona, an autem remanebunt in ſequeſtro, donec ſuper ipſo crimine fuerit diffinitiue pronunciatum? Reſpond. Glo. in l. fin. in verbo, Purgauerint. ff. de requir. reis, videtur ſentire, quòd ſtatim illa recuperet, & ita dicit ſe vidiſſe communiter obſeruari Albert. in d. l. 1. numero 4. Et eſt hoc ſatis rationabile, quia talis annotatio fit tantum ratione contumaciæ, non autem ratione delicti, merito omnis eius effectus tolli debet ſtatim purgata contumacia per ipſius rei comparitionem, Sed ſi quis admitteretur ad nouas defenſiones poſt condemnationem, & bonorum confiſcationem, tunc in hoc Ducatu ſeruatur, quòd bona deſcripta remanent pœnes fiſcum, neque relaxantur reo, niſi purgato crimine, & condemnatione per contrariam ſententiam ſublata, talis enim deſcriptio fit ratione delicti, non autem ratione contumaciæ, & confirmatur ſecuta confiſcatione, meritò eius effectus non tollitur, niſi ſecuta abſolutione. Quinimò ſi reus ad nouas defenſiones admiſſus ſe conſtituat in carceribus, vt fieri ſolet, & ſuperueniente infirmitate decedat, firma remanet eius bonorum confiſcatio, nulla habita ratione probationum per eum factarum, neque earum, quas eius hæredes facere vellent ad demonſtrandam eius innocentiam, Et ita iudicauit Senatus in cauſa cuiuſdam Panigarolæ. Vix tamen credo, quòd poſsit princeps talia bona retinere in foro conſcientiæ, vbi de innocentia rei appareret, prout etiam in fortioribus terminis videtur ſenſiſſe Boſsius in titulo de remed. iuſtit. circa fin. Sed cum ſit ſententia Senatus, non eſt vlterius quærendum. Quid autem ſit, quando decedit pendente appellatione, dixi infra quæſtio. 94. verſic. Sed pone. Hæc autem, quæ dicta ſunt de admiſsis ad nouas defenſiones, locum habent, quando condemnatus fuit admiſſus ad ipſas defenſiones intra annum, eo enim caſu, vt dixi ſupra verſiculo, Facta autem, ſi fuerit abſolutus, recuperat etiam bona, ſed poſt annum etiam ſi ſit abſolutus, non recuperat bona, ita diſponentibus decretis huius Ducatus, prout etiam ſeruari atteſtatur Boſsius in titulo de litteris principis &c. in principio.

Quæro, quando reus, cuius bona ſunt annotata, comparet infra annum ad ſe defendendum, nunquid teneatur ipſe probare innocentiam ſuam, an autem accuſator ipſe adhuc teneatur probare delictum? Reſpond. Gloſſ. in l. 1. in verbo, Purga-

Purgauerit.C. de requir. reis, tenet quòd vtrique eorum. ſ. tam accuſatori, quàm accuſato incumbat onus probandi, tamen quòd accuſatore non probante, reus abſoluitur, & dicit Albert. in l. 1. num. 5 ff. de requir. reis, quòd ita communiter ſeruatur, & approbatur. Mihi videtur, quòd hoc ſit in effectu dicere, quòd accuſatori tantum incumbit onus probandi, ex quo eo non probante, reus etiam ſi nihil probet, eſt abſoluendus. Sed quidquid ſit de iure in his, quorum bona ſunt annotata, contrarium ſeruatur in hoc Ducatu in admiſſis ad nouas defenſiones poſt condemnationem, nam niſi probent ipſi eorum innocentiam, vel ſaltem elidant indicia, quæ contra eos ſunt in proceſſu, ſolet exequi condemnatio, vel ſaltem torquentur, aut puniuntur aliqua pœna extraordinaria arbitrio Senatus. Ratio autem differentiæ eſt, quia admiſſus ad nouas defenſiones, habet ſententiam ſuper delicto contra ſe, quæ facit ius, ille autem cuius bona tantum ſunt annotata, non habet niſi ſimplicem annotationem bonorum, quæ fit ex cauſa contumaciæ, vt ſupra dixi, Et cum hoc contigiſſet de facto in quondam Vayrano, qui fuerat in contumaciam condemnatus in pœnam ignis pro ſodomia, & deinde captus, & admiſſus ad nouas defenſiones, nolebat aliquid probare, allegando ꝙ nihil erat contra eum in proceſſu, quod vrgeret, Senatus reſcripſit prætori Cremonæ in hæc verba. Non dicat Vayranus ſibi non opus eſſe defenſionibus, eo quòd nulla eum præmant indicia, Satis enim grauatur ſententia condemnatoria, quæ contra eum viget. Quare illi tempus ad ſe defendendum ſtatuetis, & ſi quas fecerit defenſiones, perſcribetis. Si vero nihil egerit, ſententiam contra eum latam exequemini, 8. Nouemb. 1548. P.N.

Dictum eſt, quòd ex generali conſuetudine Italiæ proceditur contra abſentem, etiam ad ſententiam diffinitiuam, & ratio eſt, quia communiter per Italiam extant ſtatuta diſponentia, quòd contumax habeatur pro confeſſo & conuicto, & ideo virtute huius fictę confeſsionis condemnatur etiam ad mortem. Quæro, nunquid ſtante hoc ſtatuto debeat rei contumacia accuſari à parte? Reſpond. ꝙ ſic, aliàs non noceret ipſi contumaci, & ita de generali conſuetudine obſeruari atteſtatur Afflict. ſuper ſecunda parte conſtitutionum Regni Rub. 3. nu. 8. quem refert Foller. in pract. crim. fol. 337. num. 20. In hoc tamen Ducatu contrarium ſeruatur, nunquam enim pars accuſat contumaciam rei, nam hodie in criminalibus iudex ſupplet defectum partis, & ita etiam de facto obſeruari atteſtatur Imola in l. inter accuſatorem, num. 3. ff. de pub. iud. Boſſ. in tit. de bann. nullit. numero 7. Dic. etiam Carauita ſuper ritu 198. magnæ curiæ, num. 3. quòd quando proceditur ad inſtantiam fiſci, licet actor non compareat, procurator fiſcalis accuſat contumaciam rei, & fit condemnatio, ſubdens quòd ita ſeruatur. Sed certe ſuper his ſolet dari forma in qualibet prouincia ex ſtatutis, vel conſuetudine, quæ omnino ſeruanda eſt.

Sed nunquid debet ſuper huiuſmodi contumacia fieri declaratio per iudicem priuſquam ad vlteriora procedatur? Reſpond. De iure forte poſſet dici quòd ſic, & ita etiam requiri ex conſuetudine, & ſtylo curiarum Franciæ atteſtatur Boer. in allegata deciſ. 63. in vltimis verbis, in Italia autem practica ſeruat, ꝙ eodem contextu iudex declarat, & pronunciat ipſum reum contumacem, & illum tanquam contumacem condemnat, vt atteſtatur Afflic. in loco præallegato, numero 9. & ita etiam apud nos obſeruatur. Et ideo tu, qui facis proceſſum, ſequere conſuetudinem, quæ in eo loco obſeruari ſolet, & ita faciendo non errabis, ita enim communiter obſeruari atteſtatur Nelius de bann. in 3. parte primi temp. q. 1.

Vnum tamen ſcias, quòd priuſquā proferatur aliqua ſententia, ſeu mulcta contra contumacem, debet etiam de nouo citari ad allegandum, quare mulctari non debeat, ſtatuto ei termino ſex, aut octo dierum ſecundum conſuetudinem prouinciæ, Ita dicit Bart. in l. 2. in princ. nu. 17. ff. ſi quis in ius voc. non ierit, & ita tenent communiter Doctores, vt dicit Boſſ. in tit. de mulctis, numero 6. Hanc etiam atteſtatur eſſe communem ſententiam. Nicell. in concord. glo. cap. 325. quem refert

Roland. conſil.47. num.6.lib. ſecundo, & dixi infra lib.proximo.

Quæro, nunquid ad hoc vt poſsit contumax condemnari,& banniri,requiratur, quod vltra contumaciam ſit etiam per legitimas probationes de ipſo delicto conuictus? Reſpō. De iure forte poſſet dici, quod ſic, ſed quidquid ſit de iure, contrarium de facto ſeruatur,vt atteſtatur Guido de Suz,quem refert Marſil. in repet.l.vn cæ, nu.129. C. de raptu virg & conſil.82. num.40. vbi tamen ſubdit non eſſe credendum Guidoni hoc dicenti. Sed certe vniuerſalis practica docet Guid verum dixiſſe, nam dummodo ſubſint indicia ad tranſmittendam inquiſitionem ſufficientia,de quibus dixi ſupra quæſt 20. verſic. Ad inquirendum, ſi reus ſit contumax, ſemper condemnatur, abſque aliis probationibus, & in hoc non videtur aliquo modo hæſitandum.

Quæro nunc, an contra huiuſmodi fictam confeſsionem inductam à ſtatuto vel conſuetudine admittatur probatio innocentiæ? Reſpon. Aliqui dicunt, quod tal s confeſsio non poteſt reuocari, etiam probato errore, & ita communiter ſeruari a t Bal. in l.ſeruum quoque,§ publice, nu.7.in fin. ff de procurat.quem refert Aret.conſ.146. num.3 Foller.in pract.crim.fol.336.num. 18. & Menchiaca lib. tertio, de ſuccſſ.§.23. num.28.Tu vero dic, quod Aut reus, qui vult probare contra hanc fictam confeſsionem, comparet antequam contra eum proferatur ſententia diffinitiua condemnationis, & omnino debet audiri, neq; hoc caſu tenetur ipſe probare errorem huiuſmodi confeſsionis, ſed ſufficit ipſa comparitio, ex illa enim purgatur contumacia, propter quam ſtatutum inducit illam fictam confeſsionem, Aut vero cōparet poſt condem nationem, & non auditur, niſi ſit à principe, vel ſenatu admiſſus ad nouas defenſiones, Et ita in hoc Ducatu ſeruatur, prout etiam ita expreſſe declarat Aret.conſi.146. num.5. & 6. vbi atteſtatur communem opin eſſe, quòd etiam per excuſatorem (abſque eo quòd principalis perſonaliter comparear) poſsit hęc probatio fieri, ſuper quo videnda ſunt ea, quæ dixi ſupra q 33. verſic.Sed quod plus eſt, & Villalpand.in repet.l.22.c.18.num.7.

Quæro etiam, nunquid iudex in huiuſmodi proceſſu, qui fit contra abſentem, poſsit aliquas probationes ex officio inducere? Reſpond. Si vtraque pars, ſcilicet tam accuſator quàm reus ſit præſens, poteſt iudex pro vtraq; parte veritatem inquirendo nouas probationes ex officio inducere, reo autem abſente,non poteſt niſi in caſibus, in quibus contra abſentem procedi poteſt, ſcilicet in delictis,quæ ſunt à relegatione infra, Si vero accuſator ſe abſentem fecerit, & reus ſit præſens, tunc non poteſt contra reum ex officio probationes inducere, ſed debet nomen rei aboleri, Et hæc eſt diſtinctio Bart. in l.4.§. hoc autem iudicium,nu.8.ff.de damno infecto, quam dicit eſſe communem Alex. in eo.§.hoc autem iudicium,num 29.Sed certe quidquid ſit de iure in practica ſeruatur totū contrarium, nā iudices ex officio recipiunt teſtes contra abſentes, non autem pro ipſis, & iudex, qui produceret teſtes ex officio pro reo contumace, poſſet tanquam imperitus, & fatuus ab officio remoueri. Tu vide quę latius dixi infra quæſt. 61. verſic, Sed quęro,& ſeq.

Item quæro, nunquid reus contumax ſit citandus ad ſententiam? Reſpond. De iure dicendum eſt,quòd ſic,vt colligi videtur ex tex. in l.accuſatorem, ff. de publ. iud. ſed de conſuetudine non citantur, vt dicit Ang.de malefic.in verbo, Qui iudex commiſit L. præconi, numero 2. & 3. & Card. Alex. in c.de accuſat. col. 41. verſic. Et prædicta ſecunda quæſt. octaua, quà etiam atteſtatur, quòd conſuetudo eſt, quòd per præconem banniantur ad conſilium generale, vel campanam, vel cornu, vel tubam, ſecundum ſtatuta locorum, & dicit Pract.Milei, fol.8. num. 76. quòd de conſuetudine citantur contumaces vnica citatione pro tribus, & ſubdit, quòd de conſuetudine Franciæ regulariter citantur ad ſonum tubæ, prout etiam ſeruatur in hac prouincia. Vide quæ dixi ſupra quæſt. 31 verſic. Quæro nunquid. Et in regno Neapol. citantur non modo reus ipſe ad domum, ſed etiam eius conſanguinei amici,& vicini ad allegandum cauſas, &c. prout ab immemorabili tempore introductum eſſe de more, & ſtylo magnæ curiæ atteſta-

atteſtatur Grammat. ſuper conſtit. Regni, fol. 52. num. 12. Ego vero puto ab omnibus iudicibus ſeruandum eſſe illud, quod ſeruari conſueuit in locis, in quibus proceditur.

Vidi quandoque dubitari, nunquid ſtatim lapſo termino peremptoriæ ſtatuto ad comparendum, poſsit reus condemnari? Reſpond. quòd de iure forte poſſet dici, quòd ſic, ſed de generali conſuetudine, & ęquitate expectatur triduum, poſtquam accuſata eſt contumacia, & deinde ſequenti die fit condemnatio, Et de hac conſuetudine atteſtatur Afflic. ſuper ſecunda parte conſtitutionum Regni, Rubr. 12. poſt nu. 6. verſic. Quid autem, quem refert Carauita ſuper ritu 198. magnæ curiæ circa fin. ſubdens, quòd ita practicatur. In hoc tamen Ducatu hoc non ſeruatur, quia neque accuſatur contumacia, vt ſupra dixi, neque expectatur per triduum, niſi ita iudici ex æquitate videatur, ſed plerunque in ipſo termino peremptorii fiunt condemnationes.

Videamus, quæ ſit forma proferendæ ſententiæ contra huiuſmodi, reos contumaces? Reſpon. Et quia nobis, & officio noſtro conſtat ipſum eſſe culpabilem dicti maleficii, præſertim ex eius confeſsione reſultante ex contumacia iuxta formam ſtatutorum, &c. ideo ipſum condemnamus in amputatione capitis, & eius bona fiſco regio confiſcamus, Ita quòd ſi aliquo tempore venerit ad manus iuſtitiæ, quòd ducatur, & duci debeat ad locum iuſtitiæ conſuetum, & ibi eius caput amputetur, ita quòd moriatur, Et interea ipſum à toto dominio bannimus, &c. Et ita practicatur, vt dicit Angel. de maleſ. in verbo, Qui dominus iudex videns, num. 45. Hanc etiam formam ſeruari de ſtylo curiarum Franciæ atteſtatur Boer. deciſ. 278. num. 12. Vide quæ dixi infra quæſtio. 93. verſiculo, Fuit aliquando.

QVAEST. XLV.

SVMMARIVM.

Qualiter reo perſonaliter comparente procedatur.

In cauſis criminalibus an ſit neceſſaria litis conteſtatio, verſic. Et in primis.

Et an cum inſtigatore, verſic. An autem. *Remiſſiue.*

Et an in criminalibus fiant poſitiones, verſ. Sed hic incidenter.

Reus comparens an ſit examinandus, verſic. Scias autem.

Et quid ſi nolit reſpondere iudici interroganti, verſic. Sed pone.

Et quid ſi priuſquam reſpondeat, petat dilationem ad deliberandum, verſ. Sed hic quæro.

Et quid ſi petat copiam inquiſitionis, & indiciorum, verſic. Sed quid ſi reus.

Et an iudex in examine debeat deferre reo iuramentum de veritate dicenda, verſic. Sed quæro.

Et an ſi falſum dicat, poterit tanquam periurus puniri, verſic. Quid ergo.

Et quomodo iudex in examine ſe gerere debeat, verſic. Debet autem.

Et an debeant eſſe præſentes examini patronis ipſorum reorum, verſic. Quæro etiam.

Facto examine, ſi reus neget, teſtes ſunt repetendi, eo citato, ſeu præſente, verſic. Cęterum ſi reus.

Et quid ſi non ſit reus citatus, ſed teſtes cum eo confrontati perſeuerent, verſic. Sed in propoſito.

Iudex debet petere licentiam à reo, procedendi ipſo vlterius non citato, verſ. Facta autem.

HACTENVS de his, quæ fiunt reo abſente, vel contumace, dictum eſt, nunc videamus de his, quæ contingunt reo in iudicio perſonaliter comparente, ſiue quia captus fuerit, ſiue quia ſponte comparuerit.

Et in primis quæro, nunquid in cauſis criminalibus neceſſaria ſit litis conteſtatio? Reſpon. Aliqui dicunt, quòd ſic, & hanc opin. atteſtatur eſſe communem Marian. in d. c. qualiter, & quando, num. 222. Alii vero dicunt, quòd quando proceditur ad inſtantiam partis, neceſſaria eſt litis conteſtatio, Secus autem ſi procedatur

ex mero officio, Et hanc dicit eſſe communem opin. Abb. in c cum dilectus, num. 3. de purg. canon. Blanc. autem in prac. crim. fol. 6. num. 36. in fin. dicit, quòd hodie de conſuetudine in criminalibus lis non conteſtatur. Tu vero dic, quòd Aut reus eſt contumax, & tunc cum ex diſpoſitione ſtatutorum habeatur pro confeſſo, non eſt neceſſaria alia litis conteſtatio, quàm illa, quæ fit per talem confeſsionem fictam à ſtatuto, & ſic contra ipſum proceditur (vt dixi) etiam vſque ad condemnationem. Aut vero reus comparet iniudicio, & examinatur ſuper delicto, & tunc reſponſio, quam ipſe facit reſpondendo accuſationi vel inquiſitioni ad interrogationem iudicis, inducit litis conteſtationem, etiam abſque eo quòd pars aduerſa ſit præſens, & hoc etiam ſi procedatur ad inſtantiam partis. Et ita ſeruatur in practica, vt atteſtatur Bart in l. is qui reus, num 4 ff. de publ. iudic. quem refert Aret. conſil. 58. num. 7. & Apoſtil. ad Ang. de malefic in verbo, Hæc eſt quædam inquiſitio, ſub num. 67. nam in criminalibus, etiam abſente accuſatore, poteſt iudex ex officio procedere, & interrogare, vt dicit Bald. in l. t. num. 34 C. qui accuſ. non poſſ. vbi ſubdit, quòd ita ſeruat practica.

An autem ſit lis conteſtanda cum inſtigatore ſiue promotore inquiſitionis, dixi ſupra quæſtio. 10. verſiculo, Quæro nun quid.

Sed hic incidenter quæro, nunquid in cauſis criminalibus poſſint fieri poſitiones ab vtraque parte, prout fiunt in ciuilibus? Reſpond. Reſpectu accuſatoris, vel fiſci ſatis videtur dici poſſe, quòd admittantur poſitiones, ex quo eorum querelæ vel inquiſitioni cogitur reus cum iuramento reſpondere, vt infra ſtatim dixi. Sed quid dicendum in ipſo reo accuſato nunquid poterit dare accuſatori poſitiones, puta, quòd ipſe tale delictum non commiſit, vel quòd illud commiſit ad ſui defenſionem vel huiuſmodi? Reſpon. quòd nô, & ita ſe habet vſus iudiciorum, vt atteſtatur Iacob. de Are. in tract. poſitionum, §. 7. num 1. hoc enim modo poſſent de facili (ſecundum eum) accuſator, & reus inter ſe colludere, & delicta impunita remanerent. Quæ tamen ratio parum facit, ex quo ſecundum conſuetudinem huius temporis, etiam parte deſiſtente, aut concordata, iudices procedunt ad expeditionem proceſſum, vt dixi infra quæſt. 58. circa principium. Verum tamen eſt, quòd conſuetudo ita obſeruat, vt non poſſint per ac cuſatum dari poſitiones, à qua nullo modo eſt recedendum.

Scias autem, quòd reo capto vel ſponte comparente, ſolent iudices illum ſtatim adhibito notario ſuper ipſo delicto interrogare, eiuſq; examen (quod vulgo Conſtitutum appellant) in acta redigi facere. Cæterum ſecundum diſpoſitionem iuris communis, ſi reus compareat, & neget, non eſt vlterius examinandus, ſed recipiuntur teſtes, & ad vlteriora proceditur ad perfectionem proceſſus, Et hæc eſt communis opin. doctorum, vt dicit Marian. in d. c. qualiter, & quando, poſt num. 217. quæſt. 75. in fin Hodie tamen ſeruatur contrarium de conſuetudine, nam ſi facta inquiſitione reus compareat, & neget, nihilominus interrogatur, & examinatur ſuper ea, Et ita communiter in practica ſeruari atteſtatur idem Marian. in loco prærallegato, & in hoc non eſt difficultas. Et licet aliqui dixerint, quòd quando nulla præcedit diffamatio de crimine, non tenetur reus reſpondere, prout etiam ita concludere communiter Doctores atteſtatur Card. Alexand. in cap. de accuſatione, col. 37. poſt med. ſecunda quæſt. octaua nihilominus indiſtincte ſeruatur (vt dixi) quòd teneatur reus ſuper ipſo crimine iudici reſpondere.

Sed pone, quòd reus conſtitutus coram iudice nolit reſpondere interrogationibus ſibi per reum factis, præciſe affirmando vel negando, ſed vel omnino nihil reſpondeat, vel per verba dubia, puta non ſcio non recordor? Reſpond. quòd hoc caſu poteſt, & debet iudex illum ponere ad torturam, & cogere vt reſpondeat affirmatiue, vel negatiue, Ita dicit Bal. in l. accuſationem, poſt num. 11. verſ. Super hoc melius, C. qui accuſ. non poſſ. Et talis torturam (vt dicit Bald. ibi) non datur reo ad eruendam veritatem, nam ad hoc neceſſe eſſet, vt præcederent indicia ad torturam ſuffi-

ſufficientia, vt dixi infra quæſt. 64. verſic. Dixi etiam, ſed datur ad extorquendam reſponſionem, Et hanc opin. Bal. in contingentia facti approbauit conſilium Neapol. teſte Capicio deciſ. 145. prout illum refert Foller. in pract. crim. fol. 308. num. 4. Et eſt iudicio meo bona practica, & eam ſæpe vidi obſeruari non modo, quando reus non vult reſpondere ſuper facto principali, ſcilicet an commiſerit homicidium, vel non, ſed etiam ſuper circūſtantiis ſubſtantialibus pertinentibus ad ipſum delictum, quidquid dicat Foller. in loco præallegato, modo ſint tales, de quibus veriſimile ſit ipſum recordari, puta quia interrogetur de facto proprio, de modico tempore, & de rebus, de quibus alii ſolent communiter recordari, prout ipſe iudex conſiderata facti, & perſonarum qualitate poterit arbitrari, & ita ſerues, Et recordor, quòd ſemel quidam Moncinus, qui dum interrogaretur ſuper quodam rixa, in qua ipſe interuenerat, nolebat reſpondere, neque iurare, fuit iuſſu ſenatus effectus tribus ictibus funis publice, deinde reductus ad carceres iurauit, & reſpondit ad interrogata, 18. Octobr. 1554. A. C. Aduerte tamen, vt omnino aliqua ſubſint indicia contra reum, aliàs enim non teneretur reſpondere, quinimò aliqui dicunt quòd ſi non præcedat diffamatio, non tenetur reus reſpondere, Et dicit Card. Alex. in d. c. de accuſatione, col. 37. circa fin. ſecunda quæſt. octaua, quòd ita Doctores communiter concludunt, Idem dicit Aret. in cap. qualiter, & quando el ſecundo, §. debet, col. quarta, verſic. In foro autem de accuſatio. quem refert Don Anton. de Padilla in l. tranſigere, num. 5. C. de tranſactio. Quod tu intellige, niſi præcedat diffamatio, vel tale quid, quod ſit loco diffamationis, iuxta ea quæ dixi ſupra quæſtio. 6. circa principium.

Sed hic quæro, quid ſi reus vtique velit reſpondere, ſed petat dilationem ad reſpōdendum, an velit cedere vel contendere, nunquid erit illi concedenda, prout etiam conceditur in cauſis ciuilibus, vt dixi infra lib. proximo? Reſpond. Aliqui tenent quòd ſic, & dicit Alex. in l. 1. in prin. num. 6. ff. de edendo, quòd ita concludunt magis communiter Doctores. Contrariam autem ſententiam, ſcilicet quòd imo ſuper facto proprio non debeat dari reo terminus ad deliberandum, tenuit Bal. in l. cum falſum, num. 2. ff. de acquir. hæred. Et hanc opin. dicit eſſe communem Auguſt. ad Angel. de maleſ. in verbo, Comparuerunt dicti inquiſiti, & confitentur totum, num. 6. prout illum refert Pract. Conradi, fol. 280. num. 2. Et hæc opin. ſeruatur de conſuetudine, nam reus ſtatim cogitur reſpondere, Et quòd (ſecundum practicam mundi) non ſit dandum in criminalibus tempus reo ad deliberandum, atteſtatur Salic. in auct. offeratur, num. 6. C. de litis conteſta. Paulus de Caſtro in ea auct. offeratur, num. 5. & 11. quem refert Pract. Conradi, fol. 32. poſt num. 5. Amad. de ſyndic. num. 184.

Sed quid ſi reus priuſquam examinetur, petat copiam inquiſitionis, & indiciorum contra eum exiſtentium, nunquid debet iudex illam ei dari facere? Reſpond. De iure forte dici poſſet quòd ſic, vt ex prædictis apparet, & ita tenet Practicus Papien. in forma inquiſitionis, in verbo, Fama publica, nu. 3. vbi tamen dicit, quòd male ſeruatur in practica per iſtos latrunculatores auaritiæ deditos in animarum ſuarum maximum præiudicium, & detrimentum, & ſubdit quòd peſſime faciunt. Quidquid igitur ſit de iure, conſuetudo ſeruat totum oppoſitum, quòd ſcilicet reus interrogetur, & examinetur ante datas defenſiones, & copiam indiciorum, Et ita quotidie practicari dicit Foller. in pratic. crim. canon. fol. 165. nu. 9 Pract. Conradi, fol. 255. in ſexta limitatione, Hunc etiam dicit eſſe receptum ſtylum, vſum, & conſuetudinem Pract. Iod. fol. 24. nu. 18. Et ſtante hac gñali conſuetudine male faceret iudex, qui aliter obſeruaret in practica.

Sed quæro, nunquid in huiuſmodi examine faciendo debeat iudex deferre iuramentum reo de veritate dicenda? Reſpond. Videtur dicendum quòd non, nemo enim cogi debet ad detegendum propriam turpitudinem, l. alias, ff. de iureiur. prout eſt communis regula, teſte Dec. in l. ſi. poſt nu. 6. C. de eden. Et ſic ſatis eſſe deberet ſimplex interpoſitio fidei, put eſt de

conſuetudine in regno Franciæ, teſte Mar co deciſ. 674. Quæritur an in cauſa in princ. In contrarium tamen eſt magis communis opin. quòd ſcilicet ſit deferendum reo iuramentum de veritate dicenda; ita tenuit Bart. in l. inter omnes, §. recte in fi. ff. de furtis, qui in hoc communiter ab omnibus approbatur, vt dicit August. ad Ang. de malef. in verbo, Comparuerunt, & confitentur totum. poſt nu. 13 Bertran. conſil. 321. num. 3. in fin. lib. 3. in prima parte, Hanc etiam dicit eſſe communem opin Marſil. in l. quæſt. habendæ, num. 72. ſt. de quæſt. quem refert Pract. Conradi, fol. 280. in princ. & Gomez c primo delictorum, num. 65. Et ita hodie ſecundum communem ſtylum Italiæ, tam in inquiſitione, quàm in accuſatione, reus comparens iurat de veritate dicenda, prout de huiuſmodi ſtylo atteſtatur Marian in d. cap. qualiter, & quando, poſt num. 227. quæſt. 84. in fin. Ita etiam obſeruare communem ſtylum Italiæ atteſtatur Bart. in l. 1. poſt num 6. C. de iura. calum. vbi etiam Bald. num. 8. dicit, quòd ita ſeruat conſuetudo. Mihi certe hæc practica nunquam placuit, eſt enim manifeſta occaſio periurii, Nam rei propter metum illius iuramenti nunquam ſolent fateri delictum, vt quotidie experientia docet, & tamen communis eſt concluſio, quòd vbi ſubeſt probabilis ſuſpicio periurii, nunquam eſt deferendum iuramentum, vt dixi infra lib. 7. §. Iuramentum, Tamen (quidquid ſit) non auderem in practica recedere à communi obſeruantia, Et ideo in locis, in quibus ſeruatur, vt reo deferatur huiuſmodi iuramentum, iudex debet illud deferre, nam minime ſunt mutanda, &c.

Quid ergo ſi reus in ipſo examine falſum dicat, nunquid poterit ex eo tanquam periurus puniri? Reſpond. quòd in foro contentioſo puniri non poteſt, ſed ſolum Deum habet vltorem, Ita dicit Alexan in Apoſtil. ad Bar in l. 1. ſub num. 1. ff. de bonis eorum, cui nemo contradicit, vt ait Be rous quæſt. 134. num. 3. Et dicit Boſſ. in tit de periuris, num. 3. quòd ita practicatur, Hoc etiam vigere in practica atteſtatur Nunius de los corregidores, fol. 237. poſt num. 17. verſic. Quæ dicta ſunt. Bene verum eſt, quòd ſi reus in examine dicat aliquod mendacium. de quo deinde conuincatur, erit tale mendacium contra eum ſufficiens indicium ad torturam, iuxta ea quæ dixi ſupra quæſt. 21. verſiculo, Mendacium.

1 Debet autem iudex in huiuſmodi examinibus, faciendis recto tramite procedere ad finem veritatis indagandæ, non autem vt reum inuoluat, & inducat ad confitendum delictum, Item ſecundum aliquos non debet reum ſpecialiter ſuper ipſo delicto, de quo agitur, interrogare. cum in ſuggerentis potius, quam interrogantis eſſe videatur. De conſuetudine tamen contrarium obſeruatur, vt ait Pract. Caſoni, fol. 84. num. 3. quando reus interrogatur de facto proprio, ſecus tamen eſſet, ſi interrogaretur vti teſtis contra alium, vt dixi ſupra, quæſtione 21. verſic. Retenta igitur circa fin. Præterea non debet interrogationibus ſuis procurare, vt auferat reo ſuas defenſiones, puta ſi reus confiteatur aliquem percuſsiſſe, aut vulneraſſe, non debet eum interrogare, an ille ex tali percuſſione, aut vulnere deceſſerit, neque ab eo extorquere huiuſmodi confeſsionem, nam iſta eſt diabolica practica, vt dicit Signorol. conſil. 163. num. 5. ſubdens, quòd ſuper hoc multoties reprehendit iudices maleficiorum ciuitatis Mediolani, & quòd iſtud eſt pluſquam diabolicum, nam fiſcus ſatis habet intentionem fundatam, ex quo ille vulneratus, ſeu percuſſus mortuus eſt. Et hoc iudici ſufficere debet abſque eo, quòd velit per eiuſmodi confeſsionem tollere reo facultatem probandi, quòd non deceſſerit ex percuſsione ſeu vulnere, quæ eſſet magna ipſius defenſio, vt dixi ſupra hoc eod. lib. §. Homicidium, verſiculo, Plerunque etiam.

Quæro etiam, nunquid quando fit examen rei, debeant eſſe præſentes patroni cauſarum? Reſpond. quòd de iure videtur dici poſſe; quòd ſic, per text. in l. cuſtodias, ff. de publ. iud. ſed certe vſus, & curiarum ſtylus hoc non obſeruat, vt atteſtatur Igneus in l. 1. § quæſtionem, num. 19. in fi. ff. ad Sylle. & eſt omnibus notiſsimum. Faciunt quæ dixi infra quæſtio. 64. verſic. Quæro nunc.

Cæterum ſi reus in examine confiteatur delictum, poterit puniri ex tali confeſſione, vt dixi infra q. 65. in princ. Si vero neget, debent parte citata examinari teſtes ſuper veritate ipſius delicti, & ita tenent communiter Doctores, vt dicit Car. Alex. in loco præallegato, Et ideò dicit Salic. in l. fin. in fi. C. de quæſt. ꝙ cauti iudices ante inquiſitionem recipiunt informationẽ teſtium, & in ſcriptis redigunt, ne poſtea dicant contrarium, & habita informatione formant inquiſitionem, & ſi pœna ſit corporalis, faciunt citari reum re, non verbo, ne fugiat, & poſtea faciunt illum reſpondere inquiſitioni, & ſi neget, iterato examinant teſtes, eo citato ad videndum eos iurare, &c. Et illud dictum Salic. refert Grammat. conſil. crim. 15. num. 1. & 2. de quo etiam aliquid dixi ſupra q. 28. verſic. Scias tamen, Et valde grauiter erraret iudex, qui omiſſa tali repetitione teſtium procedere ad torturam, vel condemnationem, nam teſtes recepti ante litis conteſtationem nullam fidem faciunt contra reum, cum ſint examinati ipſo non citato, vt dixi ſupra q. 11. verſ. Item quæro, & infra q. 50. verſ. Item quia. Et aduerte, quia hæc repetitio fieri debet cum omnibus illis qualitatibus, quæ requirerentur, vbi iſti teſtes repetendi nunquam fuiſſent examinati, & ideo debent de nouo iurare, alias nullam prorſus fidem facerent, Item ſi ſunt tales teſtes, quorum dictis de iure non ſit adhibenda fides niſi cum tortura, puta quia eſſet ſocius criminis, non ſufficeret, quòd prius fuiſſet examinatus in tormentis, & ꝙ de nouo iuraret, ſed opus etiam eſſet, vt de nouo poſt iuramentum poneretur in tormentis, & perſeueraret in illo dicto, Nam illa tortura, & omne id, quòd fuit agitatum ante litis conteſtationem, non habetur (vt dixi) in conſideratione, quo ad præiudicium ipſius rei comparentis. Quòd nota, quia ad hoc aliqui iudices non aduertunt, & ſcias, ꝙ licet receptio teſtium non ſoleat committi, ſeu delegari alteri, vt dixi ſupra quæſt. 26. tamen repetitio teſtium, qui examinati ſunt in proceſſu informatiuo, poteſt delegari, & ita ſeruatur de conſuetudine, vt atteſtatur Carauita ſuper ritu 157. magnæ curiæ, numero 11. quòd tamen intellige ſecundum ea quæ dixi in loco præallegato. In hoc autem propoſito volo vt ſcias, quòd quando reus permittit ſe in contumaciam condemnari, deinde petit ſe admitti ad nouas defenſiones, & admiſſus comparet, iudex non debet repetere teſtes examinatos contra eum in proceſſu informatiuo, licet enim examinati fuerint ipſo reo non citato iuxta conſuetudinem, de qua dixi ſupra in d. q. 11. verſ. Item quæro, ex quo tamen ipſe reus citatus non comparuit, habentur ille teſtes pro legitime examinatis in odiũ eius contumaciæ, neque vlterior eorum repetitio requiritur, Et memini, ꝙ propter hoc fuit grauiter reprehenſus à Senatu Prætor Valentiæ, qui in cauſa Petri Nouati admiſsi ad nouas defenſiones, citauit teſtes ad repetendum, & quia non comparuerunt, eos condemnauit, cuius condemnationis Senatus cenſuit nullam rationem hr̃i debere, 7. Nouẽb. 1556. P. N.

Sed in propoſito quæro, pone quòd reus non fuerit citatus ad videndum iurare, & repeti teſtes, ſed quòd iudex eos repetat, & confrontet cum ipſo reo, & teſtes confirment in præſentia ipſius rei ea, quæ prius dixerant, nunquid iſti teſtes dicentur recepti parte citata, ita vt probent contra ipſum reum? Reſpond. quòd ſic, & ita practicatur, vt dicit Afflic. ſuper ſecunda parte conſtitutionum Regni, Rub. 10. num. 20. Hæc autem confrontatio fieri ſolet, quando teſtes deponunt tale quid, quod de directo contrariatur ei, quod reus dixit in ſuo examine, & licet de iure non ſit neceſſaria, tamen in practica obſeruatur, ad hoc vt in ipſa confrontatione veritas melius eluceſcat. Ego certe non credo, quòd ſit de ſubſtantia, & ideo licet eſſet omiſſa, regulariter proceſſus non corrueret, Senatus tamen vult omnino eam fieri, quando eſt teſtis, qui contra reum deponit de viſu, & ita reſcripſit Prætori Cremonæ in cauſa cuiuſdam Anguſtini Botti 20 Martii 1543. Vel etiam quando teſtes ſunt inter ſe contrarii, & ita reſcripſit Capitaneo Vicomercati 29. Martii 1533. C C. Præterea quando depoſitio teſtis non poteſt certificari niſi mediante inſpectione ipſius rei, puta quando teſtis dicit illum non

cognoſcere de nomine, ſed tantum de viſu, Vel quando eum deſcribit per ſigna, nam eo caſu reus eſt illi exhibendus, vt cũ recognoſcat, & ita reſcripſit ſenatus prætori Alexandriæ in cauſa cuiuſdam Aſcani Granarii, qui non fuerat exhibitus cuidam teſti, vt illum recognoſceret, 14. Auguſti 1556. P. N. Debet tamen hoc caſu reus exhiberi teſtibus, non ſolus, quia eſſet timor ſubornationis, ſed poſitus inter alios tres aut quattuor, & illi ſimiles quantum eo tempore fieri poteſt, veſtibus, ſtatura, & etiam facie. Et ita ſeruatur in hac prouincia prout etiam ſeruari in curia Neapol. atteſtatur Foller. in prac. crim. fol. 23, num. 34. in fin.

Facta autem repetitione, & confrontatione teſtium, conſueuerunt iudices prius quàm reum carceribus tradant, vel fideiuſſori relaxent, facere quòd reus inquiſitus eis det licentiam procedendi vſque ad ſententiam diffinitiuam incluſiue, ſingulis diebus, & horis, etiam eo abſente, & non citato, Et eſt practica, quam tradit Bart. in l. is qui reus, num. 4. ff. de publ iud. quam ex communi conſuetudine hodie obſeruari atteſtatur Marian in cap. qualiter, & quando, poſt num. 235 verſic. X C. quæro, Ita etiam quotidie fieri dicit Bal in l. diem proferre, in verſic. Si quis litigator, ff. de arbi. & in l ſiquando, num. 5. C. de teſtib. dicit, quòd ita practicatur, & in l. vt perfectius, nu. 15. C. de annali. exceptio. dicit, quòd ita obſeruant aſſeſſores, quem refert, Angel. de malefic. in verbo, Et ad querelam, num. 61. & Auguſt. ad Angel. de malefic. in verbo, Qui iudex fecit ſibi dari licentiam, poſt num. 2. Et ſucceſſiue iudices faciunt ipſis reis monitionem generalem, vt ſingulis diebus, & horis adeſſe debeant proceſſui faciendo per ipſos iudices, tam circa receptiones teſtium, quàm quæcunque alia vſque ad ſententiam incluſiue, &c. Et hęc monitio (præcedente tamen licentia, vt dicit Marian. in loco præallegato) operatur, quòd non requiritur vlterior citatio, ſed ſi non præcederet licentia, tunc poſſet reus ab huiuſmodi monitione appellare, & dicere, quòd imò vult ad omnes actus citari, & monitio ipſa hoc modo per appellationem reſcinderetur, & nullius eſſet effectus, Et hæc eſt communis opin. vt dicit Boſſ. in tit. de ſenten. num. 13. Et quod dictum eſt de reo, pariter locum habet in ipſo accuſatore, Solent enim cauti aſſeſſores ſcribi facere in actis, qualiter accuſator dat eis licentiam expediendi proceſſum, etiam ipſis abſentibus, & ita omnia expediunt, & etiam ipſam ſententiam proferunt eo non citato, vt dicit Bald. in l, ſi accuſatoribus, num. 4. C. de accuſ. ſubdens, quòd ita tenent omnes Doctores. Iudicio tamen meo hæc cautela, quo ad accuſatorem eſt ſuperflua, vt dixi ſupra quęſt quarta, verſ. Superflua etiam, & quæſt. 31. verſiculo, Vlterius quæro. Poterit itaque iudex ſtante prædicta licentia teſtes recipere, & examinare abſque alia partis citatione, & hanc eſſe hodiernam practicam, quam iudices obſeruant, atteſtatur Alexand. in Apoſtil. ad Bart in dicta l. is qui reus, ſub num. 4. Et ideo miror, quòd Blanc. in pract. crim. fol. 11. nu. 25. ſimpliciter dicat, quòd iſta practica tradita per Bar. non obſeruatur de ſtylo, neque de conſuetudine, Nam licet quo ad accuſatorem, ſeu querelantem bene loquatur, vt dixi in locis præallegatis, certe in reo quotidie in hoc Ducatu, & alibi obſeruatur, nec aliquis ſolet facto examine carcerari, quin notarius in actis ſcribat, Quo facto fuit conſignatus, & ei facta in faciem monitio generalis, vel huiuſmodi. Et credo, quòd ſi de ipſa monitione non appareat in actis, omnia acta poſtea facta reo legitime non citato corruerent.

QVAEST. XLVI.

SVMMARIVM.

REi, perfecto examine, debent carceribus commendari.

Et quid ſi à carceratione appellent, verſic. Sed quid ſi reus.

Carceris fabricatio ad quem pertineat, verſic. Et quoniam.

Cuſtos carceris tenetur ſingulo menſe carceratorum nomina iudici deferre, verſi. Scias etiam.

Quid

Quid facere debeat cuſtos carceris, ſi aliquis ex carceratis moriatur, verſic. Sed in hoc propoſito.

Reus quando ſit fideiuſſoribus relaxandus, verſic. Plerunque vero.

Et quid ſi non ingeratur pœna corporalis, verſic. In hac autem.

Et quid in ſeruis, verſic. Et hęc quidem.

Et quid in feſtis paſchalibus, verſi. Solent etiam.

Et quid ſi appareat de innocentia rei, verſic. Pariter etiam.

Et quid in dubio, verſ. In dubio autem.

Et quid ſi fideiuſſores non ſint idonei, verſ. Cæterum debet.

Et quid ſi detentus in vna ciuitate velit dare fideiuſſorem in alia, verſic. Pone, quòd Papienſis.

Et quid ſi reus propter paupertatem non inueniat fideiuſſorem, verſ. Sed quid agendum.

Et quomodo id probari poſſit, verſ. Sed quomodo.

Et an viri illuſtres dimittendi ſint iuratoriæ cautioni, verſic. Scias autem.

Et quæ debeat eſſe forma promiſſionis huiuſmodi fideiuſſoris, verſic. Quæro quæ debeat.

Et an poßit aliquis ſe obligare pro alio ad pœnam corporalem, verſic. Sed nunquid.

Et quid ſi pro delicto imponatur pœna pecuniaria, verſic. Vbi vero.

Cautela recipiendi fideiuſſoris, verſic. Sis tamen.

Si ſtatutum imponat pro vulnere pœnam centum, & pro homicidio pœnam mille, & aliquis ſimpliciter fideiuſſerit pro imputato de vulnere, ſub qua pœna teneatur illum conſignare, verſic. Sed quęro.

Et quid ſi ille, qui præſtitit fideiuſſorem, ſit deinde ex alia cauſa bannitus, verſic. Quęro pone.

Quantum tempus concedatur fideiuſſori ad reum præſentandum, verſic. Sed hic quęro.

Si fideiuſſor reum non conſignet, cui applicetur pœna promiſſa, verſic. Succeſsiue quęro.

His peractis, debet iudex deliberare, an reus ſit carceri, ſeu cuſtodiæ tradendus, an autem fideiuſſori relaxandus, vt plurimum autem perfecto reorum examine; factiſque debitis confrontationibus teſtium, ſolent iudices ipſos reos ad carceres duci facere, prout communiter fieri conſueuiſſe atteſtatur Bened. de Plumb. in repet. l. pen. §. ad crimen, poſt numero. 69. ff. de publ. iud. Debent autem rei poni in carcere cuſtodiendi, non autem in vinculis, & ita in hac prouincia obſeruatur, prout etiam in curia Pariſienſi obſeruari atteſtatur Igneus in l. neceſſarios, §. non aliàs in lectura, num. 46. ff. ad Sylle. dicens, quòd ibi nullum reum in vinculis tenent, ſed tantum cuſtodiunt, tametſi (vt ipſe ait) in aliis curiis cum carcere, & diligentiori cuſtodia ſeruentur. Certe vbi qualitas perſonæ, & delicti hoc expoſceret, poſſet iudex reum in arctos carceres conjicere, & prohibere, ne cum aliquo loquatur, Et ita practicari per iudices peritos, & expertos, atteſtatur Ant. Gomez cap. 9. delictorum, num. 6. in fin. Aliàs autem laudabilius eſt reos, qui de graui crimine delati non ſunt, vinculorum aſperitate non vexare.

Sed quid ſi reus, qui videt ſe ad carceres conduci, appellet, nunquid ſtante appellatione adhuc erit carcerandus? Reſpon. De iure forte dici poſſet, quòd non, nihil enim innouandum videtur appellatione pendente, Sed certe contrarium ſeruatur de conſuetudine præſertim in hoc Ducatu, in quo in cauſis criminalibus non admittitur appellatio, & ita etiam ſeruari de ſtylo, & conſuetudine patrię Delphi. atteſtatur Guido Papæ deciſ. 235. quem refert Marcus deciſ. 915. Quæro an pendente, num. 4. nec dicitur iudex qui delinquentem carcerari iubet, aliquid contra eum innouare, ſed potius videtur ius publicum, & ſuum tueri, ne ille fuga pœnam delicti euadat. Et certe ſi carcerandi appellantes relaxandi eſſent, fruſtratorium eſſet carceres ædificare, quia omnes appellarent, & ſic omnia iudicia criminalia eluderentur.

Et quoniam hoc loco incidit mentio carceris, bonum eſt vt ſcias, quòd fabricatio domus ad vſum carceris pertinet ad ciuitates, ſeu loca, in quibus de carcere eſt prouidendum, cuſtodia autem carceratorum pertinet ad regem, ſeu dominum, cuius eſt iuriſdictio, & eius officiales, Et ita de iure probari demonſtrat, & conſuetudine etiam interpretatum eſſe atteſtatur Nunius de los corregidores, fol. 131. nu. 4. quòd nota, quia ſæpius vidi ſuper hoc in facto dubitari, & in multis etiam locis vidi contrarium obſeruari.

Scias etiam, quòd de iure commentarienſis, ſiue cuſtos carcerum tenetur ſingulo menſe numerum ipſorum carceratorum iudici ſignificare vnà cum titulis delictorum, propter quæ detinentur, eorumq; qualitate & ętate, ſub pœna viginti librarum auri, & iudex ſi in hoc etiam fuerit negligens, punitur in 10. lib. auri, &c. vt eſt tex. in l. fin C. de cuſt. reorum. Et licet pract. Iod. cap. 17. num. 11. dicat, quòd illam practicæ vſus non recipit, in hac tamen ciuitate Mediolani hoc optime ſeruatur, Quinimò ſolet ſingulo menſe vnus ex ſenatoribus accedere ad carceres, & omnia prędicta diligenter exquirere, & in cauſis leuibus plerunque relaxari facere detentos ſub fideiuſsione, in grauibus autem ſenatui referre, cui maxima eſt cura, ne carcerati in vinculis macerentur, quod & in Hiſpania diligenter obſeruari atteſtatur Ant. Gomez c. 9. delict. num. 7. in fi.

Sed in hoc propoſito quæro, ſi aliquis ex carceratis in carcere moriatur, quomodo ſuccurſum erit cuſtodi carcerum, vt nõ teneatur illum exhibere? Reſpond. Poterit probare mortem illius per teſtes, & ea probata, non erit vlterius moleſtandus. l. fin. ff. de cuſtod. reorum. Dicit tamẽ Ang. in d. l. fin. num. 6. ꝙ hodie cuſtodes carcerum vtuntur hac cautela, quia ſcilicet, quãdo carceratus infirmatur, ducunt medicum, & de ęgritudine faciunt extrahi publicum inſtrumentum, & deinde poſtquã ille mortuus eſt, illum extrahunt de carcere inuolutum in quodam ſacco in ſignum mortalitatis. Sed certe hæc cautela apud nos non admitteretur, non enim ſufficit facere fidem de ęgritudine, niſi etiam fiat fides de morte, nam omnes, qui infirmantur non moriuntur, & ſi hoc admitteretur, eſſet cuilibet de facili aperta via fugiendi. Propterea in hoc Ducatu ſeruatur, quòd quando aliquis ex carceratis infirmatur, cuſtos monet iudicem de illius ægritudine, & deinde ſi moriatur, facit vocari notarium proceſſus, qui coràm teſtibus viſitat cadauer, & illud recognoſcit prò eo, qui dicitur mortuus, & illam viſitationem redigit in actis, Et hoc modo præcluſa eſt via fraudibus.

Plerunque vero, aut ipſe reus, aut eius procuratores petunt eum à carcere dimitti, ac fideiuſſori relaxari, Videndum eſt igitur, quando reus ſit fideiuſſori relaxandus. Et ſcias, ꝙ ille, qui intercedit pro reo, & petit eum relaxari fideiuſſori, debet facere hanc petitionem poni in actis cum oblatione idonei fideiuſſoris, nam ſi non reperiatur in actis, iudex ſi eum non relaxet, non tenetur in ſyndicatu, Et ita in facti contingentia iudicatum fuiſſe atteſtatur Afflict. ſuper ſecunda parte conſtitutionum Regni, Rub. 10. numero tertio. Scias etiam, quòd licet de iure regulariter contractus facti à carcerato non valeant, prout tenent communiter Doctores, teſte Marſilio in pract. crimin. § attingam, numero ſecundo, tamen de conſuetudine carcerati ſolent procuratores conſtituere, & ſatiſdare, & alios contractus facere, Et ita continue in practica ſeruari atteſtatur Alber. in l. qui in carcerem. ff. quod metus cauſa.

In hac autem materia facienda eſt concluſio, quòd regulariter vbicunque pro crimine imponitur pœna corporalis, reus non eſt fideiuſſoribus relaxandus, Et hęc eſt communis opin. vt ait Suarez in ſuo vol. allegationum, folio 693. circa fin. in qua allegatione valde eleganter loquitur in hac materia. Et huic opinioni applaudet conſuetudo, vt dicit Card. Alexand in cap. quiſquis 2. q 8. Vbi vero non ingeritur pœna corporis afflictiua, non debet reus carceribus mancipari, Et ita tenent communiter Doctores, vt ait Ant. Gomez cap. 9. delictorum, num. 8. & nos de hoc habemus decretum, in nouis conſtit. in tit. de accuſat. cap. rei carceribus. Quod intel-

intellige vt procedat, modo offerat præſtare fideiuſſorem, alias ſi non haberet fideiuſſorem, vtique deberet in carceribus detineri, & ita ſeruatur.

Et hæc quidem concluſio maxime locum habet in ſeruis, nam illi non relaxantur fideiuſſori, vt eſt tex. in l. 2. ff. de cuſtod. reorum, & in l. lex Corn. §. præterea. ff. ad Sylle. & dicit Affl. ſt. in d. Rub. 10. in fi. quod ita vidit fuiſſe iudicatum.

Solent etiam plerunque iudices in feſtis Paſchatis, & Natalis Domini reos in carceribus detentos relaxari facere, & ad hunc effectum ſolent illis temporibus quatuor Senatores ad viſitandos carceres accedere, & alios fideiuſſoribus dimittere, alios carceratos relinquere, & vbi negocium eſt grauis momenti, ſenatui referre, & his relationibus ſolent etiam intereſſe in Senatu principes noſtri, vel (illis abſentibus) eorum in hoc Ducatu locumtenentes. De hoc autem habemus text. expreſſum in l. nemo quæ eſt lex tertia. C. de epiſcop. audien. vbi excipientur etiam delicta, quorum rei non ſunt eo tempore relaxandi. Dicit tamen ibi Bart. quòd conſuetudo interpretata eſt contrarium, & illum refert Marcus deciſ. 409. numero 1. & Pract. Conradi, fol. 276. num. 14. Sed certe ſi crimen non ſit enorme, & reus non ſit confeſſus, vel conuictus, vtique debet in feſtis Paſchalibus, & Natalitiis relaxari, ſaltem data domo, vel ciuitate pro carcere, Et ita de conſuetudine apud nos obſeruatur, de qua etiam atteſtatur Boſſ. in tit. de carcer. fid. com. num. 27.

Pariter etiam, vbicunque etiam pendente proceſſu, apparet reum non eſſe culpabilem delicti, de quo imputatur, debet relaxari, vt eſt tex. in l. 1. C. de exhib. reorum, Et ita Florentiæ practicatur, vt dicit Apoſtill. ad Bald. in l. nullus, ſub num. 2. C. de exhib. reis, quem refert Chaſſan. ſuper conſuet. Burgund. fol. 50. numero 170. & Boer. ſuper conſuet. Bituriceñ. fol. 23. col. 1. & Grammat. ſuper conſtit. Regni, fol. 60. poſt num. 42. & Carauita ſuper 40. ritu magnæ curiæ circa principium, & ſuper ritu 41. numero 5. & licet tex. in d. l. 1. non videatur requirere fideiuſſores, ſed ſimpliciter dicat illum debere relaxari, nihilominus practica obſeruat, quòd præſtetur fideiuſſio, & ita ſeruari videmus, vt dicit Boſſ. in tit. de ſenten. num. 61. ſubdit tamen Carauita in loco præallegato, quòd in Regno Neapol. hodierna practica communiter, & generaliter ſe habet, quod facta publicatione proceſſus, etiam quod appareat de innocentia rei, non relaxatur fideiuſſori, quod ego non laudo, niſi crimen ſit valde enorme, vel ſperet iudex habere noua indicia. Hæc autem relaxatio operatur, quod non poteſt reus iterum in carceres coniici ex ea cauſa, niſi ſuperuenientibus nouis indiciis, Et ita ſeruari atteſtatur Boſſ. in loco præallegato, quod tamen (vt videmus) non ita indiſtincte obſeruatur, ſed iudicis arbitrio relinquitur. Præterea ſcias, quod in omnem caſum tempore, quo fit relatio diffinitiua cauſæ in Senatu, ſemper ſolet reus ad carceres reuocari, ne, ſi ſequatur condemnatio corporalis, poſſit illam fugiendo eludere.

In dubio autem debet iudex ſemper inclinare in mitiorem partem, vt ſcilicet reum ſub fideiuſſione relaxet, & hoc vt ſubditos minus quàm fieri poteſt, grauet impenſis, licet iudices ſeueritatis gloriam affectantes de conſuetudine ſeruent contrarium, ipſi enim in dubiis ſemper conſueuerunt retinere reos in carceribus mancipatos, vt dicit Benedict. de Plumb. in repetit. l. penult. §. ad crimen, poſt num. 67. ff. de publ. iudic. Poteſt tamen iudex reum conſignare militibus, vt illum cuſtodiant in aliquo loco tuto extra carceres, vel fideiuſſoribus, qui promittant eum in aliquo loco tenere, vel ſtatuere palatium, vel ciuitatem pro carcere ſub fideiuſſione, quando perſonæ qualitas hoc requirit, & iudex credit pro certo illum non fore culpabilem, prout ſe vidiſſe infinitis vicibus obſeruari atteſtatur Ang. in l. nullus, nu. 3. C. de exhib. reis, quem refert Suarez in ſuo vol. allegationum, fol. 688. num. 11. & Nunius de los corregidores, fol. 155. col. 2. in princ. Subdit tamen ibi Angel. Conſulo tibi aſſeſſori, vt nunquam eum relaxes fideiuſſori, quia magna pericula poſſes incurrere. Sed in hoc iudicio meo male loquitur, & contra æquitatem, & communem practicam.

Cæterum debet iudex diligenter aduertere quando facit reos ſub fideiuſsione relaxari, vt dentur idonei fideiuſſores, aliàs ipſe teneretur in ſyndicatu, quinimò refert Boſſ. in tit. de carcerato fidei. commit. num. 7. ꝙ ipſe vidit in contingentia facti quendam magnum virum compelli etiam ante ſyndicatum ad ſoluendam pœnam, quam promiſerat fideiuſſor. Propterea bonum eſt, ꝙ iudex, vbi fideiuſſor non ſit notorie pluſquam ſoluendo, faciat ei dari approbatorem ſeu collaudatorem, qui illum collaudet & approbet pro idoneo, nam ipſe collaudator tenebitur, vbi repertum fuerit fideiuſſorem non eſſe ſoluendo. Et hæc eſt bona cautela, vt dicit Marian. in d. cap. qualiter, & quando, poſt nu. 236. vbi ſubdit, ꝙ ita etiam ſeruat couſuetudo, dicit etiam Ang. de malefic. in verbo, Pro quibus, & quolibet eorum, num. 13. ꝙ ita eſt conſuetudo per Italiam, quem refert Boſſ. in loco prææallegato. Sed certe in hoc Ducatu ſeruatur, quòd notarii rerum criminalium recipiunt ipſi fideiuſſores, & tenentur in ſubſidium, vbi illi non ſint idonei. Quod fuit optima ratione introductum, quia vt plurimum iudices ſunt forenſes, notarii vero municipes, & ideo habent magis notas perſonas, & facultates eorum, qui faciunt pro reis fideiuſsiones, propterea ipſi bene aduertant. Dicitur autem fideiuſſor idoneus non modo qui poſsidet bona immobilia, ſed etiam qui licet nulla poſsideat immobilia, habet tamen tot bona mobilia, quæ de facili aſportari non poſſunt, puta ſi haberet magnam apothecam, vel multa nomina debitorum, arg. eius quod dicit Bar. in l. ſciendum, nu. 5 ff. qui ſatiſd. cog. Et ita ſeruatur, vt atteſtatur Carauita ſuper ritu 160. magnæ curiæ, num. 7. in fin. qui multa ponit in hoc propoſito, de quibus ego dixi ſupra lib. ſecundo, §. Fideiuſſor.

Pone, ꝙ Papienſis ſit detentus Mediolani, vel è contra, & offerat dare fideiuſſores in ciuitate Papiæ, quia dicit eos non reperire in ciuitate Mediolani, quia ſit forenſis, nunquid erit admittendus vt fideiubeat in ciuitate Papiæ? Reſpon. quòd non, ſed ſemper dari debet fideiuſſor in loco iudicii, & ita ſeruatur, prout etiam ſe vidiſſe obſeruari atteſtatur Afflict. ſuper ſecunda parte conſtitutionum Regni, Rubr. 10. numero 6.

Sed quid agendum, ſi reus propter paupertatem non inueniat fideiuſſorem, nunquid erit relaxandus præſtita per ipſum iuratoria cautione? Reſpond. De iure forte eſſet dicendum, quòd ſic, & eſt communis opin. vt ait Marſil. in repet. Rubricæ de fideiuſſoribus, num. 166. & ſeq. De conſuetudine tamen ſeruatur contrarium, & in ſpecie de mulieribus, quòd non relaxentur cum iuratoria cautione, dicit Apoſtil. ad Bald. in auct. hodie, C. de cuſtod. reorum, quòd ita obſeruat conſuetudo. Ita etiam iudicatum fuiſſe in curia Burdegalen. atteſtatur Boer. deciſ. 349. col. fi. verſic. Tamen ſunt, & in fi. illius deciſionis dicit, quòd idem etiam ſeruatur in viris, prout etiam in hoc Ducatu ſeruatur indiſtincte. Solent tamen quandoque relaxari delinquentes non multum grauati in proceſſu cum iuratoria cautione, & præcepto in faciem, cum comminatione pœnæ iudicis arbitrio, prius tamen conſulto ſenatu, vel etiam ſi agatur de leui crimine, ſenatu non conſulto, Et iudicio meo eſt optima conſuetudo, ne rei, qui aliàs eſſent relaxandi, vbi fideiuſſorem non inuenirent, propter eorum paupertatem in carceribus marceſcant.

Sed quomodo probabitur, quòd reus non poſsit inuenire fideiuſſorem? Reſpon. Eo ipſo, ꝙ reus cum iuramento affirmet, quòd non putat inuenire poſſe fideiuſſores, ſatis cenſetur probaſſe difficultatem præſtandi fideiuſſorem, ſecundum gl. in l. 1. in verbo, Fideiuſſoribus, ff. qui ſatiſd. cogan. quam dicit eſſe communiter approbatam. Soc. conſ. 79. col. ſecunda, verſ. Tertio confirmatur, lib. ſecundo, prout illum Refert Cotta in memoral. verſic. Iuramentum probat, circa principium. In practica tamen apud nos ſeruatur, ꝙ iudex ex officio ſummarie, & ſine ſcriptis cum interuentu fiſci ſe informat de facultatibus ipſius rei aliter, quàm per eius iuramentum, & deinde fit ordinatio, quòd relaxetur cum iuratoria cautione cum participatione, & interuentu fiſci, & ſubſcribitur à fiſcali, & iudex eſt poſtea tutus in ſyndicatu.

Scias

Scias autem, ꝙ de iure loquendo, viri illuſtres nõ poſſunt cogi ad fideiuſsionem præſtandam in cauſa criminali, ſed dimitti debent iuratoriæ cautioni, vt eſt tex. in l. quoties, C. de digni. lib. 12. Sed quidquid ſit de iure, contrarium ſeruat conſuetudo, vt ſcilicet non modo cogantur fideiubere, ſed etiam in carcerem detrudãtur, Et ideo dicit Fab. in pract. arb. fol. 485. num. 12. quòd diſpoſitio d. l. quoties, receſsit ab aula, & in practica non ſeruatur.

Quæro, quæ debeat eſſe forma promiſſionis fideiuſſoris in cauſa criminali? Reſpon. Quidam dicunt ſufficere, ꝙ promittat ſimpliciter conſignare reum ad omnem requiſitionem ipſius iudicis, quo caſu ſi id non obſeruauerit, tenebitur ad intereſſe, Et hoc videtur tenuiſſe gl. in l. ſi. in verbo commodius, ff. de prætor. ſtipul. Alii vero dicunt, quòd non ſufficit illa ſimplex promiſsio, ſed debet promittere de eum conſignando ſub certa, & determinata pœna, Ita tenuit gl. in l. ſed, & ſi quis, §. fin. in verbo, Pluſquam ſtatutum eſt, ff. ſi quis cautio. & ita communiter ſeruatur, vt dicit Alber. in l. ſi quis reum, num. 1. ff. de cuſt. reorum, Carauita ſuper 44. ritu magnæ curiæ, num 8. in fin.

Sed nunquid poterit aliquis ſe obligare ad pœnam corporalem ex ſua conuentione propter delictum alterius? Reſpon. ꝙ non, ita tenet gl. in c. cum homo, in verbo, Supplicium, vigeſimatertia quæſt quinta, quam dicit eſſe frequentiſsimo omnium conſenſu receptam Didacus lib. ſecundo reſolutionum, c. 8. numero 8. & ita communiter ſeruatur, vt dicit Alber. in prima parte ſtatutorum, quæſt. 51. quem refert Marſil. in Rubr. ff. de fideiuſſ. num. 208. & in l. infans, numero 16 ff. ad l. Corn. de ſicar. Et ideo apud nos non admitteretur in practica illud, quod dicit Suarez in ſuo vol. allegat. fol. 700. num. 18. in fin. quòd ſcilicet aliquis recipiat cuſtodiam carcerati, & ſe obliget tanquam fideiuſſor carcerarius.

Vbi vero tantummodo imponitur pro delicto pœna pecuniaria, ſolet reus dimitti cum fideiuſsione de iudicato ſoluendo, & ſecuta ſententia condemnatoria contra reum, fit executio contra ipſum fideiuſſorem, etiam abſque alio nouo proceſſu, vt dixi infra quæſtio. 95. circa principium.

Sis tamen cautus tu, qui recipis fideiuſſorem, vt facias apponi clauſulam, ꝙ promittit ſtare, & ſoluere quamcunque condemnationem, quæ fieret contra eius principalem, etiam in cauſa appellationis, nam regulariter talis fideiuſsio expirat lata ſententia, & ideo fideiuſſor non tenetur in cauſa appellationis, Et hæc eſt communis opin. vt dicit Boer. deciſ. 315. num. 1. Pariſ. conſil. 171. numero 30. lib. quarto, vbi dicit, quòd ita communiter concluditur, Et hanc cautelam tradit Ang. Aret. in §. ſed hodie, num. 1. Inſt. de ſatiſdatio. Quæ tamen apud nos non practicatur, ex quo (vt ſæpe dixi) in cauſis criminalibus non admittitur appellatio.

Sed quæro, pone ꝙ ſtatutum pro vulnere imponat pœnam centum, & pro homicidio pœnam mille, & quòd aliquis ſimpliciter fideiuſſerit pro alio imputato de vulnere, de eum conſignando, & quòd deinde vulneratus deceſſerit, nunquid fideiuſſor, ſi illum non conſignet, erit puniendus in centum, an autem in mille? Reſpon. Aut vulnus erat à principio mortale, & fideiuſſor debet condemnari in mille, aut non erat mortale, & debet condemnari ſolummodo in centum. Et ita communiter determinatur, vt dicit Gand. de malefic. in Rubr. de multis quæſtionibus, numero 1; Hæc tamen quæſtio hodie ceſſat in practica cum fideiuſsiones accipiantur pro certa, & determinata ſumma, vt dixi ſupra verſic. Quæro quæ debet.

Quæro, pone, quòd aliquis præſtitit fideiuſſorem in cauſa criminali, deinde fuit imputatus de alio crimine bannitus, nunquid fideiuſſor datus in prima cauſa tenebitur adhuc ſub pœna contenta in fideiuſſione illum conſignare? Reſpond. quòd non, imo ſecuta condemnatione contra illum remanet prorſus liberatus, nec tenetur illum amplius præſentare, & ita communiter tenetur, vt dicit Albert. in quarta parte ſtatutorum, quæſtio. 64. vbi etiam ſubdit, quòd ita vidit communiter ſeruari, Et dicit Boſſ. in titulo de carcer. fideiuſſ. relaxan. numero 41. quòd ita tenent

commu-

communiter Doctores. Propterea iudex debet eſſe cautus, vt priuſquam condemnet reum ex ſecunda cauſa, citet fideiuſſorem ad illum præſentandum ex prima cauſa, & vbi non conſignet, eum condemnet in pœna contenta in fideiuſsione, deinde procedat contra principalem ex primo & ſecundo delicto. Dicit autem Boſſ. in loco preallegato, quòd ſi iudex condemnat reum ex prima cauſa, fideiuſſor non liberatur, & fuit opin. Bart. in l. ſi quis reum, num. 2. ff. de cuſtod. reorum, Sed contrarium tenuit Bal. poſt Dy. in l. qui crimen, num. 12. C. qui accuſ. non poſſ. & hæc opi. Bald. apud nos de facto ſeruatur, ſolet. n. primo citari fideiuſſor ad conſignandum reum, & vbi non conſignet, condemnari, deinde citatur reus, & ſi non comparet condemnatur. Et ita faciunt cauti iudices, vt dicit Alber. quem refert Nellus de bannitis in 2. parte, tertii temp. q. 6. & Boſſ. in loco præallegato, num. 51. in fi. Idem dicit Specul. in tit. de dolo, & cont. nu. 23. verſic. ſed pone, quem refert Carauita ſuper ritu magnæ curię 158. nu. 3. in fi. vbi etiam ſubdit, ꝙ ita practicatur in omnib. curiis Regni, & ideo ſi iudex primo citaret reum, & eo non comparente illum banniret non vocato fideiuſſore, ſi poſt bannum vocaretur fideiuſſor vt illum ſiſteret, eſſet excuſatus, ex facto enim iudicis videtur impeditus, ne illum conſignet. Et quamuis interuenerit etiam factum, & culpa ipſius rei principalis, non propterea debet fideiuſſor teneri, cum tempore debito monitus non fuit, vt illum conſignaret.

Sed hic quæro, quantum tempus habeat fideiuſſor ad præſentandum reum? Reſpond. ꝙ de iure communi videtur habere dilationem ſex menſium, vt eſt tex. in l. ſancimus, quæ eſt lex antepen. C. de fideiuſſ. Et ideo dicit Ang. in l. ſi quis reum, poſt num. 6. ff. de cuſt. reorum, ꝙ debet iudex facere, ꝙ fideiuſſor renunciet beneficio d. legis, & ſubdit, ꝙ aſſeſſores ita practicant. Sed certe apud nos non eſt in vſu diſpoſitio illius legis, & conſequenter neque etiam practica illius renunciationis, omnes enim fideiuſſores expreſſe recipiuntur de conſignando ad omnem requiſitionem, & toties quoties &c. & propterea ceſſant omnes difficultates, quia ſumus extra caſum illius legis.

Succeſsiue quæro, ſi fideiuſſor reum non conſignet, cui applicetur pœna promiſſa? Reſpond. ꝙ applicatur fiſco, & ita obſeruat conſuetudo, vt atteſtatur Bar. in d. l. ſi quis reum, num. 4. ff. de cuſtod. reorum, vbi etiam Angel. num. 7. dicit, quòd ita practicatur.

QVAEST. XLII.

SVMMARIVM.

DE cautione de non offendendo.

Et nunquid à parte regulariter peti poſſit, verſic. Et in primis.

Et an poſſit iudex ex officio cogere partes ad illam præſtandam, verſ. Sed nunquid.

Et quid ſi pars illam petens dederit cauſam inimicitiæ, verſic. Sed pone.

Et an hæc cautio præſtanda ſit cum fideiuſſoribus, verſic. Sed quæro.

Et quanto tempore duret, verſiculo, Item quæro.

Et quid ſi durante promiſſione de non offendendo inter aliquos, vnus offendat alium, an poſſit deinde alius illum impune offendere, verſi. Sed quoniam.

Et quid in inducijs, verſiculo, Sed hic incidenter.

Et quid ſi ex noua cauſa ſecuta ſit offenſio, verſic. Quæro nunc.

Et quid ſi eodem tempore vnus alterum offendat, verſic. Sed hic quæro.

Et an ſi quis offendat fratrem alterius, dicatur incidiſſe in pœnam, verſic. Quæro etiam.

Et quid ſi t adulterauerit eius vxorem, verſi. Sed quid ſi vnus.

Et quomodo hæc pœna, & pro quibus portionibus tranſmittatur ad hæredes, verſic. Quæro quomodo. *Remiſſiue.*

FREQVENTER contingit, quòd poſtquam iudex mandat inquiſitum è carceribus ſub fideiuſsione relaxari, comparet accuſator

ſator, ſeu pars offenſa, quæ petit, illum prius, quàm relaxetur, cogi ad præſtandam fideiuſsionem de eum non offendendo, Nunc ergo aliquid de ipſa cautione videamus.

Et in primis quidem facienda eſt generalis concluſio, quòd poteſt pars petere ab eo, à quo timet offendi, ſibi præſtari cautionem de non offendendo, & tenetur iudex illum cogere ad eam præſtandam, l. illicitas, §. ne potentiores, ff. de offic. præſidis, Et hæc eſt receptiſsima omnium traditio, vt ait Plaſa lib. primo delictorum, c. 7. num 1.

Sed nunquid poteſt iudex ex ſuo mero, & abſoluto arbitrio, non præcedente aliqua cauſæ cognitione, cogere aliquem ad præſtandam hanc cautionem? Reſpond. ꝙ non, ſed ſolummodo ſi petatur à parte, & cum iuſta cauſa, Et hæc eſt communis opin. vt dicit Pariſ. conſil. 168. num. 10. lib. quarto, quem refert Plaſa in d. c. 7. num. 1. in fi. Ego tamen plerunque vidi contrarium obſeruari, quando ſubeſt timor ſcandalorum, ſolent enim iudices, & debent cogere partes ad inuicem fideiubendum de ſe non offendendo, omni appellatione, & exceptione remota, & vbi recuſent fideiubere, eiiciuntur à ciuitate, ſub comminatione graui pœnarum. Et hæc practica mihi ſemper placuit, debent enim omni ſtudio iudices curare, vt in ciu tate omnia ſint pacata, & tranquilla. Quinimò in multis locis vbi quis minatur alteri, ſolet ille dari in cuſtodiam aduerſario ſuo ſub pœna vitæ, Et hanc cuſtodiam appellamus Saluaguardam, quam ſenatus ex cauſa quandoque ſolet concedere, præſertim quãdo aduerſarii ſunt potentiores, & manu prompti, Et hoc etiam ſeruari de conſuetudine Franciæ atteſtatur Aufrer. ad deciſ. Tholoſ. 489 & Marcus deciſ. 125. num. 2.

Sed pone, ꝙ pars, quæ petit ſibi caueri de non offendendo, fuerit illa, quæ dederit cauſam inimicitiæ, nunquid poterit eius aduerſarius ei hoc obiicere, & recuſare illam præſtare? Reſpond ꝙ non, ſed eo non obſtante, adhuc cogendus eſt vt eam præſtet, Ita tenet Bart. in l. qui bona fide, §. ſi quis iuxta, num. 1. ff. de damno infecto, & eſt communis opin. vt dicit Ripa in Rubrica de iudicis, poſt numero 14. verſic. Præmiſſa etiam, Anton. Gomez cap. 12. delictorum, poſt numero 14. verſic. Quod etiam extende. 17

Sed quæro, quomodo præſtanda ſit hæc cautio? Reſpon. quòd debet præſtari cum fideiuſſoribus, & ita ſeruatur de conſuetudine, vt dicit Albert. in l. non eſt veriſimile, in principio, verſic. Sed vidi dubitari, ff. quòd metus cauſa, Et ita ſemper vidi ſeruari, etiam quòd pars multa bona poſsideat. Bene verum eſt, quòd ſi ille, à quo petitur hæc cautio, ſit pauper, ita vt veriſimiliter non poſsit inuenire fideiuſſorem, tunc admittitur ad præſtandum loco fideiuſsionis iuratoriam cautionem, Et hoc dummodo ſit bonæ vocis, & famę, aliàs enim non eſſet de eo confidendum, Sed debet iudex illum potius cogere, vt exulet, neque excuſatio paupertatis eſſet hoc caſu admittenda, nam homines malæ vitæ, & conditionis quanto ſunt pauperiores, tanto etiam promptiores ſunt ad delinquendum, cum non timeãt confiſcationem bonorum, quę non habent. 18

Item quæro, quanto tempore duret hæc cautio, & promiſsio de non offendendo? Reſpond. Aliqui dixerunt, quòd tantum durat triginta diebus, Et hanc dicit eſſe communem opin. Alber. in d. §. ne potentiores, poſt numero 4. verſic. Item quæro quanto, Sed certe hoc non ſeruatur in practica, ſed ſolet limitari tempus arbitrio iudicis, & ſi intra illud tempus non ceſſauerit cauſa ſuſpicionis, tunc iudex poteſt ac debet cogere partes per aliquod tempus antequam expiret, ad illam renouandam. Et aduerte, quia ex negligentia iudicum ſuper hac renouatione facienda, vidi ego in facto multa mala contingere. Et hanc opin. quòd tempus, quo habet durare hæc cautio, relinquatur iudicis arbitrio, dicit eſſe communem Ripa in Rub. ff. de damno infec. nu. 25. quem refert Plaſa in d. c. 7. numero 4. & ab ea (præſertim ſtante conſuetudine) nullo modo eſt in practica recedendum. 19

Sed quoniam plerunque ſecuta aliqua offenſione poſt datam fideiuſsionem ſolet de variis quæſtionibus dubitari, non impertinens exiſtimaui de eis etiam aliquid

aliquid ſubiicere, Quæro itaque in primis, facta per aliquos promiſsione de non offendendo, prout fit quando contrahitur pax, vel præſtatur hæc cautio, nunquid ſi vnus ipſorum offendat alterum, & ſic frangat pacem, poſsit alteri impune illum offendere? Reſpon. quòd ſic, ita ſentit Bart in l. cum pater, §. libertis in fin. ff. de legat. ſecundo, & ita communiter concluditur, vt atteſtatur Alex. in l. cum proponas, num. 6. C. de pactis, Hanc etiam eſſe communem opin. dicit Alex. conſil. 115. num. 7. lib. quarto, Dec conſ. 380. num. 2. Pariſ. conſil. 164. nu. 23. lib. quarto, Claud. in d. l. cum proponas, numero 6. Cephalus conſil. 35. nu. 27. lib. primo, & dicit Corn. conſil. 42. in littera F, lib. ſecundo quòd in hoc omnes concordant, Et hoc etiam ſi in contractu appoſita eſſet clauſula, quòd pœna toties committatur, quoties contrafactum fuerit, adhuc enim iſti, qui posteriore loco offendit, non dicitur in pœnam incidiſſe, Et hanc opin. tanquam communem ſequitur Alex. in allegato conſil. 115. num. 8. & ſeq. Petr. Bel. de re militari, fol. 136. numero 52.

Sed hic incidenter quæro, pone quòd ſint factæ induciæ, vel (vt noſtri doctores appellant) treuga inter aliquas partes, nunquid ſi vna pars frangat inducias, poterit altera pars eis controuenire? Reſpond. Aliqui dixerunt, ꝙ non, ſed ꝙ tenetur eam nihilominus obſeruare, & fuit dictum originale Vinc. in c. inter verba, 11. quæſt. tertia, Et hanc opin. dicit eſſe communem Dec. in c. conſtitutus, el primo, poſt nu. 2. verſic. Ad prædicta de appel Gratus conſ. 105. num. 1. & ſeq. lib. primo, Et dicit Imola in d. l. qui ſeruum, nume. 2. ꝙ ita obſeruatur de conſuetudine, prout illum refert Soc. conſil. 262. in fi. lib. ſecundo, quod eſt duplicatum in conſil. 90 lib tertio. Sed certe Imola ibi hoc non dicit, ſed tantummodo refert Vinc. dicentem ita ſeruari in Hiſpania, & ſubdit ꝙ illud videtur potius de conſuetudine, quàm de iure. Et Vincentium id atteſtantem refert etiam Io. And. in add. ad Spec. in tit. de treuga, & pace ſuper Rubrica, & Alex. in d. l. cum proponas, num. 3. & Iaſ. in d. l. qui ſeruum, num. 3. & Gomez Arias ſuper lege 36. Tauri, nu. 18. Ego credo contrarium de iure verius eſſe, ſcilicet quòd pars nullo modo teneatur obſeruare treugam, quam eius aduerſarius fregerit, & ita etiam ſemper vidi vbique obſeruari, Et dicit Corn. in d. conſil. 42. in littera F, ſe putare quòd illa opi. nullibi ſeruetur in practica, Claud. in d. l. cum proponas, numero 4. atteſtatur, quòd vbique contrarium ſeruatur præterquam in Hiſpania.

Quæro nunc, pone quòd exiſtente inter aliquos rixa ſeu inimicitia, facta fuerit inter ipſos promiſsio de non offendendo ſub aliqua pœna, & ꝙ deinde ex noua cauſa ſiue rixa ſuperueniente vnus eorum alterum offendat, nunquid dicetur commiſſa pœna? Reſpond. Bart. in l. aut facta, §. cauſa, nu. 1. ff. de pœnis, tenuit, quòd non, & ita communiter teneri atteſtatur Corn. in d. conſil. 42. in littera B, Hanc etiam dicit eſſe communem opi. Alex. in l. qui inſulam, num. 4. ff. de verb. obl. prout illum refert Pariſ. in d. conſil. 165. nu. 26 lib. quarto, licet in libro meo Alex. id non dicat, refert etiam Taeg. in pract. crim. c. 13. num. 6. in fi. Soc. Iun. conſil. 103. num. 7. lib. tertio, Et dicit Bal. in c. primo, in princ. nume. 2. de pace tenenda, quòd ita tenent communiter Doctores, & ita in facti contingentia conſuluit Roma. conſil. 258. Mantua conſ. 169. lib. primo. Hoc tamen intellige vt procedat, quando apparet de noua cauſa veriſimili, aliàs ſecus, prout in facti contingentia conſuluit Cephal. conſil. 35. lib. 1. in primo dubio, Item intellige vt procedat, quando ille, qui offendit, non dedit cauſam vel occaſionem ſecundæ rixæ, vel illam aliquo modo procurauit ſeu affectauit, aliàs enim vidi pluries iudicari, ꝙ diceretur commiſſa pœna, & hoc ad euitandas fraudes, quæ de facili poſſent hoc modo committi, Quilibet enim poſſet facere oriri nouam cauſam, & ita impune alium offendere, non obſtante promiſsione, quod eſſet maxime inconueniens.

Sed hic quæro, pone quòd duo promiſerunt ſe inuicem non offendere ſub pœna, Modo contingit, quòd ambo ſe inuicem offenderunt eodem tempore, ita vt non appareat quis primo offenderit, nunquid aliquis ipſorum dicetur incidiſſe in

pœnam

pœnam? Reſpond. quòd nemo eorum tenetur, ſed offenſa inuicem compenſatur, Ita tenet Bart. in l. cum pater, §. libertis, num. 7. ff. de lega. ſecundo, & eſt communis opin. vt dicit Alex. in l. ſi ſeruum, §. ſequitur, numero 9. ff. de verbo. oblig. quem refert Boer. deciſ. 237. poſt numero 2. Gratus conſil. 114. numero 14. lib. ſecundo, Iaſ. in d. §. ſequitur, numero 12. Et hæc quidem concluſio de plano procedit, quando agitur ſolummodo de pœna applicanda parti, ſed ſi in promiſsione fuiſſet appoſita aliqua pœna, quæ eſſet applicanda fiſco, forte ambo eſſent condemnandi, licet enim ratione incertitudinis regulariter omnes debeant abſolui, tamen illud habet locum, quando agitur de pœna corporali, ſecus aũt quando agitur de pœna pecuniaria, nam omnes puniuntur, ne delictum remaneat impunitum, vt dixi infra quæſt. 60. verſic. Vidi ego.

Quæro etiam, ſi duo promiſerunt ſe inuicem non offendere ſub pœna, nunquid ſi vnus eorum offendat fratrem alterius, dicatur incidiſſe in pœnam? Reſpon. ꝙ nõ, ita tenet Bart. in l. ſi ita ſtipulatus, §. Chriſogonus, num. 10. ff. de verb. obl. & ita dicunt communiter Doctores, vt ait Bald. in c. primo, §. ſimiliter ſi dominum, numero 4 quib. mod. feud. amitt. Pet. Bellus de re milita. fol. 136. poſt num. 53. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Alex. in d. §. Chriſogonus, numero 20. & ſeq. Ad hoc enim vt dicatur pax rupta, requiritur ꝙ perſona offenſa ſit talis, quòd propter eius offenſam competeret principali actio iniuriarum proprio nomine. Quod tamen intellige vt procedat, niſi manifeſte appareret, quòd offendiſſet eius fratrem, vt ipſum principalem offenderet, puta quia nullam aliam cauſam inimicitiæ haberet cum ipſo fratre, nam eo caſu grauius etiam eſſet puniendus.

Sed quid ſi vnus ex illis, qui promiſit alium non offendere ſub pœna, adulterauerit vxorem alterius, nunquid incidit in pœnam? Reſpon. quòd non, quia præſumitur potius id feciſſe cauſa libidinis, quàm animo iniuriandi, Ita tenet Bart. in l. verum, nu. 4 ff. de furtis, Et hoc dictum Bart. communiter à conſulentibus approbatur, vt dicit Lud. Catus inter conſilia criminalia diuerſorum conſil. 99. num. 13. libro primo. Hanc etiam dicit eſſe communem ſententiam Aug. ad Ang. de malef. in verbo, Che hai adulterato, poſt nu. 60. Et ideo ſi mulier illa eſſet adeo deformis ſeu vetula, vt veriſimile eſſet, ꝙ potius animo iniuriandi, quàm ex cauſa libidinis id feciſſet, forte poſſet dici ꝙ incidiſſet in pœnam.

Quæro, quomodo hæc pœna, in quam incidit contrafaciens promiſsioni de non offendendo, & pro quibus portionibus tranſmittatur ad heredes? dixi ſupra lib. proximo, §. ſtipulatio.

QVAEST. XLVIII.

SVMMARIVM.

De dilationibus.

Quot dilationes dari debeant in cauſis criminalibus, verſic. Quæro quot.

Et an in cauſa adulterii concedendæ ſint dilationes, prout in alijs cauſis, verſiculo, Sed nunquid.

Dilationes in cauſis criminalibus an ſint vtrique parti cõmunes, verſ. Cetera autem.

PREFECTO pceſſu informatiuo ex parte iudicis, reoque examinato, factiſq; debitis repetitionibus, & cõfrontationibus teſtiũ, ſolet pars offenſa citari ad ſubminiſtrãdũ, ſi qd habet contra ipſum reum, præſertim vbi adeſt querela & etiam eodem contextu citatur ad videndam fieri publicationẽ proceſſus, Et ſcias, ꝙ licet in cauſis ciuilibus publicatio proceſſus nõ ſit de ſubſtantia iudicii, ſed ea omiſſa, proceſſus nihilominus valet, vt dixi infra lib. prox. tamen in criminalibus ſi omitteretur, proceſſus eſſet ipſo iure nullus, quia tolleretur reo facultas ſe defendendi, nam ſecundùm communem practicam, eodem contextu ſolent iudices publicare proceſſum offenſiuum, & eius copiam parti decernere vna cum termino ad faciendum ſuas defenſiones.

Sed pone, ꝙ accuſator cõpareat, & petat

tat ſibi ſtatui dilationem ad probandum? Reſpon. quòd iudex debet illam concedere, & ſuperſedere à publicatione proceſſus, Et ita vbique indiſtinctè obſeruatur.

Quæro, quot dilationes dandæ ſunt in iudiciis criminalibus? Reſpond. quòd de iure dandæ ſunt accuſatori duæ dilationes, & tres reo, vt dicit text. in l. fin. ff. de feriis, & licet ille text. videatur loqui in cauſis capitalibus tantum, nihilominus intelligi debet, vt procedat etiam in aliis cauſis criminalibus quibuſcunque. Et ita illam legem intellexit gl. magna ibi, cuius opin. dicit eſſe communem Bal. in ea l. fin. in vltimis verbis, & illam de conſuetudine obſeruari atteſtantur ſcribentes ibi, & in ſpecie Ang poſt num. 1. & Paul. de Caſtro poſt nu. 3. & Alex. num. 22. & Iaſ num. 50. Maranta in ſuo Speculo, f. 118. poſt nu. 2. In hac prouincia ſeruatur, quòd materia dilationum in cauſis criminalibus eſt arbitraria iudicibus ſecundum opin. Innoc. in cap. ad petitionem, num. 4. de accuſat. quam etiam tenent communiter cano. vt dicit Alexan. in l. 2. num. 8. ff. de re iud. & ideo ſolent iudices de facili concedere plures etiam dilationes reis, præſertim quando ſunt in carceribus, nam eo caſu ceſſat præſumptio calumniæ. Accuſatoribus autem non ita de facili eas concedunt, ne rei grauentur impenſis. Et nota, quòd ſi iudex ſuſpicetur partem petere dilationem per calumniam, poteſt illi comminari multam, in caſum, in quo deficiat in probatione, vel etiam illam cogere ad promittendum fiſco aliquam pœnam pecuniariam, ſi non probauerit illud, ad quòd probandum petit ipſam dilationem, Et ita ſæpe vidiſſe fieri, & obſeruari atteſtatur Cagnol. in Rubr. ſi quis iudi. non obtempe. num. 4. Quod tamen ego nunquam vidi ſeruari, bene vidi quandoque accuſatorem petentem tertiam dilationem ad probandum, reo exiſtente in carceribus, cogi ad fideiubendum de omnibus expenſis verſus partem, vbi non probet, Et hæc practica mihi magis placet.

Sed nunquid in crimine adulterii dandæ ſunt dilationes, ſicut in aliis cauſis criminalibus? Reſpond. quòd de iure non eſt danda dilatio, niſi ex iuſta cauſa, vt videtur eſſe tex. in l. crimine, ff. de adult. Sed certe quidquid ſit de iure, contrarium ſeruatur de conſuetudine, ita enim dantur dilationes in cauſa adulterii, vt in aliis delictis. Et ita practicamus in palatio, vt dicit Bal. in d. l. fin. num. 14.

Cætera autem, quæ pertinent ad materiam dilationum, poſui infra libro proximo, & nota, quòd ſicut in cauſis ciuilibus dilationes conceſſæ vni parti, ſunt etiam alteri communes, vt ibi dixi, ita etiam in cauſis criminalibus, quidquid in contrarium conſuluerit Signorol. conſilio 160. contra quem tenent communiter Doctores, vt atteſtatur Apoſtillator ibi in ſummario ipſius conſilii, & ita ſemper vidi ſeruari.

QVAEST. XLIX.

SVMMARIVM.

De publicatione proceſſus, eiuſq; copia parti decernenda.

Et quid ſi procedatur per viam inquiſitionis, verſic. Et hæc quidem.

Et quid in crimine hæreſis, verſiculo, Habetque locum.

Et quid ſi pars illam non petat, verſiculo, Sed nunquid.

Et an pars petens copiam proceſſus, teneatur exprimere cauſam, verſiculo, Sed quæro.

Et quid ſi reus ſit contumax, verſic. Scias tamen.

Et quid ſi ex pluribus reis aliqui ſint præſentes, & aliqui contumaces, verſiculo, Sed pone.

Et an prius fieri debeat repetitio teſtium, verſic. Item ſcias.

Et an ſit danda reo copia allegationum, verſiculo, Quæro nunquid. *Remiſſiue.*

Et an etiam accuſatori danda ſit copia proceſſus, verſic. Danda eſt autem.

Et quid in proceſſu, qui ſit ſuper inquiſitione generali, verſic. Hæc autem omnia.

Et an facta publicatione proceſſus poſſint adhuc teſtes recipi, verſic. An autem. *Remiſſiue.*

Neminem

Neminem condemnari debere, niſi dato termino defenſionis, verſ. Eſt igitur.

Et an Princeps poſſit huiuſmodi terminum defenſionis tollere in cauſa criminali, verſic. Et hoc adeò.

Et quid ſi reus captus ſit in flagranti crimine, verſ. Vlterius quęro. *Remiſsiue.*

Et an poſſit reus huic termino renunciare, verſ. Quæro nunc.

Et an reus petens veniam delicti, cenſeatur illud fateri, verſic. Sed hic incidenter.

VBI accuſator aliam dilationem ad probandum non petat, fit publicatio proceſſus, decerniturq; ei copia cum termino defenſionis, Et quòd danda ſit reo copia indiciorum, dicit eſſe communem opi. Ripa in l. 2. nu. 8 C. de edendo, quem refert Villalobos in ſua collecta communium opin. in littera I, num 22.

Et hæc quidem concluſio nullam habet difficultatem, ſi reus eam petat ſibi dari, nam regulariter etiam ſi contra aliquem procedatur per viam inquiſitionis, danda ſunt inquiſito nomina teſtium contra eũ productorum, necnon & dicta ipſorum teſtium (eo petente) publicanda ſunt, ad effectum vt poſsit ſeipſum defendere, & ſuas exceptiones proponere, aduerſus eorum dicta, & perſonas, vt colligitur ex textu in cap. qualiter, & quando, el ſecundo. § Debet igitur, de accuſat. Et ita firmant ſcribentes omnes, vt dicit Pariſius conſil. 2. num. 155. lib. 4. Ita etiam tenere communiter Doctores atteſtatur Cæpol. conſ. crimin. 65. circa finem, & conſ. 66. verſic. Quinto probatur.

Habetq; locum hæc concluſio etiam in crimine hæreſis, nam etiam in cauſa hæreſis danda eſt reo copia indiciorum, non tamen edenda ſunt nomina teſtium, vbi adſit ſuſpicio periculi, forte propter potentiam ipſius inquiſiti, vt dicit gloſſ. in c. fin. in verbo, Indiciis, de hæret. in 6. & ita firmant communiter omnes ſcribentes, vt dicit Pariſ. in d. conſil. 2. num. 164. & idem etiam eo caſu ſeruandum eſſet in aliis cauſis, Et ideo dicit Blanc. in pract. crim. fol. 38. num. 80. quòd inoleuit practica, quòd dentur nomina teſtium confuſa, & ſeparata à dictis teſtium ob potentiam reorum, ne poſsint ſcire, quid ab vno quoque eorum dictum fuerit, Et proximis menſibus ita obſeruauit Senatus in cauſa homicidii commiſsi in perſonam Iacobi Philippi Fraſcariæ, in qua propter potentiam aduerſariorum permiſſum fuit iudicibus in ipſa cauſa delegatis, vt non ederent nomina teſtium, niſi prout ſibi videretur, 23. Auguſti 1564. A. C. quod tamen nunquam alias vidi per Senatum concedi, Bene verum eſt, quòd in cauſis hęreſis, cum ſemper graue periculum credatur imminere, ſi non teſtibus, ſaltem cauſis fidei Catolicę, quia pauci libere teſtimonium perhiberent, ſi nominum publicatio fieret, ideo conſuetudine receptum eſt, vt nunquam nomina teſtium publicentur, vt atteſtatur Simancas de hæret. c. 62. num. 9.

Sed nunquid tenetur iudex dare copiam indiciorum reo non petenti? Reſpond. Aliqui tenuerunt quòd non, & dicit Blan. in pract. crim. fol. 39. num. 102. quòd ita quotidie ſeruatur, quòd ſcilicet iudices dant aduocatos carceratis, & cum proceditur in cauſa, qui vult indicia, illa petit, & ſubdit quòd ita vidit ſeruari. Tu vero dic, quòd, Aut loquimur an ſit danda, reo copia indiciorum antequam ſubiiciatur torturæ, & tunc non eſt danda, niſi petatur, & eſt communis opin. vt atteſtatur Boſſ. in tit. de ind. num. 79. vbi etiam ſubdit, quòd ita practicatur, Si vero petatur, omnino dari debet, & eſt communis opin. vt dicit Nouell. in tract. ad defenſam, fol. 89. in primis verbis, Alex. de Neuo conſil. 86. num. 4. dixi infra q. 64. verſ. Sed quid ſi ille. Aut loquimur, an ſit danda ante condemnationem, & dic quòd debet omnino dari, etiam ſi non petatur, Et hoc ſiue ſit conuictus, ſiue etiam confeſſus, vt dixi infra verſ. Eſt igitur. Et ita ſeruatur in hac prouincia, non tamen intellige, quòd ſit danda reo cum effectu ipſa copia proceſſus expenſis officii, vel partis querelantis, ſed ſit tantummodo decretum copiæ, ita

vt pars (ſi velit) poſsit illam habere, ſuis tamen impenſis.

Sed quæro, nunquid reus petens copiã proceſſus teneatur exprimere cauſam, propter quàm illam petat? Reſp. Forte de iure poſſet dici, quòd ſic, & ita videtur tenere Alexa.conſi. 65.col.pen. lib.1. Sed contrariũ ex cõmuni vſu ſeruatur, vt dicit Blanc. in pract.crim.fol 38 nu.76.& ſeq. & ſic ſatis eſt quòd pars dicat, Peto copiam indiciorum mihi decerni, hęc enim aſſertio incluſam habet cauſam, quia ſcilicet volo me defendere, & elidere indicia aliter quàm per torturam.

Scias tamen, quòd hęc publicatio proceſſus fieri non ſolet, niſi quando proceditur contra reũ præſentem, ſed quando procedítur cõtra reũ abſentem, & contumacẽ, tunc nulla facta publicatione proceſſus, neque data copia parti deuenitur contra eum ad condemnationem etiam capitalem, vt quotidie videmus.

Sed pone, quòd plures ſint rei de vno delicto accuſati, quorum vnus ſit præſens, alii vero contumaces? Reſpond. quòd licet ſecundum aliquos non debeat differri proceſſus rei præſentis, donec illi, qui ſunt contumaces, condemnentur, & hanc dicit eſſe communem opin. Boſſ. in tit de ſentent. num. 85. in hac tamen prouincia ſeruatur totum contrarium, quia ſcilicet nunquam publicatur pręſenti proceſſus offenſiuus, niſi prius contumacibus condemnatis, vt etiam fatetur Boſſ in loco pręallegato, & in tit. de delicto, num. 46. Et ita omnino ſeruandum eſſe, in facti contingentia ſenatus expreſſe reſcripſit prætoribus Fontanellæ, & Romanenghi, 11. Auguſti 1558. Et eſt (iudicio meo) optima practica, ne (ſi publicetur proceſſus) poſsint contumaces inſtrui de indiciis contra eos exiſtentibus, & ſubornare teſtes, & deinde comparere. Ipſis autem contumacibus condemnatis, fit publicatio proceſſus quo ad præſentes, daturque eis copia, deletis tamen prius, quantum commode fieri poteſt, nominibus contumaciam, atque his omnibus, quę ad eos pertinent, quatenus tamen quo ad præſentes per huiuſmodi deletione non tollatur, vel in minimo facultas defenſionis.

Item ſcias, quòd nunquam publicatur proceſſus, neque datur copia parti, niſi prius factis debitis teſtium repetitionibus, iuxta ea quæ dixi ſupra quæſt. 45. non enim datur reo copia indiciorum, quę iudex ſumpſit ſuper proceſſu informatiuo, niſi poſtquam ſunt eo citato legitime repetita, Et ita practicatur, vt dicit Maranta in ſuo Spec. fol. 20 num.8 in fin.

Quęro nunquid ſit danda reo copia allegationum, dixi infra lib proximo.

Danda eſt autem proceſſus copia non tantum reo, ſed etiam accuſatori, ſi illam petat, quod intellige, quando proceſſus publicatur etiam reo, ſed ante publicationem proceſſus non debet dari copia accuſatori, etiam ſi illam petat pro intereſſe fiſci, vt poſsit alia indicia ſubminiſtrare. Eſt enim hoc caſu omnino repellendus, & ita ſeruatur, vt dicit Boſſ. in tit. de ind. num. 82 Vidi tamen quandoque oſtendi à iudicibus examina reorum accuſatoribus, vt melius ſciant fiſci partes tueri, quod tamen ego non niſi ex magna cauſa, & in atrocioribus delictis & in quibus difficile eſſet habere indicia, faciendum eſſe conſulerem.

Hæc autem omnia, quæ de publicatione proceſſus dicta ſunt, intelligi debet, vt locum habeant in proceſſu, qui ſpecialiter fit contra aliquem, contra quem tanquam culpabilem iudex inquirit, Secus autem dicendum eſt de proceſſu, qui fit ſuper inquiſitione generali ad inueſtigandum, quis fuerit delinquens, cum enim in ea non ſit adhuc aliquis reus certus, non eſt alicui danda copia indiciorum, & ita obſeruat conſuetudo, vt atteſtatur Anton. de Canar. de quæſtio. in ſecundo membro, num. 52. in fin. Quod nota, quia plerunque ſolent fieri quædam comparationes præuentoriæ, petendo copiam indiciorum, &c. cum tamen adhuc non ſit formatus proceſſus informatiuus, ſiue inquiſitio ſpecialis, vt eludant iudices imperitos, debet igitur iudex prius formare ipſam inquiſitionem ſpecialem, ſiue proceſſum offenſiuum, & deinde ſeruatis ſeruandis (iuxta dicta in quæſtionibus pręcedentibus) poterit dari copia inquiſito.

An autem facta publicatione proceſſus, poſsint adhuc recipi teſtes, dixi infra quęſt. 61. verſic. Sed quæro.

Eſt igitur certa iuris concluſio, quòd in criminalibus nemo debet condemnari, niſi prius dato termino ad faciendum ſuas defenſiones, etiam ſi fuerit delictum ipſum ſponte confeſſus, Et hanc practicam ſeruat totus mundus, vt dicit Salic. in l. ſecunda, poſt num. 7. C. de cuſtod. reorum, Ang. de maleſic. in verbo, Qui iudex dictis inquiſitis in primis verbis, quem refert Pract. Conradi, fol. 307. num. 3. Ita etiam ſeruari ex communi obſeruantia atteſtatur Marian. in repet. cap. qualiter, & quando, poſt num. 232. de accuſatio. Paris Put. de ſynd. fol. 459. c. 6. in fin. Pract. Carer. fol. 538. num 45. Boſſ. in tit. de ſenten. num. 1. poteſt enim reus contra propriam confeſsionem multa deducere, de quibus dixi infra quæſt. 55. vt in facti contingentia conſuluit Grammat. conſil. 16. Vide quæ dixi infra quęſt. 65. in principio. Et aduerte, quia talis terminus defenſionis dandus eſt reo etiam non petenti, vt ſupra dixi, & hoc non modo quando tantum eſt conuictus, vt aliqui faciunt, & dicit videri communem mentem doctorum Boſſ in tit. de confeſsis, num. 10. ſed etiam quando eſt ſponte confeſſus, vt dixi in loco præallegato.

Et hoc adeo verum eſt, vt nec etiam princeps poſsit etiam de plenitudine poteſtatis tollere in criminalibus ſuas defenſiones reo, ſecundum Bal. in l. 3. § ſi is pro quo, verſiculo, In ead. gloſ. ibi non obſtante, ff. quòd quiſque iuris. Et hanc Doctrinam omnes Doctores tenent, vt dicit Socin. conſilio 266. poſt numero 46. verſiculo. Tertius caſus, libro ſecundo, quem refert Marſil. in practic. crim. §. expedira, numero 76. & in §. opportune, numero 61. & conſilio 81. numero 78. quod conſilio Socin. ego retuli ſupra quæſtio. 31. verſiculo, Adde quòd hæc.

Vlterius quæro, nunquid reo capto in flagranti crimine dandus eſt terminus defenſionis? dixi ſupra quæſt. 8. verſiculo, Sed nunquid.

Quæro nunc, an poſsit reus per pactum renunciare termino ſibi ſtatuto ad faciendum ſuas defenſiones? Reſpond. quòd in cauſis criminalibus poteſt reus renunciare ſuis defenſionibus, quando agitur de imponenda pœna corporis afflictiua, Ita ſentit gloſ. in l. pactum inter heredes, in verbo, Liceat, ff. de pactis, quę communiter approbatur à Doctoribus, vt ait Dueñas regula 190. in quarta limitatione, Illam etiam dicit eſſe ab omnibus receptam Didacus ſuper quarto decretal. fol. 202. num. 16. Hanc etiam atteſtatur eſſe communem opin. Ant. Gomez cap. primo delictorum, poſt numero 66. Bene verum eſt, quòd ſi reus fuiſſet ſponte confeſſus delictum, & iudex illi ſtatuiſſet terminum ad faciendum ſuas defenſiones, poſſet hoc caſu reus illi termino renunciare, & poſſet iudex ſtatim illum morti tradere, & ita practicatur, vt dicit Bal. in l. ſi accuſatoribus, num. 11. C. de accuſ. Hoc etiam in practica ſatis receptum eſſe teſtatur Didac. in loco præallegato. Solentque iudices huiuſmodi renunciationi apponi facere clauſulam, quia ſcilicet ſcit nullam ſe habere defenſionem, iuxta dictum Bald. in l. raptores, num. 4. C. de epiſc. & cler. quod ſe dicit ſemper practicaſſe Angel. de maleſic. in verbo, Qui iudex dictis inquiſitis, &c. num. 8. Et dicit Angel. in l. ſed ſi quis, §. quæſitum, poſt num. 3. ff. ſi quis cautio. quòd hac practica hodie vtuntur aſſeſſores, quem refert Auguſt. ad Ang. in d. verbo, Qui iudex, num. 14. Conſulo tamen iudicibus, vt nullo modo curent inducere reos ad renunciandum ſuis defenſionibus, ne ſuper eos, & eorum filios conuertatur, ſi inique fecerint, vt dicit Ang. in d. §. quæſitum.

Sed hic incidenter quæro, nunquid reus implorans clementiam iudicis, & petens veniam delicti, cenſeatur fateri delictum? Reſpond. Si quidem petat veniam delicti ſolemniter coram iudice, videtur fateri delictum, ſi vero petat veniam extraiudicialiter, illud fateri non videtur, Et hęc diſtinctio eſt de mente doctorum, vt dicit Gigas de crim. læſæ Maieſt. fol. 112. quęſtio. 23. num. 3. Faciunt quæ in hoc propoſito dixi ſupra quæſt. 21. verſic. Sed hic cadit.

QVAEST. L.

SVMMARIVM.

De nullitatibus proceſſus.

Proceſſus formatus contra minorem xxv. annis, non dato ei curatore, eſt ipſo iure nullus, ibid.

Quadrageſimali tempore an poſſit procedi in cauſis criminalibus, verſic. Pariter etiam.

Proceſſus factus ſuper generali inquiſitione an valeat, ita quòd poſſit reus ex eo condemnari, verſ. Item quia.

Et quid in cauſis ſyndicatus officialium, verſ. Scias etiam.

Stante ſtatuto quòd alicui denegetur actio, an poſſit iudex ex officio inquirere, verſ. Poſſet etiam.

NVNC de reorum defenſionibus videamus, & Prima quidem eſt defenſio, quæ oritur ex illis exceptionibus, quæ concernunt nullitatem proceſſus, quarum multas colligere potes ex his, quæ ſuperius dicta, & in inferius dicenda ſunt in diſcurſu materiæ, & poteſt etiam poni exemplum, puta ſi proceſſus fuerit formatus contra minorem xxv. annis, nullo prius illi dato curatore, nam eo caſu proceſſus eſt ipſo iure nullus. l.clarum. C. de auth. præſtan. & eſt communis opin. vt dicit Boſſ. in tit. ſi aduerſus rem iud num.22. Roland.conſ. 31. num. 1. lib. 1. & dicit Plaça lib. 1. delictorum, cap. 32. num 12. in fi. quòd ita in regnis Hiſpaniarum vſu receptum eſt, & praxis id obſeruat. Sed certe iudices noſtri hoc male ſeruant, vt dicit Pract. Pap. in forma inquiſitionis, in verbo, Contra, & aduerſus, num. 2. & ita in hoc Ducatu hęc exceptio in practica non admittitur nam in delictis minor xxv. ann. dummodo ſit maior xiiii. habetur in omnibus, & per omnia pro maiore, maxime quando confitetur delictum, vt dixi infra quæſtio. 55. verſi. Vlterius etiam, Et dicit Boſſ in tit. de confeſsis, numero 69. quòd ita videt quotidie obſeruari contra dictam legem clarum, & dicta doctorum, de quibus ſupra tam in confeſsione, quàm in aliis actis factis per minorem in iudicio criminali, nullo dato curatore. Forte poſſet ei prodeſſe talis defenſio ad effectum minuendi pœnam iuxta ea quæ dixi infra quæſt. 60. circa principium.

Pariter etiam opponi poſſet, ꝙ proceſſum fuerit tempore quadrageſimæ, nam illis diebus inhibita eſt cognitio cauſarum criminalium, vt eſt tex. in l.40. C. de feriis. Sed certe hęc exceptio parum prodeſſet, quia illa lex 40. de conſuetudine non ſeruatur, vt atteſtatur gloſella finalis ibi, quã refert Marcus deciſ. 409. Quęritur an in feſtis, poſt num. 1. An autem diebus feriatis poſsit inferri tortura reo, & an exequi condemnatio capitalis, dixi infra q. 64. verſ. Quæro an tortura, & q. 97. verſic. Quæro etiam.

Item quia proceſſum fuiſſet per inquiſitionem generalem nulla facta ſpeciali inquiſitione, quo caſu non videtur ſequi poſſe condemnatio, nam inquiſitio generalis fit ad inueſtigandum, non autem ad puniendum, & ſic vt pręparetur via inquiſitioni ſpeciali, ſecundum Innocent. in cap. bonæ, el 1. num. 5. de elect. vbi atteſtatur, quòd ita practicat totus mundus, & illud dictum Innoc. referunt ſcribentes in cap. inquiſitionis, de accuſatio. & in ſpecie Anan. num. 4. & Felin. poſt num. 5. & Tiraquell. de pœnis cauſa 53. num. 3. Idem dicit Ang. in d. l. ea quidem, num. 5 Tu vero (ne erres) aduerte, quia ſi ex inquiſitione generali, id eſt informationibus, quæ aſſumuntur per iudicem ad inueſtigandum, quis delictum commiſerit, nihil emergat ſpecialiter contra aliquem, nulli dubium eſt, quòd ſuper ea non poteſt ſequi condemnatio, Sed ſi reſultent indicia ſpecialiter contra aliquem, tunc ipſe citatur ſuper ipſa inquiſitione generali ad ſe defendendum, & contra eum proceditur, vt dicit Innoc. in loco præall. quem ego fideliter retuli ſupra q. 5. verſ. Poterit igitur, Et hoc caſu, facta citatione, & ſecuta litis conteſtatione, ſequi poteſt ex ipſa generali inquiſitione condemnatio, vt dicit Bald. in l. edita ibi per me allegatus, Et dicit Ant. Rondinell. de ſyndic. numero 119. ꝙ ita

commu-

communiter ſeruatur. Debent tamen hoc caſu reo comparente repeti teſtes, & alia fieri, de quibus ſupra dictum eſt in diſcurſu materiæ, Teſtis enim, qui recipiuntur ſuper inquiſitione generali, recipiuntur parte non citata, merito non faciunt fidem contra reum, poſtquam comparuit, niſi ipſo citato, aut præſente repetantur, vt dixi ſupra quæſt. 11. verſic. Item quæro, & quæſt 45. verſic. Cæterum ſi reus.

Scias etiam, quòd in cauſis ſyndicatus officialium proceditur ſuper generali inquiſitione, & ſuper ea poſſunt officiales condemnari, etiam nulla ſpeciali inquiſitione præcedente, & ita obſeruat conſuetudo, vt dicit Ang. in d l ea quidem, poſt nu. 5. prout etiam ſe pluries in practica ſeruaſſe dicit idem Ang in repet. l. ſi vacantia, C. de bon. vacan. quem ego retuli ſupra quæſt. 6. verſic. Hinc eſt: Ita etiam communiter practicari atteſtatur Card. Alex. in cap. de accuſatione, col. 56. circa med ſecunda quæſt. octaua. Sed aduerte, quia in cauſa ſyndicatus officialium, licet poſſet agi criminaliter pro baratatia, tamen vt pluſimum agitur tantummodo ciuiliter, vt dicit Fran. Accur. de ſyndicatu relatus per Amad. pariter in tract. de ſynd. nu. 27. affirmans, quod ita eſt obtentum de longa conſuetudine totius Italiæ, à qua non eſt recedendum, Sed ſi pars vellet agere criminaliter, (ſecundum eum) eſſet neceſſarius libellus, iuxta formam l. libellorum, de qua dictum eſt ſupra q. 12. Et ſi eſſet procedendum ex officio, neceſſaria eſſet inquiſitio ſpecialis, quod tamen ego non credo verum, ſed puto, quod in cauſis ſyndicatus poſſit ſequi condemnatio ſuper inquiſitione generali, illud tamen intelligendo iuxta ea, quæ dixi ſupra verſic. Item quia, & in d. quæſt. 5. verſic. Poterit igitur, ſcilicet quod ad hoc vt ſuper hac generali inquiſitione poſsit ſequi condemnatio, requiratur, quod officiales ſint citati, & lis conteſtata, & facta monitio ſuper probationibus recipiendis, & data licentia procedendi vſque ad ſententiam. Et hoc modo poterit ſequi condemnatio, & ita ſeruari in practica atteſtatur Bal. in d. l. edita in repet. Patauii. nu. 30. quem refert idem Amad. de ſynd. num. 15. & poſt num. 29. Et ſic vides, quòd nulla eſt differentia inter inquiſitionem generalem, quæ fit contra officiales, & illam, quæ fit in aliis caſibus, niſi quòd ea, quæ fit contra officiales, fit ad inueſtigandum delicta per eos commiſſa, licet nulla adſint indicia, neque diffamatio, vt dixi ſupra quęſt. ſexta, verſic. Cęterum quando, Illa vero, quæ fit in aliis caſibus, non fit niſi conſtito de delicto. Et ſcias, quòd licet gloſa allegata per Amad. in loco præallegato, num. 217. dixerit, quòd in ſyndicatibus hodie non ſeruatur ordo iuris, illud tamen intelligendum eſt vt procedat, quãdo officialis ipſe à ſyndicatu aufugit, aliàs ſecus, vt declarat Amad. ibi.

Poſſet etiam reus ad ſui defenſionem allegare ſtatutum diſponens, quòd illi, qui dicitur offenſus, denegetur actio, prout quandoque fit in bannitis, & in illis, qui onera non ſoluerunt, & huiuſmodi, quo caſu non modo non admittitur eorum accuſatio, ſeu querela, ſed neque etiam poteſt iudex ex officio inquirere, Ita tenuit Bart. in l. non ſolum, §. quanquam, ff. de iniur. cuius opin. dicit eſſe communem Claud. in repet. l vt vim, num. 23 in fin ff de iuſt. & iure. Bene verum eſt, quòd in hoc articulo multi tenuerunt contrarium, adeo vt Alexand. in l. 1. §. ſublata, num. 4 ff ad Trebellia. dixerit, quòd communiter tenetur contra Bart. & illum refert Villalpand. in repet. l. 22. cap. 16. poſt num. 5. Sed mihi ſemper placuit opi. Bart. Si enim ille, qui eſt offenſus, conqueri non poteſt, ergo nec reſp. quæ illi prohibet ne conqueratur, & ſolet allegari pro regula, quòd non competit actio criminalis reip. vbi non oritur parti actio ciuilis. Faciunt quæ dixi infra quæſt. proxima, verſic. Et hęc quidem, & ſupra hoc eodem lib. §. Homicidium, verſic. Alia quoque.

QVAEST. LI.

SVMMARIVM.

A *Cuſatio criminalis tollitur ſpacio viginti annorum.*

Et an eo temporis curſu tollatur etiam inquiſitio, verſ. Et hæc quidem.

Et ſi delictum ſit reiterabile, quando incipiat illud tempus currere, verſic. Sed hic quæro.

Et ac crimen adulterij præſcribatur quinquennio, verſic. Poteſt etiã. *Remiſſiue.*

Si ſtatutum præfigat iudici tempus ad inquirendum, an illud incipiat currere à die delicti, an autem à die ſcientiæ, verſic. Sed quæro.

Et an iudex, qui eſt ſubſyndicatus, poſſit ſe tueri exceptione lapſus termini ſtatuti ad querelandum in edictis ſyndicatorum, verſic. Hac etiam.

Et an huiuſmodi maleficia præſcripta obſint ad aggrauandum alia delicta, pro quibus procedi poteſt, verſic. Vnum tamen.

Perempta inſtantia an reus ſit abſoluendus, verſ. Alia etiam.

Et quid de iure canonico, ibidem.

Accuſatore mortuo an extinctum ſit iudicium criminale, verſ. Pariter etiam.

Et an alius volens accuſare ſit admittendus, verſic. Quinimò.

Et an poſſit iudex ipſe proceſſum proſequi, verſ. Sed quid ſi accuſator.

Delinquente mortuo an extinctum ſit iudicium criminale, verſ. Quæro nunc.

Et quid in criminibus exceptis, verſic. Sunt tamen.

Et quid in caſibus, in quibus ipſo iure venit bonorum confiſcatio, verſ. Scias etiam.

Et quid ſi reus, moriatur, poſtquam eſt de crimine conuictus, vel confeſſus, an debeat eius cadauer ſuſpendi, verſiculo, Sed hic incidenter.

Hæres an teneatur ex delicto defuncti, verſ. Vlterius quæro.

Et an vltra vires hæreditarias, verſiculo, Scias tamen.

Et quid ſi delinquens reliquerit plures hæredes, quarum vnus tantum ſit ſoluendo, an ille teneatur exonerare conſcientiam defuncti, ver. Sed pone.

Iudæus, qui poſt delictum factus eſt Chriſtianus, an poſſit pro eo delicto amplius puniri, verſ. Vltimo quæro.

POTEST etiam reus ſe defendere exceptione præſcriptionis, quia ſcilicet lapſum ſit à die commiſsi criminis tempus viginti annorum, nam eo temporis ſpacio præſcribitur omnis accuſatio criminalis l. querelam. C. de falſis, Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit Abb. in d. c. cum haberet, num 4. de eo qui duxit in matrim. &c. Card. Alex in d. c. de accuſatione, col. 48. verſ. Item opponi poteſt, ſecunda q. 8. Boer. deciſ. 26. nu. 6. quem refert Villalobos in ſua collecta communium opin. in littera D, num. 55. licet liber ſit corruptus, & Viuius in lib communium opin. in verbo, Accuſatio falſi, Anton. Gomez ſuper l. 76. Tauri, num. 5. Marſil. conſ. 117. num. 40. Et ita in facti contingentia quidam Io. Anton. de Vaylate imputatus de homicidio ſupra 25. annos commiſſo, de quo niſi tunc fuerat querelatus, iuſſus fuit in pace dimitti, 26. Iunii 1554. P. N. Idem etiam iudicatum fuit per parlamentum Burdegalenſe in quadam incendiaria, vt refert Papo libro 24. tit 2. Arreſto 1.

Et hæc quidem concluſio de plane procedit in accuſatione, vt ſcilicet non poſsit quis poſt 20. annos à die criminis de eo accuſari, Sed quid in inquiſitione, nunquid poterit iudex ex officio de ipſo delicto procedere poſt huiuſmodi tempus 20. annorum? Reſpond. gl. in d. l. querelam, in gl. prima loquendo per verbum forte, tenuit quòd non præſcribatur officium iudicis inquirentis niſi ſpacio 30. ann. ſed certe illa gloſ. communiter reprobatur, vt ait Iaſon. in l. prima, num. 8. in fi. ff. de iuriſd. omnium iudic. Balbus de præſcrip. in quarta quæſt. quartæ quæſtionis principalis, quæſt. 2. num. 3. quem refert Prac. Conradi, fol. 257. num. 36. Boſſ. in tit. quomodo procedatur per actionem, num. 17. Taeg. in princ. crim. cap. 16 poſt num. 21. Hanc etiam opin. contra illam gloſam dicit eſſe communem Iafred. deciſ. 486. quem refert Viuius in loco præallegato. Boſsius in titulo de accuſatio. numero 32. Et dicit Pract. Iodoc. fol 25. numero 25. quòd communiter Doctores ita fixo pede tenent,

tenent, Et ratio eſt, quia cum inquiſitio ſuccedat loco accuſationis, vt ſępius dixi, merito ſublato iure accuſandi, cenſetur etiam ſublatum ius inquirendi, Et in hoc omnes concordant, vt dicit Ang. de Caſtro inter conſilia criminalia diuerſorum conſil. 94. num. 16. lib. 1. Et ita etiam ſentire videntur Doctores allegati in verſic. Præcedenti. Vide etiam in propoſito ea, quæ dixi ſupra quæſt. proxima, verſic. Poſſet etiam, Vnum tamen ſcias, quòd licet criminalis actio, vel inquiſitio pręſcribatur, vt dixi, ſpacio xx. annorum, nihilominus omnes actiones ciuiles, quæ ex crimine deſcendunt, durant vſque ad xxx. annos, Et hæc eſt communis opin. vt dicit Igneus in l. in cognitione, poſt num. 185. ff. ad Sylle. Dixi infra lib. 7. §. Actio.

Sed hic quæro, quid ſi aliquis committat aliquod delictum reiterabile, puta adulterium, ſtuprum, inceſtum, vel huiuſmodi, nunquid hoc tempus erit computandum à die primi delicti commiſsi, an autem ab vltimo delicto? Reſpond. quòd eſt computandum à die vltimi delicti, ita dicit gl. in l. ſi mariti. §. ſex menſium, in verbo, Commiſſi criminis, in ſi ff. de adult. & eſt magis communis opin. vt atteſtatur Ang. de Caſt. in d. conſil. 94 num. 10.

Poteſt autem hæc exceptio in aliquibus caſibus oriri non ſolum ex curſu xx. annorum, ſed etiam ex minori ſpacio temporis, puta in adulterii crimine, cuius accuſatio quinquennii ſpacio præſcribitur, ſecundum iuris communis diſpoſitionem, vt dixi ſupra hoc eod. lib. §. Adulterium, verſic. Vnum tamen, vel etiam vbi ex diſpoſitione ſtatutorum, præfixum eſſet breuius tempus ad procedendum in cauſis criminalibus, prout eſt in multis ciuitatibus.

Sed quæro, ſi ſtatutum expreſſe pręfigat terminum iudici ad formandam inquiſitionem pro delictis, nunquid talis terminus præfixus iudici ad inquirendum currit à die commiſsi delicti, an autem à die ſcientiæ? Reſpond. Aug. ad Ang. de maleſ. in verbo, Inchoata facta &c. dicit, ꝙ iſte paſſus eſt valde dubius, cum ne dum Doctores ſint varii, ſed etiam illuſtres Doctores ipſimet variant, quia in vno loco vnum dicunt, & ipſimet in alio loco dicunt contrarium, Solet tamen in hoc articulo allegari doctrina Bart. in l. eum qui .§. in popularibus circa fin ff. de iureiur. qui tenuit, quòd non currat niſi à die ſcientię, de qua doctrina dicit Auguſt. in loco pręallegato, ꝙ vidit doctiſsimos aduocatos multum magnifacientes, & exclamantes in hac materia, & hanc opin. dicit eſſe communem Natta conſ. 225 num. 2 Sed certe contraria opin. eſt magis communis, ſcilicet quòd currat ſtatim à die commiſsi delicti, vt atteſtatur Alex. in d. §. in popularibus, num. 12. quem refert Ruin. conſ. 27. poſt num. 6. verſic. Secundo iſtud, lib. 4. Marſ in pract. crim. §. conſtante, nu. 85. & ſeq. & conſil. 87. num 15. Regulariter enim omnes præſcriptio currit ignoranti, vt dixi infra lib. 7. §. Pręſcriptio.

Hanc etiam præſcriptionis exceptione tueri ſe poteſt iudex exiſtens in ſyndicatu, nam lapſo tempore, quod præfigi ſolet in edictis ſyndicatorum ad querelandum, nō poteſt vlterius moleſtari non modo in ipſo loco offici, ſed neq; etiam in eius propria patria, Et ita communiter tenetur, vt dicit Ferrat. cautela 14. verſic. Et circa iſtam. Hæc autem concluſio, quando iam ſecuta eſt abſolutio, non videtur habere multum difficultatis, prout etiam ſe obtinuiſſe in facti contingentia atteſtatur Alexand. in Apoſtillis ad Bart. in l. 2 ſub numero ſexto. ff. ad leg. Iul. repetund. prout illum refert Paris Put. de ſyndic. folio 137. numero 1. in fin. Sed certe idem etiam dicendum eſt, ſi non ſit ſecuta abſolutio, & ita vtroque caſu hanc eſſe communem opinio. atteſtatur Boſſ. in tit. de official. corrup pec. numero 32. Et refert idem Paris de ſynd. folio 142. poſt num. ſeptimo, quòd vidit multos officiales euaſiſſe ſyndicatum, & fuiſſe abſolutos, quia querelæ non fuerant porrectę in tempore banni, & ita quotidie practicari atteſtatur Anton. Gomez capit. primo delictorum, num. 23. in fine.

Vnum tamen ſcias in hoc propoſito, quòd ex maleficiis, de quibus obſtante curſu temporis, non poteſt cognoſci, poteſt iudex alia maleficia, de quibus cognoſcere, poteſt, aggrauare, & in

maiori pœna punire, Et ita communiter dicitur, vt atteſtatur Nellus de bannitis in ſecunda parte primi temporis, quæſtio. 6. ſubdens, quòd ita communiter ſeruatur per aſſeſſores, licet dicat quòd de iure id fieri non poteſt, & quòd rectores illud ſeruant in animarum ſuarum perniciem. Hanc etiam dicit eſſe communem opinio. Iaſ. in l. ſi idem cum eodem, ff. de iurisd. omnium iud. quem refert Villalpand. in repet l. 22 cap. 8. poſt num 4. Vide quę dixi ſupra quæſtio. 39. verſiculo, Pro complemento.

Alia etiam eſt defenſio, qua poteſt reus vti, excipiendo peremptam eſſe inſtantiam cauſæ, nam eo caſu debet abſolui, Et licet in ciuilibus perempta inſtantia actor adhuc audiatur refectis impenſis, vt dixi infra lib. proximo, tamen in criminalibus accuſator poſt peremptam inſtantiam non eſt vlterius audiendus, Et ita communiter dicitur, vt atteſtatur Sal. in l. qui de crimine, poſt num. 8. C. de accuſatio. quem refert Capic. deciſ. 206. num. 4. Et ſcias, quòd licet regulariter de iure canonico cauſę nullam habeant inſtantiam, vt dixi infra lib. proximo, Illud tamen intelligendum eſt, vt procedat in cauſis ciuilibus, non autem in criminalibus, nam in iſtis tam de iure canonico quàm de iure ciuili perit inſtantia, & in hoc omnes concordant, vt dicit Anan. in d. c. qualiter, & quando el ſecundo, §. licet autem, num. 6. de accuſatio. In hoc tamen Ducatu hęc defenſio parum prodeſſet, quia in cauſis criminalibus nulla ſeruatur inſtantia, neque iuris communis, neque conſtitutionum, neque ſtatutorum, quinimò ex generali conſuetudine etiam perempta inſtantia poteſt iudex proſequi proceſſum, & ita ſeruat practica, vt dicit Boſſ. in tit. de inquiſitione, nu. 89. qui etiam in tit. de ſentent. num. 108. atteſtatur, quòd ordines huius ducatus diſponentes ſuper inſtantia cauſarum criminalium, in practica non ſeruatur, & eſt omnibus notiſsimum.

Pariter etiam poſſet allegare accuſatorem eſſe mortuum, proptereaque extinctum eſſe, & abolitum ipſius accuſationis iudicium, neque hoc caſu audiendi eſſent hęredes ipſius accuſatoris, ſi vellent vti hæredes accuſationem ipſam proſequi, l. 1. & per totum titulum, C. ſi reus vel accuſ. mort. fue. & eſt omnium receptiſsima ſententia, vt dicit Plaça lib. 1. delictorum, c. 38. num. 2. Sed certe hęc etiam defenſio non multum reo prodeſſet, licet enim hoc caſu ſecuta dicatur legitima accuſationis abolitio, poteſt nihilominus iudex ipſe ex officio accuſationem ipſam proſequi, & proceſſum perficere, & ita tenet Bart. in l. libellorum, §. fin. num. 5. ff de accuſ. & ita communiter tenetur, vt ait Corſet. in reper. Abb. in verbo, Abolitio, Anan. in c. crimina. poſt num. 5. verſic. His autem præmiſsis de colluſ. deteg. licet dicat, quòd contraria pars eſt mitior, humanior, & benignior, Et ita ſeruat practica, vt atteſtatur Boſſ. in tit. de inquiſitione, num. 89. Quæ quidem concluſio hodiernis temporibus nullam habet difficultatem, cum ex generali conſuetudine in omni caſu procedatur per inquiſitionem, ſiue extet accuſator, ſiue non, vt dixi ſupra quęſt. 3. verſic. Sed certe. Vide quæ dixi infra quæſtio. 58. verſic. Et ſcias.

Quinimò ſi accuſatore mortuo velit aliquis alius accuſationem proſequi, poteſt illud facere, dummodo compareat ad illam proſequendam intra triginta dies, & etiam poſt triginta dies, ſi velit de nouo accuſare principaliter, & per ſe, admittitur intra tempus à lege accuſationi pręfixum, Ita declarat Bar. in l. libellorum, §. ſi num. 6. ff. de accuſ. Et eſt communis opin. vt dicit Ant. Gomez lib. de ictorum, c. primo, num. 36.

Sed quid ſi accuſator deſiſtat, nunquid poterit iudex procedere? Reſpond. quòd ex quacunque cauſa accuſator deſiſtat, poterit iudex ipſe proſequi proceſſum, & finire, Ita ſentit Bar. in l. libellorum, §. fin. num. 5. ff. de accuſat. & eſt communis opin. vt dicit Gand. in tit. de tranſact. quem refert Pract. Carer. fol. 505. num. 379. in fin. Aret. in c. licet, num. 22. de accu. ſubdens, quòd ſeruaretur in practica. Vide quæ dixi ſupra quęſt. 3. verſic. Superflua etiam, & infra quęſt. 58. circa principium. Sed hoc intellige, vt procedat in illis caſibus, in quibus iudex ab initio potuiſſet ex officio procedere, alias ſecus.

Quęro

Quæro nunc, quid ſi allegetur, & probetur delinquentem eſſe mortuum, nunquid adhuc debet iudex ad vlteriora procedere? Reſpond. quòd non, nam crimen & pœna per mortem extinguitur l. defuncto, ff. de publ. iud. & eſt communis concluſio, vt dicit Cagnola in l. pupillum qui, §. in hæredes, poſt num. 4 verſic. Et prædicta, ff de reg. iuris, neque mortuo accuſato tranſit in hæredes accuſatio, vt eſt text. in l. 1. C. ſi reus vel accuſator mortuus fuerit. Et hanc dicit eſſe omnium receptiſsimam ſententiam Plaça lib. 1. delictorum, cap. 38. num 2.

Sunt tamen aliqua crimina excepta, in quibus etiam poſt mortem delinquentis procedi poteſt, ſcilicet hæreſis, & læſæ Maieſt. repetundarum, peculatus, homicidii ſui ipſius ob conſcientiam ſceleris patrati, quos omnes caſus recenſet, & dicit à Doctoribus communiter teneri Ant. Gomez cap. 1. delictorum, num. 80. de quibus ego ſuis locis tractaui.

Scias etiam, quòd in omnibus caſibus, in quibus pœna amiſsionis bonorum eſt impoſita à lege ipſo iure, poteſt etiam mortuo delinquente tractari de eo crimine contra hæredes, ad affectum confiſcationis bonorum, Ita dicit gl. in l. 3. §. quod autem, in verbo, Etiam hæredi eius, ff. quod quiſque iur. & eſt communis opin. vt dicit Tiraquel. in repet. l. ſi vnquam, in verbo, Reuertantur, num. 241. Iaſ. in d. § quod autem, num. 2. vbi dicit, quòd omnes ita tenent, Didacus ſuper quarto decretal. fol. 92. poſt numero 6. Anton. Gomez in loco præallegato, verſic. Sextus caſus Menchiaca controuerſ. illuſtr. c. 96. numero 22. & controuerſ. vſu frequentium, c. 7. numero 15. Vide quæ dixi infra quæſt. 94. verſic. Sed pone. Et quòd vbi agitur de pœna pecuniaria, poſsit etiam poſt mortem ſequi condemnatio, modo prius eſſet concluſum in cauſa, conſuluit in facti contingentia Alba conſil. 90. Tenenturque eo caſu hæredes. probato crimine, non modo bona ipſa fiſco relaxare, ſed etiam omnes fructus per ipſum delinquentem à die commiſsi criminis perceptos reſtituere. Et hæc eſt communis opin. vt ait Diaz in pract crim. cano. c. 123. quem refert Didacus in loco præallegato, poſt numero 7. Menchiaca in d. c. 7. num. 16. Adde, quòd non requiritur, quòd ante mortem ſecuta ſit declaratio criminis, Et hanc fatetur eſſe communem opinio. Boſſ. in tit. de pœnis, num. 34. in fin. licet in tit. de accuſ. num. 34. dicat, quòd in hoc Ducatu non obſtante decreto, cuius virtute bona ipſo iure confiſcantur à die commiſsi criminis, ſeruatur nihilominus, vt requiratur, quòd facta fuerit declaratio criminis ante mortem ipſius rei, quod ego etiam ſemper vidi obſeruari, & in ſpecie in bonis cuiuſdam Petri Martyris de Monte ſcribæ, & rationatoris in negocio ſalis, qui confeſſus fuerat ſe libros ſuos vitiaſſe, & falſas relationes in fiſci præiudicium feciſſe, Cum tamen mortuus eſſet ante condemnationem, re in ſenatu diſcuſſa, iudicatum fuit eius bona fiſco non competere, ſed ad ipſius proximiores ſpectare, 11. Aug. 1552. P. N. Credo tamen, quòd hoc de iure vix poſſet ſuſtineri, præſertim in caſibus, in quibus poteſt memoria defuncti damnari. In quibus quidem ego apud nos nunquam hoc vidi deciſum in facti contingentia, & ſi caſus contingeret, forte non recedendum à communi opinione, præſertim cum in nouiſsimis conſtitutionibus, in tit. de accuſatio. cap. Mortuorum, videatur hic articulus relictus diſpoſitioni iuris communis. Scias autem, quòd in caſibus, in quibus poteſt damnari memoria defuncti, vel bona poſt mortem confiſcari, illud intelligendum eſt vt procedat intra quinquennium à die mortis defuncti, non autem vltra, Ita tenet gloſ. in l. manichæos, in verbo, Subire, C. de hæret. & communiter Doctores, teſte Ant. Gomez in loco præallegato, num. 81.

Sed hìc incidenter quæro, pone quòd reus, qui eſt de crimine confeſſus, vel conuictus, vel etiam condemnatus, ante executionem moriatur, vel naturali fato, vel quia ſibi ipſi manus intulerit, quid debet iudex hoc caſu facere? Reſpond. quo ad pœnam corporalem certe non debet vllo modo ſæuire in eius cadauer, neque illud ſuſpendi facere, & aſſeſſores, qui id faciunt, tenentur iniuriarum, & eſt peſsima practica, vt dicit Paris Put. de ſynd. fo. 315.

num.

num. 1. Et hoc eſt commune dictum, vt ait Sapia in l. Imperium, poſt num.7.ff.de iuriſdict. omnium iud. Hanc etiam opin. dicunt eſſe communem ſcribentes in d. l. Imperium, & in ſpecie Curt. Iun. numero 35. Igneus in l. prima. § ſi ſibi manus, poſt num.46. & 54.ff.ad Sylle. Boſsius in titulo de accuſat. numero 33. Nam crimen & pœna morte delinquentis extinguitur, vt dixi ſupra, verſic. Quæro nunc, Et hæc ratio aſsignatur per Doctores communiter, vt dicit Sapia in loco præallegato, numero 6. Sed certe quidquid ſit de iure, contrarium praxis tenet, & obſeruat, vt ait Igneus in loco præallegato, numero 21. & 42. vbi etiam ſubdit quòd in parlamento Rothomagenſi bis vidit iudicari contra hanc communem opin. Contrarium etiam de facto ſeruari atteſtatur Bal. in l. 2. numero 2. C. qui teſta. fac. poſſ. quem refert Marcus deciſ. 953. Quæritur de ratione, numero 7. Imola in cap. Raynucius, numero 144. de teſta. Cagnola in l. pupillum qui. §. in hæredes, num. 2. ff. de reg. iur. & in famoſis latronibus idem atteſtatur Imola in d. l. Imperium, prout illum refert Gigas de crim. læſæ Maieſt. folio 137. quæſt. 33. numero 4. Idem etiam dicit Imola in l. defuncto numero 1. ff. de publ. iud. & in l. prima. §. quoties. ff. de iniur. prout illum refert Bertach. in verbo, Cadauera, numero 3. & Angel. de maleſ. in verbo, Qui d. iudex vide, nume. 43. & Marian. in repet. c qualiter, & quando, numero 261. Idem etiam practicari in regno Caſtellæ atteſtatur Anton. Gomez cap. primo delictorum, num. 79. referens ſe ita vidiſſe practicari in quodam forenſe in ciuitate Salmaticenſi, qui dicebatur fugiſſe de religione & monaſterio, & tentaſſe habere acceſſum ad puerum, vt cum eo committeret peccatum contra naturam, & ex indiciis captus fuit & in carcere ſe ſuſpendit, nam fuit ſtatim publice ductus per ciuitatem, & vias publicas, & igne concrematus. Ita etiam quandoque vidiſſe ſeruari in vilibus, & publicis latronibus atteſtatur Boſsius in loco præallegato, & in tit. de execut. ſententiæ, num. 18. Et ego vidi aliquando delinquentes, qui in actu capturæ à ſatellitibus occiſi fuerant, ſuſpendi ad aliorum terrorem, & hoc quando delictum erat notorium, Similiter vidi ſuſpendi quendam incognitum, qui aggreſſus fuerat quendam, & contra eum ſclopum exonerauerat, licet enim fuiſſet ille incognitus in illa rixa interfectus, iuſsit tamen ſenatus illum furcis ſuſpendi, Sic etiam vidi alios, qui pendente proceſſu ſeipſos interfecerant, furcis publice ſuſpendi, & in ſpecie quendam Ludouicum Bergaminum, qui poſt cõfeſsionem delictorum ſeipſum in carcere ſtrangulauerat, 6. Nouem. 1555. P.N. Et licet Igneus in d. §. ſi ſibi manus, num. 21. dicat, ꝙ communis praxis, & obſeruantia iudicum eſt, ꝙ eos, qui ſeipſos ex quacunque cauſa occidunt, ſuſpendi faciunt, ex eo ꝙ ſui ipſius homicidæ ſunt, hæc tamen practica apud nos non ſeruatur, niſi (vt dixi) id faciant pendente proceſſu in carcere exiſtentes, nam eo caſu præſumuntur id feciſſe conſcientia proprii ſceleris, vt dixi infra q. 68. verſic. Seipſum occidere.

Vlterius quæro, nunquid hæres teneatur ex delicto defuncti? Reſpond. ꝙ de iure ciuili non tenetur, nam regulariter pœnæ delictorum non tranſeunt ad hæredes l. 1. ff. de priuat. delict. De iure autem canonico tenetur hæres pro delicto defuncti, etiam ſi nihil ad eum peruenit, Et ita tenent communiter canon. vt dicit Abb. in c. in litteris, num. 3. de rapt. quem refert Anan. ibi, poſt num 3. verſ. In gloſ. hæredis. Io. Brun. poſt relectiones Didaci, fol. 360. col. 2. verſic. Secundo adde. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Canon. Abb in cap. fin poſt num. 6. de ſepul. quem refert Ant. Gomez c. 1. delictorum, num. 85. Et illam communem appellat Aret. in Rub. ff. de acq. hæred. col. 2. quem refert Ruin. conſil. 20. numero 1. lib. 4. Burgos in c 1. col. 4. de empt. & vendit. Didacus lib. 3. reſolutionum, cap. 3. poſt numero 7. Et hoc etiam ſi cum defuncto lis conteſtata non fuerit, Et hanc dicit eſſe communem opin. legiſtarum, & canoniſtarum Dueñas reg. 13. numero 12. Suarez allegat. 26. numero 4. Menchiaca controuerſ. illuſtr. cap. 96 poſt numero 27. verſiculo, Sexta limitatio.

Scias tamen, ꝙ hæres non tenetur ex deli-

delicto defuncti niſi vſque ad vires hæreditarias, & hoc, ſiue confecerit inuentarium, ſiue non, Et eſt communis opin. vt dicit Aret. in loco præallegato, quem refert, & ſequitur Ruin. in d. conſil. 20. circa fin. Neguſan. de Pigno. fol. 50. num. 124. in fi. Anan. in d. c. in litteris, num 7. de rap. Didacus in d. c. 3. numero 8. Boſſ. in tit. de pœnis, num 34.

Sed pone, quòd delinquens reliquerit plures hæredes, & vnus eorum non ſit ſoluendo, nunquid tenebitur alius exonerare conſcientiam defuncti? Reſpond. quòd ſic, ita tenet Hoſt. in cap. tua de vſur. & eſt communis opinio, vt atteſtatur Alciat. in l. 2. §. & harum, numero 31. in fi. ff. de verborum obligat.

Vltimo quęro, nunquid Iudæus, qui poſt commiſſum delictum ſuſcepit ſacrum baptiſma, poſsit pro eo delicto puniri? Reſpond. In hoc fuit aliquando controuerſia inter Doctores, nam gloſſ. in cap. quod autem, in verbo, Pœnitentis, 32. q. 1. tenuit, ꝙ non, & dicit Ferrat. cautela 24. poſt numero 4 ꝙ hæc eſt communis opin. theologorum, quem refert Viuius in lib. communium opin. in verbo, Accuſari poteſt Iudæus. Alii vero multi tenuerunt contrarium, ſcilicet quòd licet baptiſmus tollat pœnam ſpiritualem criminum antea commiſſorum, non tamen liberat à pœna temporali, quę pro eis eſt imponenda, Et hanc eſſe communem opin. atteſtatur Io. de Anan in d. c. de his, poſt num. 6. quem refert Ruin. conſ. 13. num. 3. lib. 5. vbi in facti contingentia ita conſuluit, licet ſubdat, ꝙ erit in arbitrio iudicis eligere contrariam opin. tanquam mitiorem, & æquiorem, Berous in eo. C de his, numero 15. Apoſtill. ad Angel. de malefic. in verbo, Et ad querelam, poſt num. 91. Dec. conſil. 130 num 2. Ferd. Loazes in .§ lis itaque, numero 28. Inſtit. de iuſtit. & iure, quem refert Plaça lib. 1. delictorum, cap. 34. numero 17. Marquar. de Iudæis in tertia parte, cap. 5. num 1. Ego vero, ſi caſus contingeret, libentius inclinarem in opin. gl. quæ proculdubio æquior eſt, & religioni noſtrę magis fauet, magiſque attrahit Iudęos ad conuerſionem, vbi tamen non appareret, quòd ſacrum baptiſma in fraudem ſuſcepiſſent. Bene verum eſt, quòd in omnem caſum, licet talis Iudæus ſit liberatus à pœna temporali, non tamen erit liberatus à reſtitutione, vel emendatione damni, ad quam tenebatur ante baptiſmum ſuſceptum, & hoc dicit eſſe veriſsimum, & ab omnibus approbatum Ruin. in d. conſil. 13. num. 2.

QVAEST. LII.

SVMMARIVM.

SI probetur delictum, de quo reus imputatur, non fuiſſe commiſſum, debet reus abſolui.

Poteſtque id probari per rei euidentiam, ibid.

Item poteſt probari per teſtes, verſiculo, Item poteſt.

Negatiua ſimplex & indeterminata eſt improbabilis, ſecus autem ſi ſit coarctata loco, & tempore, verſiculo, Scias autem.

Poteſt etiam negatiua probari per dictum ipſius offenſi, verſic. Poteſt etiam.

Et an exculpatio facta per offenſum eximat reum à tortura, ibid.

Vbi non conſtat de delicto, reus non poteſt puniri, verſiculo, Præterea etiam. *Remiſſiue.*

Si non appareat de nomine offenſi, an poſſit reus puniri, verſic. Vlterius etiam.

TVETVR etiam ſe quandoque reus probando delictum ipſum non fuiſſe commiſſum, idque probari poteſt in primis per euidentiam rei, putaſi homo, qui dicitur occiſus, exhibeatur viuus, vel domus, quę dicitur combuſta, reperiatur illęſa, & huiuſmodi, Et dicit Bal. in l. ſiquis teſtibus in fi. C. de teſtib. quòd ſemel contigit de facto, quòd fuit exhumatum corpus illius, qui dicebatur vulneratus, & cum repertum fuiſſet, ꝙ ille non fuerat vulneratus, fuit reus abſolutus, licet contra eum

plenè

plene probatum fuiſſet. Et illud dictum Bal. refert Ang. de malefic. in verbo, Comparent, & produxerunt inſtrumentum pacis, num. 33. & Pract. Carer ſol. 558. num. 96. Vide quæ dixi infra quæſt. 98. verſ. Sed nunquid. Idemque ſi delictum, quod commiſſum fuiſſe dicitur, ſit per rerum naturam impoſsibile, prout contigit ſuperioribus annis in quodam Io. Antonio Zanetto caupone, contra quem proceſſum fuit per curiam Papiæ, tanquam quòd præpoſtera venere fregiſſet cuidam fœminæ rectum inteſtinum, ex qua parte ipſa poſtea peperiſſet, de quo proceſſu valde miratus eſt ſenatus, & ipſum Zanettum tanquam de re incredibili accuſatum abſoluit, 2. Decembris 1559. P. N.

Item poteſt probari per teſtes, probando negatiuam, ſcilicet quòd reus delictum ipſum non commiſerit, neque committere potuerit.

Scias autem, quòd negatiua non entis eſt improbabilis, ſecundum omnes, vt dicit Igneus in repet §. non aliàs, num. 77. ff. ad Sylle. Præterea etiam negatiua ſimplex & indeterminata eſt improbabilis, vt dicit gl. in c. bonę, el primo, in verbo, Per rerum naturam de electio. quam dicit eſſe communiter approbatam Pariſ. in c. quoniam contra, num. 8. de probatio. Hanc etiam opin. dicit eſſe commmunem Herculan. de prob. nega. num. 127. Si tamen coarctetur loco, & tempore, tunc æque probantur vt affirmatiua, quando ſcilicet teſtes deponunt ipſam negatiuam, & reddunt rationem, quòd non potuiſſet eſſe vel fieri, quin ipſi teſtes vidiſſent, vel ſciuiſſent, Ita dixit gloſ. in §. ſi vero abſunt, in verbo, Et vidiſſe, in auct. de hær. & falcid. colla. prima, & ait Felin. in c. in noſtra, num. 8. in fi. de teſtib. quòd audiuit Aretin. in voce dicentem, quòd opinio illius gloſ. obtineretur in practica, quia eſt communis, quem refert Ruin. conſil. 97. circa fin. lib. quarto, Hanc etiam eſſe veram, & receptam ſententiam atteſtatur Simancas de hæret. c. 26. num. 4. Caueant tamen teſtes, quia eo ipſo, quòd deponunt ſuper negatiua, dicuntur ſuſpecti de falſo, quod tamen intellige iuxta ea, quæ dixi ſupra hoc eod. lib. §. Falſum, verſic. Solet ętiam.

Poteſt etiam hæc negatiua probari per confeſsionem, & dictum ipſiuſmet oſtenſi, licet enim aſſertio vulnerati contra aliquem non probet, neque faciat indicium ad torturam, tamen e conuerſo dictum defuncti exculpantis imputatum de homicidio tollit omnia indicia, quæ ſunt contra ipſum, ita vt ex eis non poſsit torqueri, Ita dicit Bald. in l. prima, numero 33. C. communia de lega. & eſt communis opin. vt dicit Plottus inter conſilia criminalia diuerſorum, conſil. 110. num. 1. lib. primo. Quam tamen intellige vt procedat, quando res eſt dubia, ſed ſi appareret de veritate in contrarium, vel eſſent contra reum indicia valde vrgentia, & proxima delicto, non eſſet ſtandum huiuſmodi aſſertioni, ſaltem ad euitandam torturam, Et ita practicatur, teſte Blanco in pract. crim. fol. 28. num. 101. plerunque enim videmus, quòd offenſi, ſiue propter remiſsionem, quam fecerunt vulneranti, ſiue propter ſuaſiones amicorum, faciunt huiuſmodi proteſtationes veritati contrarias, propterea in hoc maxime verſabitur iudicis arbitrium, qui, inſpecta qualitate facti, conſiderabit, an talis exculpatio videatur veriſimilis vel ne, & an ei ſtandum ſit.

Præterea etiam poteſt reus ſe defendere, allegando, quòd non conſtat de delicto, & circa hoc videnda ſunt ea, quæ dixi ſupra quæſt. quarta, & infra quæſt. 55. verſic. Poteſt etiam, & ſeq.

Vlterius etiam poteſt opponere, quòd non conſtat de nomine offenſi vel occiſi, Sed certe hæc defenſio non eſſet admittenda, valet enim inquiſitio, & accuſatio ſuper homicidio, licet ignoretur nomen occiſi, ſecundum gl. quæ reputatur ſingularis in c. libellorum, in verbo, Caio Seio, ſecunda quæſt 8. quæ quidem indiſtincte obſeruatur in practica, prout etiam ſe vidiſſe ſæpius ita practicari atteſtatur Ang. in l. 1. §. interdum, num. 2. ff. ſi pars hæred peta. & in l ſi cum exceptione, §. in hac, num. 3. ff. quod metus cauſa, quem refert Auguſt. ad Ang. de malefi. in verbo, Hæc eſt quædam inquiſitio, poſt num. 90. Et hoc ſciunt omnes, vt dicit Boſſius in titulo de delicto, num. 33. Vide quæ dixi ſupra, quæſt. 4. verſic. Quando vero.

Quæſt.

QVAEST. LIII.

SVMMARIVM.

DE exceptionibus, quæ contra teſtes proponuntur.

Et an ſi opponantur eis crimina, opus ſit ſpecificare locum, & tempus commiſſi delicti, verſic. In hoc autem.

Et an opus ſit etiam probare, quòd communi opinione habentur pro talibus, verſic. Sed nunquid.

Et an opponens contra teſtes crimina, & ea non probans, teneatur actione iniuriarum, verſic. Caueant tamen.

De exceptionibus, quæ contra proceſſum ipſarum atteſtationum proponuntur, verſic. Secundum caput.

De exceptionibus, quæ contra dicta teſtium proponuntur, verſic. Tertium eſt caput.

De exceptione falſi, verſic. Frequentiſsime.

Et an teſtis falſus in vno, probet in alijs, verſic. Sed quæro.

Et quid ſi teſtis falſum dixerit in non concernentibus ſubſtantiam rei, de qua agitur, verſic. Scias tamen.

Et quid ſi ipſemet ſit contradicat, quia ſcilicet aliquando vnum, aliquando aliud dixerit, cui dicto ſtandum ſit, primo an ſecundo, verſic. Prædicta autem.

Et quid ſi primo dixit vnum extra iudicium, deinde contrarium in iudicio, verſiculo, Primus caſus.

Et quid econuerſo, verſic. Secundus eſt.

Et quid ſi in vno iudicio dicat contrarium eius, quod dixit in alio, verſiculo, Tertius eſt.

Et quid ſi in primo dixit nihil ſcire, in ſecundo vero deponit de veritate rei, verſiculo, Sed quid ſi teſtis.

Et quid ſi eadem inſtantia, & inter eaſdem perſonas contraria deponat, verſiculo, Quartus eſt.

Et quid ſi primo depoſuit per verbum, Credo ſecundo autem per verbum aſſertiuum veritatis, verſic. Vnum etiam.

Et quid ſi teſtis neget ſe ita depoſuiſſe, vt ſcriptum reperitur, verſiculo, Quintus eſt.

Teſtes ſingulares an probent, verſiculo, Dixi etiam.

Et quid ſi agatur de probando in genere aliquem eſſe adulterum, vel huiuſmodi, verſic. Et hæc concluſio.

Et quid ſi Epiſcopus faciat ſtatutum, quòd crimen vſurarum poſſit probari per teſtes ſingulares, verſic. Sed quid ſi epiſcopus.

Et quid ſi princeps teſtificetur contra aliquem, an ei ſoli credatur, verſiculo, Sed quid ſi aliquis.

Teſtis non reddens cauſam ſcientiæ, etiam non interrogatus, in cauſis criminalibus nihil probat, verſic. Præterea dixi.

EST etiam pars defenſionis, exceptio, quæ fit contra teſtes, à quibus reus grauatur, poteſtque hæc exceptio ex triplici capite proponi, quorum Primum reſpicit perſonam ipſorum teſtium, quia ſcilicet non eſſent in cauſa criminali examinãdi, de quo dictum eſt ſupra quæſtio. 24. puta quia ſint infames, periuri, & ſimilia.

In hoc autem propoſito ſcire debes, quòd quando aliquis vult opponere contra perſonas teſtium, non ſufficit opponere generaliter, quòd ſunt periuri, infames &c. ſed opus eſt ſpecificare locum, & tempus commiſsi delicti, & circunſtantias, Et eſt communis opin. vt dicit Boe. deciſ. 321. num. 2.

Sed nunquid excipiens debet etiam probare, quòd ille teſtis, quem dicit eſſe infamem, communi omnium opinione eſſet tentus & reputatus pro tali? Reſpon. Bart. in l. 1. num. 4. C. de teſta. tenuit, quòd ſic, ſed certe in contrarium eſt magis communis opin. quòd ſcilicet ſufficiat probare, quòd eſt infamis ex tali cauſa, vel tali crimine, abſque eo quòd dicatur, ꝙ pro tali reputabatur, Et ita atteſtatur Alexand. conſil. 152 nu 16. lib. 5. quem refert Crottus de teſtib. num 4. in fi.

Caueant tamen illi, qui opponunt contra teſtes, & non habent in promptu probationes criminum oppoſitorum, quia ſi non probant ipſa crimina oppoſita, tenentur

tur actione iniuriarum, Et eſt communis opin. vt dicit Boſſ. in tit. de iniur. num. 21. Nam generaliter obiiciens aliquod crimen in iudicio, ſiue agendo, ſiue excipiendo, ſi illud probat, non tenetur, & in hoc conueniunt omnes, vt dicit Boer. conſil. 4. numero 37. Si vero non probat, tenetur, etiam ſi excipiendo illud propoſuerit, & eſt communis opin. vt dicit Boer. in dicto conſil. 4. num. 37. in fi. Dicit tamen Boer. ibi poſt num. 49. quòd de generali conſuetudine regni Franciæ ille, qui opponit excipiendo contra teſtes, non tenetur, etiam ſi non probet, Et ego etiam nunquam vidi in hoc Ducatu ſuper hoc procedi. Semper autem aduocati in exceptionibus, quas faciunt contra ipſos teſtes, apponi faciunt proteſtationem, quòd citra animum iniuriandi, &c. prout etiam communiter fieri ſolere atteſtatur Boer. in conſilio præallegato, num 23.

Secundum caput reſpicit proceſſum ipſarum atteſtationum, quia ſcilicet teſtes ipſi minus legitime recepti ſint, puta quia ſine iuramento depoſuerit, vel aliàs minus legitime examinati fuerint, non ſeruatis his, de quibus dixi ſupra lib. 2. §. Teſtis, vel quia forte recepti fuerint ſuper generali inquiſitione, quo caſu fidem non faciunt, niſi repetantur, vt dixi ſupra, q. 1. verſic. Item quæro.

Tertium eſt caput reſpiciens dicta, ſeu depoſitiones ipſorum teſtium, puta quia ſint falſi, varii, contrarii, ſingulares, & quòd non concludenter deponant, vel huiuſmodi.

Frequentiſsime autem in iudiciis criminalibus verſatur exceptio falſi, quæ contra teſtes opponitur, nam his temporibus raro fiunt proceſſus in cauſis criminalibus, in quibus vel ad offenſam, vel ad defenſam non examinentur teſtes falſi, & pluries etiam vidi ex vtroque latere teſtes falſos examinatos fuiſſe, quod non aliunde procedit, niſi ꝙ iudices hoc delictum nimis leuiter caſtigant. Et licet à conſtitutionibus huius Ducatus ſit pro eo grauis pœna impoſita, illa tamen non ſeruatur, prout ſeruari deberet, de quo ego multoties exclamaui in ſenatu, arbitror enim nullũ crimen eſſe perniciouſius reipublicę, quàm crimen falſi, & ideo eſſet ſeueriſsime caſtigandum. In hoc autem materia facienda eſt concluſio, quòd teſti qui in ſua depoſitione falſum dixiſſe conuincitur, tanquam periuro nulla eſt fides exhibenda. Et hæc eſt communis opin. vt dicit Alex. conſil. 152. num. 10. lib. ſeptimo.

Sed quæro, pone ꝙ teſtis in vno falſum dicat, nunquid eius depoſitio vitiabitur in totum, ita vt nullam prorſus fidem faciat? Reſpond. ꝙ ſic, nam iuramentum eſt indiuiſibile, merito vbi teſtis eſt in vno ſuſpectus, totum eius teſtimonium redditur ſuſpectum, & quando eius dictum in vno reprobatur, & non creditur ei neque etiam in aliis, Et hæc eſt communis opin. vt dicit Alex in l. ſi ex falſis, num. 13. C. de tranſac. & conſil. 27 num 3. lib. ſecundo, quem refert Dec. conſ. 105. poſt nu. 5. verſic Similiter teſtis, & Gratus conſil. ſecundo, num. 18. lib. ſecundo, Idem etiam dicit Alex. conſ 133. num. 7. lib. primo, & in d. conſil. 152. num. 10. lib. ſeptimo, & conſil. 183. poſt nu. 2. eo. vol. quem refert Cotta in verbo, Iuramentum eſt quid, Soc. conſ. 136. nu. 9. lib. primo, quod eſt duplicatum conſil 155. lib. ſecũdo, Marſil. ſing 76. communis concluſio. Alciat. l. 1. § ſed, & ſi mihi, num. 43. ff. de verb. oblig. Pariſ. conſil. 88. numero 82. lib. tertio. Apoſtil ad Crotum de teſtib. poſt num. 388. quem refert Gratus conſil. 152 num. 13. lib. ſecundo. Et hæc concluſio locum habet, ſiue capitula, ſuper quibus talis teſtis depoſuit, ſint ſeparata, ſiue ſint connexa, nam vtroque caſu eius teſtimonium tanquam vnicum, & ſuper vnico iuramento fundatum nihil valet. Et dicit Alber. in d. l. ſi ex falſis, num. 5. C. de tranſact. quòd in hac opin. ſunt communiter Doctores. Hanc etiam dicit eſſe communem ſententiam Albert. de teſtibus, in tertia parte principali, numero 25. & ſeq. & ſiue illud dictum falſum præcedat, ſiue ſequatur alia dicta, ex quibus probat, & eſt communis opin. vt dicit Socin. Iun. conſil. 41. numero 13. & ſeq lib. ſecundo.

Scias tamen, quòd hæc concluſio intelligenda vt procedat, quando teſtis falſum depoſuit circa factum principale, vel qualitates ſubſtantiales, ſecus autem ſi circa

alia

alia extrinſeca, nam eo caſu non dicitur falſus, neque viciatur eius depoſitio, & ita concludunt omnes, vt dicit Imola in l. prima, §. ſiquis ſimpliciter, numero 35. col. tertia, verſic. Item inducitur per Bald. ff. de verb. oblig. & dicit Alexand. conſil. 88. num. 19 lib. quinto, quòd ita communiter concluditur, ſufficit enim, quòd teſtes in facto princ'pali conueniant, & dummodo in eo ſint concordes, non nocet quòd ſint varii, vel contrarii in acceſſoriis, Et hoc eſt commune dictum maiorem noſtrorum, vt ait Socin. Iun. conſil. 102 numero 6. lib. tertio. Hanc etiam dicit eſſe communem regulam Dec. in d. conſil. 105. poſt numero 2. verſ. Venio ad ſecundum, & conſil. 602. numero 9. Hanc etiam eſſe communem opin. atteſtatur Alex. conſil. 47. num. 5. lib. ſecundo.

Prædicta autem omnia locum habent, quando vnus teſtis ab aliis de falſo conuincitur, ſed quando ipſemet teſtis aliquando vnum dixit, aliquando aliud totum contrarium, magna eſt altercatio inter ſcribentes, an ei ſit credendum, & an ſtandum ſit primo, vel ſecundo dicto, Et in hac quidem quæſtione aliqui faciunt ſimpliciter regulam, quod primum dictum teſtis regulariter attendi debet, & dicit Dec. conſ. 175. nu. 7. in fin. quod ita tenent communiter Doctores, quem refert Grammat voto 34. col. ſecunda. Idem etiam dicit Dec. conſil. 189. num. 6. & poſt numero 10. verſic. Secundo principaliter, in quibus locis refert Corn. conſil 27. col. pe. lib. tertio, ita dicentem, qui tamen hoc expreſſe dicere non videtur, licet obiter alleget communiter. canon. in c. cum cauſam de teſtib. ita tenentes, Eundem etiam Corn. tanquam atteſtantem hanc eſſe communem opi. refert Gratus conſil. 42. numero. 29. lib. primo. Alii vero ſimpliciter faciunt regulam in contrarium, quòd ſcilicet quando teſtis vario modo loquitur, ſecundum dictum attendi debeat, Et hanc dicit eſſe communem opi. Dec. ſibi contrarius conſil 429. nu 17. Tu vero pro reſolutione huius quæſtionis, quæ fac.s confuſe tractatur à doctoribus, diſtingue nonnullos caſus.

Primus caſus eſt, quando teſtis primo dixit vnum extra iudicium, deinde in iudicio depoſuit contrarium eius, quod extraiudicialiter dixerat, Et hoc caſu Bart. in l. eos, numero 4. ff. de falſis tenuit, quòd ſit ſtandum primo dicto, & quòd pro ſecundo puniendus eſt tanquam falſarius, nihilominus magis communis opin. videtur eſſe contra Bart. ſcilicet quòd imò ſtandum ſit ſecundæ depoſitioni factæ in iudicio, Et ita dicit communiter teneri Ang de malefic. in verbo, Falſario, num. 23. Corn. conſil. 58. in littera I, lib. primo, vbi dicit, quòd in hoc omnes concordant, Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Abb. in cap. per tuas. numero 11. de probatio. prout illum refert Ferret. conſil. 196. numero 19. licet in libro meo id non dicat Alex. conſil. 74. numero 8. lib. primo, & conſil. 222. num. 13. lib. ſecundo, quem refert Crauetta conſil. 6. numero 7. Corn. conſil. 297. circa fin. lib. quarto, Tyndar. de teſtibus lib. ſecundo, cap. 1. num. 7. Ang. de Vbald. inter conſilia criminalia diuerſorum conſil. 73. numero 1. lib. ſecundo. Bertach. in verbo, Falſitas, numero 103. Riminald. conſil. 48. numero 7. vbi Apoſtil. Thomas Ferrat. cautela 13. Quæſtio eſt. Et dicit Felin. in cap. cum in tua, numero 10. de teſt. bus, quòd hæc pars eſt communior & verior, quem refert Boer. deciſ. 108. numero 2. & conſil. 40. numero 116. & Grammat. conſil. 65. numero 6. & Apoſtil. ad Crot. de teſtibus, poſt numero 345. in verbo, Non tollitur. Idem etiam dicit Aretin. in d. cap. per tuas in vltimis verbis. Felin. in cap. inquiſitioni, §. tertiæ, circa fin. de accuſat. quem refert Didac. lib. ſecundo reſolutionum, cap. 13. numero 7. Dec. in d. cap. per tuas, numero 41. de probatio. Ruin. conſil. 57. poſt numero 8. lib. primo. Boſſ in tit. de oppoſ. contra teſtes, numero 3. Menchiaca controuerſ. vſu frequentium, cap 32. numero 4. Illud etiam dictum Bart. communiter reprobari ait Cæpolla conſil. crim. 61. verſic. Tertio quia, Publicius ſuper conſuet. Aluer. fol. 28 numero 49. Et quòd hoc caſu præferendum ſit ſecundum dictum iuratum, & in ſcriptis ſolemniter receptum, dicit eſſe communem Alexander, conſil. 66. numero 20. lib. 6. Marſil. ſing 212. Communis omnium. Bene verum eſt, quòd debilita-

bilitatur fides huiuſmodi teſtis, & ita dicit fateri omnes Doctores Aret. conſil. 71. col.2.num.1.in fi. quem refert Boſſ. in loco præallegato, & ideo poterit teſtis torqueri, vt dixi ſupra q 25. verſic. Sed pone. Scias tamen, ꝙ ſi teſtis illud, quod dixit extraiudicialiter, dixiſſet cum iuramento, deinde contrarium etiam cum iuramento depoſuiſſet iudicialiter, tunc forte procederet opin. Bart. vt ſcilicet poſſet de periurio condemnari, ex quo reperitur poſitus inter duo iuramenta contraria. Et hanc dicit eſſe communem Doctorum opin. Camerar. in conſ ſuo matrimoniali poſt conſilia Zabarel. num.5. quam etiam ſe vidiſſe in practica obſeruari atteſtatur Boſſ. in loco præallegato.

Secundus eſt caſus, quando teſtis depoſuit vnum in iudicio cum iuramento, deinde extra iudicium illud dictum reuocauit, Et hoc caſu ſtandum eſt eius primo dicto iudiciali, Et hæc eſt communis opin. vt ſentit Gratus conſil. 59. num.26. lib.2. Menchiaca in d.cap.32. poſt num.3. verſ. Tertio caſu, & hoc etiam, ſi teſtis talem reuocationem faceret in articulo mortis conſtitutus. Et ita videtur tenere Bart. in l. ſi quis in graui. §. ſi quis moriens, in vltimis verbis. ff. ad Sylle. & in d l. eos, num 4. qui in hoc communiter approbatur, vt dicit Alex. in l. ſciendum, num.33. in fi. ff. de verb. oblig. quem refert Didacus in d cap. 13. num.7. in fi. Curt. Iun. in l. 1. num.36. ff. ſi cert. petat. Marſil. in Rubrica de fideiuſſoribus, poſt num. 39. Simancas de hæret. c.62. num. 29. Plot. in repetit. l. ſi quando, poſt num.651.

Tertius eſt caſus, quando teſtis in vno iudicio deponit contrarium eius, quod depoſuerat in alio iudicio, Et hoc caſu cum vtrunque dictum ſit iuratum, certum eſt, quod poteſt tanquam falſarius puniri, Et eſt communis opin vt dicit Camerar. in dicto conſil. matrimoniali, num. 3. & in hoc nulla videtur eſſe difficultas. Punctus eſt, quod dictũ attendi debeat, ſcilicet primum an ſecundum, Et in hoc variæ ſunt ſcribentium opiniones. Aliqui enim dicunt, quòd ex quo apparet, quòd in altero dicto eſt falſus, ei non creditur, neque in vna, neque in alia cauſa, Et hanc dicit eſſe communem opin. Ruin. conſ. 75. poſt numero 8. lib. 1. Alii vero dicunt, quòd ſi teſtis reuocet primum dictum in alio iudicio, ſiue ciuili, ſiue criminali, ſtatur primo dicto, Et hanc dicit eſſe communem Alciat. de præſumpt. in ſecunda regula, præſumptio. 29. numero 7. quem refert Menchiaca in d. cap.32. numero 1. Et hæc opin. mihi magis placet, Cum enim iam ex primo dicto iudiciali, & iurato quęſitum ſit ius parti, non debet illud ab ea ſine eius culpa, vel facto auferri poſſe. Faciunt ea, quę dixi ſupra verſ. Secundus eſt. Debilitatur tamen primum dictum quo ad fidem probationis, Et hanc dicit eſſe communem Dec. in d. conſil. 189. col 3. prout illum refert Boſſ. in tit. de opp. contra teſtes, num.6. Bene verum eſt, quòd ſi eſſemus in caſibus, in quibus etiam liber homo non admittitur ad teſtificandum niſi cum tormentis, tunc ſtandum eſſet illi dicto, in quo perſeuerauit in tormentis, licet in alio iudicio ciuili contrarium depoſuiſſet, Si vero ſemel bene depoſuiſſet in ciuili iudicio, licet deinde reuocaret in tormentis, ſtaretur primo dicto, Et hęc eſt communis opin. vt dicit Alciat. in d. præſumptione 29. circa fi. Quod intellige vt procedat, quando primum dictum non fuiſſet cum tortura confirmatum, nam hoc caſu licet perſeueraret in reuocatione in tormentis, adhuc crederem ſtandum eſſe primo dicto. Scias etiam, quòd ſi prima depoſitio facta fuiſſet in iudicio nullo, & ſecunda in iudicio valido, tunc ſtandum eſſet ſecundæ depoſitioni, nec noceret quòd dixiſſet contrarium in iudicio nullo, ſecundam gloſſ. in cap. cum cauſam, in gloſ fin. de teſtibus, quam ſequuntur omnes, vt dicit Felin. in dicto cap cum in tua, numero quinto. Arelaten. in Apoſtill. ad Alciat. in d. præſumptione 29 in fin.

Sed quid ſi teſtis in primo iudicio dixerit nihil ſcire, deinde in ſecundo deponat de veritate facti? Reſpond. quòd nihil probat, & hæc eſt omnium concluſio, vt dicit Angel. de Vbald. inter conſil. criminaliũ diuerſorum conſil. 73. numero 23. in fi. lib.2. dicens, ꝙ ita tenent omnes nullo diſcordante.

Quartus

Quartus eſt caſus, quando teſtis in eadem inſtantia, & inter eaſdem perſonas contraria teſtimonia depoſuit, Et in hoc puncto eſt diſtinguendum, nam aut teſtis eſt ſibi contrarius in eadem depoſitione, aut in alia depoſitione contradicit primæ ſuę depoſitioni. Si eſt contrarius in eadem depoſitione, aliqui ſimpliciter dicunt, quòd eo caſu non ſtatur alicui dicto, primo ſcilicet, nec ſecundo, imò in totum reiicitur tanquam falſus, Et hanc dicit eſſe communem opin. Alcia. de prǽſumptio in d. præſumptione 29. num. 6. quem refert Pract. Conradi, fol. 120. poſt num. 10. Menchiaca in d. cap. 32 num. 9. in fin. Tu vero dic, quòd Aut teſtis in eodem examine contraria deponit ſine iuſta correctionis cauſa, & tunc illi prorſus non creditur. Et hoc omnes paſſim fatentur, vt ait Didac. lib. ſecundo reſolutionum, in d c. 13. poſt num. 8. verſic. Cæterum ſi teſtis, neque etiam reducitur ad concordiam vt probet, Et hæc cõcluſio communiter approbatur, vt dicit Crott. de teſtib. numero 328. & ſeq. Et hoc non ſolum ſi ſic manifeſta contrarietas, & non de facili concordabilis, ſed etiam aliquo modo compatibilis, Et eſt communis opin. vt dicit Alex. conſil. 20. num. 3. lib. 4. quamuis illum in contrarium alleget Sigiſmund conſil. feudali 49. num. 7. tenens, quòd quando contrarietas eſt facile concordabilis, debet ad concordiam reduci etiam vt probet, Et ibi etiam refert Fel. in c. cum tu de teſtibus, atteſtantem quòd hæc eſt communis opin. Ego tamen non reperio Felin. ibi num. 1. vbi loquitur de hoc articulo id atteſtantem, & credo, quòd contraria opinio ſit (vt dixi) tutior, & magis communis. Aut vero deponit contraria in diuerſis examinibus, & tunc Aut deponit contrarium ſecundo loco, non dicendo in ſpecie ſe erraſſe in prima depoſitione, ſed ſimpliciter loquendo, & tunc, modo ſecundum dictum compatiatur cum primo, debet, quantum fieri poteſt, ad concordiam reduci, ſecundum Imol in l qui bona, §. ſi quis ſtipulatus, verſic. No. ex text. ff. de damno infecto, quem in hoc communiter ſequuntur Doctores, vt dicit Sigiſmundus in d conſil. 49. num. 6. in fin. Aut ipſemet teſtis dicit ſe velle primum dictum ſuum corrigere, & tunc, ſi quidem illud vult facere incontinenti, eſt admittendus, cap. præterea de teſtibus cogend. Et dicitur hoc caſu incontinenti, antequam teſtis ipſe alloquatur partem, Et ita communiter ſeruatur, vt dicit Fel. in d. c. præterea, num. 9. quem refert Capic. deciſ. 142. num. 9. Si vero velit illud corrigere ex interuallo, non auditur, ſed tanquam periurus, & falſarius puniri debet, Et in hoc omnes conueniunt, vt ait Didacus in d. c. 13. poſt num. 8. verſic. Cæterum, ibi tertium eſt, ſtandum eſt tamen eius primæ depoſitioni, Et hæc eſt communis opin. vt atteſtatur Didacus in loco præallegato, ſecundum quam intelligendus eſt Corn. & Dec. in conſiliis per me relatis ſupra, verſic. Prædicta autem. In hoc tamen Ducatu hæc opin. non ſeruatur in cauſis criminalibus, nam ſi teſtes reuocet primam depoſitionem, quia dicat ſe erraſſe, vel falſum depoſuiſſe, tunc ponitur in tormentis, & illa depoſitio, quam confirmat in tortura, ſolet attendi, Et ita ſeruandum eſſe reſcripſi ſenatus commiſſario Aronæ, 30 Ian. 1557. P. N. Bene verum eſt, quòd ex quo talis teſtis omnino eſt periurus, punitur de falſo, vt ſupra dixi, prætereaq; etiam eius primo dicto non adhibetur plena fides, tanquam dicto integri teſtis, ſed multum de eius fide diminuitur, adeo quòd eius dictum ſine aliis adminiculis non ſufficeret ad torturam contra reum, ſed ſolummodo ad inquirendum, Et hanc dicit eſſe communem opin. Menchiaca in d. c. 32. num. 9. Et aduerte, quia licet (ſecundum aliquos) ad hanc torturam, quæ fit ad confirmationem huius ſecundę depoſitionis, deberet pars citari, ex quo agitur de eius magno præiudicio, ſcilicet de reuocatione primæ depoſitionis in eius fauorem factæ, nihilominus hoc ex conſuetudine non ſeruatur, vt dicit Boſſ. in tit. de oppoſ. contra teſtes, poſt num. 1. verſic. Quo vero ad primam. Ego etiam puto in huiuſmodi reuocationibus multum eſſe tribuendum arbitrio iudicis, qui conſiderare poterit ex illis depoſitionibus contrariis, quę videatur magis veriſimilis, & cum qua concurrant plura adminicula, & illi adhærere, præſertim

vbi ſubeſſet aliqua ſuſpicio ſubornationis, vt quotidie contingere videmus in practica. Aut vero non ipſemet teſtis, ſed aliqua partium petit ipſum teſtem iterum examinari, Et tunc, ſi eſt illa pars, contra quam teſtis depoſuit, non debet audiri, ſubeſt enim magnus timor ſubornationis, Si vero illa pars, in cauſis fauorem teſtis depoſuit, vtique auditur, & ſi teſtis deinde variet, & diuerſa, ſeu contraria deponat, tunc ſtandum eſt ſecundo dicto. Et ita communiter tenetur, vt dicit Alber. in l.ſi.nu.2. C. de teſtib. & ſibi imputet pars, quæ petiit illum iterum examinari, Ex hoc enim cenſetur eius primo dicto renunciaſſe. Conſulo tamen iudicibus, præſertim in cauſis criminalibus, vt quantum fieri poteſt, caueant ab huiuſmodi repetitionibus teſtium, quæ fiunt ad inſtantiam partium, nam ſæpenumero proceſſus inuoluunt, ac deſtruunt, magnamque præbent occaſionem ſubornationibus, & falſitatibus teſtium.

Vnum etiam volo vt ſcias in hac materia, quòd quãdo teſtis primo loco depoſuit per verbum, Credo, & ſecundo loco deponit per verbum aſſertium veritatis, eo caſu ſemper ſtandum eſt ſecundo dicto, Ita videtur ſentire glo. ordinaria in l. de tutela, in verbo, Probata. C. de integr. reſtit. mino. dicens, q̃ hodie poſſum credere vnũ, & cras aliud, quæ in hoc communiter ab omnibus approbatur, vt dicit Socin conſ. 92.num. 7.lib.3. Crot de teſtib. poſt num. 343. Tindar de teſtib. lib.1.cap. 5.num. 1. Foller. in pract. crim. fol. 25.num.44.

Quintus eſt caſus, quando teſtis non contrariatur de directo ſuæ primæ depoſitioni, ſed negat ſe ita depoſuiſſe, vt à notario ſcriptum reperitur, & tunc eſt diſtinguendum, nam, Aut tractatur de puniendo teſte de falſo, & hoc caſu tantum creditur teſti, quantum notario, vt dixi ſupra hoc eo.libro.§.Falſum, verſic. Pone teſtis, Aut tractatur, cui plus credendum ſit an notario, qui dicit teſtem depoſuiſſe, vt ſcriptum eſt, an vero teſti id neganti, & tunc plus creditur notario. Et hæc eſt communis diſtinctio, vt ait Thomas Ferrat. cautela 26. licet condecens. Foller. in pract. crim. fol. 244. nu. 15. Ad euitandas tamen omnes controuerſias bonum eſſet, quòd iudices aſsiſterent notariis recipientibus dicta teſtium, nam eo caſu non auditur teſtis poſtea dicens ſe non ita depoſuiſſe, vt ſcriptum eſt à notario præſente iudice, imò ſi contrarium poſtea deponat, poteſt etiam de falſo puniri. Et hæc omnia bene nota, quia frequentiſſime contingunt.

Dixi etiam contra teſtes opponi ſolere, quòd ſunt ſingulares, nam teſtes ſingulares non ſufficiunt ad plenam probationem, vt dixi in d.§ Teſtis, præſertim in cauſis criminalibus, prout tenere ſcribentes omnes affirmat Marſ. conſil. 1.num 25.& conſequenter neque ad condemnationẽ, ſed ſolummodo faciunt iudicium ad torturam, iuxta ea quæ dixi ſupra q. 21. verſ. Vnus teſtis. Et hæc concluſio de plano procedit, quando agitur de probando aliquo delicto in ſpecie, nam eo caſu debent teſtes eſſe conteſtes, vt ſufficiant ad condemnationem. Sed quid ſi agatur de probando delicto in genere, puta aliquem eſſe hæreticum, adulterum, vſurarium, blaſphematorem, vel huiuſmodi, nunquid teſtes ſingulares, qui deponant vnuſquiſq; eorum de diuerſis actibus, ſufficiant ad concludentem probationem? Reſpond. Aliqui dixerunt, quòd ſic, & in propoſito probandi aliquam mulierem eſſe inhoneſtæ vitæ atteſtatur hanc eſſe communem opinio. Alex. conſ. 13.num. 24.lib.7. Idem in eodem propoſito atteſtatur Alba. conſi. 25. num. 1. Idem (loquendo in propoſito adulterii) atteſtatur Ferret. conſ. 168. poſt num. 14. & 15. allegans alios idem atteſtantes, quos ego cum aliis multis retuli in d. §. Teſtis poſt glo. in l.ob carmen. §. fin. in glo. ſi. ff. de teſtib. Alii vero dicunt totum oppoſitum, quòd ſcilicet etiam hoc caſu teſtes ſingulares non ſufficiant, Et hanc atteſtantur eſſe communem opinio. Menchiaca in prima parte de teſta.§.4. numero 45. & loquendo in propoſito criminis adulterii Io. de Amicis, conſ. 127. num. 1. Ego aliquando cogitabam, quis eſſet ſenſus doctorum ita loquentium de probando delicto in ſpecie, vel de probando delicto in genere, Et credo, quòd (ſecundum eos) tunc dicatur agi de probando delicto in ſpecie, quando tractatur de puniendo

do aliquem criminaliter, Et hoc caſu verior ſit ſecunda opin. quòd ſcilicet teſtes ſingulares non probent aliquem eſſe adulterum, vel hæreticum, vel vſurarium, & ita ſemper vidi ſeruari, prout etiam loquendo de hæreſi, dicit Simancas de hære. cap. 62. num. 24. quòd hanc opin. vſus iudiciorum ſanctæ Inquiſitionis comprobauit, Quinimò ad probandam hęreſim, neque etiam ſufficerent teſtes ſingulares cum fama, Et hanc atteſtatur eſſe communem Lupus in allegatione de hęreſi. §. 12 quem refert Simancas de hæret. cap. 50. num. 1. Tunc vero agi dicatur de probando delicto in genere, quando agitur non de pœna infligenda, ſed ad alium finem, puta excipiendo de adulterio ad priuationem dotis; vel de alio crimine ad diminuendam fidem teſtis, Et hoc caſu forte procedere poſſet prima opin quam tamen ego puto reſtringendam eſſe iuxta ea, quæ dixi in d. §. Teſtis. Bene verum eſt, quòd iſti teſtes ſingulares multum faciunt ad aggrauandũ reum, contra quem deponunt, ſcilicet quo ad hoc, vt acrius torqueatur, vel vt ſeuerus puniatur.

Sed quid ſi Epiſcopus faciat ſtatutum, quòd crimen vſurarum poſsit probari per teſtes ſingulares, nunquid tale ſtatutum valebit? Reſpond. quod non, ita conſuluit Feder. de Senis conſ. 17. quem communiter Doctores ſequuntur, vt ait Foller. in pract crim. canon. fol. 229. num 17. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Abb. in cap. cum in diœceſi, circa ſi. de vſuris, quem refert Iaſ. conſ. 78. col. 2. verſic. Secundo principaliter, lib. 3. & Didacus libro tertio reſolutionum, cap. tertio, poſt num. quinto.

Sed quid ſi aliquis princeps dicat teſtimonium contra reum, nunquid ei ſoli credetur? Reſpond. Aut igitur de modico præiudicio, prout eſt inquirere, & procedere contra reum, & hoc caſu creditur ſolius principis aſſertioni, vt dixi ſupra q 6. verſ. Præterea ſcias, Aut vero agitur de magno præiudicio, & tunc aliqui dicunt, loquendo de ſummo Pontifice, quòd nullo modo creditur eius aſſertioni in facto tertii, Et hanc dicit eſſe communem opin. Socin. inter conſilia Curtii ſenioris, conſ. 20. poſt num. 12. Alii vero loquendo pariter de ſummo Pontifice, dicũt quòd imò ſtandum eſt eius aſſertioni, & hanc dicit eſſe communem opin. Aret in cap cum à nobis, num. 7. de teſtib. nedum in his, in quibus Papa habet ſummam poteſtatem, ſed etiam in omnibus cauſis prophanis, etiam laicorum, prout illum refert Ruin. conſ. 103. num. 11. libro quinto, Ego pro nunc de ſummo Pontifice nihil determino, quo vero ad reges, & principes ſeculares ſic diſtinguo, Aut princeps atteſtatur de eo, quod ipſe vidit, & illi ſoli creditur etiam ad condemnationem, arg. clem. litteris de probatio. Aut princeps aſſerit aliquid, quod ipſe intellexerit coràm aliis fuiſſe geſtum, & non eſt ei ſoli credendum, poſſet enim princeps male ab aliis informatus fuiſſe. Et hoc caſu duo concurrerent ſpecialia. Primum, quòd crederetur ei ſoli. Secundum quòd teſti deponenti de auditu alieno adhiberetur fides, quorum vtrunque eſt contra communes regulas, vt dixi in d. §. Teſtis. Bene verum eſt, quòd ſi Imperator diceret aliquid ſibi conſtare ex relatione principium ſibi facta, & rem eſſe adeo notoriam, vt non indigeret probatione, & reſcriberet proprio motu, tunc eſſet credendum eius aſſertioni, ſecundum ferè omnium opin. vt dicit Socin. conſil. 87. poſt nu. 19. lib 3. ſaltem quo ad hoc, vt transferretur onus probandi contrarium parti contrarium affirmanti, quod tamen ego in pręſentia non affirmo.

Pręterea dixi, quòd contra dicta teſtiũ opponi ſolet, quòd non concludant, Poteſt autem in primis allegari, quòd non reddant cauſam ſcientiæ, licet enim regulariter teſtis non interrogatus ſuper cauſa ſcientiæ, non teneatur illam reddere, vt dixi ſupra lib. 2 §. Teſtis. eſt tamen ſpeciale in cauſis criminalibus, vt teneantur teſtes etiam non interrogati reddere cauſam ſcientiæ, aliàs non probant, neque faciunt indicium, ita dixit Innocent. in cap. cum cauſam de teſtib. quem omnes Doctores ſequuntur, teſte Marſ. conſ. 50. nu. 10. Et hæc eſt communis opin. vt ait Bal. conſilio 182. numero 2. libro. 4. prout illum refert Nouell. in pract. crim. ſol. 114.

num. 15. & Viuius in libro communium opin.fol.271.verſic. Teſtis in cauſis,quamuis in libro meo id non dicat. Apoſtil. ad Felin.in d.c.cum cauſam,ſub num.2.de teſtibus, ſecundum vltimam impreſsionem. Sed hoc intellige vt procedat in teſtibus, qui ad offenſam deponunt, ſed teſtes, qui deponunt ad defenſam, vtique probant, etiam ſi cauſam ſcientię non exprimant, Et hanc opin. communem appellat Viuius in loco prællegato. Poſſunt autem, & alia multa circa hoc contra teſtes deduci, ſecundum facti contingentia, prout latius in allegato §. Teſtis.

QVAEST. LIIII.

SVMMARIVM.

Delictum non poteſt probari per inſtrumentum.

Acta facta in iudicio ciuili non faciunt fidem in criminali, verſic. Item ſi producantur.

Et quid ſi illud iudicium ciuile erat ſuper crimine, verſic. Et hoc quidem.

Confeſſio procuratoris facta in iudicio ciuili, an præiudicet principali in iudicio criminali, verſic. Sed quæro.

Confeſsio principalis facta in iudicio ciuili, an ipſi præiudicet in criminali, verſ. Sed quid ſi exhibeatur.

Sententia lata in loco delicti, an ſit mittenda executioni in loco originis, verſic. Sed pone.

DICTVM eſt de exceptionibus, quæ perſonas, & dicta teſtium concernunt, Sed quid ſi accuſator ad probandum delictũ produxerit aliqua inſtrumenta? Reſpond. Poteſt dicere reus, quòd delicta non probantur per inſtrumenta, ſolet ad hoc allegari tex. in c.cum in eccleſiis de maior. & obed. & eſt doctrina Bart. in l.in ſenatus, num. 2. ff. ad ſenatuſcon. Turpil. quam dicit eſſe communiter approbatam Cur. Iun. in auct. ſi quis in aliquo, poſſ.nu. 34. verſic. quarto aduerte, C. de edendo. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Berous in cap. at ſi clerici, num. 14. de iud. Et dicebat Dyn. quòd hæc opin. tenetur, & ſeruatur pro euangelio, quem refert Gand. de malefic. in tit. de pœnis, num. 15. Hoc tamen intellige vt procedat, quando crimen conſiſtit in facto ſeparato ab ipſo inſtrumento, puta homicidium, furtum, adulterium, &c. ſed ſi crimen conſiſteret in animo, prout eſt hæreſis, vtique per inſtrumentum, in quo aliquis aſſereret aliquod hæreticum, poſſet crimen ipſum probari. Item ſi quis ratificet per inſtrumentum delictum commiſſum ab alio, pariter talis ratificatio, quę etiam ipſa eſt delictum, vt dixi infra quæſt. 87. verſic. Quæro nunquid, poterit per ipſum inſtrumentum probari. Idemque ſi delictum conſiſteret in facto incorporato vel connexo ipſi inſtrumento, puta ſi aliquis faciat inſtrumentum contractus vſurarii, certe poterit delictum vſurę probari per illud inſtrumentum, Et ita illam concluſionem declarat practica, quæ eſt optima legum interpres.

Item ſi producantur aliqua acta, poteſt reus dicere, quòd acta facta in iudicio ciuili, non faciunt fidem in criminali, Et ita communiter concluditur, vt dicit Fel. in c. at ſi clerici, num. 26. de iud. Ripa in l. ſecunda. num. 40. C. de edendo, quem refert Pract. Conradi, fol. 283. num. 10 in fin. & Villalobos in ſua collecta communium opin. in littera A, poſt num. 47. Diaz reg. 10. Sed hoc intellige vt procedat, quantum ad hoc vt plene probent, ſed bene faciunt indicium ad inquirendum, vt dixi ſupra quæſt. 19.

Et hoc quidem de plano procedit, quando huiuſmodi cauſa ciuilis fuiſſet agitata ſuper aliqua re in controuerſiam deducta, Sed quid ſi fuerit intentata ſuper crimine, prout ſæpenumero contingit, iuxta ea quæ dixi in loco prællegato? Reſpon. quòd adhuc talia acta, neque etiam ſententia ſuper ipſo crimine lata, non faciunt fidem in iudicio criminali, Et eſt communis opin. vt dicit Abbas in c. per inquiſitionem, poſt nu. 12. de electione, quem refert Berous in c. qualiter, & qñ, nu. 87. de accuſ. Apoſtil. ad Ang. de malef. in verbo, Et ad quęrelam, col. pen. verſ. Et aduerte.

Sed

Sed quæro, nunquid confeſsio procuratoris facta in vno iudicio ciuili, prçiudicet principali in alio iudicio criminali? Reſpond. quòd non; & ita tenent communiter Doctores, vt dicit Berous in loco prçallegato, num. 91.

Sed quid ſi exhibeatur confeſsio ipſiuſmet principalis facta in alio iudicio ciuili? Reſpon. ꝙ (ſecundum aliquos) plene præiudicat confitenti, Et ita videtur tenuiſſe Spec. in tit. de actionibus, §. ſuper petitionibus, num. 8. cuius opin. dicit eſſe communem Aret. in cap. cauſam quæ, nu. 17. & ſeq. de teſtibus, quem refert Boſſ. in tit. quomodo procedatur per exceptio. nu. 4. & in tit. de pluribus viol. poſt num. 17. Idem dicit Public. ſuper conſuet. Aluer. fol. 21. num. 11. Mihi vero ſemper placuit contraria opin. quòd ſcilicet huiuſmodi confeſsio facta in iudicio ciuili non faciat in iudicio criminali plenam probationem ſed tantummodo ſemiplenam, & ſic indicium ad torturam: Cum. n. ſit facta coram alio iudice, & ad alium finem, potius debet dici extraiudicialis reſpectu ſecũdi iudicii, quàm iudicialis, merito non debet ſufficere ad condemnationem, & ſi caſus contingeret, forte ita ſeruarem, niſi vna cum ipſa confeſsione concurrerent alia indicia.

Sed pone, quòd exhibeatur ſententia, & condemnatio lata contra aliquem in loco delicti, nunquid illa faciet fidem in loco originis, vel domicilii, ita vt ſit executioni mittenda? Reſpond. quòd non, quando lata eſt per iudicem alterius territorii prorſus ſeparati, ſcilicet quod ſit ſub alio principe, vel ſub alio præſide prouinciæ, vt dixi infra quæſt. 96. verſic. Item quæro, ſed tantummodo facit contra eum indicium, ita quòd etiam aliter non conſtito de delicto poterit contra eum procedi, Et ſuperioribus annis ita deciſum fuit in ſenatu, & iuſſus detineri quidam Io. Ambroſius Plenus, ſubditus huius ducatus ratione originis, qui fuerat Pariſiis condemnatus ad furcas pro vulneribus illatis cuidam, 4. Septembris 1560. A. C. Cæterum ſine cauſæ cognitione non ſolent tales ſententiæ execut.oni demandari, Et ita reſcripſit ſenatus prætorii Cremonæ, 2. Auguſti 1554. P. N.

QVAEST. LV.

SVMMARIVM.

De exceptionibus, quæ contra propriam confeſſionem proponi poſſunt.

Confeſſio extraiudicialis non ſufficit ad probationem delicti.

Confeſſio facta coram iudice incompetenti non valet, niſi vt extraiudicialis, verſ. Præterea etiam.

Et quid ſi facta fuerit parte præſente, & acceptante, verſic. Vnum tamen.

Et quid ſi facta ſit coram iudice non ſedente pro tribunali, verſic. Item poteſt, Remiſſiue.

Et quid ſi talis confeſſio emanauit extra cauſam, de qua agitur, verſic. Poſſet etiam dicere.

Et quid ſi fuit extorta à iudice ſub ſpe impunitatis, verſic. Allegare etiam.

Et an iudex poſſit huiuſmodi impunitatem reo promittere, verſ. Circa primum.

Et an reus confeſſus ſub ſpe talis promiſſionis, poſſit ex ipſa confeſſione ad mortem condemnari, verſic. Circa ſecundum.

Et quid ſi non conſtet de delicto, an poſſit reus ex propria confeſſione condemnari, verſic. Poteſt etiam.

Et quomodo dicatur conſtare de delicto, verſic. Quomodo autem.

Confeſſio facta a minore ſine auctoritate curatoris, an illi noceat, verſic. Vlterius etiam.

Confeſſio facta ſuper proceſſu formato iuris ordine non ſeruato, an noceat confitenti, verſic. Item poſſet.

Et quid ſi facta ſit in tormentis, verſ. Si vero.

Confeſſio cum qualitate adiecta, an poſſit pro parte acceptari, & pro parte reiici, verſic. Poſſet quoque.

Et an ſaltem reus ſit mitius puniendus, verſic. Forte poſſet.

Cautela quomodo debeant hoc caſu concipi verba confeſſionis, verſic. Cautius igitur.

Reus an poſſit confeſſionem à ſe ſponte factam reuocare, verſiculo. Sed pone.

VISIS defenſionibus, quæ contra teſtes ſunt acta in iudicio exhibita, proponi poſſunt, Quæro, quid ſi reus cõfeſſus ſit delictum, nunquid adhuc non obſtante confeſsione, poterit ad euitandam condemnationem aliquid ad defenſionem ſuam adducere? Reſpond. quòd ſic, & in primis poteſt dicere, quòd talis confeſsio fuit extraiudicialis, & quæ quidem non ſufficit ad probationem delicti, Et ita communiter dicitur, vt ait Paris Put. de ſynd. fol. 439. c. tertio, in primis verbis, Ita etiam tenere communiter Doctores atteſtatur Alber. in l quoniam, num. 1. ff. de infamib. Bene verum eſt, quòd talis confeſsio extraiudicialis ſufficit ad torturam, vt dixi ſupra quæſt 21. verſic. Confeſſio extraiudicialis.

Præterea etiam, ſi confeſſus fuerit delictum in iudicio, poterit dicere, quòd iudex erat incompetens, talis enim confeſſio facta coram iudice incompetenti non valet in vim iudicialis confeſsionis, ſed tantummodo valet extraiudicialis, Et hęc eſt communis opin. vt dicit Aret. conſilio 26. circa fin. Alex. in l. ſeruus, num. 3. ff de iureiur. & in l. magiſtratibus, ff. de iuriſd. omnium iud. prout illum refert Capic. deciſ. 179 num. 1. in fin. Et ideo non ſufficit ad probationem delicti, vt ſtatim dixi, ſed bene ſufficit ad torturam, vt dixi in loco præallegato.

Vnum tamen ſcias in hoc propoſito, quòd licet confeſsio criminis facta extraiudicialiter vel coram iudice incompetenti regulariter non præiudicet ad plenam probationem, ſi tamen facta fuerit parte præſente, & acceptante, eo caſu facit plenam fidem contra confitentem. Ita videtur ſentire Abb. in c. at ſi clerici, poſt nu. 16. verſic. Si vero confeſsio, de iud. quod dictum ſequuntur communiter Doctores, vt ait Berous in eod. c at ſi clerici, num. 142. Bene verum eſt, quòd hoc caſu requiritur quòd pars talem confeſsionem expreſſe acceptet, nec ſufficeret tacita acceptatio, ſecundum communem opin. de qua atteſtatur Berous in loco præallegato, num. 143. Sed certe quidquid ſit de iure, ego ſemper vidi in practica obſeruari, quòd tales confeſsiones non pręiudicant confitentibus ad plenam probationem, ſi deinde illam reuocant, ſed tantummodo torquentur, vt in ea perſeuerent, niſi forte cum huiuſmodi confeſsione concurrerent tot alia argumenta, ex quibus poſſet dici, quòd omnibus ſimul iũctis de crimine plene liqueret.

Item poteſt dicere, etiam quòd iudex eſſet competens, quòd talis confeſsio facta fuit coram ipſo iudice non ſedente pro tribunali, & ſic tanquam coram priuato, talis enim confeſsio non dicitur iudicialis, ita vt reus poſsit ex illa condemnari, ſed tantummodo facit indicium ad torturam, vt dicit ſupra quæſt. 21. verſic. Sed hic cadit.

Poſſet etiam dicere, quòd talis confeſſio emanauit extra ipſam cauſam, de qua principaliter agitur, Hæc tamen defenſio non eſſet multum tuta, quia quando de delicto contingente cauſam, de qua agitur, conſtat per confeſsionem ipſius delinquentis, tunc poteſt ex ea puniri etiam pœna ordinaria, licet directo actum non fuerit contra confitentem, & in hoc omnes conſentiunt, vt dicit Abb. in c. cum ſuper, nu. 13. de confeſſ. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Aret. in c. cauſam quæ, nu. 17. de teſtib. de quo mentionem feci ſupra q. prox. verſic. Sed quid ſi exhibeatur.

Allegare etiam poſſet, quòd talis confeſsio fuit ſibi extorta à iudice cum promiſsione impunitatis, quo caſu non videtur ex ea poſſe condemnari, Et ita reperio in facti contingentia, quòd quædam Catherina Candolia, quæ coram prætore Vogoniæ confeſſa fuerat ſe partum necaſſe, cum deinde aſſereret illam confeſsionem à ſe per ipſum prætorem blandis verbis minisq; extortam fuiſſe, idq; probaſſet coram prætore Intri per ſenatum ad id delegato, fuit tantummodo torturę ſubiecta, Et cum perſtitiſſet in negatiua, fuit abſoluta, 27. Iul. 1558, P. N. Sed in hoc propoſito duo ſunt videnda, Primum, an iudex, vt veritatem eliciat à reo, poſsit aut debeat huiuſmodi promiſsiones facere, Secundum, an facta per eum tali promiſſione teneatur aut debeat illum obſeruare.

Circa primum, dicendum eſt, quòd poteſt iudex ad eruendam veritatem talem promiſsionem impunitatis reo facere, Et eſt communis opinio, vt dicit Apoſtil. ad Dec. in l. ea eſt natura, ſub num. 7. ff de reg iuris, quem refert Plaça lib. 1. delictorum, c. 37. num. 2. vbi per totum illud capitulum ſatis bene loquitur in hac materia. Certum eſt enim, quòd licet iudicibus indagandæ veritatis gratia aliquid ſimulare, vt colligitur ex Salamonis exemplo, de quo in c. afferte de pręſumptio. & eſt crebrior recepta ſententia, vt dicit Plaça in d. c. 37. num 1. in fin. Sed certe hæc opin. mihi nunquam placuit, hoc enim (iudicio meo) eſt illaqueare reum fraude, & mendacio, quod cuilibet bono viro, præſertim vero iudici, qui veritatis amantiſsimus eſſe debet, videtur ſummopere vitandum, neque exemplum Salomonis quicquam facit, longe enim differt fictio ac ſimulatio à mendacio ad deceptione. Finxit etiam quandoque Saluator noſter ſe longius ire, Lucæ 24. priuſque finxerit ſe nolle aſcendere ad diem feſtum, & tamen aſcendit, Ioan. 7. non tamen quenquam decepit, aut alicui mentitus eſt. Conſulo itaque iudicibus, vt ab huiuſmodi promiſsionibus, quantum fieri poteſt, abſtineant, atque aliis iuſtioribus modis ſtudeant veritatem delictorum inuenire, prout etiam dixit Dyn. in tract. de quæſt. quem refert Paris Put. de ſyndic. fol. 484. cap. 7. circa principium.

Circa ſecundum vero, an ſcilicet poſſit iudex non obſtante huiuſmodi promiſſione reum ad mortem condemnare, varię fuerunt ſcribentium opiniones, nam Imola conſil. 109. conſuluit quòd reus virtute talis confeſsionis extortæ, vt ipſe dicit, per dolum, & fraudem, non poſsit condemnari. Et hanc eſſe communem opin. dixit Cagnola in d. l. ea eſt natura, num. 18. in fin. licet dicat aliquando Taurini ſeruatum fuiſſe contrarium, Idem atteſtatur Remigius de immun. eccleſ. fol. 185. fallentia 26. in fin. Contrariam vero ſententiam, ſcilicet quòd imò poſsit, & debeat reus non obſtante tali promiſsione condemnari, tenuit Cyn. in l. pręſenti, C. de his qui ad eccleſ conf. & in hanc ſententiam frequentius itum eſſe dicit Alciat. in l. natura, in fin. ff de verb. ſign. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Apoſtil. ad Dec. in d. l. ea eſt natura, ſub num. pręallegato, quem refert Viuius in lib. communium opin. in verbo, Iudex promittens, Plaça in d. c. 37. num. 7. Valet enim talis confeſsio eo modo extorta, non ſolum quando iudex dicit reo, vt narret veritatem, quia nihil mali ſibi eueniet, ſed etiam quando expreſſe ei promittit quòd liberabitur, modo vlterius doloſe agendo non procedat, ſecundum opin. quam dicit eſſe magis communem Boſſ. in tit. de confeſsis per torturam, num 12. Ego certe ſuſpicor opin. Cyn. eſſe magis communem, nihilominus opin. Imolę æquior videtur, pręſertim vbi promittens impunitatem delicti poterat etiam de ipſo delicto gratiam, ſeu indulgentiam concedere, puta quia eſſet princeps, vel ab eo auctoritatem habens tales gratias delictorum concedendi, tunc enim omnino dicerem ſeruandam eſſe ab eo promiſsione impunitatis, turpe enim eſt fidem fallere, & dicit Boſſ. in tit. de confeſsis per torturam, quòd ita ſemper vidit ſeruari, & reuera apud nos ita ſemper obſeruatum fuit, & quotidie obſeruatur. Si vero ſit promiſſa impunitas ab eo, qui non poteſt illam concedere, tunc ſibi imputet, qui credidit tali promiſsioni, Nunquam tamen huiuſmodi reum condemnare ex tali confeſſione ad pœnam ordinariam delicti, niſi eſſet aliis etiam indiciis grauatus.

Poteſt etiam contra confeſsionem allegari, quòd non conſtat de delicto, nam vbi aliter non apparet de crimine, quàm per confeſsionem ipſius rei, non debet reus ex ſola confeſsione ſuo condemnari, Et licet Ioan. Andr. in addit. Specul in tit. de accuſ. §. fin. verſic. Sed pone A fuit accuſatus, dicat quòd contrarium ſeruatur de facto, & referat Guidonem de Suzaria idem dixiſſe, vt per Boer. deciſ. 259 num. 3. quem tamen locum Ioan. And. ego in libro meo hactenus inuenire non potui, attamen in hoc Io. And. male dixit, quia imò ſeruatur, quòd niſi aliter cōſtet de delicto, nunquam reus condemnatur ex ſola confeſsione, vt etiam ſentire videtur Marſil. in

pract.crim. §. poſtquam, num.48. Et ideo dicit Ponzinib. de Lam. poſt numero 70. quòd iudex debet inquirere de veritate cõfeſsionis, quia aliquando aliqui confeſsi ſunt delictum, & poſtea reperti ſunt non deliquiſſe, Et ait, quòd ita dicunt doctores, & illum refert Grammat. conſil.crim. 16.poſt numero 5.

Quomodo autem dicatur conſtare de delicto, ad effectũ vt ſuper eo procedi poſſit, dixi ſupra quæſt 4. Sed ad effectum vt aliquis poſsit condemnari ex ſola confeſſione, ego ita diſtinguerem, Aut delictum, quod reus confitetur, eſt tale, quòd ſolo animo perfici poſsit, vt eſt hæreſis vel ſimilia, Et tunc ex quo tale delictum vix aliter probari poteſt, quàm per propriam confeſsionem, crederem quòd ſola confeſsio, (modo eſſet veriſimilis) ſufficeret. Aut vero eſt delictum, quod etiam facto committatur, & tunc ſiquidem reus confiteatur in genere aliqua delicta commiſiſſe, puta vnum aut etiam plura homicidia, vel multa furta, non exprimendo in ſpecie quos homines interfecerit, aut cuius res furto ſubtraxerit, certe non debet ex tali confeſſione condemnari, Et hic caſus nullam habet difficultatem apud doctores, vt dicit Boſſ.in tit de delicto, num. 15. Si verò confiteatur in ſpecie aliquod delictum, puta ſe aliquem certum hominem interfeciſſe, aut alicui furto certa bona ſubtraxiſſe, tunc eſt diſtinguendum, nam Aut eſt delictum facti tranſeuntis, cuius ſcilicet nulla ſolent remanere veſtigia, puta adulterium furtum, & ſimilia, & tunc vbi cum querela partis concurrat etiam confeſsio rei, vtique erit ſufficiens ad condemnandum, & ita videmus quotidie obſeruari, teſte Boſsio in loco præallegato, num. 19. vbi etiam, num.21.ſubdit, quòd in furto practica eſt, quòd ſufficiat querela partis, vbi vero non adſit querela partis, aut aliqua alia informatio, ſola confeſsio non ſufficeret, Et ideo iudices, quando fures confitentur coram eis maria, & montes, & plura furta ſe alibi commiſiſſe, debent mittere nuncios ad habendam informationem, aliàs ſæpe innocentes condemnarentur, vti dicit Ang. de malefic. in verbo, Et veſtem cœleſtem, num. 25. quem refert Brun. de indi. & tortura, fol.138.num. 10. quod pluries temporibus ſuis vidiſſe contingere aſſerit Igneus in l. 1. §. item illud, poſt num. 6.ff.ad Sylle. Et ita ſeruari atteſtatur Boſs. in loco præallegato, poſt num. 15. verſic. Sed quid quando, Et ita ſeruari debere priuſquam ſuſpenderentur quidam fures, & latrones, qui plura delicta confeſsi fuerant, reſcripſi ſenatus, 12. April. 1561. & 28. Nouemb. 1562 & aliàs ſæpiſsime. Et propter hoc fuit in magno periculo vitę quidam doctor, qui conſuluit quendam furem, qui plura furta confeſſus fuerat, de quibus tamen aliter non conſtabat, furcis eſſe ſuſpendendum, pro quo doctore conſuluit Alex. conſil. 19. lib. 7. Aut eſt delictum facti permanentis, quod ſcilicet oculis ſubiici poſsit, & cuius remanere ſolent veſtigia, vt eſt homicidium, incendium, & ſimilia, & tunc niſi per inſpectionem, ſeu viſitationem factam, vel faciendam per curiam (iuxta ea, quæ dixi in d. quæſtione quarta) appareat delictum fuiſſe eom miſſum, non poterit reus ex ſola confeſsione condemnari. Et cauti iudices his caſibus ſolent perquiri facere cadauera eorum, qui dicunt occiſi, & ea exhumari, & inſpici, an extent veſtigia vulnerum, vt ſæpius ſe in contingentia facti ſeruari vidiſſe narrat Paris Put. de ſyndi. fol. 207. num. 6. Et ideo male poſſet de iure defendi ſententia D. Nicolai Toreli de Prato, qui fecit ſuſpendi tres diffamatos pro aſſaſsinis, qui confeſsi fuerant ſe occidiſſe tres incognitos, & eos in mari proieciſſe, & tamen eorum cadauera non fuerant reperta, vt refert Ang. in l. certum, num.2.ff.de conf. & Berous in loco præallegato, poſt num. 11. & Auguſt. ad Ang. de malefic. in loco præallegato, poſt num. 25 & Paris Put. de ſynd. in verbo, Confeſſio, c.primo, poſt num.1. & Igneus in d. l. 1. §. Item illud, num. 4. Bene verum eſt, quòd ſi confeſsio eſſet de aliquo homine certo, & haberentur informationes, ꝙ non reperiretur, & reus fateretur illum interfeciſſe, & apparerent aliqua veſtigia, licet non reperiretur cadauer, forte poſſet ex ipſa confeſsione condemnari, prout etiam refert Chaſſ. ſuper conſuet. Burg. fol. 49. poſt num. 41. condemnatum fuiſſe à ſena-

tu quendam maſſariam, ipſo exiſtente vicario iuſtitiæ Mediolani, qui confeſſus fuerat ſe occidiſſe dominum ſuum, & proieciſſe in lacum Comenſem, nam licet cadauer ipſius domini repertum non fuerit, tamē reperto ſanguine in loco deſignato ab ipſomet maſſario, vbi dicebat ſe delictum perpetraſſe, fuit ille vltimo ſupplicio affectus. Et ita puto intelligi debere ea, quæ dicit Boſſ. in loco præallegato, poſt nu. 15. ꝙ ſcilicet etiam quando confeſſo eſt de homine vel re certa, debet iudex à ſe ipſo mittere ad intelligendum, an delictum commiſſum fuerit, & eo non comperto, illum abſoluere, aliàs condemnare, ſubdens ꝙ ita ſeruatur, ſatis enim dici poterit compertum delictum in caſu prædicto, etiam ſi cadauer repertum non fuerit.

Vlterius poteſt reus contra propriam confeſsionem allegare, ꝙ ipſe eſſet minor, proptereaque eius confeſſio facta ſine auctoritate curatoris illi obeſſe non debet, de quo videnda ſunt ea, quæ dixi ſupra quæſt. 50. circa principium, Et dicit Alber. ꝙ ſemel obtinuit de facto, ꝙ confeſsio minoris facta in tormentis ſine auctoritate curatoris ei non obeſſet & ita illum refert Raph. Fulg. in l. Clarum, C. de auth. tuto. relatus per Auguſt. ad Ang. de malefic. in verbo, Comparuerunt, & confitentur totum, poſt num. 13. & Grammat. qui in facti contingentia ita conſuluit, conſil. crim. 16. Sed certe hæc defenſio parum prodeſſet ſtante conſuetudine, de qua dixi in d. quæſt. 50 ſecundum quam in confeſsione minoris non requiritur curatoris auctoritas, prout etiam cōmuniter ſeruari in Practica atteſtatur Bald. in l. 1. num. 59. C. de confeſſ. quem refert Paris Put. de ſynd. fol. 457. numero 7. Ang. de malefic. in verbo, Comparuerunt, & confitentur totum, num. 8. ſubdens, quòd eſſet quaſi ridiculum dicere contrarium. Hoc idem ſeruari apud Venetos, & multa Italiæ loca atteſtatur Pract. Caſoni, fol. 76. num. 2. Vide quæ dixi infra quæſt. 60. circa principium, vbi etiam dixi, an ſaltem proſit minor ætas ad hoc vt reus in mitiorem pœnam condemnetur.

Item poſſet allegare, quòd talis confeſſio facta fuiſſet ſuper proceſſu formato per iudicem iuris ordine non ſeruato: Scias tamē, quòd hæc defenſio non ita abſolute procedit, ſed eſt diſtinguendum, an confeſsio ipſa ſponte emanauerit, an vero in tormentis, Nam ſiquidem confeſſio eſt à reo ſponte facta, tunc etiam ſi facta ſit ſuper proceſſu nullo, adhuc poteſt reus ex illa condemnari, & eſt doctrina Innoc. in c. qualiter, & quando, el ſecundo de accuſatio. quam dicit eſſe communiter approbatam Alex. in l. inter ſtipulantem, §. primo, circa fin. ff. de verb. oblig. vbi etiam Iaſ. num. 11. idem atteſtatur, & dicit Marſil. in l. prima, §. diuus, num. 10. ff. de quæſtio. & conſil 94. num. 7. & conſil. 130. numero 2. & in pract crim. §. poſtquam, num. 12. quòd omnes eum ſequuntur. Idem dicit Alex. conſil. 19. num. 3 lib. ſeptimo. Io. Arno. commentario 120. Hanc etiam concluſionem dicit eſſe communem Marſil. ſing. 201. in confeſſum. Foler. in pract. crim. fol. 285. num. 65. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. legiſtarum, & cano. Ant. Gomez c. 12. delictorū, num. 8. Quod tamen intelligēdum eſt vt locum habeat, quando nullitas non procedit ex defectu iuriſdictionis, ſed ex aliqua alia cauſa, & ita colligitur ex mente omnium doctorum, vt atteſtatur Ant. Gomez in loco præallegato. Dicit tamē Ang. conſil. 178. circa fin. quòd eſt duplicatum in conſil. 293 quòd quando cònfeſsio emanat ſuper proceſſu nullo, tutior eſt via ꝙ reus abſoluatur ab obſeruatione iudicii, & de nouo procedatur, ſubdens quòd ſi ipſe conſuleret, hāc partem eligeret, vt effugeret ſyndicatorum retia, & quòd ipſe ita obtinuit Peruſii in ſyndicatu cuiuſdam D. Raynerii Lafranchi, vt ibi per eum, quem refert Auguſt. ad Ang. de malefic. in verbo, Comparuerunt, & confitentur totum, poſt numero 5. Et certe credo, quòd iudex, qui ita faceret, non erraret nihilominus cum hæc communis opinio iam ſit canonizata in iudiciis, & in ſcholis, poſſet iudex in iudicando illam intrepide ſequi, abſque eo quòd timeret ſibi inferri moleſtiam in ſyndicatu.

Si vero confeſsio facta ſit in tormentis, tunc ſi legitima indicia non præceſſerint, & ſeruata non fuerint ſeruanda, talis

talis confeſsio eſt ipſo iure nulla, nec poteſt confeſſus ex ea condemnari, etiam ꝙ in illa perſeueret, Ita videtur ſenſiſſe gloſ. vnica in l. quęſtionis habendæ, ff. de quęſt. quam ſequuntur communiter Doctores, vt ait Foller. in pract. crim. fol. 307. numero 1. & illam dicit eſſe ab omnibus celebratam Marſil. conſil. 95. numero 10. Hanc etiam concluſionem dicit eſſe communem Alex. in l. qui in aliena. §. Celſus, numero 12. ff. de acqui. hæred. quem refert Iaſ. in eo. § Celſus, poſt num. 38. & conſil. 188. numero 2. lib. ſecundo, relatus per pract. Conradi, fol. 185. in 21. limitatione. Brun. de ind. & tortura, fol. 134. numero 3. Bertrand. conſil. 226. numero 5. lib. ſecundo, in ſecunda parte. Marſil. in l. prima, in prin. numero 24. ff. de quæſtio. Ant. Gomez c. 15. delictorum, num 25. Et videtur text. expreſſus in l. pen. ff. de quęſtio. ſecundum lecturam, quam Bart. & communiter omnes Doctores ſequuntur, vt dicit Alex. de Neuo conſil. 86. num. 9. Et dicit Auguſt. ad Angel. de malefic. in verbo, Fama publica, poſt numero 36. ꝙ aliàs ita obtinuit in perſonam vnius, qui vocabatur ſuo nomine Auguſtinus de Arimino. Et licet Paris Put. de ſyndic. fol. 445. c. 9. numero 2. intelligat hanc concluſionem procedere in illa tacita perſeuerantia, quæ inducitur non approbando, neque reuocando, ſecus autem (ſecundum eum) ſi expreſſe ratificet confeſsionem ipſam ad banchum iuris, quia tunc (vt ipſe ait) habetur tanquam ſi vſque à principio ſponte confeſſus fuiſſet, hoc tamen eſt contra communem opi. doctorum, vt dicit Hippol Riminal. inter conſilia criminalia diuerſorum cõſil. 105. poſt num. 16. verſic. Obſtat etiam, lib primo, vbi oſtendit contrariam opin. proculdubio eſſe magis communem, à qua non puto eſſe recedendum. Quinimò etiam ſi poſt huiuſmodi cõfeſsionem extortam vi tormentorum, iudiciis legitimis non præcedentibus, deinde legitima ſuperuenirent indicia, non propterea talis confeſsio conualidatur vt dicit Bart. in l. maritus, num. 2. ff. de quæſtio. Dixi infra quæſt. 64. verſic. Dixi etiam.

Poſſet quoq; reus contra propriam confeſsionem allegare, quòd talis confeſsio non eſſet abſoluta, & pura, ſed cum aliqua qualitate adiecta, quo caſu non poſſet, nec deberet pro parte acceptari, & pro parte ſperni iuxta doctrinam Bart. in l. Aurelius, §. idem quæſiit, numero 2. ff. de liber. lega. cuius opin. communiter per Doctores approbatur, vt demonſtraui loquendo de cauſis ciuilibus infra lib. proximo. Sed certe hæc defenſio eſſet valde periculoſa, nam vbicunque confitens habet pręſumptionem contra ſe, eo caſu poteſt eius confeſsio pro parte acceptari, & pro parte ſperni; vt dicit Bart. in loco præallegato, vbi refert, ꝙ homicida, qui confeſſus eſt hominem occidiſſe ad ſui neceſſariam defenſionem, habetur perinde ac ſi confeſſus fuiſſet ſimpliciter homicidium ſine illa qualitate, niſi deinde illam probet, & poteſt ex tali confeſsione condemnari. Et hanc deciſ. Bart. dicit eſſe communiter approbatam Iaſ. in l. vt vim, numero 13. ff. de iuſti. & iure, quẽ refert Boſſ. in tit. de confeſsis, poſt numero 19. & Menchiaca lib. 3. de teſta. § 23. numero 23. Thomas Ferrat. cautela quinta, col. prima, & ſecunda. Petrus Calephatus inter conſilia criminalia diuerſorum conſil. 88. numero 2. lib. ſecundo. Et dicit Pract. Carer. fol. 413. numero 163. & ſeq. ꝙ ita communiter concluditur. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Boer. deciſ. 164. poſt numero 10. Alciat. in l. prima, §. ſi quis ſimpliciter, num. 76. ff. de verb. oblig. Berous in c. at ſi clerici, numero 73. & ſeq. de iudi. Simancas de hæret. c. 63. numero 23. Blanc. in pract. crim. fol. 149. numero 35. & ſeq. vbi dicit, quòd in hoc reſident communiter Doctores. Menchiaca controuerſ. illuſtr c. ſecundo, numero 8. Et dicit Ang. de malefic. in verbo, Comparent dicti inquiſiti, & partim negant, poſt principium, quòd vidit hanc opin. Bart. in practica ſeruari. Ex his vides, quòd Marſil. conſilio 136. numero 31. & numero 44. vbi dicit, quòd opin. contra Bart. eſt magis communis, valde fallitur, & ideo non recedas in practica ab opin. Bartol. quæ proculdubio, & communi doctorum conſenſu, & conſuetudine eſt magis approbata.

Forte poſſet hæc exceptio ipſi reo prodeſſe, quo ad hoc vt mitiori pœna afficeretur,

fetur, multi enim tennerunt, quòd licet reus poſsit ex tali confeſsione condemnari, non tamen poterit condemnari ad pœnam mortis, & fuit dictum originale Abb. in c. auditis, num. 32. de præſcrip. quod dicit eſſe commune Boſſ. in tit. de confeſſ. numero 20. & ſeq. Et dicit Pract. Carer. in loco præallegato, num. 167. quòd ita communiter concluditur. Dicit etiam Grammat. conſil. 69. in fin. quòd ita ſemper fuit in practica obſeruatum, prout etiam idem atteſtatur ſuper conſtit. Regni, fol. 16. col. prima. Et ita reperio, quòd in facti contingentia Prorex Neap. condemnauit ad triremes perpetuo quendam, qui confeſſus fuerat alium occidiſſe ad ſui defenſionem, & ita in tormentis ſuſtinuerat, vt refert Grammat. voto ſecundo, de quo etiam mentionem facit idem Grammat. ſuper conſt. Regni, fol. 14. nu. 30. Quam tamen practicam, vt ſcilicet ita confeſſus torqueatur, ego non laudo, neque apud nos vnquam vidi illam obſeruari, prout etiam idem atteſtatur Boſſ. in loco præallegato, num. 27. ſeq. Quod tamen intellige vt procedat, quando contra reum non eſſet aliquod aliud legitimum indiciũ, aliàs ſequeretur, ꝙ de facili reus ita confitendo homicidium, poſſet euadere pœnam mortis etiam ꝙ ex aliis probationibus eſſet de ipſo homicidio conuictus, quod eſſet abſurdum. Item intellige vt prædicta concluſio procedat quando eodem contextu verborum reus confeſſus eſt occidiſſe ad ſui neceſſariam defenſionem, tunc enim poſſet pœna mitigari, ſed ſi prius confeſſus eſt explicite occidiſſe, deinde (aliquo interiecto) addat, quòd illud fecit ad neceſſariam defenſionem, tunc ex tali confeſsione poteſt abſolute condẽnari ad mortem, ſi non probet qualitatem defenſionis. Et ita concludunt, & declarant communiter Doctores, vt dicit Boer. in d. deciſ. 164. numero 11. in fin. & numero 14. in fi. Quam quidem qualitatem vtique poteſt reus in ſuis defenſionibus probare, etiam quòd prius ſimpliciter confeſſus fuerit ſe illum occidiſſe, vt dixi ſupra hoc eo lib. § Homicidium, verſic. Sed hic occurrit.

Cautius igitur faciat reus, qui alium ad ſui defenſionem interfecit, ſi negauerit homicidium commiſiſſe, ſubiiciendo, Et ſi id feci, feci ad mei defenſionem, quæ quidem reſponſio admittitur, & pro pura negatiua habetur, Et hæc eſt communis opin. vt atteſtatur Boſſ. in d. tit. de confeſſis, numero 36. Et licet Grammat. ſuper conſtitut. Regni, fol. 13. numero 9. dicat tutius eſſe, quòd confiteatur cum illa qualitate, quia euitabit torturam, credo quòd in hoc decipiatur, & ipſemet in locis præallegatis, præſertim voto ſecundo narrat, quòd ille Coſmus, vi ita confeſſus fuerat, fuit grauiter totus.

Sed pone, quòd reus velit confeſsionem à ſe ſponte factam reuocare, & probare contrarium, nunquid erit audiendus? Reſpond. quòd ſic, ſi velit docere confeſsionem ipſam fuiſſe erroneam, & errorem probare, Et hæc eſt communis opin. vt dicit Aret. in c. cum dilecti, in vltimis verbis, de accuſatio. quem refert Boſſ. in tit. de confeſsis poſt numero 60. & in tit. de defenſ. reorum, num. 4. Dixi infra quæſt. 64. verſic. Sin autem reus. Et dicit idem Boſſ. in tit. de confeſsis, num. 6. quòd ita volunt omnes, adeo quòd non ſufficeret (vt ipſe ait) velle probare per torturam. Bene poteſt reus ſe excuſare, & aliquid deducere contra propriam confeſsionem, quod tamen poſsit ſimul ſtare cum ipſa confeſsione, non autem illam perimat, & prorſus eneruet, & ita dicunt omnes, vt att. Boſſ. in tit. præallegato de confeſsis, numero 35. Reperio tamen, quòd Salic. in l. fin. poſt numero 2. C. de probat. tenuit, quòd indiſtincte proſit reuocatio, & dicit Ang. de malefic. in verbo, Comparent, & produxerunt inſtrumentum pacis, numero 1. quòd ita vidit practicari. Sed certe apud nos ſeruatur contrarium in confeſsione facta ſponte, vel ratificata extra tormenta, nam illius nunquam admittitur reuocatio, niſi probato errore.

QVAEST. LVI.

SVMMARIVM.

SI reus probet licite facere potuiſſe id, de quo imputatur, eſt abſoluendus.

Puta

Puta ſi de iure permiſſa eſt illi leuis caſtigatio, verſic. Poteſt etiam.

Et quid ſi probet illud aliquo loco, & tempore licite fieri potuiſſe, an id ſufficiat, verſiculo, Et in hoc.

POTEST etiam reus, qui id, de quo imputatur, confeſſus eſt commiſiſſe, allegare quòd illud licite facere potuit, puta quia forte ille, quẽ occidiſſet, fuiſſet bannitus, vel fur, vel adulter, in furto, vel adulterio, deprehenſi, tales enim licet occidere, vt dixi ſupra hoc eod. lib. §. Homicidium, verſic. Vltima eſt, & aliis ſeq.

Poteſt etiam poni exemplum in his, quibus permiſſa eſt correctio ſeu caſtigatio, puta patris in filium, viri in vxorem, magiſtri in diſcipulum, & dominæ in ancillam, vt in caſu Alex. conſil. 75. lib. 3. Et reperio, quòd in facti contingentia fuit abſolùtus per ſenatum quidam de Bonetis, qui filium ſuum interfecit illum corrigendo, 7. Maii 1555. Marito quidem permittitur ex iuſta cauſa verberare vxorem, leuiter tamen, Et ita tenent communiter omnes, vt dicit Alexand. conſil. 115. num. 3. lib. quinto, Quo vero ad magiſtrum, dic quòd illi permiſſa eſt leuis caſtigatio in diſcipulum, nõ autem immoderata, Ita colligitur ex text. in l. item quæritur, §. ſi tutor, aliàs eſt, §. ſi Iulianus, ff. locati, & ita communiter tenetur, vt atteſtatur Anan. in Rubr. de magiſtris, num. 3.

Et in hoc propoſito nota, quòd ad euitandam condemnationem, ita quòd pro delicto quis puniri non poſsit, ſufficit probare tale quid, ex quo appareat illud ex aliqua cauſa potuiſſe licite fieri, licet punctualiter non probetur, quòd factum fuerit iure licito, ſecundum doctrinam Bart. in l. non ſolum, §. ſed vt probari, num. 1 ff. de no oper. nunc. cum qua Doctores videntur communiter ſine additione tranſire, vt dicit Alex. in eod. §. ſed vt probari, quẽ legit cum § ſciendum, num. 2. quem refert Grammat. conſ. 57. poſt nu. 8. Illam etiam Doctrinam dicit eſſe communiter approbatam Iaſ. in d. §. ſciendum, poſt num. 7. Auguſt. ad Ang. de malef. in verbo, De anno præſenti, poſt num. 5. Et ait Dec. in c. in præſentia, num. 52. de probatio. quòd totus mundus illam ſequitur, quem refert Neuizzan. in ſylua nuptiali, fol. 12. col. 2. verſic. Vigeſimus primus principalis, Riminal. conſil. 44. poſt num. 4. Bertrand. conſil. 290. num. 4. lib. 3. in prima parte. Tortus inter conſilia Ant. de Butr. conſil. vltimo, num. 7. Anton. Gomez ſuper l. 80. Tauri, num. 57. Berous in cap. in præſentia, num. 133. de probatio. Nam vbicunque aliquid eſt prohibitum, & punibile certo, & limitato loco, vel certo, & limitato tempore, oportet quòd accuſator præciſe probet reum illud feciſſe in illo tempore vel loco prohibito, aliàs præſumitur factum loco, & tempore licito, vt per Bart. & alios in locis præallegatis. Et ex hoc infert Bart ibi, quòd ſi accuſator probet, quòd accuſatus vulnerauit Titium de menſe Nouembris, & accuſatus probet, quòd de menſe Nouembris, Titius eſſet bannitus, etiam ſi non appareret, quòd Titius fuerit bannitus antequam accuſatus illum vulneraret, nihilominus accuſatus eſt abſoluendus. Et hanc deciſ. Bart. dicit eſſe communem Auguſt. ad Angel. de malefic. in verbo, De anno præſenti, poſt nu. 6. Pariſius in d. cap. in præſentia, numero 31. & ſeq. Boſsius in titulo de conuictis, num. 60.

QVAEST. LVII.

SVMMARIVM.

VBi reus aliàs de eodem crimine abſolutus fuerit, aut condemnatus, non poteſt contra eum amplius procedi.

Et quid ſi fuit abſolutus, non quia crimen non commiſerit, ſed quia non fuerit probatum, verſic. Sed hæc quidem.

Et in dubio qua ex cauſa præſumatur abſolutus, verſic. Sed hic quæro.

Et an ille, qui primam accuſationem ignorauit, poſſit, non obſtante abſolutione ſic perinde ſecuta, iterum accuſare, verſic. Sed pone.

Et quid

Et quid ſi primus accuſator præuaricatus fuit, verſic. Vlterius quæro.

Et quid ſi fuit abſolutus virtute tranſactionis initæ cum accuſatore, verſic. Succeſſiue quæro. *Remiſſiue.*

Et quid ſi proceſſum fuit per inquiſitionem, verſic. Procedunt etiam.

Et quid de iure canonico, verſic. Sed hæc quidem.

Et quid ſi ſit ſecuta abſolutio per viam diſpenſationis, verſic. Habet etiam.

Et quid ſi quis fuerit abſolutus in foro pænitentiali, verſic. Sed nunquid.

Et quid ſi ſit abſolutus in foro eccleſiaſtico de crimine, pro quo poſſit etiam procedere iudex Laicus, verſiculo, Sed hìc occurrit.

Punitus de aliquo crimine an poſſit iterum accuſari, verſic. Dictum eſt.

Et quid ſi iudices ſint ſub diuerſis præſidibus, verſic. Scias etiam.

Et quid ſi quis fuerit punitus à iudice eccleſiaſtico, & crimen ſit communis fori, verſiculo, Sed quæro.

Et quid ſi crimen ſit valde atrox, verſiculo, Vnum tamen.

ALIA eſt etiam defenſio, quam reus in iudicio criminali proponere poteſt, quod ſcilicet aliàs de eodem crimine abſolutus fuerit, aut etiam condemnatus, nam eo caſu non poteſt vlterius contra eum procedi, & ita tenent communiter Doctores, vt dicit Prac. Conradi fol 227. num. 11. Pro intelligentia autem huius materiæ facienda eſt in primis concluſio, quòd de his criminalibus, de quibus ſemel quis fuit abſolutus, non poteſt accuſatio replicari text. eſt in cap. de his, de accuſ. & in l. ſi cui, §. iiſdem, ff. de accuſ. & ita dicunt communiter omnes doctores, vt atteſtatur Ang. de maleſ. in verbo, Et ad querelam, num. 90. nam de eiuſdem hominis delicto ſæpius quærendum non eſt, & ita in facti contingentia conſuluit Mantua conſil. 251. lib. 1. & Ioan. de Amicis conſil. 37. in prima regula.

Et hæc quidem concluſio de plano procedit, quando quis eſt abſolutus eo quia non commiſit crimen, nam eo caſu procul dubio, illi competit huiuſmodi exceptio rei iudicatæ, Et dicit Foller. in pract. crim. cano fol. 302. numero 3. quòd hæc eſt vera concluſio ab omnibus approbata tam ſecundum legiſtas, quàm ſecundum canon. Et hoc non ſolum ſi primum iudicium fuerit criminaliter intentatum, ſed etiam ſi fuerit intentatum ciuiliter, adhuc enim ſi reus fuerit abſolutus, eo quia crimen commiſſum non fuerit, non poteſt amplius criminaliter accuſari, Ita dicit Cyn. in l. vnica, in tertia quæſt. C. quando ciuil. actio crim. præiud. quem ſequuntur communiter doctores, vt dicit Socin. in l qui agnatis, poſt num. 3. ff. de exceptio. & eſt communis opi. vt ait Boſſ. in tit. de ſenten. numero 77. Sed ſi eſſet abſolutus eo quia probatum non fuiſſet, tunc vtique poſſet iterum accuſari.

Sed hic quæro, an in dubio cenſeatur quis abſolutus, eo quia crimen non commiſerit, an autem quia probatum non fuerit? Reſpond. quòd in dubio ſententia abſolutoria in cauſa criminali cenſetur lata ex eo, quòd non fuerit probatum, & ita communiter tenetur, vt dicit Auguſt. ad Angel. de maleſ. in verbo, Et ad querelam, poſt num. 88. verſic. An autem, vbi etiam Hieron. in Apoſtil. atteſtatur hanc eſſe communem opin. Villalpand. ſuper l. 22. cap. 50 numero 5. in fin. Scias tamen, quòd in hoc Ducatu hæc opin. non ſeruatur, nam vt dixi infra quæſt. 62. verſic. Forma autem, ſtylus eſt, quòd quando quis abſoluitur, eo quia crimen non commiſit, fertur ſententia abſolutoria ſimpliciter, & diffinitiue, vbi vero abſoluitur, quia non probatum, ſemper apponitur clauſula, Stantibus rebus prout ſtant, & hoc ſecundo caſu quandocunque ſuperueniant noua indicia, ſemper proceditur, ſed quando eſt ſimplex abſolutoria, non poteſt amplius procedi, vt ibi dixi.

Sed pone, quod aliquis primam accuſationem ignorauerit, nunquid ipſe non obſtante abſolutione poterit accuſare? Reſpond. quod ſic, ſi ſuam, vel ſuorum iniuriam proſequatur, tex. eſt in d. §. iiſdem, & ita tenet glo. vnica in d. c. de his, quam dicit eſſe cõmuniter receptam Did. lib. 2. reſol. c. 10.

poſt

poſt num. 1. verſ. Tertio admittenda. Probabiturque hoc caſu ignorantia per proprium iuramentum ipſius accuſare volentis, vt dicit gloſſ. in d. §. iiſdem, in verbo, Doceatque, quam Doctores ſequuntur, vt ait Didacus in loco præallegato, niſi aliter in contrarium de ſcientia appareret. Et ita hodie ſeruari atteſtatur Ant. Gomez lib. 1. delictorum, cap. 1. num. 26. in fi. Debet etiam hoc caſu eſſe & probabilis & veriſimilis ignorantia, & etiam oportet, ꝙ ſubſit aliqua magna cauſa ad hoc vt amplius procedi poſsit, vt aperte dicit tex. in d. §. iiſdem ibi magna ex cauſa, Et ideo cum ſemel hic caſus de facto contigiſſet, ego dicebam non eſſe audiendos huiuſmodi de nouo accuſare volentes, niſi in criminibus magnis, & atrocioribus, & niſi præſtita fideiuſsione de omnibus impenſis, & damnis, in caſu quo delictum non probarent quia non videbatur poſſe dici ſubeſſe magna cauſa, vbi non eſſet grauis etiam qualitas ipſius criminis.

Vlterius quæro, ſi primus accuſator prę uaricatus fuiſſet, nunquid poterit alius accuſare? Reſpond. ꝙ ſic, ita dicit gl. prædicta in d. c. de his, & eſt cómunis opi. vt ait Did. in d. c. 10 poſt num. 1. verſ. Secundo tunc demum, Non enim debet obeſſe dolus primi accuſatoris huic ſecundo accuſare volenti, pro quo ſtat fauor publicus, ne delicta impunita remaneant.

Succeſsiue quæro, quid ſi in primo iudicio reus fuerit abſolutus virtute tranſactionis initæ cum accuſatore, nunquid poterit ab alio accuſari? Dixi infra q proxima, verſic. Sed pone.

Procedunt etiam hæc omnia, quando in primo iudicio proceſſum fuit ad inſtantiam accuſatoris, nam eo caſu ſecuta abſolutione, non debet poſſe accuſatio replicari, Sed quid ſi proceſſum fuerit via inquiſitionis? Reſpon. ꝙ adhuc locum habet concluſio, vt non poſsit de nouo accuſari, & eſt communis opin. vt dicit Berous in d. cap. de his, num. 20. Nam inquiſitio habetur loco accuſationis, vt ſupra ſæpius dixi merito idem de ipſa iudicandum eſt.

Sed hęc quidem concluſio de plano procedit de iure ciuili, ſecundum cuius diſpoſitionem ita imponitur pœna ordinaria, quando proceditur per viam inquiſitionis, ſicut quando proceditur per viam accuſationis, vt dixi infra quæſt. 60. verſic. Poteſt etiam, Et ita hãc cóclusioné atteſtatur eſſe communem Aret. in d cap. de his, num. 21. & ſenſit Berous in loco præallegato. Sed quid de iure canonico, ſecundum cuius diſpoſitionem non ſolet imponi pœna ordinaria delicti, quando proceditur per viam inquiſitionis, nunquid hoc caſu poterit pars offenſa accuſare ad imponendam pœnam ordinariam? Reſpond. Aliqui dixerũt, ꝙ ſic, & ita communiter eſſe receptum ait Didacus in d. c. 10 num. 5. ꝙ ſcilicet abſolutus in iudicio inquiſitionis poſsit iterum accuſari, quoties non eſſet imponenda pœna ordinaria delicti. Quod tamen ego in practica nunquam vidi ſeruari, neque ſeruarem, præſertim ſi pars offenſa fuiſſet citata ad ſubminiſtrãdum, iuxta practicam, quę hic ſeruatur, vel aliter ſciuiſſet, aut ſcire potuiſſet iudicium ipſum inquiſitionis fuiſſe intentatum.

Idemq; dicendum eſt, ſi reus abſolutus fuerit in iudicio agitato ſuper denunciatione, & ita dicũt Doctores, teſte Card. Alex. in cap. de accuſatione, col. 69. verſic Quæro, an abſolutoria, ſecunda quæſt. 8. Nam reuera iudicium, quòd fit ſuper denunciatione, non differt à iudicio inquiſitionis, vt dixi ſupra q. 7. circa principium.

Habet etiam locum hæc concluſio, ꝙ poſt abſolutionem alia accuſatio non permittitur, quando proceſſum fuit ad abſolutionem per viam meræ iuſtitię, Sed quid ſi ſecuta ſit abſolutio per viam diſpenſationis, nunquid erit accuſator poſtea admittendus? Reſpond. ꝙ non, ita tenet gl. præallegata in d cap. de his, quam ſequuntur communiter ſcribentes, vt ait Decius conſil. 137. circa principium. Quod intellige, modo diſpenſatio proceſſerit ab eo, qui haberet poteſtatem diſpenſandi, vt dicit gloſſ. ibi, ſubdens, ꝙ crimina ſemel dimiſſa, iterum in vltionem venire diuina clementia non patitur. Scias tamen, quòd ſi aliquis ob idem delictum fuerit condemnatus in loco delicti, & etiam in loco originis in contumaciam, prout quotidie fieri videmus, ſi deinde habuerit gratiam à domino loci delicti, non prodeſt ei

talis

talis gratia in loco originis, & ita declarauit Senatus 9. Nouemb. 1556.

Sed nunquid ſiquis fuerit de aliquo crimine abſolutus in foro pœnitentiali, poterit vlterius de ipſo crimine accuſari? Reſpond. quòd ſic, ſecundum præallegatam gloſſ. in d.c.de his, quam omnes approbant, vt dicit Auguſt. ad Ang. de maleſic in verbo, Et ad querelam, num. 91. Et ait Didac. in d.c.10 numero 3. quòd illa Glo. eſt communiter recepta. Idem dicit Card. Alex. in cap. habet col. fin. verſic. Ideo etiam ſecunda quæſt. 5. Simancas de hæret. cap. 8. numero 4. aliàs enim quis de facili habita abſolutione à confeſſore poſſet euadere pœnam delictorum, quod eſſet valde ridiculum. Idemque dicendum eſt, ſi fuerit punitus in foro pœnitentiali pœna quantumcunque magna, adhuc enim non attenta tali punitione poterit puniri in foro iudiciali, Ita tenet gloſ. in cap. gaudemus, in gloſ. fin. de diuort. quam omnes Doctores ſequuntur, teſte Anto. Gomez cap 1. delictorum poſt numero 40. verſic. Sit prima, vbi etiam ſubdit ſe hoc vidiſſe de facto in quibuſdam ſceleſtis, qui in die carniſpriui quoddam ſpectaculum fecerunt in vilipendium Dei, & Catholicæ religionis.

Sed hîc occurrit alia quæſtio, Tu ſcis, quod multa ſunt crimina communis fori, ſcilicet pro quibus poteſt laicus puniri à iudice laico, & etiam ab eccleſiaſtico, vt dixi ſupra q. 37. pone, quòd aliquis fuerit de tali crimine accuſatus coràm iudice eccleſiaſtico, & ab eo cauſa cognita abſolutus, nunquid poterit non obſtante dicta abſolutione iterum coràm iudice laico de ipſo crimine accuſari, & puniri? Reſpond. quòd ſic, & ita omnium conſenſu receptum eſſe atteſtatur Didacus in d. cap 10. num. 6. Nam iuriſdictio eccleſiaſtica, & ſecularis ſunt prorſus ſeparatæ, & diſtinctę, ideo abſolutio lata in vna iuriſdictione, non parit in alia exceptionem rei iudicatæ, Et ita in facti contingentia conſuluit Bald. conſ. 260. lib. 3 contra quandam imputatum quòd cognouerat quendam monialem, qui fuerat ab epiſcopo abſolutus. Faciunt ea, quæ dixi infra verſ. Scias etiam & ſeq. & refert Papo lib. 1. tit. 5. Arreſto. 46. iudicatum fuiſſe per parlamentum Pariſien. quòd clerici in caſibus, in quibus, ex priuilegio Gallicano poſſunt puniri etiam à iudicibus laicis, ſi prius fuerint pro eiſdē criminibus abſoluti à ſuis iudicibus eccleſiaſticis, poſſunt non attenta huiuſmodi abſolutione à laicis puniri.

Sed quid, ſi pro eo crimine fuerit punitus ab eccleſiaſtico? Dixi infra verſic. Sed quæro.

Dictum eſt non poſſe procedi contra eum, qui fuerit pro eo crimine abſolutus, ſed quid ſi fuerit punitus? Reſpond. Si quidem fuit punitus ea pœna, quam requirebat qualitas delicti, nulla eſt difficultas, quòd non poteſt amplius procedi, Et ita in facti contingentia conſuluit Bald. conſil. 31. lib. 4. & conſil. 292. eod. vol. & conſil. 124. lib. 5. & Paul. de Caſtro conſil. 18. libro 1. Ita etiam declarauit Senatus in cauſa cuiuſdam Andreæ Marzæ, qui fuerat punitus ex cauſa ludi prohibiti, & iterum pro eodem delicto moleſtabatur, 23. Nouem. 1555. Sed ſi fuit punitus minori pœna, quàm criminis qualitas requireret, forte poſſet dubitari Adhuc tamen dicendum eſt, quòd non poteſt iterum puniri, Et ita quotidie practicari videmus, vt dicit Baldus conſilio trigeſimoquarto in fine libro primo, militat enim etiam hoc caſu generalis ratio, quòd de eodem delicto ſæpius non eſt quærendum. Quod tamen intellige vt procedat, niſi ex parte iudicis, qui minorem pœnam impoſuit, intercesſiſſet aliqua fraus, vel colluſio, imponendo pœnam leuiorem pro delicto valde graui, nam eo caſu, nonobſtante huiuſmodi punitione, poſſet reus iterum accuſari, & puniri. Et ita reperio iudicatum fuiſſe in cauſa cuiuſdam Gaſparis Canouæ, qui pro homicidio animo deliberato patrato fuerat punitus pœna pecuniaria per prætorem Domus Oſſulæ, Iuſſit enim Senatus eius Prætori ſucceſſori, vt nulla habita ratione illius condemnationis, de nouo contra ipſum Canouam procederet, 8. Octobris 1556. P. N. Et Paul. de Caſtro conſilio 348. libro primo conſuluit, quòd quidam, qui fecerat compoſitionem pecuniariam cum vicario epiſcopi pro adulterio, poterat non

obſtante

obſtante compoſitione iterum ab epiſcopo inquiri, & puniri.

Scias etiam, quòd licet prædicta concluſio procedat de iure, tamen conſuetudo illam non admittit, niſi quando iſti duo iudices ſunt ſub eodem domino, Sed quando eorum territoria & iuriſdictiones ſunt pœnitus ſeparatæ, & diſtinctę, & ſub diuerſis præſidibus prouinciarum, tunc ſi delictum commiſſum in vno loco poteſt puniri à duobus iudicibus inſolidum, condemnatio facta ab vno, & exactio pœnæ non tollit accuſationem, neque punitionem coram alio, Et ita de conſuetudine obſeruari atteſtatur Bal. relatus per Aret. in d.c.de.his, num. 20. & in ſpecie ita ſeruari in Italia dicit Iacob.de Beluiſio conſil. 9.circa fin inter conſilia criminalia diuerſorum lib.primo.

Sed quæro, quid ſi aliquis fuerit accuſatus coram iudice eccleſiaſtico pro aliquo crimine ex his, pro quibus etiam iudex eccleſiaſticus poteſt contra laicum procedere, de quibus dixi in d.quęſt 37. & ꝙ fuerit ab ipſo iudice eccleſiaſtico punitus, nũquid poterit iudex laicus illum iterum pro eodem delicto grauius punire? Reſpondeo, ꝙ ſic, & eſt communis opi. vt dicit Felin.in d.c.de his, num. 10 prout illum refert Alciat. in c. 1. num. 128. de off. ord. qui & ipſe atteſtatur hanc eſſe communem opin. licet ego in libro meo non reperiam Fel.in eo loco id atteſtantem, Didac. in d. c. 10. poſt num. 6. Ant. Gomez c. primo de lictorum, poſt num. 40. in prima concluſione, ſunt enim iuriſdictiones diſtinctę, & prorſus ſeparatæ, vt dixi ſupra verſic. Sed hic occurrit. Subdit tamen Ant. Gomez in loco præallegato circa fi. ꝙ aliud eſſet dicendum, ſi prius fuiſſet punitus à iudice laico, nam (ſecundum eum) non poſſet deinde ab eccleſiaſtico moleſtari. Et dicit, ꝙ ita colligitur ex mente omnium doctorum, quod ego etiam ſequor, dummodo pœna impoſita per iudicem laicum non eſſet minor illa, quam pro eo crimine poſſet imponere iudex eccleſiaſticus, loquendo de pœna corporali vel pecuniaria. Nam ſi eſt pœna excommunicationis, quam iudices eccleſiaſtici paſſim imponunt, ſecundum quid ſit grauior omni pœna temporali, cum tamen tendat potius ad ſalutem animæ, & ſic ſit potius medicinalis, quàm afflictiua, non eſt in hoc propoſito connumeranda inter graues pœnas.

Vnum tamen ſcias, quòd tanta poſſet eſſe criminis atrocitas, ꝙ non obſtante punitione per vnum iudicem illata, poſſet etiam per alium iudicem puniri. Et ita colligi videtur ex tex. in c. ad falſariorum de crim. falſi, & in hoc omnes doctores cõſentiunt, vt atteſtatur Ponta. ſuper conſuet. Bleſen. fol. 182. col. 1. in fi. vbi per tres col. ſatis eleganter loquitur in hac materia.

QVAEST. LVIII.

SVMMARIVM.

Pace habita ab offenſo, an poſſit vlterius procedi.

Et an poſſit tranſigi ſuper crimine prius, quam ſit inſtituta accuſatio, verſic. Sed punctus eſt.

Et an facta pace poſt cœptum iudicium, poſſit iudex illud proſequi, ibid.

Et an ſtante pace poſſit tertius accuſare, verſic Sed pone.

De quibus criminibus poſſit fieri pax, verſic. Succeſſiue videamus.

Et an de criminibus priuatis, verſic. Habetque.

Et an vbi ingeritur tantum pœna mutilationis membri, verſic. Item locum.

Et an vbi pœna fuſtigationis, verſic. Sed quid ſi ingeratur.

Et quid ſi agatur de imponenda pœna perpetui carceris, verſic. Hinc infertur.

Et an vbi agitur de amittenda libertate, verſiculo, Item quæro.

Et an ſuper crimine adulterij, verſiculo, Excipitur tamen.

Et inſuper crimine raptus, verſiculo, In aliis autem.

Et an ſuper crimine inceſtus, verſic. Secundo infertur.

Et an ſuper ſtupro, verſ. Tertio infertur.

Et an ſuper criminibus, pro quibus non ingeritur pœna ſanguinis, verſic. Secunda regula.

Et quid

Et quid ſi agatur de crimine priuato, verſ. Sed hic quæro.

Et quid ſi agatur de crimine, pro quo de iure ſit impoſita pœna mortis, & à ſtatuto impoſita ſit pœna pecuniaria, verſ. Pone modo.

Et quid ſi agatur de crimine falſi, verſic. Ab hac autem.

Et an in caſibus in quibus eſt prohibita tranſactio, ſit etiam prohibita gratuita pactio, verſ. Scias etiam.

Et an ſi ſtatutum prohibeat fieri pacem pro aliquo delicto, cenſebitur etiam prohibitum fieri pacem cum eo, qui delictum ipſum fieri mandauit, verſic. Vnũ autem.

Ad quos ſpectet ius faciendæ pacis, verſic. Viſum eſt.

Pater an poſsit remittere iniuriam factam filio, verſ. Quæro nunquid.

Prælatus an poſsit remittere iniuriam factam eccleſiæ, verſ. Præterea quæro.

Et quid in blaſphemia, verſic. Sed quid dicendum.

Offenſo monacho, an ſpectet ius faciendæ pacis monaſterio, vel filio, verſ. Vlterius quæro.

Filij ſpurij an poſsint pacem facere de morte parentum, uerſ. Scias autem.

Tutor an poſsit facere pacem nomine pupilli, uerſ. Quæro an tutor.

Procurator cum libera an poſsit pacem facere, uerſ. Sed an procurator.

Pax habita a uulnerato, qui deinde moritur, an proſit uulneranti, uerſic. Quæro pone.

Et an pax facta pro uulneribus proſit pro morte, uerſ. Vnum tamen.

Marito, qui uxorem occidit, an poſsit pax habita a filijs communibus, uerſ. Contingit etiam.

Filius, qui non uult eſſe hæres patris, an poſsit facere pacem pro morte patris, uerſic. Quæro nunc.

Et an filius faciendo pacem cenſeatur adire patris hæreditatem, uerſ. Sed hic incidenter.

Si offenſus decedat, relictis pluribus hæredibus, an ſit habenda pax ab omnibus, uerſic. Frequenter ſolet.

Et an ſit habenda pax à fœmina hærede, uerſic. Sed quid ſi inter.

Et quid ſi nullus adſit hæres, à quo poſsit haberi pax, uerſ. Sed quid ſi nullus.

Pax an poſsit fieri abſenti, uerſic. Dictum eſt.

Pax facta pro iniuria an tollat etiam intereſſe reſpectu damnorum, & expenſarum, uerſic. Quæro modo.

Remiſsione facta in foro conſcientiæ, nunquid ſublatum ſit ius accuſandi, uerſ. Sed in propoſito.

Reſtitutio rei ablatæ, uel ſatisfactio an habeat uim remiſsionis, uerſic. Adde quòd etiam.

Iudex an poſsit cogere offenſum ad faciendam pacem, uerſiculo. Pro complemento.

SEQVENS eſt defenſio, quam reus contra proceſſum proponere poteſt, ꝙ ſcilicet habet pacem ſeu remiſsionem à parte offenſa, Et hæc materia eſt valde vtilis, tum propter ſtatuta, quæ plerunq; habita partis remiſsione minuunt pœnas delictorum, vel etiam aliquando diſponunt delinquentes habita pace non poſſe moleſtari, quam etiam propter gratias, ſeu remiſsiones quæ illis fiunt à principe, quę in hoc Ducatu, & multis etiam in locis non fiunt, niſi præuia partis remiſsione. Hęc autem pax ſeu remiſsio partis offenſæ ſi habita eſſet antequam cœptum eſſet procedi, multum prodeſſe poſſet delinquenti attenta diſpoſitione iuris communis, ſecundum quam non proceditur regulariter ſine accuſatore, vt dixi ſupra q. 3. verſ. Debes autem, videmus enim, ꝙ vbi pars offenſa nõ accuſat, raro ſolent alii accuſare, vt experientia docet. Sed de conſuetudine, ſecundum quam hodie iudices pro quocunque crimine procedunt per inquiſitionem, id eſt ex officio, vt dixi in d. q. 3. verſ. Sed certe, parum prodeſſet partis remiſsio quo ad impediendum proceſſum, quia iudex ea nõ obſtante procederet ex officio, Et ita in facti contingentia reſcripſit ſenatus prætori Comi, 16. Septemb. 1546. P. N. Bene poſſet prodeſſe quo ad debilitandum re ipſa proceſſum, nam vbi pars remittit, videmus

vt plurimum, quòd cum maxima difficultate poſſunt haberi per fiſcum iudicia vel probationes contra delinquentes.

Sed punctus eſt, nunquid poſsit tranſigi ſuper crimine antequam ſit ſuper eo inſtituta accuſatio, nam de iure loquendo videtur ꝙ non, & ꝙ ſi facta ſit tranſactio, nihil valet, quinimò illemet, qui remiſit per pactum vel per tranſactionem, poterit non obſtante tali pace vel tranſactione accuſare, Et eſt cõis opi. vt dicit Alex. in l tranſigere, nu.16.C.de tranſác. quem refert Pariſ.conſil. 150.nu.4. lib. quarto, & Mantua in ea.l tranſigere, nu.194 in fi.& fuit opi.gl. in l.iuriſgentium, §. ſi paciſcar, in verbo, Non liceat, verſic. Sed an idem, ff de pac. quam dicit eſſe communiter approbatam Vilalpand.in repet.l.22.c.4.nu.1. Sed certe de conſuetudine contrarium ſeruatur, nam quandocunq; fiunt paces, & tranſactiones ſuper criminibus, ſemper valent, & ſunt obſeruandæ, Et licet de iure cõmuni tranſactio, ſeu pactum facta per proximiorem offenſi, non impediat, quominus alius ſequens in gradu poſsit accuſare, ſecundum communem opi. de qua per Villalpan. ſuper l.22.c. 52. nu. 1. nihilominus de conſuetudine ſeruatur, ꝙ vbi primus in gradu remittit, non poſſunt alii accuſare, niſi prout poſſet quilibet extraneus, & ita in caſu ſtatuti, vel decreti, vel gratiæ particularis ſemper remiſsio proximioris tollit aliis facultatem accuſandi, Et ita in practica indiſtincte ſemper vidi obſeruari. Poſt cœptum autem iudicium, ſiue per viam accuſationis, ſiue per viam inquiſitionis, credo ꝙ hæc defenſio fundata ſuper pace aut remiſsione partis, eſſet modici effectus, nam non obſtante tali pace, ſeu tranſactione, quæ facta eſſet ſuper crimine, etiam in caſibus à iure permiſsis, deuenitur ad condemnationem contra delinquentem, perinde ac ſi nulla pax, aut remiſsio parti ſecuta eſſet, Et dicit Gand.de malef.in tit.de tranſactio.num 13.ꝙ hæc eſt opi omnium doctorum communiter, & ꝙ ita de conſuetudine ſeruatur, quem referr Villalpand.in repet.l.22 c.6.num.5. Pract Carer.fol.105. num. 379. relatus, & ipſe per Villalob. in ſua collecta communium opin. in littera T, num. 121. vbi ſubdit ꝙ ita praxis obſeruat. Dicit etiam Vitali. de maleſic. in tit. de pace, nu.4. quòd in hoc cõcordant communiter Doctores, & quòd ita ſeruatur. Ita etiam ſeruari atteſtatur Ang. in d.l.tranſigere, poſt num. 10. quem refert Anan. in c.primo, poſt num. 20. de colluſ. deteg. & Card. Alex. in c.ſi quenquam, §. in omnibus, in gloſ.prima, ſecunda quæſt.tertia, & Villalpand. in repet.l. 22. c.5. poſt num.2. Et dicit Alber. in ſecunda parte ſtatutorum, quęſt. 127. quòd ita communiter tenetur, & ſeruatur, quòd tamen intellige, modo delictum ſit tale, pro quo poſsit ex officio procedi, Et ita in facti contingentia reſcripſit ſenatus prætori Cremonæ 24. Iulii 1564. Vide quæ dixi ſupra quęſt. 51. verſic. Sed quid ſi accuſator. Verum eſt quòd Bart.in d.l.tranſigere, num.7. tenet, quòd facta tranſactione ſuper crimine in caſibus à iure permiſsis non poſsit deueniri ad condemnationem ſanguinis contra reum, Et Curt. Iun.in d.l.tranſigere, num. 29. dicit hanc opin eſſe communem, quæ forte etiam in puncto iuris eſt verior, & in regno Caſtellę paſsim & indiſtincte obſeruatur, vt atteſtatur Villalpand.in repet. l. 22. c. 6 num.1. & ſeq. & Ant.Gomez c. tertio delictorum, num.55.& ſeq.inhærendo litteræ tex.d.l 22.licet idem Gomez referat quandoque contrarium fuiſſe obſeruatum. Nihilominus veritas eſt contrariam opin. eſſe magis communem, & ita ſemper vidi ſeruari vbique locorum, vbi non extent in aliqnibus caſibus ſtatuta contrarium diſponentia, Cum enim ex generali conſuetudine totius Italiæ, & forte etiam totius orbis, poſsint iudices ex officio procedere ſuper quibuſcunque delictis, vt ſupra dixi, parum curamus, an pars accuſet, vel remittat, & in hoc (maxime ſtante conſuetudine) non eſt dubitandum. Et ideo in caſibus, in quibus non poteſt procedi niſi ad querelam partis, crederem quòd remiſsio partis ſuperueniens tolleret omnem proceſſum, & quòd accuſatus eſſet omnino abſoluendus, in cæteris autem tenenda eſt communis opin. vt ſcilicet remiſsio partis nihil operetur quo ad hoc vt proceſſus impediri aut tolli poſsit. Et hoc aperte innuit decretum in nouis conſtit.in tit. de accuſ. c.in caſibus, diſpo-

nens

nens, quòd vbi agitur de pœna pecuniaria, habita remiſsione ab offenſo vel eius hæredibus, non poſsit aliquo modo procedi, niſi ſint caſus, in quibus poſsit etiam ex officio procedi.

Et ſcias, quòd licet ſecuta abolitione per tranſactionem, vel mortem accuſatoris, poſsit iudex accuſationem ipſam proſequi, debet tamen nouum proceſſum, & nouam inſtantiam inchoare, ex quo prima inſtantia per tranſactionem fuit extincta, Ita tenet Bart. in d. l. tranſigere, num. 8. cuius ſententiam dicit eſſe communem Ant. Gomez c. primo delictorum, poſt nu. 36. verſ. Ex quo aperte, licet ipſe teneat cõtrarium, & reuera cum hodie (vt ſæpius dixi) iudex inquirendo concurrat cum accuſatore, practica ſeruat, quòd per tranſactionem non dicatur perempta inſtantia, ſed poteſt iudex illam quandocunque proſequi, ſecundum Ang. in d. l. tranſigere, nu. 7. quem refert Don Ant. de Padilla in d. l. tranſigere, num 47. Et ita de conſuetudine hodie obſeruari atteſtatur Ant. Gomez in loco preallegato, num. 37. in fi. Vide quæ dixi ſupra quæſt. 51. verſic. Pariter etiam. Adde quòd accuſator, qui tranſigit ſuper crimine etiam in caſibus à iure permiſsis, incidit in pœnam ſenatuſcon. Turpil. & eſt communis opinio, vt dicit Curt. Iun. in d. l. tranſigere, num. 29 quem refert Don Ant. de Padilla in ea. l. tranſigere, num. 46. Villalpand. in repet. l. 22. c. 71. num. 3. Et ſic punitur non vt præuaricator, ſed vt deſiſtens, quam etiam opi. dicit eſſe communem Alex. in ea. l. tranſigere, num. 10. in fin. licet enim lex permittat accuſato tranſigere, vt ſanguinem ſuum redimat, non tamen propterea permitit accuſatori, vt ſe corrumpi patiatur. Sed certe quidquid ſit de iure, hoc apud nos non ſeruatur in practica, vt accuſator tranſigens in aliquo caſu puniatur.

Sed pone, quòd pars offenſa faciat remiſſionem delinquenti, nunquid poterit aliquis tertius, non obſtante tali remiſsione, ipſum delinquentem de eo crimine accuſare? Reſpon. quòd ſic, & eſt communis opin. vt dicit Felin. in c. de his, num. 3. de accuſ. vbi dicit, quòd ita tenent omnes doctores. Curt. Iun. in d. l. tranſigere, nu. 34. Maranta in ſuo Speculo fol. 84. poſt num. 61. Didacus lib. ſecundo reſolutionum, c. 10. poſt nu. 5. verſ. Nono idem, Don Ant. de padilla in d. l. tranſigere, nu. 51. Quod intellige vt procedat in criminibus, in quibus illi tertio competit ius accuſandi, vel quia crimen ſi publicum, vel quia proſequatur ſuorum iniuriam, aliàs ſecus.

Succeſsiue videamus, ſuper quibus criminibus licitum ſit facere pacem, ſeu tranſactionem? Reſpon. De hoc habemus tex. in d. l. tranſigere, vbi eſt locus ordinarius huius materiæ, ex quo colligitur prima regula, ꝙ de criminibus, pro quibus ingeritur pœna ſanguinis, licita eſt tranſactio, Et dicit Plaſa lib. primo delictorum, c. 39. num. 3. ꝙ hæc eſt conſtitutiſsima concluſio & frequenti doctorum calculo recepta ſententia. Ratio autem huius concluſionis eſt, quia vnicuique licet ſanguinem ſuum redimere, Ita dicit gloſ. in d. l. tranſigere, in verbo, Prohibitum, quæ quidem ratio ab omnibus approbatur, vt dicit Purpurat. in d. l. tranſigere, num. 17. & illam communẽ appellat Curt. Iun. in ea. l. tranſigere, nu. 4. quem refert Don Ant. de Padilla, ibid. num. 2. Mantua in ea. l. tranſigere, num. 18.

Habetq; locum hæc concluſio non modo in criminibus publicis, ſed etiam in priuatis, nam ſi pro illis, puta pro furto vel huiuſmodi impoſita ſit pœna ſanguinis, vtique etiam in illis licita erit tranſactio, Et eſt communis opin. vt atteſtatur Villalpand. in l. 22. c. 1. num. 11. Ant. Gomez c. tertio delictorum, num. 54. prout illum refert Don Ant. de Padilla in d. l. tranſigere, num. 7. Militat enim eadem ratio, quia ſcilicet vnicuique licitum eſſe debet ſanguinem ſuum redimere.

Item locum habet concluſio non ſolum in criminibus, pro quibus ingeritur pœna mortis, ſed etiam in illis, pro quibus ingeritur pœna mutilationis membri, Et eſt communis opin. vt atteſtantur ſcribentes in d. l. tranſigere, & in ſpecie Curt. Iun. nu. 23. & Purpur. num. 9. & Alciat. nu. 45. & Don Ant. de Padilla, num. 8. Villalp. in l. 22. c. 1. num. 4. Chaſſ. ſuper conſuet. Burgund. fol. 56. num. 129. Talis enim dicitur etiam pœna ſanguinis.

Sed quid ſi ingeratur ſolummodo pœna fuſtigationis? Reſpondeo, quòd etiam ſuper illis licita eſt tranſacti o, & eſt communis opinio, vt dicit Curt Iun. in d. l. tranſigere, num. 26. Chaſſ. in loco præallegato, Purpurat. in d. l tranſigere, num. 12. Don Anton. de padilla in ea. l. tranſigere, num. 10. Et hæc opin. mitior eſt, & mihi magis placet, quamuis contrariam opin. multi ſequuntur, quam etiam communem appellat Roma. in ea. l. tranſigere, num. 9.

Item quæro, quid ſi agatur tantum de amittenda libertate aut auctoritate, nunquid poterit tranſigi? Reſpond. quòd non, ita tenet gl. in d. l. tranſigere, in verbo, Capitali, quæ in hoc communiter approbatur, vt dicit Curt. Iun. in ea. l. tranſigere, num. 27. Nam eo caſu non dicitur proprie agi de pœna capitali, vel ſanguinis, merito ceſſat legis ratio, & conſequenter etiam diſpoſitio.

Hinc infertur, quòd ſi agatur de crimine, pro quo veniat imponenda pœna perpetui carceris, non erit licita tranſactio, Et hæc eſt communis opin. vt atteſtatur Curt. Iun. in d. l. tranſigere, num. 22. & Mantua poſt num. 37. quidquid in contrarium dixerit Abbas in cap. primo, col. fin. verſic. Idem putarem, de colluſ. deteg. cuius opin. magis communiter reprobari affirmat Don Anton. de Padilla in d. l. tranſigere, num. 15.

Excipitur tamen ab hac regula crimen adulterii, licet enim pro eo de iure communi impoſita ſit pœna mortis, vt dixi ſupra hoc eo. libro, §. Adulterium, verſic. Sed quæro, nihilominus non eſt ſuper illo licita tranſactio, vt expreſſe dicit tex. in d. l. tranſigere, Et ratio eſt propter frequentiam, & immanitatem ipſius criminis, & ita dicunt communiter Doctores, vt dicit Albert. in d. l. tranſigere, poſt num. 17. verſic. Quæro quare, quem refert Don Anton. de padi la in ea. l. tranſigere, poſt nu. 77. quam tamen rationem communiter reprobatam eſſe ait Coraſ. lib. ſecundo Miſcell. c. primo, num. 2. Vel etiam ita inductum fuit in fauorem matrimonii, cui leges multum fauent, ne fiat ſanguinis turbatio, neve forte ſordidæ ſtirpis viri ſplendidis natalibus ſubrogentur, quam etiam rationem communiter teneri atteſtatur Mantua in ea. l. tranſigere, num. 65. & Alciat. num. 20. Hoc tamen intellige vt procedat ante, quàm pœna pro ipſo adulterio impoſita ſit, ſed poſt impoſitam pœnam, vtique etiam in adulterio licita eſt tranſactio, Ita tenet Bart. in d. l tranſigere, num. 13. & eſt communis opin. vt atteſtatur Purpur. in ea. l. tranſigere, num. 71. Ego tamen in contingentia facti nunquam vidi reiici remiſsiones factas à maritis pro adulterio, quinimo dicit Papo lib. 22. tit. nono, Arreſto 12. quòd quandocunque maritus remittat ante ſententiam, mulier non punitur, & quòd ita fuit iudicatum per parlamentum Tholoſanum.

In aliis autem criminibus preter adulterium licet tranſigere, etiam ſi grauiora ſint ipſo crimine adulterii, Et ita communiter concluditur, vt dicit Pract. Carer. fol. 628. poſt nu. 127. Hinc infertur quòd licita eſt tranſactio ſuper raptu, Ita tenet Bart. In d. l. tranſigere, num. 12. quem ſequuntur communiter Doctores, vt dicit Curt. Iun. in ea. l tranſigere, num. 35. Hãc etiam opin. dicit eſſe communem Alex. in ea. l. tranſigere, num. 31. & Purpur. num. 54. & ſeq. & alii, quos refert Don Anton. de Padilla in d. l. tranſigere, num. 79. & Villalp. in rep. l. 22. cap. 17. num 2. & cap. 18. poſt num. 5. Et ſi dicas, quòd imò parentes prohibentur ſub pœna deportationis facere pacem pro raptu filiarum, vt expreſſe dicit text. in l. vnica, C. de raptu virg. Reſpond. quòd ipſe quidem pater tranſigendo incidit in pœnam dictæ legis, tamen remiſsio valet, nec ſuo nomine amplius agere poteſt. Et ita conſueuerunt Doctores communiter dicere, vt ait Salicetus in dicta lege vnica, numero 31.

Secundo infertur, quòd licita etiam eſt tranſactio ſuper crimine inceſtus, & eſt communis opin. vt atteſtatur Boer. deciſ. 91. num. 2. & 3.

Tertio infertur, quòd licita etiam eſt tranſactio ſuper ſtupro, & eſt communis opin. vt atteſtatur Coras. libro ſecundo Miſcell. cap. primo, num. 5. Don Anton. de Padilla in dicta lege tranſigere numero 82.

Secunda regula, quę colligitur ex text. in d.l.tranſigere, eſt, quòd ſuper criminibus, pro quibus non ingeritur pœna ſanguinis, non poteſt fieri pax, ſiue tranſactio. Ratio autem eſt, ne delicta impunita remaneant, Et ita communiter dicitur, vt atteſtatur Alex in ea.l.tranſigere, poſt nu. 5.verſic. Quæ autem. Sed certe,& contra hanc rationem, & multas deciſiones Doctorum in hac materia multa dici poſſent,quæ tamen omitto, tum quia iſtæ diſputationes parum vel nihil proſunt, tum etiam quia hodie ex generali conſuetudine Italiæ licitum eſt facere pacem pro quocunque crimine, Et ſic fere omnia prędicta raro,vel nunquam tractantur in practica.

Sed hic quæro, nunquid hæc concluſio locum habeat, non modo ſi agatur de criminibus publicis, ſed etiam ſi agatur de criminibus priuatis, vt ſcilicet etiam in iſtis non ſit licita tranſactio, ſi pœna ſanguinis non ingeratur? Reſpond. Aliqui tenuerunt, quòd non habeat locum in criminibus priuatis, & conſequenter quòd in illis licitum ſit tranſigere, & dicit Alb. in d.l.tranſigere, num.22. quòd ita tenent communiter Doctores. Contrariam autem ſententiam, quòd ſcilicet etiam in criminibus priuatis, vbi non ingeratur pœna ſanguinis, non liceat tranſigere, tenuit Bart.in ea.l.tranſigere, num. 14.& ſeq. Et hanc dicunt eſſe communem ſcribentes ibi, & in ſpecie Purpur. num. 120. Don Ant. de Padilla in ea. l. tranſigere, num. 104. Boſſ.in tit.de furtis,poſt num.58. Militat enim etiã in illis ratio prædicta, ne ſcilicet delicta impunita remaneant.

Pone modo, quòd pro crimine, pro quo de iure communi imponitur pœna mortis, puta homicidio, ex ſtatuto impoſita ſit pœna pecuniaria, nunquid eo caſu poterit ſuper tali crimine tranſigi, vel paciſci? Reſpondeo,quòd non,& eſt commu nis opin. Doctorum, vt ait Albert. in ſecunda parte ſtatutorum,quæſt.124. Anan. in cap. primo, poſt num.22. verſic. Quid autem ſi pœna de colluſ. deteg. Gregor. quem refert Don Ant. de Padilla in d.l. tranſigere, poſt num.66. Magis enim attenditur pœna ſtatuti, quàm natura criminis, & ex quo receſſum eſt à iure communi in impoſitione pœnæ, videtur etiam receſſum ab omnibus, quę veniunt ex genere pœnæ. Faciunt quæ dixi ſupra quæſt. 32. verſiculo, Dictum eſt. An autem valeat tale ſtatutum imponens pœnam pecuniariam pro homicidio, dixi ſupra hoc eod. lib. §. Homicidium, verſiculo, Sed nunquid.

Ab hac tamen regula excipitur crimen falſi, nam quamuis pro eo de iure communi non imponatur pœna mortis, vt dixi ſupra hoc eo.lib.§.Falſum, verſic.Sed quæro, licitum eſt tamen pro eo tranſigere, vt eſt tex.in d.l. tranſigere. Et ratio eſt, quia nullum crimen eſt, quod maiorem infamiam irroget, quàm crimen falſi, & ideo eius pœna, quę eſt honoris iactura tam grauis, pœnę ſanguinis æquiparatur, Et hanc rationem dicunt eſſe communem ſcribentes in d.l. tranſigere, & in ſpecie Roma. num. 7.& Curt. ſen. num. 27. & alii, quos refert Don Anton. de Padilla ibid. poſt num.111.

Vnum autem volo vt ſcias in hoc propoſito, quòd ſi ſtatutum prohibeat fieri pacem pro aliquo delicto, non poterit fieri pax neque cum principali delinquente, neque cum eo qui mandauit ipſum delictum committi, Et ita communiter obſeruatur, vt dicit Gandi. in tit. de tranſact. & pactis in fin. quem refert Villalpan. in repe.l. 22. c.66.num.9. idem enim iudicandum, videtur de mandante, quod de ipſo principalē delinquente, circa quod tamen videnda ſunt ea, quæ dixi infra quæſt.89. in princ. & verſic. Sed quæro.

Scias etiam, quòd in caſibus, in quibus non eſt licitum tranſigere, neque etiam licet gratuito paciſci, Et hæc eſt magis communis ſententia, vt atteſtatur Don Anton. de Padilla d.l.tranſigere, num.108. Villalpan. in repet. dicta l.22. cap. 18. numero 3.

Viſum eſt de quibus criminibus licitum ſit tranſigere, videamus nunc ad quas perſonas ſpectet ius faciendæ pacis ſeu remiſsionis, Et ſi quidem extat ille, qui offenſus eſt, procuIdubio ad eum pertinet offenſam remittere, ſi vero ille mortu' eſt, tunc ad eius proximiores ſpectat pacem

 facere,

facere, eo.ſ.ordine, vt qui præfertur in accuſatione, pariter præferatur in remiſsione facienda. Quis autem præferatur in accuſatione, dixi ſupra q. 15. verſ. Succeſsiue quæro.

Quæro, nunquid pater poſsit facere remiſsionem pro iniuria facta filio? Reſp. quòd ſic, ita tenet Bart. in l. ſed ſi vnius. §. filioſam.num.2. ff. de iniur. & eſt communis concluſio, vt dicit Boer. deciſ. 120.nu. 1. & ſeq. quem refert Menchiaca controuerſ. illuſtr. cap. 15.num. 8. Vilalpand.ſuper l. 22. cap.26.num.1.in fin. Plaça libro 1. delictorum cap. 6. poſt num. 21. Arrius in l. 1. C. de bon. mater. fol. 586. nam ex iniuria facta filio magis videtur offendi pater, quàm filius, & hoc etiam inuito filio, Et ita in facti contingentia iudicauit curia Tholoſ. teſte Aufrer. deciſ 261. Hanc tamen concluſionem aliqui limitant, vt non procedat, quando iniuria facta eſſet à coniuncta perſona, vt ſcilicet illam non poſsit pater inuito filio remittere, Et hanc dicit eſſe communem limitationem Arrius in loco præallegato, fol. 587. licet illam non ſequatur. Et reuera quidquid ſit de iure, Senatus non ſeruat hanc concluſionem, ſed indiſtinctè vult, quòd in remiſſione iniuriæ interueniat conſenſus vtriuſque.ſ.filii, qui iniuriam accepit, & eius patris. Bene verum eſt, quòd quando non interueniunt cædes, neque vulnera, ſolet approbari remiſsio facta à patre ſine filio, qui eſt offenſus, & ita vidi ſeruari in gratia cuiuſdam Bapt. Righetti 5. Aug. 1551. P. N. Hæc autem omnia intellige vt procedant in filio, qui ſit in patris poteſtate conſtitutus, ſed ſi eſſet emancipatus, ſufficit ab eo remiſsionem habere, etiam ſine patris interuentu, Et ita concluſum fuit per ſenatum in approbatione gratiæ cuiuſdam Franciſchini Baſſii, 6. Octobris 1557. P. N.

Præterea quæro, nunquid prælatus poſſit remittere iniuriam factam eccleſiæ? Reſpond. quòd non, & ita tenet gloſ. in cap. 1. in verbo, Punire, de pœnis in ſexto, & eſt communis opin. vt dicit Boer. in d. deciſ. 120. num. 5. prout illum refert Plaça in loco præallegato, num. 21. Hoc tamen intellige, vt ſcilicet non poſsit. Epiſcopus ſolus illam remittere, ſed bene poteſt cum conſenſu capituli, & ita tenuit glo. in cap. contingit, in gloſſ. 1. de ſentent. excommu. Et hanc eſſe communem opin. atteſtatur Felin. in eo. cap contingit, num. 8. prout illum refert Foller. in pract. crim. canon. folio 52. num. 58.

Sed quid dicendum in blaſphemia, per quam diuina Maieſtas offenditur, ad quē ſpectabit facere remiſsionem? Reſpond. Doctores videntur concludere, quòd ſpectet ad Epiſcopum, ſed quidquid ſit de iure, apud nos ſeruatur, quò non requiratur remiſsio, Cum enim ſolus Deus ſit offenſus, ipſe pœnitenti ſemper remittit, Et ita reſcripſit Senatus iudici maleficiorum Papiæ 10. Maii 1559. P. N. Idem etiam ſeruat Senatus in caſibus, in quibus ſolus Princeps offenditur, prout in ſfroſatione bladorum, Cum enim princeps ipſe indulgeat, non eſt alterius remiſsio requirenda, Idemque in his, qui deferunt ſal in dominio. Bene verum eſt, quòd ſi princeps alicui locaſſet vectigal ſalis, eo caſu requireretur remiſsio cōductorum ipſius vectigalis, de quorum intereſſe principaliter agi videtur, & ita in facti contingentia concluſum fuit in Senatu, in gratia cuiuſdam Petrini Banchi ſfroſatoris ſalis, vltimo Septembris 1557. P. N.

Vlterius quæro, pone quòd fuit interfectus monachus, qui reliquit filium, quem ante monachatum legitime ſuſceperat, nunquid ſpectabit ius faciendę remiſsionis Abbati monaſterii, an autem filio ipſius monachi? Reſpond. In hoc fuerunt varię Doctorum ſententię, nam aliqui tenuerunt, quòd filius præferat monaſterio, & ita conſuluit Feder. de Senis conſ. 174. Et hanc opin. dicit eſſe magis communem Boer. deciſ. 121. prælertim, num. 9. quem refert Plaça in d. c. 6. num. 18. & cap. 42. num. 16. & Carauita ſuper 275. ritu magnæ curię circa fi. Aliqui vero tenuerunt contrarium, ſcilicet quòd remiſsio ſpectet ad monaſterium, & non ad filium, Et hanc dicit eſſe magis communem Alc. in l. 4. §. Cato, num. 175. ff. de verb. oblig. quem refert Don Ant. de Padilla in d. l. tranſigere, num. 38. C. de tranſact. Ego vero in hac Doctorum varietate aliquando ſic dicebam,

bam, ꝙ, Aut apparet iniuriam factam fuiſſe monacho intuitu eccleſię, vel monaſterii, & debet præferri monaſterium, Aut apparet, quòd facta fuit intuitu perſonę ipſius monachi, & filius eſt præferendus, Aut ſumus in dubio, & tunc ad vtrunque ſpectat. Tutius eſt tamen (ſi potes) vt ſemper habeas remiſsionem ab vtroque, & ceſſabit omnis difficultas, nam vt reperio in facti contingentia iudicatum fuiſſe per parlamentum Burdegalenſe, vterque & filius, & abbas admittuntur ad accuſandum pro ſuo intereſſe, merito ab vtroque debet haberi remiſsio, Et de illo Arreſto mẽtionem facit Papo lib. 24. tit. 2. Arreſto 4. Scias tamen, ꝙ ſi ille, qui eſt offenſus, non eſſet profeſſus religionem, eo caſu non ſpectaret ad monaſterium facere pacem pro iniuria ei illata, Et ita fuit declaratum per Senatum in approbatione gratiæ cuiuſdam nobilis, qui vulnerauerat coquum monaſterii Carmelitarum, quæ fuit admiſſa cum remiſsione ipſius tantum, & dictum non requiri conſenſum prioris, nec monaſterii, comperto quòd non erat profeſſus, 12. Maii 1558. P. N.

Scias autem in hoc propoſito, in quo incidit mentio de filiis monachorum, quòd Senatus non admittit remiſsiones factas à filiis ſpuriis, & ita declarauit in cauſa cuiuſdam Margaritæ Balaſsi de Creula, 9 Decemb. 1559. P. N. Et licet quibuſdam videretur, quòd eo caſu de iure fuiſſent admittendi, ex quo agebatur de homicidio commiſſo in perſonam eorum matris, cuius reſpectu habentur pro filiis, & eis competit ius accuſandi, iuxta ea quæ dixi ſupra q. 14. verſ. Quęro an filii, & ſupra lib. 2. §. Filius, Nihilominus cum (ni fallor) eſſent ſuſcepti ex coitu damnato, & à lege punibili, non fuit eorum remiſsio per ſenatum admiſſa. Sed circunſcripta obſeruantia Senatus, forte contrarium eſſet de iure dicendum, ſcilicet quòd imò filii naturales, & ſpurii poſsint pacem facere pro offenſis factis eorum matribus, & etiam patribus, quando ſunt certi, Et ita videntur concludere communiter Doctores, vt atteſtatur Pet. Bellus de re milit. folio 139. numero 64.

Quæro, an tutor poſsit facere pacem nomine pupilli pro offenſa facta defuncto, vel etiam ipſi pupillo? Reſpond. Si pupillus ſit maior infante, & in ipſa pace interueniat, nulla eſt difficultas, Nam certũ eſt, quòd pupillus maior infante poteſt cum auctoritate tutoris pacem facere, Et in hoc omnes concordant, vt dicit Nellus de bannitis in tertia parte ſecundi temporis q. 32. Brun. in lib. de conſtit. in verbo, Pax, verſ Item quęritur. Si vero eſt infans, pariter videtur expeditum, quòd neque ipſe ſolus, neque cum tutore poteſt pacem facere. Et ita communiter concluditur, vt dicit Carauita ſuper 275. ritu magnę curiæ, num. 19. Et dicit Crott in prima repet. §. Cato, num 167. quòd in hoc omnes concordant. Idem dicit Brun. in loco præallegato. Et hoc idem ante eos dixit Nellus in d. q. 32. Punctus eſt, an ſolus tutor pro eo pacem facere poſsit, Et in hoc aliqui dixerunt, quòd quando delictum non eſt clarum, neque notorium, puta quia non ſit certus homicida, poteſt tutor facere pacem pro pupillo, Si vero certus eſt homicida, & clarum delictum, eo caſu nõ poteſt, & fuit opin. Guid. de Suzar. quam dicit eſſe communem Brunus in loco pręallegato. Sed certe hęc opin. communiter non tenetur, vt dicit Io. de Amicis conſil. 88. poſt num. 4. Alii itaque dixerunt, quòd, Aut remiſsio eſt damnoſa pupillo, puta qa ſit in dedecus ipſius pupilli, vel familiæ ſuę, & non valet, Aut vero remiſsio eſt vtilis pupillo, puta quia forte eius aduerſarius eſt potens, & tunc valet, Et hanc dicit eſſe communem opin. Nellus in d. q 32. Alexand. in l. pactum curatoris, num. 7. C. de pactis, prout illum refert Villalpand. ſuper l. 22. cap. 29. num. 5. & Plaça lib. 1. delictorum, cap. 45. num. 6. & ſeq. Curt. Iun. in ea. l. pactum curatoris, num. 17. Crottus in prima repet. §. Cato, num. 169. Et dicit Carauita in loco præallegato, poſt num. 19. quòd ita communiter concluditur. Et ita in facti contingentia conſuluit Abb conſil. 108. libro 2. vbi etiam num. 3. atteſtatur communem opin. eſſe, ꝙ in huiuſmodi pace per pupillum facienda non requiritur iudicis decretum, Et illum refert Don Anton. de Padilla in d. l. tranſigere, num. 64. In hoc Duca-

tu indiſtinctè admittitur pax facta à tutore pro pupillo, abſque alia cauſæ cognitione, vt etiam atteſtatur Boſſ. in tit. de pace, num. 14. Bene quando pupillus eſt maior infante, requiritur quòd & ipſe in contractu pacis interueniat, Et hoc ſępe declarauit Senatus, & in ſpecie 2. Septemb. 1557. in cauſa cuiuſdam Ioann. Mariæ Mazolarii P.N. Hæc tamen, quę de tutore dicta ſunt, intellige vt procedant in tutore generali, qui fideiubeat, & inuentarium conficiat, & cætera faciat, quę de iure requiruntur, non autem in tutore ſpeciali. Et licet aliàs remiſsiones factæ per tutores ſpeciales fuerint quandoque in Senatu habitæ pro legitimis, prout reperio in approbatione gratiæ cuiuſdam Dominici Ferrarii ſeruatum fuiſſe 12. Innii 1548. nouiſsime tamen die 8. April. 1559. P. N. concluſum fuit in cauſa cuiuſdam Darii Carenzoni, quòd non erant admittendæ huiuſmodi remiſsiones factæ à tutoribus ſpecialibus, & ita poſtea (ni fallor) ſemper fuit obſeruatum.

Sed an procurator habens ad offenſo mandatum cum libera, & generali adminiſtratione poterit pacem facere cum offendente? Reſpond. quòd non, ſed requiritur, quòd habeat ſpeciale mandatum, ita tenuit Specul. in Rubr. de treuga, & pace, numero quarto, & ita ſeruatur, vt atteſtatur Nellus de bannitis in tertia parte ſecundi temporis, quęſt. 37. quem refert Villalpand. in repet. l. 22. cap. 67. numero primo. Nam in mandato cum libera nūquam veniunt ea, quę veriſimiliter conſtituens non conceſsiſſet, qualis eſt remiſſio debiti liquidi, quæ donationi æquipatur.

Quęro pone, quòd aliquis fuit lethaliter vulneratus, & ad inſtantiam amicorum vel aliter fecit pacem cum ipſo vulnerante, deinde mortuus eſt, nunquid hęc pax proderit delinquenti? Reſpond. Aut ſtatutum ſimpliciter loquitur, puta quòd habens pacem mitius puniatur, & tunc loquendo de iure poteſt quis habere pacem ab ipſomet vulnerato de eius morte, vbi ſequatur, & talis remiſsio ei proderit ſecundum Bart. in l. damni, §. Sabini, numero primo in fin. de damno infecto, quamuis illum in contrarium referat Boſſ. in tit. de pace, num. 13. vbi etiam refert Roman. in §. Cato atteſtantem, quòd opin. Bart. eſt communis, qui tamen in libro meo hoc non dicit. Sed certe quicquid ſit de iure communi, conſuetudo hoc non approbat, vt atteſtatur Alciat. conſil. 477. num. primo, & ita quotidie videmus in ſenatu obſeruari, quòd ſcilicet tales remiſsiones habitę ab occiſis non attenduntur, vt etiam atteſtatur Boſſ. in loco præallegato, Et id expreſſe declarauit ſenatus in caſu cuiuſdam Baptiſtæ Ildę opilionis, 25. Febr. 1545. P. N. & idem reſcripſit prætori Papiæ 3. Iulii 1559. P. N. Aut vero ſtatutum requirit, quòd pax habeatur ab hærede, & tunc proculdubio non prodeſt pax habita à defuncto, & ita tenet Barto. in d. §. ſabini, nu. 2. Et dicit Roman. in d. §. ſabini, num 2. in fin. quòd hanc opin. Bart. ſequuntur cōmuniter doctores, quem refert Auguſt. ad Angelum de maleſi in verbo, Comparent dicti, & produxerunt inſtrumentum pacis, num. 6. in fin. & Crottus in prima repet. § Cato, num. 161. Et hæc opin. proculdubio eſt tenenda, præſertim ſtante conſuetudine, de qua ſtatim dixi.

Vnum tamen ſcias in hoc propoſito, ꝙ etiam de iure loquendo, ſi quis aliquem vulnerauerit, & ille ei pacem fecerit de illis vulneribus, ſi deinde mors ſequatur, talis pax facta pro vulneribus, non poteſt in caſu mortis, & hæc eſt communis opi. vt atteſtatur Gand. in tit. de malefic. num. 15. quem refert Don Anton. de Padilla in l. tranſigere. num. 28. C. de tranſac. Villalpand. ſuper l. 22. cap. 56. num 4.

Contingit etiam aliquando, quòd maritus interficit vxorem, quæro, nunquid proderit illi pax habita à filiis communibus ipſius vxoricidæ, & vxoris occiſæ? Reſpond. Boſſ. in tit. de pace, num. 21. refert quòd hic caſus de facto contigerat, & quòd ſenatus reddebat ſe valde difficilem in approbatione huiuſmodi pacis. Quinimo ego reperio, quòd in facti contingentia ſenatus expreſſe reiecit gratiam, quam obtinuerat quidam Georgius Barata vxoricida à filiis communibus, cotumque tutoribus ſpecialibus, niſi habe-

ret pacem à fratribus, & attinentibus ipſius vxoris occiſæ,5.Decemb.1547. P. N. Reperio tamen, ꝙ econuerſo fuit approbata gratia cuiuſdam Dominæ de Cabianis,quæ maritum in rixa interfecerat, habita remiſsione tantummodo à filiis, 18. Iun.1555.A.C.forte quia non militat ratio metus reuerentialis in matre, prout in patre.

Quæro nunc, pone ꝙ offenſus reliquit filium,qui non vult eſſe hæres patris, nunquid iſte filius faciat pacem, valebit? Reſpond. ꝙ ſic,ita dicit Bart. in l. ſi filius qui patri, nu.8.ff. de vulgari, & eſt communis opin.vt atteſtatur Iaſ.in d.l.ſi filius qui patri,num.21.quem refert Villalpand.ſuper l.22.c.41. poſt nu.7.Boer.deciſ.121.num. 4.in fin.quem refert Don Ant.de Padilla in d.l.tranſigere,num.62.C.de tranſactio. Crottus in prima repetit.§. Cato nu. 150. Hippol.Rimin.in l.qui ſe patris, num.82. C.vnde lib.nam reuera ius faciendi pacem non eſt hæreditarium, vt dicit Bart.in d. §. Sabini, num.2. in fi. & communiter tenetur teſte Ruino in repet §. Cato, poſt nu. 102. In hoc ducatu plerunque fuit ſeruatum contrarium, vt ſcilicet non admitteretur remiſsio habita ab hærede ſanguinis, niſi etiam habita eſſet pax ab hærede bonorum, Ego vero dicebam, ꝙ vbi appareret de alio hærede bonorum, vtique bonum eſſet ꝙ etiam ab eo pax haberetur, ſed vbi non appareret, ſatis eſſe deberet remiſsio habita ab hærede ſanguinis, Et ita de anno 1561.27. Septemb. P. N. fuit concluſum,ꝙ approbaretur gratia cuiuſdam Ioſephi Farinæ,qui habebat pacem ab hære de ſanguinis, qui non dicebat ſe hæredem bonorum, fuit tamen appoſita cōditio, ꝙ ſi aliquando appareret hæres bonorum,teneretur Farina ab eo legitimam remiſsionem termino duorum menſium obtinere, alias gratia eſſet nulla,&c.

Sed hic incidenter quæro, nunquid ſi filius faciat pacem pro offenſa illata patri ſuo defuncto, videatur eo hoc adire eius hæreditatem? Reſpond. Aliqui dicunt, ꝙ ſi pro ipſa pace aliquid recipiat, videtur ſe facere hæredem, ſed certe communis opi. eſt in contrarium, vt atteſtatur Nellus de bannitis in tertia parte ſecundi temporis, quæſt.36.quem refert Don Ant. de Padilla in d.l.tranſigere,numero 63. Brunus in lib.ſuo de conſtit.&c.in verbo,Pax,verſic. Item quæritur an ex tali, Ex quo enim iure ſanguinis poteſt filius pacem facere, etiam ſi non ſit hæres bonorum,debet eadem ratione pro ipſa pace aliquid poſſe recipere,abſque eo ꝙ ex eo cenſeatur ſe facere hæredem,nihilominus ad euitandas diſputationes quotidie hęredes ſanguinis impetrant diſpenſationes à ſenatu,vt poſsint facere remiſsiones citra ius & nomen hæredis,& ſenatus illas concedit.

Frequenter ſolet dubitari, nunquid ſi offenſus deceſſerit relictis pluribus hæredibus, ſit habenda pax ab omnibus hæredibus, an autem ſufficiat illam habere ab aliqua, vel ſaltem à maiori parte hæredum, Et in hoc quidem articulo variæ ſunt opin. inter doctores, nam Oldrad. tenuit, quòd ſufficiat illam habere ab vno eorum,ſed hæc opin. communiter non tenetur, vt dicit Alcia.in d.§. Cato, numero 168. Et illam dicit eſſe communiter damnatum Crot. in ſecunda repet. §. Cato, poſt num.81. Bart.autem in eod.§.Cato, num.33.tenet quòd ſufficiat illam habere à maiori parte hæredum,& dicit Boer.deciſ.121. poſt numero 3. quòd opinionem Bartoli ſequuntur communiter Doctores & illum refert Viuius in libro communium opinionum ,fol. 202. verſic. Statutum diſponens,quòd bannitus non poſsit. Idem dicit Boſsius in titulo de pace, num. 21. Dicit etiam Aretinus in l. pro hærede,§.ſi.poſt num.11.ff.de acqui. hęred. ꝙ communiter tenemus ſententiam Bart. in d. §. Cato, quem refert Butigella in d. §. Cato,num.175.& Bologni.in eo.§. Cato, num.199.& Alciat.conſil.477.numero 2. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Crottus in prima repet. d. §. Cato, num. 151. vbi enumerat auctoritates, & in ſecunda repet.num.82.Iacob.Villalpand. in repet.l 22.c.52.numero 9.Plaça lib.primo delictorum,c.46. nu 7.Io.de Amicis conſil.88.num 6. dicens, ꝙ hęc opi. tanquam magis communis & æquior tenenda eſt in iudicando. Multi autem tenuerunt contrarium, ſcilicet ꝙ imò habenda ſit pax de neceſsitate ab omnibus hæredibus, Et

dicit Felin.in cap.cum omnes, num.27.de conſtit. ꝙ contra Bart. in hoc communiter tenetur,quem refert Iaſ.in d.§. Cato, num.57.& Alciat.in eod.§.Cato poſt numero 172.& Socin.Iun in eo.§ Cato,numero 273. Ita etiam communiter teneri atteſtatur Io. Arno.dialogo 14.fuit intertectus, Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Ripa in d.§.Cato, num. 103. quem refert Pet. Bellus de re militari folio 137. num.54. Alciat.in l.in vſu.ff. de verb. ſig. vbi dicit, quòd hoc frequentius receptum videtur, Didacus libro 1. reſolutionum, cap.13 poſt num.8.verſic. Quarto hinc, vbi ait, quòd ita aduerſus Bart. frequentiore calculo receptum eſt. Menchiaca controuerſ. vſu frequentium cap 30. numero 39. Et hæc opin. mihi ſemper magis placuit,niſi enim omnes remittant,non videtur ſublatus rancor ,& odium inter offendentem,& hæredes offenſi, quod videtur ſtatuentes principaliter conſideraſſe, præterea cum quilibet hæredum pro ſua portione repræſentet perſonam defuncti, vtique ad hoc vt dicatur plena remiſsio, debent omnes in ea interuenire, Et ita in hoc ducatu ſeruatur. Hæc autem concluſio multo magis procederet, vbi ſtatutum requireret, ꝙ pax haberetur concorditer, ſiue vnanimiter ab hæredibus,nam eo caſu proculdubiò requireretur,quòd omnes conſentirent nemine diſcrepante, Et ita communiter concluditur, vt dicit Claud. in d.§. Cato,num.43.

Sed quid ſi inter hæredes relictos a defuncto reperiatur vna fœmina , nunquid etiam ab illa erit habenda pax? Reſpond. Ang.in d.§.Cato,poſt num.18. videtur tenuiſſe ꝙ non,quia(vt ipſe ait)fœmina non poteſt leuare faydam i.inimicitiam , & ſic manualiter proſequi vindictam, ergo neque debet poſſe pacem facere,Sed contrarium communiter tenetur, vt atteſtatur Ripa in eo.§.Cato,num.105. Petrus Bellus de re mil.fol.138. nu. 58. nam mulieri permittitur accuſare,vbi ſuam,vel ſuorum iniuriam proſequitur, vt dixi ſupra q. 14. verſ. Præterea dixi, merito poterit etiam pacem facere , & ita apud nos indiſtinctè obſeruatur,& ſenatus expreſſe reiecit gratiam cuiuſdam Galeazii Docii,ex eo ꝙ nō habebat remiſsionem à filiabus defuncti 18.Ian.1547.P.N. Bene verum eſt,ꝙ ſi filiæ eſſent excluſæ à ſucceſsione per ſtatutum,quia dotatæ, vel huiuſmodi, non requiritur earum remiſsio , Et ita dictũ fuit in approbatione gratiæ cuiuſdam Bernardini Caprioli 24. Feb.1557.P N. & ita gratia cuiuſdam Io. Cauagnæ 28. Februarii 1556.P. N. Pariter etiam ſi filia fœmina non fuiſſet inſtituta hæres, ſed tantummodo relictum ei ligatum , & habita eſſet pax ab hæredibus teſtamentariis, qui etiam eſſent hæredes ſanguinis, Senatus cenſuit in caſu cuiuſdam Bernardini Putei illam ſufficere,10.Ian.1559.

Sed quid ſi nullus adſit hæres , à quo pax haberi poſſit? Reſpond. Solet hoc caſu Senatus approbare litteras gratiæ, appoſita conditione,vt ſi aliquis hæres apparuerit,teneatur ille, cui conceditur gratia, infra aliquem terminum,puta vnius menſis, habere pacem ab ipſo, aliàs &c. Et ita etiam fecit obſeruari Senatus tempore decreti gratioſi cond.ti de anno 1554. in caſu cuiuſdam Michaelis Mantuani 21 Nouembris 1554.A. C. licet deinde concluſum fuerit per Senatum 4 Auguſti 1559. P. N. ꝙ illi, qui propter defectum hæredum admittuntur ad gratiam ſine remiſſione partis, debeant impetrare gratiam particularem,& non admittantur amplius ad beneficium decreti gratioſi, Et eſt(iudicio meo) longe tutius, nam tempore decreti gratioſi declarationes fiunt per iudices inferiores, qui non ad omnia diligenter aduertunt, prout facit Senatus, coràm quo præſentantur gratiæ particulares. Pariter etiam ſi offenſus ſit forenſis, & abſens,ita ꝙ ignoretur vbi ſit,ſolet approbari gratia cum conditione , ꝙ ſi comparuerit in dominio, teneatur oſtendens termino duorum mẽſium habere ab eo pacem , aliàs &c. Et ita tempore eiuſdem decreti gratioſi ſeruauit Senatus in caſu cuiuſdam Annibalis Boletti 3.Decembris 1554.

Dictum eſt ad quas perſonas pertineat ius faciendæ pacis,Quæro nunc,nunquid pax poſſit fieri abſenti , ita vt cum effectu valeat? Reſpond. quòd non , niſi in ipſa pace interueniat aliquis , qui pro ipſo abſente recipiat,Ita tenet Bald.in l.2. num.4. C.de

C. de libert. & eorum liberis, & ita ſe habet magis communis opin. vt dicit Alex. conſil. 13 1. num. 9 lib. 4. Aret. in d. §. Cato, in vltimis verbis, quamuis illum referat contrarium atteſtari Villalob. in ſua collecta communium opin. in littera P, numero 56. Et hæc opin. iudicio meo eſt æquior, & etiam verior. Cæterum in practica ſeruatur, quòd huiuſmodi remiſsiones fiunt notario ſtipulanti nomine omnium, quorum intereſt, Et ſic ceſſat omnis difficultas, valet enim pax ita contracta, & prodeſt cuicunque eius beneficio vti volenti perinde ac ſi eſſet in ipſo contractu ſpecialiter nominatus, Et ita declarauit Senatus in cauſa Lucii Maynardi 19. Decemb. 1560. Hęc tamen intellige vt procedant in pace, ſeu remiſsione ſolẽni, quę fit ad effectum, vt proſit etiam in foro iudiciali, non autem de ea, quę fit in foro pœnitentiali, nam illa ſecundum omnes poteſt fieri ſacerdoti, vel etiam alteri cuilibet tertio, etiam ſi nemo ſit, qui pro abſente recipiat.

Quæro modò, ſi facta ſit ſimpliciter pax pro iniuria, vulnere, vel morte, nunquid cenſebitur etiam facta remiſsio intereſſe pecuniarii reſpectu damnorum, & expenſarum? Reſpond. ꝙ non, ita tenet gl. in §. fin. in verbo, Non reuocauerunt, inſtit. de iniur. quam ita intelligunt, & ſequuntur communiter ſcribentes, vt dicit Io. de Amicis conſil. 88. num. 14. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Didacus lib. 2. reſolutionum, cap. 10. poſt numero 6. verſic. Quarto eodem. Villalpand. ſuper l. 22 cap. 57. num. 4. Plaça l. b. 1. delictorum cap. 6. num. 40. In dubio enim cenſetur propter æternam ſalutem ſolum rancorem animi remiſiſſe, non autem damna, quorum refectionem licite petere, & conſequi poteſt.

Sed in propoſito quæro, quid ſi facta ſit remiſsio iniuriæ, ſiue oſtenſæ in foro conſcientiæ, nunquid propterea cenſebitur ſublatum ius accuſandi? Reſpond. ꝙ non, & eſt communis opin. vt dicit Alex. in l. ſi ſibi decem. §. quædam, num. 1. ff. de pact. quem refert Didacus l. b. 2. reſolutionum, cap. 10. poſt nu. 6. verſic. Tertio vt conſtat, & Pract. Conradi, fol. 411. num. 32. Aug. ad Ang. de malefic. in verbo, Comparent, & produxerunt inſtrumentum pacis, numero 28. quem refert Pract. Conradi, fol. 411. numero 33. Iaſ. in d. §. quędam, numero 2. & ſeq. Igneus in l. Diuus, numero 25. & ſeq. ff. ad Sylle. Pet. Bellus de re milit. fol. 148. numero 127. Plaça in d. c. 6. poſt numero 40. Et eſt ratio, quia (vt dixi) non tenetur quis ex pręcepto Euangelico remittere niſi rancorem, & odium.

Adde, quòd etiam ſi quis oſtendat, vel probet ſe reſtituiſſe rem ablatam, vel ſatis feciſſe pro damnis, vel ſoluiſſe pœnam pecuniariam, in qua fuerat condemnatus verſus partem, non propterea talis reſtitutio, ſolutio, vel ſatisfactio prodeſt volenti impetrare gratiam ſine partis remiſsione, pro pœna corporali, vel exilio, in quo eſt condemnatus, ſed opus eſt præciſe remiſſione partis, Et ita deciſum fuit per Senatum in facti contingentia in quodam Nicolao Forbecano, qui fuerat pro homicidio condemnatus ad triremes per triennium, & in ſcutis 50. verſus partem, nam cum in approbatione gratiæ triremium produxiſſet inſtrumentum ſolutionis ſcutorum 50. factæ patri ipſius interfecti, fuit reiecta gratia, & opus fuit illi habere ab eo plenam pacem, & remiſsionem, qua habita, fuit dein de gratia approbata 10 Decembris 1560. A. C. Quod nota, quia multi falluntur credentes contrarium.

Et aduerte, quia non modo ipſe principalis homicida non admittitur ad gratiam ſine remiſsione partis, ſed neque etiam ille, qui pro ſimplici auxilio ad homicidium fit condemnatus in pœnam pecuniariam, ſi velit ab ipſa pœna gratiam reportare, prout ſæpe fit tempore, quo publicantur decreta gratioſa, Et ita reſcripſit Senatus iudici maleficiorum Papiæ 10. Maii 1559. P. N.

Scias etiam, quòd Senatus non ſolet admittere probationem pacis niſi per publicum inſtrumentum, & vidi plerunque repulſam dari his, qui volebant illam probare per teſtes, vel per fides ſubſcriptas etiam à perſonis fide dignis. Si tamen Senator & fiſcalis atteſtarentur pacem coram ſe factam, & delictũ non eſſet valde graue, forte admit-

admitteretur, prout in facti contingentia admiſſa fuit gratia cuiuſdam Ioan. Angeli Cardani, qui inſolenter ſe geſſerat cum quodam doctore, qui iniuriam verbo remiſerat me præſente & vno ex fiſcalibus, nam nobis id atteſtantibus fuit gratia approbata. 3. Octobris 1559. P. N.

Pro compleměto huius materiæ quæro, nunquid iudex, ſeu officialis regens prouinciam poſsit cogere offenſum, vt iniuriam remittat, & pacem faciat cum offendente? Reſpond. quòd non, ita tenet Bald. in l. prima, § quies, num. 2. ff. de offi. præfecti vrbi, & eſt communi opin. vt atteſtatur Marſil. conſil. 98. num. 6 Aequitatis enim ratio non patitur, vt quis cogatur inuitus offenſam remittere præterquam in foro pœnitẽtiali Debet ergo iudex ſuadere, non cogere ſubditos, vt pacem faciant. Vide quæ dixi ſupra lib. ſecundo, §. Iudex.

QVAEST. LIX.

SVMMARIVM.

Vbi reus exhibet gratiam ſibi à principe conceſſam, non eſt vlterius moleſtandus.

Princeps ſupremus poteſt pœnas delictorum remittere, tam corporales, quàm pecuniarias, etiam poſt ſententias in iudicatum tranſactas, verſic. Et hæc quidem.

Poteſt etiam pro bono pacis remittere iniurias, & damna ſingularium perſonarum, abſque earum conſenſu, verſiculo, Adde quòd.

Regulariter princeps non concedit gratiam delictorum, niſi præuia partis remiſſione, ibidem.

Ille, cui princeps dicit, Facio tibi gratiam pro delicto, an recuperet bona, verſiculo, Quæro nunquid.

Et an recuperet etiam bona alienata, verſic. Item quæro.

Et an recuperet etiam fructus, verſiculo, Quæro etiam.

Et an hæreditatem alteri delatam, verſic. Sed quæro.

In impetratione gratiæ exprimenda ſunt ea omnia, quæ principem ab ipſius gratiæ conceſſione retrahere potuiſſent, verſiculo, Debes autem.

Gratiæ à principe cõceſſæ debent à Senatu approbari, verſic. Et quia.

Decreta gratioſa an trahantur ad delicta futura, verſic. Succeſsiue quæro.

Et an ad delicta commiſſa ſub ſpe decreti, verſic: Fortius dico.

Et an comprehendant condemnatos pro crimine falſi, verſic. In huiuſmodi.

Et an proſint carceratis, verſiculo, Scias etiam.

ALIA eſt defenſio, cum reus proponit delictum ſibi à principe remiſſum fuiſſe, Sciendum eſt enim, q̃ poteſt ſupremus princeps pœnas delictorum delinquentibus remittere, & indulgere, vt dicit gl. ſecunda, in verbo, Concedi, C de in ius vocando, quæ eſt communiter ab omnibus approbata, vt dicit Pariſ. conſil. primo, num. 1. lib 4.

Et hæc quidem concluſio generaliter intelligenda eſt, vt ſcilicet poſsit princeps omnes pœnas remittere tam corporales, quàm pecuniarias, etiam per ſententiam & condemnationem inflictas, etiam ſi talis ſententia in rem iudicatam tranſiuerit, & ita firmant omnes indifferenter, vt dicit Pariſ. in d. conſil. primo, num. 59. Et dixi, quòd poteſt princeps, quia ad ipſum ſolum ſpectat gratias facere delictorum, licet de facto vel de conſuetudine barones ſeruent contrarium, vt dicit Iacob. de Beluiſ. in pract. crim. in tit. de ſenten. crim. numero 10. in fin. Bald. in l. ſeruos, C. ad l. Iul. de vi pub. quem refert Boſſ. in d. tit. de remed. ex ſola clem. num. 51. In hoc tamen Ducatu barones vel feudatarii non poſſunt gratias delictorum concedere, niſi id eis ſpecialiter conceſſum fuerit in eorum inueſtitura, prout aliquibus criminibus exceptis fuit conceſſum ducibus Farneſiis, quãdo fuit in feudata ciuitas Nouariæ per Carolum V. Cæſ.

Adde, q̃ pro bono pacis poteſt etiam princeps remittere iniurias, & damna

ſingula

ſingularium perſonarum, nec eorum conſenſus requiritur, & eſt concluſio communis, à qua nullus diſcrepat, vt dicit Dec. conſil. 520. num. 5. quem refert Petr. Bellus de re milita. fol. 130. numero 20. Menchiaca controuer. illuſtr. c. quarto, nu. 11. Quod intellige vt procedat, ſi id ſpecialiter, & expreſſe dictum ſit. Cęterum in dubio non cenſetur princeps velle iuri priuatorum pręiudicare, prout in facti contingentia conſuluit Ruin. conſ. 60. lib. quinto, Quinimò in hoc Ducatu non ſolet concedi gratia, niſi iis, qui habent remiſsionem à parte, offenſa ſecundum communem obſeruantiam, & conſuetudinem huius prouincię, vt etiam atteſtatur Boſſ. in tit. de pace in primis verbis, & in tit. de remediis ex ſola clem. num. 24. vbi ſubdit hoc locum habere non modo in offenſionibus factis in perſonam, vt eſt homicidium, vulnus & ſimilia, ſed etiam in offenſionibus factis in rebus, vt eſt furtum, robaria, & huiuſmodi. Et quòd hæc practica ſemper fuit obſeruata in hoc Ducatu, neque admitteretur per ſenatum talis gratia, dato quòd princeps in ipſa expreſſe reſeruaret ius ipſius partis offenſæ, prout etiam obſeruari in regno Neapol. atteſtatur Grammat. ſuper conſtit. Regni, fol. 153. de concordia partis, poſt num. 4. vbi dicit fuiſſe per conſil. Neapol. reuocatam quandam compoſitionem factam per quendam D. Moyſem parte non concordata, & quòd non fuit mirum, quòd ille D. Moyſes in hoc errauerit, quia (vt ipſe dicit) erat ſenex centum annorum, Reperio tamen, quòd hæc regula quãdoque etiam fuit alterata, nam ſemel fuit approbata per ſenatum gratia conceſſa cap. Nicolao Sicio pro quatuor homicidiis non habita remiſsione partis, & poſtea de anno 1556 4. Febr. fuit etiam approbata gratia alterius Io. Antonii Louatelli, qui in eiſdem homicidiis interuenerat, nulla pariter habita partis remiſsione. Verum eſt quòd tales gratiæ fuerant conceſſæ ab ipſomet Imperatore ex certa ſcientia, & forte aderat etiam ſecunda iuſsio, & homicidia (ni fallor) fuerant patrata in exteros. Reperio etiam, ꝙ cum quidam medicus fuiſſet priuatus dignitate doctoratus, & præterea iuſſus exulare à Ducatu arbitrio principis, eo quia fuiſſet oblocutus de Barone Syſnech, fuit deinde receptus in gratiam, ipſo barone mortuo, abſque remiſsione ipſius, neque hæredum, & gratia per ſenatum approbata 18. Octobris 1558. P. N. Et potuit forte princeps, & ſenatus facilius ad id moueri, ex eo ꝙ ipſius hæredes in partibus valde remotis habitarent, & delictum non eſſet atrox. Cæterum ego ſemper vidi ſeruari pro lege, ꝙ gratiæ conceſſę ſine partis remiſsione nõ approbantur per ſenatum, prout etiam ſeruari in Regno Neapol. atteſtatur Grammat. voto 35. num. 8. in fin. ſubdens ꝙ princeps aliter faciens, mortaliter peccaret, & refert ibi fuiſſe vltimo ſupplicio affectum quendam, qui ſe compoſuerat pro quibuſdam homicidiis, pro quibus non habebat partium remiſsiones, Et contra eum, qui obtinuerat gratiam non habita remiſsione partis, conſuluit idem Grammat conſil. crimin. 34. Reperio autem, quòd ſenatus aliquando eos, qui ſe conſtituerant pro approbatione litterarum gratię, & exhibebant remiſsiones minus legitimas, fecit è carceribus dimitti, vt ſeruatum fuit in quodam Chriſtophoro Pilono 17. Maii 1542. P. N. Aliquando etiam vidi de eis ſumi vltimum ſupplicium, prout factum fuit de Antonio Loſſa. 3. Ianuarii 1558. A. C. Sed in caſu Loſſæ fuerat etiam probatum, quòd pax fuerat ab hęredibus occiſi extorta per vim, & metum, & erat etiam malæ vocis, & famæ. Sunt tamen aliqui caſus, in quibus non requiritur remiſsio partis, quos declarauit ſenatus tempore, quo ego iuſſu illuſtriſsimi Ducis Suęſſe tunc Regii locumtenentis in hoc Ducatu compilaui decretum gratioſum conditum ob pacem initam inter ſereniſsimum Regem noſtrum, & chriſtianiſsimũ Regem Francorum, & qui ſunt hi, qui ſequuntur, Simplex inſultus, de quo etiam extant litteræ vltimo Mali 1559. P. N. in caſu Antonii Mariæ Mirabilii, prima euaginatio, & prouocatio, & delatio armorum prohibitorum, niſi vulnus interuenerit, aut percuſſio animo deliberato illata, & de his etiam extant litteræ 30. Martii 1545. P. N. Et hoc dato etiam, quòd cum prima euagina-

tione

natione interueniſſet ictus, modo non eſſet ſecutum vulnus, Et ita declarauit ſenatus in cauſa Bapuſtæ Negroli primo Decemb. 1554. A. C. Sed hæc omnia intellige vt procedant, quando non interuenit animus deliberatus, nam vbicunque animus deliberatus interuenit, ſemper eſt neceſſaria partis remiſsio, licet nihil mali ſecutum fuerit, Et ita reſcripſit ſenatus prætori domus Oſſulæ 19. Iulii 1559. F. N. ſubdens, quòd illi, qui mandant homicidia patrari, quamuis patrata non fuerint, & illi, qui ſclopum cum animi deliberatione diſploſerant, licet non vulneraſſent, non erant ſine partis remiſsione ad gratiam generalem admittendi. Et hæc omnia nota, quia quotidie contingunt in practica, Si tamen quis dederit alapam alicui requiritur remiſsio, Et ita declarauit ſenatus in caſu Nicolai Gallerati 17. Nouemb. 1554.

Scias autem, quòd huiuſmodi gratiæ ſolent à principibus duobus modis concedi, Primo quidem, quando princeps alicui facit pro delicto ſpecialem remiſsionē ſiue indulgentiam delicti, Et hæ apud nos appellantur litteræ gratiæ, Secundo, quando princeps ex aliqua cauſa, puta pacis initæ, aut ducendæ vxoris, aut natiuitate primogeniti, aut in ingreſſu poſſeſsionis alicuius regni, vel prouinciæ facit gratiam generalem, Et hoc apud nos appellatur decretum gratioſum.

Quęro, nunquid ſi princeps dicat alicui, Facio tibi gratiam pro delicto, dicatur ille plene reſtitutus? Reſpond. quòd ſic, & conſequenter recuperat etiam bona, ſecundum Bart. in l. fin. num. 11. C. de ſentent. paſſ. & eſt communis opin. vt dicit Boſsius in titulo de remed. ex ſola clem. princ. numero 1. & ſeq. Et quòd reſtitutio comprehendat etiam bona, quæ nondum ſunt in alium tranſlata, dicit eſſe communem omnium ſententiam Petrus Bellus de re milita. fol. 123. num. 21. Et ideo in hoc Ducatu princeps quando facit gratiam, ſolet addere quo ad pœnam corporalem tantum. Crederem tamen, quòd ex quo in hoc ducatu non ſolet princeps facere gratias quo ad bona, ſed tantum quo ad perſonam, dici poſſet, quòd etiam ſi hæc verba appoſita non fuiſſent, deberent cenſeri omiſſa per errorem, & haberi pro appoſitis, niſi in contrarium appareret de mente principis, Et ita ſuperioribus diebus in facti contingentia concluſum fuit in hoc Magiſtratu.

Item quæro, nunquid reſtitutio, ſeu gratia in eo caſu in quo comprehendit etiam bona, trahatur non modo ad bona exiſtentia penes fiſcum, ſed etiam ad bona iam per ipſum fiſcum alteri, donata, ſeu vendita? Reſpond. ꝙ regulariter non veniunt bona alienata, & eſt communis opin. vt atteſtatur Fel. in c. inter quatuor, num. 4. de maior. & obed. quem refert Viuius in lib. communium opin. fol. 174. in verbo, Bannitus, ſeu deportatus, Nellus de bannitis in prima parte tertii temporis, quæſt. 5. Iaſ. in l. gallus, §. & quid ſi tantum, num. 70. & ſeq. quem refert Portus in repet. l. ſi quando, nu. 9. in fin. Boſſ. in tit. de remed. ex ſola clemen. princ. poſt num. 11. Et ſecundum hanc opin. in facti contingentia conſuluit Chriſtoph. de Caſtell. conſil. octauo, & Natta conſil. 471. vbi numero 1. dicit, quòd omnes illam ſequuntur, In dubio enim nō eſt pręſumendum, quòd velit princeps tollere ius tertii, niſi id expreſſe depoſuerit, poteſt tamē princeps (ſi velit) ex cauſa reſtituere bannitum etiam ad bona in alios alienata, Et hæc eſt communis opin. vt atteſtatur Rubeus conſil. 154. numero 6. Et ideo ſi princeps diceret, ꝙ bannitus plenißime reſtitueretur, ita quòd de banno nihil opponi poſſet, forte talis reſtitutio traheretur etiā ad alienata, ſecundum opin. quam dicit eſſe communem Viuius in loco præallegato, quæ tamen mihi nunquam placuit, & apud nos vix poſſet obtineri, niſi in ſpecie verba reſtitutionis comprehenderent etiā bona penes tertium exiſtentia. Bene poſſet ita reſtitutus (ſecundum aliquos) recuperare à fiſco precium ipſorum bonorum venditorum, & ſic quatenus fiſcus factus eſſet locupletior. Et hanc opin. tenuit Bar. quem Doctores communiter ſequuntur, vt atteſtatur Nellus in d. prima parte tertii temporis, quæſt. ſexta, licet ſubdat, quòd apud eos non ſeruatur, prout neque etiam ſeruatur apud nos.

Quæro

Quæro etiam, nunquid reſtitutus, in caſibus, in quibus recuperat bona, recuperet etiam fructus? Reſpon. quòd non recuperat, neque fructus perceptos ex bonis iam alienatis, neque perceptos ex non alienatis, & eſt communis opin. vt atteſtatur Boſſ. in tit. de reſtit. quę fiūt à prin. &c. nu. 17. & in d. tit. de remed. ex ſola clementia, poſt num. 11. & Viuius in loco præall.

Sed quęro, pone quòd tempore banni deuoluta ſit hæreditas bannito, quæ eo reperto in capace, delata fuerit alteri proximiori in gradu iuxta iuris diſpoſitionem, nunquid ſi bannitus fuerit reſtitutus, recuperabit illam hæreditatem alteri delatam, & acquiſitam? Reſpon. ꝙ non, & eſt communis opin. vt atteſtatur Boſſ. in d. tit. de remediis ex ſola clem. num. 13. Nam (vt ſupra dixi) non cenſetur princeps velle auferre ius alterius.

Debes autem aduertere tu, qui vis impetrare gratiam delicti à principe, vt exprimas in ſupplicatione omnia ea, quæ potuiſſent veriſimiliter retrahere animum principis ab eius gratiæ conceſsione, ſi ea ſciuiſſet, ne tempore interinationis gratiæ ponas te in periculo, prout fecit ille, quem defendit Crauetta conſil. 2. Pręſertim vero exprimas ſi aliàs habuiſti gratiam de aliquo delicto, nam vt dicit Barb. in c. ſuper his, col. 34. de reſcrip. quem refert Gull de Bened in ſecunda parte, c. Raynutius, ſol. 88. numero 112. quidam, qui impetrauerat gratiam de ſecundo homicidio, & non fecerat mentionem de primo, fuit Bononiæ decapitatus. Idem etiam refert Anan. in c. ad abolendam, num. 7. de hæret. & dicit, quòd ille appellabatur Formica, refert etiam Iaſ. in l. nec damnoſa, num. 3. C. de precib. imp. offe. & Pract. Iodoci c. 147. num. 12. & Prac. Carer. ſol. 302. num. 375. & Villalpand. in repet. l. 22. c. 8. num. 3. Et recordor, ꝙ quidam Bartholomęus Claudus inſignis ſicarius qui obtinuerat litteras impunitatis à principe, neque expreſſerat quòd tempore impetrationis erat in carceribus detentus, fuit laqueo ſuſpenſus 6. Mai 1558. P. N.

Et quia plerunque contingit dubitari, an in aliquibus caſibus requiratur, ꝙ gratiæ ſint per ſenatum approbatæ, ſcias quòd regulariter omnes gratiæ debent à ſenatu interinari, aliàs nihil valent, ita expreſſe diſponentibus conſtitutionibus huius dominii, quod etiam in Flandria ſeruari atteſtatur Pract. Iodoci c. 147. numero 13. Et aduerte, quia non modo gratiæ, quas princeps facit abſolute remittendo delictum, ſed etiam illę, quas facit commutando pœnam debent à ſenatu interinari, prout ſæpe fuit deciſum, & obſeruatum & in ſpecie in illa, quæ facta fuit Io. Hieronymo Ceruto 4. Iulii 1547. P. N. in qua pœna ſurcarum commutabatur in pęnam triremium perpetuarum, in iſtis enim, prout in aliis requiritur partis remiſsio, ex quo commutatio vel diminutio pœnæ eſt gratia, licet ſenatus quandoque contrarium obſeruauerit in commutatione pœnę vltimi ſupplicii ad triremes perpetuas facta cuidam Iacobo Merlatiæ, quæ approbata fuit abſque partis remiſsione, & dictum quòd in commutatione, quæ fit ad triremes perpetuas, forte non requirebatur partis remiſsio, præſertim attenta illius temporis qualitate, 26. Martii 1551. P. N. Quod nota, quia dum ego ſederem in ſenatu, nunquam vidi approbari aliquam commutationem pœnæ, niſi præuia partis remiſsione. Sunt tamen aliqui caſus, in quibus non requiritur approbatio ſenatus, prout eſt quando princeps concedit gratiam exilii arbitrarii, Et ita declarauit ſenatus in caſu cuiuſdam Georgii Scriuani 24. Maii 1546. P. N. Item quando conceditur gratia à pœna extraordinarie impoſita per edicta ipſiuſmet principis, Et ita iuſsit ſenatus per ſecretarium P. N. reſcribi prætori Cremonæ 46. Febr. 1559. Pariter etiam reſcripſit ſenatus eidem prætori 8. Ian. 1546 ſuper gratia conceſſo Franciſco Mariæ Regio, vnum de quo ego ſæpius miratus ſum, quòd ſcilicet quando nō eſt facta gratia pro delicto capitali, non requiritur ſenatus approbatio, quod idem expreſſe dixit ſenatus in litteris conceſsis in caſu Scriuani, de quibus ſupra facta eſt mentio, Ego tamen toto tempore, quo in ſenatu ſedi, ſemper vidi omnes gratias etiam pro delictis non capitalibus, à principibus conceſſas, in ſenatu interinari, & ita puta ſeruandum eſſe.

Succeſ-

Succeſsiue quæro, nunquid ſtatuta ſeu decreta concedentia liberationem ſeu indulgentiam delictorum, vel diſponentia ꝙ bannin cancellentur de banno, trahantur ad banna vel delicta futura, ſcilicet committenda poſt publicationem ipſius decreti? Reſpond. quòd non, & ita communiter tenetur, vt dicit Imola in c. fin. numero 11. de conſtit. Et hoc, ne detur occaſio delinquendi.

Fortius dico, quòd ſi aliquis commiſerit aliquod delictum ante publicationem ipſius decreti, ſub ſpe tamen decreti, nullo modo eſt ei indulgendum, Et in hoc propoſito refert Gull. de Bened. in ſecūda parte, c. Raynutius, fol. 88. num. 115. & in tertia parte, fol. 49. num. 38. ꝙ vidit Tholoſæ quendam decapitari, qui ſub ſpe, & confidentia habendi gratiam à Rege alium occiderat, & de hoc ante delictum ſe iactauerat, dicens ꝙ pro decem aureis deinde gratiam obtinuiſſet. Cum autem in ſupplicatione hoc non expreſsiſſet, fuit iudicatum gratiam per eum obtentam fuiſſe ſubreptitiam, & ipſe fuit decapitatus.

In huiuſmodi autem generali abolitione delictorum non comprehenditur crimen falſi, Et ideo ſi fiat decretum vel ſtatutum quòd omnes carcerati relaxentur ſoluta certa quantitate, tale ſtatutum non extenditur ad eos, qui ſunt carcerati pro crimine falſi, Et ita communiter tenetur, vt dicit Nellus de bannitis in tertia parte ſecundi temporis, quæſt. 12. quem refert Apoſtil. ad Ang. de malefic. in verbo, Et ad querelam, poſt numero 80. Et hoc propter criminis enormitatem. Faciunt quæ dixi ſupra quæſt. 58. verſiculo, Ab hac tamen.

Scias etiam, quòd licet de iure communi iſtæ abolitiones nō extinguant crimen, ſed tantum ſuſpendant proceſſum per triginta dies ſecundum aliquos, item non proſint illis, quorum crimina ſunt iam liquidata, apud nos tamen ſeruatur totum contrarium, nam liberantur, etiam ſi ſint in carceribus, & iam condemnati, Et proximis annis, cum in ciuitate Laudæ eſſet repertus in carceribus quidam Raynutius Veronenſis tempore decreti gratioſi publicati de anno 1544. qui iam per multos dies ante fuerat pro furtis damnatus ad furcas, & fuiſſet dilatum eius ſupplicium dolo collateralis, ſenatus cenſuit ipſum gaudere beneficio decreti, & liberari, 15. Nouembris 1544. P. N. & condemnauit ad triremes per decennium ipſum collateralem, qui corruptus ſupplicium diſtulerat. Vide quæ dixi infra quæſt. 97. verſic. Regulariter autem. Quinimò virtute ipſius abolitionis generalis ſolent etiam liberari illi, qui ſunt in triremibus condemnati, mòdo ſint in caſu decreti, Et ita pluries declarauit ſenatus, & in ſpecie in cauſa cuiuſdam Ioannis de Zardinis condemnati ad triremes perpetuo ob falſum teſtimonium, 20. Decembris 1554. I. D. P. & alterius cuiuſdam Baptiſtæ de Alexiis condemnatis ob atroces blaſphemias ad triremes per decennium 23. Decembris 1554. I. D. P.

QVAEST. LX.

SVMMARIVM.

Quæ in delictis prorſus excuſent, vel ſaltem proſint ad minuendam pœnam.

Aetas an excuſet, ibid.

Infans, pupillus, aut minor, an excuſentur in delictis, ibid.

Et an eis concedatur reſtitutio in integrum, ibid.

Minor delinquens in minori ætate, an poterit pro eo delicto puniri, poſtquam factus eſt maior, verſic. Sed nunquid.

Senectus an excuſet in delictis, verſic. Succeſſiue quæro.

Furor an excuſet in delictis, verſiculo, Item quæro.

Et quid ſi poſt condemnationem effectus ſit furioſus, verſic. Sed quæro.

Ira in delictis an excuſet, verſic. Eſt etiam.

Amor in delictis an excuſet, verſiculo, Eſt & amor.

Prodigus an in delictis excuſetur, verſiculo, Vlterius quæro.

Ebrietas in delictis an excuſet, verſiculo, Præterea quæro.

Dormiens an in delictis excuſetur, verſiculo, Quæro etiam.

Igno-

Ignorantia an in delictis excuſet, verſiculo. Quæro nunquid.

Mandatum ſuperioris an in delictis excuſet, verſic. Solet dubitari.

Operarij, & fabri an excuſentur de eo, quod operantur de mandato alterius, ibid.

Et quid in atrocibus an mandatum ſuperioris excuſet, ibid.

Metus, aut vis an in delictis excuſet, verſic. Quæro modo.

Prouocatio aduerſarij an delinquentem excuſet, verſic. Non quæro.

Et an iuſtus dolor in delictis excuſet, ver. Sed hic quęro.

Excuſatio, quod delictum clàm commiſſum fuerit, an proſit delinquenti, verſ. Sed an forte.

Pœnitentia an in delictis excuſet, verſ. Fui quandoque.

Quælibet cauſa excuſat à pœna, verſic. Et generaliter.

Bonæ vocis, qualitatis, & famæ probatio an releuet delinquentem, verſ. Frequens etiam.

Nobilitatis, vel dignitatis probatio an poſſit delinquenti, verſic. Prodeſt etiam.

Probatio, quòd reus ſit egregius miles, & vtilis reip. an proſit, verſic. Item prodeſt.

Inſignis peritia, vel excellentia in aliquo artificio, an proſit delinquenti, verſ. Pariter etiam.

Meritorum probatio an proſit delinquenti, verſic. Vtilis etiam.

Delictum ſine dolo, vel præter intentionem commiſſum fuiſſe, an proſit, verſic. Sunt etiam.

Pater præſentans filium imputatum de delicto, an illum excuſet à pœna mortis, verſic. Solet etiam.

Multitudo reorum an excuſet delinquentes, verſic. Allegatur etiam.

Vniuerſitas an poſſit excommunicari, ibid.

Quando ignoratur, quis prius manum ad arma poſuerit, an omnes ſint à pœna primæ euaginationis liberandi, verſic. Vidi ego.

Antiquitas delicti an proſit delinquenti, verſ. Præterea poteſt.

Vidi proceditur per inquiſitionem, non ſolet delinquens puniri pœna ordinaria, verſic. Poteſt etiam:

Reus delictum ſponte confeſſus an ſit mitius puniendus, verſic. Non deſunt.

Iudex ratione amicitiæ an poſſit pœnam remittere, verſic. Legitur etiam.

Coniunctio ſanguinis inter delinquentes, an eos excuſet, verſic. Sed pone.

DICTUM eſt de defenſionibus, quę reis cõpetunt, vt ab accuſatione, vel inquiſitione contra eos formata abſoluantur, videamus nunc de his, quę ad excuſandum delictum, vel ad minuendam pœnam proponuntur, & in primis quidem de ętate. Quæro igitur, nunquid ætas in delictis excuſet? Reſpon. Aut reus eſt infans, & proculdubio excuſatur, nam talis ætas quidquid videt, ignorat, & ideo infans non poteſt pro delicto criminaliter puniri, tex. eſt in l. infans, ff. ad l. Corn. de ſicar. Et hæc concluſio eſt frequentiori Doctorum calculo approbata, vt dicit Plaſa lib. 1. delictorum, cap 32 num. 1. Aut eſt maior infante, ſed pupillus, & tunc eſt diſtinguendum, nam aut delictum conſiſtit in committendo, & poteſt puniri, aut conſiſtit in omittendo, & non punitur, Et hæc fuit diſtinct o Cyn. quam dicit ille ab omnibus approbatam Igneus in l. 1 § impubes, num. 5. ff. ad Sylle. Scias tamen, q̃ impubes ſi non eſt doli capax, nunquàm punitur, ſi vero eſt doli capax, punitur, vt eſt tex. in l pupillum, ff. de reg. iur. & eſt omnium recepta ſententia, vt dicit Plaſa in d c. 32. num. 6. Item ſcias, quòd nunquam punitur, niſi etiam ſit proximus pubertati, nam vtrunque requiritur, & ita dicit Auguſt ad Ang. de maleſ. in verbo, Scienter & doloſe, poſt nu. 6. ſe Ferrariæ cuaſiſſe vnũ puerum, qui occiderat ſuper ripa Padi vnum fachinum Quando autem pupillus dicatur proximus eſſe pubertati, dixi ſupra lib. 2 § Pupillus. Et ſic vides, quòd ad hoc, vt impubes poſſit pro delicto puniri, tria requiruntur. Primum, quòd ipſe ſit doli capax Secundum, quòd ſit proximus pubertati. Tertium, quòd deliquerit in committendo: Sed in omnem caſum nunquã debet pupillus pœna capitali affici

pro quocunque graui delicto, ſed eius pœna debet eſſe citra mortem, vel membri mutilationem. Et ita pluries vidi ſeruari, & in ſpecie in quibuſdam pueris, qui permiſerant ſe ab aliis carnaliter cognoſci, qui fuerunt tantum fuſtigati, non autem flammis combuſti, Quinimò (ſecundùm aliquos) in delictis carnis pupillus nullo modo tenetur, ex quo dicit Ant. Gomez. c. primo delictorum, num. 60. in fine, ſe euaſiſſe quendam minorem xi. annorum, qui habuit acceſſum contra naturam ad vnum canem, & emiſit ſemen, Et licèt probatum eſſet delictum, tandem obtinuit, licèt cum difficultate, & fuit liberatus. Et hoc ego ſemper ſequerer in iudicando, ſaltem quo ad pœnam ordinariam, Scias autem quòd hæc defenſio proderit pupillo non modo ante ſententiam, ſed etiam poſt condemnationem contra eum in contumaciam ſecutam, Et ideo quidam Io. Dominicus Boneſcus condemnatus in contumaciam pro executione prohibita in tribus ictibus funis, vel in 200. aureis, ſumptis iuſſu ſenatus informationibus, & comperto ꝙ tempore, quo fuit condemnatus, erat tantummodo annorum octo, fuit abſolutus 15. Apr. 1564. A. C. Aut verò eſt maior 14. annis, ſed minor 25. & tunc non excuſatur, debet tamen propter ætatis imbecillitatem mitius puniri arbitrio iudicis, Ita colligitur ex tex. in l. auxilium, §. in delictis. ff. de mino. & eſt communis opin. vt dicit Grammat. deciſ. 23. num. 12. vbi etiam ita refert ſeruatum fuiſſe per conſilium Neapol. Ita etiam tenere Doctores frequentiori calculo atteſtatur Plaça in d. c. 32. nu. 11. Quinimò ſi delictum fuiſſet commiſſum ſine dolo, poſſet minor iuuari ope reſtitutionis in integrum, etiam ad hoc vt à tota pœna excuſaretur, Et ita ſuper hoc articulo diſtinguunt Doctores, vt dicit Anan. in c. 1. poſt nu. 8. de delic. puer. Quando autem minor reperitur deliquiſſe per dolum, non reſtituitur, ſed ſi per culpam, tunc reſtituitur, Et ita communiter dicitur, vt atteſtatur Ana. in c. 2. nu. 8. de apoſta. Proderit etiam minor ætas (ſecundùm aliquos) ad petendam, & obtinuendam reſtitutionẽ in integrum aduerſus confeſsionem delicti factam per ipſum minorem, etiam cum iuramento, quando contra eum non adeſt alia probatio, quàm propria confeſsio, ſecundùm Bal. in l. vnica, nu. 60. C. de confeſsis, cuius opin. dicit eſſe communem Ant. Gomez c. 1. delictorum, num 66. referens ſe ita vidiſſe de facto in oppido Talabricæ, (vnde ſe dicit oriundum) in quodã minore, qui fuit captus pro enormi delicto contra naturam præcedentibus indiciis, & ſponte confeſſus fuit delictum, nam petita per eius aduocatum reſtitutione, tandem dicit, habito conſilio, & deliberatione, illam fuiſſe conceſſam per iudicem, & illum minorem fuiſſe abſolutum. Certe apud nos non obtinuiſſet ille minor huiuſmodi reſtitutionem, præſertim in tam graui crimine, & ita ſubdit ipſemet Ant. quòd & ipſe iudicaret contra illam communem opin. Et quòd conſuluit theologos probatæ vitæ, & conſcientiæ, qui fuerunt in eadem opin. contra communem, quam, & ego ſequerer in iudicando, & ita apud nos ſemper vidi obſeruari. Faciunt quæ dixi ſupra q. 55. verſic. Vlterius etiam.

Sed nunquid minor delinquens in minori ætate poterit de tali delicto puniri poſtquam eſt effectus maior? Reſpond. ꝙ quando agitur de delicto, pro quo non poterat puniri durante minori ætate, neque etiam poteſt puniri, poſtquam peruenit ad maiorem ætatem, Et ita colligi videtur ex gl. in l ſciant cuncti, in verbo, Moritur, C. de legi hæred. quam ſequuntur Doctores, vt dicit Marſil. in d. l. infans, num. 13. ff ad l. Corn. de ſicar. & in l. de minori in principio, num. 40 ff de quæſtio. de qua tamen gloſ. ego latius dixi ſupra lib. 2. §. Tutor.

Succeſsiue quæro, nunquid in delictis ſenectus excuſet? Reſpon. ꝙ non, vt. ſ. omnino pœnam euadat, ſed bene quo ad hoc vt mitius puniatur, Ita dicit gl. in l. fere in omnibus, in gl. vnica circa principium, ff. de reg. iur. & hæc eſt frequentiori calculo recepta ſententia, vt dicit Plaça in d. c. 32. num. 13. in fi quam in quam ego nunquam vidi in practica obſeruari, niſi in leuibus delictis, Et ideo ſenatus iuſsit fuſtigari quendam furem ſenem, appellatum Antonium de Cumis, 14. Ianuarii 1547. tanquam ꝙ ex

ex longa ætate videretur in furtis inueteraſſe.

Item, quęro nunquid in delictis furor excuſet? Reſpon. Aut delinquens tempore commiſsi criminis erat furioſus, & non poteſt propter illud puniri, Tex. eſt in d. l. infans, ff. ad l. Cor. de ſicar. & eſt frequentiori Doctorum calculo approbata ſententia, vt dicit Plaça lib. 1. delictorum, c. 29. nu. 1. ignorat. n. furioſus quidquid facit, pretereaq; ſatis furore ſuo punitur, & ita ſeruauit ſenatus in Philippo Nicola, qui proprium filium, quem vnicum habebat, interfecit, iuſsit. n illum abſolui, 9. Iulii 1543. Sic etiam quædam Iacobina Ferraria, quæ puellam quandam trimam baculo interfecerat, comperto ꝙ laborabat atra bile, & ꝙ aliàs vti mente capta cuſtodita fuerat in hoſpitali ſancti Vincenti, fuit abſoluta, & ad ipſum hoſpitale iterum tranſmiſſa. 24. Februarii 1554. A. C. Contrarium tamen refert Igneus in l. 3. §. ignoſcitur, nu 82. ff. ad. Sylle. iudicatum fuiſſe Pariſiis in quodam mentecapto., qui in aula regalis palatii quendam Vngarum interfecerat, qui biduo ante illum alapa percuſſerat, & fuit ad mortem condemnatus, quod ego non laudo. Refert etiam Anton. Gomez. c. 1. delictorum, num. 72. ꝙ ſereniſsima regina Caſteliæ fecit puniri quẽdam furioſum, qui intulit vulnus sereniſsimo regi Ferdinãdo eius marito, quòd quidem propter regalis perſonæ excellentiam potuit iuſtum videri. Aut verò tẽpore delicti erat ſanæ mentis, & poſtea effectus eſt furioſus, & neque etiam hoc caſu poteſt puniri de his, quæ ante furorem perpetrauit, Ita tenet Bal. in l. furioſum circa fi. C. qui teſta. facere poſſ. & eſt communis opin. vt atteſtatur Iaſ. in d. l. furioſum, nu. 8. & in l. ex facto, poſt nu. 30. ff. de vulga. & in l. ſi ſeruum, num. 7. ff. ſi ex noxali cauſa aga quem refert Gomez Arias ſuper lege 45. Tauri, num 2. Ripa in d. l. ex facto, num. 73. & in l. fin. num. 229. C. de reuo. donatio. quem refert Viuius in lib. communium opi. in verbo, Furioſus occidens, Gomez in § item ſi quis in fraudem, poſt num. 6. inſt. de actio Marſil. in l. 1. nu. 58. ff. ad l. Corn. de ſicar. Igneus in d. l. 3. §. ignoſcitur, poſt num. 74. Didacus in tepe. clem. ſi furioſus, fol 316. nu. 2. Pract. Carer. fol. 365. num. 14. Cagnola in l. in negociis, num. 3. ff. de reg iuris, Menchiaca controuerſ. illuſtr. c. 96. nume. 31. Dueñas regula 259. Apoſtil. ad Dec. in d. l. in negociis, ſub num. 3. Plaça in d. c. 29. num. 1. & num. 7. Apoſtil. ad Roma. in d. l. furioſum, in fi & ita ſe in facti contingentia iudicaſſe atteſtatur Gul. de Benedic. in ſecunda parte, c. Raynutius, fol. 45. num. 25. in fin. & ita ſeruatum fuit in quodam fure Andrea de Aurificibus, qui poſtquam fuerat ex ea cauſa detentus, videbatur inſanire. Reſcripſit enim ſenatus pretori Leuci, vt diligenter animaduerteret, ne inſania eſſet procurata, quòd ſi eſſet vera, illum dimitteret. 21. Nouembris 1556. P. N. Hoc tamen intellige vt procedat, quantum ad hoc vt puniri poſsit pœna ordinaria, ſed bene debet puniri pœna extraordinaria arbitrio iudicis, ſecundùm Bal. in loco præallegato, vbi dicit, ꝙ patitur annotationem bonorum, cuius opin. per doctores communiter comprobatur, vt ait Nouel. in tract. ad defenſam, fol. 29. num. 40. ſubdens ita pluries fuiſſe iudicatum, Et reperio quòd quidam Ant. Maria Sarzarius, qui in teſtimonio in cauſa criminali perhibito variauerat, fuit iuſſus fuſtigari, non obſtante allegata inſania. Mihi quidem placet opin. Bal. quo adhoc vt talis furioſus non puniatur pœna mortis, ſed non placet, quòd puniatur pœna aliqua extraordinaria, neque pecuniaria, neque corporali, niſi furor ſuperueniſſet iam perfecto proceſſu ſuarum defenſionum, aliàs autem diceretur indefenſus condemnari, ex quo ſemper furioſus pro abſente habetur. Et licèt ex ſtatutis Italiæ poſsit abſens condemnari etiam ad mortem (vt ſupra ſæpius dixi) illud eſt. quia abſens à ſtatuto habetur non modo pro præſente, ſed durante contumacia habetur etiam pro confitente, & conuicto, quod non poteſt cadere in furioſum, qui cum ſit extra mentem, non poteſt dici neque confeſſus, neque conuictus, etiam ſi eſſet preſens. Faciunt quæ dixi ſupra lib. 3. § Teſtamentum, quęſtio. 41. verſiculo, Sed pone.

Sed quero, quid ſi iſte delinquẽs perſe-

nerauerint ſanæ mentis vſque ad ſententiam incluſiue, & deinde poſt condemnationem effectus ſit furioſus, nunquid poterit contra eum fieri executio ipſius condemnationis? Reſpond. quòd non, & eſt communis opin. vt dicit Menchiaca controuerſ. illuſtr. c. 96. poſt numero 9. Plaça in d. c. 29. poſt num. 7. quæ mihi etiam placet, quoad hoc vt ei pœna corporalis non ſit infligenda, ſed quoad eondem nationem bonorum, crederem propter furorem ſuperuenientem non deberet impediri eius executionem.

Eſt etiam Ira breuis furor, Quero igitur nunquid in delictis excuſet? Reſpon. Aliqui ſimpliciter dicunt, ꝙ factum per calorem iracundiæ nõ eſt punibile, & ait Iaſ. in l. ſi duo patroni, §. ſi quis iurauerit, el primo, poſt num. 1. ff. de iureiur. ꝙ ita ſolet communiter dici, vel ſaltem (ſecundum omnes) mitius puniri debet, Et poteſt poni exemplum in eo, qui calore iracundiæ blaſphemit, eſt enim mitius puniendus ſecundum Abb. antiquum in c. ſecundo de maled. quem doctores ſequuntur, vt dicit Grammat. ſuper conſt. Regni, fol 113. nu. 5. Tu vero dic, ꝙ Aut ira prouenit ex iuſta cauſa, & tunc non excuſat in totum, ſed vt delinquens mitius puniatur, vt in viro occidente vxorem repertam in adulterio dixi ſupra hoc eo. lib §. Homicidium, verſic. Sed quid dicendum, aut vero non prouenit ex iuſta cauſa, & tunc in nihilo excuſat. Et hęc eſt communis opin vt atteſtatur Menchiaca controuerſ. illuſtr. c. 18. nu. 29. Reperio tamen quandoq; eos, qui etiam ſine iuſta cauſa calore iracundiæ in verbis exceſſerant, puta contumelias alicui inferendo fuiſſe mitius punitos, Et refert Affl. ſuper tertia parte conſtitutionum Regni, Rub. 54. num. 6. ꝙ per curiam Neap. fuit abſolutus quidam ruſticus, qui faciendo computa cum domino ſuo, iratus dixit, quòd Deus non potuiſſet facere, quòd eſſet debitor tot operarum. Vide quæ dixi ſupra hoc eo. lib. §. Iniuria, verſiculo, Quæro quid.

Eſt, & Amor furoris ſpecies, teſte Platone in Phædro, qua ratione mitius puniendus videtur, qui propter amorem deliquerit, & dicit Chaſſen. ſuper conſuetud. Burgund. fol. 39. num. 13. quòd in facti contingentia vidit quodammodo excuſari propter amorem quandam mulierem, quæ receptauerat res furatas ab amaſio ſuo. Fuit etiam in facti contingentia abſolutus quidam, qui fecerat ſortilegia propter amorem, de quo dixi ſupra hoc eo. lib. §. Hæreſis, verſic. Succeſſiue quæro. Et ſecundum hanc concluſionem fuit iudicatum per ſenatum in caſu cuiuſdam Baptiſtæ Gazani, qui libellum famoſum publicauerat contra quendam puellam, cuius amore captus erat, fuit enim abſolutus 3. Februarii 1554. tanquam quòd ex nimia amoris vehementia non eſſet mentis ſuæ compos. Bene verum eſt, ꝙ habeat remiſsionem à parte offenſa, alias forte hęc excuſatio illi non profuiſſet. Certe non profuit illis nobilibus Neapolitanis, qui poſuerunt ſcalas ad domum amaſiarum ſuarum, qui iuſſu Viceregis fuerunt decapitati, vt per Grammat. decıſ. 36. de quo dixi infra quęſt. 68. verſic. Aſcendens cum ſcalis.

Vlterius quæro, an ſicut furioſus, ita etiam prodigus in delictis excuſetur? Reſpon. ꝙ non, ſed punitur ſicut quilibet alius, Ita tenet Bart. in l. is cui bonis, num. 6 ff. de verb. oblig. & eſt communis opin. vt atteſtatur Cagnola in d. l. furioſ. num. 13. ff. de reg. iur. Plaça in d. c. 29. poſt nu. 1. verſic quibus ſic perpenſis. Licet enim prodigus in adminiſtratione bonorum nõ reputetur integri ſenſus, & ideo contrahendo non obligetur, in cæteris tamen vtique habetur pro homine ſanæ mentis, merito delinquendo proculdubio obligatur, Et eſt communis opin. vt dicunt ſcribentes in d. l is cui bonis, & in ſpecie Iaſ. num. 17. & Ripa, num. 53. quidquid dixerit gl. in l. ſi quis in tantam, in gl. magna, verſic. ſexto de furioſo, C. vnde vi, quę ab omnibus doctoribus reprobatur, vt dicit Ang. in d. l. is cui bonis, num. 7. & in l. Fulcinius, §. adeo autem, num. 3. ff. ex quibus cauſis in poſſ eatur, quem refert Auguſt. ad Ang. de malefic. in verbo, Scienter, & doloſe, poſt num. 16. & Butigel. in d. l is cui bonis, num. 54. Et ideo tenendum eſt, quòd prodigus delinquens punitur tam pœna pecuniaria, quàm corporali, & aliter

ter dicere eſſet ridiculum, quòd ſcilicet excuſaretur à pecuniaria, quæ eſt minor, & puniretur corporali, quæ eſt maior. Hæc tamen omnia intellige, vt procedant in delictis, quæ fiunt cõmittẽdo, nam in his, quę fiunt omittendo, omnes fere conſentiunt, quòd prodigus excuſetur.

Pręterea quæro, nunquid committens delictum tempore, quo eſt ebrius, debeat excuſari prætextu ebrietatis? Reſpond. quòd excuſatur à dolo, ſed non à culpa, & ideo puniendus eſt non pœna ordinaria delicti, ſed extraordinaria, Et ita tenent communi conſenſu Doctores, vt ait Plaça lib. 1. delictorum, cap. 30. num. 1. Hanc etiam opin. communem appellat Menchiaca controuerſ. illuſtr. cap. 96. poſt num 31. Cæterum ſi ſine culpa fuiſſet factus ebrius, puta quia ſocii, ipſo inſcio, ſal in vinum coniecissent, tunc crederem ipſo eſſe à culpa, & à dolo prorſus excuſandum. Vidi ego pleroſque imputatos pro variis delictis non potuiſſe prætextu ebrietatis impunitos euadere, & in ſpecie Chriſtophorus de Prinis pro blaſphemia fuit affectus vno ictu furnis publice, 5. Septembris 1556 P.N. & Ludouicus de Papia duobus, 12. Augusti 1556. P.N. & alii plerique. Semper tamen ille, qui ebrietatis calore blaſphemauit, minus eſt puniendus, ſecundum Abb. antiquum in c. 2. de maled. quem ſequuntur communiter Doctores, teſte Grammat. ſuper conſtit. Regni. fol. 113. num. 6.

Quæro etiam, pone quòd aliquis dormiendo delinquat, puta hominem interficiat, vel huiuſmodi nunquid erit excuſandus? Reſpondeo, quòd ſic, non enim erat tempore delicti compos mentis, ideo de eo tanquam de furioſo videtur iudicandum. Hoc tamen intellige vt procedat, quando aliàs ei dormienti talia euenire non ſolent, ſed ſi aliquando id ei contingere ſoleret, vt ſcilicet à lecto ſurgeret, & enſem euaginaret, vel ſimilia faceret, vt de multis audiui, tunc ſi ipſe non præcauiſſet claudendo hoſtium, diceretur eſſe in culpa, & ideo deberet pœna extraordinaria puniri, Ita tenet Bartol. in l. pe. ff. ad legem Pompe. de parricid. & eſt communis opinio. vt ait Didacus in repet. cle. ſi furioſus, folio 319. numero 6. Plaça lib. primo delictorum, cap 31. numero tertio.

Quęro, nunquid ignorantia in delictis excuſet? Reſpond. Aliqui ſimpliciter dicunt, quòd quælibet ignorantia etiam iuris excuſat à dolo, Et hanc dicit eſſe communem regulam Cæpolla conſil. ciuili 18. num. 5. Alii dicunt, quòd quando ignorantia conſtitutionis, vel decreti eſt abſque culpa, tunc proculdubio excuſat reum ad omnem pœnam euitandam, Et hanc dicit eſſe communem opin. Gratus conſilio 49. num. 35. lib. 2. quem refert Plottus in repet. l. ſi quando, num. 858. Tu vero dic, quòd quando delictum, quod punitur ab ipſa conſtitutione, vel decreto, eſt etiam prohibitum de iure communi, eo caſu ignorantia conſtitutionis vel ſtatuti non excuſat. Vide quæ dixi infra quęſt. 85. verſic. Secundus eſt caſus. Scias etiam, quòd in iudice, qui tenetur leges ſcire, ignorantia iuris ciuilis, vel canonici, vel poſitiui, licet illum excuſet à tanto, nunquam tamen excuſat à toto, Et ita communiter dicitur, vt ait Paris Put. de ſynd. fol. 300. num. 1. Vide in hoc propoſito ea, quæ dixi ſupra quæſt. 31. verſic. Scienter, & doloſe.

Solet dubitari, nunquid mandatum ſuperioris in delictis excuſet, Tu dic, quòd regulariter excuſat, modo illud, quod quis facit ex mandato alterius, non ſit de genere prohibitorum, & ſic de ſui natura non poſſit fieri circa delictum, Et ideo operarii, & fabri excuſantur de eo, quod operantur in re alterius ex mandato conducentis, ſecundum gl. in l. in rem, §. tignum, in gloſ. fin. ff. de rei vendi. quæ in hoc communiter approbatur, vt dicit Socin. conſilio 64. num. 23. lib. quarto, Et dicit Iaſon. in l. de pupillo, §. nunciationem, num. 7. ff. de nou. oper nunc. quòd illa gloſ. approbatur per omnes, & tenetur in practica, Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Boſſ. in tit. de mandato ad homicidium. num. 12. Taeg. in pract. crim. c. 10. num. 36. Roland. conſil. 54. num. 6. lib. primo, vbi in facti contingentia pro operariis, qui ligna inciderant, conſuluit, prout etiam pro huiuſmodi opera-

riis criminaliter accuſatis conſuluit Bald. conſ. 144. lib. 1. & conſ. 314. eod volum. & conſ. 463 lib. 3. & conſ. 436. lib. 5. Scias tamen, quòd quando ipſis operariis, ſeu laboratoribus fuiſſet facta denunciatio, ſiue proteſtatio, vt ab ipſo opere deſiſterent, eo caſu non excuſantur, Et ita videtur communis opin. vt ait Dec. in l. velle non creditur, poſt num. 3. ff. de reg. iur. quem refert Taeg. in loco præallegato, num. 37. talis enim denunciatio illos in mala fide conſtituit. Idem ſi huiuſmodi operarii de nocte acceſsiſſent ad laborandum, vel actū clandeſtine feciſſent, non eſſent excuſandi, Et hæc eſt communis opin. vt atteſtatur Plottus in repet. l. ſi quando, nu. 790. Ex quo enim clam agunt, videntur eſſe in dolo. Faciunt quæ dixi infra verſ. Sed an forte. Ex hoc etiam infertur, quòd ſi miles, vel collateralis prætoris de eius mandato aliquem decapitari fecerit iniuſte, excuſatur, prout aliàs iudicatum fuiſſe in facti contingentia refert Catald. de ſynd. quęſt. 120. Scias etiam, quòd hęc concluſio intelligenda eſt vt procedat in delictis leuibus, nam in delictis atrocibus mandatum ſuperioris nunquam excuſat, Et eſt communis opin. vt dicit Iaſ. conſ. 136. poſt med. lib. 1. Quæ autem dicantur delicta atrocia, dixi ſupra hoc eod. lib. §. t. verſ. Sunt etiam, intellige quoad hoc vt in totum non puniatur, ſed bene excuſat vt mitius puniatur, etiam in atrocioribus, Ita ſentit gloſſ. in l. 2. in glo. 1. C. de ſepulchro viol. quam doctores communiter approbant, vt atteſtatur Didacus ſuper quarto decretal. folio 46. numero 7. in fin. Hæc autem de plano procedunt in mandato ſuperioris ſimpliciter loquendo, ſed ſi eſſet vir potens, & ſeuerus erga eos, quibus mandare poteſt, forte eſſet excuſandus, qui de eius mandato aliquod delictum committeret, non quidem à tota pœna, ſed mitius & citra mortem puniendus, prout reperio in facti contingentia ſeruaſſe curiam Neapol. quæ condemnauit ad triremes quendam famulum, qui de mandato cuiuſdam domini viri potentis opere, & ſermone, appoſuit cuidam comitiſſæ fragmenta lapidis adamantini in quadam cratera &c. vt refert Grammat. voto 38. Sed quid in principe, vel domino, ſi mandet alicui, vt alium occida. ſub comminatione, quòd niſi exequatur, ipſum occidi faciet, nunquid hoc caſu mandatarius excuſabitur? Reſpond. quòd de iure ciuili excuſatur, & eſt communis opin. vt atteſtatur Corſett. in verbo Metus ſing. incip. an operatur timor, quem refert Pract. Carer. folio 422. numero 174. Taeg. in pract. crim. cap. 10. num. 36. videtur enim hoc quodam modo facere ad ſui neceſſariam defenſionem, ne ſcilicet ipſe occidatur. Faciunt quæ dixi infra verſ. Quæ modo. Idemque ſi princeps mandet officiali, vt aliquem ſine proceſſu ſuſpendi faciat, poterit officialis tale mandatum exequi licite, & ſine peccato: Et ad hoc allegatur deciſio Cyni, quam dicit eſſe communiter à doctoribus approbatam Cagnol. in d. l. velle non creditur, numero 10. in fi. ff. de reg. iur. Reperio tamen, quòd Pract. Carer. fol. 323. numero 110 dicit, quòd imò contrarium communiter concluditur, ſcilicet quòd nullo modo debet officialis exequi tale mandatum iniuſtum, ſed ſuperſedere, & principi reſcribere, maxime ſi princeps motus fuerit iracunda, quam opin. dicit etiam videri magis communem Taeg. in d. c. 10. num. 38. Sed certe ego non darem amico meo tale conſilium, & multo magis quando princeps eſt iratus, ne ei contingeret id, quod contigit prætori Variſii, de quo mentionem facit Boſſ. in tit. de homicid. num. 98. in fi. Excuſatur etiam ex mandato ille, qui delictum commiſit, quando mandatum factum fuit à perſona, quæ illud idem delictum poterat impune committere, Et poteſt poni exemplum in eo, qui de mandato patris interficit filiam deprehenſam in adulterio, de quo dixi ſupra hoc eod. libro. §. Homicidium, verſic. Dubium eſt. Et licet aliqui dixerint hoc non habere locum niſi in illis perſonis, quibus poteſt imperari, prout eſt in filiis, & in ſeruis, nihilominus communiter tenetur contrarium, vt dicit Cæpolla conſil. crimin. quarto, colum. prima, ſubdens etiam quòd ita obtinuit in facti contingentia, prout illum refert Pract. Carer. folio 325. numero 113. Vide quæ dixi in loco præallegato.

Quæro

Quæro modò, nunquid metus, aut vis in delictis excuſet? Reſpond. quòd ſic, & ideo delinquens propter metum, vel coacte non punitur, & eſt communis opin. vt ait Dec. in l. vt vim in ſecundo nota. ff. de iuſt. & iure, prout illum refert Pract. Caret. fol. 421. num. 173. de quo dixi ſupra hoc eo. lib. §. Homicidium, verſic. Excuſatur autem, & ſeq. Et pro muliere, quæ per metum adulterium commiſerat, conſuluit Abb. conſ. 4. lib. 1. Hinc infertur, quod ſi quis alium interficiat metu mortis, non eſt puniendus pœna homicidii, vt dicit Bald. in c. 1. § iniuria, poſt num. 19. verſic. Sed pone, de pace iuramento firman. & eſt communis opin. vt atteſtatur Bolenc. in repet. l. capitalium. §. famoſos, nu. 200. ff. de pœnis. Faciunt quæ dixi ſupra verſ. Solet dubitari.

Nunc quæro, nunquid prouocatio aduerſarii delinquentem accuſet? Reſpond. quòd regulariter prouocatus, qui delinquit, non accuſatur, Et eſt communis opi. vt dicit Boer. conſilio quarto, numero 28. loquens de iniuriato, qui iniurianrem iniuria affecerat, ſubdens etiam, quòd ita obſeruatur in practica, de quo ego dixi ſupra hoc eod. lib. § Iniuria, verſic. Quæro etiam. Mitius tamen punitur, quia in dubio ille, qui eſt prouocatus, præſumitur facere id, quod faciat, cauſa ſe defendendi, & non cauſa vltionis, & ita dicunt iura, & Doctores, vt ait Marſ. conſil. 137. num. 8. Vide quæ dixi ſupra hoc eod. lib. §. Homicidium, verſ. Sed quomodo, Et ita in facti contingentia ſeruatum fuiſſe in quodam homicida, qui verbis iniurioſis fuerat prouocatus, refert Papo libro 22. tit. quinto, Arreſto 1.

Sed hic quæro, nunquid iuſtus dolor in delictis excuſet? Reſpond. Non, vt delinquens impunitus euadat, ſed bene debet pœna aliquantum temperari, Tex. eſt in l. ſi quis in graui. §. maritus. ff. ad Sylle. & in l. ſi adulterium cum inceſtu. §. Imperator. ff. de adult. & dicit Afflict. ſuper tertia parte conſtitutionum Regni, Rub. 46. numero 1. quòd ſæpius vidit ita fuiſſe practicatum tempore Regis Ferdinandi Primi. Exemplum poni poteſt in marito occidente vxorem deprehenſam in adulterio, vt dixi ſupra hoc eod. lib. §. Homicidium, verſic. Sed quid dicendum. Ad vnum tamen aduerte tu, qui defendis reum, vt probes non ſolum cauſam ipſam, quam prætendis illum impuliſſe ad ita faciendum, ſed etiam quòd ipſe motus fuit ex ea cauſa ad illud faciendum, Ita dicit Alexand. conſil. 103. poſt num. 13. verſic. Et dato quòd comes libro 1. & ita practicatur, vt ait Blanc. in pract. crim. folio 139. numero 8.

Sed an forte proderit reo excuſatio, quod delictum clàm commiſſum fuerit? Reſp. Aut delictum eſt ex illis, quæ ex ſui natura poſſunt eſſe licita, & illicita, vt ſunt contractus, qui regulariter ſunt liciti, ſed in aliquibus caſibus prohibentur, puta tutoris cum pupillo, vel huiuſmodi, & tunc magis punitur qui ea clàm committit, quàm qui palàm, nam ex quo illud clàm facit, præſumitur ſcire illud illicitum eſſe, & ideo non excuſatur, Aut vero delictum eſt ex his, quæ de ſui natura ſunt ſemper illicita, vt eſt blaſphemia, furtum, homicidium, & huiuſmodi, & tunc plus punitur, qui ea palàm committit, quam qui clàm. Et hæc eſt communis diſtinctio, & reſolutio Doctorum, vt dicit Gomez in § ex maleficiis numero 21. inſt. de actio. ſubdens non eſſe ab ea conſulendo, aut iudicando recedendum.

Fui quandoque interrogatus, nunquid in delictis pœnitentia excuſet. Reſp. quòd, Aut loquimur in pœnitentia poſt delictum commiſſum, & iſta non excuſat, quin poſſit accuſari, vt dixi ſupra q. 16. verſic. Item quæro, & ſupra hoc eod. lib. §. Iniuria, verſ. Quæro quid, ſed neque ad euitandam pœnam reperio, quòd pœnitentia in aliquo delicto proſit, præterquam in crimine hæreſis, de quo videnda ſunt ea, quæ dixi ſupra hoc eod. libro. §. Hæreſis verſic. Sed quæro. Vnum tamen nota, quòd licet hæretico pœnitenti parcatur, ſi quis tamen accuſauerit falsò alium de hereſi, non poteſt iſte pœnitere, adhoc vt euitet pœnam, ſed omnino puniendus eſt, & ita refert in facti contingentia iudicatum fuiſſe Cyn. & poſt eum Ang. in l. fin. numero 3. C. de accuſ. quos refert Anan. in cap. ſecundo, poſt num. 18. de calumn.

Et ego vidi duos igne comburi, qui falſo detulerant quendam de Bonettis tanquam relapſum de hæreſi, & contra eum falſum teſtimonium perhibuerat, quorum altera erat vxor ipſiuſmet accuſati, & alter erat eius adulter, Et hoc non obſtante, quòd offerrent velle pœnitere, & condignam ſatisfactionem facere. Aut loquimur in pœnitentia ante patratum delictum, & tunc eſt diſtinguendum, nam ſi quidem pœnituit, quia facere non potuit, non excuſatur, ſed punitur ac ſi perfeciſſet, ſi vero pœnituit, quia non voluit, tunc non in totum excuſatur, ſed mitius punitur, Et hæc eſt doctrina Ioan. And. in c. cum laici de iure patron. ad quam omnes recurrunt, vt dicit Aug. ad Ang. de maleſic. in verbo, Et veſtem cœleſtem, nu. 39. Dicit etiam Io. de Ligna inter conſilia criminalia diuerſorum, conſil. 20. num. 16. lib. primo, quòd in hoc reſident omnes, quòd tamen intellige ſecundum ea, quæ dixi infra quęſt. 92.

Et generaliter ſcias, quòd quęlibet iuſta credulitas excuſat à pœna, Et hęc eſt communis opin vt dicit Curt. Iun. conſil. 132. num. 1. quem refert Villalob. in ſua collecta communium opin. in littera C. nu. 23. Quinimò dici ſolet, ꝙ à delicto, ſeu dolo, & pœna quęlibet cauſa etiam iniuſta excuſat, vt dicit gloſ. in l. plagii, in verbo, Iuſta, C. de plagiar. quam dicit eſſe communiter approbatam Io. de Amicis conſil. 84. num. 5. Boer. deciſ. 168. nu. 11. Socin. Iun. conſil. 45. num. 16. lib. primo. Hanc etiam dicit eſſe communem regulam Dec. conſil. 170 poſt num. 2. verſic. Vltimo non obſtat, quem refert Gratus conſil. 37. num. 21. lib. ſecundo. Iaſ. in l. ſi quis id quod, num. 35. ff. de iuriſd omnium iud. Cur. Iun. in l. prima, num. 6. ff. quod quiſque iuris. Blanc. in pract. crim. fol. 138. num. 6. Et dicit Boſſ. in tit. de decreto Mediolani, &c. num. 19 quòd ita dicunt omnes, qui ad pauca reſpiciunt. Tu vero dic, quòd Aut loquimur in delictis, in quibus dolus eſt de ſubſtantia, vt eſt falſum, periurium, & ſimilia, & tunc ſiue cauſa ſit iuſta, ſiue iniuſta, excuſat, nam videtur ceſſare animus delinquendi, Aut vero loquimur in delictis, in quibus dolus non eſt de ſubſtantia, & tunc cauſa ſi eſt iniuſta, excuſat quidem à dolo, ſed non à culpa, & ideo punitur pro culpa, non autem pro dolo, ſed ſi cauſa eſt iuſta, excuſat à dolo, & à culpa, Et ita diſtingui debere ſecundum omnes atteſtatur Bald. in d. l. plagii, num. 2. C. ad legem Flau. de plagiar.

Frequens etiam in criminalibus iudiciis eſt defenſio, quam rei faciunt, probando bonam vocem, qualitatem, & famam, nec non, & nobilitatem, ac merita ipſius rei, & talis defenſio eis poteſt eſſe vtilis ad multa, nam licet aliàs fama publica alicuius maleficii contra aliquem ſit contra eum ſufficiens indicium ad torturam, vt dixi ſupra quæſt. 21. verſic. Fama ſola, ſi tamen ille, contra quem eſt probata talis fama, probet in ſuis defenſionibus ſe eſſe bonæ vocis, conditionis, & famæ, non poterit torqueri, ſecundum omnium doctorum opi. vt ait Gand de maleſ. in tit. de pręſumptio. el primo, nu. 15. Quinimò dici ſolet, quòd per probationem bonæ famæ expurgantur, & tolluntur indicia quantumuis vrgentia contra accuſatum, vel inquiſitum. Et hanc dicit eſſe communem omnium doctorum ſententiam Io. Arno. ſoliloquio 37. licet communis, Et ita quotidie ſit hæc probatio, vt dicit Mantua in praxi iudiciaria, caſu 37. quæ tamen parum prodeſt coram rigoroſis iudicibus, qui (vt ipſe ait) volunt ſapere pluſquam oporteat. Sed retenta concluſione pro vera, illam intellige vt procedat, quando contra reum nihil aliud eſſet probatum, quàm ſola fama, ſecus autem ſi vltra famam eſſet etiam aliquod aliud indicium ſuper delicto, nam eo caſu, non obſtante tali probatione, vtique poſſet torqueri, Et ita ſemper vidi ſeruari. Vide in hoc propoſito ea, quæ dixi ſupra in d. verſiculo, Fama ſola, circa fin.

Prodeſt etiam probatio nobilitatis, vel dignitatis, licet enim quando tractatur de pœna pecuniaria imponenda, grauius puniendi ſint nobiles, quàm ignobiles, tamen quando agitur de imponenda pœna corporali, ſeuerius puniendi ſunt plebeii, quàm nobiles, aut viri in dignitate conſtituti, Ita dixit gloſ. in cap. cum quidam, in

gloſ.

gl 1 de iureiur. quam dicit eſſe communiter receptam Didacus lib.2.reſolutionum, c 9.num.3. Sic etiam in ipſis pœnis corporalibus imponendis magis ignominioſo mortis genere puniuntur plebeii, quàm nobiles. Et ideo de conſuetudine nobiles, & magnates non ſolent fu. ca ſuſpendi, prout ſeruari atteſtatur Bal. in d.c.cum quidam, num.3. quem refert Marſil. in l. vnius, §.cogniturum, num.77.ff.de quæſt. De eadem conſuetudine, ꝙ nobiles non ſuſpendantur, neque patiantur pœnas viles, atteſtatur Bar. in l. capitalium, §.ſerui, ff de pœn.& in l.def nlorem, §. pœna militum, ff.de re mil. quem refert Paris Put. de ſynd.fol.359.num.3.& fol.369 num.5. & Boer.de cuſto.clauium, poſt num 25. & Bonus de Curtili de nobilitate in quinta parte, num. 1. & Marcus deciſ.675. quæritur an vir, & Grammat ſuper cap. Regni, fol.121.num.23.& deciſ.32.in fin. & Gomez Arias ſuper lege 77. Tauri, num.34. vbi etiam affirmat ita in Hiſpania obſeruari, Bolenc. in repet.l. capitalium, §. famoſos, num.57.ff de pœnis, Affl.ꝗ ſuper prima parte conſtitutionum Regni, Rub. 13 numero 49. Ponta. ſuper conſuet Bleſ. fol.153.col.2. in fin. Pet. Bellus de re mil. fol.83.num.33. Et dicit Bald. conſil. 426. num.1.lib.1.ꝙ milites, qui debent perdere vitam propter aliquod maleficium, de conſuetudine decapitantur, non autem ſuſpenduntur furca, etiam ex delicto, pro quo plebeius ſuſpenditur. Idem dicit Cæpolla conſil.crim 40. in primo dubio. Dicit tamen Paris Put. in loco prælegato, poſt numero 7.ꝙ ipſe fecit ſuſpendi quendam armigerum ex nobili proſapia, qui furto ſubtraxerat crucem argenteam, & calices ſacræ eccleſiæ, nam talis (vt ipſe ait) non erat dignus pœna nobilium iuſtitiari, non enim ignoſcendum eſt militi, cui obuiare oportet vt latroni. Hoc tamen non ſeruatur in Francia, vt ait Bart. in d.§. pœna militum, & Cæpolla in loco prælegato, verſic. Et hoc quantum. Idem dicit Guliel. de Benedic. in ſecunda parte repet.c.Raynutius, fol.97. num. 221. Dicit etiam Bal. in d.c.cum quidam, ꝙ hoc non habet locum in nobilibus, qui committunt proditionem, tales enim debent in altioribus furcis ſuſpendi, ſubdens, quòd ita ſeruatur in regno Franciæ, quem refert Tiraquel.de nobil. cap.20. num.116. vbi à num 104. vſque ad num.134. multa congerit in hoc propoſito.

Item prodeſt probatio, quòd aliquis ſit egregius miles, & vtilis reip. vt dicit gloſ. in l.etſi ſeuerior, in verbo, Certis rationibus, C. ex quib. cauſ.inf.irrog. quàm omnes ſequuntur, vt dicit Cæpolla conſilio crim.36.circa fin.

Pariter etiam bonum eſt probare inſignem peritiam ipſius imputati, vel excellentiam in aliquo artificio, nam etiam ex ea cauſa pœna remitti, aut minui poteſt, Et ad hoc ſolet allegari l. ad beſtias. ff. de pœnis, Et ita communiter receptum eſſe atteſtatur D.dacus libro 2. reſolutionum, cap. 9. numero 6. Plaſa libro primo delictorum, cap. 33. numero primo, & ſeq. Et refert Paris Put. de ſyndic.in verbo, Pœna, cap. 1. in fin. quòd ita ſemel obtentum fuit in conſilio regio in quodam bombarderio, ipſo Paride patrocinante. Refert etiam Pract. Carer. fol. 548. numero 72. quòd Dyn. euaſit quendam inſignem fabrum, cui erat amputanda manus, & propter eius peritiam fuit ei mitigata pœna. Et licet multi dicant, quòd illa lex hoc nõ probat, omnes tamen fatentur, quòd propter inſigne aliquod artificium, aut excellentem virtutem poteſt delinquens conſulto principe impunitus dimitti, vt atteſtatur Horatius de priuil. ſchol. cap. 83. Veritas eſt, quòd iudices inferiores non poſſunt niſi conſulto principe ea cauſa pœnam remittere, ſed ſenatus, qui eſt loco principis, vtique hoc facere poteſt à ſeipſo, Et aliquando vidi hoc fieri ante ſententiam, vt ſcilicet pœna minueretur, non autem remitteretur in totum, poſt ſententiam vero omnino princeps eſt adeundus. Scias tamen, quòd in omnem caſum valde difficile eſt hoc obtinere in practica, Et dicit Cæpolla in l. mercis circa fin. ff. de verb. ſig. ꝙ vidit quandoque viros egregios in aliqua arte decapitari, licet hoc ſibi non placeret.

Vtilis etiam eſt probatio meritorum ipſius rei in principem, vel rempub. nam quandoque remittitur pœna ei, qui multum

multum ſeruiuit principi, vt dicit gloſſ. in §.planè, in verbo, Ob meritum, inſti. de iure natur. gent. & ciui. quæ in hoc ab omnibus approbatur, vt ait Grammat. conſil. 29. poſt num 40. verſic. Quod maxime.

Sunt etiam aliæ cauſæ, propter quas pœna remitti, aut minui ſolet, quarum multas copioſe, & eleganter recenſet Tiraquel. in ſuo tractatu de pœnis. Et poteſt poni exemplum, ſi appareat quòd delictũ ſine dolo commiſſum fuerit, nam eo caſu non poteſt reus corporaliter puniri, vt dixi infra q 84. circa principium. Item quando delictum eſt commiſſum extra propoſitum, & intentionem ipſius delinquentis, nam & eo caſu poteſt iudex pœnam minuere, ſecundum Bart. in l. quid ergo. §. pœna grauior, poſt num. 11 ff. de his qui not. infam. Et ita dicunt omnes ſcribentes, vt atteſtatur Cæpolla in d. conſil. 36. col. fin. verſic. Et poſtremo.

Solet etiam dici, quòd ſi pater filium de aliquo delicto imputatum in iudicio præſentauerit, non poteſt filius ex eo delicto ad mortem condemnari, & videtur eſſe tex. in l. milites, §. deſertorem, ff de re milit. & dicunt Salyc. & Paul. de Caſtro quòd ita conſuluerunt, & fuit obtentum, quos refert Auguſt. ad Angel. de malef. in verbo, Et ad querelam, poſt numero 38. Dicit etiam Cæpolla cautela prima, quòd ita obſeruauit imperator in quodam filio imputato de crimine Læſæ Maieſtatis. Sed certe credo quòd difficile eſſet hoc obtinere in practica, cum iudices hanc cautelam non attendant, vt atteſtatur Pract. Carer. fol. 550. numero 75. Et ideo nunquam vidi illam in practica proponi.

Allegatur etiam plerunque, quòd propter multitudinem reorum non eſt maleficium ſeuere puniendum, hinc eſt, quòd in vniuerſitatem non fertur ſententia excommunicationis, & ita tenet, & ſeruat curia, vt ait Card. Alex. in cap. epiſcopus qui circa fin. quæſt. 2. In hoc autem articulo aliqui diſtinguunt, quòd, Aut ſæuiendo in multitudinem delinquentium ſcandalum generaretur, & tunc indulgendum eſt, vel ſaltem mitius agendum cum multitudine, ne multorum ſtrages contingat, Aut vero ſcandalum futurum non eſt, & non parcitur multitudini, Ita dicit gloſ. in cap. latores, in verbo, Multitudinem de clerico excomm. min. quam dicit eſſe communiter approbatam Igneus in l. prima. §. hoc reſcriptum, numero 13. ad Sylle. Tu vero dic, quòd vbi multorum ſtrages contingeret, neceſſario ſeueritati eſt detrahendum, vt eſt tex. in l. pen. ff. ad l. Corn. de ſicar. Et ideo licet regulariter auxiliatores, & fauentes delinquenti ſint eadem pœna puniendi, vt dixi infra q. 90. ſi tamen ſit multitudo auxiliantium, non puniuntur eadem pœna, & ita videmus quotidie obſeruari, Et dicit Angel. in l. is qui opem, num. 4. ff. de furtis, quia principes, & capitales factionum, & ſeditionum ciuitatis puniuntur aſperrime, reliquis autem auxiliantibus, & fauentibus mitigantur pœnæ.

Vidi ego quandoque in facto dubitari, pone, duo inuicem rixantur, & neſcitur quis fuerit aggreſſor. vel ſtat ſtatutum, vel edictum, ꝙ primo euaginans, vel ponens manum ad arma, vel huiuſmodi, puniantur in centum, Modo duo euaginatis armis inter ſe rixam fecerunt, neque conſtat quis prius euaginauerit, nunquid vterque erit abſoluendus propter incertitudinem, vel vterq; condemnandus? Reſpon. Gloſſ. in l. prima. §. cum arietes, in verbo, Sibi ff. ſi quod paup. feciſſe dica. videtur velle, quòd propter incertitudinem vterque abſolui debeat, & opin. illius glo. plures ſecutus eſt ſenatus, & in ſpecie in quadam rixa ſecuta inter Puteos, & Perſichellos, iuſsit enim propter incertitudinem omnes abſolui à pœna prioris euaginationis, vltimo Feb. 1550. P. N. Sed certe Doctores tenent contra illam gloſſ vt dicit Bald. in eo. §. cum arietes, verſ. Quæritur gloſſ. quem refert Aug. ad Ang. de malefic. in verbo, Et dictus Titius, poſt num. 37. Intereſt enim reip ne delicta impunita remaneant, & ita quandoque vidi ſeruari, prout etiam dicit Ang. ibi, quòd ſemel habuit de facto, & ſecutus eſt hanc opin. Quam tamen intellige vt procedat, quando agitur de imponenda pœna pecuniaria, ſed ſi ageretur de imponenda pœna corporali, credo quòd potius eſſet vterque abſoluendus, quam puniendus, iuxta

ea

ea quæ dixi ſupra hoc eod. lib.§. Homicidium, verſic. Alia eſt etiam.

Præterea poteſt reus allegare, quòd delictum eſt antiquum, ſcilicet commiſſum iam ſupra decem annos, nam eo caſu non debet puniri pœna mortis, ſed mitiori, vt eſt tex. in l. ſi diutino. ff. de pœnis, ex qua lege hoc communiter deducitur per Doctores, vt ait Didacus libro 2. reſolutionum, cap. 9. poſt numero 2. verſic. Primum poſſe, & Anton. Gomez cap. 1. delictorum num. 8. & ſuper l. 76. Tauri, num. 6. licet re uera forte ille tex. id non probet, illam tamen legem ad hoc allegauit Afflict. in congregatione ſapientum corám rege Alphonſo X I. vt per eũ deciſ. 277. Illuſtriſſimus, Et idem Afflict. refert ſuper prima parte conſtitutionum, Rub. 50. numero 4. quòd illa lex fecit ſibi eo die magnũ honorem, quem etiam refert Apoſtil. ad eundem Afflict. ſuper prima parte conſt. tut. Rub. 13 ſub numero 36. Apud nos autem illa lex quandoque ſeruatur in delictis leuibus, & memini quòd quidam Io. Angelus Rongonus, pro furto examinis apum commiſſo ſupra decennium, habita remiſſione fuit abſolutus, 23. Auguſti 1559. P. N. Sed in atrocioribus nunquam vidi per viam iuſtitiæ illam in practica obſeruari, bene vidi illam prodeſſe ad obtinendam gratiam, ſeu commutationem pœnę, etiam illis, qui fuerant in contumaciam condemnati, prout etiam erat in caſu, de quo mentionem facit Afflict. in loco præallegato, licet Ant. Gomez vbi ſupra dicat illam legem non prodeſſe, quando reus fuit contumax, & ſic propter abſentiam non potuit puniri, quod etiam videtur fuiſſe de mente Bart. in d. l. ſi diutino, quando de recenti poſt delictum fuit reus accuſatus.

Poteſt etiam allegari, quòd proceſſum fuit per inquiſitionem, quo caſu non debet reis imponi pœna ordinaria, vt habetur per Doctores in cap. qualiter, & quando, el ſecondo, de accuſat. Scias tamen, quod ſi reus confiteatur delictum in iudicio inquiſitionis, poterit puniri pœna ordinaria, qua puniri deberet per viam accuſationis, Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit Card. Alexand. in cap. de accuſatione, colum. 39. verſic. Comparente, & colum. 55. verſic. Verum quantum, ſecunda quæſt. octaua. Hanc etiam opinionem dicit eſſe communem Berous in d. capit. qualiter, & quando, numero 52. & ſeq. Item ſcias, quòd hæc concluſio locum non habet, vbi crimen eſt notorium, nam eo caſu licet procedatur per inquiſitionem, poteſt nihilominus reus puniri pœna ordinaria, Ita dixit Innoc. in d. cap. qualiter, & quando, quem ſequuntur communiter Doctores, vt dicit Card. Alexan. in loco præallegato. Vltimo ſcias, quòd hæc concluſio locum habet de iure canonico, ſed de iure ciuili non minus imponitur pœna ordinaria, quando proceditur per inquiſitionem, quàm ſi procederetur per accuſationem, vt omnes fatentur, Et ideo damnatus per inquiſitionem de crimine publici iudicii, ita efficitur infamis, ſicut ille, qui damnatur per accuſationem, ſecundum opinio. quam ego tenui infra quæſtione ſeptuageſima ſecunda, verſic. Damnatus. Scias etiam, quòd hoc de conſuetudine non ſeruatur, nam ita punitur reus, quando iudex procedit ex officio, prout punitur, quando procedit ad inſtantiam partis, vt quotidie videmus in practica.

Non deſunt etiam aduocati, qui allegent reum, qui ſponte confeſſus eſt ſe delictum commiſiſſe, mitius puniendum eſſe, quàm eum, qui probationibus eſt conuictus, arg. l. vni. C. de his qui ſe defer. Et hanc ſententiam dicit eſſe communiter approbatam Simancas de hæret. cap. 55. nu. 6. quam etiam communem appellat Berous in cap. at ſi clerici in principio, numero 88. de iud. Sed certe iudices de hoc non curant, prout etiam ſe nunquam ſeruari vidiſſe, vt quis propter hoc mitius puniatur, atteſtatur Albert. in l. 1. § Quæſtioni, numero 3. ff. de quæſtio. An autem dicatur ſponte confeſſus, qui primo negauit ſe delictum commiſiſſe, vide quæ dixi infra quæſtio. 82. ſtatuto nono, verſic. Stante ſtatuto.

Legitur etiam, quòd iudex ratione amicitiæ, quam habet cum reo, poteſt ei pœnam remittere, & id colligitur ex text. in cap. niſi ſpecialis de offic. legati, vbi gloſ. prima, id expreſſe affirmat, cuius

opin.

opinio. in practica ſeruari dolendo atteſtatur Nunius de los corregidores folio 204. columna quarta, in fin. Tu dic, quòd in ſupremo principe non eſt inconueniens, vt quandoque vbi non agatur, de præiudicio tertii, amico ſuo pœnam indulgeat, Sed in iudice inferiore eſſet deteſtandum, & graui pœna vindicandum, niſi tamen pœna eſſet arbitraria, quia eo caſu vtique poſſet iudex ſecundum conſcientiæ ſuæ motum mitius agere cum amico. Vide quæ dixi infra quæſt. 85. verſiculo, Vlterius quæro.

Sed pone, quòd illi, qui inter ſe rixati ſunt, vel vulnera intulerunt, ſint ſanguine coniuncti, nunquid propterea ſunt mitius puniendi? Reſpondeo, quòd non, quia de iure delicta etiam inter coniunctos commiſſa æqualiter puniuntur, ac ſi inter extraneos commiſſa fuiſſent, Et ita communiter ſeruatur, vt dicit Alber. in prima parte ſtatutorum, quæſt. 82. Quinimò ſi delictum ſit atrox, debet ſeuerius puniri, vt videmus in parricidio, inceſtu, &c. Cęterum ſi delictum ſit leue, vidi plerunque pœnas minui propter conſanguinitatem, prout etiam de iure videmus furta domeſtica mitius puniri, vt dixi ſupra hoc eod. lib. §. Furtum, verſiculo, Poſſet etiam.

QVAEST. LXI.

SVMMARIVM.

De publicatione proceſſus defenſiui.

Et an facta huiuſmodi publicatione proceſſus, poſſint adhuc recipi teſtes, verſic. Sed quæro.

Et an id iudex ex officio facere poſſit, ibid.

Et quid ſi aliqua partium ſit abſens, verſic. Sed hæc quidem.

Et an poſſit iudex poſt publicatas atteſtationes, iterum examinare teſtem, vt declaret dictum ſuum obſcurum, verſiculo, Quæro nunquid.

Et an in cauſis criminalibus concludatur in cauſa, verſic. Quæro etiam.

PERFECTIS defenſionibus reorum fit publicatio proceſſus defenſiui, Scias tamen, quòd licet publicatio proceſſus offenſiui ſit de ſubſtantia, adeo quòd reus, cui non eſt decreta copia proceſſus, neque datus terminus defenſionis, non poſſit condemnari, vt dixi ſupra quæſtio 49. nihilominus publicatio proceſſus defenſiui non eſt ſubſtantialis, quia acta ſunt ſemper nota iudici, & fiſco, Si tamen adſit ad accuſato, ſolet publicari etiam proceſſus defenſiuus, ad hoc vt ipſe videat, an velit aliquid in contrarium deducere, aut probare.

Sed quæro, nunquid facta huiuſmodi publicatione proceſſus, poſſint adhuc recipi teſtes? Reſpond. ꝙ de iure loquendo regulariter concluſio eſt, ꝙ in cauſis criminalibus (non obſtante publicatione proceſſus, vel concluſione in cauſa) poſſunt teſtes de nouo recipi, Et hanc dicit eſſe communem cõcluſionem Marſil. in prac crim. §. ſequens, num. 6. intellige ad defenſam illi. n. poſſunt recipi etiam poſt concluſionem in cauſa, ſed ad offenſam non poſſunt recipi poſt publicatas atteſtationes, neque etiam ex ipſius iudicis officio, Et ita communiter tenetur, vt dicit Pract. Carer. fol. 627. poſt num. 128. Dicunt etiam aliqui, ꝙ quando proceditur parte inſtante, non poſſunt in criminalibus recipi teſtes, neque etiam ad defenſam poſt publicationem proceſſus, Et hanc dicit eſſe communem opin. Aretinus in c cum clamor, col. 2. verſic. Nunc autem maturius, de teſtibus, prout illum refert Boſſ in tit. de publ. proc. num. 3. Et hoc non modo ſuper eiſdem capitulis, ſed neque etiam ſuper directo contrariis. Et hanc eſſe communem Doctorum ſententiam atteſtatur Boſſ. in loco præalleg. numero 5. Bene (ſecundum aliquos) poteſt iudex ipſe ex officio teſtes ad offenſam rei recipere, etiam poſt publicatas atteſtationes, Et hanc dicit eſſe communem opinio. Aret. in c. fraternitatis, num. 36. de teſtib. quem refert Villalob. in ſua collecta communium opin. in littera T, num. 86. Quinimò (ſecundum eum) poteſt ipſe iudex ex officio examinare facere teſtes etiam ad offenſam poſt publi-

publicatas atteſtationes ad inueniendum maleficium, & dicit Carauita ſuper 69. ritu magnæ curiæ circa fin. quòd ita videtur ſeruari, Et ex hoc inuenta eſt à practicantibus cautela, vt poſsint recipi teſtes etiam poſt publicatas atteſtationes, tam ad offenſam, quàm ad defenſam, quia ſcilicet dant iudici nomina teſtium examinandorum deſcripta ſuper cedula, qui deinde facit eos examinari tanquam ex officio. Quæ tamen practica mihi nunquam placuit, ſubeſt enim maximus timor ſubornationis, & aperitur via falſitatibus, Et reperio quòd Afflict. ſuper prima parte conſtitutionum Regni, Rubr. 13. num. 44. dicit quòd ipſe non acciperet talem cedulam, prout reuera neque ego acciperem, præſertim ad offenſam, niſi iuſta, & magna cauſa ſubeſſet, & crimen eſſet atrox, & ceſſaret omnis timor ſubornationis.

Sed hæc quidem omnia vtique poſſunt locum habere, quando partes ſunt præſentes in iudicio, ſed quid ſi ſint abſentes? Reſpond. Bar. in l. quarta, §. hoc autem iudicium, poſt num. 8. verſ. 2. caſu, ff. de damno infecto, tenuit quòd in caſibus, in quibus poteſt contra abſentem procedi ad ſententiam diffinitiuam, poſsit iudex pro eo abſente probationes inducere, Et hanc opin. Bart. communiter approbari per legiſtas, & cano. atteſtatur Ripa in d. § hoc autem iudicium, num. 74. & ſeq. Ita etiam magis communiter teneri atteſtatur Alexand. in l. filiusfam. numero 5. ff. qui ſatiſd. cog. Et hanc dicit eſſe communem opin. Abb. in c. bonæ, poſt num. 9. verſic. 7. ſupplet de poſtul. prælatorum, Alex. in d. §. hoc autem iudicium numero 29. Plus dicit Aret. conſil. 146. col. 3. in principio, quòd illud eſt indubitatum, quòd iudex non modo poteſt ad defenſam rei abſentis teſtes recipere, licet ſint publicatæ atteſtationes, ſed etiam tenetur, Et illud dictum Aret. refert, & ſequitur Marſil. conſil. 39. num 30. Ego (vt verum fatear) non intelligo quid dicere velit Aretin. neque Marſil. loquendo poſt publicatas atteſtationes, quando reus eſt abſens, quia ſecundum communem practicam totius orbis, reo abſente, & contumace non ſit publicatio proceſſus, ſed proceditur ad ſententiam diffinitiuam, vt ſæpius dixi niſi forte intelligerent, quòd reus poſt publicatas atteſtationes aufugiſſet, & ſe abſentem feciſſet, Sed hoc etiam caſu ſolet contra eum procedi tanquam contumacem, neque vllo modo recipiuntur eius defenſiones, nec ex officio, nec aliter. Propterea accommodando omnia prædicta ad practicam, quæ vbique obſeruatur, diſtingue hoc modo, Aut loquimur, quando accuſator comparet in iudicio, & tunc ſi quidem delictum eſt tale, pro quo non poteſt procedi niſi ad querelam partis, nullo modo iudex debet pro accuſatore probationes aliquas inducere, neque ante publicatas atteſtationes, neque poſt, Et hoc, ſiue accuſator aſsiſtat iudicio, ſiue deinde factus ſit abſens. Si vero delictum eſt tale, pro quo poteſt etiam procedi ex officio, & ſic per inquiſitionem, tunc ex quo iudex eo caſu concurrit cum accuſatore, poteſt, & debet ex officio pro ipſo accuſatore teſtes recipere, & proceſſum ipſum proſequi, etiam ſi accuſator recedat, iuxta ea quæ dixi ſupra quæſt. 3. verſic. Superflua etiam. Bene verum eſt, quòd poſt publicatas atteſtationes non debet (vt dixi) nouas probationes inducere ad inſtantiam partis, ſiue datæ ſint in cedula ſiue aliter, neque etiam ex officio, niſi ex iuſta, & magna cauſa, & quando certus eſſet nullam adeſſe ſubornationem. Et idem etiam ſeruandum eſt, quando nullus adeſt accuſator, ſed ſolus iudex ex officio ſiue inſtante fiſco procedit. Aut vero loquimur in reo, & ſi quidē reus eſt præſens in iudicio, practica eſt, quòd nullo modo debet iudex pro ipſo aliquid facere, neque vllas probationes inducere, neque ante publicatas, atteſtationes, neq; poſt, ſed tantum ei prouidere de idoneo defenſore, vbi ipſe non habeat. Bene verū eſt, quòd in procedendo, & examinando teſtes debet iudex omni ſtudio veritatem inquirere tam pro fiſco, quàm pro reo, Et ita ſeruat conſuetudo, quamuis in contrarium ſit communis opin. de qua per Aret. in allegato, c. fraternitatis. Si vero reus eſt abſens, tunc quidquid ſit de iure communi, ex quo ſecundum commune conſuetudinem totius mundi, contumax habetur pro confeſſo, & conuicto, & conſequenter

poteſt

poteſt condemnari ad mortem, neque pro eo admittitur excuſator, procurator, neq; defenſor, vt dixi ſupra q.32. verſic Hæc autem, & quæſt 33. verſ. Sed quod plus eſt, fatuus eſſet iudex, qui adhæreret cõmuni opi. de qua per Bart. in d. §. hoc autem iudicium, & teſtes ad defenſam pro ipſo reo abſente reciperet. Et ideo nullo modo debet iudex aliquid facere, ſed permittere ꝙ ipſo exiſtente contumace ſit locus cõdemnationi, & ita indiſtinctè obſeruatur. Quę omnia bene nota, quia iudex, qui in prædictis caſibus ſequeretur communem opin. grauiter erraret, & forte poſſet in ſyndicatu moleſtari. Hęc tamen omnia intellige vt procedant, quando reus vellet ſuper eiſdem capitulis nouos teſtes inducere, ſed ſuper nouis, & diuerſis capitulis non debet repelli, quominus quandocunque ante ſententiam poſsit nouos teſtes, & probationes inducere, Et ita ſemper vidi ſeruari, nam hoc caſu ceſſare videtur omnis ſuſpicio ſubornationis.

Quæro, nunquid poſt publicatas atteſtationes poſsit iudex iterum examinare, ſeu interrogare teſtem ad effectum, vt declaret dictum ſuum obſcurum? Reſpon. ꝙ ſi iudex vult, poteſt ex officio hoc facere, ad inſtantiam autem partis id facere non tenetur, Et hæc eſt communis opinio, vt ait Tyndar. de teſtibus l. b. primo, c. 4. num. 6. quem refert Pract. Conradi, fol. 130. poſt num. 37. Bene poteſt, ſi vult, hoc facere, & ita dicunt communiter Doctores, vt atteſtatur Aret. in d. c. cũ clamor. in ſecundo notab. & ita ſæpius vidi ſeruari, quamuis aliqui tenuerint, ꝙ neque etiam poſſit, quam etiam dixit eſſe communem opi. Boſſ. in loco, præallegato, num. 25. Sed certe (vt dixi) conſuetudo approbat contrariam opin. ꝙ ſcilicet poteſt iudex, ſi vult, etiam ad inſtãtiam partis, repetere teſtem vt dictum ſuum declaret, licèt non vt addat. Et ita de conſuetudine ſeruari atteſtatur Spec. pater practicæ in tit. de teſte, §. ſatis vtiliter, num. 4. & poſt eum Alex. conſil. 238. nu. 6. lib. ſexto. Quod tamen ego non facerem, niſi ex iuſta cauſa, & quando aliter veritas ſciri non poſſet.

Quæro etiam, nunquid in cauſis criminalibus concludatur in cauſa? Reſpond. quòd non, & eſt communis opin. vt dicit Marſil. in pract. crim. § ſequens, numero. 1. Eſt enim æquum, & rationabile, quòd vbi de vita hom.nis tractatur, poſsit reus quandocunque ſuas probationes, & defenſiones facere, quod tamen intellige ſecundum ea, quæ ſupra ſtatim dixi.

QVAEST. LXII.

SVMMARIVM.

E*Tiam in cauſis criminalibus accuſatore non probante reus abſoluitur.*

Et quæ ſit forma, & effectus huiuſmodi abſolutionis, verſic. Forma autem.

Et an in dubio reus cenſeatur abſolutus, quia delictum non commiſerit, an autem quia non fuerit probatum, verſic. Sed hic quæro. *Remiſſiuè.*

Et an ille, qui in cauſa ſuccumbit, debeat in expenſis, & damnis condemnari, verſic. Sed nunquid.

Et an quis teneatur in foro conſcientiæ pro damnis illatis, & leui, & leuiſſima culpa, verſic. Vnum autem.

Calumnia duplex eſt, vera ſcilicet, & præſumpta, ibid.

Et an accuſator eo ipſo, quòd non probat, præſumatur calumniari, verſ. Dixi ſupra.

Et quid ſi iurauerit de calumnia, verſiculo, Sed quid ſi accuſator.

Et quid ſi habeat pro ſe aliqua euidentia indicia, verſic. Sed pone.

Calumniator an poſſit ſuper eodem proceſſu condemnari, verſic. Sed quæro.

Cuſtos carceris an poſſit reũ abſolutum retinere pro impenſis, verſiculo, Sed hic incidenter.

VBI nihil vlterius ſupereſt ad agendum, tam ex parte accuſatoris, quàm ex parte accuſati, tunc debet iudex diligenter conſiderare proceſſum tam offenſiuum, quàm defenſiuũ, & recta trutina perpendere, quid ex ipſo proceſſu reſultet, & quæ, & qualia contra reum extent indicia, ſeu

ſeu probationes,quæ per eius defenſiones eliſæ non fuerint. Si tamen reus ex eis eſt plene conuictus, vel confeſſus, debet condemnari. Si ſemiplena tantum reſultat contra eum probatio, eſt torturę ſubiiciendus. Si verò nec ſemiplene eſt conuictus, tunc tanquam deficiente probatione eſt abſoluendus, de quibus omnibus ſigillatim videamus, Et in primis quidem dixi, ꝙ vbi contra reum non ſit delictum ſaltem ſemiplene probatum, debet reus abſolui. Eſt enim vera iuris concluſio, quòd etiam in cauſis criminalibus actore ſiue accuſatore non probante reus abſoluitur,& eſt communis opin. vt atteſtatur Iaſ. in l. non eſt nouum, num. 5. C. de edendo, quem refert Villalob. in ſua collecta communium opin. in littera A, num. 47.

Forma autem abſolutionis, quæ in hoc Ducatu ſeruatur,eſt ꝙ ſi quidem reus probat innocentiam ſuam aliter, quàm per torturam,abſoluitur diffinitiue, neque poteſt deinde contra eum ex ea cauſa procedi, etiam ſi noua indicia ſuperuenirent, vt dixi ſupra quæſt. 57. verſic. Sed hìc quæro. Si vero non probat ipſe ſuam innocẽtiam niſi per torturam, vel ſi non adſunt indicia ſufficientia ad torquendum,vel ad imponendum aliquam pœnam extraordinariam,tunc abſoluitur quidem, non tamen diffinitiue,ſed ſtãtibus rebus, prout ſtant, Et hoc caſu, ſi deinde ſuperueniant noua indicia, de nouo contra eum proceditur non obſtante tali ſententia. Et hæc etiam practica obſeruatur in Hiſpania, vt refert Did. lib. primo reſolutionum, c. 1. poſt nu. 8. Idem etiam in Gallia obſeruari atteſtatur Igneus in repet. § non aliàs, poſt num. 180. & Rebuff. in proœ. conſt. Franciæ, gl. 5. nu. 118. Reperio tamen, ꝙ Caraffita ſuper ritu magnæ curiæ 248. num. 18. dicit communiter obſeruari, ꝙ hoc caſu inquiſitus præſtet fideiuſſores de ſtando iuri, & ſe præſentando toties, quoties fuerit requiſitus. Sed hoc apud nos non ſeruatur, niſi ſenatus, cui fiunt relationes cauſarum criminalium, id expreſſe iubeat. Verum eſt etiam, quòd de iure loquendo ille, qui purgauit per torturam omnia indicia contra ſe exiſtentia, forte eſſet diffinitiue abſoluendus, tanquam ſi puram veritatem dixiſſet, iuxta ea quæ dixi infra quæſt. 64. verſiculo, Illata reo, nihilominus (vt dixi) conſuetudo obtinuit, vt abſoluatur tantummodo rebus ſtantibus,atque ita receptum eſſe in practica atteſtatur Prac. Iodoc. fol. 119. num. 2.

Sed hìc quæro, nunquid in dubio ſententia abſolutoria præſumitur lata, quia reus maleficium non commiſerit, & ſic ex cauſa innocentiæ, an autem, quia non fuerit probatum, & ſic ex defectu probationem? Dixi ſupra in d. quæſt. 57. verſiculo, Sed quæro.

Sed nunquid in iſtis cauſis criminalibus ille, qui in cauſa ſuccumbit, debet condemnari in expenſis? Reſpond. In hac quæſtione fuit aliquando controuerſia inter doctores, nam aliqui tenuerunt, quòd ſic, & dixit Bart. in auct. de manda. princ. §. deinde, numero 3. & in l. prima, in principio circa fin. ff. ad Turpil. quòd ita communiter tenetur, quem refert Socin. Iun. conſil 36. numero 14. lib. ſecundo. Hanc etiam opi. dicit eſſe communem Aret. n. in c. accedens, numero 13. de accuſatio. quem refert Nicellus in concord. gloſ. c. 47. & Gratus conſil. 97. nume. 1. lib. primo. Card. Alexand. in c. in primis, de epiſcop col. quarta, verſic. & quia gloſ. ſecunda quæſt. prima, qui dicit, quòd de iure canonico ita communiter tenetur. Apoſtil. ad Ang. de malefic. in d. gloſ. Et ad querelam, poſt numero 73. quem refert Pract. Conradi, fol. 231. numero 18. Marſil. in pract. crim. §. ſupereſt, numero 1. & in l. patre vel marito, numero 14. ff. de quęſtio. quem refert Diaz in pract. crim. canon c. 144. quod eſt capitulum vltimum,& Pract. Conradi, fol. 310. poſt numerò 5. & Viuius in lib. communium opin. in verbo, Iudex tenetur condemnare. Alba conſil. quinto, in primis verbis, Don Ant. de Padilla in l. tranſigere, numero 4. C. de tranſactio. Didacus pract. quæſt. 27. num 2. Et dicit Alber. in l. eum quem temere in principio, num. 3. in fin. ff. de iud quòd communis vſus iudiciorum ſeruat etiam in criminalibus, vt victus victori condemnetur in expenſis, Et loquendo de damnis, dicit Card. Alexand. in c. libellorum, col. ſecunda in fin. ſecunda quæſtion

ſtione octaua, quòd quo ad damna, & intereſſe partis læſæ, poteſt iudex habere rationem eorum, ſiue procedat per accuſationem, ſiue per inquiſitionem, ſubdens, quòd ita firmant communiter Doctores, quē refert Diaz in prac.crim.c.143. Contrariam vero ſententiam, quòd ſcilicet accuſator, qui ſuccubuit, non ſit condemnandus in expenſis, neque in damnis, multi tenuerunt, Et dicit Alber. in l. athletas, §. calumniator in fi. quòd illam tenent communiter doctores, Et dicit Bal. in l. qui crimen, poſt num.28. C. qui accuſ. non poſſ. quòd iſtam opi. confirmat practica, & experientia, & quòd ipſe nunquam vidit talem condemnationem expenſarum in cauſa criminali, quem refert Anan. in c. accedens, poſt num.11. de accuſ. Dicit etiam Card. Alexand. in d. §. de epiſc. in fi. quòd in ſacro palatio raro vidit condemnari fiſcum in expenſis, neque procuratorem fiſcalem, & ſi vnquam fuit condemnatus in expenſis, nunquam meminit vidiſſe talem condemnationem exigi. Pro reſolutione huius articuli ſcire debes, ꝙ duplex eſt calumnia, vera ſcilicet, & præſumpta, Vera calumnia dicitur, quando quis ſciens, aut ſcire debens aliquem eſſe innocentem, proponit contra eum accuſationem aut querelam. Præſumpta autem calumnia eſt, quando accuſator non probat delictũ, vel quando poſt cœptum iudicium ab accuſatione deſiſtit, nam his caſibus præſumitur calumniari, vt infra ſtatim dixi. Dic ergo, quòd Aut agitur de præſumpta calumnia, & verum eſt, quòd dicit Bal. in loco præallegato, quòd raro vel nunquam ſolet accuſator in expenſis condemnari, Et hoc, ne querelantes metu huiuſmodi condemnationum deterreantur ab accuſando, & delicta impunita remaneant. Aut agitur de vera calumnia, & tunc Aut iudex procedit ſimpliciter ſuper accuſatione, ſeu querela partis, & debet accuſator, qui calumniatus eſt condemnari in expenſis, & damnis, Aut vero procedit ſimpliciter ex officio, & ſic ſolummodo inſtante fiſco, & non debet procurator fiſci, neque iudex condemnari in expenſis quia de ipſis officialibus lex bene præſum t, Aut procedit ex officio, ſed alio inſtigante, vel procurante inquiſitionem, & tunc talis promotor, ſiue inſtigator ſi vere fuerit calumniatus pariter eſt in expenſis condemnandus. In hoc autem ducatu habemus decretum in nouis conſtitutionibus in tit. de accuſat. c. ſi quis quempiam, ꝙ ille, qui aliquem calumnioſe detulerit, accuſauerit, vel notificauerit, condemnetur in duplicatis expenſis verſus partem, vltra pœnas à iure inflictas, Et ita vidi multos in facto condemnari, vidi etiam quandoque falſos accuſatores, & notificantes corporaliter puniri, vt dixi infra q.81. verſic. Sed quæro. Quid autem in denunciatore, an ſit in expenſis condemnandus, ſi contenta in denunciatione non probat, dixi ſupra quęſt.7. verſic. Sed nunquid.

Vnum autem ſcias in hoc propoſito, quòd quamuis in foro contentioſo quis teneatur de damno, & iniuria alteri illatis etiam ex leui, & leuiſsima culpa, tamen in foro conſcientię non tenetur, niſi de damno illato per dolum vel latam culpam. Et hæc eſt communis opin. vt atteſtatur Berous in c. dilecti filii, num. 77. de arbitris, Menchiaca controuerſ. illuſtr. c.28. num. 19. quod nota.

Dixi ſupra, quòd accuſator eo ipſo, ꝙ non probat ſuam accuſationem, præſumitur calumniari, Ita dicit gl. in cap.2. in verbo, Calumniandi de calumnia. quam atteſtatur eſſe communiter approbatam Apoſtil. ad Ang. de malef. in verbo, Et ad querelam, poſt num.7. Ita etiam communiter teneri ait Abb. in c. calumniam, num. 2. de pœnis, Ioan. Fantui. quem refert Card. Alex. in c. qui non probauerit, verſ. ſed an præſumatur, ſecunda quæſtione 3. Idem Card. Alexan. in c. ſi quenquam, §. notandum, num.7. ſecunda quæſtione prima, quem refert Villalob. in ſua collecta communium opin. in litera C, numero 2. Hanc etiam eſſe communem opin. atteſtantur ſcribentes in d. c. 2. de calumniat. & in ſpecie Abb. num.5. in fin. & Marian. num.7. & Anan. num.19. & Felin. num.6. Aret. in cap. ſuper his, numero 27. in fin. de accuſat. Boſſ. in tit. de accuſat. numero 19. Quod tamen intelligendum eſt, vt non procedat in eo, qui accuſet, vel ex neceſsitate officii, vt in tutore, vel propter immenſium

menſum dolorem, vt in matre accuſante aliquem de morte filii, vel propter atrocitatem criminis, prout eſt hæreſis, vel læſæ Maieſtatis, vt per Abb. & alios in locis præallegatis.

Sed quid ſi accuſator tempore porrectæ accuſationis iurauerit de calumnia, iuxta ea quæ dixi ſupra quæſt. 18. verſic. Dixi etiam, nunquid erit excuſandus ab hac præſumptione calumniæ, quę contra eum oritur, ex eo quòd accuſationem non probauit? Reſpond. quòd non, & ita communiter tenetur, vt dicit Abb in d c. calumniam, num 4. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Alex. in l properandum, §. fin autem vtraque, num. 21 C. de iud. Affl. in ſecunda parte conſtitutionum Regni, Rubr. 13. num. 9. & Rubr. 62. num. 5. Card. Alexan. in d. c in primis, §. de epiſc. colum. 3 verſic. Sed primum, ſecunda quæſtio. 1. Et dicit Salic. in d l. qui crimen, num. 14 C. qui accuſ. poſſ quòd hoc ſeruat communis practica. Dicit etiam Alber. in d §. calumniator, num. 1. quòd ita vidit in iudiciis communiter obſeruari. Si tamen vis conuincere querelantem de calumnia, potes illum interrogare, an velit vti querela, & probationibus ſuperinde factis, eo quia intendis illum querelare de falſo, & ſi ille reſpondeat, quòd vult vti, eo caſu poteſt tanquam ſciens de falſo puniri, ſi querela tanquam falſa conuincatur. Et hic modus interrogandi eſt approbatus à iure, & de conſuetudine obſeruatur, vt atteſtatur Boſſ. in tit. de accuſ. num. 24. Faciunt ea quæ dixi ſupra hoc eod. lib § Falſum, verſic. Vtens falſo, & verſic. Vtens dicto.

Sed pone, quòd accuſator habeat pro ſe aliqua euidentia indicia, puta famam, vel auditum à fide dignis, vel quid ſimile, nunquid excuſabitur, etiam ſi defecerit in probatione? Reſpond. quòd ſic, & eſt communis opin. vt atteſtatur Abb. conſilio 78. poſt num. 1. verſic. venio nunc, libro primo, quem refert Pract. Conradi fol. 231. num 17. Et dicit Bart. in l. cum quidam, §. quòd dicitur, num. 3 ff. de acquir. hęred. millies obtentum fuiſſe, quòd accuſans aliquem de maleficio, de quo contra eum erat fama, non poteſt puniri tanquam falſus accuſator, quem refert Guido Papæ decif. 446. vox publica, numero 1. & Affl. in prima parte conſtitutionum, Rubr 23. numero 11. & Diaz in pract. crim cano, cap. 59. Idem etiam operatur dictum vulnerati morientis, vt ſcilicet excuſet hæredem accuſantem à præſumptione calumniæ, vt dixi ſupra quæſt. 21. verſic. Aſſertio vulnerati. Et ſecundum hanc opi. pro quodam inſtigatore in facti contingentia conſuluit Io. de Amicis conſ. 51. & pariter pro quodam denunciatione conſuluit Crauetta conſ. 178.

Sed quæro, nunquid calumniator poſſit in eodem iudicio condemnari, an autem opus ſit nouo proceſſu? Reſpond. quòd poteſt etiam in eadem ſententia condemnari vno contextu, oportet tamen abſolutoriam accuſati in ordine præcedere, & ſucceſsiue non diuertendo ab alia, accuſatorem de calumnia condemnare, Et ita communiter tenetur, vt ait Salic in l. 1. num. 3. C. de calum. Et practica eſt, quòd iudex prius faciat ſtatuti accuſatori terminum ad allegandum, quare non debeat de calumnia condemnari, & vbi nihil deducat, quod releuet, illum poterit in eadem ſententia condemnare, Ita dicit Bart. in l. athletas, §. calumniator, num. 6. ff. de his qui not. inf aliàs enim opus eſſet alia inſtantia, & alio proceſſu. Quod nota, ne erres, nam ſi condemnares aliquem de calumnia, non ſtatuto ei termino prædicto, poſſet in ſyndicatu puniri, vt dicit Ang de maleſ. in verbo, Et ad querelam, num. 70.

Sed hic incidenter quæro, nunquid ſecuta abſolutione rei, qui erat in carceribus detentus, poſsit cuſtos carceris illum retinere pro expenſis in carceribus factis? Reſpon. Aliqui dicunt, quòd de iure non poteſt illum retinere, ſed debet relaxare, & poſtea contra eum agere. Sed certe quidquid ſit de iure, aliud de conſuetudine obſeruatur, vt dicit Guido Papæ decif 448. ſi carceratus, quem refert Chaſ. ſuper conſuet. Burgund. fol. 90. num. 34. Pract. Iodoci cap. 17. num. 17. nam cuſtodes neminem relaxant, niſi prius illis fuerit pro expenſi ſatisfactum. Et hoc toleratur pro ſuperiores, quia reuera ſi cuſtodes cogerentur via ordinaria expenſas a

carceratis poſt eorum relaxationem repetere, credo quòd eorum officium illis eſſet damnoſum.

QVAEST. LXIII.

SVMMARIVM.

Iuramentum in ſupplementum probationi non defertur in cauſis criminalibus.

Et quid ſi ſint ciuiliter intentatæ, ibid.

Et quid ſi ſit pluſquam ſemiplene probatum, verſ. Scias autem.

Et quid ſi agatur de imponenda pœna pecuniaria, verſ. Scias etiam.

Iuramentum purgationis an ſit deferendum reo in cauſis criminalibus, verſ. Solet etiã.

Et an etiam in foro ſeculari, verſ. Licet autem.

Purgatio legalis an locum habeat in cauſis criminalibus, verſic. Eſt etiam alia.

Accuſator, qui offerat ſe velle ſtare cum reo in tortura, an ſit audiendus, verſ. Sed quæro.

Et quid ſi offerat probationem per duellum, verſ. Sed quid ſi dicat *Remiſſiue.*

Duæ ſemiplenæ probationes an iungantur in cauſis criminalibus, verſ. Tu ſcis.

Fama & vnus teſtis de viſo, an plenè probet in criminalibus, verſiculo, Hinc infertur.

SED quid ſi accuſator plenè non probauerit intentionem ſuam, ſed tantum ſemiplene, & petat ſibi deferri iuramentum in ſupplementum probationis, nunquid erit audiendus? Reſpond. ꝙ non, nam in cauſis criminalibus non defertur tale iuramentum, & hæc eſt communis opi. vt atteſtatur Alex. in l. 3. num. 12. ff. de iureiur. quem refert Simancas de hæret. cap. 50. num. 2. Iaſ. in repet l. admonendi, nu. 224. ff. de iureiur. quem refert Pract. Conradi, fol. 154. poſt num. 5. Apoſtill. ad Abb. in c. iuramentum, ſub num 13. de iureiur. Dec. conſ. 137. in fi. Iaſ. in l. ait prætor in principio, num. 19. ff. de iureiur. Apoſtil. ad Felin. in cap. in omni, ſub nu. 5. de teſtib. Igneus in repet. §. non aliàs, poſt nu. 201. ff. ad Sylle. quem refert Herculan. de probanda negat num. 235. Gomez Arias ſuper l. 74. Tauri, num. 39. Villalpand. in repet. l. 22. cap. 22. numero 3. Quæ quidem concluſio abſque difficultate procedit in cauſis mere criminalibus, & criminaliter intentatis, & ita hanc eſſe communem opin. atteſtatur Marſ. in l. maritus, num. 12. ff. de quæſt. Sed ſi eſſet ciuiliter mota, vtique ſecundum aliquos eſſet locus huic iuramento, præſertim ſi non eſſet actio famoſa. Vide quæ dixi infra li. 7. §. Iuramentum.

Scias autem, quòd (ſecundum aliquos) ſi probatio ſit pluſquam ſemiplena, eo caſu ſi probitas partis concurrat, debet etiam in cauſis criminalibus ei deferri iuramentum in ſupplementum probationis. Et hanc videtur ſentire eſſe communem opi. Curt. Iun. in d. l. admonendi, poſt nu. 67. verſ Poſtremo nota, quem refert Cephal. conſ. 141. num. 20. lib. 1. Quam tamen ego in practica de facili non admitterem, præſertim ſi ageretur de pœna corporali etiam leui imponenda.

Scias etiam, ꝙ ſi eſſet cauſa criminalis, pro qua imponi deberet pœna pecuniaria, eo caſu vtique poſſet deferri tale iuramentum, Et hæc eſt communis opin. vt dicit Alex. conſ. 66. poſt num. 1. lib. 1. quem refert Iaſ. in repet. d. l. admonendi, num. 225. & in d. l. ait prætor in principio, poſt num. 21. verſ. Iſtam principalem, & Marſ. in d. l. maritus, num. 16. & Crott. in tract. de teſtib. num. 307. & Apoſtil. ad Fel. in d. cap. in omni ſupra allegato, & Pract. Conradi in loco præallegato, & Cephal. in d. conſ. 141. poſt num. 20 & Villalpand. in d. cap 22. poſt. num. 3.

Solet etiam quandoque accuſatore non probante deferri reo iuramentum, quod appellatur purgationis, & hoc etiam ſi reus ipſe nihil probauerit, Et hęc eſt communis opinio, vt dicit Soc. in d. l. ait prætor in principio, verſ. Circa ſecundum. Hoc tamen iuramentum purgationis locum habet, qñ contra ipſum reum non adſunt indicia, quę ad torturam ſufficiant, Et quãuis olim non eſſet in vſu niſi cum clericis,

vt

vt dicit Simancas de hæret. cap. 54. in fin. hodie tamen pręſertim in cauſis hæreſis, ſeruatur etiam cum laicis, & cum tanto rigore, vt reus deficiens in purgatione habeatur pro conuicto, & puniendus ſit pœna ordinaria delicti, de quo imputatur. Et hanc ſententiam dicit eſſe communiter approbatam Simancas in loco pręallegato, num. 7. ſubdens, ꝙ ita fuit obſeruatum ſuperioribus annis cum quadam obſtetrice, quę poſt reconciliationem ſolemnem iterum capta, defecit in purgatione, & tanquam vere relapſa relicta fuit curiæ ſeculari. Forma autem huius purgationis ponitur per Card. Alex in cap. 1. ſecunda q. quarta, quem refert Foller. in pract. crim. canon. fol. 298. num. 9. & Simancas in loco pręallegato, num. 15.

Licet autem videatur, ꝙ hæc ſpecies purgationis ſit potius inuentio, & obſeruantia iuris canonici, quàm ciuilis, eſt tamen in vſu etiam de iure ciuili, vt atteſtatur Io. de Anan. in cap. excomm. el. 1. §. qui autem, num. 1. de hęret. prout illum refert Blanc. in pract. crim. fol. 37. num. 72. Et reperio, ꝙ Bart. in l. 4. §. ſi magiſter in fin ff. ad l. Aquil. dicit hoc ſemel fuiſſe obſeruatum Peruſii in quodam magiſtro, qui percuſſerat ſuum diſcipulum, Et illum refert Ang de malef. in verbo, Admenauit, nu. 2. Hoc etiam ſeruatum fuiſſe Rothomagi in quodam iuuene qui in die feſto Penthecoſtes quandam ancillam decrepitam interfecerat, recenſet Igneus in repet. §. non aliàs, numero 191. & ſeq. ff. ad Sylle. Dicit etiam Pract. Iod. fol. 125. nu. 6. ꝙ hac forma vtuntur frequenter curię ſpirituales, & earum imitatione etiam tribunalia ſecularia in Flandria, & aliis in locis. Sed certe in hoc Ducatu non ſeruatur hoc iuramentum purgationis, vt etiam atteſtatur Boſſ. in tit. de ſentent. num. 75. in fin. ſed eius loco ſuccedit iuramentum de veritate dicenda, quòd defertur reo in eius examine, iuxta ea quæ dixi ſupra q. 45. verſ. Sed quæro. Vbi igitur non adſint indicia contra reum, quæ ſufficiant ad torturam, reus abſolui debet. Si vero extent contra eum indicia, quæ ex ſuis defenſionibus non ſint ſublata, vel eliſa, tunc non eſt locus iuramento, ſed deuenitur ad torturam. Et ita quotidie practicatur, vt dicit Blanc. in loco præallegato.

Sed quæro, pone quòd accuſato, ſeu querelans dicat (vt quandoque in facto vidi) Ego dolo ſtare cum reo in tortura, & eum conuincere, nunquid erit audiendus? Reſpond. quòd non, quidquid dixerit gloſſ. in l. interdum. § qui furem, in verbo, Damnato. ff. de fur. quam dicit eſſe communiter reprobatam Mantua centuria prima, num. 12. Hinc enim modus probandi non eſt à iure approbatus, & ſi hoc admitteretur, quotidie multa ſequerentur abſurda. Idem etiam dicendum eſſet, ſi reus proponeret vt accuſator torqueretur, offerens ſe pariter velle ſuſtinere in tortura contrarium, quod in facto aliàs contigiſſe narrat Paris Put. de ſynd. fol. 492. cap. 13.

Sed quid ſi dicat accuſator, quòd vult probare ſuam accuſationem in ſingulari certamine cum accuſato? Dixi in meo libello DE DVELLO, qui nondum eſt impreſſus in prima parte.

Tu ſcis, quòd in cauſis ciuilibus duæ ſemiplenæ probationes iunguntur ad faciendam plenam probationem, vt dixi infra libro proximo. Quęro, nunquid idem ſit dicendum in cauſis criminalibus? Reſpond. Aliqui tenuerunt, quòd ſic, & ita ſe vidiſſe communiter obtineri atteſtatur Albert in l. ſecunda. §. fin. numero ſecundo ff. de excuſat. tuto. Contrariam autem ſententiam, quòd ſcilicet in cauſis criminalibus non coniungantur duę ſemiplenæ probationes, multi etiam tenuerunt, Et hanc dixit eſſe communem Gratus conſilio 47. numero 7. libro ſecundo, quem refert Simancas de hæret. cap. 50. numero 2. Alii vero dixerunt, quòd ſi ſint plura indicia, quorum quodlibet in ſua ſpecie perfectum ſit, ſufficiunt ad condemnationem, aliàs ſecus, & fuit doctrina Bald. in l. ſi quis ex argentariis. §. primo numero 4. ff. de edendo, quam dicit ſequi communiter Doctores Bertrand. conſ. 137. in fi. libro 2. in ſecunda parte, & conſ. 164. in fi libro 7. Tu dic, quòd aut agitur de pœna corporali imponenda, & tunc non debent coniungi ad condemnandum, aut agitur de pœna

pecuniaria imponenda, & poſſunt coniungi etiam ad condemnationem, prout etiam videmus ꝙ in huiuſmodi cauſis, ſtante ſemiplena probatione, poteſt etiam deferri iuramentum in ſupplementum probationis, vt dixi ſupra verſ. Scias etiam. Bene verum eſt, quòd ſi cauſa eſſet decidenda per principem, vel eius ſuprema conſilia, credo ꝙ plura indicia iungi poſſent ad condemnationem etiam corporalem, ſaltem extraordinariam, quod vidi ſæpiſsime fieri per ſenatum. Et reperio etiam idem aliquando ſeruatum fuiſſe per conſilium Neapol. vt refert Grammat. deciſ. 11. Senatus enim iudicat ſecundum conſcientiam, prout etiam faciunt domini conſiliarii ſedentes in prædicto ſacro conſilio, teſte Grammat. deciſ. 29. num. 13.

Hinc infertur, quòd licet in criminalibus fama (ſecundum aliquos) probet ſemiplene, vt dixi ſupra quæſt. 21. verſ. Fama ſola, & vnus teſtis de viſu pariter etiam probet ſemiplene, vt dixi ſupra ea. quæſt. 21. verſic Vnus teſtis, nihilominus fama cum vno teſte non probat plene in criminalibus, niſi ſint aliæ coniecturæ vel adminicula, Et eſt communis opin. vt dicit Crott. in tract. de teſtibus, numero 102. Et generaliter, quòd fama etiam ſi iuncta ſit cum alia ſemiplena probatione, non ſufficiat in criminalibus ad plenam probationem, tenuit gloſ. in c. veniens, el primo, in verbo, Illorum de teſtibus, quam ſequuntur ſcribentes, vt dicit Matſil. in l. de minore, § plurimum, num. 55. ff. de quæſtio. Et illam gloſ. dicit eſſe communiter approbatam Dec. conſil. 210. circa fin.

QVAEST. LXIIII.

SVMMARIVM.

Tractatur materia torturæ.

Iudex ponens aliquem indebite ad torturam eſt capite puniendus, verſic. Antequam tamen.

Priuſquam denunciatur ad torturam, debet conſtare de delicto, verſic. Debet autem.

Tortura non eſt inferenda, vbi pro delicto non imponitur pœna corporalis, verſic. Preterea debet.

Vidi delictum aliter, quàm per torturam probari poteſt non eſt reus tormentis ſubÿciendus, verſic. Debet etiam.

In delictis occultis facilius deueniri ſolet ad torturam, verſic. Et ideo.

Et an adhiberi debeat tortura reo de crimine conuicto, vt illud etiam confiteatur, verſic. Scias etiam.

Et an ſuper ſociÿs, & complicibus, verſic. Veritas eſt.

Tortura inferri non debet niſi præcedentibus indiciÿs, verſic. Dixi etiam.

Et quid in atrocioribus delictis, ibid.

Et quid ſi reus ſit malæ vocis, & ſolitus delinquere, verſic. Sed pone.

Et quid ſi ſit bannitus, & condemnatus in contumaciam, verſic. Sed nunquid.

Indicia, quæ præcedunt torturam, debent eſſe legitime probata, verſ. Non ſufficit.

Debent etiam eſſe ad torturam ſufficientia, verſic. Dixi quoque.

Et quæ indicia dicantur ad torturam ſufficientia, ibid.

Et quot indicia requirantur ad hoc vt quis poſſit ſubÿci torturæ, verſ. Sed quęro.

Quæ perſonæ de iure torqueri poſſint, verſic. Vbi ſubſint.

Et an liber homo, ibid.

Doctores an poſſint torqueri, verſ. Quæro an doctores.

Perſonæ poſitæ in dignitate an poſſint torqueri, verſic. Item quęro.

Milites an poſſint torqueri, verſic. Quæro etiam.

Nobiles an poſſint torqueri, verſic. Vlterius quæro.

Decuriones an poſſint torqueri, verſ. Preterea quęro.

Minores 14. annis an poſſint torqueri, verſic. Quæro nunquid.

Senes an poſſint torqueri, verſ. Non etiam.

Mulier prægnans an poſſit torqueri, verſic. Quęro modo.

Clerici an poſſint torqueri, verſ. Sed an clerici.

Et an ſacerdotes, ibid.

Laicus an poſſit torquere clericum de mandato epiſcopi, verſic. Sed hic quæro.

Iudex

Iudex an teneatur requirere accuſatorẽ prius, quàm torturam inferas reo, verſ. Vbi nihil.

Decreta tortura, ſi reus appellet, an ſit ſuperſedendum, verſ. Sed quid agendum.

Et quid ſi petat ſibi dari copiam indiciorum, verſic. Sed quid ſi ille.

Si plures ſint torquendi, à quo ſic incipiendum, verſic. Quæro ſi plures.

Torquendo non eſt dandum aliquid, quod comedat, aut bibat per decem horas antequam torqueatur, verſic. Decreta tortura.

Tortura gradus qui ſint, verſic. Nunc de gradibus.

Metus, & ſuſpicio torquendi æquiparatur torturæ, ibid.

Carcer an dicatur ſpecies torturæ, verſic. Sed an forte.

Tortura adhibenda eſt pro modo indiciorum, verſic. Debet igitur.

Tortura an poſſit inferri die feriato, verſic. Quæro an tortura.

Aduocati, ſeu procuratores reorum an poſſint intereſſe eorum torturæ, verſic. Quæro nunc.

Torqueri non debet reus modis exquiſitis, & non conſuetis, verſic. Item debet.

Iudex excedens in tortura modum conſuetum tenetur in ſyndicatu, verſic. Iudex autem.

Reus negans, & in tortura perſeuerans, dicitur purgaſſe indicia contra eum extſtentia, verſic. Illata reo.

Cautela vt Iudex, qui aliquem indebite torquet, non teneatur in ſyndicatu, verſic. Et in hoc.

Confeßio facta in tormentis non ſufficit ad condemnandum, niſi reus extra tormenta illam ratificet, verſ. Cæterum ſi reus.

Et quando fieri debeat huiuſmodi ratificatio, verſic. Et circa.

Et in quo loco fieri debeat, verſic. Debet quoque.

Et an ſint adhibendi teſtes, ibid.

Et quid ſi non ratificet confeßionem in tormentis factam, ſed illam reuocet, verſic. Vbi vero. *Remißiue.*

Et an ubi reus illam ratificet, ei ſtatui debeat terminus defenſionis, verſic. Sin autem reus.

Reus an poßit interrogari de aliis criminibus, de quibus contra eum non adſunt indicia, verſic. Succeſsiue quæro.

Tortura ſemel illata an repeti poßit, verſic. Vltimo videndum.

CAETERVM vbi delictũ non ſit plene probatum contra reum, videndum eſt, an contra eum ſubſint indicia ſufficiẽtia ad torturam, quæ per ipſius rei defenſiones ſublata, aut eliſa non fuerint, Et eo caſu debet iudex decernere deueniendum eſſe ad torturam.

Antequam tamen iudex aliquem ponat ad torturam, debet animaduertere, ne id iniuſte faciat, nam iudex, qui ponit aliquem ad torturam iniuſte, ipſe eſt capite puniendus, Et hæc eſt communis opin. vt dicit Marſil. in l. quęſtionis modum nu 73. ff. de quæſt. & in l. 1. § præterea, num. 7. in fin. ff. ad leg. Corn de ſicar. & in pract. cri. §. expedita, num. 87. in fin. quem refert Sapia in l. 1. in principio, num. 7. ff quod quiſque iuris, & Apoſtil. ad Crot de teſtibus, poſt num 96. in verbo, Modica, & Apoſtil. ad Riminal. conſil. 6. ſub num. 18. & Boſſ. in tit de tortura, num. 31. & Pet. Calef. inter conſilia criminalia diuerſorum, conſil. 93. in fin. lib. 2. & conſilio 94. num. 4. eod. vol. & pract. Conradi, f. 314. verſic. debet etiam, Et contra iudicem, qui indebite quendã torſerat, conſuluit Barb. conſil. 47. lib. 1. Scias tamen, qui hæc opin. non ſeruatur in practica, nam vbi non ſequatur mors ipſius rei, non ſolent iudices puniri pœna capitis, ſed tantum pœna extraordinaria. In regno autem Neapol. adeſt conſtitutio imponens iudici iniuſte torquenti pœnam carceris biennalis, & publicationis tertię partis bonorum, quam fuiſſe executam contra quendam aſſeſſorem refert Grammat. conſil. 15. in fin. vbi in facti contingentia ita conſuluit. Sed in omnem caſum debent iudices caute, & conſiderate ad torturam reo infligendam procedere, nam ſi reus in tortura ei indebite illata moreretur, forte poſſet eo caſu ſeruari communis opi. quamuis ego etiam hoc caſu illam non ſeruarem, niſi appa-

reret, quòd iudex aut propter inimicitias, aut propter pecuniam, vel aliter corruptus id feciſſet, tunc enim non excuſarem illum à pœna ordinaria homicidii. Quid autem ſi iudex in tortura modum exceſſerit, ita vt reus mortuus, ſit dixi infra ver ſic. Iudex autem.

Debet autem iudex ante omnia conſiderare primo, vt conſtet de delicto, iuxta ea quę dixi ſupra quæſt. quarta, & quęſt. 55. verſiculo, Poteſt etiam, licet hoc male ſeruetur in practica, vt dicit Brun. de indic. & tortura, fol. 57. numero 11. in fin. quia ſtatim, quòd aliquis dicit ſibi aliquid ſubtractum fuiſſe, abſque eo quòd aliter conſtet, torquentur ſuſpecti de furto, quod etiam dicit hodierno tempore ſeruari Pract. Caſoni, fol 67. numero 6. Sed certe iuſti iudices, & qui conſiderate procedunt, neminem ponunt ad torturam, niſi prius de delicto ipſo appareat, vt dixi in locis præallegatis, Et ideo miratus ſum, quòd ſenatus iuſſerit torqueri quendam Simonem hebræum, qui delatus fuerat, quòd puellam Chriſtianam viciaſſet, & deinde ad occultandum ſcellus morti tradidiſſet, licet de cadauere non conſtaret, 17. Febr. 1555. A.C.

Præterea debet iudex conſiderare, an delictum tale ſit, pro quo quis de iure ſit tormentis ſubiiciendus, ſcilicet ꝙ pro eo. ingeratur pœna corporalis, nam vbi non ingeritur niſi pœna pecuniaria, vel alia corporis non afflictiua, non eſt ad torturam procedendum. Cum enim tortura ſit grauis afflictio, certe non debet maior pœna inferri reo non conuicto, nec condemnato, quàm eſſet inferenda ex ipſa condemnatione, vbi eſſet de crimine conuictus, vel confeſſus. Vbi vero pœna corporalis imponitur, ſolet indiſtincte ad torturam procedi, & licet aliqui tenuerint, quòd non ſit locus torturæ niſi in grauioribus maleficiis, nihilominus communiter ſeruatur, quòd etiam ſuper leuibus fiunt torturæ, prout atteſtatur Alber. in l. edictum, num. 4. C. de quæſtio.

Debet etiam iudex aduertere, an delictum aliter, quàm per torturam probari poſſit, nam regulariter ad torturam deueniri non debet niſi in ſubſidium, quando ſcilicet alię probationes haberi non poſſunt, & ita concludunt omnes doctores, vt dicit Pract. Conradi, folio 289. poſt numero 6. & ita obſeruat conſuetudo, vt dicit Ang. in l. fin. poſt numero 4. C. de quæſtio. Boer. decif. 163. numero 1. Et ideo ſi aliter conſtet de delicto, reus torqueri non debet. Et hanc dicit eſſe communem opin. Marſil. in l. prima, in principio, nume. 7. ff. de quæſt. quem refert Didac. Pract. quæſt. 23. fol. 166. col. tertia, vbi erit ſubdit quòd iudices aliter obſeruantes tenentur in ſyndicatu, quem referam Pract. conradi, fol. 288. numero 2. Idem etiam dicit Marſil. in pract. crim. §. nunc videndum, numero 25. & conſil. 51. num. 52. quem refert pract. Iodoc. c. 35. num. 3. & Pract. Carer. fol. 160. poſt num. 188. verſic. item ad torturam.

Et ideo dici ſolet, quòd iudices facilius debent procedere ad torturam in delictis clam commiſsis, quàm in his, quæ palam commiſſa ſunt. Et hæc eſt communis regula, vt dicit Igneus in l. prima, § ſerui app. num. 75. ff. ad Sylle. nam ea, quæ in occulto committi ſolent, difficilius probari poſſunt, vt eſt venenatio, falſum, adulterium, & ſimilia, merito in illis facilius eſt ad torturam deueniendum.

Scias etiam, quòd plerunque iudices, licet delictum ſit plene probatum, etiam per teſtes de viſu, ſolent nihilominus adhibere torturam, non vt amplius conſtet de delicto, ſed ſolum vt reus fateatur delictum, de quo conuincitur, ne per appellationem illud, quod fuerit pronunciatum, ſuſpendi contingat, Et dicit Bald. in l. prima, num. 9. C. de iura. calum. quòd ita ſeruant iudices de conſuetudine, quem refert Paris. Put. de ſynd. fol. 453. numero 3. Idem etiam dicit Bald. conſil. 364. numero 3. lib. tertio, & in l. ſecunda, num. 9. C. quorum app. non recip. quem refert Pract. Carer. fol. 21. num 34. Dicit etiam Anton. de Alexand. in quibuſdam apoſtil. ad Bart. in l. prima, §. ſi quis vltro, ff de quæſtio quòd hęc eſt communis practica, & quòd ita communiter obſeruatur, prout illum refert Grammat. conſ. primo, nu. 3. & voto primo, num 3. & ſuper conſtit. Regni, fol. 24. num. 33. Dicit etiam Igneus in

in l. & ſi certus, num. 10. ff. ad Sylle. quòd
hanc praxim tota pene Italia, & maxime
ineruditi cauſarum criminalium iudices,
& aſſeſſores obſeruant, ſub colore, quòd
velint reos interrogare ſuper ſociis, &
complicibus, vel ſuper aliis criminibus,
Et dicit Paris Put. de ſynd. fol. 462. num.
9. quòd hac cautela vtuntur iudices mali-
tioſi, quem refert Pract. Carer. fol. 161.
verſic. limita niſi. Hanc tamen practicam
laudat Bald. in d. l. prima, & ſecunda, quem
ſequuntur communiter omnes crimina-
liſtæ, vt dicit Foller. in pract. crim. canon.
fol. 258. numero 5. Et dicit Papo lib. 24.
tit 9. Arreſto primo, quòd parlamentum
Pariſien. conſueuit reos etiam conuictos
tormentis ſubiicere.

Veritas eſt, quòd in hoc Ducatu rei con-
uicti, vel confeſsi, vel condemnati interro-
gantur, & torquentur ſuper ſociis, & ſu-
per aliis criminibus, ſed non interrogan-
tur ſuper principali delicto contra ſe ip-
ſos vt confiteantur, & ſic non ſeruatur
illa practica, de qua ſupra dictum eſt, pro-
ut neque in Francia illam obſeruari di-
cit Chaſſ. ſuper conſuet. Burg. fol 48. poſt
num. 40. ſubdens quòd male faciunt qui
id faciunt. Quando autem tales rei tor-
quentur (vt dixi) ſuper ſociis, & compli-
cibus, & ſuper aliis criminibus, debet iu-
dex prius proteſtari, quòd id facit ſine præ
iudicio confeſsi, & conuicti criminis, vel
(ſi ſint condemnati) ſine præiudici con-
demnationis. Et hæc eſt communis obſer-
uantia, vt dicit Cæpol. conſil. 32. col. pen.
verſi. nec poteſt dici, quem refert Gomez.
c. 13. delictorum, poſt num. 20. verſic. & in
tantum & Boſſ. in tit. de ſenten. num 70.
& dicit Alber. in rubrica, C. de quæſtio.
poſt num. 9. quòd fatuus eſſet iudex, qui
torqueret aliquem, contra quem eſſet pro-
batum plene, niſi id faceret cum proteſta-
tione, quòd non intendit eum torquere
ſuper probatis, debentque facere, quòd ta-
lis proteſtatio appareat in actis, aliàs enim
vbi quis interrogaretur ſuper crimine ip-
ſo, de quo eſſet confeſſus, aut conuictus,
ſine tali proteſtatione, & in tormentis ne-
garet, & perſiſteret in negatiua, diceretur
purgaſſe indicia, & probationes contra ſe
exiſtentes, & eſſet abſoluendus, vel ſaltem
non poſſet in pœnam ordinariam condem
nari. Vide quę dixi infra verſic. Illata reo.
Debent etiam iudices, torquendo reos ſu-
per ſociis, & ſuper aliis criminibus, mode-
ratam torturam inferre, neque iuri termi-
nos excedere, vt dicit Igneus in loco pręal-
legato.

Dixi etiam, iudicem animaduertere de-
bere, priuſquam reum tormentis ſubiiciat,
an contra eum ſubſint indicia. Regulari-
ter enim non eſt à tortura incipiendum,
vt communiter dicitur, teſte Zaſio conſil.
19. num. 31. in fi. lib. primo. Et in hoc de-
bet iudex eſſe valde circunſpectus, quia ſi
torqueret aliquem ſine indiciis, poſſet gra-
uiter puniri in ſyndicatu. Vide quę dixi
infra verſic. Dixi quoque. Et dicit Tho. de
Piperata in tract. de fama, num. 58. quòd
caueant ſibi poteſtates, & iudices, ne præ-
textu arbitrii procedant ad tormenta ſine
aliquo indicio, quia ſaltem vnum debet
habere iudicium, per quod moueatur ani-
mus ipſorum, quòd accuſatus ſit culpabi-
lis maleficii, de quo imputatur, ſubdens,
quòd licet in procedendo poſsint omitte-
re ordinem, & ſolemnitatem iuris, ex con-
ſuetudinaria, & communi interpretatio-
ne arbitrii, non tamen prorſus poſſunt,
vel debent omittere. Vide quæ dixi ſupra
quęſt. 31. verſic. Arbitrio atque balia. De-
bent igitur omnino indicia præcedere tor-
turam, & in hoc nemo diſcrepat, vt dicit
Bologni. in additio. ad trac. de tormentis,
Guid. de Suz. num. 29. Et ideo etiam ſi poſt
torturam illatam legitima ſuperuenirent
indicia, non propterea tortura non præce-
dentibus indiciis illata legitimaretur, Et
ita tenent communiter doctores, & aduo-
cati, vt dicit Alber. in l. maritus, num. 4. C.
de quæſtio. Vide quæ dixi ſupra quæſt. 55.
verſic. Si vero. Et hęc concluſio locum ha-
bet non ſolum in minoribus delictis, ſed
etiam in maioribus, & atrociſsimis, imò
etiam in crimine læſæ Maieſtatis, prout
etiam eo caſu atteſtatur eſſe communem
opin. Brunus de ind. & tortura, fol. 93. nu-
mero 6. quem refert Pract. Conradi, fol.
300. in principio.

Sed pone, quòd reus ſit ſolitus delin-
quere, & aliàs ſit malæ vocis, conditio-
nis, & famæ, nunquid poterit ſine aliis

indiciis poni ad torturam? Reſpon. Aliqui dicunt quòd ſic, & dicit Marſil. in pract. crim. in §. diligenter, num. 99. & ſeq. quòd in hoc conueniunt ſere omnes Doctores, prout illum refert Nouel. in practica crim. fol. 41. num. 54. Sed certe ego non inuenio Marſil. in libro meo hoc explicite dicentem in loco præallegato, licet multos referat ita tenentes, quinimò ipſe tenet contrarium, prout ego etiam teneo. quia ſi ex eo ſolo poſſent iudices reos tormentis ſubiicere, quia aliàs deliquiſſent, haberent nimis latas habenas, quod non eſt permittendum propter imperitiã multorum. Et certe in hoc Ducatu illa opin. non ſeruatur, niſi in vilibus perſonis, prout ſunt iſti vagabundi, qui ſoliti ſunt furari, & ſimiles.

Sed nunquid bannitus, & condemnatus in contumaciam poterit torqueri ſine aliis indiciis pro veritate delicti? Reſpon. Bal. in l. 1. num. 13. in fin. C. de hæred inſtituendis tenuit, quòd ſic, & hanc dicit eſſe cõem opin. Foller. in pract. crim. fol. 309. num. 8. Hæc tamen deciſio videtur reddi valde dubitabilis ex his, quę dicit Boer. deciſ. 163. num. 5. & poſt eum Foller. in loco pręallegato. Tu itaque dic, quòd Aut loquimur in bannito, & condemnato, qui poſtea fuerit captus, Et de tortura huic inferenda ſuper veritate delicti non eſt tractandum, ſed ſolummodo de exequenda condemnatione, vt dixi infra quæſt. 96. verſi. Quæro nunquid. Bene poſſet torqueri ſup ſociis, & complicibus, & ſuper aliis delictis, iuxta ea quæ dixi ſupra verſic. Veritas eſt. Aut loquimur in bannito, qui ſit admiſſus ad nouas defenſiones, prout videtur loqui Bald. in loco pręallegato. Et hoc caſu vtique poterit torqueri ad veritatem delicti eruendam propter ſolum bannum, & condemnationem, etiam quòd nulla alia contra eum legitima ſubſint indicia, & ita procedat communis opin. Et ſi dicas (vt conſiderant Boer. & Foller. in locis pręallegatis) quòd non videtur poſſe in facto verificari hæc communis concluſio, cum inquiſitio, & bannum non valeant niſi præcedentibus legitimis indiciis, & conſequenter, ꝙ ſuper tali banno nullum poteſt fieri fundamentum? Reſpond. quòd imò poteſt verificari in multis caſibus, puta ſi proceſſum ſit ad inquiſitionem ex conſcientia principis, nam eo caſu procedit, & valet inquiſitio, etiam aliis indiciis non præcedentibus, vt dixi ſupra quæſt. 6. verſic. Præterea ſcias. Idem etiam ſi proceſſum ſit ex diſpenſatione ſenatus, vt ſæpe ſit, vel per inquiſitionem, vel pręceptis pœnalibus, non præcedentibus legitimis indiciis, ſed ſolummodo ſuſpicionibus, vel coniecturis, vt dixi ſupra quæſtione 31. verſic. Item quæro. Præterea etiam, tu ſcis, quòd multa indicia ſufficiunt ad formandam inquiſitionem, quæ nõ ſufficiunt ad torturam, vt dixi ſupra q. 20 verſic. Ad formãdam, ſi ergo inquiſitus vel citatus, in aliquo ex prædictis caſibus permiſerit ſe banniri, poterit deinde, ſi admittatur ad nouas defenſiones, torqueri ex ſolo banno, & illis qualibuſcunque indiciis, etiam quòd aliàs non eſſent ſufficientia ad torturam. Pariter etiam, ſi iſte bannitus admiſſus ad nouas defenſiones probauerit in ſuis defenſionibus talia, ex quibus ſint ſublata vel eliſa omnia indicia contra eum exiſtentia, adhuc tamen propter ſolum bannum ſeu contumaciam poterit torqueri. Et ſic vides, ꝙ in omnibus iſtis caſibus optime poteſt verificari cõmunis opi. Et ita pluries vidi in practica obſeruari.

Non ſufficit adeſſe aliqua indicia contra reum ad hoc vt torqueri poſsit, niſi ẽt illa indicia ſint legitime probata. Quomodo autẽ indicia probentur, dixi ſupra q. 22.

Dixi quoque non ſufficere, quòd adſint indicia contra aliquem, & quòd ea legitime probata fuerint, niſi etiam illa ſint ad torturam ſufficientia, Et hoc iudices Deum timentes debent ſemper præ oculis habere ne aliquem iniuſte tormentis ſubiiciant, vt neque ipſi in ſyndicatu teneantur, vt dixi ſupra verſ. Antequam tamen. Et dicit Afflic. ꝙ ipſe ſemel reſpondit regi Federico eum interroganti, quòd neque etiam de auctoritate regia non poterat mandare hominem torqueri, contra quem non extabant indicia ſufficientia, quem refert, & dicit ſe idem reſpondiſſe Cardinali Columnæ Proregi Neapol. Grammat. voto 32. num. 9. Dixi ſupra, verſic. Dixi etiam. In hoc autem quæ dicã-

tur

tur indicia ad torturam ſufficientia, ſcire debes, quòd in materia indiciorum, & torturæ propter varietatem negociorum & perſonarum non poteſt dari certa doctrina, ſed remittitur arbitrio iudicis, Ita dicunt communiter Doctores, vt ait Bar. in l. fin. num. 5. ff. de quæſtio. Simancas de hæret. c. 63. num. 8. Et in hoc omnes concordant, vt dicit Corn. conſil. 101. in litera O, lib. 2. & conſ. 198. in litera N, eo. vol. Brun. de ind. & tort. fol. 22. num. 1. Et dicit Salic. in l. fin. numero 7. C. de queſt. ꝙ ita dicunt omnes Doctores, Idem dicit Anton. de Canar. de quæſt. in ſecundo membro, numero 8. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Io. de Amicis conſil 134 num. 1. Et dicit Bal. conſil. 95. num. 6. lib. 1. ꝙ ita tenent communiter Doctores, Et dicit Prac. Iodo. c. 36. numero 2. ꝙ in hoc conueniunt omnes Doctorum ſententiæ. Si tamen vis videre aliquas quæſtiones in ſpecie circa nonnulla indicia, an ſint ad torturam ſuffi. cientia, vide ſupra q. 21.

Sed quæro, quot indicia requirantur ad hoc vt quis poſsit torqueri? Reſpond. Aliqui tenent, quòd vnum indicium ſufficiat, & dicit Pract. Iodo. in d. c. 36. numero 30. quòd ita ad vnum Doctores omnes Aſſerunt. Alii vero diſtinguunt, quòd aut indicium eſt proximum maleficio, & ſufficit vnum indicium ad torturam, aut vero eſt remotum à facto, & tunc reus propter vnum tale indicium non debet torqueri, ſed plura requiruntur, Ita dixit Bart. in l. fin. num. 6. ff. de quæſtio. quem ſequuntur communiter Doctores, vt dicit Boſſ. in tit. de ind. numero 71. Et hanc dicit eſſe communem opin Io. de Amicis conſil. 127. numero 26. & conſil. 131. num. 6. Blanc. de ind. numero 150. quem refert Villalob. in ſua collecta communium opin. in littera I, num. 17. Natta conſil. 42. num. 6. Michellus patrocinio 46. numero. 13. Hanc etiam appellat doctrinam omnium Doctorum Auguſt. ad Angel. de malefic. in verbo, Fama publica, poſt num. 52. Et ita ſeruari atteſtatur Alex. in d. conſil. 77. nu. 12. lib. 1. quem refert Pract. Conradi fol. 298 num. 30. in fin. Cæterum quidquid ſit de iure, Doctores indiſtincte dicunt, quòd de conſuetudine in practica ſeruatur, quòd per vnum indicium proceditur ad torturam, Ita atteſtatur Io. And. in addit. Specul. in tit. de præſumptio. §. ſpecies. ſub num. 3. in verbo, in l. vnica, quem refert Alex. in d. conſil. 77. in fin. & Iaſ. in repe. l. admonendi, num. 168. in fin. & Gram mat. conſil. crim. 17. numero 18. & Ant. de Canar. de quæſtio. in ſecundo membro, num. 32. in fi. & Gomez. Arias ſuper lege 74. Tauri, poſt num. 18. Ita etiam communiter ſeruari in iudiciis atteſtatur Alber. in l. ſi quis alicui, num. 2. C. ad l. Iul. Maieſt. Paris Put. de ſynd. fol. 447. c. 11. circa fin. & fol. 469. numero 49. Marſil. in pract. crim. §. diligenter, num. 11. Afflict. ſuper prima parte conſtitutionum Regni, Rubr. 27. numero 3. Et ita in hoc Ducatu ſeruatur, nam ex vnico indicio legitime probato, ſiue ſit proximum, ſiue remotum à facto, vt plurimum reus ſubiicitur tormentis, quòd tamen intellige iuxta ea, quæ dicta ſunt ſupra quæſt. 21, vbi dixi, an ſola fama, fuga, inimicitia, minæ, & huiuſmodi, quæ ſunt remota à maleficio, ſufficiant ad torturam.

Vbi ſubſint legitima indicia, legitime probata, & ad torturam ſufficientia, reſtat tantummodo vt iudex aduertat, an reus forte ſit talis perſona, quæ de iure prohibeatur ſubiici tormentis, Videamus igitur quæ perſonæ torqueri non debeant, Et in hoc articulo facienda eſt generalis concluſio, ꝙ regulariter omnis ille torqueri poteſt, qui non reperitur prohibitus, Et hæc eſt communis opin. vt dicit Ant. Gomez c. 13. delictorum. nu. 3. Scias autem, ꝙ aliqui dixerunt, ꝙ liber homo torqueri non poteſt, ſed contrarium proculdubio verius eſt, Et in hoc non eſt dubitandum, quia de eo ſunt textus expreſſi, prætereaq; ita ſeruat generalis conſuetudo, vt atteſtatur Guido Papæ de Suz. in tract. de ind. & tortura, num. 82. Iac. de Beluiſ. in pract. crim. in rubr. de quæſt. numero 7. & quotidie videmus de facto obſeruari. De ſeruis autẽ non eſt dubium, ipſi enim in quocunque crimine ſiue publico, ſiue priuato, & in quacunque cauſa poſſunt torqueri, vt dicit Bart. in l diuus, nom. 1. ff. de quæſt. & eſt communis opin. vt atteſtatur Pract. Conrad. fol. 299. num. 32.

Quæro

Quæro, an Doctores poſsint de iure torqueri? Reſpond. quòd non, & ita tenent omnes, vt dicit Paris Put.de ſyndic. folio 238.poſt numero 9. Ita etiam communiter teneri atteſtatur Pract.Carer.ſol. 145.poſt numero 180. verſiculo,excipiuntur, Ita etiã de conſuetudine obſeruari atteſtatur (ni fallor) Iacob.de Beluiſ.in practic.crim.in rub. de quęſt.numero 17. Et licet Gand.de malefic. in tit.de quæſt. numero 38.quem multi pro Bar.allegant, dicat,quòd hoc de conſuetudine non ſeruatur, prout etiam idem atteſtatur Odofr. in tract.de quæſt.in fi.& Guido de Suzar. in tract.de indic. & tortura, numero 108. & Paul. de Eleaz. in c grauis de depoſito, quem refert Brun.de ind.& tortura fol 82. & Paris Put. de ſynd.fol. 462.poſt nu.6.& fol.474.c.3.poſt num.5.quòd etiam ſe vidiſſe obſeruari atteſtatur Ant. de Canar. de quæſt.in quarto membro, num.3. Nihilominus talis conſuetudo de iure nihil valet. & ideo non eſt obſeruanda, & ita communiter tenetur, vt dicit Carer.in loco præallegato, quem refert Dueñas reg. 190. in quarta ampliatione, Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Boſſ. in tit. de indic.num.111. Et in hoc Ducatu ita obſeruatur, quòd Doctores non ſubiiciuntur tormentis,Et ita reſcripſit ſenatus prætori Placentiæ in cauſa cuiuſdam Doctoris Marliani 24. Octobris 1555.P.N.

Idem quæro, nunquid perſonæ poſitæ in dignitate poſsit torqueri? Reſpond. quòd non, neque vti rei contra ſe ipſos, neque tanquam teſtes contra alios, Et eſt communis opin vt dicit Boſſ in tit de tortura teſtium, numero 7. ſecundum quam expreſſe iuſsit ſenatus abſtinendum eſſe à tortura contra D. Hieronymum Pecorarium,eo quia eſſet ſeudatarius,licet prius ordinaſſet illum eſſe torquendum, 5. Nouembris 1558.A.C.

Quæro etiam, nunquid milites poſsint de iure ſubiici tormentis? Reſpond. quòd non, & eſt text. in l. milites, C.de quæſt. Et hoc quidem in militibus antiqui temporis nullam habet difficultatem, Sed quid in militibus noſtri temporis? Reſpond. quòd & ipſi gaudent hoc priuilegio, vt torqueri non poſsint, & eſt communis opin. vt dicit Grilland. de quæſt. & tortura in ſexta.quæſt.principali, nu.5. Et dicit Boſſ. in tit de indiciis,num.104.ꝙ ita communiter concluditur. Hoc tamen intellige vt procedat in his,qui hodierno tempore appellantur Equites,vt declaraui ſupra lib.2. §.Miles, Et in capitaneis, ſeu ductoribus militum,ſecus autem in militibus priuatis, nam illi quotidie torquentur, Et in hoc nullus dubitat, vt dicit Boſſ.in loco præallegato.num 108.

Vlterius quæro, nunquid nobiles poſſint de iure torqueri?Reſpond.quòd non, & eſt text. in l.nullus, C. ad l.Iul. Maieſt. Sed hęc opi. non ſeruatur in hoc Ducatu, prout etiam nec ſeruari in Francia atteſtatur Gul.de Bened.in ſecunda parte,c. Raynutius,fol.97.num.222.& Tiraquel.de nobilitate,c.20. num.134. In Hiſpania vero ait Didac.lib.2.reſolut.c 9. num.4. ꝙ frequentius ſeruatur prima opinio.In hoc puto ſeruandam eſſe conſuetudinem prouinciæ, in qua proceſſus agitatur,nam hodiernis temporibus adeo propter indigna, & vilia nobilium matrimonia videtur corruptus flos nobilitatis, vt vix alicubi dici poſsit quem vere eſſe nobilem.

Præterea quæro, nunquid decuriones ciuitatum poſsint de iure torqueri? Reſpond. quòd non, & eſt text. in l.decuriones.ff. de quæſt. Sed quidquid ſit de iure, contrarium ſeruatur de conſuetudine, vt atteſtatur Odofred. in d tract. de quæſt. Gand.in tit.de quæſt.poſt nu.38. quem refert. Auguſt. ad Ang. de maleſ. in verbo, Quod fama publica,poſt num.102.& Practic. Carer.fol.144.poſt num.180.verſic.& ideo decuriones,& Brunus de ind.& tortura,fol.80.numero 20.& Paris Put.de ſyndica.fol 238. numero 4. Idem atteſtatur Guido de Suz.in loco præallegato,numero 110. Iacob.de Beluiſ.in pract.crim. in rubric. de quæſtio. numero 18. Alber. in l.diuo Marco, C. de quæſtio. quem refert Martin. Lauden. de conſilio dominorum, quæſtio. ſeptima, & Petrus Bellus de re milit.folio 83.numero 36. Salic. in dicta l. diuo Marco, circa fin. qui dicit quòd in Lombardia non ſeruatur, Bald. in tract. de quæſtio. fol. 264.numero 4. in fin. Cæpolla conſilio crimi. 40. in primo

mo dubio. Ant. de Canar. de quæſtio. in quarto membro, num.4.

Quæro, nunquid minores 14. annis poſsint torqueri? Reſpond. quòd non, & hanc dicit eſſe receptam ſententiam Plaça libro primo delictorum, c.32. num. 12. Et dicit text. in l. 1. §. impubes, ff. ad Sylle. quòd ita ſolet vſu obſeruari, vt ſcilicet non torqueantur, ſed terreantur tantum, & habena, aut ferula, ſeu virgis cedantur, refert Anan. in cap. 1. numero 10. de delict. puerorum, & Ant. Gomez. cap. 1. delictorum, numero 67. Et dicit eſſe indubitatum Igneus in l. excipiuntur, numero 49. ff. ad Sylle. Et ita etiam quotidie in hoc Ducatu obſeruari videmus, licet ſenatus quandoque iuſſerit in eculeo eleuari quendam Martinum Magonum minorem 14. annis, 8. Apr. 1552. P. N. quòd fuit mirandum, ex quo agebatur tantummodo de percuſsione facta cum lapidibus, ex qua non erat ſecuta mors, & aderat partis remiſsio.

Non etiam debet iudex ſenes decrepitos tormentis ſubiicere, vt colligitur ex text. in l. 3. §. ignoſcitur, ff. ad Sylle. & eſt communis opin. vt atteſtatur Paul. Grilland. de diuerſ. crim. lib 3 in ſexta quæſt. numero 5. prout illum refert Viuius in lib. communium opin. in verbo, Senex ætatis. Iuſsit tamen ſenatus terreri ſub eculeo quendam ſenem decrepitum, 26. Nouembris 1550 P.N. Cæterum ſenex non decrepitus bene poteſt torqueri, vt per Grammat. deciſ. 34. colum 1. Et reperio, quòd in facti contingentia ſenatus iuſsit torqueri quendam Aluiſium de Lorto licet ſexagenarium, vbi eſſet robuſtus, 17. Septembris 1547. P. N. & alium Michaelem Bratni, licet eſſet ætatis annorum 65. eo tamen modo, quo per ætatem torqueri poterat, 18. Iunii 1561. P. N.

Quæro modo, nunquid mulier prægnans poſsit torqueri? Reſpond. ꝙ non, & ita obſeruatur, vt dicit tex. in l. prægnantis. ff. de pœnis. Conſuetudo autem obſeruat, vt etiam poſt partum editum non torqueatur, niſi elapſis quadraginta diebus purgationis, Et ita ſeruari iuſsit ſenatus in quadam Catherina Gatrona, 22. Februarii 1559. P. N. Idem etiam obſeruat ſenatus in mulieribus lactantibus, & ita iuſsit in facti contingentia non eſſe torquendam quandam Felicitatem teſtem, quæ puerum lactabat, 11. Maii 1557. P. N.

Sed an clerici poſſunt de iure torqueri? Reſpond. quòd ſic, & eſt communis opin. vt dicit Abb. in c. poſt ceſsionem de reg. iur. prout illum refert Villalobos in ſua collecta communium opin. in littera C, num. 86. qui forte voluit allegare Abb. in c. cum in contemplatione de reg. iur. de quo ego inferius mētionem feci. Hanc tamen concluſionem intellige vt procedat, quando clerici ſunt de crimine diffamati, & ſuſpecti, nam eo caſu vtique poſſunt ex caſu torqueri aliàs ſecus, Ita dicit Abb. antiquus in c. 1. in verbo, Vt audiuimus de depoſito, vbi ait, quòd raro, imò nunquam inuenies, quòd clerici torqueantur niſi infames, Et ita communiter teneri atteſtatur, Alexand. in apoſtil. ad Bart. in l. fin. ſub num. 5. in verbo, Specialia, ff. de quæſtio. quem refert Boſſ. in tit. de tortura teſtium, num. 6. Hanc etiam opin. dicunt eſſe communem ſcribentes in d. cap primo de depoſito, & in ſpecie Florian. & Imola num. 9. & Card. & Barb. columna quarta, Felin. in cap. vniuerſitati, poſt numero 2. de ſentent. excom. vbi dicit, quòd ita per omnes Doctores teneatur, quem refert Foller. in pract. crim. canon. fol. 259. numero 6. Dec. in cap. at ſi clerici in principio, numero 19. de iudic. & Marſil. ſing. 55. aduertas, prout illuc refert Villalob. in loco præallegato, numero 87. & Viuius in lib. communium opin. in verbo, Clerici non poſſunt, Gigas de crim. læſæ Maieſt. fol. 116. numero 3. Simancas de hæret. cap 63. num. 27. Dueñas regula 190. in tertia limitatione, Boſsius in titulo de indiciis, numero 35. Et ſic nō ſufficeret vnus teſtis de viſu contra clericum, niſi etiam adeſſet diffamatio, quod tamen non credo ſeruari in practica, prout illud non ſeruari in ciuitate Mediolani atteſtatur Boſſ. in eod. tit. de indic. poſt num. 103. Et hæc quidem omnia procedunt non modo in ſimplicibus clericis, ſed etiam in presbyteris, nam

& ipſi

& ipſi poſſunt torqueri, quidquid dixerit Batt. in l. ex libero circa principium, ff. de quæſtio. Vide quæ dixi ſupra quęſt. 25. verſic. Sed nunquid. Et hanc dicit eſſe communem opin. Abb. in c. cum in contemplatione, poſt num. 6. de reg. iur. Diaz in pract. crim. cano. c. 117. nu. 1. quamuis illum vti contrarium atteſtantem referre videatur Pract. Conradi, fol. 301. poſt nu. 35. verſ. 17. limita, niſi tamen liber eſt corruptus, quod certe ſuſpicor. Boſſ. in tit. de ind. nu. 103. Et ita ſeruari atteſtatur Paris Put. de ſynd. fol. 474. c. 3. poſt nu. 7. ſubdens ſe vidiſſe pluries eos torqueri pro veneno dato conſanguineis, & in crimine læſæ Maieſtatis, & pro ſepulchris violatis exhumando cadauera, & ea ſpoliando, &c. Scias tamen, quòd in omnem caſum tortura non debet eſſe ita ſeuera in clericis, ſicut in laicis, Et hæc eſt communis opin. vt atteſtatur Abb. in d. c. cum in contemplatione, poſt num. 6. de reg. iur. quem refert Diaz in pract. crim. canon. c. 117. poſt num. 5. & Viuius in loco præallegato.

Sed hìc quęro, nunquid iudex laicus, vel miniſtri laici poſsint torquere clericum de mandato epiſcopi ſui? Reſpond. De iure, quòd non, & eſt communis opin. vt dicit Ripa in c. decernimus, num. 39. de iud. Sed certe communis obſeruantia ſe habet in contrarium, vt dicit Abb. in c. vt famæ, numero 8. de ſenten. excomm. quem refert Diaz in d. c. 117. numero 6. Foller. in pract. crim. canon. fol. 260. numero 11. Simancas de hęreticis, c. 63. numero 29. Et ita quotidie videmus obſeruari, vt mandante epiſcopo, clerici à iudicibus laicis torqueantur. Et licet Abb. in d. cap. vt famæ, dicat quòd eſt mala conſuetudo tamen Card. Alex. in c. illi qui, ſupra quæſt. quinta, dicit, quòd non eſt mala conſuetudo, & ita etiam mihi videtur, aliàs ſæpenumero delicta clericorum remanerent impunita quia ſi non eſſent laici, qui torquerent, clerici nunquam torquerentur, vt dicit Foller. in loco præalleg.

Vbi nihil obſtet, quominus poſsit reus tormentis ſubiici, tunc decernere debet iudex procedendum eſſe contra eum ad torturam. Tenetur tamen (ſecundum aliquos) prius requirere accuſatorem, ad cuius inſtantiam habenda eſt quæſtio, aliàs non poteſt reum tormentis ſubiicere, & dicit Pract. Caſoni, fol. 81. numero quòd in hoc omnes doctores ſcribentes in hac materia conſentiunt. Quod tamen ego non credo verum, & in omnem caſum de conſuetudine non ſeruatur, prout etiam ipſemet fatetur, ſubdens quòd hoc tempore per totam Italiam iudex, non expectata requiſitione accuſatoris, reum torquet, & in hoc nulla eſt difficultas.

Sed quid agendum, ſi reus appellet ab huiuſmodi decreto, nunquid erit à tortura ſuperſedendum? Reſpon. Aliqui dicunt quod ſi, & ita deciſum fuiſſe in curia Delphi. refert Guido Papæ deciſ. 74. vbi dicit, quod de ſtylo curiarum tam parlamenti ſuperioris, quàm inferioris, ſuperſedetur ab executione torturæ, Et illum refert Marcus deciſ. 907. quæritur quando, numero 4. Quinimò (ſecundum aliquos) poteſt appellari non modo à decreto torturæ, ſed etiam à comminatione facta de torquendo & interpoſita huiuſmodi appellatione, debet iudex ſuperſedere à tortura, Et dicit Carauita ſuper ritu 259. magnæ curiæ, numero 14. in fi. quòd ita ſeruatur, & practicatur quotidie. Idem etiam ſemper vidiſſe ſeruari in magna curia Vicariæ atteſtatur Grammat. ſuper capit. Regni, fol. 133. numero 4. in fin. Dicit tamen Maranta in ſuo Speculo, fol. 136. numero 14. quòd ſolent cauti iudices non interponere decretum palam de torquendo reum, ne detur materia appellandi, ſed ducto reo ad locum torturæ, ſtatim cum incipit ligari, ſolent interponere decretum de torquendo, & immediate torquere. Faciunt quæ dixi infra, verſic. Quæro nunc. Poſtquam enim reus applicatur tormentis, non auditur eius appellatio, & ita in facti contingentia iudicatum fuiſſe per parlamentum Pariſienſe atteſtatur Papo lib. 24. tit 9. Arreſto 13. Sed certe apud nos, cum ex diſpoſitione decretorum ſublata ſit omnis appellatio in criminalibus, etiam in interlocutoriis, fruſtra interponuntur huiuſmodi appellationes, nam (eis non attentis) iudices ad vlteriora procedunt.

Sed quid ſi ille, quem iudex decernit eſſe

torquen-

torquendum, petat ſibi dari copiam indiciorum cum termino defenſionis, nunquid eſt audiendus? Reſpond. Pract. Caſoni, fol. 69. num. 3. dicit, quòd ſecundum omnes iudex tenetur dare exemplum indiciorum ante torturam, licet hodie iudices non data copia indiciorum procedant ad torturam. Tu vero dic, quòd ſi quidem reus p iuſquam torqueatur, petat ſibi dari copiam indiciorum, debet iudex ſuperſedere à tortura, & audire eius defenſiones, maxime ſi aliquid allegetur, quo probato non eſſet ad torturam deueniendum, Et ita communiter teneri atteſtatur Alber. in l. vnus, §. cognitorum, num. 3. ff. de quæſtio. quem refert Iaſ. conſil. 175. col. fin. verſic. 2. allego, lib. 1. Si vero non petatur, tunc poteſt iudex procedere ad torturam, etiam non decreta copia proceſſus, vel termino defenſionum, vt dixi ſupra quæſt. 49. verſic. Sed nunquid, Et ita intelligendum eſt, quod dicit ſeruari Boſſ. in tit. de indic. num. 74.

Quæro, ſi plures ſint torquendi, à quo ſit incipiendum? Reſpond. ꝙ regulariter incipiendum eſt ab eis, qui ſunt magis ſuſpecti. Si vero omnes ſint æqualiter ſuſpecti, tunc ſi eſt maſculus, & fœmina, eſt incipiendum à fœmina, tanquam à timidiori: ſed ſi ſunt omnes maſculi, incipiendum eſt à minori, debiliori, & timidiori, Ita colligitur ex text. in l. Vnius in princ. ff. de q. & hunc ordinem in tortura inferenda obſeruari atteſtatur Maranta in ſuo Spec. fol. 2. numero 13. Dicit etiam Pract Caſ. fol. 82. numero 3. quòd iudices conſueuerunt incipere à debiliori.

Decreta tortura, priuſquam reo inferatur, debet iudex animaduertere, ne reus aliquid eo die comederit aut biberit, & ita ſeruatur de conſuetudine, vt dicit Paris Put. de ſyndicatu fol. 455. numero 11. Pract. Millei fol. 103 num. 52. Et intellige eo die, ſcilicet per decem horas antequam torqueatur, Et ita ſeruat communis practica, vt atteſtatur Marſil. in l. 1. in princ. numero 29. ff. de quæſtio.

Nunc de gradibus torturæ videamus, nam (vt eſt omnibus notiſſimum) non omnes rei eodem modo torquentur, ſed aliqui grauius, aliqui leuius, ſecundum qualitatem delicti, & indiciorum, quæ ex proceſſu reſultant, & in hoc etiam maxime versatur iudicis arbitrium, cum (vt ſæpius dixi) tota hæc materia indiciorum, & torturæ, videatur remiſſa arbitrio iudicis. Scias igitur, quòd quinque ſunt gradus torturæ, ſcilicet Primo, minæ de torquendo. Secundo, conductio ad locum tormentorum. Tertio, ſpoliatio, & ligatura. Quarto, eleuatio in eculeo. Quinto, ſquaſſatio. Et nota, quòd licet videatur, quòd minæ de torquendo, conductio ad locum tormentorum ſpoliatio, & huiuſmodi non poſsit proprie dici ſpecies torturæ, nihilominus (ſecundum aliquos) talis metus, & ſuſpicio torquendi æquiparatur torturæ, & ita colligunt ex Bald. in l. interpoſitas circa fin. C. de tranſactio. Et dicit Marſil in l. 1. num. 15. ff. de quæſtio. & in pract. crim. § expedita, num. 2. quòd ita concludunt omnes. Hinc infertur, quòd paria ſunt confiteri per tormenta, vel metu tormentorum, quod quidem ſi eſſet verum, eſſet maximè vtile, Nam inter confeſsionem factam ſponte, & eam, quæ fit metu tormentorum, multum intereſt, vt poteſt videri in diſcurſu materiæ, præſertim ſupra quæſt. 55. verſic. Item poſſet, & ſeq. & infra verſ. Cæterum ſi reus. Sed certe quicquid ſit de iure, practica contrarium obſeruat, nam etiam ſi iudex dicat reo minando, quòd faciet illum, niſi confiteatur veritatem, conduci ad locum torturæ, & torqueri, talis confeſsio dicitur ſponte facta, non autem metu tormentorum, Et ita tenet Gand. in tit. de quæſtio. quem alii Doctores, ſequuntur, vt dicit Pract. Car. fol. 133. verſic. Sed ſi iudex. Pariter etiam conductio rei ad funem dicitur leuis terror, Et ita fere omnes tenent, vt dicit Prac. Caſoni, fol. 90. numero 3. Et audiui à præſide Arrigono, qui fuit vir magnæ practicæ præſertim in criminalibus, quòd apud ſenatum non ſunt niſi tres gradus in tortura. Primus eſt terrere, Et hic comprehendit non ſolum minas de torquendo, ſed etiam conductionem ad locum tormentorum, & ſpoliationem, & ligaturam, niſi tamen ligatura eſſet multum atrox, & ſtricta, & cum taxillis, vt faciunt pleriq; iudices, Et vidi in facto in quodam medico de

loco

loco Olegii, qui plus paſſus eſt in ſola ligatura eo modo facta, quam alii in tortura, talis enim poſſet æquiparari torturæ. Secundus gradus eſt ponere in tormentis, vel interrogare in tormentis, Et hoc eſt eleuare, & in ſuſpenſo tenere per aliquod notabile ſpacium. Tertius eſt torquere, Et hoc eſt ſquaſſare, & verificatur apud nos in vno ictu funis. Si tamen ſenatus iubeat bene torqueri, vel acriter, tunc ſolent dari duo ictus funis. Et hæc omnia nota, vt ſcias exequi litteras ſenatus tu, qui facis officia criminalia in hac prouincia.

Sed an forte ex eo, quòd ille, qui eſt crimen confeſſus, eſſet in carceribus detentus, dicitur talis confeſsio extorta metu tormentorum? Reſpond. Aliqui dicunt, quòd ſic, & ita videtur conſuluiſſe Anch. conſil. 24. numero 4. cuius opin. dicit eſſe communem Alexand. conſil. 52. numero 3. lib. 3. prout illum refert Neuiz. in ſylua nuptiali, fol. 12. col. 1. Sed certe Alex. ibi in libro meo non dicit, quòd hæc ſit communis opinio, prout iudicio meo non eſt neque vera, neque communis, iuxta ea quæ ſupra ſtatim dixi, neque apud nos ſeruatur in practica. Nam eam tenēdo omnis confeſsio diceretur extorta metu tormentorum, cum omnes ferè, qui confitentur delicta commiſiſſe tempore confeſsionis, ſint in carceribus detenti, & ſic per eam deſtrueretur omnes ferè proceſſus criminales.

Debet igitur iudex torturam adhibere pro modo indiciorum, vt dixi, Et ideo ſi non adſint indicia perfecta, & ſufficientia ad torturam, puta ſi adſit tantum vnus teſtis de viſu, qui non ſit integer, vel ſi adſint duo teſtes ſingulares deponentes de indiciis remotis, vel huiuſmodi, poterit procedere ad primum, vel ſecundum gradum torturæ, vel etiam ad alios ſubſequentes, non tamen ad plenam torturam, quia ad illam deuenire non debent, niſi præcedat ſaltem vnum indicium ſufficiens ad torturam. & legitime probatum, vt dixi ſupra verſ. Dixi quoque, & ſeq. Et in his gradibus (vt ſæpius dixi) non poteſt dari certa regula, ſed iudex ſecundum arbitrium, & conſcientiam ſuam ita faciet, vt qualitas delicti, & perſonæ, & indiciorum poſtulare videbitur. Plenam autem torturam dico quando reus ſquaſſatur, Et ideo ſcias, quòd ſecundum Marſil. in pract. crim. §. occurrit, col. 1. verſic. Et poteſt poni, & §. nunc videndum, numero 52. quem refert Pract. Caſoni, folio 83. numero 3. ex communi practica, & conſuetudine totius Italiæ pro quolibet indicio dantur tres ictus torturæ, ſeu (vt vulgo dicitur) ſquaſsi chordæ, Et dicit Nouell. in pract. crim. fol. 92. numero 28. quòd ex approbata conſuetudine modus torturæ temperatus eſt, quando quis torquetur in tribus diebus ſeparatim. Sed certe in hac prouincia non ſeruatur talis conſuetudo, nam pro vno indicio, etiam proximo actui, non dantur tres ictus funis, ſed duo tantum ad ſummum, & non vltra: & ſi plura ſint indicia, non dantur pro quolibet indicio tres ictus funis, ſed omnibus computatis dantur duo, vel tres, & non vltra: & ſi indicia ſint plura, & vrgentia, tunc torquetur reus interpollatis diebus, ſeu vicibus. Et iſte modus, quem Nouell. in loco prææallegato appellat temperatum, apud nos habetur pro acri & grauiſsimo, neque vnquam ex quibuslibet indiciis vidi aliquem iudicem (niſi iuſſu ſenatus) excedere tres ictus torturæ, neque torquere aliquem interpollatis diebus in hac prouincia, in qua ſumma iuſtitia, cum ſumma temperantia, & humanitate adminiſtrarí ſolet.

Quæro, an tortura inferri debeat die feriato? Reſpond. quòd in criminibus atrocioribus poteſt procedi ad torturam omnibus diebus, etiam paſchalibus, ſed in minoribus delictis non, & videtur text. l. nemo. C. de epiſc. audientia. Conſuetudo tamen male ſeruat hoc, vt dicit Brun. de indic. & tortura, folio 121. numero 52. prout etiam (ſecundum eum) male ſeruat cætera ſuperius dicta in hac materia. Ego tamen à iudicibus Deum timentibus vidi obſeruari, vt niſi in delictis capitalibus, rei in diebus feriatis in honorem Dei non torquerentur, & laudo vt ita obſeruetur. Vide quæ dixi infra quæſt. 97. verſic. Quæro etiam.

Quæro nunc, an examini, quod reus facit in tortura, poſsit intereſſe eius aduocatus, vel procurator? Reſpond. De iure cōi forte

forte poſſet dici, ꝙ ſic, vt videtur eſſe text. in l.ſi poſtulauerit. §. quæſtioni.ff.de adul. ſed certe hoc de conſuetudine non ſeruatur, vt atteſtatur Alber.in rubr.C.de quęſtio.in fi.& in d.§.quæſtioni, numero 1.& dicit Ang. in l. cuſtodias.ff. de pub. iud. ꝙ nec aduocati accuſatoris, neque accuſati debent intereſſe torturæ,& ꝙ ita obſeruat hodie generalis conſuetudo mundi. Dicit etiam Foller.in pract.crim.fol. 424. num. 216. ꝙ de facto ſeruatur, ꝙ tortura detur in occulto, & abſentibus aduocatis, licet aduocatus fiſci (vt ipſe ait) ex quodam abuſu interueniat. Faciunt quæ dixi ſupra q. 45.verſic.Quæro etiam. Bene dicit Imola in d.l.cuſtodias, in fine principii, ꝙ prius, quàm tortura reo inferatur, in illa.ſ. examinatione, an reus ſit torquendus, vel ne, ſunt requirendi,& audiendi aduocati reorum, ſed non in actu ipſius torturæ, ſubdens, ꝙ ita ſeruat generalis conſuetudo, & illum refert Marcus deciſ. 908. quæritur an patroni, num. 7. & idem ante eum dixit Bart.in d.l. cuſtodias, num. 1. quem refert Ant.de Canarde quæſt. in ſecundo membro, num.54. Hoc tamen, vt ſcilicet requirantur aduocati reorum, in illa examinatione an ſint torquendi, vel ne, non ſeruatur in hoc Ducatu, ſed decretum torturę ſecretò ſit,& quamprimum fieri poteſt, executioni mittitur, ne poſsint aduocati reos inſtruere ad veritatem negandam, vt quotidie fieri videmus. Faciunt quę dixi ſupra verſic. Sed quid agendum.

Item debet iudex aduertere, ne reum torqueri faciat modis exquiſitis, & non conſuetis, nam iudices, qui talia faciunt, potius ſunt carnificibus, quàm iudicibus comparandi. Scias tamen, ꝙ modus torquendi per ictus funis, manibus poſt terga ligatis, eſt de iure licitus, vt colligi videtur ex tex.in l.nullus. C.ad l. Iul.maieſt & eſt à conſuetudine communiter approbatus, vt dicit Brunus de indic & tortura, folio 65. poſt num. 6. vbi inuehitur contra huiuſmodi iudices, noua genera tormentorum inuenientes, quorum multa recenſet Marſ. in d.l.2. in princ. num. 27. ff. de quæſt.& Pract. Iod.fol. 109. num. 18. dicens. ꝙ ex inolita conſuetudine variis inſtrumentis, diuerſaque materia exercetur tortura per iudices maleficiorum, Sed apud nos ſolummodo eſt in vſu modus fune torquendi, quem etiam generaliter vſu frequentiorem eſſe atteſtatur Pract. Carer. fol. 138. col. 1. & quandoque etiam, quando rei non poſſunt propter debilitationem, vel aliam cauſam fune torqueri, ſolent torqueri igne appoſito ad plantas pedum, neque extra hoc duos modos vidi aliquem in hac prouincia torqueri.

Iudex autem debet in hac materia torturæ ſeruare conſuetudinem prouinciæ, in qua ius dicit, & ita faciendo non errabit, & caueat diligenter, ne in torquendo excedat modum conſuetum, & qui adhiberi debet iuxta qualitatem perſonę aliàs tenebitur in ſyndicatu, Ita dicit Bart. in l. quæſtionis modum, num. 1. ff. de quæſtio. cuius opin. in hoc communiter approbatur, vt dicit Marſ.in pract. crim.§. expeditat num.89.in fin. Nam ſi forte reus in tortura moriretur, ſi quidem iudex exceſsit dolo, tenetur de homicidio, ſi vero exceſſit culpa, punitur ſecundum modum culpæ, vt dicit Bart ibi, Et hæc eſt communis reſolutio, vt dicit Bellon. conſ.84. numero 12. Faciunt quæ dixi ſupra verſic. Antequam tamen. Et hunc caſum dicit Bart. ibidem ſibi de facto contigiſſe, quia cum vidiſſet quendam iuuenem robuſtum, torſit illum, & ſtatim ferè mortuus eſt, Et dicit Amad.de ſyndic.poſt numero 115.quem refert Brun.de indic. & tortura, folio 109. num. 32. quòd cautè agendum eſt, quantum fieri poteſt, ne caſus mortis in tortura accidat, propter euitandas calumnias popularium, & vulgarium, quos de facto dicit vidiſſe,& audiuiſſe propter huiuſmodi caſus contra officiales etiam innocentes armata manu inſurgere, vt euenit Peruſii contra D. Sanctum de Corneto poteſtatem, qui vix euaſit à furore populi. Vbi tamen iudex non facit niſi id, quod debuit, talis mors non habetur in conſideratione, ſecundum Bartol. in d.l. quæſtionis modum, qui ab omnibus approbatur, vt dicit Bolſius in titulo de tortura, numero 30. & eſt bonum conſilium, quòd notarius adhibitus ad torturam ponat in actis proceſſus qualitatem, & quantitatem torturæ, omnia particulariter deſcribendo

bendo, ad hoc vt ſemper apparere poſsit, an interuenerit aliquis exceſſus ex parte iudicis, Et ita communiter fit, & ſeruatur, teſte Ant. Gomez. c. 13. delictorum, poſt numero 6. verſic. ſi vero iudex.

Illata reo tortura, ſi ipſe neget delictum commiſiſſe, & nihil fateatur, tunc dicitur purgaſſe indicia contra ſe exiſtentia, quaſi puram veritatem dixiſſe videatur, & ita ſeruatur, vt dicit Alber. in rubr. C. de quęſtio. numero 9. Dicit etiam Alber. in l. edictum, numero 2. ff. de quæſtio. quòd communiter totus mundus ita tenet, & ſeruat, quem refert Boer. deciſ. 163. numero 12. & Grammat. deciſ. 8. poſt num. 9. & deciſ. 96 num. 2. & Didacus pract. quæſt. 23. fol. 167. col. prima, & dicit Pract. Caſoni, fol. 75. num. 2. quòd hanc opin. Alber. omnes obſeruant in Italia, Hanc etiam dicit eſſe communem obſeruantiam Cæpol. conſil. crim 32. col prima, verſic. nec poteſt dici, Et hoc etiam, ſi delictum fuiſſet contra ipſum plene probatum, vt dicunt aliqui ex præallegatis doctoribus. Debetque hoc caſu iudex facere ſcribi in actis, qualiter tortura fuit moderate adhibita, & indicia ſunt purgata, & poſtea debet eum relaxare fideiuſſori, Et ita eſt communis practica, & obſeruantia, vt dicit Marſil. in l. repet. numero 24. ff. de quæſtio. & in pract. crim. §. quoniam, numero 49. quem refert Ant. Gomez. c. 13. delictorum, num. 18. licet ipſe teneat, quòd imò reus ſit diffinitiue abſoluendus, in quo propoſito videnda ſunt ea, quæ dixi ſupra quæſt. 62. verſic. Forma autem. Idem etiam practicari atteſtatur Carer. in pract. crim. fol. 171. num. 202. quem refert Simancas de hęret. c. 63. numero. 36. Apud nos autem quandoque etiam poſt grauem torturam, & perſeuerantiam rei in negatione, vbi indicia ſunt valde vrgentia, ſolet ſenatus reos condemnare, non quidem ad pœnam ordinariam, ſed extraordinariam, puta triremium, ad tempus, & aliquando etiam in perpetuum, præſertim quando reus eſt valde famoſus, vt etiam refert Boſſ. in tit. de inquiſitione, numero 30. Quinimò dicit Papo lib. 24. tit. 9. Arreſto primo, quòd parlamentum Pariſienſe ſolet reos conuictos tormentis ſubiicere, & licet in tormentis perſiſtant, nihilominus ad mortem condemnare, quæ tamen practica mihi nunquam placuit, licet etiam illam in pœnis extraordinariis obſeruet conſil. Neapol. teſte Crammat. deciſ. 8. & conſil crim. 32. in fin & credo illam eſſe iuri, & æquitati contrariam.

Et in hoc propoſito nota, quòd ſi iudex aliquem iniuſte & indebite ſubiicerit tormentis, poteſt hoc caſu vti cautela, quam ponit Ang. in l. iniuriarum, §. ſi quis quod decreto, ff. de iniur. vt ſcilicet illum blandis verbis inducat ad confitendum in actis, quòd fuit legitime tortus, & non tenebitur in ſyndicatu, & ita illum refert Catald. de ſyndic. nu. 7. ſubdens quòd ita vidit de facto practicari, quem refert etiam Brunus de indiciis & tortura, fol. 130. in fi. & Thomas Ferrat. cautela 14. tura ſunt, verſic. primo, Sed certe in hoc Ducatu non ſeruatur, quòd iudex hæc faciat ſcribi in actis, prout neque etiam ſeruatur, vt purgatis indiciis per torturam reus cenſeatur puram veritatem dixiſſe cum plerunque (vt dixi) etiam poſt torturam illatam multi condemnentur in pœnam etiam corporalem. Scias etiam quòd ſi reus non eſſet ſufficienter tortus, vel ſi noua indicia ſuperuenirent, iis caſibus poſſet, & deberet tortura repeti, vt dixi infra verſic. Vltimo videndum.

Cęterum ſi reus in tormentis delictum confiteatur, ſcire debes, quòd adhuc non eſt ſtandum tali confeſsioni factæ in tortura, niſi reus in illa perſeueret, & eam ratificet extra tormenta ad bancum iuris, Et hæc eſt communis opi. vt dicit Boer. in d. deciſ. 163. num. 18. Brun. de indic. & tortura, fol. 134. num. 3. & fol. 146. numero 21. Ita etiam communiter diſtingui atteſtatur Abb. in c. cum in contemplatione, num. 7. de reg. iur. & ita ſeruat conſuetudo, vt atteſtatur Bart. in l. prima, in vltimis verbis, ff. de cuſtod. reorum, quem refert Marian. in repet. c. qualiter, & quando, num. 233. & Pract. Millei, fol. 65. num. 16. Quod intellige vt procedat, ſiue talis confeſsio facta fuerit præcedentibus indiciis, ſiue non. Et ita communiter teneri atteſtatur Pract. Carer. fol. 166. num. 196. Et aduerte, quia non ſufficit, quòd tortus tacite perſeueret in confeſsione, il-

lam

lam non reuocando, Sed opus eſt, quòd illã expreſſe ratificet apud acta, & ita obſeruat conſuetudo, vt dicit Ant. de Canar. de quæſtio. in quinto membro, num. 9. Et in hoc propoſito bona eſt practica, quam docet And. de Iſer. ſuper prima parte conſtitutionum Regni, rub 27. col. ſexta, quē refert Paris Put. de ſynd. fol. 451. c. 1. poſt num. 1. quòd ſcilicet iudex poſtquam habuit confeſsionem inquiſiti in tormentis, non permittat eum conduci ad illos carceres, in quibus ſunt etiam alii carcerati, quia in carcere, vbi ſunt multi criminoſi, eſt ſchola, quia de facili vnus docet alium, quid debeat dicere vt euadat, & ſic quòd reuocet ſuam confeſsionem, propterea debet eum poni facere in carcere ſeparato, Et dicit Afflic. ſuper ea. rub. num. 44. in fi. quòd cauti iudices ita faciunt.

Et circa hanc ratificationem aduerte, quia non debet ſtatim fieri huiuſmodi ratificatio, præſumeretur enim adhuc durare metus tormentorum, ſed eſt expectandum ſpacium vnius diei, Quod intellige ſecundum aliquos, ideſt viginti quatuor horarum. Et hanc dicit eſſe communem doctrinã, & practicam huius articuli Ant. Gomez c. 13. delictorũ, nu. 24. & ſecundum alios, ideſt de vna die ad aliam ſequentem, licet non intercedat plene ſpacium vigintiquatuor horarum, ſed ſit ſaltem nox intermedia, Sed in hoc puto ſtandum eſſe arbitrio iudicis, vt dicit Bart. in l. 1. §. diuus Seuerus, num. 4. ff. de quæſtio. cuius ſententiam communiter approbari atteſtatur Simancas de hæret. c. 63. num. 42. & prout etiam in effectu velle Doctores dicit Anton. de Canar. de quæſtio. in quinto membro, num 7. Ipſe enim ſecundum qualitatem torturæ illatæ iudicabit, quanto temporis ſpacio præſumatur, ceſſare dolor ac metus tormentorum, poteſt enim fuiſſe adeo leuis tortura, vt etiam eodem die non eſſet inconueniens, vt fieret ratificatio interiecto aliquot horarum ſpacio, tutius tamen eſt expectare in diem ſequentem, licet aceeſſores hoc non obſeruent, vt ait Cæpoll. conſil. crim. 40. verſic. & quòd in hoc caſu, multos enim inconcinenti ducunt ad ratificandum, & (ſecundum eum) peſsime faciunt non proculdubio deberent permittere, vt tortus ſaltem per vnum diem, vel per vnam noctem requieſceret, quod etiam ante eum dixit Angel. in l. ſecunda, numero 1. C. de cuſtod. reorum, & apud nos optime obſeruatur.

Debet quoque talis ratificatio fieri non in carcere, ſed ad bancum iuris, & ſic in iudicio, Ita dicit Bartol. in d. l. prima, §. diuus Seuerus, num. 3. ff. de quæſtio. & ita practicatur, vt atteſtatur Bald. conſil. 85. in fin. lib. 1. Debet etiam fieri in loco, vbi reus tormenta, ſeu inſtrumenta ad torquendum videre non poſsit, aliter. n. dici poſſet, quòd adhuc duraret metus tormentorum, Et ita tenent Doctores, vt dicit Ioan. And. in cap. cum in contemplatione de reg. iur. quem refert Auguſt. ad Ang. de malef. in verbo, Fama publica, poſt num. 137. Et nota, quòd licet ſecundum aliquos tutius eſſet, quòd in tali ratificatione, ſeu perſeuerantia adhiberetur teſtes, ex quo eſt actus tanti prĕiudicii, tamen hoc in practica non ſeruatur, ſed ſine teſtibus ſtatur actis factis per notarium coram iudice, & ita de generali conſuetudine obſeruari atteſtatur Vitali. de malefic. in tit. de forma perſeuerationis, num. 3. Solentque cauti aſſeſſores hoc caſu facere ſcribi in actis, quòd reus ſponte ita confitetur, & hoc non obſtante quòd tortura præceſſerit, & quaſi vt plurimum illa ſcriptura eſt falſa, vt dicit Bald. in l. 2. num. 3. C. de cuſt. reorum, quem refert Brun. de ind. & tortura fol. 147. num. 22. Nihilominus hæc generalis conſuetudo excuſat iudicem, & notarium à pœna falſi, vt dicit Bal. in l. 1. num. 30. C. de confeſſis, quem refert Brun. in loco præallegato, num. 24. & ſeq. vbi etiam num. 28. dicit, quòd ſi tortura fuit iuſta, & prĕcedentibus legitimis indiciis illata, tunc ſi tranſacto debito tempore, & interuallo reus confitetur, licet ſcribere ſponte, & ſubdit quòd ita ſeruat conſuetudo.

Vbi vero reus, ductus ad bancum iuris ad ratificandum ſuam confeſsionem, illam non ratificet, ſed reuocet tunc debet iterum in tormentis repeti, ad hoc vt in ipſa confeſsione pe ſeueret, vt dixi ſupra quæſt. 21. verſ. Vlterius quęro.

Sin autem reus extra tormenta, & ſeruatis ſeruandis ratificauerit confeſsionem prius in tormentis factam, tunc debet iudex ei ſtatuere aliquem breuem terminum, puta duorum dierum, vel trium ad producendum, & allegandum omnes ſuas defenſiones, quas facere intendit contra ſuam confeſsionem, & ita eſt de communi obſeruantia, vt dicit Maranta in ſuo Speculo, fol. 135. num 25. quæ practica mihi ſummopere placet, licet aliqui officiales parum docti illam non obſeruent, & credo quòd aliter reus non poſſet condemnari, quia diceretur mori indefenſus, nam etiam contra propriam confeſsionem, præſertim in tormentis factam, multa deduci & probari poſſunt, vt dixi ſupra quæſt. 55. Vide quæ dixi infra quæſt. proxima circa principium. Quinimo poſſet talem confeſsionem etiam poſt ratificationem ex interuallo reuocare, & ſi probaret errorem, eſſet abſoluendus, Et ita refert iudicatum fuiſſe in facti contingentia per conſ. Neap Gram. ſuper conſt. Regni, fol. 23. num. 23. Dixi ſupra in d. quæſt. 55. verſic. Sed pone. Vbi vero nihil probet, poterit reus ex tali confeſsione condemnari, & ita tenent omnes, vt dicit Bald. in l. 2. num. 3. C. de cuſtod. reorum. quem refert Affl. ſuper prima parte conſt. Regni, rubr. 27. num 43.

Succeſsiue quæro, nunquid reus, qui confeſſus eſt crimen, de quo contra eum adſunt indicia, poſsit interrogari de aliis delictis, de quibus contra eum non ſint indicia? Reſpond. quòd de iure ſecundum omnes non poteſt interrogari, vt dicit Pract. Caſoni, fol. 85. num. 8. & eſt tex. in l. prima, in principio, ff. de quæſtio. & dicit Vitali. de malefi. in rubr. quæ indicia. &c. num. 6. & ſeq. quòd aſſeſſores, qui hoc faciunt, male faciunt, ſaltem quando proceditur per viã accuſationis. Sed certe quicquid ſit de iure, contrarium ſeruatur de cõſuetudine, vt dicit Ang. de malefi. in verbo, Fama publica, num. 120. Prac Millei fol. 107. num. 19. Dicit etiam Gand. de malefic. in tit. de quæſtio. num. 19. quòd de generali conſuetudine totius Italiæ ſeruatur contrarium, & ſpecialiter in furtis, quia magis frequentatur, quem refert Marſil. in pract. crim. §. conſtante, numero 14. & conſil. 53. num. 9. & Diaz in pract. crim. canon. cap. 117. numero 5. in fin. & Brun. de indic. & tortura, fol. 129 numero 64. & Grammat voto 13. num. 2. Idem dicit Iacob. de Beluiſ. in pract. cri. in rubr. de quæſtio. numero 55. Pract. Carer. fol. 168. numero 198. Anton. de Roſellis de ind. & tortura, numero 14. quem refert Pract. Conradi, fol. 292. numero 22. De hac etiam generali conſuetudine Italiæ atteſtatur Guido de Suzar. in tract. de indic. & tortura, numero 56. Odofred. in tract. de quæſtio. in 11. quæſt. quem refert Grammat. deciſ. 34. num 34. & Cæpolla conſil. crim. 40. in quinto dubio, Alberic. de quæſt. quem refert Anton. de Canar. de quæſtio. in quarto membro, num. 28. Bald. in tract. de quæſt. fol. 258. poſt num. 5. Paris Put. de ſynd. fol. 460. poſt numero primo, Foller. in pract. crim. fol. 263. numero 6. & fol 313. num. 33. Boſſ. in tit. de indic num. 137. vbi dicit, quòd in hoc dominio interrogantur etiam ſuper delictis non ſimilibus, & etiam de quibus nulla extant indicia. Ego tamen nunquam vidi reum, confeſſum de aliquo crimine, interrogari ſuper aliis criminibus, de quibus non adeſſent contra eum indicia, niſi in crimine aſſaſsinii, & furti, & ſfroſationis annonæ, vel ſalis niſi forte eſſet iam bannitus, & condemnatus. Tunc enim ſi eſt exequenda condemnatio, ſolet quandoque torqueri, tam ſuper aliis delictis in genere, quàm ſuper ſociis, complicibus, & receptatoribus.

Vltimo videndum eſt in hac materia, in quibus caſibus tortura ſemel illata iterum repeti poſsit, Et hoc caſu dici ſolet, quòd repetito torturæ eſt arbitraria iudici, & ita practicatur, vt dicit Bart. in l. vnius, §. reus, num. 1. ff. de quæſtio. quem refert Boer. deciſ. 163. num. 10. & Pract. Millei, fol. 108. num. 34. & Grammat. conſilio crim. 21. num. 25. & Marſil. in l. repetit. num. 6. ff. de quæſtio. Idem dicit Paris Put. de ſynd. fol. 454. poſt nu 5. quem refert Pract. Carer. fol. 162. poſt nu. 189. Catald. de ſynd. quæſt. 231. Tu vero dic, quòd ſi quidem reus fuit leuiter tortus, poteſt repeti in tormentis, ita vt ſufficienter

ter torqueatur, & hoc caſu ſolent iudices, quando iubent reum deponi à prima tortura, ſcribi facere, quòd illum deponi iubent animo repetendi, &c. Si vero reus fuit ſufficienter tortus, & nihil confeſſus, tunc non poſſunt repeti tormenta, niſi ſuperueniant noua indicia, Ita tenet Dyn. in l. repetit. ff. de quæſt. cuius opin. communiter approbatur per Doctores, vt dicit Alber. in rubr. C. de quæſtio. num. 8. vbi etiam dicit, quòd ita ſeruatur. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Alex. conſilio 5. numero 4. libro 1. quem refert Villalob. in ſua collecta communium opin. in littera T, numero 119. Anton. de Roſel. de indic. & tortura, num 15. quem refert Pract. Conradi fol 299. in principio, Brunus de indic. & tortura, num. 60. Bolognin. in add t. ad tract. Guid de Suzar. de indic. & tortura, num. 58. Ioan. de Amicis conſil. 37. num. 4 Afflic ſuper prima parte conſtitutionum Regni, rubr. 27. num. 41. vbi dicit, quòd ita vidit obſeruari à bonis iudicibus, & ponit exemplum Bald. in tract. de quæſtio. fol. 251. numero 6. puta ſi tortus dicebat neminem illa nocte iacuiſſe, vbi maleficium fuerat commiſſum, poſtea inuentum eſt per teſtes, quòd alius ad fuit, Et dicit quòd hæc eſt communis opinio, idemque fere per eadem verba ante eum dixit Guido de Suzar. in dict. tract. de indic. & tortura, num. 57. & Iacob. de Beluiſ. in prac. crim. in rubr. de quæſtio. num. 91. licet ſubdat, quòd aſſeſſores hoc hodie non ſeruant. Mantua conſil. 208. num. 2. lib. ſecundo, vbi dicit, quòd ita eſt communis opinio & practica. Ita etiam communiter vbique ſeruari atteſtatur Alber. in d. l. repet. numero ſecundo. Aliqui etiam addunt, & quòd iſta noua indicia ſint fortiora primis, & ita eſſe communem opin. atteſtatur Gand. de malefic. in tit. de quæſtio. numero ſecundo ſubdens, quòd ita ſeruatur in practica, quem refert Prac. Papien. in forma inquiſitionis, in verbo, Hæc eſt quædam inquiſitio, num. 22. & Brun. de indic. & tort. fol. 126. nu. 60. & Curt. ſen. conſ. 59. num. 9. & Auguſt ad Ang. de maleſ. in verbo, Fama publica, poſt nu. 95. Marſil. in d. l. repet. nu. 8. & ſeq. vbi etiam ſubdit, quòd ita ſeruandum eſt in practica, quem refert Crau. conſ. 288. nu. 7. & Petrus Calephat. inter conſilia criminalia diuerſorum, conſil. 93. num. 18. lib. 2. Ex primis autem indiciis non debet quis in tormentis repeti, & ita communiter tenetur, vt dicit Alexan. in allegato conſil. 5. num. 5. lib. 1. Et prædicta dicit ſentire communiter doctores Boſſ. in tit de tortura, nu. 42. Et ex hoc refert Pract. Papien. in loco præallegato, reprobatam fuiſſe de facto fatuitatem iudicis, qui prius torqueri fecerat reum ſuper indicio famæ, & deinde ſuperuenerunt alii teſtes probantes famam, & ipſe illum de nouo torqueri fecit, nam ille iudex male fecit, quia non ſuperuenerat indicium nouum, ſed ſolum noua probatio illius primi indicii, quod iam fuerat per torturam purgatum.

Hæc autem omnia intellige vt procedant, niſi prima indicia fuerint multum vrgentia, & manifeſta, nam eo caſu, licet ſecundum aliquos de iure tortura repeti non poſsit, quorum opin. communem appellat Anton. Gomez cap. 13. delictorum, num. 26. nihilominus de conſuetudine ſeruatur, vt tormenta repeti poſsint & ita practicari atteſtatur Bar. in dicta l. vnius, §. reus, num. 2. quem refert Socin. conſil. 54. num. 14. l. b. tertio, & Grammat. conſil. 21. poſt num. 5. Anton. de Canar. de quæſtio. in ſexto membro, poſt num. 1. ſubdens, quòd in hoc omnes conueniunt, vt repeti poſsit, vel non poſsit ſecundum qualitatem indiciorum præcedentium, & quòd ſæpe ſic faciunt boni aſſeſſores, quia incipiunt à leui tortura, & ſi ex ea habent veritatem, bene quidem, alias eam repetunt. Caueant tamen ſecundum eum iudices, ne huius arbitrii prætextu immoderate ſæuiant, ſed potius in dubio ad torturam non procedant. Multi enim innocentes propter tormentorum ſæuitiam confeſsi, & condemnati fuerunt, vt etiam diebus noſtris contigiſſe intelligi in duobus, qui in tortura confeſsi fuerunt occidiſſe quendam nobilem eorum inimicum, qui deinde poſt multos annos repertus fuit viuus in quodam caſtro carceratus per quendam magnum dominum, ipſi tamen, propter eo-

rum confeſsionem vi tormentorum extortam, fuerant vltimo ſupplicio affecti. Idem dicit Salic. in l. 2. num. 10. C. de cuſt. reorum, quem refert Paris Put. de ſynd. fol. 488. c. 8. nu. 1. in fin. & Foller. in pract. crim. fol. 322. num. 78. Dicit etiam Brunus in loco prçallegato, num. 62. in fin. ꝙ licet verũ ſit de iure, quòd ſemel tortus competenter, non debet iterum torqueri, niſi ſuperuen ant noua indicia, tamen conſuetudo obſeruat contrarium, & quòd la trunculatores ſæpe torquent, & repetunt pluries, & quòd ita ſeruari vidit, & quandoque etiam ipſe ſeruauit, & male (vt ipſe ait) & minus iuridice. Sic etiam ſi reus ſemel fuerit in tortura confeſſus delictum, deinde ductus ad ratificandum reuocauerit, poterit repeti in tortura, etiam ſi alia indicia nõ ſuperuenerint, vt dixi ſupra verſic. Vbi vero. Talis enim confeſsio dicitur nouum indicium, vt dixi ſupra q. 21. verſic. Vlterius quçro.

QVAEST. LXV.

SVMMARIVM.

REus confeſſus delictum debet condemnari.

Et an vnica confeſſio ſufficiat, vel plures requirantur, verſic. Sed quæro.

VBi reus delictum ipſum confeſſus fuerit, tunc dici ſolet nullas eſſe iudices partes niſi in condemnando, nam talis confeſsio contra eum plene probat, poteſtq; ex illa condemnari, Et hęc eſt communis opin. vt atteſtatur Bart in tract. de quæſtio. prout illum referunt aliqui. Sed certe ille tractatus non eſt Bart. Sed Gandini, vt demonſtrat Auguſt. ad Angel. de malef. in verbo, Fama publica, num. 28. in fin. & ita ad verbum legitur in opere maleficiòrum ipſius Gandini ſub tit. de quęſtio. & in ſpecie hunc locum tanquam ipſius Gandini, qui ita eſſe communem opin. atteſtatur in d. tit. de quæſt. num. 15. citat idem Auguſt. in d. verbo, Fama publica, poſt num. 112. & Ruin. conſil. 80. poſt nu. 7. lib. 4. & Viuius in lib. communium opin. in verbo, confeſsio facta ſponte. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Guid. de Suz. de ind. & tort. fol. 201. nu. 44. quem refert Prac. Conradi, fol. 280. nu. 3. Imola conſil. 109. circa principium, quem refert Marſil. in pract. crim. §. quoniam, num. 18. & Pract. Carer. fol. 19. num. 24. Pract. Millei, fol 79. num. 17. Non tamen intellige, quòd etiam ſponte confeſſum debeat iudex ſtatim condemnare, ſed practica eſt, ꝙ quando reus eſt ſponte confeſſus, iudex mittat eũ in carcerem, & apud acta præfigat ei terminum ad allegandum quicquid vult, ne condemnetur, & ad omnes ſuas defenſiones faciendas: quo elapſo, vbi nihil probet, poteſt poſtea condemnari. Et hanc practicam ſeruat totus mundus, vt dicit Salic. in l. 2. num. 7. C. de cuſtod. reorum, quem refert Boſſ. in tit. de confeſsis, num. 2. Ita etiam communiter practicari atteſtatur Ant. Gomez c. 12. delictorum, num 3. in fin. Multa enim poſſunt deduci, & probari contra propriam confeſsionem, de quibus dixi ſupra q. 55. & licet ſecundum Boſſ. ibi non ſit dandus terminus defenſionis reo confeſſo, niſi illum petat, nihilominus practica generalis contrarium obſeruat, ſcilicet vt etiam confeſſo, & dilationem non petenti detur terminus defenſionis, & ita ſeruando non errabis. Vide quæ dixi ſupra q. 49. verſ. Eſt igitur, & ſupra quęſt. proxima, verſic. Sin autem reus.

Sed quęro, nunquid vnica confeſsio ſufficiat ad hoc vt reus poſsit condemnari, an autem plures requirantur? Reſpon. Gloſ. in l prima, in gloſ. prima, ff. de quęſtio. tenuit, quòd vna confeſsio ſponte facta non ſufficiat, ſed quòd requiruntur tres, Sed certe illa gloſ. communiter non tenetur, vt ait Salic. in d. l. ſecunda, nu. 3. C. de cuſtod. reorum. Paris Put. de ſynd. fol. 487. c. 8. num. 1. Dic ergo eſſe in hoc articulo diſtinguendum inter confeſsionem factam ſponte, & eam, quæ facta eſt in tormentis. Nam ſi quidem eſt facta ſponte, tunc vnica confeſsio iudicialis ſufficit ad condemnandum, Et hæc eſt cõmunis, & quaſi omnium opin. vt dicit Brun.

de

de indic. & tort. folio 146. numero 21. quem refert Foller. in pract. crimin. folio 272. numero 39. & quòd in tali confeſſione facta ſponte, & ſine tormentis non requiratur ratificatio, ſeu perſeuerantia confitentis, ſed quòd ſtatim, quòd eſt confeſſus crimen, debeat condemnari, dicit eſſe communem opinio. Dyn. in l. ſecunda, ff de cuſtod. reorum, quem refert Guido Papæ deciſio. 339. quidam inculpatus. Gand'n. in loco præallegato. Iacob. de Beluiſ. in pract. crim. in rubr. de quæſtio. numero 97. Bald. in tract. de quæſtio. folio 256. numero 2. Vitali de malefic. in tit. quæ indicia &c. numero tertio. Imola in d. conſil. 109. numero primo, quem refert Carer. in pract. crimin. folio 18 numero 24. Marſil. in pract crim. §. Quoniam, numero 18. & dicit Bartol. in l. prima ff de cuſtod. reorum in vltimis verbis, quòd ita ſeruat conſuetudo, quem refert Bald. in l. ſi quis in ea, numero ſecundo. C. de cuſtod. reorum. Si verò confeſsio facta ſit in tormentis, vel extorta metu tormentorum, tunc non poteſt reus condemnari, niſi in ea perſeueret, illamque ratificet, iuxta ea quæ dixi ſupra quæſt. 64. verſ. Cęterum ſi reus.

QVAEST. LXVI.

SVMMARIVM.

Reus de crimine conuictus debet condemnari.

Et quid ſi non conſtet de delicto, ibid. Remiſſiue.

Iudex debet iudicare ſecundum acta, & probata, verſ. Scias autem.

Probationes in criminalibus eſſe debent luce meridiana clariores, verſic. Debet autem.

Si probatum ſit delictum, non autem qualitas delicti in proceſſu deducta, an reus ſit abſoluendus, verſ. Sed quid.

Contra Cardinales maior numerus teſtium, quàm contra alios requiritur, verſic. Debes etiam.

Et quid in ſummo Pontifice, verſic. Sed quęro.

HAEC omnia ceſſant, vbi reus eſt de ipſo crimine legitime conuictus, nam eo caſu non eſt vlterius quærendum, ſed debet iudex illum condemnare, & ita practicatur, vt dicit Boſſ. in tit. de conuictis, numero 3. Intellige, modo conſtet de ipſo delicto, de quo reus conuincitur, aliàs enim nullo modo eſſet condemnandus. Et ideo etiam ſi multi teſtes deponerent, etiam de viſu, contra aliquem de homicidio per eum commiſſo, niſi tamen conſtaret de ipſo cadauere, non poſſet puniri, quod tamen intellige iuxta ea, quæ dixi ſupra q. 4 & q 55. verſ. Poteſt etiam. Bene verum eſt, quòd quando delictum eſt talis qualitatis, quod ſecundum id, quod communiter contingit, reputatur difficilis probationis, tunc ſufficiunt minores probationes, Et poteſt poni exemplum in furto, nam ſi dominus conqueratur de furto, & appareat famulum aufugiſſe, ſatis dicetur conſtare de furto, ſecundum theoricas doctorum, vt dicit Riminald. conſ. 2. num. 3. Idemque ſi oſtendatur aliquod ſignum, ſeu veſtigium alicuius circunſtantiæ, ex qua veriſimiliter poſsit prȩſumi furtum commiſſum fuiſſe, puta ſi reperiatur fractura aliqua in hoſtio, vel pariete, vel arca, hęc etiam eſt vna ex coniecturis, quam adducunt Doctores ad probandum furtum, vt dicit Rimin. in loco præallegato.

Scias autem, quòd hæc diſcuſsio, quæ fieri debet à iudice ſuper condemnatione rei, debet fieri non ſecundum ipſius credulitatem, aut opinionem, ſed ſecundum probationes factas in proceſſu, nam iudex tenetur iudicare ſecundum acta, & probata, etiam ſi ſciat veritatem eſſe in contrarium, Et eſt communis opin. vt atteſtantur multi, quos refert Didacus libro 1. reſolutionum. c. 1. poſt num. 6. & ego retuli infra lib. prox. Et ideo licèt iudex propriis oculis viderit delictum committi, non poteſt reum condemnare, niſi aliter id probatum fuerit, vt dixi ſupra quæſt. 8. verſic. Sed pone. Sic etiam ſi iudex credit ſe cum bona conſcientia poſſe condemnare reum ex probationibus ſibi factis vti iudici, licèt ipſe tanquam priuatus ſciat eum non

eſſe culpabilem, poteſt nihilominus eum condemnare, nec peccat, Et hæc eſt communis opin. vt atteſtatur Imola in clem. paſtoralis, §. quia vero, num. 49. de offi. deleg. & in c. 1. poſt num. 13. verſ. ſi autem timeret. de offic. ord. Menchiaca controuerſ. illuſtr. c. 13. nu. 1. & c. 14 poſt num. 5 col. 2. in fi. Bene verum eſt, quòd poteſt iudex hoc caſu inſtare apud principem, vel ſuperiorem, vt ipſe exoneretur ad huiuſmodi iudicio, & cauſa alteri delegetur, vel ipſemet cauſam ipſam alteri delegare, Et eſt cõmunis opin. vt dicit Imola in dicto §. quia vero, numero 49. in fin. non tamen potius debet aſtinere à munere iudicandi, quidquid dixerit Abb. & Imola in d. c. 1. contra quos eſt communis opinio, vt dicit Carauita ſuper ritu 285. magnæ curiæ circa fin.

Debent autem eſſe in criminalibus probationes luce meridiana clariores, l. ſciant cuncti, C de probatio. Et hoc omnes ſciunt, & dicunt, vt ait Boſsius in titulo de conuictis, numero 9. Hinc eſt, quòd in criminalibus teſtes debent eſſe omni exceptione maiores, & ita volunt Doctores, vt dicit Boſſ. in loco præallegato, numero 25. Vide quę dixi ſupra quęſt. 21. verſic. Vnus teſtis, & quęſt 22 verſ. Vnum tamen.

Sed quid ſi pro parte probatum ſit delictum, & pro parte non, puta quia aliquis eſſet imputatus de percuſsione cum ſanguine, & probata ſit percuſsio, ſed non qualitas adiecta, ſcilicet cum ſanguine, vel quòd eſſet imputatus de vulnere illata cũ cicatrice perpetuò permanſura, & probatus ſit vulnus, ſed non qualitas adiecta, ſcilicet cum cicatrice, & ſimilia, nunquid erit reus in totum abſoluendus, vel condemnandus ſolum in ea pœna, quæ imponitur pro vulnere, vel percuſsione, omiſſa ea, quæ eſſet imponenda pro illa qualitate ex forma ſtatutorum, quæ communiter vigent in ciuitatibus Italiæ? Reſpond. Si qualitas adiecta non facit cenſeri aliud factum, nec variat effectum accuſationis propoſitæ, tunc etiam non probata illa qualitate poteſt ex eo proceſſu ſequi condemnatio, ſed quando propter illam qualitatem variatur effectus condemnationis, tunc pẽdente iudicio debet fieri detractio dictæ qualitatis, ad hoc vt poſsit ſequi aliqua condemnatio, aliàs ſi etiam qualitas ipſa non fuerit probata, reus eſt totaliter abſoluendus. Et hæc eſt theorica Bart. in l. denunciaſſe, §. quid tamen, num 2. ff. de adulter. quam tenent communiter doctores, vt ait Corn. conſil. 33. in littera O, lib. quarto. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Roman. conſil. 110. circa principium, & conſil. 167. num. 8. quem refert Corn. conſil. 197. in littera C, lib. 2. Marſi. in pract. crim. §. quoniam, num. 52. vſque ad num. 57. Soc. Iun. conſil. 36. num 2. lib. 2. Menchiaca controuerſ. vſu frequentium, c. 36. num. 12. Scias tamen, quòd quidquid ſit de iure, contrarium ſeruatur de conſuetudine, vt ſcilicet reus (etiam non probata qualitate) condemnetur de principali delicto, de quo eſt conuictus. Et ita communiter ſeruari atteſtatur Bald in l. 2 num 2. C. de probatio. quem refert Ana. in c. continentiam, num. 5. de clerico percuſſore, & Blanc. in pract. crim. fol. 50. num 76. & ſeq Et in ſpecie in curiis Delphi. ita ſeruari atteſtatur Guido Papę deciſ. 553. ſi quis accuſetur, & ego ita pluries vidi ſeruari, quidquid dixerit Signorol conſ 245. num. 14 Hodie. n. pars in querela non ſe aſtringit ad aliquam certam condemnationem, ſed concludit generaliter, Quare petit pro prædictis, & quolibet eorum, &c. Pariter etiam iudices in libello inquiſitionis concludunt. Super quibus omnibus, & ſingulis, &c. Propterea ſuper omnibus deductis in querela ſiue inquiſitione poteſt ſequi condemnatio. & cum (vt dixi) ita de conſuetudine obſeruetur, non eſt ab ipſa conſuetudine in practica recedendum. Videnda ſunt ea, quę dixi ſupra quęſt. 12. verſiculo, Vltimo quæro, & quæſt. 31. verſic. Super quibus, & infra quæſt 90. verſicu. In hac autem.

Debes etiã ſcire in hoc propoſito, quòd quandoque poteſt dici plena probatio delicti quo ad vnum, quæ non erit plena neque ſufficiens quo ad alium, Nam licèt regulariter duo teſtes plenè probent delictum contra accuſatum, ſiue inquiſitum: tamen ſi ille accuſatus, vel inquiſitus ſit

epiſco-

epiſcopus, cardinalis non poteſt condemnari, niſi per 72. teſtes ſi ſit presbyter cardinalis, niſi per 44. ſi ſit diaconus cardinalis, niſi p 28. vt eſt tex. 2. quæſt. 5. c. præſul Sed certe quidquid ſit de iure, iſte numerus teſtium hodie de conſuetudine non ſeruatur, quando Papa procedit contra Cardinales, Ita atteſtatur Card. Alex in d. cap. præſul, colum. 1. verſic. vbi tamen, prout illum refert Foller. pract. crim. canon fol. 256. num. 5. licèt Card. in libro meo nihil dicat de obſeruantia, niſi quòd Papa non tenetur illum numerum obſeruare, Dec. in cap. at ſi clerici in principio, num. 1. de iud. quem refert Berous in eod. cap. at ſi clerici. poſt num. 8. & ita in facto noſtris temporibus vidi, & legi fuiſſe obſeruatum.

Sed quære, quid in ſummo Pontifice, nunquid ſufficiant duo teſtes ad eum condemnandum, an autem maior numerus requiratur? Reſpond. quòd duo teſtes ſufficiunt, Ita dicit gl in d. cap. præſul, in gloſ. prima, quam dicit eſſe ab omnibus Doctoribus communiter approbatam Viuius in in libro communium opin fol. 296. verſ. teſtes duo. Cum enim (vt ait gl ibi) ipſe, ſine comparatione aliorum, effectus ſit maior, merito ſine ſpe veniæ condemnandus eſt: neſcio tamen, an hoc ita paſſim obſeruaretur in practica.

QVAEST. LXIIII.

SVMMARIVM.

P*Œnarum genera quot ſint.*
Capitalis pœna quæ dicatur, ibid.
Amputatio membri, vel fuſtigatio an dicatur pœna capitalis, verſic. Quæro nunquid. *Remiſſiue.*
Pœnarum corporalium ſpecies, verſic. Diſtinguendo.
Damnatio ad beſtias, verſ. Non eſt etiam.
Præcipitatio, verſic. Item præcipitatio.
Interdictio ignis, & aquæ, verſi. Item interdictio.
Damnatio in metallum, verſic. Item damnatio.
Deportatio, verſic. Deportatio.
Relegatio, verſic. Relegationis.

NVNC de pœnis videamus, Scire autem debes, quòd pœnarum duo ſunt genera, aliquæ enim ſunt corporales, aliquæ verò non corporales. Corporalium autem pœnarum duæ pariter ſunt ſpecies, nam aliquæ ſunt capitales, aliquæ verò non capitales. Capitalis autem pœna tribus modis dicitur. Primo, vltimum ſupplicium Secundo, amiſsio libertatis, & conſequenter etiam ciuitatis, puta ſi aliquis damnetur in metallum, vel opus metalli. Tertio, amiſsio ciuitatis tantum, vt cum quis deportatur. proprie autem, & ſtricte loquendo, pœna capitalis accipitur pro pœna ſanguinis, ſecundum gloſ. in l. tranſigere, in verbo, Capitali, C. de tranſac. quæ in hoc cōmuniter approbatur, vt dicit Gaſpar Valaſc. in repet l. imperium, num. 99 ff. de iuriſd. omnium iud. Reperio tamen, quòd alia gl. in l 1 in verbo, Capitali, C ne chriſtia. mancip. intelligit pœnam capitalem pro exilio perpetuo, Ex qua gl. Doctores colligere videntur, quòd in dubio pœna capitalis debet intelligi de exilio, & non de morte. Et hanc concluſionem dicit eſſe communem Marſil. in pract. crim. §. opportune, nu. 40. in fin. quem refert Didacus ſuper quarto decretal. fol. 144. poſt num. 16 Dueñas reg. 393. in nona limitatione, Dec. in d. l. imperium, num. 14. & ſeq. Felin. in c qualiter, & quando, el ſecundo, §. ad corrigendos, num. 27. de accuſatio. Don Ant. de Padilla in l. tranſigere, num. 32. C. de tranſac. Ita etiam tenere communiter doctores atteſtatur Marcus deciſ. 913. num. 5. in fin. Et ratio eſt, quia in pœnis ſemper debemus ſequi mitiorem interpretationem, Et ideo ſtante ſtatuto, quòd quis capite puniatur, debemus intelligere de exilio, Ita tenet Cyn. in l. prima, C. de falſis, & eſt communis opinio. vt atteſtatur Auguſt. ad Ang. de malefic. in verbo, Et ibi caput, poſt numero 32. Mantua in dicta l. tranſigere, numero 108. & ſequen. maxime numero 113. Et ita aliàs obtentum fuiſſe dicit Ioan. Andr. in capitulo quanto de iureiur. quem refert Auguſt. in loco præ-

allegato, poſt num. 45. Et ideo videmus quòd ad euitādas huiuſmodi ambiguitates quando fertur ſententia mortis per amputationem capitis, ſolent addi illa verba, Ita ꝙ moriatur &c. vel, Ita quòd anima ſeparetur à corpore &c. Et ita inoleuiſſe practicam atteſtatur Mantua in loco præallegato, num. 117.

Quęro nunquid amputatio membri, vel fuſtigatio ſit pœna capitalis? Dixi infra q. 70. verſ. Eſt etiam.

Diſtinguendo autem ſecundum communem vſum loquendi præſentis temporis, dici poteſt, quòd pœnarum corporalium duæ ſunt ſpecies, aliquę ſcilicet mortis naturalis, aliquæ vero citra mortem. Genera autem pœnarum, per quas mors naturalis imponitur, multa ſunt, & omiſſa pœna parricidii, de qua dixi ſupra hoc eo lib. §. Parricidium, verſ. Sed quæro, pœnæ cognitæ à lege, per quas imponitur vltimum ſupplicium, ſunt pœnæ ignis, laquei, ſeu furcarum, & gladii, ſiue amputationis capitis. Citra mortem autem eſt pœna amputationis membri, de qua dixi infra q. 69. triremium, & aliæ, de quibus dixi infra q. 70.

Non eſt etiam hoc loco omittendum multas fuiſſe pœnas ſecundum leges antiquas à iure communi impoſitas, quę nūc in deſuetudinem abierunt, puta damnatio ad beſtias, quę quidem pœna hodie non eſt in vſu, vt dicit Ang. in l. 1. §. legis Cornelię, num. 1. ff. de ſicar. ſubdens ꝙ in eius locum ſucceſsit decapitatio naturalis, & illum refert Pract. Carer. fol. 513. poſt nu. 4. & Marſ. in eo. § legis Corn. num. 1.

Item præcipitatio, quę aliàs fiebat de ſaxo Tarpeio, vt videri poteſt apud Liuium, & alios hiſtoricos. Hæc autem eſt ſublata ab ipſamet lege, vt eſt text in l. ſi diutino, in fi. ff. de pœnis, & etiam à conſuetudine, quia iampridem aboleuit, vt atteſtatur Didacus in repet. c. quamuis, fol. 55. col. 2.

Item interdictio aquæ, & ignis, in cuius locum hodie ſucceſsit deportatio. l. 1. & 3. ff ad l. Iul. pecul. vt atteſtatur Io. Villemaia in repet. l. Diuus, poſt num. 41. ff. de ſicar. Pract. Conradi fol. 356. num. 4. Sed imò hodie neque etiam deportatio eſt in vſu, vt dixi infra verſiculo, Deportatio.

Item damnatio ad metallum, ſiue ad opus metalli, Sed hodie etiam in foro ſeculari huiuſmodi condemnationes ad opus metalli receſſerunt ab aula, vt dicit Foller. in pract. crim. canon. fol. 131. num. 8. & illas hodie in vſu non eſſe atteſtatur Mantua in l. tranſigere, poſt nu. 5. C. de tranſactio. cuius pœnę loco, hodie de conſuetudine ſolent rei damnari ad triremes perpetuò, vel ad tempus, vt atteſtatur Pract. Carer. fol. 567. nu. 121. Capic. deciſ. 153. num. 3. quem refert Apoſtil. ad Afflict. ſuper tertia parte conſtitutionum Regni, ſub num. 5. Milleus in pract. crim. folio 132. numero 3. & fol. 147. num. 40. Foll. in toto præallegato, ſubdens ꝙ hæc pœna triremium, etiam de iure canonico imponitur, de quo dixi infra q 70. verſic. Frequens eſt, Dicit etiam Bald. in l. incredibile, numero 3. C. de pœnis, quòd iſtæ pœnæ, per quas imponitur perpetua ſeruitus, hodie non ſunt in vſu, & quòd loco earum videtur poſſe imponi pœna perpetui carceris, ſed certe hoc poſſet forte procedere ſecundum ius canonicum, vt dixi infra in d. quæſt. 70. verſic. Pœna autem ſed de iure ciuili magis placet quòd ſucceſſerit pœna triremium. Dicit tamen Ang. in l. 1. C. de pœnis, quòd poteſt quis damnari ad operandum reipub. in perpetuum, Et ſubdit ſe vidiſſe Romæ quendam damnatum ad perpetuò exercendum officium carnificis damnatorum, Sed ego nunquam vidi in practica fieri tales condemnationes.

Deportatio etiam apud leges Digeſtorum, & Codicis frequentiſsime imponitur, & refert Calic. in Margar. fiſci, fol. 83. & ſeq. xli. caſus, in quibus hæc pœna à iure irrogatur, Sed hæc pœna deportationis hodie non eſt in vſu, vt dicit Gandin. de malefic. in tit. de falſar. poſt numero 3. Imola in l. 2. poſt. num. 2. verſic. Et aduerte. ff. de pub. iudic. Alexand. conſil. 55. num. 1. lib. 7. Coman. conſ 95. in fi. quem refert Grammat. deciſ. 23. in fin. & idem Grammat. ſiue Barth. de Capua, ſuper conſtit. Regni, folio 50. colum. 3. in principio, Roland. conſ. 38. num. 14. lib. 1.

Melchion

Melchion de Facinis inter conſilia criminalia diuerſorum, conſil.78. poſt numero 56.lib.1. Dicit autem Roman. ſing. 568. Scis quòd relegati, quòd loco deportationis hodie ſucceſsit decapitatio, quem refert Auguſt ad Angel.de malefic.in verbo Falſario, poſt numero48. Et ideo dicit Ang. in l.1.§.legis Corneliæ, poſt numero 1. ff. de ſicar. quòd cum pœna deportationis hodie non ſit in vſu, ſed receſſerit ab aula, niſi apud eccleſiaſticos, credit quòd etiam poſiti in dignitate, qui ſecundum iuris antiqui diſpoſitionem erant deportandi, hodie debeant mori. Alii verò dicunt, quòd loco deportationis ſucceſsit bannum perpetuum, Et ita atteſtatur Cuman.conſil.139.poſt numero quarto. Guido Papæ deciſ. 422. column. 1. verſiculo, Alio etiam,& deciſ.423. numero 2. & deciſ.437. poſt numero 5.quem refert Craüetta conſil.220.numero 13.& conſ.224. poſt nu.1.Berber.in viatorio iuriſ in rubrica de vi publica, verſiculo, Pœna autem. Grammatic. voto 19. numero decimo. Pract. Carer.fol.70. verſ. Remanent ergo. Ego credo, quòd ſuper hoc non poſsit dari certa doctrina, ſed quòd loco deportationis hodie poſsit iudex imponere pœnam iuxta qualitatem facti & perſonæ, prout ſibi conuenire videbitur,ſcilicet, vel triremium in perpetuum, vel ad tempus, vel exilii,vel huiuſmodi,ſecundum grauitatem delictorum: nec conſulerem iudici, vt loco deportationis imponeret pœnam morti, vbi pro eo delicto non eſſet impoſita à ſtatuto, vel à conſuetudine, & ita videmus obſeruari. Reperio tamen, quòd Pract. Carer.fol.567.poſt numero 121. dicit,quòd licèt communiter hæc pœna deportationis non ſit in vſu, tamen in Regno propter inſulas multas eſt in vſu. Idem dicit Capic. deciſ. 153. numero 2. & ita plures fuiſſe condemnatos in pœnam deportationis refert Grammat. in multis deciſionibus, conſiliis, & votis. Venetiis etiam adhuc eſt in vſu hæc pœna, vt atteſtatur Mantua in d.l.tranſigere, poſt numero 5. Vnum ſcias, ꝙ de iure communi non poteſt aliquis magiſtratus deportare in inſulam delinquentes, niſi ei expreſſe inſula ipſa aſsignata ſit, Et hæc eſt communis opi. vt dicit Bened. de Plumb. in repet. l.1.numero 18. C.de hæred. inſtit. Et ex hoc fundamento, quia ſcilicet ſenatus noſter non habet inſulam, euaſit à pœna deportationis quidam Gomez imputatus de graui delicto,& fuit tantummodo condemnatus in exilium, & licèt aliqui dixiſſent, ꝙ poterat conſuli ſuper hoc Regia Maieſtas, tamen contraria opin. obtinuit. Vide in hoc propoſito quæ dixi infra q.71.verſ. Vidi ergo. An autem bannitus æquiparetur deportato,dixi infra quæſtio. 72. verſ. Dixi autem.

Relegationis etiam pœna iure veteri frequentiſsime imponebatur, & refert Calic.in Margar.fiſci,fol.86.xxx.caſus,in quibus hæc relegationis pœna à iure irrogatur, Huius autem loco hodie in foro ciuili imponitur exilium,ſiue confinatio,ſed ſecundum Canones hodie hæc pœna non eſt in vſu, vt atteſtatur Innoc. in cap. qualiter,& quando,num.6.de accuſ.quem refert Foller in pract. crimin.canon fol.278. Pract. Millei fol.148.numero 49. ſubdens & loco huius pœnæ clerici detruduntur in monaſterium, ſed neque hoc hodie eſt in vſu,vt dixi infra q.70 verſic.Sunt etiam. Tu verò dic, quòd licèt hodie eccleſia non inferat pœnam exilii, proprie loquendo, ſecundũ communem opin.de qua atteſtatur Alciat. in cap.cum non ab homine,numero 110.de iudi.cõtrarium tamen ſeruatur,vt dicit Foller.in pract.crim.canon.folio 287.num.122.

QVAEST. LXVIII.

SVMMARIVM.

Caſus, in quibus pœna mortis imponitur, qui ſint. Remiſſiue.

Abortum procurans punitus pœna mortis, verſic. Abortum procurans.

Et qua pœna puniatur percutiens mulierem prægnantem, ſi ex ea percuſſione ſequatur abortus, ibid.

Adulteri puniuntur pœna mortis, verſiculo, Adulteri. *Remiſſiue.*

Aſcen-

Aſcendens cum ſcalis de nocte ad domum alterius, punitur pœna mortis, verſiculo, Aſcendens cum ſcalis.

Blaſphemantes puniuntur pœna mortis, verſi. Blaſphemantes *Remiſſiue.*

Carceratus aufugiens fractis carceribus punitur pœna mortis, verſiculo, Carceratus *Remiſſiue.*

Caſtrans ſe ipſum, vel caſtrari faciens, punitur pœna mortis, verſiculo, Caſtrans ſeipſum.

Cuſtos carceris, cognoſcens carnaliter carceratam, punitur pœna mortis, verſiculo, Cuſtos carceris *Remiſſiue.*

Item ſi carcerati aufugiant, punitur ipſe pœna mortis, ibid.

Et quid ſi cuſtos tantummodo fuit in culpa in deputando ſubſtituto, qui fuerit negligens, ibid.

Diuidentes prædam cum barbaris puniuntur pœna mortis, verſic. Diuidentes.

Eximens captum de manibus iuſtitiæ punitur pœna mortis, verſic Eximens.

Extrahens per vim aliquem de eccleſia, punitur pœna mortis, verſiculo, Extrahens per vim.

Extrahens pro debito matrenſam. de domo, & ad carceres conducens, punitur pœna mortis, verſic. Extrahens pro debito.

Et an pro delicto poſſit mulier carcerari, ibid. *Remiſſiue.*

Falſum teſtimonium dicens punitur pœna mortis, verſiculo, Falſum teſtimonium *Remiſſiue.*

Famoſi latrones puniuntur pœna mortis, verſic. Famoſi *Remiſſiue.*

Fures an puniantur pœna mortis, verſic. Fur qui furatus *Remiſſiue.*

Hæretici puniuntur pœna mortis, verſic. Hæretici *Remiſſiue.*

Homicida punitur pœna mortis, verſic. Homicida *Remiſſiue.*

Hoſtibus ferrum, vel arma deferens, punitur pœna mortis, verſ. Hoſtibus *Remiſſiue.*

Imaginem Chriſti percutiens punitur pœna mortis, verſic. Imaginem.

Incendiarij puniuntur pœna mortis, verſiculo, Incendiarii.

Et quid in comburente tugurium, vel fanile, ibid.

Iniuriam faciens officiali tempore ſyndicatus, punitur pœna mortis, verſic. Iniuriam faciens.

Iudex, aliquem innocentem condemnans, punitur pœna mortis verſic. Iudex qui dedit *Remiſſiue.*

Iudex ponens aliquem indebitè ad torturam punitur pœna mortis, ibid. *Remiſſiue.*

Leno punitur pœna mortis, verſic. Lænones.

Læſæ Maieſtatis crimen committens, punitur pœna mortis, verſiculo, Læſæ Maieſt. *Remiſſiue.*

Libelli famoſi auctor punitur pœna mortis, verſiculo, Libelli.

Et an ille, qui legit, & ſtatim nõ lacerauit, ibid.

Miles, qui in diſciplina militari deliquit, pluribus ex cauſis punitur pœna mortis, verſiculo, Milites.

Monialem carnaliter cognoſcens punitur pœna mortis, verſic Monialem *Remiſſiue.*

Mulier, quæ animali bruto ſe ſubiecit, punitur pœna mortis, verſic. Mulier quæ.

Item mulier, quæ proprio ſeruo ſe ſubiecit, ibidem,

Muros ciuitatis tranſcendens punitur pœna mortis, verſic. Muros ciuitatis.

Et hanc hoc locum habeat tantummodo in ciuitate Romana, ibid.

Et an hoc ſeruandum ſit tempore pacis, ibidem,

Officialis, publicos prouentus ſubtrahens, punitur pœna capitis, verſic. Officialis.

Et an officialis, qui durante officio multa acquiſiuit, præſumatur ea acquiſiuiſſe de bonis fiſci, ibid.

Plagiarius punitur pœna mortis, verſic. Plagiarius.

Et quid ſi non ſit ſolitus talia committere, ibid.

Priuatum carcerem exercens punitur pœna capitis, verſic. Priuatum.

Et quid ſi aliquem capias ex iuſta cauſa, ibid,

Et an cardinalibus permiſſum ſit tenere priuatum carcerem, ibid.

Proditor punitur pœna mortis, verſiculo, Proditor.

Raptores mulierum puniuntur pœna mortis, verſic. Raptores *Remiſſiue.*

Sacri-

Sacrilegi puniuntur pœna mortis, verſic. Sacrilegi *Remiſſiue.*

Seditionis auctor punitur pœna mortis, verſic. Seditionis.

Se ipſum occidere volens punitur pœna mortis, verſic. Se ipſum occidere.

Et an occidens ſeipſum moriatur inteſtabilis, & eius bona confiſcentur, ibid.

Et quid ſi non conſcientia proprii ſceleris ſibi manus intulerit, ibid.

Seruus, qui cum domina ſe carnaliter commiſcuit, punitur pœna mortis, verſic. Seruus *Remiſſiue.*

Sodomita punitur pœna mortis, verſic. Sodomita *Remiſſiue.*

Sortilegi puniuntur pœna mortis, verſic. Sortilegi.

Transfuga punitur pœna mortis, verſiculo, Transfuga.

Et an puniatur etiam non conſumato delicto, ibid.

Tutor, qui propriam pupillam corrupit, punitur pœna mortis, verſic. Tutor.

Vaſtatore, & inciſores vinearum puniuntur pœna mortis, verſic. Vaſtatores.

Venenum faciēs, aut dans alicui ad occidendum, punitur pœna mortis, verſic. Venenum malum *Remiſſiue.*

Violatores ſepulchrorum puniuntur pœna mortis, verſic. Violatores.

NVNC uidendum eſt, qui ſunt hi caſus, in quibus pro delicto pœna mortis naturalis à lege imponitur, quos quidem plenius videre poteris apud Bald in l. data opera, nu. 14. C. qui acc. nō poſſ. & Calc. in Margar. fiſci folio 73 col. 2. & al. s fol ſeq. & Guid. Papæ dec. l. 589. & Fab. in pract. arbit. fol 159 & aliis ſeq. vſque ad fol 325. & Iul. Ferret. in tractatibus de bello, ſol. 162. col. 3. & aliis ſeq. Nos aliquot tantum attingemus.

Abortum procurans punitur pœna capitis, l. Cicero, ff. de pœnis, & potest poni exemplum in puella prægnante, quæ potionibus partum abegerit honoris ſui conſeruandi cauſa, vt in caſu ſuper quo conſuluit Barba conſ. 23. in ſecundo dubio lib 2. & Dec. conſ. 535. Dicit tamen Pract. Iodo. c. 74. num 12. ꝙ mulier, quæ doloſe abortum fetus viuentis procurauit, ex recepta conſuetudine punitur putei ſuffocatione, ſed apud nos illa pœna non eſt in vſu. Sed quæro, qua pœna puniatur ille, qui percuſſit mulierem prægnantem, ex qua percuſſione illa abortum fecit? Reſpond. Aliqui ſimpliciter dicunt, ꝙ vbi adeſt dolus, debet puniri pœna vltimi ſupplicii, Et hanc dicit eſſe magis communem opin. Boſſ. in tit. de homicid. num 6. Tu verò dic, ꝙ Aut partus adhuc non erat animatus, & punitur pœna extraordinaria, Aut verò erat animatus, & punitur pœna homicidii. Et hæc eſt communis opi. vt atteſtatur Blanc. in pract. crim fol. 79. num. 33.

Adulteri puniuntur pœna capitis, Dixi ſupra hoc cod. lib. § Adulterium, verſic. Sed quæro.

Aſcendens cum ſcalis de nocte ad domum alienam, punitur pœna vltimi ſupplicii ſecundum Bald. in l. fin. circa fin. ff. de rerum diuiſ atque ita ſeruatum fuit per proregem Neapolis in executione cuiuſdam edict.. Quæ ſententia (licèt Gramm. decis 36. eam defendere conetur) iudicio totius Italiæ viſa fuit nimis ſeuera & crudelis, maxime attenta bona qualitate illius nobilis iuuenis, & cauſa, propter quam aſcenderat, quæ fuit amor cuiuſdam pulcherrimæ puellæ, qui etiam prudentes viros ſæpius excæcauit, & de illa ſententia mentionem etiam facit idem Gram. ſuper conſtit. Regni, fol. 31. col. 1. num. 6. Certe hæc opi. Bal. apud nos nō ſeruatur, ſed hæc qualitas aſcendēdi cum ſcalis aggrauat tantummodo principale delictum, ita vt grauius puniatur, ſiue ſit ex cauſa amoris, ſiue ex cauſa furādi, ſiue aliud maleficium committendi. Et in hoc propoſito videnda eſt deciſio Afflict. 276. & Mantua conſil. 31. num. 2. lib. 2.

Blaſphemantes puniuntur pœna mortis, Dixi ſupra hoc cod. lib. §. Blaſphemia, verſic. Sed quæro.

Carceratus, fugiens fractis carceribus, capite punitur, Dixi ſupra quæſt. 21. verſiculo, Tertio autem.

Caſtrans ſeipſum, vel caſtrari faciens, punitur pœna capitis, l. quarta, in fin. ff. ad leg. Corn. de ſicar. quod dicit eſſe notandum Catald. de ſyndic. numero 86.

qu:a

quia aliàs vidit dubitari in ciuitate Recanati, cum quidam ſclauus ſibi ipſi præputium abſcidiſſet, & ibi refert Bal. in l. reos, num. 9. C. de accuſ. dicentem, ꝙ membra generationis ſunt membra, quæ habent proprias, & diſtinctas operationes, imò dicuntur eſſe membra nobilia, & per quæ ſaluatur ſpecies humana, & ideo mutilans illa debet puniri tanquam inimicus naturę.

Cuſtos carcerem, carnaliter cognoſcens mulierem carceratam, de conſuetudine ſuſpenditur, Dixi ſupra hoc eod. lib. §. Fornicatio, verſic. Cum carcerata. Item cuſtos carcerum, propter cuius negligentiam carceratus aufugit, punitur pœna capitis. Sed hoc intellige vt procedat, quando ille, qui aufugit, detinebatur pro crimine capitali. Nam eo caſu ſi fuit in nimia negligentia, vtique punitur vltimo ſupplicio, ſed ſi detinebatur pro crimine non capitali, tunc punitur iudicis arbitrio iuxta modum culpæ. Et hæc eſt communis opi. vt dicit Boſſ. in tit. de carcere, num. 10. Et hoc quidem locum habet in cuſtode, qui eſt negligens in ipſo actu cuſtodiæ: ſed ſi tantummodo fuerit in culpa in deputando ſubſtitutum, qui fuerit negligens in cuſtodia, non debet ipſe cuſtos principalis puniri pœna mortis, Et ita iudicauit curia Neapol. vt refert Grammat. voto 29. quæ hoc caſu cuſtodem tantummodo ipſo officio cuſtodiæ priuauit, de quo etiam mentionē facit Boer. deciſ. 216. & ſeq. & Boer. & ſeipſum refert idem Grammat. ſuper conſtit. Regni, fol. 45. col. 1. Et pro defenſione cuſtodis, imputati de fuga carceratorum, videnda ſunt ea, quæ ſcribit Bal. conſil. 32. lib. 3. & Io. de Amicis conſil. 28.

Diuidentes prædam cum aggreſſoribus viarum, ſunt comburendi. l. ſiquis barbaris, vbi Bart. C. de re milit. libro 12. quem text. dicit Paris Put de ſynd. fol. 250. num. 8. eſſe ſingularem contra Agozzinos, ſeu Baricellos, qui ſolent de nocte ſumere ſecum fures, & cum illis diuidunt furta, ſubdens quòd propter hoc quidam Agozzinus, qui diuidebat prædam cum furibus, fuit Neapoli ſuſpenſus.

Eximens de manibus iuſtitiæ condemnatum ad mortem, vel cōſtitutum, ſiue conuictum de aliquo crimine, punitur pœna capitis. l. cuiuſcunque. ff. ad l. Iul. maieſtatis, Et hanc dicit eſſe frequentiori Doctorum calculo receptam ſententiam Plaſa libro 1. delictorum, cap. 38. numero 7. Et refert Carauita ſuper ritu 160. numero 2. in fin. quòd in ciuitate Neapoli quatuor, qui exemerant è manibus familiæ quendam nobilem, qui propter debita ducebatur ad carceres, fuerunt iuſſu Viceregis ſtatim ſuſpenſi, & in fruſtra ſciſſi, Et apud nos quidam Baptiſta Zacagnus, qui quendam è manibus familiæ prætoris Mediolani exemerat, fuit laqueo ſuſpenſus, 11. Februarii 1552. P. N. Et alii quatuor, qui exemerant quoſdam fraudatores cum inuentione è manibus capitanei Glareæ Abduę, pariter fuerunt furcis ſuſpenſi, 28. Ianuarii 1554. P. N. Vide quæ dixi in hoc propoſito ſupra quæſtio. 29. verſiculo, Eximens autem, & aliis ſequent.

Extrahens aliquem per vim de eccleſia punitur pœna mortis, veluti reus læſæ Maieſtatis. l. fideli. C. de his qui ad eccleſ. confug. quod intellige ſecundum ea, quæ dixi ſupra quæſtione trigeſima.

Extrahens pro debito matremfam. ex propria domo, eamque ad carcerem ducens, punitur pœna capitis. l. 1. C. de offic. diuer. iud. An autem pro crimine poſſit mulier honeſta carcerari, dixi ſupra q. 28. verſic. Quæro igitur.

Falſum teſtimonium dicens, per quod aliquis condemnatur ad mortem, punitur pœna mortis, Dixi ſupra hoc eo. libro. §. Falſum, verſic. Teſtis, qui falſum.

Famoſi latrones, & graſſatores viarum furca ſuſpendi debent, Dixi ſupra hoc eo. lib. §. Furtum, verſic. Scias tamen.

Fur, qui furatus eſt rem, quę ſit valoris vltra quinque ſolidos, punitur pœna mortis, Vide quæ dixi ſupra hoc eo. lib. §. Furtum, verſic. Sed quæro, & ſeq.

Hæretici puniuntur pœna mortis, Dixi ſupra hoc eod. lib. §. Hæreſis, verſic. Sed quæro.

Homicida punitur pœna mortis, Dixi ſupra hoc eo. lib. §. Homicidium, verſic. Sed quæro.

Hoſtibus ferrum vendens, vel frumentum

tum,vel ſal,&c. vel alias merces, punitur pœna capitis, l. 1. & 2. C. quæ res expor. non poſſ. & excommunicationis pœnam incurrit, c. Ita quorundam de Iudæis, Vide quæ dixi infra quæſt. 77. verſic. Chriſtiani deferentes.

Imaginem Chriſti, aut ſanctorum percutiens, frangens, aut vulnerans, punitur pœna mortis, ſecundum Ang. in l. ex ſenatuſconſulto, ff. ad l. Corn. de ſicar. & in ſua diſputatione incip. in refulgenti delitiarum, & ita obſeruatum fuiſſe per curiam Burdegalen. refert Boer. deciſ. 301. poſt num. 18. vbi atteſtatur quendam pro hoc crimine fuiſſe condemnatum, vt prius amputaretur ei manus, deinde caput. Refert etiam Marcus deciſ. 509. in fin. quòd quidam iudex in loco Pertuſii qui proiecerat lapidem contra imaginem beatiſsimæ Virginis, multaſq; contumelias in eam protulerat, fuit viuus excoriatus. Dicit tamen Ang. in d. l. ex ſenatuſconſulto quòd aliàs cum iſte caſus contigiſſet, fuit delinquenti ſolummodo manus amputata, quem refert Afflict. ſuper tertia parte conſt. Regni, rubr. 54. num. 9.

Incendiarii, qui ob inimicitias aut prædam intra oppidum incendium committunt, puniuntur pœna mortis, d. l. capitalium, §. incendiarii.

Item illi, qui comburunt ædes, vel aceruum frumenti poſitum iuxta ædes, l. qui ædes, ff. de incend. ruina naufr. vt in incendio capſinæ, ſuper quo conſuluit Natta conſil. 42. & ſeq. Et proximis annis fuerunt Cremonæ ſuſpenſi iuſſu ſenatus duo fratres, qui quaſdam ædes in quodam oppido combuſſerant. Si quis vero non ædes, ſed tugurium combureret, non eſſet pœna mortis afficiendus, & ita ſenatus quendam Paſqualem Curtarellum, qui de incendio cuiuſdam tugurii conuictus fuerat, condemnauit tantum ad triremes per biennium, 2. Auguſti 1559. P. N. Fuit tamen pro incendio poſito in fœnili vltimo ſupplicio affectus Paulus de Molo, 28. Nouemb. 1561. P. N. Hæc autem pœna ſtatuta contra incendiarios, locum habet, quando data opera commiſſum eſt incendium, ſecus autem ſi, culpa vel caſu, & in facti contingentia quidam Donatus Birretta, qui incenſis ſtipulis permiſerat ignem vagari, quo frumentum ipſius proprium, & alienum combuſtum fuerat habita à parte remiſsione, fuit abſolutus, 27. Sept. 1552. P. N.

Iniuriam faciens officiali tempore eius ſyndicatus, debet puniri pœna capitis, vt dicit gloſ. in §. illud, in verbo, Mortis in auct. vt iudices ſine quoquo ſuffragio, Sed hoc intellige, niſi ipſe officialis prius iniuriam illi feciſſet, & ita ſe practicaſſe atteſtatur Paris Put. de ſyndic. fol. 137. poſt num. 3. in quodam officiali, qui iniurabatur querelantibus, quod nota.

Iudex, qui dedit operam, vt accuſatus vel inquiſitus aliquid falſo cõfiteretur, per quod innocens poſtea damnaretur ad mortem, punitur pœna capitis, vt dixi in d. §. Homicidium, verſiculo, Item iudex. Item iudex, qui per pecuniam, vel iracundiam aliquem innocentem ad mortem condemnauit, punitur pœna capitis, vt dixi in d §. verſiculo, Item iudex. Præterea iudex ponens aliquem indebite ad torturam punitur pœna capitis, vt dixi ſupra quæſtio. 64. verſiculo, Antequam tamen.

Lænones, & lænæ puniũtur pœna mortis, vt eſt tex. in auct. de læno, § præconizamus, col. 3. ſed de conſuetudine non puniuntur pœna mortis, ſed tantummodo flagellantur cum mitra, vt dicit Nunius de los corregidores, fol. 204. num. 15. vel afficiuntur aliqua alia pœna arbitrio iudicis, Et ita eſſe conſuetudinem atteſtatur Prac. Iodo. cap. 89. numero 43. Ita etiam in regno Hiſpaniæ ſolere practicari dicit Anton. Gomez ſuper l. 80. Tauri, num. 73. licet ſubdat, quòd eſt pœna irridenda pro tam nefando crimine, & quòd deberent puniri pœna mortis.

Læſæ maieſtatis crimen committens, punitur pœna mortis, vt dixi ſupra hoc eod. lib. §. Læſæ Maieſt. verſiculo, Sed quæro.

Libelli famoſi auctor, qui fabricatus ſit de alio ad eius infamiam contra veritatem, punitur pœna capitis, l. vnica, C. de famo. lib. & dicit Angel. in l. lex Cornelia, § ſi quis liberum, num. 3 ff. de iniur. ſe hoc vidiſſe de facto in quodam, qui poſuerat

rat quandam ſcripturam infamatoriam ſuper altari palatii priorum non deſcripto nomine alicuius. Dicit tamen idem Ang. in d.l. vnica, C. de famo. lib. quòd licet ille, qui poſuerat talem cedulam, debuiſſet decapitari, tamen indulta ſibi fuit pœna capitis, & conuerſa in pœnam duorum mille ducatorum. Quinimò dicit Paris Put. de ſynd. fol. 273. num. 6. quòd illi, qui ad infamiam poteſtatis pingunt membra virilia, vel vuluas muliebres ſuper ianua eorum cameræ, vel porta palatii, ſunt maxima pœna digni, ſubdens quod in facti contingentia conſuluit, quòd quidam, qui pinxerat quandam honeſtam mulierem eius amaſiam (quæ ſibi conſentire nolebat) nudam cum certo vituperio, & illam picturam ad eius ignominiam affixerat in locis publicis, quòd eſſet ad triremes tranſmittendus, quia (ſecundum eum) talis pictura erat libellus infamatorius, Ego autem in practica nunquam vidi ſeruari, vt propter libellum famoſum aliquis vltimo ſupplicio afficeretur, ſed ſemper vidi imponi pœnam extraordinariam puta fuſtigationis, ictuum funis, & ad ſummum pœnam triremium: & præteritis annis quidã proxeneta, qui tres libros materna lingua compoſuerat in quibus de multis etiam in magiſtratu conſtitutis obloquebatur, licet eos non publicaſſet, fuit iuſſu ſenatus alligatus catenæ infami, & libri publice combuſti. Adde, quod non ſolum ipſe auctor, & fabricator huiuſmodi famoſi libelli eſt capite puniendus, ſed etiam ille, qui legit, & ſtatim non lacerauit, eadem pœna afficiendus eſt, Et ita communi conſenſu tenent Doctores, vt ait Plaça lib. 1. delictorum, capit. 3. poſt num. 2.

Medicus malum medicamen ſcienter adhibens, vt infirmus moriatur, punitur pœna mortis. Dixi ſupra hoc eodem lib. §. Homicidium, verſic. Item medicus.

Milites multis ex cauſis capite puniuntur, quas per te videre potes in l. deſertorem, & aliis pluribus legibus illius tituli, ff. de re militari, potes etiam videre apud Iulium Ferret. in tractatibus de bello, folio, 148. & ſeq & apud illuſtr. Doctorem, & compatrem meum Petrum Bellum de re militari, in octaua parte.

Monialem carnaliter cognoſcens, vel etiam attentus vt rapiat, & carnaliter cognoſcat, vel cum ea de facto matrimonium contrahens, punitur pœna mortis, l. ſi quis non dicam rapere, C. de epiſcop. & cler. Dixi ſupra hoc eod. lib §. Fornicatio, verſic. Cum moniali.

Mulier, quæ proprio ſeruo ſe ſupponit, punitur pœna mortis, Dixi ſupra hoc eod. lib. §. Fornicatio, verſiculo, Mulieris etiam. Item mulier, quæ animali bruto ſe ſubiecit, punitur pœna mortis, vt dixi in eod. §. Fornicatio, verſic. Cum animali.

Muros ciuitatis rumpens, vel tranſcendens punitur pœna capitis, l. fin. ff. de rerum diuiſ. Scias tamen, quòd illa lex intelligenda eſt, vt procedat tantummodo in tranſcendente muros vrbis Romanæ, in muris aliarum ciuitatum eſt pœna arbitraria, Ita dixit Bart in d. l. fin. num. 2. & ita diſtinguendum eſſe ſecundum Doctores affirmat Roland. conſil. 84 num. 25. lib. 2. Hanc etiam opin. ſeruari de conſuetudine atteſtatur Alex. de Neuo conſil. 94. num. 1. quòd eſt duplicatum inter conſilia criminalia diuerſorum, conſil. 91. lib. 1. Et ita in facti contingentia iudicatum fuit in curia Burdegalen. vt refert Boer. deciſ. 232. Dicit tamen Alber. in d. l. fin. num. 1. quòd vidit hunc caſum in facto in ciuitate Bergomi tempore regiminis D. Gull. de Caſtro Bacco, qui ipſo reclamante quendam, qui muros ciuitatis tranſcenderat, fecit decapitari. Apud nos ſemper vidi ſeruari opin. Bart. vt ſcilicet non imponatur pœna capitis, ſed alia extraordinaria, & ita in facti contingentia iuſſus fuit fuſtigari quidam Franciſcus Cartarius, qui foſſam ciuitatis tranſiuerat vltimo Februar. 1551. P. N. Et alius quidam Stephaninus de Nignano, qui tranſgreſſus fuerat foſſas oppidi Serraualliis, iuſſus fuit in contumaciam condemnari in tribus ictibus funis, vel viginti aureis, 20. Martii 1556. P. N. Et ita omnino ſeruandum eſſet, præſertim ſi eſſet tempus pacis, & ille tranſcendiſſet muros non animo eos violandi, ſed aliqua ex cauſa, puta vt effugeretur è manibus ſatellitum, vel huiuſmodi. Et quòd hæc pœna ſolummodo locum habeat tempore belli, non autem tempore pacis, fuit

fuit in facti contingentia Capuæ iudicatum, vt refert And. de Iſer. conſtit. Regni, relatus, & ipſe per Grammat. ſuper eiſdem conſtit. fol. 31. col. 1. poſt num. 6.

Officialis, qui publicos prouentus ſubtrahit, punitur pœna capitis, §. item lex Iulia peculatus, inſtit. de publ. iud. Sed hic incidenter quæro, nunquid officialis, qui multa acquiſiuit in officio, præſumatur ea de bonis fiſci acquiſiuiſſe, niſi doceat ſe ea aliunde acquiſiuiſſe? Reſpond. Gl. in l. defenſionis facultas, in gl. fin. C. de iure fiſci, lib. 10. videtur tenuiſſe, quòd ſic, Sed certe in contrarium eſt communis opin. vt atteſtatur Dec. conſ. 6. numero 2. Et dicit Bal. in c. 1. in vltimis verbis de clerico, qui inueſti. facit in vſib. feud. quòd illa gl. per multos damnatur, & non ſeruatur de conſuetudine, quem refert Bertrand. conſil. 115. num 8. lib. 2. in ſecunda parte, vbi etiam poſt num. 31. dicit, quòd illa gl. reprehenditur per Doctores, Illum etiam refert idem Bertrand. conſil. 151. num. 6. lib. 6. ſubdens, quòd ſecundum communem opin. illa gl. reprehenditur. Et ideo teneas, quòd imò officialis præſumitur in dubio licite acquiſiuiſſe, nec præſumitur aliquid habere de bonis fiſci, niſi id liquido probetur.

Plagiarius, qui pueros vel ſeruos furatur, pœna capitis puniũtur, l. quoniam, & l. fin. C. ad leg. Flauiam de plagia. Sunt tamen intelligendæ illæ leges, vt procedant in eo, qui ſolitus eſt talia committere, ille enim vtique puniendus eſt pœna mortis, ſecus autem ſi non ſit conſuetus, nam eo caſu eſt diſtinguendum, quòd Aut habuit animum celandi, & adhuc punitur vltimo ſupplicio, Aut vero non habuit animum celandi, & eſt mitius puniendus. Et hæc opin. communiter tenetur, vt dicit Bar. in l. penult. in principio, ff. ad l. flau. de plag. quem refert Anan. in cap. 1. poſt numero 4. de furcis.

Priuatum carcerem exercens punitur pœna capitis, vt eſt tex. in l. 1. C. de priuatis carcer. Et aduerte, quia ille, qui capit aliquem, & detinet ex iniuſta cauſa, punitur pœna priuati carceris, etiam ſi illum detineat minori ſpacio viginti horarum, Ille vero, qui alium capit ex iuſta cauſa, poteſt illum detinere ſpacio viginti horarum, & ipſum captum iudici præſentare, & ita concludunt omnes Doctores, vt dicit Cauenſ. ſuper 56. ritu magnæ curię, nu. 2. Scias, autem, quòd diſpoſitio illius legis non habet locum in cardinalibus ſanctæ Romanæ eccleſiæ, nam hodie quilibet cardinalis habet priuatum carcerem ad puniendos domeſticos, familiares ſuos, & ita vſum obtinuiſſe atteſtatur Manfred. in trac. de Cardinal. c. 8. in 19. priuil. Memini ego de hoc crimine proceſſum fuiſſe contra D. Io. Stephanum Ritium, qui furem in domo captum per ſeptẽ dies domi detinuerat: ſed comperto ꝙ ſtatim dederat notitiam officialibus, fuit abſolutus, 23. Martii 1560. Credo etiam, quòd in practica reus priuati carceris nõ afficeretur vltimo ſupplicio, ſed mitius puniretur, prout in facti contingentia ſeruauit parlamentum Burdugalenſe, quod condemnauit in pœnam pecuniariam tantum quendam dominum, qui famulum ſuum diu in priuato carcere retinuerat, vt refert Papo lib. 23. tit. 1. Arreſto primo.

Proditor punitur pœna capitis, tanquam reus læſæ Maieſt. vt colligitur ex tex. in l. fallaciter, vbi gloſ. in verbo, Prodita, C. de abolitio.

Raptores mulierum puniuntur pœna mortis, l. vnica, C. de raptu virg. Dixi ſupra hoc eod. lib. §. Raptus, verſiculo, Sed quæro.

Sacrilegi puniuntur pœna capitis. Vide quæ dixi ſupra hoc eod. lib. §. Sacrilegium, verſic. Sed quæro.

Seditionis auctor punitur pœna mortis, vt eſt tex. in l. 3. §. item ſi quis auctor, ff. de ſicar. ꝙ etiam ſeditionem in populo concitans contra principem, vel rempub. l. 1. C. de ſeditio. Et licet ille text. expreſſe non imponat pœnam mortis, ſed tantum dicat quòd mulctam grauiſsimam ſuſtinebit tamen gl. ibi in verbo, Grauiſsimam, in prima opin. interpretatur, ideſt mortem, & illam opin. dicit eſſe approbatam in practica Salic. in d. l. 1. poſt numero 1. Quod tamen intelligendum eſt, quando tractatur præceſsit ipſum tumultum, ſeu ſeditionem: ſecus autem ſi accidentaliter euenerit aliquis tumultus,

vel

vel ſeditio in populo, citra animum turbandi quietem populi, Nam eo caſu mitius eſſent puniendi, vt in facti contingentia conſuluit Iaſ. conſil. 167.lib.4. & Dec. conſil. 256.& iudicauit conſilium Neap te ſte Gammat voto 19.

Se ipſum occidere volens, punitur pœna capitis, l. ſi quis aliquid §.ff.de pœnis, Et ideo licet talis volens ſe ipſum occidere, fuerit impeditus, ne id faceret, punitur tamen, perinde ac ſi delictum conſumaſſet, Et hæc eſt frequentiori doctorum calculo recepta opin. vt dicit Plaſa lib. primo delictorum, cap.23. num.18. Nihilominus ſtante generali conſuetudine, quòd conatus non puniatur, niſi ſequatur effectus, vt dixi infra quæſt. 92. forte contrarium eſſet dicendum in practica, prout etiam ſe in facti contingentia conſuluiſſe atteſtatur Carer. in pract. crim. fol. 230. numero 127. in quodam ſe ſuſpendere volente, qui tamen concurſu hominum viuus euaſit. Occidens autem ſe ipſum moritur inteſtabilis, quia ſcilicet rumpitur & annullatur omne teſtamentum prius ab eo factum, Et eſt communis opin. vt dicit Gull. de Benedictis in ſecunda parte, cap. Raynutius, fol. 84. numero 48. Regulariter tamen eius bona non confiſcantur, Et ita tenent omnes communiter, vt ait Bertrand. conſil. 134. numero 2. lib. tertio, in prima parte. Sed hæc omnia procedunt in his, qui conſcientia proprii ſceleris manus ſibi inferunt. Cæterum ſi qui tædio vitæ, doloris impatientia, furore, morbo, pudore moti, manus in ſe inferunt, non puniuntur pœna corporali, nec confiſcatione bonorum, neque eorum teſtamenta irritantur, Et in hoc omnes conueniunt, vt dicit Igneus in l. prima, § ſi ſibi manus, numero 17.ff. ad Sylle. Et ideo ſi quis ſe in puteum præcipitauerit, & mortuus fuerit, non debent eius bona confiſcari, niſi appareat, quòd id fecit conſcientia criminis, prout in caſu, in quo conſuluit Dec. conſil. 438. & Pariſ. conſil. 155. lib.4. & Corn. conſil. 195. lib ſecundo. Et licèt Pract. Iodo. 88 numero 6. dicat, quòd ſecundum conſuetudinem, quiſquis ſe ipſum interficit, ex quacunque occaſione, & cauſa hoc euenerit, furcis ſuſpenditur, & bona eius omnia confiſcantur: id tamen apud nos non ſeruatur. Dicit etiam ibid. numero 8. quòd ex more & conſuetudine cautum eſt, quòd nemo huiuſmodi corpus damnatum, & ſuſpenſum manibus attrectet & auferat, niſi ex iudicis mandato, & permiſſu. item num.9. dicit pariter conſuetudine obſeruatum eſſe, vt quoties hoc ſcelus in domo commiſſum eſt, cadauer ipſum funibus à domo ipſo extrahatur, non per hoſtium, ſed per foramen factum ſub limine domus, quę tamen omnia apud nos non ſeruantur.

Seruus, qui cum domina carnaliter ſe commiſcuerit, punitur pœna mortis. Vide quæ dixi ſupra hoc eod. lib. §. Fornicatio, verſic. Cum domina.

Sodomitæ puniuntur pœna mortis, vt dixi ſupra hoc eod. lib. § Sodomia, verſic. Sed quæro.

Sortilegi, & malefici puniuntur pœna mortis, vt eſt text. in l. tertia. C. de malef. Sed hoc de conſuetudine non ſeruatur, vt dixi ſupra hoc eod. lib. §. Hæreſis, verſic. Succeſsiue quæro.

Transfuga punitur pœna mortis, l. ſi quis aliquid ex metallo, §. transfugæ, ff. de pœnis, Quod intellige vt procedat, quando illud doloſe fecit, alias autem mitius eſſet puniendus, vt in caſu in quo conſuluit Grammat. voto 10. Scias autem, ꝙ in hoc delicto de iure communi punitur conatus, etiam ſi non ſit conſummatus effectus, nam (ſecundum aliquos) liber homo ſi fuerit inuentus fugere ad hoſtes, punitur pœna mortis, Et hanc eſſe communem opin. atteſtatur Bolenc. in repet. l. capitalium, §. famoſos, num. 82. ff. de pœn. Seruus tamen, qui inuentus eſt fugere ad hoſtes, non punitur vltimo ſupplicio, ſed pede tãtum debilitatur, vel in metallum damnatur, vt videtur tex. in l. ſi fugitiui, C. de ſeru. fugi. quod eſt mirabile, vt ſcilicet detur caſus, in quo in pari delicto mitius puniatur ſeruus, quàm liber homo. Sed certe quicquid dicat Bolenc. hæc opi. non eſt vera, neque communiter tenetur, vt atteſtatur Cæpol. in d. l. fugitiui, poſt num. 4.

Tutor, qui corrumpit puellam, cuius eſt tutor, punitur pœna capitis, vt dixit ſupra hoc eo. lib. §. Fornicatio verſic. Cũ pupilla.

Valla-

Vaſtatores,& inciſores vinearum,& arborum, puniuntur pœna mortis, vt latrones, vt eſt tex. in l. 2. & ibi gloſ. vnica. ff. arborum fur. cæſarum. Hæc tamen pœna apud nos non ſeruatur, ſed Senatus illos condemnat pœna extraordinaria, non modo quando ſunt in carceribus detenti, ſed etiam quando ſunt contumaces, & in ſpecie iuſsit quoſdam condemnari in contumaciam pro inciſione vitium in tribus ictibus funis, & in damnis verſus partem, vltimo Iulii 1557. P. N. Et aliàs etiam quidam Bertholamæus Maſſinus, qui vites inciderat, fuit iuſſus fuſtigari, vltimo Apr. 1547. Et quidam Franciſcus Paſſallus in contumaciam condemnatus fuit ad triremes per quinquennium, 6. Septemb. 1554. A. C.

Venenum malum ſcienter faciens, aut dans ad aliquem occidendum, punitur pœna capitis, de quo dixi in d. §. Homicidium, verſ. Punitur etiam.

Violator ſepulchrorum, ex illis extrahens armata manu cadauera, vel oſſa mortuorum, punitur pœna capitis. l. 3. §. aduerſus. ff. de ſep viol. Sed hoc crimen, propter multa cœmeteria conſtructa apud eccleſias, iam in deſuetudinem abiit, & illa rubrica parum in vſu eſt, vt ait Berber. in viatorio iuris in rub. de ſep. viol. & Pract. Iod. cap. 109. in fi. Vidi tamen ego ingentem proceſſum factum Cremonæ ſuper hoc crimine, & fuit quidam Galeacius Ferrarius condemnatus in vno ictu funis, & aureis decem, pro qua condemnatione obtinuit gratiam 27. Sept. 1561. P. N.

QVAEST. LXIX.

SVMMARIVM.

D*E pœna amputationis membri.*

Et an eſſet hæc pœna cognita de iure digeſtorum, ibid.

Et an dicatur pœna capitalis, verſ. Quæro igitur.

Et quæ dicantur proprie membra, verſic. Item quæro.

Si aliquis ſit condemnatus ſimpliciter in amputatione manus, in qua manu ſit condemnatio exequenda, verſic. Pone, quòd aliquis.

Et quid ſi habeat vnam manum aridam, ibidem.

Et quid ſi non habeat niſi vnam, verſ. Sed quid ſi reus.

Caſus, in quibus imponitur à iure pœna amputationis membri, qui ſint, verſic. Caſus autem. *Remiſſiue.*

SVCCESSIVE videamus de pœna amputationis membri, quæ quidem olim non imponebatur, vt dicit Anan. in c. 1. num. 21. in fi. de colluſ. deteg. nam (ſecundum eum) leges antiquæ non volebant homines eſſe inutiles, & vt eſſent apti ſolummodo ad comedendum, & non ad laborandum. Hæc igitur pœna non erat cognita de iure Digeſtorum, aut Codicis, ſed fuit inuenta de iure autenticorum, Et ita dicunt Doctores teſte Anan. in cap. in Archiepiſcopatu, poſt num. 4. de rapt. vbi tamen ipſe oſtendit, quòd erat etiam tempore legis xii. tab. vt ibi, Hanc etiam opin. quòd hæc pœna abſciſſionis membri non eſſet cognita de iure antiquo, atteſtatur eſſe communem Curt. Iun. in l. Imperium, num. 37. ff. de iuriſd. omnium iud. quem refert Don Ant. de Padilla in l. tranſigere, poſt num. 8. C. de tranſact.

Quæro igitur in primis, nunquid amputatio membri dicatur pœna capitalis? Reſpond. quòd proprie loquendo non poteſt dici pœna capitalis, Et ita receptum eſt, vt dicit Alciat. in l. licet capitalis, in fi. principii. ff. de verb ſig.

Item quæro, quæ dicantur proprie mēbra? Reſpond. quòd membra proprie dicūtur illa, quibus diuerſo, ac proprio officio corpus mouetur, Ita dicit Bart. in l. publicorum, num. 13. ff. de pub. iud. quem Doctores cōi conſenſu ſequuntur, vt dicit Plaça lib. 1. delict. c. 25. nu. 7. Hanc etiam dicit eſſe cōem opin. Didac. in rep. clem. ſi furioſus, fol. 321. poſt. nu. 8. de homic. Hinc infertur, quòd digitus non eſt membrum, Ita

dicit Bart. in l. non ſunt liberi, ff. de ſtatu homi. quam doctori. ſemper Doctores ſecuti ſunt, & magnifaciunt, vt dicit Ang ad Ang. de maleſic. in verbo, Membrũ prędictum, num. 9. & eſt communis opin. vt ait Didac. in loco prællegato, verſic. 3. ab ea dem. Et ideo ſtatutum, puniens abſcinden tem membrum, non habet locum in abſcindente alicui digitum, Et ita tenent Doctores, vt dicit Vitali. de maleſic. in rubr. quid ſit accuſatio, numero 58. vbi etiam ſubdit, quòd ita fuit de facto determinatum, Et ita in facti contingentia conſuluit Rubeus conciuis meus conſil. 83.

Pone, quòd aliquis ſit condemnatus in amputatione manus, non exprimendo, in qua manu facienda ſit executio, Quæro, de qua erit intelligendum? Reſpond. ꝙ eſt intelligendum de manu debiliori, & in qua reus minus pôt, vt dicit gl. in auct ſed nouo iure, in verbo, Vna, C. de furtis, Et dicit Alber. in tertia parte ſtatutorum, q. 66. quòd ita tenent communiter Doctores: ſemper enim in pœnis facienda eſt benignior interpretatio. Et ideo ſi condemnatus habeat vnam manum bonam, & alteram aridam, debebit ei amputari manus arida. Et hanc dicit eſſe communem reſolutionem Io. And. in addit. ad Specul. in rubr. de pœnis circa fi. quem refert Aug. ad Ang. de maleſic. in verbo, Quis ſi non ſoluerit, amputetur ei manus, poſt num. 4. & Alciat. de præſumptio. regula tertia, præſumptione 45. num. 15. quæ quidem opin. mitior eſt. Crederem tamen, quòd ſi illa eſſet prorſus inutilis, aliud forte dicendum eſſet, ne condemnatio redderetur eluſoria, Et in hanc ſententiam inclinare communiter ſcribentes ſentit Alexan. conſ. 104. nu 4 lib. 1. quem refert Apoſtil. ad Ang. in loco prællegato.

Sed quid ſi reus condemnandus ex forma ſtatuti, vel iuris communis in amputatione manus, non habeat niſi vnam manum nunquid illa erit ei amputanda? Reſpond. Aliqui dicunt, quòd non, ne deformetur corpus humanum, ſed quòd pœna debet commutari, Et hanc opinio. tenuit Paulo de Caſtro in auctor. ſed nouo iure, poſt num. 4. C. de ſer. fug. & ita dicunt Doctores, vt atteſtatur Anan. in c. 1. nu. 2. de calum. Contrariam tamen ſententiam, ſcilicet quòd imò debeat illi manus amputari, videtur tenuiſſe Bal. in d. auct. ſed nouo iure, poſt nu. 12. Et hanc ſecutum fuit iudicando conſilium Neapol. vt refert Grammat. deciſ. 94. & ſuper conſtit. Regni, fol. 116. col. 2. vbi dicit ita fuiſſe executum, quem refert Mantua in l. tranſige re, num. 123 C. de tranſact Ego tamen, ſi caſus contingeret, potius inclinarem in cõtrariam ſententiam, quæ ęquior eſt, & mitior: vel ſaltem conſulerem principem, vt ipſe miſericordia motus pœnam iuberet commutari, Et hoc tutius eſſet. Vide in hoc propoſito quæ dixi infra quęſt. 85. verſic. Non omitto.

Caſus autem, in quibus de iure imponitur pœnę amputationis mẽbri, habes apud Gand. in tit de pœnis reorũ, nu. 52. & ſeq. & Caliciũ in Margarita Fiſci f. 90. col. 1. & Fab. in pract. arbiter. f. 341. & aliis ſeq.

QVAEST. LXX.

SVMMARIVM.

De aliis pœnis corporalibus.

Pœna ſtigmatis an hodie ſit in vſu, ibid.

Fuſtigatio an ſit permiſſa etiam in clericis, verſic. Eſt etiam.

Et an ſit pœna capitalis, ibid.

Tortura an ſit in vſu pro finali pœna delicti, verſic. Plerunque etiam.

Pœna carceris perpetui an ſit in vſu, verſic. Pœna autem.

Pœna triremium an ſit in vſus etiam in clericis, verſic. Frequens eſt etiam.

Pœna detruſionis in monaſterium an hodie ſit in vſu, verſic. Sunt etiam.

Pœna, quod clerici ponantur in gabiis, an ſit in vſu, verſic. Solent etiam.

Pœna mitræ, verſic. Mitræ quoque.

Pœna degradationis in clericis an dicatur corporalis, verſic. Credo etiam.

SVNT etiam aliæ pœnæ corporis afflictiuæ, vt eſt pœna ſtigmatis, qua veteres vtebantur, ſed poſtea fuit ſublata per legem ſi quis

quis in metallum. C. de pœnis. Reperio tamen, quod Ang. in d. l. ſi quis in metallum, dicit contrarium de facto ſeruari, quod ſcilicet valent ſtatuta, quæ diſponunt, quòd pro furto debeāt bullari, & illū refert Ang. de malef. in verbo, In facie, numero 2. Apud nos certe hæc pœna ſtigmatis non eſt in vſu, & ſi in aliquibus locis extant huiuſmodi ſtatuta, quod pro furto, vel alio crimine aliquis bulletur, Senatus non permittit exequi talem pœnam, ſed illam commutat in pœnam fuſtigationis, vel ſimilem, & idem etiam practicari in Regno Neap. atteſtatur Maranta in ſuo Speculo, fol. 28. num. 9.

Eſt etiam pœna fuſtigationis, ſeu verberationis, quę quidem non tantum de iure ciuili, ſed etiam de iure canonico, etiam in clericorum perſonis, eſt à ſacris canonibus recepta, vt ait Diaz in pract. crimin. canon. cap. 125. Ego tamen apud nos nunquam vidi illam ſeruari in perſona alicuius clerici, prout neque illam eſſe in vſu in regno Franciæ contra clericos, atteſtatur Pract. Millei, fol. 148. numero 53. Et in omnem caſum deberet moderate exequi, non autem crudeliter, alias epiſcopus, qui facit aliquem crudeliter fuſtigari per duos menſes a miſſarum celebratione ſuſpenditur, vt tex. in cap. præterea de clerico percuſſore. Sed quæro nunquid hæc pœna fuſtigationis dicatur pœna capitalis? Reſpond. quòd non, Ita tenet Bar. in l. tranſigere. C. de tranſact. & eſt communis opin. vt dicit Maranta in ſuo Spec. fol. 28. num. 5.

Quibus autem ex cauſis impoſita ſit à iure communi pœna fuſtigationis, vide apud Gand. in tit. de pœnis reorum, num. 55. & Calicium in Margarita fiſci, fol. 90. colum 2.

Plerunque etiam imponitur à ſtatutis pœna torturæ, ſiue ictuum funis, non quidem ad eruendam veritatem, ſed ad pœnā delictorum, Et licet Bald. in rubr. C. de pœ. iud. qui male iud. dixerit non reperiri iure cautum, quòd tortura imponatur pro finali pœna delicti: tamen Paris Put. de ſynd. fol. 449. in verbo, Tortura, i. c. 1. in primis verbis, duos caſus recenſet, in quibus videtur de iure communi impoſitam eſſe torturam pro pœna.

Pœna autem carceris non eſt in vſu apud laicos, vbicunque enim alia pœna imponi poteſt, nunquam imponitur pœna carceris, & ita tenent cōiter Doctores, vt dicit Bal. conſil. 443. in fi. lib. 3. Credo tamen, quòd hæc pœna in ciuitate Venetiarum etiam hodie ſit in vſu, prout etiam atteſtatur Mantua obſeruatione 96 col. 6. Dicit ēt Calic. in Margarita fiſci, fol 93. in fi quòd Reges Caſtellæ multum vtuntur iſta pœna perpetui carceris. Apud clericos autem multū frequentatur, Et dicit Ang. in l. prætor ait, §. ſi publicanus, num. 1 ff. de vi bonorum rapto. quòd quamuis clericis non liceat interficere quenquam, tamen poſſunt reos in carcerem includere, cum tanta neceſsitate cibi, & potus, vt fame necentur, & ait quòd ita dicunt cano. & quòd hac practica vtuntur. Quam tamen reſtringe, vt procedat, quo ad ipſos clericos tantum. Cæterum non poteſt iudex eccleſiaſticus condemnare laicum ad perpetuum carcerem, etiam quando laicus propter delictum effectus eſſet de foro eccleſiaſtico, pręterquam in cauſa hereſis.

Frequens eſt etiam hodie pœna triremium, quæ non modo in laicis, ſed etiam in clericis venit in vſum, præcipue in Italia, vt ait Diaz in pract. crim. cano. c. 135. verſic. venit inſuper: quam tamen conſuetudinem ipſe improbat in ſacerdotibus, eiusq; opin. mihi placeret, vbi in tantum non creuiſſent crimina clericorum, vt hodie videmus, vix, enim poteſt multorum petulantia, atque improbitas coerceri. Et memini ſuperioribus annis, cum Vicarius epiſcopalis Cremonæ redderet ſe difficilem in exequendo quandam condemnationem ad triremes factam contra quendam presbyterum, quaſi ea pœna clericis imponi non ſoleret, ſenatus reſcripſit prætori, vt omnino curaret illam exequi, 22. Auguſti 1562. P. N. ex quo in hoc Ducatu paſsim ſolita eſt illis imponi, Et ita fuit executum. Puto tamen, quòd diſcreti epiſcopi non ſine maxima cauſa talē pęnam ſacerdotibus imponere debeant, vbi ſ. nulla videatur alia ſpes correctionis ſubeſſe.

Sunt ēt apud clericos aliæ pœnę corporis afflictiuæ, prout eſt pœna detruſionis

in monaſterium. Sed hæc pœna hodie receſsit ab vſu, vt atteſtatur Diaz in practic. crim. canon. cap. 128. quia (vt ipſe dicit) iudices eccleſiaſtici adeo ſegniter laborãt, vt rariſsime videamus eos delinquentib. pœnam depoſitionis imponere.

Solent etiam prælati clericos facinoroſos poni facere in gabiis, Et licet Prac. Carer. fol. 546. poſt num. 64. dicat hanc pœnam non eſſe in vſu, ego tamen, iam multis annis præteritis, vidi de facto quoſdam presbyteros in gabia ferrea ſuper turri Broleti veteris Mediolani. Sed certe de iure non credo licitum eſſe clericis, præſertim ſacerdotibus talem pœnam imponere, vt etiam ſentit Felyn. in cap. qualiter, & quando, el 2. §. ad corrigendos, nu. 10. de accuſat. vbi tamen ſubdit, quòd conſuetudo ſeruat contrarium, & male, quem refert Foller. in pract. crim. canon. folio 286. num. 113. & Pract. Conradi fol. 445. num. 25. in fi.

Mitræ quoque impoſitio inter pœnas corporales connumerari poteſt, quæ quidem quandoque imponitur de per ſe ad infamiam, vt quis ita mitratus producatur in publicum, aliquando imponitur fuſtigandis, aut igne cremandis, in maiorem ignominiam. Et ſcias, quòd quandoque ille, cui eſſet imponenda propter infamiam pœna mitræ, non ſit in fortiis iuſtitiæ, ſolet ad eius damnum mitra per ſatellites tranſmitti, quod ſæpiſsime fieri atteſtatur Catald. conſ. 56. num. 13. inter conſilia criminalia diuerſorum, lib. 1. licet id apud nos ego nunquam viderim in practica obſeruari.

Credo etiam, ꝙ poſsit dici pœna corporalis degradatio clericorum, quando fit actualiter, cum taliter degradatus ſit ſtatim tradendus curiæ ſeculari, corporaliter etiam ad mortem puniendus, vt dixi infra quæſt. 74.

QVAEST. LXXI.

SVMMARIVM.

De pœna exilij.

Caſus, in quibus à iure impoſita eſt pœna exilij, qui ſint, verſic. Caſus autem. *Remiſſiue.*

Officialis qui cogit ruſticos ad obſequia indebita, punitur pœna perpetui exilij, verſ. Officiales rectorum.

Iudex an poſſit relegare, ſeu confinare aliquem in loco ſito extra prouinciam ſuam, verſ. Vidi ego.

Bannitus in contumaciam an ſit infamis, ver. Quæro nunc.

Et an poſſit eſſe teſtis, verſic. Præterea quæro.

Et an amittat patriam poteſtatem, verſic. Succeſsiue quæro.

Et an poſſit teſtari, aut capere ex teſtamento, verſ. Sed an poterit *Remiſſiue*

Et an banniti poſſint impune offendi, verſ. Quæro an bannitus *Remiſſiue.*

Et an bannitus efficiatur ſeruus pœnæ, ver. Vlterius quæro.

Bannitus ab vna ciuitate an cenſeatur bannitus etiam ab aliis cum ea fœderatis, ver. Quæro modo.

Banniti huius temporis an æquiparandi ſint deportatis, vel relegatis, verſ. Dixi autem.

Qua pœna puniatur frangens fines exilij, verſ. Quæro qua pœna.

Si aliquis ſit bannitus arbitrio iudicis, an mortuo, vel recedente iudice, bannum finiatur, verſ. Item quæro.

EXILII autẽ pœna apud nos multum eſt in vſu, non modo contra reos cõtumaces, vt dixi ſupra q. 44. ſed etiam contra præſentes in pœnam delictorum. Quandoque vero imponitur ꝑpetuum exilium, quandoque temporale, & quandoque arbitrariũ, prout quotidie videmus ſeruari per ſenatum, teſte Boſſ. in tit. de bannitis, numero ſecundo. An autem hęc pœna hodie ſecundùm Canones ſit in vſu, dixi ſupra quæſt. 57. verſic. Relegationis.

Caſus autem, in quibus de iure imponitur pœna exilii, videre potes apud Calic. in Margar. fiſci, fol. 85. vbi 69. recenſet.

Officia-

Officialis rectorum prouinciarum, qui ruſticanos, vel eorum ſeruos, vel iumenta ad aliqua cogunt obſequia, nec non & ruſticani ſe ſponte dictis obſequiis ſubiicientes, puniuntur pœna perpetui exilii,& confiſcationis bonorum,l.1. C.ne ruſticani ad vllum obſequium deuocentur, Sed pro certo hodie hoc male obſeruatur, vt dicit Chaſſ. ſuper conſue. Burg. fol.89.verſic.trigeſimus ſextus caſus.

Vidi ego quandoque in facto dubitari, nunquid iudex poſsit relegare aliquem, vt non exeat de aliquo loco, vel oppido, iuriſdictioni ipſius iudicis non ſubdito, quam relegationem nos confinationem appellamus, Et dicendum eſt, quòd de iure non poteſt fieri relegatio, niſi in loca ſubdita ipſi iudici releganti, vt eſt text. in l. relegatorum, §. interdicere, ff. de interd.& releg. nihilominus de conſuetudine generali, quæ viget fere vbique locorum, contrarium obſeruatur, vt atteſtatur Bald. in l. executorem, nu.33. C. de execu. rei iud. ſubdens, Et ideo tales ſtudeant ſeruare mandata,& illũ refert Marcus decif. 359. num.9. Et intellexi, quòd proximis menſibus Dux Mantuæ confinauit nonnullos ciues Caſalenſes in diuerſas ciuitates & oppida Italiæ, dominio ſuo non ſubditas. Vide in hoc ꝓpoſito quę dixi ſupra queſt. 67. verſic. Deportatio.

Quæro nunc, quis ſit effectus banni, ſeu condemnationis in exilium, & in primis nunquid bannitus in contumaciam ſit infamis? Reſpond. quòd non, & ita tenent communiter doctores, vt dicit Bald. in l. prima, num.5. C. de calumn. vbi enim condemnatio ſit in contumaciam, non dicitur vere conſtare de crimine, propterea non debet ſequi infamia, quæ ex crimine ipſo procedit.

Præterea quæro, nunquid bannitus pro maleficio in contumaciam, poſsit eſſe teſtis? Reſpond. quòd ſic de iure ciuili,& hanc dicit eſſe communem opin. Bald. in cap. ſuper eo, el primo, num.4. de teſtib. Alexan. de Neuo conſil.8. num. 10. Felin. in d.c. ſuper eo, num.6. Et dicit Alber. in quarta parte ſtatutorum. quæſt. 72. in primo dubio, quòd hæc opin. communiter approbatur ſeruatur, Bannum enim ex contumacia proueniens non irrogat iuris infamiam, (vt ſtatim dixi) merito à teſtificando non repellit. Hęc tamen concluſio non tranſiret abſque difficultate, ſtantibus ſtatutis, quòd contumax habeatur pro confeſſo,& conuicto, hoc enim caſu potius videtur bãnitus ex crimine probato per contumaciam, quàm ex ipſa contumacia,& ideo ſaltem in loco, in quo eſt bannitus, de iuris rigore forte videretur repellendus. Apud nos tamen quotidie conceduntur ſalui conductus bannitis, vt veniant ad teſtificandum, neque propterea repelluntur, licet propter bannum non reputentur tanquam integri teſtes.

Succeſsiue quæro, nunquid bannitus amittat patriam poteſtatem? Reſpond. quòd non, & eſt communis opin. vt dicit Alex. in l. ſi cum dotem, §. ſi patri, num.4. ff. ſolut. matr. Corn. conſil. 55. lib.2. prout illum refert Boſſ. in tit. de bannorum public. poſt num. 69. verſic. Contrarium tamen, licet dicat ſe vidiſſe ſeruari, quòd imo illam amittat, quoad bona poſita in territorio, à quo eſt bannitus. Vide quę dixi infra verſic. Dixi autem. Vtilitas autem huius quæſtionis poteſt eſſe maxima, quia quando pater bannitus perdit patriam poteſtatem, peculium profectiuũ tranſit in fiſcum, aliàs ſecus.

Sed an poterit bannitus teſtari, aut capere ex teſtamento? Dixi ſupra lib. 3. §. Teſtamentum, quæſt. 19.& 20.

Quæro an bannitus poſsit impune offendi? Dixi ſupra hoc eod. lib. §. Homicidium, verſic. Plerunque etiam, & ſequen.

Vlterius quæro, vtrum bannitus virtute contumaciæ, & ſic fictę confeſsionis inductæ ab huiuſmodi ſtatuto, efficiatur ſeruus pœnæ? Reſpond. quòd non efficitur ſeruus pœnæ, donec peruenerit in fortiam iuſtitiæ, Et hæc eſt communis opin. vt dicit Corn. conſil. 55. in littera Z, lib.2. quem refert Boer. deciſ. 278. numero 12. relatus, & ipſe per Viuium in libro communium opinio. fol. 242 in verbo, Reus pro crimine. Pract. Conradi, fol. 443. nu.14. in fin. Boſſ. in tit. banniti quid amittant, num. 12. Quod intellige, niſi condemnatio ſit pura, & ſine conditione

 lata,

lata, vt eleganter declarat Boer. in loco præallegato. Dixi in d. §. Teſtamentum in quæſt. 19. verſ. Aliquando vero.

Quęro modo, nunquid bannitus ab vna ciuitate, cenſeatur etiam bannitus ab aliis ciuitatibus cum ea fœderatis? Reſpond. Aliqui dixerunt, quòd ſic, ſed eorum opin. non eſt vera, & vſus illam non approbat, vt atteſtatur Bart. in l. non dubito, num. 2. ff de captiuis. Licet enim aliquę ciuitates ſint ſimul fœderatæ, remanent tamen eorum iuriſdictiones, & territoria penitus ſeparata, niſi ſpecialiter in capitulis fœderum contrarium diſpoſitum fuiſſet. Faciunt quæ dixi ſupra q. 38. verſ. Succeſsiue quęro. Vnum tamen volo vt ſcias in hoc propoſito, quòd quamuis in hoc Ducatu bannitus ab vna ciuitate, vel locus ipſius ducatus cenſeatur bannitus à toto ducatu, & poſsit in eo vbique capi, & puniri: ſi tamen contingat aliquam ciuitatem, vel locum ſeparari à ducatu, banniti ab illa ciuitate, vel loco, etiam tempore, quo erat vnita cum ducatu, ſunt poſt talem ſeparationem tuti in ducatu, neque poſſunt in eo aliquo modo moleſtari. Et ita euaſit in facti contingentia quidam Chriſtophorus Maius inſignis ſicarius, condemnatus de atrociſsimo delicto in ciuitate Placentiæ tempore, quo erat vnita cum hoc ducatu Mediolani, & poſt ſeparationem captus in ciuitate Cremonę, fuit enim libere dimiſſus, ita iudicante Senatu 4. & 17. Apr. 1558. P. N.

Dixi autem ſupra quæſt. 67. verſic. Deportatio etiam, quod hodie exilium ſucceſsit loco deportationis, & relegationis, Sed quęro, nunquid banniti noſtri temporis æquiparetur deportatis, an autem relegatis? Ego hanc quæſtionem poſueram ſupra libro 2. §. Bannitus, verſic. Quæro nunquid, ſed quia iam ferè deſpero poſſe me aliquam aliam partem operis in lucem edere illam ex eo loco in hunc transferri iuſsi Vtilitas autem huius quæſtionis eſt maxima, nam deportatus perdit ciuitatem Romanam non autem relegatus. l. inter pœnas in principio. l. relegatorum §. ſiue ad tempus. ff de interd. & releg. Item deportatus amittit teſtamenti factionem actiuam, & paſsiuam, non autem relegatus, vt dixi ſupra lib. 3. §. Teſtamentum, q. 22. &c. Scias igitur, quod in hoc articulo tanta eſt inter Doctores controuerſia, vt vix poſsit diſcerni non modo quæ ſit communis opin. ſed neque etiam quid in tanta ſcribentium varietate tenendum ſit, Et in primis quidem aliqui ſimpliciter dicunt, quod bannitus æquiparatur deportato. Sed certe eorum opin. ab omnibus ferè reprobatur, vt ex infra dicendis apparebit. Alii ſimpliciter dicunt, quod banniti ęquiparantur relegatis, non autem deportatis, Et fuit opi. Bart. quam dicit communiter approbari Socin. Iun. conſ. 147. num. 20. lib. 2. & illam communem appellat Alexan. in l. ex facto. §. ex facto, num. 7. & ſeq ff. ad Trebell prout illum refert Curt. Iun. conſil. 182. num. 8. & Sapia. in l. Imperium, numero 58. ff. de iuriſd. omnium iud. Arec. in d. § relegati, num. 7. quem refert Pract. Conradi, fol. 447. num. 31. Aliqui vero diſtinguunt, & dicunt, quod aut quis eſt bannitus propter crimen, pro quo impoſita eſt pœna mortis, & eo caſu ęquiparatur deportato, aut vero eſt bannitus propter crimen, pro quo non imponitur pœna mortis, & ęquiparatur relegato. Sed certe hæc etiam opin. communiter reprobatur. Et quòd bannitus etiam pro crimine, pro quo veniat imponenda pœna mortis, non æquiparetur deportato, nec damnato in metallum, dicit eſſe communem opinio. Curt. Senior conſ. 60. prout illum refert Rſpa in d. l. ex facto §. ex facto, num. 14. Alii igitur aliter diſtinguunt, quòd ſcilicet, aut pœna banni eſt cum confiſcatione bonorum, & tunc ęquiparatur deportato: aut vero ſine confiſcatione bonorum, & æquiparatur relegato, Et fuit opin. glo. in §. relegati, in verbo, Retinent, inſti. quib. mod. ius patriæ pot. ſoluitur. Hæc tamen opin. in hoc, quod pœna banni, vbi bona non publicantur, æquiparetur relegationi, vtique poſſet forte ſuſtineri, & illam communem appellat Maranta in ſuo Spec. fol. 29. num. 7. ſed in alio capite. quòd ſcilicet vbi eſt cum publicatione bonorum, æquiparetur deportationi, hæc opin. non eſt tuta, nec communis, neque tenenda, Et ita opin. illius gloſæ communiter reprobari atteſtatur Curt. Senior conſil. 59. poſt num.

num. 18. Et ideo multi dicunt, ꝙ bannitus cum publicatione bonorum participat de vtroque, ſcilicet de relegato, & de deportato, & dicit Alex. in d. conſ. 116. num. 7. lib. 2. quòd hoc omnes fatentur. Alii etiam aliter diſtinguunt, quòd ſcilicet, aut ſtat ſtatutum in eo loco, diſponens quòd bannitus poſsit impune offendi, & tunc æquiparatur deportato, aliàs ſecus, Et hanc opin. dicit eſſe communem Corn. conſ. 55. in littera L, libro 2. Quid tenendum in tanta Doctorum contrarietate? Ego (vt ingenue fatear) diſcutiendo tex. & fundamenta Doctorum, ſæpe mutaui ſententiam, & aliquando adhæſi vni opin. & aliquando alteri: nunc autem pro reſolutione dico, quòd non eſt tutum tenere aliquam ex prędictis opinionibus, & ideo abſolute teneo, quòd banniti noſtri temporis quocunque modo ſint banniti, ſcilicet ſiue perpetuo, ſiue ad tempus, & ſiue cum publicatione bonorum, ſiue ſine publicatione, & ſiue extet ſtatutum ꝙ poſsint impune offendi, ſiue non, neque ſimpliciter ęquiparantur deportatis, neque relegatis, ſed eſt quædam tertia ſpecies de per ſe, & propterea quòd non licet arguere de deportato ad bannitum, neque etiam de relegato ad bannitum, ſed ſtandum eſt vel deciſionibus Doctorum de bannitis in ſpecie loquentium, vel conſuetudini. Et licet Boſſ. in tit. de bonorum publicatione, num. 69. & clarius Alciat. conſ. 58. numero 9. atteſtentur in hoc dominio ſeruari, quòd banniti, & condemnati ad pœnam mortis cum publicatione bonorum, ſtante ſtatuto ꝙ poſsint impune offendi, æquiparentur deportatis, & amittant etiã iura communia, quo ad bona poſita in dominio: ego tamen vidi in pluribus articulis diuerſo modo iudicari. Et ſic credo vere dici poſſe, quòd vbicunque contingat aliquem allegare in caſu banniti exemplum deportati, vel relegati, iudex non debeat admittere huiuſmodi fundamenta, ſed ſtare deciſionibus Doctorum in terminis loquentium de bannito, vel ſequi opinionem, ſecundum quam ſolitum eſt in ſimilibus caſibus in ea prouincia iudicari, Et ita faciendo non errabit.

Quæro, qua pœna puniatur frangens fines exilii? Reſpond. Si quidem erat iuſſus exulare minus decennio, duplicatur tempus, quod reſtabat ad exulandum, quando fregit exilium, ſi vero erat iuſſus exulare per decennium, vel vltra, perpetuatur exilium, ſi iuſſus erat exulare perpetuo, punitur pœna mortis, Ita diſtinguunt communiter Doctores, teſte Ant. Gomez. cap. 8. delictorum, num. 1. Senatus autem quandoque non modo, iubet duplicari exilium, ſed propter temeritatem mandat eos etiam duobus, aut tribus ictibus funis publicè affici, & ita vidi ſeruari in quodam Ioan. Cauagna, 30. Augusti 1557. P. N.

Item quęro, ſi iudex banniuerit aliquẽ arbitrio ſuo, an mortuo iudice, vel ob officio diſcendente, cenſeatur extinctum bannum? Reſpond. Bart. in l. centeſimus. §. ſi. num. 9. & ſeq ff. de verb. oblig. diſtinguit, an verba ſint concepta donec voluero, vel donec reuocauero, & quidem dum Bart. tenet, quòd morte iudicatur reuocatio, ſeu declaratio reuocatæ voluntatis, contrariũ communiter tenetur, vt atteſtatur Foller. in pract. crim. canon. folio 282. in principio. Aliqui ſimpliciter dicunt, quòd vtroque caſu bãnum cenſetur extinctum, Et hanc dicit eſſe communem opin. Ant. Gomez. cap. 8. delictorum, num. 5. Sicut enim talis voluntas, ſeu arbitrium morte extinguitur, ita etiam extingui debet eius effectus. Sed certe apud nos contrarium ſeruatur, nam ex quo condemnatio fit à iudice tanquam perſona publica, & ſub nomine officii, tale arbitrium tranſit ad ſucceſſorem.

QVAEST. LXXII.

SVMMARIVM.

De pœna infamiæ.

Quibus caſibus pœna infamiæ de iure cõmuni incurratur, ibid.

Tergiuerſator punitur pœna infamiæ, verſic. Tergiuerſator.

Damnatus publico iudicio, efficitur infamis, verſ. Damnatus

Et quid ſi proceſſum fuerit per viam inquiſitionis, ibid.

Infamis an poſſit teſtificari, verſic. Quæro nunquid. *Remiſſiue.*

EST etiam grauis pœna infamiæ, quæ quibus caſibus de iure cõmuni incurratur, videre potes apud Calic. in Margarita fiſci, fol 99. vbi enumerat 61. caſus, in quibus pœna ignominioſæ miſsionis, & infamiæ imponitur.

Tergiuerſator punitur pœna infamiæ, 5. lib. auri, & ita dicunt communiter Doctores, vt ait Marian. in rubrica de calumnia. numero 6. Et in propoſito de præuaricatore, ſcias quòd Oldradus triſtitia cuiuſdam criminis pręuaricationis obiit, vt dicit Paul. de Caſtro in l. 1. in vltimis verbis, C de aduoc diuerſorum iud. quem refert Nunius de los corregidores fol. 34. col. 2. verſic. Conſulo.

Damnatus publico iudicio efficitur infamis, l. infamem, ff. de publ. iudic. & hęc quidem concluſio de plano procedit, quando proceſſum eſt via ordinaria, & ſic per accuſationem, Sed quid ſi proceſſum fuerit via extraordinaria, & ſic per inquiſitionem, nunquid damnatus in eo iudicio erit infamis? Reſpond. Aliqui dicunt quòd non, & dicit Calder. conſil. 1. de pœnis, quòd hoc eſt communius, & benignius, vt mitius, quàm fieri poteſt, in pœnis agatur. Contrariam autem ſententiam. ſ quòd imò etiam condemnatus per viam inquiſitionis, de crimine publici iudicii, efficiatur infamis, dicit eſſe communem Angel. in l. ea quidem, num 28. C. de accuſ. Et hæc opi. mihi magis placet, quia ceſſatio ſolemnitas in. procedendo, non facit ceſſare pœnam, & conſequenter neque etiam infamiam, Et hoc multo magis locum habet de iure ciuili, ſecundũ quòd etiam in proceſſu inquiſitionis imponitur pœna ordinaria, vt dixi ſupra quæſt. 60. verſic. Poteſt etiam. Et hoc quidem latis de plano procederet, quando condemnatio ſuper inquiſitione, ſecuta eſt contra reum præſentem, & auditis ſuis defenſionibus: ſed ſi ſecuta eſſet in contumaciam, vel etiam contra præſentem, non ſeruatis tamen ſeruandis, forte verior eſt contraria opin. quòd ex tali condemnatione reus non efficiatur infamis, quam dicit eſſe cõmunem Viuius in lib. communium opin. in verbo, Infamia iuris.

Quæro, nunquid infamis poſsit teſtificari? Dixi ſupra lib. 2 §. Teſtis, & ſupra hoc eo. §. quæſt. 24. verſic. Item infamis, & q 25. circa princ.

QVAEST. LXXIII.

SVMMARIVM.

DE pœna priuationis officij, vel beneficij. Et quibus caſibus de iure communi incurratur, ibid. Remiſsiue.

Iudex committens barattariam priuatur officio, verſic. Iudex committens.

Et quæ ſit pœna corrumpentis iudicem, ibi.

Iudex propter negligentiam poteſt officio priuari, verſic. Item iudex.

Officiales hodie non ſyndicantur de negligentia, ibid.

Notarius, condemnatus ex eo, quòd deliquerit in officio tabellionatus, an cenſeatur priuatus officio, verſic. Notarius.

Clericus beneficiatus, contrahens matrimonium, amittit beneficium, verſic. Clericus beneficiatus.

Et an ſit priuatus ipſo iure, an autem ſit per ſententiam priuandus, ibidem.

Et quid ſi contrahit cum impubere, ibid.

Et quid ſi vxor ante copulam ingrediatur monaſterium, nunquid ipſe recuperet beneficium, ibid.

Clericus, qui per annum ſuſtinet excommunicationem, priuatur beneficio, verſic. Item clericus.

Clericus periurus priuatur beneficio, ibidem. Remiſsiue.

Clericus ſimoniacus priuatur beneficio, ibid. Remiſsiue.

Clericus factus miles ſecularis amittit beneficium, ibid.

Clericus excommunicatus eſt ipſo iure priuatus fructibus beneficij, verſic. Pariter etiam.

Et an

Et an clericus excommunicatus ſit alendus ex fructibus beneficij, ibid.

Clericus hæreticus, & eius filij amittunt beneficia, ſi quæ habent, ibid. Remiſſiue.

Clericus, colludens in cauſa beneficij, poteſt priuari, ibid.

Clericus, non incumbens horis diuinis, eſt priuandus beneficio, ibid.

Clericus homicida priuatur beneficio, ibidem Remiſſiue.

Prælati inſufficientes debent deponi, verſiculo, Prælati.

Et quid in Papa, ibid.

Epiſcopus negligens non poteſt deponi niſi à ſummo pontifice, ibid.

Clericus priuatus beneficio tenetur reſtituere fructus perceptos à die commiſſi delicti; verſic. Et ſcias.

HVIC etiam valde affinis eſt pœna priuationis officii, dignitatis, vel beneficii, quam quidem pœnam qui de iure communi incurrant, videre potes apud Calic. in Margar. fiſci, fol. 100. & ſeq. vbi enumerat centum quinquaginta caſus, in quibus eſt impoſita pœna priuationis militiæ, ſacerdotii, cinguli, officii, vel dignitatis.

Iudex committens baratariam priuatur officio, quod de præſenti habet, & facultate alia habendi in futurum, l. iudices, C. de dignita. lib. 12. Et in hoc omnes concordant, vt dicit Boſſ. in tit. de official. corruptis pec. poſt num. 10. prætereaque punitur pœna legis Iuliæ repetundarum, ſcilicet exilio, vel etiam grauius ſecundum qualitatem facti, vt eſt tex. in l. lex Iulia, §. fin. ff. ad leg. Iul. repet. Et ita videtur colligi ex glo. fin. in l. prima, C. ad leg. Iul. maieſtatis, quam ſequuntur cæteri, vt atteſtatur Gramma. conſi. 35. numero 9. vbi in facti contingentia conſuluit, & refert Prac. Milei fol. 95. numero. 48. & Papo lib. 6. numero 2. Arreſto 14. ita fuiſſe in facto obſeruatum Pariſiis contra quendam regium conſiliarium qui pro furtis, & ſceleribus pro eum commiſsis fuit exauctoratus, dagradatus, & ſuis inſignibus ſpoliatus, & deinde emēdam honorabilem peregit, &c. Cogitur etiam perſoluere quadruplum eius, quòd accepit, & in hoc pariter omnes concordant, vt dicit Boſſ. in loco præallegato. Sed aduerte, quia non ſemper iſtud quadruplum applicatur fiſco, ſed tantummodo quando verſatur turpitudo ex parte vtriuſque, ſcilicet dātis & recipientis. Quando autē turpitudo eſt ſolummodo ex parte vnius, tunc dimidium quadrupli applicatur fiſco, & dimidium alteri parti, Ita dicit glo. in l. prima, in glo. fi. C. ad leg Iul. repet. quam ſequuntur doctores, vt atteſtatur Chaſſen. ſuper conſuet. Burg. fol. 89. verſic. nonus caſus. Quæ autem ſit forma degradationis doctoris, videri poteſt apud Grammat. ſuper cap. Regni, fol. 122. poſt numero 28. vbi refert, quomodo degradatus fuerit quidam doctor. Pars autem iudicem corrumpens, ſcilicet dans ei pecuniam, vt pro ſe iniuſte pronunciet, perdit datum & litem, pariterq; dans vt iuſte pro ſe pronunciet, Ita tenet gl. in l. 2. in verbo, In bona, ff. de cond. ob turpem cauſam, quam dicit eſſe communiter approbatam Roman. ibid. numero 7. Didac. ſuper reg. peccatum, fol. 102. vbi vero quis daret pecuniam iudici, vt iuſtitiam miniſtraret celeriter, non videtur iudicem corrumpere voluiſſe, ideoq; poterit pecuniam datam repetere, & ita frequentiori iudicio, & interpretum ſuffragio receptum eſſe ait Didac. ſuper d. reg. peccatum, fol. 103. Intrans autem cameram iudicis, & non data pecunia, ſed blandis verbis perſuadens, vt pro ſe ſententiam ferat, non amittit litem, ſed punitur pœna centum aureorum, l. prima in fi. ff. de ambi.

Item iudex propter negligentiam poteſt officio priuari, ſuper qua negligentia in facti contingentia conſuluit Ruin. conſil. 22. lib. 5. Scias tamen, quòd hodie officiales non ſyndicantur de negligentia, & ita obſeruat conſuetudo, quæ multum fauet aſſeſſoribus, vt dicit Angel. de ſyndicatu, num. 8. quem refert Amad. de ſynd. numero 247. in fin. Quod intellige vt procedat, quando talis negligentia eſt leuiſsima culpa, vel etiam quando eſt leuis, ſecus autem ſi eſſet lata culpa, & ſic dolo proxima, nam de ea vtique ſyndicantur,

Et

Et ita obſeruat conſuetudo, vt atteſtatur Catald. de ſynd. q. 13. & 265. Boſſ. in tit. de offic. corrup. pec. numero 26. vbi ſubdit, ꝙ ita etiam atteſtantur omnes. Debent ergo officiale ſyndicari tantummodo de furtis, baratraria, & illicitis extorſionibus, Et ita de conſuetudine obſeruari atteſtatur Franc. Accur. de ſynd. quem refert, & dicit eſſe notabile verbum, Amad. de ſynd. num. 136. in fi.

Notarius condemnatus ex eo quòd deliquerit circa officium tabellionatus, puta qui falſum inſtrumentum fabricauit, cenſetur priuatus officio tabellionatus, ideoq; non poteſt noua inſtrumenta conficere, ſed antequam ſit condemnatus, non intelligitur priuatus, Et hęc eſt communis opi. vt dicit Alex. in l. ſi quis ex argentariis. §. primo, num. 6. ff. de edendo.

Clericus beneficiatus, matrimonium contrahens, priuatur beneficio, vt eſt tex. in cap. 1. de cleric. coniug. Et hoc locum habet non modo in clerico, qui ſit in ſacris conſtitutus, ſed etiam in eo, qui ſit in minoribus, nam & ipſe ſi vxorem ducat, beneficiis priuatur, Et ita concludunt omnes Doctores, vt dicit Euetard. conſ 114. circa principium. Adde, ꝙ illud perdit, etiã ſi matrimonium ſi nullum ex cauſa conſanguinitatis, Et ita communiter tenetur, vt dicit Imola in cap. Ioannes, poſt num. 24. verſic. Quarto caſu de clerico coniug. Sed nunquid eſt ipſo iure priuatus beneficio, an autem eſt priuandus? Reſpond. Aliqui ſimpliciter dicunt, ꝙ non eſt priuatus ipſo facto, ſed venit per ſententiam priuandus, Et hanc opin. dicit eſſe communem Euerard. in d. conſ 115. col. 1. verſic. In contrarium tamen. Alii vero ſimpliciter dicunt, quòd eo ipſo, quòd contrahit matrimonium, ipſo iure beneficium amittit, Et hanc opin. tenuit gl. in d. c. 1. in glo. 1. quam dicit eſſe communiter receptam Didacus ſuper quarto decretal. fol. 81. numero 4. Hanc etiam opin. dicit eſſe cõmunem Menchiaca lib 3. de teſta. §. 22. num. 45. in fi. Tu vero dic ꝙ, Aut matrimoniũ de iure valet, puta quia non eſt in ſacris conſtitutus, & contrahit cum ea, cum qua nullum eſt legitimum impedimentum, & tunc priuatur ipſo iure, Aut matrimoniũ eſt nullum, puta quia talis clericus erat in ſacris conſtitutus, vel ſi erat in minorib. ſcienter contraxit cum conſanguinea, & non eſt ſecuta copula carnalis, & tunc non perdit beneficium ipſo iure. Et hanc dicit eſſe communem opi. Bermon. de concub. fol. 404. in principio, quæ mihi etiam magis placet. Sed quid ſi contraxit matrimonium nulliter cum impubere, nunquid & eo caſu amittit beneficium? Reſpond. ꝙ non, & eſt communis opin. vt atteſtatur Did. c. ſuper quarto decretal. fol. 81. poſt num. 4 quem refert Menchiaca in d. §. 22. num. 46. nam cum impubere non poteſt vere dici contractum matrimonium, ſed tantum ſponſalia de futuro, propter quæ certum eſt, ꝙ clericus beneficium non amittit. Sed quid ſi vxor ante copulam ingrediatur monaſterium, nunquid ipſe recuperabit beneficium? Reſpond. ꝙ non, & ita tenent communiter Doctores, vt dicit Summa Angelica in verbo, Clericus, §. 5 numero 1. Adde, ꝙ clericus matrimonium contrahens non modo amittit beneficium, ſed etiam quoſcunq; regreſſus, acceſſus, & alia quælibet iura ſibi ad beneficium eccleſiaſticum competentia, Ita tenet gl. in d. c. 1. in verbo, Clericalis de clerico coniug. in 6. & eſt communis opin. vt ait Didacus ſuper quarto decretal. fol. 82. num. 5. Item clericus contrahens matrimonium amittit penſionem, quam in reſignatione beneficii ſibi reſeruauerat ſuper fructibus, Et eſt commmunis opin. vt ait Gigas de penſio. q. 54. quem refert, & ſequitur Bermond. in loco præallegato, fol. 404. num. 3. in fi. etiam ſi huiuſmodi penſio fuerit conſtituta ſimpliciter, nullo adiecto onere ſpirituali, Et ita obtinuit vſus Romanæ curiæ, vt atteſtatur Didacus in loco præallegato, poſt num. 6.

Item clericus, qui ſuſtinet excommunicationem per annum, priuatur beneficio, Et eſt communis opin. vt atteſtatur Fely. in cap. 1. num. 8. de iudic. talis enim videtur de hæreſi ſuſpectus. Item clericus periurus priuatur beneficio, Dixi ſupra hoc eo. lib. §. Periurium, verſic. Item clericus. Item clericus ſimoniacus priuatur beneficio, vt dixi ſupra hoc eod. lib. §. Simonia, verſ. Item clericus. Idem clericus, qui ef-

ſectus

ctus eſt miles ſecularis, amittit beneficium, Ita dicit gloſſ.in cap. fin. in verbo, Redierint de cleric.non reſiden.& eſt communis opin. vt atteſtatur Imola in d. cap. fin. num.6.Barb. conſil. 11.col. fin. verſic. Præterea facit,lib.1. quem refert Gigas de penſio q.55.num.2. Nam eo ipſo, quod ſecularem militiam aſſumit, videtur clericali militiæ renunciaſſe.

Pariter etiam clericus excommunicatus eſt ipſo iure priuatus fructibus beneficii, & eſt communis opin. vt dicit Ripa in cap.1.num.27. de iudic. Et nota, quod licet clerico, qui fuerit propter crimen depoſitus,aut ſuſpenſus, exhibenda ſint alimenta ex redditibus ſui beneficii, tamen clerico excommunicato, etiam ſi egenus, & pauper ſit, nihil datur, Et ita frequentiſsimo omnium conſenſu receptum eſt,vt ait Didacus lib. 3. reſolutionum,cap.13. poſt nume. 8. verſ. 12. hinc. Hæc tamen omnia intellige vt procedant, modo excommunicatio ſit iuſta, aliàs ſecus, vt dixi infra lib.7.§. Excommunicatio. Item clericus hæreticus, & eius filii amittunt ipſo iure beneficia,Dixi ſupra.§.Hæreſis,verſ. Item clericus. Item clericus colludens in cauſa beneficiali debet beneficio priuari, vt eſt text. in cap. audiuimus de colluſ. deteg. Et poteſt poni exemplum in ſene, qui ſit infirmus, qui permutat pingue beneficium cum nepote, vel conſanguineo dante beneficium exile: his enim concurrentibus, talis renunciatio præſumitur facta in fraudem,Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit Anan.in d. cap. audiuimus,poſt num.2.verſ. Et prædicta. Item clericus,qui non dicit officium, neque incumbit horis diuinis, priuandus eſt beneficio, & tenetur etiam reſtituere fructus perceptos, Et hæc eſt communis opin. vt dicit Bello.conſil.56.numerò 3. Item clericus committens homicidium qualificatum, puta aſſaſsinium, vel parricidium, amittit beneficium: propter ſimplex autem homicidium nó amittit ipſo iure, ſed venit per ſententiam priuandus. Dixi ſupra hoc eod.lib.§ Homicidium,verſ. De iure autem. Item clericus bannitus perpetuo, priuandus eſt beneficio, cum non poſsit in eo ſeruire, Et ita iudicatum fuit per parlamentum Tholoſanum, vt refert Rebuff. in pract.beneficia. folio 472. numero 57.

Prælati inſufficientes debent deponi, ſecundum gloſſ. in cap. primo, in verbo, Sufficientem,de renunc.in ſexto,quam dicit eſſe communiter approbatam Alciat. de præſumpt.in tertia regula, præſumpt. 19. numero quinto. Scias tamen, quòd epiſcopus negligens non poteſt ab aliquo deponi, præterquam à ſummo Pontifice, Et ita communiter concluditur, vt dicit Abb.in cap. excommunicamus, el primo, in fin. de hæret. Sed quid in Papa, nunquid & ipſe propter inſufficientiam deponi poterit? Reſpond. quòd non, & ita receptum eſſe atteſtatur Gomez in capit. primo, poſt numero 115. de conſtitut. in ſexto.

Cæteros autem caſus, in quibus clericus beneficii priuationem incurrit, videre potes apud Rebuffum in loco præallegato.

Et ſcias, quòd clericus committens delictum, propter quod poſsit priuari beneficio,licet habeat ius in re, quouſque ſit priuatus, poſtquam tamen eo priuatus eſt, tenetur reſtituere fructus perceptos à die commiſsi delicti, vel quos percipere potuit,ſiue extent, ſiue ſint conſumpti, & ſiue effectus ſit locupletior,ſiue non,Ita tenet Paul. de Caſtro in l. 1.numero 3. C. de his quibus vt indig. & eſt communis opin. vt atteſtatur Diaz in pract.crimin. canon.cap.123.

QVAEST. LXXIIII.

SVMMARIVM.

De pœna degradationis.

Duplicem eſſe degradationem, & quæ ſit earum forma,ibid.

Clericus non eſt deponendus, niſi propter graue crimen, verſic. Regulariter.

Clericus pro quibus criminibus actualiter degradari poſſit, verſic. Cæterum *Remiſſiue.*

Quos

Quot epiſcopi interuenire debeant degradationi, verſic. Sed quæro.

Pœna degradationis imponitur etiam doctoribus, & militibus, verſic. Scias autem.

QVANDOQVE etiam imponitur ab eccleſiaſticis iudicibus pœna depoſitionis ab ordine, ſiue degradationis, Et ſcias, quòd duplex eſt depoſitio, ſiue degradatio, ſcilicet verbalis, & actualis. Verbalis eſt quando epiſcopus pronunciat ſententiam contra clericum, per quam priuat illum ordinibus clericalibus, Et hæc proprie loquendo appellatur depoſitio, licet plerunque à Doctoribus dicatur etiam degradatio. Et huius depoſitionis forma habetur in libro pontificali, fol. 189. Actualis autem depoſitio, quæ proprie appellatur degradatio eſt, quando clericus non modo per ſententiam priuatur, ſed etiam actualiter, & perſonaliter degradatur, exuitur, & ſpoliatur ordinibus eccleſiaſticis, iuxta formam traditam in d. lib. pontificali, fol. 190. & ſeq. quem refert Foller. in pract. crim. canon. fol. 270. num. 17. Et effectus huius differentiæ eſt maximus, vt dixi ſupra quæſt. 36. verſic. Scias etiam.

Regulariter autem clericus non debet deponi, niſi propter graue crimen, Et hæc eſt communis reſolutio, vt dicit Sylua de beneficio, fol. 109. num. 4.

Cæterum actualiter deponi ſeu degradari non poteſt clericus, niſi pro tribus criminibus, vt dixi ſupra in d. quæſt. 36. verſiculo, Scias etiam.

Sed quæro, quot epiſcopi debeant interuenire depoſitioni, ſiue degradationi? Reſpond. quòd ſi degradandus eſt epiſcopus, requiruntur duodecim epiſcopi, Si eſt presbyter, requiruntur ſex, Si eſt diaconus, vel ſubdiaconus, tres, Si eſt clericus in minoribus conſtitutus, ſufficit proprius epiſcopus, Ita eſt text. in c. fin. 15. q. 7. Et aduerte, quòd ſi tales epiſcopi inter ſe diſcordent in pronunciando, ſufficit maior pars, Et hæc eſt communis opi. vt dicit Summa Syluestrina, in verbo, Degradatio, quæſt. 1. Hæc tamen, quæ dicta ſunt de numero epiſcoporum, intellige vt procedant, quando poſt huiuſmodi verbalem depoſitionem veniẽdum eſt ad actualem: ſed quando depoſitio verbalis non fit ad effectum vt ſequatur actualis degradatio, tunc ſolus epiſcopus poteſt verbaliter deponere, ſeu degradare, Et ita de generali conſuetudine obſeruatur, vt ait Foller. in pract. crimin. canon. fol. 270. numero 6. in fin. Quinimò hodie etiam quando deueniendum eſt ad actualem degradationum, poteſt ſolus epiſcopus adhibitis prælatis degradare, ita ſtatuente ſacro Tridentino concilio, vt refert Diaz in pract. criminal. canon. cap. 3. numero 7.

Scias autem, quòd hæc degradationis pœna non modo locum habet in clericis, ſed quandoque etiam in laicis aliqua dignitate inſignitis, puta ſi ſit aliquis Doctor, qui propter aliquod delictum priuandus ſit cingulo doctorali, de quo dixi ſupra quæſt. 73. verſiculo, Iudex committens, vbi etiam poſui quædam exempla. Idem etiam in militibus, quando propter aliquod delictum militare ſunt puniendi, nam ſolent degradari, & exui cingulo militari, Et dicit Marian in cap. propoſuiſti, poſt numero 34. de foro compet. quòd ita ſeruant Duces, & Capitanei armorum, quando faciunt aliquem ſuſpendi ex his, qui portant ſua ſigna, quæ nos diuiſam appellamus, quia ſcilicet prius illa denudant tali diuiſa.

QVAEST. LXXV.

SVMMARIVM.

De pœna ſuſpenſionis.

Et quibus caſibus incurratur, ibidem Remiſſiue.

Sacerdos benedicens ſecundas nuptias eſt ſuſpenſus ab officio, & beneficio, verſiculo, Sacerdos.

Et an ſit ſuſpenſus ipſo iure, ibid.

Clericus vxorius fornicator, vel ſimoniacus in ordine, eſt in ipſo iure ſuſpenſus ab officio, verſic. Clericus *Remiſſiue.*

Cæterum

CAETERVM vbi crimen non eſt valde graue, non ſolet clericis imponi pœna priuationis beneficii, vel depoſitionis ab ordine, ſed tantummodo pœna ſuſpenſionis, quæ quidem ſuſpenſio eſt quędam cenſura eccleſiaſtica, propter quam clerico interdicitur officium, ſeu beneficium, vel adminiſtratio, ſeu executio ordinis, vel iuriſdictionis. Et habemus in iure nonnullos caſus, in quibus imponitur huiuſmodi ſuſpenſionis pœna, quos recenſet Summa Silueſt. in verbo, Suſpenſio, in 6. quæſt.

Sacerdos benedicens ſecundas nuptias eſt ſuſpenſus ab officio, & beneficio, c. 1. de ſecundis nupt. Scias tamen, ꝙ non incurrit hanc pœnam ipſo iure, ſed eſt per ſententiam ſuſpendendus, Et eſt communis opin. vt atteſtatur Diaz in pract. crim. canon. cap. 63. circa fin.

Clericus notorius fornicator, vel ſimoniacus in ordine, eſt ipſo iure ſuſpenſus ab officio, Dixi ſupra hoc eo lib. §. Fornicatio, verſic. Sed quæro, & §. Simonia, verſic. Sed quæro.

QVAEST. LXXVI.

SVMMARIVM.

De pœna eccleſiaſtici interdicti.

Et quibus caſibus incurratur, ibid. Remiſſiue.

Ciuitas exigẽs ab aliquo pedagia pro rebus ſuis, incurrit pœnam interdicti, verſ. Ciuitas.

Ciuitas aliquid committens contra epiſcopum ſuum incidit in pœnam interdicti, verſic. Item ciuitas.

Et an requiratur quod ſit proprius Epiſcopus, ibid.

Et an ceſſante detentione Epiſcopi ceſſet interdictum, ibid.

INTER eccleſiaſticas cenſuras eſt etiam pœna interdicti eccleſiaſtici, quæ quidem eſt ſeparatio à iure, vel à iudice facta à certis ſacramentis, & omnibus diuinis officiis, & eccleſiaſtica ſepultura, in quam pœnam, qui incurrant, videre potes apud Summiſtas, in verbo Interdictum.

Ciuitas, caſtrum, aut villa exigens pedagia ab aliquo pro rebus ſuis, quas non negociandi cauſa defert, eſt ipſo facto interdicta, cap. quanquam de cẽſibus in 6. Sed certe quidquid ſit de iure, iſte caſus non eſt à conſuetudine receptus, neque ſeruatus, vt dicit Io. Cald. in tract. de interdict. in 1. parte, num. 51. in fin. Et quamuis Summa Silueſt. in verbo, Interdictum, quarta quæſt. 1. in tertio caſu, dicat, ꝙ ſecundum Arch. hæc opi. communiter non tenetur, ex quo ſententia interdicti trahit ſecum effectum ſuum, abſque eo, quòd vtentium moribus recipiatur, prętereaq; in d. cap. quanquam dicitur, contraria conſuetudine non obſtante: non tamen puto recedendum eſſe à ſententia Io. Cal. poſtquam videmus dictum cap. non ſeruari in ipſamet ciuitate Romana, neque in aliis terris eccleſiæ, à quibus in cõcernentibus iuris canonici obſeruantiam debent aliæ ciuitates normam, & regulam accipere.

Item ciuitas aliquid committens contra Epiſcopum ſuum, vt capiatur, percutiatur, vel banniatur, eſt interdicta, Clem. ſi quis ſuadente de pœn. Et aduerte, quia hęc pœna locum non habet, niſi ſit ſuus proprius Epiſcopus illius ciuitatis, vt apparet ex verbis illius Clem. & ita firmant communiter ſcribentes, vt dicit Tortus inter conſilia Ant. de Butr. conſ. vlt. num. 3. in fi. Idemq; ſi in aliquo loco Epiſcopus detineatur inuitus, vt ibi. Sed hęc intelligenda ſunt vt procedant, quando ille, qui detinet Epiſcopum, vel illum offendit, eſt dominus illius ciuitatis, aliàs ſecus, Ita videtur ſentire gl. in d. clem. 1. in verbo, Si ſua ſit, & ita tenẽt communiter Doctores, vt dicit Socin. inter conſilia Curtii Senioris conſil. 20. poſt num. 42. verſic. Poſtremo concludenti, Et dicit Tortus in allegato conſil. vlt. poſt numero 4. ꝙ ita notant cõmuniter Doctores nemine diſcrepante. Item ſcias, ꝙ ſtatim ceſſante tali detentione epiſcopi, ceſſat etiã interdictum ipſo iure, & abſq; alia declaratione, Et hæc eſt cõmunis opin. vt atteſtatur Tortus in d. conſil. vlt. num. 5.

Quæſt.

QVAEST. LXXVII.

SVMMARIVM.

De excommunicationis pœna.

Duplicem eſſe excommunicationem, maiorem ſcilicet, & minorem, ibid.

Percutiens clericum eſt excommunicatus, & incidit in pœnas canonis, Si quis ſuadente, &c. verſic. Percutiens clericum.

Et quid ſi ipſemet clericus ſe ipſum percutiat, verſic. Adde quòd.

Et an percutiens clericum primæ tonſuræ tantum, verſic. Item quæro.

Et an percutiens religioſum religioſe viuentem, qui tamen profeſſionem non emiſit, verſic. Vlterius quæro.

Et an percutiens clericum non euntem in habitu clericali, verſiculo, Sed an percutiens.

Et an percutiens clericum, ignorans illum eſſe clericum, verſic. Succeſsiue quæro.

Et quid ſi aliquis volens percutere Titium laicum, percuſſerit Caium clericum, verſic. Sed quid ſi aliquis.

Et an percutiens clericum excommunicatum incidat in pœnas dicti canonis, verſic. Sed nunquid.

Et an percutiens clericum degradatum incidat in pœnam illius canonis, verſiculo, Quæro etiam.

Et quid ſi clericus deprehenſus fuerit in adulterio, verſic. Pone, quòd pater *Remiſſiue.*

Et quid ſi clericus alium inſultauerit, verſic. Item quid ſi clericus *Remiſſiue.*

Et quid ſi clericus velit aliquod delictum committere, verſic. Sed hic quæro.

Et quid ſi offenſio facta clerico ſit leuis, verſiculo, Scias tamen.

Et quid ſi aliquis percutiat clericum pluribus percuſſionibus eodem impetu, an incidas in plures excommunicationes, verſiculo, Sed pone *Remiſſiue.*

Monachus non deferens habitum ſuæ religionis, eſt excommunicatus, verſic. Monachus habitum.

Et quid ſi deferat, ſed occulte, ibid.

Recipiens literas apoſtolicas de manu alterius, quàm eorum, qui ſunt ad id deputati, eſt excommunicatus, verſiculo, Recipientes.

Clerici ſcienter participantes cum excommunicatis, ſunt excommunicati, verſiculo, Clerici.

Incendiarij ſunt excommunicati, verſic. Incendiarii.

Effractores eccleſiarum cum ſpoliatione, ſunt excommunicati, verſiculo, Effractores.

Offendentes Cardinales ſunt excommunicati, verſic. Offendentes.

Et an incidant in crimen læſæ Maieſt. ibid. Remiſſiue.

Religioſi, qui miniſtrant ſacrũ Euchariſtiæ ſacramentum alienis parochianis, ſunt excommunicati, verſic. Religioſi.

Percutientes iniurioſe, aut temere epiſcopum, ſunt excommunicati, verſiculo, Percutientes.

Et quid ſi quis illum percutiat cauſa ſuæ defenſionis, ibid.

Spoliantes Chriſtianos nauigantes, vel naufragium paſſos, ſunt excommunicati, verſic. Spoliantes.

Et an ſit canon latæ ſententiæ, vel ferendæ, ibid.

Chriſtiani deferentes arma, vel merces ad infideles, ſunt excommunicati, verſiculo, Chriſtiani.

Et quid tempore pacis, ibid.

Doctores, vel ſcholares Bononienſis Academiæ, qui domos aliorum doctorum, vel ſcholarium ante conductionis tempus præoccupare tentant, ſunt excommunicati, verſiculo, Magiſtri.

Et an hoc locum habeat etiam in alijs gymnaſiis, ibid.

Schiſmatici ſunt excommunicati, verſiculo, Schiſmatici.

Facientes ſeruari ſtatuta contra eccleſiaſticam libertatem ſunt excommunicati, verſiculo, Facientes.

Et quæ ſtatuta dicantur contra eccleſiaſticam libertatem, ibid.

Vſurpantes ius patronatus in locis pijs, ſunt excommunicati, verſic. Vſurpantes.

Contrahentes ſcienter inceſtas nuptias ſunt excommunicati, verſic. Contrahentes *Remiſſiue.*

Caſus,

Caſus, in quibus pœna excommunicationis incurritur, qui ſint, verſiculo, Alios etiam *Remiſſiue.*

In ſententia excommunicationis an requiratur citatio, verſiculo, Quæro nunc *Remiſſiue.*

Sententia excommunicationis lata ex falſa cauſa an valeat, verſiculo, Quæritur etiam.

Sententia excommunicationis nulla an liget excommunicatum, verſiculo, Solet dubitari.

SVCCESSIVE videamus de pœna excommunicationis, quæ eſt maior pęna, quàm eccleſia imponere poſsit, vt communiter dici ſolet, teſte Beroo in c. ſi quis presbyterorum, poſt num. 7. de rebus eccleſ. non alien. Et hæc quidem duplex eſt, ſcilicet maior, & minor, Maior excludit à perceptione ſacramentorum, & à communione fidelium, Minor autem excludit tantummodo à perceptione ſacramentorum, non autem à communione fidelium, Et ita intelligendus eſt tex in cap. Engeldrudam, tertia quæſt. 4. Et hunc intellectum ſequũtur omnes, tam glo. quàm doctores, vt atteſtatur Io. de Anan. in rubr. de cler. excom. num. 4.

Percutiens clericũ, ſiue illum offendens, etiam abſque vulnere, incidit in canonem cap. ſi quis ſuadente diabolo, 17. quæſtio. quarta, & eſt excommunicatus, ita quòd non poteſt abſolui niſi à ſummo Pontifice, vt ibi.

Adde, ꝙ etiam clericus ſe ipſum percutiens incidit in excommunicationem, & pœnas dicti canon. Et ita communiter tenetur, vt dicit Abb. in cap. contingit, el primo, num. 6. de ſentent. excom.

Item quæro, nunquid diſpoſitio d. canonis habeat locum etiam contra eum, qui percutiat clericum primæ tonſuræ? Reſpond. ꝙ ſic, ita tenet gloſ. in cap. 2. in verbo, Clericos de vita, & honeſtate clericorum, & eſt communis opin. vt dicit Albertus Trotius de vero, & perfecto clerico, lib. primo, in ſecundo dubio, quem refert Dueñas reg. 99. in ſecundo ampliatione, & Viuius in lib. communium opin. in verbo, Clerici à poteſtate, Quam tamen nunquam vidi in practica obſeruari, niſi talis clericus incedat in habitu clericali.

Vlterius quæro, nunquid habeat locum in perſonis religioſis, quæ regulariter viuunt, licet non emittat profeſsionem? Reſpond. quòd ſic, ita tenuit Butr. in cap. ſecundo, num. 6. de foro compet. & eſt communis opin vt atteſtatur Boer. de vita, & ſtatu herem. num. 14. quem refert Dueñas in loco præallegato, in tertia ampliatione.

Sed an percutiens clericum euntem in habitu laicali, erit excommunicatus? Reſpond. ꝙ non, ſi ignorabat ipſum eſſe clericum, & hoc tenent canon. vt dicit Ang. in l. item apud, § ſi quis virgines, numero. 1 ff. de iniur. Et dicit Aret. conſil. 163. num. 16. ꝙ clericus inuentus ſine habitu & tonſura, miſcens ſe enormibus ſceleribus, poteſt occidi abſque eo, ꝙ occidentes incurrant pœnam excommunicationis, Et ꝙ ita tenent omnes doctores, ſubdens ꝙ licet dubium ſit, nunquid iſte perdat priuilegium clericale quo ad forum; tamen hoc, ꝙ occidens, vel percutiens talem clericum non incidat in canonem excommunicationis, omnes tenent. In hoc propoſito vide quæ dixi ſupra quæſt. 36. verſic. Quæro modo.

Succeſsiue quæro, nunquid percutiens clericum, ignorans iuſta & probabili ignorantia ipſum eſſe clericum, incidat in pœnas dicti canonis? Reſpond. ꝙ non, & eſt communis opin. vt atteſtatur Plaça lib. 1. delictorum cap. 27. num. 13. Cæterum ſi ignoraſſet ex craſſa, & ſapina ignorantia, non effugeret pœnas excommunicationis, Ita tenet gl. in cap. ſi vero, in verbo, Ignorauit de ſenten. excom. quam dicit eſſe ab omnibus receptam Plaça in loco præallegato, num. 20.

Sed quid ſi aliquis volens percutere Titium laicum, errans percuſſerit Caium clericum, putans eſſe Titium laicum, nunquid incurret in pœnas excommunicationis? Reſpond. Alan. tenuit ꝙ ſic, quem ſecuta eſt gl. in d. c. ſi vero; in verbo, Ignorauerit. Contrariam autem ſententiam, ſcilicet ꝙ imo non incurrat in pœnam dicti

dicti

dicti canonis, tenuit Tancred. Et hanc dicit eſſe communem Didac. in repet cap. alma mater, fol. 497. poſt num. 15. verſic. 9, ad eiuſdem, & in repet. cap. quamuis, fol. 53. poſt num. 3. Plaça in d cap. 27. num. 18. Vide quæ dixi ſupra hoc eod. lib. §. Homicidium, verſic. Dicunt etiam.

Sed nunquid clericus excommunicatus gaudebit priuilegio dicti canonis, ita vt ſi quis eum offendat, incidat in pœnas ab ipſo canone impoſitas? Reſpond. quòd ſic, Ita tenet Innoc. in cap. ſi vero, num. 3. de ſentent. excomm. & ita communiter tenetur, vt dicit Abb. in d. cap. contingit circa fin. quem refert Villalobos in ſua collecta communium opin. in littera C, num. 81. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Dueñas regula 99. in octaua ampl. Faciunt quę dixi ſupra quęſtio. 36. verſiculo, Quæro etiam.

Quæro etiam, nunquid percutiens clericum degradatum incidat in pœnas d. canonis? Reſpond. quòd ſic, Ita tenet Bald. in c. ſedes apoſtolica, num. 4. de reſcrip. & eſt communis opin. vt dicit Plaça libro 1. delictorum, cap. 6. num. 6. Intellige, ſi fuit tantummodo degradatus verbaliter, nam ſi fuiſſet actualiter, & ſolemniter degradatus, aliud eſſet dicendum.

Pone quòd pater, aut maritus deprehendat clericum in adulterio cum vxore, vel filia, eumque percutiant, nunquid incident in pœnas d. canonis? Dixi ſupra hoc eod. lib. §. Homicidium, verſic. Dixi etiam.

Item quid ſi clericus aliquem inſultauerit, nunquid licebit inſultato illum offendere citra pœnam d. canonis? Dixi in d. §. Homicidium, verſic. Præterea etiam.

Sed hic quæro, quid ſi clericus velit aliquod delictum committere contra perſonam, vel res alterius, nunquid poterit laicus illum prohibere? Reſpond. ꝙ ſic, & poteſt illum impune capere & ligare, ſi aliter eum à maleficio prohibere non poteſt, Et eſt communis opin. vt dicit Abb. in c. cum non ab homine, numero 11. & ſeq. prout illum refert Boſſ. in tit. de capt. num. 39. Faciunt quæ dixi ſupra quæſt. 28. verſiculo, Quæro nunquid.

Scias tamen, ꝙ diſpoſitio d. cap. ſi quis ſuadente, non habet locum, vbi offenſa eſſet leuis, nam pro leui iniuria poterit epiſcopus ipſum excommunicatum abſoluere, Et ita cõmuniter tenetur, vt dicit Abb. in c. peruenit in fin. de ſentent. excomm. quem refert Dec. in cap. peruenit, el 1. poſt numero 1. de appell. Reperio autem, quòd Cald. conſi. 7. de ſenten. excom. conſuluit in facti contingentia, ꝙ clericus, qui in ludo niuis alium clericum in terram proiecerat, ita quòd ex eius ore modicum ſanguinis exiuerat, erat excommunicatus. Similiter etiam conſuluit Zabarel. conſil. 42. ꝙ duo clerici, qui ſimul rixando ſe inuicem pedibus, & manibus percuſſerant, erant excommunicati. Sed certe poteſt in huiuſmodi caſibus epiſcopus abſoluere, vt ſupra dixi.

Sed pone, quòd aliquis percutiat clericum pluribus percuſsionibus eodẽ tamen impetu, nunquid dicetur incidiſſe in plures excommunicationes? Dixi infra quæſt. 84. verſic. Scias etiam, ibi & ex hac.

Monachus, habitum religionis ſuæ non deferens, incurrit pœnam excommunicationis, cap. vt periculoſa ne clerici, vel mona. in 6. Et ita volunt Doctores, vt dicit Ruin. conſ. 7. num. 14. in fin. lib. 5. poſſunt tamen hoc caſu monachi ab eorum ſuperiore abſolui, vt conſuluit Cald. conſil. 6. de ſent. excõ. in facti contingentia de duobus religioſis, qui habitum ſecularem publice aſſumpſerunt. Sed quid ſi illum deferat, ſed occulte? Reſpond. Aliqui dicunt, quòd hoc caſu non incurrit excommunicationem, & fuit opin. Archid. in d. cap. ut periculoſa, Et dicit Claud. in repet. l. vt vim, num. 99. ff. de iuſtitia & iure, quòd illum ſequuntur communiter Doctores. Contrariam vero opin. ꝙ ſcilicet Monachus occulte habitum deferens incurrat nihilominus in excommunicationem, tenuit gl. in clem. fin. in verbo, Extrinſeci, de vita & honeſt. cler. & dicit Calc. cõſ. 123. nu. 1. ꝙ hæc eſt cõmunis omnium opi. vbi conſuluit ſuper hoc art. in facti contingentia. Et hæc opin. glo. mihi magis placet, ſuperfluum enim redderetur mandatum diuerſitatis habitus, ſi illum occultare liceret, quod tamen ſemper intelligo vt procedat, niſi fiat cum cauſa, & licentia ſuperioris.

Reci-

Recipientes litteras apoſtolicas, dum ipſi ſunt apud apoſtolicam ſedem, de manu alterius, quàm ſummi pontificis, vel deputatorum ad illud officium, ſunt excommunicati, cap. dura de crim. falſi. Sed hoc non ſeruatur, Papa ſciente & tolerante, vt atteſtatur Summa Silueſtr. in verbo, Excommunicatio 6. in quarta excommunicatione in fin.

Clerici, qui ſcienter participant cum excommunicatis à Papa, ſunt excommunicati, cap. ſignificauit de ſenten. excom. Scias tamen, quòd ad incurrendam hanc excommunicationem quinque requiruntur. Primò, ꝙ participent. Secundò, quòd ſcienter. Tertiò, ꝙ ſponte. Quartò, quòd in diuinis. Quintò, quòd talis ſit à papa nominatim excommunicatus. Et hæc eſt communis opin. vt atteſtatur Summa Silueſtr. in verbo, Excommunicatio 6. in ſexta excommunicatione. Et nota, ꝙ hæc eſt excommunicatio maior, non autem minor, vt ſenſit gl. vnica in d. c. ſignificauit, quæ in hoc communiter reprobatur, vt dicit Summa Silueſtr. in loco præallegato.

Incendiarii ſunt ipſo iure excommunicati, cap. tua nos de ſenten. excom. Scias autem, ꝙ incendiarii locorum ſacrorum ante denunciationem abſoluuntur ab epiſcopo, poſt denunciationem autem non abſoluuntur niſi à ſummo pontifice, Et hæc eſt magis communis opinio, vt dicit Summa Silueſt. in d. verbo, Excommunicatio 7. in ſeptima excommunicatione, in ſecundo dubio.

Effractores eccleſiarum cum ſpoliatione, ſunt excommunicati, cap. conqueſti de ſenten. excom. & ante denunciationem poſſunt quidem abſolui ab epiſcopo, ſed poſt denunciationem ſolus Papa abſoluit, ſecundum cõm. opi. vt atteſtatur Sum. Silueſt. in d. verbo, Excommunicatio 6. in octaua excommunicatione. Et aduerte, quia ad hoc vt habeat locum diſpoſitio d. c. non ſufficeret ſola effractio, neque ſola ſpoliatio, ſed vtrunque requiritur; Et hanc dicit eſſe communem opin. Remig. de immu. eccleſ. fol. 205. fall. 33.

Offendentes percutiendo, capiendo, vel hoſtiliter inſequendo Cardinales S. R. eccleſiæ, ſunt excommunicati, & diffidati apud omnes, ita quòd poſſunt ab omnibus impune offendi, cap. felicis de pœnis, in ſexto. Bene verum eſt, quòd ad hoc vt talis diffidatio locum habeat, requiritur ſententia declaratoria, ſecundum Gemin. in d. c. felicis, Et ita etiam tenent communiter doctores, vt dicit Boſſ. in tit. de hæret. poſt num. 29. Et hic caſus contigit de facto in Cardinali Papienſi, qui fuit interfectus à duce Vrbini, ſuper quo caſu conſuluit Ruin. conſil. 4. lib. 5. & Ferretus cõſ. 31. An autem offendens Cardinalem, dicatur committere crimen læſæ Maieſt. dixi ſupra hoc eod. lib. §. *Læſæ Maieſt.* verſic. Quæro nunquid. Vide quæ dixi infra, verſic. Percutientes.

Religioſi, qui ſacramentum extremæ vnctionis, vel euchariſtiæ miniſtrant ſine licentia presbyteri parrochialis, vel matrimonia ſolemnizant, ſunt excommunicati, clem. religioſi de priuil. Et ſcias, ꝙ hæc excommunicatio generaliter comprehendit quoſque religioſos, & ita communiter tenetur, vt atteſtatur Summa Silueſtr. in d. verbo, Excommunicatio 7. in 14. excommunicatione, in ſecundo dubio.

Percutientes iniurioſe, aut temere epiſcopum ſunt excommunicati, Clem. prima de pœnis, vt in caſu in quo conſuluit Bolognin. conſil. 75. Hæc tamen pœna locum non habet, vbicunque offendens Epiſcopum, vel Cardinalem, id faceret cauſa ſuę proprię defenſionis: nam eo caſu non dicitur facere iniurioſe, nec temere, & conſequenter non incidit in pœnas à dicta clem. impoſitas, Ita dicit gl. in d. clem. prima in princ. in verbo, Temere, & in cap. felicis, in verbo, Percuſſerit, de pœnis, in ſexto, quas doctores communiter ſequuntur, vt dicit Socin. inter conſilia Curtii Sen conſ. 20. num. 39. & num 49. Tortus in d. conſ. vlt. poſt nu. 12. Colleg. Flor. inter conſilia Cur. Sen. conſ. 21. num. 8. vbi conſuluit pro ciuitate Florentina, in qua fuerat furore populi ſuſpenſus Archiepiſcopus Piſanus, & captus Cardinalis Saluiatus, in quo caſu pro ipſa ciuitate pariter conſuluit Aret conſ 165. & Soc. inter conſilia Curt. Sen in d. conſ. 20. & Tortus inter conſilia Ant. Butr. in d. conſ. vltimo. Quinimo ex quacunq; cauſa excuſari poſ

ſit à temeritate, & à dolo, ceſſabit etiam pœna dictæ Clem. ſecundum gloſſ. in d. verbo, Temere, quam dicit eſſe communiter approbatam Tortus in d. conſil. vlt. poſt num. 5. verſ. Stat ergo.

Spoliantes Chriſtianos, nauigantes pro honeſtis cauſis, vel negociationibus, ſunt excommunicati. Scias tamen, ꝙ hic canon non eſt latæ ſententiæ, ſed ferendæ, ſecundum communem opin. vt atteſtatur Summa Siluestrina in verbo, Excommunicatio viii. in 20. excommunicat. in ſecundo dubio. Pariter etiam ſunt excommunicati ſpoliantes Chriſtianos naufragium paſſos rebus ſuis. Et hic eſt canon latæ ſententiæ, modo competens monitio præcedat, ſecundum opin. Innoc. quam dicit eſſe communem Summa Siluestrina in loco præallegato.

Chriſtiani deferentes Saracenis, habentibus bellum cum Chriſtianis, arma, ferrum, &c ſunt excommunicati, cap. ita quorundam de Iudæis, & puniuntur pœna capitis, vt eſt tex in l. 1. & 2 C. quæ res expor. non poſſ. Debes autem ſcire, quòd tempore belli omnino prohibitum eſt ad eos deferre quaſcunque merces, etiam ex his, quæ non ſunt expreſſe prohibitæ in dictis iuribus. Et hanc dicit eſſe communem opin. Alex conſ. 130 poſt num. 1. libro 7. quem refert Boer. deciſ. 178. num. 18. & Stracca de mercator, fol. 68. numero 40. Et licet ipſe Stracca videatur de iuris rigore inclinare in contrariam ſententiam, fatetur tamen ibi num. 47. in fi quòd communis opin. eſt vſu receptà, & conſuetudine approbata. Et aduerte, quia in hoc non attenditur, an deferens hoc faciat ea intentione, vt Chriſtiani impugnentur, vel non, ſecundum Doctores, vt dicit Alex. in d. conſ 130. poſt. num. 1. Et hoc adeo verum eſt, vt neque etiam liceat eo tempore belli ad eos deferre arma, vel alias merces prohibitas, pro redemptione captiuorũ, Et eſt communis opin. vt atteſtatur Alex. in d. conſ. 130. poſt nu. 1. Summa Silueſtr. in verbo, Excommunicatio vii. in 21. excomm. num. 6. Dicuntur autem Saraceni habere bellum cum Chriſtianis, quando bellum gerunt cum aliquo Principe Chriſtiano, ſeu dominio, vel oppido, ſecundum communem doctrinam, vt atteſtatur Summa Silueſt. in loco præallegato, num. 4. Cæterum ceſſante bello licitum eſt Chriſtianis ad Saracenos quaſcunque merces deferre, modo non ſint ex prohibitis, Et hæc eſt communis opin. vt dicunt Alex. & Boer. in locis præallegatis. Quæ autem ſint merces prohibitæ, habetur in legibus & capitulis ſuperius allegatis, & diffuſe per Straccam, vbi ſupra, fol. 115. num. 12. & aliis ſeq.

Magiſtri, & ſcholares Bononiæ, conuenientes hoſpitem pro conducendo hoſpitio aliorum magiſtrorum, vel ſcholarium, ante tempus conductionis elapſum, ſunt excommunicati, cap. 1. de locato. Et nota, ꝙ in hoc propoſito nomine magiſtrorum veniunt Doctores ſecundum omnes, vt atteſtatur Summa Silueſt. in verbo, Excõmunicatio, in quarta excommunicatione, num. 1. Hæc autem conſtitutio localis eſt, & locum habet ſolum Bononiæ, non autem in aliis ſtudiis, ſeu vniuerſitatibus, etiam illis, quę ſunt in terris eccleſiæ, Et hæc eſt communis opin. vt dicit Summa Silueſtrina in loco præallegato, num. 3.

Schiſmatici omnes ſunt excommunicati, cap. 1. de ſchiſmat. Scias tamen in hoc propoſito, ꝙ quando duo, vel plures electi in Papam de pontificatu contendunt, & aliqui bona fide vnum illorum habent pro vero Pontifice, qui tamen legitime electus non eſt, illi ſunt propter probabile dubium excuſandi, & ita ſentiunt omnes diuini, & humani iuris periti, vt atteſtatur Simancas de hæret. cap. 56. num. 6.

Facientes ſeruari ſtatuta, vel conſuetudines cõtra eccleſiaſticam libertatem ſunt excommunicati, cap. nouerit de ſentent. excõ. Scias autem, quòd illa ſtatuta, vel conſuetudines dicuntur eſſe contra eccleſiaſticam libertatem, quæ veniunt contra priuilegium conceſſum eccleſiæ vniuerſali à Deo, vel à Papa, vel ab Imperatore, Et hæc eſt communis theorica omnium Doctorum, vt dicit Abb. conſ. 83. in primis verbis, lib. 1. quem refert Dec. in auct Caſſan. num 18. C. de ſacroſan. eccleſ. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Summa Silueſtr. in verbo, Excommunicatio ix. in decima excommunicatione, numero 1.

Ber-

Bertrand.conſil. 50.num.4.& ſeq.lib. 1.in ſecunda parte.

Vſurpantes de nouo ſibi ius patronatus à locis piis vacantibus, ſunt excommunicati, cap. generali de electio in 6. Et ad hoc vt tales vſurpatores huiuſmodi excõmunicationis ſententiam incurrant, duo requiruntur. Primum, ꝙ vſurpent dicta iura de nouo, ſcilicet à quadraginta annis citra, Secundum, ꝙ illa occupent, ipſis locis vacantibus. Et hæc eſt communis opin. vt dicit Summa Siueſtr.in verbo, Excommunicatio 9.in 14 excommunicatione, numero 2.

Contrahentes ſcienter matrimonium in gradibus conſanguinitatis, vel affinitatis prohibitis, ſunt excommunicati, Dixi ſupra hoc eod.libro § Inceſtus, verſiculo, Præterea.

Alios etiam excommunicationis caſus poteris videre apud Summiſtas, in verbo, Excõmmunicatio, & apud Io.Lignan. in tract. de cenſura eccleſiaſtica.

Quæro nunc, an in ſententia excommunicationis requiratur citatio? Dixi ſupra quæſtione 31. verſiculo, Item adde.

Quæritur etiam, an ſententia excommunicationis lata ex falſa cauſa valeat? Reſpond.ꝙ ſic, Ita tenet gloſſ in cap. 1.in verbo, Propter de ſentent.excõ. in ſexto, quam dicit eſſe communiter approbatam Socin. inter conſilia Curtii Senioris conſil. 20. num.24. in fi. Illam tamen puto reſtringendam eſſe vt procedat quando ille qui excommunicat, etiam ſi ſciuiſſet cauſam non eſſe veram, fuiſſet nihilominus excommunicaturus, vt declarat Socin.ibi.

Solet dubitari, nunquid ſententia excommunicationis nulla efficiat, & liget excommunicatum. Tu dic, quòd ſi eſt lata ab homine, non ligat, ſi eſt nulla, vt dicit gl.in clem.1.in verbo, Subiacere, de ſent. excõ. quam dicit eſſe communiter approbatam Socin. in allegato conſil. 20. num. 30. Et hoc adeo verum eſt, vt volenti dicere de eius nullitate, non ſit opus petere abſolutionem, neque etiam ad cautelam, cap. per tuas, de ſenten. excõ. Et ita tenent Doctores, vt dicit Soci. in loco præallegato.

QVAEST. LXXVIII.

SVMMARIVM.

De pœna confiſcationis omnium bonorum.

Diſpoſitio authenticæ, Bona damnatorũ, an corrigat iura antiqua, per quæ imponebatur bonorum confiſcatio, ibid.

Sententia capitalis ex diſpoſitione ſtatuti an ſecum trahat confiſcationem bonorum, verſ. Sed pone.

Quæ ſint crimina, pro quibus impoſita eſt bonorum confiſcatio, verſic. Multa autem.

Apoſtata punitur in confiſcatione bonorum, verſic. Apoſtata.

Et quis dicatur apoſtata, ibid.

Et an apoſtata recipiatur ad pœnitentiam, vt hæreticus, ibid.

An quilibet iudex poſſit imponere pœnam confiſcationis bonorum, verſic. Quæro nunquid.

Epiſcopi an habeant fiſcum, cui poſſint bona delinquentium applicari, verſic. An autem *Remiſſiue.*

Quæ veniant in confiſcatione bonorum, verſ. Nunc videamus.

Et an ea omnia, quæ tranſeunt in extraneos hæredes, ibid.

Et an feudum, ibid. *Remiſſiue.*

Et an emphyteoſis, ibid. *Remiſſiue.*

Et an ius patronatus, verſic. Quæro modo.

Et an in confiſcatione bonorum mobilium, & immobilium veniant iura, & actiones, verſ. Succeſsiue quæro.

Et an in confiſcatione veniant bona prohibita alienari, verſ. Item quæro.

Et quid ſi non ſit expreſſum fideicommiſſum in caſum alienationis, ibidem.

Et quid ſi prohibitio facta ſit ad tempus fauore ipſius prohibiti, ibidem.

Et an in confiſcatione bonorum filiifam. veniant etiam bona profectitia, verſic. Pręterea quæro.

Et an aduẽtitia, verſ. Sed q̃d in aduẽtitiis.

Et an caſtrenſia, verſ. Quæro etiam.

Et an è contra publicatis bonis patris, cenſeatur publicatum peculium profectitium filij, verſ. Quæro nunc.

Dos mulieris an confiſcetur, verſ. Quæro ſi bona.

Bona alienata per delinquentem poſt delictum commiſſum, an veniant in confiſcatione bonorum, verſic. Solet etiam.

Et quid ſi fraus interuenit, ibidem.

Et quomodo probetur fraus, verſ. Fraus autem.

Et quid ſi ex eo delicto non eſt impoſita ipſo iure confiſcatio bonorum, vel interdicta bonorum adminiſtratio, verſiculo. Cęterum.

Et quid ſi alienatio facta ſit poſt accuſationem, verſic. Et hæc omnia.

Et quid ſi facta ſit poſt ſententiam, verſic. Si vero.

Delinquens an poſſit dare de bonis ſuis inſolutum creditoribus, verſ. Scias etiam.

Quando reperitur in bonis confiſcatis precium rei venditæ per delinquentem, an poſſint poſſeſſores bonorum venditorum moleſtari verſ. Contingit aliquando.

Obligationes an tranſeant in fiſcum, verſic. Item in fiſcum.

Et an obligatio naturalis, ibid.

Et an obligationes conditionales, ibid.

In confiſcatione an veniant bona futura, verſic. Vlterius quæro.

Ius adeundi an tranſeat in fiſcum, verſic. Sæpe contingit.

An ſecuta confiſcatione bonorum patris, reſeruetur filijs aliqua portio, verſic. Videndum eſt.

Sententia confiſcationis bonorum an trahatur ad bona ſita extra territorium confiſcantis, verſic. Sed hic quæro.

Et quid in bonis mobilibus, ibid.

Creditores vnius territorij an poſſint agere contra fiſcum alterius territorij, verſic. Sed quæro.

Fiſcus, ad quem perueniunt bona alicuius, an teneatur ſatisfacere omnibus creditoribus, & legatarijs, verſic. Sed an teneatur.

Et an vltra vires hæreditarias, verſi. Vnum ſcias.

Fiſcus an præferatur creditoribus delinquentis, verſic. Vidi quandoque.

Fiſcus an habeat bona delinquentis tacite hypothecata, verſic. Sed hic incidenter.

NVNC de pœnis pecuniariis tractandum eſt, quarum maxima eſt confiſcatio ſeu publicatio bonorum, Debes autem ante omnia præmittere, quòd ſecundum iura antiqua, in multis caſibus ſpecialiter erat impoſita pœna confiſcationis bonorum, prætereaq; generaliter in omnibus caſibus, in quibus impoſita erat pœna mortis naturalis vel deportationis, in illis etiam in conſequentiam veniebat pœna confiſcationis bonorum. Deinde ſuperuenit authentica. Bona damnatorum, C. de bon dam. ex cuius diſpoſitione hodie bona damnatorum non confiſcantur, ſed deferuntur ad proximiores condemnati intra quartum gradum exiſtentes, &c. Et aduerte, quia licet ipſa auct. loquatur non modo de aſcendentibus, ſed etiam de his, qui ex latere coniuncti ſunt, tamen in corpore, vnde ſumitur, non adſunt illa verba ex latere. Ideo forte dici poſſet, quòd Irner. male fecerit ea ponendo. Sed quidquid ſit communis opin. eſt, ꝙ etiam collaterales admittantur vt atteſtatur Aret. in l. eius qui, §. ſi cui, col. 3. verſic. ſed quęritur, ff. de teſta. quem refert Cagnola in l. ea ſola deportationis, num. 7. ff de reg. iur. Scias etiam, ꝙ diſpoſitio d. auct. Bona damnatorum non corrigit indiſtincte iura antiqua, ſed tantummodo in illis caſibus, in quibus pœna confiſcationis bonorum eſt impoſita in conſequentiam alterius pœna, Et ideo in illis, in quibus à lege antiqua eſt expreſſe impoſita pœna confiſcationis bonorum, non ſunt correcta iura antiqua per diſpoſitionem d. auct. Et ita communiter tenetur, vt dicit Bar. in l. prima, poſt num. 3. ff. de bon. damn. quem refert Boer. deciſ. 264. poſt num. 15. & in tract. de ſeditioſis in ſeptimo præſuppoſito, & Cephal. conſil. 79. num. 4. lib. 1. Idem atteſtatur Bald. in tit. de pace tenenda in vſib. feud. num. 11. in fi. Imola in d. §. ſi cui, poſt num. 3. verſic. in gl. in verbo, Publicantur, Aret. in d. §. ſi cui, num. 3. quem refert Boſſ. in tit. de bonorum public. poſt num. 1. & in tit. banniti quid amittant, poſt numero 10. Pract. Conradi. fol. 432. num. 10. Sed certe quid

et quidquid ſit de iure, communiter totus mundus ſeruat, quòd bona non confiſcantur in aliquo caſu, excepto crimine hæreſis, & læſæ Maieſt. niſi ex diſpoſitione ſtatuti, vel conſuetudinis aliter caueatur, Et de hac conſuetudine, & obſeruantia generali atteſtatur Alber. in tertia parte ſtatutorum, queſt. 18. circa fi. quem refert Cæpolla conſil. crim. 17. in tertio dubio, verſ. ſed vltra dictum, & Dec. conſil. 442. nu. 6. & Boer. in d. deciſ. 264. num. 15. & Rolan. conſil. 97. num. 2. lib. 2. & conſil. 98. nu. 5. eodemq; volum. & Nouel. in pract. crim. fol. 176. num. 6. Cagnola in d. l. ea ſola deportationis, num. 7. Dec. conſil. 255. numero 6. quem refert pract. Conradi, fol. 433. num. 12. in fin. Reperio tamen, quòd Oldr. conſil. 17. num. 7. dicit, quòd imo ſecundum conſuetudinem bona delinquentium publicantur, & illum refert Boſſ. in tit. de bon. publ. num. 1. Sed illud intelligendum eſt de conſuetudine locali, quæ introducta eſt per ſtatuta ciuitatum, puta in regno Franciæ, de quo loquitur Oldrad. non autem de conſuetudine generali, quę viget in locis, in quibus non adſunt huiuſmodi ſtatuta, ſecundũ quam loquuntur Doctores per me ſupra allegati Conſuetudo autem generalis Franciæ in clericis condemnatis eſt, vt eorum bona mobilia confiſcentur epiſcopo, immobilia autem principi ſeculari, Et de hac conſuetudine atteſtatur etiam Boer. ſuper cõſuet. Bituricenſ. fol. 20. colum. 3. & Papo lib. 24. tit. 13. Arreſto 3.

Sed pone, quòd fuerit aliquis condemnatus ad mortem virtute ſtatuti ita diſponentis: in caſu tamen, in quo neque à iure communi, neque ab ipſo ſtatuto imponitur publicatio bonorum, prout videmus quotidie fieri in furibus, nunquid lata ſententia mortis veniet in conſequentiam etiam confiſcatio bonorum? Reſpond. quòd non, & eſt communis opin. vt dicit Boſſ. in tit. banniti quid amittant, num. 11. & ita ſemper vidi apud nos obſeruari. Cæterum in Gallia ex generali conſuetudine bona confiſcantur in omnibus caſibus, in quibus imponitur pœna mortis, vt atteſtatur Ponta. ſuper conſue. Bleſen. fol. 154. col. 2. in princ.

Multa autem ſunt crimina, in quibus ſecundum diſpoſitionem iuris communis imponitur pœna confiſcationis omnium bonorum, puta læſæ Maieſt. vt dixi ſupra ſtatim, & ſupra hoc eod. lib. §. Læſæ Maieſt. verſic. Prętereà licet, Item falſæ monetæ, de quo dixi ſupra hoc eod. lib. §. Falſum, verſic. Dixi etiam, Item homicidii, hæreſis, &c. de quibus in ſuis locis dictũ eſt, Et alios plures caſus ponit Chaſſ. ſuper conſuet. Burg fol. 89. & ſeq. & Calicius in Marg. fiſci, fol. 33. & multis ſeq. ponit 418. caſus, in quibus bona fiſco applicantur, & Franc. Luca. de priuil. fiſci in ſecunda parte princ.

Apoſtata punitur in confiſcatione bonorum, vt eſt tex. in l. prima, C. de apoſta. quod intellige vt procedat, ſi non extent eius filii vel cognati, ad quod deferatur, auc. ſi qua mulier, C. de ſacroſanc. eccleſ. Sed hic quæro, quis dicatur apoſtata? Reſpond. quòd Tripliciter quis poteſt apoſtatare, à fide, ab obedientia, à religione, & ita tradunt omnes, vt dicit Simancas de hæret. cap. 7. in princ. Dicitur autem apoſtatare à fide, qui à Chriſtiana religione tranſit ad iudaiſmum, vel aliam ſectam infidelium, prout in facti contingentia contra quendam conſuluit Alciat. conſil. 478. Scias autem, quòd quamuis apoſtatans à fide ſit peior hæretico, (nam hęreticus in aliquo deuiat à fide, apoſtata autem ab ea in totum recedit) nihilominus apoſtata recipitur ad pœnitentiam, prout etiam recipitur hæreticus, Et hanc dicit eſſe veram, & receptam ſententiam Simancas in dicto cap. 7. num. 2. Apoſtata autem religionis proprie dicitur ille, qui relinquit habitum religionis, & ad ſeculum redit, Et ita volunt communiter doctores, vt dicit Cald. conſil. primo de apoſtatis, vbi conſuluit, quòd monachus vagabundus, qui tamen non dimiſit habitum ſuæ religionis, non dicitur proprie apoſtata: clericus autem ſecularis dimittens habitum, ſi eſt beneficiatus, dicitur apoſtata; ſi vero non eſt beneficiatus, non dicitur apoſtatare, ſed relinquere habitum, Et hæc eſt communis opin. vt atteſtatur Anan. in cap. tuæ, num. 11. de apoſt.

Quæro, nunquid quilibet iudex poſſit

imponere pœnam confiſcationis bonorũ? Reſpond. Aut pœna confiſcationis pro delicto venit imponenda à lege tacite vel expreſſe,& tunc quilibet iudex,qui poteſt ſu per delicto ipſo cognoſcere, poteſt etiam illam imponere, Aut venit imponenda à iudice præter legem,& tunc nullus iudex, præter ſummos magiſtratus, poteſt eam imponere, Et ita communiter dicitur,vt atteſtatur Anan. in cap. vergentis, num. 21. de hæret.

An autem epiſcopi habeant fiſcum, cui poſſint bona delinquentium applicari,videnda ſunt ea, quæ dixi infra quæſt. 80. verſic. In hac autem.

Nunc videamus, quæ veniant in confiſcatione bonorum, Et in hoc propoſito ſacias regulam generalem,ꝙ in fiſcum tranſeunt omnia ea, quæ tranſeunt in extraneos hæredes; & econuerſo ea, quæ non tranſeunt in extraneos hæredes, non tranſeunt in fiſcum, Et iſta eſt communis & vera concluſio, vt dicit Alciat. conſil. 522. poſt num. 6. Hinc infertur,ꝙ in confiſcatione bonorum non veniunt bona feudalia: illa enim non tranſeunt ad extraneos hæredes,vt dixi ſupra lib. proximo, §. Feudum, quæſt. 84. Infertur etiam,quòd in confiſcatione bonorum non veniunt bona emphyteotica, quæ de ſui natura non tranſeunt ad extraneos hæredes, vt dixi ſupra, libro proximo, §. Emphyteoſis, quæſt. 29.

Quæro modo, nunquid in confiſcatione bonorum veniat ius patronatus? Reſpond. In hoc articulo fuerunt aliquando opin. inter doctores, Aliqui enim tenuerunt, quòd ius patronatus non veniat in generali confiſcatione bonorum, Et hanc opin. dicit eſſe communem Gigas de cri. læſæ Maieſt. fol. 121. quæſt. 4. num. 3. Et ꝙ ius patronatus eccleſiaſticum non tranſeat in fiſcum, qui non ſit hæres patroni dicit eſſe communem Didac. lib. 2. reſol. cap. 18. num. 7. Contrariam vero ſententiam,ꝙ ſcilicet ex delicto,ex quo confiſcatur vniuerſitas bonorum delinquentis, tranſeunt etiam ius patronatus in fiſcum, tenuit gl. in c. filiis, in gl. prima 16. quæſt. ſeptima, Et hanc dicit eſſe communem Citadi. de iure patron. in vigeſima quæſt. decimæ partis principalis, num. 28. Deci in cap. quanto, num. 6. de iudi. quem refert Ferret. conſil. 179. num. 1. & 2. Ego vero dico ſic, Aut tale ius patronatus erat tranſitorium etiam ad extraneos hæredes, & tunc placet opi gl. ꝙ tranſeat etiam in fiſcum: non enim video, cur non debeat in fiſcum tranſire, qui per omnia habetur loco hæredis, vt dixi infra, verſic. Sed an tenetur. Aut verò non erat tranſitorium in extraneos hæredes, & eo caſu teneo, quòd neque etiam tranſeat in fiſcum.

Succeſsiue quæro, nunquid in publicatione bonorum mobilium, & immobilium veniant iura & actione? Reſpond. ꝙ non, & eſt communis opin. vt atteſtatur Arius de bonis maternis, fol. 20. num. 26. & ſequen. vbi etiam grauiter repræhendit Chaſſ. ſuper conſuet. Burgund. fol. 94. nu. 14. dicentem, quòd in confiſcatione bonorum mobilium veniunt iura, & actiones, & aſſerentem quòd ita tradunt doctores: nam (vt ipſe Arius oſtendit) proculdubio doctores communiter contrarium ſcripſerunt, etiam ſi generaliter facta eſſet confiſcatio omnium bonorum mobilium & immobilium. Et ex hoc introducta eſt practica huius prouinciæ, vt in ſententia confiſcationis apponantur etiam illa verba, iurium, & actionum, & nominum debitorum.

Item quæro, nunquid in confiſcatione veniant bona prohibita alienari? Reſpon. Aliqui dicunt, quòd ſic, & hanc opin. dicit eſſe communem Alciat. conſil. 783. nu. 1. Contrariam tamen ſententia, ꝙ ſcilicet talia bona prohibita alienari non veniant in confiſcatione bonorum, neque etiam durante vita eius, qui prohibitus eſt alienare, tenet Bar. in l. Imperator, nu. 1. ff. de fideic. liber. quem ſequuntur communiter doctores, vt dicit Socin. Iun. conſil. 77. nu. 15. liber 2. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Rubeus conſil. 98. num. 1. & conſil. 154. numero 2. Et dicit Grammat. deciſ. 105. numero 31. quòd apud omnes ſcribentes hæc eſt vera concluſio. Et dicit Cotta in verbo, Teſtamentum in quo, colum. ſecunda, quòd ita dicunt communiter doctores. Et hæc quidem

concluſio

concluſio locum habet, non modo quando factum eſt expreſſum fideicommiſſum in caſum alienationis, (tunc enim proculdubio non tranſeunt in fiſcum, ſed admittitur ſequens in gradu fideicommiſſi, Et hęc eſt certa, & communis opin. vt dicit Alciat. conſil. 650. num. 1. ſubdens, q cum exerceret officium aduocationis, illam ſemper vidit obſeruari, Et illum refert Roland. conſ. 98. poſt num. 11. lib. 2.) ſed idem etiam dicendum eſt, quando poſt fideicommiſſum appoſita eſt clauſula, Quia volo, quòd bona perpetuo conſeruentur in agnatione, vel familia. Cum enim ex ea clauſula inducatur prohibitio alienationis, & fideicommiſſum ſimplex, vt dixi ſupra, lib. 3. §. Subſtitutio, vbi oſtendi hanc eſſe magis communem, & veriorem opin. idem iudicandum eſt, ac ſi expreſſe factum eſt fideicommiſſum in caſum alienationis. Si vero fideicommiſſum, vel ſubſtitutio facta eſſet tantum in caſum mortis, tunc fiſcus poteſt apud ſe retinere bona, durante vita ipſius condemnati, vt eſt tex. in l. Statius Florus, §. Cornelio felici, ff. de iure fiſci. Et ita practicatur, vt dicit, Quemada quæſt. fiſcali xvii. Præterea etiam eueniente caſu fideicommiſſi, poteſt fiſcus detrahere ex perſona condemnati trebellianicam, vbi non ſit eius detractio prohibita, Et etiam in omnem caſum ſolet detrahere legitimam vbi condemnatus eſſet filius, nam in ea non poteſt teſtator fideicommiſſum, neque aliud grauamen imponere, neque eius alienationem prohibere, iuxta ea quę dixi ſupra lib. 3. §. Legitima, vno tantum caſu excepto, quando ſcilicet pater, propter minorem ętatem filiorum, eis prohibuiſſet alienationem omnium bonorum vſque ad certum tempus, talis enim prohibitio non cenſetur oneroſa ipſius filiis, ſed potius fauorabilis, & ideo valet, etiam reſpectu legitimę, Et hęc eſt communis opin. vt atteſtatur Dec. conſil. 442. nu. 28. vbi in facti contingentia ita conſuluit, & Boſſ. in tit. de bon. publ. num. 41. Et reperio, quòd in indiuiduo in eadem cauſa idem conſuluit Ruin. conſil. 23. lib. 5. & Riminal. conſil. 243. Et ſecundum hanc opin. iudicari ſolet in noſtro magiſtratu.

Pręterea quęro, nunquid in confiſcatione bonorum filiifam. veniant etiam eius bona profecticia? Reſpond. quòd non, Et in hoc nemo dubitat, vt dicit Rui. conſil. 24. num. 5. lib. 5. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Curt. ſeni. conſ. 59. num. 12. Socin. iun. in d. conſil. 77. nu. 6. Simancas de hęreticis, cap. 9. num. 14. Cum enim talia bona ſint pleno iure patris, tam quo ad proprietatem, quàm quo ad vſumfructum, dicuntur reſpectu filii eſſe bona aliena, Et ideo in bonorum ſuorum confiſcatione nullo modo comprehendi poſſunt.

Sed quid in aduenticiis? Reſpond. q nec ipſa veniunt in confiſcatione bonorum, ſecundum Bart. in l. ſi finita, §. ſi de vectigalibus, num. 12. ff. de damno infecto, quem ſequuntur communiter omnes, vt dicit Pariſ. conſil. 157. num. 1. lib. quarto, quem refert Didac. lib. ſecundo reſolutionum, cap. 8. poſt. num. 7. verſic. Ex his patet, Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Curt. ſen. in dicto conſilio 59. num. 12. Ruin. in dicto conſil. 24. num. 6. Hoc autem ſine difficultate procedit, quando pater in huiuſmodi bonis aduenticiis haberet vſumfructum, Et ita hoc caſu iudicatum fuit per Capellam Tholoſ. deciſ. 120. item fuit quęſitum. Cæterum eſt enim, quòd filius de huiuſmodi bonis, etiam quoad nudam proprietatem, non poteſt alienando, neque teſtando diſponere, merito neque etiam delinquendo poſſe debet ea in fiſcum transferre. Cęterum in illis caſibus, in quibus pater non habet vſumfructum in peculio aduenticio (ſecundum aliquos) publicatis bonis filii, etiam illud peculium publicatum cenſebitur, Et hanc eſſe communem opin. dicit Ruin. in d. conſil. 24. num. 6. prout illum refert Gigas de crim. lęſę Maieſt. fol. 126. quęſt. 11. in fin. ex quo enim poteſt filius de eis libere diſponere, poteſt etiam, delinquendo, ea fiſco applicare, & licet de eis teſtari non poſſit, vt dixi ſupra lib. 3. §. Teſtamentum, q. 18. verſ. Vera igitur; poteſt tamen alio modo, quàm per teſtamentum ea pleno iure alienare, & ideo poterunt hoc caſu confiſcari. Sed certe quidqd dicat Gigas in loco prællegato, hęc con-

cluſio maximam habet difficultatem. Si enim non confiſcatur peculium caſtrenſe, vt dixi infra ſtatim, verſi. Quæro etiam, de quo poteſt filiusfa. teſtari, vt dixi in allegata quęſt. 18. verſic. Scias tamen, & inter viuos pleno iure libere diſponere, vt dixi ſupra lib. 2. §. Filius, Multo magis deberet confiſcari huiuſmodi peculium aduentitiæ, neque Ruin. in loco per Gigan. allegato atteſtatur hanc eſſe communem opinio. niſi vt ego ſupra retuli. Et ideo ſi caſus contigeret, forte iudicarem contra fiſcum, per ea quæ dixi in d. verſic. Quæro etiam. Vide quæ dixi infra quæſtione 86. verſic. Secundo infertur.

Quæro etiam quid in peculio caſtrenſi? Reſpond. quòd neque ipſum venit in confiſcatione bonorum, vt eſt text. in l. 3. C. de bo. præſcrip. ſecundum intellectum, qui eſt magis communis, teſte Alex. in l. 3. §. ſi filius, num. 3. ff. quòd quiſque iuris, quem refert Dec. ibi, num. 4. & Simancas in d. c. 9. num. 14. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Pariſ. in allegato conſil. 157. num. 36. quem refert Didacus in d. cap. 8. poſt. num 7. verſic. Hinc apparet, Boſſ. in tit. de bonorum public. poſt numero 71. Et hic eſt caſus valde notabilis, in quo licet quis poſsit, contrahendo, & teſtando, libere de bonis ſuis diſponere, non autem delinquendo ea transfert in fiſcum. Ratio autem eſt, prærogatiua patriæ poteſtatis, propter quam pater præfertur fiſco. Et ideo propter hanc rationem teneo, quòd etiam in aduentitiis, de quibus filius libere poteſt diſponere, pater præferatur fiſco, vt dixi ſuper ſtatim, verſiculo, Sed quid in aduentitiis.

Quæro nunc, quid è contra, nunquid publicatis bonis patris, cenſeatur publicatum peculium profectitium filii? Reſpon. quòd non, & eſt communis opin. vt atteſtatur Salic. in l. ſi quis, poſt verſic. ſi quid etiam, num. 3. C de bon. proſcr. Quemada q. fiſcali 19. Quod tamen intellige vt procedat, niſi pater ex ipſa condemnatione amitteret etiam patriam poteſtatem: nam eo caſu huiuſmodi peculium tranſiret in fiſcum. Et hæc eſt communis opin. vt dicit Boſſ. in tit. de bonor. publ. num. 71. in fin. An autem pater bannitus amittat patriam poteſtatem, dixi ſupra q. 71. verſic. Succeſsiue quæro.

Quæro ſi bona mulieris publicentur ex eius delicto, an etiam confiſcetur eius dos, Reſpond. quòd ſi delictum commiſſum fuerit per eam ſoluto matrimonio, proculdubio confiſcatur, Et eſt communis opin. atteſtatur Nellus de bannit. in prima parte ſecũdi temporis, quæſt. 28. quem refert Aug. ad Ange. de malef. in verbo, Et eius bona, ſub. num. 29. Conſtante autem matrimonio, bona vxoris non publicantur, niſi in quinque caſibus, Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit Ant. Gomez ſuper l. 78. Tauri, num. 1. & eſt tex. in l. quinque legibus, ff. de bonis damnat. Et in illis caſibus ſimul cum aliis eius bonis etiam dos ipſa confiſcatur, Et ita communiter tenetur, vt dicit Nell. in loco prællegato, quem refert Boſſ. in tit. de bonorum publ. num. 73. Publicatis autem bonis mariti, dos ipſa non publicatur: ſed ſtatim ſecuta condemnatione poteſt vxor illam repetere, Et hoc etiam ſi ipſa ſequeretur virum, qui eſſet de rebellione condemnatus, prout refert iudicatum fuiſſe per magiſtratum Boſſ. in loco prællegato, num. 65. in fin. Quòd eſt notandum, quia ſententiæ quæ feruntur per hunc magiſtratum in cauſis confiſcationum inter fiſcum, & priuatos, ſunt tantæ auctoritatis, vt ab eis non poſsit appellari, nec de nullitate dici, nec ſupplicari, nec in integrum reſtitutio peti. Et licet à ſententiis latis per ſenatum poſsit peti reuiſio coram eodem ſenatu, facto depoſitio centum aureorum: tamen contra ſententias huius magiſtratus, ex ordinibus huius Ducatus, nullum fuit relictum remedium nec fiſco, nec priuatis, Et ſcias, quòd hoc caſu non ſeruatur filiis legitima, vt dixi infra, verſ. Videndum eſt.

Solet etiam ſæpe dubitari, nunquid in confiſcatione bonorum veniant bona alienata per ipſum delinquentem ante cõfiſcationem? Scias igitur in hoc articulo eſſe diſtinguendum: nam Aut alienatio facta eſt à delinquente ante crimen commiſſum: & hoc caſu ſi nulla ſubſit ſuſpicio fraudis, talis alienatio valet, & tenet, licet

poſtea

poſtea delinquat, & contra eum ſequatur ſententia condemnatoria: ſi vero appareat fraus vere, vel præſumptiue, valet quidem alienatio, ſed à fiſco poſtea reuocatur, Et hæc eſt communis opin. vt dicit Picus in l. poſt contractum, numero 11. ff. de donatio. quem refert Boſſ. in tit. de bonorum public. poſt num. 43. Tenetur tamen ex eo caſu fiſcus emptori precium reſtituere, Et hæc eſt cõmunis opin. vt dicit Picus in loco præallegato, quem refert Boſſ. in tit. præallegato, poſt num. 45.

Fraus autem hoc caſu probatur per coniecturas, Et eſt communis opin. vt dicit Picus in loco præallegato, poſt numero 12. verſic. ſecunda concluſio, Puta ſi talis alienatio fuerit omnium bonorum ſuorũ, Et eſt communis opin. vt dicit Picus in loco præallegato, poſt num. 13. verſic. quarta concluſio, quem refert Boſſ. in tit. præallegato, num. 45. Et hoc etiam ſi delictum ipſum ex interuallo ſecutum fuerit, dummodo tempore donationis ſubeſſet cauſa, propter quam delictum poſtea commiſſum fuerit, Vel ſi tempore alienationis habebat inimicitias capitales, Et eſt communis opin vt dicit Picus in loco præallegato, numero 17. Vel ſi poſt alienationem ſteterit in poſſeſsione rei alienatæ, hoc enim faceret præſumi alienationem fuiſſe ſimulatam, Et eſt communis opin. vt dicit Picus in d. l. poſt contractum, num. 23. Quod tamen intellige, dummodo tempore alienationis ſubeſſet cauſa, propter quam delictum fuerit commiſſum, alias ſecus, Et ita tenetur in practica, vt atteſtatur Boſſ. in titulo præallegato, poſt num. 49. verſic. & intelligitur, Pariter etiam ſi alienatio facta fuiſſet in occulto, ex hoc præſumeretur fraus, Et eſt communis opin. vt dicit Picus in loco præallegato, poſt num 26. Vel ſi facta fuerit in perſonam ſanguine coniunctam, ſecundum Bart. in ea. l. poſt contractum, Et hæc coniectura tenetur in practica, vt dicit Picus ibi, quem refert Boſſ. in tit præallegato, numero 46. Vel ſi delictum incontinenti poſt alienationem ſecutum fuerit, ſecundum Bart. in ea. l. poſt contractum, quem omnes ſequuntur, vt dicit Sigiſmond. conſil. feudali 21. num. 1. Hanc etiam dicit eſſe communem Picus in loco præallegato, num. 28. quem refert Boſſ. in tit. præallegato, poſt num. 51. verſic. quinta eſt.

Cęterum poſt commiſſum delictum, regulariter etiam valet alienatio ante ſententiam facta titulo oneroſo, neque reuocantur alienata, niſi appareat contrahentem fuiſſe participem fraudis, Et hoc tenetur communiter per omnes, vt dicit Ang. in l. ſi quis, num. 4. C. de bo. proſcrip. Sed hoc intellige vt procedat, vbi delictum ſit tale, in quo bona ipſo iure non confiſcantur, neque interdicta eſt delinquenti bonorum ſuorum adminiſtratio, & de fraude non appareat, Et eſt communis opin. vt dicit Picus in loco præalleg. num. 38. Qui autem ſint caſus, in quibus bona ipſo iure confiſcantur, dixi ſupra in princ. quæſtionis. Interdicitur autem bonorum adminiſtratio in crimine hæreſis, læſæ Maieſt. & ſodomiæ, vt dixi ſupra hoc eod. lib. §. Hæreſis, verſic. Item bona, & §. Læſæ Maieſt. verſic. Præterea licet. & §. Sodomia, verſic. Item ſodomita, Vbi vero bona delinquentis ex eo crimine ipſo iure, & facto publicantur, tunc alienatio ab eo facta poſt crimen commiſſum, eſt ipſo iure nulla, neque erit opus aliqua reuocatoria, Et eſt communis opin. vt dicit Picus in loco præallegato, poſt num. 77. verſic. circa ſecundum tempus.

Et hæc omnia locum habent, non tantum ſi alienatio fiat poſt delictum, ſed etiã ſi fiat poſt accuſationem, antequam lis conteſtetur, quinimò etiam ſi fiat poſt litis conteſtationem, Et eſt communis opin. vt dicit Picus in loco præallegato, num. 39. in princ. & verſic. circa quartum. Bene verum eſt, quòd omnis alienatio, quæ fit à delinquente poſt accuſationem contra eum inſtitutam, in dubio præſumitur facta metu pœnæ, Et eſt communis opinio, vt dicit Picus in d. l. poſt contractum, poſt num. 39. verſic. alia differentia.

Si vero alienatio fiat à delinquente, poſt ſententiam condemnatoriam contra eum latam: tunc ſi talis ſententia fuerit per appellationem ſuſpenſa, valet quidem alienatio facta pendente appellatione: ſed poſtea ſecuta confirmatione ſententiæ, officio iudicis reuocatur. Si vero ſententia

tentia

tentia per appellationem ſuſpenſa non fuerit, alienatio ipſa nihil valet, Et eſt communis opin. vt dicit Picus in loco præallegato, poſt num. 39. verſic. quintum. Et in hoc propoſito ſcias, quòd in illis caſibus, in quibus alienatio valet, ſed poſtea poteſt per fiſcum reuocari non poteſt executor fiſcalis amouere poſſeſſores à poſſeſsione rerũ, quas ſi delinquente acquiſiuerunt. ſed debet actionem reuocatoriam intentare, ita vt ordinarie de ipſa reuocatione cognoſcatur, Et eſt communis opi. vt dicit Picus in loco præallegato, num. 43.

Scias etiam, quòd debitor delinquens poteſt quandoque dare de bonis ſuis inſolutum ſuis creditoribus, Et eſt communis opin. vt dicit Picus in d. l. poſt contractum, numero 41.

Contingit aliquando, quòd delinquens permutat aliqua bona, aut vendit, & precium conuertit in emptionem aliorum bonorum, Quæro, nunquid illa bona acquiſita veniant in confiſcatione bonorum, & etiam ea, quæ ante permutationem, ſeu venditionem erãt ipſius delinquentis? Reſpond. quòd ſi reus poſt delictum permutat bona, vel vendit; & bona permutata, vel precium bonorum venditorum, vel alia res æquiualens empta ex precio, reperitur in bonis confiſcatis, non debent moleſtari poſſeſſores priorum bonorum, quæ delinquens alienauit, Ita colligi videtur ex tex. in l. Imperator, §. fi. de lega. ſecundo, & eſt communis opin. vt atteſtatur Quemada quæſt. fiſcali ſeptima. Videtur enim precium, vel res acquiſita ſubrogari loco rei alienatæ, ita vt non poſsit fiſcus velle idem bis conſequi, Et ſecundum hanc opin. fuit aliquando iudicatum in hoc magiſtratu, Quam tamen intellige vt procedat, niſi fraus interuenerit: nam eo caſu poſſet fiſcus, omiſſo precio vel re acquiſita, rem alienatam recuperare, iuxta ea quæ ſuperius dicta ſunt.

Item in fiſcum tranſeunt ſecuta confiſcatione omnes obligationes, Et hæc eſt communis omnium ſententia, vt dicit Calcan. conſil. 66. num. 4. in fin. Adde, ꝙ tranſit in fiſcum non modo ciuilis obligatio, ſed etiam naturalis, & ita communiter tenetur, vt dicit Imola in l. ſi debitori, in fin. principii, ff. de fideiuſſo. Scias tamen quòd iura conditionalia non tranſeunt in fiſcum, ita dicit gloſ. in l. non ad ea, in verbo, Præſens, ff. de cond. & demon. quam Doctores ſequuntur, vt atteſtatur Quemada quæſt. fiſcali 10. Et quòd obligationes conditionales paſsiuæ non tranſeunt in fiſcum, dicit eſſe communem opin. Iaſ. in l. ſi quis arbitratu, poſt numero 29. ff. de verb. obliga. quem refert Boſsius in tit. de bonorum publica. num. 14. Et ex hoc infertur quòd ſi fuerint alicui legata alimenta, & ille fuerit bannitus, & eius bona confiſcata; tale legatum non tranſit in fiſcum, neque etiam durante vita ipſius condemnati, Et ita refert iudicatum fuiſſe Boſſ. in d. tit. de bonorum publica. numero 22. tale enim legatum dicitur conditionale, vt dixi ſupra lib. 3. §. Legatum, merito non tranſit in fiſcum.

Vlterius quæro, nunquid in confiſcatione veniant bona futura, id eſt acquiſita poſt confiſcationem? Reſpond. quòd non, ſed veniunt tantum ea, quæ delinquens habet tempore publicationis, Et eſt communis opinio. vt dicit Nellus de bannitis in prima parte ſecundi temporis, numero 18. quem refert pract. Conradi fol. 43 c. numero 4. in fin. Curt. Sen. in d. conſil. 59. poſt num. 13. verſic. conſequenter, Iaſon l. ſi ſtipulatus fuerim. §. cum ſtipulamur, numero 6. ff. de verb. oblig. Hanc etiam dicit eſſe communem regulam Boſſ. in d. tit. de bonorum public. poſt numero 80. In hoc Ducatu adeſt decretum confiſcans omnia bona delinquentium ab ipſo die commiſsi delicti: nihilominus ſeruatur, quòd etiam, ea, quæ acquirunt poſt delictum, vſque ad confiſcationis ſententiam quæ à iudice profertur, veniunt etiam in ipſa confiſcatione, Et ita abſque controuerſia ſeruari atteſtatur Boſſ. in loco præallegato, num. 80. in fin. In bonis autem quæſitis poſt confiſcationem quomodocunq; fiſcus ea apprehenderit, vel habeat penes ſe, illa retinet tanquam legitimus, & iuſtus occupator, ex quo ſunt bona banniti. Si vero reperiantur penes alium, credo, quòd forte non poſſet fiſcus ea petere, ſed ꝙ deberent remanere prius occupanti, Et in hancq́ ſententiam viſus fuit inclinare

re magiſtratus in cauſa bonorum cuiuſdam capitanei Amandi Theutonici, licet aliis etiam ex fundamentis motus fuerit ad iudicandum contra fiſcum.

Sæpe contingit, quòd tempore confiſcationis delata eſt hæreditas delinquenti, nunquid ſecuta confiſcatione ius adeundi illam hæreditatem tranſit in fiſcum? Reſpond. In hoc articulo variæ fuerunt ſcribentium opin. nam aliqui tenuerunt quòd ſic, & dicit Ruin.conſ.23.nu.2.lib.5. quòd videtur eſſe communis opin. quòd deportatus intra annum à die delatæ hæreditatis illam tranſmittit in fiſcum, ſecus autem ſi poſt annum fuiſſet deportatus. Multi vero tenuerunt contrarium, quòd ſcilicet illam non traſmittat, Et hanc opin. dicit videri magis communem, ſaltem in bannito, qui poſsit retinere ius adeundi, Ruin.in eod.conſil.73.numero.26. Tu vero dic, quòd Aut illud ius adeundi eſt tale, quod tranſit etiam in extraneos hæredes, & tranſit etiam in fiſcum, Aut vero non tranſit ad extraneos hæredes, & neque etiam tranſit in fiſcum, Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit Iaſ. in l.ſi quis mihi bona,§.ſeruus municipium, circa fin.ff.de acqui.hæred.

Videndum eſt etiam,nunquid facta bonorum confiſcatione, reſeruetur filiis aliqua portio bonorum? Reſpond. Secundum iura digeſtorũ reſeruabatur filiis dimidia pars bonorum,& hoc ex gratia, & clementia principis, vt dicit text. in l.1. in fin.& in l.ſi.ff.de bon. damn. hodie tamen hoc in practica nõ ſeruatur, vt dicit Chaſſ. ſuper conſuet.Burg.fol.89.num. 16. nam vbi ex aliqua lege,vel ſtatuto bonorũ confiſcatio imponitur,omnia bona confiſcantur nulla portione liberis reſeruata.Sed certe apud nos reſeruatur filiis legitima, prout etiam eſſe de iure obſeruandum,etiam quòd per ſtatutum ſimpliciter, & abſque vlla reſeruatione imponatur pœna confiſcationis bonorum, conſuluit, & oſtendit eſſe magis communem opin. Roland.conſil.97.maxima poſt numero 29.lib.2. non tamen reſeruatur dimidia, ſed illa tantum pars, quæ filiis regulariter debetur in bonis patris. Scias tamen,quòd in bonis matris, quando confiſcantur per eius delictum, filii nihil debent habere, vt eſt text. in l.de bonis matris, C.de bo.proſcrip. Et hanc concluſionem indiſtincte approbant Doctores,vt dicit Auguſt.ad Ang.de maleſic.in verbo, Et eius bona, ſub num. 28. An autem filius exhæredatus, vel ingreſſus religionem incapacem,vel filia excluſa à ſtatuto faciant partem in computatione legitimæ, videnda ſunt ea, quæ dixi ſupra. lib.3.§.Legitima.

Sed hic quæro, nunquid ſententia publicationis bonorum trahatur ad bona ſita extra territorium iudicis confiſcantis? Reſpond.quòd ſic, & eſt communis opin. legiſtarum, & canon. vt dicit Roma.ſing. 272.licet magna, quem refert Auguſt. ad Angel.de maleſic. in verbo, Et eius bona, num.7. in fi. relatus per Pract. Conradi, fol.438.col.1. Hanc etiam dicit eſſe communem ſentẽtiam Doctorum Arno.Epit. 75. meminimus. Bona autem ipſa applicantur domino, in cuius iuriſdictione ſita ſunt, & eſt communis opin.vt dicit Brun. conſil.31.feudali,numero 15. Et dicit Roland.conſil.78.numero 14.lib.2.quòd hæc concluſio eſt magis communiter recepta.Hoc tamen intellige vt procedat, dummodo ille dominus habeat etiam ipſe ius. confiſcationis bonorum, aliàs ſecus, Et hæc eſt communis opin.legiſtarum, vt dicit Roma. in loco præalleg. quem refert, & ſequitur Afflic. deciſ. 282. numero 16. Item intellige vt procedat, modo confiſcatio fiat ſecundum diſpoſitionem iuris communis: aliàs enim ſi fieret ex ſtatuto vel lege ſpeciali, non extenderetur ad bona ſita extra territorium, in quo vigetur illa lex, vel ſtatutum, etiam quòd eſſet idem dominus vtriuſque territorii, & ſic idem fiſcus, Ita dicit Bart. in l. cunctos populos, in fin. C. de ſumma Trin. & eſt communis opin. vt atteſtatur Boſſ. in tit. de bonorum publicatione, numero 62. Illam etiam deciſ. Bart. dicit eſſe communiter approbatam Cephal. conſil. 79. numero 15.lib.1. Sed certe quando huiuſmodi territoria eſſent ſub eodem præſide prouinciæ, indiſtincte crederem omnia bona fiſco applicari, ſecus tamen ſi eſſent ſub diuerſis præſidibus, Et ita in hoc Ducatu vidi plerunque obſeruari.

Intel-

Intellige etiam, vt procedat in bonis immobilibus: ſed bona mobilia non circunſcribuntur territorio, & ideo applicantur domino iudicis confiſcantis, etiam ſi ſint extra illius territorium, Ita tenuit Bald. in l. mercatores, numero 1. C. de commer. & mercat. Et licet idem Bald. in cap. primo, in princ. num. 6. de pace tenenda, tenuerit contrarium: tamen opin. Bal. in d. l. mercatores, eſt magis approbata, vt dicit Carauita ſuper ritu 132. magnæ curiæ, num. 3. & ſeq. quam tamen ego in practica nunquam vidi obſeruari.

Sed quæro, an hoc caſu creditores vnius territorii, & dominii prorſus ſeparati poſsint agere contra fiſcum alterius territorii, cui bona ipſius delinquentis ſunt confiſcata? Reſpond. quòd non, & fuit opin. Cyn quam dicit eſſe communem Auguſt. ad Angel. de malefic. in verbo: Et eius bona, num. 9. alias de facili poſſet fieri fraus fiſco, vt ſcilicet omnes creditores condemnati agerent cõtra bona ſita in territorio condemnantis, omiſsis bonis ſitis in alio territorio, quod nullo modo eſt dicendum. Bene verum eſt, quòd ſi bona vnius territorii non ſufficerent, eo caſu ne creditoribus iura ſua perierent, eſſet eis ſatisfaciendum ex ſitis in alio territorio, Et ita pluries concluſum fuit & ſeruatum in hoc magiſtratu. Et nota in hoc propoſito, quòd in cauſis creditorum agentium contra fiſcum, debet procedi ſummariè &. ſine dilatione licet (vt dicit Salic. in l. ſi quis, poſt num. 1. in fin. C. de bonorũ proſcrip.) iudices moderni ſtudentes magis placere voluntati rapientium, quàm rationi iuris, & æquitati ſeruent, contrarium in animarum ſuarum detrimentum. Quod tamen dici non poteſt in hoc magiſtratu, cuius ego ſum præſes, in quo ex prærogatiua illa data in eius erectione, proceditur ſola facti veritate inſpecta, & cauſæ creditorum fiſci expediuntur cum ſumma æquitatis ratione, & maxima celeritate.

Sed an tenetur fiſcus, ad quem perueniunt bona confiſcata, ſatisfacere omnibus creditoribus condemnati? Reſpond. ꝙ quando fiſcus capit bona tanquam confiſcata, tenetur ad onera legatorum & fideicommiſſorum, & creditoribus hæreditariis, quaſi hæres, & habetur loco hæredis, ſecundum gl. in l. non intelligitur, §. cum ex cauſa, in verbo, Pertinet, ff. de iure fiſci, Et eſt communis opin. vt dicit Crauetta conſil. 265 numero 7. Et ſic tenetur perſoluere omnia debita condemnati. Et hanc dicit eſſe communem opin. Alber. in l. actione, §. publicar. ff pro ſocio. Sed quando capit bona vt vacantia, eo caſu non tenetur ad legata, neque ad fideicommiſſa. Et iſta ſententia eſt communiter recepta, vt atteſtatur Ripa in l. ex facto, §. ex facto, poſt num. 6. ff. ad Trebell. Quando autem bona deferuntur ad fiſcum ex ſucceſſorio edicto, ſcilicet deficientibus aliis ſucceſſoribus, iuxta ea quæ dixi ſupra lib. tertio fuerunt opin. inter doctores, an eo caſu teneatur fiſcus ad onera legatorum & fideicommiſſorum nam Bald. in l. eam quam, num. 5. in fin. C. de fideicom. tenuit ꝙ ſic, & dixit Salic. in l. vnica, §. penul. num. 39. C. de caducis tollen. ꝙ ita communiter tenetur. Contrariam autem ſententiam, ꝙ ſcilicet non teneatur, multi ſecuti ſunt, Et hanc dicit communiter teneri Claud. in l. recuſare, §. ſi fiſco, nu. 3. ff. ad Trebel. aſſerens ꝙ Salic. in loco præallegato male dixit, & reuera credo hanc opin. eſſe magis communem, & in practica obſeruari, & ideo ab ea non putarem in iudicando eſſe recedendum.

Vnum ſcias, ꝙ in omnem caſum, quando fiſcus ſuccedit alicui, ſiue tanquam in bonis vacantibus, ſiue ex confiſcatione, nunquam tenetur vltra vires hæreditarias, etiam ſi non confecerit inuentarium, Et eſt communis opin. vt dicit Iaſ. in l. ſcimus in princ. num. 1. C. de iur. delib. Apoſtil. ad Abb. in cap. primo, in fin. verbo, Hæreditarias de ſolutio.

Vidi quandoque dubitari, an aliquo caſu fiſcus præferatur creditoribus delinquentis, Veritas eſt, ꝙ præfertur creditoribus delinquentis ex delicto, etiam in pœnis pecuniariis, non tamen præfertur eius creditoribus ex contractu, Et eſt communis opin. vt atteſtatur Didac. lib. 1. reſol. c. 16. poſt num. 8. In Francia tamen ſeruatur, ꝙ quando ex eodem delicto, & ex eadem ſententia pars prætendens intereſſe, & fiſcus pœnam, concurrunt, præfertur pars

pars pro intereſſe, & emenda damni, vt atteſtatur Papa lib. 24. tit. 16. Arreſto primo, dicens ita fuiſſe iudicatum in parlamento Pariſienſi.

Sed hic incidenter quæro, nunquid fiſcus habeat bona delinquentis tacite obligata, vel hypothecata? Reſpond. Aliqui dicunt ſimpliciter quòd non, & hanc dicit eſſe plurimorum ſententiam Fulgo. conſil. 179. nu. 3. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Salic. in d. l. ſi quis poſt, poſt num. 6. C. de bon. proſcrip. Boſſ. in tit. de bonorum publ. numero 81. Tu vero dic, quòd Aut loquimur ante delictum commiſſum, & tunc certum eſt, quòd non habet in eis aliquam hypothecam, Et hæc eſt communis opin. vt dicit Butr. conſil. 61. num. 3. Picus in repet. l. poſt contractum, num. 40. ff. de donatio. Aut loquimur poſt delictum commiſſum, antequam inchoatum ſit iudicium criminale: & pariter dicendum eſt quòd nullam habet hypothecam. Et eſt communis opin. vt dicit Alex. in l. reſcriptum, in princ. numero 8. ff. de pac. Aut loquimur poſt ſententiam, & dic, quòd à die latæ ſententiæ habet fiſcus bona delinquentis hypothecata, Et eſt communis opin. vt dicit Aug. ad Ang. de malefic. in verbo, Dictum Sempronium, ſub numero. 11.

QVAEST. LXXIX.

SVMMARIVM.

De pœna confiſcationis certæ partis bonorum, vel aliquarum rerum.

Stuprum committens punitur in dimidia parte bonorum, verſic. Stuprum committens Remiſſiue.

Arma noua, quæ quis vendiderit, aut emerit, fiſco applicantur, verſiculo, Arma noua.

Domus priuatorum, in quibus fiunt ſacra myſteria, fiſco applicantur, verſic. Domus priuatorum.

Item domus ædificata iuxta aliam domum, non dimiſſo ſpacio 15. pedum, fiſco applicatur, verſic. Si quis ædificat.

Locus, in quo ædificatur ſepulchrum in ciuitate, fiſco applicatur, verſiculo, Locus in quo.

Bona, pro quibus quis accommodat fidem defuncto de eis reſtituendis alicui incapaci, fiſco applicantur, verſiculo, Quando hæres.

Hærede non vindicante necem defuncti, hæreditas fiſco applicatur, verſiculo, Item quando.

Hæreditas per metum alicui relicta, fiſco applicatur, verſic. Si teſtator.

VISVM eſt de pœna confiſcationis omnium bonorũ, videamus nũc de iis caſibus, in quibus non omnium bonorum, ſed alicuius partis pœna imponitur. Scias autem, quòd quandoque imponitur pœna certę partis bonorum, puta dimidiæ, aut tertiæ, aut alterius quotæ partis: quandoque neque omnia bona delinquentis, neque certa eorum pars fiſco applicatur, ſed ſolummodo certa bona: nos vero hos omnes caſus ſimul proſequemur.

Stuprum committens condemnatur in dimidia parte bonorum, Dixi ſupra hoc eod lib. §. Stuprum, verſic. Sed quæro.

Arma noua, quæ quis fecerit, vendiderit, aut emerit, fiſco applicantur, vt in auct. de armis. Scias tamen, quòd illa conſtitutio non ſeruatur de conſuetudine, vt atteſtatur Bart. in l. 1. num. 1. ff ad legem Iul. de vi publ. quem refert Stracca de mercator. fol. 114. numero 10. Alber. in ead. l. 1. numero 3. in fin. Alcia. in l. armorum, ff. de verb. ſign. Calic. in Margarita fiſci, fol. 64. verſic. 337. caſus. Sed quælibet ciuitas vel prouincia habet in hoc ſua ſpecialia ſtatuta vel conſuetudines, de quibus dixi infra quæſt. 82. ſtat. 6.

Domus priuatorum, in quibus fiunt ſacra myſteria, fiſco applicantur, vt eſt text. in §. ſciant. in auct. vt in priuatis domibus, collat quinta, intellige ſine licentia epiſcopi vel eius vicarii, & ita ſeruatur per vniuerſum orbem, vt dicit Calic. in Marga. fiſci, fol. 41. verſic. 82. caſus.

Si quis ædificat domum iuxta aliam

domum

Intellige etiam, vt procedat in bonis immobilibus: ſed bona mobilia non circunſcribuntur territorio, & ideo applicantur domino iudicis confiſcantis, etiam ſi ſint extra illius territorium, Ita tenuit Bald. in l. mercatores, numero 1. C. de commer. & mercat. Et licet idem Bald. in cap. primo, in princ. num. 6. de pace tenenda, tenuerit contrarium: tamen opin. Bal. in d. l. mercatores, eſt magis approbata, vt dicit Carauita ſuper ritu 132. magnæ curiæ, num. 3. & ſeq. quam tamen ego in practica nunquam vidi obſeruari.

Sed quæro, an hoc caſu creditores vnius territorii, & dominii prorſus ſeparati poſsint agere contra fiſcum alterius territorii, cui bona ipſius delinquentis ſunt confiſcata? Reſpond. quòd non, & fuit opin. Cyn quam dicit eſſe communem Auguſt. ad Angel. de malefic. in verbo. Et eius bona, num. 9. alias de facili poſſet fieri fraus fiſco, vt ſcilicet omnes creditores condemnati agerent cõtra bona ſita in territorio condemnantis, omiſsis bonis ſitis in alio territorio, quod nullo modo eſt dicendum. Bene verum eſt, quòd ſi bona vnius territorii non ſufficerent, eo caſu ne creditoribus iura ſua perierent, eſſet eis ſatisfaciendum ex ſitis in alio territorio, Et ita pluries concluſum fuit & ſeruatum in hoc magiſtratu. Et nota in hoc propoſito, quòd in cauſis creditorum agentium contra fiſcum, debet procedi ſummarie &, ſine dilatione licet (vt dicit Salic. in l. ſi quis, poſt num. 1. in fin. C. de bonorũ proſcrip.) iudices moderni ſtudentes magis placere voluntati rapientium, quàm rationi iuris, & æquitati ſeruent, contrarium in animarum ſuarum detrimentum. Quod tamen dici non poteſt in hoc magiſtratu, cuius ego ſum præſes, in quo ex prærogatiua illa data in eius erectione, proceditur ſola facti veritate inſpecta, & cauſæ creditorum fiſci expediuntur cum ſumma æquitatis ratione, & maxima celeritate.

Sed an teneatur fiſcus, ad quem perueniunt bona confiſcata, ſatisfacere omnibus creditoribus condemnati? Reſpond. ꝙ quando fiſcus capit bona tanquam confiſcata, tenetur ad onera legatorum & fideicommiſſorum, & creditoribus hæreditariis, quaſi hæres, & habetur loco hæredis, ſecundum gl. in l. non intelligitur, §. cum ex cáuſa, in verbo, Pertinet, ff. de iure fiſci, Et eſt communis opin. vt dicit Crauetta conſil. 265 numero 7. Et ſic tenetur perſoluere omnia debita condemnati. Et hanc dicit eſſe communem opin. Alber. in l. actione, §. publicar. ff pro ſocio. Sed quando capit bona vt vacantia, eo caſu non tenetur ad legata, neque ad fideicommiſſa. Et iſta ſententia eſt communiter recepta, vt atteſtatur Ripa in l. ex facto, §. ex facto, poſt num. 6. ff. ad Trebell. Quando autem bona deferuntur ad fiſcum ex ſucceſſorio edicto, ſcilicet deficientibus aliis ſucceſſoribus, iuxta ea quæ dixi ſupra lib. tertio fuerunt opin. inter doctores, an eo caſu teneatur fiſcus ad onera legatorum & fideicommiſſorum nam Bald. in l. eam quam, num. 5. in fin. C. de fideicom. tenuit ꝙ ſic, & dixit Salic. in l. vnica, §. penul. num. 39. C. de caducis tollen. ꝙ ita communiter tenetur. Contrariam autem ſententiam, ꝙ ſcilicet non teneatur, multi ſecuti ſunt, Et hanc dicit communiter teneri Claud. in l. recuſare, §. ſi fiſco, nu. 3. ff. ad Trebel. aſſerens ꝙ Salic. in loco præallegato male dixit, & reuera credo hanc opin. eſſe magis communem, & in practica obſeruari, & ideo ab ea non putarem in iudicando eſſe recedendum.

Vnum ſcias, ꝙ in omnem caſum, quando fiſcus ſuccedit alicui, ſiue tanquam in bonis vacantibus, ſiue ex confiſcatione, nunquam tenetur vltra vires hæreditarias, etiam ſi non confecerit inuentarium, Et eſt communis opin. vt dicit Iaſ. in l. ſcimus in princ. num. 1. C. de iur. delib. Apoſtil. ad Abb. in cap. primo, in fin. verbo, Hæreditarias de ſolutio.

Vidi quandoque dubitari, an aliquo caſu fiſcus præferatur creditoribus delinquentis, Veritas eſt, ꝙ præfertur creditoribus delinquentis ex delicto, etiam in pœnis pecuniariis, non tamen præfertur eius creditoribus ex contractu, Et eſt communis opin. vt atteſtatur Didac. lib. 1. reſol. c. 16. poſt num. 8. In Francia tamen ſeruatur, ꝙ quando ex eodem delicto, & ex eadem ſententia pars prætendens intereſſe, & fiſcus pœnam, concurrunt, præfertur pars

pars pro intereſſe, & emenda damni, vt atteſtatur Papa lib. 24. tit. 16. Arreſto primo, dicens ita fuiſſe iudicatum in parlamento Pariſienſi.

Sed hic incidenter quæro, nunquid fiſcus habeat bona delinquentis tacite obligata, vel hypothecata? Reſpond. Aliqui dicunt ſimpliciter quòd non, & hanc dicit eſſe plurimorum ſententiam Fulgo. conſil. 179. nu. 3. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Salic. in d. l. ſi quis poſt, poſt num. 6. C. de bon. proſcrip. Boſſ. in tit. de bonorum publ. numero 81. Tu vero dic, quòd Aut loquimur ante delictum commiſſum, & tunc certum eſt, quòd non habet in eis aliquam hypothecam, Et hæc eſt communis opin. vt dicit Butr. conſil. 61. num. 3. Picus in repet. l. poſt contractum, num. 40. ff. de donatio. Aut loquimur poſt delictum commiſſum, antequam inchoatum ſit iudicium criminale: & pariter dicendum eſt quòd nullam habet hypothecam. Et eſt communis opin. vt dicit Alex. in l. reſcriptum, in princ. numero 8. ff. de pac. Aut loquimur poſt ſententiam, & dic, quòd à die latæ ſententiæ habet fiſcus bona delinquentis hypothecata, Et eſt communis opin. vt dicit Aug. ad Ang. de malefic. in verbo, Dictum Sempronium, ſub numero. 11.

QVAEST. LXXIX.

SVMMARIVM.

De pœna confiſcationis certæ partis bonorum, vel aliquarum rerum.

Stuprum committens punitur in dimidia parte bonorum, verſic. Stuprum committens *Remiſſiue.*

Arma noua, quæ quis vendiderit, aut emerit, fiſco applicantur, verſiculo, Arma noua.

Domus priuatorum, in quibus fiunt ſacra myſteria, fiſco applicantur, verſic. Domus priuatorum.

Item domus ædificata iuxta aliam domum, non dimiſſo ſpacio 15. pedum, fiſco applicatur, verſic. Si quis ædificat.

Locus, in quo ædificatur ſepulchrum in ciuitate, fiſco applicatur, verſiculo, Locus in quo.

Bona, pro quibus quis accommodat fidem defuncto de eis reſtituendis alicui incapaci, fiſco applicantur, verſiculo, Quando hæres.

Hærede non vindicante necem defuncti, hæreditas fiſco applicatur, verſiculo, Item quando.

Hæreditas per metum alicui relicta, fiſco applicatur, verſic. Si teſtator.

VISVM eſt de pœna confiſcationis omnium bonorũ, videamus nũc de iis caſibus, in quibus non omnium bonorum, ſed alicuius partis pœna imponitur. Scias autem, quòd quandoque imponitur pœna certę partis bonorum, puta dimidiæ, aut tertiæ, aut alterius quotæ partis: quandoque neque omnia bona delinquentis, neque certa eorum pars fiſco applicatur, ſed ſolummodo certa bona: nos vero hos omnes caſus ſimul proſequemur.

Stuprum committens condemnatur in dimidia parte bonorum, Dixi ſupra hoc eod lib. §. Stuprum, verſic. Sed quæro.

Arma noua, quæ quis fecerit, vendiderit, aut emerit, fiſco applicantur, vt in auct. de armis. Scias tamen, quòd illa conſtitutio non ſeruatur de conſuetudine, vt atteſtatur Bart. in l. 1. num. 1. ff ad legem Iul. de vi publ. quem refert Stracca de mercator. fol. 114. numero 10. Alber. in ead. l. 1. numero 3. in fin. Alcia. in l. armorum, ff. de verb. ſign. Calic. in Margarita fiſci, fol. 64. verſic. 337. caſus. Sed quælibet ciuitas vel prouincia habet in hoc ſua ſpecialia ſtatuta vel conſuetudines, de quibus dixi infra quæſt. 82. ſtat. 6.

Domus priuatorum, in quibus fiunt ſacra myſteria, fiſco applicantur, vt eſt text. in §. ſciant. in auct. vt in priuatis domibus, collat quinta, intellige ſine licentia epiſcopi vel eius vicarii, & ita ſeruatur per vniuerſum orbem, vt dicit Calic. in Marga. fiſci, fol. 41. verſic. 82. caſus.

Si quis ædificat domum iuxta aliam domum

domum publicam, vel priuatam, non dimiſſo ſpacio 15. pedum, domus fiſco applicatur. l. pen. C. de ædif. priu. Scias tamē, quòd illa lex non ſeruatur, vt dicit glo. fin. ibi, & refert Calic. in Marg. fiſci, folio 50. verſic. 200. caſus.

Locus, in quo quis ſepulchrum in ciuitate ædificat, confiſcatur. l. prætor ait. §. Diuus. ff. de ſepul. viol. Scias tamen, quòd iſtud de conſuetudine non ſeruatur, vt dicit Calic. in Marg. fiſci, fol. 66. verſic. 356. caſus. Fiunt enim quotidie non modo in ciuitatibus, ſed etiam in cœmeteriis eccleſiarum, imò in ipſis etiam eccleſiis ſepulchra priuatorum, & ꝙ hodie permittatur etiam in corpore ipſius eccleſiæ mortuos ſepeliri, atteſtatur Remigius de immunit. eccleſ. fol 8. numero 4. Ita etiam hodie ſeruari dicit Summa Angelica in verbo, Immunitas, q. 6. quem refert Remig. in loco præallegato, fol. 44. in fin. & eſt omnibus notiſsimum.

Quando hæres tacite accommodat fidem defuncto, de reſtituenda hæreditate alicui incapaci, puta filio ſpurio, aufertur tanquam ab indigno, & applicatur fiſco. l. eum qui. ff. de his quibus ut indig. vt in caſu in quo conſuluit Bologn. conſil. 24. Scias tamen, ꝙ ille, qui fuit inſtitutus hæres à patre filii ſpurii, poteſt talem hæreditatem, ſibi obuentam, ipſi ſpurio teſtatoris in teſtamento relinquere, neque id præſumetur factum in fraudem, vt dixi ſupra lib. 3. §. Teſtamentum. q. 31. verſic. Sed pone. Si tamen probari poſſet, ꝙ ille defuncto fidem accommodaſſet, tunc fiſcus poſſet auferre, vt in caſu in quo conſuluit Socin. conſil. 84. lib. 4.

Item quando hæres non vindicauit necem defuncti, priuſquam adiret hæreditatem, fiſcus illam ab eo aufert, tanquam ab indigno. l. hæredem ff. de his quibus vt indig. l. 1. C. eod. tit. Scias tamen, ꝙ de conſuetudine illa pœna non ſeruatur, ſed prorſus abiit in deſuetudinem, & receſsit ab aula, vt atteſtatur Foller. in pract. crimin. canon. fol. 45. nu 32. & ſeq. Imò quotidie hęredes remittunt occiſoribus defuncti, & cum eis pacem faciunt: eſſet. n. iſta lex nutritiua peccati, ſi per eum impediretur pax, & concordia, & iniuriarum remiſsio.

Si teſtator ductus fuerit metu, vt aliquē inſtitueret, hæreditas ab eo aufertur, & fiſco applicatur, vt traditur in l. fin. ff. ſi quis aliquem teſtari prohib. & eſt communis opin. vt atteſtatur Boſſ. in tit. de his qui prohibent aliquem teſtari, numero 4. Hoc tamen intellige, vt procedat, quando talis inſtitutus erat defuncto proximior in gradu, & ſic ſucceſſurus ab inteſtato. Cæterū ſi adeſſet alius proximior, vel etiam in pari gradu cum inſtituto, eo caſu hæreditas non applicatur fiſco, ſed ad iſtum proximiorem, vel æqualem in gradu deuoluitur, Et ita tenent Doctores, vt atteſtatur Chaſſ. ſuper conſil. Burg fol. 89. verſ. xxvii. caſus eſt. Qua autem pœna ſit puniendus compellens aliquem teſtari, dixi infra q. 83. verſic. Compellens aliquem.

QVAEST. LXXX.

SVMMARIVM.

De pœnis pecuniariis.

Caſus, in quibus pœna pecuniaria eſt à iure impoſita, qui ſint, ibid. Remiſſiue.

Bladum emens cauſa reuendendi punitur in viginti aureis, verſic. Bladum emens.

Miles aliquid accipiens ab hoſpite, in cuius domo hoſpitatur, punitur in decem libris auri, verſic Miles, metator.

Dos mulieris contrahentis matrimonium ſcienter in caſu prohibito, fiſco applicatur, verſiculo: Dos mulieris.

Prælati an poſſint interponere clericis pœnas pecuniarias, verſic. In hac autem.

Seruus an poſſit condemnari in pœnam pecuniariam, verſic. Item quæro.

Condemnatus an teneatur pœnam fiſco perſoluere in foro conſcientiæ, verſic. Sed hic incidenter.

QVANDOQVE etiam non certa aliqua bona fiſco applicantur, ſed delinquenti certa pœna pecuniaria imponit, vt in caſib. quos enumerat Calic. in Marg. fiſci, vbi ſupra, & Fab. in pract. arb. fol. 419. & aliis ſeq.

Bladum

Bladum emens cauſa reuendendi, vt penuria ſequatur, punitur in viginti aureis, l. 2. ff. ad leg. Iul. de anno. Sed certe hodie hoc non ſeruatur, imò illud communiter fit, maxime in Burgundia, vt dicit Chaſſ. in loco præallegato, fol. 91. verſiculo 51. eſt caſus.

Miles, metator, vel menſor, qui aliquid accipit ab hoſpite, in cuius domo hoſpitatur, punitur in decem libris auri, vt eſt tex. in l. deuotum, C. de metat. & epide. lib. 12. Sed hoc male obſeruatur, vt dicit Bolenc. in repet. l. capitalium §. famoſis, poſt num. 89. ff. de pœnis, Et dicit Lucas de Penna in d. l. deuotum, in primis verbis, quod illa lex pulchra & bona eſt, ſed ob neglectum iuſtitiæ, peccata prouincialium, & nequitiam militum male ſeruatur. Dicit etiam idem Lucas de Penna in l. hoc proſpectum, eod tit. de metat. vbi iubetur militibus, vt in hoſpitiis non horribiles, nec ſuperbi, ſed humiles manere debeant, quòd illam legem maxime Theutonici, & Neapolitani, qui arrogantiam imitantur eorum, peſsime ſeruant, Et quòd non modo à dominis ædium balnea poſtulant, contra expreſſam diſpoſitionem illius legis, ſed etiam luminaria, confectiones, & quæcunque vtilia, nedum poſtulant, quin etiam rapiunt, & extorquent, quòd bene nouit infelix Lombardia iam tot annis militum hoſpitationibus, & extorſionibus expoſita.

Dos mulieris ſcientis factum, ex quo naſcitur impedimentum matrimonii, & tamen contrahentis matrimonium in caſu à iure prohibito, licet errauerit in iure, ſi matrimonium fuerit carnali copula conſumatum, applicatur fiſco, Et ita tenet gl. in l. fin. in verbo, Nupt. ff. de condit. ſine cauſa, & eſt communis opin. vt dicit Abb. in cap. & neceſſe, num. 7. de donatio inter virum, & vxorem, prout illum refert Bello. conſil 84 num 3.

In hac autem materia pœnarum pecuniariarum quæro, nunquid prælatus poſſit imponere clericis pœnas pecuniarias pro delicto? Reſpond. quod ſic, Et eſt communis concluſio, vt dicit Abb. in cap. vt clericorum, numero 10. de vita, & honeſtate cleric. nam hodie epiſcopi de generali conſuetudine habent fiſcum, vt dicit Fran. de Pauinis, quē refert Diaz in pract. crim. canon. cap. 134. numero 2. Hanc etiam opi. dicit eſſe veriorem, & conſuetudine roboratam Diaz in d. pract. cap. 124. in fi. Hanc etiam opin. eſſe vſu comprobatam atteſtatur Felyn. in cap. irrefragabili. §. 1. num. 11. in fi. de off. ord. Et ideo quamuis epiſcopi de iure deberent pœnas pecuniarias applicare cameræ Romanæ, non ſuæ, ipſi tamen de conſuetudine contrarium ſeruant, vt dicit Bal. in auct. Bona damnatorum, num 2. C. de bon. proſcript. quem refert Anan. in cap. excommunicamus, in princ. num. 9 de hæret. & Ang. de malefic. in verbo, Et eius bona, nume. 30. & Barba. conſ. 22. num. 12. lib. 3. & Marcus deciſio. 339. num. 12. & Gomez Arias ſuper lege ſeptima Tauri, num. 75. Et dicit Foller. in pract. crimin. canon. fol 68. numero 14. quod hanc opin. tenent omnes. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Didac. lib. 2. reſolutionum, cap. 9. num. 11. vbi ſubdit, quod licet hæc ſit communis opin. tamen id non eſt temere permittendum ad explendam auaritiam epiſcoporum, ſed vt ea, quæ eorū fiſco fuerint delata, in vſus pios erogentur, quod tamen (ni fallor) in paucis locis ſeruatur.

Item quæro, nunquid ſeruus poſsit in pœnam pecuniariam condemnari? Reſpond. Gloſſ. in l. hos accuſare. §. omnib. in verbo, Quia ea lege ff. de accuſat. tenuit quòd non, & hæc opin. vſque ad tempora Bart. fuit communiter approbata abſque vlla limitatione, vt dicit Salycet. in l. ſecunda, numero quarto. C. de accuſat. Bartol. autem in dicto §. omnibus, numero quinto tenuit contrarium, ſcilicet, quòd imò poteſt ſeruus in pœnam pecuniariam condemnari, Sed certe magis communis opin. eſt contra Bart. vt dicit Gregorius Lopes in l. 10. in littera I, quem refert, & ſequitur Plaſa lib. 1. delictorum, num. 18. in fi.

Sed hic incidēter quæro, nunquid committens delictum, pro quo à lege ſit impoſita aliqua pœna pecuniaria, vel ſoluenda fiſco, vel danda parti, teneatur in foro conſcientiæ illam perſoluere? Reſpond. quòd non, Ita tenuit gloſſ. in cap. fraternitas,

nitas,in gl.fin.12.quæſt.ſecunda quam dicit eſſe communiter approbatam Menchiaca in prima parte de teſta. §.10.numero 662. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Berous in cap.1.numero 232.& ſeq. de conſtit. & in c. dilecti filii, numero 61. de arbitr.& in c. quoniam contra, numero 226.de probatio. Gomez in §. ex maleficiis, numero 14. inſtitut. de actio. Didac. ſuper quarto decret.fol.94.col.2.ſubdens, quòd neque etiam theologi diſſentiunt ab hac communi ſententia canoniſtarum, Bene tenetur in foro conſcientiæ emendare, ſeu reſarcire damnum ex eo delicto parti illatum iuxta ea, quæ dixi ſupra quæſtio. 62.verſic.Vnum autem. Faciunt quæ dixi ſupra hoc eo.lib. Furtum,verſic.Eſt igitur. Nec dicatur, quòd delinquens videatur delinquendo conſentire pœnæ, quæ à lege pro ipſo delicto imponitur, quia illud eſt contra communem opin. Doctorum, vt atteſtatur Arius Pinellus in auct.niſi tricennalis, numero 32. C. de bon. mater. Menchiaca in loco præallegato, poſt numero 665. Et quòd delinquens non accuſatus, neque condemnatus, etiam ſi ipſo iure per legem,vel ſtatutum eius bona per illud delictum fiſco applicentur, non teneatur in foro conſcientiæ bona ſua fiſco deferre,dicit eſſe communem opin. & fere ab omnibus approbatam Simancas de hęret.cap.9.numero 27.& aliis ſequen. præcipue numero 82. Et licet aliqui dixerint, hoc locum non habere, quando delictum eſſet notorium: tamen illud dictum communiter non tenetur, vt dicit Summa Silueſtrina in verbo,Pœna,quæſt.25.numero 1. Et ab hac concluſione non recedas in iudicando.

QVAEST. LXXXI.

SVMMARIVM.

DE *pœna talionis.*

Et quid ſi accuſator ſit perſona honeſtior, quam reus, verſic. Sed pone.

Et an hæc pœna talionis hodie ſit ſublata, verſic. Sed quæro.

NON eſt etiam omittenda pœna talionis, à iure communi introducta aduerſus accuſatores, qui calumniantur, & in probatione deficiunt, quæ quidem eſt ſimilitudo ſupplicii, quòd inferendum eſſet reo, ſi de crimine ipſo conuictus fuiſſet.

Sed pone, quòd accuſator ſit perſona honeſtior quàm reus, ita quòd pro eodem crimine eſſet mitius puniendus, prout videmus in pœna legis Corneliæ de ſicariis, & aliis à iure digeſtorum impoſitis, in quibus honeſtiores mitius, quàm humiliores puniuntur, nunquid accuſator, qui eſt calumniatus, erit puniendus pœna, quæ pro crimine deberet imponi ipſi reo, an autem illa, quæ eſſet imponenda ipſi accuſatori? Reſpond. quòd debet puniri ea pœna, quæ imponenda fuiſſet reo, & fuit opin. Gul. de Cun. quę communiter ab omnibus approbatur, vt dicit Alber. in l. athletas, §. calumniator, num.4.ff. de his qui not.inf.

Sed quęro, nunquid hæc pœna talionis hodie ſit ſublata? Reſpond. Afflict. lib. 1. conſtitutionem, rubr. 23. poſt num.9. dicit, quòd hęc pœna hodie non eſt ſublata, & allegat l. fin. C. de accuſatio. iuncta l.qui non, C. de calumniato, ſed dicit ſublatam eſſe tantummodo ſolemnitatem ſubſcriptionis. Breuiter ſi loquamur de iure, Afflic. verum dicit, quia etiam ſecundum iura nouiſſima talis pœna imponitur accuſatori calumniāti: ſed ſi loquamur de conſuetudine, vtique pœna talionis eſt ſublata hodie, & pœnitus receſſit ab aula, Ita atteſtantur multi ex his, qui dicunt ſolemnitatem ſubſcriptionis ſublatam eſſe à conſuetudine, pręſertim Ioan. Andr. Bart. Salic. Fel. Aret. quos omnes citaui ſupra quęſt.12. verſic. Cęterum, quos etiam refert, & ſequitur Afflict.lib.1. conſtitutionum, rubr.12.num.16. & rubr.51. §.pręſenti in princ. & lib.2.rubr.13.num. 7. Idem atteſtatur Albert. in l. cum quem temere, in principio, num.3.in fin.ff.de iudic.& in l.ſeruum,§ publice, poſt numero 23.ff.de procur. Salic.in l.qui crimen, numero 4. C. qui accuſ.non poſſ. & in l. non ideo minus, nu.3.C.de accuſ. Card. Alex.

in c.

In cap. de accuſatione, colum. 4. in fin. ſecunda quæſt. octaua. Mantua centuria prima, num. 11. Blanc. in pract. crim. fol. 15. poſt num. 14. Carauita ſuper ritu magnæ curiæ 199. num. 2. Simancas de hæret. cap. 62. num. 35. Apoſtil. ad Bellamer. deciſ. 79. Villalpand. in repet. l. 22. cap. 21. poſt numero 3. Et in ſpecie illam non practicari in Gallia atteſtatur Papo lib. 24. tit. primo, Arreſto tertio. Ratio autem, quare conſuetudo caſſauit hanc pœnam, illa fuit, quia propter rigorem huiuſmodi pœnæ, multi ſe retrahebant ab accuſando: atque ita delicta remanebant impunita: pauci enim reperiebantur, qui cum tanto capitis ſui periculo vellent accuſationes criminales proponere. Et ideo conſuetudo (reiectis his pœnis, & difficultatibus) admiſit quoſcunque ad querelandum abſque alia inſcriptione, Ita dicit Gand. de malefic. in rubr. qualiter fiat accuſatio, poſt num. 6. Scias tamen, quòd licet ſic ſublata pœna talionis ſi aliquis facere capi aliquem, qui eſſet innocens, & appareret, quòd id per calumniam feciſſe, vt illum decapitari faceret, forte ipſe non euitaret ſimilem pœnam, Et refert Bald. in l. 2. num. 4. C. de his qui latrones, quòd propter hoc fuit decapitatus quidam Peruſii. Et ſemel vidi in facti contingentia, quòd quædam Angelina Corbeta, quæ accuſauerat quoſdam de Burris, quòd illam per vim, & præpoſtera venere cognouiſſent, & deinde faſſa fuerat querelam eſſe falſam, vix euaſiſſet pœnam vltimi ſupplicii, niſi fuiſſet prægnans: ſed hac re attenta, fuit tantummodo condemnata ad catenam infamem, 26. Auguſti 1558. A. C. Et aliàs etiam quidam Chriſtophorus Adornus propter falſam notificationem fuit per triennium ad triremes condemnatus, 13. Septembris 1560. A. C.

QVAEST. LXXXII.

SVMMARIVM.

DE pœnis ſtatutarijs.

STATVTVM PRIMVM.

Quòd villa teneatur pro damnis datis in eius territorio.

An ſtante hoc ſtatuto poſſit damnum probari per iuramentum ipſius damnum paſſi, verſic. Quæro nunquid.

Et quid ſi damnum ſit datum in confinibus duarum villarum, quæ villa teneatur, verſic. Sed quid ſi damnum.

Et an teneantur contribuere abſentes tempore maleficij, verſic. Item quæro.

STATVTVM II.

Quòd bannitus poßit impune offendi *Remiſſiue.*

Quòd nemo det auxilium bannito.

Aduocatus, & procurator intercedentes prò bannito, an incidant in pœnam huius ſtatuti, verſic. Quæro nunquid.

Statutum puniens loquentem cum bannito, an habeat locum in ei ſcribente, verſic. Quæro, ſi ſtatutum.

Vxor an teneatur alere virum bannitum, verſic. Item quæro.

STATVTVM III.

Statutum prohibens matrimonium contrahi inter aliquas perſonas, an valeat, verſ. Statutum prohibens.

Et quid ſi prohibeat contrahi matrimonium cum foreñſe, verſic. Hinc infertur.

Et an valeat ſtatutum prohibens filiam contrahere matrimonium ſine conſenſu patris, verſic. Sed nunquid.

Et an valeat ſtatutum prohibens ſororem nubere ſine conſenſu fratris, verſic. Item quæro.

Et an valeat ſtatutum priuans filiam dote, ſi nubat indigno ſine conſenſu patris, verſic. Sed quæro.

STATVTVM IIII.

Ingrediens poſſeſſionem alterius ex decreto iudicis inualido, an incidat in pœnam ſtatuti de turbata poſſeſſione, verſic. Quæro nunquid.

STATVTVM V.

Statutum prohibens reum immobilem alienari in forenſem ſub pœna, an valeat, verſ. Statutum prohibens.

Et an liget clericos, verſic. Sed quæro.

Et an ſtante hoc ſtatuto cenſeatur etiam prohibita hæredis inſtitutio, verſic. Quæro nunquid.

Et an locatio, verſic. Sed nunquid.

Et an ſi forenſi legata ſit res immobilis, teneatur hæres præſtare legatario æſtimationem, verſic. Sed pone.

Et an cenſeatur prohibita præſcriptio, verſic. Item quæro.

Et an ex alienatione facta contra diſpoſitionem huius ſtatuti, transferatur dominium, vel poſſeſſio in forenſem, verſic. Sed quid ſi non obſtante.

Et an cedens forenſi actionem ad rem immobilem, incidat in pœnam huius ſtatuti, verſic. Quæro etiam.

Et an hoc ſtatutum habeat locum in alienatione neceſſaria, verſic. Sciẽdum eſt.

STATVTVM VI.

Statutum puniens inuentum cum armis, an comprehendat etiam eum, qui non fuit captus cum illis, verſic. Quæro ſtat ſtatutum.

Et quid ſi puniat deprehenſum, verſ. Sed quid ſi ſtatutum.

Appellatione armorum an veniant arma defenſiua, verſic. Quæro nunquid.

Et an fuſtes, & lapides, & cultelli parui, verſic. Et ſcias.

Si ſtatutum prohibeat arma deferri poſt ſonum campanæ, non punitur illa deferẽs in diebus ſanctis, in quibus non pulſantur campanæ, verſ. Pone, in ſtatutis.

Deferens arma prohibita ad vſum itineris, non eſt puniendus, verſ. Item quæro.

Habens domi arma prohibita, non punitur, verſic. Quæro etiam.

Clerici deferentes arma prohibita, an poſſint à iudice laico puniri, verſic. Vlterius quæro *Remiſſiue.*

Portans arma prohibita, debet ea perdere, verſic. Scias autem.

STATVTVM VII.

Statutum prohibens exportari blada extra dominium an valeat, verſic. Statutum, quòd blada.

Et an liget forenſes, verſic. Quæro nunquid.

Et an liget portantem per tranſitum, verſ. Item quæro.

Et an liget exportantem pro vſu ſuo, verſ. Vlterius quæro.

Et quid ſi mutato deinde propoſito, illud vendat, verſic. Sed pone.

Et an tale ſtatutum liget exportantem farinam, verſic. Præterea quęro.

Et an comprehendat eum, qui non fuit deprehenſum, verſic. Sed hic quæro.

Et quid ſi deprehenſus ſit prius, quàm exportet, ſed in itinere, verſic. Pone, quòd ille.

Et an exportans merces licitas cum illicitis, perdat etiam licitas, verſic. Vltimo quęro.

STATVTVM VIII.

Statutum iubens pro aliquo delicto bona alicuius deuaſtari, an valeat, verſ. Plerunque.

Et quid ſi delinquens habeat plures domos in commum cum alijs, verſ. Sed quæro.

Et quid ſi habeat ipſe partem inferiorem domus, & alius ſuperiorem, verſ. Sed quid ſi delinquens.

Et quid ſi vxor pro dote ſua ſe opponat deuaſtationi, verſic. Sed pone.

STATVTVM IX.

Statutum duplicans pœnam pro maleficijs, an habeat locum in blaſphemia, verſic. Quæro nunquid *Remiſſiue.*

Statutum duplicans pœnam percutienti in domo poteſtatis, an habeat locum in percutiente in confinibus ipſius domus, verſic. Hoc ſtatutum.

Nox quomodo intelligatur, in ſtatutis duplicantibus pœnam, in maleficijs commiſſis de nocte, verſic. Quæro quomodo.

Si adſint duo ſtatuta duplicantia pœnam, quomodo

quòmodo ſit facienda duplicatio, verſic. Pòne, ſtat ſtatutum.

Statutum minuens pœnam confitenti delicti, an habeat locum in eo, qui prius negauit, verſic. Stante ſtatuto.

STATVTVM X.

Statutum puniens facientem inſultum ad domum, an habeat locum in facientẽ inſultum ad porticum domus, verſic. Statutum puniens.

STATVTVM XI.

Si ſtatutum puniat percutientem in centum, an ſi quis plures percuſſiones inferat, ſit pluribus pœnis puniendus, verſic. Si ſtatutum *Remiſſiue*

Et quid ſi eodem ictu plura vulnera inferat cum bibente, verſi. Sed quid ſi eodem *Remiſsiue.*

STATVTVM XII.

Statutum imponens pœnam pecuniariam pro homicidio, an valeat, verſic. Quæro nunquid *Remiſſiue.*

Statutum, quòd quis pro homicidio decapitetur, intelligitur de homicidio doloſo, verſ. Statutum, quòd *Remiſſiue.*

STATVTVM XIII.

Stante ſtatuto, quòd pro tertio furto quis ſuſpendatur, an computanda ſint furta commiſſa extra territorium, & ea, pro quibus furiam fuerat punitus, verſic. Stante ſtatuto *Remiſsiue.*

STATVTVM VLTIMVM.

De ſtatutis pœnalibus in genere Remiſſiue.

VISVM eſt de pœnis à iure communi impoſitis, nunc de pœnis ſtatutariis aliqua ſubiiciamus.

STATVTVM PRIMVM.
Circa damna data.

Quòd villa teneatur pro damnis dati in eius territorio, In hoc propoſito ſolet quandoque allegari deciſ. Angel. in §. quoniam vero, num. 3. in auct. vt nulli iudicum, collat. nona, vbi dicit, quòd ſi in aliqua villa, vel plebe datur aliquod damnũ per aliquem, illa non tenetur emendare damnum, nec debet grauari pro delicto alterius, & ſubdit, ꝙ ita ſeruatur de conſuetudine, quando ſcitur quis damnum dederit, & eſt ſoluendo, Sed quando ignoratur quis dederit damnum, vel ſcitur, ſed non eſt ſoluendo, & villa potuit ipſum prohibere, & non prohibuit, tunc villa bene tenetur, & ꝙ ita per Tuſciam ſeruatur, Et illud dictum Ang. refert Calcan. conſil. 63. poſt num 4. verſic. & eodem modo, & Roland. de Curte in eod. volum. conſilio 64. quòd eſt ſubſcriptio præcedentis cõſilii in vltimis verbis, & Barb. in eod. volum. conſil. 66 quod eſt contra conſilia præcedentia. Ego tamen puto illam deciſ. Ang. intelligendam eſſe iuxta ea quæ dicunt Calcan. & Roland. in conſilio præallegatis, declarantes illam procedere ſecundum diſpoſitionem iuris communis, ſed quòd vbi extat ſtatutum, illud ſeruandum eſt.

Quæro, nunquid ſtante hoc ſtatuto, poterit damnum probari per iuramentum ipſius damnum paſſi? Reſpon. quòd non, & eſt communis opinio. vt ait Dec. conſilio 410. poſt numero 13. verſiculo, quarto principaliter. Iaſ. in l. ſi quando, numero 37. & ſequen. C. vnde vi, quem refert Grammat. ſuper conſtitut. Regni, fol. 22. columna quarta, num. 16. & ibidem, numero 39. in fin. Affl. ſuper prima parte conſtitutionum Regni, rub. 27. poſt numero 54. verſiculo, in eadem ibi formo hic, Bertrand. conſilio 298. in fin. libro octauo. Quinimò licet ſtatutum diſponat, ſtandum eſſe dicto, ſiue iuramento damnum paſſi, poterit nihilominus contra tale dictum, ſeu iuramentum probari, Ita colligi videtur ex dictis Innocen in cap. fin. num. 4. & 5. quod metus cauſa, & eſt communis opin. vt dicit Auguſtinus ad Angelus de

malefic. in verbo, Nec non, & ad denunciationem, num. 16.

Sed quid ſi damnum datum ſit in confinibus duarum villarum? Reſpon. quòd vtraque tenetur, Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit Alber. in ſecunda parte ſtatutorum, quæſt. 75. Item quæro ſtatuto, quem refert Afflict. in loco præallegato, numero 16. Vnica tamen ſolutio ſufficiet.

Item quæro, nunquid abſentes tempore maleficii teneatur? Reſpon. quòd ſic, Et ita de facto ſeruatur, vt dicit Alber. in ſecunda parte ſtatutorum, quęſt. 83. Item videtur. Cætera in hac materia damni dat vide ſupra lib. primo, quia reuera hæc non eſt proprie materia criminalis.

STATVTVM II.
Circa bannitos.

Statutum, quòd bannitus poſsit impune offendi, De hoc ſtatuto late dixi ſupra hoc eo lib. § Homicidium, verſic. Plerunque etiam, & aliis ſeq.

Statutum, quòd nemo det auxilium bannito.

Quæro, nunquid aduocati, & procuratores patrocinantes bannito, dicantur ei præſtare auxilium, & fauorem, & incidant in pœnam ſtatuti? Reſpond. quòd non, & eſt communis opi vt atteſtatur Taeg. in pract. crim. cap. 12. num. 25. Videntur enim præſtare auxilium iuris miniſterio, merito puniri non debent. Quid autem in hæreticis, an liceat pro eis aduocare, & patrocinari, dixi ſupra hoc eod. lib. § Hæreſis, verſic. Vlterius.

Quæro, ſi ſtatutum prohibeat, quòd nemo loquatur cum bannito ſub aliqua pœna, nunquid ſcribiens litteras bannito, incidat in pœnam ipſius ſtatuti? Reſpon. quòd non; & eſt communis opin. vt dicit Alciat. in l. 1. in principio, numero 20. ff. de verb. oblig.

Item quęro, nunquid vxor teneatur alere virum ſuum bannitum ex fructibus ſuæ dotis? Reſpond. quòd ſic. Sed quid ſi fructus dotis non ſufficiant, nunquid tenebitur illum alere ex bonis ſuis parafrenalibus? Reſpond. Gloſ. in l. ſi ſtipulata, in fin. in verbo, Contra ſexus naturam, ff. de donat. inter virum, & vxorem, dixi, quòd non tenetur vxor alere virum ex bonis proprii. Sed certe illa gloſ. communiter reprobatur, vt dicit Gigas de crim. læſæ Maieſt. fol. 158. quæſtio. 21. numero 4.

STATVTVM III.
Circa matrimonia.

Statutum prohibens matrimonium contrahi non valet, Et ita tenent omnes, vt dicit Alexand. conſilio 97. poſt num. 2. verſic. & quamuis, lib. 1. Et quòd talia ſtatuta non procedant de iure canonico, dicit eſſe communem opin. Curt Sen. conſilio 27. num. 3. & ſeq. quem refert Cotta in memoral. verſic. ſtatuto Mediolani, & Laudę circa fin.

Hinc infertur, quòd ſtatutum prohibens matrimonium contrahi cum forenſe, & contrahenti pœnam imponens, non valet, neque quo ad prohibitionem matrimonii, neque quo ad pœnam, Et eſt communis opin. vt atteſtatur Curt. Sen. in conſil. pręallegato, poſt num. 3. quem refert Cotta in loco pręallegato circa principium.

Sed nunquid valet ſtatutum laicorum, diſponens, quòd filii non poſsint contrahere matrimonium ſine conſenſu patris? Reſpond. In hoc articulo fuerunt variæ ſcribentium opin. Nam Bart in l. adiicimus, C. de murileg. lib. 11. tenuit, ꝙ ſic, Et dicit Pariſ. conſil. 29. num. 42. lib. 3. ꝙ communiter concluditur, ꝙ quando lex ciuilis imponit pœnam contrahenti matrimonium, & hoc in fauorem alterius, ex eo quia ille tertius ex tali matrimonio læditur, talis pœna de iure ciuili appoſita ſubſiſtit, neque per ius canonicum dicitur ſublata, vel correcta, licet ius canonicum conualidet ipſum matrimonium, addens, ꝙ licet ſtatuta laicorum nō poſsint imponere pœnam contrahenti matrimonium circa ſubſtātiam ipſius matrimonii, ſcilicet vt matrimonium ipſum nō valeat, ſecūdum magis communem opin. de qua atteſtatur Card. Alex. in c. 1. de ſponſal.

poſſunt

poſſunt tamen diſponere ſuper dependentibus à matrimonio, puta ſuper dote. Et ita ſeruari atteſtatur Anton. de Butrio in d. c. 1. quem refert Præpoſ. ibi, Contrariam autem ſententiam, quòd ſcilicet tale ſtatutum non valeat, tenuit Io. And. in c. ſtatutum, el 1. de hæret. in ſexto, & dicit Brunell. de ſponſal. concluſione 19. num. 4. & 5. quòd illum ſequuntur communiter Doctores, Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Alex. in d. conſil. 97. in fi. lib. 1. & conſil. 1. poſt numero. 21. libro. 3. Felin. in d. cap. 1. num. 13. de ſponſal. & in cap. eccleſia ſanctæ Mariæ, poſt nu. 59. verſic Sed contra, de conſtit. Curt. Sen. in d. conſil. 27. in primo dubio, Dec. in d. c. eccleſia ſanctæ Mariæ, numero 36. & in l. nuptias, num. 8. ff. de reg iur. & conſ. 231. num. 2. Et in ſpecie dicit Dec. in d. l. nuptias, num. 13. in fi. quòd communiter tenetur contra Bart. in d. l. adiicimus. Ego credo hanc opin. de iure eſſe veriorem, & magis communem, ſed vbi de conſuetudine obſeruaretur opin. Bart. crederem ab ea non eſſe in iudicando recedendum, non quidem circa prohibitionem matrimonii, ſed bene circa pœnam priuationis dotis, & alias ab ipſo ſtatuto impoſitas.

Item quæro, nunquid valeat ſtatutum prohibens ſororem nubere ſine conſenſu fratris? Reſpond. ꝙ non, & eſt communis opin. vt dicit Alex. in d. conſ. 97. poſt num. 5.

Sed quæro, nunquid valeant ſtatuta laicorum priuantia filiam dote, caſu quo nubat indigno ſine conſenſu patris? Reſpó. quòd talia ſtatuta valeat, & ſunt firmiſſima, neque de iure canónico reperiuntur correcta, Et ita ſeruari in practica atteſtatur Card. Alex. in d. c. 1. col. 4. de ſponſal. quem refert Pariſ. conſ. 29. numero 34. libro 3.

STATVTVM IIII.
De turbata poſſeſsione.

Quæro, nunquid ingrediens poſſeſsionem alterius ex decreto iudicis inualido, incidat in pœnam huius ſtatuti? Reſpon. quòd ſic, Ita dixit Bart. in l. iuſte poſsidet num. 4. ff. de acquir. poſſeſſ. quem ſequuntur communiter Doctores, vt dicit Crauetta conſ. 248. col. fin. verſ. Non obſtat aliud dubium. Ita etiam communiter teneri atteſtatur Claud. in d. l. iuſte poſsidet, num. 15.

STATVTVM V.
Circa alienationes.

Statutum prohibens rem immobilem alienari in forenſem ſub pœna, valet, Et ita communiter tenetur, & ſeruatur, vt dicit Albert. in ſecunda parte ſtatutorum, q. 2. num. 10. Hanc etiam dicit eſſe communem Barb. in rub. de reb. eccl non alie. Curt. Sen. conſil. 27. num. 8. Iaſ. in l. filiusfam. §. Diui, in ſecunda lectura, num. 106. ff. de lega. 1. Ripa in eod. §. Diui, numero 74.

Sed quæro, nunquid tale ſtatutum liget clericos, vel eccleſiaſticas perſonas? Reſpond. ꝙ non ligat clericos, neque eccleſias, & quatenus reſultat in eorum præiudicium, nihil valet, Et ita dicunt communiter ſcribentes ferè omnes, vt dicit Barb. conſ. 47. numero 9. lib. 3. & eſt communis opin. vt dicit Felin. in cap. eccleſia ſanctæ Mariæ, num. 89. de conſt. Iaſ. in d. § Diui, in prima lectura, nu. 71. & in ſecunda, num. 100. Ripa in d. §. Diui, num. 81. Socin. Iun. conſ. 76. num. 30. lib. 3. Plotus inter conſilia criminalia diuerſorum, conſil. 108. num. 12. libro 1. Quod quidem multo magis procederet, ubi ſtatutum prohiberet ſpecialiter in eccleſias, vel eccleſiaſticas perſonas alienari: nam eo caſu diceretur expreſſe contra libertatem eccleſiaſticam, & ideo nihil prorſus valeret, Et ita tenent omnes Doctores in hac materia loquentes, vt dicit Chaſſan. ſuper conſ. Burg. fol. 314. num. 51.

Quæro, nunquid ſtante hoc ſtatuto, cenſeatur etiam prohibita hæredis inſtitutio? Reſpond. Gloſſ. in l. 1. in verbo, Locà ſui C. non lic. hab. lib. 11. tenuit, quòd non, Sed certe illa gl. communiter reprobatur, vt dicit Ludouicus de Interamne in l. peto. §. fratre. ff. de lega. ſecundo, quem refert Fabian. de emption. & vend. in vlt. quæſt. quæſtionis principalis, numero 27.

Sed nunquid ſtante hoc ſtatuto, cenſebitur prohibita locatio in forenſem? Reſpond. quòd non, ſi eſt ad modicum tempus, ſed locatio ad longum tempus vtique cenſebitur prohibita, & eſt communis opinio. vt dicit Plottus in d. conſilio 108. numero 59. Talis enim locatio transfert vtile dominium in conductorem, vt dixi ſupra lib. quarto, §. locatio.

Sed pone, quòd teſtator legauerit forenſi aliquam rem immobilem, nunquid tenebitur hæres præſtare legatario æſtimationem? Reſpond. quòd ſic, & eſt communis opinio. vt dicit Alexand. in l. apud Iulianum, §. conſtat, num. 14. ff. de legat. primo, Iaſon. in dicto §. conſtat, num. 34. Curt Sen. in d. conſil. 27. poſt numero 6.

Item quæro, nunquid tale ſtatutum prohibens alienationem, cenſeatur etiam prohibuiſſe præſcriptionem? Reſpond ꝙ ſic, Ita tenet Bart. in l. vbi lex. num. 1. ff. de vſucap & eſt communis opin. vt dicit Alexan. conſil 1. num. 23. lib. 4. quem refert Plott in repet. l. ſi quando, num. 266.

Sed quid, ſi non obſtante ſtatuto facta ſit alienatio, nunquid ex ipſo contractu cenſebitur tranſlatum dominium in acquirentem? Reſpondeo, quod non, nam tale ſtatutum impedit dominij tranſlationem, Et ita dicunt omnes Doctores, vt ait Claud. in l. ſi ita quis, § ea lege, poſt numero 17. verſicu. item prędicta, ff. de verbor. obligationib. Bene non obſtante ſtatuto transfertur poſſeſsio in acquirentem, Et ita volunt communiter Doct. vt atteſtatur Clau. in d. §. ea lege, in vltimis verbis.

Quæro etiam, pone quòd ſtatutum prohibeat, quòd aliquis non alienet rem immobilem in forenſem, neque alienanti conſentiat ſub certa pœna, modo aliquis cedit forenſi actionem ad rem immobilē, quę (vt ſcis) computatur inter immobilia, vt dixi ſupra lib. 7. §. Mobilia, & ego illi præſto conſenſum, nunquid ex eo conſenſu dicar incidiſſe in pœnam ſtatuti? Reſpon ꝙ non, Ita determinat Bart. in l Gallus, §. videndum, num. 10. ff de lib. & poſthu quem ſequuntur cõiter Doctores, vt dicit Claud. in d. §. videndum. num. 10.

Sciendum eſt, quòd hoc ſtatutum habet locum ſolummodo in alienatione voluntaria, non autem in neceſſaria, Et ita tenent communiter Doctores, vt atteſtatur Alber. in ſecunda parte ſtatutorum, quæſt. 206.

STATVTVM VI.

Circa delationem armorum.

Quæro, ſtat ſtatutum imponens aliquam pœnam ei, qui fuerit inuentus cum armis, nunquid ille, qui detulit arma, ſed non fuit captus cum illis, poterit puniri pœna ſtatuti? Reſpond. In hoc articulo variæ fuerunt ſcribentium opin. nam aliqui tenent, quòd etiam ſi non ſit captus, dicatur inuentus cum armis, & in eo locum habeat pœna ſtatuti, Et dicit Iaſ. in l. 1. in princip. ff quòd quiſque iuris, quòd hanc opin. tenent communiter moderni, prout illum refert Claud. in l. poſsideri, §. Neratius, num. 6. in fi ff. de acqui. poſſ. licet ego in libro meo Iaſ. ibi de hoc loquentem non inueniam. Alii vero tenent quòd imò ſi non ſit captus cum armis, non dicatur inuentus cum illis, & conſequenter non ſit puniendus pœna ſtatuti, Et fuit opinio Bart. in l. ſi barlatorem, C. de fideiuſſo & dicit Bello. conſil. 49. num. 4. quod illum ſequuntur communiter Doctores. Dicit etiam Claud. in d § Neratius, num 6 in fin. ꝙ hęc eſt magis communis opin. antiquorum, Ita etiam communiter teneri affirmat Alex in l 1. in principio, num 77. ff. de acq. poſſ. Cæpolla in l. ſi fugitiui, num. 71. C. de ſer. fugi. Hanc etiam opin. eſſe magis communem atteſtatur Aug. ad Ang. de malef. in verbo, Fama publica, nu. 75 in fi. Amad de ſyn. nu. 90. vbi etiam ſubdit, ꝙ ita ſeruatur in practica. Iaſ. in d l 1. in princ. nu. 87. ff. de acq poſſ. prout illum refert Ripa ibi, nu. 53. & Viuius in lib. cõium opin. fol. 198. verſ. Statutum diſponens. Marſ. in pract. crim § pro complemento, nu 24. vbi etiā ſubdit, ꝙ ita ſeruať Ripa de peſte in rub. de conſeruanda vbertate, fol. 24. nu. 104. Et ita etiam hodie non eſſe in vſu, vt portans arma puniatur, niſi quando reperitur per familiam, atteſtatur Angel. in l. 1.

num.

num.4 ff.ad l. Iul.de vi publ. Et ab hac opin.tanquam veriori, & magis communi, & etiam conſuetudine approbata non puto vllo modo recedendum. Et generaliter, quòd deferens veſtes, aut res prohibitas ex ordinibus, contra formam ſtatuti, non incidat in pœnam, niſi deprehendatur cum ipſis rebus prohibitis, dicit eſſe communem opin. Antonius Gomez in l. Tauri 45. num. 50. quem refert Villalobos in ſua collecta communium opin. in littera S, num. 112. Dicit tamen Bal. in d. l ſi barſatorem, num. 7. quòd conſuetudo interpretatur hoc verbum, Inuentus, contra quem maleficium probatur, Sed ſuſpicor verba Bal. in libro meo eſſe corrupta.

Sed quid ſi ſtatutum puniat deprehenſum cum armis, nunquid habebit locum in eo, qui non fuerit captus cum armis, ſed teſtibus conuictis, quòd ea detulit? Reſpond. Glo. in l. 1. in verbo, Deprehenſus, C. vbi ſenato. vel clariſſ. videtur velle, quod ſic, & illam dicit eſſe communiter approbatam Ripa in loco præallegato, numero 105. Sed certe conſuetudo ſeruat totum contrarium, vt atteſtatur Didac. in pract. quæſt. 33. in fin. dicens, quòd frequentior conſuetudo in toto orbe Chriſtiano eſt, quòd arma prohibita deferens nunquam ea amittit, niſi effectualiter cum illis fuerit deprehenſus, etiam ſi conſtet illum arma detuliſſe, Et ita ſeruarem, ſi caſus contingeret. Bene verum eſt, quòd ſi ſtatutum diceret, quòd poſſet etiam procedi per inquiſitionem, vt communiter dicitur in edictis, quæ fiunt in hoc ducatu: tunc vtique puniri deberet, etiam ſi non eſſet cum armis deprehenſus.

Quæro, nunquid appellatione armorum cenſeantur etiam prohibita arma defenſiua? Reſpond. quòd non, & eſt communis opin. vt ait Plaça libro 1. delictorum, c. 8. num. 9. Reperio tamen, quòd Albert. in ſecunda parte ſtatutorum, quæſt. 115. Item quærit, dicit quòd vidi ſeruari contrarium, & illum refert Auguſt. ad Angel. de malefic. in verbo, Vno ſtocco ferreo, poſt num. 5.

Et ſcias in hoc propoſito, quòd licet de iure loquendo, appellatione armorum veniant etiam fuſtes, & lapides, vt eſt text. in l. armorũ appellatione, ff. de verb. ſign. nihilominus cum ex communi vſu loquendi ſaxa, & lapides non intelligantur appellatione armorum, edicta prohibentia delationem armorum non comprehendunt ſaxa deferentes, Et ita reſcripſit ſenatus prętori Alexandriæ 13. Octobr. 1558. P. N. Declarauit etiam ſenatus in cauſa cuiuſdam Benedicti della Mathiola, quòd cultellus non venit appellatione armorum 6. Octobr. 1554.

Pone, in ſtatutis, & edictis prohibentibus arma deferri de nocte, ſolet apponi tempus præciſum, puta poſt pulſatam ſecundam horam noctis, vel poſt pulſatam tertiam campanam, quid ſi in nocte Iouis, aut Veneris ſancti, quibus non pulſantur campanæ, fuerit aliquis repertus cum armis prohibitis, nunquid tenebitur pœna edicti? Reſpond. quòd non, & ita tenent Doctores, vt dicit Alber. in ſecunda parte ſtat. q. 7. Item quęro retentis.

Item quæro, nunquid deferens arma prohibita ad vſum itineris, debeat puniri pœna ſtatuti? Reſpond. quòd non, & ita obſeruat hodie conſuetudo, vt dicit Angel. in l. prima, num. 3. ff. ad leg. Iul. de vi public.

Quæro etiam, nunquid ille, qui habet domi, arma prohibita, puniatur? Reſpon. Ex diſpoſitione l. Iuliæ de vi publ. vtique videtur puniendus, iux. text. in l. prima, ff. ad leg. Iul. de vi publ. Sed certe hodie hoc non eſt in vſu, vt dicit Ang. in d. l. prima, numero 4.

Vlterius quęro, nunquid clericus repertus cum armis prohibitis poſsit à iudice laico puniri? Dixi ſupra quæſt 36. verſic. Vlterius quæro.

Scias autem, quòd regulariter portans arma prohibita debet ea perdere, Et ita ſeruatur de conſuetudine, vt dicit Marſil. in pract. crim. §. pro complemento, num. 12. Dicit etiam Paris Put. de ſynd. fol. 303. num. 21. quòd officialis, qui inuenit aliquem cum armis prohibitis, poteſt illa frangere, Et ſubdi, quòd ita ſeruatur, & dicit Bal. in c. 1. §. ſiquis ruſticus, in fin. de pace tenenda, quòd ſi regulariter non licet deferre arma, multo minus deferri poterunt in palatio principis, Et ita ſeruatur,

teſte Mant.obſeruat. 54.circa fi. Loqnitur autem Bald. ibi in palatio communis Florentiæ, ſed ego in palatiis Imperatorum, & Regum,ſemper vidi ab omnibus arma deferri.

STATVTVM VII.
Circa blada.

Statutum, ꝙ blada non exportentur extra territorium, valet etiam quo ad amiſsionem rerum,Et ita de conſuetudine quotidie obſeruatur, vt dicit Vitali de maleſic. in rub. quid ſit accuſatio, num.79.In hoc ducatu non ſolum eſt impoſita pœna amiſsionis rerum, ſed etiam pœna furcarum, & confiſcationis bonorum, & ſuper hoc eſt erectus Magiſtratus præfectorum annonę, cuius ego nunc ſum præſes. Bene verum eſt, ꝙ raro ſeruatur rigor ipſarum conſtitutionum, vt ſcilicet fraudatores ſuſpendantur, ſed ſolent vt plurimum admitti ad compoſitionem. Dicit autem Boſſ in tit.de pœnis, poſt num. 20. ꝙ huiuſmodi decretum eſt valde terribile, Et ꝙ quamuis videatur continere vtilitatem publicam,ne ſcilicet ſequatur charitas frumentorum,tamen (ſi practicam attendamus) continet auaritiam,ex quo finis eſt, vt pro quolibet ſacco frumenti extrahendo, ſoluatur quoddam vectigal, Et quòd omni tempore conceditur extractio frumenti cum ſolutione dicti vectigalis, quæ res, & penuriam auget, & nobiles dimittit inanes,ſubdens quòd ipſe quotidie clamabat contra hoc. Sed certe credo ego,ꝙ ſi principes huius dominii,qui omnia cum ſumma maturitate conſtituere ſolebant, non animaduertiſſent id ſummo reipub. commodo cedere, tale decretum non condidiſſent, vel ſaltem poſtea illud abrogaſſent, Et proculdubio niſi eſſet hoc decretum, continue in hoc dominio maxima eſſet frumenti inopia: licet enim ager huius dominii ſit valde fertilis, tamen cum multi ex finitimis populis, vt ſunt ſubditi Heluetiorum, Genuenſium, & Venetorum, ſemper inopia frumenti laborent, certe niſi per officiales huius magiſtratus prouideretur, ne blada ex hoc dominio extraherentur, ſine mora totum illud frumentum, quod eſt propè confinia,exportaretur in vicinas prouincias, in quibus ſemper venditur longe cariori precio, prout adhuc magna ex parte fieri videmus etiam ſtante ipſo decreto.Neque verum eſt, quòd omni tempore concedatur extractio cum ſolutione vectigalis, vt ipſe dicit, Imo quando eſt ſuſpicio penuriæ, ſemper ſolet extractio ſuſpendi, & interdici, vt quotidie experientia docet. Et ideo non video, quare tantum clamauerit, tanto magis cum videret neminem eſſe, qui de eius clamore curaret. Et ideo melius dicit Paris Put. qui ex patria mea fuit oriundus, in ſuo tract.ſynd.fol. 271. poſt num.1.ꝙ in hoc feliciſsimo Mediolani ducatu ſunt decreta optime prouidentia circa omnia.

Quæro, nunquid talia ſtatuta, prohibentia blada,aut carnes exportari, ligent, etiam forenſes? Reſpond.ꝙ ſic, & ita communiter ſeruatur, vt dicit Alber.in ſecunda parte ſtatutorum, quæſt. 1. num. 13. Cum enim talia ſtatuta vigeant ferè per totam Italiam, non videtur pretextu ignorantię excuſandus qui contra ea deliquit. Vide quæ dixi infra quęſt. 89. verſic. Sed quid ſi delictum.

1 Item quæro, nunquid talia ſtatuta,prohibentia blada, aut merces extra territorium exportari ſub pœna, ligent etiam portantem per tranſitum? Reſpond. ꝙ non, & ita tenent omnes, vt dicit Albert. in loco præallegato, quæſt. 3. Et dicit Iaſ. in l. cætera. §. ſed & ſi quis ad opus, num.21.ff de lega 1. quòd ita tenent communiter Doctores, quem refert Viuius in lib. communium opin. fol. 200. verſic. Statutum prohibens, in quarta limitatione. Sed certe quicquid ſit de iure, apud nos de conſuetudine ſeruatur totum contrarium, Et illi, qui volunt per tranſitum conducere, tenentur impetrare licentiam à noſtro Magiſtratu.

Vlterius quęro, an tale ſtatutum comprehendat exportantem pro vſu ſuo? Reſpond quòd non, Ita dixit Bart. in d. §. ſed & ſi quis ad opus, num. 4. & ita communiter receptum eſt, vt dicit Alciat.in l. lege cenſoria, in verbo, Victus ſui. ff. de verb. oblig. Hanc etiam dicit eſſe communem

munem opin. Iaſ. in eo.§. ſed & ſiquis ad opus,num.7.ff.de leg.1.prout illum refert Viuius in loco præallegato, in ſecunda limitatione. Sed certe quidquid ſit de iure, apud nos ſeruatur oppoſitum: nam tales etiam pro vſu ſuo exportantes, puniuntur,prout cęteri omnes.

Sed pone, ꝙ ſtatutum expreſſe permittat exportari pro vſu ſuo, modo aliquis exportauit animo conſumendi pro vſu ſuo,deinde mutato propoſito illud vendidit,nunquid incidit in pœnam? Reſpond. ꝙ non,& ita communiter tenetur, vt dicit Alber. in ſecunda parte ſtatutorum, q. 206. Prædicta etiam, Et ita quotidie obſeruatur.

Præterea quæro, nunquid ſtante hoc ſtatuto,puniatur extrahens farinam? Reſpond.aliqui tenent,ꝙ non, Et ita tenere communiter Doctores affirmat Alber. in ſecũda parte ſtatutorum, quæſtio.5. ſubdens etiam,quòd ita vidit de facto ſeruari. Contrariam autem ſententiam, quòd ſcilicet tale ſtatutum locum habeat etiam in extrahente farinam,tenuit Bart.in l.quæſitum.§.illud,num.1.ff.de leg 3.Et hanc dicit eſſe communem Ripa de peſte in rub. de remed. ad conſeruandam vbertatem, fol.24.num.75. prout illum refert Viuius in loco præallegato, licet Ripa in eo loco loquatur in alio propoſito, prout ego retuli infra verſic.Pone quòd ille Bene verum eſt, ꝙ ego ſemper vidi ſeruari, ꝙ puniatur etiam extrahens farinam, aliàs de facili fieret fraus legi.

Sed hic quæro,ſi ſtatutum puniat eum, qui fuerit inuentus exportare bladum, nunquid locum habeat non ſolum in eo, qui ſit perſonaliter apprehenſus,ſed etiam in eo,qui ſit teſtibus conuictus? Reſpond. quòd ſic,& eſt communis opin.vt dicit Ripa in loco præallegato, numero 104 prout illum refert Viuius vbi ſupra in tertia ampliatione. Sed certe Ripa in libro meo licet teneat hanc opin.fatetur tamen illam eſſe contra communem. Et patet ex his, quæ dixi ſupra hac ead.q.ſtat.6.verſiculo, Quæro ſtat ſtatutum.

Pone, ꝙ ille, qui exportat bladum extra territorium, deprehenſus eſt in itinere priuſquam exeat, nunquid erit puniendus pœna ſtatuti, perinde ac ſi exportaſſet? Reſpondeo, Aut ſtatutum loquitur per verbum extraxerit, ſeu exportauerit, & non punitur, Aut loquitur per verbum extrahet, ſeu exportabit, & punitur. Et hanc dicit eſſe communem opin. Ripa de peſte in loco præallegato,folio 24.numero 71.& ſeq. Alber. autem in ſecunda parte ſtatutorum,quæſt.quarta,numero ſexto, dicit quòd ipſe vidit diuerſimode ſeruari. Mihi certe hæc diſtinctio nunquam placuit: nunquam enim poſſent tales delinquentes in flagranti crimine deprehendi, ſi antea quàm exirent inuenti, non punirentur, cum certum ſit, quòd poſtquam exierunt, non poſſunt officiales illos extra territorium perſequi,nec comprehendere: propterea apud nos indiſtincte ſeruatur,quòd deprehenſi in itinere, conſtito quòd vellent illud exportare extra territorium, perinde puniuntur, ac ſi exportaſſent, Et ita illam diſtinctionem de conſuetudine non obſeruari atteſtatur Ripa vbi ſupra,poſt numero 75.verſiculo, Ego tamen.

Vltimo quæro, quid ſi ſtante hoc ſtatuto aliquis exportet ſimul aliquas merces licitas cum illicitis, nunquid amittet ſolum illicitas, vel etiam licitas? Reſpond. Aliqui dicunt, quòd omnes confiſcantur, & ſiue ſint ipſius portantis, ſiue alterius, modo ſit ſciens, & conſentiens, Et hanc opin. dicit eſſe communem Boer. deciſio. 178.numero 25.Aliqui vero dicunt,quòd ſolum illicitæ perduntur, Et ita communiter ſeruari atteſtatur Alber.in loco præallegato,quæſtio. quarta, num.5. Et hæc opin.mitior eſt,& ideo tenenda,vbi verba legis, vel edicti aliud expreſſe non diſponerent.

STATVTVM VIII.

Quòd pro aliquo delicto bona delinquentis deuaſtentur.

Plerunque in ciuitatibus pro aliquo graui crimine, puta rebellionis, vel proditionis,vel huiuſmodi, imponitur pœna delinquenti, vt eius bona deuaſtentur, Quæro nunquid tale ſtatutum valeat? Reſpond, ꝙ de iure loquendo non valet,

ſed

ſed tamen de conſuetudine communiter ſeruatur contrarium, vt dicit Alber. in tertia parte ſtatutorum, quæſt. 3. & etiam quæſt. 51. atteſtatur ſe vidiſſe ita teneri, & ſeruari. Ita etiam de facto ſeruari atteſtatur Paris Put. de ſynd. fol. 184. poſt num. 1. verſic. Officialis fuit.

Sed quæro, quid agendum ſit, ſi delinquens habeat plures domos in communi cum aliis? Reſpond. debent bona diuidi, & deſtrui tantum illæ, quæ contingent in partem delinquentis, Et hæc opin. placet communiter Antiquis Doctoribus, vt dicit Alber. in 3 parte ſtatutorum, q. 47.

Sed quid ſi delinquens habeat partem inferiorem vnius domus, & alius habeat partem ſuperiorem, nunquid debebit tota domus deſtrui? Rñ. q̃ non, ſed debet pœna commutari, & ita communiter tenetur, vt dicit Corſetus in ſing. ſuis, in verbo, Communitas, verſic. Duo fratres.

Sed pone, quòd compareat vxor condemnati, & Pro intereſſe dotis ſuæ opponat ſe huiuſmodi deuaſtationi, nunquid erit audienda? Reſpond. De iure certe videtur dicendum, quòd poſsit talem deuaſtationem impedire pro ſumma ſuæ dotis: nihilominus de facto contrarium obſeruatur, vt dicit Alber. in tertia parte ſtatutorum, in dicta quæſt. 7. quem refert Auguſt. ad Ang. de malefic. in verbo, Et eius bona, poſt num. 10. Bona enim condemnati deuaſtantur iuxta diſpoſitionem ſtatuti, & fiſcus de ſuo ſatisfacit vxori, & aliis creditoribus, licet Paris de Put. in facti contingētia referat ſe iudicaſſe, quòd vxor debeat habere bona mariti pro eius dote, non autem accipere dotem à fiſco, vt ipſe aſſerit in tract. ſynd. in verbo, Publicatio bonorum, num. 3. cuius contrarium apud nos obſeruatur.

STATVTVM IX.
Augens, vel minuens pœnam.

Quæro, nunquid ſtatutum duplicans pœnam pro maleficiis, habeat locum in blaſphemia, iniuria verbali, & aliis delictis, quę verbo, aut ſcripto committuntur? Dixi ſupra hoc eodem lib. §. primo, verſic. Sed quæro.

Statutum duplicans pœnam percutienti in domo poteſtatis.

Hoc ſtatutum habet locum non ſolum in percutiente in ipſa domo, ſed etiam in percutiente in confinibus ipſius domus, Ita tenuit Guido de Suz. in ſuis quęſtionibus ſtatutariis in fin. & ita cõmuniter obſeruatur, vt dicit Alber. in l. pręſenti, in fin. C. de his qui ad eccleſ. confug. quem refert Barb. conſil. 33. poſt num. 5 lib 4.

Statutum pœnam duplicans in maleficiis comm ſſus de nocte.

Pone, ſtat ſtatutum, quòd in delictis commiſsis de nocte pœna duplicetur, Item ſtat aliud ſtatutum, quòd in delictis commiſsis in platea pœna duplicetur, Modo aliquis deliquit de nocte, & in platea, Quæro, nunquid debeat duplicari duplicatio, vel tantum duplicari illa ſimplex pœna, quæ pro illo delicto erat impoſita? Reſpond. quòd debet tantummodo publicari illa ſimplex pœna, Et eſt communis opin. vt dicit Auguſt. ad Angel. de malefic. in verbo, In platea communis, poſt num. 20.

Quæro, quomodo intelligatur nox in terminis huius ſtatuti? Reſpond. Aliqui dicunt, quòd illud delictum intelligitur commiſſum de nocte, quod commiſſum fuerit ante Solis ortum, Et hanc dicit eſſe communem opin. Alexan. in l. more, numero 5. ff. de feriis, Alii vero diſtinguunt, quòd Aut ſtatutum expreſſe determinat, quando dicatur dies, vel nox, puta ad ſonum campanæ, vel huiuſmodi, & dicunt illud eſſe ſeruandum, Aut vero expreſſe non determinat, & tenent ſtandum eſſe arbitrio iudicis, qui conſiderabit an eſſet tanta claritas, vt attribuendum ſit diei an tanta obſcuritas, vt ſit attribuendum nocti, In dubio autem mitiorem partem ſequendam. Et hæc fuit opin. Ioan. And. in cap. ſi perfodiens de homicid. quam tenent communiter cano. vt atteſtatur Auguſt ad Angel. de malefic. in verbo, De nocte, poſt numero 4. quam ego etiam ſequerer in iudicando, ſi caſus contingeret, prout etiam illam ſecuti fuerunt tres Doctores in regia cameræ ſummariæ, vt refert Afflic. ſuper prima parte conſt. Regni, rubr. 5. num. 9. Et ita

etiam iudicatum fuiſſe per rotam Mantuanam atteſtatur Natta conſil.469.

Stante ſtatuto, ꝙ ei, qui ſponte confitetur delictum, diminuatur pœna, quæro, nunquid ſi quis primo negauit ſe delictum commiſiſſe, deinde confeſſus, eſt debeat gaudere beneficio ſtatuti? Reſpond. Bart. in l.eum qui, num.4.ff. de iureiur. tenuit, ꝙ non, & eius opin. dicit eſſe communiter approbatam Socin.in l.non fatetur, poteſt num.7.ff.de exceptio, quem refert Menchiaca lib.3.de teſta.§.23.numero 22.licet deinde referat Iaſ.& Felin.atteſtãtes communem opin.eſſe contra Bart. Certe opin. contra Bart.mitior eſt, & mihi magis placet, & ex Doctoribus allegatis per Iaſ. in d.l.eum qui, nu. 8. apparet eam eſſe etiam magis communem: ſatis enim eſt, verificari conditionem à ſtatuto requiſitam, ꝙ ſcilicet ſponte confeſſus fuerit, quæ non impeditur per negationem primo loco factam, Et ideo ſi caſus cõtingeret, ego contra Bart.intrepide iudicarem.

STATVTVM X.
Puniens inſultum.

Statutum puniens facientem inſultum ad domum habet locum in faciente inſultum ad porticum domus, Et ita communiter tenetur, & ſeruatur, vt dicit Alber. in ſecunda parte ſtatutorum, quæſt. 208. Hanc etiam opin. communem appellat Auguſt.ad Ang de malefic in verbo, Fecit inſultum, poſt num.3.

Item quæro, an hoc ſtatutum habeat locum, ſi aliquis fuerit inſultatus in domo, quam habeat communem cum alio? Reſpond quòd ſic, modo non eſſet communis cum ipſomet inſultante, Ita tenet Bald.in l.1.num.1.C. qui teſta. face. poſſ. cuius opin. communem appellat Auguſt. in loco præallegato, num 5. Militat enim non minus in domo communi, quàm in propria ratio ſtatuti, ꝙ ſcilicet domus ſua vnicuique tutum refugium eſſe debet.

STATVTVM XI.
Puniens percuſſiones, vel vulnera.

Si ſtatutum puniat percutientem, vel vulnerantem, & aliquis plures percuſſiones, ſeu vulnera inferat an ſit pluribus pœnis puniendus? Dixi infra quæſt. 84. verſic. Scias etiam, & aliis ſeq.

Et quid ſi eodem ictu plura vulnera inferat cum bidente, vel alio telo biſurcato? Dixi in ead.quæſt.84. verſic. Hæc autem omnia.

STATVTVM XII.
Contra homicidas.

Quæro, nunquid valeat ſtatutum imponens pœnam pecuniariam pro homicidio? Dixi ſupra hoc eo.lib.§.Homicidium, verſic. Sed nunquid.

Statutum, quòd pro homicidio quis decapitetur, intelligendum eſt, quando homicidium fuit dolo commiſſum, Secus autem ſi culpa tantum interuenerit, vt dixi infra quæſt.84.circa principium.

STATVTVM XIII.
Contra fures.

Stante ſtatuto, quòd pro tertio furto quis ſuſpendatur, an computanda ſint furta extra territorium commiſſa, & an ea, pro quibus fur iam fuerat punitus? Dixi ſupra hoc eo.lib.§ Furtum, verſic. Sed ponet & ſeq.

STATVTVM VLTIMVM.
De ſtatutis pœnalibus in genere.

Quæro, an ſtatutum imponens pœnam nouam pro aliquo delicto, cenſeatur abrogaſſe pœnam iuris communis? Dixi infra quæſt.85.verſic. Debet etiam, & in eadem quæſt.per totam videnda ſunt quę in propoſito ſtatutorum pœnalium ſatis diffuſe tractauimus.

QVAEST. LXXXIII.

SVMMARIVM.

De pœnis arbitrarijs,
Caſus, in quibus pœna iudicis arbitrio committitur,

mittitur, qui ſint, ibid. Remiſſiue.

Iudex male iudicans ex imperitia, tenetur parti arbitrio iudicis, verſic. Iudex male iudicans.

Impoſtores puniuntur arbitrio iudicis, verſic. Si quis impoſturam.

Partum exponens punitur pæna extraordinaria, verſic. Partum exponens.

Mittens præcepta vallis Ioſaphat, vel huiuſmodi, puniuntur extra ordinem, verſiculo, Puniuntur etiam.

Iniuriam alteri facientes contra bonos mores, puniuntur extra ordinem, verſic. Item puniendi.

Vim publicam, ſeu priuatam committens, punitur pæna extraordinaria, verſic. Vim publicam.

Oſculum inferens mulieri per vim, punitur pæna extraordinaria, verſiculo, Oſculum inferens.

Compellens aliquem ad teſtandum, qua pæna puniatur, verſiculo, Compellens aliquem.

Amouens terminos agrorum, qua pæna puniatur, verſic. Terminos mouens.

Iudex, cuius arbitrio pæna eſt à iure commiſſa, an poſſit arbitrari pænam mortis, verſic. Sed quæro.

Et quid ſi ſtatutum imponat pænam centum, vel aliam maiorem, vel minorem arbitrio iudicis, verſic. Præterea.

Iudex habens arbitrium in pænis imponendis, debet illas imponere iuxta qualitatem delictorum, verſic. Scias etiam.

Pænitentiæ impoſitæ pro peccatis à ſacris canonibus hodie ſunt arbitrariæ confeſſoribus, verſic. Aliud eſt etiam.

DIXI etiam eſſe nonnulla crimina, in quibus nulla certa pœna eſt à iure impoſita, ſed relicta eſt imponenda arbitrio iudicis, quæ recenſet Fab. in pract. arb. fol. 435. & aliis ſeq. Et videri poſſunt apud Calic. in Marg. fiſci, fol. 95. & ſequen. xciiii. caſus, in quibus à iure irrogatur pœna extraordinaria arbitrio iudicis imponenda.

Iudex male iudicans ex imperitia tenetur parti arbitrio iudicis. Et hæc eſt communis mens Doctorum, vt dicit Boſſ. in tit. de officialibus corruptis pecunia, numero 22.

In hac autem materia criminum extraordinariorum habemus duos titulos, alterum de extraordinariis criminibus, & alterum de crimine ſtellionatus. Et quia plerunque contingit tractari de pœnis imponendis in huiuſmodi delictis, exiſtimaui non incongruum fore, ſi aliquot exempla ſubiicerem.

Si quis impoſturam fecerit, poterit ſtellionatus poſtulari, inquit text. in l. 3. ff. de crimin. ſtellion. Et proximis annis quidam impoſtores, qui torquibus adulterinis decipiebant viatores, fuerunt iuſſu ſenatus fuſtigati, & eiecti à ducatu, 29. Martii 1558. P. N. Sic etiam quidam impoſtor Venetus Petrus de Nigris, qui mentitus erat ſexum, & manus debilitationem, iuſſus fuit fuſtigari, & eiici ſub pœna triremium, 28. Nouemb. 1551. P. N. Nec omittendum eſt hoc loco memorabile Arreſtum latum Tholoſæ 12. Septem. 1560. contra quendam Arnaldum de Tilla impoſtorem, qui finxit ſe eſſe Martinum Guerram, qui iam per plures annos aberat, Et ita cohabitauit cum eius vxore multis annis, & ex ea liberos ſuſcepit, deinde cum rediiſſet Martinus Guerra, & res ſumma cum difficultate detecta fuiſſet, fuit Arnaldus ſuſpenſus, & flammis combuſtus, Et huius Arreſti mentionem facit Papo lib. 22. tit. 9. Arreſto 20. cuius etiam proceſſus libellus eſt apud me, Tholoſæ impreſſus.

Vim publicam, ſeu priuatam committens, hodie ex generali conſuetudine punitur arbitrio iudicis, Et in ſpecie de vi priuata, quod ex vſu, & in praxi punitur pœna arbitraria, atteſtatur Pract. Iod. c. 100. num. 9. Scias autem quod lex Iulia de vi publica, punit vim inferentem cum armis: lex autem Iulia de vi priuata, punit inferentem vim ſine armis. Faciens igitur inſultum cũ armis, punitur l. Iul. de vi publ. Et hoc etiam ſi ſolus, & nõ coadunato cœtu huiuſmodi inſultum fecerit. Et ita cõter tenetur, vt ait Grãma. ſuper conſti. Regni fol. 10. num. 5. & 12. vbi etiam dicit, quod ita obſeruat communis vſus iudiciorum.

Compellens aliquem teſtari criminaliter punitur arbitrio iudicis, Ita dicit gl. in l. 1. in verbo, Crimen, C. ſi quis aliquem teſtari prohib. Tu vero dic, quòd aut in tali coactione interuenit violentia cum armis, Et tunc puniendus eſt pœna l. Iuliæ de vi publica. Aut facta eſt violentia ſine armis, & puniendus eſt pœna l. Iuliæ de vi priuata. Aut non interuenit violentia, ſed ſolus metus, & tunc punitur arbitrio iudicis. Et ita in hoc articulo diſtinguunt Doctores, vt atteſtatur Iacob. de ſancto Georgio in d. l. 1. num. 4. Hæreditas autem per metum alicui relicta fiſco applicatur, vt dixi ſupra quæſt. 79. verſic. Si teſtator.

Oſculum inferens mulieri per vim, punitur pœna extraordinaria, Et ita concluſum fuit in conſilio Neapol vt refert Afflict. deciſ. 276. Sereniſſ. Rex, Aliter tamen iudicatum fuit per Triuultium, qui refert cuidam Gallo, qui per vim oſculatus fuerat mulierem nuptiam, caput amputari, vt refert Boſſ. in tit. de extraord. crim poſt num. 3. Grammat. autem conſil. 48. conſuluit, quòd quidam, qui oſculatus fuerat puellam in via publica, cum qua præceſſerat tractatus matrimonii, erat abſoluendus, Et refert, quòd ita fuit iudicatum. Mihi placet, quòd pœna in huiuſmodi caſibus relinquatur iudicis arbitrio, iuxta facti, & perſonarum qualitatem. nunquam tamen imponerem pœnam mortis pro oſculo, vel cum vi, vel ſine vi illato, niſi plus quàm magnæ circunſtantiæ factum aggrauarent.

Partum exponens punitur pœna extraordinaria, vt eſt text. cum gl. in verbo, Animaduerſioni, C. de infan. expoſ. Senatus tamen in facti contingentia quandam Paloſinam puellam nubilem, quæ vt infamiam vitaret, puerum, quem pepererat, exponi iuſſerat, abſoluit, 16. Decemb. 1547.

Puniuntur etiam extra ordinem illi, qui ſuperſtitione numinis alios terrent, prout faciunt illi, qui mittunt præcepta vallis Ioſaphat, quorum vnus, qui appellabatur Carlettus, fuit poſitus ad catenam infamem, 16. Apr. 1553. Et alius quidam Thomas Mantellus, qui tranſmiſerat quoddam præceptum ſub nomine domini noſtri Ieſu Chriſti, iuſſus fuit renũciare præcepto, & fuſtigari, 10. Sept. 1556. P.N.

Item puniendi ſunt extra ordinem illi, qui iniuriam alreri faciunt contra bonos mores, veluti ſi quis fimo corrupto aliquem perfuderit, vt dicit tex. in d. l. 1. ff. de extraord. crim. prout quidam Paulus Cometæ, qui amphorã ſtercore plenã in quandam mulierem proiecit, & fuit affectus duobus ictibus funis, licet haberet remiſsionem à muliere, & eius viro, 17. Iun. 1556. P.N.

Terminos mouens punitur arbitrio iudicis, vt eſt textu in l. 1. ff. de term. amo. Vt tamen colligi poteſt ex legibus illius tituli, vera reſolutio videtur eſſe, quòd ille qui ſciẽs eſſe terminos, eos dolo malo mouerit cauſa iurium occupandorum, ſi eſt nobilis relegatur ad tempus, ſi eſt vilis, fuſtigatur, & relegatur per biennium. Ille vero, qui illos mouet cauſa fines offuſcandi, punitur pœna arbitraria. Qui autem illos mouet dolo malo, non quidem animo occupandi confinia, neque ea offuſcandi, neque lites ad ſui commodũ ſuſcitandi, ſed alia ex cauſa, puta vt lapides ipſos furetur, vel vt aliis negocium faceſſat, punitur pœna quinquaginta aureorum, Et hæc eſt communis opin. vt atteſtatur Plottus in repet. l. ſi quando, num. 726.

Sed quæro, quando pœna eſt à lege iudicis arbitrio remiſſa, nunquid iudex ipſe poſsit imponere pœnam mortis? Reſpond. Hæc quæſtio eſt adeo dubia, vt indigeat deciſione Imperatoris, vt dicit Maranta in ſuo ſpeculo, fol. 26. poſt num. 53. Nam gl. in §. in ſumma, in verbo, Extraordinaria in ſti. de iniur. tenuit, quòd poſsit hoc caſu iudex arbitrari etiam pœnam mortis, & illam gl. in hoc communiter approbari atteſtatur Barb. conſilio 11. poſt num. 6. lib. 1. quem refert Dec. in cap. ex litteris, poſt num. 14. de conſtit. Bolenc. in repet. l. capitalium, §. famoſos, num. 29. ff. de pœnis, Et dicit Alciat. conſil. 472. in fin. quòd illam gloſ. ſequuntur communiter Doctores, Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Maranta in loco præallegato, quem refert Viuius in lib. communium opin. in verbo, Iudicis arbitrio, Et ſecundum opin. illius gloſ. iudicatum

fuiſſe

fuiſſe in parlamento Pariſienſi atteſtatur Papo lib.24.tit.10. Arreſto ſecundo. Contrariam autem ſententiam, quòd ſcilicet hoc caſu non poſsit iudex arbitrari pœnam mortis, multi tenuerunt, adeo quòd Decius ſibi contrarius in l. qui iuriſdict. poſt num.9.verſic.non obſt.gloſ.ff de iuriſd.omnium iud.dixit, quòd illa gl.communiter reprobatur, Idem dicit Afflict. deciſ. 276. poſt num.6.quem refert Pract. Carer.fol.566.num.112. Grammat conſil.48 poſt num. 2. Chaſſ. ſuper conſuetud.Burgund fol.43.numero 2. Petrus de Soncino inter conſilia criminalia diuerſorum, conſil. 98. num. 13.lib.1. Carauita ſuper 41.ritu magnæ curiæ,num.15.in fi. Menchiaca controuerſ. vſu frequentium, c.39.num 26. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Felin. in cap inquiſitionis de accuſ.prout illum refert Villalpand. de repet.l.22.cap.9.num.4. Et hæc opin. reuera eſt magis tuta, & mitior, ideoque mihi ſemper placuit, & non putarem in iudicando eſſe ab ea aliquo modo recedendum. Sed dato etiam,quòd eſſet vero opin. illius gl. illa tamen intelligenda eſt vt procedat, modo qualitas delicti aut circunſtantiarum ſit talis,quòd de iure communi vel conſuetudine eſſet pro eo delicto pœna mortis imponenda, alias ſecus, Et ita illam gl. communiter limitari atteſtatur Afflic.ſuper ſecunda parte conſtit. Regni,rubr.10.nu.22. Hanc etiam eſſe communem opin. dicit Alexand. conſil. 121. in fin. lib. ſeptimo, quem refert Crauetta conſil.224.poſt num.2.verſic.2.aduertendum, Dec.in dicto cap. ex litteris, prout illum refert Crauetta conſil.220.num.14. Grammat.conſil.39.poſt numero 8. Don Anton.de Padilla in l.tranſigere, num 27. C.de tranſact.

Præterea ſi ſtatutum diceret, quòd pro tali delicto iudex imponat centum, vel aliam maiorem, vel minorem arbitrio ſuo, hoc caſu debet iudex imponere pœnam ſimilem,& ſic pecuniariam, non autem pœnam capitalem, Et iſta eſt ſententia omnium, vt dicit Auguſt. ad Angel. de malefic. in verbo, Et ibi caput, numero 46.

Scias etiam, quòd iudex etiam habens arbitrium debet in pœnis imponendis ſeruare modum conſuetum, Et ſi pro aliquo paruo delicto, puta leui percuſsione, imponeret pœnam nimis exceſsiuam,puta lib.200.poterit reus appellare, & ſuperior reducet illam pœnam ad congruum modum, Et ita practicatur, vt dicit Cagnol.in l. vnica. numero 21.ff.ſi quis iuſd. non obtemper.

Et nota in hoc propoſito, quòd ſi quis reperiatur condemnatus in contumaciam in pœnam arbitrio ſenatus imponendam, & petat à ſenatu declarari arbitrium, non ſolet ſenatus id facere, niſi prius ille ſe in carceribus cōſtituat, aliàs enim poſſet declarationem faciendam eludere, prꝫſertim ſi ſenatus arbitraretur pœnam corporalem, Et ita in facti contingentia concluſum fuit in cauſa cuiuſdam Rentii id petentis, qui pro blaſphemia atroci fuerat condemnatus in pœnam arbitrio ſenatus imponendam, 4 Febr.1556. P. N.

Aliud eſt etiam genus pœnarum arbitrariarum, quæ pœnitentiales appellantur, Et ſunt illæ, quæ ſecundum ſacros canones imponi deberent per confeſſores in foro pœnitentiali, ſiue conſcientiæ: nam hodie tales pœnæ prorſus abierunt in deſuetudinem, & ſunt remiſſæ arbitrio ſacerdotum, Et ita communiter tenetur, vt dicit Abb. in c. at ſi clerici, §. de adulteriis, poſt num.5. de iud. quem refert Bermon. de concub.fol.28.num.3. Idem atteſtatur ſumma Angelica,in verbo, Confeſsio, §. 6.in princip. Dec.in d. c. at ſi clerici, §. de adulteriis, num.6.

QVAEST. LXXXIIII.

SVMMARIVM.

Puniri corporaliter nemo poteſt, niſi in delicto dolus interuenerit.

Statutum diſponens, quòd homicida decapitetur, debet intelligi de homicidio doloſo, ibid.

Plura delicta ad eundem finem tendentia an debeant pluribus pœnis puniri, verſiculo, Scias etiam.

Et quid

Et quid ſi eodem tempore commiſſa fuerint, ibid.

Et quid ſtante ſtatuto puniente vulnera, ſeu percuſſiones, ibid.

Percutiens clericum pluribus vicibus eodem impetu, an incurrat plures excommunicationes, ibid.

Et quid dicendum, ſi cum eodem telo plura vulnera vnico ictu inferantur, verſic. Hæc autem.

Et quid ſi delicta ſint diuerſi generis, verſ. Alius eſt caſus.

Et quid ſi extent tria ſtatuta vnum puniens delationem armorum, aliud puniens inſultum, & aliud puniens vulnera, an ſi quis inſultum faciat, & uulneret cum armis, ſit unica pœna, uel pluribus puniendus, ibid.

Vulnerans animo tantum uulnerandi, & deinde aſſumens animum occidendi, & occidens, an puniatur de homicidio tantum, an autem etiam de uulneribus uerſiculo, Sed pone.

Et an propter reiterationem delictorum, uel conſuetudinem delinquendi quis poſſit grauius puniri, uerſiculo, Sed hic incidenter.

Plures delinquentes contra unum, an teneantur omnes in ſolidum, uerſiculo Vltimo quæro.

DICTVM eſt de pœnis, nunc de ſententiis pœnalibus videndum eſt, nam in ipſarum pœnarum impoſitione multa ſunt, quæ iudicē præ oculis habere oportet, quæ quidem nos hoc loco breuiter attingemus, Et in primis quidem ſcias, ꝙ regulariter in pœnis criminalibus nũquam poteſt quis puniri corporaliter, niſi dolus interueniat. Ita tenet Bar. in l. 1. § primo, num. 1. ff. ſi quis teſtam. liber. & eſt communis ſententia Doctorum, vt dicit Cępol. conſil. crim. 33. colu. 2. verſicu. quod ſic probatur, Neque ſufficeret lata culpa, nam in criminalibus lata culpa non æquiparatur dolo. Et hanc opin dicit eſſe cõmunem Iaſ in l. in actionibus, num. 23. & 26. ff. de in litem iuran. quem refert Blanc. in pract. crimin. fol. 56. num. 137. & ſeq. Nunius de los corregidores, fol. 240. colum. 3. in princ. Bermon. loquendo in crimine adulterii, in tract. de concub. fol. 58. numero 71. Diaz reg. 540. vbi ponit hanc concluſionem pro regula Claud. in l. 1. numero 33. ff. de legi. Et loquendo de pœna mortis, vel mutilationis membri imponenda, idem atteſtatur Cagnol. in l. contractus, numero 10. ff. de reg. iuris, quem refert Villalobos in ſuo collecta communium opin. in littera L, numero 6. Sed certe hoc locum habet non modo ſi agatur de imponenda pœna mortis, vel mutilationis membri, verum etiam ſi agatur de imponenda quacunque alia pœna corporali, ſecundum gl. quæ ſimpliciter loquitur in d. l. in actionibus, in verbo, Non etiam ob culpam, quam Doctores ſequuntur, teſte Marſil. conſ. 67. nu 40. Et ex hac concluſione infertur, ꝙ ſi ſtatutum diſponat, ꝙ homicida ſit decapitandus, debet intelligi, dummodo homicidiũ ſit commiſſum dolo, non autem culpa, Et eſt communis opin. vt dicit Iaſ. in d. l. 1. nu. 70. ff. de legib. & in d l. in actionib. numero 26. quem refert Viuius in libro communium opin. fol. 239 verſic. ſtatutum diſponens. Dec. in d l. in actionibus, nu. 20. quem refert Plottus in repet. l. ſi quando, num 765. Curt. Iun. in l. fin. num. 9. ff. ꝙ quiſque iur. Menchiaca controuerſ. illuſtr. cap 96. num. 32. Et hoc receptiſsimum eſſe atteſtatur Alciat. in l. magna negligentia, ff. de verb. ſign. Faciunt quæ dixi ſupra hoc eod. lib. §. Homicidium, verſ. Culpa dicitur. Pro culpa vero punitur delinquens, quando culpa præceſsit delictum, Et ita dicunt communiter Doctores, vt dicit Anan in cap. de infantibus, numero 4. de his qui filios occid. Reperio tamen aliquos tenuiſſe, quòd etiam pro lata culpa poſsit quis corporaliter puniri, licet non eadem pœna, qua poſsit puniri pro dolo, ſed alia leuiore, Et hanc opin. dicit eſſe communem Maranta in ſuo Speculo, fol. 26. num. 59. in fin. quam ego etiã quandoque vidi in ſenatu obſeruari, ſed regulariter pro culpa nõ ſolet aliquis corporaliter puniri. Quæ autem dicta ſunt de pœna corporali, eadem locum habent etiam in pœna infamiæ: nam condemnatus

tus propter culpam, non efficitur per talem ſententiam infamis. Ita tenuit d. glo. in d.l.in actionibus, in verbo, Non etiam ob culpam, & eſt communis opin. vt dicit Roma.ibi numero 16. Fama enim, & vita æquiparantur. Faciunt ea quæ dixi ſupra hoc eod.lib.§. Homicidium, verſic. Idemq; & multo.

Scias etiam, quòd regulariter plura delicta ſimul concurrentia, omnia puniri debent, Ita colligitur ex tex.in l.nunquam plura, ff.de priua.delictis. Hæc tamen concluſio non eſt ita generaliter intelligenda, ſed ꝓ clariori reſolutione diſtinguẽdi ſunt aliqui caſus. Primus eſt, quando quis plura delicta eiuſdem generis committit, puta quia plures percuſsiones, vel plura vulnera infert alicui, Et tunc ſi quidem id facit ex interuallo, omnes fatentur, quòd pluribus pœnis eſt puniendus pro numero percuſsionum illatorum, vel vulnerum, Et ita videtur ſenſiſſe glo.in d.l. nunquam plura, in verbo. Occiderit, quę in hoc communiter approbatur, vt dicit Boer. deciſ. 82.num.10. præſertim ſi propter iterationem delicti interſit partis oſtenſæ, Et ita de facto ſeruari atteſtatur Alber.in ſecunda parte ſtatutorum, q.24.num.4. Si verò illa inferat eodem tempore, tunc aliqua eſt controuerſia inter ſcribentes, nam gl. prællegata in d.l.nunquam plura, videtur tenere, ꝙ quando non interuenit ſeparatio delictorum, vnica tantum pœna puniri debeant, Sed Bart. in ea l.nunquam plura, poſt num.4. poſt Dy. repręhendit illam gloſam, & dicit quòd ſi illa gloſ. eſſet vera, deſtrueret totum mundum, & quòd eſt contra tex. illius legis, Et dicit Soc. conſil. 63. num.9. lib. 1. quòd in hoc communiter Doctores videntur ſequi opin. Dy. & Bart. quòd ſcilicet etiam ſi percuſsiones vel vulnera eodem tempore illata ſint, debeat pro eorum numero pœna multiplicari, Et illum refert Plaſa lib. 1. delictorum, cap.1. num. 18. refert etiam, atque ita frequentiori calculo hanc quæſtionem diffiniri atteſtatur Didacus lib. 2. reſolutionum, c.10. num.8. Cæterum Iacob. de Arena in l.apud Labeonem, §.conuicium, ff. de iniur. dixit in hoc articulo eſſe diſtinguendum, iuxta verba legis, vel ſtatuti: vt ſi quidem ſtatutum imponat ſimpliciter vulneranti vel percutienti pœnam centum librarum, eo caſu etiam ſi plura vulnera eodem tempore illata fuerint, vnica tantum pœna centum librarum imponenda ſit: ſi vero ſtatutum imponat pro quolibet vulnere pœnam centum librarum, tunc puniendus ſit in tot centum libris, quot vulnera intulerit, Et hanc opin. Iac. de Are. dicit eſſe communem Floria. in l. 4. ff. ad l. Aquil. prout illum refert Plaſa in loco præallegato, Et ex hac opin. Iacob. de Are. infertur, quòd cum ex diſpoſitione cap. ſi quis ſuadente, percutiens clericum incidat in excommunicationem, vt dixi ſupra quæſt.77. verſic. Percutiens clericum, ſi quis percutiat clericum eodem impetu quattuor, aut quinque vicibus, vnam tamen excommunicationem tantum, non plures incurrit, Et hanc dicit eſſe communem opin. Didac. in d.cap.10. poſt numero 8. verſic. quartum ſi eiuſdem Plaſa in d.c.1. num. 19. Sed certe hanc diſtinctionem Iacobi pariter reprobat Bart. in dicta l.nunquam plura, numero 11. tenens, quòd indiſtincte pœna pro numero vulnerum multiplicanda ſit, ſubdens, quòd ita obſeruat conſuetudo, Et ego ſtatim dicam.

Hęc autem omnia locum habent, quando huiuſmodi vulnera pluribus ictibus illata fuerunt: ſed quid ſi quis vnico ictu plura vulnera inferat, quia cum bidente, vel alio inſtrumento biſurcato eodem ictu aliquem in diuerſis corporis partibus vulnerauit? Reſpondeo, quòd pro vnico tantum vulnere puniendus eſt, ſecundùm communem opinion. antiquorum, vt dicit Alber. in ſecunda parte ſtatutorum, quæſtio.38. licet ipſe contrarium teneat, quàm etiam opin. dicit eſſe communem, & quotidie in practica obſeruari, Viuius in lib. communium opin. fol.200. verſi. ſtatutum imponens. Angel. autem de malefic. in verbo, Et dictum Titium, nume.2. refert pariter in hac quæſtione Iacob. de Are. diſtinxiſſe eo modo, quo ſupra dictum eſt, & ſubdit, quòd opin. Iacob. communiter tenetur, referens ita atteſtari Florian. in d.l.4. ff. ad l. Aquil. quem tamen in libro meo non reperio hoc dicentẽ, Et affirmat quòd

quòd illam vidit in practica ſemper obſeruari, Hoc idem atteſtari Florianum dixit Barb.in Apoſt. ad Bart.in l.ſi gemina, ſub num.1.in verbo, Ego puto.ff.arbo.furtim cæſarum. Bart.autem in d.l. ſi gemina,nu. 1.tenuit,ꝙ etiam hoc caſu debeat indiſtincte pro pluribus vulneribus puniri. Alex. in l.quod dicitur, la 1.in ſi.ff.de verb.obl. dicit,ꝙ diſtinguendum eſt, vt per Bart.in d.l.ſi gemina,deinde ſubdit,ꝙ omnes concludunt eſſe inſpicienda verba ſtatuti, an loquatur de percuſsionibus, aut de vulneribus. Ego certe ſemper vidi in practica obſeruari opin. Bart.vt ſcilicet ſiue ſtatutũ loquatur per verba,Si percuſſerit,vel vulnerauerit, vel per verba Quòd pro qualibet percuſsione, vel vulnere, &c.ſemper puniatur delinquens ſecũdum numerũ percuſsionum, vel vulnerum, Et hoc ſiue illata ſint eodem ictu, ſiue pluribus. Poterit tamen iudex;vbi huiuſmodi caſibus dubitari contingat, informare ſe à peritis ſuper interpretatione, quam talia ſtatuta habuerunt à conſuetudine, & ſecundum illam iudicare, quia minime mutanda ſunt, &c.

Alius eſt caſus, quando delicta ſunt diuerſi generis, & hoc caſu ſi committantur ex interuallo, res nullam habet difficultatem, quin omnia punienda ſint,vt habetur in d.l. nunquam plura, ſi vero facta ſunt eodem tempore,& ad eundem finem tendant, punitur delinquens ſolummodo pœna maioris delicti. Et poteſt poni exemplum, ſi extent in ciuitate tria ſtatuta, vnũ puniens delationem armorum in centum aliud puniens inſultum in centum, aliud puniens vulnus in centum, & aliquis inſultet alium cum armis, & vulneret,certe non eſt in omnibus iſtis pœnis puniendus, ſed ſolummodo puniri debet in centum pro vulnere, quia pœna inſultus, & armorum confunditur cum pœna vulneris, Ita colligitur ex gl. in l. qui de crimine,in verbo, Plurima.C.de accuſat.quam ſequuntur omnes ſcribentes, vt dicit Marſil. in l.ſi in rixa, numero 15. ff. de ſicar. Pract.Iod.cap.77.num.4. Io.Arno. dialogo 47. Per conſtitutionem. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Iafred. deciſ. 95. quem refert Viuius in lib. cõmunium opin.fol. 198.verſ. Statutum puniens. Et illa gl.ſolet allegari,ꝙ minora delicta confunduntur cum maiori, ita ꝙ ſolum maius delictum punitur, Et dicit Marſ. in l. vnica, num 54. C de raptu virg. ꝙ illam gl.ſequuntur Doctores, Et ita ſeruauit ſenatus in quodam Io. Baptiſta de Furnariis, qui proiecerat pilam ferream in ſuum aduerſarium,& deinde prior enſem euaginauerat, quem vnica tantum pœna iuſsit puniri 1559.

Sed pone, aliquis aggreſſus eſt alium animo tantum illum vulnerandi, & vulnerauerit, deinde ex aliquo dicto,vel facto illius ſuperuenit impetus vulneranti, & mutato propoſito illum occidit, nunquid erit puniendus de occiſo tantum, an autem de vulnerato, & etiam de occiſo? Reſpond. Bart.in d. l.nunquam plura, num.5.dicit, ꝙ ex quo fuit duplex impetus, ſcilicet primo vulnerandi,& deinde occidendi,debet de vtroque teneri. Sed certe vniuerſalis conſuetudo contrarium obſeruat, vt dicit Ang. in d l.nunquam plura,num.7.quem refert Anan.in cap. fin.poſt.num.5.de coll iuſ.deleg. Nam ex vnitate rixæ minus delictum cum maiori confunditur.Et quamuis forte opin.Bart.ſit de iure verior,nihilominus ab hac opin. quam conſuetudo approbauit, nullo modo eſſet in practica recedendum, nam pœna homicidii, quæ eſt pœna mortis, & confiſcationis bonorum, abſorbet omnes alias pœnas corporales, & pecuniarias.

Sed hic incidenter quæro nunquid propter reiterationem delictorum,vel conſuetudinem delinquendi, reus poſsit grauius puniri? Reſpond. Bart. in l.1. nume.2.C. de ſuperexactor. lib. 10.dicit, ꝙ licet alias crimina non eſſent capitalia,poteſt tamen reus propter conſuetudinem delinquendi puniri pœna mortis, Et ſecundum hãc opin. aliquando fuiſſe practicatum in ſacro conſ.Neapol. atteſtatur Grammatic. conſ.crim. 17.num. 16.& voto 17.per totum,vbi refert fuiſſe ad mortem condemnatum quendam,qui eodem tẽpore quinque vxores habebat. Idem etiam practicatum fuiſſe per parlamentum Pariſienſe refert Papo lib.24.tit.10.Arreſto.9. Sed idẽ Grammat. deciſ.16.num.7.dicit, ꝙ quic-

quid ſit in puncto iuris, hoc in practica non recipitur, vt ſcilicet propter conſuetudinem delinquendi pœna ordinaria augeatur. Et hæc opin. mitior eſt, & illam ſequi ſolet ſenatus, qui nunquam in delictis non capitalibus propter quamcunque reiterationem ſolet pœnam mortis imponere ſed tantummodo, vel torturam atrocius inferre, vel ad extraordinarie puniendum grauius arbitrari.

Vltimo quæro, nunquid plures delinquentes ſimul contra vnum, teneantur omnes inſolidum? Reſpond. quòd ſic, vt eſt tex. in l. ſi plures. ff. de iniur. & eſt communis regula, vt atteſtatur Nata conſil. 79. numero 10.

QVAEST. LXXXV.

SVMMARIVM.

1 *Iudex an debeat imponere delinquenti pœnam loci originis, domicilij, vel delicti.*

Et quid ſi delinquens ſit forenſis, an poſſit puniri ſecundum ſtatuta loci, in quo deliquit, verſic. Secundus eſt.

Et quid ſi illud delictum non ſit à iure communi prohibitum, verſiculo, Sed quid ſi delictum.

Et an ſtatuta, pro delictis pœnas imponentia, ligent etiam ſubditos delinquentes extra territorium, verſiculo, Tertius eſt caſus.

Et an pœnæ ſtatutorum pro delictis impoſitæ, tollant pœnas pro eiſdem delictis à iure communi impoſitas, verſiculo, Debet etiam.

In pœnis alternatiue impoſitis cuius ſit electio, iudicis an rei, verſic. Solet etiam.

Et quid ſi ſtatutum diſponat, quòd quis pro delicto condemnetur in centum libris, quas ſi non ſoluerit intra decem dies, amputetur ei manus, an eo caſu poſſit iudex omittere pœnam corporalem, & exequi pecuniariam, verſiculo, Sed hic quæro.

Et quid è conuerſo, ſtante ſtatuto quòd non comparens ponatur in banno, de quo non eximatur, donec ſoluerit mille, an ſi ipſe velit ſtare in banno, poſſit iudex eum cogere ad ſoluenda mille, verſic. Succeſſiue quæro.

Vbi agitur de pœna imponenda ex aliqua ſpeciali conſtitutione, debent omnes qualitates verificari, de quibus in ipſa conſtitutione ſit mentio, verſic. Vbi agitur.

Iudex an poſſit ex cauſa minuere pœnam ordinariam pro aliquo delicto à iure communi, vel à ſtatuto impoſitam, verſic. Vlterius quæro.

Et an poſſit illam commutare, ſi delinquens non eſt capax illius pœnæ, verſic. Non omitto.

SED quoniam plerunque propter diuerſitatem fori originis, domicilii, vel delicti, & eorum locorum iura, vel ſtatuta diuerſas pœnas imponentia, in faciendis condemnationibus dubitari ſolet, quæ pœna ſit pro delictis imponenda, videamus, an iudex debeat imponere pœnam loci originis, vel loci delicti, & an pœnam iuris communis, vel ſtatuti, Et quia materia eſt valde intricata, diſtinguendi ſunt nonnulli caſus.

Primus eſt, quando iudex loci delicti procedit contra delinquentem, qui eſt ſibi ſubditus etiam ratione originis, ſeu domicilii, Et hic caſus modicam habet difficultatem: nemo enim dubitat, quin ſit puniendus ſecundum leges, & ſtatuta ipſius loci. An autem quando in eodem loco reperitur vna pœna impoſita à iure communi, & alia à ſtatuto, debeat iudex imponere pœnam ſtatutariam, vel pœnam iuris communis, dixi infra, verſiculo, Debet etiam.

Secundus eſt caſus, quando iudex loci delicti procedit contra forenſem, qui deliquit in ſuo territorio, Et hoc caſu, ſi quidem pro eo delicto non reperitur impoſita alia pœna per ſtatuta locorum, quàm ea, quæ eſt impoſita à iure communi, nulla etiam eſt controuerſia, quominus puniri debeat ſecundum inquiſitionem iuris communis, Et in hoc pariter nemo dubitat. Punctus eſt, quando ſtatutum loci deli-

cti delicti imponit pro eo delicto aliam pœnam, nunquid poſsit iudex ipſius loci delicti condemnare huiuſmodi forenſem in pœnam ſtatuti; & ſic an ſtatuta pœnalia ſuper delictis, ligent etiam forenſes. In qua quidem quæſtione aliqui ſimpliciter dicunt, quòd iudex loci delicti poteſt punire delinquentem, etiam ſi non ſit de iuriſdictione ſua, non ſolum ſecundum iura communia, ſed etiam ſecundum ſtatuta ſua, Et ita tenere communiter legiſtas dicit Felin. in cap. à nobis, el primo, numero 1. de ſenten. excom. Ita etiam communiter teneri atteſtatur Abb. in cap. fin. numero 24. de foro compet. Hanc quoque opin. dicit eſſe communem Felin. in d. c. fin. numero 24. Et illam vbique ſeruari atteſtatur Alber. in tertia parte ſtatut. quæſt. prima. Bart. autem in l. cunctos populos, numero 21. C. de ſumma Trin. diſtinguit, quòd Aut tale delictum erat prohibitum etiam à iure communi, & eo caſu poteſt forenſis delinquens puniri etiam pœnis contentis in ſtatuto, Aut vero non eſt delictum de iure communi, ſed ſolummodo ſecundum ſtatuta ipſa ciuitatis vel loci, & tunc non punitur niſi fuiſſet ſciens, vel in ignorantia ſupina. Et hanc opin. Bart. oſtendit eſſe communem Iaſ. in d. l. cunctos populos, in prima lectura, numero 30. prout illum refert Boſſ. in tit. de pœnis, numero 18. licet in libro meo aliter loquatur, quinimò (ni fallor) in ſecunda lect. numero 67. concludit, quòd in iudicando melior eſt opin. contra Bart. Hanc etiam opin. Bart. dicit eſſe æquiorem, & magis communem Marſil. in l. fin. numero 81. ff. de iuriſd. omnium iudi. Plus dicunt Moder. ſuper conſuet. Pariſ. §. 30. poſt numero 150. quòd hęc eſt communis, & vera concluſio, quòd etiam forenſes, & alii probabiliter ignorantes pœnas à ſtatuto loci vltra ius commune impoſitas, nihilominus ſubiiciuntur pœnis ſtatuti loci, in quo delinquunt, ex quo intendunt delinquere, & committunt crimen à iure communi prohibitum, Et illum refert Didac in repe. c. alma mater, fol. 493. col. ſecũda, de ſenten. excom. in ſexto. Hanc etiam dixit eſſe opi. communiter doctorum Gand. in tit. de pœnis reorum, num. 16. Et generaliter, quòd delinquens debeat puniri pœna impoſita à ſtatuto loci, in quo punitur, dicit eſſe communem concluſionem Marian. in c. poſtulaſti, num. 16. de foro compet. Hoc tamen intellige, vt procedat in pœnis ſecularibus, ſecus autem in pœna ſpirituali, prout eſt pœna excommunicationis à ſtatuto impoſita, illa enim non ligat probabiliter ignorantes, etiam in actu à iure communi prohibito, & damnato. Et hanc opin. dicit eſſe communem Crott. in repetit. cap. vt animarum, in ſi. principii de conſti. in ſexto, prout illum refert Didacus in loco prę allegato. Et licet in puncto iuris hæc limitatio vix poſſet ſuſtineri, cum non videatur ſubeſſe aliqua probabilis ratio differentiæ inter pœnam excommunicationis, & alias pœnas: nihilominus cum hæc opinio magis faueat animabus, crederem non eſſe ab ea in iudicando recedendum.

Sed quid ſi delictum, de quo agitur, non quidem ſit prohibitum à iure communi, ſed tamen per totam prouinciam vt plurimum vigeant ſtatuta illud prohibentia, prout eſt in extractione frumenti, quæ communiter per totam Italiam eſt prohibita per ſtatuta ciuitatum, vt dicit Bart. in loco pręallegato? Reſpond. Bart. ibi tenet, quòd poſsit forenſis etiam hoc caſu puniri pœna ſtatuti id prohibentis, nec poſsit ſe excuſare prætextu ignorantiæ, Et dicit Corn. conſil. 64. in fin. lib. tertio, quòd in hoc omnes concordant. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. legiſtarum Imola in l. fin. §. licet quis, §. de publica. Videtur enim eo caſu talis forenſis delinquẽs contra huiuſmodi ſtatuta eſſe in ſupina ignorantia, merito non eſt excuſandus. Ego tamen, quidquid ſit de rigore iuris, dicerem in prædictis caſibus ſtandum eſſe iudicis arbitrio, qui inſpecta facti, & perſonarum qualitate pro ſua religione decernet, an forenſis plectendus ſit pœna ſtatuti, vel in totum excuſandus, vel ſaltem pœna ex aliqua parte temperanda. Et ita ego in hoc ducatu ſæpiſsime vidi excuſari forenſes, qui moram non traxerant in dominio à pœna impoſita contra deferentes archabuſios rotatos, & huiuſmodi: & conſulerem (vbi aliquo modo poſſet ignorantia

dicti probabilis) vt iudices ſemper in mitiorem partem inclinarent. Vide quæ dixi ſupra quæſt. 82. ſtatut. 7. verſic. Quæro nunquid.

Tertius eſt caſus, quando Iudex originis vel domicilii procedit contra ſubditum ſuum, qui deliquit extra territorium, an. ſ. poſsit imponere pœnam ſtatuti loci originis, vel domicilii, Et ſic an ſtatuta imponentia pœnam pro delictis, ligent ſubditos delinquentes extra territorium, ſuper quo opus eſſet deciſione Cæſarea, vt dicit Angel. in l. fin. ff. de iuriſd. omnium iudic. prout illum refert Euerard. conſ. 45. col. 3. verſ. Non obſt. etiam licet Ang. in libro meo id non dicat. Et in hac quæſt. Bart. in d. l. cunctos populos, num. 47. & ſeq. tenuit, ꝙ quando ſtatutum expreſſe loquitur de delinquentibus extra territorium, comprehendat etiam eos, qui extra territorium delinquunt, Et in hoc opin. Bart. communiter approbari dicit Socin. conſ. 302. num. 4. in fi lib. 2. Quando vero ſtatutum ſimpliciter loquitur, tunc dicit Bar. ꝙ iudex originis, vel domicilii non poteſt punire ſubditum delinquentem extra territorium, niſi ſecundum pœnam impoſitã à iure communi, vel ſecundum ſtatuta loci, in quo deliquit, non autem ſecundum ſtatuta ipſius loci originis, vel domicilii, Et hanc opin. dicit eſſe communem Alex. conſ. 111. poſt num. 1. col. 2. verſ. Et cum ſit, lib. 2. quem refert Paris conſ. 159. nu. 6. lib. 4. & Ruin. conſ. 84. in fi lib. 4. & Affl. ſuper tertia parte conſtit. Regni, rub. 55. poſt num. 19. & Rochus de conſuet. folio 114. num. 20. & Boſſ. in tit. de pœ. nu. 19. Idem atteſtatur Augu. ad Ang. de maleſ. in verbo, Hæc eſt quædam inquiſitio, nu. 84. Ita etiam communiter teneri atteſtatur Felin. in cap. à nobis, el 1. num. 6. de ſentent. excomm. quem refert Pariſ. in d. conſil. 159. num. 7. & ſeq. Dueñas reg. 146. Et ita pluries vidi apud nos obſeruari, quia ſcilicet vbi poterat haberi notitia ſtatutorum loci delicti, ſemper fuit impoſita illa pœna, licet per conſtitutiones huius ducatus alia pœna eſſet impoſita, Et in ſpecie ita concluſum fuit in Senatu in cauſa cuiuſdam Thomæ Bolognini, contra quem procedebantur pro vulneribus animo deliberato illatis cuiuſdam in caſtris Senatum 15. Octob. 1556. D. P. Et memini, ꝙ cum illuſt. Alexander Vicecomes, tunc Senator, & Prætor Cremonæ, condemnaſſet quendam Adam Tinctum Cremonenſem pro vxoricidio per eum commiſſo ſuper territorio Brixienſi, in amputatione capitis, abſque bonorum confiſcatione, & fiſco reclamante fuiſſet ei conceſſa reſtitutio in integrum: Senatus intellecto ꝙ licet ſtatutum Brixiæ pro eo delicto imponeret pœnam confiſcationis bonorum, nihilominus ex conſuetudine illius curiæ non ſolebat talis pœna imponi, & ꝙ prius idem Adam fuerat pro eodem delicto à Prætore Brixiæ condemnatus ſolummodo in amputatione capitis, omiſſa bonorum confiſcatione, confirmauit ſententiam latam per ipſum illuſt. Vicecomitem, & fiſco ſilentium impoſuit 19. Decemb. 1548. P. N. Et ideo à prædicta diſtinctione non recedas in iudicando, quamuis (vt dixi) Marian. in d. cap. poſtulaſti, num. 16. generaliter dicat communem concluſionem eſſe, quòd delinquens debeat puniri pœna impoſita à ſtatuto loci, in quo punitur.

An autem poſsit iudex loci domicilii, vel originis procedere contra ſubditum, qui deliquit extra territorium, per viam inquiſitionis, dixit ſupra quæſt. 39. verſic. Sed quæro.

Debet etiam iudex aduertere, quia ſi pro aliquo maleficio ſit impoſita aliqua pœna per ius commune, vel aliam legem antiquam, poſtea fuit condita lex noua, vel ſtatutum, imponens aliam pœnam pro eodem maleficio: eo caſu imponenda eſt pœna ſtatuta à lege noua, non autem à lege antiqua, vel à iure communi. Bene verum eſt, quòd in hoc articulo variæ fuerunt aliquando opin. Doctorum, nam aliqui tenuerunt, quòd per ſtatutum imponens pœnam nouam, non intelligatur ſublata pœna iuris communis, Et ita poſt nonnullos antiquos tenuit Bart. in l. 1. numero 1. ff. de vi bono. rapto. Et hanc opin. communiter teneri atteſtatur Cyn. l. qui ſepulchra. C. de ſep. viol. quem refert Ancharan. in cap. generi de reg. iur. in ſexto, & Caccialup. in repetit. l. omnes populi,

populi,num.90.ff.de iuſt.& iure,Idem dicit Bal. in l.non eſt nouum,ff.de legib.quē refert Auguſt.ad Ang. de malefic. in verbo,Et ibi caput, num 9. Et hanc opin teneri per Doctores atteſtatur Ang. in d. l. qui ſepulchra, verſ.in text.ibi nihil enim, Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Abbas in c de cauſis, num.14.de offic deleg. Idem dicit Salic. in d.l. qui ſepulchra, poſt num. 6.verſic.quæro nunc, C.de ſepul. viol prout illum refert Anan.in c.fin. num. 16.de collu.deteg. qui tamen hoc explicate non atteſtatur, imò dicit, quòd licet quo ad natiuitatem ſit dubium, tamen quo ad executionem omnes tenent, quòd pœna ſtatuti tollat pœnam iuris communis, Berous in d. c. de cauſis, poſt num. 75. Contrariam autem opinionem, quòd ſcilicet per pœnam ſtatutariam ſit ſublata pœnam iuris cōmunis, tenuit Bal. in l.data opera, num.19 & ſeq. C.qui accuſ.non poſſ.ſubdens, quòd fatuus eſſet iudex,qui aliam pœnam imponeret quàm ſtatutariam, & dicit Pract. Carer. fol. 519.num. 14. quòd hanc opin. tenent omnes Doctores, Hanc ēt opin. dicit eſſe commune Dec.in d.c.de cauſis,num.14.in fin prout illum refert Alcia. conſil. 453. poſt num. 5.verſic.non obeſt igitur, Marſil.in pract. crim. §.quæritur,poſt num.6.quem refert Viuius in lib. communium opin. in verbo, Statutum imponens, Dicit etiam Blanc. in pract. crim. fol. 72. num. 61. & ſeq quòd hęc opin. videtur magis communiter recepta,& quòd ita communiter practicatur, Et dicit Alber. in prima parte ſtatutorum, quæſt. octaua, nu. 10. in fin. quòd totus mundus ita obſeruat, licet dicat,quòd in hac quæſtione opus eſſet deciſione imperatoris,quem refert Auguſt.ad Ang de maleſ.in verbo, Et ibi caput, poſt num 9.& Marſil conſil.61.num.19.refert etiam Ant. Gomez lib. delictorum, c.1. num.38.in fin.ſubdens,quòd licet contraria opinio ſit magis communis, tamen iſta ſeruaretur iudicando, & conſulendo, Hanc etiam opin.communiter ſeruari atteſtatur Gand. in tit. de aliquibus quæſt. num. 4. Idem dicit Paul.de Caſtro in l.1 §. dixerit aliquis, num. 6. ff. de publica. quem refert Grammat. conſil. 35. num. 56. & Roland. conſil.35. num. 48.lib. 2. Et dicit Rota Senen.deciſ.9.poſita poſt cōſilia criminalia diuerſorum, lib. 2.num.3. quòd hæc opin. præualuit, & eſt approbata per vſum, Et ita in hac prouincia indiſtincte obſeruatur. Cum itaque hæc opin. ſit proculdubio magis communis,& à communi conſuetudine approbata, non eſſet ab ea in iudicando recedendum, Et hæc concluſio multo magis procederet, vbi pro aliquo delicto iudex impoſuiſſet pœnam ſtatutariam: nam eo caſu proculdubio non poſſet poſtea imponi delinquenti pœna iuris communis, etiam ſi eſſet maior quàm ſtatutaria. Cum enim vtraque pœna tendat ad vindictam, vna per aliam tollitur, Et in hoc omnes concordant, vt dicit Bart. in d. l.1.in vltimis verbis, ff de vi bon. rapt. quem refert Anan. in d. cap. fin.num 16.de colluſ.deteg.

Solet etiam plerunque in facto dubitari,nunquid quando a lege vel ſtatuto ſunt impoſitæ plures pœnæ alternatiuæ pro aliquo delicto, ſit eo caſu electio iudicis an rei. Et in hoc quidem articulo gl.in c.ſicut Iudæi,in gl.fin.de Iudæis,videtur ſimpliciter tenuiſſe, quòd electio ſit ipſius iudicis, Et illam gl. communiter teneri per Doctores affirmat Anan.in eo c.ſicut Iudæi, poſt num.17. Idem videtur ſenſiſſe gl. in c. à crapula, in gl.fin.de vita, & hon. clericorum, quam dicit ſequi communiter à Doctoribus Abbas in eo c à crapula, numero 4. Tu vero pro clariori intelligentia inhærendo dictis Bart. in l. 1. §. expilatores, num. 2.ff de effractor. diſtingue tres caſus. Primus eſt, quando verba legis, vel ſtatuti ſunt directa ad iudicem, puta ſi aliquis commiſerit tale maleficium, iudex faciat illum fuſtigari,vel condemnet in ſcutis X. Et tunc electio eſt iudicis, Et dicit Ripa in cap. inter cæteras, num. 59.de reſcrip. quòd cum hac concluſione tranſeunt communiter Doctores, Et ratio eſt, quia lex dirigendo verba ad iudicem, cenſetur etiam ei dediſſe arbitrium eligendi. Secundus eſt caſus, quando verba legis vel ſtatuti diriguntur ad reum, puta ille, qui fecerit tale maleficium, ſoluat 10. aureos, vel relaxet fiſco tertiam partem bonorum ſuorum mobi-

ſum, Et tunc ex quo lex dirigendo verba ad reum, videtur etiam ei dediſſe optionem, dicendum eſt quòd arbitrium eligendi ſpectat ad ipſum reum, & ita tenent communiter Doctores, vt dicit Ripa in d. cap. inter cæteras, num. 65. ꝙ ita tenent communiter Doctores. Tertius eſt caſus, quando verba non ſunt directa, neque ad iudicem, neque ad reum, ſed ſunt imperſonaliter prolata, Et in hoc eſt difficultas. Bar. in loco præallegato, primo dicit ſe dubitare, deinde ſubdit, ꝙ putat in dubio electionem eſſe ipſius rei: Gloſ. autem communiter ſentiunt, ꝙ electio ſit iudicis, vt atteſtatur Summa Siluestr. in verbo, Pœna, num. 7. Tu vero dic, ꝙ, Aut vtraque pœna eſt corporalis, puta quia lex dicat, quòd pro tertio furto quis ſuſpendatur, vel decapitetur, Et hoc caſu omnes ferè concordant, ꝙ electio ſit iudicis, non rei, quinimò ꝙ non poteſt iudex, etiam ſi velit, relinquere ipſi reo optionem, vt dixi infra q. 99. verſ. Item quæro. Aut vtraque pœna eſt pecuniaria, puta pro furto ſit pœna X. aureorum, vel amiſsionis tertiæ partis bonorum mobilium? Et hoc caſu omnes tenent, ꝙ electio ſit rei, vt atteſtatur Cæpolla in l. ſi fugitiui, nu. 51. C. de ſer. fug. qui tamen ponit exemplum, iudicio meo, valde abſurdum, ſcilicet ſi lex pro delicto imponat pœnam centum aureorum, vel quinquaginta. Ego certe talem legem, vel ſtatutum nunquam vidi. Aut altera pœna eſt corporalis, altera pecuniaria, Et hic caſus proximis diebus contigit in quodam Lancelotto Ferr. qui executionem quandam prohibuerat, pro quo delicto eſt à cõſtitutionibus huius ducatus impoſita pœna trium ictuum eculei, vel 200. aureorũ, Et poſt multa Senatus cenſuit his caſibus eſſe in arbitrio rei, an velit ſoluere pœnam pecuniariam, vel ſubire corporalem, Et ita reſcripſit prætori Vigleuani 4. April. 1561. P. N. Quæ tamen omnia intellige vt procedant, niſi aliud ex verbis ipſius legis, vel ſtatuti colligi poſſet, puta quia lex diceret ſecundum qualitatem perſonarum, vel inſpecta facti qualitate, vel huiuſmodi pœnam hoc caſu, cum adhibenda ſit cauſæ cognitio, dicendum eſt, ꝙ indiſtincte electio ad iudicem pertineat.

Sed hic quæro, pone ſtat ſtatutum, ꝙ vulnerans puniatur in centum libris, quas ſi non ſoluerit intra decem dies, amputetur ei manus dextera, Modo cõdemnatus non ſoluit in termino, nunquid poterit iudex omittere pœnam corporalem, & facere executionem pro centum libris in bonis rei? Reſpond. ꝙ ſic, Ita tenet Bart. in l. cum duobus. §. fin. num. 2. ff. pro ſocio, cuius opin. Doctores ſequuntur, Et de illa doctrina multum exclamant, vt dicit Auguſt. ad Ang. de malef. in verbo, Quas ſi non ſoluerit, num. 18. & ita in facti contingentia conſuluit Corn. conſilio quinto, libro tertio.

Succeſsiue quæro, pone ſtat ſtatutum, quòd non comparens ponatur in banno, de quo non eximatur, donec ſoluerit condemnationem librarum mille, Modo quidàm vocatus non comparuit, & fuit poſitus in banno, & condemnatus in mille, nunquid ſi ipſe vult ſtare in banno, & non ſoluere condemnationem, poterit eo non obſtante fiſcus facere executionem in bonis ipſius pro ſumma librarum mille? Reſpond. quòd non, & ita in practica ſeruatur, vt dicit Bald. in auct. bona damnatorum, in fin. C. de bon. proſcript. licet relinquat cogitandum, an ſit verum de iure. Sed certe ego credo hoc etiam de iure procedere, Mens enim ſtatuti videtur eſſe, vt ille principaliter ſit poſitus in bannò, & deinde ſit in eius facultate ſoluendo lib. mille ab ipſo banno ſe eximere, vnde cum ipſe eligat ſtare in banno, videtur plenè ſatisfactum diſpoſitioni ipſius ſtatuti.

Vbi agitur de imponenda pœna alicuius ſpecialis conſtitutionis, oportet quòd in illo caſu verificentur omnes qualitates in ipſa conſtitutione expreſſæ, aliàs pœna non committitur, Eſt doctrina Io. And. in cap. 1. de homicid. in ſexto, quam dicit eſſe ſing. & ab omnibus approbatam, Tortus inter conſilia Anton. de Butrio, conſilio vltimo, numero primo in fi. Vide quæ dixi ſupra hoc eo. lib. §. Aſſaſsinium, circa princ.

Vlterius quæro, nunquid iudex poſsit ex cauſa minuere pœnam ordinariam impoſitam à iure pro aliquo delicto? Reſpon.

ſpond. quòd ſic, ſiue agatur de pœna impoſita per ius commune, in quo ferè omnes conſentiunt, Et ita eſſe communem opin. atteſtatur Dec. in cap de cauſis, nu. 18. de offic. deleg. quem refert Public. ſuper conſuet. Aluern. fol. 163. num. 9. & Viuius in lib. communium opin. in verbo, Iudex, vbicunque: ſiue etiam agatur de pœna impoſita à ſtatuto: quo caſu, licet aliqui tenuerint contrarium, magis tamen communis opin. eſt, quòd poſsit iudex etiam pœnas ſtatutarias ex cauſa minuere, vt atteſtatur Aretin. in cap. qualiter, & quando, el 2. numero 24. de accuſ. quem refert Didacus libro ſecundo reſol. cap. nono, numero ottauo, & Plaça libro primo delictorum, cap 33. numer. 5. Dec. in d. cap. de cauſis, numero. 19. quem refert Menchiaca controuerſ. illuſtr. c. 14. numero quarto. Blanc. in pract. crimin. fol. 73. numero 71. & ſeq. Tiraquell. de pœnis, in præfatione, num. 22. quem refert Taeg. in pract. crimin. cap. 13. num. 17. Sed hæc quidem concluſio intelligenda eſt, vt procedat in maioribus magiſtratibus: illi enim poſſunt pœnas ſtatutariis minuere ex cauſa, ſiue talis cauſa ſit cohærens delicto, ſiue ſit cauſa extrinſeca, ſed minores magiſtratus bene poſſunt minuere pœnam ex cauſa cohærente delicto, ſed ſi volunt pœnam alterare ex cauſa extrinſeca, debent principem conſulere, Ita videtur colligi ex deciſ. Bal. in auct. hodie iurant. C. de iudic. Et hanc limitationem dicit eſſe communiter receptam Blanc. in loco præallegato, poſt num. 90. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Dec. in d. cap. de cauſis, in loco ſupra per me allegato, prout illum refert Boſsius in tit. de pœnis num. 10. & hoc, niſi conſuetudo prouinciæ aliter ſe habeat, prout in Francia, vbi ex conſuetudine illius regni omnes pœnæ criminales ſunt in arbitrio iudicantis, vt atteſtatur Pract. Millei, folio 128. numero 47. & folio 147. numero 30. nam eo caſu talis conſuetudo ſequenda eſt. Scias etiam, quòd hæc concluſio intelligenda eſt, vt procedat ante ſententiam, prout loquitur gl. in l. quid ergo. §. pœna grauior in verbo, Oneraſſet, circa princ. ff. de infam. quam dicit eſſe, communiter receptam Didac. pract. q. 35. circa fin. ſecus autem poſt ſententiam. Caueant tamen iudices, ne id ſine iuſta cauſa, & à iura approbata faciant, ne aliquid eis deterius contingat, nam iudex, qui in cauſis criminalibus minorem pœnam imponit, quàm de iure imponere debebat, eſt infamis. l. ſeruos. C. ad legem Iul. de vi publ. prætereaque debet puniri eadem pœna, qua erat puniendus reus, vt colligitur ex tex. in l. 3. in fi. C. ne ſanctum baptiſ. reiteretur, Et refert And. de Iſern. ꝙ Rex Carolus primus fecit quendam iudicem furca ſuſpendi, ex eo ꝙ quendam reũ, qui erat condemnandus in amputatione capitis, condemnauit tantum in amputatione manus, quem refert Paris Put. de ſynd. fol. 358. poſt num. 3. & Afflict. ſuper ſecũda parte conſtitutionum Regni, rub. 3. num. 22. & Chaſſ. ſuper conſuetud. Burgund. fol 45. num. 29. & Pract. Carer. fol. 515. num. 10. Prætereaq; debet iudex, qui minuit pœnam à iure, vel ſtatuto impoſitam, exprimere cauſam in ſententia, propter quam mouetur ad illam minuendã, prout ſe frequenter vidiſſe de facto fieri, atteſtatur Iac. de Beluiſ in pract. crimin. fol. 46. in rub. de fuga reo. num. 62. Puto tamen ſufficere, ꝙ iudex dicat ex iuſtis cauſis animum ſuum mouentibus id facere, abſque eo, ꝙ in ſpecie cauſam ipſam exprimat, quam ſententiam communem eſſe dicit Menchiaca controuerſ. illuſt. cap. 14. num. 5. Ex quibus autem cauſis poſsit iudex pœnam à lege impoſitam minuere, dixi ſupra q. 60. Item ſcias, ꝙ quando pœna ordinaria ex aliqua cauſa minui debet, non poteſt de iure imponi pœna corporalis, Sed hoc de conſuetudine non ſeruatur, nam plerunque ſenatus minuendo pœnã ordinariam tranſmittit delinquentes ad triremes ad tempus, & qñq; etiam in perpetuum, prout etiam ſeruat cõſ. Neap. vt ꝑ Grammat. deciſ. 8. & alibi plurib. in locis, Et ita practicari atteſtatur Nunius de los corregidores, fol. 105. col. 4. in princ.

Non omitto etiam circa hanc pœnarum impoſitionem, quòd quando delinquens non eſt capax pœnæ, quæ a iure imponitur pro delicto, tunc poteſt iudex illam pœnam in aliam commutare.

Et ideo, ſi ex forma ſtatuti propter falſum teſtimonium ſit alicui amputanda manus dextra, & ille non habeat manum dextram, vel habeat illam aridam, debet officio iudicis illa pœna in aliam commutari, Et ita dicunt Doctores, vt atteſtatur Bald. in l. nouerint, num. 5. C. vt intra cer. temp. Anan. in cap. 1. num. 2. de calum. Vide in hoc propoſito quæ dixi ſupra quæſt. 69. verſic. Sed quid ſi reus, Et ita vidi quandoque per ſenatum iuſſum fuiſſe fuſtigari quendam Laurentium Blancum pro delatione armorum prohibitorum, eo quia cum eſſet gibboſus, non potuit affici pœna edicti, quæ erat trium ictuum funis, & alias ſæpiſsime vidi mutari ex hac cauſa ictus funis in fuſtigationem, vel alligationem ad catenam infamem, vel exilium, iuxta qualitatem facti, & perſonarum. Viſum quoque eſt ſenatui, quòd pœna ictuum funis publice, non ſit irroganda mulieribus, Et ideo iuſsit admitti ad compoſitionem quaſdam meretrices, quæ ludum prohibitum luſerant, 2. Ian. 1551. P. N. Et quandoque etiam vidi mutari pœnam triremium in exilium, vt in Ioan. Angelo de Portu 9. Martii 1558. A. C. Bene verum eſt, quòd in hoc ducatu non liceret iudici inferiori hoc facere, niſi conſulto ſenatu, Et propter hoc fuit grauiter reprehenſus quidam prætor, qui fecit alligari catenæ infami quenquam Antonium Rauarium condemnatum in pœnam duorum ictum funis, ſub prætextu, quòd eſſet hærmioſus, 29. Aug. 1559. P. N.

QVAEST. LXXXVI.

SVMMARIVM.

Vnus pro alio puniri non debet.

Dominus non tenetur pro delicto famulorum ſuorum, verſic. Hinc infertur.

Pater non tenetur pro filio, neque etiam in legitima, verſic. Secundo infertur.

Quidquid facit filius occaſione patris, vel famulus occaſione domini, & eo ſciente, præſumitur factum de eius voluntate, ibid. & verſic. Hinc infertur.

Statutum, quòd vnus pro alio puniatur, an valeat, verſic. Sed hæc quidem.

Et an valeat ſtatutum, quòd dominus teneatur pro familia, verſic. Et ex hac.

Et an quòd filij, vel nepotes amittant bona propter aliquod delictum parentum, verſi. Infertur etiam.

Et an quòd pater teneatur ſoluere condemnationem pro filio vſque ad legitimam, verſic. Valebit igitur.

Et quid ſi ſtante hoc ſtatuto filius fuerit in contumaciam condemnatus, verſic. Sed quæro.

Et an valeat ſtatutum, quòd villa teneatur pro delictis commiſſis in ſuo territorio, verſic. Ex hac etiam. *Remiſſiue.*

DEBET etiam iudex animaduerteret, ne aliquem puniat pro delicto alterius, nam regulariter vnus pro alio puniri non debet.

Hinc infertur, quòd dominus non tenetur pro delictis famulorum ſuorum, ſecundum Bar. in l. ne quid, num. 1 ff. de incen. rui. naufragio, Et eſt communis opi. ut dicit Curt. Iun. in l. 1. poſt. num. 13. C. de ſer. fug. Non enim debet culpa ſeruorum, vel quomodocunque ſubditorum eſſe nociua dominis ſuis, Et eſt communis opin. vt dicit Curt. Iun. in d. l. 1. num. 13. Hoc tamen intellige vt procedat, niſi dominus teneret in domo viros notorie ſceleſtos nam eo caſu vtique teneretur pro eorũ delictis, Et ita ſentit tota iuris ſchola, vt dicit Plaça libro 1. delictorum, c. 14. num. 1. in fin & num. 3. dicit, quòd hęc eſt recepta omnium ſententia, & ideo quando dominus moleſtatur pro delicto commiſſo à famulis ſuis, bonum eſt, quòd probet ipſos fuiſſe reputatos communi opinione pro hominibus bonæ vocis, conditionis, & famæ nam hoc ipſum valde excuſaret. Scias etiam, quòd quidquid facit famulus occaſione damni, eoque ſciente, cenſetur feciſſe de eius voluntate, Et eſt communis opin. vt dicit Curt. Sen. conſil. 41. num. 10. ſecundum quam videtur conſuluiſſe in facti contingentia Grammat. conſ. crim. 8. Cęterum de his delictis, quæ

famu-

famulus ſacit domino inſcio, vel prohibere non valente, dominus non tenetur, Et eſt communis opin. vt dicit Cagnola in l. culpa caret, poſt num. 13. ff. de reg. iur.

Secundo infertur, ꝙ neque etiam pater tenetur pro filio, Et ideo ſi filius fuerit condemnatus pro aliquo delicto, non tenebitur pater ſoluere huiuſmodi condemnationem, neque etiam ex legitima debita ipſi filio poſt mortem patris, Ita tenuit Gul. in l. ſi qua pœna, ff. de his qui ſunt ſui vel alie. quem ſequuntur communiter doctores, vt dicit Laur. Palat. de ſtat. exclud. fœ. in prima parte principali, poſt num. 15. Ita etiam communiter teneri atteſtatur Imola in c. Raynutius, numero 42. de teſtam. Hanc etiam opi. dicit eſſe communem Viuius, qui alios refert in lib. communium opin. fol. 208. verſic. ſtat. diſponens, in prima limitatione. Quinimò pro delicto filii non poteſt fieri executio in peculio aduentitio ipſiuſmet filii, neq; etiam in eius proprietate, licet ſit tota filii, Ita tenuit Bart. in l. ſi finita, § ſi de vectigalibus, numero 12. & ſeq. ff. de damno infecto, quem ſequuntur communiter Doctores, vt atteſtatur Maranta in ſuo Spec. fol. 181. numero 35. Vide quæ dixi ſupra quæſt. 78. verſic. Sed quid in aduentitiis. Scias tamen, quòd quidquid fac t filius occaſione patris, & eo ſciente, præſumitur factum de eius voluntate, Et eſt communis opin. vt dicit Curt. Sen. in d. conſil. 41. nu. 7. vbi in facti contingentia conſuluit, patrem teneri pœna extraordinaria de homicidio commiſſo per filium eo præſente & non prohibente. Vide quæ dixi infra quæſt. proxima, verſic. Dictum eſt.

Et hæc quidem omnia de plano procedunt ſecundum diſpoſitionem iuris communis, ſed quæro, nunquid valeat ſtatutum, ꝙ vnus pro alio teneatur? Reſpond. ꝙ valet ſtatutum ex cauſa, quòd vnus puniatur pro alio modo non corporaliter, Et eſt communis opin. vt dicit Anan. in c. ſecundo, de delic. puerorum, Felin. in c. cognoſcentes, numero 2. de conſtit. Berous in d. c. cognoſcens, numero 18. Didac. lib. ſecundo reſolut. c. 8. numero 7. Et dicit Alber. in prima parte ſtatutorum, quæſt. 47. numero 8. quòd quidquid fit de iure communi, talia ſtatuta fiunt, & ſeruantur, & tolerabilia ſunt, maxime vbi ſolummodo imponūt pœnam pecuniariam. Quinimò poteſt etiam pœna infamię aliquis pro alterius culpa puniri, vt eſt exemplum in l. quiſquis, C. ad l. Iul. maieſtatis, & eſt communis opi. vt atteſtatur Didacus in d. c. 8. poſt num. 7. Quod certe duriſsimum eſt; nam apud bonos viros honor, & vita æquiparantur. Poteſt tamen tolerari in crimine læſæ Maieſtatis propter eius immanitatem, iuxta ea quæ dixi ſupra hoc eod. lib. §. Læſæ Maieſtatis.

Et ex hac concluſione infertur, quòd valet ſtatutum, diſponens quòd dominus teneatur pro familia delinquente, & ita communiter tenetur, vt dicit Alber. in prima parte ſtatutorum, quæſt. 50. Intellige quo ad pœnam pecuniariam, non autem quo ad corporalem, vt ſtatim dixi.

Infertur etiam, quòd poteſt lex humana, propter publicam vtilitatem, & ex cauſa, ſtatuere, quòd propter parentum culpam filii, vel nepotes pœna amiſsionis bonorum, vel alia ſimili afficiantur, Et eſt communis opin. vt ait Didac. in d. c. 8. poſt num. 1. verſic. quarto poterit.

Valebit igitur proculdubio ſtatutum diſponēs, quòd pater teneatur ſoluere condemnationem pro filio vſq; ad legitimam, Et eſt communis opin. vt atteſtatur Alexand. in l. lex Cornelia, num. 8. ff. de vulg. Vbi etiam ſubdit, quòd ita ſeruatur in practica, quem refert Iaſ. in auct. nouiſsima, num. 8. C. de inoffi. teſta. Socin. in l. cum filiusfam. numero 8. ff. de verb. oblig. Gomez in §. actiones, numero 24. inſtit. de actio. Didacus in loco præallegato, Marſil. ſing. 362. ſtatutum volens, & ſing. 481. communis opi. quem refert Viuius in lib. communium opin. fol 208. verſiculo, ſtat. diſponens.

Sed quæro, nunquid hoc ſtatutum habebit locum contra patrem, etiam ſi filius ſuper ipſo delicto ſeu imputatione ſe non defenderit, ſed fuerit in contumaciam condemnatus, virtute alterius ſtatuti, diſponentis, quòd contumax habeatur pro confeſſo, & conuicto? Reſpon. ꝙ non, ſed tantummodo tenetur, quando filius eſt per veras probationes conuictus, Ita dicit

Bart.

Et ideo, ſi ex forma ſtatuti propter falſum teſtimonium ſit alicui amputanda manus dextra, & ille non habeat manum dexteram, vel habeat illam aridam, debet officio iudicis illa pœna in aliam commutari, Et ita dicunt Doctores, vt atteſtatur Bald. in l.nouerint, num.5.C.vt intra cer. temp. Anan. in cap. 1.num. 2. de calum. Vide in hoc propoſito quæ dixi ſupra quæſt.69. verſic. Sed quid ſi reus, Et ita vidi quandoque per ſenatum iuſſum fuiſſe fuſtigari quendam Laurentium Blancum pro delatione armorum prohibitorum, eo quia cum eſſet gibboſus, non potuit aſfici pœna edicti, quæ erat trium ictuum funis, & aliàs ſæpiſsime vidi mutari ex hac cauſa ictus funis in fuſtigationem, vel alligationem ad catenam infamem, vel exilium, iuxta qualitatem facti, & perſonarum Viſum quoque eſt ſenatui, quòd pœna ictuum funis publice, non ſit irroganda mulieribus, Et ideo iuſsit admitti ad compoſitionem quaſdam meretrices, quæ ludum prohibitum luſerant, 2.Ian. 1551. P. N. Et quandoque etiam vidi mutari pœnam triremium in exilium, vt in Ioan. Angelo de Portu 9. Martii 1558. A. C. Bene verum eſt, quòd in hoc ducatu non liceret iudici inferiori hoc facere, niſi conſulto ſenatu, Et propter hoc fuit grauiter reprehenſus quidam prætor, qui fecit alligari catenæ infami quenquam Antonium Rauarium condemnatum in pœnam duorum ictum funis, ſub prætextu, quòd eſſet hærmioſus, 29 Aug. 1559. P. N.

QVAEST. LXXXVI.

SVMMARIVM.

Vnus pro alio puniri non debet.

Dominus non tenetur pro delicto famulorum ſuorum, verſic. Hinc infertur.

Pater non tenetur pro filio, neque etiam in legitima, verſic. Secundo infertur.

Quidquid facit filius occaſione patris, vel famulus occaſione domini, & eo ſciente, præſumitur factum de eius voluntate, ibid. & verſic. Hinc infertur.

Statutum, quòd vnus pro alio puniatur, an valeat, verſic. Sed hæc quidem.

Et an valeat ſtatutum, quòd dominus teneatur pro familia, verſic. Et ex hac.

Et an quòd filij, vel nepotes amittant bona propter aliquod delictum parentum, verſi. Infertur etiam.

Et an quòd pater teneatur ſoluere condemnationem pro filio vſque ad legitimam, verſic. Valebit igitur.

Et quid ſi ſtante hoc ſtatuto filius fuerit in contumaciam condemnatus, verſic. Sed quæro.

Et an valeat ſtatutum, quòd villa teneatur pro delictis commiſſis in ſuo territorio, verſic. Ex hac etiam. *Remiſſiue.*

DEBET etiam iudex ant maduerteret, ne aliquem puniat pro delicto alterius, nam regulariter vnus pro alio puniri non debet.

Hinc infertur, quòd dominus non tenetur pro delictis famulorum ſuorum, ſecundum Bar. in l.ne quid, num.1 ff.de incen. rui. naufragio, Et eſt communis opi. ut dicit Curt. Iun. in l.1. poſt.num.13. C. de ſer. fug. Non enim debet culpa ſeruorum, vel quomodocunque ſubd torum eſſe nociua dominis ſuis, Et eſt communis opin. vt dicit Curt. Iun. in d.l.1.num.13. Hoc tamen intellige vt procedat, niſi dominus teneret in domo viros notorie ſceleſtos nam eo caſu vtique teneretur pro eorũ delictis, Et ita ſentit tota iuris ſchola, vt dicit Plaça libro 1. delictorum, c.14. num. 1.in fin & num.3. dicit, quòd hęc eſt recepta omnium ſententia, & ideo quando dominus moleſtatur pro delicto commiſſo à famulis ſuis, bonum eſt, quòd probet ipſos fuiſſe reputatos communi opinione pro hominibus bonæ vocis, conditionis, & famæ. nam hoc ipſum valde excuſaret. Scias etiam, quòd quidquid facit famulus occaſione damni, eoque ſciente, cenſetur feciſſe de eius voluntate, Et eſt communis opin. vt dicit Curt. Sen. conſil. 41.num.10. ſecundum quam videtur conſuluiſſe in facti contingentia Grammat. conſ.crim.8. Cęterum de his delictis, quæ famu-

famulus facit domino inſcio, vel prohibere non valente, dominus non tenetur, Et eſt communis opin. vt dicit Cagnola in l. culpa caret, poſt num. 13. ff. de reg. iur.

Secundo infertur, ꝙ neque etiam pater tenetur pro filio, Et ideo ſi filius fuerit condemnatus pro aliquo delicto, non tenebitur pater ſoluere huiuſmodi condemnationem, neque etiam ex legitima debita ipſi filio poſt mortem patris, Ita tenuit Gul. in l. ſi qua pœna, ff. de his qui ſunt ſui vel alie. quem ſequuntur communiter doctores, vt dicit Laur. Palat. de ſtat. exclud. fœ. in prima parte principali, poſt num. 15. Ita etiam communiter teneri atteſtatur Imola in c. Raynutius, numero 42. de teſtam. Hanc etiam opi. dicit eſſe communem Viuius, qui alios refert in lib. communium opin. fol. 208. verſic. ſtat. diſponens, in prima limitatione. Quinimò pro delicto filii non poteſt fieri executio in peculio aduentitio ipſiuſmet filii, neq; etiam in eius proprietate, licet ſit tota filii, Ita tenuit Bart. in l. ſi finita, § ſi de vectigalibus, numero 12. & ſeq. ff. de damno infecto, quem ſequuntur communiter Doctores, vt atteſtatur Marant in ſuo Spec. fol. 181. numero 35. Vide quæ dixi ſupra quæſt. 78. verſic. Sed quid in aduentitiis. Scias tamen, quòd quidquid facit filius occaſione patris, & eo ſciente, præſumitur factum de eius voluntate, Et eſt communis opin. vt dicit Curt. Sen. in d. conſil. 41. nu. 7. vbi in facti contingentia conſuluit, patrem teneri pœna extraordinaria de homicidio commiſſo per filium eo præſente & non prohibente. Vide quæ dixi infra quæſt. proxima, verſic. Dictum eſt.

Et hæc quidem omnia de plano procedunt ſecundum diſpoſitionem iuris communis, ſed quæro, nunquid valeat ſtatutum, ꝙ vnus pro alio teneatur? Reſpond. ꝙ valet ſtatutum ex cauſa, quòd vnus puniatur pro alio modo non corporaliter, Et eſt communis opin. vt dicit Anan. in c. ſecundo, de delic. puerorum, Felin. in c. cognoſcentes, numero 2. de conſtit. Berous in d. c. cognoſcens, numero 18. Didac. lib. ſecundo reſolut. c. 8. numero 7. Et dicit Alber. in prima parte ſtatutorum, quæſt. 47. numero 8. quòd quidquid fit de iure communi, talia ſtatuta fiunt, & ſeruantur, & tolerabilia ſunt, maxime vbi ſolummodo imponūt pœnam pecuniariam. Quinimò poteſt etiam pœna infamię aliquis pro alterius culpa puniri, vt eſt exemplum in l. quiſquis, C. ad l. Iul. maieſtatis, & eſt communis opi. vt atteſtatur Didacus in d. c. 8. poſt num. 7. Quod certe duriſsimum eſt: nam apud bonos viros honor, & vita æquiparantur. Poteſt tamen tolerari in crimine læſæ Maieſtatis propter eius immanitatem, iuxta ea quæ dixi ſupra hoc eod. lib. §. Læſæ Maieſtatis.

Et ex hac concluſione infertur, quòd valet ſtatutum, diſponens quòd dominus teneatur pro familia delinquente, & ita communiter tenetur, vt dicit Alber. in prima parte ſtatutorum, quæſt. 50. Intellige quo ad pœnam pecuniariam, non autem quo ad corporalem, vt ſtatim dixi.

Infertur etiam, quòd poteſt lex humana, propter publicam vtilitatem, & ex cauſa, ſtatuere, quòd propter parentum culpam filii, vel nepotes pœna amiſsionis bonorum, vel alia ſimili afficiantur, Et eſt communis opin. vt ait Didac. in d. c. 8. poſt num. 1. verſic. quarto poterit.

Valebit igitur proculdubio ſtatutum diſponēs, quòd pater teneatur ſoluere condemnationem pro filio vſq; ad legitimam, Et eſt communis opin. vt atteſtatur Alexand. in l. lex Cornelia, num. 8. ff. de vulg. Vbi etiam ſubdit, quòd ita ſeruatur in practica, quem refert Iaſ. in auct. nouiſsima, num. 8. C. de inoffi. teſta. Socin. in l. cum filiusfam. numero 8. ff. de verb. oblig. Gomez in §. actiones, numero 24. inſtit. de actio. Didacus in loco præallegato, Marſil. ſing. 362. ſtatutum volens, & ſing. 481. communis opin. quem refert Viuius in lib. communium opin. fol 208. verſiculo, ſtat. diſponens.

Sed quæro, nunquid hoc ſtatutum habebit locum contra patrem, etiam ſi filius ſuper ipſo delicto ſeu imputatione ſe non defenderit, ſed fuerit in contumaciam condemnatus, virtute alterius ſtatuti, diſponentis, quòd contumax habeatur pro confeſſo, & conuicto? Reſpon. ꝙ non, ſed tantummodo tenetur, quando filius eſt per veras probationes conuictus, Ita dicit

Bart.

Bart.in d.l.cum filiusfam.num.4.cum quo tranſeunt communiter Doctores, vt dicit Iaſ.in ea.l. cum filiusfam. num. 18. Nam vbicunque ex ſtatuto pater obligatur pro delicto filii, vel filius ex delicto patris: ita demum vnus pro alio tenetur,ſi vere conſtat de delicto, ſecundum Bart. ibi, qui in hoc communiter approbatur, vt ait Socin. conſ.57.poſt nu.10.lib 3. Hoc tamen intellige vt procedat, quando verba ſtatuti ita ſunt concepta, vt appareat ſtatuentes voluiſſe patrem ex ipſo delicto filii teneri, puta quia dicat ꝙ vbicunq; filius aliquod delictum commiſerit, pater teneatur ad ſoluendum, &c. nam eo caſu vtique opus eſt,vt de ipſo delicto vere appareat:ſed vbi ſtatutum non delictum,ſed condemnationem tantummodo reſpiceret,puta quia diceret,ꝙ pater teneretur ſoluere quamcunque condemnationem factam contra filium,eo caſu ſecuta condemnatione, ſiue contra filium præſentem, ſiue in eius contumaciam, poteſt pater cogi ad illam ſoluendam, Ita diſtinguit Bart.in d.l.cum filiusfam.num.3. Et hanc diſtinctionem dicit eſſe communem Felin.in cap.cum Bertoldus,num.2.de re iud.quem refert Boſſ. in tit.de carc.fideiuſſ.rtlax.num.58. Cæterum ſi filius compareat, & ex eius confeſſione, vel aliis probationibus conſtet de maleficio,tunc vtique pater tenebitur virtute huius ſtatuti,etiam ſi in eo iudicio citatus non fuerit, Et eſt cõmunis opin. vt dicit Alex. in d.l.cum filiusfam.in princ.nu.6.in fi. quem refert Iaſ. ibi poſt num.14. verſic. prima concluſio.

Ex hac etiam concluſione infertur, valere ſtatutum,quòd villa teneatur pro maleficio commiſſo in eius territorio, de quo dixi ſupra q.82.ſtatuto primo.

QVAEST. LXXXVII.

SVMMARIVM.

SCiens delictum committendum, & non reuelans,an ſit puniendus.

Et quid in crimine Læſæ Maieſtatis,verſic. Punctus eſt.

Et an quis puniri debeat, ex eo quòd potuit prohibere delictum, & non prohiberit, verſic. Dictum eſt.

Et quid de iure canonico, ibid.

Et quid in foro conſcientiæ,ibid.

Et quid ſi talis ſciens delicto conſenſit,verſiculo, Hæc autem.

Ratificans delictum commiſſum,an ſit puniendus,verſic. Quæro nunquid.

Et quæ requirantur ad hoc, vt ex ratificatione quis puniri poſſit,ibid.

PRAECIPVE vero debet iudex aduertere in ſententia condemnationis ferenda,non modo quis ſit titulus delicti commiſsi, ſed etiã quæ ſit illa qualitas,de qua delinquentes imputantur:ſæpiſsime enim contingit, ꝙ in eodem crimine multi interueniunt, qui tamen omnes diuerſis pœnis ſunt puniendi.Poteſt autem quis imputari, aut ꝙ delictum ipſum propriis manibus commiſerit, aut ꝙ ſciens, ac particeps fuerit, aut ꝙ de delicto faciendo tractauerit aut conſilium,ſeu mandatum dederit,aut auxilium præſtiterit,aut maleficio aſtiterit,aut illud poſtea ratum habuerit.Aliter etiam punitur delinquens, qui maleficium tantummodo attentauit aliter maleficio iam conſummato:de quibus omnibus, quia ſuper eis quotidie in practica diſputari cõtingit, breuiter videamus. Et in primis quæro, nunquid ex ſola ſcientia delicti committendi quis puniatur? Reſpond.ꝙ regulariter ſola ſcientia non eſt punibilis, & in hoc non eſt difficultas, præſertim in eo, qui non habet facultatem prohibendi, Et ita tenent Doctores vbique, vt atteſtatur Carauita ſuper quarto ritu magnæ curiæ, num.2. Communis enim eſt Doctorum ſententia,ꝙ non tenetur qui obuiare delicto etiam clamando,vel reuelando,vt dixi infra verſic. Dictum eſt.

Punctus eſt tantum in crimine Læſæ Maieſt. nam Bart. in l. vtrum. ff. de parricid.tenuit, quòd ſciens tractatum proditionis contra principem, vel contra patriam,& illum non reuelans, debet puniri pœna mortis, Et ita tenere communi conſenſu Doctores, atteſtatur Plaſa lib. delicto-

lictorum, capit. 22. numero 17. Hanc etiam opin. communem appellat Menchiaca controuerſ. illuſtr. cap. 16. poſt nu. 1. Et hanc opin. in pract. obſeruari affirmat Ang. de malefic. in verbo, Et hai tradito la tua patria, numero 10. & in §. publice, circa fi. verſic. Et ſingulariter, inſtit. de pub. iud. quem refert Marſ. ſing 164. nemo debet, & Capic. deciſ. 130. num. 65. & deciſ. 155. num. 18. & Socin. Iun. conſilio 105. numero 43. libro tertio, & Carauita ſuper dicto ritu quarto, poſt numero 4. & Taeg. in pract. crimin. cap. quinto, num. 9. Idem dicit Felin. in cap. 1. poſt num. 4. de offic. deleg. quem refert Cotta in verbo, Scientia ſola. Et ſecundum hanc opin. ſe iudicaſſe in facti contingentia refert Aug. ad Angel. de malefic. in loco præallegato, & feciſſe decapitari quendam potentem dominum, qui ſuo principi tractatum contra eum committendum non reuelauit. Ita etiam ſeruatum fuiſſe Mediolani atteſtatur Boſsius in tit. de crim. Læſæ Maieſt. numero 6. & ſeq: Multi tamen tenuerunt contra Bart. ſcilicet quòd imo ſciens talem tractatum, & non reuelans, non ſit puniendus pœna mortis, Et hanc opin. dicit eſſe magis communem Cagnola in d. l. culpa caret, numero 21. Alciat. in l. facere. ff. de verb. ſig. & in l. bona fides, numero 20. ff. depoſ. & in l. 4. §. Cato, numero 30. ff. de verb. oblig. quem refert Gigas de crim. Læſæ Maieſtatis, ſol. 180. nu. 10. Rolando conſilio 88. numero 10. libro 2. Quinimo Carer. in pract. crim. fol. 253. numero 20. dicit, q; cæteri omnes ſequuntur opin. contra Bart. Et exclamat Bald. in quodam conſil. quòd anima Bart. propter illud dictum cruciatur in inferno, & deplorat memoriam domini Donati de Barbadoris, qui propter ſolam ſcientiam fuit decapitatus, Et illum refert Igneus in l. fideicommiſſum, num. 35. & poſt num. 47. ff. ad Sylle. & Plaſa lib. 1. delictorum, c. 28. numero 30. & Reſtaurus de Imperatore q. 118. numero 6. & Roland. conſilio 68. numero 35. libro 2. Breuiter licet opin. Bart. prima facie videatur ex vna parte multum rigoroſa, tamen ex alia habet in ſe magnam æquitatem. Quomodo enim poterit princeps de ſubditis ſuis confidere, niſi pro certo teneat, quòd cum ſciuerint aliquem contra eius vitam, aut ſtatum moliri, id ſtatim ipſi ſint notificaturi? Certe nemo negabit, quòd ſi famuli ſcirent aliquos decreuiſſe de nocte ingredi domum, & dominum ſuum trucidare, idque ei non notificarent, dicerentur rei eius mortis, arg. text. in l. prima. §. occiſorum ibi quid ergo ſi dominus. ff. ad Sylle. Cur ergo non idem dicendum eſt etiam in ſubdito verſus principem, tanto magis cum in hoc etiam verſetur publica vtilitas: nam ex vita, & ſalute principis, & eius ſtatus quiete dependet ſalus, & quies populorum ei ſubditorum. Teneo ergo cum Bart. in duobus caſibus prædictis, ſcilicet in tractatu, qui fiat contra perſonam principis, vel contra eius ſtatum: in aliis autem caſibus, etiam ſi ſint comprehenſi in capite Læſæ Maieſtatis, non putarem eſſe puniendum pœna mortis ſubditum non reuelantem, ſed alia pœna extra ordinem arbitrio ipſius principis. Conſulo etiam principibus, vt in huiuſmodi caſibus potius humanitate, quàm ſeueritate vtantur, & ex quacunque iuſta, vel probabili cauſa illos excuſent à pœna mortis.

Dictum eſt, quòd ex ſola ſcientia delicti quis non punitur, Quæro nunc, an ille, qui potuit prohibere, ne delictum committeretur, & non prohibuit, ſit puniendus? Reſpond. quòd de iure ciuili nemo tenetur obuiare delicto, nec malefactorem indicare, Et eſt communis opinio. vt dicit Gratus conſilio primo, poſt numero 47. libro primo. Carer. in pract. crim. folio 252. numero 19. & folio 379. numero 63. prout illum refert Plaſa libro primo delictorum, cap. 28. numero 29. Bolenc. in repet. l. capitalium. §. famoſos. numero 92. ff. de pœnis. Didacus ſuper regula peccatum, folio 109. in fin. Pract. Iodoc. cap. 80. numero 6. Berous in cap. primo, numero 48. de offic. delega. Nouell. in tract. ad defenſam, folio 105. numero 99. & ſequent. Et ideo dicimus, quòd non tenetur quis alium inſultatum defendere, neque prohibere quin offendatur, etiam q; licite id facere poſſet, Ita dicit gl. in d. l. culpa caret, in gloſ. prima. ff. de

reg.

regul iuris, quam dicit paſsim eſſe ab omnibus receptam Plaça lib. 1. delictorum, c. 22. poſt numero 17. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Claud. in repet. l. vt vim, numero 168. ff. de iuſti. & iure. Bertrand. conſil. 297. numero 8. lib. 8. Et quòd quis non teneatur obuiare delicto, neque alium, etiam ſi poſsit, defendere etiam clamando vel reuelando, dicit eſſe communẽ opi Dec. in d. l. culpa caret, num. 5. & ſeq. Cagnol. in ea. l. culpa caret, num. 10. De iure autem canonico, gloſ. in dicta l. culpa caret, tenuit, quòd quis tenetur obuiare delicto, Et hanc dicit eſſe communem ſententiam canoniſtarum Plaça in d. cap. 28. poſt numero 31. Sed certe Dec. in c. 1. num. 8. de offic. deleg. dicit, quòd in contrarium eſt communis opin. modernorum, quem refert Berous in d. cap. 1. poſt num. 75. & Pract. Conradi, fol. 333. num. 1. Et hanc opin. quòd etiam de iure canonico nemo teneatur obuiare delicto, dicit tenere communiter Doctores, Iaſon. in d. l. vt vim, num. 31. quem refert Apoſtil. ad Dec. in d. l. culpa caret, ſub numero 12. & Viuius in lib. communium opin. in verbo, Defendere offenſum. Dicit tamen Cagnol. in loco præallegato, quòd quando aliquis commode, & ſine ſuo periculo poteſt prohibere, & non prohibet, tenetur, & quòd hæc concluſio videtur per Doctores communiter iſto caſu approbata, ſecundum quam in facti contingentia conſuluit, Curt. Sen. conſil. 41. contra patrem, præſentem homicidio patrato per filium, qui potuit prohibere, & non prohibuit, de quo mentionem feci ſupra quæſt. proxima, verſic. Secundo infertur. Quod tamen ego non credo verum, imò Doctores expreſſe dicunt totum contrarium: propterea non puto recedendum eſſe à cõmuni opin. quòd ſcilicet nunquam quis puniatur, ex eo quòd delictum non prohibuerit, etiam ſi prohibere potuerit, excepto tamen caſu læſæ Maieſtatis, de quo ſupra dictum eſt verſic. Punctus eſt. Cæterũ in Gallia ſeruatur, quod ſi in conſpectu multorum qui rixantes prohibere potuerunt, ne ſe offenderent, homicidium commiſſum fuerit, teneantur omnes obtinere à principe litteras, quas vocant innocentiæ, aliàs præſumuntur eſſe in culpa. Et hoc ita ordinatum eſſe in communi totius Galliæ praxi atteſtatur Igneus in l. 1. §. ſerui appellatione, numero 136. ff. ad Syl le. quæ practica mihi non diſplicet, & vbi viget, ſeruanda eſt. Sed præſuppoſita pro vera contraria opin. quòd ſcilicet quis teneatur prohibere, & defendere, &c. nunquid ſi quis non fecerit, tenebitur in foro conſcientiæ ad emendationem damni? Reſpond. quòd non, & hæc eſt communis theologorum reſolutio, vt dicit Io. Medina de reſtit. quæſt. 9. quem refert, & idem atteſtatur Didacus in d. regula peccatum, fol. 111. in princ.

Hæc autem omnia, quæ de ſcientia, & de eo, qui prohibere potuit, neque prohibuit, dicta ſunt, intellige vt procedant, quando ſciens delictum committendum, illi non conſenſit: ſed quid ſi ille conſentiat? Reſpond. Aut eſt tantummodo ſimplex conſenſus, & non punitur. Aut vero eius conſenſus delicto per viam auctoritatis, & defenſionis, & tunc plus puniri debet, quàm ipſe delinquens, Ita dicit gl. in clem. prima, in verbo, Defenſionis de pœnis, & eſt communis concluſio, vt ait Bolen. in repet. l. capitaliũ. § famoſus, nu. 114. ff. de pœnis. Et poteſt poni exemplum in prælato, qui diſsimulet aliquem concionatorem in ſua diœceſi falſa dogmata prædicantem, Item in domino ciuitatis, aut villæ, qui non perſequatur latrones ſpoliantes & occidentes eos, qui tranſeunt per ſuum territorium. Quod tamen intellige vt procedat in ſimilibus grauioribus delictis: cæterum in aliis minoribus criminibus non maiori, ſed tantum pari pœna punitur, Et ita intelligunt communiter omnes, vt dicit Pract. Conradi, fol. 332. numero 8. Illud autem, quod dici ſolet, quòd agentes, & conſentientes ſunt pari pœna puniendi, intelligendum eſt quando conſenſum, & auxilium præſtiterunt ex propoſito ad committendum maleficium, Et ita dicunt omnes, vt atteſtatur Mantua conſil. 251. num. 24. lib. 1.

Quæro, nunquid ex eo ſolo, quòd quis delictum iam commiſſum ratificauerit, debeat puniri? Reſpond. Aliqui dicunt ſimpliciter, quòd ſic, Et hanc opinio, atteſta-

atteſtatur eſſe communem Bald. in l. obſeruare.§.proficiſci, num.9.ff.de off. proconſ. licet ipſe validis rationibus videatur in contrariam ſententiam inclinare, Et illum refert Auguſt. ad Ang. de malefic. in verbo, Et Sempronium, num.36. Tu vero diſtinguendo dic, ꝙ quædam ſunt delicta, quæ ſolent committi principaliter propter libidinem ipſius delinquentis, vt eſt adulterium, ſtuprum, & huiuſmodi, Et in talibus delictis non habet locum ratihabitio: & in ſpecie in adulterio, ꝙ non poſſie ratum haberi, tenuit gl. in l. 1. §. deiecisse, in verbo, Mandato. ff. de ui, & ui, armata, Et ita communi conſenſu receptum eſſe ait Plaſa lib. 1. delictorum, cap. 18. poſt num. 1. Quædam autem ſunt delicta, quæ principaliter committi ſolent ad offenſam, & iniuriam alterius, vt eſt homicidium, Et talia delicta poſſunt rata haberi per alium. Et hæc ſententia eſt frequentius à Doctoribus recepta, vt dicit Plaſa in loco præallegato, num. 2. in fin. Sed certe ſi appareret adulterium commiſſum fuiſſe non propter libidinem adulterantis, ſed propter iniuriam mariti ad alterius inſtantiam, vtique dici poſſet geſtum nomine illius, & conſequenter poſſet ratum haberi. Scias autem, ꝙ ad hoc, vt ratificatio delicti obliget ad pœnam, duo requiruntur, Primum ꝙ delictum fuerit commiſſum nomine meo, Secundum, ꝙ ego ſciens illud commiſſum fuiſſe meo nomine, illud tanquam meo nomine factum ratificem, Ita dicit gloſ. in d. §. deiecisſe, in verbo, Ratum habuero, & eſt communis ſententia, vt atteſtatur Aret conſil. 163. poſt num. 3. verſ. Circa primum. Et ꝙ requiratur delictum fuiſſe nomine meo commiſſum, tenuit gl. in clement. 1. in princip. in verbo, Rata de pœn. quam ſequuntur communiter Doctores, vt dicit collegium Florent. inter conſilia Curt. Senioris, conſ. 21. poſt num. 6. Bene verum eſt, ꝙ in dubio, ex eo, ꝙ quis ratum habet aliquod delictum, cenſetur illud ratum habere, vt nomine ſuo geſtum, Et ita dicunt Doctores, vt ait Salic. in l. non ideo minus, poſt num. 31. C. de accuſ. Et ſic oportet, ꝙ ratum habens probet, ꝙ non fuerit geſtum nomine ſuo, quod nota.

QVAEST. LXXXVIII.

SVMMARIVM.

Conſilium dans alicui vt delinquat, qua pœna ſit puniendus.

Exhortans aliquem ad delinquendum qua pœna puniri debeat, verſic. Hoc autem.

QVAERO, nunquid ille, qui conſilium dedit alicui, vt delinqueret, debeat puniri eadem pœna, qua ipſe principalis delinquens? Reſpond. Aut ille, cui conſilium dedit, non erat aliàs delictum ipſum commiſſurus, & tunc conſulens pari pœna cum delinquente punitur, Aut vero ille nihilominus erat patraturus delictum, & eo caſu conſulens non eſt pari pœna cum delinquente puniendus, ſed mitiori, Et hæc eſt communis opin. vt dicunt ſcribentes in cap. 1. de off. deleg. & in ſpecie Imola, numero 9. & Felin. numero 8. & Dec. numero 9. prout illum refert Hipp. Riminal. inter conſilia criminalia diuerſorum conſil. 105. numero 43. lib. 1. Berber. in viatorio iuris, in rubrica de homicid. col. 6. verſic. Supereſt videre, Felin. in cap. ſicut dignum, numero 7. de homicid. Dec. in l. conſilii, numero 4. ff. de reg. iur. quem refert Pract. Conradi fol. 332. poſt num. 1. Cagnol. in d. l. conſilii, numero ſexto, Caret. in pract. crim. fol. 343. numero 163. Berous in d. c. 1. numero 85. vbi dicit, ꝙ hæc eſt communis opin. legiſtarum, & canoniſtarum. Didac. in repet. clem. ſi furioſus, fol. 291. col. 2. in fin. & in repet. c. peccatum, fol. 291. Bolenc. in repet. l. capitalium. §. famoſos, numero 94. & ſeq. ff. de pœnis. Dueñas reg. 149. Plaſa lib. 1. delictorum, cap. 17. numero 1. & 7. in fin. Boer. deciſ. 262. poſt numero 2. Boſſ. in tit. de mand. ad homicid. numero. 59. Targ. in pract. crim. cap. 11. numero 7.

Hoc autem, quòd dictum eſt in conſulente, locum habet etiam in exhortante: nam exhortans aliquem vt committat delictum, tenetur & ipſe, ſi ille aliàs non fuiſſet.

fuiſſet commiſſurus: ſi vero fuiſſet alias commiſſurus, non tenetur. Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit Alber. in l.ob hæc verba, in fin.ff.de his qui not. inf. Senatus tamen ſolet huiuſmodi exhortatores, ſeu perſuaſores delictorum prius torquere ſuper mandato, & vbi negent mandatum dediſſe, illos punire extra ordinem, Et ita ſeruatum fuit in quadam Ambroſina Monina, quæ perſuaſerat adultero, vt virum ſuũ interficeret, nam prius torta ſuper mandato, cum nihil faſſa fuiſſet, iuſſa fuit fuſtigari, 30. Ian. 1548. P.N.

QVAEST. LXXXIX.

SVMMARIVM.

Mandans fieri delictum, an puniatur eadem pœna, qua principalis delinquens.

Statutum puniens committentem delictum, an habeat locum in eo, qui mandauit illud committi, verſic. Sed quæro.

Mandans an debeat puniri in loco dati mandati, vel in loco patrati delicti, verſiculo, Quæro, in quo *Remiſsiue.*

Mandans committi homicidium, tenetur de homicidio propter mandatum, non autem ex mandato, verſic. Scias tamen.

Mandans vulnerari, ſi ſequatur mors, an teneatur de homicidio, verſiculo, Pone aliquis.

Si dominus dicat famulo, Vade, & non reuertaris, donec ſentio nouum de tali, &c. an præſumatur mandatum, ſi famulus illum occiderit, verſiculo, Sed hic incidenter.

Si dominus poſt acceptam iniuriam loquatur alicui ad aurem, & ille poſtea iniuriantem interfecerit, an præſumatur mandatum, verſic. Sed quid ſi dominus.

SVCCESIVE quæro, nunquid mandans fieri delictum, debeat puniri eadẽ pœna, qua punitur ille, qui maleficium propriis manibus committit? Reſpond. In hoc articulo magna fuit aliquando controuerſia inter ſcribentes nam aliqui dixerunt, quòd aut mandatarius erat aliàs facturus delictum, & eo caſu mandans non tenetur; aut vero non erat aliàs facturus, & tenetur. Sed certe hæc diſtinctio communiter reprobatur, vt dicit Iaſon. in l.1. poſt numero 22. C.de ſer. fug. nam quando mandatum cadit in delictum non eſt adhibenda diſtinctio, an mandatarius eſſet facturus vel non, vt dicit gloſ. Approbata in l. 1. §. perſuadere, in gloſ. magna, ff. de ſeruo corrupt. & eſt communis regula, vt ait Gomez in §. pœnales, poſt numero 10. inſtit. de actio. Et ideo Bart. in l.non ſolum, §.ſi mandato, numero 19.ff. de iniur. tenuit indiſtincte quòd mãdans puniatur eadem pœna, qua puniendus eſt mandatarius ipſe, qui delictum commiſit, Et illa doctrina Bart. eſt communiter approbata, vt dicit Curt. Iun. conſil. 137. numero 5. Cotta in verbo, Mandans homicidium, Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Gand. de malefic. in tit. de tranſactio. & in tit. de pœnis, prout illum refert Pract. Carer. fol. 331. poſt numero 123. verſic. ſequitur etiam, & quinto, Iaſon. in l.ſi quis mihi bona, §. ſed quid ſi mandauit, num. 15. ff. de acq. hæred. & in d.l. prima, num. 22. C.de ſer. fug. quem refert Pract. Carer fol. 310. numero 75. & Didacus in repet. clem ſi furioſus, fol. 291. verſic. hæc vero diſtinctio, & Pract. Conradi, fol. 326. num. 11. Et hæc opin. tenenda eſt tanquam verior, & magis communis, quam etiam vidi ſeruari in quodam Auguſtino Marentio, qui mandauerat filio ſuo, vt vxorem ſuam interficeret, prout ille interfecit, & fuit patri mandanti caput Amputatum, 3. Aprilis 1558. P.N.

Sed quæro, nunquid ſtatutum puniens facientem delictum, habeat locum etiam in mandante fieri illud delictum? Reſpond. Aut ſtatutum loquitur in perſonam, puta ſi quis occiderit, ſi quis vulnerauerit, &c. & non comprehendit mandantem. Aut vero loquitur in rem, ſcilicet in ipſum maleficium, puta pro homicidio ſit pœna mortis; Et hoc caſu vtique comprehendit mandantem. Et hæc eſt Doctrina Bart. in l.ſed, & ſi vnius, §. ferunt,

num.2.

numero 5 & ſeq.ff de iniur. & in l.aut qui aliter § fin.numero 3.ff.quod vi,aut clam, quam dicit eſſe communiter approbatam Dec.in l.ſi quis id quod, num.38.& ſeq ff. de iuriſd.omnium iud. Curt. Iun.in l.2.§. ſi procurator,numero 4. ff. quod quiſque iur. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Alex in l.1. in princ pio, num.23.ff. de verb. oblig quem refert Aug. ad Ang. de malefic. in verbo, Sempronium, poſt num 33.& Bologn. conſil.34.col.4. verſic. quod autem conſtitutio, & Boſſ. in tit. de pœnis, num.14 Iaſ.in d.l.ſi quis id quod, num. 36. in fin. & in l.ſi is qui pro emptore, num 361.ff.de vſucap.Pract Carer.fol. 302.num.59. Plaça lib. 1. delictorum,c.1. num.8.& cap. 15. num. 22. Villalpand.in repet.l.22.c.66 numero 6. Taeg.in pract. crim.cap.10. numero 20. Mandans enim non dicitur proprie facere, ſed interpretatiue, ſecundum Bart. in locis præallegatis cum quo eſt communis opin. fere omnium ſcribentium, vt dicit Vinc. Paleot. inter conſilia Alexand.conſil.65.num. 11. lib.4. Bene verum eſt, quòd ex antiquis multi tenuerunt contrarium, ſcilicet quòd etiam ſi ſtatutum loquatur in perſonam, puta quicunque fecerit homicidium, &c. comprehendat nihilominus ipſum mandantem, Et hanc opin. eſſe magis communem dixit Gand. in tit. de tranſactio. in fin. vbi etiam ſubdit, quòd ita communiter obſeruatur quem refert Alber. in tertia parte ſtatutorum, quæſt. 44. num.15. Ita etiam ſeruare iudices, & aſſeſſores atteſtatur Pract Carer.fol.305.numero 62. Vide quæ dixi ſupra quæſt. 58. verſiculo, Vnum autem volo. Et certe ſi ſtatuta receperunt talem interpretationem à conſuetudine,minime ſunt mutanda, &c. Sed circunſcripta conſuetudine, opin. Bart. proculdubio eſt magis communis, vt ex prædictis apparet, Et ideo non eſſet ab ea in iudicando, aut conſulendo recedendum.

Scias autem, quòd mandans homicidium cõmitti, tenetur de homicidio propter mandatum, non autem ex mandato, Ita dicit Bart. in d.l.non ſolum, § ſi mandato, poſt num. 9. & eſt communis opin. vt dicit Marian.in c.propoſuiſti,poſt num. 22.verſic. Nono quæro, de foro compet. Boſſ. in tit de foro compet.num.109. Vtilitas autem huius concluſionis poteſt eſſe maxima, quia cum teneatur de homicidio propter mandatum, ſufficit quòd in inquiſitione vel accuſatione ponatur locus, & tempus ſecuti homicidii, abſque eo quòd ponatur locus, & tempus dati mandati. Item poterit puniri in loco homicidii, vt infra ſtatim dixi. In hoc autem propoſito videndum eſt elegans conſilio Nattæ 422. vbi conſuluit, quòd licet ignoretur nomen mandatarii, poteſt procedi contra mandantem, quòd nota.

Quæro, in quo loco mandãs debeat puniri, an in loco mandati, an autem in loco commiſſi delicti? Dixi in d. q 38. verſic. Quæro etiam.

Pone, aliquis mandauit. Titio, vt vulneraret Seium, & Titius illum occidit, nunquid mandans erit puniendus pœna homicidii? Reſpond. Aliqui dicunt, quòd non, Et hanc opin. dicit eſſe communem Dec.conſil.482.num.16.& conſil.622.circa fin. ſecundum quam refert etiam conſuluiſſe Ant.de Roſellis Franc.de Capitibus liſtæ, & Ang. de Caſtro inter conſilia criminalia Cæpollæ conſil. 35.36 37.38. Sed certe hæc opin. mihi nunquam placuit: nam (vt dici ſolet) vulnera non dantur ad menſuram: propterea ego dicerem, quòd ſi fuit mandatum ad percutiendum alapa vel baculo, tunc ſi mandatarius occidat non tenetur mandans de homicidio, quia facile poterat ille percutere, & non occidere, Et ideo puniendus eſt mandans tantùmmodo pœna extraordinaria, Et hanc eſſe communem opin. atteſtatur Plaça lib.1. delictorum.c.15.numero 1.ſecũdum quam conſuluit Grammat. conſ.crim.20. Idem etiam dicerem, ſi fuit mandatum ad ſfriſandum, prout in caſu in quo conſuluit Dec. in conſil. 622. Apparet enim, quòd iuſſit fieri actum, ex quo de ſui natura non ſolet ſequi mors, maxime cum ſfriſatio fiat in facie cæſim, quo quidem modo nunquam ſolet quis ad mortem vulnerari. Idemque ſi mandaſſet famulo, vt daret alicui vnũ gnoccum, vt in caſu Iaſon. conſil. 188.lib. ſecundum. Sed ſi mandatum fuit ad vulnerandum,

tunc

tũc ego dico, quòd ſi ille occidat, ipſe teneatur de homicidio, quia nulla ferè eſt pars corporis præter faciem, in qua vulnera non poſsint eſſe lethalia, vt experientia quotidie docet, Et hanc opin. dicit eſſe communem Boſ. in tit. de mandato ad homicid. numero 10. ſecundum quam conſuluit Cæpolla conſil. crim. 34.

Sed hic incidenter quæro, pone ꝙ dominus, qui ab aliquo iniuriam accepit, dicat famulo, Vade, & non reuertaris domũ donec ſentio nouum de tali, nunquid ſi famulus poſtea illum occiderit, erit ex eo præſumendum mandatum occidendi ab ipſo domino præceſsiſſe? Reſpond. ꝙ ſic, Ita tenet Bart. in l. ſi quis mihi bona. §. ſed ſi mandauit, aliàs incipit pater Seio, num. 2. ff. de acquir. hær. qui in hoc ab omnibus indifferenter approbatur, vt dicit Iaſ. in d. §. ſed ſi mandauit, num. 12. & ſeq. & in l. 1. num. 28. & ſeq. C. de ſer. fugit. & Marcus deciſ. 423. num. 1. & Marſ. conſil. 132. in primis verbis. Hanc etiam dicit eſſe communem opinionem Boſsius in tit. de mandato ad homicid. num. 50. & refert ibi Bart. ꝙ iſte caſus contingit Florentiæ, & ꝙ dominus fuit decapitatus, Et illud dictum Bart. refert Ruin. conſ. 6. num. 1. lib. 5. vbi tamen conſuluit in facti contingentia pro patre, qui dixerat filiis ſuis, Taci, taci, non ſtate à far cianze, ma andate, & ammazzatene due, ò tre di loro, &c. refert Chaſſ. conſ. 58. num. 8. vbi tamen dicit, ꝙ illa deciſ. eſt nimis rigoroſa. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Auguſt. ad Ang. de maleſ. in verbo, Et Sempronium, num. 42. quem refert Pract. Conradi, fol. 526. in decima ampliatione, Alex. conſil. 28. numero 5. lib. 4. quem refert Plaça lib. 1. delictorum, cap. 14. num. 5. qui etiam eo. lib. cap. 15. num. 3. affirmat hanc ſententiam frequentiori calculo receptam eſſe, Pract. Carer. fol. 295. nume. 37. & ſequen. quem refert Didac. in repet. clem. ſi furioſus, fol. 287. poſt num. 3. de hom. Dueñas regula 307. Et hoc locum habet, ſiue iniuria facta fuerit principaliter ipſi domino, ſiue facta fuerit ipſi famulo, Et hæc eſt communis opin. vt dicit Carer. in loco prællegato, numero 41. Quod tamen intellige ſecundum ea, quæ dixi infra ſtatim, verſ. Sed quid ſi dominus.

Sed quid ſi dominus poſt acceptam iniuriam ab aliquo, loquatur ad aurem famulo, vel conſanguineo ſuo, & paulo poſt talis famulus, vel conſanguineus illum interfecerit, nunquid tenebitur dominus de homicidio, tanquam ſi mandatum præceſſiſſet? Reſpond. ꝙ ſecundum aliquos tenetur, ex quo propter breuitatem temporis præſumitur ad id mandatũ dediſſe, Et ita allegatur tenuiſſe Bart. in l. ſi ventri. §. ſi. num. 1. ff. de priuil. credit. cuius opin. dicit eſſe communem Plaça in d. cap. 14. poſt num. 5. verſic. His ſanè præmiſsis. Sed certe ego ex eo ſolo non punirem dominum pœna homicidii, niſi alia concurrerent, puta quòd dominus ſolitus eſſet talia facere, & ꝙ iniuria eſſet talis, pro qua veriſſimiliter debuiſſet mandare illum occidi, Et in dubio crederem tutius eſſe torquere dominum, & etiam punire pœna extraordinaria, quàm pœna mortis.

QVAEST. XC.

SVMMARIVM.

AVxiliator an ſit puniendus eadem pœna, qua principalis delinquens.

Et quid ſi delictum fuit animo deliberato patratum, verſic. Aut vero.

Et an præſtãs auxilium poſt maleficium, dicatur proprie auxiliator, ibid.

Et an in inquiſitione expreſſe ſit facienda mentio de auxilio, ad hoc vt contra auxiliantes ſequi poſſit condemnatio, verſic. In hac autem.

Et quando ſunt plures duobus, an ſufficiat dicere, quòd alter alteri auxilium præſtiterit, verſic. Item aduerte.

Et an requiratur, quòd in ſpecie dicatur, quòd auxilium præſtiterint aſſiſtendo, verſic. Aduerte etiam.

Et an priuſquam procedi poſſit de auxilio, neceſſe ſit quòd conſtet de principali, verſiculo, Scias etiam.

Et an ſi delinquens aliàs fuiſſet delictum commiſſurus, debeat auxiliator mitius puniri,

puniri, verſic. Item ſcias.
Aſſiſtens maleficio an dicatur præſtare auxilium, verſi. Quæro nunquid.
Receptator qua pœna puniatur, verſ. Quęro etiam.

QVAERO, nunquid præſtans auxilium delinquenti, puniatur eadem pœna? Hæc eſt ardua quæſtio, in qua Doctores varie locuti ſunt, Bart. enim in l. is qui opem, numero 5. ff. de furtis, videtur tenere, quòd indiſtincte auxiliator eadem pœna puniatur, qua principalis delinquens, Et hanc opin. dicit eſſe communem Corn. conſil. 8. in littera A, lib. 3. quem refert Dec. in c. 1. num. 12. de offic. deleg. relatus Crauetta conſil. 220. poſt num. 12. verſic. ſed arguitur, Socin. conſil. 188. poſt num. 7. verſic. ſi diceremus, lib. nono, quem refert Pract. Conradi, fol. 330. num. 4. Bologni. conſil. 5. col fin. verſic. Secundo de hoc, Et hoc etiam ſi manum maleficio non appoſuerit, prout eſſe communem opin. atteſtatur Dec. in loco præallegato. Alii vero dicunt, quòd Aut auxiliator dedit immediatam cauſam delicto, & punitur eadem pœnā, Aut vero non fuit immediata cauſa delicti, & puniendus eſt mitiori pœna extraordinaria. Et hanc opin. dicit eſſe communem legiſtarum, & canon. Socin. in d. conſil. 188. lib. 2. prout illum refert Didac. in repet. clem. ſi furioſus, fol. 291. num. 2. & Plaça lib. 1. delictorum, c. 16. num 2. in fin Ita etiam tenere communiter Doctores atteſtatur Pract. Carer. fol. 272. numero. 69. Quinimò etiam ſi propter aliquam qualitatem veniret principali delinquenti imponenda maior pœna quàm auxilianti, adhuc eſſet auxiliator eadem pœna puniendus, dummodo tempore commiſsi delicti ſciuiſſet illam qualitatem aggrauantem delictum, Et hanc dicit eſſe communem opi. Pract. Cõradi, fol. 330. num. 6. Et hęc quidem opi. æquior videtur: nam proculdubio minor eſt culpa auxiliantis, quàm principalis, & conſequenter mitius etiam videtur puniendus. Et dicit Salic. in l. vnica, poſt num. 24. C. de raptu virg. quòd hanc rationem ponderarunt theologi, & canoniſtæ, & quòd opin. Bart. contraria, quam iudices imitantur, animam occidit. Ego tamen pro clariori reſolutione huius articuli, præſuppono, quòd tripliciter poteſt pręſtari auxilium delinquenti. Primo, ante delictum. Secundo, in ipſo delicto. Tertio, poſt delictum conſumatum: deinde ſic diſtinguo, Aut delictum commiſſum eſt præuio tractatu, vel deliberatione, accedente conſenſu, vel ſaltem ſcientia ipſius auxiliatoris, & tunc indiſtincte ſequor opin. Bart. quòd ſi eadem pœna, qua principalis puniendus, Et hoc quocunque tempore auxilium præſtiterit, ſiue ante delictum, ſiue in delicto, ſiue poſt: nam licet corpore ipſi delicto non interuenerit, animo tamen cenſetur interueniſſe, præſertim ſi illud auxilium erat vſque à principio deſtinatum, puta quia ſcienter promiſiſſet volenti alium interficere, accommodare equos, ſuper quibus, patrato delicto, poſſet fugam arripere, & huiuſmodi. Et ad hoc propoſitum allegatur dictum Bart. ad quod omnes non aduertunt, in l. in furti, §. ope, paulo ante fin ff. de furtis, vbi dicit quòd ſpes data auxilii ad euadendum, dicitur auxilium ad maleficium committendum.

Aut vero non præceſsit aliquis tractatus vel deliberatio, & tunc placet opinio. contraria, quòd ſi quidem auxiliator prębuit cauſam delicto, puniatur eadem pœna, Et in hoc membro omnes Doctores ita concludunt nemine diſcrepante, vt dicit Gratus conſil. 52. num. 3. lib. 2. Si vero non præbuit cauſam, tunc puniatur mitiori pœna, quàm ipſe principalis delinquens, pręſertim ſi præſtitit auxilium poſt commiſſum delictum: nam reuera proprie loquendo præſtans auxilium poſt commiſſum delictum, non dicitur vere auxiliator, vt dicit Bart. in l. tertia, §. ſi quiſquam, ff. ad Sylle. & eſt communis opinio. vt atteſtatur Auguſt. ad Angel. de maleſic. in verbo, Et Andream, nume. 5. Et ideo regulariter non eſt puniendus ea pœna, qua principalis, ſed mitiori. Et hanc eſſe frequentiori calculo receptam ſententiam dicit Plaça lib. 1. delict. cap 16. num. 15. Aut eſt dubium, nunquid pręceſſerit

tractatus, ſiue deliberatio, ſaltem reſpectu auxiliatoris: & tunc auxiliator eſt in primis torquendus ſuper ipſa deliberatione, aut tractatu, aut ſcientia delicti. Et ita in facti contingentia conſuluit Mantua conſ. 67. lib. 1. Et vbi nihil fateatur, debet adhuc pro ipſo auxilio puniri pœna extraordinaria. Maxima enim eſt ſuſpicio contra eum, qui præſtitit auxilium delinquenti, etiam poſt commiſſum delictum, quòd fuerit particeps, & conſcius ipſius delicti committendi. Et ita ſeruauit Senatus in cauſa cuiuſdam Baptiſtæ Mantuani, qui erat imputatus de aſſiſtentia ad vulnera illata animo deliberato: fuit enim bis tortus ſuper ſcientia, & cum perſtitiſſet in negatiua, fuit abſolutus, vltimo Februarii 1543. Et ideo miratus ſum, quòd quidam Hier. Lampognanus, qui comitatus fuerat poſt delictum quoſdam, qui homicidium animo deliberato commiſerant, non fuerit tortus, ſed ſimpliciter iuſſus puniri pœna pecuniaria arbitrio prætoris Cremonæ, 9. Iulii. 1543. Sed forte apparebat ex proceſſu, quòd ipſe ignorabat tractatum, & deliberationem homicidii committendi. Sed hoc intellige vt procedat, niſi qualitas facti, & perſonarum aliud ſuaderet, puta ſi nulla alia eſſet ſuſpicio contra eum, neq; affinitatis, neque amicitiæ, vel huiuſmodi, & auxilium fuiſſet valde remotum ab ipſo actu malefici, prout contigit in eo, qui commodauerat baliſtam alteri, cum qua ille deinde alium interfecit, de quo per Boer. deciſ. 167 num. 2. vbi refert ꝙ fuit liberatus, & ſine impenſa relaxatus. Sed certe ille notarius me iudice non euaſiſſet ſine tortura, cum (vt in themate illius deciſionis præſupponitur) ipſe in ſuo examine negaſſet illam commodaſſe, neque ſuā eſſe: ex quo mendacio vtique poterat iuſte torqueri iuxta ea quæ dixi ſupra q. 21. verſ. Mendacium.

In hac autem materia auxilii ſcire debes, quòd in accuſatione, vel inquiſitione debet expreſſe fieri mentio de auxilio, aliàs non poſſet ſuper eo ſequi condemnatio, etiam ſi de auxilio præſtito conſtaret: quæ tamen opin. mihi non placet: nam etiam in criminalibus licet iſta qualitas auxilii, aut alia non ſit expreſſa in libello, ſufficit quòd iuris præſumptione ex narratis in ipſo libello colligatur, prout communiter concluditur, teſte Socin. conſ. 188. in vltimis verbis, lib. 2. Vide in hoc propoſito ea quæ dixi ſupra q. 66. verſiculo, Sed quid ſi pro parte.

Item aduerte, quòd quando ſunt duo tantum, ſolet dici in inquiſitione, Alter alteri auxilium, & fauorem præſtitit, &c. Sed quando ſunt tres, vel plures, tunc debet dici, Vnus alii, vel aliis auxilium præſtitit, &c aliàs inquiſitio non procederet: nam verbum, alter alteri, ſecundum rectum ſermonem, non conuenit niſi duobus, Ita dicit Bald. in l. ancillæ, numero 3. C. de fur. ſubdens, quòd ita fuit in facti contingentia iudicatum, & bene. Et ita in practica ſeruari atteſtatur Ang. de malef. in verbo, Dicto maleficio ſemper aſtitit, numero 7.

Aduerte etiam, quia ſi duo ſimul vulnerarunt aliquem, vel aliud maleficium fecerunt, ad hoc vt poſſint puniri, non ſolum tanquam principales, ſed etiam vt auxiliatores, non ſufficit quòd in accuſatione, vel inquiſitione dicatur, quòd alter alteri auxilium, vel fauorem præſtitit: (nam illa verba intelligerentur, quòd auxilium præſtitit vulnerando, vel percutiendo, & ſic ſolummodo poſſet de vulnere puniri, non autem de auxilio) ſed requiritur, quòd expreſſe dicatur, quòd alter alteri auxilium præſtitit aſſiſtendo, vt alius delictum facilius committeret, ita dicit Bart. in l. qui ſeruo. § fin. numero ſecundo. ff. de furt. s, cuius opin. in practica obſeruatur, vt atteſtatur Auguſt. ad Angel. de malefic. in verbo, Dicto maleficio ſemper aſtitit, poſt num. 4.

Scias etiam, quòd quando proceditur contra aliquem, tanquam quòd præſtiterit auxilium delicto, debet primo in proceſſu conſtare principalem deliquiſſe aliter quàm ex ipſius contumacia: talis enim contumacia non nocet ei, qui eſt de auxilio imputatus, Ita dicit Bart in l. ſi is qui rem. §. ſi tu Titium, num 2. ff. de fur. quem ſequuntur communiter Doctores, vt dicit Alexan. conſ. 99 poſt num. 4. verſ. Preterea iſte, lib. 1. Et idem Alex in Apoſt. ad Bartol. in loco præallegato, dicit, quòd omnes,

omnes eum ſequuntur, & quòd ita tenetur, & practicatur. Sed certe in hac prouincia hoc non practicatur, neque tenetur: nam ſecuta condemnatione contra principalem contumacem, & quandoque etiam ea non ſecuta, ſemper proceditur contra auxiliatores, nulla facta diſtinctione, an aliter quàm per contumaciam conſtet principalem delictum ipſum commiſiſſe, & eſt iudicio meo optima practica.

Item ſcias, quòd licet in materia auxilii non diſtinguatur, ad delinquens aliàs fuiſſet facturus, vel non: nihilominus vbi delinquens aliàs facturus fuiſſet, & auxiliator illi ſimplicem fauorem præſtitit, eſt mitius puniendus, Ita dixit Ioan. And. in cap. fœlicis de pœnis in ſexto: propter quam deciſ. dicit Auguſt. ad Ang. de maleficiis, In verbo, Et Sempronium, num. 44. euaſit vnum à furca, qui dederat auxilium cuidam furi, &c.

Quæro, nunquid ille, qui aſsiſtit armatus vulneranti, vel occidenti, dicatur ei præſtare auxilium? Reſpond. quòd ſi nõ eſt à longe, ſed iuxta homicidam, vel cum eo, vtique dicitur ei præſtare auxilium, Et hoc fuit dictum Innoc. in cap. continentia, de clerico percuſſore, quod ſequuntur communiter vbique legiſtæ, & canoniſtæ, vt dicit Alex. conſ. 138. num. 4. lib. 6. Et licet aliqui dicant, quòd aſsiſtens maleficio non debeat puniri, niſi appareat, quòd id fecerit ex propoſito, prout etiam in facti contingentia conſuluit Io. de Amicis conſil. 53. & Riminal. conſ. 13. nihilominus, vbi ex aſsiſtentia delinquens potuit reddi audacior, plerunque vidi per ſenatum puniri aſsiſtentes, ſaltem aliqua pœna extraordinaria, prout etiam reperio in facti contingentia ſeruaſſe conſil. Neapol. teſte Grammat. voto 21. Et quandoque etiam vidi illos torqueri, & interrogari, an ſcienter, & tractate maleficio aſtiterint, vt ſeruatum fuit in Io Ambroſio Caymo, 28. Iun. 1554. B. P. Si tamen appareret, quòd aliquis aſtitiſſet animo rixantes inter ſe diuidendi, & ſeparandi, non eſſet aliquo modo puniendus. Et poteſt poni exemplum in eo, qui accurrit cum badili ad diuidendam rixam, in qua deinde ſecutum eſt homicidium, pro quo conſuluit Mantua conſ. 281. lib. 1.

Item quæro, nunquid præſtans auxilium delinquenti poſt maleficium commiſſum, dicatur proprie auxiliator, & puniatur de auxilio? Dixi ſupra verſiculo, Aut vero.

Quæro etiam, qua pœna puniatur receptator? Reſpond. In furibus, ſeu furtis receptatis, dicimus, quòd receptatores tenentur eadem pœna, qua ipſimet fures, & videtur tex. in l. eos. C. de fur. & dicit Bal. in ea l. eos, quòd vidit, quòd vna mulier fuit ſuſpenſa, quæ præſtabat furibus domum, & in ea receptabat res furatas, & illum referr Auguſt. ad Ang. de maleſ. in verbo, Et veſtem cœleſtem, poſt num. 21. & in verbo, Dicto maleficio ſemper aſtitit, poſt num. 23. Pro defenſione tamen eius, qui imputatus ſit receptaſſe res furatas, videri poſſunt ea, quæ in facti contingentia ſcripſit Bal. conſilio 410. libro 2. & conſilio 48. libro 3. & conſilio 382. numero 8. & ſequent. libro 5. Riminald. conſilio 80. Roland. conſilio 43. in primo dubio, libro primo.

QVAEST. XCI.

SVMMARIVM.

1 Cogitatio an ſit aliquo caſu punibilis.
2 Tractatus de delicto committendo an ſit puniendus, verſ. Sed pone. *3 Remiſſiue.*

QVAERO, nunquid ex ſola cogitatione aliquis puniatur? Reſpond. regulariter, quòd non, vt eſt tex. in l. cogitationis. ff. de pœnis, & eſt communis opin. vt dicit Bolenc. in repet. l. capitalium. §. famoſos, numero 79. & ſeq. ff. de pœnis, Et hæc quidem concluſio de iure ciuili nullam habet difficultatem, nam ex ſola cogitatione quis non punitur, neq; etiam in crim. Læſæ Maieſt. niſi ad aliquem actum exteriorem proceſſum fuerit, vt voluit gl. in l. quiſquis, in verbo, Eadem enim. C. ad

ſeg. Iul maieſt. quam omnes ſcribentes ſequuntur, vt dicit Foller. in pract. crim. fol. 396. num. 70. De iure tamen canonico ſecus eſt: nam in aliquibus caſibus etiam ex ſola cogitatione quis punitur. Et poteſt poni exemplum in hæreſi, nam cum illud delictum ſola mẽtis cogitatione perficiatur, ſolent inquiſitores punire etiam hæreticum in mente, vt dicit Bal. in l. ſi quis non dicam rapere, poſt nu. 1. verſ. & cler. venio ad oppoſitione, C. de epiſ. & cle.

Sed pone, quòd quis non ſteterit in meris terminis cogitationis, ſed vlterius etiam proceſſerit ad tractatum cum aliquo de ipſo maleficio committendo, nunquid poterit de tali tractatu puniri? Vide quæ dixi ſupra queſt. 38. verſic. Vidi aliquando.

QVAEST. XCII.

SVMMARIVM.

Affectus, conatus, vel attentatum an puniri debeat, perinde ac ſi ſecutus eſſet effectus.

Et quid in atrociſſimis, verſic. Scias tamen.

Et quid ſi non fuerit deuentum ad actum proximum, verſic. Scias etiam.

QVAERO, nunquid conatus, ſiue attentatum ad delictum committendum, debeat puniri, etiam ſi non ſit ſecutus effectus? Reſpond. quòd de iure communi punitur affectus, & conatus ad delinquendum, etiam ſi non ſequatur delictum, Et eſt communis opin. vt dicit Io. de Lignano conſil. 20. numero 15. inter conſilia criminalia diuerſorum, lib. 1. tamen de generali conſuetudine non punitur affectus, neque conatus, ſine attentatum, niſi ſequatur effectus. prout de hac generali conſuetudine atteſtatur Specul. in tit. de accuſatore, §. 1. num. 7. in fin. quem refert Alexand. conſil. 15. poſt num. 2. lib. 1. & cõſil. 140. num. 2. lib 2 & Corſet. in repertorio Abb. in verbo, Affectus, & Iaſ. in l. 1. §. fin. in fin. ff. quòd quiſque iuris, & Boer. deciſ. 316. num 3. & Carer. in pract. crim. fol. 186. num. 8. & Bertrand. conſil. 169. num. 1. lib. 3. in prima parte, & conſi. 31. num. 3. eo. vol & conſil. 10. num. 8. & 9. lib. 6. & conſil. 228. num. 6. lib. 7. De hac etiam generali conſuetudine Italiæ atteſtatur Gand. de malefic. in tit de reb. non portand. circa fin. Bald. conſil. 361. in fin. lib. 1. & conſil. 443. num. 3. lib. 3. & l. is qui cum telo, C. ad l. Corn. de ſicar: quem refert Bolenc. in repet. l. capitalium. §. famoſos, num. 75. ff. de pœnis, Angel in d. l. 1. §. fin. num. 3. & conſil. 14. num 3. Vbi dicit, quòd iſta conſuetudo eſt approbata per totum mundum, quem refert Maranta in ſuo Spec. fol. 26. num. 54. Fulg. conſil. 149. poſt num. 4. verſic. ſupereſt, de tertio, Catald. de ſynd quæſt. 198. Vbi ſubdit, quòd cum hæc ſit generalis conſuetudo, non indiget probatione, Aug ad Angel. de malefic. in verbo, Et ex interuallo, poſt num. 16. & in verbo. Vna alia percuſſione, poſt num. 5 & in verbo, Sempronium, num. 4. quem refert Grammat. deciſ. ſecunda. num. 8. referens ita fuiſſe iudicatum in cauſa veneni, Petrus de Soncino inter conſilia criminalia diuerſorum, conſil. 98. num. 10. lib. 1. Marſil. conſilio 51. numero 14. Boer. deciſ. 316. num. 3. Riminal. conſil. 281. in fin. Igneus in l. & ſi certus, §. ſi vnus, numero 63. ff. ad Sylle. Gomez in § item ſi quis, poſt numero 29. inſtit. de actio. Afflict. ſuper prima parte conſtitut. Regni, rubr. 41. in principio, numero 6. & ſuper prima parte, rubr. 11. num. 2. Vbi loquitur etiam in atrociſſimis, Didacus in repet. clem. ſi furioſus, fol. 281. numero 11. de homicid. Foller. in pract crim. canon. fol. 235. num. 4. Grammat. voto 19. numero 4. & voto 20. numero 9. & conſilio crim. 25. numero 5. & ſuper conſtit. Regni, fol. 14. numero 6. Mantua centuria prima, numero 5. Michellus patrocinio 10. numero 1. vbi loquitur in aſſaſsinio, Villalpand. in repet. l. 22. cap. 9. numero 9. Et licet aliqui ex prædictis videantur loqui de ſtatutis, per quæ ſublatæ ſunt leges punientes conatum, eſt tamen abſolutum, quòd etiam abſque ſtatutis ita eſt generali conſuetudine totius mundi introductum, vt

ni ſpecie atteſtatur Ang. in loco prællegato,& Ioſephus Fontanellus inter conſilia criminalia diuerſorum,conſi.97. num. 9 & ſeq.lib.ſecundo, & Maranta inter eadem conſilia criminalia diuerſorum, conſ. 98. circa principium eo.vol.ſecundo,& alii multi ex prædictis. Et de conſuetudine Franciæ atteſtat Pract. Millei, fol.50. numero 35.& fol.111.num.25.Idem in ſpecie loquẽdo de pœna legis Corneliæ de ſicar.atteſtatur Bart. in pluribus locis, quos refert Igneus in l.1.§.ſi dominus, numero 6.ff. ad Sylle. & in d.§.ſi vnus, poſt numero 63. Pract.Iodo.c.67.numero 19.& dixi ſupra hoc eo.lib.§. Homicidium, verſic. Punitur etiam,& verſic. Vltimo quæro. Idem loquendo de pœna l. ſi quis non dicam rapere,C.de epiſc. & cleric.atteſtatur Mantua conſil. 31. num.2. lib. ſecundo, vbi conſuluit, quòd quidam,qui appo ſuerat ſcalas nocte ad domum mulieris, vt eam violaret, non debeat puniri pœna mortis, ſed alia mitiori, prout etiam iudicatum fuiſſe per conſil. Neapol.refert Afflic.deciſ.276.in quo tamen propoſito videnda ſunt ea, quæ dixi ſupra quæſt. 68. verſic. Aſcendens cum ſcalis. Adde,quòd hanc eandem opin. quòd ſcilicet non puniatur conatus,niſi ſecutus ſit effectus, dicit eſſe communem Barba. conſil. 33.lib. ſecundo, prout illum refert Apoſtil. ad Dec. in l.non vult hæres, ſub num.4.ff.de reg. iuris. Grammat. voto octauo, num. 15.Et ſecundum hanc opin.pluries vidi in ſenatu iudicari,& in ſpecie de pudicitia attentata Petrus Vicarietus, qui puellæ nubilis lectum aſcenderat, & pectus tetigerat, neque vltra progreſſus fuerat, habita remiſsione fuit abſolutus, 3. Iunii 1547. P.N.

Scias tamen,quòd (ſecundum aliquos) hæc concluſio, quòd conatus non puniatur niſi ſecuto effectu, locum non habet in delictis atrociſsimis: nam illis punitur affectus, etiam quòd effectus non ſequatur, Ita dicit gloſ. in d.l. prima, §. hæc autem verba, in verbo, Putamus, ff. quòd quiſque iur.Et hanc dicit eſſe communem opin.Felin. in c.primo,poſt num.9.verſic. limita ſecundo de offic. delega. Didac. in d.clem.ſi furioſus,fol.276.num.6. Et ideo ſecundum eos in crimine læſæ Maieſtatis ac oppugnatæ patriæ,& ſimoniæ,& in volente aliquem veneno perimere, punitur conatus,licet non ſequatur effectus, Et ita hanc eſſe communem opin. dicit Boer. de ſeditioſis in ſeptimo præſuppoſito, num. 42. Idem atteſtatur Igneus in l.prima, §. occiſorum, numero 41.ff ad Sylle. ſe pluries vidiſſe obſeruari in latronibus graſſatoribus, & in veneficio, & in l. ſi ſequens. §.cum ex parte, numero 10.eod.tit. refert fuiſſe capitali ſupplicio affectum quendam nobilem, qui ſæpius conſpirauerat in necem agnati ſui proximi liberis carentis, plurieſque attentauerat illum interimi facere veneno,& ſagitta, licet illum occidere non potuiſſet, & quidam forenſis, qui de mandato alterius inſultum fecerat in quendam Papienſem animo eum occidendi, confeſſus delictum fuit laqueo ſuſpenſus, nullo facto proceſſu, neque datis defenſionibus,25. Aprilis 1547. Et pluribus caſibus punitum fuiſſe conatum, non ſecuto effectu, refert Papo lib. 23. tit.10. per totum.Sed certe videtur,quòd ſecundum alios de generali conſuetudine etiam in atrociſsimis minus punitur, qui actum non perficit,licet deuenerit ad actum proximum, Et ita atteſtatur Afflic. ſuper tertia parte conſtit. rubrica 24. in principio, poſt num.15. Bertrand. conſil.228. num. 6.lib. ſeptimo. Quinimò hanc opin. dicit eſſe communem Marſil. conſil.105. num. 1.loquens in aſſaſsinio. Idem in aſſaſsinio atteſtatur Taeg. in pract. crim.c.10.num. 7.& generaliter loquendo in atrocibus, in ea pract.crim.c.7.num.2. Grammat voto octauo, col. fin. prout illum refert Didac.in d.clem. ſi furioſus,fol.276.verſic.verum circa. Ego autem dico ſic, Aut lex, vel ſtatutum in huiuſmodi atrociſsimis expreſſe punit ſolum conatum, & ſeruata eſt, Aut non punit expreſſe conatum, & ſtandum eſt generali conſuetudini, vt conatus non puniatur, niſi ſequatur effectus. Et hæc opin. iudicio meo tutior eſt: nihilominus quia pluries vidi in his caſibus diuerſimode iudicari, quandoque puniendo conatum in atrociſsimis pœna ordinaria, & quandoque pœna extraordinaria; crederem in practica poſſe iudicem

adhærere cui opinioni maluerit, inſpecta facti, & perſonarum qualitate conſulo tamen, vt ſemper in mitiorem partem inclinet. In his vero quæ atrociſsima non ſunt, nullo modo debet iudex pro ſolo conatu pœnam mortis imponere, niſi id expreſſe (vt dixi) ſtatuto vel lege caueatur, & eo etiam caſu, non niſi deuentum fuerit ad actum proximum, & immediatum ipſi maleficio. Regulariter autem non debet iudex conatum impunitum relinquere, ſed ſemper aliquam pœnam extra ordinem infligere. Et nota, quòd in illis caſibus, in quibus ille, qui deuenit ad actum proximum, non poteſt puniri pœna ordinaria: debet tamen acrius puniri pro motu iudicis, quàm ille, qui deuenit ad actum remotum. Et ita tenet conſuetudo, vt dicit Bal. in l. data opera, num. 77. C. qui accuſ. non poſſ.

Scias etiam, quòd in omnem caſum diſpoſitio d. l. ſi quis non dicam rapere, & ſimilium, quæ expreſſe puniunt ſolum conatum, etiam non ſecuto effectu, ſemper intelligenda eſt vt procedat, quando deuentum eſt ad actum proximum maleficio, Et eſt communis opin. vt dicit Grammat. conſil. 36. num. 19.

QVAEST. XCIII.

SVMMARIVM.

De forma ſententiarum criminalium.

Et an pronunciari debeant ab ipſomet iudice, ibid.

Et an in ſententiis criminalibus iudex teneatur exprimere cauſam, verſic. Fuit aliquando.

Et an valeat ſententia, Condemno Titium in centum, quæ ſi non ſoluerit, amputetur ei manus, verſic. Quæro nunquid.

Et quid ſi iudex condemnet reum in maiori ſumma, quàm ſtatutum diſponat, an ſententia ſit nulla, verſiculo, Quæro ſi iudex.

Et quid ſi iudex appoſuerit clauſulam, Saluo, & reſeruato, &c. verſic. Sed pone.

DICTVM eſt de pœnis, quæ ſecundum delictorum qualitates imponi debent, nunc de forma ipſius ſententiæ proferendæ aliqua breuiter ſubiiciamus, Et in primis ſcire debes, quòd licet de iure ſententia ferri debeat, & pronunciari ore ipſiuſmet iudicis, vt dixi infra lib. proximo, Nihilominus de conſuetudine Italiæ notarius legit ſententiam, & iudex deinde dicit, Ita abſoluo, vel Ita condemno, Et ita obſeruatur, teſte Vitali. de malefic. in rubr. de pœnis condemnatorum, num. 26.

Fuit aliquando dubitatum, nunquid in ſententiis criminalibus iudex teneatur exprimere cauſam? In quo quidem articulo magna eſt inter Doctores altercatio: ſed quidquid ſit de iure, Alber. in l. properandum, §. illo, numero 34. & ſeq. C. de iudic. dicit, quòd continue ſeruatur de facto, quòd inſeratur cauſa, quia iudices maleficiorum ponunt in ſententiis ſuis, Quoniam talis accuſatus fuit de tali maleficio, & nobis cõſtat per teſtes vel per eius confeſsionem, quòd illud maleficium commiſſit, ideo illum condemnamus, &c. Vel è conuerſo, Quia repertus fuit innocens, illum abſoluimus. Et illud dictum Alber. refert Aug. ad Ang. de malefic. in verbo, Et quia nobis, numero 4. ſubdens, quòd ſi iſta ſunt in obſeruantia, non recedamus ab ipſa. Apud nos certe non ſeruatur talis practica, niſi quando rei in contumaciam, condemnantur, vt dixi ſupra quæſt. 44. verſiculo, Videamus: ſed quando ſunt præſentes, non dicitur niſi viſo proceſſu Condemnamus, vel abſoluimus, & ſententia valet, & tenet. Vide in hoc propoſito ea, quæ dixi ſupra quæſt. 85. verſiculo, Vlterius quæro.

Quæro, nunquid valeat ſententia hoc modo concepta, condemno Titium in centum, quæ ſi non ſoluerit amputetur ei manus? Reſpond. quòd de iure hæc quæſtio non caret difficultate, tamen conſuetudo obtinuit, quòd tales ſententiæ valeant, & ita practicamus, vt atteſtatur Bald. in l. cum iudex, in fin. C. de ſenten. quem refert Auguſt. ad Ang. de maleſ. in verbo, Quas ſi non ſolueris cum quatro pluri, num. 4.

Idemque

Idemq; ſi dicat Condemno te in centum, quæ ſi non ſolueris intra decem dies, condemno te, vt ſoluas in quadruplum, Et ita de conſuetudine obſeruari atteſtatur Specul. in ſecunda parte in tit. de ſenten. §. ſpecies autem, numero 5. vbi dicit, quòd quia ſic conſuetum eſt fieri, ideo ſic obſeruandum eſt, Et illum refert Auguſt. in loco præallegato. Vbi tamen non vigeret ſtatutum vel cõſuetudo id diſponens, non crederem talem ſententiam valere, neque ego ita iudicarem.

Quæro, ſi iudex condemnauit aliquem in maiori ſumma, quam ſtatutum diſponat, nunquid illa ſententia ſi nulla? Reſpond. quòd quantum ad ſummam, in qua iudex exceſsit diſpoſitionem ſtatuti, omnes fatentur, quòd eſt nulla, vt dicit Io. de Canemortuo conſil. 33. num. 2. inter conſilia criminalia diuerſorum, lib. 1. Quinimò multi tenuerunt, quòd etiam in totum vitietur, Et hanc opin. communiter probari atteſtatur idem Io. de Canemortuo in loco præallegato, Et iudex, qui male iudicauit, tenebitur verſus rempub. ad intereſſe, prout quandoque in facto vidi obſeruari.

Sed pone, quòd iudex non ſit valde expertus, præſertim in pœnis ſtatutariis, nunquid poterit pronunciare hoc modo, Condemno Titium ex tali cauſa in centum, ſaluo, & reſeruato, quòd ſi condemnatio eſſet in plus, vel minus, quàm eſſe deberet ex forma ſtatutorum, illam ex nunc reduco ad debitam quantitatem? Reſpond. quòd ſic, Ita tenet Bal. in l. certa, in vltimis verbis, C. quando prouoca. non eſt neceſſe, vbi etiam ſubdit, quòd ita de facto ſeruatur, quem refert Alex. in l. iudex poſtea quàm, poſt num. 26. ff. de re iudica. & Marſil. in rubr. de probatio. num. 429. & Auguſt ad Ang. de malefic. in verbo, Saluo, & reſeruato, poſt num. 4 ſubdens, quòd ſi ita obſeruat ordo iudiciorum, fatuus eſſet iudex, qui recederet ab iſta obſeruantia. Sed certe apud nos hæc practica non ſeruatur: quinimò iudex, qui ita iudicaret reputaretur fatuus, prout etiam illam in practica non ſeruari atteſtatur Amad de ſynd. num. 162. Bene vidi ab aliquibus apponi in fine condemnationis clauſulã, Et in omnibus, & per omnia iuxta formam ſtatutorum ſuperinde diſponentium, quæ forte idem operaretur. Bar autem in d. l. iudex poſtea quàm, num. 5. dicit, quòd ſi iſta clauſula apponitur in ſententia ante verbum, Condemnamus; eſt magnæ importantiæ, ex quo iudex oſtendit animum ſuum, quòd non intendit imponere maiorem vel minorem pœnam, quàm imponi debeat: ſecus autem (ſecundum eum) ſi illam apponat poſt verbum, Condemnamus. Et dicit Amad. de ſynd. num. 235. & ita concludunt communiter Doctores. Sed certe (cum reuerentia tanti Doct.) iſta conſideratio eſt nimis ſubtilis, merito (vt dixi) receſsit ab aula.

QVAEST. XCIIII.

SVMMARIVM.

De appellatione in cauſis criminalibus, quibus caſibus permiſſa non ſit.

Et quid ſi delictum ſit notorium, verſiculo, Solet etiam.

Statutum diſponens, quòd in cauſis criminalibus non liceat appellare, valet, verſiculo, Cæterum.

Appellatio vnius in criminalibus an proſit alteri, verſic. Quæro nunquid.

Clericus an poſſit pro condemnato appellare, verſic. Sed an clericus.

Pendente appellatione à ſententia banni, an poſſit bannitus impune offendi, verſiculo, Præterea quæro *Remiſſiue.*

Si condemnatus in pœnam capitis, & bonorum confiſcationem pendente appellatione deceſſerit, an extinguatur bonorum confiſcatio, verſic. Sed pone.

Et quid ſi decedat pendente tempore ad appellandum, verſiculo Sed quid ſi condemnatus.

Iudex primæ cauſæ an ſit citandus in cauſa appellationis, verſic. Quæro nunc.

Pendente cauſa nullitatis ſententiæ ſuperſedendum eſt ab eius executione, verſiculo, Scias autem.

Et an in cauſa huiuſmodi nullitatis poſſit interuenire procurator, verſic. Quæro an in cauſa *Remiſſiue.*

De literis admittentibus condemnatos in contumaciam ad nouas defenſiones, verſic. Eſt etiam.

DICTVM eſt de ſententiis, quęro nunc, nunquid in cauſis criminalibus licitum ſit appellare? Reſpond. Aut reus eſt plene de ipſo delicto conuictus, & etiam illud eſt ſponte confeſſus, Et hoc caſu non poteſt appellare, l. 2. C. quor. appellatione non recipiantur, Et quantũ ſit in illis quinque criminibus exceptis, videlicet homicidii, veneficii, adulterii, maleficii, & vis publicæ, de quibus in d. l. 2. omnes conueniunt, quòd in illis non ſit deferendum appellationi, vbi à iudice rei illorum criminum, argumentis cõuicti ſint, & teſtibus ſuperati, & propria voce confeſsi. Et hanc dicit eſſe cõmunem omnium Doctorum ſententiam Igneus in l. Et ſi certus, in principio, num. 19. ff. ad Sylle. Sed certe tenendum eſt, quòd non ſolum in illis quinque, ſed generaliter etiam in omnibus aliis concluſio locum habeat, Et ita hanc eſſe communem opi. atteſtatur Imola in l fin. §. iuſſus, nu. 8. ff. de appella. Butr. in tractatu de notorio, articulo quarto, num. 56. quem refert Dueñas regula 156. in fin. Dec. in cap. cum ſpeciali, §. porro, num. 4. de appella. quem refert Didacus pract. quæſt. 23. num. 5. Si ergò talis reus conuictus, & ſponte confeſſus appellat, reiicienda eſt appellatio, neque debet ab executione ſuperſederi, Et ita de conſuetudine ſeruatur, vt dicit Bart. in l. qui vltimo, in fin. verbis, ff. de pœnis, prout illum refert Afflic. ſuper ſecunda parte conſtit. regni rubr. 10. num. 56. licet Bart. ibi loquatur de expectandis decem diebus, de quibus ego dixi infra quæſt. 96. circa prin. Aut eſt confeſſus tantum, & non conuictus, Et tunc ſi non reuocauit ſuam confeſsionem non auditur appellans, ſed poteſt iuſte tradi morti, ſecundum gl. in cap. Romana, §. ſin autem, in verbo, Vel de quo, de appellatio. in ſexto, quam ſequitur communis practica aſſeſſorem, vt dicit Bal. in l. prima, poſt num. 10. verſic. interdum autem, C. ne ex delicto defunctorum, &c. quem refert Auguſt. ad Ang. de malefic. in verbo, Præſente Caio, poſt num. 21. & Apoſtil. ad deciſ. Tholoſ. 176. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Didacus in d. quæſt. 23. fol. 167. col. 3. verſic. ſecunda concluſio, Dicit etiam Pract. Carer. fol. 17. num. 17. & fol. 32. poſt num. 46. & fol. 65. poſt numero 101. & fol. 136. num. 175. quòd hodie ex conſuetudine iudices obſeruant, quòd ex ſola confeſsione ſpontanea, vel etiam extorta, & perſeuerata exequuntur ſententias capitales non admiſſa appellatione, licet ſecundum eum male faciant, & contra ius canonicum, & ciuile. Et licet aliqui dixerint, quòd hoc locum habet ſolummodo de iure canonico, vt ſcilicet confeſſus tantum non poſsit appellare: tamen magis communis opin. eſt, quòd in hoc non ſit differentia inter ius canonicum, & ciuile, ſed quòd vtroque iure ille, qui eſt ſolummodo confeſſus, & non conuictus, non audiatur appellans, niſi adducat in appellatione cauſam probabilem cõtra ſuam confeſsionem, Et ita eſſe communem opin. atteſtatur Boſſ. in tit. de appel. poſt num. 27. Bal. autem in l. 2. num. 11. C. quorum appel. non recip. tenet quòd ad hoc vt poſſit reiici appellatio, requiratur vtrunque, ſcilicet quòd ſit confeſſus, & conuictus, & hanc dicit eſſe veram, & communem opin. Anton. Gomez cap. 13. delictorum, num. 31. etiam ſi agatur de cauſa criminis læſæ Maieſtatis, alias (ſecundum Bal.) tenet appellatio. Et poteſt iudex à quo ei ſi velit deferre: ſed ſi putat ei non eſſe deferendum, poteſt exequi ſententiam ſuam: & ſubdit, quòd ita ſeruatur de conſuetudine, quem refert Suarez in ſuo volumine repetitionum, fol. 506. num. 5. in fin. Et ita reperio etiam concluſum fuiſſe per Curiam Tholoſ. in dicta deciſ. 176. quòd dato quòd appellatio valeret, poteſt iudex à quo, prius quàm ſit ei inhibitum per iudicem ad quem, ſententiam exequi. Dicit etiam Ang. de malefic. in verbo, Præſente Caio, & appellante, num. 18. quòd quando reus eſt ſponte confeſſus, & conuictus, vel delictum eſt notorium, poteſt iudex ſententiam exequi, appellatione interpoſita non obſtante, & ꝙ ſi aliter facit peccat,

& quòd

& quòd ipſo de facto ita Nurſiæ obſeruauit.

Solet etiam dici, quando delictum eſt notorium, non admittitur appellatio, Et quòd criminoſus manifeſtus non audiatur appellans, dicit communiter teneri Anan. in cap. quàm pernicioſum, poſt numero 1. de vſur. Puto tamen in hoc eſſe diſtinguendum, iuxta ea quę dixi ſupra quæſt. 9. verſic. Quæro nunquid.

Cæterum in hoc ducatu hæc omnia ſunt Superflua, cum per conſtitutiones ſublata ſit in cauſis criminalibus omnis appellatio, & dictio nullitatis, prout etiam in conſilio Flandriæ obſeruari atteſtatur Pract. Iodoci, c. 149. num. 2. etiam ſi reus non ſit proprio ore crimen confeſſus, Et talis conſtitutio ſeu ſtatutum valet, & eſt obſeruanda. Licet enim aliqui tenuerint, quòd non valeat, ex quo appellatio eſt ſpecies defenſionis, quæ eſt de iure naturali, & conſequenter a lege ſeu ſtatuto tolli poſſe non debet: (quam opin. dicit eſſe magis communem Nicell. in concord. gl. c. 6. col. antepe. & pen.) nihilominus vſu, & conſuetudine receptum eſt talia ſtatuta valere, Et ita communiter ſeruari atteſtatur Alber. in quarta parte ſtatut. quæſt. 53. numero 4. quem refert Auguſt. ad Ange. de malefic. in loco præallegato, poſt numero 25. licet reuera Alber. ibi loquatur in ſtatuto diſponente, quòd bannitus non audiatur etiam ad ſui defenſionem: ſed ab hac conſuetudine nullo modo eſt in practica recedendum.

Quæro, nunquid iu criminalibus appellatio vnius proſit alteri? Reſpond. ſic, Et ideo ſi plures complices ſint condemnati, & vnus appellet, eius appellatio aliis prodeſt, & eſt communis opin. vt dicit Aug. ad Ang. de malefic. in verbo, Præſente Caio, num. 33.

Regulariter autem in criminalibus poteſt quilibet de populo pro reo condemnato appellationem interponere, vt eſt tex. in l. non tantum, ff. de appel.

Sed an etiam clericus poterit pro huiuſmodi condemnato appellare? Reſpond. Aliqui dicunt, quòd non, & dicit Spec. de aduoc. §. primo, numero 8. quòd tutius eſt, quòd clericus à talibus cauſis abſtineat. Contrarium tenuit gloſ. in l. addictos, in verbo, Quibus, C. de epiſc. aud. quam doctores ſequuntur, vt dicit Auguſt. ad Ang. de malefic. in verbo, Præſente dicto Caio, num. 5. Et hæc opin. verior eſt: cum enim appellatio veniat ad defenſionem rei, merito poſſe debet clericus illam interponere.

Præterea quæro, nunquid pendente appellatione à ſententia banni, poſsit bannitus impune offendi? Dixi ſupra hoc eo. lib. §. Homicidium, verſiculo, Succeſſiue quæro.

Sed pone, quòd Titius fuit condemnatus in amputatione capitis, & confiſcatione bonorum, appellauit, & pendente appellatione deceſsit: certum eſt, quòd reſpectu pœnæ corporalis crimen habetur pro extincto, vt dixi ſupra quæſt. 51. verſic. Quæro nunc, Quæro, an etiam ſit extincta confiſcatio bonorum? Reſpond. Aut ſententia eſt concepta per dictionē Cum, puta condemnamus Titium ad mortem cum confiſcatione bonorum: & eo caſu cum publicatio bonorum ſit acceſſoria ad pœnam corporalem, extinguitur morte, ſicut, & ipſa condemnatio corporalis. Aut vero ſententia eſt concepta per copulatiuam, puta condemnamus Titium in amputatione capitis, & in confiſcatione bonorum: & hoc caſu etiam ſi reus moriatur pendente appellatione, non extinguitur confiſcatio bonorum. Ita diſtinguit Bart. in l. tertia, in fin. C. ſi penden. appell. mors interuenerit, Et hanc dicit eſſe communem ſententiam Auguſt. ad Ang de maleſi. in verbo, Qui dominus iudex, num. 49. & in verbo, Et eius bona, num 3. Vide quæ dixi iu d. quæſt. 51. verſic. Scias etiam.

Sed quid ſi condemnatus decedat non quidem interpoſita appellatione, ſed pendente tempore ad appellandum, nunquid erit locus bonorum cōfiſcationi? Reſpon. In hoc articulo variæ fuerunt opin. doctorum: tu videre potes diſtinctionem traditam per Ang. de malefic. in verbo, Præſente Caio, & appellante, numero 35. quam dicit ipſe eſſe ex mente omnium, Et quia nimis longa eſt, eam hic non tranſcribo. Quid autem dicendum ſit, ſi reus.

poſt.

poſt condemnationem admiſſus fuerit ad nouas defenſiones, & pendente hoc ſecundo proceſſu deceſſerit, dixi ſupra quæſt. 44. verſiculo, Dixi quòd.

Quæro nunc, an in cauſa appellationis citandus ſit iudex, qui primam ſententiam protulit? Reſpond. Aliqui dicunt, quòd eſt citandus aut iudex, aut ſyndicus fiſci, cuius intereſt. Et dicit Ang de maleſic. in verbo, Præſente Caio, & appellante, numero 27. quòd ita videtur practicari. Alii vero dicunt, quòd quando iudex, qui primam ſententiam protulit, proceſſit ex officio, ſemper eſt citandus in cauſa appellationis, Et hanc opin. dicit eſſe communem Carauita ſuper ritu 260. magnæ curiæ, poſt num. 14. ſubdens tamen, quòd in Regno Neap. nullo caſu citatur primus iudex, ſed eius loco procurator fiſcalis illius curiæ. Apud nos autem, ex quo non datur appellatio, non ſeruatur hæc practica, nec alicubi vidi vnquam citari iudicem, niſi ageretur etiam de condemnando ipſo iudice propter ſordes, vel iniuſtitiam. Bene citandus eſt fiſcus, cuius intereſt, in cauſa appellationis, prout etiam citatur in cauſa principali, iuxta ea quæ dixi ſupra q. 31. verſic. Vlterius quæro.

Poteſt etiam dici de nullitate ſententiæ criminalis, Cauſas vero nullitatis, quæ deduci poſſunt contra ſententiam, potes per te videre in diſcurſu materiæ, & præſertim ſupra quæſt. 50. & ſeq.

Scias autem, quod pendente nullitate ſententiæ criminalis, non ſit eius executio, quæ contineat pœnam irretractabilem, etiam ſi cognitio talis nullitatis requireret altiorem indaginem, Et eſt communis opi. vt atteſtatur Iaſ. in l. tertia, §. ſi ſeruus, num. 9. ff. de acq. poſſ. prout illum refert Boſſ. in tit. de nullitate, aduer. ſent numero 4. Videtur enim, quòd pendente cauſa huiuſmodi nullitatis non calumnioſæ, bannum ſit ſuſpenſum, prout tenuit Alexand. in d. l. tertia, §. ſi ſeruus, numero 7. cuius opin. dicit eſſe communem Afflic. ſuper ſecunda parte conſt. Regni, rubr. prima, numero 15. & conſequenter non poteſt interea bannitus impune occidi, Et ita communiter concluditur, vt dicit Boſſ. in loco præallegato, num. 5. Vide quæ dixi ſupra hoc eo. lib. §. Homicidium, verſic. Succeſsiue quæro.

Quæro, an in cauſa nullitatis ſententiæ criminalis poſsit interuenire procurator? Dixi ſupra quæſt. 32. verſic. Quæro, an in cauſa.

Eſt etiam alius modus veniendi contra ſententiam criminalem, ſcilicet quando condemnatus in contumaciam admittitur ad nouas defenſiones. Talis autem admiſsio non fit niſi per principem, Et hoc ex ſtylo, & conſuetudine inolita, vt dicit Pract. Iodo. fol. 83. num 3. & in hoc Ducatu non fit niſi per principem vel per ſenatum, qui repræſentat perſonam principis, & cui princeps commiſit omnia ad iuſtitiam pertinentia, Et ita declarauit ſenatus obſeruari debere, & grauiter reprehendit commiſſarium Pontremuli, qui ad nouas defenſiones admiſerat ſua auctoritate quendam bannitum pro fratricidio, vlt. Octob. 1550. P. N. Et de hac materia litterarum admittentium ad nouas defenſiones nos habemus decretum in nouis conſtitutionibus in tit. de accuſationibus, in fin. per quod datum eſt ſenatui arbitrium illas concedendi, vel denegandi, iuxta facti, & perſonarum qualitatem. Regulariter autem ſenatus illas concedit, niſi indicia ſint adeo vrgentia, vt reus veriſimiliter ſe tueri non poſsit, niſi producendo falſos teſtes, prout ſeruatum fuit in cauſa Alexandri Buccæ, 20. Septembr. 1558. P. N. & Nicolai Coduri, 5. Iul. 1558. Et ſcias, quòd extat ſenatuſconſultum conditum de anno 1548. 26. Octobris P. N. quòd admiſsi ad nouas defenſiones pro cauſa, quæ conſtitutionem perſonalem requirat, teneantur ſe conſtituere termino decem dierum à die conceſſionis admiſsionis, aliàs admiſsio habeatur pro non facta. Et ideo ex ſtylo ſenatus ſemper apponitur in ipſis litteris terminus decem dierum eas impetrantibus ad eas præſentandum, & perſonaliter ſe conſtituendum: quem terminum ego nunquam vidi prorogari, niſi ſemel cuidam Perino Bettono, qui propter abductionem cuiuſdam quantitatis caſei fuerat capitaliter condemnatus, & hoc me contradicen-

te vna cum nonnullis aliis ſenatoribus, quibus placebat ordinum obſeruantia: ſed contrarium placuit maiori parti Hanc autem admiſſionem, vt ſcilicet reus etiam poſtquam propter contumaciam fuit bannitus, tanquam confeſſus, & conuictus, ſit nihilominus audiendus, ſi velit innocentiam ſuam demonſtrare, dicit eſſe de iure faciendam Grammat. ſuper prag Regni, fol. 168 numero 18. & ibi refert per conſil. Neapol in facti contingentia ita fuiſſe deciſum, & admiſſum quendam medicum condemnatum in amputatione manus, Et ita in facti contingentia conſuluit etiam Natta conſil. 444. Vide quæ dixi infra quæſtio. 96. verſi. Quæro nunquid. In hoc autem Ducatu per nouas conſtitutiones in titu. præallegato, talis admiſsio remiſſa eſt arbitrio ſenatus, qui intellectis iudicis quãdoque illam concedit, & quandoque etiã negat. Regulariter autem iſtæ litteræ non conceduntur niſi petentibus: dicit tamen Boſſ. in tit. de litteris principis, &c. nume. 4. quòd præſes Maſlianus eas quandoque concedebat etiam non petentibus, Et ego etiam ſemel vidi, quòd cum fuiſſent conceſſæ litteræ ad nouas defenſiones cuidam Io. Calmo Cerdoni capitaliter condemnato ad furcas pro robaria, qui fuerat deinde captus per prætorem Variſii, & eius agentes non curarent eas (vt dicitur) leuare, & præſentare; ſenatus iuſsit eas tranſmitti ex officio ad ipſum prætorem, cui mandauit, vt eas exequeretur, etiam illo non petente, 4. Sept. 1557. P N.

An autem admiſſus ad nouas defenſiones ſtatim facta admiſsione recuperet bona confiſcata, & an ipſi incumbat onus probandi innocentiam ſuam, dixi ſupra quæſt. 44. verſiculo, Dixi quod & ſequen.

QVAEST. XCV.

SVMMARIVM.

QVæ ſit forma exequendi ſententias criminales pecuniarias.

Et an condemnato detur dilatio ad ſoluendum, prout ſit in cauſis ciuilibus ibid.

Et quid ſi reus non habeat modum ſoluendi, an luere debeat in corpus, verſic. Sed quid ſi reus.

Et quid ſi non in fraudem legis deliquerit, verſic. Et ſcias.

Et an id ſeruandum ſit etiam contra officiales in eorum ſyndicatu, ibid.

Et quid ſi pars, cui venit applicanda pars pœnæ pecuniariæ, nolit conſentire, quòd fiat commutatio in corporalem, verſiculo, Sed quæro.

Et quid agendum, ſi condemnatus offerat cedere bonis, verſic. Sed pone.

Et quid ſi in ſolutione deficiat in vno nummo, verſic. Quæro quid ſi iſte.

Et quid ſi reus ſit ſoluendo, malit tamen ſubire pœnam corporalem, verſic. Quæro etiam.

Iudex an poſſit mulctam propter paupertatem remittere, verſic. Hæc autem.

Quando pars pœnæ applicatur parti offenſæ, & pars fiſco, an tota fiſco ſolui debeat, verſic. Solet etiam.

QVAERO, quę ſit forma exequendi ſententias criminales? Reſpondeo quòd ſi quidem condemnatio eſt pecuniaria, & reus in carceribus detentus, ſolet retineri donec ſoluerit ipſam condemnationem; nec relaxatur, etiam ſi offerat idoneam cautionem. Et aduerte, quia licet in ciuilibus condemnatus in pecunia habeat terminum quattuor menſium ad ſoluendum, vt dixi infra lib. proximo, aliud tamen eſt in criminalibus: nam ille, qui eſt pro crimine condemnatus ad ſoluendum pœnam pecuniariam, non habet huiuſmodi terminum quadrimeſtris ad ſoluendum, Et hæc eſt communis opin. vt ait Iaſ. in l. debitoribus, num. 16. & ſequ. ff. de re iudica. quem refert Boſſ. in titu. de ſenten. nume. 111. ſed compellitur ad ſoluendum ſtatim, vel intra modicum tempus arbitrio iudicis. Quandoque etiam ſi dubitetur, an reus habeat modum ſoluendi, vel timeatur, ne bona eius mobilia occulte alio transferantur, ſolet (fiſco inſtante) fieri apprehenſio bonorum cõdemnati. Si vero reus, condemnatus in pœnam pecu-

pecuniariam, eſt extra carceres: tūc ſi quidem in principio proceſſus præſtitit fideiuſſorem de ſe conſignando, vocatur de fideiuſſor, qui eum conſignet, & vbi ſit conſignatus, non dimittitur, donec ſoluerit, vt ſupra dixi. Si vero prꝑſtitit fideiuſſorem de iudicato ſoluendo, vocatur fideiuſſor vt ſoluat, & contra eum, ſi non ſoluit conceditur executio. Et ſcias, quòd contra fideiuſſorem de iudicato ſoluendo poteſt executio fieri ſine nouo proceſſu, Ita tenet Bart. in l. 1. numero 2 ff. iudic. ſolui, & ita concludunt communiter Doctores, vt ait Cagnola in l. nemo alienæ, in fin. ff. de reg. iuris. Vide quæ dixi ſupra quæſt. 46. verſic. Vbi vero, & ſeq. Sinautem reus non ſit in carceribus, neq; ſub fideiuſſore: tunc ſecuta condemnatione ſtatim conceditur contra eius perſonam, & contra eius bona executio realis, & perſonalis, &c. Et ita hodie ſeruatur, vt dixi Carauita ſuper 134. ritu magnæ curiæ, num. 1. licet forte, (ſecundum eum) deberet obſeruari ordo traditus in l à diuo Pio, §. in venditione, ff. de re iudica.

Sed quid ſi reus non habeat modum ſoluendi? Reſpon. quòd hoc caſu ſeruanda eſt regula, quòd qui non habet in ære, luat in corpore, l. fin. ff. de in ius vocando, Et ita ſolet communiter dici, vt ait Berous in c. cognoſcentes, numero 42. de conſtit. Et poterit iudex, qui videt reum non eſſet ſoluendo, commutare pœnam pecuniariam in corporalem, Et ita quotidie obſeruatur. Bene verũ eſt, quòd hæc commutatio in hoc ducatu non fit niſi per ſenatum, Et ideo fuit grauiter repræhenſus quidam prætor, qui fecit fuſtigari inconſulto ſenatu quendam Antonium Rauarium, qui non habebat modum ſoluendi pœnam pecuniariam, in quam fuerat pro blaſphemia condemnatus, 29. Auguſti 1559. P.N.

Et ſcias, quòd licet aliqui dixerint, quòd hæc regula locum non habet, niſi in eo, qui deliquit in fraudem legis, ſciens ſe non poſſe ſoluere pœnam pecuniariam: communiter tamē Doctores tenent contrarium. ſ. quòd indiſtincte locum habeat, ſiue deliquerit ea cogitatione, ſiue non, vt atteſtatur Salic. in l ſi. poſt num. 4. C. de ſepul. viol. Et nota, quòd hæc concluſio de rigore iuris ſeruanda eſſet etiam contra officiales, qui condemnantur in ſyndicatu, vt ſcilicet, ſi non poſſunt ſoluere pœnam pecuniariam, in qua fuiſſent condemnati, puniretur pœna corporali: nihilominus de conſuetudine hoc non ſeruatur contra ipſos, ſed ſolummodo tenentur in carceribus, donec ſoluerint, vt dicit Bal. in c. 1. §. iudices, num. 2. de pace iur. fir. vbi etiam Apoſtil. atteſtatur, quòd ita obſeruat practica, & illum refert Paris Put. de ſynd. fol. 300. numero 12. & Amad. de ſynd. num. 160. & Apoſtil ad Bart in l. ſi iudex, in verbo, Si iudex, ff. de variis, & extraord. cogni. & Iacob. de ſancto Georgio in l. ſi filiusfam. num. 5. ff. de iud. & in l. mancipia, num. 9. C. de ſeruis fugit. vt plurimum tamen officiales, tam in principio officii, quàm tempore ſyndicatus præſtant idoneos fideiuſsores, qui deinde compelluntur ad ſoluendas condemnationes contra eos ſecutas, Et ſic iſta quæſtio raro contingit in practica.

Sed quæro, quid ſi pars, cui in totum vel pro parte venit applicanda pœna pecuniaria, nolit conſentire, quòd iſte condemnatus, qui reuera non eſt ſoluendo poſsit luere in corpus? Reſpon. quòd hoc caſu non debet iudex aliquid decernere, ſed permittere, quòd condemnatus ſtet in carceribus, Et hæc eſt communis opin. vt dicit Boer. deciſ. 349. poſt num. 8. col. 3. verſic. Secundo ſi is.

Sed pone, quòd iſte, qui eſt condemnatus ex delicto in pœnam pecuniariam, offerat cedere bonis, nunquid erit audiendus? Reſpond. quòd non, ſed opus eſt ꝙ luat in corpore, Et ita tenent communiter doctores, vt dicit Alber. in ſecunda, parte ſtatutorum, quæſt. 196. Item quæro, an in pœnis, Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Cæpolla conſil. crim. 9. verſic. & ex prædictis apparet, quem refert Didac. lib. 2. reſolut. c. 1. numero 8. Dec. in l. ſi quis id quod, numero 22. ff. de iuriſd. omnium iud. licet ſecus ſit in debitore ex contractu, vt dixi infra lib. ſeptimo, §. obligatio, Regulariter enim in obligationibus deſcendentibus ex maleficio, non poteſt quis vti beneficio ceſsionis bonorum,

Et

Et ita tenent communiter Doctores, vt atteſtatur Alber. in rubr. C. qui bon ced. poſſ. poſt num. 14. verſi. vltimo quæritur.

Quæro, quid ſi iſte reus in ſoluenda pœna in vno nummo contumaciter deficiat, nunquid adhuc opus erit, vt luat in corpore? Reſpond. quòd ſic, Ita tenet Bald. in d. l. fina. in vltimis verbis, C. de ſepulchro viola. & eſt communis opin. vt dicit Gomez in §. pœnales, num. 18. inſtit de actio. ſubdens, quòd licet hęc opinio ſit dura, tamen quia communis, non eſt ab ea in iudicando recedendum, & illum refert Boer. in d. deciſ. 349. poſt num. 8. verſi. quinimo ſi talis, & Viuius in lib. communium opin. in verbo Cedere volens.

Quæro, etiam quid ſi reus ſit ſoluendo, malit tamen ſubire pœnam corporalem, quàm pecuniariam, nunquid erit audiendus? Reſpond. quòd non, ſed cogendus eſt ſoluere pœnam pecuniariam, Et eſt communis opin. vt dicit Deci. in d. l. ſi quis id quod, nume. 22 & ſeq.

Hęc autem omnia locum habent in condemnatione pecuniaria per ſententiam diffinitiuam prolata: ſed ſi eſſet mulcta fiſco debita, eo caſu non eſſet neceſſe propter paupertatem rei illam commutare in pœnam corporalem, ſed poſſet iudex illam diminuere, & etiam remittere, Et hæc eſt communis opin. vt atteſtatur Menchiaca controuer. illuſtr. cap. 24. nume. 15. Et ita ſæpenumero per ſenatum fieri vidi, & etiã magiſtratus ſolet ſumptis informationibus de paupertate, mulctatos admittere ad compoſitionem, quæ non ſit minor quarta parte totius mulctæ.

Solet etiam quandoque in hoc propoſito dubitari, quando pars pœnæ applicatur fiſco, & pars delatori, vel notificanti, vel alteri priuato, an debeat tota ſolui fiſco, an autem cuique ſua pars? Tu dic, quòd tota debet ſolui fiſco, & poſtea ille, qui debet habere partem, debet ire ad fiſcum, & ſuam partem petere, Ita dicit Bar. in l. ſi quis delatorem, § ſenatus, nume. 2. ff. de iure fiſci, & ita de conſuetudine obſeruatur, prout etiam ſe multoties practicaſſe atteſtatur Ange. de malefic. in verbo, Dandus, & ſoluendus, num. 1 & ita ſæpius concluſum fuit in magiſtratu.

QVAEST. XCVI.

SVMMARIVM.

Sententia capitalis an ſtatim executioni mittenda ſit contra condemnatum, an autem expectandi ſint decem dies dati ad appellandum.

Et quid ſi reus ſit crimen confeſſus, verſicu. Et hæc quidem.

Bannitus, & condemnatus in contumaciam, ſi veniat in fortiam officialis, an ſtatim ſit contra eum facienda executio condemnationis, verſic. Quæro nunquid.

Et an eo caſu debeat iudex prius inquirere de veritate criminis, verſicu. Sed nunquid.

Et quid ſi bannitus velit contra bannum aliquam exceptionem proponere, verſicu. Sed pone.

Et an poßit iudex exequi ſententiam contra bannitum, qui per vim ductus fuerit in eius territorium, verſicu. Sed quid ſi bannitus.

Iudex ſecularis, ad quem remittitur delinquens condemnatus a iudice eccleſiaſtico, an debeat ſtatim exequi, vel ſuper ipſo crimine de nouo cognoſcere, verſicu. Quæro etiam.

Et quid è conuerſo, verſicu. Quid autem *Remiſſiue.*

Iudex vnius territorij an poſſit exequi ſententiam criminalem latam per iudicem alterius territorij, verſicu. Item quæro.

Mortuo condemnato ante executionem, quid facere debet iudex, verſicu. Sed hic quæro. *Remiſſiue.*

Condemnatus ad mortem an poſſit teſtari, verſicu. Sed hic incidenter. *Remiſſiue.*

NVNC de excuſatione ſententiarum corporalium videamus, Et in primis quæro, nunquid lata ſententia capitali contra aliquem, debeat ſtatim eius executio fieri, an autem ſit differenda, donec lapſi ſint decem dies, quod eſt tempus à iure communi conceſſum ad interponendam appellationem,

nem,

nem, vt d xi infra lib. prox. Reſpond. quòd eſt differenda executio, donec lapſum ſit tempus ad appellandum, Ita tenet Barro. in l. qui vltimo, in fin. ff. de pœnis, & ita communiter tenetur, vt dicit Paris Put. de ſynd fol. 162. poſt nume. 11. verſicu Et licet, glo. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Fel. n. in c. quærenti, numé. 3. de offic. delega. quem refert Didac. pract. quæſt. 23. poſt nume. 4 verſic. Sexto eſt omnino, & Boſſ in tit. de appell. num 4 Card. Alex. in cap ſicut, col. 1. verſicu. ſi vero, ſecunda q. 1. Sed certe quidquid ſit de iure, contrarium ſeruatur de conſuetudine, nam ſententiæ capitales immediate mittuntur executioni, non expectatis dictis decem diebus, vt atteſtatur ipſemet Bar. in loco præallegato, quem refert Angel. de malefic. in verbo, Et ibi caput, nume. 25. & Marian. in tepet cap. qualiter, & quando, nume. 167. de accuſat. & Carauita ſuper ritu 259 magnæ curiæ, nu 3. & Diaz regula 110. Abb. in d. c. quærenti, num. 4. Gul. de Benedict. in 2. parte, cap. Ray. fol. 100. nume. 267. Paris Put. in loco præallegato. Foll. in pract. crim. fol. 350. nume. 5 Et in ſpecie in patria Delphi. ita ſeruari affirmat Guido Papæ deciſ. 74. in fin.

Et hæc quidem conſuetudo maxime locum haberet in eo, qui eſſet confeſſus delictum, de quo etiam aliter liquebat: nam hoc caſu forte non erraret iudex, qui ſententiam capitalem exequeretur intra tempus datum ad appellandum, vt dicit Bald. in l. obſeruare. § proficiſci, poſt nume. 9. verſicu. X I I quæritur de offic. procouſ. vbi etiam ſubdit, quòd ita ſeruat conſuetudo, quem refert Auguſt ad Ange. de malefi. in verbo, Et ibi caput, num. 26. & Amad. de ſynd. poſt. nume. 242. verſic. Sic etiam, & Paris Put de ſyndic. fol 163. nume. 16. Ego vero dicerem, quòd in caſibus, in quibus iudex tenetur deferre appellationi in cauſis criminalibus, ſemper deberet differri executio, vbi vero non poſſet appellari, vel iudex non teneretur appellationi deferre, crederem iudicem non male facere, etiam ſi non expectato lapſu temporis ad appellandum, ſententiam ſuam exequeretur, Sed in omnem caſum non puto recedendum a conſuetudine prouinciæ.

Quæro, nunquid ſi bannitus, & condemnatus in contumaciam, veniat in fortiam officialis, qui eum condemnauit, debeat ſtatim ſententia contra eum lata executioni mandari? Reſpond. Aliqui dicunt, quòd ſic, & in hoc traditur forma, quam iudex ſeruare debet, vt ſcilicet faciat bannitum recognoſcere bannum, & fateri ſe eſſe eum, qui in ipſo banno eſt nominatus, deinde ſententiam exequatur, Ita dicit Bar. in l. Diuus, nume 5. ff. de cuſt. reorum, ſubdens ſe ita ſæpius practicaſſe, & in l. inter ſtipulantem. §. 1. num. 13. ff. de verb. obli, vbi dicit, quod boni aſſeſſores ita ſeruant, quem refert Salic. in l. quicunque, poſt nu. 2. C. de requir. reis, & Igneus in lege Cornelia, numero 61. ff. ad Sylle Hanc etiam dicit eſſe communem practicam Angel. in d. l. inter ſtipulantem. §. 1. nume 4. prout illum refert Pract. Carer. fol. 43. nume. 64. Io. Arno. commentario 42. & epito. 87. ponam caſum. & dicit Grammat. ſiue Bartholomæus Vinciguerra ſuper conſtitut. Regni, fol. 54. numero 8. quòd in practica ab antiquo introductum extitit. Et addit, quòd ſi neget ſe eſſe illum, de quo in banno potetit iudex illum torquere, vt confiteatur ſe eſſe perſonam deſcriptam in banno, Et hæc eſt communis practica, vt dicit Marſi. ſingu 72. per totam ferè, quem refert Roland. conſi. 60. nume. 27. lib. 2. Dicit etiam Nellus de bannitis in tertia parte primi temporis, quæſt. vltima, quòd rectores ſolent ex communi obſeruantia facere etiam vt bannitus confiteatur ſe delictum illud commiſiſſe: quam tamen practicam dicit eſſe plenam periculo, Boſſius in titu. banniti quid amittant, numero 18. licet dicat, quòd Senatus aliquando illam obſeruat. Multi tamen tenent contrarium quòd ſcilicet deberent de iure non obſtante banno audiri, quinimo dicit Alber. in l. in eos, circa princip. ff de cuſtod. reorum, quod deberent quaſi re integra audiri, licet de quadam praua conſuetudine ciuitatum ſtatim executioni mandentur, Et dicit Iaſon in d. l. inter ſtipulantem. §. 1. in fin. quòd hæc practica communiter reprobatur, & hæc in hoc Barto. communiter damnatur. Sed quidquid ſit de iure, ego ſemper vidi practicam Barto. ab omnibus obſeruari

uari, & ideó putarem minime mutandam eſſe, &c. Vide in hoc propoſito quæ dixi ſupra q. 94. verſicu. Eſt etiam.

Sed nunquid debet iudex, priuſquam talem ſententiam exequatur, inquirere veritatem criminis? Reſpond. quòd non, qu'a cum ex diſpoſitione ſtatutorum ille habitus ſit pro confeſſo & conuicto, ſupinus eſſet iudex, ſi eum admitteret ad nouum proceſſum faciendum, aut ipſe vlterius inquireret, Et ideo abſque vlla alia inquiſitione criminis debet fieri executio banni, & ſententiæ, Et hæc eſt communis opin. vt atteſtatur Anton. Gomez. ſuper l. 76. Tauri, nume. 13. Et ita etiam communiter ſeruatur, vt dicit Imola in l. is qui reus, circa princip ff. de publ. iudi. In aliquibus tamen locis contrarium ſeruatur, quia ſcilicet prius diſcutitur cauſa banni, ſiue condemnationis, Et ita ſeruatum ſemper fuiſſe in parlamento Rothomagenſi atteſtatur Igneus in l. 3. §. ſi maritus, nume. 105 ff. ad Syl. Reperio etiam quòd Boſſ. in titu. de confeſsis per torturam, num. 23. & in titu de requirendis reis, poſt nume. 1. dicit, quòd Senatus vtitur alia practica, quia ſcilicet quando tales banniti veniunt ad manus iuſtitiæ, ſi ex qualitate iudiciorum res non ſit clara, non damnantur, ſed torquentur Sed certe ego nunquam hoc vidi ſeruari, nec audiui ſeruatum fuiſſe: nam niſi talis condemnatus petat ab ipſo Senatu ſe admitti ad nouas defenſiones, ſemper ſententia contra eum lata executioni mittitur. Bene verum eſt, quòd licet poſt admiſsionem nihil probet, quod releuet: ſi tamen indicia contra eum exiſtentia fuiſſent valde debilia, non fit executio ſententiæ, ſed vel torquetur, vel commutatur pœna, & mitigatur. Et credendum eſt etiam Boſsius ita intellexiſſe, vt colligitur ex iis, quę ipſemet dicit in titulo de litteris Principis, &c. circa finem.

Sed pone, quòd bannitus velit opponere aliquam exceptionem contra bannum, nunquid erit audiendus? Reſpond. quòd de iure talis bannitus captus, licet ex forma ſtatuti habeatur pro confeſſo, & conuicto, poteſt nihilominus per viam exceptionis impedire executionem, modo exceptio ſit talis, quæ ſi fuiſſet oppoſita a principio ante bannum, non fuiſſet compulſus iudicium ſuſcipere, ita dicit Bar. in l. non videtur, la 1. in ſi. ff. de iudic. & eſt communis concluſio, vt dicit Roland. in d. conſil. 60. nume 30. lib 2. Sed apud nos de conſuetudine, & ex ordinibus huius Ducatus, nunquam auditur bannitus ad aliquid opponendum, niſi ſit a Principe, vel Senatu ad nouas defenſiones admiſſus, vt dixi ſupra. q 94. verſic. Eſt etiam alius.

Sed quid ſi bannitus exiſtens extra territorium iudicis bannientis, per vim ductus fuerit in eius territorium, nunquid ſententia poterit contra eum mitti executioni? Reſpond. quòd non, ſed debet priſtinæ libertati relaxari, Ita dicit Bald. in auct. item nulla communitas, circa fin. C. de epiſco & cleri & eſt approbata Doctorum ſententia, vt atteſtatur Roland. conſil. 60. nume. 9. lib 2. Quod quidem ego intelligo vt procedat, quando ita per vim capitur, & ducitur a priuatis, ſed ſi fuiſſet extra territorium iudicis condemnantis captus a iudice alterius territorii, & remiſſus ad iudicem bannientem, credo quòd poſſet contra eum exequi ſententia. Licet enim iudices diuerſorum territorium, præſertim ſub diuerſis Principibus exiſtentium, hodie ex conſuetudine non teneantur delinquentes, & bannitos inter ſe remittere, vt dixi ſupra quæſtio. 38. verſicu. Sed certe: nihil tamen prohibet quominus talis remiſsio fieri poſsit. Et ideo non confidant banniti ſuper conſil. Rolandi ſupra allegato, quia ego vidi plures bannitos ita captos, & remiſſos, ductos contra eorum voluntatem in territorium iudicis bannientis decapitari, & ſuſpendi. Quinimò recordor, quòd ſuperioribus annis quidam ſicarii banniti ab hoc ducatu, qui traditi fuerunt non a iudice, ſed a carcerario loci Viatolæ agri Brixienſis prætorii Cremonæ, iuſsi fuerunt illico ſuſpendi, 10. Ianua. 1556. Et licet ſuper inde fuerit exclamatum per Venetos, quibus res aliter, quàm ſe habebat, ſignificata fuerat: tamen re intellecta, acquieuerunt.

Quarto etiam, ſi iudex eccleſiaſticus aliquem condemnauit, deinde illum remiſit

curiæ

curiæ ſeculari puniendum, nunquid debet iudex ſecularis, cui facta eſt remiſsio, ſententiam ipſam ſtatim exequi, an autem ſuper ipſo crimine de nouo cognoſcere? Reſpond. quòd regulariter non tenetur ſtare proceſſui facto coram iudice eccleſiaſtico, ſed debet ipſe de nouo cognoſcere, Et hæc eſt communis opin. vt dicit Felin. in c. at ſi clerici, in principio, nume. 14. de iudi. quem refert Afflict. ſuper prima parte conſtitut. Regni, Rubr. 27 nume. 32. & Curt. Iun. in l. magiſtratibus, nume. 4. ff. de iuriſdi. omnium iudic. Scias tamen, ꝙ hæc concluſio intelligenda eſt vt procedat in illis criminibus, in quibus ſi reus ſuiſſet laicus, potuiſſet, iudex ſecularis cognoſcere: ſecus autem vbicunque crimen, de quo agitur, eſt mere eccleſiaſticum, & ſic tale, de quo iudex laicus nullo modo cognoſcere poteſt. Et ideo ſi inquiſitor, aut alius iudex eccleſiaſticus condemnet aliquem tanquam hæreticum, deinde illum tradat iudici ſeculari puniendum, non poterit iudex ſecularis de illa condemnatione cognoſcere, cum crimen hæreſis ſit mere eccleſiaſticum, vt dixi ſupra hoc eod lib. §. Hæreſis, verſic. Hoc crimen, ſed debet ipſius inquiſitoris ſententiam exequi, Et hæc eſt communis opin. vt dicit Cagnola in l. cum quædam puella, in principio, poſt nume. 33. ff. de iuriſd. omnium iud. Et licet Bario. in d. l. magiſtratibus, nume. 4. tenuerit contrarium, & hoc idem quaſi omnes legiſtæ teneant pro communi, vt dicit Imola in c. primo, nume. 16. de offic. ordi. quem refert Pract. Carer. fol. 597. nume. 63. & hanc dicat eſſe communem opin. legiſtarum Menchiaca in prima parte de teſta. §. 6. poſt nume. 16. verſicu. denique, & illam eſſe vſu receptam atteſtetur Pract. Iodoci c. 61. nume. 54. Nihilominus communis opin. præſertim canoniſtarum videtur eſſe contra Barto. & hanc communem appellat Berous in c. at ſi clerici, nume. 79. & ſequ. de iud. Boſſ. in titu. de hæret. numero 35. Simancas de hæret. c. 36. numero 3. Refert tamen Igneus in l. prima, § cum dominus, nume. 41. ff. ad Sylle. quòd contrarium obſeruari vidit per ſenatum Mediolani tempore ſuo, & ꝙ fuerunt abſolutæ quædam mulierculæ condemnatæ de hæreſi ab epiſcopo Parmenſi, & inquiſitore, quas compertum fuit ſemper de fide recte ſenſiſſe, & refert idem etiam in Gallia contigiſſe. Hodie tamen regnante catholico Rege Philippo, ſemper vidi ſeruari, vt lata ſententia de hæreſi contra aliquem per iudices ſuos eccleſiaſticos, ſtatim ꝙ remittitur iudici ſeculari, abſq; alia cognitione traditur flammis comburendus, Et ita iuſsit ſenatus exequi in cauſa cuiuſdam Vincentii Gambæ. 2. Iul i 1554. A. C. & aliàs ſæpe, quod, & in Hiſpania vſu receptum eſſe atteſtatur Simancas in d. c. 36. nume. 3. Adde ꝙ neque etiam poteſt hoc caſu iudex ſecularis pœnam pro hæreſis crimine impoſitam commutare, Et eſt communis opin. vt dicit Boſſ. in titu. de hæreticis, nume. 37. Et ita ſemper vidi ſeruari. Si vero eſſet crimen ſeculare vel mixtum, ſuper quo potuiſſet iudex ſecularis cognoſcere, non tenetur ipſe iudex ſecularis præſtare auxilium epiſcopo, niſi fiat ſibi fides de proceſſu, Et hæc eſt communis opin. vt dicit Alcia. in d. c. primo, nume 119. de offic. ordina.

Quid autem dicendum ſit è conuerſo ſi iudex laicus remittat clericum ad iudicem eccleſiaſticum, an teneatur iudex ipſe eccleſiaſticus ſtare proceſſui facto coram iudice ſeculari remittente, dixi ſupra quæſt. 36. verſicu. Vltimo quæro.

Item quæro, nunquid iudex vnius territorii poſsit exequi ſententiam criminalem latam per iudicem alterius territorii? Reſpond. Aliqui dicunt, quòd non, niſi ad litteras illius iudicis, qui ſententiam protulit, Et hæc eſt communis opin. vt dicit Pau. de Caſtro in d. l. cum quædam puella, numero 5. ff. de iuriſd. omnium iudic. quem refert Sapia ibi, poſt nu. 28. Vide quę dixi ſupra q. 54. Sed pone. verſicu. Sed hoc intellige vt procedat, quando territoria ſunt ſub diuerſis principibus, ſecus autem ſi ſint ſubdita eidem principi: nam eo caſu vtique poteſt illam exequi non modo ad requiſitionem iudicis, qui ſententiam protulit, ſed etiam a ſe ipſo, ſi videat quòd executionem mereatur, Et eſt communis opin. vt ait Boſſ. in titu. de foro competen. numero 86. quæ mihi etiam placet, Intelligendo tamen

men, quòd ſint etiam ſub eodem præſide prouinciæ: non enim poteſt officialis in hoc Ducatu exequi ſententiam latam per officiales in Regno Neapolis, licet ambo ſint ſub eodem principe, quia in omnibus, & per omnia habentur tanquam regna, & dominia ſeparata.

Sed hic quæro, pone quòd reus, qui eſt de crimine confeſſus vel conuictus, vel etiam condemnatus, ante executionem moriatur vel naturali fato, vel quia ſibi ipſi manus intulerit, quid debet iudex hoc caſu facere? Dixi ſupra quæſt. 51. verſic. Sed hic incidenter.

Sed hic incidenter quæro, nunquid condemnatus ad mortem poſsit teſtari? Dixi ſupra libro tertio, §. teſtamentum, quæſtio. 21.

QVAEST. XCVII.

SVMMARIVM.

Ex quibus cauſis executio ſententiarum capitalium ſit differenda.

Et quid ſi compareat aliquis, qui dicat condemnatũ eſſe ſibi obligatum ad aliquam rationem reddendam, ibid.

Et quid ſi reus condemnatus alium de aliquo crimine accuſauerit, verſiculo Eſt etiam.

Et quid ſi reus eſſet decapitandus ex mandato principis, quod iudici videretur iniuſtum, verſic. Item eſt.

Et quid ſi reus nolit peccata ſua confiteri, verſicu. Sed pone.

Et quid in muliere prægnante, verſic. Differtur etiam.

Et quid ſi executio incidat in diem feriatum, verſic. Quęro etiam.

Regulariter non eſſe differendam executionem ſententiarum capitalium, verſicu. Regulariter autem.

VIDEAMVS nunc, an ſint aliqui caſus, in quibus debeat ex aliqua cauſa ſententiæ capitalis executio differri, Et in primis reperio Cy. in l. prima, in ſecundo notab. C. de bon. proſcrip. tenuiſſe, quòd ſi poſt condemnationem capitalem contra aliquem ſecutam compareat aliquis tertius, & dicat reum condemnatum ſibi eſſe obligatum ad reddendam rationem alicuius mercaturæ, vel negationis, vel adminiſtrationis, vel huiuſmodi: eo caſu differri debet executio, donec reddita eſſet ratio, quod etiam affirmat Cæpolla cautela quinta. Sed certe hæc cautela parum prodeſſet, nã quidquid ſit de iure, contrarium ſeruatur de conſuetudine, quia ſcilicet non expectata huiuſmodi redditione rationis, ſententiæ capitales executioni mittuntur, Et ita ſeruari atteſtantes ſcribentes in d. l. prima & in ſpecie Angel. & Imola, prout illos refert Angel. de malefic. in verbo, Et ibi caput, numero 31. & Paris Put. de ſyndi. folio 356. capitu. 2. numero 1. & Practi. Carer. folio 552. numero 82. Idem fatetur Cæpolla in dicta cautela quinta, & Carauita ſuper ritu magnæ curiæ 259. poſt numero 5. licet dicat, quòd ideo non ſeruatur de conſuetudine, quia non petitur, Iaſon in l ſeruus, in principio, nume. 3. ff. de lega. 1. Ego vero dicerem non eſſe denegandam breuem dilationem, puta bidui, vel tridui, vbi appareret illam non peti in fraudem differendæ, aut vitandæ executionis, nec ſubeſſet timor quòd condemnatus poſſet è carceribus euadere, aut alterius ſcandali, modo ille tertius non potuiſſet prius petere talem rationem ſibi reddi, atque ex eo quòd non redderetur, pati poſſet aliquod præiudicium irreparabile: nemo enim ex aliena culpa damnum pati debet.

Eſt etiam differenda executio ſententiæ capitalis, quando reus, contra quem lata eſt ſententia, alium de aliquo crimine accuſauit, donec iudicium accuſationis ab eo cœptæ perficiatur, Et ita tenet communiter omnes, vt dicit Imola in l. is qui reus, numero 24. ff de pub. iud. Angel. in ead. l. is qui reus, nume. 17. in fin. Sed hoc credo, ꝙ difficile eſſet obtinere in practica, pręſertim ſi eſſet ſuſpicio, ꝙ in fraudem fuiſſet inſtituta talis accuſatio.

Item eſt differenda executio, quando officialis, cui a principe iuſſum eſt vt faceret aliquem decapitari aut ſuſpendi,

videret illud mandatum principis eſſe iniuſtum: nam deberet illius executionem differre, & principi reſcribere, Et ita communiter tenetur, vt dicit Cater. in practi. crim. fol. 323 nu 110. de quo vide quæ dixi ſupra q. 60. verſic. Solet dubitari.

Sed pone, quòd reus decapitandus, aut furcis ſuſpendendus, aut aliter morti tradẽdus nolit pœnitere, nec peccata ſua confiteri, nunquid propterea erit differenda executio ipſius ſentẽtiæ capitalis? Reſpon. Aliqui dicunt, quòd omnino debet ſuperſederi pro ſalute eius animæ, donec pœniteat, & peccata ſua confiteatur, quod quidem omni ſtudio iudex curare tenetur, vt eſt text. in l. archigerontes, C. de epiſcop. aud. Et dicit Chaſſ. ſuper conſuetud. Burgund. fol. 56. numero 125. quòd in hoc nemo facit dubium, licet ſubdat, quòd contrarium vidit obſeruati. Ego putarem bonũ eſſe ſuperſedere ab executione per aliquod ſpacium temporis, vbi non eſſet periculum in mora, cum ſalus vnius animæ, pro qua Chriſtus mortuus eſt, videatur cæteris omnibus rebus ante ponenda, Ita tamen, vt propter talem dilationem non differretur in alium diem executio, Et interea iudex adhibitis etiã viris religioſis, & Deum timentibus, debet illum hortari ad pœnitentiam. Cæterum non auderem conſulere iudicibus inferioribus, vt vltra illud tempus, inconſulto principe, executionem differrent. Multa enim poſſent interea contingere, & rei publ. damnoſa, & iudicibus ipſis periculoſa, vt aliquando in facto eſperientia docuit. Scias etiam, quòd licet princeps aut ſenatus iudici reſcribat, vt aliquem reum incontinenti, aut nulla interiecta mora morti tradat: debet tamen ſemper iudex illi concedere competens ſpacium temporis, ſi ſua peccata velit ſacerdoti cõfiteri: & ſi id denegaret male faceret, & Deum, & proximum grauiter offenderet.

Differtur etiam, ne ſumatur ſupplicium de muliere prægnante, vt eſt text. in l. prægnantis, ff. de pœnis, & ita iuſſit ſeruari ſenatus in quadam Vrſina Meleta capitaliter condemnata, quam mandauit cuſtodiri, donec pareret, 27. Iul. 1548 P. N. Et hoc locum habet non ſolum in pœna vltimi ſupplicii, ſed etiam in quacunque alia pœna corporali, Et ideo quædam Maria Agniota, quæ fuerat condemnata in fuſtigatione, cum reperta eſſet grauida, fuit iuſſu ſenatus in pace dimiſſa, 6. Aprilis 1554. P. N.

Quæro etiam, an ſi incidat aliqui dies feriatus, ſit facienda executio corporalis? Reſpond. quòd de iure communi non eſt facienda aliqua executio, neque etiam in diebus feriatis in vtilitatem hominum, vt videtur text. in l. ſi feriatis, ff. de feriis, & in l. cuſtodias, ff de publ. iud. Conſuetudo tamen aliter obtinuit: nam diebus feriatis in vtilitatem hominum indiſtinctè fiunt executiones criminalium ſentẽtiarum, etiam capitalium, Et in hoc nemo dubitat. Diebus autem feriatis in honorem Dei vel ſanctorum, & qui pro feſtis ſeruantur, quia ſcilicet ceſſatur ab operibus manualibus in toto populo, ego nunquam vidi exequi ſententiam aliquam criminalem, in qua imponatur pœna ſanguinis: & certe licet non eſſet peccatum, eſt tamen horrendum, & miſerabile ſpectaculum, & a quo propter Dei reuerentiam eſt omnino abſtinendum, prout etiam dicunt omnes doctores in cap. primo de feriis, teſte Auguſti. ad Angel. de maleficiis, in verbo, Inchoata facta poſt numero 12. leuis tamen caſtigatio quandoque permittitur etiam in die feriato, Et refert Pract. Mllei, fol 34. numero 30. quòd ita vidit practicari Tholoſæ per quẽdam Regis locumtenentem, qui in die paſchatis latronem, qui crumenam abſciderat, cæſum virgis in exiliũ miſit. Quandoq; etiam in enormiſsimis delictis ſolet fieri etiam in diebus feriatis capitalis executio, iuxta tex. in l pe. C. de feriis, Et ita ſeruari de facto atteſtatur Marcus deci. 409. numero 2. Apud nos tamen ſẽper vidi executionem in alium diem non feriatum differri, Et ita ſeruant iudices Deum timentes. Vide quæ dixi ſupra quæſt. 50. verſic. Pariter etiam, & quæſt 64. verſi. Quæro an tortura.

Regulariter autem non debent iudices differre executionem ſententiæ capitalis, Et dicit Angel. in l. cum reis, in fin C. de pœnis, quòd vidit quoſdam aſſeſſores gratificantes in differendo executionem

nem pœnæ, vt criminoſi gratiam habere poſsint: ſed male faciunt, quia amicus Dei eſt, qui interficit inimicos Dei. Vide quæ dixi ſupra q. 59. verſ. Scias etiam.

QVAEST. XCVIII.

SVMMARIVM.

EX quibus cauſis poſſit executio ſententiæ capitalis impediri.

Et quid ſi condemnatus confugiat ad eccleſiam, ibid. Remiſſiue.

Et quid ſi dum ad ſupplicium ducitur, tranſeat per eccleſiam, vel cœmeterium, ibid. Remiſſiue.

Et quid ſi amplectatur ſacerdotem portantem ſacram euchariſtiam, verſic. Sed pone.

Et quid ſi ipſe ſumpſerit ſanctiſſimum ſacramentum, verſic. Sed quæro.

Et quid ſi dicat, ſe prius, quàm delinqueret, feciſſe votum ingrediendi religionem verſ. Sed quid ſi condemnatus.

Et quid ſi dum ducitur ad ſupplicium, obuium habeat cardinalem, verſic. Vlterius quęro.

Et quid ſi meretrix petat illum in maritum, verſic. Quęro etiam.

Et quid ſi poſt condemnationem effectus ſit furioſus, verſic. Præterea quęro, *Remiſſiue.*

Et quid ſi poſt ſententiam latam appareat de ipſius condemnati innocentiæ, verſic. Sed nunquid.

Et quid ſi in actu ipſo executionis frangatur laqueus, vel huiuſmodi, verſ. Vltimo quæro.

SVCCESSIVE videamus, an ſint etiam aliqui caſus, in quibus poſsit ex aliqua cauſa ſententiæ capitalis executio impediri, Et in primis quæro, nunquid ſi condemnatus forte dum ducitur ad ſupplicium, confugiat ad eccleſiam debeat in pace dimitti? Reſpond. quòd ſic, vt dixi ſupra quæſt. 30. verſiculo Scias autem. vbi etiam dixi, quid ſi condemnatus dum ad ſupplicium ducitur, tranſeat per eccleſiam vel cœmeterium. Multi tamen ſunt caſus, in quibus eccleſiarum immunitas non prodeſt delinquenti, Et ideo multo minus debet prodeſſe iam condemnato, vt in d. q. 30. per totum.

Sed pone, quòd condemnatus ad mortem aufugiat è manibus ſatellitum, & amplectatur ſacerdotem portantem ſacratiſſimam euchareſtiam, nunquid erit liberandus? Reſpond. Gloſ. in c. quæſitum, in gloſ. vnica 13. q. ſecunda, dicit, quòd non: ſed contrarium tenent communiter Doctores, vt dicit Gomez in §. pœnales, poſt num. 50. inſtit. de actio. quem refert Viuius in lib. communium op n. in verbo, Condemnatus ad mortem, Et ideo tenendum eſt, ꝙ ſit liberandus, perinde ac ſi ad eccleſiam confugiſſet. Vide quæ dixi ſupra quæſt. 30. verſic. Vltimo quæro.

Sed quæro, tu ſcis, quòd eccleſia permittit reos ad mortem condemnatos poſt confeſsionis ſacramentum ſumere ſacram euchariſtiam, vt dixi infra quæſt. proxima, verſiculo, Sed quæro, nunquid poterit condemnatus, ſumpto ſanctiſsimo ſacramento, dicere ſe eſſe liberatum? Reſpon. quòd non, Et ita pluries iudicatum fuiſſe refert Igneus in l. prima, in princ. num. 6. ff ad Sylle. Hoc enim modo eccleſia, quæ eſt cultrix iuſtitiæ, fieret auctrix iniuſtitiæ, quod nullo modo eſt dicendum, Bene (vt ibi dixi) eſt differendum ſupplicium in aliam diem ſequentem.

Sed quid ſi condemnatus dicat, ꝙ ante quàm delictum committeret, fecit votum ingrediendi religionem? Reſpon. Aliqui tenent, ꝙ non modo eſt ſuperſedendum ab executione ſed etiam quòd non attenta ſententia contra eum lata, eſt remittendus ad iudicem eccleſiaſticum, Et quòd ſuper hoc, an ſcilicet eo tempore tale votum emiſiſſet, ſtandum eſt eius iuramento, Et hoc ab omnibus receptum eſſe dicit Plaça lib. primo delictorum, 35. num. 6. Hanc etiam dicit eſſe communem opi. Viuius in lib. communium opi. fol. 22. in verbo, Ordo eccleſiaſticus, vbi etiam refert Girard. ſing. 51. atteſtari, ꝙ ita ſeruatur in practica, qui tamen in libro meo, hoc non dicit, Certe apud nos hæc cautela

parum pro eſſet: nam præſuppoſito etiam voto, non credo, quòd ante impreſsionem characteris clericalis, vel ſuſceptionem habitus, dici poſsit à iuriſdictione ſeculari exemptus. Et ſi hoc admitteretur, omnes ferè, qui non eſſent coniugati, poſſent facile pœnam mortis euadere, quòd eſſet abſurdiſsimum. Et ideo rectè dixit Chaſſ. ſuper conſuet. Burg fol. 51 poſt num. 69. quòd non credit, quòd iſtud obſeruaretur in practica, quem refert Didac. pract. q 32. poſt num 4. verſic. cæterum quidam.

Vlterius quæro, quid ſi condemnatus dum ad ſupplicium ducitur, obuium habeat cardinalem, qui pileum ſuum, ſiue galerum purpureum in capite ipſius condemnati poni faciat, nunquid erit liberandus? Reſpon. Bald. id l. addictos, in fi. C. de appell. dicit ꝙ cardinales ex conſuetudine habent hoc priuilegium, vt ſi obuiam facti ſint condemnato, poſsint eum à morte liberare. Idem atteſtatur Ioan. Sanſon ſuper conſuet. Turonen. in tit. des crimes, artic. primo, in fin. Gomez Arias ſuper l. ſecunda Tauri, num. 85. Et dicit Plaça lib primo delictorum, c. 34. numero 1. in fin. quòd tota ferè vtriuſque iuris ſchola in hoc conſentit. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Gomez in §. pœnales, numero 50. inſt. de actio. Ita etiam in practica obſeruari atteſtatur Paul. de Caſtro, & alii, quos refert Tiraquel. de pœnis, cauſa 55. & Chaſſen. ſuper conſuet. Burgund. fol. 53. numero 101. licet dicat ſe non credere, quòd apud ipſos iſtud obſeruetur, quem refert Remig. de immu. eccl. fol. 83. in xix. limitat. Ita etiam eſſe de conſuetudine dicit Paris Put. de ſyndic fol. 356. numero 2. & Dueñas reg. 81. Ego nunquam vidi hoc in practica contingere: ſi tamen caſus contingeret, eſſem in ſententia, vt poſſet pœna mortis mitigari, & reus ad triremes tranſmitti, Et hoc in reuerentiam ampliſſimi ordinis cardinalium, qui æquiparantur regibus, vt dixi ſupra lib. ſecundo, §. Cardinalis, & in quibus reſidet tota ferè maieſtas Chriſtianæ reip. Et hoc, niſi crimen, pro quo ille fuiſſet condemnatus eſſet ex atrociſsimis, vt etiam videntur ſentire doctores prææallegati.

Quæro etiam, quid ſi dum condemnatus ducitur ad ſupplicium, compareat meretrix, quæ petat illum ſibi dari in maritum, nunquid debet condemnatus liberari, & illi meretrici coniugio copulari? Reſpon. Aliqui dicunt quòd ſic, Et ita practicari in Hiſpania atteſtatur Paris Put. de ſyndic. fol. 355. numero 2. in fin. quem refert Anton. Gomez c. 13. delictorum. poſt numero 37. verſic. quintus caſus, & Didacus ſuper quarto decretal. fol. 48. numero 17. & Viuius in lib. communium opin. in verbo, Condemnatus ad mortem, verſic. tertio etiam Pract. Carer fol. 553. numero 85. Plaça lib. primo delictorum, c. 34. numero 6. Ita etiam obſeruari de generali conſuetudine totius Franciæ atteſtatur Chaſſen. ſuper conſuetud. Burgund. fol. 53. numero 97. quem refert Public. ſuper conſue. Aluer. fol. 26. verſi. xc 1. caſus, vbi tamen ſubdit, quòd hoc Papiæ obtinere non potuit, refert etiam Mantua in l. tranſigere, poſt numero 65. C. de tranſactio. & dicit Chaſſ. quòd ratio poteſt eſſe, quia maius ſupplicium eſt illi condemnato accipere vxorem, quàm mori. Tu dic, quòd forte potuit eſſe ratio, vt hoc pacto anima illius meretricis reduceretur à ſtatu perditionis ad viam ſalutis, tranſeundo à meretricatu ad matrimonium. Sed certe hæc practica in hoc ducato non obſeruatur. Et dicit etiam Tiraq. de pœnis, cauſa 56. in fin. ſe neſcire, an olim id in Gallia fuerit obſeruatum, bene certo ſcire, ꝙ tempore non obſeruatur, Semel tamen vidiſſe illud in facti contingentia obſeruari per parlamentum Pariſienſe atteſtatur Papo lib. 24. ti. x. Arreſto 14.

Præterea quæro, nunquid ſi poſt condemnationem reus afficiatur furioſus, debeat nihilominus ſententia contra eum lata exequi? Dixi ſupra quæſt. 60. verſiculo, Sed quæro.

Sed nunquid ſi poſt ſententiam latam appareat de innocentia rei, debet, eo non attento, exequi ſententia contra eum lata? Reſpon. quòd non, Ita dicit Innoc. in c. ſignificantibus, in fin. de purgatio. vulga. quem ſequuntur communiter Doctores, vt dicit Marſil. in pract. crim. §. oportune, numero 7. & in §. vltimo, numero 13.

Grammat.

Grammat.conſil.crim. 16.num.23. Et poteſt poni exemplum, puta ſi ille, qui dicitur occiſus ab ipſo condemnato, appareat viuus, vel huiuſmodi Vide quæ dixi ſupra q. 52. circa princ. Scias tamen, ꝙ non debet iudex hoc caſu reum abſoluere: nam neque poteſt id facere, cum lata ſententia iam ſit functus officio ſuo, ſed debet ſuperſedere, & principi reſcribere. l. 1. §. ſi quis vltro. ff. de quæſt. Et ita notant communiter Doctores, vt dicit Ant. Gomez. cap. 8 delictorum, poſt num. 4.

Vltimo quæro, quid ſi in ipſo actu executionis contingat, ꝙ vel ſecuris non poſſit caput amputare condemnato, vel laqueus rumpatur, ita vt non potuerit remanere ſuſpenſus, nunquid erit reus liberandus tanquam innocens? Reſpond. De iure credo, quòd hoc parum prodeſſet: nam omnino eſt exequenda condemnatio iuxta formam ſententiæ, in qua communiter ſolent addi illa verba, Furcis ſuſpendatur, ita ꝙ moriatur; ſecundum practicam, quam ſemper obſeruant aſſeſſores, teſte Iac. de Beluiſ. in pract. crim. in tit. de ſent. crim. poſt num. 8. & Fulg. in l præſenti. C. de his qui ad ſtat. confu. quem refert Prac. Carc. fol. 521. num. 17. Et ita ſe vidiſſe in practica obſeruari atteſtatur Papo lib. 24. tit. 17. Arreſto 14. Nihilominus quando huiuſmodi caſus de facto contingunt, video plerunque non modo vulgus ignarũ, ſed etiam viros doctos ſubſiſtere, præſertim quando reus prius quàm ei inferatur ſupplicium, proteſtatur ſe eſſe innocenté, & dicit Ioan. Arno. ſoliloquio 5. Laqueus contritus, ꝙ cum hic caſus ex facto contigiſſet, ipſe reſpondit, ꝙ ille erat liberandus. Dicit etiam Boſſ. in tit. de fauoribus defenſionis, num. 11. quòd tunc iſte caſus contigerat in quodam condemnato in amputatione capitis, cui ſecuris caput amputare non potuit, Et dicit ſe certo credere, ꝙ eſſet euaſurus Dicit quoque Chaſſ. ſuper conſuet. Burg fol. 55. poſt num. 124. verſ. Addo, & alium, ꝙ vidit caſum contigiſſe, & ꝙ ille condemnatus, aliquo modo probato miraculo, fuit per curiam relaxatus. Reperio etiam, ꝙ Cremonæ quidam Marchettus Capriolus laqueo ſuſpenſus, & pluries à carnifice pedibus calcatus, cum expiraſſe crederetur, cecidit fracto laqueo, & à ſeipſo ſurrexit incolumis, Et Senatus iuſſit, vt per dies aliquot ſuperſederetur, intra quos poſſet & pacem & gratiam impetrare, & ita (ni fallor) habita gratia à Principe fuit dimiſſus 10. Maii 1546. P.N.

QVAEST. XCIX.

SVMMARIVM.

QVæ ſit forma exequendi ſententias corporales.

Et quid ſi reus nolit peccata ſua confiteri, verſ. Sed quid ſi reus. *Remiſſiue.*

Et an capitaliter condemnatis dandum ſit ſanctiſſimum eucharistiæ ſacramentum, verſic. Sed quæro.

Iudex an poſſit cogere aliquem, vt carnificis officium exerceat, verſ Sed pone.

Expenſæ iuſtitiæ ad quem pertineant, verſic. Quæro hic.

In quo loco fieri debeat executio iuſtitiæ, verſ. Item quæro.

Condemnati ad ignem an ſint viui comburendi, verſ. Vnum tamen.

Animal irrationale, quod aliquod maleficium commiſit, an ſit per carnificem morti tradendum, verſ. Quæro etiam.

Quando aliquis reperitur condemnatus pluribus pœnis corporalibus, quomodo ſit facienda executio, verſic. Vltimo quæro.

QVAERO, quæ ſit forma exequendi ſententias corporales? Reſpond. quòd ex mandato iudicis reus conſignatur collaterali, qui præeſt ſatellitibus, vt per miniſtrum iuſtitiæ illam exequi faciat, & ita ſeruatur. Si tamen condemnatio eſt capitalis, laudabilis eſt conſuetudo, quòd talis ſententia intimetur condemnato per virum religioſum, qui accommodatis verbis reo mortem denunciat, illumq́ue hortatur ad patientiam, & pœnitentiam peccatorum ſuorum, & ſacramenta eccleſiæ

ſuſcipienda: & vbi ſupplicium in alium diem differatur, mittuntur etiam alii viri religioſi, qui eum confortentur, prout etiam ſeruari atteſtatur Paris Put. de ſynd. fol.208.in verbo, Condemnatio, cap.2 nu. 1. Marſi.in praꝺ. crimin.§ quoniam, poſt nume.51. Et dicit Pract. Iodoci cap. 150. nume. 3. ꝙ in hac laudabili conſuetudine omnes ferè conueniunt, quàm ipſe valde eleganter exornat, Et quia hæc variè in diuerſis locis ſeruantur, attendenda eſt conſuetudo vniuſcuiuſque prouinciæ.

Sed quid ſi reus nolit pœnitere, nec peccata ſua confiteri? Dixi ſupra quæſtio.97. verſicu. Sed pone.

Sed quæro, nunquid capitaliter condemnatis dandum ſit ſanctiſsimæ Euchariſtiæ ſacramentum? Reſpond. Eccleſia quidem permittit illud eis communicari, vt eſt tex. in cap. quæſitum, 13.quæſt.2.& ita tenent communiter Doctores, vt atteſtatur Anton. Gomez.cap.14. delictorum, poſt nume.6.verſi. Item adde, quòd poteſt, Et dicit Pract Iodo.in d cap.150. nu.4.ꝙ hunc laudabilem morem ſequuntur hodie pleræque Romani Imperii ciuitates, aliiq́ue pii, deuotiq́ue magiſtratus. Sed in pleriſq; regionibus hoc non ſeruatur, & in ſpecie in hoc Ducatu, neque etiam in Gallia, vt atteſtatur Igneus in l.1.in princ.num.6.ff. ad Sylle neque in Hiſpania, vt ait Gomez in loco præallegato. Sciendum eſt tamen, ꝙ vbi eis daretur, eo caſu propter ſanctiſſimi Sacramenti reuerentiam, non deberent illo die, quo communicant, vltimo ſupplicio affici. Extrema autem vnctio nõ debet dari capitaliter condemnatis, Ita dicunt doctores, vt atteſtatur Gomez Arias ſuper ſecunda lege Tauri, nume.76. & ita in practica obſeruatur.

Sed pone, ꝙ in ciuitate nullus ſit carnifex ſiue miniſter iuſtitiæ, qui ſententiam capitalem exequatur, nunquid poterit iudex propter publicam vtilitatem cogere aliquem hominem liberum, vt ſit carnifex, ſiue executor, etiam quòd ipſe in nihilo deliquerit? Reſpond ꝙ ſic, ſi eſt vilis perſona, Ita tenet Barto.in l.fin.§.Titius, numero 3. ff de p gnorat. action. quem ſequuntur omnes, vt dicit Gaſpar Valas.in repet.l.Imperium, poſt nume.17.ff.de iuriſdict. omn.iud.& refert Paris Put de ſyndic.fol.324.nume. 5.quòd ita vidit obſeruatum Bononiæ, quòd ſcilicet fuit captus quidam peregrinus, licet videretur perſona honeſta, vt decapitaret quendam nobilem, quod (ſecundum eum) fuit male factum: nam ad hoc officium non debent compelli niſi perſonæ viles, puta ſerui, & ſimiles. Dicit autem ibi Paris, quòd quando officiales capiunt aliquem ſeruum, vel mendicantem pro facienda iuſtitia, debent ei ſoluere mercedem quinque aureorum, vt videtur text. in l. Diuus ff. de bon. dam.

Quæro hic, ad quem pertineat expenſa executionis iuſtitiæ, puta furcarum, carnificis, &c? Reſpond. quòd pertinet ad fiſcum, Et ita deciſum fuit per capell. Tholoſ. dec.41. quod intellige vt procedat, niſi adſit conſuetudo in contrarium, puta quia cõmunitas loci eſſet in poſſeſsione furcas ſuis impenſis erigendi, vt eſt in multis locis: nam eo caſu non eſſet ab ipſa conſuetudine recedendum.

Item quæro, in quo loco fieri debeat executio iuſtitiæ? Reſpond. quòd debet fieri in loco conſueto, & ita regulariter obſeruatur, præterquam in famoſis latronibus: illi enim ſuſpendendi ſunt in loco vbi graſſati ſunt, vt dicit text. in l. capitalium.§. famoſos.§. de pœnis, Et hoc, vt ſint ſolatio conſanguineis occiſorum, & aliis terrori. Aliqui tamen, etiam in non famoſis, faciunt erigi furcas in loco, in quo furtum eſt commiſſum, quod ſe vidiſſe ſæpiſsime obſeruari atteſtatur Marian.in repe.cap.qualiter, & quando, nume.260. & dicit Bald. in l.1 C.de Nili agge. non rumpendis, in primis verbis, quòd ita fit in multis locis, prout etiam dicit Ange.de malefic.in verbo, Vſque ad locum, ſe feciſſe obſeruari Peruſi, quod tamen mihi non placet, neque etiam placet Auguſt. ibi in Apoſtill. niſi eſſet enormiſsimum delictum: neque ego id apud nos vidi vnquam obſeruari, niſi in graſſatoribus viarum, prout fuit quidam Antonius Lambertus, qui in domo campeſtri robariam commiſerat, iuſſus enim fuit duci ad locum delicti, & ibi ſuſpendi 9. Nouemb. 1555. P. N. & alii multi. Bene dicit Boſſ. in titu. de execut. ſentent.

ſentent. ꝙ ita ſæpe fieri vidit, maxime tempore regis Gallorum, ſed eo tempore ego nondum eram natus.

Vnum tamen in hoc propoſito notabis, quòd quamuis lege aut ſtatuto caueatur, aliquem propter aliquod delictum eſſe flammis comburendum, prout in crimine hæreſis, ſodomiæ, & falſi, & aliis, de quibus dixi ſupra quæſtio. 68. vſus tamen obtinuit, vt prius ſtrangulentur quàm comburantur, Et ita apud Chriſtianos ſeruari atteſtatur Didacus lib. 2. reſolut. c. 10. num. 9. in fin. Et hoc obſeruari etiam in relapſis vere pœnitentibus, atteſtatur Simancas de hæret c. 55 num. 13. Et hoc ad euitandum periculum, ne propter lentum, & atrox genus mortis condemnatus forte in deſperationem inducatur, Et ſi caſus contingeret, ita omnino ſeruabis, quidquid dixerit Corſet. in ſuis ſingul. in verbo, Pœna, vno tantum caſu excepto, ſcilicet quando damnatus propter hæreſim nollet pœnitere, neque ad catholicam fidem redire: nam eo caſu vtique eſſet viuus exurendus, prout etiam in Hiſpania ſeruari affirmat Didac. in loco præallegato, poſt num. 10. verſic. tandem in Hſpania. Cum enim nulla ſit ſpes ſalutis, parum eſt de eius deſperatione curandum.

Quæro etiam, ſi animal irrationale aliquod delictum commiſerit, (ſi tamen præſuppoſita carentia rationis poteſt delictum appellari) puta quia hominem interfecerit, vel huiuſmodi, nunquid debet iudex illud animal punire pœna mortis? Reſpon. De iure dicendum eſt, quòd non, nam merum imperium non exercetur in belluas, Et hæc eſt communis opin. vt dicit Sapia in l. Imperium, num. 6. ff. de iuriſd. omnium iud. Sed de conſuetudine in multis locis ſeruatur contrarium, Et in ſpecie Guido Papæ deciſ. 238. Si animal, atteſtatur ſe vidiſſe in Burgundia quendam Porcum ſuſpenſum in patibulo, eo quòd puerum occidiſſet. Cæterum hæc conſuetudo mihi nunquam placuit, neque ego illam ſeruarem, niſi in vno caſu, quando, ſcilicet homo ſecum beſtia carnaliter commiſcuiſſet: tunc enim propter deteſtationem criminis, & ad terrorem aliorum, ſi homo eſſet propterea ſuſpendendus, vel comburendus, pariter facerem ipſum animal irrationale cum ipſo homine ſuſpendi, aut comburi, prout etiã hoc caſu ita cautum fuiſſe reperio in lege diuina, & pluries etiam obſeruatum, vt dixi ſupra hoc eo. lib. §. Fornicatio, verſic. Cum animali. Et ideo non debuit iudicio meo Ant. Cauiſ. in apoſt. ad. Aretin. in §. item lex Iulia poſt num. 2. inſtit. de publ. iud. deridere quendam præpoſitum, qui, cum quidam alienigena cognouiſſet, equam, & aufugiſſet, fecit abſcindi caput equæ, & in loco eminenti affigi, dicens, quòd erat ei indulgendum, cum eſſet vir illitteratus, & habuiſſet conſilium ab imperitis quos ipſe peritos exiſtimabat: licet reuera, vbi non eſſet etiam de homine ſupplicium ſimul ſumendum, ego forte illud non facerem, In aliis autem omnibus caſibus non recederem à communi Doctorum opinione.

Non eſt etiam hoc loco prætermittenda conſuetudo, quæ viget in nonnullis regionibus procedendi contra locuſtas, mures, limaces, & huiuſmodi animalia fructibus terræ damnum inferentia, ſuper qua in facti contingentia conſultus reſpondit Chaſſ. conſil. 1. valere huiuſmodi proceſſum, & anathematizationem contra ea prolatam, aſſerens nonnulla exempla, præſertim nu. 124. & ſeq. quæ tamen apud nos nunquam vidi in practica obſeruari.

Vltimo quæro, ſi aliquis reperiatur condemnatus pluribus pœnis, quomodo erit facienda executio? Reſpond. Si ſunt pecuniariæ, omnes ſunt exequendæ, Et hoc non habet dubium, niſi vna abſorberet aliam, puta quia poſt condemnationẽ pecuniariam ſuperuenerit confiſcatio bonorũ: nam eo caſu, ſtatim ſecuta cõfiſcatione confuſæ ſunt omnes cõdemnationes, & mulctæ pecuniariæ præcedentes, ſiue inflictæ ſint ex eodem delicto, ſiue ex diuerſis, Et ideo ſi reus hẽret gratiam à principe pro delicto, pro quo fuiſſet condemnatus in pœnã mortis, & confiſcationis bonorũ nõ poſſet retineri in actu approbationis gratiæ ꝑ condemnationem pecuniariã prius cõtra eum ſecutam, Et hoc pluries deciſum fuit per ſenatũ. Si vero ſunt pœnæ corporales, tunc, Aut ſunt inter ſe cõpatibilis, puta quia

quia ex vna ſententia fuit condemnatus in amputatione membri, & ex alia in pœnam mortis, Et tunc omnes ſunt exequendæ, ita tamen vt incipiatur à minori, ſcilicet ab amputatione membri, & deinde inferatur vltimum ſupplicium, non autem econuerſo, vt videtur colligi ex gloſ. quæ reputatur ſingularis in l. omnes, in gl fin. C. de delator. lib. 10. Aut vero ſunt incompatibiles inter ſe, puta quia omnes ſunt capitales, & nemo poteſt niſi ſemel mori, Et tunc eſt in arbitrio iudicis, exequi quam pœnam velit, & ita ſeruat communis conſuetudo, vt atteſtatur Ang. in l. nunquam plura, num. 2 ff. de priua. delictis, & in l. 1. §. fin. ff. nil noua. appe. pend. quem refert Anan. in cap. fin. num. 10. de colluſ. deteg. Cum enim omnes illæ pœnæ ſint debitæ fiſco, ſeu iuſtitiæ ad publicam vindictam, poteſt iudex eligere quam vult: neq; poſſet hoc caſu iudex dare electionem reo, vt habetur in l. aut damnum. §. perinde, vbi gloſ. in verbo, Permittens ff. de pœnis, quam gl. pro ſingulari commendat Rom. ſing. 131. Quæro an iudex. Vide quæ dixi ſupra q. 85. verſ. Solet etiam. Et ideo ſiquis ſit condemnatus pro homicidio in amputatione capitis, & pro furto ad furcas, non debet fieri executio, vt prius ſuſpendatur, deinde amputetur caput, ſed iudex eligit quam pœnam vult exequi, & illa ſola infertur. Si tamen eſſent plures condemnationes contra aliquem in vna eadem ſententia prolatæ: tunc ſunt ordine ſuo exequendæ, prout videmus plerunque reos forcipibus candentibus laniari, deinde manum amputari, & poſtea decapitari, & ſucceſsiue etiam in fruſta ſcindi, licet tales pœnæ non ſint niſi in atrociſsimis delictis imponendæ: minus enim, quàm fieri poteſt ſæuiendam eſt in humana corpora, ſalua tamen ſemper iuſtitia.

Q V AE S T. C.

S V M M A R I V M.

Cadauera damnatorum an poſſint deponi, & ſepeliri.

Et an poſſint dari medicis ad anatomiam faciendam, verſ. Quæro nunquid.

Et an ſi reus mortuus ſit ante executionem, debeat nihilominus eius cadauer ſuſpendi, verſ. Item quæro. *Remiſſiue.*

Et quid faciendum ſit de veſtibus damnatorum, verſ. Quæro etiam.

VLTIMO quæro, facta executione capitali, quid faciẽdum ſit de cadaueribus damnatorum? Reſpond. De iure ciuili habemus titulum. ff. de cadaueribus punitorum, in quo habes ꝙ non licet ea ſepelire, niſi habita licentia à principe, præſertim ſi ſunt damnati ob crimen læſæ Maieſt. De iure autem canonico poſſunt corpora damnatorum ſepeliri, vt eſt tex. in cap. quæſitum, 13. q. 2. Et dicit Chaſſ. ſuper conſuet. Burg. fol. 94 poſt num. 5. ꝙ ita in Italia obſeruatur, in Gallia vero ſeruatur ius ciuile, Sed (vt ipſe fatetur) melius faciunt Itali, quàm Galli Hoc tamen intellige, vt fiat habita prius licentia à iudice, alias enim non ſolent deponi, neque tradi ſepulturæ, Et ita declarant communiter Doctores, vt dicit Anton. Gomez. cap. 14. delictorum, num. 8. prout etiam ſeruatum fuit in ſacratiſsimo corpore Saluatoris noſtri, qui de licentia Pilati præſidis fuit à cruce depoſitus, & traditus ſepulturæ, Ioan 24 Bene verum eſt, ꝙ quandoque condemnati propter immanitatem criminis, puta læſæ Maieſt. & etiam aggreſſores publicarum viarum ſolent, poſtquam ſuſpenſi ſunt, relinqui in loco patibuli, vt cæteris ſint exemplo, & terrori, quod etiam teſte Igneo in l. 1. §. ſi ſibi manus, poſt num. 49. ff. ad Sylle. plerunque Gallia obſeruat, vt ſcilicet inſignium latronum cadauera membratim diuiſa, in locis, vbi frequentius graſſati ſunt, pendere permittantur.

Quæro, nunquid cadauer puniti poſsit dari medicis ad faciendam anatomiam? Reſpond. Bart. in l. fi. ff. de cada. pun. poſuit hanc quæſtionem, & eam non decidit, ſed relinquit cogitandum. Ego non reperio hoc in iure deciſum, ſed de conſuetudine paſsim obſeruatúr, quòd dantur

huius

huiuſmodi corpora medicis, habita tamen prius licentia a principe, vel ſenatu, Et ita practicari atteſtatur Bertach. in verbo, Cadauera, numero 5. Et refert Anton. Gomez. capitu. 14. delictorum, in fin. quòd de anno 1550 Carolus Quintus Imperator perquiſiuit votum vniuerſitatis Salmaticenſis, an hoc liceret facere: & vniuerſitas reſpondit, quòd ſic.

Item quæro, an ſi reus moriatur ante executionem, debeat eius cadauer ſuſpendi? Dix ſupra quæſtio. 51. verſic. Sed hic incidenter.

Quæro etiam, quid faciendum ſit de veſtibus damnatorum? Reſpond Barto. in l. diuus, ff. de bon. damnat. dicit, quòd debet eorum precium conuerti in expenſas neceſſarias officii, puta in perſequendo malefactores, & huiuſmodi. Ego puto in hoc ſeruandam eſſe conſuetudinem prouinciæ: & quid obſeruetur in Francia, habes apud Boer. deciſio. 349 poſt numero 5. Apud nos autem ſeruatur, quòd veſtes viles, quibus indutus eſt condemnatus, tempore, quo afficitur vltimo ſupplicio, præter eas, cum quibus eſt honeſte ſepeliendus, ſunt carnificis, præcioſæ vero diſtribuuntur inter milites, ſiue ſatellites, prout etiam inter ipſos diſtributæ fuerunt veſtes Saluatoris noſtri tempore ſacratiſsimæ ſuæ paſsionis, cuius merito nos ad cœleſtia gaudia perducat, illique ſit laus, & gloria in ſempiterna ſeculorum ſecula; Amen, Amen.

F I N I S.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

VENETIIS,
APVD IOANNEM ANTONIVM
AB ANTONIIS.
M D LXXIII.

Cav. G. DI GIACOMO
PESCARA